CĂPITANUL M. D. IONESCU
Membru al Societăței Geografice Române

DOBROGIA

IN PRAGUL VEACULUI AL XX-lea

Іѡ Мирча великыи воевода
„.... Господинь и wба поль по вьсемоу подоунаію даже и до великаго морѣ".
1396

NOI, CAROL I,
REGE AL ROMANIEI
„.... De astă-zi inainte nimic nu mai desparte România din stânga Dunării de Dobrogia, pe care prin vitejia ostașilor Noștri am impreunat'o din noŭ cu Patria-Mamă".
1895

GEOGRAFIA MATEMATICĂ, FISICĂ, POLITICĂ, ECONOMICĂ ȘI MILITARĂ.

Cu 5 hărți, 6 planșe, 5 crochiuri, 6 schițe, 100 figuri și un indice alfabetic

BUCUREȘTI
ATELIERELE GRAFICE I. V. SOCECŬ, STRADA BERZEI, 59
1904

PREȚUL 20 LEI

CĂPITANUL M. D. IONESCU
Membru al Societăței Geografice Române

DOBROGIA

IN

PRAGUL VEACULUI AL XX-LEA

GEOGRAFIA MATEMATICĂ, FISICĂ, POLITICĂ, ECONOMICĂ ŞI MILITARĂ

«Societatea nóstră Geografică va avea misiunea de a scóte Ţara din regiunile necunoscutului».
(Discursul ***M. S. Regeluĭ Carol I*** pronunţat la inaugurarea S. G. R.).

BUCUREŞTI
ATELIERELE GRAFICE **I. V. SOCECŬ**, STRADA BERZEĬ, 59
1904

Maiestăței Séle Regeluĭ

Carol I

Augustul Președinte și Protector al Societăței Geografice Române

Autorul închină.

DOBROGIA

IN

PRAGUL VEACULUI AL XX-LEA

Capitan M. D.-Ionescu

PREFAȚĂ

Lucrarea, pe care o presint publiculuĭ cititor, este fructul a 13 anĭ de muncă, de la 1890, de când locuiesc în Dobrogia.

In acest interval de timp, însemnate îmbunătățirĭ s'aŭ făcut în provincia nóstră de dincóce de Dunăre; ast-fel, că o bună parte din cele coprinse în corpul scrieriĭ mele, nu sunt numaĭ culese din cărțĭ, ci și multe notițe adunate de mine în cele 12 verĭ, cât am călătorit prin Dobrogia.

Cele ce citisem prin tratatele de geografie și dările de sémă ale călătorilor se potriviaŭ așa de puțin cu starea Dobrogieĭ din aniĭ 1891—1894, în cât, la început, am avut numaĭ intențiunea să verific prin mine însumĭ, dacă tóte ponósele ce se atribuiaŭ Dobrogieĭ sunt, saŭ nu, fondate și, cu bucurie am constatat de atuncĭ chiar, că ele eraŭ în mare parte nedrepte.

Maĭ târdiŭ, prin 1897, după ce adunasem o mulțime de date asupra Județuluĭ Constanța, îmĭ propusesem să fac o dare de sémă, în forma unuĭ dicționar, pe care să'l presint Societățiĭ nóstre Geografice; dar pe atuncĭ tocmaĭ, Domnul Gr. Dănescu îmĭ luase înainte cu dicționarul D-sale asupra aceluiași județ.

A rĕmas dar să'mĭ complectez notele asupra întreguluĭ ținut românesc de dincóce de Dunăre, ca să presint o lucrare despre Dobrogia până în anul 1900, cu care se sfârșesce veacul al XIX-lea.

* * *

In vara anuluĭ 1891, fiind însărcinat să fac o ridicare topografică a frontieriĭ de Sud, am avut ocasia să străbat cu piciorul acéstă frontieră și m'am încredințat de desavantagiile ce ne presintă traseul eĭ, prin marele intrând dintre pietrele No. 9 și 23. Tot atuncĭ am cercetat și posițiunile întărite din jurul Silistreĭ.

Apoĭ, recensămîntele făcute tinerilor din plășile Mangalia și Silistra-Nouă, mi-aŭ procurat ocasia să vizitez fie-care sat din Sudul Dobrogieĭ, de unde am cules multe și prețióse notițe asupra feluluĭ de traiŭ al populațiuneĭ, bogățiilor soluluĭ în cereale și vite, moduluĭ de cultura pămîntuluĭ; date și legende asupra localităților, bisericilor, giamiilor, etc.

Pentru prima óră am vizitat Cuzgunul și Monumentul de la Adam-Clissi.

Manevrele din 1894, 1895 și 1896, 'mĭ-aŭ făcut cunoscut centrul Dobrogieĭ, adică o parte din plășile Constanța și Babadag, și maĭ ales văile rîurilor Casâmcea și Slava.

Și în fine în vara anuluĭ 1898 am fost delegatul Divizieĭ, ca să însoțesc o comisiune de inginerĭ, însărcinată cu studiul traseuluĭ linieĭ ferate de la Constanța la Isaccea și Tulcea.

Am putut verifica, cu prilegiul acesta, teoria ce am emis maĭ în urmă asupra cursuluĭ unuĭ braţ al Dunăriĭ prin văile «Largă» şi «Adâncă», dintre Frecăţeĭ şi Monastirea Saonul.

In afară de aceste călătoriĭ făcute cu serviciŭ, n'am încetat d'a vizita în fie-care an, pe spesele mele, părţile pe carĭ nu le cunosceam; ast-fel:

In drumul de la Constanţa la Mahmudia după inundaţiile din anul 1897, am vizitat cetatea vechiă de la Casapchioĭ (Istropolis), cetatea Eraclea, tot Bugeacul dobrogian cu mulţimea luĭ de ruine; apoĭ localităţile şi cele două curióse pădurĭ ale Delteĭ (Letea şi Caraormanul), cum şi tótă valea Dunăriĭ de la Tulcea până la Cernavoda.

In vara anuluĭ următor am luat-o în sus pe rîul Taiţa, şi, sat cu sat, am cercetat acéstă frumósă şi bogată vale. Ajuns la pintenile Bugeaculuĭ, am vĕdut câmpul de luptă al Regimentelor rusescĭ No. 69 şi 70, cum şi măreţul obelisc ridicat aci.

Tótă culmea pădurósă a Isacceĭ am străbătut-o în lung şi în lat, luând note din bogatele sate de pe ambele eĭ povîrnişurĭ. Am vizitat Monastirile Cocoşul şi Cilicul.

Am cutreierat în luna Julie 1899, valea Casâmceĭ şi amândouĕ plăşile Măcin şi Hârşova, abătêndu-mĕ pe valea Slavei până la Monastirea Upsenia şi satul lipovenesc, numit Slava rusă.

Luna August şi o parte din Julie 1900 am consacrat-o uneĭ călătoriĭ prin plasa Medgidia şi pe tótă valea Carasuluĭ. Am parcurs cu piciorul distanţa de la Cernavoda la Constanţa, cercetând valurile cele marĭ numite ale luĭ Traian.

Am verificat şi posibilitatea teorieĭ ce emisesem, asupra curgeriĭ unuĭ braţ al Dunăriĭ prin valea Carasu, la, saŭ lângă Constanţa.

Acum staŭ luna luĭ August din fie-care an, la satul Nicoliţel, de unde, în aceştĭ din urmă douĭ anĭ, am urmărit cu mult interes cercetările miniere ce se fac în regiunea Ortachioiuluĭ.

In luna Iunie 1902 am vizitat insula Şerpilor şi tăieturile de rectificare făcutè la cele douĕ bucle ale mareluĭ M.

Aceste sunt în trăsurĭ generale lungile călătoriĭ, pe care le-am făcut în cursul celor 13 anĭ, de când locuiesc în Dobrogia, afară de alte 7—8 de o maĭ scurtă durată şi la puncte anumite.

Am cules note:

a) *De la primarĭ şi notarĭ, carĭ 'mĭ-aŭ dat deslușirĭ asupra situaţieĭ comunelor.*

b) *De la învĕţătorĭ şi preoţĭ; aceştia m'aŭ pus la curent despre gradul de cultură al populaţieĭ, data reînfiinţăriĭ satelor, de unde sunt veniţĭ locuitoriĭ şi când; care sunt datinele, portul, obiceiurile şi eresurile naţionalităţilor conlocuitóre; legendele, povestirile şi cântecele rĕmase în gura poporuluĭ.*

c) *Bĕtrâniĭ, şi maĭ ales ceĭ din vechile sate românescĭ saŭ bulgărescĭ, 'mĭ-aŭ povestit suferinţele şi starea lor sub Turcĭ.*

Am adunat de la Românĭ şi ceva material folkloristic, pe care am de gând a'l complecta şi publica în viitor — dacă împrejurările nu'mĭ vor sta împotrivă.

Nu putem îndestul îndemna pe cercetătoriĭ cunoscĕtorĭ aĭ limbiĭ bulgare, de a se ocupa cu adunarea cântecelor şi povestilor bulgărescĭ, carĭ coprind o mulţime de fapte istorice medievale — îmĭ spunea un învĕţător din Sariurt.

d) *In fine de la agricultorĭ, crescĕtorĭ de vite şi pescarĭ am putut deduce bogăţia de odinióră a Dobrogieĭ in vite, pescăriĭ şi pădurĭ.*

Tóte aceste note le-am utilisat, dar ele se pierd în corpul scrieriĭ, întocmaĭ cum picăturile de plóie se amestecă cu apa unuĭ lac, pe suprafaţa căruia cad.

* * *

Cu adunarea isvórelor referitóre la Dobrogia am întâmpinat multe greutăţĭ, căcĭ tóte scrierile trebuia să mi le procur din comerţ, unele pe preţurĭ peste puterile mele de marĭ.

La Bucurescĭ s'aŭ într'un alt oraş, unde sunt bibliotecĭ publice saŭ particulare, aşĭ fi putut împrumuta saŭ citi acolo uvragiele de care aveam nevoie, dar Constanţa este săracă în aşeḑĕminte de felul acesta şi maĭ ales in sensul istorico-geografic.

Cine se ocupă cu adunarea scrierilor vechĭ, póte sci cât de mult sunt speculațĭ de antiquarĭ.

Astă-ḑĭ mĕ găsesc în posesia a peste 300 volume, care mĕ costă 5—6.000 leĭ, pe câtă vreme la Bucurescĭ aşĭ fi fost scutit de o însemnată parte din acéstă sumă.

Afară de 3—4 volume ce 'mĭ-aŭ fost dăruite de autorĭ, încolo tóte scrierile coprinse în lista bibliografică sunt cumpĕrate de mine.

* * *

Am împărțit materia în cincĭ cărțĭ:

I. **Geografia matematică** { *Cap. I. Numirea Dobrogieĭ.*
Cap. II. Situațiunea şi dimensiunile eĭ.

In acest al doilea capitol am insistat asupra studiuluĭ amănunțit al frontieriĭ nóstre de Sud, pentru care m'am servit de isvóre destul de ponderóse, ce cu multă bună-voință mi le-a pus la disposiție Domnul D. Sturdza.

II. **Geografia fisică**, *coprinde douĕ marĭ părțĭ* { *A. Supra şi sub-solul.*
B. Suprafața soluluĭ.

Partea A am împărțit'o în douĕ sub-diviziunĭ: a şi b.

a *tratéză despre atmosferă, şi ca corolar trebuia să vorbesc ceva despre starea sanitară a provincieĭ nóstre cis-dunărene, influențată de diferite elemente climato-meteorologice. Ambele capitole dar (I, II) sunt în strînsă legătură.*

b *coprinde studiul sub-soluluĭ (cap. III) şi geologia aplicată (cap. IV, V şi VI).*

In partea B (suprafața soluluĭ) vorbesc despre hipsometrie (cap. I), orografie (cap. II), hidrografie (cap. III), delta (cap. IV) şi insula şerpilar (cap. VI).

Am credut nemerit să pun cap. V (Comisiunea Europénă Dunărénă) după descrierea Delteĭ; lucrările aceste͏ĭ importantisime Comisiunĭ fiind făcute în Deltă.

Pentru multe şi prețióse detaliĭ ale acesteĭ părțĭ, Domnul D. Sturdza a bine-voit să-mĭ procure isvóre.

III. **Geografia politică** { *A. Etnografia, Administrativa, Politica.*
B. Istoria, Eclesiastica.

IV. **Geografia economică** {
Căĭ de comunicație
Agricultura
Flora
Pădurĭ
Animale
Minerale
Industria
Gospodăria rurală
Comerțul
Statistica

V. **Geografia militară** *am împărțit-o în douĕ capitole.*

Ca conclusie am făcut o comparație între starea în care am găsit noĭ Dobrogia la 1878 şi aceia din 1900.

La sfîrşitul lucrăriĭ, cititorul va avea un index alfabetic, care 'l póte călăuzi în căutarea numelor propriĭ şi maĭ ales a celor topice scrise cu litere cursive.

Am însoțit acest index de o traducere în limba română a numirilor geografice streine, ajutat fiind de Domnul Sub-Locotenent Refik-Abdul-Kadîr şi de Negip Demirgian, profesor de limba turcă şi imam în Babadag, cărora mĕ simt dator a le aduce aci mulțumirile mele, pentru munca consciinciósă ce 'şĭ-aŭ depus.

Cu acéstă ocazie s'aŭ găsit, că parte din numirile geografice sunt estropiate, iar parte în aşa fel denaturate, în cât nu li se maĭ póte înțelege semnificarea.

* * *

Pe un canevas al meŭ am brodat diferite notițe, parte culese de prin cărți, parte d
nate din statistici și din gura poporuluĭ.

Intru cât am rĕușit, să fac o dare de sémă cât se póte de complectă asupra Dobro
cititorul va aprecia.

Incheind, mĕ adresez criticeĭ prin cuvintele poetuluĭ popular, înțeleptul Anton Pann:

«Cela ce găsesce vină
«Și-o vrea să facă maĭ bine,
«Nu staŭ cu el în pricină
«Slobod este de la mine.»

Constanța, 1904 Ianuarie 1.

Căpitan M. D. Jonescu
Membru al Societățiĭ Geografice Rom

BIBLIOGRAFIE

Fórte puţinĭ sunt autoriĭ, care s'aŭ ocupat în special cu studiul Dobrogieĭ; şi din aceştia numaĭ unul, Peters, se întinde maĭ mult asupra studiilor pur geografice.

Ast-fel a trebuit să consult 113 autorĭ, să citesc peste 250 volume, să culeg din tot atâtea dosare, cunoscinţele necesare pentru alcătuirea uneĭ geografiĭ a Dobrogieĭ — în accepţiunea largă a cuvêntuluĭ.

Dar în afară de aceste isvóre alimentate de o mulţime altele, am maĭ complectat lucrarea mea cu notiţe culese din călătoriile ce am făcut în fie-care an — din 1890 — cu informaţiunĭ adunate de la preoţĭ, învĕţătorĭ, agricultorĭ, economiştĭ de vite, agenţĭ de comerţ, silvicultorĭ etc.

Recunosc, că am dat uvragiuluĭ meŭ o prea mare desvoltare, dar am ţinut că în el sa se oglindésca întréga stare a Dobrogieĭ, de la sfîrşitul secoluluĭ XIX-lea.

Iacă pentru ce nu am cruţat nicĭ un sacrificiŭ bănesc, nicĭ munca, în a 'mĭ aduna şi consulta cât se póte maĭ multe scrierĭ, şi totuşĭ, pare-mi-se, nu sunt de ajuns:

a) Cărţi

1. **A. T.** *Adunare în scurt de eresurile lipovenilor, de Mitropolitul Rostovuluĭ, Dimitrie. Tipărită a doua óră. Bucurescĭ, 1859. Imprimeria Mitropolituluĭ Nifon. O broşură.*

După cum numele sĕŭ arată, acésta este o traducere pe scurt a scrieriĭ Mitropolituluĭ Dimitrie în potriva Lipovenilor.

Traducerea e îndreptată contra Scopiţilor, care începuseră a găsi adepţĭ printre Românĭ.

Pentru întâiaşĭ dată acéstă cărticică s'a tipărit în Monăstirea Némţuluĭ la 1837, Maiŭ 20 şi ne intereséza obiceiurile Lipovenilor şi Scopiţilor, secte care trăesc în Dobrogia.

De aceia 'mĭ-a servit acéstă broşură ca complectare asupra unor eresurĭ lipovenescĭ, negăsite în alte scrierĭ.

2. **Allard Camille Dr.** *Mission médicale dans la Dobroutcha. Paris, 1864. Libr. Adrien le Clerc. Un volume.*

La începutul luĭ Iunie 1885, Allard a fost numit medic al misiuniĭ franceze de podurĭ şi şosele în regiunea dunăreană.

Cu acéstă ocazie a făcut darea de sémă asupra stăriĭ sanitare a Dobrogieĭ din acel an.

Dar lucrarea de maĭ mare valóre este: «*La Bulgarie orientale*», în ea — după cum spune L'abbé A. Bayle, «Allard a publicat articole, carĭ aŭ făcut acéstă scriere una din carţile cele maĭ curióse, ce s'ar putea consulta de ceĭ carĭ voesc a cunósce acéstă regiune necunoscuta».

În «La Bulgarie orientale» Allard vorbesce şi de Dobrogia, şi îmĭ pare rĕu, că după multe cercetarĭ, n'am putut găsi acéstă valorósa carte.

3. **Alimanişteano C.** *L'éxploitation des mines en Roumanie. Bucarest, 1897. Un volume.*

Scurta, dar preţiósa lucrare a Directoruluĭ secţiuniĭ Minelor din Ministerul Domeniilor, 'mĭ-a servit la geografia minerala a Dobrogieĭ.

Până la nouĭ cercetarĭ asupra sub-soluluĭ provincieĭ nóstre de dincóce de Dunare[1]), scrierea D-luĭ Alimăneşteanu va rĕmâne singura în ceia ce privesce minereurile din Dobrogia.

4. **Amante Bruto.** *Ovidiŭ în exil. Traducere din limba italiană de Clelia Bruzzesi. Buc. 1885. Un volum.*

Autorul vorbesce despre Ovidiŭ, de numele căruia se légă Constanţa de aḑĭ, apoĭ despre părerile diferiţilor autorĭ asupra ubiquitaţiĭ Tomis-uluĭ.

---

1) Intrebuinţez ḑicerea «dincóce de Dunare» pentru că am scris uvragiul meu în oraşul Constanţa, unde locuesc de 13 anĭ, din 1890.

Cu ocasia visitariĭ Constanţeĭ, Bruto a mers şi la insula ḑisă «a luĭ Ovidiŭ», pe care o descrie într'un stil elegant.

M'am servit de acéstă mică, dar interesantă broşură, când am vorbit de Constanţa şi de insula Ovidiŭ.

5. **Ami Boué.** *Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Vienne, 1854. Deux volumes.*

Fórte puţine note ne dă acest savant autor despre Dobrogia; nu găsim de cât un singur aliniat în vol. I, pag. 136.

L'am citat în întregime nu atît ca interesant, cât maĭ ales ca curiositate asupra spuselor luĭ Boué despre Dobrogia.

6. **Anastasiu Victor.** *Contribution à l'Etude Geologique de la Dobrogea. (Terrains secondaires). Paris, 1896. Un volume.*

Cestiunea terenurilor secundare din Dobrogia am extras-o din acéstă meritósă scriere.

Figurile carĭ represintă tăieturile de teren şi harta geologică a lucrăriĭ mele sunt acelea din cartea Domnuluĭ Victor Anastasiu, căruia mĕ simt dator a-ĭ aduce mulţumirile mele pentru bunăvoinţa ce-mĭ a arătat dăruindu-mĭ preţiósa D-sale scriere.

7. **André Papadopoulo Vretos.** *La Bulgarie ancienne et moderne. Saint-Petersbourg. 1856. Un volume.*

In timpul şederiĭ sale la Varna ca consul al Grecieĭ, autorul a avut ocazie de a cunósce bine oraşele de pe ţĕrmul vestic al Mariĭ Negre şi le descrie amănunţit.

In prima parte a scrieriĭ ne vorbesce pe scurt despre istoria Bulgarilor, de la venirea lor în Europa, până la supunerea lor de Turcĭ.

Apoĭ istoria vechiuluĭ Tomis, pe care îl identifică cu Anadolchioĭ, un sat la 2 km. spre Nord de Constanţa.

A doua parte e consacrată stariĭ economice a Bulgarieĭ.

In fine în a treia, se ocupă cu descrierea oraşelor maritime.

Acéstă importantă carte se găsesce fórte rar şi regret ca o am — după o căutare de 5 anĭ — tocmaĭ acum în urmă, aşa că n'am putut profita îndestul de prima parte a eĭ.

Totuşĭ am utilisat-o cu mult folos, la descrierea oraşelor Constanţa şi Mangalia, la partea etnografică şi la cea economica.

8. **Andronescu Virgil.** *Contribuţiunĭ istorice şi numele de Dobrogia. Constanţa, 1901. Tip. Ovidiu. Un volum*

«Numele Dobrogieĭ». Intrebarea a fost pusa de mine în scopul de a se face lumină asupra cestiuniĭ.

Rĕspunsul 'mi l'a dat prietenul meŭ prin scrierea de faţă, în care discută cu mult discernămînt şi competinţă.

9. **Antipa Gr. Dr.** *Lacul Razim. Starea actuală a pescăriilor din el şi mijlócele de îndreptare. Bucuresci, 1894. Impr. Statuluĭ. O broşură.*

Din îndemnul Ministeruluĭ Domeniilor, Domnul Dr. Antipa, Şeful serviciuluĭ pescăriilor, în urma studiilor amănunţite asupra acestuĭ important isvor de bogaţie al ţăriĭ, a facut darea acésta de séma, de care m'am servit la studiul hydrografic şi la partea economică, capitolul «Pescăriĭ».

Am maĭ utilizat pentru acésta din urma parte şi alte importante dărĭ de séma, ale D-lor Antipa şi Sclia, publicate în Buletinul Ministeruluĭ Domeniilor.

Se vor vedea citate în corpul scrieriĭ.

10. **Antonescu Remus.** *Portul Constanţa şi podul peste Dunăre. Bucuresci, 1889. Tip. Dor. P. Cucu.*

O broşură care mi-a folosit, când am vorbit despre istoricul acestor douĕ mareţe lucrărĭ, de care depinde starea economică a Dobrogieĭ.

11. **Avril (A d' . . .)** a) *La Bulgarie chrétienne. II-ème Edition. Paris, 1898. Libr. Leroux. Un volume.*

Lucrarea se reazimă pe isvóre autorizate; prima eĭ parte tratéză legăturile ce aveaŭ patriarchiile de Thesalonic, Ochrida şi Tĕrnova cu Sf. Scaun.

De aceia în a doua parte autorul cauta a demonstra, că Bulgariĭ sunt maĭ intim legaţĭ de Roma de cât de Constantinopol, sub raportul bisericeĭ.

Scrierea are aceleaşĭ tendinţĭ cu cea de la No. 38.

Dobrogia, ca una ce a făcut parte din Imperiul Romàno-Bulgar în vécul de mijloc, a trebuit să fi suferit de influenţa papala, de aceia 'mĭ-a fost de mult folos prima parte a acesteĭ importante scrierĭ, la capitolul «Biserica».

b) *Négotiations rélatives au traité du Berlin. Paris, 1886. Un volume.*

Nu puteam sa mĕ întind mult asupra cestiuniĭ tratatuluĭ din Berlin, ci am citat numaĭ părţile privitóre la Dobrogia şi Comisiunea europeană dunăreană.

12. **Armand Levy.** *La Roumanie et la liberté du Danube. Paris, 1883. Libr. du Luxembourg. Un volume.*

Autorul arată în acest volum drepturile nóstre asupra navigaţiuniĭ pe Dunăre, şi ia cestiunea de la genesa eĭ.

Vorbind despre Comisiunea europeană dunareană am căutat să consult şi scrierea D-luĭ Armand Lévy.

13. **Bălcescu N.** *Istoria Românilor sub Michaĭ Vitézul. Publ. în Revista Română. Anul I.*

Pentru gloriósa, dar scurta epoca a Domnieĭ luĭ Michaĭ Vitézul, scrierea de faţă, lucrată după isvóre demne de credinţă, 'mĭ-a fost de mare folos.

14. **Bazancourt. (Baron de . .).** *L'expédition de Crimée. Paris, 1856. Edit. Amyot. Deux volumes.*

Primul volum al acesteĭ scrierĭ numaĭ, interesézä Dobrogia pentru campania din 1854.

In el se vorbesce despre nenorocita expediţie a diviziei franceze Espinasse şi despre flagelul (holera) ce a isbit acest corp expediţionar în lagărul de la Palaz.

15. **Bergier Nicolas** *Grands chemins de l'Empire Romain. Bruxelles, 1736. Deux volumes.*

Lucrare de o fórte mare însemnătate, dar care are puţină atingere cu subiectul meŭ şi acolo unde am utilizat-o, se găsesce citată.

16. **Bibescu Gh. (Prinţul . . .).** *Istoria uneĭ frontierĭ. Trad. din franc. de Al. Em. Florescu. Bucuresci, 1883. Un volum.*

Coprinde două părţi, una maĭ interesanta ca alta. Prima tratéză cestiunea delimităriĭ Dobrogieĭ, în urma congresuluĭ de la Berlin.

A doua vorbesce despre Comisiunea Europénă Dunărénă.

Ambele părţĭ aŭ fost utilizate în scrierea mea, în care le am copiat, aprópe.

17. **Brezoianu I.** *Vechile instituţiunĭ ale Romănieĭ. Bucurescĭ, 1882. Un volum.*

Pentru acéstă seriósă lucrare, autorul s'a servit de isvóre temeinice; ea mi-a fost nu de puţin folos, când am vorbit de comerţul ţĕriĭ nóstre pe Dunăre şi Marea Négră.

18. **Brialmont, Général.** *Progrés de la défense des états. Bruxelles, 1898. Un volume avec atlas.*

Am găsit în bine cunoscutul autor militar multe şi preţióse principiĭ, pe care le am aplicat la organisarea defensivă a Dobrogieĭ.

19. **Broglie. (M Albert de . .).** *L'Eglise et l'empire romain au IV-ème siècle. Paris, 1879. Six volumes.*

Intemeierea Bisericeĭ creştine şi Istoria pe larg a Imperiuluĭ Roman din vécul al IV-lea, sunt două cestiunĭ tratate de autor, după isvóre de tótă ponderositatea.

De aceia, nu de puţin folos mi-a fost acéstă importantisimă lucrare la partea istorică a seculuĭ al IV-lea şi la întemeierea creştinismuluĭ.

20. **Cantemir Dimitrie (Prinţul...).** a) *Istoria Imperiuluĭ Otoman. Trad. după textul german de Ios. Hodoşiŭ. Bucurescĭ, 1876. Două volume.*

b) *Idem. Textul francez de Jonquière. Paris, 1743. Deux volumes.*

Scrierea Prinţuluĭ Dumitru Cantemir este plină cu importante notiţe, din care cele corespundĕtóre timpuluĭ trăit de autor sunt maĭ preţióse şi maĭ fondate.

Cele anterióre timpuluĭ sĕu, nu sunt tóte exacte.

M'am servit cu mult folos de acéstă lucrare, maĭ ales de părţile cunoscute de autor, iar nu compilate de dînsul.

c) *Descrierea Moldoveĭ. Trad. după originalul latinesc de Ios. Hodoşiŭ. Bucurescĭ. 1875. Un volum.*

Puţină atingere a avut cu scrierea mea acésta a doua lucrare a Prinţuluĭ Cantemir. Părţile utilizate se găsesc în note.

21. **Cârnu Munteanu şi Corneliu Roman.** a) *Vinurile Romăniеĭ. Bucurescĭ, 1900. Tip. «Eminescu». Un volum.*

Viile din Dobrogia ar putea face obiectul uneĭ scrierĭ separate, fiind una din ramurile de bogăţie ale provincieĭ.

Nemerita lucrare a acestor doĭ Domnĭ cunoscĕtorĭ, este póte la timp — ca să nu ḑic prea târḑie — acum, când renumitele podgoriĭ ale Sariceĭ sunt ameninţate de filoxeră şi care de sigur vor fi micşorate considerabil, de nu se vor lua mĕsurĭ de îndreptare.

Studiul de faţă m'a călauzit, ca să stabilesc o comparaţie între starea de acum a viilor şi cea dintr'un trecut nu tocmaĭ depărtat, dupa datele ce mi le procură.

b) *Recherches sur les Céréales Roumains. (Blé, Maïs, Orge). Bucarest, 1900. Impr. «Eminescu». Un volume.*

Pentru partea economică, scrierea acésta mi-a servit ca compliment folositor al datelor statistice agricole culese de mine de la Prefecturile Judeţelor Constanţa şi Tulcea.

22. **Chotard Henry.** *Le périple de la Mer Noire par Arrien. Paris, 1860. Libr. Aug. Durand. Un volume.*

Importanta scriere a luĭ Arrian din timpul Imparatuluĭ Adrian a fost tradusă, comentata şi confruntată cu părerile celor maĭ de sémă geografĭ vechĭ, în lucrarea de faţă, care mi-a servit la deslegarea multor cestiunĭ relative la forma Delteĭ Dunăriĭ şi litoraluluĭ învecinat al Măriĭ Negre, din vécul al II-lea.

23. **Christodorescu C.** *Comerţul Romănieĭ. Buc. 1902. O fasciculă.* Utilisată la «instituţiunile de credit».

24. **Cioran Emilia D-ra.** *Călătoriile Patriarchuluĭ Macarie de Antiochia în Ţĕrile Române. (1653—58). Bucurescĭ, 1900. Tipog. Socecŭ. Un volum.*

Bogăţiile Ţĕrilor Române aŭ atras, ca pe multe alte feţe bisericescĭ, şi pe Patriarchul Macarie, care veni a aduna elemosină (milă) între aniĭ 1653—1658.

Traducerea părţilor ce ne privesc e făcută după textul englez apărut în 1836 şi începe cu calatoria de la Galaţĭ a Patriarchuluĭ, de şi în trecerea sa, Macarie vizitase Constanţa, pe la începutul anuluĭ 1653.

La întórcere, s'a îmbarcat la Galaţĭ, de unde apoĭ pe Dunăre şi pe braţul Chilia a eşit la Mare şi s'a îndreptat către Constantinopol, în luna Octombrie 1658.

Aci se termină traducerea românéscă, care dacă s'ar fi întins şi asupra calatorieĭ Patriarchuluĭ de la Constanţa la Galaţĭ, scrierea de faţă mi-ar fi fost de o maĭ mare valóre, căcĭ aşĭ fi găsit în ea note despre starea Dobrogieĭ din a doua jumĕtate a seculuĭ XVII-lea.

Totuşĭ pentru partea economică, acéstă traducere mi-a adus serviciĭ importante.

25. **Colescu L.** *Statistica animalelor domestice din România, (în anul 1900). Bucurescĭ, 1903. Un volum.*

Este o lucrare unică în felul sĕŭ în ţara nóstră. Tablourile diferitelor animale domestice sunt luate după scrierea D-luĭ Colescu şi îmĭ pare rĕŭ că n'am avut-o maĭ din 'nainte pentru a trage dintr'însa tóte folósele.

De aceia se va vedea că unele date ale mele nu se potrivesc cu acele ale D-luĭ Colescu. In tot casul nepotrivirile nu sunt marĭ.

26. **Contogiorgio.** *Ovidiu. Broşură tipărită în Constanţa cu ocasia ridicăriĭ monumentuluĭ poetuluĭ.*

Eruditul octogenar, afară de acéstă broşură, nu sciŭ să maĭ fi lăsat în urmă-ĭ alte scrierĭ, de şi ar fi putut scri mult despre coloniile grecescĭ de pe ţĕrmul MăriĭNegre, fiind fost un vechiŭ profesor şi cunoscĕtor al locurilor acestea.

27. **Corréard I.** *Guide maritime et stratégique dans la Mer Noire. Paris, 1854. Libr. Corréard. Un volume.*

Un studiŭ amănunţit al întreguluĭ litoral maritim cu consideraţiunĭ asupra fie-căreĭ localităţĭ de pe cóstă.

Interesézá scrierea mea în ceia ce privesce starea porturilor dobrogene de acum 50 de anĭ.

Uvragiul e însoţit de un atlas cu 39 planşe, care mi-a folosit şi maĭ mult. (A se vedea No. 1, Hărţĭ).

28. **Crăiniceanu G. Dr.** *Igiena ţĕranuluĭ român. Lucrare premiată de Academia Română. Bucurescĭ, 1895. Tip. Carol Göbl. Un volum.*

Asupra importanţeĭ ce presintă acéstă scriere, Academia Română a ḑis ultimul sĕŭ cuvênt.

Mi-a servit fórte mult la partea geografieĭ fisice. Când am vorbit despre locuinţa, hrana, etc., locuitoruluĭ din Dobrogia am fost călăuzit de scrierea eruditului meŭ prieten, căruia îĭ aduc mulţumirile mele.

29. **Crouse Franz.** *La péninsule Greco-Slave. Bruxelles, 1876. Libr. Spineux. Un volume.*

Interesanta lucrare a acestuĭ oficer de Stat-Major, mi-a servit pentru unele detaliĭ relative la organisarea Imperiuluĭ Otoman în ajunul ultimuluĭ rĕsboiŭ; de aceia se vede citată la partea geografieĭ politice (administrativă).

30. **Cyrille.** a) *Voyage sentimentale dans les Pays Slaves. Paris, 1876. Libr. Victor Palmé. Un volume.*

Am consultat cu folos acéstă lucrare, când am vorbit de imigraţiunile Tătarilor şi Bulgarilor de la 1860 încóce.

b) *De Paris à l'île des Serpents. Paris, 1876. Libr. E. Leroux. Un volume.*

In descrierea sa de la Galaţĭ la Sulina (cap. 4—5), autorul atinge câte-va cestiunĭ relative la Comisiunea Europénă Dunărénă.

Maĭ coprinde câte-va notiţe etnografice, economice şi istorice, pe care le am întrebuinţat la locul lor.

31. **Dănescu Grigorie.** a) *Dicţionarul geografic al Jud. Tulcea. Bucurescĭ, 1896. Un volum.*

Acéstă meritorie lucrare a fost făcută după îndemnul Societăţiĭ Geografice Române; autorul şi-a pus tóte silinţele să corespundă aşteptărilor Societaţiĭ, şi a reuşit.

M'am servit de dicţionar la descrierea orografică şi hidrografica a Judeţuluĭ Tulcea, de aceia fac menţiune aci, nefiind citat în corpul scrieriĭ mele la partea respectivă.

Dicţionarul a fost controlat de mine cu harta Mareluĭ Stat-Major scala $^1/_{50.000}$, şi părţile, pe care autorul le a scăpat din vedere, sunt puse în lucrarea mea.

b) *Dicţionarul geografic al Jud. Constanţa. Bucurescĭ, 1897. Un volum.*

N'am de adăogat pe lângă cele spuse maĭ sus, de cât că acest dicţionar este maĭ complect ca precedentul.

Mĕ simt dator a aduce laudele mele autoruluĭ, pentru munca stăruitóre şi minuţiositatea ce a pus la întocmirea acestor două dicţionare.

32. **Daniilescu N.** *Extras din schiţele geografice şi geologice ale Dobrogieĭ de K. F. Peters. Publ. în Revista Sciinţifică română. Vol. XII.*

E un resumat al scrieriĭ geologuluĭ austriac (veḑĭ Peters) şi numaĭ din partea geologică, pentru câte-va localităţĭ din Dobrogia

Părţile utilisate de mine sunt arătate în corpul scrieriĭ.

33. **Decharmes P.** *Mythologie de la Grèce antique. Paris, 1886. Un volume.*

M'am servit de acéstă scriere pentru timpurile preistorice, care staŭ în legătură cu ţinutul dintre Dunăre şi Marea Négră.

34. **De la Jonquière.** *Histoire de l'Empire Ottoman. Paris, 1881. Un volume.*

Când am avut la îndemână marea lucrare a luĭ Hammer (veḑĭ No. 50), scrierea de faţă nu mi-a servit de cât în a stabili sub Impărăţia căruĭ Sultan s'a întâmplat cutare eveniment, căcĭ prin micimea eĭ, acéstă scriere a fost maĭ uşor de consultat.

35. **Direcţia Generală C. F. R.** *Dare de sémă statistică asupra exploatăriĭ Căilor Ferate Române, în anul 1899. Bucurescĭ 1900. Tip. C. Göbl. Un volum.*

Traficul de călătorĭ şi mărfurĭ în cursul anuluĭ 1899 în staţiunile linieĭ ferate de pe teritoriul Dobrogieĭ şi detaliĭ asupra serviciuluĭ maritim român, aŭ fost singurele note ce am extras din acéstă dare de sémă.

Pentru traseul linieĭ Constanţa-Cernavodă-Pod m'am servit de planul secţiuniĭ Constanţa a C. F. R.

36. **Drăghiceanu Math. M.** *Les tremblements de terre de la Roumanie. Bucarest, 1896. Un volume.*

Scrierea de față m'a ajutat la studiul cutremurilor de pămênt din ,Dobrogia, de când se fac observațiunĭ regulate asupra fenomenelor seismice.

37. **Drăgicescu M. Lt.-Colonel.** *Dunărea de la Orșova la Mare și cóstele Măriĭ de la Varna la Odesa. Galați. Ediția I. Tipogr. Bălășescu. Un volum.*

E o prea scurtă, dar de prea mare valóre descrierea istorica a tuturor localitaților de pe malul Dunăriĭ și cósta Măriĭ

Când am vorbit de orașele țarmurene ale Dobrogieĭ m'am servit în multe locurĭ de scrierea regretatuluĭ oficer de flotilă.

In 1892 se începuse publicarea uneĭ edițiĭ cu mult maĭ desvoltată de cât întâia.

Din nenorocire n'a apărut din acéstă a doua, de cât o fascicolă, în care se coprinde istoricul localităților de pe țĕrmiĭ Dunăriĭ, de la gura Tiseĭ, până la Calafat inclusiv.

38. **Duchesne L. (L'abbé).** *Eglises séparées. Paris, 1896. Libr. Thorin. Un volume.*

Eruditul prelat arată în acéstă scriere causele desbinăriĭ între Biserica apusuluĭ de cea răsăriténă și cautā a demonstra întâietatea Sf. Scaun, fața de Patriarchia Constantinopoluluĭ.

Lucrarea mi-a folosit la întocmirea istorieĭ Bisericeĭ de la vécul IV-lea până la schisma.

Tendința scrieriĭ abateluĭ Duchesne este de a atrage pe Bulgarĭ de partea Sf. Scaun.

39. **Durdent J. R.** *Beautés de l'histoire de Turquie. Paris, 1816. Libr. Alexis Eymery. Un volume.*

O istorie abreviata a Imperiuluĭ Otoman, însă care mi-a servit pentru unele detaliĭ, pe care nu le-am găsit în alte parțĭ.

40. **Duruy Victor.** *Histoire des Romains. Paris. Libr. Hachette. 1885. Sept volumes.*

Din acésta prețiósa lucrare, m'am servit de cele patru din urma volume, care conțin multe detaliĭ relative la cucerirea și organisarea Dobrogieĭ de Romanĭ și luptele petrecute aci cu Goțiĭ și Huniĭ.

Planurile cetăților Troesmis și Dinogeția sunt reproduse din volumul V-lea.

41. **Enăceanu Ghenadie Arch.** *Creștinismul în Daciĭ și creștirea Românilor. Publ. în Revista «Biserica ortodoxă Română». Anul I, (1875). No. 6, 7, 8. Anul II, No. 2, 3, 6, 7, 8, 9. Anul IV, 1, 2, 3, 4, 5, 6.*

Cu date istorice precise autorul stabilesce timpul creștinăriĭ Romanilor din amândouĕ Daciile.

Cu tóte că învĕțatul prelat cunósce opera luĭ Lequien, nu insistă asupra episcopatuluĭ din Tomis, despre care vorbesce numaĭ pentru anul 553, adică despre Valentiŭ cel din urmă episcop de aci, dupa lista luĭ Lequien.

Dacă în 1875 s'ar fi cunoscut, că Tomis este Kustendgé al Turcilor, și ca peste treĭ anĭ va deveni orașul românesc Constanța, de sigur că autorul articoluluĭ ar fi insistat maĭ mult asupra listeĭ luĭ Lequien și cu puterea de discernament, cu care a scris acest articol, ar fi adus maĭ multă lumină asupra Creștinismuluĭ la Tomis.

Lucrarea așa cum se presinta, 'mi-a fost de mult ajutor la alcătuirea capitoluluĭ «Biserica».

42. **Engelhardt Ed.** *Etudes sur les embouchures du Danube, Galatz, 1862. Typogr. Frédérich Theil. Un volume.*

Scrierea primuluĭ membru francez în Comisiunea Europénă Dunărénă, de și mică, dar coprinde o mulțime de date relative la Deltă, cum: topografia, formarea, populațiunea, localitățile, agricultura, pescăriile, clima și lucrările de îmbunătățire facute de Comisiune.

Incheie cu considerațiunĭ asupra comerțuluĭ ce se făcea pe gura Dunăriĭ, Sulina, și progresele în viitor, născute din lucrările de la acéstă gură.

Printre alte multe isvóre ce am avut asupra Delteĭ și Comisiuneĭ Dunărene, scrierea de față e dese orĭ citată la capitolele respective.

43. **Filip N.** *Les animaux domestiques de la Roumanie. (Chevaux, boefs, moutons et porcs). Bucarest, 1900. Typ. Socecŭ. Un volume.*

E singura lucrare la noĭ, în felul eĭ, trateză despre cele patru principale speciĭ de animale domestice.

Când am scris geografia economică, uvragiul D-luĭ Filip 'mĭ-a fost de mare ajutor, căcĭ am găsit în el nu numaĭ cestiunĭ pur zootechnice, ci și prețióse date istorice, maĭ ales asupra provenențiĭ cailor dobrogenĭ, așa de reputațĭ odinióră.

Mĕ simt dator să aduc aci mulțumirile mele autoruluĭ.

44. **Frantz von Holtzendorff.** *Les droits rivérains de la Roumanie sur le Danube. Edit. française. Leipzic, 1884. Un volume.*

Scrierea a fost făcută din îndemnul Ministeruluĭ Afacerilor Streine, când s'a luat în discuție cestiunea navigațieĭ pe Dunărea de jos.

De mult folos 'mĭ-a fost acéstă lucrare, când am tratat capitolul «Comisiunea Europénă Dunărénă».

45. **Gărdescu I., Locot.-colonel.** *Rĕsboiul Ruso-Turc din 1877-78. Trad. după textul rusesc. Bucurescĭ, 1902.*

Nică-ierĭ nu se găsesc maĭ exact și maĭ amănunțit tratate operațiunile corpuluĭ al XIV-lea rusesc, care a operat prin Dobrogea, ca în scrierea acésta.

La partea corespundĕtóre timpuluĭ am utilisat-o — aprópe am copiat-o. Lucrarea nu e terminata. Ultimele operațiunĭ ale corpuluĭ al XIV-lea sunt luate de mine după scrierea luĭ Tacticien. (A se vedea No. 103).

46. **Gheorghiu Elena D-ra.**

A ținut în anul 1891 o conferință despre istoria orașuluĭ Tomis. Maĭ în urmă acéstă conferință

a fost tipărită într'o broșură. Isvórele de care s'a servit conferențiara de și 'mi sunt cunoscute, totuși broșura nu e lipsită de interes, celui care s'ar ocupa de trecutul, până mai deună-zi așa de înegurat — al orașului Constanța.

47. **Gheorghiu S.** *Podul de peste Dunăre. Publ. în Buletinul Societății Politechnice din 1895.*

Autorul acestuĭ articol este unul din inginerii noștri, care a fost însărcinat cu supravegherea lucrărilor de la podul de peste Dunăre.

D-sa a publicat acéstă prețiósă scurtă dare de séma asupra monumentaleĭ lucrărĭ architectonice de la Cernavoda-Fetescĭ.

Articolul coprinde numaĭ în câte-va paginĭ tótă lucrarea în esența eĭ.

Am reprodus acest articol întocmaĭ.

Cititorul servindu-se de plan, care este o copie după cel al D-luĭ Gheorghiu, îșĭ póte da bine séma despre întréga lucrare, care légă liniile ferate din țară cu cea din Dobrogea.

48. **Ghica Ion.** *Dacia vechiă. Publ. în Rev. Română. Anul I.*

M'am folosit întru cât-va de acest articol în stabilirea datelor istorice al Dobrogieĭ, de pe la începutul Dominațiuniĭ Romane.

49. **Gibbon.** *Décadence de l'Empire Romain. Paris, 1858. Deux volumes.*

Multe părțĭ din capitolul «Istoria» sunt luate după acest savant autor; de aceia se vede dese orĭ citat în corpul scrieriĭ mele, maĭ ales pentru epoca Dominațiuniĭ Romane în Dobrogia.

Descrierea unor lupte, îmĭ pare, a fi de domeniul fantezieĭ, maĭ mult de cât al realitățiĭ.

50. **Hammer (J. de).** *Histoire de l'Empire Ottoman. Trad. de l'Allemand par J. J. Helert. Paris, 1835. Imprim. Henry Dupuy. Dix-huit volumes.*

Cea maĭ complectă și maĭ competenta istorie ce s'a scris asupra Imparațieĭ Otomane m'a ajutat mult la partea istorică a uvragiuluĭ meŭ.

Insemnătatea lucrariĭ luĭ Hammer se dovedosce din faptul, că se vede citata în orĭ-ce scriere de valóre asupra Turcieĭ.

Decĭ orĭ-ce comentariĭ sunt de prisos.

51. **Hasdĕŭ B. P.** a) *Negru-Vodă. Bucurescĭ, 1896. Tip. Socecŭ. Un volum (introducere la Tom. IV-lea din «Etymologicum Magnum Romaniae»).*

Eruditul nostru academician pătrunde, prin acéstă prețiósă lucrare, cu cercetările istorice asupra începuturilor Statuluĭ Țĕriĭ Românescĭ, un secol și jumătate în nóptea vremurilor, adică de la 1380 înainte până la 1230.

De cât folos 'mi-a fost scrierea D-luĭ Hasdĕŭ, se vede din citatele de la aprópe fie-care pagină din istoricul meŭ asupra Dobrogieĭ corespundĕtor cu timpul îmbrățișat de ea.

b) *La Valachie jusqu'à 1400. Bucarest, 1878. Un volume.*

Pentru legarea firuluĭ istoric din veacurile XIII și XIV, lucrarea de față țesută cu altele tot atât de valoróse, 'mĭ-a servit de călăuză indispensabilă.

c) *Istoria critică a Românilor. Bucurescĭ, 1873. Patru fâscióre.*

Programul anunțat de bine cunoscutul nostru istoric, la tipărirea primeĭ fascicole din începutul monumentaleĭ D-sale opere n'a fost îndeplinit.

Totușĭ partea apărută aruncă luminĭ nouă asupra întunericuluĭ istorieĭ nóstre generale și a Dobrogieĭ în deosebĭ.

Nu pot preciza la ce anume părțĭ m'am servit de lucrarea D-luĭ Hasdĕŭ, saŭ maĭ bine, am întrebuințat-o pretutindenĭ în corpul scrieriĭ mele, căcĭ coprinde detaliĭ de orĭ-ce natură.

Am avut grija să citez părțile utilizate.

52. **Hemmer (L'abbé).** *Histoire de l'Eglise. Trad. de l'Allemand de M. le Dr. Funk. II-me edition. Paris, 1895. 2 vol.*

In douĕ volume e tratată pe scurt istoria bisericeĭ de la începutul creștinismuluĭ până în ḑilele nóstre.

De la schismă, uvragiul îmbrățișéză numaĭ istoria desvoltăriĭ catolicismuluĭ.

Datele și tabela cronologică a Papilor m'aŭ călăuzit a stabili unele fapte din istoria bisericeĭ în Dobrogia.

53. **Hepites S. C.** a) *Clima Brăileĭ. Bucurescĭ, 1900. Un volum.*

b) *Climatologie du littoral roumain de la Mer Noire. Bucurescĭ, 1899. Un volum.*

c) *Climatologia Românieĭ. Bucurescĭ, 1900. Un volum.*

d) *Carte du régime pluviometrique. Bucurescĭ, 1899.*

e) *Album climatologique de Roumanie. Bucurescĭ, 1900.*

Bună-voința ce mi-a arătat autorul oferindu-mĭ aceste cincĭ neprețuite isvóre asupra climatuluĭ Țĕriĭ nóstre, mĕ obligă a-ĭ aduce mulțumirile mele, maĭ ales că sub raportul climatologic, afară de aceste dărĭ de sémă, alte isvóre nu aveam.

Harta pluviometrică din lucrarea mea este reprodusă după aceia a D-luĭ Hepites și multe părțĭ din capitolul «Clima» sunt luate după scrierile neobosituluĭ nostru meteorologist.

54. **Herodot.** *Histoires. Traduites en française par P. Giguet. Paris, 1886. Libr. Hachette. Un volume.*

Traducĕtorul nu s'a depărtat de originalul scrieriĭ «părinteluĭ istorieĭ».

Herodot conține multe detaliĭ asupra ținuturilor de la gurile Dunăriĭ.

De aceia l'am utilisat nu numaĭ la partea istorică (sec. V a. Chr.), ci și la altele, la care se va vedea citat.

55. **Heyd. W.** *Histoire du commerce du Levant au moyen-âge. Edit. française par Furcy Raynaud. Leipzig, 1885. Deux volumes.*

Numaĭ citind lista uvragiilor consultate de autor ne putem face ideie de greutatea acesteĭ scrierĭ, pe care am căutat-o cincĭ anĭ prin librăriĭ.

De cât folos 'mĭ-a fost, se póte vedea din citaţiunile ce fac la partea istorică şi comercială din evul mediŭ.

56. **Hogguer (Baron d').** *Reinseignements sur la Dobrodja. Bucarest, 1880.*

Acéstă importantă broşura conţine preciose date asupra stariĭ sanitare, economice şi etnografice a Dobrogieĭ şi importantelor sale oraşe, din 'naintea şi din urma rĕsboiuluĭ din 1877—78.

Aşa ca scrierea Baronuluĭ d'Hogguer 'mi-a servit pentru multe comparaţiunĭ ce am făcut între starea de atuncĭ şi cea de acum a Dobrogieĭ.

57. **Hüffel G.** *Rapórte privitóre la studiul sumar al pădurilor statuluĭ. Bucurescĭ. 1900. Un volum.*

Acest Domn cunoscĕtor a fost însarcinat de Ministerul Domeniilor cu studiul asupra padurilor nóstre. Intre alte regiunĭ, D-sa a vizitat şi Dobrogia ale careĭ pădurĭ le-a cercetat şi asupra carora 'şi-a dat parerea.

La partea privitóre padurilor din Dobrogia m'am servit mult de scrierea D-luĭ Hüffel.

58. **Ilarian P. A.** *Tesaur de monumente istorice pentru România. Bucurescĭ, 1862—4. Treĭ volume.*

In acésta importanta revista s'aŭ publicat scrierĭ saŭ numaĭ bucăţĭ de scrierĭ din limbile: franceza, germana şi latina, cu traducerea în românesce.

Publicaţiunea se referă la istoria şi geografia Ţĕriĭ nóstre.

Multe din aceste fragmente stând în legatură cu subiectul meŭ, le-am citat acolo unde m'am servit de ele şi se vor vedea în corpul scrieriĭ.

59. **Ionescu D. M. Locotenent.** *Cercetărĭ asupra oraşuluĭ Constanţa. Bucurescĭ, 1897. Un volum.*

Acéstă broşura este un început al lucrariĭ mele de acum. De şi nu aveam pe atuncĭ isvóre aşa de multe pentru alcatuirea eĭ, totuşĭ scrierea a fost bine primită de Societatea Geografică Română, care 'mĭ-a făcut onórea a mĕ numera printre membriĭ sĕĭ.

Am vĕdut citata, acéstă modestă a mea încercare de D-nul Kalinderu, Membru Academieĭ Române, în scrierea «August şi literaţiĭ Romanĭ».

60. **Ionescu G. I. (Gion).** *Istoria Bucurescilor. Tipogr. Socecŭ. 1900. Un volum.*

Din tótă acéstă valorósă operă n'am putut să mĕ servesc de cât de micĭ bucaţĭ din capitolul «Comerciul», unde este în atingere cu aceiaşĭ parte a lucrăriĭ mele.

61. **Ionesco I.** *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. Constantinople, 1851. Un volume avec une carte ethnographique.*

In acésta fórte interesanta lucrare a unuĭ agronom român se oglindesce trecutul Dobrogieĭ de acum 50 anĭ; ea coprinde importante şi amănunţite date asupra stăriĭ economice, administrative şi etnografice a Dobrogieĭ.

Pentru Românĭ presintă şi maĭ mult interes, cacĭ autorul a căutat să se ocupe maĭ ales de numĕrul şi ocupaţiunea conaţionalilor sĕĭ, fără a neglija însă şi pe cele-l'alte populaţiunĭ.

Găsindu-se fórte rar am reprodus multe bucaţĭ din acéstă scriere.

Harta arata pentru fie-care sat în parte felul naţionalitaţilor locuitóre şi 'mĭ-a servit la ethnografie.

62. **Iorga N.** a) *Studiĭ istorice asupra Chilieĭ şi Cetăţiĭ-Albe. Bucurescĭ, 1899. Tipogr. Carol Göbl. Un volum.*

Autoruluĭ acesteĭ importantisime lucrărĭ, premiata de Academia Româna, nu 'ĭ-a scăpat din vedere nicĭ unul din isvórele autoritare, în alcătuirea istoriculuĭ acestor douĕ oraşe «Cheile Moldoveĭ», din care unul cade pe teritoriul Dobrogieĭ.

Scrierea D-luĭ Iorga 'mĭ-a servit nu numaĭ la istoria oraşuluĭ Chilia, ci şi la istoria generală a Dobrogieĭ. E citată maĭ pretutindenĭ în corpul scrieriĭ mele.

b) *Relaţiunile comerciale ale Ţĕrilor nóstre cu Lembergul. Partea I-a. Bucurescĭ, 1900.*

In formă de cronică, începĕnd din vécul al XV-lea, acéstă broşura 'mĭ-a folosit la capitolul «Comerciul» şi regret că nu am avut la îndemână scrierea complectă.

63. **Judeţele Constanţa şi Tulcea.** *Expunerea situaţieĭ judeţuluĭ. Broşurĭ anuale. Pe maĭ mulţĭ anĭ.*

Din aceste dărĭ de sémă anuale, acele ale judeţuluĭ Tulcea pe 1897, 98 şi 99 sunt adevĕratele oglinde ale stăriĭ judeţuluĭ din tóte punctele de vedere.

De aceia am o mulţime de citate din ele în corpul scrieriĭ mele şi cititorul se va convinge de însemnătătea lor.

Tabelele statistice 'mĭ-aŭ fost nu de maĭ puţin ajutor în comparaţiunile ce am făcut asupra populaţieĭ.

64. **Kanitz F.** *La Bulgarie danubienne et le Balcan. Paris, 1882. Un volume.*

In urma voiajurilor facute timp de 20 anĭ (1860-80), autorul face o descriere interesantă prin mulţimea detaliilor de tot felul asupra Bulgarieĭ Cis-Balcanice..

Lucrarea are stil atrăgător şi trecerea de la partea statistică la cea istorică, etc., e făcută cu multă pricepere, fără a obosi pe cititor.

Din nefericire, scrierea nu conţine pentru Dobrogia atât de multe detaliĭ ce întâlnim despre alte părţĭ din Bulgaria.

Causa este, că autorul n'a vizitat, de cât Sudul provinciei nóstre, și 'și-a întrerupt călătoria din causa bólei.

65. **Kogălniceanu M.** *Schiță despre Țiganĭ. Trad. de Ghibănescu. Iașĭ, 1900. O broșură.*

E prea interesantă acéstă broșură, prin conținutul eĭ asupra: istorieĭ, moravurilor și limbeĭ Țiganilor.

'Mĭ-a folosit mult la partea etnografică, unde am citat-o.

66. **Lapparent (A. de.).** a) *Géologie. Paris, 1885. Un volume.*

b) *Leçons de Géographie physique. Paris, 1896. Un volume.*

c) *La structure et l'histoire des Balkans. Publ. dans la Révue générale des sciences. Juin, 1896. Paris.*

Câte trele aceste lucrărĭ de erudiție ale geologuluĭ frances 'mĭ-aŭ servit la istoria geologică a Dobrogieĭ.

67. **Lavisse E. et Rambaud A.** *Histoire générale. Paris. Trois volumes. (I, II, III).*

In unire cu altele, acéstă istorie generală 'mĭ-a complectat datele cronologice ale faptelor petrecute de la anul 395, până la ocuparea Dobrogieĭ de Turcĭ.

Am găsit multe părțĭ care 'mĭ-aŭ folosit la istoria Dobrogieĭ, maĭ ales organisarea Imperiuluĭ Roman, timpul petrecut de diferite popóre năvalitóre peste Dunare, etc.

68. **Lejean G.** *Ethnographie de la Turquie d'Europe. Gotha: Justus Perthes. 1861. Un volume avec une carte ethnographique.*

In prețiósa lucrare a luĭ Lejean avem tóte națiunile conlocuitóre în Dobrogia, din a 6-a decenic a seculuĭ XIX-lea, cu o schiță istorica asupra timpuluĭ stabilireĭ fie-caruia.

Scrierea acésta am utilizat-o cu mult profit la partea etnografica a studiuluĭ meu.

69. **Lelewel I.** *Géographie du moyen-âge. Brvxelles, 1857. Librarie Pilliet. Cinq volumes. Avec un atlas contenant 50 plânches.*

E o lucrare de mare valóre, dar nu e în atingere cu subiectul meu, de cât la partea geografică a Dobrogieĭ de la 1154, descrierea luĭ Edrissi, pe care am utilisat-o.

70. **Licherdopol I. P.** *Excursiunĭ în Dobrogia. Bucurescĭ, 1900. Un volum.*

E o călătorie făcută de autor în Dobrogia, cu scopul de a studia malacologia provincieĭ.

In a doua parte se vorbesce despre clima, geologia, fauna și flora Dobrogieĭ.

«*Flora*» este extrasă din monumentala operă a *D-ruluĭ Brândză: «Vegetațiunea Dobrogieĭ»*.

«*Fauna*» este luată după lucrarea *D-ruluĭ G. V. V. Almásy*, aparută în 1898.

In lipsă de lucrările originale am utilizat scrierea D-luĭ Licherdopol, pentru fauna și flora Dobrogieĭ.

71. **Mallouf N.** *Dictionnaire Turc-Français. Paris, 1863. Libr. Maisonneuve. Deux volumes.*

Pentru traducerea în românesce a multor numirĭ din Dobrogia, acest dicționar mi-a fost de folos.

72. **Mărtineanu Al.** *Cestiunea pescăriilor în România. Bucurescĭ, 1900. O broșură.*

Un studiŭ sumar mijlócelor propuse de autor pentru îmbunătățirea pescăriilor.

Pentru Dobrogia, cestiunea a fost deja tratată cu maĭ multă competință de Domniĭ Dr. Antipa și Sclia (vedĭ No. 9 și Buletinul Ministeruluĭ Domeniilor. No. 1—2 din anul 1901).

73. **Melchisedek (Episcopul Dunăriĭ de jos).** *Lipovenismul, adică schismaticiĭ séŭ rascolniciĭ și ereticiĭ rusescĭ. Bucurescĭ, 1871. Tipogr. C. N. Rădulescu. Un volum.*

Acéstă scriere de erudiție e mult căutata de Scopițĭ, pentru a o distruge, de aceia se găsesce fórte rar.

In ea învĕțatul nostru prelat arată, de la origină, eresurile secteĭ Lipovenilor și a tuturor schismaticilor Bisericeĭ rusescĭ, obiceiurile scopiților în viața lor ca și în religiune.

E de o netăgăduită valóre acéstă scriere, pentru orĭ-cine s'ar ocupa sa cunóscă pe Lipovenĭ și multiplele lor secte, în cele maĭ minuțióse amănunte ale credințeĭ lor religióse

La partea etnografică lucrarea fericituluĭ Melchisedek mi-a fost de mult folos și 'mĭ pare rĕŭ, că n'am dat acestuĭ capitol o desvoltare maĭ mare.

Tot în acéstă scriere am găsit și întemeierea monastireĭ Ciliculuĭ.

74. **Méry.** *Constantinople et la Mer Noire. Paris, 1855. Edit. Belin-Leprieur et Morizot. Un volume.*

In câte-va părțĭ mi-a servit acéstă scriere de mare însemnătate; ea are puțină atingere cu subiectul meŭ.

75. **Ministerul.** a) *Afacerilor strĕine. Mișcarea porturilor de la 1879—1897.* Broșurĭ anuale.

Pentru mișcarea porturilor din Dobrogia, acéstă lucrare mi-a fost de mult folos la partea comercială.

Pe 3 anĭ din urmă, lucrarea lipsind, n'am avut date.

Mișcarea portuluĭ Constanța am luat-o de la Căpitănie.

b) *Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ și Domeniilor. Buletine pe maĭ mulțĭ anĭ.*

De și n'am avut tóte acéste prețióse dărĭ de sémă oficiale, totușĭ am putut să mĕ servesc fórte bine, când am făcut o comparație între agricultură și crescerea vitelor din trecut și de acum.

Datele asupra agriculturiĭ pentru aceștĭ din urmă cincĭ anĭ (96—900) le-am avut de la Prefecturile Județelor Constanța și Tulcea.

Ancheta Industrială din 1901—1902. Bucurescĭ, Tipogr. Carol Göbl. 1903.

Resultatele acesteĭ prețióse anchete făcută cu multă îngrijire de D-l L. Colescu, Șeful Statisticeĭ Geerale, din acest Minister, mi-aŭ servit la capitolul «Industrial».

Statistica Carierelor. Darea de sémă asupra carierelor din Dobrogia a fost copiată în textul meŭ.

Statistica Pădurilor. Este o dare de sémă asupra numireĭ, suprafeţiĭ şi felul fie-căruĭ trup de pădure. Partea privitóre la Dobrogia a fost copiată întocmaĭ în lucrarea mea.

c) *Financelor. Comerciul exterior în anul 1900.*

Am extras din acéstă lucrare oficială importul şi exportul în ceĭ din urmă 10 anĭ prin punctele vamale din Dobrogia; iar pentru 1900, şi felul mărfurilor importate saŭ exportate.

Aceste date pot servi a cunósce în viitor traficul de acum prin punctele vamale din Dobrogia.

Datele mi-aŭ servit acum, la multe comparaţiunĭ ce am făcut la capitolul «Comerţul», comparaţiunĭ — orĭ-cât de neînsemnate par — vor căpăta cu timpul o mare însemnătate.

d) *Interne. Dare de sémă asupra Poşteĭ şi Telegrafuluĭ între aniĭ 1888—1894.* De la 1894 încóce, o ast-fel de dare de sémă nu am găsit; nu s'a făcut; starea telegrafelor şi poştelor în Dobrogia este luată de mine după acésta scriere oficială, care cum vedem nu merge până în 1900. Totuşĭ, schimbărĭ ne-făcêndu-se în ceĭ şése anĭ (1894—1900), nu se comite nicĭ o greşélă de se va lua starea telegrafuluĭ şi poşteĭ din 1894 drept 1900.

e) *Lucrărilor Publice. Construcţia Portuluĭ Constanţa.* Partea privitóre la Construcţia portuluĭ ca şi planul din textul meŭ, o datoresc D-luĭ Inginer Zahariade, care încă de la început a condus acéstă importantă lucrare.

Iĭ aduc aci mulţumirile mele, pentru bună-voinţa ce mi-a arătat

Drumurile în România. Bucurescĭ, 1900. Un volum.

E un studiŭ comparativ între starea drumurilor din trecut şi cea de astă-ḑĭ.

Pentru detaliĭ m'am servit de notele culese de mine de la Prefecturile celor două judeţe.

Comparaţia şoselelor dobrogene cu acele din Ţara am facut-o după studiul *D-luĭ N. Urechia.* (Publ. în Buletinul Societăţiĭ Geografice Române din 1902).

76. **Missail G.** *Marea Négră (lac Moldovenesc). Publ. în cincĭ numere din «Revista literară» anul 1897. Bucurescĭ.*

Articolul Domnuluĭ Missail mi-a procurat isvóre pentru alcatuirea părţiĭ «Comerţul pe Dunăre şi Marea Négră» până la finele evuluĭ mediu.

77. **Mrazec L. et Pascu R.** *Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortakioĭ. Publ. în Buletinul Societăţiĭ de sciinţe fisice. Decembre 1896.*

La partea geologică am arătat şi părerea acestor doĭ Domnĭ competinţĭ, asupra terenurilor din prejurul satuluĭ Ortachioĭ.

78. **Moltke (Maréchal de . . .).** a) *Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829. Traduit de l'Allemand par A. Demmler. Paris, 1854. Deux volumes.*

Nu puteam să nu utilisez acéstă importantă scriere, când am vorbit despre rĕsboiul din 1828—29.

b) *Lettres sur l'Orient. Traduites par A. Marchand. Paris. Deuxième édition. Un volume.*

Scrisorile XXXII şi LXVI din 1836 şi 39 vorbesc despre Dobrogia şi Dunăre.

Le-am utilisat pentru datele de sus.

79. **Mommsen et Marquardt.** *Organisation de l'Empire Romain. Paris, 1892. Trois volumes.*

Pentru starea Dobrogieĭ pe timpul Impărăţieĭ Romane, lucarea celebruluĭ archeolog şi istoric mi-a fost de mare ajutor.

80. **Nacian I. I.** a) *La Dobrudja économique et sociale. Paris, 1886. Librairie Guillaumin. Un volume.*

Scrierea coprinde două parţĭ: în prima, autorul face descrierea succintă a provincieĭ din tóte punctele de vedere.

In partea II arată piedicile, care se opun la desvoltarea economică a Dobrogieĭ şi mijlóce de întrebuinţat pentru îndreptare.

Mi-a fost de mare folos lucrarea D-luĭ Nacian, şi partea economică a uvragiuluĭ meu e lucrată după vederile D-sale.

b) *Dobrogia. Bucurescĭ, 1891. O broşură.*

E o urmare a precedenteĭ.

81. **Napoleon Ath., Locotenent.** *Dobrogia şi Gurile Dunăriĭ. Bucurescĭ, 1896. Tip. Socecu. Un volum cu hartă.*

E o scriere cu consideraţiunĭ asupra importanţeĭ militare a Dobrogieĭ.

Uvragiul este dedicat D-luĭ Locot.-colonel Iannescu, şi de sigur autorul a emis pe larg parerile eruditului sĕŭ profesor şi militar distins, sub auspiciile caruia, cred a fi fost lucrată acéstă scriere.

82. **Neniţescu Dimitrie.** *Dunărea în dreptul internaţional public. Bucurescĭ, 1903. Un volum.*

E o scriere de tótă importauţa asupra cestiuniĭ Dunăriĭ de jos «care de maĭ bine de 50 de anĭ nu a părăsit nicĭ un moment orizontul politic».

Multe părţĭ, dar maĭ ales capitolul privitor la Comisiunea Europénă Dunărénă, am utilisat-o cu folos în corpul scrieriĭ mele.

83. **Oficerĭ... (maĭ mulţĭ).** *Istoricul rĕsboiuluĭ 1877-78. Bucurescĭ 1888-98. Două volume cu atlas.*

Am consultat acéstă lucrare numaĭ în ce privesce începutul operaţiunilor corpuluĭ XIV rusesc din Dobrogia în 1877-78.

Pentru acéstă parte m'am folosit maĭ mult de voluminósa scriere a luĭ Tacticien şi trad. D-luĭ Locot.-colonel Gardescu. (A se vedea No. 45 şi 103).

84. **Officier supérieur turc.** *Les passages du Danube. Constantinople, 1898.*

O broşură, în care autorul studiază valórea militara a punctelor ce aŭ servit Ruşilor de trecere peste fluviŭ în rĕsbóiele cu Turciĭ, de la 1828-77.

Am utilizat partea care vorbesce de trecerea Ruşilor pe la Isaccea în 1828. E o reproducere după scrierea Mareşaluluĭ de Moltke (veḑĭ No. 78ᵃ).

85. **Odobescu A. I.** *Documente privitóre la Istoria Românilor. Urmare la colecţia luĭ* **E. Hurmuzachi.** *Supl. I. Vol. III. Bucurescĭ, 1887. Un volum.*

Pentru înodarea firuluĭ istoricĭ de la începutul secoluluĭ al XIX-lea, valorósa lucrare a luĭ Odobescu 'mĭ-a fost o netăgăduită călauza.

Tot rĕsboiul din 1806-1812 este luat dupa acéstă scriere, care se va vedea citata acolo.

86. **Ovide.** *Oeuvres complètes. Par Nisard. Paris, 1881. Un volume.*

Din traducerea operilor luĭ Ovidiŭ am utilizat mult «Tristele şi Ponticele», în care am găsit multe detaliĭ asupra Dobrogieĭ, din timpul relegaţiuneĭ poetuluĭ la Tomis.

Părţile utilizate le-am citat la locul lor.

De biografia poetuluĭ, de la începutul volumuluĭ m'am servit — împreuna cu alte scrierĭ — la alcatuirea notiţeĭ biografice, pe care am introdus-o în istoricul Constanţeĭ, de care se léga numele poetuluĭ.

87. **Papadopol Alex. Calimach.** a) *Dunărea în literatură şi tradiţiunĭ. Bucurescĭ, 1896. Un volum.*

Când am vorbit despre Dunăre, 'mĭ-a fost de mare folos acéstă importantă lucrare.

b) *Notiţă istorică despre Bêrlad. Ed. George Catzafany. Bêrlad, 1889. Un volum.*

Mulţimea autorilor citaţĭ în acéstă lucrare îĭ dă valórea ce merita.

E în atingere cu studiul meŭ la partea «comerţul» şi acolo se va gasi citata.

c) *Sofia Paleologu şi Domniţa Olena. Estras din Analele Academieĭ Române. Seria II-a. Tom. XVII. Bucurescĭ, 1895. Un volum.*

Este o pagina a istorieĭ nóstre din gloriósa Domnie a luĭ Ştefan-cel-Mare.

Lucrare de mare valóre şi care 'mĭ-a servit la partea istorica şi comerciala a Dobrogieĭ.

88. **Peters K. F.** *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha. Denkschriften der Math. Natur. Wissen. Cl. d. Kais. Akad. d. Wissensch. XXVII. Bd.*

Importantisima lucrare a eruditului geolog austriac a servit de baza tuturor cercetarilor ulterióre asupra Dobrogieĭ.

Scrierea coprinde două parţĭ; prima se ocupă cu orografia, hidrografia, etnografia, clima, fauna moluscelor şi localitaţile antice din Dobrogia.

A doua e consacrată studiuluĭ geologic al provincieĭ şi se întinde către Sud numaĭ până la linia Tuzla-Adamclissi.

M'am servit în lucrarea mea numaĭ de prima parte; cacĭ pentru geologie am avut la îndemâna alte scrierĭ maĭ nouĕ, despre care am făcut menţiune în acésta lista.

Lucrarea luĭ Peters este şi va rĕmâne de tótа valórea, căcĭ pe lângă cercetările sale, autorul s'a maĭ servit şi de alte 26 isvóre competinte.

E citată în orĭ-ce lucrare de erudiţie, de aci însemnatatea scrieriĭ.

89. **Peyssonel.** *Traité sur le commerce de la Mer Noire. Paris, 1787. Libr. Cuchet. Deux volumes.*

Importanta lucrare a acestuĭ consul pe lângă curţile Turcieĭ şi Tatarieĭ şi care a voiajat mult prin aceste părţĭ 'mĭ-a servit orĭ şi unde a fost nevoie de a cunósce starea Dobrogieĭ din a doua jumĕtate a seculuĭ al XVIII-lea.

90. **Popescu N. D.** *Calendarul pentru toţĭ Româniĭ pe aniĭ 1894, 95, 96 şi 97.*

Tratéză rĕsboiul al cincilea dintre Ruşĭ şi Turcĭ, din 1806—12, dupa documente oficiale.

Lucrarea luĭ Odobescu (veḑĭ No. 85) a fost utilizată de autorul acestor calendare.

91. **Popovicĭ Evsevie.** *Istoria Bisericéscă. Traducere de Episcopiĭ Athanasie şi Gherasim. Bucurescĭ, 1901. Două vol.*

A fost o ideie fericită a acestor douĭ învĕţaţĭ prelaţĭ, de a traduce în limba română cursul de istorie bisericească, profesat la Facultatea de Theologie din Cernăuţĭ.

In literatura nóstră theologică n'a existat o scriere maĭ de erudiţie şi maĭ complectă, ca cursul D-luĭ Profesor Popovicĭ.

Folósele ce am tras din acéstă valorósă lucrare mĕ obligă să aduc mulţumirĭ atât autoruluĭ, cât şi traducĕtorilor.

92. **Reclus E.** a) *Nouvelle géographie universelle. Paris, 1876.*

Din acéstă colosală scriere m'am servit numaĭ de părerile autoruluĭ relative la câmpia Ungarieĭ şi basinul inferior al Dunăriĭ (vol. I şi III).

b) *La Terre Paris, 1867.*

Conţine preţióse părerĭ asupra formăriĭ Delteĭ Dunăriĭ şi numaĭ de acéstă parte m'am folosit în corpul scrieriĭ mele.

93. **Richard (A. de).** *La Roumanie (à vol d'oiseau). Bucarest, 1895. Un volume.*

In geografia fisică citez adese-orĭ importanta scriere a D-luĭ Richard, singura, pe care din fericire am avut'o al îndemână, relativă la analisa, felul apelor minerale din Dobrogia şi alte cestiunĭ ce se vor vedea citate în scrierea mea.

Aduc aci mulţumirile mele autoruluĭ pentru folósele ce am tras din meritósa D-sale scriere.

94. **Rousset Camille.** *Histoire de la guerre de Crimée. Paris, 1894. Libr. Hachette. Deux volumes.*

Pentru o maĭ minuţiósă cercetare asupra operaţiunilor corpuluĭ expediţionar francez în Dobrogia, maĭ înainte de debarcarea trupelor în Crimeia, opera membruluĭ Academieĭ Francese, 'mĭ-a fost de mare ajutor pentru anul 1854.

95. **Scheletti P. C.** *Dobrogea. Tulcea, 1879. Tip. Română.*

O broşură prea interesantă pentru timpul când a fost scrisă. Coprinde un studiŭ amănunţit asupra oraşuluĭ Tulcea, despre impositele sub Turcĭ, administraţia, şcóla şi biserica din primul an al ocupariĭ nóstre. Fie-care parte am utilizat-o la locul eĭ.

96. **Ségur (Le Comte de).** *Histoire du Bas-Empire. Paris, 1858. Deux volumes.*

Acéstă lucrare începe cu istoria Imperiuluĭ de Orient (anul 312) şi se termină cu ocuparea Constantinopoluluĭ de Turcĭ în 1453.

La capitolul «Istoria» din scrierea mea, m'am călauzit pe lânga altele şi de acest important uvragiŭ, aranjat pe anĭ şi pe capitole.

Fie-care capitol îmbrăţişéză faptele strictamente istorice din timpul unuĭ Impărat, fără a vorbi şi despre artele, industria, comerciul, aşeḑamintele, etc., din cele 11 secole de viaţă ale Împărăţieĭ Bizantine.

97. **Şerbescu C. Locotenent.** *Bulgaria şi Rumelia de Est din punctul de vedere politic şi militar. Bucurescĭ, 1901. Un volum cu atlas.*

Pentru geografia militară a Dobrogieĭ meritósa lucrare a Domnuluĭ Locotenent Şerbescu 'mĭ-a fost de mult ajutor.

98. **Soutzo Mich.** *Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobrodja. Publ. dans la Revue archéologique française. 1882.*

După ce eruditul nostru numismat face o introducere istorică asupra Dobrogieĭ, studiază apoĭ din punctul de vedere archeologic oraşele vechĭ: Callatis, Tomis, Istropolis, Troemsis şi Adam-Clissi.

M'am servit de întregul articol al D-luĭ Soutzo la partea istorică şi la descrierea celor cincĭ localităţĭ vechĭ.

99. **Ştefănescu Gr.** *Curs elementar de geologie. Bucurescĭ, 1890. Tip. Socecŭ. Un volum.*

La partea geologică a Dobrogieĭ, cursul D-luĭ Stefănescu 'mĭ-a fost de o netăgăduită importanţa şi acésta se póte vedea din citatele părţiĭ respective.

100. **Stefănescu Sava.** *Nouĭ observaţiunĭ geologice ale Dobrogieĭ. Publ. în Rev. sc. Rom. Vol. XII.*

Autorul a facut cercetărĭ geologice în partea de Sud a Dobrogieĭ nestudiată de Peters.

Nu am uitat de a consemna în studiul meŭ şi acest articol al D-luĭ Stefănescu.

101. **Sturdza Dim.** *Suprafaţa şi populaţiunea Regatuluĭ Românieĭ (extras din Bul. Soc Geogr. Rom.) Bucurescĭ, 1900. Un volum.*

Planul şi unele date ale D-luĭ Sturdza m'au calauzit la studiul părţiĭ statistice.

102. **Suess Ed.** *La face de la terre (Das Antlitz der Erde). Edit. française par Em. de Margerie. Tom. I. Paris, 1897.*

La istoria geologică a Dobrogieĭ valorosa lucrare a profesoruluĭ universitar din Viena am consultat-o cu mult folos şi 'mĭ pare rĕu că n'am avut vol. II, care 'mĭ-ar fi servit maĭ mult asupra acesteĭ părţĭ a studiuluĭ meu.

103. **Tacticien.** *La guerre d'Orient en 1876—77. Paris, 1883. Libr. Dumaine. Douze volumes.*

Din acéstă lucrare m'am servit de partea privitóre la operaţiunile corpuluĭ XIV rusesc în Dobrogia.

Am omis însa multe detaliĭ. Asupra rĕsboiuluĭ din 1877—78 m'am servit acum în urmă de traducerea **D-luĭ Colonel Gardescu,** *Rĕsboiul Ruso-Turc* (No. 45).

104. **Theodorescu C.** *Din trecutul Dobrogieĭ. Bucurescĭ, 1897. O broşură.*

Ca cunoscĕtor al Dobrogieĭ la începutul ocupăriĭ eĭ de Românĭ, autorul atinge multe puncte interesante relative la justiţia, administraţia, şcóla şi biserica sub Turcĭ.

'Mĭ-a servit acéstă broşură pentru părţile arĕtate.

105. **Tocilescu Gr. G.** a) *Dacia înainte de Romanĭ. Bucurescĭ, 1880. Un volum.*

Lucrare de erudiţie, care a adus marĭ serviciĭ celor care s'aŭ ocupat cu istoria Ţărilor nóstre din 'naintea dominaţiuniĭ romane.

Citată de tóte scrierile nóstre istorice de valóre, am căutat să mi-o procur, şi în adevĕr călăuzit numaĭ de acéstă preţiósă faclă, am putut pătrunde prin întunecimea vécurilor.

Nu aduc laude, ci mulţumirĭ autoruluĭ, pentru folósele ce am tras în studiul meŭ din ponderósa D-sale lucrare.

Laudele mele ar fi nesemnificative pentru o scriere premiata de Academia Română.

b) *Fouilles et récherches archéologique en Roumanie. Bucarest, 1900. Un volume.*

Bine cunoscutuluĭ nostru archeolog, orĭ-ce laude 'i-aşĭ aduce vor fi slabe pe lânga greutatea scrieriĭ de faţă.

Voiŭ spune numaĭ, că acest uvragiu mi-a servit la descrierea valurilor dintre Cerna-Voda şi Constanţa, la Cetatea şi Mausoleul de la Adam-Clissi, cum şi la identificarea cetaţilor vechĭ cu localităţile actuale din Dobrogia, luate după harta ce însoţesce scrierea.

c) *Monumentul de la Adam-Clissi. Viena, 1895. Un volum format mare.*

Maĭ trebuie óre ceva de adaogat la o scriere cunoscută de întréga lume savanta şi de care se légă numele ilustruluĭ nostru epigrafist?

Cred că nu.

In descrierea ce am făcut asupra monumentuluĭ am căutat să resum voluminósa scriere a D-luĭ Tocilescu în câte-va notițe.

Nu sciŭ dacă am reușit pe deplin.

d) *Revista archeologică.*

Din acéstă prețiósă revistă am extras descrierea cetățiĭ Troesmis și Insuleĭ Șerpilor.

Planurile sunt după cele din revistă, însă reduse.

106. **Tott (Baron de . . .).** *Mémoires sur les Turcs et les Tartares. Amsterdam, 1785. Trois volumes.*

Bine informatul autor al memoriilor asupra obiceiurilor Turcilor și Tătarilor, trăitor la curțile Sultanilor și Chanilor Tătărescĭ mi-a folosit la partea etnografică a scrieriĭ mele.

107. **Ubicini M. A.** *Lettres sur la Turquie. Paris, 1851. Libr. Guillaumin. Un volume.*

M'am servit de cunoscutul autor, când am vorbit despre organisarea, justiția și comerțul Dobrogieĭ sub Turcĭ.

108. **Urechia V. A.** *Istoria Romanilor. Bucurescĭ 1890—1900. Douĕ-spre-ḑece volume.*

Gigantica lucrare a regretatuluĭ nostru istoric începe cu pacea de la Kuciuk-Kainargi și cele 12 volume abia îmbrățișéză sfîrșitul véculuĭ al XVIII și începutul celuĭ al XIX-lea, din pricina numeróselor documente.

Pentru istoria, comerțul și Biserica Dobrogieĭ, aceste 12 volume mi-aŭ fost de mare folos.

109. **Vincens E.** *Histoire de la république de Gênes. Paris, 1842. Trois volumes.*

Dacă s'ar cerceta documentele relative la stăpânirea și comerțul acesteĭ republice, numaĭ prin părțile Dobrogieĭ și Dunăriĭ de jos, cred, că s'ar putea scri despre acest subiect maĭ multe volume.

Lucrarea de față fiind prea scurtă, abia a avut puțină atingere cu subiectul meŭ, totușĭ am consultat-o cu mult folos, pentru istoria și comerțul provincieĭ nóstre din secolele X—XIV-lea.

110. **Voisin Bey.** *Notice sur les travaux d'amélioration de l'embouchure du Danube, et du bras de Soulina (1857—1891). Paris, 1893. Un volume.*

In acéstă scriere se coprind pe scurt tóte studiile și lucrările ce s'au făcut de Comisiunea Européná Dunărénă pe brațul și la gura Sulineĭ în timp de 34 anĭ.

Despre Comisiunea Dunăréna, devenita aḑĭ un stat la gurile fluviuluĭ nostru, am consacrat un capitol al lucrăriĭ mele și uvragiul D-luĭ Voisin Bey nu mi-a putut fi de cât folositor.

111. **Xenopol A. D.** a) *Istoria Romanilor. Ediția Șaraga. Iașĭ, 1896. Douĕ-spre-ḑece volume.*

Este sciut de câtă greutate se bucură acéstă valorósă scriere, care mi-a servit în tot momentul ca o calauză indispensabila a programuluĭ meŭ de lucru.

b) *Rĕsbóiele dintre Rușĭ și Turcĭ. Iași, 1880. Două volume.*

Mi-a servit pentru a lega firul istoric de la ultimul volum al luĭ Hammer până în ḑilele nóstre.

Lucrarea D-luĭ Xenopol este plina de învĕțăminte, din care unele, crude adevĕrurĭ despre politica rusésca față de Țara nóstră.

c) *Les Roumains au moyen-âge. Paris, 1885. Un volume.*

Din acéstă lucrare am luat numaĭ câte-va părțĭ, care aŭ fost în atingere cu subiectul meŭ.

112. **Wiszniewski (Prince Adam).** *Histoire de la Banque de Saint-Georges de la République de Gênes. Paris, 1865. Un volume.*

Importanta instituție economică medievala, care a lasat urme despre numele sĕŭ în Dobrogia și la Dunărea inferióră, a fost obiectul studiilor acestuĭ savant scriitor.

Regret, că nu am putut — când am vorbit de comerț — să mĕ întind prea mult asupra organisariĭ acesteĭ băncĭ.

Un studiŭ în adins ar găsi în acéstă scriere un isvor bogat de cunoscințe.

Eŭ am făcut mențiune de ea și nu o pot îndestul recomanda cercetătorilor.

113. **Zăhărescu Maria D-ra.** *Legiunile XIII Gemina și V-a Macedonica. Bucurescĭ, 1883. Un volum.*

Partea II a scrieriĭ se ocupă cu istoria Municipiuluĭ Troesmis (Iglița), și este partea utilizată de mine.

Lucrarea este luată după articolul D-luĭ Tocilescu din Revista Archeologică (veḑĭ No. 105 d).

b) Hărțĭ, atlase, etc.

1. **Corréard I.** *Atlas du guide maritime dans la Mer Noire. 39 planches.*

Pentru curbele bathymetrice și litoralul dobrogian al Mariĭ Negre am utilizat planșele VII și VIII; iar pentru brațul Sulina planșele IX, X, XI și XII-a.

2. **Lelewel I.** *Atlas de géographie du moyen-âge. 50 planches.*

Am utilizat din acest atlas, pentru geografia medievală a Dobrogieĭ:

Portulanul charteĭ Catalane din 1375—1377; Harta luĭ André Benincasa din 1476; cum și planșa XV-a, harta întocmită după Tabula Itineraria Edrisiana din 1154.

3. **Marele Stat-Major.** a) *Harta Dobrogieĭ. Scala $^1/_{50.000}$. 60 foĭ.*

Acéstă detaliată ridicare topografică este o reducere după originalul $^1/_{10.000}$ și nu se găsesce în comerț. Eŭ o am de la regretatul Al. Odobescu. M'am servit de ea la descrierea orografică și hidrografica a Dobrogieĭ.

Căile de comunicație ne-maĭ corespunḑĕnd acum cu starea lor din 1880—82, când s'a făcut ri-

dicarea, am întrebuinţat la întocmirea hărţiĭ mele, hărţile căilor de comunicaţie ale Judeţelor Tulcea şi Constanţa din 1900.

b) *Aceiaşĭ hartă. Scala* $^{1}/_{200.000}$. *Patru foĭ.* Este o reducere după original.

Am copiat după harta $/_{50.000}$ curbele de nivel cu equidistanţa 50 metri pe harta $^{1}/_{200.000}$, pe care reducênd-o la jumĕtate ($/_{400.000}$) am obţinut harta lucrăriĭ mele.

Căile de comunicaţie sunt luate după hărţile judeţelor; iar localităţile vechĭ le am aşeḑat după harta ce însoţesce lucrarea D-luĭ Tocilescu (veḑĭ No. 105 b).

4. **Schrader F.** *Atlas de géographie hitorique. 55 feuilles.*

M'am servit de acéstă lucrare importantă la găsirea localităţilor istorice.

CARTEA I-A

GEOGRAFIA MATEMATICA

CAPITOLUL I

NUMIREA

Prima numire sub care a fost cunoscută, de geografiĭ şi istoriciĭ antichităţiĭ, acéstă peninsulă coprinsă între Dunăre şi Marea Négră, fu aceia de **Scythia minor**[1]) şi **Scythia pontica**[2]).

Pe timpul dominaţiuniĭ romane, după organisarea Imperiuluĭ sub Diocletian (284—305 d. Chr.), ea făcea parte din **prefectura pretoriuluĭ de orient, diocesis Thraciae** sub denumirea de **Scythia minor** şi **Scythia pontica**[3]), avea de capitală **Tomis**[4]) şi se despărţea la S. de **Moesia secunda (inferior)** printr'o linie dréptă între **Durostorum (Silistra)** şi **Dionysopolis (Ekrene)**[5]).

In anul 400 d. Chr. Scythia minor era ridicată la rangul **Praeses Scythiae**[6]).

Din relaţiunile ce ne aŭ fost lăsate de Impăratul *Constantin Porphyrogenetul,* trăitor pe tronul Constantinopoluluĭ, între aniĭ 912—959, o parte a *Bulgarieĭ* se chema négră: μαύρη[7]). In căutarea aceseĭ părţĭ *Neumann*[8]) o reduce la Μαυροβουλγαρία, la Bulgaria strictamente istriană, adică la Dobrogia de astă-ḑĭ şi teritoriul maĭ spre apus în direcţia Vidinuluĭ.

Călugărul *Nestor,* patriarchul cronicarilor Slavĭ, trăitor între 1056—1116 vorbind despre un act internaţional dintre Ruşĭ şi Grecĭ[9]) din anul 945, confirmă că Μαυροβουλγαρία se întindea întru cât-va şi asupra maluluĭ nordic al Dunăriĭ.

După combinaţia între textul luĭ Porphyrogenetul şi documentul luĭ Nestor, *Domnul Hasdeŭ* conchide că,[10]) Μαυροβουλγαρία saŭ **Czerno-bolgaria** coprindea în Secolul X-lea întregul litoral maritim format prin întrunirea Dobrogeĭ cu ceva din Bugeac (partea de S. a Basarabieĭ).

Eacă decĭ un noŭ nume ce a purtat Dobrogea în Secolul X-lea.

In Secolul XII, geograful arab *Mohamed Edrissi,* trăitor la curtea luĭ *Roger,* regele Sicilieĭ (1101—1154), în descripţia sa, numesce „**Berdzan**", tot ţinutul coprins între Dunăre

---

[1]) *Strabon.* Géographie traduite du grec en français par M. M. De la Porte, Du Theil, Coray, Letronne. Tom. III, p. 65.

[2]) *Plinius.* Histoire naturelle. Traduite par Littré. Tom. I. Lib. IV. 25.

[3]) *Peyssonnel.* Observations historiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube. Paris 1765. pag. 3.

[4]) *Lavisse et Rambaud.* Histoire générale Tom. I, p. 43.

[5]) *F. Schrader.* Atlas historique. Carte 14. *Mommsen.* Organisation de l'Empire Romain. Tom. II, p. 202

[6]) Provincie în care administraţia încredinţată unuĭ *Praeses,* era separată de puterea militară, peste care era un *dux (dux Scythici limitis.* Vopisc. Aurel XIII şi *dux limitis provinciae Scythiae* in Notit. Dignit. Or. XXXVI) in *Mommsen,* op. cit. tom. II. pag. 496 şi 585 nota 5,

[7]) *De administrando Imperio.* Ed. Bekker. Bonnae 1840.

[8]) *Die Völker des südlichen Russland.* Leipzig. 1847, pag 106.

[9]) *Chronicon Nestoris* ed. Miklosich, 28.

[10]) *B. P. Hasdeu.* Istoria Critică a Românilor. Bucurescĭ. 1873, pag. 56—57.

(Danu) și Marea Négră *(Mare Nitasch)*. El îl arată ca întinḑêndu-se de la gurile fluviuluĭ, către Sud până la *Reknova* saŭ *Zakatra* (pag. 382, 397).

Ioachim Lelewel [1]) identifică *Reknova* analog cu *Rekran,* cu orășelul de maĭ târziŭ *Trakan, Tutrokan,* iar aḑĭ *Turtucaia.*

Ținutul pe care *Edrissi* 'l numesce *Berdzan* se întindea dar până la *Turtucaia,* și cu multă dreptate dacă considerăm regiunea din punctul de vedere fisic; acésta este și părerea distinsuluĭ etnograf *Kanitz* [2]).

Asupra numireĭ **„Dobrogia"**, care se póte împinge cel mult până în secolul XIV-lea, părerile voiagiorilor și etnografilor sunt fórte împărțite.

Jirecek [3]), care a scris după isvóre autorizate [4]) derivă numele de la *Dobrotitz*, care prin 1370 stăpânea cóstele măriĭ spre S. de *gurile Dunăriĭ* până la *Varna* și avea două castele întărite la *Mesembria.* Luĭ *Dobrotitz* succedă fiul acestuia *Ivanko,* care nu domni de cât fórte puțin, de óre-ce vedem în 1387 pe *Mircea cel mare* întitulându-se: «Stăpânitor al ambelor laturĭ ale *Dunăriĭ* pretutindenĭ până la *Marea cea mare*» [5]).

In urma bătălieĭ de la *Cossovo* (1389), Dobrogia trecu în stăpânirea *Turcilor.*

Kanitz [6]) pe lângă isvórele istorice, maĭ aduce și probe filologice: «Chiar aḑĭ, Bulgarul numesce orĭ-ce teren sterp *„dobritcha"*; cum se găsesce unul aprópe de *Niș* de exemplu».

Ubicini, din contră pretinde că numirea Dobrogia însemnéză «țéra bună» derivat de la slavonescul Dobro-bun, căcĭ acéstă țară — argumentéză acest scriitor — este maĭ fertilă în raport cu părțile învecinate:

«Pentru *Ruteni,* veniți din stepe, Dobrogia era un raiŭ; o parte din Delta aprópe de *Cara-Orman,* era supra-numită *Paradisul Cazacilor*» [7]).

Larousse [8]) arată că numele acesteĭ regiunĭ este cu totul noŭ: «Nicĭ un eveniment important nu arată existența Dobrogieĭ în timpul evuluĭ-mediŭ, se scie numaĭ, că *Genovezii* stabiliseră aci comptuare. *Larousse* maĭ afirmă «că numirea de Dobrogia nu este cunoscută de cât în urma resboiuluĭ *Crimeieĭ*» [9]).

Distinsul agronom *I. Ionescu* [10]), derivă numele Dobrogieĭ din limba turcă, și însémna «țară fără pădurĭ», pe când cea l'altă parte (cea de Sud), unde sunt pădurĭ se numesc *Deli-Orman,* cuvênt turcesc, care însémnă țéră acoperită cu pădurĭ marĭ.

---

[1]) *Joachim Lelewel.* Géographie du moyen-âge, pag. 124—127 Vol. III, IV și charta No. XI, XV din atlas.

[2]) *Kanitz.* La Bulgarie danubienne, pag. 541.

[3]) *Jirecek.* Gesch. der Bulgaren, pag. 12, 320.

[4]) *Laon. Chalcondylas,* pag. 326 ἡτοῦ Εὐξείνου παραλία Δοβροτικεως τοῦ Μυςοῦ χώρα.

[5]) *Jirecek,* op. cit. pag. 324, 345 și urm. apud. *W. Heyd.* Histoire du commerce du Levant au Moyen-Âge, pag. 532, nota 3, Vol. I și maĭ cu sémă Documentele Cozieĭ, legat. 40. Archiva statuluĭ apud. Hasdeu, op. cit, pag. 5, nota 21 și pag. 144, nota 482.

A se vedea și partea istorică corespunḑĕtóre anuluĭ.

[6]) *Kanitz,* op. cit., pag 480.

[7]) *Revue de Géographie,* 1879.

[8]) *Grand Dictionnaire.* Le mot Dobroudja.

[9]) Este falșa acésta parere; istoricul și Domnul Moldoveĭ, *Dumitru Cantemir* care a scris pe la 1711, istoria sa asupra Imperiuluĭ otoman, o cunósce sub acest nume. Nota 57, pag. 236. Vol. I, ed. franc.

[10]) *I. Ionescu.* Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. Constantinople 1851, pag. 13.

CAPITOLUL II

1. Situaţiune

Dobrogia este aşeḑată între al 24°, 57', 16" [1]) şi 27°, 22', 59" [2]) longitudine răsăritênă şi între al 43°, 45', 15" [3]) şi 45°, 28', 47" [4]) latitudine nordică.

2. Limite

Dobrogia este coprinsă între două limite naturale: *Dunărea* la V. şi N., *Marea Négră* la E. şi o *limită convenţională*, la S

A. Dunărea [5]) desparte Dobrogia de România de la *Punctul Terminus*, până la gura Prutuluĭ pe o lungime de 252.600^m; iar de aci fluviul cu unul din braţele sale formêză frontiera despre Rusia pe o lungime de 160.000 metri.

De la gura Prutuluĭ, frontiera urmêză cursul fluviuluĭ până la 8 km. spre V. de oraşul Tulcea, în punctul de bifurcaţie numit *Ceatal Ismail* (mila 54), apoĭ urmêză *braţul Kilia* pe la marginea nordică a ostrôvelor *Tataruluĭ mic, Daler I, Daler II* şi *Tatarul mare (Ivanescĭ Tatarski)*, carĭ rĕmân de partea Dobrogieĭ, trece prin faţa oraşuluĭ *Kilia Vechiă*, pe la marginea nordică a insulelor *Meslinul* şi *Ciornofca*, prin faţa satuluĭ *Periprava* şi în fine pe gura *Stari-Stambul*, până la Mare.

Distanţele între diferite puncte pe Dunăre sunt:

	m.
De la Punctul Terminus la gura Borciĭ . . .	2.200
» » Gura Borciĭ la Ostrov	6.000
» » Ostrov la Rasova	40.200
» » Rasova la Molul luĭ Theodosiŭ	6.600
» » Mol la Cerna-voda	7.000
» » Cerna-Voda la Hârşova	50.100
» » Hârşova la Durac (bifurcaţia Dunăriĭ) .	7.600
» » Durac la Gârlicĭ (Pe Dunărea vechiă) . .	27.000
» » Gârlicĭ la Dăenĭ	10.200
» » Dăenĭ la Ostrov	10.600
» » Ostrov la Picinéga	11.500
» » Picinéga la Turcóia	16.600
» » Turcóia la Igliţa	4.000
» » Igliţa la Carcaliu.	5.700
» » Carcaliu la Macin	10.000
» » Macin la Ghecet	13.000
» » Ghecet la Casarma Infanterieĭ.	14.800
» » Casarma Infanterieĭ la Galaţĭ	3.000
» » Galaţĭ la Bădălan.	2.000
» » Bădălan la Cotul Pisica	2.000
» » Pisica la Gura Prutuluĭ	2.500
	252.600

---

[1]) Este meridianul *Punctuluĭ Terminus* al frontiereĭ, aşeḑat la 800 m. spre NE. de Silistra (Itch—Tchenguel-Tabiassi).

A se vedea Istoria uneĭ frontierĭ, pag. 263.

[2]) *Farul din Sulina. Corréard.* Guide maritime dans la Mer Noire, pag. 63.

[3]) *Movila Ilanlîk.* Istoria uneĭ frontierĭ, pag. 251.

[4]) *Pichetul de la gura Prutuluĭ.* Harta mareluĭ stat major. Scala 1/50.000 fóia E. 1.

[5]) Descrierea fluviuluĭ în partea hidrografică.

Frontiera:

	m.
Transport	252.600
De la Gura Prutuluĭ la Reni [1]	3.704
» » Reni la Isaccea	27.300
» » Isaccea la Ceatal Ismail	24.300
» » Ceatal la orașul Ismail	22.000
» » Ismail la Bugeak	11.750
» » Bugeak la Gura Șondăĭ	5.750
» » Gura Șondaĭ la Kilia nouă	25.700
» » Kilia nouă la Kilia vechiă	2.000
» » Kilia vechiă la Periprava . . . , ...	21.250
» » Periprava la Wilcov	3.750
» » Wilcov la ramificație Stari Stambul	7.500
Pe canal până la Mare	5.000
	412.604

B. Marea Négră [2]), udă cóstele Dobrogieĭ pe o lungime de 221.160^m, de la punctul No. 31 al frontieriĭ (Ilanlîc), până la gura Stari Stambul.

Distanțele între diferite puncte pe cóstă sunt:

	m.
De la piatra No. 31 a frontieriĭ la Ilanlîc	1.330
» » Ilanlîc la Mangalia	6.600
» » Mangalia la Capul Tuzla	21.000
» » Tuzla la Constanța (cap.)	23.400
» » Constanța la Capul Midia	22.000
» » Midia la Gura Boazuluĭ	7.800
» » Gura Boazuluĭ la Pirităsca (limita Jud. Tulcea)	27.000
» » Gura Peritésca la Gura Portițeĭ	8.600
» » Gura Portița la farul Sf. Gheorghe	53.200
» » Farul Sf. George la Capul Sf. George	5.000
» » Capul Sf. George la Sulina	29.630 (16 mile)
» » Sulina la Capul Mosorali	12.400
Lărgimea Guriĭ Baba-Hasan	2.200
De la Insula Popina la Gura Stari Stambul	1.000
	221.160

C. O linie convențională desparte la S. Dobrogea de Bulgaria. Acéstă linie este trasată de *comisiunea europénă de delimitare* (art. 11), conform art. 46 § 2 al tratatuluĭ de la Berlin, linie care se sprijină la apus pe Dunăre (la 800^m spre E. de fortul Silistreĭ *Itch-Tchenguel-Tabiassi)*, iar la răsărit pe Marea Négră, la 1300^m spre S. de satul *Ilanlîc.*

Istoric. [3]) In urma ultimuluĭ rĕsboiŭ Ruso-Româno-Turc, în instrucțiunile relative la armistițiŭ, instrucțiunĭ pe care A. S. Principele Gorgiacow le comunică la 28 Ianuarie 1878 generaluluĭ Le Flô, Ambasadorul Franțeĭ la St. Petersburg, se prevedea că:

---

[1]) Părerea luĭ Paul de Aleppo, biograful patriarculuĭ Macarie, care a călătorit în Țĕrile Române pe timpul luĭ Vasile Lupu, era că Tomarova (Timărobo), Reniĭ ar fi vestitul oraș pe care Greciĭ îl numesc Errina (E. Cioran. Călătoriile luĭ Macarie, pag. 261—2).

[2]) A se vedea descrierea Măriĭ Negre la parte hidrografică.

[3]) Dupa Correspondence respecting the European Commissions appointed for the demarcation of frontiers under the treaty of Berlin. London. 1879. — Acelaș uvragiŭ din 1880 — Commission technique européenne formée en vertu d'un accord intervenu entre les puissances signataires du Traité de Berlin. 1879. Paris. — Diferite acte diplomatice emanate de la Ministerul nostru de Afacerĭ streine. Manuscris.

„Principatul României se va declara independent și va primi o despăgubire teritorială“, iar în preliminările de pace subscrise la 19/31 Ianuarie 1878 la Adrianopolĭ, de către Server-Paşa şi Namic-Paşa de o parte, Marele Duce Nicolae de alta, se stipulézá:

„Indepenţa României va fi recunoscută şi-i se va asigura o despăgubire teritorială îndestulătóre.“

Prin art. V şi XIX al tratatuluĭ preliminar de la San-Ştefano,[1]) din 3 Martie 1878, se spuse:

„Sublima Pórtă recunósce Independenţa Românieĭ, care'şĭ va susţine drepturile eĭ la o despăgubire ce se va desbate între ambele părţĭ“ (Art. V).

„Sangiacul Tulceĭ, adică districtele (Cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârşova, Küstendge, Medgidia, insulele Delteĭ şi Insula Şerpilor, urmézá a se da Românieĭ. Rusia îşĭ reservă dreptul a da Dobrogia Românieĭ, în schimbul părţiĭ din Basarabia primită de Moldova în 1856 şi limitată la Sud cu talvegul braţuluĭ Chilia şi gura Stari-Stambul“ (Art. XIX § 2).

Art. 46 § 2 al tratatuluĭ de pace de la Berlin, relativ la anexarea Dobrogieĭ la România, zice:

„Traseul frontieriĭ va fi hotărît la faţa loculuĭ de Comisiunea Europénă instituită conform art. 11 din acest tratat pentru delimitarea Bulgarieĭ.“

Comisiunea Europénă de delimitare s'a întrunit la Constantinopol în ḑiua de 21 Octombrie 1878 şi se compunea:

Pentru Germania: Colonelul Von Scherff, din al 29-lea Regiment de Infanterie.
Ajutor: Căpitanul Krahmer, din Statul Major.
Pentru Austro-Ungaria: Locotenentul-Colonel, Baron de Ripp.
Ajutor: Contele Wurmbrand, Căpitan în Statul-Major.
Pentru Franţa: Lemoyne, Şef de Escadron, din Statul-Major.
Ajutor: Nicolas, Căpitan de Geniŭ.
Pentru Marea-Bretanie: R. Home, Colonel de Stat-Major.
Ajutor: Ardagh, Căpitan de Stat-Major.
Pentru Italia: Orero, Locotenent-Colonel de Stat-Major.
Ajutor: Tornaghi, Căpitan de Stat-Major.
Pentru Rusia: Bogolubow, Colonel de Stat-Major.
Pentru Turcia: Tahir-Paşa, General de Brigadă. El avu şi preşedenţia.
Ajutor: Simon Efendi (Papasian), Secretar.
Şerafetin Efendi, Căpitan de Geniŭ (Protocol No. 1, pag. 49).

Comisiunea decide, ca prima lucrare de delimitare să fie aceia dintre Bulgaria şi România; apoĭ admise să ia înţelegere şi cu Ministerul Nostru de Afacerĭ Streine, în care scop dete următórea telegramă:

«Comisiunea de delimitarea Bulgarieĭ va fi Sâmbătă 2 Noembrie la Silistra, pentru a începe lucrările pe frontiera Bulgaro-Română. Ar fi fericită, dacă guvernul Român va bine-voi să-ĭ trimétă câţĭ-va oficerĭ, care s'o însoţiască şi să execute lucrările topografice socotite trebuinciόse». (pag. 51).

Ministrul Nostru, Kogălniceanu, respunde prin telegrama de la 23 Octombrie, că pune la disposiţiunea Comisiuniĭ pe delegaţiĭ Românĭ: Coloneliĭ Slăniceanu, Arion şi Fălcoianu şi pe deputatul M. Ferechide, carĭ la 1 Noembrie 1878 se aflară la Silistra, unde vine şi Comisiunea, la 3 ale acesteĭ lunĭ.

De la început chiar, delegatul Rus avu tendinţa, ca punctul de pe Dunăre, de unde trebuia să încépă frontiera, să fie în faţa satuluĭ Dichisenĭ (din Jud. Ialomiţa).

Treĭ fură consideraţiunile, pe care îşĭ întemeia colonelul Bogolubow propunerea sa:

a) Topografice. La Dichisenĭ — susţinea el — ar fi punctul cel maĭ nemerit de a se

---

[1]) Acest tratat coprinde 29 articole; el pórtă următórele semnăturĭ: din partea Rusieĭ, Contele N. Ignatiev, Adjutant general M. S. Imperiale şi Melidov, Şambelanul Curţiĭ Imperiale; pentru Turcia, Savfet-Paşa, Ministru Afacerilor Streine şi Sadulah, Ambasadorul M. S. Sultanul pe lingа Curtea Imperială Germană.

stabili podul, despre care se face menţiune în tratatul de la Berlin şi care să lege teritoriul din noŭ anexat cu Romania.

b) Economice. Silistra fiind în strânse legăturĭ economice cu satele din prejur, până la 25—30 Km. depărtare, dacă s'ar da Românieĭ satele Adachioĭ (Ostrovul), Canlia, Garliţa şi Almalîu, ar priva oraşul de resursele sale economice; în plus că între Silistra şi Ostrov sunt o mulţime de viĭ, carĭ aparţin locuitorilor din Silistra.

c) Etnografice. Între Rasova şi Silistra, elementul românesc este maĭ compact numaĭ până la lacul Oltina (satele Oltina, Casla, Beilicul, Mârleanu, Aliman şi altele), pe când de la lacul Oltina spre Silistra, populaţiunea bulgară este maĭ numerósă (satele Garliţa, Canlia, Galiţa, Lipniţa şi Almalîu).

Tóte aceste consideraţiunĭ ale Coloneluluĭ Bogolubow, tindeaŭ să fixeze punctul de începere al frontieriĭ pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ în vecinătatea satuluĭ Projovo (Parjóia), de unde frontiera ar fi trebuit să se îndrepte printre satele Coslugea (lăsat Românieĭ) şi Lipniţa (dat Bulgarieĭ).

Lemoyne rĕspunde, că protocolul No. 15 al Congresuluĭ din Berlin prevede, că limita spre Nord a Bulgarieĭ să fie o linie de la Silistra la Mangalia. Deci punctul pe Dunăre trebue ales apróape de Silistra, maĭ ales că aci este nemerit a se construi şi un pod peste fluviŭ, unde în tóte timpurile s'a recunoscut, că un pod nu putea fi stabilit de cât la capul insulelor dintre Călăraşĭ şi Silistra.

Acéstă din urmă propunere a fost admisă de toţĭ delegaţiĭ Comisiuniĭ (afară de cel Rus).

In aceiaşĭ şedinţă, de la 3 Noembrie 1878, deputatul Ferechide şi Colonelul Fălcoianu, aŭ combătut părerea Coloneluluĭ Bogolubow, formulându-şĭ, după aceia, propunerile lor într'un memoriŭ, care s'a citit în şedinţa de la 5 Noembrie. (Protocol No. 4, pag. 70—75).

Consideraţiunile, pe care-şĭ bazaŭ delegaţiĭ românĭ alegerea punctuluĭ de pornire a frontieriĭ la câte-va sute de metri de la împrejmuirea Silistreĭ, eraŭ:

a) In dreptul acestuĭ oraş s'a menţinut în tot-d'a-una, din timpurile cele maĭ depărtate, comunicaţia între Călăraşĭ şi Silistra.

b) Braţul Dunăriĭ, Borcea, care se desparte din malul stâng în faţa Silistreĭ, între ea şi satul Chiciu, stabilesce şi determină chiar acéstă linie de comunicaţie în mod natural.

c) Podul de peste Dunăre [1]), despre care vorbesce protocolul al 15-lea al congresuluĭ din Berlin, póte fi maĭ cu înlesnire aşeḑat aci, de cât în punctul propus de delegatul rus, maĭ ales că protocolul sună curat: «în apropierea Silistreĭ» (Protocol No. 6, pag. 77—82).

In şedinţa de la 6 Noembrie 1878, comisiunea primesce o petiţiune de la locuitoriĭ din Silistra şi satele vecine, care cereaŭ să se împingă frontiera la 30—35 kil. spre rĕsărit de Silistra. Propunerea a fost respinsă.

Tot în acéstă ḑi s'a fixat, că punctul de pornire al frontieriĭ (punctul terminus) să fie la 800^{m} din jos de Silistra (Protocol No. 7, pag. 86).

---

[1]) Cestiunea poduluĭ de peste Dunăre a fost discutată în congresul de la Berlin la 8 Iulie 1878 (p. 168—171 ale congresuluĭ). Principele de Hohenlohe, representantul Germanieĭ, observă: «*că punctul de legare despre partea Silistreĭ trebue să fie un loc, unde un pod ar putea fi stabilit pe Dunăre, la E. de Silistra, şi care ar lega cele 2 ţĕrmurĭ române ale fluviuluĭ*».

In fine Baronul Haymerle, representantul Austro-Ungarieĭ, adaogă: «*că după avisul experţilor un singur punct în preajma Silistreĭ era priincios la construirea unuĭ pod*». Inalta adunare se învoesce cu aceste propunerĭ.

(ANEXA No. 2, pag. 123).

NOTIŢĂ

Care fixéză punctul de legătură al frontiereĭ Româno-Bulgară la Est de Silistra

Latitudine . . . . . 44°, 7', 20" Nord.
Longitudine . . . . . 27°, 17', 30" Est de la Greenwich.

Tabloŭ de unghiurile măsurate la 6 şi 7 Noembrie 1878 de D. D. Ardagh şi Chermside, oficerĭ aĭ statuluĭ-major Englez

PUNCTELE VIZATE	Din staţia după bastionul Itch-Tehenguel			Din punctul de plecare pe Dunăre		
	„	0	„	0	„	„
Nordul magnetic	0	0	0	0	0	0
Căminul la Vest de Calăraşĭ	35	11	„	30	29	20
Feréstra Vest a bisericeĭ de la Calăraşĭ	37	15	„	32	63	30
Movila Nord, dincolo de insula Hopa	81	52	„	—	—	—
Casă (un post de pază) pe un deal	—	—	—	103	35	„
Partea Nord a colibeĭ cărămidarieĭ	104	„	„	167	„	„
Stâlp vecin de acéstă coliba	113	57	„	235	„	„
Prajina pavilionuluĭ Yilanli-Tabia	154	„	„	181	38	„
Movilă dincolo de valea de la Sud	188	„	„	—	—	—
Moscheia cenuşie	193	45	„	233	18	20
Moscheia albă	202	14	,	245	35	„
Crucea bisericeĭ celeĭ marĭ	215	27	„	267	8	„
Altă moscheia cenuşie	217	23	„	—	—	—
Feréstra bisericeĭ celeĭ marĭ	229	4	„	270	40	40
Clopotniţa moscheieĭ celeĭ marĭ	230	21	„	268	21	30
Alta moscheia albă	236	3	„	—	—	—
Movile în sus de Dunare	280	15	„	—	—	—
Vîrful planteĭ bastionuluĭ de la Itch-Tchenguel	6	—	„	279	43	30

Observaţiunĭ: 1. Distanţa din punctul de observaţiune pe bastionul Itch-Tchenguel, până la partea proeminentă a escarpeĭ de pe acelaş bastion este de 20 metri.

2. Distanţa din punctul de plecare pe Dunăre, la unghiul cel maĭ învecinat de coliba cărămidărieĭ este 50,7 metri.

3. Distanţa între partea proeminentă a bastionuluĭ Itch-Tchenguel şi punctul de plecare este de 800 metri.

4. Punctul de plecare era la 7 Noembrie 1878 la douĭ metri de marginea apeĭ şi la 10 centimetri maĭ sus de nivelul fluviuluĭ.

5. Noua fruntarie se îndreptéză către o direcţiune Sud-Vest 220° apr ópe, ca să ajungă a puntea aşeḑată la îmbucătura văiĭ între Medjidie-Tabiassi şi Ordu-Tabiassi, ca la 1.650, metri din punctul de plecare.

6. Declinarea busoleĭ teodolituluĭ cu care s'a ridicat unghiurile la Silistra este de 4°,37',0.

7. Declinarea la Mangalia este aprópe de 5°,30' după harta de marină englezǎ.

8. Direcţiunea de mijloc a linieĭ trasă din punctul de plecare la Silistra până în punctul de sosire la Ilanlîc, este de 112°,52',32".

Comisiunea hotărasce apoĭ de a se face o recunóscere pe zona de frontieră dintre Silistra şi Mangalia în ḑilele de 7—15 Noembrie 1878.

Acéstă recunóscere a fost însoţită de oficeriĭ topografĭ însărcinaţĭ cu ridicarea planuluĭ frontieriĭ. Din partea nóstră a fost trimes căpitanul Culcer.

Se maĭ decise iarăşĭ, ca la 26 Noembrie, comisiunea de delimitare să-şĭ continue lucrările la Constantinopol.

In acéstă călătorie de recunóscere s'a decis ca punctul de sprijin al frontieriĭ pe Marea Négră să fie la o movilă situată, aprópe la 1200 metri spre Sud de móra din Ilanlîc între două movile maĭ micĭ.

Tot atuncĭ s'a fixat şi punctele de pe frontieră (Protocol No. 8, pag. 87—95).

ANEXA No. 4 (p. 124—126)

Numĕrul pichetuluĭ	Numĕrul Pietreĭ	PUNTELE DE RECUNOSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE — DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Distanța în hectometri la puntul precedent	Unghiurĭ aproximative formate de direcția precedentă — Cu nordul magnetic	Cu noua direcție	PUNTELE ȘI LOCALITĂȚILE APROPIATE DE LINIE — DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Unghiurĭ formate cu nordul magnetic de linia care le împreună cu punt. de recun.	OBSERVAȚIUNI și EXPLICAȚIUNI
			Ectom.				»	
1	1	Punt hotar pe Dunăre, la E. de Silistra, la 800m de Ith-Tchenguel Tabiassi . . .				Linia frontieră străbate Deirmen-Tabiassi . .	—	Posițiunea exactă a acestuĭ punt e fixată printr'o măsurătoare specială
2	2	Podul de la vărsatura talveguluĭ, care desparte întăririle pe care se ridica Medgidie-Tabiassi și Ordu-Tabiassi	17	220	—	— —	—	Este a doua punte mergênd în susul gârleĭ
	3	Câmp cultivat la confluența celor două rovine ce forforméză talvegul precedent	25	—	—	— —	—	Fruntaria urméză traseul curb al talveguluĭ între puntele No. 2 și 4
	4	Grupul de 8 arborĭ la confluența uneĭ micĭ rovine ce se cobóră de la fortificația Ordu-Tabia	20			Piatra în vârful uneĭ movile de 1.400m . .	84	
3	5	Arbore în capul rovineĭ, care se prelungesce între Ordu-Tabia și Arab-Tabia d'alungul drumuluĭ vechiŭ al Silistreĭ la Varna și la bifurcarea drumurilor	17	122	—	— —	—	— —
4	6	Movilă isolată la Sud-Vest de Almaliŭ	15	120	178	Pod pe drumul cel mare în fundul văiĭ Kulhora la 1.050m	175	
5	7	Arbore la Est de ambrașamentul căilor Almaliŭ-Caraorman și Almaliŭ-Esenchioĭ	3,75	115	175	— —		— —
	8	Movila B la Est la móra de la Caraorman și la Nord de drumul cel mare	31	157	222	Movila dincolo de drumul cel mare la 1550m	272	Semnul No. 8 aparține unuĭ grup de 2 movile; este cel maĭ la Sud din amândouă
						Móra de la Caraorman la 2.000m		
6	9	Movila C, vecină cu drumul de la Varna la Sud de móra de la Esechioĭ	40	152	175	Mica movilă spre Nord la 250m		
						Movila la S.-V. de Esechioi la 3.600m . . .	5	
7						Móra de vênt de la Esechioi la 2.400m . . .		
8						Drumul cel mare de la Varna la 180m . . .		
	10	Movila D cu semnul de triangulație la Est de Esechioĭ și la S. V. de Gârlița . . .	57,5	78	106	Móra de vênt de la Esechioi lă 4.150m . . .	279	
9						Hotar la jumătate drum de la Esechioĭ la Gârlița la confluența văilor la 3.300m	350	
10								
11								
12	11	Movila E. la Vest de Cranova și pe drumul de la Cranova la Buiuc-Carvan	104	104	206	Mica movilă la Nord de Cranova la 1.000m	737	
13						Cimitirul la împreunarea drumurilor la 600m	348	
14	12	Stânca pe linia dréptă dusă din movila E la locul cel maĭ central al stâncilor isolate, situate la 6 km. la N. de Cranova în valea care se cobóră la S N. de sat și apróape de un cot care se 'ntórce spre Vest	48	48	113			Imediat dincolo de puntul de recunóscere No. 12, linia frontieră străbate valea Cranoveĭ și se 'nalță pe o colină.
15	13	Vârful învecinat de încrucișarea drumurilor Cranova-Calaigi, și Velikioi-Regep-Cuiusu	36	137	280	Móra cea maĭ apróape de Calaigi la 2500m .	53	

PUNTELE DE RECUNÓSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE						PUNTELE SI LOCALITĂȚILE APROPIATE DE LINIE		
Numĕrul pichetuluĭ	Numĕrul pietreĭ	DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Distanța în hectometri la puntul precedent	Unghiurĭ aproximative formate de direcția precedentă: Cu nordul magnetic	Cu noua direcție	DENUMIRE și INDICAȚIUNE	Unghiurĭ formate cu nordul magnetic de linia care le împreună cu punt. de recun.	OBSERVAȚIUNI și EXPLICAȚIUNI
			Ectom.	»	»		»	
16 17 18	14	Vârful la un kilometru și jumătate la S.-V. de Tekederesi	66	175	118			Notițele relative la puntele de recunóscere No. 14—18 sunt datorite uneĭ cercetărĭ fórte repeḑĭ asupra terenuluĭ, făcută de oficeriĭ românĭ
19	15	Confluența rovineĭ Tekederesi și al văiĭ celeĭ marĭ, trecênd prin Tersconduru și Kecĭ-deresi	18	112	117			
20	16	Punt al văiĭ la două chilometri și jumătate aprópe, la Vest de Tersconduru	40	109	117			
21	17	Punt pe drumul de la Iucar-Mahale la Tersconduru, la jumătate drum între cele două sate	30	85	156			
22 23	18	Incrucișarea drumurilor Iucar Mahale-Saricea și Checĭderesi-Hisarlic	52	85	180			
24 25	19	Movila L cu un semnal de triangulație la jumătatea distanțeĭ între Enisemlia și Sevendic	61	61	256			
26	20	Semnal de triangulație spre S.-V. de Sevendic	36	145	210	Móra Sevendic la 1.750^{m}	15	
27	21	Movila M la un km. spre S.-V. de Hasanchi	48	175	169			
28 29	22	Movila N la Est de drumul Hasanki-Armutli, la șése km. de Hasanki și la 3 km. de Armutli	48	164	184			
30 31	23	Arbore la Sud de satul Armutli	63,5	170	116	Móra Armutli la 3.100^{m}	11	
32	24	Movila O la Vest de Docuzacĭ	20	106	193	Movila spre N.-V. de Docuzacĭ la 3.000 . .	54	
						Móra de vênt de la Docuzacĭ la 1.950^{m} . . .	76	
33	25	Movila P cu semnal de triangulație la S.-E de Doguzacĭ	41	119	186	Móra de vênt de la Docuzacĭ la 2.700^{m} . . .	331	
34 35	26	Movila Q la S.-E. de Derechioĭ-Cifut-Cuiusu	50	126	172	Móra de vênt de la Haisarlic la 1.700^{m} . . .	226	Puntul de recunóscere No. 26 este cel maĭ la Sud de cele 2 movile situate între Derechioi și Cifut-Cuiusu
36	27	Movila R. la Sud de Canlı-Ciucur la Nord de Muraacĭ	100	117	171	Debușeul S al satuluĭ Canli-Ciucur la 3.700^{m}	45	
37 38 39						Casa cea maĭ aprópe de Muraacĭ la 2.900^{m}	141	
40 41	28	Un punt la jumătate distanța între Movila S la Est de Husein-Techekioi și movila T, (cea maĭ la Sud din cele două movile) la Vest de Hoscadin	94	108	180	La 1.200^{m} de movilele S și T	8,188	Fruntaria taie drumul Husein la Tekekioi-Daulukioi, la 700^{m} N. de cimitirul Husein-Tekekioi
42	29	Movila U aprópe de un sat				Movilă la 2.700^{m} . . .	49	Fruntaria trece la 900^{m}

Numĕrul pichetuluĭ	Numĕrul Pietreĭ	PUNTELE DE RECUNÓSCERE ALE LINIEI-FRONTIERE — DENUMIRE şi INDICAŢIUNE	Distanţa în hectometri la puntul precedent	Unghiurĭ aproximative formate de direcţia precedentă — Cu nordul magnetic	Unghiurĭ aproximative formate de direcţia precedentă — Cu noua direcţie	PUNTELE ŞI LOCALITAŢILE APROPIATE DE LINIE — DENUMIRE şi INDICAŢIUNE	Unghiurĭ formate cu nordul magnetic de linia care le împreună cu punt. de reuun.	OBSERVAŢIUNI şi EXPLICAŢIUNI
			Ectom.	»	»		»	
		în ruină la Sud de satul ruinat Almali	78	108	161			Sud de móra S. de de la Kadikioi şi străbate o linie telegrafică între satul ruinat şi movila V.
43								
44	30	Movila V la Nord de Karadjilar (cea maĭ la Nord din cele douĕ movile)	47	99	184	Linia telegraf. la 800^m spre Vest Móra la Est de Caradjilar la 2.000^m . . . . Movila vecină la 230^m Movila cu semnul de triangulaţie la Vest de Caradjilar la 2.100^m	. 10 323	Fruntaria la 3.100^m de movila V. trece la 10^m Nord de o altă movilă; la 4.600^m aprópe, ea trece la o distanţa egală de movila cea noua.
45	31	Movila X a 1330^m de móra Ilanlic punct hotar pe Marea Négră	54	93	—	Altă movilă la 3.600^m	332	Movila X este la 180^m de o altă movila maĭ mică situata la Sud Plagea este la 200^m de movilă X

La 20 Aprilie 1879, Comisiunea se reîntruni la Constantinopol, ea era constituită astfel: Preşedinţa a fost luată de comisarul Franţeĭ, Lemoyne; comisarul Anglieĭ a fost înlocuit prin Edward Bruce Stamley.

In acéstă a doua sesiune, opunerĭ nouĕ se făcură din partea delegatuluĭ rus, care atrase în partea sa şi pe al Austrieĭ.

Maĭ 'nainte ca lucrările comisiuniĭ să fie sancţionate de puterile cosemnătóre, trupele române ocupară posiţia de la Arab-Tabia, aceia ce era să complice cestiunea, maĭ ales că trupele rusescĭ nu deşertaseră încă Bulgaria.

Prin intervenirea Rusieĭ se obţinu uşor retragerea trupelor de pe Arab-Tabia, după câte-va ḑile de ocupare.

Acestea se petreceaŭ între 20 Aprilie şi 23 Septembrie 1879. La 27 Octombrie, Comisiunea se întrunesce din noŭ la Silistra şi se compunea: pentru Germania, din Majorul Heyde din geniŭ; pentru Austria, Colonelul Iaeger; pentru Franţa, inspectorul general de podurĭ, Lalanne; pentru Anglia, Căpitanul Sale şi Locot. Caillard; pentru Italia, din Majorul Sonzolli; pentru Rusia, inginerul Karischeff şi generalul Struwe; pentru Turcia, din generalul Yachia şi Gabriel Effendi Naradounghian. Preşedinte fu Lalanne, iar secretar Iaeger asistat de Caillard şi Naradounghian.

In şedinţele ce se urmară (4 la Silistra şi 3 la Bucurescĭ), *Comisiunea admise pe delegaţiĭ Românĭ (Coloneliĭ Fălcoianu şi Arion şi inginerul Olănescu), să urmeze exploraţiunile pe teren, să asiste la deliberaţiunĭ şi să-şĭ dea părerea asupra punctelor în litigiŭ, fără voce deliberativă.*

De la a 3-a şedinţă, s'a admis şi comisiunea bulgară (Boris Antonovicĭ inginer şi M. Karamihailoff) să asiste la lucrărĭ cu voce consultativă.

Maĭ mulţĭ delegaţĭ, între care al Italieĭ, stăruiaŭ ca maĭ întâiŭ. Comisiunea să se ocupe *de locul unde trebuia aşeḑat podul* şi numaĭ după resolvirea aceseĭ cestiunĭ să se trécă la studiul traseuluĭ frontieriĭ.

Acéstă propunere obţinu consimţământul tuturor membrilor; delegaţiĭ Ruşĭ citiră un memoriŭ coprinḑênd douĕ propunerĭ asupra loculuĭ aşeḑăriĭ poduluĭ, propunerĭ care aŭ fost criticate cu energie de delegaţiĭ românĭ; aceştia propuseră şi eĭ un proiect. Comisiunea decise să viziteze locurile celor 3 propunerĭ:

Comisariĭ Ruşĭ propuneaŭ a se aşeḑa podul la 21 saŭ 36 k. spre N.-E. de Silistra;

iar delegaţiĭ Românĭ găseaŭ ca punct maĭ nemerit la 800 m. spre E. de Silistra. In acéstă cestiune delegatul Italieĭ facu propunerea.

Comisarul Rus cere părerea celor-l'alţĭ membri, dacă locul poduluĭ trebue să fie în direcţia Canlia-Cioroĭ la 21 km. maĭ jos de Silistra, saŭ aprópe de lacul Oltina (Dichisenĭ-Pârjóia)? (Acéstă ultimă propunere se retrase).

Fie-care delegat trebuia să-şĭ formuleze părerea în scris, dacă construcţia poduluĭ era saŭ nu posibilă pe locul ales de comisarul Rus. Toţĭ delegaţiĭ respinseră acéstă propunere; iar în şedinţa de la 11 Noembrie 1879 se fixează că punctul terminus să fie acelaş ales de comisiunea anterióră.

Cu tóte opunerile delegatuluĭ Rus, se închiseră şedinţele comisiuniĭ de delimitare.

2. *Traseul frontieriĭ româno-bulgară, făcut de Comisiunea Europénă de delimitare. Descrierea topografică a acesteĭ frontierĭ.* (Actul din 17 Decembrie 1878, pag. 120—122. S'a modificat în urmă art. 6 şi 7, după cum se va arăta maĭ jos.)

In virtutea art. XLVI al tratatuluĭ încheiat la Berlin la 13 Iulie 1878, Principatul Românieĭ urmând a primi teritoriul situat la Sudul Dobrogieĭ, până la o linie avênd ca punct de plecare la Est de Silistra şi respunḑênd la Marea Négră, spre Sud de Mangalia.

Traseul noueĭ frontierĭ trebuind a se fixa la faţa loculuĭ de Comisiunea Europénă întocmită conform art. 2 al ḑisuluĭ tratat pentru delimitarea Bulgarieĭ:

M. M. L. L. Impăratul Germanieĭ, Impăratul Austro-Ungarieĭ, Domnul Preşedinte al Republiceĭ Franceze, M. M. L. L. Regina Mareĭ-Britaniĭ şi Irlandeĭ, Împărăteasa Indiilor, Regele Italieĭ, Impăratul tutulor Rusiilor şi Sultanul Impăratul Otomanilor aŭ numit pe Comisariĭ lor:

M. S. Impăratul Germanieĭ pe *Wilhelm-Frederic-Carol-Gustav Ion de Scherf,* Colonel Comandant din al 13-lea Regiment de Infanterie de la Rin No. 29.

M. S. Impăratul Austro-Ungarieĭ pe *Baronul Carol-Christian-Henric de Ripp,* Colonel de Stat-Major.

D. Preşedinte al Republiceĭ Franceze pe *Jules-Victor Lemoyne,* Şef de escadron de Stat-Major.

M. S. Regina Regatuluĭ Unit al Mareĭ Britaniĭ şi Irlandeĭ, Impĕrătésa Indiilor pe *Robert-Home,* major în corpul de geniŭ şi Colonel în armată.

M. S. Regele Italieĭ pe *Baltazar Alexandru Orero,* Locotenent-Colonel de Stat-Major.

M. S. Impăratul Rusieĭ pe *Andreĭ Bogolubow,* Colonel de Stat-Major, Adjutant al M. S. Impăratuluĭ.

M. S. Sultanul Impăratul Otomanilor pe *Mehemet-Tahir-Paşa,* General de Brigadă din Statul-Major.

Aceştia, după ce'şĭ aŭ depus actele de imputernicire, s'aŭ constituit la Constantinopol în comisiune de delimitare a Bulgarieĭ, la 23 Octombrie 1878.

Ḑişiĭ Comisarĭ aĭ celor şépte puterĭ semnatare tratatuluĭ de la Berlin, după ce s'aŭ transportat la Silistra şi aŭ străbătut ţéra între Silistra şi Mangalia, ca să studieze localităţile şi să adune cunoscinţele necesariĭ; după ce aŭ ascultat esplicările ce li s'aŭ dat de delegaţiĭ numiţĭ pentru acest sfârşit de guvernul A. S. R. Principele Românieĭ.

Declar traseul frontiereĭ fixat după principiile şi în condiţiunile următóre:

Art. 1. *In conformitate cu intenţiunile puterilor semnătare ale tratatuluĭ de la Berlin şi spre a da Guvernuluĭ Român putinţa de a stabili o comunicaţiune între ambele ţermurĭ ale Dunăriĭ pe locul recunoscut cel maĭ potrivit în sus şi în apropiere de Silistra, punctul de plecare al noueĭ frontierĭ despre Est de Silistra, este fixat pe ţĕrmul drept al fluviuluĭ, în faţă de Diermen-Tabiasi, la 800 m. de bastionul N.-E., al oraşuluĭ (Itch-Tchenguel-Tabiasi).*

Art. 2. Locul exact al acestuĭ punct este dat într'un plan regulat pe scara $^{1}/_{3000}$ anexat la presentul act, cu o notiţă care fixéză latitudinea şi longitudinea sa, precum şi posiţiunea sa marcată pe puntele cele maĭ însemnate ale oraşuluĭ şi pe cele din prejurul sĕŭ.

Art. 3. Punctul de legătură al noueĭ frontierĭ pe Marea Négră, la Sud de Mangalia, este însemnat prin movila cea maĭ mare din cele treĭ situate la 1300m. aprópe, spre Sud de móra de la Ilanlik.

Art. 4. Latitudinea şi longitudinea acestuĭ punct aŭ fost luate precum maĭ jos se arată de pe harta de marină Engleză a Măriĭ-Negre:

Latitudine 43°,45',15" Nord.

Longitudine 28°, 32', 20" Est de pe meridianul Greenwich.

Art. 5. Intre cele două puncte de legătură determinate în articolele precedente, traseul linieĭ frontierĭ este, în principiŭ, stabilit după accidentele naturale ale terenuluĭ, lesne de recunoscut şi abătându-se cât maĭ puţin de linia dréptă, care unesce cele două puncte exreme.

Art. 6. Linia de demarcare este indicată pe un plan topografic pe scala $^1/_{30000}$ întocmit după planurile espediate şi esecutate la faţa loculuĭ şi este descrisă cu amănuntul într'un caiet, în care sunt specificate punctele ce s'aŭ marcat şi carĭ aŭ fost alese pe teren, Asemenea s'a făcut şi o schiţă pe aceiaşĭ scală, pe care sunt indicate numaĭ linia cu punctele sale marcate, talvegurile principale şi localităţile fruntarieĭ.

Art 7 [1]. Linia frontieră pornind de la Dunăre *(No. 1)*, se îndreptéză către S.-S.-V., traverséză reduta *Diermen-Tabiasi*, care va trebui să fie dărîmată, lasă la V. cimitirile oraşuluĭ şi merge să se împreune cu puntea aşeḑată la capul talveguluĭ, care desparte contra-forturile, pe carĭ se ridic întăririle de la *Medgidie* şi *Ordu-Tabiassi (No. 2, pichet No. 1)*.

Incepênd de la acest punct, ea urméză în direcţiunea S. talvegul maĭ sus indicat, pe valea *Iasî-Tepe-Ceair*, până la confluenţa unuĭ talveg secundar *(Cali-Petri-Ceair)* însemnat printr'un loc, pe care se cultivă zarzavaturĭ *(No. 3)*, se aplécă apoĭ spre S.-S.-V. şi urméză urcându-se în sus prin fundul văieĭ principale Iasî-Tepe-Ceair, până la o rovină, care se cobóră perpendicular de la contra-fortul Ordu-Tabiassi.

Din acest punct *(No. 4, pichetul No. 2)*, fruntaria se ridică în linie dréptă spre Est pe culmea dealuluĭ *Sîîl-Olu-Sîrtî*, şi se prelungesce până ce ajunge la punctul talveguluĭ, care se află între contra-forturile Ordu-Tabiassi şi Arab-Tabiassi, adică pe valea *Regene-Ceair (Pichet No. 3, piatra No. 5)*.

Prin modificaţiunile propuse de cabinetul Vienez în 1880, traseul frontieriĭ între punctele No. 1 şi 5 s'a fixat ast-fel:

De la *punctul terminus (No. 1)*, frontiera se îndreptéză către S.-S.-E., trecênd pe la 3000^m spre E. de *Diermen-Tabiassi (No. 2)*, urcă către S.-S.-V. panta déluluĭ *Icral-Ceaia-Bair*, trece printre forturile *Yelanlî-Tabiassi* (ce rĕmân în Bulgaria) şi *Arab-Tabiassi* (ce rĕmâne în Dobrogia); *piatra No. 3*, este aşeḑată la 500^m către S.-V. de Yelanlî-Tabiassi.

De la acest punct frontiera cobóră panta déluluĭ către S.-S.-V. până în valea *Regederessi-Ceair; piatra No. 4* este aşeḑată la 6 kil. spre S.-S.-V. de vârful înălţimeĭ cotată 102, pe care este aşeḑată Arab-Tabiassi.

De la piatra No. 4, frontiera urméză talvegul văeĭ Rege-Deressi, mergênd paralel cu şoséua Silistra-Bazargik (care rĕmâne de partea Bulgarieĭ), până la *piatra No. 5*, a căreĭ posiţiune era deja fixată de comisiunea de delimitare.[2]

---

[1]) Acest articol pe lângă coprinsul Comisiuneĭ de delimitare, maĭ conţine şi o descriere topografică amanunţită a frontiereĭ, făcută după harta Mareluĭ Stat-Major. Scala $^1/_{60000}$.

[2]) *Modificările aduse de Comisiunea de delimitare art. 6 şi 7 ale actuluĭ din 17 Decembrie 1878, care fixéză frontiera Româno-Bulgară:*

La art. 6 (după ultimul aliniat să se adaoge):

După o decisiune luată în urmă de către Puterĭ, modificându-se linia de demarcaţie de la Dunăre până la punctul de reper No. 5, Comisia a întocmit pentru acéstă parte a frontieriĭ un crochiŭ. (A se vedea crochiul No. 1).

La art. 7 (în locul aliniatelor 1, 2, 3 şi 4 să se scrie):

Linia frontieră plecând de la Dunăre în punctul arătat la art. 2, se îndréptă in curbă, uşor încovoiată catre Sud, până la jumătatea panteĭ celuĭ de al doilea contra-fort al înălţimeĭ de la Arab-Tabia; apoĭ în unghiu drept cobóră acéstă pantă, taie valea, pentru a urca în linie dréptă primul contra-fort al acesteĭ înălţimĭ, lăsând Arab-Tabia de partea Românieĭ.

Frontiera continuă în direcţiunea aproximativ N.-S. şi merge a întâlni şoséua Cara-Orman la bifurcaţia drumuluĭ ce duce la satul Almalîu.

De la acéstă bifurcaţie pâna la punctul de reper No. 5 (indicat in caietul descriptiv şi însemnat prin-

De la No. 5, frontiera ia direcţiunea S.-E., urcă culmea dêluluĭ *Icral-Ceaia-Bair,* până la o mare movilă izolată, *Gabroviţa (No. 6, pichet No. 4),* aflată între drumurile care duc de la Almalîu spre S. până în şoséua mare.

De la piatra No. 6, frontiera urmézĕ culmea dêluluĭ *Sarî-Mesea-Bair,* în direcţie S.-S.-E., paralel şi pe la N. şoseleĭ marĭ, până la cotul nordic ce acéstă şosea face la trecerea pârâuluĭ *Pampur-Ghiolghiu.*

Piatra No. 7 (pichet No. 5), este aşeḑată la 9 kil. spre N.-V., de podul peste pârâŭ. Incepênd de la No. 7, fruntaria urmézĕ direcţiunea spre S.-E. între drumul ce merge de la *Caraorman (Bulgaria) la Esekioĭ* şi drumul cel mare, cobóră în valea pârâuluĭ Pampur-Ghiolghiu şi urcă pantele dêluluĭ *Belezlichi-Sîrtî (piatra No. 8);* de aci trece peste o vale care se cobóră de la S.-V. iezeruluĭ Gârliţa (numită *Curu-Canara)* şi ajunge la *o movilă (No. 9),* situată la Nordul drumuluĭ, aprópe de colţul cel mare al acestuĭ drum şi la S. de Esekioĭ, după ce maĭ întâiŭ a suit panta dêluluĭ *Hagi-Durac-Sîrtî (pichet No. 6),* a tăiat pe la origină valea *Mahale-Orman-Ceair* şi a urcat panta dêluluĭ *Mahale-Orman-Bair* (care este în Bulgaria).

Intre acéstă movilă (No. 9) şi semnul de triangulaţie *No. 10 (punctul Cuiugiuk)* pus la Est de Esekioĭ, frontiera se întórce spre Nord pe culmea dêluluĭ *Saban-Bair,* cobóră valea *Saban-Ceair,* urcă dêlul *Pimirli-Bair (pichet 7),* cobóră prin pădure valea *Punar-Orman-Ceair,* urcă puţin pantele nordice ale dêluluĭ din Bulgaria *Tiumbet-Bair,* cobóră iarăşĭ în valea *Chilege-Ceair,* aprópe pe la bifurcaţia acesteia cu *Punar-Orman-Ceair,* de care am vorbit, după acésta urcă panta dêluluĭ bulgar, *Beĭ-Orman-Bair (Pichet No. 8),* şi în punctul cel maĭ înalt 171^{m} *(Cuiugiuk)* al dêluluĭ *Tanas-Sîrtî,* pe unde trece drumul de la Gârliţa se află *piatra No. 10,* la bifurcaţia celor două dêlurĭ Tanas-Sîrtî la V. şi Versat-Sîrtî la E., ambele ramificaţiunĭ nordice ale dêluluĭ bulgar *Beĭ-Orman-Bair.*

La Nord de partea frontieriĭ ast-fel trasă, despre partea Românieĭ, se află satele *Almalîŭ, Esekioĭ* şi *Gârliţa;* la S. şi despre partea Bulgarieĭ, satele: *Barceman, Cara-Orman-Ciatal-Orman, Ienikioĭ, Alifakilar, Kuciuk şi Biuiuk-Kainargi.*

Intre semnul de triangulaţiune arătat maĭ sus şi *o movilă (No. 11),* situată la N.-V., de *Cranova,* direcţia este cu puţină diferenţă de la Vest la Est; linia trece peste valea *Cavac-Culu-Ceair (pichet No. 9),* urcă dêlul *Regene-Bair,* unde taie drumul Gârliţa-Kiuciuk-Kainargi, cobóră apoĭ în valea *Cuiugiuc-Ceair,* urcă puţin pantele nordice ale dêluluĭ din Bulgaria *Carvan-Bair (pichet No. 10),* pe aci trece drumul de la Cuiugiuk la Kiuciuk-Kainargi, taie valea *Demecican-Cula-Ceair,* urcă dêlul păduros *Cara-Burun-Bair,* pe unde merge un alt drum, care vine de la Cuiugiuk şi trece frontiera pentru a duce la *Kiuciuk-Kainargi* şi *Zarnicĭ* (Bulgaria), cobóră apoĭ în valea satuluĭ *Carvan-mic* şi *Culac-Punar-Ceair (pichetul No. 11),* pe unde trece drumul Carvan-Zarnicĭ, apoĭ prin pădurea *Barbotaşĭ-Orman,* taie valea satuluĭ Carvanul mare, pe unde trece drumul la *Kutuclia* şi în fine pe dêlul *Ciriagi-Iol-Bair* se află *piatra No. 11* şi *pichetul 12.* In acéstă întindere fruntaria lasă la Nord, Românieĭ, satele *Cuiugiuk, Kiuciuk* şi *Buiuk-Carvan;* la Sud, Bulgarieĭ satul *Kutuklia.*

In punctul de recunóscere (No. 11), linia de demarcaţiune se întórce repede spre Nord-Nord-Est, ca să se unéscă în linie dréptă cu o stâncă râpósă situată în faţa unuĭ talweg secundar în valea *Satikioĭ-Ceair,* prelungită spre S. cu *Canara-Ceair,* care servă de comunicaţie între *Satul Cranova* şi *lacul Oltina.*

De la piatra No. 11, frontiera trece prin pădurea *Saidi-Orman,* taie drumul de la *Velichioĭ la Cranova* prin valea de la Sudul satuluĭ Velichioĭ, apoĭ în pădurea *Cara-Ali-Corusu* se află pichetul *No. 13;* după ce ese din pădure, frontiera se îndréptă către N.-E. la *piatra No. 12 (pichet No. 14).*

---

tr'un arbure ce se găsesce la origina talveguluĭ dintre contra-forturile Ordu şi Arab-Tabia) frontiera e formată de partea răsăriténa a şoseleĭ de la Cara-Orman, care va aparţine ast-fel în total Bulgarieĭ.

Din acest punct, frontiera se îndréptă către E. prin liniĭ drepte, care să unéscă arborele sus arătat cu un mare tumulus A (No. 6) şi de aci la un arbore vecin bifurcaţieĭ drumurilor de la Almalîu catre Cara-Orman şi Esechioĭ (No. 7).

(După acte manuscrise, adunate de d-l D. Sturdza).

In acéstă porţiune lasă spre partea Românieĭ satul *Velichioĭ.*

Frontiera se îndréptă apoĭ către Est-Sud-Est, taie valea *Satichioĭ-Ceair,* urcă délul *Siran-Culac-Bair,* pe care se află *piatra No. 13* şi *pichetul No. 15,* urméză aprópe aceiaşĭ direcţiune, pe délul *Cara-Peretlic-Artassi (pichet No. 16)* şi *Aivalic-Bair,* paralel şi la E. de văile din Bulgaria *Canara-Ceair şi Sarp-Orman-Ceair;* cobóră apoĭ în valea *Regep-Cuiusu-Ceair (pichet No. 17),* unde taie drumul de la *Regep-Cuiusu* la *Cranova* şi *Cadichioĭ;* urcă ramificaţiunile vestice ale déluluĭ *Uzum-Bair,* cobóră în valea pădurósă de la N.-Vestul satuluĭ *Techederessi (pichet No. 18)* şi în fine urcă la movila *Tuzla-Iuk* la *piatra No. 14.*

Frontiera lasă ast-fel la S. Bulgarieĭ satele *Cranova* şi *Cadichioĭ,* la Est, Românieĭ, satele *Calaigi, Regep-Cuiusu* şi *Tekederessi.*

Incepênd de la vârful arătat maĭ sus (No. 14), linia frontieră se împreună la Est-Sud-Est prin valea *Terzhondu* cu confluenţa rovineĭ, care se scobóră de la *Techederessi (piatra No. 15* şi *pichetul No. 19);* aci taie drumul *Techederessi-Cadichioĭ* şi urméză talvegul rovineĭ până la 2½ kilometri spre V. de Terzhondu, pe valea acesteĭ rovine merg drumurile de la *Techederessi* la *Hardali* şi *Terzhondu;* lasă apoĭ valea *la piatra No. 16 (pichet No. 20),* ca să se întindă maĭ spre Nord *(pichetul No. 21)* şi să taie drumul de la *Terzhondu la Iucar-Mahale (Dobromir-Izir)* la jumătate distanţă între aceste două sate pe valea *Caralmus-Uzun-Culac* la V. de *piatra No. 17;* urmând aceiaşĭ direcţiune estică de la *pichetul No. 22,* urcă délul *Dermen-Sîrtî,* taie drumul de la *Dobromir* la *Kecĭ-Deressi,* urcă délul *Iraslî-Bair* şi la încrucişarea drumurilor, care plécă de la *Techechioĭ şi Azarlîc,* pentru a trece peste frontieră, se află *piatra No. 18 (pichetul No. 23).*

La Sudul frontieriĭ, satele *Terzhondu* şi *Keci-Deressi* rĕmân ale Bulgarieĭ; la Nord, satul *Dobromir* al Românieĭ.

De la încrucişarea drumurilor indicate maĭ sus (No. 18), fruntaria îndreptându-se spre Est-Nord-Est trece în linie dréptă între *Azarlîc şi Enişemlia,* lăsate Românieĭ de o parte, şi *Deli-Iusuf-Kuiussu* de altă parte şi merge să se împreune cu un semnal de triangulaţie situat la 5 kilometri spre Nord de acest din urmă sat.

De la piatra No. 18, frontiera urcă délul *Azarlîc,* taie drumul de la *Azarlîc la Iukar-Mahale* în dreptul *pichetuluĭ No. 24,* cobóră în valea *Enişemlia,* unde taie drumul de la *Azarlîc la Deli-Iusuf-Kuiusu,* apoĭ în pădurea *Suleĭ-Orman,* drumul de la Azarlîc peste frontieră şi în fine la movila *Iarâm-Başa,* se află *pichetul No. 25* şi *piatra No. 19,* pe aci trece şi şoséua de la Enişemlia, pe care o taie către S.-E. în două puncte, după cum vom vedea şi duce la satul bulgar *Hasancea.*

Intre semnele de triangulaţie *No. 19 şi 25,* aşeḑate, unul între *Enişemli* şi *Sevendik,* cel-l'alt la S.-E. de *Docuzacĭ,* direcţia generală este Sud-Sud-Est, aprópe paralelă cu a căieĭ de la *Enişemli la Docuzacĭ,* pe care o lasă când la drépta când la stânga cu uşurele întreruperĭ între punctele de recunóscere intermediare; în acéstă întindere, linia se prelungesce pe un şes cu nisce slabe ondulaţiunĭ şi străbătut numaĭ de două mâncăturĭ peste care trece; cea d'ântêĭ la S. şi aprópe de satul în *ruină Armutli* şi cea d'a doua la 2000 metri spre S. de *Docuzacĭ;* ea taie calea *(la piatra No. 24, pichetul No. 32)* de la *Medjidia* la *Hagi-Oglu-Bazargic* prin *Musabeĭ* la 2000 metri Sud-Vest de *Docuzacĭ.*

La Nordul acesteĭ părţĭ a fruntarieĭ şi despre partea Românieĭ se află satele *Sevendik, Schender, Hairanchioĭ şi Docuzacĭ;* la S. şi despre partea Bulgarieĭ satele *Deli-Iusuf-Kuiusu, Hasancea (ruinat), Durasi, Ienige-Dzedid şi Poiraschioĭ (ruinat).*

De la *piatra No. 19* frontiera se îndréptă către S.-E. şi până la *piatra No. 20* merge paralelă cu şoséua, care am vĕḑut-o trecênd de la Enişemlia în Bulgaria. In acéstă porţiune între văile păduróse *Iarâm-Culac* şi *Cogea-Ceair,* pe care le taie pe la origină se află *pichetul No. 26.*

La S. de piatra No. 20, şoséua taie frontiera pentru a intra în Dobrogia şi duce la *Skender* şi *Bairam-Dede.* Aci se bifurcă, iar drumul care trece din noŭ frontiera în Bulgaria pe la *pichetul No. 27* duce la Hasamcea.

Intre *pietrele No. 20 şi 21* frontiera e trasată pe délul *Tiulia-Babalîc.* La N. de *piatra No. 21,* frontiera taie drumul *Hairamchioĭ-Hasancea. Piatra No. 21* este aşeḑată pe movila

Kalaigi (cotată 195) a déluluĭ *Kalaigi.* Pe aci vine din Bulgaria drumul de la Hasancea, drum care merge paralel frontiereĭ şi o taie la *piatra No. 22;* de unde frontiera urméză direcţiunea S.-E. şi la *pichetul No. 28* taie valea *Hairamchioĭ,* pe unde trece drumul la satul *Hairamchioĭ* prin pădure, urcă apoĭ *délul Hairamchioĭ* la *piatra No. 22, pichetul No. 29,* unde drumul ce am vĕḑut că vine din Hasancea trece frontiera în Dobrogia pentru a duce la *Armutlia şi Docuzacĭ.* Spre S. de piatra No. 22, taie valea *Armutlia* la punctul *Aţâ-Sadâk (pichetul No. 30),* urcă délul *Docuzacĭ (pichetul No. 31)* şi la *piatra No. 23* 'şĭ schimbă brusc direcţia de la S.-E. către E.-S.-E. pe la *piatra No. 24 (pichetul No. 32)* şi de aci pe la 2 kilometri spre S. de Docuzacĭ, taie *valea Docuzacĭ* şi urcă *délul Moreĭ* la *piatra No. 25* aşeḑată pe *Movila-Mare* (cotată 200); aci se află şi *pichetul No. 33.*

Plecând din semnalul de triangulaţie *No. 25,* linia de demarcaţie trece între *Derechioĭ* şi *Haisarlic* peste o nouă crăpătură îndreptată de la Nord spre Sud şi ajungênd la şesul înalt ale căreĭ ape aŭ făcut nisce săpăturĭ însemnate la Nord către rovina şi spre portul *Mangalia,* la Sud către basinul *Araci* şi lacul *Kartali,* ea se prelungesce din movilă în movilă, aprópe în linie dréptă şi într'o direcţiune generală, de la V. spre E. până în punctul de hotar fixat pe Marea-Négră, la Sud de Ilanlîc.

In acéstă întindere ea lasă la Nord României, satele *Derechioi, Karaomer, Kanli-Cicur, Dauluchioĭ, Valali, Hoscadin, Kadichioĭ, Hagilar şi Ilanlic;* la Sud, Bulgarieĭ, satele: *Haisarlic, Cifut-Cuiusu, Mura-Aci, Husein-Cechioĭ şi Karagilar.*

De la *piatra No. 25,* frontiera cobóră în valea *Cerchezchioĭ* şi urcă apoĭ *délul Derechioĭ la piatra No. 26 (pichetul No. 34),* unde taie drumul *Derechioĭ* la *Haisarlîc;* merge pe acest dél, taie drumul *Caraomer* la *Ciufut-Cuiusu* la *pichetul No. 35,* cobóră în valea *Isvoruluĭ* la *pichetul No. 36,* taie drumul de la *Caraomer* şi *Canliciucur* spre a duce la *Muraaci,* iar la *piatra No. 27 (pichetul No. 37)* taie drumul de la *Valali* la *Muraaci.*

De la *piatra No. 27,* frontiera ia direcţia generală de la V. la E. puţin înclinată către Sud, trece pe la *pichetul No. 38,* taie la *pichetul No. 39* drumurile carĭ venind de la *Dauluchioĭ, Valali* şi *Hoscadin,* se întâlnesc pe frontieră, pentru a trece în Bulgaria la satul *Husein-Cechioĭ.*

Ajunsă la *piatra No. 28,* frontiera se îndréptă către E., taie drumul de la *Hoscadin* la *Buiuk-Caceamac* pe la *pichetul 40;* la *pichetul 41* cobóră în valea *Caceamac,* pe care se află *pichetul No. 42,* unde trece drumul care venind de la *Acbaşi* duce la cătunul *Caceamac,* unde trece frontiera.

Pe délul d'asupra şi Estul satuluĭ *Caceamac* se află *piatra No. 29,* frontiera urméză apoĭ délul pe la *pichetul 43,* la E. de care cobóră în *valea Akangi;* iar la încrucişarea drumurilor carĭ vin din *Hagilar, Caracĭ-Cula* şi *Mangalia,* pentru a trece la satul *Akangi* se află pe o movilă de 81^{m} înălţime *piatra No. 30,* la E. de care şi *pichetul No. 44;* frontiera continuă către Est prin *valea Ilanlîc,* taie drumul *Ilanlîc-Akangi,* iar la cel care plécă din *Ilanlîc* pentru a duce peste frontieră la *Durancula* în Bulgaria se află *pichetul No. 45,* la Est de care pe o movilă 'naltă de 34^{m}, aşezată la ţĕrmul Măriĭ, se află *piatra No. 31.*

Art. 8. Este lăsat în voia celor douĕ state limitrofe, că dacă vor crede de cuviinţă, să ridice un plan regulat şi trigonometric al zoneĭ-frontiere, şi să ia într'o comună înţelegere, orĭ-ce mĕsurĭ vor crede necesariĭ, ca să pună semne de hotar, conform traseuluĭ aprobat de comisiune.

Art. 9. Patru din cele cincĭ documente despre care se face menţiune la art. 2 şi 6, adică: planul regulat şi notiţa privitóre la punctul de legătură al frontiereĭ la E. de Silistra, schiţa $^{1}/_{30.000}$ şi caietul descriptiv al punctelor de recunóscere pentru linia-frontieră, care sunt întocmite în şepte exemplare identice, câte unul de fie-care Putere representată în comisiunea de delimitare. Ele sunt învestite cu semnăturile comisarilor şi anexate la presentul act, cu care aŭ aceiaşĭ putere şi valóre.

Douĕ copiĭ după planul original de $^{1}/_{30000}$ şi după caietul descriptiv se vor înfiinţa prin îngrijirea secretariatuluĭ, spre a se transmite guvernuluĭ bulgar şi guvernuluĭ român, după ce vor fi aprobate de Puterĭ.

Art. 10. Actul de față coprindênd ḑece articole în șepte copiĭ, s'a subscris de toțĭ comisariĭ în virtutea puterilor cu care aŭ fost învestițĭ.

El se va supune îndată la aprobarea guvernelor: Germanieĭ, Austro-Ungarieĭ, Franțeĭ, Mareĭ-Britaniĭ, Italieĭ, Rusieĭ și Turcieĭ de către comisariĭ lor respectivĭ. Afară de acéstă aprobare, presentul act este declarat cu anexele despre care se vorbesce de la art. 9, singurul document autentic, privitor la noua fruntarie.

Făcut la Constantinopol, șepte-spre-ḑece Septembrie, una-mie-opt-sute-șepte-zecĭ și opt.

3. Distanțele între diferite puncte pe frontiera de Sud.

No. pichetuluĭ	NUMIREA	Distanța	No. pietreĭ frontieră	Distanța	OBSERVAȚIUNI
		m.		m.	
1	Trecĕtórea Ostrov	315	1	0	Distanța 315 m. de la piatra No. 1 a frontiereĭ.
2	Arab-Tabia	1800	2	1700	
3	Gabrovița	1290	3	2500	
4	Topcisol	1506	4	2000	
5	Móra de la Sălciĭ	2550	5	1700	
6	Essechioĭ	4700	6	1500	
7	Gârlița	3100	7	375	
8	Valea Négră	3000	8	3100	
9	Cainargi	2750	9	4000	
10	Cuiungiuc	3800	10	5750	
11	Carvan	2750	11	10400	
12	Trecĕtórea Carvan	2650	12	4800	
13	Velichioĭ	2600	13	3600	
14	Canara	3000	14	6600	
15	Calaigi	3400	15	1800	
16	Cranova	1700	16	4000	
17	Regep Cuiusu	2400	17	3000	
18	Cadichioĭ	2200	18	5200	
19	Techederessi	2400	19	6100	
20	Valea Terzhondu	2400	20	3600	
21	Terzhondu	1400	21	4800	
22	Dobromir	2700	22	4800	
23	Tekekioĭ	4350	23	6350	
24	Azarlic	2760	24	2000	
25	Trecĕtórea Azarlic . . .	2800	25	4100	
26	Sevendic	1700	26	5000	
27	Schender	3500	27	10000	
28	Hairamchioĭ	4600	28	9400	
29	Dimircea	3350	29	7800	
30	Armutlia	3300	30	4700	
31	Enigea	2000	31	5400	
32	Docuzacĭ	2730			
33	Cerkezchioĭ	4000			
34	Derechioĭ	4500			
35	Trecĕtórea Caraomer . . .	3750			
36	Caraomer	3560			
37	Canli-Ciucur	4100			
38	Dauluchioĭ	3260			
39	Huseincekioĭ	2750			
40	Valali	3500			
41	Cadichioĭ	4075			
42	Caceamac	2300			
43	Hagilar	3550			
44	Acangi	2650			
45	Trecĕtórea Ilanlic	3875			
	Distanța	131371	Distanța	136075	

In urma modificărilor aduse apoĭ de Puterile semnatare, frontiera de S. a Dobrogieĭ s'a scurtat cu 4704^{m}, ast-fel că lungimea adevĕrată a aceste frontierĭ este de 131.371 metri.

Comisiunea Europénă de delimitare terminându-șĭ lucrările, guvernul Român ceru celuĭ Bulgar, ca în comun acord să instituiască o comisiune, care să fixeze prin piramide

în zidărie construite în lungul frontieriĭ, traseul eĭ, după actul din 17 Decembrie 1878 şi modificările art. 6 şi 7 ale acestuĭ act.

Comisiunea formată din: Coloneliĭ Fălcoianu şi Barozzi, cum şi inginerul Duca pentru România, Zankoff, Prinţul Hilkoff şi Roquerbe pentru Bulgaria, a ţinut 11 şedinţe de la 31 Martie până la 28 Maiŭ 1884, din care 6 la Bucurescĭ şi 5 la Silistra.

Delegaţiĭ Bulgarĭ făcênd propunerĭ în afară de actele dresate de Comisiunea Europénă, delegaţiĭ Românĭ s'aŭ opus. De aceia acéstă din urmă Comisiune n'a dat nicĭ o soluţiune afaceriĭ.

3. Formă, dimensiunĭ, suprafaţă

Dobrogia presintă aspectul uneĭ peninsule muntóse prelungită de la S. către N. şi strînsă între Dunăre şi Marea-Négră.

Forma sa este neregulată, însă dacă considerăm *cea maĭ mică a sa lăţime, între Boasgic (pe Dunăre) şi Cara-Coium (pe Marea Négră), care este de 44 kilometri,* împărţim peninsula în două trapeze. Cel de la Nord cu vârfurile in Cara-Coium, Gura Stari-Stambul (pe M. Négră), Azaclaŭ, Boazgic (pe Dunăre); cel de la Sud cu vârfurile: Cara-Coium, Ilanlîc (pe M. Négră), Boazgic, Silistra (pe Dunăre).

Cea maĭ mare lungime a Dobrogieĭ în direcţia N.-S., în linie dréptă ce ar fi dusă în sensul meridianuluĭ 26° între Rachel (pe Dunăre) şi piatra frontieră No. 28, este de 174 kilometri.

Cea maĭ mare lăţime Dobrogia o are la N., între gura Stari-Stambul şi Ghecet, în sensul paraleluluĭ 45°20′ este de 118½ kilometri (1°40′).

La S. între Silistra şi capul Tuzla, lăţimea Dobrogieĭ este de 115 kilometri (1°20′).

Suprafaţa totală a Dobrogieĭ este de 15.600 k. p.[1]) *saŭ 3.120.000 pogóne, împărţită ast-fel: 7150 k. p. pentru Judeţul Constanţa şi 8450 k. p. pentru Judeţul Tulcea.* Aceste două Judeţe sunt cele maĭ întinse din România.

Perimetrul Dobrogieĭ este de aprópe 768 kilometri; iar desvoltaroa cóstelor de 221 kilometri

---

1) După evaluaţiunea Crediluluĭ Funciar Rural suprafaţa Dobrogieĭ este:

862.600	hectare	pentru Jud.	Tulcea
691.000	»	» »	Constanţa
1.553.600	Total.		

CARTEA II-A

GEOGRAFIA FISICA

A

CAPITOLUL I

METEOROLOGIA ŞI CLIMATOLOGIA

E de netăgăduit, că dacă comparăm starea temperaturiĭ de aḑĭ, cu datele ce ne-aŭ fost lăsate de scriitoriĭ vechĭ asupra acestuĭ colţişor de pămênt înfipt către Nord, ca o peninsulă a mareĭ peninsule balcanice, găsim o mare deosebire.

Chiar în mijlocul celeĭ maĭ rigurόse iernĭ, dacă aḑĭ după nouĕ-spre-ḑece vécurĭ, Ovidiŭ ar învia din locul sĕŭ de odihnă, cu greŭ 'şĭ-ar putea da séma pe ce parte de lume se află.

Aşeḑată la marginele lumeĭ vechĭ, pe ţĕrmurile celeĭ maĭ furiόse şi maĭ neospitaliere Mărĭ, locuită de popόre carĭ s'aŭ împărtăşit fόrte târḑiŭ de cultura greco-română, Dobrogia de aḑĭ a fost descrisă cu colorile cele maĭ negre.

Herodot, care a vizitat aceste părţĭ, ne-a lăsat unele notiţe asupra ţinuturilor de la gurile Dunăriĭ şi de pe cόstele nordice ale Pontuluĭ, este pare-mi-se primul geograf, care face menţiune de climatologia şi meteorologia Dobrogieĭ.

«Iarna — ḑicc «părintele istorieĭ» — este la culme în timp de opt lunĭ ale anuluĭ, iar restul de patru — care se pόte numi vară — frigul este maĭ slab.

«Pe timpul iernii şi Marea înghiaţă, peste bosforul Cimeric, Sciţiĭ carĭ trăesc pe un ţĕrm trec cu carele pe ghiaţă, pentru a se lupta cu Sindiĭ, carĭ locuiesc de cea-l'altă parte.

«Din causa friguluĭ, boiĭ, sunt lipsiţĭ de cόrne, aşa că versul luĭ Homer din Odysea, pare adevĕrat:

«*In Libia, mieiĭ când se nasc aŭ cόrne* [1])».

Voind să arate marea cantitate de zăpadă, Herodot ne spune, «că 'ĭ-ar fi cuĭ-va greŭ de a vedea saŭ înainta în lăuntrul Scythieĭ, din cauza fulgilor de zăpadă» [2])

«Ploile în timpul veriĭ sunt continue, care unite cu zăpada ce acoperă câmpiile, fac ca volumul apelor Dunăriĭ să fie acelaş [3]), vara ca şi iarna.»

O particularitate asupra tunetuluĭ, considerat ca o minune în Scythia, pe când în alte părţĭ, de sigur e ceva obicĭnuit.

Tot ca minune este luat şi cutremurul de pămênt atât iarna cât şi vara [4]).

Vara furtunile sunt dese şi îngrozitόre. Caiĭ pot suferi rigorile iernii, pe câtă vreme asiniĭ şi catâriĭ mor; lucru ce nu e tot ast-fel în climele maĭ dulcĭ.

Cu puţinele notiţe lăsate de «părintele istorieĭ» ne putem face o idee despre temperatura şi meteorologia ţinutuluĭ ce ne intereséză, în secolul al V-lea înaintea ereĭ creştine.

---

1) Cant. IV. vers. 65. apud Herodot cart. IV. cap. 29.

2) Cartea IV, cap. 30.

3) Cartea IV, cap. 50.

4) Cartea IV, cap. 28.

Maĭ demne de încredere până la un óre-care punct și maĭ amănunțite date, se găsesc în elegiele 3 și 10-a din cartea III a Tristelor și epistola a 8-a din cartea III a Ponticelor nefericituluĭ poet Sulmonian, care a trăit la Tomi pe la începutul ereĭ nóstre.

Traducerea lor în versurĭ — fără a modifica întru nimic ideia poetuluĭ — se datoresce Domnuluĭ B. P. Hasdeŭ [1]).

D'ar fi sa-șĭ maĭ aducă aminte de Nasone
In Roma vr'o ființă, și dacă fără mine
A maĭ remas acolo ce-va din al meŭ nume,
Să scie dar că'n țara, în care-al măriĭ luciŭ
In vecĭ nu se'ntâlnesce cu zodia 'nstelată,
Aicĭ îmĭ duc eŭ traiul în sînul barbarieĭ,
Cu fiarele Sarmate, cu Bessiĭ și cu Geții,
Nedemnĭ a le respunde un echo 'n versul meŭ !

Cât mai adiă vêntul rĕcoritor al vereĭ
Avem un zid de valurĭ, prin care ne scutesce
De cruda lor năvală curgênd la mijloc Istrul;
Vaĭ însă când sosesce posomorîta iarnă
Rânjind grozava-ĭ buză, și când începe gleba
A cărunți cu 'ncetul sub marmora de ger !

Și crivĕțul pornesce, și nèua umple nordul,
Și cade, cade, cade: nicĭ sórele, nicĭ plóia
N'o maĭ topesc acuma, căcĭ frigul o împietresce;
Și până să dispară un strat, s'așterne altul,
Ș'adesea 'n aste cuiburĭ de ghețurĭ îndesate
Privescĭ într'o grămadă zăpedĭ din douĕ ernĭ !

Ș'atâta-ĭ de cumplită furtuna deslănțată,
In cât răpesce case, ducêndu-le departe,
Și turnurĭ maĭestóse în praf le risipesce
Și sguduit atuncia în temelie polul,
De spaimă se înfióră sèlbatecele ginți.

Și barbarul îmbracă nădragĭ și pieĭ informe,
Cât din a luĭ faptură d'abia se vĕd obrajiĭ,
Dar până și prin blană dă gerul în putere;
Și pulberea de ghiață pe barbă scânteiază;
Și te coprinde gróza, când sloiurĭ cristaline
Se 'nchiagă printre plete și se ciocnesc cu freamăt
L'a capuluĭ mișcare; și 'n vas înghiață vinul
De 'l scoțĭ în bolovane păstrând figura óleĭ,
Și 'n loc a sórbe spumă, mânîncĭ bucățĭ de vin !

Să maĭ descriŭ eŭ óre, cum rîurile tóte
In podurĭ le preface suflarea crunteĭ ierne?
Ș-atuncĭ din obosélă de vreĭ să 'țĭ stâmperĭ setea
C'un strop de apă vie, spargĭ întărita ghiață
Săpând adânc o grópă în lacul cel căscat !

Chiar uriașul Istru pe care îl întrece
A Niluluĭ lărgime, *acuma se sbârcesce*
Sub viscoliĭ de crivĕț, ș'albastrele-ĭ talazurĭ
Se fac o scórță tare, și pe furiș sub dînsa
Se scurge 'n toiul măriĭ prin cele multe gurĭ !

---

[1]) Istoria Critică a Românilor, pag. 225 și urm.

Și p'unde maĭ deună-ḍi plutia corăbierul,
S'alunecă piciorul săltând fără sfială;
Ș'a caluluĭ copită isbesce cu resunet
In lespeḍĭ făurite din colosale valurĭ;
Și boiĭ fără frică p'acéstă nouă punte,
Sub care staŭ închise prăpăstiĭ desfundate,
A-lene trag căruța nomaduluĭ Sarmat!

De necreḍut, și totușĭ eŭ am văḍut chiar marea,
Chiar marea 'ncătușată d'un bloc imens de ghiață:
Tăcută, neclintită sub tésta-ĭ lunecósă;
Și n'o văḍusem numaĭ, dar am umblat eŭ singur
Pe culmile marine călcând ca pe țărînă . . .
De-aveaĭ și tu a trece asemenĭ mărĭ, Leandre,
Nu te 'nghiția 'n vâltórea-ĭ un maĭ îngust abis!

Respins de ger, delfinul tot în deșert se 'ncércă
In aer să tresalte p'a mariĭ suprafață;
Și vîntul de la crivĕț, trântindu-se cu sgomot,
Turbéză făr' să pótă un val din loc să mișce;
Și vasele, ca 'n cercurĭ de marmoră coprinse
De ghiața ce le 'ncinge, staŭ țepene: vĕslașul
Talazurile dure aḍĭ nu le maĭ despică;
Și 'n unda degerată, cu capete afară
Veḍĭ pesciĭ ce se 'ncrustă, și uniĭ maĭ trăesc!

Atuncia dar când Pontul și Dunărea spumândă
De iarnă 'mbrățișate prin pielițe de ghiață
P'a Istruluĭ luciósă și măturată cale
Călărĭ pe caĭ sălbatecĭ vrăsmașiĭ vin încóce,
Vestind a lor sosire săgețile ce sbóră,
Și rĕmănênd drept urmă pămêntul despuiat!

Țĕraniĭ fug departe lăsând câmpia pradă,
Și barbarul răpesce puțina-ĭ avuție,
Tot ce putu să strîngă săténul prin sudóre
Și carele, și turme, și sărăcia tótă!
Apoĭ pe robĭ îĭ légă cu mâinile la spate . . .
Se duc, se duc sărmaniĭ, privind cu desperare
In urma lor ogóre ce n'o să le maĭ vadă,
Și focul ce se 'nalță din șubrede colibe,
Căcĭ barbarul aprinde, dobóră, mistuiesce
Tot ce nu póte duce, tot ce nu vrea să ducă,
Și stolurĭ de victime sucumbă sub săgeata
In vârf încârligată, al căruĭ fer subsese
Din erburĭ ucigașe un suc înveninat!

Aci și 'n timp de pace resboiul te 'ngrozesce;
De nu maĭ veḍĭ de barbarĭ, e spaima ce 'ți-o lasă;
Și nimenĭ nu cutéză pe câmp să tragă brazde;
Și țelină uitată rĕmâne sterp pămêntul;
Nicĭ desfătatul strugur nu cresce 'n umbra vițeĭ;
Nicĭ fierbe mustul dulce în 'naltele basinurĭ;

Un pom nu se zăresce, pe care ca 'n vechime
Să scrie un Aconțiŭ cuvinte de iubire.
Pustiă, tristă, gólă, nicĭ arbore nicĭ frunză
Fugĭ, fugĭ d'acéstă țară tu omule ferice!
Și totușĭ din întréga nemărginită lume
Aice, ah! aice osânda m'a trimis!

Tot cam în acel timp, Ovidiŭ scria unuĭ amic:

M'am tot gândit, amice, din dunăréna ţéră
Ce 'ţi-aşĭ putea eŭ óre la Roma să trimet?
E căutat argintul, saŭ aurul maĭ bine,
Dar a'l primi nu-'ţĭ place, deprins mereŭ a da;
Şi-apoĭ în aste locurĭ nicĭ s'a visat comóre,
Abia putênd o brazdă să tragă bietul plug!

P'al tĕŭ vestmênt adesea purpura strălucesce:
Purpură strălucită aşĭ vrea eŭ să-ţĭ ofer:
Dar turmele sarmate daŭ lână grosolană,
Şi n'ar putea s'o pingă [1]) o labă de Sarmat;
Nicĭ fetele nu ţese, ci macină la grâne,
Saŭ umblă după apă cu doniţa pe cap!

Aice blânda viţă a strugureluĭ dulce
Nu se 'mpletesce verde în jurul unuĭ ulm,
Nicĭ arborul nu 'şĭ plécă mlădiţele 'ncărcate
De fructe pârguite sub luminosul cer:
Pelinul singur numaĭ inform îmbracă şesul,
Şi nu rodesce câmpul de cât amărăciunĭ!

Ovidiŭ în ultimiĭ anĭ aĭ vieţiĭ sale, bolnav fiind, trimetea soţieĭ sale la Roma, următórea scrisóre:

Gândeşte-te o clipă! Mĕ 'nconjură Sarmaţiĭ
Şi Geţiĭ mĕ 'mpresóră, şi 'n mijloc între dênşiĭ
Mă sbuciumă durerea, eŭ cetăţian al Romeĭ,
Acĭ 'n acéstă ţară în care ceru-ĭ sombru
Şi apele sunt grele, ba până şi ţărîna
De ce? nu pot pricepe, dar simţ că 'mĭ dă fiorĭ!

Nu-ĭ casă maĭ comodă, nicĭ hrană maĭ gustósă
Vr'un meşter să m'ajute cu ierburĭ descântate,
Saŭ un amic s'aducă vr'o dulce mângâiere
Şi cu poveştĭ plăcute să 'mĭ maĭ scurteze timpul...
Ah, unde sunt acestea! şi numaĭ suvenirea,
Ce-ĭ cu atât maĭ vie, cu cât sunt maĭ departe,
Îmĭ spune c'altă dată pe tóte le-am avut!

Şi te-am avut pe tine, a tuturor regină!
Tu, care 'mĭ umpli pieptul, soţie neuitată!
Şi glasul meŭ te chiamă, de şi te sciŭ aiurea;
Ş'o nópte fără tine, o zi nu pot petrece;
Chiar în delir mi-aŭ spus-o aceĭ ce mĕ veghiază,
Cu minţile pierdute repet numele tĕŭ!

Aceia ce predomnesce în tóte imaginele danubiane ale luĭ Ovidiŭ, este extrema oróre a friguluĭ, despre care Herodot vorbesce abia în trécăt.

Inghiaţă barbele, înghiaţă vinul, inghiaţă Dunărea, înghiaţă însuşĭ Pontul! strigă la tot pasul cu desperare molatecul poet născut în Sudul Italieĭ, şi maĭ, maĭ s'ar crede că acéstă dură climă, nicĭ nu cunoscea măcar ce 'ĭ vara, dacă din fericire n'am avea semi-versul:

Dum tamen aura tepet!
(atât cât ţine anotimpul zefirilor calḑĭ).
(Lib. III, eleg. X. vers. 7).

E lucru de mirare, că frigul despre care vorbesce Ovidiŭ şi datele cronologice posterióre, aḑĭ nu maĭ există. In tot casul cred că e o exagerare.

---

[1]) S'o vopsésca.

După datele cronologice:

La anul 400 a înghețat Marea Négră cu totul (Arago. Oeuvres. Tom. VIII, p. 246).

La anul 462 Goții trec Dunărea pe ghiață.

La anul 558, Marea Négră stă înghețată în curs de 20 ḑile, și tot atuncĭ Bulgariĭ trec Dunărea pe ghiață, făcênd o cumplită invasiune până aprópe de muriĭ Constantinopoluluĭ. (Arago, p. 246 și 259).

La aniĭ 753 și 755 Glycas și Theophanus arată M. Négră acoperită cu ghiață [1]).

La anul 763 din Octombrie până în Februarie 764, o ghiață de 30 cotĭ grosime acoperă Marea Négră, până la 100 mile depărtare, ḑice Cedrenus.

La 822, căruțe încărcate trec Dunărea pe ghiață. (Arago, p. 246 și 260).

La 1236, fluviul înghiață până în fund (Arago, p. 247).

La 1408, acelaș fenomen ca și la 1460 [2]). Iarna a durat din *Noembrie până la finele luĭ Ianuarie.* (Arago, p. 248 [3]).

La 1 Ianuarie 1594, Mihaiŭ trece Dunărea pe ghiață la Hârșova; aci se încinse o luptă pe chiar ghiața fluviuluĭ [4]).

La 1597 luna Februarie, Albert Kyraly, trece Dunărea pe ghiață la Turtucaia [5]).

La 1595 Ianuarie, Mihaĭ trece Dunărea pe ghiață și supune Silistra [6]).

Fenomenul înghețăriĭ Dunăriĭ, așa ca să se pótă trece de pe un țĕrm pe cel-l'alt se vede și aḑĭ, dar a crede, că fluviul a înghetat până la fund, saŭ că Marea Négră înghețase până la 100 mile (185 km.) și de 30 cotĭ grosime, saŭ că a înghețat peste tot, este imposibil.

Prin situațiunea eĭ pe cóstele Pontuluĭ neospitalier, expusă vênturilor ce vin de peste Uralĭ, din Siberia, în Dobrogia crivĕțul este maĭ mult simțit de cât orĭ unde pe valea formată de unghiul Balcano-Carpatin; ast-fel versurile luĭ Ovid:

«Ș'atâta-ĭ de cumplită furtuna deslanțată
In cât răpesce case, ducêndu-le departe,
Și turnurĭ maiestóse în praf le risipesce».

de și cam exagerate, li se póte da óre-care creḑĕmênt.

Natura marematică a Dobrogieĭ, face pe ilustrul exilat să se plângă în versurile:

«Aci 'n acéstă țéră, în care ceru-ĭ sumbru
Și apele sunt grele, ba până și țărîna
De ce? nu pot pricepe, dar simț că 'mĭ dă fiorĭ!»

Aceste focare de miasmă în epoca luĭ Ovidiŭ, ca și acum sunt o combinație de apă dulce cu apă sărată, de aci versul:

«Aequoreo bibitur cum sale mista palus».
Pont. III, 7 vers 74.

Să nu ne prindă dar mirarea, că Ovidiŭ venit din dulcea climă a Suduluĭ Italieĭ, pe cóstele Pontuluĭ neospitalier, ne-a lăsat un tabloŭ așa de înfiorător despre clima Dobrogieĭ.

Departe de Roma luĭ iubită, Țara Geților părea molateculuĭ poet un pămênt pustiŭ [7]).

---

[1]) *M. P. Tchihatchef.* An. de la Société météorologique de la France. Tom. IV, p. 12—37.

[2]) *Boudin.* Traité de géographie médicale I. 233—36, apud Hasdeŭ, op. cit., pag. 228.

[3]) In Buletinul Societățiĭ geografice (Anul III, 1882) se află un interesant studiŭ «*Epocele înghețuluĭ Dunăriĭ*», pag. 62—79, datorit D-luĭ *St. C. Hepites.*

[4]) *Baltazar Walter.* Descrierea faptelor luĭ Mihaĭ Vitézul în Tesaur de monumente antice de *A. Papiu Ilarian.* Tom. I, p. 16.

[5]) După acelaș.

[6]) *Iacobi Augusti Thuani.* Historiarum sui temporis. (Lib. CXIV, 1595), în Ilarian. Tom. I, p. 203.

[7]) Quid melius Roma? Scythico quid litore pejus? (Pont. Lib. I. Ep. III). Ce-ĭ maĭ frumos ca Roma? Ce-ĭ maĭ urît ca țĕrmurile Sciților?

Bergner[1]) şi *Dr. Obedenaru*[2]) găsesc, că versurile luĭ Ovidiŭ sunt exagerate şi că zăpeḑĭ netopite de doĭ anĭ nu se găsesc nicĭ în văgăunile munţilor[3]).

Ubicini[4]) afirmă, ca în ţara nóstră iernele pot rivaliza cu cele de la Moscua; dar dacă termometrul scade în timpul ierniĭ până la 28⁰, avem însă verĭ carĭ pot rivalisa cu dulcéţa climeĭ Suduluĭ Franţeĭ şi platouluĭ Castilieĭ. Diferinţa de temperatură este de 64 grade.

Observaţiunea ce face Allard[5]), că trecerea de la căldură la frig şi vice-versa, se face aprópe brusc, este fórte adevĕrată, maĭ ales în Dobrogia.

«Posiţiunea geografică a Dobrogieĭ exercitéză o mare influenţă asupra climeĭ sale. Vecinătatea Măreĭ Negre şi Dunăriĭ întreţine umiditatea, care temperéză căldurile veriĭ şi frigul ierniĭ. Primăverile de şi scurte, vegetaţia atinge fórte repede gradul sĕŭ de desvoltare. Iernile sunt târḑiĭ şi duréză puţin. Ploile, la sfârşitul veriĭ daŭ o vegetaţiune de tómnă, tot aşa de abondentă ca şi primăvara. Din causa lipseĭ de braţe, însă fâneţurile se usuc pe câmp. Aceste împrejurărĭ speciale în care se aflâ Dobrogia aŭ dat o desvoltare fórte mare agriculturiĭ pastorale. Intreţinerea animalelor în acéstă ţară este favorisată de condiţiunile speciale ale climatuluĭ. Pe când peste Dunăre, ca şi în restul Europeĭ aprovizionarea de furagiŭ pentru iarnă e una din cele maĭ importante ocupaţiunĭ ale cultivatoruluĭ, care trebue să strângă nutreţ cel puţin pentru 5 lunĭ, aci peste Dunăre, iarna nu ţine de cât 5 săptămânĭ, şi chiar în acest timp, adese-orĭ se întâmplă, că vitele găsesc nutreţ îndestulător.

«Aceste împrejurărĭ, aŭ contribuit fórte mult a aduce în toţĭ aniĭ în Dobrogia pe păstoriĭ strĕinĭ, carĭ vin din Transilvania de a ierna turmele lor în Dobrogia, acésta pe timpul dominaţiuniĭ Otomane şi în virtutea unor vechĭ tratate încheiate între Turcia şi Austria.

«Suprafaţa Dobrogieĭ fiind descoperită, face climatul acesteĭ ţĕrĭ secetos în interior; pe marginĭ însă întinsele pădurĭ rĕcoresc clima şi o fac maĭ umedă.

«Pe câtă vreme în regiunea pădurósă isvórele sunt abondente, iar ţinutul este la adăpostul vênturilor marĭ, în partea descoperită însă, isvórele fiind secĭ şi puţurile la adâncimĭ marĭ, lipsa de apă este fórte mult simţită.

«Un bĕtrân tătar făcea următórea observaţie climaterică fórte dréptă: Ţara nu era altă dată, cum e aḑĭ. In timpurile maĭ vechĭ se aflaŭ sate prin locurile în carĭ aḑĭ ar fi imposibil să se ridice.

«Acum satele nu sunt aşeḑate de cât prin locurile unde se află isvóre; acésta a trebuit să fie în toţĭ timpiĭ şi dacă satele aŭ dispárut, acésta este din pricina isvórelor carĭ aŭ secat din lipsa de pădurĭ. Distrugerea pădurilor dar a exercitat o influenţă fórte rea asupra climatuluĭ Dobrogieĭ.

«Pămêntul Dobrogieĭ lipsit de pădurĭ fiind nisipos atrage căldura, care influenţéză fórte mult asupra vegetaţieĭ, lucru contrariŭ se observă în regiunea pădurósă destul de favorabilă agricultureĭ.»

In trăsurĭ marĭ, ast-fel vorbesce distinsul agronom Ion Ionescu, despre climatologia şi meteorologia Dobrogieĭ la începutul jumătăţiĭ a doua a secoluluĭ trecut[6]).

Pentru un vizitator venit de la Sud, pe cóstele Măriĭ Negre, Dobrogia, i se înfăţişéză iarna ca întinsele câmpiĭ ale Siberieĭ, vara ca deşerturile Lybieĭ şi după tóte descrierile ce s'aŭ făcut asupra acesteĭ asuprite ţĕrĭ—începênd cu Ovidiŭ şi terminând cu Kanitz—, nu se vede de cât o notă caracteristică: pustietatea, causa este că nicĭ unul nu s'a suit către Nordul eĭ.

Fugĭ, fugĭ d'acéstă ţară tu omule ferice!

---

[1]) Rumänien, pag. 261.
[2]) La Roumanie économique, p. 60.
[3]) *Dr. G. Crăiniceanu.* Higiena ţĕranuluĭ român, pag. 21.
[4]) La Roumanie, p. 7.
[5]) Mision médicale dans la Tartarie-Dobroutcha, p. 21.
[6]) *I. Ionesco.* Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja, pag. 69.

Acest vers al poetuluĭ, curma energia exploratoruluĭ, curagiul militaruluĭ; a fost ca o sentinţă condamnatóre purtată de vécurĭ de acest petic de pământ.

In urma nenorocireĭ divizieĭ Espinasse la începutul rĕsboiuluĭ Crimeeĭ, sentinţa luĭ Ovidiŭ a devenit o realitate.

Tot ce scim asupra climatuluĭ acesteĭ provinciĭ, este cules din scrierile diferiţilor călătorĭ, unele maĭ fantastice de cât altele. Ce temeiŭ se póte pune pe părerile luĭ Ovidiŭ de la începutul ereĭ nóstre, comparate cu acele ale scriitorilor expediţiuniĭ din Crimea?

După Ovidiŭ, Dobrogia ar fi o ţară excesiv de frigurósă; după Bazancourt, excesiv de căldurósă.

S'a schimbat óre climatul în decursul atâtor secolĭ? De sigur, că nicĭ pe ţĕrmul Măriĭ Negre, precum nicĭ în vre-o altă parte a globuluĭ, clima n'a încercat vre-o schimbare apreciabilă.

Dobrogia este întâia parte din Ţara Românéscă, unde observaţiunile climatologice s'aŭ făcut cu maĭ multă regularitate.

In anul 1859, Comisiunea europénă dunărénă a organisat la Sulina o staţiune meteorologică, unde s'aŭ făcut observaţiunĭ neîntrerupte de către D-l *A. Purgia,* sub direcţia D-luĭ inginer reşedinte *Kühl.*

Ele aŭ fost publicate în cea maĭ mare parte de către Institutul meteorologic din Viena [1]) până în anul 1890, iar de atuncĭ în cóce în Analele Institutuluĭ Meteorologic al Românieĭ sub îngrijirea neobosituluĭ director al acestuĭ Institut, *Domnul St. C. Hepites* [2]).

Trebuie a face menţiune şi de tratatul Profesoruluĭ *C. W. Wutzer,* de la universitatea din Bonn [3]), care călătorind în Dobrogia şi Delta Dunăriĭ (pag. 242—294, Cap. 7 şi 8) ne-a lăsat óre-care notiţe asupra climatuluĭ părţilor vizitate.

Cu incorporarea Dobrogieĭ la România şi maĭ ales cu numirea D-luĭ St. Hepites în capul uneĭ instituţiunĭ atât de folositóre, observaţiunile meteorologice în provincia cis-dunărénă se făcură pe o scală maĭ întinsă; ast-fel în 1885 Iulie 1 se înfiinţă în Constanţa o staţiune de al 2-lea ordin.

Domnul Inginer *A. Gafencu,* pe atuncĭ directorul linieĭ ferate Cernavoda-Constanţa, s'a oferit a conduce observaţiunile. Acéstă staţiune funcţionéză şi adĭ.

Acum avem în fiinţă în Dobrogia 30 staţiunĭ, din care numaĭ Constanţa şi Sulina sunt de al II-lea ordin, iar restul sunt de al IV-lea ordin (udometrice), după cum se arată în tabloul de pe pagina următóre.

Observaţiunile ce s'aŭ făcut în interval de 13 anĭ la Sulina şi Constanţa, demonstréză că temperatura aeruluĭ în aceste două localităţĭ diferă fórte puţin atât în mersul diurn, cât şi în mersul sĕŭ anual.

Constanţa se găsesce aprópe pe acelaş paralel ca observatorul de la Mont-Ventoux (Vaucluse) şi cu câte-va minute maĭ la S. de Barcelonnette şi Bordeaux în Franţa, Bologna, Genova, Ravena şi Modena în Italia, ca Yalta şi Sevastopol în Crimea şi Northfield în Statele unite.

Altitudinea mijlocie a Constanţeĭ e de 20 metri d'asupra niveluluĭ măriĭ, iar aceia a Sulineĭ $1^m,50$

Temperatura. Trebuind să ne mulţumim numaĭ cu observaţiunile făcute în cele douĕ staţiunĭ: Constanţa (14 anĭ, de la 1885—1898) şi Sulina (23 anĭ, de la 1876—1898), Dobrogia are o temperaturĕ mijlocie anuală de 11° C.

Comparată cu cele-l'alte ţĕrĭ, Dobrogia ar sta cam pe aceiaşĭ linie isotermă cu Nordul Insuleĭ Nippon (Japonia), Corea, Peching (China), Turchestan, Sudul Rusieĭ (Crimea), Centrul Europeĭ, Paris şi Nordul Franţeĭ şi centrul Statelor-Unite între Washington şi San-Francisco.

---

[1]) Jahrbücher der Meteorologie und Erdmagnetismus.

[2]) Imprumutăm acest studiŭ parte din Analele aceluĭ institut, parte din «*Climatologia litoraluluĭ român al Măriĭ Negre*» *de D-l St. C. Hepites.* Bucurescĭ 1900.

[3]) Reise in den Orient Europa's. 2 Volume. Elberfeld, 1860.

Tabloŭ de numele şi posiţiunea staţiunilor meteorologice din Dobrogia.

Numirea staţieĭ	Judeţul	Long. de Greenwich	Latitud. nord.	Inălţime metri	Durata observaţiilor	Basinul
Ostrov	Constanţa	27°, 23′	44°, 6′	100	1891—98	Dunărea
Oltina	»	27°, 41′	44°, 10′	120	—	Dunărea
Parachioĭ	»	27°, 43′	44°, 3′	110	1894—98	»
Cuzgun	»	27°, 48′	44°, 6′	130	1895—98	»
Caraomer	»	28°, 11′	43°, 50′	150	—	Marea Négră
Mangalia	»	28°, 37′	43°, 37′	32	1895—98	»
Gheringec	»	28°, 29′	43°, 57′	70	1895—98	»
Tusla	»	28°, 39′	44°, 1′	44	—	»
Osman-Facâ	»	28°, 13′	44°, 5′	100	—	»
Cerna-voda	»	28°, 2′	44°, 22′	24	—	Dunărea
Docuzol	»	28°, 2	44°, 17′	55	—	»
Constanţa	»	28°, 39′	44°, 11′	36	1885—98	Marea Négră
Cara-Harman	»	28°, 45′	44°, 26′	20	—	»
Cara-Murat	»	28°, 28′	44°, 21′	120	1895—98	»
Gargalîc-mic	»	28°, 42′	44°, 23′	20	1895—98	»
Hârşova	»	27°, 56′	44°, 42	20	—	Dunărea
Topolog	»	28°, 33′	44°, 53′	200	—	»
Medgidia	»	28°, 16′	44°, 15′	50	—	»
Cogilac	Tulcea	28°, 35′	44°, 34′	100	1894—98	Marea Négră
Jurilofca	»	28°, 53′	44°, 46′	35	—	»
Babadag	»	28°, 40′	44°, 53′	50	1889—98	»
Atmagea	»	28°, 27′	44°, 58′	350	1895—98	»
Casâmcea	»	28°, 23′	44°, 48′	155	—	»
Cerna	»	28°, 18′	45°, 4′	50	—	Dunărea
Sarichioĭ	»	28°, 52′	44°, 53	30	—	Marea Négră
Sulina	»	29°, 40′	45°, 9′	2	1884—98	»
Chilia	»	29°, 18′	45°, 25′	5	1894—98	Dunărea
Tulcea	»	28°, 49′	45°, 11′	50	1884—98	»
Isaccea	»	28°, 29′	45°, 16′	20	1889—98	»
Macin	»	28°, 8′	45°, 14′	15	1895—98	»

După *St. C. Hepites.* Album climatologique de Roumanie. Planche 25.

Dobrogia este aşeḑată pe linia isoteră 21°5, C. şi pe isochimena 0° C.; aşa dar avem aci verĭ tot aşa de călduróse ca şi cele din deşertul Gobi, din Platoul Castilieĭ saŭ din basinul Zambezuluĭ şi iernĭ grele ca în Islanda, la Vancuver saŭ în Insulele Aleutice.

Primă-vara în Dobrogia este fórte scurtă şi trecerea de la Iarnă la Vară se face brusc; din contra, Tómna se prelungesce dese-orĭ cu timp frumos până în primele ḑile ale luĭ Decembrie.

Temperatura medie a acestor două anotimpurĭ este de 9°5, C., pentru primăvară şi de 12°5, C. pentru tómnă, la Constauţa şi Sulina.

Plóia. In general Dobrogia este partea cea maĭ puţin favorizată a Românieĭ, din punctul de vedere al precipitaţiunilor atmosferice, căcĭ pe când Oltenia are în mediŭ 752^{mm} cantitate de apă, Muntenia 616^{mm}, iar Moldova 554^{mm}, Dobrogia n'are de cât 508^{mm} şi se póte clasifica între ţinuturile cele maĭ puţin udate, ca Rusia, platoul Castilieĭ şi cea maĭ mare parte a Suedo-Norvegieĭ.

Natura terenuluĭ însă şi gradul destul de ridicat al umeḑeleĭ relative a aeruluĭ, înfluenţează considerabil în bine asupra fertilităţiĭ soluluĭ dobrogian, aşa de puţin favorizat de ploĭ.

Repartiţia ploiĭ în Dobrogia este aprópe uniformă, totuşĭ perióda de la Maiŭ până în Iulie inclusiv este cea maĭ abondentă.

Numĕrul ḑilelor de plóie variază între 57 şi 76. In mediŭ sunt cincĭ ḑile de plóie pe lună; iar în lunile August până în Octombrie inclusiv, acest numĕr cobóră până la treĭ.

Harta No. 1 arată lămurit repartiţia ploiĭ în Dobrogia; curbele isohiete trase din sută în sută mm., disting treĭ marĭ zone hietometrice.

Vêntul, starea ceruluĭ. Cu tótă latitudinea relativ meridională, Dobrogia, ca şi Ţara nóstră întrégă, este expusă vêntuluĭ de N.-E. ce bate din Rusia; acesta este *Crivĕţul* care

mătură tótă valea Dunării până în unghiul Balcano-Carpatin. El este rece şi sec; bate iarna şi câte odată chiar până la sfîrşitul lui Martie.

Austrul vine dinspre Vest şi aduce plóia; bate mai ales primă-vara şi tómna.

Cel de Sud este secetos; este vêntul verii.

Se socotesce:

40% pentru vênturile de N. şi E.
24% » » » S.
22% » » » V.

Restul sunt ḑile liniştite, cari sunt fórte puţine (6%).

Din observaţiunile făcute la Sulina, starea Mării Negre este:

53% ḑile cu mare liniştită.
33,4% » » » practicabilă.
13,6% » » » periculósă.

Cerul, în general se póte ḑice, că este senin pe litoralul Mării Negre; şi mai mult către séră de cât în timpul ḑilei.

Din 100 ḑile, se pot socoti în mediŭ:

40 ḑile senine.
30 » noróse.
30 » acoperite.

Perióda de la Iulie până la finele lui Septembrie este cea mai puţin nourósă.

De la Maiŭ şi până la Septembrie inclusiv, nu e în mijlociŭ nici o ḑi fără sóre.

Conclusiune. Pentru a ne da socotélă despre climatul unei ţěri, nu e de ajuns numai posiţiunea sa astronomică pe glob; s'a dovedit aḑi că gradele de latitudine către poli saŭ equator nu servesc pentru a determina frigul saŭ căldura cutărei regiuni, aşa după cum se făcea la cei vechi. Grupul insulelor Fœröer este aşeḑat pe aceiaşi latitudine aprópe cu oraşul Iakutsk şi cu tóte acestea există între aceste douě puncte o diferinţă mijlocie de 50 grade temperatură.

Vecinătatea Mării, altitudinea regiunii ce studiem, direcţiunea şi intensitatea curenţilor de aer şi a acelor marini, gradul de umeḑélă care depinde de cantitatea de apă ce cade sub diferite forme de precipitaţiuni atmosferice, la care putem adăoga ca corolar împădurirea regiunii considerate, natura geologică a solului sunt atâţia şi atâţia factori multipli şi sub-multipli, cari intră în equaţia climatologică a unei regiuni.

In studiul ce cu destulă erudiţiune şi precisie face Domnul St. C. Hepites asupra climatului litoralului român al Mării Negre, s'aŭ luat douě puncte pe malul Mării departe unul de altul de 130 kil. şi aprópe extreme pe litoralul nostru dobrogian.

Cred că cu puţină diferinţă aceste date climatologice se pot aplica întregei nóstre provincii cis-dunărene. Am ḑis cu óre-care diferinţă, pentru că în desele călătorii ce-am făcut în curs de mai mulţi ani, m'am putut încredinţa, că în interiorul Dobrogiei doi factori mai importanţi modifică mult climatul sěŭ; aceştia sunt: natura geologică şi pădurile.

Cu totul altă climă se intâlnesce în desfătătórea vale a Taiţei şi cu totul alta în câmpia lipsită de arbori a Caraomerului.

In jumětatea S.-Estică a Dobrogiei terenul aprópe uniform, înfăţişază ochiului aspectul unui deşert în timpul verei. Arborii sunt aşa de rari, ca ózele unei pustii. Nicăieri nu găsim o descriere mai justă şi mai aprópe de realitate a acestei regiuni, ca în importantul pasagiŭ dintr'o scriere a Domnului Gr. G. Tocilescu [1]):

«Regiunea la Sud de valurile lui Traian, compusă din calcar jurasic cu straturi suprapuse de argilă, are un relief uniform de 500-600 picióre d'asupra nivelului Mării. Intr'o perindare monotonă alternéză lungi déluri ondulóse cu văi ca albia scobite, în fundul cărora une-ori se află piatră.

Dacă te urci pe vârful unui asemenea dél cu uşor suiş, veḑi cum se întinde în culori palide o câmpie lucie fără margini, în zarea căreia nu se arată nici o casă, nici un pom,

---

[1]) Monumentul de la Adam-Clissi, pag. 3-5.

nicĭ o stâncă, ci numaĭ mulţime de piticĭ movile, tainice ale trecutuluĭ, care par ca nisce muşuróie de cârtiţă într'o livadă. Nicăierĭ ochiul nu zăresce un luciŭ saŭ o sclipitură de apă ; nicĭ o verdéţă nu destăinuesce şerpuitul vre-unuĭ pârâiaş bine-făcător.

Pământul este acoperit numaĭ de buruienĭ înalte şi maĭ ales de pelin; iarbă uscată şi fără nicĭ o flóre, care se clatină sub adierea vêntuluĭ departe, mult departe pe pământul cel secetos, pe când printr'ênsa mişuie un soiŭ de lăcuste fórte marĭ şi mulţime nenumĕrată de şórecĭ de câmp şi şopârle. In contrast cu acéstă privelişte măréţă, cerul ţi se pare maĭ albastru, cerul care la rĕsăritul şi apusul sóreluĭ înfăţişéză ochiuluĭ coloritul cel maĭ minunat.

Dacă te urcĭ pe o înălţime — drumurile se află maĭ tóte pe culmea délurilor, fiind-că văile sunt întrerupte prin bălţĭ — te găsescĭ aşa de isolat, aşa de părăsit, singurătatea aşa de mult te înspăimântă, ca nicăierĭ în altă parte de lume. Credĭ că te aflĭ în plină pustietate, în mijlocul stepelor, şi te simţĭ ca poetul Ovidiŭ acum două miĭ de anĭ la marginele lumeĭ:

Lassus in extremis jaceo populisque locisque. (Trist. lib. III. III).

Numaĭ dacă te uiţĭ cu băgare de sémă, icĭ şi colo câte un ogor lucrat, câte o turmă ce pasce împrăsciată, cârdurĭ de corbĭ care aŭ pândit vre-o pradă; rĕmâĭ în uimire când vedĭ un fir de telegraf, pe stâlpul căruia staŭ acuiaţĭ vulturiĭ ceĭ pleşuvĭ şi puternicĭ.

Iacă ce vine din depărtare în depărtare, să turbure singurătatea acesteĭ naturĭ, al căruĭ sóre de plumb pare că măresce monotonia măréţă a pustiuluĭ. Ast-fel ni se presintă natura astă-dĭ, şi tot aşa a trebuit să fie tot-d'auna acolo, căcĭ marele forţe ale natureĭ aŭ rĕmas neschimbate. Numaĭ norul de praf al uneĭ harabale, ce alérgă în fuga mare, te vestesce că trăiesc şi prin acele locurĭ ómenĭ. Dar trebue să mergĭ césurĭ întregĭ până să daĭ de un sat. Locuinţele sunt pitulate în văĭ, unde apa se scóte la mare adâncime din pământ şi unde ómeniĭ pot fi la adăpostul vênturilor. Acestea suflă cu o violenţă puternică în tot timpul anuluĭ, şi ridică pe drumurile late şi croite în tóte sensurile norĭ uriaşĭ de praf pentru chinul tuturor fiinţelor ce respiră. In fundul acestor văĭ apele de plóie neavênd scursóre, forméză din când în când mlaştine pricinuitóre de frigurĭ. Singura vegetaţiune a ţĕreĭ cresce prielnic numaĭ prin văĭ: un tufiş pitic şi rar şi crângurĭ de mărăcinĭ din care sbóră sĕlbatecĭ şoimĭ şi coţofene tot două câte două; icĭ şi colo se vede câte un pom roditor saŭ câte un copac umbros.

Cu totul apróape de aceste locurĭ bine-fĕcătóre se grupéză apoĭ sălaşele, carĭ dacă numĕr câte-va decimĭ de case, apoĭ trec deja printre localităţile însemnate. Ómeniĭ maĭ săracĭ trăiesc în bordeie săpate pe jumĕtate în pămênt, avênd coperişul oblu tot de pămênt şi coşurĭ de nuiele împletite. Ceĭ maĭ cu dare de mână aŭ căscióra de lut cu stuh acoperite, cu intrarea spre Sud şi în faţă pridvor de lemn simplu, fără nicĭ o podóbă. Stogurĭ înalte de grîŭ, ariĭ deschise, oborurĭ de nuiele pentru vite şi nisce pătule de formă particulară pentru porumb, alcătuiesc dependinţele primitive ale curţilor maĭ marĭ, care după modul antic, sunt împrejmuite cu val şi şanţ. O casă nouă de piatră cu un singur etagiŭ, avênd două sălĭ de clasă pentru şcóla publică primară, face impresiunea unuĭ palat al localităţeĭ. Nu există biserică saŭ moscheie. Locurile sfinte ale satelor, unde toţĭ se duc în pelerinaj şi toţĭ le îngrijesc ca averea cea maĭ preţiósă, sunt puţurile săpate la marĭ adâncimĭ cu fórte mare cheltuială.

O ideie despre adâncimea lor ne-o pot da frânghiile, cu care se scóte apa şi care aŭ lungimea funiilor de ancoră; aceste frînghiĭ se înfăşóră în jurul unuĭ vîrtej de lemn cu totul primitiv şi asurditor prin scârţîitul săŭ; el e pus în mişcare prin caĭ saŭ boĭ. ce se 'nvârtesc în cerc jur împrejur. Alte măsurĭ de edilitate din partea administraţieĭ sunt necunoscute. Scheletele de animale asvârlite pretutindenĭ şi stârvurĭ în putrejune desăvîrşesc o impresiune, ce de sigur nu 'ţĭ o póte face maĭ plăcută, călătorule, când o haită de câinĭ ce sémănă a lupĭ te latră şi se reped furiş asupră-ţĭ.

De la Tristele luĭ Ovidiŭ şi până astă-dĭ se pare, că nicĭ o îmbunătăţire n'a încercat starea acésta de lucrurĭ, care pórtă pe dênsa pecetia unor nenorocirĭ seculare. Chiar faptul cum este compusă populaţiunea, amestecul acela pestriţ de tot soiul de némurĭ: tătarĭ,

turcĭ, grecĭ, ţiganĭ, bulgarĭ şi românĭ ardelenĭ, pe care istoria 'ĭ-a vênturat în aceste locurĭ ca pe un gunoiŭ al popórelor, ne dă o icónă a mizerieĭ staţionare în cursul schimbător al sórteĭ. De când însă Dobrogia face parte din têněrul Regat al Românieĭ, care se desvoltă cu nouă forţe pe tóte terenurile activităţiĭ publice, un viitor maĭ plin de speranţe zâmbesce şi acesteĭ provinciĭ, unde deja în timpiĭ din urmă s'aŭ adus multe îmbunătăţirĭ; dar va fi încă nevoie de temeinice sforţărĭ, până să se pótă desvolta într'ânsa începuturĭ prospere de cultură».

Dacă adăogăm la fondul acestuĭ tabloŭ, sórele arḑător din timpul vereĭ saŭ vênturile violente de iarnă, ne-am putea face o ideie despre climatul regiuniĭ de la Sudul văieĭ Carasuluĭ, de la Dunăre până la Marea-Négră.

Afară de o bună bucată de pe frontiera de Sud, între Hairam-Chioĭ şi Ostrov, unde din causa pădurilor temperatura este maĭ îndulcită, pretutindenĭ în Sudul Dobrogieĭ nu găsim caracterul climatologic al cóstelor Pontuluĭ.

In zona pădurósă şi ploile sunt maĭ abondente şi cantitatea de apă provenită din precipitaţiunile atmosferice este maĭ mare; probă observaţiunile udometrice de la Parakioĭ şi Cuzgun[1]).

In trăsurĭ generale, de la Mangalia saŭ Constanţa cu cât înaintăm către V. în interiorul Suduluĭ Dobrogieĭ, cu atât simţim o crescere a temperatureĭ vara şi o scădere în timpul iernéĭ; litoralul măriĭ aparţine unuĭ climat dulce şi egal; iar interiorul, climatuluĭ continental riguros şi variat.

Rěmâne stabilit, de şi faptul nu este demonstrat prin observaţiunĭ precise, că platoul de S. al Dobrogieĭ, format din sfărîmăturĭ de pietre calcaróse, teren arid şi fără plantaţiĭ, străpuns de văĭ carĭ ca nisce făgaşe enorme se deschid parte spre Dunăre, parte către Mare, ţărmurite de stâncĭ prăpăstióse, aŭ infăţişarea unor vechĭ albiĭ de rîurĭ scurse cu desăvârşire; acest platoŭ de o constituţie aşa de variată, care ne reproduce pe o scală maĭ mică regiunea cavernósă a Carstuluĭ (Istria) şi cóstelor Dalmaţieĭ, are o climă excesivă vara ca şi iarna, datorită constituţiuniĭ geologice şi lipseĭ de plantaţiĭ.

Şi locuinţele sunt maĭ rarĭ în acéstă parte, regiunea maĭ sălbatică, populaţia maĭ puţin ospitalieră; fiind şi maĭ săracă, există aci o strînsă legătură între sol şi individ.

Cu totul altă climă se observă la Nordul văiĭ Carasu; temperatura e cu atât maĭ diferită de aceia a cóstelor, cu cât cine-va înainteză prin mijlocul Dobrogieĭ Nordice, prin văile Casâmcea şi Taiţa [2]).

Indulcirea căldurilor marĭ de vară, ca şi a friguluĭ iernéĭ, se datoresce nu atât altitudineĭ regiuniĭ, care atinge maximul săŭ de 456 metri în Piscul 'nalt şi ţuţuiat, cât naturiĭ geologice a soluluĭ şi maĭ ales naturiĭ pădurόse a munţilor sĕĭ.

Văĭ desfătătóre în care şerpuiesc rîurĭ, délurĭ acoperite cu o bogată vegetaţiune, munţiĭ stâncoşĭ ale căror creste, unele ascuţite, altele în formă de marĭ domurĭ, o natură pitorécă de şi sělbatecă apropie fórte mult Nordul Dobrogieĭ de natura munţilor noştri.

In timpul căldurilor marĭ din vara anuluĭ 1897, nesuferite la Constanţa saŭ Sulina, mă aflam călătorind pe valea rîuluĭ Taiţeĭ, unde o răcóre plăcută chiar la miezul zileĭ scădea temperatura cu 2 grade.

Din causa pădurilor, ploile sunt maĭ frequente şi abondente în acéstă parte, satele maĭ bogate, agricultura şi crescerea vitelor maĭ prosperă, populaţia maĭ veselă şi maĭ primitóre.

Nimic din tabloul infiorător ce ni'l presintă călătoriĭ din a doua jumĕtate a seculuĭ trecut, nimic din căldurile cele marĭ ale anuluĭ 1854, carĭ aŭ înspăimântat atât de mult pe Franceziĭ acesteĭ expediţiunĭ. Babadagul de un timp încóce a devenit o staţiune clima-

---

[1]) *D-l St. C. Hepites* nu admite parerea, că padurile atrag plóia. (Mijlóce de investigaţiune ale meteorologieĭ pag. 13).

D-l Marcel Dubois preconiséză párerea contrarie (Géographie économique. Paris 1903 pag. 728).

[2]) Intr'o călatorie făcută în Decembrie 1894 de D-l A. de Richard în valea rîuluĭ Slava Cerkezească la Atmagea, afirma că clima în acéstă parte a Dobrogieĭ e puţin rigurósă (La Roumanie p. 408).

terică destul de populată în timpul vereĭ şi dacă mijlócele de transport cum și acele de traiŭ ar fi maĭ înlesniciόse, valea Taiţeĭ şi minunatele posiţiunĭ de la Mănăstirile Cocoșul, Cilicu, apele sulfurόse de la Atmagea ar fi vizitate fόrte des.

Iarna, în regiunea muntόsă a Dobrogieĭ, este maĭ puţin aspră de cât în sudul eĭ; iar vênturile maĭ puţin vijeliόse.

Acésta e ţara de care se plânge Ovidiŭ în ceĭ opt anĭ de exil, despre care ḑice: «Marea neospitalieră nu merită nicĭ dênsa maĭ multe elogiĭ de cât pămêntul; în tot-d'auna lipsită de sόre, valurile sunt ridicate neîncetat de furia vênturilor». (Pontic. Lib. I. Let. III vers. 53—54.) și unde:

«Pe lângă aspectul întunecos al acesteĭ ţĕrĭ fără arborĭ saŭ verdéţă, iarna succede uneĭ alte iernĭ fără întrerupere. (Pont. Lib. I, Let. II vers. 26).

Acolo unde domnea întunerecul barbarieĭ şi natura părea maĭ sombră, clima maĭ excesivă, ţara pustie; acum la razele civilizaţiuniĭ, natura e veselă, climatul dulce, iar pustiul de odiniόră e transformat astă-zĭ în câmpiĭ cultivate şi locuite de un popor, care a dat dovedĭ de un puternic spirit de colonisare.

CAPITOLUL II.

STAREA SANITARĂ

1. Condiţiunĭ igienice

Condiţiunile de igienă ale uneĭ ţărĭ depinde numaĭ de gradul de civilizaţie a popόrelor ce o locuiesc. Dobrogia locuită sub dominaţia turcéscă de popόre în mare parte nomade, altele dedate la prădăciunĭ, fără cea maĭ mică urmă de regulele igienice, era natural ca să se fi bucurat fόrte multă vreme de o reputaţie de insalubritate de nepismuit.

In Iunie 1855, regretatul doctor Camille Allard, fu însărcinat de guvernul Francez cu o misiune medicală în Dobrogia. Este — cred — pentru prima όră, când Europa civilizată s'a gândit a da un ajutor medical acesteĭ nenorocite provinciĭ.

Mizeria în accepţiunea largă a cuvêntuluĭ, este starea în care găsi Allard Dobrogia în urma nenoroociteĭ expediţiunĭ din anul 1854 [1]).

Lipsită de cel maĭ mic serviciŭ medical, acéstă suprafaţă considerabilă, străbătută de un mare fluviŭ, care aprόpe de vărsătura sa se împarte în maĭ multe braţe şi forméză bălţĭ, trebuia negreşit să dea nascere la numerόse casurĭ de paludism. Cu tόte acestea configuraţiunea specială ce are Delta Dunăriĭ [2]), traversată de o reţea inextricabilă de canale naturale şi în mare parte artificiale, carĭ pun în legătură cu Marea şi cu Dunărea nenumĕratele lacurĭ din Deltă, este causa că în nicĭ unul din lacurile după suprafaţa ocupată de ea, apa nu este stagnantă.

Se constată la fie-care moment al anuluĭ, după nivelul apelor Dunăriĭ, o scurgere către talvegul fluviuluĭ, saŭ către Mare. Majoritatea acestor lacurĭ şi canale conţin apă de mare în cantităţĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin abondente. Doctorul I. Constantinescu, care a locuit mult la vărsătura acestuĭ mare fluviŭ, atribue tocmaĭ presenţeĭ apeĭ de Mare, precum şi circulaţiuneĭ perpetue a apeĭ în lacurile şi canalurile din Delta Dunăriĭ o influenţă salutară asupra stăriĭ higienice a acesteĭ regiunĭ [3]).

In urma ultimuluĭ resboiŭ Româno-Ruso-Turc, Baronul d'Hogguer ne face cunoscut starea sanitară a Dobrogieĭ în scrierea sa [4]):

[1]) Mission médicale dans la Dobroutcha, şi Les echelles du Levant. Paris 1864.

[2]) Asupra delteĭ se va vorbi pe larg într'un capitol special.

[3]) Studiu asupra topografieĭ medicale a oraşuluĭ Sulina. In Climatologia litoraluluĭ român al Măriĭ Negre de D-l St. C. Hepites, pag. B. 24.

[4]) Renseignements sur la Dobrodja. 1879. Bucarest.

«După părerea maĭ multor medicĭ, carĭ locuiesc aci de maĭ mulţĭ anĭ şi cărora le am pus chestiunea, resultă că reputaţia de insalubră ce'ĭ s'a dat Dobrogieĭ, e puţin cam exagerată. Este adevĕrat, că în câte-va districte, maĭ ales pe litoralul Dunăriĭ, cum de exemplu de la Isakcea până la Dăenĭ şi de la Topal până la Silistra, frigurile domnesc aprópe endemice, însă nicĭ o dată cu caracter periculos saŭ tifoid.

Causele principale a acestor frigurĭ, se găsesc în tóte ţĕrile străbătute de un fluviŭ mare, care către îmbucătura sa, nu numaĭ că se împarte în maĭ multe braţe, dar formează la óre care epocĭ ale anuluĭ, din causa diferenţeĭ de nivel a terenuluĭ, mlăştinĭ vaste şi un numĕr infinit de micĭ lacurĭ, cele maĭ multe avênd comunicaţiunea cu fluviul.

Dunărea pe timpul creşterilor marĭ revarsă imense cantităţĭ de apă peste câmpiile litoraluluĭ. Nivelul fluviuluĭ scădênd adesea cu o mare repeḑiciune, apele nu aŭ timpul de a se scurge în întregime şi atuncĭ depun un numĕr considerabil de materiĭ organice, carĭ sub acţiunea căldureĭ şi a pămêntuluĭ îmuiat desvoltă miasme palustre.

Trebuie a găsi în mare parte origina acestor miasme în nenumĕrata cantitate de gârle naturale şi adese-orĭ artificiale, pe care pescariĭ le construiesc pentru a aduce apele fluviuluĭ în micele lacurĭ de pe litoral, în scopul de a atrage peştiĭ, carĭ la epoca ouatuluĭ depun aci ouele. Când apele se retrag, pescariĭ construiesc zăgazurĭ, pentru a 'mpedeca peştele să se ducă în fluviŭ şi atuncĭ încep pescuitul.

Lacurile a căror scurgere naturală este ast-fel în parte oprită, sunt neîndoios isvorul celor maĭ funeste miasme palustre. Tóte satele pescarilor şi chiar acele din interior, ignorează cu desăvârşire primele principiĭ de igienă.

Locuitoriĭ se culcă de obiceiŭ, cu fórte puţine excepţiunĭ, pe rogojinĭ aşternute pe pămênt umed şi format adesea numaĭ de aluviunĭ; este decĭ inevitabil ca miasmele, carĭ se ridică în timpul somnuluĭ lor, să nu fie causa frigurilor care 'ĭ chinuesc.

Nutrimentul lasă de asemenea fórte mult de dorit, ca calitate. Peştele próspăt saŭ sărat, ceapă, cafeaua de rea calitate, ca şi pâinea, formézā după anotimpĭ principala alimentare a populaţieĭ. Lungile posturĭ contribuesc asemenea a mări acéstă tendinţă.

Partea cea maĭ bântuită de frigurĭ este fără îndoială micul sat tătar Medgidia, a căreĭ populaţiune a fost, acum câţĭ-va anĭ (înainte de 1879) decimată de bóle. Insalubritatea districtuluĭ Medgidia este, după mediciĭ provincieĭ, atribuită situaţiuniĭ chiar a satelor.

Medgidia de exemplu e construită în mare parte la piciórele uneĭ coline şi pe marginile uneĭ mlaştinĭ pestilenţióse de o fórte mare întindere. La începutul tómneĭ aceste mlaştinĭ se usucă prin evaporaţiunea apelor şi formézā atuncĭ o imensă câmpie de noroĭ negru şi puturos, unde se descompun la căldura razelor sóreluĭ o masă enormă de materiĭ organice, maĭ ales pescĭ, brósce, etc. şi materiĭ vegetale, şi aşa miasmele palustre se degajază cu repeḑiciune.

De adăogat, că puţurile sunt tóte situate în partea cea maĭ jósă a terenuluĭ, aprópe de mlaştinĭ. Aceste ape deja necurate prin nivelul lor inferior mlaştinilor şi prin tot felul de infiltraţiunĭ prin pămênt, sunt prin posiţiunea lor chiar, maĭ necurate. Aceste puţurĭ sunt în general săpate în centrul planurilor înclinate între locuinţe şi mlaştinĭ. Resultatele sunt dar logice.

Cu ploile torenţiale de tómnă, tóte murdăriile oraşuluĭ şi carĭ sunt de destule naturĭ, sunt târâte la piciórele colineĭ, străbat parte în puţurĭ şi restul în mlaştină.

Tóte locuinţele Medgidieĭ sunt construite cu pămênt saŭ cu noroĭ, acoperite cu trestie din baltă şi adese orĭ nivelul camerilor este inferior aceluĭ al stradeĭ. Camerile sunt jóse şi fără cea maĭ mică ventilaţie.

Intrégа familie adesea, bărbat, femeie şi cincĭ saŭ şése copiĭ, treĭ saŭ patru câinĭ, porcĭ, găinĭ, etc., se culcă amestecaţĭ pe pămêntul umed într'una saŭ două camere, din carĭ se compune în cea maĭ mare parte locuinţele din Medgidia; cea-l'altă este reservată proviziilor, bucătărieĭ, etc.

Fórte adesea staulul este lipit de casă şi comunică cu ea printr'o uşă deschisă. Acestea nu sunt de cât fórte rar curăţite şi paiele putrede, etc., măresc miasmele, carĭ înécă gâtul voiajoruluĭ intrat în aceste bordeie, unde domnesc frigurile. Adăogaţĭ că privăţile, carĭ con-

staŭ din găurĭ în pământ înconjurate de un zid mărunt sunt fórte aprópe de casă şi va fi uşor de a înţelege pentru ce reputaţia Medgidieĭ şi a satelor din acest district nu e de fel usurpată.

Ciaţa grósă a nopţilor e fórte periculósă în aceste locurĭ.

Frigurile sunt decĭ prea frequente, dar ca pretutindenĭ în Dobrogia, ele nu sunt periculóse.

Tratamentul empiric este fără îndoială una din causele mortalităţiĭ în districtul Medgidia, şi acestuia se atribuie în cea maĭ mare parte calomnia ce s'a adus Dobrogieĭ. O măsură din cele maĭ necesare şi importante ar fi, de a se pune un termen exerciţiuluĭ ilegal al medicineĭ, organisând serviciul sanitar al districtelor într'un mod sever.

Dobrogia presintă o suprafaţă considerabilă. Terenul este aprópe peste tot bogat în humus (löss); însă adese orĭ lipsa de umedélă pe platourile maĭ înalte din interior, acolo unde elementul lichid lipsesce, face recoltele maĭ sărace.

Aceste terenurĭ nu servesc de cât la păşune. Va fi posibil, póte, de a da fecunditatea acestor pământurĭ prin numeróse puţurĭ arteziene, care le-ar da elementul vital ce le lipsesce.

Un lucru tot aşa de necesar ar fi reîmpădurirea parţială a acestor platourĭ.

Ploile ar fi maĭ desc, şi recoltele s'ar găsi adăpostite de vênturile de Nord, care le sécă adesea înaintea încolţireĭ.

Acéstă ţară despădurită în principalele sale părţĭ, predispune la tóte intoxicaţiunile miasmatice.

Puţurile ce se întâlnesc acum aŭ o adâncime de 60—70 brasses (2 metri = 1½ brase) şi scóterea apeĭ e fórte grea, maĭ ales când e vorba de adăpatul animalelor, adesea orĭ în câte-va puncte unde coborâşul soluluĭ favorizéză săparea puţurilor, apa este aprópe la suprafaţă şi abondentă.

Temperatura este fórte variabilă în acéstă ţéră, cu tóte că iernele nu sunt în general prea friguróse, probă numerósele turme ale Mocanilor Transilvănenĭ, carĭ de câte-va secole cobóră din munţiĭ lor şi vin a ierna în imensele locurĭ de păşune ale Dobrogieĭ.

Primă-verile şi tómnele sunt fórte scurte în acéstă ţară. Se trece cu repediciune de la o temperatură prea frigurósă la căldurile veriĭ.

Epoca frigurilor începe către finele luĭ Aprilie, intensitatea lor este către mijlocul luĭ August.

Lemnele în multe puncte sunt prea departe, şi materialele necesare construcţiuniĭ caselor, cerênd un transport prea costisitor, materialul întrebuinţat în construcţiĭ este un fel de cărămidă făcută din pământ amestecat cu bălegar, numit «kirpicĭ», pentru că în multe locurĭ piatra lipsesce.

Ar trebui în tot cazul a stabili satele în afară de locurile palustre. Acéstă provincie e de sigur maĭ bună de cât i s'a creat reputaţia; se póte privi în general ca sănătósă şi dacă s'ar reîmpăduri parţial, fără îndoială că influenţa frigurilor ar fi considerabil micşorată.

Trebuie de notat un fapt de mare importanţă, că de 30 de anĭ în Dobrogia nu a fost nicĭ o bólă epidemică de febră tifoidă.»

Pare-se că Baronul d'Hogguer anume a luat ca model de insalubritate şi de miserie oraşul aşa de rĕŭ situat al luĭ Sayd-Paşa [1]).

Adevĕrul este, că sub dominaţiunea otomană, cea maĭ mare parte din satele din Dobrogia se puteaŭ bucura de aceiaşĭ reputaţie sub raportul igienic.

Indată însă ce Dobrogia a redevenit românéscă, serviciul medical şi de igienă a fost organisat ca în patria-mumă. Fie-care centru populat posedă un spital unde toţĭ bolnaviĭ, fără distincţiune de naţionalitate saŭ religiune, sunt îngrijiţĭ în mod gratuit; mediciĭ de plasă sunt obligaţĭ a vizita la epoce fórte apropiate, tóte aglomeraţiunile rurale.

[1]) Vedĭ Medgidie.

Lucrările importante, care aŭ fost întreprinse în scopul de a împăduri unele întinderĭ marĭ ale Dobrogieĭ şi maĭ cu sémă desecarea a câtor-va miĭ de hectare, care vor fi redate cultureĭ, transformă pe ḑi ce merge condiţiunile igienice în Dobrogia. Aceste, bine înţeles, în locurile jóse din Deltă şi din alte micĭ părţĭ.

In ceea ce privesce litoralul propriŭ ḑis, condiţiunile igienice nu lasă aprópe nimic de dorit [1]).

2. Locuinţe

După datele cele maĭ nouĕ, numărul locuinţelor rurale în Dobrogia este aprópe 30.000, împărţite ast-fel:

JUDEŢE	De zid	De lemn	De nuele saŭ pămênt	Bordeie	TOTAL
Constanţa	1.546	2.038	11.087	1.277	15.948
Tulcea	5 133	5	8.409	316	13.863
Total	6.679	2.043	19.496	1.593	29.811

Comparate aceste cifre cu acele din ţară ar părea la prima vedere, că Dobrogia nu stă rêŭ, însă condiţiunile igienice sub care sunt construite locuinţele aci sunt departe de a equivala pe cele din ţara-mumă.

Maĭ ales casele Turcilor şi Tătarilor sunt nisce adevĕrate cuiburĭ de infecţie.

Un studiŭ amănunţit îl găsim în importanta scriere a Domnuluĭ Doctor *Crăiniceanu* [2]): «Satele din Dobrogia maĭ de curênd creiate pot servi de model, aşa de exemplu cele făcute de la 1879 încóce de Româniĭ ardelenĭ. Satul românesc se cunósce de departe şi se póte deosebi de cel tătăresc, după mulţimea arborilor. Românul e deprins maĭ 'nainte d'aşĭ construi o casă să-'şĭ îngrijéscă de puţ a căreĭ furcă adese-orĭ servesce un arbore. Un sat românesc se maĭ póte distinge de departe după mulţimea cumpenelor, pe când Tătariĭ se mulţumesc cu un singur puţ, care deservesce întregul sat, fapt reprodus aprópe de toţĭ vizitatoriĭ Dobrogieĭ.

Unele sate sunt fără nicĭ o rânduială, cu locuinţe în starea cea maĭ primitivă, lipsite de plantaţiĭ şi de pădurĭ.

In centrul Dobrogieĭ satele sunt la marĭ depărtărĭ unele de altele; maĭ apropiate sunt pe lângă ţĕrmul Dunăriĭ.

Ar trebui să se interḑică construcţia caselor cu chirpicĭ, iar statul să înlesnéscă locuitorilor lemne de construcţiunĭ din pădurile apropiate.

Emigrarea Tătarilor din plasa Mangalia a fost colosală şi a rĕmas de la eĭ multă piatră ce servia la îngrădirea curţilor şi ariilor; acéstă piatră s'ar putea întrebuinţa cu folos la construcţiĭ.

Tătarul 'şĭ construesce casa şubred, locuinţa 'ĭ este miserabilă, mică în raport cu numĕrul sufletelor ce o locuesc, feréstra e mică şi nu se deschide nicĭ o dată. Sobele se deschid afară; Musulmaniĭ întrebuinţéză mangalul, isvor bogat de acid carbonic; maĭ întrebuinţéză tezic, care prin fumul ce rĕspândesce umple locuinţa de infecţie. Tavanul caselor tătărescĭ e fórte jos, paturile lipsesc saŭ sunt înlocuite cu rogojinĭ aşternute pe jos, pe care se culcă amestecaţĭ cu păsările şi animalele, adese-orĭ.

Curţile tătărescĭ sunt îngrădite cu piatră saŭ cu cărămidă nearsă (chirpicĭ), sunt murdare de bălegar pe care fórte arare orĭ are grija a'l curăţi.

Româniĭ, şi maĭ ales Germaniĭ, aŭ case igienice óre-cum; spaţióse, bine aerisite, înconjurate de plantaţiĭ fie chiar salcâmĭ, carĭ maĭ domolesc arşiţa sóreluĭ.

---

[1]) *St. C. Hepites*, op. cit. pag. B. 25.

[2]) Higiena ţĕranuluĭ român. Scriere premiată de Academia Română. Bucurescĭ, 1895.

Camerile sunt văruite. Patul cu așternutul curat și confortabil. Alăturĭ de casă, fără a fi lipit de ea, coșarul vitelor bine întreținut și curățit. Curtea îngrădită cu nuiele saŭ cu piatră. Stradele sunt largĭ și drepte; din causa lipseĭ de lemne în unele părțĭ, ca combustibil servesce tezichiul, însă în sobe maĭ sistematice ca ale Tătarilor.

In județul Constanța e de notat: *Cara-Murat, Carol I, Făgărașul noŭ sunt sate model înființate din noŭ; Copadin și Agemler ca sate murdare, Cochirleniĭ cu case lipite cu pămênt și nevăruite; Ghizdărescĭ cu case construite de chirpicĭ, cu plantație abondentă; Topal cu case de gard, curate; Boasgic cu case și bordeie curate; Cerna-Voda, Satul noŭ și Cilibikioĭ cu case higienice și curate.*

Apoĭ case bune, văruite și strade largĭ, drepte și curate în Cara-Murat; case bune îngrădite cu chirpicĭ și acoperite cu trestie Caracoium.

Comune cu strade curate sunt: Seimeniĭ-micĭ, Biul-biul, Amzacea, Tortoman, Tașpunar, Almalîu, Bugeac, Gherengik, Hârșova, Mangalia, Musurat, Rasova, Topraisari și Tuzla.

In județul Tulcea: Cataloĭ, Cașla, Somova, Nicolițel, Caranasuf, Hamamgi, Babadag, Enichioĭ, Rachel, Luncavița, Garvan și Jijila.

Cu ocasia numeróselor călătoriĭ ce am făcut în Dobrogia, am locuit în casele diferitelor naționalitățĭ de aci, în bordeiele tătărescĭ ca și în locuințele plăcute ale Germanilor. In genere satele de pe malul Dunăriĭ, locuite exclusivamente de Românĭ, aŭ case igienice: *Nicolițelul, Luncavița în special lasă călĕtoruluĭ cea maĭ frumósă impresie. Județul Tulcea — dacă esceptăm Delta și lagunele — are locuințe maĭ solide, maĭ igienice și maĭ spațióse de cât Județul Constanța.*

Emigrațiunile Tătarilor carĭ nicĭ acum n'aŭ încetat, daŭ loc populațiuniĭ germane, care are locuințe destul de bune sub tóte raporturile, așa se presintă aprópe tot centrul Dobrogieĭ.

Afluența populațiuneĭ românescĭ a maĭ încetat, totușĭ sunt sate care se formézā parte în locul vechilor sate părăsite de Tătarĭ, parte în locurĭ nouĭ. *Peștera este un sat de formațiune cu totul nouă. In mare parte Româniĭ vin din județele Brăila și Ialomița, eĭ sunt numițĭ Cojanĭ în oposiție cu Mocaniĭ, vechiĭ locuitorĭ transilvănenĭ venițĭ din timpurĭ cu oile la pășunat.*

Partea de Sud a Dobrogieĭ are sate ale căror locuințe, dacă nu se asémănă sub raportul igienic cu Medgidia, apoĭ diferențiază numaĭ sub raportul situațiuniĭ topografice, acest oraș avênd nenorocirea a fi în centrul uneĭ regiunĭ mlăștinóse.

3. **Alimentația**

Ceĭ maĭ bine carĭ se hrănesc dintre locuitoriĭ Dobrogieĭ sunt *Germaniĭ,* în satele cărora afară de brutăriĭ, fie-care locuitor 'șĭ are cuptorul sĕŭ, unde 'șĭ cóce pâinea care este destul de albă. Une-orĭ o amestecă cu cartofĭ, nicĭ o dată însă cu mălaiŭ. Arare-orĭ Germanuluĭ 'ĭ lipsește carnea; iar cel de pe lângă lacurĭ, peștele, care de alt-fel este alimentul principal al întregiĭ populațiunĭ mărginașe.

Românul, afară de pâine maĭ are mămăliga, aprópe necunoscută populațiuniĭ musulmane înaintea ocupațieĭ române.

Modul de hrană al *Românuluĭ și Bulgaruluĭ,* este acelaș cu ceĭ din România Transdunărénă; nimic de adaogat.

Rușiĭ se hrănesc cu pâine de secară, mămăligă, și pește próspăt saŭ sărat.

Tătariĭ se hrănesc excepțional de rĕŭ: pâine de orz, carne de óie și chiar de caĭ morțĭ.

Cu privire la *apa de bĕut,* tot Județul Tulcea, udat de rîurĭ maĭ multe, este maĭ favorizat. Aci apa în multe părțĭ este bună de bĕut, afară de satele vecine Dunăriĭ și țĕrmuluĭ Măriĭ Negre.

In Județul Constanța apa se găsesce la marĭ adâncimĭ, e calcarósa, adese orĭ sălcie și aceia chiar insuficientă.

Mi se spunea de un cioban, într'una din ḑilele călduróse ale luĭ Iulie 1896, că oile sale n'aŭ trăit timp de 2 sĕptămânĭ de cât cu roua de pe câmp.

Vinul este maĭ abondent în judeţul Tulcea, de aceia este judeţul unde se bea maĭ puţin rachiŭ; afară de Ruşĭ, carĭ aŭ acest viciu înăscut, restul populaţieĭ este puţin alcoolic.

In satul Morughiol sosind într'o diminéţă, tótă populaţia satuluĭ era la cârciumă şi deja beată aşa de timpuriŭ.

Maĭ că n'am vĕḑut sat locuit de Ruşĭ, unde să nu găsesc o sumă de ómenĭ beţĭ. Pentru a merge cu barca de la Morughiol la gura Sf. Gheorghe în ḑiua de 17 Iulie 1897, a trebuit să'mĭ aprovizionez lopătariĭ cu o bună cantitate de rachiŭ, căcĭ prin banĭ a fost imposibil a'ĭ face să mérgă!

Ciaiul maĭ servesce încă de bĕutură Lipovenilor. Nu mĕ pot opri a nu arĕta plăcerea cu care am bĕut ciaiul la un sat format din *scopiţĭ,* între Mangalia şi Ilanlîc. Aceştia nu cunosc altă bĕutură de cât ciaiul pe care'l servesc cu o adresă caracteristică lor: Un samovar de 5—6 litri fierbe încontinuŭ, zahărul e ţinut între dinţĭ, iar ciaiul trece prin el ca printr'un filtru.

Am admirat curăţenia lor în case, serviciŭ şi moravurĭ. E o populaţie de alt-fel şi muncitóre. Nu cunosc fumatul şi nicĭ vizitatorul nu are voie a fuma în casa lor.

Musulmaniĭ béŭ fórte multă cafea, de fórte próstă calitate şi adese-orĭ amară. Murdăria în preparatul cafeleĭ e de asemenea caracteristica raseĭ. *Tutunul* nu le lipsesce. Eĭ fac uz şi de opium, dar nu am vĕḑut vre-un bĕutor de acest narcotic [1]).

Tóte oraşele şi satele de pe lângă Dunăre întrebuinţéză apa din ea, aşa cum este plină de tóte necurăţeniile, afară de o mică parte din locuitoriĭ oraşelor care o limpeḑesc cu piatră acră. In restul Judeţuluĭ Tulcea fântânele fiind rĕŭ construite şi maĭ rĕŭ întreţinute, iar pe lângă ghiolurile cu ape stagnante, întrebuinţându-se apa din acestea, populaţia suferă şi se stinge de paludism, de febră tifoidă şi alte bóle ce'şĭ aŭ sorgintea în apa plină de microbiĭ acestor bóle. Va trebui să se construiască puţurĭ prin comune, în condiţiunĭ bune, ca apa potabilă să fie abondentă în ele, să fie bine întreţinute şi sleite cât s'ar putea de des, căcĭ numaĭ aşa populaţia 'şĭ-ar putea îmbunătăţi sănătatea. O asemenea lucrare s'a şi început la Jurilofca, unde se construesc patru fântânĭ sistematice. In Turcóia şi în cele-l'alte comune acéstă lucrare bine-făcĕtóre s'a început.

La Sulina onor. direcţiune generală a serviciuluĭ sanitar face instalaţiunĭ pentru apă, care vor costa vre-o 600.000 leĭ din fondul taxeĭ sanitare de tonaj.

Un alt rĕŭ de care suferă o mare parte din populaţiune e alcoolismul.

De acest viciŭ sunt stăpânite maĭ mult populaţiunile rusă şi lipovénă a căror meserie principală e pescuitul, de unde se realiséză câştigurĭ bune şi ar câştiga şi maĭ mult, dacă baniĭ agonisiţĭ în timp de 3—4 lunĭ nu 'ĭ-ar da cârciumaruluĭ în 3—4 ḑile. Aceştĭ pescarĭ vicioşĭ numaĭ după ce termină baniĭ, reîncep lucrul şi apoĭ iar bĕutură, din care causă se nasc certurĭ, bătăĭ şi chiar omorurĭ. Ceva maĭ mult, alcoolismul nu e numaĭ între bărbaţĭ, carĭ încep de tinerĭ, ci şi între femeĭ. La Sarichioi, Jurilofca, Carcaliu, Slava-Rusă şi Sf. Gheorghe şi prin alte părţĭ se găsesce cel maĭ mare contingent al acestor nenorociţĭ, carĭ de ar fi cu putinţa n'ar maĭ eşi nicĭ odată din stabilimentele de bĕuturĭ. Cele-l'alte naţionalităţĭ creştine, de şi nu sunt tocmaĭ cumpătate în bĕuturĭ, totuşĭ nu sunt dominate de viciul acesta şi decĭ alcooliciĭ sunt maĭ rarĭ.

Populaţia musulmană, săracă cum e, religia o maĭ opresce a întrebuinţa alcoolurĭ, face uz de cafea (Situaţia Jud. Tulcea pe 1898, pag. 38—39).

4. **Serviciul sanitar** [2])

Cu tóte stăruinţele şi cheltuelile ce se fac de guvern, să nu ne facem tocmaĭ marĭ ilusiunĭ despre starea sanitară a acesteĭ provinciĭ; dacă comparăm datele statistice ale

---

[1]) Se va trata maĭ pe larg diferitele obiceiurĭ la popórele Dobrogieĭ, în partea etnografică.

[2]) Serviciul sanitar militar nu e coprins în acest capitol; a se vedea capitolul Divizia activă.

celor două Județe cu cele ce se petrec în realitate, numaĭ atuncĭ ne putem da séma exact despre sănătatea locuitorilor.

Cred de datoria mea, care am vĕḑut starea deplorabilă a unor comune, să nu ascund nimic; căcĭ e maĭ bine a atrage atențiunea autorităților asupra rĕuluĭ, de cât a'l acoperi cu cuvinte pompóse și cu frase bombastice.

Dacă casurile ar fi numaĭ unul saŭ două, am ḑice că e o excepție, dar sunt multe la numĕr de diferite naturĭ și în diferite puncte.

Mĕ aflam în tómna anuluĭ 1895 călătorind pe frontiera de Sud; cât de penibil am fost impresionat când în satul Cerchez-Kioĭ, un sat vârît într'o văgăună din care numaĭ de aprópe se putea vedea, nu unul, ci întréga populație suferia de bóle de ochĭ în cel maĭ mare grad.

Dar tusa măgăréscă din satul Adam-Klisi din primăvara anuluĭ 1896, frigurile de la Calica, râia de la Regep-Cuiusu? și câte alte sate despre care am renunțat să'mĭ iaŭ note, creḑênd că în general medicíĭ plășilor nicĭ n'aŭ vizitat vre-odată circomscripția lor sanitară.

Nu semnalez de cât cazurĭ vĕḑute de mine în pripă — și decĭ de care te împedecĭ fără să vreĭ, câte vor fi existând încă!

Să trecem la datele statistice:

Personalul sanitar al Județuluĭ Tulcea se compune din: 1 medic primar, 3 medicĭ de plășĭ și douĭ oficiançĭ sanitarĭ. Măcin și Sulina aŭ medic propriŭ, Babadag și Isaccea medicul spitaluluĭ și acel al plășiĭ face serviciŭ în schimbul uneĭ diurne. Maĭ sunt 6 agențĭ sanitarĭ vaccinatorĭ, 16 móșe (6 de oraș și 10 de comune rurale), douĭ agențĭ sanitarĭ și douĭ sub-chirurgĭ intendențĭ la spitalele Isaccea și Măcin.

In Județul Constanța: 1 medic primar, cincĭ medicĭ de plășĭ, treĭ medicĭ de oraș, un medic de spital și anume: un medic propriŭ de oraș la Medgidia, un medic de oraș și spital la Hârșova, un medic propriŭ de oraș la Ostrov, un medic de spital la Cerna-Voda însărcinat și pentru oraș; douĭ-spre-ḑece agențĭ sanitarĭ vaccinatorĭ, cincĭ agențĭ sanitarĭ de orașe, șese móșe de circomscripțiĭ, două de orașe (Cernavoda și Hârșova), plus personalul medical al orașelor Tulcea și Constanța.

Ajutor medical gratuit s'a dat la 13.453 bolnavĭ (12.350 cetățenĭ românĭ și 1193 streinĭ), medicamente gratuite la 7995 bolnavĭ în plus la 4000 de la comune, în Județul Tulcea și la 9808 bolnavĭ, plus la 4377 din farmaciile comunale pentru Jud. Constanța.

a) **Bólele** carĭ aŭ bântuit Dobrogia în cursul anuluĭ 1898 aŭ fost:

1. *Paludismul* ce se datoresce numeróselor bălțĭ cât și moduluĭ de locuință. In raportul sĕŭ, Prefectul Județuluĭ Tulcea ḑice: Marea majoritate a satelor lasă fórte mult de dorit în ceea ce privesce sănătatea publică. Singure locuințele, în mod general, ar fi bine de s'ar ținea tot-d'auna curate și s'ar lăsa rĕul obiceiŭ de a lua pămênt pentru construirea caseĭ din bătătură, rĕmânând gropĭ, care umplute cu bălegar și apele pluviale, devin cause de paludism; maladie ce avem în abondență maĭ ales pe malurile Dunăriĭ și ghiolurilor. Lipsa de aliniere și plantație a satelor, precum și lipsa de strade șoseluite, daŭ comunelor și cătunelor un aspect urît, deosebit că sunt și neigienice. Mocirlele din sate nu se astupă nicĭ odată, ci staŭ așa până le usucă sórele saŭ le înghiață gerul, iar fântânele sunt în cea maĭ deplorabilă stare, în multe scurgêndu-se apele de afară și în maĭ tóte putênd cădea orĭ-ce, căcĭ ghisdurile lor sunt insuficiente saŭ nu sunt de loc și maĭ tóte fântânele neacoperite.

2. *Rugeola* în județul Tulcea la 32 comune cu 1886 bolnavĭ, din carĭ aŭ murit 260. Ea a fost adusă odată cu venirea lucrătorilor grădinarĭ din Bulgaria.

3. *Sifilisul* maĭ mult rĕspândit în orașe, iar în comunele rurale s'a semnalat în plasa Hârșova, cele maĭ multe casurĭ.

4. *Desinteria* provenită din causa releĭ alimentațiunĭ.

5. *Bóle epidemice* aŭ fost:

JUDEŢELE	Febră tifoida	Tuse convulsivă	Angina difterică	Rugeolă	Variola	Scarlatină	Râie	Desinterie	DIN ACESTEA Vindecaţi	Morţi
Constanţa	65	219	37	610	9	46	—	—	835	97
Tulcea	13	241	15	1886	—	28	498	170	1508	297
Total	78	460	52	2496	9	74	498	170	2343	394

6. *Pelagra* n'a fost de cât 8 cazurĭ (7 Constanţa, 1 Tulcea).

7. *Lepra* a fost maĭ multă în judeţul Tulcea (24 cazurĭ), unde s'a luat disposiţie a se creia o colonie separată la Capul Dolojman saŭ în insula Popina. In judeţul Constanţa aŭ fost numaĭ două cazurĭ (Carocoium şi Geabac). Bolnaviĭ de lepră se trimet la ospiciul de la Răchitósa.

Cu privire la starea sanitară a oraşelor, regretatul Prefect al judeţuluĭ Tulcea, Ion Neniţescu, în situaţia judeţuluĭ ḑice:

«Mahmudia şi Chilia Veche, oraşe dunărene sunt oraşe numaĭ cu numele, iar cele-l'alte, afară de Babadag, sunt de asemenea aşeḑate pe malul Dunăriĭ, unde paludismul e destul de desvoltat. Dintre oraşele de pe Dunăre Chilia-Veche, Isaccea şi Măcin aŭ un personal sanitar propriŭ, în nicĭ unul însă şi nicĭ chiar în Tulcea nu există un serviciŭ pentru golirea hasnalelor, iar latrinele maĭ peste tot locul sunt primitive, fără a vorbi de atâtea case unde s'a creḑut că acestea sunt un lux şi s'aŭ înlăturat de tot. Locurĭ virane sunt maĭ pretutindenĭ, din care numaĭ în Babadag 28 neîngrădite şi tóte devenite focare de infecţiune, din causa depuneriĭ pe ele a tuturor murdăriilor şi gunóelor.

In general vorbind, la oraşe nu s'a adus nicĭ o îmbunătăţire igienică, afară de Sulina, unde se face asanarea cu fondurile acordate de direcţiunea generală a serviciuluĭ sanitar, din taxele de tonaj, ce se percep de la bastimentele intrate pe gurile Dunăriĭ şi unde şi comuna contribue pentru întreţinerea căilor şi materialuluĭ întrebuinţat la lucrare, precum şi pentru a se asana străḑile interióre şi curţile locuitorilor săracĭ.

Desinfecţiunea şi izolarea, atât de necesare în cazurĭ de bóle molipsitóre, nu se pot face în mod suficient din cauza lipseĭ de personal, de aparate speciale, saŭ maĭ lămurit din lipsa de banĭ, dar maĭ presus de acéstă cauză stă réua voinţă a locuitorilor, chiar a celor cu avere, care ţipă ca din gura şarpeluĭ de câte orĭ sunt daţĭ judecăţiĭ pentru contravenirĭ la legea sanitară. Eĭ cer să fie lăsaţĭ să móră ca animalele. Aşa aŭ făcut şi în anul 1897 şi chiar în Tulcea, când, după retragerea inundaţiilor, li s'a impus să-şĭ îngrijéscă de propriile lor locuinţe.

b) **Móşe.** După legea sanitară fie-care comună rurală trebue să aibă o móşă retribuită cu 30—60 leĭ pe lună. Din cauza insuficienţiĭ mijlócelor, acéstă salutară disposiţie nu s'a putut aplica în totul. Sunt acum : 16 móşe (6 de oraş, 10 de comune rurale) în judeţul Tulcea, şi 8 pentru judeţul Constanţa (2 de oraş şi 6 de comune rurale). Multe din ele însă sunt practicante, care în nepriceperea lor, nu odată aŭ cauzat mórtea noilor născuţĭ şi a lehuzelor.

In cursul anuluĭ 1898, aŭ asistat la 1181 lehuze (455 în judeţul Constanţa şi 726 în judeţul Tulcea).

c) **Vaccinarea şi revaccinarea.** S'a făcut pe o scară mult maĭ întinsă în cursul anuluĭ 1898 ; comparat cu aniĭ trecuţĭ, în judeţul Tulcea activitatea este de 5 orĭ maĭ mare.

JUDEŢE	VACCINAŢI Cu succes	VACCINAŢI Fără succes	REVACCINAŢI Cu succes	REVACCINAŢI Fără succes
Constanţa	9033	470	8646	2081
Tulcea	6523	587	6693	4827
Total	15556	1057	15339	6908

Singură populațiunea lipovană și maĭ cu sémă cea bespopovită, de care este puțină în județul Tulcea, numaĭ 3602 suflete, se opune cu îndărătnicie acesteĭ operațiunĭ, sub pretext că religiunea nu permite.

Totușĭ în cursul anuluĭ 1898 s'aŭ vaccinat mulțĭ și dintre aceștĭ lipovenĭ, uniĭ din eĭ însă aŭ preferat a se expatria, de cât a se supune vaccinăriĭ, de și acest pas nu l'aŭ făcut din proprie pornire, ci din îndemnul acelora carĭ voiaŭ să le ia pămênturile. Cauza adevĕrată a resistențiĭ lipovenilor față de vaccinare nu este religiunea, după cum chiar Archiereul lipovean de la Slava-Rusă a declarat-o, ci dascăliĭ lor, carĭ cu orĭ-ce preț vor a-șĭ menține prestigiul de apostolĭ și tâlcuitorĭ aĭ religiuniĭ între fanaticiĭ și orbițiĭ lor coreligionarĭ.

Un cas s'a petrecut cu dascălul bespopovit din Sarichioĭ, în anul 1897, care a dat pe sub ascuns la vaccinare doĭ copiĭ aĭ sĕĭ, de frica amendiĭ, iar pe de altă parte nu înceta să îndemne pe ceĭ-l'alțĭ lipovenĭ a nu se supune vaccinăriĭ.

Spre a pedepsi acéstă duplicitate a dascăluluĭ lor, lipoveniĭ l'aŭ desaprobat și huiduit de-a lungul satuluĭ [1]).

In fie-care comună se află la Primărie câte un dulap prevĕdut cu medicamentele de prima necesitate, care trebue a se da locuitorilor bolnavĭ în mod gratuit.

Modul însă cum se practică lucrul cu aceste farmaciĭ comunale este departe de a atinge scopul pentru care sunt înființate.

De curiositate am deschis un asemenea dulap la o comună; medicamentele aședate fără nicĭ o ordine, învechite și decĭ fără a maĭ produce efectele pentru care se daŭ.

Mi s'a povestit de un medic de plasă un cas întêmplat în anul 1895 la comuna Agemler: un notar beat a dat unuĭ nenorocit de turc tinctură de iod în loc de picăturĭ anticholerice; norocul a fost că i s'a turnat numaĭ câte-va picăturĭ pe o bucată de zahăr.

Acestea sunt condițiunile igienice și starea sanitară a Dobrogieĭ; nu pot maĭ bine încheia acest capitol de cât reproducênd cele ce am dis la începutul luĭ: că condițiunile igienice ale uneĭ țĕrĭ depind în prima linie de starea de cultură a popórelor ce o locuiesc.

Ca adagio: avem în Dobrogia locurĭ muntóse, unele aride, de câmp, de bălțĭ, de mlaștinĭ, iar pe de asupra o populațiune eterodoxă, eteroglotă și decĭ eterogenă în obiceiurĭ și tradițiunĭ, fapt ce a fost și este o piedică nu mică în mersul regulat al igieniĭ și salubritățiĭ publice.

5. Spitale.

a) **Spitalul Comunal Constanța.** Construit în anul 1893. Aședat la bariera orașuluĭ, acest spital sistem pavilionar îndeplinesce tóte condițiunile și corespunde pe deplin cerințelor actuale ale orașuluĭ și portuluĭ, fiind destul de spațios.

Are 50 paturĭ și e deservit de un medic, o móșe și de 13 ajutóre.

Numĕrul bolnavilor ce se tratează în acest spital variază între 1200—1700 și costă pe comună întreținerea luĭ suma de 28.000 leĭ anual.

b) **Spitalul județian din Cerna-Vodă.** Inființat la 1 Ianuarie 1891, este întreținut de județ cu o subvenție anuală de 30.000 leĭ. Are 25 paturĭ,

Personalul spitaluluĭ se compune din: 1 medic, 1 sub-chirurg intendent, 1 preot, 4 infirmierĭ, 1 bucătar, o spălătoreasă, 1 rândaș, 1 portar și 1 sacagiŭ.

Numĕrul bolnavilor căutațĭ, de la 1 Septembrie 1896, până la 31 August 1897 a fost de 630 cu 8250 zile de cură.

Bólele predominante aŭ fost: intoxicația palustră (28 casurĭ) și siphilisul (141 casurĭ), cea d'ântâĭ dă un minus de 28, iar cea de a doua un plus de 78 casurĭ asupra anuluĭ trecut.

La consultațiunĭ aŭ fost tratațĭ 4099 bolnavĭ, cărora li s'a dat medicamentele trebui-

---

[1]) Situația județuluĭ Tulcea pe anul 1898, pag. 32-33.

tóre. Judeţul a cheltuit în anul 96/97 suma de 16.258 leĭ pentru întreţinerea acestuĭ spital fără plata personalulaĭ; iar de la 1 Aprilie până la 31 August 97 suma de 9537 leĭ.

c) **Spitalul rural Parachioĭ.** Infiinţat la 1 Octombrie 1895, este o clădire sistem pavilionar, aşezat între satele Parachioĭ şi Ghiuvegea.

Se întreţine din fondul de 30.000 leĭ anual acordat de Stat şi se administréză de judeţ; are 30 paturĭ [1]). Personalul spitaluluĭ se compune din: 1 medic, 1 intendent, 1 sub-chirurg, 1 preot, 1 hoge, 3 infirmierĭ şi 5 ómenĭ de serviciŭ.

S'a căutat în acest spital de la 1 Septembrie 1896 până la aceiaşĭ lună 1897 un numĕr de 591 bolnavĭ.

Bólele predominante aŭ fost reumatismul, bólele de piele şi impaludismul. La consultaţiunĭ gratuite s'aŭ presentat 2305 bolnavĭ.

După naţionalităţĭ s'aŭ bucurat de tratamentul acestuĭ spital: 1958 Românĭ, 576 Bulgarĭ, 256 Turcĭ, 29 Tătarĭ, 34 Armenĭ, 39 Grecĭ şi 5 alte naţiunĭ.

S'a cheltuit în cursul anuluĭ 1896/97 suma de 26,146 leĭ, iar de la 1 Aprilie până la finele luĭ August 1897, suma de 8.506 leĭ pentru întreţinere.

d) **Spitalul comunal Hârşova** funcţionéză de la 2 August 1898, are 15 paturĭ. Este instalat într'o clădire particulară destul de bună.

Personalul se compune din: 1 medic (acel al oraşuluĭ), un sub-chirurg intendent şi 6 ómenĭ de serviciŭ.

In cursul luneĭ August 1898 s'aŭ căutat în acest spital 31 bolnavĭ; iar la consultaţiĭ gratuite s'aŭ presentat 218 persóne.

e) **Sanatoriul Tekir-Ghiol.** La 15 km. spre S. de Constanţa se găsesce lacul sărat Tekir-ghiol saŭ Tuzla-Ghiol, cu o suprafaţă de aprópe 80 hectare, despărţit de Mare printr'o dună largă de 500—600 metri şi de abia un metru de 'naltă; aceea ce face că dese orĭ valurile Măriĭ să comunice cu lacul.

Apa sa nu e limpede, gustul din causa enormeĭ cantităţĭ de clorure de sodium, este fórte amară; presenţa hidrogenuluĭ sulfurat se simte la o mare distanţă.

După analisa D-lor chimisti Saligny, Georgescu şi Popovicĭ, apa laculuĭ conţine de 4 orĭ maĭ multă sare ca apa Măriĭ: 55 gr. pentru 1000. Sulfatul de magnesie se găsesce în proporţiunĭ cu mult maĭ marĭ ca în apa Măriĭ. Ast-fel pe când, după analisele luĭ Pisani şi alţiĭ, acest element este representat în apa Măriĭ Negre în proporţiune de 1,228, 1,470 şi 1,481 grame pentru 1000 de părţĭ apă, el se urcă la ţifra de 8.150 gr. în apa laculuĭ Tekir-ghiol. In ceia ce privesce bromura de magnesie, unul din principalele sărurĭ constitutive din apa laculuĭ, ea este de 22 orĭ maĭ multă ca în Marea Négră.

Pentru 1000 grame apă:

Clorure de sodiŭ	55.39722
» » potasa	2.00462
» » amonium	0.00366
» » magnesie	4.46890
Bromură » »	0.13574
Azotat de sodă	0.00523
Sulfat de magnesie	8.14978
» » calce	0.60013
Carbonat de magnesie	0.00287
Oxid de fier	0.02084
» de aluminium	0.00720
Anhidrită carbonică	0.28416
Hidrogen Sulfurat	urme
Substanţe organice	0.59600

[1]) Zece paturĭ s'aŭ dat Spitaluluĭ Comunal Hârşova în 1898.

Densitatea apeĭ la + 15° C., este de 1,05525, pe când a Măriĭ Negre este de 1.01345.

Eforia spitalelor Civile a început deja plantațiunĭ de stejarĭ, nucĭ, salcâmĭ și pinĭ pe terenul (80 Hect) cumpărat pe marginea laculuĭ.

Un sanatoriŭ s'a construit după tóte regulele igienice; în vara anuluĭ 1899 deja a început să funcționeze; copiĭ scrufulоșĭ aŭ fost tratațĭ cu tóte îngrijirile în acest institut de bine-facere.

Apa și nămolul acestuĭ lac se póte întrebuința în contra reumatismelor articulare, Arthritelor, Scrofuleĭ, Limfatismuluĭ, Syfilisuluĭ învechit și exemeĭ cronice [1]).

A fost vizitat în vara anuluĭ 1899 de peste 500 suferinḑĭ.

Până acum aparatele pentru încălḑit apa sunt insuficiente, iar băile rudimentare: nisce cabine de scândurĭ, cu ușile rĕŭ închise.

Se speră a se construi local de băĭ tot așa de igienice ca și sanatoriul.

f) **Spitalul comunal din Tulcea.** La ocuparea Dobrogieĭ de Românĭ, spitalul comunal de aci s'a instalat în vechiul local turcesc, care avea aceiașĭ destinație. Era o construcție veche, așa că în 1899 fiind supusă dărâmăriĭ, spitalul s'a mutat într'un local închiriat de comună cu suma de leĭ 3.900 anual.

Medicul orașuluĭ face și serviciul la spital.

Alt personal este: un administrator, un sub-chirurg, doĭ infirmierĭ, o infirmieră, un bucătar, doue bucătărese și un rândaș.

Comuna cheltuesce anual pentru întreținerea acestuĭ spital (afară de chirie), cifra de 22.000 leĭ.

In cursul anuluĭ 1900 aŭ fost în cura acestuĭ spital 466 bolnavĭ, din care: 289 bărbațĭ și 177 femeĭ.

Bólele predominante aŭ fost în cursul acestuĭ an: febra intermitentă, sifilisul, bronchita, reumatisme, blenoragie, febra tifoidă, tuberculosa și plăgĭ contuse.

Spitalul e înzestrat cu 30 paturĭ.

g) **Spitalul rural din Babadag.** Intreținut de județ cu subvențiunea de 30.000 leĭ ce dă Statul. E construcție a Statuluĭ sistem pavilionar, terminată în anul 1895 și a început a funcționa de la 17 Decembrie acelaș an. Are 30 paturĭ. Dificultatea ce se întâmpină aci este provenită din lipsa de apă, de óre-ce la 50^{m} adâncime nu s'a găsit apă.

S'a căutat în cursul anuluĭ 1898 în acest spital: 711 bolnavĭ (355 Românĭ, 182 Bulgarĭ, 59 Lipovenĭ, 25 Italienĭ, 32 Germanĭ, 23 Rușĭ, 23 Turcĭ, 6 Armenĭ și 6 Grecĭ). Consultațiunĭ gratuite s'aŭ dat la 1732 indivịḑĭ, ordonanțe gratuite la 99, medicamente la 908, consultațiĭ fără medicamente la 267 și în comptul bolnavilor la 367.

h) **Spitalul comunal din Isaccea.** Subvenționat de județ cu 2.500 leĭ anual. E construit de județ, e insuficient, îĭ lipsesce mult din mobilier, lingerie și chiar instrumente, din care causă nu se póte face nicĭ o operație chirurgicală. Totușĭ în cursul anuluĭ 1898 a avut 431 bolnavĭ.

i) **Spitalul comunal din Măcin.** Subvenționat de județ cu 3.000 leĭ. Se află în aceleașĭ condițiunĭ ca și precedentul. Numĕrul bolnavilor căutațĭ în acest spital în cursul anuluĭ 1898 a fost de 368.

j) **Spitalul din Sulina** se va trata în capitolul «Delta».

---

[1]) D-r. N. G. Chernbach. Lacul Tekir-ghiol saŭ Tuzla-ghiol și Sanatoriul maritim pentru scrofuloșĭ de la Tekir-ghiol.

St. C. Hepites op. cit. pag. B 22—B 24.

A. de Richard. La Roumanie (à vol d'oiseaux) Bucurescĭ 1895 pag. 358—359.

CAPITOLUL III

GEOLOGIA

Până la *Karl F. Peters*[1]), nicĭ un voiajor nu ne-a dat vre-o descriere maĭ amănunţită asupra constituţiuniĭ geologice a Dobrogieĭ.

Afară de comunicările *Căpitanuluĭ Englez Spratt,* relative la constituţiunea geologică a cóstelor Măriĭ Negre, cum şi acele ale profesoruluĭ *Ios. Szábo* din Pesta, asupra situaţiuneĭ şi împrejurimile oraşuluĭ Tulcea, nimic maĭ interesant n'a precedat publicaţiuniĭ ilustruluĭ geolog austriac.

Nicĭ *Ami Boué*[2]), nicĭ vre-un alt geolog n'a vizitat acéstă ţară. Se scia numaĭ c'ar fi existând nisce munţĭ d'a lungul Dunăriĭ, începênd de la Hârsova saŭ Măcin, că se întind pe o distanţă considerabilă până la marginea Delteĭ şi că extremitatea Estică s'ar numi Beş-Tepe (cincĭ délurĭ). *Acéstă denumire generică s'a dat din eróre întreguluĭ masiv dobrogian.*

In schimb însă voiajoriĭ cunosceaŭ drumul Cerna-Voda-Constanţa, ca cel maĭ scurt între Dunăre şi Marea Négră. Incă de pe la 1840 acest drum era frequentat de călătoriĭ, carĭ mergeaŭ la Constantinopol venind de la Viena, oraşe între care de la acéstă dată exista un curs regulat de vapóre.

Percurgând acest drum, n'aŭ putut observa munţiĭ ceĭ 'nalţĭ şi de natură atât de variată din Nordul Dobrogieĭ. La început cursele între Cernavoda-Constanţa se făceaŭ cu trăsura, iar de la 1862 cu trenul.

Ast-fel privit acest platoŭ, care din maĭ multe punte de vedere, presintă caracterul stepelor nord-pontice, i s'a dat pe nedrept numirea de «*Stepele Dobrogieĭ*», numire ce s'a vulgarisat până într'atâta în Europa, în cât întreg teritoriul coprins între Marea Négră şi Dunăre, se credea a fi de aceiaşĭ natură cu câmpiile de la Sudul Rusieĭ, un platoŭ de stepe.

Inainte de 1850, valea Carasuluĭ a fost obiectul unor cercetărĭ geologice technice exacte, pentru că Turcia, sub îndemnul Austrieĭ, care da o mare importanţă creiăriĭ uneĭ comunicaţiunĭ pe apă şi a evita ast-fel Delta, s'a gândit asupra moduluĭ de-a scurta drumul la Constantinopol. Inginerul *Vinke,* oficer Prusian, trimis din partea Înalteĭ Porţĭ, a publicat în 1840 resultatele puţin satisfăcĕtóre ce a obţinut din studiile pentru proiectul unuĭ canal. Cât privesce partea septentrională a Dobrogieĭ, se scia numaĭ că un oraş — Babadagul — e ascuns în sînul unor munţĭ, carĭ coborând către Sud se pierd în câmpie.

Harta întocmită în 1829 de Austriacĭ — asupra Turcieĭ Europene — a fost luată după schiţele şi aprecierile necomplecte ale unuĭ inginer.

Pe charta generală geologică a Europeĭ alcătuită de *Dumont,* tótă regiunea muntósă e acoperită cu o singură culóre, acea a formaţiunilor cristaline, numaĭ la *Bogas-Kioi (Cerna-Voda)* e arătată formaţiunea cretacică.

Cercetările cu totul imperfecte ale voiajoruluĭ *Tchihatchef* la *Măcin,* ale luĭ *Szábo* şi *Zelebor* la *Tulcea* şi *Cerna-Voda* aŭ fost publicate de *Peters* în analele Institutuluĭ geologic Imperial, din Noembrie 1863.

In anul 1856—57 corpul inginerilor Austriacĭ, cu ocasia ridicăreĭ chărţiĭ Munteniеĭ aŭ stabilit pe Dunăre între Cerna-Voda şi Rasova o reţea de triunghiurĭ până la Marea Neagră. Cu conducerea acestor lucrărĭ a fost însărcinat *Feldmareşalul Fligely, Maiorul Ganahl* şi şeful secţiuneĭ *Schönhaber.*

Acéstă chartă precum şi aceia a Dobrogieĭ, executată cu acéstă ocasie, a fost singura

[1]) Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha. Denkschriften der Math. Naturwissen. Cl d. Kais. Akad. d. Wissensch., XXVII Bd.

[2]) Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. 2 Vol. Vienne 1854 şi La Turquie d'Europe. Paris 1840—4 Vol.

întrebuinţată de vizitatoriĭ şi învĕţaţiĭ, carĭ s'aŭ ocupat cu studiul cercetărilor de tot felul în Dobrogia.

Importante studiĭ asupra gurilor Dunăriĭ aŭ fost interprinse de Comisiunea Europeană Dunărénă; despre acestea vom vorbi maĭ pe larg la capitolul respectiv.

De şi asupra Dobrogieĭ există o mulţime de scrierĭ, în care se vorbesce în general asupra Peninsuleĭ Balcanice din care ea face parte, multe saŭ aprópe tóte sunt de natură istorică, geografică, economică saŭ agricolă. K. F. Peters este singurul, care vizitând Dobrogia între 1863 şi 1865 a publicat în 1867 importantisima sa monografie, care a servit ca bază tuturor cercetărilor ulterióre.

Vom face o scurtă recensiune a uvragiilor apărute înaintea publicaţiuniĭ sale, se va vedea că aceĭ din autorĭ, carĭ în trécăt aŭ menţionat de constituţia geologică a ţinutuluĭ, nicĭ unul nu a vizitat de cât ţĕrmiĭ Dunăriĭ şi cóstele Măriĭ, neglijând complect interiorul.

In 1837, *A. Boué,* a publicat o notiţă geologică asupra Banatuluĭ şi în particular asupra ţĕrmurilor Dunăriĭ. [1]) Tot acesta în 1840 publică în patru volume scrierea sa «*La Turquie d'Euvope*», [2]) care conţine o schiţă geologică destul de bună pentru acele timpurĭ; din nefericire însă Boué n'a vizitat Dobrogia, iar pe charta sa geologică însémnă munţiĭ de la Nordul Carasuluĭ cu colórea adoptată pentru terenurile cristaline.

Intr'o scriere maĭ nouă [3]) numaĭ un capitol (VIII, Vol. I, p. 136—137) prea scurt, este rezervat pentru Dobrogia. Autorul vorbesce despre drumul de la Măcin saŭ Tulcea la Burgas, pe care'l recomandă viitorilor călătorĭ, de óre-ce ceĭ carĭ l'aŭ parcurs n'aŭ publicat nicĭ o observaţiune importantă.

Structura geologică şi fisică a munţilor Beş-Tepe — aşa numesce grupul muntos dintre Măcin, Isaccea, Tulcea şi Babadag — nu era cunoscută, ca şi constituţiunea insuleĭ Şerpilor.

«Stepa terţiară şi aluvională a Dobrogieĭ — adaogă autorul — reclamă observaţiĭ detaliate. Se scie numaĭ că terenul adese-orĭ arid, icĭ şi colo se află destul de ridicat d'asupra niveluluĭ Măriĭ şi se termină prin stâncĭ argilo-nisipóse, fie către Dunăre, ca la Hârşova, fie către Marea Négră, ca la Constanţa. Apa lipsesce vara în multe părţĭ, iar populaţia este rară, maĭ ales de când Ruşiĭ aŭ transportat pe locuitorĭ în Deltă. Se găsesc o mulţime de păstorĭ. Drumul de la Rasova la Constanţa a fost adese orĭ descris.» *Verneuil* [4]), consideră masele stâncóse ale Măcinuluĭ ca terenurĭ de transiţie, înconjurate de deposite terţiare.

Von Vinke, care după cum am vĕḑut, a fost însărcinat pentru studiarea unuĭ proiect de canal prin valea Carasu, face o descriere a geografieĭ Dobrogieĭ de Sud [5]), arătând între altele imposibilitatea realisăriĭ proiectuluĭ din causa terenuluĭ calcaros. Ca adaos, face o descriere exactă a valuluĭ luĭ Traian şi o notiţă asupra monumentuluĭ de la Adam-Klissi.

Charta văiĭ lucrată pe scala $^{1}/_{150000}$ e fórte exactă. ***Îmĭ pare rĕŭ că n'o am,** mi-ar servi pentru susţinerea teorieĭ, că Dunărea a curs odată la Constanţa.*

Mareşalul de Motke în istoria rĕzboiuluĭ dintre Ruşĭ şi Turcĭ din 1828—29 [6]), face o scurtă dar exactă descriere a cursuluĭ Dunăriĭ, de la Porţile de fier până la Marea Négră. El studiază punctele de trecere peste fluviŭ precum şi punctele întărite: Isaccea, Macin, Hârşova şi Constanţa (pag. 70—78) împreună cu planurile lor.

Maĭ importante 'mĭ par *voiajurile sale în Orient* în urma rĕsboiuluĭ, publicate sub formă de scrisorĭ, [7]) în care ilustrul strategian nu pierde din vedere a vorbi despre constituţia geologică a Dobrogieĭ, pe care o numesce un ţinut noŭ şi interesant pentru el.

---

[1]) Note géologique sur le Banat et en particulier sur les bords du Danube. B. S. G. F., 1-ère série. Tom. VIII, p. 136.

[2]) La Turquie d'Europe, 4 Vol. Paris 1840.

[3]) Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Vienne 1854, 2 Vol.

[4]) Remarques sur la note précédente, publicate în B S G. F. Seria I. Tom. VIII. p. 148.

[5]) Das Karassu-Thal, cu o chartă şi două planurĭ. Publicaţie în Buletinul societăţiĭ geografice din Berlin. Anul 1840.

[6]) Der russisch-türkische Feldzug in der europaischen Türkei 1828,9 Berlin 1845.

[7]) Lettres sur l'Orient. Traduites en française par Alfred Marchand. Paris.

In Noembrie 1837 a vizitat acéstă peninsulă dintre Dunăre şi Mare, căreia îĭ consacră a 32-a scrisóre a sa (p. 130—137). Vorbesce despre natura calcarósă a munţilor Dobrogieĭ, acoperiţĭ până la óre-care înălţime cu aluviunĭ ale Dunăriĭ; despre restul ţăriĭ format din teren nisipos şi văros, unde nu se găsesce nicĭ cea maĭ mică piatră şi în fine despre stâncile, carĭ ţărmuresc văile cu atât maĭ pronunţate cu cât înaintéză către Nord. Grupul Măcinuluĭ de formaţiune alpină pe o scală maĭ mică, 'ĭ atrage în deosebĭ atenţiunea.

Valul luĭ Traian şi monumentul de la Adam-Klissi sunt pomenite în scrisórea a 32-a a sa; vom vorbi maĭ pe larg la partea istorică despre aceste urme neperitóre ale gloriosuluĭ trecut strămoşesc.

In anul 1850, un agronom *I. Ionescu*, a făcut din ordinul Sultanuluĭ Abdul-Medjid o escursiune în Dobrogia, pe care a studiat'o sub raportul agronomic şi economic. Importanta sa scriere [1]) însoţită de o hartă etnografică, conţine fórte puţine date geologice.

«Pe ţĕrmul Dunăriĭ, ca şi pe cóstele Măriĭ — zice el — material pentru construcţia căilor există în fórte mare abondenţă în stâncile sistemuluĭ cambrien şi silurien care compun solul Dobrogieĭ. In interiorul ţĕriĭ între stâncile terenuluĭ de transiţiune se găsesc stâncĭ plutonice. Granitul la Cocoş, micasistul şi gneisul la Pazarlia, syenit la Kiorceşme şi în general pretutindenĭ stâncile din Dobrogia aŭ ca element chimic carbonatul de calce, care ar putea furnisa un bogat material pentru construcţiunea podurilor, cum şi piatra necesară» (pag. 58).

Vorbind despre movilele din Dobrogia, autorul scrieriĭ, le dă un caracter vulcanic: «In maĭ multe locurĭ şi maĭ ales pe drumul de la Danachioi şi Kiorceşme se găsesc o mulţime de monticulĭ, carĭ sunt formaţĭ de erupţiunĭ vulcanice. Din vêrful acestor movile, vederea se întinde fórte departe, cea ce permitea a le întrebuinţa ca mijlóce de observaţie; de aceia pe multe dintr'ênsele se găsesc urme de fortificaţiĭ (pag. 71—72).

A. Viquesnel, care a călătorit în Turcia Europénă în aniĭ 1855, 1861 şi 1863 a lăsat o scriere destul de importantă pentru partea vestică a Peninsuleĭ Balcanice [2]). Despre Dobrogia nu pomenesce de cât în fóia a 31-a a atlasuluĭ sĕŭ, fóie întocmită după recunóscerile oficerilor francezĭ între Varna, Raşova şi Caranasuf, cu ocazia expediţiuniĭ nenorocite în Dobrogia la începutul rĕsboiuluĭ Crimeieĭ.

In scrierile carĭ tratéză despre rĕsboiul Crimeieĭ, cum aceia a *Baronuluĭ de Bazancourt* [3]) şi a luĭ *Camille Rousset* [4]), puţine note asupra constituţiuniĭ geologice a Dobrogieĭ se pot culege. La partea istorică se va vedea maĭ pe larg părerile autorilor maĭ sus citaţĭ.

Tot în acéstă campanie, căpitanul de marină *Spratt* făcea pe Dunăre şi Marea Négră serviciul de recunóscere. Cu acéstă ocasie el vorbesce de avantagiile ce le-ar presenta sub raportul militar golful Constanţa şi împrejurimile [5]). Este primul care s'a ocupat de lacul cu apă dulce numit Canara, la Nord de Constanţa.

Intr'o altă scriere a sa [6]) demonstréză, că stâncile carĭ formézá Insula Şerpilor, sunt identice cu masivul muntos Beş-Tepe.

Dar cea maĭ importantă a sa scriere pentru relaţiunile geologice amănunţite sunt comunicările ce le-a făcut asupra litoraluluĭ vestic al Măriĭ Negre [7]).

Profilele pe care le comunică Spratt şi care sunt ridicate de pe cósta Constanţeĭ (206—209), de la Tulcea (290), Beş-Tepe cu Insula Popina (291), sunt din punctul de vedere geologic de o importanţă netăgăduită. Pentru prima óră s'a găsit relaţiunile intime

---

[1]) Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. Constantinopole 1851.

[2]) Voyage dans la Turquie d'Europe. Paris 1855—61. Avec atlas.

[3]) L'expedition de Crimée. Paris 1856. 2 volume.

[4]) Histoire de la guerre de Crimée. Paris 1894. 2 vol.

[5]) Route between Kustendje and the Danube. London. Geograph. Society. 1856.

[6]) Remarks on the Serpend Island. Geograph. Society. London 1857.

[7]) On the geology of the Northeastern parts of the Dobroutscha. Vol. XIV din Journ. Geol. Soc. (pag. 203—212) şi On the Freshwater deposites of Bessarabia, Moldavia, Wallachia and Bulgaria, publicat în Journ. Geol. Soc. Vol XVI, pag. 281—292.

ce există între basinul mijlociŭ dunărén şi depresiunea aralo-caspiană din perióda miocenică.

Taibout de Marigny [1]) tratéză hidrografia regiuniĭ pontice. Este important maĭ ales, că scrierea sa e apărută înaintea constituireĭ comisiuniĭ europene de la gurile Dunăreĭ. In atlasul ce însoţesce scrierea sa, autorul ne dă pe prima pagină harta Dobrogieĭ, pe fóia 7-a Mangalia şi Constanţa, pe fóia 8-a delta Dunăriĭ şi insu'a Şerpilor, iar pe foile 9—12 tótă delta Dunăriĭ amănunţită, cu cele treĭ braţe ale sale.

Tratatul sĕŭ este de natură pur geografică şi istorică, ocupându-se de la paginele 34—55 de geografia vechiă a cóstelor ost-pontice (Dobrogia cu Delta Dunăriĭ şi Insula Şerpilor). De constituţia geologică a aceste cóste nu se atinge.

Maĭ interesante date asupra cóstelor Măriĭ, din puntul de vedere al naturiĭ terenuluĭ ni le dă *Corréard* [2]). Este important maĭ ales navigatorilor, pentru recunóscerea punctelor de pe ţĕrm şi detaliĭ asupra fie-căruĭ punct cu privire la acostarea vaselor. Textul sĕŭ consacră 4 foĭ asupra cóstelor Dobrogieĭ (pag. 58—66), iar atlasul 7 planşe (7—15). Dă o maĭ mare desvoltare braţuluĭ Sulina, unde Comisiunea dunărénă îşĭ începuse lucrările sale.

Păreri de natură geologică autorul nu emite, ci numaĭ înălţimea malurilor, natura funduluĭ măriĭ şi adâncimea apeĭ.

Tot aceia ce profesorul *Josef Szabó* [3]) a scris despre împrejurimile oraşuluĭ Tulcea (Tab. V) şi formeĭ maluluĭ de la Cerna-Voda, nu e necunoscut eruditului geolog austriac *Karl F. Peters,* care voiajând în Dobrogia între aniĭ 1863—67 a scris în acest din urmă an cea maĭ interesantă dare de sémă asupra terenurilor, resumat al cercetărilor şi publicaţiunilor sale parţiale [4]), după care scriere [5]) s'a extras în Revista sciinţifică o schiţă de D-nul *N. R. Danielescu* în anul 1882.

In acelaş an şi tot în aceeaşĭ revistă, D-nul Sabba Ştefănescu a publicat: Nouĭ observaţiunĭ geologice asupra Dobrogieĭ.

In timpiĭ din urmă terenul Dobrogieĭ a fost objectul unor importante exploraţiunĭ din partea D-lor Gr. Ştefănescu [6]), Fr. Toula [7]), Mrazec şi Pascu [8]) şi maĭ ales a D-luĭ Victor Anastasiu, din 1896—98, când a publicat numerόse notiţe asupra constituţiuniĭ geologice a Dobrogieĭ, asupra Triasuluĭ şi cretaceuluĭ din Dobrogia; ultima D-sale scriere de o importanţă netăgăduită, despre terenurile secundare din Dobrogia este însoţită de o chartă geologică, cea maĭ nouă asupra terenurilor nóstre cis-dunărene.

Aceste sunt operile — carĭ împreună cu studiile D-lor Suess şi De Lapparent — 'mĭ-aŭ servit la alcătuirea părţiĭ geologice a acesteĭ destul de variate peninsule.

Dacă privim o chartă geologică a Dobrogieĭ, înfăţişarea sa este fórte variata. Un fond de loess pe care staŭ semănate insule de terenurile cele maĭ diferite, începĕnd de la formaţiunele străvechĭ şi trecĕnd prin tótă seria geologică până la actualele dune.

In nicĭ o parte a Europeĭ nu se găsesce un teren, care pe o suprafaţă aşa de mică să aibă o varietate maĭ bogată de formaţiunĭ geologice [9]).

---

[1]) Hydrographie de la Mer Noire et de la Mer d'Azow Description topografique et archéologique de leurs côtes depuis le temps anciens jusqu'à nos jours. Trieste 1856. Atlas de la Mer Noire. Odesse 1850.

[2]) Guide Maritime et stratégique dans la Mer Noire. Paris 1854. Atlas contenant 39 planches

[3]) Egy continentális emelkedés és sulyedésről Európa dél kéleti részen. Publicată în limba ungara în Bulet. Acad. din Buda-Pesta. 1862.

[4]) Geologie der Dobrutscha 1863; Vorläufiger Bericht über eine geologische Untersuchung der Dobrutscha 1864; Ueber die geographische Gliederung der unteren Donau. April 1865 şi Reise-Briefe eines Oester. Naturforschers aus der Dobrudscha 1865.

[5]) Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha.

[6]) Curs de geologie. Bucurescĭ 1890.

[7]) Eine geologische Reise in der Dobrudscha. Wien 1893.

[8]) Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioi. Bucurescĭ 1896

[9]) A se vedea harta geologica din text No. 2.

A. Grupa archaică

In timpul ereĭ archaice, Dobrogia, ca şi întregul glob era acoperit cu apă. Către sfârşitul sĕŭ, primele emersiunĭ din fundul océnuluĭ, ridicară la suprafaţa apeĭ şişturile cristaline, care formézā şi astă-ḑĭ crestele cele maĭ înalte şi maĭ bizare ale munţilor dobrogenĭ.

Primele înălţimĭ ieşite din apă sunt cele din Nordul provincieĭ nóstre; ele sunt grupate în maĭ multe insule marĭ şi micĭ:

a) Dealul Cărărilor, care se ridică în forma uneĭ cupole, a căreĭ cea maĭ mare înălţime este de 162m între satele Garvan şi Văcărenĭ, în stânga drumuluĭ de la Măcin la Luncaviţa. Lungimea luĭ este de 8 km. de la N.-V. către S.-E. In majoritate acest dél e format din gneis cenuşiŭ cu fibrele gróse, însuşind o parte din proprietăţile granituluĭ; în unele locurĭ se continuă cu feldspat ortoclas grăunţos şi plăcĭ subţirĭ de feldspat clinoclas. Se maĭ vĕd urme de mică şi quartz cu bobul mărunt.

b) Muntele de la Măcin, e format din lanţul dentelat al Pricopanuluĭ, începênd de la Orliga (110m), înconjură pe la N.-E. oraşul Măcin, pe la vârful Sulukulak (364m), apoĭ pe la E. de satul Grecĭ, pe la puntul Grecĭ (426m), pentru a se termina în dealul Daiaman-Bair, pe la puntul numit Crucea luĭ Ion Agian (370m).

Văile Jijileĭ, Luncaviţeĭ şi Taiţeĭ îl ţărmuresc pe la N. şi E., iar valea Slatina şi pârâul Grecĭ pe la S. şi S.-V. Forma luĭ este alungită, iar lungimea de 28 km. de la N.-V. către S.-E.

Fig. 1. — *Munţiĭ de la Măcin. Partea de mijloc.*

Are, din puntul de vedere al elementelor minerale, multă asemănare cu precedentul. Diferenţa este, că în cel d'întâiŭ, granitul de formaţiune maĭ nouă (granititul) în loc să formeze grămeḑĭ rĕspândite, din contra constitue o bancă formidabilă ce ocupă tótă baza munteluĭ, ridicându-se la maĭ bine de jumătate din înălţimea sa. Gneisul de aci ca şi ceĭ de la Garvan, presintă filóne feldspato-siliciótse bogate în pistacit şi aparţin aceloraşĭ formaţiunĭ, ca şi cele ale ramuriĭ Carpaţilor de la Porţile de fier.

Din trupul principal al munteluĭ Măcinul se despart şişturile de diferite forme, ast-fel la stânga drumuluĭ de la Măcin la Jijila se află roce de gneis bogate în feldspat, mică şi şişturĭ amfibolice. La drépta se găsesce un complex fórte variat de şişturĭ cristaline şi anume: un gneis excelent cu fibre roşiĭ frumóse alternând cu nodurĭ concreţionate de mică albă saŭ grăunţe maĭ marĭ de feldspat ortoclas roşu. Acestea formézā întâiul pisc de lângă drum; urmézā apoĭ şişturĭ micacee bogate în quartz; apoĭ un gneis cenuşiŭ cu grăuntele mărunt şi în fine iarăşĭ un strat de gneis bogat în feldspat, ortoclas, mică albă şi verḑuie, puţin pistacit şi prea puţine plăcĭ de feldspat clinoclas. La partea superiórā este un complex de straturĭ micacee şi gneis cu grăuntele fin lamelar, acoperit de straturĭ alternative de şişt miocen deschis cu şişt amfibolic negru-verḑuĭ.

Elementul calcaros este atât de puţin representat în masa munteluĭ Măcin, în cât dispare în faţa quartzituluĭ de diferite nuanţe, care se pare a-ĭ ţine locul peste tot.

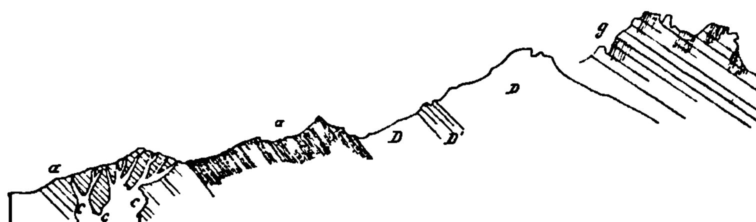

Fig 2. — *Scosătură sudică.*
a. cuarţit; *c.* granit; *g.* granit (cu ardesie). *D.* diorit schistos. Scala 1/31000. Inălţimea — lungimea. (După K. F. Peters).

Partea munteluĭ despre Grecĭ se compune din granitite asemănătóre cu cele din munţiĭ Boemieĭ, apoĭ roce cu grăuntele aprópe uniform de feldspat ortoclas şi quartz în cantitate însemnată. Pe unele locurĭ se vĕd şi urme de emfibol.

Granitul formézĕ pe clina de Vest a Ţuţuiatuluĭ-Mare treĭ mase puternice, separate una de alta prin diorit şi şişturĭ dioritice.

La pólele munteluĭ, imediat d'asupra satuluĭ Grecĭ, se aflĕ o masă grósă de granit cu grăuntele fórte fin şi bogat în quartz, mică şi amfibolă aparentă sub formă de puncte.

Masa principală a clineĭ S.-V. a Ţuţuiatuluĭ-Mare e formată din roce granitóse, alternând la intervale fórte micĭ cu şişturĭ de quartzit, cu filite, psamită de feldspat, granitur ĭ cu grăunţele mărunte şi în formă de masive, diorite masive şi şiştóse.

c) Muntele de la Turcóia saŭ Iacob-Deal (336ᵐ) este format din roce de semigranit cu feldspat ortoclas colorat saŭ cenuşiŭ, din quartz şi puţin amphibol negru. In localităţile din jurul acestuĭ deal se află atât la E. cât şi la N. şişturĭ argilóse, care pe malul de la Igliţa conţin şi deposite de pietre calcaróse negre saŭ cenuşiĭ şi cu vine albe.

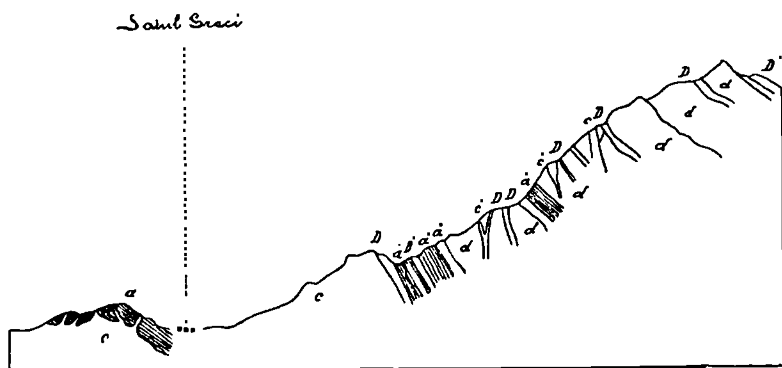

Fig. 3. — *Cósta S.-V. a munteluĭ Ţuţuiatu-mare (vîrful cel maĭ 'nalt).*
a. ardesia de cuarţit; *a'.* filit; *a''.* un fel de schist de cuarţ cu mică (psamit de spat); *c.* granit cu bóbe micĭ; *c'.* Vênă de granit; *D.* trunchiósă; *D'.* diorit schistos; *d.* pietre în felul granituluĭ, care formézā masa principală. Scala 1/21000. Lungimea înălţimea. (După K. F. Peters).

In drumul ce merge de la Grecĭ la Cerna se află pe lângă calcarul cristalin şi şişturĭ cloristice şi filite sure.

La Sud de Turcóia, în drumul spre Satul-Noŭ, există un mic deal numit Piatra roşie (la apus de Cerna) separat, format numaĭ din semi-granit.

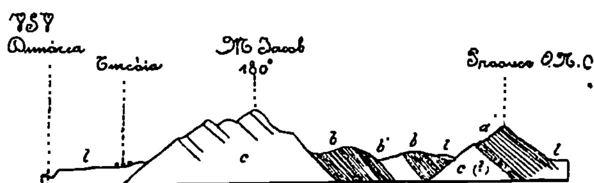

Fig. 4. — *b.* ardesie. *b'.* pietre de var. *c.* jumătate granit. *a'.* filit. l. löss. (După K. F. Peters).

d) Fórte analog, putem ḑice identic cu semi-granitul de la Muntele luĭ Iacob este roca ce formézĕ *muntele Sachar-Bair* (muntele de aur), care începe de la puntul Atmagca (400ᵐ) şi se intinde către S.-E. pe o lungime de 9 km. până la isvorul rîuluĭ Slava rusă (puntul cotat 303ᵐ). *Peters* considera semigranitul întinḑêndu-se la V. de Atmagea pe la puntul Cârjelar (cotat 377ᵐ) până la satul Hasanlar; s'a dovedit în urmă că acéstă parte era formată din terenurĭ jurasice.

Presenţa pe piscul Atmagea a câtor-va filóne cam neregulat îndreptate de la N. spre S., în care se găsesc urme puţin abondente de fier oligist cu structură foiósă şi grăunţósă, a atras din vechime atenţiunea locuitorilor. Ruşiĭ în timpul ocupaţiuniĭ Dobrogieĭ din 1828—29 aŭ întreprins aci cercetărĭ, dar sondajele lor n'aŭ dat nicĭ un resultat satisfăcĕtor, iar maĭ târziŭ Turciĭ în 1862 [1]) aŭ continuat lucrările rusescĭ, dar şi aceştia n'aŭ obţinut nimic şi cadiul din Măcin fu nevoit să congedieze pe lucrătorĭ.

In mijlocul pădurilor, care acoperă munţiĭ se vĕd şi astă-ḑĭ urmele sondagiilor făcute:

Maĭ întâiŭ pe marginea şoseleĭ, un şanţ larg de 1ᵐ.50, lung de 15ᵐ şi adânc de 5ᵐ; el taie numaĭ terenurile quarternare de la E. la V.

Un altul la 300ᵐ spre E., de dimensiunĭ aprópe egale şi tăind aceleaşĭ felurĭ de terenurĭ.

Al treilea ajuns până la granit, arată prin oxidul de fier existenţa uneĭ vine de acest fel de metal.

Al patrulea şi al cincilea de câte 3ᵐ lărgime, de 65 şi 200ᵐ lungime de la N. la S. se întind până la vârful Atmagea.

In fine la 100ᵐ către S.-V. de acesta din urmă s'a spart stânca de granit roşiatic

---

[1]) A. de Richard. La Roumanie à vol d'oiseau, p. 411 şi urm.

prin ajutorul dinamiteĭ — lucrările aŭ fost deci seriόse — însă a trebuit să se renunțe la asemenea cercetărĭ, care nu dădeaŭ nicĭ urmă de minerale.

Dacă coborâm de pe vârful Atmagea, 5 km. spre S., întâlnim vârful Arman-Cisme compus din quartzit şi straturĭ de micasist, după cum e arătat în figură.

Tóte cercetările aŭ fost făcute în scopul de a se găsi vine de fier.

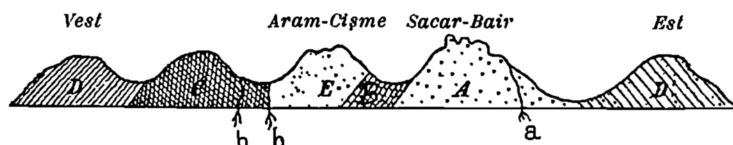

Fig. 5. — *Sacar-Bair şi Aram-Ceşme.*
A. granit; *b.* vine presupuse că conțin fier; *B.* şisturĭ silurice, gresie şi cuarțite; devonian cu conglomerat cuarțos; *C.* şisturĭ argilóse; *D.* calcar cretacic; *D'.* calcar de aceiaşĭ natura, alb, amestecat cu silice şi cretă albă; *b.b.* vine de cuarț şi spat calcar. (După A. Richard).

Pe valea Ghiobilche dintre Atmagea şi Ortachioĭ se întâlnesce granitul tăiat icĭ şi colo de quartz cristalin. Pe acéstă vale există şi sursa sulfurósă datorită decompositiunii piritelor ce conține [1]).

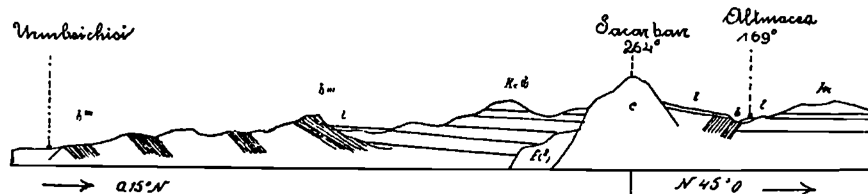

Fig. 6. — *b.* ardesie de argilă; *b'''.* ardesie verde şi tuf de diabas; *f.* porfir; *Kr.* cretă de margă; *l.* huma. (După K. F. Peters).

e) Valea superióră a Taițeĭ până la muntele Cineli e compusă din formațiunĭ tot aşa de vechĭ, din gneis roşiatic cu mică albă, gneis verḑuĭ, amphibolic, filite şi quartzite diferite.

Granitul şi granițitul taie aceste roce.

Gneisul forméză o bandă alungită de la Akpunar până aprópe de Taița. Apare în malul drept al rîuluĭ la Balabancea şi la S. de Ortachioĭ.

Quartzitele şi philitele însoțesc rocele precedente la Balabancea, ele forméză munțiĭ de la Giaferca-Hanciarca şi Lozova-Boclogea. La E. de Ortachioĭ, aprópe de Dautcea ele apar din noŭ, pentru a dispare îndată sub gresia cretaciculuĭ.

Direcția generală a gneisuluĭ, quartzitelor şi philitelor este de la N.-V. către S.-E.; acéstă disposițiune e caracteristică tuturor formațiuniler vechĭ din colțul Nord-Vestic al Dobrogieĭ.

Granitul şi granițitul se întâlnesce pe versantul vestic al munților Geaferca, la Hancérca, Atmagea şi Homurlar.

Culmile de la Meidanchioĭ sunt formate din gresie calcară.

In râpa formată de rîuşorul Dautcea apare calcarul oolitic acoperit de gresie calcarósă cretacică.

Munțiĭ Balabancea-Carapcea, Carapelit şi culmea Babair sunt formațĭ din gresie şi şişturĭ argilóse roşiĭ amestecate cu quartzite şi porfirite.

Aceste formațiunĭ numite gresie de Carapelit, se întind până în munțiĭ Cerneĭ. Mica insulă Blazova din fața Iglițeĭ este formată din acest fel de roce.

Muntele Cineli saŭ Consul (332^{m}) are aspectul unuĭ mare dom porfiric aşezat pe un strat de gresie calcară şi calcar triasic.

In formațiunile porfirice se găsesce fier oligist, cupru şi óre-care urme argintifere şi aurifere [2]).

f) Muntele Nicolițeluluĭ. De la origina văiĭ Telița către N.-V. înconjurând mănăstirea Cocoşuluĭ se află grupul muntos format din ardesiĭ calcare sure, al Nicolițeluluĭ. Straturile de ardesie sunt străbătute pe unele locurĭ şi de alte roce verḑĭ şi de deposite marĭ de diorite şi semi-granit. Formațiunile se continuă în fragmente pe valea Luncavițeĭ până la Dunăre.

---

[1]) Veḑĭ capitolul «Ape minerale».

[2]) Mrazec şi Pascu. Note sur la structure géologique des environs du village d'Ortachioĭ. Publicata în Bulet. Societ. de sciințe. Anul V, No. 2, p. 285—6.

g) Valea superióră a rîuluĭ Bleidaut, de la Testemel până la Poturu, formată din terenurĭ aprópe identice cu cele de la Muntele luĭ Iacob.

B. **Era primară**

Depositele din timpul ereĭ primare nu sunt cu certitudine stabilite în constituţia soluluĭ Dobrogieĭ, de cât în două punte de formaţiune permică.

Marea primară e posibil să fi acoperit Dobrogia — afară pe cele 7 grupurĭ archaice, — şi să se fi format stratele primare; însă în urmă printr'o depresiune şi maĭ mare, straturile formate de mările următóre să se fi întins mult maĭ departe de cât ţărmurile măriĭ primare, pe care le-a mascat cu desăvîrşire.

a) Sistemul permic, compus din gresiĭ siliciόse dure, conglomerate şi quartzite, se găsesce în pintenile de la Tulcea numit Hora-Tepe şi în Insula Şerpilor.

b) Sistemul carbonifer, compus din straturĭ de gresie siliciósă albă fórte tare, din gresiĭ vinete calcaróse şi din şişturĭ; el este străbătut de vine gróse de quartzit alb şi de mase de granit şi de porfir; maĭ presintă numeróse vinişóre de fier oligist.

Se presupune numaĭ, că acest sistem ar fi representat în Dobrogia prin masivul Daiman-Bair, de la satul Grecĭ până în munţiĭ care ţărmuresc pe drépta valea superióră a rîuluĭ Taiţa. Ne-coprinḑênd fosile, nu i se póte determina vârsta. Peters îl consideră cu nesiguranță ca fiind de vârstă carbonică.

c) Sistemul siluric, forméză în Dobrogia nordică o lungă făşie, care începênd de la Picinéga se indréptă către S.-E. pe la origina văilor Sarai şi Casâmcea, pentru a se sfârşi la Caranasuf şi Duimgi, pe ţĕrmul laculuĭ Tuzla.

Maĭ sunt şi alte insuliţe d'alungul văiĭ Casâmcea, de o parte şi alta a rîuluĭ, pe ţĕrmul laculuĭ Taşaul, şi pe cósta Măriĭ între gura Boazuluĭ şi capul Midia, cum şi pe clina sudică a masivuluĭ Alah-Bair.

Acest sistem este format dintr'o puternică succesiune de şişturĭ şi gresiĭ verḑĭ, negriciόse şi siliciόse, pline cu frumóse şi marĭ cristale cubice de piatră şi străbătute de puternice vine de quartzit alb şi de mase de porfir; ele sunt cele maĭ vechĭ (din era primară) şi sunt fórte dislocate, une-orĭ aprópe verticale.

Din causa lipseĭ totale de fosile, este greŭ a le determina vârsta, totuşĭ avênd órecare analogie cu şişturile verḑĭ silurice, se pot considera provizoriŭ, ca representând acéstă epocă [1]).

C. **Terenurĭ secundare.**

La sfîrşitul epoceĭ primare, Dobrogia (saŭ cel puţin partea sa septentrională) forma un platoŭ din sedimentele grupelor archaice şi paleozoice destul de bine aşeḑate.

Marea triasică, depuse în partea orientală a acestuĭ platoŭ primele sedimente secundare ale regiuneĭ şi în particular acele de la Başkioĭ şi Agighiol [2]).

După epoca triasică o mişcare de ridicare şi apoĭ de depresiune s'a produs. In jurasicul inferior, acéstă ţară era afară din apă, de oare-ce în nicĭ o parte a sa nu s'aŭ putut descoperi sedimentele aceste etăţĭ. Din contra, în Jurasicul mijlociŭ a avut loc o scufundare parţială a platouluĭ dobrogian, de óre-ce sedimente Bajociane şi Bathoniane se vĕd depuse la Enisala la Est şi Cârjelarĭ la Vest.

In epoca Jurasiculuĭ superior s'a produs aci, ca şi în tótă Europa, o mare mişcare de transgresiune; sedimentele aceste epocĭ aŭ rĕmas orizontale.

---

[1]) Gr. Ştefanescu. Geologia, p. 243—4.

[2]) V. Anastasiu Étude géologique de la Dobrogia. pag. 127—128.

De la acéstă dată Dobrogia n'a încercat nicĭ o mișcare orogenică importantă; maĭ târḑiŭ n'aŭ fost de cât simple oscilaţiunĭ.

Epoca Jurasiculuĭ superior este pentru Dobrogia linia de demarcaţie între asemănarea ce are cu Caucasul la tótă seria geologică maĭ vechie de cât acéstă epocă, și între aceia cu peninsula Balcanică pentru stratele maĭ nouĭ (cretacic, precum și tótă grupa terţiară și quaternară).

Acéstă importantă linie de demarcaţie a definit-o maĭ întêiŭ Suess [1]) și maĭ bine D-l V. Anastasiu [2]).

a) Triasul ocupă o mare întindere în partea orientală și septentrională a Dobrogieĭ între Dunăre, Marea Négră la N. și E. și valea Taiţeĭ la V. și S, netrecênd spre Sud de acéstă vale; stâncile din carĭ se compune sunt: conglomerate, șișturĭ argilóse, gresie maĭ mult saŭ maĭ puţin siliciósă, calcar de diferite colorĭ: gris, gris închis, roșiĭ, roșiatice, negriciόse, etc.

El a fost cunoscut în Dobrogia pentru prima óră de Spratt, la masivul Beș-Tepe și Tulcea: Maĭ târḑiŭ Peters confirmă spusele luĭ Spratt. In 1873 Mojsisovics vede acelaș lucru, iar după D-l Gr. Stefănescu [3]), Triasul ocupă tótă partea răsăriteană a judeţulu Tulcea, între orașul Tulcea, lacul Razelm, Mahmudia și Dunavĕţ, unde formézā numeróse insule, carĭ es d'asupra lösuluĭ quaternar, ce acoperă acéstă regiune; el este de tipul alpin și se compune din gresiĭ, conglomerate și calcare compacte roșiĭ, vinete, negriciόse și albiciόse; la bază se compune din gresiĭ tarĭ, fine saŭ grosolane, divers colorate (gresie vargată), calcare compacte vinete și negriciόse, unele magnesiane (Muschelkalk) și la partea superiόră formând Keuperul, din calcare compacte roșiĭ, cenușiĭ și albiciόse, fórte avute în fosile.

După acest autor resultă, că Triasul în Dobrogia e representat prin treĭ etage: Gresie vărgată, Muschelkalk și Keuper.

In 1896 Mojsisovics atrage din noŭ atenţiunea asupra Triasuluĭ din Dobrogia, pe care 'l consideră ca alpin, după fosilele acesteĭ regiunĭ.

In fine acum de curând, Redlich face o descripţiune a triasuluĭ din Dobrogia, pe care 'l dă de tipul alpin.

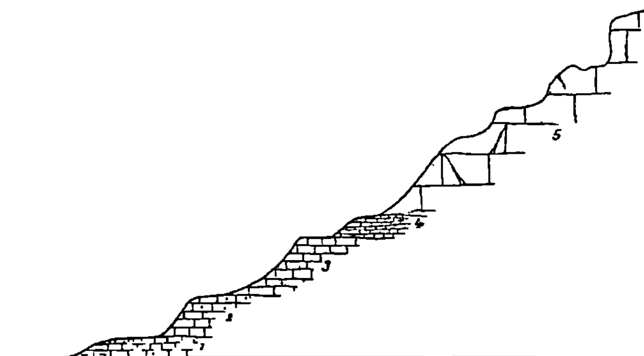

Fig. 7. — *Tăietură luată la S. V. de Agighiol, la Căușul-mic.*
1. Calcar brun roșiatic; 2. Calcar roș-gris; 3. Calcar gris; 4. Calcar negricios; 5. Calcar trandafiriŭ. (După V. Anastasiu).

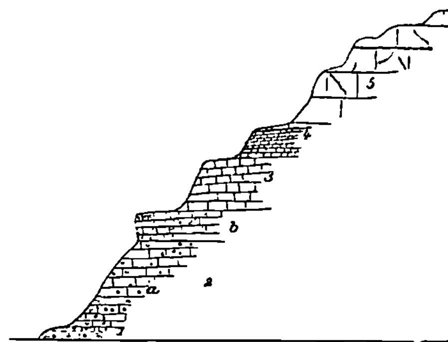

Fig. 8. — *Tăietură luată la S.S. V. de Satul Agighiol, la Lutul roșu.*
1. Calcar brun-roșiatic; 2. calcar roșu; 3. calcar gris; 4, calcar negru; 5. calcar trandafiriŭ. (După V. Anastasiu).

Localităţile în carĭ se găsesce Triasicul din Dobrogia, sunt:

1. *Insula Popina,* așeḑată în partea septentrională a laculuĭ Razelm. In mijlocul uneĭ scórţe gróse de löss și aluviunĭ, apare la N. N. V. o stîncă abruptă, formată din strature înclinate către E, compuse din conglomerate calcare. După fosilele găsite, triasul insuleĭ se leagă de acel de la Agighiol.

---

[1]) La face de la terre, pag. 633.
[2]) Op cit. p. 131.
[3]) Geologia p. 155.

2. *Agighiol* şi în vecinătate la *Căuşu mic* şi *Lutu roşu,* ale căror secţiunĭ arată desluşit composiţia stratelor.

3. *Başchioĭ* la N-V. de oraşul Babadag; se vĕd straturĭ formate din calcar; la Cheltepe succesiunea este: 1) calcar dolomitic, vînăt, marmorean la partea superióră, 2) Calcar brechoid de colóre vânătă; 3) calcar dur, marmorean, de colóre roşiatică.

4. *Zebil,* pe ţĕrmul N. E. al laculuĭ Babadag se găsesce o bucată de teren triasic, dar greŭ de explorat din causa gróseĭ scorţĭ de löss ce'l acoperă.

5. *Movila Deniz-Tepe* este încă formată de teren triasic.

6. *Belledia (Tulcea);* la S. E. de oraşul Tulcea, eşind pe bariera Mahmudia se ridică o colină înaltă de 132^{m}, formată din calcar roşu fórte dur, marmorean, în straturĭ aprópe verticale.

Pe drumul către Agighiol, la km. 2 se găsesc şişturĭ calcare negre, alternând cu şişturĭ argilóse.

7. *Câşla,* se găsesc aci şişturĭ argilóse asemenĭ cu cele de la Tulcea.

8. *Dealul Beş-Tepe* a căruĭ secţiune deslusesce formaţiunile stratelor:

Fig. 9. — *Tăietura luată în lungul Dunăriĭ, de la Tulcea (Hora-Tepe), la Dunăre.*

D. Dunarea; *a.* aluviunĭ; *S.* şisturĭ vechĭ; *i.i'.* şisturĭ argilóse şi marnóse; *1.* conglomerat şi calcar Verrucano; *2.* calcar roşu marmorean; *3'.* calcar negru; *3.* Şisturĭ cu Halobies; *4.* Psamite; *5.* Calcar şi Psamite; *6.* Calcar şi gresie şistósa galbuie; 7. Loess. (După V. Anastasiu).

9. *Cataloĭ şi Frecăţeĭ.* La S. V. de oraşul Tulcea şi pe malul stâng al Teliţeĭ se găsesc satele Cataloĭ şi Frecăţeĭ aşezate într'un basin de löss, în mijlocul căruia se ivesce o colină compusă din straturĭ de calcar maĭ mult saŭ maĭ puţin argilóse, alternând cu plăcĭ de calcar de colóre vânătă. Stratele sunt înclinate în direcţiune N-V. la S. E.

10. *Meidanchioĭ.* Intre originele rîurilor Taiţa şi Teliţa se găsesce un strat destul de desvoltat de gresiĭ nisipóse, aparţinênd Keuperuluĭ din grupa Triasică.

b) Jurasicul. Este fórte puţin desvoltat în Dobrogia. Cekirgéua (la Gizdărescĭ), Topal, Hârşova pe Dunăre, Cârjelarĭ în basinul rîuluĭ Picinéga, Enişala pe ţĕrmul laculuĭ Razelm, capul Midia (la N. de Constanţa) şi regiunea coprinsă între Cokargea, Ghiolpunar, Poluccĭ, Gârliţa şi Vlahchioĭ, sunt singurele puncte unde se găsesc depositele aceste etăţĭ.

Liasul (Jurasicul inferior) nu se găsesce nicăierĭ în Dobrogia, cu tóte că Peters considera calcarul de la Başchioĭ ca aparţinênd aceste epoce, ele sunt însă triasice, după cum s'a zis maĭ sus.

1. *Enişala* este singurul punct unde Jurasicul mijlociŭ s'a cunoscut cu óre-care certitudine. Pe o colină unde se află ruinele uneĭ cetăţĭ, s'a găsit straturĭ aparţinênd jurasiculuĭ mijlociŭ. Tăietură de maĭ jos explică:

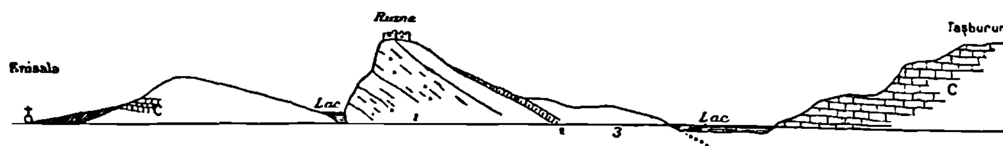

Fig. 10. — *Tăietură luată la Enisala.*

C. Calcar şi gresie; *1.* Calcar grisâtre; *2.* Nivelul calcaruluĭ petri; *3.* Calcar trandafiriŭ-gălbuĭ dur şi fără fosile; *l.* Loess. (După V. Anastasiu).

2. *Cârjelarĭ.* Un al doilea punct unde se găsesc óre-care straturĭ atribuite jurasiculuĭ mijlociŭ este în apropiere (la S.) de satul Cârjelarĭ, pe drumul de la Canat-calfa. Se vede apărînd din puternica masă de löss, un banc de calcar vînăt.

Tăetura este arătată în fig. 11.

Nică-ierĭ alt-unde-va nu se maĭ găsesc în Dobrogia depositele jurasiculuĭ mijlociŭ.

Jurasicul superior e maĭ respândit de cât precedentul, atât pe ţermul Dunăriĭ, cât şi pe malul Măriĭ Negre.

3. *Hârşova.* La N.-V. acestuĭ oraş şi până în *Varoş* există o ridicătură, care înaintéză în Dunăre, unde se termină prin stâncĭ abrupte de 50^m înălţime, la pólele căreia domnesc formaţiunile aluviale.

Straturile aceste coline cobóră uşor către Varoş, dincolo de care, în punctul Băroiŭ se ridică o stâncă în care se póte observa straturĭ de marnă argilósă vânătă saŭ gălbue. Tótă stânca este pe din afară colorată cu oxid de fier, cea-ce o face roşie. In sus pe Dunăre, la *Celea Mare* sunt nisce cariere, unde se găsesce calcar alb, alternând cu straturĭ argilo-calcare; ele aparţin formaţiunilor de la Hârşova. Maĭ la Sud, aprópe de *Ghisdărescĭ* se găsesc încă straturĭ de calcar, carĭ după caracterele petrografice nu sunt de cât calcarul de la Băroiŭ.

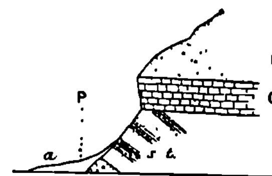

Fig. 11. — *Tăietură luată pe drumul de la Cârielarĭ la Canal-Calfa.*

P. Valea Pricinéga; *a*, aluviunĭ; *s.* Şisturĭ verdi; *t*, tuf verde; *c.* Calcar grisâtre; *L.* Loess. (După V. Anastasiu).

4. *Cekirgeaua* la N.-V. de Topal, pe malul Dunăriĭ şi în faţa insuleĭ Veriga se găsesec o stâncă care termină colina numită Cekirgeaua. Ea e formată din calcar destul de orizontal; diferitele straturĭ sunt arătate în tăetură:

5. *Topalul.* Regiunea coprinsă între Topal şi Boasgic la Sud, forméză un mic platoŭ întretăiat de micĭ văĭ, pe malurile cărora ca şi pe acel al Dunăriĭ se pot vedea straturĭ de calcar dur, alb şi fără fosile.

Stâncile calcaroase la Sud de *Alvănescĭ* şi *Calachioĭ,* unde se găsesc numeróse cariere, după caracterele petrografice, sunt considerate ca făcênd parte din grupul Topaluluĭ, ele fiind de aceiaşĭ etate.

6. *Carabair* la Est de satul Beibugeac, pînă în Dunavĕţ şi lacul Razelm, sub o pătură grósă de löss apar straturĭ de calcar galbuiŭ acoperite de gresie de asemenea gălbuie. Aceste strate sunt atribuite de Peters unuĭ jurasic maĭ vechiŭ celuĭ de pe malul Dunăriĭ, despre care am vorbit.

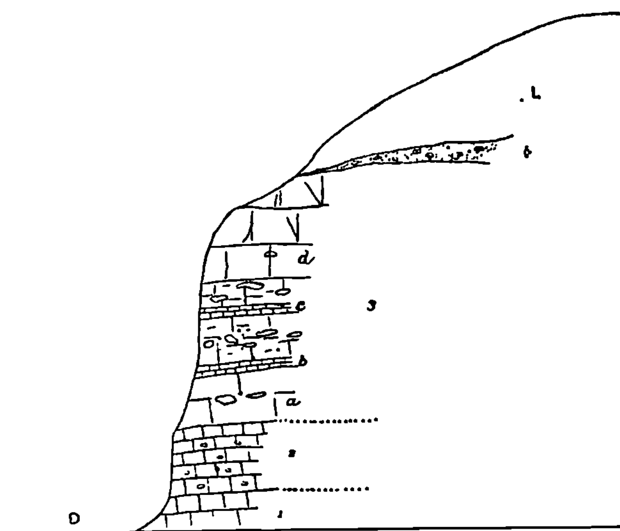

Fig. 12. — *Tăietură luată pe malul Dunăriĭ, la Cekirgea.*

D. Dunărea; *1*, calcar alb silicios; *2.* Calcar gălbinicios; *3*, calcar argilo-marnos; *4.* Pietriş feruginos; *L.* Loees. (După V. Anastasiu).

7. *Medgidia.* La vestul acestuĭ oraş se pot vedea micĭ coline formate din straturĭ de calcar alb saŭ galben, care după caracterele paleografice aparţin Jurasiculuĭ, iar după petrografia stratelor, Jurasiculuĭ superior.

8. *Regiunea Cokargea, Enigea, Poluccĭ, Ghiol-Punar, Essechioĭ.*

Stratele jurasice ale aceste regiunĭ forméză un platoŭ stâncos, în care sunt săpate văĭ şi rîpe maĭ mult saŭ maĭ puţin adâncĭ. Aceste păturĭ sunt acoperite de deposite Sarmaţiene (miocen), saŭ cu desăvîrşire góle. Ele infăţişază peste tot strînse raporturĭ cu stratele de gresie de la Kioseler (cretaceŭ), care se interpun între ele şi sarmaticul, care forméză peste tot marginea superióră a văiĭ Borungea.

Stratele juasice sunt compuse din calcar alb, dur, care forméză micĭ grote. In valea Iortmak ele forméză micĭ bancurĭ, pe când în alte localităţĭ (Esechioi, Poluccĭ, etc.) constituesc păturĭ de maĭ mulţĭ metri înălţime, dispuse orizontal. Aceste straturĭ calcare sunt împărţite prin crăpăturĭ în numeróse fragmente cimentate cu löss, care le dă aspectul unor ziduri colosale; de aci legenda, că aceste păturĭ sunt ziduri ale unor vechĭ cetăţĭ dispărute. După fosilele găsite la Poluccĭ ele aparţin jurasiculuĭ.

9. *Taşaul.* Pe ţĕrmul Măriĭ Negre, la N. de oraşul Constanţa, între lacul Sütghiol la S.,

stâncile de la Caraharman la N., dar maĭ ales pe țermul lacurilor Tașaul, Tuzla și Sütghiol se vĕd straturĭ de calcar în păturĭ orizontale, așezate pe șișturĭ verzĭ apróрe verticale (Caraharman, Midia.)

10. *Capul Midia,* unde se observă calcar gălbinicios, dur, asemenea celuĭ de la Topal.

Fig. 13. — *Tăietură luată în lungul Mărił Negre, la capul Midia.*
Sch, șișturĭ verḑi și conglomerate; *C1.* Calcar gălbuĭ dur; *C2.* Calcar marnos, cretos; *C3.* Calcar nisipos; *L.* Loess. (După V. Anastasiu).

11. Canara. La S. de capul Midia pe țermul laculuĭ Sütghiol, se pot vedea coline cu păturĭ orizontale saŭ în formă de cute, diferit colorate; calcarul alb domină; se exploatéză pentru construcțiunea portuluĭ Constanța.

In charta sa geologică, D-l Gr. Stefănescu pune în apropiere de orașul Tulcea, două insule micĭ de jurasic. Tot după acest autor, în partea occidentală a județuluĭ Tulcea ar fi existând numeróse micĭ insule de calcar jurasic.

c) Cretacicul. Terenurile cretacice jócă un rol considerabil în constituțiunea Dobrogieĭ; ele ocupă cea maĭ mare parte a regiuniĭ centrale și meridionale, formând aci coline ondulate pline de o vegetație bogată (cum regiunea pădurósă de la Ciucurova, Slava, Babadag, etc.) aci un platoŭ slab ondulat înzestrat, maĭ ales în partea sa occidentală de a lungul Dunăriĭ, de depresiunĭ în care s'aŭ format numeróse lacurĭ; acest platoŭ constituesce regiunea agricolă a Dobrogieĭ.

Păturile cretacice sunt în general orizontale, dar contactul lor cu formațiunile maĭ vechĭ sunt dificile de vĕḑut; cu tóte acestea acolo unde se póte observa, staŭ tot-d'a-una în discordanță cu terenurile maĭ vechĭ, fie cu șișturile verḑĭ paleozoice (ca la Alah-Bair), fie cu triasul (regiunea Babadaguluĭ), fie cu Jurasicul superior (Canara).

Sarmaticul acoperă depositele cretacice în partea meridională a Dobrogieĭ. În locurile în care acesta lipsesce, lösul se superpune direct pe straturile cretatice.

Terenul cretacic din punctul de vedere petrografic, e format din marne, gresie, nisip, conglomerate, șișturĭ argilóse, cretă albă și din calcare de natură fórte variabilă, când dure, compacte și siliciόse, argilóse, când oolitice saŭ pline de Foraminifere saŭ Crinoide. Aceste rocĭ forméză straturĭ, carĭ se rapórtă unele la cretacicul inferior și altele la cretacicul superior.

Cretacicul inferior puțin desvoltat, coprinde stratele calcare și gresóse, care țĕrmuresc Dunărea între Rasova și Seimenĭ și carĭ forméză stâncĭ in general à pic; aceste stâncĭ se întind în interiorul țĕriĭ, până la o linie ce ar trece prin Mircea-Vodă, Vlachchioĭ, Rasova.

In afară de păturile de a lungul Dunăriĭ, cretacicul inferior în Dobrogia e rar, fie din causa înclinăriĭ, fie din causa grosuluĭ strat de löss, care le acoperă și le ascunde.

Cretacicul inferior (Neocomien) și Barremien) se găsesce la Cernavoda, Cokirlenĭ, Rasova pe țĕrmul Dunăriĭ. Maĭ există încă câte-va bucățĭ în interior maĭ ales în valea Cernavoda (în lungul linieĭ Cernavoda-Constanța); cel din urmă strat apare sub nisipul din fața găriĭ Mircea-Vodă. Acel de la Cerna-Vodă e maĭ bogat în fosile și presintă succesiunea cea maĭ variată și decĭ cea maĭ interesantă. In adevĕr, în acéstă localitate se pot vedea două stâncĭ tăiate à pic; una din ele, cea de la sudul orașuluĭ suportă podul «Regele Carol I». Ambele aŭ d'asupra apelor mijlociĭ ale Dunăriĭ o înălțime de 50 metri, vârfurile lor sunt formate din löss maĭ mult de 10 metri.

Păturile cretacice constituesc un complex de sedimente argilo-calcare și marne, studiate în detaliŭ de K. F. Peters [1]).

M. Michel [2]) considerase platoul Dobrogieĭ meridionale ca format de calcar și gresie aparținênd Neocomienuluĭ.

---

[1]) Op. cit. pag. 34.

[2]) Note géologique sur la Dobrogea entre Rasova et Küstendgé. B. S. G. F., 2 série. Tom. XIII 1856 pag. 539.

D-nul Gr. Ştefănescu [1]) arată presenţa unor păturĭ calcare de cretacic în judeţul Constanţa, în care a găsit Rudisti, fără însă a indica precis localitatea.

D-nul Toula în lucrarea sa de geologie asupra Bulgarieĭ [2]) a însemnat pe charta ce o însoţesce, care coprinde şi partea meridională a Dobrogieĭ, cu culórea ce indică cretacicul, *o regiune vecină oraşuluĭ Medgidia,* iar marginea Dunăriĭ la *Cernavodă* o arată aparţinênd cretaciculuĭ inferior [3]).

O tăietură în stânca de la Sud de Cernavodă, e representată în fig. 14.

In stânca de la N. Cernavodeĭ în faţa abatoriuluĭ, tăetura este (fig. 15):

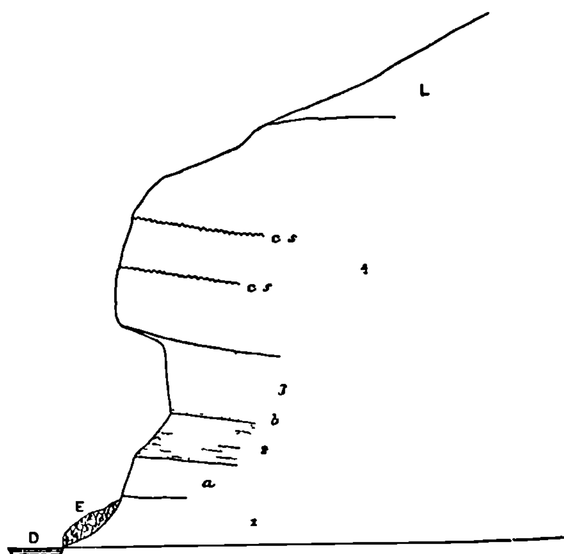

Fig. 14. — *Tăietură luată în stânca pe care se reazimă capul poduluĭ «Regele Carol», la Cernavoda.*

D. Dunărea; *E.* dărîmăturĭ; *L.* Loess; *1.* Calcar argilo-cretos albicios; *2.* Marna galbenă; *3.* Calcar alb-gălbuĭ; *4.* Calcar dur; *cs* nisip maĭ mult sau maĭ puţin feruginos. (După V. Anastasiu).

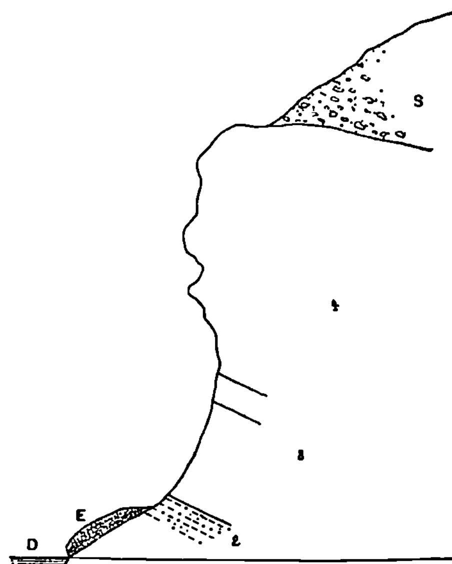

Fig. 15. — *Tăietură luată în stânca nordică a Cernavodeĭ.*

D. Dunărea; *E.* dărîmăturĭ; *S.* nisip şi pietriş; *2.* Marne galbene; *3.* calcar alb-gălbuĭ; *4.* calcar dur gălbuĭ saŭ albicios. (După V. Anastasiu).

Straturĭ de asemenea natură există *pe ţĕrmul Dunăriĭ spre satul Raşova şi la Cochirlenĭ,* unde la S.-V. acestuĭ sat se póte vedea o stâncă formată la basă din calcar alb care suportă o succesiune de păturĭ de argilă şi marnă. Vârful acesteĭ stâncĭ este acoperit cu löss şi calcar oolitic aparţinênd sarmaticuluĭ.

Terenurĭ de felul celor descrise la Cerna-Voda se întâlnesc în maĭ multe puncte *pe valea Carasu,* până aprópe *în faţa găriĭ Mircea-Vodă.*

Tot de cretacicul inferior aparţine terenul *de la Hinogu* între Cerna-Voda şi Cochirlenĭ, precum şi stâncile ce se ridic în faţa găriĭ Mircea-Vodă. Ele sunt din divisiunea Aptienă.

Pentru punctul *Hinogu* tăetura explică:

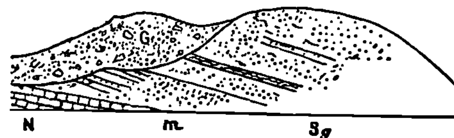

Fig. 16. — *Tăietură luată în lungul Dunăriĭ, la S. de Cernavoda la Hinogu.*

N. calcar galben marnos; *m.* marnă şi argilă verđuie; *Sg.* nisip şi gresie; *G.* Nisip şi pietriş. (După V. Anastasiu).

Pe valea Carasu între staţiunile Saligny şi Mircea-Vodă se póte vedea pe partea dreaptă a căiĭ ferate o succesiune de stâncĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin escarpate, formate de nisipurĭ fine gălbuie-verđuĭ. De alte părţĭ se vĕd stâncĭ (falaises) formate numaĭ din löss şi nisipurĭ de un aspect perfect asemenea.

Cretacicul superior ocupă o suprafaţă maĭ considerabilă din teritoriul Dobrogieĭ; la

---

[1]) Curs de geologie, pag. 186.

[2]) Reisen und geologische Untersuchungen in Bulgarien. Verein nat. Kenntn. XXX, p. 436.

[3]) Toula. Eine geologische Resie in die *Dobrudscha.* Vorträge des Vereins zur Verbreitung naturwissensch. Kenntn. Wien, XXXIII. 1893.

Nordul eĭ se *întinde până în valea Taiţeĭ, iar la S. în valea Borungea până dincolo de Kiosseler.*

El e format din marne în plăcĭ, gresie, argilă, conglomerate, calcare, şi cretă albă asemenea aceleia din basinul Parisuluĭ.

Babadagul este aşeḑat într'o vale la piciórele munteluĭ cu acest nume, care formează o cupolă de calcar înclinat uşor în tóte direcţiile. La N.-E. oraşuluĭ într'o vălcea înapoia spitaluluĭ se pot vedea păturĭ calcare care formează muntele, acoperit de pădurĭ.

De-a lungul văiĭ Slava începênd de la Atmagia pe la Ciucurova, Caugagia se pot vedea escarpamente saŭ coline formate din straturĭ marno-calcare, ce se întind până la *capul Iancina şi Dolojman,* pentru a se continua în insula aşeḑată în faţa acestuĭ din urmă cap, numită *Bisericuţa.*

Caugagia. Pe partea dreaptă a văiĭ Slava sunt straturĭ de marnă alternând cu acele marno-gresóse.

Alahbair [1]), un monticul la N.-E. platouluĭ Topal; la pólele luĭ se află aşeḑat satul Băltăgescĭ. Formaţiunile luĭ sunt representate în tăietura:

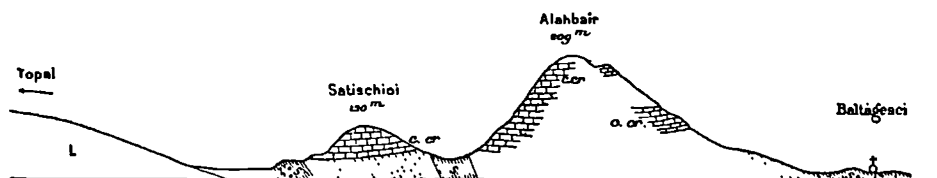

Fig. 17. — *Tăietură luată la N. satuluĭ Băltăgescĭ.*
s. şisturĭ verḑĭ; *c. cr.* calcar albicios (gălbuĭ). (După V. Anastasiu).

Turonien. La întretăierea drumurilor de la Mahmut Cuius la Ivrinez cu cel de la Medgidia la Ostrov, fórte aprópe de *satul Peştera,* se pot vedea coline formate din straturĭ orizontale, în care se disting la basă conglomerat greso-calcaros. (A se vedea fig. 18).

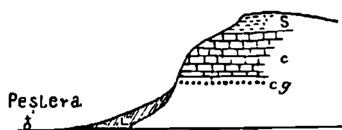

Fig. 18. — *Tăietură luată pe drumul de la Medgidia la Ostrov, între satele Peştera şi Amzalia.*
cg. Conglomerat greso-calcaros; *c.* calcar; *S.* sarmatic; *L.* Loess. (După V. Anastasiu).

Straturĭ de asemenea natură petrografică, dar fără fosile, se pot găsi în maĭ multe alte localităţĭ, *maĭ ales la V. de Medgidia,* precum şi la S. Dobrogieĭ pe ţěrmul *laculuĭ Gârliţa la N. satuluĭ cu acelaş nume.*

Senonien. Se găsesce la N. oraşuluĭ Constanţa, pe ţěrmul *laculuĭ Süt-Ghiol de la satul Palaz până la Omurcia şi Murfatlar, pe drumul de fier.*

E format la basă de argilă galbenă fără cremene, care suportă păturĭ de cretă albă identică cu aceia din basinul Parisuluĭ; tóte stratele sunt orizontale şi acoperite cu calcar sarmatic.

La Palaz se pot vedea stâncĭ formate la basă de argilă galbenă; d'asupra, straturĭ de cretă albă.

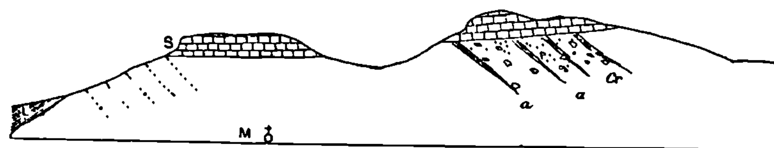

Fig. 19. — *Tăietură luată în faţa găriĭ Murfatlar.*
s. Sarmatic; *cr.* cretă albă; *M.* gara. (După V. Anastasiu).

La Murfatlar în colinele din faţa găriĭ se văd straturĭ destul de întinse de cretă albă fórte înclinate (V.-E.), alternând cu subţirĭ strate de argilă cenuşie. Aceste coline sunt acoperite cu sarmatic (fig. 19).

La Danachioĭ se găsesc de asemenea straturĭ destul de desvoltate de cretacic. Aci sunt şi cariere pentru exploatarea gresieĭ cretacice; *în regiunea Bekter-Kioseler* se póte distinge de desuptul sarmaticuluĭ (care forméză îmbrăcămintea platouluĭ acesteĭ regiunĭ,

[1]) Acest monticul este odată pe an locul de pelerinagiŭ populaţiuniĭ turcescĭ, care maĭ locuesce încă în aceste regiunĭ şi care vine a 'şĭ găsi un remediŭ divin în apele, cu îngrijire strînse, a uneĭ fântânĭ aşezate în marginea acesteĭ ridicăturĭ.

care se întinde către E. pentru a se ascunde sub Löss și a nu apare de cât în apropiere de Mangalia), o succesiune de straturĭ orizontale formate din gresie verḑuie [1]).

D. Grupa Terţiară

Până la sfârşitul epociĭ cretacice, partea de Sud a Dobrogieĭ, de la valea Carasu, s'a aflat necontenit sub apă.

a) Sistemul eocenic. La finele epociĭ eocenice eşiră de sub apă două insule: *Asarlîc* şi *Carvan*, pe frontiera de sud a Dobrogieĭ. Aceste insule sunt compuse din calcar alb gălbuiŭ (numulitic), bun pentru a fi întrebuinţat la construcţiunĭ; are o îndoită calitate: aceia de a fi compact şi de a nu fi resistent, aşa că lesne póte primi orĭ ce formă.

Probabil acest fel de teren se întinde mult către S. şi N.; póte că el stă în legătură cu eocenul de la Varna, studiat de Spratt; iar către Nord în interiorul Dobrogieĭ, el este acoperit cu deposite maĭ nouĕ.

Eocenul a fost observat de D-l Sabba Ştefănescu în pietrele ce formaŭ zidul de împrejmuire al uneĭ cismele din satul Azarlîk; maĭ departe a dat peste cariera de unde fuseseră ridicate acele pietre.

Valea pe care este aşeḑat satul Azarlîk este adâncă. Calcarul numulitic forméză partea cea maĭ inferióră a păreţilor, póte că chiar fundul văiĭ să fie pe acest calcar.

b) Sistemul Miocenic, ocupa $^1/_3$ din suprafaţa Dobrogieĭ sudice, *din valea Carasu, către S.-V. până la pîrîul Almalîu. Tótă valea Borungea până la Cavaclar şi Sofular e compusă din miocen.*

La Constanţa, ţărmuresce tot litoralul Măriĭ Negre până la Agigea. Promontoriul, pe care e construit oraşul e de formaţiune miocenică şi stâncile înaintéză până la marĭ depărtărĭ în apă, în dreptul Hoteluluĭ Carol. Aceste stâncĭ opun marĭ dificultăţĭ navigaţieĭ, vapórele trebuind să ocoléscă cu îngrijire la 300—500^m cósta.

La Mangalia, după ce înconjóră lacul, se continuă de-a lungul şi la mică depărtare de cósta Măriĭ, către Nord până la Tuzla.

Miocenul e format din calcar compact, în care se află intercalate bande fosilifere. In acest calcar se află scobită grota de unde isvorăsc apele sulfuróse din cósta nordică a laculuĭ Mangalia.

Maĭ în apropiere de oraş se află argil roşu, cu calcar şi gips gălbuĭ în cristale [2]).

Lipsa de terenurĭ terţiare în Nordul Dobrogieĭ, resultă din faptul că acéstă parte eşise de sub apă la sfârşitul secundaruluĭ; decĭ avem în provincia nóstră de dincóce de Dunăre două părţĭ bine deosebite din punctul de vedere geologic, partea de Nord, de formaţiune precaucasică, iar partea de Sud ce ţine de regiunea prebalcanică [3]).

E. Grupa Quaternară

In epoca quaternară marile curgerĭ de apă aŭ acoperit restul Dobrogieĭ cu deposite de pietriş şi nisip, compuse din fragmente de roce de diferite felurĭ şi vîrste, rupte din munţĭ, tîrîte, tocite şi rotunjite de ape, pietre care variază în natura lor, după regiunea de unde aŭ fost aduse.

Peste aceste pietrişurĭ s'a depus un fel de nămol fin (löss), maĭ mult saŭ maĭ puţin nisipos, resultat al potolireĭ impetuosităţiĭ curentelor de apă.

De formaţiune maĭ recentă, sub ochiĭ noştri chiar, sunt aluviunile şi dunele.

Aluviunile sunt pe fundul văilor rîurilor, pe ţĕrmul Dunăriĭ, în Deltă şi pe litoralul Măriĭ Negre.

---

[1]) Estras din importanta scriere a D-luĭ Victor Anastasiu. Contribution a l'étude Géologique de la Dobrogea. Terrains secondaires.

[2]) Sabba Ştefănescu. Noĭ observaţiunĭ geologice în Dobrogia. Rev. Sciinţifică. Anul XII, 1882.

[3]) Suess. La face de la Terre. Vol. I, p. 633 şi E. de Martonne. La Valachie. pag. 195-6.

Dunele se formézä sub acţiunea apelor şi vênturilor din nisipurile mobile, pe malul Mării între Ilanlîc şi Techirghiol, între Palaz şi Mamaia, în nisipurile ce despart lacul Razelm de Mare şi în regiunea dintre lacul Razelm, Dunavĕţ, braţul Sf. Gheorghe şi Mare.

CAPITOLUL IV

CUTREMURELE DE PĂMÊNT

Dobrogia, ca şi întréga scórţă a globuluĭ, a fost supusă influenţiĭ mişcărilor sismice, care s'aŭ trecut neobservate, însă al căror resultat a fost modificarea configuraţieĭ soluluĭ provincieĭ.

Ovidiŭ este cel d'întêĭ, care a făcut observaţiunĭ asupra fluctuaţiunilor măriĭ şi modificărilor ce necontenit se produc pe suprafaţa globuluĭ, şi le-a descris aşa de bine în «metamorfosele» sale:

Ţĕrmiĭ măriĭ aŭ suferit maĭ ales modificărĭ însemnate, ce se datoresc pe de o parte nisipurilor aruncate de valurĭ pe cóste, iar pe de alta cutremurilor de pământ.

Tchihatcheff observă, că în Crimeia lacurile sărate ce se găsesc astă-ḑĭ la marĭ depărtărĭ de ţĕrm sunt nisce vechĭ golfurĭ; acelaş lucru se póte ḑice despre lacurile: Mangalia, Tuzla, Sütghiol şi Razelm.

Pliniŭ ne povestesce, că la începutul ereĭ creştine, oraşele Heraclea şi Bizone de pe cósta Măriĭ în Dobrogia, aŭ dispărut sub apă, probabil în urma unuĭ cutremur de pămênt, care chiar în ḑilele nóstre scufundă în Mare litoralul Constanţeĭ, după cum s'a întâmplat în 1892 cu partea coprinsă între Biserica grécă şi Cazarma Infanterieĭ, porţiune scufundată cu 10 metri sub nivelul terenuluĭ alăturat.

Este fórte probabil, că braţul Dunăriĭ la Constanţa prin valea Carasu şi braţul al cincilea al Delteĭ să se fi astupat în urma unuĭ cutremur.

Tot unuĭ cutremur se datoresce schimbarea cursuluĭ Ialomiţeĭ de la Nord la Sud — prin valea Mostişteĭ — către răsărit până la Gura Ialomiţeĭ[1]).

E dar de mare interes a se aşeḑa la Constanţa un *sismograf,* care să înregistreze oscilaţiunile ţĕrmurilor, aşa ca să se pótă constata variaţiunile nivelurilor relative înainte, în timpul şi după cutremure.

In timpiĭ din urmă cutremurele de pămênt în Dobrogia aŭ fost:

1. *Cel din Deltă* de la 14 Octombrie 1892. Acest cutremur a fost violent în Delta Dunăriĭ, maĭ ales la Sulina, Isaccea şi Tulcea. Primele sguduirĭ aŭ fost de la N. la Sud.

La început s'a auḑit un mare sgomot sub pămênt. Dărâmarea câtor-va coşurĭ aŭ fost singurele luĭ consecinţe.

El s'a simţit destul de bine la Babadag şi Constanţa; în acest din urmă punct s'a scufundat 500^{m} de córtă.

Pe valea Dunăriĭ, la Calafat, cutremurul a fost precedat de sgomot sub-pămênt şi de un ciclon, care a durat 5 minute.

Epicentrul acestuĭ cutremur a fost Lacul Sinoe.

2. *Cutremurul de la Drăguşanĭ pe Prut* din 10 Septembrie 1893; el s'a simţit până în Delta Dunăriĭ, pe la Brăila, Isaccea şi Tulcea.

3. *Cutremurul de la Galaţĭ şi Buzĕŭ* din 31 August 1894, care a fost destul de violent la Babadag; el a avut *douĕ epicentre:* unul în *lacul Razelm* şi al doilea în regiunea *Buzĕuluĭ*[2]).

4. *Cutremurul de la Constanţa* din 18 Martie 1901, în douĕ rândurĭ: la orele 9,10′ dimineaţa şi la 1 p. m.

---

[1]) Richard. La Roumanie à vol d'oiseaux, p. 68.

[2]) Math. Draghiceanu. Les tremblements de terre, p. 50 şi urm.

CAPITOLUL V

GROTE

Solul Dobrogieĭ de Sud este de natură fórte curiósă, care reproduce pe o scală maĭ mică regiunea cavernósă a Istrieĭ.

Compus dintr'un substrat calcaros d'asupra căruĭa e aşternută o pătură relativ subţire de löss, acest platoŭ este tăiat de văĭ adâncĭ unele prăpăstióse chiar, care par a fi albiile unor scurse rîurĭ ce se vărsaŭ în Dunăre saŭ Mare.

In unele părţĭ piatra apare la suprafaţă pe întinderĭ marĭ, fie în blocurĭ uriaşe saŭ în sfărâmăturĭ; acésta face ca solul să fie puţin fertil în unele părţĭ, maĭ ales în Plăşile Hârşova şi Mangalia.

Fundul văilor este umed, dovadă despre existenţa cursurilor de apă de odinióră; pe unele încă şerpuiesc micĭ isvóre care se pierd sub pămênt; aşa sunt o mulţime de pâraiaşe isvorîte prin pădurile din Sud-Vestul frontierii. In vara anuluĭ 1897 am urmărit unul din aceste micĭ cursurĭ de apă, care taie frontiera pe la Techederesi, pentru a se pierde puţin la Sud pe sub pămênt şi care de sigur alimentează maĭ departe în Bulgaria părîul Kainardji, care şi el se pierde prin văile din apropierea Bazargikuluĭ.

In Deliorman, aşa senu mesce regiunea din Sud-Vestul Dobrogieĭ, ca şi în munţiĭ Carstuluĭ, terenul însĕtoşat, suge necontenit apele ploilor fără ca măcar vre-o picătură să rĕmână la suprafaţă, pentru a se aduna pe talvegul văilor; puţurile în acéstă parte sunt la marĭ adâncimĭ.

Aci ca şi în Carst, pădurile de altă dată aŭ fost distruse din causa multor păşiunĭ.

Dar ceia ce apropie maĭ mult Deliormanul de configuraţia Istrieĭ, este natura calcarósă a grotelor sale, din care cunosc treĭ maĭ importante, prin natura lor curiósă şi prin lungimea lor; acestea sunt: *peşterea de la satul cu acelaş nume Peşterea, la S.-V. de Medgidia, aceia de la Hârşova şi cea de la Kecege.*

Vom descrie numaĭ pe cea din urmă, fiind cea maĭ lungă şi maĭ ramificată, ca un adevărat labirint sub-pămêntean. In faţa apelor sulfuróse de la Mangalia, pe ţĕrmul sudic al laculuĭ se află ruinele uneĭ localităţĭ părăsite din timpul ultimuluĭ rĕsboiŭ.

In apropiere de fostul sat Kecege şi pe cósta uneĭ văĭ scurte, care cobóră spre lac abia se póte observa o crăpătură îngustă a stânciĭ în care cu greŭ se póte strecura corpul omuluĭ.

In lăuntru nu se póte intra de cât cu mare greutate, pe brâncĭ şi într'o cóstă, aşa că fără un bun cunoscĕtor al loculuĭ, nimenĭ nu póte bănui, că aci este gura uneĭ grote marĭ, maĭ ales că chiar dacă un curios s'ar uita în lăuntru, ar zări la mică depărtare o stâncă calcarosă, un fel de fund aparent al caverneĭ. Din acéstă tindă a groteĭ trebue să te târăscĭ la drépta pe o lungime de cincĭ metri; de aci în colo se deschide în întunerecul din faţă, gura largă a groteĭ în care poţĭ umbla în bună voie.

In Iulie 1891 însoţit de cincĭ curioşĭ, toţĭ armaţĭ de teama animalelor sĕlbatice ce bănuiam că se vor fi adăpostind în peşteră, am explorat-o în lungul galerieĭ celeĭ maĭ principale. Fie-care aveam câte un felinar. O busolă ne-a servit a ne da direcţiunea urmată.

Prima grije ne-a fost, ca să fixăm la gura peşteriĭ capătul firuluĭ Ariadneĭ, ca călăuză pentru întórcere, căcĭ chiar de la gură se ramificaŭ 3 galeriĭ, care şi ele la rândul lor se sub-ramificaŭ într'o mulţime altele, aşa că fără acest fir conducĕtor am fi fost expuşĭ a rătăci ca într'un imens labirint. Firul l'am depănat pe 7853 metri lungime, fără ca să putem ajunge la fundul peşteriĭ, în care nu am avut neplăcerea de a ne rĕsboi cu fiarele sălbatice ce presupuneam la intrare, că vor fi existând aci.

Terenul în care e sepată peşterea naturală e un calcar móle, umed din causa filtraţiuniĭ apelor de ploĭ, care produc pe tavan nenumĕrate stalactite; înălţimea galerieĭ principale, în părţile cele maĭ jóse este de 5 metri, în multe părţĭ însă întrece acéstă

înălţime. Lărgimea nicăerĭ nu e maĭ mică de treĭ metri; la bifurcaţie este cu mult maĭ mare.

In unele părţĭ rĕmâĭ în mijlocul întunereculuĭ; aci te afli ca pe o piaţă din care se ramifică 5 saŭ 6 galeriĭ marĭ şi micĭ.

Direcţia galerieĭ marĭ este maĭ întâiŭ paralelă ţĕrmuluĭ laculuĭ, adică de la rĕsărit la apus, după un mers de 350^m cotesce spre Sud-Sud-Vest; decĭ trece peste frontieră.

Intr'unul din pereţiĭ galerieĭ sunt săpate de mână omenéscă treĭ compartimente, nisce magaziĭ de 5—6 metri la gură; sunt despărţite între ele prin ziduri în teren natural. gróse de 3—4 metri. In ele se află depusă o însemnată cantitate de grîŭ, care din causa umidităţiĭ şi vechimiĭ, bóbele s'aŭ petrificat şi lipit între ele; numaĭ când le ĭeĭ în mână şi le examinezĭ maĭ de aprópe te convingĭ că este grâŭ petrificat de vremurĭ.

Aerul în peşteră este suportabil, de şi miróse a mucigaiŭ, răcoros şi umed, aceia ce face ca pereţiĭ galeriilor să fie imbibaţĭ cu apă, aşa că se pot scobi fórte uşor chiar cu degetul.

Am săpat să vĕd până la ce adâncime subsistă umeḑéla şi am găsit că de la 1 metru umeḑéla începea a descresce. Mi-a fost témă să continui săpătura, ca să nu se prăbuşéscă peretele întreg.

Nicĭ o urmă de vieţuitóre n'am găsit în peşteră, după 12 ore de cercetare; numaĭ acele magasiĭ cu grîŭ petrificat probaŭ în de ajuns că grota a servit în timpul invaziilor de ascunḑătóre ómenilor.

Grota nu se află la mare adâncime, de óre-ce din când în când auḑiam d'asupră-ne uruitul trăsurilor.

Panta este uşor înclinată de afară în lăuntru.

Apele sulfuróse de pe ţĕrmul laculuĭ îşĭ aŭ sorgintea la Cumarova, de unde pe sub pămênt alimentéză un mic lac (Cicur) de culóre opalină verḑuie, situat la depărtare de 4 kilometri spre Nord de Mangalia; din acest lac apa a săpat un canal care înconjură pe sub pămênt oraşul, pentru a curge apoĭ în lacul Mangalia.

In resumat Dobrogia Sudică consistă dintr'un imens platoŭ calcaros acoperit de un strat subţire de löss, prin care apele se infiltréză fără a putea curge; de aci lipsa de rîurĭ în acéstă parte, lucru ce nu se observă la Nordul provincieĭ nóstre, unde *formaţiunile geologice* sunt maĭ străvechĭ.

CAPITOLUL VI

APE MINERALE

Dacă în România abia acum câte-va deceniĭ s'aŭ luat măsurĭ seriόse pentru îmbunătăţirea staţiunilor balneare, Dobrogia a rĕmas sub acest raport fórte înapoiată, de şi ea nu e tocmaĭ săracă în ape minerale destul de bune.

Afară de sanatoriul de la Tekir-Ghiol — despre care s'a vorbit la capitolul «Spitale» — nicĭ-o instalaţie nu s'a maĭ făcut.

Ar trebui, pentru apele sulfuróse, ca ele să fie captate în nisce basinurĭ, care să aibă cât se póte de puţin contact cu aerul, ce le micşorează proprietăţile prin descompunere şi evaporaţiune.

A se opri transportul de nămol din lacurĭ, după cum s'a făcut la Techirghiol maĭ mulţĭ anĭ.

A se construi căĭ de comunicaţie lesnicióse şi instalaţiunĭ în care publicul să găséscă cele trebuincióse de hrană şi locuinţă, şi în fine, a se face plantaţiunĭ, care să schimbe natura monotonă a ţinutuluĭ, maĭ ales la Techirghiol şi Mangalia, carĭ de sigur vor deveni staţiunĭ balneare fórte căutate.

In Dobrogia sunt treĭ felurĭ de ape propriĭ pentru băĭ:

1. Sulfuróse.

a) *Atmagea.* Pe drumul ce duce de la acest sat spre Ortachioĭ, pe valea Gebelke, țîșnesc din pólele dealuluĭ Kîșla-Bair douě isvóre sulfuróse, care se unesc în talvegul văiĭ.

De și debitul de apă este mic, totușĭ s'ar putea capta pe fundul văiĭ, în basinurĭ, care n'ar costa mult.

Aceste ape sunt așeḑate în regiunea cea maĭ încântătóre, în munțiĭ Nord-Vesticĭ aĭ Dobrogieĭ acoperițĭ cu pădurĭ; fiind departe de Măcin numaĭ la 3 ore cu trăsura pe șoseaua spre Ortachioĭ, s'ar face aci nu numaĭ o stațiune balneară ci și climaterică.

Analisa acestor ape nu li s'a făcut, fiind puțin cunoscute; temperatura este de $+12^0$ C.

b) *Mangalia.* Este orașul, care îndeplinesce cele maĭ bune condițiunĭ ale uneĭ stațiunĭ balneare, în accepțiunea largă a cuvêntuluĭ.

De jur împrejur Mangalia e înconjurată de ape; la răsărit Marea, care în acéstă parte are cea maĭ frumósă plaje de pe tótă cósta Dobrogieĭ.

Către Nord, lacul de la Cumarova în care se varsă douě isvóre de apă sulfurósă; la N. V. lacul Negru saŭ lacul Ciukur, care alimentează pe sub pămênt printr'o vână de apă sulfurósă ce înconjură orașul pe la apus, cele 7 isvóre ce țîșnesc în malul stâncos al laculuĭ Mangalia.

Ne vom ocupa în altă parte despre băile de mare, aci vom arăta ceva numaĭ despre apele sulfuróse de pe țĕrmul laculuĭ. Ele sunt departe la 3 km. de oraș. Temperatura variază între $+20^0$ și $+24^0$ C. sub sol; la aer liber temperatura scade la $+17^0$ C.

Debitul de apă a 5 isvóre este de 500 litri pe minut, debit care s'ar mări, dacă s'ar face lucrărĭ care să uneascā tóte izvórele într'un singur canal.

Colórea apeĭ este opalină, ea se pierde cu cât stă maĭ mult în contact cu aerul.

După analisa făcută de distinsul Dr. Bernard, aceste ape conțin:

Bicarbonat de calce și oxid de fier	0.215
Monocarbonat de calce și magnesie	0.106
Sulfat alcalin	0.0965
Clorure și iodure alcaline	0.479
Materiĭ organice	0.0835
Hidrogen sulfurat	0.0119
Total	0.9919

Comuna Mangalia a construit pe țĕrmul laculuĭ o baracă cu douě compartimente pentru băĭ recĭ, plus treĭ cabine pentru băĭ calde [1]).

2. Băĭ de mare.

Despre acestea se va vorbi la partea hidrografică.

3. Băĭ de nămol.

a) Lacul Techirghiol (veḑĭ sanatoriul).

b) Lacul Agighiol, adică lacul amar, e situat spre Sud-Est de Tulcea și pe țĕrmul nordic al Razelmuluĭ. Forma luĭ este lunguiață cu o lungime de $3^1/_2$ km. și lărgime medie de 800 metri. (Suprafața 250 Hectare).

In luna Iulie 1897 am vizitat acest lac pe țĕrmul căruia stă ascuns satul cu acelaș nume; vechiŭ sat românesc ca și cele din prejur.

Lacul nu e vizitat de cât de Tulcenĭ, fiind puțin cunoscute efectele apelor sale și maĭ

---

[1]) A. de Richard. La Roumanie p. 287—3 0.

ales ale nămolului. Am găsit 15 familii, care se instalaseră în sat în case nehigienice; aci suferiaŭ lipsa de alimente, ce nu se găsiaŭ prin apropiere şi eraŭ nevoite a se aprovisiona din Tulcea, cu multă greutate, din causa depărtăriĭ şi a releĭ stărĭ a căilor de comunicaţie.

Nicĭ o analiză nu s'a făcut apelor acestuĭ lac, ale căruĭ efecte sunt miraculóse. Mi s'a povestit de un suferind, că după o cură de 3 anĭ cu băĭ calde de nămol, făcute cu mare greutate, se vindecase definitiv de un reumatism vechiŭ.

Nu putea îndestul recomanda şi iarăşĭ nu-şĭ putea stăpâni mâhnirea, că unor ast-fel de ape li se dă puţin interes.

Numaĭ dacă o şosea bună ar fi de la Tulcea, lacul Agi-ghiol ar fi maĭ mult vizitat.

Nămolul este tot aşa de negru şi unsuros ca şi cel de la Techirghiol.

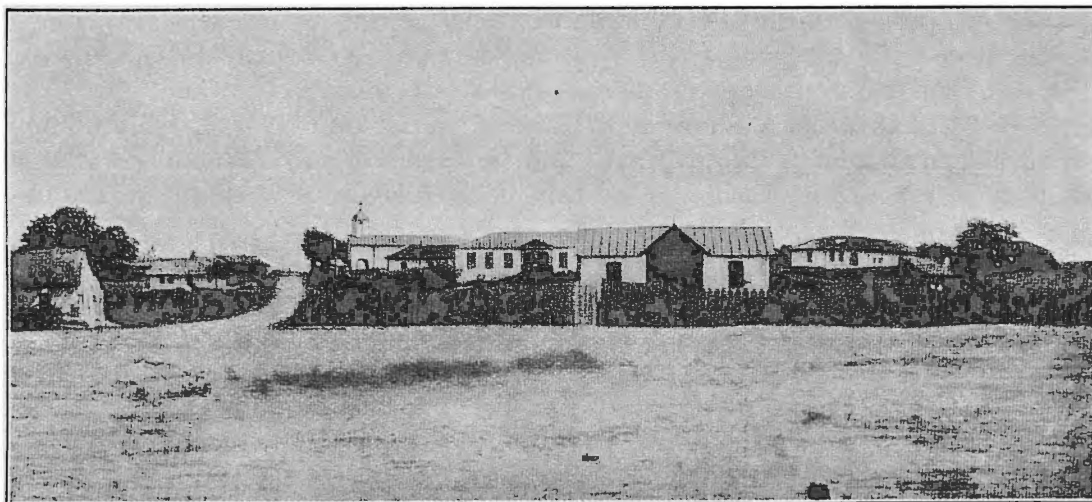

Fig. 20. — Agighiol. (După Licherdopol).

4. Lacurĭ sărate.

a) Tuzla, adică «lacul sărat», aşeḑat pe ţĕrmul laculuĭ Sinoc, in dreapta şoseleĭ Constanţa-Tulcea, în dreptul satuluĭ Cogelak.

b) Agigea, adică «amara» un mic lac la Sud de Constanţa. Nu se cunósce nimic despre apa acestor două lacurĭ sărate.

B.

CAPITOLUL I

HIPSOMETRIE[1])

Dacă examinăm solul Dobrogieĭ pe chartă lucrată în curbe de nivel, vedem, că, sub raportul hipsometric, ea se compune din două părțĭ bine deosebite între ele: *partea de la Sudul și cea de la Nordul văiĭ Carasuluĭ.*

O limbă de teren fórte îngustă (de 4 km.) și cu un relief ce nu trece de 70^m, face legătura între ambele părțĭ. Acest istm de legătură este tăiat de la răsărit la apus de calea ferată, pentru a trece din versantul Dunărean în acel al Măriĭ Negre.

I. *Partea Sudică* are forma unuĭ trapez ale căruĭ laturĭ ar fi formate: cea nordică de valea Carasuluĭ; cea de Vest, de Dunăre; cea de Est, de Mare; iar cea de miază-zi de frontieră. *Acéstă parte este formată de ultimele ramificațiunĭ nordice ale Balcanilor,* carĭ se sfîrșesc la Dunăre silind-o ast-fel a descrie marele cot dintre Silistra și Cernavoda.

Aceste ramificațiunĭ sunt despărțite între ele prin opt văĭ marĭ, carĭ se deschid la Dunăre ca nisce făgașe enorme; din acestea, cincĭ (valea pârîuluĭ Pampur-Ghiolghiu, Gârlița, Ceair-Canara, Beilicul și Urluia) taie frontiera. Cea d'întêiŭ între pietrele 7—8, a doua între 10—11, a treia la 12, a patra la 19, și a cincea în două puncte: la 21 și 26.

Cele-l'alte treĭ (Diordumgi-Orman, Caramancea și Peștera) avênd direcția înclinată către S.-E., ele se înfund în platoul dintre Copadin și Endecarachioi.

Tóte aceste ramificațiĭ balcanice se termin brusc spre Dunăre, prin înălțimĭ de 100^m fórte apropiate de albia fluviuluĭ; către răsărit și miază-nópte însă, terenul cobóră în pante fórte dulcĭ spre Mare și valea Carasuluĭ.

In acéstă a doua parte a reliefuluĭ Dobrogieĭ Sudice, o curmătură: *Borungea,* se prelungesce către răsărit prin secundarele Buiuc-Dere și Sofular și tinde a se împreuna cu corespondenta eĭ, *Valea Mangalieĭ* din versantul Măriĭ, dacă nu li s'ar opune la Azaplar culmea déluluĭ Eschi-Iuiuk-Bair.

In trăsăturĭ generale, ast-fel se presintă relieful terenuluĭ din sudul Dobrogieĭ, a căreĭ pantă de la S. la N. este de $7^m/_m$ pe metru, adică:

$13^m/_m$ pe metru la Vest între Ostrov și frontieră.
7 » » » » Centru » Dunăre (Hozun-Ada) și frontieră (piatra 19).
1 » » » » Est » Murfatlar și frontieră (piatra 28).

De la Vest la Est, panta generală este de $2^m/_m$ pe metru.

II. *Partea de la Nordul văiĭ Carasu.* De formă dreptunghiulară, rezemată cu două din laturĭ pe Dunăre (la Nord și Vest), cu cea de la Sud pe valea Carasu și cu cea de răsărit pe Marea Négră (între Constanța și Gura Buazuluĭ) și laguna Razelm, acéstă regiune diferă cu totul de precedenta, prin constituțiunea maĭ vechie a terenuluĭ, natura luĭ pietrósă, înălțimea luĭ, prin ramificațiile multiple de délurĭ, carĭ radiază in tóte direcțiile de

---

[1]) Vedĭ harta generala.

la un *punct de origină* numit *Piscul 'nalt și Țuțuiat,* prin natura pădurósă și pitoréscă a acestcĭ regiunĭ și prin mulțimea apelor curgătóre ce o brăzdéză și carĭ în partea de Sud lipsesc aprópe cu desăvîrșire.

Inchipuiască-șĭ cine-va, că un bloc colosal de piatră a cădut din cer aprópe de Măcin și că s'a sfărîmat în bucățĭ mărunte carĭ s'aŭ năruit către răsărit și miază-zi, ar avea o ideie exactă de modul cum se prezintă pe o hartă partea Nordica a Dobrogieĭ.'

Hipsometricesce, acéstă parte are înfățișarea uneĭ peninsule isolate cu munțiĭ și délurile eĭ propriĭ, legată prin istmul de la Constanța cu partea Sudică, lipsită de pădurĭ și de ape curgătóre.

Nodul orografic, așeḍat la N.-V. regiuneĭ pe teritoriul comuneĭ Grecĭ, are cea maĭ mare înălțime de 456^{m}.

Din el pornesc în tóte direcțiile ramificațiunile: către răsărit, *délul Teilor,* care la rându-ĭ se bifurcă trimițênd *o ramură* între Dunăre și Telița și *a doua* printre Telița și Taița.

Către miază-zi ramificațiile cobóră încet către Caramurat, sub-ramificându-se și ele în drumul lor: *una* apucă către S.-E. printre Taița și Slava până la capurile Iancina și Dolojman, *o a doua* între Slava și Beidaut, *a treia* între Beidaut și Casâmcea și în fine *a patra* între Casâmcea, Enisaraĭ și Boazgic, până în valea Carasuluĭ.

Nodul orografic maĭ trimete către Nord o ramificație scurtă, *délul Bugeacului,* ce se termină în formă de pintene în cotul Dunăriĭ din fața Galaților.

Panta generală a terenuluĭ este:

De la N. la S. de 0^{m}.0037 pe metru.
» » V. către E. pentru prima ramificație, de 0^{m}.0058.
» » » » » » a doua » » 0^{m}.0075.
» » » » » » a treia » » 0^{m}.01.

Așa dar în trăsăturĭ generale revine a ḍice, că terenul cobóră către Sud în pantă fórte dulce de 3$^{m}/_{m}$ (aprópe 4$^{m}/_{m}$) pe metru, iar către răsărit panta este repede de 12$^{m}/_{m}$ pe metru.

CAPITOLUL II

OROGRAFIA

Pentru studiul orografieĭ Dobrogieĭ, urmând curbele hipsometrice, vom împărți solul eĭ în doue:

A. **Orografia părțiĭ de la Sudul văiĭ Carasu.**

I. *Délurile coprinse între frontieră și pârîul Pampur-Ghiolgiu.* Din délul bulgar *Topcii-Sîrtî,* ce are o direcție paralelă cu frontiera, se desparte la capul de Est al văiĭ Regederesi-Ceair, délul:

1. *Icral-Ceaia-Bair,* care trecênd frontiera se întinde în forma unuĭ arc de cerc cu convexitatea către N.-V. între valea pârîuluĭ Almalîu numită Beilic-Ceair.

Inălțimea acestuĭ dél trece peste 100^{m}, căcĭ are doue puncte cu cota 134^{m} (la 1 km. spre N. de piatra No. 5) și 135^{m} (Punctul *Silistra*) la 2 km. spre N. de Almalîu.

Către S., valea Regederesi-Ceair, ce formează frontiera, desparte acest deal de *Sîlî-Olu-Sîrtî* (Bulgaria). El e traversat de doue drumurĭ: unul care plécă din Almaliŭ, trece pe la Amedia-Tabia și Arab-Tabia la Silistra; altul pornesce tot din Almaliu, către N. trece pe la punctul Silistra cotat 135 și dă în șoseaua Ostrov-Silistra. Din el se bifurcă în dreptul comuniĭ Almaliŭ *a) Délul Trâncovița,* care se termină în valea Trâncovița la Cișmeaua Ostrovenilor. Direcția acestuĭ dél este de la V. la E. între Valea Almaliŭ la Sud și Trâncovița la N. Inălțimea luĭ este de 100^{m}. In viile de pe valea de la Vestul

Ostrovuluĭ, délul Icral-Ceaia-Bair se continuă paralel patuluĭ Dunăriĭ către E. sub numele de *Iapcea-Bair,* iar în dreptul Comuniĭ Bugeac, primesce numirea de *délul Bugeaculuĭ.* Inălţimea déluluĭ Iapcea-Bair este aceaşĭ cu a déluluĭ pe care 'l continuă numaĭ până la drumul Almaliu-Ostrov, iar de aci începe a coborì în pantă dulce către E. până în marginea Ezeruluĭ Gârliţa, unde se termină; cu tóte acestea la S. de comuna urbană Ostrovul se află o ridicătură isolată ce măsóră 102^{m}. De aci pornesce către S. în formă de arc de cerc întors către E: *b) Délul cărămizeĭ* cu o înălţime de 50^{m} mărginit de valea Bugeaculuĭ la E. şi Valea Trâncoviţeĭ la V. El se termină în Ezerul Gârliţa.

Drumurile carĭ urcă aceste délurĭ sunt: drumul Ostrov-Bugeac către E, şoseaua Ostrov-Cuzgun către S. şi în fine drumul de la Cişmeaua Ostrovenilor la Bugeac.

Délurile Icral-Ceea-Bair, Iapcea-Bair şi Bugeaculuĭ despart apele Dunăriĭ de acele ale pârîuluĭ Almaliu (numit şi valea Beilic) şi ale Ezeruluĭ Gârliţa, iar ramificaţiile lor: délul Trâncoviţa desparte valea Almaliuluĭ de valea Trâncoviţa; délul Cărămizeĭ desparte valea Trâncoviţa de valea Bugeaculuĭ. Lungimea culmeĭ principale este de 13$^{1}/_{2}$ km., din care 5 km. pentru délul Icral-Ceaia-Bair, 5 km. pentru Iapcea-Bair, şi 3$^{1}/_{2}$ pentru délul Bugeaculuĭ. Délul Trâncoviţa este lung de 4 km., iar al Cărămizeĭ de aceaşĭ lungime.

2. *Dealul Sarî-Mesea-Bair,* desparte apele pârîuluĭ Almaliu de acele ale afluenteluĭ săŭ Pampur-Ghiolgiu. Acest dél este o ramificaţie N. E. a déluluĭ *Topci-Iol* din Bulgaria. Direcţia acestuĭ dél este de la S. V. către N. E., înălţimea luĭ maximă este de 100^{m}, cu tóte că pe frontieră lângă piatra No. 6 se găsesce o movilă isolată numită *Gabroviţa,* ce are o cotă de 135^{m}. El cobóră în pantă dulce către N. E. până în valea pârîuluĭ Pampur-Ghiolgiu. Lungimea luĭ, de la movila Gabroviţa până la confluenţa Almaliuluĭ cu Pampur-Ghiolgiu, este de 6$^{1}/_{2}$ km. Intr'ênsul intră valea Iaguda-Ceair, care 'l desparte în *Sarî-Mesea Bair de V.* 'nalt de 100^{m} şi *Sarî-Mesea-Bair de E.* 'nalt de 50^{m}. El e străbătut de la N. V. către S. E. de şoseaua ce plécă din Almaliu, trece prin valea Iaguda, peste pârîul Pampur-Ghiolgiu şi dă în şoseaua Ostrov-Cuzgun în valea Curu-Canara.

II. *Délurile dintre Valea Pampur-Ghiolgiu şi Valea Gârliţeĭ (Nursus-Ceair).*

Intre valea Pampur-Ghiolgiu şi valea Curu-Canara se află délul alungit de la S. la N. anume:

3. *Belezliki-Sîrtî* o prelungire N. a déluluĭ din Bulgaria *Ceatal Orman.* Belezliki-Sîrtî trece frontiera la piatra N. 8, şi cobóră în pantă uşóră către N. până la vărsarea pârîuluĭ Almaliu în Ezerul Gârliţa. Inălţimea luĭ la frontieră de 75^{m}, se micşoréză cu cât se prelungesce către N. Lungimea luĭ de la frontieră este de 4 km. Este tăiat de şoseaua judeţiană Ostrov-Cuzgun, de şoseaua ce vine din Almaliu, se unesce cu precedenta în valea Curu-Canara şi de un drum paralel şi puţin la N. de frontieră, pe care o taie la pietrele No. 7 şi 9.

Intre valea Curu-Canara la V. şi Şaban-Ceair, care către N. se numesce valea Eschioĭ, se întind ramificaţiile Nordice ale déluluĭ Mahale-Orman-Bair.

4. *Délul Mahale-Orman-Bair* aparţine în mare parte Bulgarieĭ, numaĭ pe o mică întindere atinge frontiera la piatra No. 9, unde înălţimea luĭ este de 166^{m}; e acoperit pe frontieră cu pădurĭ.

Către N. el trimete o ramificaţie: *a) Şaban-Bair* cu o înălţime de peste 125^{m}, şi ocolesce pe la S. Comuna Esechioĭ, pentru a se întórce către N. pe la vestul satuluĭ sub numele de *Hagi-Durac-Sârtî*; e acoperit cu pădurĭ, are înălţimea cea maĭ mare la *punctul Esechioĭ* de 144^{m}; acest dél se termină către N. în ţěrmul Ezeruluĭ Gârliţa prin *Burun-Sîrtî,* despărţind ast-fel Valea Kiuciuc-Chessen-Ceair (la V.) de Curu-Canara (la E). Acéstă ultimă ramificaţie este acoperită numaĭ în partea de V. cu pădurĭ.

Din Hagi-Durac-Sîrtî se desface la N. comuneĭ Esechioĭ délul: *a) Bone-Sîrtî,* ce se întinde de la S. V. către N. E. despărţind valea Kiuciuk-Chessen-Ceair (la V.) de Valea Esechioĭ (la E). Inălţimea maximă 125^{m}, cobóră în pantă dulce la comuna Gârliţa.

Lungimea déluluĭ Şaban-Bair cu prelungirile sale Hagi-Durac-Sîrtî şi Burun-Sîrtî este de 8 km. de la frontieră, iar acea a ramificaţieĭ Bone-Sîrtî de 5 km. până la Gârliţa.

Şoseaua judeţiană Ostrov-Cuzgun, urcă acest deal la 1 k. spre N. V. de Esechioĭ şi

urmézā culmea pădurósă a déluluĭ Bone-Sîrtî, pe care o cobóră la 500^{m} spre S. de Gârliţa în valea Esechioĭ.

Pe valea Curu-Canara se desparte din şoseaua judeţiană un drum, care urcă délul Hagi-Durac-Sîrtî pe la punctul Esechioĭ şi cobóră în valea Kiuciuc-Chessen-Ceair, pentru a duce la Gârliţa.

Pe la sudul Comuniĭ Esechioĭ urmézā culmea déluluĭ Saban-bair, drumul care vine de la piatra frontieră No. 7 (la N. E) şi duce paralel frontiereĭ la Piatra No. 9.

5. *Délul Pinirlic-Bair* prelungit către N. E. cu pădurosul dél, *Tiumbet-Bair,* desparte valea Saban-Ceair (către N. numită Valea Esechioĭ), de Kilege-Ceair (numită către N. Regene-Ceair).

Délul Pinirlic vine de peste frontieră pe la pichetul No. 7, unde are o înălţime de 150^{m}, cobóră prin Tiumbet-bair până la 75^{m} în valea Esechioĭ. Lungimea de la frontieră este de 4 km., direcţia de la S. V. către N. E. Pe acest dél urcă drumul de la Esechioĭ şi cobóră la frontieră în valea Punar-Orman-Ceair.

Délul Tiumbet nu atinge de cât fórte puţin frontiera, cea maĭ mare parte este în Bulgaria, unde desparte pădurósele văĭ Punar-Orman-Ceair (la V.) ce se unesce la frontieră cu Kilege-Ceair (de la E). Inălţimea maximă a acestuĭ dél este de 150^{m} şi e străbătut de drumul de care am vorbit maĭ sus, ce urcă din valea Punar-Orman-Ceair şi se unesce peste frontieră aprópe de satul Kogiular cu şoseaua ce vine din Silistra şi se termină în acest sat.

Intre văile Kilege-Ceair, Regene-Ceair şi Esechioi la V., Cavac-Culu-Ceair şi Nursus-Ceair se întind prelungirile Nordice ale déluluĭ :

6. *Bei-Orman-Bair* numite *a) Tanas-Sîrtî* şi *b) Versat-Sîrtî,* ambele aŭ ca punct de bifurcaţie *Punctul Cuiugiuk* (cotat 171), aşeḑat pe frontieră chiar la piatra No. 10.

Délul Bei-Orman-Bair atinge fórte puţin frontiera, el se întinde în Bulgaria; la piatra No. 10, are înălţimea arătată, prelungirile sale aŭ o direcţie de la S.-E. către N.-V. şi cobóră în pantă dulce, cea d'întâĭ în valea Esechioĭ, iar cea d'a doua la Gârliţa, punctul de bifurcaţie al văilor Esechioĭ şi Nursus-Ceair.

Lungimea de la frontieră până la Gârliţa este de 5 km. Culmea déluluĭ Versat-Sîrtî este urmată de drumul ce vine de la Gârliţa, trece frontiera pe la piatra No. 10 şi duce pe culmea déluluĭ Beĭ-Orman-Bair la satul bulgăresc Kogiular.

La confluenţa văiĭ Cavac-Culu-Ceair cu valea Gârliţa (Nursus-Ceair), se află délul rotund:

7. *Regene-Bair,* ce are o înălţime maximă de 164 m., cobóră repede în văile ce 'l înconjură. El este prelungirea N. a déluluĭ *Ceatal-Iolu-Bair,* care atinge frontiera la pichetul No. 9. Acest dél (Ceatal-Iolu-Bair) desparte în Bulgaria valea Cavac-Culu-Ceair (la V.) de Cuiugic-Ceair (la E.), pe care se află importantul sat Küciuk-Kainargi, unde se încheiă la 1774 tractatul de pace între Rusia şi Turcia (Urechiă Vol. I. p. 5).

Pe culmea déluluĭ Regene-Bair şi cel bulgar Ceatal-Iolu-Bair merge drumul de la Gârlita la Küciuk-Kainargi.

8. *Délul Carvan* nu atinge frontiera de cât fórte puţin, la pichetul No. 10, la confluenţa celor doue văĭ Cuiugic-Ceair (la V.) şi Demecican-Cula-Ceair. Inălţimea luĭ este de 125^{m}, la *punctul Carvan* aşezat chiar pe frontieră.

Pe el urcă drumul care venind de la Cuiugiuk merge la Küciuk-Kainargi.

III. *Délurile dintre Valea Gârliţeĭ (Nursus-Ceair) şi Canara-Ceair* (numită Satichioĭ-Ceair şi Dermen-Ceair).

9. *Délul Carvan-Bair,* a căruĭ culme principală se întinde în Bulgaria paralel frontiereĭ, trimite către N. doue ramurĭ păduróse: una maĭ lungă la V. printre valea Demecican-Cula-Ceair, la V. şi valea satuluĭ Carvanul mic la E.; acéstă ramură se prelungesce către N.-V. sub diferite numirĭ, după cum vom vedea îndată; la frontieră ea se numesce: *a) Iuk-Mezarli,* şi are o înălţime maximă de 168^{m}, *b)* cea d'a doua ramură la E. între Culac-Punar-Ceair la V. şi valea Carvanuluĭ mare este scurtă, numaĭ 500^{m} trece frontiera, are 150^{m} înălţime şi se termină la Carvanul Mare, este acoperită de pădurea *Berbotaşĭ Orman.*

Ramura Vestică numită *Iuk-Mezarli* acoperă tótă partea coprinsă între valea Nursus-Ceair la V. şi valea Cuiu-Iuk-Uluĭ la E. (numită în prelungirea sa valea Carvan şi valea Jailea-Ceair) prin ramificaţiunile sale:

a') Délul Cara-Burum-Bair este prima ramificaţie ce nasce din Iuk-Mezarli, se îndréptă de la S. către N. printre văile Cuiugiuk-Ceair la V., valea Carvan la N. şi Jailea-Ceair la E., printre satele Cuiugiuk (la V.) şi Carvanul mic (la E.). Acest dél în partea S. este acoperit cu pădurĭ. Lungimea luĭ e de 5 km., merge coborând de la cota 168 către N. până în valea Carvan la cota 50.

b') Délul Cuiugiuk-Jolu-Bair este ramificaţia N.-V. a déluluĭ Iuk-Mezarli, el merge în lungul şoseleĭ Ostrov-Cuzgun spre Gârliţa şi desparte văile Nursus şi Tasli Burun la V. de valea Cuiu-Iuk-Uluĭ la E., din dreptul Gârliţeĭ se prelungesce d'alungul maluluĭ Estic al Ezeruluĭ, sub numele de *délul Gârliţa.*

Maxima înălţime a acestuĭ dél este în şoséua Ostrov-Cuzgun punctul numit *Cuiugiuk* cotat 130^{m}, către N.-V. cobóră în pantă lină, aşa că délul Gârliţa are cotele 122, 117 şi 113. La ţĕrmul laculuĭ, panta este fórte repede, chiar abruptă, de óre-ce cotele 117 şi 113 se găsesc numaĭ la 500^{m} departe de lac.

Lungimea întregeĭ ramure vestice: Iuk-Mezarli, Cuiugiuk-Iolu-Bair şi délul Gârliţa este de 12 km. de la frontieră. Ea e tăiată de la V. la E. de şoséua Ostrov-Cuzgun pe la punctul Cuiugiuk; de drumul care vine din valea Tasli-Burun-Ceair la Cuiugiuk şi e urmată la S. prin pădurĭ de drumul care pornesce din Cuiugiuk pe la punctul *Iuk-Mezarli,* taie frontiera între pichetele 10 şi 11 şi duce la satul bulgăresc Zarnicĭ.

Din punctul Cuiugiuk se ramifică către N. printre valea Caraghios-Ceair (la V.) şi Carvan (la E.) *a') Délul Olucli* ce este lung numaĭ de 2½ km., are înălţimea maximă de 105^{m} şi cobóră în valea Cuiu-Iuk-Uluĭ.

Intre valea Cuiu-Iuk-Uluĭ, Ezerul Gârliţa la V., valea Canara-Ceair şi Ezerul Oltina la E. de la frontieră şi până în Dunăre îşĭ întinde ramificaţiile sale marele dél Coslugea.

10. *Délul Coslugea* este ramificaţia N.-V. a déluluĭ *Ciriagi-Iol-Bair,* care intră în Dobrogia la piatra No. 11; între Carvan la V. şi Velichioĭ la E.; acest dél este acoperit cu pădurile *Saidi-Orman, Iasi-Orman, Echerli-Orman* şi *Chiresli-Orman.* Inălţimea déluluĭ Ciriagi Iol-Bair este de 150^{m}, se continuă către N. sub numirea de *Sîrt-Iol-Bair,* ce are maximum de înălţime la *Movila-Velichioĭ* 145^{m}, apoĭ prin délul *Curdeli* (înălţimea maximă 132^{m} pe şoséua Ostrov-Cuzgun), din dreptul satuluĭ Coslugea; către N. se numesce *Délul Coslugea* până la Pârjoia, are o înălţime maximă de 139^{m} la *Movila Coslugea;* de la Pârjoia délul se întinde dealungul maluluĭ Dunăriĭ cu numirea de délul *la douĕ movile* şi în fine sub numele de délul *de la Cetate,* se termină la vărsarea Ezeruluĭ Oltina. Lungimea déluluĭ ast-fel descris, de la frontieră până la Dunăre este de 30 km.; panta luĭ este dar de 0^{m},005 pe metru, cu tóte acestea la Dunăre se termină brusc. Acest dél a fost acoperit odinióră cu întinse pădurĭ ale căror urme se maĭ vĕd şi astă-ḑĭ.

Ramificaţiile sale sunt:

a) Délul dincolo de Siliştea, se ramifică din délul de la Cetate şi se întinde către E. d'asupra Satuluĭ-Noŭ, până în ţĕrmul escarpat al Ezeruluĭ Oltina. Lungimea luĭ este de 3½ km., iar înălţimea de 75^{m}.

b) Délul Ceatal-Orman între Pârjóia şi Satul-Noŭ, el formézá legătura între marele dél Coslugea şi continuarea sa către N.-E. numită délurile de la douĕ movile şi de la Cetate. Inălţimea déluluĭ Ceatal-Orman merge de la 100^{m}, şi cobóră lin către E. la Satul-Noŭ.

c) Din dreptul satuluĭ Canlia se ramifică către E. pe la N. satuluĭ Coslugea, délul *Uzum-Bair* ce se prelungesce prin *délul Pietreĭ,* până în ţărmul laculuĭ Oltina. Ele despart valea Almalî-Culac la N. de valea Ghiol-Ceair la S. Lungimea acestuĭ dél este de 5 km. şi pornesce de la cota 132^{m}. *Délul Pietreĭ* de şi are numaĭ 50^{m} înălţime totuşĭ malul Ezeruluĭ este escarpat.

In şoséua Ostrov-Cuzgun se află *movila Almalî-Cula* (cotată 133) a *déluluĭ Curdeli;* de la acéstă movilă se întinde către N. printre valea Almalîkuluĭ la V. şi Derea-Ceair la E. până la satul Coslugea.

d) Délul cu Movila Caragia ca punct cel maĭ 'nalt (149m), cobóră către N. spre Coslugea până la cota 75m. Lângă sat se află punctul numit *Coslugea moară,* ce are o înălţime de 119m.

Movila Velichioĭ aflată la S. satuluĭ Lipniţa, aparţine déluluĭ Sîrt-Iol-Bair, şi are cota 145m, ea domină valea Ciali-Ceair, care desparte délul Sîrt-Iol-Bair de Dermen-Sîrt.

e) De la *movila Almalâcula,* se ramifică din délul Coslugea către N.-V. délul *Canli-Dere,* ce desparte valea Cuiu-Iuk-Uluĭ de valea Cânlia; acest dél merge până în Dunăre, formând un bot 'nalt de 122m între valea Licina şi valea Canlia,a re o lungime de 8 km., din el se ramifică către V:

a') Délul Scorci ce se termină la Galiţa şi desparte valea Cuiu-Iuk-Uluĭ de văile Galiţeĭ şi Scorci, are o lungime de 4 km. şi înălţimea maximă 122m.

b') Délul Taplic la N. satuluĭ Galiţa, are 130m maximum de înălţime, cobóră repede în ţĕrmul N.-E. al laculuĭ Gârliţa; în partea Sudică délul este păduros.

c') Délul Draka terminat la Dunăre, prin *délul Dervent,* ce are 125m înălţime, se întinde printre gârla Dervent ce servesce de scurgerea laculuĭ Oltina (la V.) şi valea Licina (la E.), e acoperit de câte-va făşiĭ de pădure.

Délul Coslugea este tăiat de şoséua Ostrov-Cuzgun, pe care se trece din valea Cuiu-Iuk-Uluĭ în valea Ezeruluĭ Oltina, la Lipniţa.

Pe dél dă în acéstă şosea drumurile carĭ vin din Galiţa, Canlia, Pârjoia, Satul-Noŭ şi Coslugea de la N.; către S. délul este urmat de un drum ce merge peste frontieră (pe care o taie la 1 km. spre E. de piatra No. 11), la Cranova.

11. Trebue menţionat şi délul care *de la Cranova* se îndréptă către N., trece frontiera în Dobrogia pe la pichetul No. 13 şi desparte valea Ceali-Ceair, pe care se află cătunul Velichioĭ (la V.) de valea Satichioĭ-Ceair (la E.). Inălţimea maximă a acestuĭ dél este de 166m la E. de Velichioĭ şi este acoperit cu pădurile *Cara-Aci-Corusu* chiar pe frontieră; în mijlocul aceteĭ pădurĭ se află pichetul No. 13. Imprejurul Velichioiuluĭ se află pădurea *Saia Coru-Orman,* ce se întinde până în valea *Ceali-Ceair.* Acest dél numit *Dermen-Sîrt* are o lungime de la frontieră de 3 km.

IV. *Grupul de délurĭ coprinse între valea Canara Ceair la V. şi valea Beilicu,* numită către S. Derinea-Ceair, Gheren-Ceair şi Enişemli.

Valea Canara-Ceair, care între pietrile fronteriĭ 18—19, intră în Bulgaria, pentru a duce la Cranova, se continuă către S. paralel cu frontiera prin valea Sarp-Orman-Ceair, care în dreptul pichetuluĭ român No. 17 se întâlnesce cu valea Regep-Cuiusu-Ceair ce vine de la Sud din spre Cadichioĭ; la pichetul 17, valea Regep-Cuiusu-Ceair se îndóie brusc către E. spre satul Regep-Cuiusu şi se continuă prin pădurĭ până la *délul Sînîr-Iol-Bair* cu numirea de *Biuiuk-Orman-Culac,* pe o lungime de la frontieră de 4 km. Pe acéstă vale merge drumul Dobromir, Regep-Cuiusu, peste frontieră pe la pichetul 17 la Cranova. Frontiera între piatra No. 13 şi satul Regep-Cuiusu este trasată pe culmea unor délurĭ ramificaţiile estice ale mareluĭ dél:

12. *Uzum-Bair* din Bulgaria; aceste délurĭ sunt:

a) Siran-Culac-Bair, (spre N.-V. de piatra 13).

b) Cara-Peretlik-Artasi şi *c) Aivalik-Bair* către S.-E., despart văile Canara-Ceair şi Sarp-Orman-Ceair (Bulgaria) de valea Ghiuvenli-Ceair ce merge prin Dobrogia pe la satele Ghiuvegea, Parachioĭ şi Calaigi, până aprópe de Regep-Cuiusu. Lungimea acestor 3 délurĭ este de 6 km., înălţimea cea maĭ mare o are Aivalik-Bair de la S. (175m), şi merge descrescând până la 168m către N. Délul Cara-Peretlik-Artasi (la pichetul 16) este acoperit cu *pădurea Chereslik-Orman,* ce se întinde până la Calaigi.

De la piatra No. 13 se întinde către N.-E. spre Parachioĭ:

d) Délul Macmora ('nalt de 168m) acoperit cu petice de pădurĭ, el se continuă către N.-V. printre valea Dermen-Ceair (la V.) şi Ghiuvenli-Ceair (la E.) cu numirea de *Capuschioĭ-Bair* şi cobóră către N. în pantă dulce, până în Balta Iortmac. Pădurea *Buiuk-Orman* îl acoperă în întregime. Lungimea acestuĭ dél de la piatra No. 13 până la balta Iortmac este de 8 km., iar 'nălţimea maximă de 168m la V. de satul Calaigi Drumul de la Velichioĭ la Parachioĭ, urcă délul Capuschioĭ-Bair.

De la satul bulgar Cadichioï, așezat în unghiul eșind ce frontiera face către S. la piatra No. 14, pornesce din Bulgaria valea Techederesi, care după ce înconjóră pe la S. *movila Tuzla-Iuk,* cotată 182, pe care se află piatra 14, intră către N.-E. în Dobrogia la 1½ km. către E. pe la piatra No. 15 și de aci către N. prin satul Techideresi, înconjurat pe la N.-E. de pădurea *Sarpali-Orman.* La piatra 15 converg în valea Techederesi alte 2 văï: una Ardali-Ceair, care vine de la S. din satul bulgar Ardali și cea de a doua valea Tersconduru-Ceair, este urmată de frontieră către E. până la piatra 16, iar de aci se îndóie către S.-E. în Bulgaria către satul Terezkondu. Fie-care din aceste văï este urmată de câte un drum ce converg către Techederesi. Valea Tersconduru desparte pădurosul dél bulgar *Gheci-Orman-Bair* de délul din Dobrogia *Caralmus-Orman.*

De la *movila Tuzla-Iuk* (piatra 14), se întinde către N. délul ce desparte valea satuluï Techederesi, de aceea a Regep-Cuiusu-luï pe o lungime de 5 km., înălțimea luï maximă este de 192^m pe frontieră între pichetul 18 și piatra 14. El e traversat de la N. la S. de drumul Regep-Cuiusu la Techederesi.

Printre valea Tersconduru-Ceair la V. și Caralmus-Uzum-Culac la E., pătrunde din Bulgaria pe la pichetul 21, ramificația Nordică a déluluï 13) *Gheci-Orman-Bair,* ea se numesce *délul Caralmus-Orman,* a căreï înălțime maximă de 210^m se află la N. pichetuluï. Acest dél trimete către N. două ramurï:

a) Echerli-Orman-Bair prelungită prin *Orta-Burun,* represintă ramura Estică pe care văile Iucari-Mahale-Ceair și Caralmus-Uzum-Culac o desparte de délurile *Dermen-Sîrtî* și *Gheorgheni-Orman-Bair* la E., către N. acéstă ramură se cobóră lin în valea Dobromiruluï, care o desparte de délul *Aslama-Sîrtî.*

Către V. aceiașï vale desparte ramura E. de cea de V., representată prin délurile *Uzum-Bair,* ce se întinde pe la N.-V. satuluï Techederesi, până la valea Buiuk-Orman-Culac și către N. délul *Sînîr-Iol-Bair* ce se légă pe la Sudul pădurii *Catana* cu délul *Aivalik-Bair.*

Aceste două ramificațiï sunt traversate de 3 drumurï ce duc din Dobromir către V. la Regep-Cuiusu și Techederesi.

Culmea principală are o înălțime de 200^m. Lungimea de la S.-E.—N.-V. a déluluï Caralmus-Orman este de 2½ km., acea a ramuriï estice de 5 km. pe la V. satuluï Dobromir, iar a ramuriï V. de 6 km.

Prin délul Dobromirul-din-Vale, cotat 200^m, Sînîr-Iol-Bair se légă către N. cu délul *a') Sarî-Iol-Bair,* între care se întinde *pădurea Asadik-Orman.* Délul Sarî-Iol-Bair are o direcție V.-E., între văile Babuci-Culac și Cuiugiuk-Culac la N., Ghiuvenli-Ceair la V., Teche-Chioï-Ceair la S. și Gheren-Ceair la E., ramificațiile sale pórtă diferite numirï:

a") Uzum-Mesea-Sîrtî, e o ramură ce délul trimete către N.-V. în lungul văiï Cuiugiuk-Culac, până la Parachioï. Pădurea *Teugea-Orman* iï acoperă partea luï Sudică.

b") Ramura *Aslama-Sîrtî* este culmea principală ce conține și *délul Dobromirul-din-Vale* cu 200^m altitudine; către E. *c") Sînîr-Bair* face legătură între Sari-Iol-Bair și *d")* délul *Bas-Punar-Sîrtî* la N.; *e") Kiuciuk-Hagi-Sîrtî* la N. satuluï Dobromirul-din-Vale; maï către E. *Mezarlîc-Bair* și în fine paralel cu valea Gheren-Ceair délul *Taili-Sîrtî-Havale-Burun,* alungit de la N. la S.. Lungimea întreguluï dél Sarî-Iol-Bair este de 12 km. între valea Ghiuvenli la V. și Gheren-Ceair la E. Inălțimea maximă de 200^m la *punctul Dobromirul-din-Vale,* cobóră în pantă dulce până la cota 150^m în văile ce'l înconjóră. Pe o parte din culmea luï merge șoséua Lipnița, Ghiuvegea, Parachioï, Techechioï, Enișemli.

Prin *Sînîr-Bair* se face legătura acestuï dél cu *b') Bașpunar-Sîrtî* la punctul Calaigi cotat 196^m. Délul Bașpunar-Sîrtî se întinde de la V. la E., între văile Ghiuvenli (la V.) și Gheren-Ceair saŭ între Parachioï și Bazarghian. Lungimea luï este de 10 km., iar înălțimea maximă o are în punctul Calaigi, 196^m, cobóră către E. fórte lin pe la punctul *Bazarghian* cotat 187^m, până la satul Bazarghian. Către E. e acoperit cu *pădurea Cojocarul,* la N. de care se légă cu *délul Distrail* la punctul cotat 167.

Délul Bașpunar-Sîrtî trimete către N. între văile Cisme-Culac (satul Caranlîc) și valea satuluï Ciucur-Chioï, *a") délul Arpalik* a căreï înălțime maximă e de 143^m, cobóră către N. în valea Derinea.

Délul Distrail continuă către N. délul Başpunar-Sîrtî. Acest dél cu o înălţime maximă de 172^{m} trimete două ramurĭ către N., despărţite între ele prin valea Beilic-Ceair:

Ramura Estică pórtă numirea de *b") Ceatal-Orman,* peste care trece şoséua Ostrov-Cuzgun, de unde începe a se numi către N. *Délul Hasan-Orman,* ce are maximum de înălţime la punctul *Caranlîc* cotat 136^{m}, cobóră către N.-E. până la comuna Beilic în pantă fórte dulce şi desparte valea Beilic la V. numită şi Curu-Orman, de valea Derinea (la E.).

Ramura de la Vestul văiĭ Beilicul se întinde pe la N. comuniĭ Ghiuvegea între acéstă comună şi Curu-Orman sub numele de *c") Mezarlîk-Bair,* are o înălţime de 143^{m}, pădurea *Muzaisi-Orman* îĭ acoperă partea Sudică; acest dél se întinde către N.-V. pe la *pădurea Duan-Chioĭ-Orman,* desparte valea bălţiĭ Iortmac de valea Câsla-Punar şi Ghenciu, iar la movila *Iortmac* cotată 140^{m} la S. satuluĭ Câsla, se întinde către N. de-alungul ţĕrmuluĭ Estic al laculuĭ Oltina la V. şi valea Curu-Orman la E., cu numirile de *délul deasupra Câsleĭ* cu înălţime de 147^{m} la *Movila Stanciu,* apoĭ délul *de la Merkez* cu *Movila Epuraş* (143^{m}), în comuna Oltina se légă la *Movila Oltina* (132^{m}) cu *délul Ciacal,* în fine, ramura ce limitéză albia Dunăreĭ numită *délul Macuc* (înalt de 140^{m}) la punctul Oltina, *délul Calburgina* (cu movila *Calburgina,* 126^{m}), iar prin délul *Tuna-Orman* se termină între Dunăre şi lacul Mârleanul.

Lungimea ramureĭ Estice este de 10 km., iar a celeĭ de V. de 24 km.

Maĭ face parte din grupul délurilor dintre Canara-Ceair şi Enişemli-Ceair, încă unele ramificaţiunĭ nordice ale délurilor bulgare, care 'şĭ găsesc sfârşitul în partea sudică a Dobrogieĭ, ast-fel:

14. *Dermen Sârtî* la E. văiĭ Caralmus-Uzum-Culac la E. de piatra 17; el se termină în formă ascuţită la S. satuluĭ Dobromir din dél; are o lungime în Dobrogia numaĭ de 2½ km. iar înălţimea de 175^{m}.

15. Ceva maĭ lung este délul *Irasli-Bair,* care către N. pórtă numirea de *Techechioĭ-Bair* şi în fine *Sitma-Bair;* el se întinde de la S. la N., desparte valea Iucari-Mahale-Ceair (la V) a comuniĭ Dobromir, de valea Macmedi-Culac (la E) a satuluĭ Techechioĭ; către N. se sfîrşesce în valea Teche-chioĭ, care 'l desparte de Mezarlîk-Bair. Lungimea întreguluĭ dél de la frontieră până în valea Techechioĭ este de 7 km., iar înălţimea maximă de 196^{m}, ramura ce trimete la V., între Dobromirul din vale şi cel din dél este pădurósă şi se numesce *Gheorgheni-Orman-Bair,* ţărmuresce la E. valea Iucarĭ-Mahale-Ceair.

16. Ca ultim dél pe frontieră în porţiunea ce ne preocupă, este cel coprins între valea Macmedi-Culac la V., Gheren-Ceair şi valea Enişemli la E, adică între Techechioĭ la V., Enişemli şi Azarlîk la E, se numesce *Délul Azarlîk,* are maximul înălţimeĭ la *punctul Azarlîk* II, 186^{m}, (la V. comuniĭ cu acest nume) cobóră lin către N. la confluenţa văilor Teche-Chioĭ-Ceair cu Gheren-Ceair la *Giumna-Cismea.* Délul e tăiat pe la N. de şoséua Techechioĭ-Enişemli pe la punctul Azarlîk I, cotat 171^{m}. Lungimea déluluĭ Azarlik este de 5½ km.

V. *Grupul de délurĭ coprins între valea Beilicul şi valea Urluia.*

Cum acéstă vale în partea sudică taie frontiera în 3 puncte, vom sub-divide masivul deluros în 4 secţiunĭ, după cum sunt şi văile între care sunt coprinse.

a) Délurile de pe frontieră coprinse între Cerkez-Chioĭ la răsărit şi valea Armutlia la apus, acest grup este format de ramificaţiile Nordice ale unuĭ singur dél.

17. *Délul Docuzacĭ,* ce se întinde de la V. (Armutlia) către E. (Cerchez-Chioĭ) paralel cu frontiera; el este tăiat în două părţĭ aprópe egale de la N. la S., prin valea Docuzacĭ. In general înălţimea acestuĭ dél este coprinsă între 190—200^{m}, iar lungimea de aprópe 10 km.; ramura de E. ce acest dél trimete către N., şi care desparte valea Docuzacĭ de văile Sarapcea, Calfa şi Cerchez-Chioĭ se numesce *a) Délul Moriĭ,* cobóră încet către N. spre satul Cialmargea, unde se termină prin délul *Malcocĭ-Mezarlîk.*

Inălţimea maximă a acestuĭ dél este de 193^{m} între Calfa-Chioĭ şi Docuzacĭ, pe unde trece drumul ce unesce aceste două sate. Lungimea sa de la frontieră este de 10 km.

Ramura apusană ce délul Docuzacĭ trimete către N., între valea Docuzacĭ şi Armutlia se numesce *b) délul Demircea* şi se termină către N. V. în valea Demircea la satul cu acelaş nume; înălţimea luĭ este coprinsă între 193—171^{m}.

b) Délurile de pe frontieră între valea Armutlia și Hairam-Kioĭ.

18. *Délul Hairam-chioĭ,* care se întinde de la N.-V—S.-E în lungul frontiereĭ trasată chiar pe culmea acestuĭ dél, are înălţimea maximă de 196^m la S. V. de comuna Hairamchioĭ, el trimete o ramură acoperită în parte cu pădurĭ către N. E., numită *a) Coroclîk-Bair* ce se termină la E. de Hairamchioĭ prin înălţimĭ de 137^m. Lungimea déluluĭ Hairamchioĭ este de 7 km., înălţimea pe frontieră rĕmâne aprópe aceeașĭ, numaĭ către E. cobóră ușor în valea Armutlia și Demircea.

c) Délurile coprinse între văile Sevendiculuĭ, Skenderuluĭ, Demircea la E., Hairamchioĭ la S., Iarâm-Culac la N. și frontiera coprinsă între piatra 19 și valea Hairamchioĭ la V.

19. Din délul *Acciașlâc,* ce merge prin Bulgaria paralel cu frontiera de la N. V-S. E., între satul Hasancea (Bulgaria) și valea Hairamchioĭ, se ramifică la punctul Calaigi, cotat 195^m, unde se află și piatra 21, către E. *a) délul Calaigi,* care ţărmuresce la S. valea Hairamchioĭ până la confluenţa eĭ cu Demircea. Din acest dél se întinde către N. V. în lungul frontiereĭ *a') délul Tiulia-Babalâc,* a căruĭ înălţime de 195^m la movila *Iarâm-Iuk* este egală cu acea a Calaigiuluĭ; ramificaţiile acestuĭ dél se întind către N. spre satul Sevendic *purtând numele satuluĭ* și desparte valea Cogea-Ceair de valea Sevendiculuĭ, o ramură desparte valea Iarâm-Culac de valea Cogea-Ceair.

d) Délurile carĭ despart valea Beilicul de valea Urluia.

20. *Délul Ghiol-Punar* se întinde în forma unuĭ arc de cerc de la S. V. către N. E. între Azarlâk, Enișemli (valea Enișemli) și Nargilar (valea Urluia numită aci Ghiol-Punar). Maximum de înălţime a acestuĭ dél este la punctul *Iarâm-Bașa* 196^m, unde se află și piatra No. 19; către N. descresce, ast-fel la *punctul Câzâlmâ* este 192^m (la E. de Enișemli) la *Dermen-Iuiuk* 187^m (la N. de Enișemli), iar la *Eșil-Iuiuk* (spre V. de satul Ghiolpunar) 183^m, cobóră către E. între Nargilar și Ghiolpunar până la 100^m. Lungimea acestuĭ dél este de 7 km. Pădurea *Suleĭ-Orman* acoperă valea ce pornesce de la piatra 19 către V., spre Azarlîk. Către S. E., acest dél trimete ramura *a) Cora-Peletli,* iar spre N. V. ramura *b) Ghiol-Ghelic-Bair* ce se întinde până la N. de satul Nastradin, despărţind valea acestuĭ sat de valea Gheren-Ceair; ea are la punctul *Dermen-Iuiuk* înălţimea de 187^m, cobóră până la cota 150^m către N. V.

Ramura principală ce délul Ghiol-Punar trimete către N. este *c)* délul *Mulver-Acceuci,* care pornesce de la punctul *Esil-Iuiuk* (cotat 183^m). Acest dél se întinde către N. pe la *Movila Ismail-Iuk* (cotată 184) prin pădurea *Ceatal-Orman,* pe la movila *Buiuiciŭ* (cotată 183); de la punctul cotat 181, așezat pe șoséua Cuzgun-Medgidia délul către N. se numesce *Echiĭ-Iuiuk-Alceac,* iar la E. de satul Bak-cuiusu se continuă către N.-V. cu numirea de délul *Chior-Cuiusu,* de la Aliman se numesce *délul Mârleanu* și în fine de la comuna Mârleanu, *délul Zbreia* ţărmuresce albia fluviuluĭ prin douĕ ramificaţiunĭ *Măgura Drăgaiciĭ* (cotată 106^m) la V. și *Movila Comora* (cotată 115^m) la E., se termină în faţa ostrovuluĭ Hozun-Ada.

Pe clina apusană a acestuĭ dél sunt așezate satele Bazarghian, Cara-amat, Cuzgun (comună Urbană), Demircea, Bak-cuiusu și Mârleanu, iar pe cea resăriteană Kerim-Cuiusu, Urluia, Polukcĭ și Aliman.

Lungimea totală a acesteĭ ramurĭ de la punctul Esil-Iuiuk până la Dunăre este de 25 km., din care jumătate acoperită cu pădurea *Ceatal-Orman,* ce se întinde între Cara-amat și Urluia către N. până la Bak-cuiusu și Polukci. Panta generală de la S. la N. este de 0^m,003 pe metru.

Ramurile ce acest dél trimite către V., sunt:

a') Délul Cara-amat Bair, desparte valea Nastradin și Gheren-Ceair la S., de valea Migeleti și Düdütlük-Cuci-ciu-alcea la N., se întinde până la satul Bazarghian în valea Derinea-Ceair. Maximum de înălţime îl are în punctul *Tașlî-Iuiuk,* 178^m (la N. Satuluĭ Nastradin).

b') Délul Cuzgun desparte văile Migeleti și Düdütlüc-Cuci-ciu-alcea la S. de Ceair-Orman și Iort-Culac la N.; délul lasă către N. satul Cara-amat, se îndréptă spre N.-V. până la comuna urbană Cuzgun. Are maximum de înălţime 188^m între Cara-amat și Cuzgun.

c') Délul Caraula între Cuzgun la S. și Demircea la N., se întinde către V. în formă

de triunghiŭ mărginit de văile Derinea la S.-V., Beilicul la N.-V., valea Demirceĭ la N. Are cea maĭ mare înălţime 173ᵐ la *punctul Caraula* spre V. de Cuzgun şi Demircea.

d') Délul Demircea se întinde către N.-V între Cuzgun şi Bak-cuiusu, desparte valea Demircea de văile Bak-cuiusu şi Mârleanu; acest dél ţărmuresce la S.-E. lacul Mârleanul şi mica baltă Beilicul. Inălţimea scade de la 181ᵐ până la 126ᵐ în apropierea laculuĭ, către care cobóră în pantă dulce.

e') Délul Chior-cuiusu desparte valea Bak-cuiusu de valea Orman, el se sfârşesce către V. în valea Mârleanu, care îl desparte de *délul Demirceĭ.*

Intre valea satuluĭ Mârleanu şi valea ce se deschide la Dunăre, Carasan, se află *Măgura Drăgaiciĭ* cu o înălţime de 108ᵐ, cobóră în pante repeḑĭ în tóte direcţiunile afară de S.-E., unde se légă cu *délul Zbreia.*

Ramificaţiile Estice sunt:

f') Délul Curualceac-Bair, care desparte valea Cuuiu-Culac de valea satelor Nargilar şi Kerim-Cuiusu (în general Urluia), se întinde către N. până la satul Urluia, unde cobóră în pante dulcĭ. Inălţimea maximă este de 150ᵐ.

g') Délul Caraaci-Alcea desparte valea Nastradin-Culac de Cara-Cialik-Culac, cobóră lin către N.-E în valea Baldarnac-Ceair către ruinele satuluĭ Dedebali.

Din pădurea de la E. satuluĭ Bak-cuiusu, se îndréptă de la S.-V. către N.-E printre văile Polukci la E. şi Tiutiuluk-Ceair la V:

h') Délul Uzun-Culac-Bair, care către N. se numesce *délul Polukci.* Pădurea *Iasi-Orman* îl acoperă; acest dél cobóră uşor către N. în balta Şarpu la S. de satul Aliman.

Ultima ramificaţie *i') délul Catiţa,* se întinde de la S.-V către N.-E. între satul Aliman la S. şi valea Catiţa la N., cobóră lin în ţărmul Vestic al laculuĭ Vederosa, iar către N.-V. *movila Comora* forméză un promontoriu între Dunăre şi lac.

Drumurile ce urcă aceste délurĭ, pentru a pune în comunicaţie satele din valea Beilicul cu acele din valea Urluia sunt:

Enişemli-Ghiolpunar.
Enişemli-Nargilar şi Kerim-cuiusu.
Nastradin-Kerim-cuiusu.
Nastradin-Urluia.
Bazarghian-Cara-amat-Urluia.
Şoséua Cuzgun-Medgidia.
Cuzgun şi Demircea la Bak-cuiusu-Polukci.
Mârleanu-Aliman şi
Mârleanu-Raşova.

Din studiul hipsometric al Suduluĭ Dobrogieĭ am văzut, că în partea S.-E. coprinsă între valea Urluia până la trecerea eĭ peste frontieră, prin secundara sa vale Cerchez-Kioĭ la V., Dunărea şi valea Carasu la N., Marea Négră la E. şi frontiera la S., diferitele ramificaţiunĭ ale délurilor ce vin din Bulgaria, nu urméză către N. fără întrerupere, aşa cum s'a văzut în partea până acum studiată, ci sunt curmate pe la jumătatea lor de o vale fórte mare, Borungea.

Pe de altă parte, dacă am ţine sémă de linia de despărţire a apelor, am vedea că pe versantul pontic, terenul nu ne înfăţişéză nisce délurĭ continue, ci maĭ mult o serie de movile, unele legate aparent între ele, iar altele fără nicĭ o legătură, cele maĭ multe din aceste movile sunt artificiale.

Aşa este tot litoralul Măriĭ între Constanţa şi Mangalia.

Pentru studiul raţional al terenuluĭ din Sud-Estul Dobrogieĭ şi ţinênd sémă de consideraţiunile hipsometrice, l'am impărţit pentru orografie în treĭ:

VI. *Partea coprinsă între frontieră şi curmătura Borungea;*

VII. *Délurile de la N. curmăturiĭ Borungea până la Dunăre şi Carasu,* şi

VIII. *Versantul Pontic de la linia despărţitóre a apelor până la ţérmul Măriĭ.*

VI. *Délurile de la Sudul văiĭ Borungea* sunt ramificaţiunile Nordice ale Balcanuluĭ; ele se continuă către N. de acéstă vale spre Dunăre şi valea Carasu.

Intre valea Demircea, Schender şi Sevendic la V., valea prelungită Derechioĭ, Câsleĭ-Alibeĭ-chioĭ şi Afighinea, se întinde o culme de dél care începênd de la frontieră:

21. *Délul Derechioĭ,* ce trece peste frontieră înconjurând piatra No. 26; are maximum de înălţime la punctul *Bali-Iuk* 182^m; către N. E. acest dél se continuă prin *Bair-Iuiuk.*

Aceste douĕ délurĭ se prelungesc către N. V., despărţind cele douĕ văĭ Demircea de Afighinea prin *a) délul Alibichioĭ* la E, *b) Bair Mezarlîk* şi *c) Mamuzlî-Bair* la V. Inălţimea lor este de 187^m la E. de satul Cerkezchioĭ şi cobóră în pantă dulce către E. şi V. până la cota 150^m, în văile Calfa-Chioi şi Cerkez-Chioi la V., Câşla, Alibei-Chioi şi Derechioĭ la E. Către N, délul se numesce *Sarâ-Bair* cu o ramură vestică, *d) Mezarlîk-Bair* pe lângă satul Calfa-Chioi, *e) Coru-Bair* 'nalt de 168^m desparte valea Sarapcea de Afighinea. *Coru-Bair* la punctul *Taşlî-Iuiuk* (cotat 178^m) se bifurcă prin valea Crâcic-Ceair; ramura Vestică, se numesce *a') délul Schender,* desparte valea Schender la V. de Crâcic-Ceair la E., el se termină în valea Borungea prin *Turla-Bair* şi *Cara-Pelielir,* ce cobor până la cota 50^m cu o pantă fórte lină către N.

b') Ramura Estică se numesce *délul Bairam-dede,* desparte valea Crâcic-Ceair la V. de Afighinea la E. Maximum săŭ de înălţime este de 180^m la *Cogea-Iuiuk,* cobóră până la 176^m la *Movila Cialâ-Perde,* de unde începe a se numi *délul Cialâ-Perde* şi în fine prin douĕ délurĭ, unul către V. *a") Turla-Mezarlâk-Bair,* cel d'al doilea către E, *b") Cisme-Bair* cu *délul Topasler,* se termină între satele Borungea şi Bekter.

Lungimea întregeĭ ramificaţiunĭ de la frontieră până la valea Borungea este de 30 km. panta este de apróре 0^m,003 pe metru.

Drumurile carĭ urc culmea aceste ramurĭ sunt: drumul Schender-Bairam-dede, drumurile Demircea şi Cial-Margea la Bairam-dede, Cial-Margea la Cazâlmurat, Calfa-Chioi la Kazîl-Murat, Mamuzli-Cavaclar, Cerkez-Chioĭ şi Derechioĭ la Caraomer.

22. *Délurile Caraomer* şi *Alibi-Chioi* continuă către N.-E. ramificaţiile Balcanuluĭ. Aceste délurĭ trimet către N:

a) Délul Mezarlîk ce desparte valea Afighinea la V. de Merdeven-Ceair la E. In dreptul satuluĭ Baş-Punar primesce *numele satuluĭ* şi se termină la Bekter. *Délul Başpunar* trimete către N.-E. ramura *a') Bairam-dede-Bair* între satele Terzi-Veli şi Kazâl-Murat.

Délurile Caraomer şi *Alibichioĭ* vin de peste frontieră. Ele aŭ o lungime de 9 km., iar de la ruinele satuluĭ Alibichioĭ începe a se numi *Délul Mezarlîk;* până la valea Borungea are o lungime de 17 km. şi cobóră în pantă fórte dulce către N. La Kazâl-Murat, converg drumurile ce urcă culmea acesteĭ ramurĭ, maĭ însemnat este drumul Bairam-dede la Ghiuvenli. Ca înălţime maximă este *punctul Kazâl-Murat* 165^m. Acéstă ramură de délurĭ se maĭ numesce şi *Ghiuvenli-Bair.*

b) Délul Merdevenli-Bair desparte valea Merdeven-Ceair de Mangaci-Ceair. Are maximum de înălţime 141^m, între Cavalclar şi Kazâl-Murat. Acest dél este ramificaţia Estică a celuĭ precedent.

Délul Caraomer a căruia înălţime la frontieră este de 180^m, descresee cu cât înaintézâ către N.-E., ast-fel că la N. de comuna Caraomer găsim înălţimea de 152^m la punctul *Ghiuvenli II,* iar maĭ către Est la *Délul Cara-Iuiuk,* 131^m, la Azaplar 120^m; panta sub care cobóră este dar de 0^m,003 pe metru; lungimea luĭ de la frontieră (pichetul 35) până la Azaplar fiind de 20 km.

Din délul Cara-Iuiuk se întinde către N.-V. între *Mangaci-Ceair* la V. şi *Buiuk-Dere* la E. *c) délul Bair-Carasuluk,* din care se ramifică, către N.-V. ramura *a') Culac-Bair* între Mangacĭ (la V.) şi Sofular (la E.); către N.-E, ramura *b') Dichil-Tasî* între Casâkci şi Enghez. Délul Carasuluk are 15 km. lungime şi cobóră de la S. la N. de la cota 130^m până la 100^m. Culmea acestuĭ dél este urcată de drumul Ghiuvenli-Mustafacâ la Azaplar. Intre Azaplar şi Carachioĭ, délul Caraomer se continuă prin *d) Arta-Burum,* care la punctul *Iasi-Iuk* are 117^m înălţime; ramificaţia ce acest dél trimete către N.-V. desparte valea Buiuk-Dere şi Enghez de valea Kiivan-Alceak şi Cealik-Cum-Ceair.

Acéstă ramură se numesce *a') délul Tatar-Bair* şi *b') Edilchioi-Tepe* la N.; pe clina sa apusană sunt satele: Mustafacâ, Erebiler, Enghez, Casâkci, Sofular; pe cea răsăritén㠺 Carachioĭ, Amzacea şi Edilchioi. Acest dél se termină la Ciobanisa, Agemler şi Osmancea la N.

Lungimea délului este de 13 km., iar înălţimea maximă de 125ᵐ la *Ciatal-Iuk.*

c') Délul Cogea-Sârti-Bair represintă ultima ramificaţie răsăritén㠹 délului Arta-Burum spre E. de satul Carachioĭ. Inălţimea sa este de 100ᵐ şi trimet către N.-V. *a'') délul Amzacea* ce desparte valea Kiivan-Alceac de Sânâr-Dere şi Amzacea-Dere. Pe culmea déluluĭ trece drumul Medgidie-Mangalia între Amzacea şi Gheringik.

VII. *La Nordul văiĭ Borungea,* terenul se înfăţişază ca un platoŭ întins până în valea Carasuluĭ, tăiat de la N.-V. către S.-E. de treĭ văĭ marĭ: Diordumgi-Orman, Caramancea şi Peştera.

Centrul acestuĭ platoŭ, cu înclinare de la V. la E., este ocupat de douĕ sate importante: Büiuk-Biulbiul şi Copadin, 2 puncte de încrucişare a drumurilor carĭ radiază de la Medgidia către Bairam-dede (S.-V.) şi Mangalia (S.-E.). *Câmpiile Nalciac* şi *Sulma-Patlagean* dintre Copadin şi Büiuk-Biulbiul represintă partea cea maĭ plană a acestuĭ platoŭ.

Délurile carĭ despart cele 3 văĭ principale carĭ se deschid spre Dunăre sunt:

Intre valea Urluia la V., Enigea (Muuruazliki) şi Kiosceler la Est:

23. La N. satuluĭ Borungea se întinde *délul Mezarlîk-Borungea-Bair* cu o înălţime de 164ᵐ, la movila *Borungea* îşĭ trimete ramificaţiunile sale în patru direcţiĭ: *a)* Către E. *Ceşme-Bair* între Ceşme-Culac la N., valea Urluia la V. şi Borungea la S., acéstă ramură silesce valea Urluia a descrie la satul Ghiol-Punar un arc către V.; pantele sale sunt acoperite cu pădurĭ; către S. *b) Havale-Canara-Bair* pe la V. de satul Borungea; el este o prelungire a ramificaţiciĭ sudice *Tusla-Bair.* Pantele sale răsăritene sunt acoperite cu pădurea *Borungea* ce se întinde până în sat. Către E. ramura *c) Muuruazliki-Bair,* continuă către E. şirul de délurĭ carĭ formézá pantele apusene ale platouluĭ de la Nalciac; către N. este ramura principală, care prin *a) Curu-Giugiuk-Bair* se légă cu *Adam-Clisetarîfî-Bair,* dél ce are 150ᵐ înălţime, se întinde între Adam-Clise (la V.) şi Enige (la E.). Aci ramura se bifurcă în ramura Estică între văile Enige-Alceak şi Curu-Cula (la V.), Diordiungi-Orman şi Arabagi (la E.). Acésta ramură pórtă numirea de *a'') Coru-Bair, Giatri-Bair* şi în fine délul *Arabagi* acoperit cu pădurĭ şi tăiat de şoséua Cuzgun-Medgidia. Inălţimea ramureĭ estice cobóră de la 150ᵐ la 136ᵐ până la 100ᵐ şi se termină la satul Arabagi. *b'')* Ramura Vestică pornesce din dreptul satuluĭ Adam-Clise *al căruĭ nume pórtă,* trece pe la monumentul făcut cunoscut lumiĭ aḑĭ de eruditul nostru archeolog, D-l Gr. G. Tocilescu, aci are înălţimea de 158ᵐ.

Ajunsă la satul Iusufunar, împrumută *numele satuluĭ,* cobóră la 156ᵐ înălţime, este traversată de şoséua Cuzgun-Medgidia; spre N. de Talaşman se numesce *Talaşman-Bair* ce are 155ᵐ înălţime afară de movila isolată *Talaşman,* unde înălţimea se ridică la 173ᵐ. Către N. de movila Talaşman, délul desparte apele laculuĭ Vederosa de acele ale Baciuluĭ, *délul Diuc* ţărmuresce pe cel d'întâiŭ la E., iar délul păduros *Mustana* pe cel d'al doilea la V., ele se unesc la movila *Vlahchioĭ* (cotată 155ᵐ), de unde se continuă către N. prin délul *Germeli* până în lacul Vederosa. Ramura Estică e lungă de 12 km., pe când cea de Apus de 20 km. Pe culmea acesteĭ din urmă ramurĭ merge drumul Vlahchioĭ-Talaşman-Adam-Clise-Borungea, iar pe cea de E., drumul de la Arabagi la Borungea.

Délul *Muuruazliki-Bair,* continuă către E. după cum am vĕḑut, délul Borungea pe care 'l légă cu:

b') Délul Kiosseler, acest dél se întinde la N. satuluĭ cu acelaş nume, către N. şi desparte valea Enigea la V. de Buiuceral-Ceair şi Cinghinea-Orman-Ceair la E. Inălţimea déluluĭ la S. este de 158ᵐ la punctul *Suat-Iuk,* de 159ᵐ la *Movila Cherneĭ* şi de 156ᵐ la punctul *Kiosseler,* ramura *a'') Erghinanlîk* o trimete către N.-E., iar *b'') Chior-Cu-Bair* către N.; ea se continuă pe la E. satuluĭ Enigea şi se termină în valea Diordiungi-Orman, *c') Délul Iomer-Bei-Iutlu* continuă către E. culmea de délurĭ de la N. văiĭ Borungea între Kiosseler şi Caugagi; din el se ramifică la S. *a'') Kiuciuk-Cesme-Bair* către satul Kiosseler, *b'') Kezlen-Sîrtî* spre Carabacâ, *c'') Canen-Gurse* spre Caugagi.

Inălţimea déluluĭ *Iomer-Beĭ-Iutlu,* este de 150^m, cobóră către S. până la cota 100^m, iar către E. în pantă maĭ dulce spre punctul *Copadin-Vest* (135^m cotat). Spre N. şi paralel cu Iomer-Bei-Iutlu se întinde délul puţin pronunţat *d') Sarî-Iuk-Bair,* care trimete către N. ramificaţiile ce despart între ele secundarele văiĭ Diordungi-Orman, acestea sunt: între valea Cinghinea-Orman-Ceair la V. şi Iasi-Ceair la E., délul *a'') Suşustarîfî-Bair,* care în dreptul satuluĭ Cokargea se numesce *Dikilitas-Bair-Sîrtî* şi în fine *Délul Diordingi-Orman.* Maximum de înălţime a acesteĭ ramurĭ este de 142^m la Movila *Cokargea;* din Suşustarîfî-Bair se ramifică către N.-V. *a''') Cinghinea-Orman-Bair,* ce desparte valea Cinghinea-Orman-Ceair de Ceatîrîk-Ceair.

Intre valea Iasî-Ceair (la V) şi Curt-Culac (la E.) se întinde délul *e') Orta-Burun-Bair,* care către N. se îndóie pentru a înconjura valea satuluĭ Cokargea, şi pórtă numirea de *Buiuk-Mezarlîk-Bair.*

Intre valea Curt-Culac şi acea a satuluĭ Caceamac se întind două délurĭ: *f') Caceamac-Orman-Bair* la V. şi *Iutluk-Bair* la E. Aŭ maximul de înălţime la movila *Cogea-Iuk* 147^m.

Spre N. de satul Caceamac, *g') délul Cara-dede-Bair* formézá pantele Nordice ale platouluĭ Nalciac.

Délul Cara-dede-Bair, desparte două văĭ principale: Diordumgi-Ceair de valea Peşteriĭ; înălţimea luĭ este de 147^m maximum, iar direcţia de la S.-E. către N.-V.; o ramură a acestuĭ dél numită la movila Idriţa *a'') Merea-Bair-Cara-Iuiuk,* se întinde către N. până la satul Idris-Cuiusu.

La Movila Idriţa, délul Cara-dede-Bair se bifurcă: ramura de N.-V. între văile Diordumgi şi Caramancea, iar cea N.-E. între Caramancea şi Valea Peşteriĭ.

b'') Ramura de N.-V. se numesce *délul Caramancea,* este urcat de şoséua Cuzgun-Medgidia, unde are maximum de înălţime 148^m la *Piribei-Iuiuk,* acest dél desparte valea principală a Caramanceĭ (la E.) de secundara acesteia Uzum-Ceair saŭ Kior-Curu-Ceair; înălţimea luĭ cobóră la 133^m, 100^m până la 50^m.

c'') Către N.-V., *Délul Piribeĭ* desparte valea Diordumgi-Orman de secundara sa Cesme-Culac şi Calfa, acest dél se întinde de la ruinele Sapunar, unde înălţimea luĭ este de 148^m, până la cota 100 la confluenţa văilor.

h') Délul Canlî (151^m) continuă către N.-V. culmea déluluĭ principal, din el se ramifică spre N. *a'') Kireslik-Bair,* între văile Kireslik-Culac şi Kior-Curu-Ceair.

La N. satuluĭ Mulciova, *i') délul Cisme* în loc de a micşora în înălţime, din contra are la punctul *Mulciova-Ianâr-Iuiuk* 164^m înălţime. Pe aci îl taie şoséua Cuzgun-Medgidia.

Délul Cesme se ramifică spre N. în délul păduros numit *a'') Ciocan* pe la satul Arabagi şi de-alungul ţĕrmuluĭ Estic al lacului Baciŭ, se numesce *délul Baciuluĭ,* o ramură din *Movila Arnăutuluĭ* (cotată 137^m), ţărmuresce la V. valea Ciairu-din-mijloc până la Rasova, ea se numesce *b'') délul Malagenilor* (133^m). Délurile Ciocan, Baciul şi Malagenilor despart valea Diordumgi de valea Ciocanuluĭ, care spre N. se numesce Ceairu-din-mijloc.

Ramura N.-E. a déluluĭ Cesme se numesce *c'') délul Mamele şi Jocuj-Bair,* are 158^m înălţime şi trimete către N. două ramurĭ: *a''') délul Grindu-Mare* între valea Ceairu-din-mijloc şi valea Saianadoice; *b''') délul Ormanul-Lung* şi *Délul-Mare* ce se întind de la movila *Săpata* (cotată 154^m) până la Dunăre la Rasova. Aceste două din urmă délurĭ despart valea Saianadoice (la V.) de Caramancea (la E.). *d'')* Ramura de E. între Caramancea şi Peştera se numesce *délul Peştera,* este tăiat de şoséua Cuzgun-Medgidia; acest dél ţărmuresce la V. lacul Cochirlenĭ sub numirea de *Geam-Paşa.* Délul Peştera cobóră către N.-V. în pantă fórte lină până aprópe de Dunăre, unde se termină printr'o serie de movile isolate una de alta.

D'asupra satuluĭ Copadin, *j') délul Copadin* formézá pantele meridionale ale platouluĭ Nalciac. Délul Copadin are 134^m înălţime, el înconjură pe la E. ca un arc de cerc satul şi cresce în înălţime către S., unde se prelungesce prin délul *Arabi-Alciala* între văile Besaul la V. şi Arabi-Alciala la E. Inălţimea acestuĭ din urmă este 137^m la *punctul Copadin.*

k') Intre Copadin şi Küciuk-Biulbiul se întinde délul *Bair-Biulbiul-Küciuk* cu înălţimea de 130^m la punctul *Küciuk-Biulbiul.* El trimite către S. *Bair-Ciobanisa* până la satul

Ciobanisa, iar între acesta și Sofular, délul *Kedreanu, l') către S.-V. délul Arabi Iuk-Bair* (137^{m} la movila *Arabi-Iuiuk)* prelungit sub numele de *Uzun-Bair* (130^{m} la *Caugagĭ* E.) *Cara-Oba-Bair* (123^{m}), *Sîrtî-Caia-Bair* (107^{m}) și *Cabula-Bair* (103^{m}) se termină în valea Borungea la satele Caugagi, Besaul și Merdevenli-Punar.

m') La N. de platoul Nalciac, *délul Tanai-Teiubesi* se întinde până la satul Mamut-Cuiusu; el desparte valea Cesme-Culac (la V.) de valea Derin-Alceac (la E.).

n') Délurile *Caradede-Bair, Acargea-Bair* (înălțime 155^{m} la *Acargea-Iuk), Ciacal-Bair* și *Peștera-Bair* se prelungesc de la S.-E. către N.-V. și despart văile Peștera, Chioi-Deresi, și Derin-Alceac (la V.) de văile Cazalgik-Dere, Ciacal-Dere, Akargea-Dere, Dautlar-Büiuk-Dere și Dikili-Tas-Dere (la E.) Acest dél se termină la gura Peșteriĭ, la satul noŭ format Peștera.

o') Délul *Beĭ-Aslan-Bair* (înalțime 127^{m} la movila *Küciuk-Biulbiul-Nord)*, desparte văile secundare Dikili-Tasdere (la V.) de Bei-Aslan-Culac-Dautlar. Délul Bei-Aslan-Bair se prelungesce către N.-V. sub numele de *Acargea-Bair*, despărțind văile Ciacal-Dere, Acargea-Dere, Dautlar-Buiuk-dere și Bei-Aslan Culac-Dautlar (la V.) de văile Perdea-Dere, Vaivasin-dere, Dautlar-Dere și Odagi-Culac. Acest dél se întinde până la confluența celor două văĭ Ciacal-Dere și Perdca-Dere.

p') Intre satele Küciuk-Biulbiul și Rosian, délul *Orcen-Bair* desparte platoul Nalciac de *Șulma-Patlagian.*

La N.-V. de Büiuk-Biulbiul se întinde *q')* délul *Büiuk-Biulbiul-Bair,* care se légă către N. cu délul de la *Murfat* (înalt 129^{m}).

a") Ramura *Orcen-Mezarlîk* prelungită către N.-V. cu *Odagi-Bair* (înalt 127^{m} la *Idris-Kernos),* desparte văile Dautlar-Dere și Odagĭ-Culac la V. de văile Buiuk-Dere și Seid-Kurt-Culac (la E.).

Din délul de la Murfat pornesc către N.-V. două ramurĭ:

b") Délul Carachioĭ-Bair (înalt de 127^{m} la *Ciatal-Tepe)* prelungit prin *Vaivasin-Bair*, desparte valea Vaivasin (la S.) de Ikiugi-Medgidie-Dere la N.

c") Ramura cea maĭ lungă desparte valea Peșteriĭ de valea Carasu. Acéstă ramură pornesce maĭ întâĭ către N. până la satul Ende-Carachioĭ (înalțimea de 132^{m} la *Endek-Tepe* și 131^{m} la *Cara-Tepe),* aci trimete către N.-E. délul *Caraacic-Bair* între valea Carasu și Cara-Suluc-derea, are 98^{m} înalțime la *Curt-Baba-Iuk,* cobóră spre Murfatlar și Alacap în pantă dulce până la cota 50^{m}.

De la Endecarachioĭ délul se bifurcă, o ramură merge pe la N. și desparte valea Biringi-Medgidie-Dere (la S.) de valea Carasu, la N. pe pantele acestuĭ dél numit *a"') Ali-Beĭ-Ceair-Bair* se află așezat orașul Medgidie. Inălțimea déluluĭ este de 91^{m} la *Tabia Ruséscă,* 95^{m} la *Tabia Turcéscă,* două puncte așezate la E. și V. de oraș

Ramura de la S. văiĭ Biringi-Medgie-Dere se numesce délul *b"') Tabia Franțuzéscă,* (112^{m} înălțime la punctul *Endec-Carachioĭ)* și desparte acéstă vale de Ikingi-Medgidie-Dere, se prelungesce către V. prin *Congas-Bair* (116^{m}), *Perdea-Culac-Bair* (128^{m}), cu ramificația sa spre N: *a"") Cara-Durac-Bair* ce țărmuresce la E. valea Ghiaur-Amzalî, iar către S. acest dél trimete ramurile: *Perdea-Bair* între văile Perdea-Dere la S.-E. și Iuuruk-Dere la N.-V.; Gheniz-Bair desparte valea Iuuruk-Dere de Demen-Culac. *Amzali-Bair* (127^{m} la *Kosu-Iuk), Uduamet-Bair, Uzum-Amet* cu ramificația sa spre N. *Armutlu-Bair,* și în fine délul se prelungesce descrescênd în înălțime (la Movila luĭ *Moș-Oprea* are 107^{m}) către N. V. între Dunăre și valea Carasu, unde se termină sub numirea de *Tetera-Bair* în ramificațiile căreia este săpată linia Cernavoda-Pod-Saligny. Către N. acest dél țărmuresce valea Carasu, unde pantele sunt escarpate și dentelate.

r') Spre N. de Büiuk-Biulbiul délul *Culuk-Bair* prelungit către N. prin *Küciuk-Murfat-Bair,* desparte valea Cara-Suluc-Derea la V. de Serpla-Culac și Tatar-Orman-Dere. Délul cobóră lin în valea Cara-Cuiusu-Dere printre satele Küciuk-Murfat și Murfatlar.

s') Intre Büiuk-Biulbiul și Osman-Facâ se întinde către N. délul *Mangala-Culac-Bair,* care este tăiat de valul luĭ Traian; acest dél desparte valea Serpla-Culac (la V.) de Mohametcea-Ceair-Dere (la E.); el se termină între Murfatlar și Omurcea prin 3 micĭ délurĭ: *a") Orman-Bair, b") Canara-Bair* și *c") Cisme-Culac-Bair.*

t') Spre S. de Osman-Facâ *délul Elibechioi-Bair* (înalt 108^m la movila *Elibechioĭ*) se prelungesce printre satele Elibechioĭ la V. şi Enige-Mahale la E. până la Osmancea sub numele de *Osmancea-Bair*. Partea apusană a déluluĭ Elibechioĭ se maĭ numesce şi *Curu-Bair*.

Délul Elibechioĭ desparte văile Canara-Dere, Sarpci-Dere la V. de Paşa-Conak-Dere, Osman-Facâ-Iol la E.

u') Délul Topraisarĭ la N. comuniĭ cu acest nume forméză linia despărţitóre a apelor basinuluĭ Pontic, împreună cu *Meragi-Bair* délul de la Sudul satuluĭ Topraisarĭ.

Aceste douĕ délurĭ sunt prelungirea Estică a délurilor *Iol-Carî-Bair* dintre Edilchioĭ, Uzumlar şi *Cerkez-Iuk-Bair* de la Est de Edilchioĭ. Inălţimea acestor délurĭ este mică, abia atinge 100^m.

Ele despart văile Uzumlar şi Paşa-Conak-Dere la V. de Amzacea-Dere şi Sânar-Dere la S. Direcţia lor este de la S.-V. către N.-E. Sunt puţin pronunţate, maĭ mult o câmpie ce cobóră de la V. către E. spre Topraisarĭ.

VIII. *Versantul pontic* este format de ultimile ramificaţiunĭ Estice ale délurilor carĭ forméză linia despărţitóre a apelor, ast-fel din délul *Caraormeruluĭ*, se lasă către E. *a) Mezarlik-Bair* a căruĭ înălţime maximă este de 158^m la rĕsăritul satuluĭ; acest dél trimite către S.-E. *a') Délul Murfatcea-Cairac,* între Canli-Ciucur şi Dauluchioĭ şi desparte valea Iurtluc de Cara-Dere. Inălţimea acestuia cobóră până la 109^m. Cea d'a doua ramură *b) Egi-Iuiuk* desparte valea Sîrtî de Tirpan-Dere, acest dél se termină între Valalî şi Acargea prin *Mesarlâc-Sîrtî,* ce are 103^m înălţime şi domină valea satelor.

c) Dintre satele Kiragi şi Azaplar se lasă din délul *Coru-Sîrtî,* către S.-E. *Cara-Iuiuk* un dél de 130^m înălţime la punctul *Kiragi I* şi cobóră între văile Tirpan-Dere şi Casâmcea, până d'asupra satuluĭ Kiragi unde are 104^m inălţime.

d) Intre Azaplar şi Gheringik se lasă din *Cogea-Sârtâ-Bair* délul *Kirigi-Iuk,* care prin ramura dintre valea Casâmcea şi valea Viilor, cobóră către S.-E. prin înălţimĭ de 114^m la punctul *Copucci,* 96^m la *Asan-Oba-Tepe,* până d'asupra satelor Deleurusi-Nalbant, Sarighiol şi Acbasi.

O ramură ce Kirizi-Iuk trimete către E. printre Copucci şi Gheringik, desparte lacul Mangalia de Tatlageac. Acéstă ramură se prelungesce până la ţĕrmul măriĭ, formând o mulţime de movile isolate, din carĭ unele sunt naturale iar altele clădite de mâna omuluĭ pentru a servi ca morminte saŭ ca puncte de supraveghere, ast-fel avem, începĕnd de la V. spre E. *Movila Copucci* (82^m), la Estul satuluĭ, *Arpali-Iuk* (73) şi *Coim-Iuk* (64) între Ascilar şi Haidarchioĭ, *Cumarova,* (65) la E. de Ascilar, *Sira-Iuk* (63) şi *Badalar* (67) la N.-V. de Mangalia, *Kiresli-Iuk* (43) pe ţĕrmul lacului sulfuros Ciucur şi în fine lanţul de movile ce înconjură oraşul Mangalia la N.-V. în formă de arc de cerc.

Intre lacurile Tatlageak şi Tuzla *e) délul Tauşan-Bair* le desparte, iar *Dermen-Bair* se întinde între satul Tuzla şi Mare în formă de arc de cerc, care înconjură pe la Sud satul Tuzla.

Panta terenuluĭ între lacurile Tatlageac şi Tuzla este de 0^m,002 pe metru.

Vom nota de la V. la E. movilele isolate: *Gheringik* (92) la N.-V. satuluĭ, *Tasli-Iuk* (90), *Sarâ-Iukler* (74) spre N. de Perveli, *Cioban-Iuiuk* (66), *Tatlâgeak* (63) între Perveli şi Büiuk-Tatlâgeak, *Iassi-Iuiuk* (47), *Sânâr-Tepe* (38^m), *Baldarân-Iuk* (70), *Tuzla-Tepe* (51^m); între Tatlâgeak şi Tuzla, *Darâ-Iuiuk* (57) la V., *Meragi-Iuk* (28) la S. şi punctul *Tuzla* (43^m) al déluluĭ Dermen, la E. de Tuzla.

In fine între valea lacului Tuzla, acea a satuluĭ Mohametcea, Carasu, Constanţa şi ţermul măriĭ, terenul se lasă pe nesimţite de la S. la N. şi de la V. la E.

Délurile: *f) Cara-Iuk-Tepe* (83^m), *g) Telegraf-Tepesi* (68^m) şi *h) Denis-Jalasî-Bair* sunt cele maĭ de notat, restul terenuluĭ este acoperit din distanţă în distanţă cu movile isolate.

La Sudul văiĭ deschise de lacul Mangalia, vale care se prelungesce pe la Caceamak în Bulgaria sunt:

24. Délul *Hoscadin* (122^m) ce vine pe la piatra No. 28 şi cobóră către N. între satele Valalî şi Hoscadin, acest dél ţĕrmuresce la V. valea Akargea-Hoscadin-Popucci.

25. *Délul Sarighiol* se întinde între Sarighiol şi Cadichioĭ-Hoscadin, are ca înălţimĭ

movila *Sânâr-Tepe* (102"); el se prelungesce către N.-V. prin délul *Kiragi,* până la satul Kiragi, țărmurind pe la S. valea Kiragi. Inălțimea acestuĭ dél ce cobóră de la S. la N. este de 106ᵐ la S. în movila *Sânâr-Tepe-Cadichioĭ* și de 103ᵐ la movila *Ulala* pe drumul dintre Sarighiol și Acargea.

26. *Délul Mamuttusta* se întinde dealungul țĕrmuluĭ Sudic al lacului Mangalia de la valea Agilar până în Mare, el cobóră de la cota 100, (movila *Hagilar-Balcik-Iuk*), către E. până la 37ᵐ, (movila *Mamuttusta-Iuk)* aflată între un grup de movile dintre Mangalia și Ilanlîk.

Frontiera prin valea Ilanlîk cobóră de la cota 81ᵐ (pe movila cu piatră 30) până la cota 34ᵐ (pe movila de pe țĕrmul Mării cu piatra 31 a frontiereĭ).

In general pe distanță de 55 km. dintre frontieră și valul luĭ Traian (la 5 km. spre V. de Constanța), terenul cobóră de la S. la N. cu o pantă fórte dulce de 0ᵐ.002 pe metru.

In direcția V.-E., terenul între frontieră și Lacul Mangalia, cobóră către Mare cu o pantă de 0ᵐ.007 pe metru.

Intre lacul Mangalia și Tatlageak terenul cobóră în pantă de 0ᵐ.005 pe metru.

Intre lacul Tatlageak și Tuzla cu o pantă de 0ᵐ.002 pe metru și în fine între Tuzla și valul Traian cu o pantă de 0ᵐ.004 pe metru.

Cotele pe cósta Mării între frontieră și Constanța sunt:

34ᵐ la Movila cu piatra 31 a frontiereĭ,
32ᵐ la ½ distanță între Ilanlîc și Mangalia,
22ᵐ la Cumarova ;
31ᵐ în dreptul Tatlageaculuĭ;
28ᵐ la capul Tuzla;
43ᵐ la Punctul *Tuzla*;
28ᵐ la movila *Denis-Târâfâ-Tepe;* }
38ᵐ la movila *Mezarlîk-Iuk*; } între lacul Tuzla și Agige.
35ᵐ la movila *Cuiu-Tepe*; }
41ᵐ pe délul *Denis-Jalasi-Bair* la E. de Lazmahale;
49ᵐ pe movila *Sârâ-Iuk*;
34ᵐ la capul sudic al viilor;
10ᵐ la Constanța (Hotel-Carol).

B. Orografia Dobrogieĭ de la Nordul văiĭ Carasu.

La Nordul văiĭ Carasu, Dobrogia se întinde în formă de peninsulă strânsă la V. și N. de Dunăre, iar la E. de Marea-Négră.

Acéstă peninsulă se lărgesce cu cât înaintézâ către N.; prin constituția eĭ geologică și prin direcția délurilor, ea este separată de partea de S., cu care se légă printr'un istm al căruĭ relief nu trece de 70ᵐ, coprins între valea Constanța prelungită către V. până la 5 km. de bariera orașuluĭ și valea satuluĭ Hasancea, prelungită către E. de aceașĭ lungime.

Lărgimea acestuĭ istm nu trece de 3½ km., în lungul valuluĭ de N. al luĭ Traian.

I. **Modul orografic.** Inălțimea maximă a terenuluĭ părțiĭ peninsulare dobrogene este la cota 456ᵐ a déluluĭ stâncos și acoperit cu pădurĭ numit *Piscul 'nalt și Țuțuiat;* de la dânsul terenul cobóră în pante maĭ mult saŭ maĭ puțin regulate în tóte direcțiunile.

Vom începe dar cu descrierea Pisculuĭ 'nalt și Țuțuiat, pe care 'l vom considera ca nodul orografic al peninsuleĭ dobrogene.

El este cel maĭ mare masiv stâncos, ce se întinde între valea Jijileĭ la N., până la valea Crucelarĭ spre S.

Către V. acestuĭ masiv valea Grecilor (afluentele apeĭ Calistreĭ), valea numită la Recea și valea Grecilor (afluentele Jijileĭ) îl desparte de un masiv tot așa de stâncos și prăpăstios, dar maĭ puțin înalt, numit *délul Pricopanuluĭ* prelungit către S. prin délul *Grecilor*.

Către N., Piscul 'nalt și Țuțuiat se prelungesce prin *délul Pietros*, până în valea Jijileĭ la V., și a Luncavițeĭ la E.

Către E. își întinde ramificația numită *délul Gogonceĭ*, până în părîul Luncavița, iar *délul Teilor* desparte apele Luncaviței de acele ale rîuluĭ Taița.

Către S. se prelungesce prin délul *Coslug*, care la rându-i se ramifică pentru a despărți apele Calistreĭ de ale Taițeĭ. Piscul înalt și Țuțuiat are o direcție de la N. V. către S. E; lungimea luĭ este de 6½ km. socotită de la drumul Luncavița-Grecĭ, până la origina văiĭ Crucelarĭ.

Către N. panta sa cobóră cu o înclinare de 0^m.06 pe metru, către origina văiĭ Jijila, de unde începe a se prelungi délul *Pietros;* către S. panta este pe ½ repede (0.^{m}03 pe metru) către délul Coslug; panta délurilor Gogonceĭ și Teilor se va vedea la descrierea acestora; către V. délul este stâncos și prăpăstios, spre valea Grecilor unde văile ascuțite Rahova și Ditcov abia 'șĭ fac loc prin stâncĭ, panta este socotită 0^m.4 pe metru. Délul este acoperit cu pădurĭ de teĭ și stejarĭ. Pe culmea déluluĭ merge drumul comunal de la Balabancea la Luncavița.

II. **Culmea Măcinuluĭ.** Paralel și la N. V. de Piscul 'nalt și Țuțuiat se întind:

Fig. 21. — Munțiĭ Măcinuluĭ. (După K. F. Peters).

1. Délurile *Pricopanuluĭ* legate cu precedentul prin mamelonul 'nalt de 275^m, ce desparte afluentele Jijileĭ, numit valea Grecilor de valea la Recea. Sub numirea de délurile Pricopanuluĭ se înțeleg masiviĭ stâncoșĭ coprinșĭ între părîul Jijila și valea Grecilor la N. și N E., valea la Recea și valea satuluĭ Grecĭ la E., apa Calistreĭ la S. și Dunărea la Vest.

Culmea principală pórtă numirea de maĭ sus, are maximum de 'nălțime în vârful *Suluk* (364^m), între valea Grecilor la E. și valea Suluku la V. Direcțiunea culmeĭ principale este de la N. V. către S. E., riguros paralelă cursuluĭ Jijileĭ și la E., de orașul Măcin, din care causă se maĭ numesce și culmea Măcinuluĭ. Lungimea eĭ este de 6 km. Pantele sale Vestice cad prăpăstióse în valea Măcinuluĭ, iar spre N. V. *Piscul Dascăluluĭ* se cobóră către N. până în părîul Jijila, țărmurind la V. valea Bostanelor. Către E., pantele sunt maĭ puțin repedĭ acoperite cu pădurĭ; pe aci se unesce cu Piscul 'nalt și Țutuiat. Culmea e tăiată de 2 drumurĭ, carĭ vin din valea Jijileĭ în acea a Măcinuluĭ, pe la N. și Sud de piscul Suluku. Către N. V. și S. E. se prelungesce prin:

a) Délul Cheia către N. V. terminat la șoséua Măcin Jijila prin *délul Sărăria* (109^m); din délul Cheia se lasă către N. *a') Délul Stubeiuluĭ* până în Jijila, iar către S. *b') Délul Vițelaruluĭ* ce se termină în câmpia de la N. Măcinuluĭ.

2. Către V. de șoséua Măcin-Jijila, délul *Aganim* țărmuresce gârlița Coticeruluĭ. Acest dél se termină în formă de bot către V. prin Movila *Stâncósă Orliga* (110^m), ce domină

terenul mlăştinos al Dunăriĭ până la Brăila, către N., *délul Aganim,* cobóră în pantă dulce pe la Movila *Lazăr Nadolénu* (45^{m}) şi *Movila luĭ Moş Staicu* (30^{m}), ţărmurind pe la V. valea Popeĭ.

3. Către S. E. délul Pricopanuluĭ (Culmea Măcinuluĭ) se prelungesce printre valea Grecilor la E., câmpia Slatina şi Dermen-Sîrtî la V., până d'asupra satuluĭ Grecĭ prin *délul Grecilor.* Lungimea acestuĭ dél este de 5 km., pantele sale sunt dulcĭ către S. şi E., iar în valea Slatina cobóră în pantă repede. Inălţimea luĭ maximă este de 250^{m}.

4. Despărţit de délul Grecilor prin câmpia Slatina, *délul Carkaliu* (înalt de 90^{m} la *Movila Carkaliu)* este isolat în câmpie între bălţile Igliţa la S. şi Carcalin la V.; pe la pólele sale răsăritene trece şoséua judeţiană Măcin-Hârşova.

III. **Culmea dintre Jijila şi Luncaviţa saŭ culmea Bugeaculuĭ.** Piscul 'nalt şi Ţuţuiat se prelungesce către N. V. între Jijila, balta Jijila, balta Lăţimeĭ şi gârla Lăţimeĭ la V. şi între gârla Lăţimeĭ, Gârla Mare şi Ciulineţu la N. E., rîul Luncaviţa şi afluentele sĕŭ Luncăvicióra la E., prin *délurile Pietrosu* cu ramificaţia sa Estică *délul Oltoiu,* apoĭ *délul Sevatin, Milcovuluĭ, Cărărilor, délul cu Monument* şi se termină prin *culmea Bugeacu* la privalul Lăţimeĭ, acolo unde şoséua ce vine din Azaklaŭ, străbătînd mlaştinele, se împreună cu înălţimile Dobrogieĭ.

1. *Délul Pietrosu* se întinde în direcţie de la S.-E., către N.-V., pe o lungime de 4 km. de la drumul Luncaviţa-Grecĭ până la Movila *Kitlăŭ* (197^{m}), despărţind ast-fel valea Jijileĭ de secundarele sale: Puţu-Popeĭ, Stancheĭ şi Codruluĭ. Inălţimea luĭ maximă este de 300^{m}. către S.; cobóră către N. V., spre movila Kitlăŭ cu o pantă de 0^{m}.02 pe metru; către V., cobóră repede în valea Jijileĭ, iar către E., trimete 2 ramificaţiunĭ: *a) délul Oltoiu* între valea Stupineĭ, Luncaviţa şi valea Ascunsă.

b) Piscul roşu între valea Stancheĭ şi Codruluĭ, pantele sale în acéstă direcţie sunt dulcĭ şi se termin la S. şi N., de balta Satuluĭ prin înălţimĭ de 47^{m} şi 41^{m} la Movilele *Mucuca* şi *Codruluĭ.* Délul Pietrosu şi ramificaţiile sale sunt acoperite cu pădurĭ; pólele cu păşunĭ. Pe crésta déluluĭ Oltoiu trece drumul Luncaviţa-Grecĭ.

2. Din piscul Kitlăuluĭ se întinde către N., printre valea Gloduluĭ la V. şi Nevestelniţeĭ la E, *délul Sevatin,* care cobóră până în stufărişul gârliĭ Ciulineţul prin pante fórte dulcĭ. Lungimea luĭ este de 5 km., iar înălţimea maximă la S. de 88^{m}; o ramură ce acest dél trimete către N.-E. printre valea Nevestelniţeĭ şi Puţul Popeĭ se termină d'asupra satuluĭ Luncaviţa prin *movila Mare,* 'naltă de 82^{m}. Ca o movilă isolată délul *Milanu* se întinde către N., formând un promontoriŭ stâncos 'nalt de 48^{m} în gârla Ciulineţul între Luncaviţa şi puţul luĭ Moş Kiriac.

Acest promontoriŭ are o mare importanţă militară, dominând tot terenul din prejur până la Galaţĭ-Isaccea şi peste balta Crapina şi Dunăre până la Renĭ. S'a crezut cum că pe el ar fi existat un lagăr roman (Dinogetia ?), săpăturile făcute însă pentru a scóte piatră brută nu dovedesc nimic; locuitoriĭ spun că aci ar fi existat un cardon (pichet) turcesc; urmele de zidăriĭ ce s'aŭ găsit pe acest dél sunt moderne.

3. *Délul Milcovuluĭ* coprins între valea luĭ Bran, Jijila la S., valea satuluĭ Văcărenĭ şi Gloduluĭ la N., are o direcţie S. V-N. E., o lungime de 3½ km., maximum de înălţime la *Movila Fuseĭ* (108^{m}), cobóră către Gârla Mare în pantă dulce până la 23^{m}. Pe culmea luĭ trece şoséua Jijila-Văcărenĭ. Este acoperit cu păşunĭ. Prin *movilele săpate* (102^{m}) se légă către N. V., cu *a) délul Cărărilor,* coprins între valea Nucilor şi a satuluĭ Văcărenĭ la S., balta Jijileĭ la V. şi Gârla Mare la N. E.; înălţimea luĭ cresce de la S. *(movilele săpate* 102^{m}) către N. *(Délul Pietros)* până la 162^{m} la răsăritul satuluĭ Garvan, unde se termină prin pante repeḑĭ în Gârla Mare. Natura stâncósă a acestuĭ dél a făcut a se numi délul Pietrosul. Drumurile Văcărenĭ-Jijila şi Garvan-Jijiţa taie délul Cărărilor; pe la pólele N. E. trece şoséua Văcărenĭ-Garvan.

4. *Délul cu Monument* este continuarea N. V. a déluluĭ Cărărilor, începênd de la Garvan; acest dél se îngustéză între balta Jijileĭ şi Gârla Lăţimeĭ. Lungimea luĭ este de 5 km., iar înălţimea maximă de 87^{m} la V. satuluĭ Garvan; în fine ultima ramificaţie este *délul Bugeac* (86^{m} înălţime); el se întinde între Gârla Lăţimeĭ până la punctul de debarcare al

corpuluĭ XIV rusesc în campania din 1877—78; peste privalul Lăţimeĭ se continuă grindul Lăţimeĭ însoţit de drumul ce duce la Azaclaŭ în faţa Galaţilor.

Délul Bugeaculuĭ are o mare importanţă militară [1]).

IV. **Culmea luĭ Isak saŭ Isakceĭ.** Sub denumirea generală de *Culmea-Isakceĭ* se înţelege şirul de délurĭ ce se întinde de la V. către E. prin pădurea Taiţeĭ, despărţind apele rîuluĭ Luncaviţa precum şi apele basinuluĭ Nord-Dunărean [2]) între Luncaviţa şi Isakcea, de acele ale rîuluĭ Taiţa.

Culmea principală se numesce: *délul Teilor, Cadiuluĭ, Cocoşuluĭ, Breazu, Piatra-roşie* şi *Nicoliţelu;* acéstă culme trimete către N. şi S. maĭ multe ramificaţiunĭ, după cum vom vedea.

1. *Délul Teilor* este ramificaţia Estică a Pisculuĭ 'nalt şi Ţuţuiat, el pornesce la origina văiĭ Ditcovuluĭ până la origina văilor Luncaviţa-Mare (către N.) şi Taiţa (către S.), şi e coprins între valea Luncaviţa-Mică şi Luncaviţa-Mare la N., valea Lupuluĭ, Ţigănceĭ şi Taiţa la S.; forma luĭ este acea a unuĭ arc de cerc puţin încovoiat către N. şi tăiat pe la mijloc de drumul ce duce din valea Taiţeĭ în acea a Luncaviţeĭ, din acest drum se ramifică chiar de pe culme către S.-E. în valea Cadiuluĭ un drum care se împreună către S. cu precedentul la Monastirea Taiţa.

Lungimea déluluĭ Teilor este 7 km., direcţiunea o are de la V. la E.

Inălţimea luĭ maximă este la V. de 350^m, cobóră până la cota 304^m către N.; pantele către N. sunt maĭ repeḑĭ, despart apele celor două Luncaviţe, pe când cele spre S. sunt maĭ puţin înclinate şi despart între ele văile Lupuluĭ, Ţigănceĭ şi Taiţeĭ; este acoperit cu pădure de teĭ carĭ 'ĭ-aŭ dat numele.

2. *Délul Cadiuluĭ.* La Estul văilor Luncaviţa-Mare şi Taiţa, délul Cadiuluĭ se întinde de la N. la S. pe o lungime de aprópe 9 km., despărţind la S. valea Taiţa-mică de valea Taiţa-Mare şi valea Cadiuluĭ, iar către N. ţărmurind malul drept al părîuluĭ Luncaviţa-Mare. El se légă către V. cu délul Teilor, iar către E. cu délul Cocoşuluĭ. Se întinde în formă de platoŭ 'nalt de 250^m, cu pantele Sudice prelungite printre cele două Taiţe până d'asupra monastireĭ Taiţa şi între valea Cadiuluĭ şi Taiţa de E. Pe culmea acestuĭ dél merge drumul Ţiganca-Taiţa la Rakel.

Délul Cadiuluĭ este acoperit cu *pădurea Taiţeĭ.* Către N. două ramurĭ îşĭ lasă pantele lor până în mlaştinele dintre Luncaviţa şi Isaccea.

a) Ramura N. Vestică numită *Galmele-înşirate* desparte valea Turiaculuĭ de acea a Luncaviţeĭ marĭ, îndreptându-se maĭ întâĭ de la E. către V. şi apoĭ către N. între valea Luncaviţeĭ şi Turiaculuĭ, sub numirea de délul *Galma-Mare* cobóră către N., prin pante puţin înclinate spre satul Luncaviţa pe la *Movila Cadiasa* (76^m) şi spre Rakel pe la *Movila luĭ Moş Toma* (92^m). Valea *Ceairuluĭ* desparte aceste două movile, capetele a două ramificaţiĭ neegale ale déluluĭ Galma-Mare.

Délul Galmele-înşirate este format din maĭ multe mamelóne, 'nalte de 200 metri, lănţuite de la E. către V., de aci şi numele déluluĭ acoperit cu pădurĭ ca şi délul Galma-Mare. Lungimea Galmelor-înşirate este de 4 km., ca şi a Galmeĭ-Marĭ.

Intre valea Turiaculuĭ şi valea Rece, Galmele-înşirate trimet o ramificaţie pe la monastirea Tikilescĭ. Valea Monastireĭ desparte acéstă ramură a déluluĭ în două. Pantele cobor lin către N. şi sunt acoperite cu pădurĭ ce se întind până în mlaştinele de la S. laculuĭ Piatra-Călcată.

In fine o ultimă ramificaţie ce délul Galmele-înşirate trimete către E., între Dunăre şi valea Acik-dere, este délul numit *b) Muntele luĭ Asan,* coprins între valea Rece, mlaştinele Dunăriĭ la N. şi valea Acik-dere la S.

Direcţia principală a acestuĭ dél este de la S. E., către N. V. Inălţimea luĭ maximă este în punctele *Acik-Tepe* (201^m) şi *Isakcea* (197^m). Pantele sale Estice se prelungesc încet până la 10 km. unde forméză la E. de Isakcea importanta posiţiune de la *Eschi-Cale.*

---

[1]) A se vedea campania Ruşilor în Dobrogia în 1877—78 la partea istorica şi consideraţiuni militare.

[2]) Basinul Nord-Dunărean este coprins între Azaclau şi Dunavaţ.

Dèlul până aprópe de Isakcea este acoperit cu păduri. Pe culmea Galmelor-înşirate şi Galma-Mare merge drumul Ţiganca-Taiţa la Rakel.

3. *Délul Cocoşuluĭ.* Din délul Cadiuluĭ cobóră către E. printre valea Acik-dere şi acea a monastireĭ Cocoşul, *délul care împreună numele monăstireĭ.* El cobóră în pante repeḑĭ în valea Capaclia, de unde începe a deveni o câmpie tăiată de şoséua Tulcea-Isakcea. Către S. spre monastire pantele sunt şi maĭ repeḑĭ, şi une orĭ chiar abrupte. Cota 284^{m} ce se află la 750^{m} spre V. de monastire, o domină cu 200^{m}. Văile Capaclia şi Cocoşul sunt scobite în pantele răsăritene ale déluluĭ, pe culmea căruia şerpuesce drumul ce duce de la Monastire la Ţiganca-Taiţa.

Délul Cocoşuluĭ este acoperit cu pădurĭ, la pólele sale se întinde o frumósă câmpie, pe care se cultivă cu mult succes tutunul.

Către S. V. de monastire se lasă din délul Cocoşuluĭ printre valea Taiţa la V. şi Pârlita la E. *a) délul Taiţa,* lung de 7 km. până d'asupra satuluĭ Ţiganca-Taiţa. Panta sub care cobóră acest dél acoperit în întregime cu pădurĭ, este de 0^{m}.02 pe metru. Drumul de la Ţiganca-Taiţa la Cocoşu merge pe culmea déluluĭ; din acest drum se bifurcă chiar pe culme un altul care duce la móra Monastireĭ Cocoşul.

Délul Taiţa face legătură între délul Cocoşuluĭ şi délul Breazul.

4. *Délul Breazu* acoperit cu pădurĭ, se încovóie către N. printre valea Monastireĭ Cocoşul şi acea a Viilor Bădila, pentru a înconjura pe la origină valea Pârlita, pe care le desparte. Inălţimea luĭ este de 275^{m}; pe pantele sale răsăritene se întind viile Bădila. Peste culmea luĭ trece drumul de la viile Bădila la Móra Monastireĭ Cocoşul.

5. *Délul Piatra Roşie* este o continuare către S. a déluluĭ Breazu. Acest dél acoperit cu pădurĭ, desparte valea Pârlita-Mare de Pârlita-Mică. Valea viilor Bădila, (N), care corespunde văiĭ Pârlita-Mică (S.), desparte acest dél de *Délul Ţugulea* şi *Nicoliţeluluĭ.* Inălţimea luĭ este de 300^{m}, pantele sale sunt repezĭ atât către N. cât şi către S. Drumul de la Viile Bădila în valea Pârlita-Mică trece pe şéua de 275^{m} înălţime ce desparte Piatra Roşie de délul Ţugulea. Aci se încrucişază cu un alt drum ce vine din Nicoliţelu pentru a da în valea Pârlita-Mare. Lângă acest răscruciŭ de drumurĭ se află un castru dreptunghiular (350/200^{m}), căruia locuitoriĭ 'ĭ zic Cetate. Săpăturĭ nu s'aŭ făcut aci, pentru a se sci origina acestuĭ castru, pus la o trecere însemnată pe délurĭ din valea Dunăriĭ în a Taiţeĭ. Din acest castru pornea un val *numit al luĭ Traian* (a nu se confunda cu valurile din valea Carasu), val care va fi descris la partea istorică. Póte castrul era sediul legiuneĭ II Herculea.

De la şéua despre care am vorbit pornesc către E. douĕ délurĭ: *Ţugulea* către N. E. şi *Nicoliţelul* către S. E.

6. *Délul Ţugulea* se întinde între valea Viilor-Bădila la V. şi valea satuluĭ Nicoliţelu la E.; către S. el este strâns între origina celor douĕ văĭ, se lărgesce din ce în ce către N. Inălţimea luĭ la acest gât este de 300^{m}, cobóră în pante repeḑĭ în câmpia Capaclia. El e acoperit cu pădurĭ; pe la pólele sale apusene trece drumul prin viile Bădila, iar pe cómă trece drumul ce duce la Nicoliţel.

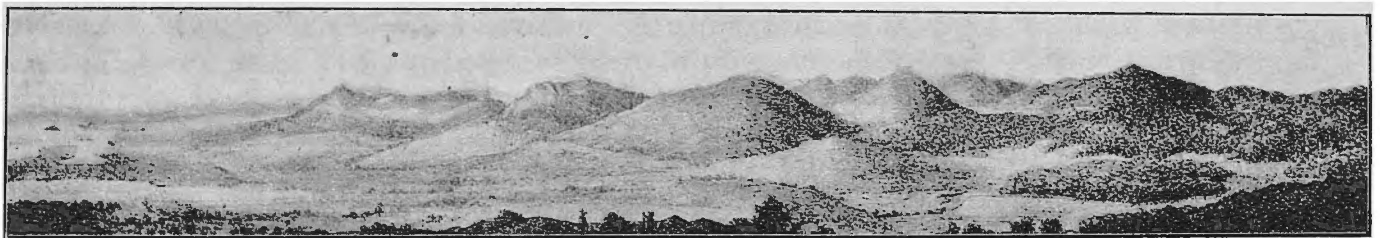

Fig. 22. — Culmea Isacceĭ. (După K. F. Peters).

7. *Délul Nicoliţelu* se întinde ca un platoŭ înalt de 300^{m}, acoperit cu pădurĭ între valea Pârlita-Mică şi valea Morilor la S., valea Nicoliţelul şi Cărbunarĭ la N.; către S. V., se continuă marea ramificaţie ce desparte apele rîurilor Taiţa şi Teliţa:

a) Délurile Pârlita și b) Isvoruluĭ fac parte din acéstă ramificație.

Către E., se continuă prin *Délul-Mare,* ramificația ce desparte apele Dunăriĭ de acele ale Telițeĭ.

Drumul de la Nicolițel prin valea Cărbunarĭ taie *platoul Nicolițeluluĭ* pe la S. E., pentru a duce la Geaferca rusă. Către satul Nicolițelul pantele déluluĭ cad repeḑĭ, pe când către N.-V., se légă cu délul Piatra-Roșie ce are aprópe aceașĭ înălțime, către S. V. cu délul Pârlita de aceașĭ înălțime, iar către E., cu délul Mare iarășĭ de aceașĭ înălțime.

V. **Délul Mare.** Intre valea Cărbunarĭ, Nicolițeluluĭ, Viile-Óchеșe și viile Sarica la N., către Sud până în valea Telițeĭ numită aci Valea Morilor, délul Mare se întinde de la V., către E., în forma unuĭ arc de cerc întors către N. pentru a ocoli valea Plopilor ; acésta nu este de cât o ramificație răsăriténă a platouluĭ Nicolițelu, a căruĭ înălțime de 300^{m} se menține și în délul Mare pe o mică distanță. Pe tótă lungimea sa de 10 km., înălțimea déluluĭ Mare nu scade sub 250^{m}, de cât la códa Estică spre răsărit de Telița înălțimea cobóră până la 219^{m}. *Punctul Telița* așeḑat între viile Sarica și valea Plopilor are 290^{m} înălțime, domină ambele văĭ și șoséua Tulcea-Isakcea. Délul mare se continuă spre S. E., de satul Telița prin *délul Armut Conac,* ce cobóră ușor în valea Telițeĭ la Poșta și Frecățeĭ până la 75^{m} înălțime.

Văile Lungă către S. E. și Adâncă spre N. V., țărmuresc ramificațiile carĭ despart Telița de Dunăre. Aceste 2 văĭ în prelungire despărțite printr'o șea de 2 km. lungime și 100^{m} altitudine a servit în timpĭ imemorialĭ de albie unuĭ braț al Dunăriĭ, ce se scurgea în lacul Babadag. Pe la pólele Nordice ale déluluĭ Mare trece șoséua Tulcea-Isakcea, iar pe valea Telițeĭ un drum comunal de la Cataloĭ la Frecățeĭ, Poșta, Cilicu, Telița peste délurile Nicolițel, Isvoruluĭ și Boclogea la Geaferca Rusă. Peste culmea déluluĭ de la S. la N. trec drumurile ce duc din valea Telițeĭ, la Nicolițel, la Viile-Óchеșe, prin valea Plopilor, la viile Sarica (cantonul 24 al șoseleĭ Tulcea-Isakcea), de la satul Telița la acelaș canton și în fine pe la pólele Estice, drumul de la Frecățeĭ prin valea Lungă, valea Adâncă, la cantonul 20 al aceleiașĭ șosele.

Délu Mare este tot acoperit cu pădurĭ, afară de micul luminiș dinprejurul satuluĭ Telița. Délul Armut-Conac cu pășunĭ și arăturĭ.

VI. **Orografia peninsuleĭ „Peuce".** Dacă observăm curbele ipsometrice carĭ închid valea rîuluĭ Telița până la N.-V. N., de satul Frecățeĭ (valea Lungă), vedem că acéstă vale este țărmurită pe drépta și stânga de înălțimĭ ce trec peste 100 și chiar 200 metri, pe când capătul văiĭ «Lungă» o șea numaĭ de 2 km. lungime o desparte de versantul Nord-Dunărean (Valea adâncă).

Condus de ideia, că probabil un braț (Peuce?) a curs o dată pe aceste 2 văĭ (Adâncă și Lungă) în prelungire către S. E. în lacul Babadag, de acea denumesc Peuce tótă partea peninsulară de aḑĭ, de forma uneĭ nicovale înclinate de la N. V. către S. E., coprinsă între Valea Adâncă, Lungă, cursul rîuluĭ Telița la V., lacul Babadag la S. V., lacul Razelm la S. E. Dunavățul la E., Dunărea și brațul Sf. Gheorghe la N.

In acéstă peninsulă trebue să distingem partea de la V. de cea de la Estul șoseleĭ Tulcea-Babadag. In partea Vestică culmea délurilor merge riguros paralelă cu bălțile de la Parcheș, Somova și Casla, și că ramificațiile ce aceste délurĭ trimet către S. cobóră cu încetul către valea Telițeĭ, pe când către N. din causa apropieriĭ culmeĭ principale, pantele cad maĭ repeḑĭ.

1. *Délul Comoriĭ* are o direcție de la N. V-S. E., pe o lungime de 7 km. din fața Monastireĭ Saonul, până la origina văiĭ Lunga, el e tăiat în douĕ de șoséua Tulcea-Isaccea între km. 16 și 19 și țărmuresce pe la N. E. valea Adâncă. Inălțimea luĭ maximă este de 132^{m} la S. de Parkes, aci se desparte valea Ogurluĭ de Adânca, ramura ce trimete către N. V. se termină prin *movila Chiriașlik* (64^{m}) în fața monastiriĭ Saonul; iar către N. E., între Parkes și Somova, despărțind valea Ogurluĭ de valea Somoveĭ se întinde ramificația *a)* numită *Stânca-Mare* (înălțime de 175^{m}) care cobóră spre gârla Samova prin *délul Stânca-Mică* (92^{m}), se termină chiar pe țărmul drept al gârleĭ.

Délurile Comoriĭ și Stânca-Mare sunt acoperite cu pădurĭ, iar Stânca-Mică cu pășiunĭ.

Afară de șoséua națională maĭ sunt 3 drumurĭ carĭ urcă délurile Stânca-Mare și Mică și légă satele Parkes și Somova. Pe délul Comoriĭ merge drumul de la km. 18 la Parkes.

Délurile 2. *Pietrosu,* 3. *Cortel,* 4. *Coazıma* și 5. *Casleĭ* nu sunt de cât culmea unuĭ singur dél între valea Somoveĭ și valea la podul Bulgaruluĭ. Culmea se ține riguros paralelă cu șoséua Somova-Câșla pe o lungime de 7 km.; direcția acesteĭ culmĭ de la V. la E., fórte puțin înclinată către S., înălțimea maximă a culmeĭ este de 150^{m}, cobóră către N., în pante repeḑĭ spre șosea; către S., maĭ lin în valea Telițeĭ.

a) Movila Săpată este o ramificație S. a déluluĭ Pietrosul, ea are 227^{m} înălțime și cobóră către valea Lungă în pantă dulce (182^{m}). Délurile *a) Cartal Tepe* (157^{m}), *b) Tauşan-Tepe* (104^{m}), nu sunt de cât pantele Sudice ale culmeĭ principale. *Délul Casleĭ* care are 179^{m} înălțime, cobóră către S. E. și se împreună cu délul Taușan-Tepe, care trimete către Tulcea o ramură ce desparte valea la podul Bulgaruluĭ de Taușan-Iol.

Pe délul Taușan ale căruĭ pante se lasă până d'asupra Cataloiuluĭ, urcă șoséua ce vine de la Babadag prin valea Telițeĭ și Cardonuluĭ. La km. 7 acésta șosea urcă délul Mare și apoĭ cobóră șerpuind pantele acestuĭ dél către orașul Tulcea.

6. Tot între délurile de la Vestul șoseleĭ Tulcea-Babadag trebue citat și *Délul Tulcea,* o ramură către N.-V. a déluluĭ Mare, ramură ce se întinde în formă de promontoriŭ la Vestul orașuluĭ spre Dunăre în fața Cétaluluĭ. Importanța militară a acestuĭ dél ce n'are maĭ mult de 50^{m} înălțime, reiese din posițiunea sa înaintată către N. și din mulțimea uvragelor de fortificație ce se găsesc pe dênsul [1]).

Spre E. de șoseaua Tulcea-Babadag sunt două ramificațiunĭ: una către E. formată din délurile: *Mare, Cairacil, Morughiol, și délul cu cetate.* Acéstă ramură merge aprópe paralel brațuluĭ Sf. Gheorghe și se termină în brațul Dunavĕț; a doua către S., despărțind valea rîuluĭ Telița de valea Tulceĭ.

7. *Délul-Mare* începe de la Sudul orașuluĭ Tulcea (la fort, cota 109^{m}) și se îndréptă către Est suind treptat până la *punctul Tulcea,* unde are maximum de înălțime (204^{m}), apoĭ cobóră pe la punctul *Iacob-Mogh* (148^{m}); de la origina văiĭ Sarighiol se îndréptă către S.-E., coborând cu încetul către *Movila-Cerdaculuĭ* (130^{m}). Lungimea luĭ socotită de la fortul din sudul orașuluĭ Tulcea (Bariera Babadag), până la Movila-Cerdaculuĭ este de 20 km. El desparte văile care pornesc către N. (Valea orașuluĭ Tulcea, Valea-Mare, Sofular și Curcusu-Mare) de cele ce se las către S. (Valea-Tulceĭ, Sarighiol-Nucarilor). Este traversat de numeróse drumurĭ ce unesc văile celor doĭ versanțĭ.

Délul trimete către N. ramificațiile: *a) Délul Carierei* între valea orașuluĭ Tulcea și Valea-Mare, acest dél se lasă către mlaștinele dintre Tulcea și Malcocĭ în pante dulcĭ; către V. spre orașul Tulcea, pantele sunt maĭ repeḑĭ, de óre-ce înălțimea e maĭ mare către acéstă parte (132^{m}) la E. de Bariera-Mahmudia.

b) Délul *Derven-Tepe* desparte Valea-Mare de Valea-Sofular-Curcusu-Mare, are maximum de înălțime 116^{m}, cobóră în pantă dulce între Malcocĭ și Prislav.

c) Délul *Beily* desparte valea Curcusu-Mare de Valea-Turia între Pârlita și Beștepe. Inălțimea luĭ maximă este de 197^{m}, (la S. de Pârlita), cobóră lin către N.-E. pe la punctele *Kiuciuk-Beily,* (114^{m}), până în gârla Dârnoiu. Inălțimea *Cara-Suhat* (45^{m}), este minimum acestuĭ dél.

De la Movila-Mogh-Iacob se lasă în pantă dulce până d'asupra satelor Agighiol și Sarighiol, *d) délul Imalac* saŭ *Ceatal-Tepe,* și desparte valea Tulcea de valea Sarighiol-Nucarilor. Inălțimea luĭ maximă este de 133^{m}, cobóră până la cota 6^{m} la V. de satul Calica.

e) De la Movila Cerdaculuĭ cobóră către S.-E. pe la movila *Tauşan-Tepe* (118^{m}), *délul Caliceĭ* în pante fórte dulcĭ între Sarighiol și Caraibil. Minimum coteĭ este 13^{m}, la E. de satul Calica.

8. *Délul Cairacil* este continuarea rĕsăritênă a Déluluĭ-Mare între Movila Cérdaculuĭ

---

[1]) A se vedea valórea militară a déluluĭ Tulcea la geografia militară.

şi *Ilârtop*. Direcţiunea luĭ generală V.-E., lungimea de 9 km., este maĭ mult o serie de movile stâncóse inşiruite şi diminuând în înălţime de la V. la E. Inălţimea celor maĭ multe din ele trece de 100^m.

De la *Movila Ilârtop* (88^m), se continuă lanţul de movile stâncóse numite în general, 9. *délul Morughiol*. Inălţimea lor descresce de la V. la E. până la 41^m la sudul satuluĭ Morughiol.

Intre Morughiol şi Dunavĕţ terenul se urcă până la 52^m, maximum în *punctul Dunavĕţ*, la N. satuluĭ; acéstă ridicătură treptată de la V. la E. se numesce *délul cu Cetate*, după numele a 3 cetăţĭ construite de Zaporojenĭ.

Către S.-V. de Dunavĕţ, seria de coline isolate primesce numirea de *délul Cara-Bair*, se înlănţuesc până în mlăştinele Nordice ale laculuĭ Razelm.

Inălţimea maximă a acestor coline este de 79^m.

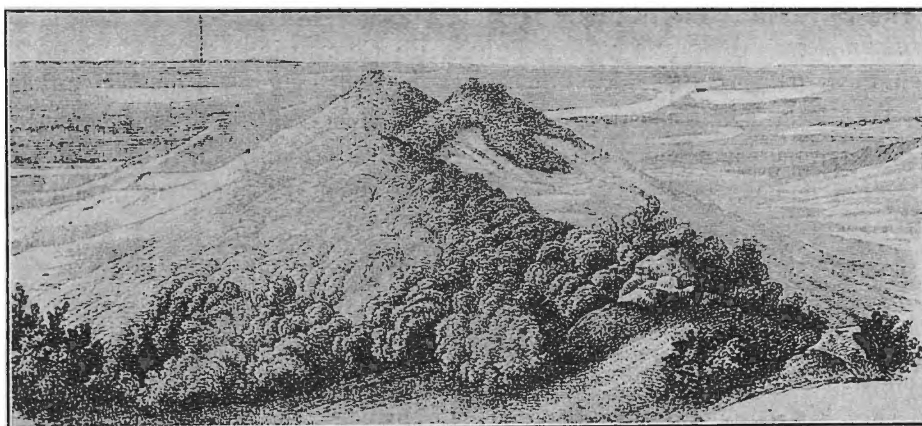

Fig. 23. — Vederea grupului Beş-Tepe. (După K. F. Peters).

10. La Nord de délul Cairacil se întinde un masiv isolat şi stâncos între Beş-Tepe şi Mahmudia, *délul Beş-Tepe*, (cincĭ vîrfurĭ). Direcţiunea luĭ este de la apus către rĕsărit pe o lungime de $4^1/_2$ km. A primit acéstă numire după cele 5 vêrfurĭ carĭ 'l domină: unul de 242^m la V., al doilea şi al 3-lea de câte 225^m, al patrulea de 215 şi al 5-lea de 180^m, înşirate pe culme de la V. la E. Pantele sale sunt repezĭ în tóte direcţiunile de 0^m,1 pe metru. Forma luĭ este alungită. Natura terenuluĭ stâncóśă. Délul e acoperit cu tufăriş.

Imprejurim le acestuĭ dél trebue să fi fost mult maĭ populate odinióră, la pólele sale Nordice pe marginea braţuluĭ Sf. Gheorghe se găsesc şi aḑĭ urmele uneĭ cetăţĭ numită Bisericuţa a căreĭ vechime trece peste dominaţiunea turcéscă.

In apropiere, urmele unuĭ fort de construcţie pasageră, precum şi o mulţime de alte uvrage maĭ micĭ legate între ele prin şanţurĭ. La pólele apusene s'a găsit de curând urmele unuĭ apeduct de olane, precum şi o bucată de piatră cu inscripţie romană:

(Pote ca e vechiul Salsovia ?)

Priveliscea ce se infăţişază ochiuluĭ călĕtoruluĭ suit pe acest dél este din cele maĭ frumóse.

Către rĕsărit se vede arta în luptă cu natura, mĕreţul canal al Sulineĭ, lăudabila operă a comisiuniĭ Dunărene.

Ochiul alunecă pe întinsa câmpie a Delteĭ, acoperită cu stuf printre care şerpuesc cele 3 braţe ale Dunăriĭ ca nisce făşiĭ argintiĭ carĭ se desfac dintr'un punct, Cétal, întocmaĭ ca dintr'o pâlnie rĕsturnată.

Către miaḑă-ḑi la marĭ depărtărĭ un alt noian de apă, lacul Razelm, iar dacă privesce cine-va către apus vede natura în tótă măreţia eĭ, culmea Babadaguluĭ acoperită cu pădurĭ bătrâne pe d'asupra cărora abia se póte distinge giamia oraşuluĭ.

De alt-fel délul este arid, la piciórele luĭ în drépta și stânga staŭ adăpostite satul Beș-Tepe și orașul Mahmudia.

Séra spre apusul sóreluĭ tabloul este și maĭ feeric, sunt ultimile raze ale sóreluĭ care daŭ farmecul acesteĭ regiunĭ morocănóse și sterpe.

Ramificația de S. între valea rîuluĭ Telița și valea Tulceĭ. De la km. 7 al șoseleĭ Tulcea-Babadag cobóră către S.-V. din Délul-Mare între văile Cardonuluĭ și Puturosuluĭ, 11) *délul Redi* a căruĭ înălțime maximă e de 200^{m} și în pantă ușóră se înclină până d'asupra Cataloiuluĭ.

Din vârful Tulcea al Déluluĭ-Mare cobóră către S. două délurĭ: *Desli-Cairac,* riguros paralel văiĭ Tulcea și *Uzum-Bair* paralel văiĭ Teliţeĭ.

12. *Desli-Cairac* are o direcție de la N.-V.—S.-E.; înălțimea luĭ descresce cu cât cobóră către S. de la 200^{m} la 171, 167 și în fine 150^{m}, o ramură a acestuĭ dél este trimesă între bifurcațiile văiĭ Tulcea, iar culmea principală se continuă către S.-E. până d'asupra satelor Sabangék și Sarichioĭ, sub numele de délul *Căușul-Mare, délul cu Cunună, délul Pietros* și în fine *délul cu Pomĭ* desparte valea Tulcea de Cazangia.

Acéstă culme are cea maĭ mare înălțime de 205^{m}, în délul cu Cunună la Vestul satuluĭ Agi-Ghiol. Pantele resăritene cad repede către Agi-Ghiol, pe când cele de miadă-dĭ se prelungesc în pantă ușóră până în câmpia Cairaculuĭ dintre Zibil și Sarichioĭ.

Movila-Bursucu (31^{m}), isolată pe țërmul laculuĭ Razelm la S. de Sarichioĭ este o continuare a acestuĭ dél.

Natura acesteĭ culmĭ este stâncósă la N. și acoperită cu *pădurile Sarichioĭ, Agi-Ghiol* și *Sabangeak* de pe Căușul-Mare și délul cu Cunună. Odinióră aceste pădurĭ eraŭ marĭ, prin tăierea lor nerațională adĭ nu maĭ există de cât tufăriș.

13. *Délul Uzum-Bair* (218^{m} înălțime maximă), se prelungesce către S. prin *Taușan-Tepe, Cazalgik-Bair, Ceatal-Bair, Orta-Bair, Taș-Bair, délul din fundul Găvanuluĭ* și *Tugarlea-Bair,* țërmurind valea Teliţeĭ pe care o desparte de valea Cazangia.

Culmea e formată din mamelóne, ast-fel fie-care din denumirile de maĭ sus forméză câte un mamelon, carĭ sunt legate între ele.

Inălțimea lor descresce de la N. la S. necoborând însă sub 100^{m}. Pantele apusene cobor încet către valea Teliţeĭ. Tugarlea-Bair și délul din fundul Gavanuluĭ, silesc cursul Teliţeĭ la Congaz a face o încovoitură către V.

Tufărișurile Enichioĭ, Kongaz și Zibil acoperă Orta-Bair, așezat la origina văiĭ Cazangia.

VII. **Délurile dintre Telița și Taița.** Intre valea Pârlita la apus și Morilor (Isvorul Teliţeĭ), la resărit se află un platoŭ 'nalt de 312^{m}, ale căruĭ pante se lasă către N. în valea Pârlita-Mică, către V. în valea Pârlita-Mare și Taița până d'asupra satuluĭ Geaferca-Rusă, către S.-E. în văile Holuclu, Boclogea și Stupineĭ. Acest platoŭ se numesce 1. *délul Pârlita,* este acoperit cu pădurĭ, și póte fi considerat ca nodul orografic al ramificățiilor ce se întind către S.-E. între Taița și Telița până în furca lacurilor Toprac Kiopru și Códa-Bălțiĭ.

2. Din acest nod oragrafic cobóră către S. între Taița și valea Boclogea, lungul dél *Boclogea* (12 km.), începe de la origina văilor Holuclu la V. și Boclogea la E., merge îngustându-se din ce în ce către S. și desparte valea Coslugea de Boclogea. Pantele sale meridionale cobor lin în câmpia de la N. Ortachioiuluĭ, pe când către E. și V. pantele sunt fórte repedĭ. Are o mulțime de vêrfurĭ stâncóse. Inălțimea luĭ maximă este de 350^{m}, cobóră până la cota 78^{m} în câmpie, cu o pantă de 0,02 pe metru. El trimetre către S.-V. *a) Délul Coslugea* ('nalt de 330^{m}), între valea Stipanuluĭ și Taița la V. și valea Coslugea la E.; acest dél se continuă către S. sub numirea de *delul Geaferca* și în fine *délul Pietros,* până în câmpia dintre Balabancea și Islam-Geaferca.

Lungimea acesteĭ întregĭ ramurĭ este de $7^{1}/_{2}$ km., cobóră lin către S., pe când către V., în valea Taițeĭ, pantele sunt maĭ repedĭ. Délurile sunt acoperite cu pădurĭ până la Islam-Geaferca. Pe o parte din culmea déluluĭ Boclogea este săpat *valul numit al luĭ Traian,* care începe a se cunósce numaĭ din délul Pârlita. La $3^{1}/_{2}$ km. spre S.-E. acest val cotesce în unghiŭ drept către N.-E. pentru a tăia valea Boclogea pe la confluența cu valea Stuparĭ și apoĭ urcă culmea Isvórelor.

3. Din délul Pârlita pornesce către S.-E printre valea Stuparĭ și valea Meidanchioĭ, *délul Isvórelor*. Acest dél acoperit cu pădurĭ de stejarĭ are un vârf de 300ᵐ care desparte valea Morilor de Stuparĭ, cobóră pe la *piscul Părulu*ĭ (267ᵐ) către S. în pantă dulce, până la confluența văilor Boclogea și Meidanchioĭ. Lungimea acestuĭ dél este de 6 km.

Pe culmea luĭ urcă de la S.-V. la N.-E. valul luĭ Traian, care cobóră apoĭ în valea Meidanchioĭ pentru a urca:

4. *Délul Fundul Burțiĭ*, prelungirea Estică a déluluĭ Isvórelor; el țĕrmuresce la S. Valea Morilor până la Monastirea Cilicul Mare; către S. se întinde până în valea Ciliccertuluĭ. Direcția luĭ este de la V. la E. Inălțimea maximă o are la *copacul Selda* de 315ᵐ, cobóră în tóte direcțiunile în pante dulcĭ. Lungimea luĭ este de 9 km. de la origina văiĭ Morilor, până la Monastirea Cilicul Mare. E acoperit cu pădurĭ și e tăiat de Valul luĭ Traian, care cobóră în valea Morilor pentru a urca culmea déluluĭ Mare și duce la Nicolițelu.

Din délul Fundul Burțiĭ se lasă către S., despărțind văile Medanchioĭ și Boclogea la V. de Valea Cesmeleĭ și pârâul Acadan la E., o culme de délurĭ numite: *a) Délul Bostănăriilor* (271ᵐ) la E. de Meidanchioĭ, *b) délul Eni-Ormangic-Tepe* (259ᵐ) și în fine se termină prin délul *Eschi-Balâc*, pe care valea Eschi-Balâc îl împarte de la S. la N. în 2 ramurĭ egale, din care cea de E. este maĭ înaltă (280ᵐ).

Lungimea întregiĭ ramurĭ ast-fel descrisă este de 10 km., acoperite cu pădurĭ afară de délul Bostănăriilor. Drumurile Acadân-Meidanchioĭ și Trestenik-Meidanchioĭ îl traversézā.

Pantele către V. și E. cobóră repede în văile Boglocea și pârâuluĭ Acadân. Către S. délul îșĭ menține înălțimea până la 280ᵐ și apoĭ cobóră repede în valea Taițeĭ între Lozova și Alibeikioĭ.

c) Tot din délul Fundul Burțiĭ se maĭ lasă către S. o ramură, *délul Acadân* ce desparte valea Cismeleĭ de valea Chioserelik; acéstă ramură acoperită în partea de S. cu pădurĭ, cobóră în pante repeḑĭ până d'asupra satuluĭ Acadân. Lungimea eĭ este de 6 km., iar maximum de înălțime pe care o are la N. este de 263ᵐ.

5. *Délul Cilicului* continuă către S.-E. ramificația între Taița și Telița.

El presintă forma unuĭ mamelon păduros triunghiular înalt de 342ᵐ la S. monastireĭ Cilicul Mare; se întinde de la V. la E. de-alungul văiĭ Ciliculuĭ, iar din pantele luĭ Sudice nasc văile Chioserelic, Culac-Carlar și Cărbunarilor. Acest dél trimete 2 ramurĭ: una către S. între pârâul Acadân și Valea Cărbunarilor (pârâuluĭ Telița) și alta către S.-E. între acestea din urmă și rîul Telița.

a) Ramura de S. se numesce *Carcaman-Bair,* între satele Acadân și Trestenic; acéstă culme trimete maĭ multe ramurĭ, ast-fel către S.-V. *a') Curu-Bair* (242ᵐ) între satele Acadân și Alibeichioĭ, *b') Canagic-Bair* (128ᵐ) către S.-E. de Trestenic, *c') Slamuni-Culac* (228ᵐ), *d') Tatar-Brir* (200ᵐ) între Alibeichioĭ și Bașchioĭ și în fine *e') Ghel-Tepe* (134ᵐ), ultima ramificație către S.-E. între valea Ormangicula (la V.) și pârâul Telița (la E.), se lasă ușor până d'asupra satuluĭ Armutlia

Natura terenuluĭ ce forméză acest dél este stâncósă către V. între Acadân și Bașchioĭ; către acéstă parte și pantele sunt maĭ repeḑĭ. Lungimea luĭ totală de la origina văilor Culac-Carlar și Cărbunarilor și până la Armutlia este de 16 km.; e tăiat de numeróse drumurĭ ce pun în comunicație satele de pe versantul Estic (Trestenic și Nalbant), cu cele Vestice și S.-V. (Acadân, Alibeikioĭ, Cinelĭ, Bașchioĭ și Armutlia). Este acoperit cu petice de pădurĭ, ceea-ce probéză că odinióră aceste pădurĭ acoperiaŭ întregul dél.

b) Ramura ce délul Ciliculuĭ trimete către S.-E. între pârâul Telița și rîul Telița, cobóră printre Poșta și Trestenic; *Cogea-Cara-Bair* ar representa singura ramificație, ea cobóră în formă ascuțită, pornind din cota 259ᵐ a déluluĭ Cilicul, până d'asupra Tresteniculuĭ; către S.-E. nu sunt de cât pantele déluluĭ Cilicul, pe carĭ se află movilele *Ghel-Tepe* (106ᵐ la S. de Poșta), *Eșil-Tepe* (169ᵐ), *Buiuk-Cara-Tepe* (171ᵐ) și *Kiuciuk-Cara-Tepe* (157ᵐ), aceste pante cobor lin în valea Alceac-Culac-Punar.

6. *Délul Cataloĭ* forméză maĭ mult un mamelon înalt de 116ᵐ *(Movila luĭ Dobre),* care

îşĭ întinde pantele către Cataloĭ, coborând treptat prin *délul Ghiulele-Tepe* până la cota 20ᵐ la E. de Hagilar.

7. *Délul Sarî-Tepe,* care ţărmuresce pe la E. valea Alceak-Punar, face legătură (cu un slab relief coprins între 79ᵐ şi 54ᵐ) între délul Ciliculuĭ (din movila *Coci-Tepe* 119ᵐ) şi masivul stâncos isolat:

8. *Deniz-Tepe* este un mamelon isolat în mijlocul uneĭ câmpiĭ a căreĭ cotă este coprinsă între 54 şi 25 metri. E un masiv stâncos de formă ovală de la N. la S., avênd basa de 3 km. şi înălţimea de 266ᵐ. Pantele sale cad repede în tóte direcţiunile către văile Hagilar, pârâul Teliţa şi râul Taiţa, pe care le domină până la marĭ depărtărĭ. Numele sĕŭ însémnă movila Măriĭ, căcĭ în adevĕr Marea s'a întins odinióră prin lacul Razelm, Babadag şi uda pólele acesteĭ movile. S'a găsit pe vêrful eĭ o ancoră ce nu putea fi adusă aci de cât prin navigaţie. Se maĭ pretinde a se fi găsit nu de mult şi un cârlig de fier ce servia de legat corăbiile. Mi s'a povestit din bătrânĭ, că în adevĕr pe la 1860—65 s'aŭ făcut cercetărĭ pe culmea acestuĭ dél şi că cârligul de care e vorba a fost scos din stânca în care era încrustat.

Pe atuncĭ délul şi văile înconjurătóre eraŭ acoperite cu pădurĭ, unde se vânaŭ tot felul de animale sĕlbatice. Aceste pădurĭ sunt aḑĭ distruse.

Posiţiunea, numirea şi maĭ ales constituţia geologică a acestuĭ mamelon deslégă întru cât-va punctul de întrebare, că Dunărea a curs prin valea Teliţeĭ şi că apele Măriĭ scăldaŭ pólele luĭ.

VIII. **Délurile dintre Apa Calistreĭ şi Cerna.** *a) Culmea principală* a délurilor dintre Calistra şi Cerna este o prelungire Sud-Estică a Pisculuĭ înalt şi ţuţuiat, prelungire care pórtă numirile de *délul Coslug, Stubeilor, Negoiu* şi *Almalia.* Acéstă culme coprinsă între Valea Lupuluĭ la N., Valea Taiţeĭ la E. şi Sarp-dere la S., trimete către Vest ramificaţiunile carĭ ocupă tótă regiunea coprinsă între Calistra la N. şi Cerna la S.

1. *Délul Coşlug* este prelungirea S. a Pisculuĭ înalt şi ţuţuiat. Inălţimea luĭ maximă este de 426ᵐ în *vârful Grecĭ,* cobóră în pante repeḑĭ şi escarpate către V. în valea Lunca Plopilor; către S. o vale strâmtă îl desparte de *délul Secaru,* prin acéstă vale vine drumul de la Grecĭ şi se bifurcă chiar pe fundul vălceleĭ, un drum apucă spre V. pe panta orientală a Pisculuĭ înalt şi ţuţuiat şi unul peste délul Negoiu în valea Ţigănceĭ. Délul Coşlug este stâncos şi pleşuv la creştet şi pe pantele Vestice, numaĭ către E., unde panta se prelungesce lin (407ᵐ) pentru a se uni cu Délul Ştubeilor, este acoperită cu pădurĭ.

2. *Délul Ştubeilor* se .prelungesce de la V. la E. printre valea Lupuluĭ (la N.) şi valea Lungă (la E.) până la confluenţa lor; către S. se légă cu délul Negoiu. Este acoperit cu pădurĭ. Inălţimea maximă e de 407ᵐ, pantele din Valea Lungă şi din vălcéua care îl desparte de Secaru, sunt repeḑĭ.

3. *Délul Negoiu* şi 4. *Délul Almalia* prelungesc către Sud culmea principală, cel d'întâĭ se légă cu délul Ştubeilor, iar cel d'al doilea cu délul David. Aŭ direcţie de la N. la S. pe o lungime de 6 km. şi sunt acoperite cu pădurĭ. Inălţimea maximă este în délul Negoiŭ de 403ᵐ, cobóră către S. până la cota 370ᵐ în délul Almalia.

Din délul Negoiu se lasă către V. spre lunca Plopilor: *a) Délul Secaru* un mamelon aprópe isolat, fiind jur împrejur înconjurat de văĭ, prin carĭ merg drumurĭ închiḑêndu-l de tóte părţile. Inălţimea luĭ maximă este de 303ᵐ. Pantele ce cad repede în tóte părţile sunt acoperite cu pădurĭ. Către N.-V. *b) Délul Piatra Marieĭ* este o stâncă isolată în valea pădurósă numită Lunca Plopilor; el n'are maĭ mult de 100ᵐ înălţime.

Din *délul Almalia* se lasă către N. între Taiţa şi Valea Lungă, *a) délul Ţigănceĭ* lung de 5 km. Inălţimea luĭ maximă este la N. de 309ᵐ, cobóră uşor către S. (307ᵐ), până se unesce cu Almalia. Pantele sale sunt dulcĭ maĭ ales către rîul Taiţa, unde formézá frumósa vale de la Ţiganca-Taiţa. Délul este acoperit cu pădurĭ.

b) Ramificaţiile dintre Calistra şi Cerna saŭ ramura Cerna. Din délul Almalia cobóră către Vest printre Cerna şi Calistra *délul Daiaman-Bair* şi *délul Megina,* care se continuă prin *Piatra Ascuţită, Priopcea, Curt-Bair* şi *Para-Bair.*

1. *Délul Daiaman-Bair* are 250ᵐ înălţime maximă, o formă încovoiată ca o potcóvă,

acoperit cu păduri și cobóră în pantă ușóră către S. în valea Cerneĭ prin prelungirile sale: *a) Raman-Bair* (283^m înălțime maximă) și în fine *b) Saia-Cula* (256^m) până d'asupra satuluĭ Cerna, țĕrmurind pe la E. Valea Megina; *Orta-Derea* este un vârf al déluluĭ Daiaman, care prin înălțimea de 177^m domină valea Cerneĭ la origină.

Văile opuse Megina și Calistra, limitéză la V. Délul Daiaman, către Vest de care se întinde: 2. *Délul Megina* cu o înălțime maximă de 300^m, jumĕtate e acoperit cu pădurĭ. Cobóră către N. și Sud în pantă dulce, spre Est se légă cu délul Daiaman, iar către Vest cu un lanț de délurĭ dispus de la N.-V. către S.-E. cu o direcție perpendiculară pe a celor d'întâĭ.

Délurile 3. *Pialra Ascuțită* (256^m), 4. *Priopcea* (402^m), 5. *Curt-Bair* (300^m) și 6. *Para-Bair* (158^m), formézā acest lanț pe la marginea de V., a cărora trece șoséua Cerna-Grecĭ, cobóră în tóte direcțiunile prin pante dulcĭ. Délurile externe Piatra-Ascuțită și Para-Bair aŭ câte un vârf ascuțit și stâncos.

Spre V. de șoséua Cerna-Grecĭ și ca o continuare a déluluĭ Priopcea, sunt délurile: *a) Bujor, b) Caracicula* și *c) Piatra Roșie,* ocupă tótă regiunea coprinsă între șoséua Cerna-Grecĭ și drumul Satul Noŭ-Măcin. Tus-trele sunt niște mamelóne stâncóse de câte 150, 200 și 163^m înălțime. *Piatra Roșie* are în punctul *Cerna* 163^m, acest vârf se întinde în formă alungită către S. și se ridică până la 202^m; este sterp și pietros.

7. In fine délul stâncos și isolat numit al luĭ *Iacob,* așezat la S. de satul Turcóia, are cea maĭ mare înălțime de 336^m, o formă circulară; către Sud de-alungul gârleĭ Turkóia, cobóră cu încetul prin: *a) Iglicióra Mare, b) Iglicióra Mică, c) Délul luĭ Manole,* și *d) Délul Gorgova* până în valea Ulmul.

8. Către N.-V., de cotul ce Dunărea face între Turcóia și Iglița, între acest cot și apa Calistreĭ, délul *Piatra-rîiósă* este isolat între apa Calistreĭ la N. și valea Viilor la S., are maximum de înălțime la *movila Piatra-rîiósă* de 96^m. Pe la pólele sale trec două șosele; Cerna-Grecĭ și Satul-Noŭ-Măcin.

IX. **Culmea principală între Cerna și Aiormanul.** Délul Almalia se continuă către S. formând culmea principală, îngustându-se între origina văilor Cerna și Sarp-dere. Continuarea luĭ pórtă numirea de *délul luĭ David, délul Amzalăĭ, Carapcea, Ciubucluc-bair, Cale-bair, Sakar-bair* și *Taslik-bair.*

1. *Délul David* se încovóie către S., pentru a înconjura valea David, se unesce către N.-V. cu délul Almalia, iar către S.-E. cu délul Hancérca, între Taița și valea Alar-Kula. Inălțimea maximă a déluluĭ David este de 300^m, e acoperit cu pădurĭ, pantele sale N. cad repede în văile Sarp-dere și David; către S.-E. se prelungesce *prin a) délul Hancearca* (care are 346^m înălțime maximă la *vârful Hancearca),* în pantă ușóra până la confluența văiĭ Alar-Kula cu Taița; către E. se deschide frumósa vale a Taițeĭ. Délul Hancearca este și el acoperit cu pădurĭ.

Tot din délul David cobóră către S.-V. pe țĕrmul stâng al Cerneĭ *b)* délul *Süt-Bair* până la 168^m. Printre acésta și Orta-Dere curge Cerna.

Délurile 2. *Amzalăĭ și Carapcea* sunt continuarea către S. a culmeĭ principale, până la șoséua Ortachioĭ-Akpunar. Lungimea cómeĭ este de 20 km. acoperită cu pădurĭ. Délul Amzalăĭ are un vârf de 330^m, iar Carapcea de 249^m (punctul *Jaila Nord).* Din délul Amzalăĭ cobóră către S.-E. spre Balabancea *a) délul Carapcea-Balabancea* în pantă ușóră, până în valea Taițeĭ la S. de Balabancea, unde se deschide frumósa vale a satuluĭ.

3. *Délul Carapcea* se lasă către Akpunar, Jaila și Ortachioĭ; de asemenea prin pante dulcĭ se légă cu délul Amzalăĭ; trimete o ramură către S.-V. între Jaila și Cerna numit *a) délul Cerna,* tăiat de șoséua Akpunar-Cerna, e de natură stâncósă, are un vârf de 242^m lângă șosea; cobóră până în câmpia Satuluĭ-Noŭ prin mamelóne înșirate, din care *Cale-bair* este un mamelon isolat și stâncos de 55^m înălțime lângă Satul-Noŭ.

4. *Délul Ciubucluc-bair* formézā continuarea spre Sud a culmeĭ principale între Jaila și Homurlar. Movila *Orta-Cairac* îl légă cu Délul Carapcea la N., iar *Cale-Bair* cu *Sacar-Bair.* Inălțimea luĭ maximă este de 305^m. In partea de S. e acoperit cu pădurĭ.

5. *Délul Cale-bair* așezat la E. satuluĭ Homurlar, face legătura între Ciubucluc-bair

şi Sakar-bair. Are 350^m înălţime la vârf, se prelungesce către Vest printre pâraiele Homurlar la N. şi Cârjelar la S., până la confluenţa acestor văĭ. Este acoperit cu pădurĭ până la Homurlar. Direcţia luĭ de la E. la V. pe o lungime de 5 km.

6. Către S.-E. *Délul Sachar-bair* se înalţă până la 400^m altitudine în *punctul Atmagea*, care póte fi considerat ca nodul orografic al centruluĭ Dobrogieĭ de nord, de óre-ce din el pornesc maĭ multe culmĭ principale. Délul Sakar-bair are o lungime de 6 km., în direcţie de la N.-V. la S.-E. şi desparte văile Arman-Cesme şi Sakardere de valea Atmagea, între care cobóră lin până la confluenţa lor. Culmea este acoperită cu pădurĭ, iar pantele Estice, către Atmagea cu păşunĭ.

7. *Délul Taslic-bair* ce cobóră către V., din punctul *Atmagea* este continuarea culmeĭ principale. Inălţimea luĭ maximă este de 377^m în vârful Hagi-Ţepe, cobóră până la 366^m spre S., chiar la limita judeţuluĭ Tulcea. Direcţia luĭ este de la N.-V. la S.-E., pe o lungime de 5 km. şi desparte valea Capreĭ-Cârjelarĭ-Aiorman (versantul Vest-Dunărean) de valea Sacar-dere-Arman-Cesme (din versantul M. Negre).

Din acest dél se lasă printre valea Aiormanuluĭ şi secundara sa Cârjelarĭ *a) délul Borun-Bair*, ce se indréptă către V. şi se termină la S. satuluĭ Hasanlar, ca un mamelon isolat acoperit cu pădurĭ pe culme, iar pantele Sudice carĭ cobóră lin în Aiorman, sunt acoperite cu semănăturĭ şi păşunĭ.

Din culmea principală ce am descris se desfac doue ramurĭ: *Dijkadael-Bair* saŭ *culmea Picinéga* către V. şi *Culmea Babadaguluĭ* către S.-E

X. **Culmea Picinéga.** Din *Movila Orta-Cairac* (saŭ *Jaila Sud* 285^m) a culmeĭ principale, despărţind valea Jaileĭ de acea a Homurlaruluĭ şi Aiormanuluĭ cobóră: 1. Délul *Dijkadael-Bair,* terminat prin délul *Hasanlaruluĭ*. Direcţiunea acesteĭ culmĭ este de la răsărit la apus. Inălţimea merge crescênd de la *Orta-Cairac* (285^m) treptat către V., până la punctul trigonometric cotat 306 din vîrful déluluĭ, iar de aci cobóră treptat către Vest prin *délul Hasanlaruluĭ,* până la 204^m şi se termină în câmpia de la răsărit de Satul-Noŭ. Délul e de natură stâncósă, către S. şi N. pantele cobor lin; în întregime délul e acoperit cu semănăturĭ şi păşunĭ. Intre Hasanlar şi Homurlar o ramificaţie sudică a déluluĭ se numesce *Kiuciuk-Kara*. Lungimea culmiĭ este de 10 km.

XI. **Culmea Babadaguluĭ.** Din *délul Ciubucluc-bair,* care este ramificaţia Nordică a noduluĭ orografic Atmagea, pornesce către S.-E. importanta culme a Babadaguluĭ.

Aşa s'ar putea numi délul ce se întinde de la N.V. către S.E., între rîurile Taiţa şi Slava, lung de 56 km. până la *Capul Dolojman.*

Acest dél nu forméză o continuitate, ci maĭ multe grupurĭ de délurĭ strânse între diferitele văĭ secundare ale Taiţeĭ şi Slaveĭ, ast-fel începênd de la N.V. între satele Atmagea (pe Slava) şi Ortachioĭ (pe Taiţa) avem:

1. *Ghiobilche-Bair,* care plécă din culmea Ciubucluc-Bair şi se prelungeşte sub diferite numirĭ către E. printre văile Taiţa la N. şi Ghiobilche, Canara-Ceair, Musafir-Culac, Bas-Kioĭ; numirea de Ghiobilche-Bair o pórtă délul numaĭ până la curmătura formată de pârâul Dautcea şi valea Emir-Asan-Culac.

Délul în întregime e acoperit cu pădurĭ, are un vârf *Câzlar-Bair* la S. de Ortachioĭ cu 177^m înălţime.

Pe culmea déluluĭ trec drumurile ce vin de la Ortachioĭ şi Dautcea, pentru a duce la Atmagea.

2. *Délul Dautcea* este prelungirea Estică a precedentuluĭ, până în valea Baschioĭ, unde pórtă numirea de *Câz-Bair* saŭ *délul Feteĭ*. El e acoperit cu pădurĭ; înălţimele cele maĭ marĭ sunt în partea de S. între 220 şi 285^m, coborând către N. în pante dulcĭ spre şoseaua Başchioi-Cineli-Ortachioĭ.

3. Ca o piramidă izolată de restul grupuluĭ deluros se ridică pe ţĕrmul drept al Taiţeĭ stâncosul dél *al Consuluĭ,* a căruĭ înălţime e de 332^m. El silesce rîul a descrie un mare arc de cerc către N. între Cineli şi Dautcea; pe la S. trece şoseaua Baschioi-Ortachioĭ. De pe vîrful sĕŭ se pot vedea împrejurimile până la marĭ depărtărĭ, Dunărea şi Marea.

Intre valea Atmagea, Dulgher, Arman-Cesme la S., Jidini la E., Ghiobilche, Canara-Ceair și Musafir-Culac la N. se întind către E. două délurĭ: *Iasi-Orman* la N., *Bak-Ciaus* la S., despărțite prin valea Bac-Ciaus.

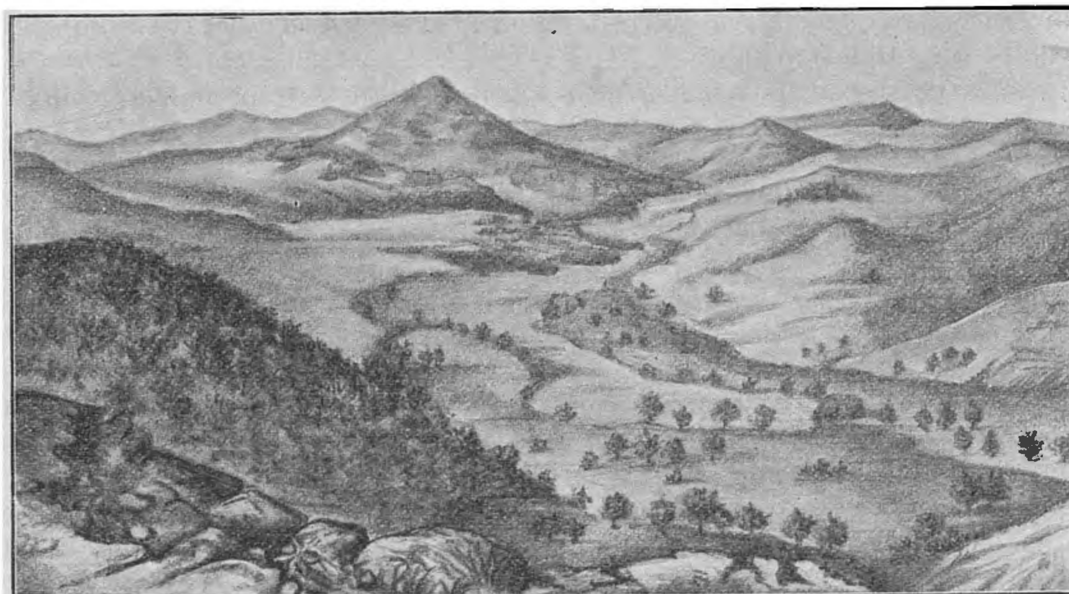

Fig. 24. — Muntele Consul. (După K. F. Peters).

4. *Iasi-Orman* este acoperit cu pădurĭ, are 301^{m} înălțime; către N.V. pórtă numirea de *Canara-Ceiu,* se desparte prin valea Musafir de délul Dautcea, iar către E. pórtă numirea de *Eskiliorman,* cobóră lin în valea Baschioĭ.

5. *Délul Bak-Ceaus* în parte acoperit cu pădurĭ, are 236^{m} înălțime în vîrful *Sivri-Tepe,* valea Jidini îl desparte de délul cu acelaș nume.

Délurile 6. *Jidini* și 7. *Uzum-Bair.* Se numesce ast-fel grupul deluros coprins între valea Jidini la V., Slava la S., Dere-Iol-Cara și Orta-Burum la E. și rîul Taița la N. Are cea maĭ mare înălțime d'asupra satuluĭ Ciucurova de 371^{m}, descresce din ce în ce către N. spre punctul trigonometric *Jidini* 342^{m}, de unde începe a se numi *Délul Pelitu,* cobóră în valea Baschioĭ. Este peste tot acoperit cu pădurĭ.

Urzum-Bair se numesce partea E. a grupuluĭ și se întinde de la S.E. din partea numită *Tazli-Bair* (258^{m}) către N.V., unde se termină la S. de Baschioĭ prin partea numită *Cuzu-mare* (189^{m} înălțime).

O ramură ce Urzum-bair trimete către N.E. spre Armutlia se numesce *a) délul Pietrosul,* iar o alta spre Camber se numesce *b) Balar-Bair.*

Peste culmea délurilor Jidini și Urzum-Bair trec două drumurĭ ce duc de la Armutlia, Camber la Slava-Cerchezéscă.

8. *Délul Carada* este prelungirea luĭ Uzum-Bair și se întide către S.E., până în șoséua Babadag. Este peste tot acoperit cu pădurĭ, are cea maĭ mare înălțime la S.V. de 264^{m}. Ramificațiile sale pórtă diferite numirĭ:

a) Uzum-bair către S.V. între Dere-Iol-Carî și Malieva-Balca, are cea maĭ mare înălțime de 234^{m}.

b) Orman-Bair către S., până d'asupra satuluĭ Slava-Ruséscă, printre văile Lasâ-Harî și Hribesio-Harî, are 250^{m} înălțime.

c) Camena este partea cea maĭ răsăriténă a déluluĭ Carada, se întinde la S. de șoséua Babadag-Slava-Ruséscă și are 3 ramificațiĭ: *a') Sevaiova-Harâ, b') Pahotnikaĭ-Harâ* și *c') Délul Camena,* care cobóră până d'asupra satuluĭ Caugagi.

Către N. ramificațiile déluluĭ Carada sunt:

d) Caragidi-Bair prelungit către N.V. prin *a') Asmalar-Bair* și *b') Taș-Bair* între văile Orta-Burun și Sânâr-Dere, până la satul Camber, apoĭ *e) Jaila-Bair* între Sânâr-Dere și

Ada-Tarla-Cula, are 138^m înălţime şi în fine *f) Janchi-Bair,* care cobóră uşor către E., până la Babadag.

Délul *Carada-Bair* este străbătut de următórele drumurĭ: Babadag-Slava-Cerchezéscă pe la mijloc, Babadag-Satu-Noŭ pe la pólele Nord-Estice (şosea); Babadag (Podul-Duva)-Slava-Rusécă (şosea), drumul ce plécă de la km. 40 al şoseleĭ la Slava-Rusă şi în fine drumul de la km. 41 la Caugagi.

La răsărit de şoséua Babadag *délurile-Visterna* şi *Orta-Bair* prelungesc culmea Babadaguluĭ până în lacul Razelm la *capurile Iancina şi Dolojman.*

9. *Délul Visterna* este coprins între şoséua Babadag la V.; văile Visterna şi Ceelinchioĭ la E. Culmea pórtă numirea de *délul Bairak,* care trimete către N. ramificaţiile: *a) Orta-Bair, b) Koium-Baba* şi *c) Balta-Bair* până d'asupra Babadaguluĭ, între oraş şi valea Nucilor, cu ramificaţia cea maĭ Nordică *d) Canara-Baba* ce se termină la Ezerul-Babadag prin înălţimea *Sultan-Tepe,* apoĭ între valea Nucilor şi Visterna *e) Délul Stupariĭ* prelungit cu *Culacula-Bair,* care prin délul *Molfa* şi *Calabalîk-Bair* cobóră către N., până în ţĕrmul lacului Babadag.

Către S. *délul Bairak* cobóră uşor prin pantele sale către Ezerul-Goloviţa spre Ciamurli-de-Jos şi Canlî-Bugeak. *Akairac-Bair* légă délul Visterneĭ de Carada, pe pantele sale suie şoséua Constanţa-Babadag.

Délul Visterneĭ este acoperit cu pădurĭ; numaĭ pe pólele N. şi Sudice sunt păşunĭ şi arăturĭ, pantele sale sunt maĭ repeḑĭ către N., pe când către S. cobóră uşor spre Ezerul-Goloviţa.

Pe la Apus trece şoséua Babadag, pe la mijlocul luĭ e traversat de drumurile ce duc de la Ceanurli-de-Jos, Canlî-Bugeac şi Paşa-Casla la Babadag şi Visterna.

10. *Orta-Bair* este culmea délurilor ce se întind spre răsărit de Visterna. Inălţimea sa e de 216^m şi se légă de délul Visterna prin *Samaldar-Bair.*

Orta-Bair trimete către E. ramificaţiile *a) Golovar-Bair,* care prin *b) Délul-Iuk* şi *c) Casavet-Bair* se prelungesce până la capul Iancina şi insula Kazâl-Kum, *d) Taş-Burun* nu e de cât o prelungire către N., pe lângă ţĕrmul Razelmuluĭ, din délul Iuk.

Izolat pe ţĕrmul laculuĭ şi puţin maĭ la N. se ridică în formă de şea *e) délul Gras,* care domină până la marĭ depărtărĭ lacul Razelm; pe el se află ruinele vecheĭ cetăţuĭ Eraclea.

Din Orta-Bair cobóră către S. între văile Ceelinchioĭ şi Mil-Vel-Alciac, *f) délul Biuiuk-Orman-Bair,* care prin *g) délul Ac-Topraclac* se termină d'asupra satuluĭ Paşa-Casla; iar la E. de valea Mil-Vel-Alciac, *h) délul Caramanchioĭ,* se prelungesce către S.-E. prin *i) délul Dolojman,* până la capul Dolojman.

Pădurile acoper culmea déluluĭ Orta-Bair, pantele sunt acoperite cu păşunĭ şi arăturĭ.

Peste culmea déluluĭ Orta-Bair trec maĭ multe drumurĭ, ce duc de la Paşa-Casla, Jurilovca şi Caramanchioĭ la Enisala şi Visterna.

XII. **Sultan-Bair.** La origina văilor Aiormanul (către N.-V.), Eni-Sarai (S.-V.), Slava-Rusécă şi Slava Cerchezéscă (spre S.-E.), délul Sultan-Bair, forméză spinarea délurilor Dobrogieĭ. Este de forma unuĭ triunghiŭ-isoscel, a căruĭ basă se află chiar pe limita celor 2 judeţe şi are 366^m înălţime. Peste culmea luĭ trece drumul Carjelar-Baş-Punar. E acoperit peste tot cu pădurĭ. Se póte considera ca nodul orografic al aceste regiunĭ, căcĭ din el pornesc 3 ramificaţiunĭ principale: *Ghiolgic-Bair* şi *Ghiun-Ghiurmes-Bair* către N.-V., *Ramazan* către S.-V. şi *délul Ciucurova* către S.-E.

XIII. **Délul Ghiun-Ghiurmes saŭ ramura dintre Aiormanul şi Rosti.**

Din culmea déluluĭ Sultan-Bair pornesce către N.-V. printre rîurile Aiormanul (N.) şi Rosti (S.) 1. délul Ghiun-Ghiurmes, căruia Ghiolghic-Bair 'ĭ servesce de legătură. *Ghiolgic-Bair,* este tot délul păduros de la capul văilor Urumbeĭ şi Topolog, până în valea Carjelar, are forma pătrată, aşezat chiar la limita judeţelor. Inălţimea luĭ maximă e de 325^m, spre N.-E. de satul Urumbeĭ. Pe culmea luĭ trece drumul Topolog-Carjelar cu o ramură la Urumbeĭ.

Délul Ghiun-Ghiurmes de natură stâncósă în multe părţĭ se prelungesce de la S.-E.

către N.-V., maĭ apròpe de valea Aiormanuluĭ în spre care cobóră, în pante repeḑĭ. Lungimea culmeĭ este de 18 km. şi se termină la drumul Ostrov-Satul-Noŭ. Inălţimea maximă este de 321m la S.-V. de satul Aiormanul. *a) Canat-Calfa* nu este de cât o ramificaţie între văile Canat-Calfa şi Carjelarĭ. Ramurile ce délul Ghiun-Ghiurmes trimete către Sud spre pîrîul Rosti sunt de puţină importanţă: *b) Eşil-Tepe, c) Camber-Tepesi, d) Baba-Bair,* între satele Urumbeĭ şi Koium-Punar, *e) Sânâr-Taş-Tepesi* d'asupra satuluĭ Coium-Punar şi în fine, *f)* délul *Coium-Punar* cobóră lin către V. până aprópe de comuna Ostrov. (Movila *Săpata* 50m). Peste délul Ghiun-Ghiurmes trec maĭ multe drumurĭ ce unesc valea Rosti cu Aiormanul.

2. *Movila Cazacilor* se ridică pe malul Dunăriĭ la S. de Picineaga, până la 129m înălţime; este isolată de restul déluluĭ; drumul Ostrov-Satul-Noŭ desparte Movila Cazacilor de Délul Ghiun-Ghiurmes. E de natură stâncósă şi de formă apròpe circulară.

XIV. **Délul Ramazan saŭ ramura dintre rîurile Rosti şi Eni-Sarai.**

Din *Ghiolgik-Bair,* cobóră către S.-V.: 1. *délul Ramazan* căruia *Kerchenes-Bair* îĭ servesce de legătură. Acest dél acoperă tótă partea coprinsă între Rosti şi Eschi-Saraĭ.

Lungimea acestuĭ dél este de 12 km., până la *Movila Kitu* (193m), unde se bifurcă. Intre Făgăraşu-Noŭ şi Calfa, délul se maĭ numesce şi *Ceemşicu-Bair;* la *Movila luĭ Ahmet* (223m), în dreptul Rahmanuluĭ se numesce *Hagi-Kapar-Tepe,* iar la bifurcaţie *Cara-Tepe.*

Spre V. de movila Kitu, délul trimete maĭ multe ramificaţiunĭ ast-fel: către N.-V., pe la *movila Căpitanuluĭ (Araclar* saŭ *Făgăraşului-Noŭ* 188m) şi *Ghiolgic-Tepe, a) délul Rosti,* ţărmuresce la S. valea rîuluĭ Rosti pe la *Hasnale-Tepe* (198m), *Movila Sapata* (96m), *Movila Popiĭ* (68m) până la Dunăre.

Délurile: *a') Moşuluĭ* între valea Moşuluĭ şi a Viilor de la Pânga, *b') Caĭrac,* numit către V. şi al *Mezetuluĭ,* între valea Viilor de la Pânga şi valea Topârsciŭ, nu sunt de cât ramurĭ Sudice ale déluluĭ Rosti.

Intre valea Topârsciu şi Bertescĭ, o ramură a déluluĭ Ramazan numită *b) délul Stanciu,* care către V. se maĭ numesce şi *délul Viilor,* cobóră fórte uşor până la Dunăre, iar între valea Bertescĭ şi Petrişuluĭ: *c) délul Nămoloscĭ,* se prelungesce până la satul Gârlicĭ, ce ia numirea déluluĭ din apropierea sa *(Délul Gârlicĭ), d) Délul Carapelit* între valea Petrişuluĭ şi rîul Enisaraĭ este ultima ramificaţie către S.-V. a déluluĭ Ramazan, pe lângă movila Kitu, se numesce şi *délul Elmelichi.* Carapelit-Bair cobóră fórte uşor către S.-V. pe lângă satele Carapelit, Balgiu, Enisaraĭ până la Eschisaraĭ, denumit după satele pe lângă care trece, aşa délul *Balgiuluĭ* la N. satuluĭ Balgiŭ, *Enisaraĭ,* şi puţin maĭ la N. *délul Cilibiuluĭ* şi în fine *délul Viilor* lângă Eschisaraĭ.

O ramură a Carapelituluĭ, numită *a')* délul la *Tarcă* desparte valea cu Mărăcinĭ de valea Petrişuluĭ.

Délul Ramazan cu ramificaţiile sale este străbătut în tóte direcţiunile de drumurĭ ce pun în legătură valea Enisaraĭ cu valea Rosti.

XV. **Délul Ciucurova saŭ ramura dintre cele două Slave.** Ramura ce plécă din Sultan-Bair către S.-E. este 1. *délul Ciucurova,* care desparte văile celor două Slave ce descriŭ un V. Lungimea acestuĭ dél acoperit apròpe peste tot cu pădurĭ, este de 18 km., şi la origina sa se numesce *délul Topologul şi Kirisliva,* din care se bifurcă o ramură numită *a) délul Baş-Punar,* care desparte valea Kirisliva de valea Baş-Punar.

Pantele sale sunt fórte repeḑĭ către N. şi S., prelungindu-se către unirea celor două Slave în pante line prin *délul Ibrişioru.* Inălţimea luĭ maximă e de 375m la S.-V. de satul Ciucurova; la pólele sale sunt satele Başpunar şi Monastirea Uspenia pe Slava-Rusă, Ciucurova şi Slava-Cerchezéscă.

Peste culmea acestuĭ dél trec 3 drumurĭ, carĭ unesc cele două Slave, pornind tóte de la satul Başpunar.

XVI. **Délul Periclic** este continuarea spinăriĭ deluróse, ce se prelungesce către S.-E. din délul Sultan-Bair.

Are forma uneĭ piramide cu patru laturĭ, coprinsă între origina văiĭ Enisaraĭ (Topolog-derea) la V., Hagi-Omer-Derea la S., Periclic-Culac la S.-E. şi valea Baş-Punar la N.-E.

Către S. *platoul Dolama* îĭ servesce de prelungire. Lungimea luĭ este de 6 km., iar înălţimea maximă o are în punctul *Doeranĭ* saŭ *Er-Ghiobea-Tepe* de 392ᵐ. Pantele sale N.-E. sunt repeḑĭ şi păduróse, iar către V. *a) Caramisea-Tepe* o ramură a sa cobóră uşor până la unirea văilor Topolog cu Hagi-Omer, *b) Bataclâ-Başa* se numesce panta Sudică, care cobóră din punctul Doeranĭ, până d'asupra satuluĭ Hagi-Omer. Peste culmea déluluĭ Periclic trece drumul de la Hagi-Omer la Baş-Punar şi acel de la Topolog, pe lângă vârful *Păpuşa* (350ᵐ) în valea Baş-Punar.

XVII. **Platoul Dolama.** La origina văilor Hagi-Omer, Casimcea (Aaslâ-Dere, Beidaut, Derasâ-Cairac la satul Testemel) şi Periclic-Culac, până în rîul Slava-ruséscă se întinde platoul Dolama, continuarea spinăriĭ orografice a Dobrogieĭ. Platoul are 150ᵐ lungime, iar partea cea maĭ înaltă are 350ᵐ înălţime. Este acoperit cu liveḑĭ de prunĭ; către S.-V. se prelungesce printre văile rîurilor Casâmcea şi Eni-Saraĭ cu délul *a) Coru-Bair,* prin pante uşor înclinate; către S. prin *b) délul Cairâc-Kairac* printre văile rîurilor Casâmcea şi Beidaut, către S.-E. prin Testemel-Bair, printre Beidaut şi Slava.

Numaĭ către N.-E. pantele sale cobor repede în rîul Slava-ruséscă, pe aci se întind şi păduri ce se continuă d'alungul rîuluĭ până la Caugagĭ. Peste el trece drumul Doeranĭ la Testemel.

XVIII. **Ramura dintre Beidaut şi Slava-Ruséscă saŭ délul Testemel.** Din platoul Dolama se prelungesce către S.-E. printre rîurile Beidaut şi Slava-rusă délul 1. *Ciamurli* saŭ *Testemel.* Lungimea sa este de 7 km., iar înălţimea maximă de 316ᵐ în punctul *Ciamurli.* El trimete către S.-V. printre valea Cavaclac-Cairac şi Eschi-Baba ramura *a) Iurtluc-Bair,* acoperită cu păşunĭ, are 274ᵐ înălţime, iar între Eschi-Baba şi Valea Dolojan, délul *b) Sari-Meselik;* către N. ramura *c) Sakar-Bair* (250ᵐ) se întinde până în rîul Slava-rusă, pe care îl silesce a descrie cotul din dreptul satuluĭ cu acest nume.

Sakar-Bair este acoperit cu pădurĭ, pantele sale nordice sunt repeḑĭ; din el se ramifică către S.-E. *a') Deolniuk-Bair* între valea pârâuluĭ Camena şi Slava-rusă.

La punctul Ciamurli aşeḑat la capul văiĭ satuluĭ, délul Ciamurli se bifurcă:

O ramură e coprinsă între valea satuluĭ şi pârâul Poturu la S.-V. şi Slava-rusă la N.-E.; iar a doua ramură între pârâul Poturu şi Beidaut.

Prima ramură se numesce *d) Kiuciuc-Bair,* are 226ᵐ înălţime, cobóră lin către S.-E. prin *délurile Enicerĭ şi Cara-Burun,* până în câmpia de la E. a satuluĭ Hamamgi. Lungimea acesteĭ ramurĭ e de 5 km., pantele sale Nordice ce pórtă numirea de délul *Taş-Bair, Bal-Bair şi Taslâ-Bair,* cobóră repede în rîul Slava-rusă la satul Caugagĭ. Peste culmea déluluĭ Ciamurli trece drumul Testemel-Monastirea-Uspenia, iar peste secundara sa drumul de la Ciamurli-de-Sus la Camena şi Caugagi.

Cea d'a doua ramură lungă de 10 km. ce se întinde între Beidaut şi Poturu se numesce délul *e) Dolojan şi Dalâclâ,* ce se prelungesce prin délul *Solugean* şi *Movila-Verde,* până la satele Poturu şi Hamamgi. Pantele sale în general sunt dulcĭ, iar înălţimea maximă este de 217ᵐ, este acoperit cu păşunĭ şi arăturĭ. Peste acéstă ramură trec drumurile: Eski-Baba la Ciamurli-de-Sus, Beidaut şi Poturu la Ciamurli-de-Sus. Una din pantele sale S.-V. d'asupra Beidautuluĭ se numesce *délul Durale.*

XIX. **Délurile dintre Casâmcea şi Beidaut saŭ Culmea Sarighioluluĭ.** Sub numirea generică de délul Sarighiol se înţeleg ramificaţiile, care pórtă diferite numirĭ între văile rîurilor Casâmcea şi Beidaut. Ast-fel din Dolama, care se póte considera ca un nod orografic al acesteĭ regiunĭ, cobóră către Sud printe văile Aaslâ-Dere (V.) şi Durasâ-Cairac (la E.) 1. *délul Cairâc-Kairac* ca o făşie îngustă la început şi din ce în ce lăţindu-se către S., de unde începe a se numi *délul Caragea-Punar* şi în fine *délul Sarighiol,* până la satul cu acelaş nume. Din culmea ast-fel descrisă cobóră către Est şi Vest ramificaţiunĭ, care pórtă numirile: *a) Délul Cisme şi b) Caildere* printre văile Ciarâncĭ şi Caildere, până în rîul Beidaut, are 286ᵐ înălţime, de natură pietrósă, acoperite cu pădurĭ şi păşiunĭ, domină satul Eschibaba.

Intre văile Caildere şi Dulgea, ramura *c) Ghiurgeamrâc,* cobóră repede până în rîul Beidaut, pe care îl silesce să descrie un dublu cot. Délul e acoperit în parte cu pădurĭ.

In *punctul Sarighiol* (273^m) pornesce către S.-E., din délul Sarighiolului o ramură *d) Gogea-Bair,* de natură stâncósă, care cobóră până la satul Beidaut în pante repeḑĭ.

In general ramurile care cobor către E., sunt repeḑĭ şi stâncóse, acea ce face ca valea rîuluĭ Beidaut să fie strâmtă şi dentelată. Din contră, ramificaţiile ce se cobóră către V. sunt alungite, ast-fel *e) délul Alifacî,* păduros în mare parte, *f) délul Saxancairac, g) Sulugea şi h) Saxancula,* cobor până la satul Casâmcea în pante uşóre. O altă ramură este *i) Iucĭ-Tepe-Bair,* prelungită cu *Kiuciuk-Kioĭ-Bair,* între văile Râmnic şi Dichilitaş-Alceac, iar între acésta şi valea Sulugea *j) délul Taş-Tepe* se prelungesce până în dreptul Caciamaculuĭ. In tótă acéstă regiune délurile cobóră de la înălţimea de 300 până la 150 metri. Satul Sarighiol ocupă centru, de aci radiază diferite drumurĭ, care 'l pun în legătură cu satele aşeḑate pe valea Casâmcea şi Beidaut, drumurĭ care taie délurile în tóte direcţiile. La Sudul Sarighioluluĭ délul se bifurcă în *k) délul Haidân,* între pârâul Duimgi şi Beidaut; şi *l) delul Râmnic* între Duimgi şi Casâmcea.

m) Délul Peclic e ultima ramificaţie S.-Estică ce délul Sarighiol trimete între valea Hagi-Avat-dere şi pârâul Beidaut, formând ca un pintene în dreptul satuluĭ Poturu, *n) Zandan-Bair* ultima ramificaţie S. Vestică a déluluĭ Sarighiol, între Sarighiol-dere şi Rîmnic-dere, cobóră până la satul Râmnic.

o) Délul Bair-Hagi-Avat, dintre văile Hagi-Avat-Dere şi pârâul Hagi-Avat, la capul văiĭ Inan-Dere, face legătura între délul *Sarighioluluĭ* şi *Haidân.*

Délul Haidân. Incepe de la Nordul satuluĭ Inan-Cisme şi se prelungesce către S.-E. în pante uşóre, prin *a') délul Caranasuf,* până în marginea lacului Sinoie. Lungimea luĭ este de 14 km., natura în multe părţĭ stâncósă, e acoperit cu pădure numaĭ între satele Inan-Cişme şi Sariurt. E tăiat de numeróse drumurĭ, dar maĭ importantă e şoséua Tulcea-Constanţa, între Tariverde şi Hamamgi. Inălţimea luĭ maximă este de 195^m la capul văiĭ Inan-Dere, cobóră la *punctul Casapkioĭ* la 152^m (în marginea şoseleĭ), până la Caranasuf, unde *movila Coba-Iuk* are 56^m înălţime.

Pantele sale meridionale cobor către pârâul Duimgi, iar cele de Nord se prelungesc sub diferite numirĭ până în lacurile Smeica şi Goloviţa. Ast-fel: *a") délul Movila-Mare* în dreptul satuluĭ Poturu, care 116^m înălţime; lungul dél *b") Maadem-Bair* între Sariurt şi Hamamgi, este tăiat în lungul sĕŭ de şoséua Constanţa-Tulcea, care trece pe la punctul cel maĭ 'nalt, *Hamamgi* (104^m).

Către răsărit, între pârâul Sariurt şi Ezerul Goloviţa *b') délul Cara-Burun* (înălţime maximă la *movila Dravarschi* 83^m) şi *c') Acik-Suat,* ţărmuresc balta Smeica, *d') Délul Cale* e o movilă isolată ce are 31^m înălţime.

Pârâul Sariurt e ţărmurit la Sud de *e') délul Mormintelor* (124^m), *f') délul Coba-Iuk* şi *g') délul Amze-Saisî,* pantele nordice ale délurilor Haidân şi Caranasuf.

Ramura Vestică a déluluĭ Sarighiol se numesce *Râmnic-bair,* ea începe între văile Inan-dere (la E) şi Sarighiol-dere (la V.), *délul Iarâm-Iuk* îĭ servesce de legătură (are 206^m înălţime maximă). Râmnic-Bair, cobóră către S.-V., printre văile Râmnic şi Cuiu-Culac ; pantele sale sunt uşor înclinate în sensul direcţiuniĭ. El e ţărmurit de rîul Casâmcea prin *délul Taşlâ-Culac,* d'asupra satuluĭ Tocsof. O ramură ce Râmnic-Bair trimete către Inan-Cisme se numesce *a') Inan-Bair,* are 184^m înălţime maximă. Culmea principală a déluluĭ Râmnic-Bair se continuă către S. prin *délul Caskalâk-Bair,* ce are maximum de înălţime la movila *Buiuk-Cogealak-Tepe* de 195^m. O ramură S. Vestică este *b') délul Veli-Tepe-Bair,* cobóră către valea Casâmcea până la Satul Chirislik. Culmea principală desparte apele Casâmceĭ de Duimgi, are maximum de înălţime la *Pericli-Iol-Tepe* (la Sud de satul Cogealak) de 143 metri. Cobóră în pante uşóre printre Duimgi şi Peletlia (pârâŭ) până în malul lacului Tuzla.

c') Alichulac-Bair e o ramură ce cobóră spre S.-V., între văile Alichulac-Derea şi Alciac-Derea, până în Casâmcea. La pólele sale se află satul Cavargic.

O altă ramură cobóră între Peletlia şi satul Palazul-mic în valea rîuluĭ Casâmcea la acest din urmă sat.

Ca o ultimă ramificaţie a acestuĭ lung dél al Râmniculuĭ este *d') délul Taşaul-Sârtî*

(106^m) şi *e') Taş-Culac*, care cobóră între valea Taşaul şi aceia a Gargalîculuĭ, ţărmuresc lacul Gargalîk. Către nord de satul Gargalîk numaĭ nisce movile formézā relieful terenuluĭ, movile separate, cum: *Cara-Iuk*, (140^m), *movila Beiului* (136^m), *movila din Târla* (119^m), *Erim-Iuk* (94^m), *Buiuk-Iuiuk* (102^m), *Ceatal-Iuiuk*, (67^m) şi *Gârgalîk-Buiuk-Iuiuk* (75^m). *f') Délul Movila Căldăriĭ* este extremitatea déluluĭ Râmnic şi cobóră spre Mare la *Capul Midia.*

Terenul între Casâmcea şi Duimgi este acoperit cu arăturĭ şi brăzdat în tóte sensurile de drumurĭ comunale, care aŭ ca puncte de ,convergenţă satele Peletlia la Sud şi Cogealac la Nord.

XX. **Délurile dintre rîurile Casâmcea şi Eni-Sarai saŭ ramura Dulgherul.** Din platoul Dolama pornesce către Sud-Vest printre rîurile Casâmcea şi Eni-Sarai, culmea 1. *déluluĭ Dulgherul*, căruia *Coru-Bair* îĭ face legătura între satele Hagi-Omer şi Curudgea. Pădurea *Tauşan-'Orman* acoperă o parte din acest dél în apropierea Hagi-Omeruluĭ, iar opus, pe valea Casâmceĭ sunt pădurile de la Alifacî şi Ceauşchioĭ. Restul déluluĭ e acoperit cu păşunĭ şi arăturĭ. Pantele sunt repeḑĭ către Casâmcea, line spre Eni-Saraĭ, către care pórtă numirĭ diferite, aşa: *délul Meşelic-Bair* la S. de satul Doerani, între valea Hagi-Omeruluĭ şi Ciuciugea-Culac, *Sulugeak-Bair* în dreptul comuniĭ Calfa; iar către S. *Turbencea-Bair* şi *Mahometcea-Bair*, ţărmuresc valea Mahometcea. Inălţimea maximă a déluluĭ Coru-Bair este de 315^m, între Silistea şi Ceauş-Chioĭ. Lungimea luĭ de 10 km. Intre satele Curudgea şi Casâmcea, *délul Dulgherul* se strâmtéză pentru a se lărgi apoĭ şi a acoperi tótă regiunea coprinsă între Casâmcea la răsărit, Eni-Saraĭ la apus şi valea Cartal la miază-ḑi, până la confluenţa văiĭ Cartalul cu Casâmcea, la podul luĭ Gogea Amet, prin délul *Arman-Tepe.*

Inălţimea maximă a déluluĭ Dulgherul este de 252^m la *movila Turbencea*, între Curudgea şi Casâmcea. Lungimea de peste 17 km. Pe culmea acestuĭ dél se află limita celor două judeţe, e tăiat în tóte sensurile de drumurĭ, care pun în comunicaţie satele aflate pe cele două văĭ, pe care le desparte. E acoperit cu păşunĭ şi arăturĭ.

XXI. **Délurile dintre Eni-Saraĭ, Dunăre, Boazgik şi Cartal saŭ ramura Inşiratelor.** Intre valea Dulgherul (la V.) şi Cartalul (la E.), botul déluluĭ Dulgherul se prelungesce prin *délul Cartal*, a căreĭ înălţime nu trece peste 155 metri. El continuă osătura orografică, legând délul Dulgherul cu *délul Înşiratele.*

Acesta este un dél ce se întinde de la N.-V. către S.-E., de a lungul maluluĭ drept al pârâuluĭ Cartalul. Lungimea luĭ este de 14 km., iar înălţimea maximă o are la *movila Înşiratele* de 209 metri. Este numit ast-fel, pentru că pe coama luĭ sunt înlănţuite maĭ multe movile, cum *Taoba-Tepe* (164^m), *Cioncal-Tepe* (171^m) şi altele fără denumirĭ. El forméză nodul orografic al regiuneĭ ce se descrie. E acoperit cu păşunĭ şi arăturĭ şi tăiat de la E. la V. de numeróse drumurĭ, care unesc satele de pe valea Cartal cu cele de pe Dunăre. Tóte ramificaţiile acestuĭ dél aŭ direcţiunea de la Est către Vest, ast-fel: 1. ramura de Nord este *délul Cadi-Câsla*, ce se prelungesce până la Hârşova sub diferite numirĭ: *délul Capugiuluĭ* între valea Dulgherul (la E.), rîul Enisaraĭ (la N.) şi valea Cişmeleĭ, are 115^m înălţime; ramura de délurĭ *Hazarlîk* şi *Eschisarai* se prelungesce până la lacul Hazarlîk şi vĕrsarea rîuluĭ Enisaraĭ; ramificaţiile déluluĭ *Cadi-Câsla* sunt: *a) délul Treĭ-Movile*, care trimete o ramură spre Hârşova, *b) Délul Ciobanuluĭ* şi *c) délul la Caraula*, aceste două forméză pintenele ce silesc Dunărea să descrie arcul de cerc de la Hârsova. Tot din *délul Treĭ-Movile* se lasă o ramură către S. între valea Cechirgea şi Caimacli-dere, este *a') movila Cerchirgeaua* ce are 87^m înălţime, domină Dunărea până la marĭ depărtărĭ, ca şi *b') délul Celea*, aşezat pe malul fluviuluĭ în drépta văiĭ Caimacli-Dere.

O a doua ramură a déluluĭ Inşiratelor este 2. *délul Erchesk.*

Sunt două mamelone cu câte 189 şi 234 metri înălţime, aşezate la N. şi S. de satul cu acest nume, printre ele trece drumul de la Erkesek la Topal şi Băltăgescĭ. *Délul Capugiuluĭ* (165^m), servesce de legătură între Inşiratele şi Erkesek.

Délul Erkesek trimete şi el la rându-ĭ treĭ ramurĭ către Dunăre: *a) délul Topalul* ce se termină la *movila Drăgaica* (102^m), între valea Tătaruluĭ şi Cechirgea, *b) Délul Olacului* cu maximum de înălţime la *movila Olaculuĭ* (125^m), între valea Tătaruluĭ şi Stupineĭ şi *c) délul Zăvoluluĭ* cu 126^m înălţime maximă, între valea Stupineĭ şi valea Boazgic.

Tótă regiunea acoperită de délul Inşiratelor şi ramificaţiile sale, e brăzdată în diferite direcţiunĭ de numeróse drumurĭ, care tóte converg către comuna Şiriu, ce formézā centrul regiuniĭ. Maĭ însemnată este şoséua Constanţa-Hârşova, care venind de la Dorobanţul, suie culmea déluluĭ Inşiratelor, pe la Erkesek şi de aci peste délul Treĭ-Movile cobóră la Hârşova.

Terenul fiind fertil, regiunea este bogată, acoperită cu semănăturĭ şi fâneţe.

XXII. **Délul Dorobanţul.** De la drumul comunal Terzichioĭ-Satişchioĭ, până d'asupra Caramuratuluĭ, se întinde de la N.-V. către S.-E., pe o lungime de 25 km., paralel rîuluĭ Casâmcea, *délul Bilarlar saŭ Dorobanţul,* a căruĭ înălţime maximă o are la N. pe *délul Hagi-Bairam-Tepe* de 214^{m}, şi cobóră până la 177^{m}, la *movila Ester-Cara-Tepe.* Pe culmea acestuĭ dél sunt maĭ multe movile: *Koş-Tepe-Bair* (203^{m}), *Ghelingek-Tepe* (189^{m}), *Bilarlar-Tepesi* (187^{m}). Cóma sa formézā linia despărţitóre a apelor. Forma luĭ este alungită, lăţimea maximă nu trece de 2 km.

Centrul regiuniĭ acoperită de ramificaţiile acestuĭ dél îl ocupă satul Ghelingek, către care converg tóte drumurile.

De însemnat este şoséua Constanţa-Hârşova, care vine de la Caramurat, pe la Carol I şi Dorobanţul, după care urcă délul pentru a duce pe la Saragea şi Topolog.

Ramificaţiile acestuĭ dél sunt numeróse, atât către V., cât şi către E.

1. *Délul Man-Corman,* cobóră uşor de la *movila Hagi-Bairam-Tepe* către răsărit şi ocupă tótă partea coprinsă între văile Terzichioĭ şi Ceatalorman, până la confluenţa acesteĭ din urmă, cu valea rîuluĭ Casâmcea.

2. *Délul Tepe,* prelungit prin *Cara-Tepe-Bair,* între valea Ceatalorman, rîul Casâmcea şi valea Kirişlic, formézā ţărmul stâncos al Casâmceĭ, în dreptul satuluĭ Kirişlik.

De la *movila Ghelingek-Tepe* se lasă către S.-E., printre văile Odi-Culac, Kirişlik (la N.) şi valea Esteruluĭ: 3. *Délul Ghelingek-Bair,* care trimete o ramură: *a) Kirişlik-Bair* către N.-E., până la confluenţa văiĭ Kirişlik cu rîul Casâmcea, dominând asupra satuluĭ Kirişlik, (căcĭ are 137^{m} înălţime), iar o alta *b) Seremet-Bair,* până în cotul format de rîul Casâmcea, în dreptul satuluĭ Seremet şi confluenţa cu rîuşorul Apa-Visterna; are 134^{m} înălţime, e de natură pietrósă, de aceia şi malurile Casâmceĭ sunt stâncóse şi abrupte.

De la *movila Estez-Kara-Tepe* pornesce către răsărit: 4. *délul Caramurat* între Apa-Visterna, Casâmcea şi valea Palazu-Mic. Inălţimea de 145^{m}, pe care o atinge la movila *Beriş-Tepesi,* este maximă.

Către apus, *Bilarlar-Bair* trimete ramurile:

5. *Alah-Bair* e un mamelon stâncos isolat, aşeḑat la confluenţa văilor Boazgiculuĭ cu Saracea-Dere. Inălţimea luĭ este de 204^{m} şi domină tot terenul din prejur până la Dunăre. Natura curiósă a acestuĭ mamelon a făcut să i se dea numirea de Délul luĭ Dumnezeŭ, despre care există şi o legendă turcéscă. La pólele sale staŭ ascunse satele Satischioĭ şi Băltăgescĭ.

Fig. 25. — Alah-Bair. (Dupa K. F. Peters).

6. *Délul Pânar-Bair* pornesce de la *Kos-Tepe-Bair,* printre văile Boazgiculuĭ şi Siliştea. Lungimea luĭ este de 20 km.; o ramună: *a) Saragea-Bair* (187^{m}), a acestuia ţĕrmuresce valea Saragea opus déluluĭ Alah-Bair. Inălţimea maximă a *déluluĭ Pânâr-Bair* este de 146^{m} la *movila Boazgik-Tepe; délurile b) la movila Greculuĭ şi c) Nadacu* sunt ultimele ramificaţiĭ ale luĭ *Pânâr-Bair* între Taşpunar şi Seimenĭ.

O altă ramură pornesce de la *movila Ghelingek-Tepe*, printre văile Siliștea și Tibrinu, este: 7. *délul Mahomet-Bair,* care se prelungesce până la Dunăre sub diferite numirĭ. Lungimea acesteĭ ramure este de aprópe 30 km., iar înălțimea maximă de 129^{m} la *movila Bilarlar*. In dreptul satuluĭ Tașpunar, délul se numesce *Cable-Bair* și cobóră la 114^{m}. O ramură ce trimete printre valea Tortoman și Geabac-Ceair se numesce *a) Geabac-Bair* și are 106^{m} înălțime la *movila Tortoman*. Către S.-V. de Tașpunar, délul se numesce *Karapat-Daga* și în fine sub numirea de *délul din Izlaz* se termină la Dunăre în dreptul Seimenilor micĭ la 50^{m} înălțime.

De la *movila Mezarlik* (100^{m}) d'asupra satuluĭ Kior-Cesme: 8. *délul Mezarlik-Bair* cobóră între văile Pomana-Ceair și Sali-Beĭ-Dere, până la confluența lor, la satul Tașpunar. Inălțimea luĭ maximă este la *movila Miulten-Tepe,* de 109 metri.

Tot din *movila Gherlingek-Tepe* a *déluluĭ Dorobanțul,* cobóră către S.-V., printre văile Taslâ-Iuk-Dere și valea satuluĭ Bilarlar : 9. *délul Bilarlar,* ce domină satul cu acest nume, așeḑat la pólele sale S.-Estice.

In fine o ultimă ramificație a *déluluĭ Dorobanțul,* pornesce din *movila Bilarlar-Tepesi,* este: 10. *délul Pașpala-Bair* cu înălțime maximă de 137^{m}. El e coprins între văile satelor Bilarlar și Derechioĭ. Lungimea luĭ este de 16 km., până d'asupra satuluĭ Tortoman.

XXIII. **Délul Armut-Bair.** Este o continuare a déluluĭ Dorobanțul, între care *Ilanlâk-Bair* le servesce de legătură. *Armut-Bair* se întinde în formă de arc de cerc a căruĭ concavitate e ocupată de comuna Caramurat. Lungimea luĭ este de 17 km. și cobóră de la cota 142^{m}, până la 103^{m}, în movila *Tepe-Caramurat,* cu o pantă de 0^{m},002 pe metru. E tăiat de maĭ multe drumurĭ, care converg către Caramurat, centrul regiuniĭ; maĭ importantă e șoséua Constanța-Hârșova, care vine de la Canara, urcă délul pentru a coborî la Caramurat. Ramificațiile sale Estice sunt două:

1. *Délul Dolufacâ* între satul cu acest nume (ruinat) și Cikrâkci, și
2. *Délul Carachioĭ-Bair,* între Cikrâkci și Cogea-Ali, ultimele pante ale acestor două délurĭ țărmuresc lacul Tașaul.

Ramurile, ce trimete către Vest sunt maĭ importante prin lungimea lor. Intre văile Tibrinul, Geabacula, Derechioĭ, până la satul Carol I, la N. și N.-V., și între Caramurat-Ceair, Hagi-Cabul-Ceair, Chiostel și valea Carasuluĭ, se întinde o ramură de dél, care se prelungesce până la Cerna-Vodă sub diferite numirĭ, ast-fel:

3. *Murat-Bair* între satele Caramurat și Carol I, are 130^{m} înălțime maximă, 4. *Délul Derechioĭ* și 5. *Docuzol-Bair* între Derechioĭ și Docuzol. Inălțimea maximă este de 108^{m} la *punctul Docuzol.*

6. *Cilibichioĭ-Bair* și 7. *Devcea-Bair* în dreptul satelor cu acest nume, 8. *Oba-Bair* cu ramura ce trimete către satul Cilibichioĭ, numită *a) Ciokurak-Bair* și pe care valea Oba-Culac o desparte de: 9. *délul Bekiraga-Bair. Délul Oba-Bair* are înălțime maximă de 126^{m} la *movila Maiacli-Oba* la S. de Devcea.

10. *Délul Turculuĭ,* 11. *délul Dermengiuluĭ* și 12. *délul Cernavoda* sunt ultimele ramificațiĭ ale acestuĭ lung dél, de peste 37 km. de la comuna Carol I până la Cernavoda.

O altă ramură, pe care délul Armut-Bair o trimete către S.V. este 13. *délul Hagi-Cabul,* între văile Hagi-Cabul și Carataĭ, el se termină prin *délul Chiostel,* la răsăritul satuluĭ cu acest nume.

14. *délul Nazârcea* și 15. *délul Carataĭ,* între văile Carataĭ și Horoslar, sunt ultimele ramificațiĭ ce délul Armut-Bair trimete către Sud, până la Valul luĭ Traian.

XXIV. **Délurile dintre Caramurat și Constanța.** Terenul între aceste două puncte este puțin ondulat și semănat din distanță în distanță cu movile isolate, ast-fel:

1. *Tepe-Bair* cu *movila îmbinată* (83^{m}), 2. *Duran-Bair* cu *Islam-Tepe* (91^{m}), la Vest de Canara și Cogea-Ali, sunt de un relief puțin pronunțat față de terenul înconjurător.

Dintre satele Palazul-Mare și Anadolchioĭ pornesce către Apus 3. *délul Horoslariol-Bair,* între valea Hasancea și valea Horoslar. Relieful său este destul de bine simțit între aceste două văĭ. Maximum de înălțime îl are în *movila Tasli-Bair* de 85^{m}. Pantele sale se termină la satul Alacapu, sub numirea de *Gherme-Bair.*

Ciatal-Iuk (71^{m}), *Cunesi-Iuk* (71^{m}), *Talî-Iuk* (72^{m}), sunt movile isolate la Apus de Constanța.

La bariera orașuluĭ, *Avretük-Tepe* are 57^{m} înălțime, domină orașul până la Mare.

Tabloŭ de orografia Dobrogieĭ.

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
A) Orografia de la Sudul văiĭ Carasu:			
I. Délurĭ între Dunăre şi Pârîul Pampur-Ghiolgiu:			
1. Icral-Ceaia-Bair, saŭ Iapcea-Bair şi D. Bugeaculuĭ. 2. Sarî-Mesea-Bair.	*a)* Trâncoviţa. *b)* Cărămiḑeĭ.		
II. Délurĭ între Pampur-Ghiolgiu şi Valea Gârliţa:			
3. Belezliki-Sîrt. 4. Mahale-Orman-Bair.	*a)* Saban-Bair, saŭ Hagi-Durac-Sîrt terminat prin Burun-Sîrt.	*a')* Bone-Sîrt.	
5. Pinirlic-Bair, prelungit prin Tiumbet-Bair. 6. Bei-Orman-Bair.	*a)* Tanas-Sîrt. *b)* Versat-Sîrt.		
7. Regene-Bair. 8. Carvan.			
III. Délurĭ între Văile Gârliţa şi Canara-Ceair:			
9. Carvan-Bair.	*a)* Iuk Mezarli. *b)* Délul păduriĭ Barbotaşĭ-Orman.	*a')* Cara-Burun-Bair. *b')* Ciugiuk-Iol-Bair saŭ Délul Gârliţeĭ.	*a")* D. Olucli.
10. Coslugea, numit la frontieră Cirigi-Iol-Bair, se continuă sub numele: Sîrt-Iol-Bair, Curdeli, Coslugea, la 2 movile şi délul de la Cetate.	*a)* Délul dincolo de Siliste. *b)* Délul Ceatal-Orman. *c)* Délul Uzum-Bair, prelungit cu délul Petreĭ. *d)* Délul cu movila Caragea. *e)* D. Canli-Dere.	*a')* Scorct. *b')* Taplic. *c')* Draka, terminat cu D. Dervent.	
11. Dermen-Sîrt.			
V. Délurĭ între văile Canara şi Beilicu:			
12. Uzum-Bair.	*a)* Siran-Culac-Bair. *b)* Cara-Peretlik-Artasi. *c)* Aivalik-Bair. *d)* Macmora, prelungit cu Capuschioĭ-Bair.		
13. Gheci-Orman-Bair saŭ Caralmuş-Orman.	*a)* Echerli-Orman saŭ Orta-Burun. *b)* Uzum-Bair saŭ Sînîr-Iol-Bair.	*a')* Sari-Iol-Bair.	*a")* Uzum-Mesea-Sîrt. *b")* Aslama-Sîrt şi délul Dobromir din vale. *c")* Sanâr-Bair. *d")* Baş-Punar-Sîrt. *e")* Chiuciuk-Hagi-Sîrt, Mezarlic-Bair, saŭ Taili-Sârt-Havele-Burun.

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
Idem.	Idem.	*b')* Baş-Punar-Sîrt, continuat prin Délul Distrail.	*a")* Arpalic. *b")* Ceatal-Orman, saŭ Hasan-Orman. *c")* Mezarlic-Bair, prelungit cu délul de d'asupra Câşleĭ, délul de la Merkez, Ciacal, Macuc, Calburgina şi Tuna-Orman.
14. Dermen-Sîrt.			
15. Irasli-Bair saŭ Techechioĭ-Bair şi Sitma-Bair.	*a)* Gheorghenĭ-Orman-Bair.		
16. Azarlîk.			
	V. Délurĭ între Văile Beilicu şi Urluia:		
17. D. Docuzacĭ.	*a)* D. Moriĭ şi Malcocĭ-Mezarlîc. *b)* Demircea.		
18. Hairamchioĭ.	*a)* Coroclîk-B.		
19. Acciaşlîk.	*a)* Kalaigi.	*a')* Tiulia-Babalîk, saŭ Sevendicul.	
20. Ghiol-Punar.	*a)* Cara-Peletli. *b)* Ghiol-Ghelgik-B *c)* Mulver-Acceuci, saŭ Echii-Iuiuk-alceac, Chior-cuiusu, Mârleanu, Zbreia cu Măg. Drăgaiceĭ şi Movila Comoriĭ.	*a')* Cara-Amat-Bair. *b')* Cuzgun. *c')* Caraula. *d')* Demircea. *e')* Chior-Cuiusu. *f')* Curualceac. *g')* Caraaci-Alcea. *h')* Uzum-Culac-Bair saŭ D. Polucci. *i')* Catiţa.	
	VI. Délurĭ la Sudul văiĭ Borungea:		
21. Derechioĭ saŭ Bair-Iuiuk saŭ Sarî-Bair.	*a)* Alibichioĭ. *b)* Bair Mezarlîc. *c)* Mamuzli. *d)* Mezarlîc-Bair. *e)* Coru-Bair.	*a')* Skender saŭ Turla-Bair şi Cara-Peliéclic. *b')* Bairam-Dede saŭ Cială-Perde.	*a")* Tuzla-Mezarlîk-B. *b")* Cisme-Bair, cu délul Topasler.
22. D. Caraomer, Alibichioĭ, Mezarlîc, Ghiuvenli şi Cara-Iuiuk.	*a)* Mezarlîc saŭ Bas-Punar.	*a')* Bairam-Dede-Bair.	
	b) Merdevenli-Bair.		
	c) Carasuluk-Bair.	*a')* Culac-Bair. *b')* Dikil-Tasî.	
	d) Arta-Burun.	*a')* Tatar-Bair. *b')* Edilchioi-Tepe. *c')* Cogea-Sîrt-Bair.	*a")* Amzacea.
	VII. Délurĭ la Nordul Văiĭ Borungea:		
	a) Cesme-Bair. *b)* Havale-Canara-Bair, saŭ Tuzla-Bair.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE
23. Mezarlîk - Borungea-Bair.	c) Muuruazliki-Bair.	a) Coru - Giugiuk - B. și Adam-Clissetarîfi-B.	a'') Coru-Bair saŭ Giatri-Bair și D. Arabagi. b'') Adam - Clisse - Bair, saŭ Iusufunar, Talașman cu D. Diuc, Mustana și Germeli.
		b') Kiosseler.	a'') Erghinanlîk. b'') Chior-cu-Bair.
		c') Iomer-Bei-Iutlu.	a'') Kiuciuk-Ceșme-Bair. b'') Kezlen-Sîrt. c'') Canen-gurse.
		d') Sarî-Iuk-Bair.	a'') Susustarîfî-Bair, saŭ Dikilitaș-Bair-Sîrt și Diordumgi - Orman cu ramificația: a''') Cinghinea-Orman-B.
		e') Orta-Burun-Bair, saŭ Buiuk-Mezarlîk-B.	
		f') Caceamac-Orman-B. și Iutluk-Bair.	
		g) Cara-Dede-Bair.	a'') Merea-Bair-Cara-Iuiuk. b') Caramancea. c'') Piribeĭ.
		h') Canli.	a'') Kireslîk-Bair.
		i') Cesme.	a'') Ciocan saŭ Baciu. b'') Malagenĭ. c'') Mamele saŭ Jocuj. d') Peștera și Geam-Pașa. a'') Grindu Mare. b'') Orman lung sau D. Mare.
		j') Copadin și Arabi-Al-ceala.	
		k') Bavi-Kiuciuk-Biulbiul terminat cu: Ciobanisa și Kedreanu.	
		l') Arabi - Iuk - Bair, saŭ Uzum - Bair, Cara - Oba-Bair, Sîrt-Caia-Bair și Cabula-Bair.	
		m') Tanai-Tiubessi.	
		n') Cara-dede sau Akargea, Ciacal și Peștera.	
		o') Bei - Aslan, prelungit cu Akargea.	
		p') Orcen-Bair.	
		q') Buiuk - Biulbiul, prelungit cu D. de la Murfat.	a'') Orcen-Mezarlic, prelungit cu Odagĭ-B. b'') Carachioĭ - Bair, prelungit cu Vaivasin; c'') Caraacic. a''') Alibeĭ. și b''') Tabia Frant. prel. cu Congas, Perdea-Culac, 'Amzali, Uduamel, Uzum - Amet și Tetera-Bair. a'') Cara-Durac, Perde și Ghenis.
		r') Kuluk-Bair, prelungit cu Kiuciuk-Murfat-B.	
		s') Mangala-Culac-Bair.	a'') Orman-B. b'') Canara-B. c'') Ceșme-Culac-B.

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
Idem.	Idem.	*t')* Elibechioi - Bair, saŭ Osmancea - Bair şi Curu-Bair. *u')* Topraisari, cu Meragi-Bair.	Prelungirile délurilor: Iol-Cara-Bair şi Cerkez-Iuk-Bair.
VIII. Délurĭ pe Versantul Pontic, la Sud de Valea Carasu:			
22. D. Caraomer.	*a)* Mezarlik-Bair. *b)* Egi-Iuiuk, saŭ Mesarlîk-Sîrt. *c)* Coru-Sîrt, saŭ Cara-Iuiuk. *d)* Kirizi-Iuk. *e)* Tauşan-Bair şi Dermen-Bair. *f)* Cara-Iuk-Tepe. *g)* Telegraf-Tepessi. *h)* Denis-Ialasi-Bair.	*a')* Murfatcea-Cairac.	
24. Hoscadin. 25. Sarighiol, prelungit cu D. Keragi. 26. Mamutusta.			

B) Orografia la Nordul Văiĭ Carasu:

I. Nodul Orografic:

1. Piscul nalt şi Ţuţuiat.			

II. Culmea Măcinuluĭ:

1. Pricopanuluĭ.	*a)* Cheia saŭ Sărăria.	*a')* Stubeiuluĭ. *b')* Viţelaruluĭ.	
2. Aganim. 3. Grecĭ. 4. Carkaliu.			

III. Culmea Bugeaculuĭ:

1. Pietrosu.	*a)* Oltoiu. *b)* Piscu-roşu.		
2. Sevatin cu Mov. Milanu.			
3. Milcovuluĭ.	*a)* Cararilor.		
4. D. cu monument. 5. D. Bugeaculuĭ.			

IV. Culmea Isakceĭ:

1. D. Teilor.			
2. Cadiuluĭ.	*a)* Galmele înşirate şi Galma-mare. *b)* Muntele luĭ Asan.		
3. Cocoşul.	*a)* Taiţeĭ.		
4. Brézul. 5. Piatra roşie. 6. Ţugulea.			
7. Nicoliţelul.	*a)* Pârlita. *b)* Isvorul.		

V. Délul Mare:

1. Délul Mare, continuat prin D. Armut-Conac.			

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
VI. Peninsula «Peuce»:			
1. Comóreĭ.	a) Stânca Mare și mică.		
2. Pietrosul.	a) Movila Săpată.		
3. Cortel.			
4. Coazima.			
5. Cașleĭ.	a) Cartal Tepe. b) Taușan-Tepe.		
6. Tulceĭ.			
7. D. Mare.	a) Carieriĭ. b) Derven-Tepe. c) Beily. d) Imalac, saŭ Ceatal-Tepe. e) Calica.		
8. Caracil.			
9. Morughiol, cu Délul-cu-cetate și Cara-Bair.			
10. Beș-Tepe.			
11. Redi.			
12. Desli-Cairac, prelungit cu Căușul-Mare, Délul-cu-cunună, Pietros și Délul-cu-pomĭ.			
13. Uzum-Bair, prelungit cu Tausan-Tepe, Cazalgic, Ceatal, Orta, Taș-Bair, Délul-din-fundul-Găvanuluĭ și Tugurlea-Bair.			
VII. Délurile dintre Taița și Telița:			
1. Pârlita.			
2. Boclogea.	a) Coslugea, prelungit cu D. Geaferca și Pietrosul.		
3. Isvórelor.			
4. Délul Fundul Burțiĭ.	a) Bostănarilor. b) Eni-Ormangic-Tepe, prelungit cu Eschi-Balâc. c) Acadan.		
5. Ciliculuĭ.	a) Carcaman-Bair. b) Cogea-Bair.	a) Curu-Bair. b') Canagic. c') Slamuni-Culac. d') Tatar-Bair. e') Ghel-Tepe.	
6. Cataloĭ continuat cu Ghiulele-Tepe.			
7. Sarĭ-Tepe.			
8. Deniz-Tepe.			
VIII. Délurile dintre Calistra și Cerna:			
a) *Culmea principală:*			
1. Coslug.			
2. Slubeilor.			
3. Negoiu.	a) Secaru. b) Piatra Marieĭ.		
4. Almalia.	a) Ţiganceĭ.		
b) *Ramura Cerna:*			
1. Daiaman.	a) Raman-Bair. b) Saia-Cula.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
2. Megina.			
3. Piatra-ascuţită.			
4. Priopcea.	a) Bujor. b) Caracicula. c) Piatra roşie.		
5. Curt-Bair			
6. Para-Bair.			
7. D. Iacob.	a) Igliciόra mare. b) Igliciόra mică. c) Délul Manole. d) Délul Gorgova.		
8. Piatra-rîiόsă.			
IX. Délurile dintre Cerna şi Aiorman:			
1. Délul 1 avid.	a) Hancearca. b) Süt-Bair.		
2. Amzalaĭ.	a) Carapcea-Balabancea.		
3. Carapcea.	a) Cerna.		
4. Ciubucluc-Bair.			
5. Cale-Bair.			
6. Sakar-Bair.			
7. Taşlic-Bair.	a) Borun-Bair.		
X. Culmea Picinéga:			
1. Dijkadael terminat cu Hasanlar.	a) Kiuciuk-Kara.		
XI. Culmea Babadaguluĭ:			
1. Gheobilche-B.			
2. Dautcea saŭ Câz Bair (D. Fetiĭ).			
3. Consuluiuĭ.			
4. Iasi-Orman, numit şi Canara-Ceiu saŭ Eskiliorman.			
5. Bac-Ceauş.			
6. Jidini saŭ Pelitu.			
7. Uzun-Bair, numit şi Tazlî-Bair, terminat prin Cuzu-Mare.	a) Pietrosul. b) Balar-Bair.		
8. Carada.	a) Uzun-Bair.		
	b) Orman-Bair.		
	c) Camena.	a') Sevaiova-Harî. b') Pahotnikăi-Harî. c') Camena.	
	d) Caragidi-Bair.	a') Asmalar-Bair. b') Taş-Bair.	
	e) Jaila-Bair.		
	f) Janchi-Bair.		
9. Visterna saŭ Bairak şi Acairac-Bair.	a) Orta-Bair. b) Koium-Baba. c) Balta-Bair. d) Canara-Baba. e) Stuparĭ, prelungit cu Calacula B, Molfa şi Calabalâk-Bair.		
10. Orta-Bair, legat prin Samaldar-Bair.	a) Golovar-Bair. b) Iuk-Bair. c) Casavet-Bair. d) Taş-Burun. e) Délul Gras. f) Buiuk-Orman. g) Ac-Topraclac. h) Caramankioĭ. i) Dolojman.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
XII. Sultan-Bair.			
XIII. Délurile dintre Aiorman şi Rosti :			
1. Ghiun - Ghiurmes şi Ghiolgik-Bair.	a) Canat-Calfa.		
	b) Eşil-Tepe.		
	c) Camber-Tepessi.		
	d) Baba-Bair.		
	e) Sânâr-Taş-Tepessi.		
	f) Koium-Punar.		
2. Movila-Cazacilor.			
XIV. Délurile dintre Rosti şi Eni-Saraĭ:			
1. Ramazan, numit şi Ceemsicu-B. cu Kerkenes-Bair şi Hagi Kapar - Tepe, cu Cara-Tepe.	a) D. Rosti.	a') Mosuluĭ. b') Cairac, numit şi Mezet.	
	b) Stanciŭ, numit şi Délul Viilor.		
	c) Nămolescĭ, numit şi D. Gârliciŭ.		
	d) Karapelit, numit şi Elmeliki, Balgiul, Eni-Saraĭ, Cilibiul, Viilor.	a') Délul la Târcă.	
XV. Ramura dintre cele două Slave:			
1. Ciucurova, numit şi D. Topologuluĭ şi Kirisliva.	a. D. Baş-Punar, numit şi D. Ibrişioru.		
XVI. Délul Periclic :			
1. Periclic.	a) Cara-misea-Tepe.		
	b) Bataclâ-Başa.		
XVII. Platoul Dolama :			
1. Dolama.	a) Coru-Bair.		
	b) Cairâk-Kairac.		
XVIII. Ramura dintre Beidaut şi Slava :			
1. Ciamurli saŭ Teslemel.	a) Iurtluc-Bair.		
	b) Sari-Meselic.		
	c) Sacar-Bair.	a') Deolniuk-Bair.	
	d) Kiuciuk-Bair, cu Eniceri, Cara - Burun, Taş-Bair, Bal-Bair şi Taslâ-Bair.		
	e) Dolojan şi Dalaclâ, prelungite prin Solugean, Movila Verde şi Durale.		

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
XIX. Délurile dintre Casamcea şi Beidaut saŭ Culmea_Sari-ghiol:			
1. Cairâc-Kairak, numit şi Caragea-Punar şi D. Sarighiol.	a) Cesme.		
	b) Caildere.		
	c) Ghiurgeamrîk.		
	d) Gogea-Bair.		
	e) Alilacă.		
	f) Saxancairac.		
	g) Sulugean.		
	h) Saxancula.		
	i) Iucĭ - Tepe, prelungit cu Kiuciuk-kioi Bair.		
	j) Taş-Tepe.		
	k) Haidân.	a') Caranasuf.	a'') Movila Mare.
			b'') Maadem-Bair.
		b') Cara-Burun.	
		c') Acik-Suat.	
		d') Cale.	
		e') Mormintelor.	
		f') Coba-Iuk.	
		g') Amze-Saisî.	
	l) Râmnic, cu Iarăm-Iuk, ţărmurit de D. Taşlâculac; continuat prin Caskalak-Bair.	a') Inan-Bair.	
		b') Veli-Tepe-Bair.	
		c') Alichulac-Bar.	
		d') Tasaul-Sîrtî.	
		e') Taş-Culac.	
		f') Movila-Căldăriĭ.	
	m) Peklic.		
	n) Zandan-Bair.		
	o) Hagi-Avat-Bair.		
XX. Délurile dintre Casâmcea şi Saraiŭ:			
1. Dulgherul, cu Coru-Bair, se maĭ numesce: Meselic-Bair, Solugean, Turben-cea, Mahometcea şi Arman-Tepe.			
XXI. Délul Înşiratelor cu Cartal:			
1. Cadi-Casla, prelungit prin D. Capugiul, Hasarlîk şi Eski-Saraĭ.	a) Treĭ-Movile.	a') Mov. Cekirgea.	
		b') Délul Celea.	
	b) Ciobanul.		
	c) Caraula.		
2. Erkesek.	a) Topal.		
	b) Olacul.		
	c) Zavol.		
XXII. Délul Dorobanţul cu Hagi-Bairam-Tepe:			
1. Man-Corman.			
2. Délul Tepe, prelungit prin Cara-Tepe-Bair.			
3. Ghelingek-Bair.	a) Kirislik-Bair.		
	b) Seremet-Bair.		
4. Caramurat.			
5. Alah-Bair.			
6. Pânar-Bair	a) Saragea-Bair.		
	b) La Movila Greculuĭ.		
	c) Nadacu.		
7. Mahomet-Bair, numit: Cable-Bair, Karapat-Daga şi Délul din Islaz.	a) Geabac-Bair.		
8. Mezarlîk-Bair.			
9. Bilarlar.			
10. Paspala-Bair.			

CULMI PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE
XXIII. Armut-Bair cu Ilanlâc-Bair:			
1. Dolufacă. 2. Carachioi-Bair. 3. Murat-Bair. 4. Derechioi. 5. Docuzol. 6. Cilibichioĭ. 7. Devcea. 8. Oba. 9. Bekiraga. 10. Turculuĭ. 11. Dermegiuluĭ. 12. Cerna-Voda. 13. Hagi-Cabul, terminat cu D. Chiostel. 14. Nazârcea. 15. Carataĭ.	*a)* Ciorkurak-Bair.		
XXIV. Délurile dintre Caramurat şi Constanţa:			
1. Tepe-Bair. 2. Duran-Bair. 3. Horoslar-Iol-Bair cu Gherme-Bair.			

CAPITOLUL III.

HYDROGRAFIA

De şi înconjurată de 3 părţĭ de apă, totuşĭ Dobrogia nu este de o protivă udată pe tótă întinderea teritoriuluĭ eĭ.

Către Sud, până la valea Carasuluĭ, făgaşurĭ enorme, probabil vechĭ albiĭ ale unor cursurĭ de apă dispărute acum, o brăzdează în tóte direcţiunile; ele se deschid fie către Dunăre, fie către Marea-Négă, în nicĭ unul din ele nu şierpuesce vre un rîuşor; chiar şi apa aci se găsesce la marĭ adâncimĭ în puţurĭ, din carĭ se scóte cu mare greutate prin ajutorul vârtejurilor cu manegiŭ.

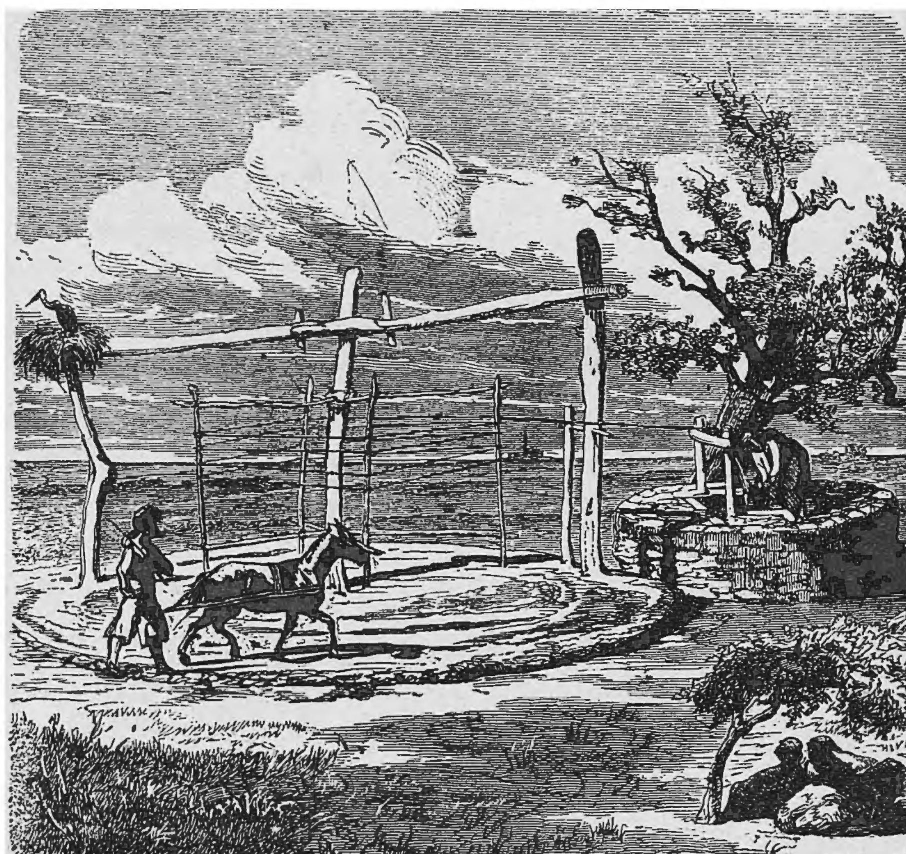

Fig. 26. — Puţ cu manej. (După Kanitz).

Către Nord de valea Carasuluĭ, rîurile sunt abondente în apă, însă din causa configuraţieĭ soluluĭ a căruĭ spinare orografică este maĭ aprópe de Dunăre, rîurile sunt de acéstă parte scurte şi repeḑĭ, contrariŭ de cea ce se observă în basinul Măriĭ-Negre.

Dunărea şi Marea sunt cele două basinurĭ, carĭ adun apele Dobrogieĭ, direct saŭ prin intermediul lacurilor semănate la micĭ depărtărĭ pe ţĕrmurile lor.

Este dar natural a împărţi Dobrogia sub raportul hidrografic în două basinurĭ marĭ: *acel al Dunăriĭ şi acel al Măriĭ-Negre.*

Dunărea însă, din causa direcţiuniĭ frânte în unghiŭ drept a cursuluĭ, are basinul săŭ împărţit în două: *Vest şi Nord dunărean.* Delta va ocupa un capitol separat în studiul nostru.

Văile am creḑut maĭ nemerit a le clasa la capitolul acesta, de oare-ce ele formézā un sistem cu cursul rîurilor.

Văile ce iaŭ nascere pe frontiera de Sud şi carĭ nu 'şĭ aŭ continuitatea pe teritoriul dobrogean, vor fi studiate separat.

Ast-fel dar am împărţit acest capitol în:

I.	*Basinul Vest-dunărean*	*7250 kmp.*	(între Punctul Terminus şi Azaclăŭ.)
II.	*Basinul Nord-dunărean*	*2340* »	(între Azaclaŭ şi Dunavĕţ.)
III.	*Basinul Măriĭ Negre*	*3320* »	
IV.	*Delta*	*2690* »	
	Total	*15.600 kmp.*	

I.

Consideraţiunĭ asupra sistemuluĭ hidrografic.[1])

Dunărea are un caracter curios şi este un fluviŭ, care pune în legătură douĕ basinurĭ. Chiar cursul eĭ inferior, socotit de la îmbucătura estică a Porţilor-de-Fier şi care în vechime purta numele de «Ister», trece printr'un basin.

Considerat în general, conturul sudic al acestuĭ basin pornesce din grupurile muntóse cele maĭ înalte, trecênd peste Vitoş şi pasurile de la Samakov, ca o linie complicată şi fórte neregulată de separaţie a apelor, peste basele cristaline ale lanţurilor est-balcanice de la Şipca (între Târnova şi Kazanlik); deviază, apoĭ imediat de la crésta munţilor, pentru a se îndrepta peste părţile deluróse ale Bulgarieĭ nord-estice, parcurgênd înălţimile de formaţiune eocenică şi cretacică de la nordul Şumleĭ şi după ce înconjură depresiunea de la Bazargik, ajunge în înaltele platforme de pămênt galben şi pietre văróse miocenice, din care isvorăsc pârîiaşele, care se varsă în Dunăre în dreptul Raşoveĭ, pentru a atinge în fine aprópe de Constanţa, Marea.

De aci cotesce iaraşĭ către N.-V., după ce atinge Alah-Bair (la S.-E. de Hârşova), trece transversal peste munţiĭ Babadaguluĭ, unde vârful granitic Sakarbair (264 stângenĭ d'asupra Măriĭ) forméză punctul cel maĭ înalt la satul Atmagea, taie apoĭ — peste o şea de 145 stângenĭ — îngusta depresiune la Satul Akpunar, care desparte munţiĭ din care se compun complicatele mase ale Dobrogieĭ nordice, îşĭ continuă apoĭ drumul printre valea Taiţeĭ şi depresiunea dunăreană la Cerna în direcţia Nord-Vestică, până 1½ milă departe de S.E. Măcinuluĭ, unde cotesce brusc către S.E. şi îşĭ continuă drumul paralel cu cursul principal al Delteĭ şi cu braţul Sf. Gheorghe, trecînd în acéstă parte peste culmĭ de dólurĭ de 168—135 de stângenĭ, adese-orĭ numaĭ peste platourĭ de pămênt galben de 70 stângenĭ d'asupra niveluluĭ Măriĭ, până ce cobóră la răsărit de lanţul munţilor Beş-Tepe, peste terasele argilóse şi calcaróse, şi în sfârşit este tăiat de braţul Dunavĕţ.

Partea din urmă a acesteĭ liniĭ, de la Măcin în jos, nu maĭ trebue considerată ca delimitarea basinuluĭ Istruluĭ, ci ca margine abruptă a Delteĭ Dunăriĭ, care în înţeles maĭ restrâns, trebue luată ca un membru de sine stătător al fluviuluĭ şi repartizat la basinul pontic.

O urmare a acesteĭ consideraţiunĭ este, că numaĭ trebue socotit Prutul, ca făcênd parte din basinul Istruluĭ, ci ca limită despărţitóre nord-estică a acestuĭ basin, căcĭ în adevĕr el forméză spatele délurilor dintre Siret şi Prut, care de fapt se înalţă în mod simţitor d'asupra niveluluĭ teraselor de pămênt galben de pe malul stâng al Dunăriĭ, de la Brăila.

Dar din cauza nestabilităţiĭ limiteĭ sudice a bazinuluĭ, cum şi a natureĭ curióse a limiteĭ Nord-Estice arătată maĭ sus, trebue să ne îndoim fórte mult chiar despre realitatea unuĭ basin Istrian.

Acésta este fórte greŭ de justificat numaĭ cu consideraţiunĭ pur geografice; dar ipotezele nóstre se adeveresc, dacă pe de o parte vom lua în consideraţie constituţiunea regiuniĭ din punctul de vedere geologic, iar pe de alta cursul fluviuluĭ.

Sub acest raport relaţiunile geologice ale Dobrogieĭ sunt destul de desluşite, căcĭ ele arată, că direcţiunea maselor muntóse — din care ţinutul deluros dintre Măcin şi lagunele din nordul Constanţeĭ reprezintă o rămăşiţă — este aşa de bine îndreptată de la S.E. către N.V., în cât axa cómeĭ regiuniĭ dintre Siret şi Prut corespunde întocmaĭ prelungiriĭ acestora. Aceleaşĭ stâncĭ vechĭ pe care le sparge fluviul între Orşova şi Gura-Văiĭ, forméză şi aci pintenile pe care munţiĭ Dobrogieĭ îl îndréptă către Brăila şi Galaţĭ şi către care tind masele cristaline ale Bucovineĭ şi Moldoveĭ.

Afară de acestea, dacă ţinem sémă, că lanţul sub-marin — pe care l'a făcut cunoscut marinariĭ englezĭ (Spratt) şi care légă Balcanul estic de Crimeia (şi că insula Fidonisi=

---

[1]) După K. F. Peters. Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha, publicat in Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien 1867, pag. 91—104.

Şerpilor), nu e alt-ceva de cât o bucată separată din cóma délurilor din nordul Dobrogieĭ (Beş-Tepe), atuncĭ vedem, că el împreună munţiĭ bulgaro-tracicĭ (Balcaniĭ) şi cu sistemul muntos sêrbo-transilvănean, forméză un sistem de bază geologic şi orografic, care înconjóră imensul spaţiŭ al basinuluĭ.

Şi chiar dacă nu ţinem sémă de cele arătate maĭ sus, ca nefiind destul de deslușite despre existenţa presentă a regiuneĭ, iar pe de altă parte abstracţie făcênd de rîul Camcic, Devno şi micele pârâiaşe de pe cóste ca ţinuturĭ de sine stătătóre, totuşĭ munţiĭ Dobrogieĭ par ca un considerabil punct însemnat în întinsa depresiune dintre capul Eminech şi munţiĭ transilvănenĭ.

Apele periódeĭ Driftuluĭ aŭ format prin depositările lor cóstele nordice şi cele de Vest ale ţinuturilor Pontuluĭ până la Balcanĭ.

Marele arc de cerc pe care îl descrie fluviul între Porţile-de-Fier şi Galaţĭ nu este ţĕrmurit nicĭ de sisteme muntóse rezistente, nicĭ nu este un drum întâmplător, pe care Dunărea îl parcurge în acéstă depresiune.

O depresiune în sensul propriŭ ḑis al cuvîntuluĭ există numaĭ pe partea stângă a fluviuluĭ, unde el împingêndu-se spre sud, din direcţia nord-vestică pe care o avea maĭ înainte, descrie cu încetul un arc de cerc, lăsând în urma sa suprafeţe aluviale de 6—8 mile.

In partea dréptă este ţĕrmurit de o terasă de humă driftică, înaltă de 100—400 picióre, care corespunde de cea-l'altă parte cu terasele şi colinele Munteniĭ.

O depresiune bulgară nu există de cât în văile rîurilor Isker, Vid, Iantra, etc., pe când în Muntenia ea se manifestă prin terasele succesive, care par a atinge nivelul maxim de 30—40 picióre d'asupra etiagiuluĭ fluviuluĭ, ele nu sunt formate din Löss, ci din aluviunĭ maĭ nouĭ de felul Siltuluĭ din basinul Dunăriĭ de mijloc. De partea Bulgarieĭ se observă pe alocurea rămăşiţe din vechile cursurĭ ale fluviuluĭ.

Fiind-că terasa dintre Siret şi Prut, cum şi marginea repede a Delteĭ Dunăriĭ din Basarabia este compusă tot din humă driftică (Löss), de aceia ea forméză împreună cu pintenile munţilor Dobrogieĭ o ultimă strâmtóre fluvială analógă cu aceia de la Porţile-de-Fier, aşa că partea din susul acesteĭ terase se póte considera ca un basin independent. *Iacă pentru ce s'a ḑis la începutul acestuĭ capitol, că cursul inferior al fluviuluĭ forméză un basin.*

Incontestabil, că partea cea maĭ importantă a Dunăriĭ-de-Jos este acea coprinsă între Silistra şi creştetul Delteĭ, la importantul oraş comercial Galaţĭ.

Aci cursul fluviuluĭ este aşa de adânc şi malul repede al Dobrogieĭ relativ aşa de înalt, în cât se observă sub löss nu numaĭ lungimĭ marĭ de formaţiune miocenică, ci şi straturĭ maĭ vechĭ, care jócă rolul unuĭ masiv fundamental faţă de întregul sistem deluros al Bulgarieĭ.

Intre Rasova şi Hârşova apar fórte des ca nisce mase stâncóse, care daŭ ţĕrmuluĭ un caracter fórte impozant.

De la Hârşova în jos, unde fluviul formând maĭ multe insule, se împarte în douĕ braţe, domină iar o terasă argilósă uniformă până la satul Picinéga, unde ajunge până la o înălţime 100—150 picióre.

Aprópe de acest sat înaintéză până în braţul Dunăriĭ un masiv de piatră verde până în malul fluviuluĭ, aci braţul este împins către vest de o depresiune mlăştinósă, mâncată de o gârlă mare numită Picinéga vechie, apoĭ atinge iarăşĭ malul repede îndată după ce se isprăvesc masele stâncóse la satul Turcóia; între aceste se póte observa de la marĭ depărtărĭ muntele luĭ Iacob înalt de 170 stînjenĭ.

O masă stâncósă de 100—150 picióre se ridică în mijlocul unuĭ izlaz mlăştinos, de aci încolo fluviul începe a curge regulat cu o lăţime de aproximativ 100 stînjenĭ.

Impiedicat de aluviunĭ brăzdate de pârîiaşe riverane mlăştinóse şi de mică proeminenţă stâncósă de la satul Camenka, fluviul isbesce d'abia la oraşul Măcin malul rezistent, care aci atinge înălţimea de 50 picióre cel mult, transformat parte prin culturĭ, parte prin aluviunĭ naturale într'o curbă uşóră.

Aceste motive fac ca uriaşul curs de apă să se îndrepte către oraşul român Brăila. Numaĭ o mică gârlă şerpuesce prin apropierea munteluĭ, pentru a alimenta maĭ întâiŭ lacul Tarban şi Ploşca şi tot şesul mlăştinos, care udă marginea uneĭ a doua proeminenţe muntóse mult maĭ puţin înaltă. Acéstă câmpie mlăştinósă e împărţită în douĕ printr'un depozit de nisip aluvial, înalt de 15 picióre, îndreptat către Galaţĭ.

Aci se forméză strâmtórea din dreptul Galaţilor, despre care am vorbit maĭ sus.

Braţul de est al fluviuluĭ, după ce a făcut o cotitură la Măcin, se îndréptă către Brăila pentru a se împreuna la acest oraş, zidit pe o terasă de silt de 35 picióre, cu braţul vestic.

Acest din urmă braţ nu e alimentat de atâta cantitate de apă ca să pótă fi navigabil, ca cel dintâiŭ, căruia îĭ dă de la satul Dăienĭ o însemnată ramură transversală.

El se desparte în 3—4 braţe, care coprind între ele insule acoperite cu stuf şi cu salcie.

Mersul vapórelor întrebuinţéză unul din aceste braţe, pentru a ajunge la importantele puncte comerciale Brăila şi Galaţĭ, pe drumul cel maĭ scurt şi d'abia câte unul din călătoriĭ din'naintea mea aŭ avut ocaziune de a observa ţĕrmul Dobrogieĭ dintre Hârşova şi Măcin.

Partea următóre a fluviuluĭ Dunărea, aşa numită a eĭ «Delta», se află în interiorul unuĭ triunghiŭ, ale căreĭ catete sunt formate din malurĭ repeḑĭ.

Marginea nordică e în multe părţĭ crestată de lacurĭ, care taie adânc platoul argilos al Basarabieĭ; cea de sud e formată de un munte tivit cu terase argilóse.

Terasele Dobrogieĭ corespund cu platformele basarabene în unele părţĭ, iar în altele ating înălţimĭ mult maĭ marĭ.

La capĕtul Estic, după ce la grupul de înălţimĭ Beş-Tepe, ajung la cel maĭ jos nivel cu 50 picióre d'asupra niveluluĭ Măriĭ, aceste terase deviază şi lasă să se vadă un şir de stâncĭ de piatră vărósă fórte jóse şi bine curăţite, care în unele locurĭ ajung la o lărgime de câte-va sute de stânjenĭ şi împrejurul lor cresce stuful de baltă, propriŭ depresiunilor mlăştinóse.

In extremul rĕsărit însă argila reapare până la o înălţime de 150—200 picióre şi forméză cu baza sa de piatra vărósă, încă o scurtă proeminenţă îndreptată către Sud-Sud-Vest şi pe care o udă Dunavĕţul.

Acéstă proeminenţă forméză şi pórta Dunăriĭ spre Mare. Vis-à-vis de acésta se află situat pe o terasă de argilă oraşul Kilia, cel din urmă punct însemnat pe Dunăre de pe ţĕrmul basarabean.

Totuşĭ partea uscatuluĭ spre rĕsărit de linia Dunavĕţ-Kilia nu e peste tot un teren de aluviune noŭ, o formaţiune de deltă în sensul obicĭnuit al cuvĕntuluĭ.

Uscatul dintre satul Vâlcov şi îmbucătura Stambul, aflat pe braţul Chilia, care după ce se separă în maĭ multe braţe, se strânge apoĭ într'o singură matcă, e la o înălţime de câte-va picióre d'asupra niveluluĭ Măriĭ.

O pădure mare de o suprafaţă de $^5/_4$ mile pătrate, numită Leti, căreia la N.-E. de Dunavĕţ iĭ corespunde o a doua pădure puţin maĭ mică, numită Kara-Orman, întăresce baza depresiuniĭ dunărene de la gurile fluviuluĭ, dacă nu pentru tot-d'auna, cel puţin atât cât timp regimul apelor din ţinutul pontic nu va suferi o nouă schimbare adusă de transformaţiunĭ radicale ale apelor.

In creştetul acestuĭ triunghiŭ ast-fel descris, al căruĭ unghiŭ Vestic abia are 25 grade, este aşeḑat oraşul Galaţĭ, care deja de acum (1863) este un oraş important comercial şi căreia natura 'ĭ-a creiat un rol aşa de însemnat, pe care, fără îndoială, îl va juca, de îndată ce comerţul nu va consta numaĭ aprópe exclusiv din export de cereale, ci când în urma uneĭ stărĭ maĭ superióre culturale, grupul ţĕrilor româno-bulgare va primi o maĭ mare desvoltare.

Imediat în jos de Galaţĭ, fluviul este coprins între douĕ depresiunĭ vaste; pe cea de Nord în cea maĭ mare a eĭ parte o umple lacul Brateş, de care Prutul s'a despărţit deja în anul 1829, printr'o largă depositare aluvială de maĭ bine de 400 stânjenĭ lărgime,

pentru ca corespundĕtor cu legea fluvială a luĭ Baër să curgă brusc pe lângă terasa de löss de la Renĭ. Cea de Sud e formată din teren mlăştinos, care are maĭ multe etagiĭ, legate prin braţe înguste cu lacul Ploşca vis-à-vis de Galaţĭ, pentru a se uni maĭ târdiŭ cu fluviul.

D'abia la oraşul Isaccea, care în actele conferinţeĭ din Paris figurézâ ca creştetul şi punctul principal al Delteĭ Dunăriĭ, fluviul principal atinge malul sĕŭ resistent, împins fiind de lacul Kagul şi partea Sudică a Ialpuguluĭ şi adună în acéstă parte apele tuturor bălţilor de Sud.

Dar în curênd apare un noŭ teren mlăştinos, care coprinde întinsul spaţiŭ dintre malul stâncos de la Isaccea şi complicatele proeminenţe stâncóse de lângă Tulcea. Un braţ cam bogat în apă, numit Gârla de la Somova represintă, pe lângă malul repede, locul vechiuluĭ curs al fluviuluĭ.

Acum Dunărea apropiindu-se pentru a intra într'un întins semi-cerc, a căruĭ parte rĕsăriténă este ocupată de Tulcea, ea nu maĭ represintă fluviul întreg, ci numaĭ jumĕtate din el.

După măsurătorile inginerilor comisiuniĭ dunărene, braţul Tulcea nu conţine maĭ mult ca $^{10}/_{27}$ din întréga cantitate de apă, faţă de $^{17}/_{27}$, pe care o reduce braţul Chilieĭ şi care printr'o îndoită curbură isbesce malul repede de la Ismail în partea de Nord.

Causa despărţiriĭ fluviuluĭ la Ceatalul Ismail, se datoresce rĕmăşiţeĭ uneĭ depositărĭ de argilă împreună cu o bază stâncósă analógă cu piatra de Tulcea, ce s'a format fórte de timpuriŭ la bifurcaţie; argila a fost luată de apă, iar baza munteluĭ stâncos a fost acoperită de vegetaţiune.

La fund însă braţele care se despart în formă de furcă, păstréză neschimbat părţile fluviuluĭ.

Braţul Chilia nu datoréza cantitatea cea mare de apă atât lărgimeĭ sale, cât adâncimeĭ uniforme din apropierea Ceataluluĭ; din contră, fundul braţuluĭ Tulcea crescênd necontenit până maĭ jos de oraş, acest braţ primesce o maĭ puţină cantitate de apă.

Intr'o periódă fórte vechie, fluviul a întâmpinat un mare obstacol prin înaintarea proeminenţiĭ ce o fac masele stâncóse ale pietriĭ de Tulcea, aceia ce a contribuit mult la micşorarea lărgimeĭ sale [1]). După ce braţul Chilieĭ curge până la $1^1/_2$ milă în jos de oraşul Ismail şi riguros paralel cu marginea teraselor repedĭ de Sud, se întórce la monastirea de călugărĭ Sf. Niculae (Bugeak) sub un unghiŭ de 75 grade către Nord, când începe a perde regularitatea sa de maĭ înainte. Intre Sf. Niculae şi Chilia-Veche se desparte în maĭ multe braţe. După ce se reunesce într'o singură matcă, pentru a se despărţi din noŭ până la Vâlcov. De la Vâlcov braţul Chilieĭ se desparte în alte 5, care ajungênd împreună cu cele 12-13 îmbucăturĭ detaşate, plus vre-o câte-va micĭ lagune, la Mare, forméză o mică deltă; adică avem în delta cea mare (antică) o deltă secundară (modernă).

Din cele cincĭ gurĭ ale Chilieĭ, Oceacovul, după părerile luĭ Spratt, era să fie cea maĭ favorabilă pentru navigaţiune.

Braţul Tulcea după ce coprinde sus-numita piatră şi frumósa grupă de stâncĭ din care îşĭ are origina, face imediat loc uneĭ formaţiunĭ aluviale pe malul sĕŭ drept.

Un lac maĭ mare şi alte maĭ micĭ mlăştinĭ forţéză fluviul ca să se strâmbeze şi, maĭ înainte de a'şĭ lua cursul normal, se ramifică într'un alt braţ, căruia îĭ dă $^1/_5$ din întréga luĭ cantitate de apă, adică $^2/_{27}$ din apa fluviuluĭ.

Punctul de separaţiune aşedat la aprópe 0.8 mile germane de la Tulcea, se numesce Ceatal Sf. Gheorghe, iar noul braţ ramificat se numesce braţul (iar nu destul de bine numit canal) Sulina.

Acest braţ, a servit ca o cale provizorie pentru mersul vapórelor în ultimele deceniĭ, fiind maĭ bine cunoscută îmbucătura sa cu Marea. Acésta a hotărît comisiunea dunărénă acum 8 anĭ (înainte de scrierea luĭ Peters), ca să termine lucrările pe braţ şi să-l sancţioneze definitiv printr'un act public.

---

[1]) Presupunerea luĭ Spratt, că fluviul s'ar fi vĕrsat odată între Isaccea şi Satul Noŭ în Mare, nu pare a fi fondată.

Acest braţ ale căruĭ malurĭ mlăştinóse sunt udate în timpul apelor marĭ şi de valurile formate de vapórele cu rótă, nu posedă pe lângă el nicĭ o altă locuinţă omenéscă, afară de localitatea Sulina, situată la îmbucătura braţuluĭ, exceptând construcţiile nouě ale celor 4 posturĭ de siguranţă şi un grup de bordeie mizerabile numit Gorgova, a căror existenţă provine din colonizarea ciobanilor transilvănenĭ (Mocanĭ).

Din acéstă cauză orientarea nu se face după localităţĭ, ci după distanţe (Tavlassi), denumirĭ din timpurĭ maĭ vechĭ. De când s'a regulat mersul vapórelor, acéstă cale fluvială s'a împărţit prin stâlpĭ miliarĭ.

Pe o suprafaţă întinsă de la pădurea Leti până aprópe de pădurea Caraorman, apa avea aci un joc mult maĭ liber de cât în orĭ-care altă parte a delteĭ; orĭ-ce înaintare a terenuluĭ aluvial putea să schimbe direcţia braţuluĭ; aşa se explică coturile cele multe, din care cel maĭ mare este aşa numit *M,* care în creştetul sěŭ Vestic forméză un *m.*

Cu cât braţul Sulina se apropie de îmbucătură, cu atât cantitatea de apă cresce de cât descresce, datorită în mare parte apeĭ ce primeşte din Nord; aşa maĭ jos de Ismail, gârla Cionga, care trebue să fie o rěmăşiţă a uneĭ anastomose, altă dată mult maĭ puternică şi a căreĭ direcţiune paralelă cu marginea muntósă este o probă maĭ mult, că legea fluvială a luĭ Baër îşĭ are valórea şi în partea de jos a Dunăriĭ.

Braţul Sf. Gheorghe, contrar celor-l'alte două, îşĭ păstréză cursul în linie dréptă de alungul margineĭ abrupte a Dobrogieĭ, până dincolo de capětul luĭ Beş-Tepe, unde se află noul oraş Mahmudia, şi de unde începe sus-numitul teren băltos şi stâncos.

Aci de odată forméză o cotitură fórte repede şi chiar întórsă înapoĭ, începe apoĭ cursul Dunavěţuluĭ, după care braţul prin cotiturĭ îşĭ continuă mersul.

Treĭ din aceste cotiturĭ: cele douě de la Calinova şi cea de a treia maĭ jos de mica localitate Ivancea, ar opune marĭ obstacole mersuluĭ vapórelor, dacă curentul n'ar fi destul de repede.

(Asupra adâncimiĭ Măriĭ de-alungul cóstelor delteĭ, a se vedea capitolul «Marea Négră. Curbe bathymetrice»).

Braţul Sf. Gheorghe a servit ca drum al vapórelor până la începutul acestuĭ veac.

Din causa lipseĭ de měsurătorĭ, căcĭ tóte hărţile geografice sunt desemnate din ochĭ, crescerea delteĭ din timpurile istorice abia s'a putut aprecia. La Sulina adică, în centrul delteĭ, crescerea este remarcabilă. Vechiul far, care după hărţile rusescĭ din 1829 era situat imediat la marginea Măriĭ şi care în 1842, fără a 'ĭ se schimba zidăria fondaţieĭ a fost înlocuit printr'o frumósă construcţie de piatră, a fost încă din 1857 departe de Mare printr'o bancă de nisip de o lărgime maĭ mult de 30 stânjenĭ.

In cele douě pădurĭ (Leti si Caraorman) predomină stejarul. Ele se asémănă cu pădurile insulelor din şesul Dunăriĭ de mijloc şi pot fi considerate ca pădurĭ seculare.

După Taibout de Marigny, partea sudică a pădurii Leti constă din plopĭ si teĭ; pare decĭ că în acéstă parte pădurile aŭ suferit o nouă formaţiune.

Pădurea Caraorman e apreciată la o înălţime de 5—6 picióre de Peters, iar după Taibout de Marigny, pădurea Leti e la 10 picióre de-asupra niveluluĭ Măriĭ.

Fiind-că nu este câtuşĭ de puţin probabil, ca vechile dune să fi format baza vegetaţiuniĭ acum existente, se póte considera că la fundul terenuluĭ nu e alt-ceva, de cât rěmăşiţa unuĭ etagiŭ cu mult maĭ ridicat, pe care l'a avut fluviul altădată.

Ingineriĭ şi invěţaţiĭ Ruşĭ împart întréga deltă în treĭ secţiunĭ, şi anume: Dubla insulă Leti-Ceatal dintre braţul Chilia şi Sulina în susul şi în josul apeĭ Cionga, insula Sf. Gheorghe între braţul Sulina şi Sf. Gheorghe şi insula Dranov între acest din urmă, Dunavěţ şi Laguna-Razelm.

(Peters vorbesce apoĭ de cultura în Deltă, descrisă la capitolul nostru respectiv).

Ţinutul lagunelor de la Sudul delteĭ stă în legăturĭ intime cu terenul dintre Sulina şi Sf. Gheorghe.

Dunavěţul, care ia din braţul Sf. Gheorghe $^{1}/_{10}$ din cantitatea de apă, se varsă în marele lac de apă sălcie numit Razelm, despărţit de Mare numaĭ datorită enormeĭ cantităţĭ de aluviunĭ a fluviuluĭ.

In orĭ-care punct ridicat din apropierea laculuĭ te-aĭ așeḑa, fie el Kara-Bair la Dunavĕț, fie pe délurile de piatră vărósă de la Agighiol, fie pe stânca de la Enișala din rĕsăritul Babadaguluĭ, saŭ pe capul Dolojman, orĭ și unde ți s'ar părea că te afli la capătul munților unuĭ sîn de Mare odinióră existentă, cu tóte că pe cele d'ântâĭ două puncte te afli departe de Mare aproximativ la 3 mile.

Chiar micul lac Babadag, în care se varsă cele două principale rîurĭ ale Dobrogieĭ nordice, posedă (în timpul veriĭ) un conținut sărat, care se deosibesce cu fórte puțin de acel al Razelmuluĭ.

Pentru a da o ideie asupra conținutuluĭ acestor ape, vom indica prin cifre greutățile specifice din punctele următóre:

a) Largul Măriĭ, o milă departe de digul nord de la Sulina; adâncimea 26 picióre, fundul cu nămol gris-albăstruĭ, fără urme de conchiliĭ; Marea cam liniștită, de și cu o zi maĭ 'nainte bătuse un vînt aspru din Sud-Vest.

b) Balta dintre digul Sudic și cóstă, în comunicație cu gura fluviuluĭ, și despărțită de Mare printr'o largă bandă de nisip.

c) Laguna Razelm între Insula Popina și cóstă, în dreptul satuluĭ Calica.

d) Lacul Babadag în apropiere de malul sudic, în mijlocul laculuĭ.

e) Micul lac la sudul satuluĭ Karanasuf, la rĕsărit de Duimgi (lacul Tuzla), suferă vara marĭ evaporațiunĭ, decĭ înconjurat de deposite de sare.

f) Constanța, Golful de nord între stâncĭ văróse, după ce marea era agitată.

g) Largul Măriĭ, la 1 milă marină spre rĕsărit de portul Constanța, Marea era liniștită.

Localitatea	TIMPUL OBSERVAȚIUNII	Adîncimea de la care s'a extras apa, în picióre vieneze	Tempara-tura apeĭ după Celsius	Greutatea specifică dată de un aero-metru	Calculul conținutuluĭ sariĭ în sub-diviziu-nile greutăților
a	28 Maiŭ ora 11 a. m.	2	16.5	1. 009	11.09
b	29 « « 3 p. m.	1	16	15.0015	12.03
c[1]	9 Iunie « 1 p. m.	1	22	1. 010	13.25
«[2]	« « « «	9 1/2	26.5	1. 011	14.56
d	27 Iulie « 2 a. m.	1	25.5	1. 010	13.25
e	28 « « 4 p. m.	1	25	1. 019	26.00
f	3 August « 7 p. m.	1	24	1. 011	14.56
g[1]	4 « « 10 a. m.	1	27	1. 011	14.56
«[2]	« « « «	8	27	1.0115	15.21
«[3]	« « « «	24	27	1. 014	18.57

Tótă regiunea ocupată astă-ḑĭ de laguna Razelm și lacurile care daŭ în el, și care pórtă diferite numirĭ, trebue să fi fost ocupată de un vechiŭ golf de apă sărată, pe care l'a astupat depunerile de nămol de la gurile fluviuluĭ.

Altă dată apa sărată, care trecea peste orașul Babadag a fost respinsă și restrânsă icĭ și colo prin îngrămădirile enorme de pămĕnt.

Până către sfârșitul véculuĭ al XV-lea, se póte ca aluviunile să fi avut o regularitate maĭ mare, dar să fi fost maĭ puțin considerabile, căcĭ pe atuncĭ cea maĭ mare parte a teritoriuluĭ a fost acoperită cu pădurĭ.

Dar când dominațiunea genoveză a fost înlocuită cu cea otomană, pădurile aŭ fost distruse până la délurile cele maĭ depărtate și atuncĭ a încetat și equilibrul ce exista între precipitările atmosferice și róderea pământuluĭ.

In urma orĭ-căreĭ ploĭ torențiale, o mare cantitate de humă din înaltele terase driftice eraŭ târâte și duse de torent până la lagună, unde se depuneaŭ; ast-fel dar a trebuit ca apa sărată de odinióră să se retragă, și aceste ținuturĭ ale golfuluĭ, altă dată înfloritóre, aŭ devenit din ce în ce un deșert salin, care acum nu servesce de cât cel mult pentru crescerea cailor Bulgarilor și ca pescărit al locuitorilor din marele sate rusescĭ Sarichioĭ și Jurilovca.

Asemenea se explică și faptul, cum frumósa ruină genoveză așeḑată pe stâncile

văróse de la Ienişala, şi pe care Spratt o însémnă ca un important punct geologic, este separată de mare printr'o largă bandă de teren mlăştinos; pe când acéstă cetate maritimă, care servia pentru apărarea coloniilor comerciale, trebuia neapărat să se fi ridicat pe marginea unuĭ golf bun pentru ancorare, cu acces liber şi destul de adânc.

Tótă îngrămădirea de nămol şi nisip, care a închis golful la gura sa, se datoresce vênturilor care bat în timp de 70 zile pe an din direcţia Măriĭ şi care a format lunga bandă de nisip, care începe maĭ sus de capul Midia, pentru a se confunda vis-à-vis de capul Dolojman, cu delta Dunavĕţuluĭ.

O gură mică, numită Portiţa, asigură Măriĭ intrarea în vechiul eĭ golf, în care acum se varsă Dunavĕţul, şi cele douĕ pârîiaşe sărace de apă din lacul Babadag (numite după văile lor originare Taiţa şi Teliţa), apoĭ gârlele Slava şi Beidaut.

La capătul laguneĭ Sinoe, departe de 1½ milă geografică de capul Midia, se află satul Kara-Arman, care pe tóte hărţile geografice şi în manuale este cunoscut sub diferite numirĭ ca Kara-Herman, Kara-Kermane, Karairmane, etc., şi câte odată e considerat chiar ca oraş.

Se pretinde a avea o óre-care importanţă ca punct de orientare vizibil dinspre Mare şi ca punct insemnat istoric, după Taibout de Marigny.

Capul Midia este format de băncĭ de margă vărósă, care are superpus deposite de 4—5 stânjenĭ de humă gălbuie driftică.

Maĭ jos de capul Midia, cósta se recurbéză într'un mare arc şi douĕ micĭ lacurĭ cu apă puţin sărată, din care cel maĭ mare este alimentat de o gârlă considerabilă, se numesce Taşaul.

Către Mare este o îngustă bandă acoperită cu dune de nisip.

Trecênd de satul Karacoium, ajungĭ la interensantul lac Kanara, care cu tóte că se află separat de Mare printr'o îngustă bancă de nisip, mulţumită însă abondenţiĭ de isvóre, care iaŭ nascere pe malul săŭ repede, conţine apă dulce.

Ajunşĭ în sfârşit la portul Constanţa, situat pe o terasă de humă de 60 picióre înălţime d'asupra unor deposite de piatră vărósă terţiare, înaintéză în Mare maĭ mult de cât orĭ care din promontoriile muntóse, dintre Mesembria şi peninsula Crimeieĭ.

Indiferent, dacă Constanţa a fost în adevĕr saŭ nu colonia milesiană Tomi, în tot casul ne aflăm aci pe unul din punctele cele maĭ interesante ale cultureĭ pontice, care devenind important prin scurtarea căiĭ maritime dintre Dunărea de jos şi Constantinopol, a atras asupră-şĭ de acum 30 de anĭ atenţiunea atât a Austrieĭ cât şi a Inalteĭ Porţĭ şi care în urma calamităţilor din timpul ultimuluĭ rĕsboĭ oriental (1854), a parvenit să înflorescă din noŭ în zilele nóstre.

Ca punct de îmbarcare al voiajorilor din Viena spre Constantinopol, Constanţa a fost mult descrisă şi obiectul uneĭ deosebite desvoltărĭ de când este legat cu portul dunărean Cernavoda (Bogaskioi), printr'o cale ferată şi de când şansele noueĭ posiţiunĭ a portuluĭ ating multe interese private.

Mica bancă de nisip de la Tuzla se compune, după cum m'aŭ asigurat oficeriĭ austriacĭ însărcinaţĭ în 1856 cu măsurarea niveluluĭ măriĭ, din aceiaşĭ piatră vărósă, care înaintéză la Constanţa brusc în Mare.

Acelaş lucru se póte dice despre stâncile de la Mangalia, pe care marinariĭ le consideră ca resturile unuĭ vechiŭ molo (Taibout de Marigny.)

II.

Dunărea.[1]

De atâtea orĭ cotit, maiestosul fluviŭ, Dunărea, după ce învinge stâncile uriaşe de la Porţile-de-Fier, ce ameninţaŭ să-ĭ curme drumul, îşĭ duce, obosit din acéstă luptă înverşunată, apele liniştite către răsărit.

[1]) Asupra numirilor Dunăriĭ, origineĭ numeluĭ şi tradiţiunilor despre Dunăre, a se vedea: *Dunărea în istorie şi tradiţiunĭ* de Al. Papadopol Calimach şi *Note pentru a servi la istoricul principalelor puncte pe Dunăre, de la gura Tiseĭ până la Mare şi pe cóstele Măriĭ de la Varna la Odesa,* de Lt. Colonel Mih. Drăghicescu.

Dar până să atingă Marea alte piedicĭ i se opun, căcĭ abia ajuns la Silistra, fluviul isbindu-se de terasele dobrogene îl silesce a'şĭ recurba matca spre Maiză-Nópte şi pentru a evita orĭ-ce strădanie zădarnică, ocolesce cu grije stânca de la Hârşova, cotesce de câte-va orĭ între Dăienĭ şi Măcin, şi 'şĭ continuă drumul a lene până la Galaţĭ.

Aci pintenile Bugeaguluĭ din dreapta şi terasele dintre Siret şi Prut din stânga, gâtuie fluviul pentru cea din urmă óră.

Frântă în unghiŭ drept, Dunărea îndrumându-se către răsărit îşĭ rĕsfaţă apele în voie, maĭ 'nainte de a şi le împreuna cu Marea.

Aşa cum curge fluviul, pentru a încinge de două părţĭ Dobrogia, abătêndu-se din drum şi încovoindu-se la cel maĭ mic obstacol, are ceva din cuminţenia unuĭ bătrîn istovit de puterĭ, după ce o viaţă întrégă a fost necontenit în lupta pentru existenţă.

Te mirĭ cum trufaşele valurĭ, carĭ aŭ spart stâncile prăpăstióse de la Pasau, Waitzen şi Orşova, trec acum sfióse prin faţa celor de la Hârşova, Movila-Cazacilor, Iacob-Dél şi Bugeac.

Ca o ultimă rĕsbunare contra uscatuluĭ par a fi mulţimea de lacurĭ, pe care fluviul le umple în cursul săŭ inferior prin revărsărĭ periodice.

Ceĭ vechĭ (Lydus, scriitor grec din secolul V), numiaŭ Danubius, partea inferióră a Dunăriĭ din jos de Mitroviţa (Sirmium), în sus de care se chiema Ister, aşa că cu drept cuvênt Ovidiŭ îĭ ḑice: «*binomis Ister*».

«Alma parens» era înainte fluviul nostru pentru popórele riverane, «mamă binefăcĕtóre» a rĕmas până astă-ḑĭ pentru noĭ; după filologia cuvêntuluĭ, Danubius ar însemna «dădător de norĭ» şi, prin acéstă numire, este simbolisată fertilitatea ţinuturilor străbătute de fluviŭ, care are grija de a le uda la vreme.

Şi dintre tóte neamurile de popóre, Românul singur a ştiut să păstreze acéstă simbolizare — ca un omagiŭ de recunoscinţă datorit fluviuluĭ ce îĭ udă ţara — printr'o legătură de cuvinte aşa de inteligent combinată, în cât să aibă aceiaşĭ semnificare, pe care o avusese fluviul în vechime; căcĭ în adevĕr vorba «Dunăre» nu e de cât o contracţiune din: duce, aduce, norĭ.

Orĭ-cât de nepărtinitorĭ am vroi să fim cu tradiţiunile ce se légă de acest măreţ fluviŭ, totuşĭ trebue să recunóscem, împreună cu scriitoriĭ antichităţiĭ, că legendele despre el se pierd în nóptea timpurilor şi că despre Dunăre s'a vorbit de la începutul lumiĭ; aşa cel puţin pretind părinţiĭ bisericeĭ, carĭ identifică Dunărea cu rîul ce curgea prin raiŭ, anume Phison.

Aşa se explică pentru ce Egiptieniĭ şi Fenicieniĭ o considerаŭ ca sfântă.

Credinţa acestora s'a transmis la locuitoriĭ ţĕrmurilor eĭ; jurămêntul ce-l făceaŭ Daciĭ, Geţiĭ şi Scyţiĭ pe undele Dunăriĭ, era tot aşa de sacru ca şi acel al Grecilor pe undele luĭ Styx.

Dunărea a rĕmas până astă-ḑĭ tot sfântă, cel puţin pentru noĭ, căcĭ Românul în blestemele sale întrebuinţéză expresia: «bată-te Dunărea» în înţelesul de: «bată-te Dumnezeŭ».

Viaţa, sórta poporuluĭ român este legată de maiestosul fluviŭ, care representă ţara, bogăţia şi mândria nóstră naţională.

Dunărea a fost pentru noĭ trăsura de unire între pămêntul pe care îl locuim şi istoria poporuluĭ român; ea a luat parte cu noĭ la bucuriile şi durerile nóstre; Româniĭ se fălesc în baladele lor cu numirea de: «şerpĭ aĭ Dunăriĭ».

In fine antichitatea clasică elenă şi romană pusese partea fluviuluĭ nostru sub scutul a doĭ păzitorĭ, a două geniĭ: unul al luĭ Hercules, la Cataracte (Thermae Herculanae, Mehadia) şi cel d'al doilea la gurĭ, în insula Şerpilor prin minunatul templu al luĭ Achille.

După două-ḑecĭ de vécurĭ, în timpul glorióseĭ Domniĭ a primuluĭ Rege Român, Carol I, aceste geniĭ de mult adormite s'aŭ redeşteptat, dar nu sub forma lor vechiă, mistică, ci sub o formă nouă, aceia a geniilor moderne, născute din industrie.

'Ĭ-a fost dat M. S. Regeluĭ Carol I să salute renaşterea acestor două geniĭ moderne representate: unul prin inaugurarea lucrărilor de la «Porţile-de-Fier» şi cel-l'alt prin măreţul pod de peste Dunăre, «Podul Regele Carol».

Date asupra cursuluĭ Dunăriĭ

a) Lungimea Dunăriĭ între Vêrciorova şi Sulina este de 865 km.; iar de la Silistra până la Sulina sunt 377 km.

b) Inclinarea albieĭ fluviuluĭ între Severin şi Sulina este de $0^m,036$ pe kilometru, de óre-ce depărtarea între aceste douĕ puncte este de 857 km., iar cota albieĭ la Severin este de *$33^m,107$*.

Inclinarea albieĭ Dunăriĭ între Silistra şi Sulina e de *$0^m,0053$ pe kilometru,* iar între Brăila şi Sulina de *$0^m,0056$ pe kilometru.*

c) Iuţéla măsurată pe firul apeĭ este de *$1^m,567$;* iuţéla medie este de *$1^m,3077$,* iuţéla la fund de *$1^m,0484$.*

d) Volumul apeĭ ce debitéză Dunărea la Turnu-Severin în timpul apelor mîcĭ, este de *$3,388^{m^3}$;* la apele marĭ, de *$10,307^{m.c.}$ pe secundă* [1]).

La Ceatal debitul apelor mijlociĭ este de *$9,180^{m.c.}$ pe secundă,* iar în timpul apelor marĭ se póte urca până la *$28,000^{m.c.}$ pe secundă.*

Din acestia în mediŭ: *$^{17}/_{27}$ merg pe braţul Kilieĭ ($5,780^{m.c.}$ pe secundă), $^{2}/_{27}$ pe braţul Sulineĭ ($800^{m.c.}$ pe secundă), $^{10}/_{27}$ pe braţul Sf. Gheorghe ($2,600^{m.c.}$ pe secundă)* [2]).

Debitul apeĭ Dunăriĭ la Ceatal e de $507,760,000^{m.c.}$ pe ḑi; din totalul de $^{10}/_{27}$ ce curge pe braţul Sf. Gheorghe, $^{1}/_{100}$-a parte scapă pe braţul Dunavĕţ, ($1.650.000^{m.c.}$ pe ḑi) [3]). *La Brăila debitul este de $8,900^{m.c.}$ pe secundă.*

e) Nivelul anual şi pe anotimpurĭ. La Brăila unde etiagiul Dunăriĭ d'asupra niveluluĭ Măriĭ este de $1^m,07$, nivelul mijlociŭ al apelor Dunăriĭ în timp de 24 anĭ (1875—1898) a fost de $2^m,70$ d'asupra etiagiuluĭ, valorile extreme anuale ale niveluluĭ Dunăriĭ, sunt de $3^m,75$ în 1879 şi $1^m,54$ în 1894.

Pe anotimpurĭ valorile mijlociĭ sunt:

Primă-vara	*3.54*
Vara	*3.22*
Tómna	*1.69*
Iarna	*2.39*

Primăvara şi vara nivelul este cel maĭ ridicat; tómna, cel maĭ coborit. Diferenţa între primăvară şi tómnă e de aprópe 2 metri.

f) Nivelul lunar. Apele cresc la începutul anuluĭ treptat până în Maĭ, când nivelul mijlociŭ de $4^m,02$ este cel maĭ ridicat; de aci apele scad până în Octombrie, când înălţimea mijlocie e cea maĭ coborîtă ($1^m,49$).

Cea maĭ înaltă mijlocie lunară a fost în Iunie 1897 de 5^m93, iar cea maĭ coborîtă în Octombrie 1898 de 0^m28.

Nivelul cel maĭ înalt a fost la 28 şi 29 Iunie 1897, care a atins valórea de $6^m,93$ d'asupra etiagiuluĭ (1.07) s'aŭ 8^m d'asupra niveluluĭ Măriĭ. Cel maĭ coborît nivel a fost la $0^m,51$ de desubtul etiagiuluĭ, adică $0^m,56$ d'asupra niveluluĭ Măriĭ, la 20 Noembrie 1874. Cea maĭ mare oscilaţiune decĭ în nivelul Dunăriĭ, a fost de $7^m,44$.

Inundaţiile în Dobrogia se produc înainte ca apele să ajungă la 5 metri d'asupra etiagiuluĭ Brăileĭ.

In timpul apelor micĭ (0,56 d'asupra niveluluĭ Măriĭ), panta Dunăriĭ între Brăila şi Sulina e de aprópe $3^m/_m$ pe kilometru; în timpul apelor marĭ (8^m d'asupra niveluluĭ Măriĭ) panta mijlocie a Dunăriĭ între Brăila şi Sulina este de 4 centimetri pe kilometru.

Pentru nivelul mijlociŭ, panta mijlocie este de aprópe 2 centimetri pe kilometru.

g) Inghețul şi desgheţul Dunăriĭ. Din observaţiile făcute în porturile Brăila şi Galaţĭ în timp de 60 anĭ, de la 1836/37—1895/96 s'a întocmit tabloul îngheţuluĭ şi desgheţuluĭ Dunăriĭ în acest timp:

---

[1]) St. Hepites. Clima Brăileĭ, pag. 52 nota 1.
[2]) E. Reclus. Géographie, Vol. I, p. 255.
[3]) Mittheilungen der K. K. Geograph. Gesellschaft in Wien; 1868, in *Antipa.* Lacul Razelm. pag. 10.

Iarna anuluĭ	EPOCA		Zile de îngheț	OBSERVAȚIUNI
	Înghețuluĭ	Desghețuluĭ		
1836—37	7/II [1]	28/II	22	
37—38	29/XII	3/III	65	
38—39	24 XII	13/III	80	
39—40	12/I	2/II	22	
40—41	17/XII	21/III	95	
41—42	25/XII	9/III	74	
42—43	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
43—44	12/I	27/II	47	
44—45	28/XII	23/I	27	
45—46	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
46—47	15/I	13/II	30	
47—48	2/I	1/III	60	
48—49	1/I	22/II	53	
49—50	5/I	4/III	59	
50—51	1/II	25/II	26	
51—52	—	—	—	
52—53	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
53—54	—	—	—	
54—55	29/I 18/II	15/II 26/II	18 9	Dunărea a înghețat în două rîndurĭ 27 zile.
55—56	16/XII	27/I	43	
56—57	14/II	6/III	21	
57—58	5 I	15,III	70	
58—59	13/I	11/II	30	
59—60	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
60—61	11/I	27/II	47	
61—62	16/XII	17/III	92	
62—63	7/XII	3/II	59	
63—64	4/I	22/II	50	
64—65	27/XII 16/II	31/I 18/III	36 22	Dunărea a înghețat în două rîndurĭ 58 zile.
65—66	16/XII	18 I	34	
66—67	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
67—68	28/XII	1 III	65	
68—69	24/I	12/II	20	
69—70	5/II	1/III	25	
70—71	14/II	26 II	13	
71—72	23/XII	1/III	70	
72—73	—	—	—	Dunărea n'a înghețat.
73—74	1 I 4/III	23 II 12/III	54 9	Dunărea a înghețat în două rîndurĭ 63 zile.
74—75	12/I	30/III	78	
75—76	31/XII	28/II	59	
76—77	—	—	—	De la 5—7 Februarie aŭ curs multe ghețurĭ; la 8 Dunărea s'a limpeḑit; ea n'a fost înghețată.
77—78	9 I	23/II	46	La 3 Februarie ghiața pornise, însă s'a oprit în timpul nopțiĭ.
78—79	—	—	—	La 18 Ianuarie s'aŭ presintat cele d'întâĭ ghețurĭ carĭ aŭ curs până la 1 Februarie.
79—80	19/XII	23/III	96	Ghețurile și înghețul Dunăriĭ aŭ venit atât de repede în cât bastimente de Mare pornite din Brăila n'aŭ avut timpul să ajungă la Galațĭ, maĭ multe de 4 aŭ fost prinse de înghețul Dunăriĭ pe drum, unde aŭ stat aprópe 100 ḑile.
80—81	—	—	—	La 19 Ianuarie 1881 sloiĭ aŭ început a curge și a ținut ast-fel în tot cursul luneĭ Februarie. La 12 Martie Dunărea era curățită între Brăila și Sulina și la 15 a sosit în Brăila primul bastiment de Mare.
81—82	9/II	20/II	12	La 27 Decembrie 1881 a început trecerea ghețurilor; la 31 a încetat navigațiunea. La 27 Ianuarie a reînceput trecerea ghețurilor și la 9 Februarie a înghețat. Ómeniĭ treceaŭ dincolo pe ghiață însă cu sfială. La 23 Februarie a sosit primul vapor din Viena.
82—83	24/I	12/III	47	La 16 Ianuarie aŭ început sloiurĭ să curgă; eĭ eraŭ deșĭ la 18, la 24 la ora 10 diminéța ghiața s'a oprit.
83—84	4 I	5/II	32	Sloiĭ s'aŭ ivit la 31 Dec. În noaptea de 3—4 Ianuarie ghiața s'a prins destul de tare. La 5 Februarie s'a rupt ghiața care a pornit; sloiĭ aŭ curs până la 7, iar la 8 Febr. navigația a început.

[1]) Fracțiunile însémnă: numĕrătorul represintă ḑiua, numitorul (cifre latine), luna. Ast-fel 7/II, 7 Februarie, etc.

Iarna anului	EPOCA Inghețului	EPOCA Desghețului	Zile de îngheț	OBSERVAȚIUNI
1884—85	31/I	21 II	23	Primiĭ sloĭ aŭ început a curge la 6 Decemb. séra și aŭ continuat până la 12 Decemb., când s'a limpeḑit. La 11 Ianuarie spre séră sloiĭ au reînceput să curgă până la 17, când eĭ erau fórte deșĭ; la 18 Dunărea era împănată cu gheţurĭ carı d'abia curgeau. Ghiața s'a oprit până la căpitănia portuluĭ în noaptea de 20—21; la vale Dunărea era limpede. La 19 Febr. ghiața s'a rupt și a curs vre-o 10 minute, după care ea s'a oprit până la 21, când s'a rupt din nou. Sloiĭ curg până la 27, când s'a limpeḑit Dunărea și a început circularea vapórelor. La 4 Martie a sosit primul vapor de la Mare.
85—86	—	—	—	Dunărea n'a înghețat. Ceĭ d'întâĭ sloĭ curg în noaptea de 20-21 Decembrie, la 26 eĭ eraŭ fórte deșĭ, la 30 Dunărea limpeḑită. La 4 Ianuarie a reînceput să curgă sloĭ, la 12—13 eĭ erau fórte deșĭ, la 18 Dunărea era împanată, dar s'a limpeḑit la 20 Ianuarie; La 19 Febr. a sosit primul vapor de Mare. La 24 sloiĭ reîncep a curge până la 30, când Dunărea s'a limpeḑit de tot.
86—87	17/II	6/III	18	Sloiĭ aŭ început a curge la 16 Ianuarie și aŭ continuat până la 31, când Dunărea s'a limpeḑit. La 13 Febr. sloiı reîncep; eĭ sunt fórte deșı la 15 și 16, iar în noaptea de 16—17 ghiața s'a oprit. La 6 Martie ea s'a rupt și sloiĭ curg până la 10 Martie, când a sosit primul vapor din Galațĭ.
87—88	3/I	15/III	73	La 31 Dec. la ora 3 p. m. sloiĭ încep a curge rarĭ la început, deșĭ la ora 10 séra. La 1 Ian. Dunărea era împănată cu sloĭ; 10 vapóre marĭ și maĭ multe corăbiĭ și șlepurĭ s'au prins de ghiață la marginea portuluĭ. La 3 Ian. gheţurile s'au oprit la 10 seara. La 17 Mart. Dunărea s'a curățit și la 22 navigația a început.
88—89	2 I	3 III	60	La 14 Dec. nóptea aŭ început sloiĭ carĭ aŭ curs până la 21; la 31 au reînceput și la 9 Ian. la 9½ ore séra, Dunărea a înghețat. La 15 Febr. la 5 ore p. m. ghiața s'a mișcat vre-o 20 metri, de asemenea și la 28 Februarie cam vre-o 10 metri. La 1 Martie la orele 1, 3 și 5 ghiața s'a mișcat, însă imediat se oprìa; de asemenea la 2 Martie la ora 4.40 p. m. și s'a oprit la 5.40. In fine la 3 Martie la ora 4.10 ghiața s'a pornit și la 8 Martie a sosit primul vapor. Dunărea s'a limpeḑit de sloĭ la 14 Martie.
89—90	28/XII	16 III	79	Sloiĭ aŭ început a curge la 17 Decembrie și la 28 la ora 1.30 a. m. Dunărea a înghețat. La 4 Febr. ora 11.30 a. m. ghiața s'a pornit, dar s'a oprit după 18 metri, la 15 Martie ora 11 noaptea, ghiața a pornit însă s'a oprit la ora 10.3 dim. In aceiașĭ ḑi însă la prînz ghiața s'a pornit definitiv și la 31 diminéța Dunărea era curățită.
90—91	29/XII	15/III	77	La 17 Dec. până a doua ḑi aŭ curs sloĭ. La 24 eĭ aŭ reînceput și la 29 ghiața s'a oprit la ora 1.30 a. m. La 15 Martie la 9 ore a. m. ghiața s'a pornit însa s'a oprit la ora 10.30. In aceiași ḑi însă la prînz ghiața s'a pornit definitiv și la 31 Martie ḑiminéța, Dunărea era curățita.
91—92	28/XII 28/I	10 I 4/II	14 8 } 22	In acéstă iarnă Dunărea a înghețat în două rîndurĭ pe o durată de 22 zile. Sloiĭ aŭ început maĭ întâĭ să curgă la 22 Dec. diminéța și a ținut ast-fel până la 28 când fluviul a înghețat. Ghiața s'a rupt la 10 Ian. diminéța. La 20 Ian. ghiața curge iarășĭ și la 28 la ora 7.40 Dunărea a înghețat pentru a doua oară. La 4 Febr. la orele 2.50 a. m. ghiața s'a mișcat; ea n'a pornit însă decât la orele 3 p. m. La 10 Febr. 7 ore dim. Dunărea era limpeḑită.
92—93	31/XII	6 III	65	Sloiĭ încep a curge la 26 Dec. și la 31 ghiața se opresce. Dunărea e limpede și se póte trece cu bărcile. De la 28 Febr. până la 6 Martie ghiața pornesce în maĭ multe rîndurĭ, însă se opresce necontenit. La 6 Martie ora 8.30 p. m. ghiața pornesce definitiv. La 7—9 Martie curg sloĭ și se limpeḑesce.
93—94	3/I	12 II	41	La 12 Febr. ora 3 p. m. ghiața s'a mișcat, ea a pornit însă la 4.20 p. m., de la 13 la finele luniĭ curg sloĭ. La 1 Martie Dunărea este limpede.
94—95	—	—	—	N'a înghețat. La 5—6 Febr. s'a prins o posghiță de ghiață; la 16—17 nóptea sloiĭ aŭ început a curge pe Dunăre; la 17 eĭ eraŭ deșĭ.
95—96	20/I	6/III	47	Sloiĭ aŭ început a curge de la 2 Ian. ora 10 p. m. In nóptea de 19—20 ghiața s'a oprit; Dunărea este pe alocurĭ liberă de gheţurĭ. La 1 Febr. ora 12.30 până la ora 4 p. m. fiind vênt mare s'a rupt ghiața pe la mijlocul fluviuluĭ. La 14 Febr. ora 6 p. m. ghiața a pornit dar s'a oprit; de asemenea și a doua ḑi. La 18—19 ghiața s'a rupt la mijloc. Din causa vêntuluĭ de la 24—27 Februarie s'a maĭ rupt din ghiață însa tot pe la mijlocul fluviuluĭ. La 6 Martie ghiața a pornit definitiv. Sloiĭ au curs până la 10 Martie, când Dunărea era limpeḑită de gheţurĭ.

h) Lățimea Dunăriĭ în diferite puncte [1]).

	m.	
In dreptul frontieriĭ	1.400	
La E. de Ostrov	1.150	până la S. insuleĭ
In dreptul Bugeaculuĭ . . .	600	Tilchia.
» » dealuluĭ Dervent .	550	
» » Pârjóieĭ.	1.100	peste ost. Șoimul
» » scurgeriĭ lac. Oltina	1.750	peste ost. Pârlitul
» » déluluĭ Tuna-Orman	800	
La scurgerea lac. Mârlénu .	750	
In dreptul Măguriĭ Dagaĭ . .	500	
» » moriĭ Mamic . .	1.600	peste ost. Lung
» » Rașoviĭ	600	
» » Cochirlenilor. . .	500	
» » Ostrovuluĭ Hinogu.	1.500	
La podul peste Dunăre . . .	750	(fara podul de inund.)
La capătul N. al diguluĭ Cernavodă	650	
La scurgerea lac. Purcareț .	1.350	
La Seimeniĭ marĭ	1.150	
La capul N. al ostr. Boasgic.	550	
La N. de Kalachioĭ	400	
La Topal	1.000	
La Ghizdărescĭ	400	
La S. de Hârșova	600	
La Hârșova	500	
La códa S. a ostr. Kiciu . .	1.750	
La Vadul oiĭ.	550	
La cotul Grópa-Ciobanuluĭ. .	150	

	m.	
La Gârliciŭ	400	
La Dăienĭ	450	
La Movila-Popiĭ	200	
La Ostrov	200	
La Movila-Cazacilor	200	
La Picinéga	200	
La Turcóia	150	
La N. de Turcóia (Iglița) . .	200	
La Măcin	150	
La Ghecet	400	
La Gura-Siretuluĭ	800	
La Azaclăŭ . . . . ,	1.350	
La Galațĭ (mila 92)	520	
La cotul Pisica (mila 86—87).	500	
La gura Prutuluĭ	650	
La Renĭ (mila 80)	750	
La mila 79	400	
» » 77	1.100	
» » 72	1.000	
» códa V. a ostr. Isaccea .	1.250	(milele 67—68)
La Isaccea.	1.150	
La Eschi-Cale	700	(mila 65)
La Parkeș.	600	(mila 61)
La Somova	600	(mila 56)
La Ciatal	1.500	(mila 54)
La cotul Tulciĭ	300	(mila 49—50)
La bifurcația braț. Sulina . .	1.300	(mila 44)

i) Cursul navigabil al fluviuluĭ. Vapórele în cursele lor, trec:

Prin fața *Silistreĭ* (unde se află debarcader [2]), ocolesc pe la Nord *ostrovul Hopa,* trec printre el și *ostrovul Vechiŭ,* ține malul drept prin fața orășeluluĭ *Ostrov* (unde se află debarcader), apoĭ pe la Sudul *ostrovuluĭ Tilchia.*

Lasă în drépta *ostrovul Pacuiul luĭ Sóre,* trece printre *ostróvele Veriga (drépta) și Șoimul (stânga),* lasă în stânga *ostrovul Bimbașa,* apoĭ în drépta *ostróvele Pârlitul și Strâmbul,* iar în stânga *ostróvele Țěriĭ, Puiul Strâmbul,* iar puțin maĭ la vale *Talerul.*

Pe lângă malul drept, lasă în stânga *ostrovul de pietriș,* ține stânga până la *Rasova,* lăsând în drépta *ostróvele Hozun-Ada și Lung,* apoĭ prin mijloc, lasă în drépta *ostrovul Hinogu,* trece pe la *Cernavodă* (unde se află debarcader), ține apoĭ stânga lăsând în drépta *ostróvele Troina și Seimeniĭ-Micĭ,* apoĭ maĭ la N. cele două ostróve *Boazgic* (pe drépta), după care ținênd mijlocul apeĭ, lasă în stânga *ostr. Balaban,* apoĭ maĭ la vale *ostr. Atârnați.*

Către N. vapórele țin mijlocul până la *Hârșova* (unde se află debarcader).

De la Hârșova urméză cotul prin fața *Varoșuluĭ,* lasă în stânga *ostr. Kiciu* și *Gâsca-Mare,* trece prin fața *Vadul-Oiĭ* și prin fața *păduriĭ Ruginósa,* urméză înflexiunea cursuluĭ din dreptul *gropiĭ Ciobanuluĭ,* apoĭ spre N. prin dreptul *Gârliciuluĭ, Dăenilor, Ostrovuluĭ,* ținênd malul stâng și tot ast-fel prin dreptul *Picinegeĭ,* ocolesce cotul de la *Insula luĭ Moș-*

---

[1]) In timpul apelor mijlocĭ.

[2]) Intre Silistra și Călărașĭ (pe Borcea), este un vapor care face curse între aceste două orașe.

Puncte periculóse pe Dunăre sunt: Oltina, Mârleanu, Balaban (aprópe de Topal) Gârla Vaporuluĭ (în jos de gura Ialomițeĭ) și la Țiglina (între Galațĭ și gura Siretuluĭ).

Dobre (care rĕmâne în drépta), prin dreptul *Turcóieĭ, Iglițeĭ, Carcaliuluĭ, Măcinuluĭ* (ac este debarcader), *Ghecetuluĭ, la Brăila* (se află debarcader).

Intre Brăila și Măcin este un vapor local, ce face curse între aceste douĕ puncte.

De la Ghecet vaporul urméză firul apelor, trecând pe la *Galațĭ* (unde se află debarcader), apoĭ prin *cotul Pisica.*

De la Galațĭ în jos, cursul Dunăriĭ este măsurat de *Comisiunea danubiană* în mile marine (1 milă $=1852^m$). La Galațĭ se află mila 92. Milele sunt așeḑate pe țĕrmul stâng.

Cotul Pisica se află între milele 86—87, *Gura-Prutuluĭ* între 82—83.

Vaporul trece pe la *Renĭ,* între milele 80—81, aci se află debarcader, lasă în drépta *ostr. Isaccea,* trece pe la *Isaccea,* unde se află debarcader (între milele 66—67), către E. urméză firul apelor până la mila 54 *(Ceatalul Ismail).*

Din acest punct vapórele intră pe *brațul Tulceĭ,* urméză inflexiunile acestuĭ braț, până la *bifurcația brațelor Sulina și Sf. Gheorghe* (mila 44), după ce trece pe la *orașul Tulcea* (între milele 49—50), unde se află debarcader.

Intre orașele Tulcea și Galațĭ, vapóre locale fac curse și între aceste douĕ puncte.

De la mila 44, *punct numit Agenția,* vapórele urméză cursul brațuluĭ Sulina.

Intre milele 18 și 8 s'a deschis canalul care scurtéză trajeul cu 4 mile. Numerotația însă a rămas cea vechie până la complectele modificărĭ ce se vor maĭ aduce brațuluĭ. [1])

Ast-fel vaporul parcurge intre punctele Agenția și gura Sulineĭ 40 mile.

Un vapor parcurge pe Dunăre între Silistra și Sulina distanța de 377.226^m.

j) Pichete pe Dunăre.

	Numirea	SITUAȚIUNE
1	Trenarĭ	Pichetul situat la E. orașuluĭ Tulcea, la 1 km. Denumire după Esc. 3 Tren instalat odinióră în apropiere.
2	Carantină . . .	Așezat la V. orașuluĭ Tulcea la 1 km. depărtare.
3	Saonul	Așezat în fața monastiriĭ Saonul. Observă malul rus.
4	Eski-Cale . . .	Așezat la 3.500 m. spre E. de Isaccea, Observă Satu-Nou din Rusia.
5	Isaccea	Post așezat în Casarma orașuluĭ. Observă Dunărea și țermul.
6	Lacea	Piquet așezat la V. de Isaccea între milele 68—69.
7	Piatra calcată .	Așezat în dreptul cătunuluĭ Rakel. E numit după balta cu acest nume.
8	Pisica	Așezat la 1 km. spre E. de satul Pisica, observă Reni.
9	Azaclaŭ	Așezat în satul Azaclaŭ în fața Galaților.
10	Ghecet	In fața orașuluĭ Brăila. Comunică cu Măcin prin șosea.
11	Măcin	Post la Casarma din Oraș.
12	Picineaga . . .	Așezat la 2 km. departe de sat.
13	Vadul-Oeĭ . . .	Situat la trecerea cu acest nume la N. de Hârșova.
14	Hârșova	Post așezat în cazarma orașuluĭ, servesce pentru debarcader.
15	Cerna-Vodă . .	Idem.
16	Rașova	Pichet așezat în țĕrmul Dunăriĭ, în satul Rasova.

k) Natura maluluĭ drept al Dunăriĭ.

In genere malul drept al fluviuluĭ domină pe cel stâng pe porțiunea coprinsă între Silistra și Gura Dunavĕțuluĭ, afară de posițiunile de la Brăila, Galațĭ și Reni, carĭ se bucură de o dominațiune relativă, din caura mlastinelor de pe țĕrmul drept.

Cum délurile Dobrogieĭ vecine Dunăriĭ, nu tóte vin a se prelungi până în patul fluviuluĭ, spre a-ĭ înălța țĕrmul, ci multe din ele se opresc la depărtărĭ maĭ mult saŭ maĭ puțin marĭ, iar altele forméză litoralul fluviuluĭ, cred necesar pentru cadrul acestuĭ articol a urmări curba ipsometrică 25^m, de vreme ce o înălțime de cel puțin 25^m metri este suficient dominantă asupra țĕrmuluĭ stâng,

In acest studiŭ voiŭ urmări și maximul înălțimiĭ délurilor vecinașe maluluĭ drept; arătând și la ce depărtare de țĕrm se află aceste puncte culminante.

Studiul dominăriĭ unuĭ țĕrm asupra celuĭ-l'alt capătă o importanță escepțională sub raportul militar.

[1]) Acum este tăiată și bucla vestică a luĭ M.; ast-fel că s'a scurtat și maĭ mult distanța pe braț.

Pentru acésta voiŭ împărți cursul fluviuluĭ în maĭ multe segmente:

I. **Segmentul Frontiera-Ezerul Gârlița.** In acest segment coprins între frontieră și ultimele ramificatiĭ ale déluluĭ Bugeacu (Jud. Constanța spre deosebire de cel cu acelaș nume din Jud. Tulcea) pe o lungime de 13 km. 500 m. țĕrmul drept al fluviuluĭ este mărginit de délurile *Icral-Ceea-Bair și Iapacea-Bair* prelungit către E. prin *délul Bucreaguluĭ*. *Délul Icral-Ceea-Bair* cu înălțime maximă de 135m, la 1 km. spre S. de orașul Ostrov cobóră către Dunăre cu o pantă de 1/7.

Cósta este acoperită cu viĭ, iar valea largă în unele puncte până la 500m.

Iapcea-Bair, are 102m maxinum la bariera de S. a Ostrovululuĭ, cobóră cu o pantă către Dunăre de 1/6.

Cósta la V. de Ostrov este acoperită cu viĭ. Valea fórte strâmtă și în unele locurĭ délul formézá însușĭ țĕrmul.

Délul Bugeacluĭ de și cu o înălțime numaĭ de 75m formézá pe tótă lungimea luĭ țĕrmul drept al fluviuluĭ.

Valea Ezeruluĭ Gârlița. Intre *délul Bugeac* la V. și *Dervent la* E., se deschide pe o lungime de 4250m valea formată de revărsările lacului Gârlița, (asupra văilor în detaliŭ se va vorbi la hydrografie).

II. **Segmentul Gârlița-Oltina,** coprins între *délul Dervent* la V. și *délul de la Cetate* la E., se întinde pe o lungime de 14 km. 500m.

Țĕrmul e mărginit de la V. la E. de *délul Dervent,* înălțime 125m (la 700m de la țĕrm), *délul Canlidere* 122m (la aceașĭ distanță), *délul Pârjóia* 141m (la aceașĭ depărtare), *délul Movilelor* și *délul de la Cetate,* cu înălțimĭ de 142—100m (la 700m de la țĕrm).

Panta generală spre Dunăre în acest sector este de 1/5, cóstele délurilor formézá chiar țĕrmul fluviuluĭ.

In acest segment se deschid din acelaș punct două văĭ: *Licina* la V. și *Canlia* la E., ambele între Ezerul Gârlița și cătunul Pârjóia.

Valea Ezeruluĭ Oltina. Intre *délul de la Cetate* (la V.) și *délul Macuc* (la E.), se deschide valea formată de revărsările *lacului Oltina,* pe o distanță de 4 km.

III. **Segmentul Oltina-Mârleanu,** lung de 6 km. 500m, este ocupat de *délurile Macuc la* V. și *Tuna-Orman la* E.

Inălțimea celuĭ d'ântîĭ 140m la 450m, iar a celuĭ d'al doilea 117m la 300m de la țĕrm.

Panta terenuluĭ V.-E., iar către Dunăre fórte repede 1/3, apele bat la pólele délurilor.

Valea lacului Mârleanu. Intre *délurile Tuna-Orman* la V. și *Măgura Drăgaiceĭ* la E., se deschide *valea laculuĭ Mârleanu,* largă de 2.250m la gură.

IV. **Segmentul Mârleanu-Vederósa,** lung de 6 km., este ocupat de *délurile Măgura-Dragaiceĭ* la V. și *Zbreia* la E.; între ele se află *Valea Carasan.* Inălțimea primuluĭ dél e de 108m la 1200m, iar a celuĭ d'al doilea 115m la aceașĭ distanță; panta dar către Dunăre este de 1/10, clina délurilor formând chiar malul fluviuluĭ.

Valea bălților Vederoasa și Baciŭ; între *délurile Zbreia* la V. și *Baciŭ* la E., se deschide valea acestor două bălțĭ, largă la gură de peste 3 km.

V. **Segmentul Vederoasa-Cochirleni,** lung de 8 km., este ocupat de *Délul Mare* între *lacul Baciu* și *valea Caramancea,* mijlocul țĕrmuluĭ este ocupat de *Rasova.* Inălțimea déluluĭ Mare este de 133m la 1750m; panta către Dunăre de și este de 1/13, totușĭ țĕrmul este escarpat.

Intre valea Caramancea și Cochirlenĭ terenul este puțin ridicat, presentând maĭ multe movile isolate. Valea Dunăriĭ e largă în acéstă parte până la 500m.

Valea laculuĭ Cochirlenĭ largă la gură de 750m.

VI. **Segmentul Cochirlenĭ-Carasu,** lung de 7 km. 500m, este ocupat două délurĭ: *al Valuluĭ de S. și al celuĭ de N.,* între care se află *valea mare,* largă la gură de 600m. Terenul urcă de la S.V. către N.E., ajungând la cota 117m maximă, și la 900m departe spre țĕrm. Panta dar către Dunăre a terenuluĭ este de 1/7.

Malul fluviuluĭ este înalt, maĭ ales la pod unde are cota 50m.

Valea Carasuluĭ este largă la gură de 900m și este coprinsă între délurile *Tetera-Bair* la S. și *Cerna-Vodă* la N.

VII. **Segmentul Cerna-Vodă-Boazgic**, lung de 11 km., ocupat de:

a) Délul Cerna-Vodă cu înălţime maximă de 107^m, cade spre Dunăre cu o pantă de $^1/_6$, malul este abrupt; între el şi patul fluviuluĭ abia pe timpul scădereĭ apelor rĕmîne o fâşie de 50^m teren aluvional.

b) Valea deschisă a Seimenilor micĭ, largă la gură de 2 km. 500^m şi ocupată de lacurile *Purcăreţĭ* (S.) şi *Domnésca* (N.), între carĭ *délul In-Izlaz* se opresce la 1 km. departe de patul fluviuluĭ.

c) Délul Panar-Bair, coprins între văile *Siliştea* la S. şi *Boazgik* la N., are o înălţime medie de 92^m la 600^m din patul fluviuluĭ, panta repede de $^1/_6$, malul este abrupt şi forméză chiar ţĕrmul.

d) Valea Boazgiculuĭ, largă la gură de 1 km. 500^m este coprinsă între délurile *Panar-Bair* la S. şi *Zavol-Bair* la N.

VIII. **Segmentul Boazgic-Tichilesci**, lung de 19 km., este ocupat de délurile *Zavol-Bair* la S. şi *Olacu* la N., despărţite prin *valea Stupineĭ.* Terenul merge în pantă uşor urcândă (de la cota 89 la 102), în direcţia curgeriĭ fluviuluĭ.

De şi panta terenuluĭ către ţărm este dulce, $^1/_{25}$, totuşĭ malurile sunt abrupte şi 'nalte.

Din distanţă, în distanţă, diferitele văĭ ce se deschid către Dunăre, daŭ acestuĭ segment aspectul uneĭ dantele cu 7 colţurĭ, formate de văile: *Zavoluluĭ, Canara, Calachioĭ,* (ambele aceste văĭ forméză către N.-E. valea Stupineĭ), *Olaculuĭ, Alvanescĭ* şi *Tataruluĭ.*

Inălţimea maximă a ambelor délurĭ Zavol şi Olacu este de 125^m, la 6 km. departe de ţĕrm.

Valea Tichilescilor, largă la gură de 3 km., este coprinsă între délurile *Olacu şi Caimaclia.*

IX. **Segmentul Tichilescĭ-Saraiŭ**, acest segment lung de 41 km., coprinde délurile *Caimaclia* şi *Cadi-Câşla,* prelungite către V. prin *délul Ciobanuluĭ,* care forméză *eşindul de la Hârşova,* silind ast-fel Dunărea a descrie acel mare cot, care începĕnd de la *Ghisdărescĭ* are punctul cel maĭ înaintat spre V. la *Vadul-Oiĭ* şi se termină în dreptul *Eschi-Saraiuluĭ.*

Délurile nu aŭ înălţimĭ marĭ, dar cum aceste înălţimĭ sunt pe lângă ţĕrmul fluviuluĭ (82^m la *délul Colcea,* 400^m de ţĕrm, *Varoş* 84^m chiar pe ţĕrm), fac ca malurile să fie abrupte, la Hârşova apa bate chiar în malul drept, scăldând necontenit cele două stâncĭ jurasice, aflate la S. şi N. oraşuluĭ. Pretutindenĭ până la Hârşova avem cote marĭ chiar pe malul fluviuluĭ.

O singură vale se deschide spre Dunăre până la Hârşova: *Caimaclia* largă la gură de 1 km.

Hârşova şi cotul de la vadul Oiĭ sunt două posiţiunĭ tactice însemnate, de aceia în toţĭ timpiĭ aŭ jucat un rol însemnat [1]).

La N. de Hârşova *gârla Băroiŭ* şi tótă regiunea mlăştinósă dintre el şi Dunăre, depărtéză înălţimile délurilor până la o distanţă ce variază între 8 şi 3 km.; cu tóte acestea nicĭ clinele de N. ale *délurilor Ciobanul şi Caraula,* nu aŭ înălţimĭ carĭ să trécă peste 50^m până la 1500^m de Băroĭ, ast-fel că panta aci este de $^1/_{300}$.

Văile *laculuĭ Hasarlîc* şi *pârîuluĭ Saraiŭ* se deschid spre N. pe o lărgime de 2 km. 500^m. Intre ele se află *délurile Hasarlîc (la V.) şi Eschi-Saraĭ (la E.)*

X. **Segmentul Sarai-Picineaga.** Acest segment lung de 30 km. pe coprinsul căruia sunt délurile: *Viilor, Gârliciuluĭ* despărţite prin *valea Pietrişuluĭ,* apoĭ *délul Viilor de la N. satuluĭ Gârliciŭ,* despărţit de *délul Gârliciul* prin *Valea Berteştĭ, délul Mezetuluĭ* (d'asupra Dăenilor) despărţit prin *valea Viilor* de délul Viilor, *délul Moşuluĭ, délul Coium-punar* şi în fine délul *Ghiun-Ghiurmez.*

In tot acest segment malul este ţinut la distanţă până la maximum 4 km. spre Sud şi se apropie din ce în ce către N. de albia Dunăriĭ de către gârla Băroiŭ şi de revărsările şi mlaştinele ţĕrmuluĭ drept (cum sunt cele de la N. satuluĭ Ostrovul).

---

[1]) A se vedea crochiul No. 2, cum şi geografia istorică şi militară.

Numaĭ la S. de Picineaga, ramificaţiile vestice ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmez merg până în Dunăre formând *Movila Cazacilor,* înaltă de 129^{m} la 1500^{m} de Dunăre, de aceia albia aci este fórte strâmtă (în unele locurĭ 200^{m}). Inălţimea maluluĭ drept merge crescênd de la S. către N. (de la 64^{m} la Gârlicĭ, la 129^{m} Movila Cazacilor).

Ţĕrmul pe tótă lungimea este abrupt, dentelat şi nisipos, afară de Movila Cazacilor care e stâncósă.

Văile carĭ debuşéză spre Dunăre în acest segment sunt:

a) Valea Viilor (către N. numită valea Pietrişuluĭ) între *délul Viilor* la S. şi *Gârliciŭ* la N. este largă la gură până la 3 km.

b) Valea Berteştĭ între délul *Gârliciŭ* la S. şi *Viilor* la N., e strâmtă.

c) Valea Viilor (numită la E. *Topârsciŭ)* între délul *Viilor* la S. şi *Mezetuluĭ* la N., valea strâmtă la gură până la 200^{m}.

d) Valea Viilor de la Pârga între *délul Mezetuluĭ* la S. şi *délul Moşuluĭ* la N., e strâmtă.

e) Valea scurtă numită *a Moşuluĭ.*

f) Valea Dereleĭ-Rosti între *délul Rosti* la S. şi *Coium-punar* la N., râpósă spre S., deschisă la N.

g) Valea Ulmilor, scurtă.

h) Valea Ilogiĭ de asemenea scurtă, în fine

i) Valea Aiormanuluĭ, abruptă către S. din cauza Movileĭ Cazacilor, către N. deschisă şi inundabilă.

XI. **Segmentul Picineaga-Măcin** lung de 36 km. La N. de *Comuna Picineaga* încep terenurĭ inundabile pe o distanţă de 10 km., ast-fel că înălţimile maluluĭ drept sunt ţinute până la 6 km. depărtare de matca fluviuluĭ.

La S. de *Turcóia* se află stâncosul *dél numit al luĭ Iacob,* ţĕrmul aci este fórte înalt, 336^{m} maximum, iar apele fluviuluĭ scaldă baza déluluĭ; înălţimea ţĕrmuluĭ drept se continuă către N. până la cătunul Igliţa, unde se află cota 36^{m}, chiar pe ţĕrmul fluviuluĭ.

Intre Igliţa şi Măcin valea se lărgeşte de la 4—5 km., totuşĭ ţĕrmul drept domină.

Aci terenul este inundabil şi ocupat de bălţile *Igliţa* şi *Carcaliŭ,* ce depărtéză înălţimile de malul drept al fluviuluĭ.

XII. **Segmentul Măcin-Isaccea** lung de 74 km.

In acest segment fluviul descrie *arcul de cerc Măcin, Ghecet, Galaţĭ, Pisica, Reni, Isaccea.* Tot terenul de pe ţĕrmul drept este inundabil şi acoperit cu bălţĭ, ceea ce depărtéză înălţimile până la maximum 10 km. (în dreptul comuneĭ Jijila).

Totuşĭ sunt douĕ délurĭ carĭ înaintéză către V. şi N.V. ca 2 pintenĭ printre inundaţiunĭ, aceştĭ doĭ pintenĭ, fórte importanţĭ, sunt *Punctul Orliga* cu înălţimea de 110^{m}, ce se apropie de Ghecet până la 8 km. şi *délul Bugeaculuĭ* cu 61^{m} înălţime la extremitatea sa N.-Vestică, se prelungesce către N.V. apropiindu-se de Dunăre până la 6 km.; acesta din urmă a fost utilizat de Ruşĭ în campania din 1877 [1]). Către E. délurile se apropie de ţĕrmul drept al fluviuluĭ, ast-fel că la Isaccea atinge chiar acest ţĕrm.

Poziţiile de la Brăila, Galaţĭ şi Reni fiind înălţimĭ chiar pe ţĕrmul stâng, pot fi utilisate cu folos pentru a se executa trecerea fluviuluĭ în aceste puncte; ele scad însă când *punctele Orliga şi Bugeacul* ar fi bine fortificate.

Văile acestuĭ segment sunt:

Valea Jijila largă la gură, se strâmtéză din ce în ce către E., corespunde la S.E. cu *Valea comuneĭ Grecĭ. Valea Luncaviţa* strâmtă de la gură chiar, se înfundă către S.

XIII. **Isaccea şi Posiţia de la Eschi-Kale** [2]). La V. oraşuluĭ Isaccea terenul inundabil de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ încetéză, pentru a da loc înălţimilor a se apropia din ce în ce de albia fluviuluĭ.

Prelungindu-se ca un promontoriŭ printre terenurile mlăştinóse, *Eschi-Kaleh* a fost în tóte timpurile, punct de trecere însemnat şi fortificat; urme de întărirĭ vechĭ se găsesc

---

[1]) A se vedea partea istorică.

[2]) A se vedea crochiul No. 3 şi la partea istorica, resboiul din 1828—29.

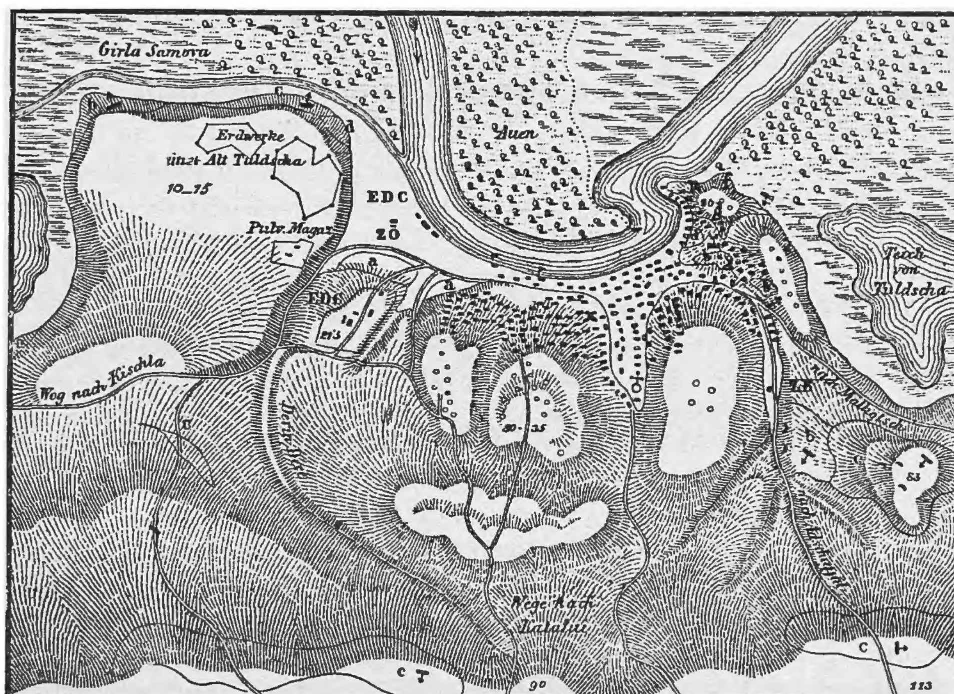
chiar azĭ. Numirea turcéscă «fortăréţa-veche», îĭ arată destul importanţa sa. Dunărea are aci 650^{m} lăţime, iar pe ţĕrmul stâng, posiţiunile rusescĭ de la Teraponti şi Kartal sunt departe de ţĕrm ca la 2 km.

XIV. **Segmentul Eski-Kaleh-Tulcea** lung de 27,765^{m}. La pólele înălţimilor de la Eschi-Kaleh începe terenul inundabil, acoperit cu bălţĭ şi gârle de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ, ceea ce face ca înălţimele din acest segment să se opréscă la depărtărĭ, variind între 2½—6 km. de ţĕrm.

Gârla Somoveĭ curge pe sub mal.

La V. de oraşul Tulcea, *délul Tulcea* [1]) înaintéză către ţĕrmul fluviuluĭ, apropiindu-se până la 2 km., iar în oraş înălţimile se‸ţin fórte aprópe de ţĕrm.

SCHIŢA No. 1. TULCEA. (După K. F. Peters).

L E G E N D A:

☐ Löss.	⌐ Case.
[a] Silt vechiu.	ZB. Fântânĭ.
[b] Piatră varósa alba şi roşie. } Trias	Moscheia.
[c] « închisă (cenuşie), var şi Mergelschiefer } Trias	Conacul Paşeĭ.
[d] « nisipósă, quarţit şi conglomerat } Trias	Biserica mare.
f. pământ galben.	Vice-consulatul austriac.
p. porfir.	Debarcaderul vapórelor austriace.
oo Cariere.	EDC. Magaziĭ.
oooo Morĭ de vênt.	ZŎ Biuroul Comisiuniĭ Europene Dunărene.

Inălţimile d'asupra nivceluluĭ măriĭ sunt calculate în stânjenĭ vienezĭ.

SCALA $\frac{1}{70.000}$

Văile acestuĭ segment sunt:

Valea Adâncă, care debuşază în dreptul *mănăstiriĭ Saonul;*

Valea de la podul Bulgaruluĭ, la 4 km. spre V. de oraşul Tulcea, şi

Valea destul de largă pe care se aflâ oraşul *Tulcea.*

XV. **Segmentul Tulcea-Dunăvĕţ** lung de 40 km., *dealungul braţuluĭ Sf. Gheorghe.* Inălţimile în acest segment nu ating fluviul de cât în 3 puncte: la *Prislav* pe o lungime de 1.600^{m} (între Tulcea-Prislav terenul inundabil ţine înălţimile la 3 km. departe de ţĕrm), la *Cara-*

[1]) A se vedea şi geografia militară.

Suhat pe 750^m lungime, cu tóte că între Prislav și Cara-Suhat înălțimile de la Pârlita se țin aprópe de fluviŭ (800^m) și la *Mahmudia* pe 3 km. lungime.

Spre E. de Mahmudia terenul este iarăși inundabil și înălțimele de și micĭ, se țin paralel brațuluĭ până la gura Dunăvĕțuluĭ, exceptând cotul inundabil al brațuluĭ Sf. Gheorghe din dreptul comuniĭ *Morughiol.*

Ultimele ramificațiunĭ Estice ale *déluluĭ Dunăvĕț* se opresc în gârla cu acest nume.

Văile în acest segment sunt:

Valea mare, care debușază în dreptul laculuĭ Malcocĭ;

Valea Curcuzu-Mare între Prislav și Pârlita și Valea ramificată în douĕ spre S. de la *Comuna Beș-Tepe.*

III.

Linia de despărțire a apelor în basinul Vest-dunărean.

Fac parte din acest basin tóte rîurile, lacurile și văile cu direcția către Dunăre, pe tótă lungimea fluviuluĭ, coprinsă *între Azaclaŭ și punctul terminus al frontieriĭ de Sud.*

Linia, care desparte apele ce se varsă în acest basin, are o direcțiune generală de la N.-V. către S.-E., până la 5 kilometri spre V. de Constanța, iar de aci schimbă direcția de la N.-E. către S.-V., până la piatra frontieră No. 26.

Acéstă linie începe de la extremitatea N.-Vestică a *déluluĭ Bugeacul* (punctul cotat 61), cobóră către S.-E. pe cóma acestuĭ dél (pe la punctul cotat 83), apoĭ pe culmea *déluluĭ cu Monument* (pe la punctele cotate 72 și 87), înconjură pe la S. *Valea satuluĭ Garvan,* urméză culmea *déluluĭ Pietrosul* (punctul cotat 162), continuă către S. pe cóma *déluluĭ Cărările,* pe la N. de *Văcărenĭ,* pe la *movilele Săpate* (cota 102), *movila Fuseĭ* (108), de unde înconjurând pe la Sud *valea Gloduluĭ,* ia direcția către Est până la *délul Sevatin,* a căreĭ cómă o urméză către S., trece pe la *movila Kitlău* (197), continuă către S.-E. culmea délurilor: *Pietrosul și Piscul Țuțuiat. Aci e punctul de unde pornesce către Est linia despărțitóre a apelor din basinul Nord-Dunărean.*

Din Piscul Inalt, după ce acéstă linie desparte *valea Luncaviței* de aceia *a Grecilor.* continuă către S. pe la *punctul trigonometric Grecĭ* (cotat 426), apoĭ se înclină puțin către E., trece prin punctul cotat 407, urméză către S.E. culmea *délurilor Știubeilor, Negoiu* (cotat 403) și *Almalia* (cotat 370).

După ce desparte *valea Cerneĭ* de aceia *a Taițeĭ,* linia se continuă către S.-E. pe culmea *délurilor David, Iiancearca* (pe la punctul cotat 346), se îndréptă către Vest pe culmea délurilor *Amzalăĭ* (pe la punctele cotate 330 și 250) și *Carapcea* (cotat 210), înconjură pe la E. *Valea Jaila,* pe care o desparte de aceia a *Taițeĭ,* trece pe la *Orta Cairac* (cotat 285), se îndréptă către S.E. pe culmea *Sacar-Bair,* pe la *punctul Atmagea* (cotat 399), înconjură pe la N. *valea Arman-Ceșme,* urméză culmea *délurilor Sultan-Bair,* desparte *apele Saraiuluĭ* de acele ale *Slaveĭ,* apoĭ către S.E. pe culmea *déluluĭ Periclic,* pe la *punctul Doeranĭ (Er-Ghiobea-Tepe,* cotat 392), pe la punctul cotat 369, desparte apoĭ *apele Topologuluĭ* de acele ale *Casâmceĭ,* trecênd pe culmea *déluluĭ Coru-Bair* (pe la punctele cotate 304, 313, 307, 287 și 227).

Se îndréptă apoĭ către S. pe culmea *déluluĭ Dulgheru, pe la punctul Turbencea* (cota 252), urméză culmea acestuĭ dél până la punctul cotat 206, înconjură pe la N. *valea Cartal,* se îndreptéză apoĭ pe la Vestul acesteĭ văĭ pe *délul Cartal,* pe care îl urméză până la *délul Înșiratelor* la Estul *comuniĭ Șiriu,* trecênd pe la punctul 209, se îndréptă către S.E., pe la *Hagi-Bairam-Tepe* (cotat 214), apoĭ pe la punctele cotate 166, 163, 171, pe *délul Koș-Tepe-Bair* (cotat 203), pe *délul Bilarlar,* pê la punctul *Ghelangik-Tepe* (cotat 189), pe culmea *déluluì Bilarlar-Bair,* pe la punctul numit *Cara-Tepe* (cotat 177).

Culmea acestuĭ dél o urméză pe la punctul cotat 142, apoĭ pe *délul Ilanlik-Bair* prin punctul cotat 125, până la *punctul Caramurat* (cotat 118^m), d'asupra satuluĭ, continuă către

S. culmea *délului Armut-Bair,* pe la punctul *Caramurat-Tepe* (cotat 108); de aci către S.-E., pe la punctul cotat 89, pe la Nordul *Văii-Ciobanului,* se continuă către punctul *Islam-Tepe,* (cotat 91). pe la *Duran-Tepe,* la V. de *Canara,* către S. la punctul *Palaz* saŭ *Ciatal-Iuk* (cotat 71), pe la *Tazlî-Iuk* (cotat 72) și în fine pe la cota 60 aflată de 5 km. de *orașul Constanța* la încrucișarea celor 2 *Valurĭ numite ale luĭ Traian* și aprópe în punctul, unde linia ferată taie aceste valurĭ.

Către S. linia de despărțire a apelor este fórte puțin definită din causa terenuluĭ aprópe orizontal, totușĭ în trăsurĭ generale, acéstă linie se îndréptă către Vest, până la *movila Cara-Iuk* (cotată 88), de aci către S. pe la *movila Iuci-Iuk-Berichi* (cotată 81); după ce înconjură pe la E. *valea Mahometcea,* trece pe la *Eschi-Tepe* (cotat 91), apoĭ pe la V. de *Musurat,* pe la N. de *Topra-isari, pe délul cu acelaș nume,* se îndréptă către S. pe culmea *délurilor Meragi-Bair,* lasă la V. valea *Sanâr-Dere,* se continuă pe culmea *délului Cogea-Sîrt-Bair* (pe la punctul cotat 100), lasă către E. *Valea Alceac-dere,* trece pe la movila *Iasi-Iuk* (la S. de *Cara-Kioĭ,* cotat 117) din délul *Arta-Burun,* se îndréptă printre *satele Azaplar și Mustafacâ,* până la délul *Cara-Iuk* (cotat 130); de aci îșĭ schimbă direcția către S.-V. pe culmea déluluĭ *Coru-Sarî,* până la movila *Ghiuvenli II* (cotată 152); după ce lasă către S.-E. *valea Daulu-chioĭ-culac,* urméză cóma *déluluĭ Alibi-Kioi,* până la N.-V. de *Caraomer,* lasă apoĭ către N. V. *Valea Alibi-Kioĭ, Dere-Kioĭ* și se îndréptă pe *délul Bair-Iuiuk,* trece pe la *punctul Bali-Iuk* (cotat 182) și urmând cóma *déluluĭ Dere-Kioĭ* ese din Dobrogia pe la *piatra frontieră No. 26.*

IV.

Cursul Dunăriĭ. Ostróve. Lacurĭ. Rîurĭ cu afluențiĭ lor, carĭ curg și văile carĭ se deschid la Dunăre.

A. Basinul Vest-dunărean.

a) Descrierea Dunăriĭ între punctul terminus și délul Bugeaculuĭ.

α) Dunărea începe a uda teritoriul Dobrogieĭ de la Punctul Terminus, așeḑat la 800ᵐ spre Est de *bastionul Itsch-Tchenguel* al orașuluĭ Silistra [1]). Lărgimea albieĭ începe a se mări, căcĭ de unde în dreptul Silistreĭ era de 850ᵐ, la frontieră acéstă lărgime este de 1500ᵐ.

Lărgimea albieĭ crește cu cât fluviul înaintéză către Est, atingênd maximum la *comuna urbană Ostrov* (3200ᵐ), pentru a lăsa loc la 4 ostróve marĭ și nouă maĭ micĭ semănate între frontieră și délul Bugeaculuĭ, unde brațul de la Nord, *numit Ploșca* se reunesce cu cursul navigabil al fluviuluĭ, reducêndu-se lărgimea la 550ᵐ.

Intre frontieră și délul Bugeaculuĭ, Dunărea pe un parcurs de 9½ km. are direcția de la Vest la Est.

β) *Ostróvele* în acéstă porțiune sunt:

1. *Pastramagi* lângă și la Est de frontieră, depinde de *comuna Ostrov.* Este format din aluviunĭ de nisip și pietriș. Are forma lungăréță, ca o técă de fasole; lungimea sa este de 2 km., iar lărgimea medie de 700ᵐ, cu o suprafață de 120 hectare.

Brațul de miază-zĭ, care desparte ostrovul de țérm, are o lărgime de 200ᵐ, adâncimea de 4ᵐ; cel de Nord, care 'l desparte de *ostrovul Hopa* e lat de 250ᵐ și adânc de 4ᵐ. Ambele aceste brațe sunt navigabile. Ostrovul este acoperit cu iarbă ce servă de pășunat; nu e locuit; are numaĭ treĭ colibe la marginea de Vest; cu timpul se va uni cu uscatul.

2. *Hopa,* așeḑat în față și la Nordul celuĭ precedent, cu care tinde a se uni, fiind de aceiașĭ formație ca și el. Ține de *comuna Ostrov.* Forma sa e lungăreață, terminându-se de o parte și de alta cu două capurĭ ascuțite. Lungimea luĭ e de 2½ km., lărgimea de

[1]) Poziția astronomică a acestuĭ punct este arătată la Geografia matematică.

750^m, iar suprafaţa de 150 hect. Este acoperit cu sălciĭ. Braţul de la N., care îl desparte de teritoriul *jud. Ialomiţa* este navigabil avênd 800^m lărgime şi 8—10^m adâncime. In faţa sa se deschide pe ţĕrmul stîng *canalul Borcea*, care curge pe teritoriul jud. Ialomiţa.

3. Lângă marginea Sud-Vestică a acestuĭ ostrov se află *alte două maĭ micĭ*, ambele cu o suprafaţă de 20 hect.

4. *Ostrovul vechiŭ*, aşeḑat la Vestul ostrovuluĭ Hopa şi despărţit de el printr'un braţ navigabil de 150^m lărgime şi 12 adâncime. Este format din deposite aluviunare, argil amestecat cu pietriş şi nisip. Forma luĭ este lungărĕţă, terminându-se la Vest cu un cap alungit. Lungimea luĭ e de 3½ km., iar lăţimea de 1500^m şi are o suprafaţă de 720 hect., din care 60 (la V.) acoperite cu sălciĭ, restul cu iarbă ce servesce de păşunat vitelor locuitorilor *comuniĭ Ostrov de care ţine*. Insula nu e locuită, numaĭ două colibe de păstorĭ sunt la marginea de nord. Braţul ce o desparte de jud. Ialomiţa are 300^m lărgime şi 5 adâncime, acest braţ se îngustéză între Ostrovul vechiŭ şi

5. *Tilchia*, care aparţine *jud. Ialomiţa*. Lungimea acestuia este de 10.700^m, lărgimea de 1500^m, suprafaţa de 1600 hect. Forma sa este alungită, terminându-se cu un cap ascuţit la Vest; formaţiunea sa este ca a celor precedente. Braţul ce'l desparte de ţĕrmul stîng este lat de 300^m şi adânc de 5^m. Braţul navigabil trece pe la Sudul ostrovuluĭ Tilchia prin faţa *comunelor Ostrovul şi Bugeacul* este larg de 750^m şi adânc de 12^m. Insula este nelocuită şi acoperită cu pădurĭ de sălciĭ la estremitatea Vestică şi pe malul Nordic, în total pe o suprafaţă de 150 hect., restul e acoperit cu iarbă.

6. Lângă marginea Sud-Vestică în bratul ce o desparte de Ostrovul vechiŭ se află *o mică insulă* (supr. 40 hect.), iar aprópe de ţĕrmul stâng (jud. Ialomiţa) *sunt alte două Ostróve micĭ* (20 şi 15 hect.) tóte acoperite cu sălciĭ.

7. In scobitura Sud-Vestică a Ostrovuluĭ Vechiŭ se află micul ostrov numit *Pacuiul mic*, ce are 750^m lungime şi 250^m lăţime (supr. 25 hect.); iar la Sud de acesta un altul maĭ mare: *Pacuiul mijlociŭ* de formă alungită cu 1000^m lungime şi 100^m lăţime (supraf. 40 hect.). Ambele sunt acoperite cu sălciĭ şi aparţin *comuniĭ Ostrov*. In fine *Pacuiul mare* situat în faţa *comuniĭ Ostrov*, de care depinde şi de care se desparte prin braţul navigabil al fluviuluĭ, larg de 300^m şi adânc de 10^m. Lungimea luĭ este de 1200^m, lărgimea de 80^m, suprafaţa de 80 hect.; forma sa este lungăreaţă. Tot ostrovul este acoperit cu arborĭ fructiferĭ. Cu timpul tóte aceste ostróve cu denumirea de Pacuiul se vor uni cu Ostrovul Vechiŭ.

Maĭ e de notat *micul Oslrov* aşeḑat aprópe de malul drept, chiar lângă *comuna Ostrov*; e de formă alungită cu 800^m lungime şi 80^m lărgime, suprafaţa de 30 hect., este acoperit cu liveḑi.

γ) *Văĭ.*

I. O singură vale se deschide spre Dunăre în tótă porţiunea coprinsă între frontieră şi délul Bugeaculuĭ. Acéstă vale este fórte importantă, pentru că maĭ mult de jumătate din ea forméză frontiera între Dobrogia şi Bulgaria.

Ea se numesce *Regederesi-Ceair* şi se află pe teritoriul comuniĭ Almalîu; ia nascere din bifurcaţia délurilor Icral-Ceia-Bair (din Dobrogia) şi Topci-Iol (Bulgaria), la piatra frontieră No. 5 şi la pichetul No. 3 (Gabroviţa); se îndréptă către N.-E., avênd direcţia generală S. S.E.-N. N.V. printre délurile Icral-Ceia-Bair, pe drépta (în Dobrogia), şi Sîîl-Olu-Sîrt pe stînga (Bulgaria). Pe valea sa, în dreptul fortuluĭ Arab-Tabia, se forméză o fântână numită *Ibraim-Paşa-Ceşme.*

Lungimea acesteĭ văĭ este de 6 km., dintre care numaĭ 3½ servesce de frontieră, adică între pietrele 4—5, căcĭ de la piatra 4, frontiera suie către Est clina déluluĭ Icral-Ceia-Bair, pe la Estul fortuluĭ Yelanlî-Tabiasi, care remâne în Bulgaria.

La Ordu-Tabia (Bulgaria), valea începe a se lărgi şi maĭ către Nord se întâlnesce cu valea Iasî-Tepe-Ceair (Bulgaria).

Pe valea Regederesi-Ceair merge calea naţională Silistra-Bazargik. Către Silistra, valea e largă şi acoperită cu viĭ, maĭ către S. E. începe a se strîmta. Nu e alimentată de cât de ape de ploĭ.

b) **Dunărea între Bugeac şi délul Macuc.**

α) De la délul Bugeacului, Dunărea are o direcţie S.V.-N.E. pe un parcurs de 18 km. până la délul Macuc, puntul trigonometric Oltina.

β) *Ostrovele* pe acéstă porţiune sunt:

8. *Pacuiul luĭ Sóre,* care ţine de comuna Gârliţa, cătunul Gârliţa. Este format din aluviunĭ, acoperit cu nisip şi pietriş; ostrovul este neproductiv. Forma luĭ este lungăréţă, are 2 km. lungime, 200m lăţime şi 70 hect. suprafaţă. Braţul navigabil al fluviuluĭ trece pe la Nordul insuleĭ şi are 200m lărgime şi 10m adîncime.

9. *Veriga,* un mic ostrov, aşeḑat în faţa cătunuluĭ Pârjoaia de care deprinde, are 700m lungime şi 30m lăţime; suprafaţa de 20 hect. Ostrovul este neproductiv, fiind acoperit cu pietriş şi nisip. Braţul navigabil trece pe la Nordul insuleĭ, iar cel care îl desparte de ţĕrm are 20m lărgime şi 3m adîncime.

10. La N. şi aprópe de ţĕrmul stîng se află *Ostrovul Şoimul,* ce ţine tot de cătunul Pârjoaia, are 2½ km. lungime, 100m lăţime şi 25 hectare suprafaţă. Este acoperit cu sălciĭ şi richite.

Braţul de Nord îl desparte de teritoriul jud. Ialomiţa, are 50m lărgime şi 5m adâncime; iar cel de la S., între el şi Veriga, este navigabil şi are 1017m lărgime şi 15m adâncime.

11. Micul Ostrov *Cali-George,* aprópe de ţĕrmul drept şi *Bim-başa,* aprópe de de ţĕrmul stîng, sunt aşeḑate maĭ jos pe Dunăre, ambele ţin de comuna Satu-Noŭ. Acesta din urmă are o suprafaţă de 415 hect., lungime de 2 km. şi lărgime de 400m. Braţul navigabil al fluviuluĭ trece printre ele şi are 450m lăţime şi 16m adâncime. Ambele sunt acoperite cu sălciĭ şi richită. In faţa Ostrovuluĭ Bimbaşa se scurge în Dunăre, pe malul stîng, un braţ al Borceĭ.

12. *Pârlitu,* aşeḑat aprópe de ţĕrmul dobrogian în faţa Ezeruluĭ Oltina, depinde de comuna Satul-Noŭ. Formaţiunea sa este aluviunală; în partea de E. este acoperit cu sălciĭ, iar la V. cu nisip şi pietriş. Forma luĭ este eliptică, lung de 2 km., larg de 1 km., are o suprafaţă de 120 hect. Braţul navigabil trece pe la Nordul Ostrovuluĭ, iar cel care îl desparte de ţĕrmul dobrogean are 60m lărgime şi 3½m adîncime.

13. *Strîmbu,* aşeḑat în faţa canaluluĭ de scurgere al Ezeruluĭ Oltina, depinde de comuna Oltina. Suprafaţa sa e de 200 hect. (lung 2½ km., larg 1 km.), este acoperit cu sălciĭ şi richită.

Braţul care'l desparte de Dobrogea are 700m lărgime şi 6m adâncime. Cel navigabil trece pe la Nord.

γ) *Lacurĭ, rîurĭ şi văĭ.*

II. **Ezerul Gârliţa.** Lac aşeḑat pe teritoriul a 3 comune: Gârliţa (pe ţĕrmul de E.), Bugeacul (pe ţĕrmul de N.V.) şi Almalîu (pe pârîul cu acelaş nume). Forma luĭ este ca aceia a unuĭ cimpoĭ. Se întinde de la S.V. către N.E. pe o suprafaţă de 8 km. p. şi are o lungime de 10 km. iar lăţimea medie de 2½ km., exceptând balta formată la N.E. (20. hect. supr.).

Lacul trebue să se fi format din revĕrsările fluviuluĭ, de care se desparte printr'o limbă de pămênt de 300m şi înaltă de 2½m. El comunică cu Dunărea prin gârla Dervent, de 2½ km. lungime, care îĭ varsă prisosul apelor în faţa insuleĭ Pacuiul-luĭ-Sóre şi peste care trece un drum comunal ce duce la Bugeac.

Malurile laculuĭ în partea Nord-Vestică, Sudică şi Sud-Estică sunt înalte şi stâncóse, din causa naturiĭ délurilor încunjurătóre. La N. délul Bugeaculuĭ şi Cărămiḑeĭ; la Vest, délul Belezlichi-Sîrtî; la Sud, délurile Burun-Sîrtî şi Bonc-Sîrtî; la E. délurile Gârliţa, Galiţa, Scorcĭ, Taplic şi Draca.

Basinul sĕŭ coprinde 3.000 hectare, carea parţin comunelor Bugeac, Ostrov, Almalîu, Esechioĭ şi Gârliţa; el e coprins între délurile: Draca, Dervent, Canlidere, Curdeli, Carvan la Est; Cuiugiuk-Iolu-Bair, Taslî-Burun, Ceatal-Iol-Bair, Beĭ-Orman-Bair, Tiumbet-Bair şi Pinirlik-Bair, la Sud; Topci-Bair, Icral-Ceaea-Bair, la Vest; Iapce-Bair şi Bugeac la Nord.

Adâncimea laculuĭ este de 6^{m} maximum. Fiind alimentat de Dunăre, se găsesce în el tot felul de pesce în abondenţă şi de bună calitate; pescăritul face una din ocupaţiile locuitorilor din Gârliţa, Galiţa şi Bugeac, carĭ transportă peştele la Ostrov şi de aci la Călăraşĭ şi în satele de pe canalul Borceĭ.

Pâraiele şi văile ce se deschid în ezerul Gârliţa, sunt:

1. *Valea Bugeaculuĭ* la Nord, plécă din pólele estice ale déluluĭ Cărămiḑeĭ, se îndréptă către E. printre délurile Iapce-Bair şi Bugeac la N., Cărămiḑeĭ la V. şi S. Lungimea eĭ este de 2½ km.; malurile jóse, iar aprópe de gură sunt înalte şi stâncóse. Nu e alimentată de cât de apele de plóie. Se află pe teritoriul comuneĭ Bugeac şi tăiată de drumul comunal Almalîu-Bugeac.

2. *Pârîul Almalîu* la Nord, el udă teritoriile comunelor Almalîu, Ostrovul şi Esechioĭ. Isvorăsce din pólele Estice ale déluluĭ Topci-Iolu-Sîrtî, se îndréptă maĭ întâiŭ către N.E. până la Satul Almalîu, de aci către E. până la Cişmeaua Ostrovenilor, la 2 km. spre S. de urbea Ostrov, de unde se îndréptă continuu către N.E., până la vărsarea sa în partea Sud-Vestică a Ezeruluĭ Gârliţa.

Curge printre délurile: Icral-Ceaea-Bair, Trâncoviţa, Cărămiḑeĭ la Nord şi Sarî-Mesea-Bair la Sud. Lungimea sa este de 12 km.; avênd apă în continuu; malurile sunt înalte şi râpóse; valea sa se maĭ numesce şi Beilic-Ceair.

Basinul sĕŭ are o suprafaţă de 15 km. p., coprins între délurile: Sera-Ceaea-Bair, Iapce-Bair, Cărămiḑeĭ la N., Topci-Iolu-Sîrtî la V., Belezliki-Sîrtî la S. şi Ezerul Garliţa la Est. Pe valea sa merg drumurile comunale, care légă Ostrovul cu Almalîu şi Esechioĭ.

Afluenţiĭ acestuĭ pârîŭ, pe drépta, sunt:

a) Valea Gabroviţa, pe teritoriul comuneĭ Almalîu, nasce din pólele S.E. ale déluluĭ Icral-Ceaea-Bair, pe frontiera bulgară, lângă piatra No. 6, la movila Gabroviţa, se îndréptă de la S.V. către N.E. şi se deschide în valea pârîuluĭ Almalîu, la satul cu acelaş nume.

Este mărginită de délurile Icral-Ceaea-Bair la N.V. şi Sarî-Mesea-Bair la S.

Valea este strîmtă şi importantă din punctul de vedere militar, de óre-ce este urmată de drumul comunal, care duce de la Almalîu peste frontieră, unde se unesce cu şoseaua naţională Silistra-Bazargic (Bulgaria). Nu e alimentată de cât din apele de plóie; lungimea eĭ este de 2 km., până la comuna Almalîu.

b) Iaguda-Ceair, vale pe teritoriul comuniĭ Almalîŭ, se desface din pólele Estice ale déluluĭ Sarî-Mesea-Bair, se îndréptă către E. în direcţie generală S.V.-N.E., printre două prelungirĭ ale déluluĭ, care pórtă aceiaşĭ numire de Sarî-Mesea-Bair. Are lungime de 6 km., e strâmtă, debuşază în valea Almalîu, ceva maĭ jos de Cişmeaua Ostrovenilor. N'are nicĭ un drum prin ea, este alimentată numaĭ din apele de plóie.

c) Sarî-Mesea-Ceair, vale pe teritoriul comuniĭ Almalîu, se desface din délul cu acelaş nume şi corespunde cu piatra frontieră No. 7, se îndréptă către E. în direcţie generală S.V.-N.E. şi după o lungime de 5 km. se deschide în valea Beilic-Ceair. Valea este jósă, nu e alimentată de cât din apa ploilor şi e tăiată de drumul Almalîu-Esechioĭ.

d) Pampur-Ghiolgiu-Ceair, pârîŭ pe teritoriul comuniĭ Almalîu; ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ Topci-Iol-Sîrtî, în Bulgaria, sub denumirea de *Topci-Iol;* are direcţie S.V.-N.E. până la frontieră, pe care o taie la egală distanţă între pietrile No. 7 şi 8. De la frontieră până la vărsarea în pârîul Almalîu (la 1 km. maĭ sus de vărsarea acestuia în lacul Gârliţa), pórtă numirea de *Pampur-Ghiolgiu-Ceair.* Curge printre délurile Sarî-Mesea-Bair la N. şi Belezliki-Sîrtî la S. Are un curs de 11 km.; malurile sunt jóse, este tăiat de drumul comunal Almalîu-Esechioĭ şi de altele maĭ micĭ. Are importanţă militară, de óre-ce străbate frontiera.

Pe stînga, pârîul Almalîu, primesce:

e) Valea Trâncoviţa, pe teritoriul comuniĭ urbane Ostrov, începe din pólele apusene ale déluluĭ Trâncoviţa, se îndréptă maĭ întâiŭ către E. şi apoĭ către S., cu direcţia generală N.V.-S.E., merge printre délurile Trâncoviţa la S., Iapce-Bair la N. şi délul Cărămiḑeĭ la E., se deschide la Cişmeaua Ostrovenilor. Valea nu e adâncă, malurile sunt jóse, e

alimentată numaĭ din ploĭ. Lungimea eĭ este de 4 km. şi e tăiată de drumul comunal Ostrov-Almalîu şi de cel judeţén Ostrov-Cuzgun.

3. *Valea Curu-Canara* la S.V., face hotar între comunele Almalîu şi Esechioĭ. Se desface din pólele S.E. ale déluluĭ Belezliki-Sîrtî (în Bulgaria), taie frontiera la S.E. de piatra No. 8, între acésta şi pichetul romănesc No. 6. Pe prelungirea eĭ, în Bulgaria, se află valea *Hamazli-Ceair,* ce se bifurcă către Est cu numirea de *Mahale-Orman-Ceair,* însoţită şi de un rîuşor. Câte trele aceste văĭ sunt acoperite cu pădurĭ pe frontieră.

Intrând în Dobrogia, valea *Curu-Canara* se îndréptă către N. în direcţie generală S.S.V.-N.N.E., printre délurile Belezliki-Sîrtî (la V.) şi Hagi-Durac-Sîrtî (la E.); după o lungime de 3 km. de la frontieră, se deschide în Ezerul Gârliţa. Malurile sunt pe alocurĭ pietróse şi acoperite cu pădurĭ, valea strâmtă şi urmată de drumul ce se desface din şoseaua Ostrov-Cuzgun la códa S. a laculuĭ Gârliţa şi merge către S., trece frontiera pentru a se uni cu şoseaua naţională Silistra-Bazargik. E e de o fórte mare importanţă militară, care reiese din drumul ce o străbate. Valea nu e alimentată de cât de apele de ploĭ.

4. *Kiuciuk-Kessen-Ceair* la S., pe teritoriul comuniĭ Esechioĭ. Ea se desface din pólele N.E. ale déluluĭ Hagi-Durac-Sîrtî, de lângă punctul trigonometric Esechioĭ, se îndréptă către N. în direcţie generală S.V-N.E., printre délurile Burun-Sîrtî la V. şi Bone-Sîrtî la E.; după o lungime de 4 km., se deschide în lacul Gârliţa. Valea e strâmtă, malurile acoperite de tufiş, nu e alimentată de cât de ploĭ. E urmată de drumul Esechioĭ-Gârliţa.

5. *Valea Esechioĭ* la S., pe teritoriul comuniĭ Esechioĭ; începe din pólele S.E. ale déluluĭ Hagi-Durac-Sîrtî; se îndréptă maĭ întâiŭ către E., printre délurile Hagi-Durac-Sîrtî, Bone-Sîrtî la V., Şaban-Bair, Tiumbet-Bair la E. La délul Tanas-Sîrtî (V.), schimbă direcţia către N. pe lângă délul Versat-Sîrtî (V.) şi după un mers de 11 km. se deschide în lacul Gârliţa. Malurile sale sunt jóse. Pe ea merge drumul Gârliţa-Esechioĭ. Este importantă atât din punctul de vedere al suprafeţiĭ ce ocupă cu secundarele sale (4.500 hect.), cât şi prin trecerile ce deschide peste frontieră. Teritoriul care aparţine aceste̮ĭ văĭ principale este coprins între délurile: Bone-Sîrtî şi Hagi-Durac-Sîrtî la V., Mahale-Orman-Bair, Şaban-Bair, la S.-V., Pinirlic-Bair la S.-E., Tiumbet-Bair, Cuiugiuc, Versat-Sîrtî, Regene-Bair, Tasli-Burun, Olucli-Cuiugiuc-Bair şi délul Gârliţa la E.

Văile secundare, care se deschid în acéstă vale pe stânga sunt micĭ şi fără însemnătate; cele de pe drépta sunt.:

a) Şaban-Ceair, pe teritoriul Comuniĭ Esechioĭ, se deschide de peste frontieră din pólele S.-E. ale déluluĭ Mahale-Orman-Bair, trece în Dobrogia între piatra No. 9 şi pichetul romănesc No. 7, se îndréptă către N., în direcţie generală S.V.-N.E., printre délurile Şaban-Bair (la V.) şi Pinirlic-Bair (la E.); după o lungime de 4 km., se deschide în prelungirea văiĭ Esechioĭ, chiar în mijlocul satuluĭ. Valea este strâmtă şi acoperită cu fâneţe şi pădurĭ. Prin ea se continuă drumul, care de la Esechioĭ, trece peste frontieră aprópe de pichetul No. 7 şi merge a se uni cu şoseaua naţională Silistra-Bazargic. Are o mare importanţă militară. Valea nu e alimentată de cât de apele provenite din ploĭ.

b) Regene-Ceair pe teritorul comuniĭ Esechioĭ. Este formată din unirea a doue văĭ: *Punar-Orman-Ceair* (la V.) şi *Kilege-Ceair* (la E.), care înconjură délul Tiumbet-Bair. Ambele aceste văĭ, formate pe teritoriul bulgar, aŭ o direcţie către N., vin a se uni la frontieră între pietrele No. 9 şi 10 (pichetele române No. 7 şi 8), pentru a forma valea Regene-Ceair, care se îndréptă către N. în direcţie generală S.V.-N.E. printre délurile Tiumbet-Bair (la V.) şi Tanas-Sîrtî (la E.). După un parcurs de 6 km., se deschide în valea Esechioĭ la 2 km. maĭ jos de satul Gârliţa.

Atât văile terţiare (Punar-Orman-Ceair, Kilege-Ceair), cât şi cea secundară (Regene-Ceair) sunt strâmte. Cele doue d'ântiĭ sunt acoperite cu pădurĭ la frontieră, cea secundară e acoperită cu verdéţă. Câte trele sunt alimentate de ploĭ. Prin valea Punar-Orman-Ceair trece drumul, care venind de la Esechioĭ, peste délul Pinirlic-Bair, taie valea Punar-Orman-Ceair, suie délul cu acelaş nume, trece peste frontieră pe délul Tiumbet-Bair, pentru a se uni cu şoseaua Silistra-Bazargik (Bulgaria).

c) Tanas-Ceair, pe teritoriul comuniĭ .Gârliţa, e strânsă între délurile Versat-Sîrtî la E. şi Tanas-Sîrtî la V.; nasce apróрe de frontieră la piatra No. 10 în punctul Cuiugiuc; direcţia-sa generală este de la S.-E., către N.-V., după o lungime de 3 km., se deschide în valea Esechioĭ. Este alimentată din ape de ploĭ şi n'are nicĭ o însemnătate.

d) Nursus-Ceair numită şi *Valea Gârliţa,* pe teritoriul comunelor Carvan şi Gârliţa. Este formată din două văĭ: *Cuiugiuc-Ceair,* care începe din pólele S.-E. ale déluluĭ Ceatal-Iolu-Bair (Bulgaria) şi *Demecican-Cula-Ceair,* ce se desface din pólele N. ale déluluĭ Carvan-Bair (Bulgaria).

Ambele aceste văĭ străbat frontiera între pietrele No. 9 şi 10 (la pichetul No. 10, ce se află la confluenţa lor) şi în Dobrogia formézǎ valea Nursus-Ceair, care îndreptându-se către V., cu direcţia generală S.E.-N.V., după ce face un mare înconjur, numit *Tasli-Burun-Ceair.* Parcursul văiĭ este de 12 km. (afară de cele două terţiare, fie-care de câte 4 km.), şi se deschide apróрe de satul Gârliţa.

Valea e strâmtă, malurile pe lungime de 8 km. sunt acoperite cu pădurĭ în partea superióră, în cea inferióră cu tufiş şi păşiunĭ. Délurile între care se află acéstă vale sunt: Cuiugiuk-Iolu-Bair, Cara-Burun-Bair la E. Versat-Sîrtî, Regene-Bair, Ceatal-Iolu-Bair (la V.) şi Carvan Bair la S.

In valea Nursus-Ceair se deschide pe stînga valea terţiară *Cavac-Culac-Ceair,* care se desface din pólele Sud-Estice ale déluluĭ Bei-Orman-Bair (Bulgaria), se îndréptă către N. cu direcţia generală S.V.-N.E., străbate frontiera la V. de pichetul românesc No. 9, merge printre délurile Beĭ-Orman-Bair şi Versat-Sîrtî la V., Ceatal-Iol-Bair şi Regene-Bair la E. După o lungime totală de 8 km., valea, care este parcursă de drumul ce se bifurcă din Valea Nursus-Ceair pentru a duce la Kiuciuk-Kainargi, se deschide în valea Nursus-Ceair. Are o óre-care însemnătate militară.

Valea Gârliţeĭ e de o mare însemnătate militară, căcĭ pe fundul eĭ merge drumul de la Gârliţa la Kiuciuk-Kainargi, pe la pichetul No. 10, în Bulgaria. Afară de acest drum principal, la 4 km. spre S. de Gârliţa se bifurcă un altul, care urcă délul Regene-Bair şi trece frontiera pe la E. de pichetul No. 9; iar la impreunarea văilor Esechioĭ-Ceair şi Nursus-Ceair se bifurcă un alt drum, care urcând délul Versat-Sîrtî, trece frontiera pe la piatra No. 10, la punctul trigonometric numit Cuiugiuk.

Satul Gârliţa este punctul cel maĭ important al regiuneĭ din punctul de vedere militar, căcĭ la el se împreună 4 drumurĭ, carĭ radiază şi trec frontiera.

6. *Valea Cuiu-Iuc-Ului,* la E., pe teritoriul comunelor Gârliţa şi Carvan, este formată din alte 4 maĭ micĭ văĭ:

a) Cara-Culac, ce se desface din pólele Estice ale déluluĭ Carvan-Bair (Bulgaria), se îndréptă către N., cu direcţia generală S.E.-N.V., intră pe teritoriul Dobrogeĭ lângă piatra No. 11 (pichetul 12), trece prin satul Carvanul-Mare şi la eşire din el se unesce cu valea Culac-Punar-Ceair. Lungimea eĭ totală este de 7 km. şi malul stâng e acoperit cu pădurĭ. Valea e strâmtă şi urmată de un drum ce duce de la Carvan la Cranova (Bulgaria).

b) Culac-Punar-Ceair, ce vine din pólele N. ale déluluĭ Carvan-Bair (Bulgaria), se îndréptă către N. cu direcţia generală S.V.-N.E., trece frontiera la pichetul No. 11 şi maĭ la N. de Carvanul-Mare se împreună cu valea Cara-Culac. E de 3. km. lungime. Valea este strâmtă şi acoperită cu pădurĭ. Este urmată de drumul Carvan-Zarnicĭ (Bulgaria).

c) Cîrîl-Mîsîr-Ceair, pe teritoriul cătunuluĭ Cuiugiuk (comuna Carvan), se desface din pólele S.-V. ale déluluĭ Sîrt-Iol-Bair, nu departe de satul Carvanul-Mic, al căruĭ teritoriŭ îl desparte de cătunul Velichioĭ, se îndreptéză spre N., cu direcţia generală S.E.-NV., formând un arc de cerc; are o lungime de 3 km. şi e percursă de un drum ce duce de la Carvan la Lipniţa.

d) Cuiugiuc-Ceair, o mică vale pe teritoriul comuneĭ Carvan, (cătunul Cuiugiuk), se desface din pólele apusane ale déluluĭ Cara-Burun-Bair, se îndréptă de la S.S.-E. către N.N.-V., trece pe lângă satul Cuiugiuk şi după un parcurs de 4 km. se împreună cu cele 3 văĭ maĭ de sus, pentru a forma valea Cuiu-Iuk-Uluĭ. Acéstă mică vale este urmată de drumul judeţian Esechioĭ-Lipniţa şi de cel comunal Coslugea-Cuiugiuc-Carvan.

Tóte aceste văĭ se împreună maĭ jos de Carvan, în valea numită *Jailea-Ceair,* care îndreptându-se maĭ întâiŭ către N. cu direcţia generală S.E.-N.V., maĭ la N. se unesce cu valea Carvan, iar de la pólele déluluĭ Olucli, primesce numirea de valea Cuiu-Iuk-Uluĭ.

Lungimea văiĭ este de 20 km. şi se deschide în lacul Gârliţa, la 2 km. spre N. de comuna cu acest nume.

Malurile sale sunt formate de délurile: Scorci, Curdeli, Sîrt-Iol-Bair, pe drépta; Gârliţa, Olucli, Cara-Burun-Bair, pe stânga. Acéstă vale cu dependentele sale, ocupă o întindere de 4.000 hectare şi e coprinsă între délurile: Gârliţa la S.-V., Scorci la N.-E., Curdeli şi Sârt-Iol-Bair la E., Cîrîagi-Iol-Bair la S.-E., Carvan-Bair (Bulgaria) la S., Cuiugiuk-Iol-Bair şi Gârliţa la V.

Văile care se deschid în ea pe stânga, sunt:

e) Caraghios-Ceair, pe teritoriul comuniĭ Gârliţa, se desface din pólele apusane ale déluluĭ Cuiugiuk-Iol-Bair, lângă şoseaua judeţiană Esechioĭ-Lipniţa, se îndréptă către N. în direcţie generală S.-N., pe la pólele vestice ale déluluĭ Olucli, face hotarul între comunele Carvan şi Gârliţa şi după un drum de 3 km. vine a debuşa în valea Cuiu-Iuk-Uluĭ. Malurile sale sunt jóse şi acoperite cu puţine pădurĭ.

f) Lamburlu-Culac, vale mică pe teritoriul comuneĭ Gârliţa, se desface din pólele S.-E. ale déluluĭ Gârliţa şi se îndréptă de la S. către Nord., trece pe la pólele orientale ale déluluĭ Gârliţa, taie drumul comunal Gârliţa-Cuiugiuk şi după un parcurs de 2½ km., debuşază în valea Cuiu-Iuk-Uluĭ, ceva maĭ sus de deschiderea acesteia în lacul Gârliţa. Malurile sale sunt acoperite cu tufiş, iar pe cel stâng se află şi o mică pădure.

Valea Cuiu-Iuk-Uluĭ e tăiată de drumul judeţian Esechioĭ-Lipniţa pe la mijlocul eĭ, iar în lung este străbătută de drumul Gârliţa-Carvan, care se continuă peste frontieră, după cum s'a arătat maĭ sus.

7. *Valea Galiţeĭ* la E., pe teritoriul satuluĭ Galiţa, se desface din pólele N. ale déluluĭ Scorci, sub numele de *Valea Scorci,* merge printre délurile Scorci (la S.) şi Canli-Dere (la N.), făcênd întru cât-va hotarul între satele Galiţa şi Canlia. Lângă satul Galiţa, ia numire de valea Galiţeĭ şi după o lungime de 7 km. se deschide în lacul Gârliţa, la satul Galiţa. Valea e urmată de drumul Galiţa-Cuiugiuk

III. **Valea Licina** se deschide la Dunăre. Este aşeḑată pe teritoriul comuneĭ Canlia; se desface din pólele N.-V. ale déluluĭ Canlî-dere, se îndréptă către N., în direcţia generală S.E.-N.V. printre délurile Draka la S.-V. şi o prelungire a déluluĭ Canlî-dere la N.-E. Lungimea eĭ este de 4 km, acoperite cu pădurĭ şi tufişurĭ, debuşază la 2 km. maĭ jos de ostrovul Pacuiul luĭ Sóre. Valea este strâmtă, malurile râpóse din pricina délurilor mărginaşe; e alimentată din apa provenită din ploĭ. Taie drumurile comunale Bugeac-Canlia şi Galiţa-Canlia.

IV. **Valea Canlia**, pe teritoriul satuluĭ Canlia; ia nascere din pólele N.-E. ale déluluĭ Canlî-dere, sub numire de valea *Canlî-dere,* se îndréptă către N., în direcţie generală S.E.-N.V., merge printre délurile: Coslugea la N.-E. şi Canli-Dere la S.-V.; de la satul Canlia începe a se numi valea Canlia, străbate acest sat, trece pe la pólele vestice ale déluluĭ Canlia, face un arc de cerc şi după un drum de 10 km. se deschide la Dunăre, la 4 km. maĭ sus de cătunul Pârjoaia. Până la satul Canlia malurile sunt potrivit de înalte, iar de aci spre Dunăre ele sunt 'nalte şi râpóse, valea strâmtă din causa apropieriĭ délurilor Coslugea pe drépta şi Canli-dere pe stânga. Acéstă vale este alimentată numaĭ din apele ploilor.

Pe malul sĕŭ drept merge drumul de la Canlia la Dunăre.

In acéstă vale se deschide pe drépta:

1. *Canlia-Vechie,* o mică vale aflată pe teritoriul comuniĭ Canlia, nasce din pólele V. ale déluluĭ Coslugea, se îndréptă de la E. la V., face un arc de cerc, ocolind délul Canlia, trece pe la pólele movileĭ Coslugea şi după un drum de 2½ km., se deschide în valea Canlia. Taie drumul comunal Canlia-Pârjóia.

V. **Ghivizlicu-mare**, o mică vale pe teritoriul comuniĭ Canlia; se desface din pólele Vestice ale déluluĭ Coslugea, se îndréptă în direcţie generală de la E. la V., mergênd pe

la pólele movileĭ Pârjoaia. După un parcurs de 2 km., între ramificaţiunile déluluĭ Coslugea, se deschide la Dunăre, la 2½ km. maĭ sus de Pârjoaia. Valea este largă. Malurile aprópe de debuşare sunt 'nalte şi stâncóse; n'are de cât apă provenită din ploĭ. Pe acéstă vale merge drumul de la Bugeac şi Gârliţa la Pârjoia.

VI. **Lacul Oltina**. Se întinde pe teritoriul comunelor: Oltina, de la care 'şĭ a luat numele, aşeḑat pe ţĕrmul sĕŭ Estic, Satul-noŭ aşeḑat pe ţĕrmul de V. şi Lipniţa. Este format din revărsările anterióre ale fluviuluĭ. Forma sa este lunguiaţă, cam umflată către E., unde şi malurile sunt jóse; se termină către S. printr'un apendice mlăştinos şi acoperit cu stuf, numit *balta Ciamurlia saŭ Iortmac*, care are 1300^m lungime şi 800^m lăţime, cu o suprafaţă de 115 hectare; produce puţin peşte, ce se consumă prin comunele învecinate. Ţĕrmurile sale sunt acoperite cu pădurĭ: Curt-Orman la V., Buiuk-Orman la S. şi Daurichioĭ-Orman la E.

Direcţia generală a laculuĭ este de la S.-E. către N.-V. Malurile Vestice şi Nord-Vestice sunt înalte şi răpóse, iar pe alocurea pietróse; cele de la N.-E, jóse şi acoperite cu stuf, ce se întinde până la Dunăre; la E. şi S.-E. malurile sunt puţin 'nalte, însă în unele părţĭ (în dreptul satelor Oltina şi Canlia) sunt râpóse.

Lacul comunică cu Dunărea prin douĕ braţe: unul se deschide la N. in dreptul Ostrovuluĭ Pârlitul, are 200^m lungime şi 1½^m adâncime, taie drumul Pârjoaia-Mârleanu; iar al doilea maĭ către Est de 2200^m lungime şi 0.50^m adâncime se varsă în faţa Ostrovuluĭ Strâmbu, lângă punctul trigonometric Oltina al déluluĭ Macuc.

Délurile care ţĕrmuresc acest lac sunt: la V. délul de la Cetate, délul de dincolo de Silişte, délul Pietriĭ şi Sîrt-Iol-Bair; la Est, délul de d'asupra Câşliĭ, délul de la Merchez, délul Ciacal şi Macuc.

Pe lac sunt câte-va micĭ insule plutitóre de stuf (coşcóve), carĭ 'şĭ schimbă posiţia duse de vênturĭ; ¾ din malurile sale sunt acoperite cu stuf.

Dimensiunile sale sunt: de la N. la S. 5 kilometri şi împreună cu prelungirea sa Iortmac, 10 kilometri; lărgimea maximă de 3½ km., adâncimea între 4-8^m, fiind maĭ adânc spre malul Vestic, unde panta e maĭ repede.

Malurile sale sunt acoperite: cea de la Vest cu iarbă, cea de la N.-E. cu stuf, între lac şi Dunăre; cea de E. cu fâneţe, semănăturĭ şi pe alocurĭ pădurĭ.

Basinul acestuĭ lac ocupă o suprafaţă de 700 km. p. şi aparţine comunelor: Satul-noŭ, Lipniţa, Oltina, Parachioĭ, Ghiuvegea, Regep-Cuius, Carvan (cătunul Veli-Chioĭ) şi Caranlîk (cătunul Curu-Orman); el e coprins între: Dunăre la N., délurile Coslugea, Canli-dere, Curdeli şi Sîrt-Iol-Bair la V.; frontieră la S.; délurile: Macuc, Ciacal, Merkez, Câsla, Mezarlîk-Bair, Ciatal-Orman, Distrail, Sînîr-Bair, Orta-Burun, Ekenli-Orman-Bair la V.

Lacul produce peşte în abondenţă şi de tot felul; parte se consumă de locuitorĭ, iar parte se exportă, producênd statuluĭ un venit de 80.000 leĭ anual.

Căile de comunicaţie din basinul acestuĭ lac, se vor descrie la văile ce se deschid în el. Aceste văĭ sunt:

1. *Valea Coslugea* pe teritoriul comunelor Satu-Noŭ şi Canlia; ia nascere din délul cu acelaş nume; este formată din împreunarea a patru văĭ secundare:

a) Valea luĭ Iroftie la N.-V., care nasce din pólele Estice ale déluluĭ Coslugea, se îndréptă către S.-E., pe la pólele déluluĭ Ciatal-Orman, avênd direcţia generală de la N.-V. către S.-E.; valea are 2½ km. lungime, malurile eĭ sunt jóse, printr'însa merge drumul comunal Pârjoaia-Coslugea.

b) Micul Orman vale de fórte puţină însemnătate, are direcţia de la V. la Est.

c) Tana-Saia, vale la S.-V. pe teritoriul cătunuluĭ Coslugea; se desface din pólele Estice ale déluluĭ Coslugea, se îndréptă către Est, cu direcţia generală S.V.-N.E., şi după un drum de 2½ km. lungime, se unesce cu cele precedente, pentru a forma valea Coslugea; malurile sale sunt jóse şi acoperite icĭ şi colea cu pădurıcĭ; prin ea merge drumul Canlia-Satul-noŭ.

d) Almalî-Culac, vale pe teritoriul cătunuluĭ Coslugea, se desface din pólele Estice ale déluluĭ Coslugea, se îndréptă către Est pe la pólele déluluĭ Uzum-Bair şi după un parcurs

de $4^1/_2$ km., formézã valea Coslugea. Malurile sale sunt jóse și acoperite cu tufiș; prin ea merge drumul Coslugea-Satu-noŭ.

Tóte aceste văĭ se împreună la 2 km. spre S.-V. de comuna Satul-Noŭ și sub numele de valea Coslugea se îndréptă către E., în direcția V.-E., iar după un drum de 6 km. se deschide în lacul Oltina, la 1 km. spre Sud de comuna Satul-Noŭ.

Malurile văiĭ sunt jóse și acoperite cu verdéță. Ea este țărmurită de délurile: Coslugea la V., Ceatal-Orman la Nord, Uzum-Bair și délul Pietriĭ la S. Valea nu este alimentată de cât din apele provenite din ploĭ. Prin ea merge drumul comunal Canlia-Satul-Noŭ.

2. *Valea Ghiol-Ciair* numită și *Valea Almalîculuĭ* la S.-V., pe teritoriul cătunuluĭ Coslugea; nasce din pólele Sud-Estice ale déluluĭ Coslugea, lângă movila Almalî-Culac, sub numele de valea Almalîculuĭ, se îndréptă către Nord până la Coslugea, de unde ia numirea de Ghiol-Ciair, îndreptându-se către Est, în direcție S.V.-N.E., pe la pólele sudice ale délurilor Uzum-Bair și Pietriĭ și după 8 km. de drum se deschide în lacul Oltina.

Pe acéstă vale merge drumul Lipnița-Coslugea.

3. *Valea Derea-Ciair,* de mică importanță, ia nascere de la movila Caragia și se îndréptă către Nord; după un drum de 2 km. se deschide în lacul Oltina.

4. *Valea Ciali-Ciair,* pe teritoriul comunelor Carvan (cătunul Velichioĭ) și Lipnița. Nasce din împreunarea a două micĭ văĭ pe teritoriul bulgar; se îndréptă către Nord, trece frontiera la E. de piatra No. 11 pe la pichetul No. 13; după ce iese din cătunul Velichioĭ, se îndréptă către Est, cu direcția S.V.-N.E., merge printre délurile Sîrt-Iol-Bair (la V.) și Dermen-Sîrt (la Est), după un parcurs de 14 km. se deschidee în balta Ciamurlia, la Est de Lipnița.

Cursul eĭ superior este prin pădurile: Iasi-Orman pe stânga, Carapi-Corusu și Saia-Coru-Orman pe drépta; cel mijlociŭ și superior prin tufișurĭ. Malurile sale sunt înalte și deschise.

E de o fórte mare importanță militară, de óre-ce trece frontiera, urmată de drumul ce duce de la Lipnița la Velichioĭ și de aci la Cranova în Bulgaria.

5. *Valea Dermen-Ciair* la Sud, pe teritoriul comunelor Lipnița, Carvan (cătunul Velichioĭ) și Ghiuvegea. Nasce din două văĭ ale déluluĭ Uzum-Bair în Bulgaria, trece frontiera sub numele de *Canara-Ciair,* pe la piatra No. 12 (pichetul No. 14), de aci ia numirea de *Satichioĭ-Ciair,* până în dreptul comuniĭ Ghiuvegea, de unde începe a se numi *Dermen-Ciair,* până la deschidere în balta Iortmac, pe unde trece drumul județian Ostrov-Cuzgun. Are o lungime de 15 km.; malurile sale sunt înalte și stâncóse din causa délurilor apropiate, printre care trece și anume: Velichioĭ-Bair și Dermen-Sîrt la Vest, Siran-Culac-Bair și Capuskioi la E.

Pădurea Buiuk-Orman ocupă malurile sale Sudice. Acéstă vale este paralelă cu precedenta și prin ea merge drumul Lipnița-Cranova (Bulgaria), trecênd frontiera pe lângă (E.) piatra No. 12. Este tăiată la Nord de frontieră de drumul Velichioĭ-Parachioĭ.

Din descrierea sa, din faptul că e paralelă cu Valea Ciali-Ciair, că paralel cu frontiera există un drum ce unesce Parachioĭ cu Velichioĭ, reiese importanța sa militară.

6. *Valea Ghiuvenli-Ciair*, pe teritoriul comunelor Regep-Cuius, Parachioĭ și Ghiuvegea, este formată din împreunarea a două văĭ secundare:

a) Cuiugiuc-Culac la E., pe teritoriul comuneĭ Parachioĭ, se desface din pólele Vestice ale déluluĭ Aslama-Sîrtî, se îndréptă către Vest, cu direcția S.E.-N.V., merge printre délurile Baș-Punar pe drépta și Uzum-Meze-Sîrtî pe stînga, pe lângă pădurea Cojocaru și după un drum de 4 km., se deschide în valea Ghiuvegea saŭ Ghiuvenli-Ciair, chiar în Parachioĭ. Prin ea merge drumul județian Lipnița-Ghiuvegea-Enișemlia; este tăiată de maĭ multe drumurĭ comunale între care: Parachioĭ-Bazarghian și Calaigi-Caranlîk.

b) Calaigi-Ciair, vale ce se desface din pólele Nordice ale déluluĭ Aivalic-Bair, are direcția N.-V. și se unesce cu precedenta la Parachioĭ.

Ambele aceste văĭ unite iaŭ numirea de Ghiuvenli-Ciair, care trece prin comuna Ghiuvegea, are direcția generală N.-V., făcênd maĭ multe cotiturĭ și după un drum de aprópe 20 km., merge de se deschide în balta Iortmac, la șoseaua județénă Ostrov-Cuzgun.

Malurile sale sunt jóse şi acoperite cu fâneţe; în pădurile Musaisi-Orman şi Duanchioĭ-Orman, malurile sunt înalte şi râpóse.

Este mărginită de délurile: Capuschioĭ-Bair, Macmora-Bair, Siran-Culac-Bair şi Caraperetlic-Artasi la V.; Aivalic-Bair la S., Sînîr-Iol-Bair, Aslama-Sîrtî, Sînîr-Bair, Distrail-Bair şi Mezarlic-Bair la E.

Valea sa este urmată de drumul ce plécă din şoseaua judeţiană Ostrov-Cuzgun, duce la Azarlîk şi de aci peste frontieră în Bulgaria; de aceia acéstă vale capătă importanţă militară.

c) Dunărea între délul Macuc şi Măgura Drăgaiceĭ.

α) De la délul Macuc (punctul trigonometric Oltina), până la Măgura Drăgaiceĭ (la E. de lacul Mârleanu), pe un parcurs de 7 km., Dunărea se îndréptă către N.-E.; albia sa se strâmtéză numaĭ în dreptul déluluĭ Tuna-Orman până la 350 metri. In sus şi în josul acestuĭ dél albia este destul de largă.

β) Ostróvele pe acéstă porţiune sunt:

14. *Puiul Strîmbuluĭ* pendinte de comuna Oltina, are forma lunguiaţă cu 1200^m lungime şi 100^m lăţime; suprafaţa sa totală este de 30 hectare. Este despărţit de Ostrovul Strâmbul, prin braţul navigabil ce are 80^m lărgime şi 15^m adâncime. Este neproductiv şi acoperit cu sălciĭ şi richite.

La Nord, în faţa sa şi despărţit printr'un braţ maĭ puţin adânc (4 – 5^m) se află:

15. *Teriul-Mare* (la Vest) şi *Teriul-Mic* (la Est), doue ostróve împreunate printr'o limbă de pământ acoperită cu apă în timpul creşterilor; ambele depind de comuna Mârleanu.

Teriul-Mare are 1100^m lungime, 300^m lărgime şi 77 hect. suprafaţă; iar cel mic 42 hect. Sunt neproductive şi acoperite cu sălciĭ şi richite.

16. *Talerul,* un ostrov aprópe de ţĕrmul drept, aparţine comuniĭ Beilicu; e lung de 1 km. şi lat de 100^m, suprafaţa sa este de 10 hectare.

Braţul ce-l desparte de Dobrogia are 100^m lărgime şi 4^m adâncime, iar cel navigabil trece pe la Nordul insuleĭ, între ea şi Teriul.

17. *Ostrovul de pietriş,* în faţa Măguriĭ Drăgaica, de care e despărţit prin braţul navigabil al fluviuluĭ; are 1500^m lungime, 800^m lăţime şi 115 hect. suprafaţă. Ţine de comuna Mârleanu. Este neproductiv din causa naturiĭ terenuluĭ acoperit cu sălciĭ şi richite.

γ) Văĭ şi lacurĭ.

O singură vale se deschide la Dunăre pe acéstă porţiune; este valea formată de:

VII. **Lacul Mârleanu** situat pe teritoriul comunelor Mârleanu, de pe ţĕrmul săŭ Estic şi Beilicu, aşezat pe ţĕrmul de S.-V.

Este format din revărsările anterióre ale fluviuluĭ, cu care comunică adĭ printr'o gârlă puţin adâncă, lungă de 1 km. şi largă de 20^m, peste care trece drumul comunal Beilic-Mârleanu, pe un pod construit la códa de Nord a lacului.

La S. de acest lac se află mica *baltă Beilicu,* cu o suprafaţă de 80 hect., acoperită cu stuf. Limba de pământ ce desparte lacul de baltă este jósă, mlăştinósă şi când apele sunt marĭ, inundată.

Forma laculuĭ Mârleanu este maĭ mult lunguiaţă. Conturul săŭ are 8 km. Direcţia sa generală de la S. la N. Lungimea de 3 km., lărgimea de 2½, suprafaţa totală de 360 hect. Malurile abia se cunosc din stuful înconjurător, ele fiind jóse, afară de 2 puncte la N. şi S. de comuna Mârleanu, unde sunt 'nalte, râpóse şi pietróse.

In el se termină ultimele ramificaţiĭ ale délurilor Tuna-Orman şi Calburgina la V., Zbreia şi Catiţa la Est.

Basinul săŭ ocupă o suprafaţă de 250 km. pătraţĭ, pe teritoriul comunelor: Beilicul, Mârleanu, Caranlîk, Cuzgun, Cara-Amat, Dobromir, Enişemlia şi Azarlîk. Este coprins între délurile: Tuna-Orman, Calburgina, Macuc, Ciacal, Merchez, Câsla, Distrail, Baş-Punar, Sînîr-Bair, Aslama-Bair, Sînîr-Iol-Bair şi Uzum-Bair la Vest, frontiera bulgară la Sud,

délurile: Ghiol-Punar, Mulver-Acceuci, Ismail-Iuk, Eki-Iuiuk-Alceak, tiţa şi Zbreia la Est.

Produce peşte în abondenţă şi pescăritul face una din principalele ocupaţiunĭ ale locuitorilor comunelor învecinate, venitul ce produce statuluĭ este de 65 miĭ leĭ anual.

Căile de comunicaţie din basinul acestuĭ lac, vor fi descinse odată cu văile:

1. *Valea Beilicul* I la S.-V. şi S., basinul săŭ ocupă o suprafaţă de 68.000 hect., pe teritoriile comunelor: Beilic, Caranlîk, Cuzgun, Dobromir, Enişemlia şi Azarlîk. Este coprinsă între délurile: Hasan-Orman, Distrail, Sînîr-Bair, Sînîr-Iol-Bair şi Uzum-Bair la Vest; Ghiol-Punar, Mulver-Acceuci, Eki-Iuk-Orman şi Demircea la Est.

Este formată din reunirea maĭ multor văĭ secundare:

a) Valea Demircea pe teritoriul comuniĭ Beilic, nasce din pólele Estice ale déluluĭ Demircea, se îndréptă maĭ întâiŭ către Nord, până la satul Demircea, cu direcţia generală S.E.-N.V. şi după un drum de 7 km., se deschide în valea Beilic, aprópe de balta cu acest nume. Malurile sale sunt pe alocurĭ 'nalte şi pietróse; valea strâmtă şi urmată de drumurile comunale Beilic-Demircea-Cuzgun şi Mârleanu-Cuzgun.

b) Valea Derinea-Ciair, fórte lungă; pórtă diferite numirĭ.

Acéstă vale vine din Bulgaria de la satul Deli-Iusuf-Cuiusu şi se numesce *valea Enişemlia*, până la comuna cu acest nume. Direcţia eĭ este de la S.E. către N.V., trece frontiera printre pietrele No. 18—19, pe la pichetul No. 24.

Lungimea totală a văiĭ este de 5 km., din care numaĭ 1½ ne aparţine. Este strâmtă şi acoperită cu pădurĭ. Pe ea merge drumul de la Azarlîk la Deli-Iusuf-Cuiusu (în Bulgaria).

De la Enişemlia spre Nord, acéstă vale se numesce *Gheren-Ciair*, până la satul Bazarghian şi are direcţia S.E.-N.V. Drumul Azarlîk-Bazarghian o urméză. Pe acéstă vale la N.V. de satul Teche-Chioĭ, o cişmea numită *Giumna-Cesme*, alimentéză un mic curs de apă, care se scurge prin pădurĭ până la Azarlîk.

De la Bazarghian în sus, valea se numesce *Derinea*. Lungimea totală a văiĭ de la frontieră este de 48 km. Este tăiată de drumul: Beilic-Bazarghian-Azarlîk-Frontieră. De aci reiese marea eĭ importanţă militară.

In ea daŭ maĭ multe văĭ terţiare.

Pe drépta:

a') Nastradin-Ciair, vale pe teritoriul comuniĭ Enişemlia (cătunul Nastradin); se desface pe délul Ghiol-Punar, se îndréptă către Vest, în direcţie S.E.-N.V. printre délurile: Mulver-Acceuci şi Cara-Amat-Bair la N., Ghiol-Ghelic-Bair şi Nastradin-Bair la S., trece prin satul Nastradin şi după un drum de 6 km., se deschide în valea Gheren-Ciair (Beilicul), lângă *cişmeaua Tasuluc*. Prin ea merge drumul Nastradin-Bazarghian.

b') Valea Migeleti numită în partea inferióră *Düdütlüc-Cucu-Cinalcea*. Este pe teritoriul comunelor: Cuzgun şi Enişemlia. Se desface din pólele Vestice ale déluluĭ Ghide-Punar, se îndréptă către Vest printre délurile: Mulver-Acceuci, Cara-Amat pe drépta şi o ramificaţie a Cara-Amatuluĭ pe stânga. Direcţia sa generală este de la S.E. către N.V. şi în dreptul satuluĭ Cara-Amat începe a se numi *valea Migeleti*. Taie drumurile: Cara-Amat-Bazarghian şi Urluia-Nastradin. Valea acésta se deschide în Derinea între Cuzgun şi Bazarghian. Tótă este acoperită cu pădurĭ.

c') Valea Cuzgun, care pórtă treĭ numirĭ: *Iort-Culac*, în partea superióră, se desface din délul Buiuciu, are direcţie de la Sud către N.V. şi după un drum de 2½ km., făcut prin pădurĭ, maĭ jos de satul Cara-Amat, pe lângă care trecênd, începe a se numi *Ciair-Orman*, care se îndréptă maĭ întâiŭ către Nord, apoĭ către Vest cu direcţie S.E.-N.V. şi după 10 km. drum la comuna Cuzgun se numesce *valea Cuzgun*, iar maĭ la Nord se deschide în valea Derinea, în acelaş punct în care dă şi valea Migeleti. Pe acéstă vale merge drumul Cuzgun la Cara-Amat.

Pe stânga:

d') Valea Teche-Chioĭ, pe teritoriul comunelor Dobromir şi Enişemlia. Ea vine din Bulgaria, trecênd frontiera pe la V. de piatra No. 17, sub numirea de *Uzum-Culac*. Are

direcţia către Nord până la satul Dobromir din dél, de unde începe a se numi *Iucari-Mahale-Ciair*, merge către N. printre pădurile Oltuk-Orman pe stânga, şi Gheorgheni-Orman pe drépta, până la satul Dobromir din vale, de unde începe a se numi valea Teche-Chioĭ. Se îndréptă apoĭ de la Vest către Est, trece prin satul Teche-Chioĭ şi după un mers de 14 km., se deschide în valea Gheren-Ciair, la punctul numit *Giumifa-Ceşme*. Pe ea merge drumul Enişemlia-Teche-Chioĭ-Dobromir-Frontieră; prin acésta capată o óre-care importanţă militară.

e') Babuci-Culac, vale pe teritoriul comunelor Dobromirul din vale şi Enişemlia (cătunul Bazarghian), se desface din pólele răsăritene ale déluluĭ Sînîr-Bair, merge către E. în direcţie generală S.V.-N.E. printre délurile Baş-Punar pe stânga şi Kiuciuk-Hagi-Sîrtî pe drépta şi după 6 km. drum, se deschide în valea Derinea la satul Bazarghian. Pe ea merge drumul Dobromir-Bazarghian.

f') Ciucur-Chioĭ, vale pe teritoriul cătunuluĭ cu acest nume, ia nascere din pólele déluluĭ Baş-Punar-Sîrtî, se îndréptă de la S. la N. prin pădurĭ şi tufişurĭ, printre délurile Ciucur-Chioĭ pe drépta şi Arpalîk pe stânga, trece prin cătunul Ciucur-Chioĭ şi după un parcurs de 5 km., se desface în valea Derinea, nu departe de orăşelul Cuzgun. Prin ea merge drumul Ciucur-Chioĭ la Teche-Chioĭ.

c) Valea Caranlîk numită şi *Cisme-Culac*, pe teritoriul comuniĭ cu acelaş nume, se desface din pólele Nordice ale déluluĭ Baş-Punar-Sîrtî, la punctul trigonometric Calaigi, se îndréptă de la S. la N., trece prin mijlocul satuluĭ Caranlîk, e ţărmurită de délurile Arpalîc pe drépta şi Distrail pe stînga şi după un drum de 8 km., se deschide în valea Beilic. Prin ea merge drumul de la Beilic la Caranlîk-Dobromir.

2. O a doua vale ce pórtă numirea de *valea Beilicul II*, este aceia ce nasce din pólele vestice ale déluluĭ Distrail, d'asupra satuluĭ Ghiuvegea. Acésta este deosebit de cea descrisă la No. 1. Ea se îndréptă de la S.V. către N.E., printre délurile Ciatal-Orman şi Hasan-Orman pe drépta, Mezarlîc-Bair, Câşla şi Merkez pe stânga. După un parcurs de 10 km., aparţinênd comunelor Ghiuvegea, Caranlîk şi Beilic, vine a se deschide în lacul Mârleanu pe cósta de S.V., la comuna Beilic.

Pe ea merge drumul ce plécă din Beilic, către Sud pentru a se uni cu şoseaua judeţiană Lipniţa-Cuzgun.

Acéstă vale primesce pe stânga:

a) Valea Câşla-Punar, de pe teritoriul cătunuluĭ Curu-Orman, ea se desface din pólele N.V. ale déluluĭ Mezarlîk-Bair, se îndréptă de la S.V. către N.E., trece prin cătunul Curu-Orman, taie drumul judeţian Ostrov-Cuzgun şi după un drum de 4½ km., se deschide în valea Beilic; malurile sale sunt 'nalte şi acoperite cu verdéţă; printr'însa merge drumul comunal de la Curu-Orman la Beilic.

Acéstă vale primesce la rîndul eĭ, pe stânga, valea terţiară:

a') numită a luĭ Ghenciu, de pe teritoriul cătunuluĭ Câşla. Ea se desface din pólele S.V. ale déluluĭ Câşla, se îndréptă în direcţie S.V.-N.E. şi după un drum de 3 km., făcut parte prin pădurĭ, parte prin teren arabil, merge a se deschide în valea Câşla-Punar, la Nordul cătunuluĭ Curu-Orman.

3. *Mica vale Voinea-mare*, nasce din délul Cuzgun, la puntul Caraula; direcţia sa este de la S.-E. către N.-V. Lungimea eĭ este de 2 km. şi aparţine comuniĭ Cuzgun. Confluează cu valea Beiliculuĭ în lacul Mârleanu. Valea e largă şi de nicĭ o însemnătate.

4. *Valea Mârleanu*, pe teritoriul comunelor Mârleanu, Aliman şi Beilic. Ea se desface din pólele vestice ale déluluĭ Eki-Iuiuk-Alceac, sub numele de *Bac-cuius-culac*. Se îndréptă de la S.V. către N.E., făcênd drumul prin pădurĭ până la cătunul Bac-cuiusu, de unde a împrumutat numele. Până aci are lungime de 3 km. Spre Nord se numesce valea Mârleanu, are direcţia generală S.E. către N.V., trece pe la pólele déluluĭ Chior-cuiusu şi după un parcurs de 12 km., se deschide în Ezerul Mârleanu, la 1½ km. spre Sud de satul cu acest nume. Pe valea sa merg drumurĭ ce duc de la Mârleanu la Aliman, Demircea şi Bac-cuiusu.

Primesce pe drépta:

a) Valea Orman, pe teritoriul comunelor Aliman şi Mârleanu. Se desface din pólele N. ale déluluĭ Chior-cuiusu, se îndréptă maĭ întâiŭ către N. şi apoĭ către V., în direcţie S.E.-N.V., merge printre délurile Catiţa (la N.) şi Chior-Cuiusu (la S.). Are 4 km. lungime. Prin ea merge drumul comunal Mârleanu-Aliman.

d) Dunărea între Măgura Drăghaiceĭ şi Raşova.

α) *Descriere.* De la Măgura Drăgaiceĭ, Dunărea se îndréptă către rĕsărit, pe o distanţă de 10 kilometri, până la comuna Raşova.

β) *Ostróvele* pe acéstă porţiune sunt:

18. *Hozun-Ada,* ce ţine de comunele Aliman şi Mârleanu; este maĭ mult prelungirea vestică a ostrovuluĭ Lung, cu care este legat printr'o limbă îngustă de pămênt; forma ostrovuluĭ este lunguiaţă. Lungimea sa este de 3½ km., lăţimea de 800 m., iar suprafaţa de 108 hectare. Insula este neproductivă, fiind formată din aluviunĭ; este acoperită cu sălciĭ.

Braţul navigabil al fluviuluĭ trece pe la Nordul insuleĭ, iar *gârla Veriga* o desparte de ţĕrmul dobrogian; acéstă gârlă are 11 km. lungime, se desface din Dunăre de lângă Măgura Drăgaiceĭ, se unesce cu fluviul spre Vest de Raşova. Adâncimea eĭ este de 2—3 metri şi este nenavigabilă.

19. *Ostrovul Lung* ţine de comuna Raşova, are formă lungărétă, unit cu precedentul. Lungimea luĭ este de 9 kilometri, lărgimea de 1½ km., suprafaţa de 400 hectare. Gârla Veriga îl desparte de ţĕrmul drept. Terenul din care e format este provenit din aluviunĭ, e neproductiv; ostrovul e acoperit cu nisip la apus, iar la E. cu richite.

γ) *Văĭ şi lacurĭ* pe acéstă porţiune sunt:

VIII. **Valea Carasan,** pe teritoriul comuniĭ Mârleanu, se desface din pólele apusane ale déluluĭ Zbreia, se îndréptă de la S.E. către N.V., printre Măgura Drăgaiceĭ la V. şi délul Zbreia la Est, după 3 km. de drum se deschide la Dunăre, în faţa ostrovuluĭ Hozun-Ada. Taie drumul comunal Mârleanu-Raşova.

IX. **Bălţile unite Vederósa (la Vest) şi Baciu (la Est).** *Balta Vederósa,* aşezată pe teritoriul comunelor Aliman şi Raşova (cătunul Vlahchioĭ), începe de la pólele délurilor Polukci (la V.) şi Diuc (la E.), sub denumirea de *Şarpu,* ale căruĭ malurĭ înalte sunt acoperite cu tufăriş, interiorul cu stuf, produce puţin peşte.

In partea de mijloc pórtă numirea de *Limpeḑişul,* între délurile Aliman (la V.) şi Vlah-Bair (la Est); pe malul sĕŭ vestic este aşeḑată comuna Aliman, iar pe cel de Est cătunul Vlahchioĭ. Suprafaţa aceste̍ĭ părţĭ, împreună cu Şarpu, este de 250 hectare, acoperită în cea maĭ mare parte cu stuf, produce puţin peşte, care se consumă prin satele învecinate.

Partea de Nord, numaĭ, pórtă numirea de Vederósa şi are o suprafaţă de 180 hect. Pe dînsa plutesc câte-va coşcóve, care 'şĭ schimbă dese orĭ posiţiunea. E ţărmurită la V. de délul Catiţa şi movila Comora.

Balta Vederósa se unesce cu balta Baciu, luând amândouă forma unuĭ U întors. Intre ţĕrmul acestor două lacurĭ şi Dunăre se află o limbă de pămênt de 300 m. lărgime, pe unde trece drumul Mârleanu-Raşova.

Balta Baciu, aflătóre pe teritoriul comuniĭ Raşova, se întinde de la móra Mamic până în dreptul ruinelor satuluĭ Ghiol-Rasca, printre délurile Germeli şi Mustana la Vest, Baciul la Est.

Lungimea acesteĭ bălţĭ este de 6 kilometri, lărgimea de ½ km., suprafaţa sa de 1300 hectare, acoperită cu stuf.

Văile, carĭ se deschid în aceste două bălţĭ, sunt:

In balta Vederósa, pe ţĕrmul apusan:

1. *Valea Catiţa,* pe teritoriul comuniĭ Aliman, se desface din pólele S.V. ale déluluĭ Catiţa, se îndréptă de la S.V. către N.E., malurile sale sunt jóse, valea e deschisă şi aco-

perită cu iarbă. Délurile care o țărmuresc sunt: Zbreia la N. și Catița la Sud. Are o lungime de 4 kilometri și se termină în lacul Vederósa. Taie drumul Mârleanu-Aliman.

2. *Tiutiuluc-ciair,* vale pe teritoriul comuniĭ Aliman, nasce din pólele Nordice ale déluluĭ Eki-Iuiuk-Alceac; se îndréptă de la S. la Nord printre délurile Polukci, Uzum-Culac-Bair la răsărit și Chior-Cuiusu la apus. Are 5 km. lungime și se deschide în balta Șarpu, la comuna Aliman. Pe ea merge drumul comunal Aliman-Polukci.

3. Importanta vale *Urluia,* care în tot lungul eĭ pórtă diferite numirĭ. Acéstă vale nasce de pe teritoriul bulgar, trece frontiera la 2 km. spre Nord de piatra No. 23, printre pichetele 30 și 31, la punctul numit Ață-Sadâc. Se îndréptă maĭ întâĭ de la S.V. către N.E., sub numele de valea *Armutlia,* după ruinele satuluĭ Armutlia, așeḑat aprópe de frontieră. Délurile care o țărmuresc sunt: Docuzacĭ și Demircea la E., Hairamchioĭ la Vest. Acéstă numire o păstréză pe o lungime de 7 km. de la frontieră și în drumul sĕŭ forméză maĭ multe cotiturĭ.

Către N. se numesce *Valea Demircea* și păstréză aceiașĭ direcție, formând maĭ multe cotiturĭ pe o lungime de 8 km., țărmurită de délurile: Skender la Est., Coroclîk-Bair și Calaigi la Vest, până în dreptul satuluĭ Skender, de unde începe a se numi *Valea Skenderuluĭ.* Valea păstréză aceiașĭ direcție, mersul eĭ este sinuos pe o lungime de 4 km., iar délurile carĭ o țĕrmuresc sunt: Cara-Peliclic la E., Tiulia-Babalîk la V.

Valea Skenderuluĭ către N., pórtă numirea de *valea Sevendiculuĭ,* pe o lungime de 4½ km. până în dreptul déluluĭ Cisme-Bair, țărmurită fiind la V. de délul Sevendiculuĭ și la Est de Havale-Canara-Bair.

Valea ce am descris până aci este riguros paralelă frontieriĭ, de care se ține depărtată către apus, până la 4 km. distanță (între piatra No. 19 și valea Sevendiculuĭ). Ea este strâmtă, malurile iĭ sunt înalte, prăpăstióse și acoperite cu pădurĭ dese.

Către N. de Cesme-Bair, valea începe a se numi *Ghiol-Punar* și apoĭ *Adam-Clissi-Ciair,* pe o lungime de 8 km. Ea merge printre délurile Ghiol-Punar la Vest, Mezarlîc-Borungea-Bair și Adam-Clissi-Tarîfâ la Est.

Pe teritoriul comuniĭ Enige, pórtă numirea de *valea Urluia.* Direcția o păstréză aceiașĭ, merge printre cătunele Kerim-Cuiusu și Adam-Clissi. Ea se maĭ numesce și *Baldarâc-Ciair,* până la satul Polukci și trece prin satul Urluia.

De la Polukci spre Nord se numesce *valea Polukci-Ciair* și păstrează aceiașĭ direcție, până la códa Sudică a bălțiĭ Șarpu, în care se deschide. Este țărmurită de délurile Polukci, Uzum-Culac-Bair pe stânga, Talașman pe drépta. Malurile sale sunt pe alocurĭ înalte și pietróse.

Lungimea totală a văiĭ este de 45 km. Aprópe în tot lungul eĭ este un drum carĭ légă satele: Aliman, Polukci, Iusufunar, Urluia, Adam-Clissi, Kerim-Cuiusu, Nargilar, Ghiol-Punar, Skender, Hairam-chioĭ și Demircea. Este tăiată de numeróse drumurĭ, care pun în legătură satele așeḑate la apus cu cele de la răsăritul eĭ.

Lungimea eĭ, direcția paralelă frontieriĭ, drumul ce o urméză în tot lungul și cele transversale, sunt atâtea considerațiunĭ carĭ concură să dea acesteĭ văĭ o fórte mare importanță militară, maĭ ales că în ea daŭ numeróse văĭ secundare, urmate de drumurĭ carĭ traverséză frontiera.

Văile carĭ se deschid în ea sunt, pe drépta:

a) Valea Demircea, care vine din Bulgaria cu numirea de *valea Docuzaci,* trece frontiera pe la punctul numit Movila-Mare, pichetul No. 33. Direcția eĭ este de la S.E. către N.V., printre ramificațiile déluluĭ Docuzacĭ. Pe acéstă vale se află cătunul Docuzacĭ. După o lungime de la frontieră de 8 km., ea începe a se numi valea Demircea, numire pe care o păstréză până la deschiderea eĭ în valea principală Demircea. Merge printre délurile: Demircea la Sud și Bairam-dede la Nord.

Lungimea totală a acestor două văĭ în prelungire este de 12 km. Malurile sunt înalte, pietróse și râpóse. Pe ele merge drumul, care desfăcêndu-se din valea principală, trece pe la satul Demircea, ce este așeḑat chiar pe vale, apoĭ prin Docuzacĭ și se unesce cu drumul paralel frontieriĭ, de la Armutlia la Cerkez-chioĭ.

O vale terţiară primesce pe drépta şi care pórtă diferite numirĭ:

a') Valea Cerchez-Chioĭ vine din Bulgaria, trece frontiera pe la 1½ km. către V. de piatra No. 26, lângă pichetul 34, se îndréptă de la S.E. către N.V., printre cătunele Derechioĭ, Cerkez-chioĭ şi Mamuzli, de la care începe a se numi *Valea Calfa.*

Délurile care o ţărmuresc până aci sunt: délul Moriĭ la V., Dere-chioĭ, Bair-Mezarlîc şi Mamuzli-Bair la Est.

Sub numirea de *valea Calfa,* trece prin satul Calfa-chioĭ, printre délurile Mezarlîc-Bair la Est şi Docuzacĭ la Vest. Direcţia eĭ este aceiaşĭ, iar la N. de satul Calfa-chioĭ direcţia se schimbă, după ce face un cot către Vest, merge de la E. la V. şi începe a se numi *valea Şarapcea,* trecênd prin satul Cial-Margea, la Vest de care se deschide în valea Demircea.

Lungimea totală a acesteĭ văĭ terţiare cu întreit nume, este de 15 km. Ea este urmată de drumul care plecând din valea Demircea, légă satele Cial-Margea, Calfa-chioĭ, Mamuzli, Cerchez-chioĭ şi Derechioĭ. Acest drum nu trece peste frontieră, cu tóte că valea este destul de largă, maĭ ales către Sud. Fiind alăturată cu valea principală şi paralelă cu valea secundară Docuzacĭ, capătă o óre care importanţă militară.

Ea este ultima vale care face comunicaţia între basinul Vest-Dunărean şi frontieră.

b) Mica vale a Skenderuluĭ, pe care se aflã satul cu acelaş nume. Este scurtă (2½ km.) şi de nicĭ o importanţă.

c) Valea Borungea, fórte importantă prin basinul ce ocupă (48.000 hectare). Ea se întinde de la Est la Vest sub diferite numirĭ. Nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Meragi-Bair sub numele de *Sânâr-dere,* se îndréptă către Vest printre délurile: Meragi-Bair la N. şi Amzacea-Bair la Sud, pe o lungime de 3½ km. Ea continuă apoĭ drumul către Vest cu numele de *valea Amzacea-dere,* printre délurile Cerkez-Iuk-Bair (la Nord.) şi Tatar-Bair (la Sud).]

In dreptul acestuĭ din urmă dél, valea îşĭ schimbă direcţia de la S.E. către N.V. şi sub numirea *Cialic-cum-Ciair,* trece pe la satele Edilchioĭ, Osmancea, Agemler şi Ciobanisa, printre délurile Cerkez-Iuk-Bair, Meragi-Bair, Osmancea-Bair şi Ciobanisa (la N.), Tatar-Bair şi Edilchioĭ-Tepe la Sud.

Spre Sud-Vest de Agemler, valea începe a se numi *Sofular,* după numele satuluĭ aşeḑat pe ea, acéstă numire o păstréză până la satul Merdevenli-Punar. Directia sa în acéstă parte este de la N.E. către S.V., printre délurile Kedreanu, Uzum-Bair la N. şi Culac-Bair la Sud.

Până aci valea destul de largă, începe a se strâmta şi a'şĭ schimba direcţiunea de la S.E. către N.V, descriind un mare cot către N.E., la satul Beşaul.

De la Merdevenli-Punar, valea trece prin satele: Beşaul şi Caugagi, cu numirea de *valea Cultimes-Ciair,* printre délurile: Cabula-Bair şi Sîrt-Caia-Bair la E. Cultimes-Bair la Vest.

De la Caugagi, direcţiunea acesteĭ văĭ este de la Est la Vest, sub numirea de *valea Borungea,* trece prin satele: Carabacâ, Terzi-Veli, Ketic-Punar, Bekter, Kiosseler şi Borungea, printre délurile: Canen-Gurse, Kezlen-Sîrtî, Kiuciuk-cesme-Bair, Muuruazlîki-Bair, Havale-Canara-Bair la Nord, Bairam-dede-Bair, Baş-punar-Bair, Cisme-Bair, Topaasler, Turla-Mezarlîc-Bair, Turla-Bair şi Cara-Pelielic la Sud.

Confluiază cu valea Demircea, la 5 km. spre Est de satul Borungea.

Pe acéstă vale şi pe terţiarele sale sunt aşeḑate 33 de sate: Carachioĭ, Amzacea, Edilchioĭ, Uzunlar, Enige-Mahale, Osmancea, Agemler, Ciobanisa, Elibe-chioĭ, Sofular, Casâkci, Küciuk-Enghez, Buiuk-Enghez, Erebiler, Mustafacâ, Merdevenli-Punar, Cavaclar, Mangaci, Ghiuvenli, Kazâl-Murad, Beşaul, Caugagi, Carabacî, Terzi-Veli, Ketik-Punar, Bekter, Baş-Punar, Bairam-dede, Alibi-chioĭ, Kiosseler, Borungea, Şarapcea-Caraaci şi Malcocĭ.

Lungimea totală a văiĭ este de 50 km. şi aparţine la 4 plăşĭ: Constanţa, Mangalia, Medgidia şi Silistra-Nouă.

In tótă lungimea sa este străbătută de un drum, ce pune în comunicaţie diferitele

sate aflate pe ea; din acest drum se bifurcă în tóte direcţiunile, drumurĭ comunale, simple comunicaţiunĭ între sate.

Văile terţiare, carĭ se deschid în ea sunt, pe drépta (la Nord):

a') Paşa-Conak-Dere, formată din împreunarea văilor: *Osman-facâ-Iol,* (la V.) şi *Uzunlar-Ciair* (la E.).

a") Osman-facâ-Iol, vine din pólele sudice ale délulu̇ Elibichioĭ-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V, printre délurile: Osmancea-Bair (la V.) şi ramificaţiile Elibichioiuluĭ (la E.), după un drum de 2 km. confluiază în satul Enige-Mahale cu:

b") Valea-Uzunlar-Ciair, ce vine din pólele vestice ale déluluĭ Topraisarĭ, se îndréptă de la N.E. către S.V., printre ramificaţiile acestuĭ dél la S.E. şi ale déluluĭ Elibichioĭ la N.V. Are o lungime de 5 km.; pe ea se află satul Uzunlar, lângă şi la S.E. de Enige-Mahale. Este largă, se maĭ numesce şi *Uzunlar-dere.*

Ambele unite, continuă drumul de la N. E. către S.V., sub numirea de *Paşa-Conak-dere,* printre délurile: Osmancea la Vest, Meragi-Bair şi Iol-Carâ-Bair la Est. După o lungime de 5 km., între satele Enige-Mahale şi Edilchioĭ, se deschide în valea *Cialic-Cum-Ciair* (Borungea) la Edilchioĭ. Pe ea merge drumul: Edilchioĭ-Enige, Mahale-Uzunlar la Topraisarĭ, Osman-Facâ şi Bülbül.

b') Valea Canara-dere, numită către N. *Sarpci-dere,* nasce din pólele S.E. ale déluluĭ Culac-Bair, la S.E. de comuna Buiuk-Bülbül din împreunarea a 4 văĭ quaternare:

a") Ebechioĭ-ciair la N.V. ce vine din pólele S.E. ale déluluĭ Kiuciuk-Bülbül-Bair, se îndréptă de la N.V. către S.E. printre ramificaţiile acestuĭ dél. Are o lungime de 3 km.

b") Valea-Caraulac-alcea, se desface din pólele sudice ale déluluĭ Mangala-Culac-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V. Are 2 km. lungime.

c") Valea-Curu-Bair-alceac, nasce din pólele N.E. ale déluluĭ Elibichioĭ-Bair, la satul Elibichioĭ, se îndréptă în formă de arc de cerc de la S.E. către N.V. Are 3 km. lungime. Este ţărmurită de délurile: Elibichioĭ-Bair şi Curu-Bair.

d") Valea Ciobanisa-dere, nasce din pólele S.E. ale déluluĭ Kiuciuk-Bülbül-Bair. Are direcţia de la N.V. către S.E. şi 2½ km. lungime.

Tóte aceste văĭ confluiază pentru a forma valea Sarpci-dere, care din punctul de confluenţă începe a se numi *Canara-Dere;* se îndréptă către S.V.; e mărginită de délurile: Bair, Ciobanisa la V. şi Osmancea-Bair la E.

Lungimea totală a acesteĭ văĭ cu îndoit nume este 11 km. şi se deschide în valea Borungea (Cialic-cum-ciair) în faţa comuniĭ Agemler-Ciobanisa. E urmată de drumul de la Osmancea la Buiuk-Bülbül.

c') Mica vale Kiorciŭ se deschide în valea Sofular (Borungea) în faţa satuluĭ Sofular. Ea nasce din pólele S. ale déluluĭ Arabi-Iuk-Bair, merge printre délurile Uzun-Bair (la V.) şi Kedreanu (la E.). Are numaĭ 3 km. lungime şi e urmată de drumul Sofular-Copadin.

d') Valea-Colceak-Alcea, numită către N. *Arabi-Alceala,* vine din pólele E. ale déluluĭ Arabi-Alceala; de la punctul trigonometric Copadin (cotat 123), se îndréptă de la N.E. către S.V. printre délurile: Arabi-Alciala, Canen-Gurse la V.; Bair-Ciobanisa, Arabi-Iuk-Bair, Uzun-Bair, Caraoba şi Sârtî-Caia-Bair la E. Are lungime de 12 km., se deschide în valea Cultimes (Borungea) la satul Caugagi. E tăiată de maĭ multe drumurĭ, care unesc comuna Copadin (la N.) cu diferitele sate aflate pe valea Borungea şi secundarele sale.

In acéstă vale se deschide pe drépta o vale quaternară:

a") Valea Besaul-Dere, ce nasce din pólele S. ale déluluĭ Copadin, la S.V. de satul Copadin, are direcţia N.S. printre délurile Arabi-Alciala (la E.) şi Copadin (la V.). Lungimea eĭ este de 4 km. şi e urmată în parte de drumul Beşaul-Copadin.

e') Mica vale Capulan-Culac (lungă de 1 km.), se deschide în valea Borungea în faţa satuluĭ Ketic-Punar.

Pe stânga, în valea Borungea, se deschid văile terţiare:

f') Văile unite Kiivan-Alceac (de la S.) şi *g') Muratan* (de la E.). Prima vine din pólele Nordice ale déluluĭ Arta-Burun, de la satul Carachioĭ, se îndréptă de la S. la N. pe o lungime de 4 km., până la satul Amzacea; cea de a doua vine de la E. şi e despărţită

de văile Amzacea și Sânâr-dere prin délul Amzacea-Bair și ramificațiile sale. Are 3 km. lungime și unindu-se la Amzacea cu precedenta, se îndréptă către N. și după 1½ km. se deschide în valea Amzacea (Borungea). Este urmată de drumul Uzunlar-Amzacea-Carachioï.

h') Valea Cioroï-Ciair, care spre S. se numesce *Cadmular-Alcea,* are direcția de la S.E. către N.V., e mărginită de délul Edilchioï-Tepe la E. Lungimea eï este de 8 km. și se deschide în fața comuniï Agemler-Ciobanisa. Pe fundul acesteï văï încrucișéză maï multe drumurï ale satelor învecinate.

i') Valea Buiuk-dere, care nasce din pólele N.E. ale déluluï Cara-Iuiuk, începe de la satul Mustafacâ, se îndréptă de la S.E. către N.V. prin satele: Erebiler, Enghez-Buiuk, Enghez-Kiuciuk și Casâkci, printre délurile: Arta-Burun la E., Bair-Karasuluk, Dikili-Tasi la V. și se deschide în valea Sofular (Borungea) la satul cu acelaș nume, după ce s'a unit aci cu:

j') Mica vale Musur-Cuiuk, lungă de 1 kilometru.

Lungimea văiï Buiuk-dere este de 13 km.; prin ea merge drumul de la Sofular prin tóte satele de pe valea Sofular și duce la Azaplar.

Primesce pe stânga:

a") Valea-Ciair-Carasuluk, dintre ramificațiunile déluluï Bair-Carasuluk. Are direcția de la S.V. către N.E. Lungimea eï este de 1½ km. și se deschide printre satele Erebiler și Enghez.

Pe drépta:

b") Valea Kiuciuk-Enghez, care are direcția de la N. către S. paralelă cu valea Cioroiu. Are lungime de 4 km. și se deschide la satul Kiuciuk-Enghez.

k') Valea Mangaci-Ciair, care către S. pórtă numirea *Ghiuvenli-Ciair.* Vine din pólele N. ale déluluï Coru-Sârt, se îndréptă de la S. către N.V. prin satele Ghiuvenli, Mangaci și Cavaclar și printre délurile Bair-Carasuluk și Culac-Bair la răsărit, délul de la Ghiuvenli la apus. Are 12 km. lungime și se deschide în valea Cultimes-Ciair (Borungea), la satul Merdevenli-Punar. E urmată de drumul ce légă între ele diferitele sate așeḑate pe acéstă vale, pentru a duce de la Merdevenli-Punar la Daulukioi.

Ea primesce pe stânga:

a") Culac-Ciair, ce are direcție de la S.V. către N.E., lungă de 3 km.

b") Ialar-Ciair, ce are 1 km. lungime.

Ambele confluiază la satul Cavaclar-Mangacï.

l') Merdeven-Ciair, care spre sud se numesce *Caula-Ciair,* vine din pólele Nordice ale déluluï Mezarlîc-Bair, se îndréptă de la Sud cătră N., prin satul Kazîl-Murad și printre délurile Merdevenli-Punar, Cultimes-Bair la V., Kazîl-Murad-Bair și Bairam-dede-Bair la Est. Are 12 km. lungime și se deschide în valea Borungea. în fața satuluï Carabacâ. Este tăiată de maï multe drumurï carï radiază din Kazîl-Murad.

Primesce în stânga:

a") Valea Chiogherciu-Punar-Ciair, ce are direcție de la S.V. către N.E., după ce a coborît din pólele Estice ale déluluï Kazîl-Murad. Délurile care o țărmuresc sunt: Mezarlîc-Bair la N. și Kazîl-Murad la Sud; lungimea eï este de 3½ kilometri și confluiază cu valea terțiară la comuna Kazîl-Murad.

m') Mica vale Kazîl-Murad-Ciair, nasce din délul Mezarlîc-Bair, se îndréptă către N. prin satul Terzi-Veli și printre délurile Baș-Punar-Bair la Vest și Bairam-dede-Bair la Est. Lungimea eï este de 2½ km. Confluiază în valea secundară Borungea la cătunul Ketic-Punar.

n') Valea Afighinea, vine din pólele N. ale délululuï Bair-Iuiuk și N.V. ale déluluï Caraomer, direcția sa este maï întâiŭ către N. și pórtă numirea de *valea Derechioï,* apoï *valea Alibichioï, Câșla,* și în fine Afighinea. Trece prin satele Alibichioï, Câșla-Alibichioï, Bairam-dede și Baș-Punar. Délurile carï o țĕrmuresc sunt: Cesme-Bair, Turla-Mezarlîk-Bair, Cialâ-Perde, Bairam-dede, Curu-Bair, Sarî-Bair și Alibichioï la Vest, Baș-Punar-Bair, Mezarlîk-Bair la Est. Se deschide în valea secundară Borungea la satul Bekter.

Lungimea eĭ este de 24 km., şi e urmată de drumul Bekter, Baş-Punar, Bairam-dede, Alibichioĭ şi duce la Caraomer.

c') Crâcic-Ciair, vale care nasce din délul Bairam-dede, se îndréptă de la S.E. către N.V., trece prin satele Malcocĭ şi Şarapcea-cara-aci. Délurile care o ţĕrmuresc sunt: Turla-Mezarlîk-Bair, Cialâ-Perde, Bairam-dede la Est, Turla-Bair şi Skender la Vest. Are lungime de 8 km., se deschide la satul Borungea. Pe ea merge drumul Borungea-Bairam-dede.

d) Mica vale Cesme-Culac, ce confluiază cu valea principală la Ghiol-Punar. Este tótă acoperită cu pădure şi ţĕrmurită de délurile: Cesme-Bair la S.V., Mezarlîk-Borungea-Bair la N.E. Lungimea eĭ este de 2 km., iar direcţia de la S.E. către N.V.

e) Uzum-Culac, vale pe teritoriul comuniĭ Enigea (cătunul Urluia), se desface din pólele S.E. ale déluluĭ Iusufunar-Bair. Direcţia sa este de la N.E. către S.V.

Taie drumul Raşova-Enige. Are lungime de 4 km. şi se deschide în valea principală Bâldârnac-ciair (Urluia), la S. de cătunul Urluia. Valea este fórte plăcută, fiind acoperită de verdéţă smălţată cu florĭ.

f) Valea Iusufunar-Ciar, pe teritoriul comuniĭ Enigea (cătunul Iusufunar), se desface din délul Iusufunar-Bair; direcţia o are de la S.E. către N.V., trece prin cătunul Iusufunar. Are 3 km. lungime şi se deschide în valea principală Urluia, pe la punctul de trecere al drumuluĭ judeţian Ostrov-Cuzgun. Este acoperită cu fâneţe şi câte-va pădurĭ.

Valea principală Urluia, primesce pe stânga următórele văĭ secundare:

g) Valea Hairam-chioĭ, ce vine de peste frontieră, pe care o taie la S. de piatra No. 21, lângă pichetul No. 28; merge printre délurile Hairam-chioĭ (care formézá frontiera) şi Coroclâk-Bair la S., Acşiaslâk (în Bulgaria) şi Calaigi la N.

Este acoperită numaĭ cu pădurĭ. De la frontieră şi până la confluenţa eĭ cu valea principală la N.E. de Hairam-chioĭ, nu e maĭ mult de 2 km. Satul Hairam-chioĭ este aşeḑat la Sud de acéstă vale. Valea e puţin accesibilă trăsurilor, de şi e urmată pe fundul eĭ de un drum ce trece frontiera.

h) Văile unite Cogea-Ciair (la S.V.) şi *i) Şarâm-Culac* (la N.-V.), nasc pe frontieră chiar, între pietrele No. 19 şi 20. Intre ele se află pichetul 26, ambele converg către Est şi confluind se îndréptă către N.E., pentru a se deschide în valea principală, în faţa déluluĭ Cesme-Bair. Ele sunt acoperite cu pădurĭ dese.

Doue drumurĭ merg pe délurĭ urmând direcţia văilor. Unul duce de la Ghiol-Punar către S.E., pe la Sevendic peste frontieră, pe la piatra No. 20, şi altul tot de la Ghiol-Punar, însă spre S.V. şi la 500^m către N. de piatra No. 19, se unesce cu drumul ce vine de la Enişemlia, drum care trece frontiera chiar prin vîrful unghiuluĭ intrând al eĭ (piatra No. 19) şi după ce merge $4^1/_2$ km. prin Bulgaria, trece iarăşĭ frontiera în Dobrogia la 500^m, spre Sud de piatra No. 20. Aceste sunt amănunte fórte importante din punctul de vedere militar.

j) Mica vale Cara-Peletli, lungă numaĭ de 2 km., nasce din délul Ghiol-Punar, are direcţia V.-E., şi se deschide în valea principală în faţa satuluĭ Ghiol-Punar.

k) Valea Nastradin-Culac, pe teritoriul comuniĭ Cuzgun (cătunul Urluia), vine din pólele N.V. ale déluluĭ Cara-amat-Bair, sub numele de *valea Cuiuc-Culac,* se îndréptă de la S.V. către N.E., printre délurile Curu-Alceac-Bair, (la S.) şi Cara-aci-Bair (la N.). Are 10 km. lungime şi se deschide în valea Urluia în dreptul satuluĭ Iusufunar. Prin ea merge drumul de la Nastradin la Iusufunar. E tăiată de doue drumurĭ: unul de la Cara-amat la Urluia şi altul de la Nastradin la Kerim-Cuiusu.

l) Valea Cara-aci-alceac, pe teritoriul comuniĭ Cuzgun (cătunul Urluia), se desface din ramificaţiile S.E. ale déluluĭ Eki-Iuiuk-Alceac. Direcţia sa este de la S. la N. Are 7 km. lungime. Confluiază în valea Urluia la ruinele satuluĭ Dedebali.

m) Valea Cara-Cialîc-culac, pe teritoriile comunelor Cuzgun şi Enige. Vine din pólele S.E. ale déluluĭ Eki-Iuiuk-Alceac, se îndréptă de la S.V. către N.E. Lungimea eĭ este de 6 km. prin posiţiunĭ frumóse în pădurĭ. E tăiată de drumul judeţian Ostrov-Cuzgun. Prin ea merge drumul comunal de la Cara-amat la Talaşman.

Văile care se deschid în lacul Baciu sunt doue:

4. *Lunga vale Diordumgi-Orman-Ciair,* care pórtă diferite numirĭ. Ea aparţine comunelor Mahmut-Cuius, Cocargea şi Enigea. La origină, din pólele N. ale déluluĭ Sarî-Iuk-Bair, pórtă numirea de *Curt-Culac,* şi aparţine comunelor Mahmut-Cuiusu şi Enigea; se îndréptă către N.V. printre délurile Orta-Burun-Bair, Buiuk-Mezarlîk-Bair la V. şi Caceamac-Orman-Bair la Est. După 4 km. lungime începe, de la ruinele satuluĭ Sapânar, a se numi Diordumgi-Orman-Ciair. Ea taie drumul de la Caceamac la Mahmut-Cuiusu.

Direcţia generală a văiĭ este de la S.E. către N.V. şi apoĭ către V. printre délurile Piribeĭ, Canlî, Cesme la N., Dikilitaş-Bair-Sîrtî, Diordumgi-Orman-Bair, Giatri-Bair şi Arabagi-Bair la Sud. Trece prin satul Mulciova, unde taie şoseaua Cuzgun-Medgidia, iar din dreptul satuluĭ Arabagi începe a se numi *Valea Arabagi,* şi se îndréptă de la S.E către N.V. până la lacul Baciu unde se deschide.

Lungimea totală a văiĭ este de 17 km. şi e urmată de drumul de la Raşova prin Arabagi, Mulciova, Cocargea.

Văile care confluiază într'însa, pe drépta, sunt:

a) Valea Calfa pe teritoriul satuluĭ Mulciova, nasce din pólele Vestice ale déluluĭ Canlî, se îndréptă de la N.E. către S.V., printre délurile Piribeĭ la Sud şi Canlî la N. Arc 2½ km. lungime. Ea se maĭ numesce şi *Cişme-Cula* în partea superióră. Lungimea totală a văiĭ este de 5 km. Pe ea merge drumul Medgidia-Enigea.

Pe stânga:

b) Iai-Ciair, vale pe teritoriul comuniĭ Cocargea; nasce din pólele N. ale déluluĭ Sarî-Iuk-Bair, la N. de Ciflicul-Suşus-Ali-Bei. Direcţia sa este de la S.E. către N.V., trece prin satul Cocargea. Are 4½ km. lungime. Pe ea merge drumul de la Kioseler prin Cocargea, pentru a da în şoseaua judeţiană Ostrov-Cuzgun.

c) Buiuceral-Ciair, o vale lungă, care vine din pólele N. ale déluluĭ Kiuciuk-Cesme-Bair, se îndréptă către N. printre délurile Sarî-Iuk-Bair la Est şi Chiorcu-Bair la V. In partea superióră se numesce *Cinghene-Orman-Ciair* şi apoĭ *Ceatîrîk-Ciair.* Are 12 km. lungime printre délurile: Suşustarîfî-Bair, Cinghenea-Orman-Bair, Dikilitaş-Bair-Sârtâ, Diordumgi-Bair la Est, Coru-Bair şi Geatri-Bair la Vest. Se deschide în valea Diordumgi-Orman-Ciair, opus văiĭ Cişme-Culac.

Pe acéstă vale nu merge nicĭ un drum, este însă tăiată de maĭ multe drumurĭ, care pun în legătură satele învecinate.

Văile tertiare carĭ se deschid în ea pe drépta sunt:

a') Valea Iomer-Beĭ-Iutlu, pe teritoriul satelor Kioseler şi Carabacâ, se întinde de la Vîrful Copadin-Vest şi se deschide în valea secundară, în faţa movileĭ Cherneĭ. Ea merge paralel déluluĭ Sârî-Iuk-Bair de la N., iar la S. e ţărmurită de délul Kiuciuk-Cesme-Bair. Direcţia sa este de la Est la Vest; lungimea de 6½ km. E tăiată de drumurile comunale Kiosseler-Ciflicul-Alibeĭ şi Kiosseler-Copadin.

Pe stânga:

b') Kiosseler-Ciair, care în partea superióră se numesce *Muuruazliki-Alceac* până la movila Basa-Iuiuk. Merge printre délurile Chioru-Bair la Vest, Curu-Giugiuk-Bair şi Muuruazliki-Bair la Est. Ea se unesce la satul Enigea cu valea *c') Tatar-Ciair.* Ambele unite aŭ direcţia de la S. la N.

d) Valea Enigea, numită şi *Curu-Culac.* Ia nascere din pólele Vestice ale déluluĭ Adamclissitarîfî-Bair, se îndréptă către N. printre délurile Coru-Bair la Est şi Adamclissi-Bair la Vest.

De la monumentul Adamclissi, aşeḑat la Vestul văiĭ, începe a se numi Curu-Culac şi se îndréptă de la S.E. către N.V. printre délurile: Giatrî-Bair la Est şi Iusufunar-Bair la Vest. Se află în întregime pe teritoriul comuniĭ Enigea (cătunele Mulciova şi Arabagi). Lungimea eĭ este de 10 km. şi se deschide în valea principală în faţa satuluĭ Arabagi. Malurile sale sunt 'nalte şi pe alocurea acoperite cu pădurĭ. Pe ea merge drumul comunal Enigea-Raşova şi e tăiată de calea judeţiană Cuzgun-Medgidia.

5. *Valea Celaclar-Ciair* pe teritoriul cătunuluĭ Talaşman, se desface din pólele V. ale movileĭ Talaşman. Direcţia sa este de la S.V. către N.E., trece pe la pólele Sudice ale

déluluĭ Mustana. Lungimea eĭ este de 2 km. Confluiază la códa Sudică al lacululuĭ Baciŭ in acelaş punct cu valea Diordumgi-Orman-Ciair.

X. **Valea Ciairul din mijloc**, care către Sud pórtă numirea de *Valea Ciocanuluĭ*. Nasce din pólele N.V. ale déluluĭ Cesme; se îndréptă de la S.E. către N.V., printre délurile Ciocanul, Malagenilor la V., Mamele şi Grindu-Mare la Est. Lungimea eĭ este de 12 km. şi se deschide la Dunăre în comuna Raşova. Prin ea trece drumul de la Raşova la Mulciova.

Primesce pe drépta:

1. *Valea Saiana-Doice*, ce are direcţia generală de la S.E. către N.V., printre délurile Ormanul lung (la Est) şi Grindul-Mare (la Vest). Forma sa este aceia a unuĭ arc de cerc cu concavitatea către apus. Lungimea eĭ este de 4 km. şi este acoperită peste tot cu păşiune.

e) Dunărea între Raşova şi Boazgic.

α) *Descriere*. De la Raşova [1]), Dunărea ia direcţia către N.E. pe o lungime de 25 km. trecênd pe la Cochirlenĭ, Cerna-Vodă până la Boazgic.

β) *Ostróvele* pe acéstă porţiune sunt:

20. *Hinogu* între Cochirlenĭ şi Cerna-Vodă, aparţine comuniĭ Cochirlenĭ, are formă lunguiaţă şi 70 hect. suprafaţă, acoperită jumătate cu pietriş şi jumătate cu sălciĭ. Este despărţit de ţĕrmul dobrogian printr'un braţ îngust (200^m) şi puţin adânc (4—5^m), pe când braţul navigabil trece pe la Vestul insuleĭ, între ea şi o alta apropiată de ţĕrmul stâng şi care aparţine judeţuluĭ Ialomiţa.

Când cine-va călătoresce cu vaporul pe Dunăre, şi după ce a trecut în jos de cotul Raşoveĭ, privirea îĭ este atrasă în lungul fluviuluĭ şi către apus peste sălciĭ de măreţia unor gigantice construcţiunĭ, care semănate în treĭ puncte, nu par a fi făcute de mână omenéscă.

Cu cât călătorul se apropie, cu atât maĭ mult curiositatea i se transformă în admiraţiune, şi, numaĭ după ce a trecut printre colónele de piatră, pe capetele cărora se sprijină podéla măiestrit ţesută ca pânza păiagenuluĭ, numaĭ atuncĭ îşĭ dă séma cât de mic este omul pe lângă făpturile mâinilor sale.

Dacă, curios, călătorul s'ar coborî pentru cât-va timp din vapor şi urcând cósta, ar căuta spre frontispiciul acestuĭ templu al architecturiĭ şi industrieĭ, ar citi.

Podul Regele Carol I

Da. Este una din mulţimea operilor înţelepteĭ Domniĭ ale acestuĭ glorios Rege.

Doĭ dorobanţĭ staŭ de pază de-oparte şi de alta a poduluĭ; cuĭ altuĭ 'ĭ ar fi încredinţat Regele Carol, temeinicia stăpânireĭ nóstre peste Dunăre?

Maĭ departe, în dreptul comuniĭ Seimeniĭ-Marĭ se află pe Dunăre cele 3 ostróve în prelungire:

21. *Troiana,* ce aparţine comuniĭ Seimeniĭ-Marĭ, are 120 hect. suprafaţă. Insula este nelocuită şi acoperită cu sălciĭ. Imediat la vale şi lângă dînsa:

22. *Seimeniĭ-Marĭ* cu 50 hect. suprafaţă, apoĭ:

23. *Ostrovul de la Vale* cu o suprafaţă de 60 hect. Ca şi cel d'întâiŭ, aceste două ostróve sunt acoperite cu sălciĭ.

---

[1]) Posiţiunile astronomice:

Ale punctuluĭ terminus { 24°,57',16" long. estică / 44°, 7',20" lat. nordică

Rasova. . . . . . . { 25°,36' long. estică / 44°,15' lat nordică.

Inclinarea Dunăriĭ pe meridian între aceste douĕ puncte este de 12" latitudine pe fie-care minut de longitudine.

Braţul navigabil al fluviuluĭ trece pe la vestul insulelor; ele sunt despărţite de malul dobrogian printr'un braţ îngust (100m) şi puţin adânc (3—4m).

24. *Cele douĕ insule Boazgicul* (de la dél şi de la vale), în faţa comuniĭ cu acest nume. Cel de la dél este maĭ mic (30 hect. suprafaţă), cel de la vale, maĭ mare (50 hect.); ambele sunt nelocuite şi acoperite cu sălciĭ.

Acésta este partea cea maĭ importantă a Dunăriĭ, atât din punctul de vedere al comunicaţieĭ ce se face între fluviŭ şi Mare, cât şi din punctul de vedere hidrografic, pentru că prin valea Carasu, Dobrogia se împarte în douĕ.

γ) Văile ce se deschid la Dunăre în partea coprinsă între Raşova şi Boazgic, sunt:

XI. **Valea Caramancea** pe teritoriul comunelor Enigea, Raşova şi Cochirlenĭ. Sub numele de *Calfa-Dere*, se desface din apropierea movileĭ Idriţa, se îndréptă către Nord, printre délurile Merea-Bair-Cara-Iuiuk la răsărit şi Caramancea la Apus; de la drumul judeţian Ostrov-Medgidia, care o taie, începe a se numi *valea Caramancea*, mergênd printre délurile Ivrinez şi Geam-Paşa la Nord-Est, Caramancea şi Délul-Mare la S.V. şi după 15 km. lungime, se deschide la Dunăre puţin la Nord de Raşova.

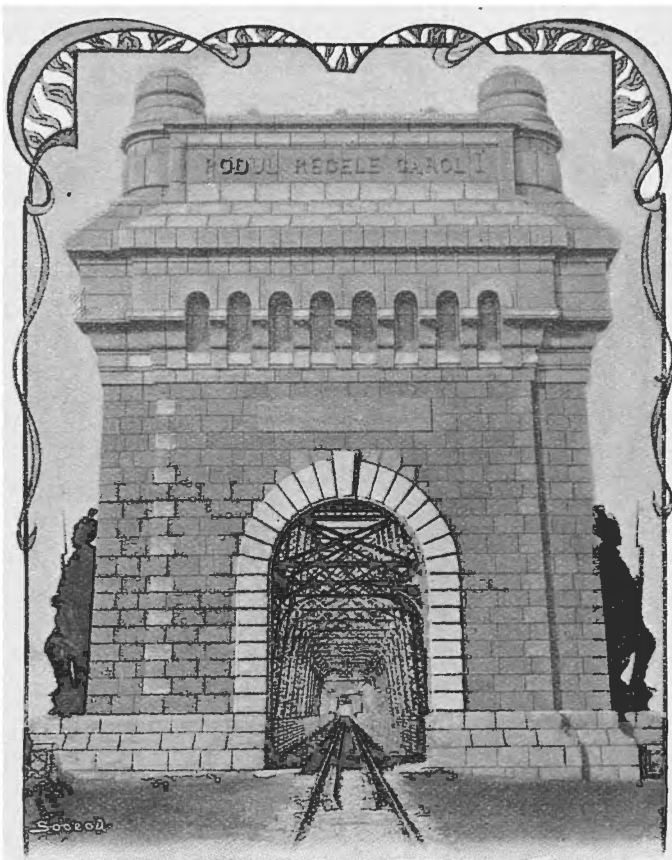

Fig. 27. — Capul poduluĭ «Regele Carol I».

In mare parte drumul Raşova-Ivrinez-Mulciova merge pe ea.

Văile secundare ce se deschid în ea, sunt, pe stânga:

1. *Valea Uzun-Ciair*, care resultă din împreunarea a douĕ văĭ terţiare:

a) Valea Kior-Curu-Ciair (la Est) pe teritoriul cătunuluĭ Mulciova, se desface din délul Caramancea, se îndréptă maĭ întâĭ către Nord şi apoĭ către Vest, merge printre délurile Caramancea (la Est) şi Kireslic-Bair (la V.), are o lungime de 4½ km. şi se împreună cu:

b) Valea Kireslic-Culac (la Vest), pe teritoriul aceluiaşĭ cătun, se desface din délul Canlî, se îndréptă către Nord; merge printre délurile: Cisme (la V.) şi Kireslic-Bair (la E); are un parcurs de 3½ km. şi unindu-se cu cea de sus, formézâ valea Uzun-Ciair, care se îndréptă către Nord, merge printre délurile Caramancea (la Est) şi Délul-Mare (la Vest) şi după un drum de 2 km., se deschide în valea Caramancea; pe la gura acesteĭ văĭ trece drumul Ivrinez-Mulciova.

XII. **Lacul Cochirlenĭ**, situat pe teritoriul comuneĭ Cochirlenĭ, aşedată pe ţĕrmul sĕŭ de Nord; forma laculuĭ este alungită, cu 4½ km. lungime şi 1 km. lăţime maximă în dreptul comuniĭ. Suprafaţa luĭ este de 60 hectare. Este ţărmurit de ramificaţiile déluluĭ Uzun-Amet la Nord şi Geam-Paşa la Sud; comunică la N.V. cu Dunărea printr'o gârlă de 1 km. lungime, iar către S.V. cu *Stuful Ivrinez*, care nu este de cât o prelungire a laculuĭ. Acéstă prelungire are 2½ km. lungime pe 500m lăţime. Suprafaţa sa e acoperită cu stuf. La códa acesteĭ bălţĭ se află cătunul Ivrinez.

Văile ce se deschid în aceste douĕ lacurĭ în prelungire, se unesc tóte într'o vale principală numită: 1) *Uzun-Amet*.

Aceste văĭ sunt:

a) Peştera-Ciair, care e cea maĭ importantă; ea nasce din pólele nordice ale déluluĭ

Merea-Bair-Cara-Iuiuk, sub numele de *Peştera-Dere.* Este o vale largă, pe fundul căreia se află satul Idris-Cuiusu, ea se îndrĕptă maĭ întâĭ către Nord şi maĭ sus de acest sat primesce numirea de *Peştera-Ciair.* Are o direcţie de la S.E. către N.V., printre délurile Barlik-Bair, Peştera-Bair, Gheniz-Bair, Amzalî-Bair, Uduamet-Bair şi Uzun-Amet-Bair, care o ţărmuresc la Nord, délul Ivrinezuluĭ o desparte la S.V. de valea Caramancea.

Fig. 28. — Dorobanţul de la Podul «Regele Carol I».

Lungimea văiĭ este de 12 km. şi maĭ jos de satul Ivrinez se deschide în valea Uzun-Amet, care şi acésta după o lungime de 3 km. se deschide în stuful Ivrinez.

Pe aceste văĭ merge drumul Ivrinez-Idris-Cuiusu-Enigea, încrucişând cu calea judeţiană Ostrov-Medgidia, la mijlocul distanţeĭ între cele douĕ sate Ivrinez şi Idris-Cuiusu, aflătóre pe vale.

Văile carĭ se deschid pe drépta, sunt:

a') Chioĭ-Deresi, este o vale care provine din împreunarea altor douĕ văĭ:

a") Derin-Alceac la E., se desface din pólele S.V. ale déluluĭ Cara-Dede-Bair, se îndréptă către Nord, ţărmurită de acest dél la Est şi de Tanai-Tiubesi la Vest. Lungimea eĭ este de 6 km.

b") Cesme-Culac la Vest, nasce din pólele nordice ale déluluĭ Cara-Dede-Bair; se îndréptă către Nord prin comuna Mahmut-Cuiusu, printre délurile Tanai-Tiubesi la Est şi ramificaţiile vestice ale déluluĭ Cara-Dede-Bair. Lungimea eĭ este de 4 km. şi se unesce cu precedenta, pentru a forma valea Chioĭ-Deresi. Acésta se îndréptă de la S.E. către N.V. printre délurile: Ciacal-Bair şi Peştera-Bair la N.E., Baarlâk-Bair la S.-V. Sub acéstă numire valea are o lungime de 4 km. şi vine a se deschide în valea Peştera-Ciair, puţin maĭ la Sud de drumul judeţian Ostrov-Medgidia. Pe ea merge drumul Ivrinez-Mahmut-Cuiusu-Caceamak.

b') Valea Cazalgic-Dere prelungită către Est sub numirea de *Perdea-Dere, Cozulgic-Dere* şi *Ikingi-Medgidie-Dere.*

Acéstă vale lungă de 15 km., nasce din pólele nordice ale déluluĭ Carachioĭ-Bair, sub numele de *Ikingi-Medgidie-Dere,* se îndréptă către Vest printre délurile Carachioi-Bair, Vaivasin-Bair la Sud, délul Tabia Franţuzéscă la Nord; apoĭ tot în direcţie vestică cu numele de *Cozulgic-Dere,* se continuă printre délurile Vaivasin-Bair la Sud şi Congaz la Nord. In aceiaşĭ direcţie şi sub numirea de *Perdea-Dere* se continuă printre délurile Perdea-Bair la Nord şi Acargea-Bair la Sud şi în fine sub numirea de *valea Cazalgic* se deschide în valea Peştera.

In lungul văiĭ merge drumul ce se desface din şoseaua judeţiană Ostrov-Medgidia, din valea Peştera şi merge la Endec-Carachioi.

Acéstă vale cu 4 numirĭ primesce pe stînga:

a") Valea Vaivasin-Dere, formată din împreunarea altor douĕ văĭ:

a"') Buiuk-Dere-Seid-Curt-Culac la Est, nasce din pólele N.V. ale déluluĭ de la Murfat, se îndréptă de la S.E. către N.V., printre délurile Carachioi-Bair la N.E. şi Odagi-Bair. Lungimea sa este de 4 km.

b"') Valea prelungită Dautlar-Dere cu *Odagi-Culac,* care nasce din pólele N.V. ale dé-

luluĭ Orcen-Mezarlîc, se îndréptă de la S.E. către N.V., printre délurile Odagi-Bair la Est şi Acargea-Bair la Vest. Lungimea eĭ este de 4 km.

Ambele aceste două văĭ unite formézā valea *Vaivasin-Dere,* care îndreptându-se de la S.E. către N.V., printre délurile Vaivasin-Bair la E., şi Acargea-Bair la Vest, vine, după un drum de 4 kilometri, a se deschide în valea Cozulgic-Dere.

b") Văile prelungite: Ciacal-Dere, Acargea-Dere, Dautlar-Buiuk-Dere, sunt o singură vale, care către Sud se ramifică în:

a"') Bei-Aslan-Culac-Dautlar la Est, nasce din pólele N.V. ale déluluĭ Orcen-Bair; se îndréptă de la S.E. către N.V., printre ramificaţiile déluluĭ Bei-Aslan-Bair de o parte şi de alta. Are o lungime de 6 km. şi vine să confluieze cu:

b"') Dikili-Tas-Dere ce se îndréptă de la S. către N., printre délurile Beĭ-Aslan-Bair la Est şi Cara-Dede-Bair la Vest. Lungimea eĭ este de 6 km.

De la confluenţa acestor două văĭ, direcţiunea este de la S.E. către N.V., printre délurile Acargea-Bair la Est şi Ciacal-Bair la Vest, sub numirea de *Dautlar-Buiuk-Dere,* apoĭ *Acargea-Dere* şi în fine *Ciacal-Dere,* pe o lungime de 6 km. şi se deschide în valea Cazalgic-Dere.

Alte văĭ care daŭ în valea Peşteriĭ, tot pe drépta sunt:

c') Iuuruk-Dere, ce nasce din délul Congaz-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V., printre délurile Perdea-Bair la S.E., Perdea-Culac-Bair şi Ghenis-Bair la N.V.; ea se deschide după un drum de 7 km. în valea Peştera. E urmată în tot lungul eĭ de şoseaua Ostrov-Medgidia.

d') Valea Demen-Culac, nasce din pólele déluluĭ Perdea-Culac-Bair, îndreptându-se de la N.E. către S.V., merge printre délurile Amzalî-Bair la N.V şi Ghenis-Bair la S.E. Are 4½ km. lungime.

Pe stânga în valea Peştera se deschide:

e') Iiri-Culac, vale care ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ Ivrinez, la S. de movila Şarapci-Culac, se îndréptă de la S.V. către N.E. şi după 3 km. drum se deschide în valea Peştera, în faţă cu gura văiĭ Iuuruc-Culac. Pe o parte din ea merge şoseaua judeţiană Ostrov-Medgidia.

b) Şarapci-Culac, o mică vale ce vine din délul Ivrinez; are direcţia de la S.E. către N.V. şi o lungime de 2 km. Ea se deschide în valea principală Uzum-Amet, opus cătunuluĭ Ivrinez.

2. Pe ţĕrmul de N.E. al stufuluĭ Ivrinez, se deschide mica vale *Moş Dinu,* care nasce din Movila Mare pe valul luĭ Traian. Are direcţia de la N.E. către S.V. şi lungime de 1½ km.

XIII. **Valea Mare,** pe teritoriul comuniĭ Cochirlenĭ; se desface de la punctul numit Movila luĭ Moş Oprea, se îndréptă de la răsărit către apus, merge paralel şi printre cele două valurĭ numite ale luĭ Traian, pe la Nordul satuluĭ Cochirlenĭ şi pe la sudul bălţiĭ Carasu. După un mers de 4 km., se deschide la Dunăre spre Nord de Cochirlenĭ. Ea este tăiată de două drumurĭ, care duc de la Cernavoda la Cochirlenĭ şi Ivrinez.

XIV. **Valea deschisă de lunga baltă Carasu.** Este cea maĭ importantă din tótă Dobrogia, căcĭ prin ea se face nu numaĭ comunicaţia între Dunăre şi Marea-Négră, dar pe aci se légă orientul cu occidentul Europeĭ. Linia drumuluĭ de fier de la Cernavoda la Constanţa servesce tuturor călătorilor, carĭ plecând de la Ostanda, trec prin Constanţa la Constantinopol.

Balta Carasu a servit în timpĭ imemorialĭ de scurgere Dunăriĭ [1]). In 1862, o companie engleză construind linia drumuluĭ de fier, închise gârla de scurgere a acesteĭ bălţĭ printr'un dig.

Astă-ḑĭ balta Carasu e formată din două bălţĭ în prelungire, gâtuite aprópe la Medgidia.

Dacă începem a observa acéstă vale de la Vest către Est, am putea vedea, că ea

[1]) A se vedea «Consideraţiunĭ asupra cursuluĭ inferior al Dunăriĭ şi formaţiunea Delteĭ».

se prelungesce prin valea Hasancea, până la $3^{1}/_{2}$ km. de basinul Mării-Negre, de care o limbă de pămênt, ce nu are de cât 70^{m} înălţime, o desparte.

Este dar fórte posibil, ca acéstă limbă de pămênt să se fi format printr'un cutremur, despre care vorbesce Pliniu şi ast-fel gura Dunării să se fi închis.

De alt-fel Compania engleză, pentru motive economice a construit linia urmând riguros fundul văii, până la răsărit de Hasancea, urcând de la Omurcia pe o distanţa de $7^{1}/_{2}$ km., înălţime numai de 25^{m}, aceia ce revine la o pantă de 0^{m},003 pe metru.

Incepênd de la răsărit, *valea Carasu* se numesce *Valea Hasancea* şi se întinde printre délurile Horoslar-Bair la Nord şi Hasi-Dülük la Sud.

Are direcţia de la Est la Vest şi ţărmurită de ambele părţi de valurile numite ale lui Traian, care trec, unul pe la Nord şi cel-l'alt pe la Sudul văii. In lungul ei merge calea ferată Cernavoda-Constanţa şi drumul comunal Hasancea-Constanţa devenit acum şosea judeţiană. La satul Omurcia, după 9 km. lungime, începe a se numi *Cara-Cuiusu-dere,* urmând aceiaşi direcţie până la lacul Carasu, de unde se îndréptă de la S.E. către N.V., printre délurile Gherme-Bair, Taslâ-Bair, Sancal, Caratai şi Chiostel la Nord; Mangala-Culac-Bair, Culuc-Bair şi Murfat la Sud.

Lungimea acestei părţi a văii este de 13 km.; pe ea sunt aşeḑate satele Omurcia, Murfatlar şi Alacapu. Este urmată de valul lui Traian şi de linia ferată, care merge pe fundul văii.

Drumul de la Omurcia la Murfatlar, Alacapu şi Chiostel merge tot pe fundul acestei văi

In dreptul şi la S.V. de cătunul Chiostel începe *balta Carasu,* gâtuită printr'o limbă de pămênt lungă de $1^{1}/_{2}$ km. formată de ramificaţiile Sudice ale délului Bekiraga-Bair, în dreptul fortăreţii vechi Acsan-Demir-Tabiasi.

Balta Carasu de răsărit, care s'ar putea numi mai propriŭ *balta Medgidia,* de óre-ce acest oraş îi ocupă centrul, se întinde de la Est la Vest pe o lungime de 16 km. Lăţimea ei variază, căci merge îngustându-se de la Vest către Est (de la $1^{1}/_{2}$ km. maximum la 200^{m} minimum). Suprafaţa ocupată este aprópe de 1000 hectare, acoperite cu trestie.

Ţĕrmul de Sud al acestei bălţi este regulat, aprópe în linie dréptă de la răsărit către apus cu nesimţite inflexuosităţi; ţĕrmul de Nord însă este fórte neregulat, căci presintă patru mari ghebosităţi: douĕ în dreptul văii Docuzol şi douĕ la délul Panaghir. Oraşul Medgidia aşeḑat pe ţĕrmul sudic, se află în faţa acestor patru mari gheboşituri, douĕ la Vest şi douĕ la Estul oraşului.

Délurile care mărginesc balta Medgidia sunt: Docuzol-Bair, Panaghir şi Ciocurak-Bair la Nord; délul Tabia-Franţuzéscă, Congaz-Bair şi Perdea-Culac-Bair la Sud.

Cu ocazia marilor inundaţii din primă-vara anului 1897, apele crescuseră până la $50^{cm.}$ d'asupra liniei.

Acéstă baltă face ca întréga regiune să fie nesănătósă, din causa frigurilor ce o bântuesc mai în tóte anotimpurile, dar mai ales tómna.

Balta Carasu de apus, ce póte fi numită şi *balta Cernavoda,* se întinde de la Est către Vest, de o formă mai regulată, pe o lungime de $8^{1}/_{2}$ km. cu o lăţime de 800—1500^{m}. Ea are o suprafaţă de 850 hectare acoperite cu trestii.

O gârlă servia de scurgere a apelor în Dunăre; cu ocasia construirei drumului de fier în 1862, ea a fost închisă printr'un dig de 1200^{m} lungime şi 3^{m} grosime la créstă. Acésta în scopul de a opri apele mari ale fluviului, ca să umple valea.

Cu ocazia inundaţiilor din primă-vara anului 1897, oraşul Cernavoda 'şi a datorit scăparea de înec acestei lucrări artificiale de barare a apelor fluviului, lucrare care cu acest prilegiŭ a fost întărită prin stăruinţele neobositului Şef al serviciului de geniŭ din Divizia activă, Căpitanul Balaban.

Astă-ḑi acest dig este în stare să resiste unei creşteri ori cât de mare a apelor fluviului. Balta Cernavoda este mărginită la Nord de ramificaţiile délului Bekiraga-Bair, iar la Sud de délurile Armut-Bair şi Tetera-Bair situat între Dunăre şi lac.

Linia drumului de fier urméză riguros ţĕrmul de Nord al lacului, iar gârla ce'i servesce de scurgere este tăiată în şése puncte.

Construindu-se podul de peste Dunăre, traseul acesteĭ porţiunĭ a linieĭ s'a schimbat [1]).
Lungimea totală a văiĭ Carasu este de 53 km., socotită de la Dunăre până la origina văiĭ Hasancea; este destul de largă variind între 5 și 2 km. Malurile sunt 'nalte și prăpăstióse, până la V. de Medgidia, de unde încep a fi ușor înclinate.

Valea formézâ gâtul cel maĭ strâmt din tótă peninsula dobrogiană, dintre Dunăre și Marea-Négră.

Văile ce se deschid în ea, pe drépta, sunt:

1. *Horoslar Ciair,* pe teritoriul comuniĭ Palazu-Mare (cătunul Horoslar), se întinde printre délul Horoslar-Iol-Bair la S.E., Horoslar-Bair la N.V., Duran-Bair la N. Pe acéstă vale se află satul Horoslar, de la care a împrumutat numele. Are direcţia generală de la E. la V. şi 12 km. lungime; se deschide în valea principală la Alacapu. Pe ea merge drumul Alacapu-Horoslar-Palazu-Mare.

2. *Horoslar-Alceac,* pe teritoriul comuneĭ Omurcia (cătunul Nazarcea). Se desface din délul Cioban-Dere; se îndréptă de la N.E. către S.V. şi merge paralel cu precedenta. Pe ea se află cătunul Nazarcea. Are 6½ km. lungime și se deschide la V. de Alacapu. Este urmată de drumul Alacapu-Nazarcea-Cikràcci. Ea se prelungesce că N.E. prin:

Ciobanisa-Dere, care vine din pólele S.V. ale déluluĭ Tepe-Bair; se îndréptă de la N.E. către S.V. printre délurile Nazarcea la V. și Duran-Bair la E. Are 7 km. lungime, până la confluenţa sa cu Horoslar-Alceac.

3. *Valea Carataĭ-Alceac,* pe teritoriul comunelor Omurcia şi Alacapu; nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Nazarcea; are direcţia de la N.E. către S.V., printre délurile Nazarcea la Vest şi Carataĭ la Est. Lungimea eĭ este de 4 km. și se deschide la N.V. de Alacapu. Pe ea merge drumul Alacapu-Carataĭ.

4. *Valea Carataĭ,* pe teritoriul comuneĭ cu acest nume. Nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Amut-Bair. Direcţia sa generală este de la N.E. către S.V. Pe ea se află așeḑat satul Carataĭ. Délurile care o ţărmuresc sunt: Chiostel și Hagi-Cabul la V., Carataĭ şi Nazarcea la Est. Pe ea merge drumul, ce se desface din valea Carasu, spre a merge la Carataĭ și Caramurat. Lungimea eĭ este de 10 km.

5. *Văile în prelungire Caramurat-Ciair, Hagi-Cabul și Chiostel,* vin din pólele Sudice ale déluluĭ Ilanlìc-Bair, sub numele de *Caramurat-Ciair,* se îndréptă către S.V. prin comuna Caramurat şi printre délurile Murat-Bair la Vest și Amut-Bair la Est, apoĭ sub denumirea de *Hagi-Cabul-Ciair* continuă în aceiașĭ direcţie, printre délurile Hagi-Cabul la Est și Derechioĭ la Vest; și în fine sub numirea de *valea Chiostel* se deschide în valea Carasu la cătunul Chiostel, după ce merge printre délurile Chiostel la Est și Docuzol-Bair la Vest.

Lungimea totală a aceste̮ĭ văĭ este de 17 km.; direcţia eĭ generală de la N.E. către S.V.; pe ea se află satele Caramurat, Hagi-Cabul şi Chiostel, legate printr'un drum care urmézâ valea.

6. *Docuzol-Ciair,* pe teritoriul comuniĭ Alacapu (cătunul Docuzol); se desface din pólele Estice ale déluluĭ Derechioĭ, îndreptându-se de la N.E. către S.V., printre ramificaţiile déluluĭ Docuzol-Bair, trece prin satul Docuzol şi după un mers de 6 kil., se deschide în valea Carasu. Prin acéstă vale curge pârîul *Docuzol,* care isvoresce de la Nordul satuluĭ cu acest nume, dintre Câșla luĭ Căciulă și Câsla luĭ Manasie-Jecu, trece prin mijlocul satuluĭ şi după un curs de 3½ km. se varsă în balta Carasu. Malurile sale sunt mlăştinóse maĭ ales spre cursul inferior.

Acéstă vale este urmată de drumul Medgidia-Docuzol-Danachioĭ (Carol I).

7. *Valea Cilibi-chioĭ,* nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Docuzol-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V. sub două numirĭ și se unesce d'asupra satuluĭ Cilibi-chioĭ. E ţărmurită de délurile Panaghirul la E., Devcea-Bair şi Ciocurac-Bair la Vest.

Lungimea eĭ este de 7 km. şi e urmată în partea de Sud de drumul, care plecând din valea Carasu, trece pe la Cilibi-chioĭ, pentru a duce la Tortoman.

---

[1]) A se vedea «Căĭ de comunicaţie».

8. *Valea Oba-Culac*, care spre Sud se maĭ numesce *Bechiraga-Culac*; nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Oba-Bair; are direcţia de la N.E. către S.V., printre délurile Ciocurak-Bair la răsărit şi Bechiraga-Bair la apus. Lungimea eĭ este de 4½ km. Se deschide în valea Carasu, la gâtul ce desparte balta Medgidieĭ de aceia a Cerna-vodeĭ, în punctul unde se aflǎ staţia Mircea-Vodǎ a căieĭ ferate.

9. *Valea Cismelii*, formatǎ din împreunarea a doue văĭ: *a) Bekiraga-Gilcazar*, care vine din délul Bekiraga-Bair, se îndréptă către V. pe la pólele S. ale déluluĭ Turculuĭ; are 3½ km. lungime, ea se unesce cu *b) Valea Turculuĭ*, ce vine din pólele N.V. ale déluluĭ Turculuĭ, se îndréptă de la E. către V., printre délurile Turcul la S. şi Dermengiuluĭ la N. şi are o lungime de 2½ km.

Valea Cismeliĭ ast-fel formatǎ, se îndréptă de la N.E. către S.V., pe la pólele déluluĭ Sarî-burun, aşeḑat pe partea de N. a văiĭ; după un mers de 3 km. se deschide în valea Carasu, la 2 km. spre E. de oraşul Cernavoda. Pe ea merge drumul de la Cernavoda la Devcea.

Pe stînga (de la S.), în valea Carasu se deschid:

10. *Valea Mahometcea-ceair-dere*, formatǎ din întrunirea văilor: *a) Abdulah-derasi I* de la S.E. pe teritoriul comunelor Hasancea şi Osman-facâ (cătunele Mahometcea şi Abdulah, de unde şi numele eĭ). Are 6 km. lungime şi *b) Valea Abdulah-derasi II* de la S.V., lungǎ de 4½ km. Ambele iaŭ nascere din délul de d'asupra Topraisaruluĭ, converg către N. şi se împreună la cătunul Mahometcea. Intre ele se aflǎ délul Cuan-Derasi-Bair, care le desparte.

Pe Valea Abdulah-derasi de V. (II), se aflǎ cătunul Abdulah; pe fundul văiĭ merge drumul Omurcia, Mahometcea, Abdulah, Topraisari.

Valea Abdulah-derasi de E. (I), primesce pe drépta (de la E.):

a') Valea Cuan-derasi, ce nasce din délul de la V. de Hasi-Dülük, se îndréptă către V. printre délurile Abdulah-derasi-Bair, Cuan-derasi-bair la S. şi Mahometcea la N.; are 4 km. lungime şi se deschide în faţa cătunuluĭ Mahometcea.

Câte trele văile unite la Mahometcea se îndréptă către N., sub numirea de Mahometcea-Ceair-dere şi se deschide după un drum de 7 km. în valea Hasancea la comuna Omurcia. Pe drépta (la E.), acéstǎ vale e mărginitǎ de délul Omurcia, iar la V. de délul Mangala-Culac-Bair. Este străbătutǎ de drumul Omurcia-Mahometcea.

c) Valea Mangala Culac, de puţinǎ importanţǎ; are 3 km. lungime, e largǎ.

11. *Valea Serpla-Culac*, care către S. se numesce *Tatar-Orman-Dere*, nasce din pólele S.V. ale déluluĭ Mangala-Culac-Bair, se îndréptă maĭ întâiŭ de la E. la V., apoĭ de la S.V. către N.E., printre délurile Mangala-Culac şi Orman-Bair la E., Küciuk-Murfat-Bair la V. şi se deschide după un drum de 8½ km. în *valea Cara-cuiusu-dere* (Carasu), la comuna Murfatlar. Pe ea merge drumul de la Murfatlar la Buiuk-Bülbül.

Primesce în drépta mica vale:

a) Mezarlîc-Ceair, lungǎ numaĭ de 2 km., mărginitǎ de délurile Canara-Bair la E. şi Orman-Bair la V. Ea se deschide la satul Murfatlar, care e aşeḑat chiar pe acéstǎ vale.

12. *Valea Cara-Sufu-derea*, nasce din pólele N. ale déluluĭ de la Murfat şi se îndréptă către N.E. de la S.V., printre délurile Caraacic-Bair (la V.) şi Küciuk-Murfat-Bair (la E); are 6 km. lungime şi se deschide la N.V. de Murfatlar. Pe ea merge drumul de la Alacapu la Küciuk-Murfat (care e aşeḑat pe acéstǎ vale) şi de aci la Küciuk-Bülbül.

13. *Valea Biringi-Medgidie-dere*, e o vale ce merge paralel între délurile Tabia-Franţuzéscǎ la S. şi Ali-Bei-Ceair-Bair la N., în direcţie E. la V., pe la Sudul oraşuluĭ Medgidie. Lungimea eĭ este de 22 km. Se deschide în valea Carasu la 5 km. spre V. de oraşul Medgidia, după ce a primit pe stânga:

a) Mica vale Iucĭ-Culac, ce vine de la S.; e lungǎ de 1½ km. Valea Biringi-Medgidie-Dere e tăiatǎ de 6 drumurĭ, care pun în legăturǎ Medgidia cu comunele de la S. Cel maĭ important este drumul judeţian Medgidia-Ostrov, care taie valea pe la satul numit Alibeĭ-Ceair, aşeḑat pe ea.

14. *Valea Tusu-dere*, lungǎ de 2 km. şi 15. *Cara-Durac-Culac* (lung. 2½ km). Ambele paralele între ele, se deschid puţin maĭ la V. de precedenta în Valea Carasu.

16. *Valea-Ghiaur-Amzalâ,* pe teritoriul cătunuluĭ Ivrinez. Se desface din pólele N. ale déluluĭ Perdea-Culac-Bair și se îndréptă de la S.E. către N.V. Merge printre délurile Amzalâ-Bair, Uduamet-Bair, Armut-Bair la V. și Cara-Durac-Bair la E. Are 3 km. lungime.

XV. **Valea Tibrinul**, deschisă de lacurile în prelungire: *Purcăreți, Ramazan* și *Tibrinu.*

a) Lacul Purcăreți, situat pe teritoriul comuniĭ Seimeniĭ (cătunul Seimeniĭ-Micĭ), între délul Cernavoda la S. și cătunul Seimeniĭ la N.; comunică cu lacul Ramazan printr'o mică gârlă, iar cu Dunărea de asemenea printr'un canal de scurgere, la códa de S. a ostrovuluĭ Troiana, în punctul numit Kerhana. Lacul are o suprafață de 60 hectare și produce mult pește, care face un adevĕrat venit locuitorilor din sat.

b) Lacul Ramazan, situat la 1 km. către Est, are forma uneĭ bĕșicĭ de pește, suprafața luĭ este aprópe aceiașĭ cu aceia a laculuĭ Purcăreți. Producțiunea luĭ în pește este tot așa de abondentă. Délul Dermengiuluĭ îl desparte la S. de valea Turculuĭ.

c) Micul lac Tibrinul, așezat la 1½ km. către E., are 15 hect. suprafață, acoperită în întregime cu stuf și trestie.

Valea Tibrinul pórtă diferite numirĭ; ea nasce din pólele S. ale déluluĭ Bilarlar-Bair, la E. de comuna Bilarlar (Dorobanțul), sub numele de *Valea Lungă,* se îndréptă către S. pe la comuna Carol I (Danakioĭ); apoĭ de la N.E. către S.V., sub numirea de *Valea Derechioĭ,* pe la cătunul Derechioĭ.

La comuna Tortoman se înclină maĭ mult către S.V. până la cătunul Devcea, de unde începe a se numi *Geabac-culac,* până la ruinele satuluĭ Geabac, iar de aci până la Dunăre se numesce valea Tibrinul.

Ea este mărginită de délurile: Bair-Paspala, Bilarlar, Tortoman, Geabac-Bair, Carapat-Daga și délul din Islaz la N., Îlanlîk-Bair, Murat-Bair, Derechioĭ, Docuzol-Bair, Cilibichioĭ-Bair, Devcea-Bair, Oba-Bair, Dermengi și Cernavoda la S.

Lungimea totală a acesteĭ văĭ este de 35 km., este urmată de drumul ce vine de la Ester, Carol I, Tortoman, Devcea, Cernavoda.

In ea se deschid pe drépta (de la Nord):

1. *Mica vale a Hotaruluĭ,* ce nasce spre S.V. de comuna Carol I, din délul Paspala-Bair, sub numele de *Baș-Culac,* se îndréptă de la N.E. către S.V., sub numele de *valea Tortomanuluĭ,* printre délurile Bilarlar-Bair și Tortoman la S. Se deschide la comuna Tortoman. Are 12 km. lungime și primesce pe drépta văile unite:

a) Buiuk-dere, care către N. de satul Bilarlar se numesce *Mangalîc-dere,* vine din délul Bilarlar-Bair, trece prin satul Bilarlar. Are direcția N.E. la S.V. și o lungime de 12 km. Pe ea merge drumul de la Tortoman la Bilarlar, Pazarli.

b) Valea cu treĭ numirĭ: *Taslâ-Iuk-Dere, Buiuk-Bilarlar-Dere* și *Tuzla-Iuk-Dere,* dintre délurile Bilarlar (la S.E.) și Mahomed-Bair (la N.V.), are 8 km. lungime.

Ambele se unesc la comuna Tortoman.

2. *Valea Geabac-Ciair,* se deschide din pólele S. ale déluluĭ Cabla-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V., printre délurile: Geabac-Bair (la E.) și Carapat-Daga (la V.). Are 4½ km. lungime și sub numele de *Geabac-culac* se deschide în valea Tibrinu, la ruinele satuluĭ Geabac.

XVI. **Valea Siliștea** deschisă de lacurile:

a) Domnésca-Mare, pe teritoriul cătunuluĭ Seimeniĭ-Marĭ. Are aprópe 80 hect. suprafață. Comunică cu Dunărea printr'un mic braț, de asemenea și cu lacul Domnésca-Mică; produce pește destul de mult și bun.

b) Domnésca-Mică, la E. de precedentul; are aprópe 70 hectare suprafață, acoperită aprópe tótă cu stuf, produce puțin pește.

Valea Siliștea, ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Merzalîc-Bair, spre N.E. de cătunul Kior-Cesme, sub numele de *valea Hagi-Virt-Dere,* se îndréptă de la N.E. către S.V., trece prin cătunul Kior-Cesme și în dreptul déluluĭ Miulten-Tepe, începe a se numi *valea Pomana-Ciair,* până la comuna Tașpunar, păstrând aceiașĭ direcție; către S.V. de Tașpunar se numesce valea *Surec-Ciair,* și în fine valea Siliștea.

Lungimea eĭ totală este de 19½ km., délurile care o țărmuresc sunt: Cara-Tepe,

Pânar-Bair, délul la movila Greculuĭ şi Nadacu, la N.V.; Mezarlîk-Bair, Miulten-Tepe, Cable-Bair, Carapat-Daga şi délul În-Izlaz, la S.E. In tot lungul văiĭ merge drumul comunal Seimeniĭ-Taşpunar-Kior-Ceşme la Ghelingek.

Primesce în drépta:

1. *Valea Câşleĭ,* ce vine din movila Boazgik-Tepe, între délurile la Movila Greculuĭ şi Pânar-Bair, se îndréptă de la N. la S. şi se deschide la Taşpunar, după o lungime de 2 km., ea e urmată de drumul Taşpunar-Boazgik.

Pe stînga:

2. *Valea-Sali-Bei-Dere,* se desface din vîrful déluluĭ Mezarlîk-Bair, se îndréptă de la N.E. către Sud-Vest, printre délurile Mahomed-Bair şi Cable-Bair la S.E., iar délul Mezarlîc-Bair o desparte de valea principală. Are o lungime de 10 km. şi se deschide la comuna Taşpunar; este urmată de drumul de la Taşpunar la Dorobanţul şi tăiată de drumul comunal Tortoman la Kior-Ceşme.

XVII. **Valea Mare,** se desface din ramificaţiile N.V. ale déluluĭ Movila Greculuĭ, se îndréptă de la E. la V. şi se deschide la Dunăre la 3½ km. spre N. de satul Seimeniĭ-Marĭ. Lungimea eĭ este de 2½ km. şi e tăiată de drumul de la Seimenĭ la Topal.

XVIII. **Valea Boazgiculuĭ.** Nasce din pólele S.V. ale délurilor Inşiratele şi Hagi-Bairam-Tepe, sub numele de *Satischioĭ-Dere,* se îndréptă de la N.E. către S.V., prin satele Satischioĭ Turc şi Român, până la Băltăgescĭ, de unde începe a se numi *Boazgik-dere.*

Direcţia generală a văiĭ este de la N.E. către S.V. Lungimea de 19 km. şi se deschide la Dunăre, la satul Boazgik. Este ţërmurită de délurile: Inşiratele, Erkesek, Zavol-Bair la N.V., Hagi-Bairam-Tepe, Alah-Bair, Cara-Tepe, Pânar-Bair şi Movila Greculuĭ la S.E. Ea e urmată de drumul de la Boazgik-Băltăgescĭ-Satischioĭ, până la şoseaua judeţiană Hârşova-Constanţa, care trece prin satul Satischioĭ.

Văile ce primesce, pe drépta, sunt:

1. *Valea Uzuncea,* care merge paralel şi pe la N.E. déluluĭ Erkesek; are direcţia generală de la N.V. către S.E. Lungimea eĭ e de 6 km. şi ţine de la vîrful Capugi, până la satul Satischioĭ, unde se deschide; e tăiată de drumul de la Satischioĭ la Tikilescĭ.

Pe stînga:

2. *Valea Saragea-dere,* nasce din pólele V. ale déluluĭ Hoş-Tepe-Bair; se îndréptă de la N.E. către S.V., pe la pólele déluluĭ Alah-bair, care o desparte de valea Satischioĭ. Are 7 km. lungime şi se deschide în valea principală la Băltăgescĭ. E urmată de drumul de la Băltăgescĭ la Saragea şi Ceatal-Orman, după ce a tăiat şoseaua judeţiană Hârşova-Constanţa.

Valea Boazgiculuĭ, ca şi secundarele sale sunt udate de micĭ cursurĭ de apă, care întreţin umiditatea văiĭ, făcêndu-o fertilă.

t) Dunărea între Boazgik şi Ghizdăreştĭ.

α) *Descriere.* De la Boazgik, Dunărea, după ce face un mare arc de cerc cu convexitatea către apus, ocupat de ostróvele Alionte şi Balaban, îşĭ îndréptă cursul către Nord, până la Ghizdărescĭ. Lungimea între aceste doue puncte este de 30 kilometri. Adâncimea 5—8 m. în timpul apelor mijlociĭ.

β) *Ostróve:*

25. *Ostrovul Balaban,* aşeḑat în faţa comuniĭ Topalu; lungimea luĭ este de 5 km., iar lăţimea maximă de 2 km.; suprafaţa 150 hectare, acoperită cu sălciĭ; braţul navigabil al fluviuluĭ trece pe la Estul Ostrovuluĭ.

26. *Alionte,* la V. de precedentul, e despărţit de ostrovul Balaban printr'un mic braţ, ca şi de ţërmul judeţuluĭ Ialomiţa, de care amândoue ostróvele ţin.

Suprafaţa luĭ este de 30 hect., acoperită cu sălciĭ.

Intre aceste doue ostróve maĭ există un altul maĭ mic şi de puţină însemnătate.

27. *Veriga,* e un ostrov aprópe de ţërmul dobrogian, în faţa Topaluluĭ, de care e despărţit printr'un braţ lung de 5 km., pe la pólele moviléĭ Drăgaica şi care dă în Dunăre în faţa văiĭ Cekirgeaua. Insula e acoperită cu sălciĭ.

28. *Atârnați*, depinde de comuna Ghizdărescĭ (cătunul Tikileștĭ), e așeḑat la 6 km. la vale de ostrovul Balaban, are o suprafață de 130 hectare, acoperită cu sălciĭ.

γ) Văĭ:

XIX. **Valea Zavoluluĭ**, pe teritoriul comuniĭ Topal (cătunul Boazgik), se deschide din pólele N.V. ale déluluĭ Zavol-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V., merge paralel și pe la N.V. déluluĭ Zavol; se deschide la Dunăre, după o lungime de 4 km., la 2½ km. spre N. de satul Boazgik. Acéstă vale este tăiată la gura sa de drumul Topal-Boazgik.

XX. **Mica vale Canara**, se desface din ramificațiile V. ale déluluĭ Erkesek, se îndréptă către S.V. și se deschide la 1 km. spre N. de precedenta; are o lungime de aprópe 3 km.; pe la gura sa trece drumul Boazgik-Topal.

XXI. **Valea Calakioĭ**, nasce din pólele V. ale déluluĭ Erkesek, se îndréptă către S.V. sub numele de *valea Stupineĭ;* are 9 km. lungime. Ramificațiile S.V. ale déluluĭ Erkesek o țĕrmuresc de o parte și de alta. E tăiată la gură de drumul Boazgik-Topal și maĭ la N. de drumul Băltăgescĭ-Tikileștĭ; iar o ramură ce se desface chiar din acest drum, o apucă pe fundul văiĭ, pentru a merge la Topal. Malurile văiĭ sunt puțin înalte și acoperite în cea maĭ mare parte cu verdeață și fânețe.

XXII. **Valea Olaculuĭ**, paralelă și la 1½ km. spre N. de precedenta. Intre gurile lor există ruinele satuluĭ Kalachioĭ. Ea nasce din pólele S.E. ale déluluĭ Olacul, merge paralel cu acest dél, are 6 km. lungime și e tăiată de drumurile Boazgik-Topal (la gură), Băltăgeștĭ-Topal și Băltăgeștĭ-Tikileștĭ.

XXIII. **Siliștea**, este un șes întins coprins între Dunăre la V., valea Alvănești la N., délul Olaculuĭ la E. și valea Olaculuĭ la S., aparține comuniĭ Topalu. Fiind acoperit cu pietriș, nu produce nimic. E tăiat de drumul de la Boazgik la Topal.

XXIV. **Valea Alvănescĭ**, se desface din pólele N.E. ale déluluĭ Olacu și după un drum de 5 km., cu direcția N.E. la S.V., se deschide la Dunăre, lângă și la S. de Topal.

E tăiată la gură de drumul Boazgik-Topal.

XXV. **Valea Tataruluĭ**, se deschide în comuna Topal, are 5 km. lungime; direcția N.E. la S.V.; e tăiată pe la gură de drumul Topal-Ghizdăreștĭ și parcursă în tot lungul eĭ de drumul, care plécă din Topal și dă în șoseaua județiană Hârșova-Constanța, pe care o taie, mergĕnd către N.E. la Erkesek și Capugi.

XXVI. **Valea Cekirgea**, ia nascere din pólele S. ale déluluĭ Cadi-Câșla, sub numele de valea *Muslu-Bei*, se îndréptă de la N.E. către S.V. prin cătunele Muslu și Muslu-Bei, iar de la Tikileștĭ, începe a se numi *valea Cekirgea*. Lungimea eĭ este de 13½ km. și e țĕrmurită de délurile Muslu-Bei și Șiriu, délul Erkesek și ramificațiile déluluĭ Olacu la E.; ramificațiile S. ale déluluĭ Cadi-Câșla și Movila Cekirgea la V.

E tăiată la gură de drumul Topal-Ghizdăreștĭ și urmată de drumul de la Tikileștĭ la Muslu-Beĭ, Muslu și Saraĭ. E tăiată de maĭ multe drumurĭ, între care la S. de Muslu-Bei, trece șoseaua județiană Hârșova-Constanța.

Pe acéstă vale curge un mic pârîŭ, care sécă în timpul căldurilor marĭ.

Primesce pe drépta:

1. *Valea Dolașma-Culac*, care nasce din vîrful Treĭ-Movile, se îndréptă către S., mergĕnd paralel cu Dunărea în sens invers însă, se deschide după un drum de 5 km. la cătunul Tikileștĭ. Movila Cekirgeaua se află între acéstă vale și Dunăre. E urmată în partea Sudică de drumul Tikilești-Ghizdăreștĭ.

Pe stînga:

2. *Valea Bataclî-dere*, ce nasce la V. satuluĭ Capugi, se îndréptă de la E. la V. pe o lungime de 5 km. și se deschide între Tikileștĭ și Muslu-Beĭ. La gura sa se află încrucișarea maĭ multor drumurĭ, care unesc comunele învecinate.

3. *Valea Tikileștĭ*, ia nascere din pólele N.V. ale déluluĭ Erkesek-Bair, la movila Erkesek, se îndréptă de la S.E. către N.V. și după o lungime de 5 km., se deschide la satul Tikileștĭ.

4. *Piriorul Cekirgeliĭ*, e o mică vale de 1½ km. lungime, pe care Movila Drăgaica o

desparte de Dunăre, are direcţia de la S. la N. şi se deschide în valea principală, aprópe de gura acesteia.

g) Dunărea între Ghizdărescĭ şi Hârşova.

α) *Descriere.* De la Ghizdărescĭ la Hârşova, Dunărea îşĭ continuă arcul de cerc început la Raşova, şi pe o lungime de 8 km., are direcţia S.E.-N.V.

β) Singurul ostrov de însemnat pe acéstă porţiune este:

29. *Ostrovul* lângă şi la vale de comuna Ghizdărescĭ, are o suprafaţă de 70 hectare, acoperită numaĭ cu stufişurĭ de sălciĭ; este nelocuit. Braţul navigabil al fluviuluĭ trece pe la V. insuleĭ, care este despărţită de ţărmul drept pe o lungime de 2 km. de o mică gârlă.

γ) *Văĭ:*

XXVII. **Valea Caimaclĭ-dere**, este singură de notat. Se desface din vîrful *Treĭ-Movile,* îndreptându-se către V., trece pe la N. satuluĭ Ghizdărescĭ şi după un drum de 3 km. se deschide în faţa ostrovuluĭ Ghizdărescĭ. Este tăiată la gură de drumul Ghizdărescĭ-Hârşova, iar pe la E. săŭ trece drumul Hârşova-Muslu-Beĭ.

h) Dunărea între Hârşova şi Movila-Popiĭ.

α) *Descriere.* La Hârşova fluviul îşĭ termină arcul de cerc lung de 63 km. început la Raşova. Aceste două puncte (Raşova şi Hârşova) sunt aşedate aprópe pe aceiaşĭ longitudine (25°,36'). Latitudinea Raşoveĭ este de 44°,15', iar acea a Hârşoveĭ de 44°,41'. Arcul acesta de cerc ce'l descrie fluviul are convexitatea întórsă către răsărit.

De la Hârşova, Dunărea începe a descrie un al doilea arc de cerc, maĭ strâns şi în sens invers precedentuluĭ, avênd deci convexitatea întórsă către apus. Lungimea cordeĭ acestuĭ al doilea arc între Hârşova şi Pădurea-Ruginósă este de 10 km., lungimea totală de la Hârşova la comuna Gârlicĭ este de 30 km. Iar de la Gârliciŭ până la Movila-Popiĭ 15 km.

Braţul Borcea, pe care l'am vădut despărţindu-se din Dunăre la Punctul Terminus al frontiereĭ, vine a se uni cu fluviul la 4 km. maĭ jos de Hârşova.

β) *Ostróvele* între Hârşova şi Gârliciŭ sunt:

30. *Ostrovul Kiciu* la 1½ km. în jos de Hârşova; nu este de cât o prelungire a ostrovuluĭ Gâsca-Mare, aşedat la vale de dênsul, de care se desparte prin gârla Zatonul Hasan-Bey (lungă 1½ km.), când apele sunt marĭ. Ostrovul aparţine comuneĭ Hârşova, are o formă trapezoidală neregulată cu 2 km. lungime, 1½ km. lăţime, iar suprafaţa de 200 hect. neproductive, fiind acoperite cu pădurĭ întinse de sălciĭ. Braţul navigabil adânc de 12^{m} trece printre insulă şi Hârşova, iar cel care o desparte de ţărmul stâng (jud. Ialomiţa) de şi maĭ lat, dar impropriŭ navigaţiuniĭ.

31. *Ostrovul Gâsca-Mare,* aparţine judeţuluĭ Ialomiţa, este acoperit ca şi precedentul de sălciĭ şi are o suprafaţă de 450 hect. Braţul navigabil lasă insula la V.

32. Lângă punctul numit Conacul-luĭ-Manole, la deschiderea gârliĭ Privalul Buazuluĭ-Tair, se găsesce *mica insulă Puiul-Gâsciĭ,* are o lungime de 1 km. şi lărg. 100^{m}, suprafaţa 15 hect., este neproductivă, acoperită cu pietriş şi nisip; când apele scad, ea se unesce cu malul drept, fiind fórte apropiată de el.

In jos (la 2 km.) de punctul numit Cetatea saŭ Vadul-Oiĭ, care e aşedat în extremitatea V. a cotuluĭ ce Dunărea descrie aci, fluviul trimete către N.V. braţul *Cremenea,* iar la alţiĭ 2 km. maĭ jos de acest braţ, se îndréptă către N. *braţul Valţuiu.* Intre braţul Cremenea şi cursul principal al Dunăreĭ vechĭ e coprinsă o regiune mlăştinósă, acoperită de gârle şi lacurĭ numită *Balta;* ea cade pe teritoriul judeţuluĭ Ialomiţa.

Punctul Vadul-Oiĭ, unde fluviul îşĭ adună apele diferitelor braţe în propia sa matcă,

capătă o mare însemnătate militară, fiind cel maĭ înlesnicios treceriĭ de pe un mal pe cel-l'alt al fiuviuluĭ [1]).

Maĭ presintă împortanță și sub raportul geologic: «Dunărea la Piua-Petriĭ, zice D-l Gr. G. Stefănescu, [2]) numaĭ de 30 anĭ, de la 1854—56, când s'a făcut planul topografic al țeriĭ și până în 1886, când am studiat acéstă regiune, a mâncat din malul stâng peste 700^{m}; căcĭ la facerea hărțiĭ în 1856, Ialomița curgea paralel cu Dunărea până la gura Ialomițeĭ, unde se vărsa, pe când astă-zĭ ea este unită cu Dunărea, și Piua-Petriĭ forméză un port, unde vapórele companieĭ dunărene își aŭ stațiunea lor». La 6 km. la vale de Vadul-Oiĭ, pe cursul principal numit *Dunărea-veche,* se află pădurea *Ruginósa* pe malul drept; are o lungime de 6 km., și o suprafață de 140 hect., acoperită cu sălciĭ și plopĭ micĭ, amestecațĭ cu richită.

Iar maĭ la vale, tot terenul coprins în cotul de forma uneĭ potcóve, ce fluviul descrie către N., este acoperit cu pădurea de sălciĭ numită *Cluciu.*

Privalul Băroiu este o gârlă ce se desface din Dunăre la 1½ km. la vale de Hârșova (mahalaua Varoș), curge la pólele déluluĭ acoperit cu viĭ din fața punctelor Ceanac-cale și Tabia-Kiopru, se îndréptă de la S.V. către N.E., pe lângă satul Grópa-Ciobanuluĭ, până la balta numită Cioroiu și Hazarlîc, mergênd paralel cu Dunărea-veche, de unde se îndréptă către N. pe lângă comunele Gârliciŭ și Dăenĭ, pentru a se uni la 5 km. spre N. de acéstă din urmă comună cu Dunărea-veche, în fața punctuluĭ Movila-Popiĭ. Lungimea Băroiuluĭ este de 35 km., lărgimea medie coprinsă între 10—20^{m}, iar adâncimea 1 -6^{m}.

Terenul coprins între Dunărea-veche și Băroiu în suprafață de 16300 hect., este mlăștinos, acoperit cu gârle și lacurĭ; când apele sunt micĭ comunicația pe malul drept al fluviuluĭ se póte face pe un drum care plecând din Hârșova, duce pe la Conacu luĭ Manole și Cetatea-Oiĭ, urméză țérmul pe lângă pădurea Ruginósa, până dreptul cotuluĭ de la pădurea Cluciu.

Privalul Tair-Buaz, este o mică gârlă, ce se desface din Dunăre la Conacul luĭ Manole, se îndréptă către E. cu direcțiune N.V.V.-S.E.E. și după un curs de 2½ km. primesce apele *bălțiĭ Puturósa,* formată din micĭ lacurĭ lunguiețe, ce se unesc între ele pe o suprafață de 40 hect. Acéstă baltă scade în timpul seceteĭ.

De la balta Puturósa către E. Tair-Buaz începe a se numi *Privalul-Rotunduluĭ,* pentru că servesce de scurgere laculuĭ Rotundul.

Lungimea ambelor Privalurĭ este de 6¼ km., apa este puțin adâncă și alimentată de peștele ce vine din Dunăre.

Lacul Rotundu alimentat de apele ce vin din Dunăre prin cele două privalurĭ descrise maĭ sus, are o suprafață de 100 hect., e înconjurat numaĭ cu stuf, produce puțin pește al căruĭ venit aparține statuluĭ. Lângă și la V. de acesta se află:

Lacul Slateia ce are o suprafață de 80 hect., e înconjurat cu stuf, produce puțin pește.

Balta Grópa-Ciobanuluĭ, așeḑată pe țérmul drept al Băroiuluĭ în fața satuluĭ Grópa-Ciobanuluĭ, are o suprafață de 150 hect. și se prelungesce către N.V. prin mica *baltă Gârluța.*

Produce pește, care servesce pentru consumația locală.

Lacul Belciugata, așeḑat la S. pădiriĭ Ruginósa, are o formă curiósă ce sémănă a .unuĭ ciocan și unit prin códa sa cu o nicovală, suprafața luĭ este de 25 hect. și produce puțin pește.

Lacul Ciungile, cu prelungirea sa de S.E. *Cernica,* este așeḑat la N. de lacul Grópa-Ciobanuluĭ, are o suprafață de 100 hect. și produce pește de calitate mediocră.

Gârla Veriga unesce Dunărea-veche cu privalul Băroiuluĭ, se desface din fluviŭ la *ostrovul Tofanarĭ* (supr. 10 hect.), se îndréptă către N.E. și se unesce cu Băroiu în dreptul punctuluĭ Movila-Popiĭ, după un curs de 6 km. Intre ea și Dunăre este o insulă acoperită cu sălciĭ.

---

[1]) A se vedea la partea istorică și geografia militara.
[2]) Curs de geologie. Bucurescĭ, 1890 pag. 70—71.

In lungul ţĕrmuluĭ drept al Privaluluĭ Băroiu, merge drumul Hârşova, Grópa-Ciobanuluĭ, Eschi-Saraĭ, Gârlicĭ, Dăcnĭ, Ostrov.

γ) *Lacurile, rîurile şi văile* ce se deschid în Privalul Băroiu, sunt:

XXVIII. **Lacul Hazarlîk-Ghiol**, cu prelungirea sa N., *balta Cioroiu*, este alimentat printr'o gârlă de apele Privaluluĭ Băroiu, are o suprafaţă de 140 hect., şi o adâncime de 7^m, aparţine comuniĭ Grópa-Ciobanuluĭ, produce peşte bun, care se consumă în localitate. Lacul este coprins între privalul Băroiu la N., délurile: Caraula la V., Cadi-Câsla la S. şi Hazarlîc la E., pe la marginea de S. a laculuĭ trece şoseaua Hârşova-Eschi-Saraĭ.

Văile şi rîurile carĭ se deschid în acest lac sunt, la S.:

1. *Valea Bentuluĭ* formată din împreunarea văilor *a) Câsla* (la V.) şi *b) Bălăceanul* (la S.) Prima ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Cadi-Câsla, se îndréptă de la E. la V. pe la satul Cadi-Câsla şi după un mers de 3½ km., se unesce cu valea Bălăceanuluĭ. Ea este urmată de drumul Hârşova la Cadi-Câsla şi Eni-Saraĭ.

Valea Bălăceanuluĭ se desface puţin maĭ la E. de délul Treĭ-Movile, se îndréptă către N. cu direcţie S.E.-N.V. şi după un drum de 2½ km., se unesce cu valea Câsleĭ pentru a forma valea Bentuluĭ; pe cósta S.V. acesteĭ văĭ merge şoseaua judeţiană Hârşova-Constanţa.

Valea Bentuluĭ are o direcţie de la S. la N. printre délurile Caraula la V. şi Cadi-Câsla la E. şi după un drum de 5 km., se deschide în códa S. a laculuĭ Hazarlîc, ea este tăiată de drumul care merge de la Hârşova, pe la Cadi-Câsla la Casâmcea.

La S.V :

2. *Valea Dovleceluluĭ*, se desface din pólele E. ale déluluĭ Eschi-Saraĭ, se îndréptă către V. şi după un drum de 2½ km., printre délurile Hazarlîc şi Eschi-Saraĭ la N.E., Cadi-Câsla la S.V., se deschide în lacul Hazarlîc. Este tăiată de şoseaua judeţiană Hârşova-Eschi-Saraĭ.

La N.V.:

3. *Pârîul Eni-Saraĭ*, care pórtă diferite numirĭ, împrumutate de la satele pe lângă care trece.

Isvorăsce din pólele păduróse S.E. ale déluluĭ Ghiolgik-Bair, sub numele de *Topolog-Culac*, curge către S. printre délurile Ghiolgik-Bair la V. şi Sultan-Bair la E., până la comuna Topolog, de unde începe a se numi *Topolog-Dere*, se îndréptă de la N.E. către S.V. până la comuna Calfa, printre délurile Kerchenes-Bair, Ceemşicu-Bair la V., Pereclic, Cara-Mişa-Tepe, Meşelik-Bair la E.

De la Calfa începe a se numi *Kior-Derea*, nume ce 'l păstréză până la satul Rahman; are o direcţie de la N.E.-S.V., printre délurile Hagi-Kapar-Tepe la V., Sulugeak-Bair şi Coru-Bair la E.

De la Rahman în jos începe a se numi *Pârîul-Haidar*, până la satul Carapelit.

Direcţia o păstréză de la N.E. către S.V., printre délurile Elmelichi şi Carapelit-Bair la V., Coru-Bair, Mahometcea-Bair şi délul Dulgherul la E.; de la Carapelit, pârîul se îndréptă către V. pe la satele Balgiu şi Eni-Saraĭ, *purtând numirile satelor pe lângă care trece;* curge printre délul Balgiuluĭ şi şesul Porumbiştea la N., délul Capugiuluĭ la S.

Şesul Porumbiştea se întinde pe teritoriul comunelor Eni-Saraĭ şi Gârlicĭ, fiind închis de délul Carapelit-Bair la E. Câşla-la-Târcâ la N., valea cu Mărăcinĭ şi délul Cilibiuluĭ la V., Valea Mezarlîc, şi délul Balgiuluĭ la S. Acest şes cu o suprafaţă de peste 700 hect., este cu totul arid şi nu produce nimic, afară de mărăcinĭ care 'l acoper în întregime, alternând cu nisip şi pietriş, este tăiat în cruce de drumurile Gârlicĭ-Carapelit şi Eni-Saraĭ-Rahman.

De la Eni-Saraĭ la vale, pârîul curge printr'o vale mlăştinósă de la S.E. către N.V. şi se pierde prin papură şi rogoz, numaĭ o mică gârlă servesce de scurgere acesteĭ văĭ mlăştinóse în códa de N.E a laculuĭ Hazarlîc. Peste acéstă gârlă trece şoseaua judeţiană de la Hârşova la Saraĭ, Topolog, etc.

Lungimea pârîuluĭ Saraĭ ast-fel descrisă, este de 38 km. Valea ce deschide este strâmtă până la satul Haidar, de unde începe a se lărgi necontenit până la Eni-Saraĭ, unde se transformă în mlaştină pe o lungime de 5 km.

De la Eni-Saraĭ, valea este urmată de drumul care venind de la Hârşova, trece prin satele Balgiu, Carapelit, Haidar, Rahman, Calfa Topolog; la N. de care se unesce prin drumurĭ laterale cu drumul din valea Aiormanuluĭ.

Şoseaua judeţiană Hârşova-Topolog merge ma' întâiŭ pe valea Saraĭ, până la satul Saraĭ şi apoĭ urcă pe culmea délurilor Carapelit şi Ramazan, pentru a duce pe la Topolog, Ciucurova, în valea Slaveĭ.

Valea deschisă de acest pârîŭ capătă prin acésta o fórte mare importanţă militară.

Pârîul Saraĭ primesce pe stânga (de la E.):

a) Cesme-Culac, o mică vale ce nasce de la Păpuşa-Tepe, are o direcţie E.V. şi o lungime de 2 km., se deschide la satul Topologul-Tătar, este tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ plecând din Topolog trec peste culmea pădurósă a déluluĭ Sultan-Bair şi daŭ în valea rîuluĭ Slava-ruséscă.

b) Dalachessen-Başa-Culac, nasce de la punctul Doeranĭ, se îndréptă către V. şi după o lungime de 4 km., acoperită pe ţĕrmul drept cu pădure, se deschide la Topologul-român; aprópe de deschidere este tăiată de drumul de la Topolog la Doeranĭ.

c) Hagi-Omer-Derea, ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Periclic în judeţul Tulcea, are o direcţie generală de la E. la V. Trece prin satul Hagi-Omer (în judeţul Tulcea, unde primesce o mică vale de 1½ km. lungime ce vine de la S. din pădurea Tauşan-Orman) şi prin Doeranĭ (jud. Constanţa), curge printre délurile Cara-Mesea-Tepe, Bataclàbaşa la N., Meselic-Bair la S. şi se deschide la 1½ km. spre N.E. de Calfa în Topolog-Derea.

Acéstă vale, prin care curge un pârîŭ, de şi strâmtă, este urmată de drumul Calfa, Hagi-Omer la Baş-Punar în valea rîuluĭ Slava-rusécă, unind ast-fel basinul Dunăriĭ cu acel al Măriĭ-Negre. Lungimea acesteĭ văĭ este de 7 km.

d) Mica vale Ciuciugea-Culac, este despărţită de Hagi-Omer-Derea prin Meselik-Bair, are o direcţie S.E.-N.V. şi o lungime de 2 km., se deschide în acelaş punct cu valea Hagi-Omer-Dere.

e) Sulugeak-Dere, ia nascere din délul Coru-Bair la punctul Siliştea, are o direcţie generală de la E. la V., curge printre délurile Sulugeak-Bair la N. şi Coru-Bair la S., are o lungime de 7 km. şi se deschide în Kior-Derea la ruinele satuluĭ Ramazan-Kioi. Valea este tăiată de drumurile ce merg de la Calfa la Mahometcea şi Casâmcea.

f) Copadin-Derea, ia nascere din pólele N.V. ale déluluĭ Turbencea-Bair, se îndréptă de la N.E. către S.V., pe la pólele déluluĭ Mahometcea-Bair, ce o desparte de pârîul Mahometcea, are o lungime de 4 km., se deschide la un km. spre S. de satul Haidar şi e urmată de drumul Haidar la Casâmcea.

g) Pârîul-Mahometcea, ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ Turbencea-Bair, curge prin satul Curudgea, de unde se îndréptă de la E. la V., curge pe la satul Mahometcea la 1½ km. spre V. de care, se varsă pârîul Haidar; lungimea cursuluĭ este de 7 km., primesce pe stânga la Mahometcea un mic pârîŭ ce vine de la S. Délurile încunjurătóre sunt: Turbencea-Bair, Mahometcea-Bair la N., Dulgherul la E. şi S.

Drumurile, carĭ unesc satele Mahometcea şi Curudgea cu cele înconjurătóre, nu urméză riguros acéstă vale.

h) Pârîul Dulgheru, ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Dulgheru, se îndréptă către S.V. până la satul Dulgheru, avênd un curs paralel cu valea Cartalul (din basinul Mariĭ-Negre), de care e despărţit prin culmea délurilor Dulgheru şi Cartalu; de la satul Dulgheru, pârîul se îndréptă de la S.E. către N.V. şi se varsă în pârîul Haidar, la 1 km. spre N. de Carapelit. Lungimea întregiĭ văĭ este de 6 km., iar acea a pârîuluĭ numaĭ de 3 km. Drumul Carapelit-Dulgheru-Casâmcea merge aprópe pe acéstă vale.

i) Valea Cismeleĭ, opusă văiĭ Muslubeĭ, ia nascere din délul Cadi-Câsla, merge de la S.E. către N.V., printre movilele Panair la E. şi Ploştila la V. şi se deschide în mlaştinele de la Eni-Saraĭ la 1 km. spre V. de sat. Lungimea eĭ este de 2½ km., este largă şi urmată de drumurile de la Eni-Saraĭ la Cadi-Câsla şi Muslu. Pe la deschidere trece drumul Hârşova-Calfa-Babadag.

j) Culac-Sanâr, este o mică vale (lungă de aprópe 2 km.), se îndréptă de la S. la N.

printre délurile Cadi-Câsla la E. şi Eschi-Saraĭ la V., este tăiată de şoseaua județiană Hârşova-Eni-Saraĭ.

Pe drépta:

k) Valea Mezarlâc, vine din şesul Porumbiştea, are direcție N.S., printre délurile Balgiŭ la E. şi Eni-Saraĭ la V., se deschide la 1 km. spre N.E. de Eni-Saraĭ. Are o lungime de 3½ km., este urmată de drumul Eni-Saraĭ la Făgăraşul-Noŭ.

l) Valea Lungă, nasce din pólele S. ale déluluĭ Cilibiuluĭ, se îndréptă de la N.E. către S.V., printre délurile Eni-Saraĭ la E. şi Viilor la V. şi după un mers de 2 km. se deschide în mlaştinele Saraĭ, în fața văiĭ Culac-Sanâr. Pe la N. săŭ trece drumul Eni-Saraĭ la Gârliciĭ.

XXIX. **Valea deschisă de pârîul Eschi-Saraĭ,** este lungă de 15 km. şi pórtă diferite numirĭ. Ea este urmată de pârîul cu acelaş nume, ce n'are de cât jumătate din lungimea văiĭ şi se varsă în privalul Băroiuluĭ la 2 km. spre V. de Eni-Saraĭ.

Valea ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Cara-Tepe, sub numele de *valea Nămolescĭ,* maĭ către S.V. se numesce *Valea Stânra-Sécă,* apoĭ *Valea Petrişuluĭ* şi în fine *Valea Viilor.*

Direcția generală a acesteĭ văĭ este de la N.E. către S.V. printre délurile Stanciu, Nămolescĭ şi Gârliciŭ la V., Cara-Tepe, La Târcă, Cilibiuluĭ, Viilor la E. şi S.E.; este urmată în partea superioară de drumul Eni-Sarai la Dăenĭ; este tăiată la gură de drumul ce urméză Băroiu, apoĭ de diferite drumurĭ ce unesc Gârlicĭ şi Dăenĭ (la V.) cu satele de pe valea Eschi-Saraĭ.

Primesce în stânga:

1. *Valea cu mărăcinĭ,* care începe la punctul numit Câsla luĭ Târcă, îndreptându-se către V., merge printre délul la Târcă (la N.), şesul Porumbiştea şi délul Cilibiuluĭ (la S.) şi după un drum de 3 km. se deschide în valea Pietrişuluĭ, puțin la N. de Movila Cinstituluĭ; este urmată de drumul Grópa-Ciobanuluĭ-Haidar şi tăiată de drumul Gârlicĭ-Balgiŭ.

XXX. **Valea Berteşti,** plécă din partea E. a déluluĭ Stanciu, se îndréptă către V. printre délurile Viilor la N. şi Gârliciuluĭ la S. şi după un drum de aprópe 3 km. se deschide în privalul Băroiul la 1½ km. spre N. de comuna Gârlicĭ. Malurile sale sunt în general jóse. Este tăiată pe la gură de drumul Gârlicĭ-Dăenĭ.

XXXI. **Valea deschisă de pârîul Viilor,** este formată din împreunarea a două văĭ: 1. *Mezetuluĭ* la N.E. şi 2. *Stânceĭ* la E., între care se află movila Araclar, ambele unite formézä valea numită *Topârsciŭ* şi în fine *Valea Viilor,* se deschide în privalul Băroiuluĭ la 2 km. spre S. de comuna Dăenĭ.

De şi valea ast-fel descrisă este destul de lungă (12 km.), pârîul n'o urméză de cât pe o lungime de 9 km., până la întrunirea celor 2 văĭ secundare de care s'a vorbit. Direcția generală a acesteĭ văĭ este de la NE.. către S.V. şi este coprinsă între délurile Cairac, Mezetuluĭ la N.V., Movila Căpitanuluĭ numită şi Araclar la N.E., délul Stanciu o desparte de valea Nămolescĭ, iar délul Viilor, de valea Bertescĭ. Este tăiată la gură de drumul Gârlicĭ-Dăenĭ şi în diferite puncte de drumurile, carĭ légă comuna Dăenĭ cu satele de pe valea Eschi-Saraĭ.

XXXII. **Valea viilor de la Pânga,** ia nascere din délul Cairac, se îndréptă de la E. la V. Délul Mezetuluĭ o desparte la S. de valea pârîuluĭ Viilor, iar Délul Moşuluĭ, de valea Moşuluĭ la N. Are o lungime de 4 km., urmată de un pârîŭ lung de 3 km. numaĭ, şi este tăiată la gură de drumul Dăenĭ-Ostrov.

XXXIII. **Valea Moşuluĭ,** are o lungime de 2 km., direcția E.V.; délul Moşuluĭ la S. o desparte de valea Viilor de la Pânga; iar délul Rosti, la N., de valea Rosti. Pe la gura sa trece drumul Dăienĭ-Ostrov.

i) Dunărea între Movila-Popiĭ şi Movila-Cazacilor

α) Descriere. De la Dăenĭ până la movila Popiĭ, punctul unde privalul Băroiu se unesce cu fluviul, Dunărea are un curs de la S. la N. de 5 km.

De la Movila-Popiĭ în jos, Dunărea îşĭ urméză cursul sĕŭ către N. pe o lungime de

9½ km., până la Movila-Cazacilor, ţărmurită pe teritoriul dobrogian de o regiune mlăştinósă în suprafaţă de aprópe 1000 hectare. Acéstă regiune aparţinênd judeţelor Constanţa şi Tulcea (limita judeţelor trecênd pe la 4 km. spre N. de comuna Ostrov), este acoperită cu stuf şi păduri de sălciĭ, brăzdată de diferite gârle. Drumul Dăenĭ-Ostrov-Satu-Noŭ, urméză valea Dunăriĭ pe sub cóstă.

γ) *Văile şi pârîurile* carĭ se deschid pe acéstă porţiune sunt:

XXXIV. **Valea deschisă de pârîul Rosti.**

Pârîul Rosti ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Ghiolgic-bair, lângă comuna Urumbeĭ, sub numele de *Valea Urumbeilar,* are o direcţie N.E.-S.V., până la satul Făgăraşu-Noŭ unde se numesce *Pinga-dere.* Aci, după ce descrie un arc de cerc către S., se îndréptă spre N.V. cu numirea *Aigâr-Ahmet-dere,* merge ast-fel până la satul Aigâr-Ahmet, de unde începe a se numi *Dereaua Rosti,* se îndréptă către V. trecênd pe la S. Cifliculuĭ Taş-burun şi pe la S. ruinelor Taş-burun, pe la pólele N. ale déluluĭ Rosti, şi după un curs de 25 km. se varsă în mlaştina de la S. şi lângă comuna Ostrov. Malurile sale sunt râpóse şi fórte înalte din causa terenuluĭ móle, ros necontenit de pârîŭ. La comuna Urumbeĭ curge printr'o regiune pădurósă. La deschidere se află drumul Dăenĭ-Ostrov, şi în diferite puncte este tăiată de drumurile, carĭ pun în legătură satele Aigâr-Ahmet, Făgăraşu-Noŭ şi Urumbeĭ, cu cele aşeḑate la N. şi S. văiĭ.

Pe la Făgăraşu-Noŭ trece drumul, care venind la Eni-Saraĭ, merge la Urumbeĭ şi de aci trecênd culmea déluluĭ Ghiolgik-bair, se unesce în pădure cu drumul ce vine de la Topolog, pentru a duce la comuna Atmagea (judeţul Tulcea) pe valea rîuluĭ Slava (basinul M.-Negre). Pârîul Rosti primesce pe drépta: 1. *Pârîul Coium-Punar,* care ia nascere din pólele S. ale culmeĭ Ghiun-Ghiurmes (judeţul Tulcea), se îndréptă către S. cu direcţia generală N.E.-S.V., curge pe la pólele déluluĭ Baba-bair (la V.) şi Camber-Tepesi (la E.), trece pe la E. de satul Koium-Punar, intră în judeţul Constanţa şi după un curs de 5 km. se varsă la 1 km. spre E. de satul Aigâr-Ahmet. Malurile sale sunt râpóse, valea sa estė urmată de drumul Aigâr-Ahmet-Coium-Punar la Aiorman; primesce pe drépta *a) valea Ingi-dere,* care se desface din pólele S. ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmes, se îndréptă către S. cu direcţia N.S., merge pe la pólele déluluĭ Baba-bair la E. şi după 5 km. prin pădurĭ, se deschide la limita judeţelor Constanţa şi Tulcea.

Pe stânga:

b) Pârîul Canâ-Mesea, care ia nascere din pólele S. ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmes, se îndréptă către S. cu direcţia N.E.-S.V., curge pe la pólele E. ale déluluĭ Camber-Tepesi, şi după un curs de 4 km. prin pădure şi printr'o vale frumósă, se varsă în pârîul Coium-Punar; valea sa este urmată de drumul comunal Aigâr-Ahmet-Cârjelarĭ (Tulcea).

XXXV. **Mica vale a Ulmilor,** are direcţia E.V. şi o lungime de 2 km., se deschide la 2½ km. spre N. de comuna Ostrov.

Paralel cu ea:

XXXVI. **Valea Hogiĭ,** ia nascere în judeţul Tulcea, din pólele V. ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmes-Bair, sub numele de *Ghiun-Ghiurmes-dere,* se îndréptă prin pădurĭ de la N.E.-S.V., iar de la hotarul judeţuluĭ Constanţa începe a se numi *valea Hogiĭ,* se lărgesce şi se deschide lângă şi la N. de movila Porculuĭ.

Lungimea eĭ este de 7 km., este tăiată la gură de drumul Ostrov-Satu-Noŭ şi la E. de diferite alte drumurĭ, carĭ plécă din Picineaga şi duc la Coium-Punar şi Aigâr-Ahmet.

j) Dunărea între Movila-Cazacilor şi Ghecet.

α). *Descriere.* De la Movila Cazacilor, Dunărea curge către N., până la *Insula luĭ Moş Dobre* (suprafaţă 58 hect.), de unde se îndréptă către E., până la pólele déluluĭ Iacob şi după ce face un cot către N., se îndóie în dreptul comuniĭ Turcóia, către V. şi ajunsă la Igliţa, ocupată în vechime de cetatea romană Troesmis, în faţa miceĭ *insule Blasova,* se îndréptă din noŭ către V., până la *Ostrovul Carcaliu,* apoĭ către N. până la Măcin şi în

fine către V. până la punctul Ghecet, unde se unesce cu *braţul Valţuiu,* ce s'a despărţit din fluviŭ maĭ jos de Hârşova şi care trece prin faţa Brăileĭ.

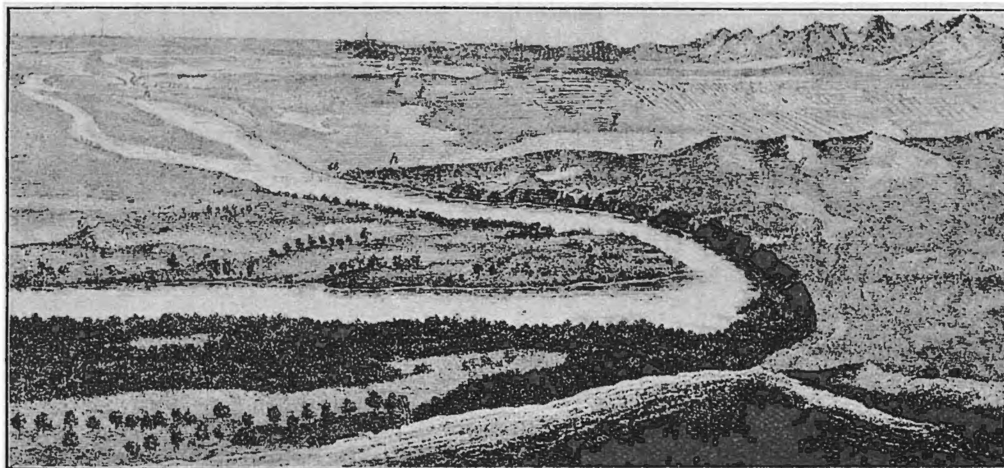

Fig. 29. — Troesmis. Vedere generală. (După K. F. Peters).

Lungimea totala a braţuluĭ numit Dunărea-veche, din punctul unde se bifurcă (pichetul Durac), până la Ghecet, este de 98 km.

Délul numit movila Cazacilor, ale căreĭ póle strâng patul Dunăriĭ, desparte regiunea mlăştinósă de la N. de Ostrov (pe care am descris-o maĭ sus), de regiunea mlăştinósă de la N. de Picineaga.

Puţin maĭ sus de satul Picineaga se desparte din Dunărebraţul numit *veriga de lângă Dunăre,* care se îndréptă către N., cu direcţia generală S.V.-N.E., trece pe la V. de comuna Picineaga, se desface în două braţe, din care cel de la E. este tot-deauna sec şi carĭ apoĭ se unesc aprópe de vărsare, maĭ sus de Picineaga, după un curs de 3 km; gârla închide între braţele eĭ şi Dunăre *2 insule* (suprafaţă 200 hect.) acoperite cu pădurĭ de sălciĭ.

La N. comuniĭ Picineaga începe o regiune mlăştinósă, care se întinde către N. până la pólele movileĭ luĭ Iacob.

Are o suprafaţă de 1500 hect. şi este acoperită cu sălciĭ şi trestie, brăzdată de gârle şi sămănată cu lacurĭ:

a) Gârla-Noroiósă, se desface din Dunăre la 2 km. maĭ sus de *Ostrovul luĭ Moş Dobre,* se îndréptă către N. cu direcţia S.V.-N.E; şi după un curs de 4½ km., se deschide iarăşĭ în Dunăre la 1 km maĭ sus de comuna Turcoaia. El închide între el şi Dunăre *o insulă de 300 hectare suprafaţă,* acoperită cu pădurĭ pe jumĕtate exploatate

b) Redeluia, gârlă ce se desface din *Bălanul* la 1 km. maĭ jos de gura acesteia, se îndréptă către N. cu direcţia S.N., după un curs de 2½ km., se varsă în gârla Noroiósă, închiḑînd între ele şi Dunăre *o insulă nisipósă* de 100 hect.

c) Bălanu, gârlă, se desface din Dunăre la N. de Picineaga, ia maĭ întâĭ direcţia către E. şi apoĭ făcĕnd un arc de cerc, merge de alimentéză, după un curs de 6 km. *Ezerul Turcoaia.* Ea comunică cu gârla Noroiósă prin Redeluia şi o altă scurgere se pierde în stuful, care o înconjóră de tóte părţile.

Printr'însa vin din Dunăre peştĭ în lacul Turcoaia.

d) Lacul Turcoaia are o suprafaţă de 140 hect., este înconjurat la V. cu stuf, comunică cu Dunărea prin gârla Bălanu, iar către N. se prelungeşte în formă de gârlă, pe o lungime de 6 km. şi se varsă în co'ul ce Dunărea face la N. de Turcoaia. Produce peşte mult şi bun, care dă un însemnat venit Statuluĭ.

e) Intre Igliţa şi Carcaliu se întinde *balta Igliţa,* are o suprafaţă de 250 hect.; între lac şi Dunăre sunt mlaştine. Comunică cu Dunărea prin *gârla Carcaliu,* la S. comuniĭ cu acest nume. Balta produce mult peşte, care se consumă în Măcin, Carcaliu şi Turcoaia.

f) La N. se află *balta Carcaliu* cu o suprafaţă de 500 hect., conţine 2 insule acoperite

cu stuf, comunică în partea N. cu Dunărea printr'o gârlă ce duce la Măcin. Produce mult peşte, care dă un bun venit S'atuluĭ.

γ) *Rîurile carĭ se varsă şi văile carĭ se deschid în braţul Dunărea-veche, între Movila Cazacilor şi Măcin, sunt:*

XXXVII. **Valea Aiormanuluĭ**, ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Taşlîc-Bair, sub numele de *Valea Capreĭ,* curge în mare parte prin pădurĭ de la N.E. către S.V., are malurile înalte şi râpóse şi un curs de 3 km., după care începe a se numi *Valea Cârjelari,* se îndréptă de la S.E. către N.V., pe o lungime de 7 km., începênd apoĭ a se numi *Valea Aiormanuluĭ* saŭ *Valea Picineaga,* numire rĕmasă de la poporul Pecenegilor, carĭ aŭ stăpânit aceste locurĭ între aniĭ 950—1050 d. Chr. [1]), se îndréptă de la S.E. către N.V., trece pe lângă satul Aiorman, pe la 2 km. spre S.V. de cătunul Hasanlar, udă comuna Picineaga şi se varsă în Dunăre, puţin maĭ la N. de acésta din urmă.

Valea este urmată de rîul cu acelaş nume, al căruĭ curs este de 25 km., este repede, aprópe de isvorul sĕŭ are $2^{1}/_{2}{}^{m}$ pe secundă, iar către satul Aiorman, cursul este maĭ încet (1^{m} pe secundă).

Valea trece prin pădurĭ, până la satul Aiorman şi de aci până la vărsare prin câmpie întinsă; malurile sunt râpóse.

Basinul săŭ este coprins în partea despre N. şi E. de culmea délurilor Bujor, Priopcea, Piatra-Ascuţită, Megina, Daiaman-Bair, Almalia, David, Amzalăi, Ciubucluc-Bair, Taslîc-Bair şi Topolog; la S. între délurile Ghiolgic-Bair, Canat-Calfa, Ghiun-Ghiurmes şi Movila Cazacilor. Suprafaţa acestuĭ basin este de 220 km. p. şi ocupă comunele: Picineaga, Coium-Punar, Cârjelarĭ, Cerna şi Satul-Noŭ.

Valea este tăiată la 5 km. spre E. de Picineaga, de drumul Ostrov-Satu-Noŭ-Măcin.

Din basinul pârîuluĭ Picineaga se póte face comunicaţia între basinul Dunăriĭ şi al Măriĭ-Negre (rîurile Taiţa şi Slava), avênd drumurĭ carĭ plecând de la Picineaga, Satu-Noŭ şi Cerna, duc peste culmile délurilor carĭ formézǎ linia de despărţire a apelor, între aceste douĕ basine, la satele Hancearca, Balabancea, Orta-Chioĭ, Atmagea şi Ciucurova. Se légă pe de altă parte şi cu basinul Saraiuluĭ, prin drumul ce plécă de la Topolog la Cârjelarĭ.

Pe valea rîuluĭ Picineaga, merge drumul de la Satul-Noŭ la Aiorman, iar de aci unul trece către S., culmea déluluĭ Ghiun-Ghiurmes la Coium-Punar, altul către S.E. pe la Canat-Calfa, trece culmea aceluiaş dél la Urumbeĭ; altul ducênd către Est se unesce cu drumul Topolog-Atmagea, după ce a trecut culmea déluluĭ Taşlîc-Bair; unul duce pe la comuna Cârjelarĭ pe valea pârîuluĭ cu acelaş nume în acelaş drum şi în fine unul pe la satul Hasanlar pe valea Homurlar, pe la Homurlar, trece peste culmea déluluĭ Ciubucluc-Bair la Orta-Chioi.

Rîul Picineaga primesce pe stânga:

1. *Pârîul Canat-Calfa,* care ia nascere din pólele N. ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmes, se îndréptă către N. cu direcţie S.-N.V., cursul luĭ descrie un semi-cerc, trece prin cătunu Canat-Calfa şi după un curs de 3 km. prin pădurile délurilor Canat-Calfa la E. şi Ghiun-Ghiurmes la V., se varsă maĭ la E. de satul Aiorman.

Malurile sunt înalte şi râpóse; pe valea sa merg drumurile Aiorman-Canat-Calfa şi Cârjelarĭ-Canat-Calfa, carĭ se prelungesc pe la Coium-Punar şi Aigâr-Ahmet de o parte şi Urumbeĭ de alta.

Pe drépta:

2. *Valea Homurlar,* însoţită de pârîul cu acelaş nume, ce nasce din pólele V. ale déluluĭ Ciubucluc-Bair, se îndréptă către V., cu direcţia E.V., trece prin satele Homurlar şi Hasanlar, printre délurile Orta-Cairac şi Kiuciuc-Cara la N., Cale-Bair şi Borun-Bair acoperite cu pădurĭ la S. şi după un curs de 6 km. se aruncă la 2 km. spre V. de Hasanlar. Malurile sunt înalte. Pe acéstă vale trece drumul Hasanlar-Homurlar la Orta-Chioĭ. Primesce în stânga:

a) Pârîul Cârjelarĭ, care isvorăsce din pólele N.V. ale déluluĭ Taşlic-Bair, le udă pe

---

[1]) Xenopol. Les Roumains au moyen-âge, p. 148.

o mare întindere, se îndréptă către V. cu direcţia S.E-N.V., trece prin comuna Cârjelarĭ pe la pólele E. ale déluluĭ Borun-Bair şi după un curs de 7 km. se aruncă la satul Hasanlar; malurile îĭ sunt înalte şi râpóse; pe valea luĭ merge drumul Hasanlar-Carjelarĭ-Atmagea (pe rîul Slava).

3. *Pârîul Cerna,* care isvorăsce din pólele S. ale déluluĭ David, dintre vîrfurile Orta-Dere şi Süt-Bair, se îndréptă către S. cu direcţia generală N.E.-S.V., trece prin mijlocul satelor Cerna şi Satu-Noŭ, se îndréptă către V. şi se varsă în rîul Picineaga. Are un curs de 18 km. Valea sa este coprinsă între délurile păduróse Orta-Dere, Amzalăĭ şi Cerna la S.E., Daiaman-Bair, Megina (ambele păduróse), Piatra-Ascuţită, Priopcea, Bujor şi Délul-luĭ-Iacob, la N.V. Malurile sale de la isvor până la Satul-Noŭ sunt râpóse; basinul sĕŭ are o întindere de 200 km. p., este coprins între délurile Piatra-Ascuţită, Priopcea, Caracicula, Gorgova, la V.; Megina, Almalia, Daiaman-Bair la N.; David, Amzalăĭ, Carapcea, la E.; Ciubucluc-Bair, Kiuciuk-Cara, Dijcadael şi Hasanlar, la S. Pe valea sa merge drumul Satul-Noŭ, Cerna, Hancearca, în basinul rîuluĭ Taiţa, după ce a trecut peste culmea déluluĭ David.

Primesce în drépta:

a) Pârîul din valea Megina, ia nascere din pólele V. ale déluluĭ Daiaman, curge către S., apoĭ către S.V. cu direcţia N.E.-S.V., udă pólele S. ale déluluĭ Megina şi după un curs de 4 km. se varsă la satul Cerna, după ce a mers printre délurile Daiaman-Bair şi Saia-Cula la E., Megina şi Piatra-ascuţită la N., Priopcea, Curt-Bair, Para-Bair la V. Pe valea sa merge drumul Cerna-Greci.

Pe stânga:

b) Pârîul Jaila, isvorăsce din pólele V. ale délurilor Ciubucluc-Bair şi Orta-Bair, se îndréptă maĭ întâĭ către N.V. şi apoĭ către V. cu direcţie E.-V., trece pe la N. satuluĭ Jaila, curge pe la pólele N. ale délurilor Orta-Cairac şi Hasanlar şi după un curs de 12 km., se varsă la Satul-Nou. Basinul săŭ coprinde o întindere de 2400 hect., între délurile Hasanlar, Dijkadael-Bair, Kiuciuc-Cara, Ortachioĭ la S., Carapcea şi Ac-Punar la N. Malurile sunt râpóse până la confluenţa cu *Pârîul Domus-culac.* Pe valea luĭ merge drumul Satul-Nou la Jaila, unde se bifurcă, unul merge la Balabancea (spre N.E.), după ce a trecut délul Carapcea şi altul la Ortachioĭ (la S.V.), după ce a trecul délul Ciubucluc-Bair.

Pârîul Jaila primesce în drépta:

a') Ac-Punar-dere, isvorăsce din pólele V. ale déluluĭ Amzalăĭ, se îndréptă către S. cu direcţia N.E.-S.V., trece prin mijlocul satuluĭ Ac-Punar şi după un curs de 4 km. se varsă în faţa pârîuluĭ Domus-culac. Malurile sale sunt jóse, aprópe de vărsare formézâ tufărişĭ de sălciĭ.

Iar pe stânga:

b') Domus-culac pârîŭ şi vale, ce vin din délul Dijkadael-Bair, se îndréptă către N. cu direcţia S.V.-N.E., are malurĭ 'nalte şi o lungime de 2 km., se varsă la 2 km. spre V. de com. Jaila.

XXXVIII. **Valea Ulmuluĭ,** însoţită de un pârîŭ, care isvorăsce din délul Piatra-Roşie, se îndréptă către S. cu direcţia N.E.-S.V., curge printre délurile Piatra-Roşie la E. şi Gorgova la V. Taie drumul Satu-Noŭ-Măcin şi după un curs de 3 km., se varsă în stuful ce înconjură ezerul Turcoaia, la 5 km. spre S. de Turcoaia.

XXXIX. **Pârîul din Valea Viilor,** isvorăsce din pólele V. ale déluluĭ Piatra-Ascuţită, se îndréptă către S. cu direcţia N.E.-S.V. şi după un curs de 3 km., se varsă în gârla ce servesce de scurgere laculuĭ Turcoaia; taie drumul Măcin-Cerna şi pe cel de la Satul-Noŭ la Măcin, pe valea sa merge drumul Turcoaia-Grecĭ.

XL. **Valea deschisă de pârîul Calistra.**

Acest pârîŭ ia nascere din pólele Nordice ale déluluĭ Daiaman-Bair, se îndréptă maĭ întâĭ către N.V., printre délurile Almalia, Secaru, Coşlug şi Piatra-Marieĭ pe drépta (la E.), Megina, Piatra-Ascuţită şi Piatra-Rîiósă la stânga (V.), purtând, până ese afară din pădurile cu carĭ sunt acoperite aceste délurĭ, numele de *lunca Plopilor,* iar de aci încolo *Apa Calistreĭ;* ceva maĭ la V. de satul Grecĭ se îndréptă spre S.V., taie drumul judeţian Măcin-

Cerna-Ortachìoĭ-Babadag, pe la pólele movileĭ Piatra-Rîiósă și se varsă după un curs de 8 km. în balta Iglița. Este urmată de drumul, care plecând de la Grecĭ către S.E., înconjură pe la S. délul Secaru și se îndréptă către N.V. înconjurând pe la E. masivul muntos Coslug, Piscul 'nalt și Țuțuiat, cobóră délul Oltoĭ în valea Stupineĭ și duce la Luncavița în basinul Nord-Dunărean. Numaĭ pe drépta primesce văile:

1. *Crucelarĭ,* se desface din pólele V. ale déluluĭ Coslug, se îndréptă către S. cu direcția N.E.-S.V., merge pe la pólele 'naltuluĭ vîrf Grecĭ și a stâncosuluĭ dél Piatra-Marieĭ, taie drumul comunal Grecĭ-Balabancea și după un drum de 4 km. se deschide lângă pădurea satuluĭ Grecĭ. Acéstă vale este închisă către E. de masivul muntos Piscul 'nalt și Țuțuiat.

2. *Valea Ditcov,* vine din pólele apusane ale aceluiaș dél, se îndréptă către S. în direcție N.E.-S.V., după un drum de 3 km., se deschide maĭ jos de satul Grecĭ; ca și precedenta, acéstă vale este închisă către E. De la capătul săŭ Estic pornesce către E. linia despărțitóre a apelor celor două basinurĭ: Vest-Dunărean și Nord-Dunărean.

Dermut-Sîrtî, o câmpie între délurile Grecĭ și Piatra-Rîiósă, are o întindere de 200 hect., acoperite cu fînețe și sămănăturĭ, este traversată de apa Calistreĭ.

3. *Valea și pârîul Grecilor,* isvorăsce din pólele E. ale culmiĭ Pricopanuluĭ, sub numele de *Recea,* nu departe și opus isvoruluĭ pârîuluĭ Grecilor, afluentul Jijileĭ, se îndréptă către S. în direcție N.S., curge printre délurile Grecĭ la V., Piscul 'nalt și Țuțuiat la E., trece prin mijlocul satuluĭ Grecĭ și după un curs de 8 km. se varsă în apa Calistreĭ la satul Grecĭ.

Pe valea sa merge drumul Grecĭ peste délul Pietrosu, cobóră délul Oltoĭ la Luncavița către E., un altul se desparte din acesta, urmează valea Jijileĭ și duce la Jijila.

El primesce pe stânga: *a)* pârîul torențial din *valea Rahoveĭ,* care ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ Piscul 'nalt și Țuțuiat, se îndréptă către S. cu direcția N.E. la S.V., curge printre pereții 'nalțĭ și stâncoșĭ, taie drumul comunal Grecĭ-Balabancea și după un curs de 3 km. se varsă maĭ sus de satul Grecĭ.

Câmpia Slatina are o suprafață de 500 hect., acoperită cu verdéță și sămănăturĭ, este coprinsă între délurile Carcaliu la V. și Grecĭ la E. Pe lângă ea (la V.) trece drumul Turcoaia-Măcin.

XLI. **Valea Valcanuluĭ,** nasce din délul Sărăria, se îndréptă către S. cu direcție N.S., pe la pólele délurilor Cheia și Vitelaru la E., trece pe la E. de orașul Măcin, taie drumul Satu-Noŭ-Măcin și după un mers de 4 km. se deschide în gârla, prin care balta Carcaliu comunică cu Dunărea, la S. de orașul Măcin. Acéstă vale este urmată și de un mic pârîŭ.

k) Dunărea între Ghecet și Azaclăŭ.

α) *Descriere.*

De la Ghecet, Dunărea curge către N. în direcție generală de la S.V. către N.E., pe o lungime de 15 km., până la Azaclăŭ, sat pe țărmul drept în fața orașuluĭ Galațĭ.

Tot țărmul drept între aceste două puncte este mlăștinos, acoperit cu grindurĭ, gârle și lacurĭ, carĭ se întind către E. până la Măcin și délul Bugeaculuĭ.

Suprafața acésta de 15.000 hect. mărginită la V. de țărmul drept al Dunăriĭ, către E. se întinde până la *Gârla Coticeruluĭ, balta Jijila* și *gârla Lățimeĭ.*

β) *Grindurile, gârlele și lacurile* aflatóre pe acéstă suprafață de formă aprópe dreptunghiulară între Măcin, Ghecet, délul Bugeaculuĭ și Azaclăŭ sunt:

a) Gârlița Coticeruluĭ, ese dintr'o mică baltă (5 hect. supr.), așețată lângă și la N.V. de Măcin, se îndréptă către N.V., pe la pólele délurilor Orliga și Aganim, are un curs de 4 km., până la *balta Ilenilor,* căreia 'ĭ servesce de scurgere; de aci se continuă către N.E., printre grindurile *Coticeruluĭ* și *Zgamira-mare,* sub numele de *Privalul Coticeruluĭ,* pentru a se vărsa în partea sudică a lacului Jijila, după 3 km. de curs.

In partea de S. gârla Coticeruluĭ limitéză la E.

b) Grindul Somova, ce are o suprafață de 600 hect., coprins între brațul Dunărea-

veche și balta Somova la V., are o formă triunghiulară. Pe dînsul merge șoseaua Măcin-Ghecet.

c) Balta Somova, așezată la V. grindului, are o suprafață de 60 hectare, produce puțin pește; se scurge în Dunărea veche prin:

d) Privalul Somova, care curge pe grindul Somova, după un curs de 1½ km. se unesce cu:

e) Gârla Piatra-Fetiĭ, care are o direcție de la E. la V., un curs de 5 km.; pe malul său nordic merge șoseaua Măcin-Ghecet. Ea se desface în două gârle, una către N. duce de la Dunăre în balta Jijila, și alta se unesce cu Privalul Somova, cu care se scurge în Dunăre la Măcin.

f) Grindul Coticeruluĭ, de formă lunguiață, este traversat în tot lungul său de gârla Coticerul, are o suprafață de 40 hectare.

g) Grindul Zgamira-mare, la E. de precedentul, se prelungesce până în malul S. al laculuĭ Jijila de o parte și până la comuna Jijila la E. de altă parte, este străbătut de Privalul Coticeruluĭ; suprafața sa este de 70 hectare, necultivabile.

h) Balta Ilenilor, în fața movileĭ Orliga, comunică prin gârla Coticeruluĭ cu Dunărea, și prin gârla Piatra-Fetiĭ cu lacul Jijila, are o suprafață de 120 hect., este înconjurată de tóte părțile cu stuf; produce pește mult și bun. La V. de acéstă baltă se află:

i) Grindul alungit Otlogul, străbătut de gârlița Piatra-Fetiĭ, are o suprafață de 20 hect. este nisipos și neproductiv. Prin gârla ce curge pe acest grind se pune în comunicație cu Dunărea la S. și lacul Jijila la N.:

k) Balta Porcilor, ce are o suprafață de 90 Hectare, este înconjurată cu stuf și produce pește, nu însă în destulă cantitate. Lacul e așezat spre V. de balta Somova. Grindul Otloguluĭ și gârla Piatra-Fetiĭ le despart.

La V. și paralel de grindul Otlogul se află:

l) Grindul Clecea-mare, are o formă alungită de la N.E. către S.V., comunică la V. cu grindul Códa Spinăuluĭ, iar la N.E. cu grindurile Oiĭ și Pietroiuluĭ; pe la S. său trece șoseaua Măcin-Ghecet, este străbătut în lungul său de gârla care se scurge în balta Óieĭ, are o suprafață de 80 hect., este înconjurat de tóte părțile cu stuf, este neproductiv.

m) Grindul Oieĭ, așezat la V. de precedentul, cu care comunică în partea N., are o direcție N.V.-S.E., servesce de legătură între grindurile Clecea-Mare la E. și Baghieĭ la V.; are o suprafață neproductivă de 8 hect., este traversat în lung de gârla Oieĭ, care servesce de scurgere bălțiĭ Oieĭ.

n) Balta Oieĭ, așezată la N., are o suprafață de 80 hect., este înconjurată cu stuf, produce pește puțin.

o) Grindul Pietroiuluĭ, se desface din grindul Baghieĭ, se întinde de la S.V. către N.E. și se unesce cu grindurile Oieĭ și Clecea-Mare, are o suprafață neproductivă de 60 hectare.

p) Grindul Baghieĭ, se desface la S. din códa Spinăuluĭ, grind care merge la Ghecet, se întinde către N. cu direcția S.V.-N.E., are o formă lunguiață, cu o suprafață neproductivă de 80 hect., se unesce la V. cu grindul Spinăuluĭ, iar la E. cu grindurile Pietroiul și Oiĭ, este traversat la N. de gârla Spinăuluĭ, ce se unesce cu gârla luĭ Coea, pentru a face comunicație între balta Lățimeĭ și Dunărea.

q) Grindul Spinăuluĭ, la V., se desface din grindul care merge la Ghecet, sub numirea de Códa Spinăuluĭ, (care are o suprafață de 30 hectare neproductive și pe unde trece șoseaua Ghecet-Măcin), se întinde către N., are o formă lunguiață, se împreună la S. cu grindul Baghieĭ, are o suprafață neproductivă de 40 hectare, pe el merge drumul Azaclăŭ-Măcin. In partea luĭ Sudică, la 2½ km. spre E. de Ghecet se află *Câsla Spinăuluĭ.*

r) Privalul luĭ Coea, pornesce din Dunăre puțin maĭ jos de Ghecet, se îndréptă către N. cu direcția S.V.-N.E., trece prin stuf pe un grind ce 'l însoțesce în tot cursul său și după 6 km. se unesce cu gârla Combreĭ, pentru a forma gârla luĭ Coea.

s) Balta luĭ Coea, la V. și lângă privalul cu acest nume, este isolată, înconjurată cu stuf, are o suprafață de 80 hectare, produce puțin pește.

t) Grindul Combreĭ la V., aprópe de Dunăre, se întinde paralel maluluĭ drept al flu-

viuluĭ, până la grindul Ólelor, pe o lungime de 8 km. și o lățime de 1 km., are o întindere de 600 Hectare, în parte acoperită cu *pădurea Golășeilor*, este străbătut de:

u) Gârla Combreĭ, are o lungime de $3^1/_2$ km., comunică la N. cu Privalul Coea și gârla Coea, iar la S.V. cu Dunărea.

v) Gârla luĭ Coea, servesce de scurgere lacurilor Lățimeĭ și Stanimir, comunică cu precedenta și are o lungime de 4 km. printre stuf.

x) Balta Stanimir, comunică cu gârla Coea, e înconjurată cu stuf, are 50 Hectare ca suprafață și produce puțin pește.

Spre N.V. de gârla luĭ Coea se află:

y) Balta Mocanuluĭ, care comunică spre N.E. cu balta Lățimeĭ, iar spre S.V. cu Dunărea, are 112 Hect. ca suprafață.

z) Pe țĕrmul drept al Dunăriĭ la 3 km. spre S. de Azaclăŭ este *Pădurea Golășeilor*, aparține Statuluĭ și are o suprafață de 200 hectare.

La N. sĕŭ se află:

a') Grindul Ólelor pe malul Dunăriĭ, are o formă lunguiață, stă în legătură la V. cu grindul Valcanuluĭ, are o suprafață de 40 hectare.

Pe la Sudul sĕŭ trece:

b') Gârla Combreĭ, iar la N.

c') Grindul Valcanuluĭ, cu o suprafață de 110 hectare, este tăiat la N. de:

d') Gârla luĭ Tănase, lungime de 3 km. și

e') Gârla luĭ Hileru, lungime de 3 km.; ele străbat și teritoriul satuluĭ Azaclăŭ.

f') Balta Bălăsescĭ la N. de grindul Ólelor, acéstă baltă tinde a dispare micșorându-se pe fie-care an, acum are o suprafață de 50 hectare.

g') Balta Plosca așeḑată la Vest de grindul Ólelor; comunică cu bălțile Lățimea și Mocanul, este înconjurată cu stuf, are o suprafață de 140 hectare, produce pesce mult și bun.

h') Balta Lățimea așeḑată între bălțile Jijila la E. și Plosca la N.V., are o suprafață de 70 hectare.

i') Balta Jijila este cea maĭ mare din tótă acéstă regiune mlăștinósă, ea se maĭ numesce și *balta Garvan,* comunică cu Dunărea prin gârlele Coea și Combra, spre N. gârla Lățimeĭ înconjură délul Bugeaculuĭ pe la N., pentru a se încovoia în partea N.E. a acestuĭ dél; balta Jijila, care e mărginită la E. de délurile Bugeac și Cărărilor, are o suprafață de 1000 hectare. Produce pesce bun, care se exportă și dă un însemnat venit Statuluĭ.

j') Gârla Lățimeĭ este cea descrisă odată cu lacul Jijila, are o lungime de 7 km. până la unirea eĭ cu Gârla-Mare de pe versantul N. Dunărean.

k') Intre Azaclăŭ și délul Bugeaculuĭ se întinde *grindul numit al Lățimeĭ,* suprafață 200 hectare, pe care se află drumul între aceste 2 puncte, drum care a fost utilizat de Rușiĭ în campania din 1877-78, pentru a trece pe țĕrmul drept al Dunăriĭ.

In nóptea de $^{10}/_{22}$ Iunie 1877, Generalul Zimmerman făcu trecerea corpuluĭ XIV rusesc în Dobrogia

La 1 km. spre S. de capul déluluĭ Bugeac, Rușiĭ construiră în urmă un monument comemorativ. Monumentul este de piatră, înălțimea de $3^{m.}$, formă piramidală cu baza pătrată. D'asupra pórtă o cruce de $50^{cm.}$ înălțime, iar pe fața de V. o mică cruce incrustată în piatră.

Pe fața de răsărit e inscripția în limba rusă; ea însémnă:

Camaraḑiĭ Regimentuluĭ Riazan.

Sub-Locotenentuluĭ Vasiliu Eugeniŭ și altor maĭ micĭ 10 grade, ceĭ d'întâĭ căḑuțĭ în rĕsboiul rusesc, pe acest dél la 10 Iunie 1877.

Dómne, iartă-ne nouă sufletele nóstre de păcate, pentru acéstă cauză sfântă!

Și apoĭ:

À la mémoire de passage du Danube du Régiment de Riazan.

$18 \frac{VI}{^{10}/_{22}} 77.$

(Detaliĭ la partea istorică).

Aprópe de délul numit cu Monument, ramificaţia N.V. a déluluĭ Bugeaculuĭ, drumul descris trece peste vadul Lăţimea, ce servesce de scurgerea gârleĭ cu acest nume; în timpul creşteriĭ apelor acest vad n'are adâncime maĭ mare de 0.50$^{cm.}$

Drumurile ce străbat acéstă regiune mlăştinósă, sunt:

Şoseaua Măcin-Ghecet, din ea se desface la punctul Piatra-Fetiĭ, drumul care duce către N.V., până la S. Grinduluĭ Clecea-Mare. Aci se bifurcă: unul merge către N.E. pe la S. bălţiĭ Porcilor, taie grindul Otloguluĭ, trece pe la N. lacuIuĭ Somova, apoĭ pe grindurile Coticerul şi Zgamira-Mare la Jijila; un alt drum se îndréptă către N.V. pe la Códa Spinăuluĭ, iar la Câşla-Spinăuluĭ, un drum ce merge la Ghecet, iar altul dirijindu-se către N. pe grindul Spinăuluĭ se unesce pe grindul Combreĭ cu drumul care vine de la Ghecet, urmând malul drept al Dunăriĭ, se îndréptă de aci către N. prin pădurea Golăşeilor la Azaclăŭ.

Intre Azaclăŭ şi délul Bugeaculuĭ este drumul de pe grindul Lăţimeĭ.

γ) Ultimele văĭ carĭ se deschid către Apus în basinul Vest-Dunărean sunt două: Jijila şi Valea Nucilor.

XLII. **Valea rîuluĭ Jijila.** Rîul Jijila ia nascere din pólele N.V. ale déluluĭ Piscu Înalt şi Ţuţuiat, se îndréptă către N. cu direcţie S.E.-N.V. şi după un curs de 12 km. se varsă în partea răsăriténă a bălţiĭ Jijila, lângă satul Jijila; cursul sĕŭ este repede aprópe de isvor; el e la început prin pădurĭ între délurile Pietrosu, Sevatin, Milcov şi Délul Cărările la N.V., Piscul Înalt şi Ţuţuiat la S., Pricopanul, Cheia, Sărăria, Aganim şi Orliga la S. Basinul acestuĭ rîŭ are o suprafaţă de 14 km.p. Valea ce deschide este urmată de drumul Jijila-Grecĭ, e tăiată de şoseaua naţională Măcin-Isaccea, şi de drumurile comunale Jijila-Văcărenĭ, Jijila-Măcin şi Jijila-Luncaviţa.

Primesce în drépta:

1. *Valea luĭ Bran,* ia nascere din délul Cărărilor şi anume de la Movilele Săpate, se îndréptă către S. cu direcţia N.E.-S.V., trece pe la pólele déluluĭ Cărărilor, taie şoseaua naţională Măcin-Isaccea-Tulcea, intră în comuna Jijila. E coprinsă între Movila-Fuseĭ şi Délul Milcovuluĭ şi are o lungime de 3 km., se sfârşeşte la satul Jijila în faţa văiĭ Larga. Malurile sale sunt în general jóse.

Pe stânga:

2. *Valea Grecilor,* vine din pólele de E. ale déluluĭ Pricopanul, de la piciorul vîrfuluĭ Sulucu, se îndréptă către N. cu direcţia S.V.-N.E., şi are un mers prin pădurĭ de 3 km. Pe vale merge drumul Văcărenĭ-Carcaliu, o ramură duce la Grecĭ.

3. *Valea Bostanelor,* ia nascere din pólele E. ale déluluĭ Pricopanul, se îndréptă către N. cu direcţia S.V.-N.E., trece prin pădurea satuluĭ Jijila, pe la pólele déluluĭ Piscul Dascăluluĭ şi are o lungime de 4 km.

4. *Valea Vaşilică,* vine din pólele N. ale déluluĭ Cheia, se îndréptă către N., cu direcţia S.V.-N.E., merge pe la pólele déluluĭ Ştubeiul, are un curs paralel cu valea următóre, şi o lungime de 3 km., pe vale merge drumul Măcin-Luncaviţa.

5. *Valea Largă,* nasce din pólele N. ale déluluĭ Cheia, se îndréptă către N., cu direcţia S.N., merge pe la pólele déluluĭ Sărăria, are o lungime de 2 km. Malurile sunt jóse.

XLIII. **Valea Nucilor** însoţită de pârîŭ, care isvorasce din pólele V. ale déluluĭ Cărărilor, se îndréptă către V. cu direcţia E.V., curge printre viĭ, are o lungime de 3 km. şi se varsă în balta Jijila la N. de satul Jijila, după ce maĭ întâĭ a scăldat piciórele *ruinelor Cetăţuieĭ Ghermea.* Pe valea deschisă de acest pârîŭ merge drumul Jijila-Văcărenĭ, şi e tăiată de drumul Jijila-Azaclăŭ.

B

BASINUL NORD-DUNAREAN

Acest basin coprinde tóte apele, carĭ curg și văile carĭ se deschid în partea de N. a Dobrogieĭ spre Dunăre, coprinsă între Azaclăŭ și gârla Dunavĕțuluĭ.

1. *Linia despărțitóre a apelor* ce curg în acest basin, începe din partea N.V. a déluluĭ Bugeacul (punctul cotat 61^m), se scobóră către S.E. pe cóma acestuĭ dél, pe la punctul cotat 83^m, apoĭ pe culmea déluluĭ cu Monument (pe la punctele cotate 72^m și 87^m), înconjóră pe la S. valea satuluĭ Garvan, urméză culmea déluluĭ Pietrosul (punctul cotat 162^m), către S. cóma déluluĭ Cărărilor, pe la V. de satul Văcărenĭ, pe la movilele Săpate (cotat 102^m), movila Fuseĭ (108^m), de unde înconjurând pe la S. valea Gloduluĭ, ia direcția către E. până la délul Sevatin, a căruĭ cómă o urméză către S., trece pe la movila Kitlăŭ (197^m), continuă către S.E. cómele délurilor Pietrosul și Piscul Înalt și Țuțuiat, până în punctul unde ia nascere valea Ditcovul (care face parte din versantul Vest-Dunărean); de aci se îndréptă către E. pe culmea déluluĭ Teilor, desparte valea Luncavițeĭ de valea Taițeĭ, continuă a merge către S.E. pe culmele délurilor Cadiuluĭ, Breazuluĭ și Piatra-roșie prin pădurea Taițeĭ, apoĭ culmea déluluĭ Nicolițelul, despărțind valea Cărbunelor (către N.) de valea Morilor (către S.E.).

De aci se continuă către N.E. pe culmea Déluluĭ-Mare, înconjură pe la N. valea Plopilor (către S.), pe care o desparte de valea Viilor Sarica (către N.), cobóră către S.E. paralel între văile Morilor (la S.E), și Valea-Adâncă (la N.V.), înconjură pe la S. valea Adâncă care se desparte de valea Lungă, opusă eĭ spre versantul Măriĭ-Negre numaĭ printr'o culme de 1½ km. dintre aceste douĕ văĭ, între care nu există de cât o șea de 100^m înălțime, pe unde se presupune a fi curs un braț al Dunăriĭ.

După ce desparte Valea-Adâncă de Valea-Lungă, linia de despărțire face o curbă către N., se îndréptă către S.E. pe la Movila Săpată (cotat 227^m), Cartal-Tepe (157^m), délul Taușan-Tepe (104^m), de unde urcă către N.E., înconjură pe la N. valea Cardonuluĭ, se întórce către S.E. pe culmea déluluĭ Redi (cotat 200^m.).

De la délul Redi, linia de despărțire a apelor continuă către E., pe culmea Déluluĭ-Mare, trece pe la punctul Tulcea (cotat 204^m), se îndréptă către S.E. pe culmea délurilor Imalâk (cotat 113^m) și Ciatal-Tepe (133^m), înconjóră pe la N. valea Sarighiol (ce se îndréptă către S.E.), pe care o desparte de Valea-Mare (către N.V.), se cobóră către S.E. până la Movila-Cerdaculuĭ (cotat 130^m), urméză către S.E. culmea déluluĭ Cairacil și după ce înconjóră pe la E. valea Lutuluĭ-alb, suie către N.V. până la délul Beș-Tepe (cotat 242), a căruĭ culme o urméză către E., până aprópe de Mahmudia și coborând către S.E., urméză culmea déluluĭ Morughiol către S.-E., și în fine culmea Déluluĭ-cu-cetate până la punctul extrem estic numit Dunavĕț, cotat 52^m, pe țĕrmul de V. al gârleĭ Dunavĕțuluĭ.

După cum vedem, acest basin merge îngustându-se de la V. către E., pantele Nordice sunt fórte repezĭ, iar rîurile și văile carĭ se cobóră către Dunăre, din ce în ce maĭ scurte de la V. către E.

2. *Descrierea hidrografică a basinuluĭ Nord-Dunărean.*

a) Dunărea între Azaclăŭ și Isaccea.

α) *Descriere.* De la Azaclăŭ, Dunărea descrie către N. un dublu arc de cerc, care se unesc într'un cot, acel din dreptul comuniĭ Pisica; forma fluviuluĭ între Măcin și Isaccea este acea a literiĭ M deschisă.

De la Reni, fluviul se îndréptă către S.E. până la Isaccea.

Lungimea luĭ între Azaclăŭ și Isaccea este de 50 km.

Intre ţĕrmul drept al fluviuluĭ la N., *Grindul-Lăţimea* la V. şi ţĕrmul Dobrogieĭ la S. se închide o regiune mlăştinósă, acoperită în revĕrsările marĭ ale fluviuluĭ, cu apă.

Acéstă regiune în întindere de 23.400 hect., este brăzdată de gârle, sămănată de lacurĭ, grindurĭ şi pădurĭ.

β) *Insulele* fluviuluĭ între Azaclăŭ şi Isaccea, sunt:

a) Ostrovul Chiciŭ în faţa Azaclăuluĭ, are o formă lunguiaţă începând aprópe de Gura-Siretuluĭ, se îndréptă către N.E. până la Movila-Zătóca.

Este despărţit de ţĕrmul drept prin *gârla Zătóca saŭ Chiciŭ* (are o lungime de 5 km.); ostrovul are o suprafaţă de 40 hect. şi este acoperit cu tufăriş de sălciĭ.

b) Ostrovul Isaccea în faţa comuniĭ Isaccea, de care este despărţit prin *braţul Isaccea*, braţul nu este destul de adânc, ca vapórele să pótă merge prin el. Ostrovul are o întindere de 100 hect., malurile sale sunt acoperite cu sălciĭ, iar în interior conţine iarbă pentru păşunat. Braţul navigabil al fluviuluĭ, însă trece pe la N. ostrovuluĭ.

γ) *Gârlele, grindurile şi lacurile* acesteĭ regiunĭ mlăştinóse, coprinsă între Azaclăŭ şi Isaccea sunt:

a) Gârla Lăţimeĭ, care trecênd de la *vadul Lăţimeĭ* (descris în versantul Vest-Dunărean), curge pe sub malul déluluĭ Bugeacul cu o direcţie de la N.V.-S.E. şi după o lungime de 7 km., până la satul Garvan, se varsă în:

b) Gârla-Mare, care are un curs paralel şi la N. de cea precedentă, taie grindul *Ciupitóieĭ,* în dreptul *Cetăţuieĭ Bisericuţa,* se îndreptă către S.E. pe o lungime de 7 km., până la unirea sa cu *Gârla Lăţimea* şi de aci către E. încă 5 km. şi se unesce cu *gârla Ciulneţu,* la 1 km. spre E. de Văcărenĭ.

c) Gârla Ciulneţul, se desface din Dunăre la cotul Pisica, movila Cardonuluĭ, se îndréptă în sens general de la N.V. către S.E., pe la comuna Pisica, curge pe grindul Pisica, apoĭ pe la S. laculuĭ Crapina, şi se varsă în Dunăre, între milele 70—71, după un curs de 28 km.

De la unirea sa cu Gârla-Mare, în tot lungul cursuluĭ sunt plantate sălciĭ, ast-fel că are aspectul uneĭ şosele. Acéstă gârlă adună apele lacurilor Popina şi Crapina.

Incepênd de la Azaclăŭ, în lungul ţĕrmuluĭ drept al Dunăriĭ, întâlnim:

d) Grindul Zatoca, de alungul gârliĭ Zatoca în faţa ostrovuluĭ Chiciu; e strĕbătut de drumul Azaclăŭ-Pisica. Are o suprafaţă de 130 Hectare cultivate de locuitoriĭ din Azaclăŭ.

e) De la Movila Zatoca, către E. se întinde *Grindul Gemeniĭ* pe care se află, urmând ţĕrmul Dunăriĭ *Pădurea Gemeniĭ.* Grindul are o suprafaţă de 240 hectare, din care 110 sunt acoperite cu pădure de sălciĭ, pe la sudul căreia merge drumul Azaclăŭ-Pisica.

Acest grind se continuă către S.E., cu

f) Grindul Cluciuluĭ, care are o formă lunguiaţă, o lungime de 4 km. şi o suprafaţă de 20 hectare; la S. de care:

g) Grindul Galaţilor, cu o suprafaţă de 2. hectare.

Aceste douĕ grindurĭ pun în legătură grindul Gemeniĭ cu grindul Pisica.

h) Balta Cluciuluĭ, la N. de grindul cu acest nume, între el, grindul Pisica şi Dunărea, cu care comunică printr'o gârliţă; are o suprafaţă de 100 hect., produce peşte, care se consumă în satul Pisica.

i) Grindul Pisica, după numele comuneĭ aşezat pe el, începe din cotul Dunăriĭ, este strĕbătut în lung de gârla Ciulneţu, are o suprafaţă cultivabilă de 410 hectare. Spre S.V. stă în legătură cu ţĕrmul dobrogian prin:

k) Grindul Ciupitóieĭ, care e traversat în lat de Gârla-Mare şi a Lăţimeĭ; pe acest grind merge drumul de la Luncaviţa la Pisica. Are o suprafaţă de 30 hectare.

Spre N. de Pisica şi de-alungul ţĕrmuluĭ se întinde:

l) Pădurea Pisica, cu suprafaţă de 100 hectare acoperite cu sălciĭ.

m) Grindul Gogonceĭ, cu o suprafaţă de 400 hectare; cea maĭ mare parte (320 hect.) sunt acoperite cu *pădurea de la Reni.*

Spre E. de Pisica se întinde:

n) Grindul Brăileĭ, cu o lungime de 4 km. şi cu 40 hect. suprafaţă; este traversat în tot lungul sĕŭ de:

o) Gârla Brăileĭ, care îndreptându-se din Dunăre către E., adună apele lacurilor din cotul Renilor, între carĭ maĭ mare este:

p) Balta Popineĭ, care se întinde pe o suprafaţă de 220 hectare, conţine în partea de N.V. insula *stâncósă a Popineĭ,* cu malurile abrupte, are o circonferinţă de 900^{m}, suprafaţă de 20 hectare şi o înălţime de 26^{m} d'asupra niveluluĭ apelor.

La V., între lacul Popina şi grindul Pisica, se află:

q) Mica pădure de 60 hectare, numită *pădurea Popineĭ.*

Drumul ce l'am vĕḑut, că merge de la Azaclăŭ şi Luncaviţa la Pisica, se continuă pe grindul Gogonceĭ pe la S. *pădureĭ Reni,* pe ţĕrmul Dunăriĭ, până la *Kerhanaua de la Lata,* locul de scurgere în fluviŭ al lacului Crapina.

r) Lacul Crapina, care după lacul Razelm, este cel maĭ mare lac al Dobrogieĭ. Are o suprafaţă de 16 km. p., adâncimea luĭ medie este 25^{m}, are forma unuĭ triunghiŭ cu multe intrărĭ şi eşiturĭ; în interiorul sĕŭ sunt treĭ insule pietróse: *Popina mare, Popina mică* şi *Popina Ascunsă.* Lacul este înconjurat cu stuf, se varsă în Dunăre prin două gârliţe: *Lata şi Ghidriciu;* printr'o alta comunică cu gârla Ciulneţul. Pe malul sĕŭ sunt maĭ multe kerhanale. Peştele ce produce este de tot felul şi de calitate bună; venitul ce provine din pescărit în sumă de 60.000 leĭ aparţine Statuluĭ.

s) Ghidriciu, este gârla de scurgere a laculuĭ Crapina, curge pe *grindul cu acest nume,* acoperit cu pădure de sălciĭ, lungimea gârleĭ este de 2 km., iar suprafaţa păduriĭ de 80 hect.

Spre E. de lacul Crapina, se întinde:

t) Lacul Piatra Călcată, care se scurge în Dunăre prin 3 gârle: *gârla nouă,* lung. de 2 km., se varsă în faţa milcĭ 68, *gârla Cazaculuĭ,* lung. 5 km., care dând în lacul *Japsia-Rahova,* se continuă către E. prin *gârla Hambaruluĭ,* lung. de 2½ km., se varsă în braţul Isaccea. Are o suprafaţă de 300 hect., este înconjurat cu stuf de tóte părţile.

δ) *Văile şi rîurile* carĭ se deschid în versantul Nord-Dunărean între Azaclăŭ şi Isaccea, sunt:

I. **Valea Garvan**, care ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ cu Monument, se îndréptă către N. în direcţia S.-N., printre délul cu Monument la V. şi délul Pietros la E., după un mers de 2 km. se deschide la satul Garvan, aşeḑat pe acéstă vale. In lungul eĭ merge drumul Garvan-Jijila.

Pe la gura sa trece şoseaua ce vine de la Măcin şi duce la Isaccea.

II. **Valea Văcărenilor**, ia nascere din délul Cărărilor, între movilele Săpate la V. şi movila Fuseĭ la E., se îndréptă către N.E. şi se deschide la satul Văcărenĭ, după o lungime de 2 km.; este tăiată la gură de şoseaua Măcin-Isaccea.

III. **Valea Glodului**, vine din délul Sevatin, se îndréptă către N.E., are o lungime de 4 km. şi se deschide la 1 km. spre E. de precedenta. Pe la gura sa trece şoseaua Măcin-Isaccea.

IV. **Valea Nevestelniţeĭ**, despărţită de precedenta prin délul Sevatin, are o direcţie către N. şi o lungime de 3 km., este tăiată de şoseaua mare şi de drumul Jijila-Luncaviţa, peste délul Sevatin.

V. **Valea deschisă de pârîul Luncaviţa.**

Pârîul Luncaviţa nasce din împreunarea a două pârîiaşe: *a) Luncaviţa-Mare,* care isvorăsce din délul Cadiuluĭ, opus văiĭ Cadiuluĭ (valea Taiţeĭ), curge către N.V., printre délurile Teilor (la S.) şi Galmele-Inşirate (la N.) Lungimea 5½ km.

b) Luncaviţa-Mică, isvorăsce din pólele N.V. ale déluluĭ Teilor, valea sa este opusă Văiĭ Rahoveĭ din basinul Apa Calistreĭ (Vest-dunărean), pârîul curge către N.E. printre délurile Gogonceĭ (la V.) şi Teilor la E. Lungimea 4 km.

Ambele aceste pârîurĭ se unesc la *Podul luĭ Trandafir,* se îndréptă către N. sub numele de *Isvorul Morilor,* trece pe lângă satul Luncaviţa aşezat pe ţĕrmul stâng, şi prin stuf merge de se varsă în gârla Ciulneţ. Cursul sĕŭ şi'l face jumătate prin pădurĭ de teĭ; posiţiunile ce străbate sunt sălbatice dar fermecătóre. Basinul sĕŭ are o suprafaţă de 15.000

hectare; valea ce deschide acest pârîŭ pune în comunicaţie basinul nord-dunărean cu basinul Măriĭ-Negre, prin drumul ce plécă de la Luncaviţa, pe la podul luĭ Trandafir şi trecênd délul Teilor prin pădurĭ, cobóră în valea Ţiganceĭ la satul Ţiganca-Taiţa.

Văile ce se deschid în el sunt numaĭ pe stânga:

1. *Valea Luncăvicioara*, care nasce din Piscul Înalt şi Ţuţuiat, se îndréptă către N. în direcţie S.N., printre délurile Piscu Înalt şi Ţuţuiat la V. şi Gogoncea la E. şi după un mers prin pădurĭ de 5 km., se deschide maĭ sus de podul luĭ Trandafir. Acéstă vale însoţită de pârîŭ primesce în stânga *a)* pârîul din *Valea ascunsă,* care are un curs de 3 km. Délul Oltoiu o desparte de:

2. *Valea Stupineĭ,* care se deschide din pólele N.V. ale déluluĭ Oltoiu, se îndréptă în direcţie S.V.-N.E., are un drum de 4 km., se deschide împreună cu văile ce urméză, în valea ocupată de *Balta Satuluĭ,* ce are o suprafaţă de 20 hectare. Pe acéstă vale merge drumul Luncaviţa, peste délul Oltoiu, în valea Grecilor.

3. *Valea Codruluĭ* se deschide din pólele E. ale déluluĭ Pietrosul, se îndréptă către N. în direcţie S.V.-N.E., şi după un mers prin tufărişurile uneĭ vechĭ pădurĭ de fagĭ, se împreună cu precedenta. Are 4 km. lungime.

4. *Valea Stancheĭ* se desface din pólele N.E. ale déluluĭ Piscu-roşu, se îndréptă către E. în direcţie S.V.-N.E., pe lângă délul Piscu-roşu şi are o lungime de 2 km., se împreună cu precedentele.

5. *Valea Puţu-Popiĭ,* care se desface din pólele E. ale déluluĭ Sevatin, se îndréptă către E. în direcţie S.V.-N.E., trece pe la pólele moviléĭ Codruluĭ şi după 5 km. se unesce cu cele 3 văĭ descrise maĭ sus, pentru a forma o vale largă ocupată de lacul Balta Satuluĭ şi Luncaviţa. Pe la deschiderea Văiĭ Luncaviţa, trece şoseaua Măcin-Isaccea.

Intre satele Luncaviţa şi Rakel:

VI. **Valea Ceairuluĭ** se deschide din pólele N.V. ale déluluĭ Galmele-Inşirate, se îndréptă către N. în direcţie S.V.-N.E. Délul Movileĭ Cadiasa o desparte de valea Luncaviţa la V., iar délul Galma-Mare de valea Turiaculuĭ. Are un drum de 5 km. şi se deschide în şoseaua judeţiană Măcin-Isaccea la kilometru 51. Valea este însoţită de un pârîŭ, care se termină în stuful dintre satele Luncaviţa şi Rakel.

VII. **Valea Turiaculuĭ** între Rakel şi Monastirea Tikilescĭ; este însoţită de un pârîŭ, care ia nascere din pólele N. ale déluluĭ Galmele-Inşirate, se îndréptă de la S. la N. pe lângă délul Galma-Mare la V. şi délul Monastireĭ Tikilescĭ la E. şi are un curs de 5 km. numaĭ prin pădurĭ. Taie şoseaua şi se varsă în extremitatea V. a laculuĭ Piatra-Călcată. In partea superióră, valea e tăiată de drumul, care plecând de la Rakel, urcă délurile Galmele-Înşirate şi Cocoşuluĭ, prin pădurea Taiţeĭ şi se bifurcă, o ramură merge în valea Taiţeĭ şi cea-l'altă în şoseaua Isaccea-Monastirea-Cocoşuluĭ.

VIII. **Micile văĭ Tikilescĭ şi Recea** sunt neînsemnate, ele se unesc la gură şi se deschid puţin la E. de valea Turiaculuĭ. Valea Tichilescĭ este urmată de un drum care merge numaĭ până la Monastire (lungimea de 1½ km.).

b) **Dunărea între Isaccea şi Ceatal.**

α) Descriere. De la Isaccea, Dunărea îşĭ continuă cursul către E., până la Ceatal (furca) Ismail, punctul extrem apusan al Delteĭ; lungimea între Isaccea şi Ceatal este de 22ᵏ.250, neavênd nicĭ o insulă.

Prelungirea délurilor, de pe ţĕrmul dobrogian până în patul fluviuluĭ, cu numele de délul Viziruluĭ pe o lungime de 4 km., formézā importanta posiţiune de la Eschi-cale, care a servit în tóte timpurile de trecere pe ţĕrmul drept.

β) Către E. de Eschi-cale se întinde până la Tulcea o regiune mlăştinósă, lată de 6½ km. şi ocupă o suprafaţă de 12.000 hectare, sămănată cu *bălţĭ şi traversată de o gârlă:*

a) Somova ce vine din *lacul Parkeş,* merge către E., cu direcţia generală V.E., trece pe lângă satele Parcheş şi Somova şi după un curs de 16 km. se varsă în Dunăre la 2 km. spre S. de Ceatal. Ea servesce de scurgere bălţilor *Saonul* şi *Parkeş* şi altor maĭ micĭ:

b) Balta rotundă este situată în unghiul de la S.E. posițiunii Eschi-cale; este departe de 1½ km. de albia fluviuluĭ, are o formă care 'ĭ justifică numirea, suprafața sa este de 107 hectare, produce peşte mult şi bun, care se consumă în satele învecinate.

c) Balta Capaclia la V., forméză un golf în uscat, ea are forma unuĭ dreptunghiŭ alungit, are o suprafață de 108 hectare şi e înconjurată de stuf, către V. forméză o mlaştină.

d) Balta Saonul în fața monastireĭ cu acest nume, la E. de precedentele, are o suprafață de 120 hectare; peştele ce se prinde se consumă de călugărĭ.

e) Balta Parkeş, situată în fața satuluĭ cu acest nume, este. înconjurată cu stuf, are o suprafață de 15 hectare, pescele ce se prinde se consumă prin satele învecinate.

f) Pădurea cu sălciĭ, e aşeḑată pe malul fluviuluĭ, are o formă alungită şi o suprafață de 105 hect.

γ) Văile ce se deschid spre N. între Isaccea şi Tulcea, sunt:

IX. **Valea Acik-dere** însoțită de un pârîŭ, ce isvorăsce din pólele N. ale déluluĭ Cocoşul, curge prin pădurĭ către E. pe la pólele délurilor Hasan şi Acik-Tepe (la N.), apoĭ prin câmpie şi după un curs de 10 km. se varsă printr'o mlaştină în partea V. a bălțiĭ Capaclia. Valea este tăiată de drumurile Isaccea-Monastirea Cocoşul, Isaccea-valea Viilor-Bădila în valea Pârlita (basinul Taițeĭ) şi de şoseaua Isaccea-Tulcea între km. 31 şi 32.

X. **Valea Capaclia** însoțită de un pârîŭ, ce e format din unirea a 2 pârîiaşe ce nasc din pólele E. ale déluluĭ Cocoşul, se îndréptă către E. cu direcția V.E., taie şoseaua județiană Isaccea-Tulcea la km. 31 şi după un curs de 4 km. se aruncă în mlaştinele Vestice ale laculuĭ Capcalia.

In acéstă vale se deschide:

1. *Valea Viilor-Bădila,* ce nasce din pólele V. ale déluluĭ Breazu, se îndréptă către N. în direcție S.V.-N.E. pe la viile Bădila printre délurile Breazul, Piatra-Roşie la V., Nicolițelu, Țugulea la E. şi după un drum prin pădurĭ, viĭ şi câmpie de 4 km., se deschide apróape de balta Capcalia.

La capătul săŭ S., care corespunde văiĭ Pârlita (valea Taițeĭ), se află un castru Roman; ea este urmată în lungul eĭ de drumul Isaccea-Valea-Pârlită.

XI. **Valea Adâncă**, ce se deschide în mlaştinele de la E. Monastireĭ Saonul, se prelungesce către S.E. pe o lungime de 7 km.; la capătul eĭ cota terenuluĭ este de 100^m, cea ce revine o pantă de $0^m,014$ pe metru.

Dacă de la capătul eĭ S.E. continuăm drumul către Frecățeĭ, terenul se presintă pe o lungime de 2 km. în formă de şea, între délurile Armut-Conac la V. şi ramificațiile déluluĭ Comoreĭ (la E.).

Drumul ce merge în lungul aceste̦ĭ şeĭ se menține la aceaşĭ cotă (100^m) pe o lungime de 2 km. de la capătul văiĭ Adânca.

Valea corespunde către S.E. văiĭ Lunga, care pe distanță de 5 km., până la Frecățeĭ (unde cota este 50^m), avem o pantă de $0^m,01$ pe metru.

Aceste două văĭ (Adâncă şi Lungă) una în prelungirea alteia, despărțite printr'o şea de 2 km. şi la cota 100, a servit în timpĭ imemorialĭ de pat al unuĭ braț al Dunăriĭ şi închidea pe la V. Insula Peuce. Acésta justifică zicerea luĭ Herodot (Cart. II, par. 33): «Istrul se aruncă în pontul Euxim la locul unde coloniile Miletuluĭ aŭ fondat Istria (Casapkioi[1]).»

Pe aceste 2 văĭ trecea drumul cel maĭ principal între Isaccea şi Babadag în timpul dominațiuniĭ otomane[2]).

XII. **Valea Ogurluĭ**, însoțită de pârîŭ, care ia nascere din délul păduros al Comoreĭ, se îndréptă către N. în direcție S.V-NE., descrie un arc de cerc cu întorsătura spre satul Parkeş, cu maĭ multe cotiturĭ, curge prin pădurĭ şi după ce trece pe la V. de satul Parkeş

---

[1]) A se vedea considerațiunĭ asupra cursuluĭ inferior al Dunăriĭ şi formarea Delteĭ.

[2]) *I. Ionesco.* Excursion agricole dans la Dobrodja 1851.

se varsă în balta Parkeş, strĕbătênd un stuf mocirlos; cursul săŭ are o lungime de 3 km., malurile stâncóse acoperite cu muschiŭ şi pădurĭ; către N. valea este largă şi strĕbătută de următórele drumurĭ: Parkeş-Nicoliţel; Parkeş-şoseaua judeţiană la km. 23; Parkeş—kil. 18 şi Parkeş-Somova. Délul Comoreĭ (movila Chiri-Glik) o desparte de valea Adâncă, iar délul Stânca-Mare de valea Somoveĭ.

XIII. **Valea Cucĭ** însoţită de pârîŭ, ce isvorăsce din délul Stânca-Mare, se îndréptă către E. în direcţie V.E. printre délurile Stânca-Mică la N. şi Pietrosul la S., trece prin satul Somova şi după un drum de 4 km. dă în gârla Somova. Valea este strĕbătută de drumul Parkeş-Somova, precum şi de şoseaua judeţiană Isaccea-Tulcea.

XIV. **Valea luĭ Moş Grigoraş**, se desface din délul Cortel, se îndréptă către E. pe la pólele déluluĭ Coazima, în direcţie S.V.-N.E., merge pe la pólele déluluĭ Câşla, are o lungime de 4 km. şi se deschide în gârla Somoveĭ la V. de satul Câşla; valea e însoţită de un pârîŭ; taie şoseaua Isaccea-Tulcea între km. 8—9.

XV. **Valea Podul-Bulgaruluĭ** însoţită de un pârîŭ, care isvorăsce din pólele N. ale déluluĭ Tauşan-Tepe, se îndréptă către N., în direcţie S.V.-N.E., trece pe la pólele déluluĭ Câşla, taie şoseaua naţională Isaccea-Tulcea între km. 5—6, şi după un curs de 6 km. se varsă în mlaştina formată de gârla Somoveĭ; pe valea sa trec drumurile comunale: Câşla-Cataloĭ şi Câşla-Frecăţeĭ.

XVI. **Valea Tauşan-Iol** nasce din pólele E. ale déluluĭ Tauşan-Tepe, se îndréptă către N.; taie şoseaua judeţiană Isaccea-Tulcea la km. 4; are o lungime de 4 km. se deschide la km. 4 al şoseleĭ judeţiene.

XVII. **Valea Tulceĭ**, pe care este aşeḑat oraşul, este largă şi coprinsă între ramificaţiile N. ale déluluĭ Mare şi cele V. ale déluluĭ Carierei. In acéstă vale converg tóte drumurile ce unesc oraşul cu Vestul, Sudul şi Estul Dobrogieĭ.

c) **Dunărea între Ceatal şi Prislav.**

α) De la Ceatal până la Tulcea pe o lungime de 7km,500, Dunărea are o direcţie de la N.V.-S.E. pe braţul Tulceĭ.

De la Tulcea, braţul descrie un mare arc de cerc către N., iar după un curs de 11 km., în dreptul punctuluĭ numit *Agenţia* (mila 44) braţul se bifurcă, în Sulina către E. şi Sf. Gheorghe către S.E., acest din urmă după un curs de 4½ km. se isbesce de délul satuluĭ Prislav.

β) Intre Tulcea şi Prislav, există pe malul drept o regiune mlăştinósă cu o suprafaţă de 2000 hectare, pe care se află lacurile:

a) Balta Zaghen spre E. de oraşul Tulcea, este înconjurată cu stuf, n'are nicĭ o comunicaţie cu fluviul, are o suprafaţă de 125 hectare, produce puţin pesce, care se consumă în oraş.

b) Ghiolul Malcocĭ în faţă şi la N. de comuna Malcocĭ, are o formă dreptunghiulară şi o suprafaţă de 115 hectare înconjurată cu stuf, produce peşte puţin.

γ) O singură vale se deschide la Dunăre pe porţiunea dintre Tulcea şi Prislav:

XVIII. **Valea satuluĭ Malcocĭ**, este o vale largă coprinsă între délul Mare la apus şi Derven-Tepe la răsărit; ea se prelungesce către S. prin *valea Mare,* ce are o direcţie de la S.N. pe o lungime de 7 km., pe care merge drumul de la Malcocĭ la Agighiol; valea Malcocĭ este străbătută de la V. la E. de şoseaua Tulcea-Mahmudia; iar către S. plécă drumurile ce unesc comuna Malcocĭ cu Agighiol şi Sarighiol.

d) **Dunărea între Prislav şi Cara-Suhat.**

α) La Prislav délurile se opresc în ţĕrm pe o lungime de 1½ km., după care la E. începe o regiune mlăştinósă pe o lungime de 5 km., până la délul Cara-Suhat; acéstă regiune ocupă o suprafaţă de 500 hectare.

γ) Văile carĭ se deschid spre N. între Prislav și Cara-Suhat, sunt:

XIX. **Valea Sofular** ce se desface din pólele S. ale déluluĭ Derven-Tepe, se îndréptă către E. în directiunea S.V.-N.E., are o lungime de 2½ km. și se deschide în brațul Sf. Gheorghe între Prislav și Pârlita, este tăiată de drumul Malcocĭ-Pârlita; primesce în dreapta:

1. *Valea Curcusu-Mare,* care se desface din pólele N. ale déluluĭ Mare, se îndréptă către N. în direcție S.V.-N.E., pe la pólele déluluĭ Berli (la E.) și după un drum de peste 4 km. se deschide în valea Sofular la S.-V. de satul Pârlita; pe ea merg drumurile carĭ se desfac din șoseaua comunală Malcocĭ-Pârlita în valea Sofular și duc la Sarighiol (către S.) și Beș-Tepe (către E.).

e) **Dunărea între Cara-Suhat și Mahmudia.**

α) Délul Cara-Suhat se opresce în țěrmul brațuluĭ pe 1.200m., la E. de care o regiune mlăștinósă se întinde cătră răsărit pe o distanță de 5 km., de la pólele déluluĭ Beș-Tepe până la V. de Mahmudia.

β) Suprafața acesteĭ mlaștine este de 750 hectare și este străbătută de la V. la E. de *gârla Dârnoiu,* care se desface din brațul Sf. Gheorghe la 1 km. spre E. de délul Cara-Suhat, se îndréptă către S., apoĭ către E. în direcție N.V.-S.E. și se varsă tot în braț spre V. de *cetatea Bisericuța.* Are o lungime de 4 km. și închide între ea și braț *Insula Latoca,* ce are o suprafață de 250 hectare acoperită cu stuf.

γ) Pe acéstă porțiune se deschide către N.:

XX. **Vălea Beș-Tepe,** formată din împreunarea a 3 văĭ:

1. *Valea Turia* de la V., nasce din pólele E. ale déluluĭ Buiuk-Beily, se îndrêptă către E., trece pe la pólele déluluĭ Kiuciuk-Beily și se împreună în sat cu cele două văĭ următóre; are o lungime de 3½ km., pe ea merge drumul Malcocĭ-Beș-Tepe.

2. *Valea Kior-Culac* de la S., nasce din pólele N. ale déluluĭ Cairacil, se îndréptă către N. și după o lungime de 6 km., se unesce cu precedenta și cu următórea în satul Beș-Tepe; pe ea merge drumul Beș-Tepe-Sarighiol.

3. *Valea Lutuluĭ alb* de la S.E., începe din pólele N. ale déluluĭ Cairacil, se îndréptă către N., în direcție S.E.-N..V, are malurile înalte de humă amestecată cu cretă, formate de délul Beș-Tepe, care o domină despre E. și o lungime de 2½ km.

Câte trele aceste văĭ se unesc în satul Beș-Tepe și se deschid în golful mlăștinos format de gârla Dârnoiu.

Pólele N. ale déluluĭ Beș-Tepe se opresc în țěrmul brațuluĭ pe o lungime de 5 km., în centrul căruia se află orașul Mahmudia.

f) **Dunărea între Mahmudia și Dunăvěț.**

α) Spre E. de Mahmudia, brațul Sf. Gheorghe, după ce descrie un mare arc de cerc către N., se îndréptă către S.E. până la vărsătura gârliĭ Dunăvěțul; tot țěrmul drept al brațuluĭ este acoperit cu mlaștine, limitate către S. prin délurile Morughiol și Délul cu Cetate.

β) Lacurile acesteĭ regiunĭ mlăștinóse sunt:

a) Lacul Mahmudia (150 hect.) acoperit cu stuf, formézǎ un golf în țěrm, la E. de Mahmudia.

b) Lacul Morughiol lângă și la E. de comuna cu acest nume, comunică cu brațul prin *gârla Priboina,* are o suprafață de 200 hect., din care jumětate este acoperită de stuf, produce pește mult și bun, care se transportă în Mahmudia.

c) Lacurile Crugli-Mic (40 hect.) și *Mare* (84 hect.), așeḑate către E. de Morughiol, produc pește în mică cantitate.

Spre N. de aceste două lacurĭ:

d) Gârla Lipovenilor, ce se desface din braţul Sf. Gheorghe, are o lungime de 3½ km. şi se varsă în braţul Dunăvěţul, spre N. de satul Dunăvěţul de sus. Nicĭ o vale nu se deschide către Nord, între Mahmudia şi Dunăvěţ.

III.

Marea Neagră [1]).

Din întregul circuit al Mării, numaĭ a 21ª parte aparţine Dobrogieĭ. Mulţimea de legende, ce se légă de acest mic petic de cóstă, sunt de natură a ne dovedi, că pe vremurĭ, când istoria omenireĭ abia 'şĭ-aduce aminte, aci relaţiunile comerciale eraŭ — póte — cele maĭ întinse din tot Pontul Euxin.

Aşa: la gurile Dunăriĭ tradiţiunea spune, că trăia o cerbóică cu córnele de aur, iar maĭ jos, pe la Constanţa, Jason aduce de pe cóstele răsăritene lîna de aur a berbeceluĭ colchidean.

Închis de tóte părţile, Pontul neospitalier (πόντος ἄξεινος) era învăluit într'un nepătruns şi îngrozitor mister; în el navigatoriĭ se aventuraŭ nu fără marĭ pericole.

Se pare, că ḑeiĭ chiar, păziaŭ singura întrare spre Bosfor, unde aşeḑaseră Symplegadele, carĭ ar fi sdrobit în miĭ de bucăţĭ corăbiile ce ar fi îndrăsnit să trécă printre ele.

Era dar firesc, ca bogăţiile, ce atingeaŭ cóstele răsăritene ale Pontuluĭ, neputênd pătrunde prin Bosfor, să se fi grămădit în vecinătatea gurilor Dunăriĭ, unde aşteptaŭ să fie duse maĭ departe către apus, până în inima Europeĭ.

Dar întunerecul legendelor se risipesce, Symplegadele dispar, ḑeiĭ sunt maĭ blânḑĭ, ar la apariţia primelor raze de lumină ale civilisaţieĭ, Marea Négră îşĭ schimbă şi ea numele în «Pontul ospitalier» (εὔξεινος); gurile Dunăriĭ sunt maĭ vizitate şi coloniile de pe cóstele apusane ale Măriĭ, din ce în ce maĭ înfloritóre.

Năvălirile barbarilor şterg orĭ-ce urme ale trecutuluĭ, pare-se, până şi numele ce l'a purtat altă dată acéstă Mare şi a împrumutat numirea Negrilor Basarabĭ, stăpânitoriĭ, celor maĭ importante cóste, mărginaşe gurilor Dunăriĭ.

Numele familieĭ acestor Negri Basarabĭ s'a dat la începutul formăriĭ Statuluĭ românesc întreguluĭ ţinut din stânga Dunăriĭ, numit de Turcĭ ţara Kara Iflakilor, iar Măriĭ de către acéstă parte: Kara-Denghiz saŭ Marea Negrilor, iar maĭ târziŭ Marea Négră, numire ce s'a generalizat.

O probă: Pe la 1390, Cavalerul Johann Schildberger, fiind prins de Turcĭ, a auḑit de la eĭ numirea de Kara-Deniz dată acesteĭ Mărĭ şi în memoriile sale nobilul bavarez căutând a o traduce în limba sa, a numit-o Walachisches-Meer, adică «Marea Muntenéscă.»

Dominaţiunea nóstră la Marea Négră, de şi de scurtă durată, s'a nemurit prin nu mele ce-ĭ l'a lăsat acum şése vécurĭ, aşa că astă-ḑĭ nu suntem ca străinĭ veniţĭ pe acéstă bucată de cóstă. *Ea a fost românéscă odinióră, şi românéscă a rěmas.*

Starea de acum a Măriĭ Negre.

Marea Négră este aşeḑată între 41°, 5', 30" şi 46°, 38' latitudine nordică şi între 25°, 8' şi 39°, 26' longitudine răsăriténă, după meridianul Parisuluĭ.

---

[1]) Asupra numeluĭ, origineĭ numeluĭ, tradiţiunilor şi cunoscinţelor celor vechĭ privitóre la Marea Négră, a se vedea: *Lt. Colonel Mih. Drăghicescu,* op. cit, pag. X şi urm.; *Hasdeŭ.* Istoria Critică; *Arriani* Periplus Ponti, trad. par H. Chotard; *P. Decharme.* Mythologie de la Grèce antique; *Corréard.* Guide de la Mer Noire, etc.

Cea maĭ mare a sa lărgime este de 612,681^{m} (331 mile; o milă este egală cu 1851^{m}), de la micul golf Penderaklia, până la Nipru (în sensul meridianuluĭ 29^{0}).

Lungimea de la Golful Burgas, la Poti (în sensul paraleluluĭ 42^{0},30′) este de 1.169.823^{m} (623 mile) [1])

Suprafaţa eĭ, după măsurătórea luĭ Strelbytzky, este de 423.939 km. p. [2]), adică este de 3,23 orĭ maĭ mare de cât suprafaţa Românieĭ, (care este de 131.020 km. p.).

Cea maĭ mare adâncime o are la mijloc şi este de 2.618 metri [3]).

Curbe bathymetrice saŭ isobathe. Natura funduluĭ Măriĭ în lungul ţĕrmuluĭ dobrogean. Atteragiul [4])

PUNCTE	CURBELE BATHYMETRICE DE:									NATURA FUNDULUI
	7^{m}	8^{m}	10^{m}	12^{m}	13^{m}	15^{m}	20^{m}	30^{m}	40^{m}	
	Sunt departe de ţĕrm de:									
	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	m.	
Ilanlîk	—	—	1300	—	—	—	3000	3900	4700	Nisipos.
Mangalia	—	—	1300	—	—	—	3500	5200	7000	«
Tatlageak	—	—	870	—	—	—	2100	4800	7000	«
Tuzla	—	—	650	—	—	—	1700	3500	5600	Námolos.
Agigea	—	—	1300	—	—	—	3400	6500	9500	Nisipos.
Constanţa (Viĭ) .	670	970	1400	1650	2300	2700	—	—	—	La ţérm nisip, de la 2 km. nisip şi namol.
« (Sala de cură)	176	205	323	617	882	1176	—	—	-	« « stâncos, în larg namol.
« (Hotel Carol)	323	382	500	676	823	1039	—	—	—	Idem.
« (Cas. Infant.)	—	1088	—	1600	1872	2000	—	—	—	Nămol.
Capul Midia . . .		—	4700	—	—	—	9000	13500	18200	Nisip şi conchiliĭ, spre N. namol şi cochiliĭ
Portiţa	—	—	4600	—	—	—	13500	19700	33500	Nămol şi conchiliĭ la ţĕrm, în larg nisip. şi conchiliĭ.
Sf. George	—	—	3700	—	—	—	4600	9000	12600	Idem.
Sulina.	—	—	1600	—	—	—	10000	16800	41000	Nisipos şi conchiliĭ.
Baba-Hasan . . .	—	—	3300	—	—	—	12000	35300	44000	Nămol şi conchiliĭ la ţerm conchiliĭ în larg.

La Mangalia un vapor se póte apropia până la 1 milă de ţĕrm (1851^{m}), unde adîncimea apeĭ este de 12^{m}, fundul nisipos. Până la 300^{m} (1½ encâblure) se află adîncimĭ de 8^{m}, însă pentru a înainta până la acéstă distanţă, trebue a ocoli pe la capăt vechiul dig genovez.

Constanţa e aşeḑată pe un promontoriŭ, care apără rada de vênturile de la N. E. Trebue evitat a se apropia de cósta Nordică a acestuĭ oraş, care e înconjurată la 1½ mile (2776^{m}) spre larg, de stâncĭ. Alte grupe de stâncĭ de şi maĭ depărtate de ţĕrm, însă sunt maĭ puţin de temut, fiind sub apă la o adâncime de 25—30 picióre (10 metri, 3 picióre = 1 metru).

Capul Constanţa e de asemenea garnisit de stâncĭ, până la aprópe 300 metri (1½ encâblure) către Est şi Sud de bastionul meridional. Nu departe de aceste stâncĭ se găsesc adâncimĭ de 20—25 picióre (8^{m}).

Până la Sütghiol, cósta este mărginită de stâncĭ.

La Portiţa fundul este nămolos şi cu conchiliĭ; adâncimea este de 12 metri la 2—3 mile de la ţĕrm (5500 metri).

La gura Sf. Gheorghe, un banc de nisip se găsesce la 2½ mile (4600^{m}). Acum acest banc s'a făcut o insulă numită *Sacalin*.

[1]) *Corréard,* op. cit, pag. 17.

[2]) *Schrader.* Atlas Géographique. Pl. 34 Verso.

[3]) *A. de Richard.* La Roumanie, p. 68.

[4]) *Corréard,* op. cit., Atlas planches 7 et 8.

La 3 mile (5500^{m}) se găsesc adâncimĭ de 30 picióre (10^{m}) şi puţin maĭ departe, de 30—40^{m} (15—20 brasses. 1 brasse = 6 picióre = 2^{m}) [1]).

Din studiul tabloului curbelor bathymetrice se vede, că atteragiul nu este accesibil vaselor marĭ în nicĭ o parte a ţĕrmuluĭ dobrogean, de cât în portul Constanţa, graţie îmbunătăţirilor ce se aduc pe fie-care zi [2]) şi la Sulina în urma lucrărilor Comisiuniĭ Dunărene [3]).

Curenţĭ[4])

In Marea-Négră nu există flux şi reflux, de aceea tóte fluviile ce se varsă într'însa formézä la gurile lor delte; marea cantitate de nămol şi nisip ce fluviul Dunărea târăsce la gurile sale, se depune aci şi se formézä în deposite aluvionale. [5])

Curentul cel maĭ puternic ce există în Marea-Négră ese din Marea-Azow; datoresce originea sa vărsăriĭ Donuluĭ.

Eşit din strâmtórea Kertch, curentul se îndréptă către S.V., pe lângă cóstele meridionale ale Crimeieĭ, iar la capul Kersones se împarte în diferite direcţiunĭ, din care cel din spre N.V. e cel maĭ puternic.

După ce întâlnesce curentele ce nasc din vărsările Nipruluĭ, Buguluĭ şi Nistruluĭ, acestea îl silesc a'şĭ schimba direcţia către S., unde întâlnind formidabilul curent născut din vărsarea Dunăriĭ, cu tóte formézä un adevărat fluviŭ în Mare, care îşĭ are scurgerea către S., cu o iuţélă destul de simţită.

Partea cea maĭ considerabilă scapă pe Bosfor, iar prisosul îşĭ continuă drumul pe lângă cóstele Asieĭ-Micĭ, Georgieĭ şi Rusieĭ Meridionale, pentru a face din noŭ circuitul maĭ sus descris.

Acest curent este dese-orĭ modificat de influenţa vînturilor şi de circumstanţe locale.

Contra curenţĭ există pe cóstele Rumelieĭ şi Bulgarieĭ.

Apa Măriĭ Negre. Băile de mare.

Păreı ea cea maĭ acreditată asupra naturiĭ sărate a apeĭ Mărilor, este resultatul primeĭ acţiunĭ a apeĭ asupra scórţeĭ globuluĭ. [6])

Apa Măriĭ-Negre intră sub raportul therapeutic în categoria apelor clorate-sodice [7]), densitatea apeĭ acesteĭ Mărĭ este de 1,013 [8]); greutatea specifică la 20 mile în faţa Constanţeĭ este de 1.0128 (=138%) [9]).

După analisele făcute, apa Măriĭ-Negre conţine 17.666 la mie sărurĭ:

14.019	Clorur	de sodiŭ
0.189	»	» potasiŭ
1.304	»	» magnesiŭ
0.005	bromure	»
1.470	sulfat	»
0.405	»	calce
0.365	Carbonat	»
0.209	»	magnesie
17.666 [10])		

[1]) *Corréard,* op. cit., pag. 58-65.
[2]) Vedĭ descrierea portuluĭ Constanţa
[3]) Vedĭ lucrările Comisiuniĭ Dunărene.
[4]) *Corréard,* op. cit. pag. 18—19.
[5]) *A. Delapparent.* Géologie p. 236.
[6]) *Contejean.* Géologie p. 87.
[7]) *A. de Richard.* La Roumanie pag. 135 şi 360 apud Gobel.
[8]) *Contejean,* op. cit. pag. 87.
[9]) *Dr. Antipa.* Lacul Razelm pag. 6.
[10]) *Richard,* op. cit. p. 134.

Este de mare interes analiza ce s'a făcut planteĭ marine, ce se vede crescută pe lângă ţĕrm; ea începe a fi distinsă în luna Maiŭ, când presintă o colóre cărămizie-deschisă, iar ajungând la maturitate, pe la jumătatea luneĭ Septembrie, colórea eĭ este roşiatică-brună.

După culegere schimbă colórea în négră. Se numesce cystosira barbata, din clasa algelor.

S'a analizat acéstă plantă şi s'a găsit (cu tóte mijlócele neperfecte pentru obţinerea sărurilor), că conţine 3 la mie iod, iar sărurĭ 52% grame:

Sulfat de potasă
» » magnesie
Clorul » potase
» » sodiŭ
Clorhydrat de amonium
Carbonat de sodiŭ
Acid fosforic
Iodure
Bromure

Nu s'a putut ajunge la analisa cantitativă. [1])

Băile de mare aŭ fost recunoscute şi vizitate încă din epoca Romanilor; între altele se scie, că legatul saŭ guvernatorul Moesieĭ inferióre, Caius Prastina Messalinus, pe timpul Impăratuluĭ Antonin Pius (138—161 d. Chr.) înălţă la Tomi, geniuluĭ loculuĭ (genio loci), un altar de marmoră, ca băile să-ĭ aducă sănătate [2]).

GENIO
LOCI
C. PRASTINA
MESSALLINUS
LEG. AUG. PR.

Băile se pot lua azĭ pretutindenĭ pe cósta Măriĭ, unde există o plaje, cestiunea numaĭ, ca stabilimentele balneare maritime să satisfacă condiţiunilor higienice şi economice.

De şi instalaţiunĭ se află în treĭ puncte pe cósta măriĭ: Mangalia, Constanţa şi Sulina, totuşĭ cele de la Mangalia neîndeplinind condiţiunile economice, sunt fórte puţin vizitate.

Sulina fiind înconjurată de mlaştinĭ, decĭ bântuită de frigurile palustre, băile sale nu sunt frequentate, de cât de populaţiunea locală.

Până azĭ, Constanţa a rĕmas singura staţiune balneară maritimă vizitată; e în legătură directă cu tóte punctele ţĕriĭ şi băile sale de mare sunt din an în an maĭ mult frequentate.

Instalaţiunea principală se află pe o plaje destul de întinsă la patru km. spre S.V. de oraşul Constanţa, iar transportul se face cu trenul, care circulă de maĭ multe orĭ pe zi, în timpul vereĭ.

Imbarcarea se face la 4 halte în oraş (Ovidiŭ, Thetis, Tomis şi a C. F. R.) şi la două halte la băĭ.

Din nenorocire, nu tot ast-fel stă Constanţa sub raportul higienic; după părerea celor maĭ competinţĭ higienistĭ, ea este considerată ca focarul paludismuluĭ, din causa miasmelor ce se degajază din mlaştinele ce o înconjóră.

Franceziĭ, în urma nenorociteĭ expediţiunĭ din 1854, aŭ numit Constanţa «un cimitir întins».

Dacă Mangalia ar fi în condiţiunĭ economice tot ast-fel, ca şi sub raportul higienic, ea ar deveni fără îndoială staţiunea balneară maritimă cea maĭ frequentată; în adevĕr

---

[1]) *M. Mihăileanu.* Studiul plantelor marine din jurul Constanţeĭ.

[2]) *Gr. G. Tocilescu.* Mitheilungen aus Oestereich. Wien 1886.

Mangalia are pe lîngă o plaje minunată şi isvórele sulfuróse ce o înconjóră, aprópe la o depărtare de 3 km. [1])

Dacă s'ar construi o linie ferată de la Constanţa saŭ Medgidia, condiţiunile economice ale Mangalieĭ s'ar îmbunătăţi, iar băile salc ar căpăta importanţa ce merită.

Descrierea hidrografică a basinuluĭ Măriĭ-Negre.

Acest basin coprinde tóte lacurile şi rîurile care curg în Mare, precum şi văile ce se deschid către E., între Ilanlîc şi braţul Sf. Gheorghe.

Lungimea acestuĭ basin este de 171 km.

a) Cósta Măriĭ între frontieră şi Mamutusta.

De la piatra frontieră No. 31, cósta Măriĭ-Negre se îndréptă către N. până la Ilanlîk; pe o lungime de 4¼ kil., până în valea deschisă de lacul Mangalia, cósta este înaltă şi abruptă, cu înălţime de 32^{m} d'asupra niveluluĭ Măriĭ; apoĭ se continuă în aceiaşĭ direcţie însă este jósă, în formă de plaje pe lungime de 7 km. coprinsă intre délul Mamutusta şi lacul Mangalia.

Văile, carĭ se deschid pe acéstă porţiune până aci descrisă, sunt:

I. **Valea Ilanlîk** este largă şi se deschide la satul cu acest nume; délurile care o ţĕrmuresc sunt: Darî-Iuk, Balcik-Iuk şi Taşli-Iuk la V., o despart de valca Hagilar; délul Mamutusta o desparte la N. de valea laculuĭ Mangalia.

Către S., valea se prelungesce peste frontieră pe la satul bulgar Akangi, sub numele de valea *Akangi*. Lungimea eĭ este de 14 km. de la E. la V. şi merge urcând cu o pantă de 0^{m}005 pe metru; ea e sămănată de maĭ multe movile, din care două maĭ importante fiind aşeḍate pe frontieră; cea pe care se află piatra No. 30 are cota 81^{m}, iar cea cu piatra No. 31, chiar pe ţĕrmul Măriĭ are cota 33^{m}68.

D'alungul cósteĭ merge drumul care vine din Bulgaria, trece frontiera pe la pichetul No. 45, către N. prin Ilanlîk la Mangalia.

Valea e tăiată de drumurile Ilanlîk-Hagilar, Hagilar-Akangi, Caraci-Kulac la Akangi, care trece peste frontieră pe la E. de pichetul No. 44.

II. **Valea deschisă de lacul Mangalia**. *Lacul Mangalia* se întinde de la V. la E pe o lungime de 13 km., nu în linie dréptă, ci descriind maĭ multe sinuosităţĭ, carĭ fac să créscă valórea sa militară [2]). Odinioară acest lac a comunicat cu Marea printr'un canal, astăzĭ astupat de dune nisipóse, ast-fel că între lac şi Mare acum există o limbă de pământ, lată numaĭ de 200^{m}, în care pescariĭ încă aŭ tăiat un şanţ ce servesce de scurgere laculuĭ. Pe la capătul E. al laculuĭ trece şoseaua Mangalia-Ilanlîc, peste un pod cu piciórele de piatră.

Natura ţĕrmuluĭ înconjurător al laculuĭ este stâncósă şi abruptă, formată din calcar dolomitic, interpus printre straturile de calcar-grosier ale cretaciculuĭ, carĭ se ţin fórte aprópe de ţĕrm şi la o înălţime ce variază între 20 şi 30^{m} d'asupra niveluluĭ apeĭ şi formézä caverne maĭ mult saŭ maĭ puţin lungĭ.

Pe ţĕrmul de N. al laculuĭ vine să se scurgă maĭ multe isvóre de apă sulfurósă, care înconjóră pe sub straturile de calcar, oraşul Mangalia, până la 3-4 km. împrejur. [3])

La extremitatea V. lacul se termină prin stuf. El are şi două insule în dreptul ruinelor satuluĭ Baş-Punar.

La un sondaj ce l'am făcut în vara anuluĭ 1891, am găsit adâncimea laculuĭ, în drep-

---

[1]) A se vedea partea geologică.
[2]) Veḍĭ geografia militară.
[3]) A se vedea apele sulfuróse la partea II-a a geologieĭ.

tul băilor, de 20^m, care se póte considera ca maximum, căcĭ atât către V. cât și către E. acéstă ţifră se micșoréză treptat.

Natura funduluĭ laculuĭ este pietrósă pe cea maĭ mare parte din lungimea luĭ; numaĭ către extremităţĭ este nămolósă.

Peşte produce în abondenţă şi de tot felul, speciile maĭ principale sunt: somnul, crapul, ţiparul, scrumbiile şi calcaniĭ, veniţĭ din mare saŭ póte chiar rĕmașĭ din timpurĭ, când canalul de scurgere era încă ne-năpădit.

Valea ce deschide acest lac este fórte lungă și sinuósă; ea vine din Bulgaria, taie frontiera la V. de piatra 29, între pichetele 41 și 42 și sub numele de *Valea Popucci,* se îndréptă către N. in direcţie S.E.-N.V., pe o lungime de 2½ km. de la frontieră, până la cătunul Popucci, după ce a trecut pe la ruinele satuluĭ Caceamak.

De la Popucci, valea ia numirea de *Acargea-Hoscadin* și se îndréptă de la S.E. către N.V., în formă sinuósă, pe o lungime de 12½ km., până la satul Acargea, după ce a trecut prin satele Cadichioĭ și Hoscadin.

De la Acargea valea începe a se numi *Keragi* și după ce face un cot pronunţat, se dirije în unghiŭ drept către E, la comuna Keragi, trece pe la satele Deleurusi, Nalbant, Sarighiol, Acbașĭ, la E. de care încep mlăștinele laculuĭ pe ţărmurile căruia sunt satele Baș-Punar, la N.; Caracĭ-Kulak și Kerege la S.

Lungimea totală a văiĭ împreună cu lacul este de 43 km. și este mărginită de délurile: Darî-Iuk, Kosu-Iuk, Murzak-Tepe, Sarighiol, Keragi, Mamuttusta, pe drépta; iar pe stânga délurile: Hoscadin, Mesarlâk-Sârtâ, Egi-Iuiuk, Cara-Iuiuk, Copucci, Kirizi-Iuk și Arpali-Iuk. Valea este adâncă, strâm'ă și prăpăstiósă, abia atinge în unele locurĭ 500^m lărgime.

Pe ea merge drumul Popucci-Cadichioĭ-Hoscadin-Acargea și la Kiragi se unesce cu șoseaua care duce la Caraomer spre V., șoseaua urméză valea către E. pe la Deleurusi, iar la Nalbant suie cósta pe dél pentru a merge la Mangalia. (Șoseaua e în proiecţie).

Valea totușĭ e urmată de drumul, care se desface din șoseaua judeţiană la Nalbant, trece pe la Sarighiol și la Acbașĭ, se bifurcă între Hagilar, la S. și către N. în șosea.

De la Acbașĭ, valea fiind mlăștinósă, drumurile o părăsesc pe cósta de N. (șoseaua de care am vorbit), iar pe la S. drumul Hagilar vine la podul de la Mangalia.

In acéstă vale daŭ o mulţime de drumurĭ ale văilor secundare, descrise maĭ jos:

Pe drépta (la S.):

1. *Valea Hagilar,* nasce de la Movila Koșu-Iuk, se îndreaptă către N. în direcţie S.V.-N.E. printre délurile Balcik-Iuk, Taslî-Iuk, Mamuttusta la E. și délul Hagilar la V., trece prin satul Hagilar și după 5 km. de drum se deschide în faţa cătunuluĭ Baș-Punar. In lungul văiĭ nu merge nicĭ un drum, dar la Hagilar converg 6 drumurĭ, carĭ duc la Cadichioĭ (la S.V.), Acbașĭ (N.V.), Baș-Punar N., pe la códa laculuĭ; Podul Mangalia la E., Ilanlîc la S.E. și Akangi în Bulgaria, la S.; acest din urmă trece frontiera puţin maĭ la V. pe piatra No. 30.

Pe stânga de la V. și N.

2. *Lunga vale, paralelă frontieriĭ între Canlî-Cicur și Valalî,* ia nascere din pólele E. ale déluluĭ ce vine din Bulgaria, la piatra No. 29, la punctul cotat 151 și sub numele de *valea Iurtluk,* se îndréptă spre Canli-Cicur (grópa sângerósă), de la S.V. către N.E. și de aci către E. pe la Dauluchioĭ și Valali, unde se termină după o lungime de 10 km., între délurile ce vin de peste frontieră, la S. și Mezarlîk-Bair, Egi-Iuiuk și Mezarlâk-Sârtâ la N. Este urmată de drumul ce vine din Bulgaria, pe la V. de piatra No. 29 și se unesce la Canlî-Cicur cu drumul de la Caraomer; drumul urméză către E. pe la Dauluchioĭ și Valalî, până la Akargea. In acéstă vale dă:

Pe drépta, la S:

a) Cara-Dere, prelungită către S.V. cu *Murfatcea-Cairac,* se deschide după un drum de 5½ km. la Valalî și e urmată de drumul Valalî-Bulgaria, trecênd frontiera chiar pe la piatra No. 27.

b) Kiuciuk-Dere-Culac, ce are o direcţie S.N., pe la pólele déluluĭ Hoscadin, așeḑat la

E.; are un drum de 2½ km. și e urmată în parte de drumul Valalî-frontieră, între pichetul No. 39 (la V.) și piatra 28, unde se unesce cu drumul ce vine de la Hoscadin peste délul Hoscadin la frontieră.

Pe stînga (la N.):

c) Valea Sârtî, prelungită către N.V. cu larga *vale Dauluchioĭ-Culac,* până la pólele déluluĭ Coru-Sârtî. Are o lungime de 8½ km. și e urmată de drumul Dauluchioĭ (unde se deschide) la Ghiuvenli (în basinul V. Dunărean) și Dauluchioĭ-Mustafacâ (în acelaș basin); este tăiată de șoseaua Mangalia-Caraomer. Ea e mărginită de délurile Mezarlîc-bair și Caraomer-bair la V., Egi-Iuiuk și Mezarlîk-Sârtî la E.

3. *Tirpan-Dere,* ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ. Cara-Iuiuk, se îndréptă către S.E. de la N.V., pe la pólele déluluĭ Egi-Iuiuk (așeḑat la V.) și se deschide după un drum de 4 km. la V. de Kiragi. Este tăiată de șoseaua Mangalia-Caraomer și urmată de drumul Kiragi-Ghiuvenli, peste délul Coru-Sârtî (în basinul V. Dunărean).

4. *Valea Casâmcea,* ia nascere din pólele S.V. ale déluluĭ Azaplar, se îndréptă către S. cu direcția S.V.-N.E., printre délurile Casâmcea la E., Cara-Iuiuk la V. și după un drum de 6½ km., se desface la Keragi, după ce a trecut pe la ruinele satuluĭ Casâmcea, unde malurile sunt 'nalte și rîpóse. Este tăiată de șosea și urmată de drumul Kiragi-Azaplar.

5) *Valea Acbași-Culac,* se desface de la Movila Asan-Oba-Tepe, îndreptându-se către S. în direcție N.S. și se deschide la satul Acbași, după un drum de 2½ km.; este tăiată de șosea și urmată de drumul Acbași-Azaplar.

6) *Valea Viilor,* ce se continuă către N.V. sub numele de *Alceak-dere,* corespunde lungeĭ văĭ Borungea (valea secundară Kiivan-Alceak, în basinul V. Dunărean), ia nascere din pólele V. ale déluluĭ Cogea-Sîrt-Bair, se îndréptă de la N.V.-S.E., printre délurile Arta-Burun și Azaplar la V., Cogea-Sîrt-Bair și Kirizi-Iuk la V. și după un drum de 13 km. în care trece pe la Copucci, se deschide la ruinele satuluĭ Baș-Punar.

Până către N.V. de Copucci valea este relativ strâmtă, iar de aci se lărgesce și se transformă în câmpie fórte puțin ondulată. Este tăiată la gură de șosea și urmată de drumul Baș-Punar-Copucci, unde converg 3 drumurĭ principale, unul de la Azaplar (de la N.V.), al doilea de la Carachioĭ (N.; versantul V. Dunărean) și al treilea de la Gheringik (la N.E.).

III. **Valea Mangalia.** Este o vale largă ce se întinde către N. orașuluĭ, până la Movila Cumarova; către V. este mărginită de délurile Koim-Iuiuk, Sira-Iuiuk și Badalar; către S. se confundă cu valea laculuĭ Mangalia. Lungimea S.-N, este de 6 km., iar lărgimea E.-V. de 3 km., este constituită din calcar dolomitic ale Cretaciculuĭ, care ascunde bogate ape sulfuróse, ca cele din *lacul Ciukur* la 1½ km. spre N.V. de oraș și cele de la *ezerul Mangalia,* situat pe cósta Măriĭ spre N. de oraș, de care e despărțit prin viĭ.

Aceste ape înconjóră orașul de la N.E. către S.V. și merg a se vărsa la băile sulfuróse de pe țĕrmul laculuĭ maĭ sus descris [1]).

Pe valea Mangalia merge șoseaua Mangalia-Constanța, precum și drumurile spre Gheringik, Ascilar și Kiuciuk-Tatlageak.

b) Cósta Măriĭ între Mamutusta și Tuzla.

De la Ezerul Mangalia, cósta Măriĭ, după ce forméză un cap către E., se îndrépta de la S.V.-N.E., până la capul Tuzla; cósta este 'naltă și escarpată pe acéstă lungime de 18 km., înălțimea variază între 22 și 40^{m}.

Către N. de *ezerul Mangalia,* supr. 150 hect., se află lacul acoperit cu stuf numit *Cumarova,* ce ocupă o suprafață de 60 hectare.

Văile carĭ se deschid sunt:

IV. **Valea laculuĭ și pârîuluĭ Tatlâgeak.**

a) Pârîul Tatlâgeak, ia nascere din două fântânĭ marĭ în satul Gheringik, se îndréptă

---

[1]) A se vedea detaliat acésta, în partea geologică.

către S. în direcția S.E., până la satul Ascilar, pe care udându-l se îndréptă către N.E., până la Küciuk-Tatlâgeak, spre E. de care formează *două lăculețe* și apoĭ după un curs de 8 km. se varsă în:

Lacul Tatlâgeak, ce are formă alungită de la E. la V., cu scobiturĭ marĭ și numeróse. Este acoperit maĭ mult de jumĕtate cu stuf și are o suprafață de 80 hectare. E despărțit de Mare printr'o limbă fórte ingustă 50ᵐ de dune, pe care trece drumul Mangalia-Tuzla. Pe la extremitatea V. a lacului trece șoseaua Mangalia-Constanța.

Valea deschisă de pârîŭ și lac este fórte largă, pe ea se află satele Gheringik, Ascilar, Küciuk și Büiuk-Tatlâgeak. Se mărginesce la N. cu délurile Dermen-Bair, Taușan-Bair, Sarî-Iukler, Taslâ-Iuk, care o despart de valea laculuĭ Tuzla, către V. délul Cogea Sîrtî-Bair o despart de valea corespundĕtóre din basinul V. Dunărean, numită Borungea (valea secundară Sanâr și Muratan-Dere), către S. délurile Kirizi-Iuk, Arpali-Iuiuk, Koim-Iuk și Cumarova, o desparte de valea laculuĭ Mangalia și valea Mangalieĭ, cu care se prelungesce în apropierea cósteĭ Măriĭ pe la Cumarova. Pe valea Tatlâgeak merge drumul Tatlâgeak-Gheringik și aci se bifurcă spre N.E. la Amzacea și Carachioĭ, ambele duc în versantul Vest-Dunărean. Este tăiată de drumurile Copucci-Gheringik-Muratan, Mangalia-Ascilar-Tatlâgeak-Perveli-Muratan și Karlichioĭ.

In valea laculuĭ Tatlâgeak se deschid douĕ văĭ pe stânga (la N.):

1. *Valea Tatlâgeak,* care se deschide la Buiuk-Tatlâgeak, e urmată de șosea.

2. *Buiuk-derea,* pe la pólele déluluĭ Baldaran-Iuk-Bair (așeḑat la E.), se deschide tot la Buiuk-Tatlâgeak și e urmată de drumul Buiuk-Tatlâgeak-Karli-chioĭ spre N.V. și Buiuk-Tatlâgeak-Tuzla spre N.E.

V. **Valea Mangea-Punar,** continuată către V. prin *Arnăut-Bostan-Derea,* este coprinsă între délul Dermen-Bair la N., care o desparte de valea laculuĭ Tuzla; către V., se întinde până la pólele délurilor Taușan-Bair și Baldaran-Iuk-Bair; către S. se confundă cu valea Tatlâgeak.

In acéstă vale se află micul lac *Mangea-Punar,* aprópe de țĕrmul Măriĭ.

De curînd s'a format douĕ cătune, ce pórtă acelaș nume, așeḑate pe drumul Mangalia-Tuzla, care taie acéstă vale.

Capul Tuzla, este format de ramificațiile E. ale déluluĭ Dermen-Bair.

Inclinarea cósteĭ Măriĭ-Negre pe meridian, în lungime de 29 km., coprinsă între Piatra No. 31 și capul Tuzla, este de 5' de la N.E. către S.V. (Longitudinea capuluĭ Tuzla este de 26°,20', iar aceia a punctuluĭ No. 31 al frontieriĭ, este de 26°,15'). Este unul dintre cele 3 capurĭ ale Dobrogieĭ, și se află pe al 26°,20' longitudine orientală. De curând s'a construit pe cap *un far.*

c) Cósta între capurile Tuzla și Constanța.

Spre N. de capul Tuzla, cósta Măriĭ se îndréptă către N., descriind o mare curbură lungă de 23ᵏᵐ· 400ᵐ· până la Constanța; acéstă curbură este întórsă către V.; la jumĕtate distanța se prelungesce în Mare micul *cap Agigea.*

Intre capul Tuzla și Constanța, cósta în general este înaltă și abruptă, afară de valea deschisă de lacul Tuzla care se prelungesce până la Mare, formând o plaje nisipósă.

Golful Constanța este acoperit cu nisipul adus de vênturĭ și curențĭ. Lucrările începute de câțĭ-va anĭ aŭ de scop de a transforma acest golf într'un port [1]).

Văile carĭ se deschid între Tuzla și Constanța, sunt:

VI. **Valea laculuĭ Tuzla.** *Tuzla-Ghiol* este un lac ce se întinde în formă alungită de la S.V. către N.E., de la cătunul Ceatmalar până la Mare, de care 'l desparte o limbă de pământ lată de 200ᵐ·, formată din dune, pe care trece șoseaua Tuzla-Constanța.

Intre satele Techirghiol (așeḑat pe cósta N.) și Tuzla (pe cea de S.), forma laculuĭ

---

[1]) A se vedea pe larg acéstă cestiune, la descrierea portuluĭ Constanța.

este alungită de la N. la S. Dacă nu ţinem sémă de numerósele luĭ sinuosităţĭ, lacul presintă forma unuĭ ciocan, ce ar avea códa către S.V. Lăţimea maximă de la N. la S. în dreptul satuluĭ Techirghiol, este de 4½ km., iar lungimea de 9 km. şi suprafaţa totală de 2540 hectare.

Intre ţĕrmul S. al laculuĭ şi satul Tuzla, se află un *mic lac* de formă dreptunghiulară cu o suprafaţă de 60 hect., iar pe ţĕrmul N.E. un altul şi *maĭ mic* cu 15 hect. suprafaţă. Şoseaua Tuzla-Constanţa lasă acest al doilea lac către E. In códa mlăştinósă de S.V. a laculuĭ se varsă *pârîul Musurat,* care ia nascere din délul de la N. Musuratuluĭ, străbate comuna cu acelaş nume, curge către S. în direcţie N.V.-S.E., formând maĭ multe cotiturĭ, udă satul Urluchioĭ, la S. de care se varsă pe ţĕrmul N. al laculuĭ Tuzla. Lungimea pârîuluĭ este de 8 km.

Valea laculuĭ Tuzla corespunde la V. cu valea Borungea, iar la N.V. cu valea Mahometcea (ambele din versantul V. Dunărean); ea este coprinsă între délurile: la N. Mezarlâk-Iuk, Bozlutak-Iuk, care o desparte de Valea Agigea; la N.V. Telegraf-Tepesi-Bair şi délul Musurat, care o despart de valea Carasu (secundara sa Mohametcea-Ceair-Dere); la V. délurile Topraisarĭ-Bair şi Meragi-Bair o despart de valea Borungea (secundarele sale: Uzunlar-Dere şi Sânâr-Dere), la S. Taslî-Iuk, Sarâ-Iukler şi Tauşan-Bair o despart de valea Tatlâgeac, iar Dermen-Bair de valea Mangea-Punar.

Satele aflătóre pe valea acestuĭ lac sunt: Tuzla şi Ceatmalar la S., Karlichioĭ, Kiuciuk şi Buiuk-Muratan la V., Musurat, Urluchioĭ, Techirghiol la N.

Valea este tăiată pe la códa V. a laculuĭ de drumul Mangalia-Constanţa şi maĭ la V. de drumul Perveli-Muratan-Musurat, de unde trecênd culmea déluluĭ, duce la Abdulah în valea Carasu.

De la Tuzla merge către V. pe ţĕrmul sudic al laculuĭ, drumul la Ceatmalar, Karlichioĭ-Muratan-Topraisarĭ. de unde trecênd délul duce în valea Borungea la Amzacea, Edichioĭ, Uzumlar şi Inge-Mahale.

Lacul Tuzla peste curênd va deveni o importantă staţiune balneară, apa sa conţinênd în mare cantitate clorurĭ, bromurĭ şi sulfaţĭ [1]).

Văile carĭ se deschid în lacul Tuzla, sunt:

De la S.:

1. *Valea Tuzla,* coprinsă între délurile Dermen-Bair la E., o desparte de Mare, Kiuciuk-Tuzla-Bair (la V.), o desparte de valea Kiuciuk-Tuzla-Derea.

Valea se întinde către S., prin satul Tuzla până la Movila Meragi-Iuk, pe o lungime de 3½ km.; în ea se află lacul de formă dreptunghiulară descris maĭ sus. In Tuzla converg drumurile carĭ vin de la Karlichioĭ (la V.), Perveli (la S.V.), Büiuk-Tatlâgeac (la S.) şi drumul care merge paralel ţĕrmuluĭ Măriĭ la Mangalia.

2. *Valea Kiuciuk-Tuzla-Derea* la V., paralelă cu precedenta, de care e despărţită prin délul Kiuciuk-Tuzla-Bair, are o lungime numaĭ de 1½ km.

3. *Valea Ceatmalar,* corespondentă cu valea Tatlâgeac, se deschide la códa S.V. a laculuĭ, la cătunul Ceatmalar; pe ea merge drumul Mangalia-Constanţa.

De la V.:

4. *Valea Karlichioĭ,* prelungită către V. prin *Valea Muratan,* nasce din pólele S.E. ale déluluĭ Meragi-Bair, se îndréptă de la V. la E., pe la satele Muratan şi Karlichioĭ şi pe o lungime de 5 km.; pe ea merge drumul Ceatmalar-Karlichioĭ-Muratan-Topraisarĭ.

De la N.:

5. *Văile unite Kara-Iuk-Dere,* la V. şi *Cuba-Dere* între comunele Topraisarĭ şi Musurat, ambele se împreună la 2½ km. spre N. de Muratan, aŭ o direcţie N.S. şi o lungime de 6 km.; se deschid la satul Kiuciuk-Muratan. Pe valea Cuba-Dere merge drumul Muratan-Musurat.

6. *Valea pârîuluĭ Musurat,* urmată de drumul Urluchioĭ-Musurat-Abdulah.

7. *Valea deschisă Aitan-Dere,* este maĭ mult o prelungire Nordică a precedenteĭ şi se

---

[1]) Detaliat, a se vedea acésta în partea geologică.

confundă către N. cu platoul format de Ormancik-Bair spre culmea délului Musurat, care forméză linia despărţitóre a apelor între basinele Vest-Dunărean şi Marea-Négră.

8. *Valea Urluchioĭ,* se deschide în valea pârîuluĭ Musurat la Urluchioĭ, după o lungime de 2 km., mărginită la E. de délul Ormancik-Bair şi Movila Urluchioĭ. Pe ea merge drumul Urluchioĭ-Hasi-Dülük şi e tăiată pe la gură de şoseaua Mangalia-Constanţa. (In construcţie).

VII. **Valea largă şi ramificată, pe care se află lacul Agigea.**

Lacul Agigea are forma unuĭ triunghiŭ isoscel cu basa spre Mare, de care e despărţit printr'o limbă formată de dune, lată de 50—100^m, lungimea luĭ este de 1$^1/_2$ km., iar suprafaţa de 75 hectare.

In acéstă vale sunt aşeḑate satele Agigea la S., Hasi-Dülük şi Laz-Mahale la N.; este coprinsă între délurile: Mezarlâk-Iuk, Tuzla-Iuk şi Telegraf-Tepesi-Bair ; la S. o desparte de valea Tuzla, Pipiliga-Iuk şi Iucĭ-Iuk-Berechi la V., o desparte de valea Carasu (secundara Mahometcea-Ceair-Dere). Către N.V. abia câte-va movile o desparte de valea Hasancea, iar către N. valea se deschide până la Constanţa. Délul Denis-Ialasi-Bair dintre Agige şi viile de la Constanţa, cu direcţie S.V., paralel ţërmuluĭ Măriĭ, abia are o înălţime de 40^m.

Tóte văile secundare converg spre Agigea şi sunt de puţină importanţă.

1. *Cele 2 văĭ carĭ pórtă numele Iuncatan-Dere,* una are direcţie către S. şi e urmată de şoseaua Mangalia-Constanţa ; cea de a doua are direcţia către V.

2. *Carsi-Dere,* pe care se află satele Hasi-Dülük şi Laz-Mahale.

La Hasi-Dülük converg drumurile carĭ merg către: N.E. la Constanţa şi Anadolchioĭ, N. la Palaz, N.V. Hasancea, V. Mahometcea, S.V. Abdulah şi Musurat, S. Urluchioĭ Techirghiol şi în fine S.E. la Agigea.

Valea este tăiată de la S.V. către N.E. de şoseaua Mangalia-Constanţa ce trece pe la Agige, unde se bifurcă spre Tuzla, trecênd pe la Sanatoriŭ şi spre Techirghiol. Lungimea văiĭ se póte considera de la N. la S. (între Laz-Mahale şi Agigea) este de 3$^1/_2$ km., iar lărgimea E.V. de 6 km.

d) Cósta între Constanţa şi Midia.

Capul Constanţa, pe care este aşezat oraşul cu acelaş nume, închide pe la N.E. golful Constanţa [1]). El este al doilea cap al Dobrogieĭ. Spre N. de oraşul Constanţa cósta Măriĭ este înaltă până la 40^m pe o lungime de 5 km., la punctul numit *Tăbăcăria,* la N. de care ţërmul descrie un arc deschis de cerc cu concavitatea către V. până la *Capul Midia,* al 3-lea cap al Dobrogieĭ.

Distanţa măsurată pe cóstă între capurile Constanţa şi Midia este de 22 km.

Spre N. de Tăbăcărie cósta este jósă şi nisipósă, o limbă îngustă variind între 200—500^m formată din dune, desparte *lacul Sütghiol* de Mare, care câte odată se unesce cu lacul; pe acéstă fâşie nisipósă merge drumul Anadolchioĭ-Tăbăcaria-Mamaia.

Spre N. de Mamaia fâşia nisipósă începe a se lăţi de la 300 până la 1500^m şi continuă a ţărmuri Marea până aprópe de capul Midia, pe ea merge drumul Mamaia-Gargalîc.

Capul Midia este format de ramificaţiile S. ale déluluĭ Movila Căldăriĭ.

Valea ce se deschide spre N. de Constanţa este largă cu puţine ondulaţiunĭ, carĭ abia pot primi numirea de délurĭ, e sămănată cu movilele Taşlî-Iuk, Ciatal-Iuk, délul Duran-Bair cu Movila Islam-Tepe; tóte aceste movile servesc de puncte ale linieĭ despărţitóre a apelor celor două basine: Vest-Dunărean şi M.-Négră.

In acéstă vale sunt lacurile:

VIII. **Tăbăcăria,** numit ast-fel de la două fabricĭ de tăbăcărie aşezate la E. de lac, este aşezat la 3 km. spre N. de Constanţa, lângă satul Anadolchioĭ, are o suprafaţă de aprópe 100 hectare. E înconjurat de stuf şi produce pesce în mică cantitate.

---

[1]) Detaliat se va vorbi despre acest cap la descrierea oraşuluĭ.

El nu comunică cu Marea, de şi este fórte aprópe de ea, de care se desparte prin dune, pe care trece drumul Anadolkioĭ-Mamaia.

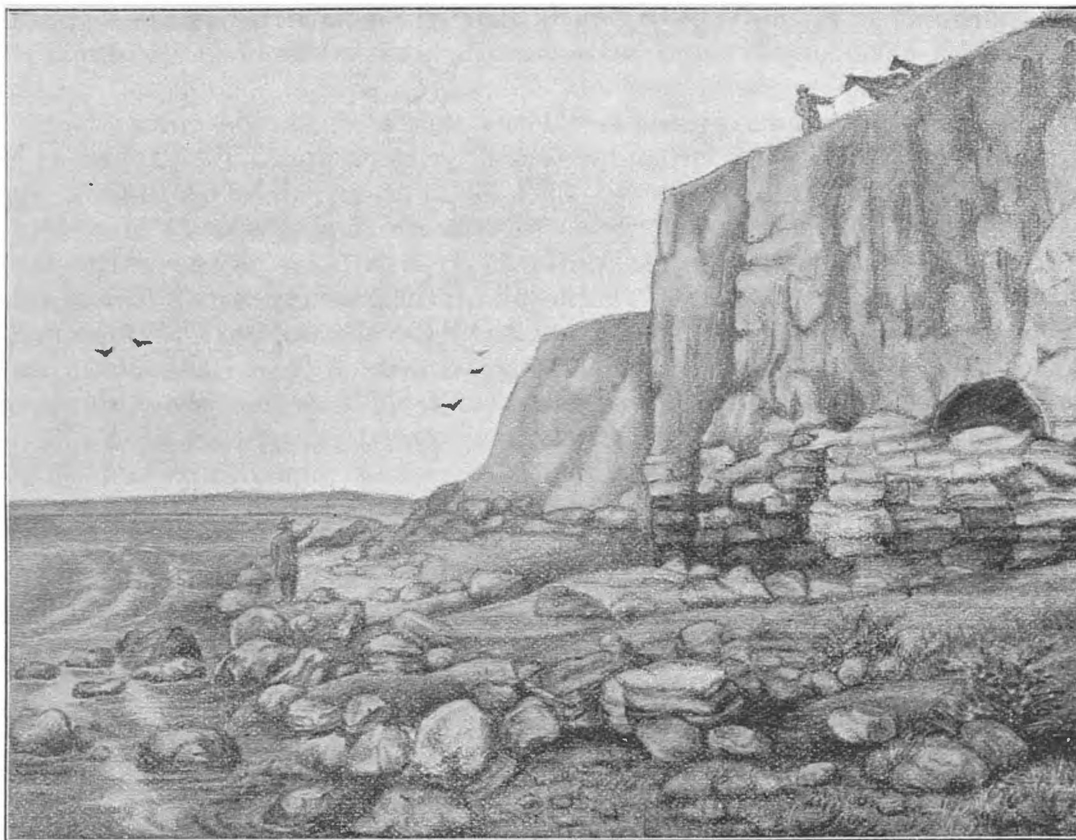

Fig. 30. — Capul Midia. (După Peters).

IX. **Lacul Süt-ghiol** (lacul de lapte), ce se întinde lărginduse de la S. la N. de-alungul cósteĭ Măriĭ, de care e despărţit prin făşia nisipósă maĭ sus descrisă. Lărgimea de S. a laculuĭ este de 1½ km. şi chiar maĭ îngustă, iar la N. de 4 km., lungimea luĭ de la N. la S. este de 8 km., iar suprafaţa de 20 km. p., se termină către N.V. printr'un golf mlăştinos şi acoperit cu trestie, care se întinde până aprópe de satul Cogea-Ali. Pe ţĕrmurile sale sunt aşezate satele Palaz şi Canara la V., Cogea-Ali şi Mamaia la N.

La Canara (în turc. stâncă) lacul este ţĕrmurit de terenurĭ calcaróse, carĭ se exploatéză pentru portul Constanţa. O linie de drum de fier este construită anume în acest scop [1]).

Lacul produce peşte în abondenţă şi de tot felul, pe ţĕrmul sĕŭ vestic sunt şi două cherhanale între Palaz şi Canara. Natura ţĕrmuluĭ Vestic este pietrósă, spre N. şi S., mlăştinósă; iar cel de E. este nisipos.

In lac, în faţa satuluĭ Canara, departe de la ţĕrm de 100^{m} se află mica *Insulă Ovidiŭ,* numire care după părerea D-luĭ Opreanu (fost prefect al judeţuluĭ Constanţa), i s'ar fi fost dată de un Englez, pe când se făcea drumul de fier Cernavoda-Constanţa. Se pare că chiar Mommsen atribuie unuĭ Englez acéstă denominaţiune, care în orĭ şi ce chip nu se póte atribui, de cât unor vremurĭ mult maĭ apropiate de noĭ.

Lacul are în multe puncte o adâncime destul de mare; marginele luĭ sunt lipsite de arborĭ, numaĭ la un loc se observă 7 salciĭ. Insula e înconjurată de trestie, şi acoperită cu stejarĭ secularĭ, printre carĭ periĭ sălbaticĭ, fagiĭ şi viţa care dă róde micĭ, împreună cu cucuta daŭ insuleĭ un aspect fórte sălbatec. La mijlocul insuleĭ o grămadă mare de

[1]) A se vedea partea geologică, economică şi descrierea portuluĭ Constanţa.

pietre transportate acolo din trecut, probabil pentru vre-o construcţiune în perimetrul insuleĭ, care nu e maĭ mare de 1 km. p.

Populaţiunea insuleĭ, formată din sute de vulturĭ, de corbĭ şi porumbeĭ sălbatecĭ, trăesce nesupărată de puşca vînătoruluĭ, la cel maĭ mic sgomot se învârtesc împrejurul şi pe deasupra copacilor, umplând aerul cu glasul lor asurzitor, aşa că este imposibil a sta maĭ multă vreme pe insulă [1]).

De-a lungul cósteĭ V. a laculuĭ Süt-ghiol trece şoseaua Constanţa-Tulcea. Valea este străbătută de la E. la V. de drumurile carĭ duc de la Palaz la Hasancea şi Horoslar (basinul V. Danubian), de la Canara şi Cogea-Ali la Horoslar, Nazarcea şi Carataĭ (în acelaş basin).

Ramificaţiile S. ale déluluĭ Cara-kioĭ, desparte lacul Süt-ghiol de:

X. **Lacul Taşaul** înconjurat de délurile Taşaul la N.E., care 'l desparte de lacul Gargalîk, délurile Cicrâkcĭ şi Carakioĭ-bair la S.V.

Forma sa póte fi asemănată cu a unuĭ triunghiŭ isoscel cu basa (4 km.) spre S.E., despărţită de Mare printr'o făşie de dune lată de 1 km. şi cu vârful către N.V. (lungimea de 10 km.). Se termină către N.V. printr'o regiune mlăştinósă acoperită cu trestie, unde se varsă rîul Casâmcea. Adâncimea sa variază între 25 şi 40^{m}, iar suprafaţa de 1200 hect.

In partea Sud-Vestică, lacul conţine o mică insulă stâncósă *Küriuk-Ada.*

Lacul produce în abondenţă tot felul de peşte. Pescăritul forméză una din principalele ocupaţiunĭ ale locuitorilor satelor aşezate pe ţĕrmul săŭ: Caracoium, Cikrâkcĭ, la V., Taşaul la N., Şahman la E.

Malurile sunt în general jóse, afară de cele de la S.V. şi N.E., unde ramificaţiile délurilor Carakioĭ-Bair şi Taşaul, fac malurile 'nalte şi stâncóse.

De la Canara merge spre N. drumul care lasă în drépta Cogea-Ali, duce la Cikrâkcĭ, acest drum se continuă spre N. până în şoseaua Tulcea.

Tot de la Canara merge către N.V. la Caramurat (basinul V. Dunărean), şoseaua Constanţa-Hârşova. Acéstă şosea la jumĕtate distanţă este tăiată de drumul care vine de la Alacapu-Nazârcea, paralel văiĭ Cioban-dere (basinul V. Dunărean), duce la Cikrâkcĭ.

Pe ţĕrmul V. al laculuĭ merge drumul Mamaia-Cara-Koium-Cikrâkcĭ la Ester.

Pe ţĕrmul S. trece prin dune şoseaua Cicrâkcĭ-Cara-Koium-Gargalîc, din care se desface la códa S.E. a laculuĭ, drumul care merge prin Şahman la Taşaul şi se unesce spre N.V. cu şoseaua Constanţa-Tulcea.

Pe ţĕrmul S.V. al laculuĭ se deschid douĕ văĭ:

1. *Valea Cikrâkcĭ,* însoţită de un mic pârîŭ, care izvorăsce din pólele S.E. ale déluluĭ Carakioĭ-Bair, se îndréptă spre N., are un curs de 1½ km. şi se varsă la 1½ spre S. de satul Cikrâkcĭ.

Valea deschisă de acest pârîŭ se întinde către N.-V. pe la sat şi are o lungime de 3½ km., o direcţie N.V.-S.E., corespunde văiĭ Caramurat. Pe ea merge şoseaua Cikrâkcĭ-Caramurat.

2. *Valea Dolufacâ,* care vine din pólele N.E. ale déluluĭ Ilanlâk-Bair, se îndréptă de la N.V.-S.E., are o lungime de 4 km. şi se deschide pe ţĕrmul N.V. al laculuĭ la satul părăsit Dolufacâ. Pe ea merge drumul Dolufacâ-Ester.

XI. **Rîul Casâmcea** de şi este un afluente al laculuĭ Ţaşaul, dar prin lungimea cursuluĭ săŭ (80 km.) şi prin basinul ce ocupă (600 km. p.), fiind pus în al doilea rang după Taiţa, între rîurile carĭ brăzdéză Dobrogia, udând teritoriile ambelor judeţe, basinul săŭ póte fi considerat separat.

Rîul Casâmcea (turc. sf. Dumitru), isvorăsce din două pârîiaşe din pólele S.E. ale déluluĭ Periclie, ambele numite *Aaslâ-dere,* se unesc pentru a curge de la N.V. către S.E. descriind prin pădurĭ un arc de cerc întors către E. Eşind din pădurĭ la N.E. satuluĭ Alifakâ, începe a se numi *pârîul Sulfaru,* străbate satul Alifakâ, la S.V. de care începe a se numi *pârîul Casâmcea,* se îndréptă în direcţie generală N.E.-S.V., până la comuna Ca-

[1]) După Amante Bruto. Ovidiŭ în exil. Traducere de Clelia Bruzzesi. Bucurescĭ, 1885, p. 57—61

sâmcea, printre délurile: Alifakâ şi Saxancairac la E., care 'l despart de pârîul Beidaut. Délurile Coru-Bair şi Turbencea la V., 'l despart de rîul Enisaraï. (basinul V. Dunărean).

De la Casâmcea, rîul se îndréptă către S. pe la satele Caceamak şi Kiuciuk-Kioï, până la Móra Cocóneï (confluenţa sa cu pârîurile Terzekioï pe drépta şi Râmnic pe stânga), curge printre délurile: Sulugeac şi Kiuciuk-Kioi-Bair (acesta din urmă îl desparte de pârîul Râmnic) la E., délul Dulgherul la V. îl desparte de Enisaraï, iar délul Arman-Tepe îl desparte de pârîul afluentele săŭ, Terzekioï.

De la Móra Cocóneï, rîul Casâmcea, îşï schimbă direcţia de la N.E. către S.V., intră în judeţul Constanţa, prin care curge o lungime de 4 km., forméză apoï limita între judeţele Constanţa şi Tulcea pe o lungime de 2 km., până la confluenţa sa cu pârîul Tocsoff, de unde intră în judeţul Tulcea prin care curge o lungime sinuósă de 5½ km., udând satul Chirişlic, iar de la confluenţa sa cu pârîul Chirişlic, taie limita judeţelor, curge prin judeţul Constanţa, udă satele Seremet şi Palazu-mic, la 5 km. spre S.E. de care se aruncă în partea N.V. a laculuï Taşaul, după ce a curs în partea inferióră printre délurile: Taşlî-Culac, Veli-Tepe-Bair, Cascalâk-Bair (care 'l desparte de basinul rîuluï Duimgi), Cara-Tepe şi Cara-Oba la V.; délurile Manc-Orman, délul Tepe, Cara-Tepe-Bair, Chirişlik-Bair, Seremet-Bair şi Beriş-Tepesi la E.

Rîul Casâmcea se maï numesce *Taşaul-dere*, după numele laculuï.

Cursul săŭ este în privinţa lungimeï (80 km.), considerat ca cel d'întâï în Dobrogia; sub raportul debituluï de apă vine după Taiţa.

Iuţéla curentuluï în cursul superior este de 2^m pe secundă, în cursul inferior de 0.50.

Malurile sale, maï ales cel drept, este 'nalt şi stâncos, în cursul superior al rîuluï până la Kiuciuk-Kioï, iar în cel inferior numaï la Chirişlic şi Seremet.

In cursul săŭ, rîul forméză maï multe iazurï: La S. de satul Casâmcea, la S. de Caciamak, iazul numit Móra luï Hagi-Mamet, la satul Kiuciuk-Kioï, la Chirişlik, Seremet şi Palazu-Mic.

Basinul rîuluï Casâmcea ocupă al doilea rang în Dobrogia, are o suprafaţă de 600 km. p., şi este coprins între délurile:

Cara-Kioï-Bair, Beriş-Tepesi, Bilarlar-Bair, Koş-Tepe-Bair, Hagi-Bairam-Tepe, Inşiratele, Cartal, Dulgheru, Turbencea-Bair şi Tauşan-Orman la V., Ali-Fakî, Saxancula, Caragea-Punar, Iarîm-Meselik, Iarîm-Iuk, Inan-Bair şi Caskalâc-Bair la E.

Pe valea acestuï rîŭ merge drumul, care desfăcându-se din şoseaua Constanţa-Tulcea la N.V. de podul de piatră, trece pe la Palazul mic, Seremet, Chirişlik, Kiuciuk-Kioï, Caceamac, Casâmcea, Alifakâ, urcă culmea délurilor Periclic şi Dolama, cobóră în valea pădurósă Periclic-Culac la Başpunar pe valea rîuluï Slava-Ruséscă, după ce a tăiat şoseaua judeţénă pe la Casâmcea.

Rîul curge paralel cu Eni-Saraï, cu linia despărţitóre a apelor celor două basine şi cu limita între judeţele Constanţa şi Tulcea. Afluenţiï şi văile acestuï rîŭ sunt:

Pe drépta, de la V.

1. *Saslî-Culac*, vale mică, are o direcţie N.E.-S.V., trece prin satul Ceauş-Chioï, are o lungime de 2 km.; se deschide maï către N. de satul Alifakî. Prin ea merge drumul Alifakî-Ceauşchioï la Başpunar, peste culmea déluluï Periclic. Este opusă văiï Hagi-Omer (din Versantul Vest-Dunărean).

2. *Curu-Derea*, vale mică însoţită de un pârîŭ, care isvorăsce din pólele S. ale déluluï Coru-Bair, se îndréptă către S. în direcţie N.V.-S.E., curge pe la pólele movileï Rosculeţ, aşezată la V. săŭ, după un curs prin câmpie de 3 km., se varsă în rîul Sulfaru (Casâmcea), la mijlocul distanţeï între Alifakî la N. şi Casâmcea la S. Pe valea sa merge drumul Casâmcea-Calfa în versantul Vest-Dunărean, după ce a trecut délul Coru-Bair, Valea corespunde văiï Sulugeak-Dere.

3. *Valea însoţită de pârîul Caciamak,* ia nascere din pólele S.E. ale déluluï Dulgherul se îndréptă către S. în direcţie N.V.-S.E., şi după un curs de 2½ km. se deschide în satul Caciamak (Câşla Roşculeţ).

4. *Pârîul din văile în prelungire Cartal-Terzechioï. Valea Cartalul* ia nascere din pólele

S.V. ale dèluluĭ Dulgherul, se îndrèptă în forma unuĭ arc de cerc întors către V., în direcţie N.V.-S.E., trece pe la satul Cartal-Seleuş, iar de la Terzechioĭ începe a se numi *valea Terzechioĭ*. Pârîul nu începe de cât de la satul Cartal-Seleuş şi se varsă la *Móra Cocóneĭ*, după ce a trecut pe la *Podul luĭ Gogea-Amet*. Lungimea totală a văilor prelungite, este de 20 km., din care rîul străbate numaĭ 12 km.

Dèlurile Dulgherul şi Arman-Tepe aşezate la E., desparte valea de aceia a rîuluĭ Casâmcea, iar dèlurile Cartal şi Inşiratele o desparte de valea Enisaraĭ, ele sunt aşezate la V.

Valea este urmată de drumul Móra-Cocóneĭ-Terzechioĭ-Cartal-Seleuş, trece peste linia despărţitóre a apelor pe dèlul Cartal şi duce în basinul V. Dunărean, la satul Dulgherul.

Ea primesce maĭ multe văĭ terţiare.

Pe drépta:

a) Taslâ-Dere, vale mică, însoţită de un pârîiaş, are direcţie S.V.-N.E., o lungime de 2 km. şi se deschide între Cartal-Seleuş şi Terzechioĭ.

b) Valea-cu-Pietrile (Taşlâc-Culac), vine din dèlul Inşiratele, are direcţie N.E.-S.V., o lungime de 3½ km. şi se deschide puţin la N. de satul Terzechioĭ.

Pe stânga:

c) Valea Mandalac-Dere, are direcţie N.E.-S.V., lungime de 2 km., se deschide în faţa văiĭ Taşlâ-Dere.

d) Micile văĭ întrunite Sasâc-Culac şi e) Sasâk-Coraĭ, aŭ o direcţie N.V.-S.E., se deschid în faţa văiĭ cu pietrile, după ce a lăsat către N.V. movila Memendeni-Tepe, care o desparte de precedenta.

5. *Valea Ceatal-Orman saŭ Pantelimon,* plécă din pólele S.E. ale dèluluĭ Hagi-Bairam-Bair, se îndrèptă către E. printre dèlurile Man-Coru, pe stânga şi Tepe pe drépta, trece prin satul Ceatal-Orman (saŭ Pantelimon). Are o lungime de 7 km. Se deschide la 2 km. maĭ la S. de Móra-Cocóneĭ. Malurile sale sunt înalte şi râpóse. Valea este urmată de un pârîŭ cu apă maĭ tot timpul anuluĭ, precum şi de drumul Ceatal-Orman la Saragea, în valea Eni-Saraĭ.

6. *Valea Chirişlic,* ia nascere din pólele N. ale dèluluĭ Koş-Tepe-Bair, se îndrèptă de la N.V.-S.E., printre dèlurile Tepe, Cara-Tepe-Bair la N.; Ghelingek-Bair şi Chirişlik-Bair la S. Are o lungime de 12 km., malurile în partea inferióră sunt înalte şi stâncóse, se deschide la 1 km. spre S. de satul Chirişlic şi primesce pe drépta:

a) Valea Odi-Culac, care nasce dintre Koş-Tepe-Bair la N. şi Ghelingek-Tepe la S., se îndrèptă de la S.V.-N.E., pe la satul Ghelingek şi are o lungime de 4 km.

Ghelingek este un nod de drumurĭ, căcĭ afară de drumul Hârşova-Constanţa, converg către acest sat o mulţime de drumurĭ care'l légă către N.E. cu Chirişlic, N. cu Ceatal-Orman, S.V. cu Kior-Ceşme, S. cu Bilarlar (Dorobanţul), Danachioĭ (Carol I), la S.E. cu Pazarli şi Esterul.

7. *Mica vale Seremet-Culac,* are o direcţie S.V.-N.E., printre dèlurile Chirişlic-Bair, la N., care o desparte de valea Chirişlic, Seremet-Bair la S., o desparte de Visterna. Lungimea eĭ este de 2½ km., se deschide la 1 km. la S. de precedenta.

8. *Valea deschisă de Apa Visterna,* care isvorăsce din pólele S.E. ale dèluluĭ Bilarlar-Bair, la satul Ester, prin care curgând se îndrèptă de la S.V. către N.E. şi se varsă la 2 km. spre S. de satul Seremet.

Valea deschisă de acest rîŭ se numesce *valea Esteru,* care ia nascere din Ghelingek-Tepe, se îndrèptă către E., pe la satele Pazarlia şi Esterul, de unde însoţesce cursul pârîuluĭ Visterna.

Dèlurile Ghelingek şi Seremet o mărginesc la N., iar dèlurile Bilarlar, Caramurat şi Beris-Tepesi, o mărginesc la S.

Lungimea eĭ este de 11 km., din care pârîul parcurge numaĭ 5.

Pe ea merge drumul de la Dolufakî la Ester, Pazarli şi Ghelingek, este tăiată de maĭ multe alte drumurĭ, maĭ principal este drumul Hârşova-Constanţa.

9. *Valea Palazu-Mic,* ia nascere din dèlul Caramurat, se îndrèptă de la V. la E. şi se deschide după un drum de 5 km. la Palazul-mic.

Valea e urmată de drumul Palazu-mic-Ester.

Pe stânga de la E., rîul Casâmcea primesce:

10. *Valea Sulugea,* nasce din délul păduros Caragea-Punar, sub numele de *Culakalcea,* se îndréptă de la N.E.-S.V., pe la pólele délurilor Saxancula şi Sulugea, aşezate pe partea dréptă (N.) şi după un drum de 16½ km. se deschide la 2 km. spre S. de satul Casâmcea.

Este tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ pun în legătură valea Casâmcea cu satul Sarighiol.

11. *Dere-Dikili-Taş-Alceak,* este o vale care ia nascere din pólele V. ale déluluĭ Iucĭ-Tepe-Bair, se îndréptă de la N.E.-S.V., avênd pe stânga (la E.) délurile Iucĭ-Tepe-Bair şi Kiuciuk-Kioĭ-Bair, care o despart de valea Râmnicu, iar la drépta Taş-Tepe-Iuk o desparte de valea Sulugea.

Lungimea eĭ este de 16 km., se deschide la Kiuciuk-Kioĭ şi e tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ pun în legătură valea Casâmcea cu Râmnic.

12. *Valea deschisă de pârîul Râmnic. Pârîul Râmnic* ia nascere spre N. de satul Râmnicul-de-sus, curge prin acest sat şi cel de jos. Are o direcţie N.E.-S.V., curge prin satul Culelia, unde face un cot către V. şi după un curs de 12 km., se varsă la *Móra-Cocóneĭ,* în faţa confluenţeĭ pârîuluĭ Terzechioĭ.

Valea acestuĭ pârîŭ până la Râmnicul-de-sus, se numesce *Râmnic-Dere.* Délurile Kiuciuk-Kioĭ-Bair şi Iucĭ-Tepe-Bair o despart de valea Dikili-Taş-Alceac, la E. e mărginită de délurile Zandan-Bair, Râmnic-Bair şi Taşlâ-Culac.

La Râmnicul-de-sus converg 3 văĭ:

a) Sarighiol-Vest-Dere paralelă cu:

b) Valea Curt-Balâc, ambele aŭ direcţie N.S. şi o lungime de 6 km. fie-care.

c) Curu-Dere, care ia nascere între Movila-de-Piatră (la V.) şi Zandan-Bair (la E.). acesta o desparte de valea Sarighiol-Est. Are o direcţie N.S., merge pe la Câşla-luĭ-Ion,

Prin aceste văĭ, carĭ nu sunt de cât continuarea Nordică a văiĭ Râmnic, merg diferite drumurĭ, carĭ unesc Râmnic cu Sarighiol (la N.E.) şi Cail-Dere (sat la N.). Pe valea Râmnic merge drumul Râmnic-de-Sus-Râmnic-de-Jos-Culelia-Valea Casâmcea.

d) Sarighiol-Est-Derea, ia nascere dintre délurile Caragea-Punar la V. şi Sarighiol la E.; la satul Sarighiol prin care trece, se îndréptă de la N.E.-S.V. Se deschide la Râmnic-de-Jos, după o lungime de 12 km., în ea curge pârîiaşul cu acelaş nume, care nu e maĭ lung de 2½ km.

Délul Zandan o desparte de Curt-Balâc şi Curt-Derea, iar despăduritele délurĭ Sarighiol şi Iarâm-Meşelic o despart de valea Beidaut; Râmnic-Bair o limitéză către E.; este tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ unesc valea Râmnic cu valea Beidaut; satul Sarighiol este punctul de convergenţă.

13. *Valea pârîuluĭ Tocsoff.*

Pârîul Tocsoff isvorăsce din ramificaţiile déluluĭ Râmnic, valea ce străbate se numesce *Cuiu-Culac,* ea are o direcţie N.V.-S.E., merge pe la Câşla Zaharia Tiţeĭ şi pe la satul Tocsoff, la Nord de care este însoţită de pârîŭ. Are o lungime de 17 km., din care pârîul parcurge numaĭ 6 km., se deschide la 2 km. spre N. de satul Chirişlic.

Primesce în dréptа:

a) Taslâ-Culac, are o direcţie N.S., lungime 3 km., se deschide la satul Tocsoff.

Délul Taslâ-Culac mărginesce valea la V., iar Veli-Tepe-Bair şi Büiuk-Cogelak-Tepe la E.

Pe vale merge drumul Tocsoff-Inan-Ceşme.

14. *Valea Alichulac-Derea,* ia nascere din pólele S. ale déluluĭ Caşkalac-Bair, se îndréptă de la N.E.-S.V. Délul Alichulac-Bair o desparte la E. de valea Alciak-Derea. Are o lungime de 13 km., din carĭ numaĭ 2 sunt udate de un mic pârîŭ, numit *Apa Alichulac.* Se deschide la 1 km. spre S.E. de satul Seremet, aprópe în faţa confluenţiĭ apeĭ Visterna.

Valea e urmată de drumul ce duce la Cogealac de la Seremet.

15. *Valea Alciak-Derea* paralelă şi la S.E. de precedenta, are o lungime de 5½ km., o direcţie N.E.-S.V., merge pe la satul Cavargic, la S. de care se deschide. E urmată de drumul Cavargic-Cogealak şi tăiată de drumul Palazul-Mic-Cogealak.

In lacul Taşaul se varsă pe marginea N.-Estică:

Pârîul Taşaul, care deschide valea cu acelaş nume, lungă de 6½ km., din care rîul nu parcurge de cât 3 km. Direcţia văiĭ este de la N.E.-S.V., merge pe la satul Taşaul, care este udat şi de pârîŭ şi se deschide la S. satuluĭ.

E mărginită la E. de délul Taşaul-Sârtî, iar la V. de movilele Mokan-Iuglun-Oba şi Cara-Oba.

Pe o parte a văiĭ merge şoseaua Constanţa-Tulcea, iar fundul e urmat de drumul Taşaul-Peletlia.

XII. **Lacul Gargalîk** despărţit de lacul Taşaul prin ramificaţiile sudice ale déluluĭ Taşaul numite Şahman, la E. este mărginit de délul Movila Căldăriĭ, care îl desparte de Mare; către Sud o fâşie de dune îl desparte de Mare; pe aceste dune merge drumul de la Cara-Koium la Cara-Harman.

Suprafaţa sa este de 200 hect., adâncimea de 10m.. Forma sa sémănă cu o pară, cu códa spre N. Lacul produce peşte în abondenţă, pe malurile sale sunt maĭ multe kerhanale; venitul aparţine Statuluĭ.

Satul Şahman e aşezat între acest lac şi Taşaul, satul Gargalîcul-Mic e aşezat pe ţĕrmul N.E. al laculuĭ.

In el se varsă:

1. *Pârîul Gargalîc,* care deschide valea cu acelaş nume, care ia nascere împreună cu pârîul la N. de satul Gargalîcul-Mare pe care 'l udă, are o direcţie de la N. la S. şi o lungime de 5 km., el se varsă în códa N. a laculuĭ.

Valea e urmată de drumul Gargalîc-Peletlia.

Pe ţĕrmul N.V. al laculuĭ se deschide:

2. *Valea Taşcula,* ce vine din délul Taşaul-Sârtî, descrie un mare arc de cerc spre S. şi are o lungime de 7 km. şi direcţia generală N.V.-S.E.

Este tăiată de drumul Taşaul-Gargalîcul-Mare.

e) Cósta între Midia şi Gura Buazuluĭ.

Intre lacul Gargalîc şi capul Midia se află *Colţul Bumbac (numit şi Pamuc),* este o veche mlaştină, care înconjóră de tóte părţile capul Midia. Pare a fi rămăşiţele laculuĭ Sinoe, care probabil s'a întins până aci. Terenul ridicându-se treptat, acéstă mlaştină aprópe a dispărut şi tinde a dispare pe fie-care an, din causa evaporaţiuniĭ apeĭ.

De la capul Midia, cósta Măriĭ are o direcţie generală de la S.V. către N.E., ea este jósă şi acoperită cu dune. La 7 km. 800m. de capul Midia se află *gura Buazuluĭ,* cea maĭ de către Sud scurgere a laculuĭ Razelm.

Gura Buazuluĭ nasce din împreunarea a douĕ gârle de scurgere: *Balta-Mare,* care începe de la códa S. a laculuĭ Sinoe, la 2 km. spre N.E. de satul Caraharman, udă acest sat, se îndréptă către S.V. şi are o lungime de 9 km., iar adâncimea de 2m. şi lărgimea de 15m., ea se unesce cu gârla *Balta de Mijloc,* cu care face către S. un unghiŭ fórte ascuţit, are 8 km. lungime. Amândouĕ se unesc la 1½ km. maĭ înainte de a se vărsa în Mare la gura Buazuluĭ. Regiunea ce străbat aceste douĕ gârle este nisipósă.

f) Lagunele.

XIII. De la gura Buazuluĭ se întinde către N. regiunea cunoscută sub numele de *Laguna Razelm,* pe o lungime aprópe 90 km., până la Sf. Gheorghe.

Sub numele generic de laguna Razelm se înţelege grupul celor 4 lacurĭ marĭ, înconjurate de alte 8 maĭ micĭ cu care staŭ în legătură, despărţite între ele şi de Mare prin fâşiĭ de mlaştine şi dune, regiune care ocupă tótă partea N.E. a Dobrogieĭ la S. Delteĭ, cu o suprafaţă de aprópe 1500 km. p.

Acéstă suprafaţă se împarte aprópe în douĕ părţĭ, uscat şi mlaştinĭ şi o parte lacurĭ,

ast-fel: *Lacul Razelm* 36.000 hect.; *lacul Golovița* 6.800 hect.; *lacul Zmeica* 5.600 hect; *lacul Sinoe* 16.400 hect., iar cele micĭ: *lacul Tuzla* 1.400 hect.; *Ezerul Golovița (numit și Bugeak)* 400; *Babadag* 2000; *Agighiol* 300; *Sarinasuf* 500; *Dranova* 2.200; *Malceano* 300; *Piritéska* 500 hect. Restul 96.600 hect. mlaștine și dune.

Prin origina lor, aceste lagune represintă un fórte mare golf al Măriĭ-Negre (póte cel maĭ întins), care se întindea odată până d'asupra orașuluĭ Babadag. Acest golf a fost încă din stadiile cele maĭ timpuriĭ ale formațiuniĭ delteĭ Dunăriĭ separat de Mare, prin dunele formate de nisipurile aduse de fluviŭ la gura sa și transportate în urmă de valurile Măriĭ în direcția S.V., normală vênturilor celor puternice, carĭ suflă aprópe 70 zile pe an în Marea-Négră.

Cóstele acestuĭ lac noŭ — de sigur destul de adânc pe atuncĭ — eraŭ formate de seria munților Babadag, fiind înalte și drepte.

Razelmul a servit mult timp ca unul dintre cele maĭ principale locurĭ de adăpost al corăbiilor ce veniaŭ în Marea-Négră, și era unul dintre cele maĭ însemnate porturĭ genoveze, după cum ne arată diferite ruine aflate pe malurile sale, cum Eraclea lângă Enișala, Cetatea Bisericuța în dreptul capuluĭ Dolojman, Cetatea veche în dreptul Caranasuf etc.

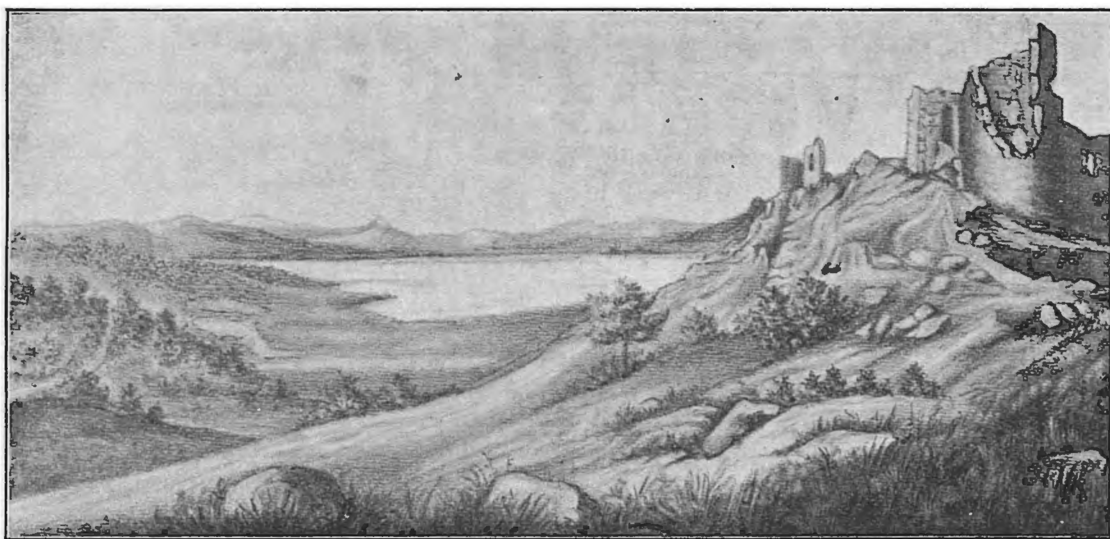

Fig. 31. — Vederea cetățiĭ Heraclea. (După K. F. Peters).

Nu sciŭ, dacă și astă-zĭ în urma unor studiĭ seriόse, nu s'ar putea face Razelmul iarășĭ navigabil, atuncĭ ar deveni cu siguranță cel maĭ mare port al Măriĭ-Negre.

De abia în timpurile din urmă, după Peters[1]), prin secolul XV, când în locul dominațiuniĭ genoveze a venit dominațiunea turcéscă și s'aŭ tăiat pădurile, care acoperiaŭ frumoșiĭ munțĭ înconjurătorĭ, ne maĭ fiind un equilibru între precipitațiunile atmosferice și erosiunea munților din prejur, cantitățĭ marĭ de materiĭ pămêntóse eraŭ purtate de curentele formate din plóie într'însul, așa că încetul cu încetul mare parte din laguna sa s'a mâlit, prefăcêndu-se în mlaștinĭ saŭ sărăturĭ nefertile.

Dar și nisipurile aduse de canalul Sf. Gheorghe, care pe atuncĭ se vărsa în Razelm prin 3 gurĭ corespundĕtóre actualelor *Dunavĕț*, *Tureț* și *Cerneț* și carĭ formaŭ între ele o mică deltă, ca cea a brațuluĭ Kilia, aŭ contribuit la umplerea uneĭ marĭ părțĭ din Razelm și aŭ separat o mare bucată din el, corespundătóre astă-zĭ laculuĭ Dranov.

Astă-zĭ tóte aceste lagune aŭ maĭ rĕmas numaĭ prin 3 deschidĕturĭ în legătură cu Marea: *Portița*, *Piritésca* și *Buazul*, din care prima este cea maĭ principală; ca are în timpurĭ normale, când apele cresc, o adâncime de $2^1/_2$ picióre (0^m,760); prin ea se scurge

---

[1]) Karl F. Peters. «Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha».

prisosul de apă, care vine din Dunăre prin Dunavĕţ şi din rîurile ce primesce pe cósta sa occidentală.

Cu puţin timp înainte, gura Portiţa era cu mult maĭ adêncă, aşa că corăbiĭ de un mic tonagiŭ puteaŭ eşi prin ea în Mare, oferind ast-fel locuitorilor din satele de pe lângă Razelm o deschidere, prin care să se pótă pune în legătură cu comerciul mare. De vre-o câţĭ-va anĭ în urmă apele descresc necontenit şi în anul 1894, Portiţa a fost cu totul închisă pe o distanţă de 850^{m}.

A doua comunicaţie principală a Razelmuluĭ este cu Dunărea (canalul Sf. Gheorghe), prin *canalul Dunavĕt.* Acest canal are o lărgime în tot lungul luĭ cam de vre-o 5^{m}, numaĭ la gurile sale póte să aibă 15^{m}. De şi are o mică distanţă de parcurs, totuşĭ, din causa mulţimeĭ de cotiturĭ ce le face (47 în total), are o lungime fórte mare de aprópe 45 km. Cu cîţĭ-va anĭ în urmă Dunavĕţul avea destulă apă, aşa că puteaŭ trece prin el bărcĭ marĭ, bine încărcate; pescariĭ, maĭ cu sémă de pe Razelm, îşĭ trimeteaŭ vânatul lor prin el la Sulina, Tulcea şi Galaţĭ, aşa că era de mare însemnătate pentru comerciul cu pescăriĭ. Astă-zĭ acest canal este în adevĕr în unele locurĭ destul de adânc încă, în multe locurĭ însă este aşa de mâlit, că nicĭ măcar o lotcă pescărêscă uşóră nu maĭ póte trece prin el; curentul despre Dunăre ne maĭ fiind acum de cât fórte slab, alimentarea Razelmuluĭ cu apă dulce prin Dunavĕţ a încetat aprópe cu desăvêrşire, şi prin acésta s'a dat cea maĭ mare lovitură pescărieĭ din Razelm; iar transportul peşteluĭ se face acum cu căruţele până la Tulcea saŭ Brăila.

Adâncimea Razelmuluĭ este în termen mediŭ între 2—2$^{1}/_{2}$^{m} la mijlocul laculuĭ; lacul Babadag e ceva maĭ adânc. Sondagele făcute pe liniile Jurilofca-Gura-Portiţeĭ şi Sarinasuf-Gura-Dunavĕţuluĭ, pe un timp când nivelul apelor era fórte mic, aşa că în timpĭ normalĭ trebuie să socotim încă 0.50 cm. maĭ mult. De alt-fel aceste adâncimĭ corespund cu adâncimele date în harta de navigaţiune fórte bună şi detaliată a căpitanuluĭ de flotilă englează, Spratt[1]).

La Gura Dunavĕţuluĭ adâncimea e aşa de mică, în cât cu fórte mare greutate se póte trece din Razelm în el.

Gradul de salinitate, depinde ca în orĭ şi ce altă lagună în genere de cantitatea de apă dulce ce intră în el, şi de gradul de evaporaţiune. In anul 1894, evaporarea fiind din causa seceteĭ fórte marĭ şi cantitatea de apă dulce adusă prin Dunavĕţ, care e 'nămolit, fiind fórte mică, chiar aprópe nulă, gradul de sărătură e fórte mare. Din nenumĕratele analise făcute în vara anuluĭ 1893 în vre-o 30 puncte diferite ale M. Negre, comparate cu datele geologuluĭ rus Andrusoff şi ale Chimistuluĭ Libidius, pe de altă parte, pentru Razelm cercetările făcute şi comparate cu ale luĭ Peters ese, că în termen mediŭ apa laculuĭ Razelm are o greutate specifică de 1.011, lacul Babadag numaĭ 1.009—1.010, decĭ e mult maĭ dulce. Observaţiile luĭ Peters cât şi cele maĭ recente asupra determinăriĭ specifice a apeĭ laculuĭ Razelm, s'aŭ făcut în timpul vereĭ, când evaporaţiunea era la maximum şi cantitatea de apă dulce adusă prin Dunavĕţ minimă; de aceea se explică acéstă concentrare atât de mare, aprópe egală cu apa Măriĭ-Negre.

In privinţa *temperaturiĭ* Razelmuluĭ nu s'a putut face nicĭ o observaţiune, se póte spune numaĭ, că în timpul ernelor friguróse póte îngheţa cu totul.

Fauna şi flora corespunde naturiĭ apeĭ, adică o faună salmastră. Printre plante se găsesce maĭ cu sémă Zosterina marina şi Uva lactuca, ca maĭ principale şi abondente.

Ca animale maĭ caracteristice sunt fórte multe conchiliĭ, diferite speciĭ de cardium, dreissena, polimorpha, etc.; un mic crustaceŭ, edotea emarginata, pe care pescariĭ ruşĭ îl numesc macrusa, şi le e mare duşman, căcĭ le mănâncă instrumentele de pescuit. Se maĭ găsesce Palaemon squilla (creveta) Polybius, etc. etc. Cea maĭ bine representată este grupa pescilor. Eĭ se divid în pescĭ carĭ vin din mare (pentru reproducţie), pescĭ carĭ vin din Dunăre şi pescĭ stabilĭ în lac.

---

[1]) Spratt. Cartea de navigaţiune a sa pe lacul Razelm, consultată cu mult folos de K. F. Peters în scrierea sa.

Speciile maĭ numerόse sunt: Cambula (Pleuronectes flessus), Guvidiele (Gobius niger, G. Bathracocephalus), Barbuniĭ (Mullus barbatus), Sardelele (Engraulis encrasicholus), Şalăul de Mare (Lucioperca volgensis), Şalăul de Dunăre (Luc. Sandra), Crapul (Cyprinus Carpio), Somn (Silurus glanis), Avat (Aspius rapax), Morunaş (Aspius clupeoides), Plătica (Blieca ergyroleuca), Cosac (Abrausis balerus), Băbuşca saŭ Taranc (Leuciscus rutilus) şi tot felul de pesce alb.

Din Marea-Négră intră în fie-care vară prin gura Portiţa pesciĭ migrătorĭ: Chefalul (Mugil Cephalus), sosesce pe la finele luĭ Iunie şi stă până la Septembrie; Scrumbiile de Dunăre (turc. Caraghioz, Clupea Pontica), Scrumbia de Mare (Scomber), Luferul (Teumodon saltator), etc.

In fine se maĭ prind, rar însă: morunul, nisetru, viza, păstruga. Când funcţiona Dunavĕţul bine, în Razelm se făcea o mare pescărie cu aceştĭ pescĭ. Se maĭ găsesce de curând un pesce Anguilla vulgaris, prăsit în Dunăre de la 1886, de către societatea Deutscher Fischerei-Verein, sub îngrijirea conteluĭ von Behr Schmoldow.

Pescăriile laculuĭ. Incă din vechime, unul dintre locurile unde se făceaŭ cele maĭ marĭ pescăriĭ de pe cóstele Măriĭ-Negre, şi póte chiar, fără exagerare, cele maĭ marĭ din tótă Europa, este seria de lacurĭ şi lagune a laculuĭ Razelm. Acum 10—15 anĭ în urmă (prin 1880), numĕrul pescarilor de pe acest lac, se urca aprópe la 10.000. Pe lângă satele înconjurătóre, între carĭ sunt şi frumósele sate Jurilofca şi Sarichioĭ, a căror locuitorĭ se ocupaŭ aprópe exclusiv numaĭ cu pescăria, maĭ veneaŭ încă o mulţime de pescarĭ de prin satele apropiate, de prin Dunavĕţ, Mahmudia, din oraşul Tulcea şi chiar din Galaţĭ şi Brăila, carĭ cu toţĭ îşĭ găseaŭ aicĭ o ocupaţiune fórte rentabilă.

Cantităţĭ enorme de crap, şalăŭ de Dunăre şi de Mare, scrumbiţe, scrumbiĭ şi chefal, ba chiar morunĭ şi nisetri, se prindeaŭ în el, întrecând prin productivitatea sa tóte celelalte pescăriĭ de lacurĭ din tótă Europa.

Date statistice ne lipsesc din nefericire cu totul, pentru a arăta cu cifre marea productivitate a acestor lagune, dar ca ideie se póte cita mărturisirea unuĭ bătrân pescar din Sarichioĭ, care spune că prin 1881, numaĭ într'o singură zi trăgând cu năvodul a scos 34.000 ocale vechĭ de pesce, care în majoritatea sa era şalăŭ de Mare.

In timpul vereĭ în lunile Iunie, Iulie şi August, cantităţĭ colosale de chefal străbăteaŭ prin gura Portiţa din Mare în aceste lacurĭ, de unde, fiind pescuiţĭ se exportaŭ próspeţĭ, săraţĭ saŭ afumaţĭ până pe pieţele Constantinopoluluĭ, Odeseĭ, etc.

De atuncĭ încóce pescăria acestor lacurĭ a început a scădea din ce în ce, aşa că productivitatea lor a ajuns astă-zĭ la maĭ puţin de o treime din cea ce era maĭ înainte; din nefericire, acéstă scădere merge progresând, aşa de repede, în cât suntem ameninţaţĭ chiar ca în scurt timp să le avem complect despopulate. Numărul cel mare al pescarilor, carĭ se hrăniaŭ din pescărie în aceste lacurĭ, a scăzut cu totul; iar locuitoriĭ satelor înconjurătóre, aprópe cu toţiĭ pescarĭ, sărăcesc necontenit ne maĭ remânându-le altă speranţă de cât că póte le va maĭ da Dumnezeŭ un an maĭ bun; mare parte dintr'înşiĭ aŭ început deja a se deda la alte ocupaţiunĭ maĭ rentabile, ca agricultura, crescerea vitelor, etc.

Marea productivitate a laculuĭ Razelm se datora maĭ cu sémă la douĕ speciĭ de pescĭ; ceĭ stabilĭ, carĭ se hrăneaŭ şi reproduceaŭ în el, ceĭ carĭ veniaŭ din afară (din Dunăre şi Marea-Négră) şi se pescuiaŭ aci în cantităţĭ colosale.

Despopulatiunea laculuĭ Razelm se datoresce la douĕ felurĭ de cause: moduluĭ barbar de exploatare şi acţiuniĭ agenţilor naturalĭ: Dunărea, Marea şi vînturile.

Statul, căruia aparţin veniturile produse de aceste lacurĭ, le arendează unor ómenĭ, carĭ nu sunt de meserie pescarĭ; acestora nepunêndu-li-se nicĭ o restricţiune asupra moduluĭ şi timpuluĭ de pescuire, întrebuinţéză sistemele cele maĭ barbare de prindere, cum reţele dese, prinḑênd ast-fel până şi cel maĭ mic pesce, gardurile carĭ închid cumunicaţia lacurilor pe un anumit timp; prinderea în timpul reproduceriĭ, când pesciĭ vin a'şĭ depune ouĕle, tóte aceste mijlóce aŭ secat unul din cele maĭ marĭ isvóre de bogăţie ale ţĕriĭ.

Lacul Babadag, care primesce câte-va rîurĭ, este după cum am arătat maĭ dulce de

cât Razelm, pescele atras de natura apeĭ vine a'şĭ depune ouĕle în acest lac; atuncĭ se închide gura de comunicaţie şi se prinde până şi cel maĭ mic pesce.

Comunicaţiile ce lacul avea cu Dunărea prin Dunavĕţ şi cu Marea prin Portiţa, astă-zĭ aprópe sunt închise.

Lacul Razelm, póte fi comparat în privinţa pescăriilor cu lagunele de la Comachio (lângă Veneţia) — dar acéstă comparaţie este fórte palidă.

Lagunele Comachio, din delta fluviuluĭ Padul, sunt aşezate între cele douĕ braţe ale acestuĭ fluviŭ: Po di Primaro şi Po di Volano, cu carĭ se pot pune în comunicaţie după voinţă; de asemenea ele comunică şi cu Marea Adriatică printr'un canal săpat anume în acest scop «canalul Palota». Pescăriile de la Comachio împreună cu cele de la Grado, de lângă Triest sunt considerate, ca cele maĭ marĭ şi maĭ sistematice pescăriĭ din Europa, fiind nisce adevĕrate stabilimente naturale de piscicultură.

Razelmul prin posiţiunea sa lângă Mare şi gurile Dunăriĭ şi prin comunicaţia sa cu aceste douĕ, nu numaĭ că întrece cu mult lagunele de la Comachio prin calităţile superióre de pesce ce se prind în el, dar chiar şi prin faptul că suprafaţa sa este aprópe de douĕ orĭ maĭ mare ca acea a lagunelor din Comachio, carĭ aŭ 39,274 hectare; inainte producţiunea sa era cu mult superióră celeĭ de la Comachio.

Canalul Dunavĕţ avênd o lăţime de 5—6^{m}, lua o porţiune destul de considerabilă de apă din braţul Sf. Gheorghe, pe care o ducea în Razelm indulcindu-ĭ apa.

După Muszynsky[1]) trece în fie-care zi pe Dunăre, în termen mediŭ, la un punct înaintea Ceataluluĭ 507,760,000 m.c. de apă, din carĭ $^{1}/_{3}$ (165,000,000) intră pe braţul Sf. Gheorghe; din acestea, Dunavĕţul lua cel puţin $^{1}/_{100}$ parte, adică 1,650,000 m.c., pe care îĭ ducea în Razelm pe fie-care zi.

Din plusul de apă adus aci, se forma prin gura Portiţeĭ un curent continuu în spre Mare, restul de apă dulce fiind întrebuinţat pentru a înlocui evaporarea.

In Mare sunt anumite speciĭ de pescĭ, carĭ îndată ce simţesc o apă maĭ dulce, pornesc în direcţia de unde vine acea apă, maĭ cu seamă în epoca reproducţiuniĭ, cautând loc sigur, unde să-şĭ depună ouĕle, ast-fel că cu toţiĭ veneaŭ în lacul Razelm, unde eraŭ prinşĭ în cantităţĭ colosale.

Prin Dunavĕţ intră fórte mult pesce din Dunăre, maĭ cu sémă în timpul apelor marĭ când pescele caută să se retragă prin ghiolurĭ. Astă-zĭ atât Dunavĕţul, cât şi Portiţa s'aŭ închis cu totul nămolindu-se, şi pesciĭ din afară nu maĭ pot întra înăuntru, aşa că productivitatea laculuĭ, resultată din pescele de Dunăre şi Mare s'a micşorat. Ceva maĭ mult prin necomunicarea laculuĭ cu Dunărea, apa din el evaporându-se, gradul de salinitate cresce, ast-fel că pesciĭ ne maĭ putând suferi vor trebui să piară cu toţiĭ.

Potmolirea braţuluĭ Dunavĕţul se datoresce formeĭ sale generale, căcĭ pe un parcurs de 45 km. are 47 cotiturĭ; apoĭ nămolireĭ gureĭ sale de la Dunăre; pe timpul Turcilor exista un mic dig de lemn care împiedica acéstă nămolire, digul s'a rupt de apă şi nu s'a maĭ reparat; în lungul canaluluĭ există o mulţime de pribóie, carĭ se alimentéză din apa canaluluĭ; pescariĭ aŭ săpat gârle carĭ conduc din canal în bălţĭ alăturate, absorbind ast-fel mica cantitate de apă dulce ce maĭ trecea pe Dunavĕţ, în fine una din causele principale a înămolireĭ Dunavĕţuluĭ sunt gardurile făcute de antreprenorĭ în latul canaluluĭ pentru a opri şi prinde pescele, cum este de pildă gardul situat la 1$^{1}/_{2}$ km. de la Gura Sulimanceĭ; ca ultimă causă este surparea malurilor canaluluĭ de vitele locuitorilor satuluĭ Dunavĕţ.

Portiţa, gura de scurgere a laculuĭ în Marea Négră, era aşa de adâncă acum cât va timp, că din harta luĭ Spratt se vede că prin acéstă gură corăbiĭ de mic tonaj puteaŭ întra pe ea. In aniĭ din urmă chiar, acéstă deschidere exista încă de şi fórte puţin adâncă (numaĭ douĕ picióre = 0,604). Pe fie-care an gura Portiţa s'a potmolit cu nisip, aşa că acum e cu desăvârşire închisă.

Astuparea guriĭ Portiţa depinde în prima linie astupăriĭ canaluluĭ Dunavĕţ, căcĭ ne-

[1]) Mittheilungen der K. K. Geograph. Gesellschaft in Wien, 1868.

formându-se în lac nicĭ un curent, depositele pământóse se aşéză şi nisipurile aduse de vênturĭ şi curenţĭ formează dune; apoĭ Marea Négră neavênd jocurĭ maree, carĭ să transporte materiile pământóse aduse de fluviĭ la gura lor în interior, ele se depun la gura chiar a fluviilor.

Dunărea care aduce zilnic 90.000 m.c. aluviunĭ, acestea sunt luate de curenţĭ şi vânturĭ în direcţia S.V. şi ast-fel s'a transformat tot litoralul Sud-Vestic într'o fâşie de dune, care desparte basinul celor 4 lacurĭ, de Mare.

Pentru îndreptarea acesteĭ stărĭ dăunătóre de lucrurĭ, ar trebui ca gura Dunavĕţuluĭ împreună cu canalul, să fie redeschise şi ast-fel formându-se un curent, ar forţa şi gura Portiţeĭ să se redĕschidă şi adâncéscă. Să se construiască digurĭ la N. guriĭ Portiţa, ca ast-fel să se împedice formarea aluviunilor, carĭ astupă acéstă gură [1].

Tóte rîurile ce curg pe clina Estică a Dobrogieĭ spre N. de Caraharman, se varsă fie direct în basinul acestor 4 lacurĭ, fie în cele înconjurătóre:

1. *Apa Peletlia,* ce isvorăsce la V. de satul Peletlia, are o direcţie V.E., curge pe la satul Peletlia şi pe la Podul Draculuĭ Negru pe lângă şoseaua Gargalic-Caranasuf şi după un curs de 12 km., se varsă la códa S. a laculuĭ Tuzla. Valea sa e mărginită de délurile Duimgi la N. şi Movila din Târlă la S., este tăiată pe la capătul sĕŭ de V. de şoseaua Constanţa-Tulcea, precum şi de numeróse drumurĭ maĭ la Est, centrul fiind Peletlia.

2. *Lacul Tuzla,* care comunică cu lacul Sinoe printr'o gură ce se deschide între ultimele ramificaţiunĭ V. ale déluluĭ Caranasuf la N. şi Cetatea Veche la S.; el este despărţit de lacul Sinoe, printr'o fâşie de pămênt nisipos ce se întinde către S. de Cetatea-Veche, până la satul Caraharman pe o lungime de 12 km. şi o lăţime maximă de 4 km., iar suprafaţa este de 3.000 hectare.

Lacul Tuzla cu o suprafaţă de 1400 hectare, conţine apă sărată, care producea sare prin captare; până în 1887 statul avea 5 deposite de sare pe ţĕrmul laculuĭ.

După inundaţiile din primăvara anuluĭ 1897, am vizitat acéstă peninsulă coprinsă între lacurile Tuzla şi Sinoe până la Cetatea-Veche; cu marĭ greutăţĭ şi cu ajutorul unuĭ om bine cunoscător al loculuĭ, abia am putut pătrunde printre inundaţiile carĭ acoperiseră tótă regiunea, unind ast-fel ambele lacurĭ până la Mare. Maĭ către N. terenul se ridică uşor, aşa că Cetatea se găsesce la o înălţime de 13^{m}, permite óre-carĭ culturĭ, servind şi de păşune vitelor locuitorilor din Caranasuf.

Am cercetat Cetatea, ale căreĭ ruine acum cu greŭ se maĭ pot distinge din nisipurile ce o înconjóră, se maĭ pot vedea câte-va părţĭ de zidărie ca un brâŭ întărit în partea despre uscat, de óre-ce fortăréţa e aşezată la promontoriul N.E. al peninsuleĭ, făcênd faţă gureĭ Piritésca.

Am rĕmas într'o adevĕrată contemplaţiune şi nedumerire! Cine scie, dacă sub ruinele de astă-zĭ nu zace Istropolis, frumósa colonie milesiană a secoluluĭ VII înainte de Christos. N'am nicĭ un drept a mĕ pronunţa cu siguranţă; rĕmâne ca archeologia să zică ultimul cuvênt.

Mi-am petrecut nóptea de 14 Iulie pe Cetate în coliba unor păstorĭ, unde am avut a mĕ lupta cu o mulţime de ţânţarĭ şi tăunĭ, carĭ 'mĭ aduceaŭ aminte de fabulósele lupte ale luĭ Alexandru cel Mare. Póte că şi fabula îşĭ are partea eĭ de adevĕr.

In dimineaţa zileĭ de 15 Iulie, încărcat de amintirile trecutuluĭ glorios de altă dată al Cetăţiĭ, 'mĭ am continuat drumul excursiuniĭ mele.

La Duimgi, pe ţĕrmul apusan a laculuĭ Tuzla, în locul vechilor saline ale statuluĭ, Ministerul Agriculturiĭ a avut frumósa ideie de a planta o pepinieră de salcâmĭ ce ocupă o suprafaţă de maĭ multe sute de hectare. Acum acéstă pepinieră a devenit o pădure deasă, bine aranjată, care înveselesce tótă regiunea lipsită de arborĭ, acéstă Sahară cum o numiaŭ armatele francese din 1854.

---

[1]) Acest studiŭ asupra laculuĭ Razelm îl datoresc memoriuluĭ D-luĭ Dr. Gr. Antipa, presentat Ministeruluĭ Domeniilor. Ediţie oficială. Bucurescĭ 1894.

Păduricea ţĕrmuresce la vărsarea sa *pârîul Duimgi-derea* [1]).

3. *Duimgi-Dere* isvorăsce sub numele de *Inan-dere* din pólele S. ale déluluĭ Hagi-Avat-Bair, se îndréptă maĭ întâiŭ către S. cu direcţie N.V.-S.E., trece prin satul Inan-ceşme, de unde eşind ia numirea de *Duimgi-dere,* trece prin satul Tariverde, unde taie şoseaua naţională Constanţa-Tulcea, de aci se îndréptă continuŭ către E., trece prin satul Duimgi, la E. de care se varsă în lacul Tuzla.

Cursul sĕŭ este de 22 km. şi are tot-deauna apă, malurile sunt jóse până la Inan-ceşme, iar de aci până la vărsare, înalte râpóse şi stâncóse. Basinul sĕŭ ocupă o suprafaţă de 12.000 hectare şi e coprins între délurile Inan-bair şi Caskalîc-bair la V., Haidân-bair la E. Pe valea sa merge drumul Inan-cesme-Tariverde-Duimgi.

Primesce în stânga *a) micul pârîŭ* ce vine din *fântâna Cainac,* puţin la N. de satul Tariverde; iar pe drépta *b) Pârîul Cogealak*, el deschide valea cu acelaş nume, care nasce din pólele N. ale déluluĭ Caşkalîc-bair; se îndréptă către E., în direcţie N.V.-S.E., curge pe la pólele déluluĭ Caşkalîc-bair aşezat pe drépta, trece prin mijlocul satuluĭ Cogealak; într'un curs de 6 km. face maĭ multe cotiturĭ şi se varsă la punctul de trecere al şoseleĭ Constanţa-Tulcea prin satul Tariverde; valea pârîuluĭ este la început deschisă apoĭ se strâmtează în cursul luĭ, formându-ĭ malurile înalte şi stâncóse, ea e tăiată de maĭ multe drumurĭ ce converg în Cogealak.

4. *Valea însoţită de pârîul Caranasuf*, care ia nascere din pólele S. ale déluluĭ cu acelaş nume, se îndréptă de la V. la E., pe la satul Caranasuf şi după un curs de 3 km., din care pârîul are numaĭ 2 km., se varsă în lacul Tuzla, saŭ maĭ bine în golful laculuĭ Sinoe, care unesce aceste douĕ lacurĭ.

5. *Lacul Sinoe* se întinde în formă alungită pe o suprafaţă de 16.400 hectare, între Caraharman şi gura Portiţeĭ. Comunică la S. cu Marea prin *Canalul Buazuluĭ.* O fâşie de dune numită *Kituk* cu o suprafaţă de 81 km. p. îl desparte de Mare, între gura-Buazuluĭ şi *gura Piriteaska,* ce are o lărgime de 1500^{m}, dar adâncimea este fórte mică (0.50 c. m.) Către N. o altă fâşie de dune alungite îl desparte de Mare, până la gura Portiţa. Lungimea acestor dune este de 9 km., iar în lăţime nu trece peste 800^{m}.

Lacul, după cum am arătat, comunică spre S.V. cu lacul Tuzla, iar către N. cu Zmeica şi Goloviţa.

De cel d'întâĭ se desparte prin *insula Curt-beĭ Vest, numită şi a lupilor,* ce are o direcţie S.V.-N.E., o lungime de 10 km., suprafaţa de 75 hect.; către S.V. un canal îngust o desparte de uscat (Délul Cale), iar la N.E. un alt canal o desparte de insula *Curt-beĭ Est,* ambele aceste canalurĭ pórtă numirea de *gura Sinoieĭ.*

Insula mlăştinósă Curt-beĭ Est, desparte lacul Sinoe de Goloviţa, gura Sinoeĭ aflată între acéstă din urmă insulă şi Portiţa, face să comunice cele douĕ lacurĭ Sinoe şi Goloviţa.

In lacul Sinoe se varsă:

a) Pârîul Casapchioĭ, ce isvorăsce din pólele N.E. ale déluluĭ Haidân, sub numele de *pârîul Sariurt,* curge printre délurile Madem-Bair la N., Mormintelor, Coba-Iuk şi Amze-Saisî la S.; de la isvor se îndréptă către E., trece prin satul Sariurt, apoĭ Casapchioĭ maĭ la E., de unde începe a se numi *Pârîul Casapchioĭ.* Are un curs de 12 km., malurile 'ĭ sunt înalte, râpóse şi stâncóse.

Valea e tăiată de maĭ multe drumurĭ ce converg spre Sariurt şi Casapchioĭ, e urmată de şoseaua Sariurt-Casapchioĭ. Şoseaua Constanţa-Tulcea taie de asemenea acéstă vale la V. de Sariurt.

6. *Balta Zmeica* se întinde în formă triunghiulară pe o suprafaţă de 5.600 hect. Baza triunghiuluĭ isoscel către uscat e formată de délurile Cara-Burun, Acik-Suat şi Cale, comunică spre S., după cum am arătat, cu lacul Sinoe, iar spre N. cu Goloviţa prin douĕ gurĭ numite *Zmeica.* O fâşie de teren mlăştinos şi acoperit cu stuf desparte Zmeica de Goloviţa.

---

[1]) Nu sciŭ din ce causă acéstă frumósă plantaţie a fost lăsată în părăsire, aşa că în vara anuluĭ 1902, nicĭ n'am maĭ cunoscut locul pe unde trecusem cu 5 anĭ maĭ înainte.

7. *Lacul Goloviţa* se întinde în formă de arc de cerc, la Nordul lacurilor Zmeica şi Sinoc, pe o suprafaţă de 6.800 hect., comunică după cum am arătat cu aceste două, cu Marca către E. prin *gura Portiţa,* iar cu lacul Razelm către N. prin *gura Bisericuţa,* largă de 2½ km., între *capul Dolojman şi punctul numit Bisericuţa.*

Ţĕrmul sĕŭ N.V. este acoperit cu stuf, care 'l desparte de *Ezerul Goloviţa,* numit şi *lacul Bugeaculuĭ,* ce ocupă o suprafaţă de 400 hect. Forma acestuia este în unghiŭ drept, a căruĭ latură Nordică se prelungesce paralel ţĕrmuluĭ laculuĭ Goloviţa, în formă de gârlă, pe la satele Canlâ-Bugeak, Paşa-Câsla şi Jurilovca, şi se unesce la capul Dolojman cu gura Bisericuţa. Intre ţĕrmul Nordic al Ezeruluĭ şi satele Ciamurli-de-Jos şi Canlâ-Bugeac, se întinde un câmp fórte productiv în suprafaţă de 300 hect., acoperit cu iarbă şi păşunĭ. El se numesce *Tatlâ-Suhat* adică *Păşune dulce.* In acéstă câmpie se deschide valea *Mil-Vel-Culac,* ce cobóră din délul Visterna, către S. coprinde satele Ciamurli-de-Jos şi Canlâ-Bugeac.

Intre lacul Goloviţa şi ţĕrmul Măriĭ se află lacul *Malceano,* de formă alungită cósteĭ, de care e despărţit printr'o fâşie de dune.

Ezerul Goloviţa primesce doĭ afluenţĭ destul de importanţĭ prin lungimea cursuluĭ şi prin basinul lor, de aceea 'ĭ vom considera separat de basinul celor 4 lacurĭ, aceste sunt rîurile Beidaut şi Slava.

XIV. **Rîul Beidaut** este important nu atât prin lungimea cursuluĭ sĕŭ, care este de 20 km., cât prin basinul ce ocupă o suprafaţă de 35 km. p., şi prin aceia că pe valea ce el deschide trec drumurĭ carĭ unesc basinul Măriĭ-Negre cu acel al Dunăriĭ.

El e format din întrunirea a 3 pârîiaşe ce isvorăsc din culmea pădurósă a déluluĭ Sabie: *Cavaclac-Cairac* de la N.E., lung de 3 km., *Testemel* de la N. lung de 2½ km., şi *Durasâ-Cairac* de la N.V.

Tóte se întrunesc la Sud de satul Testemel, de aci curg către S.E., udă Beidaut, iar maĭ la S. unindu-se cu pârîul *Hagi-Avat,* se numesce Hagi-Avat, se îndréptă către N.E., udă Poturu, iar de la Hamamgi îşĭ schimbă direcţia către S.E. şi 'şi varsă apele într'o mlaştină formată la 2½ km. de ţĕrmul laculuĭ. Malurile sale până la Beidaut sunt râpóse şi înalte, iar de aci până la vărsare curge prin câmpie. Délurile care 'l ţĕrmuresc sunt: Iurtluk-Bair, Sarî-Meşelic, Durale, Movila Verde, Caraburun pe stânga (la N.); Ceşme, Cail-Dere, Ghiurgeamrâk, Cogea-Bair, Peclic, Movila-Mare şi Maadem-Bair pe drépta (la S.).

Basinul sĕŭ este coprins între Platoul Dolama, délurile: Ceşme, Cairâc-Cairac, Caragea-Punar, Sarighiol, Hagi-Avat şi Maadem spre V. care 'l despart de basinul Casâmcea la N. şi de acel al pârîuluĭ Duimgi la S., iar délurile Testemel, Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Eniceri, Cara-Burun la E., îl despart de basinul rîuluĭ Slava-rusă.

Rîul conţine tot-d'auna apă; pe valea sa merge drumul Hamamgi-Poturu-Beidaut-Testemel, către N., peste platoul Dolama se unesce la Baş-Punar cu drumul ce vine din valea Calfa, pe la Hagi-Omer în valea Slava la Baş-Punar.

Valea este tăiată la Hamamgi de şoseaua Constanţa-Tulcea.

Rîul primesce în drépta:

1. *Valea pădurósă Ciarâncĭ,* care are o direcţie N.V.-S.E., o lungime de 4½ km., mărginită la S. de délul Ceşme, este tăiată spre N. de drumul Alifacâ-Baş-Punar, iar la deschidere de drumul Testemel-Cail-Dere.

2. *Valea Cail-Dere,* urmată de un pârîŭ ce merge numaĭ până la satul Cail-Dere, are o direcţie V.E., printre délurile Cairâc-Cairac şi Cail-Dere la N., Caragea-Punar şi Giurgeamrâc la S., are o lungime de 5 km., din care numaĭ jumĕtate e udată de pârîŭ; pe ea merge drumul Cail-Dere la Alifacâ.

3. *Valea pădurósă numită Dulgea,* nasce din délul Caragea-Punar, are o direcţie V.E. Délul Giurgeamrâc o desparte de valea Cail-Dere, iar Cogea-Bair de valea cu acelaş nume la S. Lungimea eĭ este de 3 km. şi este tăiată pe la V. de drumul Sarighiol-Baş-Punar.

4. *Valea Cogea-Ceair* însoţită de *pârîul cu acelaş nume,* ia nascere din délul Sarighiol,

se îndréptă de la V. la E. pe o lungime de 4 km., și se deschide la Beidaut. Délurile Sarighiol și Peclic o despart la S. de văile Iurtlâ și Hagi-Avat-Dere.

Valea e strâmtă și neurmată de nicĭ un drum; pe délul de la S. (Sarighiol) merge drumul Beidaut-Sarighiol.

5. *Pârîul Hagi-Avat,* ia nascere din délul Haidân, se îndréptă în direcție generală S.V.-N.E., udă ruinele Hagi-Avat, unde primesce în stânga *a) valea Hagi-Avat-Dere* prelungită cu *Valea Iurtlâ.*

La 1½ km. spre V. de Poturu, se varsă în pârîul Beidaut, de unde chiar acesta începe a se numi *pârîul Hagi-Avat.*

Lungimea cursuluĭ este de 5 km., iar aceia a văilor în prelungire ce primesce, de 3 km., valea este largă și tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ converg la Hagi-Avat.

6. *Valea Délulŭĭ-Mare,* ia nascere din délul Movila-Mare, se îndréptă către N. și se deschide lângă și la V. de Poturu. Are o lungime de 2 km.

Pe stânga:

7. *Valea Eschi-Baba,* ia nascere din pólele déluluĭ Iurtluk-Bair, se îndréptă către S., pe la satul Eschi Baba și se deschide după o lungime de 4 km.; este urmată de drumul ce merge din valea Beidaut la Eschi-Baba.

Délul Sârtâ-Meșelik (la E.) o desparte de valea:

8. *Prelungită Calaigi-Dolojan,* ce ia nascere din pădurea déluluĭ Ceamurli, sub numirea de *valea Dolojan,* se îndréptă de la N.V.-S.E., pe o lungime de 6 km. și se deschide puțin la N.V. de Beidaut. Valea e tăiată de doue drumurĭ ce merg de la Beidaut la Eschi-Baba. Délurile Dolojan, Dalaclâ, Solugean, Durale și Movila-Verde o despart la E. de:

9. *Valea Satuluĭ* udată de *pârîul Poturu* ce isvorăsce din délul Dolojan, se îndréptă de la N.V.-S.E., udă Ciamurli-de-sus, iar la satul Hamamgi se varsă în pârîul Beidaut, după un curs de 12 km. Valea este urmată de drumul Hamamgi-Ciamurli-de-sus, ce trece délul Kiuciuc-Bair și prin pădurĭ duce la Camena.

Délurile Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Enicerĭ și Cara-Burun, despart valea pârîuluĭ Poturu de acea a rîuluĭ Slava.

XV. **Rîul Slava-Ruséscă** este opus basinuluĭ a doue marĭ rîurĭ de pe versantul Vest-Dunărean: Saraiu și Picineaga, cu care comunică prin numeróse drumurĭ din care maĭ important este drumul Hârșova-Babadag. Basinul acestuĭ rîŭ ocupă o suprafață de 80.000 hect., din care ¾ părțĭ acoperite cu pădurĭ; Topolog, Bașpunar și Sultan-Bair, îl despart de valea Picineaga, Piriclic; Platoul Dolama, îl despart de Saraĭ; Délurile Ciamurli, Kiuciuc-Bair, Taș-Bair, Eniceri și Cara-Burun îl despart de basinul Beidautuluĭ; délurile Atmagea, Sacar-Bair, Bak-Ciauș, Uzun-Bair, Taslî-Bair, Carada-Bair și culmea Babadaguluĭ, îl despart de basinul Taițeĭ; Acairac-Bair și Visterna îl despart de valea Ceelihchioĭ. Lungimea cursuluĭ săŭ trece peste 70 km., făcut printre pădurĭ bătrâne și posițiĭ încântătóre. Pârîul isvorăsce din pólele Estice ale déluluĭ Periclic, sub numele de *Caĭ-Culac,* în care daŭ văile *Bașpunar,* ce vine de la N.E. către S.V., de la pólele déluluĭ Sultan-Bair, e mărginită de délul Bașpunar la Nord, are o lungime de 6 km., *și valea Amutlu-Culac* de la S.V. e scurtă (numaĭ de 2 km.), vine din délul Periclic, după primirea acestor văĭ pârîul curge de la N.V.-S.E., udă satul Baș-Punar, de unde începe a se numi *Slava-Ruséscă.*

La punctul numit Teche descrie un arc de cerc cu convexitatea către N., până la mănăstirea Uspenia, de unde se îndréptă către N.E., până la Slava-Ruséscă. De aci rîul se dirige către S.E., aprópe în linie dréptă, udă satul Caugagi și se varsă în ezerul Golovița lângă și la V. de Ceamurli-de-jos, unde forméză o mlaștină.

De la origină valea formată de acest rîŭ este urmată de drumul Hârșova-Babadag, care de la Hagi-Omer, trecând culmea déluluĭ Periclic, dă în valea Slaveĭ la Baș-Punar și o urméză până la Slava-Ruséscă, iar de aci peste délul păduros Carada-Bair duce la Babadag.

Un alt drum de la Hagi-Omer, trece pe la sudul *Platouluĭ Dolama,* pe la Testemel în valea Beidaut, de aci urcă spre N.E. culmea pădurósă a déluluĭ Ciamurli și dă în drumul precedent la mănăstirea Uspenia.

Acest drum este fórte important din punctul de vedere militar, şi satul Slava-Ruséscă capătă o excepţională însemnătate.

Afluenţiĭ acestuĭ rîŭ, sunt pe drépta:

1. *Mica vale pădurósă Ericlic-Culac,* vine de la S.V.-N.E., din platoul Dolama. Lungimea eĭ nu trece de 4 km. şi se deschide la Baş-Punar.

2. *Pârîul Camena,* care isvorăsce din pólele orientale ale déluluĭ Ciamurli, are o direcţie N.V. puţin înclinată către S.E., trece pe la satul Camena şi se varsă la 2 km. spre N. de Caugagi.

Are o lungime de 5 km., valea acestuĭ rîŭ este destul de largă şi urmată de drumul Caugagi-Camena-Mănăstirea Uspenia.

Délurile Sacar-Bair şi Deolniuk-Bair, aşeḑate pe ţĕrmul sĕŭ stâng, despart valea Camena de valea Slaveĭ; Kiuciuc-Bair, Eniceri şi Cara-Burun o despart de valea pârîuluĭ Poturu.

Pe stânga:

3. *Valea Kirişliva,* ce vine din unghiul format de bifurcaţia délurilor Başpunar şi Kirişliva, are o direcţie N.V.-S.E., o lungime de 7 km., se deschide la satul Baş-Punar; este tăiată de drumul din valea Başpunar la Ciucurova.

4. Cel maĭ mare afluent al Slaveĭ este pârîul *Slava-Cerkezéscă.*

Acest pârîŭ ia nascere din pólele orientale ale déluluĭ Sacar-Bair, nu departe spre V. de satul Atmagea şi sub numele de *valea Atmagea,* după ce udă acest sat, se îndréptă de la N.V.-S.E., până la piciórele păduróse ale déluluĭ Topolog, de unde începe a se numi *Aram-Dere-Cesme,* se îndréptă uşor către S.E., udă Ciucurova, de unde începe a se numi *valea Ciucurova,* până la *Slava-Cerkezéscă,* de unde începe a primi numele acestuĭ din urmă sat, descrie un mare arc de cerc către E., se îndréptă către S. printre délurile păduróse Ibrişoru pe drépta şi Uzun-Bair pe stânga şi se varsă la Slava-Ruséscă.

Cursul săŭ este paralel aceluĭ al Slaveĭ-Ruse, pe care délurile păduróse Kirişliva, Ciucurova şi Ibrişoru le despart.

Lungimea cursuluĭ este de 27 km., în mare parte prin pădurĭ. Pe vale sunt două defileurĭ: Ciucurova şi Slava-Cerkezéscă. Ea e urmată de drumul Slava-Rusă-Slava-Cerkezéscă-Ciucurova-Atmagea, de unde se póte merge pe drumurĭ la Ortachioĭ în valea Taiţeĭ, saŭ în valea Picineaga la Cârjelarĭ saŭ Jaila.

Délurile păduróse Atmagea, Bak-Ceauş, Jidini, Taşlâ-Bair şi Carada-Bair, despart acéstă vale de aceïa a Taiţeĭ.

La Atmagea se află un isvor de apă termală sulfurósă. [1]) Acéstă vale primesce şi ea la rândul eĭ pe drépta:

a) Valea Sakar-Dere, care nasce din culmea S.V. a pădurosuluĭ dél Sacar-Bair, lângă punctul Atmagea, se îndréptă de la N.V.-S.E., purtând aprópe de deschidere numirea *Arman-Cesme.* Lungimea eĭ nu e maĭ mare de 5 km. Se înfundă prin pădurĭ.

Pe stânga:

b) Mica vale Dulgherul (3 km.), are o direcţie N.S. şi e urmată de un drum, care duce din valea Slava-Cerkezéscă la Atmagea.

c) Valea Pădurósă, numită a Călugăruluĭ, nasce din délul Jidini, are o direcţie N.V.-S.E. şi o lungime de 3 km., se deschide între Ciucurova şi Slava-Cerkezéscă, este urmată de un drum care suind culmea délurilor, duce prin pădurĭ în valea Taiţeĭ la Armutlia.

d) Valea de asemenea pădurósă a Jidini, paralelă cu precedenta, se deschide după o lungime de 5 km. la Slava-Cerkezéscă. Ea e dominată la E. de vârful Jidini (341^m).

e) Valea Dere-Iol-Carî, tăiată de drumul Slava-Cerkezéscă-Babadag; are o lungime de 4 km., este corespondentă văiĭ Orta, care duce la Camber, în valea Taiţeĭ.

f) Valea Matieva-Bâlca, paralelă cu precedenta, între care se află délul păduros Uzun-Bair, se înfundă în pădurĭ, are 4 km. lungime. Peste culmea déluluĭ Carada-Bair, corespunde văiĭ Bataclâ-Alcea, care duce la Babadag.

---

[1]) Veḑĭ geologia. Ape minerale.

g) Valea Lasâ-Harâ, paralelă cu precedenta. Are o lungime de 4 km. şi se înfundă în pădurile déluluĭ Carada-Bair, iar către S. se deschide la N. satuluĭ Slava-Ruséscă.

5. *Valea Hribesio-Harâ,* între délul cu acelaş nume, la V. şi Sevaiova-Harâ la E., are o direcţie N.E.-S.V., lungime de 4 km., se deschide la S. satuluĭ Slava-Rusă; pe drumul din valea sa se póte merge prin pădurĭ de la Slava-Rusă în şoseaua Constanţa-Tulcea la km. 40 (4 km. spre S. de Babadag).

6. *Valea Caugagi,* are o direcţie N.S., vine din pădurile déluluĭ Pahotnikaĭ-Harâ şi se deschide la Caugagi, după 6 km. drum; pe ea merge drumul Caugagi şi şoseaua Constanţa-Tulcea între km. 40 şi 41.

7. *Valea largă numită Geatlaĭ-Deresi,* are o direcţie N.S., de la délul Acairac-Bair, unde se nasce până la Ciamurli-de-jos. Pe ea merge şoseaua Constanţa-Tulcea, care trece rîul Slava, pe un pod, la km. 51.

In mlaştinele carĭ înconjóră pe la N. lacul Goloviţa se deschide între satele Canlâ-Bugeac şi Paşa-Câşla:

XVI. **Lunga vale Ceelinchioĭ,** care ia nascere din délul Stupineĭ, se îndréptă de la N.V.-S.E. prin pădurĭ, de unde ese la Movila Visterna, ce o domină la V., iar în câmpie valea se lărgesce, transformându-se către S. într'un adevĕrat şes; délul Buiuk-Orman-Bair, o desparte de valea Mil-Vel-Alciac, iar délul Bairac de şoseaua Constanţa-Tulcea, care de la km. 41 cobóră în valea Babadag. Lungimea acesteĭ văĭ este de 14 km., corespunde către N. la două văĭ: Nucilor şi Visterna. Pe ea merg maĭ multe drumurĭ de la Canlâ-Bugeac şi Paşa-Câşla, care unindu-se, conduc la Babadag şi Visterna.

XVII. **Valea Mil-Vel-Alciak,** ia nascere din Orta-Bair, are o direcţie N.-V., uşor înclinată spre S.E.; délul Caramanchioĭ către E., îşĭ întinde pantele până în lacul Razelm. Valea e mărginită pe ambele laturĭ de pădurĭ; lungimea eĭ este de 10 km. şi se deschide la Paşa-Câşla. Este urmată de drumurile, care plecând din Paşa-Câşla şi Jurilofca se întrunesc pentru a merge la Visterna, urcând culmea pădurósă a délurilor Sevri-Bair şi Buiuk-Orman-Bair. La N. de *capul Dolojman,* se întinde pe o suprafaţă de 36.000 hect., marele lac al Razelmuluĭ, ţĕrmurit la V. de délurile Golovâr-Bair, care îşĭ prelungesce către E. ramificaţiunile, formând *capul Iancina.*

E înconjurat de tóte părţile de mlaştinĭ, ast-fel la V.; *mlaştinele Enişala,* se întind pe o lungime de 10 km., până în golful de scurgere al laculuĭ Babadag, către N.V. şi N. *mlaştinele Sarichioĭ-Sabangeak* (unde se scurge lacul Agighiol [1]), *Calica, Caraibil şi Sarinasuf;* spre ţĕrmul de S.E. şi E. dunele ce se întind de la gura Portiţeĭ pe la *Punctele Pahani-Ilrani, Farul Englez* până la *grindul Perişor,* despart lacul Razelm de Marea-Négră. *Lacurile Piriteasca-Mică şi Piriteasca-Mare* sunt aşeḑate pe acéstă făşie nisipósă.

Spre N. de gura *Dranovuluĭ* (gârla de scurgere a laculuĭ Dranov), lacul forméză marele *golf Holbina,* la extremitatea de N. a căruia se scurge *gârla Deveatca,* ce se desface din Dunavĕţ la *Kerhanaua arsă.*

Lacul Razelm conţine 2 insule:

a) Grădiştea, o mică insulă stâncósă, are o înălţime de 19^m d'asupra niveluluĭ apeĭ ce o înconjóră. Forma eĭ este lunguiaţă, este aşeḑată în faţă şi la N.E. de cetatea Eraclea aprópe de golful în care se scurge *lacul Babadag.* Lungimea eĭ este de 1100^m, iar suprafaţa de 20 hect.; este neproductivă.

b) Insula Popina. In escursiunea ce am făcut în vara anuluĭ 1897 am vizitat acéstă insulă.

Era o nópte frumósă de vară, nóptea de 18 Iulie, luna ne servia de conducĕtor, mie şi unuĭ viguros pescar cu care am plecat din Agi-Ghiol la orele 10. Intr'o lotcă pescărescă ne-am îmbarcat la marginea laculuĭ Agi-Ghiol şi în maĭ puţin de 1 oră ajunserăm la insulă.

Trebue arătat însă, că nu tot-deauna se póte străbate o distanţă de 10 km. în aşa scurt timp.

---

[1]) Asupra apeĭ laculuĭ Agi-Ghiol a se vedea partea geologică.

Insula nu e mare; o stâncă ce se ridică în mijlocul apeĭ pe o circonferință — așa e forma insuleĭ — de 3½ km.

Privită din depărtare ea se înfățișază ca o umbrelă colosală, are o suprafață de 140 hectare acoperite cu teren vegetal de óre-ce culturile nu lipsesc; pepenĭ destul de marĭ și gustoșĭ cresc pe insulă.

Păzitorul gradinăriilor și 2 ciobanĭ, formaŭ tótă populația insuleĭ; aceștia s'aŭ simțit fórte surprinșĭ de vizita nóstră. Coliba lor era așeḑată pe vârful insuleĭ, ce domină cu 49m nivelul apeĭ. La ora 1 ne-am întors la comuna Sarichioĭ, așeḑată pe țĕrmul Vestic al lacului Razelm.

XVIII. **Lacul Babadag** póte fi considerat ca un Golf Vestic al Razelmuluĭ, cu care comunică printr'o gârlă ce formézǎ *Cotul Sărăturile* la vărsare, în forma a două micĭ golfurĭ prelungite către N.

Lacul are o formă lunguiață-eliptică de la N.V. spre S.E. Lungimea luĭ este de 11 km., iar lățimea de 3; suprafața de 2000 hectare.

Către N.V. lacul se prelungesce prin două bălțĭ:

a) Toprac-Kiopru, formată la vărsarea rîuluĭ Taița, are o lungime de 6 km., și o lățime de 800m, iar suprafața 540 hectare, este acoperită cu stuf.

b) Códa Bălțiĭ formată de pârîul Isvorul Telița, are o lungime de 5 km. și o lățime de 600m, iar suprafața de 480 hectare.

Délurile carĭ își sfârșesc ramificațiile lor pe țĕrmiĭ laculuĭ sunt: Calabalîc-Bair, Kiuciuk-Suhat, Molfa, Canara-Baba, Sultan-Tepe, Cosiu-Sol, Ghel-Tepe, Iaila-Bair și Taș-Bair către S., Denis-Tepe la N.V., Tugarlea-Bair și délul din fundul Gavanuluĭ la N.

Malurile sale de N.V. și N. sunt jóse; cele de S. sunt 'nalte și râpóse; între Satul-Noŭ și Zibil sunt mlăștinóse.

Basinul săŭ ocupă o suprafață de 800 km. p., pe marginea sa Vestică trece șoseaua Constanța-Babadag-Tulcea, care taie balta Toprac-Kiopru la km. 30 și de alungul țĕrmuluĭ de V. al códeĭ bălțiĭ, până la km. 25.

Are între alțĭ afluențĭ, pe rîul Taița, cel maĭ mare din Dobrogia.

XIX. Sub orĭ-ce raport studiat acest rîŭ presintă importanță: ca lungime a cursuluĭ este cel maĭ mare din tótă Dobrogia; ca basin, el ocupă o suprafața de 150.000 hectare sub raportul economic, geologic și militar încă presintă înteres, după cum vom vedea.

Ne ocupăm acum de descrierea fisică.

Rîul isvorăsce din pólele păduróse ale déluluĭ Teilor, opus isvoruluĭ pârîuluĭ Luncavița Mare din basinul Nord-Dunărean, curge printr'o vale acoperită cu teĭ bătrânĭ în direcție de la N.V. către S.E., până la mica mănăstire Taița.

Către S. valea începe a se lărgi, rîul udă satul Țiganca-Taița, la 3 km. spre S. de care o fâșie mlăștinósă de 4 km. servesce de scurgere a rîuluĭ, udând pe drépta satul Hancearca, iar pe stânga în fața sa Geaferca-rusă. Abia terminate mlaștinele, rîul se bifurcă și închide între brațele sale o *insulă pădurósă* lungă de 2 km., brațele se reunesc la N. de Balabancea, pe care o udă rîul pe la E., spre S. de acest sat rîul curge iarășĭ prin mlaștinĭ alungite pe țĕrmul săŭ drept, pe o lungime de 5 km.

La Ortachioĭ, rîul își schimbă direcția către E. și apoĭ N.E., silit de délul Consul pe care 'l înconjură pe la Nord.

Trecut de acest dél, rîul după ce lasă la 1½ km. pe stânga satul Alibichioĭ, își îndréptă cursul de la N.V. către S.E., udă pe drépta Cineli, maĭ sus de care formézǎ între brațele sale *o insulă pădurósă.*

In jos de Cineli, rîul se împarte în două brațe carĭ urmézǎ valea aprópe paralel, închiḑênd între ele *maĭ multe insule alungite,* udă pe stânga Baș-Kioĭ, iar de la Armutlia pe care o udă pe drépta, rîul formézǎ o mlaștină, care se restrânge la Camber, pe care 'l udă pe drépta.

La Satul-Noŭ, rîul se varsă în balta *Toprak-Chiopru* și prin ea în lacul Babadag după ce a tăiat maĭ întâi șoseaua Constanța-Babadag-Tulcea la km. 30.

Délurile carĭ țărmuresc acest rîŭ pe drépta sunt: délul Teilor, Țigánceĭ, Almalia,

David, Hancearca, Carapcea, Carlar-Bair, Ghiobilche-Bair, Dautcea, Consul, Cuzu-Mare, Pietros, Uzum-Bair, Balar-Bair, Taş-Bair; iar pe stânga: Cadiuluĭ, Taiţa, Pârlita, Coslugea, Geaferca, Boclogea, Eschi-Balâk, Stamuni-Culac, Tatar-Bair, Gheltepe şi Deniz-Tepe.

Linia despărţitóre a apelor basinuluĭ Vest-Dunărean, de la capătul văiĭ Ditcovuluĭ până în dreptul satuluĭ Atmagea, desparte basinul acestuĭ rîŭ de acela al Igliţeĭ, Cerneĭ şi Picineaga; iar linia despărţitóre a basinuluĭ Nord-Dunărean până la délul Mare, îl desparte de apele ce curg în acest basin.

Către E. délurile Piscul-Păruluĭ, Fundul-Burţiĭ, Cilicul, Ghel-Tepe, Cataloĭ, Coci-Tepe, Sarâ-Tepe şi Deniz-Tepe îl despart de basinul rîuluĭ Teliţa.

Pe valea acestuĭ rîŭ, merge şoseaua judeţiană, ce se desface din cea mare (Constanţa Tulcea) la km. 30. Trece prin Satul-Noŭ, Camber, Armutlia, Baş-Kioĭ, Cineli, înconjură pe la S. masivul Cineli, duce la Ortachioĭ şi de aci trecênd culmea déluluĭ Carapcea, cobóră în valea Cerneĭ la Jaila şi Acpunar, pentru a duce la Măcin.

De la Ortachioĭ se desface din acéstă şosea un drum comunal, care urcă valea rîuluĭ pe la Balabancea, Hancearca, Geaferca-Rusă, Ţiganca-Taiţa, iar la mănăstirea Taiţa un drum urcă valea Ţiganceĭ, pentru a duce în valea Luncaviţeĭ către N.V., unul urcă către Nord pe valea Taiţeĭ şi culmele Cadiu-Galmele-înşirate şi Galma-mare, pentru a duce la Rakel, în fine un al 3-lea către N.E. peste délul Taiţa la mănăstirea Cocoş.

De la mănăstirea Taiţa aceste drumurĭ merg prin pădurĭ bătrâne de teĭ.

Afluenţiĭ Taiţeĭ pe drépta de la V. şi S. sunt:

1. *Valea Ţiganceĭ* ce nasce din délul Teilor, se îndréptă de la N.V.-S.E. prin pădurĭ şi se deschide la 2 km. spre N. de mănăstirea Taiţa. Lungimea eĭ este de 4 km. şi e urmată de un drum de la mănăstirea Taiţa peste délul Teilor, la Móra luĭ Trandafir în valea Luncaviţeĭ.

Acéstă vale la rândul eĭ primesce pe drépta, de la V.:

a) Valea Lupuluĭ, lungă de 4 km. şi urmată de drumul ce duce la Grecĭ în valea Igliţeĭ; acéstă vale e unită cu:

b) Valea Lungă de la S. la N. printre délurile Negoiu (la V.) şi Ţiganceĭ la E., lungimea eĭ de 5 km. e urmată în partea inferióră de drumul, care trecênd printre délurile Coslug şi Secaru, duce la Grecĭ.

Délul Stubeilor desparte valea Lupuluĭ de valea Lungă.

2. *Mica vale Cărbunăria* are o lungime de 2 km., se deschide la 1 km. spre S. de Ţiganca-Taiţa; pe ea merge drumul de la Ţiganca-Taiţa peste délul Almalia la Cerna în valea Cerneĭ.

3. *Sarp-derea* este un mic pârîŭ (lung de 3 km.), ce isvorăsce din délul Almalia, curge către E. şi se varsă în mlaştina formată de Taiţa la 1½ km. spre N. de Hancearca. Pe valea formată de acest rîŭ, merge drumul de la Hancearca peste délul David, se unesce cu acel al văiĭ precedente, pentru a duce la Cerna.

In acéstă vale se deschide de la S. scurta vale *a)* (1½ km. lung) *David*, înconjurată de délul cu acelaş nume.

4. *Valea Alar-Cula,* nasce din bifurcaţia délurilor Amzalăĭ la V. şi Hancearca la E., are o direcţie N.V.-S.E., o lungime de 5 km. prin pădurĭ între délurile Hancearca, care o despart de Taiţa la E. şi Amzalăĭ şi Carapcea la V., ea se deschide la 1½ km. spre N. de Balabancea.

5. *Pârîul Dautcea,* ia nascere din pólele N.V. ale déluluĭ Dautcea, se îndréptă de la S.V. către N.E., udă satul Dautcea şi pe la V. pólele masivuluĭ Consul, se varsă la 4 km. spre E. de Ortachioĭ la *Móra numită Nicolaŭ;* pe valea sa merge drumul Dautcea-Atmagea. Lungimea cursuluĭ de 5 km., ţĕrmuit pe drépta de délurile Dautcea şi Consul.

6. *Valea largă a Baschioiuluĭ.* Ia nascere din délul Jidini (Punctul Jidini), se îndréptă maĭ întâĭ prin pădurĭ de la S.V. către N.E., apoĭ eşind în câmpie se îndréptă către N.V. pe la pólele V. ale déluluĭ Cuzu-Mare şi se deschide la V. satuluĭ Başchioĭ. Are o lungime de 10 km. şi e urmată de drumul de la Başchioĭ peste délul Jidini, în valea Călugăruluĭ, la Slava-Cerkezéscă.

Délurile Jidini şi Pelitu o despart de valea Jidini.

Ea primesce pe stânga de la V.:

a) Valea Musafir-Kulac, ce ia nascere din délul Atmagea, sub numele de *valea Ghiobilche,* e tăiată de drumurile Ortachioĭ-Atmagea și Dautcea-Atmagea, de unde începe a se numi *Canara-Ceair,* apoĭ maĭ către E. *Musafir-Kulac.* Valea are o direcţie V.E. paralelă cu pârîul Slava-Cerkezéscă la S., de care e despărţită prin délurile Atmagea, Canara-Ceair şi cu rîul Taiţa (între Ortachioĭ și Başchioĭ), de care o despart délurile Ghiobilche-Bair şi Dautcea. Lungimea eĭ este de 12 km., fiind în mare parte strâmtă; drumul Başchioĭ-Atmagea urméză numaĭ porţiunea Musafir-Culac şi înconjură pe la Sud Canara-Ceair.

Ea primesce pe stânga de la N. *a') mica vale Emir-Asan-Culac,* ce corespunde văiĭ pârîuluĭ Dautcea. Are o lungime de 2 km.

b) Valea Jidini, paralelă délurilor Jidini şi Pelitu, care o ţérmuresc pe la E., délul Bak-Ceauş o desparte de secundara sa Bak-Ceauş. Direcţia o are S.V.-N.E., lungimea 7 km.; e urmată de drumul Başchioĭ-Ciucurova (în basinul Slava-Cerkezéscă). Ea primesce în stânga de la V. *a') Valea Bak-Ceauş,* pe care délurile Iasi-orman şi Eschili-orman o despart la N. de valea Musafir-Kulak; direcţia eĭ V.E. şi lungimea 3½ km.

7. *Valea Armutlia,* ia nascere din clina N. a déluluĭ Taşli-Bair, se îndréptă de la S.V.-N.E. printre délurile păduróse Uzum-Bair și Pietrosu la E., Cuzu-Mare la V. Are o lungime de 4 km., se deschide la satul Armutlia; este urmată în partea inferióră de drumul Armutlia-Slava-Cerkezéscă, după ce s'a unit cu drumul din valea Başchioĭ.

8. *Intinsa vale a satuluĭ Camber* în care daŭ 3 văĭ: *a) Dere-Cula* de la N.-V., înconjură pe la E. délul Bilar-Bair; *b) Cara-Cealik* de la S. vine din délul Taslî-Bair şi *c) Bataclâ-Alcea,* care către N. se numesce *Orta-burun,* nasce din délul Carada.

Cea d'întâĭ lungă de 5 km., e tăiată de drumul Armutlia-Slava-Cerkezéscă; pe cea de a doua lungă de 3 km. merge drumul Camber-Slava-Cerkezéscă; pe cea de a treia, lungă de 7 km., drumul de la Camber către S. se unesce cu drumul dintre Babadag şi Slava-Cerkezéscă.

In balta Toprak-Kiopru, daŭ văile:

9. *Sânâr-Dere* este o vale mică, ce se deschide din délul Asmalar-Bair, se îndréptă printre Taş-Bair la V. și Jaila-Bair la E.; se deschide pe ţărmul Sudic al bălţiĭ, în faţa Satuluĭ-Noŭ. Lungimea eĭ de 3 km.

10. *Ada-Tarla-Cula* vine din délul Gol-Tepe, este fórte scurtă (1 km.)

11. *Taşlâ-Cula* vine din délul Janchi-Bair, are o direcţie S.V.-N.E. şi se deschide în şoseaua mare, între km. 30 și 31. Lungimea eĭ este de 2 km.

Pe ţărmul de S. al laculuĭ Babadag se deschid văile:

1. *Valea deschisă de pârîul Babadag* este fórte importantă, căcĭ prin ea trece şoseaua Constanţa-Tulcea.

Pârîul Babadag isvorăsce din délurile ce inconjură pe la S. oraşul, dintr'o rîpă în dreptul km. 41; forma sa este acea a unuĭ arc de cerc întors către Vest, înconjurând délul Orta-bair, aşeḑat la Estul şoseleĭ, udă in lungul săŭ oraşul şi merge de se varsă printre viĭ în lac.

Lungimea cursuluĭ săŭ este de 9 km. Malurile sunt râpóse şi acoperite de pădurĭ în partea superióră; la Babadag valea este deschisă către N.E. spre lac.

Oraşul capătă prin posiţiunea sa în lăuntrul unuĭ defileŭ îngust la ambele capete, o importanţă strategică de primul ordin[1]).

Valea pârîuluĭ merge către S. până apróре de km. 42. Ea e urmată, după cum arătat, de şoseaua Constanţa-Tulcea, care urméză riguros cursul pârîuluĭ, coborând o înălţime de 100 m. între km. 42 și 33. Acésta este partea cea maĭ frumósă a întregeĭ şosele; este dominată de o parte și de alta de délurĭ acoperite cu pădurĭ. In acéstă şosea debuşază pe drépta de la E. drumul ce vine de la Ceamurli-de-jos, între km. 41 și 42 şi drumu-

---

[1]) A se vedea Istoricul oraşuluĭ, consideraţiunile militare şi crochiul corespunḑĕtor No. 4.

rile ce vin din Canlâ-Bugeac, Paşa-Lasla, Jurilovca, Caramanchioĭ, tóte converg către Babadag şi se unesc cu şoseaua ce vine de la Enişala, în care dă şi drumul Visterneĭ maĭ nainte de a intra în oraş, iar de la V. drumul de la Caugagi între km. 40—41, drumul de la Slava-Ruséscă la km. 40, şoseaua de le Slava-Ruséscă, la podul Duva (km. 38); la km. 37, un alt drum ce vine tot de la Slava-Ruséscă, dar înconjură pe la V. punctul 244 al dèluluĭ Carada; în oraş la km. 36, drumul de la Slava-Cerkezéscă şi înfine şoseaua care trece pe la capĕtul văilor Taslâ-Cula, Ada-Tarla-Cula, taie Sânâr-Dere, şi se duce pe valea Taiţeĭ la Orta-Kioĭ.

2. *Valea Nucilor* corespunde la S. văiĭ Ceelinchioĭ. Dèlul Canara-baba o desparte pe la N. de oraşul Badabag; iar pe la sudul acestuĭ dèl merge drumul de la Canlâ-Bugeac. Dèlul Bata-Bair o ţărmuresce la V., Cula-Bair şi Morfa-Bair la E.

3. *Valea Ceairelor* corespunde văiĭ Ceelinchioĭ către S., ea nasce din dèlul Stupariĭ la satul Visterna, care e aşeḑat pe acéstă vale, se îndréptă de la S. către N.E., în formă de cerc, ţărmurită la V. de dèlurile Stuparĭ, Culacula-Bair, Morfa şi Calabalâc-Bair, iar la E. de Samaldar-Bair. Are o lungime de 7 km. şi se deschide la satul Enişala în mlaştinele laculuĭ Babadag. Ea e urmată de drumul Visterna-Enişala.

Acéstă vale, ca şi următórea este tăiată de şoseaua ce plécă de la Babadag la Enisala, şosea care unesce tóte satele aşeḑate pe ţĕrmul V. al laculuĭ Razelm: Caramanchioĭ-Jurilovca-Paşa-Câsla-Canlâ-Bugeac-Ciamurli-de-jos şi dă în şoseaua mare la Hamamgi.

Pe stânga, de la E., valea Taiţeĭ primesce:

12. *Valea Taiţeĭ de Est,* este un pârîŭ ce isvorăsce din clina Estică a dèluluĭ Cadiuluĭ, din pădurea Taiţeĭ, se îndréptă maĭ întâĭ de la N. către S.V. şi forţat de masivul Taiţa descrie un cot către N.V., lung de 2 km., după terminarea căruia se întórce către S.E. şi se varsă în rîul Taiţa la mănăstirea Taiţa. Lungimea cursuluĭ este de 6 km. numaĭ prin pădurĭ. Dèlul Taiţa la E. desparte valea acestuĭ pârîŭ de valea Pârlita, dèlul Cadiuluĭ la V. desparte valea superióră de aceia a pârîuluĭ Cadiu, iar în cea inferióră ramificaţiile dèluluĭ Teilor o desparte de valea principală a Taiţeĭ de V.

In partea inferióră este urmată de drumul, care plécă de la mănăstirea Taiţa şi pe culmea dèluluĭ Teilor se bifurcă: unul duce în drumul văiĭ Ţigănciĭ, carĭ împreună merg la *Móra luĭ Trandafir* în valea Luncaviţeĭ, iar altul pe dèlul Cocoşuluĭ se bifurcă; unul duce către V. prin valea Turiaculuĭ la Rakel, iar altul către E. prin valea Cocoşuluĭ la Isaccea.

Valea primesce pe drépta:

a) Pârîul Cadiuluĭ ce isvorăsce din dèlul Cadiuluĭ, curge de la N.V.-S.E. şi după un curs de 3 km. se varsă în cotul format de precedentul.

13. *Valea Pârlita* nasce din dèlul Breazu, peste care se află valea mănăstireĭ Cocoşul, merge în direcţie de la N.E. către S.V.; dèlul Taiţa o desparte la V. de valea Taiţeĭ: dèlurile Breazu la N. şi Piatra-roşie la N.E. de valea măn. Cocoşul şi valea viilor Badila, dèlul Nicoliţel de valea Nicoliţel la E., şi dèlul Pârlita de valea Holuclu la S.E.

Lungimea eĭ este de 10 km., în tot parcursul e udată de un pârîŭ, pe care se află Móra mănăstireĭ Cocoşul. Se varsă în mlaştinele Taiţeĭ de la N. satuluĭ Geaferca-rusă.

Valea este urmată de drumul Geaferca la mănăstirea Cocoşul.

Primesce în stînga o vale maĭ mică (4 km.) numită tot *Pârlita*, dar care nasce din dèlul Nicoliţel şi are o direcţie E.V., ea se deschide la 2 km. spre N. de Móra măn. Cocoşul; pe ea merge un drum, care duce la viile Badila şi Nicoliţel, trecând pe la un castru roman de formă pătrată. Urmele aceste lucrărĭ de fortificaţie abia se maĭ cunosc în mijlocul pădurii de d'asupra Nicoliţeluluĭ. Numaĭ un bun cunoscĕtor al locurilor póte conduce aci. In adevĕr că se găsesc cărămiḑĭ romane şi tot felul de bucăţĭ de óle prin apropiere. Săpăturĭ s'aŭ făcut de locuitorĭ căutând comorĭ, căcĭ ideia că aci se găsesc ascunşĭ banĭ, este fórte respândită în populaţia din prejur. Cred, că de s'ar face săpăturĭ s'ar da de ruinele uneĭ cetăţĭ.

14. *Valea Holuclu,* ia nascere din dèlul Boclogea, la capătul V. al *valuluĭ numit*

Traian, se îndréptă de la N.E. către S.V. şi se deschide după o lungime de 3 km. la Geaferca-rusă; pe ea merge drumul Geaferca-Nicoliţel.

15. *Valea Stipanuluĭ* paralelă cu precedenta, are o lungime de 4 km., e ţĕrmurită la S.E. de délul Coslugea; se deschide în códa mlaştinelor Taiţeĭ, la S. de Geaferca-rusă.

16. *Valea Coslugea* formézā cu precedenta un unghiŭ ascuţit, avênd aprópe acelaşĭ punct de origină; délurile Coslugea şi Geaferca o despart de valea Stipanuluĭ şi de Taiţa, iar Boclogea de valea Boclogea; direcţia eĭ generală de la N.E. către S.V. Satul Islam-Geaferca este aşeḑat aprópe la eşirea văiĭ în câmpia ce se întinde pe valea Taiţeĭ, de la Babancea până la E. de Ortachioĭ. Lungimea acesteĭ văĭ este de 6 km., în care nu e coprinsă valea Ortachioĭ. Drumul Ortachioĭ-Islam-Geaferca se opresce la acest sat.

17. *Valea Boclogea,* ia nascere din clina N. a déluluĭ cu acest nume, pe care îl înconjóră pe la N. şi E. Valea e urmată de un *pârîŭ*, ce curge de la N.V. uşor înclinat spre S.E. Trece pe la *Treĭ-Morĭ, móra luĭ Kiriac, móra luĭ Ali Izet, móra luĭ Duma George, móra luĭ Ivanciu Nicola, móra Călugărilor, móra luĭ Tudorache, móra luĭ Iordache,* cătunul Lozova pe drépta şi *morile luĭ Rizu* şi se varsă la 2 km. spre E. de Ortachioĭ. Acest pârîŭ conţine totdeauna apă, care pune în mişcare atâtea morĭ pe o lungime de curs de 14 km. Basinul săŭ are o suprafaţă de 18 km. p., coprins între délurile Boclogea la V., Pârlita la N., Fundu-Burţiĭ, Eni-Ormangic-Tepe şi Eschi-balâc la E. Pe valea sa merge drumul Ortachioĭ-Meidanchioĭ.

Primesce pe drépta:

a) Pârîul Stuparĭ, ce isvorăsce din pólele S. ale déluluĭ Pârlita, curge de la N.V.-S.E. prin pădurĭ şi are un curs de 3 km.

Valul luĭ Traian, care a urmat culmea déluluĭ Boclogea de la N.V.-S.E., pe o lungime de 4 km. în unghiŭ drept, schimbă direcţia către N.E., taie valea Boclogea la unirea eĭ cu Stuparĭ, apoĭ valea rîuluĭ Meidanchioĭ, pe la N. déluluĭ Fundul-Burţiĭ şi se opresce în pârîul din valea Morilor, opus deschideriĭ văĭ Plopilor.

b) Pârîul Meidanchioĭ, isvorăsce de la E. de Piscul Păruluĭ, curge de la N.E. către S.V., udă Meidanchioĭ, unde délul Bostănăriilor la E. îl desparte de valea Cişmeleĭ; se varsă la Treĭ-Morĭ, după un curs de 8 km.; pe valea sa merge drumul la Meidanchioĭ şi către N. la Nicoliţel.

18. *Scurta vale Eschi-balâk,* ia nascere din délul cu acelaşĭ nume, care o mărginesce pe la V., despărţind'o de valea pârîuluĭ precedent; are o direcţie N.V.-S.E. şi se deschide la móra luĭ Nicolaŭ, în faţa confluenţiĭ pârîuluĭ Dautcea.

19. *Pârîul Acadân,* isvorăsce sub numele de *Valea Cişmeleĭ* din clina meridională a déluluĭ Fundul-Burţiĭ, se îndréptă direct către S.; eşind din pădurĭ udă satul Acadân, de unde începe a lua numirea de pârîul *Acadân,* trece pe la *morile Stan Nedelcu* şi *Hagi Gheorghe Dima* şi se varsă puţin la S. de acésta din urmă în faţa déluluĭ Consul. Basinul săŭ are o suprafaţă de 5.000 hect., e coprins între délurile Eschi-balâk, Eni-Ormangik-Tepe şi Bostănăriile la V., Fundul-Burţiĭ la N., Cilicu şi Caraman-Bair la E. Malurile sale sunt în general râpóse. Valea deschisă de acest pârîŭ este urmată de drumul Cineli-Acadân la Meidanchioĭ. Satul Ali-beĭ-kioĭ este aşeḑat pe valea acestuĭ pârîŭ aprópe de confluenţă. Lungimea cursuluĭ este de 10 km., prin pădurĭ desfătătóre.

In valea sa se deschide pe drépta:

a) Valea Buiuk-Cartalâk, o vale scurtă, care se deschide la sudul satuluĭ Acadân; are 2 km. lungime.

Pe stânga:

b) Valea Chioserelik paralelă văiĭ Cişmeleĭ, are o lungime de 6 km. prin pădurĭ şi se deschide la satul Acadân, după ce a primit pe stânga (de la E) *a') mica vale Culac-Carlar*, lungă de 3 km.

20. *Valea Ormangicula,* ia nascere din pólele S.E. ale déluluĭ Carcaman-Bair, se îndréptă spre S. în direcţie N.V.-S.E., printre délurile Tatar-Bair (la V) şi Ghel-Tepe (la E); are o lungime de 4 km. şi se deschide între Başchioĭ (la V) şi Armutlia (la E.). Pe acéstă

vale merg drumurile Başchioĭ-Nalbant, Armutlia-Nalbant, Başchioĭ-Hagilar şi Armutlia-Başchioĭ.

Malurile sale sunt jóse şi acoperite cu verdéţă.

21. *Pârîul din valea Teliţa* isvorăsce din délul Cilicul, se îndréptă către S., în direcţie N.V.-S.E. sub numele de *Valea Cărbunarilor*, udă satele Trestenic şi Nalbant, de aci către S. începe a se numi valea *pârîuluĭ Teliţa,* trece pe la pólele délurilor Canagic-Bair şi Gheltepe, la V.; Ciliculuĭ, Cogea-Cara-Bair, Eşil-Tepe, délul Cataloĭ, Sarâ-Tepe şi Deniz-Tepe îl despart de valea Teliţeĭ. Lungimea cursuluĭ este de 20 km. şi este urmat de drumul de la Satul-Noŭ (la V. de care se varsă) la Nalbant-Trestenic şi de aci peste délul Ciliculuĭ la mânăstirea Cilicul.

Primesce pe stânga:

a) Valea Alceac-Culac-Punar lungă de 18 km., mărginită la V. de délurile Buiuk-Cara-Tepe, Kiuciuk-Kara-Tepe, care o despart de valea pârîuluĭ Teliţa, Coci-Tepe şi Sarâ-Tepe o desparte de valea Morilor şi Hagilar; e tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ plécă de la Trestenic şi Nalbant şi duc către E. la Poşta, Cataloĭ şi Hagilar.

XX. **Rîul Teliţa**, îl vom considera ca un basin separat, atât prin lungimea cursuluĭ, cât şi pentru importanţa ce are de a fi servit în timpĭ imemorialĭ, în partea inferióră a cursuluĭ, de scurgere unuĭ braţ al Dunăriĭ. Rîul isvorăsce din délul Isvoruluĭ şi sub numele de *valea Morilor,* se îndréptă de la N.V. uşor înclinat către S.E. până la Cataloĭ. In acéstă parte, cursul săŭ este paralel cursuluĭ Dunăriĭ. De la Cataloĭ, rîul se îndréptă către S. şi se varsă în lacul *Códa bălţiĭ.* Lungimea luĭ este de 60 km. Teliţa, mănăstirile Cilicul, Poşta, Frecăţeĭ, Cataloĭ, Enichioĭ şi Congaz, sunt sate aşeḑate pe valea sa. In cursul sĕŭ alimentéză maĭ multe morĭ, cum: *Móra luĭ Petcu, la Frecăţeĭ, luĭ Nedelcu şi Hagi-Velicu* între Frecăţeĭ şi Cataloĭ. Rîul între Cilic şi Cataloĭ se maĭ numesce şi *Cilic-dere,* iar în jos de Cataloĭ *Isvorul Teliţa.* Délurile care îl ţĕrmuresc pe drépta sunt: Fundu-Burţiĭ, Selda-Kopak, Cilicul, Ghel-Tepe, Cataloĭ, Ghiulele-Tepe şi Deniz-Tepe, iar pe stânga: Délul-Mare, Armut-Conac, Cartal-Tepe, Tauşan-Tepe, Redi, Uzum-bair, Cazâlgik-Bair, Ceatal-Bair, délul din fundul Găvanuluĭ şi Tugarlea-Bair, care îl despart de valea Tulceĭ şi Cazangia.

Pe valea deschisă de acest rîŭ merge şoseaua Constanţa-Babadag-Tulcea, între km. 25 şi 11, până în dreptul Cataloiuluĭ, iar de aci un drum conduce către V. pe la Frecăţeĭ, Poşta, Cilicu, Teliţa, la Nicoliţel.

De la Códa Bălţiĭ şi până la Frecăţeĭ, acest rîŭ a servit de scurgere unuĭ braţ al Dunăriĭ, iar de aci către N.V. prin valea Lungă peste şeaua déluluĭ înalt de 100^{m}, braţul fluviuluĭ cobora în valea Adâncă, pentru a duce la Saonul.

Afluenţiĭ acestuĭ rîŭ, sunt pe drépta:

1. *Pârîul din valea Ciliculuĭ,* isvorăsce din délul Fundul-Burţiĭ, se îndréptă către E., în direcţie V.E., printre délurile Cilicul la S. şi Selda-kopak la N. Udă mănastirea Cilicul şi se varsă după un curs de 5 km., maĭ la V. puţin de a II-a mănastire Cilicul.

2. *Pârîul Isvorul* vine din ultimele ramificaţiunĭ S. ale déluluĭ Cataloĭ, servind de scurgere unuĭ mic lac, se îndrépta către S.; délul Ghiulele-Tepe (la E) îl desparte de valea Teliţeĭ; are o lungime de 11 km. şi se varsă în Teliţa aprópe de Códa Bălţiĭ. Pârîul e tăiat la km. 23 de şoseaua Constanţa-Tulcea. Primesce pe drépta *a) pârîul Hagilar,* care udă satul cu acest nume şi pólele orientale ale déluluĭ izolat Deniz-Tepe; are o lungime de 8 km. şi se varsă la km. 23 al şoseleĭ Constanţa-Tulcea.

Pe stânga:

3. *Valea Plopilor,* nasce din délul viilor Sarica, se îndréptă de la N. la S., are o lungime prin pădurĭ de 4 km., e urmată de drumul ce se desface din valea Teliţeĭ şi duce la viile Sarica.

4. *Importanta vale Lungă,* opusă văiĭ Adânca din basinul Nord-Dunărean, de care e despărţită printr'o şea pădurósă, lungă de 1½ km. şi la cota 100^{m}, nasce din délul Comoreĭ, se îndréptă de la N.V.-S.E., pe o lungime de 12 km. Délul Armut-Conac o desparte la S.V de valea Teliţeĭ, iar délurile Săpata şi Cartal-Tepe, de basinul N. Dunărean. Se deschide

la Frecăţeĭ şi e urmată de drumul, care trece pe la Frecăţeĭ şi dă în şoseaua Tulcea-Isaccea la km. 20.

5. *Valea Cardonuluĭ,* nasce din pólele V. ale déluluĭ Redi, se îndréptă de la N.E.-S.V. şi se deschide la Cataloĭ; pe ea merge şoseaua Constanţa-Tulcea de la km. 11 până la km. 8 Lungimea 3 km.

6. *Valea Puturosuluĭ,* ia nascere din pólele E. ale déluluĭ Redi şi converge către deschiderea văiĭ precedente; are aceaşĭ lungime ca ea.

XXI. La E. comuniĭ Zibil se găsesce **Câmpia Cairaculuĭ,** ce ocupă o suprafaţă de 600 hectare din délul Fundul-Burţiĭ până în lacul Babadag; către N. este puţin ondulată de ramificaţiile déluluĭ Mare, până la 68^{m} înălţime; este fertilă şi acoperită cu păşunĭ şi culturĭ.

XXII. La Estul sĕŭ se deschide **valea Cazangia,** care nasce din délul Orta-Bair, are o direcţie de la N. la S., printre délurile Ceatal-Bair şi Taş-bair la V.; Căuşul-Mare, délul cu Cunună, Pietros şi cu Pomĭ la E., o desparte de valea Tulceĭ. Ea se deschide în câmpia Cairaculuĭ între Zibil şi Sarichioĭ, are o lungime de 10 km.; este deschisă şi fórte fertilă. E tăiată de maĭ multe drumurĭ, carĭ unesc Satul-Noŭ şi Zibil cu Saban-geak şi Agi-ghiol; e urmată de un drum ce pornesce de la Sarichioĭ.

XXIII. **La Agi-ghiol** se deschide valea cu acest nume, care ia nascere din délul Mare, se îndréptă de la N.V. către S.E.; délul Ceatal-Tepe o desparte de valea Sarighiol. Are o lungime de 9 km. Este o vale fórte fertilă, acoperită cu culturĭ. Pe ea merge drumul Agi-Ghiol-Tulcea.

XXIV. **Valea Sarighiol,** care către S. se numesce *valea Nucarilor,* este paralelă şi la E. de precedenta, fertilă ca şi ea, are o lungime de 9 km. şi se deschide la satele Sarighiol şi Calica. Pe ea merg drumurĭ, carĭ duc la Mahmudia, Pàrlita şi Tulcea. Către E. délul Caliceĭ desparte acéstă vale de aceia a satelor Caraibil, Sarinasuf, Beibugeac până la Dunavĕţ. Délurile Caracil şi Morughiol despart valea acestor sate de valea Mahmudieĭ şi Morughioluluĭ.

La Bei-Bugeak sunt *3 lacurĭ numite sărate,* care nu hrănesc pescĭ, din causa năturiĭ apeĭ negriciόse şi sărate, în care nu trăesc de cât viermişorĭ. N'aŭ comunicaţie, nicĭ între ele, nicĭ cu Razelm, nicĭ cu Dunărea.

Adâncimea lor nu e mare, abia atinge 4—5^{m}; în timpul căldurilor marĭ, douĕ din ele sécă, depunênd pe fundul lor o crustă sărósă.

Tabloŭ de văile din Dobrogia.

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
A) Basinul Vest-Dunărean:				
I. Regederesi-ceair (f.) [1].	1. V. Bugeaculuĭ.			
	2. Păr. Almaliu, saŭ Beilic-ceair (f.).	*dr.* *a)* Gabroviţa (f.). *b)* Iaguda-Ceair. *c)* Sari-Mesea-Ceair. *d)* Păr. Pampur saŭ V. Topci-iol (fr.). *st.* *e)* Trâncoviţa.		
	3. Val. Curu-Canara, saŭ Hamazli-ceair şi Mahale-Orman-Ceair (f.).			
	4. Kiuciuk - Kessen - Ceair (f.).			
II. Lacul Gârliţa.	5. Esechioĭ (f.).	*st.* câte-va micĭ. *dr.* *a)* Şaban-Ceair (f.).		
		b) Regene-Ceair (f.).	*a')* Punar-Ceair *b')* Kilege-Ceair } Bulg.	
		c) Tanas-Ceair.		
		d) Nursus, Gârliţa saŭ Taşlî - Burun (f.).	*a')* Cuiugiuk *b')* Demecian } Bulg. *st.* *c')* Cavac-Culac (f.).	
	6. Cuiu - Iuk - Ului, Jeailea saŭ Carvan (f.).	*a)* Cara-Culac (f.). *b)* Culac-Punar (f.). *c)* Cîrîl-Mîsî. *d)* Cuiugiuc-Ceair. *st.* *e)* Caraghios. *f)* Lamburlu.		
	7. Galiţa, Scorci.			
III. Licina.				
IV. Canlia.	*dr.* 1. Canlia-veche.			
V. Ghivizlicu-mare.				
VI. Lacul Oltina, cu balta Ciamurli saŭ Iortmac (f.).	1. Coslungea.	*a)* Iroflic. *b)* Mic-Orman. *c)* Tana-Saia. *d)* Almali-culac.		
	2. Ghiol - Ceair, saŭ Almalîculuĭ.			
	3. Derea-Ceair.			
	4. Ceaili-Ceair, (f.).			
	5. Dermen-Ceair, Canara saŭ Satichioĭ-Ceair (f.).			
	6. Ghiuvenli.	*a)* Cuiugiuc-culac. *b)* Calaigi.		
VII. L. Mârleanu, cu Balta Beilic (f.).	1. Beilicu I (f.).	*a)* Demircea.		
		b) Derinea, Enişemli saŭ Gheren-Ceair (f.).	*dr.* *a')* Nastradin. *b')* Migeleti saŭ Düdütlük. *c')* Cuzgun saŭ Iortculac şi Ceair - Orman.	

[1]) Litera f aşedată lângă saŭ sub o numire, însémnă că valea trece frontiera.

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
VII. L. Mârleanu cu Balta Beilic (f.).	1. Beilicu I (f.).	b) Derinea, Enișemli saŭ Gheren-Ceair (f.).	st. d') Teche-chioĭ, Uzum-culac, Iucari-Mahalo (f.).	
			e') Babuci-culac.	
			f') Ciucur-chioĭ.	
		c) Caranlîk, Cesme-culac.		
	2. Beilicu II.	st. a) Câșla-Punar.	st. a') Ghenciu.	
	3. Voinea-Mare.			
	4. Mârleanu, Bac-cuiusu.	dr. a) Orman.		
VIII. Carasan.	1. Catița.			
	2. Tiutiuluc.			
IX. Bălțile Vederósa, Baciu cu Șarpu și Limpeḑișu (f.).	3. Urluia, Armutlia, Demircea, Skender, Sevendic, Ghiol-Punar, Adam-Clisi, Baldarac, Polucci (f).	dr. a) Demircea saŭ Docuzaci (f.).	dr. a') Cerkez-chioĭ, Calfa, Sarapcea (f.).	
		b) Skender.		
		c) Borungea, Sanârdere, Amzacea, Cealic-cum, Sofular, Cultimes.	dr. a') Pașa-Conak.	a") Osman-Facâ.
				b") Uzunlar.
			b') Canara-Dere, Sarpci.	a") Ebechioĭ.
				b") Caraulac-Alcea.
				c") Curu-B.-Alceac.
				d") Ciobanisa
			c') Kiorciu.	
			d') Colceak, Arabi.	a") Beșaul.
			e') Capulan.	
			st. f') Kiivan.	
			g') Muratan.	
			h') Cioroi, Cadmular.	
			i') Buiuk-dere.	st. a") Carasuluc,
				dr. b") Kiuciuc-Enghez.
			j') Musur-Cuiuk.	
			k') Mangaci, Ghiu-venli.	st. a") Culac.
				b") Ialar.
			l') Merdeven, Caula.	st. a") Chiorgherciu-Punar-Ceair.
			m') Kazil-Murat.	
			n') Afghinea, Derechioĭ, Alibichioĭ, Câșla.	
			o') Crâcic.	
		d) Cesme-Culac.		
		e) Uzum-Culac.		
		f) Iusufunar.		
		st. g) Hairamchioĭ (f.).		
		h) Cogea (f.).		
		i) Șarâm (f.).		
		j) Cara-Peletli.		
		k) Nastradin saŭ Cuiuk-culac.		
		l) Cara-aci.		
		m) Cara-Cialic.		
	4. Diordumgi-Orman saŭ Curt-Culac și Arabagi.	dr. a) Calfa, Cesme-Culac.		
		st. b) Iai-Ceair.		
		c) Buiuceral-Cinghene Orman, Ceatîrîk.	dr. a') Iomer-Bei.	
			st. b') Kioseler, Muuru-azliki.	
			c') Tatar.	

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
IX. Bălţile Vederósa, Baciu cu Şarpu şi Limpeḑişu (f.).	4. Diordumgi-Orman saŭ Curt-Culac şi Arabagi. 5. Celaclar-Ceiar	d) Enige, Curu-culac.		
X. Ceairul de mijloc saŭ V. Ciocanuluĭ.	dr. 1. Saiana-Doice.			
XI. Caramancea saŭ Calfa-dere.	1. Uzun-Ceair.	a) Kior-Curu-Ceair. b) Kireslic-culac.		
XII. Lac. Cochirlenĭ şi Stuf. Ivrinez.	1. Uzum-Amet.	a) Peştera.	dr. a') Chioi-deresi.	a'') Derin-Alceac. b'') Ceşme-culac.
			b') Cazalgic, Perde, Cozulgic saŭ Ikingi-Medgidie.	a'') Vaivasin: a''') Buiuc-dere-seid-curt-culac. b''') Dautlar cu Odagi. b'') Ciacal: a''') Bei-Aslan-Culac-Dautlar. b''') Dikili-Taş.
			c') Iuuruk-dere. d') Demen-Culac. st. e) Iiri-Culac.	
	2. Moş Dinu.	b) Sarapci.		
XIII. Valea Mare.				
XIV. Carasu, prelungită cu Valea Hasancea şi Cara-Cuiusu.	dr. 1. Horoslar-Ceair. 2. Horoslar - Alceac saŭ Ciobanisa. 3. Caratai-Alceac. 4. Valea Caratai. 5. Caramurat, saŭ Hagi-Cabul şi Chiostel. 6. Docuzol. 7. Cilibi-chioĭ. 8. Oba-culac saŭ Bekiraga.			
	9. Cismeleĭ.	a) Bekiraga-Gilcazar. b) Turculuĭ.		
	st. 10. Mahometcea.	a) Abdulah I. b) Abdulah II. c) Mangala.	a') Cuan-deresi.	
	11. Serpla saŭ Tatar-Orman.	dr. a) Mezarlik.		
	12. Cara-Sufu. 13. Biringi-Medgidie.	a) Iuci culac.		
	14. Tusu. 15. Cara-Durac. 16. Ghiaur-Amzalĭ.			
XV. Tibrin (lac) cu Val. Lungă, Derechioĭ şi Geabac.	1. V. Hotaruluĭ, Basculac şi Tortoman.	a) Buiuk-dere, Mangalik. b) Tasli-Iuk, Buiuk-Bilarlar, Tuzla-Iuk.		
	2. Geabac-Ceair.			
XVI. Valea Siliştea, Hagi Vîrt, Pomana şi Surec.	dr. 1. Valea Căşleĭ. st. 2. Sali-Bei.			
XVII. Valea Mare.				
XVIII. Boazgiculuĭ saŭ Satischioĭ.	dr. 1. Uzuncea. st. 2. Saragea.			
XIX. Zavoluluĭ.				
XX. Canara.				
XXI. Calachioĭ saŭ Stupineĭ.				
XXII. Olaculuĭ.				
XXIII. Siliştea.				

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
XXIV. Alvănescĭ.				
XXV. Tătaruluĭ.				
XXVI. Cekirgea saŭ Muslu-bei.	*dr.* 1. Dolașma. *st.* 2. Bataclî. 3. Tikilescĭ. 4. Piciorul Cekirgeleĭ.			
XXVII. Caimacli.				
XXVIII. L. Hazarlîk și Balta-Cioroiu.	1. V. Bentuluĭ.	*a)* Cășla. *b)* Bălăceanu.		
	2. V. Dovleceluluĭ.			
	3. Pâr. Eni-Saraĭ, Topolog-culac, Topolog-dere, Kior-dere și Pâr. Haidar.	*st.* *a)* Cesme-culac. *b)* Dalakesen bașa. *c)* Hagi-Omer. *d)* Ciuciugea. *e)* Solugeac. *f)* Copadin. *g)* Pâr. Mahometcea. *h)* » Dulgherul. *i)* Val. Cișmeleĭ. *j)* Culac-Sanâr. *dr.* *k)* Mezarlîk. *l)* Valea Lungă.		
XXIX. Pâr. Eschi Sarai, V. Nâmolescĭ, Stânca-Sécă, Val. Pietrișuluĭ și Val. Viilor.	*st.* 1. Val. cu mărăcinĭ.			
XXX. Bertescĭ.				
XXXI. P. Viilor saŭ V. Topârșciĭ.	1. Mezetuluĭ. 2. Stânceĭ.			
XXXII. V. Viilor de la Pânga.				
XXXIII. V. Moșuluĭ.				
XXXIV. Pâr. Rosti saŭ Val. Urumbeĭ, Pânga-Dere și Aigâr-Ahmet.	1. Pâr. Koium-Punar.	*dr.* *a)* Ingi-dere. *st.* *b)* Pâr. Canâ-Mesea.		
XXXV. V. Ulmilor.				
XXXVI. Hogiĭ saŭ Ghiun-Ghiurmes.				
XXXVII. Aiormanul Caprcĭ, Cârjelari și Rîul Picineaga.	*st.* 1. Pâr. Canat-Calla.			
	dr. 2. Pâr. Homurlar.	*st.* *a)* Pâr. Cârjelarĭ.		
	3. Pârîul Cerna.	*dr.* *a)* P. din V. Megina. *st.* *b)* Pâr. Jaila.	*dr.* *a')* Pâr. Ac-Punar. *st.* *b')* Domuz-culac.	
XXXVIII. P. Ulmuluĭ				
XXXIX. P. V. Viilor.				
XL. P. Calistra saŭ Lunca Plopilor.	*dr.* 1. Crucelarĭ. 2. Ditcovul. 3. Pârîul Grecĭ saŭ Recea.	*st.* *a)* Pâr. Rahoveĭ.		
XLI. V. Valcanuluĭ.				
XLII. R. Jijila.	*dr.* 1. V. luĭ Bran. *st.* 2. V. Grecilor. 3. V. Bostanelor. 4. V. Vasilică. 5. V. Larga.			
XLIII. V. Nucilor.				

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
	B) Basinul Nord-Dunărean:			
XLIV. V Garvan.				
XLV. V. Văcărenilor.				
XLVI. V. Glodului.				
XLVII. V. Nevesteln.				
XLVIII. Pâr. Luncavița formată din Lunc. Mare și mică.	*st.* 1. V. Luncaviciórei.	*st.* a) V. Ascunsă.		
	2. V. Stupineĭ.			
	3. V. Codruluĭ.			
	4. V. Stancheĭ.			
	5. V. Puțul-Popiĭ.			
XLIX. V. Ceairuluĭ.				
L. V. Turiaculuĭ.				
LI. V. Tichilescĭ.				
LII. V. Recea.				
LIII. V. Acik-dere.				
LIV. V. Capaclia.	1. V. Viilor Bădila.			
LV. V. Adâncă.				
LVI. V. Ogurluĭ.				
LVII. V. Cucilor.				
LVIII. Val. luĭ Moș Grigoraș.				
LIX. V. Podul Bulgaruluĭ.				
LX. V. Taușan-Iol.				
LXI. V. Tulceĭ.				
LXII. Val. Mâlcocĭ saŭ Mare.				
LXIII. V. Sofular.	*dr.* 1. Curcuzu-Mare.			
LXIV. Beș-Tepe.	1. Turia.			
	2. Kior-culac.			
	3. Lutul alb.			
	C) Basinul Mării-Negre:			
LXV. V. Ilanlâc saŭ Akangi.				
LXVI. Lac. Mangalia cu văile: Popucci, Acargea-Hoscadin și Keragi (f.).	*dr.* 1. V. Hagilar.			
	st. 2. Iurtluk (f.).	*dr.* a) Cara - Dere saŭ Murfatcea (f.).		
		b) Kiuciuk-dere (f.).		
		st. c) Sirti saŭ Daulu-chioĭ.		
	3. Tirpan.			
	4. Casâmcea.			
	5. Acbasi.			
	6. Viilor saŭ Alceak-dere.			
LXVII. V. Mangalia.				
LXVIII. Lac și pârîul Tatlâgeak.	*st.* 1. Tatlâgeak.			
	2. Buiuk-dere.			
LXIX. Valea Mangea-Punar saŭ Arnăut-Bostan-dere.				
LXX. Lacul Tuzla cu Pâr. Musurat.	1. Tuzla.			
	2. Kiuciuk-Tuzla.			
	3. Ceatmalar.			
	4. Karlikioĭ saŭ Muratan.			
	5. Cara - Iuk - dere și Cuba-dere.			
	6. Pâr. Musu			
	7. Aitan-dere			
	8. Urluchioĭ.			

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERŢIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
LXXI. Lacul Agigea.	1. Iuntacan.			
	2. Carsi.			
LXXII. Val. deschisă de la N. Constanţeĭ.				
LXXIII. Lac. Taşaul.	1. V. şi Pâr. Cikràcci.			
	2. Dolufacâ.			
LXXIV. R. Casâmcea format din cele douĕ pârîurĭ Aaslâ-dere. Se maĭ numesce Pâr. Sulfaru şi Taşaul.	*dr.* 1. Saslâ-Culac.			
	2. Pâr. Curu-Dere.			
	3. Pâr. Caciamac.			
	4. Pâr. Cartal-Terzechioĭ.	*dr.* a) Taslâ-dere. b) Taslâc-culac. *st.* c) Mandalac. d) Sasâc-culac. e) Sasâc-corai.		
	5. Ceatal-Orman saŭ Pantelimon.			
	6. Kirislik.	*dr.* a) Odi-culac.		
	7. Seremet.			
	8. Visterna saŭ Val. Esteru.			
	9. Palazu-Mic.			
	st. 10. Sulugea saŭ Culakalcea.			
	11. Dere-Dikili-Taş.			
	12. Pâr. Râmnic.	a) Sarighiol Vest. b) Curt-Balâc. c) Curu-dere. d) Sarighiol Est.		
	13. Pâr. Tocsof saŭ V. Cuiu-Culac.	*dr.* a) Taslâ-culac.		
	14. V. Aliculac saŭ Pâr. Aliculac.			
	15. Alceac-dere.			
LXXV. O altă vale numită Taşaul însoţită de un pârîŭ.				
LXXVI. L. Gargalîk.	1. Pâr. Gargalîk.			
	2. Val. Taşcula.			
LXXVII. Laguna.	1. Pârîul Peletlia.			
	2. Duimgi saŭ Inandere.	*st.* a) Pârîul Cainac. *dr.* b) Pârîul Cogelak.		
	4. Pâr. Caranasuf.			
	5. Pâr. Casapkioĭ saŭ Sariurt.			
	6. V. Mil-Vel-Culac.			
LXXVIII. P. Beidaut format din: Cavaclac-Ceairac, Testemel şi Durasâ-Cairac. El se maĭ numesce Hagi-Avat.	*dr.* 1. Ciarânci.			
	2. Cail-dere.			
	3. Dulgea.			
	4. Cogea-ceair.			
	5. Pâr. Hagi-Avat.	a) V. Hagi-Avat-Dere saŭ Iurtlâ.		
	6. Délul-Mare.			
	st. 7. V. Eschi-baba.			
	8. Calaigi-Dolojan.			
	9. V. Satuluĭ cu Pâr. Poturu.			
LXXIX. Rîul Slavarusă saŭ Cai-culac format din: V. Baş-Punar şi Armutlu-culac.	*dr.* 1. Ericlic-culac.			
	2. Pâr. Camena.			
	st. 3. Kirişliva.			

PRINCIPALE	SECUNDARE	TERȚIARE	QUATERNARE	DE AL VIea ORDIN
LXXIX. Râul Slava-rusă saŭ Cai-culac format din: V. Baș-Punar și Armutlu-culac.	4. Râul Slava-cerkezéscă saŭ V. Almagea, Aram-dere-Ceșme și Ciucurova.	*dr.* a) Sakar-dere saŭ Armau-ceșme. *st.* b) Dulgherul. c) Călugăruluĭ. d) Jidini. e) Dere-Iol-Carĭ. f) Matieva-Bâlca. g) Lasâ-Harâ.		
	5. Hribesio-Harâ.			
	6. Cangali.			
	7. Geallai-Dercsi.			
LXXX. Ceelin-chioĭ				
LXXXI. Mil-Vel-Alceak.				
LXXXII. Râul Taița.	*dr.* 1. V. Țiganciĭ.	*dr.* a) Lupuluĭ. b) Lungă.		
	2. Cărbunăria.			
	3. Sarp-dere.	a) V. luĭ David.		
	4. Alar-cula.			
	5. Pâr. Dautcea.			
	6. Baș-chioĭ.	*st.* a) Musafir-culac saŭ Gheobilche și Canara-ceair. b) Jidini.	*st.* a') Emir-Asan. *st.* a') Bac-ceauș	
	7. Armutlia.			
	8. Camber formată din:	a) Dere-culac. b) Cara-Cealic. c) Bataclâ-Alcea saŭ Orta-burun.		
	9. Sânâr-Dere.			
	10. Ada-Tarla-Cula.			
	11. Tașlâ-Cula.			
	st. 12. Pâr. Taița de Est.	*dr.* a) Pâr. Cadiul.		
	13. Pâr. Pârlita.	*st.* a) Pârlițica.		
	14. Holuclu.			
	15. Stipanuluĭ.			
	16. Coslugea.			
	17. Pâr. Boclogea.	*dr.* a) Pâr. Stuparĭ. b) Pâr. Meidanchioĭ.		
	18. Eski-Balâk.			
	19. Pâr. Acadân saŭ Val. Cismeleĭ.	*dr.* a) Buiuk-Cartalâk. *st.* b) Chioserelik.	*st.* a') Culac-carlar.	
	20. Ormangicula.			
	21. Pâr. din V. Taițeĭ saŭ V. Cărbunarĭ.	*st.* a) Alceac-culac-punar.		
LXXXIII. L. Babadag.	1. Pâr. Babadag. 2. Valea Nucilor. 3. Valea Ceairelor.			
LXXXIV. R. Telița saŭ Val. Morilor, Cilic-dere și Isvorul Telița.	*dr.* 1. Pâr. Cilicul.			
	2. Pâr. Isvorul.	*dr.* a) Pâr. Hagilar.		
	st. 3. Valea Plopilor. 4. Valea Lungă. 5. Valea Cardon. 6. Valea Puturosul.			
LXXXV. Cazangia				
LXXXVI. Agi-ghiol				
LXXXII. Sari-ghiol.				

CAPITOLUL IV

DELTA

Consideraţiunĭ asupra cursuluĭ inferior al Dunăriĭ şi formarea Delteĭ.

Pe vremurĭ, cu mult maĭ bătrâne existenţeĭ omuluĭ pe scórţa globuluĭ, care încă nu-şĭ luase forma definitivă, apele grămădite la spatele unghiuluĭ Balcano-Carpatin băteaŭ cu valurĭ furióse în stâncile străvechĭ dintre Baziaş şi Orşova, cătând să-şĭ croiască un drum către rĕsărit.

Căcĭ, la apus de Baziaş, peste tótă *Mesopotamia croată* şi *Alföldul unguresc*, se întindeaŭ apele unuĭ imens lac, numit la autoriĭ vechĭ *Mare album*[1]; iar spre rĕsărit de Orşova, tótă câmpia româno-bulgară era acoperită de Marea *Aralo-Caspienă,* din care Marea-Négră forma un golf apusan[2].

Asemănările dintre fauna rĕmasă în depositele acestor două foste lacurĭ — între care Dunărea a servit probabil la începutul epociĭ quaternare ca o trăsură de unire[3]) — aŭ îndemnat pe cercetătoriĭ de azĭ, să le coprindă într'o numire generică de *Marea sarmatică* (sub care se înţelege în geologie ultimul etagiŭ al epociĭ miocenice) despărţită în două basinurĭ.

Barbot de Marny cel d'întâĭ a constatat acéstă asemănare, care în urmă a fost întărită de cercetările geologice ale D-lor *Suess*[4]), *Androusoff*[5]) şi *Toula.*

Păturile sarmatice încep de la Viena, acoper tótă Panonia până în munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ, pătrund către Sud până în golful de la Gratz, apoĭ pe la marginea nordică a munţilor Bosnieĭ şi se termină în Banat.

Intrerupte de lanţul Balcano-Carpatin reîncep în Oltenia, pentru a acoperi Muntenia Moldova, Basarabia, tótă Rusia meridională şi Bulgaria nordică.

In câmpia româno-bulgară ele sunt ţărmurite de o parte din Carpaţĭ, iar de alta de Balcanĭ, unde aŭ fost studiate de *Fr. Toula*[6]).

Cercetările geologice ale luĭ *K. F. Peters*[7]) şi *Hochsteter*[8]) aŭ constatat, că *între Rasova şi Constanţa depositele sarmatice se continuă prin valea Carasu până la Mare*, pe când la nordul Dobrogieĭ formaţiunĭ maĭ vechĭ le ţărmuesc, iar către Sud se întind până în terasele secundare, care formézǎ platoul dintre Rusciuc şi Varna.

După modul cum depositele Măriĭ Sarmatice sunt distribuite în basinul inferior al Dunăriĭ şi pe valea Carasu, din constituţia geologică a Norduluĭ şi Suduluĭ Dobrogeĭ şi din depositările de aluviunĭ, care acoperă tótă partea şésă a Muntenieĭ, se deduce că:

La sfîrşitul epoceĭ miocenice, apele Măriĭ Sarmatice retrăgêndu-se, spre a-şĭ lua aprópe configuraţia lor actuală, aŭ lăsat loc Dunăriĭ, care după ce a pătruns prin defileul Baziaş-Orşova a curs în linie dréptă pe la pólele délurilor Muntenieĭ şi că un braţ al sĕŭ scăpa pe valea dintre Cerna-Voda şi Constanţa pentru a atinge aci, Marea.

Părerile şi datele scriitorilor vechĭ sunt de acord cu cercetările geologice, ast-fel:

Tristele şi *Ponticele*, scrise de Ovidiŭ în ceĭ opt anĭ de exil la *Tomis,* ne daŭ multe detaliĭ preţióse asupra regiuneĭ ce ne interesézǎ, detaliĭ care confruntate între ele ne fac

---

[1]) *E. Reclus.* Nouvelle géographie universelle. Vol. III. pag. 315.

[2]) *A. de Lapparent.* Leçons de géographie physique pag. 362.

[3]) *A. de Lapparent,* op. cit. pag. 454—5.

[4]) La face de la Terre pag. 417 şi următorele.

[5]) Mém. de l'Acad. de St. Petersb. 1893.

[6]) Grundlinien der Geologie des Westlichen Balkan 1881, pag. 39; *A. de Lapparent.* La structure et l'histoire de Balkans; in Revue générale des sciences. An. VII, No. 11, pag. 502—9.

[7]) Grundlinien der Geographie und Geologie der Dobrudscha, 1867, pag. 51—2.

[8]) Die Geologischen Verhältnisse des östlichen Theiles der europäischen Türkei, 1870.

să bănuim, că pe la începutul eriĭ creştine, un braţ al Dunăriĭ curgea încă prin valea Carasu, la, saŭ în apropiere de Constanţa.

Maĭ 'nainte de-a intra în comentariĭ, care pot arunca o rază de lumină asupra teorieĭ mele, trebue precizat locul unde a trăit şi de unde 'şĭ-a scris nefericitul poet «*Tristele* şi *Ponticele*» sale.

Este maĭ mult de cât positiv stabilit, că *Tomis al luĭ Ovidiŭ este Constanţa nóstră* [1]).

Din tot ce Ovidiŭ a scris în exil se întrezăresce idea, că în tot timpul el a stat în Tomis, «*pe ţĕrmiĭ din stânga Pontuluĭ*» şi nicăierĭ alt-undeva. Intr'un pasagiŭ vorbesce despre legenda fondăreĭ oraşuluĭ [2]), în altă parte descrie traiul sĕŭ aci [3]).

Aşa dar Constanţa de azĭ este locul unde 'şĭ-a petrecut relegatul poet, ultimiĭ opt anĭ aĭ vicţiĭ luĭ.

De aci el vorbesce despre *Dunărea cu multe gurĭ* [4]), în altă parte o numesce «*Dunărea cu 7 gurĭ*» [5]).

Apoĭ:

«*Sed dedimus poenas, Scythicique in finibus Istri*» [6])
(Dar pe ţĕrmurile Istrului Scythic îndur pedepsele).

Intr'un pasagiŭ scris primă-véra vorbesce în acelaş timp de Mare şi de Dunăre:

«*Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante, per Istrum*
«*Stridula Sauromates plaustra bubuleus agit*» [7]).

(Nicĭ marea nu maĭ este încatenată de ghiaţă, nicĭ văcarul Sarmat nu'şĭ maĭ conduce ca până acum, pe Dunăre, carele scârţâitóre).

Tristele sunt scrise în timpul călătorieĭ sale (prima carte) şi la începutul şedereĭ sale în Tomis; în cele din urmă *Ponticele*, scrise chiar în Tomis, iată cum se adreséză luĭ Brutus şi luĭ Graecinus:

Naso, Tomitanae jam non novus incola terrae [8])
(Naso deja vechiŭ locuitor Tomitan).

Şi:

Tristis ab Euxeni, Naso salutat... [9])
(Naso, te salută cu întristare de pe ţĕrmurile Euxinuluĭ).

Cum se împacă aceste versurĭ cu cele adresate luĭ Atticus?

Accepi colloquium gelido Nasonis ab Istro [10])
(Primesce acest bilet, pe care Nasone ţi-l scrie de pe ţĕrmurile îngheţate ale Istruluĭ).

Luĭ Brutus, poetul îĭ scrie din Tomis; luĭ Atticcus, de pe ţĕrmurile Istruluĭ; luĭ Graecinus, de pe ţĕrmurile Pontuluĭ Euxin.

Maĭ doveditóre sunt urmĕtórele versurĭ adresate luĭ Rufinus [11]):

Naso Tomitana mittiti
(Nasone 'ţi trimete de la Tomi).

Iar maĭ jos:

...qui sum submotus ad Istrum
(care sunt exilat pe ţĕrmurile Istruluĭ).

---

1) *Domnul Mühlbach* a avut cel d'întâĭ onórea a stabili acest adevĕr (C. I. L. 765,770).
2) Trist. Lib. III. Eleg. IX.
3) Trist. Lib. IV. Eleg. I şi X.
4) Trist. Lib. III. Eleg. IX.
5) Trist. Lib. II. Vers. 189.
6) Trist. Lib. V. Eleg. I vers. 21.
7) Trist. Lib. III. Eleg. XII.
8) Pont. Lib. I Scris. I.
9) Pont. Lib. II Scris. VI.
10) Pont. Lib. II Scris. IV.
11) Pont. Lib. V Scris. IV.

Era posibil ca în aceiaşĭ scrisóre să existe atâta nepotrivire, de cât numaĭ admiţênd că Dunărea a curs printr'un braţ al sĕŭ unde-va, la saŭ lîngă Constanţa? [1])

Las altora să netedĭască cum vor crede acest argument, care vine în sprijinul teorieĭ mele.

Aşa se explică naraţiunea luĭ *Flavius Arrianus,* despre expediţiunea luĭ Alexandru cel mare contra Geţilor [2]).

Bine informatul istoric, *trăitor* în secolul I după Christos, pune peste Dunăre, pe unde marele cuceritor vroia să-ĭ atace, un grup de munţĭ păduroşĭ.

Se scie, că pe tot ţĕrmul stâng, Dunărea este lipsită de munţĭ (în partea inferióră), afară de grupul păduros al Babadaguluĭ, ale căruĭ ramurĭ se cobóră până în valea Carasu.

Lelewel [3]), compilatorul geografilor arabĭ şi italienĭ din vécul de mijloc, comentând descripţia ce ne-a fost lăsată de *Edrissi,* din a doua jumătate a seculuĭ XI d. Chr. asupra Dobrogieĭ *(Berdzan),* ḑice: *Cernavoda (apă négră) aşeḑată în punctul, de unde Dunărea în secole depărtate scăpa un braţ, care îşĭ vărsa apele sale în Pont, formând îmbucătura cea maĭ meridională a fluviuluĭ.*

Iar în atlasul sĕŭ, Lelewel însémnă [4]) în dreptul Constanţeĭ, ḑicerea:

Os Danubiĭ, gura Dunăriĭ.

Când se va fi astupat gura acestuĭ braţ al Dunăriĭ, nu sciŭ; ceea ce se scie însă este că acum 40 anĭ pe canalul Carasu (care avea 20^m lărgime şi 4 adâncime), vapóre micĭ stabiliaŭ comunicaţia între Dunăre şi Medgidia (Carasu) [5]) *în timpul apelor marĭ.*

Este de regretat, că eruditul geograf al secoluluĭ nostru, *E. Reclus,* nu insistă maĭ mult asupra cestiuneĭ cursuluĭ Dunăriĭ prin valea Carasu, totuşĭ o atinge în trécăt [6])

K. F. Peters, o afirmă cu tótă siguranţa în importantisima sa publicaţiune, din analele academieĭ Vieneze [7]); este tot ce s'a putut scrie maĭ complect asupra geografieĭ şi geologieĭ provincieĭ nóstre quasi-peninsulară trans-dunăreană.

Părerea autodidacticuluĭ locot.-colonel de flotilă, *Drăghicescu,* că un braţ al Dunăriĭ s'ar fi despărţit de la *Vadul-Oiĭ* (Hârşova), ar fi curs prin *lacul Saraiul,* prin *Ramundere,* iar de aci peste culmĭ s'ar fi unit la *Alifacĭ* cu pârîul *Taşaul,* ca apoĭ prin acesta să curgă în Mare la *capul Midia,* îmĭ pare puţin verosimilă şi nesprijinită [8]).

Este, bine înţeles, că cea maĭ însemnată parte a fluviuluĭ îndreptându-se către N. după ce scapă din gâtul format de pintenele munţilor Dobrogieĭ şi terasele dintre Siret şi Prut, schimbă brusc cursul pentru cea din urmă óră către răsărit.

Din tóte punctele de vedere, dar maĭ ales geologicesce vorbind, *basinul inferior al Dunăriĭ trebue considerat numaĭ între Porţile de Fier şi Galaţĭ, dincolo de care cursul fluviuluĭ aparţine basinuluĭ Pontic.*

Marele arc de cerc, pe care îl descrie Dunărea în cursul eĭ inferior nu este ţĕrmurit de masive muntóse resistente, nicĭ nu este un drum întêmplător, pe care îl parcurge fluviul în depresiunea româno-bulgară.

El este resultatul uneĭ acţiunĭ continue a apelor, care prin erosiunĭ şi depositărĭ în decursul maĭ multor deceniĭ de secole, a mutat necontenit albia fluviuluĭ către miază-zi.

O depresiune în înţelesul comun al cuvêntuluĭ nu există de cât pe partea stângă, unde depositărĭ de löss, care aŭ o grosime de 36^m [9]), acoperă şesul Munteniеĭ până la marĭ depărtărĭ de albia actuală a fluviuluĭ.

---

[1]) De aceiaşĭ părere este şi Papadopoulos Vretos în «La Bulgarie» p. 188.
[2]) *Arrianus* par Chossard. 1802, 3 volumes.
[3]) Géographie du moyen-âge. Vol. 3—4, pag. 125 şi urm.
[4]) Planche XV.
[5]) *I. Ionesco.* Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja, 1851, pag. 38—9.
[6]) Nouvelle géographie. Vol. I. pag. 209.
[7]) Denkschr. K. Akad. Wiss. Wien XXII, Abth. 2 1867.
[8]) Dunărea de la Orşova la Mare, pag. 229.
[9]) *A. de Richard.* La Roumanie à vol. d'oiseau p. 23.

Nu mult a contribuit la acésta, legea așa de cunoscută a luĭ *Baer*[1]), care în nicĭ o parte a Europeĭ n'a fost maĭ cu prisosință demonstrată, ca la fluviul nostru.

Sub ochiĭ noștriĭ chiar, Dunărea surpă necontenit malul sĕŭ drept, pentru ca, sub formă de aluviunĭ, să'l depună pe cel stâng.

Intre Galațĭ și Reni, Dunărea după ce descrie un dublu cot, lung de 22 km., în forma unuĭ M. deschis, intră în așa numită a eĭ *«deltă»*, un triunghiŭ vast, a căreĭ bază, lungă de 63 km., e sprijinită pe Mare, iar catetele aprópe egale sunt formate din malurĭ repeḑĭ.

Cea de N., e țărmurită de ultimele ramificațiĭ ale délurilor Basarabieĭ, în care lacurile și gârlele aŭ săpat văĭ, ce ca nisce făgașe uriașe pătrund în inima teraselor argilóse, care le servesc de bază.

Latura de S. este țărmurită de un munte dentelat acoperit cu terase de argilă, care domină terasele basarabene.

* * *

Inainte d'a vorbi despre numĕrul gurilor fluviuluĭ, trebue să înțelegem causele căror se datoresce formațiunea delteĭ.

In dynamica externă a globuluĭ este stabilită legea:

Că atuncĭ, când jocurile maree sunt puțin considerabile și când Marea, în care se varsă un fluviŭ nu e brăzdată de curențĭ de-a lungul cóstelor, materiile din apă ținute în suspensiune să depun la îmbucătura fluviuluĭ și formézā depozite aluvionale, în general de formă triunghiulară, cărora li s'a dat numirea de «deltă»[2]).

Orĭ, se scie că *Marea-Négră e lipsită de flux și reflux; curent, de și are unul destul de puternic* de la Nord la Sud, dar acțiunea luĭ este așa de depărtată de cóste, în cât n'a putut influența asupra nămoluluĭ pe care fluviul îl aducea, în decursul atâtor vécurĭ, la gurile sale.

Dar despre acest curent, care a fost multă vreme o problemă nedeslegată de inginerii comisiuniĭ dunărene, vom reveni.

Trebue dar a porni de la ideia, că la începutul formăreĭ delteĭ, era la gurile fluviuluĭ nostru un golf, care cu timpul s'a astupat cu nămol, printre care apa 'șĭ-a săpat maĭ multe canale de scurgere, din care aŭ rĕmas gurile de azĭ[3]).

Despre existența acestuĭ golf ne vorbesce și *Herodot* în *Melpomene*[4]).

Bine înțeles, că azĭ delta câștigă asupra Măriĭ cu mult maĭ multă greutate, de cât în vechime; la începutul formăriĭ sale progresele delteĭ trebue să fi fost simțite și acésta se datoresce la maĭ multe cause:

a) Suprafața, pe care se rĕspândeaŭ depositele aluvionare, era ceva limitat atuncĭ — un golf — pe când azĭ aceste deposite se pierd în largul Măriĭ;

b) In fundul golfuluĭ adâncimea apeĭ fiind mică, umplerea luĭ era vădită; acéstă justifică temerea luĭ *Polybiŭ,* că cu timpul Pontul Euxin va fi umplut cu nămolul fluviilor ce se varsă în el, așa după cum s'a întâmplat cu Palus Meotide (Marea Azow)[5]);

c) Cu cât delta înaintéză în Mare, cu atât ea atinge curentul de care am vorbit maĭ sus, care târăsce nămolul către Sud, nelăsându-l a se depune la gurile fluviuluĭ.

Studiile inginerilor comisiuneĭ europene dunărene și actele conferințeĭ din Paris, *aŭ stabilit că Isaccea este creștetul deltei*[6]); punctul de bifurcație al brațelor fluviuluĭ se scie că se află la Ceatal-Ismail, așeḑat la 23 kilometri maĭ la vale de Isaccea[7]).

---

[1]) Rotațiunea pămêntuluĭ silesce fluviele emisferiĭ septentrionale a bate necontenit în malul lor drept, orĭ care le-ar fi direcțiunea (a se vedea aplicarea acesteĭ legĭ la fluviul nostru în *K. F. Peters.* Reisebriefe eines österreichischen Naturforschers aus der Dobrudscha. Revista austriacă din 1866).

[2]) *A de Lapparent.* Géologie. Ed. 1885, pag 229.

[3]) A se vedea și *E. Reclus,* op. cit., pag. 255.

[4]) Cap. 99.

[5]) IV. 40—41.

[6]) A se vedea și părerea mea asupra celuĭ de-al cincilea braț al Dunăriĭ.

[7]) *Ed. Engelhardt.* Les embouchures du Danube, pag. 24

Inălțimea triunghiuluĭ format de deltă este azĭ de 74 km., iar suprafața sa de 2690 km. p.

De la Ceatal, Dunărea curge cu o iuțélă de 1 m. 567; debitul de apă pe secundă fiind în acest punct de 9200 m. c. în timpul creșterilor mijlociĭ și de 28.000 m. c. în timpul creșterilor marĭ [1].

Apa Dunăreĭ conține 1 2400 materiĭ în suspensie, în timpul creșterilor ordinare [2].

Pe fie-care an, Dunărea aduce la gurile sale aprópe 60 milióne metri cubicĭ de aluviunĭ și formézä aci un deposit de cel puțin 6 km. p. suprafață și de 10 m. adâncime [3].

Pentru a stabili prin cifre și date certe progresele făcute de deltă, să luăm un punct de reper fix, de la care să pornim cu mĕsurătórea; insula Șerpilor, aflată azĭ la 45 km. departe de Sulina, póte servi pentru acest scop.

Strabo, bine informatul geograf trăitor la începutul secululuĭ întâiŭ, așéză insula *Leuce* la 500 stadiĭ (1 stadiŭ = 185 metri) departe de țĕrm, adică insula Șerpilor se afla la 92 km. în largul Măriĭ.

Ast-fel dar, delta în decurs de 19 sute de anĭ a înaintat în Mare cu 47½ km.

Orĭ-cât de exagerate am vroi să luăm datele luĭ Strabo, totușĭ suntem silițĭ a crede, că pe timpul sĕŭ delta fluviuluĭ nostru nu trecea dincolo de Kilia, Obretin, Calinova, *creșterea anuală fiind de 25 metri.*

Fig. 32. — Farul din Sulina.

E. Taibout de Marigny [4], care s'a ocupat și a făcut studiĭ asupra creșteriĭ delteĭ, admite ca fórte probabilă părerea luĭ *Strabo;* ceva maĭ mult, dacă trebue să admitem părerea luĭ *Ed. Engelhardt,* primul delegat francez al comisiuneĭ dunărene, Marea s'a întins în vremurĭ nu tocmaĭ depărtate, până la picióreie grupuluĭ Beș-Tepe [5].

Astă-zĭ chiar, crescerea delteĭ este destul de bine simțită; la Sulina, vechiul far, care după hărțile rusescĭ era în 1829 așeḑat chiar pe țĕrmul Măriĭ și care în 1842, fără a i se fi schimbat zidăria fundațieĭ a fost înlocuit printr'o frumósă construcție de piatră, departe de Mare, în 1857, de 60 metri, astă-zĭ se găsesce la cel puțin 2 km. în interiorul uscatuluĭ [6].

S'ar putea dovedi cu cifre, că la Vâlcov și Sf. Gheorghe, crescerea delteĭ a fost în aceleașĭ proporțiunĭ.

Nămolul pe care îl aduce Dunărea la gurile sale este în cea maĭ mare parte luat de curentul Măriĭ și transportat către miază-zi.

Ies din cadrul subiectuluĭ ce-mĭ propun, a detalia diferitele încercărĭ făcute de ingineriĭ comisiuneĭ dunărene asupra navigabilitățeĭ brațuluĭ Sulina [7], dar pentru că am promis maĭ sus a vorbi despre dificultățile comisiuneĭ în acéstă privință, voiŭ atinge în mod sumar cestiunea și numaĭ în părțile, carĭ staŭ în legătură cu subiectul meŭ.

---

[1]) *De Lapparent.*
[2]) Idem, pag. 226.
[3]) *E. Reclus,* op. cit., pag. 225.
[4]) Hydrographie de la Mer Noire, Trieste, 1856.
[5]) *Ed. Engelhardt,* op. cit., pag. 25.
[6]) *K. F. Peters,* op. cit.
[7]) Aceste detaliĭ se pot vedea în *Ed. Engelhardt,* op. cit.

In urma studiilor hydrografice făcute la gurile fluviuluĭ, s'a constatat existenţa curentuluĭ, pomenit deja în treĭ rândurĭ, care putea fi utilizat să ducă la marĭ depărtărĭ către Sud nămolul braţuluĭ Sulina; însă cum acest curent nu trecea chiar pe lângă litoral, trebuia forţat fluviul să'şĭ împingă nămolul până în acţiunea curentuluĭ.

In acest scop s'aŭ construit digurile, carĭ strîmtând albia fluviuluĭ aŭ forţat apa să'şĭ transporte până la 20—30 kilometri materiile aluvionale, carĭ aci intră în acţiunea curentuluĭ şi sunt târîte către Sud.

Aşa s'a resolvat problema desnămolireĭ braţuluĭ Sulina, care a avut de corolar formarea insuleĭ de la îmbucătura Sf. Gheorghe şi potmolirea gureĭ golfuluĭ Halmyris, devenit lacul Razelm de azĭ.

* * *

Asupra numĕruluĭ gurilor fluviuluĭ nostru, părerile ce resultă din datele scriitorilor vechĭ fiind diferite, voiŭ căuta să citez pe fie-care şi, pe cât cunoscinţele îmĭ permit, pe toţĭ; iar în paragraful din urmă voiŭ arăta cu care din gurile şi braţele de azĭ corespund num'rile date de ceĭ vechĭ.

In *timpurile preistorice* se credea a fi fost *două braţe* principale: unul care curgea către Apus în Adriatica, la peninsula Istria (de unde şi numele eĭ?), iar cel de al doilea, care se despărţia în alte două secundare: *Kalon* şi *Arios,* ce se vĕrsaŭ în Pontul Euxin. Pe temeiul acesteĭ credinţe împrumutate şi de *Aristot,* ceĭ vechĭ conduceaŭ nava Argonauţilor — pentru a scăpa de urmăririle luĭ Aetes — pe primul braţ al fluviuluĭ.

Apollonius de la Rodos numĕra *treĭ gurĭ* ale fluviuluĭ [1]). *Eratosthene,* în scoliile luĭ Apollonius, vorbesce despre «*insula Peuce, în Dunăre, triunghiulară, mare cât Rodos*» [2]).

Pomponiu de Mela (an. 43 d. Chr.) scrie, că Dunărea are maĭ multe gurĭ, din carĭ *treĭ tenues,* iar restul navigabile; oraşe nu cunósce în acéstă regiune decât «*Istropolis pe mal lângă Dunăre;* d'intre insulele din deltă vorbesce numaĭ de «Peuce, cea maĭ cunoscută şi maĭ mare [3])».

Pe la 1835, guvernatorul Rusieĭ meridionale, *Prinţul Vorontzow,* însărcinéză *o comisiune specială* pentru a studia gurile Dunăriĭ.

Raportul eĭ constată numaĭ *treĭ* braţe originale, adică legate directamente cu trunchiul fluviuluĭ, împărţindu-se apoĭ fie-care din ele în maĭ multe gurĭ secundare, marĭ, mediĭ şi micĭ, diferind una de alta prin numirĭ locale; în cât peste tot s'ar putea discerne vre-o *şése-spre-zece* [4]).

Tabula Peutingeriană arată *patru gurĭ* [5]).

«*Părintele istorieĭ*» *Herodot,* vorbesce despre *cincĭ gurĭ* ale Istruluĭ [6]). Este interesant pentru cercetările nóstre, un pasagiŭ în care zice: «*Ilister, după ce a străbătut tótă Europa, se aruncă în Pontul Euxin, la locul unde coloniĭ din Milet aŭ fondat Istria* [7]).

Pisandru [8]) numĕră iarăşĭ *cincĭ,* ca şi *Ephoros,* după care a luat şi scriitorul anonim al *descrieriĭ pămêntuluĭ,* probabil *Scymnus de Chios* (sec. I d. Chr.), care maĭ vorbesce despre: oraşul Istros fondat de o colonie de milesianĭ pe timpul mareĭ invasiunĭ a Scyţilor în Asia, *de insula Peuce, mare cam cât Rodos, între cele cincĭ gurĭ ale Dunăriĭ şi Mare* [9]), de Callatis, o colonie a Heraclieĭ, care datéză de pe timpul domnieĭ luĭ Amyntas; Bizone, oraş distrus, a fost construit de locuitoriĭ Mesembrianĭ, etc. [10]).

---

[1]) *Hasdeu.* Istoria Critică a Românilor. pag. 221.
[2]) IV. p. 310. *Müller* I p. 228 nota. În *Iorga.* Kilia şi Cetatea Albă pag. 11 şi urm.
[3]) C II cap. 1—2—7. A se vedea maĭ jos părerea mea asupra celuĭ de al cincilea braţ al Dunariĭ.
[4]) Troimitzhii. *Ustia Dunaia* în ḑiarul Odeskii Viestnik, 1835 No. 81—84. *Hasdeŭ* op. cit.
[5]) *Segmentul* VII.
[6]) Cartea IV, cap. 47.
[7]) Cartea II cap. 33. A se vedea maĭ jos «Cel de al cincilea braţ al Dunăriĭ».
[8]) Fragmenta, pag. 5
[9]) *Müller.* Geogr. Graec. min. I. pag. 226. În *Iorga* op. cit.
[10]) *Chotard.* Periplus Arriani, pag. 216.

Strabo (an. 20 d. Chr.) ne spune, că *Istrul se varsă în Pontul Euxin prin cincĭ gurĭ,* care formézǎ între ele insule, din care cea maĭ importantă e *Peuce, care a dat numele sĕŭ Bastarnilor Peucinĭ, locuitoriĭ eĭ.*

Cea maĭ mare e gura Hieron (Sfânta), care *se află la drépta celuĭ ce merge spre Mare*, iar restul spre Nord în trecere către Nistru. *Cea de a cincea e departe de 300 stadiĭ* (55½ kilometri [1]). De la Istru la Istria, Strabo mĕsóră 300 stadiĭ.

Isvorul cel maĭ autorisat din câte ni s'aŭ păstrat asupra Măriĭ-Negre, este *Periplul luĭ Arrian,* un militar practic și cunoscĕtor al locurilor, trăitor pe timpul Impăratuluĭ Adrian, către care este adresată acéstă dare de sémă asupra circuituluĭ Pontuluĭ.

«Nu departe — zice el — de Odessus, se află balta Istrienilor la 250 stadiĭ, apoĭ vine balta (λίμνην) Isiacienilor la 50 stadiĭ.

«De aci la gura Istruluĭ numită Psilon sunt 1200 stadiĭ (o stadie phileteriană = 211 m.); tot acest spațiŭ este deșert și fără nume.

«*De la Psilon (subțirea), până la a II sunt 60 stadiĭ, de aci până la gura numită Kalon sunt 40 stadiĭ, de la Kalon la Naracon, a IV-a gură sunt 60 stadiĭ, de aci la a V-a sunt 120 stadiĭ, de la a V-a până la orașul Istria sunt 500 stadiĭ;* de la Istria la Tomi 300; de la Tomi la Callatis alte 300. Aci e un port bun pentru năvĭ [2]).

Geograful grec *Meletic* [3]), scriitórea bizantină *Anna Comneana* [4]), ca și istoricul și Domnul nostru, *Dumitru Cantemir* [5]), scriŭ că Dunărea *are cincĭ gurĭ.*

Pe la 1768, un comerciant german, *Kleeman,* scriind o notiță asupra petreceriĭ sale în Kilia, zice:

«Maĭ mulțĭ geografĭ și chiar Büsching susțin, că Dunărea intră în Marea-Négră prin șépte gurĭ; *eŭ însumĭ am verificat cu stăruință acest fapt și m'am convins că nu sunt de cât cincĭ;* căcĭ nu pot lua în considerație brațele cele micĭ, carĭ formézǎ insule și se unesc apoĭ cu brațele cele marĭ [6])».

Domnul Hasdeŭ, după ce discută cu multă erudiție și competință părerile tutulor, nu admite a fi fost în vechime, nicĭ maĭ multe, nicĭ maĭ puține *gurĭ de cât cincĭ.*

Regret, că Domnia-sa n'a tipărit încă *Istoria Critică a Românieĭ trans-dunărene,* în care promite a arunca multă lumină asupra hydrografieĭ antice a Dobrogeĭ [7]).

Pliniu cel bătrân, compilator din a doua jumătate a seculuĭ întâiŭ, numĕră *șése gurĭ* ale Dunăriĭ, carĭ de la Nord la Sud le numea: *Spireostoma, Boreostoma, Pseudostoma, Calonstoma, Naracustoma,* cu insulele Peuce, Sarmatica și Conopon diabasis.

Sunt interesante pentru cercetările nóstre, detaliile ce ne dă asupra brațuluĭ *Peuce: Acest al șéselea braț formézǎ d'asupra orașuluĭ Istropolis, lacul Halmyris* [8]).

Enumĕrând orașele de pe córtă, Pliniu pune între Callatis și Bizone, un oraș Heraclea, care a fost distrus.

Ptolomeu (sec. II) împarte gurile în despărțirĭ, care se varsă în Mare prin părțĭ și gurĭ; *despărțirea de lângă Noviodunum are două părțĭ: cea de Sud, coprinḑênd insula Peuce se varsă prin gura Peuce saŭ Sfântă, cea de Nord formând balta Thiagola se varsă prin gura Thiagola saŭ Psilon.*

A doua despărțire coprinde o parte superióră ce se varsă prin gura *Boreion* și una inferióră ce se varsă prin gura *Inarakion;* o a treia probabil, se desparte în brațele și gurile *Pseudostomon* și *Calonstomon.*

In deltă, Ptolomeu citézǎ orașul *Istropolis.*

---

[1]) *Kiepert.* Lehrbuch der Alten Geographie pag. 7 și *Chotard,* op. cit. pag. 211.
[2]) *Chotard.* Op. cit. pag. 32—35.
[3]) *Ion Ghica.* Dacia vechiă. Rev. rom. Vol. I, pag. 406.
[4]) Ed. Bonn I. pag. 337.
[5]) Descriptio Moldaviae.
[6]) *Kleeman.* Voyage de Vienne à Belgrade et à Kilia Nova. Neufchâtel. 1780 pag. 34 în *Hasdeu* op. cit.
[7]) *Hasdeu.* Istoria critică a Românilor, pag. 223.
[8]) C. IV, cap. XXIV.

Dupe el, gurile Dunăriĭ de la N. la S. sunt: *Psilonstoma, Boreonstoma, Pseudostoma, Calonstoma, Naracustoma* și *Hieronstoma* saŭ *Peuce*[1]).

Fără a maĭ cita pe *Tacit*[2]) *Agrippa, Varron, Artemidor,* etc., voiŭ adăoga numaĭ, că *A. de Lapparent*[3]) zice: *acum 1800 anĭ, numĕrul gurilor Dunăriĭ eraŭ șése.*

Ovidiŭ[4]) și *Statius*[5]) vorbesc despre cele *șapte gurĭ* ale Dunăriĭ.

Ammian Marcelin, (un oficer la pensiune, fără multă învățătură), care s'a luptat prin aceste părțĭ, vorbesce despre *șépte* gurĭ ale Dunăriĭ pe carĭ le numesce însă fără ordine:

Peuce, Naracustoma, Calonstoma, Pseudostoma, apoĭ două maĭ micĭ: *Boreostoma,* și *Sthenostoma* și în fine a șéptea fórte mare și négră ca o baltă.

Ammian pomenesce de «*Histros, quondam potentissima civitas*».

Intre gurĭ locuesc *Troglodițiĭ, Peuciniĭ (Peuciĭ)* și alte popóre maĭ micĭ[6]).

Büsching[7]) contimporanul luĭ *Kleeman,* iar cu mult înaintea sa scriitorul sas *Reichersdorf*[8]), trăitor pe timpul luĭ Petru Rareș, daŭ Dunăriĭ *șépte* gurĭ.

Să simplificăm datele.

I. Numĕrul gurilor fluviuluĭ aŭ fost:

Douĕ

In timpurile preistorice
La Aristot

Treĭ

La Apollonius de la Rodos
Eratosthene
Pomponiŭ Mela
Comisia luĭ Vorontzow

Patru

In tabula Peutingeriană

Cincĭ

La Herodot
Pisandru
Ephoros
Scymnos de Chios
Meletie
Strabo
Arrianus
Anna Comnena
Cantemir
Kleeman
Hasdeu

Șése

La Pliniŭ cel bătrîn
Ptolomeŭ
Tacit și alțiĭ
A. de Lapparent

II. Numirile lor:

I^a^

Psilon { Arrian, Ptolomeŭ }
Spireostoma la Pliniŭ
Fără nume { Strabo, Marcelin }

II^a^

Boreostoma { Pliniŭ, Ptolomeŭ, Marcelin }
Fără nume la Arrian

III^a^

Pseudostoma { Pliniŭ, Ptolomeŭ, Marcelin }
Calon la Arrian

IV^a^

Calonstoma { Pliniŭ, Ptolomeŭ, Marcelin }
Naracon la Arrian

V^a^

Naracon { Pliniŭ, Ptolomeŭ, Marcelin }
Fără nume la Arrian
Hieron la Strabo

1) C. III, cap. X. §§ I. 8—16.
2) German. I.
3) Géologie, pag. 236.
4) Trist. II. 189.
5) Silvarum. Lib. V. Carmen 2.
6) C. XXII. Cap. VIII §§ 41—2.
7) Erdbeschreibung în *Iorga* op. cit. pag. 13 și urm.
8) Chorographia Moldovæ în *Tesaur de monumente antice.* Vol. III.

Şépte	VIa
La Ovidiŭ Statius Büsching Reichersdorf	Peuce { Pliniŭ Ptolomeŭ[1]) Marcelin
	VIIa Sthenostoma numaĭ la Marcelin.

* * *

Variat'a numĕrul gurilor între douĕ şi şépte?

De sigur că nu.

N'aŭ fost numaĭ *douĕ,* cum credea Aristot, nicĭ *treĭ,* ca azĭ, dar nicĭ *şépte,* cum spune Ovidiŭ.

Ceĭ maĭ mulţĭ din autoriĭ, care aŭ scris asupra gurilor fluviului sunt compilatoriĭ predecesorilor lor; dar chiar adevĕraţiĭ cercetătorĭ variază între dênşiĭ după felul lor de a vedea.

Mulţĭ aŭ confundat numĕrul gurilor Dunăriĭ cu braţele eĭ; de aci, cred, s'a născut încurcătura. Astă-zĭ chiar, Dunărea n'are de cât *treĭ braţe,* însă *câte gurĭ!*

Numaĭ braţul Kilieĭ are vre-o opt.

Kleeman avea fórte multă dreptate, când scria:

Büsching susţine că Dunărea intră în Marea-Négră prin şépte gurĭ. Eŭ însu-mĭ am verificat cu stăruinţă acest fapt şi m'am convins, că nu sunt de cât cincĭ.

Că cincĭ aŭ fost braţele şi gurile principale ale Dunăriĭ, ne-o spune *Strabo, Herodot* şi maĭ ales *Arrianus,* care a vizitat şi măsurat cu de-amănuntul ţĕrmiĭ Pontuluĭ.

Incepem cu cel maĭ de N. «*Psilon*» (subţire), este braţul de aḑĭ «*Kilia*», care trebue să fi fost cu mult maĭ scurt pe timpul luĭ Arrian.

Că oraşul Kilia era la Mare chiar in secolul XII d. Chr. ne-o dovedesce următorul pasagiŭ din *Nicetas Choniates*[2]), care vorbind despre intrigele curţiĭ bizantine de pe timpu Impĕratuluĭ Andronic Comneanul (1183), ne spune: «că acesta trimise pe ginerele sĕŭ la «Chele» peste hotar. Orăşelul *e lângă Mare, fórte aprópe de gura Pontuluĭ*». Aci autorul înţelege «*la gura Dunăriĭ în Pont*».

In 1185 Andronic Comneanul — în urma uneĭ rescóle — vroind să fugă la Tauroscіţĭ, ajunge la Χιλὴν cu trirema sa; aci ceru o altă corabie să-şĭ urmeze drumul către N., la Tauroscіţĭ, dar furtuna îl aruncă la mal[3]).

S'ar putea aduce o dovadă maĭ plausibilă?

De la Psilon la a doua gură, autorul periplului mĕsóră 60 stadiĭ, adică aprópe 13 km., ceea-ce coincide cu un punct (Sonda?) pe braţul Sulina, *la cotul luĭ M*; căcĭ orĭ unde maĭ spre răsărit nu corespunde acéstă distanţă.

A doua gură se numia *Boreion* dupĕ Ptolomeŭ.

A treia gură *Kalon* (dupĕ Arrian), este un punct óre-care pe braţul Sf. Gheorghe Şi dacă luăm mĕsurătórea luĭ Arrian (40 stadiĭ = 8440 m.) trebue să căutăm acest punct pe la Calinova, care pare a corespunde distanţeĭ. Azĭ între Sulina şi Sf. Gheorghe sunt 30 kilometri.

Pentru căutarea celor-l'alte douĕ braţe, trebuie de reamintit, că lacul Razelm forma în vechime un golf, care se vede figurând şi în portulanele medievale. El se numea *Halmyris* şi primia cele din urmă braţe ale fluviuluĭ.

Cel de al patrulea braţ (*Naracon* la Arrian, *Calonstoma* la ceĭ-l'alţĭ scriitorĭ), care se vărsa departe de al treilea la 60 stadiĭ, adică aprópe 13 km., trebue căutat gura sa într'un punct óre-care pe gârla *Dunăţuluĭ.*

---

[1]) Ptolomeŭ o maĭ numesce: Hieron saŭ Sacrum.

[2]) Pag. 401—2 în *Iorga* op. cit pag. 33.

[3]) *Nic. Chon.* pag. 453—4.

Trebuc să previn, *că aceste puncte sunt numaĭ presupuse*, căcĭ cine póte preciza în câte felurĭ se va fi schimbat direcţia braţelor în cursul vremeĭ?

In tot cazul am arătat cu probe destul de ponderóse, că pe timpul luĭ Arrian, delta nu se putea întinde dincolo de oraşul Kilia.

Părerea, asupra cursuluĭ urmat de cel din urmă braţ al Dunăriĭ, e cu atât maĭ îndrăsnéţă pentru mine, cu cât *nimenĭ înaintea mea n'a emis'o;* de aceia trebue să o sprijin pe date plausibile şi pe mĕsurătorĭ sigure.

Voiŭ stabili, ca punct de pornire, *ubiquitatea oraşuluĭ Istria, Istros, Istropolis,* aşa de multe orĭ citat de scriitoriĭ grecĭ şi romanĭ.

Eruditul nostru academician şi bine-cunoscĕtor al geografieĭ antice a Dobrogeĭ, *Domnul Gr. G. Tocilescu,* ne asigură că colónia milesiană de odinióră se afla în apropiere de satul *Kasapkioĭ* [1]).

Aşa dar: *Kasapkioĭ = Istropolis.*

Dar, *Istropolis nu este el oraşul Istruluĭ?*

Ce legătură putea să aibă numirea coloniei milesiane cu fluviul nostru, dacă nu era aşeḑată *la,* saŭ *aprópe de gura sa?*

Acéstă legătură ne o dă maĭ întâĭ «părintele istorieĭ», când ḑice: «*Hister, după ce a străbătut tótă Europa, se aruncă în Pont la locul, unde coloniĭ din Milet aŭ fondat Istria*» [2]).

Herodot vorbesce aci de o gură a fluviuluĭ, căcĭ tot el în altă parte [3]) zice *că Dunărea se varsă în Pont prin cinci gurĭ.*

Aşa dar unul din braţele fluviuluĭ trebue să fi curs în Mare nu aşa departe de Kasapkioĭ,

Maĭ precis de cât Herodot vorbesce Pomponiŭ Mela [4]), care *pune Istropolis pe mal lângă Dunăre,* vrând se înţelégă pe malul Măriĭ.

Piniŭ ne dă şi el óre-carĭ lămurirĭ în pasagiul: «*braţul Peuce formézǎ d'asupra oraşuluĭ Istropolis, lacul Halmyris*»*;* că braţul Peuce nu se vărsa la Istropolis chiar, ci ceva maĭ la Nord, ne-o spune *Strabone;* el are grija a ne da şi acéstă depărtare (300 stadiĭ = 55 kilometri) de la oraş până la gura Peuce, «care e la drépta celuĭ ce merge spre Mare».

Orĭ, la cincĭ-zecĭ şi cincĭ kilometri spre Nord de Kasapkioĭ, mĕsuraţĭ pe lângă cósta Razelmuluĭ, este lacul Babadaguluĭ.

Nu mĕ sfiesc a spune acum, bazat pe date certe şi mĕsurătorĭ precise; *că lacul Babadag este gura Peuce, Hieron saŭ Sfântă.*

De unde se bifurca braţul care se scurgea aci?

Acésta ne-o spune Ptolomeŭ: «*Despărţirea de lângă Noviodunum (Isaccea) are două părţi: cea de sud, coprinḑĕnd insula Peuce, se varsă prin gura Peuce* [5]).

Mĕ resum dar:

Braţul Peuce se despărţia la Isaccea şi se vărsa în lacul Babadag.

Acest braţ închidea pe la Sud insula Peuce, mare cam cât Rodos.

Pe unde putea să fi curs acest al cincilea braţ?

Când ne sunt date două puncte ca cunoscute, problema nu pare grea de deslegat unuĭ observator scrupulos al formelor terenuluĭ dintre Isaccea şi códa laculuĭ Babadag.

Acest braţ, care astă-zĭ nu maĭ există, se póte urmări pe valea nisipósă a rîuleţuluĭ Teliţa, prin valea «lungă» pentru a se continua pe versantul de nord prin valea «adâncă», până la Mănăstirea Saonul.

---

[1]) C. I. G. No. 3048; *Mannert* I. pag. 241; *Eckhel,* P. I. Vol. II, pag. 14—5; *Convorbirĭ literare* XV 119—20

[2]) Cart. II. cap. 33.

[3]) Cart. IV. cap. 93.

[4]) C. II. Cap. 1, 2, 7.

[5]) Că un braţ al Dunăriĭ se desparţea la Isaccea, se dovedesce şi din Herodot (C. IV cap. 89, 93, 97) care narând expediţia luĭ Dariu ḑice: «că a construit un pod acolo unde Dunărea se imparte în maĭ multe braţe». Orĭ se scie că podul luĭ Dariu a fost la Isaccea.

Pe acéstă vale mergea până maĭ acum 30 de anĭ drumul cel maĭ important din Dobrogea, care unia Babadagul cu Isaccea, douĕ puncte militare importante [1]).

Insu-miĭ am verificat în douĕ rîndurĭ hipoteza mea şi resultatele obţinute pe teren mĕ împuternicesc a afirma cu tótă siguranţa, că pe aci Dunărea îşĭ ducea, în vremurĭ nu tocmaĭ depărtate, o parte din apele sale în Mare.

De la Mănăstirea Saonul pornesce către S.E. valea numită *adâncă,* care în tot lungul eĭ (7 km.) nu are o pantă maĭ mare de 14$^{m.m.}$ pe metru.

Cota la capătul acesteĭ văĭ este 100^{m}., iar pe drépta şi pe stânga, o ţărmuresc délurĭ cu înălţimĭ ce trec peste 150^{m}.

O şea de 2 kilometri lungime 'ĭ servesce de legătură cu o altă vale de pe versantul sudic, *valea lungă,* care cobóră încet la satul Frecăţeĭ, în valea Teliţeĭ.

Douĕ văĭ în prelungire strânse între douĕ délurĭ de piatră vărósă, iacă braţul Peuce al luĭ Ptolomeŭ, braţ care s'a astupat prin nu sciŭ ce împrăjurărĭ orogenice.

Dacă s'ar pune în concordanţă datele istoricilor antichităţiĭ cu cercetările geologilor modernĭ, de sigur că s'ar vedea câtă dreptate a avut Ptolomeŭ să împartă braţele Dunăriĭ în despărţirĭ şi gurĭ.

Prin insula Peuce, mare cam cât Rodos după cum spune *Scymnus de Chios* – trebue să se fi coprins tot triunghiul d'intre Isaccea, Babadăg şi Dunavĕţ.

Numaĭ aşa se satisface şi spusele bine informatuluĭ geograf *Strabo,* că insula Peuce era locuinţa *Bastarnilor Peucinĭ.*

Putea trăi un popor în deltă, acum 19 vécurĭ, când în 1860, *Engelhardt* abia numĕra douĕ-spre-zece miĭ suflete?

Şi care era întinderea delteĭ, consistenţa terenuluĭ şi condiţiunile de traiŭ, ca să admitem că la începutul ereĭ creştine, s'aŭ putut hrăni Bastarniĭ Peucinĭ?

De sigur, că eĭ aŭ trăit nu prin bălţile delteĭ, ci în triunghiul coprins între Isaccea, Babadag şi Mahmudia.

Descriere topografică.

Dunărea, îngroşată de numerósele rîurĭ ce primesce în cursul eĭ, ajunge în punctul Ceatal saŭ furca Ismail cu un debit de apă de 507.760.000 m. c. pe zi.

Aci se bifurcă în douĕ braţe principale: cel de la Nord, *Chilia,* prin care se scurge a 17/27ª parte din volumul apelor, adică 5780^{mc}. pe secundă; după un parcurs de peste 100 km., se varsă în Mare prin 10 gurĭ, carĭ începênd de la Nord spre Sud — sunt: *Belgarod, Ociacof, Racof, Ancodinof, Otnoino, Pesceanoi, Noul-Stambul, Cubanscoie, Stari-Stambul* şi *Baba-Hasan.*

Din acestea, numaĭ cele douĕ din urmă ne aparţin, frontiera trecênd pe gura Stari-Stambul, ast-fel că la Mare avem douĕ insule: *Popina Mare şi Mică.*

Pe drept, tóte gurile acesteĭ micĭ delte trebuiaŭ să rĕmână de partea Dobrogiĭ, începênd de la Ociacov, căcĭ pe aci trecea frontiera între Moldova şi Turcia până la 1878 şi decĭ cedându-se Rusieĭ cele 3 judeţe din Moldova, hotarul trebuia să fi rĕmas pe gura Ociacov.

De la Ceatal Ismail, braţul Chilieĭ se îndréptă 24 km. către Nord şi până la oraşul Ismail descrie douĕ coturĭ: Pătlăgeanca şi Ceatalchioĭ; apoĭ o apucă către S.E., unde descrie cotul dintre Bugeac şi Pardina, la Nord de care, braţul Chilia se imparte în maĭ multe alte braţe secundare, ce nu se unesc de cât la oraşul Chilia-Vechie, după 22 km. de curs şi după ce aŭ închis între ele opt insule, din carĭ numaĭ patru sunt ale nóstre: *Tătarul-Mic,* numit şi *Cap de drac* (supr. 600 hectare), *Dalerul-Mic şi Mare* (ambele 380 hectare suprafaţă) şi *Tătarul-Mare saŭ Ivaneski-Tatarski* (suprafaţa 1500 hectare).

La aprópe 5 km. spre răsărit de Chilia-Vechie, braţul se ramifică din noŭ, pentru

[1]) K. F. Peters, op. cit. Charta.

a se reuni la Periprava. Patru ostróve sunt închise între aceste brațe, din carĭ numaĭ *Cernofca saŭ Meslinul* și *Babina saŭ Ciornoĭ* aparțin Dobrogieĭ.

Pentru cea din urmă óră, brațul se ramifică la orășelul Vîlcov în cele 10 brațe despre carĭ am vorbit, formându-se ast-fel o deltă mică, a Chilieĭ, în marea Deltă a Dunăriĭ.

Nicĭ unul din cele 10 brațe nu era propriŭ navigațiuniĭ. Rușiĭ — cu tótă opunerea Comisiuniĭ Europene Dunărene — aŭ adâncit gura și brațul Ociacov, ast-fel că vapórele lor aŭ acum acces din Dunăre la Mare prin Canalul Ociacov.

Adâncimea brațuluĭ Chilia este coprinsă între 7—24 metri; iar lărgimea sa normală este de 300 metri.

Al doilea braț principal al Dunăriĭ este *acel al Tulceĭ,* care póte fi considerat ca o continuare către răsărit a fluviuluĭ și care conține a 10/27ᵃ parte din volumul apelor.

Acest al doilea braț se recurbéză către S.E., până la orașul Tulcea; aci apa dând de masele stâncóse ale *Colniculuĭ Horiĭ,* ca amețită în cursul eĭ vertiginos se învârtesce în loc, maĭ înainte de a'șĭ continua drumul către N.E.

Din acéstă causă se forméză în fața orașuluĭ Tulcea un anafor, care opune marĭ piedicĭ navigațieĭ.

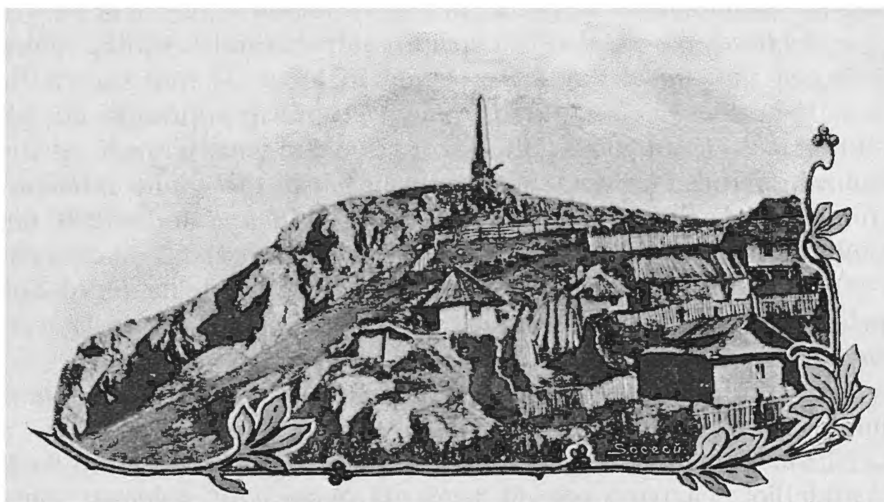

Fig. 33. — Colnicul «Hora Tepe» și Monumentul reanexăriĭ Dobrogieĭ (Tulcea).

Brațul Tulceĭ n'are maĭ mult de 7 km. lungime, socotită de la Ceatal Ismail, până la bifurcația luĭ în alte două brațe secundare la punctul *Ceatal Sf. Gheorghe.*

Brațul Sulina se numesce cel care curge către răsărit; el conține a 2/27ᵃ parte din volumul apelor saŭ 800ᵐᶜ· pe secundă, are — în urma îmbunătățirilor și tăieturilor ce-ĭ s'a făcut — o lungime numaĭ de 63 km. și o adâncime în tot cursul luĭ de 7 metri. Este pus sub îngrijirea Comisiuniĭ Europene Dunărene, care i-a dat o direcție aprópe în linie dréptă, prin tăierea numeróselor coturĭ, transformându-l într'un canal cu taluzele căptușite. Lărgimea brațuluĭ Sulina nu e nică-ierĭ maĭ mică de 100 metri.

Sf. Gheorghe este brațul, care curge către S.E. și conține a 8/27ᵃ parte din volumul apelor, saŭ 2600ᵐᶜ· pe secundă. Prin numeróse le sale coturĭ, lungimea acestuĭ braț este de 105 km., iar lărgimea luĭ e coprinsă între 250—400ᵐ· Adâncimea medie 7 metri.

Gura sa este împărțită în două prin insula *Ostrovoc*: gura principală și *Olinca,* în cursul căreia sunt treĭ insule; pe cea maĭ extremă se află instalat *un far.*

In fața guriĭ Sf. Gheorghe și la o milă depărtare, s'a format o insulă prin deposite aluvionale și care în 1854 era sub apă, astă-zĭ este vizibilă și opune marĭ piedicĭ navigabilitățiĭ acesteĭ gurĭ. Insula se numesce *Sacalin.*

În fine ca o ultimă ramificație, se desface din brațul Sf. Gheorghe, *gârla Dunavĕțuluĭ,* care conține 1/100ᵃ parte din debitul de apă al acestuĭ braț, saŭ 1.650.000ᵐ·ᶜ· pe ḑi.

Dunavĕțul curge în *lacul Razelm,* după ce a descris o mulțime de coturĭ carĭ îĭ măresc lungimea.

Strânsă între două laturĭ de brațele Chilia și Sf. Gheorghe, Delta are aprópe forma unuĭ triunghiŭ isoscel cu baza la Mare (63 km.), iar cu vîrful la Ceatal-Ismail și a căruĭ suprafață este de 2690 km. p.; dacă socotim și *Insula Dranovuluĭ,* avem o suprafață de 3500 km. p.

Înălţimea Delteĭ d'asupra niveluluĭ Măriĭ este la Ceatal-Ismail de 6 metri, aşa că terenul cobóră în pantă de la Vest la Est cu 0.^{m}08 pe kilometru.

Acéstă câmpie imensă de teren aluvional este acoperită în mare parte de mlaştinĭ şi lacurĭ în care creşte trestia. *Pădurile Letea şi Caraorman* maĭ întrerup monotonia regiuniĭ, care în decursul formaţiuniĭ sale, nisipurile mişcătóre s'aŭ imobilizat şi dat nascere numeróselor grindurĭ ce o brăzdéză în tóte sensurile.

Totuşĭ şi acum, nisipurile purtate de vênturĭ violente, ameninţă să acopere cele două pădurĭ din Deltă; măsurile ce s'aŭ luat de serviciul silvic aŭ oprit întru cât-va progresele dunelor.

Tótă Delta póte fi împărţită în două marĭ insule: *Leti şi Caraorman.*

Cea d'întâĭ este tăiată în două de *Gârla Şondeĭ,* care se desface din braţul Chilieĭ la *cotul Aliostiĭ,* pentru a se împreuna cu braţul Sulina la *punctul Şonda,* între milele 24—25.

De aceiaşĭ formaţiune cu Delta este şi insula Dranovuluĭ, pentru studiul căreia o vom incorpora la cea d'întâĭ; aşa că în definitiv avem la gurile Dunăriĭ, patru insule: *Ceatalul, Leti* şi *Caraormanul* în Deltă, *Dranovul* la Sud.

1. *Insula Ceatalul* este coprinsă între braţele: Chilia, Tulcea, Sulina şi gârla Şondeĭ; este cea maĭ mică, dar fórte bogată în lacurĭ şi maĭ săracă în grindurĭ.

Cele două-zecĭ şi şépte de lacurĭ ocupă o suprafaţă de 3.138 hectare; maĭ principale sunt nouă: *Fortuna* (809 hectare) aşeḑat în colţul S.E. al insuleĭ; comunică cu braţul Sulina (la mila 32) şi cu Şonda prin *gârla Ciobanuluĭ; Ionţul-Mic* (120 hectare) e în comunicaţie cu Şonda prin *gârla Cristicof; Ionţul-Mare* (208 hectare), comunică cu braţul Chilia prin *gârla Aliostiĭ* în cotul Aliostiĭ, la apus de care: *Covaciul* (135 hectare), *Ghido* (100 hectare) şi *Siminoca* (148 hectare) în cotul de la Satul-Noŭ. Tóte comunică între ele prin gârle săpate de pescarĭ. Lacul Covaciul comunică şi cu braţul Chilia prin *gârla Covaciul.*

În fine lacurile: *Sideru* (70 hect.), *Savca* (83 hect.) şi *Roşu* (254 hect.) sunt aşeḑate de-a lungul *gârleĭ Vădana,* cu care comunică prin gârle.

Gârla Vădaneĭ este o comunicaţie a braţuluĭ Tulcea (mila 52) cu braţul Chilia la satul Ceatalchioĭ; ea parcurge de la S. la N. *grindul Vădaneĭ,* pe care se află drumul de la Tulcea la Ceatalchioĭ şi Satul-Noŭ, din faţa Ismailuluĭ.

La *podul Roşu,* dă gârla de scurgere a lacului Roşu.

Gârla Păpădia se desface din braţul Sulina la *punctul Ilganiĭ-de-sus* (mila 41) şi se scurge tot în acest braţ la mila 32 (punctul numit *gârla Ciobanuluĭ).*

Afară de *grindul Vădaneĭ,* ce pornesce din faţa oraşuluĭ Tulcea şi se continuă pe la Ceatalchioĭ, Satul-Noŭ până la cotul Aliostiĭ şi maĭ departe, cele-l'alte grindurĭ sunt micĭ şi de puţină însemnătate: aşa avem pe braţul Chilia: *grindul Aliostiĭ,* la cotul Aliostiĭ; pe braţul Tulceĭ, *grindul Agenţieĭ,* între milele 45—48 şi *grindul Ciobanuluĭ* pe braţul Sulineĭ la mila 34.

Singurul drum de pe acéstă insulă este cel care pornesce din faţa Tulceĭ, pe grindul Vădaneĭ, pe la Ceatalchioĭ, Satul-Noŭ, Aliostiĭ şi se continuă maĭ departe pe ţĕrmul drept al braţuluĭ Chilia.

Insula are 4 sate: *Ceatalchioĭ, Pătlăgeanca* şi *Satul-Noŭ,* aşeḑate pe braţul Chilia şi *Ilganiĭ-de-sus,* pe braţul Sulina la mila 41.

Ea aparţine plăşiĭ Tulcea, sub raportul administrativ.

2. *Insula Leti,* coprinsă între gârla Şondeĭ şi braţele Chilia şi Sulina până la Mare. Este cea maĭ importantă prin mărimea grindurilor, cum şi prin numĕrul localităţilor aflătóre pe dênsa. Cea maĭ mare şi maĭ bogată în păşiunĭ şi pescăriĭ.

Pe dênsa se găsesce *satul Pardina* pe braţul Chilia; *oră'şelul Chilia,* la capĕtul mareluĭ grind al Chilieĭ; *cătunul numit «la mila 23»* pe stânga braţuluĭ Sulina, cum şi câte-va locuinţe din faţa oraşuluĭ Sulina, apoĭ în interior, satele de curînd înfiinţate: *Principele Ferdinand* şi *Fântâna Dulce* pe grindul Stipoculuĭ, la movila Mare şi movila Rĕsboienĭ, aprópe de lacurile Liteanca şi Văcaru; iar pe grindul Letea, satele *Letea, Sfiştofca* şi *Satul-Noŭ.*

Insula aparţine la douĕ plăşĭ: Tulcea şi Sulina. De cea d'întâĭ se ţin satele: Pardina, La mila 23, Principele Ferdinand şi Fântâna Dulce; restul, de Pl. Sulina.

Lacurile şi gârlele iaŭ o însemnată parte din întinderea acesteĭ insule: *Lacurile Costin* şi *Bacim*, (ambele 631 hect.) se întind către răsărit de satul Pardina; primul comunică cu braţul Chilia prin gârlele: *Jossan, Retra, Comarnischi* şi *Belibrof*, iar cel d'al doilea prin gârla *Illiboca-Suhatu* comunică spre răsărit cu *lacul Batacu* (137 hect.).

Gârla Batacu face să comunice lacul Batacul cu grupul lacurilor: *Babina, Matiţa, Velichi-Merheĭ, Jăpcile Saonul, Dovinca, Roşca şi Merheĭ* care depind de ele, prin gârle de legătură. Grupul acestor lacurĭ ocupă o suprafaţă de 2420 hect., comunică şi cu braţul Sulina între milele 23—24, prin *gârla Lopatna.*

La Sud de acest grup, în deschizătura Mareluĭ M se află grupul lacurilor: *Carcevat, Triozorul, Cablovat* şi *Bogdaproste,* cu suprafaţă totală de 809 hect.; comunică între ele prin gârle săpate de pescarĭ, cum şi cu braţul Sulineĭ între milele 22—23.

La primul cot al Mareluĭ M sunt douĕ lacurĭ: *Liteanca şi Văcarul*, carĭ comunică cu braţul Sulina între milele 23—24 prin *gârla Liteanca.*

La al doilea cot al Mareluĭ M, *lacul Răducul,* comunică cu braţul Sulina, între milele 12—13, prin *gârla Răducu.*

Gârla Pardina, pornesce din punctul Pardina către răsărit, până la *grindul Chilieĭ* şi aci se întórce în unghiŭ drept pe marginea apusană a acestuĭ grind, curgĕnd către N. până la 1½ km. în sus de oraşelul Chilia-Vechie. Ea servesce de scurgere grupuluĭ de lacurĭ Babina, Matiţa, Velichi-Merheĭ, etc.

Lacul Tatanir cu o suprafaţă de 665 hect, e înconjurat de micile lacurĭ: *Pojareţ, Bisagi-mic, Bisagi-Lung* şi *Cărpănos,* tóte în suprafaţă de 238 hect.

Lacul Tatanir comunică cu braţul Tătarul al Chilieĭ prin *gârla Zabara* şi cu *Japca Slavonul* prin *gârla Ismailciuc* tot cu acest braţ.

Maĭ puţin însemnate sunt lacurile: *Fudulu, Maxinciu şi Baciu,* carĭ comunică între ele prin *gârla luĭ Chiriac* şi cu braţul Tătarul prin *gârla Fudulu.*

Gârla Sulimanca servesce de deversoriŭ grupuluĭ lacurilor: Babina, Matiţa, Velichi-Merhei, etc., în braţul Cernofca, la 3 km. în amonte de satul Periprava.

Cele treĭ grindurĭ marĭ ale insuleĭ Letea represintă o suprafaţă de peste 220 km. p.

Grindul Stipoca, începe din braţul Chilia, în apropiere de Pardina şi se întinde către răsărit pe maĭ bine de 20 km. lungime şi o lăţime ce variază între 1—2 km.; de o dată se lăţesce până la 4 km., pe o distanţă de 6 km., şi iarăşĭ se îngustează lângă lacul Batacu.

Pe partea cea maĭ lată a acestuĭ grind se găsesc douĕ movile: *movila Mare* şi *Rĕsboienĭ.* Pe cea d'întâĭ se află satul *Principele Ferdinand* şi puţin maĭ la apus, lângă o fântână cu apă potabilă, satul *Fântâna Dulce.* Movila Rĕsboienĭ a fost lăsată ca adăpost vitelor, în timpul cresceriĭ apelor.

Spre răsărit de lacul Batacu, grindul se strîmtează numaĭ cât un drum, şi luând direcţia către Nord se împreună cu grindul Chilia

În tot lungul grinduluĭ Stipoc, un drum de căruţe face legătura între satele Pardinaĭ Principele Ferdinand, Fântâna Dulce cu oraşelul Chilia.

Grindul Chilia. Nică-ierĭ în deltă nu e o apariţiune maĭ curiósă ca acest grind. Pămêntul luĭ nu este ca cel din restul Delteĭ: un amestec de nisip cu scoicĭ, ci un lut consistent, ca în interiorul Dobrogieĭ. Între împrejurimile mlăştinóse de care e înconjurat, grindul Chilieĭ apare ca o insulă, iar pe marginile luĭ sunt numaĭ sărăturĭ, carĭ dacă nu sunt destul de bune pentru semănăturĭ, produc în schimb nisce păşunĭ excelente. Marginile alcătuite din sărăturĭ sunt ceva maĭ jóse; însuşĭ grindul, nu numaĭ că e destul de înalt, dar are pe dênsul şi treĭ movile, carĭ par a fi naturale.

Pe acest grind se face o bună agricultură şi în tótă întinderea luĭ este parcelat locuitorilor oraşeluluĭ Chilia.

Forma grinduluĭ este ca o pară cu vîrful în jos. Pe la apus curge *gârla Pardina.* Spre Nord se sprijină pe Dunăre la oraşelul Chilia-Vechie şi anume, parte pe braţul Tătarul, parte pe braţul Chilia.

În lungul acestuĭ grind se află drumul ce vine de pe grindul Stipoca și duce la Chilia.

La răsărit de el și dincolo de grupul lacurilor Matița, Babina, etc. și gârla Sulimanca se află cel d'al treilea *grind al Leteĭ,* care se întinde de la Periprava, de pe brațul Chilia, de-a curmezișul întregeĭ insule, până apróре de brațul Sulina. Pe acest grind se găsesce și vestita *pădure Letea,* fórte întinsă, care odată era numaĭ de stejarĭ, dar care astă-zĭ e maĭ mult de plopĭ. Satele aflătóre pe acest mare grind sunt: *Periprava, Sfiștofca, Satul-Noŭ și Letea.*

Pe tóte părțile împădurite ale acestuĭ grind se văd nenumĕrate movile de nisip, dintre care unele sunt deja fixate, prin iarba ce cresce pe ele; altele sunt însă mișcătóre. De la Letca în sus spre Periprava sunt nisce întinse câmpiĭ de sărăturĭ, ce daŭ o minunată pășune, de aceia crescerea vitelor pe marele grind al Leteĭ este destul de însemnată și ar putea fi făcută în maĭ marĭ măsurĭ, dacă populația ar fi maĭ deasă ca astă-zĭ.

În partea despre Mare a acestuĭ grind sunt de asemenea intinse pășunĭ de fórte bună calitate.

Drumurĭ numeróse pun în legătură Periprava cu satele de pe grind, iar către Sud sunt douĕ drumurĭ: unul la mila 23 și altul la Sulina.

Din el se ramifică o mulțime de alte grindurĭ maĭ micĭ: *grindul luĭ David, Caplevata, Mucinicul, Pocorăscilor, Caluluĭ, Conoveica, Răducu, Jidanuluĭ* și alte multe, tóte fórte rodnice în pășunĭ.

De-alungul cósteĭ Măriĭ, spre N. de Sulina se află un grind strîmt, numaĭ cât ar merge o căruță, apoĭ începe a se lărgi de la *Cârciuma luĭ Gherasi* spre *capul Mosorali,* al patrulea cap din Dobrogia. Aci se află iarășĭ un grind excelent pentru crescerea vitelor.

În lungul brațuluĭ Chilia, un grind se continuă de la cotul Aliostiĭ pe la *Pardina, Coliba-Popiĭ, Tatanir, Fudulu,* până la Chilia. E strîmt, numaĭ cât merge o căruță și e străbătut de un drum. La Tatanir și Fudulul se prelungesce către Sud.

Prin rectificarea brațuluĭ Sulina între milele 8—27 a rĕmas de partea insuleĭ Letea douĕ micĭ insule. Canalul dintre milele 8—18 a tăiat capătul nordic al *grinduluĭ Caraorman,* așa c'a rĕmas în dreptul mileĭ 12 un noŭ grind în insula bucleĭ a doua a Mareluĭ M.

3. *Insula Caraormanuluĭ saŭ a Sf. Gheorghe,* coprinsă între brațele Sulina, Sf. Gheorghe și Mare, a fost modificată prin tăĭeturile aduse brațuluĭ Sulina; așa: prin tăĭetura dintre milele 40 41 a rĕmas insuleĭ Ceatal, insula de la satul Ilganiĭ de sus; prin tăĭetura făcută între milele 32-27, s'a dat aceleiașĭ insule teritoriul numit *Monodendri* și în fine prin cele douĕ canale în prelungire, carĭ aŭ scurtat cotul Mareluĭ M, între milele 8—27 a rĕmas de partea insuleĭ Letea tot terenul din cele douĕ bucle ale luĭ M.

Pe acéstă a treia insulă se află așeḑat *orașul Sulina* și nouă sate: *Ilganiĭ de jos* pe brațul Sf. Gheorghe în fața satuluĭ Prislav; *Principele Carol,* pe rectificarea brațuluĭ Sulina, între milele 41—42; *Uzlina,* pe cotul descris de brațul Sf. Gheorghe în fața satuluĭ Morughiol; *Gorgova* pe brațul Sulina, drept mila 29; *Carmen Silva și Floriile,* pe rectificarea bucleĭ a doua a Mareluĭ M., puțin la apus de care se află *frumosul obelisc* al inaugurăriĭ tăĭeturiĭ bucleĭ a doua a luĭ M; *Caraorman* în pădurea cu acest nume; *Litcov* maĭ la Sud pe grindul Caraormanuluĭ și *Sf. Gheorghe* la gura brațuluĭ.

Este tot așa de bogată în lacurĭ și gârle ca precedenta; are însă maĭ puține și maĭ micĭ grindurĭ de cât ea; de aceia este și maĭ săracă în pășunĭ. În schimb însă este bogată în pescăriĭ.

Lacul Gorgova, are o suprafață de 1200 hect.; la vestul lu sunt alte 3 maĭ micĭ ghiolurĭ: *Paparnicul, Catinețul mare și mic;* câte trele aŭ 170 hect. suprafață și comunică cu lacul Gorgova prin gârle săpate de pescarĭ.

Lacul Gorgova comunică cu brațul Sulina, între milele 29—30 prin două micĭ gârle: *Grecef* și *Simion Iacob.*

Lacul Obretin în prima buclă a Mareluĭ M.; a fost tăiat în douĕ de canalul dintre milele 18—27, reducêndu-ĭ simțitor suprafața. Partea remasă spre S. comunică cu lacul Gorgova printr'o gârlă.

Pe la marginea de S. a laculuĭ Gorgova, trece *gârla Litcov* ce 'ĭ servesce de scurgere. Pare a fi o continuare a *gârleĭ Rusca* ce vine din braţul Sf. Gheorghe. Litcovul a fost probabil un vechiŭ braţ al Dunăriĭ; el merge către E. vre-o 12 km., apoĭ se întórce în unghiŭ drept către S., pentru ca după un curs de 18 km. să iasă în braţul Sf. Gheorghe la *punctul Pârvoloca.*

Spre apus el are comunicaţie şi cu braţul Sulina la milele 32 şi 27.

Grupul de lacurĭ Isacov-Uzlina are o suprafaţă de 1564 hect. şi coprinde lacurile: *Isărelul, Isacov, Uzlina, Uzlineţ, Markel* şi altele maĭ micĭ.

Ele comunică de o parte prin Litcovul cu lacul Gorgova, iar pe de alta prin *gârla luĭ Iosef Pavlof,* cu braţul Sf. Gheorghe.

Lacul Gorgoştelul, are 60 hect. suprafaţă, comunică cu Litcovul printr'o gârlă.

Lacul Erenciuc, cu 287 hect. suprafaţă; are o formă încovoiată şi comunică cu braţul Sf. Gheorghe prin doue gârle.

Lacurile coprinse între grindul Caraorman şi Mare sunt: *Puiuleţ* (556 hect.) *Lumina* (259 hect.), *Puiu* (400 hect.), *Potcóva* (44 hect.), *Roşu* (1291 hect.) şi *Roşuleţ* (230 hect.). Ele comunică cu braţul Sulina prin doue gârle: *a luĭ Tudor Vătafu* (la mila 7) şi *Bursuca,* continuarea *gârleĭ Împuţita* (la mila 2).

Gârla Împuţită, comunică şi cu Marea prin doue ramificaţiunĭ: *gârla Birolul* ese la mila 4 şi alta *gârla Impuţită* la mila 7.

Uscatul nu e tot aşa de bine represintat.

Cel maĭ mare dintre grindurĭ este *acel al Caraormanuluĭ,* care se întinde între amândoue braţele dunărene, de la *punctul Ciamurlia* (satele Carmen Silva şi Floriile), până la *Cherhanaua Ivancea* de pe braţul Sf. Gheorghe.

Pe acest fórte frumos grind se găsesc treĭ pădurĭ de stejarĭ amestecaţĭ cu plopĭ: *Caraormanul, Erenciuc şi Serecu;* acésta din urmă este ceva maĭ mică şi maĭ rară.

Locurĭ de arătură sunt destule, dar maĭ ales păşunĭ bune şi întinse, carĭ hrănesc cu prisosinţă numerósele vite de tot felul şi hergheliile de caĭ ale locuitorilor din cele doue sate: Letea şi Caraormanul.

În tus-trele pădurile se ved sume de movile de nisip; multe din ele sunt mişcătóre şi ameninţă a acoperi partea de S. a satuluĭ Caraorman.

Unele, şi maĭ ales cele din pădurea Serecu, sunt deja fixate prin iarba ce a crescut pe ele.

Din grindul Caraorman se ramifică o sumă de grindurĭ maĭ micĭ, cu excelente păşunĭ; cele maĭ de sémă sunt: *Lumina, Mahmudul, Mocanuluĭ, Plopiĭ, Solonţul, Puiul, Roşu, Ivancea, Erenciuc, Puiuleţul, Litcovul, Roşculeţ, Gorgoştelul, gura Lupuluĭ* şi încă vre-o câte-va, pe care să găsesc sărăturĭ destul de întinse, întrebuinţate pentru păşunarea vitelor, dar maĭ ales a oilor şi caprelor.

Un al doilea grind însemnat, insă maĭ puţin întins este *grindul Sărăturile,* de-a lungul Măriĭ, la N. de satul Sf. Gheorghe.

Grindurĭ ramificate din el, cum şi altele vecine satuluĭ, sunt: *Purcelul, Cazacul, Nicoli, Comârzan, La plopi, Nica, Grinduşele, Zaporojenĭ, Sterpul, Cruglic, Moş Cazacul* şi altele.

Pe grindul Sărăturile sunt bogate şi întinse păşunĭ, carĭ hrănesc numeróse turme de oĭ şi capre.

Nisipurile mişcătóre de la răsăritul satuluĭ Sf. Gheorghe ameninţă să acopere satul, vechiul cimitir este deja acoperit.

Pe grind se află şi un *lac numit Sărăturile.* Vrednic de notat este faptul, că pe acest grind se găsesc câte-va fântânĭ cu excelentă apă de beut, de şi aprópe pe tótă întinderea luĭ este numaĭ sărătură.

Drumurile ce străbat acéstă insulă sunt: cel de pe grindul Caraorman, pornesce de pe braţul Sulina la satul Floriile, merge către S. prin Caraorman şi duce la *Cherhanaua Ivancea,* în faţa căreia se opresce drumul ce vine de la Dunaveţ, de-a lungul maluluĭ drept al braţuluĭ Sf. Gheorghe.

De la Cherhanaua Ivancea e un alt drum către N.E., care duce la Mare, drept la mila 8.

In fine drumul de pe cósta Măriĭ, de la Sf. Gheorghe la Sulina.

4. *Insula Dranovuluĭ,* coprinsă între braţul Sf. Gheorghe, Mare, lacul Razelm şi gârla Dunavĕţuluĭ.

Nu are nicĭ un sat pe dênsa şi aparţine plăşilor: Tulcea la apus, Sulina la rĕsărit.

Totuşĭ insula nu este nelocuită. Are şi ea grindurĭ nu aşa de marĭ, ca cele precedente, însă tot atât de frumóse şi productive; ast-fel, între cele maĭ întinse: *Crasnicola* şi *Hudiul,* ceva maĭ mic *Belciugul; Cerneţul-Floriĭ,* cel maĭ mare din tótă insula, apoĭ altele maĭ micĭ dar productive: *Frasinul, Priboina, Cerneţul, Muscă, al luĭ Vasile, Olinca, Ciumacul, Perişorul, Cherhanaua-Arsă, al Greculuĭ, Dranova, Clineţul, Gruhlia, Raduluĭ, Calinova, Dunavĕţul* şi alte vre-o 10 maĭ mărunte.

Lacul cel maĭ însemnat al acesteĭ insule este *lacul Dranova,* în comunicaţie cu 3 saŭ 4 ramificaţiunĭ ale *gârleĭ Dunavĕţul* cu *gârla Cerneţul-Floriĭ* şi avênd ca vĕrsare în lacul Razelm, scurgerea ce se chiamă *gura Dranovuluĭ,*

Alte lacurĭ maĭ micĭ sunt: *Zetonul-Verhiŭ, Ciumacul, Gruhlia, Belciugul, Priboina* şi alte opt saŭ zece, presărate paralel cu Marea pe grindurile şi între grindurile enumĕrate maĭ sus.

Maĭ vrednic de luat aminte este faptul, că prin insula Dranov îşĭ face drum *Dunavĕţul* spre marele lac Razelm, pe care îl alimentéză cu apă dulce din Dunăre.

Gârla acésta se desface din Braţul Sf. Gheorghe şi, făcênd o mulţime de curbe de la obîrşia eĭ, din dreptul satuluĭ Dunavĕţul-de-sus, trece pe sub póla cresteĭ pe care se află acest sat şi Dunavĕţul-de-jos şi de aci se desparte în două: o gârlă, păstrându-şĭ numele de Dunavĕţul, plécă la S.; iar o alta către apus pe sub *cetatea Zaporojenilor,* unde se întâlnesce cu o gârlă ce vine din lacul Sarinasuf, şi după ce se unesc, plécă maĭ întâiŭ spre S.. apoĭ se înclină către apus şi se varsă în Razelm, sub numele de *gârla Clineţul.* Maĭ la S. de *gura Clineţuluĭ* se varsă Dunavĕţul, tot în Razelm şi tot cam în dreptul miceĭ *insule Popina,* ca şi Clineţul.

Încă maĭ la S. se varsă *gârla Deveatca* (o ramificaţie a Dunavĕţuluĭ) într'un frumos golf al Razelmuluĭ, fórte stimat pe pescarĭ şi numit *golful Holbina,* iar maĭ la S.E. se află *gura Dranovuluĭ.* Decĭ prin aceste 4 gurĭ primesce Razelmul, de partea răsăriténă, apă dulce din Dunavĕţ, Clineţ şi Cerneţ prin lacul Dranova.

Dacă decĭ acéstă insulă a Dranovuluĭ are atâtea păşunĭ, atîtea bălţĭ şi gârle cu peşte şi pe de-asupra, Marea, Dunărea, şi Razelmul, cum de a rĕmas nelocuită? Cum de nu sunt căutate atîtea avuţiĭ ce trebue să fi avênd?

Sate, pe insula Dranov, nu sunt; dar nicĭ nelocuită nu este, căcĭ cherhanalele pescărescĭ de către Mare, pe ţĕrmurile gârlelor şi lacurilor arătate sunt fórte numeróse, iar câşlele păzitorilor de vite de tot felul sunt abondent presărate pe tóte grindurile ce numirăm. Comunitatea Mănăstireĭ Cocoşul are aci, la Perişor, sute de vacĭ şi iepe fătătóre. Însă cine le scie câte sunt acele cherhanale şi câşle? De unde sunt veniţĭ ómeniĭ ce le locuiesc şi unde se duc?

Nimic din tóte acestea nu se ştie, de şi, cu durere trebue constatat, că insula Dranovuluĭ este şi nu este încă luată în stăpânire, de stăpânirea românéscă.

Se povestesce despre nisce pescarĭ eremiţĭ, locuind pe insulele plutitóre din lacurĭ; aceştia es la drumurĭ cu vînatul pescăresc la anume date, când nu'l vênd, ci îl schimbă pe mâncare şi pe haine, temêndu-se că dacă ar avea banĭ ar fi asasinaţĭ de o mulţime de făcătorĭ de rele ascunşĭ prin cetele de pescarĭ.

Se maĭ povestesce despre rapturĭ de femeĭ, carĭ ar fi forţate să trăiască cu maĭ mulţĭ pescarĭ; maĭ mult: se povestesce despre urĭ sĕlbatice, despre rĕsbunărĭ înfocate şi despre omorurĭ între pescarĭ, ce nu aŭ fost descoperite nicĭ odată. Şi din când în când se plimbă vorba, că între numerósele cete de pescarĭ ar fi ascunşĭ şi uniĭ agenţĭ şi chiar oficerĭ străinĭ. De sigur, că vor fi exagerate aceste povestirĭ, totuşĭ, tóte aceste dovedesc, că insula Dranovuluĭ este necunoscută.

În anul 1897 a fost trimes în insula Dranovuluĭ sub-prefectul plăşiĭ Sulina însoţit de maĭ mulţĭ jeandarmĭ, ca să exploreze acéstă regiune; după câte-va zile s'a întors cu

vestea, că a întâlnit o sumă de ómenĭ, carĭ aŭ luat-o la fugă, îndată ce aŭ dat cu ochiĭ de jeandarmĭ şi că nu s'aŭ maĭ întors din stuhăriĭ nicĭ după repetate somaţiunĭ, că alţiĭ aŭ sărit în lacurĭ şi s'aŭ dus în not, iar aceĭ prinşi — după multă trudă — nu ştiaŭ nicĭ un cuvînt românesc, nu 'şĭ dedeaŭ seama pe pământul căreĭ ţĕrĭ se găseaŭ şi nu plătiseră nicĭ odată nicĭ un fel de dare, de şi profitaŭ de anĭ întregĭ fără control de tóte bunurile câte le are Statul în Insula Dranovuluĭ.

Pentru încetarea acesteĭ stărĭ de lucrurĭ, va trebui să se coloniseze cât se póte de curînd insula Dranovuluĭ cu Românĭ [1]).

Pichete în Deltă.

No.	Numirea	SITUAŢIUNEA ŞI DETALIĬ
1	Sf. Gheorghe .	Aşeḑat la marginea S.E. a satuluĭ Sf. Gheorghe, lângă pescăriĭ. Bine construit în 1882. Vamă.
2	Sulina. . .	Aşeḑat în oraşul Sulina in faţa cheuluĭ. Omeniĭ păzesc la debarcader. Identic ca cel de la Sf. Gheorghe.
3	Mosorali. .	Aşeḑat la Capul Mosoraiĭ. Construit în 1890. Omeniĭ păzesc gurile Chilieĭ.
4	Popina . . .	Aşeḑat în insula Popina din gura Chilieĭ. Casă de ţară.
5	Periprava . .	Aşeḑat în satul Periprava şi in faţa Vilcovuluĭ. Construit în 1881.
6	Chilia-Veche. .	Aşeḑat la marginea oraşuluĭ. Construit în 1881. Punct vamal.
7	Dalerul .	Aşeḑat în insula Dalerul mare. Construit în 1881.
8	Pardina	Aşeḑat în satul Pardina. Punct vamal.
9	Gura Aliostiĭ. .	Aşeḑat în cotul Aliostiĭ, în faţa Bugeaculuĭ.
10	Satul-Noŭ . .	Aşeḑat în Satul-Noŭ din faţa Ismailuluĭ. Punct vamal.
11	Ceatal-chioĭ .	Aşeḑat în satul Ceatal-chioĭ. } construite în 1889.
12	Pătlăgénca . .	Aşeḑat în satul Pătlăgeanca. } construite în 1889.
13	Ceatalul . .	Aşeḑat la Ceatal-Ismail la mila 54. Construit în 1886.

Companiile de flotilă de la Chilia şi Sulina sunt însărcinate: cea d'întâĭ cu paza maluluĭ Dunăriĭ, iar cea d'a doua cu litoralul Măriĭ.

Localităţĭ în Deltă.

În insula Ceatalul:

Pătlăgeanca, cătun ce aparţine de comuna Satul-Noŭ; e aşeḑat la 16 km. spre S.V. de acesta, pe grindul Vădaneĭ. Are o populaţie lipovenéscă de 28 familiĭ saŭ 137 suflete, locuind în 38 case şi carĭ se ocupă cu pescăritul. Teritoriul cătunuluĭ ocupă o suprafaţă de 1800 hectare.

Ceatal-chioĭ, cătună pendinte de comuna Satul-Noŭ. E aşeḑată pe grindul Vădaneĭ în cotul braţuluĭ Chilieĭ, la 7 km. spre sud de Satul-Noŭ şi pe drumul ce vine din faţa oraşuluĭ Tulcea, trece pe la Pătlăgeanca şi duce la Satul-Noŭ. Cătunul e locuit de o populaţie lipovenéscă de 342 suflete, locuind în 85 case si ocupându-se cu pescăritul. Teritoriul cătunuluĭ ocupă o suprafaţă de 880 hect. Are o biserică cu hramul Sf. Niculae, zidită în 1870 prin osârdia uneĭ văduve Domnica Belci-Cânci.

Satul-Noŭ, comună rurală, fondată în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia, de un lipovean numit Zimlenschi din Ismail; înainte se chema pe turcesce Ienichioĭ.

Comuna are o întindere de 1560 hect. Populaţia maĭ mult ruséscă, apoĭ Românĭ, Bulgarĭ şi câţi-va Ovreĭ, se compune din 271 suflete, locuind în 63 case şi ocupându-se cu pescăritul, maĭ puţin cu agricultura şi crescerea vitelor. N'are nicĭ scólă, nicĭ biserică. Un drum de care vine din faţa Tulceĭ şi duce la Chilia.

Ilganiĭ-de-sus, cătun pendinte de Comuna Malcocĭ; e aşeḑat pe braţul Sulina, la mila 41. E locuit de 87 suflete ce trăiesc în 21 case şi se ocupă cu pescăritul.

Alioştiĭ, punct pe braţul Chilieĭ la gura Sondeĭ, e nelocuit.

---

[1]) Expunerea situaţieĭ judeţuluĭ Tulcea din 1899.

Gârla Ciobanuluĭ, punct pe braţul Sulineĭ la mila 34; e nelocuit.

In insula Letea:

Pardina, cătun pe braţul Chilia, la capul grinduluĭ Stipoc, aparţine comuniĭ Satul-Noŭ, de care e departe de 17 km. către răsărit şi legat prin drumul de pe malul Dunăriĭ cu Satul-Noŭ, iar cu cel de pe grindul Stipoc, cu satul Principele Ferdinand. Are o suprafaţă de 2200 hect. Populaţia se compune din 261 suflete, majoritate (169) Ruşĭ, locuind în 47 case şi ocupându-se cu pescăritul. Are o biserică clădită în 1860 de un anume Ştefan Belibov.

Coliba popiĭ din Chilia, e o locuinţă isolată pe malul braţuluĭ Chilia, în faţa Ostrovuluĭ Tătarul.

Tatanir o pescărie pe malul braţuluĭ Chilia, la gârla de scurgere a laculuĭ Tatanir.

Principele Ferdinand şi Fântâna Dulce, două cătune alăturate, înfiinţate la 1 August 1899 pe grindul Stipoc. Sunt locuite de 60 suflete, trăind în 16 case şi ocupându-se cu agricultura, creşterea vitelor şi pescăritul. Locuitoriĭ sunt Românĭ. Cătunele depind de comuna Satul-Noŭ.

«*La mila 23*», e un mic cătun cu vre-o 2—3 case, în care locuesc 12 suflete ce se ocup cu pescăritul. Ţine de Satul-Noŭ.

Orăşelul Chilia-Vechie, care a avut un trecut fórte sbuciumat prin luptele date sub zidurile acesteĭ cetăţĭ, căcĭ tăcutul oraş de acum era fortificat înainte vreme.

Numele sĕŭ ne aduce aminte de eroul grecilor, Achille, al căruĭ cult — se zice — a fi fost fórte respândit aci, de unde şi numele *Achillea* şi maĭ târḑiŭ *Chilia* dat acestuĭ oraş; uniĭ scriitorĭ pretind a se fi numit *Lycostomo,* aşa o numiaŭ genoveziĭ şi însemna «gura lupuluĭ».

La Chilia se afla un castel, care prin secolele XII şi XIII era sub stăpânirea Bizantinilor, după spusele scriitoruluĭ Nicetas Choniates şi era zidit de aceştia într'o insulă — probabil prin secolul al VI-lea.

Pe timpul năvălirilor Tătarilor, istoria Chilieĭ tace şi reapare pe la 1381 sub stăpânirea Genovezilor, care o cuceresc de la Bulgarĭ.

De la Genovezĭ, Chilia a fost cucerită de Mircea după 1403; iar maĭ apoĭ înainte de moartea luĭ Mircea, Alexandru reusesce să pună stăpânire pe ea, pe la 1412, nu se scie prin ce împrejurărĭ. E posibil ca Mircea să fi stăpânit Lycostomul, iar Moldoveniĭ, Chilia-Nouă.

Moldoveniĭ aŭ dat Chilia Ungurilor, «ca s'o apere contra Turcilor» adaogă cronica moldo-polonă; iar Unguriĭ, aliaţilor lor, Muntenĭ.

In timpul domnieĭ luĭ Vlad-Ţepeş, Turciĭ atăcară în 1462 cetatea. Chalkokondylas spune, că la acest atac aŭ participat şi Moldoveniĭ luĭ Ştefan-cel-Mare. Incercările aŭ fost infructuoase, iar Chilia a rĕmas tot a luĭ Vlad, până în timpul domnieĭ luĭ Radu-cel-Frumos şi într'o Sâmbătă, 26 Ianuarie 1465, cetatea căḑu în mâinile luĭ Ştefan.

Dominaţiunea moldovénă nu fu însă de lungă durată, căcĭ prin 1469 se rĕspândi sgomotul, că o flotă turcéscă se pregătesce să atace Chilia.

In cursul campanieĭ urmată între Ştefan şi Turcĭ, în 1475, Chilia a fost ocupată de aceştĭ din urmă, însă reluată de Domnul Moldoveĭ, după victoria de la Racova.

Mahomed II prepară o nouă expediţie pentru cucerirea Chilieĭ şi după căderea Caffeĭ. la 6 Iunie 1475, tótă flota turcéscă se îndreptă asupra cetăţiĭ moldovene, aci trebuia să se întrunéscă cu armata de uscat, ca să atace Chilia de douĕ părţĭ. Moldoveniĭ însă dărâmară cetatea şi se retraseră.

Ştefan puse să se construiască o nouă cetate pe malul stâng al braţuluĭ.

Cronica de la Bistriţa zice, că construcţia a durat de la 22 Iunie, până la 16 Iulie 1479, iar în 1482 architectul italian Ion Provana, zidi în acéstă nouă Chilie biserica Sf. Nicolae, ce se vede şi astă-zĭ.

Dar şi acéstă cetate cade în mâinile Turcilor, Miercurĭ 14 Iulie 1484; aceiaşĭ sórtă avu puţin maĭ târziŭ şi Cetatea-Albă, cheile-Moldoveĭ, douĕ oraşe comerciale şi tarĭ, carĭ

încetul cu încetul se despărțiră și economicesce de Moldova, cu care eraŭ în strânse legăturĭ comerciale, până la 1538.

Portul înfloritor de odinióră al Chilieĭ nu maĭ servia de cât pentru mărfurile tătărescĭ saŭ Tătarilor, iar pescăriile cele marĭ de aci fură părăsite.

In tot restul secoluluĭ al XVI, Chilia merge spre decadență, iar în locul eĭ se ridică Brăila. Pescăriile începură a se maĭ ridica; ast-fel pe la 1599, Andreĭ Taranowski, trecênd pe aci, însémnă în descrierea călătorieĭ sale «Chilia și locul din Dunăre, la treĭ ciasurĭ de oraș, unde se prind moruniĭ».

Fig. 34. — Vederea Chilieĭ (după Kleemann).

In cursul véculuĭ al XVII, Chilia devine oraș tătăresc administrat de Turcĭ. Archidiaconul Paul din Alep o descrie pe la 1659 ast-fel: «e o vestită cetate, cu un castel larg și măreț din vechiŭ, fórte puternic, cu construcțiunea cea maĭ solidă; bine înzestrat cu turnurĭ. Se zice că a fost zidită de Frâncĭĭ Genovezĭ, pe care Greciĭ i-aŭ chemat în ajutor, dându-le acest castel, care a rĕmas în mâinile lor o bucată de vreme. Aci se face cercetare pentru corăbiĭ, echipagiŭ și mărfurĭ. E hotarul Dobrogieĭ și gura canaluluĭ Măriĭ-Negre».

Maĭ vorbesce acest scriitor și despre pescăriile cele marĭ de la Chilia.

O a doua și maĭ prețiósă descriere, este a luĭ Petru Stanislavov, Episcopul latin din Nicopol. El vorbesce întâiŭ cu amănunte bogate și aflate din propria-ĭ experiență de Chilia zidită, cum se spune, de Genovezĭ.

«Cetatea are doue porțĭ de fier și doue punțĭ care se ridică, e locuită exclusiv de 1600 Turcĭ, în 300 case, cu 4 moscheie. Suburbiile sunt fórte întinse; în ele se coprind 500 case de Tătarĭ, saŭ 3000 de ómenĭ și 5 moscheie de lemn, 400 case de schismaticĭ de diferite națiunĭ saŭ 1600 ómenĭ, doue bisericĭ și 3 case de catolicĭ, plus 5 alte de Raguzanĭ, de toțĭ uniĭ și alțiĭ, 30 suflete».

In 1770, Ruşiĭ atacară Chilia, care s'a predat la 30 August şi o ţin în stăpânire până la tratatul de la Kiuciuk-Kainardgi, când o înapoiară.

La 23 Octombrie 1790, Potemkin ocupă Chilia cu pierderĭ însemnate. După terminarea rĕsboiuluĭ prin pacea de la Iaşĭ, la 1792, Turciĭ o redobândesc şi aŭ grije a o fortifica.

In rĕsboiul din 1806, Chilia se predă fără nicĭ o resistenţă din partea luĭ Hagi-Huscin-Aga, în mâinile generaluluĭ Zass.

Prin tratatul din 1812, Chilia-Nouă fu luată de Ruşĭ; iar cea veche rĕmase a Turcilor, care stăteaŭ încă în castelul genovez de altă-dată, devenit un amestec sărăcăcios de case de pescarĭ. Turciĭ o ocupară milităresce.

La 2 Septembrie anul 1817, braţul Sulina devenind hotar între Ruşĭ şi Turcĭ, Chilia-Veche devine oraş rusesc.

Prin tratatul de la Adrianopoli din 1829, Rusia îşĭ întinse hotarele peste Deltă până la Tulcea.

Stăpânirea ruséscă asupra Chilieĭ-Vechĭ durézǎ până la tratatul de la Paris din 1856; de atuncĭ dându-se Moldoveĭ teritoriul din Sudul Basarabieĭ, Chilia-Nouă redevine românéscă, iar cea Veche cade în stăpânirea Turcilor [1]).

In fine tratatul de la Berlin, din 13 Iulie 1878, redă Rusieĭ partea cedată Moldoveĭ prin tratatul anterior; iar Chilia-Veche rĕmâne de partea Dobrogieĭ.

Dórme acum oraşul comercial de altă dată, cetatea sub zidurile căreia s'a vărsat atâta sînge; din tot trecutul glorios, nu i-a rĕmas de cât amintirea.

Acum Chilia-Veche se întinde pe o suprafaţă de 30.000 hectare, din care numaĭ 150 sunt ocupate de vatra oraşuluĭ.

Populaţia luĭ este de 2414 suflete, majoritatea (1289) Ruşĭ, 250 Românĭ şi restul alte naţionalităţĭ. Sunt în oraş 475 case, 8 bordeie, 6 prăvăliĭ, 21 morĭ şi 59 fântânĭ. Are o şcólă mixtă, înfiinţată în 1879. Bisericĭ sunt treĭ: una lipovenéscă, clădită în 1865; a doua tot lipovenéscă şi una rusécă, cu hramul Sf. Voivoḑĭ, clădită în 1854.

Budgetul oraşuluĭ se compune:

I. Budgetul ordinar:

la veniturĭ 44.378 leĭ; la cheltuielĭ 41.482; rĕmâne un excedent de 2896 leĭ.

II. Budgetul drumurilor:

25.183 leĭ la venit şi 24.650 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 533 leĭ.

Sunt în acest oraş 524 contribuabilĭ.

Periprava, cătun aşeḑat pe braţul Chilieĭ, ţine de comuna Sfistofca. Ocupă o suprafaţă de 3200 hectare, din carĭ 80 hect. vatra satuluĭ. Are o populaţie lipovenéscă de 344 suflete, locuind în 65 case şi ocupându-se cu pescăritul. Satul e în legătură prin drumurĭ ordinare cu Chilia şi cu satele aflătóre pe grindul Letea.

Sfistofca (lipovenesce fluerătură); e comună rurală aşeḑată pe grindul Letea; ocupă 6.100 hect. suprafaţă (40 hect. vatra). Are o populaţie lipovenéscă de 697 suflete, locuind în 121 case şi ocupându-se cu pescuitul şi crescerea vitelor. Sunt douĕ şcolĭ şi 2 bisericĭ popovite în comună. Ea a fost fondată în secolul trecut de lipoveniĭ fugiţĭ din Vîlcov.

In timpul rĕsboiuluĭ din Crimea, Divizia franco-sardică-turcă a suferit aci fórte mult de frigurĭ, de unde şi numirea de «cuibul frigurilor» dată acestuĭ sat.

Budgetul comuniĭ se compune din:

I. Budgetul ordinar: 4972 leĭ la venit şi 4781 leĭ la cheltuielĭ.

II. Budgetul drumurilor: 250 leĭ la venit şi tot atât la cheltuielĭ. Contribuabilĭ 143.

Ahmudia e o locuinţă isolată pe drumul dintre Sfistofca şi Periprava.

Grădina luĭ Omer, e o grădină cu zarzavaturĭ aprópe de Sulimanca-Seacă.

Satul-Noŭ din plasa Sulina, e comună rurală. Satul datéză de pe la 1860 şi se zice a fi fost fondat de călugărul Sebastian şi un óre-care, Pocaca.

Suprafaţa satuluĭ este de 400 hect. (25 hect. vatra). E locuit de 432 suflete în mare

---

[1]) Maĭ amanunţit se póte vedea istoricul acestuĭ oraş în: «*Chilia şi Cetatea Albă*» de *Iorga.* Din acéstă valorósa scriere am extras.

parte Românĭ, ce se ocupă cu agricultura, crescerea vitelor și pescăria. Sunt în sat 196 case, 3 prăvăliĭ, 6 morĭ și 38 fântânĭ. Are două școlĭ mixte înființate în 1882 și două bisericĭ: una cu hramul Nascerea Maiceĭ Domnuluĭ clădită în 1864; cea de a doua în Letea, clădită în 1897.

E în comunicație prin drumurile de pe grindul Letea, cu Chilia, Periprava și Sulina.

Budgetul comuniĭ se compune:

I. Budgetul ordinar are la veniturĭ 7776 leĭ, iar la cheltuielĭ 7538 leĭ.

II. Budgetul drumurilor are la veniturĭ 400 leĭ, iar la cheltuielĭ 350.

Contribuabilĭ sunt 188.

Letea (numită de Turcĭ Nedilchioĭ, de la un Pașă, guvernatorul Delteĭ; de Rușĭ se numesce Litca), e o cătună ce ține de Satul-Noŭ. Are 120 hect. suprafață și o populație lipovenéscă de 625 suflete, ce se ocupă cu pescăritul.

In fața Sulineĭ sunt câte-va locuințe, ce țin de orașul Sulina.

Mosoralĭ, o cherhana isolată, unde locuiesc câțĭ-va lipovenĭ din Letea. E așeḑată lângă capul Mosoralĭ.

In insula Sf. Gheorghe:

Ilganiĭ-de-jos, cătun desvoltat din 1899, pe brațul Sf. Gheorghe în fața satuluĭ Prislav. E pendinte de comuna Malcocĭ. Are o populație de 79 suflete, trăind în 14 case și ocupându-se cu pescăritul.

Principele Carol, cătun pendinte de comuna Malcocĭ. A fost înființat la 26 Iulie 1899 pe tăictura de rectificare a brațuluĭ Sulina între milele 41—42, pe un platoŭ ceva maĭ înălțat prin pămêntul depus de dragă. E un sat curat românesc, locuit de 120 suflete, trăind în 29 case și ocupându-se cu agricultura, crescerea vitelor și ceva pescărit.

Uzlina, cătun pendinte de Caraorman. E așeḑat pe cotul ce face brațul Sf. Gheorghe în dreptul Morughioluluĭ. Are o populație de 78 suflete, majoritate lipovenĭ, ce se ocupă cu pescăritul. Case sunt 14. Inaintea rĕsboiuluĭ, satul era maĭ bine populat, ca acum.

Gorgova, cătun pendinte de orășelul Mahmudia. E așeḑat pe brațul Sulina la mila 29. Are o populație de 177 suflete, majoritate Rușĭ și Lipovenĭ, carĭ trăiesc în 49 case și se ocupă maĭ mult cu pescăritul.

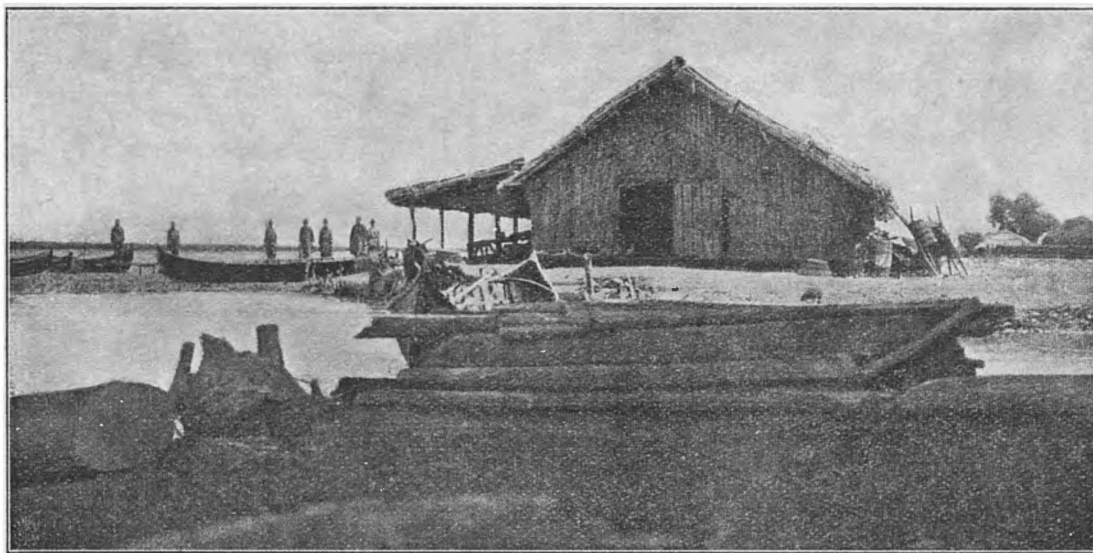

Fig. 35. — Cherhanaua Gorgova. (După Licherdopol).

Carmen Silva și *Floriile,* sunt două sate pendinte de Caraorman, înființate în Aprilie 1900, la mila 12, nu departe de obeliscul pus de Comisiunea Dunărénă în amintirea tăieturiĭ bucleĭ a doua a luĭ M. Populația acestor două sate compusă de Românĭ și în numĕr de vre-o 80 suflete, trăind în 24 case, a plecat acum aprópe tótă.

Caraorman, comună rurală așeḑată pe grindul cu acest nume. Satul a fost înființat

pe la începutul acestuĭ secol. Locuitoriĭ de aci, Cerkezĭ şi Turcĭ, peste care maĭ veniră şi Ruşĭ, eraŭ înspăimântătorĭ prin pirateriile lor.

Comuna ocupă o întindere de 4000 hect., din care vatra satuluĭ are numaĭ 100 hect Populaţia de 829 suflete, este majoritate rusă, locuiesce în 127 case şi se ocupă cu crescerea vitelor şi pescăritul. Are o şcólă înfiinţată în 1881 şi o biserică zidită în 1875 cu hramul Sf. Dumitru.

Budgetul comuniĭ se compune din:

I. Budgetul ordinar, are la veniturĭ 4460 leĭ şi la cheltuelĭ 4533 leĭ.

II. Bugetul drumurilor are la veniturĭ 1330 leĭ şi la cheltuelĭ tot atât.

Contribuabilĭ sunt în comună 105.

Litcovul, un mic cătun situat tot pe grindul Caraorman, ţine de comuna Caraorman, cu care e legat printr'un drum. Sunt în sat numaĭ 7 case, în care locuiesc 90 suflete, din care numaĭ copiĭ 72. Toţĭ locuitoriĭ sunt Ruşĭ, carĭ se ocupă cu pescăritul şi crescerea vitelor.

Sf. Gheorghe (în turcesce Kadîrlez). E un sat fondat în secolul al XVIII-lea de nisce pescarĭ ruşĭ, carĭ 'şĭ aŭ făcut şi biserică. A imprumutat numele de la acel al braţuluĭ, care aşa să numia din evul mediŭ — probabil de la Genovezĭ.

Satul acum e comună rurală şi ocupă o suprafaţă de 52.000 hect., din care 72 hect. formézā vatra satuluĭ.

Are o populaţie de 829 suflete, majoritate Ruşĭ. Case sunt 144 şi 10 prăvăliĭ.

Scólă şi biserică sunt în sat. Biserica a fost reparată din temelie în 1880.

Cu câtă satisfacţiune şi vădită cinste, spun locuitoriĭ, că cel maĭ mare sprijin la clădirea bisericeĭ l'a dat M. S. Regele.

Moravurile şi felul patriarchal de traiŭ al populaţiuniĭ muncitóre a Katîrlezuluĭ sunt fórte bine descrise de nuvelistul nostru Crăsescu, care a trăit maĭ mult timp între Ruşiĭ pescarĭ, pentru a-ĭ cunósce în de ajuns.

Tot satul e o pescărie al căruĭ stăpân este Iani Milan. Katîrlezul are forma unuĭ dreptunghiŭ cu strade drepte, largĭ şi plantate pe de margine cu aninĭ. Casele sunt tóte de-o potrivă de 'nalte, simple şi curate; peste tot domnesce ordinea şi înfrăţirea.

Fig. 36. — Biserica din satul Sf. Gheorghe (Katîrlez). (După Lichardopol).

De remarcat este luxul femeilor în acest sat. La marginea ţěriĭ, s'ar crede că aĭ de face cu sělbatecĭ, dar nu este aşa. Prin Sulina, femeile îşĭ comand îmbrăcămintea în străinătate.

Budgetul comuniĭ se compune, din:

I. Budgetul ordinar, care are 8589 leĭ la venit şi tot atît la cheltuelĭ.

II. Budgetul drumurilor, care are 3606 leĭ la venit și 3000 leĭ la cheltuelĭ.

Sunt în comună 125 contribuabilĭ.

Orașul Sulina. Numele orașuluĭ, ca și existența luĭ nu e tocmaĭ nouă. In secolul al X, Împăratul Constantin Porphyrogenitul în opera sa «Despre administrarea Imperiuluĭ», vorbind de cursele pe apă ale Rușilor la Constantinopol zice: «după ce eĭ aŭ coborât cele, șése cataracte ale Nipruluĭ, pot trece în Delta Dunăriĭ la Selinas. Până aci eĭ se tem de atacurile Pecenegilor, iar de la acéstă Selină, nu».

Avem probe despre existența acestuĭ oraș prin secolul XV. Pentru atacul Chilieĭ venise știrea, că în Iulie 1469, flota turcéscă se află la Saline, lângă Chilia.

Cu timpul, gura Dunăriĭ mălindu-se, orașul a început să decadă, așa că prin 1853 nu număra maĭ mult de 1000—1200 locuitorĭ, în cea maĭ mare parte Ionienĭ, Grecĭ și Maltezĭ. Câte-va barace de scândurĭ saŭ simple colibe de trestie, ridicate pe plaje, serviaŭ de adăpost acestor aventurierĭ, a căror ocupație consista în a despoia, pe o scală mare și prin asociațiunĭ, pe nenorocițiĭ căpitanĭ, obligațĭ, din causa obstacolelor ce întâlneaŭ în acest loc, de a recurge la serviciile lor.

Tâlhăria era organisată, și, în mijlocul învălmășeliĭ ce urmară după primele ostilitățĭ pe Dunăre, eĭ o practicaŭ nepedepsițĭ. Intrebuințarea forțată a șlepurilor înlesneaŭ cu deosebire întreprinderile acestor pirațĭ îndrăsnețĭ.

Bărcile lor aveaŭ de ordinar un fund îndoit, care absorbiaŭ o mare parte din grânele momentan extrase din vasele de Mare și restituiaŭ excedentul, când nu puteaŭ scăpa, cu tótă supraveghcrea căpitanilor.

Numaĭ ast-fel maĭ multe morĭ de vênt lucraŭ continuŭ la îmbucătură, adică pe un punct deșert al cósteĭ la marginea uneĭ câmpiĭ de trestie.

În primăvara anuluĭ 1854, un bastiment de rĕsboiŭ, comandat de fiul amiraluluĭ Parker, apăru la Sulina. El vroia să debarce în fața unor vechĭ redute, construite către extremitatea țĕrmuluĭ stâng al fluviuluĭ.

Trecênd, urmat de câțĭ-va ómenĭ înaintea acestuĭ uvragiŭ părăsit, o lovitură de pușcă trasă de la un pas îl omorî. Englezii se rĕsbunară de acest asasinat, bombardând satul, pe care îl prefăcură în cenușe.

Puțin în urmă, gurile Dunăriĭ fură declarate în stare de blocare și exportarea cerealelor din Principate fu întreruptă, până la începutul anuluĭ 1855.

Cu acéstă ocasie, o Divizie de vapóre engleze, care bloca intrarea Dunăriĭ, distruse câte-va uvrage ușor ridicate de armata ruséscă aprópe de Sulina [1])

Puțin în urmă blocarea fu ridicată și comerțul Dunăriĭ luă un avênt extraordinar.

O nouă populație, compusă în mare parte din aceleașĭ elemente ca precedenta veni a se instala la Sulina și puțin după aceia, grație lipseĭ orĭ căreĭ autorităţĭ pe țĕrmul fluviuluĭ, o bandă de pirațĭ de Mare se făcu de fapt stăpână pe intrarea Dunăriĭ. Îndrăsneala acestor bandițĭ nu maĭ avu marginĭ. Înșelând confiența căpitanilor, cărora eĭ se presentaŭ ca piloțĭ, nu rare orĭ făceaŭ să se înămoliască în trecere, bastimentul căruia îĭ luase direcțiunea.

Lăsat adesea propriilor sale mijlóce, pentru scăparea vasuluĭ, căpitanul se convingea în fine, că tóte sforțările sale ar fi inutile și atuncĭ îșĭ abandona nava, din care pirațiĭ îșĭ făceaŭ îndată parte.

Acest brigandagiŭ ne-putênd dura, comandantul trupelor austriace din Principate trimese la Sulina un detașament de 60 soldațĭ. Acéstă ocupațiune destinată înainte de tóte a îngriji de interesele supușilor austriacĭ, fu o bine-facere pentru comerțul european. In urma mĕsurilor severe luate de Austria, disciplina fu restabilită.

Pentru buna administrație a intereselor comerciale pe fluviŭ, se instituĭ Comisiunea Europeană Dunărénă.

Astă-zĭ nu maĭ sunt obstacolele naturale, care împiedicaŭ navigabilitatea pe fluviŭ; ele aŭ dispărut cu desăvârșire. Dar dispozițiunile regulamentare, care aŭ fost succesiv

---

[1]) *Lt. Colonel Drăghicescu.* Op. cit. pag. 234., după Revue maritime et coloniale p. 182 Vol. 68.

publicate de comisiunea însărcinată la gură, aŭ făcut să domnéscă în parcursul fluviuluĭ, frequentat de navigaţiunea maritimă, regimul ordineĭ, libertatea şi egalitatea, cărora congresele din Viena şi Paris le pusese începuturile.

Regenerată, moralizată, în contactul uneĭ autorităţĭ europene, ale căreĭ atribuţiunĭ eraŭ pe atât de excepţionale, pe cât starea regiuniĭ cerea activităţiĭ sale, Sulina luă desvoltărĭ repedĭ, care semănaŭ a o prepăra unuĭ rol important.

Cârciumile imprăsciate, care acoperiaŭ plaja şi carĭ serviaŭ de vizuinĭ celor d'întâĭ locuitorĭ aĭ seĭ, aŭ fost înlocuite cu construcţiunĭ solide şi regulate. Stabilimente marĭ se ridicară pentru serviciul administrativ. Edificiĭ religióse represint aci cele treĭ principale culte ale orientuluĭ. În timpul Turcilor era scaunul uneĭ căimăcămiĭ şi avea o garnisónă permanentă. Agenţiĭ consularĭ sunt acreditaţĭ şi vederea paviliónelor protectóre, asigură pe marinariĭ, pentru care aceste locurĭ eraŭ altă dată atît de neospitaliere[1]).

În nenumĕratele escursiunĭ ce am făcut în Dobrogia, am vizitat şi oraşul Sulina.

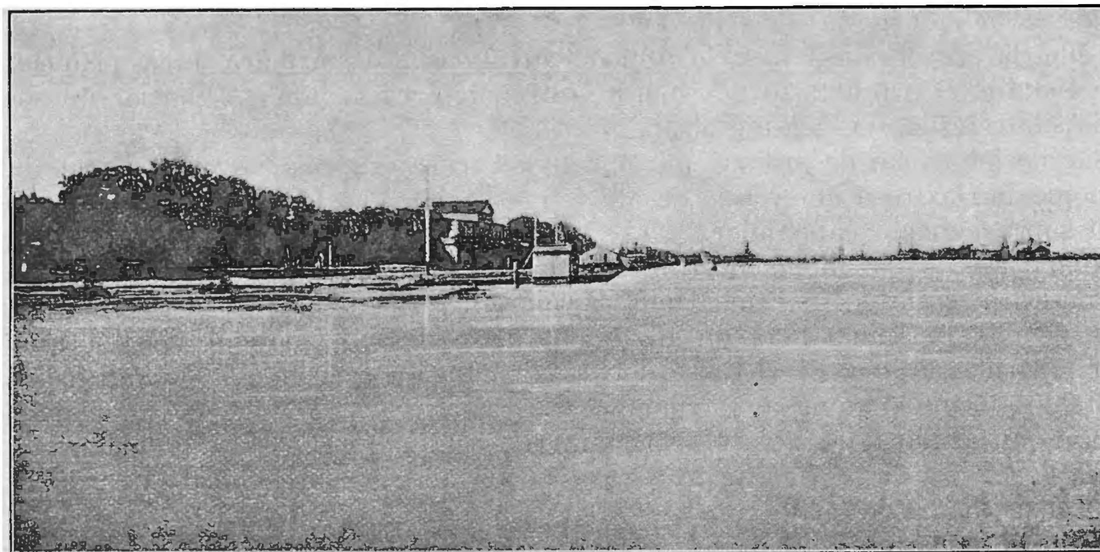

Fig. 37. — Sulina vedută de la Mare. (După Licherdopol).

El se întinde de drépta braţuluĭ; numaĭ atelierele Comisiuniĭ sunt pe partea stângă.

Aspectul ce-l presintă călĕtoruluĭ, venind despre Mare, este din cele maĭ măreţe; palatul Comisiuniĭ cu turnul faruluĭ vestesce, din depărtare că se apropie de un oraş mare şi comercial.

Intrând pe canal, oraşul pare a fi nesfârşit, de óre-ce întinderea luĭ este numaĭ în sensul lungimeĭ braţuluĭ (3 km.), lărgimea cea maĭ mare o are către răsărit (500^{m}), subţiindu-se din ce în ce către Apus.

Mlaştinele de la Sud îl opresc a se întinde către acéstă parte.

De la Palatul Comisiuniĭ, în lungul cheiuluĭ, strada principală străbate oraşul de la un cap la cel-l'alt; paralel şi la Sud cu ea sunt alte douĕ strădĭ.

Două-spre-zece altele îl străbat în sensul lăţimeĭ.

Oraşul în partea de Vest este expus inundaţiilor, terenul fiind maĭ jos de către acéstă parte, pe când către Rĕsărit, unde terenul câştigă din Mare pe fie-care an, găsim cota de 2^{m}.8. Mlaştinele de la S. sunt un pericol permanent.

Periodicele revărsărĭ ale fluviuluĭ şi umflarea mlaştinelor de la Sud, daŭ Sulineĭ caracterul unuĭ oraş ce ne amintesce nordul Olandeĭ, unde omul se află continuŭ în luptă cu natura, disputĕnd terenul Măriĭ şi câştigându-l pas cu pas.

Cu tóte mlaştinele, clima Sulineĭ este sănătósă, graţie vĕnturilor Măriĭ.

Intinderea proprie a vetreĭ oraşuluĭ este de 82 hectare.

[1]) *Ed. Engelhardt.* Études sur les embouchures du Danube, pag. 52—57.

Populaţia este cosmopolită şi flotantă; în timpul veriĭ ajunge până la 7000 suflete. Populaţia stabilă este socotită la 4913 suflete (803 Românĭ, 5 Găgăuţĭ, 268 Turcĭ, 22 Tătarĭ, 35 Bulgarĭ, 594 Ruşĭ, 7 Lipovenĭ, 2056 Grecĭ, 444 Armenĭ, 173 Evreĭ, 49 Germanĭ, 45 Italienĭ, 117 Albanezĭ, 22 Muntenegrenĭ, 24 Englezĭ, 11 Francezĭ, 17 Polonĭ, 6 Danezĭ, 4 Persanĭ şi 211 Austro-Ungarĭ).

Clădirile sunt marĭ şi solide: 1186 case, un hotel, 154 prăvăliĭ şi 3 morĭ.

La ţĕrmul Măriĭ sunt lazareturile Comisiuniĭ şi carantina; maĭ în interior, măreţul Palat şi Spitalul lângă vechiul far, ambele înconjurate de un parc, frumos plantat şi fórte bine întreţinut; în lungul cheiuluĭ, Palatul Administrativ, agenţiĭ consulare (vice-consuliĭ Italieĭ, Anglieĭ, Olandeĭ, Suedo-Norvegieĭ şi Austro-Ungarieĭ), apoĭ magasinurĭ şi către mijlocul oraşuluĭ se află piaţa.

Oraşul este bine pavat, iluminat şi întreţinut; e alimentat cu apă.

Serviciul municipal se exercită maĭ mult de locuitorĭ, fie-care în dreptul proprietăţiĭ luĭ.

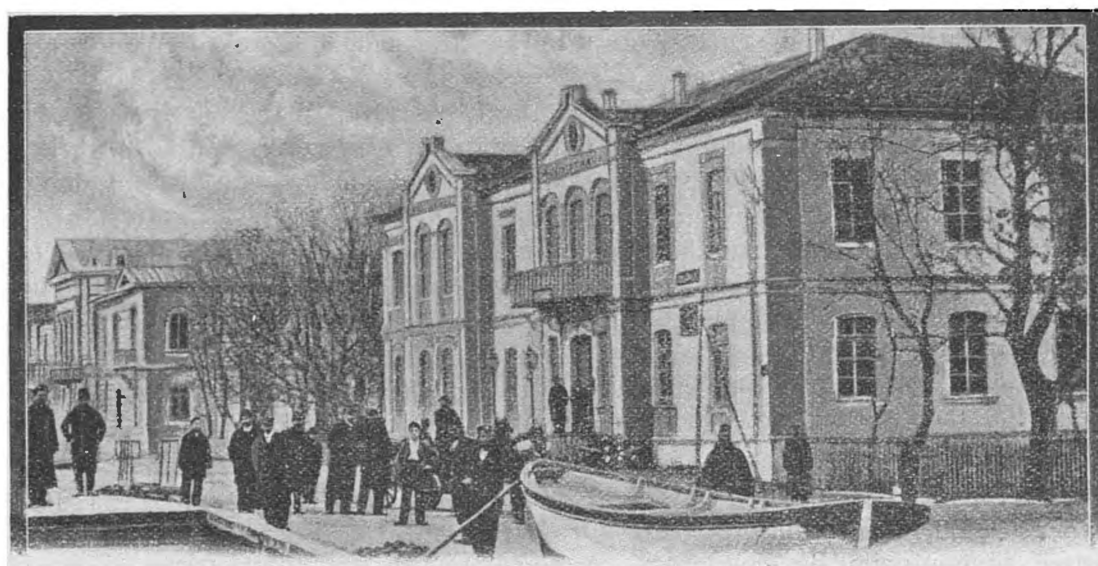

Fig. 38. — Palatul administrativ din Sulina.

Limba intereselor comerciale este gréca; cu greŭ îţĭ vine a crede că te afli într'un oraş românesc.

Instrucţia se predă în douĕ şcolĭ primare române, douĕ elene, una germană şi una ovreiască.

Bisericĭ sunt: douĕ bisericĭ grecescĭ, una cu hramul Sf. Nicolae şi alta Sf. Dumitru, sunt construite între 1860-65; treĭ bisericĭ rusescĭ, una ovreiască, douĕ germane, una anglicană şi douĕ giamiĭ; cea maĭ mare numită Hamidia, a fost construită în 1857.

Comerţul propriŭ al oraşuluĭ este fórte mic în raport cu numerósele vase ce trec pe braţ. Este un oraş porto-franc. Importul se socotesce la cifra de 162.000 leĭ anual, iar exportul la 208.000 leĭ.

Budgetul oraşuluĭ constă din:

I. Budgetul ordinar, are 144.000 leĭ la venit şi 143.000 leĭ la cheltuelĭ.
II. » drumurilor » 28.000 » » » » tot atât la cheltuelĭ.

Sunt în oraş 1043 contribuabilĭ.

Ideia de a se colonisa Delta. Inceputurĭ de colonisare.

Numaĭ printr'un studiŭ amănunţit şi în urma unor cercetărĭ minuţióse, s'a dovedit că Delta şi Regiunea Dranovuluĭ, nu sunt nisce ţinuturĭ acoperite peste tot cu stuhăriĭ şi neproductive.

Din contră pe mulțimea grindurilor destul de bogate în pășunĭ și pescăriĭ s'ar putea hrăni o populație cu mult maĭ numerósă ca azĭ.

Și să nu se crédă, că tóte aceste bogățiĭ rĕmâneaŭ neutilizate; din contră, ele eraŭ exploatate de pescariĭ rușĭ, carĭ fără nicĭ un control beneficiaŭ de tóte bunătățile de la gurile fluviuluĭ nostru.

Regretatul Prefect Nenițescu, cât timp a stat în capul administrațieĭ județuluĭ Tulcea a înțeles, că fraude se săvêrșiaŭ în dauna Statuluĭ nostru și avu cel d'întâĭ ideia fericită de a coloniza Delta și Dranovul cu populație românéscă.

Prin mórtea prematură a acestuĭ bărbat cu vederĭ largĭ, se risipiră ca un fum începuturile acestuĭ măreț proiect, care prinsese rădăcinĭ în scurtul timp de doĭ anĭ.

Modestele colibe de pescarĭ: Ilganiĭ-de-sus, Ilganiĭ-de-jos, Uzlina, Gorgova și Ciamurlia, Nenițescu stărui a le transforma în sate românescĭ.

Mări, de asemenea cu locuitorĭ adușĭ din noŭ, populația satelor Pătlăgeanca, Ceatalchioĭ și Pardina.

Infiinţă in Deltă sate nouă ca: Principele Ferdinand, Fântâna Dulce, Principele Carol, Carmen-Silva și Floriile, înzestrându-le cu case și cu tóte cele trebuitóre unuĭ traĭ statornic.

De un singur dor era înflăcărat acest apostol al românismuluĭ, vroia să ridice în Deltă un zid de carne vie românéscă, să pună stăpânire românéscă aci, unde elementul etnic era rusesc saŭ rusificat și în sfârșit să dea agriculturiĭ rodnice a grindurilor, brațele ce-ĭ lipseaŭ.

Piedicĭ de tot felul se opuneaŭ acestuĭ proiect, de locuitoriĭ Rușĭ din Deltă, carĭ vĕḑênd, că li se vor lua din mână o parte din bunurile de care profitaŭ până acum, rĕspândiră printre nouiĭ coloniștĭ temerea, că casele și gospodăriile lor vor fi înecate de revărsăturile Dunăriĭ.

Aceste sgomote rĕspândite în adins, pentru a speria pe Româniĭ nouĭ așeḑațĭ, maĭ eraŭ susținute și de câțĭ-va rĕĭ-voitorĭ din Tulcea, carĭ calomniaŭ colonizarea Delteĭ cu Românĭ.

Până la un óre-care punct strigătele lor aŭ avut de efect, emigrarea a parte din Românĭ din satele nouĭ înființate.

Totușĭ începuturile de colonizare aŭ reușit în cea maĭ mare parte, și așa s'a pus pentru un moment stavilă rusificăriĭ Delteĭ.

Cercetându-se grindurile din Deltă și Insula Dranovuluĭ s'ar putea așeḑa sate românescĭ în următórele puncte:

Pe grindul din fața Tulceĭ, în încovoitura ce face fluviul în dreptul orașuluĭ.

Pe grindul de la Gura Alioștiĭ, în cotul ce face brațul Chilia aci.

Pe acelașĭ grind, maĭ jos pe gârla Șondeĭ, drept lacul Honțul-mic.

Pe grindul Agenția, între milele 45-46.

Locuitoriĭ satelor de aci s'ar putea ocupa puțin cu agricultura, dar maĭ ales cu crescerea vitelor și cu pescuitul în gârlele și numerósele lacurĭ ale insuleĭ Ceatal.

De așeḑat sate: pe grindul de la Nordul Sulineĭ, la punctul numit Cârciuma luĭ Gherasi, iar locuitoriĭ se pot ocupa cu pescăritul, crescerea vitelor, dar maĭ ales cu via.

La capul Mosoralĭ, unde se face un întins pescuit.

In insula Popina-Mare din gura Stari-Stambul, pescăria.

Pe grindul mare al Leteĭ până la Periprava ar fi destul loc, pentru a se așeḑa un sat românesc; apoĭ pe grindul străbătut de gârla Sulimanca-seacă.

La punctul numit Tatanir și puțin maĭ către Rĕsărit, la Fudulu, cum și între acest punct și Chilia-Veche, apoĭ între Chilia și Periprava.

Grindul cel mare al Chilieĭ are destule locurĭ de arătură și întinse pășunĭ, iar bălțile încunjurătóre sunt bogate în pește.

Tot cu pescăritul s'ar putea ocupa și alte 2 sate, ce ar fi bine să se așeḑe în cele două bucle ale Mareluĭ M., pe pămêntul înălțat de dragă, în urma săpăturiĭ canalurilor.

Pe grindul cel mare al Caraormanuluĭ și pe prelungirile luĭ, încă este bine a se

așeḍa câte-va sate românescĭ, cum: în grindul Serecu și pe grindul de la Cherhanaua Ivancea, unde locuitoriĭ s'ar putea ocupa cu pescăritul și cu crescerea vitelor.

Grindul Săràturilor are, cum am vĕḍut, întinse pășiunĭ și nu la marĭ depărtărĭ e înconjurat de lacurĭ, avênd și Marea fórte aprópe. Pe acest grind e nemerît a se așeḍa un sat mare românesc, cum și la mila 8 de pe ţĕrmul Măriĭ. Locuitoriĭ se pot cu folos ocupa cu pescuitul și cu crescerea vitelor.

Pe grindul de la Calinova de s'ar așeḍa un sat, încă locuitoriĭ luĭ s'ar putea ocupa cu pescăritul în lacul Erenciuc și pe braţul Sf. Gheorghe.

Alte douĕ sate românescĭ se pot înfiinţa: unul pe ridicătura formată prin tăierea braţuluĭ Sulina, între milele 31—37 și altul pe grindul Rusca, la puntul numit *Târla luĭ Nenu*.

Și în fine un ultim sat în insula Sf. Gheorghe póte fi așeḍat pe stânga braţuluĭ Sf. Gheorghe, pe grindul ce se formează în faţa Morughioluluĭ și se continuă pănă în dreptul Dunavĕţuluĭ-de-sus.

Insula Dranovuluĭ are, după cum am vĕḍút, grindurĭ bogate în pășiunĭ, gârle și lacurĭ pline cu peşte și cu tóte acestea nicĭ o locuinţă nu se găsesce pe dânsa, nicĭ un control nu se exercită printre fugariĭ și sĕlbaticiĭ rușĭ, carĭ staŭ ascunșĭ pe aci.

De aceia ar fi bine să se înfiinţeze un sat pe grindul Perișorul, unul pe grindul Ciumacul și un al treĭlea pe grindul Olinca, iar locuitoriĭ 'șĭ-ar găsi în de-ajuns existenţa în crescerea vitelor și pescărit.

Apoĭ la Calinova, pe dreapta braţuluĭ Sf. Gheorghe, încă n'ar fi rĕŭ să se așeḍe un sat, aĭ căruĭ locuitorĭ se pot ocupa cu pescăritul în lacul Belciugul.

De s'ar așeḍa un altul pe grindul de la Ivancea-veche, un al doilea pe grindul Raduluĭ saŭ Musca, locuitoriĭ ar avea să se ocupe cu pescuitul.

Și în fine, douĕ marĭ sate se pot înfiinţa pe cele maĭ întinse și maĭ bogate în pășiunĭ, grindul Cerneţul-Floriĭ și Crasnicola cu prelungirea luĭ Hudiul. Crescerea vitelor este princiósă aci și locuitoriĭ se maĭ pot ocupa și cu pescăritul în lacul Dranovuluĭ.

Până acum Delta este locuită de aproximativ 13.000 suflete, decĭ avem astă-zĭ o densitate de un locuitor la 2 kilometri patraţĭ.

Așeḍându-se în Deltă și insula Dranovuluĭ coloniĭ în punctele arătate maĭ sus, cel puţin un numĕr de 7—9.000 locuitorĭ, carĭ s'ar putea hrăni în condiţiunĭ îndestulătóre, am face din acéstă regiune, neromânéscă acum din punctul de vedere etnic, un pămênt cu adevĕrat românesc și am opri tendinţele de rusificare ale locuitorilor.

Douĕ-zecĭ și maĭ bine de anĭ sunt aprópe pierduţĭ, totușĭ în alţĭ 5—6 anĭ de acum încolo, întrebuinţaţĭ într'o administraţie pricepută, colonisatóre și românisatóre, s'ar putea recâștiga ceia-ce s'a pierdut, saŭ, maĭ bine zis, ceia-ce s'a întârziat [1]).

---

[1]) Expunerea situaţieĭ Jud. Tulcea din 1899, pag. 107—141.

CAPITOLUL V.

COMISIUNEA EUROPEANĂ DUNĂREANĂ

1. Istoric.

Ideia creării unei Comisiuni Europene la Dunărea de jos își are origina pe la începutul secolului XVIII, pentru a garanta navigațiunea pe acéstă mare arteră de comunicație a Europei, și mai cu sémă pentru a pune stavilă pretențiunilor rusesci asupra gurilor ei; comisiunea însă nu 'și avu ființa de cât în urma tratatului de la Paris din 30 Martie 1856.

Cucerirea Azowului (1696) și trecerea lui definitivă sub Ruși, în urma tratatului de la 25 Iulie 1702, făcu pe Ruși a-și îndrepta atențiunea asupra comerțului de pe Dunăre și Marea Négră, pentru care scop își creiară o flotă de 14 corăbii mari, 9 galere și 40 brigantini [1]).

Prin art. XI al tratatului de la Kiuciuk-Kainardgi (21 Iulie 1774), Rușii obținură voia comerțului în tóte orașele turcești de pe Dunăre.

Pe de altă parte, Austria și Republicele Italiei își aveau fie-care interesele lor comerciale angajate la gurile fluviului [2]).

Prin tratatul de la Bucuresci din 28 Maiu 1812, Rusia deveni stăpână peste brațul Chiliei, iar prin cel de la Ackerman, din 6 Octombrie 1826, își împinge frontiera până la Sulina.

Pretențiunile rusesci se măriră, și, cea ce înspăimânta diplomația europeană, fu art. 3 al tratatului de la Adrianopol (2 Septembrie 1829), prin care se ceda Rusiei tótă Delta Dunării, până la brațul Sf. Gheorghe, cu îndatorire din partea Turciei, ca o fâșie de teren cale de 2 ore de-a lungul malului drept să nu fie locuită, și nici stabilimente de ori-ce natură sau fortificații să nu se construiască pe dânsa, afară de carantinele puse de Rusia.

Prin reaua întreținere a brațului Sulina, singurul navigabil [3]), și prin stabilirea acestor carantini, Rușii loviau în comerțul celor-l'ate națiuni [4]).

Culmea pretențiunilor rusești, fu tratatul încheiat la 26 Ianuarie 1833 la Unkiar-Skelessi, prin care Rusia impunea Turciei închiderea Dardanelelor, pentru tóte vasele de resboiu streine [5]).

Acesta fu germenele, care făcu să isbucnéscă resboiul din 1855, terminat prin pacea de la Paris din 30 Martie 1856.

In ceia ce privesce articolele acestui tratat, referitóre la navigațiunea pe Dunăre,

[1]) Xenopol. Resbóele dintre Ruși și Turci. Vol. I, p. 13.

[2]) A se vedea «Comerțul la Dunarea de jos și Marea Négra».

[3]) Brațul Sulina se potmolise cu nisip în două locuri: la gură și mai cu sémă în interiorul Marii. A se vedea și partea istorica din anii 1836—39 și Voisin Bei, op. cit, pag. 45, nota.

[4]) Corespondența ziarului Times din 2 Martie 1836.

[5]) Rosen. Geschichte der Türkei, I, p. 187.

s'a avut ca normă articolele 108—116 ale Congresuluĭ de la Viena, din 9 Iunie 1815, relative la drepturile speciale ale navigaţiuniĭ cursurilor marĭ de apă, zise internaţionale.

La acest congres, Turcia ca una ce nu făcea parte din concertul puterilor creştine europene, n'a luat parte; iar navigaţiunea pe Dunărea de jos, se regula prin convenţiunĭ speciale între State.

In resumat, iată care eraŭ disposiţiile celor 6 articole ale congresuluĭ de la Viena privitóre la libera navigaţiune a fluviilor internaţionale:

I. Statele riverane unuĭ aceluiaşĭ curs de apă să fie obligate a nu face nimic pe ţĕrmurile lor respective, care ar vătăma navigabilitatea acestor cursurĭ de apă comune tuturor statelor.

II. Din contra statele riverane prin delegaţĭ să se înţelégă asupra mĕsurilor şi lucrărilor, care ar asigura navigabilitatea comună.

III. Navigaţiunea să fie deschisă tuturor naţiunilor; taxele de transit ce s'ar percepe precum şi drepturile vamale să fie uniforme pentru tóte naţiunile.

Legislaţiunea asupra cursurilor de ape internaţionale, s'a aplicat şi asupra Dunăriĭ (art. 15—19), în tratatul de pace de la Paris în resumatul următor:

Gurile Dunăriĭ se vor pune sub regimul special al uneĭ autorităţĭ, care va reprezenta Inaltele Părţĭ Contractante, autoritate însărcinată a face tóte lucrările necesariĭ, începĕnd de la Isaccea, spre a curăţi braţele şi gurile Dunăriĭ, precum şi părţile de Mare apropiate de dînsele de nisipurile şi alte obstacole carĭ le astupaŭ.

Acéstă autoritate specială, este *Comisiunea Europeană,* compusă din delegaţiĭ: Austrieĭ, Franţieĭ, Anglieĭ, Prusieĭ, Rusieĭ, Sardinieĭ şi Turcieĭ [1])

Comisiunea Europeană trebuia să-'şĭ termine lucrările în curs de 2 anĭ, după care puterea sa trecea asupra uneĭ alte *comisiunĭ riverane,* (instituită conform art. 17 al tratatuluĭ de la Paris), compusă din representanţiĭ statelor riverane (Würtemberg, Bavaria, Austria şi Turcia) şi din delegaţiĭ principatelor dunărene (Serbia, Muntenia şi Moldova).

Acéstă comisiune riverană permanentă avea însărcinarea a elabora regulamentele de poliţie fluvială în acord cu convenţiunea de la Viena şi tratatul de la Paris, a executa şi întreţine lucrările necesariĭ asigurăriĭ navigaţiuniĭ pe Dunăre, de la Isaccea până la Mare.

Din acéstă comisiune riverană, Rusia fu exclusă, de óre-ce conform art. 20 şi 21 al acestuĭ tratat, partea de Sud a Basarabieĭ, fu retrocedată Moldoveĭ.

Cu tóte că art. 18 al tratatuluĭ de la Paris, da comisiuneĭ europene termen de 2 anĭ pentru a-'şĭ termina lucrările, de fapt însă, ea se afla funcţionând încă în 1865; iar comisiunea riverană nu 'şĭ arătă fiinţa de cât prin unicul act de la Viena din 7 Noembrie 1857; de óre-ce prin conferinţa internaţională ţinută la Paris, Maiŭ—August 1858, s'a prelungit durata comisiuniĭ dunărene până la sfîrşitul lucrărilor [2]).

Puterile semnatare tratatuluĭ din 1856 în singura şedinţă ţinută la Paris în Martie—Iunie 1866, semnară *actul public* relativ la navigaţiunea gurilor Dunăriĭ, din 2 Noembrie 1865 de la Galaţĭ, compus din 112 articole cu anexe şi tabele [3]).

---

[1]) Libertatea navigaţiuniĭ pe Dunăre era pentru tóte paviliónele şi pe tot parcursul fluviuluĭ. A se vedea şi Notice sur les travaux d'amélioration de l'embouchure du Danube et du bras de Soulina 1857—1891, par Voisin Bey, p. 9 şi următórele; iar în extenso art. 15—19 ale tratatuluĭ din 1856, pag. 145—9.

[2]) Vedĭ Voisin Bey, op cit., p. 149—153.

[3]) Anexa protocoluluĭ No. 175. Prin acest act se specificaŭ drepturile şi îndatoririle părţilor interesate; se determină apoĭ, între altele, că îmbunătăţirile comisiuniĭ să fie la braţul Sulineĭ, amânându-se de-o cam dată îmbunătăţirea braţuluĭ Sf. Gheorghe; ţărmurile Dunăriĭ de la Isaccea la Marea-Négră să fie libere de orĭ-ce zidirĭ, la Sulina ţĕrmul stâng este reservat pentru comisiune, plecând de la digul de N. distanţă de 760 m. urcând fluviul, pe o lărgime de 150 m. de la ţĕrm; controlul îl face Inspectorul general şi Căpitanul portuluĭ Sulina; Inspectorul general este numit de Comisiune, iar Căpitanul portuluĭ Sulina de către Pórtă, dar revocabil după cererea comisiuniĭ. Primul tarif definitiv a fost hotărît de către comisiune la 25 Iulie 1860, apoĭ fu revizuit la 7 Martie 1863 şi 2 Noembrie 1865.

Art. 15 al Actuluĭ Public prevedea că la fie-care interval de 5 anĭ se va proceda la revizuirea tarifuluĭ din 2 Noembrie 1865.

A se vedea în extenso acest act în Voisin-Bey, op. cit., p. 153—161, cum şi pag. 161—169 relative la conferinţa din 1866.

Nicĭ în acéstă ședință nu se reconstitui comisiunea riverană, ci din contra, după părerea emisă de Drouyn de Lhuys, comisiuniĭ europene i se maĭ prelungi puterea încă pe 5 anĭ, confirmând a i se întinde funcționarea până la Galațĭ.

Din protocolul acesteĭ ședințe se vede cât interes avea Rusia de a restrânge, dacă nu a face chiar să înceteze puterea comisiuniĭ europene de la Dunărea de jos, și cum Austria voia să facă din acéstă comisiune un lucru al sĕŭ propriŭ.

Franța, Anglia și Italia aveaŭ interese a asigura libertatea, neutralitatea și navigabilitatea Dunăriĭ.

Cu tóte că Rusia perḑu prin acest tractat cuceririle sale de la Dunăre și Marea-Négră; în urma nefericituluĭ rĕsboiŭ pentru Franța, Rusia găsi momentul a face să se distrugă decisiunile luate contra eĭ în 1856.

Prințul Gorciacof 'șĭ ridică vocea în ḑiua de 30 Octombrie 1870 și prin îndemnările diplomațieĭ din St. Petersburg se încheiă la 13 Maiŭ 1871 tratatul de la Londra [1]), prin care:

Se puse capăt neutralităţiĭ Măriĭ Negre. Austrieĭ i se confirmă misiunea de a executa lucrările din cursul Dunăriĭ din sus de Galațĭ.

Puterile comisiuniĭ europene se prelungiră încă pe 12 anĭ, cu începere de la 24 Aprilie 1871, până la aceașĭ dată 1883, termen care corespundea cu împlinirea amortisăriĭ împrumutuluĭ contractat de comisiune.

Cât despre reconstituirea comisiuniĭ riverane, nicĭ n'a fost vorbă.

Prin acest tratat Rusia a redobândit preponderanța la gurile Dunăriĭ, iar Austria, o pozițiune care 'ĭ oferia ocaziunea de a pretinde dominațiunea asupra fluviuluĭ.

Acéstă stare de lucrurĭ dură până la tratatul de la Berlin, după răsboiul Ruso-Româno-Turc, când în urma desbaterilor asupra propunerilor delegatuluĭ Austro-Ungar, cestiunea Dunăriĭ se resolvi în 6 articole, după cum urméză:

Art. 52. Spre a mări garanțiile asigurate libertățiĭ navigațiuniĭ Dunăriĭ, recunoscută ca de interes european, Inaltele Puterĭ contractante decid, ca tóte cetățile și fortificațiile ce se găsesc în parcursul fluviuluĭ de la Porțile de Fier [2]) până la gurile sale, se vor rade și nu se vor maĭ putea ridica altele nouă. Nicĭ un bastiment de rĕsboĭ nu va putea pluti pe Dunăre din jos de Porțile de Fier, cu excepțiunea bastimentelor ușóre, destinate pentru poliția fluvială și pentru serviciul vămilor. Cele staționare ale Puterilor, de la gurile Dunăriĭ, vor putea cu tóte acestea a se urca până la Galațĭ.

Art. 53. Comisiunea Europénă a Dunăriĭ, în sânul căreia România va fi representată, e menținută în funcțiunile sale și le va exercita de acum înainte până la Galațĭ, cu o complectă independență de autoritatea teritorială. Tóte tratatele, învoirile, actele și deciziunile relative la drepturile sale, privilegiĭ, prerogative și obligațiunĭ, sunt confirmate.

Art. 54. Cu un an maĭ înainte de expirarea termenuluĭ fixat pentru durata Comisiuneĭ Europene, Puterile se vor înțelege asupra modificațiunilor ce vor crede necesariĭ de a i se aduce.

Art. 55. Regulamentele de poliție fluvială, de navigațiune și supra-veghere, de la Porțile de Fier până la Galațĭ, se vor elabora de Comisiunea Europénă, asistată de delegațiĭ statelor riverane și puse în armonie cu acelea ce sunt saŭ vor fi edictate pentru parcursul din jos de Galațĭ.

Art. 56. Comisiunea Europénă a Dunăriĭ se va înțelege cu cine se cuvine pentru asigurarea întrețineriĭ faruluĭ pe Insula Șerpilor.

Art. 57. Executarea lucrărilor destinate a face să dispară obstacolele ce Porțile de Fier și cataractele opun navigațiuniĭ, este încredințată Austro-Ungarieĭ. Statele riverane ale acesteĭ părțĭ a fluviuluĭ vor da tóte înlesnirile ce li se vor putea cere în interesul lucrărilor.

Dispozițiunile art. VI al tratatuluĭ de la Londra, din 13 Martie 1871, relative la

---

1) Veḑĭ Voisin Bey, pag. 169—170.

2) Prin art. 52 al acestuĭ tratat, partea Dunăriĭ din sus de Porțile de Fier este scósă de sub controlul European.

dreptul de a se percepe o taxă provizorie spre acoperirea cheltuelilor acestor lucrări, sunt menţinute în favorul Austro-Ungariei.

La 12 Maiŭ 1880, o sub-comisiune se institui la Galaţi, compusă din trei delegaţi (Italia, Germania şi Austria) ai Comisiunei Dunărene, presintă proiectul de regulament prescris de art. 55 al tractatului din Berlin, proiect confirmat în urma intervenirii Austriei prin circulara din 9 Februarie 1881.

In resumat iată cari eraŭ deciziunile acestui proiect:

I. A se institui o comisiune mixtă, care ar avea aceleaşi puteri pe Dunăre, de la Galaţi până la Porţile de Fier, ca şi Comisiunea Europeană, de la Galaţi la Mare.

II. Austria, de şi neriverană, va face parte din acéstă comisiune şi va avea preşedenţia ei.

III. In caz de divergenţă, Austria să aibă voce preponderantă.

Acest proiect dete nascere unui altuia modificat, acel al d-lui C. D. Barrère, delegatul Franţei, prin care, pe lângă cei 4 delegaţi ai comisiunei mixte (austriac, sârb, român şi bulgar) să mai ia parte câte 6 luni în acéstă comisiune şi câte un delegat din comisiunea Europeană, luat după ordinea alfabetică a Puterilor.

De alt-fel propunerea d-lui Barrère era în avantagiul Austriei, căci: venind rândul delegaţilor din Comisiunea Europeană în cea mixtă, mai întâiŭ al celui German (Allemand) şi apoi al celui Austriac. Austria avea tot timpul, în decurs de un an, a lua măsuri, pentru a'şi asigura dominaţiunea asupra Dunării.

Presintă mare interes pentru noi Românii propunerea delegatului Francez şi opunerea energică a delegatului Român, colonel Pencovici, de aceea găsesc nu fără folos a reproduce aci ambele propuneri cu adnotaţie în părţile admise la congresul de la Londra, din 10 Martie 1883:

Propunerea franceză.

Art. 97 devenit 96 în regulament.

Executarea regulamentului de faţă[1]), e pusă *sub autoritatea unei comisiuni zisă mixtă a Dunărei,* în care Austro-Ungaria, Bulgaria, România şi Serbia, *vor fi representate fie-care printr'un delegat.*

Preşedenţia acestei comisiuni va aparţine delegatului Austro-Ungariei.

Un membru al Comisiunii Europene a Dunării, desemnat pentru o periódă de şése luni, prin ordinea alfabetică a Puterilor, va lua parte la lucrările comisiunii *mixte* şi se va bucura, în timpul acestei participări, de tóte drepturile ce aparţin membrilor *permanenţi.*

(Când ordinea alfabetică va indica pe *delegatul* uneia din Puterile representate în cele două comisiuni, puterea ast-fel desemnată va fi representată în comisiunea mixtă prin doi delegaţi, din care fie-care va dispune de un vot.

Acéstă parte este scósă din regulamentul de la 10 Martie 1883).

Propunerea română.

Art. 97.

Executarea regulamentului de faţă e pusă sub *supravegherea* unei autorităţi fluviale zisă *comisiune de supraveghere, în care Comisiunea Europeană a Dunării va fi representată prin 2 delegaţi şi statele riverane,* adică Bulgaria, România şi Serbia, fie-care prin câte un delegat.

Cei doi membri ai Comisiunei Europene, cari vor trebui să ia parte la lucrările Comisiunii de supraveghere, vor fi desemnaţi prin ordine alfabetică a Puterilor, pentru o perioadă de 6 luni, şi se vor bucura de aceleaşi drepturi ca şi cei-l'alţi membri ai zisei comisiuni.

Când ordinea alfabetică va indica rândul *României,* se va trece la Statul care vine imediat după dênsa, pentru ca ea să nu dispue de două voturi, în sînul Comisiunei de supraveghere.

Preşedenţia, în fie-care sesiune, va aparţine unuia din delegaţii Comisiunii Europene, ales cu majoritate de voturi.

---

[1]) Regulamentul de navigaţiune, poliţie fluvială şi supraveghere, aplicat părţii Dunarii coprinsă între Porţile de Fier şi Brăila (Anexa tractatului de la Londra, din 10 Martie 1883).

Pentru ca membrul *Comisiunii* Europene, desemnat prin ordine alfabetică, să fie în poziţiune de a lua parte la deliberările Comisiunii *mixte*, acésta îi va comunica programa lucrărilor sale, cu o lună înainte de deschiderea fie-căreĭ sesiunĭ.

Comisiunea Europeană, când va crede folositor, va putea cere Comisiuniĭ mixte prin mijlocirea delegatuluĭ săŭ, informaţiunile de care va avea trebuinţă în privinţa acelor deciziunĭ, ale Comisiuniĭ mixte, care ar fi în legătură cu libertatea navigaţiuniĭ.

(Propunerea franceză, afară de partea din paranteză, devenită art. 96 al regulamentuluĭ).

Pentru ca membriĭ Comisiuniĭ Europene, desemnaţĭ prin ordinea alfabetică, să fie în poziţiune de a lua parte la deliberările Comisiuniĭ de *supraveghere* şi de a primi instrucţiunile necesariĭ ale Comisiuniĭ Europene, cea d'întâĭ va comunica celeĭ din urmă programa lucrărilor sale, cu o lună înainte de deschiderea fie-căreĭ sesiunĭ.

Comisiunea Europeană, când va crede folositor, va putea cere Comisiuniĭ de *supraveghere*, prin *mijlocirea delegaţilor săĭ*, informaţiunile de carĭ va avea trebuinţă în privinţa acelor deciziunĭ ale Comisiuniĭ de supraveghere, care ar fi în legătură cu libertatea navigaţiuniĭ.

(Propunerea română neadmisă).

Art. 98 (devenit 97 din regulament).

Puterile Comisiuniĭ *mixte*, vor avea o durată egală cu ale Comisiuneĭ Europene a Dunăriĭ şi acéstă Comisiune mixtă va fi supusă, dacă va fi trebuinţă, la modificările ce ar putea deveni necesariĭ de a se introduce pentru întocmirea şi în puterile sale, sub reserva coexistenţiĭ ambelor Comisiunĭ.

(Admisă în regulament).

Art. 98.

Puterile comisiuniĭ de supraveghere vor avea o durată egală cu ale Comisiuniĭ Europene a Dunăriĭ.

(Neadmisă).

Art. 99 (devenit 98 în regulament).

Comisiunea *mixtă*, va ţine în fie-care an două sesiunĭ ordinare, carĭ vor fi fixate ast-fel, în cât să se evite întrunirea simultaneă a Comisiuniĭ mixte şi a Comisiuniĭ Dunărene.

Art. 99.

Comisiunea de supraveghere are misiunea de a veghia la stricta observare a regulamentelor şi de a propune măsurile trebuincióse pentru îmbunătăţirea navigăriĭ rîuluĭ şi desvoltarea navigăriĭ.

In acest scop ea numesce pe inspector îĭ dă instrucţiunĭ şi primesce rapórtele sale; culege elementele de natură de a o lumina asupra moduluĭ cum sunt executate regulamentele; ea redactéză dările de sémă periodice asupra mişcăriĭ şi stăriĭ navigaţiuniĭ; ea dă instrucţiunĭ prin mijlocirea delegatuluĭ statuluĭ riveran respectiv, tutulor agenţilor poliţieĭ fluviale, întru cât acţiunea lor se exercită asupra căeĭ fluviale; în sfârşit, ea judecă în apel tóte litigiile ce i se vor fi supus de partea interesată, conform regulamentuluĭ de faţă.

Comisiunea de *supraveghere*, va ţine în fie-care an două sesiunĭ ordinare, carĭ vor fi fixate ast-fel, în cât să se evite întrunirea simultaneă a celor două Comisiunĭ.

Deciziunile se vor lua cu majoritatea voturilor [1]).

Ea va hotărî însășĭ regulamentul interior pentru ordinea lucrărilor sale, precum și instrucțiunile speciale către agențiĭ seĭ, în vederea aplicăriĭ regulamentuluĭ de față, afară de punctele asupra soluțiuniĭ cărora presintele regulament a statuat el însușĭ.

Comisiunea va procede la cea d'întâĭ sesiune la numirea agenților desemnațĭ de art. 100 sub numirile 1, 2 și 4.

Cu tóte acestea, regulamentul interior și instrucțiunile de un caracter general și regulamentar, cum sunt cele despre care vorbesce art. 9 din actul public de la 2 Noembrie 1865 relativ la navigarea gurilor Dunăriĭ, vor fi comunicate maĭ întâĭ Comisiuniĭ Europene și nu vor fi aplicate de cât după ce acéstă comisiune le va fi găsit conforme cu principiile ce aŭ servit de bază presentuluĭ regulament.

(Admisă în regulament).

Art. 100 (99 în regulament).

Cheltuelile de administrație vor fi în sarcina statelor representate în comisiunea mixtă. Ele vor contribui în proporția urmĕtóre:

Austro-Ungaria pentru 4 zecimĭ.

România pentru patru zecimĭ.

Serbia și Bulgaria fie-care pentru o zecime.

La a doua întrunire ordinară a comisiuneĭ *mixte,* se va fixa bugetul eĭ pentru unul viitor.

Contribuțiunile Statelor vor fi făcute înainte pentru fie-care trimestru (semestru în regulament). Amendele percepute pentru contravențiunĭ la regulamentul de față se vor vărsa în Casa Comisiuniĭ *mixte,* pentru a fi afectate la trebuințele serviciuluĭ.

(Admisă în regulament).

Deciziunile se vor lua cu majoritatea voturilor, fără totușĭ, ca Comisiunea de Supraveghere să pótă impune, prin deciziunile sale, unuĭ Stat riveran vre o obligație saŭ sarcină nouă la care el nu va fi consimțit de maĭ înainte.

Ea va hotărî însășĭ regulamentul interior pentru ordinea lucrărilor sale, precum și instrucțiunile speciale către agențiĭ seĭ, *privitóre la exercitarea supraveghere͏riĭ,* afară de punctele asupra cărora va fi statuat însușĭ regulamentul de față.

Comisiunea va procede în cea d'întâĭ sesiune, la numirea agenților desemnațĭ de art. 100 sub numerile 1 și 4.

Regulamentul interior și instrucțiunile de un caracter general și regulamentar, cum sunt acele de care vorbesce art. 9 din actul public de la 2 Noembre 1865, relativ la navigațiunea gurilor Dunăriĭ, vor fi comunicate maĭ întâĭ Comisiuniĭ Europene și nu vor fi aplicate de cât după ce acésta le va găsi conforme cu principiele ce aŭ servit de bază presentuluĭ regulament.

(Neadmisă).

Art. 100.

Cheltuielile de administrare vor fi în sarcina esclusivă a statelor riverane. Ele vor fi purtate în proporțiunea următoare

4 șeptimĭ	pentru	România;
2 »	»	Bulgaria;
1 șeptime	»	Serbia.

La a doua întrunire ordinară, Comisiunea de *supraveghere* 'șĭ va fixa bugetul pentru anul viitor.

Contribuțiunile Statelor *riverane* se vor face de maĭ înainte pentru fie-care semestru. Amendele percepute pentru contravențiunĭ la regulamentul de față, vor fi vĕrsate în casa Comisiuniĭ de *supraveghere,* pentru a fi afectate la trebuințele serviciuluĭ și vor *micșora* cu atât partea contributivă a Statelor riverane în cheltuielile de administrare.

(Neadmisă).

---

[1]) Acest paragraf este în contradicțiune flagrantă cu tractatul de la Berlin. La art. 55 al acestuĭ tractat se zice că: «Regulamentele se vor elabora de Comisiunea Europeană, pentru partea Dunariĭ coprinsa între Galațĭ și Porțile de Fer, *trebuiesc puse în armonie* cu acelea ce sunt sau carĭ vor fi edictate pentru Dunărea din jos de Galațĭ».

Dar regulamentul interior al Comisiuniĭ Europene coprinde că, decisiunile trebuiesc luate cu *unanimitatea voturilor,* iar nicĭ cum cu *majoritate.*

Art. 101 (100 din regulament).

Agenţiĭ aci arătaţĭ vor funcţiona, fiecare în resortul ce'ĭ va fi desemnat, sub ordinile comisiuniĭ mixte, adică:

Un inspector.

Sub-inspectorĭ.

Căpitanĭ de port, întru cât acţiunea lor se va exercita pe calea fluvială.

Un secretar şi agenţĭ sub-alternĭ.

(Admisă în regulament).

Art. 101.

Agenţiĭ aci arătaţĭ vor funcţiona, fiecare în resortul ce'ĭ va fi desemnat, adică:

Un inspector;

Sub-inspectorĭ;

Căpitanĭ de porturĭ;

Un secretar şi agenţĭ sub-alternĭ.

(Neadmisă).

Art. 102 (101 din Regulament).

Agenţiĭ desemnaţĭ în articolul precedent vor fi aleşĭ dintre persónele competinţĭ; eĭ vor fi numiţĭ şi retribuiţĭ cum urméză:

Inspectorul, secretarul şi agenţiĭ subalternĭ vor fi numiţĭ şi retribuiţĭ de Comisiunea *mixtă*.

Sub-inspectoriĭ vor fi asemenea numiţĭ şi retribuiţĭ de comisiunea mixtă; eĭ vor fi aleşĭ de dânsa din 3 candidaţĭ ce i se vor presenta de fie care din Statele riverane, pentru secţiunile fluviale respective.

Căpitaniĭ de port vor fi numiţĭ şi retribuiţĭ de Statele riverane respective, carĭ vor comunica Comisiuniĭ mixte numirea acestor agenţĭ, saŭ înlocuirea lor.

Partea privitóre la Sub-inspectorĭ şi Căpitanĭ de port, este modificată în regulament după cum urmează:

Sub-inspectoriĭ şi căpitaniĭ de port vor fi numiţĭ şi retribuiţĭ de statele riverane respective, despre carĭ vor face cunoscut Comisiuniĭ *mixte* numirea acestor agenţĭ saŭ înlocuirea lor.

Agenţiĭ maĭ sus numiţĭ, afară de Sub-inspectorĭ şi căpitaniĭ de port, pot fi revocaţĭ de comisiunea mixtă.

Art. 102.

Agenţiĭ desemnaţĭ la articolul precedent vor fi aleşĭ dintre persónele competinţĭ; eĭ vor fi numiţĭ şi retribuiţĭ după cum urmează:

Inspectorele va fi numit şi retribuit de Comisiunea de *supraveghere,* precum şi secretarul şi agenţiĭ sub-alternĭ *şi eĭ vor funcţiona direct sub ordinele sale.*

Sub-inspectoriĭ şi căpitaniĭ de port vor *fi numiţĭ şi retribuiţĭ de statele riverane respective,* carĭ vor comunica comisiuniĭ de supraveghere numirea acestor agenţĭ saŭ înlocuirea lor.

(Admisă în parte în regulament).

Art. 103 (102 din regulament).

Inspectorul e chemat a veghea *pe cale administrativă* la stricta observare a dispoziţiunilor regulamentuluĭ de faţă şi a aduce uniformitate în aplicarea luĭ.

In acéstă privinţă el e considerat ca direct superior sub-inspectorilor şi căpitanilor de port.

(Admisă).

Art. 103.

Inspectorul este chemat a veghia la stricta observare a regulamentuluĭ de faţă şi a aduce uniformitate în aplicarea luĭ.

(Acéstă parte aprópe în acord cu prima parte a propuneriĭ franceze).

Art. 104 (103 în regulament).

Dunărea între Porțile de Fier și Galați va fi împărțită în patru secțiuni de inspecțiune:

I^a de la Porțile de Fier până la Gura-Timocului.

II^a de la Gura-Timocului la Nicopoli inclusiv.

III^a de la Nicopoli la Silistra inclusiv.

IV^a de la Silistra la Galați exclusiv.

(Neadmisă).

Secțiunile vor fi supraveghiate:

Cea d'întâi de un sub-inspector numit după propunerea Serbiei, a treia de un sub-inspector numit după propunerea Bulgariei.

A doua și a patra fie-care de câte un sub-inspector numit după propunerea României.

(Neadmisă).

Reședința fie-căruia din acești agenți va fi ulterior fixată de *comisiunea mixtă.*

(Neadmisă).

Art. 104.

Dunărea (între Porțile de Fier și Brăila) pe țărmul stâng va fi împărțită în 4 secțiuni:

I^a de la Porțile de Fier la Bechet inclusiv.

II^a de la Bechet la Zimnicea inclusiv.

III^a de la Zimnicea la Călărași și Silistra.

IV^a Pe amândoi țărmii de la Călărași și Silistra până la Galați inclusiv (Brăila exclusiv).

Pe țărmul drept va fi împărțită în 3 secțiuni.

I^a de la Porțile de Fier până la Gura-Timocului.

II^a de la Timoc la Nicopoli inclusiv.

III^a de la Nicopoli la Silistra (inclusiv).

(Admisă în regulament cu modificările din parenteze).

Fie-care secțiune se va întinde până la talveg.

Poliția fluvială în fie-care secțiune se va face de Sub-inspectori și de Căpitanii de porturi numiți de statele respective. Pentru a patra secțiune va fi un singur sub-inspector pe amândoi țărmii, numit de România. Acești agenți vor avea a se conforma, întru îndeplinirea misiunilor, dispozițiunilor din presentul regulament și instrucțiunilor ce le va da comisiunea prin mijlocirea delegatului Statului de care depind.

(Neadmisă acéstă parte în regulament).

Reședința fie-căruia din acești agenți va fi ulterior fixată *de Statele (riverane) respective, în înțelegere cu Comisiunea de supraveghere (mixtă).*

(Admisă acéstă parte cu modificările din parenteze).

Art. 105 (104 din regulament).

Statele riverane vor da comisiunii *mixte* și agenților séi concursul, de care ar putea avea trebuință, întru îndeplinirea misiunii sale.

(Admisă).

Art. 105.

Statele riverane vor da comisiunii de *supraveghere* concursul de care ea va avea trebuință, întru îndeplinirea misiunii sale

(Neadmisă).

Art. 106. (105 din Regulament).

Porturile saŭ schelele situate pe parcursul fie-cărei secțiuni fluviale și pentru care Statele riverane vor institui Căpitani de port, conform dispozițiunilor regulamen-

Art. 106.

Porturile saŭ schelele situate pe parcursul fie-cărei secțiuni fluviale și pentru care Statele riverane vor institui Căpitani de port, conform cu dispozițiunile regula-

tuluĭ de faţă, nu vor fi coprinse în resortul sub-inspectoruluĭ secţiuneĭ.

mentuluĭ de faţă, nu vor fi coprinse în resortul sub-inspectoruluĭ secţiuniĭ.

Cu tóte acestea Căpitanul de port cel maĭ apropiat, va putea înlocui, la caz de trebuinţă, pe sub-inspectore, dacă amândoĭ aparţin la aceaşĭ secţiune fluvială.

Porturile saŭ schelele vor fi puse sub *supravegherea* Căpitanilor de port, carĭ vor depinde direct de inspector şi vor fi datorĭ a urma instrucţiunile sale, pentru tot ce va privi acţiunea lor pe calea fluvială.

Porturile saŭ schelele vor fi puse sub *jurisdicţiunea* căpitanilor de porturĭ, carĭ *vor depinde direct* ca şi sub-inspectoriĭ, *de statul care 'ĭ va fi numit*. Eĭ vor urma *cu tóte acestea*, instrucţiunile inspectoruluĭ în tot ce va privi acţiunea lor pe calea fluvială.

Prin numirea de port, în sensul regulamentuluĭ de faţă, se înţelege tótă partea rîuluĭ coprinsă între două liniĭ drepte plecând perpendicular cu ţĕrmiĭ, de la marginele din sus şi din jos aleziselor porturĭ saŭ schele şi prelungindu-se până la talveg.

Identică cu propunerea franceză.

Dacă ţĕrmul opus aparţine aceluiaşĭ stat, portul coprinde şi partea rîuluĭ situată dincolo de talveg, între cele două liniĭ prelungite până la zisul ţĕrm, în aceleaşĭ ape, un port saŭ schelă avênd un Căpitan de port.

Identică cu propunerea franceză.

Bastimentele în curs de navigare şi carĭ trec prin apele unuĭ port, fără a se opri, nu sunt supuse la jurisdicţiunea Căpitanilor de port; inspectorul şi sub-inspectoriĭ sunt singurĭ competinţĭ de a lucra în privinţa acestor bastimente.

(Admisă).

Bastimentele în curs de navigare şi carĭ trec prin apele unuĭ port, *chiar* fără să se oprescă în el, sunt supuse la jurisdicţiunea căpitanilor de port.

(Neadmisă).

Art. 107. (106 din regulament).

Atribuţiunile speciale ale poliţieĭ judecătorescĭ fluviale, vor fi esercitate de sub-inspectorĭ şi de căpitaniĭ de port, fie-care în domeniul sĕŭ de supraveghere,

iar apelurile vor fi duse înaintea comisiuniĭ mixte, care va judeca în cel din urmă resort.

(Admisă).

Regulamentul maĭ adaogă:

Dacă, în exerciţiul funcţiuniĭ lor, sub-inspectoriĭ ar semnala contravenţiunĭ comise în afară de resortul lor, eĭ vor constata aceste contravenţiunĭ şi le vor supune cunoscinţeĭ sub-inspectoruluĭ competinte.

Art. 107.

Atribuţiunile speciale ale poliţieĭ judecătorescĭ fluviale, vor fi esercitate de sub-inspectorĭ şi de căpitaniĭ de porturĭ fie-care în domeniul resortuluĭ săŭ.

Aceştĭ agenţĭ vor judeca, în prima instanţă, contravenţiunile la regulamentul de faţă, şi vor aplica amendile prevĕdute de zisul regulament. Sentinţele lor se vor da în numele suveranuluĭ ţĕriĭ ce 'ĭ va fi numit.

Apelurile în contra acestor sentinţe vor fi duse, după înţelegerea părţiĭ interesate, fie înaintea comisiuniĭ de supraveghere, fie înaintea curţiĭ de apel, în resortul căreia e coprinsă secţiunea al căruĭ sub-inspector a judecat în prima instanţă. Pe ţĕrmul stâng cea d'întâĭ secţiune e coprinsă în jurisdicţiunea curţiĭ de la Craiova, a doua şi a treia în jurisdicţiunea curţiĭ de la Bucurescĭ şi a patra în jurisdicţiunea curţiĭ de la Focşanĭ saŭ a Tribunaluluĭ de la Galaţĭ.

(Neadmisă).

Art. 108 (107 din regulament).

Comisiunea *mixtă* va avea reşedinţa la Giurgiu.

Art. 108.

Comisiunea de *supraveghere* va avea reşedinţa la Giurgiu.

Art. 108 din regulament.

Art. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10 [1]) precum şi art. 96—108 [2]) inclusiv din presentul regulament nu pot fi modificate de cât în urma uneĭ înţelegerĭ între puterile interesate. Cele-l'alte articole nu pot fi modificate de Comisiunea mixtă de cât cu concursul Comisiuniĭ Europene a Dunăriĭ.

In resumat, iată ce resultă din cele două propunerĭ:

a) din propunerea franceză, Austro-Ungaria îşĭ însuşeşte guvernămêntul Dunăriĭ-de-jos, exercitându-l cu asistenţa delegaţilor statelor riverane şi a unuĭ delegat al Comisiuniĭ Europene.

b) din propunerea română, Austria, ca una ce nu este un stat riveran, este cu totul esclusă din comisiunea de supraveghere a Dunăriĭ-de-jos, reservând dreptul de guvernămênt asupra aceste̊ĭ părţĭ a fluviuluĭ delegaţilor statelor riverane cu asistenţa a doĭ delegaţĭ aĭ Comisiuniĭ Europene.

In anul 1883, expirând termenul de 12 anĭ prevĕḑut de art. 4 al tratatuluĭ din 1871, o nouă conferinţă se ţinu la Londra, compusă din representanţiĭ puterilor semnatare tratatuluĭ de la Berlin.

Cu tótă insistenţa delegatuluĭ român, prinţul Ion Ghica, România nu fu admisă de cât ca învitată.

Acéstă conferinţă 'şĭ termină lucrările la 10 Martie 1883, elaborând tratatul de la Londra în coprinderea următóre:

Jurisdicţiunea Comisiuniĭ Europene a Dunăriĭ va fi întinsă până la Brăila (art. 1).

Puterile Comisiuniĭ vor fi prelungite pe o periódă de 21 anĭ, cu începere de la 24 Aprilie 1883, după care Comisiunea va fi reînoită la fie-care 3 anĭ (art. 2).

Rusia şi România pot, sub controlul Comisiuneĭ Dunărene, a executa lucrărĭ pentru imbunătăţirea navigaţiuneĭ braţuluĭ Kilia. Lucrările executate însă la Ciatalul Ismail, rĕmân în sarcina şi sub controlul Comisiuneĭ Dunărene (art. 3-6).

Acest drept acordat Rusieĭ, implică şi pentru România facultatea de a deschide, sub aceleaşĭ condiţiunĭ, braţul Sf. Gheorghe.

Regulamentul de navigaţie şi poliţie fluvială din 2 Iunie 1882 de la Galaţĭ (nesemnat însă de Representantul Românieĭ), va fi aplicabil şi pe Dunăre în tot cursul eĭ, coprins între Porţile de Fier şi Brăila.

In fine prin art. 96 al acestuĭ regulament (a se vedea maĭ sus), se menţinu constituirea comisiuneĭ mixte.

---

[1]) Titlul I din Anexele Tractatuluĭ de la Londra 10 Martie 1883, relativ la Regimul general al Navigaţiuniĭ.

[2]) Titlul III. Executarea şi supravegherea regulamentelor.

Notă. Titlul II: Poliţia navigaţiuniĭ coprinde: Cap. I. Disposiţiunĭ generale (art. 11-18); Cap. II. Regulĭ pentru bastimentele carĭ încrucişez saŭ carĭ se întrec (art. 19—27); Cap. III. Regulĭ pentru drumurile la edec (art. 28—30); Cap. IV. Regulĭ pentru navigaţiunea pe timpul nopţeĭ saŭ pe timp de céţă (art. 31—33) Cap. V. Regulĭ pentru bastimentele în staţie (art. 34—39); Cap. VI. Regulĭ pentru înămolire saŭ naufragiŭ (art. 40—45); Cap. VII. Regulĭ pentru aruncarea lestuluĭ (art. 46—47); Cap. VIII. Operaţiunĭ la cabotagiŭ (art. 48); Cap. IX. Remorcagiŭ (art. 49-52); Cap. X. Poliţia porturilor (art. 53—65); Cap. XI. Serviciul pilotagiuluĭ în fluviu (art. 66—71); Cap. XII. Contravenţiunĭ (art. 72—95).

2. Personal[1])

In prima ședință a Comisiuneĭ (Galațĭ, 5 Martie 1856), delegațiĭ puterilor europene aŭ fost:

Becke (Austria).
Engelhardt (Franța).
Stokes (Marea Britanie).
Bitter (Prusia).
Baron d'Offenberg (Rusia).
Marquis d'Aste (Sardinia).
Omer Fevzi-Pașa (Turcia).

Prin regulamentul Comisiuniĭ votat la 29 Noembrie 1856, se conferi Turcieĭ onórea preșcedențieĭ Comisiuneĭ, avêndu-se ca normă și faptul că eĭ 'ĭ aparțineaŭ pe atuncĭ gurile Dunăriĭ.

In primiĭ anĭ aĭ funcționăriĭ Comisiuniĭ, dificultățile navigațiuniĭ fiind marĭ și lucrările de executat multiple, delegațiĭ puterilor fură numițĭ dintre ómeniĭ competințĭ; numaĭ când nu se trimeteaŭ atarĭ persóne, delegațiunea trecea agenților diplomaticĭ și consulilor generalĭ din Principate.

Delegatul Turcieĭ era guvernatorul de la Tulcea. Delegațiĭ primeĭ ședințe aŭ funcționat până la 7 Septembrie 1860, când Marquisul d'Aste, căpitan de marină, fu înlocuit prin Cavalerul Strambio, consul al Italieĭ la Bucurescĭ.

Pentru lucrările technice fu însărcinat inginerul englez Sir Ch. A. Hartley, care, după executarea lucrărilor marĭ, fu înlocuit cu titlul de inginer asistent D. Kühl, care funcționéză și azĭ, iar Sir Ch. A. Hartley, se retrase la Londra cu titlul de inginer consultant.

Pentru serviciul administrațiuniĭ fu însărcinat francezul Edmond Mohler, ca secretar general (mort la Galațĭ în 1883), iar ca comptabil E. Wolf (mort la 15 Aprilie 1891).

Pentru controlul navigațiuniĭ și paza regulamentelor, Comisiunea înființă un post de inspector general de navigațiune de la Isaccea la Sulina (aci, controlul se exercita de căpitanul portuluĭ) și fu numit D. Drigalschy, care funcționă de la 9 Octombrie 1861 până în Noembrie 1878, când prin intervenirile delegatuluĭ rus, care 'ĭ imputa că în ultimul rĕsboiŭ Ruso-Turc, Comisiunea nu a avut caracterul de neutralitate, fu desărcinat din acéstă funcțiune, dându-i-se o gratificație de 10.000 leĭ.

La 9 Noembrie 1863, Delegatul Turcieĭ și Președintele Comisiuniĭ Omer-Pașa, fu înlocuit cu Rașid-Pașa.

După unirea Italieĭ (1860—61), delegatul Sardinieĭ luă numirea de delegatul Italieĭ; iar la 27 Aprilie 1860, delegatul Prusieĭ fu numit representant al Confederațiuniĭ germane de Nord.

La 30 Aprilie 1872, delegatul Mariĭ Britaniĭ, Stokes, fu înlocuit cu consulul Gordon, și cu puțin înainte (12 Martie), Rusia 'șĭ înlocuise pe Baronul d'Offenberg prin D. Zinoview.

După proclamarea independențiĭ Românieĭ (14 Martie 1878), G. Rășcan, pe atuncĭ prefect de Covurluĭ, luă parte la ședința de la 7 Noembrie 1878, ca delegat din partea țĕriĭ nóstre; funcționă până la 27 Iunie 1879, când fu înlocuit prin Colonelul (pe atuncĭ, maĭ în urmă general și acum mort) Pencovicĭ, căruia 'ĭ succese Grigorie I. Ghica.

In fine pentru complectarea tuturor detaliilor acestuĭ articol, dăm tabloul următor, coprinḑênd numele tuturor delegaților, de la înființarea eĭ și până în 1900:

[1]) *Voisin Bey.* Op. cit.

	PRUSIA (GERMANIA)	AUSTRO-UNGARIA	FRANŢA	MAREA BRETANIE	SARDINIA (ITALIA)	ROMÂNIA	RUSIA	TURCIA
I	Bitter 4 Noembrie 1856	Becke 4 Noembrie 1856	Engelhardt 4 Noembrie 1856	I. Stokes 4 Noembrie 1856	Marchis d'Aste 4 Noembrie 1856	G. Răşcan 7 Noembrie 1888	Baron d'Offenberg 4 Noembrie 1856	Omer Fevzi Paşa 4 Noembrie 1856
II	De Saint-Pièrre 11 Noembrie 1860	Cavaler de Kremer 1 Noembrie 1862	Baron d'Avril 18 Aprilie 1867	C. G. Gordon 18 Aprilie 1872	A. de Strambio 26 August 1860	Colon. E. Pencovicĭ 21 Iunie 1879	I. Zinoview 1 Ianuarie 1872	Raşid Paşa 29 Iunie 1863
III	Contele Kayserling 11 Noembrie 1867	Cavaler Zulaf de Potemburg 17 Octombrie 1869	Herbette 23 Maiŭ 1877	H. T. Siborne 9 Aprilie 1874	Techio de Bajo 16 Decembre 1865	Gr. I. Ghica 10 Maiŭ 1886	Baron Stuart 6 Noembrie 1886	Sabri Paşa 2 Iulie 1864
IV	De Radovitz 5 Ianuarie 1870	Baron de Schlechta 23 Iulie 1871	Camille Barrère 29 Aprilie 1880	Percy Sanderson 29 Aprilie 1882	Comandor Romano Sussino 14 Martie 1867	A. Teriachiu 12 Noembrie 1887	A. Romanenco 24 Octombrie 1878	Ahmed Razim Paşa 19 Octombrie 1867
V	De Pfuel 22 Decembrie 1872	Cavaler de Gröller 9 Aprilie 1874	André Lavertujon 24 Octombrie 1883		Cavaler Berio 28 Septembrie 1868	I. Bălăceanu 12 Noembrie 1889	Lodygensky 1892	Suleyman Paşa 1867
VI	D'Alvensleben 4 Ianuarie 1876	Baron de Haan 12 Septembrie 1875	Marchis de Reverseaux 30 Octombrie 1885		Cavaler Cesar Durando 2 Iunie 1873	General Pencovicĭ 1890		Ismail Bey 1870
VII	Dr. Arendt 27 Octombrie 1878	Cavaler de Boleslawsky 3 August 1882	Comte d'Aubigny Cogordan 1891		Marchis Seysel d'Aix de Samariva 21 Aprilie 1877			Fahri Bey 1873
VIII	Fr. d'Aichemberg 14 Maiŭ 1886	Carol Gsiller 22 Februarie 1890			Cavaler M. Simondetti 9 Octombrie 1878			Madjid Bey şi Aali Bey 1876
IX	Baron de Wiegenheim 27 Octombrie 1889				Cavaler Nicolas Revest 24 Februarie 1881			Mehmed Said Paşa 1877
X	Raffauff 1891				I. P. de Riva 17 Aprilie 1887			C. St. Caratheodory 1878
XI					Pascal Corti 8 Iunie 1888			Artin Effendi 1886
XII					Chevalier Tesi 1890			Maxim Effendi 1887
XIII								Azarian Effendi 1890
XIV	De Lochr 1895		Sienkievicz 1895	Lt.-col. Trotter 1895				
XV		Baron Czikaun de Wahlborn 1896	Paillard Ducléré 1896					
XVI		Contele Logothetti 1897						
XVII		De Borhek 1900			Marchizul Pappalepore 1900			

3. Situaţia financiară a Comisiunii. [1])

Pentru primele cheltueli, Turcia s'a angajat a împrumuta Comisiunii suma de 3.739.500 leĭ, afară de lemnul şi materialele necesare, evaluate la 79.919 leĭ.

In urmă Turcia ne maĭ putênd împrumuta Comisiunea, lucrările păreaŭ că trebue să înceteze în 1860; în acest an Banca Otomană din Galaţĭ maĭ împrumută 750.000 leĭ; iar în 1862, Banca Germană din Hamburg, 800.000 leĭ.

Aceste împrumuturĭ trebuiaŭ să se amortiseze prin taxele ce se percepeaŭ vaselor intrate şi eşite, aşa că în 1865 întregul împrumut era aprópe rambursat.

In 1866, un noŭ împrumut s'a făcut în Londra la bancheriĭ Bischoffsheim şi Goldschmidt, de 3.375.000 leĭ cu 4%; el trebuia rambursat în 1882.

In fine, pentru complectarea acestor detaliurĭ, dăm maĭ jos tabloul veniturilor şi cheltuelilor Comisiuniĭ de la 1856 până la 1900 inclusiv:

A N Ĭ	VENITURĬ	CHELTUELĬ	A N Ĭ	VENITURĬ	CHELTUELĬ
De la 1856 - 1871	13.893.445	20.745.961	In 1886	1.703.700	1.423.148
In 1872	1.310.739	1.165.629	» 1887	2.007.904	1.602.129
» 1873	1.430.751	1.179.218	» 1888	2.174.938	1.653.879
» 1874	1.376.494	945.429	» 1889	1.462.619	1.860.711
» 1875	1.383.218	1.145.347	» 1890	2.232.357	2.250.774
» 1876	2.148.482	1.356.252	» 1891	2.231.746	2.453.407
» 1877	501.704	1.101.158	» 1892	2.185.274	1.990.245
» 1878	2.065.793	946 307	» 1893	3.275.884	2.409.933
» 1879	2.242.942	1.134.647	» 1894	2.416.700	3.875.878
» 1880	1.931.017	1.090.336	» 1895	2.285.149	1.959.569
» 1881	1.180.694	1.146.489	» 1896	2.645.008	2.202.389
» 1882	2.342 526	1.146.946	» 1897	2.006.809	2.435.027
» 1883	2.087.993	1.313.812	» 1898	2.101.768	2.359.745
» 1884	2.560.574	1.694.098	» 1899	1.433.046	1.892.566
» 1885	1.661.005	1.378.794	» 1900	1.728.845	1.531.129
			Totalurĭ	70.009.123	70 009.123

Tóte lucrările făcute de Comisiune, de la înfiinţarea eĭ, până la sfârşitul anuluĭ 1900, aŭ costat 70.009.123 leĭ.

Acéstă sumă se împarte:

Administraţia interióră, cheltuelĭ gen., dobânḑĭ şi cheltuelile împrumuturilor	11.448.324
Serviciul technic de lucrărĭ şi întreţinere, tăeturĭ şi liniĭ telegrafice . . .	39.178.700
Serviciul farurilor, pilotogiŭ la gură şi pe fluviŭ, clădirĭ şi spitale . . .	17.272.827
Fondul de reservă şi casa pensiilor	1.491.101
Sume cheltuite în compt curent şi p. cump. de materiale până la 31 Dec. 1900	221.321
In casă la 31 Decembrie 1900	396.850
Totalul cheltuelilor . .	70.009.123

4. Studiĭ şi lucrărĭ preparatoriĭ. [2])

Maĭ înainte d'a arăta motivele ce aŭ determinat Comisiunea Europeană a Dunăriĭ de a'şĭ alege şi a'şĭ concentra activitatea sa asupra braţuluĭ Sulineĭ, să arătăm starea în care se găsea Delta Dunăriĭ la 1856.

Vom lua întocmaĭ descrierea făcută de Locotenentul General Sir John Stokes, delegatul Anglieĭ în Comisiune, de la 1856—1871.

---

[1]) După *Voisin Bey*, op. cit. şi *Dim. S. Neniţescu.* Dunarea în dreptul internaţional public, p. 240 şi urm.
[2]) *D. Neniţescu.* Op. cit. după *Voisin Bey,* op. cit.

Comisiunea Europeană, când s'a întrunit pentru întâia dată, la 1856, se găsea în acéstă situaţie: în ceea-ce privesce mijlócele financiare necesare, pentru a'şĭ putea îndeplini sarcina sa, ea depindea de Turcia, care se angajase a'ĭ procura mijlócele necesare, refuzând în acéstă privinţă intervenţia celor-l'alte Puterĭ.

Comisiunea nu avea alt mijloc de a învinge greutăţile şi primejdiile de tot felul, care stăteaŭ în faţa navigaţiuniĭ. Comerciul era împedicat de tot soiul de obstacole. Singurele vase care puteaŭ naviga, eraŭ numaĭ acele de 150—300 butóie marine (un butoĭ = 2000 livre saŭ 40 picióre cubice capacitate) şi chiar acestea nu puteaŭ tot-deauna trece peste numerósele bancurĭ de nisip, ce eraŭ pe fundul fluviuluĭ, şi peste banca de nisip din Mare, de la gura Sulineĭ, fără a fi nevoite să descarce, în parte, marfa lor, în alte vase maĭ micĭ saŭ în caice. Vasele maĭ marĭ, care nu pot naviga fără lest, ridicaŭ fórte încet cursul cotit al fluviuluĭ, împinse câte odată de vênt, trase, maĭ adese-orĭ, la edec cu mare greutate, maĭ cu sémă când vêntul le bătea din faţă, ceea-ce era aprópe inevitabil pe un fluviŭ atât de cotit. Pentru a ajunge la Galaţĭ saŭ Brăila, spre a se încărca cu cereale, le trebuia adese-orĭ, săptămânĭ întregĭ. Unele vase se remorcaŭ, de şi pe atuncĭ eraŭ puţine remorchere, şi cu un preţ fórte ridicat. Greutăţile la vale ale vaselor încărcate eraŭ încă şi maĭ marĭ, de cât când se duceaŭ la deal încărcate cu lest. Primăvara apele aveaŭ o adâncime convenabilă navigaţiuniĭ, tómna însă, apele fiind în general micĭ, vasele se înămoleaŭ, de obişnuit, în bancurile de nisip şi trebuiaŭ să stea acolo până ce veniaŭ alte vase şi le descărca în parte. Porturile Sulineĭ, Tulceĭ, Galaţilor şi Brăileĭ, conţineaŭ flote întregĭ de asemenea vase, stăpânite şi mânuite de o populaţie de mateloţĭ străinĭ, carĭ nu preţuiaŭ maĭ mult de cât piraţiĭ.

De îndată ce un vas se înisipa, trebuia să se recurgă la aceştĭ ómenĭ pentru a'l uşura. Eĭ îl uşuraŭ într'adevĕr, furându-ĭ o bună parte din grâul ce li se confia. Piloţiĭ eraŭ, de obişnuit, uniţĭ cu eĭ, şi le procuraŭ veniturĭ, făcênd ca vasele, ce se încredinţaŭ conduceriĭ lor, să se înisipească, chiar atuncĭ când le era posibil să evite înisipirea, dacă ar fi mânuit cârma în mod conştiincios.

Cele maĭ multe neorînduelĭ şi nenorocirĭ se întâmplaŭ la Sulina în gura fluviuluĭ şi la eşire în Mare. Ajuns la Sulina, un vas trebuia maĭ întâiŭ să se uşureze, descărcând o parte din cuprinsul sĕŭ în alt vas, aşa fel ca să nu se adâncéscă maĭ mult de $2^m,44$ în apă; trebuia apoĭ să aştepte un timp frumos pentru a eşi în radă împreună cu caicele, în care, în parte, se descărcase, pentru a se reîncărca. De îndată ce venia un vênt maĭ tare, caicele în care se făcuse descărcarea uşurătóre, nu maĭ puteaŭ fi ţinute în largul apeĭ, de óre-ce nu eraŭ, ca în port, legate de cheiŭ, ci trebuiaŭ, pentru a nu se înneca, de a fi iute aduse în fluviŭ, când fórte adese-orĭ se înnecaŭ cu marfă cu tot. Câte o-dată vasele din radă, care se aflaŭ sub ancoră eraŭ împinse de vênt către cóstă.

Cea maĭ mică nenorocire, ce putea să se întâmple unuĭ vas, era să nu plece din radă cu atâta grâŭ cu cât sosise; în afară de acestea, putea să i se întâmple orĭ-ce.

Braţul Sulina ales de Comisiune, era în 1859 plin de cotiturĭ. Acest braţ, după cum spune Sir Charles Hartley, are la apele marĭ 2/27 din volumul total al Dunăriĭ, şi când fluviul are $2^m,75$ d'asupra Măriĭ la Ceatalul Sf. Gheorghe, atuncĭ braţul Sulina are un debit de 680 m.c. pe secundă. Când apele sunt micĭ şi nivelul este de $0^m,30$ în acelaş punct, d'asupra Măriĭ, debitul braţuluĭ se reduce la 150 m.c. pe secundă. In timpul apelor marĭ extra-ordinare, când panta de scurgere a braţuluĭ Sulina este de $0^m,048$ pe kilometrul debitul braţuluĭ este de 2000 m.c., pe secundă. Debitul braţuluĭ Sulina variază în raportul de la 1 la 13, iar viteza curentuluĭ de la 800 m. la 7 km., 25 pe oră. Greutatea materiilor pămêntóse ţinute în suspensie variază între 27 gr. minimum, la 1 kgr. 925 gr. maximum, la 1 m.c. de apă, adică în raport de 1 la 70.

Mijlocia volumuluĭ anual de nămol transportat de braţul Sulina şi dus în Mare, este de 5 milióne tone anual. Când Comisiunea a ales braţul Sulineĭ, cursul acestuĭ braţ, în lungime de 84 km., avea o şerpuire de 11 curbe, avênd fie-care o rază de cel puţin 300 m. în afară de alte numeróse curbe de o rază maĭ mare. Fundul braţuluĭ avea 10 băncĭ de nisip, d'asupra cărora adâncimea apeĭ varia între $2^m,50$ până la 4 m. adâncime.

Lărgimea părţiĭ superióre varia de la 140 metri la 250 metri şi lărgimea jumătăţiĭ a doua varia de la 185 metri la 230 metri.

Primele proiecte privitóre stabiliriĭ uneĭ adâncimĭ minime de $4^m,60$ pe tot braţul, aŭ fost concepute în vederea strâmtăriĭ fluviuluĭ, la lărgimea pe care însăşĭ natura părea să 'ĭ-o fi indicat ca îndestulătóre, pentru menţinerea adâncimeĭ dorite.

Causele, care aŭ determinat pe Comisiunea Europeană Dunăreană să alégă braţul Sulina şi nu braţul Chilia saŭ Sf. Gheorghe, sunt:

Braţul Chilia, ḑice memoriul din 1876 asupra lucrărilor de îmbunătăţire executate la gurile Dunăriĭ, a fost îndepărtat, la început, ca printr'o înţelegere tacită, cu tóte avantagiele aparente, pe care le presenta, prin volumul apelor sale şi prin înclinarea talveguluĭ sĕŭ.

Ceea-ce a pricinuit acéstă înţelegere a fost, faptul marelor potmolirĭ, care se aflaŭ în Marea-Négră, în faţa celor 8 gurĭ, prin care se varsă în Mare, braţul Chilia; şi fiind-că configuraţia acestor opt gurĭ este fórte mişcătóre şi Comisiunea s'a temut, că pentru a creia prin lucrărĭ artificiale, o stare permanentă de bună navigaţie, la orĭ-care din gurile acestuĭ braţ, ar fi trebuit să facă cheltuelĭ enorme. Şi ştim, că situaţia financiară a comisiuniĭ nu era, la început, de loc regulată, maĭ cu sémă că Turcia se opusese la orĭ-ce punere de taxe, făgăduind că va procura mijlócele financiare, pe care maĭ târziŭ neputêndu-le procura, a admis principiul taxelor pe navigaţie.

Braţul Chilia fiind exclus, Comisiunea trebuia să alégă între braţul Sulina şi Sf. Gheorghe. Braţul Sulina a atras atenţiunea Comisiuniĭ prin faptul, că se varsă în Mare printr'o singură gură, şi că, de rĕŭ, de bine, tot-deauna s'a navigat pe acest braţ, şi se credea că va fi destul de a face óre-care îmbunătăţirĭ, pentru a obţine resultate satisfăcătóre.

Braţul Sf. Gheorghe era recunoscut superior braţuluĭ Sulina. Cursul sĕŭ era maĭ drept, maĭ larg şi maĭ adânc. Osebit de acésta, de la Constantinopol până la Galaţĭ era maĭ scurt, pe acest braţ, de cât pe cele-l'alte două.

In Octombrie 1857, delegaţiĭ Mareĭ-Britaniĭ, Austrieĭ, Sardinieĭ şi Turcieĭ se pronunţară în favórea braţuluĭ Sf. Gheorghe, iar aceĭ aĭ Franţeĭ, Prusieĭ şi Rusieĭ, în favórea braţuluĭ Sulina.

Ce e drept, delegatul Rusieĭ de şi s'a pronunţat pentru braţul Sulineĭ, a opiniat că ar fi maĭ bine să se alégă braţul Chilieĭ.

Discuţiunile continuară fără nicĭ un resultat până în 1858. Puterile semnatare ale tratatuluĭ din Paris, vĕḑênd aceste lungĭ discuţiĭ, numiră, de comun acord, o comisiune *pur technică,* pentru a studia cestiunea. Acéstă comisiune s'a pronunţat în favórea braţuluĭ Sf. Gheorghe.

Inginerul şef al comisiuniĭ, atuncĭ Sir Charles Hartley, făcuse deja planurile, în ipoteza alegeriĭ braţuluĭ Sf. Gheorghe.

In acest scop el prevĕḑuse la acéstă gură două cheurĭ aprópe paralele, până să ajungă la o adâncime convenabilă în apele Măriĭ.

Comisiunea technică s'a pronunţat contra acestuĭ plan şi a opiniat, că ar trebui să se facă un canal artificial cu ecluze. Pentru acest din urmă plan s'a pronunţat şése din guvernele interesate, din fericire însă, nu s'a putut obţine unanimitatea Puterilor.

La 31 Ianuarie 1859, Sir Charles Hartley a presentat Comisiuniĭ planurile şi devizele întocmite în vederea construireĭ unuĭ canal cu ecluze, care ar fi costat $17^1/_2$ milióne leĭ. Acéstă sumă părênd cam mare, iar pe de altă parte, cum tocmaĭ atuncĭ se pusese în circulaţie linia ferată Cernavoda-Constanţa, Puterile hotărîră de a amâna provizoriŭ orĭ-ce lucrărĭ, până se va vedea ce concurenţă face acéstă cale ferată braţuluĭ Sulina, la gura căruia începuse deja, din 1858, a se face óre-care lucrărĭ, de şi cu caracter provizoriŭ.

Incă din anul 1857, pe când Comisiunea discuta asupra căruĭ braţ al Dunăriĭ să se concentreze, maĭ în special, atenţia eĭ, se începuse a se face la gura Sulineĭ, nisce lucrărĭ provizoriĭ, maĭ bine zis, lucrărĭ de încercare, pentru a face un canal navigabil în Marea-Négră, tăind banca de nisip de la gura Sulineĭ, provenită din depunerile apelor Dunăriĭ. Aceste lucrărĭ fură începute la 21 Aprilie 1858 şi sfîrşite la 30 Aprilie 1861.

Cheiul de Nord al portuluĭ Sulina trebuia să aibă 1412 m. lungime; iar cel de Sud.

915 metri. In timpul, când *Comisiunea technică internațională,* de la Paris, cerceta planurile și devizele pentru gura Sf. Gheorghe, i s'a supus și planurile acestor lucrărĭ provizoriĭ de la gura Sulineĭ.

Comisiunea technică le-a condamnat de la început, zicênd că aceste lucrărĭ să fie imediat părăsite, căcĭ se va cheltui fără a se obține vre-un resultat pentru navigație.

In ast-fel de condițiĭ s'aŭ început lucrările de la gura Sulineĭ, cu caracter provizoriŭ, rĕmase maĭ târziŭ definitive, după ce s'a vĕḑut resultatele la care s'a ajuns. A fost însă un moment, când se credea că totul va rĕmâne în părăsire, fiind-că Comisiunea nu se pronunțase, pe care braț se vor face lucrările definitive, iar în potriva lucrărilor provizoriĭ de la gura Sulineĭ se urziaŭ tot felul de intrigĭ. Se scria guvernuluĭ din Anglia și altor guverne, că de se va lucra după planurile Inginerului Hartley, vor lăsa a se arunca baniĭ în apă.

Unele puterĭ representate în Comisiune doreaŭ a nu ajunge la nicĭ un rezultat.

Maiorul John Stokes, pe atuncĭ, delegatul Angliei, de la 1866—1871, în Comisiunea Dunăreană, primise chiar ordine de la guvernul sĕŭ de a face să înceteze lucrările. Insă acest bărbat extra-ordinar, avênd încredere în sistemul lucrărilor inginerului Hartley, îl acoperi cu marea sa autoritate, continuând lucrările, chiar contra ordinuluĭ guvernuluĭ sĕŭ. Grație acesteĭ încrederĭ și tenacitățiĭ apostolice a Maioruluĭ John Stokes, lucrările de la gura Sulineĭ aŭ înaintat așa de mult, în cât în anul 1861 adâncimea canaluluĭ din Mare, de la gura Sulineĭ, printre cele două cheurĭ, ajunsese la 17 picióre, adică $5^m,8$.

Adâncimea trecĕtoriĭ de la gura Sulineĭ a variat:

In	1862	între	$5^m,18$	și $4^m,80$
»	1863	»	$5^m,03$	» $4^m,11$
»	1864	»	$5^m,18$	» $4^m,42$
»	1865	»	$5^m,64$	» $5^m,18$
»	1866	»	$5^m,41$	» $4^m,27$
»	1867	»	$5^m,18$	» $4^m,87$
»	1868	»	$5^m,48$	» $5^m.03$
»	1869	»	$5^m,03$	» $4^m,57$
»	1870	»	$5^m,94$	» $5^m,03$
»	1871	»	$6^m,02$	» $5^m,94$

Aceste două cheurĭ, de la gura Sulineĭ, aŭ fost transformate din provizoriĭ în definitive, începênd de la 1866 și s'a terminat în 1871.

Transformarea cheurilor provizoriĭ de la gura Sulineĭ în lucrărĭ permanente și obținerea adâncimeĭ de peste 6 metri în 1871, între aceste cheurĭ: «consecința naturală a acestor lucrărĭ, precum și a prelungireĭ diguluĭ de Sud, a avut drept resultat părăsirea proiectuluĭ de îmbunătățire a gureĭ Sf. Gheorghe. După atâtea sforțărĭ și cheltuelĭ pentru a îmbunătăți gura Sulineĭ, nu se maĭ putea relua chestia rectificăriĭ brațuluĭ Sf. Gheorghe».

Acéstă strălucită reușită, a pus în evidență sistemul inginerului Hartley, care a susținut de la început, că trebue lăsată liberă gura canaluluĭ ce se va alege, iar nu de a o închide prin ecluze. Sistemul Hartley a fost continuat și îmbunătățit de inginerul Ch. Kühl, atât la gura canaluluĭ, cât și pe fluviŭ.

5. Lucrările de la gura Sulina.

(Planșa No. 1).

In timpul lungilor și neterminabilelor discuțiĭ ce se urmară pentru alegerea guriĭ, asupra căreia să se concentreze tótă activitatea inginerilor Comisiuniĭ, navigațiunea suferea.

Comercianțiĭ din Galațĭ și Brăila reclamaŭ continuŭ Comisiuniĭ de a face unele îmbunătățirĭ brațuluĭ Sulina, singurul pe atuncĭ navigabil; eĭ cereaŭ ca cel puțin să se întrebuințeze grapa de fier, cu care Turciĭ obținuseră maĭ 'nainte resultate mulțumitóre, pentru adâncirea gureĭ Sulineĭ.

Pentru a satisface acéstă cerere şi pentru a'şĭ da socotélă de adevĕrata valóre a unuĭ mijloc aşa de simplu şi puţin costisitor, Comisiunea în cursul anuluĭ 1857, nu numaĭ că a plimbat vechia grapă turcéscă de 50 de orĭ pe zi peste bară, cu ajutorul unuĭ vapor, în timpul celor maĭ frumóse treĭ lunĭ din an, dar a maĭ întrebuinţat şi o dragă fórte puternică pentru a mişca materiile pămîntóse şi a permite ast-fel curentuluĭ care le ţinea în suspensiune, să le târască până în apele cele maĭ adâncĭ; dar curentul fiind fórte slab, aceste procedeurĭ n'aŭ produs nicĭ un efect simţitor, ast-fel că Comisiunea a trebuit în cele din urmă să renunţe la ele.

Cât timp aŭ durat încercările despre care am vorbit, Hartley, bănuind că Comisiunea ar fi putut să alégă definitiv braţul Sulina, a întocmit un proiect de lucrărĭ permanente pentru îmbunătăţirea gureĭ şi braţuluĭ şi în adevĕr, Comisiunea, care renunţase la adâncirea acestuĭ braţ prin ajutorul grapeĭ, în 1858 luă resoluţia de a îmbunătăţi gura Sulineĭ, prin ajutorul digurilor construite pe urmele lucrările permanente; însă în mod timporar. Comisiunea luând acéstă decisiune, a voit să vină în ajutorul navigaţieĭ cât maĭ curând şi cât maĭ ieftin, fără a aduce nicĭ un prejudiţiŭ asupra alegeriĭ guriĭ, ce s'ar fi făcut în urmă în mod definitiv.

Proiectul luĭ Hartley coprindea construcţiunea a două digurĭ, neegale în lungime: cel de N. care să plece chiar din cósta formată din malul stâng al fluviuluĭ şi care să aibă o lungime de 1783 metri, înaintând până la adâncimĭ de $5^m,50$, cel de Sud va pleca dintr'un punct înaintat al maluluĭ, situat la 335 metri în larg de la basa celuĭ de Nord şi va înainta o lungime de 1314 metri, până la adâncimĭ de 5 m.

Acésta din urmă era trasat în forma uneĭ curbe convexe, spre a se apropia ast-fel de cel de Nord, formând o pâlnie până la o distanţă de 183 m. egală cu lărgimea normală a braţuluĭ, iar de aci cele două digurĭ aveaŭ să mêrgă paralel în direcţie E. ¼ şi jumătate N.E. Lungimea respectivă a celor două digurĭ era ast-fel determinată, în cât cel de Nord să întrécă pe cel de Sud cu 183 metri, lărgimea canaluluĭ între digurĭ. În sfârşit digurile trebuiaŭ formate pe o bază de anrocamente în piatră pierdută, pe care să se aşeze un zid solid, ridicat cu $1^m,80$ d'asupra nivelului Măriĭ.

Motivele acestor disposiţiunĭ eraŭ următórele:

S'a împins digul maĭ mult cel de nord, la adâncime de $5^m,50$, pentru ca canalul ce voia să'l facă peste bară să fie adâncit, prin acţiunea concentrată a curentuluĭ dintre digurile paralele şi în urmă să obţină un bun canal dincolo de digurĭ, fiind admis, ca atuncĭ când apele turburĭ ale rîuluĭ vor fi puse în contact cu curentul ţĕrmurilor şi încrucişate la capul digurilor, materiile rămase în suspensiune vor fi duse departe de intrare.

Paralelismul digurilor pe o lungime óre-care până la extremitatea canaluluĭ, distanţa lor unul de altul egală cu lungimea normală a fluviuluĭ şi aruncarea acestuia într'o Mare fără flux, cu numeróse materiĭ în suspensiune, făcea ca singura soluţiune să fie: gura fluviuluĭ în formă de pâlnie, care să opréscă în părţile largĭ cantitatea de nămol şi să lase ast-fel restul canaluluĭ liber şi navigabil, putându-se în urmă să se prelungéscă şi digurile.

Direcţiunea Estică ¼ şi jumătate N.E. a părţeĭ extreme a digurilor a fost adoptată maĭ cu preferinţă de cât direcţiunea Estică, pentru a permite corăbiilor să între în canal sub tóte vênturile din larg, adăpostind canalul contra vênturilor dominante. Hartley s'a maĭ servit şi de observaţiunea asupra cursuluĭ obişnuit din canalul cel maĭ adânc, care traversa bara înainte de lucrărĭ. Intr'adevĕr s'a constatat că canalul era tot-d'auna în direcţia N.E. şi că tot ast-fel se găsea şi la gura Chilieĭ.

Pe lângă acésta direcţiunea alésă, era perpendiculară pe aceia a cósteĭ şi prin urmare cea maĭ bună din punctul de vedere al navigaţiuneĭ pe intrarea canaluluĭ şi că era bine sub raportul adâncimeĭ bareĭ de a îndrepta digurile în direcţiunea vênturilor domnitoare şi a curentuluĭ ţĕrmuluĭ, spre a dirije apele fluviuluĭ în larg cât maĭ departe posibil în aceiaşĭ direcţiune, preservând ast-fel intrarea canaluluĭ contra tutulor depositelor; dar la Sulina pentru a realisa acésta, trebui să se curbeze extremitatea digurilor spre S.E. şi în cas de prelungire, acéstă curbă trebuind dirijată spre Sud s'ar fi mărit ast-fel, într'o enormă proporţie, greutăţile intrăreĭ navelor în timpul vênturilor.

In ceea ce privesce alegerea punctuluĭ de plecare a diguluĭ Sud se observă, că dacă amândouă digurile ar fi pornit de la acelaşĭ meridian, pentru a merge paralel pe o lungime de 183 m., cheltuiala lucrărilor ar fi crescut, şi că pe timpul vênturilor de E. se afla o mare agitaţie în port din causa valurilor îndreptate în interiorul portuluĭ, prin faţa concavă a diguluĭ de Sud, pe când prin dispoziţiunea adoptată, valurile vin să se spargă pe plagea curbeĭ interióre formate de dig. Intr'adevĕr, la lărgimea bruscă a secţiuneĭ între ultimul stăvilar şi partea extremă a canaluluĭ ar putea da nascere la reducere de profunzime, dar un asemenea inconvenient se reducea uşor prin prelungirea continuă şi paralelă a digurilor cu lucrărĭ uşóre şi puţin costisitóre.

In fine promontoriul diguluĭ de Nord se justifica prin faptul, că dacă şi digul de Sud ar fi avut aceiaşĭ lungime, partea sa extremă ar fi creat o rocă ce putea, în unele casurĭ, deveni pericolósă vaselor ce intraŭ pe gură sub vênturĭ violente. Acéstă proeminenţă a diguluĭ de Nord era destinată să adăpostéscă corabiile ce eşiaŭ şi intraŭ, când vêntul bătea de la Nord şi N.E. şi îndată ce un vas parvenea ca să intre şi să se acopere de digul N. şi chiar când începea să simţă tăria curentuluĭ, digul îl apară de valurĭ şi'l feresce să-şĭ piardă calea în mijlocul periculóseĭ barĭ.

Hartley primind instrucţiunile Comisiuneĭ de a executa la Sulina nisce lucrărĭ timporare, proectă de a prelungi digurile la mare distanţă, cu cât maĭ puţine cheltuelĭ şi cât maĭ curând, spre a obţine ast-fel o adâncime de 0m,60 asupra bareĭ şi o soliditate destul de puternică pentru a resista fără avariĭ la loviturile Măreĭ, pentru o periódă de 6—8 anĭ, timp socotit necesar pentru luarea uneĭ decisiunĭ definitive.

Digurile provisoriĭ eraŭ constituite printr'un triplu rând de piloţĭ legaţĭ între eĭ d'asupra apeĭ cu traverse puternice şi care aŭ fost în urmă fortificaţĭ prin două rândurĭ de piloţĭ de apărare. In fie-care dig rândul exterior a fost format de o linie de stâlpĭ împreunaţĭ, de laturile cărora s'a aruncat pietre spre a forma un masiv solid cu basa largă, ridicându-se până la nivelul apeĭ.

Incepute în Aprilie 1858, cele 2 digurĭ provisoriĭ eraŭ terminate la finele luĭ Iulie 1861.

Digul Nord dus până la adâncimea de 4m,57, avea o lungime de 1412 m. şi se termina cu un cap, pe care s'a fixat un far de al 5-lea ordin cu un foc roşu.

Digul S. avea o lungime de 914 m.

Digul N. înainta ast-fel în larg cu aprópe 200 m., maĭ mult de cât cel S.

Crescerea continuă a adâncimeĭ de la 2m,74 din 1859 la 3m,96 în Aprilie 1860, se credea a se datori diguluĭ N., dar revĕrsările primăverelor următóre fiind aşa de numeróse aŭ îngrămădit enorme materiĭ nisipóse la gură, scăḑênd ast-fel şi adâncimea minimă şi formându-se banca sub-marină, cunoscută sub numele de *banca de Sud;* atuncĭ s'a vĕḑut nevoia de a se continua digul S. pe o întindere de 470 m. şi strângêndu-se ast-fel la gura sa o enormă masă de apă a putut să se cureţe canalul de aluviunile depuse şi să se obţină o adâncime maximă de 4m,27 în Februarie 1861. Vine apoĭ o mare revărsare în iarna anuluĭ următor, dar acum apele fiind bine orientate desfiinţéză bara, iar materiele luate se depun pe banca de S. şi se obţine o adâncime de 5m,18.

Dar adâncimea repede care întrecea tóte aşteptările, nu putea să servéscă de la început, prin faptul obstacolelor provenite din rămăşiţele corăbiilor ce se înecaŭ fórte des la intrare, şi care în urma observăreĭ aŭ trebuit să se extermineze cu dinamită.

De la terminarea lucrărilor şi până în Decembrie 1862, adâncimea se menţine la 5m,18, dar de la acéstă dată a început să descréscă prin faptul micşorăreĭ curentutuĭ, şi continuând acéstă stare de lucrurĭ, în tot timpul anuluĭ 1863 a ajutat la crescerea bănceĭ de S. în larg sub adăpostul diguluĭ N., ast-fel că şi adâncimea scăḑu la 4m,72. In 1864, în urma unuĭ vênt violent, apele crescură şi spre a împedica pe viitor lucrurĭ de asemenea natură, s'a decis prelungirea diguluĭ S. aprópe de 150m. Motivele expuse în susţinerea acesteĭ propunerĭ eraŭ următórele:

1. Experienţa a demonstrat, că între digurĭ, canalul se menţinea la adâncimea normală de 5m,20—5m,50 prin acţiunea ordinară a curentuluĭ fluviuluĭ.

2. Ea a arătat deopotrivă că revĕrsările ordinare ale primăvereĭ, nu produc o ródere

îndestulătóre, pentru a ridica depositele formate în timpul apelor scădute dincolo de paralelismul digurilor.

3. Era cert, că acţiunea curenţilor marinĭ în timpul furtunilor, distrug băncile recent formate sub timpurĭ calme, aşa s'a întâmplat la 1861 cu banca care se întindea aprópe cu jumătate milă în larg de digurĭ.

4. Crescerea bănciĭ de S. era atuncĭ atât de mare, în cât prelungirea diguluĭ S. cu 200 m. nu oferea aşa mare avantagiŭ navigaţieĭ.

5. Banca de S. se găsea sub drumul corăbiilor ce intraŭ şi eşaŭ în port şi se credea necesară construirea uneĭ liniĭ în pietre şi lemne, plecând de la digul S. până la un punct situat direct la extremitatea diguluĭ N., şi se spera, reducând cu 50 m. proeminenţa diguluĭ N., atuncĭ materiile şi băncile de curând formate găsindu-se sub acţiunea violentă a vênturilor s'ar distruge, lăsând ast-fel un canal navigabil ce se putea menţine încă câţĭ-va anĭ.

Aşa dar prelungirea diguluĭ S. a fost decisă. Vĕdându-se menţinerea continuă a adânciĭmeĭ, care nu suferea de cât micĭ schimbărĭ sub revărsărĭ şi vênturĭ, s'a decis transformarea lucrărilor provisoriĭ în lucrărĭ definitive şi care s'aŭ terminat în 1871.

In 1863, 66, 69, nefiind revărsărĭ, imediat banca de S. a reapărut în faţa gurcĭ; adâncimea a scăzut la $4^m,57$, şi lărgimea la 45 m., silind Comisiunea de a prelungi cât maĭ curând digul S. cu 140 m.

In primăvara următóre, prin transformarea în definitive a lucrărilor de la gura fluviuluĭ şi prin prelungirea recentă a digurilor, adîncimea se menţine la $5^m,94$ cu o lărgime de 105 m. Dar revărsarea anuluĭ 1871 mări spre E. banca de S. şi făcea circulaţia dificilă, pentru care Hartley, spre a împrăştia îndoiala, făcu o expunere într'un raport despre formaţiunea bănci ce se întinde spre S.

Iată principalele puncte ale acestuĭ raport:

Cu tóte că îmbunătăţirile obţinute aŭ întrecut orĭ-ce aşteptare, totuşĭ nu se putea crede a se menţine aceste ameliorărĭ şi de acea trebuia maĭ curând saŭ maĭ târdiŭ prelungite digurile, cu cât înaintaŭ aluviunile.

In precedentul sĕŭ raport a făcut o observaţie, că causele care produc băncile la gurile Delteĭ continuaŭ să lucreze şi sub acţiunea lor lentă dar sigură, să înainteze pămêntul mereŭ spre Mare; pentru distrugerea lor s'a decis prelungirea diguluĭ Sud, care sub impulsiunea îngrămădită a apelor să împingă aterismentele spre larg, unde întâlnind curentul puternic al Măreĭ şi sub vênturile violente de la nord şi a *curentuluĭ litoraluluĭ să se distrugă,* conservând un canal navigabil pe timp de câţĭ-va anĭ.

O ridicare de plan hidrografic, făcută în Noembrie 1871, arată dispariţia complectă a bănci de Sud.

In Maĭ 1872, adâncimea trecătóreĭ fu de $6^m,10$ şi în Maĭ anul următor, de $6^m,25$, care trebuia de aci înainte să fie adâncimea normală a gureĭ. Experienţa arată, că prelungirea diguluĭ Sud, nu era suficientă, prin faptul că în 1872 banca de Sud debordă capul diguluĭ Sud, formând o proeminenţă de 60 m., pe alinierea prelungită a acestuĭ dig; aceaşĭ stare de lucrurĭ în vara anuluĭ 1874; dar revĕrsarea din Aprilie 1875 ridică tóte aterismentele precum şi banca, avêndu-se în Iulie un canal larg şi pe deplin liber, atât în interiorul digurilor, cât şi afară.

Dar în ano-timpul seceteĭ reapăru banca, şi în Martie 1876, tótă lărgimea canaluluĭ se găsea afectată. Era reproducerea unor fenomene observate în 1867 şi 1869 înainte de prelungirea digurilor. Ca resultat, adâncimea canaluluĭ era redusă la $5^m,94$ în Martie 1876, dar din fericire forţa curentuluĭ din revărsarea luĭ Maĭ ridică banca şi readuce adâncimea la $6^m,25$.

Pentru a evita schimbarea adâncimilor maĭ sus arătate, s'a prelungit digul Sud cu 62 m., până în dreptul capuluĭ diguluĭ Nord. Acéstă lucrare a fost executată după tipul provisoriŭ din 1876—77. Dar maĭ târziŭ, în 1878—1886, ambele prelungirĭ ale diguluĭ Sud s'aŭ transformat în lucrărĭ definitive. Revărsările anilor 1876—1879 aŭ mărit profilul, lăsând să aducă marĭ volume de apă, mărind adâncimea la 3 m., acolo unde natura fun-

duluĭ permitea. — In Iulie 1879 adâncimea canaluluĭ atinse maximul de $9^m,75$ la capul diguluĭ Sud și $8^m,40$ la capul diguluĭ Nord.

Dar în același timp apăru în mijlocul digurilor și pe o întindere de 90 m. în afară, un fund strimt, care avea o adâncime de $6^m,25$. Acest fund crescu repede prin suprapunerea anormală a aluviunilor aduse de revĕrsare, reducĕnd adâncimea la $5^m,87$. Adâncimea cea mare ce era la capetele digurilor și în deosebĭ la cel Sud, făcea să se debiteze un mare volum de apă și în apropiere, lăsând linia mediană împedecată de bancă.

Pentru a regula profilul și a opri reînoirea acestor fenomene, o basă de piatră a fost construită într'o adâncime de $7^m,60$ și pe $30^m,50$ lărgime între capetele digurilor gureĭ Sulina care a rĕușit de minune, menținênd în tóte fasele fluviuluĭ o adâncime normală de $6^m,25$.

Pentru a complecta descrierea generală a digurilor, trebue să menționăm necesitatea de a prelungi digul Nord la spatele bareĭ sale, spre a menține distrugerea luĭ de loviturile Mĕreĭ, precum și a întreține comunicațiunea cu uscatul; aceste prelungirĭ aŭ avut loc între aniĭ 1867—1883 și aŭ fost de o lungime de 336 m.

Regimul normal al gureĭ de la terminarea definitivă a digurilor, se póte resuma ast-fel:

Când Dunărea se află în revĕrsare extraordinară, adâncimea canaluluĭ se măresce câte odată până la $7^m,60$ și suprafața profiluluĭ corespunde cu 1.300 m.p.

Intr'un seson lung de secetă, adâncimea scade la $6^m,25$ și profilul se micșorézá la 970 m.p.

Fig. 39. — Palatul Comisiuniĭ Europene Dunărene, de la Sulina.

Canalul navigabil, în afară de digurĭ, depinde de direcțiunea și adâncimea băncĭ de Sud. Ea se formézá și are o adâncime de $6^m,25$. Acéstă adâncime póte să créscă până la $6^m,45$ în timpul tómneĭ și erneĭ și să descréscă la $5^m,80$ pe timpul revĕrsăreĭ, dar în acest din urmă caz adâncimea canaluluĭ e de $6^m,25$, din causă că panta sub-marină a funduluĭ este fórte repede. Starea de acum a lucrărilor de la gură, comparată cu cea din trecut, este arătată în planșă.

6. Lucrărĭ fluviale.

(Planșa No. 2)

Pe lângă greutățile ce avea navigația să sufere la intrarea în Dunăre, maĭ eraŭ în lungul canaluluĭ sĕŭ coturĭ periculóse și fundurĭ care împedicaŭ circulația.

De acea Comisiunea aprobând proectul luĭ Hartley, a decis a întreprinde cât maĭ curând posibil îmbunătățirea a 8 fundurĭ, tăerea a 3 curbe zise a luĭ M, situate la a 23ª milă de la îmbucătură; în fine deschiderea uneĭ nouă intrărĭ la Ciatal Sf. Gheorghe.

Utilitatea acestor lucrărî era justificată de consideraţiunile următóre:

1. Canalul navigabil al braţuluî Sulina, prin micul volum de apă ce debitéză, n'are de cât dimensiunî relativ fórte reduse, lărgimea sa nu întrece de cât 183 m. şi acésta e aprópe pe jumĕtate practicabilă navigaţieî.

Pe opt puncte se găseaŭ marî fundurî jóse, datorite lărgimeî disproporţionate a fluviuluî, faţă cu volumul de apă şi d'asupra cărora adâncimea în timpul apelor micî era de 3^{m},67 şi chiar de 2^{m},44. Necesitatea de a se stabili o uniformitate de adâncime asupra acestor puncte, care să corespundă cu resultatele obţinute la intrarea guriî, se impunea, de aceea s'a decis a se creia şi întreţine în urmă un canal larg de la 30-120 m. cu o adâncime medie de 4^{m},88, în timpurile ordinare şi de 4^{m},27 în timpurile de secetă.

2. Cele treî curbe ale luî M formaŭ coturî brusce, care constituiaŭ un obstacol şi un pericol mare navigaţieî, împiedecând vasele de un tonagiŭ mare, care veniaŭ la Sulina, să înainteze în susul apeî. O tăetură de 500 m. era de ajuns pentru a suprima aceste curbe periculóse, prescurtând tot-deodată parcursul cu 2 km. (Tăietura miculuî M).

3. Direcţiunea ce lua braţul Sulina, despărţindu-se de braţul Sf. Gheorghe, forma un unghiŭ ascuţit, ast-fel că apele eraŭ obligate să se întórcă înapoî, spre a pătrunde în braţ; asemenea o bancă s'a format la intrare, maî aprópe de malul stâng, mărind pericolul cotuluî, de aceia necesitatea uneî deschiderî la Ciatalul Sf. Gheorghe, se impunea.

Totuşî în raportul inginerului Hartley, lucrările trebuiaŭ executate cu precauţiune şi succesiv, iar nu simultaneŭ, de óre-ce îmbunătăţirile aduse unuî punct, putea să exercite asupra altor puncte o acţiune neprevĕḑută şi vătămătóre.

Nesiguranţa ce a durat mult timp asupra alegereî braţuluî, precum şi lipsa de finanţe, a făcut ca Comisiunea să urmeze sfatul inginerului şi ast-fel în timpul periódeî 1857—65, Comisiunea a trebuit să-şî concentreze tóte forţele spre a îmbunătăţi cele 2 fundurî rele, precum şi încă două fundurî din Ciatalul Sf. Gheorghe, prin ajutorul dragajelor provisoriî.

Proectul adoptat pentru îmbunătăţire consta din strâmtorarea lărgimeî fluviuluî, prin ajutorul stâlpilor sprijiniţî pe unul din ţărmurî saŭ pe digurî longitudinale, legate cu ţărmul vecin printr'o lucrare transversală şi cu învelirea ţărmuluî opus. Lărgimea normală a profiluluî transversal era atuncî de 137 m. dar experienţa a demonstrat că trebuia redusă la 122 m. Nu se aşteptaŭ din aceste lucrărî la o acţiune puternică a curentuluî şi de aceea s'a adăogat serviciŭ perpetuŭ de drage, care prin ajutorul strîmtorăriî albieî, prin digurî să dea curentuluî o putere maî mare şi să menţină ast-fel adâncimea sa.

Materialul scos în urma dragagiuluî trebuia depus în colţurile digurilor, unde trebuia să se astupe şi să solidifice terenul. La 2 Noembrie 1865, s'a luat decisiunea de a se alege braţul Sulina şi a se transforma în definitive lucrările executate până atuncî în mod provisoriŭ. Scopul Comisiuneî era să execute un sistem de lucrărî fluviale, care să pună braţul Sulina într'o stare de navigabilitate identică cu acea obţinută la gura sa.

Acest proiect, relativ la lucrările fluviale, cuprindea tăierea curbelor luî M, îmbunătăţirea a patru fundurî jóse vechî şi în fine îmbunătăţirea directă a Ciatalului Sf. Gheorghe.

Suprimarea curbelor luî M, menţionate ca fórte folositóre, se impuneaŭ, cu cât fluviul era maî frecuentat de vase de un tonagiŭ mare.

Imbunătăţirea fundurilor jóse, era de a obţine un canal navigabil de 61 m. lărgime şi o adâncime minimă de 3^{m},96 în timpul apelor scăḑute.

In sfârşit s'a renunţat la ideea creăreî, la Ciatalul Sf. Gheorghe a uneî intrărî nouă, care ar fi costat 850,000 fr. şi s'a continuat la îmbunătăţirea intrăreî naturale a fluviuluî.

Noî fundurî apărând pe timpul execuţiuneî proectelor din 1865, a trebuit din causa lipseî de fondurî, să se amâne lucrările privitóre la întărirea ţărmurilor, care nu înfăţişaŭ acelaş caracter de urgenţă ca îmbunătăţirea fundurilor jóse.

In resumat, la finele anuluî 1871, afară de tăerea miculuî M, care a suprimat treî coturî din cele maî rele şi a redus parcursul cu 1765 m. îmbunătăţirile efectuate în braţul Sulina, eraŭ următórele:

1. Zece fundurî jóse eraŭ îmbunătăţite, oferind o adâncime medie de 4^{m},57, care la

1865 nu era de cât de $3^m,81$ şi în 1857 de $3^m,67$, de unde o crescere totală de o adâncime medie de $0^m,90$.

2. Adâncimea minimă a braţuluĭ a ajuns la $3^m,96$, pe când în 1857 nu era de cât $2^m,44$, de unde o crescere totală de $1^m,52$.

In periόda 1872—1879, singura lucrare importantă executată în fluviŭ, a fost îmbunătăţirea Ciataluluĭ Ismail, de la capul Delteĭ, adică prima bifurcaţie a Dunăreĭ, între braţele Chilia şi Tulcea. Prin dragage continue şi prin protecţiunea dată capuluĭ Delteĭ, prin digul longitudinal de 427 m., prin curba concavă şi paralel cu direcţiunea curentuluĭ ce intră în braţul Tulcea, s'a putut în 1876 obţine la Ciatal Ismail o adâncime constantă de $6^m,10$. Lucrările aŭ avut un succes complect. Dacă lucrările executate maĭ înainte la Ciatal Sf. Gheorghe n'aŭ reuşit, causa este că: braţul Sulina formézǎ la plecare un unghiŭ ascuţit cu braţul principal, pe când din Ciatal Ismail, braţul Tulcea plécă în unghiŭ drept.

De alt-minterea, lucrările întreprinse în acéstă periódă, n'aŭ fost de cât lucrărĭ de întreţinere pentru menţinerea adâncimeĭ minime de $3^m,96$ asupra fundurilor vechĭ şi a readuce adâncimea fundurilor noĭ la acelaşĭ resultat.

In anul 1880, graţie măririeĭ fondúluĭ Comisiuneĭ, s'a început asupra braţuluĭ Sulina o eră de marĭ lucrărĭ, a căror scop era de a pune acest braţ în tot parcursul sĕŭ într'o stare continuă de navigabilitate de o potrivă cu starea sa actuală.

De data asta era un minimum de adâncime de $4^m,57$ în timpul apelor scădute, realisând ast-fel o adâncime de 0.61, ce se cerea a se obţine prin noĭ lucrărĭ de îmbunătăţire asupra fundurilor jóse şi prin tăerea a treĭ sinuosităţĭ din cele maĭ pronunţate ale fluviuluĭ, printre care cotul Ciataluluĭ Sf. Gheorghe existând între M şi origina braţuluĭ.

Programul acestor lucrărĭ fu supus Comisiuneĭ de Charles Hartley, la 17 Februarie 1880 şi fură terminate în 1886:

Aceste lucrărĭ aŭ fost următórele:

Până la finele anuluĭ 1871 s'aŭ îmbunătăţit 10 fundurĭ jóse şi de la acéstă epocă până la 1886, şépte noĭ reapărute aŭ trebuit exterminate, continuându-se lucrărĭ de dragaje asupra celor 10 existente, ast-fel că de la origina lucrărilor şi până la 1886 aŭ fost îmbunătăţite 17 fundurĭ. Pe lângă acésta, lărgimea normală a braţuluĭ în unele puncte, făcea să se vază reapariţia noilor fundurĭ prin maximul aluviunilor aduse de braţul Sulina şi evaluate la 135.000 tone în 24 ore, cea ce impunea întreprinderea unor lucrărĭ de îmbunătăţire prin strimtorarea lărgimeĭ sale şi împedicarea erosiuneĭ malurilor, prin învelirea lor de digurĭ în coturĭ moderate, la punctele expuse maĭ mult lovitureĭ curentuluĭ. Se prevedea că îmbrăcarea malurilor trebuia efectuată pe marĭ întinderĭ.

Experienţa câştigată prin executarea lucrărilor de până atuncĭ, a condus pe inginerĭ la conclusiunile următóre:

1. Strimtorarea braţuluĭ Sulina aprópe cu 120 m. în partea sa superióră şi 150 m. în josul luĭ M, îndestulătoare pentru a garanta o adâncime constantă de $4^m,57$ în cele maĭ scădute ape, fără dragaje.

2. In locurile unde lărgimea braţuluĭ este maĭ mare de cât ţifrele sus menţionate, dragagele nu constituiaŭ de cât un mijloc slab de adâncime.

3. Construcţiunea pentru îmbunătăţirea trecătorilor celor rele, ale lucrărilor sub apă pe timpurile apelor marĭ, nu opresc reproducerea băncilor întinse în timpul revĕrsărilor.

4. In sfârşit ridicarea lucrărilor la nivelul rîuluĭ aŭ produs tot-dauna bune resultate şi dacă ast-fel ridicate nu opresc a se forma ori-ce aluviune în canal, când delta este cu totul sub ape, sunt cu tóte acestea agenţĭ, care ajută la adâncimea ulterióră, când apele se retrag.

Pe timpul periódeĭ celor 4 anĭ din urmă 1887—1890, întreţinerea lucrărilor a luat un avênt maĭ mare ca în trecut şi deschiderea noilor tăeturĭ în vecinătatea lucrărilor a produs schimbărĭ considerabile în direcţiunea şi viteza curentuluĭ, şi că resultă de aci perturbaţiĭ inevitabile în albia fluviuluĭ, fiind necesare dragage asupra punctelor importante pentru a restabili regimul şi pentru a îndulci intrarea tăeturilor.

In general, trebuiaŭ îndreptate malurile şi digurile ce se acopereaŭ de ape în timpul

revĕrsărilor, precum şi drumul între Ciatal Sf. Gheorghe şi Sulina, ce servă ca să tragă la edec corăbiile, trebuia curăţit de plante şi trestiĭ şi în sfârşit s'a înmulţit şamandurele pentru a servi bastimentelor de un mare tonagiŭ. In acéstă periódă a început era marilor lucrărĭ de îmbunătăţire.

Douĕ noĭ tăcturĭ aŭ fost executate, suprimând treĭ coturĭ şi scurtând canalul cu 548 m.; în resumat, încă din anul 1880 cincĭ tăeturĭ aŭ fost executate, suprimând 10 coturĭ din cele maĭ grele, ce aŭ maĭ rămas în urma exterminăreĭ celor treĭ coturĭ ale luĭ M, lungimea totală a acestor cincĭ tăeturĭ este de 5.175 m., prescurtând braţul cu 3309 m. Adăogând acesteĭ sume şi 1764 m. câştigate prin tăerea miculuĭ M, se vede că resultatul total al celor 6 tăeturĭ executate de la începutul lucrărilor, până la finele anuluĭ 1890 a fost de 5.073 m., adică aprópe 2 mile 7, pe un percurs de 45 mile.

Tóte tăeturile sunt dragate până la adâncimea de 4m.88 în cele maĭ scădute ape şi deschise pe o lărgime de 91m. Minimul razeĭ curbelor ce există în susul luĭ M, este de 488 m. şi ast-fel de curbe nu împedeca de loc navigaţia pe Dunăre.

Afară de lucrările maĭ sus menţionate, s'a efectuat dragarea şi suprimarea celor 17 puncte în relief, care prin configuraţiunea lor neregulată abăteaŭ curentul, producând pagube canaluluĭ navigabil.

In sfârşit în Iunie 1890 s'a procedat la suprimarea uneĭ tăeturĭ din dreptul mileĭ 18 până la mila 8½.

Pentru îmbunătăţirea acesteĭ părţĭ a braţuluĭ Sulina, două proecte aŭ fost supuse comisiuneĭ de inginerul Hartley, care avea de scop îmbunătăţirea braţuluĭ în josul tăetureĭ luĭ M, în vedere de a obţine o crescere de adâncime de 0m.61 şi a permite ast-fel vaselor de cel maĭ mare tonagiŭ a urca şi coborâ fluviul, fără să fie silite să descarce o parte din mărfurile lor pe alte vase micĭ.

Primul cuprindea execuţiunea a treĭ tăeturĭ parţiale, la mila 18, 12 şi 9—8 şi strimtorarea fluviuluĭ în josul luĭ M. Ele trebuiaŭ săpate până la adâncimea de 5m,48 sub zero, cu o lărgime de 122 m., lungime de 3003 m. şi producĕnd o scurtare de 1172 metri; costu acestor lucrărĭ s'a ridicat la cifra de 2.620.389 leĭ.

Al doilea proiect coprindea executarea uneĭ singure tăieturĭ dusă în linie dréptă între milele 8½ şi 18, strâmtarea braţuluĭ în jos şi în sus de acéstă tăietură.

Tăierea trebuia adâncită cu 5m,48 sub zero, cu o lărgime de 107 metri numaĭ, iar lungimea eĭ de 9.708 metri, scurta braţul cu 7.827 metri saŭ 4 mile 23; în fine cheltuiala se ridica la 3.809.647 leĭ.

Cu tot excedentul celuĭ de-al doilea proiect, totuşĭ a fost aprobat prin suprimarea celor treĭ curbe dificile de la milele 18, 12, 9—8 şi prin marele avantagiŭ, că în timpul desghieţuluĭ, gheţoiĭ nu se maĭ opriaŭ ca până acum în curba de la mila 12; singurul desavantagiŭ era, că acest proiect nu putea fi pus în practică de cât după completa sa terminare.

Cât despre viteza ce prescurtarea canaluluĭ putea să aibă asupra regimuluĭ fluviuluĭ, s'a calculat că acéstă viteză nu se măresce de cât cu 5,48 la 100, şi prin urmare erosiunea periculósă a malurilor nu avea nimic a suferi, din constra putea să aibă un efect folositor asupra braţuluĭ.

Acest al doilea proiect, fiind aprobat de Comisiune, lucrările aŭ început în Iunie 1890 şi s'aŭ terminat la finele luĭ Maiŭ 1894; iar inaugurarea nouluĭ canal s'a făcut la 2 Iunie în presenţa *M. S. Regeluĭ Carol I.* Cu acéstă ocasie s'a ridicat şi un frumos obelisc comemorativ, aşezat la mila 18.

A doua tăietură a bucleĭ apusane a Mareluĭ M., a fost începută în Octombrie 1898. Ea are o lărgime la fund de 97m,54 şi o adâncime de 6m,09 la zero.

Prin acésta s'a eliminat bancurile dintre milele 18 şi 27, între care este făcută tăietura, iar adâncimea braţuluĭ Sulina a câştigat cu 0m,65.

Deschiderea acesteĭ a doua tăieturĭ s'a făcut la 19 Octombrie 1902, în presenţa *A.A. L.L. Principele şi Principesa Romănieĭ.*

Diferitele tăieturĭ făcute pe braţul Sulina, aŭ avut de resultat scurtarea acestuĭ braţ cu

11 mile nautice, adică peste 20 kilometri (20,9 kilometri); aşa că în loc de 45 mile (83 km.) între Ciatal Sf. Gheorghe şi Sulina, avem acum numaĭ 34 mile (63 km.).

Până la definitiva complectare a lucrărilor de îndreptare a braţuluĭ Sulina, numĕrătórea a rĕmas cea veche şi atuncĭ stâlpiĭ miliarĭ vor fi aşezaţĭ pe noul canal. Acum s'aŭ aşezat noiĭ stâlpĭ miliarĭ.

Iată carĭ sunt în resumat diferitele lucrărĭ ce s'aŭ executat în lungul braţuluĭ Sulina, de la înfiinţarea Comisiuniĭ Europene şi până la sfîrşitul tăieturiĭ buclcĭ apusane a Mareluĭ M.

Ciatal Ismail, pl. 2. (M. 54).

Un proect de îmbunătăţire s'a executat, consistând din întărirea maluluĭ stâng printr'un dig de 427 m. lungime, avênd o înălţime de $2^m,29$ d'asupra apeĭ şi adâncimea medie de $4^m,27$—$5^m,49$. Cheltuiala lucrărilor s'a ridicat la 368.137 leĭ.

Ciatal Sf. Gheorghe. (M. 45—44).

Imbunătăţirea acestuĭ Ciatal se impunea prin exterminarea fundurilor Argagnis şi Batmich-Kavak, menţinerea adâncimeĭ de la intrare la $3^m,66$, în timp de secetă, prin dragage continue, consolidarea ţĕrmurilor prin îmbrăcarea lor cu digurĭ, pentru a fi ferite pe viitor de erosiune, prin neutralisarea curentuluĭ şi distrugerea gheţeĭ ce se freca în cursul eĭ de ţĕrm. Costul lucrărilor de îmbunătăţire la Ciatalul Sf. Gheorghe se ridică la 285.629 leĭ.

Tăierea Ciataluluĭ Sf. Gheorghe (M. 45—44).

In urma propuneriĭ din 16 Maiu 1880, s'a decis deschiderea uneĭ tăeturĭ din Ciatal Sf. Gheorghe în braţul Sulina, începută la 24 Iunie 1880 şi terminată la 9 Decembre 1882.

Intrarea cea nouă este cu 914 m. în susul celeĭ vechĭ. Tăetura are o lungime de 994 m., cu o lărgime de 91 m. Cubul materiilor scóse se ridică la 67.330 m.c.; malul drept trebuia consolidat pe 854 m. lungime, costând 581.777 leĭ întréga tăere.

Fundul Barage (M. 43).

Acest fund scăzu la treĭ metri prin influenţa îngrămădireĭ vaselor ruseştĭ, care aveaŭ de scop de a opri trecerea floteĭ turceştĭ, în timpul rĕsboiuluĭ 77, lărgimea luĭ era redusă la 137 m. prin îmbrăcarea maluluĭ drept, în fine malul stâng fu prelungit de 350 m. în sus. Costul lucrărilor se ridică la 48.389 leĭ.

Tăerea funduluĭ Argagnis superior (M. 43—42).

Lungimea tăereĭ avea 1140 m. cu acelaşĭ profil transversal ca tăetura Sf. Gheorghe, avênd lungimea de 91 m., cu adâncimea de $4^m,88$, malul drept a fost protejat pe o întindere de 987 m., cheltuiala totală se ridică la 463.988 leĭ.

Tot aci s'a construit un dig longitudinal de 331 m. lung. şi a costat 66.267 leĭ.

Argagnis (M. 41).

In primăvara anuluĭ 1857, adâncimea trecătóreĭ Argagnis fu de $2^m,44$, ast-fel că vasele încărcate nu puteaŭ trece acest fund, de cât după ce aŭ descărcat cea maĭ mare parte pe alte vase. Trebuia remediată acéstă stare de lucrurĭ şi începură lucrările de dragage, consistând în a îmbrăca malul stâng, pentru a-l feri de acţiunea curentuluĭ, obţinênd un canal de 61 metri lărgime şi $3^m,66$ adâncime, aducênd canalul la aceiaşĭ adâncime cu restul braţuluĭ, constând din 1189 m. de îmbrăcare a ţĕrmuluĭ, dragarea a 28.697 m. c., costând 382.898 leĭ.

Intre cele douĕ Argagnis (M. 41—40).

O îmbrăcare de 610 m. lungime a fost construită pe malul stâng între Argagnis şi micul Argagnis saŭ inferior; s'a întrebuinţat 3.465 m. c. de piatră şi a costat 25.561 leĭ.

Argagnis inferior zis şi micul Argagnis şi tăerea luĭ (M. 40 şi 39).

Unele dragage s'aŭ efectuat asupra acestuĭ fund în 1864, apoĭ s'a întreprins o îmbunătăţire seriósă de opt întărirĭ asupra maluluĭ stâng şi o îmbrăcare de 213 m. lungime; s'a întrebuinţat pentru acésta 979 m.c. de fascine, 3.668 m.c. de piatră şi 1910 m.c. de dragaj, costând 39.100 leĭ; el a fost tăiat în linie dréptă, formând tangentă la curba luĭ M şi în susul luĭ M. Costul a fost de 429.173 leĭ.

Masurale (M. 39—38).

Acest fund datéză din 1872, lărgimea funduluĭ la acest punct a fost redusă la 122 m.

prin îmbrăcarea ţĕrmuluĭ pe o lungime de 515 m., adâncimea în timpul seceteĭ era de 4^m,85; s'a întrebuinţat 7.109 m.c. de piatră şi 7.109 dragaj, costând 63.854 leĭ; prin tăerea luĭ s'a suprimat două coturĭ ascuţite, prescurtând drumul cu 367 m.

Veniko (M. 37).

Acest fund s'a format în Octombrie 1872, avênd o lărgime de 137 m.; prin îmbrăcarea malurilor de 427 m., obţinênd o adâncime de 4^m,57, execuţiunea lucrărilor a conţinut 131.927 m.c. dragaj, construcţiunea a 10 puncte şi protejarea ţĕrmuluĭ pe o lungime de 2.042 m.; s'a întrebuinţat 4.788 m.c. fascine şi 11.718 m.c. de piatră; cheltuiala totală se ridică la 168.000 leĭ.

Tăerea Păpădieĭ (M. 36).

Acéstă tăere s'a efectuat în 1883, avênd o lungime de 890 m., o adâncime de 4^m,88; prescurtând drumul cu 658 m., noroiul scos a fost de 622.813 m.c.; malul stâng a fost îmbrăcat pe o lungime de 731 m. şi malul drept pe o lungime de 488 m. şi a costat 353.322 leĭ.

Cioban-Gârla (M. 35).

Acest fund a apărut în 1872, avênd o adâncime de 3^m,81; în urma lucrărilor întreprinse a ajuns la maximul de 5^m,18, care se menţine prin continue dragage, prin construirea a 15 puncte asupra cărora s'a întrebuinţat 8,484 m.c. de piatră, 8454 m.c. dragage, costând 79,466 leĭ.

Monodendri (M. 34).

Acest fund s'a ridicat în 1867 şi îmbunătăţirea luĭ a consistat în 13,645 m.c. dragage, construirea a 8 piloţĭ înveliţĭ cu un dig longitudinal de 91 m. şi învelirea maluluĭ prin pietre pe o lungime de 884 m., s'a întrebuinţat 2,261 m.c. fascine şi 11,354 m.c. de piatră, costând 120,121 leĭ.

Kolo-Ayros (M. 32).

Afară de cele 16,937 m.c. de dragage întrebuinţate pentru menţinerea adâncimeĭ de 3^m,58, s'a executat îmbrăcarea malurilor pe o lungime de 3,639 m., s'a întrebuinţat 4,344 m.c. de fascine, 13,514 m.c. piatră, costând 159,943 leĭ.

Gorgova (M. 31—28).

In 1862 s'a efectuat unele dragage cu scop de a menţine şi mări adâncimea acestuĭ fund la 4^m,57, întinḑându-se între M. 28 şi M. 31, necesitând pentru acésta prelungirea digurilor cu 724 m. şi îmbrăcarea lor pe o lungime de 3,475 m., 12,520 m.c. de fascine şi 60,438 m.c. de piatră, evaluându-se costul acestor lucrărĭ la 865,305 leĭ.

Intre Gorgova şi Austria. (M. 27—26).

La M. 27 construcţiunea a 11 épis şi îmbrăcarea maluluĭ pe o lungime de 1737 m., întrebuinţându-se 4,235 m.c. de fascine, 7836 m.c. de piatră, costând 58.117 leĭ. La M. 27—26 s'a executat 43,350 m.c. de dragage, îmbrăcarea ţĕrmuluĭ pe o întindere de 1,608 m. lungime, întrebuinţarea a 2,622 m.c. de piatră, costând 70,084 leĭ.

Austria-Tavola (M. 26).

Imbunătăţirea acestuĭ fund constă în adâncimea luĭ cu 5^m,18, în îmbrăcarea ţĕrmuluĭ pe o lungime de 634 m., întrebuinţându-se 179 m.c. de fascine şi 5,712 m.c. de piatră, costând 48,423 leĭ.

Austria inferióră (M. 24).

Acest fund a apărut in Iulie 1873 prin lărgimea normală ce oferea braţul în acesĭ punct; îmbunătăţirea luĭ constă în strâmtorarea albieĭ la 137 m., îmbrăcarea ţĕrmuluĭ pe o lungime de 1,381 m., s'a dragat 61,311 m.c. şi s'a utilisat 12,705 m.c. de piatră, costând 124.101 leĭ.

Tăierea curbelor miculuĭ M. (M. 24—23).

Imbunăţăţirea acestor 3 coturĭ aŭ consistat prin definitiva lor suprimare, prescurtând drumul cu 1,765 m. şi adâncimea obţinută era suficientă pentru a permite vaselor de un tonagiŭ mare să manevreze uşor, prin dragarea a 392,067 m.c., prin îmbrăcarea ţĕrmuluĭ pe o lungime de 1.097 m., întrebuinţându-se 5,939 m.c. de piatră, costând 423.808 leĭ.

Batmich-Kavak superior (M. 22).

Un fund jos a apărut la M. 22 încă din 1867, pentru îmbunătăţirea căruia s'a dragat

31,500 m. c. în josul tăetureĭ luĭ M., construcţiunea 9 épis, îmbrăcarea malurilor pe o lungime de 1,835 metri, la care se adaogă 2,277 m.c. de fascine, 9,577 m.c. de piatră; costul total se ridică la 113,017 leĭ.

Batmich-Kavak (M. 21—20).

Afară de execuţiunea a 140,016 m.c. de dragage la mila 21—20, s'a construit 8 épis şi 1988 m. lungime, apoĭ îmbrăcarea malurilor la care s'a întrebuinţat 12,621 m.c. de fascine şi 15,449 m.c. de piatră, costând 163,970 leĭ.

Batmich Kavak. (M. 19).

Lucrările de îmbunătăţire ale funduluĭ de la mila 19 aŭ consistat din execuţiunea a 46,678 m.c. de dragage şi în construcţiunea a 17 épis, 2,361 m. îmbrăcarea malurilor, 4,914 m.c. de fascine, 13,719 m.c. de piatră, costând 279,871 leĭ.

Marea Tăetură (M. 18—8).

Aci s'aŭ propus două proiecte;

No. 1. Execuţiunea a treĭ tăeturĭ	1,420,389	leĭ.
Strâmtorarea fluviuluĭ în jos de M.	1,200,000	»
Total	2,620,389	»
No. 2. Execuţiunea tăereĭ	2,833,647	»
Procurarea uneĭ dragĭ	450,000	»
Strâmtorarea fluviuluĭ în sus şi în jos de tăiere	476,000	»
Total	3,759,647	»

Cu tóte că cel d'al 2-lea proect era maĭ mare, totuşĭ a fost adoptat, estrăgându-se prin ajutorul celor 2 drage, 657.892 m.c. de nămol, dintre care 379,312 m.c. cu preţul de 0,27 m.c. prima dragă, 278,580 m.c. cu preţul de 0,43 m.c. secunda dragă; în acéstă sumă se cuprinde şi transportul materieĭ în măune cu supape, s'a prelungit acoperirea malurilor aprópe cu 3,840 m.

Ciamurli. (M. 17, 16—12).

Lucrările executate la M. 17 asupra acestuĭ fund sunt: 12 épis, (pinteni), 762 m. îmbrăcarea malurilor, 4389 m.c. de fascine şi 7,742 m.c. piatră, costând 69,224 leĭ; iar la M. 16—12 s'a construit 11 puncte pentru a strâmtora fluviul la 152^{m}, întrebuinţându-se de îmbrăcat malul pe o lungime de 1688 m. s'aŭ scos 14,800 m.c. de dragage, 7,168 m.c. de fascine şi 12,758 m.c. de piatră, costând 131,216 leĭ.

Tramontana (M. 11).

Obţinerea uneĭ adâncimĭ de 4^{m}.88, s'a făcut 37.450 m.c. de dragage, 1.498 m.c. de piatră, costând 15.601 leĭ.

Cibucci (M. 8—7).

In 1890 pe malul stâng în josul mareĭ tăeturĭ s'a construit 5 puncte, întrebuinţându-se 1180 m.c. de piatră şi costând 10.378 leĭ.

Marea tăetură M. (milele 18—27), dragată pentru a avea un profil transversal de 6.886 picióre patrate saŭ 640 metri patraţĭ. Materialele întrebuinţate şi costul lucrărilor nu-l cunosc. *Tăeturile făcute pe braţul Sulina* de la 1880—1900 sunt arătate în tabloul următor:

Mile	NUMELE LOCALITĂŢIĬ unde S'A FĂCUT TĂETURA	Data începeriĭ şi terminăriĭ lucrăriĭ	Lungimea în metri	Lărgimea funduluĭ în metri	Adâncimea în metri	Materia scósă în metri cubĭ	Scurtările făcute în metri	No. coturilor suprimate
45—44	Ceatal Sf. Gheorghe	1880—1882	994	91.46	4.88	815.380	884	2
36	Păpădia	1883—1884	890	91.46	4.88	581.030	658	3
43—42	Argnagi-de-sus	1885—1886	1140	91.46	4.88	939.790	1219	3
40—39	» de-jos	1886—1887	792	91.46	4.88	650.755	181	3
38	Masurale	1888—1889	1359	91.46	4.88	950.733	238	2
18—8	Bucla II-a a mareluĭ M.	1890—1894	9708	106.68	5.49	5.926.136	1826	3
37—31	Gorgova-Veniko	1894—1897	6646	91.46	5.49	5.246.331	2530	4
42—40½	Argagni	1897—1898	1982	91.46	5.49	1.622.454	396	1
27—18	Bucla I-a a mareluĭ M.	1898—1902	10.427	91.46	5.49	nu cunosc	7096	3
	Total	—	33.938	—	—	16.732.609	21.028	24

Adâncimile actuale ale braţuluĭ Sulina, cum şi cele reduse la zero, pe diferite funduri mici, în Decembrie 1900, sunt arĕtate în tabloul următor:

Mile	FUNDURILE MICĬ	ADÂNCIMEA la 4 DECEMBRIE 1900	
		Actuale	Reduse la zero
		Metri	Metri
44	Maĭ jos de tăctura Ceatal	7.39	6.14
42	Argagni-de-sus	6.40	5.18
39	Masurale	7.39	6.22
37	Veniko	6.55	5.43
27—30	Gorgova	6.40	5.51
24—26	Austria	6.55	5.86
18—23	Batmich-Kavac	6.09	5.64
8—18	Bucla II-a a mareluĭ M.	6.47	6.09
	Mijlociĭ	6.65	5.76

Adâncimea navigabilă în braţul Sulina (minimum, lunar) e arătată în tabloul următor:

LUNILE	ANUL 1880 metri	ANUL 1890 metri	ANUL 1900 metri
Martie	4.49	5.41	5.64
Aprilie	5.03	5.33	5.48
Maĭ	4.11	5.48	6.25
Iunie	4.42	5.41	6.55
Iulie	4.26	5.48	6.09
August	3.88	5.48	5.86
Septembrie	3.66	5.48	5.79
Octombrie	4.42	5.03	5.41
Noembrie	4.65	5.33	5.56
Decembrie	4.57	5.79	6.09
Media	4.34	5.43	5.86

7. Lucrărĭ diverse.

Printre lucrările de al 2-lea ordin, întreprinse de comisiune, pentru a complecta opera de îmbunătăţire a braţuluĭ şi gureĭ Sulina, sunt:

In timpul primilor anĭ, 1857—1865:

1. Suprimarea saŭ distrugerea unuĭ mare numĕr de bastimente naufragiate în fluviŭ, care devenea zilnic un obstacol navigaţieĭ.

2. Stabilirea unuĭ sistem complect de şamandure, pentru a arĕta vaselor canalul ce vor urma între Isaccea şi Mare, precum însemnarea punctelor periculóse între Isaccea şi Brăila, cerute şi executate de guvernul Principatelor Unite.

Aceste şamandure, care eraŭ din lemn s'aŭ schimbat în 1869 în altele de fier.

Notificarea cursuluĭ prin şamandure s'a complectat în urmă până la Galaţĭ.

3. Stabilirea de corpurĭ inerte şi fixe în portul Sulina, spre a acosta vasele şi face manevra maĭ uşóră.

4. Dregerea în tot lungul braţuluĭ Sulina a drumuluĭ de tragere la edec al vaselor şi punerea a 400 şamandure şi 50 semne miliare între Sulina şi Tulcea.

5. Construcţiunea pe malul drept al portuluĭ o îmbrăcare de lemne de 700 m. lungime, spre a servi de cheŭ pentru necesităţile lucrărilor şi pe malul stâng un cheŭ de 70 m. lungime, pentru a servi vapórelor.

6. Construcţiunea unuĭ far la gura Sf. Gheorghe, avênd mare însemnătate pentru vasele ce vin din Bosfor şi carĭ înainte de a intra în braţ, întâlneaŭ atât banca de nisip,

care se întindea departe şi nu avea de cât o adâncime de $1^m,80$, precum şi proeminenţa Mărei în direcţiunea N. $^1/_4$ N.E., care nu putea fi evitată prin mica sa înălţime ce are de mal.

De la 1868—1900:

7. Rectificarea şi îmbrăcarea malurilor portuluï Sulina.

8. Construcţiunea la Sulina a unuï local pentru instalaţiunea definitivă a serviciilor administrative ale portuluï şi biuroul de perceperea taxelor.

9. Reconstruirea spitaluluï fondat la Sulina pentru mateloţiï marineï comerciale.

10. Reconstruirea în 1871 a faruluï de pe digul N. şi schimbarea lumineï sale dintr'un foc roşu de al 5-lea ordin în al 4-lea ordin.

11. Stabilirea în 1882 a uneï liniï telegrafice între Sulina şi Tulcea. Acéstă linie s'a executat într'un acord comun cu guvernul român, suportând chiar şi a 3ª parte a cheltuelilor.

12. Reînoirea în 1897 a uneï părţï a cheuluï şi construirea în susul acestuia a unuï alt cheŭ de 9 m. lungime. servind ca cheŭ de îmbarcare.

13. Inlocuirea faruluï de pe digul de Nord, cu o lumină de al treilea ordin, vizibilă la 8 mile.

Ridicarea unuï alt far pe digul de Sud cu foc scânteietor şi alternând cu verde şi alb, sistem Lindberg.

Un al doilea foc verde, sistem Lyth, de al şéselea ordin s'a instalat într'o căsuţă pe piloţï.

Şi în fine, o şamandură sonoră «Courtenay» cu fluer automatic, s'a instalat la 972 metri, puţin spre sud de alinierea focurilor fixe a farurilor şi acela al Sulineï, arĕtând vaselor, în timpul ceţelor dese, apropierea ţĕrmuluï [1]).

8. Serviciï Administrative diverse.

a) Farurì. La 1856, navigaţiunea era servită de două farurï, unul la Sulina cu lumină albă, şi altul în Insula Şerpilor. Ambele depindeaŭ de administraţiunea generală a farelor otomane. De la 1879, Martie 31, ambele farurï aŭ fost cumpĕrate de Comisiune. La 1859, Comisiunea a instalat la gura braţuluï Sf. Gheorghe, un far de prima mărime, pentru a putea fi vĕḑut la o depărtare de 14 mile.

Apoï alte două farurï de al treilea ordin aŭ fost instalate la Sulina, la capătul digurilor de Nord şi Sud ale portuluï. In fine, între farul Sulina şi cel de la capătul cheuluï de Sud, s'a aşezat un al doilea foc verde fix, sistem Lyth, de al şéselea ordin, pentru a putea indica canalul între digurï.

In definitiv avem în Deltă, următórele farurï:

---

[1]) *Detaliï.* Adâncimea paseï gureï e însemnata în picióre engleze pe turnul faruluï din Sulina, la ţĕrmul drept, prin cifre carï pot fi citite din radă. Prundul care se întinde spre Mare în direcţia prelungireï diguluï de Sud, e însemnat printr'o buelă cu clopot.

Trecerea e pe la Nordul acesteï buele.

Trecĕtórea dificilă a braţuluï Sulina e însemnată prin buele roşiï şi negre. Roşiile insémna ca canalul trece între dînsele şi ţĕrmul drept; negrele, că trece intre ele şi ţĕrmul stâng. Direcţia treceriï este indicată, osebit de acestea, prin semnele stabilite pe ţĕrmurï.

Stâlpiï, purtătorï de ancore rĕsturnate, însémnă locurile unde este oprit a arunca ancora sau a ţĕrmui. Colónele miliare aşezate pe ţĕrmul stâng arată distanţa în mile marine. Adâncimea prundurilor din braţul Sulina e afişată în picióre engleze la Sulina, pe un punct aparent al ţĕrmuluï drept şi la Tulcea, pe una din magaziile Comisiuniï, în susul Portuluï.

Pilotajul (adică conducerea vaselor de piloţiï comisiuniï) e facultativ pentru vasele cu maï puţin de 100 tone şi pentru cele cu pînză maï mult de 100 tone, care urca fluviul cu capitanul lor pe bord; pilotajul e obligator, fie saŭ nu capitanul pe bord, pentru orï ce vas cu pânze cu maï mult de 100 tone ce cobóra fluviul. Pilotagul maï e obligator, orï-care le-ar fi tonajul, vaselor cu aburï, atât la urcarea cât şi la coborârea fluviuluï (A se vedea «Călăuza navigatoruluï pe Dunărea de jos.» pag. 84—88).

1. *Farul Sf. Gheorghe* (construit de Turcĭ în 1861), aşezat pe o mică insulă, în faţa vîrfuluĭ meridional al insuleĭ inferióre de la Olinka şi menit a lumina vasele, ca să evite o bancă de nisip formată la gura Sf. Gheorghe; farul e la 41°,51',5" latitudine şi 29°,36',52" longitudine rĕsăriténă, după meridianul Greenwich. Focul se întórce din minut în minut, cu luminĭ alternative roşiĭ şi albe cu eclipse totale; duce lumina la 14 mile; e de al 5-lea ordin, şi se póte deplasa uşor, spre a se aşeza definitiv în punctul cel maĭ favorabil în casul deschideriĭ braţuluĭ Sf. Gheorghe. Costă 50.000 leĭ.

2. *Farul din Insula Şerpilor,* aşezat la 45°,16',17" latitudine şi 50°,14',23" longitudine Greenwich, saŭ 45°,15',31" lat. şi 27°,56',42" long. Paris (Corréard. p. 65). El este aşezat pe un mic monticul ce are 129½ picióre d'asupra niveluluĭ Măriĭ.

3. *Farul din Sulina,* aşezat pe ţĕrmul drept al guriĭ; latitud. 45°,9',57", long. 29°,40',37" Greenwich, saŭ 45°,9',35" latit., 27°,22',59" long. Paris. (Corréard. p. 63).

Foc alb fix; puterea lumineĭ 15 mile; e de al doilea ordin.

4. *Farul din capul diguluĭ de Nord,* de la gura Sulineĭ; foc roşu, vizibil la 8 mile; e de al treilea ordin.

5. *Farul din capul diguluĭ de Sud,* la gura Sulineĭ; foc scânteietor la fie-care secundă şi jumĕtate, alternativ verde şi alb.

6. Pentru călăuzirea vaselor, maĭ este *un al doilea foc «Lyth» Verde;* aşezat într'o construcţie de lemn, pe o platformă de stâlpĭ la Est, pe alinierea corpurilor plute, care arată partea de Sud a canaluluĭ, între Port şi Mare. Acest foc servesce ca lumină de posiţiune, în legătură cu farul de la Sulina, pentru canal între digurĭ.

In rezumat, se póte zice, că astă-zĭ Portul Sulina, sub raportul sistemuluĭ de iluminat, póte echivala cu cele maĭ marĭ porturĭ din Occident, puse în aceleaşĭ condiţiunĭ.

b) Serviciul de pilotagiŭ. Pentru buna conducere a vaselor care intră şi es pe gură, funcţionéză la Sulina un corp special de piloţĭ brevetaţĭ, în urma unuĭ examen. Corpul piloţilor este pus sub comanda unuĭ şef-pilot şi a căpitanuluĭ Portuluĭ Sulina. Numĕrul piloţilor a variat mereŭ.

Serviciul pilotagiuluĭ de nópte a fost regulat în 1879. De la acéstă dată s'a stabilit o comunicaţie directă între farul Sulina şi corpul piloţilor. Serviciul faruluĭ celuĭ mare indică, prin nisce semnale convenţionale, vasele care se apropie, pentru a intra în port. La vederea acestuĭ semnal, un vaporaş numit *pilotină,* pleacă în întâmpinarea luĭ, ducêndu-ĭ pilotul pentru a-l conduce la intrarea în port. Până la 1885 s'aŭ plătit taxe speciale pentru pilotagiŭ, dar de la acéstă dată încóce, taxele de pilotagiŭ aŭ fost asimilate taxelor de navigaţiune propriŭ-zise şi introduse în budgetul general al Comisiuniĭ.

Tot de la anul 1885, piloţiĭ de bară sunt plătiţĭ fix:

Capul piloţilor	8000 leĭ pe an
Sub capul piloţilor	6000 » » »
Pilotul	4000 » » »

De la 13 Noembrie 1887, s'a instituit fondul de retragere al piloţilor de bară, saŭ de la gura Sulineĭ, plătindu-se 5000 leĭ piloţilor, care aŭ servit 20 anĭ, 10.000 leĭ, capuluĭ piloţilor pentru 20 de anĭ serviţĭ.

Dacă însă înaintea acestuĭ termen un pilot devine impropriŭ serviciuluĭ din causă de accidente, saŭ bĕtrâneţe, după 10 anĭ de serviciŭ, se dă piloţilor o indemnisare de 2000 leĭ, capuluĭ piloţilor de două orĭ atât, sub-capuluĭ piloţilor, odată şi jumătate.

Navigaţiunea ameliorându-se la gura Sulineĭ şi începênd să intre vase de un tonagiŭ maĭ mare, Comisiunea a trebuit să instituiască şi un corp de piloţĭ fluvialĭ, pus sub autoritatea inspectoruluĭ general al navigaţieĭ de la Dunărea de jos.

Aceştĭ piloţĭ sunt de două clase: clasa Iª, pentru vasele cu vapor, clasa IIª, pentru vasele cu pânze. De la 1888, piloţiĭ fluvialĭ de cl. I sunt plătiţĭ 4000—3.500 leĭ anual, iar ceĭ de clasa IIª cu 2000—2500.

Prin regulamentul din 9 Martie acel an s'a instituit şi pentru eĭ un fond de retragere.

c) Serviciul de scăpare. La 1857, s'a instituit un serviciŭ pentru a veni în ajutorul vaselor şi oamenilor în caz de naufragiŭ (sauvetage), avênd un vaporaş cu tóte cele ne-

cesare. Acest serviciŭ a fost reorganizat la 1 Ianuarie 1884, şi se compune dintr'un cap pilot, un sub-cap, din piloţĭ de bară şi din toţĭ mateloţiĭ vaselor comisiuniĭ. Acest serviciŭ funcţionează sub direcţia căpitanuluĭ portuluĭ Sulina. Tot în 1884, comisiunea a alcătuit regulamentul acestuĭ serviciŭ, complectat prin suplimentul de instrucţiĭ din 1890.

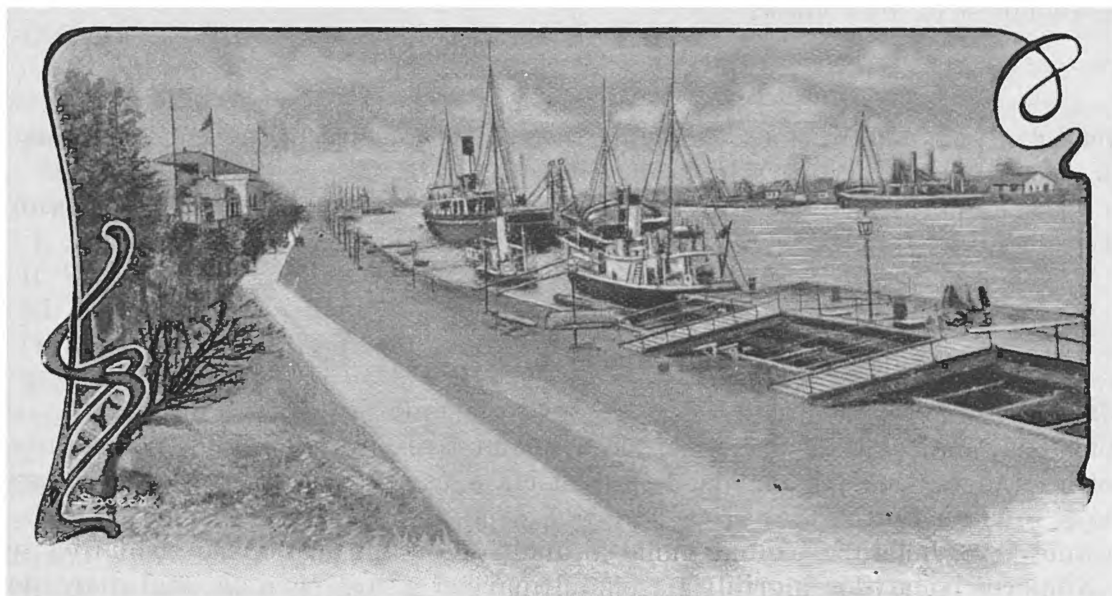

Fig. 40. — Vederea portuluĭ Sulina.

Potrivit acestuĭ regulament piloţiĭ bareĭ, precum şi toţĭ marinariĭ pilotinelor cu vapor saŭ imbarcaţiunilor cu rame, trebuie să se imbarce imediat pe vaporul acestuĭ serviciŭ şi să plece în Mare pentru a da ajutor naufragiaţilor de îndată ce primesc ordinul căpitanuluĭ de port. Pentru a se putea obişnui cu mişcările vaporuluĭ acestuĭ serviciŭ, personalul trebue să facă exerciţiĭ, cel puţin odată pe lună, în plină Mare, sub comanda capuluĭ piloţilor.

Vasul acestuĭ serviciŭ este în orĭ-ce moment gata de plecare. Piloţiĭ, carĭ se disting prin expunerea persóneĭ lor, sunt rĕsplătiţĭ de Comisiune, în raport cu curagiul şi inteligenţa, de care aŭ dat probe.

Ceĭ care arată rea voinţă, saŭ nesupunere, sunt pedepsiţĭ cu suspendarea de la 15 zile până la 2 lunĭ, de către căpitanul portuluĭ. Aceĭ carĭ vor fi suspendaţĭ de maĭ mult de două lunĭ în cursul unuĭ an, precum şi aceĭ care fără motiv bine-cuvêntat aŭ lipsit la chemarea de a eşi în Mare, fie pentru a face exerciţiĭ, fie pentru a merge în ajutor în cas de naufragiŭ, sunt destituiţĭ de Comisiunea Europeană.

d) Serviciul Sanitar. Construcţiunea Spitaluluĭ comisiuniĭ a fost începută în anul 1867 şi terminată în anul 1869. Până în anul 1873 serviciul medical a fost îndeplinit de doĭ medicĭ. Cea maĭ mare parte a marinarilor îngrijiţĭ în spitalele Comisiuniĭ sunt de ceĭ de pe vasele cu pânze. Ceĭ de pe vapóre aŭ maĭ multă îngrijire pe vas. In aceste spitale se primesc pe lângă marinarĭ şi locuitorĭ din Sulina.

In anul 1871 aŭ fost îngrijiţĭ în spitalul Comisiuniĭ 3 sulinoţĭ. Iar de la această dată până în 1885 s'aŭ îngrijit, anual, câte 60 locuitorĭ din Sulina, dându-li-se câte aprópe 1500 consultaţiunĭ gratuite.

In anul 1890 s'a căutat în spitalul marineĭ 411 bolnavĭ, adică:

Marinarĭ îngrijiţĭ cu plată	18
» » gratuit	90
Lucrătorĭ aĭ Comisiuneĭ	122
Locuitorĭ din Sulina îngrijiţĭ cu plată . . .	33
» » » » gratuit	188

Numĕrul zilelor de îngrijire în spital aŭ fost de 3375 în anul 1890. Dintre aceştĭ bolnavĭ aŭ murit 30, din care 14 de frigurĭ tifoide, toţĭ făcĕnd parte din populaţia săracă a oraşuluĭ.

In 1891 aŭ fost îngrijiţĭ în spitalul marineĭ 546 bolnavĭ, din carĭ 18 aŭ rĕmas în căutarea spitaluluĭ şi în anul viitor.

Din aceştia s'aŭ vindecat	. . . .	496
» » aŭ murit	. . . .	23

Spitalul a primit 117 bolnavĭ maĭ mult de cât în anul trecut, iar consultaţiunile gratuite aŭ atins numĕrul de 6151, dublu de cât anul trecut.

In 1892, numĕrul bolnavilor îngrijiţĭ în spital a fost de 531, dintre care 27 eraŭ încă în căutare la finele anuluĭ 1891.

Din aceştia, s'aŭ vindecat saŭ ameliorat	476
Aŭ murit.	35
Aŭ rĕmas în căutare la finele anuluĭ	20

Numĕrul bolnavilor a fost în acest an ceva maĭ mic de cât în anul trecut.

Bólele cele maĭ dese aŭ fost acele ale aparatuluĭ respirator: Bronco-pneumonia este în capul listeĭ, apoĭ vine pneumonia. Febra tifoidă a cauzat 3 morţĭ. Consultaţiile gratuite în spital şi oraş aŭ fost 5078.

In anul 1893, holera a bântuit multe localităţĭ pe malurile Dunăriĭ şi maĭ cu seamă Sulina. Numĕrul bolnavilor îngrijiţĭ în spitalul marineĭ a fost cu mult maĭ mare de cât în alţĭ anĭ. In total aŭ fost 641 bolnavĭ, dintre care 88 atinşĭ de holeră. Din aceştia aŭ murit 41; de febră tifoidă 12, de tuberculosă 6, de mizerie psihologică 5, de pneumonie 4. S'aŭ dat în acest an, 4811 consultaţiunĭ gratuite. Holera a apărut în Sulina la 3 August. După câte-va zile, spitalul a devenit neîndestulător. La 7 August s'aŭ înregistrat 27 cazurĭ, iar la 9 August, 39 casurĭ. In oraş, bóla coprinsese aprópe tóte cuartierele. Maĭ bine de 2000 ómenĭ aŭ părăsit Sulina. Vasele care încărcaŭ în port n'aŭ fost nicĭ ele scutite. Steamerul Englez «Munificent» a avut 7 bolnavi, din care 6 aŭ fost îngrijiţĭ la spital. Unul din aceştĭ bolnavĭ a fost isbit cu atâta violenţă de bólă, în cât marinariĭ n'aŭ avut vreme de a-l transporta la spital şi l'aŭ svârlit în Mare. Numĕrul oficial al holericilor, în tot timpul cât a durat epidemia, adică din August până în Decembrie, a fost 336.

La spitalul marineĭ aŭ fost îngrijiţĭ 88. Dintre aceştia, 54 aŭ fost vindecaţĭ, ceia ce face o mortalitate de 38,64%. Ceĭ-l'alţĭ 248 bolnavĭ aŭ fost îngrijiţĭ, saŭ la domiciliŭ, saŭ în baracele lazaretuluĭ. Dintre eĭ, 110 s'aŭ vindecat, 138 aŭ murit, ceia ce face o mortalitate de 55,64%.

Comparând acéstă din urmă ţifră cu ţifra mortalităţiĭ din spital, se constată o diferenţă fórte mare. Acéstă diferenţă se explică prin faptul, că instalaţia spitaluluĭ are un confort mult maĭ mare şi că îngrijirea bolnavilor a putut să fie maĭ susţinută.

In anul 1894,	bolnavĭ în spital	485,	morţĭ	22;	consultaţiĭ gratuite	. . . .	5102
» » 1895	» » »	429	»	35	» »	. . . .	5102
» » 1896	» » »	436	»	26	» »	. . . .	5376

Matelоţĭ	134
Lucrătorĭ C. E. D. . . .	183
Sulinoţĭ	119

In anul 1897, bolnavĭ în spital 424; morţĭ 19; consultaţiĭ gratuite . . . 4840.

Matelоţĭ	91
Lucrătorĭ C. E. D. . . .	168
Sulinoţĭ	165

In anul 1898,	bolnavĭ în spital	454;	morţĭ	19;	consultaţiĭ gratuite	. . .	4724
» » 1899	» » »	416	»	14	» »	. . .	5223
» » 1900	» » »	422	»	19	» »	. . .	4496

Dintre care: marinarĭ de rĕsboiŭ și de comerț.. . . 127
Lucrătorĭ C. E. D.. 73
Sulinoțĭ . . . . 229[1])

e) Poliția navigațieĭ [2]). Comisiunea supraveghiază executarea regulamentelor prin intermediul inspectoruluĭ navigațiuneĭ Dunăriĭ de jos și prin Căpitanul Portuluĭ Sulina.

Reședința inspectoruluĭ este la Tulcea, de unde nu póte lipsi fără voia Comisiuniĭ. Autoritatea inspectoruluĭ se întinde de la Galațĭ până la Sulina, afară de portul Sulina, care se află sub autoritatea căpitanuluĭ. Amândoĭ aceștĭ funcționarĭ sunt numițĭ de Comisiune, fără dinstincțiune de naționalitate. Ea singură îĭ póte revoca.

Inspectorul este asistat de 4 supraveghetorĭ pe 4 secțiunĭ:

I. Secțiunea dintre Isaccea și Ciatalul Sf. Gheorghe.

II. Secțiunea de la Ciatal, la gura Păpădieĭ inclusiv.

III. Secțiunea de la gura Păpădieĭ la Mila 18.

IV. Secțiunea până la limita în amonte a portuluĭ Sulina.

Supraveghietoriĭ secțiilor II și III, trebuie să locuiască în secțiile lor. Din personalul supraveghieriĭ maĭ face parte serviciul de pilotagiŭ, avĕnd un șef-pilot fluvial la Galațĭ și un sub-șef la Sulina.

Inspectoriĭ prin eĭ înșișĭ și ajutațĭ de asistențiĭ lor, trebue să țină la curent Comisiunea de tot ceia ce privesce serviciul navigațiuniĭ și să raporteze în fie-care săptămână Comisiuniĭ și șefuluĭ serviciuluĭ technic din Sulina starea adâncimeĭ Canaluluĭ.

Eĭ aŭ în sarcina lor, maĭ cu seamă, poliția fluvială.

Contravențiunile la regulamentul polițieĭ fluviale, la poliția portuluĭ Tulcea, la serviciul de pilotagiŭ sunt judecate de inspector și de Căpitanul portuluĭ Sulina, fie-care în serviciul luĭ, în prima instanță, aplicând amendele potrivit regulamentelor în vigóre.

Eĭ însă nu pot judeca cestiile civile de daune interese. Pentru acésta, în afară de pedepsele ce pot fi date de inspectorĭ și asistențiĭ lor în numele Comisiuniĭ, saŭ de Comisiune însășĭ, părțile carĭ voiesc să obțină și reparațiunĭ civile, trebue potrivit art. 106 din Regulamentul din 2 Noembrie 1865, să se adreseze tribunalelor competinte. Părțile judecate de inspectorul fluvial și de căpitanul portuluĭ Sulina, pot face apel înaintea Comisiuniĭ Europene.

Conform art. 4 din regulamentul serviciuluĭ interior al Comisiuniĭ, Delegațiĭ care sunt presențĭ la Comisiune în număr de cel puțin treĭ, judecă ca tribunal de a doua și ultima instanță, apelurile făcute la Comisiune contra condamnațiunilor pronunțate de Inspector și Căpitanul portuluĭ Sulina în materie de poliție fluvială.

---

[1]) Serviciul de pilotagiŭ, de scăpare și sanitar, după *D. Nenițescu*, op. cit. p. 197—203.

[2]) După *D. Nenițescu* op. cit. pag. 194—196.

Comisiunea are în lungul brațuluĭ Sulina o linie telegrafică, cu oficiurile eĭ la Sulina Gorgova, Ciatalul Sf. Gheorghe și Tulcea.

9. Materialul flotant al Comisiuniĭ.

Categoria	NUMELE ŞI DESCRIEREA MATERIALULUĬ	Dimensiunĭ Lungime m.	Lărgime m.	Golul m.	Tonagiul met.	Puterea în caĭ Nominală	Arătată	Când şi unde s'a construit	Viteza în nod.	Din ce e construit
A	Năvĭ cu vapor.									
	1. Administrația.									
	Carolus Primus. Yacht cu helice	33.50	5.49	2.74 1.98	—	40	200	Linz-1884	10	Fier
	2. Serviciul technic.									
	Ister. Remorqueur cu helice	19.96	5.26	2.62	57.52	45	200	South-Shields—1884	$8^1/_2$	»
	Flora. Canot à vapeur ouvert	11.99	2.64	1.07	—	8	27	Sulina-1883. Fostă barcă de piloţĭ	$7^1/_2$	Lemn de stejar
	Angelus. » en partie ponté	15.24	2.74	—	7.80	8	50	Dertmuth—1890	9	» » teck.
	Sulina. Dragă cu vaporĭ	35.65	7.47	2.74	—	40	100	Triest—1863	—	Lemn.
	Delta, » » »	37.78	8.53	3.05	—	40	180	Barrow—1881	—	Fier
	Sir Charles Hartley. Idem	37.78	8.53	3.05	—	50	250	» —1891	—	Oţel.
	Delphin. Canot à vapeur ouvert	9.24	2.24	1.00	—	5	11	Londra—1880	6	Lemn de teck.
	Percy Sanderson. Dragă de Mare portativă cu dublu helice	67.00	12.19	5.23	1168.69 592.59	—	1250	Renfrew—1894	8	Oţel.
	3. Inspectoratul navigaţiuniĭ.									
	Duna. Vapor cu aburĭ	20.34	3.28	1.98	—	20	50	Dresda—1868	$8^1/_2$	Fier
	Moustique. » » »	15.08	2.59	1.63	—	10	25	» 1866	7	»
	Concordia. Canot à vapeur ouvert	10.66	1.98	1.14	—	6	20	Neapoli—1890	7	Composit.
	Prinţul Ferdinand al Românieĭ. Yacht cu helice	29.86	4.90	2.95	85.76 15.20	50	300	South-Shields—1897	12	Oţel.
	4. Càpitània Portuluĭ.									
	Petrel. Canot à vapeur ponté	17.37	4.01	1.98	—	15	40	Cowes—1869	8	Acajou
	Leti » » » en partie ponté	13.71	3.05	1.37	—	10	33	» 1868	$7^1/_2$	»
	Samovar. » » » ouvert	8.63	2.21	0.95	—	4	10	» 1868	5	»
	Mouette. » » » ponté	18.28	4.11	1.37	—	40	180	» 1886	10	Oţel.
B	Navĭ cu pânză. Chaland, etc.									
	Serviciul technic.									
	Olinka. Cuter (Côtre) pentru serviciul hidrografic şi al buelor (bouées)	15.24	5.18	2.74	—	—	—	Tulcea—1866	—	Lemn.
	17 Chalands deschise p. transportul pietriĭ, 1—55, 8—45, 7—32 şi 1—30 tone	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	Un ponton de ambarcare la Tulcea	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	15 Ambarcarĭ diferite p. lucrărĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	»
	8 Chalands à clapets de 100 tone	—	—	—	—	—	—	—	—	Fier.
	2 » » » » 40 »	—	—	—	—	—	—	—	—	Fier.
	Căpitănia portului.									
	Embarcation complète de sauvetage avec chariot	8.68	1.98	—	—	—	—	Londra—1879	—	Lemn
	» » » » » »	10.36	2.51	—	—	—	—	» 1883	—	»
	Ponton à bigue de 10 tonnes	—	—	—	—	—	—	—	—	»

10. Drapelul Comisiuniĭ.

Este compus din cincĭ fâşiĭ orizontale. Colorile de sus în jos sunt: roşu, alb, albastru, alb, roşu. Făşia albastră e de două orĭ maĭ lată de cât cele-l'alte, care sunt de o potrivă. Ea pórtă iniţialele: C. E. D. (Commission européenne danubienne).

11. Veniturile Comisiuniĭ. Tarifele.

Veniturile Comisiuniĭ provin din perceperea următórelor taxe: după vechiul tarif, vasele maĭ marĭ de 300 tone-registru, care intraŭ în fluviŭ pentru a se încărca în vre-unul din porturile interióre, plăteaŭ pentru o tonă de registru net . . . . . Leĭ 3.40

în afară de acestea maĭ plăteaŭ o taxă de pilotagiŭ. . . . . » 0.45

Total . . » 3.75

Vasele care se încărcaŭ la Sulina, fără a naviga în susul fluviuluĭ, plăteaŭ 2 leĭ 80. Vaselor carĭ făceaŭ numaĭ cursele între Constantinopol şi Sulina, saŭ la vre-unul din porturile Dunăriĭ, li s'a făcut reducerĭ însemnate.

Tariful maxim actual este:

Vasele carĭ se încarcă în porturile Dunăriĭ plătesc împreună cu pilotajul fluvial . Leĭ 1.90

» » » » la Sulina » » » » » . » 1.25

Vasele maĭ micĭ de 200 tone nu plătesc nimic.

Vaselor carĭ fac maĭ multe călătoriĭ în acelaşĭ an, li se acordă o reducere de 15%, începênd de la a doua călătorie.

Vasele postale carĭ fac serviciŭ regulat periodic de pasagerĭ, se bucură de o reducere de 6%. Taxa de intrare a fost suprimată. [1])

12. Efectele lucrărilor.

Resultă din datele de maĭ jos:

a) Desvoltarea navigaţieĭ. La început vase micĭ de 200 tone registru nu puteaŭ intra saŭ eşi din portul Sulina, fără să fi fost în parte descărcate. Dorinţa cea maĭ mare a Comisiuniĭ era atuncĭ, de a se obţine o adâncime, care să permită vaselor de 500 tone registru să pótă intra în fluviŭ.

Azĭ, când la gura Sulineĭ s'a obţinut 24 picióre saŭ 7m,31 adâncime, pot intra vase de 3519 tone registru, adică ducênd o greutate de 6500 tone.

Desvoltarea navigaţieĭ se vede maĭ lămurit în tabloul următor:

ANIĬ	NUMĔRUL VASELOR	TONAGIUL NET	Cantităţĭ de cereale ce aŭ trebuit să descarce aceste vase, pentru a putea scoborî fluviul.	
			Quarters	Hectolitri
1887	1.387	860.336	537.074	1.562.885
1888	1.530	1.045.117	828.560	2.411.110
1889	1.568	1.099.098	605.700	1.762.587
1890	1.519	1.145 054	967.850	2.816.444
1891	1.416	1.128.612	579.800	1.687.218
1892	1.327	1.163.842	1.165.012	3.390.185
1893	1.577	1.578.781	1.828.667	5.321.421
1894	1.391	1.192.649	1.410.694	4.105.120
1895	1.368	1.214.658	1.378.076	4.010.201
1896	1.426	1.376.933	735.955	2.141.629
1897	1.016	962.753	477.303	1.388.952
1898	1.139	1.095.325	960.538	2.795.166
1899	834	774.542	337.609	982.442
1900	908	940.040	697.321	2.029.204
1901	1.074	1.289.675	1.079.735	3.142.029
1902	1.131	1.506.883	1.243.548	3.618.725

[1]) După *D. Neniţescu* op cit. p. 237.

b) Exportul de cereale de la anul 1867, până în anul 1902 inclusiv, a mers crescênd în următórele proporțiĭ:

In anul	1867	s'a exportat	prin	brațul	Sulina	2.300.000	Quarters,	saŭ	6.693.000	Hectolitri
» »	1876	»	»	»	»	5.488.664	»	»	15.972.012	»
» »	1887	»	»	»	»	8.203 290	»	»	23.871.574	»
» »	1893	»	»	»	»	14.392.340	»	»	41.881.709	»
» »	1897	»	»	»	»	9.691.468	»	»	28.202.172	»
» »	1898	»	»	»	»	10.605.003	»	»	30.837.227	»
» »	1899	»	»	»	»	6.228.649	»	»	18.111.662	»
» »	1900	»	»	»	»	8.022.623	»	»	23.328.179	»
» »	1901	»	»	»	»	12.892.921	»	»	37.490.028	»
» »	1902	»	»	»	»	17.545.070	»	»	51.017.555	»

c) Reducerea cheltuelilor de navigație. Prețul transportuluĭ uneĭ tone de la Galațĭ saŭ Brăila, până în Anglia a scădut, pe măsură ce starea navigațieĭ s'a îmbunătățit la gura Sulineĭ și pe fluviŭ.

De la anul	1856—1860,	la	tona	greutate	de	cereale	Leĭ	61.25
» » »	1861—1870,	»	»	»	»	»	»	52.50
» » »	1871—1880,	»	»	»	»	»	»	36.95
» » »	1881—1890,	»	»	»	»	»	»	23.32
» » »	1891—1897,	»	»	»	»	»	»	16.29
In anul	1898	»	»	»	»	»	»	14.20

Iată, decĭ, marile rezultate obținute de Comisiunea Europeană a Dunăriĭ, prin eminentul sĕŭ personal, prin buna sa organizare și prin admirabilele sale lucrărĭ.

Din ceea ce adâncimea fluviuluĭ, la gura Sulineĭ, era de *2m.74,* în 1858, astăzĭ este de *7m.31.*

Din ceea ce, în anul 1856, un vas de o capacitate de *200 tone de registru* nu putea intra saŭ eși din Sulina, fără a'șĭ ușura saŭ descărca o parte din încărcătură, în anul 1900 a putut intra un vapor de o capacitate de *3519* net *tone de registru* saŭ *6500* tone greutate.

Din ceea ce în anul 1893, aprópe *336* vase nu puteaŭ încărca în porturile Dunăriĭ, ci se încărcaŭ în rada Sulineĭ, în anul 1900, numaĭ *7* vase s'aŭ aflat în acéstă situație.

Din ceea ce în anul 1867, s'aŭ exportat prin brațul Sulina numaĭ *2.300.000* quarters saŭ *6.693.000* hectolitri cereale, în anul 1902 s'aŭ exportat *17.545.071* quarters saŭ *51.017.555* hect. cereale.

Și la acest imens progres al adâncimeĭ apeĭ din fluviŭ și de la gura Sulina, la acest progres al tonagiuluĭ vaselor și al cantităților transportate, corespunde o scădere uimitóre a prețuluĭ, saŭ a chirieĭ transportuluĭ și a taxelor, pe care vasele le plătesc pentru navigarea pe fluviŭ.

In adevĕr transportul uneĭ tone de cereale de la Brăila saŭ Galațĭ, până în Anglia, era în anul 1856 de *65 leĭ aur și 25 cent.,* iar de la 1898, transportul uneĭ tone pe aceiașĭ distanță, a costat în mijlociŭ, *14 leĭ 20 cent.;* taxa de navigație și pilotagiŭ ce percepea Comisiunea Europeană, era de *3 leĭ 75* în 1865, pentru o tonă de registru, astăzĭ s'a redus, la *1 leŭ 90,* pentru vasele carĭ încarcă în porturile Dunăriĭ și numaĭ *1,25,* la tona registru, pentru acele care încarcă în portul Sulineĭ.

Intr'un cuvênt, de la 1867 și până astăzĭ, s'a dobândit, la cota apelor mijlociĭ, 5½ picióre adâncime, și cu fie-care picior saŭ 0,30c.m., cu care s'a adâncit gura și brațul Sulineĭ, exportul cerealelor a crescut pe acest braț cu aprópe 10 milióne hectolitri cereale.

Acesta este resultatul pe care comerțul lumeĭ întregĭ, dar maĭ cu sémă a statelor țĕrmurene ale Dunăriĭ de mijloc și de jos, îl datoresce lucrărilor Comisiuneĭ Europene Dunărene [1]).

---

[1]) După *D. Nenițescu.* Op. cit., pag. 237—248

CAPITOLUL VI

INSULA ŞERPILOR [1]

ΛΕΥΚΗ

1. **Situaţiune şi topografie.** La o depărtare de patru ore de plutire cu vaporul din Sulina, se ridică în mijlocul valurilor furióse ale Măriĭ, *albiciósa* insulă a Pontuluĭ negru, şi ospitalieră în mijlocul celeĭ maĭ *neospitaliere* Mărĭ.

Marea-Négră este săracă în insule; câte-va pe lângă ţĕrm, micĭ şi neînsemnate. Intre acestea, ceva maĭ mare şi maĭ îndepărtată, este insula numită în antichitate Λευκή, Alba saŭ *Achillea,* — de unde fórte probabil numele de *Chilia* dat unuĭ braţ al Dunăriĭ, iar astăzĭ *Phidonissi, Adassi-Ilan* saŭ *insula Şerpilor.*

Ea este situată în faţa braţuluĭ de mijloc al Dunăriĭ, la o distanţă de la Sulina de 44.814 metri şi aşezată sub 45',15',53" latitudine nordică şi 30°,14',41" longitudine răsăriténă [2]).

Insula Şerpilor e o stâncă compusă din gresiĭ siliciόse, dure, conglomerate şi cuarţite, făcĕnd parte din sistemul *Permic,* grupa primară [3]), şi avĕnd o suprafaţă de 17 hect. [4]). Circumferenţa insuleĭ e de 1.973 metri [5]); neavĕnd însă o formă regulată, învĕţatul archeolog H. Köhler într'o importantă lucrare [6]), dă următórele măsurătorĭ: de la Sud la Nord lungimea luată la mijloc e de 440 m., lăţimea de 414 m., diametrul cel maĭ lung în direcţiunea de la Sud-Vest spre Nord-Est e de 662 m.

Inălţimea ţĕrmurilor se urcă pe alocurea până la 21 m., maĭ ales spre Sud şi Est, şi sunt în acéstă parte a insuleĭ preţipişĭ şi prăpăstioşĭ. In partea Nordică şi Vestică stâncile de abia se ridică peste nivelul Măriĭ. Nicĭ apa în aceste părţĭ nu este adâncă. Pe când în cele-l'alte părţĭ Marea are o adâncime de 15 până la 20 şi chiar 25 metri, pe aci adâncimea eĭ nu e maĭ mare de 4 m. [7]).

In apă de jur împrejurul ostrovuluĭ se vĕd blocurĭ marĭ de piatră, care par a fi provenite din rostogolirea de pe insulă. Pe platoul eĭ, pe punctul cel maĭ culminant, se înalţă astăzĭ un far, înalt de 50 m. şi întreţinut de Comisiunea internaţională de navigaţiune pe Dunăre şi sub paza a patru gardienĭ, un sergent şi şése soldaţĭ. Atâţia eraŭ în 1891. El se află în corpul uneĭ clădirĭ ce servesce de adăpost îngrijitorilor sĕĭ. Cu tóte că farul sfidând valurile ce nu-l pot atinge se înalţă impunător, totuşĭ nicĭ cea maĭ ageră privire nu póte zări de pe înălţimea luĭ, ţĕrmurile continentuluĭ. Aceştia, după cum observaseră şi ceĭ vechĭ, sunt prea lăsaţĭ, ca să pótă fi vĕzuţĭ din acéstă relativ nu prea lungă depărtare. Un motiv acesta maĭ mult, ca navigatoriĭ în vremurĭ de grea cumpănă, ne zărind limanul de scăpare, să bine-cuvinteze pe Zeul, care le-a scos în cale spre mântuire un loc de adăpost.

De şi Insula Şerpilor n'are nicĭ un port, totuşĭ póte fi abordată pe treĭ diferite locurĭ. Corăbiile neputêndu-se apropia de ţĕrm din cauza stâncelor sub-marine, ancoréză la órecare distanţă, iar abordarea se face prin ajutorul bărcilor şi prin punctele A, B, C, însemnate pe charta împrumutată de la Köhler.

---

[1]) *G. Popa.* Revista archeologică. Vol. VII, fasc. II, anul 1894, pag. 390—416. Insula Şerpilor se numesce: Phidonissi in grecesce, Ilan-Adassi in turcesce, Zmenioi Ostrov în rusesce. Vezĭ Charta No 4.

[2]) *Corréard,* op. cit., pag. 65, dă situaţia insuleĭ: 45°,15',31", long. şi 27°,56',42" lat.

[3]) *Gr. Ştefănescu* Curs elementar de Geologie, pag. 146.

[4]) *P. Oprea.* Geografia Judeţuluĭ Tulcea, pag. 42.

[5]) Punctul unde este aşezat farul, are după Taitbout de Marigny, 129½ picióre (43m.) d'asupra niveluluĭ Măriĭ.

[6]) *H. Köhler.* Mémoire sur les Iles et la Course consacrées à Achille dans le Pont-Euxin. în Mém. de l'Acad. de Pétersb. T. X, pag. 531, a. 1825.

[7]) Marginele sale sunt stâncóse şi nu aŭ de cât două puncte de debarcare, către extremitatea N.E. S'a făcut de curĕnd în stâncĭ o scară la S.V. Pe faţa N. la 59 m. de la ţĕrm, apa are o adâncime de 5—6 m., spre Vest 10—11 m. până la 16 m., spre Sud 13—23 m., spre E. 9—19 m. *(Corréard).*

Dintre aceste treĭ intrărĭ cea maĭ înlesniciósă este prin punctul C. Pe aci şi vêntul este maĭ puţin puternic şi stâncile sub-marine maĭ rarĭ şi maĭ puţin periculóse. O a patra intrare, impracticabilă de alt-fel, este însemnată pe chartă cu litera D. Pe ţĕrmul Sud-Vestic lângă punctul A se zăresc urmele unuĭ drum.

In mijlocul platouluĭ se maĭ găsesc astăzĭ urmele unuĭ Templu, de o întindere neobicĭnuită. Pe lângă acestea şi afară de rĕmăşiţele a treĭ zidurĭ şi douĕ edificiĭ, despre care se va vorbi maĭ jos cu amĕnuntul, se maĭ pot vedea pe insulă treĭ puţurĭ în stâncă, dintre care unul la spatele templuluĭ, cu o adâncime de 15 picióre şi cu o deschidere circulară de 6 picióre.

El servia probabil ca reservoriŭ pentru apă. Inaintea templuluĭ maĭ era pare-se, încă un puţ cu aceiaşĭ destinaţie. Cele-l'alte douĕ puţurĭ, care s'aŭ descoperit pe insulă aŭ o deschidere patrată. Pe chartă sunt însemnate cu literile *d* şi *c*. Apa din ele este dulce, confirmând ast-fel notiţa luĭ Ammian Marcellin, care vorbind despre Leuce, ne spune: *ibi et aquae sunt* [1]).

Evident, că istoricul roman, ne vorbesce aci despre apă dulce şi bună de băut, iar nu de apă de Mare, căcĭ în acest al doilea caz notiţa n'ar maĭ fi fost la locul eĭ. Se găsesce de asemenea şi o cisternă.

Pe lângă stâncile ce împrejmuesc insula, şi carĭ se întind peste o mare parte a eĭ, se află în mijloc un platoŭ, a căruia suprafaţă e formată dintr'un strat de douĕ picióre adâncime, de pămênt negru şi fertil.

In timpul din urmă s'a semănat şi secară, care rodesce.

In anul 1841, Societatea de Istorie şi Antichităţĭ din Odessa hotărî să facă cercetărĭ în Insula Şerpilor. Cu acestea fu însărcinat vestitul archeolog rus N. Murzachevicĭ, care întovărăşit şi cu concursul luĭ A. D. Nordmann, profesor de ştiinţele naturale la liceul Richelieu, al pictoruluĭ Bassoli, al unuĭ căpitan, etc., făcură importante descoperirĭ şi interesante explorărĭ. Ele fură făcute cunoscute în revista societăţiĭ *Zapiski* [5]).

Nordmann a constatat cu acéstă ocaziune treĭ-spre-zece felurĭ de plante anuale, pe carĭ însă Murzachevicĭ uită să le consemneze în studiul sĕŭ. Între acestea putem enumĕra *pirul* (triticum repens), *laba gâştiĭ* (chenopodium), *răgozul* (flava carex) şi *timoftica* (phleum pratense) [3]). Plante mirositóre şi florĭ nu se găsesc; de asemenea nicĭ arborĭ saŭ tufişurĭ, despre a căror existenţă ne povestesce Philostrat într'un pasagiŭ citat maĭ jos [4]).

Stăpânele ostrovuluĭ, se póte spune cu drept cuvênt, sunt pasările. Sunt nenumĕrate ca mulţime, cu tótc că nu sunt de cât numaĭ douĕ speciĭ. *Larĭ* (larus cachinans), al căror ţipăt sémănă fórte mult cu râsul de copil şi *cormoranĭ negri* (phalacrocorax), care îşĭ fac cuiburile prin crăpăturĭ de stâncĭ. Lariĭ sunt albĭ şi frumoşĭ, însă aşa de răutăcioşĭ, că nu lasă pe nicĭ o altă pasăre să se odihnéscă pe insulă. Urmăresc chiar şi pe ómenĭ. Se nutresc cu peştĭ. In timpul clocituluĭ nu poţĭ face doĭ paşĭ, fără să daĭ peste cuiburile lor. Mulţimea lor, probabil, face ca insula să fie roditóre.

În afară de pasărĭ, insula mişună de *şerpĭ negri* (coluber hydrus) — de unde şi numele eĭ de Insula Şerpilor — avênd capul mic, pântecele roşatic şi o lungime de 4—5 picióre. Se nutresc cu pasărĭ şi se ascund în stâncĭ. Sunt maĭ mult hidoşĭ de cât rĕĭ.

În fine ultima clasă de stăpânitorĭ aĭ insuleĭ şi ceĭ maĭ primejdioşĭ în acelaş timp, sunt nisce insecte numite *scolopendrae cingulatae,* care în cea maĭ mare parte se ascund în pămênt. [5])

Nordmann a observat în apă *racĭ* negri de patru felurĭ: cancer maenas, thalitrus, eriphia spinofrons şi grapsus variegatus.

2. **Determinarea posiţiuniĭ insuleĭ**. Orĭ cât de imaginare şi închipuite, orĭ cât de pläz-

---

[1]) *Ammiani Marcellini.* Res gestae XXII, 8.

[2]) Zapiski imperatorscago odesscago obscestva istorii i drevnostici I, pag. 594: Călătoria în insula Leuce saŭ Phidonissi.

[3]) *F. Ukert.* Geographie der Griechen und Römer. III pag. 448.

[4]) *Philostrati.* Heroica. pag. 244.

[5]) *Murzakevici,* op. cit. pag. 550.

muite şi fictive, am fi dispuşĭ să socotim astă-zĭ în mintea nóstră rece şi pozitivistă, nenumĕratele notiţe ce le găsim rĕspândite în literatura greco-romană despre acéstă insulă celebră, totuşĭ urmele şi resturile ce aŭ rĕmas neclintite, în cursul vécurilor şi în mijlocul celeĭ maĭ turbate Mărĭ, cu tótă furia valurilor ce se încércă să le nimicéscă, ne silesc, fără voia nóstră chiar, să admitem, că tradiţiunea clasică despre Leuce este, cel puţin în parte, adevĕrată şi ne impune în acelaş timp să esaminăm, tot cu date sigure şi cu monumente existente întru cât mărturiile celor vechĭ sunt vrednice de credinţă.

Nicĭ o altă parte a ţărilor locuite azĭ de Românĭ n'a atras, atât de mult şi aşa de curând atenţiunea şi admiraţiunea celor vechĭ, ca Insula Şerpilor. Situată într'o Mare de miracole, într'o Mare, care înainte de desvoltarea relaţiunilor comerciale se credea cea maĭ întinsă — de unde numirea de Mare prin excelenţă, Pontus — la nordul eĭ nemaĭ existând ţĕrĭ, — insula Leuce a devenit şi maĭ miraculósă prin faptul, că a fost atribuită celuĭ maĭ mare dintre vitejiĭ Grecilor, luĭ Achille, celebrul eroŭ al Iliadeĭ luĭ Homer. În general ceĭ vechĭ nu 'şĭ aŭ putut forma nicĭ odată o ideie exactă despre Marea Négră şi împrejurimile eĭ. Spre apus lumea se întindea până la Columnele luĭ Hercule, spre răsărit până la Borysthene (Dniepru) şi bogatul în fasanĭ, Phasis. Cunoscinţe maĭ sigure dobândiră însă, numaĭ după ce se stabiliră coloniile grece pe ţĕrmuriĭ Pontuluĭ, în Istrus, Olbia, Callatis, Apollonia, etc., în secolele VII şi VI înaintea ereĭ nóstre. Din aceste vremurĭ începênd, tradiţiunea despre Insula luĭ Achille se respândesce din ce în ce maĭ mult, din acele vremurĭ Leuce e privită ca sanctuarul luĭ Achille, comun tuturor Grecilor de pe ţĕrmuriĭ Pontuluĭ Euxin.

Cel d'întêiŭ scriitor, care înainte de Pindar ne pomenesce de Leuce, este Arctinus din Milet. Acest poet, pe la anul 777 în *Aethiopida* sa ne povestesce cum Thetis «luând de pe rug pe fiul sĕŭ, Achille, îl duse în insula albă»[1]). Din aceste cuvinte ale luĭ Arctinus resultă, că deja pe la anul 777 a. Chr. exista tradiţia despre consacrarea Leuceĭ fiuluĭ luĭ Peleŭ şi al Thetideĭ, cu tóte că o sută de anĭ maĭ târziŭ chiar, Ibycus din Rhegium şi Simonide din Ceos şi maĭ apoĭ poetul atenian Callistrat ne spune, că Achille petrece în câmpiile elisee împreună cu alţĭ ḑeĭ şi semi-ḑeĭ[2]). Că Achille locuesce după mórte într'o insulă, nu este ceva noŭ, de óre-ce locaşul de repaus al eroilor după părăsirea vieţiĭ pămêntescĭ, eraŭ insulele Oceanuluĭ. Ast-fel găsim bună-oară pe Menelaŭ locuind într'un ostrov al oceanuluĭ. Şi pentru ceĭ vechĭ Πόντος ἄξεινος era tot un fel de ocean, dar maĭ primejdios.

Dacă însă Arctinus nu ne spune unde se află acea insulă albă, Pindar într'una din ode cântă: «în Pontus, Achillle are o insulă strălucitóre»[3]).

După Arctinus şi Pindar, cel maĭ vechiŭ poet, care face menţiune de Leuce, este Euripide. Marele tragic pune pe Thetis să promită luĭ Peleŭ, că «va vedea pe Achille locuind în locaşurile insulare, pe ţĕrmul cel alb din mijlocul Pontuluĭ Euxin»[4]), iar în alt loc pomenesce despre ţara bogată în pasĕrĭ, de ţărmul cel alb, şi frumósa cursă a luĭ Achille din Pontul Euxin[5]).

În acest ultim pasagiŭ al luĭ Euripide vedem pe lângă numirea insuleĭ de *alba*, amintindu-se şi Cursa sau dromul luĭ Achille. In adevĕr eroul Grecilor era adorat de tóte coloniile elene din jurul Pontuluĭ-Euxin. Şi de aceia nu trebue să ne mire împrejurarea, că în Marea Négră găsim închinate Peliduluĭ, şi Leuce şi Dromul.

Mica insulă din faţa fluviului Borysthene (Dniepru) numită ἡ Βορυσθένης νῆσος, astă-zĭ Berezan, cu tóte afirmările luĭ Köhler, că a fost *consacrată tot luĭ Achille*, după tóte probabilităţile, n'are a face cu cultul acestuĭ eroŭ; pe lângă acestea toţĭ scriitoriĭ anticĭ, câţĭ ne vorbesc de Leuce, nu ne pomenesc nimic despre Insula luĭ Achille şi vice-versa, ceĭ carĭ

---

[1]) *Photius,* cod. 239, la *C. Müller,* Geographi Graeci minores, I pag. 307.
[2]) *Köhler,* op. cit. pag. 533
[3]) *Pindari.* Nemea IV. 49.
[4]) *Euripidis.* Andromacha V. 1249.
[5]) *Euripidis.* Iphig. in Taur, V. 435 Cf. şi *Ukert* loc. cit. pag. 443.

amintesc de acésta din urmă, trec cu vederea pe cea d'întâĭ. Marea rĕspândire a culturuĭ fluluĭ Thetideĭ în Leuce și Drom și maĭ ales în Istrus și Olbia, unde după mărturia luĭ Dione Chrysostom, se știa Iliada luĭ Homer de pe rost[1]), sĕ datoresce faptuluĭ, că Achille era eroul național al Ionienilor.

Arctin, Pindar și Euripide vorbind de insula Leuce ne spun numaĭ, că ea se află în Marea Négră, dar nu-ĭ determină situația. De óre-ce însă în literatura clasică, după cum vom vedea îndată, întâlnim acest nume dat și altor localitățĭ, ni să impune să cercetăm, care eraŭ părerile celor vechĭ despre situațiunea insuleĭ ce ne preocupă.

Am observat maĭ sus, că ceĭ vechĭ n'aŭ fost nicĭ o dată în stare să-șĭ facă o ideie clară despre Marea Négră în general și despre situațiunea Leuceĭ în special. Pe acésta din urmă, uniĭ o puneaŭ prea la Nord, în fața fluviuluĭ Borysthene, confundând'o de multe orĭ cu insula ce pórtă acelaș nume, alțiĭ, geografĭ vestițĭ ca Ptolomeŭ, o așezaŭ prea la S., lângă țĕrmuriĭ Moesieĭ Inferióre.

În *Heroica* sa, vorbind Philostrat despre Achille, ne spune că locuiesce în Leuce, o insulă «pe care ceĭ ce intră în Pont o aŭ la stânga»[2]).

Maĭ puțin precis chiar de cât Philostrat determină situațiunea insuleĭ gramaticiĭ Stephan din Byzanțiŭ și Hesychiŭ. Cel d'întâĭ autor al dicționaruluĭ geografic *Ethnica*, vorbind pe la anul 610 d. Chr. de Ἀχιλλέως δρόμος, ne spune că «există și o insulă Achillea, pe care uniĭ o numesc Leuce»; cel d'al doilea, vestit gramatic Alexandrin de prin sec. III al ereĭ nóstre, cu câte-va sute de anĭ prin urmare înaintea luĭ Stephan din Byzanțiŭ, se exprimă aprópe în aceiașĭ termenĭ. La vorba Ἀχίλλειον Πλάκα ne spune, că ar fi identic cuvêntul cu «insula luĭ Achille, numită Leuce»[3]).

Istoricul roman, Ammian Marcellin greșește, când așéză insula nóstră în apropierea Taurideĭ. Căcĭ iată ce ne spune în scrierea-ĭ citată maĭ sus: «De acéstă Tauridă (azĭ Crimeia) se ține și nelocuita insulă Leuce, consacrată luĭ Achille. Ceĭ care din întâmplare sunt aruncațĭ aci, după vizitarea urmelor antice, a templuluĭ și a ofrandelor, închinate aceluiașĭ eroŭ, plécă séra la nave, căcĭ se zice, că nu fără pericolul viețiĭ înoptéză cine-va aicĭ. Sunt și ape în insulă și pasĕrĭ albe, asemenea halcyonilor (pasĕrĭ marine)[4]).

Ceva maĭ precis, de cât scriitoriĭ citațĭ a determinat posițiunea Leuceĭ, poetul Alexandrin Lycophron, care vorbind despre Achille ne spune că: «locuiesce de mult timp pe stânca albă de spume de la gurile mlăștinóse ale fluviuluĭ Celtic (Istrul)»[5]).

Unul dintre ceĭ maĭ vechĭ geografĭ, Scylace, se exprimă în Periplul sĕŭ: «Drumul în linie dréptă de la Istru până la Criumetopon (Arietis frons, promontoriŭ în Chersonesul Tauric) e de treĭ zile și treĭ nopțĭ. Dacă ia însă cine-va țĕrmul, drumul e dublu, căcĭ aci este un golf, în care se află o insulă, deșartă ce e drept, numită Leuce și consacrată luĭ Achille»[6]).

Scriitorul anonim al *„Descrieriĭ pămêntuluĭ"*, probabil Scymnus de Chios, după cum de obiceiŭ se crede, determină și maĭ precis depărtarea insuleĭ nóstre de continent. El vorbind despre Istru, care se varsă pe cincĭ gurĭ[7]) în Pont, zice între altele: «Peuce se numesce după marea mulțime de pinĭ (πεύκη), ce cresc pe ea. Drept în fața-ĭ este așezată în Mare insula luĭ Achille. Acésta are o mulțime de păsĕrĭ domestice și oferă un sfânt

---

[1]) *Dionis Crysostomi* Oratio XXXVI. Borysthen, pag. 78 la *Köhler* op. cit. pag. 532.

[2]) *Philostrati. Heroica* pag. 244.

[3]) *Stephanus Byzant* și *Hesychius* la vorbele respective. Imitatorul luĭ *Homer*, *Quintus Smyrnaeus* (la vers. III, 671—779) și *Hermias*, scoliasticul luĭ *Platon* (Phaedr XIX), vorbesc despre Leuce, însă numaĭ n trécăt *Cf. Köhler* op. cit. pag. 543.

[4]) *Ammiani Marcellini*, op. cit., XXII, 8.

[5]) *Lycophronis*. Cassandra, V. 186.

[6]) *Scylacis Caryandensis*. Periplus, 68.

[7]) In anticitate se cunosceaŭ maĭ multe brațe ale Dunăriĭ, saŭ ale fluviuluĭ Celtic, care isvorăsce de la Rhin; *Ptolomeŭ* ne spune că avea ca și Nilul, șépte gurĭ. *Herodot* între alțiĭ ne spune, că avea numaĭ cincĭ. In general se numĕraŭ următórele șése brațe, începênd de la Nord: Psillum, Boreum, Pseudostomon, Callum, Naracum și Sacrum (Hieron saŭ Peuce).

spectacol celor care aci sosesc. De pe insulă nu se póte vedea nicăirea continentul, cu tóte că acesta nu-ĭ maĭ departe de cât patru sute stadiĭ, după cum spune Demetriŭ» [1]).

Dionisiŭ Periegetul în scrierea sa *„Orbis Descriptio"*, aşéză insula Leuce prea spre Nord, în faţa fluviuluĭ Borysthene. Citâm pasagiul, căcĭ el este important şi pentru alte cunoscinţe ce aflăm în el:

«In partea stângă a Pontuluĭ Euxin, se găsesce în Mare o vestită insulă în faţa luĭ Borysthene. Ea este închinată eroilor. Se numesce Leuce, fiind-că animalele, care trăesc acolo, sunt albe. Se spune că prin văile deşarte ale insuleĭ rătăcesce sufletul luĭ Achille şi al altor eroĭ, căcĭ o ast-fel de recompensă s'a dat de Jupiter celor bunĭ pentru virtutea lor; virtutea atrage după sine onórea eternă [2]).»

In determinarea posiţiuniĭ Leuceĭ, maĭ mult se apropie de exactitate geograful Strabone. Impărţind întregul Pont în două jumĕtăţĭ, aşéză în partea vestică ἡ λευκὴ νῆσος. Maĭ apoĭ ne spune: «La cincĭ sute de stadiĭ departe de revĕrsatul fluviuluĭ (Tyras, Dniestru), se află în Mare insula Leuce, consacrată luĭ Achille [3])». Acéstă ţifră de 500 stadiĭ, autorul Crestomaţieĭ luĭ Strabone, din eróre o aplică distanţeĭ dintre Leuce şi Peuce: «că insula Leuce se află în Mare la o distanţă de cincĭ sute de stadiĭ spre rĕsărit de la Peuce şi consacrată luĭ Achille» [4]).

S'a arătat maĭ sus, că în determinarea posiţiunilor geografice, nicĭ o dată ceĭ vechĭ n'aŭ putut ajunge la precisiunea nóstră de astă-zĭ. Orĭ-cât de desvoltat a fost în anticitate comerciul maritim, totuşĭ, navigaţiunea neajungênd la perfecţiunea modernă, ceĭ care călătoriaŭ pe apă, rare orĭ se hazardaŭ să plutéscă pe întinsul Măriĭ şi maĭ ales în *Pontul neospitalier*. Peste tot ceĭ vechĭ aŭ rĕmas navigatorĭ de ţĕrm. Direcţiunea nordică pentru cel care plécă din Bosforul Tracic este fluviul Borysthene. Istrul chiar, ca să se verse în Mare îşĭ îndréptă maĭ întâiŭ cursul spre miază-nópte. Strabone ne spune, că el nu se varsă departe de gurile luĭ Tyras şi Borysthene. De aceia geograful roman Pomponiŭ Mela se exprimă: «Leuce, situată la revĕrsatul luĭ Borysthene, e fórte mică şi pórtă numele de Achillea, fiind-că aci Achille a fost îngropat» [5]).

Trecênd peste inexactitatea, că Achille ar fi fost înmormântat în Leuce, când se ştie, că cenuşa sa a fost îngropată pe ţĕrmuriĭ Troadeĭ, trebue să observăm, că aci nu este vorba de mica insulă Borysthene (Berezan), din faţa fluviuluĭ cu acelaş nume, ci de Leuce, care una singură se află în întreg Pontul Euxin.

Aceiaşĭ confusiune între insula Borysthene şi Leuce se pare că face şi Pliniŭ. Distanţele însă ce are grije să le dea marele naturalist, ĭĭ luminéză textul: «Apoĭ pe ţĕrm portul Acheilor; insula luĭ Achille, vestită pentru mormîntul acestuĭ eroŭ; la 125.000 paşĭ o peninsulă numită Cursa luĭ Achille» [6]). Şi în paragraful următor din aceiaşĭ carte:

«In faţa luĭ Borysthene, se află Achillea numită şi Leuce şi Macaron (Μακάρων, a fericiţilor)». Observaţiunĭ din zilele nóstre o aşéză la 140.000 de paşĭ de Borysthene, la 120.000 de Tyras şi la 60.000 de Peuce. Circuitul îl are de 10.000 paşĭ.»

In vécul III d. Chr., C. Iuliŭ Solin, făcênd în scrierea-ĭ întitulată *Polyhistor*, nişte extrase după Pliniŭ, vorbesce şi de Leuce, fără ca să adaoge însă vre-o nouă ideie: «In faţa luĭ Borysthene se află insula luĭ Achille cu un templu sacru, de care templu nicĭ o pasĕre nu se apropie şi cele care din întâmplare ar fi sburat spre el, în grabă o iaŭ la fugă» [7]).

Aceiaşĭ situaţiune atribue ostrovuluĭ nostru şi poetul şi gramaticul Priscian în poema

---

[1]) *Anonymi* (vulgo *Scymni Chii)* Orbis Descriptio, 789—796, in Geographi Graeci minores. I, pag. 228. După cum se vede de aci, Scymnus citéză un fragment din scrierea perdută a luĭ *Demetrius din Callatis.*

[2]) *Dionysii.* Orbis Descriptio, 541—548. Aceiaşĭ erórе face *Conon* in naraţiunile sale. *Cononis.* Narrat XVIII, 257—258, la *Köhler*, op. cit., pag. 545.

[3]) *Strabonis.* Geographica, VII, 3, cf. *Ukert*, op. cit., pag. 444.

[4]) Chrestomathiae ex *Strabonis*, lib. VII, 19 în Colecţiunea Geograph. gr. II, pag. 568.

[5]) *Pomponii Melae.* De Situ Orbis, II, 7.

[6]) *C. Plinii Secundi.* Naturalis Historiae, IV, 26 şi 27.

[7]) *C. Iulii Solini.* Polyhistor XIX, cf. şi *Köhler*, op. cit., pag. 546.

sa *Periegesis*, tradusă liber după Dionysiŭ, citat maĭ sus: «In partea stângă a Pontuluĭ-Euxin și în fața fluviuluĭ Borysthene, se află o insulă, care se numesce Leuce, fiind-că hrănesce pe ea multe păsĕrĭ albe ca zăpada. Se maĭ spune, că aci sufletele eroilor vestițĭ petrec în ticnă, frumósa recompensă a virtuțiĭ [1]).

Maĭ multe date asupra configurațiuniĭ insuleĭ Leuce ne dă Festu Rufu Avien în poema sa *„Descriptio orbis terrae“*, tradusă după opera luĭ Dionysiŭ: «Dacă de aci începe cine-va să taie în stânga apa de marmoră a Pontuluĭ-Euxin, pe unde fluviul Borysthene se aruncă în Mare, va zări de departe culmile Leuceĭ. Leuce cu vîrfurile cele albe, Leuce reședința sufletelor; căcĭ după tradiție aci petrec sufletele pacînice ale eroilor, aci unde din causa golfuluĭ celuĭ întins, stâncile forméză peșterĭ găunóse, aci unde stâncile se desfac prin măcinarea pămêntuluĭ și bolta lor scobită atârnă d'asupra. Acestea sunt darurile celor pioșĭ, căcĭ Jupiter 'ĭ-a scos pe eĭ din adâncurile întunecate, căcĭ virtutea nu cunósce pe Ereb (Infernul) [2])».

Dacă autoriĭ citațĭ până aci aŭ fixat pozițiunea insuleĭ Leuce prea la Nord, Ptolomeŭ și imitatoriĭ săĭ o pun prea spre miază-zi. Marele geograf și astronom, în cartea a treia a *Geografieĭ* sale o admite lângă țĕrmul Moesieĭ Inferióre, împreună cu mica Insulă Borysthenis: «Lângă țĕrmul amintit al Moesieĭ Inferióre se află insula Borysthenis și Leuce a luĭ Achille» [3]).

Pe Ptolomeŭ îl urmează întocmaĭ Tzetzes, poet din secolul XII: «Lângă țĕrmul pontic al Moesieĭ se află douĕ insule; una e insula Leuce a luĭ Achille, cea de a doua insula Borysthenes» [4]).

Jornandès în *Istoria Goților,* menționând și insula Leuce, ne spune numaĭ, că se află înaintea Istruluĭ [5]).

Intr'un important pasagiŭ din *Laconica,* important maĭ ales din causa multelor informațiunĭ ce ne dă, Pausania ne spune: «La gura Istruluĭ se află în Pontul-Euxin o insulă, cu numele Leuce; periplul eĭ e de douĕ-zecĭ de stadiĭ, acoperită tótă de o pădure și plină de animale sĕlbatice și domestice, avênd un templu și o statuă. Leonim ne spune, că a vĕzut pe Achille, pe Ajace al luĭ Oileŭ și pe al luĭ Telamon, că se află împreună cu eĭ și Patroclu și Antiloc și că Elena trăesce împreună cu Achille» [6]).

Ca și Pausania, filosoful Maxim de Tyr așéză insula Leuce la gura Istruluĭ: «Achille locuesce în insula din dreptul Istruluĭ, în marea Pontică, templul luĭ Achille și altarele luĭ Achille; și de bună-voie nimenea nu călătoresce acolo, de cât ca să aducă jertfe; făcênd sacrificiĭ, intră în templu» [7]).

In fine spre a termina cu expunerea cunoscințelor celor vechĭ în privința determinăriĭ posițiuniĭ insuleĭ Leuce, trebue să maĭ amintim că generalul luĭ Adrian, guvernatorul Capadocieĭ, la anul 134 d. Chr., Arrian, istoric și geograf distins, scriind după Menipp de Pergam — al căruĭ periplu e perdut — zice în Periplul săŭ: «Dacă cam din dreptul acesteĭ gurĭ (Psilon) se plutesce drept spre largul Măriĭ, cu vêntul de Nord, se întâlnesce o insulă pe care uniĭ o numesc insula luĭ Achille, alțiĭ Cursa luĭ Achille, alțiĭ în fine Leuce, din causa culoriĭ sale» [8]). El decĭ așéză insula Șerpilor înaintea guriĭ Psilon a Dunăriĭ, în loc s'o fixeze înaintea brațuluĭ Calonstoma.

In resumat, din pasagiile de până aci, citate din autorĭ Grecĭ și Romanĭ, s'a putut vedea că anticitatea greco-romană n'a avut o ideie clară despre posițiunea insuleĭ nóstre Uniĭ ne spun numaĭ, că se află în Pontul Euxin, alțiĭ o pun prea la Nord, alțiĭ prea la

---

[1]) *Prisciani.* Periegesis, V. 557—561, cf. *Dionysii.* Orb. Descript. citat.

[2]) *Rufi Festi Avieni.* Descriptio Orbis terrae, V. 720—729.

[3]) *Ptolomaei.* Geographia III. 10, la *Köhler* op. cit. pag. 546; în charta IX a lucrăriĭ sale, Ptolomeu o pune înaintea luĭ Borysthene

[4]) *I. Tzetzes.* Chiliad. XII. Hist. 396 v. 937—940 Cf. *Ukert* op. cit. pag. 445.

[5]) *Jornandès.* De Gestarum sive Gothorum origine et rebus gestis Cap. V.

[6]) *Pausaniae.* Lacon. XIX § 11.

[7]) *Maximi Tirii.* Dissertatio XV. 7.

[8]) *Henry Chotard.* Le périple de la Mer Noire par *Arrien,* pag. 32.

Sud, alții o confundă cu mica insulă Borysthene, alții în fine o așéză la gurile Dunăriĭ, fără a-ĭ determina însă distanța. Adese-orĭ greșelile și afirmările unuia se găsesc neîndreptate și necontrolate de altul, care 'l urmează. Circuitul insuleĭ, după măsurătorile exacte moderne, e de 10 stadiĭ, după Pausania de 20, după Philostrat de 30 și după Pliniŭ de 80.

3. **Tradițiune.** Dacă scriitoriĭ citațĭ în paragraful precedent ne-aŭ lăsat fragmentare notițe despre acest curios ostrov, legenda întreagă despre Leuce o găsim în Flaviŭ Arrian maĭ sus pomenit, pe care 'l citămi în întregime:

«De la portul Isiacienilor, la gura Istruluĭ, numită Psilon sunt 1200 stadiĭ; tótă acéstă distanță este deșartă și fără nume.

«Dacă, cam din dreptul acesteĭ gurĭ se plutesce drept spre largul Măriĭ, cu vêntul de Nord, se întâlnesce o insulă, pe care uniĭ o numesc insula luĭ Achille, alțiĭ Cursa luĭ Achille, alțiĭ în fine Leuce din causa coloriĭ sale. Se zice, că Thetis a scos'o din Mare pentru fiul eĭ, și că Achille o locuesce. În adevĕr, că se și găsesce în ea un templu al luĭ Achille și o statuie de o lucrare vechie. Insula este deșartă; câte-va capre numaĭ pasc aci, și se zice că aceia carĭ vin aci le aduc jertfă luĭ Achille. Maĭ sunt în acest templu și multe alte darurĭ, fiole, inele, pietre prețióse; tóte aceste lucrurĭ aŭ fost oferite luĭ Achille în semn de recunoscință; și inscripțiunile, unele în grecesce, altele în latinesce, în tot felul de metre, sunt laude luĭ Achille. Iar unele sunt și pentru Patroclu; pentru că aceia carĭ doresc a place luĭ Achille cinstesc și pe Patroclu împreună cu Achille. Numeróse pasărĭ trăesc în acéstă insulă, larĭ (gavia), găinușĭ, lișițe (mergus) de Mare, nenumĕrat de multe. Aceste pasărĭ aŭ grijă de templul luĭ Achille; în fie-care zi, dimineața, sbóră la Mare, apoĭ cu aripele înmuiate în apă, revin repede și stropesc templul; când este în de ajuns stropit, ele atuncĭ mătură podeala cu aripele lor.

«Iacă încă ce se maĭ povestesce: dintre aceia carĭ cobóră pe insulă, uniĭ, venițĭ într'adins, aduc pe corăbiĭ victime, pe care parte le jertfesc, iar parte le lasă libere pentru Achille; alțiĭ, de un numĕr óre-care, vin împinșĭ de furtună; și aceștia împrumută de la însușĭ zeul o victimă, întrebându-l, în privința victimeĭ, dacă nu e maĭ bine și maĭ folositor de a-ĭ oferi pe aceia, pe care eĭ înșișĭ după chibzuința lor 'și-aŭ ales-o, pe când păscea, și pentru care depun în acelaș timp prețul ce li se pare lor potrivit. Dacă oracolul refuză (căcĭ se află și oracole în acest templu), eĭ adaogă ceva la preț; și dacă refuză încă, eĭ maĭ adaogă; când oracolul primesce, eĭ sciŭ atuncĭ că prețul e de ajuns. Iacă atuncĭ victima stând de voia eĭ și nu maĭ fuge. Și ast-fel mulțĭ banĭ sunt dăruițĭ eroulüĭ drept preț al victimilor.

«Se maĭ zice, că Achille se arată în vis celor ce se cobóră pe insulă, că el se arată în Mare, când cine-va se apropie de insulă și că le arată care este partea cea maĭ bună pentru debarcat.

«Uniĭ maĭ zic, că Achille li se arată când sunt de pază, pe catart saŭ pe vârful anteneĭ, tot așa ca și Dioscuriĭ, cu deosebire numaĭ, că Achille maĭ puțin de cât Dioscuriĭ, că aceștia sunt vizibilĭ și mântuesc prin arătarea lor în orĭ-ce loc s'ar naviga, pe când Achille nu se arată de cât celor carĭ se apropie de insulă. Se maĭ zice, că și Patroclu li s'a arătat în vis. Cele ce le spunem despre insula luĭ Achille, le-am auzit de la ómeniĭ carĭ aŭ fost pe insulă, saŭ care și eĭ le-a auzit de la alțiĭ; și mie mi se pare că nu sunt vrednice de crezut. Căcĭ eŭ sunt convins, că Achille a fost un eroŭ — ca nimenĭ altul — judecând după noblețа și frumusețea luĭ, după tăria-ĭ sufletéscă, după mórtea-ĭ prea timpurie, după cum a fost cântat de Homer, și după firea amorósă și prietenósă, care l'a făcut să-șĭ dorească mórtea, după ce-ĭ a perdut» [1]).

Dintr'acest citat al luĭ Arrian, confirmat și de alte mărturiĭ aduse maĭ sus, se vede care era mitul despre origina Insuleĭ Șerpilor și care era tradițiunea ce în anticitate se lega de numele acestuĭ ostrov. Neptun, puternicul zeŭ al apelor, ar fi scos la rugăciunele Thetideĭ, din valurile spumegânde ale Măriĭ, pentru fiul eĭ, insula, căreia 'ĭ s'a dat numele de λευκή, alba [2]).

---

[1]) *H. Chotard.* op. Cit. pag. 32—34.

[2]) In anticitate purtaŭ acelaș nume, dat după colórea albă, maĭ multe alte localități, dintre care enu-

Voia anume Thetis, ca fiul sĕŭ scăpându-se odată de tóte mizeriile lumeĭ acesteia, să-şĭ petreacă după mórte vecĭnicia în linişte şi tienă, în îndepărtatele regiunĭ ale Nordului. Pe lângă numele de *Leuce,* maĭ purta în vechime ostrovul nostru numele de: *Insula luĭ Achille, Achillea* şi *Macaron* (insula fericiţilor la Pliniŭ, în al căruĭ text, probabil, era scris cu caractere greceştĭ: Μακάρων).

Cele d'întâĭ treĭ numirĭ le are insula evident după stăpânul eĭ, Achille, care împreună cu sufletele fericiţilor eroĭ Patroclu, Ajace, Antiloc, etc., în loc să petrécă în câmpiile elisee, trăesc în mijlocul celeĭ maĭ periculóse Mărĭ. De unde însă numele de Λευκή, alba? Cestiunea n'a fost deslegată în antichitate şi nedeslegată rĕmâne şi în present. Cu tóte acestea nu este fără interes să se cunóscă diferitele părerĭ în acéstă privinţă. Uniĭ o numesc *albă* din causa spumelor ce formézá valurile isbindu-se de stâncile eĭ, de aceia Lycophron în pasagiul citat o numesce φαληριῶσαν σπῖλον, stâncă acoperită de spume; alţiĭ din causa coloriĭ albe, după cum ne spune Arrian; alţiĭ din causa ţĕrmurilor eĭ albĭ, după cum se vede în Euripide în cele două pasagiĭ, despre care s'a vorbit maĭ sus, şi după cum resultă şi din Avien, Leuce cana jugum; alţiĭ din causa nenumĕratelor pasărĭ, care 'ĭ acoper ţermiĭ, după cum resultă din pasagiul tradus din Euripide, unde marele tragic o numesce πολυόρνιθος; alţiĭ în fine, şi acestia sunt ceĭ modernĭ, din causa construcţiunilor de marmoră albă, a căror urme se văd încă şi astă-zĭ pe insulă.

Populaţiunea de odinióră, a Leuceĭ se compunea din pasărĭ şi animale; despre şerpĭ, ceĭ vechĭ nu pomenesc nimic. Dintre cele treĭ felurĭ de pasărĭ maĭ trăesc şi astă-zĭ, după miĭ de anĭ, numaĭ lariĭ ceĭ albĭ şi frumoşĭ. Şi întocmaĭ, după cum la Hiperboreĭ, amorósele lebede scoborându-se în stolurĭ din munţiĭ Ripheĭ şi sburând împrejurul templuluĭ luĭ Apollone, îl măturaŭ cu aripele lor, tot ast-fel pasĕrile Leuceĭ, după ce îşĭ muiaŭ penele in undele Măriĭ, dând ocol templuluĭ îl stropiaŭ şi îl măturaŭ. Nu îndrăsneaŭ însă să sbóre pe de-a-supra sanctuaruluĭ erouluĭ. Naturalistul Pliniŭ ne spune că: «În Beoţia prepeliţele nu pot să sbóre peste hotarele ţăriĭ şi în Pont, nicĭ o pasăre peste templul cel sacru din insula, în care este îngropat Achille [1]).

Pentru caprele aduse luĭ Achille jertfă saŭ dăruite şi liberate, pământul Leuceĭ putea oferi destulă păşiune. Că acestea saŭ alt-fel de animale aŭ trăit maĭ mult timp, saŭ chiar aŭ fost cultivate pe insulă, resultă din faptul, că s'aŭ găsit urme de staule, nisce construcţiunĭ, despre care se va vorbi maĭ jos.

Nu putem sci în afară de caprele luĭ Arrian ce fel de animale sălbatice saŭ domestice vor maĭ fi fost pe insulă, spune Pausania [2]). În afară de acest călător şi geograf, nimenea nu ne vorbesce, nicĭ despre ulmiĭ şi plopiĭ, aşezaţĭ pe rînd în jurul templuluĭ, şi despre care ne spune Philostrat: «În insulă cresc şi arborĭ, plopĭ şi ulmĭ, etc. [3]) după cum se întâmplă, carĭ sunt împrejurul templuluĭ şi cresc în şir». [4])

În insulă, Achille avea un templu. Mulţĭ scriitorĭ, chiar dintre ceĭ citaţĭ până aci, ne spun că Pelidul ar fi înmormântat în Leuce — şi Martianus Capella confundând Leuce cu Borysthenis, comite o îndoită erore, punĕnd în acéstă din urmă *mormântul* luĭ Achille; în realitate însă se scie, că eroul luĭ Homer a fost îngropat pe ţĕrmul Troadeĭ.

Insula şi viaţa de pe insulă o aflăm amănunţit descrisă în opera citată a luĭ Philo-

---

mĕrăm aci câte-va, după *Köhler* op. cit. pag. 723: O peninsula în Acarnania, numită Leucas, Leuce vis-à-vis de Cydonia din Creta; altă Leuce lângă promontoriul Itanum, tot din Creta; Albion, vechiul nume al Anglieĭ; cincĭ insule lângă Lesbos, fie-care avĕnd numele de Leuce; o insulă puţin depărtată de ţĕrmul Arabieĭ; alta lângă ţĕrmul Lybieĭ şi maĭ multe în aceiaşĭ parte; ţĕrmĭ de mare: Laodicea, oraş al Sirieĭ, odinióră Λέυπή ἀκτὴ; ţĕrmul de lângă Halicarnas; două localităţĭ, unul pe ţermul Lybieĭ, altul pe al Propontideĭ, etc; promontoriul Acarnanieĭ, Leucas; altul în Bosforul Tracic; alt promontoriŭ în Eubea, altul în Lybia, etc.; munţiĭ albĭ aĭ Creteĭ; oraşul Alba Longa, Leuce, oraş în Ionia, altul în Smirna, Λευκὴ ἀκτή, oraş grecesc în Propontida Λευκὴ κώμη, oraş în Arabia, etc.

[1]) *Plinii.* Naturae Historiae X. 41.

[2]) *Pausaniae* loc. cit. pag. 401.

[3]) τὰ μὲν ἄλλα.

[4]) *Heroica.* pag. 244.

strat. Vom urmări acest scriitor traducêndu-l, și pe alocurea resumându-l: «Cu tóte că amorul îșĭ are locuința în ochĭ, zice Philostrat, și de aceea poeţiĭ cântă amorul, totușĭ Achille și Elena înaintea tuturora, nevĕḑêndu-se nicĭ-o-dată unul pe altul, unul fiind la Troia, cel-l'alt în Egipt, din auḑite numaĭ s'aŭ iubit cu infocare. Fiind destinaţĭ să trăiască impreună și, în jurul Troieĭ, ne-existând nicĭ o insulă potrivită, Thetis se rugă de Neptun să scóţă din Mare vre-o insulă pentru fiul eĭ. Stăpânul Măriĭ o ascultă și îndreptându-șĭ privirile pe întinsul Pontuluĭ și negăsind nicĭ o insulă a scos din valurile Măriĭ insula Leuce, pentru Achille și Elena de locuit, pentru corăbierĭ însă, ca loc de retragere.

«Neptun — continuă Philostrat maĭ departe — creiă insula Leuce din materialul adus din Sciţia și depus pe fundul Măriĭ de rîurile Thermodonte, Borysthene și Istru. Aci se văḑură și se îmbrăţișară maĭ întâiŭ Achille și Elena, aci veniră la nunta lor însușĭ Neptun și Amphitrite, tóte Nereidele, Furiile și Demoniĭ, toţĭ câţĭ se aflaŭ în Pont și Maeotida . . . Ómenilor, care se apropie de ţĕrm, insula li se pare sfântă, căcĭ ea este un liman ospitalier al navelor.

«De alt-fel nimenea nu póte să-șĭ facă aci locuinţă, nicĭ Grecĭ și nicĭ Barbarĭ. Iar ceĭ carĭ vor fi debarcat în insulă, după sacrificiŭ, trebue să plece la apusul sóreluĭ și să nu înopteze aci, iar dacă un vênt contrariŭ îĭ opresce de a pluti pe Mare, să se repauseze în golf pe corăbiĭ. Seara se zice că Achille și Elena se ospătează împreună șĭ'șĭ cântă cântece unul altuia, celebrând chiar și pe Homer. Căcĭ Achille se fălesce că muza Calliope 'i-a dat luĭ darul poesieĭ».

Philostrat lăudând cântecele luĭ Achille, ne citează următórele:

«Tu renume, care de-alungul nenumĕratelor unde, locuescĭ ţĕrmuriĭ mareluĭ Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mĭ pe divul Homer, gloria ómenilor, gloria necazurilor mele, din causa căruia n'am murit, din causa căruia Patroclu al meŭ trăesce, din causa căruia iubitul meŭ Ajace este de-o-potrivă cu zeiĭ, din causa căruia cele învinse și celebrate sunt lăudate, din causa căruia n'a perit Troia» [1]).

Apoĭ Philostrat continuă:

«Cam ast-fel eraŭ cântecele; melodia lor însă, admirabilă și divină. Și așa de puternic străbătea peste valurile Măriĭ, în cât călătoriĭ în loc de admiraţiune eraŭ coprinșĭ de un sentiment de grózā. Ceĭ carĭ aŭ fost purtaţĭ spre acéstă insulă, spun că aŭ auḑit și frémătul cailor și sgomotul armelor și strigătul de rĕsboiŭ. Iar dacă o corabie, mânată spre Leuce, căuta să ancoreze în partea de miază-nópte saŭ miază-zi a insuleĭ, apare la pupă Achille, arătându-le în ce parte să cârméscă luntrea.

«Și mulţĭ dintre ceĭ carĭ s'aŭ întors din Leuce ne spun, că îndată ce aŭ zărit insula și îndată ce s'aŭ abătut din nemărginita Mare, se îmbrăţișază unul pe altul și de bucurie varsă lacrimĭ. După ce aŭ salutat și aŭ debarcat în insulă, se îndréptă spre templul luĭ Achille, ca să-ĭ aducă rugăciunĭ și sacrificiĭ, iar animalul pentru jertfă vine de bună voe și se așéză înaintea altaruluĭ».

Am putut vedea din cele de până aci, că stăpânul insuleĭ era Achille, care împreună cu soţia sa, frumósa Elena — Achille era al cincilea bărbat al acesteia — și însoţiţĭ de eroiĭ Patroclu, ceĭ doĭ Ajax și de Antiloc, îșĭ duceaŭ viaţa după mórte în liniște și fericire.

Locuitorĭ nu se aflaŭ în Leuce, după mărturisirea tuturor scriitorilor citaţĭ. De aci însă nu resultă, după cum crede Köhler, că insula era deșartă de preoţĭ, care îngrijaŭ templul, vitele de jertfă și în fine tesaurul erouluĭ.

Cu tóte că nicĭ unuĭ muritor nu-ĭ era permis să petrécă nóptea pe insulă, totușĭ, ne spune că Achille, contrar obiceiurilor altor zeĭ, era prevenitor și ospitalier. Bună-voinţa și ospitalitatea luĭ se póte vedea din următórele douĕ povestirĭ, ce ne-aŭ procurat Maxim din Tyr și Philostrat în operile lor citate: «Un vizitator al Leuceĭ, obosit de drum, adormi fără voe și-l apucă nóptea pe insulă. Achille îl vĕḑu, îl deșteptă și-l duse în palatul sĕŭ,

[1]) *Philostrati* op. cit. pag. 250.

unde în presenţa Thetidei şi a altor zeităţi, îl ospătă, oferindu-ĭ mâncărĭ alese şi, în vreme ce Patroclu îĭ vărsa vin, Achille însuşĭ îĭ cânta cu lira» [1]).

«Un neguţător, care venea des pe la Leuce, şi pe care Achille îl primea tot-d'auna cu bună-voinţă, odată a fost însărcinat, se zice, de stăpânul insuleĭ să-ĭ aducă din Iliŭ, o tânără fată troiană, pe care 'ĭ-o indicase. Streinul mirându-se îl întrebă: Ce trebuinţă poţĭ avea de acéstă sclavă din Troia? Fiind-că e din familia luĭ Hector, rĕspunse Achille, şi odraslă din sângele luĭ Dardan şi Priam. Neguţătorul credênd, că Achille e împins de amor pentru tênĕra fată, îĭ îndeplini cererea şi se întórse după cât-va timp cu juna troiană. Erouluĭ îĭ păru bine de acésta, îĭ mulţumi şi îĭ ordonă să o ţină în corabie, probabil, după cum credea neguţătorul, fiind-că era cu desăvârşire interzis orĭ-căreĭ femeĭ să calce pe insulă. Séra Achille invită pe strein în incinta templuluĭ, ca să se ospăteze împreună cu el şi cu Elena. Neguţătorul sosi la ora hotărîtă, mâncă, şi în urmă primind o însemnată sumă de banĭ, Achille îl declară tot de odată şi pentru tot-d'auna óspe al sĕŭ, asigurându-l, că va face bune afacerĭ cu negoţul ce-l pórtă şi că va avea o bună călătorie pe Mare.

«Când sosi ziua, Achille îĭ zise: Plécă acum, ia-ţĭ darurile şi lasă-mĭ pe ţĕrm fecióra troiană. Abia se depărtă de un stadiŭ, când neguţătorul şi mateloţiĭ audiră vaetele şi strigătele îngrozitóre ale nefericiteĭ, pe care Achille o sfâşia într'o mie de bucăţĭ» [2]).

Tot Philostrat ne-a maĭ păstrat încă o interesantă povestire despre insula Leuce:

«Fiicele luĭ Marte, rĕsboinicele Amazóne — etimologia, Philostrat o reduce la α şi μαζός = fără mamele — 'şĭ-aŭ găsit sfârşitul lor în lupta cu Achille pe insula Şerpilor». Dar să urmărim pe autorul *Heroiceĭ :*

«Nişte neguţătorĭ şi constructorĭ de corăbiĭ aŭ fost aruncaţĭ de o furtună pe ţĕrmuriĭ ţinutuluĭ Amazónelor, dintre Phasis şi Thermodonte. Prinşĭ de ele, fură aruncaţĭ în lanţurĭ, pentru ca să pótă fi duşĭ apoĭ şi vênduţĭ Sciţilor antropofagĭ. Pe una dintre Amazóne coprindênd'o mila de frumuseţea unuĭ tênĕr prisonier, şi din acésta nāscêndu-se apoĭ o dragoste, se rugă cu stăruinţă de regina, soru-sa, ca streiniĭ să nu fie vênduţĭ. Deslănţuiţĭ şi petrecênd împreună cu Amazónele, eĭ începură să înveţe limba acestor femeĭ. În povestirile lor vorbindu-le despre furtunele de pe Mare, veni odată vorba şi despre bogăţiile templuluĭ (luĭ Achille), de care nu eraŭ departe în călătoria lor. Audind acésta, Amazónele se bucurară, că aŭ pus mâna pe nisce ómenĭ carĭ sciaŭ să plutéscă şi să facă şi corăbiĭ. Aceştĭ bărbaţĭ construiră din pădurile ce le oferiaŭ un bogat material, nave potrivite pentru a le transporta cu caiĭ lor cu tot, căcĭ Amazónele se deciseră acum să învingă pe Achille într'o luptă equestră (pe jos, Amazónele eraŭ simple femeĭ). După ce învĕţară, atuncĭ maĭ întâiŭ, arta navigaţiuniĭ, îmbarcându-se la gura Thermodonteluĭ pe cincĭ-zecĭ de corăbiĭ, ajunseră la Templul luĭ Achille, oprindu-se în Mare la o distanţă de 2000 paşĭ.

«De aci poruncĭră prisonierilor lor să taie arboriĭ ce împodobiaŭ de jur împrejur templul. Securile însă se întorceaŭ în spre capetele şi gâturile tăetorilor şi în scurt timp toţĭ cădură morţĭ lângă arborĭ. Amazónele strigând, se repediră cu furie asupra templuluĭ. Achille însă, crunt şi ameninţător, în tocmaĭ ca odinióră înaintea Scamandruluĭ şi a Iliuluĭ, uitându-se spre epele ce le purtaŭ, le îngrozi maĭ tare de cât ca să le pótă conduce cu frînele. Scuturându-se le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca nisce leĭ turbaţĭ le sfâşie, le sfărâmă pepturile şi le smulg braţele, pe care le mănâncă. Sătule de carne omenéscă, pline de sânge şi nebune, alergaŭ pe insulă.

«Oprindu-se pe un promontoriŭ, uitându-se la întinsul Măriĭ şi socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în Mare. Apoĭ navele Amazónelor isbindu-se între ele în urma uneĭ gróznice furtunĭ se cufundară şi se înecară una câte una. Multe din cele naufragiate fură aruncate spre templu şi ómeniĭ pe jumĕtate viĭ fiind împrăştiaţĭ pe insulă, Achille făcu o

---

[1]) *Maxim din Tyr.* Diss. XV, pag. 173, la *Köhler,* op. cit.

[2]) *Philostrati,* op. cit., pag. 254-257.

purificațiune atrăgând apele Pontuluĭ, care trecênd peste ostrovul sěŭ, îl lăsară nepătat și purificat» [1]).

Ospitalitatea luĭ Achille se póte vedea și din împrejurarea, că adese-orĭ veniaŭ în insulă ómenĭ, carĭ să viziteze anticitățile și ofrandele aduse erouluĭ. Ammian Marcellin în pasagiul citat maĭ sus ne spune: «visis antiquitatis vestigiis, temploque et donariis eidem heroi consecratis».

Intre óspețiĭ luĭ Achille se menționéză eroul tesalian Protesilaŭ, care îșĭ trăia vecĭnicia în Chersonesul Tracic și de unde adese-orĭ vizita pe Achille în Leuce. Tot în acéstă insulă Leonym, generalul Crotoniaților, vizitând într'una din zile pe Achille, întâlni și pe Elena, care îl însărcină să spuie luĭ Stesichor, că dacă voesce să-șĭ redobândească vederea să compună o palinodie.

Nu arare-orĭ și Achille îșĭ părăsea insula, fie ca să facă exercițiĭ în *Cursa* sa, fie ca să ia parte în rĕsbóiele ce le purtaŭ Greciĭ.

4. **Templul luĭ Achille și urme de construcțiunĭ găsite pe insulă.** Descoperirile întâmplătóre și săpăturile intenționate, făcute în secolul trecut de către Rușĭ în Insula Șerpilor, aŭ dat la lumină resultate neașteptate și în acelaș timp de o mare importanță. Tradițiunea antică despre insula celebră, πολυώνυμος și μεγαλώνυμος νῆσος, după cum spun ceĭ vechĭ, în fața mărturiilor moderne, se pare astă-zĭ a fi fost adevěrată.

In anul 1823, căpitanul Kritzky, din ordinul amiraluluĭ Grieg, comandantul suprem al floteĭ rusescĭ pe Marea-Négră, cercetând cu de-amănuntul Insula Șerpilor a dat de urmele vestituluĭ templu al luĭ Achille. Notițele ce și le-a cules și însemnat cu acéstă ocaziune, precum și planul insuleĭ 'l-a împărtășit Kritzky archeologuluĭ Köhler, care la rândul sĕŭ le publică în Mém. de l'Acad. de Petersb. Tom. X pag. 351 anul 1825.

Templul are o întindere extra-ordinar de mare — dovadă, póte, de marea venerațiune ce o datoriaŭ Greciĭ erouluĭ lor național.

Forma luĭ este pătrată. Fie-care latură are o lungime nu maĭ mică de cât 29m,87. Un zid de la Nord spre Sud împarte templul în două părțĭ egale, dintre care jumătatea vestică e din noŭ împărțită în treĭ părțĭ, iarășĭ între sine egale și însemnate pe hartă cu litera *g*. Corpul principal, adecă jumătatea răsăriteană a templuluĭ are în partea sudică încă un despărțămênt *(m)* și asemenea celor-l'alte treĭ despre vest.

Cele treĭ despărțăminte (*g. g. g.*) aŭ o lungime — socotindu-se și grosimea zidurilor de 14m,93, pe o lărgime de 11m,93. Despărțămêntul *m*, are o lungime numaĭ cu un metru maĭ mare, ca cele-l'alte treĭ, iar lărgimea este aceiașĭ.

Căpitanul Kritzky a vĕḑut în unele părțĭ urmele zidurilor înalte de 36 c. m. peste pămênt, în alte locurĭ, de-abia saŭ de loc, nu se puteaŭ distinge de suprafața terenuluĭ [2]). In partea răsăriteană a templuluĭ, în partea principală, se afla sanctuarul cu statuia luĭ Achille. Templul avea o posițiune răsăriteană, după cum resultă din notița luĭ Philostrat: «templul este îndreptat spre Maeotida [3])» și după cum resultă din urmele ce s'aŭ găsit. Evident însă, că astă-zĭ n'avem nicĭ o siguranță în acéstă privință și numaĭ bănuielĭ. Este fórte probabilă presupunerea luĭ Köhler, că dispozițiunea antică a templuluĭ a fost modificată în timpul atâtor miĭ de anĭ. S'ar fi putut chiar ca în antichitate, adoratoriĭ luĭ Achille vĕḑêndu-ĭ templul în dărăpănare să'l fi reconstruit, adăogându-ĭ póte elemente nouă; s'ar fi putut de asemenea, ca în cursul evuluĭ mediŭ, cultul erouluĭ Grecilor, cădênd în desuetudine prin introducerea creștinismuluĭ, să se fi făcut óre-care modificărĭ nouă. Căcĭ cine póte ști, ce fel de ómenĭ îșĭ vor fi găsit refugiul în cursul vremilor în acéstă insulă retrasă. In orĭ-ce cas nu este inadmisibilă părerea, că planul dat aci, după indicațiunile

---

[1]) *Philostrati*, op. cit., pag. 258-266. El ne spune tot de odată, ca acésta nenorocită expedițiune s'ar fi întâmplat la anul 168 după Christos.

[2]) Pe hartă, liniile gróse indică zidurile pe care le-a vĕḑut Kritzky, iar cele puntate, zidurile presupuse. Cu literile *d* și *e* s'aŭ însemnat cele doue puțurĭ, cu *x* cisterna din incinta templuluĭ și cu *z*, stâncile ce par a fi provenit în Mare din năruirea de pe insulă.

[3]) *Philostrati* op. cit. pag. 244.

luĭ Kritzky de la începutul véculuĭ trecut, ar putea să nu fie întocmaĭ planul templuluĭ erouluĭ național al Grecilor, de pe timpul îndepărtateĭ cucerirĭ a Troieĭ.

Templul și construcțiunile Leuceĭ se reduc, pe cât se pare, la architectura primitivă a Grecilor, la una din epocile architectureĭ numite Ciclopeene. Acésta se constată din zidurile formate din blocurĭ marĭ de piatră prea puțin cioplite și din lipsa cimentuluĭ. Petrele sunt calcare și de obiceiŭ de colóre albă. Peste tot, templul seamănă fórte mult în privința construcțiuneĭ cu templele ciclopeene, ce în mare număr se găsesc în Thracia ș' Tesalia. Templul luĭ Achille impunător prin grandiositate, trebuia în acelaș timp să fie și o operă de artă; de sigur în dosul acestuĭ falnic monument, în opistodom, vor maĭ fi fost și camere reservate pentru oracol, pentru aurul, argintul și ofrandele erouluĭ, pentru preoțiĭ și pazniciĭ insuleĭ. Templul era bogat impodobit cu marmoră albă, dovadă resturile ce s'aŭ descoperit în timpurile noastre.

In afară de urmele templuluĭ, pe care însă în anul 1841, nu le-a maĭ putut recunósce învĕțatul archeolog rus Murzachevicĭ, trimes de Societatea de Istorie și Antiquitățĭ din Odessa, ca să facă cercetărĭ, se maĭ pot vedea pe insulă și urmele unor construcțiunĭ, carĭ, sub raportul materialuluĭ, nu se deosebesc întru nimic de cele ale templuluĭ. Se vede că origina lor este aceĭașĭ.

In dosul templuluĭ, în partea despre apus a insuleĭ și de-a lungul țĕrmuluĭ, se póte bine distinge încă și astăḑĭ urmele a două zidurĭ, puțin răsărite din pământ și notate pe hartă cu literile *a a* și *b b*. Aceste ziudurĭ, după opiniunea luĭ Kritzky, ar fi fost construite pentru a împedica năruirea de pe insulă, acésta fiind înclinată în partea apusană a sa; după părerea luĭ Köhler însă, pentru a preveni atacurile dușmanilor, care ar fi căutat să năvăléscă în ostrovul luĭ Achille și să garanteze în acelaș timp cele două edificiĭ ce serviaŭ spre a închide vitele și spre a păstra bucatele aduse de călătorĭ luĭ Achille pentru jertfă, preoților și paznicilor pentru întreținere.

De părerea luĭ Köhler este și Murzachevicĭ, care în anul 1841 a putut încă vedea urmele acestor zidirĭ. Rândul al treilea de pietre, din colțul N.-Estic al insuleĭ și însemnat în hartă cu literele *c c*, nu se știe încă ce destinațiune avea.

Pe lângă urmele templuluĭ și ale zidăriilor de maĭ sus, s'aŭ maĭ găsit și desgropat în jurul sanctuaruluĭ, și pe icĭ-colea pe insulă, multe și interesante resturĭ antice. Dar e de regretat, că nicĭ cel puțin solitara Leuce, din mijlocul Măriĭ, n'a putut rĕmânea neatinsă de mâinile distrugătóre ale ignoranților veacuĭuĭ trecut, carĭ, tot în numele științeĭ, ridicând un far pentru orientarea vapórelor, aŭ prăpădit totul.

De ceia ce nu s'aŭ atins ceĭ vechĭ, din causa venerațiuniĭ pentru Achille, de ceia ce nu s'aŭ atins ceĭ din evul de mijloc și modern, din causa temeriĭ de șerpĭ, pe care îĭ credeaŭ veninoșĭ, de acestea s'aŭ atins tocmaĭ, lucru curios, contimporaniĭ noștriĭ. Aceĭ pentru care fiul Thetideĭ nu maĭ apărea sfânt și insula luĭ sacră, vaporul bazat pe resultatele științeĭ asigurându-ĭ împotriva furieĭ luĭ Neptun; aceĭ pentru carĭ șerpiĭ ceĭ negriĭ, în urma resultatelor științeĭ zoologice, nu maĭ apăreaŭ veninoșĭ și vătămătorĭ, aceia tocmaĭ, neținênd sémă de trecutul insuleĭ, aŭ sfărimat și nimicit apróape tóte resturile falniculuĭ monument. Constructoriĭ faruluĭ din 1837, în loc să-șĭ piarḑă vremea și să se obosésca cu transportarea pietrelor de la țĕrmul insuleĭ, aŭ găsit maĭ avantagios să desgrópe temeliile vechiuluĭ templu. De acea în 1841, Murzachevicĭ n'a maĭ găsit bazele templuluĭ, ci numaĭ sfărîmăturĭ de piatră așezate în stânginĭ cubicĭ. Acest vandalism a făcut, ca să nu maĭ avem astă-zĭ, de cât numaĭ câte-va bucățĭ, carĭ să ne grăiască de minunatul monument al Leuceĭ.

Iată-le:

In anul 1828 s'aŭ descoperit numeróse fragmente de marmoră și de piatră calcară, bucățĭ dintr'o cornice frumos și cu îngrijire lucrată. Dar deja înainte de acéstă dată, la 1814, după cum ne spune Köhler în memoriŭ-ĭ de la 1825, căpitanul uneĭ corăbiĭ italiene a luat din Insula Șerpilor «les morceaux les plus considerables et un chapiteau de colonne aussi en marbre blanc».[1])

---

[1]) *Murzachevici*, în Zapiski. Vol. II pag. 414.

În anul 1839, după decisiunea guvernatoruluĭ militar din Basarabia, P. I. Teodorov, învĕţatul P. V. Soloview, corespondent al Societăţiĭ de Istorie şi Archeologie din Odessa, făcênd cercetărĭ în insulă, a găsit multe urme vechĭ, blocurĭ de marmoră, între care o bucată de piatră cu inscripţie, câte-va bucăţĭ de cornice, monede şi alte obiecte mărunte.

Anul următor, Sideri, un comerciant din Ismail, aduse din Insula Şerpilor, câte-va table de marmoră şi diferite măruntişurĭ.

În anul 1841, Murzachevicĭ, de la care sunt împrumutate aceste date, făcênd cercetărĭ amănunţite, a aflat câte-va bucăţĭ de marmoră, de piatră calcară albă întocmaĭ ca şi marmora, o inscripţie cu câte-va litere, carĭ nu ne pot da nicĭ-o frază, monede şi obiecte micĭ.

Inscripţiunĭ s'aŭ găsit treĭ, dintre care două se păstrează în Odessa şi una în muzĕul nostru din Bucurescĭ

Pe lângă aceste treĭ inscripţiunĭ, s'aŭ maĭ găsit pe insulă şi se află astăzĭ în muzeul din Odessa următórele resturĭ antice:

Un fragment dintr'un vas frumos, lucrat de Epictet, fiul luĭ Ikosthenos.

Alăturĭ cu acest fragment s'a maĭ descoperit o statuă mică de lut, reprezentând un copilaş şi câteva jucăriĭ tot de lut.

Maĭ multe inele de fier şi câte-va de bronz, dovedesc o lucrare ordinară. În inele aŭ fost puse pietre fără preţ şi chiar sticle colorate, avênd pe ele representate în relief zeităţĭ ca: Serapis, Jupiter, Diana, Pallas, Apolon, Marte, Mercur, Hygia, Victoria, etc., saŭ chiar animale, ca de pildă leĭ, ĭepurĭ, taurĭ, câinĭ, pasĕrĭ, etc.

S'aŭ maĭ descoperit pe lângă acestea încă 6 arşice, micĭ statuete representând ómenĭ, un cocoş, cuie de fier şi de bronz, petricele colorate pentru colier, agrafe, ace cu gămăliĭ, un olan semi-rotund de pe acoperişul templuluĭ, o amforă şi opt vase de diferite mărimĭ, tóte de o lucrare ordinară [1])

Tóte obiectele aŭ fost aduse în insulă, probabil în timpul când templul luĭ Achille era în splendóre.

Cercetările până la anul 1850 aŭ descoperit o mulţime de monede, peste 2000, dintre care vre-o 600 putând fi curăţite de rugină, aŭ fost citite [2]) Ele aŭ fost publicate de N. Murzachevicĭ [3]) şi sunt din:

	Megara Siciliei	2
	Tyras	5
	Callatis	5
	Dionysopolis	3
	Istros	3
	Markianopolis	6
	Nicopolis	2
	Tomis	29
	Anchial	3
	Byzanţiu	5
	Adrianopolis	1
	Heraclea din Bithinia	3
	Mesembria	1
	Nicea	1
	Odessus	4
	Ferae	1
	Pylos	1
	Amastris	2
	Nicomedia	2
	Tios	6
	Adramythium	1
	Lampsac	2
	Abydos	1
	Efes	1
	Heraclea din Ionia	1
	Insula Chios	1
	Prusia	1
	Cyzic	4
	Apollonia din Caria	1
	Patara	1
	Perga	1
D'ale luĭ	Lisimac	1
D'ale luĭ	Roemetalches (rege Odris)	2
D'ale luĭ	Inismeus (regele Callipizilor)	1
D'ale luĭ	Chanitus	3
D'ale luĭ	Ilios	1
D'ale luĭ	Kesmagaku	2

[1]) *Murzachevicĭ* op. cit. pag. 415.

[2]) Cele maĭ vechĭ aŭ fost descrise de *Mionnet* in *Description des médailles antiques greques et romaines*, de *Blaramberg* in *Choix de médailles antiques d'Olbiopolis* şi alţiĭ.

[3]) *Murzakevicĭ*. Zapiski, vol. III. fasc. 2 an. 1853.

Pe lângă aceste monede grecești, romane și callipidice (callipiziĭ se născură din amestecul Elenilor cu Sciţiĭ și Traciĭ în apropierea orașuluĭ Olbios), s'aŭ maĭ găsit încă câte-va tătare, turcescĭ și polone.

În resumat, descoperirile, ce s'aŭ făcut în veacul trecut în Insula Șerpilor, descoperirĭ în urma unor săpăturĭ în pripă și póte nu prea sistematice, aŭ dat la lumină un material anticaric fórte bogat. Când acest material, găsit aprópe la suprafaţa pămêntuluĭ îl comparăm cu cel desvălit în alte locurĭ, de pildă cu cel de la Tropaeum Trajani din Dobrogia, trebuie să ne uiméscă marea diferinţă. Douĕ miĭ de monede în Insula Șerpilor și de-abia câte-va într'un oraș întreg! E fórte probabil, părerea ce o anunţă Köhler, că în Insula Șerpilor n'aŭ fost stabilimente permanente saŭ de o lungă durată. De alt-fel nicĭ solul expus din tóte părţile intemperiilor, nu era suficient ca să producă destulă hrană pentru familiĭ. Dacă Insula Șerpilor ar fi devenit o locuinţă permanentă, de sigur s'ar fi distrus cu totul urmele antice, ca d. ex: vase, statuete, etc., și de bună sémă marea cantitate de monede greco-romane, ar fi dispărut prin cultivarea pămêntuluĭ. Teama de Achille odinióră, frica de șerpĭ maĭ apoĭ și sărăcia împreunată cu nesiguranţa în totdea-una, aŭ împedecat pe ómenĭ să se stabiléscă cu locuinţele în solitara insulă.

În fine, înainte de a termina aceste notiţe asupra insuleĭ Șerpillor, să maĭ adăogăm încă câte-va cuvinte asupra istoriculuĭ eĭ. Cu trecerea vremeĭ și cu introducerea creștinismuluĭ pĭerind tradiţia despre Achille, a pĭerit și tradiţia despre Leuce. E adevĕrat, că în secolul X, Anonymul Ravennat amintesce de insula luĭ Achille de la Dunăre; acéstă cunoscinţă o are însă de la scriitoriĭ clasicĭ, iar nicĭ de cum din tradiţiunea timpuluĭ săŭ. [1])

În evul mediŭ, Insula Șerpilor pórtă maĭ multe numirĭ, care de care maĭ arbitrare. Se spune că ea s'a numit *Selina* saŭ *Cacearia*, probabil Chazaria, numire luată de la némul Chazarilor, carĭ aŭ stăpânit-o, saŭ *Isola Rosia*, adecă rusă, saŭ *Nisi* saŭ *Rubra* și *Rubea*.

În harta luĭ Fredutius de Ancona din secolul al XV-lea, insula Leuce o găsim numită *Fidonixi*, vorbă coruptă din *Phidonisi* saŭ *Fidonisi* din νὄφις și νῆσος, Insula Șerpilor, saŭ cu numele turcesc *Ilan Adassi*. [2])

La anul 1856, Insula Șerpilor devine proprietate turcéscă, iar la 12 Aprilie 1879 e ocupată de Românĭ, fiind ministru de rĕsboiŭ, Dabija.

---

[1]) *Anonym. Raven.* VI. C. 19 in *Köhler* op. cit. p. 607.

[2]) Pe la anul 1740, un óre-care Hasan, căpitanul uneĭ corăbiĭ otomane, fu însărcinat cu o misiune în Crimea. La întórcere fu aruncat de o tempestă pe ţĕrmiĭ insuleĭ Șerpilor, unde corabia este sfărâmată. El împreună cu alţĭ 24 îșĭ construesc acĭ din sfărâmăturile corăbieĭ o colibă și petrecură maĭ mult de un an, disputând viaţa cu elementele naturiĭ și cu nisce peștĭ marĭ ce le serviaŭ de nutriment. Numĕrul lor se reduse la patru; ceĭ l'alţĭ aŭ fost mâncaţĭ de companioniĭ lor. Eĭ aŭ fost scăpaţĭ de o corabie ce trecea din întâmplare pe aprópe. Adușĭ în Constantinopol, Hasan îșĭ arăta semnele ce le avea pe corp, dintr'o luptă — spunea el — pe care o avusese cu un requin de 900 ocale. (*Hammer*. Histoire de l'Empire-Ottoman. Vol. XV. p. 49-50).

CARTEA III-A

GEOGRAFIA POLITICA

A

CAPITOLUL I

ETNOGRAFIA

Cu greŭ s'ar putea numi poporul aborigen al Dobrogieĭ, care din negura vremurilor a fost drumul năvăliriĭ popórelor barbare — zice C. Allard [1]).

Din secolul al V-lea înaintea eriĭ nóstre — ca să nu împingem cercetările în întunericul timpurilor preistorice — de la Dariŭ Hystaspe, până în a doua jumătate a veaculuĭ al XIX-lea, Dobrogia a fost cutreierată nu maĭ puţin de 10 némurĭ de popóre; unele venite pe aci cu dor de cucerire, altele cu ideĭ de stabilire și în timpiĭ din urmă ca colonizatorĭ.

Așa avem pe Geţĭ, în mijlocul cărora, ca oazele într'un deșert, eraŭ sămănate coloniĭ de Grecĭ; apoĭ Romaniĭ, peste care veniră Goţiĭ, Huniĭ, Peceneghiĭ și maĭ în urmă Bulgariĭ.

În fine Turciĭ, iar acum în urmă Tătariĭ și Cazaciĭ, sunt atâtea popóre, despre care istoria ne spune, că s'aŭ așezat maĭ mult saŭ maĭ puţin vremelnic pe acest petic de formă quasi-peninsulară, dintre Marea Neagră și cotul Dunăriĭ în jos de Silistra.

I. Etnografia vechiă.

1. **Geţiĭ.** Sunt pomeniţĭ pentru prima óră de Herodot [2]) și locuiaŭ în partea de Nord a Balcanilor (Hoemus), până către gurile Dunăriĭ. Aci ĭĭ găsesce Dariŭ, la anul 513 a. Chr. în expediţiunea sa contra Scythilor.

Acest popor era împărţit în maĭ multe triburĭ, care n'aveaŭ între dânsele nicĭ o demarcare etnică și avênd fie-care câte un șef al sĕŭ.

De a-lungul cóstelor Măriĭ eraŭ înșirate coloniile comerciale grecești, la Callatis (Mangalia), Tomis (Constanţa) și Istropolis (Kasapkioĭ).

Asupra origineĭ Geţilor se va vorbi pe larg la capitolul Istoricĭ; voiŭ spune numaĭ că Herodot ĭĭ numesce «poporul cel maĭ curagios din triburile thracice» și că era gata a muri în lupte.

Caracterul rĕsboinic al Geţilor se datoria credinţelor lor religióse: «că după mórte vor trăi o a doua viaţă maĭ fericită» [3]).

Ovidiŭ, care a trăit 8 anĭ între dînșiĭ, ni-ĭ arată aspri, *neumanĭ, sĕlbatecĭ, maĭ cruḑĭ de cât orĭ-ce popor din lume,* maĭ în tot-de-una porniţĭ spre gâlceavă și vĕrsare de sânge, făcêndu-șĭ singurĭ dreptate cu cuţitul, pe care îl purtaŭ nelipsit de la brîŭ.

Necontenit năvălind și jefuind orașele pontice, coloniĭ greceștĭ, care de frica lor eraŭ înconjurate cu zid și cu porţile închise.

---

[1]) La mission médicale dans la Dobroudja p. 17.

[2]) Cartea IV. Cap. 93—96.

[3]) *Pomponiŭ Mela* II, 2, 3 și toţĭ scriitoriĭ vechĭ.

Mândria lor se dovedesce din spusele luĭ Herodot, «că asvârliaŭ mânioșĭ cu săgețĭ contra fulgerelor și trăsnetelor»; cum și din rĕspunsul ce'l daŭ luĭ Alexandru cel mare «că nu se tem de cât numaĭ de cer» [1]).

Aveaŭ încă obiceiul de a se tatua, de a se ucide, de a îngropa împreună cu bărbatul mort pe femeia ce-ĭ fusese maĭ favorită [2]), de a sacrifica pe unul dintre dînșiĭ zeuluĭ Zamolxis [3]), și alte obiceiurĭ feroce isvorîte din credințele lor religióse.

Gețiĭ se ocupaŭ cu agricultura și cu crescerea vitelor, dar maĭ ales a cailor, care eraŭ de mare însemnătate la acest popor eminamente călăreț.

Casele lor — afară de Troglodyțĭ carĭ trăiaŭ în peșterĭ [4]) — eraŭ făcute din gard, lipite cu pămênt și acoperite cu trestie; ele eraŭ depărtate una de alta, după întinderea terenuluĭ de cultură a fie-căruĭ locuitor. Construcțiile eraŭ vremelnice.

Totușĭ eĭ aveaŭ și orașe înconjurate cu palance de lemn. Unul din ele a fost dărîmat de Alexandru cel mare; al doilea, Hellis, al Regeluĭ Dromichete și în fine Genucla saŭ Istriana, pe care uniĭ o presupun a fi fost la orașul de maĭ apoĭ Istropolis.

Mobilierul locuințelor lor era simplu; cu tóte acestea Gețiĭ cunosceaŭ luxul, dovadă ospățul dat luĭ Lysimach.

Traiul lor era tot ast-fel, însă mâncările alese nu le eraŭ necunoscute; vasele lor eraŭ făcute de pămênt, cum: óle, străchinĭ și un fel de lămpĭ (opaițe), în care ardeaŭ grăsimĭ cu fitil pentru luminat; de acest fel de olărie se găsesce pretutindenĭ în Dobrogia, ca și chiupurĭ de o mărime neobișnuită azĭ, ce serviaŭ pentru păstratul apeĭ.

Ovidiŭ ne spune, că femeile gete în loc de a tórce, se ocup cu măcinatul grîuluĭ; apa o aduc în óle purtate pe cap [5]).

Hrana Geților era mierea, legumele, laptele de óie și *de iapă,* cașiul, *iaurtul,* făina de grîŭ, meiŭ și *ovĕz.*

Carne consumaŭ puțină și unele triburĭ chiar de fel; vinul îl beaŭ amestecat cu apă, din cornurĭ marĭ de boŭ, pe care le treceaŭ din mână în mână.

Costumul lor era ca al Mezilor și se compunea din: nădragĭ, căciulă de óie rĕsfrântă pe spate în forma boneteĭ frigiane, haină scurtă, peste care petrecea o cingătóre de piele, sarică numită zeira, de piele de óie și opincĭ.

Părul și barba le lăsaŭ a cresce lungĭ.

Hainele Geților eraŭ murdare.

Divinitatea lor era Dyonisos Sabazius; Herodot ne spune, că Gețiĭ se credeaŭ nemuritorĭ. Eĭ aveaŭ convingerea că nu mor; ci se duc la Zamolxis, pe care uniĭ îl iaŭ drept Gebeleizis. Din cincĭ în cincĭ anĭ se trăgea la sorț, pe care dintre eĭ trebue să'l sacrifice zeuluĭ.

Sacrificiul se făcea ast-fel: uniĭ se pun la rând ținênd în mână 3 sulițĭ, iar alțiĭ apucă de mâinĭ și de picióre jertfa, pe care o aruncă în sus, ca să cadă pe sulițĭ și în casul că móre, ofranda le e primită, iar de nu, o batjocoresc și se alege o alta.

Acest Zamolxis a fost sclav în Samos, robit de Pythagora. După liberare, se întórse în patria sa, unde trăi 3 anĭ într'o chilie sub pămênt nesciut de nimenĭ și după ce ieși, toțĭ Gețiĭ îl credeaŭ sfânt și ascultaŭ preceptele luĭ [6]).

Rĕsboiul și prada eraŭ ocupațiunile de predilecție ale Geților [7]).

---

[1]) *Arrian.* Exped. Alex. I 4.
[2]) *Mela* II, 2. 3.
[3]) *Herodot* IV. 94.
[4]) *Hasdeŭ.* Istoria Critică p. 243.
[5]) Pontica III. 8; vers. 8—12:

Vellera dura ferunt, et Palladis uti
Arte Tomitanàe non didicere nurus
Femina prolana Cerealia munera frangit
Sub positoque gravem vertice portat aquam.

[6]) *Herodot* IV. 94, 95, 96.
[7]) *Ovid.* Pont. I, 5-6.

Armele lor eraŭ: arcul, lancea, sulița, măciuca, sabia, un cuțit întors numit sica și scutul.

Nu vom vorbi maĭ mult asupra organizăriĭ Geților, acésta găsindu-se în tratatele de istorie; de asemenea nicĭ de Macedonenĭ, care aŭ ocupat timporal Dobrogia și care n'aŭ avut spiritul de colonizatorĭ.

Până la cucerirea romană, nicĭ un alt popor n'a avut stabilitate aci.

2. **Romaniĭ.** In timpul de mărire al Imperiuluĭ eraŭ în Dobrogia treĭ legiunĭ, carĭ păziaŭ țĕrmul Dunăriĭ de acéstă parte: Legiunea XI-a Claudia la Durostorum, a V-a Macedonica la Troesmis și a II-a Herculea la Noviodunum. Legionariĭ în termenul de 25 anĭ aĭ serviciuluĭ nu aveaŭ voia să se căsătoréscă, ci trăiaŭ în concubinagiŭ cu femeĭ numite *focaria,* cu care se căsătoreaŭ în urmă, în virtutea unuĭ *conubium* și obțineaŭ o indemnizare «*honesta misio*» și pămênturĭ, maĭ adese-orĭ prin regiunea în care serviaŭ.

Aceștĭ legionarĭ se grupaŭ împrejurul *castrelor stative,* formând o populație de *Cives Romani* și așa castrul devenea *cannabae,* apoĭ *vicus* și în fine *municipium.*

Așa s'aŭ format cele 3 orașe romane, din care Troesmis (Iglița) ișĭ datoresce ființa sa numaĭ legionarilor din a V-a Macedonică.

După stârpirea Geților, Dobrogia a devenit provincie romană curat militară, unde pe lângă veteraniĭ legionarĭ se adunară o mulțime de coloniștĭ din tóte părțile Imperiuluĭ, care avea nevoe a-șĭ întări frontiera Dunăriĭ cu elemente oțelite în rĕsbóie, ostașĭ devotațĭ și veteranĭ legațĭ de pămêntul, pentru care serviseră de la etatea de 17, până la 42 anĭ.

Starea provincieĭ Scythia minor (Dobrogia) sub Romanĭ a fost înfloritóre, orașele pontice eraŭ vizitate de o mulțime de corăbiĭ, comerțul luase un mare avênt.

Pe uscat un drum roman, construit de legionarĭ, unea între dênsele tóte cetățile și opidele de pe țĕrmul drept al fluviuluĭ și orașele comerciale de pe marginea Pontuluĭ Euxin.

Mulțimea monedelor bătute de la Traian până la Constantin-cel-Mare, cum și construcțiunile, ale căror ruine acoper pretutindenĭ pămêntul Dobrogieĭ, sunt atâtea probe doveditóre ale trecutul eĭ glorios.

Cu năvălirile barbarilor, acéstă populație romană trebue să se fi retras și ascuns prin peșterĭ și văile munților Babadaguluĭ, până ce furia năvăliriĭ a trecut, ca maĭ în urmă să înființeze sate ale căror numirĭ curat românescĭ datéză — cred — din 'naintea invasiuniĭ Bulgarilor.

Un sâmbure românesc trebue să fi existat în Dobrogia, înaintea colonizăriĭ eĭ cu locuitorĭ Românĭ, venițĭ din stânga Dunăriĭ.

Gețiĭ dar, și Romaniĭ, sunt două popóre care aŭ dăinuit maĭ multă vreme în Dobrogia, două substraturĭ peste care apoĭ s'aŭ suprapus — după curgerea puhoiuluĭ lumiĭ barbare — cele-l'alte naționalitățĭ, care forméză astă-zĭ populațiunea așa de mult împestrițată a provincieĭ nóstre trans-dunărene.

II. Etnografia actuală.

In sînul ospitalier al Dobrogieĭ s'aŭ refugiat atâtea persóne nenorocite, în cât aprópe tótă populația acesteĭ frumóse provinciĭ — zicea distinsul agronom I. Ionescu în 1850 — se compune acum din ómenĭ lipsițĭ de patrie și de mijlócele de existență. Împinșĭ de nevoia de a-șĭ găsi un locaș și o bucată de pâine, două-spre-zece naționalitățĭ aŭ găsit în acéstă țară, nu numaĭ cele necesare unuĭ bun traiŭ, dar chiar mijlócele de a-șĭ creia o avere însemnată.

Toțĭ locuitoriĭ, carĭ aŭ venit în Dobrogia n'aveaŭ alt scop de cât câștigul; eĭ de bună-voie 'șĭ-aŭ părăsit patria, pentru a veni să colonizeze un teren deșert. Coloniile neputênd ocupa tot terenul liber, se vĕd încă zilnic familiĭ căutând a se stabili în Dobrogia.

Nu cred a fi mare diferență între cele scrise pe la începutul jumĕtățiĭ a doua a secoluluĭ al XIX-lea și între cele ce se petrec astăzĭ.

Pământul Dobrogieĭ este încă lipsit de braţe care să-l cultive, acum ca şi atuncĭ, o populaţie flotantă emigrézǎ şi imigrézǎ în fie-care an. Turciĭ şi Tătariĭ se duc a-şĭ căuta o nouĕ patrie, un *noŭ «far niente»; Româniĭ şi Germaniĭ vin a le lua locul.*

1. **Româniĭ** formézǎ astăzĭ elementul cel maĭ numeros din Dobrogia.

In 1850, numĕrul lor se ridica la 3,656 familiĭ şi eraŭ după Turcĭ al doilea element preponderent [1]).

Karl F. Peters găsesce în 1865 numĕrul lor de 12,000 suflete, numĕrătóre luată după Viskovicĭ, agent consular la Tulcea [2]).

Am vorbit maĭ sus, care era sîmburele elementuluĭ românesc în Dobrogia, încă de la dominaţiunea romană.

Cu tóte invasiunile popórelor barbare, coloniile romane nu pieriră cu desăvîrşire, ci ele continuară a locui provincia, după deşertarea eĭ de barbarĭ.

Pe lângă acestĭ coloniştĭ, *immigraţiunile din stânga Dunăriĭ sunt un fenomen continuŭ între al VI-lea şi al XIV-lea secol [3]),* maĭ ales când Mircea cel Mare cuceri pentru câţĭ-va anĭ Dobrogia.

Chiar după cucerirea eĭ de Turcĭ, Munteniĭ, cărora li se acordaŭ prin tocmelĭ de bună-voie, clausele cele maĭ ademenitóre — ne spune D. Cantemir — eraŭ atraşĭ a locui Dobrogia [4]).

Pe timpul domniilor vitrege a ţĕrilor din stînga Dunăriĭ, din secolele al XVII şi XVIII-lea, mulţĭ din locuitoriĭ nefericitelor Principate găsiră maĭ bine a trece în Dobrogia, unde eraŭ maĭ puţin despoiaţĭ de produsul munciĭ lor, de cât în patria-mamă.

Tot ţĕrmul Dunăriĭ de pe drépta se umplu de sate românescĭ, care de sigur trebuie să-şĭ fi avut fiinţa cu mult maĭ înainte, căcĭ era firesc lucru, ca noiĭ veniţĭ să se grupeze în aceleaşĭ sate cu con-naţionaliĭ lor.

Acestia eraŭ *Cojeniĭ* de acum, pentru părţile vecine Munteniĭ, Moldoveniĭ pentru litoratul vecin Moldoveĭ şi Bugeaculuĭ.

Năvălirea Tătarilor în Bugeak, nu puţin a contribuit la transplantarea populaţiuniĭ pe drépta Dunăriĭ, la Luncaviţa, Nicoliţel, etc.

Româniĭ transilvănenĭ *(Mocaniĭ),* sunt veniţĭ în Dobrogia *din vécul de mijloc.*

Prima revoltă întâmplată în Transilvania la 1477, provocă o emigrare a ţĕranilor peste Carpaţi şi peste Dunăre în Dobrogia, unde găseaŭ teren destul pentru cultură şi maĭ ales pentru păşiunatul vitelor lor, ceĭ maĭ mulţĭ dintr'înşiĭ fiind ciobanĭ.

Mişcările ce se urmară în 1514, 1785 şi maĭ apoĭ în 1848, avură ca corolar aducerea în Dobrogia a unuĭ însemnat numĕr de transilvănenĭ.

Eĭ formaŭ adevĕrata bogăţie a ţĕriĭ; eĭ dădeaŭ Impărăţieĭ Otomane cel maĭ mare venit din Dobrogia, prin comerciul ce făceaŭ cu lâna, brânza şi oile.

A se ocupa cine-va de Mocanĭ este a atinge una din cestiunile cele maĭ importante

---

[1]) *Ionesco.* Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja, pag. 81 dă următorul tabloŭ:

Paşalik	Casas (District)	No. Satelor	Bărbaţĭ	Femeĭ	Băieţĭ	Fete	Flăcăĭ	Fete marĭ	Totalul sufletelor
Varna Silistra	Tulcea	7	1310	1349	1460	1580	421	222	6342
	Isaccea	6	360	377	556	580	139	178	2190
	Macin	9	676	667	838	1014	196	225	3616
	Hârşova	8	561	581	845	962	256	301	3506
	Babadag	16	664	694	1409	2096	364	355	5582
	Silistra	20	815	838	1368	1602	303	368	5294
	Küstendje	5	217	226	303	120	120	95	1081
Total		71	4603	4732	6779	7954	1799	1744	27611

[2]) *K. F. Peters.* Geographie und Geologie der Dobroudscha p 131.

[3]) *Haşdeŭ.* Ist. Critică p. 325.

[4]) Idem p. 235 apud *Kniga.* Systima ili sostoianie muhammedanskiia religii, p. 241.

ale agriculturiĭ acesteĭ țĕrĭ — zicea I. Ionesco în 1850. Este a vorbi de veniturile cele marĭ, pe care le aduc statuluĭ otoman.

Industria Mocanilor este intim legată de sistemul economieĭ rurale a Dobrogeĭ; acéstă industrie dădea nascere la o mulțime de plângerĭ și abusurĭ, pe care Turciĭ abia le puteaŭ curma.

Mocaniĭ din Sĕcele, Siliștea, Telecea, Galicea, Reșinaru, Poenarĭ, Redenĭ și alte sate din Transilvania veniaŭ tómna în Dobrogia, pentru iernatul turmelor; iar primă-véra plecaŭ; uniĭ din eĭ însă închiriaŭ pămênturĭ și pentru vară.

Din Săcele, Siliștea și Poenarĭ sunt dintre ceĭ carĭ veniaŭ de maĭ multă vreme în Dobrogia; din aceștia, uniĭ intraŭ aci servitorĭ și se însuraŭ cu fete de Românĭ, apoĭ renunțaŭ la protecția austriacă devenind rayele turcescĭ, fără care obligațiune, de a se fixa în Dobrogia, eĭ nu se puteaŭ însura, de óre-ce nicĭ părințiĭ nu voiaŭ să-șĭ dea fetele, nicĭ acestea nu voiaŭ să se mărite cu tineriĭ, carĭ n'aveaŭ stabilitate.

Odată stabilit în sat, ciobanul devenia și agricultor și plătea dările către guvernul Otoman, aceia ce provocă o mulțime de plângerĭ din partea Austrieĭ.

Dările grele la care Mocaniĭ eraŭ supușĭ în Dobrogia pentru pășunatul turmelor, i-aŭ forțat a trece de la starea nomadă la cea agricolă, stabilindu-se maĭ ales prin plasa Hârsova. Satul Varoș (lângă Hârsova) este o colonie curat transilvănénă ca și Gârliciŭ și Grópa Ciobanuluĭ.

La Varoș, Mocaniĭ aveaŭ și un agent consular prin 1867, pe cel maĭ bogat dintre eĭ, Circa.

Colonizarea Dobrogieĭ cu Tătarĭ și Cerkezĭ, popóre care trăiaŭ aprópe numaĭ din jafurĭ, a contribuit și maĭ mult a schimba starea Mocanuluĭ, din nomad în agricultor.

In 1862, numaĭ în județul Tulcea eraŭ 50.000 oĭ; peste doĭ anĭ acest numĕr a fost redus la 10.000.

In timpul dominațiuniĭ Otomane, Româniĭ trăiaŭ pe tot țĕrmul drept al Dunăriĭ, de la Ostrov până la Tulcea; apoĭ în interiorul Dobrogieĭ: la Sarinasuf (20 familiĭ), Caraibil, Sarighiol, Agighiol, Calica, Sabangeak, Zebil, Visterna, Ienișala, Pașa-Cășla, Satul-Noŭ (lângă Babadag), în Babadag, Cataloĭ, Hasanlar, Cineli, Nalbant, Cilic, Frecățeĭ, Telița, Nicolițel, Cocoș (monăstire fondată de Mocanĭ), Meidankioĭ, Trestenic, Ortachioĭ, Taița, Coium-Punar și Camber.

Apoĭ la Sud, în Mahmud-Cuiusu, Iusufunar și Adamclisi, pentru a nu enumera de cât satele, în care elementul românesc era maĭ mare.

Româniĭ — zice Allard — locuesc aprópe numaĭ pe malurile fluviuluĭ; satele lor nu se deosebesc de acele tătărescĭ saŭ bulgărescĭ; și unele ca și cele-l'alte aŭ acelașĭ aspect mizerabil. Sunt așezate pe fundul văilor saŭ pe țĕrmul lacurilor, cât se póte de aprópe de apă, așa de necesară turmelor.

Condițiunile hygienice sunt din cele maĭ rele. Maĭ tóte construcțiunile sunt după acelașĭ sistem: niște cutiĭ în paiente, ale căror găurĭ sunt astupate cu pămênt amestecat cu baligă, un fel de cărămidă nearsă, numită chirpiciŭ.

Piatra nu se întrebuințéză de cât prin localitățile, unde se găsesc ruine grecescĭ, romane saŭ genoveze.

Invelișul este susținut de căpriorĭ, carĭ în față se prelungesc în afară, formând o strașină lată; este prispa caseĭ.

In dreptul ușeĭ se află o galerie de intrare (tinda). Casele sunt acoperite cu trestie, pămênt și fórte rar cu olane.

Interiorul caselor, care sunt numaĭ cu un etaj, se compune de obiceiŭ din treĭ părțĭ: tinda, vatra și camera de locuit.

In fundul tindeĭ se găsesce bucătăria saŭ vatra, de la care un coș conduce d'asupra învelitoriĭ și pe unde vântul saŭ zăpada pot pătrunde în voie, coșul nefiind acoperit.

In partea laterală a vetreĭ se află gura sobeĭ, care pătrunde în interiorul cameriĭ; așa, când se prepară bucate pe vatră, se încălzesce și locuința.

Streinul, la prima vedere ar crede că locuințele acestea sunt solide și higienice, judecând după aspectul lor exterior. Dar se înșală, când intră în lăuntru.

Sticla este aprópe necunoscută prin sate; o fóie de hârtie unsă şi lipită de cercevele, este de ajuns.

Mobilierul sémănă cu cel din casele turcescĭ. Icóne rusescĭ împodobesc păreţiĭ; iar zestrea fetelor, compusă din pânzeturĭ ţesute în casă, este atârnată de păreţĭ.

Bordeiele nu lipsesc în satele românescĭ de pe malul Dunăriĭ; în ele locuitoriĭ îşĭ caută un adăpost contra căldurii şi frigului.

Un fel de vestibul înclinat servesce de intrare în fundul acestor gropĭ, acoperite cu trestie, şovar saŭ chiar pămênt.

Spre sfârşitul toamneĭ, satele încep să ia un aspect fórte animat: se fac pregătirile pentru iarnă, pe timpul căreia ómeniĭ staŭ inchişĭ ca şobolaniĭ în pămînt, până primă-véra.

Vara ţĕraniĭ se culcă pe bătătură, fiind gonițĭ din casă de insecte, care nu sunt puține la numĕr.

Acéstă împrejurare explică uşurinţa, cu care bieţiĭ locuitorĭ cedează streinuluĭ locuinţa lor, în care nu póte sta de cât o nópte şi preferă a dormi pe afară.

Casele sunt grupate în sate, fără nicĭ o regulă; se vede că ideia de strădĭ, fie ele ori cât de întortochiate, nu le-a trecut prin minte locuitorilor.

Româniĭ nu eraŭ tocmaĭ bine vĕduţĭ de Turcĭ; sub stăpânirea acestora, multele suferinţe la care de vécurĭ aŭ fost supuşĭ, i-aŭ făcut tembelĭ şi fără energia caracteristică raseĭ.

Astfel era starea Românuluĭ din Dobrogia, în a doua jumătate a secoluluĭ al XIX-lea, numaĭ cu câţĭ-va anĭ înaintea ocupăriĭ provincieĭ de noĭ.

Astăzĭ satele şi locuinţele românescĭ din Dobrogia sunt curate şi higienice.

Ţĕranul român de aci nu maĭ locuesce în bordeie ca acum 50 anĭ, ci în case spaţióse şi curate.

El nu'şĭ construesce casa, până maĭ întâiŭ n'are apa necesară pentru vite; vechile puţurĭ tătărescĭ cu burdufurĭ şi manegiŭ sunt înlocuite cu găleţĭ şi cumpene.

Imprejurul locuinţeĭ sale, Românul îşĭ are tótă gospodăria: de o parte coşarul vitelor, de alta pătulele cu bucate şi jur împrejurul caseĭ, grădina de pomĭ roditorĭ.

Acestea aŭ schimbat aspectul trist şi monoton de odinióră al Dobrogieĭ, într'o înfăţişare veselă.

Obiceiurile Românuluĭ dobrogian nu diferă de ale aceluia din patria mamă, de aceia nu le voiŭ maĭ arăta fiindu-ne cunoscute.

Româniĭ trăiesc astăzĭ pretutindenĭ pe pămêntul Dobrogieĭ, în maĭ mare numĕr însă pe malul Dunăriĭ. Expansiunea colonială se manifestă de la apus către răsăritul Dobrogieĭ [1]).

2. **Bulgariĭ**. Acest popor, care împreună cu Româniĭ din Dacia Aureliană aŭ avut un trecut aşa de glorios, până la supunerea definitivă de către Turcĭ în 1396, aŭ ocupat centrul Peninsuleĭ Balcanice.

În tot unghiul Nord-Estic, format de Dobrogia, s'a stabilit poporul dominant, ca o insulă în mijlocul uneĭ mărĭ de Românĭ şi Bulgarĭ.

Căcĭ în adevĕr, Turciĭ locuiaŭ centrul provincieĭ, înconjuraţĭ pe tot ţĕrmul Dunăriĭ de Românĭ, iar la Sud de Deli-Orman şi în Varna, de Bulgarĭ.

[1]) Cifra populaţiuniĭ românescĭ trăitóre în Dobrogia, în anul 1900 era:

JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
Pl. Hârsova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Tulcea	Pl. Sulina	Total judeţ.	
22.409	9.004	17.771	8.370	17.238	74.792	9.246	17.858	15.993	2.126	45.223	120.015

Imigrarea Bulgarilor în Dobrogia veniţĭ din Sudul Balcanilor, este cu totul nouă.

După rĕsboiul din 1829, Rusia voind să coloniseze Bugeacul cu Bulgarĭ îĭ atrase în Basarabia Sudică. In emigrarea lor, o parte a rĕmas pe ţĕrmul laculuĭ Razelm, unde îĭ găsim în 1850 grupaţĭ în câte-va sate, cum: Caramanchioĭ, Caugagi, Hamamgi, Ciamurli, Sariurt, Casapchioĭ şi Gargalîk [1]).

Numĕrul lor era de 1194 familiĭ, din care cele maĭ multe în Casa (districtul) Babadaguluĭ.

In 1864 eraŭ 25.000 suflete [2]).

De la stabilirea lor în Europa, Bulgariĭ aŭ avut ca ocupaţie de căpetenie agricultura şi crescerea vitelor.

George Acropolita, scriitor de pe timpul luĭ Isacciŭ Angel, ne vorbesce despre oile, porciĭ şi boiĭ, ce se găseaŭ în fórte mare numĕr la Bulgarĭ [3]).

Bulgarul este de constituţiune robustă; în general slab, faţa ovală, nasul maĭ mult drept de cât recurbat, ochiĭ micĭ, sprîncenile bine arcuite, părul blond şi móle.

Expresia feţiĭ arată pe omul cu inteligenţa maĭ mult de cât ordinară şi fórte seriósă.

Physionomia luĭ este liniştită şi dovedesce maĭ mult blândeţe de cât curagiŭ.

Femeile aŭ talia mijlocie; când sunt tinere aŭ trăsurĭ dragălaşe, frumóse chiar şi forme voluptóse. Din nenorocire, ele se trec repede, din causa munciĭ excesive în viaţa casnică.

Limba bulgară este o idiomă a limbelor slave, ea se apropie mult de cea ruséscă.

Imbrăcămintea Bulgaruluĭ se compune din: ciubara (căciulă de óie), cămaşe cu mânecĭ largĭ, şalvarĭ aprópe ca ceĭ turceştĭ; el e încins cu brîŭ, la care pórtă totdeuna un cuţit. Iarna se îmbracă cu suman şi o sarică de piele saŭ lână de óie, cu capişon; în picióre pórtă opincĭ.

Tótă îmbrăcămintea Bulgaruluĭ e produsul industrieĭ casnice.

Femeile îşĭ împletesc códele împrejurul capuluĭ, pe care îl împodobesc cu monede, cu florĭ şi cu panglicĭ. Numaĭ fetele sunt cu capul gol; femeile pórtă pe cap un testemel de diferite colorĭ, după etate. Cămăşile lor sunt largĭ şi deschise la pept, impodobite la guler, mânecĭ şi pe póle cu florĭ, bogat lucrate de mână.

Rochia este de lână grósă, ţesută cu multă maiestrie. Câte odată pórtă două şorţurĭ: unul în faţă şi altul la spate, peste cămaşe, şi atuncĭ rochia lipsesce.

La mijloc ele pórtă cordon cu paftale, la mâinĭ brăţărĭ şi inele. Cerceiĭ şi salba nu lipsesc.

Jocul favorit al Bulgaruluĭ este hora, un dans molatec înainte şi înapoĭ. Eĭ nu aŭ vioaele jocurĭ ale Românuluĭ ca: bătuta, chindia, resteul şi brâuleţul.

Indelungata servitudine le-a domolit caracterul rĕsboinic şi neastâmpărat din veacurile VI—XIII, totuşĭ Bulgarul este bun soldat, sobru şi deprins cu greutăţile marşuluĭ.

Trăitor într'o ţară accidentată şi fără căĭ de comunicaţie, Bulgarul maĭ nicĭ o dată nu'şĭ mână boiĭ din car, ci merge pe jos, când lângă boĭ, când în urma caruluĭ; se póte zice, că el face un drum îndoit, aci alergând ca să mâne boiĭ, aci rĕmânênd în urma caruluĭ. Acésta îl face neobosit, pilos şi resistent, calităţĭ ce nu lipsesc nicĭ ţĕranuluĭ nostru.

Cântecele Bulgarilor aŭ în ele ceva oriental şi lamentabil, datorit multelor suferinţe indurate sub Turcĭ. Aŭ maĭ mult cântece pastorale şi eroice.

Chiar instrumentele lor musicale sunt împrumutate de la Turcĭ.

Casele şi gospodăria lor interióră diferă după regiunĭ; cele din Dobrogia sunt cele maĭ sărăcăciose; câte-va scaune de lemn şi paturĭ comune compun tot mobilierul caseĭ Bulgaruluĭ.

In curte sunt coşarele vitelor şi pătulele, pe care le păzesc nóptea câiniĭ, de care nu se póte nimenĭ apropia, fiind aprópe sĕlbatecĭ.

---

[1]) *I. Ionesco.* Excursion dans la Dobrodja. Carte Ethnographique şi *Lejean.* Ethnographie de la Turquie d'Europe. Carte.

[2]) *K. F. Peters.* Grundlinien zur Geologie und Geographie der Dobroudscha, pag. 154.

[3]) Annales, Cap. XI.

Bulgarul este puţin ospitalier şi ursuz; îĭ place însă a'şĭ cultiva singur în grădină tóte cele necesare pentru hrană în timpul ĭerniĭ.

Murăturile, varza acrită şi slănina nu lipsesc nicĭ odată din casa, chiar aceluĭ maĭ sărac Bulgar; malaiul, făina şi brânza de asemenĭ.

Fig. 41. — Petrecere la Camber. (După Licherdopol).

Credinţele şi superstiţiile religióse ale Bulgaruluĭ sunt împrumutate de la Român, cu care a convieţuit de atâta vreme; ast-fel: sorcova la anul noŭ; în diminéţa de Bobotează, mamele îşĭ frec copiiĭ cu zăpadă, pentru a fi sănătoşĭ tot anul, pomana din sâmbăta morţilor, etc.

Bulgariĭ postesc de 4 orĭ pe an, în plus Miercurea şi Vinerea ale fie-căreĭ săptămânĭ. Ouĕle la Paştĭ nu lipsesc Bulgaruluĭ, ca şi Românuluĭ. La Sf. Gheorghe, Bulgarul înjunghie un miel gras şi alb, ca jertfă. La 1 Maiŭ femeile, carĭ nu fac copiĭ se tăvălesc pe iarba udată de rouă. In timpul seceteĭ sunt paparudele la eĭ, ca şi la noĭ. La Rusaliĭ femeile nu lucrézá de témă duhurilor necurate. La Crăciun, colindele şi tóte obiceiurile, ca şi la nascere, botez şi nuntă, sunt imprumutate de la Românĭ, de aceia fiindu-ne cunoscute nu voiŭ insista asupra lor [1]).

Cifra populaţiuniĭ bulgărescĭ, trăitóre azĭ în Dobrogia este de 38,839 suflete, din care: 12.665 în judeţul Constanţa şi 26.174 în jud. Tulcea:

Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl Mangalia	Pl. Hârşova	Pl. Silistra-nouă	Total judeţul Constanţa	Pl. Babadag	Pl. Macin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total judeţul Tulcea	TOTAL DOBROGEA
3086	343	771	317	8 148	12.665	17.876	1.473	103	6.722	26.174	38.839

3. **Ruşii**. După provenienţa lor pot fi împărţiţĭ în două clase: Ruleniĭ şi Moscoviţiĭ saŭ Lipoveniĭ.

a) Ceĭ d'întâiŭ aparţin desfiinţatuluĭ Regat Polon. Eĭ aŭ imigrat în Turcia, în anul 1709, sub conducerea Zaporojenilor, ordin militar şi religios.

Aci încheiară un tratat cu Pórta, care le asigura independenţa şi le da terenurĭ, voia pescărituluĭ pe malul drept al Dunăriĭ; în schimb eĭ se obligaŭ a da un contigent în ómenĭ şi caĭ, la cas de rĕsboiŭ.

Cazaciĭ Zaporojenĭ aŭ păstrat organisarea militărescă şi s'aŭ stabilit în sate saŭ maĭ bine în lagăre întărite, numite Secz[2]), unde era oprit femeilor de a intra; aci trăiaŭ sub ascultarea unuĭ Hatman al lor, ales cu consimţământul tuturor.

[1]) Estras dupa *I. Ionesco* op. cit., *Lejean* op. cit.; *A. Boué*. La Turquie d'Europe, Tom. II, pag. 63 107 şi 201; *Kanitz*. La Bulgarie danubienne pag. 27—46; *Papadopoulos Vretos* La Bulgarie pag. 175—181 şi din propriele-mĭ cercetărĭ.

[2]) Urmele acestor uvragiĭ de fortificaţie, construite din pamênt se maĭ vĕd încă şi astăzĭ în unghiul coprins între braţul Sf. Gheorghe, lacul Razelm şi Dunavĕţ saŭ Bugeacul Dobrogean.

Acei carĭ voiaŭ să se căsătorescă, trebuiaŭ să părăsescă lagărul şi mergeaŭ a locui în sale, însă aveaŭ obligaţiunea a rĕspunde în caz de rĕsboiŭ.

Acéstă stare de lucrurĭ a durat până în 1828, când părăsesc Dobrogia şi două regimente căzăcescĭ sub comanda Hatmanuluĭ Kladki, trădară cauza Porţiĭ şi trecură în serviciul Rusieĭ, care le aşeză împreună cu populaţiunea emigrată, pe ţĕrmurile Măriĭ de Azow, unde iĭ găsesce campania din Crimeia.

Cazaciĭ rĕmaşĭ în Dobrogia pierdură avantagiele tratatelor anteriore şi devin rayale turcescĭ; pe lângă Cazaciĭ rĕmaşĭ, veniră prin imigraţiunĭ parţiale maĭ multe familiĭ, chiar în urma rĕsboiuluĭ din 1855.

Ruteniĭ sunt de religiune ortodoxă, fără nicĭ o subdiviziune, după cum vom vedea pe Lipovenĭ.

Principalele lor stabilimente prin 1862 eraŭ în Delta Dunăriĭ, unde aŭ fondat maĭ multe pescăriĭ.

La Prislav există o colonie de Rutenĭ retraşĭ din lagările distruse de Ruşĭ în 1828.[1])

Numĕrul lor în 1850 era de 1092 familiĭ; de atuncĭ încóce statisticele iĭ numĕră la un loc cu Lipoveniĭ, de aceia nu se póte stabili câte suflete trăiaŭ în Dobrogea de Rutenĭ propriŭ zişĭ.

b) Lipoveniĭ saŭ Moscoviţiĭ sunt ereticiĭ religiuniĭ creştine ortodoxe şi sunt de diferite secte.

După cum Biserica apusuluĭ a avut desbinărĭ lăuntrice, tot asemenea şi Biserica răsărituluĭ; de aceia cred, nu fără folos a trata pe scurt cestiunea schismaticilor rusescĭ, eĭ trăind în multe părţĭ ale ţĕreĭ Românescĭ şi maĭ ales în Dobrogia, unde aŭ un Archiepiscop al lor.[2])

Inceputul doctrineĭ lipoveniste s'a ivit în 1419 la Pscow (Rusia) şi în două secole şi jumătate se rĕspândi aşa de mult rătăcirile în clasa poporuluĭ ignorant, că produse în Rusia sguduirĭ puternice în Biserică, sguduirĭ care s'aŭ sfârşit printr'o schismă ce nu-şĭ are perechie în istoria popórelor ortodoxe şi care există şi astăzĭ.

Din causa ignoranţiĭ claseĭ de jos, preoţiĭ introduseseră în cărţile bisericescĭ o mulţime de inovaţiunĭ, de natură a schimba dogmele ortodoxieĭ; între altele eraŭ: opinia că trebue a se face crucea şi a bine-cuvênta numaĭ cu două degete, iar nu cu treĭ, că este păcat a'şĭ rade omul barba, că trebue a duplica cuvêntul «Aleluia» (zicere ebraică, care însemnéză «lăudaţĭ pe Domnul»), că adevĕrata cruce este aceia care are opt extremităţĭ, iar nu patru, că trebue a se săvîrşi leturgia cu 7 prescurĭ, iar nu cu cincĭ, că trebue a face procesiunile împrejurul bisericeĭ de la stânga spre drépta (după sóre, zic Lipoveniĭ), iar nu de la drépta spre stânga, etc.

Patriarchul Nicon îndreptând cărţile bisericescĭ cu inovaţiunile rătăcite, provócă o revoltă, care nicĭ la mórtea acestuĭ luminat prelat (1675), nu se putu curma.

Ereticiĭ cereaŭ, să se distrugă cărţile luĭ Nicon şi să se revie la vechia credinţă (staraia viera). Aceşt' vechĭ credincioşĭ *(Starowiertzy saŭ Starobratzy)* s'aŭ împărţit în două secte: *nepopiştiĭ* (Bezpopovşcina), care nu admit preoţia canonică, şi din cele 7 mistere ale bisericeĭ ortodoxe aŭ păstrat numaĭ botezul şi confesiunea, săvârşite de mirenĭ, bărbaţĭ saŭ femeĭ. Eucharistia 'şĭ-aŭ format-o după ideia sectanţilor; eĭ nu recunosc căsătoria religiósă, ci 'şĭ-aŭ impus viaţa celibatară, trăind însă la un loc bărbaţiĭ cu femeile; eĭ maĭ propagaŭ şi impuneaŭ arderea de viŭ şi mórtea prin fóme.

A doua sectă este aceia a *popiştilor* (Popovşcina), carĭ primiaŭ popĭ chirotoniţĭ de Biserica rusească, pe care de şi o numesc eretică, totuşĭ pe tăcute recunosc puterea chirotonieĭ eĭ.

Desbinarea acestor două secte datéză din anul 1666.

Imigraţiunile Lipovenilor în Dobrogia încep de pe timpul luĭ Petru cel Mare şi s'aŭ

---

[1]) După *Engelhardt.* Les embouchures du Danube pag. 15—21 şi *I. Ionesco* op. cit.

[2]) Pe larg e tratată cestiunea de eruditul Episcop, prea fericitul *Melhisedek,* în scrierea sa «Lipovenismul», Bucurescĭ 1871, după care extrag.

continuat sub Caterina II-a; aceste imigrațiunĭ de și eraŭ individuale, totușĭ se găseaŭ în 1783 o mulțime de Lipovenĭ aci, când printr'o împrejurare, o parte dintr'ênșiĭ aŭ fost dușĭ în Bucovina.

In rěsboiul dintre Austria și Turcia, un general, ruda Impăratuluĭ Iosef al II-lea, cădu prisonier în mâinile corsarilor Turcĭ pe Marea Neagră. Nava, pe care plutia acest înalt prisonier fu sdrobită de valurile Măriĭ și generalul a fost scăpat cu viață de nisce pescarĭ lipovenĭ din Turcia.

Ca rěsplată, Impăratul învoi Starovierilor a se strămuta în Bucovina, scutindu-ĭ de recrutare, de obligațiunea de a quartirui soldațiĭ și dându-le dreptul de a avea ținutul lor.

Aceștĭ Lipovenĭ s'aŭ stabilit la Fôntâna-Albă, unde 'șĭ-aŭ construit o biserică. Acolo aŭ și un Mitropolit al lor.

Pe la 1850 eraŭ în Dobrogia 774 familiĭ și trăiaŭ maĭ mult în Camena, la Sarichioĭ numit de Lipovenĭ Seriavoco; aci eraŭ ca la 600 case; la Slava, alte 600 și în fine la Jurilofca 500.

Eĭ eraŭ de natură sělbatecă; în aniĭ 1843—4 aŭ ucis, cu ocazia unuĭ complot, o mulțime de Bulgarĭ și numaĭ oștirea din Babadag a putut pune frîŭ ferocitățiĭ lor.

In Dobrogia aŭ maĭ venit și alte familiĭ, emigrate pe vremurĭ din Rusia și s'aŭ stabilit maĭ întâiŭ în Tracia la gura fluviuluĭ Marița.

Eĭ aparțineaŭ secteĭ popiste și aveaŭ superstițiunĭ, pe care le conservară până la fanatism și ferocitate; ast-fel sunt gata maĭ de graba a muri, de cât a li se tăia un fir de păr din barbă, saŭ de a permite să se adaoge la serviciul lor divin o închinăciune maĭ mult saŭ un «aleluia», de cât cele prevěḑute în dogmele lor.

După rěsboiul din Crîm, aceștĭ Lipovenĭ aŭ venit și s'aŭ așezat în Tulcea, unde împreună cu un mare numěr de nepopiștĭ 'șĭ-aŭ clădit aci o biserică.

După fondarea Mitropolieĭ din Bucovina, se înființă și o Archiepiscopie la monastirea Uspenia (Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ), iar la Tulcea, o episcopie; ambele depindeaŭ de Mitropolitul de la Fontâna-Albă. Iată în ce împrejurărĭ:

După revoluția polonă din 1830, Ciaĭkovschy, agentul polon din Turcia, îmbrățișând Islamismul, sub numele de Achmet-Beĭ și maĭ apoĭ Sadik-Pașa, căută a câștiga pe Lipoveniĭ din Dobrogia, cărora le aducea marĭ serviciĭ la Pórtă.

El legă strânsă prietenie cu Osip Semenovicĭ Gonciarov, un lipovean din Sarichioĭ, om cu minte, înzestrat cu o bună memorie, îndrăzneț și întreprinzător, care se bucura de mare încredere printre Lipovenĭ.

Prin intermediul luĭ Sadyk-Pașa, el obținu înființarea la Uspenia a uneĭ episcopiĭ, unde a chirotonit archiereŭ pe Arcadiŭ I.

In urma maĭ multor certe, Gonciarov prin influența sa la Constantinopol, obținu de la guvernul turc recunóscerea luĭ Arcadiŭ de episcop al Lipovenilor din Dobrogia, împreună cu privilegiul excepțional de a nu plăti nimănuĭ nimic pentru episcopatul săŭ, după cum plătiaŭ Greciĭ.

Tot prin influența luĭ Gonciarov, episcopia de aci obținu la 1851 un firman în puterea căruia se recunoscea libertatea credințeĭ sub protecția Sultanuluĭ și că nicĭ o altă biserică să nu aibă autoritate a se amesteca în afacerile lor bisericescĭ.

Acest firman a fost publicat prin tóte localitățile lipovenescĭ din Turcia. Copiĭ după dînsul s'aŭ trimes a se citi prin bisericile lipovenescĭ ale localităților principale din România, iar de aci s'a trimes la mitropolitul lor de la Fôntâna-Albă, numit Kiril, care a ridicat eparchia de la Slava la gradul de archiepiscopie și pe Arcadiŭ l'a numit «exarc al lipovenilor Necrasovĭ».

In anul 1853, Lipoveniĭ aŭ dat în acest resboiŭ contingentul lor Turcieĭ, iar Arcadiŭ a bine-cuvêntat pe oștenĭ cu rugăciune și apă sfințită. Turciĭ neîncreḑătorĭ, dete ordin înaintea treceriĭ Rușilor în Dobrogia, ca Lipoveniĭ să se retragă către Sud, ca să nu fie trădațĭ ca de Cazacĭ în 1828.

Numaĭ un mic numěr dintr'ênșiĭ s'a retras, iar ceĭ maĭ mulțĭ aŭ rěmas la locurile lor. Celor retrașĭ, archiepiscopul a chirotonit pe un călugăr Arcadiŭ II, de archiereŭ cu

titlul de «episcop al creştinilor emigratorĭ», pentru a se duce cu ceĭ decişĭ a se retrage din Dobrogia

Archiepiscopul s'a sustrat de la emigrare prin ascundere cât-va timp. In curând Ruşiĭ aŭ trecut Dunărea şi aŭ ocupat Tulcea. După óre-care frică la început, Lipoveniĭ s'aŭ liniştit, nevĕḑênd nicĭ un rĕŭ de la Ruşĭ.

Arcadiŭ şi un alt archiereŭ lipovenesc, Alimpiŭ, episcopul Tulceĭ, şedeaŭ retraşĭ la mănăstirea Slavasky (Uspenia), până ce li s'a spus, că uniĭ din căpeteniile rusescĭ ar dori să vaḑă serviciul archieresc lipovenesc.

Acésta iĭ încurajă, şi în ḑiua de Paştĭ aŭ liturgisit în Tulcea, în presenţa generaluluĭ Uşacov şi a o mulţime de oficerĭ. După liturgie s'aŭ dus cu pâine şi sare la generalul, care nu ia primit, pretextând că e bolnav.

Acésta a neliniştit întru cât-va pe Arcadiŭ, totuşĭ s'a întors în pace la mănăstire. Dar peste câte-va zile fură surprinşĭ aci de o companie de Cazacĭ, 'ĭ-a luat pe amândoĭ şi 'ĭ-a dus la Isaccea, unde fură puşĭ într'o kibitcă întunecată şi trimeşĭ la Kiev, iar de acolo la Sudzal, împreună cu un popă lipovenesc, Teodor, acuzat ca falsificator de monedă ruséscă.

Neaşteptata întâmplare a acestor doĭ archiereĭ a înspăimântat pe Lipoveniĭ din Dobrogia şi 'ĭ-a întărîtat contra Ruşilor, maĭ ales că acum pierduseră şi încrederea Turcilor. Uniĭ din eĭ aŭ lăsat averile şi punêndu-se în luntri cu familiile lor s'aŭ lăsat în voia valurilor Măriĭ, călătorind către confraţiĭ lor emigraţĭ. Popiĭ, diaconiĭ şi monachiĭ s'aŭ ascuns prin pădurĭ şi stufăriĭ. Frica acésta a străbătut până la Fôntâna-Albă.

Archiereiĭ exilaţĭ fură trecuţĭ de Lipovenĭ în numĕrul răbdătorilor de chinurĭ, pentru credinţă şi în onórea lor compuseră un imn. In locul lor, Mitropolitul de la Fôntâna-Albă a chirotonit pe Arcadiŭ al III-lea, cu titlul de archiepiscop Vasluisky.

Gonciarov şi amiciĭ sĕĭ de la Constantinopol intervin pe lângă Pórtă, ca la încheierea păciĭ să se prevadă şi eliberarea celor doĭ prelaţĭ aĭ lor. Uniĭ dintr'ênşiĭ aŭ mers prin intervenirea Turcieĭ la Moscua şi Petersburg, ca să afle de sórta exilaţilor, iar Gonciarov se duse la Paris, unde fu ascultat de Impăratul Napoleon al III-lea, căruia 'ĭ ceru să intervină pentru liberarea archiereilor luaţĭ. Tóte încercările lor aŭ rĕmas zadarnice, căcĭ Ruşiĭ pretindeaŭ, că aceştia fiind supuşĭ ruşĭ fugarĭ, aŭ dreptul a-ĭ reţine.

După terminarea rĕsboiuluĭ, locul luĭ Arcadiŭ cel exilat, l'a ocupat Arcadiŭ al II-lea episcopul emigraţilor, care se aciuiase la o moşie a luĭ Sadic-Paşa.

El capătă de la Vizirul, teskerė pentru demnitatea sa de archiepiscop.

In locul luĭ Alimpiŭ la Tulcea fu chirotonit Justin ca episcop. Dar acesta în 1866, a lăsat postul împreună cu rătăcirile lipovenismuluĭ şi s'a dus la Moscua, unde în 1868 fu unit de Mitropolitul Philaret cu biserica ortodoxă, împreună cu doĭ monachĭ din mănăstirea de la Uspenia.

După acéstă nenorocită întâmplare pentru Lipovenĭ, eĭ aŭ venit la ideia, că Tulcea este un loc nefavorabil pentru episcopie: «pe cel d'întâi episcop, Alimpiŭ, l'aŭ răpit Ruşiĭ, cel d'al doilea s'a dus de bună voie la Ruşĭ, de aceia s'aŭ lăsat de a maĭ pune episcop la Tulcea, ca să nu se maĭ întâmple vre un scandal, cu atât maĭ vârtos că în Tulcea, unde este un agent rusesc, episcopiĭ lor sunt espuşĭ a fi ademeniţĭ».

În tómna anuluĭ 1868 a murit şi Arcadiŭ, iar în locu-ĭ, Mitropolitul de la Fôntâna-Albă le-a chirotonisit episcop pe un monach din mănăstirea Uspenia, anume Irinarch, om inferior întru tóte predecesoruluĭ sĕŭ; pe lângă altele nu avea nicĭ barbă, la care Lipoveniĭ ţin mult, de aceia el nu avea vre-o importanţă printre eĭ. Irinarch este şi acum Archiepiscop lipovenesc la mănăstirea Uspenia.

Numirea de Lipovenĭ derivă de la secta philipiştilor, carĭ aŭ emigrat ceĭ d'întâĭ în Prusia, Polonia şi Moldova, pe la jumĕtatea véculuĭ al 18-lea; acéstă numire s'a generalizat pentru toţĭ rascolniciĭ rusescĭ.

Sectele principale lipovenescĭ sunt: Popiştiĭ, Nepopiştiĭ, Scopiţiĭ şi Molocaniĭ.

a) Popiştiĭ. Bisericele acesteĭ secte aŭ un tip propriŭ, sunt maĭ mult construite de lemn. Cele de zid aŭ forma lungărĕţă, puţin înalte, de forma cruciĭ, cu intrărĭ din treĭ părţĭ; la mijloc aŭ cupolă şi la capătul despre apus o clopotniţă. La intrare aŭ un ibric

cu apă de spălat. Intrarea de spre apus este rezervată femeilor, bărbaţiĭ n'aŭ voie a intra pe acolo.

Popiştilor le place ca la serviciul lor divin să asiste ortodoxĭ, maĭ ales când vizita bisericeĭ lor se face de autorităţĭ. In altar nu e permis a intra ortodoxiĭ, nicĭ preoţiĭ, ci li se deschide uşa, spre a privi de departe.

Interiorul este ca al bisericelor ortodoxe; icónele sunt de cea maĭ próstă pictură, numaĭ acestea cred eĭ că sunt pravoslavnice. Cărţile bisericescĭ sunt acele din 'naintea patriarchuluĭ Nicon, fără corecturĭ. Muzica religiósă e un fel de psaltikie vechie.

Bărbaţiĭ staŭ grupaţĭ deosebit de femeĭ şi copiĭ, fie-care aŭ grupul lor.

Copiiĭ, carĭ nu staŭ în rânduială sunt pălmuiţĭ şi daţĭ afară de bătrînĭ.

Dese-orĭ copiiĭ staŭ pe lângă cântăreţ la strană şi îĭ ţin isonul; cel care greşesce e lovit de dascăl în cap cu un baston. Cel care intră în biserică e dator maĭ întâiŭ să facă mătăniĭ la icóne şi apoĭ îşĭ ia locul.

Afară de sĕrbătorile ortodoxe, Lipoveniĭ aŭ pe ale lor propriĭ în memoria bărbaţilor, care aŭ murit în persecuţiunĭ, pentru devotamentul lor la doctrinele secteĭ.

Copiiĭ nu învaţă de cât Ceaslovul şi Psaltiria; alt-fel de învĕţăturĭ sunt considerate de Lipovenĭ ca anti-christice.

Serviciul lor divin diferă de ortodoxism în treĭ puncte principale:

1. La săvîrşirea proscomidieĭ, 2. la liturghia Sf. Ion Chrysostom şi a Marcluĭ Vasile, 3. la liturghia prosânţitelor.

Nu vom intra în detaliile acestea pur dogmatice, despre care se vorbesce pe larg în scrierea eruditului episcop Melhisedek, citată maĭ sus (pag. 218-226).

b) Nepopistiĭ. Deosebirea între eĭ şi popiştiĭ constă în lipsa de ierarchie bisericéscă. Capul religios este dascălul (Nastavnic), care săvîrşeşte după tipic tóte rânduelile religióse, câte sunt permise unuĭ laic. Dintre mistere eĭ aŭ numaĭ botezul.

Între aceste douĕ secte este înrădăcinată o ură mare. Nepopiştiĭ se deosibesc şi prin óre-care prescripţiunĭ de o maĭ aspră înfrânare; aşa: eĭ aŭ asupră-le un pahar, căcĭ cred că se spurcă, dacă ar bea apă din acelaş pahar cu o persónă de altă lege; nu mănâncă zahăr, pentru că cred, că e făcut cu sânge şi cu óse de tot felul de animale.

Copiiĭ lor nu primesc de la alţiĭ vre-un obiect de mâncare, pentru a nu se pângări.

Dacă permit unuĭ eterodox a intra în casa lor de rugăciune, cer de a nu se închina, căcĭ s'ar spurca rugăciunea lor. Dacă un eterodox ar săruta vre-o icónă, atuncĭ trebue resfinţită; de aceia eĭ îşĭ fac rugăciunea şi cultul cu uşile închise. Cultul lor constă din acele părţĭ ale ortodoxismuluĭ, ce sunt permise orĭ-căruĭ creştin a le săvârşi, fără preot.

Uniĭ din eĭ admit nunta, alţiĭ nu; de aci împărţirea acesteĭ secte în douĕ sub-diviziunĭ: nupţialĭ şi anti-nupţialĭ; aceştia din urmă din causa oprireĭ relaţiunilor conjugalĭ dintre femee şi bărbat, comit o mulţime de pruncuciderĭ, de óre-ce abstinenţa neputĕnd-o ţine, îşĭ omor copiiĭ, pentru a nu fi aflaţĭ şi escomunicaţĭ.

c) Molocanĭ. Intrând cine-va în casa unuĭ Molocan, totul merită o atenţiune deosebită. La intrare, spre drépta, e făcută o odăiţă separată, de maĭ multe orĭ cu o feréstră; în dreptul eĭ, la stânga este cuhnia, după aceia vine o odaie comună, la mulţĭ despărţită în douĕ. Odăiţa cea d'întâĭ din dreptul cuhnieĭ, este destinată pentru bătrânĭ: părinţĭ, moşĭ saŭ rude. Acolo eĭ vieţuesc deosebiţĭ de ceĭ-l'alţĭ, citesc rugăciunĭ, beaŭ ceaĭ şi primesc pe ceĭ-l'alţĭ membriĭ aĭ familieĭ, pentru sfătuirĭ şi povĕţuirĭ. Din acésta se vede deja respectul Molocanilor pentru bătrâneţe.

Şi la drept vorbind, bătrâniĭ Molocanilor merită acésta, pentru exemplara lor conduită: tipul bătrânuluĭ molocan este o excepţie în viaţa ţĕranuluĭ rus.

Molocaniĭ nu beaŭ nicĭ un fel de bĕutură spirtósă; de aceia la dênşiĭ nu veĭ găsi cârciume nicăierĭ; chiar vase de bĕuturĭ: clondire, garafe, pahare, etc., nu veĭ vedea în nicĭ o casă. Beţia se socóte la eĭ ca păcat, după cuvêntul scriptureĭ şi neconvenabilă pentru omul cel plăzmuit după tipul şi asemănarea luĭ Dumneḑeŭ. De aceia eĭ sunt fórte bogaţĭ şi harnicĭ; mare şi mic lucréză cele şése zile ale sĕptămâneĭ, iar Dumineca,

de la orele 8 diminéţa se adună la rugăciune, care ţine până la unu după amiazĭ. După aceia prânzesc şi apoĭ în fie-care casă se deschide. biblia şi citesce vre-unul din ceĭ maĭ bĕtrânĭ, însă aşa că toţĭ ceĭ din casă, marĭ şi micĭ, sunt datorĭ a asculta biblia şi explicarea, a învĕţa pe de rost regulele credinţeĭ şi ale vieţiĭ.

Nelucrarea (praznicul) este ridiculizată la Molocanĭ, care sunt deprinşĭ de micĭ cu munca.

Copiiĭ lor nu cunosc jocul, nu cântă, nu dansézá; nicĭ chiar mâncarea alunelor saŭ seminţelor de flórea sóreluĭ nu le este permisă, pentru a nu-şĭ pierde timpul în zadar.

Jocul arşicelor le este de asemenea oprit, pentru ca maĭ în urmă să nu le vină pofta a juca pe banĭ.

S'ar crede, că aceste privaţiunĭ ar face pe copiĭ debilĭ; din contră, copiiĭ Molocanilor sunt graşĭ, rumenĭ şi plinĭ de viaţă, căcĭ eĭ sunt ocupaţĭ tot-d'auna cu lucrările câmpenescĭ şi casnice.

Fetele lor nu pórtă podóbe: cerceĭ saŭ brăţărĭ. Ele nu cunosc obiceiul de a-şĭ găuri urechile pentru cerceĭ. Sunt fórte evlaviόse, bune gospodine, femeĭ credinciόse, mame exemplare, sănătóse şi bine educate.

Cartea este obligatorie la Molocanĭ. Tótă viaţa lor privată se bazézá pe preceptele Biblieĭ, s. ex.: dacă bărbatul îşĭ înşélă femeia saŭ vice-versa, saŭ dacă bărbatul îşĭ bate nevasta, arată greşala adunăriĭ bisericeştĭ, care decide pedépsa.

d) Scopiţiĭ saŭ castraţiĭ. Principalul fondator al aceste secte a fost Selivanov, ce a trăit pe timpul Împărăteseĭ Ecaterina II-a (anul 1772). Cu tóte silinţele guvernuluĭ rus, sectariĭ se îmmulţiaŭ pe fie-care an, aşa că astăzĭ există scopiţĭ, nu numaĭ în tóte guvernămintele Rusieĭ, dar şi în România.

Eĭ aŭ multe abaterĭ de la doctrina religiuniĭ ortodoxe; între acestea maĭ principală este «Treimea», care la eĭ constă din Selivanov-Tatăl, rescumpĕrătorul, fiul Tatăluĭ ceresc, fiul luĭ Dumnezeŭ, Dumnezeŭ peste zeĭ, prooroc peste proorocĭ, împĕrat peste împĕraţĭ: Şilov – iubitul fiŭ, premergĕtorul Domnuluĭ; Aculina Ivanovna — matuşca bogorodiţa.

Scopiţiĭ în genere sunt înfrânaţĭ în mâncare şi bĕutură; eĭ întrebuinţéză numaĭ ouĕ, lapte şi peşte; carne nu mănâncă nicĭ odată, nu beaŭ bĕuturĭ spirtóse, pentru ca să nu se aprindă corpul şi să nu se deştepte pasiunea.

Doctrina luĭ Selivanov este contra amoruluĭ corporal, căcĭ este ştiut că scopirea nu extermină năzuinţele naturalĭ; sunt dovezĭ sigure că şi scopiţiĭ nu se pot în realitate făli, că nu bat la *uşa iaduluĭ* şi după ce aŭ asvârlit de la sine *cheia luĭ* (expresiunea scopiţilor, cu care eĭ desémnă membriĭ genitalĭ).

Cu tóte acestea scopiţiĭ tot-d'auna se arată cu feţe postite, cu ochiĭ apăraţĭ de a vedea multe, cu modestie în vorbire, cu o evsevie fariseică, cu neîncetată rugăciune în gură. Cu un cuvênt pe din afară scopiţiĭ sunt askeţĭ şi tot-d'auna monachĭ; eĭ de-apururea se duc în biserica ortodoxă, se rógă cu zel, se comunică, către cler sunt cu respect şi darnicĭ; tóte acestea nu sunt de cât numaĭ o ipocrisie, sub care se tăinueşte secta.

Una din regulele lor morale glăsuesce: a nu descoperi taina nimănuĭ şi la cercetărĭ a se scuza tot-d'auna cu nesciinţa, iar în traiŭ a păzi o sântitate aspră şi de-apururĭ a vorbi de virtuţile învĕţătorilor şi ale proorocilor lor, înjosind pe sine-şĭ.

Casele lor de rugăciune se fac cu maĭ multe intrărĭ şi eşirĭ, pentru împrejurărĭ neprevĕḑute. Casa scopituluĭ se împarte în două: antreul şi o odaia mare curată. In prima sunt lăviţĭ, în a doua icónele sfinţilor lor, cu următórele desenurĭ: tot-vĕḑĕtorul ochiŭ, cu îngerĭ sburând împrejurul luĭ şi Adam şi Eva aplaudând, un sichastru rĕstignit, a căruĭ gură e închisă cu lacăt, în piept are inima deschisă, iar în mâinĭ un pahar cu flacărĭ, închipuirea abisuluĭ şi a cheiĭ iaduluĭ (organele sexualĭ). Selivanov desenat în halat, şeḑênd în jeţ lângă o măsuţă, cu o basma în mâna stângă; Alexandru Ivanovicĭ Şilov, Aculina Ivanovna, Petru III Theodorovicĭ şi alte celebrităţĭ ale eresieĭ scopiţilor. Înaintea tuturor acestor icóne se aprind multe lumânărĭ şi se afumă cu tămâie.

In fie-care rogatoriŭ este o cruce cu un scopit rĕstignit. In fundul unuĭ rogatoriŭ se

face tot-d'auna o catacombă cu o ușe secretă; acolo se așéză un trunchiŭ găurit, pe care se săvârșesce operația scopireĭ. Pe de lăturile rogatoruluĭ se pun băncĭ, iar înainte o masă saŭ un scaun. In ast-fel de rogatoriŭ saŭ «*corabie*» se săvârșesce cultul scopiților, numit *besedă* (voróvă) saŭ *radenie* saŭ *muncă estraordinară*.

Scopițiĭ fac cultul lor în fie-care săptămână, nóptea spre Duminecă și spre sărbătorile marĭ, ca Crăciunul, Paștele, Sf. Treime, etc. Scopițiĭ ceĭ maĭ de pe aprópe se adună la dascălul lor și petrec la el, une-orĭ câte-va zile.

Intrând în adunare, nóptea, bărbațiĭ se îmbrac în cămeșĭ largĭ albe și nisce haine largĭ; iar femeile peste cămeșĭ pun pestelce și haine; toțĭ iaŭ în mâinĭ basmale numite «*pocrovciki*» (acoperăminte) și intrând în rogatoriŭ, bărbațiĭ șed la drépta, iar femeile d'a stânga și cântă o rugăciune a lor, credênd că atuncĭ se cobóră peste eĭ Duhul Sfânt.

Comunicarea scopiților constă din gustarea unor bucățele de pâine pătrată albă saŭ négră cu închipuirea cruciĭ pe ele.

Eĭ maĭ aŭ și botezul, iar cele-l'alte mistere ale Bisericeĭ ordoxe, le lépădă.

Botezul se săvârșesce prin scopire.

Operațiunea scopireĭ se face tăindu-se testiculul cu briciul, după ce maĭ întâiŭ îl légă tare cu o ață; alțiĭ merg maĭ departe: prin tăierea numaĭ a testicululuĭ nu nimicește concupiscența trupéscă, și ceĭ tinerĭ nu perd facultatea împreunăriĭ, de și acésta se produce fără ejacularea spermeĭ, de aceia îșĭ taie membrul viril, «cheia abizuluĭ», cum îl numesc eĭ.

De aci acéstă sectă împărțită în două.

Pe femeĭ le scopesc la țîțe și la părțile genitalĭ. Țîțele une-orĭ se taie cu totul, alte orĭ numaĭ sfârcurile.

La părțile genitalĭ se taie clitorisul, labia minoră și câte odată parte din labia majoră.

In Dobrogia, scopițiĭ sub administrația turcéscă eraŭ prigonițĭ, după afirmările luĭ Nadejdin în 1846:

«Ce se atinge de Scopețĭ, eĭ maĭ înainte eraŭ mulțĭ în tótă Turcia europénă, rĕmașĭ acolo de când fuseseră oștile rusescĭ peste Dunăre în resboiul din 1828; dar fiind-că Turciĭ urăsc pe aceștĭ monștri mult maĭ tare de cât creștiniĭ, și sufer numaĭ pe ceĭ întrebuințațĭ la paza haremurilor, eĭ s'aŭ retras de acolo în diferite alte locurĭ, în cât acum în tótă latura de peste Dunăre, numaĭ în Tulcea se află treĭ saŭ patru scopițĭ».

Aceștĭ scopițĭ neputênd trăi în Tulcea, aŭ trecut la Ismail:

Acéstă sectă a venit în Dobrogia după ocuparea eĭ de Românĭ. In județul Tulcea se găsesc 19, la Sulina. În județul Constanța e un sat anume 2 Maĭ, între Ilanlîk și Mangalia, fondat de Mih. Cogălniceanu, numaĭ de scopițĭ din Bucurescĭ, Galațĭ și Iașĭ[1]).

4. **Turciĭ**, popor de rasă mongolică, numițĭ Otomanĭ și Osmanliĭ, aparțin astăzĭ maĭ mult raseĭ caucasiane, pierdênd prin încrușare, tipul primitiv.

---

[1]) Cifra populațiuniĭ rusescĭ și lipovenescĭ trăitóre în Dobrogea la 1900 era:

NAȚIUNĬ	JUDEȚUL CONSTANȚA						JUDEȚUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârșova	Pl. Const.	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Jud. Const.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Jud. Tulcea	
Rușĭ	21	93	7	98	3	222	978	1,374	3,692	7,431	13,475	14,197
Lipovenĭ Popovĭ	843	399	3	—	—	1,245	3,918	1,908	1,387	730	7,949	9,194
Lipovenĭ Bezpopovĭ	—	—	—	173	—	173	1,971	34	99	1,706	3,810	3,983

Scopițiĭ sunt socotițĭ între bezpopovĭ. In plasa Măcin maĭ sunt 22 scopițĭ.

Numĕrul Molocanilor nu se cunósce, căcĭ nu s'a făcut nicĭ o statistică asupra lor.

Origina lor trebue căutată în secolele cele maĭ depărtate; póte că eĭ sunt poporul Targitaos a luĭ Herodot [1]) saŭ Togharma [2]).

Numirea de Turc, este — după cum pretind eĭ — dată după numele primuluĭ lor şef care era fiul luĭ Jafet.

Pliniŭ şi Pomponiŭ Mela, îĭ cunosc sub numirea de Turcĭ, ca şi scriitoriĭ Bizantinĭ, ca şi Aeneas Sylvius, devenit în urmă Papa Piu II-lea, ca şi Paulo Giovio, istoricul luĭ Carol Quintul.

Cunoscutul autor al analelor otomane «Tagiut-tevarich», Saadi-Effendi (1193–1293), zice despre dênşiĭ:

«Acest nume (Turcĭ) se da locuitorilor din Chata saŭ Chaten (Kitahia saŭ Tataria mare), care locuiesc în şesurile Copciaculuĭ. Eĭ peste tot aŭ faţa albă, cu ochiĭ şi sprâncenile negre; de aci poeţiĭ persanĭ compară pe amoroşĭ şi pe voinicĭ cu aceştĭ ómenĭ, şi îĭ numesc Turcĭ».

Nicephor Gregoras înţelege sub numele de Turcĭ, poporul care pe timpul sĕŭ era supus luĭ Aladin, Sultanul Iconieĭ:

«Pe când Impĕratul (Theodor Lascaris), la 1255 era ocupat cu aceste lucrurĭ, 'i-a venit scrisóre din Niceia, în care îĭ spunea, că Paleologu a fugit la Turcĭ» [3]).

Numirea de Otomanĭ aŭ luat-o după Othman, fondatorul Imperiuluĭ Otoman, saŭ Oliothman.

Osmanliĭ se numesc de la Osman, nepotul luĭ Erdogrul şi succesorul luĭ Aladin, Sultanul Iconieĭ.

In Dobrogia este pentru prima óră, când Turciĭ pun piciorul în Europa, cu o sută de anĭ înaintea cucerireĭ Galipoluluĭ.

«In anul Egireĭ 662 (1263), după ce Mihail Paleologul găsi refugiŭ la curtea Seleucizilor şi după ce la întórcerea sa în Constantinopol puse de scóse ochiĭ luĭ Ioan Lascaris, urmaşul legitim la tronul Bizanţiuluĭ, o colonie de 10–12.000 Turcomanĭ, veni sub conducerea luĭ Saltukdedé, a se stabili pe cóstele occidentale ale Măriĭ Negre, în ţinutul numit astăzĭ Dobrogia.

Maĭ târziŭ acéstă colonie a fost transportată în Crimeia, de Berké-Khan, şeful Tătarilor din Kipciac [4]).

După Ewlia, istoriograful Imperiuluĭ Otoman — trăitor în secolul XVI-lea, Saltukdede era considerat ca sfânt şi că după mórtea sa ordonase discipolilor sĕĭ, de a-ĭ îngropa rĕmăşiţele în 7 oraşe depărtate din ţinuturile necredinciosilor, cu scopul, ca urmaşiĭ sĕĭ nesciind locul unde în adevĕr este îngropat, peleriniĭ musulmanĭ venind în fie-care din aceste locurĭ, ar îndemna ast-fel pe Turcĭ a încorpora cu Imperiul tóte provinciile, unde exista mormêntul luĭ Saltukdede. Urmând acéstă tradiţiune, el fusese îngropat între altele şi la Babadagh [5]).

Cu năvălirile ce se continuară în cursul secolelor XIV şi XV, numeróse coloniĭ otomane vin a se stabili în părţile cucerite, unde armata le sprijinea, pentru a se fusiona cu populaţia deja existândă.

Dobrogia a fost printre cele d'întâi provinciĭ ale desfiinţatuluĭ Imperiŭ Româno-Bulgar, care a fost populată de Turcĭ, atraşĭ aci de mormântul luĭ Saltukdede, pentru care aveaŭ multă veneraţie.

Apărarea frontierelor nouluĭ Imperiŭ Otoman în Europa, era o altă consideraţiune

---

[1]) Cartea IV. cap, 5. } in *Hammer*, op. cit, Vol. I, p. 1.
[2]) Genesa X. 3. }

[3]) *Cantemir*. Istoria Imp. Otoman, Vol. I, p. 13–15.

[4]) *Lufti*. Histoire des Seldjoukides, in *Hammer*, op. cit., Vol. I, p. 165. A se vedea şi tradiţiunea despre Salluk-Dede, din Babadag, la partea istorică a uvragiuluĭ.

[5]) *Hammer*, op. cit., vol. XVI, p. 247. Se scie că mormêntul turcesc ce se află şi astazĭ în Babadag, unde se fac maĭ în toţĭ aniĭ pelerinagiĭ, este al luĭ Saltukdede. Cred, ca seminarul din Babadag e înfiinţat aci în onórea acestuĭ sfânt al Turcilor.

pentru care Sultaniĭ împingeaŭ noiĭ coloniştĭ în valea Dunăriĭ de jos, aşa că după cucerirea Dobrogieĭ de la Mircea, ea a devenit o provincie eminamente turcă.

In prima jumătate a secoluluĭ XIX-lea, Turciĭ formaŭ populaţia cea maĭ numerósă din Dobrogia, care era etnograficesce împărţită ast-fel: Româniĭ ocupaŭ malul Dunăriĭ, Turciĭ cósta Măriĭ, iar Tătariĭ mijlocul; aşa că la anul 1850, numĕrul familiilor turcescĭ era de 2.268 [1]).

După o extimaţie aproximativă, în 1862, populaţia turcească în oraşe era de 2.000 suflete, care se ocupa cu agricultura şi crescerea vitelor; apoĭ organele politice, administrative şi ale cultuluĭ, aproximativ 300 suflete, la care trebuia adăogat puterea militară, inclusiv marina şi corpul Kavasilor la 4500 ómenĭ; cu totul 7000 numaĭ în Tulcea, Constanţa şi Sulina.

Tot atâtea suflete şi în Babadag.

Afară de populaţia turcească a oraşelor sus arătate, maĭ trăia fórte multă la sate, cum: Grecĭ, Cerna, Hasanlar, Rahman, Alifacà, Băltăgescĭ, Terzikioĭ, Satiskioĭ, Anadolkioĭ, Caracoium, Hasiduluk, amestecată cu Bulgarĭ şi Românĭ.

Sate locuite exclusivamente numaĭ de Turcĭ eraŭ Canat-Calfa şi Cârjelarĭ [2]).

La Sudul văiĭ Carasuluĭ, aprópe tótă populaţia era turcéscă, fórte rar amestecată cu alte naţionalităţĭ.

Populaţia rurală se ocupa cu agricultura, care le da destule beneficiĭ, cu crescerea vitelor, în special a cailor, de o rasă reputată în Dobrogia.

Prin oraşe, Turciĭ se ocupaŭ şi cu comerţul.

Rĕul cel mare al acesteĭ populaţiunĭ tembele era, că multe din familiĭ din causa nenorocirilor, îşĭ stricaŭ casele şi cădeaŭ pe spinarea locuitorilor creştinĭ, cu de-a sila.

Populaţiunea turcească, care maĭ aniĭ trecuţĭ numĕra 11,270 suflete, 4040 jud. Tulcea, 7230 jud. Constanţa (1897), acum o cred cu totul micşorată; în aceştĭ din urmă doĭ anĭ o mulţime de familiĭ 'şĭ-aŭ vêndut pămênturile, pentru a emigra în Asia.

Baronul de Tott[3]) ne-a lăsat în memoriile sale fórte interesante note despre moravurile sociale şi religióse asupra Turcilor şi Tătarilor, în mijlocul cărora a trăit 23 de anĭ, pentru a-ĭ cunósce în de ajuns.

Limba turcilor este un amestec de arabă şi persană, din care 'şĭ-aŭ compus cincĭ alfabete, în care vocalele nu sunt representate de cât prin semne, ce nu intră în corpul scrieriĭ.

Dificultăţile scrieriĭ şi citiriĭ aŭ fost una din causa ignoranţeĭ poporuluĭ turc.

Imprimeria a fost multă vreme oprită în Turcia; pe la începutul secoluluĭ al XIX-lea, acéstă artă era puţin cunoscută şi abia tolerată.

Artele liberale sunt oprite de Coran şi declarate ca ceva nesuferit.

Coranul este cartea sfântă a Mahomedanilor; în el sunt concentrate tóte relaţiunile vieţeĭ lor politice, civile şi religióse, reglementate de la consciinţa individuluĭ, până la cele maĭ micĭ detaliĭ ale vieţiĭ practice[4]).

Religiunea întemeiată pe basele Coranuluĭ s'a numit Islamismul, cuvênt care însémnă lăsarea în voia luĭ Dumnezeŭ.

---

[1]) *Ionescu,* op. cit., p. 81.

[2]) *Petres* op. cit., p. 133.

[3]) *Baronul de Tott,* militar şi diplomat distins, a fost ambasador la Constantinopol de la 1757—1763, apoĭ consul in Crimeia la 1767. Chemat în urmă de Sultanul Mustafa III-lea, aduse serviciĭ reale Turcieĭ: creiă şcóla de artilerie şi fonderia de tunurĭ, organisă artileria şi corpul pontonierilor, apără Dardanelele contra floteĭ luĭ Orloff şi deprinse armata turcéscă cu tactica timpuluĭ. De la el ne-a rĕmas treĭ volume «*Mémoires sur les Turcs et les Tartares*». 1785.

[4]) *Lavallé*. Histoire de Turquie. La anul 640, când califul Omar arse biblioteca din Alexandria, compusă din 6 700 miĭ volume, el punea următórea dilemă: «saŭ că cele scrise în cărţile bibliotecii sunt în acord cu coranul şi atuncĭ trebuesc arse, de óre-ce în coran sunt concentrate tóte cunoscinţele; saŭ că nu e în acord, şi în acest cas un motiv maĭ mult a le arde, ele fiind un pericol pentru cartea nóstră sfântă». (*Durdent*. Beautes de l'histoire de Turquie, p. 45—55 şi 406—410).

Moscheiele sunt casele lor de rugăciunĭ, nisce construcţiunĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin spaţióse, ornamentate înăuntru fórte simplu: patru tablourĭ pe care sunt scrise numele celor patru imamĭ, discipolĭ aĭ luĭ Mahomed: Abu-Hanifah, Malek, Chafei şi Ahmed, cum şi câte-va bucăţĭ din coran afipte prin diferite părţĭ, maĭ ales către tribuna, de unde se citesce cartea sfântă, constitue aprópe podóba interióră a uneĭ moscheie.

La unul din colţurile clădireĭ sunt construite minaretele, nisce turnurĭ înalte, în care printr'o scară lăuntrică se urcă Muezzinul; eşirea în galeria circulară exterióră trebue tot-deauna să fie îndreptată spre Meca.

De cincĭ orĭ pe zi Muezzinul chiamă pe credincioşĭ la rugăciune prin strigătul:

«Dumnezeŭ e mare, Dumnezeŭ e Dumnezeŭ. Nu e de cât un singur Dumnezeŭ. Alergaţĭ la fapte bune. Alergaţĭ la rugăciune. Dumnezeŭ e Dumnezeŭ şi Mahomed profetul săŭ».

Fig. 42. — Turc. Softa.

La fie-care rugăciune Turcul, trebue să se spele, credinţa luĭ fiind, că spălându-şĭ corpul îşĭ curăţă inima.

Imamiĭ sunt preoţiĭ, care citesc coranul, pe când poporul stând jos cu piciórele încolăcite, trebue să păstreze cea maĭ mare linişte.

Femeile sunt admise în moscheie, însă într'un loc cu totul separat de bărbaţĭ.

Lunile la Turcĭ sunt: Muharrem, Safer, Rebiul-ewel, Rebiul-achir, Jemaziul-ewel, Jemaziul-ochir, Regeb, Siaban, Remazan, Sieval, Silcade şi Silhige.

Turciĭ aŭ patru posturĭ pe an.

Ramazanul este a noua lună a anuluĭ (Maiŭ) turcesc; în acest post eĭ se abţin de la mâncare şi băutură de la răsăritul până la apusul sóreluĭ, iar când apare luna nouă următóre, începe Bairamul, care este timpul de festivităţĭ şi petrecerĭ.

Mahomedaniĭ nu încep nicĭ Bairamul nicĭ Ramazanul, până când nu văd luna nouă; de aceia în tot anul se trimet din partea Sultanuluĭ persóne anume pe un munte înalt (Istrangiadaghi) din apropierea Constantinopoluluĭ, pentru a vedea apariţiunea luneĭ nouĕ şi îndată ce aŭ zărit-o, eĭ alérgă la Istambol Effendisi saŭ Judele Constantinopoluluĭ şi anunţă.

Adeverit răsăritul luneĭ nouă prin treĭ martorĭ, Istambol Effendesi anunţă în tot oraşul Ramazanul şi Bairamul.

Muezziniĭ anunţă din minarete prin strigătele lor. Dacă cerul este nouros se aştéptă douĕ zile, iar în a treia se anunţă poporuluĭ începerea postuluĭ, care duréză până la apariţiunea luneĭ nouă în Sieval, când se adeveresce şi se anunţă în acelaş mod.

Mahomedaniĭ servesc Vinerea ca Sfântă, acésta fiind ziua în care Mahomed a fugit din Mecca la Medina (în nóptea de Joĭ spre Vinerĭ 16 Iulie 622).

Anul 622 numit de Turcĭ Higeret, iar de noĭ Egira, este începutul eriĭ mahomedane.

Abstinenţa de vin este unul din preceptele sfinte ale mahomedanilor; un poet arab, zice:

«A bea vin şi a vedea faţa femeilor este pentru un Turc a păcătui de douĕ orĭ».

După o lege «Namekrem», femeilor le este interzis a'şĭ arăta faţa, de cât bărbaţilor lor; ast-fel că un Turc se însóră fără a vedea figura viitóreĭ sale soţiĭ, ci numaĭ din spusele altor femeĭ.

Căsătoria la Turcĭ este numaĭ un act civil săvârşit de Cadiŭ saŭ judecător în presenţa câtor-va martorĭ.

Un Turc póte avea în căsătorie legitimă patru femeĭ (Nikialhus), nelegitime orĭ-câte póte întreţine, formând cu tótele un *harem*[1]).

Dota (mahr saŭ sodak) se inventariază într'un act (Nikiah), încheiat în faţa Cadiuluĭ.

Copiiĭ, născuţĭ legitim saŭ din concubinagiŭ, aŭ aceleaşĭ drepturĭ de moştenire.

O alt-fel de căsătorie la Turcĭ maĭ este, când ambele părţĭ contractează a trăi împreună un timp óre-care, după expirarea căruia, bărbatul îşĭ repudiază femeia.

Actul prin care se fac acest fel de căsătoriĭ se numesce Kapin.

Femeile mahomedane cunosc o cochetărie barbară, aşa: îşĭ vopsesc unghiile, daŭ pe faţă cu suliman, iar genele şi sprâncenile cu un fel de negrélă, pentru a părea maĭ frumóse. Unele din ele îşĭ desemnéză pe corp diferite figurĭ cu împunsăturĭ de ac, care maĭ înainte de a se cicatriza le frécă cu iarbă de puşcă (tatuaj).

Dansurile turcescĭ, în care flexiunea corpuluĭ preponderéză asupra celor-lalte figurĭ, sunt molatece. Castagnetele, pe care dănţuitórele şi le pun la degetele mâinilor, urméză ritmul muziceĭ.

Muzica orientală este dulce şi melancolică.

Fig. 43. — Turcóice.

Vióra cu treĭ córde avênd tonul drânguluĭ nostru, fluerul dervişuluĭ cu sunetul maĭ dulce ca al flautuluĭ, toba (tambura), un fel de mandolină cu gâtul lung şi cu córde de metal; daeréua, un fel de ciur negăurit cu clopoţeĭ de jur împrejur, iată instrumentele orchestreĭ turcescĭ.

În viaţa lor socială, coranul opresce pe bărbat a intra în societatea femeilor; chiar în propria sa casă îĭ este înterzis a intra în harem, atuncĭ când o femeie streină e în vizită.

Poligamia exista şi înainte de Mahomed, el o reglementă condamnând pentru totdea-una femeia de a trăi în condiţiunĭ de servitudine morală şi intelectuală.

Vinderea sclavelor este ceva legal în Turcia, şi comerţul ce se făcea pe o scară destul de mare cu Georgienele şi Circasienele[2]), a adus în Turcia transformarea tipuluĭ mongol, apropiindu-l de rasa albă.

Aceste târgurĭ de carne omenéscă, în care Ovreiĭ serviaŭ adesea de mediatorĭ, deveniseră revoltătóre. Femeile eraŭ furate de la părinţiĭ saŭ bărbaţiĭ lor şi chiar vêndute de ceĭ d'întâĭ.

---

[1]) Harem, apartamentul ocupat de femeĭ nu trebue confundat cu seraiul, care însémnă palat. Orĭ-ce Turc póte avea un harem, nu însă un seraiŭ; ambasadoriĭ puterilor aveaŭ un serail, nu şi un harem. Singur Sultanul are şi unul şi pe cel-lalt.

[2]) Vezĭ Capitolul «Comerţul».

Cine din Românii generaţieĭ de astăzĭ nu îşĭ aduce aminte de povestirile bătrânilor, despre răpirile femeilor?

O sclavă putea fi vêndută de stăpânul săŭ, ca orĭ-ce animal, cât timp nu devenea mamă, căcĭ numaĭ atuncĭ făcea parte din familie, cu tóte acestea în cestiune de drept ea nu putea servi de martoră, nicĭ pentru, nicĭ contra stăpânuluĭ săŭ.

Singura protecţiune ce le acordă legea, este ca să fie tratate cu bine şi în cazul când stăpânul e nemulţumit de vre-una, o póte vinde.

Care póte fi educaţia femeiĭ în societatea turcă? zice Baronul de Tott. Fără vre-o ocupaţie de cât gelosia, ce o aŭ unele contra altora; expuse în băĭ calde la tóte inconvenientele uneĭ transpiraţiunĭ forţate şi adesea-orĭ repetate, spre a'şĭ păstra frăgezimea pieliĭ şi graţia formelor; nepăsătóre la mândrie, ocupaţiunea lor nu e de cât a găsi mijlócele de a se face maĭ frumóse, pentru a plăcea stăpânilor lor; abia unele din ele ştiŭ a scri şi citi coranul.

Fig. 44. — Cântăreţe orientale.

Băile calde sunt fórte mult întrebuinţate de femeile turce, unde staŭ 5—6 ore şi adese-orĭ li se servesce dejunul aci.

După ce sunt frecate de băieşiţe (Tellek) pe tot corpul cu un petic de lână, îşĭ spală capul cu săpun compus din argilă fină amestecată cu foĭ de trandafir. Părul, ast-fel curăţit şi parfumat, este împletit într'o mulţime de micĭ códe.

Aceste sunt în trăsurĭ generale condiţiunile sub care trăesce femeia în Orient.

Lamartine ne zugrăvesce destul de bine rolul femeiĭ la Turcĭ, prin cuvintele:

«Femeia la Turcĭ nu e de cât un instrument de plăcere şi rolul sĕŭ este redus la acel de mobilă a Haremuluĭ».

Coranul învaţă pe Turcĭ a crede într'un singur Dumnezeŭ şi în nemurirea sufletuluĭ. Trinitatea este oprită prin coran:

«Acel ce susţine trinitatea blesteamă pe Dumnezeŭ».

«Dumnezeŭ nu are fiŭ, el nu împarte imperiul cu un alt D-zeŭ».

«Dumnezeŭ guvernéză singur cerul şi pămêntul».

Paradisul Mahomedanilor este de o concepţie materialistă: «Ceĭ din paradis vor bea mult din cupa fericireĭ, culcaţĭ pe paturĭ de mătase; lângă eĭ vor fi feciόre cu privirĭ ruşinóse şi cu ochĭ marĭ, negri».

Fanatismul religios şi predestinaţiunea sunt două credinţe, care fac pe soldatul mahomedan luptătorul curagios până la temeritate; în defensivă însă se debandează înainte

de a fi bătut, în ofensivă însă el este de o îndrăsneală până la ferocitate și nimic nu i se póte opune; aceste calităţĭ — care astăzĭ aŭ dispărut, aŭ făcut, ca oștirea turcéscă să pătrundă în inima Europeĭ, până sub zidurile Vieneĭ.

In rĕsboiul din 1769, infanteria turcéscă înainta ca nebună sub focul artilerieĭ rusescĭ.

Doliul, cunoscut la Tătarĭ, nu e în uz la Turcĭ.

Datorit superstiţiuniĭ ce aŭ, că până la îngropăciune, sufletul suferă chinurile cele maĭ îngrozitóre, Turciĭ îngrópă morţiĭ după 5—6 ore; s'a vĕzut adese-orĭ îngropându-se ómenĭ numaĭ leșinaţĭ.

Inmormântarea o fac câte-odată nóptea și fără nicĭ un ceremonial.

Coboram, pe o căldură năbușitóre de la miezul uneĭ zile a luĭ Iulie 1898, strada ce conduce la gară în Constanţa. Trecĕnd pe lângă o haraba, am fost lovit de un miros cadaveric și căutând să mĕ interesez de unde vine, mare mi-a fost mirarea, când mi s'a spus, că în acea căruţă era un Turc mort, pe care căruţașul nepăsător îl conducea la locașul de vecĭ.

Cadavrul era înfășurat într'o pânză de sac. Căruţa nu era urmată de nicĭ o persónă. Singur căruţașul — Turc și el — compunea întregul cortegiŭ al coreligionaruluĭ sĕŭ.

Turciĭ se îngrópă goĭ. Mortul se învelesce numaĭ cu o pânză nouă, care se légă la ambele capete. Gróпa se căptușesce d'asupra mortuluĭ cu scândurĭ, peste care se aruncă pămênt. După îngropare, tótă lumea se retrage, iar imamul rĕmâne și chiamă pe mort din grópă; credinţa Turcilor este, că mortul răspunde imamuluĭ, de aceia acesta pune urechia d'asupra mormĕntuluĭ și ascultă.

După Coran, Sultanul [1]) este și succesorul Califatuluĭ și șeful guvernămĕntuluĭ militar. Puterea sa este absolută.

Interpretarea Coranuluĭ cade în sarcina Ulemalilor. Tot Imperiul Ottoman este considerat ca moșia Sultanuluĭ, care își imparte puterea sa în guvernăminte (Pașalicurĭ), districte (cazas), până la cele maĭ micĭ detaliurĭ administrative.

Funcţionariĭ ce compun acéstă ierarchie nu sunt de cât niște arendașĭ și sub-arendașĭ, carĭ cu toţiĭ exploatéză Imperiul în chipul cel maĭ arbitrar, percepĕnd îndoitul sumelor ce trebue să încaseze.

Unul din isvórele de bogăţie, eraŭ populaţiunile Creștine și Ovreiĭ, pe care Turciĭ iĭ asupreaŭ numaĭ în scopul de a-ĭ stórce de banĭ, cu carĭ se îmbogăţiaŭ funcţionariĭ administrativĭ, iar prisosul — destul de mare — se vărsa în caseta Sultanuluĭ. Nimic nu se întrebuinţéză pentru binele public. Sultanul are cunoscinţă despre tóte măsurile arbitrariĭ, însă nu ia nicĭ o măsură de îndreptare, de óre-ce mare parte din averile adunate curg în tesaurul sĕŭ.

Baronul de Tott ne-a lăsat un tabloŭ destul de complect — dar în acelaș timp înfiorător — asupra administraţieĭ turcescĭ din secolul XVIII-lea.

Taxele vamale de 10%, atuncĭ ca și acum, se percep în natură. Orĭ-cine póte vedea rĕul ce decurge din acest mod de percepere, maĭ ales că ea se făcea după bunul plac al administraţieĭ, ast-fel: din 100 ocale de pește se luaŭ 10 în profitul statuluĭ, dar aceste 10 ocale eraŭ luate din peștele cel maĭ bun, care valora îndoitul celuĭ rĕmas neguţătoruluĭ.

Apoĭ Sultanul, în virtutea dreptuluĭ «Icetirach» avea monopolul grâuluĭ tuturor provinciilor maritime, care în fie-care an eraŭ datóre a aprovisiona capitala cu o cantitate destul de considerabilă de grâŭ, pe care îl transportaŭ cu propriele lor cheltuelĭ.

O ast-fel de administraţie avu ca resultat a descuraja populaţia rurală, care se dete la tot felul de crime, ce se comiteaŭ chiar ziua pe stradele Constantinopoluluĭ.

Dobrogia [2]) devenise înspăimântătóre prin bandele de tâlharĭ, care se adăposteaŭ în pădurile ce altă-dată o acoperiaŭ maĭ în întregime.

---

[1]) Sultan nu e de cât un titlu de nascere, dat Prinţilor Otomanĭ născuţĭ pe tron și celor din familia Gingiscană. In Turcia ca și în Tataria, acest cuvînt nu are însemnătatea de suveran, care la Turcĭ se chiamă Padișah (rege mare), după cum la Tatarĭ se numesce Khan și la Perșĭ, Șah.

Actele emanate de la Padișah se chiamă Katti-Șerif (diplomă imperială), are puterea uneĭ legĭ și trebue executate fără replică.

[2]) Dobrogan (așa numesce Baronul de Tott, acéstă provincie) era renumită printr'o rasă de caĭ micĭ fórte estimaţĭ la Turcĭ, din causă că eraŭ buestrașĭ. (Mémoires, vol. II, pag. 211, nota 1).

Baronul de Tott în călătoria sa prin Dobrogia, venind din Tătaria, arată că acéstă provincie devenise un adevĕrat cuib de tâlharĭ.

Maĭ ales, că pe aci trecea drumul cel mare de la Bazargic-Medgidic-Babadag-Isaccea, care ducea în Moldova, Polonia, Rusia şi Ţĕrile Tătărescĭ.

Baronul de Tott însuşĭ a fost atacat de o bandă de tâlharĭ.

De alt-fel hoţiĭ, numiţĭ haiducĭ, eraŭ puşĭ sub adăpostul legilor, întru cât nu eraŭ prinşĭ în flagrant delict, de óre-ce legiuitorul arab trebuia să prevadă acest lucru la o naţiune ce trăiesce prin jafurĭ.

O alt-fel de protecţiune de care se bucuraŭ hoţiĭ, era într'un mod indirect din partea administraţieĭ; aşa, dacă o crimă se comitea într'un sat, Cadiul [1]) nu se preocupa de a descoperi pe făptuitor, ci locuitoriĭ eraŭ obligaţĭ a plăti o sumă pentru rĕscumpărare, aşa că multe crime eraŭ ascunse de locuitorĭ de téma cadiuluĭ, care era maĭ periculos de cât cea maĭ nemilósă bandă de hoţĭ.

Criminaliĭ chiar, pot scăpa de pedépsa legiĭ, atuncĭ când rudele celuĭ mort cer graţiarea făptuitoruluĭ, afacere în care gâdele adese-orĭ face pe mediatorul.

Intre multele casurĭ citate de Baronul de Tott, voiŭ arăta numaĭ unul; din el reiese modul de aplicare al legilor la Turcĭ şi beneficiile, pe care le trăgeaŭ judecătoriĭ din asemenea casurĭ.

Un turc ucisese pe tatăl sĕŭ, pentru a-ĭ mosceni o avere destul de mare; faptul era bine constatat şi sentinţa dată. Un amic al parintucideluĭ intervine pe lângă judecător şi acesta ĭĭ arată, că mijlocul de a scăpa pe omorîtor de pedépsă, consta în a aduce martorĭ carĭ să depună, că adevĕratul omorîtor nu este fiul, ci prietenul intervenitor, şi ast-fel sentinţa se schimbă, rĕmânând a se condamna la mórte amicul omorîtoruluĭ. Parintucidele intervine şi cere graţiarea omorîtoruluĭ tatăluĭ sĕŭ, şi aşa amêndoĭ scăpară, iar crima rĕmase nepedepsită.

Principiul legislaţiuniĭ arabe este, că orĭ-cine trebue judecat după depunerile martorilor; ast-fel: o persónă reclamată că datoréză alteia o sumă óre-care de banĭ, dacă pretinsul creditor aduce martorĭ suficienţĭ în afacere, cel d'întêĭ rĕmâne bun dator cu suma pentru care e chemat la judecată.

Din asemenea afacerĭ, judecătorul câştiga 10%. Sub raportul justiţieĭ, Ovreiĭ şi Creştiniĭ eraŭ puşĭ sub autoritatea şefilor lor, carĭ aŭ păstrat un fel de jurisdicţie eclesiastică, fără a fi scutiţĭ prin acésta a fi chemaţĭ înaintea tribunalelor mahometane în materie civilă.

5. Înrudiţĭ cu Turciĭ sunt **Tătariĭ**, carĭ apar în istorie pe la jumătatea véculuĭ al XIII. După ce cutreieră şi pustiesc câmpia Dunăriĭ de jos, eĭ sunt respinşĭ în secolul următor de Domniĭ Ţĕriĭ Românescĭ peste Nistru. O parte trece Dunărea şi se stabilesce în Dobrogia, sub conducerea a treĭ capi tătărescĭ: Kadlubeg, Dimitrie şi Kaizibeg, pe la anul 1333, unde se amestecă cu populaţia românéscă de aci.

Greul poporuluĭ trăi în Sudul Rusieĭ şi formă un stat, la început independent sub conducerea Khanuluĭ, apoĭ sub suzeranitatea Porţiĭ, până la cucerirea ruséscă.

Pe la începutul secoluluĭ XVII, khanatul tătăresc se întindea de la Dunăre până la Cuban şi era împărţit în 4 horde.

In partea de jos a Basarabieĭ locuia horda Nogailor de Bugeak, care sub ascultarea unuĭ mârzak, ajunsese o putere de temut Domniilor luĭ Vasile Lupu şi Mateĭ-Basarab.

In timpul şederiĭ lor în Bugeak, Tătariĭ aŭ trecut în Dobrogia, iar numĕrul lor este destul de mare prin 1655, căcĭ ĭĭ vedem întrebuinţaţĭ de Paşa de Silistra contra Cazacilor.

Imigrărĭ şi emigrarĭ de Tătarĭ se continuară în tot cursul secoluluĭ XVIII, în, şi din Dobrogia; ast-fel în 1784, când o mulţime de familiĭ fură transportate peste Nistru, o parte trece Dunărea şi se aşază în Dobrogia, pentru a emigra puţin maĭ târziŭ.

In 1805, Tătariĭ aŭ dispărut cu totul din Bugeak; după ocuparea Basarabieĭ de Ruşĭ în 1812, o colonie de Tătarĭ veni a se aşeza în Dobrogia.

---

[1]) Cadiul era şeful tribunaluluĭ numit Mehkeme; ca semn de distincţiune purta turbanul verde

In maĭ multe rîndurĭ și în interval de 44 anĭ în urmă eĭ aŭ părăsit de 3 orĭ provincia.

In urma rĕsboiuluĭ din 1856, un numĕr de 2225 familiĭ tătărescĭ veniră să colonizeze Dobrogia, căreia îĭ deteră numele de «ţara Tătarilor»; eĭ ocupară districtele cele maĭ fertile. Numĕrul populaţiuniĭ tătărescĭ era în 1860 de 60.000 suflete, după Viskovich.

Tătariĭ s'aŭ bucurat în Dobrogia de o óre care independenţă și eraŭ sub ascultarea unuĭ Khan al lor, care locuia la început în satul Carasu, aprópe de Medgidia; distrus de Rușĭ în 1829, Khanul îșĭ strămută reședinţa la Ccatal-Orman, distrus și acesta în 1877—78. Khanul recunoscea autoritatea guvernuluĭ Otoman. (*Lejean* Ethnographie de la Turquie d'Europe p. 36.). La 1850 era Amurxa-bei.

Inaintea ocupăriĭ Dobrogieĭ de Românĭ, numĕrul populaţieĭ tătare scăzu din causa bolilor și al rĕuluĭ nutriment.

Eĭ aŭ ocupat tot basinul rîuluĭ Casâmcea, până la capul Midia; tótă regiunea văiĭ Carasuluĭ până la Cara-Harman, unde se amestecaŭ cu Bulgariĭ.

Fig. 45. — Locuinţa și familie de Tătarĭ.

Către sud trăiaŭ maĭ mulţĭ la Mahmudkioĭ, până la Cocargea și Tatlageak.

Una din ocupaţiunile principale ale populaţiuniĭ tătare este pe lângă agricultura și crescerea cailor și aceia de cărăușĭ.

Tătariĭ vechĭ se ocupaŭ și cu comerţul, maĭ ales în Medgidia, oraș fondat de Sayd-Pașa, în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia și în onórea Sultanuluĭ Abdul-Medgid.

Tătariĭ noĭ veniţĭ în urma resboiuluĭ din 1856, aŭ ocupat bordeiele de pe marginea orașuluĭ Medgidia și eraŭ o povară pentru vechiĭ locuitorĭ aĭ Dobrogieĭ, pe care îĭ jefuiaŭ și maĭ ales pe creștinĭ, în satele cărora se stabiliaŭ într'adins, pentru acest fel de ocupaţie.

Între satele din noŭ înfiinţate de Tătarĭ în 1864 eraŭ Dunavĕţul, Beibugeac, Morughiol, Saraiul.

Femeile lor purtaŭ încă la acéstă dată inele de argint la nas.

Acum Tătariĭ emigrează pe fie-care zi spre Constantinopol; numĕrul lor destul de mic, descresce din ce în ce.

Cifra populaţiuniĭ turcescĭ și tătărescĭ din Dobrogia, la 1900 a fost:

NAŢIUNĬ	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârșova	Pl. Const.	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Tulcea	Pl. Sulina	Total Judeţ	
Turcĭ	1,143	1,561	748	1,867	2,601	7,910	1,968	1,749	410	269	4,396	12,306
Tătarĭ	1,466	7,352	6,461	8,848	1,704	25,831	962	265	1,240	22	2,489	28,320

6. **Găgăuţiĭ** sunt Greciĭ saŭ Bulgarĭ de origină, de religie creştină ortodoxă, însă vorbesc limba turcă. Sunt fórte puţin ospitalierĭ şi peste măsură avarĭ. Numĕrul lor pentru judeţul Constanţa nu l-am putut afla, de óre-ce statisticele oficiale i-aŭ socotit în cifra populaţiuniĭ grecescĭ saŭ bulgărescĭ. Pentru cătunul Ilanlîk, Găgăuţiĭ aŭ fost luaţĭ drept Românĭ, de şi nicĭ unul din eĭ nu scia românesce în 1890, când am stat acolo.

Pentru judeţul Tulcea, numĕrul Găgăuţilor este:

Plasa	Babadag	1.977
«	Măcin	1.517
«	Sulina	5
«	Tulcea	333
	Total general	3.832

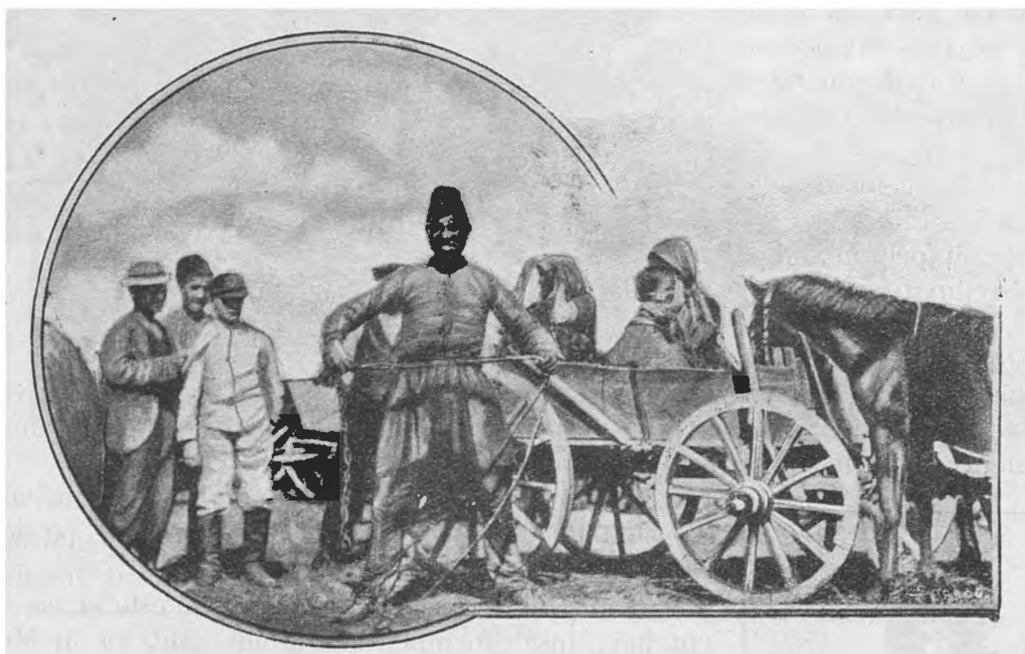

Fig. 46. — Tatarĭ

7. **Arabiĭ**. Douĕ-zecĭ de anĭ înaintea rĕsboiuluĭ din Crimeia, prin 1834, un Paşă, anume Hasan, aduse în Dobrogia 145 familiĭ de Arabĭ, popor ale căruĭ aptitudinĭ agricole sunt recunoscute; aceste familiĭ fură aşezate la Docuz-agacĭ (nouĕ arborĭ, astă-zĭ Docuzacĭ, probabil o greşală de numire prin elisiunea silabeĭ «*ag*») şi în cincĭ alte sate din prejur. Prin 1860, acéstă colonie era încă în Dobrogia şi prospera prin agricultură [1]).

Nu sciŭ, dacă şi astă-zĭ se maĭ găsesc Arabĭ pe la Docuzacĭ [2]).

8. **Ţiganiĭ**, numiţĭ de Francezĭ Bohémiens, fiind veniţĭ în Franţa din Boemia şi Cigains; de Englezĭ, Gypsies; de Germanĭ, Zigeuner; de Italienĭ, Zingari saŭ Zingrui; de Spaniolĭ, Gitanos; de Greciĭ modernĭ, Kaţiveloĭ; de Polonĭ, Ziganĭ; de Ungurĭ, Farao-Nemzetség (rasa luĭ Faraon); de Ruşĭ, Ţiganes; de Turcĭ, Cinghene; de Olandezĭ, Heydens (păgânĭ); de Danezĭ şi Olandezĭ, Tartares; de Maurĭ şi Arabĭ, Haramĭ (rătăcitorĭ); iar de eĭ înşişĭ, Romnicel (fiul femeiĭ) saŭ Rom (ómenĭ).

Acest popor fără patrie ca şi Ovreiĭ, trăitorĭ ca şi dênşiĭ în tóte ţĕrile din Europa, după cum probéză fizicul, organizaţiunea lor în caste şi maĭ ales limba, o corupţiune din Sanscrită, amestecată cu cuvinte din ţĕrile pe unde locuesce, este de origină indică.

Prima lor apariţie în istorie — dacă ar trebui să'ĭ considerăm ca urmaşiĭ Syngini-

---

[1]) *Lejean*. Op. cit. p. 31.

[2]) *Papadopoulos*. Révue de géographie. 1879.

lor datéză cu mult înaintea luĭ Herodot, care ne spune că a aflat pe malurile Pontuluĭ Euxin, la Dunărea-de-jos, o colonie egipténă.

După spusele luĭ Herodot, uniĭ autorĭ cred că Aegyssus (Tulcea) ar fi o fondaţie ţigănéscă.

In Argonautica (vers. 759), în Apollonius de la Rodos (IV, 320) şi în Strabo găsim aceleaşĭ părerĭ.

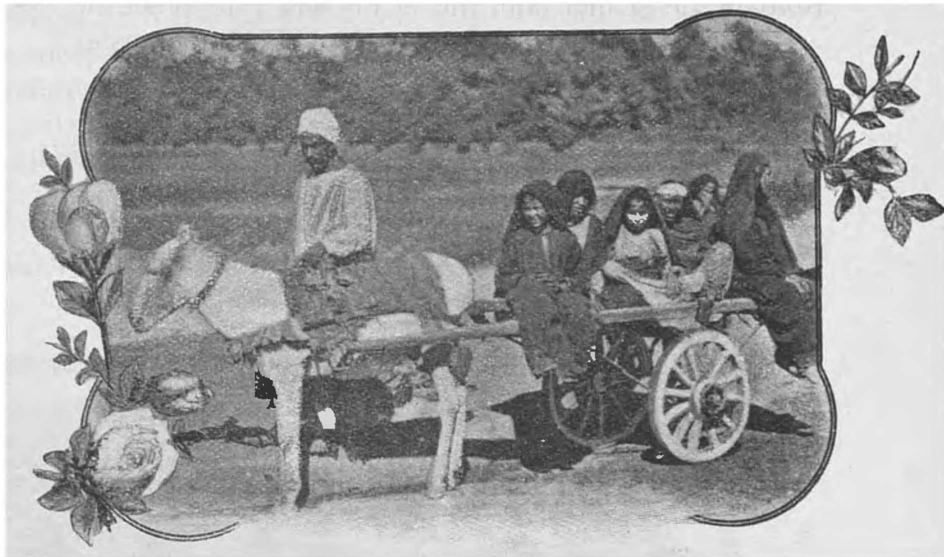

Fig. 47. — Familie de ţiganĭ.

Impĕraţiĭ Constantinopoluluĭ, Constantin V Copronymul (741-755) şi Nicefor (803-811), aduse din Siria, Licaonia şi Phrygia o colonie de popóre, pe care o aşeză pe frontiera Thracieĭ, iar Ion Zimices strămută o bună parte a acesteĭ coloniĭ în Scythia Pontică, cu scopul de a fi exterminată de barbarĭ. (*Gibbon,* op. cit., vol. II, p. 564).

Din acéstă colonie, parese, se trag Ţiganiĭ.

Fessler, împrumutând părerea luĭ Grellman, zice: «După ce Tamerlan în 1399, sub pretextul aboliriĭ idolilor, a supus noua Indie şi a săvârşit acele cruzimĭ marĭ, un popor Ciganiĭ, locuind pe la Guzerat şi Tatta, a fugit din India în numĕr de 500.000; bogaţiĭ se numiaŭ în limba din Guzerat, Rom (ómenĭ), iar din cauza pieliĭ lor smolite, Kola (negri)».

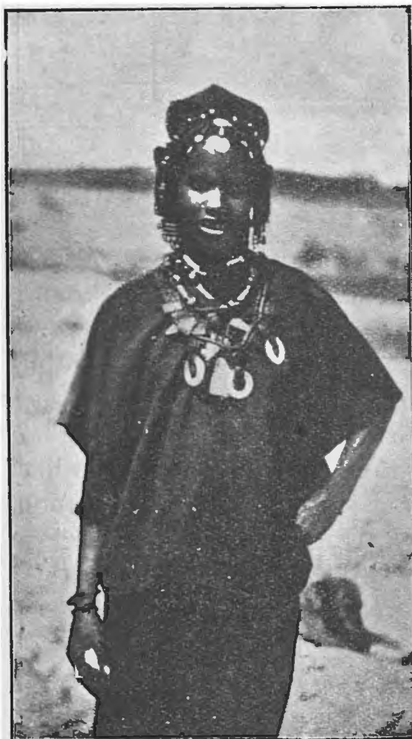

Fig. 48. — Ţigancă (Cinghene).

Se scie, că în 1417 sub Alexandru-cel-Bun, câte-va cete aŭ venit în Moldova, Ungaria şi Germania, pe la Marea-Négră.

Totuşĭ emigrarea lor în Europa, este şi va rĕmâne o enigmă; însă documental stabilit este, că în Muntenia şi Moldova apar pentru prima óră, venind din Moesia.

Tot în 1417, Ţiganiĭ apar în Germania, 1418 în Elveţia, în 1427 în Franţa, de unde aŭ emigrat şi în Spania.

In Moldova, Alexandru-cel-Bun le-a dat voe să rătăcéscă. In Muntenia aŭ ajuns robĭ.

Regulamentul organic din 1835 vorbesce (Cap. I, § 27, Cap. II, § 158-162; 174-179) de Ţiganĭ.

Numĕrul lor era de 3.851 familiĭ în Moldova şi 33.000 în Valachia, şi se împărţiaŭ:

a) Rudariĭ saŭ *aurariĭ,* carĭ aveaŭ dreptul de a căuta aur în rîurĭ şi munţĭ; eĭ plăteaŭ Dómneĭ, 3-4 drame aur. Pe vremea luĭ Cantemir, Dómna primea ca tribut 1.600 drame de aur saŭ cam 4 ocale aur curat, iar Dómna luĭ Ştefan Racoviţă din Muntenia a primit în 1764, cantitatea de 1.254 drame de aur curat.

b) Ursariĭ jócă ursul, merg din oraş în oraş, din sat în sat cu urşiĭ, pe care 'ĭ-a prins de micĭ şi pe care 'ĭ-a învĕţat diferite jocurĭ.

c) Lingurariĭ fac lingurĭ, coveţĭ, fuse şi chiar cărbunĭ; sunt ceĭ maĭ civilizaţĭ şi mulţĭ din eĭ aŭ locuinţe îmbelşugate.

d) Lăieşiĭ, ómenĭ fără meşteşug anume: sunt ceĭ maĭ rĕĭ Ţiganĭ. Eĭ trăesc maĭ mult din jafurĭ şi tâlhăriĭ, de cât din meseria lor de căldărarĭ şi fierarĭ.

Trăesc în corturĭ şi umblă din loc în loc în căruţe, în care pun t ótă familia, destul de numerósă, iar sub căruţă îşĭ légă purceiĭ şi câiniĭ.

Femeile lor ghicesc cu ghiocul şi tălmăcesc visele.

Trăesc în triburĭ de 10-15 familiĭ (un sălaş), care staŭ sub ascultarea unuĭ maĭ mare ales dintre dênşiĭ.

Înfăţişarea ţiganilor e plină de expresiune, în figura lor se citesce un spirit vioiŭ şi întreprinzător.

Ţiganiĭ n'aŭ nicĭ o credinţă, saŭ maĭ bine sunt fetişiştĭ. In Europa aŭ împrumutat religia ţĕriĭ unde s'aŭ stabilit, ceĭ din România sunt creştinĭ, ceĭ din Turcia, mahomedanĭ.

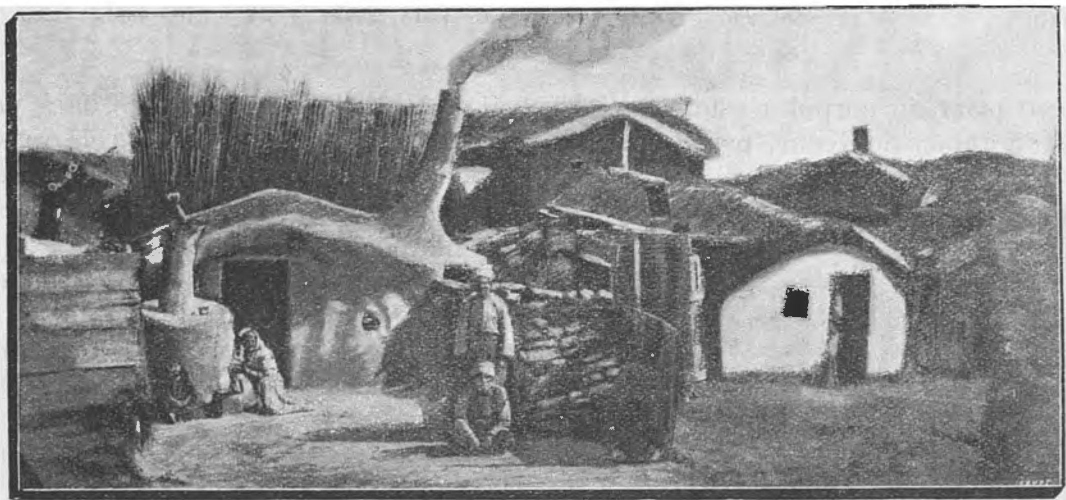

Fig. 49.— Locuinţe de Ţiganĭ.

Cifra populaţiuniĭ ţigănescĭ era în 1850 de 212 familiĭ.

Ţiganiĭ trăitorĭ în Dobrogia la 1900, eraŭ:

FELUL	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					Totalul General
	Plasa Hârşova	Plasa Constanţa	Plasa Medgidia	Plasa Mangalia	Plasa Silistra	Totalul Judeţului	Plasa Babadag	Plasa Măcin	Plasa Sulina	Plasa Tulcea	Totalul Judeţului	
Ţiganĭ turciţĭ . .	—	—	—	—	—	654	32	49	—	180	261	915
» creştinĭ .	—	—	—	—	—	136	227	441	—	649	1.317	1.453

9. **Germaniĭ.** Prima colonie de Germanĭ alsacienĭ a venit în Dobrogia între aniĭ 1848-50, în numĕr de 59 familiĭ din Odessa şi s'aŭ stabilit în Malcocĭ (50 familiĭ) şi Tikilescĭ (9 familiĭ). Eĭ se ocupaŭ în special cu creşterea vitelor şi fabricarea untuluĭ [1].

Prin 1860, cifra populaţieĭ germane era de 1200 suflete [2], iar în 1864 se aflaŭ: 30 familiĭ în Malcocĭ [3], 20 familiĭ în Cataloĭ, 30 familiĭ în Ciukurova şi 50 familiĭ în Atmagea; aci aveaŭ biserică şi un popă.

Eĭ se ocupaŭ cu transportul, comerţul şi tăierea pădurilor. Prin construcţia digurilor din Sulina eĭ s'aŭ îmbogăţit puţin.

În timpiĭ din urmă, imigrărĭ continue aduc din Rusia un numĕr însemnat de Germanĭ, un element colonizator, care pentru fericirea Dobrogieĭ, înlocuesce populaţiunea din ce în ce descrescéndă a Musulmanilor.

[1]) *I. Ionesco,* op. cit. p. 81.

[2]) *Lejean,* op. cit. p. 12.

[3]) Póte ca numirea acestuĭ sat se trage de la acel al unui Comandant turc, în luptele cu Vlad-Ţepeşĭ. *(Hammer).*

Germaniĭ sunt muncitorĭ şi gospodarĭ; eĭ se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor şi maĭ ales a vacilor şi cailor.

Numĕrul populaţiuniĭ germane trăitóre azĭ în Dobrogia este:

NAŢIUNI	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ	
Germanĭ	58	2.576	361	1.483	40	4.518	2.860	24	70	1.329	4.283	8.801

Ca o plagă în corpul acesteĭ provinciĭ, trăiesc treĭ némurĭ de popóre, fără patrie, ci deprinse a rătăci de vécurĭ prin ţările, care le oferă cel maĭ bun câştig; ele se stabilesc acolo, unde sub adăpostul legilor pot să sugă de la sânul uneĭ mame vitrege, căreia nu-ĭ daŭ nimic în schimb.

Fig. 50. — Grecĭ.

Ovreiĭ, aşa de bine cunoscuţĭ; Greciĭ, carĭ din nenorocire sunt ceĭ maĭ puţin civilizaţĭ, de cât coreligionariĭ lor şi Armeniĭ, pe care numaĭ góna după câştig îĭ face a-şĭ alege patria, acolo unde le convine.

Şi numĕrul acestor parasite cresce, după cum dovedesc statisticele.

10. **Greciĭ.** Aŭ trăit în totdeauna prin oraşe, unde s'aŭ ocupat cu comerţul. E de mirare, că o colonie de 29 familiĭ venite din Basarabia, puţin înaintea rĕsboiuluĭ din Crimea, s'aŭ stabilit la Alibeĭkioĭ (Tulcea), unde se ocupaŭ cu agricultura[1]).

Dar acéstă ocupaţie obositóre nu le-a convenit; azĭ nu se maĭ găsesc la Alibeĭkioĭ de cât 2 Grecĭ care se ocupă cu comerţul.

În 1850 eraŭ în Dobrogia 250 de familiĭ grecescĭ, cele maĭ multe în Tulcea, 1500 suflete, apoĭ la Sulina 500, la Constanţa 800, la Măcin şi Babadag câte 50.

Astăzĭ toţĭ Greciĭ se ocupă cu comerţul, la care aŭ aptitudinĭ deosebite.

În Constanţa tot comerţul este în mâinile Grecilor, Armenilor şi Ovreilor.

Grecul este ţanţoş, speculant, cămătar, înşelător chiar, fără cea maĭ mică dragoste către ţara în care locuiesce şi exclusivist.

Cifra populaţiuniĭ grecescĭ trăitóre azĭ în Dobrogia, este:

POPOR	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ.	
Grecĭ	192	3.383	339	318	125	4.357	171	350	2 214	1.513	4.248	8.605

[1]) Acestia eraŭ Gagauţĭ, carĭ vorbiaŭ greceşte; de aceia au fost confundaţĭ cu Greciĭ, în statisticĭ.

11. **Armenii** sunt veniţĭ prin imigraţiunĭ individuale, uniĭ din România, ceĭ maĭ mulţĭ din Turcia şi Asia-Mică. Eĭ se ocupă numaĭ cu comerţul.

În 1850 eraŭ numaĭ 76 familiĭ, cele maĭ multe în Tulcea şi Babadag.

Azĭ sunt 2.604 suflete:

POPOR	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ.	
Armenĭ	18	1.146	96	70	114	1.444	303	105	447	305	1.160	2.604

12. **Ovreiĭ** eraŭ în 1850 în numĕr de 119 familiĭ trăitóre în Tulcea (30 f.), Isaccea (20 f.) şi Babadag (69 f.). Azĭ trăiesce în Dobrogia un numĕr de 4315 suflete:

POPOR	JUDEŢUL CONSTANŢA						JUDEŢUL TULCEA					TOTAL GENERAL
	Pl. Hârşova	Pl. Constanţa	Pl. Medgidia	Pl. Mangalia	Pl. Silistra	Total Judeţ.	Pl. Babadag	Pl. Măcin	Pl. Sulina	Pl. Tulcea	Total Judeţ.	
Evreĭ	53	1.071	103	3	38	1.268	456	287	311	1.993	3.047	4.315

13. **Alte Naţionalităţĭ**. Maĭ trăiesc împrăştiate icĭ şi colo, printre populaţiile deja enumerate, şi următórele neamurĭ:

NEAMURI	JUDEŢE		NEAMURI	JUDEŢE		NEAMURI	JUDEŢE	
	Constanţa	Tulcea		Constanţa	Tulcea		Constanţa	Tulcea
Italienĭ . . .	549	842	Englezĭ . . .	41	25	Ungurĭ . .	406	269
Serbĭ	58	—	Francezĭ . .	97	24	Danezĭ şi Norv.	6	6
Albanezĭ . .	12	564	Polonĭ . . .	98	29	Elveţienĭ . .	10	—
Muntenegrenĭ	31	73	Belgienĭ . . .	—	11	Indienĭ şi Perşĭ	1	4

De la 1850 încóce, de când am date statistice maĭ mult saŭ maĭ puţin precise, numĕrul populaţiuniĭ Dobrogieĭ a fost: în 1850: [1])

Districte	No. Satelor	NUMELE PLAŞILOR (Cazas)	NUMĔRUL FAMILIILOR DIFERITELOR NAŢIĬ											Suma totală a familiilor
			Turcĭ	Tatarĭ	Românĭ	Bulgarĭ	Lipovenĭ	Cazacĭ	Grecĭ	Ţiganĭ	Germanĭ	Armenĭ	Ovre	
Silistra	9	Tulcea	105	—	1.290	200	250	787	200	20	50	30	30	2.962
	11	Isaccea	183	—	363	—	—	163	29	23	—	3	20	784
	18	Măcin	501	15	591	92	93	25	20	23	1	3	—	1.364
	33	Hârşova	165	688	496	—	—	—	—	6	8	—	—	1.363
Varna	71	Babadag	557	1 075	674	871	40	117	1	100	—	40	69	3.544
	37	Küstendgé . . .	352	442	242	26	364	—	—	—	--	—	—	1.426
	36	Mangalia . . .	405	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	415
	215	Totalurĭ . .	2.268	2.225	3.656	1.194	747	1.092	250	172	59	76	119	11.858

[1]) *I. Ionesco*, op. cit. p. 74.

Dacă la acestc 11.858 familiĭ am socoti câte 5 persóne de fie-care familie, avem cifra de aprópe 60.000 locuitorĭ în Dobrogia, la începutul jumătăţiĭ a doua a véculuĭ al nouĕspre-zecelea.

In 1864, după o numĕrătóre a luĭ Viskovich, ţifra aproximativă a populaţiuniĭ Dobrogieĭ era socotită la 140.000 suflete, adică maĭ mult de cât îndoitul celeĭ din 1850.

Ubicini, care are pretenţiunea a cunósce acéstă provincie, socotesce populaţiunea eĭ în anul 1876, la cifra de 222.562 suflete:

PLASA (CASA)	ORAŞE, SATE şi CĂTUNE	MUSULMANI	NE-MUSULMANI	TOTAL
Tulcea	17	2838	15426	18264
Isaccea	10	68	5298	5366
Kilia	9	31412	30022	61434
Sulina	12	31900	602	32502
Mahmudia	10	12248	17868	30116
Babadag	58	24652	7344	31996
Macin	26	24044	1818	25862
Küstendgé	34	2790	5196	7986
Hârşova	39	326	1700	2026
Medgidie	56	4384	2626	7010
Total	271	134662	87900	222562

La acéstă cifră Ubicini adăoga 20.000 locuitorĭ, care după el, era cifra populaţiuniĭ de la Sud de Mangalia şi de la răsărit de Silistra.

Aşa dar ajungea la un total de 242.562 suflete [1]).

Acéstă cifră era cu mult exagerată. Dottain din contră dă pentru acelaş an cifra de 136.632.

Maĭ aprópe de adevĕr pare cifra dată de D-l Dumitru Sturdza, pentru acelaş an, de 150.295 locuitorĭ [2]).

In urma rĕsboiuluĭ din 1877-78, acéstă cifră s'a micşorat prin emigraţiunĭ, aşa Kolb în uvragiul sĕŭ [3]) evaluează pentru anul 1880, populaţiunea de 123.320 suflete:

Tulcea	43.000
Babadag	41.000
Kustendge	23.320
Măcin	8.000
Medgidia şi Cernavodă	8.000
Total	123.320

După Baronul d'Hogguer, care a cules datele statistice în 1880, cifra populaţieĭ Dobrogieĭ era:

DISTRICTE	Bulgarĭ	Românĭ	Ruşĭ	Lipovenĭ	Grecĭ	Armenĭ	Ovreĭ	Recunosc biserica Bulgară	Recunosc biserica Grécă	Germanĭ	Tătarĭ	Ţiganĭ	Turcĭ	Diferiţĭ	TOTAL
Tulcea, oraş	3256	1668	1876	1736	324	160	304	3488	3636	—	224	—	300	976	17948
Tulcea, district	1117	6539	3360	298	67	6	175	1461	9622	603	464	—	520	—	24295
Babadag	13436	2047	1012	4073	246	256	163	14274	2467	1227	516	63	1192	10	41063
Küstendgé	1470	177	—	252	—	8	32	1470	177	—	4624	144	1388	—	9920
Cernavoda, Hârşova	440	6028	16	280	136	—	—	440	6180	—	180	—	264	—	13964
Macin	2161	7264	376	1126	56	—	75	2161	7696	—	304	126	1052	—	22397
Sulina	36	444	896	796	608	8	32	36	1948	12	112	8	96	116	5148
Total	21916	24167	7546	8883	1437	438	781	23330	31726	1842	6424	341	4812	1102	134735

[1]) *Nacian.* Dobroudja, p. 40, apud. Revue de géographie, an. 1879.

[2]) *Nacian.* Dobroudja, p. 40, apud. Revue de géographie, an 1879.

[3]) The condition of nation social and political.

Districtul Mangalia, cum şi o parte din plasa actuală Silistra-nouă, nu intră în cifra de 134.735 suflete.

In aceste două districte numĕrul populaţieĭ era evaluat la 15.825 suflete; aşa că populaţia totală era în 1880 de 150.560 locuitorĭ.

Densitatea populaţieĭ în Dobrogia este de aprópe 17 locuitorĭ pe 1 km. p.

Acéstă densitate împărţită pe judeţe, e de 16.28 pentru judeţul Constanţa şi 17.51 pentru judeţul Tulcea.

In raport cu cele-l'alte judeţe din România, Dobrogia are o densitate fórte slabă.

Intre condiţiunile indispensabile desvoltăriĭ provincieĭ nóstre cis-dunărene, de care depinde progresul sĕŭ economic şi social este popularizarea eĭ, şi, dacă considerăm raportul dintre sol şi om, putem zice că grupările de populaţiunĭ aŭ trebuit să calce pe urmele unuĭ izvod dat de natură, aşa: ţĕrile cu ploĭ rarĭ saŭ cu producţiunĭ rĕspândite cum de ex.: stepele, aŭ făcut ca popórele ce le locuesc să fie nomade; câmpiile fertile formate din revĕrsările fluviilor aŭ creiat popórele sedentare, deci agricole; iar ţĕrile litorale şi insulele aŭ favorizat comerţul.

Dobrogia reproduce pe o scală maĭ mică — bine înţeles — aceste treĭ modurĭ de viaţă a popórelor ce aŭ locuit-o; ast-fel dacă facem o privire înapoĭ asupra istorieĭ acesteĭ provinciĭ din prima jumĕtate a secoluluĭ al XIX-lea, am vedea, că pe când Mocaniĭ, care cutreeraŭ Dobrogia în lung şi în lat cu turmele lor pentru păşune, duceaŭ o viaţă nomadă, Româniĭ, Turciĭ, Bulgariĭ şi Tătariĭ, locuitoriĭ centruluĭ Dobrogieĭ se îndeletniceaŭ cu agricultura, iar populaţiunea ţĕrmuluĭ Dunăriĭ şi maĭ ales aceia a litoraluluĭ Măriĭ Negre se ocupa cu comerţul.

Una din cauzele principale, care a împiedicat popularea Dobrogieĭ a fost, că ea fiind aşezată în calea năvălirilor tuturor popórelor barbare, iar maĭ în urmă pe drumul obligat al tuturor rĕsbóelor dintre Românĭ, Polonĭ şi Ruşĭ cu Turciĭ, a suferit în numeróse rândurĭ devastările poporuluĭ năvălitor.

Oraşele şi satele eraŭ distruse; numaĭ cimitirele rĕmâneaŭ, ca singurul indiciŭ al numerósei populaţiunĭ care altă dată locuia acéstă provincie.

In urma rĕsboiuluĭ din 1829 nu se maĭ găseaŭ de cât câte-va sate; pretutindenĭ nu se întâlniaŭ de cât ruine ale unor oraşe altă dată destul de înfloritóre şi care în 1850 nu maĭ numĕraŭ de cât câte-va case.

Din acéstă cauză, din 35 de sate ale districtuluĭ Küstendge nu se maĭ aflaŭ în 1850 de cât vre-o 12 şi acestea cele maĭ multe deduse după cimitire, care de alt-fel şi astă-zĭ nu sunt puţine la numĕr.

Numaĭ în timpul primilor 50 de ani aĭ veacululuĭ al XIX-lea, Dobrogia a fost de treĭ orĭ devastată şi arsă. Locuitoriĭ aŭ părăsit-o în maĭ multe rândurĭ şi aceĭ care s'aŭ reîntors aŭ înfiinţat sate nouĕ, după rĕsboiul din 1828.

Acéstă urmare de fapte, distrugerea şi reconstruirea satelor aŭ lăsat pe suprafaţa provincieĭ un numĕr însemnat de cimitire, care conţin resturĭ de la diferitele popóre care aŭ locuit-o şi numaĭ după numĕrul lor putem deduce pe acel al populaţiuneĭ odinióră existente a Dobrogieĭ, care pe suprafaţa sa, jumătate din aceia a Belgieĭ, póte hrăni un numĕr de până la un milion suflete.

Reproducem după distinsul agronom I. Ionescu tabloul satelor, care în 1850 nu maĭ figuraŭ pe hărţile de maĭ 'nainte [1]). Unele din ele sunt îngropate şi astăzĭ sub ruinele lor şi póte pentru tot-deauna.

---

[1]) *I. Ionesco.* Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja. p. 15,70 şi urm.

No.	SATE DISPARUTE	No.	SATE DISPARUTE	No.	SATE DISPARUTE	No.	SATE DISPARUTE
1	Prislav.	18	Roseşti.	35	Erkesek.	52	Alibeĭ
2	Beş-tepe turc	19	Caladuka.	36	Ciauskioĭ.	53	Caradurat
3	« « român.	20	Rumbeca.	37	Cirini.	54	Nalbant.
4	Dunavĕţ.	21	Melodiţa.	38	Stâncele.	55	Ghiaur-Amsalĭ.
5	Tort-Karaboni.	22	Gaidar.	39	Batacli.	56	Turc-Amsalĭ.
6	Cernasuf.	23	Karakla	40	Ussubeĭ	57	Ivrinez.
7	Caraibil.	24	Canoski.	41	Visteri.	58	Peşterea.
8	Amofalki.	25	Cekirgé.	42	Hasaneşti.	59	Akargea.
9	Micomanti.	26	Topolog.	43	Cali-chioĭ.	60	Dautlar
10	Ciardac.	27	Cartal.	44	Taş-punar.	61	Caciamac-Mare.
11	Satu-nou.	28	Dulgerul.	45	Tortoman.	62	Caciamac-Mic.
12	Sgriţa.	29	Caciamac.	46	Mongol.	63	Ciacal.
13	Suiakli.	30	Cadicâsla.	47	Berdarĭ.	64	Dradaular.
14	Cerni-chioĭ.	31	Fental.	48	Cilibi-chioĭ.	65	Amet-Uzum.
15	Crucea.	32	Staja.	49	Kustelĭ		
16	Fântâna Nedeli.	33	Zaval	50	Carataĭ		
17	Mangina	34	Cheilbaseh	51	Carasu		

Pe lângă nesiguranţa proprietăţiĭ locuitoruluĭ dobrogian se maĭ adăoga nesiguranţa averiĭ şi a vieţiĭ în acéstă provincie, unde aplicarea legilor era lăsată, sub Turcĭ, pe mâna unor funcţionarĭ veniţĭ numaĭ pentru a se îmbogăţi.

Tâlhăriile şi hoţiile eraŭ în Dobrogia maĭ dese, póte, de cât în orĭ care altă parte a Imperiuluĭ Otoman.

Baronul de Tott, a fost atacat în timpul zileĭ de o bandă de tâlharĭ, pe când traversa munţiĭ păduroşĭ aĭ Babadaguluĭ, în drumul de la Tulcea la Constanţa, de şi era înconjurat de o gardă [1]).

Până în ultima decenie a véculuĭ al XIX-lea, Dobrogia era reputată pentru bandele cĭ de tâlharĭ, pe care cu multă greutate a ajuns guvernul român a le stârpi.

Tâlhăriile luĭ Licinski, Deli-Ali, Asan-Pehlivan, pentru a nu enumĕra de câ' pe cele maĭ de sémă, băgaseră spaima în populaţiune.

Popularea Dobrogieĭ azĭ, când elementul musulman emigrează, când progresul economic depinde de numĕrul braţelor, este o problemă pentru guvernul nostru, care o póte resolvi în două felurĭ, dat fiind că popularea prin sporirea locuitorilor din nascerĭ nu póte da un resultat repede şi mulţămitor.

Rĕmâne mijlocul prin colonisare, care se póte face cu Românĭ din patria-mamă şi în acest cas resultatul obţinut este negativ, pentru că popularea Dobrogieĭ ar fi în detrimentul Românieĭ trans-dunărene; cel maĭ bun mijloc ar fi saŭ a se coloniza provincia cu Românĭ din cele-l'alte părţĭ ale Dacieĭ, cu Românĭ din Macedonia, saŭ cu elemente de ginte latină, cum bună-óră italieniĭ, popor muncitor, industrios şi care s'ar asimila maĭ repede cu Româniĭ.

Numaĭ în casul de neajungere s'ar putea admite popóre germane, agricultorĭ, inteligenţĭ, muncitorĭ, industriaşĭ şi comercianţĭ îndemânatecĭ, care departe de a fi un pericol pentru provincie — după cum crede D-l Nacian [2]) — ca neavênd stabilitate, din contră se vede la ceĭ care aŭ venit în urma rĕsboiuluĭ din 1877, că toţĭ s'aŭ stabilit aci.

Germanul nu are spiritul de exploatare al Bulgaruluĭ, care se îmbogăţesce vara în ţara nóstră şi iarna trece frontiera, saŭ baniĭ câştigaţĭ în Ţara Românéscă îĭ trimete în Bulgaria, cum vedem pe fie care zi exemple.

Apoĭ popularea satelor de pe frontiera de Sud cu elemente neo-latine, este o chestiune la care nicĭ o dată administraţia judeţuluĭ Constanţa nu s'a gândit. Dacă deslegarea acesteĭ chestiunĭ era atât de uşóră altă-dată, acum presintă multe dificultăţĭ, de óre ce Bulgariĭ locuitoriĭ satelor, cu greŭ ar maĭ putea fi transplantaţĭ în Nordul provincieĭ.

Avem pe frontiera de sud: Almaliu, Asarlîk, Canlia, Carvan, Dobromirul din deal

---

[1]) Memoires sur les Turcs Vol. II. p. 211.

[2]) Dobroudja p. 105—6.

și din vale, Cuiugiuc, Esechioï, Galița, Gârlița și Lipnița, sate populate numaï de Bulgarï. Avem în plasa Silistra-nouĕ numaï o populație bulgărească indoită numĕruluï întregiï populațiunï bulgăresci din cele-l'alte 4 plășï ale județuluï Constanța.

Cea maï sigură garanție pentru paza frontieriï de acéstă parte a Dobrogieï, ar fi popularea satelor mărginașe cu elementul românesc.

Să studiem — după D-l Nacian[1]) — mijlócele prin care s'ar putea ajunge la o bună colonisare în provincia nóstră cis-dunăreană, în care puțin s'a lucrat sub acest raport în ceï 25 anï de stăpânire.

Lucrările preparatoriï, scrie un mare economist francez Leroy-Beaulieu[2]), sunt treï: viabilitatea, măsurarea și delimitarea terenurilor, care, saŭ trebuesc concedate saŭ vêndute coloniștilor și în fine lucrările porturilor.

«Fără căï de comunicațiune, începuturile colonisăriï sunt grele și încete; cultura nu se póte întinde, din causa lipseï mijlócelor de transport și relațiunilor înlesniciόse; numaï prin construirï de drumurï se póte atrage o populație numerósă și da nascere la sate. Drumurile aŭ o mare putere de atracțiune și când ele sunt numerόse și în bună stare, nasc cultura și formézä orașele. O bună rețea de drumurï este deci primul interes al colonieï, condițiunea de căpetenie pentru progresul eï.»

Sub raportul căilor de comunicațiune, în Dobrogia s'aŭ făcut progrese însemnate, totușï nu s'a ajuns nicï la jumătatea acelora ce trebuiaŭ făcute, maï trebuesc căï ferate la Tulcea și Isaccea, la Mangalia și Ostrov; numaï așa s'ar putea exploata bogățiile de tot felul ale aceșteï provinciï, cum pescăriile laculuï Razelm, vinurile de la Sarica, piatra de pe valea Casâmceï și aprópe de pe tot centrul Dobrogieï, grânele regiuniï din Sud-Vest, etc.

Câmpia nepopulată odinióră a Bărăganuluï, ne oferă un bun exemplu de influența ce pot avea căile de comunicație asupra populăriï uneï regiunï, de și Bărăganul nu are atâtea bogățiï și de tot felul, ca Dobrogia.

In al doilea rând vin lucrările de îmbunătățire ale porturilor, pentru care s'aŭ făcut și se fac sacrificiï, póte peste puterile țăriï nóstre.

Avem construirea poduluï de peste Dunăre, care stă în legătură intimă cu aceia a portuluï Constanța, a căreï desvoltare de 3.360 metri cheiurï, ar permite acostarea a 25-30 vapóre pe un singur rând[3]).

La terminarea lucrărilor, cerbóica cu córnele de aur, despre care povestea poetul Pindar, că trăia la Istropolis, va renasce la Constanța.

Maï trebuiesc însă lucrărï de îmbunătățire la portul Mangalia, care cu puține cheltuelï s'ar putea transforma într'un port, care să servéscă nu numaï exportuluï cerealelor din Sud-Estul Dobrogieï, dar și din Bulgaria mărginașe Măriï Negre.

Cele două lucrărï preparatoriï trebuesc să mérgă mână în mână cu delimitarea și împărțirea pămênturilor la noiï coloniștï, și acésta este cestiunea asupra căreia s'a pus maï puțin interes de cât celor-l'alte două.

S'ar putea împărți pămêntul Dobrogieï în parcele de câte 15 hectare de fie-care locuitor[4]).

Terenul parcelat se va distribui noilor coloniștï prin licitație, la care să nu concure de cât popórele de ginte latină, saŭ la neajungere, Germanï.

In nicï un cas nu se vor conceda terenurï gratuite; procedeul — după economistul francez sus citat — «n'are nicï o atracțiune asupra coloniștilor, ci din contră se vĕd acestia alergând în țările, unde terenurile se vênd.»

Apoï coloniștiï depinzênd de ordinele administrațieï, concesionarul se vede impus la dărï adese orï prea grele.

Colonistul e strâns în întreaga luï activitate și plătesce tot-d'auna concesiunea prin

---

[1]) La Dobroudja p. 109 și următórele.
[2]) De la colonisation chez les peuples modernes.
[3]) Vedĭ construirea portuluï Constanța.
[4]) A se vedea detaliat acéstă cestiune în conclusiunï.

numerósc umilirĭ, fie către administrațiune, fie către funcționariĭ administrațieĭ, care 'șĭ iaŭ aiere de stăpânĭ, de óre ce trebue ca concesionarul să lucreze după ordinele sale.

Intr'un cuvênt, administrațiunea lucrează, pe când concesionarul e un automat, o mașină, care trebue să se conforme unor regulĭ, adese orĭ în oposiție cu interesele luĭ.

Procedeul prin licitațiĭ a dat resultate destul de satisfăcătóre, maĭ ales în Statele-Unite, în coloniile engleze și Algeria.

Pentru terenurile din Dobrogia, s'ar fi putut combina aceste două procedeurĭ, din care ar fi resultat cumpărarea de terenurĭ plătibile într'un numĕr de rate egale anuale pe timp de două deceniĭ.

Prin acest mijloc cred, coloniștiĭ s'ar fi legat maĭ bine de pămêntul cumpărat, pentru care trebuia să plătéscă cel puțin jumătate din preț socotit din 1886. In plus statul ar fi fost în profit, de óre-ce dacă se socotea prețul unuĭ hectar la 90 leĭ, ar fi încasat până în 1900 suma de cel puțin 26 milióne leĭ anual, ceia ce n'ar fi fost imposibil unuĭ locuitor a plăti câte 4.50 leĭ de fie-care hectar anual, admițênd că jumătate din populațiunea azĭ existentă, avea proprietate de pe timpul dominațiuniĭ Otomane.

De la început preparată și apoĭ efectuată colonisarea Dobrogiĭ, maĭ rĕmâne de zis ceva în privința personaluluĭ însărcinat cu administrația provincieĭ.

Aceștĭ funcționarĭ nu trebuesc numițĭ la întâmplare; cĭ trebue aleșĭ printre ómeniĭ capabilĭ de a îndeplini diferitele însărcinărĭ grele și delicate ale colonieĭ. Eĭ vor fi numițĭ pe un termen maĭ lung, căcĭ numaĭ oferindu-le o garanție de stabilitate, putem fi sigurĭ a avea funcționarĭ devotațĭ și desinteresațĭ.

Aceștia vor fi luațĭ de preferință dintre persónele originare ale colonieĭ [1])

Sub acest raport, iacă părerea unuĭ economist, Courcelle Seneuil:

«Primul personal al uneĭ coloniĭ trebue compus din ómenĭ în stare de a conduce agricultura, minele saŭ exploatarea pădurilor, după natura teritoriuluĭ, comercianțĭ care să importe cu cel maĭ mic preț posibil mărfurile și productele manufacturiere și care să exporte în condițiunĭ bune produsele colonieĭ.

Un mic personal al guvernuluĭ și unul maĭ numeros, însărcinat cu instrucția primară complectéză societatea nascêndă» [2]).

Numaĭ ast-fel se va putea ajunge a avea funcționarĭ, carĭ să cunóscă bine mecanismul administrațieĭ; din contra, înlocuindu-ĭ continuŭ și fără motiv, trebue să ne așteptăm la consecințe rele.

Sub guvernul nostru s'a pus tótă solicitudinea, pentru îndeplinirea a două din punctele programuluĭ de lucru în Dobrogia.

S'aŭ îmbunătățit și înmulțit căile de comunicație, inlesnind în parte viabilitatea; s'aŭ luat măsurĭ pentru construirea portuluĭ Constanța, debușeul productelor nóstre agricole și miniere.

In schimb, s'a cam negligeat colonisarea provincieĭ nóstre cis-dunărene; iar în locul populațiuniĭ emigrate (în majoritate Turcĭ și Tatarĭ), nu s'a căutat a se aduce elemente nouĕ.

Terenurile emigraților aŭ fost cumpărate aprópe pe nimic de un singur proprietar, așa că în loc să avem terenul îmbucătățit în parcele de câte 15 hectare, acum avem moșiĭ de sute de hectare în stăpânirea unuĭ singur proprietar.

S'a nimicit proprietatea mică, favorabilă cresceriĭ populațieĭ și s'a încurajat proprietatea mare, care nicĭ ea nu póte fi prosperă, din causa lipseĭ brațelor de muncă.

---

[1]) *Narian*. La Dobroudja p. 142-3

[2]) Traité d'économie politique. Tom. II, p. 485—6.

CAPITOLUL II

ADMINISTRATIVA

I. **Administraţia sub Turcĭ.** Imperiul Otoman, din punctul de vedere administrativ, se împărţia în guvernăminte, numite vilaieturĭ.

Vilaietul Silistreĭ coprindea Bulgaria actuală cu Dobrogia şi era administrat de un valiŭ cu reşedinţa în Rusciuk.

Vilaietul se împărţia în departamente, numite sangiacurĭ. Dobrogia forma un sangiac şi era administrat de un mutesarif, care îşĭ avea reşedinţa în Tulcea.

Sangiacul Dobrogieĭ, numit după oraşul de reşedinţă, sangiacul Tulceĭ, era împărţit în districte administrate de mudirĭ. Ele se numiaŭ cazas saŭ căimăcămiĭ şi eraŭ în numĕr de 9, pentru provincia ce ne interesează [1].

No.	NUMIREA (Cazas)	No. SATELOR	No. FAMILIILOR	TOTAL
1	Tulcea	9	2962	2.962
2	Isaccea	11	786	786
3	Măcin	18	1.364	1.364
4	Hârşova	33	1.404	1.404
5	Babadag . . .	71	3.928	3.928
6	Küstendgé	37	1.068	1.068
7	Mangalia . . .	36	415	415
8	Balcik	84	1.104	1 104
9	Bazargik	89	2.733	2.733
	Total . .	388	15.764	15.764

Fie-care comună rurală era administrată de un primar (muktar saŭ subaşa), numit de guvern; iar în comunele, unde populaţia era compusă din naţionalităţĭ diferite, se numiaŭ doĭ saŭ treĭ muktarĭ.

Cel din urmă slujbaş al satuluĭ era chehainua (vătăşelul).

Mutesariful sangiaculuĭ era ajutat în lucrările sale de un consiliŭ, numit medjlisi-idarei-liva, compus din representanţiĭ căimăcămiilor, de muftiul, cadiul, muhasebegiul (perceptor), takrirat-mudiri (secretar) şi archivar.

Mudirul, de medjlisi-idarei-caza, consiliŭ compus din delegaţiĭ cazalelor.

Un consiliŭ compus din bătrînĭ din sat, aleşĭ de locuitorĭ, ajuta pe muktar în administraţia comuneĭ.

Mutesariful era plătit anual cu 44.000 leĭ turcescĭ, plus 33.000 leĭ diurnă de la Comisiunea dunăreană, adică total 14.400 francĭ.

Un Caimacam, cu 7.200 leĭ salariŭ, plus 12.000 leĭ diurnă, adică 3.840 francĭ anual.

Muktariĭ se plătiaŭ de locuitoriĭ satuluĭ, după învoială.

Administraţia oraşelor marĭ, cum era Tulcea, se făcea de un Tabur-agasi (poliţaiŭ), iar în oraşele micĭ, de un Mufetiş (comisar).

La reşedinţa fie-căreĭ căimăcămiĭ se afla câte un iuz-başe (căpitan), care dispunea de maĭ multe Zaptiele (Jandarmĭ), pentru a păstra ordine în district [2].

Prin hatti-humaiunul din 18 Februarie 1856, reînoit prin firmanul Imperial din 12 Decembrie 1875, toţĭ supuşiĭ Imperiuluĭ Otoman din tóte clasele, aveaŭ dreptul a alege eĭ înşişĭ, fără întervenirea autorităţilor, pe membriĭ consiliuluĭ.

Eraŭ alegătorĭ toţĭ locuitori, carĭ aveaŭ etatea de 20 anĭ şi plătiaŭ o contribuţie statuluĭ, fără deosebire de naţionalitate.

Persóna alésă trebuia să îndeplinéscă următórele condiţiunĭ: *a)* să aibă cel puţin 25

[1]) *Ionesco.* op. cit., p. 13 şi 75.
[2]) *C. Teodorescu.* Din trecutul Dobrogieĭ, p. 8 şi urm.

anĭ, *b)* să nu fi fost condamnată, *c)* să nu fi supărat vre-o dată populaţiunea prin conduita sa.

Districtele eraŭ împărţite în colegiurĭ electorale. Fie-care colegiŭ era compus din două sute familiĭ (Hané) cel puţin şi avea doĭ delegaţĭ, carĭ reuniţĭ la reşedinţa judeţuluĭ (caza) la conak, procedaŭ la alegerea membrilor tribunaluluĭ civil şi consiliuluĭ districtuluĭ.

Numĕrul membrilor era îndoit de cât ceĭ trebuincioşĭ şi mutesariful alegea.

Consilieriĭ unuĭ caza se reuniaŭ la reşedinţa Sangiaculuĭ, spre a alege pe ceĭ designaţĭ consiliuluĭ provincieĭ.

Lista întocmită în acelaş mod, ca şi la district, se supunea păreriĭ Valiuluĭ.

In acelaş mod se alegeaŭ şi membriĭ consiliuluĭ Vilaietuluĭ, care se supuneaŭ la sancţiunea Sultanuluĭ.

In orĭ-ce consiliŭ, numĕrul membrilor nemusulmanĭ era totdeuna egal musulmanilor [1]).

Cu tot sistemul acesta complicat de funcţionarĭ, cancelariile eraŭ în cea maĭ mare neregulă. Corespondenţa şi orĭ-ce alte acte se vîraŭ în sacĭ, carĭ eraŭ atârnaţĭ pe pereţĭ. Pe aceştĭ sacĭ era lipită o bandă de hârtie, care arăta numele autorităţiĭ, cu care se găsia în corespondenţă.

Dacă cine-va avea nevoie de vre-un act, trebuia să restórne sacul şi să caute cine scie cât, până să'l găsiască, dacă cumva se maĭ găsia actul trebuincios.

Cu tóte că atribuţiunile funcţionarilor administrativĭ eraŭ bine definite prin legĭ şi regulamente, totuşĭ hoţiile şi jafurile prin sate şi oraşe, tâlhăriile şi crimele ce se comiteaŭ pe drumurile marĭ, nu făceaŭ să se miscе funcţionariĭ administrativĭ, care chiar eraŭ ocrotitoriĭ lor.

Pricina era, că tâlhariĭ fiind dintre credincioşiĭ profetuluĭ, în deosebĭ Cerkezĭ şi Tătarĭ, carĭ îşĭ exercitaŭ meseria numaĭ contra raialelor (supuşilor), administraţia nu voia să audă. Orĭ-ce persónă streină religieĭ luĭ Mahomed putea fi ucisă.

Dacă faptul se petrecea contrariŭ, era o curată nenorocire pentru streinĭ, care plăteaŭ adese-orĭ fórte scump îndrăsneala unuia din eĭ.

Siguranţa persónelor, maĭ ales streine, era dubiósă. In ajunul rĕsboiuluĭ din 1877 s'a întêmplat, că un creştin să omóre un turc în Constanţa. Bande întregĭ de Turcĭ armaţĭ cutreeraŭ stradele vociferând: Kesselim ghiaurlarîn başilari (să tăiem capetele ghiaurilor). Populaţia creştină a scăpat prin intervenţia consulilor şi prin energicele măsurĭ ale caimacamuluĭ.

Locuitoriĭ denunţaŭ de multe orĭ abuzurile, însă eraŭ expuşĭ persecuţiunilor, pierderiĭ averiĭ şi chiar a vieţiĭ.

Iată un cas petrecut în Dobrogia, pe când era mutaşerif la Tulcea Fahri-Bei, iar ca valiŭ Midhat-Paşa: Acesta primind o reclamaţie semnată de creştinĭ şi de Turcĭ, prin care i se aducea la cunoştinţă nisce abuzurĭ, Midhat o trimete luĭ Fahri, în contra căruia se făcuse reclamaţia. El pe dată înaintează sub escortă la Rusciuk pe toţĭ reclamanţiĭ, iar pe de alta silesce pe câţĭ-va locuiturĭ din Tulcea, a semna un act de protestare, prin care se lăuda administraţia sa. Reclamanţiĭ ajunşĭ la Rusciuk, vĕzênd că valiul le cere să dovedească abuzurile Mutaşerifuluĭ, aŭ cerut să se trimétă o anchetă în localitate, care însă li s'a refuzat. Reclamanţiĭ, în neputinţă de a proba la Rusciuk faptele petrecute la Tulcea, aŭ fost condamnaţĭ la câte 5 anĭ închisóre şi trimeşĭ în diferite puncte ale imperiuluĭ.

Cu tótă buna administraţie a luĭ Midhat-Paşa, care se da ca amic al dreptăţiĭ şi reformator al provincieĭ, dreptatea se împărţia pe hatîr [2]).

Said-Paşa, valiul provincieĭ Rusciukuluĭ pe la 1850, aduse în Dobrogia o mulţime de

---

[1]) *F. Crousse*. La péninsule greco-slave, p. 220 şi urm.

[2]) *I. Teodorescu*, op. cit., p. 10 şi urm. Asupra activităţiĭ luĭ Midhat-Paşa a se vedea *Kanitz*, op. cit., pag. 21, 77, 94, 121, 122, 132, 133, 141, 161, 172, 181, 205, 208, 225, 231, 270, 286, 295, 299, 316, 334, 361, 364, 383, 401, 416, 437, 448, 477, 509, 513 şi 527.

îmbunătățiri: construi drumul de la Silistra la Rașova-Mahmudchioi-Medgidia. La Mahmudchioi, unde avea moșia sa, puse a se construi, cu cheltuiala sa, fântâna satului, apoi podul de piatră de la Medgidia peste apa Carasului, înființă orașul căruia îi dete numele Sultanului Abdul-Medgid; înființă satul Saidia; fondă școli și giamii în tóte aceste sate, construi giamia de la Mahmud-chioi, încurajază agricultura și în sfârșit contribui fórte mult la desvoltarea sangiacului Tulcei, pentru care își atrase laudele agronomului I. Ionesco în scrierea sa [1]).

Sub raportul juridic, după reforma lui Mahmud al II-lea, exista la Silistra un tribunal prezidat de un mola, retribuit câte 350 aspri pe lună, iar la Babadag, Hârșova, Mangalia și Isaccea, câte o judecătorie [2]).

Acéstă împărțire se modifică în 9 Decembrie 1875.

Prima instanță judecătorésca era la Tulcea, un tribunal (Medjilissi), presidat de un muftiŭ, retribuit cu 24.000 lei turcești pe an (4800 fr.).

In fie-care caza (district) era o judecătorie condusă de un cadiŭ, plătit cu 6200—1200 lei turcești anual, după grade.

Mola și cadiul eraŭ însoțiți de judecători aleși dintre notabili musulmani și creștini, cărora nu li se pretindea cunoștința legilor.

In capitala Vilaetului, era un tribunal de apel presidat de un mola.

Mai exista un tribunal mixt de comerț, compus din 20 judecători (10 musulmani, 10 europeni), care resolva procesele comerciale; apoi consiliile de poliție corecțională compuse în acelaș mod și însărcinate cu urmărirea crimelor și delictelor comise de streini în prejudiciul indigenilor saŭ vice-versa.

Contestațiile dintre membrii unei comunități: creștine, ovreesci, etc., eraŭ judecate de popi saŭ rabini; în cas de nemulțumiri, aceștia recurgeaŭ la autoritatea tribunalului otoman.

Coranul este baza legislațiunii turcești, deci personalul judecătoresc se alegea printre membrii clerului, din corpul ulemalelor, al cărui șef este Șeik-ul-Islam.

Judecătorul examinând afacerea punea următorul chestionar: olur? (se face) saŭ olmaz? (nu se face); după ce se rĕspunde întrebărilor, se ia majoritatea și la urmă se încheie cu zicerea: «Dumnezeŭ scie care este mai bine» [3]).

Prin Tanzimat (noua lege) de și se prevedea, ca creștinii să pótă lua parte ca martori în justiție, însă judecătorii Turci se conduceaŭ după vechile obiceiuri, neprimind pe creștini ca martori, pentru că în fanatismul lor credeaŭ, că nu s'ar face deosebire între raia și cuceritor.

Modul cum se făcea dreptatea a rĕmas o maximă în limbagiul Românului: «Judecată Turcească».

Ne-musulmanii nu aveaŭ dreptul a fi militari, ci plătiaŭ pentru acésta o dare numită «bedelul».

Schimbările dese în funcțiunile judecătoresci nășceaŭ bacșișurile, pe care personalul îl strângea pentru vremuri, când rĕmânea fără funcțiune.

Poporul era convins, că dreptatea era de partea celui care da bacșiș saŭ avea hatâr. Turcul mai bine calcă legea, de cât să strice hatârul.

Judecătorul turc, așezat a lene pe sofa, cu piciórele încrucișate și sorbind din cafea, împărția dreptatea aruncând'o cui voia.

Se zice, că un cadiŭ avea să judece un proces civil. Unul din împricinați venind cu câte-va zile mai 'nainte de înfățișare a dat o sumă de bani, pentru ca cumpăna dreptății să se aplece de partea sa. După acésta venind cel-l'alt împricinat a presentat și el o sumă de bani, cerênd ca dreptatea să se dea lui. Cadiul însă refuzându-i suma, 'i-a zis: «N'am ce-ți face, dreptatea va fi a celui-l'alt, căci a venit mai 'nainte. Eŭ nu pot fi șarlatan să iaŭ bani de la amândoi».

---

[1]) Op. cit., p. 99 și urm.

[2]) *Hammer*, op. cit., vol. 17, p. 16 și urm.

[3]) *Crousse*, op. cit., p. 245.

Câte crime și jefuirĭ nu se ocrotiaŭ, iar vinovațiĭ scăpaŭ nepedepsițĭ!

Poliția în Dobrogia era aprópe nulă; poliția rurală și forestieră nu exista. Pentru urmărirea vinovaților, comunele eraŭ rĕspunzătóre de crimele și delictele comise în raza circumscripțieĭ lor.

In orașe și capitalele districtelor, kaimacamiĭ aveaŭ pentru ordinea publică, trupe de poliție numite zaptie, care în timpiĭ din urmă maĭ eraŭ însărcinațĭ și cu strângerea impozitelor.

In aceste funcțiunĭ de încredere, prin firmanul din 12 Decembrie 1875, zaptielele eraŭ recrutațĭ în fie-care localitate, printre persónele cinstite și de încrederea locuitorilor.

Serviciul de pază nóptea în orașe era fórte ilusoriŭ, fie-care cetățian era obligat a umbla cu felinar; gardiștiĭ eraŭ armațĭ cu nisce ciomege marĭ, cu fier la unul din capete.

Serviciul municipal nu exista, fie-care locuitor avea obligațiune a face curățenie din 'naintea proprietățiĭ luĭ și acéstă obligațiune nu era strict păzită. Incendiĭ eraŭ dese și marĭ, sacagiĭ orașuluĭ făceaŭ cu rândul de serviciŭ la conak; de pompierĭ nicĭ vorbă nu era.

Exista în Dobrogia un fel de diligențe între Cernavoda-Constanța și Tulcea, apoĭ de la Silistra prin Cuzgun la Medgidia. Ele eraŭ înființate de Valiul de la Rusciuk, Midhat-Pașa.

Rețeua telegrafică se compunea dintr'o linie Tulcea-Constanța-Bazargik și Silistra-Medgidia la Hârșova.

Poșta aprópe nu exista. Vapórele de pe Dunăre ale companieĭ «Lloyd» făceaŭ și serviciul postal orașelor țĕrmurene.

Instrucția publică se resuma în cea religiósă, încredințată ulemalelor.

Limba turcéscă este un amestec de persană și arabă; alfabetul arab servesce de bază. TurciĭI întrebuințéză 27 semne, pentru a exprima 33 consune; pentru vocale n'aŭ semne. Scrisul turcesc nu e acelaș în tóte clasele sociale. Poporul de jos, comerciantul, omul învĕțat, legistul, întrebuințéză fie-care caractere particulare.

Ișĭ póte cine-va închipuĭ dificultatea ce întâmpină un strein, pentru a 'nvăța limba Turcă, de aceia literatura lor e aprópe în întregime necunoscută Europenilor.

Turciĭ scriŭ de la dreapta spre stânga.

Prin ordonanța Imperială din August 1846, s'a pus baza învĕțămĕntuluĭ în Turcia și coprindea: instrucția primară, secundară și superióră.

Instrucția primară era gratuită și obligatorie. Legea prescria fie-căruĭ părinte să-șĭ înscrie în registrele mektebiuluĭ copiĭ de 6 anĭ. In fie-care sat exista pe lângă moskeie și câte o scólă primară.

Mektebi (scólele) eraŭ întreținute de stat. Instrucția superióră se da în Dobrogia numaĭ la Seminarul din Babadag, înființat în 1837 de Mahmud II-lea. Era întreținut prin veniturile sale propriĭ, căcĭ avea maĭ multe moșiĭ, între care Zebil. Acest seminar subsistă și azĭ. Moșia Zebil a fost a luĭ Ali-Pașa, fondatorul giamieĭ; acésta se întreținea cu veniturile moșieĭ dăruită de Ali-Pașa, al căruĭ mormênt se află și azĭ în curte. Veniturile eraŭ suficiente și pentru seminar maĭ în urmă.

Cele-l'alte naționalitățĭ n'aveaŭ școle, ci numaĭ câte-va institute private.

Impositele la care eraŭ supușĭ locuitoriĭ Dobrogieĭ sub Turcĭ, aŭ fost: capitațiunea, ce se plătea numaĭ de către rayale; impositul direct și progresiv în proporție cu averea fie-căruĭ contribuabil și în fine dijma datorită Sultanuluĭ, care de drept este proprietarul pămêntuluĭ cucerit.

Capitațiunea e contribuția pe cap, ce fie-care raya era obligat să plătéscă. Acéstă contribuțiune se numia haraciŭ, fixat la 15 piastri minimum și 60 maximum; mijlocia era 30 piastri.

Clasificația se făcea, după averea fie-căreĭ raya, așa că cel maĭ sărac plătea 15, iar cel bogat 60 piastri pe an.

In Dobrogia 15 piastri equivala cu doue zile de muncă.

Autoritățile aveaŭ un registru, în care se înscriaŭ născuțiĭ de partea bărbătéscă; aceștia ajunșĭ la etatea de 12-15 anĭ, începeaŭ părințiĭ a plăti haraciul, câte 15, 30 saŭ 60 piastri pe an, după avere.

Decĭ numaĭ bărbaţiĭ plăteaŭ acest fel de dare.

Contribuţiunea directă era repartisată pe sate, după numĕrul căruţelor locuitorilor. Pentru fie-care căruţă se plătea 500 piastri pe an, aşa de exemplu: Raşova plătia ca contribuţiunĭ directe 4246 piastri; Çhochirlenĭ 1700; Bogazkioĭ (Cernavoda) 2800 piastri; adică peste tot cifra de 8746 piastri. Acéstă cifră se repartiza pe numĕrul familiilor, care eraŭ de 167, decĭ fie-care familie plătea pe an câte 54 piastri (un piastru = 0.20 banĭ).

Dijma era de douĕ felurĭ: acea pe produsele agricole, care se numia *uşur* şi cea pe animale numită *beylik;* acéstă din urmă dare privia numaĭ oile şi porciĭ; caiĭ şi vitele cornute eraŭ scutite de beylik.

Dijma se lua în natură şi în proporţie de 10%. Cel maĭ mare profit îl trăgeaŭ Turciĭ de la darea pe vite, căcĭ Dobrogia din causa lipseĭ de braţe era fórte puţin căutată pentru agricultură.

Locuitoriĭ se dedaŭ maĭ mult creşteriĭ vitelor şi în special al oilor. Mocaniĭ veniaŭ în fie-care iarnă cu oile lor în Dobrogia; de la aceştia guvernul Otoman trăgea cel maĭ mare venit.

II. **Administraţia sub Românĭ.** La începutul ocupăriĭ, Dobrogia a fost împărţită în treĭ districte: Küstendje, Tulcea şi Silistra-Nouĕ.

Judeţul Tulcea era împărţit în patru plăşĭ: Sulina, Măcin, Tulcea şi Babadag.

Judeţul Constanţa coprindea plăşile: Constanţa, Mangalia şi Hârşova; iar judeţul Silistra-Nouĕ, a căreĭ reşedinţă era la Raşova, coprindea douĕ plăşĭ: Medgidie şi Silistra-Nouĕ. Plasa Medgidie era formată din vechiul caimacamlîk de Medgidia şi dintr'o parte a murdiclikuluĭ de Cernavoda. Reşedinţa plăşiĭ era la Medgidia. Plasa Silistra-Nouĕ era formată dintr'o parte a vechiuluĭ sandjak Rusciuk, murdiclikul Raşoveĭ şi câte-va sate aşezate între frontieră şi Raşova.

Judeţul Silistra-Nouĕ a funcţionat fórte puţin, căcĭ după raportul prefectuluĭ, Generalul Tobias Gherghel, acest judeţ fu alipit în 1880, la Constanţa, formând douĕ plăşĭ: Medgidia şi Silistra-Nouĕ, împărţire pe care Dobrogia o are şi acum.

Limita între cele douĕ judeţe: Tulcea şi Constanţa, începe de la gura Piritésca (comunicaţia lacululĭ Sinoe cu Marea), se îndréptă către S.V. până la ruinele cetăţiĭ Istropolis, înconjură pe la răsărit şi miază-zi lacul Tuzla, trece pe la gura rîuşoruluĭ Peletlia, urcă spre N. pe ţĕrmul apusan al lacululĭ o lungime de 2 km.

De aci se îndréptă către apus, pe la movila Duimgi, urcă pantele déluluĭ Cascalâc-Bair, până la movila Pericli-iol-tepe; de aci cobóră către S.V., paralel cu şoseaua Tulcea-Constanţa, până în valea Alciac-dere, se îndréptă către N.V., până în dreptul şi la N. satuluĭ Seremet, unde face o întorsătură către Nord, apucă către S.V., pe la movila luĭ Tóder, taie rîul Casâmcea la 2 km. spre N.V. de satul Seremet.

Cobóră către S., până la pólele déluluĭ Kirislîc-bair, urcă şi cobóră délul Seremet-bair, se îndréptă către apus, taie délul Kirislic-bair, urcă Ghelengik-bair, merge către N.V, până în vârful déluluĭ Cara-tepe-bair, de aci în linie dréptă către N.E., până în rîul Casâmcea la $1^{km}.500$ de satul Kirislik, în punctul de confluenţă al văiĭ Curu-culac.

De aci urcând rîul Casâmcea, ajunge la confluenţa acestuĭ rîŭ cu valea Ciatal-orman, de unde se îndréptă către Nord, face un arc de cerc pe muchia déluluĭ Taslâ-culac, dă iarăşĭ în rîul Casâmcea la confluenţa sa cu pârîul Râmnic, în punctul numit podul luĭ Gogea Ahmet saŭ Móra Cucóneĭ. Urcă spre N. N.V. délul Arman-Tepe, trece pe la movilele Manka-tepe-dermen şi Kiuciuk-kioĭ; în dreptul satuluĭ Kiuciuk-kioĭ se îndréptă către apus, iar de la capătul văiĭ Mandalâc-dere o ia către N., pe la pólele déluluĭ Dulgherul, trece pe la movila Turbencea, printre satele Casâmcea (la E.) şi Curugea (la V), urcă délul Turbencea, de unde o ia apoĭ către răsărit, până lângă satul Ciauskioĭ.

Se îndréptă apoĭ către N., până pe délul Mişelik-bair, de aci se îndréptă către N.E., taie pârîul Hagi-Omer şi délurile Bataclâ-Başa, Periclic, se îndréptă către N. tăind valea Caĭ-culac, apoĭ valea Baş-punar saŭ Slava, merge pe muchia déluluĭ Baş-punar în direcţiune N.V., taie délul Kirisliva şi se opresce în pădurosul dél al Topologuluĭ.

De aci hotarul se îndréptă către apus pe muchiile délurilor Sultan-Bair, Ghiolgik-Bair,

apoĭ către S.V., urcă și cobóră délurile Canat-Calfa și Ghiunghiurmez, până în dreptul satuluĭ Urumbeĭ, de unde pornesce către N.V. paralel cursuluĭ pârîuluĭ Aigâr-Ahmet, trecênd prin satele Coium-punar și Aigăr-Ahmet, taie délul Sânâr-taș-tepessi, merge pe la pólele sudice ale déluluĭ Ghiunghiurmez, pe care la capătul văiĭ Ulmilor o urcă și cobóră; taie valea Hogiĭ și în fine se îndréptă către apus, pentru a se termina la Dunăre, la 2 km. maĭ jos de satul Ostrov, la pólele sudice ale Movileĭ Cazacilor.

Împărțire administrativă. Dobrogia coprinde două județe: Tulcea la Nord și Constanța la Sud.

A. **Județul Tulcea** ocupă o suprafață de 8626 km. p., din care 6143 km. p. este teren neproductiv (203 km. p. vetrele satelor și izlaz; 1748 km. p. drumurĭ, ape și stâncĭ; 1066 km. p. pădurĭ, 3.126 stuf); iar 2843 km. p. teren productiv.

Fig. 51. — Primarĭ dobrogenĭ.

Județul e coprins între 28°,06′ și 32°,10′ longitudine orientală (Gheret, ins. Șerpilor) și între 44°,30′, 45°,40′ latitudine boreală (Kilia, Duimgi). El se imparte în patru plășĭ: Babadag, Măcin, Sulina și Tulcea, (Câte odată s'a împărțit în 6 plășĭ, care pe lângă aceste patru maĭ eraŭ plășile: Isaccea la Isaccea și Istrul la Cogelac).

a) **Plasa Babadag** ocupă tótă partea de Sud a jud. Tulcea.

Se mărginesce la S. cu plasa Constanța, jud. Constanța (vedĭ limita județelor, de la gura Piriteasca, până în vîrful déluluĭ Cara-Tepe-Bair). La apus se mărginesce cu pl. Hârșova, din vîrful déluluĭ Cara-Tepe-Bair, până în vârful déluluĭ Ghiolgik-Bair, (vedĭ limita județelor) și cu pl. Măcin (o linie aprópe dréptă, ce ar pleca către Nord, din vîrful déluluĭ Ghiolgik-Bair, până în punctul Jaila Nord).

Către Nord cu pl. Măcin (hotarul între aceste plășĭ, este de la punctul Jaila Nord către răsărit, o linie dréptă pe 4500^{m} lungime, până la Nordul satuluĭ Ortachioĭ).

Tot către N. și N.E. se mărginesce cu plasa Tulcea. Limita între aceste două plășĭ este: de la N. satuluĭ Ortachioĭ, hotarul pornesce în linie dréptă către N.E. pe o lungime de 2½ km.; de aci urcă culmea déluluĭ Boclogea, către N. până aprópe de Meĭdanchioĭ, cotesce către răsărit 12 km., până la S. de satul Posta, de aci în linie dréptă către S.E.. până la movila Coci-Tepe, apoĭ către E., până la capătul văiĭ Isvoruluĭ, merge către S,

pe acéstă vale, până în dreptul movileĭ Deniz-Tepe; de aci cotesce către E. în linie dréptă, pe la N. satuluĭ Congaz, cobóră valea Cazangia, către S.; atinge către S.E. ţĕrmul laculuĭ Razelm, până la Mare în punctul Baliza Engleză

Suprafaţa plășiĭ este de aprópe 2699 km. p. (269.888 hect.); repartiţia suprafeţiĭ este:

COMUNI[1])	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafaţă Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf și stâncĭ	Al locuitorilor	Al Statuluĭ și pădurĭ	
Alibeichioĭ	24	439	812	1796	3581	6652
Armutlia	38	191	1866	2955	851	5901
Atmagea	13	48	809	1288	6272	8430
Babadag	513	—	4756	2566	1623	9458
Bașchioĭ	57	1735	1451	4279	909	8431
Beidaut	51	379	613	8161	5017	14221
Canli-Bugeac	44	220	6803	4771	865	12703
Caramanchioĭ	42	208	3635	2704	2419	9008
Caranasuf	41	443	4728	6726	837	12775
Casapchioĭ	59	295	5365	8767	1598	16084
Casâmcea	159	1022	812	11178	971	14142
Ciamurli-de-jos	7	34	3983	3917	618	8559
» » sus	77	611	618	4545	3983	9834
Ciucurova	31	473	971	3002	5365	9842
Cogelac	63	2206	1598	11950	4728	20545
Congaz	54	474	837	7103	6803	15271
Enisala	23	119	2419	1951	3635	8147
Jurilofca	59	296	5017	529	812	6713
Nalbant	35	462	865	3690	613	5665
Ortachioĭ	17	141	909	1245	1451	3763
Poturu	41	204	1623	6347	4756	12971
Sarichioĭ	92	240	6272	2540	809	9953
Slava-rusă	73	274	851	3141	1866	6205
Toxof	99	702	1351	15454	8973	26579
Zebil	30	152	3581	3461	812	8036
Total	1742	11368	62545	124066	70167	269888

Populaţia plășiĭ Babadag este de 42970 suflete; repartiţia pe comunĭ, este:

SATE și COMUNE	Românĭ	Găgăuţĭ	Turcĭ	Tatarĭ	Ţiganĭ turc.	» orest.	Bulgarĭ	Rușĭ	Lipov. popov.	» bespop.	Grecĭ	Armenĭ	Evreĭ	Germanĭ	Italienĭ	Albanezĭ	Bărbaţĭ	Femeĭ	Copiĭ	Capĭ de familie	Totalul sufletelor
Acadân	81	—	150	54	22	9	5	3	—	—	4	1	—	—	—	—	74	72	183	70	329
Alibichioĭ	21	618	—	4	—	8	7	—	—	—	10	—	—	—		—	129	132	407	131	668
Total	102	618	150	58	22	17	12	3	—	—	14	1	—	—	—	—	203	204	590	201	997
Armutli	259	—	22	44	—	—	316	10	—	—	—	—	—	—	—	—	134	127	390	138	651
Camber	58	20	10	—	—	—	384	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	87	297	90	474
Total	317	20	32	44	—	—	700	10	—	—	—	—	—	—	—	—	222	214	687	228	1123
Atmagea	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	466	—	—	91	93	300	103	484
Babadag	984	91	368	18	—	28	1108	104	—	—	103	236	258	24	1	22	715	754	1886	705	3345
Bașchioĭ	16	–	—	—	—	10	1375	—	—	—	—	—	5	—	—	—	253	222	931	284	1406
Cineli	29	—	—	—	—	—	312	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	72	198	71	341
Total	45	—	—	—	—	10	1687	—	—	—	—	—	5	—	—	—	324	294	1129	355	1747
Beidaut	13	1094	—	—	—	—	—	5	—	—	6	—	—	—	—	—	225	237	656	299	1118
Caildere	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	4	6
Sarighiol	35	65	—	—	—	—	587	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	143	400	129	687
Total	54	1159	—	—	—	—	587	5	—	—	6	—	—	—	—	—	374	380	1057	362	1811
Canli-Bugeac	286	—	—	—	—	8	357	157	—	—	—	—	10	13	—	—	171	169	491	180	831
Pașa-Câsla	372	—	—	—	—	9	243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	135	348	147	624
Total	658	—	—	—	—	17	600	157	—	—	-	—	10	13	—	—	312	304	839	327	1455
Transport	2169	1888	518	120	22	72	3994	279	—	—	123	241	178	503	1	22	2241	2243	6488	2281	10962

[1]) Până la un cadastru regulat și o verificare rigurósă a stăriĭ proprietăţiĭ rurale din Dobrogia, nicĭ autorul, nicĭ Prefecturele și nicĭ Administraţia Domeniilor din Dobrogia, nu garantează exactitatea mĕsurătorilor; în ori-ce cas aceste ţifre sunt apropiate de adevĕr, ele fiind date oficiale. Această notă servesce pentru tóte plășile.

SATE și COMUNE	Românĭ	Găgăuțĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Țiganĭ turc.	» creșt.	Bulgarĭ	Rușĭ	Lipov. popov.	» bespop.	Grecĭ	Armenĭ	Evreĭ	Germanĭ	Italienĭ	Albanezĭ	Bărbațĭ	Femeĭ	Copiĭ	Capĭ de familie	Totalul sufletelor
Transportat . .	2169	1888	518	120	22	72	3994	279	—	—	123	241	178	503	1	22	2241	2243	6488	2281	10962
Caramanchioĭ . .	43	—	7	—	—	9	1075	16	—	—	6	—	16	—	—	—	238	248	686	259	1172
Caranasuf	9	—	—	—	—	8	882	—	—	—	—	—	5	—	—	—	189	191	524	190	904
Duimgi	33	—	—	178	—	—	540	—	—	—	—	8	—	—	—	—	151	156	452	160	759
Total . .	42	—	—	178	—	8	1422	—	—	...	—	8	5	—	—	—	340	374	976	350	1663
Casapchioĭ . . .	32	2	—	—	5	—	1228	—	—	—	2	—	—	—	—	—	268	270	731	298	1269
Sariurt	21	3	—	—	—	2	795	—	—	—	2	—	—	—	—	—	164	171	588	172	823
Total . .	53	5	—	—	5	2	2023	—	—	—	4	—	—	—	—	—	432	441	1219	470	2092
Alifac	17	21	78	—	—	—	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	52	140	52	241
Caciamac	371	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	81	216	84	378
Casâmcea	810	15	—	—	—	11	245	—	—	—	1	5	—	1	—	—	218	227	643	232	1088
Ciaușchioĭ . . .	—	—	6	242	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	44	51	155	51	250
Chiuciuckioĭ . . .	512	—	—	87	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	131	126	350	123	607
Total . .	1710	36	84	329	—	11	381	—	—	—	1	11	—	1	—	—	523	537	1514	542	2564
Ciamurli-de-jos .	9	—	—	—	—	8	1047	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214	220	630	216	1064
Caugagi	143	—	—	—	—	—	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	62	186	61	308
Total . .	152	—	—	—	—	8	1212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	274	282	816	277	1372
Ciamurli-de-sus .	17	10	—	—	5	—	977	—	—	—	—	—	4	—	—	—	225	249	539	234	1013
Camena	10	4	—	—	—	—	503	—	—	—	3	1	—	—	—	—	110	109	302	113	521
Eski-Baba . . .	100	—	—	—	—	—	260	—	—	—	—	6	—	—	—	—	68	76	222	71	366
Hagi-Omer . . .	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	42	108	40	188
Testemel	—	—	81	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	48	149	46	241
Total . .	315	14	81	—	5	—	1900	—	—	—	3	7	4	—	—	—	485	524	1310	504	2329
Ciucurova	41	—	16	135	—	2	5	222	—	—	1	—	13	464	—	—	176	178	545	182	899
Cogelac	143	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	4	25	811	—	—	177	190	653	177	1020
Tariverde	4	—	—	11	—	—	3	—	—	—	—	—	9	628	—	—	115	116	424	115	655
Inan-Cesme . . .	4	—	—	—	—	—	801	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	147	517	141	805
Total . .	151	—	—	48	—	—	804	—	—	—	—	4	34	1439	—	—	433	453	1594	433	2480
Congaz	12	—	—	—	—	34	865	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178	181	552	177	911
Hagilar	7	—	—	—	—	6	812	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	172	480	167	825
Satul-Noŭ . . .	407	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	11	—	—	—	94	97	235	97	426
Total . .	426	—	—	—	—	46	1679	—	—	—	—	—	11	—	—	—	445	450	1267	441	2162
Enișala	858	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	162	169	534	169	865
Visterna	269	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	48	178	48	269
Total . .	1127	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	205	217	712	217	1134
Jurilofca . . .	61	—	5	—	—	—	17	—	1828	—	2	—	28	—	—	—	401	415	1125	421	1941
Nalbant	543	21	—	2	—	7	339	—	—	—	10	—	5	1	—	—	194	187	547	184	928
Trestenic	167	13	228	—	—	40	47	26	—	—	—	6	—	4	—	—	116	93	322	104	531
Total . .	710	34	228	2	—	47	386	26	—	—	10	6	5	5	—	—	310	280	862	288	1459
Dautcea	11	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	7	41	8	56
Ortakioĭ	269	—	204	—	—	—	1	8	—	—	2	4	—	142	—		130	135	365	130	630
Total . .	280	—	249	—	—	—	1	8	—	—	2	4	—	142	—	—	138	142	406	138	686
Hamamgi	30	—	—	—	—	—	604	—	—	—	7	—	—	—	—	—	109	107	425	109	641
Poturu	7	—	—	—	—	—	700	—	—	—	2	—	4	—	—	—	110	110	493	110	713
Total . .	37	—	—	—	—	—	1304	—	—	—	9	—	4	—	—	—	219	217	918	219	1354
Sarikioĭ	19	—	—	—	—	—	26	—	787	1456	7	—	16	—	—	—	515	319	1477	586	2311
Bașpunar	169	—	—	—	—	—	17	399	—	—	—	—	4	—	—	—	124	113	352	119	589
Slava rusa . . .	12	—	—	—	—	10	2	—	899	222	1	—	20	—	—	—	264	276	629	288	1166
» cercheza .	20	—	—	—	—	4	4	—	404	293	—	1	4	—	—	2	153	163	416	173	732
Total . .	201	—	—	—	—	14	23	399	1303	515	1	1	28	—	—	2	541	552	1394	518	2487
Chireslic . . .	37	—	—	150	—	—	78	—	—	—	2	—	—	—	—	—	64	62	141	64	267
Culeli	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305	—	—	64	61	244	60	369
Râmnic-de-jos . .	261	—	7	—	—	—	458	—	—	—	—	8	—	1	—	—	152	146	437	153	735
» » sus .	186	—	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67	68	195	62	330
Toxof	71	—	597	—	—	—	108	—	—	—	—	13	—	—	—	—	179	178	432	172	789
Moara cocôneĭ .	317	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	57	205	55	317
Total . .	936	—	748	150	—	—	644	—	—	—	2	21	—	306	—	—	581	572	1654	566	2807
Zebil	773	—	—	—	—	8	280	28	—	—	—	—	7	—		—	210	224	662	233	1096
Total pe plasă .	9246	1977	1968	962	32	227	17876	978	3918	1971	171	303	456	2860	1	24	8707	8641	25622	9017	42970

Densitatea populațieĭ este de aprópe 19 locuitorĭ, pe un kilometru pătrat.

Reședința sub-prefectureĭ este în orașul Babadag; acésta plasă se compune dintr'o comună urbană (Babadagul) și 24 comune rurale.

1. *Comuna Alibeĭ-Chioĭ* (chioĭ = sat, Alibeĭ = Alibeĭ, satul luĭ Ali-Beĭ) formată din satele *Alibeĭ-chioĭ* și *Ac-cadân*. Comuna e așezată în basinul rîuluĭ Taița (pe afluentele acestuia Ac-cadân), la 30 km. spre S.V. de orașul Tulcea și la 28 km. de Isaccea, în drépta șoseleĭ Babadag-Măcin.

Hotarul comunii începe din vârful délului Consul, se îndréptă către răsărit, cobóră délul, trece prin rîul Taiţa, nu departe de satul Alibeĭ-chioĭ, până la pólele délului Stamuniculac; de aci se îndréptă către miază-nópte, prin movila Pătraşcu, pe muchia délului Carcaman-Bair, până aprópe de origina văeĭ Carbunăria, în dreptul satuluĭ Meidanchioĭ, apoĭ se îndréptă către S.V., până în vârful délului Eni-Ormangik-Tepe, de unde apoĭ o cotesce către S. pe muchia délului Eschi-balâk, o ia apoĭ către apus până ajunge în rîul Taĭţa, urmează către S.E. cursul rîuluĭ, până la confluenţa sa cu pârîul Dautcea. De aci urcă iar délul Consul. Lungimea perimetruluĭ comuneĭ este de aprópe 35 chilometri, iar forma sa aceia a unuĭ trapez neregulat.

Se mărginesce la Sud cu cătunele: Cineli (com. Başkioĭ) şi Dautcea (com. Ortachioĭ), de care se desparte prin rîul Taiţa şi délul Consul; la E. cu comuna Nalbant şi cătunul eĭ, Trestenic, de care se desparte prin délul Carcaman-Bair; la N. cu comunele Teliţa şi Meidanchioĭ, iar la V. cu comuna Balabancea, de care se desparte prin délurile Ormangik-Tepe şi Eschi-Balâc. Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ este în mediŭ de: 3656 leĭ veniturĭ şi 3543 leĭ la cheltuelĭ, dând un escedent mediŭ de 565 leĭ. Sunt în comună 203 contribuabilĭ.

Căĭ de comunicaţie sunt: Calea vicinală Babadag-Măcin, ce trece pe la Sud; apoĭ drumurile comunale ce duc din Alibeĭ-kioĭ la Cineli, Balabancea, Accadân-Meidankioĭ, Cocoş-Teliţa, Trestenic-Frecăţeĭ-Tulcea, Nalbant-Cataloĭ.

Comuna are o singură şcólă fondată în 1882 de locuitorĭ, şi costă 4.500 leĭ, are un învĕţător.

Numĕrul elevilor în 1894—95 a fost 58; are venit 10 hectare teren cultivabil.

Comuna are o biserică fondată în 1859 de locuitorĭ, e deservită de doĭ preoţĭ şi un cântăreţ; a fost reparată în 1894 şi a costat 2.400 leĭ.

Satul a fost fondat în 1833 de locuitoriĭ: Burlacu Ştefan, Dumitru Ivanciŭ, Gumeĭ Ilie, Ivanciŭ Dobre, Niculae Peiciu, Panait Tanase, Stoian şi Vălean Ilie. Se vorbesce aci mult limba greacă fiind un sat locuit de Găgăuţĭ; Româniĭ sunt veniţĭ de curând. In Accadân se află o giamie cu un imam.

Primăria este în Alibeĭ-chioĭ, de care depinde şi cătunul Ac-cadân, aşezat la 3 km. spre N.V. de reşedinţa comuniĭ. (Ac = alb, cadân = nevastă). Primăria clădită în 1894 şi costă 2.400 leĭ. Sunt în comună 154 case, 45 bordeie, 2 cârciumĭ şi 12 morĭ. Numĕrul fântânilor este 16.

2. *Armutli.* (Armut = pĕr, satul cu perĭ), comună formată din satele *Armutli* şi *Camber* (probabil: Haber = ştire) aşezate în basinul inferior al rîuluĭ Taiţa, la 10 km. spre N.V. de Babadag şi 36 km. spre S.V. de Tulcea. Ambele sate sunt aşezate pe şoseaua Babadag-Măcin.

Hotarul amănunţit al comuneĭ începe din vârful Eşil-Tepe al délului Eşil-Tepe, se îndréptă către S.V., taie pârîul Teliţa la confluenţa sa cu valea Alceac-punar, trece pe la pólele délului Ghel-Tepe, taie valea Ormangicula, rîul Taiţa şi urcă pe vârful délului Curu-Bair, de unde se îndréptă puţin către miază-zi, până pe muchia délului Pietrosu, în urmă o ia către S.V. şi ajunge în vârful délului Taşlâ-Bair; de aci se îndréptă către răsărit pe muchia acestuĭ dél, pe care îl părăsesce, luând o direcţiune către Est, taie drumul Camber-Slava şi ajunge la vârful luĭ Caragidi-Bair, de unde o ia spre miază-nópte, pe la pólele délului Asmalar-Bair, printre délul Taşbair şi Iaila-Bair, până ajunge în balta Toprac-Kiopru, pe care o ocolesce, trece prin satele Camber şi Satul-Noŭ, taie rîul Taiţa, urcă puţin valea părîuluĭ Teliţa, pe care o părăsesce spre a merge în linie dréptă în délul Eşil-Tepe.

Forma sa este aceia a unuĭ dreptunghiŭ, lungimea sa este de 48 km., iar marginele sale sunt: la N. şi V. comuna Baş-chioĭ; la S.V. cătunul Slava-cerkezéscă; la N. şi E. teritoriul oraşuluĭ Babadag; iar la E. cătunele Satul-Noŭ şi Hagilar (ale comuneĭ Congaz).

Tradiţiunea vorbesce despre movila Kislegic, că în interiorul eĭ s'ar afla ruinele uneĭ biséricĭ creştine acoperită cu pământ de Turcĭ, carĭ aŭ omorît pe călugăriţele ce se aflaŭ aci. La 50 metri către răsărit se află un tunel zidit în piatră şi var de bună cali-

tate, ce se zice că ar corespunde tocmaĭ la cetăţuia Eraclea de la Enişala; el s'a stricat şi s'a astupat.

Locuitoriĭ spun, că în movilă s'ar găsi comorĭ; alţiĭ, că sunt îngropate arme. Despre acéstă comună se scie numaĭ, că a fost fondată în secolul trecut de către Tătarĭ, care înaintea resboiuluĭ din 1877—78 aŭ fugit maĭ toţĭ şi aŭ fost înlocuiţĭ în mare parte cu Românĭ.

Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Bugetul comuniĭ este: 4622 leĭ la veniturĭ şi 4178 leĭ la cheltuelĭ, dând un escedent în mediŭ de 2219 leĭ.—Sunt în comună 230 contribuabilĭ.

Case sunt 192, bordeie 15, cârciumĭ 3, morĭ 2.

Instrucţia se predă într'o scólă clădită în 1887 de locuitorĭ şi costă 2400 leĭ, cu 10 hectare teren ca venit (600 leĭ); are un învĕţător; elevĭ 54.

Biserică are una cu hramul Sf. Ilie, zidită de locuitorĭ pe timpul dominaţiuniĭ Otomane şi reparată în 1887 costând 2400 leĭ; are 10 hectare de pământ dat de Stat, e deservită de un preot şi un cântăreţ. In Camber este de asemenea o biserică, deservită de un preot.

Primăria este în Armutlia; a fost construită în 1887 şi a costat 2400 leĭ.

La Camber în fie-care an la 20 Iulie (Sf. Ilie) este sbor, la care se adună lume din satele învecinate. La sunetul răguşit al cimpoiuluĭ, flăcăiĭ şi fetele jócă hora monotonă. Satul este maĭ mult bulgăresc. Femeile pe aicĭ aŭ obiceiul a'şĭ văpsi părul cu câna, amestecată cu scumpie. Mişcările lor sunt stângace şi lipsite de orĭ ce graţie [1].

Căĭ de comunicaţie sunt: şoseaua vecinală Babadag-Măcin şi drumurile naturale ce duc spre Baş-chioĭ, Slava-cerkezéscă, Hagilar, Satul-Noŭ şi Cataloĭ.

3. *Atmagea.* Comună aşezată în basinul superior al rîuluĭ Slava-cerkezéscă, la 30 kilometri de oraşul Babadag spre N.V. şi la 45 km. spre S.V. de oraşul Tulcea.

Posiţiunea sa este una din cele maĭ pitorescĭ şi maĭ sănătóse din Dobrogia, în mijlocul pădurilor, la capătul văiĭ Slava şi la 300 m. înălţime d'asupra niveluluĭ Măriĭ.

Numirea satuluĭ însémnă şoim; satul a fost fundat în 1849 de Adam Kühn. Un firman împărătesc dat sub marele vizir Raşid Mustafa, iĭ hărăzia dreptul pe vecie de a stabili coloniĭ germane în acest sat şi a fi capul comuneĭ ce va înfiinţa *(Const. P. Schelcti.* Literatorul din 1883, No. 11 şi 12, pag. 655).

Hotarul comuniĭ, incepând din vârful déluluĭ Topologul, la limita judeţuluĭ, pornesce către N.E., cobóră délul, taie valea Arman-ceşme (ape sulfuróse), văile Atmagea şi Dulgherul, până la 2 km. spre Sud-Est de sat; de aci se îndréptă către răsărit, pe muchia déluluĭ Bac-ceauş, până în vârful Sivri-tepe; se ridică spre Nord, cobóră în valea Bacceauş, urcă délul Iasi-Orman, cobóră iarăşĭ în valea Musafir-culac şi urcă apoĭ în vârful déluluĭ Dautcea; de aci se îndréptă spre apus pe muchia délurilor Dautcea şi Canara-bair, cobóră în valea Canara-ceair, merge în susul eĭ şi al văiĭ Ghiobilche, pe la pólele déluluĭ Ghiobilche, până în vârful Ciubucluc-Bair; cobóră apoĭ către miază-zi pe muchiile délurilor Ciubucluc-Bair, Cale-Bair, prin vârful Hagi-Tepe, Taşlic-Bair, isvorul pârîuluĭ Ai-Orman şi apoĭ la pólele déluluĭ Topolog, de unde urcă acest dél, până în vârful luĭ. Forma satuluĭ este aceia a unuĭ exagon neregulat, iar lungimea perimetruluĭ de 25 kilometri.

Se mărginesce către N. cu comuna Orta-chioĭ şi cătunul eĭ Dautcea, de care se desparte prin văile Ghiobilche şi Canara-ceair şi prin délurile Canara şi Dautcea; la E. cu comuna Baş-kioĭ; la S. cu Ciucurova, de care se desparte prin délul Bac-ceauş şi prin valea Dulgherul; la V. cu comuna Cârjelarĭ.

Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă:

Bugetul comuniĭ este 2.941 leĭ la veniturĭ şi 2665 leĭ la cheltuelĭ; excedentul mediŭ de 1.381 leĭ. Sunt în comună 83 contribuabilĭ.

Case sunt 74, cârciumĭ 1, morĭ 3, fontânĭ 52.

Instrucţia publică se predă în douĕ şcolĭ: o grădină de copiĭ (fröbeliană), în care se

[1]) *Lichердopol.* Excursiunĭ în Dobrogia p. 39 şi urm.

învaţă numaĭ limba germană, cu local separat; şi o şcólă mixtă română, în care limba germană se predă de învĕţătorul comunităţiĭ, câte o oră pe zi; acésta din urmă e fundată de stat în 1883, şi are ca venit 10 hectare teren, n'are local propriŭ; e frequentată de 64 copiĭ. Şcóla germană fondată în 1884 e frequentată de peste 20 copiĭ.

Bisericĭ sunt două: una protestantă fondată în 1864 de comunitate; n'are veniturĭ de cât 10 hectare date de stat, e deservită de un preot şi un diacon; a doua este capela anabaptistă zidită în 1870, n'are nicĭ un fel de venit; e întreţinută numaĭ de anabaptiştĭ, are un predicator care îndeplinesce acéstă funcţiune şi la cele-l'alte capele din jud. Tulcea.

Serviciul religios se face de toţĭ coreligionariĭ, cântând în cor.

Căile de comunicaţie, care pun în legătură comuna cu satele învecinate sunt drumurile naturale: spre Baş-kioĭ, spre Ortachioĭ, spre Dautcea, la Măcin cu o ramificaţie la Cârjelarĭ, spre Topolog şi cel de la Ciucurova, care este în maĭ bună stare. Spre Ciucurova şi Cârjelarĭ se va construi o şosea vecinală din valea Slava şi Ai-orman.

4. *Comuna urbană Babadag* (baba=tată, dagh=munte). Oraş însemnat pe timpul dominaţiuniĭ Otomane şi de atâtea ori citat în cursul scrieriĭ.

Vom complecta cu istoricul ce 'l face acestuĭ oraş, Dumitru Cantemir:

«Toţĭ Paşiĭ însărcinaţĭ cu apărarea frontiereĭ de Nord a Imperiuluĭ Otoman, vecine Poloniciĭ, se numesc în adevĕr Paşa de Silistra.

«Însă locul lor de reşedinţă este la Babadag, oraş fórte aprópe de Pontul Euxin şi în dreptul Isacceĭ, pe care ceĭ vechĭ o numiaŭ Oblucița. Zidurile acestor două cetăţĭ arată vechimea lor şi după modul de construcţie sémănă maĭ mult a Romane de cât Turcescĭ. De aci se póte deduce, că aŭ fost construite de Romanĭ, pentru a opri incursiunile barbarilor şi maĭ ales ale Sciţilor. [1])

«Seraschierul de Babadag avea sub comanda sa tótă regiunea coprinsă între Haemus (Balcanĭ), Marea Négră, Dunăre şi Tyras (Dnistru). Acest cuvênt de Babadag, după etimologie însémnă muntele tată, de óre-ce în faţa oraşuluĭ se înalţă un munte maĭ 'nalt de cât ceĭ din prejur.

«Împrejur se găsesc vulturĭ, de o mărime care întrece pe tóte cele-l'alte păsĕrĭ; eĭ se numesc «Giujigien» la Turcĭ şi la Tatarĭ. [2])»

Babadagul a servit ca lagăr oştirilor Turcescĭ în maĭ tóte rĕsbóiele contra Poloniciĭ, Moldoveĭ şi Rusieĭ, de aci desvoltarea sa merge fórte repede, ca şi decadenţa. În secolul XVIII-lea era cel maĭ însemnat oraş la gurile Dunăriĭ şi numĕra până la 100.000 suflete. În timpul din urmă a decăzut, aşa că astă-zĭ n'a rĕmas din vechia luĭ splendóre, de cât giamia, proba trecutuluĭ glorios de odinióră al Babadaguluĭ, care a fost odată capitala provincieĭ. [3])

În 1867 oraşul avea 1000 case, din care 1/3 în ruină; populaţia de 5000 suflete, ceĭ maĭ mulţĭ Turcĭ (600).

Posiţiunea sa este încântătóre: înconjurat de treĭ părţĭ de munţĭ, acoperiţĭ cu pădurĭ, de pe care se zăresce în depărtare Marea; către miază-nópte se deschide valea acoperită cu viĭ, ce se prelungesc până în ţĕrmul laculuĭ. Numaĭ venind cine-va despre Tulcea póte vedea din depărtare Babadagul, din orĭ şi care altă direcţie, fie despre Enişala, Măcin saŭ Constanţa, oraşul este ascuns vederiĭ.

Vădut din depărtare aĭ crede, că te apropiĭ de o localitate mare, cu strade largĭ, clădirĭ măreţe; numaĭ intrând vedĭ cât de departe era realitatea: Strade strimte şi întortochiate, pavate cu piatră de rîŭ şi nereparate de vremurĭ. E un chin a merge cu trăsura pe pavagiul Babadaguluĭ. Casele în mare parte ruinate, fórte puţin higienice. Abia de cât-va timp s'aŭ construit câte-va clădirĭ nouĕ. Totuşĭ are înfăţişarea unuĭ oraş turcesc.

---

[1]) Histoire de L'Empire Ottoman, vol. II, pag. 147.

[2]) Idem p. 160.

[3]) *K. F. Peters*, loc. cit. La Babadag, Ragusaniĭ aveau un stabiliment însemnat comercial şi o parochie aĭ căreĭ preoţĭ aveaŭ un fel de autoritate eclesiastica asupra Isacceĭ, Tulciĭ şi altor oraşe, unde se aflau populaţiunĭ catolice (*Kanitz*. La Bulgarie danubienne p. 417-8)

Numaĭ construirea uneĭ căĭ ferate ar maĭ putea înlesni transformarea Babadaguluĭ, care sub raportul climatuluĭ nu lasă de dorit.

Dacă pornim de pe ţĕrmul N.-V. al bălţiĭ Toprak-kiopru, de lângă Satul-Noŭ şi ne îndreptăm către S.S-V., urcând valea Sânâr-Dere, pe la pólele délurilor Taş-Bair şi Asmalar-Bair; urcând apoĭ délul Caragidi-Bair spre apus pe muchia luĭ, până la pólele déluluĭ Taslâ Bair; de aci către S., tăind valea Cari-iol-dere şi urcând délul Carada-Bair. Dacă ne îndreptăm către răsărit pe muchia acestuĭ dél, apoĭ către S. E. tăind văile Hribesio-harâ, Sevaiova-harâ; iar de la pólele déluluĭ Camena, dacă pornim către E. şi tăiem şoseaua ce vine de la Constanţa pe la km. 47, apoĭ valea Geatlaĭ-deresi, ajungem la pólele déluluĭ Visterna. De aci către N. pe la pólele déluluĭ Bairac-Bair, printre délurile Balta-Bair şi Stuparu, ne întórcem către N.E., urcăm şi coborîm délul Culacula-Bair, tăiem valea Ceairelor şi în curmeziş délul Calabalâk-Bair, trecem pe la pólele moviléĭ Kiuciuk-Suhat şi ajungem la ţĕrmul laculuĭ Babadag, pe care dacă 'l trecem pe malul opus la Kerhanaua satuluĭ Zebil şi de aci ne îndreptăm către N.V.V., trecem înapoĭ lacul de a lungul, pe care îl părăsim apoĭ pentru a tăia şoseaua naţională la km. 30 şi în fine o luăm de a lungul maluluĭ sudic al Bălţiĭ Toprak-kiopru până la Satul-Noŭ, de unde am plecat, facem înconjurul teritoriuluĭ oraşuluĭ.

Forma luĭ este aceia a unuĭ trapez neregulat. Lungimea perimetruluĭ este de 110 km.

Limitele sunt: la N. comunele Zebil şi Congaz, de care se desparte prin lacul Babadag şi balta Toprak-kiopru; la S. comunele Ciamurli de jos, Canlî-Bugeac şi Jurilofca; la E. comuna Enişala; la V. comunele Slava-ruséscă şi Armutlia.

Oraşul aparţine basinuluĭ laculuĭ Babadag, lângă care e aşezat şi se află la 31 km. departe de Tulcea.

Fig. 52. — Giamia din Babadag.

Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Case sunt 765, bordeie 4, hanurĭ 10, băcăniĭ 21, morĭ 13, fântânĭ 201. Primăria a fost clădită în 1882 şi a costat 20.000 leĭ. Instrucţiunea publică se dă în două şcolĭ primare: una de băieţĭ şi una de fete, fie-care cu câte 2 institutorĭ. Şcóla n'are clădire proprie. Maĭ e şi seminarul mahomedan, o şcólă bulgară şi una arménă. Seminarul s'a mutat la Medgidia.

Sunt în Babadag: 1 biserică ortodoxă în construcţie şi va costa 80.000 leĭ; o giamie şi o sinagogă. Giamia, unde se afla seminarul, a fost construită de Ali-Paşa la 1622. Mormĕntul luĭ se păstréză şi acum în curte.

Budgetul are în mediŭ: 64.690 leĭ la veniturĭ şi 53.796 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 54.481 leĭ. Contribuabilĭ sunt 820.

Orașul este reședința sub-prefecturiĭ, cu local propriŭ, are o companie teritorială din Reg. Tulcea No. 33 cu local propriŭ, oficiŭ poștal și telegrafic, farmacie, două hoteluri cu birt.

Serviciul polițienesc este aprópe nul; municipal de asemenea.

Căile de comunicație sunt: Șoseaua națională Constanța-Tulcea și șoselele vicinale, care duc la Măcin, Enișala-Jurilofca și Slava-ruséscă; în plus 3 drumurĭ naturale prin pădurĭ, dar care sunt fórte puțin frequentate.

5. *Comuna Baș-Kioĭ.* Formată din două cătune: *Baș-Kioĭ* și *Cineli,* este așezată în basinul mijlociŭ al rîuluĭ Taița, la 29 km. spre S.V. de orașul Tulcea și la 20 km. spre N.V. de Babadag. Numele sĕŭ însémnă satul din cap (baș=cap, kioi=sat). Ambele cătune sunt așezate pe șoseaua Babadag-Măcin; Baș-kioi pe stânga, Cineli pe drépta Taițeĭ.

Hotarul amănunțit al comuneĭ este: plecând din vârful déluluĭ Consul, se îndréptă către miază-zi, cobóră délul Consul, urcă și cobóră peste délul Dautcea, pentru a tăia valea Musafir-culac, trece peste muchia déluluĭ Iasi-Osman, taie valea Bac-ciauș, pentru a urca délul cu acelașĭ nume și se oપresce în vârful Sivri-Tepe; de aci se îndréptă către S.E., taie valea Jidini, urcă délul cu acest nume, de unde se îndréptă către E. oprindu-se într'un vârf al déluluĭ Tașlâ-Bair.

Din acest punct se îndréptă către N.E. pe la pólele délurilor Tașlâ-Bair și Uzum-Bair, până dă în drumul comunal Armutli-Ciucurova, pe care îl urmează puțin până la pólele déluluĭ Pietrosu, de unde se îndréptă către N. și dă în valea rîuluĭ Taița, lângă satul Baș-kioĭ; de aci se îndréptă către N. E., taie valea Ormangikulac, pe la pólele déluluĭ Ghel-tepe, taie valea pârîuluĭ Telița, la confluența sa cu valea Alceac-punar și urcă délul Sari-Tepe, până în vârful Eșil-Tepe; de aci se îndréptă către N. pe muchia déluluĭ Sarî-Tepe, până în vârful cu acelaș nume, de unde o ia către V., taie valea Alceac-punar, rîul Taița, urcă și cobóră délul Ghel-Tepe, urcă délul Stamuniculac, din vârful căruia se îndréptă către S.V., taie rîul Taița la confluența luĭ cu pârîul Ac-cadân și în fine urcă délul Consul.

Forma generală a conturuluĭ comuniĭ este aceia a unuĭ patrat, lungimea perimetruluĭ de 47 kilometri.

Marginele comuniĭ sunt: La N. comuna Nalbant; la N.V. comuna Alibeĭ-chioĭ; la V. cătunul Dautcea (comuna Ortachioĭ) și comuna Atmagea; la S. comuna Ciucurova și cătunul Slava-cerkezéscă (comuna Slava-rusă); la E. comuna Armutli și cătunul Hagilar (comuna Congaz).

Suprafața și populația, sunt arătate la plasă.

Case sunt 350, bordeie 3, cârciume 3, morĭ 10, fântânĭ 17.

Instrucția se dă într'o șcólă la Bas-kioĭ, fondată în 1899 de locuitarĭ, costă 34.237 leĭ, are 10 hect. pământ, 2 învățătorĭ și 90 elevĭ.

In Baș-chioĭ se află o biserică, la care servesc doĭ preoțĭ și un cântăreț; biserica din Baș-kioĭ a fost improvizată în 1844 de locuitorĭ, are ca venit 17 hectare teren. Acum se reconstruesce o biserică măreață, care va costa 27.000 leĭ. Primăria a fost construită în 1883 și a costat 8000 leĭ. La Cineli e o biserică, reparată în 1898, costă 1000 leĭ.

Satul Baș-kioĭ e din vechime bulgăresc, în Cineli trăiaŭ în 1850 fórte mulțĭ Românĭ, carĭ acum s'aŭ rĕspândit.

Din bătrînĭ se povestesce, că înființătoriĭ comuniĭ sunt venițĭ din Basarabia între aniĭ 1828 – 30 și că s'aŭ așezat printre Turciĭ acestuĭ sat. Aceștĭ din urmă vĕḑênd, că Bulgariĭ se înmulțesc, aŭ plecat în alte sate locuite de coreligionariĭ lor. Pe valea Bac-ceauș a fost odinióră un sat turcesc înființat de o sémă de luptătorĭ contra creștinilor, eĭ primiră teren gratis de la guvernul Otoman. Satul în urmă a dispărut, din causa vre-uneĭ emigrărĭ, probabil.

Căile de comunicație sunt: șoseaua vicinală Babadag-Măcin, apoĭ drumurĭ naturale care duc la Alibeĭ-chioĭ, la Nalbant, la Armutli, la Ciucurova și Satul-Noŭ. Șoseaua este în fórte bună stare, drumurile sunt în teren natural.

Bugetul comuniĭ are în mediŭ 7.075 leĭ la primirĭ și 6893 leĭ la cheltuielĭ, cu un excedent de 1,109 leĭ. Sunt 335 contribuabilĭ.

6. *Comuna Beidaut* (Daut-beĭ) compusă din treĭ cătune: *Beidaut, Caildere* (nelocuit) şi *Sarighiol*. Este aşezată în basinul mijlociŭ al pârîuluĭ Beidaut, la 25 km. de Babadag, către S.V. şi la 57 km. de Tulcea. Se mărginesce la N. cu comuna Ciamurli de sus, de care se desparte prin délul Solugean; la E. cu comuna Poturu; la V. cu comuna Casâmcea şi la S. cu comunele Toxof şi Cogelak.

In a doua jumătate a secoluluĭ XIX-lea cele douĕ cătune: Beidaut şi Sarighiol eraŭ locuite numaĭ de Bulgarĭ, iar Caildere de Turcĭ. Aceştia din urmă aŭ emigrat de câţĭ-va anĭ, aşa că satul acum este nelocuit. Cail-dere e aşezat pe valea cu acelaş nume, la 7 km. spre N.V. de Beidaut, iar Sarighiol la 5 km. spre V., pe valea Sarighiol-dere. Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ este: 6415 leĭ la venit şi 5.447 leĭ la cheltuelĭ; cu un excedent de 4.836 leĭ. Contribuabilĭ sunt 287.

Case sunt 277, bordeie 10, hanurĭ 6, cârciumĭ 1, morĭ 26, fontânĭ 67.

Invĕţămêntul se predă în douĕ şcolĭ întreţinute de stat, cu doĭ învĕţătorĭ şi 92 elevĭ. N'aŭ local propriŭ. Primăria s'a clădit în 1883 şi costă 10.000 leĭ.

Bisericĭ sunt treĭ: una în Beidaut cu hramul Aducerea Moştelor Sf. Niculaie, douĕ în Sarighiol cu hramul Sf. Haralambie; aŭ 10 hectare teren ca venit; fie-care are câte un preot şi un cântăreţ.

Drumurĭ: Şoseaua vicinală, ce se desparte din şoseaua Tulcea-Constanţa la Hamamgi, trece prin Ciamurli-de-sus, Beidaut, prin Sarighiol pentru a duce spre Casâmcea şi Toxof; cum şi drumurile naturale la: Hamamgi, Ciamurli de sus şi de jos, la Eschi-baba, Caildere, Casâmcea, Râmnic şi Inan-Cisme.

Sari-ghiol însémnă lacul galben, pentru că în vecinătatea satuluĭ este un lac a căreĭ apă are colórea galbenă, din causa lutuluĭ ce conţine.

7. *Comuna Canlî-Bugeac.* Asezată pe ţĕrmul N.-V. al laculuĭ Goloviţa, la 55 km. de oraşul Tulcea spre S. şi la 20 km. către S.-E. de oraşul Babadag, e formată din douĕ sate: *Canlî-Bugeac* (canlî=sângeros, bugeac=colţ) şi *Paşa-câsla* (ferma Paşeĭ). Cel d'întâĭ sat a fost locuit numaĭ de Tătarĭ, care aŭ emigrat după rĕsboiul din 1855 şi aŭ fost înlocuiţĭ de Bulgarĭ; satul Paşa-câşla a fost fondat pe o moşie a Paşeĭ din Tulcea prin 1832. Era locuit de Turcĭ şi Bulgarĭ. Turciĭ aŭ emigrat în 1862.

Hotarul amănunţit al comuniĭ: începênd de la poalele movileĭ Visterna, se îndréptă direct către S., taie délul Visterna, urmează valea Mil-Vel-alceac, trece printre satele Ciamurli-de-jos şi Canlî-Bugeak, taie câmpia Tatlâ-Suhat, iezerul cel mic Goloviţa şi stuful sĕŭ înconjurător, oprindu-se la pólele nordice ale déluluĭ Cara-Burun, de aci o ia direct către răsărit prin stuf, intră în marele iezer Goloviţa şi după 8 km. lungime se îndréptă către N., tăind iezerul Goloviţa, trece printre satele Jurilofca şi Paşa-câsla, de unde o ia către N.-V., taie valea Mil-Vel-Alciac, délul Buiuk-Orman-Bair, valea Ceelinchioĭ şi de aci la movila Visterna.

Forma luĭ este a unuĭ patrat neregulat; lungimea perimetruluĭ este de 35 km.

Marginele comuniĭ sunt: la N. cătunul Visterna (comuna Enişala); la S. ezerul Goloviţa; la V. comuna Ciamurli-de-jos; la E. comuna Jurilofca.

Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 6.955 leĭ la venit şi 6 506 la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 2.242 leĭ. Contribuabilĭ sunt 236.

Case sunt 262, bordeie 4, prăvăliĭ 5, morĭ 11, fontânĭ 169.

Instrucţia publică se predă în douĕ şcolĭ mixte fondate de locuitorĭ; cea din Canlî-Bugeac în 1880, a costat 5.000 leĭ; cea din Paşa-câsla reparată în 1898, a costat 1.000 leĭ; aŭ ca venit câte 10 hectare pămênt; aŭ doĭ învĕţătorĭ şi 120 elevĭ.

Bisericĭ sunt douĕ: una în cătunul Canlî-Bugeac, cu hramul Sf. Voievozĭ, clădită în 1882 de locuitorĭ, a costat 30.000 leĭ, are ca venit 10 hectare de pămênt, deservită de un preot şi un cântăreţ; a doua în Paşa-Câşla, cu hramul Aducerea Moştelor Sf. Nicolae, e în bună stare, fondată de locuitorĭ în 1842; e deservită de un preot şi un cântăreţ.

Primăria din Canlî-Bugeac reparată în 1900, a costat 2.000 leĭ.

8. *Comuna Caraman-kioĭ* este aşeaztă pe ţĕrmul de Vest al laculuĭ Razelm, la 53 km. către S.-E. de oraşul Tulcea şi la 19 km. spre S.-E. de Babadag. Numele sĕŭ însémnă satul de la răsărit (caraman =răsărit, kioĭ =sat.) Probabil primiĭ coloniştĭ turcĭ stabiliţĭ aci eraŭ răsăritenĭ (caramanlâĭ).

Satul a fost odinioară port pe ţĕrmul Razelmuluĭ. Pe la 1850 era locuit în mare parte de Bulgarĭ şi câţĭ-va Turcĭ.

Hotarul amănunţit al comuniĭ: plecând din marginea Razelmuluĭ, la 1 km. spre rĕsărit de Jurilofca, se îndréptă către N.-V. pe la pólele déluluĭ Ivan-Bair, până în vârful Jurilofca; de aci se îndréptă puţin către N., până în dreptul satuluĭ Caraman-kioĭ pe culmea déluluĭ Caraman-kioĭ-Bair; apoĭ tăind culmea o ia către V., trece prin valea Mil-Vel-Alciac şi urcă în délul Buiuk Orman-Bair, de unde se îndréptă către N. pe muchia acestuĭ dél, până în vârful Sevri-Bair.

De aci se dirige către N.-E. pe culmile Orta-Bair, Pădurea mare şi Golovar-Bair, oprindu-se lângă vârful Enişala, de unde se îndréptă către E., taie valea Cesme-culac pe la pólele vârfuluĭ Iuk al déluluĭ Taş-Burun, trece peste délul Kasavet-Bair, intră în lacul Razelm. taie balta Piritésca şi se oppresce pe marginea Măriĭ, la locul numit Farul englez; de aci ţinênd malul Măriĭ o ia către S.-V. până la locul numit Pahani-Hrani, de unde se îndréptă către N.-V., taie lacul Malceanu, intră în lacul Razelm şi apoĭ în linie dréptă prin el se dirige către apus până la ţĕrm, lângă Jurilofca.

Forma sa este a unuĭ poligon neregulat, al căruĭ perimetru este de 50 km.

Marginele sale sunt: la N. comuna Enişala, de care se desparte prin délurile Enişala, Golovar-Bair, Orta-Bair, Sevri-Bair; la V. cu cătunul Visterna (comuna Enişala), de care se desparte prin délul Buiuk-Orman-Bair şi cu comuna Canlî-Bugeac; la S. cu cătunul Paşa-câsla (comuna Canlî-Bugeac) şi cu comuna Jurilofca; la E. cu lacul Razelm şi cu Marea.

Suprafaţa şi populaţia, sunt arătate la plasă.

Afară de satul de reşedinţă, alte cătune n'are.

Budgetul comuniĭ are 4.319 leĭ la venit şi 4·045 leĭ la cheltuelĭ; dă un excedent mediŭ de 1.371 leĭ. Contribuabilĭ sunt 230.

Case sunt 211, bordeie 2, prăvăliĭ 2, morĭ 18, fontânĭ 126

Instrucţiunea se predă într'o şcólă mixtă fondată de locuitorĭ în 1887, are 10 hect. pămînt de cultură; e frecuentată de 76 elevĭ, are un învĕţător. Şcóla e în aceiaşĭ clădire cu primăria şi aŭ costat 11.000 leĭ.

Biserica este construită în 1845, e maĭ mult o casă de rugăciunĭ. Are hramul Sf. Gheorghe; deservită de un preot cu un cântăreţ. Ca venit are 10 hect. teren.

Căĭ de comunicaţie are: Şoseaua de la Babadag-Enişala-Caramanchioĭ-Jurilofca-Ciamurli-de-jos şi diferite drumurĭ naturale, care o pun în legătură cu comunele: Enişala, Jurilofca şi Canlî-Bugeac.

9. *Comuna Caranasuf.* E aşezată pe ţĕrmul apusan al laculuĭ Sinoe, la 47 km. de Constanţa şi la 36 km. de Babadag. Comuna se compune din douĕ sate: *Caranasuf* şi *Duimgi,* la 5 km. spre S.V., pe pârîul Duimgi.

Caranasuf însémnă Nasuf cel negru; iar Duimgi, nuntaşĭ. Cel d'întâĭ era locuit de Bulgarĭ în mare parte şi puţinĭ Turcĭ; Duimgi, de Tătarĭ, care acum aŭ emigrat.

Comuna se mărginesce la N. cu Kasap-kioĭ; la E. cu lacul Sinoe; la V. cu comuna Cogelak; iar la S. cu comuna Caraharman, din judeţul Constanţa. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ are: 7519 leĭ la venit şi 6817 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 3,513 leĭ. Contribuabilĭ sunt 239.

Case sunt 242, hanurĭ 3, prăvăliĭ 3, morĭ 18, fontânĭ 162.

Instrucţia publică se predă în douĕ şcolĭ, câte una de fie-care sat; sunt înfiinţate de locuitorĭ; aŭ câte un învĕţător şi 82 elevĭ. Venitul a 10 hectare teren. Şcóla din Caranasuf clădită în 1881 a costat 3,300 leĭ; cea din Duimgi, în 1895, a costat 2,000 leĭ.

Primăria din Caranasuf construită în 1882 a costat 10,000 leĭ.

Bisericĭ sunt două: una în Caranasuf, zidită în 1873 de locuitorĭ, are hramul Sf. Metodiŭ și Ciril: ca venit are 10 hect. pământ; e deservită de un preot și un cântăreț. Cea din Duimgi este clădită în 1870, are acelaș venit și personal ca și cea-laltă. Hramul este Buna-Vestire. La Duimgi e și o giamie cu un imam. Caranasuf este în legătură prin șoseaua vicinală cu Casapkioĭ și Peletlia; iar prin drumurĭ ordinare cu Caraharman, Tari-verde și Sariurt.

10. *Comuna Casapkioĭ.* E așezată la $6^{1}/_{2}$ km. spre N. de precedenta, la 65 km. de orașul Tulcea și la $29^{1}/_{2}$ de Babadag, pe costele apusane ale lacurilor Zmeica și Sinoe. E compusă din două sate: *Casap-kioĭ* (satul măcelarilor) și *Sariurt* (rîpă galbenă). Ambele sate aŭ fost locuite de Bulgarĭ pe la 1850.

Hotarul comuniĭ, începênd de la gura Portița, se îndréptă către V. prin lacul Razelm, prin lacul Golovița, trece prin gura Zmeica, intră în lacul Zmeica, până la pólele déluluĭ Cara-burun; de aci se îndréptă către S.V., taie dealurile Maadem-Bair și Movila-Mare, de la pólele căruia se îndréptă către S., taie délul Haidân și merge până în apropiere de satul Tari-verde; de aci se dirige către N.E., pe lângă drumul comunal Tari-Verde-Casapkioĭ, trece printre délurile Haidân și Caranasuf, de unde pe muchia celuĭ din urmă se îndréptă spre S.E., până în vârful Coba-Iuk, de aci o ia către E., taie lacul Zmeica, până la gura Pisitésca și apoĭ pe malul Măriĭ până la Portița.

Forma sa este aceia a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lung de 55 km. Marginele sale sunt: la N. comunele Jurilofca, Canlì-Bugeac și Ceamurli-de-jos; la V. comunele Potur și Beidaut; la S. comunele Cogelac și Caranasuf; la E. Marea.

Ambele sate sunt așezate pe pârîul Sariurt.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ are 16,408 leĭ la veniturĭ și 13,118 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 16,450 leĭ. Contribuabilĭ sunt 322.

Case sunt 295, bordeie 3, prăvăliĭ 3, morĭ 39, fontânĭ 171.

Instrucția publică se predă în două școlĭ, câte una de fie-care cătun, cu 20 hect. teren.

Aŭ doĭ invĕțătorĭ și 112 elevĭ. Școala din Casapkioĭ clădită în 1899 a costat 11,737 leĭ; cea din Sariurt n'are local propriŭ. Primăria a fost clădită în 1882 și a costat 8,000 leĭ.

Bisericĭ sunt două: una în Casapkioĭ cu hramul Sf. Voievozĭ, clădită în 1875 și una în Sariurt cu hramul Sf. Dumitru clădită în 1884, a costat 22,000 leĭ; aŭ câte un preot și un cântăreț. Venit aŭ câte 10 hect. teren.

Drumurĭ sunt: șoseaua vicinală ce vine de la Sariurt la Casapkioĭ, pentru a duce la Caranasuf și drumurĭ naturale la Hamamgi, Sariurt, Tari-Verde și Caranasuf; alte două duc la țĕrmul lacurilor Sinoe și Zmeica.

11. *Comuna Casâmcea* (Sf. Dumitru, pe turcește), e așezată în basinul superior al râuluĭ Casâmcea și e formată din cătunele *Alifacî, Caciamac, Casâmcea, Ceauș-kioĭ* și *Chiuciuk-Kioĭ.* Depărtarea sa de Babadag este de 36 km. Se mărginesce la N. cu comuna Slava ruséscă; la apus cu comunele Calfa și Dulgherul (jud. Constanța); la S. cu comuna Tocsof și la E. cu comunele Beidaut și Ciamurli-de-sus.

Ali-fac (Ali evlaviosul) e așezat la 5 km. spre N. de Casâmcea pe stânga rîuluĭ Casâmcea; Caciamac (fugar, iute la fugă) pe acelaș rîŭ, la 6 km. spre S. de Casâmcea, Ciauș-kioĭ (satul sergentuluĭ), la $1^{1}/_{2}$ spre N. de Ali-facî, pe valea Saslî-cula, iar Chiuciuk-Kioĭ (satul mic), la 3 km. spre S. de Caciamac pe rîul Casâmcea. Așa dar cătunele sunt așezate în șir de la N. la S. pe valea superióră a Casâmceĭ.

Ciauș-kioĭ, Alifacî și Casâmcea eraŭ locuite numaĭ de Turcĭ în 1850, iar Ciauș-kioĭ și Chiuciuk-kioĭ, de Tatarĭ. Cea maĭ mare parte din populațiunile musulmane a emigrat.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 11,810 leĭ și la cheltuelĭ 11,285, cu un excedent mediŭ de 2,627 leĭ. Contribuabilĭ sunt 428.

Case sunt 439, bordeie 26, 7 cârciumĭ, 18 morĭ, 103 fontânĭ.

Invĕțămêntul se predă în 3 școlĭ: una în Casâmcea, fondată de locuitorĭ în 1886, la un loc cu Primăria și a costat 18,000 leĭ, una în Caciamac, care n'are local propriŭ și a

treia în Chiuciuk-kioĭ, fondată de locuitorĭ în 1896, a costat 7,000 leĭ. Fie-care are 10 hectare teren ca venit; aŭ câte un învĕţător. Totalul elevilor este de 175.

Bisericĭ sunt douĕ: una în Casâmcea cu hramul Sf. Dumitru, construită în 1900, costă 13,000 leĭ; a doua în Kiuciuk-kioĭ cu hramul Sf. Niculaie, construită în 1900, a costat 8,000 leĭ. Amândouĕ sunt zidite de locuitorĭ. Aŭ câte 10 hectare teren; sunt deservite de câte un preot și un cântăreţ. In Kiuciuk-kioĭ este o giamie cu un hoge. Are 10 hectare pămĕnt, ca venit.

Căile de comunicaţie, care pun în legătură comuna cu alte sate sunt: Șoseaua vicinală ce vine de la Hamamgi, Beidaut și Sarighiol, apoĭ drumurile naturale care duc din cătunele Casâmceĭ spre Baș-Punar, Testemel, Eschi-baba, Caildere, Sarighiol, Râmnicul de sus și de jos, Culelia, Ceatal-Orman, Terzichioĭ, Dulgherul, Curudgea și Kalfa.

De acéstă comună aparţin și satele dispărute: *Siliștea, Saxancula* și *Turbencea*, așezate la 1 km. spre N. de Casâmcea. Acestea aŭ fost distruse de incendiŭ, iar locuitoriĭ s'aŭ rĕspândit.

12. *Ciamurli de jos.* Comună așezată la vărsarea rîuluĭ Slava, la 18 km. spre S. de Babadag, în stânga șoseleĭ Babadag-Constanţa. Se compune din douĕ cătune: *Ciamurli* (Nămolósa) și *Caugagi* (Bătăuș), acesta din urmă așezat pe stânga rîuluĭ Slava, în sus la 8 km. de Ciamurli de jos.

Satul Ciamurli a fost locuit numaĭ de Bulgarĭ în 1850; Caugagi s'a format în urmă, cam pe la 1858.

Comuna se mărginește la N. cu orașul Babadag, la V. cu Ciamurli de sus, la E. cu Canlì-Bugeac, la S. cu lacul Goloviţa și cu comuna Casapchioĭ.

Suprafaţa și populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ are 6,888 leĭ la veniturĭ și 6.065 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 4,116 leĭ. Contribuabilĭ sunt 250.

Case sunt 201, prăvăliĭ 1, morĭ 18, fontânĭ 159.

O singură școală este în satul Ciamurli de jos, fondată în 1897 de comună, a costat 10,000 leĭ, are ca venit 10 hectare de pămĕnt; are un învĕţător și 57 elevĭ. In Caugagi e o școală bulgară. Primăria a fost construită în 1882, a costat 10,000 leĭ.

Biserică, una în Ciamurli de jos, cu hramul Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ; clădită în 1866, are 10 hectare teren ca venit; e deservită de doĭ preoţĭ și un cântăreţ.

Căile de comunicaţie sunt: Șoseaua naţională Babadag-Constanţa; șoseaua vicinală ce vine de la Canlî-Bugeac, trece prin Ciamurli de jos și duce în șoseaua mare; maĭ sunt 3 drumurĭ ordinare, care duc la Babadag și Visterna; iar de la Caugagi e un drum care vine din șoseaua mare pe valea Slaveĭ, pentru a duce la satul Slava ruséscă, alte 3 drumurĭ duc la Ciamurli de sus, Camena și Babadag.

13. *Comuna Ciamurli de sus.* Coprinde tot terenul între rîul Slava-rusă la N.-E. și pârîul Beidaut. Cătunul de reședinţă *(Ciamurli de sus)* e așezat aprópe de isvorul pârîuluĭ Poturu, la 19 km. către S.-V. de Babadag, în drépta șoseleĭ Babadag-Constanţa. El se numia înainte *Ieni-kazak* (Cazaciĭ-noĭ) și era locuit de cazacĭ zaporojenĭ, carĭ aŭ emigrat înaintea rĕsboiuluĭ din 1855 și aŭ fost înlocuiţĭ de Bulgarĭ. Afară de cătunul de reședinţă, comuna maĭ cuprinde urmatórele 4 cătune: *Camena,* pe pârîul cu acelaș nume, afluent al rîuluĭ Slava, la 6½ km. spre N. de Ciamurli de sus, era locuit de Bulgarĭ și puţinĭ Turcĭ în 1850; Turciĭ aŭ emigrat toţĭ; posiţia acestuĭ sat este încântătóre, înconjurat de pădurĭ. *Eschi-baba* (eschi = vechiŭ, baba = tată; tată bătrân) la 5 km. spre V. pe valea cu acelaș nume, era locuit odinioară numaĭ de Turcĭ, carĭ acum aŭ emigrat, lăsând loc Bulgarilor; *Hagi-Omer* la 15 km. spre N.-V. pe valea Hagi-Omer, pe drumul Babadag-Hârșova, la hotarul judeţuluĭ Tulcea, e înconjurat de pădurĭ și viĭ, era locuit numaĭ de Turcĭ odată, acum aŭ emigrat și în fine cătunul *Testemel,* la isvorul rîuluĭ Beidaut, la 7 km. spre N.-V., era locuit de Tătarĭ, acum emigraţĭ.

Comuna se mărginesce spre N. cu Slava-rusă, spre E. cu Ciamurli de jos, spre V. cu jud. Constanţa (comuna Calfa), iar spre S. cu comuna Beidaut.

Suprafaţa și populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuneĭ are 14.781 leĭ la venit şi 13.925 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 4282 leĭ. Contribuabilĭ sunt 401.

Case sunt 385, bordeie 6, prăvăliĭ 4, morĭ 34, fôntânĭ 170.

Instrucţia publică se predă în cincĭ şcolĭ; câte una în fie-care cătun, ele sunt fondate de Stat, fie-care are venit câte 10 hectare teren.

Sunt cincĭ învĕţătorĭ şi 189 elevĭ. Numaĭ şcóla din Ciamurli-de-sus are local propriŭ, clădit în 1898, a costa, 21.438 leĭ.

Primăria a fost clădită în 1883 şi a costat 10.000 leĭ.

Bisericĭ sunt treĭ: una în Ciamurli-de-sus cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în anul 1875; una în Eschi-Baba, cu hramul Metodiŭ şi Ciril şi una în Camena cu hramul Sf. Mina. Aceste două din urmă sunt case de rugăciunĭ.

Fie-care are câte 10 hectare pămênt, câte 1 preot şi câte un cântăreţ.

In Testemel se află o giamie cu un imam.

Afară de şoseaua vicinală, care vine de la Hamamgi şi duce la Eschi-Baba, maĭ sunt şi drumurĭ comunale ce duc la Slava, Caugagi şi spre Hagi-Omer.

14. *Ciucurova.* Comună rurală aşezată pe cursul superior al rîuluĭ Slava-cerkezéscă, la 16 km. spre N.V. de oraşul Babadag. Nu are alte cătune.

A fost un sat vechiŭ rusesc; numele sĕŭ însémnă grópă şi ar trebui zis: Ciucurova = Gropenĭ. Are poziţie fórte frumósă.

Hotarul amănunţit al comuneĭ este: Plecând din vârful Sivri-Tepe (al déaluluĭ Bac-ceauş), se îndréptă spre S.E. printre délurile Jidini şi Pelitu, până la vârful Jidini; de aci apucă către S. pe la pólele déluluĭ Jidini, taie valea Jidini, urméză puţin valea Călugăruluĭ, pe care o părăsesce pentru a tăia rîul Slava-cerkezéscă, numită în acéstă parte valea Ciucurova, printre satele Ciucurova şi Slava-cerkezéscă, urcă délul Ciucurova; urméză către V. muchia acestuĭ dél, până în dreptul satuluĭ Ciucurova; de aci o ia către S.V. pe drumul comunal Ciucurova-Topolog, taie valea Kirişliva, urcă délul Baş-Punar şi dă la hotarul judeţuluĭ Constanţa (comuna Topolog).

O ia apoĭ către N.V. pe muchia déluluĭ Baş-Punar, trece peste délul Kirişliva şi se opresce în délul Topolog, de unde o ia către N.E. pe la pólele déluluĭ, taie pârîul Arman-ceşme (Slava-cerkezéscă), valea Atmagea, valea Dulgherul, până în dreptul satuluĭ Atmagea, de unde o ia către E. pe muchia déluluĭ Bac-ceauş, până în vârful Sivri-Tepe.

Forma hotaruluĭ este aceia a unuĭ trapez neregulat; lungimea perimetruluĭ de 44 km.

Marginele comuneĭ sunt: la N. şi N.V. comuna Atmagea, de care se desparte prin délul Bac-ceauş, valea Dulgheruluĭ şi délul Topolog; la V. comuna Topolog (jud. Constanţa) despărţită prin délul Baş-punar; la S. şi E. comuna Slava-rusă, despărţită prin délul Ciucurova şi valea Călugăruluĭ; la N.E. comuna Baş-kioi despărţită prin délul Pelitu. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuneĭ are 4277 leĭ la veniturĭ şi 4247 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 273 leĭ. Contribuabilĭ sunt 185.

Case sunt 156, bordeie 7, prăvăliĭ 2, morĭ 1, fôntânĭ n'are.

In comună se află o şcólă fondată în 1881 de locuitorĭ, costă 3000 leĭ, are venit 10 hectare pămênt. Are un învĕţător şi 66 elevĭ. Primăria clădită în 1893, a costat 4.000 leĭ.

Biserica este de lemn, ortodoxă-ruséscă, e zidită în 1820 de un óre-care Naum. E deservită de 2 preoţĭ şi 2 cântăreţĭ. Are 10 hectare teren.

Comuna a fost fondată în 1765 de un óre-care Naum. La 1832 aŭ venit aci nisce familiĭ turcescĭ, care certându-se cu Ruşiĭ deja existenţĭ, Turciĭ aŭ fost mutaţĭ în comuna Topolog din ordinul caimacamuluĭ din Babadag. In 1862 aŭ venit Germaniĭ, care căutară a goni pe Ruşĭ, cearta lor s'a terminat în 1882. Germaniĭ aŭ aci o biserică a lor.

Tătariĭ aŭ o giamie cu un imam.

Căile de comunicaţie sunt în teren natural: drumul ce vine de la Topolog pentru a duce prin Baskioi la Tulcea, apoĭ drumul ce vine de la Urumbeĭ, de la Atmagea, de la Baş-punar, de la Slava-cerkezéscă, de la Slava-rusésca şi Camber. E în proiecţie şoseaua de la Hârşova pe la Ciucurova spre Başchioi.

15. *Comuna Cogelac* compusă din 3 cătune: *Cogelac, Inan-ceșme* și *Tariverdi*. E așeḑată în basinul superior al pârîuluĭ Duimgi, la 78 km. de orașul Tulcea și la 46 km. de Babadag. Când se simția nevoie, județul Tulcea se împărția în 6 plășĭ, care pe lângă cele știute maĭ eraŭ încă două: Isaccea și plasa Istrul, a căreĭ reședință era la Cogelac și coprindea comunele Beidaut, Caranasuf, Casapkioi, Casâmcea, Ciamurli-de-sus, Cogelac, Potur și Toxof. Plasa Istrul s'a desființat, iar reședința s'a mutat la Babadag.

Satul Cogelac este așeḑat pe pârîul Cogelac, afluent al luĭ Duimgi; numele săŭ este tătăresc și vine probabil de la numele propriŭ «Gogi», pe care îl purtaŭ Tătariĭ, care aŭ fondat satul acum 100 anĭ. Eĭ aŭ emigrat după rĕsboiul din Crimeia și aŭ fost înlocuițĭ cu Germanĭ.

Inan-Cisme (Inan = credință; Cișme = fôntână), a fost sat tătăresc întemeiat de Demir-Bey, tatăl luĭ Giura-Pașa, care a avut de fiŭ pe Ali-Beĭ. Acesta era unicul și cel maĭ mare proprietar de moșie din jud. Tulcea în 1879. La Inan-Cisme se afla la acéstă dată ruinele palatuluĭ luĭ Giura-Pașa și mormintele membrilor familieĭ Tribuluĭ tătăresc Cobailĭ, din care se trăgea și Ali-Bey. Mormintele luĭ Giura-Pașa și Demir-Bey aŭ fost de tótă frumusețea. Cu retragerea Turcilor și Tătarilor în rĕsboiul din 1877—78, Bulgariĭ aŭ sfărâmat piatra mormîntuluĭ luĭ Giura-Pașa, pe care era scris epitaful acestuĭ descendinte al mârzalelor Cobailĭ.

Tari-verdi (Tahri = a tot puternic, verdi = a dat), așezare tătărécă tot din tribul Cobailĭ. Aicĭ era în 1879 reședința luĭ Ali-Bey și conacul luĭ. Acesta a fost ultimul descendinte Cobail, strănepotul luĭ Giura-Pașa și se iscălea Ali-Bey-Bini-Giura-Pașa *(Const. Scheletti.* Literatorul, anul 1883, No. 11 și 12, pag. 656).

După plecarea Tătarilor, satul Inan-Cișme a fost ocupat de Bulgarĭ, iar Tari-Verde de Germanĭ.

Satul Tari-verdi a urmat în totul sórta Cogelaculuĭ. El e așeḑat la 2 km. spre E. de Cogelak, pe șoseaua Babadag-Constanța. De Cogelac ține și localitatea isolată *Cainac-Baș* (cainac = isvor, baș = cap).

Hotarul amănunțit al comuneĭ este: Plecând de la pólele movileĭ Joc, situată pe o înălțime a déluluĭ Râmnic-Bair, se îndréptă către S. pe muchia déluluĭ Râmnic-Bair, taie délul Iarîm-Iuk, de unde o ia spre S.V., pe lângă drumul Inan-Ceșme-Toxof, până aprópe de *câșla luĭ Țițeĭ;* de aci se îndréptă către S., trece prin vârful Buiuk-Cogelac-Tepe și ajunge la hotarul județuluĭ Constanța (Cavargik).

Urméză apoĭ acest hotar, taie văile Aliculac-Dere și Alciac-Dere, de unde se ridică spre N.E., paralel cu șoseaua națională Tulcea-Constanța, până pe muchia déluluĭ Cascalâk-Bair, urméză acéstă muchie spre S.E., iar de la un vârf al sĕŭ, cotat 115 m., se îndréptă către N., taie pârîul Duimgi printre satele Tari-verdi și Duimgi, dă în șoseaua națională Tulcea-Constanța, de unde o ia puțin către N.V., apoĭ către N.E., pe lângă drumul Tari-verdi-Potur, taie délul Haidân, până în dreptul satuluĭ Sariurt, de unde o ia spre V. pe la pólele déluluĭ Haidân și taie valea Hagi-Avat.

Forma generală a conturuluĭ este a unuĭ trapez lung de 50 km.

Marginele comuneĭ sunt: la N. comunele Beidaut și Poturu; la E. comunele Caranasuf și Casapkioĭ; la V. comuna Toxof și la S. jud. Constanța.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 437, prăvăliĭ 5, morĭ 10, fântânĭ 279.

Budgetul comuneĭ este de 14.614 leĭ la veniturĭ și 10.855 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 18.791 leĭ în mediŭ. Contribuabilĭ sunt 881.

Instrucția publică se predă în 3 școlĭ: cea din Cogelac fondată în 1880, cea din Inan-Cișme în 1889, cea din Tari-verdi în 1892. Fie-care are 10 hectare teren ca venit, și câte un învĕțător. Școlarĭ sunt 148. Numaĭ la Cogelac, școla are clădire proprie, care s'a început a se reconstrui în 1900 și va costa 22.000 leĭ. Primăria clădită în 1883 și a costat 20.000 leĭ.

Biserică ortodoxă este numaĭ la Inan-Cișme, cu hramul Inălțarea Domnuluĭ, clădită în 1892, costă 16.000 leĭ, are un preot și un cântăreț; ca venit 10 hectare teren. In Co-

gelak și Tari-verdi sunt câte o casă de rugăciunĭ; germaniĭ sunt protestanțĭ. In Cogelac e și o giamie cu un imam.

Căile de comunicație sunt numeróse și strĕbat comuna în tóte sensurile. Maĭ întâiŭ este șoseaua națională Tulcea-Babadag-Constanța, apoĭ drumurile naturale ce duc la: Beidaut, Potur, Casap-kioĭ, Toxof, Seremet, Cavargic și Peletlia.

Maĭ e și șoseaua vicinală Tariverdi-Cogelac.

16. *Comuna Congaz* așezată pe rîul Telița, la 12 km. spre N. de Babadag, pe șoseaua Tulcea-Babadag, în dreptul movileĭ Deniz-Tepe; afară de satul de reședință maĭ coprinde alte douĕ cătune: *Hagilar* la 5 km. spre N.V. pe pârîul Hagilar, la pólele movileĭ Deniz-Tepe și *Satul-Noŭ* la 7 km. spre S.V., la vărsarea Taițeĭ în balta Toprac-Kiopru.

Congaz, al căruĭ nume însémnă satul gâștilor, era locuit de Tătarĭ prin 1850; eĭ aŭ emigrat după rĕsboiul din Crimeia, ca și ceĭ din Hagilar, care se zice 'șĭ-ar trage numele de la maĭ mulțĭ Turcĭ Hagiĭ. Dar, în limba turcă, însémnă sat mic.

Satul-Noŭ a fost locuit de Românĭ, carĭ și astăzĭ se găsesc locuind.

Numele săŭ era Bedje, care însémnă cort.

Comuna se mărginesce la N. cu Cataloĭ; la E. cu Agi-ghiol și Sarikioĭ; la S. cu Zebil și Babadag; iar la V. cu Armutli și Nalbant.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 365, bordeie 3, prăvăliĭ 3, morĭ 16, fontânĭ 150.

Budgetul comuneĭ este de 9.531 leĭ la venit și 9.065 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent mediŭ de 2.330 leĭ. Contribuabilĭ sunt 560.

Școlĭ sunt treĭ, în fie-care sat câte una, fondate de comună, aŭ câte 10 hect. pămênt, 3 învĕțătorĭ și 168 elevĭ. Numaĭ în Satul-Noŭ școla are local propriŭ, clădit în 1898 și a costat 16.000 leĭ.

Bisericĭ sunt 3: una în Congaz cu hramul Nașterea Maiciĭ Domnuluĭ, a doua la Hagilar, zidită de locuitorĭ în 1858, are hramul Adormirea, acum se reconstruesce o biserică nouă, care va costa 27.000 leĭ, a treia în Satul-Noŭ cu hramul Intrarea în Biserică, a fost clădită în 1894 și a costat 9.000 leĭ. Fie-care are câte 10 hectare teren. Sunt deservite de treĭ preoțĭ și tot atâția cântărețĭ.

Căile de comunicație sunt: Calea națională Tulcea-Babadag-Constanța.

Congaz este punctul de convergență al drumurilor comunale ce vin de la Zebil, Sarichioĭ, Sabangeak, Agi-ghiol, Eni-kioĭ, Frecățeĭ, Nalbant, Baș-kioĭ și Camber.

17. *Comuna Enișala* este așezată între lacurile Babadag și Razelm, la 6 km. spre răsărit de orașul Babadag, pe șoseaua vicinală ce vine de la Babadag, pe la Enișala, Caramanchioĭ, Jurilofca, Pașa-Câsla, Canlâ-Bugeac, Ciamurli-de-jos la Hamamgi.

Comuna coprinde douĕ cătune: *Enișala* (noul pămênt sfânt), care ca și *Visterna* aŭ fost locuite de multă vreme de Românĭ; acesta din urmă este așezat la 4 km. spre S.V. de satul de reședință, pe valea Ceairelor.

Se mărginesce la N. cu Sarichioĭ și Zebil; la V. cu Babadag; la S. cu Caramanchioĭ și Jurilofca; iar la răsărit cu lacul Razelm.

Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 150, bordeie 1, prăvăliĭ 2, morĭ 7, fontânĭ 21.

Budgetul comuneĭ este de 3.457 leĭ la veniturĭ și 3.191 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent mediŭ 1.329 leĭ. Contribuabilĭ sunt 164.

Comuna are o singură școlă la Enișala, clădită la 1883, a costat 4.000 leĭ, are un învĕțător și 77 elevĭ; posedă venitul a 10 hectare teren. Localul primărieĭ se construesce și va costa 3.000 leĭ.

Bisericĭ sunt douĕ: una la Enișala, începută în 1897, va costa 30.000 leĭ, are hramul Sf. Treime și a doua în Visterna cu hramul Sf. Ion. Fie-care are câte un preot și un cântăreț; ca venit are 10 hectare pămênt fie-care.

Comuna este așezată pe șoseaua vicinală ce vine de la Babadag, are drumurĭ naturale, care pun în legătură ambele sate cu Caramanchioĭ, Jurilofca, Pașa-Câsla, Canlâ-

Bugeac și Ceamurli-de-jos. Altele duc pe țĕrmul laculuĭ Razelm la Insula Cazîl-Cum și la Capul Iancina, cum și drumul ce duce la cetățuia Eraclea [1]).

---

[1]) La un km. spre rasarit de satul Enișala, pe vîrful unuĭ mamelon de piatra jurasica, stau și acum în picióre ruinele uneĭ vechĭ cetățuĭ, Heraclea.

Posițiunea sa, pe țĕrmul laculuĭ Razelm, în fața guriĭ Portița, arata ca ea a fost construita ca apărare vechiuluĭ golf Halmyris, dupa cum e și parerea eruditului geolog K. F. Peters (loc. cit. p. 141).

Este fórte posibil, ca cetățuia sa fi fost construită pe timpul împaratuluĭ Bizantin, Heraclius (610—641 d. Chr.), de la care a moștenit numele; totușĭ nicĭ un autor nu vorbesce despre ea.

După caderea Imperiuluĭ, Heraclea a fost ocupata de Genovezĭ, carĭ au reconstruit-o; numirea s'a pastrat, cu tóte năvălirile barbare, chiar și sub Turcĭ, care în timpul stăpâniriĭ lor au schimbat aprópe tote numirile.

In starea de astăzĭ, cetatea are forma unuĭ poligon cu 7 laturĭ neegale. Cea maĭ lungă este laturea de apus, unde zidul este de tot dărîmat; lungimea acesteĭ laturĭ este de 60 metri, grosimea ziduluĭ la temelie de 3 metri; a fost construită din piatră cu mortar. La jumatatea acesteĭ laturé și în afara, se afla un turn de pază, lat de 2 metri De acéstă parte, atacul cetățiĭ era imposibil, de óre ce la piciorul ziduluĭ stânca e táiata natural drept în jos, până la 70 metri adâncime.

Latura de Nord privesce spre lacul Razelm, ale caruĭ ape bateaŭ odinióra la piciorul stânciĭ, pe care e construită acésta latură; și pe aci decĭ atacul devenia imposibil, de óre ce inalțimea d'asupra niveluluĭ apeĭ este de 115 metri.

Două turnurĭ eraŭ de acésta parte: unul la unghiul format de latura vestica cu cea de Nord, iar al doilea la jumătatea laturiĭ de nord, ce era lungă de 40 metri. Forma turnurilor era patrata, de 5 pe 2½ metri de latură.

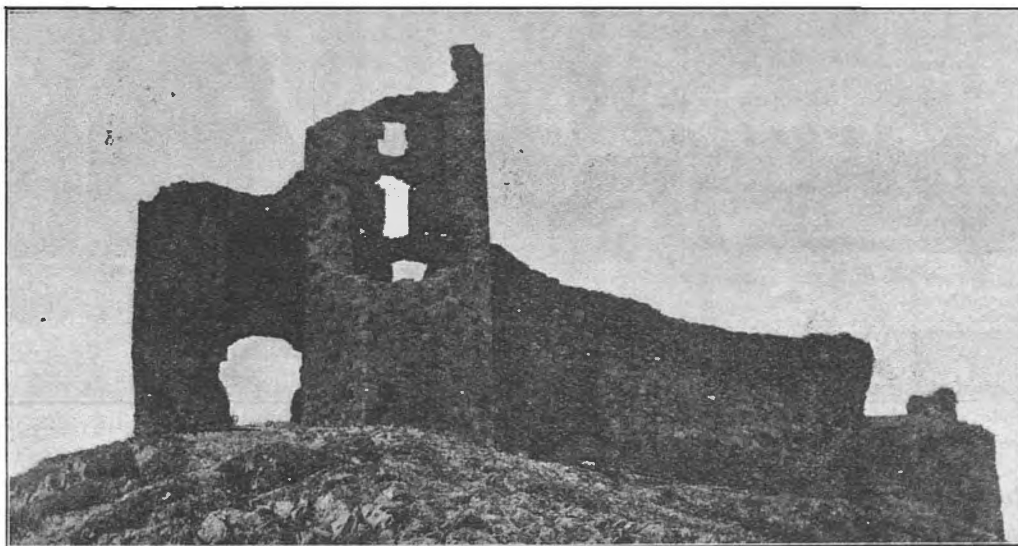

Fig. 53. — Ruinele de la Enișala. Vederea porțiĭ principale.

Intrarea în cetate se făcea pe două porțĭ: una la Nord și alta la Sud; una în prelungirea celeĭ-l'alte și în direcție paralelă laturiĭ de Vest la 5 metri depărtare.

Latura de Est, e compusă din treĭ părțĭ, fie-care de câte 10 metri, îmbinate între ele sub unghiurĭ de 160°. La fie-care colț și în afară era câte un turn de pază de forma unuĭ poligon cu 6 laturĭ, din care cea maĭ lungă (de 7 metri) făcea parte din încingătórea cetățuieĭ; cele-l'alte de câte 3 metri, frânte sub unghiurĭ de 150°—160°.

Zidul este ras până în temelie de partea răsăriténă. Accesul de către acésta parte este maĭ înlesnicios; stânca cobóră în pante line la o șea formata de povîrnișul unuĭ al doilea mamelon (dealul gras), la 300 metri departe de cel d'întâiu.

Cea maĭ bine pastrată este latura de miaza-nópte, unde se afla și poarta principala a cetățuieĭ, lângă care e un turn de pază de forma celor maĭ sus descrise.

Pórta are 3 m. largime, pe 4 m. înălțime; lângă ea se afla turnul.

Intrarea în el se face pe o pórtă 'naltă de 7 metri și largă de 2 m.; ea este facută în paretele încinteĭ, către interiorul cetățiĭ.

Inălțimea turnuluĭ este de 10 metri d'asupra ziduluĭ înconjurător, care era 'nalt de 5 metri. Totușĭ din turn lipsesce de la partea superióră, așa ca nu se póte sci înălțimea luĭ de altă dată. Turnul are în

18. *Comuna Jurilofca.* Așezată pe țĕrmul N.V. al laculuĭ Golovița, la 20 km. departe de Babadag, se compune dintr'un singur sat, *Jurilofca*, locuit din vechime de Bulgarĭ, Tătarĭ și câțĭ-va Rușĭ. Tătariĭ aŭ emigrat și aŭ fost înlocuițĭ de Lipovenĭ. Numele sĕŭ se spune, că ar veni de la acela al înființătoruluĭ, Jurilca.

Se mărginesce la N. cu comunele Enișala, Caramanchioĭ și cu lacul Razelm; la apus cu Canlâ-Bugeac; la S. cu iezerul Golovița; iar la răsărit cu Marea-Négră. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Satul este fórte regulat și are înfățișarea unuĭ orășel curat.

Are importante cherhanale, care altă dată se alimentaŭ cu peștele prins în Razelm și lacul Golovița, chiar și acum se maĭ prind Chefalĭ și Cambule (o specie de Pleuronectes). Chefaliĭ de Jurilofca se trimet și la Bucurescĭ, sub numele de licurinĭ de Constantinopol.

La Jurilofca este și un centru fórte însemnat de export al icrelor negre și al peșteluĭ afumat; între altele, maĭ importantă este afumătoria luĭ Sava Zaharia [1]). Case sunt 416, prăvăliĭ 4, morĭ 15, fontânĭ 17.

Budgetul comuniĭ este de 11,936 leĭ veniturĭ și 10,638 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent în mediŭ de 6,490 leĭ. Contribuabilĭ sunt 440.

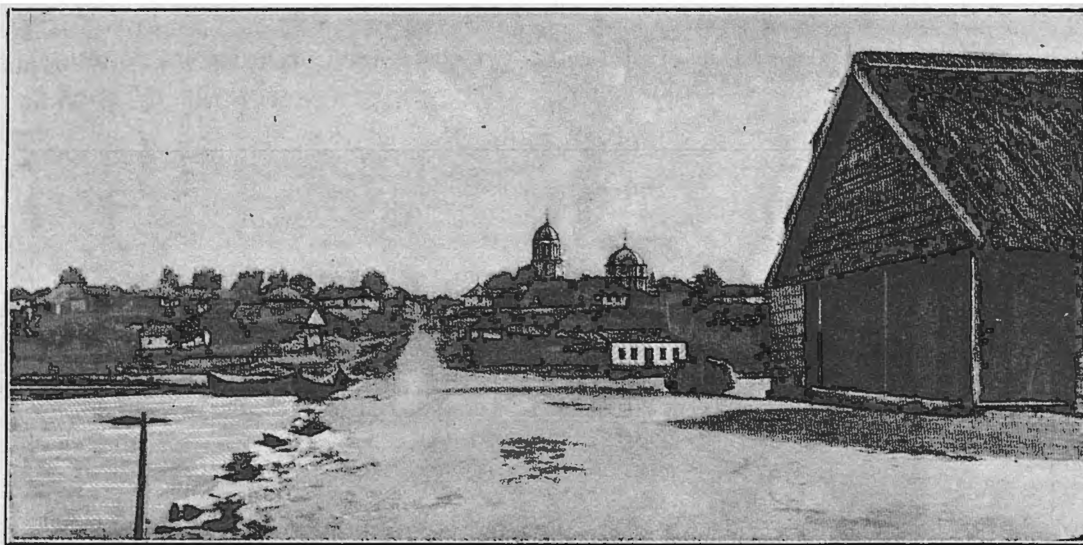

Fig. 54. — Jurilofca vĕzută de la Cherhanale. (După Licherdopol).

Jurilofca are o biserică lipovenéscă, clădită în 1871, are venit 10 hect. teren; e deservită de 2 preoțĭ, un diacon și un cântăreț; se oficiază rusesce. Are hramul Inălțarea Sf. Crucĭ (Rus. Pacro).

Lipoveniĭ aŭ o șcólă a lor.

Șcólă românéscă nu există. Primăria construită în 1883, a costat 10,000.

Comuna e așezată pe șoseaua ce plécă de la Babadag, pe la Enișala, Caramanchioĭ, pentru a da în șoseaua mare națională la Hamamgi. Afară de acésta, maĭ sunt diferite drumurĭ comunale, carĭ duc la Babadag, Visterna și Enișala.

19. *Comuna Nalbant.* Se compune din două sate: *Nalbant și Trestenic.* E așezată în

---

prelungirea ușiĭ de intrare, două ferestre: cea inferióră, 'naltă de 5 metri și lată de 2 m., cea de d'asupra eĭ e pătrată de $0^m,50$ pe laturĕ.

Lungimea fețeĭ interióre a turnuluĭ este de 10 metri; cele din afară aŭ câte 3 metri lungime. Grosimea zidărieĭ turnuluĭ este de $1^m,50$.

In fine pentru a termina descripția acesteĭ bine așezate și bine fortificate cetățĭ, lângă turnul porțiĭ de Sud, există în interior o grópă căptușită cu piatră, care se zice că ar corespunde pe sub pămênt cu o alta cetățuie ce se zice a se fi aflat pe vârful Consul de lânga satul Armutlia, aceia ce este puțin de crezut.

[1]) *Licherdopol,* op. cit. p. 27.

basinul rîuluĭ Teliţa, la 20 km. spre N.V. de Babadag, iar la 3 km. în sus pe rîŭ este Trestenicul. Nalbant, pe turcesce potcovarul, e un vechiŭ sat romănesc, fondat de Mocanĭ şi Moldovenĭ în secolul trecut. O parte din populaţie a format în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia şi satul Trestenic, de óre-ce nu figuréză pe harta luĭ I. Ionescu din 1850.

Se mărginesce la N. cu comuna Teliţa; la S. cu comunele Armutlia şi Baş-kioĭ; la V. cu comuna Alibeĭ-kioĭ; iar la E. cu Frecăţeĭ şi Congaz. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Case sunt 225, bordeie 34, cârciumĭ 2, fontânĭ 15, morĭ 5.

Budgetul comuniĭ este de 4,392 leĭ la venit şi 3,801 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent în mediŭ de 1,956 leĭ. Contribuabilĭ sunt 267.

In comună e o singură şcólă clădită de locuitorĭ în 1882, cu 1 învĕţător şi 69 elevĭ; are ca venit 10 hect. pămênt. A costat 8,000 leĭ. Local de primărie n'are.

Biserică este una în Nalbant, clădită în 1890 de locuitorĭ şi a costat 16,000 leĭ, are hramul Sf. Haralambie; e deservită de doĭ preoţĭ şi 2 cântăreţĭ. Are 10 hect. pământ.

In Nalbant e şi o giamie cu un imam.

Comuna Nalbant e aşezată la 6 km. spre N. de şoseaua vicinală Babadag-Başkioĭ şi pe şoseaua Cataloĭ-Ortachiuĭ. Tot din Nalbant maĭ pornesce o şosea spre Basachioĭ şi Ciucurova.

De acéstă comună ţine şi locuinţa isolată numită *Teke-Trestenic* (Teke înseamnă mănăstirea dervişilor, o sectă religiósă de călugărĭ otomanĭ, care se învârtesc în loc până cad jos în spasmurĭ). Probabil aci a fost o asemenea mănăstire saŭ maĭ bine o casă de rugăciune. E aşezată la 2½ km. spre N.V. de Trestenic.

20. *Comuna Ortakioĭ.* Aşezată în basinul de mijloc al Taiţeĭ, în punctul unde rîul face un unghiŭ aprópe drept de la N.S. către V.E. şi pe şoseaua ce duce de la Babadag la Măcin, la 26 km. spre N.V. de Babadag; comuna se compune din două sate: *Orta-kioĭ* (orta = de mijloc, kioĭ = sat) şi *Dautcea* (satul luĭ Daud). Amândouĕ aceste sate eraŭ locuite maĭ mult de Turcĭ prin 1850, în Orta-kioĭ eraŭ şi Românĭ. Dautcea e aşezat la 2 km. spre S.E. de Ortakioĭ, pe rîul Taiţa, la pólele munteluĭ Consul.

Se mărginesce la N. cu comuna Balabancea; la E. cu Alibeĭ-kioĭ; la V. cu Cârjelarĭ şi la S. cu Atmagea.

Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Case sunt 130, bordeie 22, cârciumĭ 2, morĭ 1, fontânĭ 37.

Budgetul comuniĭ este de 5,066 leĭ la veniturĭ 4,750 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 1,579 leĭ. Contribuabilĭ sunt 150.

Şcólă are una în Ortakioĭ, (n'are local propriŭ), cu 10 hect., 1 învĕţător şi 47 elevĭ. Primăria construită în 1899 a costat 9,600 leĭ.

Biserică, una în Ortakioĭ cu hramul Sf. Gheorghe, cu 10 hect., 1 preot şi un cântăreţ. Clădită de locuitorĭ; e maĭ mult o casă de rugăciune. În fie-care sat se află câte o giamie cu câte un imam.

Afară de şoseaua vecinală Babadag-Măcin, maĭ sunt drumurile comunale, care pun în legătură satele cu comunele învecinate: Balabancea, Meidanchioĭ, Ac-cadân, Alibeĭ-chioĭ, Atmagea şi Homurlar.

21. *Comuna Potur.* Este aşezată în basinul inferior al rîuluĭ Beidaut, aprópe de vărsarea luĭ în lacul Goloviţa, pe şoseaua Babadag-Constanţa, la 21 km. spre Sud de Babadag. Comuna se compune din două sate: *Hamamgi* (băiaş) şi *Potur* (un fel de pantalonĭ turceştĭ numiţĭ şi în românesce «poturĭ»). Ambele sate eraŭ locuite pe la 1850 de Bulgarĭ, ca şi acum. Hamamgi e aşezat 4 km. la Nord de Potur, la încrucişarea şoseleĭ naţionale Babadag-Constanţa, cu şoseaua vecinală de la Ciamurli de sus la Poturu.

Hamamgi se zice a fi fost fondată de locuitoriĭ Dumitru Exar, Cosguliŭ şi moş Stoiu Dimitrof, la pólele celor 3 movile din apropierea satuluĭ şi că maĭ pe urmă locuitoriĭ s'aŭ mutat în satul părăsit numit *Juciuucuzi*, căruia 'ĭ-a dat numele Hamamgi.

Se mărginesce la N. cu Ciamurli de sus şi de jos, la V. cu comuna Beidaut; la S. cu comunele Casapkioĭ şi Cogelak; iar la E. cu lacul Goloviţa. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Case sunt 219, prăvăliĭ 3, morĭ 17, fontânĭ 17.

Budgetul comuniĭ este 7.336 leĭ la veniturĭ şi 6.768 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 2,840 leĭ. Contribuabilĭ sunt 197.

Şcolĭ sunt două: cea din Hamamgi fondată de locuitorĭ în 1890, costă 4.000 leĭ, cu zece hectare pămênt, 1 învĕţător şi 79 elevĭ. Cea din Potur are 10 hectare pămênt 1 învĕţător şi 43 elevĭ, a fost clădită în 1880, şi a costat 5.000 leĭ.

Primăria a fost construită în 1883 şi a costat 4.000 leĭ.

Bisericĭ de asemenea două: cea din Hamamgi cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, clădită în 1860 de locuitorĭ, are un preot şi 2 cântăreţĭ; ca venit, 10 hectare pămênt; cea din Potur clădită în 1891 de locuitorĭ, şi a costat 20.000 leĭ, are hramul Sf. Apostolĭ, are 1 preot, 1 cântăreţ şi 10 hectare teren.

Afară de şoselele de care am vorbit, sunt drumurĭ naturale care pun în legătură cele două sate cu cele învecinate adică: Sariurt, Inan-ceşme, Râmnicul de sus, Eschi-baba şi Ciamurli.

De la Hamamgi maĭ plécă spre V. o şosea vecinală ce duce pe la Ceamurli de sus, Beidaut, Sarighiol spre Casâmcea.

De acéstă comună ţine şi ruinatul sat *Hagi-Acat*, locuit de Bulgarĭ prin 1850; póte că purta numele de *Turchiiriamila*, probabil *Ciamurli Turcesc*.

22. *Comuna Sarichioĭ*. Aşezată pe ţĕrmul apusan al laculuĭ Razelm, la 12 km. spre N.E. de Babadag şi la 22 spre S.E. de Tulcea; comuna se compune numaĭ dintr'un sat,

Fig. 55. — Şcóla din Sarichioĭ. (După Licherdopol).

fórte frumos, curat şi regulat construit. Primăria şi şcóla din Sarichioĭ pot rivaliza cu multe primăriĭ şi şcóle bune din unele oraşe ale Românieĭ trans-danubiene.

Aci ca şi la Jurilofca sunt viĭ vestite pentru strugurii lor, maĭ ales pentru mâncare, cu tóte că şi vinul lor e fórte mult apreciat.

După o legendă, o corabie care pe lângă alte mărfurĭ avea şi viţă, s'a înnisipat în apropierea Jurilofceĭ. Locuitoriĭ acestuĭ sat, toţĭ pescarĭ, aŭ zărit acea corabie, al căreĭ echipaj vorbia o limbă necunoscută lor. Corabia stând în mare maĭ mult timp, Jurilofceniĭ duceaŭ ómenilor din echipaj d'ale mâncăriĭ, în schimbul cărora eĭ le da mărfurĭ, între care şi viţă, care s'a sădit în Jurilofca, de unde s'a rĕspândit în satele vecine [1]). Se zice, că ar fi viţă de Bordeaux.

Numele Sarichioĭ însémnă satul galben. Hotarul amănunţit: plecând de la pólele movileĭ Toc-simiu se îndréptă spre S., până în valea Cazangia, o urméză cât-va timp, o

[1]) *Licherdopol*. op. cit. p. 33.

părăsesce pentru a se opri în golful lacului Razelm numit Cotu, de aci o ia direct către răsărit intrând în ezerul Razelm, până la o óre-care distanță, de aci către N.V. până dă la țěrm, trece printre satele Sabangi și Sarichioĭ, pe la pólele dĕluluĭ cu pomĭ, taie «drumul pădurii», valea Cazangia, până la movila Toc-simiu.

Forma este aceia a unuĭ triunghiŭ dreptunghiŭ; lungimea perimetruluĭ este de 85 km.

Se mărginesce la N. cu cătunul Sabangi (com. Agi-ghiol); la V. cu comunele Cataloĭ și Congaz; la S. cu comuna Zibil și la E. cu lacul Razelm. Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

E cel maĭ populat sat din Dobrogia.

Lipoveniĭ aŭ venit din Rusia, în urma persecuțiunilor religióse din secolul trecut și s'aŭ așezat în Sarichioĭ, unde se ocupă cu pescuitul, fórte puțin cu agricultura și creșterea vitelor.

Cherhanaua de lângă lacul Babadag este a locuitorilor satuluĭ.

Case sunt 536, bordeie 1, cârciumĭ 3, morĭ 24, fontânĭ 111.

Budgetul comuniĭ este de 15.577 leĭ la veniturĭ și 14.745 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent în cincĭ anĭ (acest excedent este socotit pe 5 anĭ pentru tóte comunele) de 4.157 leĭ. Contribuabilĭ sunt 631.

E o școlă mixtă lipovenéscă clădită în 1899, a costat 22000 leĭ, are 10 hect. pămênt, 2 învĕțătorĭ și 76 elevĭ. Primăria clădită în 1882 a costat 16.000 leĭ.

Bisericĭ sunt două: una a popoveților, fondată de locuitorĭ în 1873, are hramul Adormirea și alta a bespopoveților, clădită pe timpul dominațiuniĭ Otomane. Fie-care are 10 hectare pămênt, 1 preot și 1 cântăreț; sunt frumos zidite și bine întreținute.

Comuna este așezată pe șoseaua ce vine de la Zibil, spre a duce la Sabangeak, Agighiol, etc. Maĭ sunt drumurĭ comunale, care duc la Congaz, Enichioĭ și Agi-ghiol. Străzile satuluĭ sunt bine pavate, îngrijite și curate. Din Sarichioĭ maĭ pornește și șoseaua spre Enisala.

23. *Comuna Slava-rusă.* Așezată în basinul superior al rîuluĭ cu acelaș nume și pe șoseaua Babadag-Slava-rusă, la 10 km. spre S.E. de Babadag; acéstă comună se compune din treĭ sate: *Baș-Punar* (baș=cap, punar=puț), așezat pe rîul Slava-rusă, aprópe de isvorul luĭ, la 13 km. spre apus de satul de reședință, pe drumul Babadag-Hârșova; satul de reședință *Slava-rusă,* la confluența celor două Slave și *Slava-cerkezéscă* pe rîul cu acelaș nume la 6 km. spre N.V. de precedentul.

Posițiunea acesteĭ comune așezată în munțĭ, este din cele maĭ frumóse și sănătóse; adăpostită de tóte părțile de arșița sóreluĭ și vînturile ierniĭ, se bucură de o climă dulce și curată.

Slava-rusă se numia până acum 50 anĭ *Kazîl-Sar* și se zice a fi fost fondată acum vre-o sută anĭ de o fată (Kâz) numită *Eșara.* La 1754 aŭ venit aci lipoveniĭ bezpopovețĭ, iar în 1804 ceĭ popovĭ, aflătorĭ și acum în Slava-rusă.

Slava-cerkezéscă a fost fondată de un óre-care *Epsih Epsihof* și a fost locuită de Cerkezĭ venițĭ prin 1863 și plecațĭ înaintea rĕsboiuluĭ din 1877.

Baș-Punar a fost fondat de asemenea de Cerkezĭ în a doua jumătate a véculuĭ al XIX-lea, eĭ aŭ fugit în 1876, și înlocuițĭ cu Rușĭ, în urma rĕsboiuluĭ din 1877. Aceștia sunt foștiĭ locuitorĭ aĭ desființatuluĭ sat *Teke,* așezat între Baș-Punar și Slava-rusă. Numele Teke însemnă mănăstire de dervișĭ, o sectă religiósă mahometană, despre care am vorbit maĭ sus.

De comuna Slava-rusă ține și *mănăstirea Uspenia,* așezată între Teke și sat, la 3 km. spre V. de Slava-rusă.

Este cea maĭ frumósă biserică din tot județul (nu numaĭ dintre cele lipovenescĭ, ci și creștine saŭ giamiĭ).

Este de călugărĭ (o alta de călugărițe se află în sat).

Aci este reședința episcopuluĭ lipovenesc, al secteĭ popovilor.

Din istoricul acesteĭ mănăstirĭ se scie, că pe la 1821 satul Slava-Rusă, care era fondat numaĭ cu câțĭ-va anĭ maĭ 'nainte — cam pe la 1802 — avea numaĭ vre-o 20 case și 30 familiĭ; din acest sat plecară vre-o 20 credincioșĭ și făcură maĭ sus de sat o bisericuță de lemn, ce se póte vedea și astăzĭ în curtea bisericeĭ celeĭ marĭ; plăcându-le posițiunea

loculuĭ, rĕmaseră aci; încetul cu încetul numĕrul lor se ridică, așa că pe la 1843 aŭ fost destul de numeroșĭ, pentru a cere Sultanuluĭ de atuncĭ, Abdul-Aziz, a li se acorda prin firman (ce se păstrózā și acum printre hârtiile mănăstireĭ) să li se dea diferite privilegiĭ, a fi scutițĭ de biruri, etc. Sultaniĭ următorĭ întăresc și eĭ aceste privilegiĭ, lucru ce atrase și pe alțĭ ómenĭ a se face călugărĭ, așa că în 1877 eraŭ în Uspenia peste 200 călugărĭ; azĭ aŭ rĕmas abia 60. Guvernul român în virtutea vechilor acte a păstrat mănăstireĭ privilegiile obținute sub Turcĭ. Biserica este fórte bogată și are veniturĭ însemnate. Este construită în zid, cu 2 turle; în cel d'întâĭ sunt 8 clopote a căror mărime merge succesiv; ele sunt trase de jos prin resorturĭ. Sunt aduse acum 12 anĭ.

Mănăstirea s'a reparat în ultimiĭ timpĭ, iar bisericuța veche s'a păstrat.

Hramul eĭ este Adormirea Maiceĭ-Domnuluĭ, pe lipovenesce Uspenia.

Mulțimea averilor adunate a făcut ca Mănăstirea să fie în maĭ multe rândurĭ prădată de rĕĭ-făcĕtorĭ. Un ultim cas s'a întâmplat la 25 Iulie 1897 nóptea, când aŭ fost omorîțĭ doĭ călugărĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu comunele Armutlia și Baș-kioĭ; la S. cu comunele Ciamurli-de-sus și Beidaut; la V. cu comuna Ciucurova; iar la E. cu orașul Babadag Suprafața și populația sunt arătate la plasă.

Case sunt 492, bordeie 29, hanurĭ 6, prăvăliĭ 8, morĭ 9, fontânĭ 232.

Budgetul comuniĭ este de 18.253 leĭ la veniturĭ și 17.035 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 6.093 leĭ. Contribuabilĭ sunt 444.

Instrucția publică se predă în următórele școlĭ: în Baș-Punar o școlă mixtă fondată în 1893 de locuitorĭ, are 10 hect. pămênt, 1 învĕțător și 24 elevĭ; n'are local propriŭ. In Slava-Ruséscă sunt 3 școlĭ: una fondată de Stat în 1898, costă 31.888 leĭ, are 10 hect. pămênt, 1 învĕțător și 40 elevĭ, și 2 lipovenescĭ cu câte un invĕțător.

Lipoveniĭ nu 'șĭ trimet copiiĭ la școlă, ci cu învĕțătoriĭ lor citesc numaĭ psaltiria și ceaslovul. In Slava-Cerkezească sunt 2 școlĭ lipovenescĭ ale celor 2 secte. Una din școlĭ construită în 1894 costă 3.000 leĭ. Primăria clădită în 1897, a costat 15.000 leĭ.

Bisericĭ sunt: una în Baș-Punar zidită în 1886 de locuitorĭ, n'are veniturĭ; are preot român și cântăreț rus, e maĭ mult o casă de rugăciune; în Slava-Cerkezéscă sunt două bisericĭ lipovenescĭ ale celor două secte; cea a bes-popovilor zidită în 1881 are 500 leĭ venit, un preot și un cântăreț; cea a popovilor zidită în 1880 are 50 leĭ venit, 1 preot și un cântăreț.

Maĭ sunt și cele două mănăstirĭ: una de călugărĭ «Uspenia» și alta de călugărițe, așezată în sat, zidită în 1804.

Am arătat maĭ sus, că comuna este așezată pe șoseaua Babadag-Slava, șosea care începe din șoseaua națională la Sud de Babadag, în punctul numit podul Duva, trece prin pădurile délulul Carada, până la satul Slava-Rusă. Pe valea Slava-Cerkezéscă merge un drum natural, pe la satul Slava-Cerkezéscă, iar de aci la Ciucurova; tot din Slava-Cerkezéscă un drum urcă délul Uzum-Bair prin pădurĭ la Baș-kioĭ și Armutlia.

Maĭ sunt și alte drumurĭ comunale spre Testemel, Camena, Caugagi, pe valea Slava-Rusă, Babadag și Camber.

24. *Comuna Toxof* așezată în basinul de mijloc al rîuluĭ Casâmcea, la 43 km. de Babadag spre S.-Vest; la 10 km. spre apus de Cogelac și la 43 km. spre N.E. de Constanța; se compune afară de satul de reședință, locuit pe la 1850 de Bulgarĭ, și din următórele cătune: *Chirislik* (vărărie), numit ast-fel după o peșteră de piatră vărósă, ce se află în apropiere și care a servit multă vreme la trebuințele locuitorilor, e așezat la 3 km. spre sud de Toxof, pe rîul Casâmcea, e un sat mizerabil, locuit altă dată de Tătarĭ (1850), carĭ aŭ emigrat în masă; *Culeli* (satul cu turnurĭ) așezat pe stânga pârîuluĭ Râmnic-dere, la 6 km. spre N.V. de Toxof, sat de asemenea cu un aspect trist și mizerabil, era locuit în 1850 de Turcĭ și Românĭ; *Râmnicul de sus și de jos*, pe rîul Râmnic, la N. de Culeli, la 7 și 8 km. de Toxof eraŭ numite: unul Râmnicul tătar (cel de jos) și cel-l'alt Râmnicul Turcesc, de și în acest din urmă locuiaŭ în 1850 și Românĭ și în fine *Móra Cocóneĭ*, la confluența rîuluĭ Râmnic cu Casâmcea, aci se maĭ numesce și *Podul luĭ Hogea-Ahmet*. Inainte

acest din urmă sat nu exista, ci s'a format în timpiĭ din urmă sub Românĭ şi se numesce ast-fel de la o móră, posesia uneĭ Dómne ce avea moşie aci. Comuna ast-fel compusă din 6 cătune, din care unul de reşedinţă, se mărginesce la N. cu comuna Beidaut; la V. cu comuna Casâmcea; la S. cu comuna Pazarli (jud. Constanţa); iar la E. cu Cogelak. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Case sunt 499, bordeie 31, prăvăliĭ 5, morĭ 9, fontânĭ 116.

Budgetul comuniĭ este de 16.408 leĭ la veniturĭ şi 9.806 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 19.499 leĭ. Contribuabilĭ sunt 581.

Comuna are treĭ şcolĭ: una în Toxof, fondată de locuitorĭ în 18 4, costă 3.000 leĭ; alta în Râmnic-de-jos, fondată de comună şi a treia la Móra Cocóneĭ; fie-care are câte un învĕţător şi 10 hec. pămênt. N'aŭ local propriŭ. Maĭ e o şcólă germană în Culcli şi una turcă în Toxof. Primăria clădită în 1882, costă 10.000 leĭ.

Bisericĭ sunt douĕ: una în Toxof cu hramul Sf. Paraschiva, clădită de comună în 1900, costă 12.000 leĭ; a doua în Râmnic-de-jos cu hramul Sf. Niculae, e casă de rugăciune; fie-care are câte un preot şi un cântăreţ. La Toxof şi Chirişlic maĭ există şi câte o giamie cu câte un hoge.

Comuna e aşezată pe şoseaua ce vine de la Sarighiol, prin Râmnic, Toxof, Chirişlic la Pazarli.

Drumurĭ naturale sunt în tóte direcţiile.

25. *Comuna Zebil.* Aşezată pe ţĕrmul N. al laculuĭ Babadag, la 28 km. spre S. de oraşul Tulcea şi la 6 km. spre N. de Babadag; acéstă comună se compune dintr'un singur sat.

Din spusele bătrânilor, se zice, că satul a fost fondat de un Turc bogat, care a venit din Turcia de Asia cu maĭ mulţĭ ómenĭ aĭ luĭ, prin secolul al XVII-lea. El a dobândit un act de stăpânire asupra satuluĭ, iar locuitoriĭ plătiaŭ luĭ, dijmă. Fiind epitrop al giamieĭ celeĭ marĭ din Babadag, întrebuinţa cea maĭ mare parte din dijmă pentru întreţinerea giamieĭ şi de aci numele satuluĭ Zebil, care în limba arabă însémnă pomană.

Actul de stăpânire se zice, că există şi azĭ la un urmaş al înfiinţătoruluĭ satuluĭ şi că mulţĭ din Turciĭ trăitorĭ azĭ zic, că aŭ vĕḑut acel act, ce era întărit prin semnăturile a 7 sultanĭ.

Româniĭ aŭ venit în sat cam de vre-o 160 anĭ, din Basarabia şi din Moldova; în 1850 satul era românesc. Bulgariĭ sunt veniţĭ în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia. Locuiaŭ şi Turcĭ în sat; eĭ aŭ emigrat înaintea rĕsboiuluĭ din 1877.

In délul gura Smeului de lângă sat, există o peşteră; locuitoriĭ spun, că ar comunica cu Enişala şi Beş-Tepe. Póte că acéstă peşteră era una din locuinţele Troglodiţilor, popor al Dobrogieĭ cu mult înaintea cuceririĭ romane.

Lelewel identifică Zebilul cu vechiul Salsovia.

Hotarul amănunţit al comuniĭ este: din cósta răsăritenă a laculuĭ Babadag, se îndréptă către N. pe lângă golful laculuĭ Razelm numit Cotu, ajunge în valea Cazangia, pe care o urcă puţin, apoĭ pe movila Toc-Simuiur, de unde se îndréptă cătră S.V. prin movila cu Socĭ, pe muchia déluluĭ din Fundul Găvanuluĭ, trece pe la V. de comuna Congaz, urcă în vârful déluluĭ Turgarlea-Bair.

De aci o ia către N.V. pe lângă pârîul Teliţa, până la confluenţa luĭ cu valea Isvorul urméză pârîul Teliţa, până la vărsarea sa în partea Códa Bălţiĭ a laculuĭ Babadag, apoĭ ţĕrmul Sudic până la balta Toprac-kiopru, la km. 30 al şoseleĭ Tulcea-Babadag. De aci peste lacul Babadag, până la punctul numit Cherhana.

Forma hotaruluĭ este a unuĭ trapez neregulat, lungimea perimetruluĭ luĭ este de 30 km.

Marginele comuniĭ sunt: La N. comuna Congaz, de care se desparte prin movilele Toc-Simuiu, cu Socĭ şi délurile Fundul Găvanuluĭ şi Tugarlea-Bair; la S. cu Babadag şi Enişala, despărţită prin lacul Babadag; la E. cu comuna Sarichioĭ, de care se desparte prin valea Cazangia; iar la V. cu cătunul Satul-Noŭ al comuniĭ Congaz, de care se desparte prin rîul Teliţa. Suprafaţa şi populaţia sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 3.693 leĭ la veniturĭ şi 3.641 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 260 leĭ. Contribuabilĭ sunt 172. Case sunt 165, bordeie 2, băcăniĭ 1, morĭ 19, fôntânĭ 38.

Comuna are o şcólă mixtă cu un învĕţător şi o învĕţătóre, e construită de locuitorĭ în 1880 şi costă 10.000 leĭ, frequentată în mediŭ de 93 elevĭ. Local de Primărie, n'are.

Biserică există una, cu hramul Sf. Dumitru, fondată în 1874 de locuitorĭ; are ca venit 10 hectare pămênt şi o vie; are doĭ preoţĭ şi doĭ cântăreţĭ.

E aşezată pe şoseaua vicinală Congaz-Zebil-Sarichioĭ, etc.

Maĭ sunt şi drumurĭ naturale spre Congaz, Agi-Ghiol şi Sabangeak.

b) **Plasa Măcin**, ocupă tot colţul N.-Vestic al Dobrogieĭ. Se mărginesce la Sud cu plasa Hârşova, din judeţul Constanţa, de la pólele sudice ale movileĭ Cazacilor, pe limita dintre judeţe până în punctul cel maĭ 'nalt al dèluluĭ Ghiolgik-Bair, cotat 306; la răsărit se mărginesce cu plăşile Babadag şi Tulcea şi anume: o linie aprópe dréptă ce ar pleca spre N. din vârful dèluluĭ Ghiolgic-Bair, până în punctul Jaila-Nord, iar de aci către răsărit pe o lungime de 4.500 m. până la N. satuluĭ Ortachioĭ formează limita între plăşile Măcin şi Babadag; din acest punct către N. pe dèlul Boclogea, pe urma valuluĭ luĭ Traian; pe lângă şi la răsărit de mănăstirea Cocoşul, către N. până pe dèlul Teilor; pe valea Capaclia, către răsărit până la lacul Rotund şi în fine către N. la Dunăre, la pólele dèluluĭ pe care e posiţiunea Eschi-Cale.

La V. se mărginesce cu jud. Ialomiţa, Brăila şi Covurluĭ, de care se desparte prin Dunăre, de la Movila Cazacilor până la gura Prutuluĭ; iar la N. cu Rusia, de care fluviul o desparte de Basarabia.

Suprafaţa plăşiĭ este de 1346 km. p. saŭ 134.669 hect., iar populaţia de 27.943 suflete. Repartiţia pe comune şi sate este:

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafaţă Hect.
	Vatră	Islaz	Drumurĭ, ape, stuf şi stâncĭ	Al locuitorilor	Al Statuluĭ şi pădurĭ	
Balabancea	54	777	711	3158	2844	7544
Carcaliu	67	335	3815	1172	1902	7291
Cârjelarĭ	60	729	781	4179	3365	9114
Cerna	65	427	619	5127	1238	7476
Coium-punar	41	421	725	2860	8553	12603
Grecĭ	69	346	875	2807	1750	5847
Isaccea	341	—	3080	3397	1516	8334
Jijila	42	210	1451	2080	3398	7181
Luncaviţa	64	658	1008	1841	16100	19671
Macin	478	—	1815	3498	2452	8243
Picineaga	41	530	902	3014	2400	6887
Pisica	8	210	4115	1070	223	5626
Satul-Noŭ	27	132	2681	2735	3373	8948
Turcóia	36	180	1015	1857	5175	8263
Vacărenĭ	72	360	2619	3352	5238	11641
Total	1468	5315	26212	42147	59527	134669

Populaţia plăşiĭ este de 27.943 suflete, repartizate pe comunĭ ast-fel:

SATE și COMUNE	Românĭ	Găgăuțĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Țig. turcițĭ	Țig. creștinĭ	Bulgarĭ	Rușĭ	Lipov. popovĭ	Lip. bespop.	Grecĭ	Armenĭ	Evreĭ	Germanĭ	Italienĭ	Albanezĭ	Muntenegrenĭ	Englezĭ	Francezĭ	Polonĭ	Belgianĭ	Scopițĭ	Austro-Ung.	Bărbațĭ	Femeĭ	Copiĭ	Capĭ de familie	Totalul sufletelor
Balabancea	230	—	113	—	—	11	—	153	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	111	280	129	508
Geaferca rusă	3	—	—	—	—	—	9	119	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	27	76	29	131
Hancearca	6	—	—	—	—	—	—	338	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	60	231	63	348
Islam Geaferca	330	—	—	—	—	22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	72	211	80	359
Tața	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Țiganca	66	—	—	—	—	73	—	81	—	—	1	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	22	1	57	53	143	63	253
Total	635	—	113	—	—	106	16	691	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	22	1	335	323	941	364	1599
Carcaliu	105	—	—	—	—	—	—	-	1905	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	440	479	1106	469	2025
Ac-Punar	395	—	13	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	94	267	90	452
Cârjelarĭ	669	—	—	—	—	133	41	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	174	504	172	851
Hasanlar	138	—	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	51	99	49	200
Jaila	162	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	46	98	46	188
Omurlar	—	—	—	106	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	20	65	21	108
Total	1364	—	101	106	—	133	87	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	381	385	1033	378	1799
Piatra roșie	38	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	46	—	3	—	5	—	11	—	—	54	20	33	54	107
Cerna	239	1444	33	22	—	7	171	36	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387	394	1188	410	1969
Total	277	1444	33	22	—	7	172	36	—	—	19	—	1	—	46	—	3	—	5	—	11	—	—	441	414	1221	464	2076
Ai-orman	558	-	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	126	118	320	126	564
Canat-calfa	287	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	59	171	59	287
Coium-punar	310	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	60	186	62	310
Total	1155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	247	237	677	247	1161
Grecĭ	1365	—	168	11	—	14	82	19	—	—	10	6	1	—	111	19	—	—	—	—	—		—	383	401	1022	433	1806
Isaccea	1399	—	675	72	44	17	229	555	—	31	129	18	104	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	854	745	1688	886	3287
Cocoș	48	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	—	48
Total	1447	—	675	72	44	17	229	555	—	31	129	18	104	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	902	745	1688	886	3335
Jijila	1246	—	—	—	—	17	—	—	—	—	2	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	273	278	731	284	1282
Luncavița	1404	—	—	—	—	27	73	—	—	—	21	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	362	346	859	347	1567
Tichilescĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3
Rachel	406	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	95	232	103	419
Total	1810	—	—	—	—	27	86	—	—	3	21	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	457	441	1091	450	1989
Ghecet	61	—	11	—	—	—	8	—	—	—	62	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	29	71	52	148
Măcin	2615	9	645	54	5	32	395	5	1	—	88	26	107	4	6	47	—	—	—	11	—	—	14	877	1037	2150	980	4064
Total	2676	9	656	54	5	32	403	5	1	—	150	32	107	4	6	47	-	—	—	11	—	—	14	925	1066	2221	1032	4212
Picineaga	1341	—	—	—	—	22	33	—	—	—	4	—	14	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	297	306	812	331	1415
Azaclăŭ	357	—	—	—	—	—	7	48	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	101	100	219	107	420
Pisica	465	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	102	103	266	109	471
Total	822	—	—	-	—	5	7	48	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	203	203	485	216	891
Satu-Noŭ	365	63	—	—	—	5	350	12	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	175	177	448	165	800
Turcóia	1154	—	—	—	—	13	1	—	2	—	—	5	14	6	182	—	—	—	5	—	—	—	14	370	310	716	336	1396
Iglița	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	14	16	13	29	14	58
Total	1209	—	—	—		13	1	—	2	—	—	5	14	6	185	—	—	—	5	—	—	—	—	386	323	745	350	1454
Garvan	680	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	151	389	136	683
Văcarenĭ	1361	1	2	—	—	41	7	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305	328	783	316	1416
Total	2041	1	3	—	—	43	7	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	448	479	1172	452	2099
Total pe plasa	17858	1517	1749	265	49	441	1473	1374	1908	34	350	105	287	24	348	70	3	1	13	12	11	22	29	6293	6257	15393	6521	27943

Densitatea populaţieĭ este de 20 locuitorĭ pe un kilometru patrat.

Acéstă plasă se compune din două comune urbane şi 13 comune rurale.

Reşedinţa Sub-prefecturiĭ este în oraşul Măcin.

1. *Comuna Balabancea* ocupă tótă valea superióră a rîuluĭ Taiţa, e aşezată la 29 km. spre S.-E. de Măcin şi la 22 km. spre S. de oraşul Isaccea. Se compune din următórele cătune: *Balabancea* (corupţie din Balaban-kioĭ = satul luĭ Balaban), sat locuit numaĭ de Turcĭ prin 1850, acum aŭ emigrat în mare parte, e aşezat pe malul drept al Taiţeĭ, la pólele déluluĭ Carapcea, e satul de reşedinţă; *Giaferca rusă* (Giafer, nume propriŭ) pe valea Holuclu, la 6 km. spre N. de Balabancea, a fost fondată de Ruşĭ în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia; *Hamcearca*, fostă mănăstire ruséscă aşezată pe drépta Taiţeĭ la 5 km. spre N. de Balabancea; *Islam-Giaferca* saŭ *Giaferca-Turcéscă* pe valea Coslugea la 3 km. spre E. de Balabancea, a fost odinióră locuit de Turcĭ, emigraţĭ acum cu toţiĭ; *Taiţa* locuită multă vreme de Ruşĭ, până la rĕsboiul din 1877, e aşezată pe valea Ţiganca în munţĭ; astă-zĭ cătunul este nelocuit şi face parte din cătunul mărginaş numit *Ţiganca*; este la depărtare de 9 km. spre N. de Balabancea; *Ţiganca* pe rîul Taiţa la 8 km. spre N. de Balabancea, a fost locuită de Ruşĭ prin 1850.

Tot de acéstă comună maĭ ţin: *mănăstirea Taiţa* la 1½ spre N. de Ţiganca, în sus pe cursul Taiţeĭ, a fost mănăstire românéscă prin 1850, acum nu maĭ are călugărĭ, ci în ea deservesce preotul din Hamcearca şi vin locuitoriĭ din Ţiganca. Nu se scie de cine şi când s'a fondat acéstă mănăstire; *móra mănăstireĭ Cocoşul*, aşzeată pe valea Pârlita la 2 km. spre răsărit de Ţiganca peste dealurĭ, aparţine Mănăstireĭ Cocoşul e la 6 km. spre S. de Mănăstire; *Crucea luĭ Jon Agian* o locuinţă isolată pe délul Daiaman-Bair. Posiţiunea comuniĭ Balabancea este pitoréscă şi higienică, aerul curat; munţiĭ, care o înconjură acoperiţĭ de pădurĭ bătrâne de teĭ, îĭ îndulcesce clima atât vara cât şi iarna.

Hotarul amănunţit al comuniĭ: plecând din vârful déluluĭ Breazu, d'asupra mănăstireĭ Cocoşul, se îndréptă către N.-V., trece prin apropierea mănăstireĭ, pe la pólele déluluĭ Cocoşul, pe muchia déluluĭ Cadiul, până în vârful déluluĭ Galmele — înşirate; în tot acest parcurs a străbătut de a lungul pădurea Taiţeĭ. De la Galmele — înşirate se îndréptă către V., cobóră în valea rîuluĭ Luncaviţa, pe care o însoţesce până la confluenţa sa cu Luncăvicioara, la locul numit *podul luĭ Trandafir;* se îndréptă puţin către S.-V. şi urcă în vârful déluluĭ Gogonceĭ; de aci aprópe în linie dréptă se dirige spre S.-V., taie valea Luncăvicioara, trece peste délul Feruluĭ, prin valea Lupuluĭ, pe la pólele déluluĭ Stubeilor şi urcă în délul Negoiŭ a căruĭ muchie o urméză până în vârful Almalia; de aci urmând aceiaşĭ direcţiune cu óre-care cotiturĭ, pe muchile délurilor David şi Amzalăĭ, pe la pólele déluluĭ Carapcea ajunge în rîul Taiţa la 2 km. maĭ jos de satul Balabancea. De aci urcă puţin spre N. pe lângă rîul Taiţa, până aprópe de satul Balabancea, se îndréptă către E., până la pólele déluluĭ Boclogea, d'asupra comuniĭ Orta-kioĭ, de unde apoĭ se îndréptă către N. pe muchia déluluĭ Boclogea, până la valul luĭ Traian, pe care îl urméză.

Urcă apoĭ délul Pârlita, cobóră în valea Pârlita, la Móra Mănăstireĭ Cocoşul; de aci se îndréptă către N.-E. urcând în susul văiĭ Pârlita, până în délul Breazul d'asupra viilor Bădila.

Forma perimetruluĭ comuniĭ este aceia a unuĭ exagon şi un pentagon împreunate pe una din laturĭ; lungimea perimetruluĭ este de aprópe 110 km., iar suprafaţa de peste 75 kmp., adică 7.544 hectare.

Marginele comuniĭ sunt: la N. Isaccea, de care se desparte prin délurile Breazu, Cadiul şi pădurea Taiţa; comuna Luncaviţa, de care se desparte prin valea Luncaviţeĭ şi délul Gogoncea; la S. comuna Ortachioĭ; la E. comunele Ali-beĭ-kioĭ, despărţită prin délul Boclogea; Meidanchioĭ de care se desparte prin Valul luĭ Traian şi cu comuna Nicoliţel, de care se desparte prin valea Pârlita şi délul Breazul; la V. cu comunele Grecĭ, despărţită prin délul Negoiŭ; cu Cerna despărţită prin délul luĭ David şi Amzalăĭ; cu cătunul Ac-punar (al comuniĭ Carjelarĭ), de care se desparte prin délurile Amzalăĭ şi Carapcea. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 291, bordeie 23, cârciume 5, morĭ 2, fontânĭ 39.

Budgetul comuniĭ este de 6,278 leĭ la veniturĭ și 5,497 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent mediŭ (pe cincĭ anĭ) de 3.908. Contribuabilĭ sunt 268.

In tótă comuna sunt două școle mixte, în Balabancea și Islam-Giaferca înființate de județ în 91 și 97, n'aŭ local propriŭ; aŭ ca venit în fie-care cătun câte 10 hectare pămênt; aŭ doĭ învĕțătorĭ și 80 elevĭ. Primăria n'are local propriŭ.

Cultul religios este representat prin 4 biserici creștine și o giamie. O biserică este în cătunul Balabancea instalată într'o casă cerkezéscă, în urma rĕsboiuluĭ din 1877—78, are hramul Sf. Apostolĭ Petru și Pavel. In 1897 s'a construit biserică nouă, care a costat 12,000 leĭ; e deservită de un preot, care slujesce și la cătunul Islam-Giaferca și un cântăreț; ca venit are 10 hectare pămênt; o a doua Biserică e în cătunul Islam-Giaferca cu hramul Acoperămêntul Maiciĭ Domnuluĭ, fondată în 1859 de o rusóică din satul Giaferca-rusă, are un cântăreț; are 10 hectare teren; o a treia în cătunul Hamcearca cu hramul Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ; la acéstă Biserică vin și locuitoriĭ din cătunul Giaferca-rusă, care n'are Biserică; este fórte veche, la început a fost mănăstire călugăréscă, fondată nu se scie de cine și când.

Cătunul Țiganca n'are biserică; locuitoriĭ din Țiganca se duc la Mănăstirea Taița, la care servesce preotul din Hamcearca. Are 14 hectare teren ca venit. Nu se scie de cine a fost fondată.

Giamia din cătunul Balabancea, fondată după ultimul rĕsboiŭ, într'o casă veche cerkezéscă de către Turciĭ locuitorĭ din cătun; are un hoge și 10 hectare de pămênt date de comună.

Comuna Balabancea se află la 2 km. departe de Ortachioĭ, pe unde trece șoseaua Babadag-Măcin.

Pe valea Taițeĭ e o șosea vicinală, care légă între dênsele diferite cătune ale comuneĭ, așezate aprópe tóte pe vale.

Maĭ sunt și alte drumurĭ, care pun în legătură comuna Balabancea cu: Ac-Punar, Cerna, Grecĭ, Luncavița, Isaccea, Mănăstirea Cocoșul și Nicolițel. Tóte drumurile duc peste délurĭ prin pădurĭ încântătóre de teĭ.

2. *Comuna Carcaliu,* (contras din cara-cale = fortăréță négră) e așezată pe țărmul Dunăriĭ, pe un bot de dél ce înaintéză către apus prin bălțile Carkaliŭ la N. și Iglița la S., era odinióră locuită numaĭ de Rușĭ, care în naintea rĕsboiuluĭ din 1855 emigrară și veniră apoĭ în 1858. E departe la 8 km. spre S. de orașul Măcin.

Se zice, că acéstă comună a fost înființată pe la începutul véculuĭ al XIX-lea de nisce pescarĭ Rușĭ și că purta la început numele de *Camena.* In 1825, satul era destul de mare, Turciĭ i-aŭ schimbat numele vechiŭ, în acela pe care îl pórtă astăzĭ.

Hotarul comuniĭ începênd de la Movila Carcaliŭ de pe délul cu acelaș nume, se îndréptă către S.E., cobóră délul și merge paralel cu drumul comunal Măcin-Turcóia, până la capătul răsăritén al bălțiĭ Iglița; de aci se îndréptă către apus, urméză puțin malul bălțiĭ, o taie curmeziș și merge pe canalul eĭ de scurgere până la Dunăre, de unde îndreptându-se către N.V. urméză malul Dunăriĭ, coprinzênd și insula Carcaliŭ; la 2 km. spre N. hotarul părăsesce fluviul, spre a se îndrepta către E., taie pe din două balta Carcaliŭ, urcă délul Carcaliŭ, până la movila cu acelaș nume. Forma sa este aceia a unuĭ trapez neregulat; lungimea perimetruluĭ de 117 km.

Limitele comuniĭ sunt: la N. Măcin; la E. comuna Grecĭ, de care se desparte prin délul Carcaliŭ; la S. cătunul Iglița al comuneĭ Turcóia, de care se desparte prin balta Iglița; la V. cu Dunărea, care o desparte de județul Brăila.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 397, prăvăliĭ 6, morĭ 10, fôntânĭ 5.

Budgetul comuniĭ este de 9.340 leĭ la veniturĭ și de 7.631 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent mediŭ de 8.542 leĭ. Contribuabilĭ sunt 295.

Sunt în comună treĭ școlĭ: una română clădită de locuitorĭ în 1887, costă 3500 leĭ, are un invĕțător, 25 elevĭ; venit are 10 hectare teren; două școlĭ lipovenescĭ cu doĭ învĕțătorĭ. Primăria clădită în 1883 a costat 3000 leĭ. Acum se reconstruesce.

Biserică e una lipovenéscă, fondată în 1874 de locuitorĭ, are hramul St. Treime, 10 hectare teren de la Stat, un preot, un diacon şi un cântăreţ.

Comuna este în legătură prin drumurĭ naturale cu: Măcin (la acest oraş există şi şosea judeţiană), Grecĭ şi Igliţa.

3. *Comuna Cârjelari*. Aşezată în basinul superior al rîuluĭ Picineaga, pe afluentul luĭ numit Cârjelarĭ, la 34 km. spre S.E. de Măcin; acéstă comună se compune din următórele sate: *Ak-Punar* (puţ alb) aşezat pe şoseaua Babadag-Măcin, între Ortachioĭ şi Cerna, la 8 km. spre N. de Cârjelarĭ, era locuit numaĭ de Turcĭ în 1850, acum aŭ emigrat maĭ toţĭ şi înlocuiţĭ cu Românĭ din Basarabia; *Cârjelarĭ*, satul de reşedinţă (póte că numele sĕŭ vine de la Cârjaliĭ), era locuit de Turcĭ şi Românĭ; Turciĭ aŭ emigrat toţĭ; *Hasanlar* la 2 km. spre apus de Cârjelarĭ, numele sĕŭ însémnă satul luĭ Hasan, probabil fondatorul luĭ, în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia; *Jaila*, sat eminaminte turcesc în 1850, aşezat la 6 km. spre N. de Cârjelarĭ, aprópe de şoseaua Babadag-Măcin şi *Homurlar*, aşezat pe pârîul cu acelaş nume, la 3½ km. spre N.V. de Cârjelarĭ, într'o posiţiune pitoréscă şi sănătósă.

Comuna astfel compusă se mărginesce la N. cu comuna Cerna; la V. cu Coium-Punar; la E. cu Atmagea şi Orta-kioĭ; iar la S. cu comuna Urumbeĭ, din judeţul Constanţa.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ pe cătune este arătată la plasă.

Case sunt 287, bordeie 65, prăvăliĭ 4, fôntânĭ 24.

Budgetul comuniĭ este de leĭ 6.605 la veniturĭ şi de 6.061 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 2.722 leĭ în mediŭ. Contribuabilĭ sunt 286.

În comună sunt 2 şcolĭ: în Ac-Punar şi Cârjelarĭ; aŭ 3 învĕţătorĭ şi 115 elevĭ. Cea din Cârjelarĭ clădită în 1898 costă 10.000 leĭ; cea din Ac-Punar în 1899 costă 4.500 leĭ. Primăria clădită în 1882, costă 4.600 leĭ.

Bisericĭ sunt douĕ: una în Cârjelarĭ, cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, clădită în 1868 şi alta în Ac-Punar cu hramul Întâmpinarea, clădită 1893, costă 12.000 leĭ. Fiecare are 10 hectare teren, câte un preot şi un cântăreţ. Sunt şi 3 giamiĭ cu 3 imamĭ în Hasanlar, Jaila şi Homurlar.

Comuna e aşezată cu douĕ din satele sale (Jaila şi Ac-Punar) pe şoseaua vicinală Babadag-Măcin. Maĭ sunt în coprinsul comuniĭ drumurĭ, care pun în legătură diferitele cătune între ele, cum şi cu satele învecinate, ast-fel spre: Cerna, Balabancea, Ortachioĭ, Atmagea, Ciucurova, Urumbeĭ, Canat-Calfa, Coium-Punar, Aĭ-Orman şi Satul-Noŭ.

4. *Comuna Cerna*. Este aşezată pe rîul Cerna şi pe şoseaua Babadag-Măcin, la 25 km. spre S.E. de Măcin. Numele sĕŭ este slav şi însémnă «négra», nu sciŭ prin ce împrejurare; era locuită în 1850 de Bulgarĭ şi Turcĭ. Se compune din satul de reşedinţă şi un mic *cătun Piatra-roşie*, fondat în 1896 de coloniştĭ Italienĭ şi alte naţionalităţĭ, care se ocupă cu exploatarea pietriĭ din délul Piatra-roşie; satul e aşezat la pólele déluluĭ Piatra-roşie, pe drumul Măcin-Hârşova.

Hotarul comuniĭ: plecând din vârful Almalia al déluluĭ Negoiŭ, se îndréptă către S.E. pe muchia délurilor David şi Amzalâĭ, până în apropiere de Balabancea; de aci o ia către S.V., trece pe la pólele vârfuluĭ Cerna, taie valea Jaila şi urcă délul Hasanlar, de unde se îndréptă către N.V., taie iarăşĭ valea Jaila, apoĭ valea Cerneĭ, trece pe la N. comuneĭ Satul-Noŭ, de aci se îndréptă către N. pe lângă drumul Măcin-Hârşova, pe la pólele déluluĭ Piatra-roşie, taie valea Ulmuluĭ, trece printre délurile Priopcea, Caracicula şi Bujor, o ia spre E. pe muchile délurilor Megina şi Daiaman-Bair şi în fine urcă în vârful Almalia.

Forma luĭ este aceia a unuĭ patrulater neregulat. Lungimea perimetruluĭ de 32 km.

Marginele comuniĭ sunt: la N. comuna Grecĭ, de care se desparte prin délurile Priopcea, Mègina, şi Daiaman-Bair; la E. comuna Balabancea, despărţită prin délul Amzalâĭ; la S.E. cătunul Ac-Punar (comuna Cârjelarĭ); la S.V. comuna Satul-Noŭ; la apus comuna Turkóia, de care se desparte prin drumul Măcin-Hârşova.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ pe cătune şi naţionalităţĭ este arătată la plasă.

Case sunt 366, bordeie 15, hanurĭ 3, prăvăliĭ 6, morĭ 6, fântânĭ 11.

Budgetul comuniĭ este de 9.519 leĭ la veniturĭ şi de 8.989 leĭ la cheltuelĭ, daŭ un excedent mediŭ de 2.647 leĭ. Contribuabilĭ sunt 294.

În comună e o singură şcólă, clădită de locuitorĭ în 1880-81; costă 22.000 leĭ, are 10 hectare teren, 2 învĕţătorĭ şi 176 elevĭ. Primăria clădită în 1886, costă 10.000 leĭ.

Biserică are: una, fondată de locuitorĭ în anul 1841, are hramul Sfinţiĭ Arhangheliĭ Mihail şi Gavril. Inscripţia e în limba bulgară. Are un preot şi un cântăreţ; ca venit are 17 hectare date cu tapiŭ şi 10 hectare de la Stat. Biserica reconstruită în 1897, a costat 74.000 leĭ.

Maĭ e în comună şi o giamie deservită de un hoge; are 10 hectare teren.

Prin comună trece şoseaua vicinală Babadag-Măcin şi drumul Măcin-Hârşova; maĭ sunt şi drumurĭ comunale, care o pun în legătură cu satele învecinate: Turcóia, Grecĭ, Ţiganca, Hamcearca, Balabancea, Ac-Punar, Hasanlar, Aĭ-Orman şi Satul-Noŭ.

5. *Comuna Coium-Punar.* În basinul superior al rîuluĭ Picinéga şi la pólele Sudice ale déluluĭ Ghiun-Ghiurmez, la hotarul judeţuluĭ Tulcea, se află comuna Coium-Punar, la 36 km. spre S.E. de Măcin. Ea se compune din 3 sate: *Coium-Punar* (fântâna oiĭ), ca reşedinţă, pe valea cu acelaş nume; *Canat-Calfa* la 3 km. spre E., pe valea cu acelaşĭ nume şi *Aĭ-Orman* (pădurea ursuluĭ), la 4 km. spre N.E. de satul Coium-Punar, pe rîul Aĭ-Orman saŭ Picinéga.

Comuna nu datéză de cât de fórte puţin timp; tótă valea Aĭ-Ormanuluĭ era odinióră acoperită cu pădurĭ dese şi locuită de Tatarĭ din Crimeia; n'aveaŭ locuinţe stabile, ci se ocupaŭ cu brigandajul.

Peste acéstă populaţiune vin Româniĭ basarabenĭ şi moldovenĭ, probabil intre 1860-1877 şi fondară aceste 3 sate, care nu se vĕd figurând pe harta luĭ I. Ionescu din 1850.

În urma resboiuluĭ din 1877, Româniĭ se adunară în maĭ mare numĕr şi ast-fel se populă valea Aĭ-Ormanuluĭ.

Comuna se mărginesce la N. cu Satul-Noŭ şi Picinéga; la V. cu Ostrovul; la S. cu Urumbeĭ şi la Est cu Cârjelarĭ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 207, bordeie 19, prăvăliĭ 4, morĭ 1, fontânĭ 11.

Budgetul comuniĭ este de 4.530 leĭ la veniturĭ şi 4.417 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent în mediŭ (pe 5 anĭ) de 565 leĭ. Contribuabilĭ sunt 232.

In comună sunt 3 şcolĭ de ambele-sexe, în fie-care cătun câte una; aŭ venit 10 hect. teren, 3 învĕţătorĭ şi 143 elevĭ. Şcóla din Coium-punar clădită în 1898, costă 3.600 leĭ; cea din Ai-Orman în 1881, costă 600 leĭ; cea din Canat-Cala, în 1898 şi costă 3.200 leĭ. Primăria clădită în 1882, costă 8.000 leĭ. O biserică este în Coium-Punar, clădită de locuitorĭ în 1880, costă 2.000 leĭ, are 10 hect. pămênt dat de Stat, e deservită de doĭ preoţĭ şi 2 cântăreţĭ. Eraŭ şi douĕ geamiĭ în Coium-Punar şi Canat-Calfa, dar acum sunt părăsite. La Aĭ-Orman şi Canat-Calfa sunt douĕ case de rugăciunĭ.

Comuna n'are nicĭ o şosea, ci numaĭ drumurĭ ordinare, care pun în legătură între ele cele 3 cătune, cum şi comuna cu satele înconjurătóre; ast-fel sunt drumurĭ: spre Picinéga, Satul-Noŭ, Cerna, Hasanlar, Cârjelarĭ, Ciucurova, Urumbeĭ, Făgăraşu-Noŭ, Aigâr-Ahmet şi Ostrov.

6. *Comuna Grecĭ.* Aşezată la pólele celor maĭ 'nalţĭ masivĭ din Dobrogia, la 10 km. spre S.E. de Măcin, acéstă comună compusă dintr'un singur sat a fost locuită de Românĭ şi Turcĭ pe la 1850.

De la împrejurarea, că locuitoriĭ eĭ se ocupaŭ cu grădinăritul, Turciĭ îĭ maĭ ziceaŭ *Soanlâk* = cepăria. Nu se scie prin ce împrejurare pórtă numirea de azĭ. In unghiul munţilor la locul numit azĭ *Cuzluk*, se zice a fi fost un vechiŭ sat turcesc, aĭ căriĭ locuitorĭ s'aŭ retras la Grecĭ. Româniĭ sunt veniţĭ de vre-o douĕ secole în sat, unde trăiaŭ în bună înţelegere cu Turciĭ, care azĭ aŭ rĕmas prea puţinĭ, în schimb sunt coloniştĭ Italienĭ, carĭ se ocupă cu exploatarea pietriĭ din muntele Iacob şi insula Blazova.

Hotarul amănunţit al comuniĭ: Plecând din vârful Sulucu al déluluĭ Pricopanul către răsărit, cobóră acest dél, trece pe la origina văiĭ Grecilor, pe la Isvorul Jijileĭ, urcă Piscul 'nalt şi Ţuţuiat şi după ce 'l cobóră taie valea Luncaviţa-mică şi urcă în délul Gogoncea.

Din acest dél se îndréptă către S.E., îl cobóră, taie valea Luncăviciόra, trece peste délul Teilor, taie valea Lupuluĭ, trece pe la pólele déluluĭ Stubeilor și urcă în vârful déluluĭ Negoiu, pe care după ce'l cobóră spre vale, până în vârful Almalia, se îndréptă către V., trece peste délurile Daiaman-Bair, Megina, pe la pólele déluluĭ Piatra-ascuțită, până dă în drumul Măcin-Hârșova, pe care îl urméză spre N. pe la pólele déluluĭ Piatra-râiosă, până în dreptul movileĭ Râiósa; aci face o cotitură către V. și se îndréptă către N.V. paralel cu șoseaua, urcă délul Carcaliŭ în vârful Carcaliŭ; de aci o ia către E., până la pólele déluluĭ Grecilor, pe care îl urcă în direcție spre N., continuă pe muchia déluluĭ Pricopanuluĭ, până în vârful Sulucu.

Forma luĭ este a unuĭ patrulater neregulat; lungimea perimetruluĭ e de 57 km.

Marginele comuniĭ sunt: la N.V. comuna urbană Măcin, de care se desparte prin délul Pricopanuluĭ; la S. comuna Luncavița; la E. comuna Balabancea, de care se desparte prin délurile Gogoncea, Teilor, Negoiu și Almalia; la S. comuna Cerna, despărțită prin drumul Măcin-Hârșova și cu comuna Carcaliŭ. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Fig. 56. — Cariera «Iacob-Dél».

Case sunt 339, bordeie 3, hanurĭ 1, prăvăliĭ 8, morĭ 3, fontânĭ 31.

Budgetul comuniĭ este de 9.107 leĭ la veniturĭ și 8.219 leĭ la cheltuelĭ, excedentul mediŭ (pe 5 anĭ) fiind de 4.442 leĭ. Contribuabilĭ sunt 330.

In comună este o școlă clădită de locuitorĭ în 1893, costă 12.500 leĭ, are 2 învĕțătorĭ și 68 elevĭ. Primăria clădită în 1889, costă 8.000 leĭ. Biserică e una cu hramul St. Haralambie, clădită de locuitorĭ în 1883, costă 16.000 leĭ, are un preot și doĭ cântărețĭ. Maĭ e și o giamie cu un imam.

Școla și Biserica aŭ fie-care câte 10 hectare teren ca venit.

Pe la marginea comuniĭ trece șoseaua Babadag-Măcin și drumul Măcin-Hârșova. Maĭ multe drumurĭ comunale pun în legătură satul Grecĭ cu cele înconjurătóre: Carcaliu, Măcin, Luncavița, Balabancea, Cerna, Turcóia și Iglița.

7. *Comuna urbană Isaccea.* Numită în antichitate Noviodunum, maĭ în urmă Oblucița (vedĭ aceste nume la partea istorică). Isaccea este așezată pe Dunăre între milele 66—67, la 35 km. de Tulcea. Numele sĕŭ a trebuit să fi fost Isak-Kioĭ = satul luĭ Isak, un pașă turcesc din secolul XVI-lea. Mormêntul luĭ se vede și astăzĭ între ruinele cetățiĭ, nu departe de casarmă, vechiul conac turcesc.

Pe lângă comuna urbană Isaccea, maĭ coprinde și *Mănăstirea Cocoșul.*

Hotarul orașuluĭ este: plecând de pe malul drept al Dunăriĭ, din dreptul mileĭ 71, de la gura Ciulnețul, se îndreaptă către S. prin stuf, taie lacul Piatra-călcată, se continuă pe lângă Valea-Rece, pe la pólele déluluĭ Galmele-înșirate, urcă délul Cadiuluĭ; de aci pe muchia luĭ prin Pădurea-Mare, se îndrépă către E., urcă și cobóră délul Breazuluĭ pe lângă Mănăstirea Cocoș și se opresce între délurile Tugurlea și Piatra-roșie, de aci o ia către N. E. pe lângă viile Bădila, pe valea Capaclia, până dă de balta Capaclia, urméză puțin malul eĭ și apoĭ îl părăsesce, trecênd pe lângă lacul Rotundu și se opresce la Dunăre în dreptul mileĭ 65.

Forma conturuluĭ este aceia a unuĭ trapez neregulat, lung de 70 km.

Se mărginesce la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre; la S. cu comuna Balabancea, despărțită prin culmea Isacceĭ; la V. cu comuna Luncavița; iar la E. cu Nicolițelul.

Când județul Tulcea se împărția în șése plășĭ, orașul Isaccea era reședința sub-prefectureĭ plășiĭ Isaccea, care coprindea comunele: Isaccea, Alibeĭ-kioĭ, Balabancea, Frecățeĭ, Luncavița, Meidanchioĭ, Nicolițel, Parkeș, Somova și Telița.

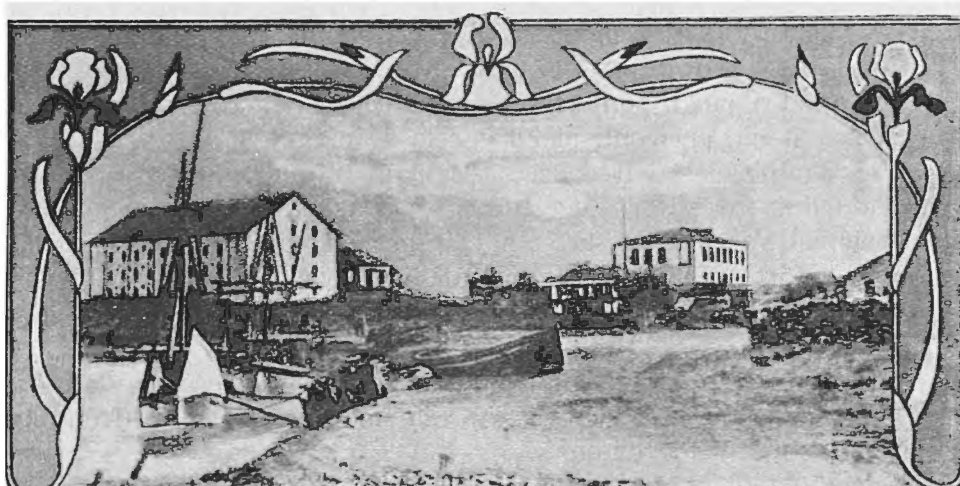

Fig. 57. — Portul Isaccea.

Prin 1850 orașul era locuit de Bulgarĭ, Românĭ și Turcĭ.

In ziua de 22 Iulie 1897, am vizitat Mănastirea Cocoșul. Dacă plécă cine-va pe jos din Nicolițel, peste dél prin pădurĭ bătrâne de teĭ, face fără multă obosélă și pe rĕcóre, chiar la miezul-zileĭ luĭ Iulie, o oră până la Cocoș. Din vârful déluluĭ se zăresce mănăstirea în vale către apus, cu clopotnița eĭ roșie, e vârîtă într'un ungher al văiĭ și înconjurată de délurĭ acoperite cu pădurĭ.

Fig. 58. — Mănăstirea «Cocoșul».

Acest sfânt locaș este imprejmuit și cu clădirĭ, e ca o cetățuie în lăuntrul căreia se póte intra pe singura pórtă din față; d'asupra acesteĭ porțĭ, numai sub liniștita stăpânire a Românilor, aŭ maĭ îndrăsnit călugăriĭ a ridica o clopotniță înaltă de 20 metri, ce se póte vedea din depărtare. Până în 1883, mănăstirea nu se putea vedea, de cât numaĭ după ce

cine-va străbătând pădurea ajungea la pórta eĭ. Sciuse fondatorul eĭ s'o ascundă privirilor bănuitóre ale Turcilor.

La frontispiciul porţiĭ se citesce următórea inscripţie: «*Sub Domnia M. S. Regeluĭ României, Corol I, şi a Soţieĭ Sale, Regina Elisabeta,* sub episcopatul Prea-Sfântuluĭ Episcop Iosif al Dunăriĭ-de-jos, s'a zidit acéstă clopotniţă şi paraclis, cu hramul Adormirea Maiceĭ-Domnuluĭ, prin stăruinţa şi cheltuiala soboruluĭ Sfinteĭ Mănăstirĭ Cocoş, în timpul stăreţieĭ prea cuvioşieĭ sale Archim. Daicul, în anul al 23-lea al stăreţieĭ sale, în anul mântuireĭ 1883».

De şi acéstă clopotniţă a fost începută în 1864, ea nu s'a terminat de cât în 1883.

Interiorul mănăstireĭ este destul de spaţios, are cam la 5 pogóne suprafaţă.

Pe latura din fund a curţiĭ sunt chiliile călugărilor, ca vre-e 50 la numĕr, în mijloc se înalţă biserica cea nouă, pe frontispiciul căreia se citesce:

«Acéstă Sf. şi Dumnezeiască biserică s'a zidit în timpul stăreţieĭ prea cuvioşieĭ sale Visarion archimandritul, începătorul acestuĭ sfânt locaş; iar cu cheltuiala Dumnisale Hagi Nicolae Ghiţă Poenarul s'a zidit acéstă sfântă Biserică în aniĭ de la Hristos 1853». Interiorul bisericeĭ este fórte modest ornamentat: câte-va icóne, tâmpla, sfesnicele, iconostasul şi tronul episcopal, constituiesc tot mobilierul bisericeĭ, şi acesta dăruit de persónele piόse.

La intrare, în curte, este mormântul fondatoruluĭ bisericeĭ celeĭ nouĕ, Visarion.

In stânga bisericeĭ nouĕ, este cea veche; este maĭ mult o casă dreptunghiulară cu o cruce d'asupra şi acoperită cu olane.

Interiorul este împărţit în douĕ: la stânga sunt 4 camere micĭ, chiliile luĭ Visarion şi a celor patru călugărĭ, care aŭ fondat acéstă biserică în 1842, cu cheltuiala luĭ Ignatie Irodeanul, unul din călugărĭ; la drépta este biserica propriŭ zisă, curată, văruită şi cu câte-va icóne atârnate pe păreţĭ. Alăturĭ cu biserica este o cămăruţă, în care se păstrézā craniile călugărilor morţĭ. In faţa bisericeĭ celeĭ nouĕ sunt camerile stareţuluĭ mănăstireĭ, ale administraţieĭ şi arhondăria.

Mi s'a arătat condica mănăstireĭ, în care am găsit scris: «1835. Visarion archimandritul, fondatorul mănăstireĭ, venit din Sf. Munte (era Transilvănean din Făgăraş), împreună cu doĭ ucenicĭ, Gherontie şi Isaia, aŭ cumpărat tarlaua de la o cadînă; aci maĭ târziŭ (1842) aŭ pus fundamentul bisericuţiĭ vechĭ. Maĭ în urmă cu câţĭ-va anĭ vine de se călugăresce aci Niculae Hagi Ghiţă Poenarul (din Poiana, Transilvania), care aduse cu sine 15,000 galbenĭ, 500 oĭ şi 15 caĭ. Cu aceştĭ banĭ s'a construit biserica cea nouĕ în 1853».

Stariţul mănăstireĭ maĭ povestesce, că biserica veche, care acum nu maĭ există, ar fi fost fondată de câţĭ-va din ceĭ 70 apostolĭ aĭ luĭ Antipa, fugiţĭ din Constantinopol din causa persecuţiunilor, că acea biserică avea d'asupra un cocoş, în amintirea celuĭ ce 'ĭ-a anunţat Sf. Petru lepădarea de Christos, şi că de aci ar veni numele mănăstireĭ şi a satuluĭ acum dispărut.

In spatele Mănăstireĭ este o cismea construită în anul 1875, de un óre-care Theodor Moruian.

Maĭ înainte mănăstirea avea o avere însemnată, ast-fel prin daniile călugărilor, care intraŭ în ea şi a altor persóne evlaviόse, ea ajunsese să aibă 800 hect. pădurĭ, 416 hect. pămênt cultivabil, herghelíĭ, turme de oĭ, boĭ, capre şi porcĭ.

Statul, i-a intentat proces şi stariţul de atuncĭ Cornilă Săbărénu, ne apărînd bine interesele mănăstireĭ a perdut tóte averile, lăsându-ĭ numaĭ 100 hectare pămênt cultivabil, din care 20 hectare viĭ la Bădila, douĕ morĭ: una în valea Lozova şi alta la Pârlita.

Mănăstirea e prevĕḑută în budget cu 10.000 leĭ anual. Acum sunt aci 48 călugărĭ, toţĭ sunt Românĭ, maĭ ales din Transilvania. Biserica cea nouĕ are hramul Sf. Treime; cea veche, Intrarea în Biserică.

Este murdară şi rĕŭ întreţinută, ea maĭ are nevoie de multe reparaţiunĭ; trapeza şi bucătăria e într'o stare de murdărie de nedescris; călugăriĭ sunt murdarĭ, neospitalierĭ şi rĕĭ. Acéstă mănăstire ar trebui pusă sub o administraţie maĭ severă.

Drumul la mănăstire este prin pădurĭ, prin care m'am întors; o oră 'mĭ-a trebuit să

străbat drumul din pădure, după care am eșit în câmpia de pe valea Capaclia, acoperită cu o frumósă cultură de tutun, apoĭ viile de la Bădila, care se țin lanț prin Gurgóia, până la Nicolițel, unde am ajuns la orele 7 séra, după un drum de treĭ ore pe jos.

In nóptea de 22 Iulie am rĕmas în Nicolițel, iar a doua zi am pornit spre Isaccea, unde am vizitat importanta posițiune de la Eschi-kale.

Orașul Isaccea este vechiŭ, rĕŭ întreținut, cu strade strîmte. *E port la Dunăre* și debușeul produselor regiuniĭ, cum lemnărie, grîŭ și maĭ ales vinul din întinsele viĭ ale Sariceĭ. In fața orașuluĭ, fiind ostrovul cu acelaș nume, debarcaderul e așezat la 2 km. maĭ jos, în dreptul movileĭ Vizir-Tepe. Incingătórea fortificată se maĭ păstréză pe alocurea, de asemenea și maĭ multe magaziĭ de pulbere subterane. Era un însemnat punct militar.

Case sunt 618, bordeie 41, hanurĭ 1, prăvăliĭ 11, morĭ 10, fontânĭ 21. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ sunt arătate la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 42.216 leĭ la venit și 39.062 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent mediŭ de 15.772 leĭ. Contribuabilĭ sunt 914.

Instrucția publică se predă în două școlĭ: una de băețĭ cu 3 institutorĭ și una de fete cu două institutóre; ambele fondate în 1882, costă 18.000 leĭ; sunt 303 copiĭ înscrișĭ. Turciĭ aŭ o școlă alipită pe lângă giamie. Primăria clădită în 1886, costă 13.000 leĭ.

Bisericĭ sunt două vechĭ și în rea stare: una cu hramul Sf. Ghcorghe și alta cu hramul Sfințiĭ Voevozĭ; aŭ 2 preoțĭ și 3 cântărețĭ. Maĭ este și o giamie fórte vechie, nu se scie de cine e clădită; e deservită de un hoge.

Orașul este așezat pe șoseaua națională Tulcea-Măcin; maĭ sunt și șosele vicinale spre: Nicolițel, Cocoș și Telița.

In timpul vĕculuĭ de mijloc drumul principal militar era la Isaccea, el se despărția la Congaz, trecea pe la Nalbant, Frecățeĭ și Telița. Era drumul tuturor invaziunilor turcescĭ în Moldova, Tătaria, Polonia și Rusia [1]).

8. *Comuna Jijila*, coprinde tot basinul rîuluĭ Jijila, satul este așezat la vărsarea rîuluĭ, în mlaștinele de la S. laculuĭ Jijila, la 6 km. spre N. de Măcin, pe șoseaua națională Măcin-Jijila, care de la acest sat se continuă spre Văcărenĭ-Lucavița la Isaccea.

Din bătrînĭ se povestesce, că satul a fost fondat de Tătariĭ din Crimeia gonițĭ de Rușĭ, acum vre-o 200 anĭ. Româniĭ venițĭ în sat sunt Basarabenĭ, care nu maĭ puteaŭ suferi dominațiunea ruséscă. Pe la 1850, satul era locuit numaĭ de Românĭ, carĭ goniseră pe Tătariĭ de altă dată.

Comuna n'are de-cât un singur sat, Jijila. Numirea e slavă. Hotarul amănunțit al comuniĭ: plecând din balta Oiĭ se îndréptă către S., taie balta, grindul Otloguluĭ, balta Ilenilor, până în balta Somova; de aci o ia către S.E. pe muchia délurilor Cheia și Pricopanuluĭ, prin vârful Sulucu; de aci către E. pe la origina văilor Grecĭ și Jijila, până în délul Piscul 'nalt și Țuțuiat; se îndréptă apoĭ către N. pe muchia déluluĭ Petros, până în vârful Kitlăŭ, de unde o ia către S.V. până dă în valea Jijila, urméză cursul acestuĭ rîŭ cam 2½ km. și după ce îl părăsesce, urcă către N.V. pe délul Milcovuluĭ, taie valea luĭ Bran, trece nu departe de satul Jijila, urméză valea Nucilor, taie lacul Jijila și ajunge în balta Oiĭ.

Forma conturuluĭ este aceia a unuĭ dreptunghiŭ frânt, lung de 60 km.

Marginele comuniĭ sunt: la N. comuna Văcărenĭ; la S. și S.V. orașul Măcin, de care se desparte prin délurile Cheia și Pricopanul; la S.E. comuna Grecĭ; la E. comunele Balabancea și Luncavița, de care se desparte prin délurile: Piscul 'nalt și Țuțuiat și Pietrosu.

Case sunt 249, bordeie 3, prăvăliĭ 1, fontânĭ 22. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ se compune din 4.869 leĭ la venit și 4.442 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 2.135 leĭ. Contribuabilĭ sunt 223.

---

[1]) A se vedea harta ce însoțesce scrierea luĭ *I. Ionescu:* «Excursion dans la plaine de la Dobrodja», *Baron de Tott,* op. cit. vol. II, p. 213 și harta luĭ *K. F. Peters.*

Instrucția publică se predă într'o școlă mixtă, clădită în 1879 de locuitorĭ, costă 10.000 leĭ, are un învĕțător și 95 elevĭ; ca venit, 10 hectare pămênt.

Primăria clădită în 1888, costă 8.000 leĭ.

Biserică e una cu hramul Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru, zidită în 1859 de maiestrul Alexie cu părintele Mihaĭ și cu locuitoriĭ; are un preot și un cântăreț; ca venit are 10 hectare pămênt.

Afară de șoseaua de care am vorbit, maĭ sunt drumurĭ naturale către: Garvan, Văcărenĭ, Luncavița, Grecĭ și Măcin.

9. *Comuna Luncavița,* coprinde tot basinul rîuluĭ Luncavița, se compune din 2 sate *(Luncavița și Rakel)* și *Mănăstirea Tikilescĭ.*

Satul de reședință e așezat pe drépta rîuluĭ Luncavița, aprópe de vărsarea luĭ în gârla Ciulnețul, e departe de Isaccea de 18 km., de Tulcea de 55 km., iar de Măcin de 17 km.

Satul a fost fondat de Românĭ din Basarabia, nu se scie când; a fost locuit numaĭ de Românĭ, carĭ aŭ suferit fórte mult din causa năvălirilor tătărescĭ din Bugeak.

Rakel așezat la 3 km. spre răsărit de Luncavița, pe șoseaua Luncavița-Isaccea, aprópe de gârla Ciulnețul, e un sat de asemenea înființat și locuit de Românĭ basarabenĭ, cu mult înaintea jumĕtățiĭ a doua a secoluluĭ al XIX-lea.

Mănăstirea Tikilescĭ, așezată în fundul unei văĭ scurte, spre Sud de cherhanaua Melentie, la ⅓ distanță între Isaccea și Rakel. E o mică bisericuță, care altă dată avea maĭ mulțĭ călugărĭ lipovenĭ bespopovĭ, azĭ sunt 3 călugărițe bespopove, plecate de la Cilicul, nemaĭ putênd trăi între călugărițele rusóice.

Hotarul comuniĭ ast-fel compusă este: Incepênd de pe malul drept al Dunăriĭ, în fața mileĭ 76, se îndréptă către V., trece pe lângă balta Crapina, taie în două balta Popina și merge până lângă insula Popina-mică și dă pe grindul cel mare numit Pisica; de aci o ia către S.V. tot pe lângă balta Crapina, taie grindul Pisica și gârla Ciulnețul, de unde apoĭ se dirige către S.E. pe lângă baltă, trece pe lângă insula Popina ascunsă.

De aci se îndréptă către S., taie gârla Ciulnețul, urcă valea Nevestelnița, taie șoseaua națională Isaccea-Măcin, valea Pușul-Popiĭ și urcă în vârful Kitlis al dĕluluĭ Pietrosu; de aci o ia către S.E. pe muchia dĕluluĭ Pietrosu, până în vârful dĕluluĭ Piscul 'nalt și Țuțuiat, de unde se îndréptă spre E., taie valea Luncăvicióra, urcă și cobóră dĕlul Gogoncea și dă în valea Luncavița, la locul numit Móra luĭ Trandafir, de unde urméză cursul văiĭ Luncavița-mare, până în dĕlul Galmele-înșirate; de aci o ia către N., trece pe lângă mănăstirea Tikilescĭ, taie șoseaua națională Isaccea-Măcin, taie în două balta Piatra-călcată și se opresce la Dunăre, la gura gârleĭ Ciulnețul, în dreptul mileĭ 71.

Se mărginesce la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre; la S. cu comuna Balabancea, despărțindu-se prin valea Luncavița-mare și dealul Gogoncea și cu comuna Grecĭ; la V. cu comuna Văcărenĭ; la N.V. cu comuna Pisica și la E. cu Isaccea. Forma conturuluĭ comuniĭ este aceia a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lung de 78 k.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătata la plasă.

Case sunt 376, bordeie 38, prăvăliĭ 12, morĭ 15, fontânĭ 12.

Budgetul comuniĭ este de 10.965 leĭ la veniturĭ și 7.680 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 16.424 în curs de 5 anĭ. Contribuabilĭ sunt 561.

Instrucția publică se predă în două școlĭ: una în Luncavița, clădită de locuitorĭ în 1890, costă 5.700 leĭ, are 10 hectare pămênt, 110 copiĭ și un învĕțător; a doua în Rakel, clădită de locuitorĭ în 1899, costă 11.582 leĭ, are un învĕțător, 34 elevĭ și 10 hectare teren. Primăria clădită la 1880, costă 10.000 leĭ.

Bisericĭ sunt treĭ: una în Luncavița cu hramul Sf. Dumitru, e clădită de locuitorĭ în 1827, are un preot, doĭ cântărețĭ și ca venit 10 hectare teren; a doua în Rakel cu hramul Sf. Niculae, zidită în 1859 de locuitorĭ, are un preot și un cântăreț; ca venit 10 hectare pămênt; a treia tot în Luncavița fondată în 1898, costă 45.000 leĭ.

Afară de șoseaua ce vine de la Isaccea, comuna maĭ e în legătură prin drumurĭ ordinare cu satele învecinate: Nicolițel, Mănăstirea Cocoșul, Țiganca, Taița, Grecĭ, cu orașul Măcin, cu Jijila și Garvan.

10. *Orașul Măcin* de care depinde *cătunul Ghecet*, așezat în fața Brăileĭ, la unirea brațuluĭ Dunărea-veche cu Dunărea-nouĕ.

Măcinul este așezat în cotul ce Dunărea-veche face către apus; e departe de orașul Tulcea de 60 kilometri. Trecutul acestuĭ oraș este arătat la partea istorică. In 1850 era locuit de Turcĭ și Românĭ, iar în Ghecet eraŭ numaĭ Turcĭ. Numele acestuĭ din urmă însémnă trecere, propriŭ acestuĭ punt.

La ocuparea Dobrogieĭ de Românĭ, orașul numĕra 400 case și o populație de 2.000 suflete.

De și așezat pe un platoŭ 'nalt, ce domină Dunărea cu 50 metri, posițiunea luĭ este frumósă și sănătósă, totușĭ orașul e murdar, rĕŭ pavat și rĕŭ întreținut, strade strâmte și întortochiate, prăvăliĭ cu învelitorĭ late, ce se prelungesc în stradă, în fine totul are înfățișarea unuĭ oraș oriental. Fórte puțin a progresat de la venirea Românilor și de sigur va rĕmâne multă vreme în acéstă stare. Lângă oraș sunt ruinele uneĭ vechĭ cetățĭ, probabil *Arubium*; nu se maĭ cunósce de cât fundația și șanțul, are forma unuĭ exagon stelat.

Hotarul orașuluĭ, începênd de pe malul Dunăriĭ, de la locul de scurgere al lacului Mocanul, se îndréptă către S.V. până la Ghecet, de aci către E. pe brațul Dunărea-veche pe lângă oraș, o ia către S.-S.V., oprindu-se la 4 km. maĭ sus de oraș, de aci taie în linie dréptă către E. balta Carcaliu, urcă délul Carcaliu până în vârful săŭ numit movila Carcaliu, cobóră délul către N.E., taie drumul Măcin-Ostrov și se opresce la pólele déluluĭ Grecilor; de aci ocolesce acest dél, urcă muchia déluluĭ Pricopanuluĭ, din piscul Sulucu se îndréptă către N.V. pe muchia aceluiaș dél și pe aceia a déluluĭ Cheia; o ia către V., peste délul Sărăria, taie șoseaua Tulcea-Jijila, trece printre délurile Aganim și Orliga, taie gârla Coticeruluĭ, până la balta Somova, lângă grindul cu acelaș nume; de aci în linie dréptă se dirige către N., tăind balta Ilenilor, grindul Otlogul, balta Oiĭ, grindul și gârla Combreĭ și se opresce pe țĕrmul sudic al laculuĭ Lățimea, de unde se îndréptă către S.-V.-V., pe lângă balta Mocanuluĭ, prin pădurea Golășeilor și se opresce la Dunăre, la vărsarea bălții Mocanuluĭ.

Fig. 59. — Giamia din Măcin.

Se mărginesce la N. cu cătunul Azaclăŭ (com. Pisica) și cu com. Jijila; la S. cu com. Caracaliu; la S.E. cu com. Satul-Noŭ; la E. cu com. Grecĭ; iar la V. cu Dunărea, care îl desparte de jud. Brăila.

Forma luĭ este aceia a douĕ trapeze neregulate, unite între ele; lungimea perimetruluĭ este de 80 km.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 753, bordeie 27, hanurĭ 7, prăvăliĭ 34, morĭ 8, fontânĭ 22.

Budgetul comuniĭ este de 73.068 leĭ la veniturĭ și 57.223 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent mijlocŭ pe cincĭ anĭ de 21.316 leĭ. Contribuabilĭ sunt 788.

Şcolĭ sunt două: una de băieţĭ şi una de fete, cu doĭ institutorĭ şi două institutoare, ambele sunt fondate în anul 1879 de locuitorĭ. Acum se reclădesce un alt local.

Biserică ortodoxă e una, cu hramul Sf. Niculae, clădită în 1863; are un preot şi un cântăreţ; ca venit are 10 hect. teren de cultură.

Giamiĭ sunt două: una este reconstruită în 1860, în locul alteia arsă în rĕsboiul din Crimeia; ea a fost construită de Berber Hagi Ahmet, la anul egireĭ 1177.

Pe inscripţia celeĭ de a doua se citesce: «Este făcută acéstă geamie de Mustan Aga, pentru binele obstesc şi să dea Dumnezeŭ să maĭ fac şi alte bunătăţĭ. La anul egireĭ 1163.» Turciĭ aŭ o şcólă de băieţĭ şi una de fete.

De la Măcin la Ghecet este o şosea naţională; între Ghecet şi Brăila e un vaporaş ce face curse locale. Tot la Ghecet e şi cablu telegrafic în Dunăre.

Măcinul e aşezat pe şoseaua judeţiană ce merge la Isaccea.

Intre Jijila şi Luncaviţa, acéstă şosea se continuă spre Isaccea; maĭ sunt drumurĭ carĭ pun în legătură oraşul cu: punctul Orliga, Jijila, Luncaviţa, Grecĭ şi Carcaliu.

11. *Comuna Picineaga.* E aşezată la vărsarea rîuluĭ Aĭ-Ormanul saŭ Picineaga, la pólele Movileĭ Cazacilor; depărtarea sa de Măcin este de 26 km. spre miază-zi. Numele sĕŭ amintesce poporul Pecenegilor.

Prin secolul XVIII era un sat turco-tătar, distrus în 1775.

Posiţia sa era pe délul Carierelor şi era port la Dunăre, până la care era un drum aşternut cu piatră, numit drumul luĭ Justin (póte Justinian); urmele acestuĭ drum se vĕd şi astăzĭ.

Pe la 1828, un Moş Petru Pelin, din judeţul Brăila, a venit şi a făcut aci un bordeiŭ, apoĭ aŭ maĭ venit din Basarabia: Moş Crăciun, Simion, Ion Tulimeŭ şi aŭ format satul actual, care a păstrat numirea celuĭ vechiŭ. Tătariĭ veniţĭ din Bugeac aŭ fondat şi eĭ, probabil pe la 1838—40, un alt sat pe drépta rîuluĭ, aşa că la 1850 existaŭ două sate cu numele Picineaga: unul român pe stânga, care e cel de azĭ, şi altul tătar pe drépta rîuluĭ; acesta din urmă a fost părăsit înaintea ultimuluĭ rĕsboiŭ.

Hotarul amănunţit al comuniĭ este: plecând de la confluenţa gârliĭ Bălanu cu Dunărea, se îndréptă către E., până dă în valea Ulmuluĭ; de aci o ia către S. pe vale, până la confluenţa eĭ cu Cerna, urcă spre răsărit cursul rîuluĭ, îl părăsesce şi se îndréptă către S., trecênd prin movila Breazuluĭ, taie rîul Aĭ-Orman, urcă şi coborâ délul Ghiun-Ghiurmes şi ajunge în hotarul judeţuluĭ la pólele déluluĭ; de aci o ia către V., taie drumul Ostrov-Satul-Noŭ, urmând hotarul judeţuluĭ, până la Dunăre, în locul unde se varsă viróga comuniĭ Ostrov; urméză cursul Dunăriĭ în jos, până în punctul de unde am plecat.

Forma conturuluĭ este a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lung de 37 km.

Se mărginesce la N. cu comuna Turcóia; la E. cu Satul-Noŭ; la S. cu com. Ostrov (jud. Constanţa) şi la V. cu Dunărea, care o desparte de judeţul Brăila.

Case sunt 264, bordeie 8, prăvăliĭ 4, morĭ 2, fontânĭ 5.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 6.201 leĭ la veniturĭ şi 5.483 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 3.591 leĭ, în timp de cincĭ anĭ. Contribuabilĭ sunt 309.

Comuna are o şcólă, fondată în 1880 de locuitorĭ, costă 14.000 leĭ, are un învĕţător, o învĕţătóre şi 100 elevĭ; ca venit are 10 hect. teren.

Primăria fondată în 1881, costă 12.000 leĭ.

Biserică e una, fondată în 1900, costă 35.000 leĭ, cu hramul Sf. Voievozĭ; are un venit de 250 leĭ, 10 hect. de pămênt; e deservită de un preot şi un cântăreţ.

Comuna e aşezată în apropiere de drumul Măcin-Hârşova. Maĭ are şi drumurĭ comunale care o pun în legătură cu satele: Turcóia, Cerna, Ac-Punar, Jaila, Hasanlar, Aĭ-Orman, Coium-Punar, Aigăr-Ahmet şi Ostrov.

12. *Comuna Pisica.* Comuna este aşezată în mlaştinele Dunăriĭ, în cotul dintre Galaţĭ şi Reni şi se compune din două sate: *Pisica,* sat vechiŭ românesc, fondat în secolul XVIII-lea de refugiaţiĭ din Basarabia şi Moldova, e aşezat chiar pe Dunăre în Cotul M, dintre Galaţĭ şi Reni, la 24 km. spre N. de Măcin şi *Azaclăŭ* în faţa Galaţilor, pe grindul Zătóca, la

11 km. spre V. de precedentul; el se numia *Zătóca* şi era locuit pe la 1850 de Românĭ şi Bulgarĭ.

Hotarul amănunţit al comuniĭ este: plecând de pe malul Dunăriĭ în faţa Brăileĭ, la scurgerea bălţiĭ Mocanul, se îndréptă către E., ocolesce balta Mocanuluĭ, până dă în balta Lăţimea, de unde o ia către N. la Vadul Lăţimea, apoĭ puţin către N.E. se întórce către S.E. prin stuf, taie grindul Pisica; de aci o ia către E., taie balta Popina şi se opresce la Dunăre în faţa mileĭ 76. Urméză malul drept al fluviuluĭ în sus, până în faţa Brăileĭ.

Forma hotaruluĭ este a unuĭ poligon neregulat, ce sémănă cu două romburĭ unite pe una din laturĭ; lungimea perimetruluĭ este de 112 km.

Se mărginesce la N. cu jud. Covurluĭ, de care se desparte prin Dunăre; la E. cu Basarabia, despărţită tot de fluviŭ; la S. cu comunele Văcărenĭ şi Luncaviţa şi la V. cu jud. Brăila.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 176, bordeie 2, prăvăliĭ 8, morĭ 2, fontânĭ 12.

Budgetul comuniĭ este de 8.519 leĭ la veniturĭ şi 7.799 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 3600 leĭ. Contribuabilĭ sunt 92.

In comună sunt două şcolĭ: una în cătunul Pisica, fondată în 1888 de locuitorĭ, costă 1500 leĭ, are un învĕţător şi 40 elevĭ, ca venit are 10 hect. teren; o a doua în Azaclăŭ, fondată de locuitorĭ în 1898, costă 3500 leĭ, are o institutóre şi 20 elevĭ. Local de primărie, comuna n'are.

Bisericĭ sunt două: una în cătunul Pisica, cu hramul Sf. Niculae, fondată în 1881 de locuitorĭ pe ruinele alteia vechĭ, costă 5.000 leĭ, are 600 leĭ venit şi 500 leĭ spese, e deservită de doĭ preoţĭ şi doĭ cântăreţĭ; o a doua biserică e în Azaclăŭ, zidită de locuitorĭ în 1834, are ca venit 230 leĭ şi 10 hectare teren; e deservită de un preot şi un cântăreţ. Hramul bisericeĭ este Sf. Niculae.

Comuna este legată prin drumurĭ ordinare cu Cherhanaua de la Lata, de-a lungul maluluĭ Dunăriĭ, cu Azaclăŭ şi Ghecet. De la Azaclăŭ e un drum ce vine la Garvan, de la Pisica un altul ce vine la Văcărenĭ. Maĭ are legăturĭ peste Dunăre cu barca, la Galaţĭ.

13. *Comuna Satul-Noŭ.* La vărsarea rîuluĭ Cerna în mlaştinele de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ se află aşezată comuna Satul-Noŭ, compusă numaĭ dintr'un singur cătun, la 24 km. spre S. de Măcin, pe drumul Măcin-Hârşova. Nu e fondată de cât în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia, de Românĭ, veniţĭ din Basarabia, împreună cu Bulgariĭ.

Se învecinesce la N. cu comuna Turcóia; la E. cu Cerna; la V. cu comuna Picineaga; iar la S. cu comunele Coium-Punar şi Cârjelarĭ.

Câşla luĭ Teodorof, este o localitate isolată la N. de Satul-Noŭ; nu e locuită. Satul este abia în formaţie, de şi datéză de maĭ bine de 45 anĭ; e curat şi bine întreţinut.

Case sunt 136, bordeie 6, prăvăliĭ 2, morĭ 4, fontânĭ 5. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 3.806 leĭ la veniturĭ şi 3.563 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 1.213 leĭ. Contribuabilĭ sunt 165.

In comună e o singură şcólă, clădită de locuitorĭ în 1882, costă 6.000 leĭ, are un învĕţător şi 42 elevĭ, are venitul a 10 hectare pămĕnt. Primăria construită în 1884, costă 10.000 leĭ.

De asemenea are o biserică cu hramul Nascerea Maiciĭ Domnuluĭ, zidită de locuitorĭ în 1875, are venit 10 hectare pămĕnt; e deservită de un preot şi un cântăreţ.

Afară de drumul care pune satul în legătură cu Turcóia şi Ostrov, maĭ sunt şi drumurĭ comunale spre Cerna, Ak-Punar, Jaila, Homurlar, Hasanlar, Cârjelarĭ, Aĭ-Orman şi Picineaga.

14. *Comuna Turcóia,* este aşezată pe Dunăre, la pólele déluluĭ Iacob, la 18 km. spre S. de Măcin. Ea se compune din două sate: *Turcóia* şi *Igliţa,* la 6 km. spre N.V. de cea d'întâiŭ, pe Dunăre, lângă ruinele cetăţiĭ romane Troesmis.

Turcóia e fondată pe la 1830 de Româniĭ veniţĭ de peste Dunăre, fugind de asupririle de pe atuncĭ. Se spune din bătrânĭ, că maĭ 'nainte prin aceste locurĭ eraŭ pădurĭ întinse şi dese şi pe la marginile lor se găsiaŭ bordeie locuite de Turcĭ şi Tătarĭ; că satul nu era pe locul ce-l ocupă azĭ, ci peste braţul Dunăriĭ vechĭ; că pe la 1834, Ruşiĭ luând Brăila, locuitoriĭ din acest sat, ce aparţineaŭ domeniuluĭ Brăileĭ, aŭ trecut Dunărea şi s'aŭ aşezat în satul de azĭ, distrugĕnd colibele Turcilor şi făcĕndu-şĭ case chiar pe cimitirele lor. La 1850, Turcóia era locuit numaĭ de Românĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Măcin; la V. cu Dunărea-veche, care o desparte de jud. Brăila; la S. cu comuna Satul-Noŭ; iar la E. cu comunele Cerna și Grecĭ. In 1898 s'a înființat un noŭ sat numit *Iacob-Deal,* la pólele munteluĭ cu acelaș nume, alcătuit din lucrătoriĭ, ce se ocup cu exploatarea granituluĭ.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 276, bordeie 93, prăvăliĭ 4, fontânĭ 13.

Budgetul comuniĭ este de 13.888 leĭ la veniturĭ și 10.525 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 16.786 leĭ, în timp de 5 anĭ. Contribuabilĭ sunt 290.

In comună e o singură școlă mixtă, fondată la 1882 de locuitorĭ, costă 10.000 leĭ, are un învĕțător și 92 elevĭ; ca venit are 10 hectare teren. Primăria clădită în 1882, costă 6.000 leĭ.

Are o biserică cu hramul Sf. Niculae, clădită în 1862 de locuitorĭ; are ca venit 10 hectare teren; e deservită de doĭ preoțĭ și doĭ cântărețĭ.

Comuna e așezată pe drumul Măcin-Hârșova. Maĭ sunt și drumurĭ comunale ce servesc de legătură între Turcóia și Carcaliu, Grecĭ și Cerna.

15. *Comuna Văcărenĭ,* e așezată pe pintenile muntos cel maĭ de miază-nópte-apusan al Dobrogieĭ, la 15 km. spre N. de Măcin și la 63 km. de Tulcea, pe șoseaua națională Isaccea-Măcin. Ea se compune din doue sate: cel de reședință și *Garvan,* așezat la 1 km. spre apus de Văcărenĭ.

Ambele aceste sate eraŭ locuite numaĭ de Românĭ și probabil'aŭ fost fondate tot de eĭ, pe la începutul veaculuĭ trecut.

Se mărginesce la N. cu comuna Pisica; la S. cu comuna Jijila; la E. cu comuna Luncavița și la V. cu Măcinul și cu Pisica.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ pe sate și naționalitățĭ este arătată la plasă.

Case sunt 419, bordeie 3, prăvăliĭ 7, morĭ 14, fontânĭ 21.

Budgetul comuniĭ este de 9,473 leĭ la veniturĭ și 8,694 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent mediŭ de 3,894 leĭ în timp de 5 anĭ. Contribuabilĭ sunt 360.

Sunt în comună doue școlĭ, în fie-care cătun câte una; aŭ treĭ învĕțătorĭ și 108 elevĭ; ca venit aŭ câte 10 hect. pămênt. Sunt fondate de locuitorĭ în 1884.

Sunt doue bisericĭ: una în Văcărenĭ cu hramul Sf. Niculae, zidită în 1826 de Alexandru I, Împăratul Rusieĭ; a doua în Garvan cu hramul Sf. Gheorghe, fondată de locuitorĭ în 1875. Fie-care are câte un preot și un cântăreț. Ca venit aŭ 10 hect. teren, fie-care.

Comuna fiind așezată pe șoseaua națională Isaccea-Măcin, e în legătură cu aceste doue orașe, între care e așezată. Maĭ sunt și drumurĭ comunale, care duc la: Azaclaŭ, Pisica, Luncavița, în valea Taițeĭ, la Jijila și Măcin.

Pe drumul dintre Jijila și Garvan se află ruinele uneĭ cetățuĭ numită *Ghermea,* despre care nu se scie nimic.

c) **Plasa Sulina** coprinde partea răsăriteană a Delteĭ și a ținutuluĭ lagunelor. Ea se desparte de plasa Tulcea printr'o linie, care plecând de la Baliza Engleză pe Marea-Négră, se îndréptă până la țĕrmul laculuĭ Razelm, pe care îl urméză până la gura Dranovuluĭ, apoĭ pe gârla Dranov și pe țĕrmul S.E. al laculuĭ Dranov, până la gura Cernețu.

De aci se continuă pe gârla Cernețu-Florea, până la punctul trigonometric Cernețu-Florea, de unde părăsind gârla se îndreaptă către brațul Sf. Gheorghe la Calinova, urméză în sus brațul Sf. Gheorghe, până la gura gârleĭ Litcov, apoĭ pe gârlă în sus până la cotul despre vest, merge în linie dréptă pe țĕrmul laculuĭ Obretin, până în brațul Sulina la mila 22, cobóră pe braț până la mila 21 și de aci către N. până la gârla Lopatna, ia direcția către V. pe grindul Stipoc, până la códa laculuĭ Bacin, de unde se îndréptă către N.V., până în brațul Chilia la códa de V. a ostrovuluĭ Tatar.

Se mărginesce la N. cu Basarabia, despărțită prin brațul Chilia; la V. cu plasa Tulcea; la S. și E. cu Marea-Négră.

Suprafața acesteĭ plășĭ este de 2.263 km. p. saŭ 226,369 hectare, iar populația de 11,161 suflete.

Repartiția suprafețiĭ pe comune și sate este:

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatra	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf și stâncĭ	Al locuitorilor	Al Statuluĭ și pădurĭ	
Caraorman	18	—	45000	—	5500	50514
Chilia-Veche	81	640	27000	1704	4507	33932
Satul-Noŭ	41	—	23800	—	8317	32158
Sf. Gheorghe	40	—	38045	—	1625	39710
Șfiștofca	33	—	35000	—	1590	36623
Sulina	57	—	?2000	—	1375	33432
Total	266	640	200845	1704	22914	226369

Repartiția populațieĭ, pe comune, sate și naționalitățĭ, este:

COMUNE și SATE	Românĭ	Găgăuțĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Bulgarĭ	Rușĭ	Lipov. popovĭ	» bespop.	Grecĭ	Armenĭ	Evreĭ	Germanĭ	Italienĭ	Albanezĭ	Muntenegr.	Englezĭ	Polonĭ	Danemarcĭ	Francezĭ	Indienĭ	Austro-Ung.	Bărbațĭ	Femeĭ	Copiĭ	Capĭ de familie	Totalul sufletelor
Caraorman	104	—	—	—	—	632	7	55	19	—	9	3	-	—	—	—	—	—	—	—	—	156	170	503	161	829
Uzlina	17	—	—	—	—	16	—	44	1	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	13	52	14	78
Total	.21	—	—	—	—	648	7	99	20	—	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	183	555	175	907
Chilia-Vechia	580	—	1	—	42	1289	351	—	17	3	129	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	574	481	1359	513	2414
Letea	92	—	—	—	12	508	—	—	6	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	115	114	396	119	625
Satul-Noŭ	405	—	—	—	—	11	—	—	7	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	76	273	87	432
Total	497	—	—	—	12	519	—	—	13	—		9	—	—	7	—	—	—	—	—	—	198	190	669	206	1057
Sf. Gheorghe	102	—	—	—	14	592	4	—	108	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—		154	157	518	157	829
Periprava	11	—	—	—	—	—	333	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	66	63	215	85	344
Șfiștofca	12	—	—	-	—	—	685	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133	134	430	159	697
Total	23	—	—	—	—	—	1018	—	--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	199	197	645	244	1041
Sulina	803	5	268	22	35	594	7	—	2056	444	173	49	45	117	22	24	17	6	11	4	211	1211	986	2716	1299	4913
Total po plasă	2126	5	269	22	103	3642	1387	99	2214	447	311	70	45	117	31	24	17	6	11	4	211	2505	2194	6462	2594	11161

Din causa prea multor mlaștinĭ, bălțĭ, lacurĭ și gârle, densitatea populațieĭ este fórte slabă, de 4 locuitorĭ pe 1 km. p.

Reședința plășiĭ este în orașul Sulina. Coprinde 2 orașe și 4 comune rurale.

Tóte localitățile din plasa Sulina, aŭ fost descrise la Capitolul «Delta».

d) **Plasa Tulcea**. Ocupă partea de N. a jud. Tulcea. Se mărginesce la N. cu Basarabia, de care se desparte prin Dunăre și brațul Chilia; la V. cu plasa Măcin; la S. cu plasa Babadag; iar la răsărit cu plasa Sulina.

Suprafața acesteĭ plășĭ este de 2,316 km. p. saŭ 231,674 hectare.

Repartiția acesteĭ suprafețĭ pe comune și sate, este:

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf și stâncĭ	Al locuitorilor	Al Statuluĭ și pădurĭ	
Agighiol	65	328	10805	6112	1506	18816
Beștepe	54	270	5528	4009	2039	11900
Cășla	31	150	8047	2198	492	10918
Cataloĭ	36	1412	3812	3856	1461	10577
Frecățeĭ	30	568	2815	3233	918	7564
Mahmudia	231	—	12709	2177	157	15274
Malcocĭ	41	486	10030	2347	1500	14674
Meidanchioĭ	34	208	2775	2135	4805	9957
Morughiol	62	310	10700	2330	830	14232
Nicolițel	197	140	2815	2268	3825	9255
Parkeș	22	112	6700	1048	1519	9401
Sarighiol	64	320	15080	5378	137	20979
Sarinasuf	60	361	9300	4176	3828	17725
Satul-Noŭ	24	—	19238	514	256	20032
Somova	44	220	6953	2253	2812	12282
Telița	40	140	2857	2284	1815	7136
Tulcea	738	—	2239	12678	5297	20952
Total	1773	5025	132673	58996	33207	231674

Populația plășiĭ este de 41369 suflete; densitatea locuitorilor este de 21 pe km. p. Repartiția populațieĭ pe naționalitățĭ, comune și sate, este:

COMUNE și SATE	Românĭ	Găgăuțĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Țig. turcițĭ	» creștinĭ	Bulgarĭ	Rușĭ	Lipov. popovĭ	» bespop.	Grecĭ	Armenĭ	Evreĭ	Germanĭ	Italienĭ	Albanezĭ	Muntenegr.	Austro-Ung.	Bărbațĭ	Femeĭ	Copiĭ	Capĭ de familie	Totalul sufletelor
Agighiol	1091	300	—	—	—	29	10	18	—	—	7	—	10	—	—	—	—	—	283	289	893	314	1465
Sabangia	455	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	90	86	298	95	474
Total	1546	300	—	—	—	29	10	18	—	—	7	—	29	—	—	—	—	—	373	375	1191	409	1939
Beș-Tepe	815	—	—	14	—	16	254	8	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	231	221	665	241	1117
Pârlita	41	—	—	—	—	—	35	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	76	199	90	362
Total	856	—	—	14	—	16	289	294	—	—	—	5	5	—	—	—	—	—	318	297	864	331	1479
Cataloĭ	356	7	2	—	—	—	213	49	—	—	—	—	9	332	431	—	—	—	294	280	825	328	1399
Enichioĭ	1	—	—	—	—	—	583	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	117	346	129	585
Total	357	7	2	—	—	—	796	50	—	—	—	—	9	332	431	—	—	—	416	307	1171	457	1984
Câșla	395	9	65	—	—	—	67	84	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	149	121	356	156	626
Frecațeĭ	156	3	154	—	—	4	549	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	195	549	192	931
Mahmudia	516	1	—	120	—	—	80	213	93	328	12	—	71	2	—	1	—	—	322	307	808	366	1437
Carasuhat	25	—	—	—	—	—	—	122	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	44	35	78	46	157
Gorgova	20	—	—	—	—	—	—	95	—	55	6	—	—	—	1	—	—	—	45	33	99	46	177
Total	561	1	—	120	—	—	80	430	93	393	18	—	71	2	1	1	—	—	411	375	985	458	1771
Malcocĭ	4	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	656	1	—	—	—	113	126	446	124	685
Prislava	479	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	104	295	99	492
Romula	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	16	48	16	79
Ilganĭ-de-jos	16	—	—	—	—	—	—	53	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	14	14	51	15	79
» » sus	14	—	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	57	15	87
Principele Carol	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	29	63	29	120
Total	712	—	—	—	—	—	13	150	—	—	10	—	—	656	1	—	—	—	278	304	960	298	1542
Meidanchioĭ	717	—	3	—	—	353	109	13	—	—	1	—	8	—	—	—	—	—	261	247	696	290	1204
Morughiol	112	—	—	78	—	—	2	559	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	155	115	462	163	762
Danavěț-de-sus	56	—	—	—	—	—	—	276	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	64	196	73	332
» » jos	—	—	—	—	—	—	6	474	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	99	98	283	109	480
Total	168	—	—	78	—	—	8	1309	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	326	307	941	345	1574
Mon-Saon	1	—	—	—	—	—	—	31	—	—		—	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	32
Nicolițel	1759	3	—	—	—	143	60	3	11	2	9	11	16	3	—	—	—	—	445	412	1163	495	2020
Total	1760	3	—	—	—	143	60	34	11	2	9	11	16	3	—	—	—	—	477	412	1163	495	2052
Parkeș	460	6	—	—	—	2	28	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	159	141	312	169	612
Sarighiol	942	—	—	—	—	—	130	65	—	—	—	—	11	2	—	—	—	—	244	251	655	269	1150
Calica	675	—	—	—	—	—	23	57	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	170	163	425	192	758
Total	1617	—	—	—	—	—	153	122	—	—	—	—	14	2	—	—	—	—	414	414	1080	461	1908
Sarinasuf	327	—	—	—	—	7	123	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	105	102	277	111	484
Caraibil	—	—	—	366	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	94	192	98	366
Beĭ-Bugeac	128	—	—	183	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	71	166	80	311
Total	455	—	—	549	—	7	123	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	259	267	635	289	1161
Satul-Noŭ	188	—	—	—	—	—	17	50	8	—	—	—	8	—	—	—	—	—	63	57	151	65	271
Ceatalchioĭ	101	—	—	—	—	—	—	237	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	61	57	224	64	342
Pardina	86	—	—	—	—	—	—	169	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	49	49	163	50	261
Patlagénca	—	—	—	—	—	—	—	57	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	27	85	27	137
Princ. Ferdinand	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	28	16	60
Total	435	—	—	—	—	—	17	513	88	—	4	—	14	—	—	—	—	—	214	206	651	222	1071
Somova	1018	4	—	—	—	19	33	102	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	252	262	663	276	1177
Telița	60	—	—	—	—	—	49	567	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	147	144	386	169	677
Poșta	145	—	—	—	—	—	2	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	87	295	95	472
Mon-Cilic	13	—	—	—	—	—	—	80	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3	91	1	—	95
Sarica	18	—	—	—	—	—	60	34	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	52	23	38	54	113
Total	236	—	—	—	—	—	111	1006	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	292	345	720	318	1357
Tulcea	4544	—	186	479	180	76	4276	3102	544	1311	1403	289	1826	333	15	352	39	26	4569	4270	10142	4168	18981
Total general	15993	333	410	1240	180	649	6722	7431	736	1706	1513	305	1903	1329	448	353	39	29	9355	8935	38695	9334	41369

Reședința plășiĭ este în comuna Cataloĭ. Plasa coprinde două comune urbane: (Mahmudia și Tulcea) și 15 comune rurale.

1. *Comuna Agi-Ghiol* e așezată în basinul laculuĭ Agi-Ghiol, la 15 km. spre S.E. de orașul Tulcea. Se compune din două sate: *Agi-Ghiol* (agi = amar, ghiol = lac), la capătul de Nord al laculuĭ Agi-Ghiol, e reședința comuniĭ și *Sabangia* (sĕlbatec), așezat pe țĕrmul laculuĭ Razelm, la 5 km. spre S.V. de cel d'întâĭ.

Ambele aceste sate aŭ fost fondate de Turcĭ, prin secolul al XVIII-lea, însă cu ocazia rĕsboiuluĭ din 1829, Turciĭ aŭ părăsit satele și aŭ fost înlocuițĭ de Românĭ, pe care îĭ găsim locuindu-le la 1850.

Comuna se mărginesce la N. cu orașul Tulcea; la S. cu lacul Razelm; la V. cu comunele Congaz și Cataloi; la E. cu comuna Sarighiol.

Repartiția suprafeții și populațieĭ comuniĭ este arătată la plasă.

Case sunt 348, prăvăliĭ 11, morĭ 20, fântânĭ 114.

Budgetul comuniĭ se compune din 6.441 leĭ la veniturĭ și 5899 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 2.718 leĭ, în timp de cincĭ anĭ.

Sunt în comună 523 contribuabilĭ.

Comuna are 2 școlĭ: una mixtă în Agi-Ghiol fondată în 1892, costă 12.000 leĭ și una mixtă în Sabangia, fără local propriŭ; fie-care are câte un învĕțător. Totalul elevilor este 180. Venit are fie-care câte 10 hect. pămênt. Primăria fondată în 1892, costă suma de leĭ 9.400.

Bisericĭ sunt două: una în Agi-Ghiol cu hramul Sf. Voievozĭ, clădită în 1860; a doua în Sabangia cu acelaș hram. Fie-care are câte 10 hect. pămênt și sunt deservite de câte un preot și un cântăreț.

La Agi-Ghiol este o șosea nu tocmaĭ în bună stare, ce vine de la Tulcea și se continuă pe la Sabangia, Sarichioĭ, Zebil; maĭ sunt și drumurĭ comunale, care leagă cele două sate cu comunele învecinate: Sarighiol, Sarichioĭ, Zebil, Congaz și Cataloĭ.

2. *Comuna Beș-Tepe* așezată la pólele apusene ale masivuluĭ muntos cu acelaș nume, care însémnă cincĭ movile, căcĭ în adevĕr masivul are cincĭ mamelóne înlănțuite de la V. către E.

Comuna coprinde afară de satul de reședință, așezat la 24 km. spre E. de Tulcea și la 5 km. spre V. de Mahmudia, pe șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia și satul *Pârlita,* de pe brațul Sf. Gheorghe, la 5 km. spre N.V. de Beș-Tepe.

Comuna a fost fondată în secolul al XVIII-lea de Turcĭ, ea se numia Beș-Tepe turcesc, în oposiție cu Beș-Tepe românesc, care maĭ în urmă s'a numit Mahmudia.

In rĕsboiul din 1828, satul a fost golit de locuitorĭ și dărîmat de Rușĭ, nu s'a restaurat de cât în 1856, de aceia nu'l vĕd figurând la 1850.

Hotarul amănunțit al comuniĭ este: Plecând din grindul Stipoc, se îndréptă spre S., taie gârla Șonda, apucă puțin către V. și apoĭ către S., taie gârla Ciobanul, de unde se îndréptă spre S.V., taie brațul Sulina la mila 40, trece printr'un mic lac, taie brațul Sf. Gheorghe la 2 km. maĭ jos de satul Prislav, ajunge în valea Sofular, pe care o urcă și după puțin drum o părăsesce, pentru a urca valea Curcusu-Mare și dă în calea vicinală Tulcea-Mahmudia.

De aci se îndréptă către S.E., pe lângă șosea, o părăsesce, pentru a se îndrepta spre S., ocolesce ramificațiile apusane ale déluluĭ Cairacil, oprindu-se la 3 km. spre E. de satul Sarighiol, de unde se îndréptă către E., apoĭ către N., taie délul Cairacil, o ia spre E., pe la pólele luĭ Nordice, se îndréptă către N., taie șoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, de unde se dirige către N.E., taie délul Beș-Tepe printre al treilea și al patrulea vârf, apoĭ taie brațul Sf. Gheorghe, la un km. spre V. de Mahmudia, pe la pólele ruinelor cetățueĭ Bisericuța, intră în stuf, lasă lacul Cara-Suhat la stânga, taie gârla Markel, gârla Litcov, urméză țĕrmul răsăritean al laculuĭ Fortuna, din capul nordic al căruia se îndréptă către N.E., taie gârla Șonda și ajunge la grindul Stipoc, în dreptul uneĭ târle; de aci o ia către V., pe lângă grind, până la lacul Bacin.

Lungimea acestuĭ hotar, care are forma unuĭ poligon neregulat, este de 85 km.

Marginele sale sunt: la N. comuna urbană Chilia-Veche, de care se desparte prin grindul Stipoc; la V. cătunul Prislav (com. Malcocĭ); la S.V. comuna Sarighiol, de care se desparte prin șoseaua vicinală, prin valea Curcusu-Mare și movila Cerdaculuĭ; la S. cătunul Caraibil (comuna Sarinasuf), de care se desparte prin o parte a déluluĭ Cairacil; la E. comuna urbană Mahmudia.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 275, prăvăliĭ 4, morĭ 15, fântânĭ 32.

Budgetul comuniĭ este de 4.421 leĭ la veniturĭ și 4121 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 1.497 leĭ.

Sunt în comună 398 contribuabilĭ.

Instrucţiunea publică se predă în două şcolĭ mixte, una clădită în anul 1879 de locuitoriĭ de Beş-Tepe, a costat suma de 4.000 leĭ; are 20 hectare pămênt, care 'ĭ aduc un venit anual de 120 leĭ; este în bună stare; are un învețător plătit de Stat; numărul elevilor este 84; a doua în Pârlita înfiinţată în 1897, are un învețătoor şi 58 elevĭ; n'are local propriŭ,

Sunt în comun două bisericĭ ortodoxe: una în Beş-Tepe, cu hramul Sf. Dumitru, fondată de locuitorĭ în 1860; e de lemn; are un venit anual de 450 leĭ şi arenda a 10 hectare teren; e deservită de un preot, un paracliser şi un cântăreț, acum se reconstruesce şi va costa 55.000 leĭ. A doua în Pârlita, cu hramul Sf. Voevozĭ, fondată de locuitorĭ în 1869; e în bună stare; are 520 leĭ anual venit, cum şi arenda de la 10 hectare teren; e deservită de un preot, un cântăreț şi un paracliser.

Mahomedaniĭ aŭ o geamie în Beştepe, deservită de un hoge; e întreţinută de coreligionarĭ şi de Stat cu 60 leĭ anual.

Afară de şoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, maĭ sunt şi drumurĭ ordinare, care pun în legătură comuna cu Caraibil, Sarighiol, Agi-Ghiol şi cu şoseaua naţională Tulcea-Babadag.

3. *Comuna Câşla* este aşezată la apus de oraşul Tulcea şi se compune numaĭ din satul de reşedinţă, Câşla, care se zice că a fost întemeiat de un turc bogat Husein Efendi, ca loc de târlă de oĭ. Pe la 1844 vine Niculae Tololoiŭ, Român din Basarabia şi se stabilesce aci, împreună cu alţiĭ, deschide cârciumă şi clădesce biserică. Pe la 1850 satul era locuit de Turcĭ şi Românĭ.

Hotarul amănunţit al comuniĭ este: începênd de pe malul drept al Dunăriĭ, mila 55, se îndreaptă către S., taie prin stufăriĭ gârla Somova, apoĭ la uscat, şoseaua naţională Tulcea-Isaccea, între km. 9—10, urcă şi coboară délul Coazima, de la pólele caruia o ia puţin către V., până la délul Cortel, de lângă care face un mare arc de cerc, o ia către S.E., pe la N.E. de satul Frecăţeĭ, prin délurile Cartal-Tepe, Süt-Bair şi pe la pólele apusane ale déluluĭ Tauşan-Tepe, o ia către E., ocolind acest dél şi ajunge lângă şoseaua naţională Tulcea-Babadag, în dreptul km. 7, de unde se îndreaptă către N., urmând valea Tauşan-Iol, intră în stuf, taie lacul Câşla şi gârla Somova şi se opresce la Dunăre în punctul Ceatal-Ismail.

Forma hotaruluĭ este aceia a unuĭ trapez neregulat, lung de 32 km. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Marginele sunt: la N. Basarabia; la S. comuna Frecăţeĭ, de care se desparte prin délurile Cartal-Tepe şi Süt-Bair; la V. comuna Somova; la E. oraşul Tulcea, despărţit prin valea Tauşan-Iol.

Case sunt 121, prăvăliĭ 1, morĭ 8, fântânĭ 4.

Budgetul comuniĭ este de 2.123 leĭ la veniturĭ şi 1891 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 1.162 leĭ.

Sunt în comună 102 contribuabilĭ. Comuna are o şcólă mixtă fondată în 1883 de locuitorĭ, costă 4.600 leĭ; are 10 hectare teren dat de Stat, un învețător şi 42 elevĭ. Primăria n'are local propriŭ.

Pe ruinele vechiĭ bisericĭ din 1844, s'a reconstruit în 1880 o biserică nouă, de către locuitorĭ, a costat 30.000 leĭ; e în bună stare; are 10 hectare de pămênt de la Stat; e deservită de un preot, un diacon şi un paracliser. Terenul îĭ produce 380 leĭ venit anual, maĭ are 120 leĭ de la primărie; cheltuielĭ sunt 332 leĭ.

Afară de şoseaua naţională Tulcea-Isaccea, comuna maĭ e pusă în legătură prin drumurĭ ordinare cu satele învecinate: Cataloĭ, Frecăţeĭ, Poşta şi Teliţa.

4. *Comuna Cataloĭ* e aşezată în basinul mijlociŭ al rîuluĭ Teliţa, pe şoseaua Tulcea-Babadag, la 12 km. spre S.V. de oraşul Tulcea. Ea se compune din satele *Cataloĭ* şi *Eni-chioĭ* (Satul-Noŭ), aşezat maĭ la Sud de precedentul, pe aceiaşĭ şosea la 4 km. spre Sud.

Cataloĭ este un sat de tot noŭ, fondat în urma resboiuluĭ din Crimeia, de Românĭ şi Bulgarĭ, veniţĭ din Basarabia. Eni-chioĭ este maĭ vechiŭ şi a fost înfiinţat de Tătariĭ din Bugeac, eĭ aŭ emigrat în mare parte, înaintea resboiuluĭ din 1877-78.

Hotarul amănunţit al comuniĭ este: plecând de la pólele déluluĭ Süt-Bair, se îndréptă

către S., trece printre satele Cataloĭ şi Frecăţeĭ, tăind rîul Teliţa, pe la móra luĭ Hagi-Velicu, urcă şi cobóră délul Cataloĭ, după care se îndréptă către S.E., până la pólele déluluĭ Ghiulele-Tepe, urmând puţin valea Isvorul, de unde se îndréptă către E., taie délul Ghiulele-Tepe şi rîul Teliţa, printre satele Enichioĭ şi Congaz, merge pe muchia déluluĭ Ceatal-Bair, oprindu-se în vîrful déluluĭ Orta-Bair; de aci se îndréptă către N., până într'un vîrf al déluluĭ Deşli-cairac, de unde o ia puţin spre V. pentru a se îndrepta iarăşĭ spre N., printre délurile Redi şi délul Mare; pornind apoĭ către N.V., taie valea Cardonuluĭ şi şoseaua naţională Tulcea-Babadag, si după câte-va cotiturĭ ajunge la pólele déluluĭ Süt-Bair.

Forma sa sémănă cu aceia a unuĭ patrulater neregulat; lungimea perimetruluĭ este de 54 kilometri.

Comuna se învecinesce către N. cu Câsla; la N.E. cu oraşul Tulcea, de care se desparte prin délul Mare; la E. cu comuna Agighiol; la S. cu comuna Congaz, de care se desparte prin délul Ceatal-Bair; la V. cu comuna Frecăţeĭ şi cătunul Hagilar (al comuniĭ Congaz), de care se desparte prin délul Ghiulele-Tepe şi valea Isvoruluĭ. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

In comună sunt 306 case, 1 bordeĭ, 5 prăvăliĭ, 10 morĭ şi 139 fântânĭ.

Budgetul comuniĭ se compune din 7,267 leĭ la veniturĭ şi 6,475 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 3,961 leĭ.

Sunt în comună 411 contribuabilĭ.

In Cataloĭ este o şcólă mixtă cu doĭ învĕţătorĭ, e fondată în 1880, a costat 5000 leĭ. Numĕrul elevilor este 107. In Enichioĭ e de asemenea o şcólă fondată în 1900, a costat 3000 leĭ, are un învĕţător şi 59 elevĭ. Primăria a fost clădită în 1890 şi a costat 3,500 leĭ.

Bisericĭ sunt douĕ: una în Cataloĭ cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, fondată de locuitorĭ în 1874, acum se reconstruesce şi va costa 45,000 leĭ; are 10 hect. teren arabil, un preot şi un cântăreţ; a doua în Enichioĭ cu hramul Sf. Treime, e zidită de locuitorĭ în 1869, are 10 hect. teren; are un preot şi un cântăreţ. Maĭ sunt în Cataloĭ 3 bisericĭ rusescĭ.

Afară de şoseaua naţională Tulcea-Babadag, pe care sunt aşezate ambele sate, comuna maĭ e pusă în legătură prin drumurĭ ordinare cu: Malcocĭ, Beştepe, Mahmudia, Sarighiol, Agighiol, Sabangeak, Sarichioĭ, Congaz, Satul-Noŭ, Hagilar, Nalbant, Trestenic, Frecăţeĭ, Câsla şi Tulcea. La Cataloĭ se află reşedinţa plăşiĭ Tulcea.

5. *Comuna Frecăţeĭ* e vecină despre apus a comuneĭ precedente, e aşezată pe valea rîuluĭ Teliţa, la 14 km. spre S.V. de oraşul Tulcea; se compune numaĭ din satul Frecăţeĭ, care pe la 1850 era locuit de Turcĭ şi Românĭ.

Se învecinesce la răsărit cu comuna Cataloĭ; la V. cu Teliţa; la N. cu Câşla; iar la S. cu Nalbant.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 154, bordeie 20, prăvăliĭ 2, morĭ 7, fântânĭ 17.

Budgetul comuniĭ se compune din 3,242 leĭ la veniturĭ şi 2,838 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 2,021 leĭ, în timp de cincĭ anĭ.

Sunt în comună 154 contribuabilĭ.

Comuna are o şcólă fondată în 1898, costă 600 leĭ, cu 10 hect. de la Stat, un învĕţător şi 52 elevĭ. Primăria clădită în 1883, costă 10,000 leĭ.

Biserică e una, cu hramul Aducerea móştelor Sf. Nicolae, zidită în 1879 de locuitorĭ, cu 10 hect. de pământ date de Stat; are un preot şi un cântăreţ. Acum se reconstruesce o nouă biserică şi va costa 35,000 leĭ.

Filiala acesteĭ bisericĭ este cea din cătunul alăturat, Poşta. Biserica s'a construit în 1900 şi a costat 40,000 leĭ.

De la Cataloĭ se desface din şoseaua naţională, o şosea vicinală ce trece prin Nalbant, Ortachioĭ, Cerna, Măcin. O altă şosea e în proiecţie pe valea Teliţeĭ la Teliţa. S'a lucrat numaĭ până la Cilic. Afară de acestea maĭ sunt şi drumurĭ naturale spre: Poşta, Somova, Câsla, Tulcea, Enichioĭ, Hagilar, Nalbant şi Trestenic.

6. *Comuna urbană Mahmudia* este aşezată pe braţul Sf. Gheorghe, la pólele răsăritene ale déluluí Beş-Tepe, la 29 km. spre S.E. de oraşul Tulcea.

Pare-se, că orașul de azĭ este zidit lângă ruinele vechiuluĭ Salsovia, din care n'aŭ maĭ rĕmas de cât temeliile cetățiĭ. Ea avea 125 metri lungime și tot atâta lățime. Are forma unuĭ exagon cu 6 laturĭ; așezată pe un platoŭ de pe brațul Sf. Gheorghe, pe care îl domină cu 50—70 metri.

In 1872, zidurile de piatră ale cetățiĭ aveaŭ în partea bine conservată, o înălțime de 3 metri și o lățime de 2. In afara zidurilor, de jur împrejurul cetățiĭ, se afla un șanț de pământ, ce o înconjura ca o cingătóre; acest șanț avea pe la 1872 o adâncime — nu în tóte părțile păstrată — de 5—6 metri. In multe locurĭ șanțul astupându-se, s'a tranformat în val.

E posibil, ca acest șanț să fi fost opera Genovezilor, care aŭ stăpânit în vécul de mijloc pe aci. Cercetătoriĭ de comorĭ aŭ găsit în aceste ruine nisce vase de pământ colosal de marĭ, făcute din pământ ars și îngropate la un stat de om. Ele eraŭ pe din lăuntru căptușite cu pânză și eraŭ pline cu mălaiŭ ars, cea ce însémnă că aŭ fost arse, de aci se deduce, că cetatea a fost distrusă printr'un grósnic incendiŭ, probabil în timpul năvălirilor barbare.

In rĕsboiul din 1828—29, o luptă, ale căreĭ detaliĭ sunt necunoscute, a avut loc în apropiere de Mahmudia.

Din timpĭ necunoscuțĭ, orașul a fost fondat de o colonie de Românĭ, care iĭ dete numirea de Beș-Tepe romănesc, spre deosebire de cel turc.

Sultanul Mahmud II, pe la 1832, declară localitatea oraș și o numi Mahmudieh; aci fondă și o giamie, care s'a reconstruit de Abdul-Haziz. Tot cam în acest timp, o familie românească, numită Gâscă, a zidit biserica creștină. Mobilierul acesteĭ bisericĭ a trecut în urmă la Biserica Sf. Niculae din Tulcea, clădită în 1846 de aceiașĭ familie.

In ajunul resboiuluĭ din 1877—78, orașul a fost fortificat în partea sa apusană prin două uvrage marĭ semi-permanente, dar care n'aŭ folosit la nimic.

Astăzĭ orașul are forma unuĭ dreptunghiŭ, cu basa cea mică rezemată pe brațul Sf. Gheorghe. Terenul e în pantă dulce spre braț.

Are o stradă principală prin mijloc și câte două laterale paralele, în drépta și stânga acesteia; cele transversale sunt scurte, strâmte și neregulate.

Pe strada principală sunt așezate prăvăliile cu streșinĭ prelungite și sprijinite pe stâlpĭ, aŭ un aspect cu totul oriental.

Orașul este nepavat, murdar; iluminatul este ilusoriŭ, paza și serviciul municipal, de asemenea.

În administrația orașuluĭ maĭ sunt coprinse și cătunele *Gorgova* (descrisă la Delta) și *Cara-Suhat,* așezat pe brațul Sf. Gheorghe la 3 km. spre Vest de oraș.

Hotarul amănunțit al orașuluĭ este: plecând din grindul Stipoc, se îndréptă către S. prin stuf, taie gârla Șonda, gârla Ciobanul și ajunge la brațul Sulina lângă mila 36, taie brațul, se îndréptă către S.V., taie grindul și gârla Rusca, gârla Markel, trece pe lângă lacul Cara-Suhat, taie brațul Sf. Gheorghe la 1½ km. maĭ sus de oraș, urcă délul Beș-Tepe, printre al 4-lea și al 5-lea vârf drept spre răsărit; de la pólele déluluĭ se îndréptă către S., până în vârful déluluĭ Cairacil; de aci se îndréptă către E., urmând muchia déluluĭ, oprindu-se în délul Morughiol, d'asupra laculuĭ Sărat, de unde o ia către N., până la brațul Sf. Gheorghe, apoĭ prin stuf către N.E., trece brațul la Kerhanale, taie gârlele Markel și Litcov, trece pe la răsărit de lacul Gorgova, până la lacul Obretin, urmăresce malul apusan al acestuĭ lac către N.V., până la brațul Sulina, pe care îl trece la mila 22, urméză către răsărit brațul până la mila 21, il părăsesce, se îndréptă către N. pe lângă lacul Triozor și dă în gârla Lopatna, urcă cursul acesteĭ gârle spre apus până la grindul Stipoc.

Lungimea perimetruluĭ este de 120 km. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 436, bordeie 3, prăvăliĭ 4, morĭ 10, fontânĭ 1.

Budgetul comuniĭ se compune din 15.520 leĭ la veniturĭ și 14.731 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent, în timp de cincĭ anĭ de 3.944 leĭ.

Sunt în comună 299 contribuabilĭ.

Instrucția publică se predă într'o şcólă mixtă, cu doĭ învĕțătorĭ, fondată de locuitorĭ în 1883, costă 4.000 leĭ, are 10 hect. pământ ca venit, e frequentată de 142 copiĭ.

Primăria n'are un bun local.

Bisericĭ sunt: o biserică creştină, despre care am maĭ vorbit, ea a fost reedificată în 1864, s'a reconstruit în 1899 şi a costat 35.000 leĭ; are filiale în Gorgova şi Cara-Suhat; are un preot şi un cântăreț; maĭ e o biserică a lipovenilor bespopovițĭ, una a lipovenilor nămoliacĭ şi una a lipovenilor popovĭ; se maĭ află şi o giamie despre care s'a vorbit, deservită de 3 hogĭ, cum şi o sinagogă cu hahamul eĭ.

Oraşul este aşezat pe şoseaua vicinală ce vine de la Tulcea şi se continuă până la Dunavĕț; maĭ sunt şi alte drumurĭ comunale spre: Bei-bugeac, Sarinasuf, Caraibil, Sari-ghiol, Agi-ghiol şi Cataloĭ.

7. *Comuna Malcocĭ,* întemeiată pe la începutul véculuĭ al XIX-lea, de o colonie de Germanĭ, sub ascultarea unuia, Ignatz Hoffart, ucis de Turcĭ în rĕsboiul de la 1855; crucea luĭ se póte vedea şi astăzĭ, (*Const. Scheleti.* Literatorul, anul 1883. No. 11 şi 12 pag. 655), e aşezată pe brațul Sf. Gheorghe. la 7 km. spre răsărit de Tulcea. In 1850 ca şi azĭ satul a fost locuit de Germanĭ.

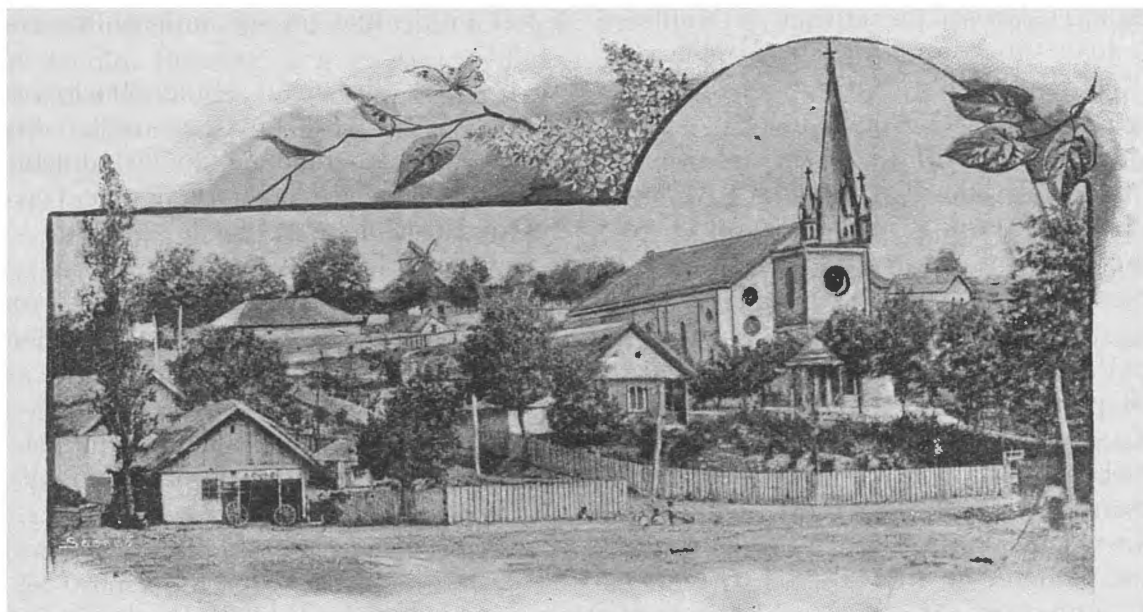

Fig. 60. — Satul Malcocĭ.

Pe lângă satul de reşedință, comuna maĭ coprinde: *Prislav,* despre care se va vorbi la partea istorică; *Ilgani-de-sus, Ilgani-de-jos, Romula* şi *Principele Carol;* aceste din urmă 4 sate de curând înființate în Deltă, de prefectul județuluĭ, reposatul Nenițescu.

Hotarul amănunțit al comuniĭ este: plecând de la pólele nordice ale déluluĭ Imalac, se îndréptă către E., taie valea Sarighiol şi după maĭ multe cotiturĭ ajunge la origina văiĭ Curcusu-Mare, de unde se îndréptă spre N., pe lângă acéstă vale, dă în valea Sofular, pe care o urméză către N.E., până la brațul Sf. Gheorghe, taie brațul la 2 km. maĭ jos de Prislav, trece printr'un mic lac, taie brațul Sulina la Mila 40, o ia puțin către N. vre-o 4 km., apoĭ direct către V., taie brațul Tulcea la mila 46, ocolesce lacul Malcocĭ, o ia spre S.V. de-a lungul Văiĭ-Marĭ, până la pólele déluluĭ Imalac.

Forma sa este aceia a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lungimea de 48 km.

Se învecinesce la N. cu cătunul Pardina (al comuniĭ Satul-Noŭ); la V. cu oraşul Tulcea; la S. cu comunele Agi-ghiol şi Sari-ghiol; la E. cu cătunul Pârlita (al comuneĭ Beş-Tepe).

Repartiția suprafețiĭ şi populațieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 273, prăvăliĭ 3, morĭ 5, fontânĭ 52.

Budgetul comuneĭ se compune din 4.440 leĭ la veniturĭ şi 4.179 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent mediŭ de 1.308 leĭ.

Sunt 209 contribuabilĭ în comună.

Şcolĭ sunt două: una privată în Malcocĭ, clădită de locuitorĭ în 1891, costă suma de 1.500 leĭ, are 10 hect. pămênt, un învĕţător şi 60 elevĭ; una mixtă românéscă în Prislava, înfiinţată în 1879, are 10 hect. teren, un învĕţător şi 40 elevĭ. N'are local propriŭ. Primăria clădită în 1883, costă 10.000 leĭ.

Biericĭ sunt două: una catolică, fondată de locuitorĭ în Malcocĭ la 1880, are 10 hect. teren şi un preot, una ortodoxă în Prislav, zidită de locuitorĭ în 1859; are 10 hect. teren, e deservită de un preot şi un cântăreţ. Tot la Prislav maĭ e o biserică ortodoxă construită în 1885 de locuitorĭ. Are Hramul Sf. Dumitru şi e deservită de personalul precedenteĭ. Cea din 1880 se reconstruesce şi va costa 35.000 leĭ.

Afară de şoseaua vicinală, maĭ sunt drumurile naturale spre: Sari-ghiol, Agighiol şi Cataloĭ.

8. *Comuna Meidanchioĭ* (meidan=loc viran, chioĭ=sat) e aşezată în basinul superior al rîuluĭ Taiţa, la 90 km. spre S.V. de oraşul Tulcea şi la 35 km. spre S. de Isaccea.

Nu coprinde de cât satul de reşedinţă, înfiinţat cam pe la anul 1823 de familiile românescĭ, Tuslărescii, Sendrescii şi Mutilescii. A fost tot-deauna un sat eminaminte românesc, chiar sub dominaţiunea Turcilor.

Hotarul amănunţit al acesteĭ comunĭ este: plecând din vîrful déluluĭ Boclogea, se îndréptă către E., taie délul Isvorul şi îndreptându-se către S.E., după maĭ multe cotiturĭ, ajunge la Valul luĭ Traian, de unde se dirige către S., pe muchia déluluĭ Fundul-Burţiĭ, până în vîrful Cilicul; o ia către S.V., taie valea Cişmeleĭ, urcă délul Ormangic-Tepe, de unde pornind către S., taie valea Boclogea şi în fine urcă délul Boclogea.

Forma conturuluĭ este aceia a unuĭ romb neregulat, lung de 38 km.

Se mărginesce la N. cu comuna Nicoliţel, de care se desparte prin délul Isvorul; la E. cu comuna Teliţa; la S. cu comuna Ali-beĭ-kioĭ şi cu cătunul Islam-Geaferca; iar la V. cu comuna Balabancea, de care se desparte prin délul Boclogea.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 195, bordeie 34, prăvăliĭ 2, morĭ 10, fôntânĭ 10 Budgetul comuniĭ este de 6.210 leĭ la veniturĭ şi 6.140 la cheltuielĭ, dând un excedent în timp de 5 anĭ de 347 leĭ.

Sunt în comună 215 contribuabilĭ.

Instrucţia se predă într'o şcólă fondată în 1899 de locuitorĭ, costă 25.910 leĭ; are 10 hectare pămênt, un învĕţător şi 67 elevĭ. Primăria construită în 1883, costă 4.000 leĭ.

Comuna are o biserică cu hramul Sf. Voevozĭ, fondată în 1844 de locuitorĭ; are 10 hectare teren; e deservită de un preot şi un cântăreţ.

Comuna e legată prin şoseaua Nicoliţelul şi prin drumurĭ ordinare cu satele învecinate: Nicoliţel, Teliţa, Cilicu, Poşta, Trestenic, Ac-cadân, Ortachioĭ, Balabancea, Islam-Geaferca, Geaferca-rusă, Hancearca şi Ţiganca.

9. *Comuna Morughiol* ocupă tótă partea peninsulară, coprinsă între braţul Sf. Gheorghe, Dunăvĕţul şi mlaştinele laculuĭ Razelm.

E aşezată la 36 km. spre S.E. de oraşul Tulcea şi la 8 km. de Mahmudia.

Se compune din următórele sate: *Morughiol* (moru=albastru, ghiol=lac), aşezat aprópe de braţul Sf. Gheorghe, pe cósta laculuĭ Morughiol; *Dunăvĕţul-de-sus* şi *Dunăvĕţul-de-jos,* una la N. şi cea-l'altă la S. pe gârla Dunăvĕţuluĭ, la 5 şi 7 km. spre S.E. de Morughiol.

La Morughiol este aşa numita *Cetăţuia,* formată dintr'un zid de piatră gros de 2-3 metri şi cam 180 200 în perimetru.

În corpul acestuĭ zid, din distanţă în distanţă, se află urmele a 16 -20 turnurĭ, depărtate între ele de 2—10 metri, avênd astăzĭ 1—2 metri d'asupra ziduluĭ. Zidul perimetruluĭ e acompaniat de un şanţ, care, cu tóte depunerile inundaţiunilor, a rĕmas suspendat în aer, căcĭ pămêntul de sub temelie a fost scos de căutătoriĭ de comorĭ. Zidul presintă o legătură neregulată de pietre calcaróse, lipite cu mortar de var amestecat cu cărămidă pisată.

Cercetările făcute până acum n'aŭ dat niciĭ un resultat.

In localitate pórtă numirea de Geneviz-Kaleh (cetatea genoveză) și este posibil, ca ea să fi fost o cetate zidită de Genovezĭ, în timpul măririĭ lor la gurile Dunăriĭ, pe ruinele vre-unuĭ castru, cea din urmă santinelă de pe țĕrmul drept, la N.E. Imperiuluĭ, la punctul de întâlnire al maluluĭ drept al văiĭ Dunăriĭ-de-jos, cu acel al cóstelor apusene ale Măriĭ-Negre.

La 2½ km. la E. și S.E de cetățuie, pe malul Dunăvĕțuluĭ, se află în apropiere de satul Dunăvĕțul-de-sus, între el și Dunăvĕțul-de-jos, o cingătoare de pământ ridicată și de o încăpere considerabilă, înconjurată spre N.V. și Sud cu un șant de 5 m. lățime, iar spre Est, are malul Dunăvĕțuluĭ de 10-15 metri înalt. Nicĭ o urmă de pământ ars saŭ de piatră.

Se credea, că acestea din urmă sunt construcțiunĭ preistorice [1]; ele însă sunt așa numitele lagăre ale Cazacilor zaporojenĭ, pe care eĭ le chiemaŭ Setch și despre care s'a vorbit la etnografie.

Satul Moroughiol pare a fi fost de curênd înființat de către coloniștiĭ Tătarĭ, veniți din Bugeac, aceștia aŭ emigrat înaintea rĕsboiuluĭ din 1877-78 și înlocuițĭ de Rușĭ.

De comuna Morughiol maĭ aparține și *Cherhanalele* de pe brațul Sf. Gheorghe, de la *Caciatna* și alte două fără nume, apoĭ una pe țĕrmul laculuĭ Dranov, două pe țĕrmul laculuĭ Razelm, la gura Dranovuluĭ și gura Dunăvĕțuluĭ.

Hotarul amănunțit al comuniĭ este: plecând de pe malul Sudic al laculuĭ Obretin, se îndréptă puțin către V., apoĭ către S.V., taie o mică gârliță, trece pe lângă lacul Gorgova, taie gârlele Litcov și Markel, trece brațul Sf. Gheorghe pe la Kerhanale, urméză puțin malul drept al brațuluĭ, până la 4 km. maĭ jos de Mahmudia; de aci se îndréptă către S., taie maĭ multe gârle, urcă și cobóră délul Morughiol, trece pe la apus de lacul Sărat și se îndréptă spre S.E., până la pólele déluluĭ Cara-Bair, de unde o ia către S.V., intră în stufăriĭ, taie gârla Clineț, de lângă care se îndréptă puțin spre S., până dă de gârla Dunăvĕț, urméză acéstă gârlă, până la vărsarea sa în Razelm; apoĭ de la gârla Dranov urméză limita între plășile Tulcea și Sulina, până la Obretin.

Forma conturuluĭ este aceia a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lung de 180 km.

Se mărginesce la N.V. cu Mahmudia; la E. cu Cara-Orman, de care se desparte prin gârla Litcovuluĭ; la S. cu comuna Sf. Gheorghe, de care se desparte prin gârla Cernețu; iar la V. cu cătunul Bei-Bugeac al comuniĭ Sarinasuf.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 327, bordeĭ 1, prăvăliĭ 11, morĭ 8, fôntânĭ 2.

Budgetul comuniĭ este de 8.948 leĭ la veniturĭ și 8.050 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 4.490 leĭ, în timp de cincĭ anĭ.

Sunt în comună 249 contribuabilĭ.

Instrucția publică se predă în două scolĭ: una în Morughiol, înființată de locuitorĭ în 1884, are 10 hec. pământ, un învĕțător și 58 elevĭ, n'are local propriŭ. A doua, e ruséscă în Dunavĕțul-de-jos, la care vin și copiiĭ din Dunavĕțul-de-sus, fiind între cătune numaĭ 2 km. depărtare; e înființată în 1892 de locuitorĭ, cu 10 hectare pământ, un învĕțător și 50 elevĭ; n'are local propriŭ.

Primăria a fost clădită în 1883, costă 10.000 leĭ.

Sunt în comună patru bisericĭ: una în Morughiol, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1883 de locuitorĭ, a costat 22.000 leĭ, cu 10 hect. pământ, un preot și un cântăreț; a doua în Dunavĕțul-de-sus, cu hramul Acoperământul Maiciĭ Domnuluĭ, clădită în 1900 de locuitorĭ, costă 28.000 leĭ, cu 10 hec. pământ, un preot și un cântăreț; două în Dunavĕțul-de-jos, zidite în 1881 și 1895, acésta din urmă a costat 10.000 leĭ; aŭ câte 10 hec. pământ, un preot și un cântăreț. Maĭ e și o giamie în Morughiol, cu un imam.

Șoseaua vicinală ce vine de la Tulcea-Mahmudia, trece prin Morughiol și duce la

---

[1]) *Drăghicescu*, op. cit., p. 201-2. Ediția 1885.

Dunavĕţul-de-jos, apoĭ o ia către V. prin Beĭ-Bugeac-Sarinasuf, Calica, Sabangiak, Sarichioĭ, Zebil, pentru a se uni cu şoseaua naţională Tulcea-Babadag la Códa Bălţiĭ.

Maĭ sunt şi drumurĭ comunale spre: Mahmudia, Beş-Tepe, Beĭ-Bugeac, Sarighiol şi Agi-Ghiol; către răsărit porneşte de la Dunavĕţul-de-sus un drum comunal, pe ţĕrmul drept al braţuluĭ Sf. Gheorghe, până la *Cherhanaua Ivancea,* iar de aci dacă trecem braţul, drumul se continuă până la mila 8, de pe ţĕrmul Măriĭ-Negre.

Alte drumurĭ în regiunea mlăştinósă a Dranovuluĭ sunt, dar ele sunt expuse la inundaţiĭ.

10. *Comuna Nicoliţelul.* Se crede, după întinderea valurilor ce 'l înconjură, că satul Nicoliţelul e clădit pe locul vechiuluĭ Traianopolis. El era legat pe sub pământ cu Noviodunum, ce era un punct înaintat al acestuia.

Satuluĭ i se atribuia nu de mult o populaţiune de 30.000 suflete. Astăzĭ se maĭ numesce *Fôntâna Nedelea, Satul Mănăstireĭ saŭ Nicoliţel.*

Intre Nicoliţel şi Mănăstirea Cilicul se găsesc o mulţime de ziduri antice: în pădurea, maĭ cu sémă, ce desparte aceste două localităţĭ se găsesc multe fôntânĭ şi apeducte romane, şase sunt de pământ ars, ca la 4 metri dimensiune, îngropate, d'asupra cărora aŭ crescut arborĭ.

În pădure pe munte, la V. satuluĭ, se află ruinele unuĭ mare lagăr roman de formă pătrată, avênd 150 m. de latură.

Printre lucrurile găsite aci, este de remarcat un vas desgropat de călugăriĭ mănăstireĭ, de sub rădăcinele unuĭ stejar, la o adâncime de doĭ metri. Acest vas era acoperit cu o placă de piatră, pe care crescuse arborele; vasul se crede a fi conţinut vin saŭ ereale.

Monede antice (romane, elene şi bizantine), precum şi ruine de tot felul, acoper maĭ tótă regiunea din jurul acestor mănăstirĭ. Asupra templuluĭ roman se va vorbi la partea istorică.

La Sudul satuluĭ se află un valum de pământ, lung de 2½—3 km.; el încinge pe o mare depărtare Nicoliţelul. In el s'a găsit câte-va monede, ca de mărimea celor de 50 banĭ, dar maĭ grose şi după asigurarea luĭ Fr. Weickum, ele aveaŭ inscripţiune romană.

Tot aci s'a găsit şi o termă romană, care exista pe la 1857; era zidită în piatră cioplită şi cărămidă, sub pământ la 2½ metri.

Pietrăria a fost scósă şi terenul nivelat; cu pietrele scóse se zidi biserica română din Nicoliţel.

Peters (după asigurarea luĭ F. Weickum), crede că aci a fost sediul uneia din legiunele II-a Herculea saŭ I-a Jovia, ce păziaŭ trecerea de la Noviodunum. In acest sat se făcea odată pe an târg la 2 Maiŭ, care atrăgea multă lume. In acéstă zi eşia dintr'un puţ apă căldăcică, căreia locuitoriĭ iĭ atribuiaŭ proprietăţĭ terapeutice. Se numesce azĭ Fôntâna Smeuluĭ.

Comuna de azĭ a fost din vechime locuită de Românĭ Basarabenĭ, carĭ aŭ şi fondat-o, se crede, pe la începutul veaculuĭ XVIII; se scie positiv că la 1850 satul era eminamente românesc.

Maĭ cuprinde sub a sa administraţiune şi *Mănăstirea Saonul,* clădită în urma rĕsboiuluĭ din 1877—78 de 3 călugărĭ ruşĭ veniţĭ de la mănăstirea Cilicul, eĭ înfiinţară maĭ întâiŭ o mică mănăstire de lemn; maĭ târziŭ aŭ reconstruit pe cea actuală în 1882, e locuită de 14 călugărĭ şi 6 fraţĭ. Mănăstirea se întreţine de Stat cu 1.000 leĭ; are 84 hect., din care 16 hect. viĭ.

Mănăstirea e murdară în general; biserica de asemenea; călugăriĭ sunt tot aşa de neospitalierĭ, murdarĭ şi răĭ, ca şi ceĭ de la Cocoş.

Comuna se învecinesce la N. cu comuna urbană Isaccea şi cu Dunărea; la Vest cu Babancea; la S. cu Meidankioĭ şi la E. cu Parkeş şi Teliţa.

In apropiere se află renumitele viĭ de la Bădila, Gurgoaia, Sarica şi viile Oacheşe, care daŭ vin în abondenţă şi de fórte bună calitate, maĭ ales negru.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 377, bordeie 19, hotel unul, prăvăliĭ 3, morĭ 10, fântânĭ 19.

Budgetul comuniĭ se compune din 12.387 leĭ la veniturĭ şi 10.977 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 7.048 leĭ, în timp de cincĭ anĭ.

Sunt în comună 337 contribuabilĭ.

Instrucţia publică se predă într'o şcólă, clădită în 1881 de locuitorĭ, a costat 10.000 leĭ; are 10 hectare teren, 2 învĕţătorĭ şi 170 elevĭ. Primăria clădită în 1884, costă 10.000 leĭ.

Bisericĭ sunt două: una fórte vechie, clădită pe ruinele unuĭ templu roman, nu se scie când, ea a fost îngropată sub o movilă; legenda spune, că s'a deschis singură în ziua de Sf. Athanasie, a doua zidită de locuitorĭ în 1892, are hramul Sf. Paraschiva, a costat 39.000 leĭ; acum se restaurează, are 10 hectare teren, 2 preoţĭ şi 2 cîntăreţĭ.

Şoseaua naţională Tulcea-Isaccea trece pe la Nordul satuluĭ, care e legat cu ea printr'o şosea vicinală, la Podul Ghenciĭ; maĭ sunt alte drumurĭ ordinare, care duc spre: Geaferca-rusă şi Ţiganca. Şosele vicinale o légă cu Cocoşul, Teliţa, Cilic şi Meidankioĭ.

11. *Comuna Parkeş.* Este aşezată pe gârla Somova, la 16 km. spre apus de oraşul Tulcea, în dreapta şoseleĭ Tulcea-Isaccea.

Se învecinesce la N. cu Dunărea, care o desparte de Basarabia; la V. cu oraşul Isaccea; la S. cu Nicoliţelul şi Teliţa; iar la E. cu comuna Somova.

Comuna coprinde numaĭ *satul Parkeş,* fondat de Româniĭ Basarabenĭ, pe la începutul veaculuĭ al XIX-lea şi a fost totdeauna locuit numaĭ de Românĭ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 133, bordeie 3, prăvăliĭ 2, morĭ 2, fântânĭ 2.

Budgetul comuniĭ se compune din 2.519 leĭ la veniturĭ şi 2.506 la cheltuelĭ, dând un excedent de 64 leĭ.

Sunt în comună 105 contribuabilĭ.

O singură şcoală e în sat, zidită de locuitorĭ în 1899, a costat 600 leĭ, are 10 hectare, 1 învĕţător şi 38 elevĭ.

Primăria clădită în 1897, a costat 1.000 leĭ.

Biserică este una, făcută de locuitorĭ în 1898, costă 21.700 leĭ, are hramul Sf. Apostolĭ, cu un preot şi un cântăreţ.

Satul e în legătură printr'un drum comunal, pe marginea gârleĭ Somova, cu comuna Somova la E. şi cu mănăstirea Saonul la Vest; de la mănăstire, drumul conduce în şoseaua judeţiană Tulcea-Isaccea.

Alte drumurĭ ordinare leagă satul Parkeş cu şoseaua maĭ sus arătată.

12. *Comuna Sarighiol.* Este aşezată pe ţĕrmul nordic al laculuĭ Razelm, la 17 km. spre S.E. de oraşul Tulcea. Ea se compune din două sate vechĭ românescĭ: *Sarighiol* (sari = galben, ghiol = lac) şi *Calica,* la 2 km. spre S. de precedentul. Hotarul amănunţit al comuniĭ este: plecând dintr'un vârf al déluluĭ Ceatal-Tepe, din N.V. comuniĭ, se îndréptă către S., de-alungul acestuĭ dél, face câte-va cotiturĭ, trece printre satele Agi-ghiol şi Sari-ghiol, se opresce la V. de satul Calica; de aci o ia către V., până la lacul Agi-ghiol, pornesce către S. pe malul laculuĭ, până la comunicaţia luĭ cu Razelm; de aci o ia spre S.E, străbătând lacul până la hotarul plăşiĭ, coprinde insula Popina, ese din lac, trece pe la apus de satul Caraibil, oprindu-se la pólele sudice ale déluluĭ Cairacil, apoĭ se îndréptă către N.V., pe la pólele déluluĭ Calica, până la pólele movileĭ Ceardaculuĭ, de unde o ia către N., până dă în şoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, pe care o urméză, apoĭ o părăsesce, spre a se îndrepta către S.V., taie valea Sarighiol şi în fine se opresce în vîrful déluluĭ Ceatal-Tepe.

Lungimea perimetruluĭ ast-fel descris e de 35 km.

Se învecinesce la N. cu comuna Malcocĭ şi cătunul Pârlita, de care se desparte prin şoseaua vicinală; la E. cu comuna Beş-Tepe şi cătunul Caraibil al comuniĭ Sarinasuf şi cu lacul Razelm; la S. cu acelaş lac, iar la apus cu comuna Agi-ghiol.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 370, prăvăliĭ 2, morĭ 2, fântânĭ 149.

Budgetul comuniĭ este de 4.946 leĭ la veniturĭ şi 4.486 leĭ la cheltuielĭ, dând un escedent de 2.301 leĭ, în timp de 5 anĭ.

Sunt în comună 334 contribuabilĭ.

Instrucţia publică se predă în două şcolĭ, câte una în fie-care sat, fie-care cu câte un învĕţător; ele aŭ fost construite de locuitorĭ. Sunt ajutate de comună cu 30 leĭ şi cu venitul a câte 10 hectare teren. In ambele şcolĭ sunt 125 elevĭ. Şcoala din Sarighiol, clădită în 1887, costă 8.000 leĭ; cea din Calica, clădită în 1880, costă 8000 leĭ.

Primăria clădită în 1880, costă 10.000 leĭ.

In comună sunt 3 biserici: două în Sarighiol, cu hramul Inălţarea Domnuluĭ şi Sf. Nicolae, sunt construite de locuitorĭ, una în 1860 şi a doua în 1898, a costat 28.000 leĭ; sunt deservite de 2 preoţĭ, un diacon şi un cîntăreţ; are venit 1967 leĭ anual, cum şi 10 hectare teren; a treia este în Calica, e construită în 1860; acum se reconstruesce şi va costa 27.000 leĭ, are hramul «Aducerea moaştelor Sf. Nicolae», are un preot, un diacon, un cîntăreţ, 1571 leĭ venit, 408 leĭ cheltuielĭ anuale şi 10 hectare pământ de cultură.

Comuna e aşezată pe şoseaua vicinală ce vine de la Dunavĕţul-de-jos, pentru a merge în şoseaua naţională Tulcea-Babadag. Maĭ sunt şi alte drumurĭ comunale, care lėgă cele două sate cu: Morughiol, Caraibil, Agi-ghiol, Tulcea, Malcocĭ, Prislav, Pârlita, Beş-tepe şi Mahmudia.

13. *Comuna Sarinasuf*, aşezată la răsărit de precedenta, pe ţĕrmul laculuĭ Razelm, se compune din următórele sate: *Sarinasuf* = Nasuf cel galben, pe şoseaua vicinală Dunavĕţ-Códa-Bălţiĭ, la 35 km. spre S.E. de oraşul Tulcea, *Bei-Bugeac* (colţul beiuluĭ), la 3 km. spre E. de precedentul, pe şosea între Dunavĕţ şi Sarinasuf, şi al treilea *Caraibil*, la N.V., departe 3½ km. de Sarinasuf.

Comuna se mărginesce la N. cu Mahmudia; la V. şi N.V. cu Beş-tepe; la S. cu lacul Razelm şi la E. cu comuna Morughiol.

Ea a fost fondată în 1864 de locuitorĭ Românĭ şi Bulgarĭ din satele Visterna şi Beidaut, plecaţĭ din causa lipseĭ de teren cultivabil şi s'aŭ stabilit la pólele dėluluĭ Cairacil; după dânşiĭ aŭ venit Tătariĭ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 267, bordeie 1, prăvăliĭ 1, morĭ 15, fontânĭ 87.

Budgetul comuniĭ este de 3.400 leĭ la veniturĭ şi 3.338 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de leĭ 314. Contribuabilĭ 305.

Sunt în comună 3 şcolĭ: una română în Sarighiol, fondată de locuitorĭ, cu 10 hectare pământ, un învĕţător şi 56 elevĭ; două şcolĭ private mahomedane, cu 2 învĕţătorĭ şi 20 hectare teren; aceste din urmă sunt în Caraibil şi Bei-bugeac.

Nicĭ-o şcólă n'are local propriŭ. Primăria construită în 1890, costă 1.000 leĭ.

Biserică e una ortodoxă, construită de locuitorĭ la 1874 în Bei-bugeac, are 10 hectare teren, un preot şi un cântăreţ. In Sarinasuf, biserica e construită în 1892, a costat 15.000 leĭ; e deservită de un preot şi un cântăreţ; în Caraibil şi Bei-bugeac se află câte o giamie cu câte un imam.

Afară de şoseaua vicinală Dunavĕţ-Códa-Bălţiĭ, maĭ sunt drumurĭ ordinare care pun în legătură cele 3 sa e între ele, cum şi cu cele învecinate: Calica, Sarighiol, Tulcea, Malcocĭ, Prislav, Pârlita, Beş-tepe, Mahmudia, Morughiol şi cele două Dunaveţe.

14. *Comuna Satul-Noŭ*, compusă din cătunele *Ceatal-chioĭ, Pardina, Pătlăgeanca* şi *Satul-Noŭ*, fiind tóte în Deltă s'a descris la acel capitol. De acéstă comună depinde şi satul noŭ fondat, numit *Principele Ferdinand*.

15. *Comuna Somova*, compusă dintr'un singur sat, aşezat pe gârla Somova, la 12 km. spre apus de Tulcea, pe şoseaua naţională Tulcea-Isaccea, a fost înfiinţat — se zice — de treĭ pescarĭ Românĭ-Basarabenĭ, acum vre-o 400 anĭ.

In 1850 satul era locuit numaĭ de Românĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea, care o desparte de Basarabia; la E. cu comuna Câşla; la S. cu comuna Frecăţeĭ şi la V. cu comunele Parkeş şi Teliţa. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Case sunt 233, bordeie 3, prăvăliĭ 3, morĭ 6, fontânĭ 6.

Budgetul comuniĭ este de 4.518 leĭ la veniturĭ şi 4.296 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 1.110 leĭ în cincĭ anĭ. Contribuabilĭ sunt 282.

Şcóla din Somova este fondată de locuitorĭ în 1880, a costat 10.000 leĭ, are 10 hectare teren, doĭ învĕţătorĭ (fiind mixtă) şi 150 elevĭ. Biserică are una, clădită în 1880, costă 35.000 leĭ, cu un preot şi un cântăreţ. Primăria clădită în 1884, costă 20.000 leĭ.

Pe lângă şoseaua naţională Tulcea-Isaccea, maĭ sunt şi drumurile comunale spre: Parkes, Teliţa, Nicoliţel, Cilicul, Poşta, Frecăţeĭ, Cataloĭ şi şoseaua naţională Tulcea-Babadag.

16. *Comuna Teliţa.* E aşezată în basinul superior al rîuluĭ Teliţa, la 20 km. spre S.V. de Tulcea, se compune din următórele sate: *Teliţa,* înfiinţată de Românĭ, nu se scie când, ea era locuită de Ruşĭ şi Românĭ pe la 1850; *Poşta,* numită ast-fel, pentru că aci era un punct de schimbat caiĭ, în timpul când drumul cel mare de la Babadag spre Isaccea mergea pe valea Teliţeĭ, satul fiind la jumătatea drumuluĭ între aceste două oraşe importante altădată; e aşezat maĭ jos pe rîul Teliţa, la 7 km. spre răsărit de satul Teliţa; *Sarica,* de curând înfiinţat, în mijlocul uneĭ regiunĭ acoperite cu viĭ, întindere de 400 hectare; produce cel maĭ bun vin din Dobrogia şi cel maĭ mult. Satul e compus din maĭ multe chrame de păzitorĭ aĭ viilor, casele sunt rĕspândite între Teliţa şi Nicoliţel.

Cele două mănăstirĭ de maicĭ, *Cilicul,* aşezate pe valea Teliţeĭ, între Teliţa şi Poşta aparţin de Com. Teliţa.

Fig. 61. — Manastirea Cilicul.

Aceste mănăstirĭ aŭ fost înfiinţate de Archimandritul Oteţ Atanasiŭ originar din Chilia-Nouă, pe la anul 1843—45. Hramul este Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ.

In timpul rĕsboiuluĭ din 1854 s'a retras de aci, călugĕrul Atanasie cu 4 monachĭ şi 8 monahie şi apoĭ trecĕnd Dunărea s'aŭ stabilit la Ismail în mahalaua Matrosca, cu scopul de-a înfiinţa o chinovie mixtă de bărbaţĭ şi femeĭ la un loc.

Consistoriul român de pe atuncĭ, nu numaĭ că nu a permis, dar a obligat acéstă clică de derbedeĭ, ca: saŭ să se rĕspândéscă pe la diferitele mănăstirĭ din ţară, sau să se ducă de unde a venit. După maĭ multe uneltirĭ ale luĭ Oteţ, ca să pótă rămâne în Ismail şi după o tărăgănire de 10 anĭ, acest corupt monach trece cu ceata sa de desfrânaţĭ în Dobrogia, unde capătă învoire a se stabili din noŭ la locul Cilic-dere.

Aci Atanasiŭ a înfiinţat o chinovie după placul sĕŭ, compusă din bărbaţĭ şi femeĭ. Apoĭ trimese emisarĭ în Basarabia, ca să atragă adepţĭ.

Şi în adevĕr, femeĭ fanatisate îşĭ lăsaŭ bărbaţiĭ, copilele părinţiĭ, chiar familiĭ întregĭ îşĭ vindeaŭ avutul şi se duceaŭ a se stabili în raiul luĭ Oteţ Atanasiŭ, depuind averile în mâna luĭ şi supuindu-se cu totul ordinelor luĭ.

Cu modul acesta, în decurs de câţĭ-va anĭ s'a adunat la Cilic o populaţiune de 400 indivizĭ, de ambele sexe şi de tóte vârstele.

Atanasiŭ îşĭ alege o suită din femeile şi fetele cele maĭ tinere şi frumóse, cărora s'a silit a le procura tóte plăcerile putinciόse, în cât ele să pótă crede că aŭ găsit raiul pe pămĕnt, împreună cu dênsul; restul însă, bărbaţĭ şi femeĭ aŭ fost puşĭ la o muncă obositóre şi necontenită, spre a putea procura mijlóce îndestulătóre fericiţilor şi neavĕnd spre rĕsplată, de cât o hrană şi o îmbrăcăminte miserabilă.

Vestea traiuluĭ fericit al luĭ Atanasiŭ s'a rĕspândit în tóte împrejurimile; o mulţime de curioşĭ creştinĭ şi Turcĭ de prin oraşele dunărene, se ducea să vadă acéstă minune neaudită până acum în coprinsul bisericeĭ ortodoxe. Paşa de la Tulcea încă, o vizita adese-orĭ.

Intre acestea, partea cea nefericită a chinovieĭ, maĭ ales femeile, aŭ devenit gelóse; aŭ început a iscodi şi ghici secretele nouluĭ monachism şi s'aŭ desilusionat de raiul luĭ Oteţ Atanasiŭ şi în fine s'aŭ revoltat: Oteţ a devenit pentru ele diavolul împeliţat. Părăsind mănăstirea cea necurată, ele l'aŭ denunţat la tótă lumea. Maĭ nenorocite aŭ fost mamele ale căror fete căḑuseră în sórta fericireĭ, căcĭ nu le puteaŭ smulge de acolo. In acéstă învălmăşală, o mare parte din bărbaţĭ şi femeĭ s'aŭ adresat cu suplice la episcopia de Ismail, rugându-se a fi primite să se întórcă în România şi să li se dea voie a-şĭ forma aci mănăstire, unde să-şĭ petrécă viaţa. Neacordându-li-se de Minister acéstă cerere, multe din ele s'aŭ descălugărit. Câte-va aŭ cerut concursul guvernuluĭ român de a-şĭ putea scóte fetele şi baniĭ ce aŭ depus în mâinile luĭ Atanasiŭ, la care ocasie aŭ arătat în consistoriul episcopieĭ maĭ multe trăsurĭ din viaţa chinovială a acestuĭ impostor.

O femeie a arătat, că causa pentru care a părăsit mănăstirea luĭ Atanasiŭ, este convingerea de necuviinţele şi scandalele ce se fac acolo de către acest om; că el este fórte corupt moraliceşte; că are relaţiĭ neiertate cu unele din călugăriţe; că este de-apururea înconjurat de o suită din femeile şi fetele cele maĭ tinere, al căror traiŭ este îndulcit în tótă privirea, pe când ceĭ-l'alţĭ şi cele-l'alte sunt reduşĭ la strictul necesar şi supuşĭ la muncĭ grele; că chiar suplicanta, în calitate de iconómă, urmărită de brutala pasiune a aceluĭ individ n'a avut alt chip de scăpare, de cât depărtarea de acolo.

Alta a arătat, că a dat două fete ale sale la acea mănăstire, dar convingêndu-se că acolo este un loc, nu de mântuire, ci de corupţiune, a voit să-şĭ ia copilele acasă, însă nu póte, fiind-că Oteţ Atanasiŭ, nicĭ nu-ĭ permite a se întâlni cu dênsele.

A treia suplicantă a arătat, că ea împreună cu bărbatul şi cu 5 copiĭ micĭ s'a dus să rĕmână pentru tot-deauna la mănăstirea luĭ Atanasiŭ, unde maĭ din'nainte dăduse o fiică a lor. Eĭ aŭ petrecut acolo numaĭ 4 săptămânĭ, dar vĕzênd scandalele, s'aŭ desgustat de mănăstirea aceia, 'şĭ-aŭ luat copiiĭ şi s'aŭ reînturnat în ţară. Nu pot însă scóte din mâinile luĭ Atanasiŭ pe fiica lor cea maĭ mare, care este sub aprópe pază a servitórelor mănăstireĭ. Despre conduita luĭ Atanasiŭ, ea a spus, că pentru dênsul şi ale luĭ se pregătesc în deosebĭ mâncărĭ de carne, pe când celor-l'alţĭ cu totul le opresce acésta; că el are în chilia sa petrecerĭ cu călugăriţele cele tinere, că vorbesce cu dênsele lucrurĭ neiertate, le îmbrăţişéză, şéde între dênsele desbrăcat numaĭ în cămaşe, că el a sădit în ele nisce obiceiurĭ şi superstiţiunĭ înjositóre, s. ex.: a se socoti ca o apă sfinţită, apa cu care el îşĭ spală piciórele, precum şi cârpele cu care se şterge de sudóre, etc.

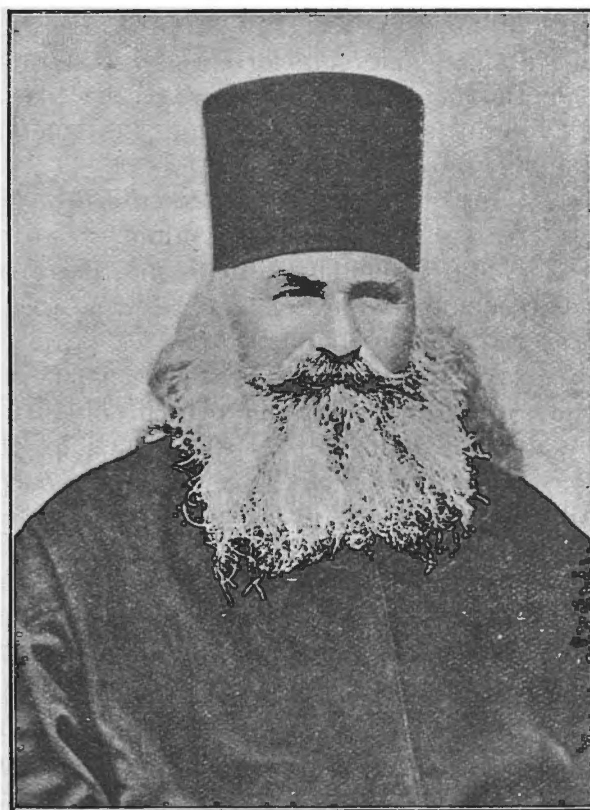
Tóte aŭ arătat încă următórele despre modul disciplinar şi administrativ al aceleĭ chinoviĭ: 1. de şi în acea mânăstire se ţine la arătare óre-care orânduială călugăréscă şi bisericéscă, superiorul lor nu participă la acele orânduielĭ; 2. spre ajutor în administrare, Atanasiŭ a numit egumeniţă pe una din călugăriţe, care e a doua persónă după dênsul în mănăstire, că primesce instrucţiunĭ de la dênsul, este nedeslipită de el şi-ĭ se pretinde consideraţiune de mare sfinţenie, ca şi superioruluĭ; 3. că afară de acea egumeniţă pe lângă superior este o suită de 50 de tinere; 4. că pentru a popula acea mânăstire să trimet femeĭ şi un călugăr, care umblă prin satele de prin Basarabia, descriŭ cu culorĭ viĭ sfinţenia mănăstireĭ luĭ Atanasiŭ, îndemnând pe locuitorĭ, că dacă nu pot a se duce cu întregile lor familiĭ spre a se mântui acolo, să trimétă măcar pe una din fiicele lor. Ceĭ simpli fac ceea-ce făceaŭ creştiniĭ primitivĭ: vênd tot ce aŭ, preţul dobândit şi persónele lor propriĭ le depun la disposiţia luĭ Atanasiŭ, numaĭ să le mântuiască sufletele. Alţiĭ se duc eĭ maĭ întâiŭ spre vizitare şi încredinţare; călugăriţele propagandiste înştiinţéză pe Atanasiŭ de asemenea vizite şi în mănăstire se iaŭ mĕsurile necesare, pentru ca vizitatoriĭ să rĕmână pe deplin mulţumiţĭ cu mănăstirea.

Suplicantele acestea încheiaŭ, cerênd ajutor spre a-şĭ scóte fetele din legăturile corupţiuneĭ, precum şi baniĭ ce depuseseră în mâinile corupătoruluĭ-impostor — una 200 galbenĭ, alta 50.

Tóte acestea s'aŭ adus la cunoscința guvernuluĭ român; s'a cerut, ca să se ia măsurĭ prin administrațiunile județelor dunărene; a nu se permite în țară bărbațĭ și femeĭ propagatorĭ de monachismul luĭ Atanasiŭ și totdeodată să mijlocéscă la Patriarchia ecumenică, a ridica acest scandal de la cóstele Românieĭ și se propusese: 1. ca pe Atanasiŭ să 'l trimétă la o mănăstire de la Sântul-Munte, unde după spusa luĭ s'ar fi călugărit; 2. femeile să se scótă din mănăstirea Ciliculuĭ și care va voi să se consacre vieții monachicescĭ, să se așeze într'o mănăstire deosebită, în depărtare cel puțin de 4 ore de Cilic, iar care n'ar voi a se deosebi de bărbațĭ, să se trimétă la lume, de unde aŭ venit; 3. atât femeilor cât și bărbaților ce ar rĕmâne la viața monachicéscă, să li se pună superior și superióră, nisce persóne înzestrate cu adevĕrată cuvioșie, care să pună pe calea cea dréptă pe acele nenorocite, jertfe ale impostureĭ luĭ Atanasiŭ.

Guvernul român a luat în tótă seriositatea acéstă afacere. Pe de-o parte, a dat ordin la tóte administrațiile județelor dunărene, a nu tolera pe emisariĭ luĭ Atanasiŭ, să facă propagande prin comune și pe care 'ĭ-ar prinde cu asemenea fapte, să-ĭ predea fără întârziere înaintea justițieĭ, ca pe nisce impostorĭ, iar pe de alta a comunicat în copie adresa Episcopieĭ, Agentuluĭ țeriĭ la Constantinopol, spre a atrage seriósa luare aminte a autorităților bisericescĭ de acolo, asupra scandalelor arătate, contra canónelor și a bunelor moravurĭ și totdeodată a mijloci înapoierea ce se reclamă, cum și a averilor depuse acolo de către persónele suplicante.

Patriachia s'a ocupat la început serios de acéstă afacere, a chemat pe Atanasiŭ la Constantinopol, unde l'a reținut maĭ mult timp.

Fig. 62. — Oteț Atanasiu. Fondatorul Mănăstireĭ Cilicul

In fine l'a liberat cu hotărîre de a deosebi femeile de bărbațĭ, destinîndu-le o altă locuință. Atanasiŭ s'a reînturnat de la Constantinopole, cu drept recunoscut de proprietar al mănăstireĭ, după legile Imperiuluĭ turcesc, și ca inviolabil în acéstă calitate. El s'a așezat la locul săŭ de maĭ 'nainte în mijlocul femeilor.

Spre a arăta, că ține cont de decisiunea Patriarchieĭ, de a deosebi călugărițele de călugărĭ, a făcut pentru aceștĭ din urmă o deosebită locuință, la o mică depărtare de locuința femeilor, rĕmâind însă amândouă aceste locuințe sub administrația chinovială a aceluiașĭ superior, Atanasiŭ. Nemulțumirea însă continuă și între bărbațĭ și între femeĭ. Călugăriĭ între altele sunt neliniștițĭ, că Atanasiŭ fiind recunoscut de proprietar al mănăstireĭ și avutuluĭ eĭ, procurat de dânșiĭ prin banĭ depușĭ în mâinile luĭ și prin ostenelile lor, póte să-ĭ alunge de acolo, când va voi, saŭ póte a lăsa prin clironomie orĭ a vinde acel loc cuĭ va voi. O parte din călugărițe 'nesuferind a maĭ fi conduse pe calea morală de Atanasiŭ, s'a dus în Rusia spre a se așeza la mănăstirile de acolo. [1]) Călugăriĭ aŭ fost strămutațĭ maĭ în urmă de la Cilicul mic, la o nouă mănăstire fondată în 1882, la Saonul.

Așa s'a urmat la mănăstirea Cilicul, sub administrația luĭ Atanasiŭ, protejat de Turcĭ.

---

[1]) *Melkisedek.* Lipovenismul p. 409—478.

El a murit la 1880 Noembrie 15, după cum se citesce pe piatra mormântală din stânga intrăriĭ în biserică.

Astăzĭ mănăstirea se află într'o curte mare de 9 pogóne, înconjurată cu gard de nuiele; în fața intrăriĭ este biserica de lemn, lângă care, clopotnița; în drépta, o clădire lungă, terminată cu o mică capelă, în fund altă clădire lungă, pentru locuințele călugărițelor; la stânga în fund, grupurĭ de case, fie-care aparținênd uneĭ maicĭ, care este și proprietara caseĭ. In fața bisericeĭ alt grup.

In biserică, în stânga este epitaful, care se zice că costă 3.000 de galbenĭ și că a fost dăruit de un general rus, apoĭ tâmpla și icónele aurite aduse din Rusia. Sunt apoĭ 36 strane și scaunul stariței, tot de lemn.

Intrând în tinda bisericeĭ, avem în stânga locuința stariței mănăstireĭ.

Pretutindenĭ domnesce ordinea și maĭ ales o curățenie, ce póte servi de exemplu mănăstireĭ Cocoșul.

Am intrat prin chiliile și uneia și celeĭ-l'alte mănăstirĭ și sunt în măsură a spune de visu și fără nicĭ o exagerare, că amândouă pot servi de exemplu: Cocoșul pentru murdărie, Cilicul pentru curățenia sa.

Sala de mâncare de la Cilic servesce de paraclis.

Biserica este învelită cu tinichea vopsită verde; cele-l'alte clădirĭ cu tinichea négră.

Guvernul luase inițiativa a orîndui în mănăstire o învĕțătóre pentru limba română, însă puține róde a dat în timp de doĭ anĭ, cât a funcționat școla.

Călugărițele sunt fórte recalcitrante și nu voiesc a învăța limba română.

Oficiul divin și tótă slujba bisericească se face în limba rusă; preotul este rus; s'a maĭ numit și un diacon român, însă cu mare greutate póte sta în mănăstire, care numĕră astăzĭ vre-o sută călugărițe.

Lângă biserica cea mare se află o peșteră lungă de câte-va sute de metri; acéstă peșteră a servit pentru morminte.

Acum călugărițele nu se maĭ îngrópă în peșteră, ci numaĭ capetele mórtelor se păstréză într'o ladă.

Intrarea în mănăstire se face pe un pod peste apa Ciliculuĭ.

La 2 km. maĭ jos, pe acelaș pârîŭ, se află *mănăstirea Cilicul filiala.*

Acésta a fost clădită pentru călugărĭ, care aŭ stat în ea până în 1885, când aŭ fost mutațĭ la Saonul, iar aci sunt astăzĭ tot călugărițe.

Mănăstirea filială este un singur corp de clădire, la capătul de răsărit al căreia se află paraclisul; restul servesce de locuințe călugărițelor, care maĭ aŭ și deosebit treĭ case în curtea mănăstireĭ.

Și aci ca și dincolo este ordine și curățenie. Posițiunea acesteĭ din urmă este sĕlbatecă, înconjurată de pădurĭ, din care nu se vede, de cât fórte de aprópe.

Prin situațiunea eĭ pe fundul văiĭ Cilicul, mănăstirea, maĭ ales cea mare, este dese orĭ supusă inundațiunilor provenite din apele délurilor ce o înconjóră.

De aceia din fondurile, de care mănăstirea dispune, din donațiunĭ și din strânsură, s'a proiectat a se clădi o altă mănăstire, pe un platoŭ situat lângă și la intrarea în mănăstirea cea mare.

După plan, construcțiunea este măreață, după fondațiunĭ, carĭ în anul acesta s'aŭ început (1901), acéstă nouă mănăstire e destul de spațiósă și solidă, fiind construită în piatră extrasă din nisce carierĭ din apropiere.

Se crede, că întréga clădire va costa, împreună cu chiliile, vre-o 200.000 leĭ. Biserica va fi cu două etage, unul în jumătate sub-sol și va servi de cavoŭ al osemintelor călugărițelor și ca biserică de oficiat earna, etajul de sus va servi pentru a se oficia vara.

Inălțimea biserice' d'asupra terenuluĭ va fi de 52 metri, iar adâncimea sub-soluluĭ 12 metri.

Mănăstirea are ca venit 150 hectare de pământ, din care 15 hect. viĭ, în plus că are subvenție de la Stat de 5.000 leĭ anual.

Maĭ are și treĭ morĭ pe apa Ciliculuĭ.

In comuna Teliţa sunt 347 case, bordeie 4, prăvăliĭ 3, morĭ 7, fântânĭ 17. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ comuniĭ, este arătată la plasă.

Budgetul are 4.850 leĭ la veniturĭ şi 4.641 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 1.045 leĭ, în cincĭ anĭ.

Sunt în comună 191 contribuabilĭ.

In Teliţa e o biserică fondată în 1803 de Românĭ; are hramul Nascerea Maiceĭ Domnuluĭ; are 10 hect. pămênt, un preot şi un cântăreţ.

Şcólă există una tot în satul Teliţa, înfiinţată în 1879, are 10 hect. pămênt, un învĕţător şi 23 elevĭ. In Poşta este de asemenea o şcólă, cu un învĕţător şi 37 elevĭ. Niciĭ una din şcolĭ n'aŭ local propriŭ. Primăria clădită în 1884, costă 9.000 leĭ.

17. *Comuna urbană Tulcea.* Oraşul Tulcea e construit lângă ruinele vechiuluĭ castru roman Aegysus, care se va descrie la partea istorică. Trecutul oraşuluĭ, înainte şi după cucerirea otomană, se confundă cu acela al întregiĭ provinciĭ, numită sub administraţia turcească «Paşalîcul de Tulcea», a căreĭ reşedinţă era în oraşul Tulcea.

Nu sciŭ, de unde îşĭ trage numirea pe care o pórtă astăzĭ. El a fost cucerit de Turcĭ în 1418, odată cu Isaccea, de către Sultanul Mahomed I-iŭ.

În secolul XVIII-lea, Tulcea a jucat un rol important în resbóiele dintre Ruşĭ şi Turcĭ. In 1770, Turciĭ aduseră pe la Sulina maĭ multe vase de rĕsboiŭ, pe care apoĭ le puseră sub adăpostul zidurilor cetăţiĭ.

Ruşiĭ, sub generaliĭ Weissman şi Mecnop, trec Dunărea, pun mâna pe oraşul şi garnisóna Tulceĭ, apoĭ daŭ asalt cetăţiĭ, ard vasele ce le găsesc în port, arunc tunurile cetăţiĭ în Dunăre, apoĭ după ce fac un măcel îngrozitor, încărcaţĭ de prădĭ trec Dunărea la Ismail, la 10 Decembrie.

În anul următor, la 12 Martie, generalul Weissman trece de la Ismail la Tulcea, cu 720 grenadirĭ şi 30 artilerişti, bate pe Samsongi-Aga şi Arnaut-Paşa, ce apăraŭ cetatea cu 500 ostaşĭ.

In acelaş timp Turciĭ sunt bombardaţĭ şi de pe apă. Weissman se întórce biruitor la Ismail cu pradă de 29 tunurĭ şi 51 prisonierĭ. Opt şlepurĭ turcescĭ aŭ fost arse, iar pe alte 15, Ruşiĭ aŭ pus pe Moldovenĭ şi pe Grecĭ, carĭ locuiaŭ aci şi le-aŭ trecut în Ismail, la 13 Martie.

La 3 Aprilie, Weissman trece din noŭ Duuărea cu 1400 grenadirĭ, 40 artileriştĭ, 200 muschetarĭ şi douĕ tunurĭ şi se îndréptă spre Isaccea.

In luna Maiŭ, Ruşiĭ trecĕnd Dunărea la Tulcea, sunt bătuţĭ de astă-dată şi goniţĭ după insula din faţa oraşuluĭ; de aci Ruşiĭ împiedicaŭ trecerea Turcilor din Dunăre în Marea-Négră.

Weissman trecu din noŭ fluviul la Tulcea, bate 8000 de Turcĭ, arde casele şi vasele lor. În acéstă luptă cad morţĭ 1000 Turcĭ şi se fac 100 prisonierĭ.

Generalul rus trece din noŭ Dunărea, supune lagărul turcesc din faţa cetăţiĭ, bate tótă puterea turcéscă venită de la Vizirul din Isaccea.

După douĕ zile de luptă, Weissman se întórce la Ismail.

El maĭ bate, puţin maĭ în urmă, un alt corp, care venia de la Babadag.

La 7 Octombrie, Weissman plécă iarăşĭ de la Ismail şi se repede asupra Tulceĭ. Invinge oştirea turcéscă, pune mâna pe lagărul otoman, le ia tunurile, dă asalt şi ia cetatea Tulceĭ, apoĭ punĕnd mine, o saltă cu totul în aer şi distruge oraşul, după ce a luat de aci maĭ tóte muniţiunile, tunurile, lăḑile cu banĭ şi pulbere şi după ce a umplut cu pămĕnt tóte şanţurile de prin prejur, făcute de Turcĭ.

După aceia repeḑĕndu-se spre Babadag, face minunĭ de bravură, bătĕnd pe Turcĭ în tóte părţile, în urmă se întórce la Tulcea şi de acolo la Ismail, ducĕnd cu dĕnsul pe toţĭ creştiniĭ ce fugiaŭ de robia Turcilor.

La 24 Aprilie 1773, Potenkin trecù Dunărea la Tulcea, distruge un corp de 6000 Turcĭ, arde podurile, vasele, muniţiunile şi ia mulţĭ prisonierĭ.

In 1789 Tulcea fu luată cu asalt de către amiralul rus Ribas.

La 9 Iunie 1791, Ruşiĭ, sub comanda luĭ Repnin, bătură crunt lângă acest oraş, pe Turcĭ.

Vechiul oraş Tulcea, cum şi cetatea aşa de renumită în trecut a fost distrusă cu totul de Ruşĭ, în rĕsboiul din 1828—29. Oraşul actual s'a construit la răsăritul celuĭ vechiŭ, în urma acestuĭ rĕsboiŭ, pe o vale ce cobóră la Dunăre prin maĭ multe terase în forma unuĭ amfiteatru.

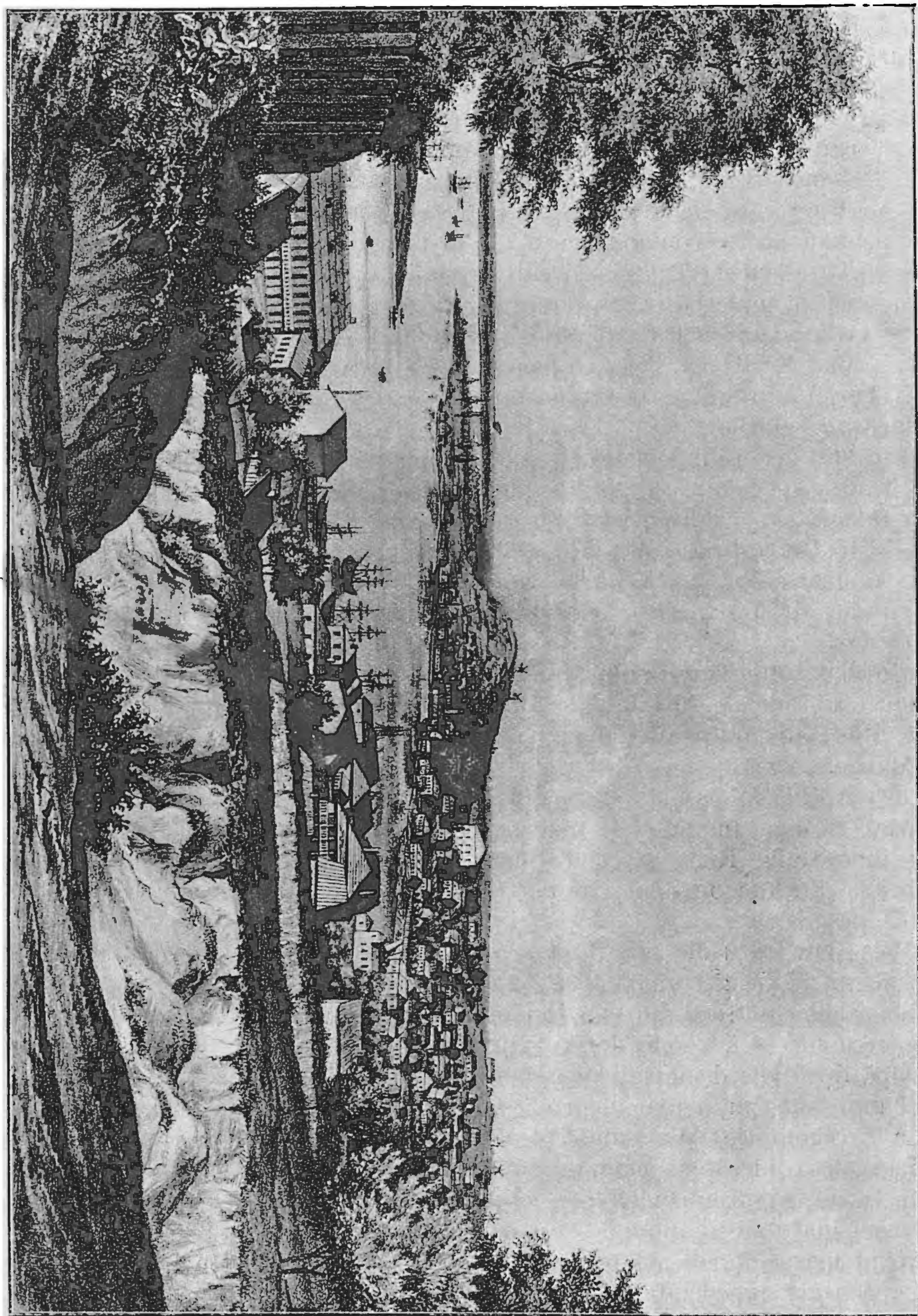

Fig. 64. — Vederea Tulciĭ. (După K. F. Peters).

Graţie posiţiuniĭ sale, noul oraş Tulcea se desvoltă fórte curând. Călătorul francez C. Allard, care l'a vizitat prin 1856, iată ce zice despre Tulcea: «Este cel maĭ mare oraş din acéstă regiune a Turcieĭ; construit în amfiteatru pe vĕrsantul N. al şiruluĭ muntos Beş-Tepe, Tulcea este situată într'o posiţiune încântătóre, în fundul unuĭ golf format de fluviŭ. Portul sĕŭ este fórte frequentat şi face un mare comerţ. Populaţiunea sa este una din cele maĭ

amestecate din orient. Turciĭ constituiesc colonia administrativă și militară; Bulgariĭ împreună cu Moscovițiĭ și Rusniaciĭ formézá grosul populațiuneĭ; se întâlnesc aci și mulțĭ Românĭ și Moldovenĭ. O sută de familiĭ germane locuiesc în împrejurimile orașuluĭ; aceștia sunt fugarĭ din coloniile germane, pe care Rușiĭ le-aŭ stabilit în Sudul Basarabiei și cărora guvernul le cerea imposite și soldațĭ. Colonia comercială o formézá Ovreiĭ polonezĭ, Greciĭ și Armeniĭ; ea e destul de insemnată în Tulcea.»

După 8 anĭ un alt călător, eruditul geolog K. F. Peters, în de-atâtea orĭ citată importantisima sa lucrare, zice despre Tulcea:

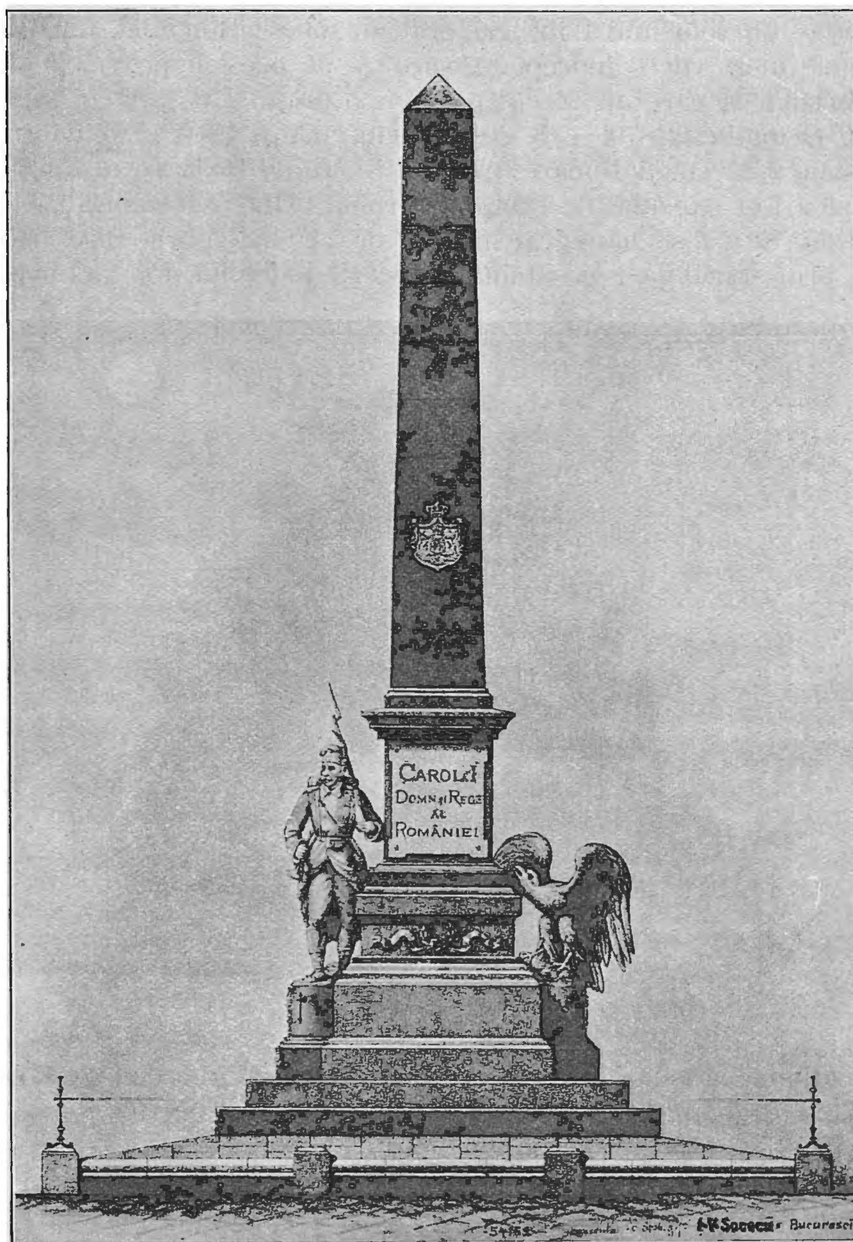

Fig. 65. — Monumentul reanexăriĭ Dobrogieĭ.

«Orașul are 2800—3000 case, și în afară de garnisónă, funcționarĭ, consulate și funcționariĭ Comisiuniĭ Dunărene, are o populație de 30.000 locuitorĭ, care în ordine descendentă se împarte în următórele naționalitățĭ: Ceĭ maĭ mulțĭ și maĭ bogațĭ sunt considerațĭ Greciĭ, apoĭ Bulgariĭ. După eĭ vin Rușiĭ (fără deosebire de confesiune), Româniĭ din Moldova, Ovreiĭ, Armeniĭ, Turciĭ și în sfârșit Tătariĭ.

După informațiile guvernatoruluĭ, după spusele luĭ Weickum, domiciliat de maĭ mulțĭ anĭ în Tulcea, populația este cea de sus. După Viscovicĭ cifra este de 22.000 suflete.»

In ajunul rĕsboiuluĭ ultim, Ali-Paşa, Comandantul trupelor turcescĭ din Dobrogia, puse a se fortifica Tulcea cu maĭ multe uvragiĭ de pămênt; unele din ele exist şi astăzĭ. După cum vom vedea la partea istorică, aceste fortificaţiĭ n'aŭ ajutat întru nimic la ocuparea oraşuluĭ de Ruşĭ.

După luarea în stăpânire a provincieĭ de către Statul Român, sosesce în Tulcea cu vaporul Arpad, în ziua de 15 Octombrie 1879, *A. S. Regală Carol I,* însoţit de regretatul M. Kogălniceanu, Ministru de Interne, de doctorul Davila, de Colonel Leca, Ministru de Rĕsboiŭ şi de P. S. Iosif, Episcopul Dunăriĭ-de-jos.

Călcând pe pămêntul dobrogean, *A. S. Regală,* ḑice: «Mulţumesc pentru frumósa intâmpinare ce'mĭ faceţĭ; voiŭ iubi Dobrogia, precum iubesc România, din care astăzĭ face parte; tóte silinţele mele vor fi îndreptate, spre a da aceste provinciĭ desvoltarea cea maĭ întinsă şi fericită, la care are drept prin importanţa şi posiţiunea sa.»

Miercurĭ 17 Octombrie 1879, *A. S. Regală* pune piatra fundamentală a monumentuluĭ reanexăriĭ, pe stânca de lângă Dunăre, numită de atuncĭ Hora-Tepe, adică Colnicul horeĭ.

Monumentul a fost executat de sculptorul român Gh. Vasilescu şi costă împreună cu instalaţia 64.000 leĭ. El a fost 'naugurat în ziua de 14 Septembrie 1900, sub înţelépta administraţiune şi prin stăruinţa reposatuluĭ prefect al judeţuluĭ, Ión Neniţescu.

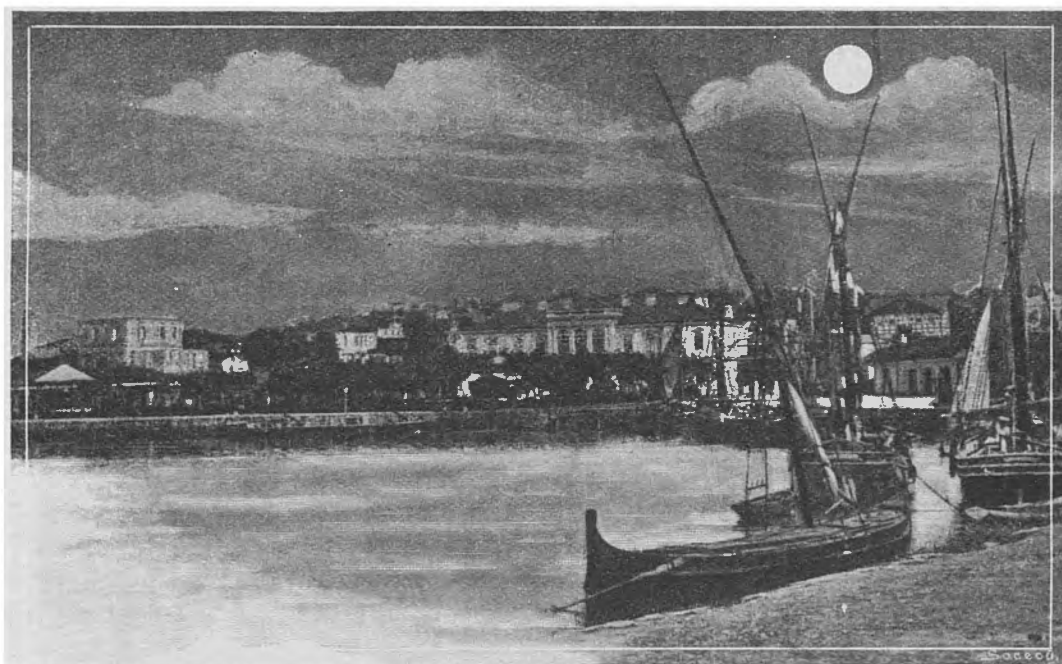

Fig. 65. — Portul Tulcea.

Cifra populaţiuniĭ oraşuluĭ Tulcea era în 1879, de 17.948 suflete, împărţită ast-fel: 6.744 Bulgarĭ, 5.304 Românĭ, 1.876 Ruşĭ, 1.736 Lipovenĭ, 324 Grecĭ, 160 Armenĭ, 304 Israeliţĭ, 224 Tătarĭ, 300 Turcĭ şi 976 diferite naţionalităţĭ.

Hotarul amănunţit al oraşuluĭ este: Plecând de la Ceatal, se îndréptă către S., trece pe la pólele déluluĭ Tulcea, urcă apoĭ pe valea Tauşan-Iol, până la şoseaua Tulcea-Babadag; de aci pornesce către S.E., taie şoseaua, o ia pe la pólele déluluĭ Redi, apoĭ către S., pe la pólele déluluĭ Uzum-Bair, de unde se îndréptă spre E., taie valea Tulcea, trece pe la pólele délurilor Imalac, Ciatal-Tepe, taie valea Sarighiol, se îndréptă către N.; trece prin movila Iacob-Mog, urméză pe Valea-Mare, taie şoseaua vicinală Tulcea-Mahmudia, trece pe lângă satul Malcocĭ, taie braţul Tulcea la mila 46 şi după óre-care distanţă, o ia către V., prin lacul Roşu, apoĭ către S.V. la braţul Tulcea, mila 56 şi apoĭ urméză în sus cursul braţuluĭ, până la Ceatal. Forma sa este aceia a unuĭ dreptunghiŭ neregulat, lung de 80 km.

Se mărginesce la N. cu Satul-Noŭ, la V. cu comuna Câşla, la S. cu comunele Enichioĭ şi Cataloĭ, la E. cu Malcocĭ.

Orașul se împarte în două colorĭ: galben la apus, roșu la răsărit.

Locuitoriĭ cunosc maĭ bine vechia sub-împărțire pe mahalale, ast-fel: mahalaua tătărescă la V.; turcéscă la E.; bulgărescă, lipovenéscă, germană și ovreiască. Româniĭ și Greciĭ sunt răspândițĭ peste tot orașul.

Administrația e în sarcina unuĭ primar și a 9 consilierĭ. Orașul numără 5.500 case și 80 strade.

Intre stradele maĭ principale sunt: Carol I, Elisabeta, Portuluĭ, Babadag, Isaccea, Mahmudia și Ștefan cel Mare. Are treĭ barierĭ spre orașele: Isaccea, Mahmudia și Babadag.

Privit de la Dunăre, orașul are aspectul unuĭ amfiteatru în evantaliŭ, ale căruĭ strade radiază către un punct central, portul, și tăiate transversal, dar într'un mod neregulat, de altele micĭ și strâmte.

De o parte și de alta a extremităților sale, semicercul se sprijină la Dunăre pe două movile de piatră: colnicul Horiĭ la răsărit și délul Tulcii, la apus.

Intinderea orașuluĭ este prea mare pentru numărul locuitorilor săĭ, iar casele sunt înconjurate de grădinĭ întinse, cu pomĭ roditorĭ, vie și legume.

Fig. 66. — Biserica și școlele bulgare din Tulcea.

Centrul, care este partea despre port a orașuluĭ, este bine întreținut. iluminat și pavat; aci este concentrată tótă activitatea și viața — sub tóte raporturile — a orașuluĭ.

Din causa prea mareĭ întinderĭ, edilitatea publică și serviciul municipal este greŭ de îndeplinit. Multe din strade sunt nepavate și răŭ iluminate; noroiul și praful domnesc pretutindenĭ prin mahalalele mărginașe și dacă orașul n'ar fi în pantă către Dunăre, ajutând ast-fel scurgerea apelor, acestea ar deveni nisce focare de miasme, prin stagnațiunea lor.

Plantația și grădinele ajut fórte mult la salubritate și daŭ mahalalelor orașuluĭ un aspect pitoresc.

Partea de jos este supusă inundațiunilor apelor Dunăriĭ, carĭ câte-o dată se revarsă până la 2 km. departe de matcă.

Tótă acéstă parte a orașuluĭ e formată din löss, care pătrunde în formă de golf pe valea strădeĭ Babadaguluĭ, până la Biserica Sf. Niculaie. care în 1864 era la bariera de S. a orașuluĭ.

Desvoltarea sa, orașul a luat-o în timpiĭ din urmă, căcĭ după un plan din 1864, giamia se afla la bariera despre Mahmudia, iar către apus clădirea Comisiuniĭ Dunărene era cu mult în afara orașuluĭ.

Sub administrațiunea nostră, Tulcea 'șĭ-a schimbat aspectul oriental de altă dată, numerόse construcțiunĭ publice și particulare, înfrumusețéză orașul. Palatul administrativ

e o clădire mărétă, în fața căreia s'a ridicat statuia gloriosuluĭ stăpânitor al Dobrogieĭ, Mircea cel bătrân, lângă parcul municipal, locul de distracție al orășenilor.

Apoĭ școalele de băiețĭ și fete, spitalul comunal și militar, bisericele și construcțiunĭ ale particularilor, se întrec prin eleganța și curățenia lor. Orașul are acum 5.500 case, 35 bordeie, 10 hanurĭ, 71 prăvăliĭ, 54 morĭ și 165 fântânĭ.

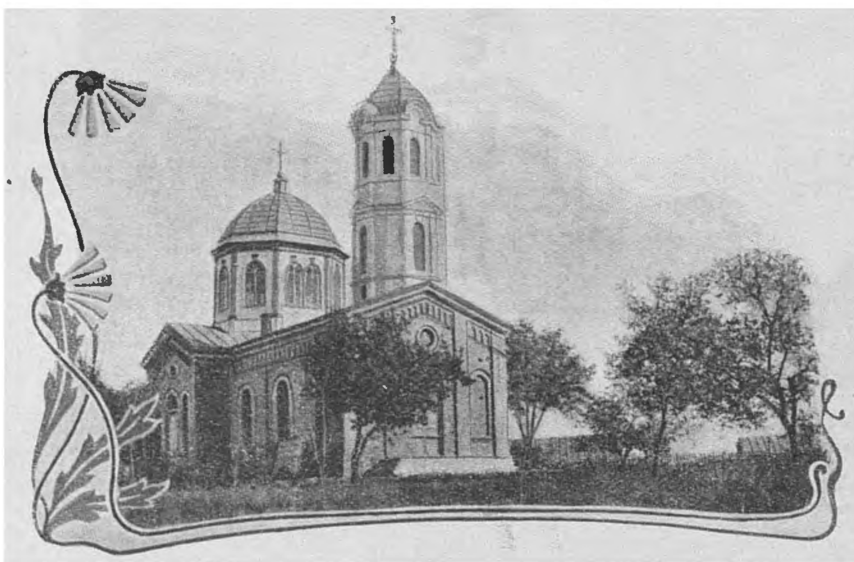
Cazărmile ocup marginele orașuluĭ, pe délurile înconjurătóre. Sunt destul de încăpătóre și higienice.

Piața satisface tóte trebuințele locuitorilor, carĭ duc o viață ieftină, grație îmbelșugăriĭ a tot felul de alimente. E de mare necesitate a se construi o hală.

In oraș este reședința autorităților administrative și judiciare ale județuluĭ Tulcea, a Regimentuluĭ No. 33; scaunul episcopatuluĭ grecesc, sediul protoiereuluĭ județuluĭ. Primăria orașuluĭ a fost construită în 1897 și a costat 32.000 leĭ. Consulatele existente în Tulcea sunt: Rusesc, Grec, Austro-Ungar și Turc.

Școlĭ sunt: un gimnasiŭ românesc înființat în 1889; un gimnasiŭ bulgăresc întreținut de comunitatea bulgară; șapte școlĭ primare, de băețĭ (No. 1 a fost fondată în 1872; No. 2 în 1876), 5 școlĭ primare de fete (No. 1, fondată în 1877), o școală mixtă; două școlĭ bulgare, una rusă, una greacă, patru ovreiescĭ și una turcéscă.

Școla primară a fost clădită în 1889 și a costat 80.000 leĭ.

Fig. 67. — Biserica «Acoperământul Maiciĭ Domnuluĭ» din Tulcea.

In oraș sunt maĭ multe bisericĭ ale diferitelor naționalitățĭ: Biserica catedală cu hramul Sf. Niculaie, zidită în 1846—47 de familia românéscă «Gâscă», are ca filiale, biserica elenă cu hramul Buna-Vestire și cea rusească cu acelaș hram; apoĭ biserica românească Acoperământul Maiciĭ Domnuluĭ, biserica rusească cu hramul Schimbarea la față, biserica bulgărească cu hramul Sf. Gheorghe.

Maĭ sunt: o giamie fondată în 1847, treĭ sinagoge, o biserică a lipovenilor popovĭ, una a lipovenilor bespopovețĭ, una catolică, una luterană, o casă de rugăciune a nămoliacilor, una a anabaptiștilor, un schit lipovenesc de călugărițe și o biserică armeană.

Budgetul orașuluĭ este de 526.054 leĭ la veniturĭ și 479.955 leĭ la cheltuielĭ; dând un excedent de 46.099 leĭ.

Marca orașuluĭ este aceiașĭ cu a județuluĭ, doĭ delfinĭ.

B. Județul Constanța ocupă o suprafață de 7150 km, pătrațĭ.

Județul e coprins între 24°,58′ și 26°,36′ longit. orientală (după Paris) și între 43°,44′ și 44°,58′ latitudine boreală.

Se mărginesce la N. cu județul Tulcea, la V. cu județele Brăila și Ialomița, de care se desparte prin Dunăre; la Sud cu Bulgaria, de care se desparte prin frontiera convențională și la E. cu Marea Négră, de la frontieră până la gura Piriteasca.

Marca județuluĭ este o corabie. Se împarte în cincĭ plășĭ: Constanța, Medgidia, Mangalia, Hârșova și Silistra-nouă.

(Câte odată s'a împărțit în 6 plășĭ, pe lângă cele de sus, maĭ era plasa Traian cu reședința la Enișemlia și coprindea o parte din comune de la plășile Mangalia și Silistra-nouă).

a. **Plasa Hârșova** ocupă tótă regiunea de N.V. a județuluĭ Constanța, în basinul

rîuluĭ Saraiul, de a lungul Dunăriĭ de la Movila Cazacilor, până la satul Boazgic. Se mărginesce la N. cu plasa Măcin; la răsărit cu plasa Babadag; la miază-zi cu plășile Constanța și Medgidia; la V. cu Dunărea.

Limita despre Sud a acesteĭ plășĭ este: din hotarul județuluĭ, la movila cotată 170 la V. de satul Kirișlic, o linie aprópe drépta către apus până la délul Zavol-Bair, pe drumul de la Băltăgescĭ la Capugi, lângă punctul Erkesek de sud; de aci către Sud-Vest pe culmea déluluĭ Zavol-Bair, până la punctul cotat 89 de pe linia telegrafică, apoi tăind valea Boazgiculuĭ, până în délul Panar-Bair și în fine către V. pe culmea acestuĭ dél, până la Dunăre, între ostróvele de la vale și Boazgik.

Suprafața plășiĭ este de 134786 Hect., repartizate ast-fel:

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			Pădurĭ Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafață Hect.
	Vatra	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf și stâncĭ		Al locuitorilor	Al Statuluĭ	
Calfa	97	482	827	1400	9476	1782	14064
Ciobanu	48	241	2081	439	2605	4685	10039
Dăienĭ	55	275	591	81	5649	4547	11198
Gârliciŭ	34	171	382	295	3507	5261	9640
Ghizdărescĭ	41	153	101	50	3360	3740	7445
Hârșova	272	—	1197	354	2056	3274	7153
Ostrov	42	209	792	160	5952	3314	10469
Saraiŭ	79	468	322	—	9056	1315	11240
Șiriŭ	149	744	654	—	21104	3057	25708
Topal	59	295	420	538	8841	1763	11916
Topolog	28	142	241	1840	3382	2247	7880
Urumbeĭ	78	391	192	1210	3677	2486	8034
Total	982	3571	7740	6367	78665	37471	134786

Plasa Hârșova are o populație de 26748 suflete, carĭ repartizate pe comune și sate, sunt:

COMUNE și SATE	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Serbĭ	Italienĭ	Francezĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Rușĭ	Lipovenĭ	Ovreĭ	Alte nații	Totalul sufletelor
Calfa	478	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	478
Curudgea	579	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	579
Haidar	331	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	331
Rahman	666	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	669
Ramazanchioĭ	208	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208
Mahometcea	192	—	—	—	—	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	306
Total	2454	2	—	—	—	114	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2571
Cioban	1481	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1481
Cadi-Câșla	135	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137
Total	1616	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1618
Dăienĭ	1716	1	48	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	51	1822
Gârliciŭ	1313	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1373
Ghizdărescĭ	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	843	—	—	865
Tichilescĭ	376	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	383
Total	398	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	843	—	—	1248
Hârșova	1640	177	216	14	638	224	—	29	—	13	32	16	—	44	45	3088
Ostrov	1013	4	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1026
Aigâr-Ahmet	465	—	—	—	114	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	593
Total	1478	4	3	—	115	14	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1619
Balgiu	153	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	153
Saraĭ	1027	—	—	—	—	74	—	—	—	15	—	—	—	—	—	1116
Carapelit	265	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	346
Dulgherul	816	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	816
Total	2261	—	—	—	—	155	—	—	—	15	—	—	—	—	—	2431
Cartal	1019	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1027
Capugi	476	—	—	—	—	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	620
Transport	14371	184	304	15	753	661	—	35	—	28	33	21	843	49	120	17417

COMUNE și SATE	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Serbĭ	Italienĭ	Francezĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Rușĭ	Lipovenĭ	Ovreĭ	Alte nații	Totalul sufletelor
Transportat . .	14371	184	304	15	753	661	—	35	—	28	33	21	843	49	120	17417
Erkesek	315	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	319
Muslu-Beĭ	489	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	489
Șiriŭ	67	—	—	—	99	358	—	—	—	—	—	—	—	—	—	524
Muslu	4	—	—	—	106	277	—	—	—	—	—	—	—	—	—	387
Pantelimon	799	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	807
Satișkioĭ	702	—	—	—	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	755
Terzikioĭ	388	—	—	—	—	107	—	—	—	—	—	—	—	—	—	495
Total . . .	4259	—	—	—	259	894	—	—	—	7	4	—	—	—	—	5423
Topal	1494	2	11	3	4	—	8	20	8	23	—	—	—	4	—	1577
Boazgic	844	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	846
Total . . .	2338	2	13	3	4	—	8	20	8	23	—	—	—	4	—	2423
Topolog	1087	—	—	—	90	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1240
Docranĭ	480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480
Total . . .	1567	—	—	—	90	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1720
Urumbeĭ	543	6	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	586
Făgăraș	826	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	826
Total . . .	1369	6	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1412
Total pe plasă . . .	22409	192	317	18	1143	1466	8	55	8	58	37	21	843	53	120	26748

Densitatea populațieĭ este de 20 locuitorĭ pe un kilometru patrat.

Reședința sub-prefecturiĭ este în orașul Hârșova; acéstă plasă se compune din o comună urbană (Hârșova) și 11 comune rurale.

1. *Comuna Calfa.* Este așezată în basinul superior al rîuluĭ Saraiu, la 15 km. spre N.E. de Hârșova și la 40 km. spre N.V. de Constanța. Coprinde următórele cătune: *Calfa,* pe rîul Saraiŭ și în drépta șoseleĭ Hârșova-Ciucurova, a fost multă vreme locuit de Tătariĭ veniți din Bugeak; maĭ jos, pe cursul rîuluĭ, satul *Ramazan-Chioĭ,* (Ramazan = post, Kioĭ = sat), la 3 km. spre S.V., a fost odinióră fórte populat de Tătarĭ și distrus de năvălirile Cerchezilor, acum a început a se reînființa; apoĭ maĭ jos la 2½ km. pe cursul aceluiaș rîŭ, satul *Rahman* (cal), de asemenea tătăresc, pe la 1850, azĭ are un aspect mizerabil; la 6½ km. maĭ jos de Calfa, este satul *Haidar* (nume propriŭ), înființat de Tătarĭ, în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia, acum este puțin populat; pe pârîul Mahometcea, afluent al Saraiuluĭ, alte douĕ sate: *Mahometcea,* la 12 km. spre S. de Calfa, a fost un sat tătăresc în 1850 și distrus in rĕsboiul din 1855, acum a început să renască și în fine *Curudgea* la origina văiĭ Mahometcea, pe malul stâng al pârîuluĭ, a fost înființat de Tătariĭ Bugecenĭ, în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia, numele săŭ însémnă sec, adică fără apă, de la rîușorul care adese orĭ sécă. De acéstă comună ține și satul distrus, numit *Osen-Beĭ,* pe vale, la răsărit de Ramazan-Kioĭ, astăzĭ se numesce Siliștea; satul nu s'a maĭ reînființat de la 1855.

Comuna se învecinesce la N. cu Topolog și Urumbeĭ; la E. cu Casîmcea (jud. Tulcea); la S. cu comuna Saraiŭ și la V. cu comunele Dăienĭ și Gârliciŭ.

Posițiunea eĭ este fórte plăcută, terenul fertil, satele neregulate. Sunt în comună 636 case, din care 26 bordeie. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ constă din 10.311 leĭ veniturĭ și 4.877 leĭ cheltuielĭ, ceea ce dă un excedent de 5.434 leĭ. Sunt 479 contribuabilĭ în comună.

Are treĭ școlĭ, câte una în cătunele Calfa (local cu chirie), Curudgea, clădită în 1899 și Rahman, clădită în 1885, fie-care are 10 hectare teren, dat de stat, câte un învĕțător și totalul elevilor a fost 115 elevĭ. Localul primărieĭ a fost clădit în 1893.

Biserică este una în Calfa, cu hramul «Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ», clădită în 1890, are 10 hectare teren, un preot și un cântăreț; în Mahometcea și Rahman se află și câte o giamie, cu câte un hoge.

Comuna este așezată pe șoseaua Hârșova-Ciucurova și pe valea Saraiuluĭ. Maĭ sunt și alte drumurĭ ordinare spre: Topolog, Hagi-Omer, Ciauș-Kioĭ, Casâmcea, Dulgheru, Carapelit, Gârliciu, Dăenĭ și Făgăraș.

2. *Comuna Ciobanu* numită și *Grópa Ciobanuluĭ,* ocupă basinul inferior al rîuluĭ Saraiu, pe drépta gârliĭ Băroiŭ, între lacurile Ciobanul și Hasarlîk-Ghiol. E așezată pe șoseaua Hârșova-Ciobanul, la 8 km. spre N.E. de Hârșova și la 96 km. spre N.V. de Constanța. Se compune din două sate: *Ciobanul,* vechiŭ sat românesc, pe țĕrmul de sud al lacului cu acelaș nume și *Cadi-Câșla* (Câșla Cadiuluĭ), pe ambele malurĭ ale văiĭ cu acelaș nume, la răsărit de Hârșova, între șoselele Hârșova-Ciucurova și Hârșova-Constanța.

Acest din urmă sat nu s'a format, de cât sub stăpânirea românéscă, maĭ înainte nu era locuit.

Se mărginesce la N. cu jud. Brăila, de care se desparte prin Dunăre; la E. cu comunele Gârliciu și Saraiu, de care se desparte prin Băroiu, lacurile Cioroiu și Hazarlîk, șoselele Ostrov-Hârșova și Hârșova-Saraiu, prin drumul comunal de la Eschi-Saraĭ la Muslu și prin délul Cadi-Câșla; la S. cu comunele Șiriu și Ghizdărescĭ, de care se desparte prin délul Cadi-Câșla, délul la Treĭ Movile și valea Caimacli-Dere; la V. și S.V. cu Hârșova, de care se desparte prin valea Bentuluĭ, délurile Caraula și Ciobanul.

Conturul hotaruluĭ e lung de 54 kilometri. In comună sunt 371 case, din care 46 bordeie.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 3.222 leĭ la veniturĭ și 2.816 leĭ la cheltuelĭ; excedent este de 406 leĭ; sunt 258 contribuabilĭ.

Școlă este una în Ciobanul, clădită în 1881, are un învĕțător, 10 hectare teren și 74 elevĭ.

Localul Primărieĭ a fost construit în 1882

Biserică, una, cu hramul «Sf. Ion», zidită în 1886 și întreținută de locuitorĭ, are 10 hect. teren, un preot și 3 ómenĭ de serviciŭ.

Comuna este așezată între două șosele județiene, care o pun în legătură cu Hârșova, Saraiŭ și Satischioĭ. Maĭ sunt și diferite drumurĭ comunale, care tóte daŭ în aceste două șosele.

3. *Comuna Dăienĭ.* Este așezată pe gârla Băroiŭ, aprópe de vărsarea în Dunăre, ocupă ambele văĭ Topârscea și Pânga, între care e situată, la 26 km. spre N. de Hârșova și la 102 km. spre N.V. de Constanța.

Comuna nu coprinde de cât satul Dăienĭ, care la 1850 era populat numaĭ de Românĭ venițĭ de peste Dunăre.

Se mărginesce la N. cu Ostrovul, de care se desparte prin gârla Băroiu, valea Moșuluĭ și délul Cairac; la E. cu Urumbeĭ, de care se desparte prin valea Cairac, valea Mezetuluĭ și délul Stancheĭ; la S. cu Gârliciŭ, de care se desparte prin valea Bertescĭ; la V. cu Dunărea.

Lungimea perimetruluĭ hotaruluĭ este de 40 km. Sunt în comună 459 case, din care 64 bordeie.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Budgetul comuneĭ este de 11.911 leĭ la veniturĭ și 5.306 la cheltuelĭ; excedent este de 6.605 leĭ; sunt 335 contribuabilĭ.

Comuna are o școlă mixtă, clădită în 1880; are douĭ învĕțătorĭ și 97 elevĭ. A fost clădită de locuitorĭ. Are 10 hect. teren de cultură. Primăria clădită în 1902.

Biserică este una, cu hramul «Sf. Paraschiva», are un preot, 2 cântărețĭ și 10 hect. teren. A fost construită de locuitorĭ, în 1873.

Afară de drumul Hârșova-Măcin, maĭ sunt drumurĭ comunale spre: Aigăr-Ahmet, Făgăraș, Calfa, Ramazanchioĭ, Rahman, Haidar, Carapelit și Balgiu.

4. *Comuna Gârliciu* este așezată pe gârla Băroiu, ocupă tótă valea Pietrișuluĭ. E departe la 21 km. spre N.E. de Hârșova și la 96 km. spre N.V. de Constanța, pe drumul Hârșova-Măcin.

Comuna se compune dintr'un singur sat, care în 1850 era românesc; ea se învecinesce la N. cu Dăienĭ, de care se desparte prin valea Bertescĭ; la E. și S. cu Eni-Saraiu, despărțită prin délurile Erkesek, Cilibiuluĭ, Viilor și privalul Băroiul; la V. cu comuna Ciobanul și cu Dunărea, care o desparte de jud. Brăila.

Forma hotaruluĭ este aceia a unuĭ trapez alungit, lungimea luĭ este de 43 km. Satul are 341 case, din care 27 bordeie. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 3.811 leĭ la veniturĭ şi 3.314 leĭ la cheltuelĭ, excedentul fiind de 497 leĭ.

Sunt 253 contribuabilĭ.

Comuna are o şcólă mixtă clădită în 1880, are un învĕţător şi 79 elevĭ. Primăria clădită în 1882.

Biserică are una cu hramul Sf. Niculaie, zidită şi întreţinută de comună, cu 10 hect. teren date de Stat, are un preot şi 3 cântăreţĭ. Biserica a fost clădită în 1865.

Pe lângă drumul mare Hârşova-Măcin, maĭ sunt şi drumurĭ comunale spre: Aigăr-Ahmet, Făgăraşu-Noŭ, Calfa, Ramazanchioĭ, Rahman, Haidar, Carapelit, Balgiu şi Eni-Saraiu.

5. *Comuna Ghizdărescĭ.* Aşezată pe Dunăre la 9 km. spre S.E. de Hârşova; acéstă comună se compune din satele: *Ghizdărescĭ*, care pe la 1850 era locuit de Ruşĭ şi *Tikilescĭ*, la 6 km. spre S.E. de precedentul, pe rîul cu acelaş nume, a fost locuit de o colonie de Germanĭ, în 1850.

Se mărginesce la N. cu Hârşova, de care se desparte prin valea Caimacli-dere şi cu comuna Ciobanul; la S. cu Şiriu, de care se desparte prin délurile Muslu şi Erkesek; la S. cu Topalu, de care se desparte prin délul Olacu şi valea Cekirgea; la V. cu Dunărea, care o desparte de jud. Ialomiţa.

Forma hotaruluĭ comuniĭ este aceia a unuĭ patrulater neregulat lung de 28 km. Ambele sate aŭ 338 case, din care 20 bordeie. Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Budgetul comuniĭ este de 4.423 leĭ la veniturĭ, 2.381 leĭ la cheltuelĭ, excedentul fiind de 2.042 leĭ.

Sunt în comună 238 contribuabilĭ. Primăria n'are local propriŭ.

Are douĕ şcolĭ, una în Ghizdărescĭ, clădită în 1882, are un învĕţător şi 43 elevĭ.

În Tikilescĭ, şcóla are local cu chirie.

Biserică este una în Tikilescĭ, cu hramul Sf. Gheorghe, zidită în 1895 şi întreţinută de locuitorĭ, cu 10 hect. teren de la Stat, un preot şi 5 ómenĭ de serviciŭ.

In Ghizdărescĭ se află o biserică lipovenéscă.

Satul Ghizdărescĭ este aşezat pe drumul Hârşova-Cernavoda. In comună duc şi drumurile vicinale de la Tikilescĭ şi Ghizdărescĭ spre Cadi-Câşla, Muslu-beĭ, Şiriu, Capugi, Erkesek şi Topalu.

Pe la nordul comuniĭ trece şoseaua Hârşova-Constanţa, cu care e în legătură printr'o şosea comunală.

6. *Comuna urbană Hârşova.* Acéstă cetate vechie, aşezată în punctul unde Dunărea îşĭ unifică braţele, pentru a se ramifica din noŭ, ocupă o posiţiune strategică însemnată, de aceia sub dominaţiunea turcéscă a fost teatrul maĭ multor lupte sângeróse între Turcĭ, Românĭ şi Ruşĭ.

Modul ocupăriĭ eĭ de Turcĭ este arătat în partea istorică. In timpul rĕsbóielor luĭ Mihaĭ-Vitézul, Albert Kiraly, după ce bate pe Turcĭ în douĕ bătăliĭ, pe uscat şi pe Dunărea îngheţată, desface un corp de soldaţĭ ce'ĭ forma garnisóna, arde şi pradă oraşul, ia cu asalt cetatea, în ziua de Sf. Vasile 1594, şi apoĭ se întórce triumfător în ţară. Prădile fură aşa de marĭ, că Româniĭ abia putură să le ducă cu eĭ.

In 1595, Mihaĭ trimete un detaşament din armata sa, sub comanda Spătaruluĭ Preda-Buzescu şi a Comisuluĭ Radu Calomfirescu, asupra Hârşoveĭ.

Turciĭ din acest oraş, aflând despre sosirea Românilor, le eşiră în întâmpinare, dar Româniĭ îĭ bat, 'ĭ trec Dunărea, făcêndu-le mult rĕŭ, în góna ce le dete până la Hârşova, pe care o luară şi arseră.

Cu acéstă ocasie Kiraly, prădă tóte oraşele turceştĭ până la Ismail şi Varna.

In 1659, Rakotzi, prinţul Transilvanieĭ, făcênd alianţă, prin jurămênt, cu Mihnea al III-lea în contra Turcilor, începu a preda şi jefui oraşele turceştĭ după marginea Dunăriĭ; trecênd fluviul în Dobrogia şi ajungênd la Hârşova, Rakotzi fu încolţit aşa de bine de Turcĭ, că abia scăpă din mâinele lor.

Până în 1771, istoria nu maĭ vorbesce nimic despre Hârşova.

In acest an, colonelul rus Dumaşev, pus să păziască gura rîuluĭ Ialomiţa, se repede la Hârşova şi pune mâna pe fortificaţiile turceştĭ şi pe 8 tunurĭ; apoĭ atacă pe Turcĭ la baionetă. O bombă ruséscă cade în cetate peste un deposit de praf, zidurile sar în aer, împreună cu comandantul turcesc.

Ruşiĭ profitând de momentul favorabil, se reped asupra Turcilor zăpăcițĭ, 'ĭ ucid fără milă şi pun mâna pe întărirĭ; eĭ găsesc în cetate 70 tunurĭ şi 2000 prisonierĭ.

Opresc pe séma lor tunurile uşóre din tabără, iar pe cele din cetate fiind prea grele, le cufund în Dunăre, apoĭ ard magasiile şi bagajele turceştĭ.

In 1773, Iunie 21, Romantzov trecênd Dunărea, este întâmpinat de o armată de 10.000 ómenĭ, sub comanda luĭ Osman-Paşa. După o luptă crâncenă, Ruşiĭ rĕmân biruitorĭ, coprind Hârşova şi după ce întăresc pe Potenkin aci, pun mâna pe tabăra turcéscă şi se fac stăpânĭ pe 30 de tunurĭ.

In 1809, Ruşiĭ pun mâna pe castelul, ce se ridică şi astăzĭ în ruine în punctul, unde înălţimile Hârşoveĭ întâlnesc ţĕrmul Dunăriĭ. Fortificară oraşul, prin uvragiĭ de campanie, stabiliră un cap de pod şi apoĭ retrecură Dunărea, către sfârşitul aceluiaşĭ an.

La sfârşitul luĭ Maiŭ 1810, un corp de 60.000 Ruşĭ, sub comanda generaluluĭ Kamensky, trece Dunărea la Hârşova, servindu-se de capul de pod, deja făcut.

Acéstă manevră deştéptă atenţiunea Turcilor, carĭ ridicară aci în 1822, uvrage regulate.

In 1828, generalul Madatof, cu 4 batalióne şi două escadróne, fu destinat a lua Hârşova.

Oraşul fu investit de Ruşĭ, carĭ 'l bombardară, fără mult efect, cu câte-va bateriĭ slabe, stabilite la mare distanţă de cetate.

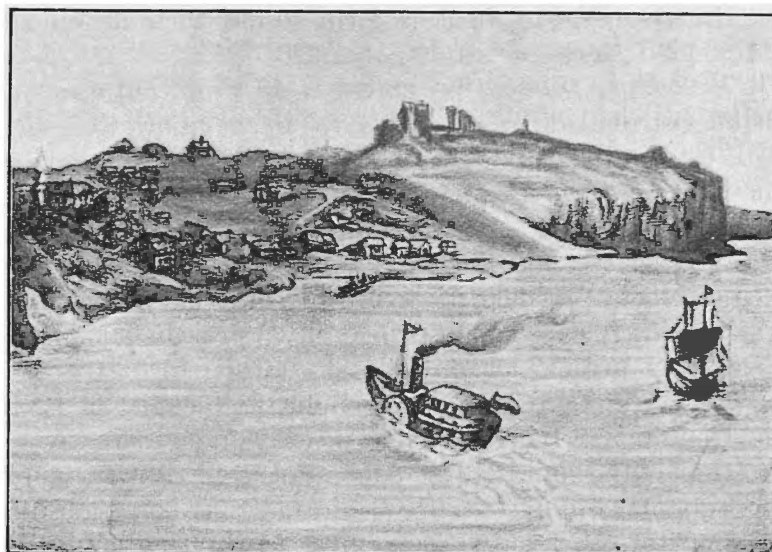

Fig. 68. — Hârşova. (După K. F. Peters).

Cu tóte că uvragele sale nu fură distruse şi că cetatea abunda în muniţiĭ şi proviziunĭ, ea ceru a capitula de îndată ce audi de predarea Brăileĭ. Tot aşa fu şi cu Tulcea şi Constanţa.

La 5 Iulie, tóte cetăţile la vale de Silistra, până la valul luĭ Traian, eraŭ în mâinile Ruşilor.

Căderea acesteĭ cetăţĭ fu atribuită, orĭ cât de tarĭ ar fi fost uvragele saŭ posiţiunile Ruşilor, causeĭ următóre: Pórta neputênd trimete multe trupe în ele, pazirea lor trebui a fi încredinţată populaţiuniĭ, care fiind slabă la numĕr, se emoţionă uşor de scirile ce veniaŭ şi perdêndu-şĭ moralul se predă.

Din nenorocire, după luarea cetăţiĭ de Ruşĭ, în acest oraş isbucnesce ciuma.

Cu tóte acestea, el tot servi ca punct de trecere peste Dunăre şi de comunicarea armateĭ cu Imperiul, în care scop statul-major ordonă construcţiunea peste fluviu a unuĭ pod, la începutul luĭ Maiŭ 1829. In 1850 oraşul era populat de Turcĭ, numaĭ mahalaua Varoş era locuită de Românĭ Transilvănenĭ.

In 1854, Ruşiĭ rĕuşesc a trece Dunărea prin acest punct.

In vara anuluĭ 1877, Hârşova, Tulcea, Isaccea, etc. sunt ocupate succesiv de Ruşĭ, fără vre-o opunere din partea Turcilor, care se retrăgeaŭ de bună-voie spre Sud, înapoia Valuluĭ.

In jos de Hârşova este punctul numit Vadul Oiĭ, despre care vom vorbi la partea istorică. Se numia ast-fel, pentru că pe aci treceaŭ oile, care veniaŭ pentru păşunat din Transilvania în Dobrogia.

Astăzĭ orașul este lipsit de întărirĭ, ruinele zidurilor înconjurătóre și a cetăților mărginașe se maĭ vĕd încă. Orașul a perdut caracterul oriental și tinde din zi în zi a deveni maĭ românesc. Stradele sunt largĭ, binișor întreținute și iluminate. Pe malul Dunăriĭ există o grădină publică destul de bine aranjată.

Construcțiunile aŭ început a se ridica din noŭ pe ruinele fostelor bordeie turceștĭ. Totul reînviază în acest oraș.

Este așezat pe o înălțime ce domină Dunărea, și se află la 80 km. departe de Constanța.

Se mărginesce la N. și V. cu Dunărea; la S. cu comuna Ghizdărescĭ, de care se desparte prin valea Caimacli-dere; iar la E. cu comuna Ciobanu, despărțită prin délurile Ciobanul, Caraula și Bentul.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă.

Sunt în oraș 1073 case, din care 86 bordeie.

Budgetul se compune din 90.294 leĭ la veniturĭ și 56.786 leĭ la cheltuielĭ, rămânênd un excedent de 33.462 leĭ. Sunt în oraș 561 contribuabilĭ.

Orașul are: o școlă primară de băețĭ și alta de fete, aŭ un institutor și douĕ institutóre; sunt frequentate în mediŭ de 246 elevĭ. Maĭ sunt și douĕ școlĭ turcescĭ.

Biserica cu hramul Sf. Niculaie, a fost clădită de locuitorĭ în 1857, are un preot și 3 ómenĭ de serviciŭ. Maĭ sunt și douĕ giamiĭ, deservite de doi hogi.

Hârșova este în legătură prin șosele vicinale cu Ciucurova, Constanța și Medgidia, cum și prin șosea cu satul Ciobanul.

7. *Comuna Ostrovul* pe care o vom numi *Ostrovul de jos*, spre deosebire de comuna urbană Ostrovul de sus, nu departe de frontieră. Acéstă comună ocupă tot basinul rîuluĭ Rosti, este așezată pe gârla Veriga, la 35 km. spre N.E. de Hârșova. Se compune din douĕ sate: *Ostrovul* la vărsarea rîuluĭ Rosti, este sat vechiŭ românesc și *Aigăr-Ahmet* (nume propriŭ de persónă), odinióră tătărăsc, așezat pe rîul Rosti, la 6½ km. spre E. de Ostrov.

Intre ele se află ruinele satuluĭ tătăresc de altă dată *numit Tașburun* (nas de piatră). Aŭ maĭ existat în 1850 pe teritoriul comuniĭ Ostrov de azĭ, alte douĕ sate tătărescĭ: *Araklar* și *Șeșmiler,* care aŭ fost cu desăvârșire distruse în resboiul din 1855 și nu s'aŭ maĭ ridicat, nicĭ urmele lor nu se maĭ cunosc.

Se mărginesce la N. cu comuna Picineaga; la E. cu Coium-Punar; la S. cu comunele Urumbeĭ și Dăienĭ; iar la V. cu Dunărea.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Sunt în comună 386 case, din care 76 bordeie.

Bugetul este: 13.107 leĭ veniturĭ, 4.101 leĭ cheltuielĭ, excedentul fiind de 9.006 leĭ; sunt 297 contribuabilĭ în comună. Primăria clădită la 1880. Școlĭ sunt douĕ, câte una în fie-care sat, aŭ câte un învĕțător și 116 elevĭ. Cea din Ostrov. clădită în 1884. In Aigâr-Ahmet are localul cu chirie.

Bisericĭ sunt douĕ: una în Ostrov cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, clădită în 1896 și alta în Aigăr-Ahmet, cu hramul Sf. Ghorghe, clădită în 1887; fie-care aŭ câte un preot și un cântăreț.

Comuna de reședință e așezată pe drumul Hârșova-Măcin, maĭ sunt și drumurĭ comunale care légă cele douĕ sate ale comuniĭ cu: Picineaga, Ai-Orman, Coium-Punar, Urumbeĭ, Fagărașul-Noŭ și Dăienĭ.

8. *Comuna Saraiu* ocupă tot basinul inferior al rîuluĭ Saraiu; e așezată la 18 km. spre N.E. de orașul Hârșova și la 86 km. spre N.V. de Constanța. Se compune din următórele sate: *Eni-Saraĭ,* de reședință, pe ambele malurĭ ale rîuluĭ Saraiŭ și pe șoseaua Hàrșova-Ciucurova, se deosebesce de *Eski-Saraĭ* (vechiul Saraiŭ), sat distrus de Rușĭ în 1828, ruinele luĭ se vĕd pe țĕrmul laculuĭ Hasarlîk. Eni-Saraiŭ era pe la 1850 locuit de Tătarĭ; *Balgiu,* pe malul drept al rîuluĭ și la 3 km. maĭ sus de Eni-Saraĭ, sat de curând înființat, în urma resboiuluĭ din 1855; apoĭ *Carapelit* maĭ în sus pe rîŭ, la 2 km. de precedentul, a fost locuit de Tătarĭ care l'aŭ înființat prin 1842 și în fine *Dulgherul* pe valea cu acelaș nume, la 3 km. spre S. de Carapelit; acest sat e fondat prin 1860 de Românĭ-Transilvănenĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Gârliciu şi Dăienĭ; la E. cu Calfa; la S. cu Şiriu; iar la V. cu comuna Ciobanul.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

In câte patru satele sunt 524 case, din care 30 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă din 15.850 leĭ veniturĭ şi 5.718 leĭ cheltuielĭ, excedentul fiind de 10.132 leĭ; sunt 440 contribuabilĭ. Primăria n'are local propriŭ.

Sunt în comună două şcolĭ: una în Saraiŭ, clădită în 1902, are 10 hect. pământ, cu un învĕţător şi 95 elevĭ; a doua în Dulgherul, cu un învĕţător şi 80 elevĭ. A fost clădită în 1887.

Biscricĭ sunt iarăşĭ două: una în Saraiu cu hramul Sf. Gheorghe, e zidită de locuitorĭ prin 1888, are doĭ preoţĭ şi 4 ómenĭ de serviciŭ; a doua în satul Dulgherul clădită în 1869, cu hramul Sf. Impăraţĭ Constantin şi Elena, deservită de un preot şi doĭ cântăreţĭ. In Carapelit se află o giamie, cu un hoge.

Comuna este în legătură cu Hârşova prin şoseaua din valea Saraiŭ; alte drumurĭ comunale maĭ sunt spre: Gârlicĭ, Dăienĭ, Făgăraşul-Noŭ, Curudgea, Cartal-Seleuşu, Muslu şi Cadi-Câşla.

9. *Comuna Şiriu.* Pe o clină şi pe alta a déluluĭ Inşiratelor şi la 24 km. spre S.E. de Hârşova, în stânga şoseleĭ ce duce la Constanţa, se întinde în formă alungită comuna Şiriu, care coprinde afară de satul de reşedinţă, fondat de Mocanĭ prin 1858 şi următórele alte opt sate de prin împrejurul acestuia şi anume: la 3 km. spre S. satul *Capugi*, locuit de multă vreme de Tătarĭ, aşezat într'o posiţiune frumósă, pe valea Capugi (numele săŭ însémnă portar); *Cartal Seleuş*, pe valea pârîuluĭ Cartal, afluent al Casâmceĭ, la 5 k. spre răsărit de Şiriu, era locuit pe la 1850 de Tătarĭ; *Pantelimon*, sat înfiinţat de Românĭ pe ruinele fostuluĭ sat tătăresc *Ceatal-Orman* (furca-păduriĭ), distrus cu desăvârşire în resboiul din 1855; aci era reşedinţa Chanuluĭ Tătarilor dobrogenĭ, satul e la 14 km. spre S.E. de Şiriu, pe pârîul Ceatal-Orman, într'o poziţiune sălbatecă, care amintesce călătoruluĭ pustietatea de odinióră a Dobrogieĭ şi pe fundul văiĭ, la răspântia maĭ multor drumurĭ, loc de adăpost al tâlharilor de altă-dată; *Erkesek* maĭ mult o grămadă de ruine printre care abia se zăresc câte-va locuinţe mizerabile; satul este aşezat pe délul Erkesek, la 8 km. spre S. de Şiriu; *Muslu*, sat la isvorul pâriuluĭ Tikilescĭ saŭ Muslu, la 4½ km. spre N.V. de Şiriu, într'o regiune fertilă în cereale, a început să renască; are case bune şi higienice; *Muslu-beĭ*, maĭ jos pe valea Tikilescĭ, la 4 km. spre apus de Şiriu; *Satiskioĭ* compus din *Satiskioĭ Român* şi *Tătar*, ambele fórte apropiate şi la sorgintea rîuluĭ Boazgik, la 7 km. spre S de Şiriŭ, la pólele déluluĭ Alah-Bair, aşa de mult venerat de Turcĭ şi în fine satul *Terzi-kioĭ* pe valea pârîuluĭ Cartal, ceva maĭ jos de satul Cartal şi la 6 km. spre S.E. pe Şiriu.

Ast-fel compusă, acéstă comună destul de mare, se învecinesce la N. cu Saraĭ; la V. cu comunele Ghizdărescĭ şi Topalu; la E. cu comuna Casâmcea; iar la S. cu comunele Taşpunar şi Pazarli.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Cele nouă sate aŭ 1196 case, din care 90 bordeie.

Budgetul comuniĭ conţine: 48.175 leĭ veniturĭ şi 13.735 leĭ cheltuielĭ, dând un excedent de 34.340 leĭ; sunt în comună 867 contribuabilĭ.

Primăria a fost clădită în 1879.

Există acum şése şcolĭ în satele: Capugi, clădită în 1899, Cartal, clădită în 1899, Pantelimon (cu chirie), Erkesek (cu chirie), Satiskioi clădită în 1899 şi Terzikioĭ (cu chirie); fie-care cu câte 10 hectare pămĕnt, cu un învĕţător şi un total de 295 elevĭ. In Cartal maĭ e şi o învĕţătóre.

In Muslu şi Şiriu se află câte o şcólă turcească.

Bisericĭ sunt: una în Cartal cu hramul Sf. Voevozĭ, clădită în 1890; una în Pantelimon, cu hramul Sf. Pantelimon, clădită în 1889; una în Satiskioĭ cu hramul Nascerea Maiceĭ Domnuluĭ, clădită în 1880. In Erkesek şi Musu-beĭ se află câte o casă de rugăciune; fie-care din ele are câte 10 hectare pămênt de la Stat, câte un preot şi 2 oamenĭ

de serviciŭ; maĭ sunt și 5 giamiĭ în: Capugi, Satiskioĭ, Șiriu, Muslu și Terzikioĭ, fie-care cu câte un hoge.

Comuna este așezată între cele două șosele ce plécă de la Hârșova, una duce la Ciucurova și alta la Constanța; maĭ sunt și drumurĭ comunale care légă între ele satele comuniĭ, cum și comuna cu satele învecinate, ast-fel sunt drumurĭ spre: Cadi-Cășla, Saraiŭ, Dulgheru, Curudgea, Casâmcea, Caciamac, Kiuciuk-kioĭ, Toxof, Chireșlik, Ghelingek, Saragea, Băltăgescĭ, Boazgik, Calakioĭ, Topal, Tikilescĭ și Ghizdărescĭ.

10. *Comuna Topolog* este așezată în basinul superior al rîuluĭ Eni-Saraĭ, în mijlocul uneĭ regiunĭ deluróse acoperită cu pădurĭ, la 44 km. spre N.E. de Hârșova și pe șoseaua Hârșova-Ciucurova.

Comuna se compune din două sate: *Topolog* (care la rându-ĭ coprinde *Topologul tătar* la N., a fost locuit pe la 1850 numaĭ de Tătarĭ, și *Topologul român* la 300 m. maĭ jos pe rîul Topolog, a fost fondat de Românĭ, în urma resboiuluĭ din 1855; azĭ ambele formézá acelaș sat), și *Doeranĭ* pe pârîul Hagi-Omer și pe drumul ce vine de la Hârșova prin valea Saraiŭ, pentru a duce la Babadag, la 4 km. spre S.E. de Topolog. Posițiunea acestuĭ din urmă sat este din cele maĭ pitorescĭ și maĭ plăcute din Dobrogia. Probabil el a fost înființat de Românĭ prin 1860.

Comuna se învecinesce la N. cu Atmagea; la E cu Ciucurova și Slava-rusă; la S. cu Calfa; iar la V. cu comuna Urumbeĭ.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arĕtată la plasă. Satele aŭ 446 case, din care 90 bordeie. Budgetul comuniĭ constă din: 9145 leĭ veniturĭ și 4128 leĭ cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 5017 leĭ. Sunt 288 contribuabilĭ. Primăria clădită în 1899.

Instrucția publică se predă în două școlĭ, câte una în fie-care sat, aŭ 2 învĕțătorĭ și 71 elevĭ. Cea din Doeranĭ clădită în 1883, iar cea din Topolog în 1884.

La Topolog maĭ e și o școlă turcéscă.

Bisericĭ sunt două: una în Doeranĭ, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1900, și una în Topolog cu hramul Sf. Impărațĭ Constantin și Elena, clădită în 1899, fie-care are câte un preot și 2 oamenĭ de serviciŭ; în Topolog se maĭ află și o giamie.

După cum am arĕtat, comuna se află pe șoseaua Hârșova-Ciucurova; afară de acéstă șosea maĭ sunt și drumurĭ comunale, care o pun în legătură cu satele: Urumbeĭ, Cârjelarĭ, Atmagea, Ciucurova, Baș-Punar, Hagi-Omer, Calfa și Făgărașul-Noŭ.

11. *Comuna Topalu* este așezată pe Dunăre în sus de Hârșova la 22 km. și pe drumul Hârșova-Cernavoda. Ea se compune din două sate: *Topalu*, reședința comuniĭ, este un vechiŭ sat românesc, și *Boazgik*, sat tătăresc în 1850, maĭ sus pe Dunăre, la 10 km. de Topal și la vărsarea rîuluĭ Boazgik; între ele pe drum și aprópe la jumĕtate distanța se află ruinele de la *Cala-kioĭ*, care după vechimea lor par a fi resturĭ dintr'o construcțiune romană; săpăturĭ nu s'aŭ făcut de cât întâmplător, s'aŭ descoperit sarcofagiĭ și pietre cu inscripțiunĭ, unele romane, altele greceștĭ.

Probabil aci sunt ruinele vechiĭ cetățĭ Capidava.

Comuna se învecinesce la N. cu comuna Ghizdărescĭ, de care se desparte prin văile Cekirgea și Tikilescĭ; la E. cu comunele Șiriu (de care se desparte prin délul Erkesek) și Tașpunar (despărțită prin délurile Zavol-Bair și Panar-Bair); la S. cu comuna Seimeniĭ-marĭ, de care se desparte prin délul la Movila Greculuĭ și prin Valea-Mare; iar la V. cu Dunărea, care o desparte de județul Ialomița.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arĕtată la plasă.

Sunt în ambele sate 657 case, din care 78 bordeie.

Budgetul comuniĭ se compune din 13.218 leĭ veniturĭ și 6658 leĭ cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 6560 leĭ. Sunt în comună 460 contribuabilĭ. Primăria s'a clădit în 1880.

Școlĭ sunt două, în fie-care sat câte una, ambele aŭ fost construite în 1880 și aŭ treĭ învĕțătorĭ și 71 elevĭ. La Boazgik se află și un maestru pentru lucrul manual.

Bisericĭ sunt două: una în Boazgik, cu hramul Inălțarea Domnuluĭ, clădită în 1888, și una în Topalu, cu hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, clădită în 1865; fie-care are câte 10 hectare date de Stat; ambele aŭ 3 preoțĭ și 6 oamenĭ de serviciŭ.

Comuna e aşezată pe drumul Hârşova-Cernavoda, care merge d'alungul ţărmuluĭ Dunăriĭ; maĭ sunt şi alte drumurĭ comunale spre: Tikilescĭ, Capugi, Erkesek, Satiskioĭ, Băltăgeştĭ, Chiorceşme şi Taşpunar. De la Boazgik se ramifică din drumul Hârşova-Cernavoda, un altul, care duce prin Taşpunar şi Tortoman la Medgidie.

12. *Comuna Urumbeĭ.* La origina rîurilor Rosti şi Picincaga şi la pólele délurilor Ghiun-Ghiurmes şi Ghiolgik-Bair se află comuna Urumbeĭ saŭ Orumbeĭ (Orum=nume propriŭ, beĭ=titlu de nobleţe la Turcĭ).

Ea se află departe de Hârşova la 44 km. spre N.E. şi se compune din două sate: *Urumbeĭ,* care prin 1850 era locuit de Turcĭ şi Românĭ, e aşezat în mijlocul uneĭ regiunĭ păduróse şi sĕlbatece şi satul *Făgăraşul-Noŭ,* la origina văiĭ Rosti, la 3 km. spre S.V. de Urumbeĭ, e un sat de curênd fondat de Mocanĭ, care aŭ case destul de bune, aşezate pe o singură uliţă. Pe teritoriul comuniĭ şi pe valea Aigâr-Ahmet sunt ruinele vechiuluĭ sat *Şemşiler* distrus. Era tătăresc în 1850.

Comuna se învecinesce la N. cu Cârjelarĭ; la E. cu comuna Topolog; la S. cu comuna Calfa şi la V. cu comuna Ostrovul-de-jos.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Ambele sate aŭ: 369 case, din care 41 bordeie.

Budgetul eĭ constă din: 7018 leĭ veniturĭ, 2872 leĭ cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 4146 leĭ. Sunt 271 contribuabilĭ. Primăria clădită în 1899.

Fie-care sat are câte o şcoală cu un învĕţător; totalul elevilor în mediŭ 110. Şcóla din Urumbeĭ clădită în 1880, iar cea din Făgăraş în 1891.

Comuna are două biserici: una în Urumbeĭ, cu hramul Sf. Dumitru, clădită în 1886, deservită de un preot cu 2 cântăreţĭ şi a doua în Urumbeĭ, clădită în 1890. Are un preot şi un cântăreţ.

Pe teritoriul comuniĭ nu trece nicĭ o şosea, are însă drumurĭ comunale care o pune în legătură cu satele: Aigăr-Ahmet, Coium-Punar, Canat-Calfa, Cârjelarĭ, Atmagea, Ciucurova, Topologul, Calfa, Rahman, tótă valea Saraiuluĭ şi drumul de pe malul Dunăriĭ, de pe la Gârliciŭ, Dăienĭ şi Ostrovul-de-jos.

b) **Plasa Constanţa** ocupă tótă partea N.E. a judeţuluĭ Constanţa, pe litoralul Măriĭ, între gura Priteasca şi lacul Tuzla-Ghiol, coprinde basinul inferior al rîuluĭ Casâmcea, basinul laculuĭ Süt-Ghiol, basinul răsăritean al Carasuluĭ şi acel de N. al laculuĭ Tuzla.

Se mărginesce la N. cu plăşile Babadag şi Hârşova (limita între plăşile Constanţa şi Babadag este descrisă la limita intre cele două judeţe, limita între plăşile Consanţa şi Hârşova este numaĭ de 6 km., socotite spre apus de la punctul cotat 170, de la V. de satul Chirişlic); la apus se mărginesce cu plasa Medgidia; iar la S. cu plasa Mangalia. Hotarul despre aceste două din urmă plăşĭ începe de la 6 km. spre V. de movila cotată 170 (despre care am vorbit), către S. pe délul Dorobanţul, pe la movila Bilarlar, pe culmea délurilor Tortoman şi Paşpala-Bair, de aci se întórce către E., trece pe la movila Derekioĭ, taie valea Derekioĭ, urcă délul Carol I şi în linie aprópe dréptă către S.E., taie délul Hagi-Cabul şi cobóră în valea Ciobanuluĭ.

De aci se îndréptă către V. până la 1 km. spre S. de satul Caratai, înconjură pe la apus satul Nazârcea, taie valea Horoslar, face un arc de cer cu convexitatea către apus, trece pe la Eski-Duran-Iol-Tabiassi, dă la linia de drum de fier, la S. de Alacapo şi după ce taie valea Carasu se îndréptă către S. pe la răsărit de Kiuciuk-Murfat, şi în dreptul Bülbüluluĭ o ia către E. până la valea Omurcea, se îndréptă către S. printre Osmanfacă (la V.) şi Mahometcea (la E.).

Aprópe de satul Abdulah se îndréptă către E. şi după maĭ multe înflexuosităţĭ, dă de lacul Tuzla, pe care îl urmézâ până la Mare.

Maĭ coprinde afară de acésta teritoriul comuniĭ Copadin, depărtat de plasă şi coprins intre plăşile Mangalia şi Medgidia. E o anomalie administrativă acéstă împărţire, ca un sat din teritoriul altor plăşĭ, să fie dat la plasa Constanţa, de care e departe ca la 10 km.

Suprafaţa plăşiĭ este de 133211 hect.:

COMUNIȚI	NEPRODUCTIV HECT. Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf și stâncĭ	Pădurĭ Hect.	PRODUCTIV HECT. Al locuitorilor	Al Statuluĭ	Suprafața Hect.
Caraharman . .	36	179	471	—	9666	6567	16919
Carol I	81	305	312	—	11379	3128	15205
Caramurat . . .	40	200	253	—	7299	3413	11205
Cicrâcci	125	416	2926	256	12732	2997	19452
Copadin	46	232	75	—	3362	1788	5503
Constanța . . .	190	—	—	—	—	2138	2328
Gargalîc	41	208	518	—	6031	857	7655
Hasancea . . .	153	616	295	—	6295	1517	8876
Murfatlar . . .	29	48	145	310	1837	2375	4744
Omurcea . . .	30	152	263	—	4076	2259	6780
Palaz	56	223	2368	—	9019	1344	13010
Pazarlia	92	202	509	264	8449	498	10014
Techirghiol . . .	54	291	627	—	10535	13	11520
Total . .	973	3072	8762	830	90680	28894	133211

Populația plășiĭ este de 31159 suflete; repartiția pe naționalitățĭ și comune, este:

COMUNE și SATE	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Sârbĭ	Italienĭ	Francezĭ	Englezĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Rușĭ	Lipovenĭ	Munteneg.	Ovreĭ	Alte națiĭ	Totalul sufletelor
Caraharman . .	38	7	180	12	204	76	—	—	—	—	2	—	10	—	—	—	—	529
Peletlia . . .	77	—	395	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	497
Traian	160	—	3	—	—	—	—	—	—	--	—	—	2	—	—	—	—	165
Total . .	275	7	578	12	229	76	—	—	—	—	2	—	12	—	—	—	—	1191
Caramurat . . .	803	5	—	—	—	283	—	—	-	—	769	—	—	—	. .	—	—	1860
Carol I	777	—	—	8	—	356	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	5	1149
Dorobanțul . . .	573	—	1	—	—	159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	733
Total . .	1350	—	1	8	---	515	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	5	1882
Caracoium . . .	3	—	13	—	—	74	-	—	—	—	—	—	—	381	—	—	—	471
Covargic	243	—	—	—	—	1	--	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	246
Cogeali	31	—	7	—	—	272	—	—	—	—	350	—	12	—	—	—	—	672
Cicrâcci	210	—	10	—	—	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—	—	—	206
Mamaia	18	—	—	10	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93
Palaz-Mic . . .	91	—	55	—	—	35	—	14	—	—	3	-	—	—	—	—	—	198
Tașaul	68	—	32	3	117	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	364
Doluľacă	Nepopulat																	
Total . .	654	—	117	13	182	536	—	14	—	—	430	—	12	382	—	—	—	2340
Copadin	32	29	—	12	163	630	—	—	—	—	368	—	—	—	—	—	2	1236
Constanța	3536	3068	982	1008	107	1391	26	375	71	41	553	208	51	3	28	1070	528	13046
Gargalîc-Mare .	51	2	456	—	—	17	—	—	—	--	—	—	—	—	—	—	—	526
» Mic . .	17	3	540	1	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	576
Șahman	—	—	9	—	—	174	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	183
Total . .	68	5	1005	1	1	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1285
Hasancea	91	11	12	4	6	594	-	—	—	—	—	1	8	—	—	—	29	756
Mahomedcea . .	19	2	30	—	—	252	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	64	395
Total . .	110	13	42	4	6	846	—	—	—	—	—	29	8	—	—	—	93	1151
Murfatlar	240	28	6	1	3	168	—	—	—	—	1	4	2	—	—	—	—	453
Nazarcea	207	—	—	—	—	221	—	—	-	—	—	6	—	—	—	—	—	434
Omurcea	41	—	—	—	—	455	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	496
Total . .	248	—	—	—	—	676	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	930
Anadolchioĭ . . .	506	118	145	58	280	250	1	4	1	—	231	2	—	—	—	1	1	1598
Canara	236	40	65	3	6	256	—	11	—	—	15	—	8	—	—	—	—	640
Horoslar	10	—	2	—	-	37	—	—	—	—	115	—	—	—	—	—	—	164
Palaz	47	20	21	—	190	222	—	7	—	—	16	—	—	—	—	—	15	538
Total . .	799	178	233	61	476	765	1	22	1	—	377	2	8	—	—	1	16	2940
Ester	67	—	—	—	—	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136
Ghelengic	251	—	—	—	—	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	461
Pazarli	234	—	—	10	—	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	341
Șemeret	65	—	30	—	—	80	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	175
Total .	617	—	30	10	—	456	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1113
Agigea	9	7	14	—	—	302	—	—	-	—	2	—	—	—	—	—	—	334
Hasi-Duluc . . .	159	15	3	—	253	35	—	-	—	—	—	6	—	—	—	—	—	471
Laz-Mahale . . .	79	17	33	16	27	106	—	—	—	—	74	—	—	14	—	—	—	366
Techirghiol . . .	25	11	42	—	114	362	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	561
Total . .	272	60	92	16	394	805	—	—	2	—	76	11	—	14	—	—	—	1732
Total pe plasă .	9004	3383	3086	1146	1561	7352	27	411	74	41	2576	263	93	399	28	1071	644	32159

Densitatea populaţieĭ este de 23 locuitorĭ pe un kmp.

Reşedinţa sub-prefecturiĭ este în comuna Caramurat.

Acéstă plasă coprinde o comună urbană (Constanţa) şi 12 comune rurale.

1. *Comuna Caraharman*. La códa laculuĭ Sinoe, la gura Buazuluĭ se întinde comuna Caraharman (arie négră), la depărtare de 42 km. spre N. de Constanţa.

Ea coprinde tot basinul rîuluĭ Peletlia şi se compune din următórele sate: *Caraharman*, ca reşedinţă, era locuit prin 1850 de Turcĭ, *Peletlia*, pe rîul cu acelaş nume, la 6 km. spre N.V. de Caraharman, a fost locuit de Turcĭ şi Românĭ înainte vreme şi *Traian*, înfiinţat în 1885 de Românĭ, la 4 km. spre S.V. de Caraharman. Se învecinesce la N. cu Caranasuf şi Cogelak, de care se desparte prin délurile Caşcalîk-Bair, Duimgi şi lacul Tuzla; la E. cu Marea; la S. cu comuna Gargalîk, de care se desparte prin délul Peletlia, iar la V. cu comuna Cicrâcci, de care se desparte prin movila Căldăriĭ, Ciacal-Bair şi délul Gargalîk.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Cele 3 sate aŭ 260 case, din care 22 bordeie.

Budgetul eĭ se compune din: 4,427 leĭ veniturĭ şi 2,908 leĭ cheltuielĭ, dând un excedent de 1.519 leĭ; sunt 203 contribuabilĭ. Primăria n'are local propriŭ. Şcolĭ sunt două rurale mixte: una în Caraharman, clădită în 1881 şi una în Peletlia; aŭ treĭ învĕţătorĭ şi 89 elevĭ.

Biserică este numaĭ o casă de rugăciune în Peletlia, cu hramul Acoperămêntul Maiciĭ Domnuluĭ, are 10 hect. teren de la Stat, un preot şi un cântăreţ; în Peletlia şi Caraharman se află câte o giamie, fie-care cu câte un hoge.

Comuna este aşezată pe şoseaua ce vine de la Cogeali şi aprópe de Peletlia trece spre N., pentru a duce la Caranasuf. Maĭ sunt şi drumurĭ comunale spre: Duimgi, Tariverde, Cogelak, Seremet, Cavargik, Palaz-mic, Taşaul, Şahman şi Gargalîk.

2. *Comuna Caramurat*. La pólele déluluĭ Dorobanţul şi la încrucişarea maĭ multor drumurĭ importante, ce conduc de la Constanţa şi Medgidia la Hârşova şi Babadag, la 26 km. spre N.V. de oraşul Constanţa, este aşezată bogata comună Caramurat, compusă numai dintr'un singur sat, locuit odinióră numaĭ de Tătarĭ, care aŭ emigrat în timpiĭ din urmă şi înlocuit cu o harnică colonie de Germanĭ şi Românĭ, care a transformat cu totul starea satuluĭ, devenit azĭ aprópe un oraşel, bine aranjat cu case higienice şi solide, strade largĭ, drepte şi curate.

Se învecinesce la N. cu Pazarli, de care se desparte prin délurile Ilanlîk-Bair şi Dolufacâ-bair; la S. cu comuna Carataĭ, de care se desparte prin délurile Hagi-Cabul şi Murat-Bair; la E. cu comuna Cicrâcci, de care se desparte prin délul Caramurat-Bair; la V. cu comuna Carol I, de care se desparte prin délul Carol I.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 439.

Budgetul comuniĭ este de 7,428 leĭ veniturĭ, 4,973 leĭ cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 2,455 leĭ; sunt în comună 445 contribuabilĭ. Primăria clădită în 1882.

Comuna are o şcólă clădită în 1895, cu patru învĕţătorĭ şi două învĕţătóre, e frequentată de 120 elevĭ în mediŭ; maĭ are şi o scólă catolică.

Bisericĭ sunt: una ortodoxă cu bramul Sf. Gheorghe, clădită în 1884, are un preot şi 2 cântăreţi şi una catolică, cu douĭ preoţĭ. Maĭ e şi o giamie.

Comuna e aşezată pe şoseaua Canara-Hârşova.

Prin drumurĭ comunale, Caramurat maĭ e în legătură cu: Carol I, Ester, Palazu-Mic, Dolufacâ, Cicrâcci, Cogeali, Hagi-Cabul si Docuzol.

3. *Comuna Carol I*. La 6½ km. spre apus de precedenta şi la pólele sudice ale déluluĭ Dorobanţul, se întinde comuna Carol I, la 34 km. spre N.V. de Constanţa.

Ea se compune din două sate: *Dorobanţul*, numire dată de Românĭ fostuluĭ sat exclusivamente tătăresc, *Bilarlar*, aşezat la 4 km. spre V. de Carol I, şi satul de reşedinţă, care era de asemenea locuit numaĭ de Tătarĭ prin 1850 şi se numia *Danakioĭ* (satul viţeilor).

Se mărginesce la N. cu comuna Pazarli, de care se desparte prin culmea déluluĭ Dorobanţul; la S. cu Tortoman şi Carataĭ; la E. cu comuna Caramurat, de care se desparte

prin dèlul Carol I (Danakioĭ); iar la V. cu com. Taşpunar, de care se desparte prin délul Mahomet-Bair.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Cele douĕ sate aŭ 447 case.

Budgetul eĭ conţine, 9,016 leĭ la veniturĭ, 5,218 leĭ la cheltuielĭ şi rĕmâne un excedent de 3,798 leĭ; sunt 366 contribuabilĭ. Primăria cladită în 1882.

Fie-care sat are şcóla luĭ; sunt treĭ învĕţătorĭ şi 115 elevĭ. Şcóla din Carol I clădită în 1899; cea din Dorobanţul, în 1886. In ambele sate se află şi câte o şcólă turcéscă.

Bisericĭ sunt: una în Carol I, are hramul Sf. Voievozĭ; are 10 hect. teren dat de Stat, e deservită de un preot şi 2 cântăreţĭ. A fost clădită în 1888; cea din Dorobanţul are hramul Sf. Vasile, a fost clădită în 1885. Fie-care sat are şi câte o giamie.

Prin satul Carol I trece drumul Medgidia-Carol I-Ester-Seremet-Cogelak; iar la Dorobanţul încrucişéză 10 drumurĭ comunale; aşa dar comuna e în legătură cu: Taş-punar, Kior-ceşme, Saragea, Ghelingek, Pazarli, Ester, Caramurat, Hagi-Cabul, Kiostel, Docuzol, Medgidia şi Tortoman.

4. *Comuna Cicrâcci.* Este aşezată în basinul inferior al rîuluĭ Casâmcea, la vărsarea sa în lacul Taşaul; e la 26 km. departe de Constanţa, spre N.V.

Afară de satul de reşedinţă, *Cicrâcci,* locuit numaĭ de Tătarĭ în 1850 şi aşezat pe ţĕrmul apusan al laculuĭ Taşaul, comuna maĭ coprinde: satul *Caracoium* (se numia maĭ 'nainte *Memet),* e aprópe de Mare pe ţĕrmul sudic al laculuĭ Taşaul, la 5 km. spre S.E. de Cicrâcci, a fost locuit de Turcĭ; *Cavargic* pe stânga rîuluĭ Casâmcea, la 11 km. spre N. de Cicrâcci, a fost locuit de Tătarĭ odinióră; satul *Cogeali,* vechiŭ sat tătăresc, se numia *Süt-ghiol* prin 1850; e aşezat la 6 km. spre S. de Cicrâcci, aprópe de ţĕrmul de Nord al laculuĭ Süt-Ghiol, pe şoseaua Constanţa-Tulcea; puţin maĭ la răsărit, satul *Mamaia,* pe ţĕrmul Măriĭ, la capul nordic al uneĭ limbĭ de nisip, care desparte lacul Süt-Ghiol de Mare; satul *Palazul-Mic,* care prin 1850 era locuit de Bulgarĭ, e aşezat pe stânga rîuluĭ Casâmcea, în stânga şoseleĭ Constanţa-Tulcea, e un sat mizerabil, departe de 8 km. spre N. de Cicrâcci, *Taşaul,* locuit odinióră de Turcĭ şi Bulgarĭ, azĭ abia póte merita numirea de sat, fiind maĭ mult o grupare de bordeie, fără nicĭ o regulă aşezate; se află pe ţĕrmul laculuĭ Taşaul la vărsarea rîuluĭ Casâmcea şi în fine satul părăsit *Dolufacâ* la 2 km. spre N. de Cicrâcci, era locuit o dată de Tătarĭ, care se ocupaŭ maĭ mult cu tâlhăriile. Şi acum locuitoriĭ vorbesc cu gróză de omorurile ce se făceaŭ pe valea Taşaul, la satul Dolufacâ.

Comuna se învecinesce la N. cu Cogelak, de care se desparte prin délul Caşcalâk-Bair; la S. cu satul Canara (com. Palazul-Mare), de care se desparte prin şoseaua Caramurat-Canara şi lacul Süt-Ghiol; la E. cu Gargalîk, despărţindu-se prin lacul Taşaul, valea Taş-culac şi dèlul Taşaul-Sîrtî, cu Marea-Négră, cu cătunul Peletlia (com. Caraharman), de care se desparte prin délul Peletlia; la V. cu Caramurat, de care se desparte prin délul Caramurat şi valea Dolufacâ şi cu cătunele Ester şi Seremet (com. Pazarli), despărţindu-se prin délul Dolufacâ, Beriş-Bair, apa Visterna şi valea Ali-culac-dere.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Comuna are în total 536 case, din care 14 bordeie.

Budgetul comuniĭ are 15.547 lei la veniturĭ şi 6.213 la cheltuielĭ, excedentul fiind de 9.334 leĭ. Contribuabilĭ sunt în comună 458. Primăria clădită în 1881.

Şcolĭ sunt: una în Cavargic, clădită în 1902, are un învĕţător; una în Cicrâcci, clădită în 1902, are un învĕţător; în Caracoium e o şcólă lipovenéscă; în Caracoium şi Cogeali se află câte o şcólă turcéscă, iar în Taşaul sunt douĕ şcolĭ turcescĭ. Numĕrul copiilor ce frequentéză aceste şcolĭ, este de 212.

În Cogeali e o casă de rugăciunĭ protestantă; în Caracoium, o biserică lipovenéscă. Iar în Caracoium şi Cogeali se maĭ află şi câte o giamie; în Taşaul, douĕ giamiĭ.

Comuna este aşezată pe şoseaua naţională Constanţa-Tulcea, cum şi pe cea vicinală Cogeali-Sariurt. O şosea vicinală duce de la Cicrâcci la Caramurat. Drumurĭ naturale o pun în comunicaţie cu satele învecinate: Ester, Pazarlia, Seremet, Cogealac, Caraharman, Şahman, Horoslar şi Carataĭ.

5. *Comuna urbană Constanţa.* Oraşul şi portul maritim Constanţa este aşezat pe capul

cu acelaş nume, la 44°, 10′, 15″ latitudine nordică şi 26°, 21′, 25″ longitudine rĕsăriténă, după meridianul Parisuluĭ.

Hotarul amănunţit al oraşuluĭ, este: plecând de pe malul Măriĭ la miazâ-nópte de *Tabăcaria* vechie, la 5 km. spre N. de oraş, o ia maĭ întâiŭ către V., pe malul nordic al laculuĭ Anadolkioĭ, apoĭ înconjură acest lac pe malul sĕŭ apusan, pe la pólele rĕsăritene ale dĕluluĭ Anadolkioĭ, pe la rĕsărit de satul Anadolkioĭ şi urcă pe movila Talina-tepe; de aci o ia către S.V. pe pantele răsăritene ale dĕluluĭ Constanţa, până la locul de întretăiere al valuluĭ de zid, numit al luĭ Traian, cu calea ferată Constanţa-Cernavoda; de aci în linie dréptă se dirige spre S.E. către Mare, taie muchiile dĕlurilor Laz-Mahale şi al Viilor, cum şi şoseaua vicinală Constanţa-Mangalia şi se oprescc pe malul Măriĭ la deschiderea văiĭ Sara-iuk. Urméză apoĭ ţĕrmul Măriĭ, până la Tabăcăria vechie.

Forma hotaruluĭ este aceia a unuĭ romb neregulat; lungimea totală este de 20 km., suprafaţa totală a teritoriuluĭ aparţinând oraşuluĭ este de 1.189 hectare.

Se mărginesce la N. cu cătunul Anadolkioĭ; la V. cu teritoriul aceluiaş cătun; iar la S. cu cătunul Laz-Mahale.

Vatra oraşuluĭ se compune din două părţĭ: cea peninsulară prelungită în Mare în direcţiunea S.-Estică, are forma unuĭ trapez cu baza cea mică (S.) la Mare (desvoltarea cósteĭ fiind de 700 m. de la Vamă la clădirea Institutuluĭ Geografic), iar cu baza cea mare (N.) se légă cu partea continentală (pe o lungime de 950 m., o linie care ar pleca de la ţĕrmul vestic, în dreptul Spitaluluĭ Militar, până la ţĕrmul de est la 200 m. spre N. de biserica grécă.)

Cele-l'alte două laturĭ (de E. şi V.) sunt scăldate de Mare (cea de E. cu o desvoltare de 1050 m., iar cea de V. cu o desvoltare de 1500 m.).

Ambele aceste din urmă laturĭ presintă sinuosităţĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin pronunţate. Cea de V. închide Golful şi portul Constanţa. Malul formézâ aci două terase până la Mare, aceste terase aŭ fost tăiate în taluz de lucrările portuluĭ.

Cósta de sud este apĕrată contra rupturilor şi dărîmărilor, de un postament de piatră ce înaintéză în Mare pe o distanţă de 450 m. şi la o adâncime sub apă din 20—25 picióre.

Cósta de rĕsărit este maĭ abruptă şi expusă adese orĭ rupturilor causate de bătaia valurilor. Postamentul de piatră e puţin vizibil de acéstă parte, afară de două promontoriĭ, la Biserica Arménă şi cea Elenă, în colo pretutindenĭ acéstă cóstă se surpă neîncetat.

Partea peninsulară ast-fel încadrată, are o suprafaţă de 892.500 m.p.

A doua parte este cea continentală, tot de forma unuĭ trapez, în care numaĭ latura rĕsăriténă (lungă de 1.250 m.) este udată de Mare.

Acéstă parte ocupă o suprafaţă de 1.260.000 m.p.

Suprafaţa totală a vetreĭ oraşuluĭ este aproximativ de 2.152.500 m.p. saŭ 215 hectare 2.500 m.p., cu o desvoltare de cóste de aprópe 4.500 m., din care numaĭ 500 m. servesc de port.

Cota la colţul Bulevarduluĭ Elisabeta (spre Hotel Carol) fiind cea maĭ jósă, de 9 metri, iar aceia din vîrful movileĭ Avretük (lângă casarma Cavaleriei) fiind de 55 m., avem, pe o lungime de 2 km. distanţă, ce separă aceste două puncte, o diferenţă de nivel de 30—35 m. (socotit la pólele movileĭ); acésta revine a zice, că terenul cobórâ de la N. la S. cu o pantă de $0^{m},016$ pe metru; în direcţia E.-V., panta este abia simţită.

Constanţa datoresce existenţa sa, naturiĭ fericite a terenuluĭ pe care este clădită şi care îĭ servesce de soclu.

Dacă observăm stratele de piatră regulat suprapuse ce o înconjură şi care sunt destul de pronunţate în Mare, la Biserica Elenă, Biserica Arménă, la Hotel Carol şi pe tótă cósta sudică până la port, dacă asemenea constatăm mâncăturile şi surpările ce se fac pe ţĕrmul de E. chiar sub ochiĭ noştriĭ, ne vom asigura cât de mult se datoresce existenţa Constanţeĭ, numaĭ postamentuluĭ format în epoca terţiară din teren miocen.

De aci cred, că oraşul în vremurĭ depărtate se întindea mult în Mare; ruine se vĕd şi astăzĭ în apropierea Hoteluluĭ Carol, la câţĭ-va metri în Mare.

Stratul acesta de lespezĭ supra-puse şi destul de bine unite între ele, se întinde ori-

zontal pe sub oraş; sondagiĭ făcute aŭ dovedit că cu cât înaintăm către N., cu atât stratele de piatră sunt la maĭ marĭ adâncimĭ.

In partea continentală miocenul lipsesce şi e înlocuit cu quaternar-diluvic, acésta însémnă că la sfîrşitul ereĭ terţiare, Constanţa forma o insulă în mijlocul Măriĭ.

De numele oraşuluĭ Constanţa [1], de care se légă acel al poetuluĭ roman Ovidiŭ, de istoria şi ubiquitatea acestuĭ oraş s'aŭ ocupat timp de maĭ multe vécurĭ ómenĭ eruditĭ, care n'aŭ putut deslega problema identificăriĭ Tomis-uluĭ cu Constanţa, de cât în a doua jumătate a secoluluĭ al nouĕ-spre-zecelea.

Asupra numeluĭ, pe care l'a purtat oraşul vechiŭ, sunt douĕ părerĭ; uniĭ numismaticĭ îl derivă de la un eroŭ eponim TOMOC, ce se dă ca fondatorul luĭ; alţiĭ, de la verbul τέμνω = a îmbucătăţi, referindu-se saŭ la ţĕrmul dentelat al oraşuluĭ, saŭ la tradiţiunea, că aci Medea a tăiat şi aruncat membrele frateluĭ eĭ, Absyrthe, după cum povestesce Ovidiŭ:

«Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui» [2].

(Acest loc fu numit apoĭ Tomis, fiind-că aci se zice, că o soră a tăiat membrele frateluĭ sĕŭ).

Sigur este, că Tomis a fost o colonie milesiană, fondată pe la 700 a. Chr., între Istros (la 250 stadiĭ) şi Callatis (la 280 stadiĭ); aşa ne spune Strabo, care arată că pe timpul săŭ (domnia luĭ Tiberiŭ), era un orăşel [3]).

După cum probéză monedele, Tomis era independent şi făcea parte din confederaţiunea celor cincĭ oraşe elene, de pe cóstele Pontuluĭ-Euxin [4]).

Tomis, ca şi cele-l'alte oraşe confederate a fost supus de Romanĭ, câţĭ-va anĭ înaintea căderiĭ republiceĭ.

Limba vorbită de Tomitanĭ era cea elenă, în care după spusele luĭ Ovidiŭ eraŭ amestecate multe cuvinte Getice [5]).

Nenorocitul poet se plângea acum 19 vécurĭ despre clima şi maĭ ales despre lipsa apeĭ în oraş:

«Nu pot suporta clima, nicĭ să mĕ obişnuesc cu apa de aicĭ. Nu se găsesce în Tomis apă de bĕut, de cât aceia din lacurĭ, amestecată cu apă sărată de Mare».

Cât de mult simţită trebue să fi fost lipsa apeĭ în Constanţa, de la începutul ereĭ nóstre, se vede din aceia, că plângerea sa, poetul o repetă în douĕ rîndurĭ.

Din nefericire, nicĭ astăzĭ oraşul nu stă maĭ bine sub raportul apeĭ (1900).

El trebue să fi fost întărit cu şanţurĭ şi porţĭ pe timpul luĭ Ovidiŭ, de óre-ce în douĕ rîndurĭ arată, că întăririle nu maĭ pot pune stavilă năvălirilor barbare.

Şi pentru că e vorba de poetul, care a trăit 8 anĭ în oraşul nostru, găsesc că nu ar fi de prisos a-ĭ schiţa biografia.

Publius Ovidius Naso s'a născut la Sulmo (azĭ Sulmona), în Abruzzĭ, la 13 ale Calendelor luĭ Aprilie (20 Martie) anul 711 A. U. C. (753 a. Chr.), adică 43 a. Chr., dintr'o veche familie equestră, care se bucura de o poziţie onestă.

Porecla de Naso (năsosul) o moştenise de la un strămoş al sĕŭ, după cum Cicero, moştenise acéstă poreclă de la tatăl sĕŭ, care avea în vîrful nasuluĭ un neg de mărimea unuĭ năut (cicer = năut).

Ovidiŭ, ca şi fratele sĕŭ maĭ mare, Luculus (mort în etate de 20 anĭ), şĭ-a făcut edu-

---

[1]) După *Gr. G. Tocilescu.* Monumentul de la Adam-Klissi. — *A. Papadopoulos Vretos.* La Bulgarie ancienne et moderne. *Mich. Soutzo.* Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobrodja. Publ. dans Révue archéol. Fr. 1881 p. 201—15. *Nissard.* Oeuvres d'Ovide. — *Duruy.* Histoire des Romains. — *Amante Bruto.* Ovidiŭ în exil. — *Lt. M. D. Ionescu.* Cercetărĭ asupra oraşuluĭ Constanţa.

[2]) Trist. Lib. I. Eleg. X.

[3]) Geograph. Lib. VII., Cap. VII.

[4]) *Mionnet.* Description des médailles antiques Greques et Romaines. Tom. I, p. 361—3. *Boeck.* X Section des inscriptions de la Macédoine et de la Thrace sous le No. 2056, p. 79.

[5]) Trist. Lib. V. Eleg. VII.

cația la Roma, unde, conform dorințelor tatălui sĕŭ, s'a destinat advocaturiĭ, însă vocațiunea sa era poesia, căcĭ:

«Cuvintele — zice el — se așezaŭ în măsură și devenia vers orĭ-ce scriam.»

Tatăl sĕŭ se opunea tendințelor poetuluĭ, îl pedepsia chiar; Ovidiŭ cerea ertare părinteluĭ sĕŭ în versurĭ.

Maĭ toțĭ, carĭ aŭ scris despre biografia poetuluĭ, 'ĭ-aŭ dat ca profesorĭ pe Plotius Grippus, cel maĭ mare gramatic al timpuluĭ pentru elocință, pe Aurelius Fuscus pentru retorică și pe Portius Latro.

Întru târziŭ, Ovidiŭ se perfecționă în Athena, unde învĕță filosofia cu poetul Macer, ruda sa, cu care vizită apoĭ Grecia, Asia mică și Sicilia.

După o biografie găsită la începutul unuĭ manuscript din operile sale, Ovidiŭ pare a fi servit în armată, sub Varron în Asia, însă acéstă aserțiune nu se găsesce în nicĭ una din scrierile poetuluĭ; contrariŭ, în multe din poesiile sale vorbesce despre neexperiența sa în de-ale militărieĭ.

De și preocupațiunea poetuluĭ nu era magistratura, totușĭ el a ocupat funcțiunĭ însemnate și în această ramură, ca arbitru, judecător, triumvir, centumvir și în fine decemvir.

De și era laticlavius [1]), totușĭ nu luă parte în Senat.

«N'ascult — zicea el — de cât vocea muzelor, care mă povĕțuiesc la dolce far niente, căcĭ zilele îmĭ trec în lenevire, patul și lenea îmĭ slăbesc deja sufletul, pe când dorința de a plăcea uneĭ frumusețĭ tinere pune capăt rușinóseĭ mele nesimțirĭ».

Ovidiŭ s'a bucurat de amiciția ómenilor celor maĭ iluștri aĭ timpuluĭ sĕŭ, ca Virgiliŭ, Horatiŭ, Propertiu, Gallu și Tibul.

Cu acesta din urmă, Ovidiŭ era în fórte strînse legăturĭ, așa că la mórtea acestuia, poetul compuse la mormêntul amicului sĕŭ una din cele maĭ frumóse elegiĭ.

Eșit dintr'o familie ilustră, Ovidiŭ se maĭ bucura, de amiciția și protecția Împĕratuluĭ, care în ziua quinquinalelor cavalerilor romanĭ, August îĭ dăruĭ un cal și îl numĕră între cavalerĭ, prima distincțiune publică.

Acésta e viața luĭ Ovidiŭ, ca om public. Ca om de litere, Ovidiŭ a scris mult și de diferite genurĭ; luĭ i se atribuie și onórea — după uniĭ biografĭ — a fi fost întemeietorul tragedieĭ romane.

Casa sa din Capitoliŭ și vila dintre căile Claudiană și Flaminiană era deschisă tuturor bărbaților distinșĭ, printre care, afară de ceĭ maĭ de sus citațĭ: Varon (cel maĭ savant dintre Romanĭ), Hygin (mitograful și bibliotecarul palatuluĭ imperial), Celsius (Hippocratele latin), Carus (preceptor), M. Cotta (consul), Rufin (questor), Suillius, Sextus Pompeius, Brutus (póte fiul omorîtoruluĭ luĭ Cesar) și Maxima, ruda soțieĭ luĭ Ovidiŭ [2]).

Sunt multe și diferit comentate causele, care aŭ îndemnat pe August să trimétă în exil pe poet. Dacă trebuie să credem pe Sidonius Apollinaris, causa a fost relațiunile amoróse dintre Ovidiŭ și Julia, fiica luĭ August. Sidonius întrevede în «Corina», cântată de Ovidiŭ în poema sa «Amores», pe Iulia. Epitetele, pe care Ovidiŭ le atribue Corineĭ, se potrivesc în adevĕr cu caracterul desfrânateĭ fiice a luĭ August.

Părerea luĭ Sidonius este însă puțin fondată, de óre ce exilul Iulieĭ precedéză cu 11 anĭ pe acel al luĭ Ovidiŭ.

Dacă ar trebui să credem, că motivul exiluluĭ era, pentru că Ovidiŭ întreținea relațiunĭ amoróse cu Julia, fiica fiiceĭ luĭ August, pentru că acésta a fost exilată la mica insulă Tremurus, în acelaș an în care Ovidiŭ pleca la Tomis [3]); însă deosebirea de etate între Ovidiŭ și Iulia, face să cadă și acéstă părere.

---

[1]) Trist. X. 39. Laticlavius purta la mână o bandă de purpură, ca semn că e fiŭ de senator *(Gr. G. Torilescu.* Rev. archeologică. Anul I. Vol. I. p. 119).

[2]) Dintre scrierile poetuluĭ rĕmase până la noĭ, sunt: Heroidele (21 cap.), Amorurile (3 cărțĭ), Arta iubireĭ (3 cântece), Vindecarea amoruluĭ, Cosmeticele, Haleuticele, Metamorfosele (15 cărțĭ), Fastele (6 cărțĭ), Tristele (5 cărțĭ), Ponticele (16 cărțĭ), Consolațiune Livieĭ Augusta, Ibis, Nucul și Epigramele.

[3]) Tacit. Min. IV. 71.

Maĭ lesne este a se crede, că conduita Iulieĭ, trădând moravurile sale stricate, ar fi deşteptat în August ideia greşită, aceia că óre care relaţiunĭ amorόse ar fi existat între ea şi Ovidiŭ.

Uniĭ scriitorĭ susţin, că amorul ruşinos al luĭ Ovidiŭ cu Livia, soţia luĭ August, ar fi causa exiluluĭ, saŭ că Ovidiŭ cunoscea incestul Împăratuluĭ cu fiica sa Iulia; destul numaĭ că August luând de pretext licenţa poemuluĭ «Arsamandi» [1]), de şi el fusese publicat cu 10 anĭ înaintea exiluluĭ, fără a-ĭ se face vre-un proces, ci numaĭ în virtutea unuĭ edict imperial, în anul 763 A. U. C. (10 d. Chr.), iar după alţiĭ, 761 A. U. C., se ordonă luĭ Ovidiŭ a pleca îndată la Tomis.

Poetul avea atuncĭ peste 50 anĭ [2]).

Exilul poetuluĭ era numaĭ o relegaţiune, de aceia el nu'şĭ perdu speranţa reîntoarceriĭ prin relegaţiune nu 'şĭ perdea nicĭ dreptul de «cives romanus».

La plecare, poetul îşĭ exprimă desperarea într'o frumόsă elegie.

Era în nóptea de 19 Noembrie [3]) anul 763 A. U. C. [4]) saŭ 8 d. Chr.; casa sa resuna de plânsetele amicilor rĕmaşĭ credincioşĭ poetuluĭ; fiica sa, Perilla, se afla atuncĭ în Africa cu soţul eĭ, însărcinat cu óre-care afacerĭ. Desperarea soţieĭ poetuluĭ fu la culme. Ovidiŭ voi să se omόre, însă amiciĭ şi femeia îl reţinură; Celsius îl încredinţă, că nu trebue a pierde speranţa reintoarceriĭ.

In desperarea sa, poetul arse maĭ multe din scrierile sale, între care Metamorfosele; din fericire însă ele eraŭ rĕspândite şi în public.

Cum, iarna fiind, navigaţiunea era întreruptă, trebui dar puternica voinţă a luĭ August să silέscă pe Ovidiŭ a infrunta pericolele drumuluĭ.

El trebui să plece la Tomis în luna luĭ Decembrie, de aceia ne spune, că suferi fórte mult din causa furtunelor [5]).

El se imbarcă la Ancona saŭ Rimini [6]), pentru a trece în Grecia, însă furtuna îl aruncă din noŭ pe cósta Italieĭ, de care părea că nu se putea despărţi.

Din noŭ traversând Marea Ionică a trecut Isthmul [7]); apoĭ pe la Samotrake, la Tempyra, ca să traverseze în fine ţara feroşilor Bistonienĭ (Tracia), pe când corabia îşĭ urmă înainte drumul pe lângă litoral, la Tomis.

Drumul sĕŭ prin Tracia nu putea să'l facă de cât numaĭ prin frumόsa vale a Ebruluĭ, până la Uscudama-Adrianopolis, de aci peste muntele Idrantscha (fie că era maĭ comod prin valea de alăturĭ a Tundjeĭ saŭ maĭ direct prin Sadama), la ţĕrmul Pontuluĭ şi pe urmă prin defileul litoral, peste ultima ramificaţie a Balcanuluĭ.

Acest drum era ca o córdă la arcul depărtat ce trebuia să descrie corabia sa, şi 'l făcea să evite intemperiile călătorieĭ pe Mare în Pontul Euxin.

Pe timpul exiluluĭ poetuluĭ se afla prefect al Moesieĭ, Cecina Severus, iar ca rege al Geţilor, Cotys. (*Xenopol.* op. cit. vol, I. 101 şi Ponticele, scrisoarea IX).

Traiul sĕŭ aci este bine descris de poet în Elegiile III şi X din Tristele şi Epistola VIII, din cartea III-a a Ponticelor, traduse în românesce de *D-l B. P. Hasdeŭ.*

El ne-a lăsat un tabloŭ viŭ şi încărcat de natura imaginativă a unuĭ poet, despre clima şi populaţiunea ţĕrilor de la gurile Dunăriĭ şi litoralul învecinat al Măriĭ-Negre.

---

[1]) Causa exiluluĭ a rĕmas după 19 vécurĭ o problemă pentru ómeniĭ de litere, care s'aŭ ocupat cu biografia poetuluĭ, de óre-ce nicĭ el însuşĭ — în speranţa zadarnică a uneĭ iertărĭ din partea luĭ August saŭ a succesoruluĭ acestuia — nu o arată precis.

[2]) Trist. IV. 10 Vers. 93-4.

[3]) Domnul Tocilescu susţine, că plecarea luĭ Ovidiŭ s'a întâmplat în Decembrie. (Monumentul de la Adam-Klissi). Comp. Tr. I. 11-2.

. . . . . gelido tremerem cum mense Decembris.
Scribentem medias Adria vidit aquis:

[4]) *Duruy.* Vol. IV. p. 141 note 3.

[5]) Trist. I. 11. 1—4.

[6]) Iar nu la Brindisi, după cum pretind uniĭ autorĭ (*Tocilescu.* Adam-Klissi p. 144).

[7]) Trist. I. 4,3. 19, I. 11.5.

Poetul a murit la Tomis, în primiĭ anĭ aĭ domnieĭ luĭ Tiberiŭ, la anul 17 d. Chr., treĭ anĭ în urma morţiĭ luĭ August, întâmplată la 19 August, anul 14 [1]).

Eusebiŭ ne spune, că Geţiĭ iĭ făcură o înmormântare onorată, în castelul de la Tomis[2]).

Statuia ce s'a înălţat de Românĭ pe piaţa Constanţeĭ, este opera distinsuluĭ sculptor italian Ettore Ferari. Ea are înălţimea de 2.50, aşezată pe un piedestal de marmoră albă. Pe faţa piedestaluluĭ staŭ scrise patru versurĭ din elegia III-a a Tristelor (vers. 73-6). A fost ridicată în 1887.

Sub Caracalla, Tomis era Metropola Scythieĭ, Hierocles în Synocdemus şi Tabula Peutimgeriană, îl arată ca unul din oraşele marĭ.

Aci a fost şi scaunul unuĭ episcopat numit al Tomisuluĭ[3]).

Cea din urmă menţiune despre oraşul nostru o face Constantin Porphyrogenetul, în «De Thematibus»[4]).

Asupra distrugeriĭ Tomisuluĭ istoria tace, este sigur însă, că el a fost dărîmat de Bulgarĭ; când şi cum, nu se ście.

Cele-l-alte detaliĭ asupra istorieĭ oraşuluĭ se găsesc în istoria generală a Dobrogieĭ, a căreĭ sórtă a împărtăşit-o.

De şi se pierduseră orĭ-ce urme despre existenţa oraşuluĭ, totuşĭ numele seŭ rĕmăsese nepieritor, prin exilul şi mórtea luĭ Ovidiŭ.

La începutul seculuĭ XVI-lea, Caelius Calgagnini, egumen la catedrala din Ferara, unul din ómeniĭ erudiţĭ aĭ timpuluĭ, vorbind despre Ovidiŭ, într'una din poemele sale asupra Sarmaţieĭ, pe care o vizitase, zice că vechiul Tomis se numia de către locuitorĭ, Tomisvar.

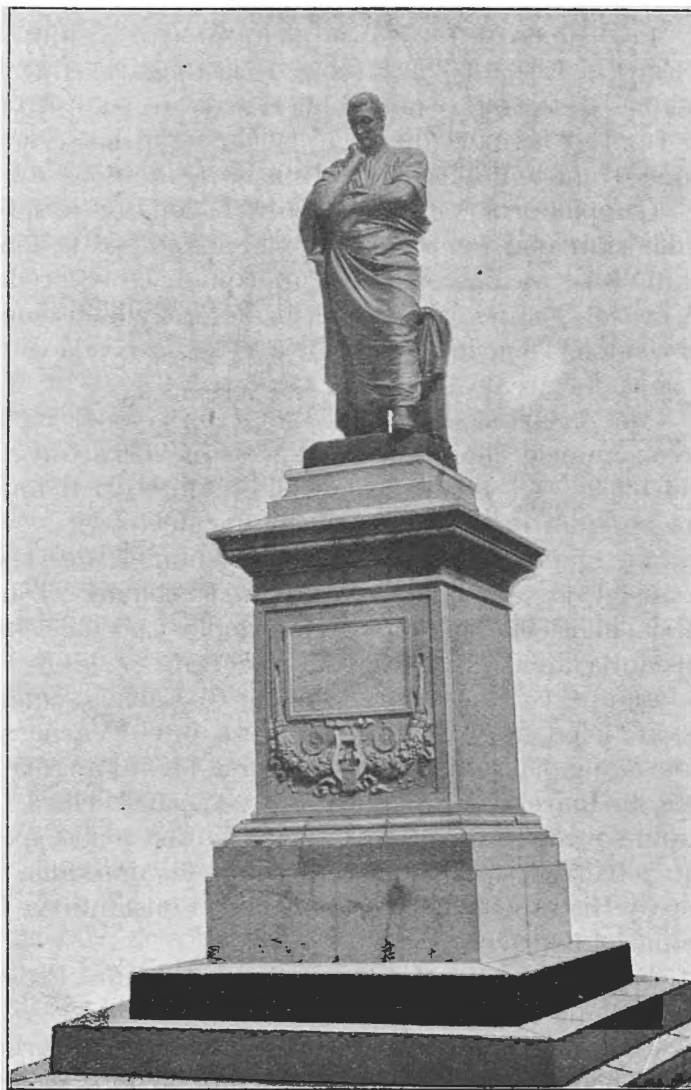

Fig. 69. — Statuia luĭ Ovidiu.

Câţĭ-va anĭ în urmă, un alt om de litere Italian, Hercule Ciofano de Sulmone, într'o biografie, care însoţesce metamorfosele luĭ Ovidiŭ, arată că locul morţiĭ poetuluĭ este Tomis, «numit acum Kiew» şi că locuitoriĭ numiaŭ un lac vecin Ovidevizero, adică lacul luĭ Ovidiŭ.

De atuncĭ şi până astăzĭ, s'aŭ emis nenumĕrate părerĭ asupra oraşuluĭ Tomis, unele maĭ nefondate ca altele. Ast-fel: Sarnicki (Sarnicius) ca şi Cara, pun oraşul la Cetatea-Albă; pe când Sultzer, la Tulcea [5])

Ortelius, în lucrarea sa de geografie [6]), luându-se după Gaspar Bruchius, afirmă că

---

1) *Duruy.* Histoire des Romains, Vol. IV, p. 145.
2) *A. Bruto,* op. cit., p. 22.
3) Vezĭ «Istoria eclesiastică».
4) Lib. II.
5) *Iorga.* Chilia şi Cetatea Alba, p. 12–13.
6) Thesaurus Geographicus, 1596.

la 1508, acesta din urmă a găsit la Sabaria (azĭ Stein-am-Anger, Szombathely in Ungaria), în nisce săpăturĭ, mormântul luĭ Ovidiŭ și că pe piatră era scris un epitaf, ce se crede a fi fost al poetuluĭ.

Hofmann, în «Dicționarul Universal»[1]) adoptând părerea luĭ Burman, zice că vechiul Tomis, Turciĭ îl numesc Babba (Babadag).

«Tomos, Aelian et Strab.; Tomi. Ptole.; Tomis. Marcellino; Tomiswar, Caelio Calgagnino, Kiow, Ciofano... Nunc Babba Turcis; etiam nunc munita cum portu percapaci in Bulgaria regione. Hic lacus hodieque Ouvidoune-Jezeore.»

In dicționarul de Istorie al luĭ Moreri [2]) citim: «Tomi, Tomiswar, ville de la Turquie en Europe. Elle est sur la côte de la Bulgarie entre la ville de Varna et celle de Chiustenze. Quelques géographes prennent Tomiswar pour l'ancienne Tomis, Tomi, Tomara, Tomos, que l'exil et la mort du poëte Ovide rendirent célèbre, mais les autres mettent cette ancienne Tomi à Babba, située sur la même côte, au nord de Tomiswar».

Compilatorul Villeneuve, în articolul sĕŭ despre Ovidiŭ [3]), scrie: «In 1802, Monitorul și alte ziare din Paris anunță, că săpându-se la fondațiile uneĭ fortărețe la gura Dunăriĭ, țĕraniĭ Rușĭ aŭ descoperit un mormânt, ce se crede a fi al luĭ Ovidiŭ, pentru că acolo a fost orașul Tomis, căcĭ aceste locurĭ eraŭ cunoscute de multă vreme sub numele de Laculi-Ovidoli, lacul luĭ Ovid. Tot aceste ziare adăogaŭ, că s'a găsit în mormânt un bust și că noua fortăreață s'a numit Ovidopol.

Maĭ în urmă (21 Martie 1803), un colonel german, fost în serviciul Rusieĭ, desminți știrea; numele laculuĭ despre care era vorba, nu era dat în memoria poetuluĭ, ci se numia lacul oilor, căcĭ aci se spălaŭ oile înainte d'a fi îmbarcate la Ackerman; acéstă numire data cu mult înaintea săpăturilor făcute».

Vechiuluĭ Tomis s'a maĭ dat și numele de Tritonice și Constanția, după Ortellius: «Tomis, Τόμις, Straboni; Tomi, Τομοι, Ptolomaeo; Tomeus, Τομεὺς, Stephano et Tomos, Plinio; Mocsia inferioris oppidum Ovidii nobilis poetae exilio... Tritonicem apud Pomponium, Constantia apud Mare Nigrum vocatur.»

Mannert comite aceiașĭ eróre, ca Caelius, când zice că Tomis se numesce acum Tomisvar [4]), pe care Montraye îl așéză între Varna și Küstendge (vechia Constantia [5]), la S. de Mangalia «există un sat numit Iegni-Pangola saŭ Tomisvar», iar Bruzen la Martinière, în marele sĕŭ dicționar de geografie critică [6]), îl așéză chiar la orașul Temișoara, luându-se după Calgagnini, afirmă că aci a fost exilat Ovidiŭ.

Schaffarik în 1829, așéză Tomis la Mankalia. Ami Boué zice: «lesne póte recunósce cine-va Histropolis în Karaharman, Constantinea în Konstendsche, Calatis în Mangalia, Bizone în Kavarna, etc.» [7])

Kepert în Atlasul Topografic al Pontuluĭ Euxin, planșa 17-a, așéză Constantia saŭ Constantiana între Istropolis și Tomis:

D. Papadopoulos Vretos, consul grecesc la Varna, descoperi în 1851 la Anadolkioĭ, o colónă de piatră, lungă de 3 picióre și lată de două, ce a servit ca piedestal uneĭ statuĭ ridicată în onórea luĭ Lucius Verrus. Inscripțiunea de pe colónă scrisă în grecește, zicea: «Noroculuĭ. Corporația armatorilor din Tomis, onoréză pe fiul Imperatoruluĭ Marcu Aureliŭ, pe Verrus Cesar cu statuia sa, ridicată prin îngrijirea luĭ Publius Titus cel tânăr, cu propria sa cheltuială».

Ilustrul archeolog, Th. Mommsen adoptând părerea D-luĭ P. Vretos, admite la inceput, că Tomis este la Anadolkioĭ [8]), până când d. de Mühlbach, după două inscripțiunĭ descoperite și copiate de dânsul [9]), identifică Tomis-ul cu Constanța de astăzĭ.

[1]) Lexicon Universale. Genevae, 1678, Vol. IV.
[2]) Paris, 1740, Tom. VI.
[3]) Bibliographie universelle. Tome XXXII, p. 306, Paris, 1822.
[4]) Geographie der Griechen und der Römer von Mannert. Tom. 8. 1822.
[5]) Voyages en Europe, Asie et Afrique. 1727. Tom. II. p. 208.
[6]) Venise. 1741. Tom. 10.
[7]) La Turquiè d'Europe, 1843 Paris. Tom. II, p. 389.
[8]) *C. I. L.* p. 144.
[9]) *C. I. L.* III, 765, 770.

D-niĭ Ch. Robert [1]), Jules Michel [2]), Ern. Desjardins [3]), G. Perot [4]) şi Mich. C. Soutzo [5]) s'aŭ pronunţat cu drept cuvânt, pentru identitatea Constanţeĭ cu Tomis.

Situaţia acestuĭ oraş — zice d. Soutzo — a fost multă vreme discutată şi s'a căutat fórte departe de locul adevărat. Acum tótă lumea erudită e de acord a'l aşeza la Constanţa; căcĭ Anadolkioĭ este un sat în interior, aprópe de balta Sütghiol, unde se găsesc fórte puţine urme (probabil pietre cu inscripţiunĭ aduse de vremurĭ din Constanţa, nu însă fondaţiunĭ de zidărie).

Din contra la Constanţa, la fiecare construcţie nouă se scot pietre şi monede antice, care pórtă adesea numele oraşuluĭ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ.

Fondaţiile monumentelor vechĭ sunt încă vizibile în multe puncte; astfel aproape de Mare, în tranşeia drumuluĭ de fier s'a descoperit baza unor seriĭ de colóne ale căror sfărămăturĭ s'aŭ găsit în apropiere.

Escelenta lucrare a sculptorilor indică un uvragiŭ din epoca Antonină, probabil un templu de ordine corintiană şi de dimensiunĭ considerabile.

După spusele locuitorilor, s'aŭ găsit nu departe de aci statuĭ şi inscripţiunĭ, care s'aŭ trimes în Anglia.

Resturile bizantine nu sunt maĭ puţin numeróse; se găsesc la fie-care pas fundaţiunĭ de zidărie în cărămidă din acéstă epocă şi se ştie, că la Tomis — Constanţa de azĭ — perióda bizantină s'a prelungit fórte târziŭ.

Chiar numele de Küstendje, după cum observă Desjardins, nu este de cât o corupţie turcă a cuvêntuluĭ Constanţia, ce oraşul a purtat în secolul IV-lea.

Se póte dar considera posiţia Tomisuluĭ, ca definitiv fixată la Künstendgé.

In săpăturile ce s'aŭ făcut în port, pe ţărmul Măriĭ, lângă spitalul militar, s'a dat în 1898 de ruinele uneĭ construcţiunĭ imense — dacă socotim după mărimea scărilor — este probabil un templu; este curios, că colónele ce s'aŭ găsit sunt pe jumătate cu sculpturile terminate, acésta însémnă, că construcţiunea nu era cu desăvîrşire terminată, când vre-o năvălire a barbarilor, s'aŭ vre-un cutremur de pământ a dărâmat-o.

In fine pentru a încheia acéstă parte asupra ubiquităţiĭ oraşuluĭ, nu se póte maĭ bine de cât citând părerea luĭ Desjardins, din 1867:

«Supraveghiându-se tóte dărâmăturile şi construcţiunile Küstendge', după câţĭ-va anĭ ar putea cine-va să'şĭ facă un muzăŭ şi un corpus de inscripţiunĭ locale».

«Un mare numĕr de monezĭ s'a găsit la Tomis din epoca imperială, de la August până la Filip; pe revers sunt variate şi multe din ele aŭ conservat imaginea monumentelor oraşuluĭ vechiŭ».

«De semnalat, un templu al luĭ Bachus, pe piesele din timpul luĭ Caracala şi Geta; templul luĭ Jupiter, pe piesele luĭ Geta şi Plautila».

«O monedă a luĭ Titus, reprezintă un alt templu».

Jupiter şi Bachus par a fi fost de o veneraţie deosebită a oraşuluĭ Tomis.

Muzeul din Bucurescĭ posedă câte-va piese de la Tomis.

Oraşul a fost de maĭ multe orĭ distrus şi reedificat; istoria luĭ se póte urmări în istoria generală, până în secolul al X-lea, când Bulgariĭ l'aŭ distrus cu desăvârşire.

Aprópe nicĭ o menţiune despre oraşul nostru nu maĭ găsim în urmă; Turciĭ ocupând Dobrogia înfiinţéză pe ruinele Constanţieĭ, nume ce purta de la Constantin-cel-Mare, portul Küstendgé, care în 1787 era reşedinţa şefuluĭ unuĭ departament comandat de un Aga; aci se încărca grâŭ pentru Constantinopol; portul sĕŭ era fórte nesigur [6]).

Nimic nu maĭ rĕmăsese din splendórea Tomis-uluĭ şi Constanţieĭ, nicĭ urmele mărcţelor construcţiunĭ, nicĭ numele.

---

[1]) Note sur les débris antiques récueillis en 1855 à Kustendjé p. 4.

[2]) Les travaux de défense des Roumains dans la Dobroudcha (Mém. des antiq. de Fr.) XXV 219-29.

[3]) Lettre à M. Henzen... publ. in Annalli dell' instituto, 1868 p. 271.

[4]) Mémoires d'archéologie, d'épigraphie et d'histoire, p. 182.

[5]) Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Doborudja. Rev. arch. fr. 1881, XLII p 287.

[6]) *Peyssonel.* Commerce de la Mer Noir, 1787, p. 159, vol. II.

In adevĕr, că prin vécurile XII-lea şi XIII-lea Genovezii făceaŭ un întins comerţ aci, însă portul genovezilor, ca şi oraşul, fuseseră distruse. Urmele acestuĭ port se vedeaŭ până maĭ de-unăzĭ, în fundul golfuluĭ Constanţa.

Turciĭ făcuseră aci o fortăréţă, care nu le servi la nimic, în rĕsboiul din 1828; în 1850 întăririle eraŭ rase, portul era fórte puţin frecuentat din causa nesiguranţeĭ, abia 8—10 corăbiĭ veniaŭ pe an să încarce în Constanţa grâŭ saŭ orz.

«Küstendjé — zice I. Ionescu — [1]) în 1850, a fost un vechiŭ oraş comercial, fondat de Genovezĭ. Portul avea cheiurĭ construite în piatră cioplită, însă a fost aşa de neglijat; în cât astăzĭ vasele nu se pot apropia din causa dărâmăturilor; din acéstă causă este nesigur.

El a trebuit să fi fost fórte înfloritor altă dată, dacă s'ar judeca după mulţimea colónelor de granit, marmoră şi ornamente, care formézä grămeḑĭ de pietre în ruină.

Küstendjé găsindu-se pe ţĕrmul Măriĭ, numaĭ la 10 ore departe de Dunăre, este chemat a juca un mare rol în comerţul dintre Orient şi Occident.

Din nenorocire el nu este la adăpost natural, şi pentru acésta trebue construit un dig de 150 metri în Mare, începĕnd din locul unde maĭ există încă fondaţiunĭ vechĭ. Numaĭ cu arenda districtuluĭ, s'ar putea construi un port, care să adăpostéscă cel puţin 300 vase.

Acum importanţa luĭ este aşa de neînsemnată, în cât nu percepe nicĭ un drept de vamă asupra productelor ce se încarcă aci».

In 1859, starea oraşuluĭ şi portuluĭ nu era maĭ bună.

«Constantza, numită de Turcĭ Küstendgé — zice Papadopoulos Vretos [2]) — este un mic oraş, cu o populaţiune ce nu trece de 3000 suflete, din care 500 sunt supuşĭ grecĭ şi se ocupă cu comerţul.

«Are un mic golf, unde vin câte-va corăbiĭ, care încarcă grâŭ şi lână pentru Constantinopol.

«Iarna este aprópe tot-deauna furtunósă, de aceea se întêmplă aci numeróse naufragiĭ vaselor, care ar îndrăsni să părăséscă porturile dunărene, pentru a merge la Constantinopol.

«De şi era în primele zile ale luĭ August, când am vizitat Constanţa, totuşĭ temperatura era rece şi un vênt de Nord sufla cu putere. Aianul, care şedea de maĭ multă vreme aci, ne asigură că iarna e fórte aspră şi lungă.

«Locuitoriĭ decĭ trebue să sufere mult, micile lor case fiind fórte rĕŭ construite şi încălḑite cu balegă de vite. Acest mod de încălḑire e de alt-fel comun în Dobrogia, din causa lipseĭ de lemne şi a mareĭ depărtărĭ a pădurilor.

«Aerul este sănătos, însă apa nu e nicĭ abondentă nicĭ sănătósă. Legumele sunt greŭ de găsit, grădinăriile lipsesc cu totul. Arboriĭ fructiferĭ sunt de asemenĭ puţin numeroşĭ şi tótă regiunea până la Cernavoda este stérpă.

«Numaĭ către sfârşitul primăveriĭ câmpiile devin maĭ vesele.

«Dintre tóte edificiile publice ale vechiĭ Constanţa, n'a maĭ rĕmas astăzĭ de cât douĕ micĭ colóne de granit verde, căzute la pământ şi la óre-care depărtare una de alta, spre ţĕrmul Măriĭ, sub o mică movilă şi fórte aprópe de câte-va blocurĭ marĭ de piatră patru-unghiulare, frumóse resturĭ ale ziduluĭ construit de Împĕraţiĭ bizantinĭ.

«In lăuntrul oraşuluĭ se află de asemenea, înaintea porţiĭ uneĭ cârciumĭ, o lespede de marmoră cu un baso-relief din timpul Cruciadelor, iar vis-à-vis o bucată de marmoră albă, pe care sunt scrise câte-va litere şi cifre greceştĭ, ce credem a fi făcĕnd parte dintr'o inscripţie bizantină, sub domnia Imperatorilor latinĭ».

In anul 1850 oraşul avea 80 case [3]).

In 1860, Constanţa era cel maĭ neînsemnat sătuc turcesc; câte-va colibe de lemn

---

[1]) Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja, p. 34—35.

[2]) La Bulgarie ancienne et moderne, p. 186—188.

[3]) *Ionesco*. Op. cit., p. 18.

formaŭ tóte edificiile sale, câte-va zecĭ de suflete, populaţiunea sa. Nimic nu făcea a se crede, că acest săluc ar fi putut vre-odată aspira din noŭ la importanţa vechiĭ coloniĭ milesiane, pe ruinele căreia se ridicase de atâtea orĭ dărâmată şi de atâtea orĭ reedificată, nicĭ la consideraţiunea comercială, de care se bucurase sub stăpânirea Genovezilor.

Cu treĭ anĭ maĭ 'nainte o companie englezǎ, cere de la guvernul otoman voia de a contrui o linie de drum de fier, între Cernavoda şi Constanţa, cu dreptul de exploatare.

Compania, sub conducerea luĭ Trevor Barcley, se pune pe lucru : linia se construesce cu marĭ greutăţĭ prin valea Carasu şi Constanţa e legată cu Dunărea.

Acéstă dată se póte considera ca epoca de reînviere a Constanţeĭ; în maĭ puţin de 10 anĭ un mol solid este zidit şi periculósa radă este transformată într'un port sigur, se construesc cheiurĭ, în lungul cărora vasele încarc cerealele aduse cŭ drumul de fier dela Cernavoda.

Fig. 70. — Capul Bulevardului şi Farul, Constanţa.

Lipsa de apă a oraşuluĭ se remediă, cum şi dificultatea de a o avea de la fôntânĭ, prin mijlocul vagónelor speciale, care aduceaŭ apa de la Murfatlar.

Mizerabilul sătuc se acoperă cu edificiĭ şi magazinurĭ cu multe etagiĭ. De la apariţiunea companieĭ, un far construit pe ţĕrmul Măriĭ începe a înlesni navigaţiuniĭ atteragiul. Constanţa se transforma într'un oraş, care numĕră maĭ binede 400 clădirĭ solide în piatră. Fără a coprinde populaţiunea tătărescă respândită în depărtare pe latura de N. a oraşuluĭ, populaţiunea sa era de 6000 suflete.

De jur împrejurul cósteĭ de V. se formă mahalaua separată, cu locuinţele elegante ale Englezilor, autoriĭ acestor transformaţiunĭ.

In 1869 oraşul nu se intindea maĭ departe de Biserică Grécă.

Răsboiul din 1877 nu aduse nicĭ o stricăciune Constanţeĭ, pe care Ruşiĭ o ocupară fără luptă.

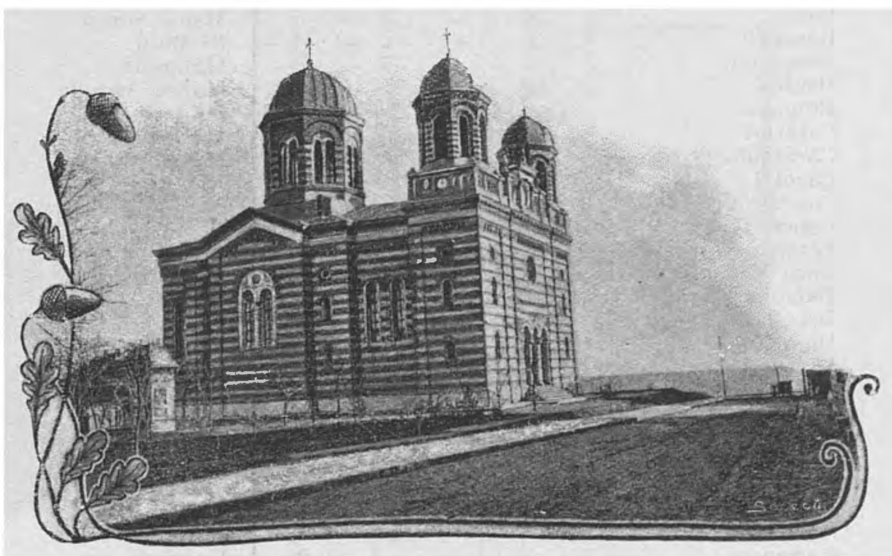

Fig. 71. — Catedrala din Constanţa.

La 25 Noembrie 1878, Tomis al Romanilor, Constanţia a Bizantinilor şi Genovezilor, Küstendgé a Turcilor, devine oraş românesc. cu numele de Constanţa.

In timp de 21 anĭ oraşul s'a mărit şi înfrumuseţat cu o repeziciune demnă de tótă lauda, nu atât conducĕtorilor sĕĭ, cât iniţiativeĭ private.

Numerósele construcțiunĭ[1]) daŭ Constanțeĭ înfățișarea unuĭ oraș din occident, cu care se găsesce în legătură prin drumul de fier, ce vine de la capătul apusuluĭ Europeĭ, de la Ostenda.

De 14 anĭ urmăresc progresele orașuluĭ Constanța, chemat a deveni cel maĭ mare port pe córstele apusane ale Măriĭ-Negre și mi-ar fi greŭ să descriŭ desvoltarea sa an cu an, voiŭ arăta părțile maĭ importante:

S'a construit în 1880 bulevardul, pe țĕrmul Măriĭ, de a lungul córsteĭ de sud; ar trebui ca cel puțin de acéstă parte, să se consolideze țĕrmul printr'un dig; s'a construit în 1892 Sala de Cură, pe bulevard, cu privire la Mare, e un local frumos și solid.

La unul din capetele bulevarduluĭ se ridică măréța catedrală în stil frumos bizantin, înconjurată de grădină destul de spațiósă.

La cel l'alt capăt: Hotel Carol și Palatul Prințuluĭ Gr. Sturza, pe terase la malul Măriĭ, sunt două construcțiunĭ vaste.

S'a ridicat pe piața Independențeĭ, frumósa statue a poetuluĭ Ovidiŭ (din subscrierĭ publice); s'a construit un local al Primărieĭ, elegantă clădire dar neîncăpătóre; s'a clădit școla «Prințul Ferdinand», local destul de higienic, solid și spațios și în fine Spitalul Comunal, destul de suficient, pentru a satisface trebuințele orașuluĭ.

Sub raportul stradelor trebue să deosebim două părțĭ: orașul vechiŭ, cu strade strâmte, întortochiate, bine întreținute și pavate; orașul modern, cu strade drepte, largĭ, plantate, însă nu tóte pavate și nu tocmaĭ bine întreținute.

Orașul este lipsit de canale pentru scurgerea apelor; fiind în pantă, apele se scurg cu fórte mare înlesnire.

---

[1]) **Tabloŭ de construcțiile aflate în orașul Constanța la finele anuluĭ 1895:**

STRADA	CASE CU: 1 etaj	CASE CU: 2 etaje	CASE CU: 3 saŭ maĭ multe etaje	De zid saŭ piatră	Magasiĭ	Barace saŭ bordeie	Fabricĭ și morĭ
Agriculturiĭ	37	2	—	39	2	—	—
Aleon	2	5	—	7	—	—	—
Aurora	17	—	—	17	—	—	—
Baieĭ	3	—	—	3	—	—	—
Basarab	2	—	—	2	—	—	—
Brașovenĭ	5	—	—	5	—	—	—
Brutus	12	—	—	12	—	—	—
Bulgară	—	—	—	—	—	2	—
Calarașĭ	12	4	—	16	3	—	—
Caramidarĭ	26	—	—	26	—	—	—
Carol I	97	40	—	137	—	—	3
Comerciala	5	1	—	C	—	—	—
Concordia	46	3	—	49	11	—	—
Ceres	4	1	—	5	—	—	—
Cuza-Vodă	2		—	2	1	—	—
Dacieĭ	12	—	—	12	—	—	—
Decebal	18	—	—	18	—	—	—
Dianeĭ	—	1	—	1	—	—	—
Divizieĭ	Casele numerotate pe strada Carol I-iŭ						
Dorobanțĭ	4	—	—	4	—	—	—
Dreptațiĭ	10	3	—	13	3	—	—
Elenă	4	10	—	14	7	—	—
Bulev. Elisabeta	5	4	—	9	—	—	—
Stradela Engleza	2	—	—	2	—	—	—
Fructelor	13	2	—	15	6	—	—
Gariĭ	14	4	—	18	—	1	—
Germana	—	—	—	—	—	2	—
Grivițiĭ	10	2	—	12	2	[illegible]	—
Piața Independența	5	19	3	27	—	2	—
Infanterieĭ	45	2	—	47	—	—	—
11 Iunie	75	3	—	78	2	—	—
Justițieĭ	12	—	—	12	3	—	—
De reportat	499	106	3	609	40	7	3
Report	499	609	3	609	40	7	3
Libertațiĭ	50	12	—	62	7	—	—
Lumineĭ	7	1	—	8	2	—	—
Mahometană	21	6	—	27	4	—	—
Maior Șonțu	8	1	—	9	2	—	—
10 Maiŭ	—	—	—	—	—	—	—
Mangalia	162	8	—	170	12	3	—
Marcu Aureliu	25	5	—	30	5	—	—
Militară	34	—	—	34	1	4	—
Mircea cel Mare	62	18	—	80	7	—	—
Muzelor	9	—	—	9	—	—	—
Neptun	—	1	1	2	1	—	—
Ovidiŭ	7	11	—	18	3	-	—
Pescarĭ	7	4	—	11	—	—	—
Plevneĭ	9	1	—	10	—	—	—
Portuluĭ	—	—	—	—	—	1	—
Remus Opran	12	3	2	17	—	—	—
Rómană	21	8	—	29	10	—	—
Roșiorĭ	—	—	—	—	—	—	—
Sabinelor	—	—	—	—	—	—	—
Școlcĭ	29	15	—	44	2	—	—
14 Septembre	—	—	—	—	—	—	—
Ștefan cel Mare	3	—	—	3	—	—	—
Tatară	38	—	—	38	1	—	—
Thetis	—	1	—	1	—	—	—
Tomis	13	10	—	23	—	—	—
Traian	11	22	—	33	—	—	—
Uniriĭ	39	1	—	40	3	17	—
Vênătorĭ	7	2	—	9	2	—	—
Venus	.	1	—	1	—	—	—
Virgiliŭ	—	—	—	—	—	—	—
Construcțiĭ pe strade nedenumite	55	7	—	62	28	—	4
Total	1128	244	6	1378	130	32	7

Curăţitul stradelor şi serviciul incendiuluĭ se face de 20 pompierĭ şi sacagiĭ şi 40 măturătorĭ. Afară de iluminatul electric — destul de ilusoriŭ — oraşul se ilumineză cu 359 lămpĭ.

Sub raportul administrativ, oraşul se împarte în două colorĭ: Galben şi Roşu. Tóte autorităţile sunt legate prin fir telefonic.

Alimentarea oraşuluĭ cu apă este ca pe timpul luĭ Ovidiŭ, cu tóte proiectele şi studiile ce s'aŭ făcut în acéstă privinţă, pentru care s'a cheltuit, numaĭ în cursul unuĭ an, suma de 81.000 leĭ.

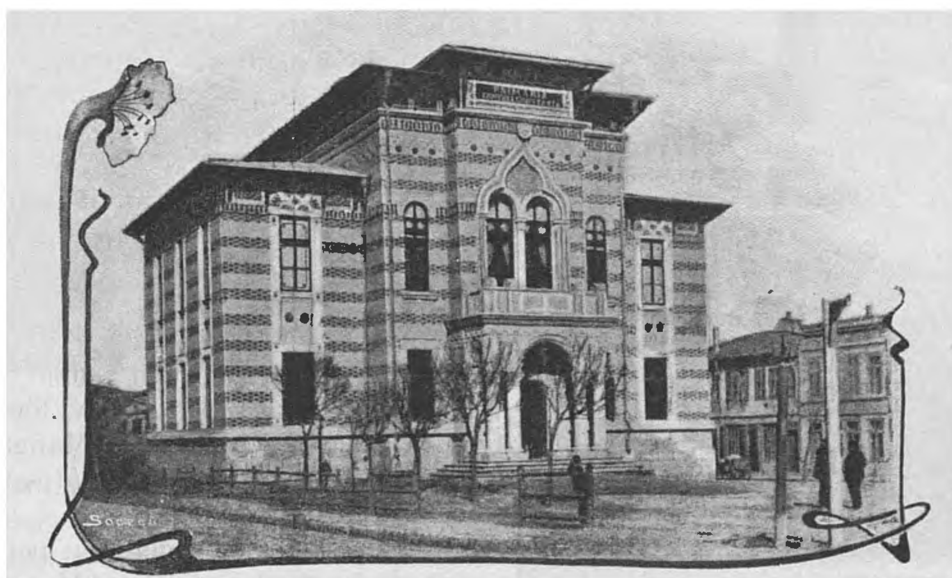

Fig. 72. — Primaria din Constanţa.

In anul 1900 s'a împrejmuit terenul fosteĭ pieţĭ Belidie şi s'a transformat într'o frumósă grădină, numită grădina «Mircea cel Mare».

Lipsesce oraşuluĭ un abatoriŭ, o hală, un local de prefectură, unul pentru liceŭ. Lipsesce comuniĭ, apa.

Fig. 73. — Şcóla primara «Principele Ferdinand şi Principesa Maria», din Costanţa.

Budgetul comuniĭ este desechilibrat cu 20.753 leĭ, pe anul 1900.

Marca oraşuluĭ este o corabie cu pânze, lângă un far cu stég în vîrf.

Repartiţia populaţieĭ este arătată la plasă. Primăria a fost clădită în 1896.

Instrucția publică se predă în următórele școlĭ: un gimnaziŭ cu 4 clase, 2 școlĭ primare de băețĭ și 2 de fete; o școlă a comunitățiĭ bulgare, una Elenă, una Armeană, una Mahomedană, și două Ovreiescĭ. Școla Primară «*Principele Ferdinand și Principesa Maria*» a fost clădită în 1893. Școlele: bulgară, elenă, armeană și mahomedană, aŭ local propriŭ.

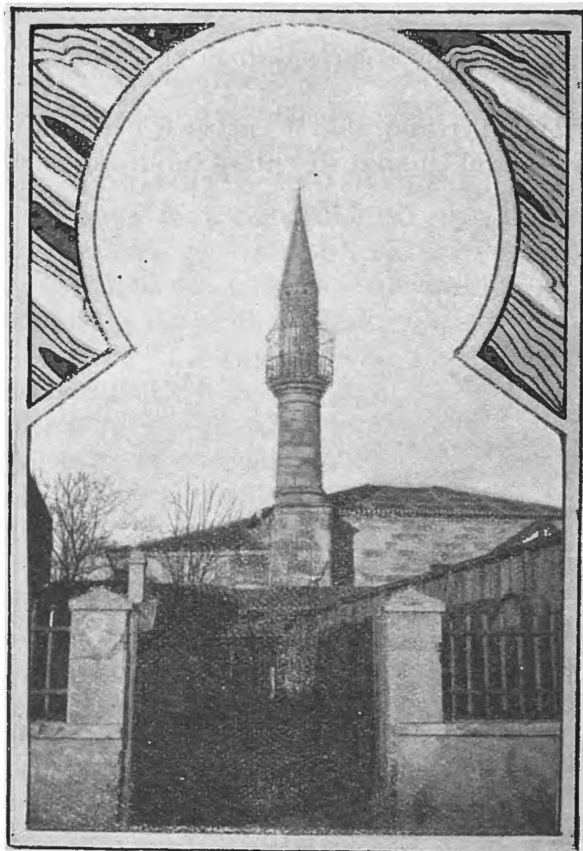

Fig. 74. — Giamia «Azizia», Constanța.

Sunt în oraș afară de Catedrală, următórele bisericĭ, sinagogĭ și giamiĭ: Biserica Elenă (din 1867), Biserica Bulgară, una Catolică, una protestantă, una Armeană, două sinagogĭ și 7 giamiĭ, din care două marĭ: Mahmudia (din 1822) și Azizia (din 1860).[1]

6. *Comuna Copadin.* Cu totul isolată de limitele plășiĭ, comuna Copadin e așezată pe un platoŭ înalt de 137 m. d'asupra niveluluĭ Măriĭ, la încrucișarea maĭ multor drumurĭ importante din S. Estul Dobrogieĭ, departe de 45 k. spre S.V. de Constanța.

Se învecinesce la N. și V. cu comuna Mahmut-Cuiusu; la E. cu Bülbül; la S. cu comunele Carabacâ și Agemler, tóte din plășile Medgidia (cele d'întâĭ 3) și Mangalia.

Comuna coprinde numaĭ satul Copadin, locuit altă dată de Turcĭ.

Repartiția suprafețiĭ și populatieĭ, este arătată la plasă. Satul are 244 case, din care 2 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă din 9.380 leĭ la veniturĭ și 3.038 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 6.342 leĭ. Sunt 287 contribuabilĭ. Primăria construită în 1882.

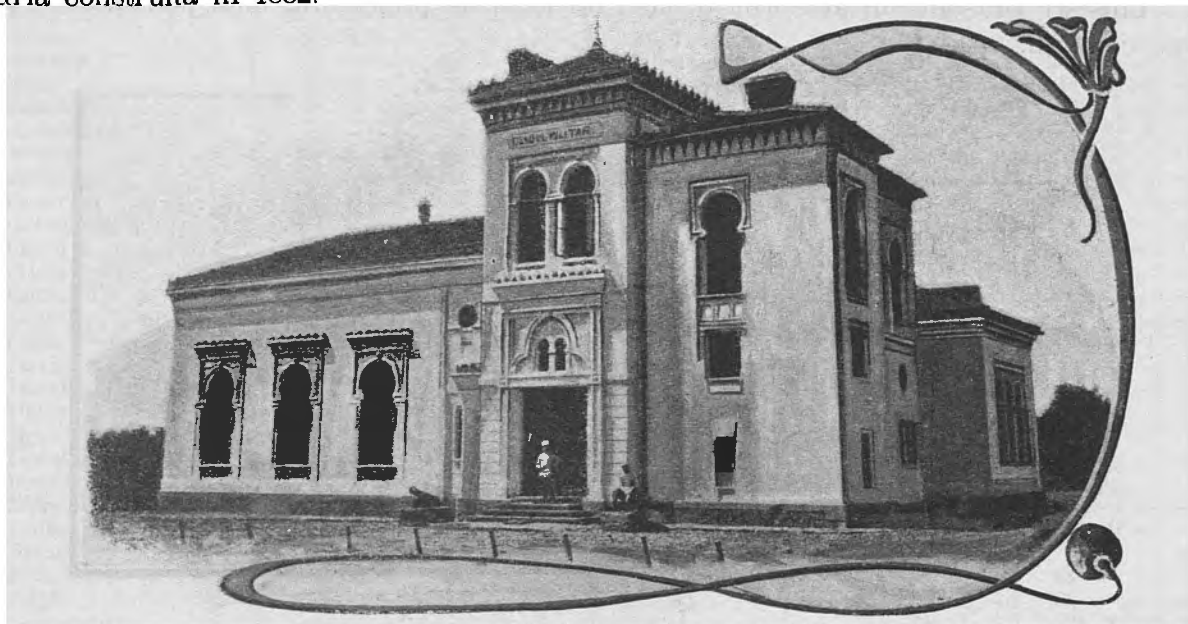

Fig. 75. — Cercul militar din Constanța

Comuna are o școlă, clădită in 1899, are un învĕțător și 95 elevĭ, sunt și 4 școlĭ turcescĭ. In sat e o casă de rugăciune protestantă și 6 geamiĭ.

[1]) Detalii a se vedea: «Cercetarĭ asupra Orașuluĭ Constanța», 1897.

Comuna e în legătură prin drumurĭ cu Cernavoda, Medgidia, Mangalia și Bairamdede, asemenea și cu: Caciamac, Mahmut-Cuiusu, Bülbül, Elibichioĭ, Enige-Mahale, Osmancea, Agemler, Sofular, Beșaul, Carabacă și tótă valea Borungea.

7. *Comuna Gargalîk.* E așezată în basinul laculuĭ cu acelaș nume și ocupă tot teritoriul, până la capul Midia.

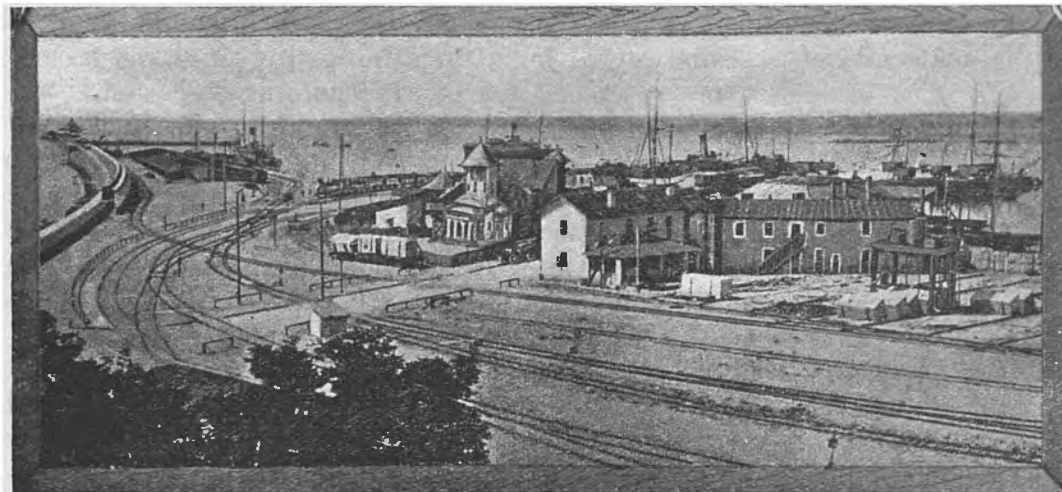

Fig. 76. — Vederea portuluĭ Constanța.

Se compune din următórele sate: *Gargalîcul-mic,* ca reședință, e așezat pe țărmul N. al laculuĭ cu acelaș nume, la 28 km. spre N. de Constanța, a fost locuit în 1850 de Tătarĭ, *Gargalicul-mare,* la 2½ km. spre N. de precedentul, pe pârîul cu acelaș nume și *Șahman,* între lacurile Tașaul și Gargalîk, la 4 km. spre S.V. de satul de reședință.

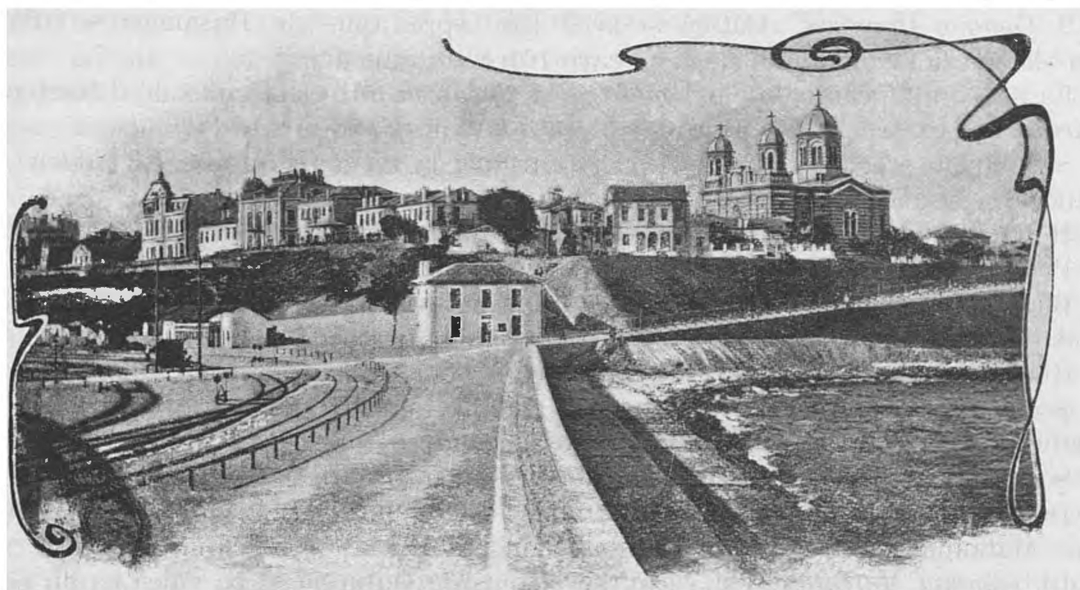

Fig. 77.— Constanța. Vedere din port.

Se mărginesce la N. și E. cu Caraharman, de care se desparte prin délurile Gargalik, Ciatal-bair și movila Căldăriĭ; la V. și S. cu Cicrâcci, de care se desparte prin délul Tașaul-sîrtî, valea Taș-Culac, délul Șahman și lacul Tașaul; la S.E. cu Marea Négră, în care se prelungesce capul Midia.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 359.

Primăria e instalată în casă cu chirie.

Budgetul comuniĭ constă din 7.316 leĭ la veniturĭ şi 4.417 leĭ la cheltuielĭ, rămânênd un excedent de 2.899 leĭ. Sunt 202 contribuabilĭ.

Şcolĭ sunt două: în Gargalîcul-mare, construită în 1885, şi mic, construită în 1881, cu 2 învĕţătorĭ, un maestru şi 90 elevĭ. In Şahman e o şcólă turcească.

Biserică există în Gargalîcul-mic, clădită în 1894, are hramul Înălţarea. La Şahman e o giamie.

Şoseaua, ce vine de la Cogeali prin Caracoium, trece prin comună, pentru a duce spre Peletlia şi Caranasuf, şoseaua este în bună stare.

Maĭ sunt şi căĭ ordinare spre Peletlia, Cavargic, Palazul-mic şi Taşaul.

8. *Comuna Hasancea.* E aşezată în extremitatea răsăriténă a văiĭ Carasu şi se întinde către S., până la valea Omurcea; se află pe linia drumuluĭ de fier de la Constanţa la Cernavoda, departe de 13 km. spre apus de Constanţa.

Ea se compune din două sate: *Hasancea* ca reşedinţă, locuit pe vremurĭ de Tătarĭ şi *Mahometcea* la 6 km. spre S., pe valea Omurcea, la confluenţa sa cu valea Mahometcea-ceair-dere, a fost locuit de asemenea de Tătarĭ, prin 1850.

Comuna se învecinesce la N. cu Palazu-Mare; la E. cu Tekirghiol; la S. cu Osman-facâ şi la V. cu Omurcea şi Osman-facâ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 259, din care 6 bordeie.

Lângă calea ferată, ce nu are aci staţiune, e aşezată frumósa vilă a proprietaruluĭ moşieĭ, D-l Pariano, lângă o fântână pentru apă, sistem american. Acest Domn are şi ferma din Mahometcea, unde întreţine şi se ocupă cu îmbunătăţirea raseĭ cailor dobrogenĭ.

Primăria a fost construită în 1882. Budgetul comuniĭ are: 13.641 leĭ la veniturĭ şi 1.761 leĭ la cheltuielĭ; dă decĭ un excedent de 11.880 leĭ; are comuna 190 contribuabilĭ.

Biserică şi şcólă nu există în comună, sunt 2 giamiĭ în Hasancea şi una în Mahometcea.

Hasancea e eşezată pe şoseaua, care vine de la Constanţa spre Murfatlar.

Afară de acésta maĭ sunt drumurile comunale, care duc spre: Alacap, Nazarcea, Horoslar, Palazu-Mare, Anadolkioĭ, Laz-Mahale, Hasi-Dülüc, Abdulah, Osman-facâ, Bülbül şi Murfat.

9. *Comuna Omurcea.* Alăturĭ şi la 2 km. spre apus de Hasancea se află comuna Omurcea, pe linia drumuluĭ de fier, care n'are staţiune aci.

Ea se compune din satele: *Omurcea* şi *Nazarcea*, ambele locuite de Tătarĭ prin 1850. Nazarcea e aşezat pe valea Horoslar-alceac, la 5 km. spre N. de Omurcea.

Se mărginesce la N. cu Alacapu şi Carataĭ; la E. cu Hasancea şi Palazu; la S. cu Hasancea şi Osman-facâ; la V. cu Murfatlar.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Sunt în comună 259 case.

Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comuniĭ are: 11.824 leĭ la veniturĭ şi 2.742 leĭ la cheltuielĭ, decĭ dă un excedent de 9.062 leĭ. Sunt 190 contribuabilĭ.

Giamiĭ sunt 4 (2 în Omurcea, 2 în Nazarcea).

Şcólă este una mixtă, în Nazarcea, clădită în 1891, cu un învĕţător şi 44 elevĭ. In Omurcea si Nazarcea se află şi câte o scólă turcească.

Şoseaua, care vine de la Hasancea trece si prin Omurcea, pentru a duce la Murfatlar.

Drumurĭ comunale légă cele două sate ale comuniĭ cu: Carataĭ, Cogeali, Canara, Horoslar, Mahometcea, Osman-facâ, Bülbül, Kiuciuk-Murfat şi Alacapu.

10. *Comuna Murfatlar.* La 5 km. spre apus de Omurcia şi pe calea ferată Constanţa-Cernavoda, ce are staţiune aci, se află comuna Murfatlar, compusă numaĭ dintr'un singur sat, locuit în 1850 de Turcĭ.

Se mărginesce la N. cu Alacap; la S. cu comuna Osman-facâ; la E. cu Omurcea şi la V. cu comuna Bülbül.

Satul a început a se transforma în timpiĭ din urmă, casele sunt higienice şi solide, totuşĭ aşezate în mod neregulat, d'a lungul şoseleĭ ce vine de la Constanţa. La capul satuluĭ este vila proprietaruluĭ moşieĭ, frumos construită în stil elveţian.

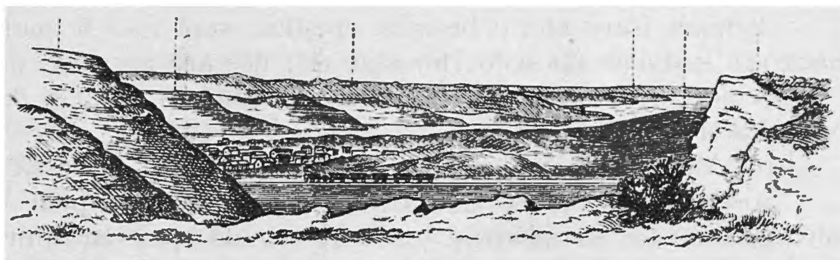
Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt în comună 233, din care 2 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comunii constă din 8,667 leĭ la venituri şi 4,628 leĭ la cheltuieli, excedentul fiind de 4,039 leĭ. Contribuabilĭ sunt 102.

Şcólă are, şi a fost construită în 1898, frequentată de 26 elevĭ, are un învĕţător. Biserică nu există în comună; este o giamie cu 2 hogĭ.

Murfatlar este aşezat pe calea ferată la 20 km. de Constanţa, pe şoseaua ce vine de la Constanţa spre Ostrov.

Fig. 78. — Valea Carasu, la Murfatlar. (După K. F. Peters).

Alte drumurĭ sunt cele comunale spre: Alacap, Horoslar, Osman-facâ, Bülbül, Kiuciuk-Murfat şi Endec-Carachioĭ.

11. *Comuna Palazu-Mare.* Intre valea Ciobanuluĭ, valea Horoslar şi ţĕrmul apusan al laculuĭ Süt-Ghiol, se întinde comuna Palazu, compusă din următórele sate: *Palazu,* pe ţĕrmul sud-vestic al laculuĭ, în drépta şoseleĭ naţionale, ce vine de la Constanţa, la 7 km. spre N. de acest oraş, era locuit de Turcĭ în 1850, *Canara,* satul de reşedinţă, e aşezat în drépta şoseleĭ, între ea şi lacul Süt-Ghiol, a fost de asemenea locuit de Turcĭ, numele sĕŭ însémnă carieră şi în adevĕr aci sunt cariere de piatră, ce servesc acum pentru construirea portuluĭ Constanţa, cu care este legată printr'o linie de drum-de-fier, care dă în linia principală la *Halta Medea.* Acest braţ de cale ferată servesce numaĭ pentru transportul pietriĭ.

In faţa acestuĭ sat se află, în lacul Süt-Ghiol, *insula numită a luĭ Ovidiŭ,* ce n'are nimic a face cu poetul roman; e o insulă cu 2 hect. suprafaţă înconjurată cu stuf, e departe de ţĕrmul din spre sat ca la 200 m., e plantată cu arborĭ secularĭ, ca stejarĭ, ulmĭ şi aninĭ, printre care se cultivă tot felul de zarzavaturĭ. Coliba păzitoruluĭ grădinăriilor este singura locuinţă a insuleĭ. Acum e proprietatea luĭ Movilă, care o îngrijesce fórte rĕŭ.

Numele acestuĭ ostrov ar atrage mulţĭ curioşĭ de a'l vizita, şi e de regretat starea în care se găsesce acum. Inainte se numea *Ibraim-Adassi,* după numele proprietaruluĭ insuleĭ.

Horoslar, e un alt sat ce depinde de comuna Palazu, e aşezat pe valea Horoslar-ceair, a 4½ km. spre S.V. de Canara, are locuinţe micĭ şi mizerabile.

Anadolkioĭ. S'a crezut multă vreme, că acest sat ar fi fost vechiul Tomis, după o inscripţie găsită aci de Papadopoulos Vretos [1]). Numele sĕŭ în turcesce însémnă satul oriental, căcĭ a fost fondat pe la începutul véculuĭ XIX-lea de Turciĭ veniţĭ din Anatolia. E aşezat la 2 km. spre N. de Constanţa, pe şoseaua ce duce la Tulcea.

Satul a crescut considerabil în ceĭ din urmă 10 anĭ (1890—1900) şi tinde a se împreuna cu Constanţa. S'a construit aci têrgul de vite, care până acum nu dă nicĭ un beneficiŭ, faţă de cheltuielile făcute de Stat.

Până la acest târg e un braţ de linie ferată, ce plécă din gara Constanţa. Aci se fac de două orĭ pe an (dar maĭ ales tómna) alergărĭ de caĭ [2]).

La 2 km. spre N. de sat, pe şoseaua Constanţa-Tulcea, este locul numit «*la Cişmele*»; în adevĕr se găsesce aci o cişmea destul de vechie, care alimentéză tot oraşul Constanţa cu apă adusă de sacagiĭ; de aci este vorba a se aduce apă în oraş. Studiĭ s'aŭ făcut de 20 anĭ şi aŭ costat fórte mulţĭ banĭ, însă lucrările de aducerea apeĭ, nu sunt nicĭ începute.

Gara Constanţa şi tot personalul C. F. R. din oraş, se alimentéză cu apă adusă prin conducte de lângă lacul Anadolkioĭ, în care scop are instalată o maşină cu pompă în spatele târguluĭ de vite. Satul Anadolkioĭ are case destul de solide şi higienice. In sat se maĭ află şi o fabrică de bazalt, maĭ multe fabricĭ de cărămidă şi de fabricaţiunea varuluĭ, de óre-ce terenul dintre sat şi lac este fórte propriŭ fabricaţiuniĭ cărămizeĭ. şi varuluĭ.

---

[1]) La Bulgarie ancienne p. 134, 140, 141.

[2]) Vezĭ «geografia economica».

Comuna ast-fel compusă se mărginesce la N. cu comunele Cicrâcci şi Caramurat; la E. cu Marea-Négră şi cu oraşul Constanţa; la S. cu comunele Tekirghiol, Hasancea şi Omurcea; la V. cu comunele Carataĭ şi Alacap. Repartiţia suprafeţeĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 1176, din care 66 bordeie.

Budgetul comuniĭ este de 12,019 leĭ la veniturĭ şi 7177 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 5,842 leĭ. Contribuabilĭ sunt 448. Primăria clădită în 1888.

Comuna n'are nicĭ o biserică creştină, sunt însă 6 giamiĭ în satele Anadalkioĭ (1), Canara (2), în Palaz (2) şi în Horoslar (1); fie-care are câte un hoge.

Şcolĭ sunt douĕ, în satele Canara (clădită în 1902) şi Anadalkioĭ (clădită în 1902), cu 3 învĕţătorĭ şi 176 elevĭ.

La Anadalkioĭ şi Canara se află câte o şcólă turcéscă; la Palazul-Mare, douĕ.

Şoseaua naţională ce plécă din Constanţa, trece prin satele Anadalkioĭ şi Canara; spre N. de acest sat plécă şi şoseaua vicinală spre Caramurat şi Hârşova. Maĭ e şi şoseaua ce duce la Cogeali şi care se desface din şoseaua mare.

Alte drumurĭ ordinare sunt spre Carataĭ, Horoslar, Hasancea, spre Hasi-Duluc şi Mahometcea.

12. *Comuna Pazarli* este aşezată pe délul Dorobanţul şi în drépta şoseleĭ de la Constanţa la Hârşova, la 43 km. de Constanţa şi la 10 de Caramurat, în direcţia N.V.

Se compune din următórele sate: *Pazarli,* ca reşedinţă, era locuit odinióră de Tătarĭ; *Ester* la 1½ km. spre S.E. de precedentul, cu care e legat printr'o şosea vicinală; *Ghelengik,* la 4 km. spre N.V. de Pazarli, pe drumul ce duce de la Caramurat la Hârşova, pe valea Odi-Culac şi *Şeremet,* pe riul Casâmcea, la 5 km. spre N.E. de Pazarli.

Tóte aceste sate eraŭ locuite pe la jumătatea secoluluĭ XIX-lea de Tătarĭ, carĭ îşĭ aveaŭ Khanul lor în apropiere, la Ceatal-Orman.

Se mărginesce la N. cu comunele Toxof şi Cogelac; la E. cu comuna Caraharman; la S. cu comunele Caramurat şi Carol I; iar la V. cu comunele Taşpunar şi Şiriu.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Comuna are 361 case, din care 10 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1898.

Budgetul comuniĭ se compune din 7.372 leĭ la veniturĭ şi 2.423 leĭ la cheltuielĭ, avênd un excedent de 4.949 leĭ. Contribuabilĭ sunt 309.

Biserică creştină se află în Pazarlia şi a fost clădită în 1902, are hramul Sf. Niculae) sunt 4 giamiĭ în cele 4 sate, cu câte un hoge fie-care.

Instrucţia publică se predă în douĕ şcolĭ mixte: una în Ghelengik, clădită în 1898 şi una în Pazarli, clădită în 1890, fie-care are câte un învĕţător. Totalul elevilor este 81. In Şeremet se află şi o şcólă musulmană.

Comuna se află la încrucişarea maĭ multor drumurĭ ce duc spre Ceatal-Orman, Chireşlic, Toxof, Cavargik, Palazul-Mic, Cicrâcci, Caramurat, Carol I, Dorobanţul, Chior-Ceşme, Băltăgescĭ, Saragea şi Satischioĭ.

13. *Comuna Techirghiol* e aşezată în basinul Măriĭ-Negre, între Constanţa şi lacul Tuzla-Ghiol saŭ Techir-Ghiol, la 17 km. spre S. de Constanţa, pe şoseaua ce duce la Mangalia.

Comuna se compune din următórele sate: *Tekirghiol,* ca reşedinţă, e aşezată pe ţĕrmul nordic al laculuĭ cu acelaş nume şi pe şoseaua Constanţa-Mangalia, are un aspect fórte trist, casele semănând maĭ mult a nişte moşoroaie de pământ; *Agigea,* la códa apusană a laculuĭ Agigea (amara), la 1½ km. departe de ţĕrmul Măriĭ, lângă o movilă numită Ordu-Tabia, fost lagăr turcesc în campania din 1854; satul se compune din câte-va căsuţe mizerabile; *Hasidülük,* pe şoseaua ce duce către Osmanfacă, la 5 km. spre N.V. de Techirghiol; aci se încrucişéză maĭ multe drumurĭ comunale; *Laz-mahale,* saŭ mahalaua Lazilor, un popor care n'avea nicĭ locuinţă, nicĭ ocupaţiunĭ speciale, ci se îndeletnicea la început cu tăierea lemnelor din pădurile Babadaguluĭ şi le vindea la Tulcea, Comisiuniĭ Europene Dunărene; maĭ târziŭ ne maĭ având altă ocupaţie, se dădură la tâlhăriĭ. Eraŭ spaima vecinătăţilor Constanţeĭ. Pare a fi fost Turcĭ aduşĭ din Asia-Mică, nu se scie când, de sigur prin emigraţiunĭ individuale. Aŭ dispărut aprópe cu totul astăzĭ.

Satul are un aspect mizerabil, printre bordeie se înalță casa proprietaruluĭ moșieĭ domnul Alexiu, care se ocupă fórte mult cu agricultura, apicultura, creșterea vitelor, grădinăritul și arboricultura. Un noŭ sat este acum în formație între lacul Techirghiol și Mare; el se va numi *Carmen Silva.*

Comuna se învecinesce la E. cu Marea-Négră; la N. cu Constanța și cu Hasancea; la V. cu satele Mahometcea și Abdulah, ce aparțin comunelor Hasancea și Musurat; la S. cu comunele Musurat și Tuzla.

Tóte satele acesteĭ comune eraŭ locuite de Turcĭ pe la 1850, azĭ aŭ cam dispărut prin emigrare.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 417, din care 141 bordeie.

Primăria clădită în 1880. Budgetul comuniĭ este de 8.179 leĭ veniturĭ și 1.193 le' cheltuelĭ, are un excedent de 6.125 leĭ. Sunt în comună 349 contribuabilĭ.

In tótă comuna nu e nicĭ o biserică, sunt 5 giamiĭ: 3 în Techirghiol, 1 în Lazmahale și 1 în Hasi-dülük, fie-care cu câte un hoge.

Există o școlă în Hasi-dülük; n'are local propriŭ, are un învĕțător și 24 elevĭ.

La Agigea, Hagi-dülük și Lazmahale se află câte o școlă turcéscă, iar în Techir-ghiol, douĕ,

După cum am arătat, comuna este așezată pe șoseaua vicinală Constanța-Mangalia; maĭ sunt și drumurĭ ordinare către: Constanța, Anadolkioĭ, Palazul-Mare, Hasancea, Omurcea, Mahometcea, Abdulah, Musurat, Urluchioĭ și care converg tóte către un punct central, Hasi-dülük. De la Tekir-ghiol pe marginea laculuĭ, între el și Mare este șoseaua ce vine de la hanul din dreptul satuluĭ Agigea, trece pe la *Sanatoriul Techirghiol*, pentru a duce pe la Tuzla la Mangalia.

c) **Plasa Medgidia** este așezată în basinul Dunăriĭ, între Valea Boazgiculuĭ și Vederósa ocupă basinul văilor Siliștea, laculuĭ Purcărețĭ și valea ce se deschide aci, basinul apusan al văiĭ Carasu, valea Peștera cu secundarele sale, valea Caramancea, valea Diordumgi-Orman și valea Urluia.

Se mărg'nesce la N. cu plasa Hârșova (limita între aceste douĕ plășĭ e descrisă la plasa Hârșova); la E. cu plășile Constanța (veḑĭ limita plășiĭ Constanța) și Mangalia (de la N.E. de Bülbül, limita pornesce către S.V., trece pe la punctul trigonometric Copadin, cotat 128, de pe drumul Copadin-Mangalia, înconjură pe la răsărit și miază-zi comuna Copadin, care e a plășiĭ Constanța, se îndréptă către S.V., aprópe în linie dréptă, până în valea Borungea la satul Beșaul, de aci se dirige către apus, până la 3 km. spre N.E. de Bairam-dede); la S. se mărginesce cu plasa Silistra-nouă, de care se desparte aprópe prin văile Borungea și lunga vale a Urluieĭ, ce se deschide în lacul Vederósa; la apus cu Dunărea, care o desparte de județul Ialomița.

Suprafața plășiĭ este de 160.910 hect.

COMUNĬ	NEPRODUCTIV HECT.			Pădurĭ Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf, stâncĭ		Al. locuitorilor	Al. Statuluĭ	
Alacapu	72	317	399	—	9.094	231	10.113
Bülbül	77	385	273	—	8.889	2.724	12.348
Carabacă	38	221	187	—	3.989	4.168	8.603
Carataĭ	28	137	167	—	4.944	1.065	6.341
Cernavoda	206	—	690	20	2.115	4.308	7.339
Chioseler	56	283	147	—	4.153	1.904	6.543
Cocargea	19	95	94	—	4.338	2.868	7.414
Cochirlenĭ	47	231	819	—	4.440	1.314	6.851
Enigea	108	485	220	1.210	11.424	861	14.308
Mahmut-Cuius	113	559	317	—	24.341	933	26.263
Medgidia	319	184	639	—	4.650	844	6.636
Rasova	61	308	1.777	2.190	3.680	2.301	10.317
Seimenĭ	39	196	584	165	3.944	2.786	7.714
Tașpunar	107	540	423	—	12.336	2.302	15.708
Tortoman	90	403	401	—	10.374	3.144	14.412
Total	1.380	4.344	7.137	3.585	112.711	31.753	160.910

Populaţia plăşiĭ este de 26.399 suflete, care repartizate pe naţionalităţĭ, comune şi sate, sunt:

COMUNE ŞI SATE	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tatarĭ	Sêrbĭ	Italienĭ	Francezĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Ruşĭ	Lipovenĭ	Munteneg.	Evreĭ	Alte naţiĭ	TOTAL
Alacap	80	—	7	—	—	204	—	7	—	6	—	7	—	—	—	—	151
Chiostel	325	1	—	—	—	177	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	304
Docuzol	814	1	3	2	—	85	10	—	—	—	2	—	—	—	—	—	917
Total	1219	2	10	2	—	466	10	7	—	7	2	7	—	—	—	—	1732
Bülbül-Mare	46	—	—	3	—	331	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	380
» Mic	484	—	—	5	—	535	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1024
Endecarachioĭ	100	—	—	—	—	247	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	347
Turc-Murfat	34	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69
Total	664	—	—	8	—	1148	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1820
Beşaul	—	—	—	—	—	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270
Carabacă	481	5	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	488
Caugagi	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
Chetic-Punar	4	—	—	—	—	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223
Total	513	5	—	—	—	490	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1019
Carataĭ	20	—	—	—	—	549	—	—	—	12	2	—	—	—	—	—	583
Hagi-Cabul	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Total	20	—	2	—	—	549	—	—	—	12	2	—	—	—	—	—	585
Cernavoda	1334	146	110	24	455	40	—	65	1	33	20	—	3	—	26	—	2257
Chioseler	693	22	7	2	—	6	—	—	—	—	—	—		—	—	1	730
Borungea	46	31	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81
Total	739	53	10	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	811
Alibeĭ-Ceair	129	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129
Cocargea	270	—	3	—	45	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	336
Total	399	—	3	—	45	18	—	—	—	—		—	—	—	—	—	465
Cochirlenĭ	770	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	770
Ivrinez	548	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	548
Total	1318	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1318
Adam-Clissi	455	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	467
Arabagi	207	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	267
Enigea	371	—	5	—	66	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445
Iusufunar	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94
Mulciova	342	—	—	9	42	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	617
Polucci	266	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	266
Talaşman	—	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
Total	1735	—	5	9	212	227	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2188
Medgidia	995	130	129	35	—	1825	6	8	13	20	12	—	—	—	77	1	3251
Amzalia	25	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Caciamac	485	—	—	6	—	326	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	818
Idris-Cuiusu	41	—	—	—	—	271	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	312
Mircea-Vodă	138	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	141
Peştera	813	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	817
Saidia	4	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
Mahmut-Cuiusu	333	2	58	7	—	366	1	3	—	8	11	—	—	—	—	—	789
Total	1839	3	71	13	35	964	1	3	—	11	13	—	—	1	—	—	2954
Rasova	1535	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1539
Vlahchioĭ	439	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	439
Total	1974	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1978
Seimeniĭ-Marĭ	666	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	666
» Micĭ	615	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	615
Total	1281	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1281
Băltăgescĭ	344	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	351
Ciorcişme	698	—	—	—	—	234	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	932
Saragea	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400
Taş-Punar	374	—	—	—	—	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	576
Total	1816	—	3	—	—	440	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2259
Azizia	214	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214
Celibichioĭ	496	—	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	540
Defcea	9	—	—	—	—	243	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252
Derechioĭ	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Facria	31	—	—	—	—	—	—	—	—	278	—	—	—	—	—	—	309
Geabacu	172	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172
Satul-Noŭ	330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	330
Tortoman	547	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	547
Total	1925	—	—	—	—	287	—	—	—	278	—	—	—	—	—	—	2490
Total pe plasă	17771	339	343	96	748	6461	17	83	14	361	50	7	3	1	103	2	26399

Densitatea populaţieĭ acesteĭ plăşĭ, este de 17 locuitorĭ pe un km. patrat.

Reşedinţa sub-prefecturiĭ este în oraşul Medgidia. Acéstă plasă coprinde 2 comune urbane (Cernavoda şi Medgidia) şi 13 comune rurale.

1. *Comuna Alacapu,* este aşezată în basinul mijlociŭ al văiĭ Carasu, la 12 km. spre răsărit de oraşul Medgidia şi la 24 km. de Constanţa, în drépta linieĭ drumuluĭ de fier Constanţa-Cernavoda. Se compune din următórele sate: *Alacapu,* de reşedinţă, aşezat în drépta şi fórte aprópe de linia ferată Constanţa-Cernavoda, care nu are staţiune aci; era locuit de Tătarĭ pe la 1850, numele seŭ însémnă uşa luĭ Dumnezeŭ; *Chiostel,* aşezat tot pe drépta linieĭ ferate şi la 3 km. departe de ea, între Medgidia şi Alacapu, la 6½ km. de acesta din urmă către N.-V.; acest sat se numia în 1850 *Borlak* şi era locuit de Tătarĭ; al treilea sat este *Docuziol* (docuz = nouĕ, iol = drum), adică nouĕ drumurĭ, căcĭ în adevĕr pe valea cu acelaş nume, pe care este aşezat satul se întâlnesc maĭ multe drumurĭ, carĭ duc la Medgidia, e departe la 6 km. de Medgidia către N.E.; ca şi precedentele, acest sat era locuit de Tătarĭ, odinióră.

Comuna ast-fel alcătuită se învecinesce la E. cu comuna Omurcia; la N. cu Carataĭ; la S. cu Murfatlar şi la V. cu oraşul Medgidia. Satul are 366 case.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă.

Primăria a fost clădită în 1881. Budgetul comuniĭ constă din 5.162 leĭ la veniturĭ şi 3.989 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 1.175 leĭ. Sunt 310 contribuabilĭ.

Şcolĭ sunt: 2 la Docuziol, construite în 1892 şi 1899, aŭ 2 învĕţătorĭ şi 133 elevĭ; o şcólă în Chiostel, clădită în 1897, are un învĕţător şi 53 elevĭ.

Tot la Docuziol se află şi o biserică creştină cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în anul 1890, are 10 hect. teren de la Stat, un preot şi 2 cântăreţĭ; în fie-care din cele 3 sate se află câte o giamie, fie-care cu câte un hoge. In Alacapu este o casă de rugăciunĭ protestantă.

Calea ferată Constanţa-Cernavoda trece pe la sudul comuniĭ, n'are însă nicĭ o staţie pe teritoriul eĭ.

Comuna e legată prin drumurĭ cu: Panair, Tortoman, Derechioĭ, Hagi-Cabul, Carataĭ, Nazarcea, Horoslar, Murfatlar, Kiuciuk-Murfat, Endek-Carachioĭ şi Medgidia.

2. *Comuna Bülbül.* Ocupă tótă regiunea déluluĭ Bülbül, la 16 km. spre S.E. de oraşul Medgidia şi la 34 km. spre S.V. de Constanţa, pe şoseaua de la Constanţa la Ostrov. (Şoseaua e în proiecţie).

Se compune din satele: *Buiuk Bülbül* (buiuk = mare, bülbül = privighetóre), ca reşedinţă, aşezat chiar pe şoseaua Constanţa-Ostrov, la 16 km. de cea d'întâiŭ; se numia pe la 1850 *Eski Bülbül* (eschi = vechiŭ) şi era locuit de Tătarĭ; *Kiuciuk Bülbül,* la 3 km. spre S.V. de precedentul; se numia maĭ nainte *Eni Bülbül* (kiuciuk = mic, eni = noŭ) şi era locuit de Tătarĭ; *Endek-Cara-chioĭ,* numirea acestuĭ sat se potrivesce fórte bine posiţiuniĭ sale, căcĭ Endek însémnă pe turcesce şanţ, satul fiind aşezat lângă valul cel mic de pămênt, apoĭ Cara-chioĭ însémnă satul negru, probabil cuvêntul *cara* este o prescurtare din Carasu, aşa că în definitiv avem satul negru de lângă şanţ. Era odinióră locuit de Tătarĭ; *Rosian,* o târlă la 2½ km. spre N.V. de Kiuciuk-Bülbül, e locuită de 25 Românĭ-Transilvănenĭ; *Turc-Murfat,* la 5 km. spre N. de reşedinţă. Ciobaniĭ de la Rosian sunt socotiţĭ în populaţia de la Buiuk-Bülbül, unde s'aŭ stabilit acum.

Comuna se învecinesce la N. cu Alacapu şi Medgidia; la S. cu comuna Osmancea; la E. cu Murfatlar şi Osmanfacâ şi la V. cu comunele Mahmut-Cuiusu şi Copadin. Sunt în comună 451 case, din care 49 bordeie.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă.

Budgetul eĭ conţine 6.230 leĭ la veniturĭ şi 3.590 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 2.640 leĭ. Comuna are 320 contribuabilĭ. Primăria e instalată în casă închiriată.

Este o şcólă în satul Kiuciuk-Bülbül, cu un învĕţător şi 44 elevĭ şi una în Buiuk-Bülbül, cu un învĕţător şi 28 elevĭ. N'aŭ local propriŭ. La Buiuk-Bülbül şi Endek-Carachioĭ se află câte o şcólă turcéscă; iar la Kiuciuk-Bülbül, două şcolĭ turcescĭ.

Biserică n'are; sunt însă 2 case de rugăciunĭ la Endek-Cara-chioĭ şi Kiuciuk-Bülbül; giamiĭ sunt 6: câte două în Buiuk-Bülbül, Endek-Cara-chioĭ şi Kiuciuk-Bülbül.

Șoseaua vicinală Constanța-Ostrov va trece prin satele Kiuciuk-Bülbül și Buiuk-Bülbül.

Drumurĭ ordinare pun în comunicație cele 4 sate ale comuniĭ între ele, cum și cu satele învecinate: Chiostel, Carataĭ, Alacapu, Murfatlar, Omurcea, Osmanfacâ, Elibichioĭ, Osmancea, Copadin, Caceamak, Cocargea, Mulciova, Idris și Mahmut-Cuiusu.

3. *Comuna Carabacâ.* Acéstă comună ocupă valea mijlocie a Borungeĭ, e departe de Medgidia la 30 km. Tóte satele sunt înșirate pe valea Borungea și eraŭ locuite de Turcĭ în 1850. Aspectul acestor sate este miserabil, casele micĭ, bordeie, strade murdare, în fine totul e sălbatec în acéstă regiune, pe unde tâlhăriile se făceaŭ chiar ziua.

Satele comuniĭ începênd de la răsărit sunt: *Beșaul* (cincĭ curțĭ) în drépta șoseleĭ Constanța-Kioseler, *Caugagı* (bătăușĭ) la 2 km. spre apus de precedentul; *Carabacâ* (fórte probabil carabașĭ = berbecĭ) e satul de reședință, așezat la 2 km. spre V. de Caugagi și în fine *Chetik-Punar* (puțul știrb), la 3 km. spre apus de Carabacâ.

Se mărginesce la N. cu comuna Mahmut-cuiusu; la E. cu Copadin; la S. cu comunele Agemler, Cavaclar și Cazîl-Murad.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 272.

Primăria a fost clădită în 1895. Budgetul comuneĭ conține la veniturĭ 5.813 leĭ, iar la cheltuielĭ 2.873 leĭ, dând un excedent de 2.940 leĭ. Sunt 295 contribuabilĭ în comună.

Comuna are o biserică cu hramul Sf. Niculae, clădită în 1898, are un preot; sunt 3 geamiĭ: 2 în Beșaul și 1 în Ketic-Punar.

Șcólă este numaĭ în Carabacâ, clădită în 1897, are un învĕțător și 54 elevĭ.

Principala cale de comunicație este șoseaua comunală de la Constanța la Ostrov; ea va trece pe la Sud de Beșaul, de unde un drum comunal pornesce pe valea Borungea, spre a lega cele 4 sate ale comuneĭ; maĭ sunt și drumurĭ ordinare spre: Bekter. Kiosseler, Susus-Alibeĭ, Caceamac, Copadin, Agemler, Sofular, Merdevenli-Punar, Kazîl-Murat, Bairamdede, Baș-Punar și Malcocĭ.

4. *Comuna Kiosseler.* Se întinde în valea superióră a Borungeĭ, până la gura eĭ. la apus de precedenta, departe la 34 km. spre S.V. de Medgidia.

Se compune din două sate mizerabile, înșirate pe valea Borungea: *Kioseler* (satul din colț), căcĭ în adevĕr aci valea face un cot, în care se află satul; *Borungea* corupție din Derindgé, care însémnă adâncă, la 2½ K. spre V. de precedentul, care este și satul de reședință. Amândouĕ satele acestea eraŭ locuite de Turcĭ; în Kiosseler locuiaŭ și cățĭ-va Bulgarĭ, pe la 1850.

Se mărginesce la N. cu comunele Enige și Mahmut-Cuiusu; la E. cu Carabacâ; la V. cu comuna Asarlâk și la S. cu comunele Cazâl-Murat și Hairam-Kioi.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Comuna are 237 case, din care 17 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comuniĭ constă din 3.168 leĭ la veniturĭ și 2.025 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 1.143 leĭ; sunt 151 contribuabilĭ în comună.

Nu există nicĭ o biserică, nicĭ geamie; în Kioseler este o școlă clădită în 1882, are 1 învĕțător și 63 elevĭ.

Comuna se află pe șoseaua Constanța-Ostrov; are și drumurĭ comunale, care o pun în legătură cu: Ghiol-Punar, Enigea, Cocargea, Susus-Alibeĭ, Caceamac, Copadin, cu tóte satele de pe valea Borungea, cu Bekter, cu Șarapcea-Caraaci și cu Sevendic.

5. *Comuna Cocargea.* Tótă regiunea coprinsă între văile Diordumgi-Orman și Cinghinea, e ocupată de comuna Cocargea, departe de Medgidia la 28 km., spre S.V. Ea se compune din treĭ sate: *Cocargea*, ca reședință, pe valea cu acelaș nume. a fost locuit de Turcĭ în 1850 și *Susus-Alibeĭ* (su=apă, sus=fără), a fost moșia unuĭ Ali-Beĭ, acum e un cătun cu câte-va case, la 5 km. spre S. E. de precedentul. La N. de Cocargea pe valea Diordumgi-Orman se află ruinele satuluĭ Turc de odinióră numit *Spapunar* (de sigur cuvêntul «Spa» e greșit scris pe hartă, căcĭ punar însemnând puț, ar fi trebuit ca ambele să aibă o óre-care semnificație; maĭ lesne cred a se fi numit Sahpunar = puțul din drépta). *Alibeĭ-ceair*, un sat noŭ format, în drépta șoseleĭ Medgidia-Ghiuvegea:

Comuna se mărginesce la N. și E. cu Mahmut-Cuiusu; la S. cu Kiosseler; la V. și N.V. cu Enige.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Sunt în comună 166 case, din care 50 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunii constă din 2.405 lei la venituri și 2.228 lei la cheltueli, cu un plus de 277 lei. Sunt 88 contribuabili în comună.

Șcólă este în Cocargea, clădită în 1882, are un învĕțător și 36 elevi; biserica are ca hram Sfânta Treime în satul Cocargea, are un preot și doi cântăreți. A fost clădită în 1856.

Nici o șosea nu trece prin comună; sunt însă drumuri ordinare, care o pun în legătură cu satele: Enige, Adam-Klissi, Iusufunar, Mulciova, (unde trece șoseaua Medgidie-Cuzgun), Mahmut-Cuiusu, Caceamac, și tóte satele de pe valea Borungea și valea Skenderului.

6. *Comuna Caratai.* Ocupă tótă regiunea din stânga văii Carasu acoperită de délul Hagi-Cabul, până în valea Ciobanului, departe către rĕsărit de 9 km. de orașul Medgidia; se compune din două sate: *Caratai*, de reședință, pe ambele maluri ale văii Caratai și *Hagi-Cabul,* la 5 km. spre N.V. de precedentul, este aprópe nelocuit, fiind părăsit din 1877.

Ambele aŭ înfățișarea sĕlbatecă, case mici și bordeie grupate împrejurul mai multor fântâni, din care odinióră se scotea apa cu burduful. Satele eraŭ locuite de Tătari.

Se învecinesce la N. cu comunele Carol I și Caramurat; iar la E cu Cicrâcci; la S. cu cătunul Nazarcea (al comunii Omurcea) și la V. cu comunele Alacapu și Tortoman.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 152.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunii constă din 4.185 lei la venituri și 1.874 cheltuieli, rămânênd un excedent de 2.311 lei. Sunt în comună 89 contribuabili.

Biserică și școlă nu are comuna; sunt 3 giamii în Caratai, unde se află și o școlă turcéscă. Calea ferată Constanța-Cernavoda trece pe la 4 km. spre S. de sat și n'are stație aci.

Drumuri ordinare, care pun în legătură comuna cu alte sate învecinate sunt, spre: Medgidia, Panair, Tortoman, Dorobanțul, Carol I, Caramurat, Cicrâcci, Cogeali, Canara Nazarcea, Alacapu și Endec-Carachioi.

7. *Comuna urbană Cernavoda.* Este așezată în locul, unde valea Carasu se varsă în Dunăre; e departe de Medgidia la 32 km.

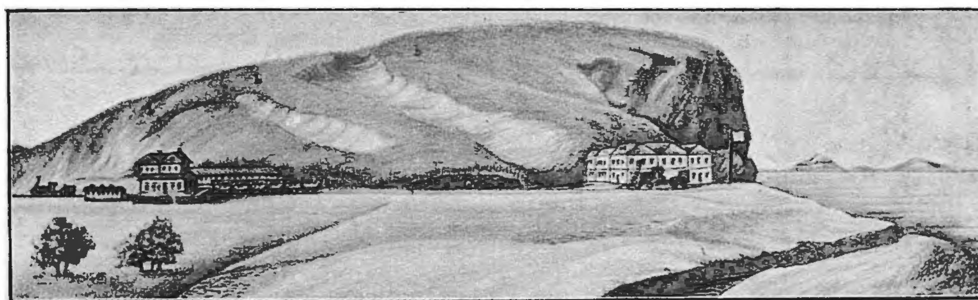

Fig. 79. — Cernavoda. După K. F. Peters).

Numele orașului prin vécul al XII pare a fi fost *Mighali Thermae* și era o cetate înconjurată cu ziduri [1]).

Sub dominațiunea turcéscă, orașul se numia *Bogaz-Kioi* (bogaz = gură. Kioi=sat) din causa pozițiuni sale la gura lacului Carasu și era în vechime fórte populat, «dacă am judeca după întinderea viilor și grădinelor ce aparțin locuitorilor». [2]) Mai în urmă, saŭ póte

[1]) *Lelewel.* op. cit. Vol. III-IV, p. 124 și urm.
[2]) *Ionesco.* op. cit. p. 38.

în acelaş timp s'a numit slavoneşte Cernavoda, adică 'apă négră, după numirea turcă Cara-su a laculuĭ.

«Lacul Carasu, adaogă agronomul I. Ionescu, comunică cu Dunărea printr'un canal natural de 20 metri lărgime şi 4 adâncime. Acest canal şierpuesce într'o vale frumósă, formată de două lanţurĭ de munţĭ paralele, care pornesc de la Dunăre şi formézá valea, în fundul căreia se găsesce canalul, având o lungime de o oră de la Dunăre, până la Carasu. Când apele fluviuluĭ sunt marĭ, trec prin acest canal în lacul Carasu, care se umple cu apă şi se întinde până la satul Bulbular (?).

«Când apele Dunăriĭ descresc, se scurg din lac în fluviŭ, până când li se stabilesce nivelul şi atuncĭ adâncimea canaluluĭ rĕmâne de 4 metri, ceia ce e suficient a lăsa să trécă micĭ vapóre, care stabilesc comunicaţia între Dunăre şi Carasu, al doilea centru (primul fiind Bazargik) de schimb, unde de două orĭ pe an se ţin două din cele maĭ importante tîrgurĭ din Dobrogea.» In 1850, Cernavoda nu numĕra maĭ mult de 40 case. [1])

De la construcţia căiĭ ferate Constanţa-Cernavoda, de Englezĭ, în 1858-60, importanţa oraşuluĭ a început a cresce din an în an; deposite şi magaziĭ de grâne se construesc pe malul Dunăriĭ; populaţiunea Turcă din 1850 începe a se împestriţa cu Englezĭ, Grecĭ, Armenĭ şi Românĭ; oraşul este vizitat de 2 orĭ pe săptămână de vapórele companieĭ Lloyd, care îşĭ stabilesce debarcader aci.

Fig. 80. — Biserica din Cernavoda.

Cea maĭ mare şi maĭ repede desvoltare a luat-o Cernavoda de la 1880 până în 1896 de óre ce pe aci făcându-se aprópe tótă legătura Dobrogieĭ cu ţara-mamă, era punctul obligat de trecere de la Fetescĭ pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ. Maĭ ales în timpul construireĭ poduluĭ de peste Dunăre, oraşul a fost în apogeul măririĭ luĭ, numeróse construcţiunĭ publice şi private îl înfrumuseţéză; între acestea sunt Biserica, Şcóla, Spitalul frumos situat pe un platou ce domină oraşul, apoĭ Cazărmile încăpătóre unuĭ batalion, diferite fabricĭ, între care una de ciment, etc.

Stradele sunt regulate, bine pavate, întreţinute şi luminate.

Acum importanţa oraşuluĭ stagnéză şi probabil va descresce, de când cu construirea linieĭ de drum de fier dintre staţia Saligny şi podul de peste Dunăre, totuşĭ vechiul braţ de linie dintre Cernavoda şi Saligny a rĕmas, servind numaĭ pentru interes aprópe local.

[1]) *Ionescu*, op. cit. p. 18.

Orașul se mărginesce la N. cu Seimenii, de care se desparte prin lacurile Purcăreți, Ramadan, Tibrinu, prin valea Tibrinu și prin délul Carapat-daga; la E. cu Tortoman, despărțindu-se prin valea Geabac-culac, délul Geabac-bair, délul Oba-bair și văile Oba-culac și Bekiraga-culac; la S. cu Cochirlenĭ, de care se desparte prin muchiile délurilor Cara-Durac-Bair, Armut-Bair, Carasu, malul sudic al bălțiĭ Carasu și valul luĭ Traian; la V. cu Dunărea, care 'l desparte de jud. Ialomița.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă. Sunt în oraș 687 case, din care 193 bordeie.

Budgetul constă din 68.228 leĭ la veniturĭ și 47.589 leĭ la cheltuielĭ, cu un excedent în plus de 20.638 leĭ; sunt în oraș 422 contribuabilĭ.

Instrucția publică se predă în două școlĭ: una de băiețĭ și una de fete, cu un institutor și 3 institutóre; e frequentată în mediŭ de 147 elevĭ. Maĭ este și o școlă mahomedană. Localul școleĭ românescĭ a fost clădit în 1882.

Biserica cu hramul Sfințiĭ Impărațĭ Constantin și Elena, e construită de Stat în 1894 și întreținută de comună, are 2 preoțĭ și 3 ómenĭ de serviciŭ.

Giamie este una, cu doĭ hogĭ.

Orașul este legat prin stația Saligny cu linia Cernavoda-Pod la Constanța.

O șosea vicinală duce spre Rasova-Aliman-Cuzgun și o alta spre Seimenĭ. Aceste căĭ importante de comunicație sunt de ajuns pentru orașul și portul fluvial Cernavoda.

8. *Comuna Cochirlenĭ.* Se întinde între lacul Cochirlenĭ, balta Carasu, până la Dunăre; e departe de 23 km. spre S.V. de orașul Medgidia și la 6 km. spre S. de Cernavoda.

Se compune din două sate: *Cochirlenĭ,* reședința comuniĭ, e așezat la códa N. Vestică a bălțiĭ Cochirlenĭ, între ea și Dunăre; e un sat eminaminte românesc, frumușel, cu case solide și higienice; *Ivrinezul mare și mic* la códa de S.E. a laculuĭ Ivrinez, o prelungire a laculuĭ Cochirlenĭ, a fost distrus în 1877 și s'a reconstruit în timpiĭ din urmă. E așezat la 6 km. spre S.E. de precedentul.

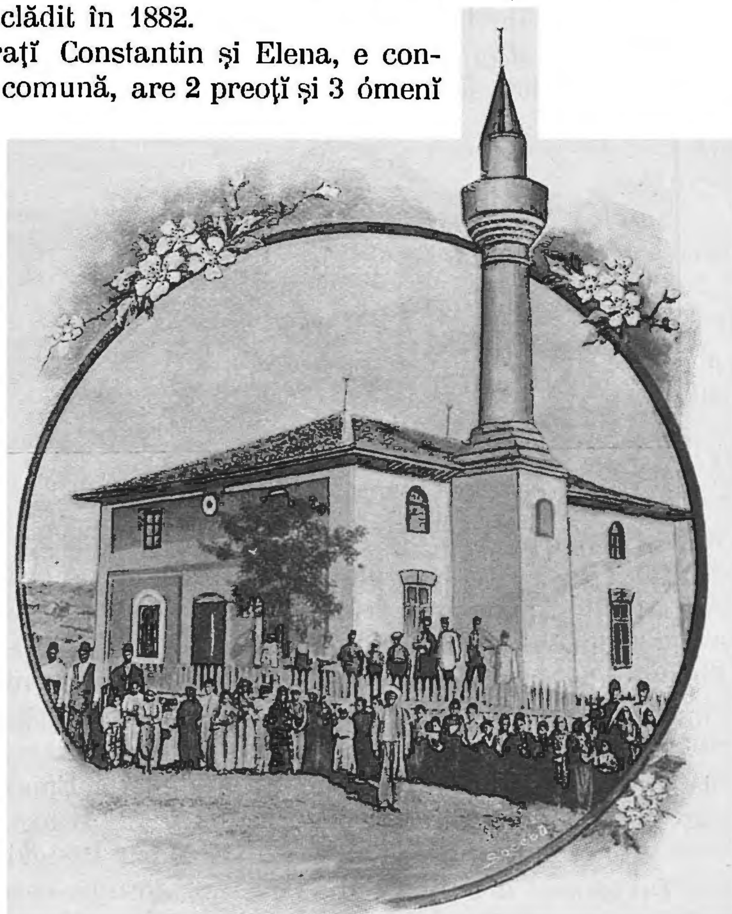

Fig. 81. — Giamia din Cernavoda.

Ivrinezul-vechiŭ era așezat pe valea Caramancea.

Comuna se mărginesce la N. cu Cernavoda; la E. cu Mahmud-Cuiusu; la S. cu comuna Enige; iar la V. cu comuna Rasova și cu Dunărea.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 314, din care 87 bordeie. Primăria clădită în 1882.

Budgetul eĭ constă din 9.370 leĭ la veniturĭ și 7.005 leĭ la cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 2.365 leĭ. Sunt 210 contribuabilĭ.

Biserica din Cochirlenĭ a fost construită de locuitorĭ în 1899, are hramul Sf. Dumitru și e deservită de un preot și 2 cântărețĭ.

Școlă este una mixtă, cu un învĕțător și frequentată de 56 elevĭ. A fost clădită în 1882. La Ivrinez e o școlă în local închiriat, are un învĕțător și 49 elevĭ.

Satul Cochirlenĭ e așezat pe șoseaua județiană Cernavoda-Rasova, iar Ivrinez pe

drumul Cochirlenĭ la Mahmut-Cuiusu. Alte drumurĭ, care pun în legătură acéstă comună cu satele învecinate, sunt spre: Ivrinezul-vechiŭ și Rasova, la Mulciova, la Mahmut-Cuiusu și pe tótă partea apusană a văiĭ Carasu.

9. *Comuna Enige.* Tótă regiunea coprinsă între partea mijlocie a văilor Diordumgi-Orman și Urluia, e ocupată de comuna Enige, așezată la 28 km. spre S.V. de Medgedia și compusă din următórele sate:

Enige ca reședință, pe valea Enige-dere, într'o posițiune sĕlbatecă dar pitorescă; *Adam-Klissi* pe délul cu acelaș nume, la 3 km. spre V. de precedentul și la 2 km. spre S. de monumentul «Tropaeum-Trajani»; apoĭ maĭ la N. satul *Ius-Fanar, Iusuf-Fanar* saŭ maĭ bine, cred, *Iusuf-Punar* (puțul luĭ Iusuf), pe valea Urluia, la 8 km. de satul Enige; *Talașman* și *Mulciova,* două sate pe șoseaua Medgidia-Cuzgun, la 9 km. de Enige, spre N. și la 3 km. departe unul de altul; spre N.V. de Talașman, pe valea Urluia, satul *Polucci* la depărtare de 12 km. de Enige, iar la N. de Mulciova, pe valea Diordumgi-Orman în jos, satul *Arabagi* la 13 km. de Enige. *Dedebali* sunt ruinele unuĭ sat părăsit, pe șosea, între Talașman și Cuzgun.

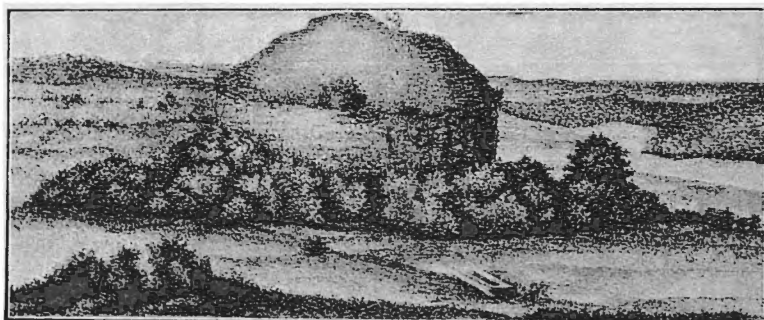

Fig. 72. — Monumentul de la Adam-Clissi, în 1867. (După K. F. Peters).

Tóte satele acesteĭ comune eraŭ locuite de Turcĭ prin 1850; aceștia s'aŭ cam rărit și înlocuit cu Românĭ.

Aspectul lor general, pe văĭ împădurite cu arbuștĭ, este sĕlbatec dar plăcut; casele în general încăpătóre și higienice; din causa lipseĭ de apă, care se găsesce la marĭ adâncimĭ, aceste sate nu sunt tocmaĭ bine populate.

Se mărginesce la N. cu comuna Rașova; la E. cu Cochirleniĭ, Mahmut-Cuiusu și Cocargea; la V. cu Asarlâk, Cocargea, Beilic și Aliman; iar la S. cu Kiosseler. Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Comuna are 533 case, din care 133 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comuniĭ constă din 7710 leĭ la veniturĭ și 3,272 leĭ la cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent în plus de 4440 leĭ. Sunt în comună 334 contribuabilĭ.

Biserică comuna n'are; acum s'a construit o biserică la Adam-clissi; sunt 2 giamiĭ la Mulciova, cu câte un hoge Școlĭ sunt: la Enige, clădită în 1882, are un învĕțător și 42 elevĭ; a doua în Mulciova, clădită în 1901, are un învĕtător și 73 elevĭ.

După cum am arătat, calea vicinală Medgidia-Cuzgun trece pe la satele Mulciova și Talașman; drumurĭ comunale sunt destule, care légă satele comuniĭ între ele, cum și cu cele învecinate, așa avem spre: Aliman, Vlahchioĭ, Rașova, Ivrinez, Mahmut-Cuiusu, Cocargea, Copadin și tótă valea Borungea și Urluia. De acéstă comună depinde și satul părăsit *Ghiol-Bascu,* de la códa S.E. a laculuĭ Baciu.

10. *Comuna Mahmut-Cuiusu.* Tótă valea superióră a Peșteriĭ cu secundarele sale este ocupată de acéstă comună, ce se întinde până în balta Carasu. E departe la 14 km. spre S. de Medgidia și se compune din următórele sate: *Mahmut-Cuiusu,* ca reședință, în stânga șoseleĭ de la Medgidia la Cuzgun, în valea Cesme-Culac; a fost proprietatea luĭ Sayd-Pașa, care construi aci o fântână și o giamie. *Idris-Cuiusu* la $2^1/_2$ km. spre V. de precedentul; *Caciamac,* fórte aprópe de Copadin (la $2^1/_2$ km. spre V.) și la 7 km. spre S.E. de satul de reședință, pe valea Caciamac-dere; *Mircea-Vodă,* sat de curînd înființat pe valea Acargea-Dere, la 6 km. spre N. de satul de reședință; *Peștera,* pe valea cu acelaș nume și în stânga șoseleĭ de la Medgidia la Cuzgun, e de asemenea de curînd înființat; se numesce ast-fel, pentru că aci se află gura uneĭ marĭ subterane naturale saŭ peșteră; *Saidia,* după numele unuĭ pașă, Sayd, ce avea moșie aci, pe la anul 1857, e așezat pe valea Peștera, lângă satul Peștera, la 6 km. spre N.V. de satul de reședință; *Caradurat* este nelocuit, o târlă în

fața găriĭ Mircea-Vodă; *Ghiaur-Amzali* pe délul Amzali, la 3 km. spre S. de Acsan-demir-Tabiasi.

Se mărginesce la N. cu Medgidia, Tortoman și Cernavoda; la E. cu comuna Bülbül și cu Copadin; la S. cu Carabacâ și Kioseler; iar la V. cu comunele Cocargea, Enige și Cochirlenĭ.

Satele acesteĭ comune eraŭ locuite în 1850 de Turcĭ; aspectul lor este ca al unor oaze în mijlocul uneĭ pustiĭ, maĭ ales în timpul veriĭ; nicĭ un arbore nu umbresce pe călător în acéstă regiune, afară de câțĭ-va salcâmĭ aĭ satelor. Nu se póte maĭ caracteristic zugrăvi acéstă regiune, de cât cu cuvintele «o Sahară fără nisip». Abia în timpiĭ din urmă casele maĭ sémănă a locuințe omenescĭ; odinióră te credeaĭ în țara Troglodyților.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă, Comuna are 659 case, din care 73 bordeie.

Primăria a fost clădită la 1883.

Budgetul acesteĭ comuniĭ constă din 13,371 leĭ la veniturĭ și 7,863 leĭ cheltuielĭ, dând un excedent de 5,508 leĭ; are 435 contribuabilĭ.

Comuna are câte o biserică la Caciamac și Peștera, clădite în 1902; sunt și 5 giamiĭ: două în Mahmut-Cuiusu, două în Caciamac și una în Idris-Cuiusu.

Școlĭ sunt două mixte: una în Mahmut-Cuiusu, clădită la 1883 și alta în Peștera, clădită la 1899; fie-care are câte un învĕțător; numĕrul elevilor este în mediŭ 56. Școlĭ turceștĭ sunt: 2 la Caciamac, 1 la Idris-Cuiusu și 1 la Mahmut-Cuiusu.

Șoseaua Medgidie-Cuzgun trece pe la apusul comuniĭ, prin satul Peștera; iar drumul Cernavoda-Copadin trece pe la Mahmut-Cuiusu; numeróse drumurĭ comunale pun în legătură între dênsele satele comuniĭ, cum și cu cele învecinate, ast-fel sunt drumurĭ spre: Ivrinez, Cernavoda, Cilibichioĭ, Medgidia, Endec-Carachioĭ, Kiuciuk-Murfat, Bülbül, Copadin, Kiosseler, Carabacâ și tótă valea Borungeĭ, spre Cocargea și pe tótă valea Urluia și în fine pe tótă valea Dunăriĭ, între bălțile Vederósa și Cochirlenĭ.

11. *Comuna urbană Medgidia.* Prin posițiunea sa în centrul Dobrogieĭ, localitatea a jucat în timp de două vécurĭ un mare rol comercial.

«In interiorul Dobrogieĭ, zice I. Ionesco[1], nu sunt de cât două têrgurĭ, care servesc ca debușeŭ productelor provincieĭ: Bazargic și Carasu, acestuia din urmă nu 'i-a rĕmas de cât numele, căcĭ nicĭ o casă nu se găsesce aci».

Abia fondat de Tătarĭ, satul Carasu, a fost distrus de Rușĭ în rĕsboiul din 1828 29. In urma rĕsboiuluĭ din 1855, guvernatorul provincieĭ, Sayd-Pașa, avu ideia să strângă la olaltă maĭ multe familiĭ de Tătarĭ refugiate din Crimeia și fondă în apropiere de ruinele vechiuluĭ sat Cara-su, un noŭ oraș, pe care îl numi Medgidia în onórea Sultanuluĭ Abdul-Medgid. Acest Pașă construi peste balta Carasu, podul de piatră în ființă și astăzĭ, numit podul luĭ Sayd-Pașa. Cu tótă situațiunea luĭ nesănătósă, orașul prosperă fórte iute; câte-va lunĭ numaĭ de la întemeierea luĭ numĕra maĭ bine de o mie de case, avênd 15—20000 suflete[2]). Intre edificiile publice era măreața moscheie, cea maĭ frumósă și maĭ mare din Dobrogia, cum și băile publice lucrate în interior numaĭ în marmoră. Giamia a rĕmas, iar băile s'aŭ părăsit și ruinat cu desĕvîrșire.

În 1874, populația orașuluĭ era de 20-25.000 suflete, din care ceĭ maĭ mulțĭ Tătarĭ, apoĭ Bulgarĭ, Grecĭ, Ovreĭ, etc.

Puținĭ anĭ în urmă, frigurile și typhusul decimară acéstă populație și în 1876 nu maĭ rĕmăseseră de cât 7000 suflete, iar înaintea rĕsboiuluĭ din 1877, prin emigrarea Tătarilor, numĕrul a fost redus la 3000.

Orașul datoresce existența sa drumuluĭ de fier de la Dunăre la Mare; așa după cum portul Constanța, tot așa și Medgidia, putem zice, e o creațiune a căiĭ ferate.

Așezată la jumătatea drumuluĭ între Constanța și Cernavoda, compania drumuluĭ de fier a stabilit aci o gară, pentru a înlesni transportul cerealelor din regiunea învecinată, la Kustendge.

---

[1]) Excursion agricole p. 18.

[2]) *Gr. G Tocilescu.* Monumentul de la Adam-Clissi, p. 16.

Guvernul turc construise pe colina din fața orașului un mare număr de magasinurĭ, un fel de Bazar, ce servia de târg, care se făcea de două orĭ pe an, primăvara și tómna și care dura 15 zile fie-care (este Panairul de astăzĭ).

Aci se făceaŭ transacțiunĭ comerciale considerabile; neguțătoriĭ și locuitoriĭ din cele maĭ depărtate sate ale Dobrogieĭ, veniaŭ aci; chiar tribunalele de comerț din Constanța și Tulcea, pe timpul cât dura têrgul, se stabiliaŭ aci.

Din nenorocire, transacțiunile acestuĭ têrg nu le avem, căcĭ tóte documentele aŭ fost luate de autoritățile turcescĭ, la părăsirea Dobrogieĭ [1]).

In 1880, orașul abia numĕra 1500 locuitorĭ și acestia în mare parte mocanĭ, casele eraŭ reduse la 2-300, din causa frigurilor, locuitoriĭ abia maĭ puteaŭ sta.

Astăzĭ orașul 'șĭ-a schimbat cu totul aspectul, transformându-se radical. Are clădirĭ destul de marĭ și higienice, strade curate și pe alocurea pavate și iluminate; numaĭ printr'o continuă îngrijire, bólele aŭ dispărut, mortalitatea a încetat și populațiunea cresce din an în an.

Fig. 83. Valul luĭ Traian la Medgidia. (După K. F. Peters).

Comuna se învecinesce la N. și N.V. cu Tortoman, de care se desparte prin délurile Docuziol-bair, Panaghir și valea Celebichioĭ; la S. cu comunele Bülbül și Mahmut-Cuiusu, despărțindu-se prin délurile Vaivasin-bair și Tabia franțuzéscă, și prin délul Congaz-bair; la V. cu cătunul Alibeĭ-Kioĭ al comuneĭ Cocargea, de care se desparte prin délul Alibeĭ-Ceair-Bair; iar la E. cu Alacapu, despărțindu-se prin délurile Docuziol-Bair și Medgidia-Bair.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt în oraș 879, din care 15 bordeie.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 71.200 leĭ, iar la cheltuelĭ 53.636 leĭ, rĕmânênd un excedent în plus de 17.564 leĭ. Contribuabilĭ sunt 736.

Biserica creștină de curînd ridicată, pe ruinele unuĭ castru roman al valuluĭ luĭ Traian, într'o posițiune frumósă, e deservită de un preot și 2 cântărețĭ. Are hramul Sfințiĭ Apostolĭ Petru și Pavel. A fost clădită la 1890.

Giamiĭ sunt 6, din care aceia a Sultanuluĭ Abdul-Medgid e cea maĭ mare din tótă Dobrogia; sunt deservite de câte un hoge și aŭ fie-care câte o școlă mahometană.

Instrucția publică se predă în 2 școlĭ: una de băețĭ și una de fete, aŭ două institutóre și 2 institutorĭ; numĕrul elevilor carĭ frequentează aceste școlĭ este în mediŭ de 126. Clădirea s'a făcut în 1880. Sunt și cincĭ școlĭ turcescĭ.

---

[1]) *D'Hogguer*, op. cit. pag. 41-2.

Orașul este așezat la încrucișarea tuturor drumurilor, care vin din tóte părțile Dobrogieĭ, de aci importanța comercială de odinióră a luĭ; acum a cam decădut. Maĭ întâiŭ are stația drumuluĭ de fier, departe numaĭ la 1 km. spre N. de oraș, dincolo de podul Sayd-Pașa, peste balta Carasu; apoĭ sunt șosele de la: Hârșova, Tașpunar și Tortoman; șoseaua de la Medgidia la Ghiuvegea, prin Cuzgun.

12. *Comuna Rașova.* In punctul, unde Dunărea descrie marele săŭ arc de cerc către N. este așezată comuna Rașova (care în turcesce însémnă loc, unde se îngrópă vitele mórte), ea se întinde pe malul drept al Dunăriĭ, între balta Vederósa și valea Caramancea; se compune din următórele două sate: *Rașova,* eminaminte românesc, așezat pe drépta Dunăriĭ în formă de amfiteatru, format de pantele déluluĭ Mare; are case frumóse, bine construite și îngrijite; înconjurate de grădinĭ și viĭ, e departe de 28 km. de Medgidia; *Vlah-Kioĭ* (satul românesc) pe țărmul apusan al bălțiĭ Vederósa, la 12 km. de precedentul, este un sat de asemenea cu înfățișare plăcută, case bune și curate.

Se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu Cochirlenĭ; la S. cu comuna Enige; la V. cu Aliman.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 521, din care 63 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă din 7.827 leĭ la veniturĭ și 6.080 leĭ la cheltuielĭ, excedentul fiind de 1.747 leĭ. Sunt 362 contribuabilĭ.

La Vlahchioĭ e o casă de rugăciunĭ.

Școlĭ sunt câte una în fie-care sat, cu 3 învĕțătorĭ și 141 elevĭ; sunt întreținute și înființate de Stat. Cea din Rașova clădită în 1898; cea din Vlahchioĭ în 1882.

Șoseaua Cernavoda-Cuzgun trece prin Rașova; alte drumurĭ comunale sunt spre: Ivrinez, Mahmut-Cuiusu, Mulciova, Talașman, Arabagi, Polucci și Aliman.

13. *Comuna Seimeniĭ.* La 7 km. spre N. de Cernavoda, pe malul drept al Dunăriĭ și pe șoseaua Cernavoda-Seimenĭ, se află așezată comuna Seimeniĭ, în valea inferióră a Silișteĭ; se compune din satele: *Seimeniĭ-Marĭ,* care ședință, iar maĭ la Sud pe Dunăre în sus, *Seimeniĭ-Micĭ,* la 2 km. de precedentul. Ambele sunt sate vechĭ românescĭ, cu aspect plăcut, cu case bune și curate.

Comuna se învecinesce la N. cu Topalu, de care se desparte prin valea Mare și delul la Movila Greculuĭ; la E. cu Tașpunar, despărțită prin délul Carapat-daga; la S. cu Cernavoda, de care se desparte prin délul Carapat-daga, valea Tibrinu și lacurile Tibrinu, Ramadan și Purcărețĭ; iar la V. cu Dunărea.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 356, din care 67 bordeie. Primăria a fost clădită în 1881.

Budgetul comuniĭ constă din 6.263 leĭ la veniturĭ și 4.461 leĭ la cheltuelĭ, cu un excedent de 1.802 leĭ; sunt 220 contribuabilĭ.

Biserică e în Seimeniĭ micĭ, clădită în 1902, cu hramul Sf. Dumitru, are un preot și 3 ómenĭ de serviciŭ.

Școlĭ sunt două, în fie-care sat câte una; fie-care are câte un învĕțător; ambele sunt frequentate în mijlociŭ de 90 elevĭ. Ambele sunt clădite în 1880.

Șoseaua Cerna-Voda-Seimenĭ se termină aci; maĭ sunt și drumurĭ comunale spre Boazgic, Tașpunar și Tortoman.

14. *Comuna Taș-Punar.* Intre valea de mijloc a rîuluĭ Boazgik și cea superióră a văiĭ Siliștea, se întinde comuna Taș-Punar (taș = piatră, punar = puț), locuită odinióră de populațiune tătară, care acum a cam dispărut.

Comuna se compune din următórele sate: *Taș-Punar,* ca reședință, pe valea Siliștea, la 19 km. spre N.V. de Medgidie, pe șoseaua Medgidie-Hârșova, așezat la confluența a două văĭ, satul are un aspect frumos, cu case bune; pe aceiașĭ vale, la 5 km. spre N.E. de precedentul se află satul *Kior-Cesme* român, lângă care (500 m. departe) *Chior-Cesme-tătar,* două sate cu case micĭ, așezate în mod neregulat, maĭ ales acele ale Tătarilor; *Băltăgeștĭ,* la confluența Boazgikuluĭ cu pârîul Saragea, la pólele déluluĭ Alah-Bair, a fost locuit de Turcĭ prin 1850, are case micĭ, dar bine îngrijite; în fine pe valea Saragea în

sus, satul *Saragea,* părăsit multă vreme după rĕsboiul din 1877, de câţĭ-va anĭ a început a renasce; totuşĭ are 84 case; posiţiunea luĭ este fórte plăcută.

Comuna se învecinesce la N. cu Şiriu; la E. cu comunele Pazarli şi Carol I; la S. cu Tortoman şi la V. cu Seimenĭ şi Topal.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 510, din care 27 bordeie. Primăria n'are local própriŭ.

Budgetul conţine 10.955 leĭ la veniturĭ şi 5.545 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânênd un excedent în plus de 5.410 leĭ; sunt în comună 360 contribuabilĭ.

Bisericĭ sunt treĭ: una în Saragea, cu hramul Inălţarea Domnuluĭ, clădită în 1897; una în Taspunar cu hramul Sfântul Ilie, clădită în 1888; a treia în Chior-Cesme, cu hramul Sf. Treime, clădită în 1899, fie-care are câte un preot şi 2 ómenĭ de serviciŭ; în Chior-Cesme-tătar şi în Taş-Punar se află câte o giamie.

Şcolĭ sunt treĭ rurale mixte: în Chior-Cesme, român clădită în 1899, una în Băltăgescĭ şi una în Taş-Punar, clădite în 1902, fie-care cu câte un învĕţător; numĕrul elevilor în mediŭ 190.

Calea vicinală Hârşova-Medgidia trece prin Taş-Punar; diferite alte drumurĭ ordinare pun în legătură între ele cele 5 sate ale comuneĭ, cum şi cu satele învecinate; astfel sunt drumurĭ spre: Boazgik, Topal, Erkesek, Satiskioĭ, Ghelengic, Dorobanţul, Carol I, Tortoman, Defcea, Geabacu şi Seimenĭ.

15. *Comuna Tortoman.* E coprinsă între valea Siliştea la N. şi Carasu la S., în regiunea văiĭ Geabacu şi a secundarelor sale, la N. de Medgidia, de care e departe de 12 km.

Se compune din următórele sate: *Tortoman,* ca reşedinţă, pe valea Tortoman şi pe şoseaua Medgidie-Hârşova, e un sat regulat, dar de o înfăţişare tristă, fiind în centrul uneĭ regiunĭ lipsită cu totul de arborĭ şi grădinĭ; maĭ la răsărit la 5 km. de reşedinţă este satul *Derechioĭ* saŭ *Deerinchioĭ,* pe valea cu acelaş nume (dere = vale, kioĭ = sat); apoĭ spre apus la 4 km. de Tortoman este satul *Devcea; Azizie,* nume împrumutat după acel al Sultanuluĭ Abdul-Aziz, pe timpul căruia s'a fundat; apoĭ *Geabacu,* maĭ la răsărit; *Cilibichioĭ* la 3 km. de staţia Mircea-Vodă spre N.E. *Facria* la 13 km. spre S.V. de Tortoman, lângă staţia Saligny şi în fine *Satul-Noŭ* la N. de Medgidia în stânga şoseleĭ ce duce la Tortoman şi pe valea Cilibichioĭ. Tortoman, Devcea, Derechioĭ, Geabacu şi Cilibichioĭ aŭ fost locuite de Tătarĭ, care aŭ emigrat înaintea rĕsboiuluĭ din 1877. Derechioĭ şi Geabacu eraŭ pustiĭ şi numaĭ de câţĭ-va anĭ s'aŭ reînfiinţat. Azizie începuse a'şĭ lua fiinţa cu puţin înaintea rĕsboiuluĭ din 1877, iar Facrie este fondat, ca şi Satul-Noŭ în urmă pe la 1880—1884.

Comuna ast-fel alcătuită din 8 sate, ocupând o regiune tristă, lipsită de arborĭ şi apă, se învecinesce la N. cu comunele Taş-Punar şi Carol I; la E. cu Carataĭ şi Alacapu; la S. cu Medgidia şi Cochirlenĭ; iar la V. cu Seimenĭ şi Cernavoda.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 497. Primăria a fost clădită în 1902.

Budgetul comuniĭ constă din 10.041 leĭ la veniturĭ şi 6.252 leĭ la cheltuielĭ, remânênd un excedent de 3.789 leĭ; comuna are 407 contribuabilĭ.

Bisericĭ sunt: în satul Tortoman, cu hramul Sf. Paraschiva, clădită în 1893 şi e deservită de un preot şi un cântăreţ; a doua la Azizie, cu hramul Sf. Ştefan, clădită la 1898; în Devcea se află o giamie cu un hoge; iar în Facria, o casă de rugăciunĭ protestantă, pe lângă care funcţioneză o şcólă.

Şcolĭ rurale mixte sunt douĕ: una în Cilibichioĭ şi alta în Tortoman, cu 2 învĕţătorĭ şi 90 elevĭ.

Prin comună trece şoseaua Medgedie-Hârşova, pe la Tortoman; maĭ sunt şi diferite drumurĭ ordinare, care légă între dênsele cele 8 sate ale comuniĭ, cum şi cu satele învecinate, ca: Taş-Punar, Kior-Ceşme, Dorobanţul, Carol I, Docuziol, Valea Carasuluĭ, Cernavoda, Seimenĭ şi Boazgic.

d) **Plasa Mangalia** este aşezată în basinul Măriĭ-Negre, de la lacul Tuzla, până la frontiera bulgară. E partea cea maĭ sĕlbatecă şi aridă a Dobrogieĭ, lipsită cu desăvârşire de arborĭ şi ape; chiar fôntânile sunt rarĭ şi adâncĭ.

Se mărginesce la N. cu plasa Constanța; la apus cu plăsile Medgidia și Silistra-Nouĕ, la Sud cu Bulgaria, de la piatra frontieră No. 23 până la Mare; la răsărit o țĕrmuresce Marea-Négră.

Suprafața acesteĭ plășĭ este de 142.105 hectare.

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			Păduri Hect.	PRODUCTIV HECT.		Suprafața Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf, stâncĭ		Al locuitorilor	Al Statuluĭ	
Agemler	33	165	259	—	2720	733	3910
Azaplar	70	340	118	—	7274	1348	9150
Caraomer	205	994	611	—	21832	698	24340
Cavaclar	29	145	295	—	4346	1232	6047
Cazil-Murat	63	259	250	—	4499	1033	6104
Chiragi	77	386	250	—	4948	3684	9345
Edilchioĭ	46	231	153	—	5934	1520	7884
Enghez	34	170	158	—	3735	649	4746
Ghelengik	64	323	838	—	11884	880	13989
Mangalia	97	—	1843	330	1792	142	4204
Musurat	41	202	216	—	6610	902	7971
Osmancea	30	199	156	—	2858	1176	4419
Osmanfacă	41	207	171	—	6550	444	7413
Sarighiol	63	329	949	—	7993	34	9368
Tatlageac	32	161	246	—	6363	357	7159
Topraisari	61	304	106	—	4377	1541	6389
Tuzla	31	153	196	120	7601	1566	9667
Total	1017	4568	6815	450	111316	17939	142105

Populația plășiĭ este de 22.064 suflete, după cum se póte vedea în tabloul de maĭ jos Densitatea populațieĭ este de 16 locuitorĭ pe un km. p.

Reședința sub-prefecturiĭ este în orășelul Mangalia. Acéstă plasă se compune din comuna urbană Mangalia și 16 comune rurale.

1. *Comuna Agemler*. Ascunsă în cotul uneĭ văĭ stâncóse, acéstă comună e cea maĭ sĕlbatecă din Dobrogia; departe de o cale de comunicație maĭ importantă, în mijlocul celeĭ maĭ aride regiunĭ, te crezĭ aci isolat de restul lumeĭ. Din orĭ-care parte ar veni călătorul, nu póte vedea satul, de cât apropiindu-se de dênsul, până la 200 metri; numaĭ după morile de vînt te poțĭ orienta, că pe aci trebue să fie locuințĭ omenescĭ.

Cu greŭ îțĭ vine a crede, că te aflĭ în țara românéscă, când după o călătorie lungă și obositóre de la Mangalia, Constanța saŭ Medgidia, coborând într'o vale aprópe prăpăstiósă, zărescĭ d'asupra uneĭ case maĭ de sémă, tricolorul românesc; aci este primăria, la mică depărtare de care sunt șoprónele, magaziile și conacul D-luĭ Mandrea, proprietarul moșieĭ.

Singurul om cu care te poțĭ înțelege este vechilul, căcĭ notarul era, pe timpul când am vizitat comuna, un bețiv, care de diminéță duhnea a rachiŭ.

Vechilul moșieĭ era un austriac din Tirol; el se ocupa fórte mult cu creșterea păsărilor, cu care făcea o bună afacere. Șunca de gâscă era preparată cu deosebire și câștiga pe fie-care an, numaĭ din acest comerț, până la 3000 leĭ. Dacă locuitoriĭ acesteĭ regiunĭ — 'mĭ-am zis — s'ar ocupa cu creșterea și comerțul păsărilor, n'ar trăi în mizeria în care 'ĭ-am găsit.

Reședința comuniĭ este în *Agemler*, departe de 35 km. de cele 3 orașe sus citate, lângă Agemler este satul *Ciobanisa,* nu maĭ puțin miserabil ca el, al treilea sate est, *Sofular,* la vre-o 4 km. spre S.V.

Casele sunt într'o miserie de nedescris, murdăria satelor de asemenea.

Nicĭ arborĭ, nicĭ apă nu se găsesc în acéstă parte cu adevĕrat sĕlbatecă, unde locuitoriĭ se hrănesc cu pâine de orz.

Aci crezĭ, că te aflĭ cel puțin pe la începutul véculuĭ al XIX-lea, sub administrația nepăsătóre a Turcilor. Bólele și mizeria trăiesc nesupărate de medicĭ.

Tabloŭ arătând populaţia plăşeĭ Mangalia, repartizată pe sate şi naţionalităţĭ:

COMUNA	CATUNUL	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Polonĭ	Ruşĭ	Scopiţĭ	Ovreĭ	Albanezĭ	Ţiganĭ turc.	Capĭ de familie		Suflete		TOTAL
																Bărbaţĭ	Femeĭ	Bărbaţĭ	Femeĭ	
Agemler	Agemler	2	—	2	5	—	252	—	—	—	—	—	—	—	—	52	2	127	134	261
	Ciobanısa	6	—	4	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	51	32	83
	Sofular	—	—	—	—	—	—	121	—	—	—	—	-	—	-	19	1	62	59	121
Azaplar	Azaplar	12	—	2	13	—	498	—	—	—	—	—	—	—	—	110	15	258	267	525
	Carachioĭ	20	1	—	—	122	106	10	—	—	—	—	—	—	—	51	2	130	129	259
	Erebiler	—	—	—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	48	39	87
	Mustafa-aci	170	—	11	—	86	8	—	—	—	—	—	—	—	—	64	3	136	139	275
Caraomer	Alibichioĭ	19	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	17	19	36
	Calfachioĭ	358	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	4	188	170	358
	Canlî-cicur	—	—	—	—	—	275	—	—	—	—	—	—	—	—	46	4	142	133	275
	Caraomer	489	—	—	11	—	220	—	—	—	—	—	—	—	—	156	3	395	325	720
	Cerkez-chioĭ	467	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	96	3	265	210	475
	Dauluchioĭ	414	—	—	—	146	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	1	292	268	560
	Docuzaci	212	—	—	—	45	—	—	-	—	—	—	—	—	—	55	1	141	116	257
	Ghiuvenli	722		—	1	224	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	4	508	439	947
	Mamuslu	—	—	—	—	—	—	187	—	—	—	—	—	—	—	36	—	98	89	187
Cavaclar	Cavaclar, Mangaci	571	4	—	3	—	299	6	1	—	—	—	—	—	—	188	7	466	418	884
Cazîl-Mur.	Becler	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	—	—	—	19	5	52	42	94
	Cazîl-Murad	435	—	—	8	—	195	—	—	—	—	—	—	—	—	131	13	339	299	638
	Merdev.-Punar	—	—	—	—	—	97	—	—	—	—	—	—	—	—	19	1	54	43	97
	Terzi-Veli	—	—	—	-	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	38	32	70
Kiragi	Acargea	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	2
	Cadichioĭ	11	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	32	29	61
	Casîmcea	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	10	5	15
	Kiragi	297	—	14	—	—	283	—	—	—	—	—	—	—	—	123	7	308	286	594
	Deli-Oruci	—	—	3	—	—	141	35	—	—	—	—	—	—	—	33	2	100	79	179
	Hoscadin	—	—	—	—	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	30	36	66
	Nalbant	Nepopulat																		
	Popucci	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	5	10
	Valală	414	10	1		44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	2	247	222	469
Edilchioĭ	Amzacea	—	6	3	—	136	104	—	—	—	—	—	—	—	—	52	3	129	120	249
	Edilchioĭ	15	—	1	—	2	211	—	—	-	—	—	—	—	—	46	3	106	123	229
	Enge-Mahale	176	5	—	—	24	160	—	—	—	—	—	—	—	—	74	—	199	166	365
	Uzumlar	36	—	—	—	2	173	—	—	—	—	—	—	—	-	46	2	110	101	211
Enghez	Casîcci	101	—	8	—	—	113	1	7	—	—	—	—	—	—	49	1	119	111	230
	Kiuciuk-Engez	228	5	13	6	30	203	13	—	—	—	—	—	—	—	97	5	259	239	498
	Enghez	Nepopulat																		
Gheringec	Ascilar	2	—	—	-	—	192	—	—	—	—	—	—	—	—	36	4	97	97	194
	Başpunar	Nepopulat																		
	Copucci	—	—	251	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	48	5	124	127	251
	Gheringek	786	—	—	—	—	470	—	—	-	—	—	—	—	—	241	20	641	615	1256
	Haidarchioĭ																			
Mangalia C. U.	Comarova	Nepopulate																		
	Doua Maĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	—	—	—	74	—	93	80	173
	Mangalia	301	221	124	17	342	190	141	15	7	96	—	3	2	--	336	29	811	648	1459
Musurat	Buiuk-Muratan	—	—	—	—	—	124	—	—	—	—	—	—	—	—	24	2	65	59	124
	Carlichioĭ	10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	6	11
	Kiuciuk-Murat.	7	-	—	—	—	212	—	—	—	—	—	—	—	—	39	10	98	121	219
	Ciatmalar	Nepopulat																		
	Musurat	206	—	—	—	15	461	—	—	—	—	—	—	—	—	120	14	342	340	682
	Urluchioĭ	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	4	9
Osmancea		197	1	7	—	—	488	100	—	—	—	—	—	—	—	143	14	409	384	793
Osmanfacă	Abdulah	93	2	10	—	4	133	—	—	—	—	—	—	—	5	47	2	142	125	277
	Ebechioĭ	2	11	—	6	177	163	17	—	—	—	—	—	—	8	77	2	204	180	384
	Osmanfacă	390	—	1	—	7	294	178	10	..	—	—	—	—	—	171	3	463	417	880
Sarighiol	Acbasi	1	—	6	—	—	208	8	—	—	—	—	—	—	—	42	2	120	103	223
	Hagilar	2	—	16	—	32	306	—	—	—	—	—	—	—	—	71	7	193	163	356
	Caracicula	602	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	2	330	292	622
	Cecige	Nepopulat																		
	Ilanlîk	120	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1	63	65	128
	Mustegep	Nelocuit																		
	Sarighiol	32	—	5	—	—	190	306	—	—	—	—	—	—	—	91	6	267	266	533
Tatlâgeak	Tatlâgeak-Mare	78	5	—	—	75	140	—	—	—	2	—	—	—	—	65	1	158	142	300
	» mic	3	—	—	—	29	423	—	—	—	—	—	—	—	—	95	5	238	217	455
Topraisarĭ	Mangea-Punar	10	—	—	—	—	—	128	—	—	—	—	—	—	—	23	—	85	53	138
	Topraisarĭ	290	—	—	—	—	575	—	—	—	—	—	—	—	—	169	6	459	406	865
Tuzla	Mangea-Punar	—	—	—	—	—	—	232	—	—	—	—	—	—	—	41	1	124	108	232
	Perveli	12	7	—	—	—	547	—	—	—	—	—	—	—	—	109	5	312	254	566
	Tuzla	42	40	252	—	116	86	—	—	—	—	—	—	—	—	109	1	275	261	536
	Total	8370	318	771	70	1867	8848	1483	41	7	98	173	3	2	13	4382	238	11614	10450	22064

Nimic bun nu s'a introdus în acéstă nenorocită comună, lăsată uitării de oamenĭ și de Dumnezeŭ.

Tótă comuna nu numĕră maĭ mult de 80 case (saŭ maĭ bine mușuróie de cârtițe).

Repartiția suprafeții și populațieĭ, este arĕtată la plasă.

Primăria a fost clădită la 1882.

Comuna se învecinesce la N. cu Copadin și Bülbül; la S. cu comuna Enghez; la E. cu Osmancea; iar la V. cu Cazîl-Murat și Carabacâ.

Șcólă și biserică n'are; sunt 2 giamiĭ, în Ciobanisa și Agemler, aŭ 2 hogĭ.

La Sofular e o casă de rugăciunĭ protestantă.

Budgetul abia se urcă la suma de 2761 leĭ la veniturĭ, din care se cheltuiesc 1358 leĭ, rĕmânĕnd un excedent de 1403 leĭ.

Sunt 137 contribuabilĭ.

Șoseaua vicinală Constanța-Cavaclar trece pe la 5 km. spre S. de Agemler; drumurĭ comunale sunt maĭ multe, atât între satele comuniĭ, cât și de legătură cu cele învecinate, cum: Copadin, Osmancea, Edilkioĭ, Amzaci, Enghez, Casâcci, Merdevenli-Punar și Beșaul.

2. *Comuna Azaplar.* Pe un podiș înalt și puțin ondulat, în drépta șoseleĭ Caraomer-Topraisarĭ se află așezat satul *Azaplar,* reședința comuniĭ cu acest nume, care maĭ coprinde încă și satele: *Mustafa-aci,* pe șosea, la 3 km. spre apus de precedentul, în valea cu acelaș nume; lângă el la 1 ½ pe aceeaș vale, *Erebiler.* Mai isolat de reședință este satul *Carachioi,* între cele două șosele ce pornesc din Mangalia și Caraomer, pentru a se întâlni la Topraisarĭ.

Satele aŭ fost părăsite de locuitorĭ și ruinate în rĕsboiul ultim; abia de cât-va timp aŭ început a renasce din vechile dărîmăturĭ, totușĭ nimic nu atrage în acéstă parte, fără arborĭ și apă, o populație maĭ numerósă. Casele sunt așezate grupurĭ-grupurĭ, fără nicĭ o rânduială; din cauza vênturilor violente și arșițeĭ sufocante, maĭ tóte locuințele sunt nisce bordeie, construite de pământ și acoperite cu lipitură de balegă. Fântânele aŭ marĭ adâncimĭ, de aceia sunt 5 în tótă comuna; producția soluluĭ este nesigură, din causa lipseĭ de ploĭ; populația se hrănesce prost.

Comuna se învecinesce la N. cu Edilkioĭ; la E. cu Topraisarĭ; la S. cu Sarighiol și Kiragi; iar la V. cu Caraomer și Enghez. Case sunt 333.

Repartiția suprafeții și populațieĭ, este arătată la plasă.

Primăria a fost clădită în 1880.

Șcólă nu există, de asemenea nicĭ biserică. Sunt 4 giamiĭ: 2 în Azaplar și câte una în Erebiler și Carachioĭ; pe lângă cea din Azaplar funcționéză o școlă mahometană.

Budgetul are la veniturĭ 4918 leĭ și la cheltuelĭ 2176 leĭ, rĕmânênd un excedent de 2742 leĭ. In comună sunt 135 contribuabilĭ.

Afară de șoseaua vicinală Constanța-Caraomer, care trece pe lângă Azaplar, maĭ sunt și drumurĭ ordinare spre: Ghiuvenli, Mangacĭ, Enghez, Amzaci, Gheringek, Copucci, Deleuruci, Keragi și Caraomer.

3. *Comuna Caraomer.* La 30 km. spre apus de Mangalia, aprópe de frontieră, se găsesce comuna Caraomer, a căreĭ desvoltare se datoresce posițiuniĭ sale, ca punct de pază din partea armateĭ, care are aci o cazarmă încăpătóre pentru două companiĭ; aci se află și vama, avênd pe frontieră o clădire destul de măréță, se maĭ află și o stațiune de telegraf și poștă.

Pe lângă satul de reședință, *Caraomer,* departe de frontieră ca la 5 km., în dreptul pietreĭ No. 27, comuna maĭ coprinde următórele sate: *Docuzaci,* pe fundul uneĭ văĭ ce se deschide în Bulgaria, în dreptul pietriĭ 24, departe la 12 km. spre apus la Caraomer, e un sătuc mizerabil, care din cauza bandelor de hoțĭ ce-l prădéză dese-orĭ, locuitoriĭ trăiesc cu frică; apoĭ pe valea Cerkez-kioĭ, la 10 km. spre apus de Caraomer, staŭ înșirate micile cătune de la N. la S.: *Calfachioĭ, Mamuzli, Cerkez-kioĭ* și *Dere-kioĭ.* Acest din urmă este părăsit. Valea este adâncă, pietrósă și prăpăstiósă, călătorul chiar în mijlocul zileĭ trebuia se mérgă cu grijă, de téma bandelor de tâlharĭ, care înspăimântaseră popu-

lațiunea acestor locurĭ pustiĭ și sĕlbatice, pe unde domnesce tăcerea, cucuvaia și vulturiĭ peste mĕsură de marĭ, ce staŭ agățațĭ în stolurĭ pe stâncĭ. Tabloul este înfiorător acum, ce putea fi câte-va deceniĭ în urmă?

Iată pentru ce satele acestea aŭ progresat fórte puțin, de la stăpânirea nóstră.

Maĭ către răsărit, ruinele unuĭ alt sat: *Ali-bei-kioĭ*, care abia de câțĭ-va anĭ s'a repopulat cu Românĭ și Turcĭ, e departe de 5 km. către N.V. de Caraomer; apoĭ *Ghiuvenli*, un cătun maĭ mare, așezat pe șoseaua vicinală de la Cavaclar la Caraomer, a început a lua un aspect maĭ românesc, cu case bune și încăpătóre; la răsărit de Caraomer, alte două cătune: *Canlî-cicur* și *Dauluchioĭ,* pe o vale întortochiată, aŭ case micĭ grupate împrejurul a douĕ puțurĭ, ce par ca nisce obiecte sfinte în acéstă parte, unde apa e așa de rară, de aceia locuitoriĭ le îngrijesc ca pe nisce móște.

Afară de Caraomer și Ghiuvenli, totul e sĕlbătăcie și pustietate, ierburile cresc în voie nesupărate de plugul agricultoruluĭ; caiĭ pasc în hergheliĭ, disputând cu oile nutrețul. Séra până târziŭ abia aŭ rândul să se adape la fântânĭ.

Comuna ast-fel alcătuită din nouă sate, se mărginesce la N. cu Cavaclar și Enghez; la S. cu Bulgaria; la E. cu comunele Azaplar și Sarighiol și în fine la V. cu Bairamdede și Hairamkioĭ.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arĕtată la plasă. Case sunt 1058, din care 186 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă din 16.115 leĭ la veniturĭ și 5349 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent în plus de 10.706 leĭ. Sunt 851 de contribuabilĭ.

Numaĭ în Ghiuvenli se află o șcólă clădită în 1899, are un învĕțător și 95 elevĭ. In Caraomer și Canlî-cicur se află câte o șcólă turcéscă.

In Caraomer se află o casă de rugăciune românéscă; iar în Mamuzli, una protestantă. Acum se construesce la Ghiuvenli o biserică frumósă. Giamiĭ sunt: una în Caraomer, una în Canlî-cicur, una în Dauluchioĭ, una în Docuzacĭ și una în Ghiuvenli.

Comuna este străbătută de 3 șosele: cea de la Mangalia, cea de la Topraisarĭ și cea de la Cavaclar. Drumurĭ naturale duc spre: Canlî-cicur, Valalî, Frontieră, Cerkez-kioĭ, Mamuzli, Calfa-chioĭ și Bairamdede.

Tótă populația plășiĭ Mangalia era în 1850 compusă numaĭ de Turcĭ, care aŭ emigrat în urma rĕsboiuluĭ din 1877—78 și emigréză încă, lăsând loc Românilor și Germanilor, ce vin pe fie-care an a popula acéstă regiune aridă și morocănósă.

4. *Comuna Cavaclar*. La bifurcația mai multor văĭ țĕrmurite de stâncĭ sălbatice și prăpăstióse, pe șoseaua ce vine de la Constanța, departe de satul Ghiuvenli la 10 km., iar de Mangalia la 35 km., stă ascuns satul *Cavaclar*, lângă care *Mangaci* formézā ca o mahala; numaĭ morile de pe délurĭ trădéză călătoruluĭ, că pe aci se află locuințe omenescĭ, cum de alt-fel pretutindenĭ în județul Constanța, maĭ ales morile de vĕnt sunt nedeslipite de sate.

Ambele aceste douĕ sate formézā comuna Cavaclar, în care nu maĭ puțin ca în surorile eĭ, sălbătăcia și mizeria domnesc; casele sunt de aceiașĭ făptură: bordeie saŭ clădirĭ micĭ de pămĕnt amestecat cu balegă, fórte întrebuințat ca material de construcție în acéstă regiune, care nu știe ce însémnă cărămida.

Nóptea într'un asemenea sat te cuprinde urîtul și frica de cântecul cobitor al cucuvaielor, care se întrec cu lătratul câinilor, tot așa de sălbaticĭ și neprietinoșĭ, ca și localitatea.

Comuna Cavaclar se învecineşte spre N. și V. cu Cazîl-Murat; la E. cu Enghez; iar la S. cu Caraomer.

Primăria clădită în 1880.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Sunt 284 case, din care 34 bordeie.

Şcóla clădită în 1882, are 1 învĕțător și 69 de elevĭ. In ambele sate se află câte o șcólă turcéscă.

Biserică în comună, nu e: în fie-care sat se află câte o giamie.

Budgetul acesteĭ comunĭ coprinde 2.311 leĭ la veniturĭ și 1941 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânĕnd un excedent de 390 leĭ; are 120 contribuabilĭ.

E în legătură cu Cazâl-Murat, Merdevenli-Punar, Sofular, Casâcci, Enghez, Erebiler, Ghiuvenli si Bairamdede, prin drumurĭ naturale, afară de şoselele: Constanţa-Cavaclar şi Cavaclar-Caraomer, încă neexecutate.

5. *Comuna Cazîl-Murad.* Lângă şi la N.V. de Cavaclar, pe valea Borungea şi pe şoseaua vecinală Constanţa-Kioseler, se află reşedinţa comuniĭ Cazâl-Murad, departe de Mangalia la 43 km. către V. şi compusă pe lângă satul *Cazîl-Murad* şi din următórele 3 cătune: *Bekter,* un cătun de 53 case, aşezat la 6 km. spre N.V. ,pe valea Borungea la confluenţa sa cu Borungea; *Merdevenli-Punar* la 2 km. spre răsărit de reşedinţă, *Terziveli,* cătun de 8 case, aşezat pe valea Cazâl-Murad, la 4 km. spre NV. de reşedinţă.

Case micĭ, bordeie înşirate în lungul drumuluĭ, fără alte strade, iată tot aspectul satelor ce compun comuna, ce se mărginesc la N. cu Kiosseler şi Carabacâ; la E. cu Agemler; la S. cu Cavaclar; iar la V. cu Bairamdede şi Hairamchioi. Primăria a fost construită în 1882.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 174, din care 19 bordeie.

Biserică, comuna n'are; sunt 4 giamiĭ, în fie-care sat câte una. La Cazâl-Murat e o şcólă, cu local închiriat; are un învĕţător şi 40 elevĭ.

Budgetul comuniĭ constă din 4.749 leĭ la veniturĭ şi 2.037 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de plus 2.712 leĭ; are 146 contribuabilĭ.

După cum am arătat, şoseaua vicinală Constanţa-Kiosseler trece prin Cazâl-Murad; cele 4 sate sunt legate între ele prin drumurĭ ordinare, care merg şi la satele invecinate, ast-fel spre: Kioseler, Ketic-Punar, Carabacâ, Caugagi, Beşaul, Sofular, Enghez, Cavaclar, Ghiuvenli, Cialma-Argea, Bairamdede şi Baş-Punar.

6. *Comuna Keragi.* Pe tótă valea superióră întortochiată, prăpăstiósă şi sĕlbatică, ce se prelungeşte către apus din lacul Mangalia, sunt aşezate tóte cătunele ce compun comuna Keragi şi care sunt: *Keragi,* ca reşedinţă, pe şoseaua Mangalia-Caraomer, la 18 km. spre V. de Mangalia, apoĭ către răsărit de reşedinţă, pe şosea: *Deleuruci* la 2 km., cătun înşirat de a lungul şoseleĭ; *Nalbant,* lângă şi la 1 km. de precedentul, a fost din 1877 părăsit, locul sĕŭ se cunóşte prin pietrele cimitiruluĭ turcesc; *Casâmcea,* la 3 km. spre N.E. de Keragi, a stat multă vreme părăsit, de vre-o 4 anĭ câte-va familiĭ s'aŭ stabilit aci reînfiinţând satul în fundul uneĭ prăpăstiĭ, prin care nu există nicĭ un drum; apoĭ pe vale la Sud de Cheragi: *Acargea* la 6 km., *Valalî* la 4 km. de precedentul, *Hoscadin* la aceiaşĭ depărtare de Acargea; *Cadichioi* şi *Popucci,* pe drumul ce vine de la Mangalia, pentru a trece frontiera la piatra 28.

Un necunăscĕtor al loculuĭ, odată intrat de la Sud pe valea Popucci, cu greŭ 'ĭ ar fi să maĭ iasă pe dél; in vara anuluĭ 1890 am rătăcit 4 ore cu trăsura, de la Popucci la Keragi.

Câte-va pietre de cimitir maĭ însémnă locul fostuluĭ sat turcesc, Popucci, care acum 10 anĭ nu era locuit de cele două familiĭ bulgăreştĭ, ca acum; era o séră rĕcorósă după plóie, în luna August

In drépta şi în stânga, stâncĭ ascuţite îşĭ arătaŭ din distanţă în distanţă colţiĭ, pe care staŭ în linişte o sumedenie de vulturĭ de o mărime neobicinuită; trec prin Cadichioi şi apucând pe vale înainte, mĕ înfund într'o vâlcea din care cu greŭ am putut să mă întorc înapoĭ; se înoptase bine şi întunerecul făcea tabloul sĕlbatec de o înfăţişare înfiorătóre: icĭ un colţ de stâncă albă ce părea că se prăbuşeşte, maĭ dincolo o mătăhală négră: un puţ părăsit. Nicĭ o fiinţă omenéscă, care să ne îndrepte; atât eŭ cât şi vizitiul — un oltean puternic şi curagios—am fost coprinşĭ de fiorĭ, maĭ ales că pe acele vremurĭ, de şi nu tocmaĭ depărtate, valea Cheragi era reputată ca adăpost al bandelor de tâlharĭ. Orĭ în-cotro ne îndreptam, vale, stâncĭ, prăpastie şi pustie. Nicĭ un lătrat de câine, nicĭ o licărire de lumină nu ne da vre-un semn, că suntem pe lume.

Valea este aşa de întortortochiată, în cât nu maĭ ştiĭ pe unde să apucĭ; de aceea după multă horbocăială prin întunerec, am urcat pe un povârniş maĭ dulce în dél, de unde zăresc în depărtare lumina unuĭ foc, spre care mĕ îndrept.

Eraŭ orele 12 nóptea, când am ajuns la o târlă, lângă care încă maĭ ardeaŭ câte-va gâteje de lemne.

Am fost întâmpinaţĭ de o haită de câinĭ rĕĭ şi sĕlbaticĭ, că numaĭ prin intervenirea câtor-va ciobanĭ am putut să ne apropiem.

Cu ajutorul unuĭ păstor ce ne-a servit de călăuză, abia la ora 1 nóptea am ajuns în Keragi, unde am rĕmas.

Nu se póte ceva maĭ sălbatec şi înfiorător, ca valea Keragi; numaĭ a doua zi 'mĭ-am continuat drumul spre Mangalia.

Comuna alcătuită din cele 9 sate, se învecinesce la N. cu Azaplar; la E. cu Sarighiol; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Caraomer.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 355.

Casele sunt micĭ, fórte multe bordeie, nehigienice şi murdare; stradele satelor rĕŭ întreţinute; populaţiunea se hrănesce fórte rĕŭ. Primăria s'a clădit în 1882.

Comuna n'are biserică; Turciĭ şi Tătariĭ aŭ câte o giamie în Cadichioĭ, Keragi, Delioruci şi Valalà. Giamiile de ţară se compun dintr'o singură clădire adese-orĭ pătrată, avênd la unul din unghiurĭ un foişor de lemn şi fórte rar de piatră, ce servesce de minaret. Interiorul e tot ce póte fi maĭ simplu: într'un colţ un tron în forma uneĭ platforme, de pe care hogea face predica şi rugăciunea.

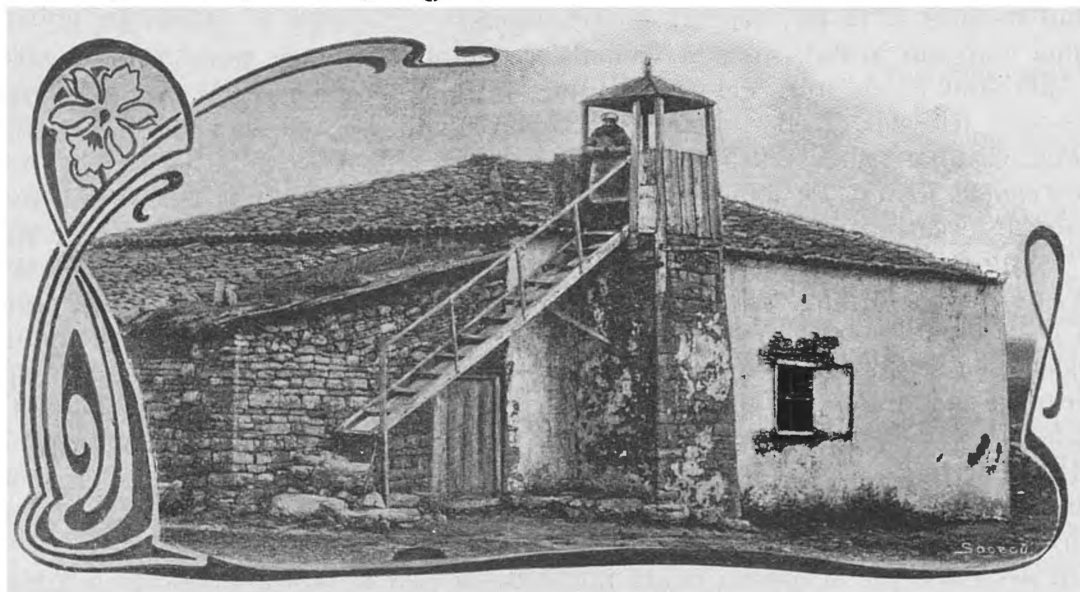

Fig. 81. — Giamie de ţară.

Cine nu e obişnuit, nu cred să pótă suferi duhórea dintr'o giamie de ţară pe timpul serviciuluĭ; pe un spaţiŭ fórte restrâns se adună toţĭ credincioşiĭ luĭ Mahomed, cu piciórele încrucişate şi góle; eĭ sunt de o murdărie, care exală un miros insuportabil. Prin părţile pe unde apa e aşa de rară, numaĭ la îmbăiat nu se gândesce Turcul s'o consume.

In Chiragi e o şcólă clădită în 1901, are un învĕţător şi 83 elevĭ. Tot aci e şi o şcólă turcéscă.

Budgetul comuniĭ are un venit de 5.569 leĭ, din care cheltuesce 1.745, rĕmânênd un excedent de 3.824 leĭ; sunt 257 contribuabilĭ.

Şoseaua vicinală de la Mangalia trece pe la Nalbant, Delioruci şi Keragi, pentru a duce la Caraomer.

Satele din comună sunt legate între ele prin drumurĭ fórte rele şi impracticabile; cu cele l'alte sate, ca: Copucci, Azaplar, Erebiler, Caraomer, Canlîcicur şi Dauluchioĭ, sunt legate tot prin drum de căruţe.

7. *Comuna Edilchioĭ.* Departe la 28 km. spre N.V. de Mangalia, pe şoseaua ce duce la Cavaclar, se află comuna Edilchioĭ, compusă din următórele patru sate: *Edilchioĭ*, ca reşedinţă, *Amzacea*, pe şoseaua Constanţa-Caraomer, la 5 km. departe de precedentul către S.E.; *Uzumlar* şi *Enge-Mahale*, la 5 km. spre N. de satul de reşedinţă.

Aspectul acestor sate nu se deosebesce de al celor-l'alte din plasă, mizeria domnesce şi aci în tóte casele; primăria sémănă maĭ mult a un grajd de cât a clădire publică, cel puţin aşa am găsit-o în 1894, tómna.

Maĭ de sémă este casa proprietaruluĭ moşieĭ, D-nul Colonel Candiano.

Noróiele întrerup aprópe cu desăvîrşire comunicaţia; arborĭ nu se găsesc prin sat saŭ împrejurimĭ, până la depărtărĭ de mile; de cât-va timp a început a se planta salcâmĭ, dar se pare că locuitoriĭ nedeprinşĭ şi ignorenţĭ, nu numaĭ că nu 'şĭ plantéză pe lângă locuinţele lor, dar şi pe ceĭ aĭ comuniĭ îĭ rup, fără ca funcţionariĭ să opréscă acest rĕŭ.

Pretutindenĭ domnesce nepăsarea şi desgustul de tot ce este higienic, frumos, dar puţin costisitor, din acéstă pricină pe aci e o climă excesivă iarna ca şi vara, lipsă de ploĭ, lipsă de apă şi diferite maladiĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Osmanfacâ; la E. cu Topraisari; la S. cu Gheringek şi Azaplar; iar la V. cu Enghez şi Osmancea.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 231.

Primăria construită în 1880.

Biserică şi şcólă nu există în comună; sunt 6 geamiĭ: 2 în Amzacea, 2 în Enge-Mahale şi câte una în cele-l'alte cătune.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 3.215 leĭ şi la cheltuielĭ 1.558, rĕmânênd un excedent de 1.757 leĭ; sunt 160 contribuabilĭ.

Afară de şoseaua Constanţa-Cavaclar, maĭ sunt şi drumurĭ ordinare, atât între satele comuniĭ, cât şi de legătură cu satele învecinate, cum: Elibikioĭ, Abdulah, Musurat, Topraisarĭ, Muratan, Perveli, Gheringek, Carachioĭ, Enghez, Casâcci, Sofular, Agemler, Osmancea şi Copadin.

8. *Comuna Enghez.* Pe şoseaua Constanţa-Cavaclar se află comuna Enghez; şoseaua nefiind executată, drumul este fórte rĕŭ şi pe timp de plóie întrebuinţezĭ 8 ciasurĭ din Mangalia, ca să ajungĭ în comună, care este aşezată pe cósta nordică a văiĭ. Nu poţĭ defini care sunt stradele satuluĭ, de óre-ce casele sunt grupate câte 4—5 la un loc, par a fi făcute dintr'un singur corp de clădire, despărţite în atâtea compartimente, câte familiĭ sunt; tóte casele sunt aprópe la fel; primăria numaĭ, stă isolată în mijlocul unuĭ maidan şi compusă din 2 camere şi un antreŭ; era clădirea cea maĭ de sémă a satuluĭ, în Octombrie 1894, căcĭ localul e construit din 1882.

Nóptea am fost găzduit de primar, o namilă de tătar, de vre-o 35—40 anĭ. Fiind cu suprefectul plăşiĭ, am fost bine trataţĭ: la masă ni s'a adus pilaf preparat cu carne şi seŭ de óie, un puiŭ fript şi pâine de secară, négră ca pămêntul; din acest ospeţ n'am putut suferi nicĭ măcar mirosul şi spre îndestulare am sorbit tótă nóptea cafea, pe care o făceam singur pe o vatră, în care vecĭnic ard tăciunĭ acoperiţĭ cu cenuşe, pentru a nu se stinge.

In odaia ce ni s'a dat pentru dormit, eraŭ de jur împrejurul pereţilor nisce prispe de pămênt, peste care eraŭ aşternute velinţe; pe pereţĭ atârnate diferite arme turcescĭ: pistóle, iatagane şi puscĭ vechĭ.

Casa primaruluĭ era construită jumătate sub-sol; tavanul era aşa de jos, în cât nu puteaĭ sta în picióre. Nicĭ un mobilier altul de cât prispele, care serviaŭ şi ca paturĭ şi ca scaune. In colţ era un cotlon de pămênt, unde am făcut cafelele. Un singur ochiŭ de geam dedea tótă lumina cameriĭ. De urît n'am dormit tótă nóptea; diminéţa am plecat buimăcit de neodihnă.

Afară de satul de reşedinţă: *Enghez,* comuna maĭ coprinde alte două sate: *Kiuciuk-Enghez,* părăsit de locuitorĭ, ruinat şi *Casâcci,* maĭ la N.V. la 2½ km.

Depărtarea acesteĭ comune de Mangalia este la 28 km. şi se mărginesce la N. cu Osmancea şi Agemler; la E. cu Edilkioĭ; la S. cu Azaplar şi Caraomer; iar la V. cu Cazâl-Murat.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 192.

Nicĭ şcóla, nicĭ biserică nu se află prin acéstă sălbătăcime; Germaniĭ aŭ o casă de rugăciune, iar musulmaniĭ 4 giamiĭ: 2 în Enghez şi două în Casâcci. La Casâcci e o şcólă turcéscă, iar la Enghez, două.

Budgetul constă din 3.215 leĭ la veniturĭ și 1.558 leĭ la cheltuielĭ, cu un excedent în plus de 1657 leĭ; sunt 166 contribuabilĭ.

Căĭ importante de comunicație nu sunt; drumurĭ ordinare duc către: Soffular, Agemler, Osmancea, Edilchioĭ, Amzacea, Carachioĭ, Azaplar, Eribiler, Ghiuvenli, Cavaclar și Boșaul.

9. *Gheringek.* Maĭ îngrijită, cu case marĭ, higienice este comuna Gheringek, așezată numaĭ la 14 km. spre N.V. de Mangalia, pe șoseaua ce duce la Topraisarĭ. Pe aci și apa este maĭ abundentă, locurile maĭ puțin sĕlbatice, populațiunea maĭ ospitalieră și maĭ aprópe de civilizație. Comuna se compune din satele: *Gheringek,* ca reședință, bine situat la isvorul rîușoruluĭ Tatlageak, cu puțurĭ multe, apă bună, case maĭ omenescĭ, primărie și local pentru școlă, maĭ presentabile; *Ascilar* sat tătăresc, murdar și urît, pe șosea spre Mangalia, la 3 km. spre S.E. de Gheringek; *Haidarchioĭ*, e un sat părăsit de mult de locuitorĭ, nu se maĭ cunósce de cât cimitirul, după pietrele pe care musulmaniĭ le pun pe mormintele morților; e așezat la 2½ km. spre S. de Ascilar, într'o vale; apoĭ pe șoseaua de la Mangalia la Caraomer, satul părăsit *Baspunar*, pe țĕrmul de N. al lacululuĭ și la 7 km. spre apus de orașul Mangalia; la Baș-Punar se bifurcă, un drum spre Azaplar; pe el se află frumosul cătun Copucci, la 12 km. spre V. de Mangalia. In mijlocul uneĭ câmpiĭ fără arborĭ și sterpe, satul acesta sémănă cu o oază; locuitoriĭ aŭ plantat salcâmĭ de jur împrejurul satuluĭ; iar în lăuntru arborĭ fructiferĭ, în mijlocul cărora casele staŭ adăpostite de vênturile ierniĭ și temperate de arsița veriĭ. Satul are o biserică, de și mică dar frumósă și bine întreținută. Casele nu sunt maĭ multe de 50, dar tóte de o curățenie, ce póte servi de exemplu prin prejur. Populația e bulgărească.

Comuna se învecinesce la N. cu Topraisarĭ și Tuzla; la E. cu Tatlâgeac și Mangalia; la S. cu Sarighiol și la V. cu Cheragi și Azaplar.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 530. Primăria clădită la 1880.

In Copucci există o biserică cu un preot și 2 ómenĭ de serviciŭ; are hramul Sf Voevozĭ. La Ascilar, e o giamie.

Școlă este în Gheringek clădită în 1894, cu un învĕțător și 87 elevĭ. La Aschilar și Gheringek se află câte o școlă turcească.

Comuna este destul de bogată, avênd un venit de 11.230 leĭ, din care se cheltuesc 8.209 leĭ, rĕmâind un excedent de 3.021 leĭ; sunt 331 contribuabilĭ.

Prin comună trec douĕ șosele, carĭ duc spre Topraisarĭ și Agigea. Ambele nu sunt încă executate.

Drumurĭ ordinare sunt spre satele: Amzaci, Topraisarĭ, Muratan, Perveli, Tatlâgeak, Comarova, pe tótă valea lacululuĭ Mangalia, apoĭ la Casâmcea, Azaplar și Carachioi.

10 *Comuna urbană Mangalia.* Strabo [1]) așéză orașul Callatis (azĭ Mangalia) la 280 stadiĭ de Tomis; el era o colonie a Heracleienilor. Distanța nu pare exagerată, căcĭ astăzĭ între Constanța și Mangalia sunt 43 km. în linie dréptă, pe când Strabo măsóră 51.800 metri. Numele sĕŭ se găsesce încă în itinerarul luĭ Antonin, Hieroclès și în scrierea lui Constantin Porphyrogenetul «de Thematibus».

Ammian Marcelin [2]) îl scria cu un singur l, pe când Ptolomeŭ, Procopiŭ, Tabula Peutingeriană și pe inscripțiunĭ se găsesce scris ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ.

Scymnus de Chios pune data fondăriĭ orașuluĭ pe timpul domnieĭ regeluĭ Macedonieĭ, Amyntas, pe la anul 507 a. Chr.

Schaffarich greșesce, când pune Mangalia în locul Tomisuluĭ, asemenea — zice Papadopoulos Vretos [3]) — greșeste și geograful grec Meletius, ca și Coray și Grosselin, când zic, că s'a maĭ numit Pangallia.

După o monedă rĕmasă de pe timpul luĭ Caracala, se vede că orașul a fost fortificat

---

[1]) Lib. VII. Cap. VII.

[2]) Lib. XXVII. Cap. V.

[3]) Op. cit. p. 189.

și cu porți, ceea ce însémnă, că sub Romanĭ era destul de mare și că portul sĕŭ era vizitat de o mulțime de vase.

Genovezii în vécul de mijloc, făcuseră din Mangalia un port destul de mare, dacă judecăm după lungimea cheuluĭ, ale căruĭ ruine se vĕd și astăzĭ și nu e de necrezut, că cifra populațiuniĭ să fi fost prin vécurile XII și XIII de 30.000 suflete. [1])

Urmele întăririlor ce aŭ înconjurat orașul se pot vedea încă și sunt destul de pronunțate, maĭ ales în partea de Nord, lângă cazarma infanterieĭ. [2])

In 1850, orașul Mangalia era reședința districtuluĭ cu acest nume și nu numĕra maĭ mult de 80 case, locuite de 75 Turcĭ și 5 rayale (Bulgarĭ), în total cam vre-o mie suflete. [3]) Acéstă populațiune se ocupa maĭ mult cu pirateria, de cât cu comerțul grânelor.

Portul expus vênturilor de Nord, naufragiile eraŭ desc vara, și maĭ cu sémă iarna, din causa ceței și vaĭ de nenorociții navigatorĭ, carĭ cădeaŭ în cursele Mangalienilor, renumițĭ prin hoțiile lor pe Mare.

Aga din Mangalia avea sub jurisdicțiunea sa maĭ multe sate locuite de Turcĭ, care se ocupaŭ cu agricultura. Caza coprindea 35 sate locuite de 393 familiĭ Turcĭ și 5 Bulgarĭ, producea până la 40.000 kile grâŭ, din care nu se exporta anual de cât 7—8 năvĭ.

In 1829, orașul a fost distrus; ciuma se încinsese; se crede că a fost adusă aci cu muniția luată de la ómenĭ, care muriseră de acéstă bólă, în alte părțĭ ale teatruluĭ de operațiunĭ. [4])

Hagi-Mehmet-Aga, un bătrîn de 80 anĭ, afirma în 1850, că bunicul sĕŭ a vĕdut digul, care apăra altă dată vasele din port, contra vênturilor. Acest zid avea o lățime așa de mare, că douĕ căruțe puteaŭ merge alăturĭ pe el.

Din bătrînĭ, bunicul luĭ Mehmet scia, că acel dig era ornat d'asupra cu statuĭ de marmoră.

Constructia diguluĭ — adaogă I. Ionescu — se urcă la o vechime înaintată, acum (1850) e la 2 picióre sub apă, și când Marea e liniștită, se zăresce în câte-va părțĭ. Incepe din partea orașuluĭ numită Kisle-Buroa (azĭ este biserica greacă) și merge în Mare, până la o depărtare de 80 metri, lăsând între zid și țĕrm un loc gol (portul).

Intrarea năvilor în port se prelungesce până aprópe de lacul Mangalia, care comunică cu Marea (1850).

Pe una din pietre găsite în Mare — se zice — că un armean ar fi citit o inscripție în limba armeană, cum că portul a fost construit de Armenĭ. Turciĭ însă nu cred spusele luĭ. [5])

In rĕzboiul din 1877, Mangalia de 3 orĭ devastată și arsă de bașĭ-buzucĭ, a fost redusă la o grămadă de ruine, iar populațiunea fugise în masă.

Numaĭ după venirea Rușilor, câte-va familiĭ încep a se reîntórce și s'a putut evalua populația orașuluĭ la 1600 suflete aprópe [6])

Astăzĭ orașul rĕsare din ruine; are câte-va strade curate, case marĭ; vechiul conak turcesc s'a prefăcut din 1890, într'o măréță clădire încăpătóre sub-prefecturiĭ și judecătoriĭ; totușĭ orașuluĭ îĭ maĭ trebue mult, ca să iasă din starea mizerabilă, în care a zăcut în decursul véculuĭ al XIX-lea.

Se crede, că Mangalia va deveni un port maritim de óre-care importanță, de aceea se construise un solid pod de lemn lung de 150 metri în Mare (capătul de la țĕrm începea de la Primărie); dar în urmă vĕzêndu-se că nu aduce nicĭ un folos, s'a lăsat în părăsire, iar acum nu maĭ există.

In timpul veriĭ, orașul este vizitat de câte-va familiĭ, pentru băile de Mare și cele sulfuróse. Pretutindenĭ în Dobrogea, Marea nu are o plaje maĭ întinsă și maĭ frumósă ca

[1]) *Drăghicescu,* op. cit. p. 210 apud *D'Hogguer,* op. cit. p. 38—39.
[2]) O descriere amănunțită e făcută de autor în «Buletinul publicațiilor militare» din 1892
[3]) *Papadopoulos,* op. cit p. 189 și *Ionesco,* op. cit. pag. 32.
[4]) *Moltke,* Campagnes des Russes en 1829 Vol. II.
[5]) *I. Ionesco,* op. cit. p. 32—33
[6]) *D'Hogguer,* op. cit p. 39

la Mangalia la închizătura laculuĭ, apoĭ apele sulfuróse ne-avênd instalaţiunĭ, sunt fórte puţin căutate.

Numaĭ făcêndu-se o linie ferată de la Constanţa saŭ Medgidia, Mangalia ar putea căpăta importanţa ce merită. Lacul sĕŭ ar oferi un excelent adăpost marineĭ nóstre de rĕsboiŭ şi portul Mangalia cu puţine cheltuĭelĭ, reparându-i-se digul genovezilor, ar putea să fie frequentat de vapóre. De sórta oraşuluĭ ar depinde aceea a întregiĭ plăşĭ Mangalia, căcĭ comerţul fiind maĭ activ în port, populaţiunea ar eşi din starea de acum înapoiată, agricultura şi crescerea vitelor ar lua un maĭ mare avênt.

Ca construcţiunĭ, oraşul ar putea fi împărţit în două: partea de pe cósta Măriĭ până la Conak, are case maĭ marĭ, spaţióse şi higienice, strade largĭ, drepte, curate şi pavate; a doua este mahalaua tătărescă cu case micĭ, pe alocurea bordeie, strade strâmte, intortochiate şi murdare.

Ruinele daŭ un aspect trist, care unit cu cântecul cobitor al cucuvaieĭ, fac călătoruluĭ impresia unuĭ cimitir locuit.

De administraţia Mangalieĭ depinde şi cătunul *Două Maĭ,* la 4 km. spre S. de oraş, pe drumul ce duce la Ilanlîk; e un sat compus din scopiţĭ aduşĭ din Bucurescĭ, Iaşĭ şi Galaţĭ şi stabiliţĭ aci de Mih. Cogălniceanu, fondatorul satuluĭ; apoĭ la Nord de Mangalia, câte-va colibe de grădinarĭ compun satul *Cumarova,* la 4 km. spre N. de oraş, între şosea şi Mare.

Fig 85. — Giamia din Mangalia.

Spre Cumarova sunt viile oraşuluĭ, care produc strugurĭ de próstă calitate; despre aceştĭ strugurĭ vorbia Peyssonnel [1]) în 1787; aşa dar aceste viĭ sunt fórte vechĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Tatlageac; la V. cu Gheringek; la S. cu Sarighiol şi la rĕsărit cu Marea.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 461.

Budgetul are 31.291 leĭ la veniturĭ şi 26.948 leĭ la cheltuielĭ, remânênd un excedent în plus de 4.343 leĭ; sunt 342 contribuabilĭ.

Oraşul are două scolĭ: una de fete şi una de băieţĭ, cu 2 învĕţătorĭ şi 95 elevĭ.

Bisericĭ sunt două: una grecească foarte vechie, are hramul Sf. Niculae şi una românească, cu hramul Sf. Gheorghe, clădită în 1884; fie-care are preotul eĭ şi câte 2 cântăreţĭ. Protestanţiĭ aŭ o casă de rugăciune. Giamiĭ sunt două cu treĭ hogĭ; pe lângă două din ele e câte o şcólă.

---

[1]) Traité sur le commerce de la Mer Noire, Vol. I, p. 93.

La Mangalia converg 3 șosele: de la Constanța, Topraisarĭ și Caraomer.

11. *Comuna Musurat.* Așezată în basinul lacuuĭ Tuzla, comuna Musurat este maĭ apróпe de Constanța (23 km.), de cât de Mangalia (28 km.) Ea se compune din următórele sate: *Musurat*, ca reședință, la isvorul rîușoruluĭ cu acelaș nume, e maĭ bine îngrijit ca cele-l'alte din plasă, grație stăruințelor proprietaruluĭ moșieĭ, D-luĭ Hagi Pandele, care posedă în sat o fórte frumósă vilă. Ar trebui să se dea maĭ mare impuls populațiuniĭ să'șĭ planteze salcâmĭ și arborĭ fructiferĭ. Pe rîŭ maĭ jos, satul *Urluchioĭ*, multă vreme părăsit, a căḑut în ruină; acum e locuit de o familie; la 2 km. de el spre Sud, pe șoseaua Constanța-Mangalia, satele *Ceatmalar* și *Carli-kioĭ*, în drépta și stânga șoseleĭ. Ceatmalar e părăsit din vremea ultimuluĭ rĕsboiŭ și nu se maĭ cunósce de cât cimitirul.

Carli-kioĭ a început de câțĭ-va anĭ a fi locuit de Românĭ. La 2 km. spre apus de Carli-kioĭ, sunt alte două sate: *Buiuk și Kiuciuk Muratan,* formate din bordeie tătărescĭ, grupate unul lângă altul împrejurul a două giamiĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Osman-facâ și Tekirghiol; la E. cu Tuzla; la S. cu Tatlageac; iar la V. cu Gheringek.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 244. Primăria clădită la 1880.

Budgetul are 5.470 leĭ la veniturĭ și 2.449 leĭ la cheltuelĭ, remânênd un excedent în plus 3.191 leĭ; sunt în comuna 271 contribuabilĭ.

Are o școlă în satul Musurat, cu un învĕțător și 37 elevĭ. Sunt 4 giamiĭ: două în Musurat și câte una în cele două Muratan. Pe lângă fie-care giamie se află câte o școlă.

Prin comună trece șoseaua: Constanța-Topraisarĭ-Cavaclar, apoĭ maĭ sunt drumurĭ ordinare spre: Topraisarĭ, Uzumular, Elibichioĭ, Osman-facâ, Abdulah, Hasiduluc, Tekirghiol, Tuzla și Perveli.

12. *Comuna Osmancea* e formată numaĭ dintr'un singur sat, *Osmancea*, așezat în pantă pe cósta uneĭ văĭ ce se prelungesce spre Agemler, în drépta șoseleĭ Constanța-Cavaclar; satul e departe de 33 km. către N.V. de reședința plășiĭ.

Satul n'are nimic deosebit de celel'alte, case micĭ, lipsă de apă și plantațiĭ, daŭ înfățișarea sălbatecă întregiĭ văĭ, pe care se maĭ află Agemler și Edilkioĭ.

Numaĭ primăria Osmanceĭ nu sémănă cu a vecinelor sale; aci avem un local maĭ presentabil, construit în piatră și învelit cu olane, pe când casele sunt învelite cu pămênt saŭ șovar. A fost clădită în 1882.

Se învecinesce la N. cu Bülbül; la E. cu Edilchioĭ; la S. cu Enghez și la V. cu Agemler.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este, arătată la plasă. Case sunt 177. Sunt in sat 3 giamiĭ. Școla e clădită în 1896, are un învĕțător și 29 elevĭ. Maĭ sunt și două școlĭ turcescĭ.

Budgetul eĭ constă din 1.775 leĭ la veniturĭ și 939 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânênd un excedent de plus 835 leĭ; contribuabilĭ sunt 150.

Șoseaua vicinală pune în legătură comuna cu Musurat și Cavaclar; drumurĭ ordinare sunt spre: Agemler, Copadin, Bülbül, Uzumlar, Topraisarĭ, Edilchioĭ, Enghez, Casâcci și Sofular.

13. *Comuna Osman-facâ.* Pe platoul monoton al Topraisaruluĭ, pe șoseaua ce vine de la Hasidüluk și la 21 km. spre S.E. de Constanța, se află comuna Osmanfacâ, compusă din satele: *Osman-facâ,* un grup de case și bordeie dogorite de arsița sóreluĭ și bătute de vênturile ierniĭ, fără adăpost și fără plantațiĭ; *Ebechio* la 4 km. spre S.V. de reședință, e un sat tătăresc, miserabil, ca și *Abdulah,* așezat la 5 m. spre S.E. de Osman-facâ.

Se învecinesce la N. cu Murfatlar și Omurcea; la V. cu Bülbül; la S. cu Edilchioĭ și Topraisarĭ; iar la E. cu Tekirghiol.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 312.

Budgetul comuniĭ constă din 12105 leĭ la veniturĭ și 7823 le la cheltuelĭ, rĕmâind un excedent în plus de 4382 leĭ; sunt 362 contribuabilĭ.

In satul de reședință se află o biserică cu hramul Sf. Impărațĭ Constantin și Elena, clădită în 1890, are un preot și 2 cântărețĭ; maĭ sunt și 5 giamiĭ: treĭ în Osman-facâ și

câte una în cele-l'alte două sate; sunt deservite de 5 hogĭ. In Osman-facâ este şi o casă de rugăciunĭ protestantă.

Şcólă românească, nu este; în cele 3 sate se află câte o şcólă mahomedană, conduse de hogĭ.

La Osman-facâ se încrucişéză maĭ multe drumurĭ ordinare, ce vin de la: Bülbül, Kiuciuk-Murfat, Murfatlar, Omurcea, Hasancea, Mahometcea, Hasi-duluk, Tekirghiol, Musurat, Topraisarĭ, Uzumlar, Edilkioĭ, Osmancea, Agemler şi Copadin. Are şi şoseaua spre Hasi-Dülük.

Pe la *Eliheichioĭ saŭ Ebechioĭ,* mai trece şi drumul Mangalia-Copadin.

14. *Comuna Sarighiol.* Tot colţul S.-Estic al Dobrogieĭ, între lacul Mangalia şi porţiunea de frontieră de la Mare până la ruinele satuluĭ *Caceamac,* în dreptul pietriĭ No. 29, e ocupat de comuna Sarighiol, care coprinde: *Sarighiol,* satul de reşedinţă, pe valea prelungită a lacului Mangalia, la 17 km. spre apus de oraş, e clădit pe panta văiĭ, are case micĭ şi bordeie din care miseria şi murdăria 'şĭ a făcut cuib la o laltă cu populaţia; maĭ la rĕsărit, tot pe vale, un grup de câte-va bordeie, pórtă numirea de satul *Acbasi*; un alt sat la respântia drumurilor acesteĭ regiunĭ este *Hagilar,* la 4 km. spre S.E. de reşedinţă; pe ţĕrmul de sud al laculuĭ, cam în faţa băilor sulfuróse, se zăresce satul *Caracicula,* cu case maĭ binişor îngrijite; lângă el spre rĕsărit se află ruinele a două sate *Mustegep* şi *Cerige,* locuite vara de câte-va târle de oĭ; între ele se află o peşteră fórte lungă şi curiósă (vezĭ partea geologică); *Caceamac* e de asemenea un fost sat părăsit, din care n'a rĕmas de cât cimitirul, care să-ĭ pórte numele; în fine la frontieră, satul *Ilanlîk,* saŭ maĭ bine un grup de vre-o 38-40 case şi bordeie, locuite de cea maĭ puţin ospitalieră populaţie a Dobrogieĭ, de Găgăuţĭ.

Am stat în acest punct al frontieriĭ două lunĭ, în care timp am suferit îngrozitor de lipsa de alimente, pe care trebuiam să mi le procur din Mangalia; nicĭ lemne, nicĭ apă nu poţĭ găsi cu înlesnire; populaţia se servesce iarna cu turte de balegă şi cu bălăriĭ uscate, iar vara nu 'ĭ-am vĕḑut făcĕnd foc, ci se hrănesc cu brânză.

Un singur puţ e în tot satul şi apa se scóte cu vârtejul de la marĭ adâncimĭ; în timpul zileĭ numaĭ câiniĭ rĕmân în sat, tótă populaţia plécă la muncă; terenul este pietros şi abia póte să dea existenţa nenorocitelor suflete ale Ilanlîkuluĭ. E greşită statistica, ce numesce Românĭ, pe locuitoriĭ neospitalierĭ aĭ acestuĭ sat.

Se învecinesce la N. cu Mangalia şi Gheringek; la V. cu Keragi; la S. cu Bulgaria; iar la răsărit cu Marea-Négră.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 437, din care 27 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comuniĭ consistă din 8093 leĭ veniturĭ şi 2603 leĭ cheltuielĭ, rĕmânĕnd un excedent de 5490 leĭ; sunt 316 contribuabilĭ

Bisericĭ ortodoxe, nu sunt. Acum s'a construit o biserică la Caracicula.

In Sarighiol e o casă de rugăciunĭ protestantă. Sunt şi 3 giamiĭ, în Acbasi, Hagilar şi Sarighiol.

Şcólă este una în Caracicula (fără local propriŭ), cu 29 elevĭ şi 1 învĕţător. La Hagilar e şcólă turcă.

Pe la Nordul comuniĭ trece şoseaua Mangalia-Caraomer, din care se ramifică două drumurĭ comunale spre Sarighiol şi Acbasi.

Diagonal de la Mangalia spre Copuci trece un drum pe la Hagilar, unde se încrucişéză drumurile venind dinspre Ilanlîk, Caracicula, Acbasi, Sarighiol, Acargea şi Hoscadin. Peste frontieră este drumul Mangalia-Două Maiŭ-Ilanlîk şi drumurile de la Akargea (trece pe la piatra No. 30) şi Caceamac.

15. *Comuna Tatlageak.* E aşezată în basinul laculuĭ cu acest nume, călare pe şoseaua Constanţa-Mangalia, la depărtare de 13 km. spre N. de cel din urmă oraş.

Comuna se compune din: *Tatlageacul-Mare* (în dréptă şoseleĭ, venind de la Mangalia) şi *Tatlageacul-Mic* (în stânga), la 3 km. departe unul de altul. Casele sunt micĭ

grupate împrejurul giamiilor; satele sunt maĭ mult tătărescĭ, de cât-va timp s'aŭ stabilit câte-va familiĭ de Românĭ.

Se învecinesce la N. cu Tuzla și Musurat; la E. cu Marea; la S. cu Mangalia; iar la V. cu Gheringek și Tuzla.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 217, din care 38 bordeie.

Primăria a fost construită în 1881.

Budgetul comuniĭ are 3705 leĭ la veniturĭ și 1716 leĭ la cheltuielĭ, rĕmânênd un excedent de 1989 leĭ; sunt în comună 206 contribuabilĭ.

Șcólă și biserică, comuna n'are. Sunt 4 giamiĭ, câte 2 în fie-care sat.

În fie-care sat se află câte o școlă turcéscă.

După cum am arătat, șoseaua Constanța-Mangalia trece printre cele două sate, care se maĭ leagă prin drumurĭ comunale cu satele învecinate: Ascilar, Gheringek, Perveli, Mangea-Punar și Tuzla.

16. *Comuna Topraisarĭ.* La pólele de miază-zi ale déluluĭ Topraisarĭ și pe șoseaua Constanța-Amzaci, la depărtare de 23 km. spre S.V. de Constanța, dăm peste satul *Topraisarĭ,* reședința comuniĭ. Se cunósce din depărtare de 10 km. venind din orĭ-care parte, după vârfurile a doĭ stejarĭ secularĭ, singuriĭ în tótă plasa Mangalia. Presența lor aci denotă, că pe vremurĭ de demult regiunea sterpă și monotonă a suduluĭ Dobrogieĭ era acoperită de pădurĭ întinse de stejarĭ, pe care numaĭ tăierea fără control a Turcilor le-a distrus cu desăvârșire.

Satul este o excepțiune fericită de restul plășiĭ; are case marĭ, strade regulate ce cad perpendiculare pe șosea; lipsa de apă e și pe aci fórte mult simțită.

Pendinte de comună maĭ e și satul *Mangea Punar al Topraisaruluĭ,* înființat de curînd de o colonie germană, muncitóre și cu o viață ce póte servi de exemplu populațieĭ mărginașe; are case frumóse, sănătóse și curate.

Comuna se mărginesce la N. cu Osman-facâ; la E. cu Musurat; la S. cu Gheringek și la V. cu Edilkioĭ.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 219. Primăria are local închiriat.

Budgetul comuniĭ numĕră la veniturĭ 2630 leĭ și la cheltuielĭ 2513 leĭ, avênd un excedent de 117 leĭ; sunt 209 coutribuabilĭ.

Comuna are o casă de rugăciune; giamiĭ sunt treĭ.

Școla există în comună, clădită la 1892, e condusă de un învĕțător și frequentată de 35 elevĭ. Germaniĭ aŭ o școlă a lor.

Șoseaua județiană trece prin Tropaisarĭ, care se lógă prin drumurĭ ordinare cu satele: Uzumlar, Osman-facâ, Abdulah, Musurat, Urlukioĭ, Karli-kioĭ, Muratan, Amzaci și Edilkioĭ.

17. *Comuna Tuzla.* Tot litoralul Măriĭ, între lacurile Tuzla și Tatlageak, e ocupat de comuna Tuzla, compusă din 3 sate: *Tuzla,* pe șoseaua vicinală de pe lângă țĕrmul Măriĭ, la 22 km. de Mangalia și la 24 de Constanța, în apropiere de vechiul Stratonikia, pe ruinele căruia s'a ridicat azĭ frumosul far, cu lumină ce apare o secundă, după 15 secunde.

Satul se află pe șosea, e neregulat, constând din maĭ multe grupurĭ de case înșirate pe șosea și vre-o 5 strade laterale. Pe șosea se află Primăria cu local bun, lângă ea școlă higienică și spațiósă; în fața lor două hanurĭ marĭ, care de când s'a construit noua șosea prin Tekirghiol și Urlukioĭ, aŭ cam decăzut; *Perveli* la 10 km. spre S.V. de reședință, e un sat format dintr'un grup de case micĭ. Pe drumul Tuzla-Cumarova, la 6 km. spre sud de reședință, s'a înființat de vre-o 10 anĭ satul german *Mangea-Punar al Tuzleĭ,* tot așa ca al Topraisaruluĭ. Locuitoriĭ aŭ transformat cu totul acéstă regiune. Comuna se mărginesce la N. cu Tekirghiol; la E. cu Marea; la S. cu Tatlageac și la V. cu Musurat.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 330, din care 7 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă din 6,002 leĭ la veniturĭ și 2,527 leĭ la cheltuielĭ, remânênd un excedent de 3,457 leĭ; sunt 295 contribuabilĭ. Primăria reparată în 1900.

In Tuzla e o biserică cu hramul Sf. Ecaterina, clădită în 1887, are un preot și 2 cân-

tăreţĭ. Tot aci se mai află şi două giamiĭ şi una în Perveli. Germaniĭ aŭ o casă de rugăciune în Mangea-Punar.

Şcóla are un învĕţător şi 36 elevĭ. A fost clădită în 1892. Sunt şi 2 şcolĭ turcescĭ în Tuzla şi Perveli.

Şoseaua Agigea-Mangalia trece prin Perveli; iar cea vicinală trece pe la Tuzla; alte drumurĭ ordinare sunt spre: Gheringek, Amzaci, Muratan, Topraisarĭ şi Musurat.

e) **Plasa Silistra-Nouĕ.** Acésta e regiunea de transiţie între Dobrogia şi Deli-Orman. Acoperită de pădurĭ întinse, prin care şerpuiesc micĭ pârâiaşe cu apă cristalină, plasa Silistra Nouĕ diferă sub tóte raporturile de plăşile Medgidia şi maĭ ales Mangalia.

Aci avem o populaţiune maĭ bogată şi maĭ ospitalieră; satele aŭ înfăţişarea unor locuinţe omenescĭ, cu case marĭ, spaţióse şi curate; hrana diferită de a Tătarilor; apa este maĭ abondentă şi la maĭ micĭ adâncimĭ, precipitaţiunile atmosferice, maĭ dese din causa pădurilor.

Pe aci însă hoţiile şi tâlhăriile să făceaŭ chiar la mijlocul zileĭ şi la adăpostul pădurilor, ce se ţin lanţ până dincolo de frontieră.

Desele prădăciunĭ ce se făceaŭ la drumurile marĭ, aŭ obligat administraţiunea în multe rândurĭ să înfiinţeze la Enisemlia o sub-prefecură, numită «*Traian*», care dura până când tâlhăriile se stârpiaŭ. Potere nenumărate aŭ cutreierat anĭ întregĭ pădurile Dobrogieĭ de sud, care ne avênd o limită naturală spre Bulgaria, bandiţiĭ treceaŭ frontiera printre pichete, saŭ se adăposteaŭ prin pădurĭ. Acum s'a stricat cu desăvârşire cuiburile acestor tâlharĭ, deveniţĭ spaima Dobrogieĭ, până maĭ acum câţĭ-va anĭ.

Pârîiaşele ce nasc din fântânĭ, după un curs de câţĭ-va chilometri, se pierd pe sub pământ, ne-având nicĭ o scurgere spre Dunăre.

Posiţiunile sunt sĕlbatice dar încântătóre; văile, de şi fără nicĭ un curs de apă, totuşĭ ţĕrmurite pe drépta şi stânga cu tufărişurĭ şi pădurĭ, daŭ tablouluĭ un farmec deosebit, călătoruluĭ o privelişte frumósă, locuitorilor adăpost contra intemperiilor şi întregiĭ regiunĭ bogăţia din Nordul provincieĭ.

Se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu plăşile Medgidia şi Mangalia, de care se desparte prin lacul Vederósa, valea Polucci, délurile Polucci, Uzum-culac-Bair, valea Baldârnac-ceair, iar la S. cu Bulgaria.

Suprafaţa plăşiĭ este de 119,988 hect.

COMUNI	NEPRODUCTIV HECT.			Pădurĭ Hect.	PRODOCTIV HECT.		Suprafaţă Hect.
	Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf şi stâncĭ		Al locuitorilor	Al Statuluĭ	
Almalîu	87	415	61	—	2062	1399	4024
Aliman	21	105	84	—	1739	1093	3042
Asarlîc	52	257	159	1440	3523	942	6373
Bugeac	21	107	1113	67	481	625	2414
Bairamdede . .	70	349	325	—	4263	1839	6846
Beilic . . .	49	241	394	60	3995	1194	5933
Canlia	28	142	135	10	2239	1080	3634
Caranlîc	37	183	364	720	2506	2182	5992
Carvan . . .	15	75	77	840	2073	2298	5378
Cuzgun	35	178	122	2630	2531	300	5796
Dobromir . .	56	213	181	1030	3464	414	5358
Esechioĭ	54	272	118	357	3505	1124	5430
Enişemlia . . .	74	367	247	1015	3574	205	5482
Gârliţa	49	245	122	—	3436	1388	5240
Ghiuvegea . .	26	129	59	—	2343	1027	3584
Hairamchioĭ . .	101	507	195	4540	8100	423	13866
Lipniţa	54	261	585	139	3777	851	5667
Mârleanu . . .	25	126	1000	—	2016	723	3890
Oltina	62	230	2404	492	2393	329	5910
Ostrov	120	—	1569	1228	1300	132	4349
Parachioi . . .	30	147	72	1680	1673	224	3826
Regep-Cuius . .	28	142	36	1180	1753	1259	4398
Satul-Noŭ . .	26	127	84	243	2064	1012	3556
Total . .	1120	4918	9506	17671	64810	21963	119988

Populaţia este de 30.163 suflete, carĭ repartizate pe comune şi naţionalităţĭ, sunt:

COMUNE și SATE	Românĭ	Grecĭ	Bulgarĭ	Armenĭ	Turcĭ	Tătarĭ	Sârbĭ	Francezĭ	Germanĭ	Ungurĭ	Rușĭ	Munteneg.	Evreĭ	Alte nații	TOTAL
Almalîu	11	—	1664	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1678
Aliman	608	7	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	635
Asarlîc	31	9	424	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	468
Cherim-Cuiusu	406	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	410
Ghiol-Punar	286	—	301	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	587
Total	723	9	727	4	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1465
Bugeac	329	—	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	415
Bairamdede	402	6	5	3	—	708	—	—	10	2	—	—	—	—	1136
Cĭalmargea	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Total	402	6	5	3	—	746	—	—	10	2	—	—	—	—	1174
Bac-Cuiusu	Nepopulat														
Beilic	1048	2	4	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1070
Demircea	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120
Total	1168	2	4	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1190
Canlia	23	—	1031	—	29	—	—	—	—	5	—	—	—	—	1088
Carvan-Mare	21	—	143	—	35	20	—	—	—	—	—	—	—	15	234
» Mic	106	—	144	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	10	285
Velichioĭ	270	—	—	—	139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	409
Total	397	—	287	—	199	20	—	—	—	—	—	—	—	25	928
Caranlîc	496	—	4	8	52	26	—	—	—	—	—	—	—	—	586
Curu-Orman	143	—	3	—	168	34	—	—	—	—	—	—	—	—	348
Total	639	—	7	8	220	60	—	—	—	—	—	—	—	—	934
Caraamat	336	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	336
Cuzgun	659	2	2	15	4	—	—	—	—	—	—	—	1	10	693
Urluia	323	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	323
Total	1318	2	2	15	4	—	—	—	—		—	—	1	10	1352
Dobromir-din-dél	117	6	230	6	96	21	—	—	—	—	—	—	—	—	476
» » vale	12	—	514	—	120	6	—	—	—	—	—	—	—	34	686
Total	129	6	744	6	216	27	—	—	—	—	—	—	—	34	1162
Cuiugiuc	4	5	573	—	182	—	—	—	—	—	—	—	—	—	764
Esechioĭ	13	—	576	—	177	183	—	—	—	—	—	—	—	—	949
Total	17	5	1149	—	359	183	—	—	—	—	—	—	—	—	1713
Bazarghian	274	—	9	2	88	78	—	—	—	—	—	—	—	—	451
Ciucurchioĭ	1	—	—	—	110	91	—	—	—	—	—	—	—	—	202
Enișemlia	66	—	90	—	90	2	—	—	—	—	—	—	—	—	248
Nastradin	187	16	68	—	48	22	3	—	—	—	—	—	—	—	344
Techechioĭ	286	—	2	2	118	46	—	—	—	—	—	—	—	—	454
Total	814	16	169	4	454	239	3	—	—	—	—	—	—	—	1699
Galița	2	—	421	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	423
Gârlița	24	—	1004	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1029
Total	26	—	1425	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1452
Calaigi	10	—	—	—	278	98	—	—	—	—	—	—	—	—	386
Ghiuvegea	270	—	1	—	31	17	1	—	—	—	—	—	—	27	347
Total	280	—	1	—	309	115	1	—	-	—	—	—	—	27	733
Bașpunar	35	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	215
Caraaci	342		—	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	417
Demircea	286	—	—	—	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	353
Hairamchioĭ	514	4	3	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	551
Malcocĭ	Nepopulat														
Sevendic	Nepopulat														
Skender	—	—	—	—	37	57	—	—	—	—	—	—	—	—	94
Total	1177	4	3	—	322	124	—	—	—	—	—	—	—	—	1630
Coslugea	676	—	4	—	11	—	—	—	2	—	—	—	—	—	693
Lipnița	13	—	748	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	761
Total	689	—	752	—	11	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1454
Mârleanu	1100	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1102
Câșla	137	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	137
Oltina	1392	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1403
Total	1529	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1540
Ostrov	2805	57	69	46	27	—	—	1	24	5	3	2	37	21	3097
Parachioĭ	916	4	14	4	11	—	1	—	1	3	—	—	—	10	964
Regep-Cuiusu	3	—	5	—	246	154	—	—	—	—	—	—	—	—	408
Techederesi	140	—	3	—	172	36	—	—	—	—	—	—	—	—	351
Total	143	—	8	—	418	190	—	—	—	—	—	—	—	—	759
Pârjóia	200	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202
Satul-Noŭ	709	—	2	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	711
Total	909	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	913
Total pe plasă	17238	125	8148	114	2601	1704	6	1	40	15	3	2	38	129	30163

Densitatea populaţieĭ este de 25 locuitorĭ pe kilometru patrat.

Reşedinţa plăşiĭ este în orăşelul Ostrov.

Coprinde douĕ comune urbane (Cuzgun şi Ostrov) şi 21 comune rurale.

1. *Comuna Aliman.* Pe ţĕrmul apusan al laculuĭ Vederósa, la 6 km. departe de Dunăre şi la 46 km. spre N.E. de Ostrov, se întinde frumósa comună *Aliman,* compusă numaĭ dintr'un singur sat, aşezat în amfiteatru pe clina déluluĭ ce cobóră în lac; are case spaţióse, higienice şi curate, înconjurate maĭ tóte de grădinĭ cu arborĭ fructiferĭ şi legume.

Se învecineşte la N. cu Raşova, de care se desparte prin gârla Veriga; la E. tot cu acéstă comună, despărţită prin bălţile Vederósa, Limpezişul şi Şarpu şi prin valea Polucci; la S. cu Beilicu, de care se desparte prin délul Kiorcuiusu; la V. cu comuna Mârlénu, despărţindu-le délul Zbreia.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 167, din care 9 bordeie.

Primăria a fost clădită în 1883.

Budgetul se compune din veniturĭ de 2.077 leĭ şi cheltuelile sunt de 1.595 leĭ, rĕmânênd decĭ un excedent de 482 leĭ; sunt în comună 103 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ, e clădită de locuitorĭ şi întreţinută de comună, are un preot şi 2 cântăreţĭ. A fost clădită în 1880.

Şcóla este rurală mixtă, condusă de un învĕţător şi frequentată de 96 elevĭ.

Comuna se găseşte la depărtare de 7 km. spre N. de şoseaua vicinală Medgidia-Cuzgun-Ostrov.

Pe malul drept al Dunăriĭ vine de la Raşova o şosea vicinală pe lângă lacul Vederósa, până la Cuzgun; în acéstă şosea duc de la Aliman treĭ drumurĭ. Şoseaua nu e încă executată. Aliman maĭ e în legătură prin drumurĭ naturale cu Arabagi, Mulciova, Polucci, Dedebali, Bac-cuiusu, Demircea şi Mârlénu.

2. *Comuna Almalîu.* Intre délurĭ acoperite cu viĭ, carĭ daŭ un vin negru fórte bun, stă ascunsă comuna *Almalîu,* compusă numaĭ dintr'un sat, departe la 5 km. spre S.V. de Ostrov, pe rîuşorul Almalîu. E locuită de Bulgarĭ; are case frumóse înconjurate de grădinĭ cu arborĭ, strade drepte şi curate; aspectul satuluĭ în general e din cele maĭ plăcute şi reproduce întru cât-va pe acel al satelor din Nordul Dobrogieĭ.

Se învecineşte la N. cu Ostrov, de care se desparte prin délurile Icral-ceaia-Bair, Trâncoviţa şi Cărămida; la E. cu Gârliţa, de care se desparte prin ezerul Gârliţa; la S. cu Bulgaria, despărţită prin valea Regederesi-ceair şi cu comuna Esechioi, de care se desparte prin valea Canara-Ceair.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 385.

Primăria a fost clădită în 1880.

Budgetul eĭ este de 6.366 leĭ la veniturĭ şi 3.518 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânênd un excedent de 2.847 leĭ; sunt în comună 357 contribuabilĭ.

Biserica comuniĭ are hramul Inălţarea Domnuluĭ şi e deservită de 2 preoţĭ şi 2 cântăreţĭ. A fost clădită în anul 1828.

Şcóla rurală mixtă e întreţinută de Stat, are un învĕţător şi o învĕţătóre; frequentată de 68 elevĭ. Localul clădit în 1881.

De la Ostrov duce la Almalîu o şosea vicinală, nu tocmaĭ în bună stare. Ea a fost construită sub Turcĭ; maĭ sunt şi drumurĭ ordinare spre Ostrov, Bugeac şi peste frontieră.

3. *Comuna Asarlîk.* De la piatra frontieră No. 19 spre Nord, până în valea Urluia, se întinde în formă alungită comuna Asarlîk, departe la 43 km. spre S.E. de Ostrov.

Se compune din satele: *Asarlîk,* pe fundul uneĭ văĭ păduróse ce vine din Bulgaria; aci se află un însemnat punct de pază cu cazarmă pentru o companie; în faţa cazărmiĭ s'a ridicat in 1881, biserica, prin stăruinţele şi aprópe cu cheltuiala căpitanuluĭ Lerescu. Satul are câte-va case maĭ marĭ, brutărie, maĭ multe cârciumĭ; bordeiele şi căsuţele nu lipsesc, totuşĭ înfăţişarea satuluĭ este plăcută. Lângă cazarmă se află o cismea ce dă naştere unuĭ mic curs de apă, care udând satul se duce a se pierde prin pădurĭ.

Ceea ce face şi maĭ plăcută posiţia satuluĭ, sunt pădurile care ţĕrmuresc valea şi se întind lanţ pe frontieră; văile secundare sunt aşa de întortochiate, în cât adese orĭ te

poţĭ rătăci prin ele. Drumurile sunt cotite ca şi frontiera, aşa că de o dată te vezĭ pe teritoriul bulgar, fără să ştiĭ. Din vârful unuĭ dŏl pleşuv un tabloŭ încântător se desfăşóră în tóte părţile. Pe aci sĕlbăticia este unită cu frumosul.

Asarlîk este satul de reşedinţă; la N. de el pe valea lungă a Urlueiĭ şi la 6 km. departe, se află satul *Ghiol-Punar* şi lângă el la 2½ km. spre N., satul *Nargilar* in cotul văiĭ, de care trecând maĭ la Nord la 3 km. se află satul *Kerim-Cuiusu.* Numaĭ valea împădurită pe cóste dă acestor cătune un aspect plăcut prin posiţia lor; interiorul este miserabil, cu case micĭ şi bordeie.

Comuna ast-fel alcătuită se învecineşte la N. cu orăşelul Cuzgun; la E. cu comuna Enige; la V. cu Enişemlia; iar la S. cu Bulgaria şi cu comuna Hairamchioĭ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 369, din care 71 bordeie. Nargilar este părăsit.

Primăria clădită în 1893.

Budgetul comuniĭ constă în 4332 leĭ la veniturĭ şi 3440 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânĕnd un excedent de 791 leĭ; sunt 208 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Adormirea Maiceĭ Domnuluĭ şi e deservită de un preot şi un cântăreţ.

Şcóla rurală mixtă a fost clădită la 1884, e condusă de un învĕţător şi frequentată de 56 elevĭ.

Satul de reşedinţă e aşezat în apropiere de şoseaua Constanţa-Ostrov, din care se bifurcă o şosea, de la Enişemli la Asarlîc. Din Asarlîk e un drum care duce spre satele cele-l'alte ale comuniĭ, cum şi maĭ multe altele care duc peste frontieră şi spre satele: Dobromir, Teke-kioi, Nastradin, tótă valea Urluia, pe valea Borungea, la Sevendic şi Hairamchioi.

4. *Comuna Bugeak.* Unghiul coprins între lacul Gârliţa şi Dunăre este ocupat de comuna Bugeac, compusă numaĭ din satul *Bugeac,* aşezat pe ţĕrmul nordic al laculuĭ, la 6 km. spre răsărit de Ostrov. Satul are aspect plăcut, cu case bine zidite, higienice şi înconjurate de grădinĭ.

Se învecineşte la N. cu Dunărea; la E. şi S. cu comuna Gârliţa, de care se desparte prin lacul Gârliţa şi gârla Dervent; la V. cu Almalìu şi cu oraşul Ostrov, de care se desparte prin dĕlul Cărămideĭ şi dĕlul Bugeaculuĭ.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 111.

Primăria clădită în 1880.

Budgetul are 2632 lei la veniturĭ şi 2593 leĭ la cheltuielĭ, rĕmânĕnd un mic excedende 39 lei; sunt 90 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Sf. Atanasie, a fost construită în 1862 şi e întreţinută de comună; are un preot şi un cântăreţ.

Comuna are o şcólă rurală mixtă, cu un învĕţător şi 43 elevĭ. Clădită în 1880.

Prin Bugeac trece şoseaua Ostrov-Medgidia. Satul maĭ e în legătură prin drumurĭ naturale cu satele învecinate.

5. *Comuna Bairamdede.* La încrucişarea maĭ multor drumrrĭ ce vin de la Medgidia şi Mangalia, departe de 60 km. spre S.E. de Ostrov se întinde comuna Bairamdede, compusă din următórele două sate: *Bairamdede,* trist, lipsit de arborĭ şi apă, are case micĭ rĕspândite fără nici o regulă; *Cialma-Argea* saŭ *Cialmargea,* pe valea ce vine de la Calfachioĭ; e un grup de vre-o opt case aşezate în fundul aceste văĭ sĕlbatice.

Se învecineşte la N. cu satul Bekter; la V. cu comuna Hairamchioĭ; la S. cu comuna Caraomer şi la E. cu Cazâl-Murad.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 299, din care 26 bordeie.

Primăria clădită în anul 1882.

Budgetul eĭ constă în 5843 leĭ la veniturĭ şi 3423 leĭ la cheltuielĭ, rĕmânĕnd un excedent de 2420 leĭ; comuna are 318 contribuabilĭ.

Şcóla are 46 elevĭ. Maĭ e şi o şcólă turcéscă.

Biserică nu e; sunt cincĭ giamiĭ: 4 în Bairamdede și 1 în Cealmargea.

Afară de șoseaua Cazâl-Murat-Cavaclar-Constanța, maĭ sunt drumurĭ comunale spre: Cazâl-Murat, tóte satele de pe valea Borungea, Baș-Punar, Skender, Hairamchioĭ, Demircea, Armutlia, Docuzacĭ, Calfachioĭ, Ghiuvenli și Cavaclar.

6. *Comuna Beilicul.* In drépta șoseleĭ Cuzgun-Ostrov, pe țĕrmul sudic al laculuĭ Mârleanu și tótă valea ce se deschide spre lac, este ocupată de comuna Beilic, la 38 km. spre N.-E. de Ostrov.

Ea se compune din satele: *Beilic,* așezat pe țĕrmul apusan al laculuĭ Beilicul, care este o prelungire a laculuĭ Mârleanu; satul are înfățișarea unuĭ amfiteatru, pe clina déluluĭ, casele sunt frumóse, marĭ și înconjurate cu grădinĭ; *Demircea,* la 4 km. spre N. de Cuzgun, lângă șoseaua ce plécă de la acest orășel spre N. pe malul drept al Dunăriĭ la Rașova, e un grup de case frumușele înconjurate de viĭ; maĭ la apus de Demircea la 3 km. peste dél se află satul părăsit *Bac-Cuiusu,* chiar pe șoseaua Cuzgun-Rașova-Cochirlenĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu Mârleanu, Aliman și Enige, de care se desparte prin lacul Mârleanu, délurile Kior-Cuiusu, Polucci, prin văile Uzum-Culac-Ceair și Ekii-Iuiuk-Alceac; la E. cu Cuzgun și Caranlîk; la V. cu Oltina, despărțită prin délurile Oltina, Calburgina și Tuna-Orman.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 299.

Budgetul comuniĭ constă din 4375 leĭ la veniturĭ și 3035 leĭ la cheltuelĭ, rĕmânĕnd un excedent de 1340 leĭ; sunt 391 contribuabilĭ.

Primăria clădită în 1882.

Comuna are două bisericĭ: una în Beilic, cu hramul Sf. Haralambie, clădită la 1856, și a doua în Demircea clădită la 1874, cu hramul Sf. Treime.

Sunt clădite de locuitorĭ și întreținute de comună. Aŭ doĭ preoțĭ și 3 ómenĭ de serviciŭ.

Șcólă este una rurală mixtă, cu un învĕțător și o învĕțătóre; a fost clădită în 1880; e frecuentată în mediŭ de 125 elevĭ.

Șoseaua Ostrov-Cuzgun, trece pe la Sudul Comuniĭ. De la Cuzgun se ramifică spre N. o altă șosea vicinală, ce trece prin Bac-Cuiusu, pentru a o duce spre Rașova.

Drumurĭ naturale pun comuna în legătură cu satele învecinate.

7. *Comuna Canlia.* In fundul văiĭ Canlia și pe șoseaua Ostrov-Cuzgun, între lacurile Gârlița și Oltina, la 12 km. spre E. de Ostrov, se află comuna Canlia, compusă din singurul sat, *Canlia,* destul de mare, cu case bine construite pe strade regulate.

Posiția luĭ este fórte frumósă; e înconjurat de viĭ și fie-care casă are grădina eĭ cu pomĭ roditorĭ și legume.

Se mărginesce la N. cu Satul-Noŭ; la E. cu Lipnița; la S. cu Gârlița și la N.V. cu Dunărea.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ, este arătată la plasă.

Case sunt 221.

Veniturile comuniĭ sunt de 5.651 leĭ, iar cheltuelile de 2.281, rĕmânĕnd un excedent de 3.370 leĭ; sunt 185 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Sf. Voevozĭ, a fost zidită de comună în 1862 și întreținută tot de ea; un preot și 2 cântărețĭ o deservesc.

Șcóla are un învĕțător și e frequentată în mediŭ de 70 elevĭ. Clădită în 1881.

Prin drumurĭ comunale, Canlia e legată cu satele: Lipnița (aci trece șoseaua Cuzgun-Ostrov), Coslugea, Satul-Noŭ, Pârjóia, Bugeac, Galița și Gârlița. Prin Canlia trece șoseaua Ostrov-Medgidia.

8. *Comuna Caranlîk.* Pe șoseaua Cuzgun-Ostrov, la 4 km. numaĭ de Cuzgun spre apus se deschide o vale frumoasă acoperită cu pădurĭ, ce se țin lanț până la frontieră. Acésta este valea Beiliculuĭ.

Dacă urmăm șoseaua către S.-V. pe vale, dăm, după 2 km. de drum, de satul *Caranlîk,* reședința comuniĭ cu acest nume. De jur împrejur délurile acoperite cu pădurĭ, daŭ satuluĭ un aspect pitoresc, de și interiorul nu corespunde posițiuniĭ, de óre-ce are case

micĭ, pe alocurea bordeie. Maĭ bine îngrijit, de şi maĭ mic, este satŭl *Curu-Orman*, aşezat nu departe de códa laculuĭ Oltina.

De la Cuzgun la Curu-Orman sunt 12 km. Acest sat a fost multă vreme spaima călătorilor, jefuiţĭ chiar la miezul-zileĭ. Códa laculuĭ se numesce «*la Móra Paşeĭ*»; aci s'aŭ comis, până maĭ aniĭ trecuţĭ, jafurĭ şi chiar omorurĭ de Ţiganiĭ din Curu-Orman.

In vara anuluĭ 1895 am însoţit în călătorie pe regretatul nostru unchiaş, V. A. Urechia. Am fost la Adam-Clissi şi veniam spre Parakioĭ, unde trebuia să mânem nóptea. Nu mare ne-a fost têmă, când am traversat satul Caranlîk, pentru ca apoĭ pe un drum prin pădure să ne îndreptăm spre Parachioĭ. Se inserase bine şi fără nicĭ o armă ne-am expus prin întunerecul nopţiĭ, cu tóte că ni se spusese, că cu câte-va zile maĭ 'nainte se făcuse o tălhărie la drumul mare. De la Caranlik la Parakioĭ sunt 3 ore de drum; n'am avut nicĭ un pericol. La ajungere am fost întâmpinaţĭ de Sub-prefectul plăşiĭ, care nu mult s'a minunat de îndrăsnéla nóstră de a traversa o pădure dese-orĭ călcată de hoţĭ şi în timpul nopţiĭ.

Prin 1899 am maĭ trecut pe la Móra Paşeĭ; era stricată şi mutată spre Lipniţa; mi s'a spus că prin Martie, morarul a fost prădat şi omorît de hoţĭ.

Aci, la Mora Paşeĭ se înfiinţéză, când sunt călcărĭ de bandiţĭ, un post de soldaţĭ pentru paza drumuluĭ.

Comuna Caranlik formată ast-fel din două sate, se învecinesce la N. cu comunele Beilicu şi Oltina; la E. cu oraşul Cuzgun şi cu Enisemlia; la S. cu Parakioĭ şi la V. cu Ghiuvegea.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 189, din care 41 bordeie. Primăria clădită la 1880.

Veniturile ating ţifra de 3.481 leĭ, iar cheltuielile 2.281. Contribuabilĭ sunt 132.

In Caranlîk se află o giamie şi în Curu-Orman, alta.

Şcóla e condusă de un învĕţător şi frequentată de 56 elevĭ. Clădită în 1881.

Comuna e aşezată pe şoseaua Medgidia-Cuzgun-Ostrov.

Maĭ sunt şi drumurĭ comunale prin pădure spre: Cicur-chioĭ, Bazarghian, Parakioĭ, Ghiuvegea şi Curu-Orman.

9. *Comuna Carvan*. Tótă zona pădurósă a frontieriĭ între văile Gârliţa şi Canara-ceair e ocupată de comuna Carvan, ce e departe de Ostrov la 25 km. către S.E., la piatra frontieră No. 10. Ea se compune din treĭ sate: *Carvan-Mare* şi *Carvan-Mic*, amândouĕ fórte apropiate, sunt aşezate pe valea cu acelaş nume, înconjurate de pădurĭ ce se continuă până peste frontieră; casele nu sunt tocmaĭ presentabile, micĭ şi rĕŭ întreţinute ca şi stradele. Aci se află şi un punct însemnat pe frontieră, în cazarmă se află o companie însărcinată cu paza graniţeĭ; la 5 km. maĭ spre N.E., satul *Velikioĭ* compus din câte-va case, are împre urimĭ frumóse, casele însă sunt mizerabile.

Se învecinesce la N. cu Lipniţa, de care se desparte prin délurile Scorci şi Sîrt-iolbair; la E. cu Parakioĭ despărţindu-se prin valea Satikioĭ; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Gârliţa, despărţită prin văile Regene-Ceair şi Caraghios-culac.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 222, din care 52 bordeie.

Budgetul are la veniturĭ 3481 leĭ, iar la cheltuielĭ 2991; contribuabilĭ sunt 215. Comuna n'are biserică; sunt două giamiĭ cu 2 hogĭ. (Carvan-Mare şi Velikioĭ).

Şcóla este rurală mixtă cu un învĕţător şi 47 elevĭ. E la Carvan-Mic; localul e închiriat.

Numaĭ prin drumurĭ ordinare cele 3 sate sunt în legătură cu: Lipniţa, Parakioĭ, Calaigi, Regep-Cuiusu, Cuiugiuc şi Gârliţa. De la Carvan până la şoseaua Lipniţa-Ostrov sunt 5—6 km.

Peste frontieră sunt drumurĭ la: Cranova, Kutuclu, Zarnicĭ şi Kiuciuk-Kainardgi.

10. *Comuna urbană Cuzgun*. In Călătoria sa din 1840, Ami-Boué numeră *Cuzgunul* printre cele 16 târgurĭ ale Dobrogieĭ [1]), astăzĭ nimic n'a rĕmas din măreţia acestuĭ important

[1]) Récueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe. Tom. I. p. 107 (Cuzgun, Rasova, Kustendgé, Mangalia, Hârşova, Măcin, Isaccea, Tulcea, Babadag şi alte 7 care aparţin Bulgarieĭ: Eski-Stambul, Koslagik Misivri, Ieni-Bazargik, Cainardji, Kavarna şi Balcik).

oraş turcesc, care după tradiţiunile locale era pe la începutul véculuĭ trecut, pavat, iluminat şi fórte bine întreţinut.

Cât de însemnat a fost acest punct de încrucişare al maĭ multor drumurĭ ce veniaŭ din Silistra şi Bazargik, se dovedesce din resturile de fortificaţie ce înconjuraŭ oraşul, care avea forma unuĭ dreptunghiŭ cu latura cea mare de 700 şi cea mică de 450 metri; la fie-care din cele patru unghiurĭ se afla câte un uvragiŭ de fortificaţie, numite cele 4 tabiĭ.

Tóte lucrările eraŭ făcute de pămênt şi piatră grămădită fără legătură.

Parapetul a rĕmas astăzĭ încă destul de gros (10 metri) şi şanţul din afară de 7 m. lărgime.

Strada principală (azĭ numită str. Cogălniceanu) se zice, că era un adevĕrat bazar de prăvăliĭ, din care astăzĭ n'aŭ maĭ rĕmas de cât patru cârciumĭ.

Acum oraşul are 17 strade, rĕŭ pavate şi maĭ rĕŭ întreţinute.

Afară de oraşul Cuzgun, maĭ aparţine comuniĭ alte douĕ sate; *Caraamat* pe valea împădurită a Ciair-ormanuluĭ, la 4 km. spre S.E. de Cuzgun; e compus din 29 case miserabile; *Urluia,* pe valea cu acelaş nume, la 7 km. spre S.E. de Cuzgun, are 39 case, posiţiunile sunt încântătóre, văile fertile şi apa abondentă.

De la Ostrov la Cuzgun sunt 38 km.

Se mărginesce la N. cu Beilicu, de care se desparte prin délul Cuzgun şi pădurea Bac-Cuiusu; cu comuna Enige, de care se desparte prin valea Cara-aci-alcea şi prin şoseaua judeţiană Ostrov-Medgidia; la E. cu Enige despărţită prin délul Baldârnac-ceair şi délul Adam-Clissi-bair; la S. cu Asarlâk şi cu Enişemlia; iar la V. cu Caranlîk.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţiuneĭ, este arătată la plasă. Case sunt 367, din care 45 bordeie.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 19.357 leĭ, iar la cheltuielĭ 4617 leĭ, cu un excedent de 14.740; sunt 131 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Sf. Gheorghe şi a fost clădită în 1881, e deservită de un preot şi 2 cântăreţĭ.

Şcóla a fost clădită în 1882, are un local încăpător şi solid; e condusă de un învĕţător şi frequentată de 127 de elevĭ. Cea din Urluia, clădită în 1899, are un învĕţător şi 49 elevĭ.

Oraşul este aşezat pe şoseaua Ostrov-Megidia, aprópe la jumĕtatea distanţeĭ; cele-l'alte douĕ sate (Caraamat şi Urluia) sunt legate prin drumurĭ ordinare cu şoseaua, cu Cuzgunul şi cu satele învecinate: Iusufpunar, Dedebali, Bac-Cuiusu, Demircea, Cicur-Chioĭ, Bazarghian, Nastradin, Kerim-Cuiusu şi Ghiol-punar.

11. *Comuna Dobromir.* In stânga şoseleĭ Azarlâk-Móra Paşeĭ, se întinde comuna Dobromir, până la frontieră între pietrele 16 şi 18. De şi posiţiunea este pitorescă între douĕ délurĭ împădurite, totuşĭ interiorul este neîngrijit. Se compune din douĕ sate: *Dobromirul din vale,* ca reşedinţă, e departe de Ostrov la 35 km. spre rĕsărit, are case bune înconjurate de grădinĭ, stradele însă sunt murdare; *Dobromirul din dél,* la 3 km. spre S. de precedentul, are poziţiune şi maĭ frumósă, dar tot murdar în interior.

Cuvântul e slavon şi însémnă: dobro=bună, mir=veste.

Se învecinesce la N. cu Caranlîc, de care se desparte prin délurile Aslama-sîrtî şi Sînîr-Bair; la E. cu Enişemlia, despărţită prin délurile Başpunar-Sîrtî, Kiugiuk-Hagi-Sîrtî, Mezarlik-Bair şi Tekekioĭ-Bair, cum şi cu Azarlîk; la S. cu Bulgaria; iar la V. cu Regep-Cuiusu.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 329, din care 124 bordeie. Primăria clădită în 1894.

Budgetul comuniĭ este de 6038 leĭ la veniturĭ şi 3187 leĭ la cheltuelĭ, dând un excedent de 2851 leĭ; contribuabilĭ sunt 223.

Comuna are o casă de rugăciunĭ la Dobromirul din vale.

Şcóla este în Dobromirul din vale, are local bun şi încăpător, clădit în 1901; e condusă de un învĕţător şi frequentată de 158 elevĭ.

Afară de şoseaua judeţénă Azarlîk-Móra Paşiĭ, care trece prin Dobromirul din vale,

pe celel'alte drumurĭ se póte compta fórte puţin, ele nefiind permanente ci făcute după bunul plac al locuitorilor; în vara anuluĭ 1898 am rătăcit 3 ore prin pădurea dintre Bazarghian şi Tekederesi; de unde acest drum se póte face în 3 ore prin pădurĭ şi luminişurĭ, eŭ pierzêndu'l din causa arăturilor, pe care locuitoriĭ le fac nerespectând drumurile, am înoptat prin pădure. Dificultatea era şi maĭ mare, maĭ ales că venind o ploaie torenţială, văile se transformă în nisce adevărate riurĭ, pe care cu mare greutate le poţĭ traversa; graţie numaĭ unuĭ bun cunoscător al locurilor, am putut ajunge la Dobromirul din vale şi de acolo la Tekederesi. La întórcere 'mĭ-am dat séma, cât de greŭ se póte face comunicaţia prin aceste regiunĭ acoperite cu pădurĭ, prin care din distanţă în distanţă fântânĭ fórte vechĭ şi bine îngrijite daŭ o apă cristalină. Pe aci fântânile sunt de o îngrijire deosebită şi pórtă fie-care numele celuĭ care a clădit-o, aşa am întîlnit în cale: fântâna luĭ Veli, al luĭ Ahmed, Taşceşme, Berechet-su-ceşme, etc.

Posiţiile sunt admirabile şi pitorescĭ, văile răcoróse chiar la mijlocul uneĭ zile din Iulie.

Din Dobromir duc prin pădurĭ drumurĭ spre: Asarlîk, Enişemlia, Tekekioĭ, Bazarghian, Calaigi, Regep-cuiusu şi Tekederesi, iar peste frontieră drumurile pe la pietrele No. 17 şi 18, cum şi pe la jumătatea distanţeĭ între aceste două.

12. *Comuna Esechioĭ.* La 10 km. spre răsărit de Ostrov, din valea Esechioĭ până în valea Gârliţa se întinde frumósa comună Esechioĭ (esek = măgar, kioĭ = sat), important punct pe frontieră, între pietrele No. 9—10; aci se află o cazarmă în care e instalată o companie, ce păzesce frontiera până la piatra No. 12.

Comuna se compune din satele: *Esechioĭ,* frumos aşezat între două délurĭ împădurite, are case bune şi curate, cu grădinĭ de arborĭ fructiferĭ; *Cuiugiuk,* dincolo (spre E.) de valea Gârliţa, la 5 km. spre N. S. de Esechioĭ, satul de reşedinţă; ambele sunt bogate şi frumóse.

Comuna se învecinesce cu Gârliţa la N; la S. cu Bulgaria; la V. cu Almaliu şi la E. cu Carvan.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ, este arătată la plasă. Case sunt 378, din care 48 bordeie. Primăria clădită în 1892.

Budgetul are la veniturĭ 3772 leĭ şi la cheltuelĭ 3445. Contribuabilĭ sunt 248.

In fie-care sat se află câte o casă de rugăciune, cu câte un preot.

Maĭ sunt şi două giamiĭ, câte una în fie-care sat.

Fie-care cătun are şcóla sa, cu câte un învĕtător şi aŭ fost frequentate în 1898 de 137 elevĭ. Cea din Esechioi clădită la 1868, iar cea din Cuiugiuk la 1898. La Cuiugiuk maĭ e şi o şcólă turcéscă.

Dacă de la códa laculuĭ Gârliţa mergem către E.S. 3 kilometri, coborâm *la Móra de la Sălciĭ,* unde un drum de căruţă duce în comuna Esechioi.

Satul Cuiugiuk, e aşezat pe drumul ce suie délul Gârliţa, cobóră în valea Cuiugiuk. Din Esechioi, un drum duce pe vale la Gârliţa, iar din Cuiugiuk, la Galiţa.

Spre sud sunt patru drumurĭ prin pădurĭ peste frontieră, în dreptul fie-căruia se află câte un pichet.

Văile sunt destul de întortochiate şi acoperite cu pădurĭ, care daŭ acesteĭ regiunĭ un aspect pitoresc.

13. *Comuna Enişemlia.* Lângă şi la N. de Azarlîk, pe şoseaua ce duce spre Ghiuvegea, se întinde către Miază-nópte comuna Enişemlia, compusă din următórele sate: *Enişemlia,* ca reşedinţă, la 43 km. spre S.E. de Ostrov, e aşezat în valea cu acelaş nume; are case nu tocmaĭ bune, aci se află casa şefuluĭ ocoluluĭ silvic, o vilă frumósă înconjurată de arborĭ. In Enişemlia a fost în câte-va rândurĭ reşedinţa sub-prefectureĭ plăşiĭ Traian. Posiţiunea este pitorescă; pe şosea înainte întâlnim satul *Teke-kioĭ* la 4 km. spre apus de reşedinţă, e un grup de 25 case curate cu grădinile lor; în apropiere se află *Cişmeaua luĭ Ibraim,* care alimentéză un mic fir de apă ce se pierde prin pădurĭ; de la Teke-kioĭ, pe un drum care apucă spre Cuzgun se află satul *Bazarghian,* nu tocmaĭ presentabil, dar posiţiunea luĭ e încântătóre în apropierea pădurilor seculare, e departe de Enişemlia la 9 km. spre Nord; lângă el şi la 2 km. spre N.V., satul *Ciucur-kioĭ,* între Caranlîk şi Bazarghian, e un grup

de case așezate pe o vale împădurită și frumósă; *Nastradin,* un alt sat în mijlocul pădurii, prin care duce drumul de legătură cu Enișemlia, care e departe la 8 km. spre S.; lângă Nastradin se află frumósa *Cișmea Taș-Uluc.*

Comuna Enișemlia ast-fel alcătuită din 5 sate se învecinesce la N. cu Cuzgun; la E. și S. cu Azarlîk; la V. cu Dobromir și Caranlîk.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 436, din care 104 bordeie. Primăria a fost clădită în 1882.

Budgetul comunii este de 9154 lei la veniturĭ și 5746 la cheltuielĭ, cu un excedent de 3408 lei; sunt 234 contribuabilĭ.

Biserică și școlă nu există în Enișemlia; sunt 5 giamii, în fie-care sat câte una.

Comuna e așezată pe șoseaua vicinală Constanța-Ostrov; maĭ sunt și drumurĭ ordinare între diferitele sate ale comunii, cum și de legătură cu cele din prejur, cum: Caranlîk, Cuzgun, Caraamat, tótă valea Urluia, spre Sevendic, Dobromir, Calaigi, Parachioi și Kuru-Orman.

14. *Comuna Gârlița* este așezată pe țĕrmul de răsărit al laculuĭ cu acelaș nume; se compune din două sate: *Gârlița* ca reședință, în stânga șoseleĭ Cuzgun-Ostrov, la 15 km. de Ostrov, pe țĕrmul laculuĭ și la debușeul văiĭ Gârlița; are casele marĭ, solide, înconjurate de grădinĭ cu pomĭ și legume: *Galița* la 3½ km. maĭ la Nord, tot pe țĕrmul răsăritean al laculuĭ Gârlița, e maĭ mic, dar tot așa de frumos ca precedentul.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu Canlia, Lipnița și Carvan; la S. cu Bulgaria; la V. cu Bugeac, Almaliu și Esechioĭ.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 265.

Budgetul comunii este de 4335 leĭ la veniturĭ și 3710 leĭ la cheltuielĭ, dând un excedent de 625 leĭ; sunt 420 contribuabilĭ.

Biserica cu hramul Sf. Dumitru din Gârlița, e construită de locuitorĭ în anul 1866 și întreținută de comună, e deservită de un preot și 2 cântărețĭ. În Galița e o casă de rugăciunĭ.

Fie-care cătun are școla luĭ, cu câte un învĕțător; numĕrul elevilor în mediŭ 130. Ambele sunt clădite în anul 1885.

Afară de șoseaua vicinală Ostrov-Cuzgun, maĭ sunt și drumurĭ comunale spre Canlia, Pârjóia, Bugeac, Almaliu și Esechioĭ.

15. *Comuna Ghiuvegea.* Pe șoseaua Ostrov-Cuzgun, este așezată Ghiuvegea, comună ce se prelungesce către Sud, până la frontieră la piatra No. 13 și se compune din satele: *Ghiuvegea,* ca reședință, bogat, cu case marĭ, higienice, așezate pe o vale încântătóre țărmurită de pădurĭ, din Ghiuvegea se desparte către Sud pe vale un drum ordinar, care duce în satul *Calaigi,* un grup de 23 case așezate la capătul văiĭ împădurite.

Posițiunĭ sĕlbatice, dar frumóse și bogate în tot felul de cereale, sunt în tot coprinsul comuniĭ Ghiuvegea, ce e departe la 27 km. spre E. de Ostrov, iar Calaigi la 4 km. de reședință spre S.

Se învecinesce la N. și E. cu Caranlîk; la S. cu Parachioĭ; iar la V. cu Lipnița și Carvan.

Repartiția suprafeții și populației este arătată la plasă. Case sunt 145.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 2667 leĭ, iar la cheltuielĭ 1655; contribuabilĭ sunt 124.

E de regretat că nu există nicĭ școlă nicĭ biserică în acéstă frumósă comună; se află numaĭ 1 giamie cu 1 hoge, la Calaigi.

Afară de șoseaua de la Móra Pașiĭ spre Azarlîk și care trece prin Ghiuvegea, maĭ sunt și drumurĭ comunale prin pădurĭ spre: Curu-Orman, Caranlîk, Cicur-Kioĭ, Regep-Cuiusu, Velichioĭ și Lipnița.

Intre Ghiuvegea și Parachioĭ se află frumosul spital «Parachioĭ».

16. *Comuna Hairamchioĭ.* Plecând din Azarlîk spre Bairamdede pe un drum ce taie de două orĭ frontiera la pietrele No. 19 și 20, după ce trecem de piatra No. 20, dăm la 4 km. spre rĕsărit de o vale adâncă, prăpăstiósă, sĕlbatecă, cu pădurĭ dese și fórte întortochiată.

Pe fundul acesteĭ văĭ se află drumul ce duce la comuna Hairam-chioĭ, ce se întinde către Sud, până la cotul ce face frontiera la piatra No. 23; către N. atinge valea Borungea.

. Tótă acéstă regiune, cu văile și pădurile eĭ, în care te pierzĭ ca într'un labirint, a fost multă vreme cuibul bandiților, ce înspăimântaseră până acum câțĭ-va anĭ populațiunea Suduluĭ Dobrogieĭ.

Comuna coprinde următórele sate: *Hairamchioi*, pe valea cu acelaș nume, în dreptul și la 2 km. spre răsărit de piatra frontieră No. 21, e numaĭ un grup de 55 case micĭ, carĭ abia se vĕd printre pădurĭ pe fundul văiĭ, e departe la 58 km. de Ostrov și la 45 km. de Mangalia; apoĭ către S. drumul se continuă pe la *Demircea*, un grup de 12 case, la 2½ km. spre S.E. de reședință, pe valea cu acelaș nume, iar pe valea Armutlia două sate, acum părăsite, *Armutlia* și *Ață-Sadâc*, locuite odinióră de Cerkezĭ sĕlbatecĭ și ferocĭ, care stăpâneaŭ prin hoțiile lor tóte satele din prejur; mi s'a povestit de localnicĭ, că din causa acestor bandițĭ, locuitoriĭ satelor eraŭ ziua și maĭ ales nóptea în gardă și vaĭ de nenorocițiĭ ce cădeaŭ în mâinile lor, după ce'ĭ mutilaŭ, tăindu-le urechile saŭ nasul, ĭĭ lăsaŭ liberĭ pentru a duce veste în sat, că de nu va da o contribuție ce se cerea de șeful bandeĭ, satul trebuia să fie expus călcărilor.

Am fost față în tómna anuluĭ 1894, după ce o bandă de hoțĭ a atacat satul Docuzacĭ; toțĭ locuitoriĭ eraŭ adunațĭ la cafenea: bărbațiĭ într'o cameră, iar femeile într'alta. Bandițiĭ înconjurară casa și ridicară pe cel maĭ de sémă dintre locuitorĭ, pe turcul Hagi-Talip, pe care după ce'l legară, l'aŭ dus acasă la el; aci hoțiĭ torturéză pe două femeĭ, taie urechia luĭ Hagi-Talip, fură ce găsesc și iaŭ împreună cu eĭ pe victimă, lăsând rĕspuns rudelor, că nu o vor înapoia, de cât cu un preț de rescumpărare.

Acest procedeŭ era cel maĭ întrebuințat de bandițiĭ Dobrogieĭ; astăzĭ mulțumită armateĭ și administrațieĭ, tóte tâlhăriile sunt cu desăvârșire stârpite.

Spre N. de reședință sunt satele: *Skender*, câte-va case înșirate pe drumul ce vine de la Bairam-dede, la 5 km. spre apus de acesta; maĭ la N., de la Bairam-dede un drum care duce la *Baș-Punar*, 2½ km. spre N. e un grup de case miserabile așezate într'o vale fără apă; la N. de Skender se află ruinele satuluĭ *Malcocĭ*, lângă care micul cătun *Sarapcea Caraacĭ* și în fine mergênd pe drum spre apus, dăm la 1 km. spre N. de piatra frontieră No. 20 în pădurĭ, peste ruinele satuluĭ *Sevendic*.

Comuna acésta, așa de mare, ce se întinde de-a lungul frontieriĭ de la piatra No. 19 la 23, se învecinesce la N. cu Asarlîk și Kioseler; la E. cu Bairamdede, Caraomer; iar la V. și S. cu Bulgaria.

Repartiția suprafețiĭ și populațieĭ este arătată la plasă. Case sunt 422, din care 129 bordeie.

Primăria clădită în 1882.

Budgetul comuniĭ e de 5113 leĭ la veniturĭ și 2742 leĭ la cheltuielĭ; contribuabilĭ sunt 175.

Biserică comuna, n'are; sunt numaĭ 2 case de rugăciune la Demircea și Hairamchioĭ; maĭ sunt și cincĭ giamiĭ cu hogiĭ lor.

Școlă este în Hairamchioĭ, clădită în 1882; la Caraaci, școla are local închiriat. Sunt 2 învĕțătorĭ și 75 elevĭ.

Rețeaua drumurilor e fórte încurcată; maĭ întâiŭ e șoseaua de la Cazîl-Murat la Hairamchioĭ (în proecție), de aci se continuă în drum ordinar, către N. și S., cum și peste frontieră.

Satele comuniĭ Hairamkioĭ sunt legate cu satele vecine prin drumurĭ ordinare, așa sunt drumurĭ spre: Cialma-Argea, Bairamdede, Cazâl-Murad, tótă valea Borungea și valea Urluia.

17. *Comuna Lipnița.* Pe șoseaua Ostrov-Cuzgun, la 20 km. de Ostrov și la sudul lacululuĭ Oltina, întâlnim pe vale comuna Lipnița, compusă din două sate: *Lipnița*, sat mare, cu case bune, spațióse, populațiune bogată, apă în abondență și înfățișare plăcută; din șosea un drum duce către N. și la 3 km. întâlnim satul *Coslugea*, important odinióră, acum decăzut, totușĭ are case bune înconjurate de grădinĭ; locuitoriĭ bogațĭ. Aci se afla moșia și conacul luĭ Ali-pașa, în prima jumătate a seculuĭ XIX-lea.

Comuna se învecinesce la N. cu Satul-Noŭ; la E. cu Oltina, Caranlâc și Ghiuvegea; la S. cu Carvan; iar la V. cu Gârlița și Canlia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 384, din care 32 bordeie.

Budgetul eĭ numĕră 5673 leĭ la veniturĭ și 4484 la cheltuielĭ, dând un excedent de 1189 leĭ; sunt 469 contribuabilĭ.

Fie-care sat are biserică, cea din Lipnița are hramul Sfinții Impĕrațĭ, iar cea din Coslugea, Sfânta Treime; fie-care are preotul eĭ și câte douĭ ómenĭ de serviciŭ. Ambele reconstruite în 1903.

Școle sunt iarășĭ douĕ, fie-care cu câte 2 învĕțătorĭ și 2 învĕțătóre; numĕrul elevilor în mediŭ este 100. Cea din Coslugea clădită ia 1880, iar cea din Lipnița în 1882.

Șoseaua vicinală légă acéstă frumósă și bogată comună cu Ostrovul și Medgidia, cu Asarlîcul și Mangalia; prin drumurĭ ordinare se légă cu: Satul-Noŭ, Pârjóia, Canlia, Galița, Gârlița, Cuiugiuk, Carvan, Velikioĭ și Calaigi.

18. *Comuna Mârleanu.* Tótă regiunea coprinsă între lacurile Mârleanu (la V.), Vederósa (la E.) și Dunărca, e ocupată de frumósa și bogata comună românéscă *Mârleanu,* care coprinde numaĭ satul Mârleanu, așezat pe panta déluluĭ Mârleanu și pe țĕrmul N.E. al laculuĭ. E departe la 37 km. spre N. E. de Ostrov. Satul are o înfățișare plăcută, cu case marĭ, strade curate, grădinĭ de pomĭ și legume, locuitoriĭ bogațĭ și ospitalierĭ.

Se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu comuna Aliman; la S. cu Beilicu și la V. cu lacul Mârleanu, care o desparte de comuna Beilicu.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 259.

Budgetul comuniĭ are la veniturĭ 2718 lei și la cheltuielĭ 2397; contribuabilĭ sunt 237. Primăria clădită în 1880.

Biserica are hramul Sf. Dumitru, e fondată de locuitorĭ în 1881 și întreținută de comună; e deservită de un preot și 2 cântărețĭ.

Școla e condusă de un învĕțător și frequentată în mediŭ de 50 copiĭ.

Din șosoaua Rașova-Cuzgun se desparte la ruinele satuluĭ Muzait, o șosea pe malul Dunăriĭ și care duce la Mârleanu. Satul maĭ e în legătură prin drumurĭ ordinare și cu satele: Aliman, Polucci, Baccuiusu și cu tótă șoseaua Cuzgun-Ostrov.

19. *Comuna Oltina.* Din șoseaua Cuzgun-Ostrov se desparte un drum de la Móra-Pașeĭ spre N., pentru a duce în comuna Oltina, de pe țĕrmul răsăritén al laculuĭ cu acelaș nume, și compusă din douĕ sate: *Oltina* la 28 km. departe de Ostrov; e sat mare, frumos, bogat, bine întreținut și cu case solide sănătóse și așezate pe panta déluluĭ spre lacul Oltina; maĭ spre S. la 4 km. satul *Câșla* la códa laculuĭ, e înconjurat de viĭ și grădinĭ cu arborĭ fructiferĭ, case mediocre, dar curate și bine îngrijite.

Comuna se mărginesce la N. cu Dunărea; la S. cu comuna Caranlâc; la E. cu Beilicu; iar la V. cu Lipnița și Satu-Noŭ.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 390.

Budgetul comuniĭ este de 3484 leĭ la veniturĭ și 3187 la cheltuielĭ; sunt 337 contribuabilĭ. Primăria clădită în 1882.

Biserica din Oltina are hramul Sf. Gheorghe; e clădită de locuitorĭ în 1852 și întreținută de comună, e deservită de un preot și 2 cântărețĭ.

Cea din Câsla clădită în 1870, e deservită de un preot. Are hramul Sf. Nicolae.

Școla este de asemenea numaĭ în Oltina, are un învĕțător și o învĕțătóre, e frequentată în mediŭ de 115 copiĭ. A fost clădită la 1880.

Șoseaua Cuzgun-Ostrov trece pe la 6 km. spre S. de reședință și la 4 km. spre S. de Câșla. Ambele sate sunt legate între ele printr'un drum comunal pe țĕrmul laculuĭ Oltina; tot prin asemenea căĭ, comuna e legată cu satele: Mârleanu, Beilicu și cu tótă șoseaua Cuzgun-Ostrov. De la Oltina la malul Dunăriĭ e o șosea comunală pentru schela de aci.

20. *Comuna Urbană Ostrov,* pe care o vom numi *Ostrovul-de-sus,* spre deosebire de cel de jos, din plasa Hârșova.

Nimic n'a contribuit maĭ mult la înflorirea acestuĭ orăşel, ca armata. De la 1880—1891 a stat continuu aci un regiment de infanterie de linie, iar de la 1891 încóce numaĭ câte un batalion, în cazarma numită «Traian». Aceste trupe aŭ lăsat în Ostrov, banĭ, de care Ostroveniĭ aŭ ştiut să profite. O mulţime de soldaţĭ, după terminarea armateĭ aŭ rĕmas în Ostrov, unde s'aŭ însurat cu fetele orăşenilor, înrădăcinând ast-fel, aci peste Dunăre, sentimentul şi modul de traiŭ vesel al Românuluĭ.

Chiar înfăţişarea orăşeluluĭ este veselă, cu casele luĭ micĭ dar spaţióse, curate, îngrijite şi avênd fie-care grădiniţă cu florĭ şi pomĭ.

Vĕḑut de la malul fluviuluĭ se presintă în forma unuĭ amfiteatru pe cósta déluluĭ; are strada principală paralelă cu fluviul, e lungă de 3 km. şi tăiată perpendicular de alte 14 strade.

In interior, oraşul este destul de curat, din firea sa Românul îşĭ mătură din 'naintea caseĭ sale, până la mijlocul strădeĭ; pe lângă grija locuitorilor, maĭ e şi serviciul municipal, care de şi mic, totuşĭ satisface trebuinţele oraşuluĭ. Imprejurimile sunt şi maĭ frumóse, pe tot drumul ce duce la Silistra sunt înlănţuite viile, carĭ daŭ un vin bun şi în destulă cantitate. Din Ostrov până la Silistra sunt 5 km. Un vapor local face zilnic curse între aceste douĕ oraşe şi Călăraşĭ.

Comuna se învecinesce la N. cu Dunărea; la E. cu comuna Bugeac; la S. cu Almaliu şi la V. cu oraşul Silistra.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 752.

Budgetul are 65.407 leĭ la veniturĭ şi 44931 leĭ la cheltuelĭ. Contribuabilĭ sunt 650. Biserica are hramul Sf. Niculaie şi e deservită de 2 preoţĭ şi 3 cântăreţĭ. A fost clădită la 1861.

Instrucţia se predă în douĕ şcolĭ: una de băieţĭ şi una de fete; aŭ 3 institutorĭ şi douĕ institutóre. Numĕrul copiilor în mediŭ este de 320.

La Ostrov vine şoseaua de la Medgidia-Cuzgun şi se continuă până la Silistra. Maĭ sunt şi alte drumurĭ comunale ce duc la Bugeac, Almaliu şi peste frontieră în Bulgaria. Ostrovul este reşedinţa Sub-prefecturiĭ Silistra-Nouă.

21. *Comuna Parachioĭ.* Pe şoseaua ce cotesce la Móra Paşiĭ, pentru a duce la Asarlîk, după ce trecem de Ghiuvegea, la 2 km. întâlnim bogatul sat *Parachioĭ,* în vale; are casele frumóse, solide şi higienice, înconjurate cu grădinĭ. El singur formézǎ comuna, ce se învecinesce la N. cu Ghiuvegea; la V. cu Carvan; la S. cu frontiera şi cu Regep-Cuiusu; iar la răsărit cu Caranlîk.

Repartiţia suprafeţiĭ şi populaţieĭ este arătată la plasă. Case sunt 198, din care 16 bordeie.

Budgetul comuniĭ constă în 2793 leĭ la veniturĭ şi 2154 leĭ la cheltuelĭ; sunt 175 contribuabilĭ.

Biserica are hramul Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ, e deservită de un preot şi 2 cântăreţĭ. A fost clădită în 1857.

Şcóla e condusă de un învĕţător şi o învĕţătóre, fiind mixtă; are 150 elevĭ. Clădită în 1881.

Afară de şoseaua despre care am vorbit, maĭ sunt drumurĭ comunale spre satele: Calaigi, Dobromir, Bazarghian, Cicur-kioĭ, Caranlîk, Curu-orman, la Velichioĭ şi Lipniţa.

22. *Comuna Regep-cuiusu.* In regiunea pădurósă de pe frontieră, în dreptul pietrelor No. 13, 14, 15, 16 şi 17, pe drumurĭ ce conduc prin pădurĭ şi văĭ, spre S. de Parachioĭ, se întinde comuna Regep-Cuiusu, compusă din douĕ sate: *Regep-cuiusu,* ca reşedinţă, la 29 km. spre S.E. de Ostrov, un grup de 106 case micĭ, tătărescĭ; posiţiunea este încântătóre pe fundul uneĭ văĭ înconjurate de pădurĭ; *Tekederesi,* fost timp de 15 anĭ punct însemnat militar pe frontieră; aci se află o cazarmă pentru o companie; acum e în părăsire; satul este nu departe de unghiul format de frontieră, la piatra No. 14; drumul până la sat e prin pădurĭ, văĭ râpóse sĕlbatice, dar fórte pitorescĭ. In faţa cazărmiĭ se află douĕ fontânĭ, care daŭ nascere unuĭ mic fir de apă, care după ce alimentézǎ móra uneĭ grădinăriĭ, se pierde pe valea ce duce în Bulgaria. Cât timp armata sta la Tekederesi, satul începuse a se desvolta, acum e în decădere.

Comuna se învecinesce la N. cu Ghiuvegea; la E. cu Dobromir; la S. și V. cu frontiera.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 142, din care 11 bordeie.

Budgetul numĕră la veniturĭ 1846 leĭ și la cheltuielĭ 1406 leĭ. Sunt 137 contribuabilĭ.

Comuna n'are nicĭ șcólă nicĭ biserică; sunt 2 giamiĭ și 2 hogĭ. Sunt douĕ școlĭ turcescĭ.

Cele douĕ sate sunt lângă frontieră și departe la 6 km. de șoseaua Asarlîk-Móra-Pașiĭ, cu care e în legătură prin maĭ multe drumurĭ comunale, ast-fel: din Techederesi, douĕ drumurĭ duc prin pădurĭ la Dobromir și un altul la Regep-cuiusu, de aci un drum duce la Dobromir și Calaigi.

Peste frontieră sunt 3 drumurĭ: unul de la Regep-cuiusu și douĕ de la Techederesi.

23. *Comuna Satu-Noŭ.* Tot unghiul coprins între cotul Dunăriĭ și țĕrmul apusan al laculuĭ Oltina, departe la 20 km. spre N.E. de Ostrov și la 6 km. spre N. de Lipnița, se întinde comuna Satul-Noŭ, compusă din douĕ sate: *Satul-Noŭ,* pe țĕrmul V. al laculuĭ Oltina, are case micĭ dar curate și înconjurate de grădinĭ, populația bogată; *Pârjóia* spre apus, la 4 km. pe malul Dunăriĭ în fața ostrovuluĭ Șoimu. Are case sărăcăcióse, micĭ și neregulat așezate.

Se învecinesce la N. și V. cu Dunărea; la E. cu Oltina; la S. cu Lipnița și Canlia.

Repartiția suprafeții și populației, este arătată la plasă. Case sunt 245.

Budgetul eĭ constă din veniturĭ 3545 leĭ și 2995 leĭ la cheltuielĭ. Sunt în comună 183 contribuabiĭ. Primăria clădită în 1881.

Bisericĭ sunt douĕ: cea din Satu-Noŭ are hramul Inălțarea Domnuluĭ, iar cea din Pârjóia, Sfințiĭ Apostolĭ; aŭ doĭ preoțĭ și 5 ómenĭ de serviciŭ. Cea din Pârjóia e clădită în 1859; iar cea din Satu-Noŭ în 1860.

In Satul-Noŭ e șcólă clădită în 1882, are un învĕțător și 127 elevĭ.

Căĭ marĭ de comunicație nu sunt prin comună; din Canlia și Coslugea sunt drumurĭ ordinare spre Satu-Noŭ și Pârjóia; pe malul Dunăriĭ e un drum, care vine de la Oltina și duce la Bugeac.

Notă. 1. De óre ce la descrierea comunelor, n'am avut o dare de seamă a căilor de comunicație din Dobrogia, m'am servit de harta Statuluĭ Major din 1887, in care drumurile marĭ și micĭ sunt greșit arătate; de aceia cititorul se va orienta pentru căile marĭ de comunicație de capitolul «Căĭ de comunicație» din uvragiŭ, cum și de hartă, care e pusă la curent. Pe cât 'mĭ-a fost posibil, am rectificat greșala relativă la caile de comunicație dintre comune.

2. De asemenea privitor la diferitele bisericĭ și giamiĭ, se va vedea maĭ detaliat la capitolul «Biserica».

3. Pentru distanțele de la o comună la alta, a se vedea depărtările exacte, în tablourile de la capitolul «Căĭ de comunicație»

CAPITOLUL III

POLITICA

Nu voiŭ intra în detaliile legiĭ de organisare a Dobrogieĭ, votată la 9 Martie 1880 și modificată la 30 Martie 1886; de asemenea nu voiŭ vorbi despre regularea proprietățeĭ imobiliare, prin legea din 3 Aprilie 1882, modificată în 1884, 1885, 1889 și 1893.

Acestea se pot citi în Monitórele oficiale corespunzĕtóre datelor.

Voiŭ atinge numaĭ câte-va puncte ne-arătate prin lege și carĭ îmĭ par de un interes general, pentru cunóscerea provincieĭ nóstre de dincóce de Dunăre.

a) Gradul de instrucție.

Este arătat în tabloul de jos, întocmit după recensămîntul făcut în luna Decembrie 1899; cifrele sunt luate după Buletinul Ministeruluĭ Agriculturiĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ și Domeniilor, din anul 1900 (No. 1—2 pag. 68 și urm.).

JUDEȚE	ALFABEȚI						ANALFABEȚI					
	Bărbațĭ		Femeĭ		Total		Bărbațĭ		Femeĭ		Total	
	Clasificare[1])	Numerul	Clasificare	Numerul	Clasificare	Numerul	Clasificare	Numĕrul	Clasificare	Numerul	Clasificare	Numĕrul
Constanța . . .	21	17487	12	6407	16	23894	21	53535	25	57621	23	111156
Tulcea	22	17472	7	7297	15	24769	26	45653	28	52770	26	98423
Total . .	—	24959	—	13704	—	48663	—	99188	—	110391	—	209579

Repartiția pe felul populațieĭ, este:

JUDEȚE	ORAȘE	POPULAȚIE URBANĂ						POPULAȚIE RURALĂ					
		Alfabețĭ			Analfabețĭ			Alfabețĭ			Analfabețĭ		
		Bărbațĭ	Femeĭ	Total	Bărbațĭ	Femeĭ	Total	Bărbațĭ	Femeĭ	Total	Bărbațĭ	Femeĭ	Total
CONSTANȚA	Cernavoda . . .	382	152	534	866	859	1725						
	Constanța . . .	3735	1869	5604	3558	3563	7121						
	Cuzgun	189	63	252	516	584	1100						
	Hârșova . . .	625	297	922	969	1197	2166	11016	3472	14488	44888	48443	93331
	Mangalia . . .	348	140	488	463	508	971						
	Medgidia	537	186	723	1173	1355	2528						
	Ostrov	655	228	883	1102	1112	2214						
	Total . .	6471	2935	9403	8647	9178	17825	11016	3472	14488	44888	48443	93331
TULCEA	Kilia-Vechie . .	116	24	140	1226	1199	2425						
	Isaccea	459	228	687	1309	1339	2648						
	Măcin	687	336	1023	1352	1688	3040						
	Mahmudia . . .	196	62	258	737	839	1576	9316	2670	11986	33446	38096	71542
	Babadag . . .	757	521	1278	949	1149	2098						
	Sulina	1634	1062	2696	1267	1648	2915						
	Tulcea	4307	2394	6701	5367	6812	12179						
	Total	8156	4627	12783	12207	14674	26881	9316	2670	11986	33446	38096	71542
	Total general .	14627	7562	22186	20854	23852	44706	20332	6142	26474	78334	86539	164873

[1]) Clasificare între cele 32 județe ale Țĕriĭ.

b. Situaţia financiară a celor două judeţe

I. Fondul

Judeţe	Anĭ	SITUAŢIA DUPĂ BUDGETE Veniturĭ	Cheltuelĭ	Excedent	SITUAŢIA DUPĂ CONTURI Drepturĭ constatate la veniturĭ	Drepturĭ constatate la cheltuielĭ	Resultatul Excedent	Deficit	SITUAŢIA Incasărĭ efectuate	Plăţĭ efectuate
Constanţa	1897	614382,59	586526,90	27855,69	380158,34	248412,19	131746,15	—	299170,84	232949,54
	1898	608625,53	596298,65	12326,88	364560,27	231996,60	132563,67	—	293095,77	231883,60
	1899	754392,65	695029,—	59363,65	512692,48	365832,73	146859,75	—	423943,45	365799,23
	1900	470383,52	454939,—	15444,52	496177,92	329655,49	166522,43	—	350174,31	329617,89
Total		2447784,29	2332793,55	114990,74	1753589,01	1175897,01	577692,—	—	1366384,37	1160250,26
Tulcea	1897	186098,22	179870,40	6227,82	226209,17	184309,93	41899,24	—	217115,78	184259,93
	1898	177565,06	170055,06	7510,—	189784,03	172376,53	17407,50	—	187735,59	172366,53
	1899	224355,85	222890,40	1465,45	227145,09	212716,10	14428,99	—	223138,75	212716,10
	1900	219369,06	219369,06	—	223638,26	205583,34	18054,92	—	204385,45	205557,44
Total		807388,19	792184,92	15203,27	866776,55	774985,90	91790,65	—	832375,57	774900,—
Dobrogia		3255172,48	3124978,47	130194,01	2620365,56	1950882,91	669482,65	—	2198759,94	1935150,26

II. Fondul

Judeţe	Anĭ	SITUAŢIA DUPĂ BUDGET Veniturĭ	Cheltuelĭ	Excedent	SITUAŢIA DUPĂ CONTURĬ Drepturĭ constatate la veniturĭ	Drepturĭ constatate la cheltuelĭ	Excedent	Deficit	SITUAŢIA Incasărĭ efectuate	Plăţĭ efectuate
Constanţa	1897	441902,30	301540,—	140362,30	203082,34	163618.25	39464,09	—	189357,—	163618,25
	1898	480983,06	330250,—	150733,06	551545,28	191000,23	360545,05	—	537389,10	191000,23
	1899	398178,75	314640,—	83538,75	260219,81	248174,97	12044,84	—	245014,31	248174,97
	1900	396845,81	347940,—	48905,81	479947,26	396697,—	83250,26	—	454998,54	396697,—
Total		1717909,92	1294370,—	423539,92	1494794,69	999490,45	495304,24	—	1426758,95	999490,45
Tulcea	1897	146500,—	128680,—	17820,—	172222,30	83907,55	88314,75	—	161335,89	83907,55
	1898	136500,—	133140,—	3360,—	127797,24	103312,40	24484,84	—	121695,65	102872,40
	1899	205928,34	199094,66	6833,68	207428,04	157497,45	49930,59	—	201475,26	157497,45
	1900	135823,25	135823,25	—	153909,83	116998,20	36911,63	—	142028,02	116998,20
Total		624751,59	596737,91	28013,68	661357,41	461715,60	199641,81	—	626534,82	461275,60
Dobrogia		2342661,51	1891107,91	451553,60	2156152,10	1461206,05	694946,05	—	2053293,77	1460766,05

¹) Situaţa financiară a judeţelor de la 1897—1900 inclusiv, de Ministerul de interne. 1903.

dobrogene resultă din tablourile[1]):

zecimilor.

BĂNEASCĂ Resultatul		DREPTURI IN FAVÓREA JUDEŢULUI			DREPTURI IN FAVÓREA CREDITORILOR			Observaţiĭ
Excedent	Deficit	Drepturĭ constatate la veniturĭ	Incasărĭ efectuate	Rămas a se încasa	Drepturĭ constatate la cheltuelĭ	Plăţĭ efectuate	Remas de plata	
66221,30	—	380158,34	299170,84	80987,50	248412,19	232949,54	15462,65	
61212,17	—	364560,27	293095,77	71464,50	231996,60	231883,60	113,—	
58144,22	—	512692.48	423943,45	88749,03	365832,73	365799,23	33,50	
20556,42	—	496177,92	350174,31	146003,61	329655,49	329617,89	37,60	
206134,11	—	1753589,01	1366384,37	387204,64	1175897,01	1160250,26	15646,75	
32855,85	—	226209,17	217115,78	9093,39	184309,93	184259,93	50	
15369,06	—	189784,03	187735,59	2048,44	172376,53	172366,53	10	
10422,65	—	227145,09	223138,75	4006,34	212716,10	212716,10	—	
—	1171,99	223638,26	204385,45	19252,81	205583,34	205557,44	25,90	
58647,56	1171,99	866776,55	832375,57	34400,98	774985,90	774900,—	85,90	
264781,67	1171,99	2620365,56	2198759,94	421605,62	1950882,91	1935150,26	15732,65	

drumurilor.

BANEASCA Resultatul		DREPTURI IN FAVÓREA JUDEŢELOR			DREPTURI IN FAVÓREA CREDITORILOR			Observaţiĭ.
Excedent	Deficit	Drepturĭ constatate la veniturĭ	Incasarĭ efectuate	Ramas a se încasa	Drepturĭ constatate la cheltuelĭ	Plaţĭ efectuate	Remas a se platĭ	
25738,75	—	203082,34	189357,—	13725,34	163618,25	163618,25	—	
346388,87	—	551545,28	537389,10	14156,18	191000,23	191000,23	—	Intră la venituri şi leĭ 38908,06 capital.
—	3160,66	260219,81	245014,31	15205,50	248174,97	248174,97	—	
58301,54	—	479947,26	454998,54	24948,72	396697,—	396697,—	—	Intră şi leĭ 246,500 capital.
430429,16	3160,66	1494794,69	1426758,95	68035,74	999490,45	999490,45	—	
77428,34	—	172222,30	161335,89	10886,41	83907,55	83907,55	—	
18823,25	—	127797,24	121695,65	6101,59	103312,40	102872,40	440,—	
43977,81	—	207428,04	201475,26	5952,78	157497,45	157497,45	—	
25029,82	—	153909,83	142028,02	11881,81	116998,20	116998,20	—	
165259,22	—	661357,41	626534,82	34822,59	461715,60	461275,60	440,—	
395688.38	3160,66	2156152,10	2053293,77	102858,33	1461206,05	1460766,05	440,—	

III. Fondul ca

Județe	Anĭ	SITUAȚIA DUPA BUDGET			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUAȚIA	
		Venituri	Cheltueli	Excedent	Drepturi constatate la Venituri	Drepturi constatate la Cheltueli	Resultat Excedent	Resultat Deficit	Incasări	Plăți
Constanța	1897	9686,—	3100,—	6586,—	13238,39	193,95	13044,44	—	13238,39	193,95
	1898	10500,—	3100,—	7400,—	10075,01	124,79	9950,22	—	10075,01	124,79
	1899	24294,44	3100,—	21194,44	25212,58	103,—	25109,58	—	25212,58	103,—
	1900	11850,—	3100,—	8750,—	19314,07	125,43	19188,64	—	19314,07	125,43
Total		56330,44	12400,—	43930,44	67840,05	547,17	67292,88	—	67840,05	547,17
Tulcea	1897	12668,—	9300,—	3368,—	5773,05	953,90	4819,15	—	5773,05	953,90
	1898	9080,—	4500,—	4580,—	5602,65	390,—	5212,65	—	5602,65	390,—
	1899	6674,45	3700,—	2974,45	5804,25	200,—	5604,25	—	5804,25	200,—
	1900	18802,16	11250,—	7552,16	18203,65	10249,50	7954,15	—	18203,65	10249,50
Total		47224,61	28750,—	18474,61	35383,60	11793,40	23590,20	—	35383,60	11793,40
Dobrogia		103555,05	41150,—	62405,05	103223,65	12340,57	90883,08	—	103223,65	12340,57

IV. Fondul Spita

Județe	Anĭ	SITUAȚIA DUPA BUDGET			SITUAȚIA DUPĂ CONTURI				SITUATIA	
		Venituri	Cheltueli	Excedent	Drepturi constatate la Venituri	Drepturi constatate la Cheltueli	Resultat Excedent	Resultat Deficit	Incasări	Plăți
Constanța	1897	30000,—	30000,—	—	32310,57	26146,44	6164,13	—	32310,57	26146,44
	1898	32310,57	32310,57	—	30018,—	28594,39	1423,61	—	30018,—	28594,39
	1899	31164,13	31164,13	—	31214.85	31057,37	157,48	—	31214,85	31057,37
	1900	26423,61	26423,61	—	26423,61	26320,25	103,36	—	26423,61	26320,25
Total		119898,31	119898,31	—	119967,03	112118,45	7848,58	—	119967,03	112118,45
Tulcea	1897	30000,—	30000,—	—	30027,82	28992,20	1035,62	—	30027,82	28992,20
	1898	33865,35	33865,35	—	33809.40	33865,35	—	55,95	33809,40	33865,35
	1899	31035,62	31035,62	—	31065,62	30888,67	176,95	—	31065,62	30888,67
	1900	30000,—	30000,—	—	30155,10	29089,35	1065,75	—	30155,10	29089,35
Total		124900,97	124900,97	—	125057,94	122836,57	2278,32	55,95	125057,94	122836,57
Dobrogia		244798,28	244798,28	—	244024,97	234955,02	10126,90	55,95	244024,97	234955,02

seĭ pensiilor.

BANEASCĂ Resultat Excedent	Deficit	DREPTURI IN FAVÓREA JUDEȚELOR Drepturĭ constatate la Venit	Incasarĭ	Remas a se incasa	DREPTURI IN FAVOREA CREDITORILOR Drepturĭ constatate la cheltuelĭ	Plățĭ	Remas de plată	Observațiĭ
13044,44	—	13238.39	13238,39	—	193,95	193,95		
9050,22	—	10075,01	10075,01	—	124,79	124,79	—	
25109,58	—	25212,58	25212,58	—	103,—	103,—	—	
19188,64	—	19314,07	19314,07	—	125,43	125,43	—	
67292,88	—	67840,05	67840,05	—	547,17	547,17	—	
4819,15	—	5773,05	5773,05	—	953,90	953,90	—	
5212,65	—	5602,65	5602,65	—	390,—	390,—	—	
5604,25	—	5804,25	5804,25	—	200,—	200,—	—	
7954,15	—	18203,65	18203,65	—	10249,50	10249,50	--	
23590,20	—	35383,60	35383,60	—	11793,40	11793,40	—	
90883,08	—	103223,65	103223,65	—	12340,57	12340,57	—	

lelor rurale.

BANEASCA Resultat Excedent	Deficit	DREPTURI IN FAVÓREA JUDEȚELOR Drepturĭ constatate la Venit	Incasărĭ	Remas a se incasa	DREPTURI IN FAVÓREA CREDITORILOR Drepturĭ constatate la cheltuelĭ	Plățĭ	Remas de plată	Observațiĭ
6164,13	—	32310,57	32310,57	—	26146,44	26146,44	—	
1423,62	—	30018,—	30018,—	—	28594,39	28594,39	—	
157,48	—	31214,85	31214,85	—	31057,37	31057,37	—	
103,36	—	26423,61	26423,61	—	26320,25	26320,25	—	
7848,58	—	119967,03	119967,03	—	112118,45	112118,45	—	
1035,62	—	30027,82	30027,82	—	28992,20	28992,20	—	
—	55,95	33809,40	33809,40	—	33865,35	33865,35	—	
176,95	—	31065,62	31065,62	—	30888,67	30888,67	—	
1065,75	—	30155,10	30155,10	—	29089,35	29089,35	—	
2278,32	55,95	125057,94	125057,94	—	122836,57	122836,57	—	
10126,90	55,95	244024,97	244024,97	—	234995,02	234995,02	—	

JUDEȚE	A N I	BUDGETUL ZECIMILOR No. zecimilor	Prevĕḑute în budget	Constatate prin compt	Incasate	Rĕmase a se încasa
Constanța	1897	3	140000	192061,37	185631,16	7330,21
	1898	3	140000	200084,46	193105,14	6979,32
	1899	3	175000	208300,19	199967,58	8332,61
	1900	3	190000	195860,46	177090,57	18769,89
Total		3	645000	797206,48	754793,45	41412,03
Tulcea	1897	3	150000	168547,71	168020.50	527,21
	1898	3	160000	167540,93	167540,93	—
	1899	3	165000	170122,55	170122,55	—
	1900	3	165000	. 159735,78	159735,78	—
Total		3	640000	665946,97	695419,76	527,21
Dobrogia		3	1485000	1463153,45	1450213,21	527,21

T A B
Desvoltarea budgetuluĭ (veniturĭ)

JUDEȚE	VENITURI — ORDINARE: Zecimĭ adiționale	ORDINARE: Cotisația comunelor	ORDINARE: Totalul veniturilor ord.	EXTRAORDINARE: Excedente bănesci	EXTRAORDINARE: Capitalurĭ	EXTRAORDINARE: Imprumuturĭ	EXTRAORDINARE: Remășițe de veniturĭ diferite	EXTRAORDINARE: Totalul veniturilor extraordinare	Totalul general	PROPORȚIA VENITURI — Zecimĭ adițion.: La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.
Constanța	197691,75	38542,50	236234,25	58144,22	50173,17	299995,05	83757,89	492070,63	728304,88	27,14	1,44	28,61
Tulcea	163854,26	19456,40	183310,66	10422,65	98500,—	30000,—	10550,94	149473,59	332784,25	49,24	1,31	19,—

T A B
Desvoltarea budgetuluĭ (cheltuelĭ)

JUDEȚE	CHELTUIELI OBLIGA — PERSONALUL: Administrația centrală	PERSONALUL: Serviciul sanitar	PERSONALUL: Serviciul penitenciar	PERSONALUL: Serviciul telegrafo-poștal și telefonic	PERSONALUL: TOTAL	MATE: Administrația centrală	MATE: Serviciul sanitar	MATE: Serviciul penitenciar	MATE: Serviciul telegrafo poștal și telefonic	MATE: Instrucția publică și culte
Constanța	25170,—	81356,—	5760,—	1834,—	114120,—	21856,35	31596,66	5315,42	36061,90	2220,—
Tulcea	24465,45	55313,30	7740,—	—	87518,75	13594,55	13138,95	7541,50	24931,80	5449,10

adiționale.

BUDGETUL DRUMURILOR				
No. zecimilor	Prevěḑute în budget	Constatate prin compt	Incasate	Rěmase a se încasa
2	65000	105666,43	101784,35	3882,08
2	65000	110684,07	106250,69	4433,38
2	65000	114370,46	110394,69	3975,77
2	70000	111267,70	102509,84	8757,86
2	265000	441976,66	420939,77	21049,09
2	90000	100403,17	99953,35	449,82
2	90000	100142,50	100142,50	—
2	100000	100559,50	100559,50	—
2	100000	94381,99	94381,90	—
2	380000	395488,66	395037,25	449,82
2	645000	837465,32	415977,02	449,82

L O U

zecimilor județiene pe ànul 1901.

IN RAPORT CU TOTALUL VENITURILOR, PE CAP DE POPULAȚIE ȘI PE KILOMETRU PATRAT																				
ORDINARE						VENITURI EXTRAORDINARE														
Cotis. comun.			Total			Exced. bănesc			Capitalurĭ			Imprumuturĭ			Rěmas de dif. ven.			Total			Total gen.	
La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap.	Pe km. p.
5,29	0,28	5,58	32,42	1,72	34,19	7,98	0,42	8,41	6,89	0,36	7,26	41,19	2,18	43,41	11,50	0,61	12,12	67,56	3,58	71,21	5,29	105,40
5,84	0,16	2,26	55,08	1,54	21,25	3,13	0,08	1,21	29,59	0,79	11,42	9,01	0,24	3,48	3 18	0,09	1,22	44,91	1,11	17,33	2,66	38,58

L O U

zecimilor județiene pe anul 1901.

TORII EFECTUATE										
RIAL										
Armata teritorială	Geandarmeria rurală	TOTAL	Alte cheltuelĭ generale	Anuitatea pentru plata datoriilor	Creanțe remase de plată	Cheltuelĭ de percepere	Credite extraordinare	Cheltuelĭ facultative	Total general	Observațiĭ
7150,—	13862,86	118063,19	400370,51	33169,63	59,85	9447,32	3779,47	1480,—	680489,97	—
7357,95	4984,65	76998,50	98500,—	9120,40	—	5091,20	34699,05	3905,—	315832,90	—

TAB

Desvoltarea cheltuelilor budgetuluĭ
Proporţiunĭ în raport cu totalul cheltuelilor,

JUDEŢE	PERSONAL															MATE											
	Admin. centrală			Servic. sanitar			Servic. penitenc.			Serv. teleg. post. telef.			TOTAL			Admin. centrală			Servic. sanitar			Servic. penitenc.			Serv. teleg. post. telef.		
	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.
Constanţa.	3,70	0,18	3,64	11,96	0.59	11,77	0,85	0,04	0,83	0,27	0,01	0,27	16,77	0,83	16,51	3,21	0,16	3,16	4,64	0,23	4,57	0,78	0,04	0,77	5,30	0,27	5,22
Tulcea . .	7,75	0,19	2,84	17,51	0,44	6,41	2,45	0,06	0,89	—	—	—	27,71	0,70	10,15	4,30	0,11	1,5	4,16	0,10	1,52	2,39	0,06	0,87	7,89	0,20	2,89

TAB

Desvoltarea veniturilor budgetuluĭ

JUDEŢE	VENITURI ORDINARE			VENITURI EXTRAORDINARE			
	Zecimĭ adiţionale	Cotisaţia comunelor	TOTAL	Excedente bănescĭ	Remăşiţe şi diferite veniturĭ	TOTAL	TOTAL GENERAL
Constanţa . . .	113507,03	12935,20	126442,23	—	22720,91	22720,91	149163,14
Tulcea	96664,93	7800,20	104465,13	13997,81	1629,28	15627,09	120092,22

TAB

Desvoltarea cheltuelilor budgetuluĭ

JUDEŢE	Personal	MATERIAL			Cheltuelĭ de percepere	Credite extra-ordin.	Diferite alte cheltuelĭ	TOTAL GENERAL	PRO		
									PERSONAL		
		De administr.	De întreţinere, de construirea şoselelor, etc.	TOTAL					La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.
Constanţa . .	85,240	6300,20	7188,97	13489,17	5364,89	11250,36	3160,66	118505,08	71,93	0,62	12,34
Tulcea	75057,25	2482,65	7166,60	9649,25	3013,25	—	38,70	87758,45	85,53	0,60	8,70

TAB

De situaţia şoselelor judeţiene şi vici

JUDEŢE	KILOMETRI DE ŞOSELE JUDEŢENE				Cheltuelĭ făcute cu întreţinerea şoselelor jud.	Cât s'a cheltuit pe 1 km.	KILOMETRI DE ŞOSELE VICINALE			
	Şoseluite	In curs de execu-tare	Ne-şoseluite	TOTAL			Şoseluite	In curs de execu-tare	Ne-şoseluite	TOTAL
Constanţa .	—	—	—	-	—	—	294,571	77,344	337,065	708,980
Tulcea	—	—	—	—	-	—	306,711	18,690	357,186	682,587

L O U
zecimilor județiene, pe anul 1901.
pe cap de populație și pe km. patrat.

R I A L												Alte cheltueli gener.			Anuitatea pentru plata datoriei			Creanțe de plată			Cheltueli de percep.			Credite extraord.			Credite facult.			Total general	
Instr. publ. și culte			Armata teritor.			Geandarm. rurală			TOTAL																						
La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.
0,33	0,02	0,32	1,05	0,05	1,03	2,04	0,10	2,01	17,35	0,86	17,09	58,84	2,91	57,94	4,87	0,24	4,80	—	—	—	1,39	0,07	1,37	0,56	0,03	0,55	0,22	0,01	0,21	4,95	98,48
1,72	0,04	0,63	2,33	0,06	0,85	1,58	0,04	0,58	24,38	0,61	8,93	31,19	0,79	11,42	2,89	0,07	1,06	—	—	—	1,61	0,04	0,59	10,99	0,28	4,02	1,24	0,03	0,45	2,52	36,61

L O U
drumurilor județelor pe anul 1901.

PROPORȚIUNI IN RAPORT CU TOTALUL VENITURILOR, POPULAȚIEI ȘI SUPRAFEȚII																				OBSERVAȚII
VENITURI ORDINARE									VENITURI EXTRAORDINARE									TOTAL GENERAL		
Zecimi adiționale			Cotisația comunelor			TOTAL			Excedente bănesci			Rămășițe și dif. venituri			TOTAL					
La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. venit.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	
76,10	0,82	16,43	8,67	0,09	1,87	84,77	0,92	18,30	—	—	—	15,23	0,17	3,29	15,23	0,17	3,29	1,08	21,59	
80,49	0,77	11,20	6,49	0,06	0,90	86,99	0,83	12,21	11,66	0,11	1,62	1,36	0,01	0,19	13,01	0,12	1,81	0,96	12,76	

L O U
drumurilor județelor, pe anul 1901.

PORȚIUNI IN RAPORT CU TOTALUL CHELTUELILOR, POPULAȚIEI ȘI SUPRAFEȚII																				OBSERVAȚII
M A T E R I A L									Cheltueli de percepere			Credite extraordin.			Diferite alte cheltueli			TOTAL GENERAL		
De administrație			De întreținere			TOTAL														
La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	La % din tot. chelt.	Pe cap	Pe km. p.	Pe cap	Pe km. p.	
5,32	0,05	0,91	6,07	0,05	1,04	11,38	0,10	1,95	4,53	0,04	0,78	9,49	0,08	1,63	2,67	0,02	0,47	0,86	17,15	
2,83	0,02	0,29	8,17	0,06	0,83	11,00	0,08	1,12	3,43	0,02	0,35	—	—	—	0,04	—	—	0,70	10,17	

L O U
nale întreținute de județe pe anul 1901.

Cheltueli făcute cu întreținerea șoselelor vicinale	Cât s'a cheltuit pentru un km.	Totalul sumelor	NUMĂRUL ZILELOR DE PRESTAȚIE DATORITE					Observații
			Cu brațele	Cu 2 vite	Cu 4 vite	Cu 6 vite	Valoarea în bani	
5587,88	7,88	5587,88	31425	25020	15700	11750	259,460	
7162,60	10,56	7162,60	33605	19070	2275	560	213,735	

TABLOU RE

Veniturile şi cheltuelile judeţelor pe anul

JUDEŢE	Populaţia	Suprafaţa k. p.	VENITURILE INCASATE In bloc	Pe cap
Constanţa	137592	6910	877468,02	6,38
Tulcea	125221	8620	452876,47	3,40

Tabloŭ de situaţia domeniuluĭ privat

JUDEŢE	BUNURI IMOBILIARE — Imobile aflate la serviciĭ publice: Prefecturĭ, sub-prefecturĭ, tribunale, etc. — Numele fie-căruĭ imobil	Valórea aprox.	Imobile neafectate — Numele fie-căruĭ bun	Valórea aproxim.	Venit anual
Constanţa	Sub-prefectura Mangalia	45000			
	« Hârşova	40000			
	« Medgidia	25000			
	Spitalul din Cernavoda	50000			
	Arestul preventiv	40000			
	18 cantóne judeţiene	58122			
	9 puţurĭ	18262			
			Loc viran al fosteĭ prefecturĭ	60000	
Total		276384		60000	
Tulcea	Palatul administrativ	223000			
	Sub-prefectura din Babadag	40000			
	Sub-pref. şi oficiul poştal Tulcea	8000			
	« Macin	40000			
	Cazarma călăraşilor Tulcea	110000			
	« infanterie Tulcea	110000			
	« « Babadag	50000			
	Grajdul cailor călăraşĭ Măcin	200			
	Cazarma geandarmiĭ Babadag	6000			
	« « Cataloi	4000			
	Serv. technic judeţian	25000			
	Arestul preventiv	160000			
	33 cantóne judeţiene	108000			
	—				
	—				
	—		Loc viran în Tulcea	1800	
Total		884200		1800	

Datoria publică a ju

JUDEŢE	Cifra împrumuturilor contractate — In parte	In total	Suma realisata din împrumuturi contractate repartisată pe fondurĭ — Comptul asupra fonduluĭ zecimilor — In parte	In total	Comptul asupra fonduluĭ drumurilor — In parte	In total	Actul prin care s'a autorizat contractarea împrumutuluĭ	Data când s'a efectuat împrumutul	Instituţia de unde s'a contractat împrumutul	Termen. contractăriĭ. Anĭ
Constanţa	300000	—	300000	—	—	—	Legea publicată în Mon. Ofic. No. 39 din 1892.	1893 15 Noemb.	Casa depunerĭ	15
Tulcea	110000	—	110000	—	—	—	Inalt Decret No. 1137 din 1887 Apr. 1.	1891 Sept. 1	Idem	20

Tabloŭ de numĕrul personaluluĭ administraţieĭ

JUDEŢE	Secret. cons. judeţ	Ingineri	Medici	Veterinari	Architecţi	Conductori	Comptabili	Şefi de biuroŭ	Directori de arest	Impieg. ajut. la serv.	Desenatori	Secret. serv. tehnic	» sanitar	Impiegaţi statistici	Registratori	Archivari	Mecan şi şefi constr.	Copişti şi autogr.	Sub-chirurgi	Agenţi sanitari	Grefieri-comptabili	Móşe de circomscrip.	» la spitale	Intend. la pal. adm.	Preoţi	Picheri	Şefi Cantoneri	Cantoneri	Gardieni la ar. prev.	Fochişti
Constanţa	1	1	7	1	1	3	1	1	1	1	—	1	1	—	1	1	3	3	1	12	1	6	1	—	3	19	2	28	2	2
Tulcea	1	1	4	1	—	3	1	—	1	1	1	—	1	1	1	1	—	3	—	6	1	10	—	1	1	8	3	50	4	—

CAPITULATIV

1901, în raport cu populația și suprafața.

DE JUDEȚ	CHELTUELILE FĂCUTE DE JUDEȚ		
Pe k. p.	In bloc	Pe cap	Pe k. p.
126,98	798995,05	5,81	115.62
52,50	403591,35	3,22	46,78

al județelor la 1 Aprilie 1901.

BUNURI MOBILIARE					OBSERVAȚII
Mobilier și material afectat la serv. public	Rente și capitalurĭ — Având destinație specială — Donațiunĭ — Capital	Donațiunĭ — Venit	Fondul caseĭ pensiilor județiene	Neavênd destinație specială	
80000					Mobilier la tóte autoritățile.
80000					
20000					
2000					
15000					
2000					
—					
2000					La sub-prefectura Sulina.
2000					La compania geandarmĭ.
			9548,90		In numĕrar consemnațiĭ.
				28840,70	« « din fodul drumurilor.
43000			9548,90	28840,70	

dețelor pe anul 1901.

Scopul pentru care s'a făcut împrumutul	Anuitatea ce se plătesce — In parte pentru fie-care împrum.	Anuitatea — In total	Capital amortizat până la 1 Apr. 1901 — In parte	Capital amortizat — In total	Capital rĕmas de amortizat până la 1 Apr. 1901 — In parte	Capital rĕmas — In total	Total gen. al venit. încasate — In parte	Cât revine pe cap	Cât la sută asupra veniturilor	OBSERVAȚII
Constr. p. adm. și arest prev.	31609	—	114688	—	185312	—	877468	2,18	3,60	185312 s'a convertit în Iunie 1902, în 234100 cu care s'a cumpărat orz p. țĕranĭ. S'a ramburσat 189197.
Constr. cazărm. călărașilor	8970	—	26689	—	73310	—	452876	0,80	1,98	—

județelor, salariat din fondurile județiene, pe 1901.

Infirmieri la spit.	Portarĭ	Cameriștĭ	Bucătarĭ la spitale	Spălătorese	Bărbieri	Vizitii	Sacagiĭ	Rândașĭ	Total	Personal după quantumul retribuțieĭ — Funcționarĭ retribuițĭ mensual — De la 250 leĭ în sus	De la 150—250 leĭ	Până la 150 leĭ	Total	Personal de întreținere și ómenĭ de serviciŭ — Personal de întreținere	Oamenĭ de serviciŭ	Total	OBSERVAȚII
3	1	2	1	1	—	—	1	1	116	14	5	31	50	56	10	66	
—	—	3	—	—	1	1	—	1	111	11	4	24	39	66	6	72	

c) Armata. Istoricul Diviziei Active.

Divizia activă, aşa s'a numit comandamentul însărcinat a ocupa milităresce Dobrogia îşĭ avu ființa în ziua de 5 August 1878, la Pitescĭ şi se compunea din:

Batalionul 4 Vênătorĭ,
Regimentul 4 Linie,
» 5 »
» 7 »
» 2 Roşiorĭ,
» 1 Artilerie,
Compania II Geniŭ,
Escadronul II Tren,
O secție de infirmerie şi
Ambulanța Divizionară.

Ast-fel constituită, Divizia a fost pusă sub comanda Generaluluĭ Anghelescu Gh. și, după ce ia parte în ziua de 8 Octombre 1878, la intrarea triumfală a armateĭ în Bucurescĭ, se îndrumézǎ către Brăila, unde ajunge la 24 Octombrie.

Aci, Divizia a fost trecută in revistă de *A. S. R. Principele Carol I*, care recomandă trupeĭ şi oficerilor răbdare, prudență şi maĭ ales blândețe, față de populațiunea dobrogiană.

La 14 Noembrie, Divizia pornesce de la Brăila în 3 colóne, destinate a ocupa cele 3 puncte importante ale provincieĭ: Babadagul, Constanța şi Tulcea.

Deosebit de trupele acestor treĭ colóne, se maĭ formă o a patra, pentru ocuparea frontieriĭ de Sud a Dobrogieĭ.

Acéstă colónă comandată de Colonelul Mărculescu, era compusă din:

Regimentul de Călăraşĭ din noŭ înființat,
Regimentul 2 Linie, şi
Batalionul I Vênătorĭ.

Ea trebuia să trécă Dunărea, pe la Călăraşĭ la Ostrov.

Maĭ 'nainte de a descri starea miserabilă, în care găsiră Dobrogia trupele nóstre de ocupare şi vicisitudinile cu care aŭ avut ele de luptat, din causa releĭ stărĭ a drumurilor, lipseĭ de proviziunĭ, locuințe şi chiar apă în multe părțĭ, să arătăm în scurt mersul fiecăreĭ colóne şi modul cum acestea aŭ ocupat punctele de destinație.

Colóna I, însărcinată a ocupa Babadagul, era pusă sub comanda Coloneluluĭ Borănescu şi coprindea:

Regimentul 5 Linie,
Un escadron din Regimentul 2 Roşiorĭ,
Douĕ bateriĭ din Regimentul 1 Artilerie,
O secție de ambulanță divizionară şi
Trenul regimentar al trupelor.

Acéstă colónă trece Dunărea pe la Ghecet şi ajunge la Măcin, în séra de 14 Noembrie, unde cartiruesce, iar a doua zi, după ce lasă aci o companie, îşĭ continuă marşul pe la Ortachioi (unde lasă o companie şi douĕ plotóne de roşiorĭ, pentru urmărirea tâlharilor), pe la Başchioi şi Armutlia şi ajunge la Babadag în ziua de 17 Noembrie 1878.

Populațiunea primesce armata nóstră în strigăte de bucurie; autoritățile comunale întâmpinară trupele la podul Toprak-Kiopru, urându-le bună venire.

Tricolorul românesc pentru prima óră fâlfăia în vestitul oraş al Babadaguluĭ, unul din stâlpiĭ stăpâniriĭ otomane, scaunul saraschieratuluĭ de la Dunăre, de a căruĭ putere s'aŭ temut, timp de atâtea veacurĭ, Țariĭ, Regiĭ Polonieĭ şi Khaniĭ Tătarilor din Crimeia.

Acolo unde oştirea românească a luĭ Mihaĭ intrase pentru pradă şi vrăjmăşie, acum armata *A. S. R. Principeluĭ Carol I*, este primită cu încredere către un viitor pacinic şi civilizator.

Acéstă colónă detaşéză o companie la Sarichioĭ şi un post la gura Portițeĭ.

Colóna II, cu destinaţia pentru Constanţa, era pusă sub comanda Coloneluluĭ Gorjan şi coprindea:

Regimentul 4 Linie,
Batalionul 4 Vênătorĭ,
Două Escadróne din Regimentul 2 Roşiorĭ,
Două Bateriĭ din Regimentul 1 Artilerie,
O secţie de ambulanţă divizionară şi
Trenul regimentar al trupelor.

Acéstă colónă se îmbarcă în diminéţa de 15 Noembrie, la Brăila pe 4 şlepurĭ şi 2 remorchere şi la 5 ore séra ajunge la Hârşova, unde lasă o companie şi un escadron. Restul, se îndrumézā pe jos spre Topal (16) şi ajunge la Seimenĭ şi Cernavoda în ziua de 17.

Regimentul 4 Linie opresce aci Statul sĕŭ Major şi 3 companiĭ, iar un Batalion îl trimete cu trenul la Medgidia, unde o companie se detaşéză spre Cocargea, pentru urmărirea hoţilor. Tot la Cernavoda maĭ rĕmâne şi una din bateriĭ.

Cu drumul de fier este trimes la Constanţa, Batalionul 4 Vênătorĭ şi o baterie, care ajung la 23 Noembrie, iar maĭ în urmă (1 Decembrie), vine la Constanţa din Tulcea un escadron şi Stat-Majorul Regimentuluĭ 2 Roşiorĭ. Din Batalionul 4 Vênătorĭ se detaşéză o companie la Mangalia.

Pretutindenĭ trupele nóstre aŭ fost primite cu urale de bucurie. Comandantul detaşamentuluĭ arată, că la Constanţa 'ĭ s'a făcut o primire entusiastă din partea locuitorilor. Oraşul era împodobit cu tricolorul romănesc; în port, sute de drapele ale diferitelor state fâlfâiaŭ pe catartele vapórelor, peste 5000 persóne aŭ luat parte la acéstă sĕrbătóre [1]).

Colóna III, cu destinaţie pentru Tulcea coprindea:

Stat-Majorul Diviziеĭ, cu serviciile sale,
Regimentul 7 Linie,
Un escadron din Regimentul 2 Roşiorĭ,
O baterie din Regimentul 1 Artilerie,
Escadronul II Tren,
Compania II Geniŭ şi
Ambulanţa Divizionară.

Generalul comandant însoţia acéstă colónă, pusă sub ordinele Coloneluluĭ Cantili.

Ea porni din Brăila în diminéţa de 17 Noembrie, îmbarcată pe 3 vapóre şi 4 şlepurĭ şi ajunse la Tulcea séra, la orele 5.

Primirea ce s'a făcut acesteĭ colóne a fost o adevĕrată sĕrbătóre. Sosind, Comandantul Diviziеĭ, este întâmpinat la vapor de autorităţile provincieĭ, care îĭ uréză bună venire pe un fost pământ românesc.

Oraşul era peste tot împodobit cu steagurĭ românescĭ. Generalul Anghelescu, însoţit de guvernatorul rus şi de comisariĭ românĭ, însărcinaţĭ a lua în primire autorităţile provincieĭ, aŭ mers la Catedrala oraşuluĭ, unde s'a oficiat un Te-deum, pentru buna sosire a noilor stăpânitorĭ. Apoĭ în sala Palatuluĭ Administrativ, Comandantul Diviziеĭ primesce tótă notabilitatea oraşuluĭ şi pe fruntaşiĭ diferitelor religiunĭ, care depuseră jurământ de credinţă şi supunere guvernuluĭ român.

Intrarea triumfală a armateĭ s'a făcut a doua zi la orele 11 diminéţa, cu mare pompă, după un Te-deum oficiat în faţa trupeĭ.

Capitala Sangiaculuĭ, Tulcea, devine în ziua de 18 Noembrie 1878, reşedinţa militară a provincieĭ Dobrogia, până la 22 Maiŭ 1883, când Comandamentul Diviziеĭ a fost mutat la Constanţa, acolo unde începuse să graviteze interesele economice ale Ţĕriĭ nóstre.

Din trupele acesteĭ a treia colóne s'a trimes: un pluton din Regimentul 7 Linie la Satul-Noŭ, din faţa Ismailuluĭ şi câte o companie la Isaccea, Sulina şi Chilia.

---

[1]) Telegrama Coloneluluĭ Gorjan, No. 28/78.

Colóna IV, trece Dunărea la Ostrov, numaĭ cu Regimentul 2 Linie și cu Batalionul I Vênătorĭ, iar Regimentul de Călărașĭ este trimes la Cernavoda.

Regimentul de Linie ocupă punctele de pe frontiera de Sud, care nu era încă trasată, iar Batalionul de Vênătorĭ a fost imprăștiat în urmărirea bandelor de tâlharĭ, care bântuiaŭ satele părțiĭ de Sud a Dobrogieĭ.

Comisiunea de delimitare a frontieriĭ începêndu-șĭ lucrările, Regimentul 4 Linie a fost chemat la Cuzgun cu Statul sĕŭ Major, ca împreună cu Regim. 2 Linie, Batalionul I Vênători și cu Regimentul de Călărașĭ, să-șĭ împartă frontiera, pentru pază, în treĭ zone:

1-a de la Mare până la Docuzacĭ, a fost ocupată de Batalionul I Vênătorĭ.

2-a până la drumul de la Gârlița la Kiuciuk-Kainardgi, de Regim. 4 Linie.

3-a până la Dunăre, ocupată de Regim. 2 Linie; iar Regimentul de Călărașĭ servia de legătură și pentru patrulare.

Pichete nu eraŭ nică-ĭerĭ în Dobrogia și maĭ ales pe frontiera de Sud, care încă nu se știa pe unde are să fie trasată.

Ast-fel s'a pus temelia stăpânireĭ românescĭ dincóce de Dunăre, dar până să se cimenteze, a trebuit să trécă maĭ mulțĭ anĭ de muncă și de sacrificiĭ bănescĭ.

Cuvintele rostite de *A. S. Regală* în ajunul treceriĭ trupelor în Dobrogia, forma lozinca armateĭ nóstre de ocupare, era o profeție de privațiunile ce ea trebuia să înfrunte, de obstacolele ce avea de învins; sfaturĭ pentru răbdarea, cu care urma să se înarmeze și maĭ presus de tóte, de blândețea, cu care trebuia să trateze pe noiĭ noștri supușĭ.

Ocuparea Dobrogieĭ nu trebuia să aibă caracterul de cotropire.

Chiar de la început, trupele se isbiră de douĕ piedicĭ, pe care numaĭ datorită prudențiĭ șefilor și disciplineĭ aŭ putut să le ocolească, fără conflicte serióse: era armata rusă, care punea dificultățĭ autorităţiĭ militare la darea în primire a cazărmilor, din care nu vroia să iasă; maĭ era și populațiunea bulgăréscă neprimitóre și în unele părțĭ, rebelă chiar.

În douĕ rândurĭ, Primul Ministru Brătianu, telegrafiază Comandantuluĭ Diviziei, că certurile se întîmplaŭ cu oficeriĭ Rușĭ, să se aplaneze în mod pacĭnic, pentru a nu da nascere la conflicte maĭ grave. [1])

În Medgidia și Sulina, Rușiĭ devenisеră agresivĭ, eĭ refusaŭ să evacueze cazărmile, sub cuvênt că n'aŭ instrucțiĭ de a preda autoritățile militare, ci numaĭ pe cele civile. [2])

Populațiunea bulgară din Dobrogia privia cu ochĭ rĕĭ stăpânirea nóstră, de aceia în centrele marĭ bulgărescĭ, nu numaĭ că nu se da cartiere trupelor, dar în câte-va locurĭ a fost nevoie de intervenirea armateĭ, spre a stâmpăra pe rĕsvrătitorĭ contra autorităților civile. Casurĭ maĭ seriόse s'aŭ întâmplat în plășile Babadag și Silistra-Nouă [3])

Tâlhariĭ cutreieraŭ în bande Dobrogia și nu puține ostenelĭ aŭ pricinuit primele nóstre trupe de ocupare. Am vĕzut cum de la început chiar, Regimentele se îmbucătățiaŭ pentru a trimete in tóte direcțiunile detașamente în urmărirea tâlharilor.

Dar prădăciunile și omorurile abia eraŭ stârpite într'o parte, ca să se ivéscă aiurea cu maĭ mare furie.

Siguranța publică era periclitată chiar în orașe; drumurile marĭ eraŭ tot-deauna expuse călcărilor bandiților; aceștia aŭ atacat într'un rând poșta, de aceia prin telegrama No. 20.909, Domnul C. F. Robescu, cere ca deligențele să fie escortate de trupe călărĭ.

Ar fi să citez 12 casurĭ de călcărĭ petrecute numaĭ în scurtul timp de o lună și jumătate, ca să arăt câtă muncă a pus armata pentru stârpirea bandelor de tâlharĭ. [4])

Sate întregĭ fuseseră distruse în rĕsboiul trecut. Se trimeteaŭ escadróne în recunóscerea localităților însemnate pe hărțĭ, dar nu se găsiaŭ de cât ruine; așa că pe gerul

---

[1]) Telegrama dată de la Bucurescĭ în urma rapórtelor ce se primiseră din Constanța în douĕ rîndurĭ. (Telegr. No. 760 și 775 din 1878).

[2]) Telegr. No. 24 și 320 din 1878.

[3]) Telegr. No. 132 și 617 din 1878.

[4]) Telegr. No. 199, 275, 157, 76, 77, 75, 67, 44, 15, 17, 37 și nota Prefectuluĭ *Remus Opran* către *Gen. Angelescu.*

ierneĭ, nenorociţiĭ călăreţĭ erau nevoiţĭ să facă marşurĭ lungĭ şi obositóre, fără ca să ştie de vor da peste un loc de adăpost. [1])

Majoritatea satelor nu coprindeaŭ de cât câte-va bordeie miserabile, carĭ nu puteaŭ găzdui trupe aşa de numeróse, ca cele ce se trimeteaŭ pentru paza frontieriĭ de la Sud, saŭ pentru urmărirĭ. Soldaţiĭ, ca şi oficeriĭ, rebegiţĭ de frig, scurşĭ de obosélă şi lihniţĭ de fóme, dese orĭ eraŭ nevoiţĭ să se culce nemâncaţĭ, fără căldură şi eraŭ mulţumiţĭ, dacă găsiaŭ o colibă, unde să se pótă adăposti, pentru ca a doua zi să nu scie de vor trăi maĭ bine.

Numeróse raporturĭ şi telegrame glăsuiesc dureros, de suferinţele îndurate de armata nóstră, în primul an de ocupare al Dobrogieĭ, din causa lipseĭ de locuinţe, hrană, lemne şi furagiŭ.

Raţia de hrană a unuĭ soldat era de 75 banĭ pe zi, iar aceia a unuĭ cal de 1,20, şi totuşĭ cu fórte mare greutate se puteaŭ aproviziona alimentele, [2]) aşa că Ministerul trimetea de la Bucurescĭ pesmeţĭ. [3])

Starea drumurilor era neînchipuit de rea, ne-existând şosele, comunicaţia se făcea pe şleahurĭ, dar şi aceste eraŭ desfundate de ploĭ, deteriorate din rĕsboiul trecut, aşa că acum transportul era cu desăvîrşire anevoios, dacă nu imposibil. [4])

Şi pe deasupra tuturor acestor privaţiunĭ şi greutăţĭ, trebue să socotim şi apa, din a căreĭ lipsă, trupa şi caiĭ aŭ suferit amarnic.

Cu sacrificiĭ morale şi materiale, cu durerĭ trupescĭ şi sufletescĭ, am putut închega începutul stăpânireĭ nóstre dincóce de Dunăre.

Armata póte fi mândră azĭ, că numaĭ sub ocrotirea şi prin suferinţele eĭ, provincia nóstră câştigată cu sacrificiĭ de sânge a renăscut în aceştĭ douĕ zecĭ şi unul anĭ de stăpânire românéscă.

Lucrărĭ de amenajamente în cursul anuluĭ 1878, nu s'aŭ făcut. Ómeniĭ eraŭ cartiruiţĭ pe la locuitorĭ şi la neajungere de case, se săpaŭ bordeie.

Tóte clădirile militare foste ale guvernuluĭ otoman, eraŭ ocupate de Ruşĭ, aşa că pentru instalare de spitale, Divizia a fost nevoită să închirieze clădirĭ.

Prin Inaltul Decret No. 2721 din 21 Decembrie 1878, s'a prevĕzut ca Divizia activă să depindă de Divizia III.

Acéstă dependenţă duréză până la 22 Februarie 1879, când prin Inaltul Decret No. 373, Divizia activă avu un comandament separat şi independent.

Iată cum eraŭ repărţite trupele în Dobrogia la începutul anuluĭ 1879 şi dislocările făcute în cursul anuluĭ:

Corpurĭ de Trupă	PUNCTE OCUPATE	Data dislocăriĭ şi localitatea unde s'a dus corpul
Batal. 1 Vênăt.	Stat Majorul şi 2 Companiĭ la Mangalla şi câte una la Cadichioĭ şi Caraomer.	La Bucurescĭ, 22 Februari.
» IV »	» » 3 Comp. şi un ploton la Constanţa, un ploton la Medgidia.	Inlocuesce Bat. 1 Vênătorĭ.
Regim. II Linie	» » 6 Comp. la Ostrov şi câte o companie la Almallu şi Esekioĭ.	Plécă la Galaţĭ, la 6 Martie.
» IV »	» » 2 » » Galiţa şi câte una la Cernavoda, Asarlic, Cadichioĭ, C rvan şi douĕ la Cuzgun.	Înlocuesce Regim. II Linie.
» V »	Stat Majorul 5 Comp. la Babadag şi câte una la Măcin, Jurilofca şi Mahmudia.	Ocupă locul Bat. IV, care plécă la Bucurescĭ, la 6 Sept.
» VII »	Stat Majorul 5 » » Tulcea şi câte una la Isacrea, Chilia şi Sulina.	—
» II Roşiorĭ	» » 1 escadron la Constanţa şi câte unul la Mangalla, Iucârĭ-Mahale şi Gârliţa.	Plécă la Bucur. la 8 Noembrie; înlocuit cu 1 divizion din Reg. 1 Roş.
» Călăraşĭ per.	Stat Majorul 2 escadróne la Tulcea şi câte unul la Constanţa şi Cernavoda.	—
» I Artilerie	» » 1 baterie » » » » una la Măcin, Babadag, Constanţa, Cokirlenĭ.	—
Comp. II Geniŭ	La Tulcea.	—
Escadr. II Tren	» Măcin.	—

[1]) Telegr. No. 76 şi 2128 din 18, 78.

[2]) Telegr. No. 1228/78.

[3]) Telegr. No. 16.872/78.

[4]) Telegr. No. 49, 55 şi 114 78.

În cursul luneĭ Aprilie 1879, trupele rusescĭ evacuéză cazarmele, care rĕmân la dispositiunea armateĭ nóstre, dar într'o stare deplorabilă. Pentru a putea fi locuite, localurile aveaŭ nevoie de reparaţiunĭ marĭ; ast-fel în Tulcea: cazarma «Marina otomană», o clădire numită «arestul femeilor», magasia de sare şi şcóla musulmană. Acésta din urmă avea numaĭ pereţiĭ exteriorĭ, iar cele-l'alte ruinate. S'aŭ maĭ construit din noŭ aci o cazarmă, pentru artilerie cu douĕ grajdurĭ şi douĕ remize.

La Sulina, cazarma turcéscă s'a reparat radical, fiind desvelită şi ruinată; s'a luat în primire şi reparat spitalul marineĭ otomane, cazarma de pe stânga braţuluĭ Sulina, arestul turcesc, cum şi douĕ case ale Căpităniei Portuluĭ.

La Măcin, s'a reparat vechia cazarmă turcéscă şi s'a construit un grajd de scândurĭ.

La Cernavoda, s'a reparat radical fosta căpitănie a portuluĭ.

La Constanţa, s'a luat în primire şi reparat douĕ cazărmĭ turceştĭ.

În fine s'aŭ construit pe frontiera de Sud 28 bordeie, pentru pichetele de pază.

Localurile din punctele arătate maĭ sus aŭ fost ocupate de trupe, iar în cele-l'alte ómeniĭ eraŭ cartiruiţĭ pe la locuitorĭ.

Hrana, lemnele, furagiul şi în unele părţĭ, apa se procuraŭ cu mare greutate.

Paza drumurilor forma ocupaţia de căpetenie a armateĭ; bandele de tâlharĭ aŭ durat până târziŭ încóce; cu tótă stăruinţa armateĭ ele n'aŭ putut fi stârpite.

Populaţia bulgară nu începuse a se convinge, că frământările eĭ rĕmân zadarnice.

Şi anul 1879 se încheiă cu suferinţĭ din partea armateĭ, totuşĭ acum aveaŭ cel puţin câte-va localurĭ, pe care de bine de rĕŭ le-a ocupat.

Repartiţia trupelor la începutul anuluĭ 1880 şi schimbările de trupe făcute în Dobrogia în cursul anuluĭ:

Corpurĭ de trupă	Aflate Puncte ocupate	Corpurĭ de trupă	Dislocărĭ Data dislocării. Garnisóna unde plécă. Inlocuirĭ.
R. 4 Linie	Cu 3 Comp. la Ostrov şi câte una la Asarlic, Cadichioĭ, Carvan, Esechioĭ şi Almaliu.	Reg. 1 Linie	Inlocuesce R. 4 Linie în Aprilie, plécă la Bucurescĭ.
» 5 »	Cu 3 Comp. la Constanţa şi câte una la Babadag, Mangalia, Ilanlic, Caraomer şi Cernavoda.	Reg. 6 Linie	Inlocuesce în Maĭ R. 5 Linie, care plécă la Galaţĭ.
» 7 »	Cu 4 Comp. la Tulcea şi câte una la Măcin, Isaccea, Sulina, Kilia	Reg. 3 Linie	Inlocuesce în Martie Regim. 7 Linie, care plécă la Iaşĭ.
» 12 Călăr.	Cu 1 esc. la Constanţa şi cate unul la Ostrov şi Tulcea.	—	—
Div. 1 Roşiorĭ	Cu 1 esc. la Danluchioĭ şi unul la Iucarĭ-Mahale.	Reg. 1 Roş.	Vine la 31 Maĭ în Dobrogia, cu Stat Major şi 2 esc. la Constanţa.
Bat. 3 Artil.	La Tulcea.	Bat. 2 Art.	Este trimésă la Mangalia.
Esc. II Tren	La Tulcea.	—	—

Grămădirea acésta de trupe dincóce de Dunăre, unde condiţiunile de traiŭ eraŭ aşa de grele, iar cheltuielile fórte marĭ, a fost necesară pentru a scóte noua nóstră stăpânire din starea de barbarie, în care o adusese împrejurările şi administraţiunea turcéscă.

S'aŭ construit în cursul anuluĭ 1880, douĕ pavilióne pentru douĕ companiĭ şi douĕ escadróne, cum şi un grajd în Constanţa. De asemenea Cazarma «Traian» din Ostrov.

Prin cele-l'alte puncte, unde nu existaŭ cazărmĭ, trupa stătea în localurĭ închiriate cu preţurĭ enorme. Pe frontiera de Sud ómeniĭ eraŭ cartiruiţĭ.

Starea de lucrurĭ începuse a se maĭ îmbunătăţi, populaţia devine maĭ ospitalieră; însă drumurile fiind tot rele, comunicaţiile se făceaŭ cu greŭ. Se simţia în unele părţĭ lipsa alimentelor, cu tot preţul lor scump şi a combustibiluluĭ.

Posiţiunile trupelor la începutul anuluĭ 1881 şi schimbările făcute în cursul anuluĭ, aŭ fost:

AFLATE	DISLOCAŢE
R. 1 L. la Ostrov cu 3 Companiĭ şi câte 1 la Hârsova, Cadkioĭ, Carvan, Esekioĭ şi Almaliu.	—
R. 3 L. la Tulcea cu 4 Companiĭ şi câte 1 la Isaccea, Măcin, Sulina, Kilia.	—
» 6 L. la Constanţa 2 » » » 1 » Babadag, Cernavoda, Ilanlic, 2 Mangalia şi 1 la Caraomer.	—
» 12 Călăraşi la Constanţa cu 1 escadron şi câte unul la Ostrov şi Tulcea.	
» 1 Roşiori la » » 2 escadróne » » » la Carvan şi Dobromir.	—
O baterie din Reg. 2 Artilerie la Mangalia.	Regim. 5 Artilerie vine la 1 Aprilie la Tulcea
» » » » 8 » » Tulcea şi Esc. II. Tren.	—

Generalul Anghelescu, este înlocuit pe ziua de 1 Aprilie, prin Generalul Racoviţă, care stă până la 3 August 1881.

Pentru paza frontieriĭ de Nord se construesc, în cursul acestuĭ an, şése pichete în punctele: Ceatalchioĭ, Satul-Noŭ, Pardina, Daler, Kilia-Veche şi Periprava.

Se maĭ fac câte-va adăogirĭ Cazărmilor din Tulcea şi reparaţiĭ la Cazarma din Str. Elenă din Constanţa; vechiul conac turcesc din Isaccea, se ocupă provizoriŭ de trupe.

Cu concursul administraţieĭ, starea trupelor din Dobrogia s'a imbunătăţit, totuşĭ hrana se procura prin marĭ sacrificiĭ bănescĭ, maĭ ales că trupele eraŭ rĕspândite, pentru urmărirea banditţilor, prin localităţĭ lipsite de resurse şi chiar de locuinţe.

Proclamarea Regatuluĭ s'a sărbătorit în Dobrogia cu mare entusiasm.

Posiţiunile ocupate de trupe la începutul anuluĭ 1882 şi dislocările făcute în acest an aŭ fost:

AFLATE	DISLOCARI
Regim. 1 Linie ca şi în anul trecut.	La 18 Apr. Reg. 5 Linie înlocuesce Reg. 1, care plécă la Bucurescĭ.
» 3 » tot ast-fel.	La 8 Apr. Reg. 8 Linie înlocuesce Reg. 3, care plécă la Bucurescĭ.
» 6 » tot ast-fel.	La 28 Apr. » 2 » » » 6, care plécă la Iaşĭ
Reg. de Geandarmĭ (fost 12 Călăraşĭ). La Const. cu 2 esc., 1 Tulcea, 1 Mangalia.	—
Regim. 1 Roşiorĭ, ca în anul trecut.	Reg. 2 Roşiorĭ înlocuesce la 22 Apr. R. 1 R, care plécă la Bucurescĭ.
Regim. 5 Artilerie la Tulcea.	La 18 Maĭ 2 bateriĭ sunt trimese la Slobozia, la 12 Oct. o baterie la Brăila.
Escadronul II Tren la Tulcea.	La 1 Aprilie Esc. 3 Tren Focşanĭ) vine la Tulcea. Al II-lea Bucurescĭ.

S'aŭ construit în cursul acestuĭ an cincĭ pichete în punctele: Ostrov (oraş), Ghecet Sulina, Sf. Gheorghe şi Jurilofca. La Cernavoda şi Caraomer s'aŭ construit 2 cazărmĭ, fie-care încăpătóre pentru 2 companiĭ. S'a maĭ clădit o infirmerie la Tulcea, cum şi câte-va dependinţe la Cazărmile din Constanţa şi Ostrov.

Starea trupelor în Dobrogia se îmbunătăţesce treptat; cheltuielile de întreţinerea armateĭ se maĭ micşorézǎ; totuşĭ în câte-va puncte de pe frontiera de Sud, din causa lipseĭ căilor de comunicaţie şi a hraneĭ, trupele se aprovizionaŭ cu greŭ; clădirile eraŭ în rea stare şi combustibilul lipsea.

Aprovizionarea cu lemne se făcea în două puncte: la Mangalia şi Ostrov, de unde trebuiaŭ transportate cu greŭ, pe drumurĭ rele şi accidentate.

Companiile detaşate pe frontieră îşĭ făceaŭ singure pâinea.

Anul 1883 aduce schimbărĭ marĭ armateĭ din Dobrogia. Comandamentul Diviziei se mută la Constanţa; în acest scop, Direcţia căilor ferate, cedéză armateĭ următórele clădirĭ cu terenul înconjurător:

Casa Haris No. 1, fosta locuinţă a Direcţieĭ Companieĭ Engleze de drum de fier, este destinată pentru localul Comandamentuluĭ şi locuinţa Generaluluĭ Comandant; în aceiaşĭ curte, Casa Blundt, fosta şcólă a Companieĭ Engleze, este ocupată de Serviciul de Geniŭ; iar capela, de Consiliul de Rĕsboiŭ.

Casa Haris No. 2, fost Hotel al Companieĭ Engleze, servi pentru instalarea Spitaluluĭ Militar.

Pe ziua de 16 Martie, se numesce Comandant al Divizieĭ, Generalul Barozzi.

De la 3 August 1881, Divizia a fost comandată de Coloneĭ.

Lucrărĭ însemnate de amenajare a cazărmilor, nu s'aŭ făcut.

Repartiţia trupelor şi dislocările în cursul anuluĭ, aŭ fost:

AFLATE	DISLOCĂRĬ
Regim 8 Linie, ca în anul 1882.	La 26 Aprilie Regim. 4 Linie înlocuesce R. 8 L., care plécă la Bucuresci.
« 5 Linie tot ast-fel	—
« 2 « idem	—
Regimentul de Geandarmĭ tot ast-fel	—
« 2 Roşiorĭ idem	—
Regim. 5 Artilerie cu o baterie la Tulcea	O baterie din R. 4 Art. şi 1 R. 8 A. vin la 18 Maiu a înlocui R. 5 A. plecat la Târgovişte.
Escadronul 3 Tren la Tulcea.	Vine la Constanţa.

Prin mutarea Comandamentuluĭ la Constanţa s'a lăsat paza garnizónii Tulcea, unuĭ Regiment de infanterie, care avea aci 4 companiĭ.

Noul local ocupat este destul de încăpător pentru serviciul armateĭ, Spitalul de asemenea a fost aşezat în partea cea maĭ higienică a oraşuluĭ, pe malul Măriĭ.

De la mutarea Comandamentuluĭ aci, depindea fórte mult înflorirea Constanţeĭ, care în câţĭ-va anĭ luă o desvoltare neînchipuită.

In anul 1884 se pune în aplicare cap. VII din legea organizăriĭ Dobrogieĭ, relativ la armată, şi prin Inaltul Decret No. 963 din 20 Martie, se înfiinţéză un batalion de dorobanţĭ şi două escadróne de călăraşĭ, recrutate din locuitorĭ dobrogenĭ.

Batalionul avea reşedinţa în Constanţa, împreună cu o companie; iar celel'alte treĭ la Cernavoda, Babadag şi Tulcea; escadrónele eraŭ: unul la Constanţa şi al doilea la Tulcea.

Nicĭ-o lucrare importantă nu s'a făcut cazărmilor în cursul anuluĭ acestuia.

Repartiţia trupelor pe teritoriul Dobrogieĭ şi dislocările din cursul anuluĭ, aŭ fost:

AFLATE	DISLOCARĬ
Regim. 4 Linie aflat din anul trecut la Tulcea	La 3 Maĭ e înlocuit de Reg. 7 Linie. El plécă la Bucurescĭ.
« 2 « aflat la Constanţa	E înlocuit la 9 Maĭ de Reg. 6 Linie. El plécă la Craiova.
« 5 « aflat la Ostrov	E înlocuit la 12 Maĭ de Reg. 3 Linie. El plécă la Galaţĭ.
Regim. de Geandarmĭ aflat la Constanţa	E înlocuit la 21 Maĭ de Reg. 1 Roşiorĭ. El plécă la Bucurescĭ.
Regim. 1 Roşiorĭ trimete doue escadróne la Tulcea, iar alte două rĕmân la Constanţa cu Regimentul.	
Regim. 2 Roşiorĭ din Constanţa îşĭ aduce escadronul de la Tulcea, iar pe cel de la Dobromir la Mangalia.	
Bateria Regim. 8 Artilerie e trimésă la 11 Iunie de la Tulcea la Mangalia.	

Prin creiarea Batalionuluĭ de Dorobanţĭ şi celor două escadróne de Călăraşĭ, se tindea la înfiinţarea a două Regimente de infanterie şi un Regiment de Cavalerie dobrogene şi a se înceta prin acésta dislocările destul de costisitóre ale corpurilor de trupă din ţară, pentru paza provincieĭ şi pentru buna ordine administrativă.

Incepuse a se construi căĭ de comunicaţie, aşa că transporturile deveniră maĭ înlesnicióse, aprovizionările, hrana trupeĭ şi cailor, maĭ puţin costisitóre ca maĭ 'nainte.

Populaţiunea era maĭ pătrunsă de respectul legilor; bandele de tâlharĭ se maĭ îm-

puținară. Cu un cuvênt ostenelele și privațiunile armateĭ dădeaŭ acum róde, pe care administrația sciu să le utiliseze pentru fericirea Dobrogieĭ.

Ridicările topografice, făcute de Institutul geografic al armateĭ, eraŭ terminate. Provincia nóstră de dincóce de Dunăre, nu maĭ era ținutul necunoscut de până acum.

Anul 1884 se încheie sub bune auspiciĭ, marea lucrare de peste Dunăre, podul ce trebuia să unéscă Dobrogia cu Țara-Mamă, se recunoscuse ca trebuitóre și linia Bucurescĭ-Cernavoda era în lucru.

Inceputurĭ realisate într'un timp uimitor de scurt aveaŭ să desăvârșéscă opera armateĭ.

Repartiția și dislocările de trupe în cursul anuluĭ 1885 aŭ fost:

TRUPE AFLATE	DISLOCARI
Regim. 3 Linie aflat la Ostrov	E înlocuit la 17 Apr. prin Reg. 1 Linie. El plécă la Bucurescĭ.
« 6 « « « Constanța	« « « 18 « « Bat. 1 Vênat. El pléca la Focșanĭ.
« 7 « « « Tulcea	« « 22 « « Reg. 8 Linie. El plécă la Iașĭ.
« 6 « / « 5 « { sunt trimese în Deltă, pentru stârpirea lăcustelor, de la 22 Maiu până la 1 Iulie.	
Bateriile Regim. 4 și 8 Artilerie aflate la Tulcea sunt înlocuite la 3 Maiu prin 2 bateriĭ Reg. 3 Artilerie.	
Cele 2 Bateriĭ ale Reg. 3 Artilerie sunt trimese la Medgidia la 4 Noembrie și sunt înlocuite prin 2 Bat. ale Reg. 7 Art.	
Regimentul 1 Roșiorĭ / « 2 « { ramân în garnisónele din anul trecut.	

La 20 Aprilie acest an se numesce comandant al Divizieĭ, Generalul Dunca Iulius. Ivindu-se conflictul Bulgaro-Sêrb, Divizia este întărită cu trupe. La Panairul de la Medgidia aŭ fost trimese două Bateriĭ ale Regim. 3 Artilerie, care s'aŭ instalat în baracele târguluĭ, amenajându-se pentru locuința trupeĭ și cailor. Pe vreme de iarnă, ómeniĭ aŭ avut să sufere fórte mult, din causa friguluĭ.

Tot în acest an se născu conflictul pe frontiera Dobrogieĭ de Sud. Comisiunea de delimitare terminându-șĭ lucrările, Bulgariĭ aveaŭ velcităţĭ asupra fortuluĭ de pe înălțimea Arab-Tabia. Colonelul Crutescu ocupă fortul cu un post întărit, unde așéză și un oficiŭ telegrafic, pentru a comunica mișcările trupelor bulgare, în cas de agresiune. Intregul Regim. 1 Linie se afla gata să respingă pe usurpatorĭ. Conflictul s'a aplanat însă, după intervenire diplomatică.

Lucrărĭ de amenajament căzărmilor, nu s'aŭ făcut, de cât micĭ reparațiunĭ.

Starea provincieĭ se îmbunătăția vădit și cu dênsa, bunul traĭ al trupelor. Bandele de tâlharĭ maĭ continuară câtă-va vreme. Se simția însă nevoie de cazărmĭ pe frontiera de Sud, în punctele ocupate de companiĭ, maĭ ales acum când traseul frontieriĭ era definitiv stabilit. In maĭ multe părțĭ, armata ocupa localurĭ închiriate. Aprovizionările se făceaŭ cu óre-care greutate.

Anul 1886 este maĭ bogat în construcțiunĭ de tot felul, ast-fel: la Constanța se clădesce un pavilion pentru trupele de infanterie, unul pentru cavalerie, cazarma artilerieĭ cu două grajdurĭ și o remiză, închisórea militară și manutanța, cu localul trupeĭ și magazia.

La Sulina s'a ridicat un pavilion pentru o companie. La Carvan, o cazarmă cu dependințele eĭ, pentru o companie, cum și maĭ multe reparațiunĭ, maĭ ales la Medgidia în baracele ocupate anul trecut de artilerie.

Comunicația Dobrogieĭ cu restul țĕriĭ se putea face maĭ înlesnicios pe linia ferată Bucurescĭ-Fetescĭ, terminată în anul acesta.

O schimbare radicală în bine se făcea pe fie-care an. Locuitoriĭ din stânga Dunăriĭ vin să populeze satele deșerte de Tătarĭ și Turcĭ. Cheltuelile de întreținerea trupeĭ se micșorară, în fine stăpânirea nóstră dincóce de Dunăre, devenia maĭ temeinică.

Repartiția trupelor și dislocările survenite în cursul anuluĭ, aŭ fost:

TRUPE AFLATE	DISLOCĂRĬ
Regim. 8 Linie aflat la Tulcea	E înlocuit la 18 Aprilie prin Reg. 5 Linie. El plécă la Iașĭ
» 2 » » » Ostrov	» » » 2 Maĭ » » 2 » » » la Craiova
» 6 » vine în Delta pentru stârpirea lăcustelor și sta	până la 12 Iunie, de la 10 April.
Bat. 1 Vênătorĭ aflat la Constanța.	E înlocuit la 7 Maĭ de Reg. 4 Linie. El plécă la Craiova.
Reg. 2 Roșiorĭ aflat la Constanța.	E înlocuit la 30 Maĭ cu Reg. 3 Roșiorĭ. El pléca la Bucurescĭ.
» 1 » » » »	Pornesce la 13 Iunie la Slobozia.
Divisionul 7 Art. de la Tulcea plécă la Braila, iar Divionul 3 Artilerie se duce la Tulcea de la Medgidia.	
O baterie Reg. 3 Artilerie / » » » 7 »	vin la Constanța, la 8 Octombrie.

In anul 1887, revoltele din Principatul Bulgarieĭ încep să neliniștéscă frontiera nóstră de Sud, de aceea se trimet trupe pentru supra-întărirea acesteĭ părțĭ din graniță; ast-fel: douĕ Companiĭ din Regim. 4 Linie aflat la Constanța, douĕ escadróne de Roșiorĭ din Mangalia și Constanța, Compania de Dorobanțĭ din Cernavoda și o secție de artilerie din Regimentul 3.

Aceste forțe aŭ stat la Ostrov și prin punctele apropiate, de la 18—23 Februarie, când liniștea restabilindu-se, trupele s'aŭ întors la garnisónele lor.

Trupele de pe frontiera de Sud se instaléză în noile Cazărmĭ, ce s'aŭ construit în cursul acestuĭ an, la Eskioĭ și Asarlîk. In punctele Ostrov, Silistra și la Asarlîk se construiesc douĕ pichete în formă de blokhaus; cele 45 pichete de pe frontiera de Sud se repară, saŭ se ridic din noŭ. Ast-fel acum trupele de pază aŭ adăposturĭ atât la Companie, cât și în pichete.

La Babadag se construesce de Administrație o cazarmă, pentru compania de Dorobanțĭ de aci.

Repartiția și dislocările trupelor în cursul anuluĭ aŭ fost:

REPARTIȚIE	DISLOCARĬ
Regim. 5 Linie de la Tulcea.	
Compania de Dorobanțĭ din Tulcea / » » » » Babadag	Trimese la lăcuste în delta. Sunt înlocuite cu câte un Bat. din Reg. 6 și 7. Aŭ stat în Deltă de la 16 Aprilie până la finele luĭ Iulie. Fie-care trupă și-a reluat garnisóna.
Regim. 4 Linie aflat în Constanța.	E înlocuit la 17 Maĭ cu Reg. 3 Linie. El plécă la Bucurescĭ.
» 2 » » » Ostrov.	E înlocuit prin Bat. 11 Vênătorĭ la 19 Maiŭ. El pléca la Bucurescĭ.

In anul următor (1888), Batalionul de Dorobanțĭ din Dobrogia este mărit și devine la 1 Aprilie, Regimentul de Dorobanțĭ; el avea reședință în Constanța; fiind cu schimbul, trupa nu avea nevoie de localurĭ marĭ, de aceia Regimentul se instaléză în case închiriate, iar concentrările se făceaŭ în tabără, la Anadolkioĭ.

Se construesce la Mangalia o cazarmă încăpĕtóre pentru o Companie; la Cazărmile de Cavalerie din Constanța, grajdurile.

In vara acestuĭ an se construesce și curiósa cupolă de pe Movila Avretük-Tepe din Constanța. Din acest punct s'aŭ făcut în 1882, observațiĭ astronomice de Lt. Colonel Căpităneanu, pentru determinarea azimutuluĭ și longitudineĭ acestuĭ punct geodezic.

Observațiunile astronomice eraŭ necesare pentru determinarea directă, iar nu prin calcul, a situațieĭ movileĭ Avretük.

Pentru ca acest punct să nu se piardă, s'a construit, d'asupra pilastruluĭ de baza observațiilor, cupola de acum, din ordinul D-luĭ general Barozzi. (Scrisórea D-sale din 5 Maiŭ 1903).

Vedem, că din an în an dislocările trupelor sunt maĭ puține, dovadă că Dobrogia se îndrumase pe calea progresuluĭ și a civilizațieĭ, așa avem pentru anul acesta:

AFLATE	DISLOCĂRI
Regim. 3 Linie la Constanța Batalion din Reg. 6 Linie la Tulcea » » » 7 » » »	La 16 Maiu Regim. 4 Linie înlocuesce la Constanța Regim. 3 Linie, care pléca la Bucuresci. Din Regim. 4 Linie se trimete un Batalion la Tulcea, unde se înlocuésca Bat. 6 și 7 Linie.
Batalionul 2 Vênatori la Ostrov.	E înlocuit cu Regim. 8 Linie la 18 Maĭ, Batalionul plécа la Bucurescĭ.

Douĕ evenimente, unul maĭ important ca altul, se întâmplă în cursul anuluĭ 1889:

Pentru prima óră se trimete din Dobrogia o companie de musulmanĭ, ca să ia parte la parada de la 10 Maiŭ, în Bucurescĭ.

Pentru prima óră M. S. Regele vine în Constanța; pentru a doua óră Dobrogia, primesce pe iubitul eĭ stăpânitor.

Zilele de 15 Octombrie 1879 și 10 Septembrie 1889, vor rĕmâne niște amintirĭ scumpe dobrogenilor. Suveranul vine la început să vadă starea noiĭ sale stăpânirĭ, vine peste 10 anĭ, să constate progresele ce s'aŭ făcut de administrație, sub ocrotirea armateĭ.

Pentru acéstă a doua óră, *M. S. Regele* stă până la 13 Septembrie, interesându-se în 3 zile de starea Constanțeĭ și de oportunitatea desvoltăriĭ portuluĭ, ce avea să jóce un așa de însemnat rol economic, în viitorul țăriĭ nóstre.

Lucrărĭ de amenajare pe la cazărmĭ s'aŭ făcut și în anul acesta; s'aŭ maĭ construit douĕ pichete la Pătlăgeanca și Ceatalchioi.

Dislocărĭ de trupe s'aŭ făcut fórte puține: numaĭ Regimentul 5 Linie înlocuește la Ostrov și pe tótă frontiera de Sud, Regimentul 8 Linie, care la 16 Aprilie plécă la Focșanĭ. Asemenea și o baterie din Regimentul 3 Artilerie, vine de la Tulcea la Constanța.

In 10 anĭ de stăpânire românéscă, Dobrogia se transformase uimitor; starea de sĕlbătăcie încetă, prin introducerea elementuluĭ românesc dincóce de Dunăre. Căile de comunicație se înmulțesc. Se lucra la podul de peste Dunăre cu mare stăruință. Bunul traiŭ al trupelor era asigurat prin aprovizionărĭ ieftine și prin cazărmĭ construite în punctele cele maĭ importante de pază.

Anul 1890 aduce puține schimbărĭ militare în Dobrogia. Intre clădirĭ, menționăm ca maĭ importantă, baia și etuva de la Spitalul militar din Constanța.

Trupele eraŭ repartizate și s'aŭ dislocat în chipul următor:

TRUPE AFLATE	DISLOCĂRĬ
Compania de infanterie din Sulina. » » » » Chilia.	Sunt înlocuite prin două companiĭ de flotilă.
Regimentul 4 Linie de la Constanța și Tulcea.	E înlocuit la 10 Apr. prin Reg. 1 Linie. El plécа la Bucureștĭ.
» 3 » » » Ostrov.	» » » 14 » » » 5 » » » » Galațĭ.
» 3 Roșiorĭ de la Constanța și Tulcea.	» » » 12 » » » 1 Roș. » » » Bucureștĭ.

Anul 1891 aduce marĭ schimbărĭ în armată, decĭ și la trupele din Dobrogia.

Regimentul de Dorobanțĭ din Constanța se mută la Tulcea, la 1 Maiŭ, iar la 1 Iulie ĭ se mărește efectivul, adăogându-ĭ un batalion. Pe aceiașĭ zi se înființéză la Constanța compania 5 Subsistență.

O companie de musulmanĭ dobrogenĭ ia parte în Bucureștĭ, la jubileul de 25 anĭ al *Domnieĭ M. S. Regeluĭ Carol I.*

Regimentele 1 și 3 de Linie schimbă între dânsele garnisóna.

In luna August se face fusionarea infanterieĭ. Cele douĕ Regimente de Linie se duc la Severin și Têrgoviște, pentru a se fusiona cu Regimentele Diviziilor I-a și III-a. Frontiera de Sud e ocupată de un Batalion din Regimentul Râmnicul-Sărat No. 9 (care ocupă Techederesi, Asarlik, Caraomer și Mangalia) și de Batalionul cu schimbul al Regim. Tulcea No. 33 (la Ostrov, Esechioĭ și Carvan).

Batalionul 2 Vênătorĭ înlocueşte la Constanţa Regimentul 3 Linie şi trimete o companie la Cernavoda; maĭ târziŭ acest Batalion înlocueşte la Ostrov, Carvan şi Esechioi, Batalionul Regimentuluĭ Tulcea No. 33.

Cavalerie se află, afară de cele douĕ escadróne dobrogene, şi Regimentul 1 Roşiorĭ la Constanţa, cu un divizion la Tulcea.

Artilerie: 2 bateriĭ din Regimentul 7 Artilerie la Constanţa şi una din Regimentul 3 Artilerie la Tulcea.

Către sfârşitul anuluĭ (la 1 Decembrie), Generalul Dunca este înlocuit prin Generalul Ipatescu.

Construcţiunĭ aŭ fost în cursul acestuĭ an de mare importanţă: Manutanţa şi depositul de furagiŭ din Tulcea, depositul de furagiŭ din Constanţa şi fântâna «Griviţa», la Inchisórea Militară din Constanţa.

Anul ce urmă nu aduse aprópe nicĭ o schimbare de trupe, Batalionul 2 Vênătorĭ a ocupat garnisónele Regimentuluĭ Râmnic-Sărat No. 9 şi vice-versa.

Construcţiunĭ aŭ fost douĕ maĭ importante: Cazarma de la Techederesi şi aceia a Călăraşilor din Tulcea, apoĭ un pichet la punctul Pisica, cum şi micĭ adăogirĭ pe la localurile deja existente.

Vara anuluĭ 1893 dete mult de lucru armateĭ. Bande de tâlharĭ bântuiaŭ pădurile Babadaguluĭ şi Sudul Dobrogieĭ. Renumitul bandit Licinschi speriase Nordul, pe când Deli-Ali, Sudul provincieĭ nóstre.

In urmărirea acestuĭ din urmă se trimete un Batalion din Regimentul Ialomiţa No. 23 şi un escadron din Regimentul 3 Roşiorĭ. Până tómna, bandiţiĭ aŭ fost prinşĭ, cuiburile lor sparte.

Ceĭ de la Nord aŭ fost împrăştiaţĭ de asemenea de trupele din Tulcea, capul bandeĭ prins.

Schimbările de trupe aŭ fost: Un batalion din Regimentul No. 28, înlocueşte pe frontiera de la Sud batalionul din Regimentul 9; iar Batalionul 3 Vênătorĭ, pe Batalionul 2 Vênătorĭ.

Regimentul 3 Roşiorĭ înlocueşte Regimentul 1 Roşiorĭ, la Constanţa.

S'aŭ construit în acest an douĕ pichete: la Crapina şi la Mila 78, cum şi maĭ multe adăogirĭ la cele douĕ Manutanţe, deposituluĭ de furagiŭ din Tulcea şi la cazarma Cavalerieĭ din Constanţa.

La 21 Aprilie 1894, Generalul Ipatescu se retrage din armată şi este înlocuit prin Generalul Cantili, la 5 Maiŭ.

Se creiază în acest an un regiment de Infanterie la Constanţa, recrutat din regiunea judeţuluĭ, rĕmânênd judeţul Tulcea pentru recrutarea Regimentuluĭ Tulcea. Cele douĕ escadróne cu schimbul sunt permanentisate.

In luna Aprilie, un Batalion din Regimentul No. 22 înlocueşte pe frontiera de Sud Batalionul Regimentuluĭ No. 28; iar la 25 August, Regimentul 3 Roşiorĭ plécă la Tecucĭ.

S'aŭ construit în acest an patru pichete: Saonul, Eschi-Calc, Lata şi Piatra Călcată; de asemenea şi câte-va adăogirĭ la cazarma Cavalerieĭ din Constanţa şi Manutanţa Tulcea,

Generalul Cantili se retrage din armată la 10 Maiŭ 1895, şi până la numirea Generaluluĭ Pilat (30 Iulie 1895), Divizia este comandată de Colonelĭ. Generalul Pilat comandă până la 4 Octombrie 1895, şi este înlocuit prin Generalul Poenaru.

Se înfiinţéză la 1 Aprilie acest an (1895) Regimentul 9 Călăraşĭ, recrutat de pe întreg teritoriul Dobrogieĭ şi compus din 3 escadróne permanente şi unul cu schimbul.

In luna Aprilie, Bateria de Artilerie din Tulcea se duce la Focşanĭ; iar în Noembrie, o baterie din Regimentul 11 Artilerie vine la Tulcea.

Tot în Aprile, Batalionul 3 Vênătorĭ părăseşte Constanţa, pentru a merge la Bucureştĭ, iar Batalionul I înlocueşte la Ostrov şi pe frontiera de Sud, Batalionul Regimentuluĭ Dâmboviţa No. 22.

S'aŭ construit în acest an un pichet la Măcin şi unul în faţa oraşuluĭ rusesc Reni. Localurile militare din Constanţa aŭ fost împrejmuite cu gard.

Dar evenimentul cel mai important din acest an, a fost vizita făcută la Constanța de Augustiĭ Noștri Suverani, insoțiți de A.A. L.L. R.R. Principele și Principesa Românieĭ.

Se terminaseră lucrările de la Cernavoda și, cu ocazia inaugurăriĭ poduluĭ de peste Dunăre, Familia Regală vine și la Constanța, unde stă în zilele de 15 și 16 Septembrie 1895.

De acum vizitele Suveranilor sunt din ce în ce maĭ dese la Constanța, dovadă de solicitudinea ce purtaŭ, pentru desvoltarea acestuĭ debușeŭ economic al Țăriĭ nóstre.

În tómna anuluĭ 1896 (1 Octombrie) se înființéză Batalióneie 5 și 6 Vênători, recrutate din Țară. Cel d'întâĭ se instaléză în cazărmile construite în cursul anuluĭ la Cernavoda, pentru acest scop; iar cel d'al doilea în cazărmile construite la Constanța.

Se maĭ înființéză și două companiĭ de flotilă: una la Constanța și a doua la Isaccea.

De la 26 Maiŭ, până la sfârșitul luĭ August, Bataliónele permanente ale Regimentelor Constanța și Tulcea aŭ fost trimise în Deltă, pentru stârpirea lăcustelor.

Alte dislocărĭ de trupe, nu s'aŭ făcut.

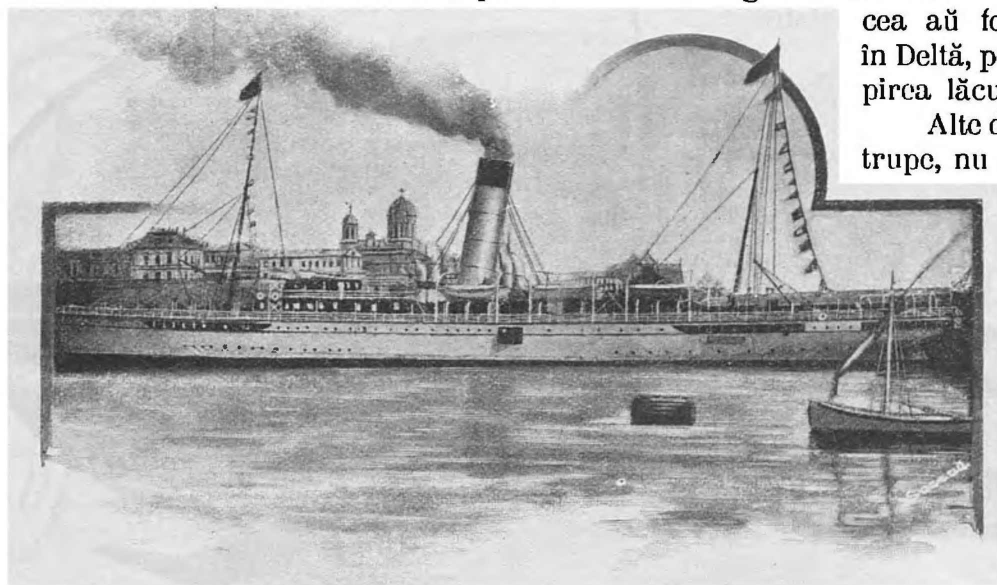

Fig. 86. — Vaporul «Regele Carol I».

Afară de cazărmile Vênătorilor de la Cernavoda și Constanța, alte construcțiunĭ marĭ nu s'aŭ făcut în acest an.

O nouă vizită avu fericire Constanța să priméscă la 16 Octombrie din partea M.M. L.L. Regele și Regina, însoțiți de A.A. L.L. R.R. Principele și Principesa Românieĭ.

Veniaŭ acum să pună piatra fundamentală la lucrările portuluĭ, începute din primăvara anuluĭ 1896.

Anul următor începe sub auspiciĭ rele; ploile continue umflaseră apele Dunăriĭ, așa că amenințaŭ să inundeze nu numaĭ cazărmile de la Cernavoda, dar și întregul oraș; scăparea se datoresce armateĭ. Serviciul de geniŭ îngróșe și înalță digul de la Cernavoda, oprind cu modul acesta revărsarea apelor nemaĭ pomenite de marĭ.

Bóla *A. S. R. Principele Ferdinand* respândise grija și tristețea în inimele tuturor Românilor.

Telegramele oficiale afipte în tóte unghiurile Țĕriĭ, țineaŭ la curent populațiunea, despre starea sănătățiĭ Moștenitoruluĭ Tronuluĭ.

Generalul Poenaru este înlocuit în Comanda Divizieĭ, la 1 Aprilie, prin Generalul Popescu Mihail.

Dislocărĭ micĭ de trupe s'aŭ făcut în cursul anuluĭ 1897. Batalionul Regim. No. 23 înlocuesce pe frontiera de Sud Batalionul I Vênătorĭ, care vine la Constanța; iar Batalionul permanent al Regim. 34 plécă la Bucurescĭ.

Construcțiunĭ aŭ fost de mică importanță: Cazarma flotileĭ din Sulina, treĭ pichete pe frontiera de Sud, în punctele Ilanlic, Caraomer și Docuzacĭ.

S'aŭ maĭ făcut pe icĭ pe colo micĭ reparațiunĭ, adăogirĭ și transformărĭ.

In anul 1898, Constanţa avu onórea a primi vizita a două capete încoronate: *Suveranii Noştrii, însoţiţi de A.A. L.L. R.R. Principele şi Principesa României, asistară la botezul vapórelor de pasagerĭ «Regele Carol» şi «Principesa Maria» şi la inaugurarea Serviciuluĭ Maritim Român, în ziua de 1 Iulie.*

A.A. L.L. Principele şi Principesa Bulgarieĭ trec pe aci, în ziua de 27 Iunie.

La 1 Maiŭ 1898, Generalul Popescu Mihail este înlocuit în comandamentul Divizieĭ prin Generalul Jak Lahovari.

La 1 Iulie se creiază la Constanţa Comandamentul Divizieĭ de Mare.

Dislocările făcute în cursul anuluĭ aŭ fost: Batalionul I Vênătorĭ plécă la Craiova, Batalionul VI Vênătorĭ la Bucurescĭ; Batalionul permanent al Regim. 34 vine la Constanţa, Batalionul V Vênătorĭ vine la Constanţa, iar în Cernavoda e înlocuit prin Batalionul permanent al Regim. Rovine No. 26. Aceste mutărĭ se fac între 1 — 15 Aprilie.

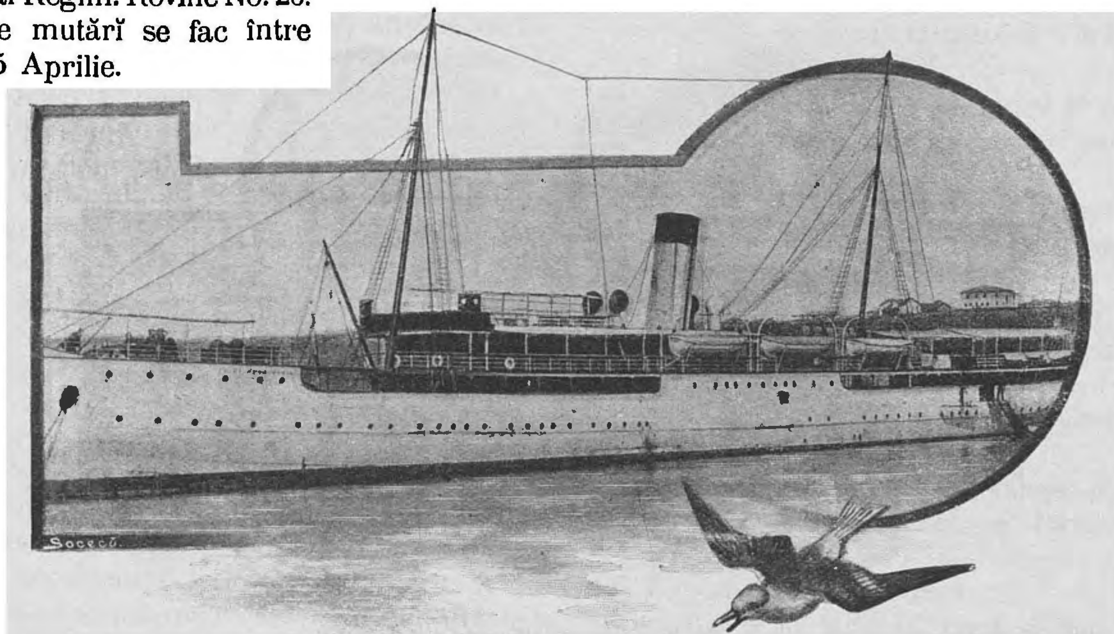

Fig. 87. — Vaporul «Principesa Maria».

La 7 Octombrie, Escadronul 3 Tren părăsesce Constanţa, pentru a se duce la Focşan şi în fine la 25 Octombrie, Batalionul Regim. Buzău 8, înlocuesce pe frontiera de Sud Batalionul Regim. Ialomiţa No. 23.

S'aŭ construit în acest an măreţele cazărmĭ ale Regimentuluĭ Constanţa No. 34 şi s'aŭ făcut alte clădirĭ maĭ puţin importante, între care o baracă pentru soldaţiĭ bolnavĭ trimeşĭ la Techirghiol.

Anul 1899 n'are de semnalat nicĭ o construcţie, în schimb este fórte bogat în dislocăr şi excesiv de sărac în ploĭ.

Pe ziua de 1 Aprilie, vine Comandant al acesteĭ Diviziĭ Generalul Al. Candiano Popescu.

Tot atuncĭ se înfiinţéză Escadronul V de Tren, la Constanţa.

In luna Aprilie: Batalionul V Vênătorĭ plécă la Bucurescĭ, Batalionul permanent al Regim. Tulcea la Bêrlad, Batalionul permanent al Regim. Rovine No. 26 plécă la Craiova, Batalionul II Vênătorĭ vine la Constanţa, Batalionul permanent al Regim. Prahova No. 7 vine la Constanţa, Batalionul permanent al Regim. Cantemir No. 12 vine la Tulcea şi în fine Batal. Regim. Dolj. No. 1 vine la Cernavoda.

În Octombrie alte dislocărĭ: Batalionul permanent al Regim. Constanţa No. 34 este trimis de la Ploiescĭ la Ostrov, Batal. Regim. Prahova este trimis la Ploiescĭ, Batalionul Regim. Tulcea vine la Tulcea, Batal. Regim. Cantemir plécă la Bêrlad şi în fine Batalionul permanent al Regim. Buzĕŭ No. 8 se duce la Buzĕŭ.

În schimb anul următor (1900) încheie istoricul Divizieĭ cu fórte puţine dislocărĭ şi nicĭ o construcţie de cazărmi.

Batalionul permanent din Regim. Constanţa No. 34 este înlocuit pe frontiera de Sud şi la Ostrov, de Batalionul permanent al Regim. Gorj No. 18, care vine de la Tîrgul-Jiŭ. Batalionul de Constanţa vine la Regiment.

Principatul vecin devenind agresiv şi temerĭ de atac fiind din spre Sud, se dete ordin trupelor de pe frontieră să păstreze prudenţa, dar în acelaş timp să fie gata a respinge orĭ-ce atrupamente de turburătorĭ saŭ bande armate.

S'aŭ maĭ luat serióse măsurĭ de paza poduluĭ «Regele Carol», în acest scop o companie din Batalionul 2 Vênătorĭ patrula ziua şi maĭ ales nóptea pe tot parcursul dintre Cernavoda şi Fetescĭ.

Santinele păziaŭ în permanenţă capetele poduluĭ.

Dacă am sta să facem bilanţul activităţiĭ armateĭ în Dobrogia, în aceştĭ 21 anĭ de la ocupare, ar trebui cu nepărtinire constata:

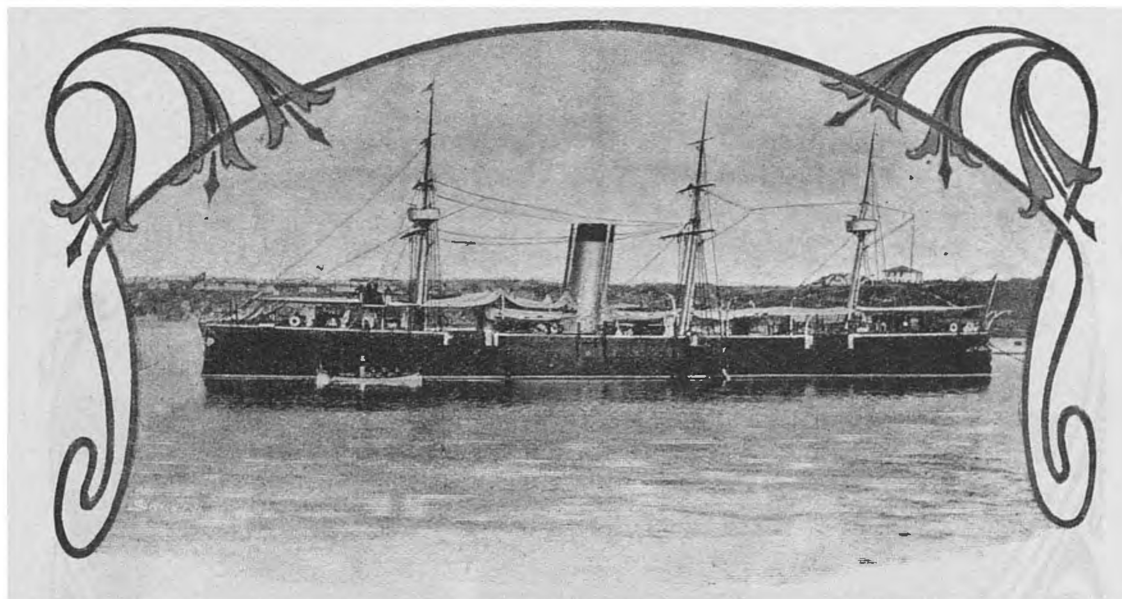

Fig. 88. — Crucişătorul «Elisabeta».

1. Că de unde în 1878, trupele ocupaŭ locuinţe mizerabile şi în multe părţĭ aŭ trăit prin bordeie, avênd ca aşternut câte-va braţe de paie, dacă şi acestea le puteaŭ găsi prin apropiere, astăzĭ fără exagerare se póte zice, că soldatul locuesce în palate, căcĭ cu ce se pot compara măreţele cazărmĭ din Dobrogia, înzestrate cu salóne spaţióse, curate, higienice şi bine încălzite, prevĕzute cu tóte necesarele unuĭ traiŭ comod şi sănătos?

2. Hrana şi furagiul, aşa de greŭ de găsit într'o provincie scursă de o administraţiune vitregă, prădată de tâlharĭ şi pustiită de rĕsboiul trecut, acum se aprovisionéză înlesnicios şi cu preţurĭ neînsemnate, comparându-le cu cele de altă dată.

3. Prin creiarea Regimentelor dobrogene, s'a pus capăt dislocărilor atât de dese şi costisitóre de odinióră şi de unde la început, pentru paza Dobrogieĭ trebuia să se recurgă la trupe aduse din Ţară, acum propriele-ĭ forţe sunt o garanţie, pentru buna ordine şi siguranţa publică.

4. Graţie armateĭ, liniscea şi respectul legilor domnesce pretutindenĭ aci peste Dunăre. Bandele de tâlharĭ, spaima locuitorilor, aŭ fost stârpite cu desăvîrşire. Drumurile sunt tot aşa de sigure, ziua ca şi nóptea.

5. Cu ajutorul armateĭ s'a curmat maĭ mulţĭ anĭ flagelul ce ar fi putut aduce lăcustele din Deltă; ele aŭ fost localizate şi în mare parte distruse.

În rezumat, armateĭ se datoresce repeḑile transformărĭ aduse provincieĭ nóstre cisdunărene, care a eşit în scurtă vreme din starea de barbarie, în care am găsit-o şi s'a îndrumat spre civilizaţie.

Dobrogia se póte cu drept cuvênt numi astăzĭ: «provincia militară a Românieĭ».

Actualmente Divizia activă are reşedinţa în Constanţa şi coprinde următórele ser-

viciĭ: Stat-Major, Intendența, Artileria, Sanitar și Geniŭ. Consiliul de rĕsboiŭ face parte integrantă din Comandamentul Diviziei.

Teritoriul Dobrogieĭ este împărțit milităresce între cele douĕ Regimente de Infanterie: Regimentul Constanța No. 4, compus din douĕ batalióne permanente (ambele în Constanța) și un batalion teritorial, avĕnd cele 4 companiĭ la Medgidia, Caraomer, Asarlîk și Cogelac.

Regimentul Tulcea No. 33, constituit ca și cel de sus. Companiile sale teritoriale sunt la Mahmudia, Isaccea, Cerna și Babadag.

Osebit de aceste douĕ Regimente de infanterie, maĭ sunt următórele trupe dobrogene:

Regimentul 9 Călărașĭ cu reședința la Constanța, are 3 escadróne aci (2 permanente și unul cu schimbul), cum și unul teritorial la Tulcea.

Compania 5 subsistență la Constanța, cu o secție la Tulcea; secția Sanitară și Esc. V Tren, la Constanța.

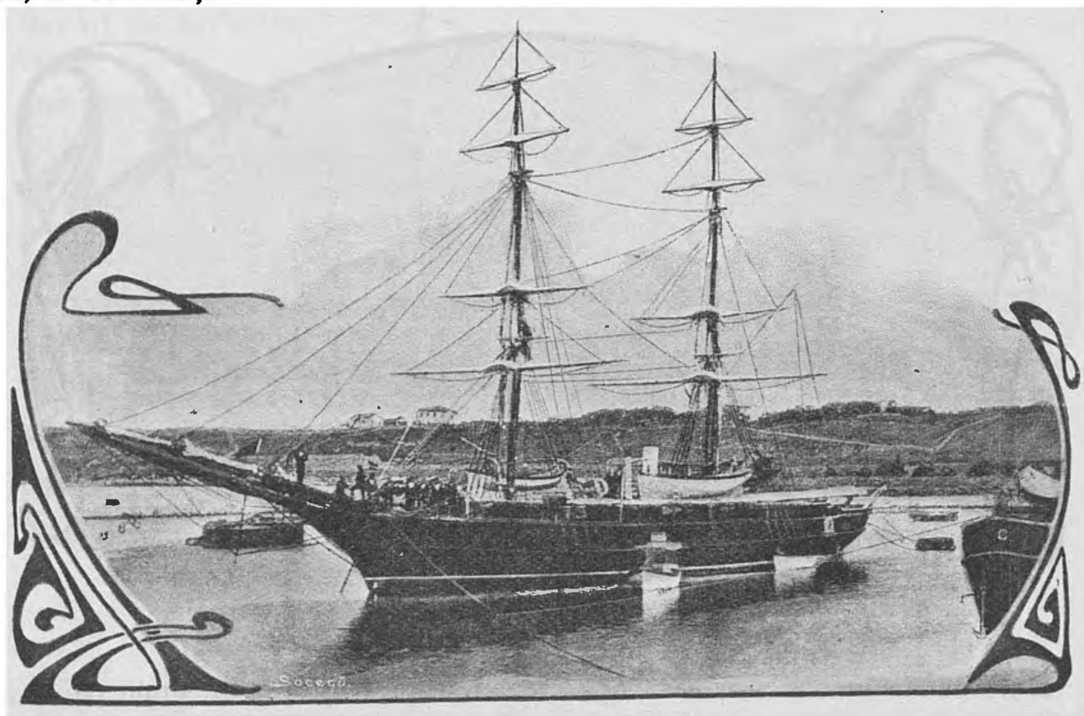

Fig. 89. — Bricul «Mircea».

Corpurĭ de trupă ce nu aparțin Diviziei active, ci sunt trimise din Țară:

Un batalion de Vênătorĭ la Constanța; un batalion de Vênătorĭ saŭ de Infanterie la Cernavoda și un batalion la Ostrov.

Apoĭ: Comandamentul Diviziei de Mare, cu douĕ vapóre de rĕsboiŭ: Crucișetorul «Elisabeta» și bricul «Mircea». Companiile de flotilă de la Constanța, Isaccea, Chilia și Sulina.

Paza frontierii de Nord se face de Companiile flotileĭ din Sulina, Chilia și Isaccea; de Regimentul Tulcea, pentru garnisóna Tulcea și de Compania teritorială din Isaccea.

Pe frontiera de Sud: Batalionul de la Ostrov are douĕ companiĭ aci și câte una în punctele Asarlîc și Carvan; apoĭ cele douĕ companiĭ teritoriale de la Caraomer și Asarlîc, aŭ fie-care pentru pază o zonă de frontieră.

La Mangalia și Caraomer se maĭ trimet și douĕ Companiĭ de la Batalionul din Cernavoda (însărcinat cu paza poduluĭ). Aceste douĕ Companiĭ îșĭ împart între ele zona de frontieră, dintre punctele arătate.

Ca trupe complimentariĭ, pentru paza drumurilor și buna ordine interióră, sunt cele douĕ Companiĭ de Geandarmĭ ruralĭ.

Compania de Constanța are 9 secțiĭ, în următórele puncte: Constanța, Hasi-dülüc, Mangalia, Ostrov, Hârșova, Caramurat, Medgidia, Enișemlia și Topolog.

Compania din Tulcea are de asemenea 9 secţiĭ, în următórele puncte: Tulcea, Cataloĭ, Teliţa, Morughiol, Babadag, Cogelac, Măcin, Sulina şi Periprava.

Strânsă de tóte părţile într'un cordon militar, cutreierată în tóte sensurile de trupe, liniştea domnesce pretutindenĭ în Dobrogia, aci unde acum 25 de anĭ locuitorul nu era sigur de viaţa luĭ, chiar în timpul zileĭ şi la drumul mare.

d) **Colorile şi mărcile judeţelor**

Colorile Dobrogieĭ sunt acele ale Regatuluĭ Românieĭ (art. 69).

Marca Dobrogieĭ, ca şi aceia a judeţuluĭ Tulcea, este un scut, purtând doĭ delfinĭ cu trupul ridicat.

Marca judeţuluĭ Constanţa este scutul, purtând o galeră romană (art. 70).

B.

CAPITOLUL I

ISTORIA

A. Timpurile preistorice.

Legenda este începutul istorieĭ popórelor. Din lungul şir al legendelor grece, accia de care se légă începutul primelor coloniĭ feniciane [1], de pe cóstele vestice ale Pontuluĭ, este «Expediţia argonauţilor» (Πασιμέλουσα) presentul amintireĭ tuturora» al luĭ Homerĭ Hesiod, Orfeŭ şi alţĭ poeţĭ; scopul acesteĭ expediţiunĭ era de a căuta şi aduce în Grecia lâna de aur a berbeceluĭ luĭ Phryxus.

Începutul acesteĭ legende se pierde în nóptea timpurilor şi aşa cum ne-a fost păstrată de autoriĭ vechĭ [2]) în întregul eĭ este:

Un fiŭ al luĭ Æolos, numit Athamas, regele Mynienilor, din Orchomenos (Beoţia) se căsătorise cu zeiţa Nepheles, cu care a avut doĭ copiĭ: pe Phryxus şi pe Helles.

După câţĭ-va anĭ, Athamas abandonând prima sa soţie se recăsători cu fiica luĭ Cadmos, anume Ino, care căuta cu orĭ-ce preţ a se scăpa de copiiĭ luĭ Athamas din prima căsătorie. Ocasia nu întârzià de a veni, căcĭ o secetă ivindu-se în Orchomenos, Regele trimise o deputaţiune, care să consulte oracolul delphic, asupra causelor eĭ şi mijlócelor de îndreptare; la întórcere, deputaţiunea, după îndemnul Ineĭ, denaturând rĕspunsul oracoluluĭ, spuse Regeluĭ că trebuie să sacrifice pe ceĭ doĭ copiĭ zeuluĭ Jupiter.

Nepheles, înţelegând intriga vitrigeĭ mame, răpi misterios copiiĭ, în ziua sacrificiuluĭ şi'ĭ încălecă pe berbecele vorbitor cu lâna de aur, pe care îl avea în dar de la Mercur (Hermes). Berbecele era fiul luĭ Neptun şi al Theophaneĭ.

În călătoria lor, Helles căzù în Dardanele (de atuncĭ Hellespontus), iar Phryxus ajuns la Æa [3]), reşedinţa luĭ Æetes [4]) (în Colchida, Mingrelia), sacrifică berbecele luĭ Zevs φύξιος (protectorul fugarilor), iar pielea o dărui luĭ Æetes, care o atârnă într'un copac din pădurea consacrată luĭ Ares, unde o păzia un balaur neadormit.

---

[1]) Că Fenicianiĭ aŭ fost primiĭ coloniştĭ pe cóstele Pontuluĭ, se dovedesce din următorul pasagiŭ al luĭ Ammianus Marcellinus: «Civitas Tyros (Tyras), Colonia Phoenicum, quam praestringit fluvius Tyras» XXII, 8.41. Tyros este de sigur o eróre, în loc de Tyras, şi nu póte fi vorba de oraşul Fenician, ci de colonia de la gura fluviuluĭ cu acelaş nume.

A se vedea *Scymuus Cihus* fr. 55. *Movers*. Die Phönizier, III, pag. 306—307; *G. Eichwald*, pag. 53—93. În *Gr. G. Tocilescu*: Dacia înainte de Romanĭ, pag. 26, nota 2. *Iorga*: Kilia, pag. 12.

[2]) *Pind.*, Pyth. IV passim. *Apollod.* I, 9, 1, *Apollon* Rh. 120—128 II, 1144. Hyg. Fab. 3 şi 188. Vedĭ *Decharme*: Mithologie de la Grèce antique. Paris, 1886, pag. 606.

[3]) Pe malurile océnuluĭ, acolo unde razele sóreluĭ staŭ închise într'o cameră de aur (*Mimnerme* fr. 11).

[4]) Fiul luĭ Helios şi al Perseis.

Phryxus luă în căsătorie pe Chalciope, fiica regeluĭ [1]).

Pe la anul 1351 a. Chr. (?), domnea în partea de Nord a Thesalieĭ, la Iolcos, un fiŭ al luĭ Chreteus, numit Pelias, care usurpase tronul frateluĭ sĕŭ, Æson.

Pelias îngrijat de fiul luĭ Æson, numit Iason, pe de o parte îl dete în îngrijirea centauruluĭ Chiron (educatorul luĭ Achille), iar pe de alta consultă oracolul delphic, care 'ĭ prezise, că va fi rĕsturnat de un om încălțat numaĭ cu un singur pantof (τòν μονοσάνδαλον). Profetisarea se împlini, când Iason ajunse la vârsta de 20 anĭ, căcĭ (după Apollodor [2]), acesta vroind să trécă rîul Anauros, scăpă un pantof în apă [3]). Pelias amintindu-șĭ prezicerile oraculuĭ, puse luĭ Iason întrebarea: «Ce-aĭ face, dacă cine-va ți-ar spune, că veĭ muri ucis de unul dintr'aĭ tĕĭ?»

— «L'aș trimete să caute lâna de aur», rĕspunse Iason, inspirat de zeița Hera. Convențiunea se făcù: Pelias să abdice în favórea luĭ Iason, numaĭ după ce acesta va aduce pielea berbeceluĭ luĭ Phryxus.

Iason în scopul călătorieĭ ce avea să întreprindă, chemă la sine pe toțĭ eroiĭ grecĭ aĭ timpuluĭ [4]), carĭ primiră a lua parte la cutezătórea «expedițiune argonautică», numită ast-fel, fie după cuvêntul ἀργός (repede), fie după numele constructoruluĭ, Argos, fiul luĭ Phryxus.

Athena (înțelepciunea) ajută la construirea naveĭ, punêndu-ĭ o cârmă de stejar din pădurile Dodoneĭ.

După o lungă și plină de întâmplărĭ călătorie pe Marea Ægea, Propontide și Pontul Euxin [5]) Argonauțiĭ urcară rìul Phasis și ajunseră la Æa, reședința luĭ Ætes.

Acesta fu fórte ingrijit de visita unor ast-fel de óspețĭ necunoscuțĭ și maĭ cu sémă când află, că scopul călătorieĭ lor era de a lua lâna de aur a berbeceluĭ năsdrăvan, pentru care impuse ca condițiune luĭ Iason, să are câmpul luĭ Ares cu doĭ taurĭ cu piciórele de aramă și cu nărĭ de foc.

Câmpul trebuia semănat cu dințiĭ balauruluĭ luĭ Cadmus.

Înamorată de Iason, Medea, fiica regeluĭ Ætes, îl ajută a îmblânḑi tauriĭ, iar dințiĭ semănațĭ deteră nascere la ómenĭ noĭ [6]).

Tot prin îndemnul Medeieĭ, Iason aruncă o piatră în mijlocul acestor giganțĭ (inamiciĭ sĕĭ), strămută departe de el lupta ce trebuia să aibă cu eĭ și o aprinde între dênșiĭ.

Aceștĭ frațĭ ieșițĭ din pămênt se omorîră mutualmente între dênșiĭ, printr'o luptă nelegiuită [7]).

---

[1]) Se găsesce sub o altă formă acéstă legendă, într'o mulțime de basme la Românĭ, Grecĭ, Rușĭ și Maghiarĭ. (A se vedea «Tipul Phryxus». Basmele Românilor de d-l *L. Șeineanu,* Bucurescĭ, 1895, pag. 740—749.

[2]) I, 9.16 *Apollon;* Rh. I, 5—15.

[3]) Sémănă cu «Tipul Cenușerésa» *L. Șeineanu*, op. cit. pag. 724.

[4]) Griech. Myth. § 681 dă lista complectă a tuturor eroilor, carĭ aŭ luat parte la acéstă expedițiune.

[5]) La ins. Lemnos, în Hellespont, la ins. Cyzicos, etc. La intrarea în Bosphor, Argonauțiĭ avură a întâmpina marĭ greutățĭ, căcĭ era de temut ciocnirea Symplegadelor, carĭ se isbiaŭ în mijlocul valurilor spumegânde:

«. . . . . timuit concursibus Argo
«Undarum sparsas Symplegadas elisarum»
(Ovid. Metam. Cart. XV, vers. 336—337).

Homer încă scrie: «Pe acolo dar nicĭ o corabie de ómenĭ, care ar ajunge la ele n'a scăpat până acum, căcĭ valurile Măriĭ și valvârtejurile foculuĭ dărîmător, duc totdeodată scândurile corăbiilor și trupurile ómenilor. In adevĕr, singura corabie călătóre pe Mare, care trecu pe lângă ele, fu aceia Argo, de care toțĭ se interesaŭ, când plutea la Ætes. Și pe ea póte ar fi isbit-o stîncile cele marĭ, dar Hera o petrecu pe din'aintea lor, pentru că Iason îĭ era prietin (Odys. X, 37—142).

[6]) . . . . . . fiunt sati nova corpora dentes *(Ovid.* Met. Lib. VII, vers. 124).

[7]) Ille, gravem medios silicem jaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terriginae pareunt per mutua vulnera fratres,
(Ovid. Metam. Lib. VII, vers. 139—141).

Ætes, cu tóte acestea, refuzând a'ĭ da comóra, Iason cu ajutorul Medeieĭ, adormi balaurul păzitor, fură lâna de aur[1]) și fugi însoțit de Medea și de fratele acesteia, Absyrthe. Ætes urmărindu-ĭ, Medea îndemnă pe Iason a tăia în bucățĭ pe Absyrthe și a-ĭ înșira membrele pe țĕrmul Măriĭ[2]), și numaĭ ast-fel, Ætes oprindu-se a aduna membrele fiuluĭ sĕŭ, Argonauțiĭ putură scăpa de furia Regeluĭ[3]).

Justin afirmă, că Colchiĭ carĭ urmăriră pe Medea fură ceĭ d'întâĭ coloniștĭ în Scythia Pontică[4]).

Corabia se adăposti în îmbucătura unuĭ fluviŭ, pe care Greciĭ nu'l maĭ vĕzuseră până atuncĭ. Acesta era Istru, ce se vărsa în Mare prin 5 gurĭ[5]).

Argonauțiĭ suiră cursul fluviuluĭ, pentru a se întórce în Thessalia.

Acéstă ultimă parte a călătorieĭ Argonauților e descrisă de autoriĭ vechĭ în raport cu progresele cunoscințelor geografice; ast-fel Pindar[6]) (an. 462 a. chr.) duce nava argonauților din Pontul Euxin în Marea Erithrea și în lacul Tritonis, în fundul Sirtelor, pe când urmașiĭ sĕĭ, pe temeiul uneĭ vechĭ credințe, împrumutată și de Aristot, că un braț al Dunăriĭ ar comunica cu Adriatica (probabil Sava; de aci numirea peninsuleĭ Istria, de la Istru), conduc nava Argonauților pe acest braț al fluviuluĭ.

Justin afirmă, că, după ce Colchiĭ urcară Dunărea și Sava, purtară nava pe umerĭ până la Aquilea, unde fondară o colonie, Istria, și maĭ în urmă republica Polensis saŭ a exilaților, căcĭ Pola în limba scitică însémnă exilat[7]). Scymnus de Chios împarte Dunărea în douĕ brațe, din care unul curge în Adriatica; pe acest braț scapă Iason de urmărirea luĭ Ætes.

Acéstă legendă conține óre-care elemente curat feniciene, înțelegêndu-se prin ficțiunea aparentă a lâneĭ de aur, bogățiile țĕrilor aurifere din jurul Phasuluĭ, bogățiĭ despre care Greciĭ nu puteaŭ avea sciință de cât prin Sidonianĭ[8]); este fórte probabil dar că primele coloniĭ de pe țĕrmurile Pontuluĭ să fi fost ale Fenicianilor, popor comercial și întreprinzător, «principiĭ Mărиĭ și aĭ pămêntuluĭ», după cum îĭ numesc profețiĭ Ebreĭ[9]).

Homer (sec. X a. Chr.) avea cunoscințe fórte mărginite asupra popórelor, carĭ aŭ locuit pe timpul sĕŭ cóstele vestice ale Pontuluĭ (Πόντος εὔξεινος). El le enumeră numaĭ, fără a indica regiunea ce aŭ ocupat, ast-fel zice:

«Maĭ la Nord de Peonieniĭ și Ciconiĭ, douĕ triburĭ Thrace venite ca ajutóre la rĕs-

---

[1]) Somnus in ignotos oculos advenit, et auro
Heros Æsonius potitur; . . . .
(*Ovid.* Met. Lib. VII, vers. 55, 56).

[2]) *Arrianus*, (anul 134 d. Chr.) crede, că membrele luĭ Absyrthe aŭ fost înșirate pe țĕrmul Estic al Pontuluĭ, aprópe de vărsarea rîuluĭ Apsarus (azĭ Adjara), că zice autorul periplului: «acest rîŭ se numia altă data Absyrthus, după numele frateluĭ Medeieĭ, pe care 'l omorî aci». *Arriani*, Periplus. traduit par *Henry Chotard*. Paris 1860, pag. 19).

[3]) «Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo.
Membra soror fratris consecuisse sui
(*Ovid.* Trist. Eleg. 9 vers. ultime).
Acest loc fu numit decĭ Tomis, pentru că aci se zice, că o soră tăie membrele frateluĭ sĕŭ. Tomis de la cuvêntul τέμνω = a îmbucătăți.

[4]) *Peyssonel*. Observations historiques sur les peuples barbares, qui ont habités les bords de la Mer Noire, pag. 165.

[5]) *Pisandri fragmenta*. Edit. Dübner. Paris 1840, pag. 5.

[6]) *Pith. IV*, vers. 447—448 și 58.

[7]) *Spon*. Lib. II dupa poetul Calimach (*Peyssonnel* op. cit. pag. 15). Navigațiunea Argonauților pe Istru o consacră *Apollonius de la Rodos* în poema sa scrisă pe la 220 a. Chr. (Lib. IV, vers. 282), iar după el *Valerius Flacus*. A se vedea și nota 104 din Istoria Critică de D-nul *Hasdeŭ* p. 203: «anticitatea credea, că un braț al Dunăriĭ se vĕrsa în Marea Adriatică.» Asemenea și *E Reclus*, Géographie, vol. III, pag. 253.

[8]) *Ukert*, pag. 321. — *Ch. Levêsque*, tom. V, pag. 4. — *O. Müller*, vol. I, pag. 425. *Vivien de St. Martin*, pag. 42 și *Gr. G. Tocilescu*. Dacia înainte de Romanĭ, pag. 27.

[9]) *Isaia* XXIII, 8. *Ezekiel* XXVI, 16.

boiul Troieĭ [1]), locuiesc Hippemolgiĭ şi Abieniĭ, iar Cimeriĭ ocupă locuinţa nopţiĭ veşnice şi a întunereculuĭ [2])».

Hesiod (sec. IX a. Chr.) este primul care face menţiune de fluviul Istru [3]); istoricul maĭ vorbesce şi despre alt rîŭ numit Ardeskos, fără a indica ţéra prin care curge. Halling [4]) şi Schuller [5]) îl identifică cu Argeşul, pe când Domnul Tocilescu [6]) cu drept cuvênt e de părere, că Ardeskos al luĭ Hesiod nu póte fi altul de cât 'Αρτισκός al luĭ Herodot (astăzĭ Tundja), ce curgea prin ţéra Odryssilor, de la Sudul Dunăriĭ [7]).

Între popóre, Hesiod menţionéză de Scythiĭ «mulgătorĭ de epe» şi Æthiopĭ, prin carĭ trebuie să se înţelégă Assyrieniĭ, carĭ până în Secolul VII a. Chr. aŭ fost puternicĭ pe ţĕrmurile Pontuluĭ.

Reproducênd pe Homer, Strabon [8]) arată, că înaintea secoluluĭ X-lea al eriĭ nóstre, tot versantul septentrional al Balcanilor, până la Dunăre (decĭ şi Dobrogia) era ocupat de triburĭ tracice, care vorbiaŭ o limbă comună [9]).

După începutul secoluluĭ VII, relaţiunile comerciale fiind maĭ întinse, decĭ şi cunoscinţele geografice, Pontul neospitalier deveni prin eufemism Euxinos [10]).

De a lungul cóstelor Pontuluĭ şi în mijlocul acestor popóre barbare, divisate în maĭ multe triburĭ, avênd fie-care câte un şef saŭ rege al lor şi ducênd o viaţă pastorală şi rĕsboinică [11]), Milesianiĭ, înlocuind pe Fenicianiĭ de altă-dată, aveaŭ nenumĕrate şi puternice coloniĭ: Odessos (Varna), Callatis (Mangalia), Tomis (Constanţa), Istropolis (azĭ dispărut), Olbia, etc. [12]).

Eraŭ staţiunĭ comerciale fondate de Elenĭ, pentru a înlesni traficul cu populaţiunile indigene, cărora le aducea produsele uncĭ industriĭ înaintate şi luaŭ de la dênşiĭ în schimb materiile brute şi grânele regiuniĭ; comerciŭ care se asémănă aceluia, pe care marile Ţărĭ manufacturiere ale occidentuluĭ îl fac încă şi astăzĭ în aceste porturĭ, în care popórele navigatóre ale evuluĭ-mediŭ, Genovezïĭ şi Pisaniĭ, l'aŭ practicat un lung şir de anĭ [13]).

Aceste coloniĭ eraŭ locurĭ întărite, pentru a putea resista loviturilor barbarilor ce le înconjuraŭ; ele plătiaŭ un tribut şefilor celor maĭ puternice triburĭ, care să le apere contra celor-l'alte; numaĭ aşa se explică existenţa lor un şir atât de lung de secole [14]).

Aceste triburĭ Thracice, carĭ locuiaŭ la N. Balcanilor eraŭ maĭ sĕlbatice şi maĭ feroce

---

[1]) Iliada II, vers. 844.

[2]) Odyssea 11, 14.

[3]) Theogonia, 339.

[4]) Geschichte der Deutschen I. 67.

[5]) Siebenbürgen von Herodot.

[6]) Dacia înainte de Romanĭ, pag. 28, nota 18.

[7]) *Herodot*, IV, 92. Rîul Artiskos. care curge διὰ Ὀδρυσέων, traverséză ţéra Odryssilor. (A se vedea maĭ la vale expediţia luĭ Dariŭ în Scythia).

[8]) Lib. VII, cap. III, 2.

[9]) Lib. VII, cap. III 10 şi 13 în *M. Soutzo.* Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja. Révue archélogique française 1881, Octob. et Novemb., p. 205—215.

[10]) *Eratostenes:* ἔυξεινος πόντος.

[11]) *Herodot.* Lib. IV.

[12]) *Scymnus Chius.* V. 747 şi 804—807, citat de *Forbiger* pag. 41 nota 56.

Ovidiŭ zice:

«Hunc quoque Mileto missi venere coloni,
«Inque Getis Graias constituere domos.
«Sed vetus hic nomen, positaque antiquius urbe,
«Constat ab Absyrthi caede fuisse loco.
Tristia. Eleg. IX vers. 3—6.

(O colonie a Miletuluĭ a venit până aci şi a fondat un stabiliment Grec în mijlocul Geţilor. Insă numele loculuĭ este fórte vechiŭ şi anterior fondăriĭ oraşuluĭ (Tomis), se urcă urmând tradiţiunea autentică (?), până la mórtea luĭ Absyrthe).

[13]) *M. Soutzo.* loc. cit.

[14]) Conversaţiunea luĭ Heraclid de Maronea cu trimişiĭ luĭ Parium (*Xenophon.* Anabas. ne arată natura raporturilor coloniilor grecescĭ cu şefiĭ Thracĭ. Asemenea a se vedea *Thucydide* Lib. II, XCVII.

de cât cele de la Sud, care împrumutaseră ceva din cultura elenă. Ceĭ d'întâĭ în lupte continue cu Scythiĭ de pe stânga Dunăriĭ adoptaseră de la eĭ îmbrăcămintea, armele, modul de luptă și chiar apucăturile lor sĕlbatice[1]).

Odryssiĭ era cel maĭ puternic trib dintre Thraciĭ superiorĭ, iar Tribaliĭ și Gețiĭ, ceĭ maĭ tarĭ dintre popórele de la gurile Dunăriĭ[2]). Acestora le plătiră tribut coloniile pontice în schimbul protecțiuniĭ ce le da.

Poetul Arktinos din Milet, trăitor între aniĭ 760—708 a. Chr., cânta insula Leuce[3]), ca fiind patria luĭ Achille și a ceteĭ sale de eroĭ[4]).

B. Inceputul timpurilor istorice.

Istoricul, care ne de știrĭ maĭ precise asupra ținutuluĭ ce ne interesézǎ, acela care ne trece de la legendă la adevĕr, este fără îndoială Herodot din Halicarnas (născut între 490 saŭ 480, mort după anul 408 a. Chr.)

Multă vreme acest mare istoric era poreclit «părintele minciunilor», în urmă însă controlându-se datele luĭ cu scrupulositate, i s'a recunoscut meritele de «părintele istorieĭ».

In descrierile ce face, Herodot deosebesce datele controlate de dênsul, saŭ țările pe care singur le-a vizitat, de acele pe care le scrie din spusele altora; și tocmaĭ că regiunea ce se întinde spre N. de Balcanĭ, ca o peninsulă strînsă între Dunăre și Marea-Négră, sămănată cu coloniĭ grecescĭ, este una din cele vizitate de istoric, care a călătorit și maĭ departe spre Miază-nópte, până la Boristene (Dnipru).

Să cercetăm dar cu tot interesul cartea IV a istorieĭ luĭ Herodot, consacrată în cea maĭ mare parte (143 paragrafe), espedițieĭ luĭ Dariŭ contra Scythilor, și numaĭ controlând datele geografice, vom găsi numirea regiuneĭ și a poporuluĭ ce locuia pe la anul 513 a. Chr., Dobrogia de azĭ[5]).

«Thracia — zice Herodot[6]) — ce se ține de Pontul Euxin este înaintea Scythieĭ (să se țină sémă, că el scria ca fiind în Asia Mică), care nu începe de cât în punctul, unde se sfârșesce golful dependinte de Thracia și că decĭ Istrul trece prin Scythia, pentru a merge în Mare». Prin urmare limita Scythieĭ spre Sud, era cam pe la munțiĭ Balcanĭ (Golful Burgas).

Rĕmâne până la un punct nesigur, dacă trebuia să se fi numit partea de la Sudul Dunăriĭ până la Balcanĭ, Scythia nouă, care pe timpul luĭ Strabon se numia Scythia minor (pe la anul 50 d. Chr.), în opoziție cu ἀρχαίη Σκυθική (Scythia vechie), cu care pare a se fi denumit țara de la Nordul acestuĭ fluviŭ[7]).

Poporul ce locuia acéstă parte a Scythieĭ (Dobrogia) îl găsim iarășĭ în Herodot, la descrierea drumuluĭ urmat de Darius:

«După ce străbate Thracia, Darius ajunge la un rîŭ ce se numesce Artiscos, el traversézǎ țara Odryssilor». Maĭ departe:

«Inainte de a trece Istrul, Darius supune maĭ întâĭ pe Gețĭ ce se cred nemuritorĭ»[8]).

---

[1]) *Thucydide*. Lib. II, XCVI.

[2]) *Mich. Soutzo*, op. cit.

[3] A se vedea: Insula Șerpilor.

[4]) Legenda despre acest eroŭ se află pe larg descrisă în *Decharme:* Mythologie de la Grèce antique pag. 603 și urm. 597, 604, 431, 500 și 662.

[5]) Histoire d'Herodote. Trad. par *P. Giguet*. I. 105, II. 103, IV. 5, 7, 8, 16, 27, 46, 58, 60, 67, 70, 74, 75, 81, 82, 92, 93, 93, 100, 110

[6]) IV. 99 și *Xenopol*. Istoria Românilor. Ediția Saraga. Vol. I, p. 22.

[7]) D. *Tocilescu* (Dacia înainte de Romanĭ pag. 54), nu găsesce denumită Dobrogia până la Strabon cu numele de Scythia nouă saŭ minor. D. *Xenopol* (op. cit. p. 22) însă este de părere, că până pe timpul Romanilor, în vechime, Dobrogia purta numele de Scythia minor.

Strabo o numesce Scythia minor (VII 5 § 5 și 12). *Pliniŭ cel bătrân* scrie pe la începutul ereĭ creștine, ca Dobrogia era ocupată de Scythiĭ plugarĭ (Hist. Natur. IV, 18) în *Hasdeŭ*. Istoria critică pag. 212.

[8]) IV. 92, 93, 98 (*Hasdeŭ* op. cit. pag. 203 nota 102).

Geții dar era poporul, care locuia părțile de azĭ ale Dobrogeĭ, până aprópe probabil de Balcanĭ, la Sudul cărora locuiaŭ Odryssiĭ, a căror țară (Rumelia de azĭ) era străbătută de rîul Artiscos (Tundja) [1].

Acéstă părere e împuternicită și de alte isvóre tot așa de vrednice de credință [2]: așa Thucidyde (471—400 a Chr.), în istoria Peloponesuluĭ ne spune [3]:

«Sitalces plecând din țara Odryssilor ridică maĭ întâiŭ pe Thracĭ din muntele Hemul și Rodop, peste care domnea el, până la Pontul Euxin și Hellespont, apoĭ pe Geții de dincolo de Hemus și alte națiunĭ, carĭ locuiaŭ maĭ ales dincóce de Istru, pe lângă Pontul Euxin.

Aceștia sunt Geții și alte popóre vecine cu aceștia, care aŭ acelaș nume și toțĭ trag cu arcul pe caĭ».

Dio Cassius — de și posterior — arată de asemenea, că în vechime: «Myssiĭ cu Geții locuiaŭ în tótă acea regiune, care se așterne între Hemus și Istru» [4].

Poporul Geților, se învecinea la S.V. cu:

Tribaliĭ, în partea S.Vestică pe lângă Dunăre, pe la rîul Oescus (Iskerul), care se numia și Oescus al Tribalilor [5]) și Crobyziĭ pe la sorgintea Iantreĭ, în Balcaniĭ răsăritenĭ.

Maĭ locuiaŭ Troglodyțiĭ, popor din familia Scythică [6]) la centru Dobrogeĭ [7]).

Peuciniĭ, popor din familia Thracică, în Delta Dunăriĭ [8]).

Geții veniră în Europa gonițĭ de Bastarnĭ, după malurile rîuluĭ Oxus (după Haernius), [9]) pe la anul 1200 a Chr. și ocupară țara unde-ĭ găsim pe timpul luĭ Herodot; aci eraŭ guvernațĭ de regiĭ Thracieĭ, căcĭ Homer face mențiune de Teleph, care luă parte la rĕsboiul Troieĭ [10]).

Sunt două părerĭ în privința origineĭ Geților: aceia a luĭ Pliniŭ cel bătrîn (23—81 d. Chr.), care iĭ numesce Tyrangitae Sarmatae; și cea maĭ vrednică de crezut, aceia a luĭ Herodot, care le dă origină Thracică: «Geții sunt privițĭ ca ceĭ maĭ oneștĭ și maĭ vitejĭ dintre Thracĭ» [11]).

Geții fiind de aceiașĭ origină cu Daciĭ, care locuiaŭ în Rodop, [12]) uniĭ scriitorĭ latinĭ amestecă pe Gețĭ cu Dacĭ [13]).

Strabo însă face deosebire între aceste două popóre:

«Geții sunt aceia ce se înclină către Pont și răsărit. Daciĭ, aceĭ ce vin către Germania și isvórele Istruluĭ. Partea superióră a fluviuluĭ, care stă către isvórele luĭ, până

---

[1]) D. *Tocilescu* (op. cit. pag. 150) pune pe Gețĭ ca locuind între Athrys (Osma), Oschios ?), Dunăre și Balcanĭ.

[2]) Cu tóte că *Ephoros* (posterior cu 50 de anĭ luĭ Herodot) așéză aci tot pe Scythĭ (*Toc.* op. cit. pag. 54)

[3]) Lib. IV. C. I.

[4]) *Xenopol* op cit. vol. I. pag. 45.

[5]) *Ion Ghica.* Dacia vechiă. Revista Română anul 1861, pag. 386 și Rev. Tin. Rom. vol. II 1899 p. 189—90.

[6]) *Pliniu cel bătrîn,* IV. 25. — *Strabo* (VII 5. § 12) așéză pe Troglodyțĭ ca locuind pe lângă Tomis și jur împrejur, între Pont și Dunăre; eĭ locuiaŭ în bordeie, după deducerea D-luĭ *Hasdeŭ* (Ist. critică p. 243), formată după două pasage ale luĭ Strabo.

[7]) *Gr. G. Tocilescu* op. cit. pag. 64 și charta. — *Strabo* (VII. 5. § 12) cunósce pe Troglodyțĭ locuind în Dobrogea, pe lângă Tomis, Callatis și Istros (*Tocilescu* op. cit. pag. 281 nota 56).

[8]) *Ion Ghica* op. cit. pag. 401.— *Tocilescu* op. cit. pag. 64. — *Ammian. Marc.* zice (XXII. 8): «Peuce promitet insula, quam circumlocunt Troglodytae et Peuci, minoresque aliae Gentes; et Histros quondam potentissima civitas, et Tomis, et Apollonia, et Anchialos et Odyssos.»

[9]) *Strabon, Eustathie, Meletie* și după dînșiĭ *Stephan Bizantinul,* 'ĭ arată ca venițĭ din Margiana, și din pustiile Biguluĭ maĭ la S. de Oxus; *Lazius,* dintre M. Caspică și Golful Persic (*I. Ghica* op. cit. p. 389).

[10]) Iliada. II. V. 844.

[11]) Lib. IV. 93.

[12]) *Thucydide* iĭ numesce Diĭ, iar *Strabo* explicând zice: «Cred, că Daciĭ aŭ fost numițĭ Daĭ, în vechime».

[13]) *Dio Cassius.* — D. *Xenopol* (op. cit. vol. I. pag. 52) zice: «ast-fel că numirile de Gețĭ și Dacĭ sunt pentru el sinonime». Așa fiind, regiĭ Dacilor sunt aceiașĭ cu aĭ Geților (*Ovidiŭ*). «Cu tóte ca Geții și Daciĭ aŭ putut fi două triburĭ deosebite, ele eraŭ atât de asemănătóre, în cât eraŭ în de comun amestecate unul cu altul» (*Xenopol.* op. cit. vol. I. pag. 53 și 61).

la cataracte, se numesce Danubius și trece maĭ ales pe lîngă Dacĭ; partea inferióră până la Pont, de care sunt veciniĭ Geţiĭ, se numesce Ister [1]).

După ce am stabilit, care era poporul cel maĭ de sémă ce locuia Dobrogia, pe la finele secoluluĭ VI a. Chr., precum și origina luĭ, să reluăm firul istoric al expedițiuniĭ luĭ Dariŭ:

După ce regiĭ Persieĭ cuceriseră Assyria, Phenicia, Lydia, Egyptul și coloniile grecescĭ ale Ionieĭ, încercară a supune și Europa. Dariŭ, în fruntea uneĭ armate și cu o flotă puternică feniciană și greacă, năvăli în Thracia, la anul 513 a. Chr.

Tóte popórele ce întâlni în calea sa 'ĭ se supuseră; Odryssiĭ și coloniile grecescĭ de pe cóstele Pontuluĭ avură aceiașĭ sórtă; numaĭ Geţiĭ locuitorĭ în Dobrogia opuseră o resistenţă energică, însă în cele din urmă fură învinșĭ, iar dominaţia Perșilor se întinse de-a lungul cóstelor pontice, până la gurile Dunăriĭ [2]).

După nenorocita espedițiune contra Scythilor, de pe ţărmul stâng al fluviuluĭ, Dariŭ fu nevoit a trece în grabă înapoĭ pe podul ce'l făcuse în sus de insula Peuce (zice Strabo) [3]), acolo unde fluviul se împarte în maĭ multe braţe [4]).

Regele Perșilor lăsă pe Megabysse cu o armată destul de puternică, pentru a supune tóte popórele de pe malul drept al Dunăriĭ.

In cuceririle lor, Perșiĭ — ca și Turciĭ maĭ târziŭ — se mulţumiaŭ numaĭ cu tributul și cu suzeranitatea ce impuneaŭ popórelor subjugate, fără a le asimila; de aceia stăpânirea lor pe cóstele Pontuluĭ și pe malul Istruluĭ, fu de scurtă durată.

Înfrângerile suferite de Xerxe la Salamina (486 a. Chr.) și Mycale (479 a. Chr.), determină emanciparea coloniilor pontice și popórelor balcanice de sub jugul Perșilor.

Odryssiĭ fură ceĭ d'întâĭ, carĭ aruncară jugul și sub conducerea regilor lor, Teres și Sitalces (478 – 422 a. Chr.), ajunseră a reînfiinţa un puternic stat, care supunând pe Geţĭ, regatul lor se întindea de la Abder (în faţa ins. Tasos), până la gurile Dunăriĭ, coprinzênd decĭ și Dobrogia de azĭ [5]). Coloniile pontice urmându-șĭ politica lor de maĭ 'nainte, îșĭ aveaŭ o independenţă relativă, în schimbul unuĭ tribut pe care 'l plătiaŭ regilor Odryssĭ.

Acéstă supremaţie a Odryssilor asupra popórelor tracice nu se obţinu fără o resistenţă din partea acestora; ast-fel Trybaliĭ, carĭ după cum am vĕzut, formaŭ un puternic trib pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ, îșĭ păstrară multă vreme independenţa, iar Sytalcès, cu tóte forţele de 150.000 ómenĭ, fu învins și muri într'una din bătăliile ce avu cu acest popor doritor de independenţă [6]).

Geţiĭ, după ce opuseră rezistenţă, fură bătuţĭ și supușĭ [7]).

Istoria regatuluĭ Odryssilor e puţin cunoscută, saŭ aprópe de loc; se scie numaĭ, că regatul fu îmbucătăţit în maĭ multe rândurĭ și că triburile supuse se resculară desc-orĭ. Așa Xenophon [8]) ne arată pe Seuthès, moștenitorul mareluĭ Sytalcés, redus a face un rĕsboiŭ de partisanĭ în chiar centrul statelor ereditare. Acesta avea în ajutor mercenarĭ Grecĭ și reuși a se restabili pe tron. Geţiĭ, care scăpaseră de sub dominaţiunea odryssică, fură din noŭ supușĭ de el, saŭ de succesoriĭ luĭ și rĕmaseră ast-fel, chiar după slăbirea puteriĭ odryssice, sub loviturile macedonenilor și până în timpul Romanilor. Aceștia sunt Geţiĭ trăitorĭ pe drépta Dunăriĭ.

---

[1]) *Xenopol.* op. cit. vol I. pag. 48. Alţĭ autorĭ numiaŭ contrariu: Danubius partea inferióră, Ister pe cea superióră.

[2]) *Herodot* Lib. IV. V.

[3]) Acest punct este vadul de la Oblucița, numit de Turcĭ Isaccea (*Cantemir.* Cronic. Român. Tom I pag. 323; în *Hasdeŭ* Istoria Critica Tom. I. pag. 210—212).

[4]) *Herodot.* Lib. IV. 89, 93, 97.

[5]) *Thucydide* Lib. II. XCVII.

[6]) *Thucydide* Lib. IV. C. I.

[7]) Istoria nu ne-a păstrat nimic despre aceste lupte — zice *D-l Mih. Soutzo* (loc. cit.), dar un monument considerabil ridicat la 20 km. de Rasova și cunoscut sub numirea de Adam-Klissi este probabil unul din martoriĭ marilor victoriĭ ale Odryssilor contra Geţilor și Trybalilor. Monumentul e descris în Rev. arch. franc. Novembre 1881, pag. 286—296. — Vezĭ Monumentul de la Adam-Klissi, maĭ jos.

[8]) *Anabas.*

Filip II-lea, Regele Macedonicĭ,—(359—336 a. Chr.), avênd a intra în luptă cu Odryssiĭ, caută alianța poporuluĭ Get, care pe atuncĭ se întindea pe lângă gurile Dunăriĭ, avênd stăpânire și asupra coloniilor grecescĭ Tomis și Odessos. Pentru întărirea acesteĭ alianțe, Filip luă în căsătorie pe Medopa, fiica regeluĭ Get, Cotelas [1]).

Puterea macedoniană, sub regele Filip se întinsese până la Dunăre, pe partea stângă a căreia, Geții fondaseră un stat puternic, sub regele lor Sarmis, fondatorul Sarmisagetusiĭ [2]).

Aci 'ĭ găsesce Alexandru cel mare, în 336 a. Chr., (336—301 a. Chr.), când cu ajutorul Trybalilor pe care 'ĭ supusese, trece Dunărea pe un pod așezat pe burdufe.

Geţiĭ aveaŭ un oraş întărit, o parasangă ($^1/_2$—$^3/_4$ mile geografice) departe de Dunăre; Macedonieniĭ coprinzêndu-l îl dărâmară și se întórseră peste Dunăre [3]).

Pe când Alexandru repurta victoriĭ în Asia, Zopyrion, un loc-țiitor al sĕŭ, vroi să întindă marginele imperiuluĭ peste Dunăre, însă pieri cu tótă armata sa sub loviturile Geților [4]).

După mórtea mareluĭ cuceritor, imperiul se împărți între generaliĭ sĕĭ. Lysimach (301—281 a. Chr.), care domnea peste Thracia, până la Dunăre, spre a pedepsi și pe Geți, carĭ aŭ ajutat pe Thracĭ într'o revoltă contra regeluĭ, trimese cu oștire pe fiul sĕŭ în contra luĭ Dromichete, regele Geților. Fiul luĭ Lysimach fu prins și nu 'i se dete drumul, de cât după ce Dromichete luă în căsătorie pe sora regeluĭ Macedonian.

După câțĭ-va anĭ (cam pe la 295 a. Chr.), rĕsboiul isbucni din noŭ. Lysimach trecu Dunărea și fu prins de Dromichete, care în loc d'a 'l trata rĕŭ îl ospătéză la orașul Eli (?) cu mâncările cele maĭ alese și în vase prețióse, pe când regele Get era servit cu mâncărĭ ordinare în vase de lemn, dând ast-fel a înțelege cumnatuluĭ sĕŭ, că Geţiĭ sunt un popor, care cunosc luxul, dar le place sobrietatea [5]).

Coloniile pontice din Dobrogea, de și făcură parte din regatul Macedonian, ele, ca și sub Odryssĭ, îșĭ păstrară o óre-care independență, după cum o probéză monedele de aur bătute și carĭ purtaŭ efigia luĭ Lysimach și cu inițialele TO pentru Tomis, KAΛ pentru Callatis, IΣ pentru Istros.

Privilegiul de a bate monedă o aveaŭ numaĭ orașele, ce'șĭ conservaseră autonomia, fără vre-un semn de vasalitate [6]).

Pe la 280 a. Chr. noĭ mișcărĭ se agitară în lumea barbară; bande galice, după ce

---

1) *Xenopol.* op. cit. Vol. I. pag. 45.

2) *Ion Ghica* op cit. pag. 406—407. — Stabilirea Geților pe stânga fluviuluĭ, are loc in urma distrugeriĭ statuluĭ Get al luĭ Atheas (*Tocilescu* op. cit. pag. 150).

3) Posițiunea acestuĭ oraș, cum și punctul pe unde Alexandru a trecut Dunarea, nu se póte determina cu siguranță. Este probabil însă, că trecerea a avut loc cam pe la Silistra, căcĭ punctul convine și cu prealabila ințelegere ce avusese Alexandru cu escadra byzantina, de a veni să înlesnéscă trecerea. Orĭ-ce punct maĭ la apus de Silistra e de respins; căcĭ nu se póte concepe, cum acéstă escadră era sa vina până la Nicopoli și încă maĭ în susul Dunăriĭ, cum pretinde *Bessel,* care așază trecerea pe la Porțile de Fier (Arn. Schaefer.)

Niebuhr, I, 376 se indoesce, chiar daca Byzantiniĭ, vor fi navigat pe Dunăre maĭ sus de Galațĭ. In altă parte (II, 429) *Niebuhr* pune însă trecerea luĭ Alexandru maĭ departe de Silistra. Orașul Get ar urma dupa acesta, să'l căutăm la o mică distanță de orașul Călarașĭ. *Barbier Bocage,* pune satul Cornățel, iar locul unde a 'nălțat Alexandru altarele, pe lânga canalul Borcea. Comp. *Van de Chys.,* comentariĭ geographici in Arrianum. 1828. pag. 5.

(*Tocilescu* op. cit. pag. 56 nota 13.)

Domnul Xenopol, însă pare a pune teatrul luptelor pe la gurile Dunăriĭ, saŭ în apropiere: «In luna Maiŭ 335 (?), el plecă din Amphipolis, trece prin pasurile munteluĭ Haemus și ataca pe Trybalĭ, carĭ fug sub regele lor Sirmus in insula Peuce, dintre gurile Dunariĭ. Alexandru după ce ataca fara izbândă insula, cu ajutorul unor corabiĭ ce veniaŭ din Byzant, trece Istrul pe malul stâng, pentru a lovi pe Geți, care surprinșĭ sunt bătuțĭ și fugarițĭ, pâna la un oraș al lor de lemn, care este luat și ars de Alexandru. (Istoria Românilor. Vol. I. pag. 46). Că greul statuluĭ Get se afla la Nordul Dunariĭ, ne-o spune și *Arrianus* (De expeditione Alexandri I. 2—4.) și *Justin* (XI. 1).

4) *Justin* Lib. XII. II.

5) *Strabo.* Lib. VII. cap. III. 8, 14.

6) *Mich. Soutzo,* op. cit.

devastaseră Grecia și Macedonia, ating malul Dunării. Geții și Trybalii încercară în zadar a se apăra; striviți într'o mare bătălie [1]) fură siliți a lăsa țara lor inamicului. Aceste lupte de apărare sângerósă, precum și atacurile popórelor ilirice (Auriates) [2]) determinară emigrarea unuĭ mare numĕr de Geți pe malul stâng al Dunării, unde se uniră cu frații lor de maĭ mult timp stabiliți aci.

Ast-fel strămutarea poporuluĭ Get, de pe malul drept pe cel stâng al Dunării, deveni tot maĭ deplină, în urma năvălirii popórelor celtice [3]).

Câmpiile Dunăriĭ eraŭ prea sărace, pentru a reține multă vreme bandele jefuitóre de Galĭ; eĭ le abandonară repede și 'șĭ continuară drumul devastator către orient.

Regatul Macedonian reconstituit, după plecarea Celților, era încă o putere destul de preponderentă, care parvenise prin politica sa a ține sub stăpânire regatul Odryssilor, devenit un stat de al II-lea ordin, iar diferitele triburĭ tracice a le ține desbinate.

Atât uniĭ, cât și alțiĭ (Odryssiĭ și Thraciĭ) serviaŭ ca auxiliarĭ în armata macedoniană [4]).

Daco-Geții din stânga Dunăriĭ eraŭ încă aliațiĭ regilor macedonianĭ, în timpul luptelor lor cu Romaniĭ [5]). Rholu și maĭ în urmă Ozol, regiĭ Daco-Geților, ajut pe Perseŭ, ultimul rege macedonian (186—178), in bătălia de la Pydna, în contra luĭ Paul Emilian, general roman. În acéstă luptă, Perseŭ este luat prizonier, pierde bătălia și regatul [6]) la anul 168 a Chr.

Puternica republică introduse aci influența sa asupra Macedonieĭ, devenită de la 146 a. Chr. provincie romană, căreia știură a face să 'ĭ se respecte fronticrile de triburile jefuitóre din peninsula balcanică (Thracĭ, Ilirienĭ, Scordiscĭ, Odryssĭ), cum și de Geto-Daciĭ de pe stânga Dunăriĭ. La 110 Scordisciĭ fură striviți; maĭ mulți generalĭ romanĭ: Didiŭ Marcu, Liviŭ Drusu, încercară fără succes a ține in respect pe Geți; proconsulul Macedonieĭ [7]), C. Scribonius Curio, în anul 75 ajunse până la Dunăre [8]); atuncĭ fu primul contact al Romanilor cu Moesia.

C. **Dominațiunea Romană.**

La anul 71 a. Chr., după o luptă sângerósă în contra Bessilor și Odryssilor, Luculus supune nu numaĭ regiunea de la Nordul Balcanilor și regatul Odryssiac, care deveni tributar, dar chiar anexarea orașelor pontice: Callatis, Tomis și Istros, datéză de la acéstă epocă [9]).

Aceste orașe primiră cu bucurie dominațiunea romană, protectóre maĭ sigură de cât regiĭ barbarĭ și care acorda elinismuluĭ o maĭ mare favóre. Ele se bucurară sub dominațiunea romană de cea maĭ largă autonomie și monedele bătute atuncĭ nu arată nicĭ un semn de vasalitate.

De și învinse, rĕsboinicele triburĭ thracice, încercară adese-orĭ a se scăpa de sub jugul roman și Mithridate parvenise a le uni cu sine, când atacă republica; sórta lor urmă pe aceia a luĭ Mithridate.

---

[1]) *Justin*, XXV. I.
[2]) *Strabo*, Lib. VII cap. V.
[3]) *Xenopol*, op. cit. pag. 48 Vol. I.
[4]) *Titus Livius*, citează rĕsboiul lui Filip și Perseu contra Romanilor.
[5]) *Titus Livius*. XXXIX, 35. XL și XLI.
[6]) *Ion Ghica* op. cit. pag. 393.
[7]) Proconsuliĭ guvernau provinciile ce puteau fi încă teatrul luptelor; acele provinciĭ pentru care Romaniĭ întrebuințaŭ forțe spre a le păstra. (*Mommsen*. Organisation de l'Empire Romain Vol. II. p. 534 și nota 2).
[8]) *Eutrop*. VI. 2, Oros. V. 23.— *Tit. Liv.* Ep. XCII. *Rufus Brev.* VII. – D. *Xenopol* op. cit. vol. I. pag. 98 arata anul 89.
[9]) *Mommsen*. Histoire romaine Lib. V. Cap. II.

Victoriile luĭ Sila, Luculus, Pompeĭ asupra luĭ Mithridate asigurară definitiva dominaţiune romană pe drépta Dunăriĭ.

Thracia dunărénă şi córstele Măriĭ-Negre, vecine gurilor fluviuluĭ, formară o provincie separată, împărţită maĭ târziŭ în două. Dobrogia făcu parte din Moesia inferióră.

Regatul Odryssilor subsistă ca stat aliat Romanilor şi nu fu încorporat cu Imperiul, de cât sub Claudiŭ [1]).

Am vĕzut cum, încetul cu încetul Romaniĭ îşĭ întinseseră dominaţiunea lor până la Dunăre [2]), pe stânga căreia puterea Daco-Geţilor devenise îngrijitóre, sub Boerebiste, pe la anul 50 a. Chr.

Iuliŭ Cesar proiectase a domoli furia acestor popóre rĕsboinice, care invadaŭ provinciile Imperiuluĭ, mórtea însă îl răpi (44 a. Chr)., maĭ 'nainte d'a 'şĭ îndeplini planurile sale de cucerire pes'e Dunăre; nu mult după el muri şi Boerebiste.

Mórtea luĭ Boerebiste, fu semnalul unor lupte lăuntrice, care avură de resultat desbinarea puteriĭ Daco-Geţilor, între ceĭ treĭ şefĭ aĭ lor: Rholu (Oroles), Dapyx şi Zirax.

Dar niciĭ Imperiul roman nu fu maĭ fericit, din causa luptelor dintre Antoniŭ şi Octavian, în care Oroles căutând alianţa luĭ Octavian, acesta îĭ trimese în ajutor pe Marcus Licinius Crassus [3]), cu care supune maĭ întâĭ pe Dapyx şi'l închide într'o cetate, unde capitulézǎ, prin trădarea unuĭ Grec; iar pe Zirax îl bate chiar în capitala tribuluĭ sĕŭ, Genucla, un oraş nu departe de gurile Dunăriĭ (?), la anul 39 saŭ 30 a. Chr. [4]).

Definitiva supunere a Moesieĭ se datoresce luĭ Licinius Crassus, la anul 29 a. Chr. [5]); iar doĭ anĭ maĭ în urmă [6]), August preface Moesia în provincie romană.

Ovidiŭ, care a trăit în exil la Tomis, opt anĭ (9-17 d. Chr.) ne-a lăsat un tabloŭ viŭ şi încărcat cu natura imaginativă a unuĭ poet, despre clima şi populaţiunile ţĕrilor de la gurile Dunăriĭ [7]) şi Marea-Négră.

Frigul extrem, care face să îngheţe tóte rîurile, Dunărea, chiar Pontul Euxin; bipedele împietrite de frig; zăpezile care staŭ netopite câte două iernĭ; furtuna teribilă, care desvelesce case, turnurĭ; pustietatea lipsită de arborĭ; câmpiile sterpe acoperite numaĭ cu pelin; bălţile şi miasmele lacurilor din prejur; barbaria locuitorilor, acestea formézǎ obiectul continuŭ al plângerilor nefericituluĭ exilat [8]).

Luĭ i se pare a fi la capĕtul lumiĭ, în sînul munţilor barbarĭ aĭ Scythieĭ şi Sarmaţieĭ [9]), la ţĕrmurile Geţilor [10]) saŭ Sarmaţieĭ [11]), la cele 7 gurĭ ale Danubiuluĭ [12]), dincolo de care nu maĭ sunt de cât gheţurĭ şi inamic şi Mărĭ ce înghiaţă de frig [13]), printre Besi şi Geţĭ [14])

Numele regiunilor şi naţiunilor de la Marea-Négră, ce se află în Ovidiŭ sunt: Pontul

---

[1]) *Mich. Soutzo.* op. cit. A se vedea anul 46 d. Chr., supunerea Thracieĭ.

[2]) Primul contact al Romanilor cu Moesia fu la anul 75 a. Chr., când Proconsulul Macedonieĭ, C. Scribonius Curio, pătrunse până la Dunăre (Eutr. VI 2., Oros. V. 23; Tit. Liv. Epit. XCII; Refus Brev. VII. In *Mommsen*. Org. de L'Empire romain Vol. II p. 534 şi nota 2).

[3]) *Dio Cassius.* LI. 25-27.

[4]) *Xenopol* op cit. pag. 98-100 vol. I. *Papadopol Callimach* (Dunărea în literatura, nota 3 pag. 20) zice: «Cetatea Geţilor, Genucla, Greciĭ o numiaŭ Istria, Istropolis şi Istros, după numele fluviuluĭ Istru (*Erod.* II 33. IV. 78. - *Pliniu* Lib. IV cap. 24. — *Anonymi.* Periplus Ponti Euxini Cap. 70 in Geographi Graeci minores Tom. I. pag. 420. — *Dio Cassius* Hist. Rom. Lib. LI cap. 26 Tom. VII, pag. 194. Rev. Tin. Rom. Vol. II 1899 p. 191)

[5]) *Tit. Liv.* Epit. CXXXIV. CXXXV. *Dio Cas.* LI. 25—27. *Florus* II. 26.

[6]) *Dio Cas.* LXXX, 7 şi 12.

[7]) Prefect al Moesieĭ se afla la Cecina Severus (*Xenopol.* Vol. I. pag. 101), iar rege al Geţilor, Cotys, (Pontic. Scris. IX.), pe timpul exiluluĭ luĭ Ovidiu.

[8]) Trist. III. X VI. XII, 14, 16. Pont. III. 8. I. 8. IV. 10.

[9]) Trist. V. 12. Vers. 10. I. 8 Vers. 40.

[10]) Trist. I. X. Vers. 14.

[11]) Trist. IV. El. 8. Vers. 16. IV. 10. Vers. 10.

[12]) Trist. II. Vers. 189.

[13]) Trist. II. Vers. 195, 196 comp. Trist. III. 4 Vers 47—51.

[14]) Trist. IV. I. 67.

Euxin; popórele în general ale Moesieĭ și Thracieĭ: Scythiĭ, Sarmațiĭ, Gețiĭ, Colchiĭ (imaginativ). Metereĭ, Iazigiĭ, Bastarniĭ, Besiĭ, Coralliĭ, Heniochiĭ, Tauriĭ.

Nicĭ-o-dată însă nu găsim vre-o demarcație ethnică, între aceste diferite elemente[1]).

Numele scythic nu'l dă nicĭ odată vre-unuĭ popor, ci numaĭ regiuniĭ, Măriĭ, ceruluĭ, etc., este adică geografic, iar nu ethnografic.

Prin Scythia se înțelege partea superióră de la gurile Dunăriĭ[2]), către răsărit și nord. Ovidiŭ numesce într'un loc[3]), Dobrogia «Cimmerium litus», țěrm cimeric.

Numele Sarmatic îl întrebuințéză în sensul general, pentru maĭ multe triburĭ, nu însă ca nume propiŭ de țară[4]).

Sarmațiĭ par — după Ovidiŭ — a fi fost cu Gețiĭ nu numaĭ vecinĭ, dar și în legăturĭ strînse[5]).

Gețiĭ sunt maĭ ades pomenițĭ de el și maĭ tot-de-una însoțițĭ de un epitet, vorbind despre eĭ, ca de un popor în sânul căruia trăesce[6]).

El deosebesce pe Gețiĭ ceĭ din colonia Tomis (împrejurul orașuluĭ), amestecațĭ cu Greciĭ, de Gețiĭ nomazĭ de pe ambele malurĭ ale Dunăriĭ[7]).

Ovidiŭ numesce pe Thracĭ la rîpa dréptă a Dunăriĭ, numind pe Besi deosebit, tot acĭ; iar malul stîng al rîuluĭ îl atribuie maĭ cu sémă Sarmaților, numițĭ maĭ tot-d'auna alăturea cu Gețiĭ.

Numele Dacĭ nu ne întîmpină în Ovidiŭ, iar Dunăriĭ îĭ zice Ister și Danubius, fără deosebire[8]).

Scrisorile luĭ «Ex Ponto» din Tomis, aruncă o rază de lumină peste întunericul istoricĭ Dobrogieĭ;[9]), pe la începutul eriĭ creștine.

Într'o epistolă a sa, scrisă la Tomis și adresată luĭ C. Pomponius Graecinus, care fusese designat consul, după ce'l felicită pentru numirea sa la o dregătorie așa de înaltă[10]) și pentru fericirea, că după eșirea sa din consulat la finele luĭ Decembrie, va urma în locu-ĭ fratele sěŭ Flacus, deplânge sórta tristă, care l'a osândit să trăiască sub clima Scythieĭ, în mijlocul barbarilor Gețĭ, care înmóie vârful săgeților lor ușóre în fiere de șarpe și jertfesc pe altare victime omenescĭ, și'ĭ zice să întrebe pe fratele sěŭ Flacus, despre tot ce Ovidiŭ îndură, despre greul traiŭ al zilelor sale de nenorocirĭ, în nisce locurĭ, unde silnicia brutală a armelor are maĭ multă putere, de cât legile; căcĭ Flacus a guvernat odată în aceste locurĭ și sub stăpânirea sa, malurile sělbatice ale Istruluĭ eraŭ liniștite. El a știut tot-deauna să țină sub ascultare și sub liniște tóte némurile Moesieĭ și sabia sa făcuse pe Gețĭ, ceĭ prea mult încrezătorĭ în puterea armelor lor, să tremure. Prin vârtoșia sa învăpăiată a luat înapoĭ Troesmis, care căzuse în mâinile inamiculuĭ și a roșit Istrul cu sângele barbarilor[11]).

Acest eveniment s'a petrecut la anul Romeĭ 769 (16 d. Chr.), înainte de consulatul luĭ C. Pomponius Graecinus[12]) și decĭ fratele sěŭ, Pomponius Flacus, consul ordinar în anul

---

1) *Hasdeu*. Ist. Critica pag. 352.

2) Trist. I. III. Vers. 61. III. XII. 55 comp. Trist. IV. IX, 17.

3) Pont. IV. 10.

4) Trist. III. X. 5. 34. IV. I. 94.

5) Trist. V. 7 Vers. 12—13.

6) Trist. V. 10. Vers. 38. V. I. 46. V. III. 22. III. XIV. 42. VI. VII, 11. V. X. 38. Solus in extremos jussus abire Getas (Aci între Geți exilat singur la extremitățile lumiĭ. Trist. V. 12).

7) Trist. V. 10. 11—12. V. 10. 27. II. 191. III. 14. Vers. 41—42.

8) Trist. II. 189, 192, 203. III. X. 29. III. XII. 29. În *Tocilescu*. Dacia înainte de Romanĭ, pag. 61—63

9) Dobrogia facea parte din Moesia inferióra, pâna la Diocletian; iar de la acéstă data s'a denumit oficial Scythia minora (*Ammian* 27. 4. 12. 13. Notitia Dignitatum partibus Orientis p. 10. 11 și 134. Rev. arch. Vol. I. an. I. p. 97).

10) Pont. 4—9, 1—4.

11) Ex. Ponto IV. 9.75 seq.

12) *C. I. L.* Vol. I pag. 475. In Fastele de la Antium, sub anul 769 e scris: C. POMPEIVS GRÆCINA care e de sigur pentru Pomponius Graecinus, așa cum figuréza în Ovidiŭ (Pont. I. 7; II. 6; IV 9; amor II. 10. Cf. *Borghesi* Oeuvres complètes IV. 485. II. 26 nota).

următor 770 [1]), era, nu guvernator al Moesieĭ (legatus Augusti), ci ca comandant de legiune și însărcinat cu apărarea maluluĭ drept al Dunăriĭ, reluase cetatea Troesmis din mâinile Geților.

C. Pomponius Graecinus intrase în legăturĭ amicale cu Rhescuporis, regele Thracilor, căcĭ Thracia era în acest timp independentă, ea nu a fost supusă dominațiuniĭ romane — după cum am arătat — de cât sub Claudiŭ, la anul 46 d. Chr., după mórtea regeluĭ Rhoemtalkes II, ucis de femeia sa [2]).

Ca să termin cu citațiile luĭ Ovidiŭ — cu dreptul însă d'a reveni maĭ pe larg la istoria orașuluĭ Constanța — voĭ adăoga numaĭ, că poetul a murit 3 anĭ în urma luĭ August, adică la anul 17 d. Chr. [3]).

Strabo, trăitor cam în acelaș timp cu Ovidiŭ (anul 20 d. Chr.), ne-a transmis prin Geografia sa, date destul de importante asupra istorieĭ, religiunĭ și culturiĭ Geților.

Fluviul Dunărea până la cataracte, Strabon îl numesce Danubius; iar pe locuitorĭ, Dacĭ; de la cataracte în jos, Istru; iar pe locuitorĭ, Getĭ [4]).

Istrul, după Strabo, se varsă în Pontul Euxin prin cincĭ gurĭ, care formézá între ele insule, din care cea maĭ importantă este Peuce, care a dat numele sĕŭ locuitorilor Delteĭ.

Gura Sacrum (Sfântă), cea maĭ considerabilă conduce la acéstă insulă, e cea maĭ despre miază-zi; cea de la Nord nu e departe de cât aprópe 300 stadiĭ, adică 55.500 metri.

De la Callatis către Sud, Strabo citézá Bizone, pe care un cutremur de pământ l'a distrus.

Afară de Peucinĭ, Strabo maĭ pomenesce de următórele popóre, locuind pe lângă Dunăre, până la Balcanĭ: Tryballi, Troglodyțiĭ și Crobyziĭ [5]).

Naturalistul Pliniŭ cel bătrân (28—81 d. Chr.) e în desacord cu Strabo. El dă Dunăriĭ șése gurĭ. Cea d'întâĭ, Peuce, lângă insula cu acelașĭ nume. Acest braț formézá d'asupra orașuluĭ Istropolis, lacul Halmyris; cea d'a doua gură se chiamă Naracustoma; a 3-a, Calonstoma; a 4-a, Pseudostoma; Boreostoma și Spireostoma, sunt cele din urmă.

Maĭ complect de cât Strabo, Pliniŭ așézá între Callatis [6]) și Bizone un oraș, Heraclea, care a fost distrus de asemenea prin cutremure.

Să reluăm firul istoric.

Am vĕzut cum puterea romană atinsese malul Dunăriĭ, pe stânga căreia trăiaŭ Geţiĭ și Daciĭ.

De aci, eĭ făceaŭ dese incursiunĭ în Moesia, provincie romană [7]) — apărată de legiunile IV Scytică și V-a Macedonică [8]). Aceste incursiunĭ silesc pe Romanĭ a întreprinde maĭ multe expedițiunĭ în contra Daco-geților; cea d'întâĭ fu sub August, când generalul Aelius Catus

---

[1]) C. I. L. I. p. 475. Fastele de la Antium sub anul 770 e scris: C. CÆLIVS L. POMPONIVS FLACCVS.

[2]) *Schrader* Atlas historique. Carte 12. *Duruy*. Histoire des Romains Vol. IV. p. 114.

[3]) *Duruy*. op. cit. vol. IV pag. 14[illegible]

[4]) *Strabo* VII. cap. 305.

[5]) *Strabo*, VII, cap. 12, 15, 17.

[6]) Numit maĭ înainte Acervetis (Hist. Natur. IV, 18. in *Hasdeŭ*. Ist. Crit. p. 232).

[7]) Moesia fu guvernată la început de un legatus consularis; de la 15—44 d. Chr., Moesia împreună cu Macedonia și Achaia fură puse sub autoritatea unuĭ legatus Augusti. Sub Domițian, Moesia conserva o administrație particulară și fu impărțită în Moesia superióră și inferióră, despărțite prin Ciabarno. De Moesia inferióră ținea și Dobrogia. Fie-care din aceste provinciĭ primiră un legatus consularis (*Tacit*. Hist. II. 86) și un procurator (*Spartian*. Hadr. II, III). Guvernatoriĭ Moesieĭ inferióre au fost: anul 99, Q. Pomponius Rufus; 106, A. Caecilius Faustinus; 112, P. Calpurnius Macer; 113, Q. Roscius Pompeius Falco; după 127, L. Minicius Natalis; 134, Iulius Major; dupa 133, Antonius Hibernus; după 138, T. Vitrassius Pollio; între 161—172, M. Servilius Fabianus; după 195, A. Pollenius Auspex; anul 201, L. Ovinius Tertullus; sub Eliogabal (218 222) T. Fl. Novius Rufus; anul 238—240, Tullius Menophilus; după monedele de la Marcianopolis (Pravadi).

Fără indicația timpuluĭ: T. Flavius Longinus; M. Pontius Aelianus; P. Vigellius Raius Saturninus; L. Iunius Faustinianus; L, Annius Italicus Honoratus (sub Caracalla).

Guvernatoriĭ Moesieĭ inferióre eraŭ și proteguitoriĭ directĭ aĭ coloniilor grecescĭ de pe cóstele nordice ale Pontuluĭ. (*Mommsen* și *Marquardt*. Org. de l'Empire romain, Vol. II, p, 180—189).

[8]) *Schrader*. Atlas hist. Cart. 12.

strămută vre-o 50.000 Geţĭ pe drépta fluviuluĭ [1]); a doua (dovedită printr'o inscripţiune), sub Nero, de către propretorul Moesieĭ, M. Plautius Silvanus Aelianus, care aduse în drépta Dunăriĭ 100.000 Geţĭ [2]). El avu grija nu numaĭ a popula drépta fluviuluĭ, dar a împărţi pe barbarĭ prin oraşe, unde amestecaţĭ cu coloniştiĭ romanĭ, se obişnuiră cu artele păciĭ. Prosperitatea acestor regiunĭ—adaogă Duruy—fu într'un secol şi jumătate forţa Imperiuluĭ, care părea a se transporta aci [3]).

Sub Vespasian (69–79), Rubrius Gallus, după ce respinse pe Daco-Geţĭ, carĭ făcură incursiune pe drépta Dunăriĭ, fortifică malul fluviuluĭ [4]).

Sub Decebal [5]), puterea Daco-Geţilor ajunse înspăimântătóre, maĭ ales că pe tronul imperial se afla Domiţian.

Decebal, după ce puse capăt luptelor lăuntrice, reuni pe Daco-Geţĭ într'un singur popor şi la anul 86 trecu în Moesia. P. Oppius Sabinus, guvernatorul Moesieĭ [6]), fu bătut şi ucis; aceiaşĭ sórtă avu şi prefectul pretoriuluĭ, Cornelius Fuscus [7]), care după mărturisirea luĭ Juvenal [8]), fu îngropat într'o pădure [9]) la anul 87 d. Chr.

Sórta armelor păru maĭ fericită Romanilor sub conducerea luĭ Calpurnius Iulianus [10]), în urmă însă tot Daciĭ – printr'o stratagemă a luĭ Decebal — învinseră.

Domiţian punêndu-se în relaţiunĭ hostile cu poporul Quazilor şi Marcomanilor, fu nevoit în cele din urmă a încheia o pace ruşinósă, cu condiţiune ca Romaniĭ să plătéscă tribut câte două obóle de fie-care Roman [11]). Pacea ţinu 12 anĭ, până la suirea pe tronul Imperiuluĭ, a luĭ Traian.

Este de mare interes, pentru regiunea ce cade în cadrul studiuluĭ nostru, expediţiunea Impĕratuluĭ în al doilea rĕsboiŭ dacic [12]).

Anul 105, când fraţiĭ Arvali se adunaŭ la începutul luĭ Iunie: «ad vota suscipi[enda pro it] u et reditu [imp. C]aesa[ri]s Nervae Trai[ani]» este pus ca începutul celuĭ d'al doilea rĕsboiŭ dacic [13]).

În scopul acesteĭ expediţiunĭ, Traian îşĭ îmbarcă armata la Ancona, care încă din Sec. II a. Chr. servia marineĭ romane ca bază de operaţiune [14]) şi luând drumul către Orient, traverséză istmul Corint între Lechaion şi Kenchreaĭ (după scenele representate pe baso-reliefurile 2—4 ale monumentuluĭ).

După ce străbate Archipelagul şi Propontidea, Traian debarcă armata la Traianopolis, de unde suind cursul Ebruluĭ, ajunse la Adrianopolis [15]).

---

[1]) *Strabo* VII, 3, § 10.

[2]) *Oreli* No. 750.

[3]) *Duruy.* Op. cit. Vol. IV, pag. 492.

[4]) *Duruy.* Op. cit. Vol. IV, pag. 641 apud. *Tacit.* Hist. III. 46

[5]) *Martial.* Epist. IX, § 93. *Dio Cassius* L. LXVII, 6.

[6]) *Jornandes,* de res get. C. XIII.

[7]) *Petrus Patricius,* Frag. histor. Graec. IV, 185, fr. 14.

[8]) C. III, c. 4, 12 şi 13.

[9]) *Duruy* IV, 708.

[10]) *Dio Cassius* LXVII—10. «Legiunea V-a Macedonică era comandata de Calpurnius Iulianus, guvernatorul Moesieĭ». Din acéstă menţiune a luĭ Dio Cassius, se deduce că pe timpul rĕsboiuluĭ luĭ Domiţian cu Daciĭ, Moesia forma o singură provincie; împărţirea eĭ a avut loc către finele domnieĭ acestuĭ imperator în Moesia superióra şi inferióra, stabilindu-se ca limită rîul Kibros (Zibru). Vezĭ *M. Zaharescu:* Leg. XIII gemină şi V-a Maced. pag. 180.

[11]) *Martial,* C. V, c. 3.

[12]) Se datoresce acésta mare descoperire istorică, care dărîma tóte teoriile relative de până acum, *Domnuluĭ Gr. G. Tocilescu,* în cercetarea causelor, care au dat nascere ridicariĭ Monumentuluĭ de la Adam-Klissi, pag. 134 şi urm.

[13]) *Guil Henzen.* Acta Fratrum Arvalium p. CXLVII, 40—43; p. 117.

[14]) *Th. Mommsen.* C. I. L. IX. p. 572.

[15]) În acest al doilea rĕsboiŭ, Traian nu maĭ atacă pe Dacĭ direct în ţara lor — dupa cum facuse în primul rĕsboiŭ — ci prin Thracia şi cursul inferior al Dunariĭ, acolo unde presenţa Împĕratuluĭ era necesara, pentru a stîmpara revoltele ce se iscaseră la popórele din Peninsula Balcanică, căcĭ în primă-vara anuluĭ 105, Barbariĭ din Moldova, trecênd fluviul nu departe de Mare, îndémnă la rĕscólă triburile thracice.

Aci locuiaŭ Odryzii, aĭ căror principĭ, încă de multă vreme staŭ în legătură de vasalitate cu Roma [1]).

Maĭ 'nainte de a trece Balcanii, Traian îșĭ împarte armata în două: infanteria de gardă sub comanda, póte, a luĭ Adrian [2]), străbate pasurile Balcanilor și înfrânge pe barbarĭ în câmpiile Moesieĭ, unde în onórea bătălieĭ câștigate se fondéză în urmă orașul Nicopolis ad Istrum [3]), iar cea d'a doua colónă compusă din cavaleria gardeĭ, sub comanda Împăratuluĭ, avênd pe Lucius Quintus Maurus [4]), după ce urméză calea cea maĭ comodă pe lângă țĕrm, către Marcianopolis (Ekrene), întâmpină și bate pe barbarĭ în părțile de Sud ale Dobrogieĭ, unde în onórea victorieĭ repurtate, se ridică puțin maĭ în urmă (108—109), falnicul monument, cunoscut astăzĭ sub numirea de «Tropaeum Trajani [5]).

---

[1]) *Th. Mommsen.* Römische Geschichte. V. 21 seq; 192 seq, 276 seq.

[2]) *Ion Ghica.* Dacia vechie. Rev. Română. Anul I, p. 397.

[3]) Victoria repurtată de Traian contra Dacilor, despre care vorbesce *Ammian* (Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicum victoriae contra Dacos Trajanus condidit imperator. XXXI, 5, 14) îșĭ gasesce pentru prima óră explicația aci; tot ast-fel se explica și fondarea orașuluĭ, despre care menționéză *Jornandes* (M. Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluvius est constituta notissima; quam devictis Sarmatis Trajanus et fabricavit et appellavit victoriae civitatem. Getica. c. 18, p. 83, 26).

Domnul Xenopol (op. cit. vol. I, p. 131) încă vorbesce despre fondarea acestuĭ oraș.

Ruinele orașuluĭ se gasesc azĭ la 25 km. spre N. de Tîrnova, pe rîușorul Rușița, afluent din stânga al Iantreĭ, la pólele ultimelor ramificațiunĭ ale Balcanilor.

Eruditul etnograf *Kanitz,* în scrierea sa: «La Bulgarie danubienne» p. 153—7, face ast-fel descrierea ruinelor orașuluĭ, aflătóre la satul Eski-Niküp:

«Nicĭ odată n'am întâlnit, în numeróse calĕtoriĭ ce am facut în Țĕrile locuite odinióră de Romanĭ, urmele unuĭ așezămênt așa de măreț. Pretutindenĭ bucățĭ de architectură, sămănate la întâmplare pe câmp, ne spun gloria trecută. Am întrebuințat peste o oră, ca să fac călare, circuitul linieĭ de circumvalație. Cel maĭ mare diametru al orașuluĭ a trebuit să fi fost de la E. la V. Stradele desemnaŭ paralelograme regulate; direcția lor primitivă era în de-ajuns arătată prin hățișurile și scaieții ce le acopereaŭ. Câte odată chiar înfățișarea câtor-va construcțiunĭ marĭ era lesne de distins. Continuând cercetările, vĕzuĭ pe marginele de N. și S. ale cingătoriĭ, resturile a două porțĭ, care corespund una cu alta; ele trebuiau să fi fost la capătul uneĭ strade marĭ. În partea de Vest, pilastriĭ uneĭ a treia porțĭ se ridicau mareț în albastrul ceruluĭ; aci găsiĭ zidurile miculuĭ propugnaculum, în curtea căruia trebuia să se fi deschis pórta exterióră. Fuseĭ condus a crede — la vederea acestuĭ însemnat uvragiŭ — că mĕ aflam aci pe ruinele praetorium-uluĭ saŭ cetățuieĭ orașuluĭ.

Prin acéstă ieșire ajunseĭ la necropolă, dominată de un vast sarcofagiu.

Ca pretutindenĭ, pofta barbarilor se inverșunase asupra acestor locurĭ de pietate. Exemplul dat de eĭ a fost urmat de Bulgarĭ și Turcĭ, carĭ nu maĭ puțin sunt avizĭ de comorĭ. Pămêntul era săpat prin prejur, în unele locurĭ chiar ridicat.

În direcția Estică, cingătórea oferea la fie-care pas sfărîmăturĭ nouă. Aprópe de pórta Vestică, ruinele uneĭ construcțiunĭ importante îmĭ atraseră atențiunea. Avea 22 pașĭ lungime; zidurile exterióre se ridicaŭ în unele părțĭ la o înălțime considerabilă și tótă lărgimea sub-teraneĭ era străbătută de micĭ bolțĭ paralele, strîmte și în formă de canalurĭ. Plăcile enorme, carĭ formaŭ căptușala interióra a ziduluĭ de E., aveaŭ, la înălțimea unuĭ om, o linie orizontală de micĭ găurĭ așezate la distanțe regulate una de alta, prin care probabil treceaŭ altă dată țevĭ de metal. Aci, fără îndoială, a fost un stabiliment de băĭ măreț împodobit.

Aprópe la jumĕtatea spațiuluĭ acoperit cu sfărîmăturĭ de colóne, plăcĭ, bucățĭ de friză, am descoperit, căutând inscripțiunĭ și cărămizĭ stampate, capătul uneĭ cornișe ieșite din pămênt, la care se distingeau primele litere ale uneĭ inscripțiunĭ pe maĭ multe liniĭ. A trebuit cu mare greutate să curaț pămêntul ce astupa inscripția, a o spala și a o avea întrégа pe 14 rîndurĭ. Ultimele două rîndurĭ 'mĭ arătaŭ data din anul 203 d. Chr. Numele orașuluĭ se putea citi fórte bine, era *Nicopolis ad Istrum,* fondat de Traian, în amintirea victorieĭ sale contra Sarmaților.

Acest oraș nu trebue confundat, nicĭ cu Nicopoli, zidit de acelașĭ Împĕrat pe Nestus (Kara-su), nicĭ cu Nicopoli, zidit pe marginea Dunăriĭ.

Acéstă inscripție pune capăt discuțiilor asupra situațiuniĭ orașuluĭ Nicopolis ad Istrum.

Resultă cu siguranță, că acest nume, ce se citesce asemenea și pe monede, nu trebue luat ad-litteram, el arată, cred, că orașul și-a tras supra-numele de «Ister», limita provincieĭ nicopolitană, a careĭ capitală era.

(A se vedea și *Al. Papad. Callimach.* Domnița Olena, pag. 12).

[4]) *Ion Ghica,* op. cit. pag. 397.

[5]) Monumentul în starea luĭ actuală are forma unuĭ turn circular masiv, de piatră și ciment, cu un diametru de 27 metri și înălțime de 10.

Nu se scie prin ce împrejurărĭ, monumentul a fost desbrăcat de acoperamêntul și îmbracamintea luĭ

După distrugerea puterii Dacilor, liniştea teritoriului fu asigurată, oraşele pontice luară o mare desvoltare; Tomis mai ales se îmbogăţesce printr'un comerţ întins, populaţia sa se mări şi importante monumente se ridicară pe zidurile sale; oraşul era fortificat

---

făcuta din blocurĭ de piatra, care parte a fost transportate de locuitoriĭ satelor de prin prejur, iar o fórte bună parte s'a naruit la pólele clădiriĭ. Cu timpul, pământul adus de vênturĭ formase o movilă împrejurul monumentuluĭ, iar d'asupra acesteia crescuse tufiş, aşa era prin 1882.

E curios, că nicĭ unul din scriitoriĭ vechĭ nu pomenesce de acéstă măréţa construcţie; pâna pe la începutul veaculuĭ al nouĕ-spre-zecelea, istoria ca şi calĕtoriĭ tac.

Fig. 90. — Monumentul de la Adam-Clissi, în starea actuală.

Pentru prima óra, doĭ ofiçerĭ prusienĭ, *Carol Baron de Vincke* şi *Mareşalul* de maĭ târziŭ *Moltke,* vorbesc despre monumentul nostru. Cel d'întâiŭ într'o publicaţie a sa din 1840, al doilea în a 32-a a sa scrisóre din 2 Noembrie 1837. Amândoĭ daŭ monumentuluĭ caracterul unuĭ mausoleŭ, construit în onorea vre-unuĭ Impĕrat saŭ general.

Puţin maĭ târziu, *Lalanne,* in scrierea sa: «Les travaux de défense des Romains dans la Dobroudcha» pe lânga parerile celor de sus, maĭ atribuia monumentuluĭ şi însemnătate militara, ca turn de observaţie al cetăţiĭ din vale.

Profesorul Wutzer, credea că monumentul a fost ridicat de pe timpul expediţieĭ luĭ Dariu.

Eruditul Geolog *K. F. Peters* îl numesce un monument funerar.

Domnul Remus Opran, fara sa fi cunoscut scrierea luĭ Wutzer, era de aceiaşĭ părere cu el şi în fine savantul nostru numismat, *Domnul Michail Soutzo,* atribuia construcţia monumentuluĭ tribuluĭ Odryssilor. Eruditorul nostru archeolog, *Domnul Gr. G. Tocilescu,* printr'o muncă neobosită de cercetarĭ continue în timp de 8 -10 anĭ, face cunoscut lumeĭ trecutul glorios al acesteĭ construcţiunĭ mareţe, care pârca acoperita pentru vecinicie de ţĕrâna ignoranţeĭ.

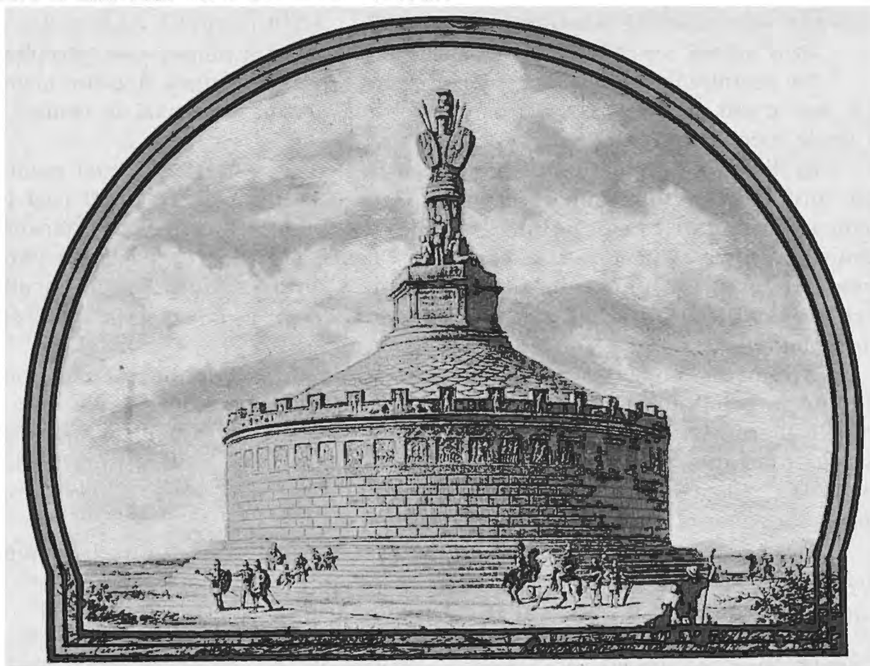

Fig. 91. — Monumentul de la Adam-Clissi restaurat.

Starea monumentuluĭ înnaintea cercetărilor, aceia de acum şi restaurarea luĭ, sunt aratate în figurile No. 82 No. 90 şi No. 91.

Restaurat, monumentul trebue sà fie avut 34 metri diametru şi 32 înalţime.

Incepênd de la baza spre vîrf, cladirea în întregul eĭ, avea:

a) fundaţia în sub-sol, peste $1^m,50$ grosime beton, d'asupra careia doue rîndurĭ de pietre regulat cioplite, formézа postamentul;

b) şépte scarĭ de piatra, tote 'nalte de $2^m,40$, serviau de urcat pe platforma;

și deveni unul din cele mai prospere de pe cóstele Mării-Negre, «Metropola Pontului», așa se întitula pe monumente și monedĭ.

Simbolul fecundităţiĭ, epis, divinitate purtând cornul abondenţeĭ, este adesea găsită pe medaliile cetăţilor pontice, și mărturisesce prosperitatea lor.

Fig. 92. — Moneda orașuluĭ Tomis, cu trofeul monumentului de la Adam-Klissi. (După «Revista Archeologica».

Numeróse centre de populaţie se formézǎ în provincie:

Tomis (Constanţa), Callatis (Mangalia), Troesmis (Igliţa) vechiŭ oraș get, a devenit municipiŭ roman important, Durostorum (Silistra), Noviodunum (Isaccea, Eski-kale), Arrubium (Măcin), Cius (Hisarlik?), Carsium (Hârșova), Sucidava (?), Capidava (Calachioĭ?) Istropolis (Casapkioĭ) și Civitas Tropaeensium (Cetatea monumentuluĭ) [1] —

c) platforma lată de $1^m,75$, puţin înclinată în afară;

d) soclul 'nalt de $0^m,56$, cu profilul eșind;

e) îmbrăcămintea clădireĭ, formata din șese rîndurĭ de lespezĭ de piatra. Inalţimea eĭ este de $3^m,56$;

f) friza 'naltă de 0^m60;

g) 53 pilastri, carĭ despărţiaŭ 54 metópe. Primele 27 metope representaŭ întâiul rĕsboĭ dacic; a 28-a, pe Impĕratul Victorios, iar restul, al doilea rĕsboiŭ. Faţa monumentuluĭ (adică latura cu inscripţia) fiind către nord spre cetatea din vale, șirul metópelor începea de acéstă parte, și prin orientarea lor făcea pe vizitator să ocoléscă monumentul spre drépta. Inălţimea metópelor și pilastrilor a fost de $1^m,49$.

h) d'asupra sistemuluĭ de pilastriĭ și metópe, era architrava, 'naltă de $0^m,65$;

i) cornicea înaltă de $0^m,67$. Ea susţinea:

j) parapetul crenelat. Crenelurile aveaŭ $1^m,48$ înălţime și $0^m,85$ lăţime. Pe fie-care era sculptat un barbar în picióre. Parapetul între crenelurĭ, nalt de $0^m,9$, deschiderea între crenelurĭ de $1^m,61$; în dreptul fie-căreĭ deschiderĭ se afla câte un leŭ culcat cu gura deschisă, prin care o ţéva, probabil de metal, servia de scurgere apelor de ploĭ de pe coperișul clădireĭ. Numerul crenelurilor pare a fi fost 39.

Odată cu îmbracămintea se ridica și miezul cladireĭ;

k) Invelișul de d'asupra era făcut din lespezĭ de piatră dispuse în formă de solzĭ;

l) soclul circular;

m) construcţia exagonală, înalta de $4^m,53$. Lungimea uneĭ laturĭ a exagonuluĭ era de 3^m54. Pe una din feţe era inscripţia care dovedesce, cá monumentul a fost ridicat în onórea zeuluĭ Marte rĕsbunatorul, pe timpul ImpĕratuluĭTraian, între aniĭ 106—109;

n) trofeul așezat pe un postament d'asupra construcţiuniĭ exagonale, era lucrat de o potrivă în faţă ca și în dos; el se compunea dintr'o lorică, o tunica, 4 perechĭ de scuturĭ și douĕ perechĭ de pulpare, fixate pe trunchiŭ. In fine în vîrful trofeuluĭ trebue să fi existat coiful.

(Extras după lucrarea *D-luĭ Gr. G. Tocilescu.* Monumentul de la Adam-klissi. Viena, 1895).

Schiţa No. 2. — Civitas Tropaeensium. Starea săpăturilor în 1897.

[1]) La câţĭ-va chilometri spre S.V. de Tropaeum, pe un bot de dél, se gasesc ruinele uneĭ cetăţĭ, zidită de Traian sub numirea de Municipium Tropaeum Trajani. Constantin-cel-Mare o rezidesce, la 316 d. Chr. și îĭ dă numirea de Civitas Tropaeensium După săpăturile făcute până acum, s'aŭ descoperit 3 porţĭ: cele de la rasărit și apus, se aflaŭ la capătul via principalis și pórta de miază-zi. In interior se vĕd resturĭ de zidarie bine conservate.

Pe incinta de Vest s'aŭ păstrat fondaţiile a cincĭ turnurĭ exteriore.

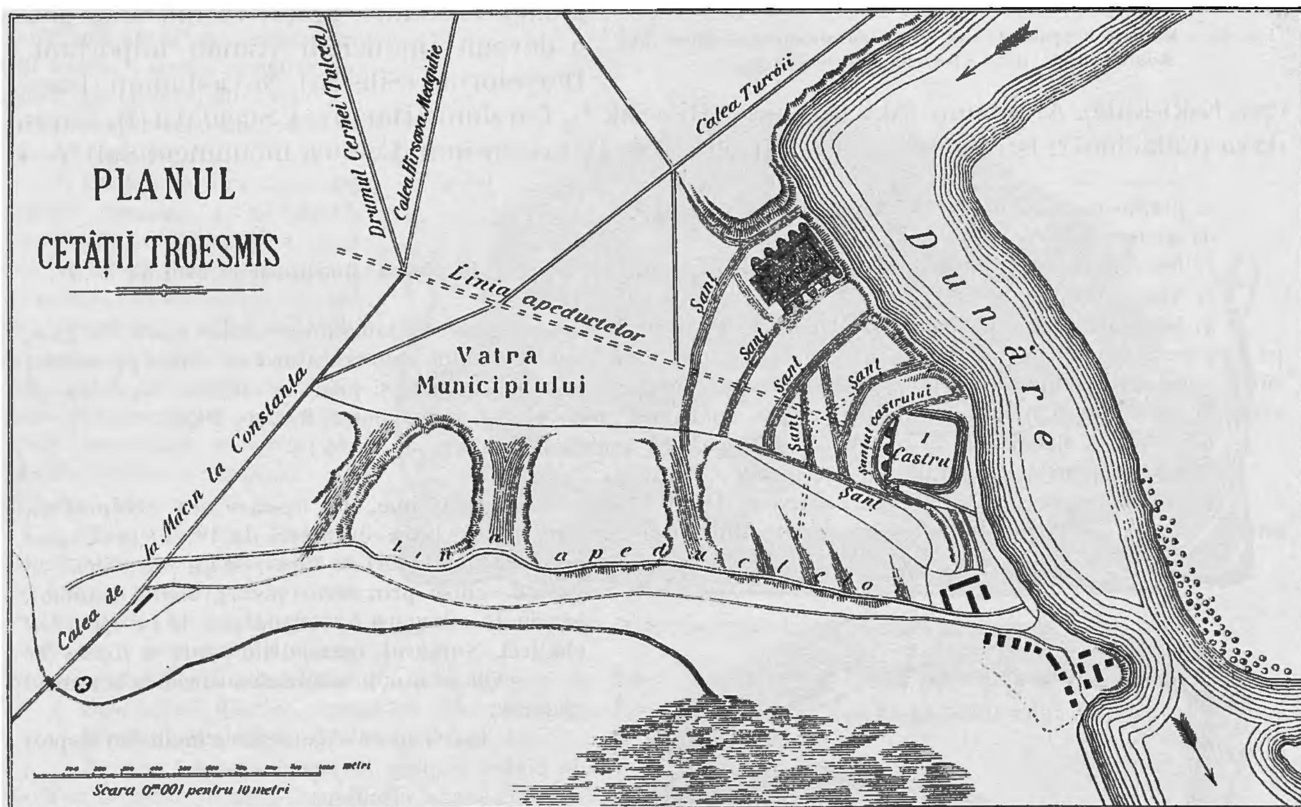
In launtru, orașul care avea 12 hectare suprafaţă, coprindea numeróse edificiĭ, ale caror ruine se

pentru a nu vorbi de cât de punctele a căror posițiune modernă s'a fixat — eraŭ cu mult maĭ înfloritóre în epoca romană, de cât astăzĭ [1]).

Pentru paza frontieriĭ formată de Dunăre eraŭ opt legiunĭ, de la Vindibona până la Troesmis [2]).

Pe Marea-Négră plutiaŭ 40 corăbiĭ cu 3.000 soldațĭ, care apăraŭ cóstele [3]).

In decursul domnieĭ Antoninilor, prosperitatea Dobrogieĭ crescu, acésta fu epoca de aur a orașelor pontice și monumentele cele maĭ importante construite de Romanĭ, aparțin acestor timpurĭ și acelor ce urmară imediat [4]).

Planșa No. 3.

Dar dominațiunea Romanilor nu se mărgini numaĭ până la gurile Dunăriĭ, ci acțiunea lor politică se întinse și pe cóstele septentrionale ale Pontuluĭ Euxin.

---

găsesc astăzĭ și între care treĭ basilice: una byzantină cu cryptă, în care se póte scoborî pe o scară cu 12 trepte; a doua maĭ vechiă (basilica forensis), are 28 m. lungime și 9m,38 lărgime, în față se găsea un portic cu 5 scărĭ și de fie-care parte, camere; a treia (care datéză probabil de la Traian), are 56 m. lung. și 23 m. lățime, e împărțită în treĭ tindĭ prin două aliniamente formate fie-care de câte 18 soclurĭ bine conservate. Două porțĭ, una la E. și alta la N., cu lărgime ce variază între 2 m. 2,m22. In fine basilica cimitirialis. (A se vedea schita No. 2).

La 200 m. catre răsărit de Tropaeum se află un Tumulus de 2m,50 înalțime și de un diametru de 20 m. In lăuntru s'a gasit o construcție pătrată. Fie-care zid are 6 m. înălțime, 11m,67 lungime și de fie-care parte se póte cineva sui pe o scară cu 6 trepte.

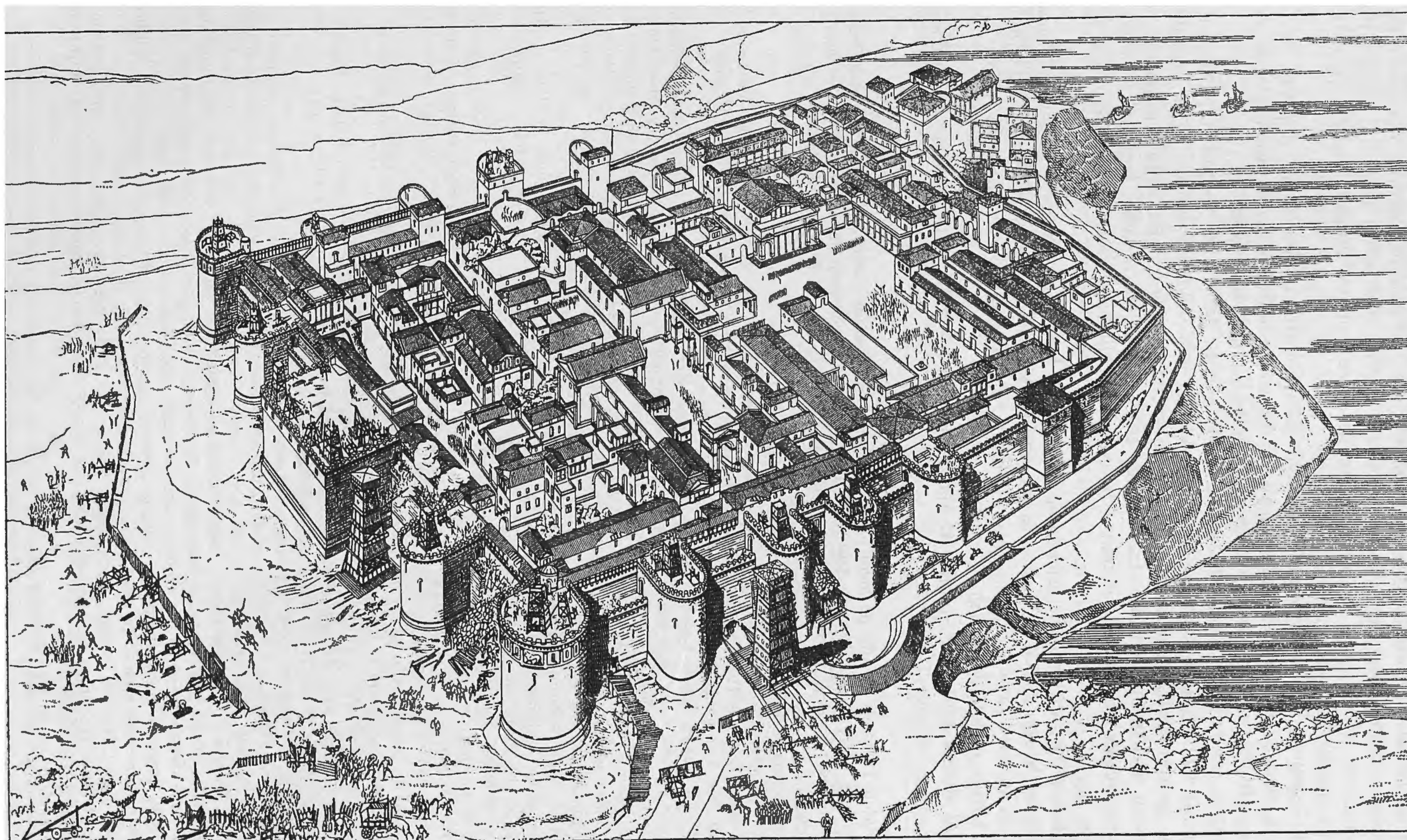
Partea de răsărit trebuia să fi fost fațada principală. Pe lânga bucățĭ de architectură: architrave, frise, soclurĭ și pilastri sfărîmațĭ, s'aŭ maĭ găsit pe treptele scăriĭ patru plăcĭ de calcare, pe care stă scris: «Imperatorele Cesar, fiul divuluĭ Nerva, Nerva Traian, August, Germanic, Dacic, Tribun pentru a 13-a óră, consul pentru a cincea óră, tatăl patrieĭ, a construit acest monument în onórea și pentru memoria bravilor soldațĭ, care în resboiul dacic aŭ murit pentru patrie». Iar sub acéstă inscripție eraŭ numele oslașilor morțĭ în acéstă bătălie (După *Gr. G. Tocilescu.* Fouilles et récherches archéologiques pag. 63—78, 89—91.)

[1]) *Mich. Soutzo.* Loc. cit. din Révue archéolog. franc. 1881, pag. 205—215.

[2]) *Duruy.* Hist. des Romains, vol. IV, pag. 705.

[3]) *Gibbon.* Décadence de l'Empire Romain, vol. I, pag. 11.

[4]) *Mich. Soutzo,* op. cit. pag. 205—15

Schița No. 3. — Fortăreța Troesmis. (Restaurație de A. Baudry).
(După V. Duruy).

La nord de gurile fluviuluĭ, între Siret și Nistru, pe unde încercară Roxolaniĭ să trécă, făcea parte, sub autoritatea unuĭ procurator, de guvernămêntul Moesieĭ inferióre.

Acéstă stăpânire le era fórte necesară, cu tóte că nicĭ odată Imperiul nu șĭ-a hazardat coloniĭ prin aceste părțĭ, de óre-ce trupele așezate în tot lungul Dunăriĭ puteaŭ ține în respect lumea barbară.

Așa legiunea V-a macedonică, stabilită la Troesmis (Iglitza), nu departe de delta Dunăriĭ, servia ca o santinelă între Brăila și Isaccea, maĭ ales acest punct de o mare importanță militară, care a servit în tóte timpurile, ca trecĕtóre peste fluviŭ.

Printre numerósele inscripțiĭ găsite la Troesmis, una, din timpul luĭ Adrian, ne arată pe viitorul oraș în stare de formație (vicus), constând din barace. Prin posițiunea sa pe un promontoriŭ, care domina Dunărea cu 100 de picióre, era propriŭ pentru trecerea ca și pentru apărarea țĕrmuluĭ. La cel maĭ mic sgomot de invazie, legiunea trecênd dincolo fluviul înapoia Siretuluĭ, se punea în calea năvălitorilor, saŭ îĭ amenința de a le tăia retragerea [1]).

Vechia și bogata colonie milesiană de la gura Nistruluĭ, Tyras (Akerman), încă de pe timpul luĭ Neron (56-57 d. Chr.), fu atașată la Moesia inferióră, de către înțeleptul guvernator al acesteĭ provinciĭ, Plautius Helianus [2]). Ea depinse de Imperiŭ până la 237, când Maximus o dete barbarilor.

Un al doilea punct de sprijin în afară, Romaniĭ îl aveaŭ în Chersonesul Tauric (Cri-

---

[1]) Cetatea Troesmis se află pe locul numit azĭ Iglița, între satele Grecĭ și Turcóia. Primele cercetarĭ s'au făcut aci de către *Désiré More* în 1861; ele atrasera pe archeologĭ și pe turiștĭ: *Ed. Engelhardt, Dr. Déthier, L. Renier, Baudry, Boissière, E. Desjardins* și în fine D. *Gr. G. Tocilescu,* de la care împrumutăm acéstă notiță.

Prima mențiune despre Troesmis o găsim în Ovidiŭ (Pont IV. 9).

De la Ponticele luĭ Ovidiŭ și până la Ptolomeŭ nu maĭ găsim nicĭ o mențiune despre acest municipiu, pe care în urmă îl arată Tabula Peutingeriană, Itinerarul Antonin, Notitia Dignitatum și Procopiŭ

Planșa No. 3 și schița No. 3 arată în de ajuns situația și restaurația cetățiĭ.

Când s'aŭ stabilit aceste castre, nu se póte sci exact. Rénier crede, că lagarul de nord a fost ridicat de Pomponius Flacus, după ce a luat cetatea din mâinile Geților și că a așezat aci leg. V Macedonică.

Sub Adrian și Antonin (117—161), Troesmis era canabele legiuniĭ V Macedonice, cu 2 magistri și un edil; iar locuitoriĭ se numiaŭ «*Veterani et cives Romani consistentes ad Canabas legionis quintae Macedoniae*».

La sfîrșitul seculuĭ al III-lea, Troesmis devine municipium, cu senatul saŭ, duovirĭ, quastores, pontifices și augustales.

Probabil, după rĕsboiul marcomanic, Marcu Aureliŭ mutând Leg. V. Macedonică la Potaisa (Turda) în Dacia, canabele legiuniĭ de la Troesmis au căpătat dreptul de municipium și aŭ devenit scaunul oficial al sacerdoteluĭ provincieĭ Moesia Inferióră cu excepțiunea Hexapoleĭ.

Epoca stabiliriĭ acestor castre stative și a prefacerilor suferite în cursul vremiĭ, este de presupus:

a) Că la început, în timpul luĭ Ovidiŭ, exista numaĭ lagărul apusan, pe care póte însuși L. Pomponius Flaccus, ca legat legionar, îl va fi ridicat după luarea cetățiĭ din mâinile Geților, spre a'l lăsa în mâna Odryssilor, care trăiaŭ în legătură de clientelă cu Romaniĭ;

b) In timpul luĭ Domițian se formă un al doilea castru, la sud de cel d'întâiŭ, pentru legiunea V Macedonică, care stete aci până la rĕsboiul cu Marcomaniĭ;

c) In secolul IV, după ce (între aniĭ 337—340 d. Chr.) Troesmis se întăresce prin construcțiunea uneĭ lucrărĭ de apărare, este apoĭ distrus de Goțĭ, carĭ îĭ deteră foc de tóte părțile. Ast-fel se explică stratele gróse de cenușe și alte urme vizibile acĭ ale unuĭ incendiŭ îngrozitor;

d) Impĕratul Justinian reconstrui cetatea, reînălță cele douĕ castre, transformându-le în fortărețe gigantice, cu turnurĭ și cu câte 3 șirurĭ de întărirĭ, întrebuințând ca materiale de construcțiune, monumentele romane, luate în grabă după întîmplare și sub amenințarea unuĭ mare pericol: morminte, monumente honorariĭ, altare, fragmente architectonice, basso-reliefurĭ și altele, care s'aŭ scos și se scot la lumină numaĭ dărîmând zidurile; probă învederată că lagărele în forma lor actuală, nu datéză de cât din epoca luĭ Justinian și că ele s'aŭ înălțat pe, și din ruinele vechilor lagăre legionare și ale municipiuluĭ;

e) In fine, după dărîmarea castruluĭ ostic și a cetățiĭ justiniane, rĕmâne un singur post militar la castrul apusan, care este apărat de douĕ valurĭ paralele, vizibile până în ziua de astăzĭ.

(Extras după: Revista pentru Archeologie Vol. I, p. 97—132, 293—330, și Vol. II p. 248—282 de *Gr. G. Tocilescu;* Revista Tinerimea Română de acelaș Vol. II p. 67—82, 1899; *M. Zăhărescu.* Legiunile XIII Gemină și V. Macedonică, Bucurescĭ 1883).

[2]) *Ptolomaeus III.* 8—10. *Mommsen* op. cit. Vol. II, p. 187.

mea), la Panticapea (Kertch). O staţiune militară aveaŭ la Heraclea Kersonesus (apróрe de Sevastopol); iar maĭ către apus, Olbia (Ociacovul) la gura Borystheneluĭ (Nipru), oraşul cel maĭ comercial al regiuniĭ.

Flota Pontuluĭ Euxin lega aceste oraşe cu cele din Moesia, Tomis, şi Odessus (Varna).

Adrian (117—130), fost tribun legionar pe timpul luĭ Domiţian în legiunea V Macedonică [1], înţelese maĭ mult de cât predecesoriĭ seĭ necesitatea fortificăriĭ acesteĭ părţĭ a Dunăriĭ, cea maĭ vulnerabilă a Imperiuluĭ. În anul 117—118, el vizită frontiera formată de cursul inferior al fluviuluĭ, şi pe care o întări, trimeţênd în Moesia inferióră: Leg. I Italică la Durostorum, iar maĭ în urmă şi pe a XI-a Claudia; Leg. V Macedonică era la Troesmis şi în fine la Noviodunum trimese Leg. II Herculea, saŭ — după alte isvóre — Leg. I Jovia.

Legionariĭ, carĭ păzeaŭ frontiera de acéstă parte, eraŭ dintre ceĭ maĭ bravĭ şi maĭ disciplinaţĭ; în lupta dintre Licinius şi Maxim (1 Maiŭ 313), cel d'întâiŭ îşĭ avea armata compusă din legionarĭ dunărenĭ, cărora atacurile barbarilor le întreţinea disciplina şi le întăria curagiul.

Pe malul drept al Dunăriĭ, de la Durostorum până la gurile eĭ, Romaniĭ construiseră un drum, care la Aegyssus (Tulcea) se întâlnia cu un altul, ce venia de pe cósta Măriĭ, de la Callatis.

Acest drum militar sămănat cu castella şi oppida, se numia *limes Scythicus.*

Punctele întărite eraŭ: Sagadava (Ostrovul ?), [2]) Sucidava (?), [3]) Axiopolis, [4]) Capidava (Calachioĭ ?), [5]) Carsium (Hârşova), [6]) Cius (Hizarlik ?), [7]) Beroë (?), [8]) Troesmis (Igliţa), Arru-

---

[1]) *Spartian,* Hadr. 2 şi *C. I. L.* Tom. III. No. 765.

[2]) Harta peutingeriană aşéză acéstă cetate la 12 mile (M. P = mille passus = 1481m,75) saŭ 17.781, metri de la Durostorum (Silistra). De şi distanţa e prea mare arătată; *Sagadava* cred, că póte fi indentificată cu orăşelul Ostrov, unde pe fie-care zi se găsesc monede romane. Posiţiunea acesteĭ cetăţĭ chiar, este problematică azĭ, nefăcêndu-se nicĭ o cercetare asupra eĭ.

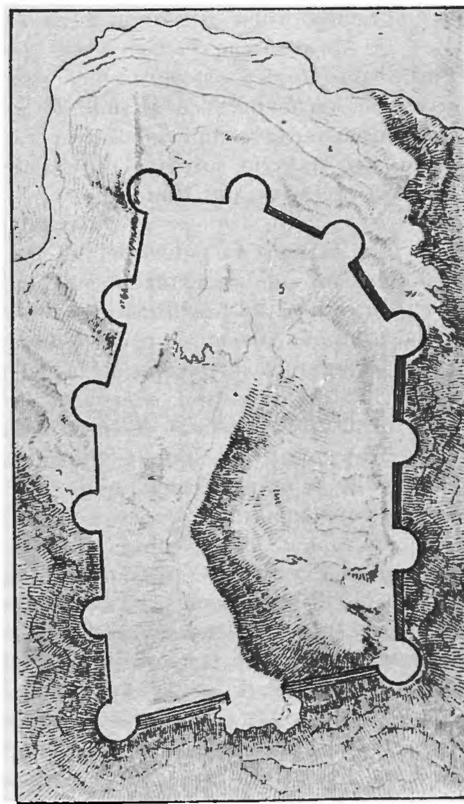
[3]) *Sucidava* este aşezată de Ptolomeu la 18 mile spre S.V. de Axiopolis, care astăzĭ se scie a fi în dreptul Ostrovuluĭ Hinogul. Decĭ Sucidava la 26,858 metri în susul Dunăriĭ, trebue căutată unde-va între lacurile Gârliţa şi Oltina (póte Satul-Noŭ saŭ Pârjóia). Aci uniĭ autorĭ pun sediul legiuniĭ VII şi lagărul leg. V-a.

[4]) *Axiopolis.* Posiţiunea acesteĭ cetaţĭ este definitiv stabilită azĭ, prin săpăturile făcute. Pe ea s'a sprijinit maĭ târziŭ capătul de la Dunăre al valuluĭ celuĭ mare de piatră (a se vedea maĭ jos descrierea valuluĭ).

[5]) *Capidava,* uniĭ autorĭ o aşéză greşit la Cernavoda. Dupa măsurătórea din Tabula Peutingeriană, ea se află departe de precedenta la 18 mile (apróрe 27 km.). Distanţa ar corespunde cu ruinele de la Calachioĭ.

[6]) *Carsium* departe de 25 mile (adică 37 km.). Depărtarea e cam mare de la Calachioĭ la Hârşova, care positiv era vechiul Carsium şi unde aŭ rămas până astăzĭ resturĭ de zidărie romana. Cetatea a fost înconjurată de un vallum larg de 20 metri, cu escarpa şi contra escarpa de zid gros de 2 m. Capetele acestuĭ vallum se sprijineaŭ pe Dunăre şi eraŭ apărate de două castre în acésta parte. Forma incinteĭ era aceia a unuĭ trapez cu o desvoltare de 3 km. Castrul de la Sud e maĭ bine păstrat; el are forma pătrată şi una din laturĭ este formată de ţërmul stâncos şi escarpat al Dunăriĭ. Zidirea are 5 m. grosime la bază.

[7]) *Cius* pare a se fi găsit pe ţërmul laculuĭ Hizarlîk-Ghiol, unde se găsesc ruine de construcţie romană. Kiepert aşéză Cius, la Vadul Oiĭ. Aci — zice Teofilact — pe la 590 d. Chr., Priscu eşind din Durostorum, merse contra Slavilor de la Ialomiţa, după ce trece Dunărea, armata s'a încurcat în aşa fel, în cât ar fi pierit, dacă tribunul Alecsandru nu reuşia s'o scótă din aceste locurĭ băltóse. Peste câţĭ-va anĭ, trece din noŭ Dunărea maĭ la Apus de vadul Oiĭ. De astă dată, armata nemeresce peste nişte locurĭ fără apă, rătăcind vre-o treĭ zile *(Hasdeŭ.* Istoria critică p. 269).

Schiţa No. 4. — Fortăreţa Dinogetia. (După Duruy).

[8]) *Beroë* e aşezat pe Tabula Peutingeriană la 21 mile (31 km.) departe de precedentul. Distanţa ar corespunde ruinelor aflate între Ostrov şi Dăienĭ, maĭ apróрe de cel d'întâiŭ.

bium (Măcin), [1]) Dinogetia (?), [2]) Noviodunum (Eski-Kale), [3]) Aegyssus (Tulcea), [4]) Salsovia (Mahmudia?), [5]) Ad Stoma (?) [6]).

Cu apărarea cóstelor, Adrian însărcină pe omul sĕŭ de încredere, generalul Flavius Arrianus din Nicomedia, care ne-a lăsat în importanta sa scriere: Periplus Ponti Euxini, o recunóscere asupra cóstele Mări Negre.

Arrian nu se mulțumi numaĭ cu studiul cóstelor, ci exercitéză garnisónele orașelor pentru apărare, el punea să manevreze legionariĭ în vederea unuĭ atac al inamiculuĭ.

Am zis maĭ sus, că sub domnia Antoninilor fu epoca de aur a orașelor pontice, judecând după mulțimea monedelor ce s'aŭ bătut în acest timp; prin unele se celebréză venirea luĭ Adrian în Moesia la anul 117 [7]), iar pe altele este representat Impĕratul ținênd o harangă legionarilor.

Metropola Pontuluĭ, Tomis, bătu o monedă, cea maĭ vechie ce s'a găsit până acum

---

[1]) *Arrubium* este identificat cu cetatea de lângă Măcin, de și distanța din Tabula Peutingeriană, de la Troesmis, este cam mare (26 mile = 38.500 m.).

Acest oraș era renumit în vechime prin cultul special al luĭ Jupiter Arrubianus. D-l *Tocilescu* îl identifica cu orașul medieval Vecina, unde era un episcopat (Rev. Tinerimea Română Vol. II, 99 pag 68).

D. *Iorga* nu admite acéstă identificare, de óre-ce pe portulanele medievale, orașul Vicina este pus între Isaccea și Tulcea (Chilia și Cetatea-Albă, pag. 47 nota 5).

[2]) *Dinogetia* nu se gasesce în Tabula Peutingeriană; dar după măsurătórea dată în Itinerariul luĭ Antonin, acéstă cetate se găsea la 20 mile (30 km.) în sus de Noviodunum. Distanța corespunde cu cetățuia Bisericuța, unde în 1865 Ed. Engelhardt a găsit ruinele acesteĭ cetățĭ romane pe un platoŭ isolat. Suprafața eĭ era de 7.800 m. p. și avea 12 turnurĭ depărtate între ele de 27 metri.

(Schița No. 4 este luată după *Duruy*, op. cit Vol. V, copiat după *Engelhardt*).

[3]) *Noviodunum*. *Ptolomeŭ* este primul scriitor, care ne-a păstrat numele cetățiĭ Noviodunum, adică Satul-Nou (*Hasdeŭ*. Istoria Critică pag. 21.) După măsurătórea luĭ, ea era așezata la 26 mile romane departe de Arrubium și la 41 mile de Salsovia. Itinerariul luĭ Antonin pune la Noviodunum sediul Legiuneĭ II-a Herculea, în primiĭ aniĭ aĭ Imperățieĭ luĭ Diocletian și Maxim; însă după Notitia Dignitatum, aci era sediul Leg. I Jovia, iar Leg. II Herculea se afla la Troesmis. Ori-cum, Noviodunum era un punct important de pază al Imperiuluĭ Roman.

Noviodunum nu se afla, tocmaĭ pe posițiunea ocupată azĭ de Isaccea (*Hasdeŭ*, op. cit. pag. 315), ci ceva maĭ la vale, la pólele déluluĭ Eski-Kale, unde se găsesc urme de construcțiunĭ vechĭ. Chiar numele localitățiĭ însemnă «fortăréța vechiă».

Intre aniĭ 367—9, Impĕratul Valens, voind să isbéscă pe Goțĭ în propria lor țară, face un pod peste Dunăre lângă Noviodunum. *Ammian Marcelin* spune, că podul era făcut pe bărcĭ și pe pontóne (XXVII, 5).

In legătură cu posiția de la Noviodunum era póte *castrul roman aflător astăzĭ la Nicolițel*, pe délul de la Sud-Vestul satuluĭ, *cum și cu Vallum*, care înconjură Nicolițelul de tóte părțile. Castrul este de o mărime neobișnuită, dovadă de însemnătatea luĭ.

[4]) *Aegyssus* corespunde, după măsurătórea din Itinerarul luĭ Antonin (24 mile, 35½ km.), cu pintenile stâncos de la apusul Tulceĭ, unde se găsesc numeróse urme de zidărie veche.

Prima mențiune despre Aegyssus o găsim în *Ovidiŭ* (Pont. I, 8) «Lângă țĕrmurile Istruluĭ cel cu dóuĕ nume se află un oraș vechiŭ, care prin posițiunea și zidurile sale este aprópe inexpugnabil. Dacă este să credem pe locuitoriĭ sĕĭ, fondatorul acestuĭ oraș a fost Caspianul Aegyssus, care îĭ dete numele sĕŭ».

Gețiĭ îl ocupaseră prin surprindere de la Odryssĭ, pe care îĭ măcelăresc. Pare-se, că Gețiĭ orașuluĭ Aegyssus trăiaŭ independențĭ și de aci îșĭ îndreptaŭ atacurile contra Regeluĭ Cotyso. Acesta îĭ înconjură cu o armată numerósă și nu se retrase, de cât după ce se scăldă în sîngele lor.

Tot Ovidiu (Pont. IV, 7) ne spune despre ocuparea orașuluĭ de Vestalis, pe la începutul ereĭ creștine. *Mannert* așéză Aegyssus pe locul Tulceĭ. *Spruner*, după care a luat și *Peters*, îl așéză la *Prislav*.

Cetatea vechiă era pe locul ocupat de Tulcea până în 1828, orașul a fost cu desăvîrșire distrus de Rușĭ în rĕsboiul din acest an. Pe timpul luĭ D. Cantemir castelul roman exista (Hist. Imp. Otom. Vol. I, 79).

[5]) *Salsovia*. După măsurătórea luĭ Ptolomeŭ (41 mile romane de la Noviodunum, adică 60½ k.), am putea așeza acéstă cetate vechiă, la pólele munților Beș-Tepe, lângă Mahmudia. Urme de zidărie se găsesc și astăzĭ. Săpăturĭ nu s'aŭ făcut, dar pe fie-care zi se găsesc monede și obiecte vechĭ în cetatea de forma exagonală.

[6]) *Ad Stoma*. Tabula Peutingeriană așéză acest oraș vechiŭ, la 9 Mile romane departe de Salsovia, adică la aprópe 14 km., cam pe la Morughiolul de azĭ.

Pe aci *Peters*, a găsit în 1864 resturĭ din zidăriĭ vechĭ, «care formaŭ un patrat bine profilat, cu fețele aproximativ 60 stîngenĭ». (Geologie und Geogr. der Dobroudscha p. 140).

[7]) Medalie mare de bronz. Cohen No. 622 cu inscripția: ADVENTUI AUG. MOESIÆ.

cu inscripţie latină, purtând data 129 şi «Senatus populusque Tomitanorum» [1]). Pe altele din acelaş timp stă scris MHTPO ΠΟΝ (του) ΤΟΜΕΩΣ (Tomi, metropola Pontuluĭ).

Septimiŭ Sever vizită garnisónele de la Dunăre, iar succesorul acestuia, Caracalla, — arată Herodian — după ce reorganiséză armata frontierelor, făcu numeróse regulamente pentru cetăţĭ.

Nu ne-a rĕmas despre viaţa politică, militară, socială şi religiósă a acesteĭ provinciĭ, sub domnia Antoninilor, a Impăraţilor Africanĭ şi Sirienĭ, a celor din timpul anarchieĭ militare şi Impăraţilor Iliricĭ, în timp de două secole (96—305), de cât fórte puţine notiţe rĕspândite prin diferiţĭ autorĭ aĭ timpuluĭ; aceştia se limitaŭ la partea dominatóre, la Senatul roman şi arare orĭ se întindeaŭ asupra Italieĭ cel mult.

Fig. 93. — Monedă de la Tomi. Monedă de bronz. Jupiter şedênd. (Duruy, Vol. V).

De cele petrecute în provinciĭ, afară de evenimentele marĭ, ca invaziile carĭ ameninţaŭ frontierele, autoriĭ latinĭ nu s'aŭ preocupat.

Fîntânele epigrafice aŭ rĕmas astăzĭ singurele luminĭ ale timpuluĭ, ele ne întroduc în mijlocul vieţiĭ zilnice, politice, militare, sociale şi religióse ale cetăţenilor şi supuşilor romanĭ.

Ba ele de multe orĭ ne arată, că chiar sub Impĕraţiĭ ceĭ maĭ rĕĭ, provinciile înfloreaŭ sub scutul legilor şi că dacă Roma avea să sufere de tirania şi estravaganţa Impĕraţilor, provinciile eraŭ administrate cu înţelepciune şi tărie [2]).

D. Năvălirea barbarilor.

Goţiĭ apar pentru prima óră în istoria romană la anul 215; coborîtorĭ din peninsula scandinavică, unde 'şĭ-aŭ lăsat numele, la o epocă necunoscută. Ptolomeŭ îĭ citéză ca locuind, pe timpul Antoninilor, ţĕrmurile Vistuleĭ. Aci se împart: Visigoţiĭ, după ce supuseră pe Alanĭ şi Herulĭ, se aşezară de-a stînga cursuluĭ inferior al Dunăriĭ, până la gurile fluviuluĭ.

Regatul Bosphoric, care până la jumătatea secoluluĭ al III-lea se bucura de protecţiunea romană, fu supus de barbarĭ. Olbia dispăru din acest moment din istorie. Pe Marea-Négră, comerţul oraşelor încetéză, şi înlocuit cu pirateria.

În zadar Romaniĭ căutară să 'şĭ apere marginele Imperiuluĭ, barbariĭ trec Dunărea pe la Noviodunum, pe timpul Impĕratuluĭ Maxim, la anul 238; oraşul Istropolis [3]), unul

---

[1]) *C. I. L.* Tom. III No. 765.

[2]) *Gr. G. Tocilescu.* Revista pentru archeologie vol. I. pag. 98.

In Moesia inferiórâ, în special aci în Dobrogea, eraŭ două organisaţiunĭ separate, corespundătóre celor două elemente etnice saŭ maĭ bine zis, celor două culturĭ existente: romanismul şi elinismul.

Coloniile şi municipiile romane îşĭ aŭ dieta lor separată şi sacerdotele imperial la Troesmis; pe când Pentapolea (Tomis, Istrus, Odessus, Mesembria şi Callatis, (acesta din urmă înlocuind pe Apollonia) şi maĭ în urmă Hexapolea (pe lângă cele 5 de maĭ sus intră Dionysopolis, maĭ probabil de cât Marcianopolis) îşĭ are dieta eĭ proprie şi sacerdotele la Tomi. Preşedintele dietiĭ şi pontificele suprem al cultuluĭ imperial la Troesmis (se numesce Sacerdos provinciae), la Tomis (se numesce Pontarhis); adunarea la Troesmis se numesce Conventus; la Tomi se numia τὸ κοινὸν τῆς Ἑξαπόλεως τοῦ εὐωνύμου Πόντου; una nu exclude pe cea l'altă, ci ambele sunt organisaţiunĭ separate, ale uneia şi aceliaşĭ provincie romană (*Tocilescu.* Rev. Tin. rom. vol. II. 1899.pag. 68).

[3]) *Duruy.* Op. cit. vol. VI pag. 350 şi 339 nota 4. Nicĭ un oraş modern nu s'a ridicat pe locul anticeĭ coloniĭ milesiane; locul pe care îl ocupa odinióră nu era încă sigur fixat.

Desjardin a crezut, că se găsesce aprópe de Gargalîc, unde s'a observat urme de zidărie. Dar după distanţa dată de *Strabo,* trebue a aşeza oraşul Istros maĭ sus (de la Tomis la Istros, Strabo numĕra 270 stadiĭ = peste 40 km.; pe când depărtarea Gargalîculuĭ de Constanţa este de 25 kilometri.)

D. *Mich. Soutzo* (Révue arch. Franc. 1881 p. 302) crede, după o înscripţie grecéscă, că Istros ar corespunde cu Caraharman. La Istros era un templu ridicat de oraş în onórea luĭ Apollon Aristagoras, fiul

din cele maĭ bogate din orașele pontice, a fost distrus; aceiașĭ sórtă avură și cele-l'alte, căcĭ Alaniĭ pătrunseră până în valea Ebruluĭ, unde bat la Philipopolĭ un corp roman [1]) și prădară 4 anĭ.

Gordian III, bătu și goni peste Dunăre pe jefuitorĭ în anul 241, de aceia pe mormêntul acestuĭ Impĕrat era săpată inscripția: «Victor Gothorum», zice Capitolin.

Sub Filip Arabul, Carpiĭ, popor Getic, ce locuia între Prut și Dunăre, prădéză Moesia. Impĕratul îĭ respinge peste Dunăre, în două campaniĭ (245 și 246) [2]).

Iornandés, în istoria Goților, povestesce că Regele Ostrogotha trecu Dunărea cu 30.000 barbarĭ — probabil pe la Giurgiu — pentru a jefui Moesia. Alțĭ barbarĭ se uniră cu el, chiar legionariĭ romanĭ luară parte cu bandele de jefuitorĭ, iar populațiunea peninsuleĭ balcanice le servea de călăuză. Marele și bogatul oraș, Marcianopolis (Pravadi) scapă de măcelul jefuitorilor, dându-le însemnate sume de banĭ. [3])

Invazia a fost așa de dezastrósă pentru Moesia, că seria monetară a orașelor pontice se opresce la Filip Arabul.

Sub Deciŭ (249—51), Kniva, succesorul luĭ Ostrogotha făcu o invazie și maĭ mare; el își imparte forțele în două: una, pradă Moesia părăsită de armata romană, care se concentrase prin orașele întărite, iar o a doua parte (70.000) atacă Ad-Novas (Rusciuc), oraș important la vĕrsarea luĭ Janthrus. Respinsă de Gallus, guvernatorul Moesieĭ (viitorul Impĕrat), acéstă parte se îndréptă către Nicopolis ad Istrum [4]), unde armata romană se adunase sub Deciŭ.

Neputênd resista forțelor romane, Kniva lasă pe Impĕrat la Nicopoli, iar el se îndréptă către Balcanĭ, ale căror trecĕtorĭ nefiind păzite, coborî în valea Hebruluĭ la Philipopoli, fără a se neliniști, dacă retragerea sa va fi tăiată.

Deciŭ îl urmări, și la Beroë (Eschi-Zagra) crezêndu-se destul de departe de barbarĭ, Kniva căzu asupra-ĭ, făcênd un mare măcel, iar Impĕratul abia avu timpul a fugi peste Balcanĭ. Barbariĭ apoĭ ocupară Philipopoli în înțelegere cu guvernatorul Macedonieĭ, Priscus.

Pe când Kniva se retrăgea spre Dunăre, întâlni pe drum pe Deciŭ, care voind a se

---

luĭ Apaturius, pentru serviciile aduse acestuĭ oraș, cu ocazia înconjurăriĭ luĭ de barbarĭ. Templul de sigur aparținea epociĭ de autonomie a orașuluĭ.

D. Gr. G. Tocilescu a crezut la început, ca Istropolis s'ar găsi la Caraharman. In urmă descoperindu-se între Caranasuf și Casapkioĭ ruinele orașuluĭ, ubiquitatea luĭ a rĕmas în afară de orĭ-ce îndoiala (a se vedea hidrografia).

Primul scriitor, care face mențiune despre Istropolis este *Herodot* (II, 33). Tóte părerile autorilor vechĭ sunt citate la capitolul Delta. Uniĭ cred a fi unul și acelaș oraș cu cetatea Genucla.

Peters o așéză fórte bine pe promontoriul ce înaintéză în lacul Sinoe.

Colonia milesiană a fost fondată în secolul VII înaintea ereĭ creștine,

Scylax de Caryandra scrie, că pe timpul sĕŭ (510 a. Chr.), Istropolis făcea cel maĭ întins comerț din Pontul Euxin. Ca alegorie al nenumĕratelor bogățiĭ adunate aci, tradițiunea spune, că în Istria trăia o cerbóică cu córnele de aur, dăruită de nimfa Taigeta și pe care a cucerit-o Theseŭ.

Geograful Memnon, ne spune că a fost un mare rĕsboiŭ între Byzantinĭ de o parte, Istrienĭ și Callatienĭ de alta, pentru comerciul Tomisuluĭ, peste care Callatieniĭ voiaŭ să facă un monopol (*Al. Pop. Callimach.* In Columna luĭ Traian. An. IV No. 2).

Era un timp, când Istropolis făcea parte din confederațiunea «Pentapolis» și maĭ în urmă «Exapolis».

Istoria sa, și a celor-l'alte orașe pontice, se légă de istoria generală

Orașul a fost cu mult maĭ bogat de cât surorile sale și a bătut monede cu mult maĭ vechĭ.

Pe recto al uneia din monede sunt două capete de bărbațĭ așezate în sens invers; pe verso, un vultur atacând un delfin și inscripția «Istris».

Ca și Tomis și Callatis, orașul a bătut monede de aur luĭ Lysimach, cu efigia Regeluĭ și cu inscripția «Is».

In timpul Romanilor, orașul a bătut monede de bronz, însă maĭ puține de cât Tomis și Callatis; ceia ce însémnă, că prosperitatea sa scăzuse în cele din urmă.

[1]) *Capitolin*, XVI.

[2]) *Duruy*. op. cit. vol. VI pag. 346

[3]) Post longam obsidionem, accepto paemio dilatus Gota recersit. (Vedĭ *Xenopol*. Vol. I pag. 220). Marcianopolis fusese construit de Traian, în numele suroriĭ sale și era acum capitala Moesieĭ secunde. (*Jornandès*. Cap. XVI în *Gibbon* op. cit. vol. I. pag. 150 nota 1).

[4]) *Xenopol*. vol. I pag. 220. Nicopolis de pe Iantra. (*D'Anville*. Géographie ancienne. Tom. I pag. 307).

rĕsbuna, se decise a'l ataca sub zidurile uneĭ cetățĭ în Moesia, anume Forum Terebronii (?). Armata Goților era așezată pe treĭ liniĭ și, saŭ din întîmplare, saŭ dintr'o înțeléptă dispoziție, o mlaștină acoperia linia a treia. La începutul acțiuniĭ, fiul luĭ Deciŭ, căḑu străpuns de o săgétă, iar tatăl sĕŭ căuta a încuraja pe soldațĭ. Șocul fu teribil, era lupta desperăriĭ contra dureriĭ. Prima linie a Goților fu învinsă, a doua avu aceiașĭ sórtă, a treia însă rĕmânea neatinsă și dispusă a opri Romanilor trecerea prin bălțĭ. Aceștia făcură imprudența de a forța acéstă trecere. Norocul se schimbă; după infructuóse eforturĭ, armata romană fu grămădită în bălțĭ, din care nu s'a maĭ putut cunósce corpul Impĕratuluĭ. Acéstă bătălie s'a întâmplat în Noembrie 251 [1]). Succesul Goților se datoresce trădăriĭ luĭ Gallus, care devenind Impĕrat, permise barbarilor a trece Dunărea cu prăḑĭ și captivĭ și în schimbul unuĭ tribut anual datorit de Romanĭ.

Invadată de barbarĭ, orașele sale distruse, Scythia minor, sub Impĕratul Gallien (268), tindea a se despărți de Imperiul Roman.

In iarna anuluĭ 268, Goțiĭ se prepararā pentru o mare invazie; eĭ construiră zece miĭ bărcĭ [2]) și în primăvara anuluĭ următor, o hordă de 320.000 combatanțĭ, fără femeĭ, copiĭ și sclavĭ, trecu Dunărea și înaintéză până la Tomi.

Orașul însă era bine fortificat, încă de pe timpul luĭ Ovidiŭ, se puse în stare de apărare, închise porțile, iar locuitoriĭ păziaŭ zidurile, în care Goțiĭ nu fură în stare, cu tóte atacurile pe uscat și pe apă, a face breșe.

Aceiașĭ resistență întâmpină și din partea orașuluĭ Marcianopolis.

După ce Goțiĭ prădaseră doĭ anĭ Peninsula Balcanică, Claudiu II, supranumit Goticul, întâmpină pe barbarĭ în câmpiile rîuluĭ Margus (Morava), pe când aceștia căutaŭ să se retragă, și în bătălia de la Naissus (Niș), omorî 50.000 din eĭ. Restul fură decimațĭ de fóme și frig în strâmtorile Balcanilor. Ceĭ carĭ scăpără aŭ fost făcuțĭ sclavĭ, saŭ înrolațĭ în legiunile romane, iar femeile lor luate în căsătorie de legionarĭ [3]).

Acéstă campanie care dură doĭ anĭ (269—70) asigură pentru un secol liniștea Moesieĭ [4]).

Fig. 95. — Monedă de la Tomi. TOMEI TΩN. Moneda de bronz, representând pe Jupiter în picióre. (Duruy, Vol. VIII).

Fig. 94. — Moneda de la Tomi. Bustul luĭ Tomus. Pe revers: TOMI TIMO și o aquila într'o coróna de stejar. Moneda de bronz. (Duruy, Vol. VI).

Aurelian (270—75), retrase după cum se scie, legiunile din Dacia, pe care o lăsă în prada barbarilor, iar Dunărea deveni limita Imperiuluĭ de acéstă parte.

Goțiĭ încercară a se rescula, pe timpul Impĕratuluĭ Probus (278), însă aceste revolte fură îndată sufocate de legiunile din Moesia.

Sub Diocletian, Imperiul Roman se împărțĭ în douĕ: în Occident, Maximian; în Orient, Diocletian.

Diarchia ținu 9 anĭ (284—293), iar la 1 Martie 293 ceĭ doĭ Cesarĭ, Constantiŭ Clorul și Galeriŭ, împărțiră cu ceĭ doĭ Auguștĭ, puterea romană și așa luă nascere Tetrarchia.

Scythia, care avea de capitală Tomi, aparținea dioceseĭ Thracieĭ, una din cele cincĭ diocese ale Prefecturiĭ Orientuluĭ, ce avea de capitală Nicomedia.

Provincia Scythia corespunde aḑĭ Dobrogieĭ, însă către Sud limita sa era o linie dréptă ce pornia de la Durostorum la Dionysopolis (Ekrene).

Impĕratul vizita fórte dese orĭ frontiera Dunăriĭ și, dacă am crede pe Idacius, o mulțime de turnurĭ întărite de pe țĕrmul stâng al fluviuluĭ, se datoresce luĭ Diocletian.

Eumene în discursurile sale «pro restaurandis scholis», vorbesce despre fortificarea frontierelor, între care și cea dunărénă.

---

[1]) *Gibbon* Vol. I, p. 152 apud *Iornandès* C. 18. *Zosime* L. I p. 22 — *Zonar* L. XII p. 627 și *Aur. Victor*.
[2]) *Zosim* I. 42.
[3]) *Dexippus*. (Excerpta legat. p. 12) Aurelian casători pe generalul Bonosus cu Hunilla, o Gota (*Gibbon* Vol. I p. 178 nota 1).
[4]) *A. Marcellin* XXXI. 5.

După Notitia se numĕră 103 piețe întărite saŭ posturĭ fortificate, numaĭ în Imperiul de Orient.

Numaĭ ast-fel a sciut Diocletian a ține în respect pe barbarĭ, carĭ băteaŭ la porțile Imperiuluĭ, în care intrară după puțin timp.

De la 305—332, Constantin-cel-Mare se ocupă cu unificarea Imperiuluĭ, cu organisarea luĭ interióră şi cu certurile religióse [1]).

După cum am arătat, Imperiul era împărțit între ceĭ patru Împĕrațĭ; la 23 Octombrie 312, Constantin în bătălia decisivă de la Pons Milvius (la porțile Romeĭ), învinge pe Maxentiu şi ast-fel unifică occidentul cu centrul Imperiuluĭ.

Un an în urmă, Licinius, după ce ocupase partea luĭ Maximin Daia, unifică Orientul.

Timp de 10 anĭ, Imperiul fu guvernat de doĭ Augusti: Constantin-cel-Mare în Occident şi cumnatul sĕŭ (Constantia, sora luĭ Constantin, era nevasta luĭ Licinius) în Orient.

In bătăliile de la 3 Iulie şi 10 Septembrie 323, Constantin învinse pe cumnatul săŭ şi unifică tot Imperiul Roman [2]).

În acelaş an, Constantin respinse pe Sarmațĭ, care sub regele lor Rausimond trecuseră Dunărea. La atacul uneĭ cetățĭ (?) Rausimond cădu prizonier [3]).

Creştinismul de treĭ secole persecutat, îşĭ găsi sub acest Impĕrat un demn apărător, pentru care Biserica îl numĕră între sfințĭ.

La ocuparea tronuluĭ (în Nicomedia), lupta în contra Arianismuluĭ era dejà încinsă; Constantin convócă la Nicea în 325 un consiliŭ ecumenic, la care luară parte 318 episcopĭ, care fură însărcinațĭ să statueze asupra doctrineĭ luĭ Arius şi consubstanțialitățiĭ Sf. Treimĭ.

Lupta însă nu se opri aci [4]).

După ce certele religióse se maĭ potoliră, Constantin, pentru motive strategice, strămută scaunul Imperial în Constantinopole [5]), la 11 Maĭ 330.

Goțiĭ, pe care Romaniĭ ĭĭ credeaŭ pentru tot-deauna supuşĭ de Claudiŭ II, trăind, cea maĭ mare parte dintr'énşiĭ în bande rătăcitóre, se resculară şi după ce atacară pe Sarmațĭ, înconjură la 332, Marcianopolis.

Constantin trimise pe fiul sĕŭ Crispus la Dunărea de jos. Acesta ĭĭ astâmpără, fără multă greutate. După Eusebiŭ [6]), Constantin subjugă tótă Scythia, țară imensă, împărțită în atâtea națiunĭ aşa de diferite şi cu moravurĭ aşa de sĕlbatice. Marginele monarchieĭ romane fură duse până la marginele Septentrionuluĭ [7]).

Cu ocasia acestuĭ rĕsboiŭ, Constantin creştină o mulțime de Goțĭ, cu tóte că în Scythia minoră, încă de cățĭ-va anĭ exista un episcopat la Tomi [8]).

Cu locuitoriĭ Chersonesuluĭ, Impĕratul încheiă un tratat de comerț, prin care se des-

---

[1]) Asupra certurilor religióse a se vedea la Cap. «Biserica».

[2]) *A. de Broglie.* L'église et l'Empire Romain au 4-me siècle, vol. I, p. 326 apud chronique Alexandrine ed. Migne. Tom. XCII 702; conf. *Tillemont.* Histoire des Empereurs (Constantin p. 194; *Clinton.* Fasti Romani vol. I, p. 375-6.

[3]) *Broglie,* op. cit. vol. I, p. 318 apud *Zosime* II 21.

[4]) Detaliat se va vedea acéstă cestiune la Cap. «Biserica».

[5]) Asupra dateĭ precise a fondăriĭ Constantinopoluluĭ sunt părerĭ diferite: *Tillemont* (notes sur C-tin LX), *Durange* (Constantinopolis christiana I, 2), *Socrat* şi *Sosomen* pun ca dată anul 325; de aceiaşĭ părere este şi *Theophan* (p. 17). Cronica pascală a Alexandrieĭ pune anul 334; *Philostorge* (III, 9), anul 331 saŭ 332. *Condinus* (orig. Const.) zice asupra fondăriĭ oraşuluĭ: «Anul lumeĭ 5837, la 26 Septembrie, sórele fiind în zodia segetătoruluĭ, în primul an din a 265-a olimpiadă». Aceste indicațiunĭ însă ale luĭ Codinus nu se potrivesc: primul an din a 265-a olimpiadă corespunde cu 281 d. Chr., pe când 5837 corespunde cu 329 Segetătorul corespunde luĭ Noembrie, iar nu luĭ Septembrie. După cronologia coduluĭ Theodosian, p. 27 ajungem la data luĭ Codinus cea maĭ apropiată 328 saŭ 329. Acésta e data începeriĭ transformăriĭ Bizantiuluĭ în Constantinopol. Data terminăriĭ, după cronica Alexandrină este: primele idele luĭ Maĭ 330 (*Tillemon,* Tom. IV. *Durange,* pag. 26—27. *Clinton,* vol. I, p. 384. Vezĭ *Broglie,* op. cit., vol. II, p. 444—5.)

[6]) *Vita Constant.* Lib. I, cap. 8.

[7]) *Gibbon* op. cit, vol. I, p. 263 şi nota 3.

[8]) Vezĭ Cap. «Biserica».

chidea acestora trecerea Bosforuluĭ, asigurându-le o mare desvoltare comercială ce făceaŭ cu grîŭ, ulcĭ şi fier [1]).

Constantin-cel-Mare se ocupă fórte mult cu organisarea acesteĭ provinciĭ şi cu reconstruirea cetăţilor devastate sub predecesoriĭ săĭ.

Impěratul dete o organisaţie separată Scythicĭ pontice, formând o provincie deosebită de Moesia secunda şi stabili aci pe Goţiĭ rătăcitorĭ [2]).

Metropola Scythicĭ pontice, Tomis, luă numirea de Constantiana, după numele suroriĭ Impěratuluĭ [3]). Aci era şi scaunul unuĭ episcop numit al Goţilor.

---

[1]) *Zosime,* II, 31.

[2]) *Peyssonnel.* Observations historiques sur les peuples barbares, qui ont habité les bords du Pont-Euxin, p. 34—5.

[3]) *Părerea luĭ Choussoric asupra numeluĭ Constanţiĭ.* Numele Küstendje, dat de către Turcĭ şi Constanţa, dat de Românĭ capitaleĭ Dobrogieĭ, îmĭ pare o erore, ce trebue semnalată azĭ, când numerose descoperirĭ archeologice aŭ probat până la evidenţă, că acest oraş nu este altul de cât vechia *metropolă a Pontuluĭ,* Tomis

Denumirile cele falşe de maĭ sus, aŭ fost datorite acesteĭ credinţe, că oraşul Constantiana, fondat saŭ rezidit de către Constantin-cel-Mare, în onórea suroriĭ sale, se ridică tocmaĭ pe locul actual al Constanţiĭ.

Ast-fel italianul *Mario Niger* şi învěţatul archiepiscop grec *Meletios,* a căruĭ geografie a fost publicata în Veneţia, în anul 1728 şi retipărită în 1807, fac confusie între Tomis şi Constanţa.

Hellert, în charta generală a Bulgarieĭ şi Românieĭ, apărută în 1839, scrise în paranteze numele Constanţa sub Kustendgé.

Boué, care a vizitat cu cea maĭ mare băgare de sémă Turcia Europénă, cade în aceiaşĭ eróre, când zice: Uşor recunósce cine-va pe Istropolis în Cara-Harman, Constanţa în Kustendgé, Callatis în Mangalia.

Bouillet, în dicţionarul universal de istorie şi geografie, zice: Kustendgé saŭ Constanţa.

Larousse, în marele dicţionar universal al secoluluĭ XIX, scrie vorbind despre Tomis: «Maĭ târziu, oraşul ia numele de Constantia, după numele suroriĭ luĭ Constantin-cel-Mare».

Kiepert încérca de a abate acéstă credinţă în atlasul topografic al Pontuluĭ Euxin, ce publică în Berlin 1846; el aşéza Constantia între Istropolis şi Tomis, dar adoptând iar opinia comună, întruni în a doua a sa ediţie, aceste douě oraşe într'unul singur.

Şi totuşĭ Tomis şi Constantia eraŭ deosebite, dupa mărturisirea luĭ Ierocles, care scria pe la sfârşitul secoluluĭ al IV, sub domnia Impěraţilor Arcadiŭ şi Onoriŭ, o notiţă asupra provinciilor şi oraşelor de căpetenie ale Imperiuluĭ de Orient.

După acest scriitor, Constantia era un oraş în Scythia, provincia VI a Imperiuluĭ, a careĭ capitala era Tomis.

Constantin Porphirogenetul, care domnea la Constantinopol pe la începutul secoluluĭ X, stabilesce aceiaşĭ deosebire între cele douě oraşe ale sale, în opul sěŭ «De Thematibus».

Cele douě opere sus menţionate pot fi regăsite în «Imperium Orientale», publicat în 1711 la Paris, de catre *Anselmo Banduri,* călugăr din Ragusa, devenit membru al Academieĭ inscripţiunilor şi bibliotecar al Duceluĭ de Orleans.

O chartă veneţiană, lucrată în secolul XIII, ce o putem vedea în palatul Dogilor, arată Tomis pe locul unde se află Constanţa azĭ, iar oraşul Constantia maĭ la Sud.

Formaleoni în «Istoria fisiologică şi politică a comerţuluĭ, navigaţiuniĭ şi coloniilor celor vechĭ la Marea-Négră» pare a fi moştenit de la Veneţianĭ date certe asupra localităţilor din evul mediŭ. El face deosebirea între Tomis şi Constantia şi aşéză acest oraş în posiţia, în care îl arată charta de maĭ sus.

Călugărul Nestor, cel maĭ vechiŭ istoric rus, în lucrarea sa principală, o cronica de la 862—1106, care este isvorul cel maĭ bogat al Istorieĭ primitive a Slavilor, nu întrunesce Tomis cu Constantia, ci din contră, el citéză aceste douě oraşe într'un mod deosebit.

Acéstă cronică publicată în Petersburg în 1867, după un manuscris găsit în 1716 de Petru-cel-Mare la Königsberg, a fost tradusă la Paris de către Louis, în 1834.

Butkow, în apărarea «cronriceĭ luĭ Nestor» menţine aceiaşĭ deosebire între cele douě oraşe.

Macariŭ, episcopul Veneţieĭ, în opul sěŭ intitulat «Istoria creştinilor în Rusia» publicată în 1864, scrie următórele, vorbind de eparchia Scythieĭ şi capitala eĭ: «Tomis nu trebue a fi confundat cu Constantia, fondată de Constantin-cel-Mare, aceste douě oraşe aŭ trăit până în al X-lea secol, ca oraşe deosebite».

Tomis al luĭ Ovidiŭ şi Constantia a luĭ Constantin s'aŭ prefăcut óre într'un oraş? Când şi cum? Istoria stă muta în privinţa acesteĭ alipirĭ suspecte, din contră le arată trăind amândouě cu traiul lor propriŭ, până la dărîmarea lor de Bulgarĭ.

Probabil, că Genoveziĭ, după ce pe la sfârşitul secoluluĭ XIII, contribuiseră puternic a restabili pe Impěraţiĭ Grecĭ pe tronul Constantinopoluluĭ, stabiliră compturare pe malurile Măriĭ-Negre, eĭ se aşezară pe locul unde se află azĭ Constanţa, probă, portul lor situat la 300 metri spre V. de portul noŭ şi găsind

Tóte orașele pontice reînviară, iar cele de pe țărmul drept al Dunării, carĭ ca și maĭ 'nainte serviaŭ ca puncte de reazim armatelor romane ce apăraŭ fluviul, fură reconstruite.

Civitas Tropaeensium fu reconstruit. Intr'un cuvênt epoca de aur a provinciei, de sub Impĕrații Antoninĭ, renăscu.

Prosperitatea provincieĭ nu ținu de cât fórte puțin, căcĭ după mórtea luĭ Constantin-cel-Mare, la anul 337, puterea Goților devenise amenințătóre Imperiuluĭ.

Dacă trebue să admitem arătările istoricului got Jornandès — care câte o dată trebuiesc puse la bănuială — sub regele lor Hermanaric, Goțiĭ ocupaŭ tótă Europa răsăriténă, între Baltica și Dunăre. El era supranumit Alexandru Norduluĭ.

Înflorirea statuluĭ Got sub Hermanaric se datoresce în mare parte episcopuluĭ lor, Ulfilas [1]).

Cât timp trăi Hermanaric, Goțiĭ stătură în bune relațiunĭ cu Romaniĭ și o mulțime din eĭ se înrolaŭ ca legionarĭ [2]); dar după mórtea acestuia, regatul se desbină: Ostrogoțiĭ, cu greul statuluĭ între Prut și Pontul Euxin, sub regele lor Fritigern, ca aliat al Romanilor și Visigoțiĭ sub Athanaric, vrășmașul acestora [3]).

Imperiul Roman se împărți în 364 între Valentinian I, care guverna lumea latină saŭ occidentul și fratele sĕŭ Valens, peste lumea Grécă saŭ orientul.

La 367, Goțiĭ invadéză Imperiul luĭ Valente, însă sunt respinșĭ. Valente după ce iernéză la Marcianopolis, trece apoĭ Dunărea pe un pod de vase la Noviodunum și bate tribul Got al Getruzilor [4]).

Athanaric, într'o intrevedere ce avu cu Impĕratul pe un vas în mijlocul Dunăriĭ, ceru pacea.

La întórcere, Valente exilă pe Bretannion, episcopul din Tomis [5]).

Forțațĭ de năvălirea Hunilor, Goțiĭ cerură, prin episcopul lor Ulfilas, voia de a se stabili în Imperiul Roman.

In tómna anuluĭ 376, un milion bărbațĭ (fără a socoti copiiĭ și femeile) — din care 200.000 luptătorĭ, trec Dunărea și se stabilesc în Scythia și Moesia [6]) sub șefiĭ lor Alavivus și Fritigern.

Modul cum eraŭ tratațĭ în Imperiul Roman, nu întârziă a porni pe Goțĭ la revoltă. Din causa mulțimeĭ, cele necesare traiuluĭ lipsindu-le, oficeriĭ romanĭ îĭ vindeaŭ ca sclavĭ.

Lupicinius, guvernatorul Moesieĭ, invită pe șefiĭ Goților la o superbă serbare în Marcianopolis.

O céртă se ivi între barbarĭ și legionarĭ, acésta fu scânteia care aprinse focul ureĭ și rĕsbunăriĭ, mult timp înăbușit.

Ca prin miracol Fritigern scapă pe porțile cetățiĭ; afară în câmp, armata gotă se adunase la 9 km. departe de oraș; Lupicinius nu avu timpul a'șĭ aduna forțele, așa că un singur atac puse pe gónă pe general și legionariĭ sĕĭ.

Acéstă înfrângere — zice istoricul got Jornandès — e pusă ca începutul câștigăriĭ drepturilor de cetățenĭ a Goților în Imperiul Roman. De aci încolo eĭ fură considerațĭ, ca stăpânĭ absoluțĭ în provinciile mărginite de Dunăre.

Drept rĕsbunare, barbariĭ prădară provinciile ocupate, incendiară orașele, masacrară populația și vêndură sclave pe femeĭ.

---

câteva ruine, saŭ maĭ bine negăsind nicĭ-o urmă vechia, uitând cu totul pe Ovidiŭ și readucêndu-șĭ maĭ bine aminte de Constantin, al căruĭ Imperiŭ îl scapaseră, eĭ reînviaza vechiul nume Constantia, pe care Turciĭ îl schimbară în Kustendgé, după cucerire, pe care Româniĭ 'l-au prefăcut iar în Constanța, în urma anexăriĭ Dobrogieĭ.

1) *Broglie,* op. cit., p. 8—9 din Vol. IV. Vezĭ Cap. «Biserica».

2) *Broglie,* op. cit., Vol. V, pag. 317.

3) *Peyssonnel,* op. cit., p. 36. *Hemmer,* Vol. I. p 184. *Broglie,* op. cit., Vol. V, p. 319.

4) *Xenopol,* Vol. II, pag. 6.

5) A se vedea Cap. «Biserica».

6) *Eunap,* Fragm. 42

Victoria Goţilor se rĕspândi îndată. Valens prin imprudenţa sa porni spre revoltă o colonie trăitóre, cu mult înaintea mareĭ migraţiunĭ, în Balcanĭ şi ast-fel mări numĕrul armateĭ luĭ Fritigern.

Acéstă colonie se afla în lagăr, condusă de Suerit şi Colias, sub muriĭ Adrianopoluluĭ. Valens temându-se a nu se uni cu Fritigern, care înainta, dete ordin luĭ Suerid să se retragă către Sud şi să treacă în Asia.

Acesta se supuse şi ceru o întârziere de 2 zile, pentru a se pregăti de drum; guvernatorul Adrianopoluluĭ nu-ĭ acordă, ci armând contra Goţilor pe cetăţenĭ, îĭ forţă a pleca.

Fiind maltrataţĭ de populaţie, iar răbdarea Goţilor trecênd peste marginĭ, eĭ se năpustiră asupra mulţimeĭ, măcelărind o mare parte.

Colias şi Suerid se uniră apoĭ cu Fridigern, care nu întârziă a se apropia. Adrianopoli fu atacat şi luat de barbarĭ, cu care se uniră şi lucrătoriĭ minelor de aur din Thracia.

Valente ceru ajutor nepotuluĭ sĕŭ Gratian, care dispunea de tóte forţele din orient. Comanda armatelor imperiale fu încredinţată la doĭ generalĭ slabĭ şi incapabilĭ, Trajan şi Profuturus. Intr'un consiliŭ de rĕsboiŭ, se decise să atace pe Goţĭ, retraşĭ în lagărul lor, la Ad-Salices, localitate aflată aprópe de cea maĭ meridională gură a Dunăriĭ [1]).

Bivuacul lor era înconjurat cu căruţe şi în acéstă incintă, eĭ se bucuraŭ în tótă liniştea de fructul deprădaţiuniĭ lor. In mijlocul petrecerilor, Fridigern observa mişcările inamiculuĭ. El vedea, că numĕrul Romanilor se măria şi că aceştia aveaŭ de gând să'ĭ atace trupele puse de pază. In timpul nopţiĭ, barbariĭ eraŭ decişĭ a'şĭ ridica tabăra; la lumina torţelor trupele lor se adunară. Bătălia părea eminentă şi decisă pentru a doua zi. Goţiĭ cerură prin strigătele lor sălbatice, bătălia chiar în acea nópte, iar prin cântece celebraŭ succesele strămoşilor lor. Romaniĭ le rĕspunseră prin strigăte militare. Fritigern ocupă o înălţime vecină. Cele două armate îşĭ arătară deopotrivă valórea. Legiunile din Armenia cu tot eroismul lor, fură sfărîmate de numĕr. Barbariĭ înfrânseră stînga Romanilor şi acoperiră câmpul cu morţĭ şi răniţĭ. Acéstă înfrângere fu compensată cu victoria la ceal'altă aripă. Lupta ţinu din zorĭ de ziuă până séra. Intunericul făcu să înceteze masacru de o parte şi de alta; ambiĭ luptătorĭ se retraseră în lagăre, fără ca vre-unul să aibă onórea victorieĭ. Perderile însă fură maĭ marĭ de partea Romanilor; dar şi barbariĭ fură aşa de intimidaţĭ, în cât nu eşiră şapte zile din lagărul lor. Se îngropară principaliĭ oficerĭ, atât pe cât mijlócele permiteaŭ. Corpurile soldaţilor rĕmaseră întinse pe câmpul de luptă, iar osemintele lor acoperiră multă vreme câmpiile, înfăţişând ochilor luĭ Ammian — general roman – un tabloŭ înspăimântător, despre bătălia de la Salices [2]).

Acésta s'a întâmplat în tómna anuluĭ 377.

Progresele Goţilor s'aŭ stavilit, iar armata romană împuţinêndu-se prin pierderĭ, se retrase sub muriĭ Marcianopoluluĭ, cu intenţiunea d'a se reconstitui şi strânge pe barbarĭ între Dunăre şi Mare, până când prin fómete le vor slei puterile şi curagiul. Acest plan pus în executare de generalul Saturnin, reuşi în parte, căcĭ de peste Dunăre un noŭ grup de barbarĭ, sub conducerea luĭ Alatheu şi Saphrax, vin în ajutorul coreligionarilor lor. Maĭ veniră în ajutor Tafaliĭ şi Sarmaţiĭ şi cu toţiĭ se puseră sub comanda luĭ Fridigern.

Romaniĭ încurcaţĭ cu rĕsboiul în contra Germanilor, nu putură resista năvălitorilor, ci se retraseră sub muriĭ Adrianopoluluĭ, sub conducerea generaluluĭ Sebastian.

Valente luă însuşĭ comanda armateĭ, la 9 August 378 şi după ce lasă o gardă pentru paza bagajelor, plecă pentru a întîmpina pe Goţĭ, care tăbărîseră la 12 km. departe de cetate. Cavaleria ce se afla la drépta era în atingere cu barbariĭ, pe când stînga era încă departe. Cu tótă căldura, soldaţiĭ grăbiră pasul, pentru a se forma în linie, însă cu mare confuzie.

Cavaleria fiind cea d'întâĭ gata, Fridigern alergă la o stratagemă şi trimese solĭ de pace, cu scop de a întârzia şi ţine în arşiţa sóreluĭ pe legionariĭ deja obosiţĭ, până când

[1]) Itinerarul luĭ Antonin (p. 226, 227), însémnă acésta localitate aprópe la 60 mile spre N. de Tomis.
[2]) Indicant nunc usque albentes ossibus campi. (*Ammian*, XXXI. 7).

cavaleria luĭ Saphrax și Alatheŭ, adăpostită își termină mișcarea învăluitóre asupra stângiĭ romane. Infanteria atacată fără veste, fu măcelărită, iar cavaleria din spate și din faţă lovită de barbarĭ, abia putu resista. Impěratul căzu rănit, iar corpul luĭ nu maĭ putu fi găsit dintre mulţimea cadavrelor. In acéstă dezastruósă bătălie căzură și generaliĭ Victor, Traian și Profuturus [1]).

In urma acesteĭ victoriĭ, Goţiĭ prădară peninsula Balcanică până în Grecia. Graţian și Theodosiŭ isbutesc a curăţi peninsula de năvălitorĭ, aceştia primiră a rĕmâne definitiv stabiliţĭ în Dobrogia, între Dunăre și valul numit azĭ al luĭ Traian, construit anume ca hotar despărţitor. Aci Goţiĭ se stabiliră și aŭ format coloniĭ agricole.

In anul 380, eĭ încercară a jefui Tomis, unde se afla ca episcop Gerontius, care când voi să gonéscă pe năvălitorĭ, soldaţiĭ înspăimântaţĭ refusară a'l urma. Pentru a'ĭ îmbărbăta, Gerontius se aruncă în mijlocul inamicilor, aprópe singur și ast-fel mări curagiul armateĭ, care puse pe gónă pe năvălitorĭ.

Insă în loc de a-l recompensa, Theodosiŭ îl condamnă la mórte, și nu putu scăpa, de cât lăsându-șĭ tótă averea în mâinile eunucilor palatuluĭ [2]).

Protecţia de care se bucuraŭ Goţiĭ în Imperiŭ, aduse repede ruina luĭ, căcĭ cea maĭ mare parte din legionarĭ, carĭ păziaŭ frontiera Dunăriĭ eraŭ recrutaţĭ dintre Goţĭ.

Impărţirea Imperiuluĭ la mórtea luĭ Theodosiŭ (395) nu schimbă situaţiunea.

Orașele Scythieĭ minore îndată ce se bucuraŭ de liniște, prosperaŭ prin comerţ care le procura averĭ.

Un noŭ popor maĭ barbar de cât Goţiĭ amenința Imperiul; aceștia eraŭ Huniĭ, care fondaseră în stânga Dunăriĭ un puternic stat, sub conducerea luĭ Atilla. Bogăţiile de pe drépta fluviuluĭ atraseră pofta de jaf a acestor noĭ barbarĭ. La anul 447, șepte-zecĭ de orașe, între care și metropola pontuluĭ, Constantia, fură distruse [3]).

Mórtea luĭ Atilla (453) lasă óre-care repaus Imperiuluĭ de Orient; însă prin politica bizantină se încuraja stabilirea multor barbarĭ în Moesia; ast-fel Hernak, fiul luĭ Atilla și aliatul luĭ Alain Condax, obţinu pentru poporul hun pămênturĭ în Dobrogia [4]) și o parte din eĭ aŭ fost întrebuinţaţĭ în special cu apărarea valurilor luĭ Traian, devenită atuncĭ frontiera Imperiuluĭ; eĭ primesc numirea de *Fosaticĭ* [5]).

---

[1]) *Gibbon.* Vol. I, p. 626-644.

[2]) *Zosim.* IV, 40 în *Duruy,* op. cit., Vol. VII, p. 446.

[3]) *Lebeau.* Histoire du Bas-Empire. XXXII, LVII. Constantia. Prosper Tiro «Septuaginta civitates depraedatione vastatae».

[4]) *Gibbon.* Op. cit., Vol. I, p. 838. *Thierry* Histoire d'Atilla, II, cap. I. *Jornandès.* Res Goth. 49 și 50.

[5]) *Valurile dintre Cernavoda și Constanţa.* Când cine-va pornesce cu trenul din Constanţa, daca prin dreptul depozituluĭ de gaz «Steaua Română», își aruncă privirea pe partea stângă a linieĭ, va vedea douĕ marĭ tranșeie aprópe paralele, îndreptate către apus. Puţin maĭ încolo, șanţurile se desunesc: unul rĕmâne pe stânga și altul pe drépta linieĭ. Acest din urmă se vede crestat din distanţă în distanţă și se póte urmări cu privirea până în dreptul Hasanceĭ; iar cel din stânga, nu se pierde din vedere până la staţia Saligny, ci se desemnéză pe teren ca o dungă albiciósă, din cauza sfărâmăturilor de pietre și mortar, vizibile pe tot parcursul.

Acestea sunt lucrările de fortificaţie, numite în limba populară «Valurile luĭ Traian» și care se intind între Constanţa și Cernavoda, pe o lungime de 60—70 km.

Observate pe teren, se disting treĭ liniĭ de intărirĭ: un vallum mic de pămênt, construit de un popor barbar; un vallum maĭ mare de pămênt (saŭ maĭ bine un lanţ de castella de pamênt, legate cu șanţ) și in fine un al treilea rînd de castella de piatra, legate printr'un zid de asemenea de piatră. Aceste douĕ din urmă valurĭ, aŭ fost construite pe timpul Impĕraţilor Romanĭ, pentru apărarea frontieriĭ Imperiuluĭ de acéstă parte.

Aceste lucrărĭ militare de aparare, au atras de multă vreme atenţiunea calĕtorilor și ómenilor de sciinţă; așa *Moltke* le pomenesce în trécat în scrierea sa: «Lettres sur l'Orient» la pag 135; un alt oficer prusian, *Vinke,* vorbesce maĭ mult în lucrarea sa: «asupra văiĭ Carasu»; inginerul francez, *Jules Michel,* doctorul *C. Allard,* geologul *Peters,* Domnul *Mich. Soutzo,* și în sfârșit doctorul *Schuchardt* s'aŭ ocupat de ele.

Jules Michel, participând intr'o misiune franceză din 1855, care a trasat și deschis primul drum dintre Rasova și Constanţa, a urmat traseul valurilor. Michel crede, ca cele 3 șanţurĭ formaŭ un sistem complect și unic de apararc, ca ele au fost executate odata, pe timpul luĭ Justinian, saŭ cel maĭ târziŭ sub succesorul acestuia.

Allard atribuie construcţia valurilor, generaluluĭ Traian, de pe timpul Impĕratuluĭ Valens. Domnul Soutzo

La acéstă epocă Scythia mică părea a avea maĭ ales pentru Imperiŭ, o mare importanță militară.

---

crede, că ele aŭ fost construite de Impĕratul Theodosiŭ I; în fine Doctorul Schuchard descrie maĭ amănunțit valurile cu aprópe tóte lagările.

Domnul *Gr. G. Tocilescu,* ajutat de inginerul *Polonic,* aŭ urmărit valurile după Harta Statuluĭ-Major român. D-sa le descrie cât se póte de detaliat.

Vallum cel mic de pămênt are un parapet cu înălțime ce variază între 0,50 și 3 m.; grosimea la bază de 4—10 m. și un șanț înapoĭ (la Sud) adânc de 0.50m.—2.00, larg la gură de 5—6 m. și care trebue sa fi fost cu mult maĭ larg înainte; din dispositivul șanțuluĭ se vede, că vallum acesta avea de scop apararea contra unuĭ atac de la sud. Probabil el a fost construit de un popor barbar ce locuia Nordul Dobrogieĭ, contra Romanilor. In tot lungul luĭ, vallum este lipsit de lagăre, castella, turnurĭ sau alte lucrărĭ de fortificație. Movilele aflătóre astăzĭ pe el e posibil să fi fost construite ca puncte de observație înainte. Principalele tumulus sunt: Kara-Iuk-Tepe (30 m. larg și 5 m. înalt) aprópe de un alt tumulus maĭ mic; apoĭ în lungul valuluĭ, către Dunăre, Endek-Tepe (nalt de 6 m.) sémănă a fi fost legat cu o serie de alte tumulus așezate maĭ la Nord; Kara-Tepe; douĕ alte tumulus înalte de 2.50 în fața satuluĭ Endek-Karakioĭ; Karaciku saŭ Medgidia cu un grup de moșoróie maĭ micĭ; Tabia franțuzéscă (un uvragiŭ de apărare de formă rotundă, ridicat de Francezĭ la 1854, pe un Tumulus înalt, de 50 m. diametru), tumulus aprópe de Hosa-Iuk și Ivrinez, tumulus numit movila luĭ Moș Oprea, etc.

Acest vallum, care este și cel maĭ vechiŭ și maĭ simplu, începe aprópe de Constanța, se îndrépta maĭ întâiŭ către S.E. pe délurĭ, unde este tăiat de cele-l'alte douĕ valurĭ. Capătul sĕŭ la Constanța s'a astupat de numerósele construcțiunĭ nouă, care 'ĭ-aŭ șters urma; ast-fel la Sud de oraș, este un crâmpeiŭ de vallum de 150 m. lungime, dar el este maĭ noŭ, după cum probézá săpăturile. In câmpie acest vallum se vede maĭ bine la bifurcația șoselelor spre Mangalia cu cea spre Hasancea, el merge până în gardul depozituluĭ de gaz «Steaua Româna», unde se întretaie cu calea ferată și cu cele douĕ valurĭ: cel mare de pamînt și cel de piatră, carĭ trec pe de-asupra, ceea ce probézá, că ele sunt de o construcție maĭ nouĕ.

Micul vallum trece apoĭ prin micul sat de pe moșia generaluluĭ Doctor Georgescu. Acum cu greu se maĭ póte urmări din cauza tăieturiĭ făcută pentru accesul la Port; din dreptul unuĭ castru de piatră, vallum urcă pe dél, strabate văile Omurcea și Mahometcea-Dere, urcă délul Mangala-Culac-Bair și se îndréptă către Cara-Murfat și Endek-Karakioĭ. Une orĭ abia se cunósce din arăturĭ. La cimitirile părăsite de la Ebeça-Mezarlîk și Erghiven-Mezarlîk este maĭ pronunțat. De la Endek-Karakioĭ, vallum este trasat pe panta unor délurĭ, de pe care vederea este liberă către Sud. El e întrerupt acum de la valea Medgidie-Dere până la Tabia-Franțuzéscă, de sigur fiind astupat de arăturĭ și de vremurĭ. De aci vallum se îndrépta pe la Movila mare și la Movila luĭ Moș Oprea îșĭ schimba direcția, coborînd în vale. La 2 km. de aci el se confundă cu vallum cel mare de pămênt, care e construit d'asupra celuĭ d'întâiŭ, cu care se confunda pâna la Dunare. unde se termină la cetatea Pătuluiuĭ. Lungimea luĭ este de 60³/₄ km. Șanțul aprópe pretutindenĭ cu acelașĭ profil.

Vallum cel mare de pămênt.—Are un relief maĭ mare și douĕ șanțurĭ: unul înaintea (adânc. 3 m., larg la gură 10 m.) și unul înapoia (2 m. adânc.) parapetuluĭ (gros de 7—12 m., nalt de 4 m.). De sigur acest vallum s'a construit săpând în acelaș timp cele 2 șanțurĭ, iar pămêntul a fost aruncat la mijloc.

El pornesce de la Dunăre (cetatea Pătuluiuĭ), la 1 km. spre N. de lacul Cokirlenĭ, după 7¹/₂ km. parcurs dispare la gura Ghermeli, la 12¹/₂ km. până la Piatra. De aci până la pólele déluluĭ Kiostel, acest vallum merge paralel celuĭ de piatră. La Medgidia este întrerupt; apoĭ maĭ departe se încrucișézá cu vallum de piatră și în linie dréptă se sfârșesce la Constanța.

Are o lungime totală de 41 km., și dacă s'ar socoti întreruperea, 54 km. E cel maĭ scurt, dar cel maĭ bine așezat.

Din distanță în distanță, la intervale regulate aprópe de 1 km., vallum are înapoĭ și în comunicație cu el, castella de pămênt și castella manipulare de formă pătrată. Aprópe de Constanța, vallum ca și castella aŭ pierit sub construcțiunile și tăieturile făcute. In resumat sunt pe acest vallum 25 castella de pămênt marĭ, un castellum de piatră la Dunăre și 26 castella manipulare și dacă am adăoga pe porțiunea distrusă de la Constanța, încă 5 castella marĭ și 5 manipulare, avem peste tot 62 castella, plus doua castella marĭ în dreptul satuluĭ Alacap, de o parte și de alta a valuluĭ, pe cóstele văiĭ pentru apararea Constanțeĭ de un atac venind din bălțile Medgidieĭ. Maĭ este de remarcat, că pe măsură ce ne apropiem spre Constanța, lagările devin maĭ numeróse; în fine vallum este maĭ bine conservat de cât lagarile, care tind a dispare sub arăturĭ, din distanță în distanță acest vallum este taiat de numeróse drumurĭ.

Vallum saŭ zidul de piatră este format dintr'un zid de pietre, cu o banchetă înainte și cu șanț înapoĭ.

S'a început a se construi vallum din'nainte, săpând un șanț, de apărare de 10 m. lărgime și 3 adâncime; înapoĭ la o distanță de 10 m. s'a săpat un alt șanț, pentru a scóte pămêntul necesar la construcția valuluĭ; acest din urmă s'ar putea numi «șianțul pentru material».

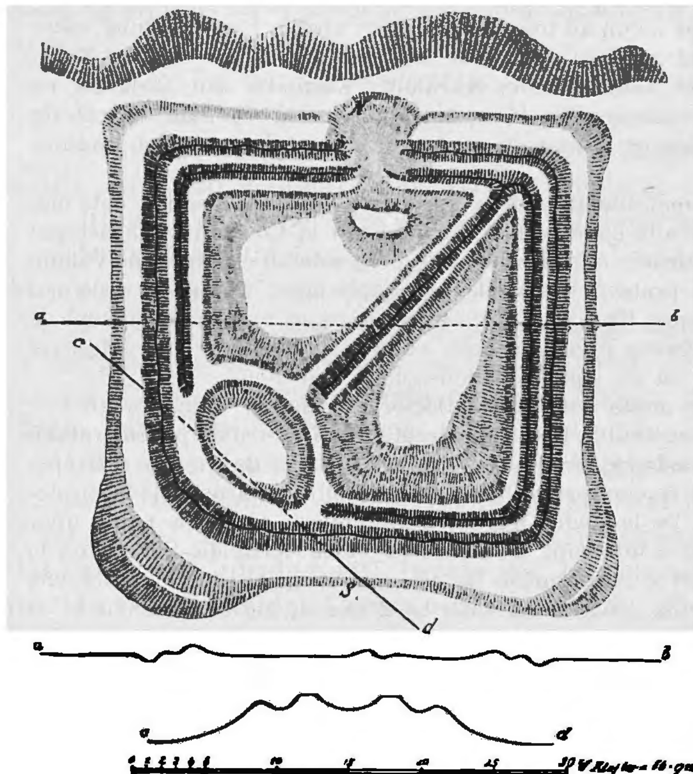
Aprópe peste tot, zidul e dărimat, în câte-va locurĭ n'a rĕmas de cât fondațiile. Pe tóte lungimea valuluĭ se póte observa și acum locul fundațieĭ ziduluĭ. La Hasancea, zidul a fost relativ maĭ bine păstrat; fondația are aci 25 cm. înălțime și 2—2,10 m. grosime, e compusă din pietre maĭ micĭ. Zidul propriŭ zis are 1,70—1,80 grosime. La Medgidia grosimea luĭ a fost de 1,55 m.

Sub Impĕratul Anastasie (491—518), discordia între călugării din Scythia mică și Timotheŭ, Patriarchul Constantinopoluluĭ, dete nascere uneĭ revolte religióse degenerată în luptă. Vitalien, fiul luĭ Aspar, se puse în fruntea uneĭ armate de nemulțumițĭ, revoltațĭ de

In general, după resturile existente, trebue admis că zidul nu era peste tot compus din pietre tăiate regulat. Orĭ-ce fel de pietre aŭ servit la construirea luĭ; cum d. ex.: la Constanța s'au întrebuințat sfărîmaturĭ provenite din darîmarea monumentelor vechĭ scóse din cladirile vechiuluĭ Tomis. Acésta însémnă, că pe timpul construcțieĭ acestuĭ vallum, Constanța întrégа, sau cel puțin principalele sale edificiĭ, erau în ruina.

La Medgidia nu se maĭ vede de cât baza ziduluĭ, înaintea căreia se constată aci presența uneĭ banchete largă de 2,96 m Lungimea acestuĭ vallum era de 61 km. aprópe. Porțĭ pe tótă lungimea valuluĭ nu s'aŭ gasit, asemenea nicĭ turnurile de pază dintre castella.

Acest ultim vallum începe de la Dunăre, la 3 ₂ km. spre S. de Cernavoda. Capătul de aci era sprijinit pe cetatea Axiopolis, menționată în itinerarile vechĭ, în Ptolomeŭ, Hierocles, Constantin Porphyrogenitul și alțiĭ. Vallum începea de la Sudul cetățiĭ, se urca pe délul Cernavodeĭ și cobóra în valea Carasu. Urca apoĭ și iarăşĭ cobóra la gura Ghormeli, unde se întâlnesce cu vallum cel mare de pamĕnt. Vallum de zid urcă apoĭ délul Cara-Durac-Bair și scoborînd lin spre vale, întâlnim în fața garii Mircea-Vodă cetatea *Axandemir-Tabiassi*, unde se pote distinge via principalis, câte-va strade laterale, porțile de la S. și E. cu turnurile lor.

Schița No. 5. — Un castru de pe vallum; la Medgidia. (Dupa K. F. Peters).

Probabil aci sunt ruinele vechiĭ cetățĭ *Zaldapa*. Vallum se continua pe la gura văilor Cara-Durac-Cula și Alibeĭ-Ceair. La localitatea Piatra se întâlnesce cu vallum cel mare de pămĕnt, paralel cu care merge pâna aprópe de Alacap. La Medgidia vallum este distrus; pe locul Bisericeĭ era un castella. In dreptul Kiosteluluĭ urcă panta déluluĭ Kiostel și aci se încrucișéza cu vallum cel mare de pămĕnt, care trece pe la N., pentru a-șĭ continua traseul aprópe în linie dréptă spre Constanța, pe când zidul rĕmâne la Sud, paralel drumuluĭ de fier.

De la drumul Alacap-Endek-Karakioĭ, vallum urcă délul Tașli-Bair, apoĭ cobóra puțin în vale, face repede un cot, ia direcția paralelă cu vallum cel mare de pămĕnt, fără a se confunda cu el și amândouă se sfârșesc la Mare, 1½ km. spre sud de Constanța.

In tot parcursul sĕŭ, acest vallum are un numĕr de 26 lagăre întărite cu piatra, cele maĭ multe avĕnd forma patrata și construite aprópe de vallum.

(Extras din Revista «Tinerimea Română». Vol. V. pag. 14—54. A se vedea și charta No. 5).

Tumuli. Mulțimea movilelor din Dobrogia atrage privirea orĭ-caruĭ călător. *Profesorul Szabó* din Pesta crede că ele sunt resultatul deluviilor. *Agronomul I. Ionescu* le atribue origină vulcanică. *Baronul de Tott* este maĭ aprópe de adevĕr. In Vol. II-a al Memoriilor sale, e de parere ca aceste movile aŭ servit ca morminte generalilor antiquitațiĭ, saŭ maĭ bine, că ele erau jalóne barbarilor în țĕrile necunoscute lor.

Că unele din aceste movile (turcesce «Tepe») aŭ servit de morminte, se dovedesce din săpaturile facute într'un tumulus de lângă monumentul de la Adam-Klissi. La Mangalia, săpându-se unul, s'a găsit un sarcofagiu.

Cele maĭ multe serviau ca jalóne și ca puncte de observație. Am vĕḑut, că pe vallum cel mic sunt o mulțime de aceste movile.

Spre nord de vallurĭ, între Hârșova și Razelm, movilele sunt dispuse pe douĕ rîndurĭ; rîndul al doilea în dreptul intervalelor celor din întâiul rînd. O a doua linie se află puțin la Nordul văiĭ Carasu. Acéstă disposiție mĕ face să presupun, că linia Hârșova-Casapkioĭ servea ca posturĭ înaintate de pază și observație apărăriĭ organisate înapoia valurilor din valea Carasuluĭ

Imprejurul orașelor antice marĭ, cum: la Isaccea, Hârșova, Casapkioĭ, Constanța și Mangalia, movilele sunt dispuse în semicerc, la depărtare de 3 - 5 km. de oraș; ele serviaŭ ca paza și ca puncte de observație, pentru aperarea punctelor tarĭ.

Inalțimea acestor movile variază între 3—10 metri d'asupra terenuluĭ din prejur; adese orĭ cele marĭ sunt înconjurate de alte movile maĭ micĭ.

(De aceiașĭ parere este și *A. Bruto* în scrierea sa «Ovidiu în Exil» pag. 43 nota 1).

opresiunile guvernuluĭ şi coprinse la anul 510 Moesia, Thracia şi ajunse până sub muriĭ Constantinopoluluĭ, după ce învinse o armată imperială de 60.000 ómenĭ [1]).

Succesele luĭ Vitalien, obligară pe Anastasie să cumpere pacea (514), promiţându-ĭ a rechema pe prelaţiĭ exilaţĭ şi a aşeza pe scaunul patriarchal, pe Macedonius.

Numaĭ ast-fel Vitalien depuse armele, cu tóte că Împĕratul nu'şĭ îndeplini promisiunea.

Justin, succesorul luĭ Anastasie, chemă pe Vitalien ca consul la Constantinopol, unde îl omorî la 7 Martie 520 prin meşteşugirile luĭ Justinian, nepotul Împĕratuluĭ, pentru a se scăpa de el ca de un inamic periculos iubit de popor, către care se bucura de mare reputaţie şi de o încredere fără marginĭ, împărţind cu Împĕratul tótă autoritatea.

Domnia luĭ Justinian (527—565) fu însemnată printr'o reacţiune puternică a Imperiuluĭ contra barbarilor vecinĭ; partea dréptă a Dunăriĭ fu curăţită de barbarĭ şi fluviul redeveni frontiera romană.

Stabilimente numeróse se refăcură în Dobrogia, oraşele reieşiră din cenuşa lor şi fură înconjurate cu înalte zidurĭ [2]).

Marele Împĕrat încercă a înlocui slăbiciunea Romanilor, prin formidabile apărărĭ; puternicele întărirĭ de la Troesmis, ale căror ruine domină încă cotul Dunăriĭ, datéză din acéstă epocă.

Procopiŭ ne-a păstrat în uvragiul sĕŭ, lista construcţiunilor militare ale luĭ Justinian, din care cele maĭ multe aparţin acesteĭ provinciĭ; de la Sava până la gurile Dunăriĭ eraŭ 89 cetăţĭ [3]). Însă aceste fortăreţe nu reuşiră de cât imperfect a apăra Imperiul contra invasiunilor barbare, ce se succedară fără întrerupere în timpiĭ din urmă [4]).

Avariĭ, popor de ginte hunică, trec Dunărea în Dobrogia, pe la 557 şi voind a se stabili aci, cerură pămênturĭ de la Justinian. Acesta neacordându-le, se întórseră către N. până pe malurile Elbeĭ, sub conducerea luĭ Boian; aci intrară în alianţă cu Sigebert, succesorul luĭ Clotar (561) [5]).

E. Stăpânirea Bulgară şi Imperiul Româno-Bulgar.

Timp de un secol, Scythia pontică pare a fi trăit în linişte, până la 679, când Bulgariĭ ocupară Dacia şi ţĕrmiĭ Pontuluĭ Euxin, stabilindu-se în stânga Dunăriĭ, sub regele lor Cubrat [6]); cu tóte că eĭ apăruseră de maĭ 'nainte la Dunăre şi la 559 aŭ devastat Scythia pontică şi Moesia, bat armata ce Justinian trimisese contra lor şi ajunseră la zidurile Constantinopoluluĭ [7]). Belisariŭ îĭ bătu, Bulgariĭ pierd 40.000 ómenĭ şi se retrag în Kersones, unde trăiesc până la 626.

Asparuch, unul din fiiĭ luĭ Cubrat, ce'şĭ avea reşedinţa, pe la 681 aprópe de gurile Dunăriĭ [8]), trece fluviul şi cuceresce tótă partea orientală a peninsuleĭ balcanice.

Oraşele pontice fură prădate şi devastate de aceştĭ barbarĭ pentru ultima óră; armatele luĭ Constantin IV-lea Pogonatul sunt învinse şi Împĕratul este nevoit a rescumpăra pacea, plătind tribut şi dând Bulgarilor pămênturĭ în Scythia pontică şi Moesia, până la Balcanĭ.

Asparuch întemeiă statul bulgar în Moesia la 689, când îşĭ mută reşedinţa la Ternobum (Tîrnova), care deveni capitala regatuluĭ [9]).

---

[1]) *Ségur.* Histoire du Bas-Empire, Vol. I, p. 366.
[2]) *Peyssonnel,* op. cit. p. 48.
[3]) *Gibbon.* Vol. II, p. 50.
[4]) *Mich. Soutzo.* Rev. arch. fr. 1881, Octob. et Nov. p. 205—15.
[5]) *Xenopol.* Vol. I, p. 39.
[6]) *Ségur.* Vol. I, p. 557.
[7]) *Rambaud.* Histoire générale, Vol. I, p. 182. — *P. Vretos.* La Bulgarie, p. 15.
[8]) *Ségur.* Vol. II, p. 558; detaliĭ asupra lupteĭ luĭ Constantin Pogonat, vedĭ *Vretos,* op. cit. p. 18—19.
[9]) *Rambaud.* Vol. I, p. 720.

În scurtă vreme Bulgariĭ ajunseră fórte puternicĭ, de óre-ce vedem în 706 pe Împĕratul Constantinopoluluĭ, detronatul Justin II, venind din Kazaria — şi după ce înfruntă pericolul unuĭ naufragiŭ la gurile Dunăriĭ — căuta azil la curtea luĭ Terbeliŭ, cu ajutorul căruia reuşesce a reocupa tronul Imperial [1]), de la Apsimar, care domnea sub numele de Tiberiŭ.

Atacat pe la Sud de Sarasinĭ, Imperiul Bizantin cu ajutorul Bulgarilor, despresură Constantinopolul la 718. După Terbelius urmézā la 749, Cormesius.

La 757, Leon IV intră în luptă cu Bulgariĭ, pe care'ĭ bate; iar la 763, aceştia cerură pace la Anchialos, la 30 Iunie. Bulgariĭ eraŭ sub comanda luĭ Teletzis, succesorul luĭ Cormesius [2]).

Sub Împĕraţiĭ carĭ urmară, luptele între Bizantinĭ şi Bulgarĭ aŭ continuat; ast-fel Constantin VI Porphyrogenitul I, fu bătut de Cardam, în anul 792 la Pravadi; iar Crum, după ce învinse pe Nicefor, la anul 811, îĭ taie capul, din care făcu o cupă.

E de semnalat colonisarea frontierelor Thracieĭ, pentru pază, cu un noŭ ném de popóre trăitor în Siria, Lycaonia şi Phrigia, adus în Europa de Împĕraţiĭ Constantin V Copronymul (741—755) şi Nicefor (803—811).

Aceste némurĭ eraŭ de religiune Paulienĭ; eĭ sunt strămoşiĭ Ţiganilor, carĭ trăiesc azĭ în cea maĭ mare parte în bande rătăcitóre prin România.

Ion Zimices strămută mulţĭ dintr'înşiĭ în Scythia pontică, cu scop de a fi exterminaţĭ de barbarĭ; aci eĭ obţinură toleranţa religiósă [3]).

Crum, regele Bulgarilor, ocupă Mesembria şi Andrianopolĭ de la Mihail Rhangabé (811—813), dar este omorît mişelesce de Leon V Arménul (813—821) şi prin acésta întărîtă furia Bulgarilor, carĭ jefuiesc Thracia. Istoriciĭ nu sunt de acord asupra morţiĭ luĭ Crum.

Bulgariĭ se creştinézā sub regele lor Bogoris, contimporan cu Impĕratul Bizantin Mihail III zis şi Beţivul (842—867), în anul 864 saŭ 865. Eĭ impuseră limba lor populaţiunilor subjugate şi le asimilară [4]).

Pe când Bulgariĭ pătrunseseră în inima Imperiuluĭ Bizantin, pe ţĕrmiĭ nordicĭ aĭ Măriĭ-Negre, Kazariĭ intraseră în relaţiunĭ amicale cu Mihail II (821—829) şi cu fiul sĕŭ Teophil (829—842), Impĕraţiĭ Constantinopoluluĭ. Acesta din urmă le trimese pe Petronas, care le ajută la construirea oraşuluĭ Kerson.

Relaţiunile amicale se strică şi la 863 Ruşiĭ cu bărcĭ uşóre ajunseră până la Constantinopol, unde aŭ făcut mult jaf şi de unde aduseră în ţara lor pe un episcop grec, primul care le introduce creştinismul [5]).

Pe timpul Impĕratuluĭ Vasile Macedonicul (867—886), Bulgariĭ făceaŭ parte din Imperiŭ; Bogoris trimese la conciliul de la Constantinopol, episcopĭ carĭ cerură ca şi sub raportul bisericesc, eĭ să depindă de Patriarchie.

De aci se iscă numeróse certurĭ între Papĭ şi Patriarchĭ.

Sub ţarul Simeon (888 932), regatul Bulgarilor se întindea spre Nord, de la gurile Dunăriĭ, până la Varna.

Un pasagiŭ din opera Impĕratuluĭ bizantin Constantin VII Porphyrogenetul «Despre administrarea Imperiuluĭ», ne dă importante lămurirĭ asupra ţinuturilor de la Nordul şi Sudul gurilor fluviuluĭ.

Constantin vorbesce de curscle pe apă ale Ruşilor la Constantinopol şi descrie calea ce o urmézā barbariĭ.

«Eĭ cobóră Niprul, şi se ciocnesc cu Pecenegiĭ, care stăpânesc regiunea Nipruluĭ şi Nistruluĭ, şi sunt urmăriţĭ până la Sulina, în delta Dunăriĭ.

---

[1]) *Peyssonnel*, p. 81. *Gibbon*, Vol. II, p. 312. *Vretos*, op. cit. p. 20.
[2]) *Rambaud*. Vol. I, p. 629—30. — *Pap. Vretos*, p. 23.
[3]) *Gibbon*. Vol. II, p. 564.
[4]) *Rambaud*, Vol. I, p. 643 şi 731.
[5]) *Ségur*, Vol. II, p. 83.

«De aci eĭ nu se maĭ tem de atacurile Pecenegilor, ci cobóră în linişte prin ţara Bulgarieĭ, pe la Conopa, Kostantia şi rîul Varna, tóte aflătóre în Bulgaria şi daŭ în sfârşit de regiunea Mesembrieĭ» [1]).

Aşa dar Dobrogia de azĭ, până la gurile Dunăriĭ făcea parte din regatul Bulgarilor, a căruĭ capitală Samuel o strămută la Presba.

Acest prim stat [2]), cunoscut în istorie sub numirea de primul Imperiŭ bulgar, ţinu până în 1014 în continue lupte cu Bizantiniĭ şi cu Pecenegiĭ. El fu distrus de Impĕratul Vasile II Bulgaroctonul, care bate pe Samuel. Data căderiĭ se socotesce în 1018, când móre Vladislav, cel de pe urmă rege Bulgar, a căruĭ soţie se retrage la Constantinopol împreună cu copiiĭ seĭ [3]). Vasile II întinse marginele Imperiuluĭ Bizantin până la Dunăre, strămutând o mulţime de Bulgarĭ în Armenia şi aducând aci coloniĭ grece şi armene.

Sub Bizantinĭ sórta Dobrogieĭ nu fu maĭ fericită, de óre-ce necontenit era devastată de Pecenegĭ şi Ruşĭ, pe când imperiul se clătina sub loviturile Turcilor şi ale Cruciaţilor.

Pecenegiĭ, popor de rasă Turcă, venit pe la sfârşitul seculuĭ IX-lea la Nordul Dunăriĭ, trec fluviul şi coprind Dobrogia, unde de şi nu formézà o dominaţiune durabilă, totuşĭ trăesc aci din jafurĭ aprópe timp de două secole. Numele lor a rĕmas până astăzĭ, dat rîuluĭ Picinéga.

La 1036 iĭ vedem făcênd causă comună cu Ruşiĭ, prădând Thracia şi Macedonia. Bătuţĭ în 1048, în aniĭ următorĭ dădură mult de lucru Impĕraţilor Bizantinĭ până în 1088, când înving armata luĭ Alexis Comneanu la Dristra (Silistra). Eĭ durézà în istorie până în secolul XII-lea, când se stabilesc şi contopesc cu popórele peninsuleĭ Balcanice [4]).

Ruşiĭ veniţĭ de pe ţĕrmurile Volgiĭ, ocupară frumósele şi bogatele oraşe de pe litoralul nordic al Măriĭ-Negre: Olbia, Panticapea, Phanagoria şi Tanais; prin secolul IX-lea eĭ eraŭ în relaţiunĭ cu Constantinopolul, pe care l'aŭ atacat în 865, 907 şi 941.

In 967, Nicefor Phocas în luptele sale cu Bulgariĭ, ceru ajutor luĭ Sviatoslav, care în urmă devastézà Imperiul. Ion Zimices încheie cu Ruşiĭ un tratat, al căruĭ text ne-a fost păstrat de cronicarul Nestor.

Vladimir, fiul luĭ Sviatoslav, ocupă la 988 Chersonul, avant-garda civilizaţiuniĭ Bizantine pe cóstele Nordice ale Pontuluĭ, şi obligă pe Vasile II de a-ĭ da pe sora sa în căsătorie; prin intermediul soţieĭ sale, Vladimir se botézà şi ast-fel se pun bazele creştinismuluĭ în Rusia.

Cruciaţiĭ. Bande eteroglote şi fără nicĭ o organisare cutreierând Europa, veniră parte pe uscat, parte pe Mare, sub conducerea luĭ Raymond IV, Godefroy de Bouillon, Boémond de Tarent şi Hugue, pentru a se uni la Constantinopol în anul 1096, şi a merge la Ierusalim.

Impĕratul Alexis Comneanu, crezu un moment ca cu ele să pótă ţine în respect pe Turcĭ, însă când simţi speranţa ce cruciaţiĭ aveaŭ, de a înfiinţa un imperiŭ la Byzanţiŭ, Alexis căută a se scăpa cât maĭ repede de nisce ast-fel de óspeţĭ şi iĭ trecu în Asia-Mică.

Ana Comneana, cronicara timpuluĭ, fiica Impĕratuluĭ, descrie cu culorile cele maĭ negre conduita acestor bande de jefuitorĭ, carĭ se făliaŭ că aŭ a lupta pentru, şi sub egida cruciĭ.

A două cruciadă (1147) devastă Thracia până la Constantinopol. Impĕratul Emanuil Comneanu reuşi prin înşelăciune a se scăpa de dênşiĭ.

A treia, a luĭ Frederic Barbarossa (1190) atacă Constantinopolul, dar obţinênd vase trecu în Asia-Mică.

Atacat necontenit de cruciaţĭ, Imperiul Byzantin cade la 1203; el fu organizat de cu-

---

[1]) *N. Iorga,* Kilia şi Cetatea albă, p. 24.

[2]) Comerţul ţăriĭ era în mâinele Grecilor, carĭ serviaŭ ca intermediarĭ în oraşele maritime ale Pontuluĭ, cum Mesembria şi Anchialos (*Theophanes,* ed. Bonn. I, p. 775).

Intrigele acestor negustorĭ făcu să se nască un rĕsboiŭ între regele Simeon şi Impĕratul Leon VI (Vezĭ *Heyd.,* op. cit, Vol. I, p. 81).

[3]) Vezĭ *Papad. Vretos,* op. cit., p. 68, detaliĭ asupra supuneriĭ regatuluĭ bulgar

[4]) *Rambaud,* op cit., Vol. I, p. 645.

ceritorĭ, cu numirea de Imperiul Latin, sub Bauduin I; iar Imperiul Grec se strămută la Nicea.

Imperiul latin dură de la 1204—1261, când Mihail Paleologu ocupă Constantinopolul, gonesce pe usurpatorĭ şi restabilesce Imperiul Byzantin; de astă-dată însă numaĭ coprindea de cât Thracia şi Macedonia, căcĭ în timpul luptelor dintre Latinĭ şi Bizantinĭ, se întemeiază între Dunăre şi Balcanĭ, pe la începutul secoluluĭ XIII, un al doilea Imperiŭ Bulgaro-Român, sub familia Asanizilor.

Dobrogia, după ce scapă de ocupaţiunea Pecenegilor, face parte din Imperiul noŭ întemeiat şi a urmat sórta luĭ, până la cucerirea sa de către Turcĭ.

La 1200, Imperiul Româno-Bulgar era în flóre, sub gloriósa domnie a luĭ Ioan Asan I, care stabili capitala în Târnova.

El intră în luptă cu Impĕratul Latin Bauduin, la 1205. Armata sa compusă din Bulgarĭ, Valachĭ şi 14.000 Cumanĭ (aceştia trăiaŭ în stânga Dunăriĭ şi aŭ trecut fluviul pe la Calafat) se întâlni cu armata Imperialilor, la Adrianopoli, unde se dete lupta în care aŭ căzut Louis, contele de Blois, Étiènne, contele de Perche, Renaud de Montmirail, Mathieu de Valaincourt, Pièrre, Episcopul de Bethléem şi 300 cavalerĭ. Chiar Bauduin fu prins.

In urma acesteĭ victoriĭ, Ioniţă devastă Imperiul latin, peste care domnia acum Henric de Flandra.

Ioniţă a fost ucis în 1207, iar tronul usurpat de un nepot al sĕŭ, Phlorilas, care a fost bătut de Henric de Flandra, la Filipopoli în anul 1208.

Ion Asan II-lea, fiul luĭ Asan I, era mic la mórtea tatăluĭ sĕŭ, de aceia tronul fusese usurpat de vĕrul săŭ; în 1220 însă, cu ajutorul Ruşilor înconjură Têrnova, prinde pe Phlorilas căruia iĭ scóte ochiĭ, şi ocupă tronul [1]).

El este cel maĭ strălucit representant al dinastieĭ Asanizilor. Pe timpul sĕŭ, Imperiul se întindea de la Dunăre până la Adriatica şi dincolo de Balcanĭ; coprindea tótă Moesia, parte din Serbia cu Belgradul şi Niş, Thracia cu Dimoticul şi Adrianopoli, Macedonia întrégă şi tótă ţara Albanezilor, până la Durazzo [2]).

Se intituléză singur şi primesce de la veciniĭ sĕĭ titlul de domn al Vlaho-Bulgarilor. Domnia sa fu blândă şi omenósă, în cât lăsă întipărită în memoria ómenilor, pe lângă amintirea uneĭ înalte măreţiĭ şi pe aceia a uneĭ figurĭ dulce şi bună, care atrase binecuvântarea contimporanilor şi părerile de rĕŭ ale posterităţiĭ. Acropolit (1220 - 1282), ne spune despre dênsul, că «nu vărsa sânge şi nu întrebuinţa sabia în statul sĕŭ». Supuşiĭ nu'l numiaŭ de cât mare şi pios [3]). El construi mănăstirĭ şi le înfrumuseţă cu darurĭ.

Asan II se căsători cu Maria, fiica luĭ Andreĭ II-lea, regele Ungarieĭ. Pe fiica sa, Elena o mărită după fiul luĭ Ion Duca Bataţe, Impĕratul grecesc de la Nicea, cu care apoĭ se légă a ataca Imperiul Latin, care maĭ ducea o existenţă efemeră la Constantinopol [4]).

Papa Grigorie IX escomunică pe Asan II (1236), pentru că nu introduse catolicismul în statul sĕŭ; el îndemnă chiar pe Bella IV, regele Ungarieĭ să pornéscă o cruciadă contra luĭ Ion Asan, însă a fost împiedecat de năvălirea Tătarilor.

Alianţa între Caloianes şi Bataţe se strică, din causa pretenţiunilor, ce fie-care din eĭ aveaŭ asupra Constantinopoluluĭ.

Imperiul Româno-Bulgarilor pierdu prin mórtea luĭ Asan II-lea (1241), nu numaĭ un bun organisator, dar şi un apărator al frontierelor statuluĭ sĕŭ, tocmaĭ în timpul când năvălirea Tătarilor ameninţa marginele Imperiuluĭ.

Trebue a intrerupe firul istorieĭ, pentru a vorbi despre acest noŭ soiŭ de pópore barbare, ce veniseră în contact pe la gurile Dunăriĭ cu Dobrogia, cu care în nenumerate rîndurĭ a avut lupte, colonisărĭ şi relaţiunĭ de comerţ, până la desfiinţarea statuluĭ lor de către Ruşĭ, după cum se va vedea.

---

[1]) *Rambaud,* op. cit., Vol. II, p. 331—3.
[2]) *Xenopol,* op. cit., Vol. III, p. 213.
[3]) *Rambaud,* op. cit,, Vol. II, p. 861.
[4]) *Xenopol,* Vol. III, p. 213

Tătarii veniţĭ din Mongolia, sunt înrudiţĭ cu Turciĭ. Eĭ sunt aduşĭ pe malurile Volgeĭ de Khanul lor Gengis, la 1227. Succesorul acestuia, Batu, pustiesce Moscua şi Kievul. După cronicarul Fazel-ullah-Raşid, în primăvara anuluĭ 1241, Tătariĭ înaintéză prin valea Dunăriĭ, sub conducerea a patru şefĭ: Cadan, Buri, Bugek şi Orda, care intrară în luptă cu Radu Negru Basarab, ce domnia în partea apusană a Munteniei[1]. Îĭ vom urmări şi pe eĭ, în părţile care sunt în atingere cu istoria Dobrogiĭ.

Cruciatele dădură un mare avênt comerţuluĭ în Orient; de atuncĭ Veneţianiĭ, Pisaniĭ, Raguzaniĭ şi maĭ în urmă *Genovezii*, făceaŭ un comerţ întins în porturile Imperiuluĭ Byzantin. Aceştia din urmă ajutară pe Mihail VIII Paleologu a goni pe Latinĭ din Constantinopol şi a restabili aci Imperiul Byzantin. Genoveziĭ adunară fructele acestor succese, căcĭ înlocuiesc pe Veneţianĭ în comerţul pe Marea-Négră, pe cóstele căreia îşĭ stabilesc comptuare comerciale. Maĭ întâiŭ li se designă Galata, ca prim aşezămênt al coloniilor lor. Încetul cu încetul eĭ devin o putere în Imperiŭ, căcĭ Greciĭ leneşi şi fără marină nu eraŭ aprovizionaţĭ de cât de Genovezĭ. Eĭ singurĭ făceaŭ traficul între cóstele nordice ale Măriĭ-Negre şi Capitală.

Prin alianţa lor cu Paleologu pretinseră acestuia de a goni pe Veneţianĭ, şi aŭ reuşit. Ast-fel stăpîniĭ Măriĭ, favorizaţĭ de privilegiile ce li se acordaŭ, Genoveziĭ, întrebuinţară cu dibăcie aceste avantagiĭ. Chiar pe cele maĭ riguróse iernĭ, vasele lor înfruntaŭ cu curaj pericolele, şi cóstele Măriĭ eraŭ în orĭ-ce timp vizitate de Genovezĭ, care aŭ intrat în legăturĭ comerciale cu tóte ţările mărginaşe Pontuluĭ, până în Tătaria, unde aŭ fondat Caffa, între 1256 -1266, după cum ne spune Stella, istoric din secolul XIV-lea[2].

Despre rarele atingerĭ, ce ni s'aŭ păstrat de cronicarĭ şi istoricĭ, ale Genovezilor cu Dobrogia, trebuesce a vorbi acolo, unde acestea aŭ avut loc.

Rĕmâne ca la capitolul «Comerţul» să se trateze maĭ în extenso cestiunea.

Să înodăm firul istoric, întrerupt prin apariţiunea *Tătarilor* şi legăturile de comerţ ale *Genovezilor*.

Luĭ Ion Asan II îĭ succese fiul sĕŭ maĭ mare, Căliman, care móre în 1246 şi îĭ urméză fratele acestuia Mihail, care este omorît în 1247 de către vĕrul sĕŭ, Căliman al II-lea. Acesta, pentru a'şĭ legitima dreptul la tron, vroi să ia în căsătorie pe soţia luĭ Mihail, fiica regeluĭ Serbiĭ, Ştefan Uroş (mort în 1272). Uroş îl ucise, şi cu dênsul se stinse familia glorióså a Asanizilor, în 1250.

Tronul rĕmânênd vacant, a fost ales ca Impĕrat al Româno-Bulgarilor, Constantin, descendinte din familia Nemania, întemeietórea statuluĭ sêrbesc şi pentru a'şĭ întări dreptul la corónă, se căsătoresce cu o nepóta a luĭ Ion Asan, luând numele de Constantin Asan.

Dobrogia continuă a face parte din Imperiul Româno-Bulgar, a căruĭ capitală era tot la Têrnova.

Constantin Asan domnesce până în anul 1258 şi murind îĭ urméză Constantin Tech, care intră în legăturĭ de prietenie cu Lascaris II, Impĕratul Grecesc de la Nicea, căruia îĭ luă pe fiica sa în căsătorie[3].

Relaţiunile între Impĕraţiĭ Bulgarĭ şi Grecĭ se rupseră cu Mihail VIII Paleologu, care cucerind Constantinopolul de la Latinĭ îşĭ stabilise capitala Imperiuluĭ aci.

Prin intervenirea Sultanuluĭ Alaedin din Iconium, Tătariĭ din Kipciak şi Crimeia, sub comanda luĭ Berke-Khan, un urmaş al luĭ Gengis Khan, daŭ ajutor luĭ Constantin Tech. Favorizaţĭ de o iarnă frigurósă, Tătariĭ trec Dunărea pe ghiaţă şi înaintéză până sub zidurile Constantinopoluluĭ, de unde liberéză pe Azeddin, prinţ Seleukid, pretendent la tronul Imperiuluĭ Byzantin. Paleologu neavênd timp a se apăra, îşĭ îngropă averea, pe care în urmă o ridică, o transportă cu flota sa, şi fuge.

Azeddin, în drumul spre Crimea aduse cu sine o colonie Turcă de 10—12 miĭ suflete, care sub Saltukdede se stabili pe ţĕrmurile apusane ale Măriĭ-Negre, în Dobrogia[4].

[1]) *Hasdeŭ*. Negru-Vodă p. 103.

[2]) *E. Vincens*. Histoire de la république de Gènes. pag. 328—35.

[3]) *Ségur*. op. cit. Vol. 2 p. 365.

[4]) *Hammer*. Histoire de l'Empire Ottoman. Vol. I. pag. 46 şi 164. Puţin timp în urmă, acésta colonie emigréză în Crimeia. p. 165.

Acésta, pe la anul 1270; Constantin Tech móre la anul 1277, iar soția sa Maria luă însăși frânele guvernuluĭ, după ce maĭ întâiŭ omorîse pe Venceslas, o rudă a bărbatuluĭ sĕŭ, care domni puțină vreme.

Maria perde coróna, în urmă uneĭ revolte, și un porcar anume Lacanas ocupă pentru puțin timp scaunul Imperiuluĭ, în anul 1278; și acesta a fost omorît de Ion Asan al III-lea, ginerile Impĕratuluĭ Byzantin, Mihail Paleologu.

Cu ajutor tătăresc, Asan III ocupă tronul timporar, căcĭ este gonit în 1278 de un óre-care George Terter. Acesta amenință pe Impĕratul Byzantin, Andronic II, care ceru pace în condițiunile impuse de Bulgarĭ, în 1282 [1]).

Terter este isgonit în 1293 și doĭ pretedențĭ la tronul Bulgar se presintă: unul, Sfendislav, ce era ajutat de Tătariĭ Khanuluĭ Nogaya și de Dan Vodă, domnul Țĕriĭ Munteneștĭ și altul, Mihail, un fiŭ al luĭ Constantin Asan [2]), care avea de sprijin pe Byzantinĭ.

Cu ajutorul tătăresc, Sfendislav ocupă tronul și acéstă împrejurare favoriză stabilirea Tătarilor în Bulgaria orientală și în Dobrogia. Este pentru prima óră, când acest popor colonisézá Dobrogia, la 1293 [3]).

Sfendislav era în legătură cu regele Serbieĭ, Stefan Milutin, care după mărturisirea lui Nicefor Gregoras, ținea în căsătorie pe o fiică a Împĕratuluĭ Bulgar [4]). Sfentislav domnesce până în anul 1323.

Tronul rămânênd vacant, îl apucă Mihail, susținut de Alexandru Vodă, Domnul Munteniеĭ, care i-a trimes o însemnată óste de Românĭ și de Cumanĭ, scrie cu acéstă ocazie contimporanul Cantacuzen.

Nepotul și urmașul luĭ Mihail [5]), Alexandru, primi la 1331 un puternic ajutor de la Românĭ, în lupta luĭ contra Imperiuluĭ Byzantin.

Alexandru, Impĕratul Bulgarilor, domni numaĭ peste partea orientală, la Têrnova, pe când la Vidin, găsim în 1356 pe Strasimir, care luase în căsătorie pe o fiică a Domnuluĭ Munteniеĭ. La Têrnova, Alexandru e gonit de fiul sĕŭ, Șisman, în anul 1365 [6]), iar el fuge în Muntenia la Vladislav, care 'ĭ dă să trăiască din venitul Musceluluĭ.

F. Starea țĕrilor de la Dunărea de jos, pe timpul năvăliriĭ Turcilor în Europa. Dobrogia sub Turcĭ.

Popórele peninsuleĭ Balcanice nu eraŭ pregătite — în a doua jumĕtate a seculuĭ al patru-spre-zecelea — din causa desbinărilor lăuntrice și al luptelor d ntre ele — să opună resistență năvăliriĭ Turcilor.

Imperiul Byzantin, din care nu maĭ remăsese de cât Thracia, era sfâșiat de luptele dintre tînĕrul Ioan Paleologul și fostul sĕŭ regent, Cantacuzen, care chiamă în ajutor pe Orkhan și ast-fel dădu ocasie Turcilor a se amesteca în afacerile Imperiuluĭ.

În anul 1356, un cutremur devastézá orașele de pe cóstele Thracieĭ; Turciĭ găsesc în elementele naturiĭ un puternic auxiliar și crezênd că Dumnezeŭ chiar, le vine în ajutorul îndepliniriĭ proectuluĭ lor [7]), Suleiman, fiul luĭ Orkhan, ordonă luĭ Adjebeg și Gazi-Fezil să ocupe Galipoli, cheia Helespontuluĭ [8]). Aci se vĕd încă și astăzĭ mormintele acestor doĭ generalĭ Otomanĭ, vizitate de o mulțime de pelerinĭ musulmanĭ, pentru respectul ce aŭ către primiĭ cuceritorĭ în Europa [9]).

---

[1]) *Ségur,* op. cit. Vol. II p. 381 — 2.
[2]) *Pachymeres.*
[3]) *Hasdĕu,* Negru-Vodă p. 152 — 3 și op. cit. pag. 174.
[4]) *Xenopol* op cit. Vol. III. p. 57.
[5]) Mort în lupta contra luĭ Ștefan Dușan, regele Sêrbilor, la 1330.
[6]) *Hasdĕu,* op. cit. p. 275
[7]) *Cantacuzen.* C. IV cap. 34 p. 845 Tom. III.
[8]) *Seadeddin* in Bratutti p. 63.
[9]) *Hammer,* op. cit. p. 197. Tom. I.

Cucerirea Galipoleĭ, deschise Turcilor porțile Imperiuluĭ Grec și a întregiĭ Europe.

Sultanul Murad saŭ Amurat I, continuă opera începută de tatăl sĕŭ, o nouă serie de cucerirĭ în Europa, începênd cu valea rîuluĭ Marița. Adrianopoli și Filipopoli aŭ fost ocupate de Beglerbegul (prințul prinților) Lalașahin; în Adrianopoli, Murad puse să se construiască o giamie, care există și astăzĭ, sub numirea de Muradie [1]). Aci se strămută capitala Sultanilor (1365).

Să lăsâm pe Turcĭ, cu spiritul lor de cucerire, la Adrianopoli și să ne aruncăm privirea peste Dunăre, la un popor abia renăscênd, Româniĭ, apărătoriĭ creștinătățiĭ, contra Turcilor, în interval de maĭ multe vécurĭ în urmă.

Muntenia. De atâtea orĭ citat, Domnul Hasdeŭ, sfărâmând tradițiunea despre descălicatul unuĭ Radu Negru, venit din Făgăraș la Câmpu-Lung, ne demonstrézâ că sâmburele națiuniĭ românescĭ a încolțit în partea cea maĭ apusană a Oltenicĭ, în Mehedințĭ, și că după plecarea Cumanilor la 1239, puterea banilor de Severin coprinsese tótă Oltenia, după ce se unise între ele diferitele voivodate din drépta Oltuluĭ.

Gonirea Tătarilor a fost treptată de la apus către răsărit, așa că în lunga domnie, de o jumătate de secol, a luĭ Alexandru Basarab (1310—1363), Muntenia coprindea și partea de Sud a Moldoveĭ, din jos de Bârlad. Ne oprim la anul 1364, cu domnia luĭ Vladislav-Basarab.

Moldova. Se întemeiază în 1358, de către Bogdan venit din Maramureș, el era coborîtor din vechia familie a Basarabilor din Oltenia. Cu Moldova ajungem la domnia luĭ Petru Mușat, în anul 1380.

Tătariĭ gonițĭ de Alexandru Basarab, iĭ găsim trăind pe la 1320 spre răsărit de Nistru; eĭ stăpâniaŭ Cetatea Albă. De aci făceaŭ dese incursiunĭ în Thracia și Podolia. Olgerd, Marele-Duce al Lituanieĭ, iĭ bătu în 1333 la gura Nistruluĭ; treĭ șefĭ numițĭ de Sarnicki: Kadlubeg, Dimitrie și Kaizibeg se refugiară în Dobrogia [2]). In drépta Dunăriĭ:

Bulgaria. După mórtea tzaruluĭ Alexandru, Bulgaria merge spre decadență. El este cel din urmă, care merită să pórte numele de tzar al Bulgarilor, pe care scriitoriĭ occidentalĭ îl numesc Imperator de Zagora [3]).

După mórtea luĭ, Bulgaria se împărți în 3 principate independente unul de altul.

La Vidin domnea Strasimir, cumnatul luĭ Vladislav Basarab; el fu bătut de Turcĭ și țara supusă, la 1398.

La Târnova domnea fratele vitreg al luĭ Strasimir, anume Șisman, a căruĭ sórtă o vom descrie maĭ în urmă.

Cel care ne intereséză maĭ mult a fost Dobrotitz, care încă de pe timpul tzaruluĭ Alexandru stăpânea regiunea cóstelor și avea douĕ castele întărite la Mesembria [4]). Domnia luĭ se întindea și prin Dobrogia, căreia iĭ lăsă numele sĕŭ.

Persóna și istoria luĭ Dobrotitz sunt fórte rĕŭ cunoscute, din lipsa de isvóre; el își formă despotatul în împrejurărĭ necunoscute.

Despre acest despot vorbesc treĭ isvóre: Schiltberger, care a cunoscut prin sine pe seniorul din Kalliakra (Kallacekra); Chalkokondylas, care povestind espedițiunea de la Varna, descrie itinerarul luĭ Vladislav peste Dunăre «în țara Impĕratuluĭ», «pe la malul Măriĭ-Negre, prin țara Bulgaruluĭ Dobrotikes, către Kalliakra și Varna» și în fine după isvóre turcescĭ, Leunclavius, care afirmă, că fiul luĭ Dobrotitz, Ivanco, Dobrițaogli pe turcesce, domni peste «Varna și regiunea vecină, zisă Dobritze». Kalliacra medievală este și astăzĭ numele unuĭ cap, la Nord de Varna.

Genovezii. Intre 1373—74, Genoveziĭ intrară în lupte cu Dobrotitz. Consulul din Caffa, Aimone de Grimaldi, trimese contra Bulgarilor o corabie sub Martin de Mare. Rĕsboiul

---

[1]) *Cantemir.* Istoria Imperiuluĭ Otoman Vol. I. p. 48.
[2]) *Iorga.* Kilia p. 38, apud *Sarnicki.* Annales pag. 1134.
[3]) *Heyd.* Commerce du Levant au moyen-âge Vol. I. p. 531, apud *Sanuto.* Istoria del regno di Romania.
[4]) *Heyd,* op. cit. vol. I. p. 532.

dură maĭ mult, căcĭ o socotélă din 1375 vorbesce de corabia luĭ Paul de Reza, armată «ocazione guerre Dobritze». La 13 Martie 1375, o galeră se armă contra luĭ Dobrotitz [1]).

In 1383, Giovani Muazzo, guvernator de Tenedos, se rescólă, ajutat în taină de Veneția, care nu voia să îndeplinéscă pentru acéstă insulă prescripțiunile tratatuluĭ din Turin. Silită însă fiind să ia măsurĭ contra luĭ, Muazzo capituléză și «fuge pe o corabie la Dobrotitza, Domn de Zagora», pe care îl ațîță contra Genovezilor. E prins însă în 1384 și Dobrotitza, care începuse lupta, se împacă cu Genoveziĭ în 1385.

Murind între 1385 și 1387, Dobrotitz, îĭ urméză fiul sĕŭ Ivanko. El ne este cunoscut prin tratatul sĕŭ cu Genoveziĭ, din Maiŭ 1387.

Silvestre de Sacy [2]), care a publicat acest tratat, ne spune că Ivanco dorea să atragă pe Genovezĭ în statul sĕŭ și pentru a exprima acéstă ideie, redactorul tratatuluĭ a împrumutat cuvintele profetuluĭ Ezekiel: «Dințiĭ copiilor se strepezesc de agurida, pe care aŭ mâncat-o părințiĭ lor» [3]), căcĭ Genoveziĭ trăiseră în relațiunĭ ostile cu Dobrotitz.

O conferință se reuni la Pera, în palatul podestateluĭ Giovanni de Mezzano; ea se compunea din doĭ trimeșĭ aĭ luĭ Ivanko, Costa și Jolpani, podestatele însușĭ și doĭ delegațĭ aĭ Genueĭ, Gentile de Grimaldi și Giannone del Bosco; cu ajutorul unuĭ interpret ajunseră a se înțelege asupra redacțiuniĭ tratatuluĭ, al căruĭ conținut în resumat, era: cele două părțĭ îșĭ promiteaŭ mutual a uita trecutul. Supușiĭ luĭ Ivanko vor fi tratațĭ bine și teritoriul luĭ nu va fi atacat de «Corăbiĭ Genoveze saŭ trimese din Genua», ceia ce însémnă că el păstrase litorarul Măriĭ. Ivanko póte adăposti Genoveziĭ fugarĭ, dar va restitui lucrurile saŭ mărfurile aduse de aceștia; tot așa și pentru supușiĭ sĕĭ retrașĭ în teritoriul genovez, decĭ eĭ eraŭ la hotar. Domnul bulgar promite să protégă pe Genovezĭ «pe uscat și pe apă». Va primi «în țara sa un consul Genovez, care să dea dreptate Genovezilor» în cause civile, criminale și mixte, dacă pârîtul e Genovez. Consulul póte decreta condițiunea de Genovez a cui-va. Ivanko va trata bine «pe orĭ-ce consul genovez ce ar fi pe teritoriul sĕŭ». Se va da loc pentru loggia (deposit) și biserică. Nu va fi responsabilitate colectivă: martoriĭ ce vor depune contra Genovezilor — «Grecĭ, Bulgarĭ, saŭ alțiĭ orĭ care» — vor jura întâiŭ. În caz de rĕsboiŭ cu Genua, Ivanko nu va răpi averile supușilor eĭ, ci le va da corăbiĭ, pentru a'șĭ scóte «lucrurile și mărfurile mărunte» într'o lună; sarea și corabiile vor fi scóse în șése.

Exportul Genovezilor din țara sa va fi liber, grânele putênd fi reținute numaĭ în timp de fómete, și încă dacă nicĭ un alt strein nu va exporta. Ivanko va libera prinșiĭ. Se va plăti vamă 1% la intrare, și tot atât la eșire, dar vor fi scutite: aurul, argintul, mărgăritarele, giuvaerele, corăbiile și mărfurile de transit. Genoveziĭ nu vor fi supușĭ la dărĭ. Trâtatul va fi confirmat într'o lună și cine îl va călca va plăti o amendă de 100.000 de perperĭ [4]).

Maĭ 'nainte de a vorbi despre cucerirea Dobrogieĭ de Turcĭ, trebue descurcată cestiunea stăpânireĭ Munteniei asupra aceșteĭ provinciĭ. Cestiunea a fost discutată de doĭ erudițĭ scriitorĭ Românĭ, Domniĭ Hasdĕŭ și Iorga.

După D-nul Hasdeŭ [5]), Vladislav-Basarab în rĕsboiul ce avu cu Șisman și Turciĭ, înainte de 1372, a cucerit Dobrogia «maĭ corect zicênd gurile Dunăriĭ, fără regiunea Varneĭ, căcĭ și ea se numia Dobrogia».

După un crisov din 1379 [6]), D-sa atribue luĭ Radu, tatăl luĭ Mircea «stăpânirea pe ambele laturĭ ale Dunăriĭ, până la Marea-cea-Mare (Mare Maius) și stăpân al Silistreĭ».

Maĭ 'nainte, într'o lucrare a D-sale [7]), zice: «după crisovul din 1379, acéstă provincie

---

[1]) *Iorga.* Revue de l'Orient latin, IV p. 34—5 și *Heyd.* op. cit. p. 532. Tom. I, nota 2.
[2]) Memoires de l'Acad. des inscript. et belles-lettres. Tom. VII p. 292 și urm.
[3]) *E. Vincens,* op. cit. p. 378 nota 1.
[4]) A se vedea și «Comerciul».
[5]) Negru-Vodă, p. 220 și 275.
[6]) Idem p. 261.
[7]) La Valachie jusqu'en 1400, p. 114—5.

(Dobrogia) coprindea Silistra și de aci tótă regiunea până la Mare, adică până la capătul valuluĭ luĭ Traian la Kustengia, de óre-ce nu ese din nicĭ un text, că partea despre Varna a aparținut vre-odată Românilor.»

«In jos de Kustengia începea o altă provincie, unde domniaŭ vasaliĭ tzaruluĭ Șisman, între alțiĭ «dominus Ivanchus filius domini Dobrodize», care a încheiat în 1387 un tratat de comerț cu Genoveziĭ».

Contra acesteĭ teoriĭ, Domnul N. Iorga [1]) opune spusele Bavarezuluĭ Schiltberger, despre existența Bulgarieĭ maritime, care se întindea «unde Dunărea se varsă în Mare», în 1372.

Apoĭ în titlul, pe care îl pórtă Vladislav într'un document, care menționéză chiar succesul contra luĭ Șisman, nu se vorbește de stăpânirea până la Mare și a cetățiĭ Silistra [2]).

Discuțiunile între acești doĭ corifeĭ aĭ istorieĭ nóstre, îmĭ aduce aminte de un pasagiŭ al Domnuluĭ Hasdĕŭ:

«Eŭ unul, dacă așĭ sci că Româniĭ sunt țiganĭ, saŭ că Unguriĭ aŭ descoperit America, 'mĭ-ar părea rĕŭ, fórte rĕŭ, din punctul de vedere al simpatiilor și antipatiilor mele personale; totușĭ nu m'așĭ sfii o singură clipă de a spune adevĕrul în fața tuturora [3]).

Cu tótă antipatia personală pe care un istoric ar avea-o contra Bulgarilor, documentele și isvórele timpuluĭ ne dovedesc, că Muntenia sub Vladislav și Radu-Negru Basarab n'a stăpânit Dobrogia, ci după 1386, sub domnia luĭ Mircea.

Două documente din anul 1387, daŭ Domnuluĭ Țăriĭ Românescĭ stăpânirea «peste ambele malurĭ ale Dunăriĭ, până la Marea-cea-Mare și cetățiĭ Silistra» [4]).

Treĭ anĭ maĭ târziŭ, într'un act latin, din 20 Ianuarie 1390, încheiat cu Polonia, titlul luĭ Mircea este «Despot al țĕrilor luĭ Dobrotitz și Domn al Silistreĭ», [5]) de și Ivanko trăia la acéstă dată.

Că stăpânirea luĭ Mircea asupra Silistreĭ era efectivă, ne o dovedesce unul din documentele din 1387, care coprindea ordinul dat căpitanilor din Durostor, să respecte dania făcută de el mânăstireĭ Nucetul [6]).

La 6 Iulie 1390, o confirmare a tratatuluĭ din 1387, coprinde tóte titlurile de maĭ sus, care nu se maĭ văd în documentele de la 27 Decembrie 1392 și din 1395; ele reapar în documentele din 1406, din 23 Noembrie 1406 și 1409.

In fine o scrisóre, din Giurgiŭ, fără an, din 10 August, către Regele Poloniei, coprinde o formă nouă «de stăpân al maĭ multor orașe turceștĭ».

Pentru a înțelege de ce în unele documente dintre 1387 și 1418 lipsesce în titulatura Domnilor Munteniei stăpânirea asupra Dobrogieĭ și cetățiĭ Silistra, trebue știut că în 1392 Mircea a fost ținut de Turcĭ la Brusa și înlocuit în scaun prin fiul sĕŭ Mihail; iar în 1395, fiul sĕŭ Vlad avu un moment ideia de a se declara domn al Munteniei.

Ast-fel dar, o parte din țĕrmul Bulgarieĭ Târnovene și o parte din moștenirea luĭ Dobrotitz, a trecut în stăpânirea luĭ Mircea, după mórtea saŭ slăbirea Despotuluĭ de Kaliakra și póte după lupta de la Plocnik, în care Turciĭ aŭ fost învinșĭ de o coalițiune balcanică [7]).

Cuceririle acestea aŭ fost luate Munteniei de Turcĭ în 1392, redobândite nu se póte ști în câtă întindere și pentru câtă vreme de Mircea, după restabilirea luĭ. In sfârșit orașele turceștĭ stăpânite de Mircea, în a doua periódă a vieții sale, le ținea póte, nu fiind-că le cucerise, ci fiind-că fuseseră date de Turcĭ vasaluluĭ lor.

După cucerirea Adrianopoluluĭ, Papa Urban V chemă creștinătatea la o cruciadă, la care luară parte regiĭ Bosnieĭ, Serbieĭ, Ungarieĭ și Domnul Țĕriĭ Românescĭ, Vladislav.

---

[1]) *Iorga.* Studiĭ istorice asupra Chilieĭ și Cetățiĭ Albe, p. 60 și urm.
[2]) *Hurmuzaki.* Documente privitóre la Istoria Românilor. I[2] p. 144—5.
[3]) Strat și substrat în Rev. nouă. Anul V (1892), p. 5.
[4]) *Cipariu.* Archiva pentru filologie și istorie, (Blaj 1867) p. 77—8. *Hasdeŭ.* Istoria critica, p. 5.
[5]) *Hurmuzaki* op. cit. I[2]. p. 322.
[6]) *Xenopol.* op. cit. vol. 3, p. 70.
[7]) *Jirecek.* Gesch. der Bulgaren, p. 340.

Armata fiind rĕŭ păzită, este surprinsă nóptea de un corp de akingiĭ aĭ luĭ Hagi-Ilbeki, generalul luĭ Lalaşahin.

«Surprinşĭ ca animalele sălbatice în văgăuna lor — zice Seadeddin — alergară către Mariţa şi pieriră în valurile rîuluĭ». Câmpul acestuĭ măcel nocturn se chiamă şi astăzĭ Sirf-Sindughi, adică «Înfrîngerea Sêrbilor» (1363) [1].

Până în 1371, Amurad ocupă tótă valea rîuluĭ Mariţa şi afluentuluĭ sĕŭ Tundza, iar în acest an bate în câmpia Ciamurlu, aprópe de Samakov, pe tzarul Serbieĭ, Lazăr, unit cu principele Şisman al Bulgarieĭ; în 1375 îĭ bate din noŭ la Niş, unde atacul ţinu 25 de zile.

Serbia se supune la plata unuĭ tribut de 50 ocale aur — după Nesri [2]), iar Şisman lasă pe fiica sa în mâinile învingătoruluĭ.

Însă în 1387, Bulgaria nevoind să dea contingentul sĕŭ militar Turcilor, Amurad I trimise pe Ali-Paşa, ca să năvăléscă în teritoriile luĭ Şisman şi Ivanko. După Nesri, şeful Turcilor, ocupă Venzina [3]); încércă în zadar să ia Varna, care era a fiuluĭ luĭ Dobrotitz, şi se grăbesce a alerga în întâmpinarea Sultanuluĭ, care, prin singura presenţa sa, aduce închinarea luĭ Şisman. Acesta vine la Iamboli şi oferă luĭ Murad, «Silistra, cea maĭ însemnată dintre cetăţile şi oraşele sale şi ca mărime şi ca alte însuşirĭ, precum strălucirea clădirilor, mulţimea locuitorilor şi chiar întăriturile eĭ».

Şisman nesupunêndu-se, se închide în Nicopoli «cel maĭ tare oraş de la Dunăre»; aci fu asediat de Ali-Paşa; se predă şi plăti sultanuluĭ restul tributuluĭ, maĭ promise Turcilor, Silistra.

După Seadeddin şi Leunclavius, tzarul Bulgar, în loc s'o predea, începu s'o fortifice. Ali porni din noŭ în potrivă-ĭ, luă fortul Drigiasa (?) şi Hârşova [4]), apoĭ se îndréptă către Nicopoli, pe care îl înconjóră.

Strâns de tóte părţile şi văzênd că orĭ-ce resistenţă ar fi fără folos, Şisman se supuse împreună cu tótă familia sa. Sultanul îl iertă şi îĭ asigură un venit potrivit ranguluĭ sĕŭ, însă îĭ luă ţara şi dependinţele sale, la anul 1390.

Nesri dă şi lista oraşelor cucerite de Ali-Paşa, între care număra şi Silistra; apoĭ vorbesce «de castelele şi cetăţile de la Dunăre, acelea pe care altă-dată le ocupase Munteniĭ în Bulgaria [5]).

Ast-fel s'a ocupat Dobrogia de Turciĭ luĭ Ali-Paşa în anul 1390. Silistra a maĭ fost vremelnică a Românilor, sub domnia luĭ Mircea, după cum s'a arătat maĭ sus.

În 1397, teritoriul tzaruluĭ de la Vidin, Strasimir, a fost ocupat de Sultanul Baiazid şi ast-fel în maĭ puţin de o jumătate de véc, Turciĭ ocupă peninsula Balcanică, până la Dunăre, afară de Constantinopol.

După cum ştim, Sultanul Amurad I móre în bătălia de la Kossovo (1389), ucis de Miloş Obilicĭ şi îĭ urméză fiul sĕŭ Baiazid, supranumit Ildirim, adică fulgerul. Acesta trimese un corp peste Dunăre, bate şi prinde pe Mircea în 1391 şi ţara devine tributară Turcilor din acest an [6]). Mircea este ţinut la Brusa, până în anul 1392.

Repezile izbânzi ale Turcilor treziră creştinătatea. Sigismund, Regele Ungarieĭ, trimese o misiune în apusul Europeĭ, îndemnând'o la o nouă cruciadă. Până la venirea ajutórelor, încheiă cu Mircea un tratat de alianţă împotriva necredincioşilor şi trece în Maiŭ 1395 pe la Bran, îndreptându-se d'a lungul Oltuluĭ, către gura luĭ.

Aci Turciĭ, aveaŭ pe stânga Dunăriĭ, posiţiunĭ întărite cu zidurĭ, din care fură scoşĭ şi aruncaţĭ peste fluviŭ.

Insă încurcăturile din Ungaria împedecară pe Sigismund a maĭ continua campania,

---

[1]) *Hammer*, op. cit., p. 227, vol. I, şi *Xenopol*, op. cit., vol. III, p. 69.
[2]) III, p. 438, din Muradjea d'Ohsson.
[3]) Care după uniĭ autorĭ pare a fi Măcinul.
[4]) *Hammer*, op. cit., p. 276, apud *Bratutti*, p. 138.
[5]) *Hammer*, op. cit., şi *Iorga*, op. cit., p. 64.
[6]) *Muradjea d'Ohsson.* Tableau de l'empire ottoman, col. tom. III, p. 438 dupa Rauzalul-ebrar din 793 (1391).

până ce Regele nu 'şi regulă afacerile din lăuntrul statuluĭ, cu gând a o reîncepe maĭ târziŭ şi când iĭ vor sosi, ajutóre maĭ însemnate din apus [1]).

Soliĭ trimişĭ de Sigismund la curtea Regeluĭ Franţeĭ, Carol VI, ca să céră ajutor cavalerilor şi baronilor francezĭ în contra Turcilor spuneaŭ în discursul lor, că Sultanul despreţuesce cavaleria creştină. La aceste cuvinte; viteziĭ francezĭ se aprind de mânie şi toţĭ, formaţĭ la şcóla luĭ Duguesclin, iaŭ armele şi pornesc contra păgânilor. Acéstă armată de 1,400 cavalerĭ şi 1,400 écuyers, plus 6000 simbriaşĭ călărĭ şi pedeştri, se pun sub conducerea unuĭ tânăr îndrăsneţ de 24 anĭ, Ion Comite de Nevers, fiul Duceluĭ de Burgundia, Ion de Nevers; pentru îndrăznéla şi vitejia sa în lupte, fu numit Ion-fără-frică. Intre ceĭ-alţĭ şefĭ francezĭ se deosebiaŭ, în acéstă expediţiune: Comitele de La Marche, Henri şi Philippe de Bar, rudă cu Regele Franciei; Philippe d'Artois, conetabil al Regatuluĭ, Jean de Vienne, le Sire de Coucy, Guy de la Trimouille şi mareşalul de Boucicaut, un vechiŭ luptător de la Kosova şi al căruĭ nume se aude în istoria tuturor rĕsboielor epoceĭ.

Aceştia îşĭ jertfiră averile, ca să facă pregătirile expediţieĭ lor şi ca să uiméscă Orientul prin strălucirea lor. La pornirea acestor vitejĭ, lumea sta în admirare: nicĭ se credea, în Franţa, că Turciĭ vor îndrăsni să le stea împotrivă.

Armata franceză pornită prin Aprilie de la Dijon şi ajunsă la Ratisbona se întâlnesce cu trupele germane, conduse de Ruprecht, palatinul Rinului şi de Frederic VI, Comite de Zollern. Când ajunseră pe malurile Dunăriĭ, la Buda găsiră tótă nobleţa Ungarieĭ şi Boemieĭ în picióre. Aci veniră a se uni şi forţele trimese din Anglia, Italia, Boemia şi Stiria; în vreme ce Franţa şi Veneţia trimeteau vasele lor în Marea-Négră, spre a urmări, pe la gurile Dunării, sorţii rĕsboiului. Óstea unguréscă, tare de 70.000 luptători trecu Dunărea pe la Porţile de Fier, înconjură Vidinul şi Rahova, care se predară după mai multe zile de lupte crâncene şi înaintă, până la 12 Septembrie, înăuntrul Bulgarieĭ, la cetatea Nicopolea-Veche (Stari-Nikiup), lângă Balcanĭ. Aci se împreună cu armata muntenéscă şi moldovenéscă, comandată de Mircea-Voevod. Comanda supremă a armateĭ întregĭ de 130.000 de ómenĭ, o luă regele Sigismund, om lipsit de pricepere de a comanda o oştire aşa de mare şi aşa de amestecată.

El înconjură cetatea Nicopole, al căreĭ comandant, Toghanbeg, susţinu atacul 15 zile, până când veni Baiazid cu 200.000 ómenĭ.

Franceziĭ mândri şi încrezându-se în superioritatea lor, se deteră la beţiĭ şi tot felul de petrecerĭ cu curtisanele ce 'ĭ însoţiaŭ; eĭ despreţuiaŭ pe Baiazid, pe care 'l credeaŭ, că nicĭ nu va trece Bosforul. Eraŭ aşa de rĕŭ păzițĭ, că nu avură ştire de apropierea Turcilor, de cât când aceştia se aflaŭ la 6 mile departe. Mareşalul Boucicaut totuşĭ nu credea, ci ameninţă cavaleria de pază, că 'ĭ va tăia urechile, pentru ştirile greşite ce aduce.

Când primiĭ azabĭ turcescĭ se arătară, coalisaţiĭ alergară la arme. Comitele de Nevers ceru, ca să lase cavaleriei franceze onórea de a începe lupta.

Sigismund, care ştia modul de a combate al Turcilor, observă că e maĭ bine să păstreze cavaleria contra ianicerilor şi spahiilor Turcescĭ; iar lupta s'o deschidă Mircea cu oştirea luĭ.

Ordinea de bătaie a fost următórea: pe linia întâia cavaleriĭ francezĭ şi burgunzĭ; pe linia a doua Boemiĭ şi Bosniaciĭ; pe a treia, Germaniĭ, Unguriĭ şi alţiĭ, sub comanda Palatinuluĭ Ruprecht şi a Comiteluĭ de Zollern. La aripa dréptă, Mircea cu Româniĭ, la stânga, Ştefan Lascovicĭ cu Croaţiĭ.

In seara de 27 Septembrie, armata luĭ Baiazid se afla întrunită într'o mare tabără, la 7 km. de Nicopoli. A doua zi ea era gata de luptă. Sultanul era la centru cu 20-30.000 ienicerĭ, adăpostiţĭ prin palancĭ şi 30.000 spahiĭ; în dosul délurilor stăteaŭ ascunşĭ încă 25.000 călăreţĭ, într'o pădure.

Bătălia se începe (28 Septembrie 1396), avantgarda şi prima linie a infanterieĭ turcescĭ este respinsă; 10,000 Turcĭ rĕmân pe câmpul de luptă. Şi a doua linie era în dezordine, încă 5.000 Turcĭ cad. Îmbărbătaţĭ de acéstă isbândă, Franceziĭ descalecă, după obiceiul

[1]) «Nicopole». Cuvântare rostită în Academia Română de **M. S. Regele Carol I**, la 21 Martie 1904. Pag. 7—8.

lor, înaintéză pe jos, daŭ palancele la pământ, pun pe fugă ienicerii și călărimea turcéscă. Coucy și Jean de Vienne consiliară pe aliațĭ, să nu urmăréscă pe Turcĭ, care începuseră a se retrage, până ce nu se va apropia infanteria unguréscă.

Francezii însă, în loc să se întórcă înapoĭ și să încalece, merg orbesce înainte și se depărtéză în urmărire, până pe vârful uneĭ coline și când credeaŭ să nimicéscă pe dușman, de odată se văd atacațĭ de ceĭ 25,000 călărețĭ, flórea oștireĭ luĭ Baiazid, ascunșĭ într'o pădure.

Fu atuncĭ un adevĕrat măcel: Jean de Vienne, căzu în luptă; ceĭ-lalțĭ șefĭ francezĭ aŭ fost luațĭ prisonierĭ. Armata luĭ Mircea susținu retragerea, însă fu aruncată în Istru; 20.000 coalisațĭ rĕmân pe câmpul lupteĭ. În învălmășala lupteĭ, călărețiĭ dușmanĭ pătrund până aprópe de Sigismund, căruia îĭ scapă viața Comitele de Zollern, apărându-l cu trupul sĕŭ. Sigismund și Friderich Comite de Zollern fug pe o corabie muntenéscă, sub o plóie de săgețĭ, pe Dunăre în jos, până la gurile eĭ; aci se pun sub scutul uneĭ flote venețiane, cu care trec în Dalmația și apoĭ în Ungaria.

Cruzimele Turcilor, după victoria lor de la Nicopole, aŭ fost descrise de un nobil bavarez, Iohann Schiltberger, care stete sclav 34 anĭ.

Dintre prisonierĭ, numaĭ Comiteluĭ de Nevers și altor 24 principalĭ cavalerĭ le dete drumul.

Schiltberger a scăpat ca prin minune; fiind prea tînăr, atrase atențiunea fiuluĭ luĭ Baiazid; căcĭ era în uz la Turcĭ de a nu omorî prisonieriĭ, care n'aŭ vârsta de 20 de anĭ [1]).

Ceea ce ridică iarășĭ situațiunea luĭ Mircea, îĭ restitui póte ceva din teritoriul de la Sudul DunăriĭI și îĭ dădu, de sigur, Chilia, fu catastrofa din 1402 a luĭ Baiazid, înfrângerea de la Angora și prinderea luĭ de Tătarĭ.

In anul următor, după bătălie chiar, la 16 Septembrie 1403, Mircea dă o diplomă «din orașul nostru Giurgiŭ». Se știe, că dintre fiiĭ Sultanuluĭ prins, Soliman, ocupă întâiŭ «Romania», adică Turcia européná.

Prin 1409, un concurent i se ridică în persóna frateluĭ săŭ, Muza.

Acesta, care se găsea la curtea emiruluĭ de Castamuni, Isfendiar, se îmbarcă la Sinope pe o corabie a acestuia și e dus în «Țara Românéscă peste Marea-Négră, saŭ Pontul Euxin», la «Mircea Iflak, bărbat fórte puternic și ager». Acesta îl primesce și îĭ dă mijlóce să trécă Dunărea, pentru a începe lupta. După o versiune maĭ bogată, care explică și o confusiune de formă, ce se întâmpină în cea dintâiŭ povestire turcéscă, Mircea chemă însușĭ pe Muza, trimețĕnd la el un sol, care 'ĭ făgădui pe fata Domnuluĭ și jumătate din țară ca zestre.

Bătut de Soliman, în August 1410, Muza se refugiă iarășĭ la Mircea, de unde întreprinse o a doua expedițiune, care fu norocósă.

Doĭ anĭ, Mircea avu în Turcia un prieten, sub care, dacă nu i s'aŭ dat feude — orașele turcescĭ — el a păstrat malul Măriĭ, pe unde venise Muza în 1409.

Un alt fapt, destul de interesant pentru istoria Dobrogieĭ, este și cel povestit de Seadeddin, care l'a împrumutat de sigur din Idris:

«Odată cu Muza, veni la Dunărea de jos, un alt protejat al luĭ Mircea, fostul judecător militar (cadi-asker), Bedreddin, care «plecă nóptea peste Marea-Négră în Țara Românéscă». și suind Dunărea până la «Silistra, se refugiază în nemărginita pădure Deli-Orman», [2]) ca să agite Zagora (Bulgaria).

In anul egireĭ 819 (Martie 1416—Ianuarie 1417), spune Leunclavius, [3]) Sultanul Mahomed cu ajutóre asiatice, ar fi făcut la Dunăre «Sagzim (Isaccea) și Ieni-Suben (Sale), care apoĭ s'a zis Sule-Nouă» (póte Sulina).

După Seadeddin [4]) «Sultanul Mahomed pune să se drégă fortărețele Isaccea și Ieni-Sale»,

---

[1]) După: Cuvîntarea **M. S. Regeluĭ Carol I.**, «Nicopole», pag. 8—12. - *Hammer*, op. cit, Vol. I, p. 329 și urm. și *Al. Papadopol Callimach*. Sofia Paloplogu și Domnița Olena, pag. 11-13.

[2]) D. *Iorga* op. cit. p. 69 crede a fi Teleorman; după espunerea împrejurărilor, în care s'aŭ petrecut faptele, maĭ lesne s'ar lua Deliorman din Dobrogia.

[3]) Hist. col. 463—4. și *Nesri* 157 (*Hammer* op. cit. vol. II. p. 176).

[4]) p. 343—5. Cred maĭ nemerit a se identifica Ieni-Sale cu actuala poziție Eni-Kale.

Din aceste relațiunĭ se vede, că în 1417 dominațiunea Munteniei asupra Dobrogieĭ era redusă numaĭ la stăpânirea gurilor Dunăriĭ [1]).

S'a crezut, că Ungurii stăpâniaŭ Chilia în 1408, și că deci stăpânirea luĭ Mircea asupra Delteĭ, încetase. Un italian, Guilelm de Prata, venise la Veneția din partea luĭ Sigismund, care cerea între altele încheiarea uneĭ ligĭ în contra Turcilor și se ruga: «să-l ajute cu câteva corăbiĭ marĭ, pentru a ridica și duce de la Licostom la Galipoli, trupele sale. El se rugă nu numaĭ de Veneția, dar și de alțĭ principĭ creștinĭ, decĭ se adresă și luĭ Mircea, care era dușmanul Turcilor [2]).

Se maĭ adeveresce stăpânirea munténă asupra Delteĭ într'o scrisóre raguzană din 1410, în care se spune că Muza bătut de Soliman, este dus de corăbiĭ grecescĭ la gurile Dunăriĭ, unde Mircea îl primesce bine și îl petrece până la Golubac.

După atâtea probe documentate, Domnul N. Iorga afirmă, că pe timpul domnieĭ luĭ Mircea, granița turcéscă se întindea până la Isaccea și că Delta, dominată de castelul din ostrovul Leti, Kilia, era în stăpânirea Munteniei.

După cum am vĕzut, Baiazid este prins în bătălia de la Angora, din 20 Iulie 1402 și móre în captivitate peste un an.

Împĕrăția turcéscă e disputată de ceĭ patru fiĭ: Iza, care móre peste puțin timp, Soliman ocupă posesiunile din Europa, iar Mahomed pe cele din Asia. Muza, am vĕzut că cere ajutorul luĭ Mircea contra luĭ Soliman, care e ucis de fratele sĕŭ, în 1410 la Dugundgi [3]). Muza este prins și ucis de Mahomed în 1413.

Am vĕzut maĭ sus, care era stăpânirea Munteniei în Dobrogia de la 1402, până la 1413.

Am vĕzut de asemenĭ, că Mahomed I puse să se construéscă în Dobrogia cetățile Isaccea și Ieni-Sale, care deveniră nisce cuiburĭ, de unde ar putea maĭ bine să prade Muntenia, aceia ce se întâmplă în 1417, când akingiĭ aduc o mulțime de robĭ și roabe din Muntenia.

Mircea se obligă pentru a doua óră să plătéscă tribut Turcilor și să triméță pe fiul sĕŭ ca ostatic [4]).

La 1412 eraŭ două Chiliĭ — zice Domnul Iorga — Licostomo, era împreună cu tótă Delta, a luĭ Mircea, care o luase de la Genovezĭ, nu se știe cum, și cea din stânga brațuluĭ, Chilia-nouă, care era a Moldovenilor.

Mohamed I móre în 1421 și îĭ urméză fiul sĕŭ Amurad II; în 1424, sub domnia luĭ Dan II, Chilia era tot a Munteniei, după istoricul Phrantzes [5]).

Dan este atacat de Turcĭ în 1425, eĭ aduceaŭ contra luĭ pe Radu Prasnaglava și în 1426, Radu sprijinit de Turcĭ rĕmase domn al Țĕriĭ Românescĭ, până în Aprilie 1427, când Dan e restabilit de Ungurĭ. In acest an, Dan atacă Silistra.

In 1429 gura Chilieĭ era sub ascultarea Domnilor Moldoveĭ, căcĭ în acest an Sigismund, regele Ungurilor, puse să se construéscă o palisadă «ad Danubium, ubi mare intrat», pentru ca corăbiile să nu se maĭ pótă sui pe Dunăre» [6]).

Din 1427, Alexandru cel bun ocupase de la Muntenĭ ținutul Chilieĭ, care fu prădat de Dan în 1429, cu scop de a'l recupera, dar nu reușesce.

Așa dar din 1427, Moldoveniĭ devin stăpânĭ pe gurile Dunăriĭ, la Sud de care stăpânesc Turciĭ, cu care vin în contact.

După mórtea luĭ Alexandru cel bun (1433), Ilie dă la 1 Septembrie 1435 frateluĭ sĕŭ Ștefan «Chilia cu vama și bălțile ce se țin de dênsa» (delta) împreună cu alte moșiĭ, pentru întreținere.

Locurile date luĭ Ștefan nu constituiaŭ un Principat deosebit, căcĭ amândoĭ frațiĭ

---

[1]) *Iorga,* op. cit. pag. 70—71.

[2]) *Iorga,* op. cit., p 71.

[3]) *Hammer,* op. cit., Vol. II, p. 143 apud *Ducas* XIX și *Kalkok.* Cartea IV.

[4]) *Chalcon,* IV, p. 58 și *Lutfi,* p. 40, a se vedea *Hammer,* op. cit., Vol. II, p. 175. *Cantemir* (Ist. Imp. otoman, Vol. I, p. 98, nota 9) presupune, că cetatea Ieni-Sale (căreia 'ĭ zice Cale), ar fi Tulcea.

[5]) P. 118—9; în *Iorga,* op. cit., p. 84.

[6]) *Iorga,* p. 86.

eraŭ Domnĭ aĭ Moldoveĭ, până la 29 Maiŭ 1444, când Iliaş este orbit de fratele sĕŭ, care rĕmâne singur Domn peste tótă ţara Moldoveĭ [1]).

La 10 Noembrie 1444, se dete la Varna o bătălie tot aşa de sângerósă între creştinĭ şi Turcĭ, ca şi cea de la Nicopoli.

Amurat II îşĭ aduse armata pe malul Măriĭ Negre. Ajunsă la rîul Kamcik, puse să se construéscă 28 nĕvĭ, destinate a intra în Marea-Négră şi a urca cursul Dunăriĭ. Acéstă flotă fu arsă pe Dunăre [2]).

Regele Ungarieĭ Ladislas (Vladislav) III) şi Ioan Corvin de Hunyade, străbătând Bulgaria ocupară Balcik, Cavarna şi Constanţa, însă sunt învinşĭ; Regele rĕmase mort, iar armata abia putu trece în desordine Dunărea. In acéstă memorabilă bătălie móre şi Iulian Cesarini, legatul Papeĭ Eugeniŭ al IV, sfătuitorul acesteĭ cruciade nefericite.

In 1448, Petru, Domnul Moldoveĭ, aşezat în scaun de Ungurĭ, pentru a se menţine, înstrĕinase Chilia acestora; cronica moldo-polonă adaogă explicaţia, că a făcut acésta, «ca s'o apere împotriva Turcilor» [3]).

Chilia de fapt n'a fost dată Ungurilor, ci Domnilor Muntenĭ [4]).

La 17 Octombrie 1448, Hunyade este învins din noŭ la Cosova, de Amurad II.

Bătălia ţinu treĭ zile şi fu un adevărat măcel.

Treĭ anĭ în urma acesteĭ victoriĭ, Sultanul Amurat II móre la Adrianopoli, de un atac de apoplexie (5 Februarie 1451).

Când Mahomed II ocupă tronul, nu avea de cât 21 anĭ.

În ziua de 29 Maiŭ 1453, Sultanul Mahomed II tipărea palma sa de sînge pe păretele Sfinteĭ Sofia, şi dus prin valurĭ de sînge, în măreţul şi strălucitul palat al luĭ Constantin-cel-Mare, improvisa, gânditor, aceste versurĭ, în limba persană:

> Păianjenul ţese pănza în palatul Cesarilor
> Buhna ţipă jalnic pe turnurile de la Efrasiiap [5]).

Prin aceste versurĭ, Mahomed înţelegea palatul Romeĭ vechĭ şi al Romeĭ nouă, şi palatul Persan, ţinta cuceririlor sale. Perşiĭ eraŭ priviţĭ şi eĭ de Turcĭ ca duşmanĭ şi ereticĭ, maĭ ales că acum Şahul lor, Uzum-Hasan, era aliat şi înrudit cu Împĕraţiĭ Constantinopoluluĭ şi Trapezunteĭ.

În mijlocul risipurilor şi al măcelurilor, Mahomed cugetă să sfărâme sub piciórele sale, Imperiul Byzantin, Vechea şi Noua Romă, să cucerésca Asia şi Europa întrégă. Pentru sufletul sĕŭ vitejesc, pentru mintea şi vrednicia sa, pentru fanatismul şi pornirea vitezeĭ sale oştirĭ, totul se putea; «De órece în cer nu e de cât un Dumnezeŭ şi de cât un Prooroc, — pe pământ să nu maĭ fie de cât un stăpân, Padişahul Otomanilor». Acesta era manifestul luĭ Mahomed II [6]).

La auzirea căderiĭ Constantinopoluluĭ — Mama lumiĭ, Europa, încremeni.

De ar fi sărit atuncĭ Europa creştină, de ar fi sărit într'o unire Spania, Anglia, Germania, Franţa, Polonia, Ungaria, Italia, Moscova [7]), Mahomed II n'ar fi hălăduit aci. Dar nicĭ silinţele papilor, nicĭ stăruinţele unora din republicele Italieĭ, nicĭ acele ale luĭ Stefancel-Mare al Moldoveĭ şi ale vitejilor Skenderbei şi Uzum-Hasan, pentru a pune în mişcare, a întocmi o ligă obştéscă a puterilor creştine contra Turcilor şi a-ĭ goni din Constantinopole şi din Europa, n'aŭ putut isbuti.

Numaĭ câteva cuiburĭ vitejescĭ aŭ îndrăznit, în acele zile întru început de batjocură

---

[1]) *Iorga,* op. cit, p. 100.

[2]) *Engel.* Geschichte von Ungarn, III, p. 79.

[3]) *Iorga,* op. cit., p. 102.

[4]) *Iorga,* op. cit, pag. 103

[5]) *Cantemir.* Istoria Imp. Otoman, Vol. I, p. 141 (Efrasiiap, este palatul regilor persani). *Hammer,* op. cit., pag. 1, Vol. III.

[6]) *Felix Julien.* Papes et Sultans, p. 73, 94.

[7]) Starea Europeĭ în a doua jumĕtate a seculuĭ XV e aratată de D-nul *Xenopol* (Ist. Rom., Vol. IV, p. 44—8).

şi de peire, să-şĭ pue pepturile împotriva potopuluĭ turcesc: Româniĭ din Moldova şi din Muntenia, Voevodul Transilvanieĭ, Ioan Corvin Huniade, Român de nèm şi de nascere, pe care Turciĭ îl numiaŭ cu spaimă şi cu înfricoşare, iar Europa cu admirare: Cavalerul cel alb al Valachieĭ, Vodă Huniade; Arnăuţiĭ luĭ Skenderbeĭ, poreclit de Turcĭ, Dracul cel alb al Valahieĭ, Uzum Hasan, Şahul Persieĭ, Papa şi Veneţia. Dar şi aceştia nu tot-deauna s'aŭ luptat uniţĭ în acelaş timp. Mahomed II jură pe Alah, că va face din aceştĭ împotrivitorĭ praf şi cenuşe, şi repezi hangerul luĭ spre eĭ. Lupta a fost crâncenă, îndelungată: Europa avu timp să se descepte. Mahomed — zice Gibbon — n'a putut trece nicĭ Eufratul, nicĭ Marea Adriatică, pentru că Huniade, Skenderbeĭ, Cavaleriĭ de la Rodos şi Şahul Persieĭ, Uzum-Hasan, s'aŭ pus stavilă înaintăriĭ sale[1]). El uită să pomenéscă lămurit în primul loc pe Româniĭ din Moldova şi din Muntenia, căcĭ istoria nóstră cu arhivele Veneţieĭ, ale Romeĭ şi ale Polonieĭ, eraŭ prea necunoscute.

În acele zile, marĭ eraŭ vitejiile Românilor, sabia şi mintea luĭ Ştefan-cel-Mare, şi mare era numele sĕŭ în lume. Moldova a fost un stăvilar puternic contra valurilor turbate ale Turcilor.

Soliĭ Prinţuluĭ Lituanieĭ, trimeşĭ la Moscova, la Ţarul Ión al III-lea, în 1499, ziceaŭ din partea Domnuluĭ lor: «După sfatul tĕŭ, noĭ am încheiat tratat de iubire şi de prietenie cu Ştefan, Voevodul Moldoveĭ.

«Aflăm că Sultanul se înarméză cu tóte puterile sale contra luĭ, ca să cuceréscă Moldova. Fraţiĭ meĭ, Regiĭ Ungarieĭ, Boemieĭ, Polonieĭ şi eŭ, voim s'o apărăm. Fiĭ şi tu cu noĭ contra obşteseuluĭ făcĕtor de rele, care acum a pus stăpânire pe maĭ multe ţĕrĭ creştine. Moldova luĭ Stefan este apărare pentru noĭ toţĭ; dacă Sultanul o va supune, va fi de o potrivă rĕŭ şi pentru ţĕrile nóstre şi pentru ţara ta[2])».

Baiazid II scria în 1502, Hanuluĭ Tătarilor, îndemnându-l să năvălĕscă cu tóte urdiile sale asupra Moldoveĭ, ca s'o supuie; căcĭ «dacă tu veĭ avea în mână Moldova, drumul ne va fi deschis în tóte părţile lumiĭ»[3]).

Cu greŭ s'a desceptat apusul... Paganel[4]) scrie: «L'Occident, qui avait laissé briser le rempart de la Chrétienneté, ne fut pas longtemps sans reconnaître son irréparable faute; pendant plus d'un siècle, l'Italie, la Hongrie, l'Allemagne même, frémirent à l'idée de dévenir bientôt des pachaliks».

Vorbe late, banchete simbolistice, deşanţate, se făceaŭ multe, dar când venia tréba la fapte, Turciĭ rĕmâneaŭ nesupĕraţĭ. Olivier de la Marche, poet şi cronicar contimporan francez, ne-a lăsat tabloul acestor îngânfărĭ, descriind ca martor ocular, banchetul dat la Lille, în Flandra, de Ducele Burgundieĭ, Philippe le Bon, câte-va lunĭ după căderea Cons'antinopoluluĭ, nobleţeĭ din statele sale, jurând acolo cu toţiĭ, după riturile cavalerismuluĭ «pe Sfânta Cruce, pe Maica Domnuluĭ, pe damele frumóse şi pe fazanĭ», «că vor porni cu toţiĭ în contra Turcilor, că nu se vor opri, până ce nu vor prinde pe Sultanul Mahomed viŭ saŭ mort, afurisindu-se că la din contra, să n'aibă parte de spada lor, să nu şédă Marţea la masă, şi jurându-se că nu se vor întórce de la rĕsboiŭ, până când nu vor svârli pe Turcĭ cu piciórele în aer».

Dar nicĭ Ducele Burgundieĭ, nicĭ Regele Franţeĭ n'aŭ plecat la rĕsboiŭ: unire nu era, nimenĭ n'a plecat, nimenĭ nu gândise serios să plece!

Cincĭ stîncĭ neurnite întîmpină Mahomed în calea pornireĭ sale sĕlbatice: Pe Ioan Vodă Huniade, Voevodul Transilvanieĭ; pe Moldovenĭ şi pe Muntenĭ; pe cavaleriĭ din Rodos, pe Skenderbeĭ şi pe Uzum-Hasan, Şahul Persieĭ, ginerile Împĕratuluĭ Trapezundeĭ, Ioan Comnen Caloianes şi înrudit cu Ştefan-cel-Mare al Moldoveĭ.

Papa, Veneţia, aţineaŭ calea năvălitoruluĭ pe Mare, dar despre acéstă parte, Mahomed se mângâia zicând: «Alah a dăruit apele ghiaurilor, pămêntul otomanilor. Cine se

[1]) *Gibbon,* op. cit, T. II, p 871
[2]) *Karamzin,* Ist. Rusieĭ, Tom. VI, pag. 179.
[3]) *Hurmuzaki.* Documente Tom. II, partea II, p 492.
[4]) Turcs et Chrétiens au XV siècle, p. 227.

póte împotrivi darurilor luĭ Alah?» şi el se silea ca prin Moldova, prin Valachia, prin Transilvania şi prin Ungaria, să străbată în inima. Europeĭ, să calce Germania şi Italia cu Enicerii, cu Timarioţiĭ şi cu Spahiĭ săĭ, şi să măture tot. De aceea Papiĭ, Veneţia, Ştefan-cel-Mare şi Uzum-Hasan, puneaŭ tóte silinţele lor pentru o ligă a marilor Puterĭ de uscat contra Turcilor.

Pe uscat acéstă ligă, pe apă Puterile maritime, l'ar fi strâns pe Mahomed II ca într'un cerc de fier, l'ar fi svârlit din Constantinopol şi din Europa, şi l'ar fi îngrămădit în fundul Asieĭ, bătut şi ameţit. Dar acéstă ligă mântuitóre pentru creştinătate şi pentru civilisaţiune, nu s'a putut întocmi nicĭ odată, din causa luptelor, a neunireĭ şi a neaşezăriĭ statelor creştine.

Românii (Moldovenii şi Muntenii) aŭ stat scut şi apărare creştinătăţiĭ din capul loculuĭ, cu ţĕrile, cu sângele lor [1]).

După căderea Constantinopoluluĭ, Mahomed II în primul moment de beţie se gândi la o lovitură analógă la Nordul Măriĭ-Negre, căcĭ cósta apusană era de mult a lor. Aci două puterĭ i se opuneaŭ; Moldovenii şi Genovezii, care stăpâniaŭ, ceĭ d'întâiŭ Chilia şi gurile Dunăriĭ, iar ceĭ d'al doilea, Cafa.

Turcii pentru a împiedica trecerea vaselor genoveze în Marea-Négră, aşezase în Bosfor 16 bombarde, aşa că de la Decembrie 1455, scrie solul milanez din Neapole, «acuma se póte privi ca perdută tótă Marea-Négră şi însuşĭ Cafa, Tana şi cele-lalte cetăţĭ, pentru că nicĭ o corabie n'ar maĭ îndrăzni să înfrunte atâtea tunurĭ [2])».

Dar nicĭ între Moldovenĭ şi Genovezĭ nu exista unire, căcĭ în nechibzuita Domnie a luĭ Petru III Aron, locuitorii din Cetatea-Albă ocupară castelul Lerici de la gura Nipruluĭ ce era stăpânit de Genovezĭ, şi pe care îl găsim la 3 Septembrie 1455 «întărit în numele luĭ Petru Voevod, Domnul Moldoveĭ şi Moncastruluĭ, care nu vrea să'l restitue».

Castelul nu putu fi luat, «ci să vĕ prefaceţĭ maĭ bine — scria oficerilor din Cafa, guvernul genovez — şi să zăboviţĭ până vor veni timpurĭ maĭ bune şi starea lor vĕ va îndemna, să vĕ gândiţĭ la redobândirea localităţiĭ Lerici» [3]). Asemenea împrejurărĭ bune nu veniră, căcĭ în 1475 Cafa căzu în puterea Turcilor. Chilia şi gurile Dunăriĭ avură aceiaşĭ sórtă, după 9 anĭ, cum vom vedea.

Mahomed II înfuriat de ofensele ce aduse solilor săĭ, Vlad Vodă Ţepeş, numit de Turcĭ, Kazîklü-Vodă, porni din Constantinopol la 26 Aprilie 1462, după ce maĭ întâiŭ prădase oraşele de pe Dunăre şi din Deltă, până aprópe de Chilia în 1461 [4]).

Am vĕḑut, cum Petru dase Chilia în 1448 Ungurilor, iar aceştia, Ţĕriĭ Românescĭ. Ungurii însă aveaŭ aci armata lor, de óre-ce în cronica putneană se vede, că la 22 Iulie 1462, Ştefan este rănit la picior de Ungurĭ [5]).

In Maiŭ 1462, Vlad Ţepeş ştia că o flotă turcéscă se îndréptă spre gurile Dunăriĭ. Prin Iunie, flota atacă Chilia pe apă; iar Ştefan-cel-Mare, aliatul lor, pe uscat. Resultatul luptelor de sub murii aceste cetăţĭ a fost negativ [6]). E destul a arăta că acest atac nu isbutesce. Restul campanieĭ din 1462 nu ne interesézä. Vlad Ţepeş biruit fuge în Ungaria şi e înlocuit cu Radu IV cel Frumos (1462—1471), de la care Ştefan-cel-Mare ocupă Chilia, în 1465.

Turcii aŭ fost rugaţĭ de Radu a pregăti o expediţiune contra Moldoveĭ, dar vĕḑênd Sultanul, că Ştefan pusese în picióre ţara întrégă, renunţă se vede, de óre-ce nicĭ un isvor italian nu pomenesce acésta [7]).

Pe la 25 Martie 1475, Mahomed dă ordin Mareluĭ Vizir de a porni din Constantinopol

---

[1]) A. *Papadopol Callimach.* Sofia Paleologu şi Domniţa Olena, pag. 1—18.
[2]) *Makuscev.* Monum. Slavorum meridionalium I, p. 153.
[3]) *Vigna.* I, p. 490—1.
[4]) Dupa cum reiese din scrisórea publicată de D. *Bogdan,* în Vlad-Ţepeş, p. 71 şi urm.
[5]) *Xenopol.* Vol. IV, p. 11.
[6]) *Hammer* op. cit. p. 88, vol. III.
[7]) Numaĭ un document ardelian pomenesce, la 28 Septembrie 1466.

cu o flotă contra Cafeĭ, care nu se ascepta. Keduk-Ahmed-Paşa debarcă la 1 Iunie cu 40.000 ómenĭ şi după patru ḑile de asediŭ, ia Cafa din mâinile Genovezilor. Cafesiĭ fură transportaţĭ la Constantinopol, pentru a popula oraşul [1]). O mie cincĭ sute de tinerĭ genovezĭ reuşiră să scape cu un vas şi debarcară în Chilia, unde sunt primiţĭ cu bucurie de locuitorĭ [2]).

In timpul campanieĭ din 1475, Chilia a fost luată de Turcĭ, în urma victorieĭ luĭ Ştefan de la Podul-nalt saŭ Racova, ca a fost reluată de Moldovenĭ, după cum afirmă cronicarul polon Dlugosz [3]).

După campania din Crimeia, Mahomed supărat de ospitalitatea pe care Chileniĭ o dase Genovezilor, la luarea Cafeĭ, îşĭ îndreptă flota către Chilia; aci găsi oraşul ruinat, căcĭ îl ruinaseră Moldoveniĭ.

Vlad Ţepeş renunţase la pretenţiunile sale asupra Chilieĭ, care rĕmase a luĭ Ştefan.

In vederea luptelor ce se urmară în anul 1476, Ştefan se adresă nu numaĭ vecinilor sĕĭ Polonĭ şi Ungurĭ, dar şi Papeĭ Sixt IV, care dăruesce ertarea păcatelor tutulor acelor ce vor vizita cele douĕ bisericĭ catedrale din Moncastro şi vor da ajutor luĭ Ştefan, Voevodul Moldoveĭ, contra Turcilor, fiind-că acesta, zice Papa, ca un adevĕrat luptător al credinţeĭ creştine, este gata a se bate contra lor.

Sixt IV califică pe Ştefan al Moldoveĭ: «dilectus filius nobilis vir, Stephanus Wayvoda Dux Moldaviae eiusque dominia, verus cristianae fidei athleta». Şi tot în acel an, Papa Sixt IV dăruesce ertarea păcatelor luĭ Ştefan, Voevodul Moldoveĭ, şi tuturor locuitorilor, carĭ vor vizita biserica cea mare a Moldoveĭ şi vor depune darurĭ în lada bisericiĭ; iar baniĭ ce se vor aduna, Pontifele autoriză, ca să-ĭ intrebuinţeze Ştefan Voevodul Moldoveĭ, pentru rĕsbóiele sale contra Turcilor [4]).

In primă-vara anuluĭ 1476, armata otomană era în marş la Varna, pe când o flotă se îndrepta pe Marea-Négră asupra Chilieĭ. Pretenţiunile luĭ Mahomed eraŭ, ca Ştefan să plătéscă tributul din urmă (de la 1455); Petru Aron este primul Domn Moldovean, care plătia tribut Turcilor [5]). Să'l plătéscă şi de acum înainte şi să restituie prinşiĭ şi oraşul Chilia, care se ţinea de Ţara Românéscă.

La refusul luĭ Ştefan, óstea înaintă împreună cu flota şi podurile fură aruncate peste Dunărea de jos. Atacul Turcilor nu reuşi. 500 Ienicerĭ fură toţĭ prinşĭ. Ştefan aflând, că un ciambur tătăresc a trecut Prutul pe la Ştefănescĭ. se retrase către Suciava şi dete lupta din 26 Iulie de la Rĕsboienĭ, în care marele luptător al creştinătăţiĭ este învins.

Turciĭ pradă ţara până în August, când vestea apropieriĭ luĭ Ştefan, cu ajutor de la Polonĭ, ĭĭ făcu să se retragă peste Dunăre, fără a maĭ ataca Chilia, după cum se aştepta Ştefan, care îşĭ redobândi împreună cu teritoriul călcat de Turcĭ şi cetatea, unde înecă în Dunăre 8000 de Turcĭ «veniţĭ cu corăbiĭ şi galere, pentru a dobândi o cetate ce făcea Ştefan la Dunăre» [6]).

El întăresce cetatea, până în 1482 [7]).

Mahomed II, móre la 3 Maiŭ 1481, în etate de 52 anĭ şi ĭĭ urméză la tron fiul sĕŭ, Baiazid II.

In 1484, Baiazid II trimite artileria de asediŭ pe Marea-Négră, la gurile Dunăriĭ, la Chilia. Oraşul este învestit, căzu într'o Miercurĭ, la 14 Iulie [8]).

Armata trecu Dunărea la Isaccea, unde se uni cu Munteniĭ luĭ Vlad-Vodă Călugărul, la 27 Iunie 1484 [9]).

---

[1]) *Hammer* op. cit., vol. III, p. 195—7 şi *E. Vincens,* op. cit. 287—8.
[2]) *Hammer* op. cit. Vol. III, pag. 202 apud *Ubertus Folieta* XI. p. 627—8.
[3]) Ediţia II, vol. XIV, p. 621.
[4]) *Pap. Callimach* op. cit., pag 49—50 apud *Hurmuzaki,* Documente, vol. II^2, p. 237—243.
[5]) *Iorga,* op. cit., p. 108.
[6]) Col. Traian, VII, p. 380. *Iorga.* Acte şi fragmente II^1, p. 90, 98.
[7]) *Iorga,* op cit.
[8]) Idem.
[9]) *Hammer,* op. cit. p 12, Vol IV.

După luarea Ackermanuluĭ — Hammer, spune la 24 Iulie — Baiazid II revine la Chilia, pe acelaș drum pe care se dusese, adică prin Tataria Dobrogiană. unde înainte de fondarea Imperiuluĭ Otoman, Saltukdédé stabilise o colonie de Turcĭ seleucizĭ [1]).

De la 14 Iulie 1484, întrega Dobrogie, împreună cu gurile Dunăriĭ, a fost supusă Imperiuluĭ Otoman.

In iarna anuluĭ 1486, Turciĭ stăpânĭ pe Chilia, trec Dunărea în contra luĭ Ștefan-cel-Mare, voind să pună în scaun pe Hronet-Hruet-Hromot; dar sunt bătuțĭ la Schcia, în ziua de 6 Martie 1487. Ștefan taie capul pretendentuluĭ [2]).

In 1492, Ștefan-cel-Mare, care timp de un pătrar de véc, luptă singur contra Turcilor, este obligat a plăti tribut acestora.

Unguriĭ și Poloniĭ se deșteptară tocmaĭ în 1499 și încheiă un tratat cu Ștefan, ca să trécă Dunărea contra Turcilor, prin vadul de la Oblucița (Isaccea) saŭ aiurea. Insă în urmă se stricară legăturile între eĭ și Domnul Moldoveĭ.

In cursul anuluĭ 1498, Balibeg-Malcociogli, guvernatorul Silistreĭ, făcu două expedițiunĭ peste Dunăre în Moldova; una primăvara și cea de a doua tómna. In cea d'întâiŭ trecênd Dunărea cu 60000 ómenĭ, aduse 10000 prisonierĭ; în cea de a doua trece Nistru în Polonia, devasteză totul până la Halitz și ar fi mers și maĭ departe, dacă frigul nu'l împiedica. El se întórse apoĭ la Chilia și Ackerman.

Baiazid II abdică la 25 Aprilie 1512, în favórea fiuluĭ sĕŭ Selim I, iar el voind a se retrage la Dymotica, móre pe drum la 26 Maiŭ.

Până să ocupe tronul tatăluĭ sĕŭ, care voia să'l dea unuĭ alt fiŭ, Achmet, Selim avu să lupte mult. Teatrul acțiuniĭ sale a fost Chilia [3]).

In tot timpul domnieĭ sale, Selim à făcut cucerirĭ în Asia și Egipt; ast-fel că nimic nu s'a petrecut important în Dobrogia și la gurile Dunăriĭ.

El móre la 22 Septembrie 1520 și iĭ urmézä fiul sĕŭ Soliman [4]).

In 1521—22, frica de Turcĭ reapare în Moldova. Soliman avea óste gata la Chilia și Cetatea-Albă, pentru a ataca Moldova și a prăda marginile regatuluĭ Polonieĭ.

Sangiacul din Silistra, care avea paza Dunăriĭ, supărat pe Ștefăniță-Vodă (1517—1527), ocupă partea de jos a Moldoveĭ, pe care Domnul trebui s'o rescumpere, corupênd pe trimesul luĭ Soliman [5]).

La 1523, póte ca mĕsură de apărare, găsim pe Carabăț, căpitan al Moldoveĭ de jos.

In anul următor, un șef Turc «Thasule», adună trupe în Chilia și Cetatea-Albă, contra Polonilor [6]).

In 1526, pe când Turciĭ se pregătiaŭ să dea Ungarieĭ lovitura, se svonise că eĭ vor ataca Ardélul, prin Moldova. In Martie, se vorbia că aŭ făcut pod la Oblucița; apoĭ se află, că treĭ podurĭ aŭ fost aruncate la Nicopoli; în fine, de la însușĭ Domnul Muntenieĭ, că aŭ sfărâmat acestea și materialul l'aŭ dus la Dunărea de jos, unde fac pod la Chilia [7]).

Vom spune numaĭ în trécăt, că Suleiman ocupă Ungaria în campania din 1526 și 1531.

In 1538, Petru Rareș, lovi Chilia și iĭ arse marginile [8]). Cantemir ne dă și causele acestuĭ atac. Tătariĭ din Bugeak veniră împreună cu nouĭ coloniștĭ turceștĭ, ca să taie lemne dintr'o pădure. S'a iscat cértă între eĭ și locuitoriĭ din Kiegeci, care aŭ alungat pe Turcĭ din pădure; aceștia se întorc a doua óră, iar locuitoriĭ iĭ pun iarășĭ pe fugă și iĭ urmăresc până la Chilia, căreia iĭ daŭ foc.

Acesta fu pretextul invocat de Suleiman, care porni de la Constantinopolĭ o expediție formidabilă pe Mare și pe uscat, în potriva necredinciosuluĭ Moldovean.

---

[1]) *Seadeddin*, III, 477. *Lufti Pascha*, pune venirea seleucizilor în Dobrogia, la 1263

[2]) Cron. de la Bistrița, p. 58 în *Iorga*, op. cit., p. 169.

[3]) *Hammer*, op. cit, Vol. IV, pag. 123 și preced *Iorga*, op. cit., p. 181.

[4]) *Hammer*, op. cit, Vol. IV, pag. 357.

[5]) *Hurmuzaki*, III[2], p. 715-6.

[6]) Idem, II[3], p. 724.

[7]) *Iorga*, op. cit., p. 183-4

[8]) *Cantemir*, Descriptio Moldaviae, p. 42 și Ist. Imp. Otoman, Vol. I, p. 296, nota 87.

El traversă Dobrogia, la Babadag vizită mormântul luĭ Saltukdédé, care de pe timpul sultanilor seleucizĭ, veni cu o colonie de Turcĭ și se stabili în Dobrogia [1]).

De aci puse să se construiască un pod la Oblucița, iar nu la Silistra saŭ Chilia, cum cred uniĭ [2]). După ce gonesce pe Rareș, puse în scaun pe Ștefan Lăcustă. Soliman trecu Dunărea înapoĭ, spre a petrece iarna la Adrianopoli. Ștefan se obligă să plătéscă glóbă, pentru necredința luĭ Petru; apoĭ tótă laturea de la Nordul Dunăriĭ, trecu sub stăpânirea turcéscă. Maiacul, Ciubărciul și Căușaniĭ devin proprietate turcéscă. Pârcălăbia moldovenéscă strămutată în 1484 de la Chilia la Ciubărciŭ, se mută în 1538 la Soroca. Tot atuncĭ se anexézâ și Tighina, raieleĭ formată de Turcĭ în acest an [3]). Soliman puse să se reconstruiască Chilia, distrusă de Moldovenĭ, și fiind că pădurĭ nu eraŭ în aceste părțĭ, dărui lemnăria poduluĭ ce se construise pe Dunăre [4]). Sangiacul fu încredințat luĭ Hasanbeg.

Intâlnim ca Sangiac al Chilieĭ în 1541, pe Malcocĭ-Oglu. Suburbiile orașuluĭ aŭ fost arse de Alexandru III Cornea, Domnul Moldoveĭ [5]).

Infrângerea luĭ Rareș a fost anunțată în tóte provinciile Imperiuluĭ Otoman, prin trimeșiĭ lor, ce veniseră la Isaccea [6])

In campania din Ungaria, de la 1551, Tătariĭ din Dobrogia, luară parte sub comanda luĭ Mohammedbeg, sangiacul de la Nicopoli [7]).

Pe când Soliman era ocupat cu rĕsboiul din Asia, în anul 1555, apare în Dobrogia, un pretendent la Tron, un fals Sultan, cu numele Mustafa, care adunĕnd o bandă de vre-o patru-zecĭ ómenĭ depravațĭ, începu să devasteze în modul cel maĭ crud, nu numaĭ Dobrogia, ci și tóte provinciile învecinate. Baiazid, un fiŭ al Sultanuluĭ, printr'o stratagemă, puse mâna pe Mustafa și îl trimese luĭ Soliman, care avea de gând să triméta din Asia pe Mehmed-Pașa, ca să'l prindă [8]).

Soliman, supranumit Magnificul, móre la 13 Safer 1566, la atacul Sigetuluĭ. El este cel maĭ mare dintre Sultanĭ; «în timpul sĕŭ, Imperiul Otoman, nu numaĭ că atinsese maximum de extensiune teritorială, dar și cea maĭ mare desvoltare sub raportul artelor, legislațiuniĭ și literilor».

Tronul a fost ocupat de fiul sĕŭ Selim II-lea, supranumit bețivul, în timpul domnieĭ căruia, Turciĭ trec pe la Isaccea în contra luĭ Ion Vodă, Domnul Moldoveĭ, în 1574 [9]). Selim II móre în 1575 și iĭ urméză fiul sĕŭ, Murad III.

---

[1]) *Hammer*, op. cit. Tom. V. p 290 apud *Ali*. Rumelia de Hagi-Kalfa, p. 27-30.

Tradițiunea spune, că locul unde fusese îngropat Saltukdédé, nu se maĭ cunoștea și în cercetarea mormîntuluĭ, Sultanul Soliman găsesce un cioban bătrîn, care păzia oile prin împrejurimile orașuluĭ.

Acesta întrebat, iĭ rĕspunde că nu știe unde aŭ fost îngropate rămășitele erouluĭ Turcilor, Saltukdédé; dar a observat la oile sale un fapt curios, că există un loc lângă oraș, unde oile ajungĕnd îl înconjură și numaĭ după ce trec de el, ele se readună, ferindu-se ast-fel a trece peste acel petic de pămĕnt.

Verificat acest fapt, de însușĭ Sultanul, a dedus că locul pe care oile îl înconjuraŭ, trebue să fie loc sfânt și că acolo trebue să fie îngropate rămășițele luĭ Saltukdédé.

In acel loc, puse Soliman a se construi un monument funerar, în onórea primuluĭ colonizator al Dobrogieĭ, din vécul al XIII-lea, luĭ Saltukdédé, care e și un sfânt al Turcilor. Acest mormînt se vede și astăzĭ lângă șosea, apróape de bariera de Sud a orașuluĭ.

Lângă mormînt, Soliman construi o giamie, care azĭ e în ruină.

Munteluĭ din fața mormîntuluĭ luĭ Saltukdédé, iĭ dete numirea de muntele Koium-Baba, adică tatăl oilor, după numele ciobanuluĭ; acéstă numire s'a păstrat până azĭ.

[2]) *Theiner*. Mon. Slavor. merid. I, p. 643.

[3]) *Iorga*, op. cit., p. 187-8.

[4]) *Cantemir*. Istoria Imperiuluĭ Otoman. Vol. I, p. 297. Istoricul crede că podul a fost construit la Chilia

[5]) *Iorga*, op. cit., p. 190, apud *Hurmuzaki*, II[1], p. 215.

[6]) *Hammer*, op. cit, Vol. V, p. 292.

[7]) *Hammer*, op. cit., Vol. VI, p 20.

[8]) *Cantemir*. Ist. Imp. Otoman, Vol. I, p. 309-10. Cu acéstă ocasie, istoricul face descripția Dobrogieĭ (nota 123), pomenesce de pădurea Deli-Orman și despre locuitoriĭ, pe carĭ iĭ numesce Citaki, de origină turcă.

[9]) *L. Gorecii*. Descriptio belli Juoniae Voivodae; anno MDLXXIV, în Tesaur de monum. antice, Vol. III, p. 230 și urm.

În 1576, Murad III încheie cu Bathóry, regele Poloniei, un tratat, prin care Turcia se obliga a da ordin begului de Silistra și Ackerman, ca să oprescă pe Tătarii din Dobrogia a face incursiuni prin Moldova în Polonia [1]).

Totuși prădăciunile Tătarilor nu încetară, ci s'aŭ continuat și în anii următori.

Sfârșitul domniei luĭ Amurat III corespunde timpurilor de glorie ale Munteniei, sub Mihaĭ-Bravul.

Murat III móre în 1594 și iĭ succede fiul seŭ, Mahomed III-lea.

Starea Europeĭ în timpul luĭ Mihaĭ-Vitézul era următórea: Succesele Turcilor puseseră pe gândurĭ lumea creștină. Rudolf II, Împĕratul Germanieĭ, ieșind din toropiala, în care îl adusese viclenile uneltiri ale Jesuiților, convócă o adunare generală la Ratisbona. Papa Clement VIII trimite nunciĭ la Filip II, la Moscua, la Sigismund-Bathóri, Prințul Transilvanieĭ și Aron, Domnul Moldoveĭ, în contra .Turcilor. Era a 40-a cruciadă a Puterilor creștine contra Semi-luneĭ.

La 15 Iunie 1593, Turciĭ suferiră o mare înfrângere la Sissek. Anul acesteĭ înfrângerĭ se chiamă în istoria otomană, anul peireĭ; de la acéstă dată începe decadența Imperiuluĭ.

Domnia luĭ Mihaĭ fu o lovitură nouă dată oștirilor turcescĭ ale luĭ Sinan Pașa, care câștigase maĭ multe victoriĭ în Asia și Ungaria.

Mihaĭ, împreună cu oștirea Ardélului, comandată de Albert Király, atacă la 10 Decembre 1594, Orașul de Flocĭ, pe care'l rase din temelie; apoĭ trecu Dunărea pe ghiață și la 1 Ianuarie 1595 se apropiă de Hârșova. Aci iĭ iese înainte o óste de 7000 Turcĭ, alcătuită din garnisóna cetățiĭ și din alțĭ Turcĭ din Dobrogia. Pe ghiața Dunăriĭ se dete o bătălie sângerósă, pentru ambele părțĭ, în care Turciĭ fură sdrobițĭ și împrăștiațĭ.

Româniĭ biruitorĭ se suiră pe scărĭ, săriră în cetatea Hârșova, o arseră și o prădară. Prada făcută în acest oraș fu așa de mare, în cât Româniĭ trebuiră să trécă Dunărea, spre a'șĭ duce în țara lor avuțiile ceĭ împovăraseră; după ce'șĭ maĭ întări puterile slăbite de frig, Mihaĭ cu ostașiĭ sĕĭ, la 6 Ianuarie, trecu iarășĭ Dunărea și se îndreptă spre Silistra, oraș mare și frumos, locuit de neguțătorĭ bogațĭ, carĭ trăiaŭ fără grije, bizuindu-se pe puterea cetățiĭ. După un atac gróznic, în care asediațiĭ nu luptară maĭ puțin vitejesce de cât asediatoriĭ, Româniĭ o coprinseră și o deteră in foc și pradă. Româniĭ găsiră atâta pradă în acest oraș, în cât îșĭ dobândiră veștminte pentru vecie, zice contimporanul scriitor, Montreux [2]).

Româniĭ sunt respinșĭ de Mustata, sangiacul Silistreĭ, care le causă o pierdere de 4.000 ómenĭ [3]).

Pe când Mihaĭ ataca pe Turci în Dobrogia de Sud, în anul 1594 și începutul luĭ 1595, pe la Nord un corp de Cazacĭ aĭ luĭ Komulovicĭ merse spre «gurile Dunăriĭ și Nistru pentru pradă». Un om trimis prin Aprilie pentru stafete, de palatinul din Kiew, aduse vestea «că eĭ sunt la Marea-Négră, așteptând vre-un prilej să intre în gurile Dunăriĭ; carĭ nu sunt nicĭ 2.000 de ómenĭ».

Prin luna Iulie veniră sub zidurile Chilieĭ și alțĭ Cazacĭ de la Nipru. Un alt corp de 8.000 cazacĭ bate pe Aron Vodă, Domnul Moldoveĭ, și iĭ ia tunurile, «cu care aveaŭ a se îndrepta asupra Moncastruluĭ, Chilieĭ și altor cetățĭ ale Sultanuluĭ».

Aron se împacă cu Cazaciĭ, cu care în iarna anuluĭ 1595 începu o campanie de recuperare a Basarabieĭ Sudice, cuceresce Tighina și Moncastro și ajunge până la Dunăre.

În Martie atacă Ismailul, Andreĭ Barcsaĭ, un comandant al trupelor transilvănene și la 22 îl ocupă [4]).

În acest timp Mihaĭ porni din noŭ pe Banul Mihalcea spre Silistra, pe care o arse

---

[1]) *Hammer,* op. cit. Vol. VII, p. 45.

[2]) *Bălcescu.* Istoria luĭ Mihaĭ-Vitézul Rev. Română, anul I, p. 287 și *Baltazar Valter.* Descrierea faptelor luĭ Mihaĭ. În Tesaur de monumente antice, Vol. I, p. 16.

[3]) *Hammer,* op. cit. Vol. VII, p. 299.

[4]) *Iorga,* op. cit. 209—10.

şi o pustii. Mihalcea apoĭ se întórse de asediă Brăila. Asediaţiĭ găsiră mijloc de a scri luĭ Muza, ciauş din Dobrogia, cerêndu-ĭ ajutor. Muza strânse vre-o 4.000 de ómenĭ şi trecênd Dunărea pe ghiaţă, isbi tabăra românéscă şi omorîndu-le — după mărturia Turcilor — 10.000 de ómenĭ, iĭ sili a ridica împresurarea.

Mihaĭ trimise pe Spătarul Preda şi pe comisul Radu, asupra Hârşoviĭ. Turciĭ din acest oraş, aflând de sosirea Românilor, se grăbiră a trece Dunărea şi le ieşiră în întâmpinare; dar Româniĭ iĭ bat şi iĭ trec Dunărea, făcêndu-le maĭ mult rĕŭ în góna ce le dete până la Hârşova, pe care o şi dădură pradă foculuĭ.

Vitézul Albert Király, cu o iuţime neauzită, cu foc şi cu fier prădând şi pustiind, îşĭ rotesce armele fulgerând prin tótă Bulgaria şi Dobrogia, unde ocupă Cernavoda, Babadagul şi Oblucița. El îşĭ împinse pustiirile până la Marea Négră, de la gurile Dunăriĭ până la Varna şi înaintă până aprópe de Constantinopol [1]).

Mihaĭ unindu-se cu Aron Vodă, acesta ocupă Măcinul şi alte cetăţĭ, rĕscólă tótă Dobrogia, aĭ căreĭ locuitorĭ urând tirania Turcilor, se ridicară cu toţiĭ şi curăţiră ţara lor de dênşiĭ; douĕ escadróne de Moldovenĭ, bat în douĕ rîndurĭ douĕ cete însemnate de Turcĭ şi le iaŭ douĕ stindarde. Apoĭ Moldoveniĭ se împreună cu Dobrogeniĭ revoltaţĭ, iaŭ Chilia şi Benderul, unde taie în bucăţĭ pe Beiul cu 600 de Turcĭ, apoĭ aŭ mers asupra Ackermanuluĭ, de unde Tiafel abia putu scăpa, lăsând în mâinele Moldovenilor maĭ multe trofeie.

Mihaĭ termină campania din iarna anuluĭ 1595 din Dobrogia, înainte de a se desgheţa Dunărea, pe care o trecu pe ghiaţă, după cum afirmă De Thou [2]).

Brăila este luată cu asalt, în ziua de 10 Aprilie 1595, iar Turciĭ abia putură scăpa cu corăbiile pe Dunăre de mânia cuceritorilor.

Marele Vizir Sinan-Paşa, însărcinatul Sultanuluĭ cu expediţia în Muntenia, îşĭ aduse armata pe la Sudul Dobrogieĭ; se afla pe la începutul luĭ August 1595 în Rasgrad, venind de la Adrianopoli prin pasul Cialicavak. La 13 August 1595, într'o Miercurĭ, se dete memorabila bătălie de la Călugărenĭ, în care Sinan abia fu scos dintr'o baltă, în care căzuse [3]).

Şépte galere cu muniţiunĭ de artilerie suia Dunărea pe la gurile eĭ, până la Rusciuk.

Pe când la Constantinopol se discuta despre sórta Moldoveĭ, pe care Turciĭ vroiaŭ s'o împartă în douĕ, o parte Tătarilor şi alta sangiaculuĭ de Tighina.

Pe când Poloniĭ aveaŭ témă pentru ocuparea Moldoveĭ de Turcĭ şi Tătarĭ, de óre-ce speraŭ s'o aibă pentru eĭ, Mihaĭ-Vitézul gonesce în 1600 pe Ieremia Movilă şi întrupéză Moldova la coróna sa, după cum făcuse şi cu Ardélul în acelaşĭ an [4]).

Mihaĭ este omorît mişelesce în anul 1601; peste doĭ anĭ móre şi Mahomet III, la 22 Decembrie 1603.

Între 1603 şi 1622, se succede la tronul Sultanilor: Ahmed I, Mustafa I şi Osman I. În timpul acestora, necontenitele campaniĭ tătărescĭ contra Cazacilor, Munteniеĭ şi Ardéluluĭ, aduseră aşezarea Tătarilor în Bugeac. Încă de pe la începutul secoluluĭ XVII iĭ vom găsi fixaţĭ în acéstă provincie, fixaţĭ până la un óre-care punct, până la exprimarea de plângerĭ maĭ energice din partea Polonilor, până la stăruinţe maĭ dibace şi maĭ bine întovărăşite de darurĭ din partea Domnilor moldovenĭ, înspăimântaţĭ de o asemenea vecinătate. Primiţĭ să se aşeze la Dunărea de jos, fără o autorizare limpede, ci eraŭ scoşĭ solemn din noua lor ţară la asemenea împrejurărĭ. Tatariĭ bugecenĭ se înţelegeaŭ însă în totdeauna cu ceĭ carĭ primiaŭ însărcinarea de a'ĭ goni şi ştiaŭ să facă ast-fel, în cât

---

[1]) *Bălcescu*, loc. cit. p. 374—5, apud *Campana*, *Istvanfi*, *Walter*. În Tes. mon. Vol. I, p. 22.

[2]) Tom. XII, p. 514. Între oraşele cucerite de Mihaĭ figuréză, în Dobrogia: Isaccea, Hârşova, Măcinul, Chilia, Babadagul; Babadagul este descris de Iacob August de Thou (Tesaur de monumente antice, Vol. I, p. 219) ca oraş negustoresc şi avut, Cernavoda; iar la Sud: Rasgradul şi Dobricea. Despre aceste oraşe vorbesce şi Vistierul Stavrinos (Tes. de mon. ant. Vol. I, p. 292).

[3]) *Hammer*, op. cit. Vol. VII, p. 304.

[4]) *Iorga*, op. cit. p. 212—15.

evacuarea să fie o satisfacţiune maĭ mult formală. De altmintrelea, şi ceĭ goniţĭ se întorceaŭ uşor înapoĭ, trecênd simplu Nistru din «câmpiile bialogrodene», saŭ rĕmâind la întorsul din vre-o expediţiune. Fertilitatea nouĕlor aşezărĭ îĭ atrăgea, şi ea îĭ înfluenţase într'atâta, în cât părăsise vechiul obiceiŭ mongolic de a trăi din produsul turmelor mânate tot înainte pe stepă şi începură a lucra minunatul pământ moldovenesc. Basarabia săvârşi acéstă minune: făcu din veciniĭ drumeţĭ şi din păstoriĭ exclusivĭ, nisce locuitorĭ în sate şi nisce plugarĭ.

Afară de funcţionariĭ turcĭ, corupţĭ, prin bacşişurĭ, pentru a se face, că uită pe Tătarĭ în teritoriul, de unde trebuiaŭ să'ĭ scótă, statul turcesc însuşĭ, Imperiul Otoman, avea nevoie de Tătarĭ în Bugeac. Apoĭ, óstea de pradă turcă putea spiona în fie-care clipă şi respinge orĭ când óstea de pradă polonă. Pentru a avea hotarele pacinice şi cetăţile de graniţă asigurate, nu folosia nicĭ un tratat: Tătarul trebuia să se găsécă în faţa Cazaculuĭ, pentru a'l opri, saŭ pentru a rĕsbuna imediat asupra patronuluĭ acestuia, năvălirea făcută.

Şi nicĭ odată Cazaciĭ nu arĕtară atâta îndrăsnélă, ca pe vremea când populaţia tătară începu a pătrunde în pâlcurĭ, pâlcurĭ în pustiile basarabene. In 1601, eĭ măcelăresc pe locuitoriĭ din Soroca; în 1602 eĭ pradă Constanţa şi cetăţile basarabene; în 1603 se aştéptă o năvălire a lor în Moldova, pe lângă cea din Crimeia; eĭ veniră într'adevĕr spre Dunăre şi făcură cenuşe Ismail şi Oblucita; în 1606, prădăciunĭ în Basarabia, în 1612, şésse-zecĭ de şeicĭ de ale lor prădară Babadagul, arzênd, de a lungul Măriĭ, până la Varna şi Mesembria; în 1614, eĭ jefuesc Sinope, pradă în Moldova şi spre Marea-Négră, unde bat pe Turcĭ; în 1616 eĭ se înfăţişézā iarăşĭ la Nistru, dar sunt respinşĭ de Moldovenĭ şi de Tătarĭ; în acelaşĭ an o flotă întrégă porni contra lor sub Cigalazade; în 1617 eşiră de lângă Ociacov 80 de şeicĭ şi prădară.

Cu tóte tratatele încheiate între Polonĭ şi Turcĭ, Cazaciĭ nu încetară a prăda gurile Dunăriĭ şi Marea-Négră; promisiunile Turcilor de a goni pe Tătarĭ din Bugeac rĕmaseră cuvinte góle.

Tătariĭ din Bugeac sunt menţionaţĭ chiar de la începutul secoluluĭ XVII; un raport veneţian din Constantinopolĭ spune, că la 15 Iullie 1601 s'a dat ordin Sangiacilor din Silistra, Ackerman şi Bender şi Tătarilor ce locuesc acolo, să trécă în Muntenia.

In Maiŭ 1602, Poloniĭ aveaŭ pretenţiunĭ asupra a douĕ saŭ treĭ cetăţĭ de la gurile Dunăriĭ: Chilia, Akermanul, Ismail şi după unele versiunĭ, Benderul.

După un raport din Praga către Archiducele Maximilian, Turciĭ eraŭ dispuşĭ să dea Hanuluĭ tătăresc pe tótă viaţa, Principatele cu tótă ţara de la Nicopole până la Chilia, dacă acesta va supune Ţara Românéscă.

Tătariĭ durară în decursul vécurilor 16, 17 şi 18 în Bugeac, unde îĭ vedem în nenumĕrate rândurĭ.

La 1620, Tătariĭ din Bugeac sub Mirzea Cantemir, deveniseră o putere de temut, de care tremuraŭ Regiĭ Polonieĭ.

Cronicarul nostru, Miron Costin, ni'l arată ca un mic Suveran independent [1]). El e confirmat în urmă de Pórtă, ca Paşă şi guvernator al cóstelor Măriĭ-Negre, în spre gurile Dunăriĭ [2]).

In campania din 1621 a Sultanuluĭ Osman I contra Polonilor, Tătariĭ luĭ Mirza Cantemir sunt întrebuinţaţĭ ca eclerorĭ. Turciĭ aŭ parcurs Dobrogia, iar la Isaccea aŭ trebuit să stea opt zile, pentru construirea poduluĭ pe care voiaŭ să trécă (de la 12—20 Iulie). In acest interval de timp, Husein, beglerbegul Ociacovuluĭ, prinse 18 caice căzăcescĭ, care prădaŭ cóstele, iar Kalil-Paşa luase prisonierĭ 200 Cazacĭ, care fură lăsaţĭ pradă oştiriĭ turcescĭ.

Sunt prea interesante pentru istoria provincieĭ nóstre, detaliile ce ni le-a lăsat Hammer asupra acesteĭ campaniĭ, pentru a fi trecute cu vederea.

Aci Sultanul trecea adese-orĭ Dunărea în bărcĭ micĭ, pentru a inspecta ţĕrmul opus; într'o zi el trase cu arcul pe ţĕrmul stîng şi în locul unde a căzut săgeata, puse să se construiască o colónă de piatră.

---

[1]) Magasinul istoric I. p. 293—5.

[2]) *Hurmuzaki-Bóĝdan*, I. p. 194.

La Isaccea, Osman ordonă de a se clădi un castel noŭ, care — spune Hammer — exită şi astăzĭ (1837)[1]. Restul campanieĭ la care a luat parte Ştefan Tomşa, Domnul Moldoveĭ şi Radu Şerban, Domnul Munteniei, nu ne interesézá.

Sultanul Murad IV se sue pe tronul Imperiuluĭ Otoman la 10 Septemhrie 1623. In 1624, Şahin, Hanul Tătarilor din Crimeia, prădéză ţĕrmiĭ Dunăriĭ, începênd de la Chilia prin Ismail. Pe când se prepara să atace Babadagul, Mirza Cantemir cu 3000 Tătarĭ din Dobrogia, fugăresce pe Tătariĭ luĭ Şahin.

Măcelul fu îngrozitor, în cât apele Dunăriĭ fură roşiĭ de sângele lor, iar Hanul abia putu scăpa pe o barcă peste fluviŭ[2].

El apără Dobrogia de incursiunile Cazacilor din 1630, pe când Kenaan-Paşa apără cóstele Măriĭ-Negre, dintre Varna şi gurile Dunăriĭ, de devastările lor[3].

Acésta fu perióda cea maĭ gloriósă din viaţa puterniculuĭ Tătar: prăda când voia şi undĕ voia. In maĭ multe rândurĭ, provinciile vecine ale Polonieĭ, fură devastate de el însuşĭ, saŭ de fiul săŭ, în fruntea unor oştĭ numeróse. Faţă de ţĕrile vecine ale Moldoveĭ şi Munteniei, el juca un rol de protector saŭ stăpân de temut. El aduse cu o óste de bugecenĭ, firmanul de mazîlirea luĭ Moise Movilă în întâia domnie; tot el puse în lanţurĭ, atuncĭ la 1632, pe acelaş Domn, care se credea, că are să fugă.

Poloniĭ gândiaŭ să 'l oprescă printr'un tratat, încheiat în 1633; el prevedea că mârzacul cu aĭ săĭ «vor părăsi ţara Bugeaculuĭ, pentru a pune capăt năvălirilor ce făceaŭ în Polonia. Şi dacă eĭ n'ar vrea să plece, Turciĭ şi Hanul să 'şĭ unéscă puterile pentru a'ĭ goni». Natural că în schimb, să făgăduia linişte din partea Cazacilor[4].

Ordine de plecare s'ar fi dat luĭ Cantemir, încă din Noembrie 1634, după ambasadorul francez la Constantinopol. In 1636, un sol polon veni la Pórtă, anume pentru a cere pedeapsa şi strămutarea de fapt al luĭ Cantemir.

Dar Sultanul trimise cam pe aceiaşĭ vreme o sabie şi un caftan temutuluĭ Tătar «cu un firman care îl întărea în guvernul săŭ de la gurile Dunăriĭ». Toţĭ eraŭ convinşĭ că solul polon stăruise de géba, ca toţĭ predecesoriĭ sĕĭ în acéstă privinţă; pe lângă folósele celel'alte pe care le aducea, Cantemir putea servi la întâmplare contra Hanuluĭ, căruia îĭ era duşman vechiŭ şi neîmpăcat. Caimacanul rĕspunse trimisuluĭ, că lucrul nu se póte aşa în grabă, dar că se gândesce fórte serios să depărteze pe mârzac «unde-va dincolo de mare» şi acésta cât maĭ iute. Când Polonul plecă în August, îl întovărăşia şi un ciauş turc, care trebuia să invite pe Cantemir a nu maĭ prăda în Polonia.

Aşa de tare era situaţia guvernatoruluĭ «gurilor Dunăriĭ» în 1636. Totuşĭ căderea sa se apropia şi zilele bătrînuluĭ şef Tătar eraŭ numĕrate. Prădăciunile sale îĭ creiaŭ duşmanĭ pretutindenĭ şi eĭ găsiră mijloc să se facă ascultaţĭ de Pórtă. Poloniĭ, care nu îl puteaŭ ierta nicĭ odată, nu sciaŭ, ce e dreptul, să vorbeascä cu Turciĭ. Sciu însă Hanul, şi maĭ bine de cât dînsul, Domnul Moldoveĭ, pe atuncĭ Vasile Lupu, care insinuă la Turcĭ, că prea multă óste se adună în Bugeac, că prea mulţĭ supuşĭ tătarĭ se răpesc Împăratuluĭ şi că póte aceste silinţe de întărire ale luĭ Cantemir aŭ scopurĭ duşmănescĭ faţă cu Pórta: odată, mârzacul refuzase a se supune la un ordin de pornire în rĕsboĭ; ce ar fi acum, când se simte aşa de tare şi de sigur?[5]. Din partea luĭ, Hanul expunea cauzele sale de nemulţumire, cu scopul sĕŭ revoltat şi lăsă afacerea la aprecierea Sultanuluĭ.

Acesta era decis să facă linişte între Tătarĭ, suprimând şi pe Cantemir şi pe rivalul săŭ, Hanul. Cel d'întâĭ fu chemat la Pórtă, pentru a se îndreptăţi, dar el trimese numaĭ pe fiul săŭ, care fu ucis.

In Aprilie, după somaţiunĭ nouĕ, Cantemir însuşĭ veni, ca să'şĭ plece capul înaintea Impĕratuluĭ[6]. Şahin Ghiraĭ fu adus din Rodos şi afacerile mârzaculuĭ păreaŭ că merg

---

[1]) *Hammer*, op. cit. Vol. VIII, p. 276—7.
[2]) *Hammer*, op. cit. Vol. IX, p. 54.
[3]) Idem op. cit. Vol. IX, p. 162—3.
[4]) *Bissaccioni*, în Sansovino fol. 433. Vedi *Iorga* op. cit. p. 226.
[5]) *Bandini* p. 203.
[6]) Familia o lasă în Chilia. *Hammer* Vol. IX p. 300.

bine, căcĭ se vorbia să fie trimes în Persia. Sultanul lovi cu pietre în cadavrele celor doĭ fraţĭ aĭ Hanuluĭ, ucişĭ la vânat de un nepot al luĭ Cantemir, şi puse să le arunce în apă. Şahin fu proclamat apoĭ, şi vechiul Han, care veni supus la Constantinopol, fu gâtuit. Cantemir plecase spre guvernul săŭ asiatic, când trimisul împărătesc îl ajunse. Adus înapoĭ la Constantinopole, i se tăie gâtul înaintea Sultanuluĭ, care se găsia la o petrecere [1].

Aşa resplată avu Cantemir, care timp de 18 anĭ apără Dobrogia şi Gurile Dunăriĭ, în contra năvălirilor căzăceştĭ.

Tătariĭ din Bugeac trebuiră să afle, cu o adâncă durere, mórtea tragică a aceluĭ, care dusese pe copiiĭ stepeĭ în Canaanul Bugeaculuĭ. Eĭ se grămădiră împrejurul fraţilor luĭ Cantemir, anume Selman şi Orak [2], în numĕr de 6000 de familiĭ de Nogaĭ, cu care ridicară stégul revoluţieĭ.

Sultanul era însă decis să mântuie cu nesupuşiĭ de la Dunăre. Un fost Mare-Vizir, Mehmed-Paşa, căpătă porunca să vie în aceste părţĭ, pentru a sfărîma rĕscóla, care putea da naşcere la complicaţiunĭ periculóse. Sosit «la gurile Dunăriĭ» în Octombrie, Mehmed putu să anunţe în curînd, că şépte şefĭ aŭ primit să părăséscă ţara, pentru a trece, ca supuşĭ aĭ nouluĭ Han, în vechia patrie, Crimeia, şi la Don. Treĭ aliaţĭ fugiră, probabil, în Polonia. Pornirea populaţiuniĭ tătare din Bugeac începu fără zăbavă.

Pe drum, o cétă se oferi Polonilor, cerêndu-le, cu «crucea de lemn pe piept, ca semn de închinăciune» pământurĭ roditóre, şi eĭ fură aşezaţĭ la Nipru. Alţiĭ îşĭ găsiră sălaş pe aceiaşĭ apă, maĭ în jos, şi petrecură acolo iarna; dar în primă-vară, Paşiĭ şi Domniĭ Românĭ fură convocaţĭ la Cetatea-Albă, pentru a-i goni. Insă, luaţĭ cu binişorul de Han, ei se îndemnară a pleca. Şefiĭ lor de odinióră, Cantemirescii [3], fuseseră ucişĭ toţĭ, afară de unul, şi generalul polon, care asista la hotare, în fruntea uneĭ armate, la strămutarea Tătarilor, avea dreptate să mulţuméscă luĭ Mehmed, «pentru că a scos din cuibul lor de la graniţă, pe aceĭ care altă dată prădaseră atât de sălbatic Polonia» [4].

Strămutarea Tătarilor din Bugeac şi de la gurile Dunărĭ s'a întâmplat în Ianuarie 1638, după nisce sciri din Ardeal [5].

Sultanul Amurad IV móre la 9 Februarie 1640 şi fu înlocuit cu fratele sĕŭ, Ibraim.

În 1642, Mehemed-Paşa de la Silistra, pornesce cu armată pe uscat contra Azovuluĭ, care se afla în stăpânirea Cazacilor, pe când Piale-Paşa se îndrepta cu o flotă contra aceluiaş punct, pe care îl ocupară. Cucerirea Azovuluĭ este descrisă de călătorul muezin Ewlia [6].

La 1644 întâlnim pe un Murad-Paşa «sangiac şi paznic al malurilor Dunăriĭ». Paza luĭ şi a succesorilor ce va fi avut póte, era însă fórte puţin efectivă. Câţĭ-va anĭ trecură abia, şi Bugeacul se umplu iarăşĭ de Tătarĭ, atraşĭ de dorul sămănăturilor mănóse, pe care nu le maĭ găsiaŭ aiurea. «După cât-va timp de pace senină» scrie Bandini, care vizită aceste părţĭ tocmaĭ pe atuncĭ, «Tătariĭ veniră iarăşĭ în Bugeac, Dumnezeŭ ştie de ce, de sigur că nu pentru binele, ci pentru peirea ţĕrilor creştine şi, în întâiul rând al vecineĭ Moldove» [7].

În 1645, Regele Polonieĭ se plângea Porţiĭ de prădăciunile Tătarilor, pe când Cazaciĭ făceaŭ călcărĭ pe teritoriul turcesc, pentru care Vasile Lupul avea ordine de la Marele Vizir să păziască frontierele [8].

In 1648—9 «Bugeceniĭ» pradă iarăşĭ ca în timpurile luĭ Cantemir, în Polonia şi Moldova, şi Vasile-Vodă se rescumpĕră, îndatorindu-se a plăti vecinilor sĕĭ un dar anual,

---

[1]) *Iorga* op. cit. p. 226—7 şi *Hammer* op. cit. Vol. IV p 299 şi urm.

[2]) *Hammer* op. cit. Vol. IX p. 300.

[3]) După *Naima* p. 521 (citat de *Hammer* op. cit. Vol. IX p. 300 nota 1), familia luĭ Cantemir se compunea din: Selman, Orak, Welişah, Nebrid, Kotlugşah, Inaietşah, Alibeg, Aitimur şi Kelimbeg.

[4]) *Iorga* op. cit. p. 228. *Cantemir* Ist. Imp. ot. p. 539 nota 98, arată că din unul din aceştĭ Cantemirescĭ se trage familia istoriculuĭ şi Domnuluĭ Moldoveĭ de maĭ târziŭ.

[5]) *Hurmuzaki* IV [1], p. 639 No. 566.

[6]) *Hammer* op. cit. pag. 20—1 Vol. X.

[7]) *Iorga* op. cit. p. 229 apud *Bandini* pag. 203.

[8]) *Hammer*, op. cit Vol. X p 119—120.

balcibeşlicul [1]). Pe acel timp, se înfăţişă într'o dietă polonă o scrisóre de la un Tohaĭ-Beĭ, mîrzac, care se intitula «Principe al Tătarilor din Bugeac».

Macarie, Patriarchul de Alep, găsi tot locul între Soroca şi graniţa BugeacuIuĭ ars de năvălirile Tâtarilor, de sub Vasile Lupu.

Turciĭ niciĭ nu se maĭ gândiaŭ să-ĭ gonéscă, maĭ ales acum când svonurile despre intenţiunile Polonilor şi Ruşilor asupra Ackermanuluĭ, Benderuluĭ şi Ociacovuluĭ îĭ făceaŭ necesarĭ Imperiuluĭ Otoman.

Tătariĭ din Bugeac apăraŭ confiniile turcescĭ contra năvălirilor rusescĭ; într'o plângere a Ruşilor, Ibraim le trimete prin Hanul tătăresc rĕspuns «că de óre-ce şi eĭ aŭ ocupat două fortăreţe în Anatolia, nu vor fi lăsaţĭ în pace, căcĭ dacă în acest an Tătariĭ s'ar linişti, Ruşiĭ ar supune Ackermanul şi tótă Moldova» [2]).

Sultanul Ibraim este omorât în palatul săŭ, în ziua de 18 August 1648 şi ocupă tronul fiul săŭ, Mahomed IV-lea.

In Maiŭ 1649, găsim ca beglerbeg al Silistreĭ şi guvernator al Dobrogieĭ pe Dervişpaşa [3]), iar în 1654 pe Siavuş-Paşa [4]).

În 1655, Tătariĭ din Crimeia, Dobrogia şi Bugeac sunt întrebuinţaţĭ de Paşa din Silistra, contra Cazacilor [5]).

În 1656, fostul Marele Vizir, Melek-Ahmed-Paşa, este numit guvernator la Silistra [6]). Seraschierul de la Silistra avea obligaţiune a apăra Babadagul, unde îşĭ avea reşedinţa şi marginele Imperiuluĭ Otoman despre Nord [7]).

În 1657, Tătariĭ sprijină pe Polonĭ, contra Domnilor coalizaţĭ a celor 3 principate.

În 1658 era seraschier la Silistra, Fazli-Paşa, care primind ordin a intra în Muntenia să mazâlească pe Constantin Şerban, el întârziază fiind cumpărat, ca să-ĭ dea timp acestuia să fugă în Transilvania. Pentru acésta fu decapitat la Adrianopoli.

In acelaş an, Tătariĭ din Dobrogea însoţesc pe seraschierul Silistreĭ în campania contra luĭ Rakotzi, Domnul Transilvanieĭ, unde aşéză pe Barcsay Acat [8]).

După o informaţie, eĭ eraŭ în numĕr de 25.000 de ómenĭ armaţĭ [9]).

Apoĭ 50.000 Tătari din Bugeac ajută sub Calga, Hanul din Crimeia, pe Domnul Moldoveĭ, bătrînul Gheorghe Ghica [10]).

În 1659 este numit Seraschier la Silistra, Mohamedbeg [11]), iar în 1661, Mustafa [12]), care e înlocuit în acelaş an cu Suleiman-Paşa [13]).

Expediţiunĭ tătărescĭ, poruncite de Turcĭ, se întâmpină în 1661, 1663 şi 1664 [14]).

În 1661, guvernator al Silistreĭ se găsesce Ali-Paşa [15]).

În 1664, într'o scrisóre din 24 Decembrie, Gheorghe Ştefan reveléză tratatul, pe care îl încheiase ca Domn al Moldoveĭ cu Marele Duce al Moscoveĭ. Acesta se obliga a nu cere ţĕriĭ nicĭ un tribut şi a reuni cu dînsa, Bugeacul. «Locurile, teritoriile şi cetăţile pe care Turcul le-a desbinat de Moldova, precum sunt Cetatea Albă, Chilia, Tighina şi provincia bugeciană, le va recupera Marele Duce cu arma şi le va înapoia Principatuluĭ Moldoveĭ pentru tot-deauna [16]). Aceste promisiunĭ însă nu 'şĭ-aŭ avut fiinţă.

---

1) *Hurmuzaki,* IV², p. 569, în *Iorga* op. cit. p. 229.
2) *Hammer,* op. cit. Vol. X p. 161.
3) Idem, p. 218.
4) Idem, p. 337.
5) *Hurmuzaki,* V² p. 19 No. 28, în *Iorga* op. cit p. 229.
6) *Hammer,* Vol. X p. 396.
7) *Cantemir,* Ist. Imp. Otoman p. 427 nota 16 şi 444 nota 27.
8) *Hammer,* op cit. Vol. XI p. 38.
9) *Kraus,* I 367, în *Iorga* op. cit. p. 230.
10) *Kraus,* I 369, în *Iorga.*
11) 12) 13) *Hammer,* op. cit. Vol. XI p. 79, 107, şi 108.
14) *Kraus,* II p. 152.
15) *Hammer* op. cit. Vol. XI. p. 119.
16) *Hurmuzaki.* IX¹ p. 217, în *Iorga* op. cit. p. 230.

În 1666, Hanul Tătarilor din Crimeia, Mohamed Ghiraï este destituit de Turcï, pentru că supărase pe Nogai din Bugeac și înlocuit cu Aadil Ghirai.

Satele Hănescï din Bugeac, redobândite nu sciŭ cum și când, de către Tătarï, fură scóse de sub administrațiunea Hanuluï noŭ și prefăcute într'un voivodat turc, arendat Nogailor [1]). Aceștia, pe când stăteaŭ rĕŭ cu «Crâmlenii», se gândiseră să facă o ligă cu Cazacii, și eï împăcațï acum cu Turcii, și să-ï ajute a ocupa în primă-vara anuluï 1666 nisce cetățï turcescï de la hotarele Moldoveï» [2]).

Într'un tratat cu Polonii din 1667, Hanul ia îndatorirea de a înfrîna «pe Nogaï din Bugeac și din Cetatea Albă, turburătorï îndrăznețï aï păcii și aï țĕrilor Republiceï» [3]).

Hammer însă arată, că în acelaș tratat prin articolul 4 se prevedea, că «Polonia nu se va maï îngriji de Tătariï Nogaï din Bugeac și Ackerman, carï eraŭ sub ascultarea Hanuluï Crimeeï» [4]).

În 1668, Pașa din Silistra, autoritate turcéscă supremă la nordul Dunăriï, scóse cu ordin Imperial, din Moldova, o hortă de 2000 de Nogaï, care să așezase dincolo de hotarele Bugeacului [5]).

In tot decursul secoluluï XVII-lea, Bugeacul și gurile Dunăriï era o provincie tătăréscă, sub autoritatea Sultanilor (în special a Seraschieruluï Silistreï).

În anul 1670, Tătariï ar fi fost scoșï din Bugeac, de un trimes special al Sultanuluï, ceaușul Saribec-Mohamed-Aga și că o nouă descălicătóre s'ar fi făcut, numaï pe la sfârșitul secoluluï, sub un noŭ Cantemir, prădalnicul Gazi-Ghiraï, fratele Hanuluï Devlet, spune Hammer [6]), dar, adaogă D-l Iorga, nicï o altă mărturisire nu întăresce acéstă afirmațiune, basată, fără îndoială, pe interpretarea vre unor confuse isvóre Otomane, dovadă este că în acelaș an Tătariï din Bugeac prădară în Polonia [7]).

La începutul anuluï 1672, boieriï moldovenï, în cap cu Hîncu și Durac se resculară contra luï Grigore Duca. Acesta fuge la Turcï, care se aflaŭ cu óstea în Dobrogia la Carasu, avĕnd a merge în contra Polonilor [8]).

Duca cu ajutorul luï Kalil-Pașa, seraschierul Babadaguluï și a luï Ialiga saŭ inspector al țĕrmurilor fluviuluï și cóstelor Măriï-Negre din Dobrogia și Basarabia, bate pe Hâncul și se restabilesce în scaunul Moldoveï. El e detronat în cursul acestuï an.

La începutul campanieï Turcilor contra Polonieï, Ștefan Petriceicu, Domnul Moldoveï, adresa Regeluï Polon, Mihail, în numele sĕŭ și al vecinuluï sĕŭ, Grigore Ghica din Muntenia, o scrisóre, în care vedem apărînd iarășï dorința de a avea Bugeacul. «Dar cu ajutorul luï Dumnezeŭ» — scrie Domnul — ar trebui chiar acum iarna să adunațï oștï la Dunăre, așezêndu-le în orașul dunărean Reni și de acolo în sus de-a lungul Prutuluï, înconjurat tot cu orașe și sate avute, unde armata se póte menține în tótă mulțumirea, avênd pâine multă și destulă hrană pentru caï.

Pe dată s'ar putea coprinde tóte orașele : Cetatea-Albă, Tighina, Ismail, și apoï desghețându-se Dunărea, óstea fără pericol, cu sabia în mână, ar înainta până la Constantinopol ; iar dacă Sêrbiï ar afla despre trecerea Dunăriï și eï încă s'ar rescula contra Turcilor» [9]).

Pe la începutul luï Iunie 1672, Sultanul Mahomed IV-lea se afla cu óstea la Babadag; la Isaccea puse a se construi un pod pe bărcï și trecu Dunărea contra Polonilor, iar paza poduluï o încredințéză luï Mohamed-Pașa [10]).

---

[1]) *Hammer* op. cit. vol. XI. p. 252—3 și *Iorga* op. cit. p. 230. *Sudbel* explică denominațiunea cuvêntuluï Bugeac. care însémnă unghiŭ. (*Hammer* loc. cit. nota 2).

[2]) *Hurmuzaki* IX[1] p. 236 în *Iorga* p. 230.

[3]) *Zaluski,* Epistolae I. p. 10. 14. în *Iorga* p. 231.

[4]) *Hammer* op. cit. vol. XI. p. 257.

[5]) *Hurmuzaki.* Fragmente III. p 271 în *Iorga* p. 231.

[6]) Gesch. der Krim p. 150—1, 176, in *Iorga* op. cit. p. 229.

[7]) *Zaluski* I p. 243. în *Iorga* p. 231.

[8]) *Xenopol* op. cit. Vol. VII. p. 228 și *Hammer* op. cit. vol. XI p. 367.

[9]) Arch. Istorica I. p. 25—6. în *Iorga* op. cit. p. 231, care pune data scrisoriï la 1673.

[10]) *Hammer* Vol. XI. p. 381.

La Chilia, Turciĭ grămădiseră o flotă importantă de 29 galere [1]). Aci vine și sangeacul de Kangri cu artileria [2]).

Turciĭ merg asupra Camenițeĭ, care capitulézā. Poloniĭ cer pace.

Dar abia terminată campania din 1672 și Turciĭ se retrăseseră la Adrianopoli (21 Octombrie), un noŭ rĕsboiŭ trebuia să încépă în anul următor contra Poloniei, care nu voia să plătéscă contribuțiunile de rĕsboĭ, și în contra Rusieĭ. Armata se întórse la Isaccea pe la începutul luneĭ Octombrie 1673; aci se aduce scirea, că Azovul cucerit de Cazacĭ fusese luat din mâinile lor. Tot atuncĭ Marele Vizir trimese la Polonĭ pe muteferica Husein cu o scrisóre din partea Sultanuluĭ, prin care îĭ anunța, că dacă nu vor plăti ceĭ 120.000 ducațĭ, rĕsboiul va reîncepe în primăvara anuluĭ următor și că armata stă la Dunăre, gata a năvăli în Polonia.

Turciĭ stătură 61 zile la Isaccea, în care timp Sultanul se afla la Babadag. Petriceicu, Domnul Moldoveĭ, se dete de partea Polonieĭ și fuge la Hotin, unde se afla oștirea luĭ Sobieski. El e înlocuit cu Dumitrașcu Cantacuzino.

Pașă al Silistreĭ se afla Husein. Marele Vizir, Ahmed Koeprilü, înaintéză până la Hotin, dar este bătut la 11 Noembrie 1673. Măcelul a fost îngrozitor; Koeprilü abia putu scăpa cu puținĭ din aĭ sĕĭ și a trece Dunărea la Isaccea și de aci veni la Babadag, unde Mahomed IV aștepta resultatul campanieĭ [3]).

Polonia scapă de tributul de 220,000 galbenĭ, pe care 'l plătea până atuncĭ Porțiĭ.

Marele Vizir stete la Babadag, unde îșĭ pregătesce armata pentru noua campanie, care trebuia să încépă în primă-vara anuluĭ 1674, aci primesce pe Siekierzinski, internunciul nouluĭ Rege Polon, Sobieski, cu scrisorĭ de scuze din partea acestuia.

Către mijlocul luĭ Iunie, Sultanul plécă din tabăra de la Hagioglu-Bazargic și vine la Babadag. [4]) Fie-care cazan (familie) a Tătarilor din Crimeia și Bugeac era obligat să dea câte douĭ ostașĭ (numaĭ în Crimeia eraŭ 70,000 cazane) [5]).

Pe când Turciĭ eraŭ la Isaccea, Poloniĭ înconjuraseră Camenița; contra lor, Turciĭ alergară în grabă și în câte-va zile se aflaŭ la Hotin, pe care il ocup. La Camenița, Sultanul lasă pe Șișman (grasul) Ibraim-Pașa, iar el se întórce la Adrianopoli cu grosul armateĭ, [6]) la 18 Septembrie 1674. [7]) Șișman e ucis de Polonĭ, iar Șeitan-Ibraim-Pașa încheie pace, prin tratatul de maĭ târziu, din 1679.

Prin articolul 17 al tratatuluĭ, se prevedea că Tătariĭ din Dobrogia nu vor maĭ prăda teritoriul polon [8]).

Rĕsboiul isbucnesce din noŭ între Turcia și Rusia, de astă-dată în 1678. La 15 Aprilie armata Sultanuluĭ se concentréză iarășĭ în Dobrogia, pentru a trece Dunărea pe la Isaccea. Cuartierul luĭ Mahomed s'a stabilit la Silistra, unde se afla Seraschier Șeitan-Ibraim-Pașa, căruia i se încredințéză comanda.

Prima isbire fu nenorocósă Turcilor, carĭ se retrag la Dunăre. In a doua parte a campanieĭ Cara-Mustafa-Pașa, Marele Vizir, avu comanda.

Obosită și lipsită de proviziunĭ, armata Viziruluĭ se întórce la Adrianopol [9]).

Ast-fel se termină lunga campanie contra Polonilor și Rușilor, în care timp Dobrogia a servit de lagăr armatelor turcescĭ, de la 1672—1679.

In tómna anuluĭ 1683, Bugeacul era gol de Tătarĭ, dintre care ceĭ maĭ mulțĭ sub Hanul Murad-Ghirai, însoțesc pe Turcĭ în campania din Ungaria [10]).

---

[1]) *Hurmuzaki.* Supl. I[1] p. 257, în *Iorga* p. 231.
[2]) *Hammer* op. cit. vol. XI 382.
[3]) *Hammer* op. cit. vol. XI p. 391—95.
[4]) *Hammer* op. cit. vol. XI. p. 398.
[5]) *Cantemir.* Ist. Imp. Otom. p. 421 nota 10.
[6]) Idem p. 425.
[7]) *Hammer* op. cit. vol. XI. p. 403.
[8]) *Cantemir* op. cit. p. 434.
[9]) Idem p. 443 și urm.
[10]) *Miron Costin* p. 25, în *Iorga* p. 235.

O expedițiune combinată, moldovenéscă și căzăcéscă, fu pusă la cale de Polonĭ. Pribegiĭ, cu Petriceicu și boeriĭ săĭ, Ilie Moțoc și Savin Smucilă, între alțiĭ, eraŭ în număr de 10,000 de călărĭ și 1000 pedestri. Eĭ se găsèŭ, la 28 Noembrie la Chiperescĭ, de unde înștiințaŭ pe Cantemir, viitorul Domn, și alțĭ tovarășĭ de exil, să încalece și să vie cu aĭ lor «să fărîmăm păgânul, să ne răscumpărăm pământul nostru, care dintr'ènsa ne streinaseră păgâniĭ» [1]).

Kunicki, șeful suprem al cazacilor, veni prin Basarabia cu 6.000 de ómenĭ, pe când un alt corp, sub polcovnicul Tirasco — 21,000 de cazacĭ cu 28 de tunurĭ — se cobora pe malul stâng al Nistruluĭ. La Chișinĕŭ, cele două némurĭ se înfrățiră; prădând, óstea comună înaintă spre Bugeac. In grabă «comandantul Țĕrmuluĭ», Iali-Agasi, Șeful tătar din Bugeac, strânse la 30,000 Turcĭ și Tătărĭ și ieși înaintea năvălitorilor, la un sat cu numele «Tilgrotin».

Creștiniĭ învinseră: prinșĭ de viscol, Tătariĭ bătuțĭ nu putură fugi. Iali-Agasi căzu, și împreună cu el, Aza-Bei de Tighina și Aga spahiilor, apoĭ zece mârzacĭ.

Tighina fu arsă și scăpă numaĭ castelul, în care se refugiară 1000 de ienicerĭ. Cazaciĭ și Moldoveniĭ străbătură apoĭ până la marginele Bugeaculuĭ, pe care îl găsiră de o admirabilă fertilitate: «plin peste măsură de grîŭ, orz și meiŭ, cu adevărat rivalul Egiptuluĭ și grânarul Constantinopoluluĭ».

Caiĭ fură luațĭ, robilor li se dete drumul, familiile tătărescĭ duse în locul lor; bătrîniĭ și bolnaviĭ, uciși. Óstea creștină se presintă sub zidurile Cetățiĭ-Albe, unde se refugiaseră ómeniĭ cu averile, și avea de gând să atace apoĭ Ismailul și Chilia și să se loviască chiar cu Hanul, care alergase în pripă, dar trebuise să se oprèscă, obosit de drum, la Giurgiŭ [2]).

Rĕsbunarea Tătarilor fu grabnică, Hanul se ciocni cu Kunicki la Tobac și acesta, nemulțumit de auxiliariĭ săĭ Moldovenĭ, se întórse înapoĭ, de și Petriceicu îl îndemnă la o nouă expediție contra Bugeaculuĭ. 10,000 de Tătarĭ intrară în Moldova, pe când Hanul ierna la Chilia, goniră pe Domnul pus de Polonĭ, până la Dorohoĭ și Suceava, în Aprilie 1684, și ocupară Iașiĭ. Dar, în tómnă, Regele Polonieĭ se decise a veni în persónă pentru a ataca Bugeacul, legătura dintre Turcĭ și Tătarĭ, a-l goli de Musulmanĭ și a-l alipi la Moldova, reservată pentru anexare la Regatul săŭ. El veni în Septembre la Nistru, avu câte-va lupte ușóre cu Tătariĭ și Turciĭ, în tabăra cărora veni apoĭ și Hanul, dar fu silit să se retragă în Octombrie, din cauza ploiĭ continue, bolilor și lipseĭ de provisiunĭ. Nicĭ Nistru nu fusese trecut, de și Sobiescki visa să ajungă la Cetatea-Albă. A doua campanie de recuperare a Basarabieĭ se mântuie maĭ rĕŭ de cât întâia, care fusese măcar însemnată prin victoriĭ [3]).

In 1685, Soliman-Pașa era Seraschier la Babadag [4]). In acest an, de și se scia, că Regele Polonieĭ n'a renunțat la planurile sale asupra Bugeaculuĭ, nu întâlnim de cât ciocniri de Turco-Tătarĭ în Moldova, așa de prădată de aceștia, în cât, de la hotarele Pocuțieĭ până la Iașĭ, Dupont, un om al luĭ Sobieski. nu găsi nicĭ un locuitor [5]).

Seraschierul Babadaguluĭ, Suleiman Pașa, informat de apropierea Polonilor, îșĭ strânge óstea și trece Dunărea pe la Isaccea în Moldova, contra lor. Dar vĕzând că Poloniĭ nu vin, Suleiman după ce așéză în scaunul Moldoveĭ pe Constantin Cantemir, se retrage [6]).

---

[1]) *Tanoviceanu*. Arch. Soc. Stiint. și Lit. din Iași VIII p. 715 6. In *Iorga* op cit. p. 236.

[2]) Arch. Istorică I. part. II p. 28. In *Iorga* p. 2.6.

[3]) *Hurmuzaki* VIII p. 311—2, în *Iorga* p. 237.

[4]) Babadagul. Reședința Pașeĭ din Silistra, care era însărcinat cu apĕrarea provinciilor septentrionale ale Imperiuluĭ; sub jurisdicțiunea luĭ stau tóte țările dintre Balcani, Dunăre, Marea Négră și Nistru. Cuvêntul însémna «tatăl munților» și acésta localitate se numesce așa, din cauză că în partea opusă a cetățiĭ este un munte, care este maĭ înalt de cât toțĭ ceĭ-l'alțĭ; Seraschierul de Silistra șéde la Babadag, fiind maĭ aprópe de Dunăre (numaĭ două ore de la Isaccea). Cantemir afirmă, că după vechimea zidurilor, Babadagul, ca și Silistra, ar fi de origine romană maĭ mult de cât turcéscă (Ist. Imp. Otom. p. 444 nota 27 și 506 nota 72).

[5]) *Dupont* p. 197—8, 204; *Hurmuzaki* V [1] p. 109 și urm., în *Iorga* p. 237.

[6]) *Cantemir* op. cit. p. 506—8.

In anul următor 1686, se făcură marĭ pregătirĭ. Tătariĭ se adunară în mare numĕr, din Bugeac şi din alte provinciĭ ale Hanuluĭ, sub Nureddin Sultan.

Sobieski din parte-ĭ, manifesta intenţiunea «de a năvăli asupra Tătarilor din cetatea Albă şi Chilia, pentru a se stabili la Marea-Négră». Se credea, că Poloniĭ ar putea să câştige «cel puţin» hotarul Dunăriĭ. O năvălire a Cazacilor de la Don în Crimeia era proiectată [1]).

Rĕŭ aprovizionată, o óste polonă, sub conducerea personală a Regeluĭ, porni încet prin Iulie, ridicând întărirĭ în calea eĭ. La 9 August, Sobieski era la Iaşĭ, pe care îl fortifică. In Septembrie, óstea ajungea la hotarele Bugeaculuĭ, pe care se pregătea să 'l prade. Tătariĭ se retrăseseră din 'naintea năvălitorilor, care se găsiră cu totul lipsiţĭ de hrană. O secetă de 3 anĭ, scrie Regele luĭ Teleki, la 16 ale luniĭ, golise rîurile şi făcuse sterpe câmpiile. Cercetaşiĭ care înaintară până la Dunăre, găsiră un pământ gol, dogorit de sóre «prefăcut în cenuşe şi cărbunĭ». Localniciĭ eraŭ morţĭ de fóme şi mâncaŭ crud grâul, pe care li se întîmpla să 'l descopere. Poloniĭ muriră ceĭ maĭ mulţĭ: infanteria fu perdută tótă. Prin Octombrie, Regele mântui nenorocósa campanie, întorcându-se spre Lemberg. Vina neisbândeĭ o aruncă asupra climeĭ şi lipseĭ de sprijin serios şi sincer din partea Domnilor din Principate [2]).

In 1687, Tătariĭ, deveniţĭ îndrăsneţĭ, apărură, sub Nureddin, la Nistru, pe la Cameniţa, şi Poloniĭ trebuiră să ia măsurĭ de apărare [3]). La o nouă tentativă în Bugeac, după ce le merse aşa de rĕŭ în expediţiunile precedente, nu se maĭ gândeaŭ Poloniĭ. Domnul Moldoveĭ se adresă în zadar Regeluĭ în 1688, oferindu-ĭ concursul sĕŭ «pentru a goni pe Tătariĭ din Bugeac [4]). Sobieski se convinsese, că eĭ nu se pot scóte de dânsul singur cu armele. Cantemir însuşĭ făcea propunerea, fiind-că scia că nu va fi primită; în fond era convins, şi o şi spuse luĭ Şerban Cantacuzino, că nicĭ o expediţiune până la Balcanĭ n'ar fi în stare să scótă pe Tătarĭ din aşezările lor dunărene [5]).

In vara anuluĭ 1689, iesuitul misionar francez, Ph. Avril, în scopul uneĭ călătoriĭ în China, venia de la Varşovia pe la Iaşĭ, pentru a merge la Constantinopol. In cartea a cincea a scrieriĭ sale, iesuitul arată că sosit la Galaţĭ, găsesce o barcă cu care cobóră pe Dunăre, cale de 5 ore şi vine la Seraschierul Soliman, care se afla în lagărul săŭ aşezat pe malul fluviuluĭ (probabil Isaccea) [6]).

Tóte intervenirile, făcute în 1689 pe lângă Leopold al Germanieĭ şi Papă, de către Sobieski, de a se da ajutóre pentru a goni pe Tătarĭ din Bugeac, remaseră fără nicĭ un resultat.

In acest an se încep negocierile de pace. Regele Polonieĭ cerea restituirea Cameniţeĭ şi Podolieĭ ocupate de Turcĭ, Moldova (saŭ în locul eĭ, Muntenia) şi Bugeacul; la nevoie, consimţia, ca, în ceea ce privesce acéstă provincie, Tătariĭ să fie numaĭ goniţĭ dintr'însa. Din partea sa, Impĕratul cerea ca Bugeacul, evacuat de Tătarĭ, să fie dat Moldoveĭ, care 'şĭ ar fi redobândit vechile hotare, dar se scia că Bugeacul ar fi cedat Polonilor, care eraŭ consideraţĭ ca avênd drepturĭ asupra luĭ, numaĭ Muntenia să remâie Turcilor [7]).

Mahomed IV-lea este detronat în 1687 şi înlocuit cu fratele săŭ Soliman II-lea, care împĕrăţesce până în 1691, când móre, iar Ahmed II-lea fratele sĕŭ îĭ ia locul.

Acesta móre la 6 Februarie 1695 şi Mustafa II-lea, fiul luĭ Mahomed IV-lea ocupă tronul.

Petru cel Mare, Ţarul rusesc în expediţiunea din 1696 cucceresce Azovul.

Prin tratatul de la Karlovitz, din 26 Ianuarie 1699, se prevedea ca Tătariĭ, care în timpul resbóielor ce s'aŭ ţinut şir din 1683, cu Poloniĭ, se aşezaseră în diferite puncte din

---

1) *Zuluki*, I partea II p. 962, 988, în *Iorga* p. 237.
2) *Coyer*. Histoire de *Jean Sobieski* III, în *Iorga* p. 238.
3) *Iorga*. Acte şi fragmente I. p 302 nota I.
4) *Hurmuzaki* IX 1 p. 340 No. 482.
5) *D. Cantemir*. *Vita Constantini Cantemirii*. p. 46, în *Iorga* p. 238.
6) *Papiu Ilarian*. Tesaur de monum. antice vol. III p. 192.
7) *Iorga* op. cit. p. 239.

Moldova, să le părăséscă și să vieţuéscă în pace, fără a maĭ face vre-o supărare, în locurile lor de origină [1]).

Poloniĭ credeaŭ, că prin acest tratat Tătariĭ din Bugeac vor fi mutaţĭ în Crimeia, pentru acésta se plânseră la Pórta în 1700, că Tătariĭ, încă n'aŭ părăsit Bugeacul.

Bugeacul fu locuit de Tătarĭ, aprópe în tot decursul secoluluĭ XVIII. Eĭ nu părăsiră așezările lor, de cât atuncĭ, când provincia nu maĭ fu supusă unuĭ potentat musulman și trecu în stăpânirea Rusieĭ. Locuitoriĭ statornicĭ aĭ vechiĭ Basarabiĭ, Bugeceniĭ, nu maĭ avură însă, ca în secolul XVII-lea, o existenţă aprópe independentă, sub mârzacĭ, care nu dădeaŭ socotélă nimĕnuĭ de faptete lor. Ţara pe care o locuiaŭ, vecinătăţile acesteia, noua ocupaţiune agricolă pe care o îmbrăţișară sălbaticiĭ vênătorĭ de robĭ iĭ domoliră, iĭ civilizară, dar le slăbiră în aceiașĭ vreme nota rĕzboinică și revoltată. Tătariĭ din Bugeac sunt, după începutul secoluluĭ al XVIII-lea, în directa atârnare a Hanilor; aceștia, care intraŭ altă dată în provincie numaĭ în fruntea uneĭ oștirĭ de Crâmlenĭ, căpătară atâta putere, în cât pronunţaŭ și îndepliniaŭ ordine de strămutare faţă cu supușiĭ lor basarabenĭ, fără nicĭ un pericol. Așa, numaĭ puţin de 800 familiĭ fură trimese peste Nistru în 1701, în urma uneĭ scurte revolte. Capiĭ mișcăriĭ fură dușĭ la Ordie. Ieniceriĭ iernară în Bugeac, spre pedépsa Tătarilor, «rîzându-șĭ acvea de femeile și de fetete lor». Cu acésta însă, mĕsura era întrecută: o nouă rĕscólă, condusă de fratele unuĭ Han mazîl, isbucni în 1701; «olatul» Chilicĭ fu prădat, Reni arșĭ și Seraschierul din Silistra trebui să se închidă în Ismail înaintea barbarilor indignaţĭ. Apoĭ lucrurile se potoliră fără vre-o strașnică vărsare de sânge [2]).

O nouă rĕscólă a Tătarilor din Bugeac pradă Ismailul și Chilia în 1703. O comisiune compusă din mola și muftiul din Babadag, din judecătoriĭ orașelor Chilia, Ismail și Ackerman, se institue pentru a da înapoĭ proprietarilor terenurile călcate de Tătarĭ [3]).

Mustafa II móre, iar Ahmed III, fiul luĭ Mahomed IV ocupă tronul, la 22 August 1703.

In vederea rĕsboiuluĭ ce avea să urmeze între Turcĭ și Rușĭ în 1711, Dumitru Cantemir, Domnul Moldoveĭ, se dete de partea acestor din urmă, cu care încheie un tratat în anul 1710.

In articolul I se prevedea, ca să i se dea Moldoveĭ, Bugeacul până la Dunăre, cu condiţiune ca până la înfiinţarea oștiriĭ moldovenescĭ, ţara să fie ocupată de muscalĭ. O danie maĭ meșteșugită, nicĭ nu se póte.

Incă din 1709 Hatmanul Mazepa emigréză din Rusia cu o ciată de cazacĭ zaporogĭ și vine a se stabili în Dobrogia, unde încheiă cu Seraschierul Babadaguluĭ, Iusuf-Pașa, un tratat prin care iĭ se asigura independenţa și li se da pămĕnturĭ și pescăriĭ. In schimb, cazaciĭ eraŭ obligaţĭ să dea un contigent de armată Turcilor, în cas de rĕsboiŭ [4]). Eĭ perd privilegiul acesta în 1828, când aŭ trădat causa Turcieĭ.

In campania din 1711, Ţarul era sfătuit de uniĭ să atace Ociacovul, iar de acolo să se îndrepte asupra Cetăţiĭ-Albe, orĭ să suie Nistrul contra Tighineĭ. Carol XII, care aţiţase expediţiunea turcéscă, se retrase la Chilia, iar familiile tătărescĭ fugiră «tocmaĭ la ghiolurĭ, după Cetatea-Albă, despre Marea-Négră» [5]).

Rușiĭ trec Prutul și sunt bătuţĭ de Vizirul Baltagi-Mohamed la Stănilescĭ, unde Petrucel-Mare pierduse orĭ-ce speranţe de scăpare.

Vizirul este corupt prin câte-va pungĭ de banĭ, pe care însușĭ Impĕrătésa Caterina le adusese în cortul sĕŭ și, cu tótă opunerea luĭ Carol XII-lea, pacea se încheie la Hușĭ, în ziua de 21 Iulie 1711 [6]). Azovul rĕmâne al Rușilor, carĭ se obligară a nu se maĭ amesteca în trebile Cazacilor, nicĭ Tătarilor.

---

[1]) *Hurmuzaki* V[1] p. 226, în *Iorga* op. cit. p. 242.

[2]) *Neculce* p. 271—2; *Costin Nec.*, p. 47—8, în *Iorga* p. 243—4.

[3]) *Hammer,* op. cit. Vol. XIII, p. 93.

[4]) *Hammer,* op. cit., Vol. XIII, p. 214 și *Ed. Engelhardt,* Les embouchures du Danube, p. 37. Cazaciĭ zaporojenĭ din Dobrogia sunt intrebuinţaţĭ de Nazîrul din Brăila contra luĭ Pasvantoglu, în anul 1801 (*Urechià.* Istor. Rom., Vol. VIII, p. 166).

[5]) *Costin Nic.,* p. 98 - 9. *Neculce,* p. 305, în *Iorga,* p. 245.

[6]) *Xenopol,* Rĕsbóiele între Rușĭ și Turcĭ, Vol. I, p. 38

In 1713, Tătarii din Bugeac pretextară că nu pot încăpea în hotarele vechĭ dintre Dunăre și «hotarul Halil-Pașa» (probabil cel fixat în 1700). Eĭ arătară că satele vecine ale Moldoveĭ sunt pustiĭ și că n'ar supĕra deci pe nimenĭ aseẓêndu-se acolo. Geaun-Mârza, care locuise și el când-va în locurile pustiite peste hotar, iar acum beiŭ de Oceacov și de Tighina, un a-tot-puternic funcționar otoman în aceste părțĭ, le dădu sprijinul sĕŭ și granița fu ast-fel călcată. Sub Mihail Racoviță, acéstă lățire a Bugeaculuĭ fu recunoscută în chip solemn: Tătariĭ căpĕtaŭ, pentru cultură și pășunat, bucata «de la hotarul luĭ Halil-Pașa și până la Nistru», o fâșie de teritoriŭ moldovean, lungă de 32 ciasurĭ și lată de două [1]); pentru a da un caracter provizoriŭ cesiuniĭ, Domnul dobândi de la încălcătorĭ dijma bucatelor și o dare anume pentru pășune: alâmul.

Urmă apoĭ rĕsboiul terminat prin pacea de la Pasarovicĭ. Prin tratatul de la 1718, Germaniĭ căpătaŭ voia de a naviga pe Dunăre, dar corăbiile lor trebuiaŭ să se opréscă la Vidin, Rusciuc, etc., și nu puteaŭ trece în Marea-Négră în nicĭ un chip. Neguțătoriĭ creștinĭ, puteaŭ însă face comerț cu Crimeia, Trapezunt, Sinope și alte porturĭ ale acesteĭ Mărĭ, dar pe imbarcațiunĭ turcescĭ, care trebuiaŭ naulisate la Brăila, Isaccea, Chilia «și alte porturĭ» [2]). Comerțul creștin pe Dunăre începu, serios, de la acéstă dată [3]).

Sub Domnul Moldoveĭ Grigorie Ghica, Tătariĭ Bugecenĭ maĭ câștigară o bucată din Moldova, între 1727—1729 [4]). Boeriĭ Moldovenĭ oferiaŭ Hanuluĭ în 1730 tótă țara de la Prut încolo, care va fi de aicĭ înainte «loc tătăresc» — zice Niculcea — numaĭ dacă Hanul ar consimți să-ĭ sprijine, a-șĭ alege Domn dintre dênșiĭ. In acest an, Ahmed III abdică în favórea nepotuluĭ sĕŭ Mahmud I.

Inaintea rĕsboiuluĭ ce avea să isbucnéscă între Austria și Rusia, cu Turciĭ, un congres se ținu la Nimirov, în care se decidea: ca Tătariĭ să trécă sub stăpânirea ruséscă, Principatele să fie neatêrnate sub protecția Rusieĭ însă, și libera navigație pe Dunăre și Marea-Négră.

Congresul se disolvă în Noembrie 1736, fără nicĭ un resultat, rĕmase ca armele să hotărască.

Incă din Iulie, Marele Vizir se afla la Babadag [5]). Rușiĭ sub ordinele Feld-Marecșaluluĭ Münich eraŭ din Maiŭ pe Nipru; eĭ pătrund în Crimeia, unde ocupară maĭ multe orașe. Un congres se adună la Soroca, pentru pace în 1737. Marele Vizir îșĭ transportă quartierul de la Babadag la Isaccea [6]). După terminarea congresuluĭ din Soroca, pe la 25 Maiŭ, ambasadoriĭ puterilor maritime sunt primițĭ în audiență la Babadag, unde se retrăsese Marele Vizir.

Resultatul acesteĭ campaniĭ a fost cucerirea Crimeeĭ și Azovuluĭ.

Feld-Mareșalul Münich se cobóră până în Bugeac; dar nu atacă cetățile, de și se auzise că va asedia Ackermanul.

Prin tratatul de la Belgrad, din 3 Octombrie 1739, se prevedea dărâmarea Azovuluĭ, interzicerea Rusieĭ de a avea flotă pe Marea-Négră și Marea Azov. Rușiĭ pot face comerț pe Marea Négră, însă numaĭ cât pe corăbiĭ turcescĭ, etc. Privitor la Bugeac: cele «două césurĭ» rĕmaseră în stăpânirea Tătarilor; ușurgiiĭ continuară să percépă pe pămênturile cultivate, dijma și pâinea domnéscă [7]).

Intre 1750 și 1753, Peysonnel este trimes ca consul al Franțeĭ în Crimeia, la Hanul Tătarilor. El face o descriere amănunțită a Dobrogieĭ și maĭ ales a Tatarieĭ și Bugeaculuĭ. Termină scrierea sa în 1762.

---

[1]) *Amiras*, p. 138—9, în *Iorga*, p 247.
[2]) *Sturza*, I¹, p. 42, în *Iorga*, p. 247.
[3]) *Xenopol*, Rĕsbóiele dintre Rușĭ și Turcĭ, Vol. I, p. 55.
[4]) *Hammer*, op. cit., Vol. XIV, p. 172.
[5]) *Hammer*, op. cit., Vol. XIV, p. 358.
[6]) Idem, p. 373.
[7]) *Hammer*, op. cit., p. 467 și preced *Xenopol*, Resboiele dintre Rușĭ și Turcĭ, Vol I, p. 48—63. *Ghibănescu*, în Arch. soc. sc. și lit, Iașĭ, VIII. p 360 și urm. *N. Iorga*, op. cit, p. 249.

Tătarii Nogaĭ locuiaŭ încă în Bugeac, coprins între Dunăre, Nistru, Marea-Négră şi hotarele Moldoveĭ.

Iacă ce zice Peysonnel în scrierea sa, despre oraşele maritime ale Dobrogieĭ:

«Mangalia e un oraş mare, are un târg public şi un mare numĕr de magazine de grâŭ; portul e destul de spaţios şi póte primi vase orĭ cât de marĭ, însă este nesigur în timpul iernii. Importă maĭ puţine articole ca Varna. Exportă grâŭ, orz, secară, meiŭ, brânză şi strugurĭ, carĭ sunt în mare abondenţă, însă nu sunt bunĭ de mâncat, ci se întrebuinţéză la fabricarea ţuiceĭ [1])».

«Tuzla-Burum, între Mangalia şi Küstendjé; e un loc deşert, unde există o radă descoperită şi nesigură».

«Küstendjé, e un oraş mare comandat de un Aga, care e însărcinat în acelaş timp cu transportarea grâuluĭ, ce se adună în marĭ cantităţĭ, la Constantinopol. Portul este nesigur. Importul şi exportul este aprópe acelaş cu al localităţiĭ, de care voĭ vorbi maĭ jos (cred că Karaharman)».

«Süd-Ghiol e un loc deşert, care are o radă reá, unde vasele vin câte odată vara, iarna însă nu».

«Caraharman e un destul de mare oraş, în care se află maĭ multe magazine de grâŭ. Aci se încarcă multe cereale».

«Principalele oraşe ale Dobrogieĭ sunt: Silistra, Babadag, Tulcea, Isaccea şi Timar-Ows (?)».

Vorbind de Moldova, autorul arată că vasele care vin pe Dunăre nu iernéză la Galaţĭ, ci vin la Sunié, una din gurile Dunăriĭ, pe care chărţile o numesc Sulina şi unde se află un bun port [2]).

Sultanul Mahmud I, móre la 13 Decembrie 1754 şi în locul sĕŭ se numi Osman III-lea, fratele acestuia, care domnesce până în 1757, când murind, este înlocuit cu Mustafa III, fiul luĭ Ahmed III, la 30 Octombrie 1757.

In acest an, móre Seraschierul din Bugeac, Hagi Ghiraĭ. Succesorul sĕŭ, Seadet-Ghiraĭ se revoltă contra Turcilor, este bătut şi respins la Bender, de ienicerĭ, şi stă la Chilia ascuns, până la mazâlirea tatăluĭ sĕŭ, Alâm-Ghiraĭ. Sultan Nureddin administră provincia până la venirea nouluĭ Han, Crim-Ghiraĭ şi el fost Seraschier al Bugeaculuĭ. Acesta prădă ţinuturile vecine ale Moldoveĭ şi Munteniеĭ. [3]).

In Octombrie 1768, Marele Vizir Hamza Paşa, declară rĕsboiŭ Rusieĭ şi în iarna acestuĭ an Tătariĭ pradă Rusia.

În Maiŭ 1769, Ali Paşa, acum mare vizir se afla la Babadag; îşĭ strămută lagărul la Isaccea, unde întârzie 20 zile, pentru a'şĭ complecta materialul necesar de rĕsboiŭ. Turciĭ trec Dunărea de la Isaccea la Cartal pe la 27 Maiŭ [4]) şi se îndréptă spre Hotin; eĭ sunt bătuţĭ la 17 şi 18 Septembrie, ast-fel că numaĭ puţinĭ dintr'înşiĭ putură scăpa cu viaţă. Armata se întórse în mare desordine la Isaccea şi de aci la Babadag.

Daghistan Ali-Aga, intendentul armateĭ, rĕmăsese la Isaccea, el este atacat de Ruşĭ.

Marele Vizir este înlocuit la 12 Decembrie 1769, cu Kalil-Paşa. Ruşiĭ ocupaseră Principatele.

Noul Vizir chemă în lagărul săŭ de la Babadag pe dervişul Kalveti, spre a excita fanatismul soldaţilor, aci unde legenda pune unul din cele 6 saŭ 7 morminte ale luĭ Saltukdédé, primul seleucid venit în Europa la 1263 [5]).

In vara anuluĭ 1770, Ruşiĭ trecuseră Prutul la Fălciŭ; Romantzov atacă şi gonesce un corp de Turcĭ, care trecuse Dunărea la Cartal-Isaccea. Grosul compus de 30.000

---

[1]) Traité sur le commercee de la Mer Noire, Vol. I, p. 93

[2]) Idem, Vol. II, p. 58, 59, 60 şi 195. Asupra comerţuluĭ a se vedea capitolul respectiv.

[3]) Idem, Vol. II, p. 341—374.

[4]) *Hammer*. Vol. XVI, p. 219.

[5]) Idem p. 247. Tradiţiunea spune că Saltukdédé lasá, ca dupa mórtea-ĭ să fie ingropat în şépte din oraşele cele maĭ departate ale necredincioşilor, aşa că nesciind in care parte e ingropat, Turciĭ se vor sili sa le ocupe pe tóte, pentru a avea in Imperiul otoman osemintele stramoşuluĭ lor.

ómenĭ, abia atuncĭ trecuse fluviul, pentru a primi sfărămăturile avant-gardeĭ (la 26 Iulie 1770).

Romantzov, cu tóte că avea în faţă pe Marele Vizir, iar la spate pe hanul cu 100.000 de ómenĭ, atacă cu 3 diviziĭ pe Turcĭ şi îĭ pune pe fugă, luându-le 140 tunurĭ, la Cahul.

O resistenţă maĭ încercară la Cartal, însă sunt respinşĭ peste Dunăre (1 August).

La 6 August, Principele Repnin se îndréptă asupra Chilieĭ cu 13 batalióne de infanterie, două escadróne de carabinierĭ, 3 regimente de huzarĭ şi unul de Cazacĭ, în total 15.000 ómenĭ. Cetatea era apărată de beglerbegul Mustafa-Paşa cu 20.000 ómenĭ. La 6 Septembrie cetatea se predă şi Repnin puse mâna pe 91 tunurĭ, 400 de butóie cu praf de puşcă şi alte muhematurĭ şi zaherele. Garnisóna fu petrecută până la Tulcea, conform capitulaţiuniĭ şi predată muhasebegiuluĭ Anatolieĭ, care era însărcinat a dirige lucrările de fortificaţie, şi a se încredinţa de locuitoriĭ oraşuluĭ, ameninţat de Ruşĭ [1]),

În urma acestor înfrângerĭ, Vizirul adună un consiliŭ de rĕsboiŭ, în care între altele se deliberă cestiunea apărăriĭ gurilor Dunăriĭ, pe care le încredinţéză luĭ Eyub Ahmet. Acesta anunţă, că gura Sulina e înămolită şi i se dete ordin să ocupe un retranşament construit aci, până la venirea trupelor luĭ Abdi-Paşa de la Tulcea.

Ruşiĭ încercară a lua Ociacovul, însă sunt respinşĭ de Hanul Crimeieĭ, cu un corp de armată format din rĕmăşiţele de la Cartal.

Răniţilor din bătălia de la Cartal, care se aflaŭ în spitale la Isaccea, Marele Vizir le împărţi recompense băneştĭ de 10.000 piastri.

Turciĭ se înarmară din noŭ: un hatişerif imperial prescrise Rumelieĭ, să trimétă la Isaccea pe toţĭ óameniĭ în stare de a purta armele.

Daghistan Ali-Aga, care susţinuse lupta de la Isaccea, primi distincţiunea de Vizir al acestuĭ oraş, cu însărcinarea de a păzi ţĕrmul Dunăriĭ şi magazinele ce aveaŭ instalate aci. Pe Abdi-Paşa îl însărcinéză cu paza Măcinuluĭ; iar pe Abaza-Paşa, cu aceia a Hârşoveĭ.

Sarim-Ibraim-Paşa din Silistra murise de angină, care se manifestéză şi la Bender, unde făcu ravage însemnate. Ruşiĭ ocupară oraşul.

Ocupate Benderul şi Chilia, maĭ le rĕmăsese Brăila, care primia ajutóre de la Abdi-Paşa din Măcin; el ridicase aci două redute, pentru a bate stânga Dunăriĭ. După un atac viguros, oraşul capituléză, la 5 Noembrie 1770.

Pesta ce se încinsese la Ackerman, Bender, Chilia, Ismail şi Brăila, puse capăt primeĭ părţĭ a aceseĭ desastróse campaniĭ; micul numĕr de trupe ce maĭ rĕmăseseră la Isaccea, eraŭ lipsite de hrană. Marele Vizir îşĭ retrase quartierul sĕŭ la Babadag, în 22 Noembrie 1770. Ajungênd aci, avu satisfacerea, că nouă fântânĭ din oraş şi din împrejurimĭ, construite de Halil Efendi cu 30 de anĭ maĭ 'nainte şi care de cât-va timp secaseră, aŭ fost aduse în stare a reda apă, pentru care se cheltuise 1.000 de piastri.

Aceste fântânĭ secară din noŭ în 1806, după cum afirmă Hammer, care a vizitat oraşul Babadag [2]).

Într'un consiliŭ de rĕsboiŭ, ţinut la Babadag, se decise ca trupele să ierneze aci, aducênd şi pe Hanul, care luă cuartir la Camber, la 24 Decembrie 1770. Pe Mare, patru-zecĭ de corăbiĭ transportă 10.000 ianicerĭ, destinaţĭ a păzi gurile Sulina şi Porţita, în a doua parte a campanieĭ, care trebuia să urmeze în primăvara anuluĭ următor.

Generalul Weissmann, vine la 1 Martie cu 7550 ómenĭ la Vadul Morilor, în apropiere de Tulcea şi care era păzit de beglerbegul Firaşelizade Mohamed-Aga şi samsungibaşa Kalilaga. După o luptă «în care 300 necredincioşĭ fură trimeşĭ în infern», cetatea deschise porţile inamiculuĭ (4 Aprilie). Weissmann se îndréptă asupra Isacceĭ cu 1.600 ómenĭ, arde magazinele şi luă cetatea, la 25 ale aceleiaşĭ lunĭ.

Apoĭ atacă cu şépte batalióne şi 6 tunurĭ de calibru mare, Tulcea, apărată de 8 000 de ómenĭ. La Beş-Tepe o colonie de 100 de Cazacĭ de Don, tributară Porţiĭ, este gonită

---

[1]) *Hammer*, op. cit. Vol. XVI, p. 257—262 şi *Iorga*, op. cit. p. 250.

[2]) Histoire de l'Empire Ottoman. Vol. XV, Cartea LXXIII.

Explicaţia atacului Generaluluĭ Weissmann, contra Turcilor, la Tulcea şi Babadag

A. Trecerea corpuluĭ Generaluluĭ Weissmann peste Dunare, spre Tulcea.
B. Intăririle turcescĭ atacate de Maiorul Mechnow.
C. Ordinea de bătaie a Generaluluĭ Weissmann asupra Tulceĭ.
D. Intăririle şi tabăra turceasca de la Tulcea.
E. Retragerea Turcilor spre Babadag.
F. Ordinea de batae a Generaluluĭ Weissmann.
G. Lagarul Turcilor şi diferite înălţimĭ la Babadag.
H. Retragerea Turcilor.
I. Marşul Generaluluĭ Weissmann la atacul Isacceĭ.
K Întaririle turcescĭ de la Isaccea.

Planşa No. 4. După V. A. Urechia).

de Ruşĭ. Din trupele Mareluĭ Vizir, aflate la Babadag, desertaseră în cea maĭ mare parte. In zadar fură tóte măsurile luate de a le opri fuga.

In tómna anuluĭ 1771, generalul Miloradovicĭ ocupă Măcinul, apărat de o divizie de 7.000 ómenĭ, iar generalul Weissmann, Tulcea.

Ast-fel se termină campania de la Dunăre. Selim-Ghirai plécă de la Babadag, pentru a se îmbarca şi duce la Baccescrai, vechia reşedinţă a Hanilor.

Marele Vizir se retrase la Hagioglu-Bazargic şi dă ordin luĭ Abdi-Paşa de la Măcin, să se retragă la Carasu şi luĭ Daghistan-Ali-Paşa, de la Isaccea la Küstengé, la 11 Decembrie 1771.

Marele Vizir este înlocuit cu Muhsinzade, care căutând se menţină disciplina trupelor, pedepsi sever pe soldaţiĭ care fugiseră din Babadag, iar oficeriĭ fură decapitaţĭ. Babadagul este ocupat de Ruşĭ la 16 Ianuarie 1772.

După congresul de pace de la Focşanĭ, congres care nu avu nicĭ un resultat, ostilităţile reîncep în primăvara anuluĭ 1773. Cu tóte ordinele Seraschierilor Osman-Paşa, Abdi-Paşa şi beglerbeguluĭ Cerkez-Paşa, de a ţine în respect pe Ruşĭ, aceştia înaintară până la Carasu. Oştirea turcéscă fugea în masă spre Bazargic, la apropierea Ruşilor; Bakt-Ghiraĭ, care petrecuse iarna la Carasu se retrase la Bazargic.

Ruşiĭ pun să dărâme fortificaţiile de la Caraharman şi prădéză tótă Dobrogia. De la Isaccea până la Bazargic nu se vedeaŭ de cât case arse şi câmpiĭ devastate.

La Carasu, generalul Weissmann respinsese pe Turcĭ comandaţĭ de Bakt-Ghirai, Abdulah-Paşa şi Cerkez-Paşa, care sunt respinşĭ până la Bazargic, la 7 Iunie 1773.

Weissmann se îndréptă apoĭ către Silistra, pentru a ajuta pe feld-mareşalul Romantzov, care trecuse Dunărea pe la Gurobala (32 km. de Silistra). Aripa dréptă a Ruşilor era comandată de generalul Stupischin, stânga de Potemkin, iar centrul de însuşĭ Romantzov. Avant-garda luĭ Weissmann este atacă de Osman-Paşa, care fiind bătut se retrase la Silistra.

Acest oraş aşezat pe o înălţime, era înconjurat de şanţurĭ adâncĭ. In urma maĭ multor atacurĭ, Ruşiĭ sunt respinşĭ cu pierderĭ de 9.000 ómenĭ şi nevoiţĭ a se retrage, forţaţĭ de Osman-Paşa, numit cu acéstă ocazie Gazi.

Nuuman-Paşa se îndréptă către Kainardgi, pentru a tăia retragerea Ruşilor şi a-ĭ împiedica de a trece Dunărea pe ţĕrmul stâng. Contra luĭ a fost trimes generalul Weissmann. In lupta de la Kainardgi, Turciĭ sunt bătuţĭ, însă acéstă victorie costă pe Ruşĭ o mulţime de pierderĭ, între care şi aceia a luĭ Weissmann, care căzu rănit de mórte de un glonţ.

In acest timp (21 Iulie 1773), Ruşiĭ sunt învinşĭ la Rusciuc. Nuuman-Paşa se îndréptă de la Kainardgi, către Nord spre Carasu, împreună cu 3000 voluntarĭ aĭ luĭ Elhagi-Isperaga, cu gând de a lua Hârşova din mâinile Ruşilor. Planul săŭ însă este dejucat de generalul Suvarof.

Pentru a termina campania, Romantzov dete ordin prinţuluĭ Dolgoruki să trécă Dunărea la Hârşova, iar generaluluĭ Ungern să înainteze de la Babadag, către Carasu. Ambiĭ se întâlnesc la Caramurat, atacă pe Daghistan-Ali-Paşa care fuge la Bazargic, lăsând în mâna învingătoruluĭ lagărul de la Carasu, împreună cu muniţiile şi aprovizionările de aci.

Ruşiĭ urmăresc cu o divizie, ocupă Bazargicul, a căruĭ populaţie suferi un masacru îngrozitor.

Dolgoruki se îndréptă spre Varna, iar Ungern către Şumla, unde Marele-Vizir sta nemişcat.

Intr'un consiliŭ de rĕsboiŭ, fu însărcinat energicul Abdurizak, ca să se opună înaintăreĭ Ruşilor; acesta le respinge avant-posturile la Coslige şi mergând asupra Bazargiculuĭ, surprinde pe Ruşĭ, pe când aceştia îşĭ făceaŭ mâncarea.

De la Bazargic, Abdurizak se ia pe urma luĭ Ungern, care se îndrepta către Varna în ajutorul luĭ Dolgoruki. După mai multe atacurĭ, Ruşiĭ sunt respinşĭ cu pierderĭ de 1.500 morţĭ, la 24 Octombrie 1773.

Dolgoruki se retrase spre Carasu şi Babadag, iar Ungern urmând cósta MăriĭPe la Balcic, Cavarna şi Mangalia.

Sultanul Mustafa III, móre la 24 Decembrie 1773; tronul fu ocupat de fratele său Abdul-Hamid I, om fără nicĭ o calitate.

In anul 1774, norocul favorizéză pe Ruşĭ, care bat pe Abdurizak; apoĭ Suvarof unit cu Kaminski atacă lagărul turcesc de la Coslige, apărat de 25.000 ómenĭ, împrăştie pe Turcĭ şi pun mâna pe o mulţime de arme şi munitiunĭ. Turciĭ sunt fugăriţĭ. Ruşiĭ ajunseră în Balcanĭ, pe carĭ iĭ trec în vara anuluĭ 1774 şi pe când se îndreptaŭ către Adrianopoli, plenipotenţiariĭ turcescĭ vin în lagărul luĭ Romantzov de la Kainardgi cu propunerĭ de pace. In memoria morţiĭ generaluluĭ Weissmann în lupta de la Kainardgi, Romantzov înadins alese acest mic sat pentru încheierea tratatuluĭ, compus din 28 articole, din 21 Iulie 1774.

Prin articolul 3 al acestuĭ tratat, Tătariĭ deveniră independenţĭ; prin art. 11, Ruşiĭ obţinură libera navigaţie pe Dunăre şi Marea-Négră.

Articolul 16 sună: Împĕrătésa Rusieĭ dă înapoĭ Porţiĭ, Basarabia tótă, cu oraşele Cetatea Albă, Chilia, Ismailul şi cu târgurile şi satele şi tot ceea-ce coprinde acéstă provincie, precum şi cetatea Bender. De asemenea se restitue Porţiĭ şi Principatele române. Vama Galaţilor va fi perceputǎ de agenţiĭ Domnuluĭ, iar nu, ca până acum, şi de ghiumrugiiĭ nazîruluĭ din Chilia şi şefuluĭ turc din Isaccea [1]).

Teritoriul bugecian revenia decĭ Porţiĭ, dar Tătariĭ dispăruseră, în cea maĭ mare parte, dintr'însul. La 6 August 1770, 26 mârzacĭ, delegaţĭ de Tătariĭ din Bugeac, se închinară, la Tighina, luĭ Repnin, cu condiţiunea că se vor păstra naţiuniĭ vechile sale privilegiĭ. Eĭ oferiaŭ să supuie Împĕrătesiĭ şi pe conaţionaliĭ lor din Crimeia. Pe când eĭ lăsaŭ ostaticĭ şi trimeteaŭ o deputaţiune la Petersburg, Ruşiĭ se ocupaŭ de trimiterea lor peste Nistru, ceea-ce se şi făcu, pentru mulţĭ, de sigur [2]).

După încheierea păciĭ de la Cainargi, boeriĭ Munteniei, cereaŭ de la Pórtă revenirea ţĕriĭ la vechile sale drepturĭ. Eĭ redactară două arzurĭ coprinzătóre de tóte păsurile; între altele cereaŭ ca «venirea vitelor ogeaculuĭ de bostangiĭ spre văratec de la Mangalia, în ţară să nu maĭ fie» [3]).

Cu aceste arzurĭ fură însărcinaţĭ Slugerul Cocorăscu şi Medelniceru Dumitrache, a le duce Mareluĭ Vizir, Izet-Mehmed-Paşa, împuterniciţĭ fiind de o carte de recomandaţiunĭ a luĭ Romantzov.

Cererile deputaţiuniĭ muntenescĭ se îndeplinirǎ; ele fură aprobate prin firman.

În 1777, Martie 21, Alexandru Ipsilante dăruesce la două bisericĭ creştine din Babadag şi Cernavoda, câte 25 talerĭ pe an, din venitul vămilor [4]).

Prin intrigile urzite de agenţiĭ muscălescĭ aĭ Catherineĭ II, se provócă în Crimeia o revoltă, care avu de consecinţă anexarea acesteĭ peninsule la Imperiul rusesc, în 1784.

Într'o întrevedere pe care Caterina II o avu cu Iosef II, se decise de sórta Imperiuluĭ Otoman, de a fi împărţit între Austria şi Rusia, aceia ce provócă un noŭ rĕsboiŭ, declarat la 13 August 1787. Austria invadéză Muntenia, iar Rusia luptă pe cósta de Nord a Măriĭ-Negre şi la gurile Dunăriĭ. Suvarof atacă Kilburnul, Romantzow coprinde Hotinul, iar Potenkim asediază Ociacovul.

Turciĭ, carĭ îşĭ împărţiseră forţele, trimet pe Kapudanul Hasan-Paşa de a veni în ajutorul Oceacovuluĭ. Escadra este atrasă într'o luptă la gurile Dunăriĭ, de Ruşĭ, care o bat, distrugêndu-ĭ 15 vase şi'ĭ omóră 11.000 de ómenĭ [5]).

Acéstă victorie a Ruşilor decise de sórta Ociacovuluĭ, care este luat la 17 Decembrie 1788 [6]); 25.000 locuitorĭ fură spânzuraţĭ.

Acéstă înfrângere causéză mórtea Sultanuluĭ Abdul Hamid, la 7 Aprilie 1789.

Rĕsboiul continuă sub Selim III-lea. În primă-vara anuluĭ 1790, pe când Ruşiĭ, carĭ

---

[1]) *Iorga,* op. cit. p. 251.
[2]) *Ienake Kogălniceanu,* p 265—6, în *Iorga,* p. 251.
[3]) *V. A. Urechia,* Istoria Românilor. Vol. I, p. 17.
[4]) Idem p. 61.
[5]) *Jonquière.* Istoire de l'Empire Ottoman, p. 387.
[6]) *Xenopol.* Rĕsbóiele Ruşilor cu Turciĭ. Vol. I, p. 166.

după ce ocupaseră Ackermanul (în August 1789) se pregătiaŭ să atace Chilia, flota turcéscă se afla la gurile Dunăriĭ, la 19 Iulie; 36 vase fură bătute de contra-amiralul rus Uschakow şi nu putură scăpa în parte la Sinope, de cât fugind, favorizate de întunerecul nopţiĭ. Lupta nu fu decisivă, dar forţele turcescĭ nu se maĭ încercară la luptă mult timp [1]).

Potemkin ocupă Cetatea Albă, în August 1790; fu ocupată apoĭ Chilia, la 33 Octombrie [2]) de generalul Gudovicĭ.

La 1 Noembrie, Ruşiĭ intrară în Tulcea; de şi era apărată de 6.000 cavalerie turcă, 400 de muscalĭ temerarĭ intrară în oraş şi Turciĭ speriaţĭ, fugiră fără de a încerca să lupte.

O parte a armateĭ rusescĭ trece Dunărea şi se îndréptă către Babadag, care era ocupat de un numĕr însemnat de Tătarĭ. Aceştia luară fuga către Şumla, unde Marele Vizir sta nemişcat.

La 12 Noembrie, flota ruséscă străbate Dunărea până la Isaccea, pe care o ocupă fără luptă; aci Ruşiĭ aflară 48 de tunurĭ şi multe muniţiunĭ şi proviziunĭ de rĕsboiŭ, ca şi la Tulcea.

De la Isaccea, flotila merse de organiză asediul Ismailuluĭ, după ce susţinu o harţă pe Dunăre cu flota turcă, care se retrase sub bătaia foculuĭ din Ismail, ale căruĭ fortificaţiĭ eraŭ făcute după îndemnul Domnuluĭ Moldoveĭ, Moruzi. Oraşul este luat în nóptea de 10 spre 11 Noembrie şi Ruşiĭ trecură prin fierul spadeĭ 2.700 ostaşĭ turcĭ aĭ garnisóneĭ.

Fratele Hanuluĭ tătăresc şi doĭ Paşĭ pieriră ceĭ d'întâĭ [3]).

Cu luarea Măcinuluĭ, apărat de Seraschierul Iusuf Paşa, la 19 Iulie 1791 [4]), se puse capĕt celuĭ de al patrulea rĕsboiŭ dintre Ruşĭ şi Turcĭ, care dură de la 1784 până la 9 Ianuarie 1792.

Rusia câştigă prin tratatul de la Iaşĭ, Crimeia, îşĭ întinde hotarele până la Nistru şi dobândesce cetatea Ociacovuluĭ. Austria, libertatea de navigaţiune şi comerţ pe Dunăre şi Marea-Négră şi pe tóte mările, fluviile, porturile, scalele şi radele turcescĭ [5]).

Este de semnalat înfiinţarea flotileĭ de comerţ a Munteniеĭ pe Dunăre, în anul 1793, Noembrie 23; de şi deja sub Alexandru Ipsilante, Ţara avea un galion pe Dunăre. In 1793 — zice Urechiă — drapelul Ţĕriĭ Muntenescĭ flutura pe tot cursul Dunăriĭ, de la Ruşava la Galaţĭ, cu destul timp înainte de organisarea Lloyduluĭ Austriac [6]).

Celor două bisericĭ creştine, din care una la Babadag (hramul Sf. Dumitru), iar cea de a doua la Cernavoda (Boazuchioĭ) cu hramul Sf. Niculae, Domnul Munteniеĭ, Alexandru Moruzi, le ridică dania la 50 talerĭ pe an din venitul vămilor, în anul 1793 Iunie 16 [7]).

Aceste două bisericĭ ţineaŭ de Mitropolia din Dărstorul (Silistra).

Rĕsboiul din 1806 surprinse pe Turcia cu totul nepreparată: ienicerii se revoltaseră contra Sultanuluĭ Selim, cetăţile de pe malul Dunăriĭ eraŭ ruinate şi cele maĭ multe din ele căzuse în mâinele unor briganzĭ resculaţĭ [8]).

Cetăţile Hotin, Ackerman, Bender şi Chilia, depun armele fără nicĭ o împotrivire. La Ismail, unde se află banda de tâlharĭ a luĭ Pehlivan, un cap de bandiţĭ, lucrurile nu

---

[1]) *Becattini*, VIII, pag. 140, în *Urechia* Istoria Românilor, Vol. III, p. 315, nota 2.

[2]) Idem.

[3]) *Urechia*, op. cit. Vol. III, p. 323-4.

[4]) *Urechia*, op. cit. Vol. III, p. 437, zice: Principele Galiţin, sub comanda luĭ Repnin, cu 25.000 Ruşĭ maĭ bătu pe Turcĭ, la Maiŭ în 17, în anul 1791. Aci Ruşiĭ luară 500 de corturĭ, 26 tunurĭ, 5 stégurĭ, 26 bandiere şi alte trofeie şi numeroşĭ prisonierĭ. Repnin ameninţă Varna.

[5]) Vezĭ acest tratat în *Urechia*, Vol. IV, p. 429-33.

[6]) *V. A. Urechia*. Vol. V, p. 96 dă Hrisovul — inedit până acum pentru corăbiile Ţĕriĭ ce sunt a umbla pe Dunăre. A se vedea şi «Comerţul».

[7]) *Urechia*. Vol. VI, p. 245.

[8]) *N. D. Popescu*. Calendarul pentru toţĭ Româniĭ pe anul 1893, p. 94.

se petrecură aşa de uşor, căcĭ aceştia se fortificară în cetate, unde aŭ resistat treĭ anĭ, causând Ruşilor marĭ pagube [1]).

Ocuparea Principatelor de Ruşĭ, trezi pe Turcia din toropéla eĭ, şi dete ordin de concentrarea armateĭ în Quadrilater. Rĕsboiul fu declarat la 12 Decembrie 1806.

Dar nicĭ Rusia nu trimesese la Dunăre, de cât armata de a doua mână; căcĭ partea aleasă era concentrată pe Vistula, pentru a face faţă Francezilor, carĭ ocupaseră Polonia, iar Napoleon îşĭ stabilise quartierul la Varşovia, de unde la 1 Ianuarie 1807 adresă Sultanuluĭ Selim, o scrisóre de felicitare, pentru că a declarat rĕsboiŭ Ruşilor [2]).

În Basarabia de jos, corpul generaluluĭ Maiendorf, ajunsese în primele zile ale luĭ Decembrie 1806, cu avant-garda comandată de generalul Zass până la Ismail, unde am vĕzut că se închisese Pehlivan, aianul Silistreĭ, cu banda de tâlharĭ, toţĭ veniţĭ din Dobrogia cu puţin înaintea venireĭ Ruşilor.

Nu vom urmări desele ciocnirĭ ale luĭ Pehlivan cu Ruşiĭ în Basarabia de jos, vom spune numaĭ că Ruşiĭ, prin Martie 1807, voiră să atace Ismailul pe uscat şi pe apă; de aceia Maiendorf îşĭ împărţi armata de uscat în treĭ colóne: Zass la stânga, Rotthoff la drépta şi Voinof la centru, iar pe Generalul Langeron îl trimese la Chilia, ca de acolo să vină pe braţ în faţa Ismailuluĭ.

Încercările acestea nu reuşesc, iar Langeron se gândi a ocupa Sulina şi maĭ ales Tulcea, pe unde Pehlivan primea ajutor în ómenĭ şi provizíĭ din Dobrogia.

Sulina, care nu dispunea de o garnisónă numerósă, se predă fără luptă în ziua de 28 Martie.

La Tulcea însă, lucrurile nu merseră aşa de lesne, căcĭ aci Pehlivan construise un fort puternic, care domina Dunărea şi aşezase în el 3.000 ómenĭ şi în oraş alte 2.000.

Langeron nu putu lua Tulcea, ci se retrase şi se întări la Sulina, de unde cere forţe îndestulătóre din Odessa, pentru a merge din noŭ contra Tulceĭ.

Generalul şef Michelson, ce se afla la Bucurescĭ, văzênd întârzierea ce se punea în luarea Ismailuluĭ, veni însuşĭ să pună capăt operaţiunilor de aci şi să siléscă pe Pehlivan, saŭ să se predea, saŭ să trécă Dunărea.

Langeron primesce şi el forţe din Odessa şi înainteză spre Tulcea, unde încercă să ocupe în insula Ceatalul o posiţiune în faţa oraşuluĭ.

El dădu ordin floteĭ ce venise cu el să încépă bombardarea cetăţiĭ Tulcea, pe când câte-va bărcĭ canoniere se vor încerca să trécă pe sub zidurile cetăţiĭ, ocupată cu răspunsul la bombardare, să urce cursul fluviuluĭ şi să debarce oştire în insula Ceatalul, în partea eĭ apusană, care nu era păzită de Turcĭ.

Cetatea însă îşĭ îndreptă focurile şi asupra bărcilor rusescĭ; comandantul cetăţiĭ Tulcea garnisi malul drept al fluviuluĭ cu colóne dese de puşcaşĭ, cât şi Bosniac-aga, locotenentul luĭ Pehlivan, care era instalat în insula Ceatal şi care fiind vestit de împuşcăturile despre Tulcea, împănase şi el stânga fluviuluĭ cu puscaşĭ.

Apucaţĭ între douĕ focurĭ, Ruşiĭ aŭ avut pierderĭ simţitóre, în ziua de Duminecă 21 Aprilie 1807. Cincĭ sute de soldaţĭ aŭ rĕmas morţĭ, mulţĭ se înecară, 22 salupe fură scufundate, saŭ luate de Turcĭ.

Langeron în urma acesteĭ înfrîngerĭ se întórce la Sulina.

Pe cell'alt teatru de operaţiunĭ, pe Vistula, Ruşiĭ sufereaŭ întrîngerĭ marĭ şi în tratatul de pace de la Tilsit, din 27 Iunie 1807, Napoleon împunea între alte condiţiunĭ Ţaruluĭ Alexandru, şi pe aceia ca Ruşiĭ să evacueze Principatele.

Sosită scirea la Ismail, la 29 Iulie, Michelson însciinţéză pe Aianul Pehlivan despre acésta, însărcinéză pe Langeron să încheie armistiţiul provizoriŭ cu Turcul, chemă pe Maiendorf, ce plecase la Iaşĭ să vină a'şĭ relua comanda trupelor, iar el plécă spre Bucurescĭ, în ziua de 10 August 1807 [3]). Armistiţiul încheiat la 24 August 1807 pe timp de şase lunĭ.

---

[1]) *N. D. Popescu.* Calendarul pentru toţĭ Românii pe anul 1893, p. 99.

[2]) *Hurmuzaki.* Supl. I. Vol. II. Scrisórea DXV, p. 372; în *N. D. Popescu.* Calendar pe 1894, p. 55.

[3]) *N. D. Popescu.* Calendarul pentru toţĭ Românii pe anul 1894 pag. 63 - 7.

În revolta ienicerilor din acest an, Sultanul Selim III este omorît chiar în palatul sĕŭ, pe Sultanul Mustafa îl arestézā Bairactar, care proclamă padişah pe Mahmud al II-lea, la 28 Ianuarie 1808 [1]).

O urmare a campanieĭ din 1807 a fost părăsirea Bugeaculuĭ pentru totdeauna de Tătarĭ. Mulţĭ din eĭ trecură în Dobrogia [2]).

Generalul comandant al armatelor rusescĭ din Principate, Michelson, este înlocuit la 21 Octombrie 1807, prin Principele Prozorowsky, care îşĭ imparte armata în maĭ multe corpurĭ: unul la Craiova (Isaiev), al doilea la Bucurescĭ (Miloradovici), unul la Buzeu (Platov), unul împrejurul Brăteĭ (Kamensky), un detaşament la Călăraşĭ (Zass), un detaşament în Basarabia de jos, împrejurul Ismailuluĭ, sub generalul Conte de Langeron şi era compus din 12 batalióne de infanterie, 12 tunurĭ şi 3 regimente de Cazacĭ

Langeron avea cuarticrul la Frumósa.

Un detaşament la gurile Dunăriĭ sub comanda Generaluĭ Rothoff, compus din 9 batalióne infanterie, o companie de pionierĭ, 5 escadróne de cavalerie şi un Regiment de Cazacĭ, cu quartierul la Chilia [3]).

Aceste două din urmă detaşamente ne interesézā maĭ mult în operaţiunile lor.

Pehlivan îşĭ înmulţi forţele şi repară intăririle Ismailuluĭ, în iarna anuluĭ 1807 şi în tot cursul anuluĭ 1808.

Forţele de care dispuneaŭ Turciĭ în Dobrogia eraŭ: 8000 armată regulată, şi vre-o 12.000 neregulaţĭ, maĭ toţĭ foştĭ bandiţĭ, păziaŭ latura Dunăriĭ de la Rahova până la Tulcea. Cetatea Brăileĭ dispunea pe 12.000 ómenĭ, apăraţĭ de întărirĭ puternice şi comandaţĭ de Nazirul Ibraim.

Se maĭ găseaŭ la Isaccea 1.500 omenĭ comandanţĭ de Hassan-Ali-Paşa şi în sfârşit la Ismail se afla Pehlivan cu 4000 de luptătorĭ hotărîţĭ.

Avem dar 80.000 Ruşĭ, contra 30.000 Turcĭ, din care majoritatea armată neregulată compusă din foştĭ bandiţĭ [4]). Şi de o parte ca şi de alta se mări în cursul anuluĭ 1808 numĕrul forţelor, totuşĭ Ruşiĭ întreceaŭ cu mult pe adeversariĭ lor.

Armistiţiul încheiat la Slobozia în 1807, se prelungi tacit până în anul 1809. De o parte şi de alta se făceaŭ înarmărĭ pe teatrul operaţiunilor, ceea ce făcea să se intrevadă că acest armistiţiŭ nu va aduce pace. Şi în adevĕr rĕsboiul se declară din noŭ la 13 Martie 1809.

Pe la începutul luĭ Aprilie, un noŭ corp de armată rusesc vine în Principate, sub comanda generaluluĭ Kutuzoff. Cu aceste trupe şi cu corpul deja existent al luĭ Kamensky, Prozorowsky se decide a asedia Brăila. In acest scop construesce un pod peste Siret la Barboşĭ, ia dispoziţiunĭ ca trupele din Basarabia să se apropie de Galaţĭ şi să ocupe terenul smârcos dintre acest oraş, care nu era păzit de Turcĭ, şi Brăila; iar armata de investire o-împărţi în 3 corpurĭ: la stânga între Brăila şi Galaţĭ aşeză corpul generaluluĭ Essen III, la centru corpul luĭ Kutuzoff, care avea ca locotenent-general pe Platov şi unde se instalase şi cuartierul general, iar la drépta până la Dunăre, în apropiere de gura Ialomiţeĭ, corpul locotenentuluĭ-general Sergiŭ Kamensky.

Forţele rusescĭ de împresurarea Brăileĭ eraŭ: 38 batalióne, 20 escadróne, 10 bateriĭ, pionierĭ şi cazacĭ, în totul aprópe 34.000 omenĭ.

Turciĭ nu puteaŭ opune de cât 15.000; însă întăririle cetăţiĭ îndoia numĕrul şi valórea luptătorilor [5]).

Nu ne vom ocupa de atacurile neisbutite ce Ruşiĭ îndreptară contra Brăileĭ, care după cum scim, era comandată de Nazirul Ahmet Efendi. Acestea es din cadrul subiectuluĭ.

Prozorowsky se decide a înconjura Brăila şi despre partea dréptă a Dunăriĭ, de aceia chemă de la Galaţĭ pe Generalul Zass, cu 3 batalióne şi 'l însărcină să treacă fluviul

---

[1]) *N. D. Popescu.* Calendarul pentru toţĭ Româniĭ pe anul 1894 p. 108—111 şi *Jonquière* op. cit. pag. 406.
[2]) *Iorga,* op. cit. pag. 254—5.
[3]) *N. D. Popescu.* Calendaru pentru toţĭ Româniĭ pe anul 1895 pag. 25—26.
[4]) Idem pag. 52—3.
[5]) *N. D. Popescu.* Calendarul pentru toţĭ Româniĭ pe anul 1896 pag. 31.

ceva maĭ jos de aripa stângă a corpuluĭ luĭ Essen, să înainteze numaĭ până la Măcin şi să-l ocupe.

In faţa Brăileĭ se află o mare insulă, jósă, mlăştinósă, acoperită cu trestie şi brăzdată de maĭ multe canalurĭ, când apele sunt jóse, inundată peste tot în timpul apelor marĭ.

Acéstă câmpie, spune Langeron [1]), se numia Kutzephane, este insula mlăştinósă dintre braţul Dunăriĭ, numit Dunărea vechc şi fluviul propriŭ zis. Dincóce, pe malul drept al Dunăriĭ, se află oraşul Măcin aşezat pe o înălţime fórte ridicată. De aci începe un lanţ de munţĭ înalţĭ ce se întinde până la Hârşova şi maĭ departe. Până la Măcin nu se póte duce cine-va, de cât pe canalul cel fórte strâmt, care se desparte de cursul principal al fluviuluĭ, la o mică depărtare de cetatea Brăileĭ, în cât trecerea prin el era pe atuncĭ expusă nu numaĭ foculuĭ artilerieĭ citadeleĭ, ci şi al puscilor. Acest canal lung aprópe de 10 kil. ocolesce tótă partea de sud a Gheeetuluĭ.

Oraşul Măcin era destul de bine fortificat, în cât nu se putea lua prin surprindere, dar Ruşiĭ nu'l credeaŭ apărat, ci maĭ mult că nu e ocupat.

De acéstă credinţă fu animat generalul Zass, când plecă spre Măcin să facă recunóscerea şi, de-ĭ va fi posibil, chiar să-l ocupe. Cu toată îndrăsnéla sa, întreprinderea nu era posibilă numaĭ cu o mână de ómenĭ ce i se dase.

La 17 Aprilie, Zass trecu Dunărea sub focul citadeliĭ Brăileĭ, care nu-ĭ cauză un prea mare rĕŭ, coborî rîul pe partea dreaptă, împroşcat fiind într'una de tunurile inamice, debarcă în băltace şi merse până la 2 kilometri departe de Măcin. Mersul sĕŭ pe o plóie torenţială şi printr'un noroĭ adânc până la genuchĭ, fu cât se póte de penibil, dar maĭ mult nu putu să înainteze, pentru că în curînd se convinse că Măcinul era apărat, şi bine apărat, prin plóia de obuze ce începu să cadă. In adevăr acest oraş întărit era apărat de un brigand, de Giuge-Aga, ginerile Naziruluĭ Brăileĭ şi avea sub ordinele sale 800 de ómenĭ aleşĭ; treĭ sute i-ar fi fost de ajuns.

Văzîndu-se atacat cu atâta violenţă şi într'un loc anevoios de circulat, generalul Zass, comunică printr'un curier Principeluĭ Prozorowsky posiţiunea în care se găsea şi 'ĭ ceru ordin de urmare; comandantul şef îĭ dădu ordin să se întórcă înapoĭ şi să lase pentru altă dată luarea Măcinuluĭ, pe care s'o îndeplinéscă cu maĭ multă şansă de reuşită.

Zass se retrase în ziua de 21 Aprilie şi trece Dunărea pe malul eĭ stâng, fără să aibă vre-o pierdere de cât pe Prinţul Galitzin, şeful de stat-major care fu rănit.

Flotila, comandată de Iakimow, tare de 22 bastimente, era aşezată aprópe de Brăila, pe care o bombarda neîncetat. Se trimese cincĭ micĭ bastimente pe canalul Kutzephane şi pătrunse până la Măcin [2]).

Asediul Brăileĭ costă pe Ruşĭ 200 oficerĭ şi 5000 soldaţĭ; acele ale Turcilor nesemnificative.

Pehlivan din Ismail avênd nevoie de banĭ, pentru a'şĭ întreţine ostaşiĭ, de órece de la Constantinopol nu primea nicĭ un ajutor, nicĭ în ómenĭ, nicĭ banĭ, se decise în Noembrie 1808 să calce casa aianuluĭ din Babadag — aşa după cum era deprins în viaţa sa — şi a'l stórce de banĭ. Aianul din Babadag, pentru a se scăpa de un mosafir aşa de periculos, îĭ dete o însemnată sumă de banĭ şi 'ĭ maĭ făgădui încă pe atât peste o lună.

După trecerea termenuluĭ, Pehlivan ne-primind nicĭ un rĕspuns, se duse din noŭ la Babadag şi în ziua de 10 Ianuarie 1809, taie fără nicĭ-o vorbă capul aianuluĭ de aci, iar oraşul fu dat jafuluĭ şi flacărilor de către ómeniĭ sĕĭ, pe care îĭ scim că în majoritate eraŭ foştĭ bandiţĭ.

In lipsa luĭ Pehlivan din Ismail, Celebi Mustafa îĭ ocupă locul şi când acesta se întórse de la Babadag încărcat de proviziunĭ şi banĭ, garnizóna îĭ închise porţile cetăţiĭ. Pehlivan se întórse la Babadag, se declară de aianul acestuĭ oraş şi se decise a tăia din Dobrogia orĭ-ce aprovizionare a Ismailuluĭ.

Luĭ Mustafa însă îĭ veni aprovizionărĭ pe bărcĭ pe braţul Sf. Gheorghe. Langeron pentru a forţa pe Celebi Mustafa să se predea, strânge lanţul de împresurare al oraşuluĭ,

---

[1]) *Hurmuzaki*, Supl. I, Vol. III, pag. 167.

[2]) Idem, pag. 168

dete ordin flotileĭ aflată la gura Sulinіĭ să urce cursul brațuluĭ și să ocupe Ciatalul printr'un post tare de infanterie, artilerie și cazacĭ. La Cartal (în fața Isacceĭ), Rușiĭ construiră o redută, pe care după ce o armară bine cu tunurĭ, o deteră în paza a 3 batalióne și uneĭ sotniĭ de cazacĭ de Ural, puse sub comanda Locotenentuluĭ-Colonel Stegeman. Turciĭ din Ismail se mărginesc a trimete numaĭ câte-va cete de bași-buzucĭ, care să neliniștéscă stabilirea anteposturilor rusescĭ.

Însă dincóce de Dunăre, Pehlivan, care se stabilise în Tulcea și prin împrejurimĭ trece fluviul la Cartal, dar este respins. Pehlivan îșĭ îndreptă atuncĭ trupele la Reni, dar și aci este respins peste Dunăre de Regimentul Coloneluluĭ Abdulin.

Aceste mișcărĭ ale luĭ Pehlivan în alte direcțiunĭ, de cât spre Ismail aveaŭ de scop să atragă atențiunea Rușilor aiurea, și a-ĭ împiedica să profite de împrejurările petrecute în Ismail, unde ar fi putut pune mâna pe cetate. Orĭ planul luĭ Pehlivan era de a prinde pe Mustafa, căruia să-ĭ dea lecția ce merita și să devină iarășĭ apărătorul cetățiĭ. Căcĭ la Ismail se întâmplase o revoltă; partizaniĭ luĭ Pehlivan reușiră a arunca în închisóre pe Mustafa. Revolta se curmă, Celebiștiĭ înving pe Pehlivaniștĭ și după 24 ore de fierbere, lucrurile se liniștesc, în favórea luĭ Celebi Mustafa.

Incercările Rușilor rĕmaseră fără succes, generalul Langeron este trimes la Fălciŭ ca să ia comanda corpuluĭ luĭ Essen I retras la pensie, iar ca comandant al trupelor de învestirea Ismailuluĭ fu numit generalul Voinof. Nicĭ Pehlivan nu maĭ putu pune mâna pe vechia sa comandă.

Prozorowsky îșĭ îndréptă atențiunea în altă parte și anume să trécă Dunărea pe la Galațĭ-Azaclăŭ-Văcărenĭ. De aceia dete ordin flotileĭ din Sulina să urce cursul fluviuluĭ cu cele o sută și maĭ bine de pontóne ce lucrase și să vină la punctul ales pentru trecere. Pontónele fură aduse într'o nópte și ascunse vederiĭ Turcilor din Văcărenĭ, printre sălciile din mal.

In a doua nópte, generalul Harting, însărcinat cu construirea poduluĭ, începu să înșire pontónele, să așeze traversele și platforma și până la ziuă reuși să ajungă la cel-l'alt mal, să-ĭ lege solid capetele cu malul și să întăréscă ambele intrărĭ ale poduluĭ cu fascine și redute apărate de maĭ multe bateriĭ, fără ca pe înălțimile Văcărenilor să se simtă cea maĭ mică mișcare. Se vede că Turciĭ părăsiseră de mult înălțimile, fără ca Rușiĭ să scie acésta. Podul fu terminat în nóptea de 25 spre 26 Iulie 1809.

Primul detașament rusesc, care trece Dunărea în ziua de 27 Iulie, fu acela al generaluluĭ Zass; al doilea la 28, fu detașamentul generaluluĭ Bulatov și în fine la 29 trec și trupele generaluluĭ Platov. Câte trele detașamentele se întâlnesc la 29 Iulie pe platoul Văcărenilor, de unde se îndreptară: primul spre Ciatal Ismail, al doilea spre Tulcea și al treilea spre Babadag.

Să urmărim colóna luĭ Zass, care acum devenise și comandantul trupelor de învestirea Ismailuluĭ de pe stânga fluviuluĭ, în locul luĭ Voinof retras la Tecucĭ, fiind bolnav. După ce Zass se asigură de împresurarea cetățiĭ despre uscat, încă de la 20 Iulie, înaintă cu detașamentul sĕŭ pe drépta fluviuluĭ și la 3 August ajunse în fața Ismailuluĭ, goni bandele de tâlharĭ ale luĭ Pehlivan, care jefuiaŭ localitățile dintre Babadag, Tulcea și Ismail și complectă învestirea cetățiĭ și despre partea Dunăriĭ.

Colóna luĭ Bulatov înainta spre Tulcea; la 2 August ajungênd în dreptul Isacceĭ se pregăti s'o bombardeze, dar aflând de la nisce Bulgarĭ, că Turciĭ aŭ părăsit-o de câte-va zile și aŭ fugit, uniĭ pe uscat spre Babadag și alțiĭ pe apă spre Ismail, Bulatow intră într'ênsa și o ocupă militäresce. Aci găsi 7 tunurĭ și o mare cantitate de munițiunĭ și provisiunĭ abandonate de Turcĭ. Isaccea era pretutindenĭ înconjurată de un zid înalt, prevĕzut cu șanțurĭ adâncĭ și în mijloc avea un castel mare de piatră, vechiŭ, dar în stare bună de a susține o apărare îndelungată. Acest oraș este situat pe malul drept al Dunăriĭ într'o pozițiune încântătóre; el se ridică în amfiteatru începênd de la Dunăre și era pe atuncĭ înconjurat de pădure, de grădinĭ și de viĭ. Aspectul sĕŭ e plăcut la vedere; despre apă e deschis [1]).

[1]) *Hurmuzaki*, Supl. I, Vol. III, fasc. I, p. 176.

La câţĭ-va kilometri de Isaccea se află mănăstirea Cocoşul [1]), Ruşiĭ o ocupară pe dată şi găsiră închişĭ în eạ de frica Turcilor peste 1.200 Bulgarĭ, pe care Ruşiĭ i-aŭ trimes în Basarabia.

De la Isaccea, Bulatov plecă la 3 August spre Tulcea, pe care o găsi pustie, căcĭ garnizóna fugise la Babadag. Aci Ruşiĭ găsiră 18 tunurĭ şi o imensă cantitate de proviziunĭ şi muniţiunĭ. Aflând, că maĭ bine de 1.500 Bulgarĭ sunt fugăriţĭ de başibuzucĭ spre Babadag, cu vitele lor, se luă după eĭ şi ajungêndu-ĭ, în loc de a-ĭ scăpa şi urmări pe prigonitorĭ, Ruşiĭ din contră îĭ consideră ca prizonierĭ de rĕzboiŭ şi îĭ trimet împreună cu turmele lor în Basarabia.

La 3 August, generalul Platov ocupă Babadagul, pe care îl părăsise de curînd Pehlivan, care se retrăsese spre Hârşova. Ruşiĭ găsesc aci 10 tunurĭ şi puţine proviziunĭ. Babadagul situat la 40 verste de Isaccea şi la 10, de marele lac Razelm, care comunică cu Marea prin treĭ canalurĭ. Era un oraş destul de mare, bogat şi fórte comercial. In 1791, Kutuzof ocupându-l îl dărîmă, însă Turciĭ l'aŭ reconstruit; acum era din noŭ în ruină [2]).

Platov ajuns la Babadag îşĭ împărţi cavaleria în treĭ; o parte o porni spre Hârşova, o parte spre Sulina şi a treia spre Constanţa, ca să cureţe provincia de tâlhariĭ luĭ Pehlivan. Infanteria şi artileria o trimese spre Ismail, ca să se unéscă cu colóna luĭ Zass, căruia i se încredinţase comanda generală a operaţiunilor din jurul Ismailuluĭ.

Voinof primesce ordin să vină cu artileria la Ismail şi să înconjure oraşul, cu cele 12 tunurĭ de asediŭ ce avea, despre partea stângă a fluviuluĭ, în acelaş timp Prozorowsky dete ordin căpitanuluĭ Papadopol, şeful flotileĭ ce staţiona la Sulina, să vină la Tulcea şi să blocheze Ismailul. Flota Rusă puse pe gónă câteva vase turcescĭ, împiedică lucrătoriĭ unuĭ uvragiŭ, ce Turciĭ începuseră să construiască în insula Ceatal. Astfel la 6 August, Ismailul era blocat şi pe apă despre partea rĕsăriténă.

Flota rusă de la Galaţĭ, a luĭ Iachimov, primesce ordin să cobóre fluviul, după ce va descheia şi încheia podul de la Azaclâŭ şi să se aşeze în punctul, unde Dunărea se desparte în maĭ multe braţe. Lucrările s'aŭ terminat la 8 August, după ce prinse două vase de rĕsboiŭ turcescĭ. Flota de la Kilia urcă fluviul până la gârla Şonda.

Pentru sucesul operaţiunilor, se maĭ trimese peste Dunăre detaşamentul generaluluĭ Markoff, în ajutorul luĭ Zass, care fu însărcinat cu comanda superióră a blocăriĭ Ismailuluĭ, iar luĭ Voinof, două Regimente de Infanterie. Prozorowsky trecu însuşĭ Dunărea la 6 August, la Văcărenĭ. In ziua de 7 trecu în revistă trupele luĭ Markoff, care mergea spre Tulcea, iar la 8 August, căzu greŭ bolnav la pat, din care nu se maĭ sculă, căcĭ muri la 9 August, ora 5 séra, la satul Protoc (?) [3]) probabil Jijila, nu departe de Măcin. Cadavrul a fost dus în Rusia.

Zass, stabilit în Tulcea, trecu cea maĭ mare parte din armată în insula Ceatalul, rase tóte întăririle făcute de Turcĭ, goni dintr'însa câteva detaşamente şi se apucă să întindă un pod peste Dunăre, adică peste braţul Chilia, la vre-o 6 km. maĭ jos de Ismail. Un alt pod fu aruncat peste braţul Sulina şi fie-care cap de pod îl întări cu câte o redută, armată cu 4 tunurĭ. Aprópe de cetate, ca la 150 metri, Zass puse să se construiască o redută, pe care o armă în grabă; Turciĭ o atacară la 10 August, însă Ruşiĭ, comandaţĭ de Maiorul Vasilev, o apărară cu multă bravură.

Acéstă baterie aruncă un foc omorâtor în oraş, la 12 August şi forţă pe Celebi Mustafa, să ridice stégul alb. Cetatea capituléză, iar luptătoriĭ desarmaţĭ, fură lăsaţĭ a se duce unde vor voi.

Actul de capitulare fu subscris la 13 August, Ruşiĭ găsesc în cetate 221 tunurĭ, 9 corăbiĭ, armate cu tunurĭ micĭ, 21 drapele şi o mare cantitate de muniţiunĭ. Din cetate eşiră 4500 armată regulată, 2700 locuitorĭ armaţĭ. Nesupărată de Ruşĭ, garnisóna trece Dunărea

---

[1]) *Langeron* n'o numesce, fiind-că pe atuncĭ nu purta o denumire, de cât în urmă prin 1843.
[2]) *Descripţia luĭ Langeron,* op. cit., p. 176.
[3]) *N. D. Popescu,* Calendarul pentru toţĭ Românii, pe anul 1896, p. 55.

în Dobrogia şi se îndreptă spre Hârşova, nevătămată. Celebi Mustafa se duse la Constantinopol, unde drept răsplată energicei sale apărări, fu exilat.

In locul luĭ Prozorowsky este numit comandant şef Prinţul Bagration.

La 11 August 1809, generalul Platov, porni din Babadag spre Hârşova, ca să taie linia de comunicaţie a acestuĭ oraş cu Măcinul şi trimese maĭ multe detaşamente de antegardă, până la Valul luĭ Traĭan, astfel că peste câteva zile, Cazaciĭ începură să furnice pretutindenĭ împrejur şi Turciĭ să fugă în tóte părţile.

Apoĭ Platov, trimese detaşamente suficiente care să ocupe Cernavoda, orăşel deschis şi părăsit de locuitorĭ. După aceia Cazaciĭ încep a se respândi în cete marĭ de-alungul Dunăriĭ, atât pe drumul Hârşoveĭ şi al Silistreĭ, cât şi pe al Măcinuluĭ şi începură a colinda ziua şi nóptea tóte drumurile, ca să oprescă orĭ-ce ajutor ar merge spre Măcin, pe uscat saŭ pe apă.

In ziua de 16 August, el stabili o comunicaţie cu Markof, care se apropiase de Măcin şi aşezase bateriĭ pe marginea Dunăriĭ, atât în sus cât şi în jos de oraş şi începuse a se apropia de zidurile oraşuluĭ. Tóte aceste mişcărĭ le terminase la 14 August. Turciĭ cum îl văzură că se apropie atât de mult, dădură foc mahalalelor şi se retraseră în întăririle casteluluĭ.

Măcinul avea un bun castel de piatră, înconjurat cu zidurĭ puternice şi şanţurĭ adâncĭ; maĭ avea încă şi treĭ şalupe canoniere, trase în braţul Dunăriĭ vechĭ, din naintea oraşuluĭ şi care nu puteaŭ ina'nta maĭ departe, fiind apele micĭ, dar care puteaŭ servi de minune drept bateriĭ flotante, contra orĭ-căruĭ atac, venit despre apă saŭ despre Ghecet. Unul din aceste vase fu luat de dragoniĭ şi cazaciĭ luĭ Markov, care îl surprinseră într'o nópte pe când Turciĭ dormiaŭ. Acest vas fu dus în triumf pe canal, la Galaţĭ şi dat în primirea flotileĭ rusescĭ.

Generalul Harting, puse să se sape în ostrovul Ghecet şanţurĭ de apărare cu fascine pe marginea Dunăriĭ, paralel cu oraşul şi le armă cu tunurĭ de câmp, care băteaŭ până la castel. Aceste bateriĭ deschid focul în ziua de 15 August şi demontară treĭ tunurĭ turcescĭ, făcură óre-care stricăciunĭ unuĭ bastion şi deteră foc uneĭ micĭ magasiĭ cu pulbere. Vĕzênd pericolul în care se găsea Măcinul, Nazirul Brăileĭ se încercă să trimétă pe apă ajutóre celor înconjuraţĭ, dar o baterie aşezată de-alungul Dunăriĭ, doĭ km. maĭ jos de Măcin, le împiedică de a înainta şi de a trece în canal, orĭ de a debarca în Ghecet.

Ruşiĭ strânseră cât se putu de mult linia de înconjurare, bombardară cetatea ziua şi nóptea. Bagration conducea în persónă acest asediŭ.

Garnizóna Măcin, constrânsă de bombele ce cădeaŭ ca grindina asupra eĭ, fu silită să se predea la 18 August, după 4 zile de asediŭ; ea fu făcută prisonieră de rĕsboiŭ şi trimésă în Basarabia. Numĕrul luptătorilor era: 28 oficerĭ şi 300 de soldaţĭ; populaţiunea oraşuluĭ, de şi fusese armată şi luase parte la apărare, nu fu făcută prisonieră, ci lăsată liberă. In cetate, Ruşiĭ găsiră 13 tunurĭ, 500 puscĭ, 600 perechĭ pistóle, 80000 cartuşe şi proviziĭ îndestulătóre.

Ginge-Aga, Aianul Măcinuluĭ şi ginerile Naziruluĭ Brăileĭ, nu se predă, ci fugi nóptea prin bălţile Dunăriĭ, după ce subscrise capitulaţiunea, şi se refugiă la Hârşova. Langeron spune, că Ginge-Aga primise în maĭ multe rândurĭ banĭ de la Ruşĭ, promiţêndu-le a ataca pe Pehlivan şi a da ajutor acestora la luarea Ismailuluĭ şi că nu-şĭ îndeplinise făgăduiala [1]).

Luarea Măcinuluĭ costă pe Ruşĭ numaĭ 20 morţĭ şi răniţĭ. Brăila fu astfel cu desăvârşire blocată şi luarea sa asigurată.

Bagration adresă apoĭ o proclamaţiune populaţiuniĭ bulgare din Dobrogia, asigura pe locuitorĭ să stea liniştiţĭ pe la casele lor şi le garanta, că nimic din avutul lor nu va fi atins. Vorbe şi promisiunĭ! Numaĭ câteva zile în urma acesteĭ proclamaţiunĭ, Cazaciĭ luĭ Platov, se năpustiră ca nisce lupĭ flămînzĭ asupra pradeĭ lor, aşa şi Muscaliĭ asupra populaţiuniĭ; devastară şi pustiiră întréga Dobrogie, deteră foc la o mulţime de sate, în-

---

[1]) *Hurmuzaki.* Supl. I, Vol. III, fasc. I, pag. 178.

destul de bogate, care ar fi putut hrăni armata năvălitóre maĭ multe lunĭ; luară peste 50000 capete de vite, pe care oficeriĭ superiorĭ le împărţiră între eĭ, ca jaf de rĕsboiŭ şi le trimese în Rusia ca averea lor proprie. Aceste jafurĭ sunt descrise de însuşĭ Langeron.

Platov, după ce ocupă Cernavoda, împrăscie, în juru-ĭ în tóte părţile detaşamente puternice, scoborî spre Hârşova, pentru a se pune în legătură cu ceĭ care înconjuraŭ Măcinul şi ajungênd, în ziua de 16 August, în dreptul acestuĭ oraş întărit (Hârşova), a doua zi îl înconjură de tóte părţile şi începu să sape şanţurĭ. In ziua de 18 August aşeză maĭ multe bateriĭ şi începe a bombarda Hârşova; Turciĭ rĕspund fórte slab, pentru că eĭ îşĭ păstraŭ muniţia, pentru casurĭ de asalt.

In ziua de 19, Ruşiĭ deschid o nouă baterie maĭ în apropiere de cetăţuia asediată şi somară garnisóna ca să se predea. Turciĭ consimt, dar cu condiţiune de a se retrage spre Silistra cu arme şi bagaje. Platov raportéză luĭ Bagration aceste condiţiunĭ; el nu primesce.

Hârşova este un oraş situat pe marginea Dunăriĭ, ca la vre-o 40 km. maĭ sus de Măcin şi cam la 45 maĭ jos de Silistra. Două stâncĭ enorme domină o mică esplanadă, pe care e aşezat oraşul, maĭ la nivelul Dunăriĭ. Pe una dintr'însele se află construit un castel mare de piatră în stil gotic şi pe cea-l'altă, care e maĭ puţin înaltă, se afla pe atuncĭ un turn de piatră. Acest turn era dominat de o înălţime vecină cu oraşul, pe care Ruşiĭ se grăbiră a aşeza o baterie la adăpostul resturilor de întărirĭ, construite acolo la 1773, de către Mareşalul Romantzov şi rĕmăseseră încă în fiinţă. (A se vedea crochiul posiţiuniĭ Hârşova).

Vĕzêndu-se astfel strânşĭ din tóte părţile, Turciĭ ne-avênd în cotro, se predară ca prisonierĭ de rĕsboiŭ, în ziua de 22 August. Un comandant, 15 oficerĭ, 330 soldaţĭ şi 800 locuitorĭ armaţĭ, precum şi 3 mortiere şi 27 tunurĭ, acestea fură prada de rĕsboiŭ găsită în Hârşova. De astă-dată fură consideraţĭ ca prisonierĭ şi locuitoriĭ şi fură trimeşĭ în Rusia. Numaĭ bătrîniĭ, femeile şi copiiĭ fură lăsaţĭ în pace şi îngăduiţĭ să rĕmână la casele lor.

Luată Hârşova, Bagration dădu ordin Divanuluĭ Ţĕriĭ Românescĭ, să construiască un al doilea pod la 6 km. maĭ jos de Hârşova, în dreptul gureĭ Ialomiţeĭ. Ruşiĭ îşĭ strămutară centrul aprovizionăriĭ lor de la Buzĕŭ la Slobozia, ca astfel să fie la egală distanţă, între Brăila şi Silistra, unde comanda un cap de bandiţĭ de temut, Elik-Oglu.

Bagration, după ce lăsă la Hârşova o garnisónă îndestulătóre, cum şi cea maĭ mare parte din echipagele sale, îşĭ împărţi armata de care dispunea, în treĭ detaşamente şi porni către Constanţa. Aceste treĭ colóne aŭ fost încredinţate: prima generaluluĭ Markov. a doua generaluluĭ Sergiŭ Kamensky şi a treia generaluluĭ Platov. Acésta din urmă compusă maĭ numaĭ din Cazacĭ, merse maĭ iute ca tóte şi ajunse în dreptul Constanţeĭ în ziua de 30 August. Cum o zări, Comandantul garnisóneĭ trimise parlamentarĭ şi propuse Ruşilor predarea oraşuluĭ cu întărirĭ, arme şi proviziunĭ şi iĭ ceru în schimb numaĭ voia de a se retrage în interiorul Bulgarieĭ, împreună cu ceĭ 2000 briganzĭ aĭ sĕĭ. Platov primi propunerea, cu condiţiune ca aianul Constanţeĭ şi cu briganziĭ sĕĭ să făgăduiască a nu maĭ lupta contra Ruşilor, timp de un an. Turciĭ primesc şi se retrag din Constanţa spre Varna.

Constanţa, pe atuncĭ ocupa numaĭ stânca care înaintéză în mare şi forma o peninsulă, care se ţinea de uscat — ca şi acum — numaĭ printr'o limbă de pământ lată de vre-o 200 metri. (Este gâtul din piaţa Independenţa, de la Hotel Terasă, până la podul drumuluĭ de fier).

Ea avea aşezată pe limba de pămênt o fortărĕţă înconjurată de un zid tare şi de un şanţ larg, iar în colo nicĭ castel, nicĭ fort, nicĭ un turn, nimic care s'o apere cu eficacitate despre uscat, de tunurile inamice. După ce se retraseră ceĭ 2000 briganzĭ, Ruşiĭ dădură foc fortăreţiĭ şi întreguluĭ oraş, dărîmară şi risipiră ce maĭ rĕmăsese în viaţă, şi după ce jefuiră pe locuitorĭ şi iĭ lăsară fără adăposturĭ, fără bucate, fără nimic, iĭ năpustiră în voia sórteĭ, şi'şĭ urmară drumul, fără să lase vre-o garnisónă, ne-avênd trupe îndestulătóre. Când sosi colóna de aprovisionare, care însoţia armata, găsi Constanţa pustiită; iar colóna luĭ Platov, în diminéţa de 31 August părăsise oraşul, pentru a se îndrepta spre Bazargic.

Bagration, care se oprise la Carasu (Medgidia) şi care avea nevoie ca trupele sale să nu se risipéscă pe o întindere prea mare, trimese ordin luĭ Platov să se îndrepte către

Silistra. Platov, care ocupase împrejurimile Bazargicului și băgase spaima în Turcĭ, până la Varna se înapoie către Silistra și ocupă satul Kiuciuk-Kainardgi, pe drumul Silistra-Șumla și vestit prin tratatul incheiat aci, în 1774.

Markov, după luarea Măcinuluĭ, cutreieră Dobrogia în lung și lat, puse mâna fără luptă pe tóte satele dintre Dunăre și Mare și ajunse până la malul Măriĭ maĭ sus de Constanța, fără să întâmpine cea maĭ mică resistență. El primesce ordin de la Bagration să se îndrepte către Cuzgun și Silistra. Mult regretă Markov, că nu putu să prădeze satele bogate de pescarĭ de pe malul Măriĭ, totușĭ trimese spre Galațĭ peste 3000 Bulgarĭ și Lipovenĭ, iar pe ceĭ rĕmașĭ liberĭ în Dobrogia îĭ puse pe gónă, le confiscă avutul pe séma tesauruluĭ Imperial și însărcină pe un grec anume Komeli, consilier de Stat și funcționar la Ministerul afacerilor streine din St. Petersburg, cu strângerea tuturor productelor de pe câmp și cu depunerea lor în magasiile Impărătescĭ. Komeli se instală la Cuzgun, aduse din Tara Românéscă locuitorĭ luațĭ de beilic, care îĭ secerară șiĭ treierară bucatele fără plată, iar când fu la depunerea lor în magasiĭ, intrară în punga luĭ Komeli, Markof, Platov și alțĭ generalĭ, carĭ jefuiră fără mustrare de cuget aceia ce crutase bandițiĭ lui Pehlivan și alțiĭ ca eĭ.

Bagration aflând de acéstă hoție pe față voi să deschidă o anchetă, dar Bezac, care îșĭ băgase și el mâinile până în cóte la acest furtișag, stărui a face lucrurile mușama.

La 9 Septembrie, Rușiĭ ocup Derventul și la 10 înaintară până la aprópe 4 kilometri de Silistra.

Kamensky ocupat cu distrugerea și jefuirea orașelor, scăpate de colónele precedente, saŭ maĭ bine complectase aceia ce nu putură face ele, primesce ordin a se îndrepta cât maĭ iute spre Constanța.

Kamensky de témă ca cele 17 bastimente turcescĭ aflate pe Mare să nu debarce la Constanța trupe, ceru ajutor luĭ Bagration, iar acesta îĭ rĕspunse că nu-ĭ trimete ajutóre, ci să vină cu trupele de care dispunea. Ajungênd la Constanța o găsi jefuită și pustiită de predecesoriĭ sĕĭ; el dete o raită pe la Mangalia, care scăpase téfără până acum și numaĭ după ce o prefăcu în ruină, numaĭ atuncĭ se îndréptă către Silistra și ocupă partea de apus și miază-zi a cetățiĭ.

Cercul de învestire al Silistreĭ era complect în prima jumătate a luĭ Septembrie 1809.

Pehlivan, fostul aian al Ismailuluĭ, pierzênd orĭ-ce speranță de recăpătarea comendiĭ, se retrăsese treptat cu invazia Rușilor în cadrilaterul bulgar, unde Marele vizir îl însărcinéză cu un corp de armată, să facă încercare de a pătrunde în Silistra, ca să dea ajutor garnisóniĭ cetățiĭ.

La 20 Septembrie, după ce trecuse pe la Turtucaia nesupărat de Rușĭ, Pehlivan ajunse la Popina, 40 kilometri departe de Silistra și la 21 se apropie și maĭ mult de cetate, unde făcu o mișcare spre drépta armateĭ luĭ Platov, printr'o recunóscere executată chiar de dênsul și de locotenentul sĕŭ Mahmud Tiranul, în fruntea a vre-o 4000 călărețĭ. La 23, Rușiĭ îĭ resping până în lagărul turcesc, așezat cam la 20 kilometri înapoĭ, le omorî aprópe 1000 ómenĭ, puseră mâna pe 108 prisonierĭ, între care și pe Mahmud și 38 oficerĭ.

Turciĭ din Silistra nu sciaŭ de afacerea luĭ Pehlivan, și pe dată ce aflară, făcură o nouă eșire, la 26 Septembrie, însă fără reusită.

La 27, Bagration se hotărî să ia dispozițiunĭ pentru bombardarea Silistreĭ; pentru acest scop trimese în insula Chiciu, din dreptul Călărașilor, care e înconjurată de apele Dunăriĭ și ale Borciĭ, pe generalul major Prințul de Meclemburg-Strelitz, cu dragoniĭ sĕĭ și șase tunurĭ. Așeză în împrejurimile Călărașilor și pe marginele Borciĭ în bateriile construite la 1807, tunurĭ marĭ de asediŭ și la 1 Octombrie 1809 începu a bombarda Silistra,

Acest bombardament nu produse, din causa depărtăriĭ până la cetate, nicĭ un rĕŭ Turcilor și nu strică de cât câte-va morĭ din prejurul orașuluĭ.

Rușiĭ se aflaŭ puținĭ în fața Silistreĭ și maĭ aveaŭ în spatele lor pe Pehlivan, de care nu puțin se temeaŭ, de aceia Bagration dete ordin luĭ Zass, care sta prin Dobrogia fără nicĭ un scop și luĭ Kamensky, care păzia litoralul Măriĭ, între Constanța. Mangalia și Cavarna, să se îndrepte către Silistra.

La 3 Octombrie, Markov puse să se construiască în dreptul sĕŭ o redută, care este atacată cu tótă furia de Turcĭ și numaĭ grație bravuriĭ Coloneluluĭ Papadopol, Turciĭ sunt respinșĭ cu pierderĭ de 500 morțĭ. Rușiĭ avură și eĭ 200 morțĭ, după mărturisirile luĭ Langeron [1]).

In acest timp, Turciĭ se concentraŭ mereŭ la Popina și se înmulțiaŭ prin ajutóre ce veneaŭ zilnic de la Rusciuc. La 9 Octombrie, Rușiĭ aflară că Turciĭ de la Popina aŭ început să se miscé spre Caracli și Tatarița, pentru ca să pună între doue focurĭ trupele luĭ Platov, departe numaĭ de vre-o 8 km. și ale luĭ Bagration, care se aflaŭ numaĭ la o depărtare de 15 km. Pehlivan se apropiase la opt km. de Silistra, cu 20.000 luptătorĭ de tóte armele, regulațĭ ș' neregulațĭ. El se afla la Tatarița, unde se întărise.

Tatarița — zice Langeron — este situat pe o câmpie, ce se întinde de-a lungul Dunăriĭ de la Silistra în sus și e situat la o depărtare de 1½ verstă de fluviŭ. Acéstă câmpie lungă cam de 20—25 verste, nu e maĭ largă de cât de 1—2 verste și între Tatarița și Aidemir, situat cam la 2 verste maĭ jos, se află câte-va băltacurĭ.

Cam la 2 verste de la Dunăre, acéstă câmpie este mărginită de munțĭ, care domină malul și sunt cam repezĭ. Délul dintre rîulețul Calipetro și Tatarița, și care se numesce al Aidemiruluĭ (délul pe care sunt așezate forturile Medgidie-Tabia și Kiuciuc-Mustafa-Tabia de azĭ, iar nu Arab-Tabia, după cum afirmă D-nul N. D. Popescu în calendarul pe 1897 pag. 22), este prea înalt și acoperit cu mărăcinĭ; o vale rîpósă mărginesce délul la stânga, paralel cu Dunărea (este valea Calipetrovo), iar dincolo de acea vale se află un dél acoperit iarășĭ cu mărăcinĭ fórte deșĭ și cu pădure. (Este délul pe care s'aŭ construit maĭ in urmă forturile Ordu-Tabia, Arab-Tabia și Ilan-Tabia. A se vedea crochiul frontieriĭ nóstre dintre Silistra și Almaliu). El este maĭ eșit afară ca cel-l'alt și are înaintea sa doue văĭ largĭ, din care una e continuarea celeĭ descrise maĭ sus și alta se îndréptă perpendicular pe Dunăre (probabil una din văile Iasî-Tepe-Ceair saŭ Regederesi-Ceair. A se vedea crochiul No. 1).

Aceste văĭ sunt fórte adâncĭ și se termină printr'un lac mare, ce se găsesce la spatele déluluĭ Tatarițeĭ.

Acest dél se ridică în formă de amfiteatru; la piciorul sĕŭ a construit Pehlivan intr'o nópte un șanț care adăpostea și satul. El maĭ făcu și o redută d'asupra déluluĭ, de care am vorbit maĭ sus.

Pehlivan dispunea de 17-18.000 ómenĭ cu 18 tunurĭ și aștepta pe Muctar Pașa, fiul luĭ Ali-Pașa din Ianina, care-ĭ aducea 4—5.000 arnăuțĭ.

O încercare de eșire a trupelor din Silistra în legătură cu cele ale luĭ Pehlivan, avu loc la 9 Octombrie, dar fără nicĭ un succes.

La 10 Octombrie, Rușiĭ suferă o înfrângere, pe cât de rușinósă pe atât de păgubitóre, care de și trecută fórte repede în descrierea luĭ Langeron, reiese din alte scrierĭ contimporane demne de tótă increderea [2]).

Rușiĭ care pierd 2000 ómenĭ se retrag in dosul déluluĭ de la Kalipetrovo, iar Pehlivan ocupând posițiunĭ maĭ în apropiere de Silistra, le întări și aștepta sosirea Mareluĭ Vizir, care 'ĭ promisese printr'un curier special, că va sosi în fórte scurt timp în fruntea a 30.000 ómenĭ.

De și Bagration primise ordin de la St. Petersburg să'șĭ mențină posițiunile ocupate în Dobrogia, într'un consiliŭ ținut la 13 Octombrie, decise din causa asprimeĭ timpuluĭ și îngreunarea mijlócelor de comunicație — drumurile fiind desfundate — să trécă în Muntenia, pentru a ocupa cuartiere de iarnă și să mențină paza numaĭ a poduluĭ de la Hârșova, iar Turcilor să le céră un armistițiŭ pentru timpul ierneĭ.

Până la punerea în executare a acestuĭ plan, Bagration maĭ era decis să se oprescă inapoia valurilor luĭ Traian și aci să dea o bătălie decisivă Mareluĭ Vizir, în casul când,

---

[1]) *Hurmuzaki*. Supl. I. vol. III fasc. I. pag 210.

[2]) *Hurmuzaki*, op. cit. Vol. I. Supl. II pag. 555 și Istoria Dacieĭ de *Fotino*. trad. *Sion* Vol, II p. 264, in *N. D Popescu*, Calendar pe anul 1897 pag 22- 23

acesta ar veni să-l atace. Se maĭ ascepta dintr'o zi într'alta, ca generalul Essen să pună mâna pe Brăila, pe care, credeaŭ Rușiĭ, o va constrânge prin fómc.

La 14 Octombrie 1809, Rușiĭ se pun în mișcare spre Hârșova. Turciĭ fac o nouă eșire în direcția Turtucaieĭ, unde se afla corpul luĭ Platov, dar sunt respinșĭ.

Greutățile întâmpinate de Rușĭ în retragerea lor spre Hârșova fură marĭ, drumurile desfundate, localitățile părăsite.

Dacă Bagration ar fi așezat aprópe de Silistra — zice Langeron — podul de la Hârșova, trupele ar fi putut trece maĭ repede în Muntenia, așa că la 16 Octombrie am fi putut lua cuartierele de iarnă, iar trupele nu ar maĭ fi fost supuse la ostenelĭ.

Dar se vede, că Langeron uitase, că o zi maĭ nainte, tot el aprobase părerea luĭ Bragation, ca să se retragă spre Hârșova, pentru ca eventual să ocupe posiție pe valul luĭ Traian, în casul când ar fi atacațĭ de Marele Vizir.

La 14 Octombrie, Bagration trimise regimentul de Slusselburg în insula Chiciŭ, ca să protégă retragerea tunurilor de asediŭ spre Călărașĭ. La 9 ore séra, Langeron retrase tóte tunurile, puse să se distrugă lucrările, să se astupe șanțurile și la 12 ore nóptea, infanteria de câmp și cavaleria plecară spre Hârșova; iar artileria de cetate rămase până despre ziuă pe partea stângă a Dunăriĭ, pe care n'o părăsise.

După ce merse aprópe vre-o 40 km. fără să se opréscă, Bagration poposi trupele sale în dreptul satuluĭ Oltina, Platov bivuacă la 18 km. maĭ la vale.

Despre ziuă artileria de cetate porni de la Călărașĭ spre Râmnic.

Turciĭ, care nu sciaŭ de retragerea Rușilor, a doua zi diminéța trimeseră câte-va iscóde, ca să afle situațiunea inamiculuĭ și rĕmaseră fórte uimițĭ găsind câmpiile góle de Rușĭ. Abia când apucară să cerceteze ostrovul din față, dădură peste un convoĭ de care pline cu rănițĭ, care nu apucase să trécă Dunărea și să grăbiră să-l atace, dar fură respinșĭ de focul artileriеĭ flotileĭ, care proteja retragerea convoiuluĭ, ce pierdu numaĭ câte-va care.

Rușiĭ merseră spre Rașova, unde aŭ ajuns la 18 și aŭ rĕmas până la 19 Octombrie, iar la 20 se opresc la Cernavoda, în urma valurilor luĭ Traian, ocupă înălțimele ce dominéză orașul, care pe atuncĭ era un sat miserabil, dincolo de rîulețul mlăștinos Carasu, peste care Rușiĭ aŭ aruncat un podeț greŭ de apărat.

Platov ocupă valul luĭ Traian și așéză în diferite puncte posturĭ înaintate, iar Zass, care abia acum ajunsese trupele luĭ Bagration, ocupă posiție la Carasu (Medgidia) din centrul valuluĭ. Kamensky, cu tóte că era așteptat să ia în pază podul de trecere de la Hârșova, ocupă Constanța și stete aci maĭ multe săptămânĭ.

Posițiunea ocupată de Rușĭ nu era rea, avĕnd valurile luĭ Traian în față, iar în spate balta Carusu, ce se ținea lanț de la Cervavoda până la Murfatlar, aprópe. Zass era tăbărît la o distanță cam la 20 km. de Cernavoda, pe o înălțime ce descinde în pantă dulce spre balta Carasu (probabil Medgidia) și avea înaintea luĭ un pod lung și strâmt, prin care inamicul n'ar fi cutezat să se strecóre. Distanța dintre Cernavoda și Constanța, lungă de vre-o 60 km., era ocupată de 23,000 ómenĭ cu 130 tunurĭ.

Turciĭ nu făcură nicĭ o urmărire, fu numaĭ vorba a trimete pe aianul Silistreĭ, Elik-Oglu, care făcuse o primire rece Mareluĭ Vizir și luĭ Pehlivan, sà'l trimétă cu 20,000 călărețĭ în urmărirea Rușilor, până la Hârșova; dar Pehlivan sciind că inamicul este apărat înapoia valuluĭ luĭ Traian, înduplecă pe Marele Vizir a nu expune armata la oboselĭ zadarnice.

La 18 Octombrie, Platov puse să distrugă Cuzgunul, reședința luĭ Pehlivan și nu lăsă în picióre nicĭ o casă, fără numaĭ giamia, ca să arate Turcilor, că și Rușiĭ respectaŭ templele religiuniĭ lor, ast-fel că Pehlivan nu găsi când veni acolo din mărețul luĭ palat și din frumósele luĭ sate, nimic alt de cât un mușoroĭ de cenușe.

Óre Pehlivan ar fi făcut maĭ bine, dacă ar fi intrat în Rusia? zice Langeron.

De la 20 Octombrie timpul se înăspri maĭ rĕŭ, frigul se făcu fórte simțitor, și cu tóte că nu înghiețǎ, pe la 1-iŭ Noembrie începu să cadă o zăpadă atât de mare, în cât drumurile deveniră cu totul nepracticabile și viața în corturĭ cu totul imposibilă. Pe

lângă aceste, proviziunile și nutrețul începuseră să se împuținezc și ómenii și caii începură să sufere în mod oribil. Din causa zăpezii celeï marï, care cădea într'una fără a îngheța, căcï nu dasc gerul, și a neprecurmatelor strapațurï, drumurile care nu eraŭ șoseluite (pe atuncï nu era nicï pomenélă de șosea), se desfundară și convoiurile soseaŭ cu multă greutate. Din acéstă causă vitele de povară luate de beilic din țĕrile Românc, cădeaŭ pe drumurï cu totul obosite și murcaŭ cu sutele, atât de obosélă, cât și de molima ce se încinsese în ele, din causa cadavrelor neîngropate.

Acum se convinse Bagration de enorma greșală ce făcuse, lăsând pe Cazacï în trecerea lor spre S. să pustiască Dobrogia, căcï parte din locuitoriï ce scăpaseră de faptul năvălirilor, emigraseră cu averï și vite în Bulgaria.

Reaua stare în care se aflaŭ Rușiï îndemnă pe Bragation să ordone deșertarea Dobrogieï și să trécă Dunărea, ceea ce se și făcu, căcï la 14 Noembrie Rușiï părăsesc valul luï Traian, iar la 15 se aflaŭ la Hârșova.

In ajunul treceriï, un vênt violent rupse podul, așa că trecerea fixată pentru 14 Noembrie, devine imposibilă. Abia după două săptămânï de muncă pe vreme de iarnă, podul putu fi reparat, așa că tocmaï la 21 Decembrie, Bragation putu să-șï strecóre armata pe țĕrmul stâng. Langeron, lăsat cu paza poduluï, nu putu pleca din Hârșova de cât la 4 Ianuarie 1810, după ce veni Kamensky din Constanța.

Norocul fu pentru Rușï capitularea Brăileï în 21 Octombrie 1809, ca să maï acopere puțin nesuccesele ce avură în acest an. Generalul Kamensky este înlocuit la apărarea poduluï de la Hârșova prin generalul Țițirew, fost comandant al pieții la Bucurescï, Zass înlocuesce ca comandant al corpuluï de armată de la Bucurescï, pe Miloradovicï; iar în locul luï Bragation ca comandant șef fu numit la 12 Martie 1809, Contele Nicolae Mihailovicï Kamensky, frate maï mic al luï Sergiŭ, dar maï mare în grad, căcï era general de corp, pe când Sergiŭ, general de divizie. Platov, care era maï vechiŭ fu trimes la Don.

Iată care era situațiunea armateï rusescï din Dobrogia la sfârșitul campanieï din 1809:

Sergiŭ Kamensky se afla la Hârșova și avea 15 batalióne: 6 la Hârșova, 2 la Măcin, 4 la Cernavoda și 3 la pod.

Flotila era împărțită: 26 bastimente la Sulina, 6 la Kilia (aci maï eraŭ și 2 batalióne de reservă), 5 la Isaccea, 5 la Ismail (cu 5 batalióne de reservă), 12 la Măcin, 22 la Galațï, 26 la Hârșova, 13 la Brăila.

Forțele rusescï, carï trebuiaŭ să opereze în Dobrogia în campania din 1810, eraŭ: Corpul locotenentuluï-general Conte de Langeron la Obilescï, compus din 4 regimente de infanterie, două batalióne de vênătorï, două de dragonï, două de Cazacï, șase batalióne de reservă, 12 tunurï de 12, tot atâtea tunurï câmp și cincï companiï de asediŭ; în total 18 batalióne, 10 escadróne, 2 regimente de cazacï, 46 tunurï, fără a socoti artileria de asediŭ. Acest corp avea însărcinarea a supraveghia și apoï a bombarda Silistra, de pe malul stâng al Dunăriï.

Corpul Locotenentuluï-general Conte Sergiŭ Kamensky I, la Hârșova și era compus din: 8 regimente de infanterie, treï batalióne de vênătorï, un regiment de Ulanï, unul de Dragonï, unul de Grenadierï, 4 de Cazacï, 6 tunurï de 12 și două bateriï de artilerie călărétă cu câte 12 tunurï; în total 24 batalióne, 15 escadróne, 4 regimente de Cazacï, 54 tunurï. Acest corp avea însărcinarea de-a păzi podul de peste Dunăre și de a apăra valurile luï Traian.

Aceste două corpurï serviaŭ maï mult ca trupe de pază, mareï armate puse sub ordinele directe ale luï Niculae Kamensky, generalul șef, care de o cam dată îșï stabili cuartierul la Slobozia și care avea adevĕrata misiune a opera în Dobrogea contra armateï turcescï. Marea armată se compunea dintr'o avant-gardă și 4 corpurï:

Avant-gardă sub ordinele generaluluï Uvarof fu compusă din: 5 escadróne de huzarï, 7 regimente de Cazacï, un batalion de vênătorï călărï și două bateriï artilerie călăreață. Maï era alipit și detașamentul generaluluï Kulniev, compus din: 3 regimente de Cazacï, un batalion de vênătorï și o baterie călărétă cu 6 tunurï. Totalul avant-gardeï era: 4 batalióne, 5 escadróne, 11 regimente de Cazacï și 30 tunurï.

Corpul I, sub ordinele locotenentuluĭ-general Markov, compus din: 2 regimente de infanterie, 2 regimente de dragonĭ, 2 de grenadierĭ și 2 bateriĭ de artilerie călăréță, cu 12 tunurĭ și 16 de câmp; adică în total 8 batalióne, 10 escadróne și 28 tunurĭ.

Corpul II-lea, sub ordinele locotenentuluĭ-general Essen III-lea se compunea din: 4 regimente de infanterie, 2 de dragonĭ, 2 de cazacĭ, două batalióne de vênătorĭ călărĭ cu 12 tunurĭ și 16 tunurĭ de câmp; adică în total: 8 batalióne, 10 escadróne și 28 tunurĭ.

Corpul III-lea, comandat de locotenentul-general Raiewsky era compus: din 4 regimente de infanterie, 2 de dragonĭ, 2 de cazacĭ, două batalióne de vênătorĭ, 2 bateriĭ de artilerie călăréță cu 12 tunurĭ, plus 12 tunurĭ de câmp. În total: 8 batalióne, 10 escadróne și 24 tunurĭ.

Corpul IV comandat de locotenentul-general Lewis, era compus din: 4 regimente de infanterie, unul de dragonĭ, unul de huzarĭ, unul de grenadierĭ, un batalion de vênătorĭ călărĭ, 4 regimente de cazacĭ, 12 tunurĭ de 12, alte 12 de artilerie călăréță și 16 de câmp; în total: 8 batalióne, 15 escadróne și 40 tunurĭ.

In fine reserva. sub ordinele locotenentuluĭ-general Olsufiew și se compunea din: 23 batalióne de reservă, un batalion de garnisónă, 3 regimente de Cazacĭ, 34 tunurĭ, plus flotila.

Totalul mareĭ armate era: 36 batalióne, 50 escadróne, 11 regimente de Cazacĭ, 24 tunurĭ de 12, artileria călăréță 66 tunurĭ și 60 tunurĭ de câmp (150 tunurĭ).

Rușiĭ aŭ avut în acéstă campanie 125.000 ómenĭ. Nicĭ o dată — zice Langeron — n'aŭ înarmat Rușiĭ atâtea forțe contra Turcilor.

Campania din 1810 începu la 15 Aprilie, printr'un serviciŭ divin oficiat în tabăra de la Obileștĭ. Aprovizionările însă mergeaŭ greŭ, din causa desfundăriĭ drumurilor și umflăriĭ rîurilor de ploĭ; din acéstă causă se amână trecerea armateĭ peste Dunăre în luna Maĭ

Elik-Oglu din Silistra, trimise comandantuluĭ șef al armateĭ rusescĭ la Slobozia, o scrisóre prin care îl felicită de comanda ce-ĭ se încredințase și îl rugă să nu atace Silistra, căcĭ și Elik nu are gând a face vre-un rĕŭ Rușilor, ci să se îndrepte contra Mareluĭ Vizir la Șumla. Kamensky primesce deputațiunea turcéscă și rĕspunse printr'o scrisóre, cât se póte de echivocă asupra planurilor Rușilor relative la Silistra. Scrisóre fu încredințată delegaților turcĭ, care sunt condușĭ înapoĭ la Silistra, însoțițĭ de căpitanul de vênătorĭ Vorontzov, care cunoscea limba turcă. El avu ast-fel ocazia să viziteze orașul și să raporteze la întórcere, că nu era apărat de un numĕr mare de oștire.

O recunóscere îndreptată în direcțiunea Varneĭ, și condusă de generaliĭ Voinof, Anselin și Prințul Dolgoruky, nu avu alt resultat de cât, că Anselin pătrunse până la Cavarna și făcu câțĭ-va prisonierĭ.

La 3 Maĭ 1810, Marea Armată de la Slobozia se puse în marș spre Hârșova și la 5 Maĭ trecu fluviul peste podul construit în anul trecut, iar séra bivuacă pe platoul ce domină orașul, unde deja de maĭ 'nainte se afla tăbăruit corpul generaluluĭ Sergiŭ.

Podul de peste Dunăre, care fusese stricat de furtună la începutul ierneĭ, fusese întins din noŭ și legat bine, șlep de șlep prin otgóne gróse de cânepă și lanțurĭ de fer, ast-fel că putuse resista tuturor furtunelor ce bătuseră în cursul ierneĭ, cum și gerurilor cumplite, care transformaseră apele fluviuluĭ într'un mare sloiŭ de ghiață, ba încă și isbiturilor sloilor ce începură să curgă primă-vara la topitul ghiețurilor. Numaĭ când se împrimăvără, desghețul și apele marĭ din primele zile ale primă-vereĭ aruncaseră încetul cu încetul umpluturile de pămênt ale șoseleĭ din ambele capete ale poduluĭ, luaseră șoseaua cu totul pe distanță de maĭ mulțĭ metri și formară în locul eĭ nișce băltacurĭ adâncĭ și impracticabile. Aceste stricăciunĭ, de și marĭ, fură iute reparate de colonelul Berlie, ajutat de maiorul de pontonierĭ Magnenco. El puse să se arunce în băltace fascine de nuele umplute cu pietre; peste fascine aruncară nuiele verzĭ de salcie, peste nuiele, bolovanĭ de pietre și în fine pămênt, pe care puse să-l bată bine cu maiul.

Apoĭ așternu pietriș și nisip și ast-fel reuși, ca în câte-va zile să formeze o șosea resistentă, pe care trecu întrégă armată cu tunurĭ, convoiurĭ de aprovisionare și munițiunĭ, fără ca acea șosea să se maĭ strice.

La 17 Maiŭ, armata înaintéză de la Hârşova până la valul luĭ Traian, unde se întări; iar la 19, generalul-şef dădu ordin frateluĭ sĕŭ să plece împreună cu corpul luĭ şi cu al generaluluĭ Markov, în direcţiunea Bazargiculuĭ şi Varneĭ şi să ocupe maĭ întâiŭ satul Betirkiŭ (cred că Bekter), localitate ce era aşezată cam la vre-o 30 kilometri spre Sud de valul luĭ Traian. Satul nefiind apărat de Turcĭ, Sergiŭ îl ocupă la 20 Maiŭ, iar a doua diminéţă se îndreptă, dar încet şi cu tóte măsurile de pază, spre Bazargic, unde sosesce la 21 Maiŭ.

La 18 Maiŭ, comandantul-şef, după ce lasă la Hârşova şi pe valul luĭ Traian câte-va detaşamente, porni cu marea armată spre Silistra. El nu urmă drumul din drépta Dunăriĭ, temêndu-se de revărsăturile fluviuluĭ, ci se îndreptă pe drumul ce trece prin Cuzgun, spre Kainardgi şi Şumla.

Drumul acesta era fórte rĕŭ, gloduros, noroios, fórte accidentat, strîmt, în fine aprópe impracticabil; cu tóte acestea, armata rusă deprinsă cu obosélile marĭ, învinse tóte dificultăţile şi la 21 Maiŭ se găsi la 6 kilometri maĭ jos de Silistra (probabil la Ostrov şi satele învecinate). La 22 Maiŭ vine şi comandantul-şef, care după ce'şĭ întări bine posiţiunea (probabil pe délurile de la Sud-Vestul Ostrovuluĭ), luă disposiţiunĭ de a face o recunóscere spre Silistra şi plecă el însuşĭ către cetate, într'o trăsură trasă de doĭ caĭ precedat de o numerósă avant-gardă de cavalerie.

«Acéstă recunóscere — zice Langeron [1]) — nu era de fel necesară, pentru că tot ce privea asediul acesteĭ cetăţĭ, era cunoscut până la cele din urmă detaliĭ; cu tóte acestea, voiŭ spune ceva despre ea, deşi nu meritŏ să mĕ ocup de dînsa, numaĭ pentru a zugrăvi în culorĭ cât se póte de viĭ, mirarea tuturor acelor ce nu cunosceaŭ slăbiciunea luĭ Kamensky.

«El plecă într'o droşcă în fruntea a două regimente de vênătorĭ călărĭ, a o mulţime de cazacĭ şi a uneĭ negure de voluntarĭ şi de oficerĭ de ordonanţă. În acest scop trecuĭ şi eŭ Dunărea de la Călăraşĭ, unde sosisem de maĭ multe zile, şi mĕ apropiaiŭ de cetate împreună cu generaliĭ Harting, Resvory şi Papadopulo, ca să vedem unde trebuia să ne aşezăm redutele nóstre, la o depărtare de 300 stânjenĭ.

«Nicĭ un turc nu ieşi din cetate şi nu găsirăm în drumul nostru pe nimenĭ, fără numaĭ pe un turc bătrîn, care 'şĭ cultiva via (decĭ viile de la Ostrov eraŭ în 1810). De odată vĕzurăm, că la o verstă în urma nóstră era o mare mişcare în trupele şi lumea care înconjura pe Kamensky şi care nu'l părăsi. Mirat de acéstă mişcare, de care nu puteam să'mĭ daŭ séma, căcĭ nu-ĭ ghiciam causa, mĕ apropiaiŭ de conte: îl găsiĭ palid, coprins de spaimă mare şi în acelaşĭ timp în prada uneĭ furiĭ cu anevoie de descris, care era pe atât de ridicolă, pe cât era lipsită de motiv.

«Se restea la tótă lumea, certa pe toţĭ, maltrata pe orĭ-cine se apropia de dînsul, şi adresa cuvinte grosolane respectabiluluĭ general Paul Hovaitzky, pentru că cazaciĭ săĭ nu înaintaŭ prea repede. În fine, îl vĕzuĭ refugiindu-se cu droşca sa într'un careŭ de vênătorĭ. Îl întrebaĭ de causa acestuĭ sgomot şi el îmĭ rĕspunse: — Cum? nu sciĭ că cavaleria turcă a ieşit din cetate? Nu vreaŭ să am o bătălie în astă diminéţă.

«Unul din voluntarĭ, nu sciŭ care, a vĕzut saŭ a crezut că vede 4 saŭ 5 cavalerĭ Turcĭ, carĭ s'ar fi arătat pe o înălţime şi acest june Petersburgez a luat pe aceĭ 4 saŭ 5 Turcĭ drept o armată.

«Îl asiguraĭ pe conte, că n'a ieşit din cetate un singur om şi că chiar dacă 10.000 ar fi venit să ne atace, cu forţele de care dispunem noĭ, puteam să-ĭ batem, maĭ ales că aveam maĭ mult de 50.000 apărătorĭ la 4 verste. El îmĭ rĕspunse: — Chiar aşa să fie, eŭ nu vreaŭ luptă azĭ. Renunţă a'şĭ termina recunóscerea şi se reînturnă în tabără, mergênd tot în mijlocul careuluĭ sĕŭ, ca cum ar fi fost înconjurat de inamicĭ.

«Acéstă scenă e cu anevoe de crezut şi totuşĭ este adevĕrată; sunt martorĭ 20 de generalĭ, precum şi 4-5000 soldaţĭ. Prin nimic nu se póte descri uimirea ce ne cauză.

---

1) *Hurmuzaki.* Supl. I. Vol. III. Fasc. I, p. 236—237.

Fie-care se uita la vecinul sĕŭ și în ochiĭ fie-căruia se citea explicațiunea acestuĭ fenomen. Creaturile Conteluĭ, roșiaŭ.

«Acest mic episod din viața sa militară, îl desconsideră în mod absolut în ochiĭ tuturor și ne făcu să aflăm aceia ce nimenĭ n'ar fi putut crede».

Înainte d'a asedia Silistra, Kamensky dete ordin generaluluĭ Zass de la Copăcenĭ, să încerce a arunca un pod între Oltenița și Turtucaia, să trécă o divizie pe drépta fluviuluĭ și să coopereze la asediŭ, tăind comunicația forțelor ce Turciĭ ar voi să trimétă din Rusciuc.

Luĭ Langeron îĭ ordonă să trécă grosul trupelor sale și artileria de asediŭ în insula din fața Călărașilor și să se instaleze în uvrage puternice, din care să bată cetatea Silistra, iar el cu o divizie să trécă cu bastimentele în drépta fluviuluĭ și să ocupe malul în partea de rĕsărit a Silistreĭ, pe drumul Silistra-Hârșova (probabil de la Ostrov în jos); pod să nu facă în acéstă parte, de témă a nu fi sfărîmat de artileria cetățiĭ.

Langeron trecu Borcea în dreptul Ostrovuluĭ, ocupă insula cea mare din dreptul acestuĭ orășel (probabil Ostrovul vechiŭ saŭ Tilchia) și cele douĕ ostróve din dreptul Silistreĭ (Pastramagiul și Hopa), unde stabili tunurile de asediŭ, le întări bine cu șanțurĭ și lăsă aci și la Călărașĭ o divizie sub comanda generaluluĭ Stetter, care respinse peste câte-va zile un detașament turcesc, ce voia să stabiléscă în dreptul Ostrovuluĭ cel mare, pe malul drept al fluviuluĭ, o redută, care ar fi făcut mult rĕŭ Rușilor.

Langeron trecu Dunărea la Ostrov, ocupă orașul și împrejurimile sale și așeză printre viĭ în baterie cele 36 de tunurĭ de 12 ce avea, ca cu ele să bată forturile de la Arab-Tabia și Medgidie-Tabia. Tóte aceste mișcărĭ și întărirĭ, fură executate nóptea la adăpostul sălciilor, fără ca Turciĭ din Silistra să afle, căcĭ póte ar fi făcut ieșirĭ carĭ ar fi întârziat lucrările. Când Kamensky sosi la Ostrov, Langeron era de treĭ zile instalat aci, iar comunicația cu țĕrmul stâng se făcea pe un pod stătător peste Borcea, la Socariciŭ; prin baltă se construise o șosea, iar Dunărea se trecea cu bastimentele flotileĭ.

Zass cu marĭ greutățĭ, abia putu trece o divizie pe malul stâng al fluviuluĭ, maĭ jos de Turtucaia, dar cu șlepurile, nu pe pod, pe care nu'l putu construi din causa bombardamentuluĭ Turcilor din Turtucaia, care căzu după cât-va timp.

Langeron, după ce primi în ajutor corpul luĭ Raiewsky, înconjură Silistra la 23 Maiŭ. Patru colóne, comandate de Raiewsky, care avea sub ordinele sale pe generaliĭ Bakmentiew, Prințul Mih. Viazemsky, Papadopol și Hamper, plecară din patru puncte deosebite și se îndreptară asupra cetățiĭ, pe care o învestiră complect. Treĭ din colóne nu întâmpinară nicĭ o resistență; aceia a luĭ Viazemsky avu o mică ciocnire cu Turciĭ în nisce grădinăriĭ din apropierea Silistreĭ; Rușiĭ pierd 50 ómenĭ; Turciĭ s'aŭ luptat molatec, căcĭ de ar fi fost maĭ energicĭ, ar fi repurtat o victorie ca aceia pe care Pehlivan o avusese în anul trecut, în același loc.

Comandantul-șef remăsese la 6 kilom. înapoĭ, generalul Levis lua posițiune pe drumul Rasgraduluĭ, Zass pe al Rusciuculuĭ și Uvarof cu Cazaciĭ, pe al Șumleĭ.

Forțele rusescĭ împrejurul Silistreĭ eraŭ de 20.000 ómenĭ; el le împărți în douĕ corpurĭ și 7 detașamente, ast-fel: M. Viazemsky, la Sudul cetățiĭ despre Dunăre; spre stânga până la drumul ce mergea la Hârșova, lângă el de la drumul Hârșoveĭ până în al Șumleĭ, Papadopol; Hampel cu spatele spre drumul Șumleĭ. Aceste colóne formaŭ un corp, sub ordinele luĭ Langeron, care 'șĭ stabilise cuartierul la mijloc, între drumul Hârșoveĭ și al Șumleĭ. Venea apoĭ Bekmetiev, între drumul Șumleĭ și al Rasgraduluĭ; contele Paul Strogonof, între drumul Rasgraduluĭ și acel al Turtucaieĭ și în fine Crușov pe câmpia dintre drumul Turtucaieĭ și malul Dunăriĭ. Aceste treĭ colóne eraŭ puse sub ordinele generaluluĭ Raiewsky, care 'șĭ avea cuartierul la mijloc, între drumul Rasgraduluĭ și acel al Turtucaieĭ. Generalul Stetter forma a șéptea colónă, care ocupa insulele și malul stâng al Dunăriĭ și care lucra independent.

Luarea Silistreĭ iese din cadrul subiectuluĭ meŭ; este descrisă în memoriile luĭ Langeron, publicate în «Documentele luĭ Eudoxiu Hurmuzaki», de *A. I. Odobescu,* în volumul III-lea, suplimentul I, fascióra I, la p. 238—243. Cetatea s'a predat la 30 Maiŭ 1810, la orele 6 după amiazĭ.

Cu puţin maĭ 'nainte, Sergiŭ Kamensky luase cu asalt (la 24 Maiŭ) Bazargicul şi făcuse prisonier pe vestitul Pehlivan, speranţa Turcilor din Silistra, de a'ĭ despresura.

Operaţiunile ce se continuară spre Sud de frontiera actuală a Dobrogieĭ, nu ne privesc.

Acest rĕsboiŭ, care a durat şépte anĭ, se termină prin pacea de la Bucurescĭ, din 28 Maiŭ 1812, în coprinderea următóre:

Art. I stabilesce, ca hotarul Moldoveĭ despre Rusia să fie Prutul, iar nu Nistru, ca până acum.

Art. IV sună: Prin hotărârile art. I s'a aşezat hotar între aceste două puterĭ apa Prut, de unde intră în ţinutul Moldoveĭ şi până unde dă în Dunăre şi de acolo malurile cele maĭ de sus numite gârlĭ, până la Chilia şi până unde intră în Marea-Négră şi ostróvele cele micĭ ale Dunăriĭ, care până la începerea rĕsboiuluĭ eraŭ nelocuite şi încep dincolo de Ismail şi se împreună la Chilia, aceste rĕmân la Rusia, căcĭ sunt cu maĭ multă apropiere de marginea din stînga, dar nu se vor ocârmui de nicĭ o stăpânire, nicĭ trebuie să se întemeieze saŭ cu zidurĭ; saŭ să se împresóre cu nicĭ un mijloc, ci să rĕmână pustiĭ. Iar supuşiĭ acestor două puterĭ, aŭ voie de a pescui şi de a tăia lemne; cum şi ostróvele cele prea marĭ, ce sunt împotriva Ismailuluĭ şi Chilieĭ, începĕndu-se cu depărtare de un ceas de cel maĭ aprópe mal al Dunăriĭ, rĕmân şi acestea pustiĭ, pentru care maĭ în urmă se va hotărî şi maĭ bine se va însemna. Iar cele-l'alte cetăţĭ, care şi înaintea rĕsboiuluĭ eraŭ sub stăpânirea ruséscă, cum Chilia cea vechie, nu se cuprind în acéstă linie a hotarelor, iar cel-l'alt loc al acestuĭ cap de învoire, îl lasă Pórta sub stăpînirea prea puterniceĭ Rusiĭ tot, care este despre mâna stângă a Prutuluĭ, dinpreună şi cu tóte cetăţile, oraşele şi cu tóte locuinţele ce se vor afla pe acest loc; aşijderea lasă şi Prutul jumătate, care hotărăsc aceste împĕrăţiĭ. Corăbiile cele negustorescĭ ale amêndoror puterĭ să luntreze şi în sus şi în jos pe limba Dunăriĭ, ce este către Chilia şi pe tótă Dunărea. Iar corăbiile rusescĭ cele ostăşescĭ pot să luntreze suindu-se pe Dunăre, numaĭ până unde dă Prutul în Dunăre [1]).

De şi prin tratatul de la 1812, braţul Chilieĭ se fixéză ca margine între cele două Imperiĭ, totuşĭ Turciĭ stătură în Chilia-Vechie, în castelul genovez de altă dată, devenit un amestec sărăcăcios de case de pescarĭ, şi nicĭ o protestare nu se ivi contra presenţeĭ lor aci, până în 1817.

O comisiune de hotare, în care Turcia era representată printr'un funcţionar ignorant, fu numită pentru stabilirea definitivă a hotarelor.

In 1817, ambasadorul rus din Constantinopol, Strogonov, ceru Turcilor o parte din Deltă. El se oferia să dovedéscă, împreună cu colonelul rus, care ridicase charta localităţilor de la noul hotar, că braţul Chilieĭ «îşĭ schimbă une-orĭ cursul şi face decĭ graniţa nesigură». Divanul refuză cu indignare acéstă cerere nouă a uneĭ diplomaţiĭ insaţiabile; totuşĭ, ca tot-deauna, Turciĭ cedară. Intêiŭ se admise ideia uneĭ conferinţe, decĭ se recunoscu implicit utilitatea unor negocierĭ în acéstă privinţă, declarând totuşĭ sus şi tare că o cesiune de teritoriŭ otoman e «cu totul imposibilă»; pentru a se îndeplini însă litera tratatuluĭ, Reis-Efendi, propune strămutarea locuitorilor din Chilia-Vechie la o distanţă, de la mal, prevĕzută de pace.

Dar nu trecu o lună, şi la 2 Septembrie, Pórta primia ca hotar, cum voia Curtea din Petersburg, braţul Sulina [2]). Convenţiunea de la Ackerman din 1826, întăria decisiunile conferinţeĭ din 1817 [3]).

Caragea-Vodă, prin hrisovul din 15 Iulie 1814, reînoiesce dania făcută de Alexandru-Vodă-Moruzi în 1793, câte 50 talerĭ pe an, fie-căreia din bisericile din Cernavodă şi Babadag [4]).

Rusia, sub pretextul că apară interesele Grecilor din Imperiul Otoman, declară Tur-

---

[1]) *Urechia,* Vol. IX, p. 711.

[2]) *Iorga,* op. cit. p. 255-6.

[3]) Idem.

[4]) *V. A. Urechia.* Istoria Românilor. Vol. X^A. pag. 237.

ceĭ al șéselea rĕsboiŭ, care ca și în trecut găsesce pe Turcĭ nepreparațĭ, acum când Sultanul Mahmud îșĭ da tóte silințele să transforme armata și s'o organizeze după modelul celorl'alte puterĭ europene.

La declararea rĕsboiuluĭ, în 28 Aprilie 1828, forțele turcescĭ aflătóre în Dobrogia și în apropiere, eraŭ: 25,000 în cetățile întărite de pe Dunăre și în Dobrogia, iar 'napoĭ la Șumla alțĭ 25,000 luptătorĭ în reservă și 30,000 la Adrianopoli. Flota turcéscă de pe Dunăre, era compusă din 32 Șalupe, la Brăila; iar cea de Mare nu avea de cât 3 bastimente și 4 fregate.

Rușiĭ mobiliséză în Basarabia treĭ corpurĭ de armată, pe care le pune sub comanda Feldmareșaluluĭ Witgenstein, avênd ca șef de Stat-Major pe Generalul Kisseleff.

Corpul III comandat de generalul Rudjewicĭ se compunea din: 4 diviziĭ de infanterie, 2 de cavalerie, plus o divizie de vênătorĭ călărĭ și a 10-a divizie de infanterie, adică 30,000 ómenĭ.

Corpul al IV-lea, de sub comanda generaluluĭ Roth, era compus din: 2 diviziĭ de cavalerie, 2 de infanterie și una de dragonĭ, saŭ 20,000 luptătorĭ.

Corpul VII-lea, comandat de generalul Voinov, se compunea dintr'o divizie de cavalerie și douĕ de infanterie, în total 15,000 ómenĭ.

Brigadele de artilerie eraŭ afectate pe lângă fie-care corp de armată; câte una la fie-care divizie de infanterie saŭ cavalerie.

In reservă, Rușiĭ maĭ aveaŭ gata corpul II cu 32,000 ómenĭ.

In total eĭ dispuneaŭ la începutul ostilităților de 96 battalióne, 88 escadróne și 31 bateriĭ, saŭ un efectiv de 65,000 combatanțĭ.

Dobrogia n'avusese încă timpul, să-șĭ vindece rănile suferite cu 16 anĭ maĭ înainte într'un rĕsboiŭ care dură 7 anĭ pe teritoriul sĕŭ, așa că Moltke o găsesce pustiită și o descrie cu culorile cele maĭ negre, dar reale:

«In Dobrogia — zice Mareșalul [1]) — se găsesc și maĭ puține resurse (de cât în Muntenia). E un adevĕrat deșert, de care cine-va se miră că'l întâlnesce în mijlocul Europeĭ. Socotind populațiunea sa din orașe, nu e maĭ multă ca 300 locuitorĭ pe o milă patrată. Acéstă stare de lucrurĭ există maĭ ales, de când Tătariĭ din Crimeia, carĭ se refugiaseră altă-dată aci, aŭ fost trimeșĭ înapoĭ de Rușĭ, după rĕsboiul din 1828. (Descrierea e făcută în urma rĕsboiuluĭ). Prin natura sa însășĭ solul opune marĭ dificultățĭ marșuluĭ uneĭ armate. Partea de Nord a Dobrogieĭ este acoperită de munțiĭ prăpăstioșĭ aĭ Măcinuluĭ, Beștepe saŭ cincĭ munțĭ și aĭ Babadagúluĭ. Insă pe măsură ce înainteză către S., regiunea presintă o câmpie ondulată, acoperită de nisip fin, în care apele se filtréză și trec chiar prin pătura calcară inferióră. Ast-fel în zadar ar căuta cine-va rîurĭ saŭ isvóre pe văĭ; în sate, care sunt fórte departe unele de altele, apa se scóte cu gălețile din puțurĭ adâncĭ de 80—100 picióre. Cu o asemenea lipsă de apă și cu o populație fórte împrăștiată, agricultura este prin forța lucrurilor puțin înfloritóre și nu există provisiunĭ de grâne nicĭ de furage. Iarba se usucă de cu primă-vara și trebue atuncĭ ca turmele de oĭ și bivolĭ să fie duse la păscut în valea și pe insulele Dunăriĭ. Nică-ierĭ, chiar în sate nu sunt nicĭ arborĭ, nicĭ tufăriș. Ținutul așezat între valul luĭ Traian și Bazargic este, de se póte, încă și maĭ pustiŭ și maĭ sărac. O colónă inamică traversând regiunea pe drumul central, trebue să se pregătéscă a lupta aci, pe o lungime de 50 mile, contra lipseĭ celeĭ maĭ marĭ a mijlócelor de subsistență».

Planul de campanie al Rușilor era: Corpul VI să tréčă în Principate și să se îndrepte spre Calafat, pentru a se opune treceriĭ Turcilor din Vidin. Operațiunile acestuĭ corp nu ne interesézá.

Corpul VII avea să tréčă Prutul pe la Vadul luĭ Isac și să se îndrepte asupra Brăileĭ, unde ajunse la 19 Maiŭ 1828 și o înconjură. Operațiunile acestuĭ corp ne interesézá numaĭ în partea, care e în atingere cu subiectul nostru.

---

[1]) Campagnes des Russes en 1828—29 pag. 36—37. Tótă campania din 1828 este tratată după acéstă scriere, volumul I.

Cele maĭ interesante pentru noĭ sunt operaţiunile corpului III, pe care le vom urmări, atât cât scrierea Mareşaluluĭ de Moltke ni le dă.

Pe la începutul luĭ Iunie, acest corp era concentrat în Basarabia de jos, în aşteptarea complectăriĭ lucrărilor pentru trecerea Dunăriĭ. Satul-Noŭ, punctul ales pentru acest scop, este aşezat între două lacurĭ Cahul şi Cartal (maĭ propriŭ Kogurluĭ saŭ Ialpug şi Cartal), pe o limbă de pământ ţĕrmurită de câmpiĭ băltóse şi acoperite cu apă, care se apropie puţin de malul stâng al Dunăriĭ. Din acest punct până la ţĕrm e o depărtare de o milă şi cea din urmă jumĕtate de drum trece printr'o baltă acoperită cu trestie. Dincolo de fluviŭ, ţĕrmul este format din câmpiĭ maĭ înalte, icĭ şi colo băltóse şi acoperite cu tufiş, însă în multe părţĭ accesibile treceriĭ infanterieĭ.

Ţĕrmul drept domină cu 60 –70 metri nivelul fluviuluĭ, iar în punctul de trecere înălţimile înaintéză până în albie chiar; ele se termină către rĕsărit prin pante dulcĭ în bălţile mănăstireĭ de Ruşĭ, numită Saonul. Pantele de acéstă parte sunt acoperite cu tufăriş.

De la mănăstirea Teraponti, clădită chiar la botul déluluĭ de pe ţĕrmul stâng [1]), Ruşiĭ trebuiră să construéscă o şosea prin baltă, lungă de 5200 metri, până la ţĕrmul fluviuluĭ.

După cum vedem, acéstă trecere era fórte defavorabilă Ruşilor, maĭ ales că Turciĭ, cu tóte sgomotele ce se rĕspândiră, că trecerea se va face pe la Isaccea, puseseră în stare de apărare délul de la Eski-cale şi construiseră pe el o serie de uvrage de fortificaţie.

Uvragele construite corespundeaŭ scopuluĭ ce 'şĭ propuseră; ast-fel: [2])

a şi *d* eraŭ destinate de a bate ţĕrmul opus, *b* şi *c*, de a acoperi cu focurĭ trecerea fluviuluĭ. Reduta *a* avea forma unuĭ patrat cu focurĭ etajate; etajul inferior prevĕzut cu ambrasure, era destinat artilerieĭ, cel superior format dintr'un parapet de pământ de 8 picióre înălţime şi de 6 grosime, era destinat pentru infanterie, care trăgea prin ambrasurĭ.

Escarpele eraŭ drepte şi căptuşite cu gratiĭ. Şanţul avea 4 metri lărgime la gură, talusele eraŭ ţinute sub înclinarea $^1/_{10}$, prin însăşĭ consistenţa terenuluĭ argilos.

Reduta *d*, era destinată pentru tirul în barbetă. Faţa anterióră avea 30 metri lungime, cele laterale câte 20 metri; grosimea parapetuluĭ era 2 metri la vîrf, şanţul avea 5 metri la gură. Ea bătea direct posiţiunea de la Teraponti.

Redutele *b* şi *c*, situate pe cósta înălţimeĭ, eraŭ destinate pentru infanterie şi artilerie, care bătea peste matca fluviuluĭ şi pe ţĕrmul opus, în uvragiul ce Ruşiĭ voiaŭ să construiască aci.

Pe înălţimea Vizir-Tepe, care comandă cu 71 metri albia Dunăriĭ, se afla aşezat un mortier de calibru mare, iar în uvragiul *t*, două obuziere, plus 12 tunurĭ în cele-l'alte patru redute.

Tóte uvragele eraŭ legate între ele prin şanţurĭ adăpost, în care era aşezată infanteria, care putea cŏmunica de la un uvraj la altul.

Inapoia înălţimilor, două adăposturĭ eraŭ ocupate de reserva infanterieĭ, care comunica cu redutele prin şanţurĭ. In fine maĭ înapoĭ eraŭ adăposturile pentru caĭ şi atelage.

După cum vedem, posiţiunea Turcilor era aprópe inexpugnabilă.

Tótă plóia de obuze ce aruncaŭ Turciĭ de pe posiţiunea de la Eski-kale, nu împiedică pe Ruşĭ, ca să'şĭ construiască la capĕtul şoseleĭ ce făcură şi chiar pe malul apeĭ, o baterie, în care aşezară 12 piese de 24 (de şi cu multe sacrificiĭ şi oboselĭ), care rĕspunseră cu succes focurilor inamicului [3]).

---

[1]) Acéstă Mănăstire a fost construită de Ruşĭ în urma rĕsboiuluĭ din 1828. Un obuz turcesc căzu în cortul Impĕratuluĭ Nicolae I şi în amintirea acesteĭ împrejurărĭ, în care viaţa Impĕratuluĭ a fost în pericol, s'a ridicat acest sfânt locaş, care chiar pe timpul cedăriĭ Moldoveĭ a părţiĭ de S. din Basarabia, rĕmase mănăstire rusésca; călugăriĭ de aci depindeaŭ de episcopul din Kerson. (*Cyrille*. De Paris à l'île des Serpents pag. 52—53).

[2]) Descrierea e făcută după lucrarea: «Passages du Danube». Par un officièr supérieur Turc, cum şi după o ridicare făcută de autor. (A se vedea şi crochiul No. 3, al posiţiuniĭ de la Isaccea).

[3]) Pe locul unde a fost construită acéstă baterie, Ruşiĭ ridicară maĭ în urmă un frumos monument, în forma uneĭ piramide, care astăzĭ se vede printre sălciĭ.

Cele două divizii de infanterie, îndreptate spre Satul-Noŭ, sub ordinele generaluluĭ Rudjewicĭ, eraŭ destinate a forța trecerea. La 7 Iunie, Impĕratul se afla aci.

O parte din flota de pe Dunăre, însărcinată cu materialul poduluĭ, părăsi Ismailul, aducênd în acelaş timp o brigadă de Vênătorĭ, destinată a întări corpul de atac. Acesteĭ brigade i se alipi Cazaciĭ Zaporojenĭ, emigrațĭ în Dobrogia, din timpul certurilor religióse ce isbucniră sub domnia Impĕrătesei Caterina. Aceştĭ Cazacĭ, locuiaŭ Dobrogia prin prejurul gurilor Dunăriĭ; eĭ se ocupaŭ cu pescăritul și dăduseră până acum Turcicĭ mult ajutor în tóte rĕsbóiele contra Rușilor; hatmanul lor se bucura, sub dominațiunea otomană, de rangul de Pașă, a două triburĭ. Cu tóte acestea eĭ continuaŭ a practica religiunea ortodoxă şi a vorbi limba rusă. Acum îmbrățișară causa vechilor lor stăpânĭ.

Hatmanul Gladky şi întregul luĭ trib, aduse la Ismail, la 27 Maĭ, declarație de supunere Rusieĭ, împrejurare destul de favorabilă și care se datoresce silințelor inteligente ale generaluluĭ Tutzkow, guvernatorul orașuluĭ, care a sciut să câștige acéstă populație prin relațiunĭ amicale.

Cooperațiunea Cazacilor Zaporojenĭ, la trecerea fluviuluĭ, a fost de cea maĭ mare importanță. La 8 Iunie diminéța, ascunșĭ prin flotilă de vederile inamiculuĭ, transportară cu bărcile lor ușóre brigada de vênătorĭ, venită din Ismail și debarcă pe malul drept al Dunăriĭ, înapoia unuĭ tufĕriş. Turciĭ, care nu recunoscuseră acest mărăciniș (de lângă mănăstirea de acum Saonul), zăriră fórte târziŭ debarcarea Rușilor și nu opuseră nicĭ o rezistență vigurósă, ca să împiedice formarea lor pe malul drept. De aci Rușiĭ se îndreptară contra reduteĭ *c*, pe care o luară cu pierdere de 50 ómenĭ, din care 15-20 aŭ fost omorîțĭ de fugasele așezate chiar în parapet.

Acest resultat neașteptat, aruncă în trupele Turcilor (în numĕr de 10—12000 ómenĭ, cea maĭ mare parte cavalerie), o astfel de teróre, în cât părăsesc și cele-lalte redute, fără cea maĭ mică resistență; o parte fugi spre Bazargic, iar restul se închise în Isaccea.

La orele 11 diminéța, după o luptă scurtă, Rușiĭ eraŭ stăpânĭ pe întréga posițiune, pe care Turciĭ o apărară cu puțină pricepere și bravură. La 3 ore diminéța se începu construcțiunea poduluĭ peste Dunăre şi la 2 ore după amiazĭ, fu terminat. Era format din 63 bărcĭ, largĭ de 12 picióre și lungĭ de 36, rotunjite de o parte și ascuțite de alta. S'aŭ maĭ întrebuințat 12 pontóne, pentru a trece de pe un țĕrm pe cel-lalt al fluviuluĭ, larg în acest loc de cel puțin 900 pașĭ. Podul a fost executat de maĭ multe batalióne de pontonierĭ, sub ordinele generaluluĭ Ruppert, care imediat stabili două redute pe țĕrmul drept și un cap de pod, pentru apărarea acesteĭ trecerĭ importante.

Cetățile întărite din Dobrogia eraŭ: *Isaccea,* așezată pe o colină, aprópe de Dunăre; două văĭ ce nu se pot descoperi din fortăréță, o înconjóră la o bătaie de pușcă; uvragele eraŭ rĕŭ adaptate terenuluĭ. Șanțul avea o adâncime de 10 picióre, căptușit pe cele două escarpe, cu pietre de calcar, însă pe frontul de nord lipsea acéstă căptușire. Palisadele din șanț eraŭ prea scurte și rĕŭ așezate. Ca de ordinar, asemenea și la Turcĭ, nu existaŭ uvrage exterióre, nicĭ drumurĭ acoperite; nu era de cât o potecă îngustă înapoia glacisuluĭ, înalt de 3 picióre. Drumul de rondă, al parapetuluĭ (le chemin de rond du rempart), era așa de strîmt, că nu se putea așeza tunurĭ de cât în bastióne, de alt-fel destul de spațióse. Talusul interior al acestuĭ drum era aprópe perpendicular și căptușit cu fascine. Talusul interior al parapetuluĭ, era în parte prevĕzut cu palisade; iar în bastióne, talusul exterior și ambrasurile, căptușite cu gabióne.

Pămêntul argilos şi tare permitea a se săpa sub drumul de rondă, escavațiunĭ, care puneaŭ la adăpost garnisóna.

Pulberea se păstra în pivnițele caselor particularilor şi într'un şopron de lemn, în rele condițiunĭ, care servia de arsenal.

O insulă, așezată numaĭ la 200 pașĭ înaintea fortuluĭ, nu era ocupată și pentru a păzi fluviul, se stabilise în bastionul de nord un cavalier, care rĕspundea așa de puțin scopuluĭ (de a bate Dunărea pe de-asupra insuleĭ), în cât o parte din flota rusă putuse chiar înainte de efectuarea treceriĭ pe la Satul-Noŭ, să urce Dunărea, pentru a sprijini atacul Brăileĭ.

Frontul de atac se află pe cele două laturĭ de nord ale poligonuluĭ, care pot fi am-

filate în tótă lungimea lor, de pe înălţimile de la S. cetăţiĭ. Fără alte lucrărĭ de înconjurare, era posibil a se stabili o baterie la 5—600 paşĭ, fórte aprópe de marginea fluviuluĭ. Acéstă baterie, acoperită şi apĕrată de un corp de trupă, lesne putea face o spărtură (brèche), în zidul încunjurător, care după cum am spus, nu are şanţ de acéstă parte. De şi nu se aştepta la o resistenţă vigurósă din partea Isacceĭ, nu se presupunea însă că chiar în ziua treceriĭ Ruşilor pe la Satul-Noŭ, garnisóna coprinsă de panică, să se predea.

Afară de o mare cantitate de săbiĭ, pusci şi pulbere, Ruşiĭ găsiră în Isaccea 85 tunurĭ, cele maĭ multe de calibru mare, montate cu afete şi roţĭ.

Măcinul, o altă piaţă întărită, avea o mare importanţă, pentru că forma un cap de pod al Brăileĭ, cu care se ajuta mutual, maĭ ales când comunicaţia între ele se făcea pe Dunăre, cu flota.

Pe atuncĭ Măcinul numĕra 1000—1500 locuitorĭ; era aşezat pe o colină înaintată în Dunăre şi avênd o pantă fórte repede, bălţile se întindeaŭ până la frontul de apus. Munţiĭ înalţĭ, care se întind spre Sud-estul oraşuluĭ, sunt prea departe pentru a face vre-un rĕŭ apĕrăriĭ. Terenul între aceştĭ munţĭ şi Măcin, se înclină în pantă dulce spre Măcin şi se termină în câmpie. Fortificaţiunile eraŭ construite, în forma unuĭ poligon cu şapte laturĭ fórte scurte, pe care eraŭ şapte bastióne strîmte. Şanţul era sec, escarpa căptuşită, iar contra-escarpa, numaĭ o parte. Pe o colină înaltă, formată dintr'un bloc de granit, era citadela, ale căreĭ focurĭ comandaŭ tot terenul înainte şi insulele din Dunăre. Acéstă citadelă nu avea şanţ, însă relieful sĕŭ fórte înalt, de 40-50 picióre, întrecea încingătórea oraşuluĭ cu 20-25 picióre, acest fapt îĭ dădea o fórte mare tărie. Oraşul ne-avênd de cât o prea mică întindere, era decĭ pretutindenĭ expus împuşcăturilor de pe parapet, chiar al puscilor ordinare, astfel că atacătorul nu se putea adăposti în oraş înainte de a lua şi citadela; pe de altă parte citadela nu putea fi luată, până ce atacătorul nu devenia stăpân pe încingătórea oraşuluĭ. Dacă citadela era apărată cu vigóre, un simplu bombardament, nu putea forţa cetatea să se predea.

Hârşova, aşezată în punctul cel maĭ favorabil de trecere a Dunăriĭ, este, pentru a zice ast-fel, un cap de pod stabilit de natură contra Turcilor. Oraşul, care coprindea pe atuncĭ aprópe 4000 locuitorĭ, are forma unuĭ patrulater neregulat, închis de treĭ părţĭ de înălţimĭ, a căror parte exterióră cade în stâncĭ abrupte şi care spre oraş se înclină în pante dulcĭ; cea de a patra lature este închisă de Dunăre.

In punctul, unde aceste înalţimĭ se unesc cu fluviul, era un castel vechiŭ întărit, pe care l'aŭ ocupat Ruşiĭ în 1809. Eĭ fortificară atuncĭ oraşul prin uvrage de campanie, stabiliră un cap de pod şi trec Dunărea la sfârşitul acestui an. In 1810 se serviră de acelaş pod, pentru trecerea armateĭ. Acéstă manevră deşteptă atenţiunea Turcilor, care ridicară în 1822 uvrage regulate. Incingĕtórea era formată de cincĭ fronturĭ bastiónate fórte scurte, fără uvragiĭ exterióre. Şanţul era sec, escarpa şi contra-escarpa căptuşite şi avea o adâncime de 14 picióre; fie-care bastion era armat cu 10 piese; talusul interior prevăzut în parte cu palisade.

Însă maĭ multe împrejurărĭ contribuiră pentru a slăbi acéstă cetate, ast-fel cum era construită de Turcĭ. Incingĕtórea nu era destul de aprópe de panta care formézā un glacis natural, aşa că la piciorul acestėĭ pante era un spaţiŭ destul de mare, la adăpostul focurilor cetăţiĭ.

Drumul de rondă nu era defilat contra înălţimilor vecine, de şi se căutase a se remedia acest defect, fără a reuşi, prin traverse înalte de 40 picióre. Insula din faţa cetăţiĭ nu avea nicĭ un uvragiŭ. În adevăr, tunurile din castelul întărit şi din bastionul apropiat de Dunăre, puteaŭ atinge prin focul lor insula, însă braţul opus al fluviuluĭ nu era comandat şi flotila rusă putea sui cursul fluviuluĭ până la Silistra. Ruşiĭ stabilindu-se în insulă puteaŭ reduce în cenuşe întregul oraşul, care de acéstă parte nu era apărat, pe o lungime de 700 paşĭ de cât printr'un parapet de pământ, prevăzut numaĭ cu 10 tunurĭ şi cu un şanţ mic. Despre uscat, Hârşova putea opune o resistenţă vigurósă.

Cetăţile *Tulcea* şi *Küstendgé* eraŭ aşezate pe flancul stâng al armateĭ de invazie. Tulcea formase altă-dată capul de pod de la Ismail. După pierderea Isacceĭ, fortul Tulceĭ procura

Turcilor avantagiul de a împedica pe adversarĭ să trimétă un equipagiŭ de pod pe braţul principal al Dunăriĭ, maĭ nainte ca aceştia să fi coprins Tulcea.

Acéstă cetate se găsesce aşezată pe un platoŭ destul de larg, care cade brusc în Dunăre, de care se desparte prin nisce bălţĭ de aprópe 400 picióre lărgime. Din partea apusană terenul se înclină în pantă dulce spre oraş. Încingĕtórea forméză un exagon, care nu e peste tot regulat; n'are uvragiĭ exteriore. Lungimea laturilor poligonuluĭ es'e de 360 paşĭ, iar profilul se asémănă cu acel descris la cele-lalte cetăţĭ. Bastionul occidental, o parte a curtineĭ vecine şi rampartul de aci, care era închis despre partea oraşuluĭ, formaŭ un fel de citadelă.

Despre nord se putea apropia de citadelă până la 400 paşĭ, fără a fi expus focurilor directe. Se vĕd pe o colină isolată urmele unuĭ uvragiŭ detaşat. Acum (în 1840), vechiul oraş este cu desăvîrşire părăsit; Ruşiĭ aŭ dărîmat uvragele şi spaţiul din interiorul incinteĭ e acoperit cu dărîmăturĭ. Noul oraş Tulcea a fost construit la 4 mile în josul Dunăriĭ, într'un loc propriŭ a comanda navigaţiunea spre Sulina, care nu e de cât la 400 paşĭ. Intinderea actuală a Tulciĭ (în 1840) se opune fortificăriĭ oraşuluĭ, însă sacrificând partea de miază-zi, s'ar putea transforma într'un fort, care n'ar cere de cât o mică garnisónă aceia care este la nord, între Dunăre, o mlaştină, o baltă şi o colină dominantă. Totuşĭ ar trebui pentru acésta să se stabiléscă un uvragiŭ în partea de sud a insuleĭ din Dunăre care, ca şi tótă acéstă parte, a fost cedată Rusieĭ în urma tratatuluĭ de pace, după rĕsboiul din 1828—29.

Küstendgé este aşezat pe un promontoriŭ al Măriĭ-Negre, aşa că oraşul e înconjurat de treĭ părţĭ de Mare şi de stâncĭ abrupte de 100 picióre înălţime şi nu este accesibil de cât pe la Vest. Portul Küstendgeĭ, de şi puţin sigur, ca tóte de pe cósta apusană a Măriĭ-Negre, are totuşĭ destulă importanţă pentru o armată, care ar opera contra Varneĭ. Acest port n'are de cât 7 picióre de apă şi este în intregime expus vêntuluĭ de sud. N'are de cât un numĕr de bastimente maĭ puţine, de cât ar putea să ancoreze în el, şi vasele de rĕsboiŭ nu puteaŭ să se apropie până la bătaia tunuluĭ, fără pericol.

Oraşul, ale căruĭ numaĭ 40 de case, sunt locuite astăzĭ (în 1840), număra în rĕsboiul din 1828 aprópe 2000 suflete. Turciĭ îl închiseseră despre uscat pe o lungime de 500 paşĭ cu treĭ bastióne, legate între ele prin micĭ curtine. Şanţul era căptuşit cu zid [1]). De aci zidul din valul luĭ Traian atingea Marea şi resturile acestuĭ zid formèză un adapost contra oraşuluĭ, *care pentru a nu fi dominat de terenul înconjurător, ar trebui să intre în sistemul fortificaţiilor sale cele 3 coline aşezate la Nord* [2]).

Se stabilise în adevĕr pe una din ele un uragiŭ deschis la gât, dar care nu putea fi susţinut de focurile din cetate.

Ruşiĭ trecĕnd Dunărea pe la Satul-Noŭ-Eski-kale, aveaŭ douĕ drumurĭ de urmat către Bazargic: saŭ pe malul Dunăriĭ prin Cuzgun, căcĭ pe aci aveaŭ locuinţe, apă şi furage, însă trebuiaŭ să întâlnéscă cetăţile Măcin şi Hârşova, cum şi posiţiunea de la Cernavoda, înapoĭ mlaştinile şi bălţile Carasuluĭ, care eraŭ lesne de apărat şi pe care Ruşiĭ nu le puteaŭ

---

[1]) Din informaţiunile luate de la bătrânĭ, care la venirea lor în Constanţa au văzut acest şanţ, el incepea de la Mare, cam de la Biserica grécă şi se sprijinea cu cel-lalt flanc pe Mare, maĭ jos de gara şi avea 3 bastióne: unul in dreptul stradeĭ Mircea, unul în strada Carol, cam unde este Primăria şi al treilea in strada Traian, cam unde sunt acum pompieriĭ. Aci se aflaŭ şi stâlpiĭ lateralĭ a uneĭ marĭ porţĭ, probabil resturı din fortificaţiunile romane. Intrarea în oraş nu se putea face, de cât în cele 3 puncte. unde se aflaŭ bastiónele, pe nisce podurĭ de lemn. Şanţul avea traseul în cremaliera, era adânc de 5 m. şi larg de 20 metri la gură, căptuşit cu zid în escarpă şi contra escarpă. Aci era limita oraşuluĭ, până la venirea companieĭ engleze, care construesce in afara incinteĭ cladirile pentru locuinţa personaluluĭ, gara, localul de acum al Diviziеĭ şi tot quartierul de lângă spitalul militar de azĭ.

[2]) Din aceste 3 coline, despre care vorbesce Moltke, n'a maĭ rĕmas de cât movila Avretük-Tepe, de lânga Cazarma Cavaleriеĭ; cele-lalte douĕ s'aŭ darimat prin întinderea ce a luat oraşul; bătrâniĭ spun, ca una era aşezată pe locul unde acum se aflá grădina Mircea-Vodă (fosta Belidie), iar cea-lalta unde-va prin cuartierul nou format, spre nord de strada Mangalia, probabil cam pe la casele Căpitanuluĭ Nicolescu, saŭ prin apropiere. După cum vedem, aceste movile eşalonate imprejurul oraşuluĭ, formaŭ nisce excelente puncte de apĕrare.

intórce, de cât făcênd un ocol de 4 mile geografice. Un alt drum ar fi fost pe lângă malul Mării, ca să fie în legătură cu flotila care să le servéscă de aprovizionare, însă pentru a merge pe aci, trebuiaŭ întâiŭ să ocupe porturile Küstendgé, Mangalia, Kavarna și Balcik.

In ast-fel de împrejurări, era inevitabil ca Rușiĭ să traverseze centrul Dobrogieĭ prin valea Casâmciĭ și Carasu [1]), pentru acésta trebuiaŭ să proporționeze forța corpurilor în așa fel, ca să fie destul de slabă în cât să se pótă cu înlesnire hrăni, însă pe de altă parte să fie destul de tare, ca să pótă ataca o armată inamică, care ar ocupa nordul Bulgariciĭ.

Armata rusă care a trecut Dunărea, plus prima divizie de vênătorĭ, numĕra 48 bataliόne, 32 escadróne, 2 regimente de Cazacĭ și 128 tunurĭ de câmp, adică 30.000 ómenĭ, din care 24.000 infanterie și 6000 cavalerie.

Din ea s'a detașat: douĕ bataliόne ca garnisóna Isacceĭ; contra Tulceĭ sub generalul Ușakov, 4 bataliόne și 2 escadróne; contra Măcinuluĭ, pe colonelul Bagofski cu 2 bataliόne; asupra Hârșoveĭ pe generalul Prinț Madatof, cu 4 bataliόne și douĕ escadróne; în potriva Küstendgeĭ, pe generalul Rudiger, cu 4 bataliόne, 8 escadróne și 30 tunurĭ; asupra Bazargiculuĭ ca avant-gardă, 4 bataliόne și 7 escadróne, în total 20 bataliόne, 19 escadróne și 30 tunurĭ, saŭ aprópe 14.000 ómenĭ.

Grosul armateĭ, cu care era și Impĕratul, înainta spre Carataĭ; era întărit cu câte-va escadróne de lănciert de Bug, ast-fel că nu avea maĭ mult de 16.000 ómenĭ, iar micile detașamente trimese contra piețelor întărite nu se bizuiaŭ atât de mult pe succesul întreprinderiĭ lor, căcĭ nu aveaŭ de cât artilerie de câmp; singurul parc de asediŭ al Rușilor se afla încă angajat la Brăila, înconjurată de Corpul VII, sub ordinele generaluluĭ Voinov și sub direcția superióră a Mareluĭ Duce Mihail.

In ceea ce privesc operațiunile din jurul Brăileĭ, nu vom intra în detaliĭ descriptive, nicĭ asupra fortificațiunilor cetățiĭ, nicĭ asupra mijlócelor de atac întrebuințate de Rușĭ. Vom arăta numaĭ câte-va părțĭ, carĭ staŭ în legătură cu operațiunile Rușilor de pe malul drept al Dunăriĭ.

Brăila era comandată de Soliman-Pașa și era înconjurată pe uscat de un cerc de investire; iar despre apă, flotila rusă, comandată de vice-amiralul Zawadowsky, urcase cursul Dunăriĭ și atacă cu 18 șalupe, în nópte de 8—9 Iunie, flotila turcéscă de 38 șalupe canoniere, care baraŭ fluviul și brațul ce duce la Măcin. Flota turcă, după ce pierdu 13 șalupe, se retrase cu restul spre Silistra.

Puțin în urmă (probabil la 9 saŭ 10 Iunie) cetatea Măcinuluĭ se predă, vĕzênd atacul viguros îndreptat asupra Brăileĭ și nemaĭ sperând nicĭ un ajutor de aci.

La 17 Iunie, Soliman se decise a preda cetatea Rușilor, cu condițiunea de a fi lăsată garnisóna să se retragă spre Silistra cu arme și munițiunĭ. Acéstă cerere le fu acordată, ba încă Turciĭ retrașĭ din Brăila puteaŭ lupta și altă dată contra Rușilor.

In cetate s'a găsit 17.000 pudurĭ de pulbere și 300 tunurĭ, iar garnisóna compusă din 4 generalĭ, 18 oficerĭ superiorĭ, maĭ mult de 100 oficerĭ inferiorĭ și 2500 soldațĭ, fu lăsată liberă a se retrage spre Silistra.

Căderea Brăileĭ atrase după sine și pe a celor-l-alte cetățĭ dobrogene; Hârșova, Tulcea și Kustendgé se predară Rușilor, carĭ la 5 Iulie devin stăpânĭ pe tótă partea de Nord a Dobrogieĭ, până la Valul luĭ Traian.

Flotila rusă care aducea din Odessa proviziunĭ în 26 corabiĭ cu pânză, ancoră în portul Küstendgé, de curînd ocupat de Rușĭ.

---

[1]) Asupra acesteĭ importante văĭ, Moltke adaogă în nota sa (pag. 80): «S'a crezut și se crede înca, cum ca aceste lacurĭ sunt un vechiŭ braț al Dunăriĭ, și pe acéstă părere se crede a fi posibil stabilirea unui Canal, pâna la Küstendgé. Nivelmentul facut de maiorul Winke, din Statul-Major Prusian în 1837, a stabilit că nivelul cel maĭ jos aprópe de Küstendgé, asemenea și origina vaiĭ Carasu se gasesce la 164 picióre d'asupra niveluluĭ Măriĭ Negre. Decĭ, cum pe aceste înălțimĭ nu se găsesce cel maĭ mic curs de apă ca să alimenteze canalul, ar trebui să se sape așa de adânc într'o stincă calcară, pe o lungime de maĭ bine de 2 mile»

La 11 Iunie, tot corpul III trece Dunărea şi la 25 el se afla la micul sat Carasu, înapoia valurilor luĭ Traian. Aci îşĭ stabilesc basa operaţiunilor lor către Sud; însă cetatea Silistra nu era până acum nicĭ învestită; corpul VI nu 'şĭ efectuase trecerea pe la Turtucaia, iar al VII încă nu părăsise Brăila, aşa că corpul III nu se putea aventura către Sud, avênd în cóstă cetăţile Silistra, Rusciuc şi Şumla.

La 7 Iulie, Ruşiĭ încep a se mişca spre Sud, pentru acésta trimeseră înainte spre Cuzgun pe generalul Benkendorff cu 4 batalióne şi câţĭ-va lancierĭ, iar Prinţul Madatof porni de la Hârşova cu 4 batalióne şi 2 escadróne. La Bazargic, Ruşiĭ găsesc oraşul deşert de locuitorĭ; aci se dete o bătălie în câmp.

Pe când Rudiger înainta cu 12 escadróne de husarĭ, 200 Cazacĭ şi 4 batalióne pe la stânga spre Küstendgé şi Mangalia, avant-garda generaluluĭ Akinfief, compusă din 4 escadróne husarĭ, 3 escadróne lăncierĭ, 4 batalióne şi 100 Cazacĭ, se îndrêptă de la Carasu spre Bazargic. Seraskierul Hussein-Paşa, care detaşase spre Bazargic 8000 ómenĭ, cea maĭ mare parte cavalerie, sub ordinele luĭ Iusuf-Aga, la apropierea Ruşilor se retrase din oraş. Lupta de aci nu ne interesézä, Ruşiĭ sunt învinşĭ.

Corpul VII, după ce termină cu învestirea şi predarea Brăileĭ, trece Dunărea pe la Hârşova şi se îndréptă spre Silistra la 11 Iulie, aci veni şi generalul Benkendorff cu Prinţul Madatof. Parcul de asediŭ nu sosise încă.

Operaţiunele îndreptate spre Sud, către Coslugea (altă localitate de cât cea din Dobrogia) şi Varna, nu ne interesézä [1].

Rěsboiul se termină prin tratatul de pace de la Adrianopoli, din 2 Septembrie 1829, care a fost o confirmare a tratatelor anterióre (de la Kuciuk-Kainardgi şi Bucurescĭ).

Între alte condiţiunĭ impuse Turcieĭ prin acest tratat, ca cedéză Rusieĭ gurile Dunăriĭ, de la vărsarea Prutuluĭ până la gura Sf. George, îndatorindu-se pe lângă acésta Turciĭ, a lăsa nelocuită o întindere de pămênt, cale de 2 ore spre Sud de braţul citat.

Corăbiile rusescĭ, precum şi acele ale tuturor naţiunilor, ce sunt în pace cu Pórta, vor putea face negoţ în tótă libertatea în Marea-Négră şi vor putea trece prin Bosfor şi Dardanele [2].

Cu ocasia revolteĭ luĭ Mehemet-Ali, Paşa Egiptuluĭ, Rusia ştie aşa de bine să învârtéscă şurupul diplomaţicĭ, în cât prin tratatul de alianţă dintre ea şi Turcia, din 26 Iunie 1833, de la Unkiar-Skelessi [3]) obligă pe Pórtă a închide Dardanelele, tuturor corăbiilor de rĕsboiŭ streine [4].

Prin acésta, Marea-Négră devenia un lac rusesc; iar Sultanul, portarul Împărăţieĭ moscovite.

Stăpână pe Marea-Négră, Rusia căuta să isbéscă în comerţul celor-lalte puterĭ europene şi pe uscat; ast-fel, ea impune taxe mărfurilor franceze importate în Principate, iar la gurile Dunăriĭ lăsase a se înămoli braţul Sulina, pentra a închide navigaţiunea în folosul porturilor rusescĭ de pe Marea-Négră [5].

Opt anĭ în urma rĕsboiuluĭ, Mareşalul Moltke visitéză, în 1837, Dobrogia, pe care o găsesce într'o stare deplorabilă. Rĕsboiul şi frigurile, transformaseră acéstă provincie într'un pustiŭ; satele nu maĭ eraŭ de cât nisce grămezĭ de ruine. Portul Constanţa nu maĭ avea de cât vre-o patru-zecĭ de locuitorĭ. De la Silistra, Mareşalul însoţit de guvernatorul Said-Paşa, vizită la Raşova o fermă a luĭ Said; cu acéstă ocazie vizitéză şi monumentul de la Adam-Klissi.

«Dobrogia — zice Moltke — e un ţinut noŭ şi interesant pentru mine. Sistemul oro-

---

[1]) Descrierea cetaţiĭ Silistra şi investirea eĭ de Ruşĭ în 1828 ese din cadrul scrieriĭ.

Cetatea cade la 21 Iulie 1828; era apărată de 22.000 ómenĭ, sub comanda luĭ Achmet-Paşa şi 270 tunurĭ.

[2]) *Xenopol,* Resbóiele Ruşilor cu Turciĭ. Vol. II p. 36—7.

[3]) Un mic orăşel pe Bosfor (cósta Asieĭ, în faţa Terapieĭ).

[4]) *Rosen,* Geschichte der Türkei I p. 187, în *Xenopol,* op. cit. vol. II p. 66.

[5]) *Reynault,* Histoire politique et sociale p. 218, în *Xenopol,* II 94.

grafic este format din pietre calcarósc, acoperite până la óre-care înălţime de aluviunile Dunăriĭ. Pretutindenĭ pămêntul înfăţişéză aspectul uneĭ mase de nisip şi calcar, care formézá deja în Ungaria ţěrmurile fluviuluĭ şi pe întinderĭ de câte-va leghe nu se găsesce nicĭ cea maĭ mică piatră, de mărimea uneĭ lentile, măcar; în schimb însă către Nord, la Măcin, stâncile formézá o serie de munţĭ, de formaţiune alpină, pe o scară maĭ mică.

«Tot ţinutul, în suprafaţă de 200 leghe pătrate, dintre Mare şi fluviul navigabil, formézá un deşert posomorît şi trist, care nu cred să aibă 20.000 locuitorĭ. Până la marĭ depărtărĭ, privirea nu întâlnesce nicĭ un arbore, nicĭ un tufiş; délurile sunt acoperite cu iarbă îngălbenită de sóre, ondulând sub adierea vêntuluĭ. Leghe întregĭ străbaţĭ în acéstă singurătate monotonă, până să întâlnescĭ vre-un sat miserabil, fără arborĭ, nicĭ grădinĭ, aşezat pe fundul uneĭ văĭ lipsită de apă.

«Ultimul rĕsboiŭ (1829), a lăsat urme neşterse în Dobrogia; Hârşova nu coprinde de cât 30 de case, o treime din satele care figurézá în hărţĭ nu maĭ există. Cazaciĭ carĭ locuiaŭ altă dată ţinutul, aŭ emigrat în Rusia; nu a rĕmas de cât o populaţie amestecată de Tătarĭ, Moldovenĭ, Bulgarĭ şi câţĭ-va Turcĭ.

«Omul gonind pe om, ţinutul a rĕmas în stăpânirea animalelor. Nicăierĭ n'am vĕzut vulturĭ aşa de marĭ şi aşa de puternicĭ ca aci; eĭ sunt aşa de îndrăzneţĭ, în cât aprópe eram să-ĭ ating cu biciul, etc.»

Autorul scrisorilor din Orient, pomenesce şi de valurile dintre Cernavoda şi Constanţa, care pe timpul sĕŭ aveaŭ 8—10 picióre înălţime, cum şi de castrele sămănate din distanţă în distanţă pe ele.

«Şanţul care înconjura Constanţa exista încă; resturĭ de colóne şi de pietre artistic tăiate, zac rĕspândite şi ruinele oraşuluĭ roman sunt maĭ marĭ de cât acelea ale orăşeluluĭ turcesc [1]).

La 1 Iulie 1839, Sultanul Mahmud móre subit şi îĭ urmézá fiul sĕŭ Abdul Medgid.

În 1839, Mareşalul Moltke vizitézá din noŭ Dobrogia, de astă-dată cu vaporul. Vorbesce despre cele treĭ gurĭ ale Dunăriĭ: Kedrileh-Bogaz, Sulina-Bogaz şi Kili-Bogaz. «Braţul Sulina, singurul navigabil, e larg de 150-200 paşĭ şi formézá la gura sa un banc de nisip, acoperit abia cu 10 picióre apă. Vapórele carĭ vin de pe Mare, aŭ nevoie de cel puţin opt picióre apă, aşa că maĭ micşorându-se încă cu douĕ picióre apa de la gura Sulineĭ, ar face imposibilă intrarea vaselor şi acésta ar face un mare rĕŭ comerţuluĭ».

«Maĭ este şi un alt motiv, care impune ca un noŭ debuşeŭ să fie deschis pe Marea-Négră».

«Pacea din Adrianopol dete Ruşilor braţul de Nord al Dunăriĭ şi braţul de Sud Turcilor, iar regiunea între cele douĕ braţe, insulele băltóse, aşezate de o parte şi de alta a Sulineĭ, trebuia să rĕmână nelocuită».

«Găsirăm cu tóte acestea, cordónele carantineĭ rusescĭ până pe ţĕrmul stâng al braţuluĭ Sf. Gheorghe şi aprópe de vărsarea luĭ chiar, pe ţĕrmul din drépta, un mic sat rusesc, care de sigur se va desvolta şi maĭ repede, de óre-ce o mulţime de vase ancorézá aci».

«Nu găsirăm nicĭ o urmă a vre-unuĭ far, menţionat în ziarele oficiale, însă vĕzurăm douĕ şalupe canoniere şi câte-va piese la ţĕrm. Comandantul rus al punctuluĭ, a încercat de maĭ multe orĭ să supună vapórele austriace unuĭ fel de vizită, dar acestea aŭ refuzat. De fapt, Ruşiĭ sunt stăpânĭ pe gura acesteĭ importante artere a Germanieĭ. Atât cât pacea va dura în Europa, navigaţiunea pe Dunăre nu va fi împiedecată; însă dacă un rĕsboiŭ ar isbucni, comerţul austriac va fi complect în mâinile Ruşilor, şi ar fi greŭ de a'ĭ respinge cu armele din posiţiunea lor, de óre-ce cósta jósă fiind, împiedică vasele de rĕsboiŭ de a se apropia pe Mare, iar accesul pe căile de uscat e închis prin bălţĭ impracticabile».

---

[1]) Lettres sur l'Orient, p. 130—7.

«Dunărea, încépênd de la Silistra, formézá un vast cerc către Nord. La Cernavoda, care nu e departe de Kustendjé de cât la 7 leghe; pe Mare însă, cu vaporul, acest parcurs este de 70 leghe. La Cernavoda începe o serie de lacurĭ, care se întind până aprópe de Kustendjé, de aci veni ideia de a o străbate printr'un canal. Din acest punct de vedere am examinat terenul; înălţimea la Kustendjé nu e considerabilă, însă nu se găsesce apă care să alimenteze acest canal. Ar trebui deci de a tăia acest canal până la nivelul Dunăriĭ, aprópe de Cernavoda, însă pentru a căra pămêntul, care e în masă aşa de mare, în cât o întreprindere ar fi imposibilă. Un drum de fier chiar, ar întâlni acelea şi dificultăţĭ destul de considerabile. Dacă s'ar mulţumi cu o şosea, transportul pe uscat ar fi încă mai costisitor, de cât inconjurul pe apă; afară de acestea, s'ar pierde comunicaţia cu Brăila şi Galaţĭ, debuşeurile Moldoveĭ şi Munteniei, a căror importanţă cresce din zi în zi; pe lângă acestea, reîncărcările la Kustendjé ar avea marĭ inconveniente. Micul port strâmt şi aprópe în întregime umplut cu lestul aruncat aci de secole de către vasele turcescĭ; rada este deschisă vênturilor, oraşul însuşĭ a fost distrus din temelie de Ruşĭ, aşa că 40—50 ómenĭ abia maĭ locuesc vechile ruine romane şi nouile ruine turcescĭ. Totul este de refăcut în acest punct. Afară de acestea, trebue ţinut în sémă, că dacă tratatele n'aŭ putut reţine pe Ruşĭ înapoia braţuluĭ Sulina, valul luĭ Traian nu-ĭ va ţine de acum înainte în respect; cestiunea este strâns legată de complicaţiunile orientale, care aştéptă de multă vreme soluţia».

«Piedicĭ, din contra, se opun navigaţiuniĭ pe Sulina. Lărgimea piediceĭ din 'naintea guriĭ nu întrece 100—150 paşĭ şi acest braţ n'are de cât pe o mică întindere adâncimea de 10—14 picióre; într'un loc, în jos de Tulcea, se află un alt banc de nisip, unde curentul păstrézá, cu tóte acestea, o adâncime de 14 picióre; acest braţ ar fi decĭ practicabil şi dacă s'ar strânge la gură cu digurĭ, curentul ar fi de ajuns să menţină liberă intrarea».

«Repeziciunea apeĭ fluviuluĭ e încă destul de mare, pentru ca vapórele să nu pótă parcurge maĭ mult de cincĭ mile pe oră în sus, pe când ele parcurg patru-spre-zece în josul apeĭ. Când apele sunt micĭ, repeziciunea este redusă la jumătate, însă este destulă pentru a ţine deschisă gura fluviuluĭ; tótă cestiunea se reduce în a se sci cine se va însărcina cu intreprinderea. Guvernul turcesc nu s'a gândit asupra acesteĭ afacerĭ, nicĭ când situaţiunea sa era maĭ bună de cât acum; Rusia ar avea maĭ mult interesul să închidă gura Sulineĭ, de cât să o deschidă; Austria, care representă aci şi interesele întregiĭ Germaniĭ, ar fi în casul de a executa lucrările de la gurile Dunăriĭ, un teren care, cu drept vorbind, e greŭ de a se stabili cuĭ aparţine» [1]).

Aşa era starea lucrurilor la îmbucătura acesteĭ marĭ artere fluviale a Europeĭ, ca şi a întregeĭ Dobroge, în prima jumătate a seculuĭ al XIX-lea.

În 1853, al şéptelea rĕsboiŭ isbucnesce între Rusia şi Turcia, declarat de Turcĭ la 4 Octombrie 1853. Anglia şi Franţa înţelegênd, că prin politica lor, Ruşiĭ caută a deveni stăpânĭ pe orientul Europeĭ, unde aceste doue puterĭ aveaŭ interese comerciale, se unesc cu Turcia şi declară rĕsboiŭ la 27 Martie 1854. Austria, care şi ea urzia planul să ocupe Principatele şi a goni pe Ruşĭ dintr'ênsele, încheie cu Pórta la 14 Iunie acelaşi an, un tratat în condiţiunile de maĭ sus, cu obligaţiune însă a da înapoĭ Turcieĭ, Principatele, după ce vor goni pe Ruşĭ dintr'ênsele.

De la începutul ostilităţilor, Muşirul Omer-Paşa, (Croatul Michail Lattas, vechiŭ cadet în regimentul austriac de Uglin), generalul-şef al forţelor turcescĭ, îşĭ organizézá la

---

[1]) *Moltke*. Lettres sur l'Orient, p. 323—6. Rusia punênd stapânire pe gurile Dunăriĭ, se folosise de acéstă împrejurare, pentru a îngreuia tot maĭ tare plutirea pe acest fluviu. Ea nu îngrijise pentru curăţirea braţuluĭ Sulina, înfiinţase o carantină la gurile fluviuluĭ şi supunea tóte corăbiile ce treceaŭ prin ele, la nisce orînduirĭ fórte împovărătóre, în cât comerţul ce Austria îl facea prin artera Dunăriĭ, ameninţa să decadă din ce în ce maĭ tare. Comerţul Austrieĭ cu Turcia în 1850 era de 70 milióne francĭ, şi dacă Rusia ameninţa să desfiinţeze Imperiul Otoman, acest comerţ scadea (*Xenopol*. Rĕsbóiele Ruşilor cu Turciĭ, Vol. II, p. 208).

Adrianopoli o armată de 90—100,000 ómenĭ, cu carĭ ocupă ţĕrmul drept al Dunăriĭ la Vidin, Rahova, Nicopoli, Şistovul, Rusciuc, Turtucaia, Silistra şi Raşova, cu micĭ detaşamente în Dobrogia, la Hârşova, Măcin, Isaccea, Tulcea şi Babadag, surveghiànd ceĭ 70.000 Ruşĭ aĭ Principeluĭ Gorciacof, de pe stânga fluviuluĭ.

Douĕ reserve tarĭ se aflaŭ înapoĭ la Sofia şi Şumla, pentru a sprijini drépta şi stânga armateĭ.

La 25 Octombrie 1853, flotila ruséscă, compusă din douĕ vapóre şi opt canoniere, care urcaŭ Dunărea de la Ismail la Galaţĭ, este atacată de bateriile turcescĭ de la Isaccea şi pierdu câţĭ-va ómenĭ [1]).

Fără a ne ocupa de cele petrecute în alte părţĭ ale teatruluĭ de operaţiune din Europa, vom arăta numaĭ care era situaţia Ruşilor şi Turcilor în Dobrogia, în primăvara anuluĭ 1854.

Ruşiĭ luând ofensiva, trec Dunărea prin treĭ puncte: Galaţĭ, Brăila şi Ismail.

La 23 Martie, ocup cetăţile Măcin, Isaccea şi Tulcea. Un corp de observaţie lăsat în nordul Dobrogieĭ de Omer-Paşa, sub comanda luĭ Mustafa-Paşa este gonit spre Babadag, de unde se retrage înapoia valurilor luĭ Traian, după care Ruşiĭ ocup Hârşova [2]). Ast-fel eĭ ocupă zona septentrională a acestuĭ cadrilater neregulat, mărginit la vest şi nord cu Dunărea, la est cu Marea, iar către miază-zi cu valurile zise ale luĭ Traian; acéstă regiune numită Dobrogia tătărească e formată din teren aluvionar de o bogăţie admirabilă, dacă ar fi lucrată în mod inteligent. Din nenorocire, din causa releĭ administraţiunĭ turcescĭ, Dobrogia era în 1854 un ţinut nesănătos, necultivat, aprópe deşert, fără locuinţe şi fără drumurĭ. Dacă vom adăoga pe lângă acéstă stare sărăcăciósă şi prădăciunile cazacilor muscălescĭ, ne putem face o ideie de regiunea, pe care eraŭ destinate armatele unite franţuzescĭ şi turcescĭ să opereze.

In luna Aprilie, Comandamentul armateĭ rusescĭ a fost încredinţat Prinţuluĭ de Varşovia, Paskievicĭ, care înlocuiesce pe Gorciakov.

Acesta concentrézǎ tóte trupele la nordul valurilor luĭ Traian, cu stânga sprijinită la Küstendgé, iar drépta la Raşova; câţĭ-va eclerorĭ cazacĭ înaintézǎ până la 5 leghe de Silistra [3]).

Ruşiĭ înaintară asupra Silistreĭ, la 11 Maiŭ; aci la 16 ale acesteĭ lunĭ, un noŭ corp de armată trece Dunărea pe un pod la Călăraşĭ, aşa că 45.000 ómenĭ înconjură cetatea apărată de 18.000 de Turcĭ.

Teatrul de operaţie din Peninsula Balcanică se limitase în luna Maiŭ 1854 în cadrilaterul Rusciuc, Silistra, Şumla, Varna; Omer-Paşa îşĭ stabilise cuartierul sĕŭ la Şumla.

In acest timp armata franceză şi engleză, sub comanda luĭ Saint-Arnaud şi Lord Raglan, ajunseseră la Scutari şi Galipoli.

Intr'un consiliŭ ţinut la Varna, după ce Omer-Paşa expune situaţia armateĭ sale de la Dunăre, precum şi forţele rusescĭ din prejurul Silistreĭ, se ia decisia ca o divizie franceză şi una engleză să vină a ocupa posiţiunĭ la Varna şi Devna (aşezată la 7 ore de marş de cea dântîĭ), de unde se vor îndrepta către Silistra şi Şumla, ast-fel ca să forţeze pe Ruşĭ a despresura pe cea d'întâĭ.

La 20 şi 21 Maiŭ, douĕ atacurĭ rusescĭ asupra Silistreĭ sunt respinse cu marĭ pierderĭ din partea acestora, de către Turcĭ.

In diminéţa zileĭ de 25 spre 26 Maiŭ, Ruşiĭ atacară din noŭ uvragele exterióre de la Silistra [4]), dar sunt şi de astă-dată respinşĭ cu pierderĭ.

---

[1]) *C. Rousset.* La guerre de Crimée, Vol. I, p. 51.

[2]) *Rousset,* op. cit. Vol. I, p. 81 şi 85.

[3]) *Baron* de *Bazancourt.* L'expédition de Crimée. Vol. I, p. 19—20.

[4]) *Descrierea Silistreĭ şi posiţiunilor sale dinprejur.* Când cine-va ajunge pe Dunare în faţa Silistreĭ, pote cuprinde cu vederea piaţa şi linia imposanta a délurilor ce o dominéza şi al căror cel din urmă contra-fort, serva de strat Silistreĭ, maĭ 'nainte de a merge sa se piardă pe ţermul fluviuluĭ,

Silistra poseda întăririĭ, care ar putea cu inlesnire să fie puse în stare bună; piatra ce forma îmbră-

In nóptea de 29 la orele 1½, atacară cu mase de infanterie uvragele Arab-Tabia și Gulanti-Tabia (numită de atuncĭ Medgidia-Tabia, după numele Sultanuluĭ); sub un foc

---

cămintea șanțurilor s'a ridicat în urma uneĭ ordonanțe a municipalitățiĭ, dar șanțurile nu s'au astupat; și, în condițiunile în care se află, Silistra este chemată să jóce un rol important, prin posițiunea sa eminamente strategică.

Dupa ce traverséză cine-va orașul și iese dintr'ênsul pe la Stambul-Capu, dacă se întórce cu fața spre sud, vede înaintea sa cincĭ posițiunĭ, dintre care treĭ se vĕd maĭ înaintate; aceste sunt posițiunile Arab-Tabia la stinga, Ordu-Tabia la mijloc și Medjidia-Tabia la drépta.

Arab-Tabia. Este o posițiune militară de o importanță incontestabilă, pe cât ea nu va înceta însa, de a face parte din sistemul de apărare creiat împrejurul Silistreĭ.

Dacă numele Arab-Tabieĭ sună la urechie cu óre-care sgomot, și dacă s'a format împrejurul eĭ o legendă, acésta este pentru că, la fie-care năpadire a Rușilor pe teritoriul turcesc, acéstă posițiune a fost teatrul unor lupte sîngeróse și a unor crude decepțiunĭ pentru armatele năpăditóre. Asediul eĭ în 1854 a imortalizat-o.

În timpul campanieĭ din 1828, colonelul rus Schilders, șeful geniuluĭ armateĭ însărcinată cu asediul Silistreĭ, se așéză pe posițiunea Arab, pe care-ĭ se parea maĭ buna, spre a dirige atacurile sale în contra orașuluĭ.

Nu numaĭ că acéstă posițiune era în apropiere de flotila ce se concentrase la Calarașĭ, dar avea și avantagiul de a permite trupelor rusescĭ să protégă cu eficacitate podul pe vase, ce se începuse în sus de Silistra. Totușĭ resultatul acesteĭ ocupațiunĭ fu negativ.

In 1829, Silistra fu iarășĭ înconjurata; se reocupă iarașĭ Arab-Tabia; se urméză execuțiunea aceluiașĭ plan din anul precedent, de acelaș colonel Schilders, și tot aceiașĭ decepțiune ca în anul 1828. Dar o acțiune norocită făcênd să cadă Medjidia în mâna Rușilor, aceștia siliră orașul a capitula.

In 1854, generalul Schilders, acum inspector general al geniuluĭ, decide pe Prințul Paskievicĭ să cerce luarea Arab-Tabieĭ, pe care Turciĭ o fortificaseră în urma luptelor din 1828 și 1829 și care de atuncĭ, n'a încetat de a purta acest nume. Atacul nu isbutesce; colóna de asalt lasa un numĕr însemnat de morțĭ pe teren; și prințul Orlof, e rănit la cap, în fruntea regimentuluĭ sĕu, după o lupta plină de vitejiĭ. Prințul patrunsese în întaririle Turcilor. De la acéstă epoca datéza maĭ cu séma și renumele legendar al Arab-Tabieĭ.

Astăzĭ abia s'ar maĭ putea reconstitui pe teren, ast-fel precum trebuia să fi existat, profilurile lucrărilor de pămênt, pe care un sistem de șanțurĭ le lega între dênsele și tot-de-o-dată cu orașul.

Se póte ghici, cu tóte acestea, că cea d'întâĭ lucrare, în forma pentagonala s'a ridicat pe partea dominantă a șesuluĭ, și că maĭ târziŭ i s'a complectat apărarea prin alte lucrărĭ de fortificațiune pasagera.

Se maĭ găsesce încă, un șanț destul de adînc, care desparte pentagonul de lucrarile savîrșite in urmă. La est precum și la vest, terenul presintă avantagiĭ pentru o buna aparare. Pe curmătura care leaga Silistra de Arab-Tabia se vĕd urme de maĭ multe întarirĭ.

În fine, pe șes, se zăresc spre nord și nord-est, douĕ micĭ forturĭ a căror construcțiune se urca, dupa tota aparența, la un timp scurt înaintea rĕsboiuluĭ din 1877.

Șesul Arab-Tabieĭ se află la 74 metri maĭ sus de nivelul porțiĭ numită Stambul. Partea eĭ cea dominantă se găsesce la o distanță de 2200 metri de bastionul nord-est al cetățiĭ și la 2500 de posițiunea poduluĭ proiectat (vezĭ istoricul poduluĭ de la Fetescĭ). Posițiunea Arab-Tabieĭ este strabătută de drumul ce leagă Silistra cu Almalîu. Ea dominéză calea ce duce de la Silistra la Caraorman, și care trece pe lânga pantele sale de vest, și o desparte de Ordu-Tabia.

Ordu-Tabia. De la Arab-Tabia la Ordu-Tabia e o distanță ca de 1150 metri. Coborîndu-se cine-va pe valea despre vest de Arab-Tabia, trecênd peste drumul cel mare al Silistreĭ și urcând délul spre est de posițiunea Ordu-Tabieĭ, dă peste un drum adânc și strâmt, care duce la fort.

Acest fort pătrat, care trebuie să se fi clădit în acelaș timp cu fortul Medgidia-Tabia, se află intr'o stare de conservațiune indestul de bună, afară de adăpostul din centrul luĭ și de cele patru blockhause de piatră, astăzĭ dărimate, și care se afla în mijlocul unuĭ șanț larg de 7 metri.

Platformele clădite pentru tirul cu barbetă în unghiurile cadrilateruluĭ și taluzele ce duc spre ele, nu sunt stricate.

Fața despre sud e apărată printr'o lucrare de forma unuĭ potcap.

Ordu-Tabia, zidită pe un delușor scos înainte și situat maĭ la o distanță egală de Arab și Medgidia-Tabia, era chemată in sistemul general de apărare, să jóce un rol important. Ea putea sa bata cu eficacitate văile despre Vest ale Arab-Tabieĭ și cele despre est ale Medgidieĭ-Tabia.

Cota Ordu-Tabieĭ este de 69 metri, adică maĭ jos cu 33 metri de cota Arab-Tabieĭ. Acésta posițiune dominéză la est, drumul Silistreĭ spre Caraorman, la Vest, drumul ce trece chiar pe la pólele fortarețiĭ și care conduce la Pravadi, la Bazargik, la Varna. Acésta din urmă desparte Ordu de Medgidia-Tabia.

Medgidia-Tabia. La vest de Ordu-Tabia între drumurile Șumleĭ și Rasgraduluĭ se ridica Medgidia-Tabia un adevărat fort, despre care nu vorbesce nimenĭ. El dominéza peste tote délurile din prejur. Turcii aŭ început să clădéscă acest fort în 1669; eĭ nu-'l isprăviră de cât în 1876.

Medgidia-Tabia este un exagon coprinzênd treĭ magaziĭ de munițiunĭ, din care unul a fost distrus

viŭ Ruşiĭ parvenіră a ocupa şanţul, un mare număr dintre eĭ escaladéză parapetul şi pătrund chiar prin ambrazurĭ în interiorul uvragiuluĭ. Insă garnisóna luptă corp la corp cu atăcătoriĭ, pe care îĭ respinse cu marĭ perderĭ.

La începutul luneĭ Iunie, Varna devenise lagărul armatelor aliate franceze şi englezc.

La 4 Iunie, o brigadă din Divizia generaluluĭ Canrobert, debarcă aci.

Cele-lalte diviziĭ eraŭ pe drum, şi la sfârşitul luĭ Iunie 1854, ajunseră la Varna, unde 30.000 francezĭ şi 20.000 englezĭ se concentréză.

Starea sanitară a trupelor era destul de bună, la începutul luneĭ Iunie.

---

printr'un accident (după rèsboiul din 1877, pe timpul deşertariĭ fortăreţiĭ de către Ruşĭ, magasinul din mijloc a sărit în aer prin explosiunea unuĭ depozit de obuze), casemate, o cisternă şi cu faţa spre nord, un adapost în forma de semi-lună. Bastiónele aŭ plat-formă pentru tirul în barbetă.

De jur împrejurul acestor lucrărĭ, se ridică un zid cu metereze, solid, zidit cu piatră, masurand 8 metri de inălţime d'asupra şanţuluĭ, şi in grosime de un metru. Treĭ blockhause forméză întarirĭ scóse afară, destinate a bate piciórele ziduluĭ pe tot lungul luĭ. Şanţul are o lărgime de 10 metri. Maĭ sunt şi alte lucrărĭ detaşate care protejéza fortăréţa.

Ajunge cine-va la Medgidia-Tabia pe un drum în pantă repede, un fel de drum acoperit; o pórtă de fier masivă iĭ închide întrarea.

Medgidia-Tabia nu are într'însa nicĭ infanterie, nicĭ artilerie; un singur bulgar se află acolo de pază, dar la piciórele acesteĭ îngrozitóre fortăreţe, Silistra sta deşteptă. Trupele eĭ exercitate prin bunĭ instructorĭ Ruşĭ, (în 1882) tunurile şi muniţiunile eĭ, iată preţiosul depoŭ al Medgidieĭ-Tabia.

Medgidia-Tabia are o înălţime de 118 metri, adică o dominare de 59 metri. in raport cu Ordu-Tabia şi 16 metri în raport cu Arab-Tabia.

Distanţa de la Medgidia-Tabia până la Silistra este de . . . . 1150 m.
« « « « « Arab-Tabia, de . . . . 2250 m.
De la Medgidia-Tabia până la extremitatea poduluĭ proiectat (ripa dréptă) . . . . 2680 m.
« « « « « « « (ripa stingă) . . . . 3800 m.

Intre Medgidia-Tabia şi Arab-Tabia, precum şi între Medgidia-Tabia şi pod, nicĭ un obstacol pentru tirul artilerieĭ.

Este óre de trebuinţă a maĭ adăoga ceva la eloquenţa acestor cifre? Nu sare în ochi óre, că prin predominarea şi prin distanţa sa, Medgidia-Tabia nimicesce pe Arab-Tabia, şi că ea e stăpână de a opri construcţiunea poduluĭ saŭ de a'l distruge, la un moment dat, dacă România s'ar supune ispiteĭ de a'l cladi?

Iată care aŭ fost consideraţiunile militare, care opriaŭ a se construi podul, despre care trateză congresul de la Berlin (vezĭ istoricul poduluĭ de la Cernavoda).

Trebuie ore să amintim că, în campania din 1828. Ruşiĭ n'aŭ putut să devie stăpânĭ pe cetatea Silistreĭ, pentru că nu ocupaseră posiţiunea Medgidia-Tabieĭ, şi că eĭ n'aŭ luat cu asalt acéstă piaţă în 1829, de cât numaĭ dupa ce s'aŭ aşezat pe şesul Medgidieĭ-Tabia?

In 1828, colonelul rus Schilders, comandant şef al armateĭ însărcinată cu asediarea Silistreĭ, după ce s'a stabilit pe posiţiunea Arab-Tabieĭ, şi a susţinut in curs de o lună o serie de lupte inutile, se gândi a întinde linia sa de inconjurare despre partea de Vest, către Medgidia-Tabia, ca să pótă stringe Silistra maĭ de aprópe. Dar el lăsase să trécă momentul favorabil: timpul rĕu sosi şi Ruşiĭ fură siliţi să ridice asediul Silistreĭ.

În anul următor, acelaş colonel, Schilders, reocupa aceleaşĭ posiţiunĭ ca în anul 1828 şi în van bombardéză Silistra in curs de 18 zile, când colonelul Berg, respingĕnd o eşire a Turcilor, până în posiţiunea dominantă de la Medgidia-Tabia, recunoscu profitul ce se putea trage din posesiunea acestuĭ şes; el se întări acolo şi urcă cu sine maĭ multe bateriĭ. Sub îndemânatica sa direcţiune, atacul se indreptă din acest punt şi noa zile după acésta căzu în mâinele sale. În 1854, Ruşiĭ nu putură lua nicĭ măcar Arab-Tabia. In 1878 posiţiunile Silistreĭ nu se putură lua cu asalt; ele nu căzura în puterea Ruşilor, de cât după ce cazu şi Pórta.

Conclusiunile ce se pot trage din aceste treĭ campaniĭ, este ca Medgidia-Tabia, forméză cheia tuturor posiţiunilor din prejurul Silistreĭ.

În van ni s'ar obiecta, că posiţiunea Arab-Tabieĭ este demnă de sacrificiĭ, că s'ar putea cladi acolo un uvragiu important, că i s'ar putea adăoga întărirĭ puternice şi a se face dintr'ênsa rivala Medgidiei-Tabia: un fort cu un comandament de 16 metri.

Apoĭ art. 52 al Tratatuluĭ din Berlin opresce a se ridica orĭ-ce fortificaţiunĭ nouă, în tot parcursul fluviuluĭ, de la Porţile de Fier, până la gurile sale.

Cu tote ca articolele 11 şi 52 coprind, că cetăţile vechĭ se vor rade, totuşĭ vecíniĭ noştri n'aŭ distrus zidurile Silistreĭ, nicĭ fortul Medgidia.

Dar chiar distrugându-se acest fort, totuşĭ posiţiunea eĭ militara, situaţiunea eĭ topografică şi apropierea de Silistra îĭ dă o putere inexpugnabila. In maĭ puţin de jumătate de oră, trupele din oraş ar putea să ocupe Medgidia-Tabia şi o singură nopte le-ar fi de ajuns a o pune in stare de apărare.

(Dupa Istoria uneĭ frontierĭ, de *Prinţul Gh. Bibescu* p. 111 şi urm. A se vedea şi crochiul No. 1).

În nóptea de 22 spre 23 Iunie, Rușiĭ ridicaseră asediul, dărîmaseră bateriile, arseseră baracele, părăsiseră posițiunile și trecuseră pe țĕrmul stîng al Dunăriĭ. Îndată fu însciințat, Omer Pașa, însoțit de Colonelul Dieu, alérgă la Silistra. Prin acésta se putu dobândi în curînd amănunte asupra unuĭ șir de evenimente care, până aci, nu se cunoscuseră de cât după sgomote și informațiunĭ puțin sigure.

Fortificațiunile Silistreĭ, fiind vechĭ, prețuiaŭ prea puțin prin ele însele; la 1829, ele nu ținură în loc pe Rușĭ mult timp; nu mult maĭ puțin însă, de cât cele de la Varna dar la 1853 se adăogase un lanț de forturĭ separate, din care cel maĭ de căpetenie ocupa posițiunea, de unde contele Diebicĭ bătuse și făcuse să capituleze cetatea (fortul de la Medgidia-Tabia). Garnisóna se compunea dintr'un regiment din gardă, un regiment egiptean, din o altă infanterie, dintr'un regiment de sapierĭ, din 1200 de tunurĭ, saŭ în total 11-12.000 de ómenĭ.

Îndată ce se vĕzu, că acéstă garnisónă era să fie atacată, unul dintre oficeriĭ turcĭ ceĭ maĭ distinșĭ, comandantul artilerieĭ, Muza-Pașa, veni să se puie în fruntea eĭ. Maĭ întâiŭ blocată, pe la finele luĭ Aprilie, apoĭ împresurată în regulă, cetatea a fost bombardată prin șalupe-canoniere și bateriĭ așezate în insule și pe țĕrmul stîng al Dunăriĭ. Dar ea resistând acesteĭ somațiunĭ maĭ mult sgomotósă de cât îngrozitóre, Principele Paskievicĭ fu silit să o atace după regulĭ, începĕnd a face întăririĭ înaintate. Douĕ diviziĭ formară corpul asedieriĭ; prisosul celor 45.000 de ómenĭ adunațĭ în acest punct, formă corpul de observațiune. Direcțiunea lucrărilor de apropiere fu dată generaluluĭ Schilders.

Lucrările începură la 29 Maiŭ, înaintea a douĕ forturĭ: Arab-Tabia și Plane-Tabia; Rușiĭ aveaŭ maĭ mult pe cel d'întâĭ ca objectiv.

Aceste întăririĭ de pămênt, avênd numaĭ profilurĭ de fortificație pasageră, eraŭ legate între dênsele și cu cetatea printr'un sistem de șanțurĭ. Bateriile Rușilor, afară de acele ce aveaŭ pe Dunăre, eraŭ armate cu 34 tunurĭ de asediŭ și de un maĭ mare numĕr încă de tunurĭ de câmp. La focul lor rĕspundea cu o fórte mare activitate acela al Turcilor, sub iscusita direcțiune a luĭ Muza-Pașa. In tóte nopțile eraŭ isbirĭ la capetele săpăturilor. În séra de 28 Maiŭ, la sfârșitul uneia din aceste micĭ lupte, Rușiĭ voiră să profite de retragerea inamicilor, ca să se arunce după dânșiĭ în interiorul fortuluĭ Arab-Tabia și să-l ia printr'o isbire neașteptată. Douĕ din bataliónele lor intrară în adevĕr prin surprindere; respinșĭ maĭ întâiŭ, Rușiĭ se întórseră și maĭ numeroșĭ; ținuțĭ în loc printr'o apărare crâncenă din partea Turcilor, respinșĭ cu totul și de astă-dată și luațĭ în gónă la rîndul lor, eĭ lăsară pe câmp, în șanțurĭ și pe glacisurĭ, după cum singurĭ aŭ mărturisit, maĭ mult de 700 de cadavre. În nóptea de 2 spre 3 Iunie se maĭ făcù un noŭ atac important și glorios pentru asediațĭ. A doua zi, din nenorocire, Muza-Pașa pieri lovit de o spărtură de obuz. Colonelul de geniŭ Mehemed-Bey îĭ succede în comandă despre partea apărăriĭ; o mie opt sute de ómenĭ de infanterie, trimeșĭ de Omer-Pașa, isbutiră a trece prin linia de înconjurare, și intrară în cetate. Pe lângă acțiunea bateriilor lor, Rușiĭ adăogaseră și lucrărĭ de mine. Exploziunea furnalelor așezate de dânșiĭ până sub parapetele Arab-Tabieĭ îĭ dărîmase pămêntul din prejur. Pe când se petreceaŭ acestea, Mareșalul Paskievicĭ, care suferia de urmările uneĭ contusiunĭ, părăsi armata a căreĭ comandă 'i-o încredință Principeluĭ Gorciacof. Nicĭ acesta nu fu maĭ norocit; încercările sale de atac din 13 și 19 Iunie nu isbutiră; el pregătea, după cum se zicea, altele maĭ seriόse pentru una din nopțile viitóre, când primi, printr'un curier al Mareșaluluĭ, ordin de a ridica asediul și a trece în partea stîngă a Dunăriĭ.

La 23 diminéța, numaĭ rĕmânea împrejurul Silistreĭ, drept amintirĭ ale acestuĭ asediŭ memorabil, de cât urmele trecĕtóre ale lucrărilor de pămênt sfărîmate și semnele neșterse ale acelor șanțurĭ, în care zăceaŭ grămadă cadavrele a 2500 Rușĭ.

Pierderile Turcilor eraŭ tot așa de marĭ, dar eĭ aveaŭ cel puțin onórea și mângâierea succesuluĭ [1]).

---

[1]) C. *Roussel*. op. cit. vol. I. p. 107—9.

Austria, care pescuia în apă turbure, sta cu armata la frontiera Transilvaniei, gata a ocupa Principatele, îndată după retragerea Rușilor, de aceia ea încheie cu Turcia tratatul de la 14 Iunie 1854.

In scopul de a ocupa Principatele, Austria avea cât se póte de mult interes de a depărta armatele aliate de granițele sale [1]), de aceea prin diplomația sa strămută teatrul operațiunilor de la Dunărea de jos în Crimeia, în care scop Mareșalul Saint-Arnaud primesce la 1 Iulie însciințarea că chiar dacă asediul Silistreï este ridicat, armatele să nu cobóre Dunărea, ci să stea la Varna gata a fi îmbarcată pe flotă [2]).

Insă către sfârșitul luneï Iunie, medicul șef al spitaluluï din Varna, constată primul caz de holeră, un al doilea la 3 Iulie. Indată se primi scirea, că la Marsilia și Tulon molima era înspăimântătóre. Un batalion îmbarcat pentru rĕsboiul din orient avusese 7 ómenï morțï, că la Pireŭ, Galipoli, Constantinopol și Adrianopoli, casurï din ce în ce maï multe se semnalaŭ. Ducele d'Elchingen e atins și móre la 14 Iulie, la 17 generalul Carbucia și în fine la 19 treï-zecï de casurï bine constatate la Varna, afară de alte multe la Galipoli și Pireŭ.

Acésta decide pe Mareșalul Saint-Arnaud a trimete în Dobrogia corpul espedițional al Generaluluï Espinasse, pentru a mișca trupele din locurile infectate de holeră.

Expedițiunea maï avea și scop militar, căcï în recunóscerile făcute de colonelul Desaint se constatase în Dobrogia forțe rusescï; zece miï infanterie între Măcin, Tulcea și Babadag, cavaleria (2 regimente și 1000 – 1200 Cazacï) se găseaŭ împrejurul Babadaguluï, la Constanța și lacul Südghiol [3]).

Prin aceste demonstrațiï făcute în Dobrogia, aliațiï voiaŭ să atragă atențiunea Rușilor de acéstă parte, pentru a putea debarca cu grosul forțelor în Crimea.

Apoï Mareșalul maï voia să încerce o nouă trupă creată de el, sub numirea de *spahiï de Orient*, bași-buzucï turcescï inregimentațï și disciplinațï, în numĕr de 2427 călărețï, pușï sub comanda generaluluï Jusuf, chemat de francezï din Alger, anume pentru acest scop.

La 19 Iulie, Mareșalul încredințéză generaluluï Jusuf scopul expedițiuniï sale în Dobrogia, adică de a masca debarcarea în Crimea a grosuluï trupelor.

«Înainte de a încerca acéstă mare operațiune, vețï merge cu cavaleria contra Rușilor, carï se găsesc la Babadag. În acéstă mișcare vețï fi urmat de 3 divizïï eșalonate, iar la Küstendje vețï găsi două batalióne de zuavï aï coloneluluï Bourbaki. Vețï aranja ca la 4 August să vĕ întórcețï la Varna, de unde vĕ vețï imbarca în ziua de 5 pentru Crimea».

Jusuf plecă din Varna la 22 Iunie [4]) și trebuia să fie la Constanța la 26.

Treï divizïï de infanterie trebuia să urmeze cavaleria luï Jusuf. Ele se pun în marș la 21 până la 23 Iunie.

Divizia I comandată de generalul Espinasse (acesta înlocuia pe generalul Canrobert trimes în recunóscere la Sevastopol; în locul luï Espinasse comanda brigada I-a colonelul Bourbaki), trebuia să se pună în marș la 21, însoțită de primul escadron de huzarï; la Mangalia va ocupa posițiunï, iar treï batalióne din brigada I-a vor merge eșalonate până la Constanța. Aci trebuia să se întâlnéscă cu primul regiment de zuavï trimeșï pe mare, împreună cu tótă subsistența Divizieï I-a; regimentul trebuia să susțină mișcările luï Jusuf.

Acéstă divizie se pune în marș la 21 Iunie orele 4½ diminéța.

La 22, orele 4 diminéța se pune în marș diviza II-a, comandată de generalul Bosquet. In două zile trebuia să se găséscă la Bazargic, de unde cu batalióne detașate să observe drumurile de la Mangalia, Rașova și Silistra.

---

[1]) De la conduite de la Guerre d'Orient par officier général. Berlin 1855 p. 18 — *I. C. Bratiano.* Mémoire sur l'Empire d'Autriche dans la question d'orient p 22 în *Xenopol* vol. II. p. 230.

[2]) *C. Rousset*, op. cit. vol. I. p. 112.

[3]) *Bazancourt.* op. cit. vol I. p. 121

[4]) Repeziciunea cu care trebuia să se facă acéstă mișcare, nu îngăduia a stabili deposite intermediare; de acea pâna la Constanța, ómeniï aveaŭ 4 rațiï de pesmețï și 3 rațiï de orz. Aci eraŭ trimese pe Mare subsistențele necesare socotite pentru 4000 ómenï și tot atâția caï pe timp de 12 zile, cât va ține expediția.

A treia Divizie sub comanda A. S. I. prinţul Napoleon, plécă de la Varna la 23; ea trebuia să ocupe Coslugea. (Nu e vorba de satul din Dobrogia).

Un escadron de huzarĭ cu un convoĭ de harabale, trase de boĭ saŭ bivolĭ, urma cele treĭ diviziĭ.

Divizia IV-a nu s'a pus în marş, ci rĕmase a-'şĭ strânge bolnaviĭ.

Din ordinul pe care Mareşalul îl dă generalilor Espinasse şi Jusuf, se vede că caracterul repede al acestor recunósceri era de natură demonstrativă, pentru a ameninţa retragerea Ruşilor din Principate[1]).

Divizia I trebuia să se îndrepteze către Constanţa, a II-a de la Bazargic la Mangalia, a III-a de la Bazargic la Coslugea.

În acest timp holera făcea ravage însemnate la Constantinopol, Pireŭ şi maĭ ales la Galipoli; de la 16—22 Iulie, 696 de holericĭ, din care 276 morţĭ. La Varna, numaĭ în ziua de 27, aŭ fost 14 cazurĭ.

Într'o scrisóre pe care Mareşalul Saint-Arnaud o adresézá la 29 Iulie ministruluĭ de rĕsboiŭ, Vaillant, îĭ face cunoscut că starea sanitară a trupelor trimese în Dobrogia este bună şi că se felicită de ideia ce a avut de-a trimete trupele într'o primblare militară[2]). Lucrurile nu se petreceaŭ ast-fel.

Să urmărim mişcările diviziei I-a, cea maĭ crud seceratǎ.

De la Varna către nord, aprópe pe 45 kil. distanţă, colóna traverséză prin pădurĭ. Ea avea un efectiv de 10.590 ómenĭ. De la Balcik tabloul se schimbă îndată, terenul cobóră încet, nicĭ un arbore, nicĭ un rîuşor; cel mult din distanţă în distanţă, bălţĭ sărate, puţurĭ părăsite, sate miserabile, nisce adevĕrate muşuróie şi acestea părăsite. Erburile uscate ajungeaŭ până la talia soldatuluĭ, aceia ce-i împiedica marşul, acestea eraŭ singurele vegetaţiĭ ale uneĭ câmpiĭ fără marginĭ, arse de sórele luneĭ luĭ Iulie. În mijlocul acestoĭ stepe dór tumuliĭ, sămănaţĭ la distanţe micĭ, maĭ rĕmăsese ca singurele semne aprópe şterse a uneĭ vieţĭ care însufleţia odinióră aceste ţinuturĭ, acum deşarte şi tăcute.

Îndată ce trecu de Kavarna, unde divizia îşĭ stabilise cuartierul în ziua de 24, satele devenite şi maĭ rarĭ se compuneaŭ din câte-va colibe de piatră, unde se adăposteaŭ familiĭ bulgare, care fugiră la apropierea colóneĭ, luând cu dînsele în braţe saŭ în harabale, pe jumătate stricate, tot ce aveaŭ. Familia întrégă se grupa împrejurul tatăluĭ, care abia maĭ îndrăsnea să-şĭ întórcă capul, spre a privi cu spaimă tabăra franceză.

La 25, colóna ajunge la Mangalia, după ce traversase câte-va câmpiĭ cu secerîş, apoĭ pustiurĭ acoperite cu ierburĭ 'nalte, prin care colóna îşĭ lăsase urmele.

Până în acéstă zi eraŭ numaĭ patru casurĭ de holeră, pe care le lăsase la prima etapă. Colóna găsi Mangalia pustie şi ruinată. Câte-va case ce maĭ rămăseseră în picióre eraŭ deşerte; populaţiunea speriată, fugise.

Infanteria bivuachează la drépta spahiilor şi a regimentuluĭ de lancierĭ turcĭ. Aci Jusuf aştepta colóna generaluluĭ Espinasse.

Din Mangalia pornesce în ziua de 26, la orele 4 séra, pe o căldură sufocantă.

Împrejurul oraşuluĭ grămeḑĭ de ruine, bucăţĭ de colóne antice, cimitire ale căror pietre albe împrăştiate icĭ şi colea, semănaŭ cu nisce fantome ale uneĭ vieţĭ trecute. Vulturiĭ se primblaŭ în tótă libertatea, saŭ stăteaŭ tăcuţĭ pe vârful a câte uneia din movilele cele maĭ 'nalte.

În ziua de 27, trupele îşĭ aşază bivuacul la pólele a două movile lângă Urlukioĭ, la códa laculuĭ Tuzla pe rîuşorul Musurat. Drumul care duce pe lângă ţĕrmul Măriĭ are acelaş aspect; ierburĭ dese, pietre, case formând câte odată un sărăcăcios cătun, ape stătătóre, hăţişurĭ 'nalte. Câte-va hergheliĭ de caĭ sălbatecĭ şi cârdurĭ de gâşte, care se ridicaŭ de pe lacurĭ cu strigăte asurzitóre, sunt singurele fiinţe care afirmă, că viaţa e posibilă şi în aceste triste regiunĭ. Apoĭ ici-colea, sate distruse, arse, devastate de inamic. Locul caselor îl maĭ arătaŭ grămeḑile de pietre; grădinele şi drumurile dispăruseră sub o

---

[1]) *Bazancourt.* op. cit vol. I. p. 124.

[2]) *Rousset* op. cit. vol. I. p. 127—8.

vegetaţie sălbatică; rarele puţurĭ eraŭ dărîmate saŭ infectate cu cadavre de ómenĭ aruncate, amestecate cu cele de animale, de Rușĭ și de bandele de Cerkezĭ.

Aprópe de valul luĭ Traian, o furtună violentă se ridică îndată, cerul se întunecă, aducênd în aceste pustietăţĭ, nópte, pe care numaĭ fulgerile o luminaŭ; apoĭ aceștĭ norĭ greĭ, siniștri, se sparg îndată și o plóie torentială căzu.

În acest ţinut nelocuit, în mijlocul acestuĭ vast deșert, care nu maĭ avea decât aspectul ruineĭ și uităriĭ, acéstă furtună avea ceva fioros.

La 28 Iulie ora 3½ colóna trece de Constanţa și bivuachează la Palaz, pe ţĕrmul laculuĭ Sütghiol.

Constanţa, ca tóte orașele turcescĭ, nu e de cât o grămadă de ruine recente, pe care Cazaciĭ le-aŭ lăsat în urma lor; totul este nimicit, confuz, devastat, stricat.

Aci holera se declară, 27 ómenĭ sunt atinșĭ. Regimentul I de zuavĭ, care sosise în ziua de 25 pe Mare la Constanţa avu un holeric, la 26 și 27 avu 8, iar la 28 peste 50 bolnavĭ.

Pe când divizia bivuachează la Palaz, avant-garda generaluluĭ Jusuf se găsesce în faţa cavaleriei rusescĭ; o luptă fără mare importanţă avu loc, inamicul se retrage lăsând pe câmp 20 de morţĭ. În acéstă luptă căpitanul Preuil cu 30 bașĭ-buzucĭ, e înconjurat de un escadron de lăncierĭ Rușĭ. Lăsat de restul avant-gardeĭ sale, căpitanul șarjéză și abia putu goni pe inamic; el avu calul mort, el însușĭ primi nouă loviturĭ de lance.

Acéstă luptă, care se dete la Gargalik, este prima a trupelor generaluluĭ Jusuf, la 28 Iulie 1854.

Forţele rusescĭ eraŭ împărţite în diferite puncte, de aceia Jusuf scrie generaluluĭ Espinasse: «avant-garda mea are înaintea sa Cazacĭ; treĭ regimente rusescĭ sunt în imprejurimĭ, voiŭ merge ca să le întâlnesc cu 1200 Zuavĭ, patru tunurĭ și cavaleria și vĕ rog de a-mĭ veni în ajutor cu divizia».

Espinasse decise ca divizia să înainteze, pentru a fi maĭ; aprópe de cavaleria angajată spre a o ajuta, dacă forţe superióre s'ar găsi prin apropiere.

La 29 generalul Jusuf ajunge între Duimgi și Karanasuf, colóna la Gargalîk. Avant-garda dete o luptă scurtă dar serióssă; douĕ regimente de Bașĭ-buzucĭ luptară contra Cazacilor, care nu se retraseră de cât pas cu pas.

«De astă-dată sunt mulţumit de conduita Bași-buzucilor meĭ; comandantul Magnan și căpitanul Sérionne, abia aŭ putut să-ĭ impedice a urmări pe inamic, care se retrăgea către Babadag».

Măcelul ce făcu printre Cazacĭ, era desgustător; a trebuit să intervină Zuaviĭ francezĭ, pentru a-ĭ pune capăt.

La orele 6 séra o plóie torenţială udă până la piele trupele pline de sudórea din timpul zileĭ și holera reîncepu.

«Epidemia are un caracter de nedescris — comunică Jusuf — ómeniĭ cad ca trăsniţĭ, maĭ înainte de a li se putea da cele maĭ micĭ îngrijirĭ».

Intórcerea fu încétă și durerósă, harabalele ce le găsiră din întâmplare în Gargalîk, nu ajungeaŭ de a aduna victimile; era nevoie a le duce pe braţe până la ambulanţă. De o dată muriră 80 ómenĭ, pe care iĭ îngropară în câmp.

Pe când generalul Espinasse se pregătea, ca printr'un marș de nópte să cadă asupra grosuluĭ forţelor rusești la Babadag, 500 ómenĭ rĕmaseră întinșĭ la pămênt, fără a se maĭ putea scula. Ca fulgerul, holera se abătu asupra colóneĭ expediţionare. La orele 8 séra eraŭ 150 morţĭ și 350 în agonie.

Acésta fu fatala nópte de 30 Iulie. A doua zi, tótă divizia se retrage la Constanţa, lăsând lagărul de la Palaz în paza unuĭ batalion, iar alte douĕ pentru ambulanţă.

Generalul Canrobert, sosise cu vaporul «le Cacique» și dă ordin ca întrégă divizie să fie adusă la Constanţa. In acea nópte și în diminéţa de 31 Iulie, 800 bolnavĭ sunt adușĭ în harabale și trăsurile de artilerie, care nu maĭ puteaŭ prididi transporturile. Mulţĭ morţĭ fură îngropaţĭ pe câmp, însă din causa miceĭ adâncimĭ infectaŭ aerul; acest rĕŭ mări flagelul. La 1 August, la orele 6,15' séra, tot lagărul de la Palaz este adus la Constanţa, unde vaporul «Pluton» transporta bolnaviĭ la Varna. Mulţĭ însă rĕmaseră morţĭ pe cósta

Mării; osemintele lor aŭ fost găsite în 1894, cu ocazia unor săpăturĭ făcute pe locul unde se află acum sala de cură a orașuluĭ. Ele aŭ fost adunate și puse într'un cavoŭ din cimitirul de la Constanța, unde s'a ridicat un monument cu inscripția:

LA FRANCE
à ses
SOLDATS MORTS
pour
LA PATRIE
1854 - 1855

La inaugurarea acestuĭ monument (9 Maiŭ 1894) a asistat d-nul De Coutouly, din partea Franțeĭ.

Restul divizieĭ, sub comanda luĭ Canrobert (Espinasse era și el atins de holeră), părăsesce Constanța, la 1 August, după ce lăsase aci 1.130 bolnavĭ, peste două zile avu alțĭ 900. In ziua de 6, flagelul fu și maĭ teribil, la Mangalia; pe când se transportaŭ holericiĭ pe bordul corăbieĭ Calypso, un uragan se ivesce de o dată; treĭ-zecĭ și unul din aceștĭ nenorocițĭ murirǎ chiar pe plage, douĕ-zecĭ și cincĭ eraŭ morțĭ pe bord înainte de a se întinde pânzele. Până la Varna puținĭ din ceĭ transportațĭ pe Mare maĭ putură scăpa.

Divizia III-a se întórse la Varna, la 4 August, a II-a la 9, iar I-a la 18. Acésta din urmă avea 2.568 bolnavĭ, 1.186 muriseră. Cele-l'alte douĕ diviziĭ aŭ fost maĭ puțin încercate.

Din totalul trupelor trimese în acéstă nenorocită expediție, eraŭ 3.400 bolnavĭ și 2.475 morțĭ. Engleziĭ avură numaĭ 350 de victime. Dintre marinarĭ pieriră 105, de pe vaporul Britannia, 143 de pe Ville-de-Paris și 200 de pe Montebello.

Spahiĭ luĭ Jusuf, din 2.500 câțĭ plecaseră din Varna se întorc acum 300, însă mulțĭ din aceștia dezertaseră. La 15 August, acest corp este desființat [1]).

Ast-fel se termină expedițiunea de tristă memorie a Francezilor în Dobrogia. Armatele aliate se gândesc a strĕmuta teatrul operațiunilor în Crimea. Planul acesteĭ nouă expedițiunĭ fusese urzit la Paris, se zice, sub inspirația directă a luĭ Napoleon III. Planul fu fórte bine primit de Englezĭ, care așteptaŭ de la dênsul ruinarea floteĭ ruseștĭ în Marea-Négră.

Fu însă cea maĭ mare greșală a rĕsboiuluĭ. Atacul cel maĭ serios al aliaților prin valea Dunăriĭ, pe unde puteaŭ fi sprijinițĭ de o populațiune plină de simpatiĭ, Româniĭ, care ar fi pus la îndemână armateĭ aliate, pe lângă bogățiile firescĭ ale țĕriĭ lor și un ajutor armat de cel puțin 80.000 de ómenĭ, pe unde aliațiĭ apropiindu-se apoĭ de hotarele Polonieĭ, puteaŭ să neliniștéscă pe Rușĭ prin frica uneĭ revolutiunĭ, pe unde în sfârșit eraŭ sprijinite armatele lor de un șir de cetățĭ, cea maĭ puternică bază de operațiune; acel atac este înlocuit printr'unul împotriva Crimeeĭ, apărată prin așezarea eĭ firéscă, precum și printr'o cetate din cele maĭ tarĭ, unde nu se putea ajunge de cât pe Mare și unde tóte ajutórele și îndemânările ce le înfățișa valea Dunăriĭ, eraŭ înlocuite cu greutățĭ și primejdiĭ [2]).

Armatele aliate părăsesc Varna la 2, iar la 14 debarchéză pe córstele Crimeeĭ 62.000 ómenĭ, din care 28.000 Francezĭ, 26.000 Englezĭ și 8.000 de Turcĭ.

Restul campanieĭ nu ne interesézǎ.

Pacea se încheie prin tratatul de la Paris, din 30 Martie 1856. Articolele ce privesc Dunărea de jos și Marea-Négră sunt:

Marea-Négră este deschisă tuturor vaselor de comerț a orĭ-căreĭ națiunĭ; va fi închisă numaĭ pentru tóte vasele de rĕsboiŭ (art. 11). Se desființéză tóte așezămintele militare rusescĭ și turcescĭ de pe cóstele acesteĭ Mărĭ (art. 13). Plutirea pe Dunăre nu va fi supusă nicĭ uneĭ piedicĭ saŭ dărĭ, afară de cele prevĕzute în tratat. Se așéză o comisiune, alcătuită din delegațiĭ tuturor puterilor semnatare, care va priveghia a se executa lucrările necesare pentru ușurarea plutireĭ pe fluviŭ și o a doua comisiune a unor delegațĭ ale

[1]) *C. Rousset*, op. cit., Vol. I, Cap. IV. — *Bazancourt*, op. cit., Vol. I, Cap. VII și VIII.

[2]) De la Conduite de la guerre d'Orient, p. 28. — *I. C. Bratiano*. Mémoires sur l'Empire d'Autriche, p. 23, în *Xenopol*, op. cit., Vol. II, p. 231..

puterilor mărginașe, pentru lucrarea regulamentelor de navigație și de poliție (art. 15, 16, 17[1]).

Prin art. 21 se alipia la Moldova tot teritoriul deslipit de la Rusia. Orĭ prin tratatul de la Adrianopol, din 1829, am vĕzut că se dase Rusieĭ și Delta Dunăriĭ, până la brațul Sfîntuluĭ Gheorghe. Urma dar ca în 1856, Delta să aparțină Moldoveĭ, împreună cu cele treĭ județe (Cahul, Bolgrad și Ismail). Diplomația europénă, crezu că este maĭ bine, ca paza gurilor fluviuluĭ, să fie încredințată Turcieĭ.

Ceva maĭ mult, în conferința explicatóre a tratatuluĭ, se hotărî a se lăsa Moldoveĭ ca hotar, brațul Chilieĭ numaĭ până la Vîlcov, unde acest braț se ramifică în opt. De aci înainte, noul teritoriŭ moldovean se întindea numaĭ până la gârla Gâsceĭ saŭ Gheșova și avea numaĭ proprietatea asupra apelor acesteĭ gârle.

Acésta însemna, că se dădeaŭ Moldoveĭ orașe riverane, fără apele spre care mergea comerțul acestora, orașe vestite prin pescăriĭ fără locurile unde se prindea pescele, punctele care dominaŭ Dunărea de jos, fără cursul însușĭ al acestuĭ rîŭ. Pentru a vedea cât de artificială și ridicolă era despărțirea, ajunge să spunem că pescariĭ din Chilia-Nouă nu puteaŭ exercita meseria care-ĭ făcea să trăiască, căcĭ pescăriile orașuluĭ eraŭ turcescĭ, ca și Chilia-Veche din față și Pórta le arendase, după sistemul sĕŭ din 'naintea anuluĭ 1812, unuĭ armean. Iar pescariĭ din Vâlcov nu se puteaŭ întórce de cât prin gârla Ociacov, turcéscă și acésta, unde îĭ așteptaŭ vameșiĭ Sultanuluĭ, de câte orĭ veneaŭ cu productul osteneliĭ lor.

Constantin Hurmuzaki făcu raportul în acéstă cestiune la Divanul ad-hoc. El invoca pentru a cere «îndreptarea hotarelor de o comisiune europénă», drepturile pe care Principatele le aŭ avut tot-deauna asupra maluluĭ Dunăriĭ, chiar și după capitulațiunĭ, faptul că Basarabia (în sensul noŭ al cuvêntuluĭ) «cu ținuturile Bugeaculuĭ, Ismailuluĭ, Ackermanuluĭ și Chilieĭ» forméză «a treia parte din Moldova» și că prin urmare și Delta fluviuluĭ «a fost proprietatea necontestată a Principatuluĭ Moldoveĭ».

Argumentele nu eraŭ nediscutabile și când Cogălniceanu adaose unul noŭ, în ședința urmĕtóre: anume că matca Dunăriĭ — Ana-Duna — ar fi, după hatul din 1774 chiar, hotarul dintre Turcia propriŭ-zisă și Principatul vasal al Moldoveĭ, el schimbă, póte cu știință, înțelesul pasagiuluĭ invocat, căcĭ acesta fixa granița între Muntenia și pașalâcul Silistreĭ. Cauza era însă o cauză dréptă, din tóte punctele de vedere. Divanul adoptă în unanimitate propunerea de a protesta solemn, pe lîngă Puterĭ, contra luăreĭ înapoĭ a unuĭ dar, care era, cel puțin cât privia insula Letti, o restituțiune, o satisfacțiune.

Protestul celor slabĭ nu fu auzit și darul din 1857 al Europeĭ, rĕmase un dar necomplect, care nu era făcut mărinimos și din tótă inima. Desvoltarea economică a provincieĭ alipite iarășĭ la Moldova, fu împiedicată prin restricțiunile acestea, iar deșteptarea uneĭ consciințe naționale, prin diversitatea, produsă în chip artificial, a naționalităților ce îĭ locuiaŭ pămêntul [2]).

In anul 1860, pe lângă Tătariĭ Nogaĭ, ce de vremurĭ se stabiliseră în Dobrogia, Pórta aduse o nouă colonie de 60.000 Nogaĭ Rușĭ, care compromișĭ în rĕsboiul din Crimea, căutară a se expatria. Eĭ veniră în Dobrogia, unde guvernatorul provincieĭ Sayd-Pașa le dete locurĭ; pe mulțĭ dintr'ênșiĭ îĭ grupă și fondă Medgidia, în onórea Sultanuluĭ Abdul Medgid.

Populațiunea bulgăréscă, speriată de invasiunea Tătarilor Nogaĭ, fugi în județele retrocedate de Rusia, Moldoveĭ.

Tot ca și Nogaiĭ, veniră și Cerkeziĭ, în anul 1865, în numĕr de peste 300.000, în Turcia, care îĭ împărți în diferite provinciĭ; din aceștia mulțĭ se stabiliră în Dobrogia [3]), unde aŭ locuit până la ultimul rĕsboiŭ (1877).

---

[1]) *Xenopol.* Rĕsbóiele dintre Rușĭ și Turcĭ, Vol. II, p. 240-1.

[2]) *Iorga,* op. cit., p. 267-8.

[3]) *Alphonse d'Avril.* Traité de Berlin, p. 127 și *Franz Crousse.* La péninsule Gréco-Slave, p. 168. La stabilirea Cerkezilor în Dobrogia, aceștia obligară populația țăriĭ a le da vestminte, căruțe și vite; cincĭ familiĭ dobrogiene, eraŭ obligate a construi o casă pentru una cerkezésca și a-ĭ sămăna câmpul.

In așa mod populația acesteĭ nefericite provinciĭ ajunsese robă a noilor veniți.

Ocupaţia lor era agricultura şi creşterea maĭ ales a cailor, însă când ocasia li se presinta, nu puteaŭ fi opriţĭ de a jefui. Vaĭ de nenorocitul călător, care ar fi îndrăsnit să mérgă singur pe văile întortochiate din sudul Dobrogieĭ! Pe fundul acestor văĭ, şi acum înfricoşătóre, se maĭ vĕd încă urmele satelor părăsite de Cerkezĭ.

In anul 1861, la 25 Iunie, móre Sultanul Abdul Medgid, iar fratele sĕŭ, Abdul Aziz, ocupă tronul. El este al 32-lea Sultan.

Guvernul acestuia se remarcă prin mulţimea măcelurilor şi prin grelele dărĭ ce puse pe spinarea locuitorilor, pentru a satisface nenumĕratele cheltuelĭ ale Curţiĭ.

In 1870, Franţa sdrobită, Rusia se sprijină pe ajutorul Germanieĭ şi cere violarea articoluluĭ privitor la neutralitatea Măriĭ-Negre, care cu tóte protestările Turcieĭ obţine, la 13 Maiŭ 1871, stăpânirea pe acéstă Mare.

De atuncĭ încep uneltirile sale în Peninsula Balcanică şi pe la începutul luĭ Iunie 1875, rĕscólă pe Herţegovinenĭ, ajutaţĭ pe sub ascuns de Sêrbĭ, Muntenegrenĭ şi Bulgarĭ. Aceştia din urmă se rĕscólă în August acelaş an, ceea ce provócă măcelurile de la Sulmki, Otlukioĭ şi Strielitza. Cerkeziĭ şi Başi-buzuciĭ servesc ca instrumente pentru stingerea revoltelor şi vaĭ de nenorocitele sate, unde interveniaŭ aceste fiare sĕlbatice.

O revoltă de palat, în cap cu Marele Vizir Mehmed-Rusdi-Paşa, forţă pe Abdul-Aziz în nóptea de 29—30 Maiŭ 1876 să abdice, în favórea luĭ Murad V-lea, nepotul sĕŭ (fiul luĭ Abdul Medgid), Abdul-Azis este omorît.

Acesta nu împărăţesce de cât până în August acelaş an, şi tronul este cedat frateluĭ sĕŭ, Abdul Hamid II-lea, al treĭ-zecĭ şi patrulea Sultan, care domnesce şi astăzĭ.

Rusia care 'şĭ urmăria planurile sale în orient, intervine în favórea Bulgarilor şi din Noembrie 1876 concentréză în Basarabia şése corpurĭ de armată. La 12/24 Aprilie 1877, declară rĕsboiŭ Turcieĭ; România, provocată de bombardările de pe ţĕrmul drept al Dunăriĭ, declară şi ea rĕsboiŭ Turcieĭ, la 14 Maiŭ acelaş an.

Din tot teatrul operaţiilor din Europa nu ne vom ocupa de cât de partea ce ne privesce.

La începutul ostilităţilor, Turciĭ dispuneaŭ în Dobrogia de 20 batalióne, 4 escadróne şi 12 bateriĭ (18.000 ómenĭ), în punctele Hârşova, Măcin şi Tulcea cu o reservă la Babadag, sub comanda luĭ Ali-Paşa [1]).

Flota de pe Dunăre era împărţită între 20—24 Aprilie 1877: 4 fregate cuirasate şi 2 corvete la Sulina, vasul «Rethymo» cu Hobart-Paşa la Galaţĭ, un monitor la Brăila şi 1 fregată cuirasată la Tulcea.

Contra acestor vase turcescĭ avea să se opună mica flotilă română, adăpostită pe Prut şi care se compunea dintr'un monitor, 2 vapóre, 2 corăbiĭ cu pînză şi un torpilor.

Ruşiĭ ne dispunênd pe Dunăre de nicĭ un vapor al lor, cerură de la Guvernul român, care le dete 4 vase: Ştefan-cel-Mare, România, Fulgerul şi Rândunica, fără echipagiŭ. Comandantul flotileĭ, maiorul Murgescu, fu alăturat pe lângă comandamentul rus. Osebit de aceste 4 vase, Ruşiĭ maĭ închiriază şi câte-va vapóre de lemn particulare şi aduseră cu drumul de fier maĭ multe şalupe şi un numĕr însemnat de torpile.

Cu aceste ajutóre, pe la începutul luniĭ Maiŭ, Ruşiĭ isbutiră a arunca torpile la Reni şi Brăila şi a despărţi ast-fel flotila turcéscă de Mare, de cea de Dunăre.

De altă parte, vase rusescĭ din Odessa atacară patru monitóre turcescĭ, ce staţionaŭ la gurile Dunăriĭ şi după ce le isgoniră, maĭ aduseră de la Odesa încă câte-va vapóre şi şalupe pentru torpile. Cu ajutorul acestora se făcură cu desăvârşire stăpânĭ pe Dunăre, de la Reni, până la gurile eĭ, împiedecând comunicaţia prin torpile şi vase înnecate.

Flotila turcéscă de pe Dunăre concentră atuncĭ spre Brăila treĭ canoniere cuirasate şi doué monitóre din regiunea Gura-Ialomiţeĭ-Galaţĭ, precum şi doué canoniere de lemn

---

[1]) 6 batal., 2 esc., 2 bat. la Tulcea; 5 batal. şi 1 bat. la Isaccea; 6 batal., 4 escadr. şi 3 bat. la Măcin; 2 batal., 2 escadr. la Babadag; 3 batal., 2 esc. 1 bat. la Hârşova; 1 bat. şi 2 escadr. la Cernavoda; şi 1 bat. la Constanţa.

de la Cernavoda [1]) şi la 20 Aprilie (2 Maiŭ) se arătară pe braţul Dunăriĭ de la Măcin, în faţa Brăileĭ, de unde începură a arunca obuze în oraş.

La 21 Aprilie, cele două monitóre încercând a se apropia de Brăila, fură întâmpinate de două tunurĭ, aşezate pe înălţimea din faţa Ghecetuluĭ. Canonada a durat două ore. Coşul unu'a din monitóre a fost abătut, iar cel-lalt a suferit óre-care vătămărĭ. Ambele monitóre aŭ fost silite să se retragă.

La 27 Aprilie, pe la orele 2½ d. a., când trenul din Galaţĭ sosia la Brăila cu Marele Duce Nicolae, un bastiment cuirasat din braţul Măcinuluĭ începu a trage asupra găriĭ şi bateriilor în construcţiune, fără a face vre-o stricăciune.

La 28, bateriile fiind terminate, la 29 traseră asupra cuirasatuluĭ Lufti-Djelil [2]) pe care se afla amiralul Buiuk-Paşa. La orele 2.10 d. a. un obuz rusesc căzu pe cuirasat, îl distruge şi cade la fundul apeĭ.

In urma acesteĭ pierderĭ, cele-lalte bastimente turcescĭ se retraseră în braţul Măcinuluĭ, la o depărtare de 10 km. de bateriile rusescĭ.

Acéstă temere îndemnă pe Ruşĭ a se lua pe urma bastimentelor turcescĭ; Maiorul Murgescu participă. Acéstă urmărire avu de resultat asvârlirea în aer a celuĭ-lalt cuirasat, Havzi-Rahman, în nóptea de 13 spre 14 Maiŭ 1877, prin aruncarea sub el în timpul nopţiĭ a două torpile, duse de şalupele rusescĭ «Ţarevicĭ», sub comanda Locotenentuluĭ de marină Dubasoff şi «Xenia» sub comanda Locotenentuluĭ Chestakoff.

In urma explosieĭ primeĭ torpile, Maiorul Murgescu, care se afla pe şalupa Ţarevicĭ, văzênd'o în pericol, alergă în ajutorul mecaniculuĭ şi ast-fel nu se întâmplă nicĭ o nenorocire.

Acéstă nouă victorie obligă flotila turcéscă să se retragă în porturĭ, unde rĕmase în defensivă, iar Ruşiĭ putură să 'şĭ execute trecerea Dunăriĭ.

Din Isaccea, Turciĭ bombardéză în ziua de 4 Maĭ st. n. mănăstirea de la Teraponti, aşa de scumpă Ruşilor, de óre-ce aci se afla cuartierul Impĕratuluĭ Niculae în rĕsboiul din 1828.

Ruşiĭ devenind stăpânĭ pe Dunăre, proiectară a trece corpul al XIV-lea în Dobrogia.

Acéstă trecere fu numaĭ o demonstraţie, pentru trecerea principală ce avea să se execute pe la Şistov, de aceia ea se făcu cu mare sgomot.

In plus, generalul Zimmermann trebuia să sprijine stânga armateĭ rusescĭ.

Pare-se, că Turciĭ renunţaseră la apărarea fiuviuluĭ de acéstă parte şi lăsaseră aci puţine trupe uşóre, aşa că Ruşiĭ aŭ putut fără multă greutate şi împotrivire din partea inamiculuĭ, să aşeze un pod la Brăila.

In urma uneĭ recunóscerĭ făcută personal de Zimmermann, comunică şefuluĭ de Stat-Major al armateĭ printr'o scrisóre din 6 Iunie st. v. următórele [3]):

«Malurile jóse după drépta Dunăriĭ, de la Galaţĭ la Bugeac şi de la Brăila la Măcin, sunt inundate şi acoperite cu apă pe adâncimĭ, care variază de la $0^{m}.30$ la 4 m. Insuficient, în unele părţĭ, pentru plutirea uneĭ bărcĭ; navigaţiunea e jenată de papură. Podurile între Galaţĭ şi Zatoc (maĭ mult de 800 m.) şi între Brăila şi Ghecet (aprópe 800 m.), pot să fie construite de acuma, fără îndoială, dar maĭ departe e imposibil de a stabili comunicaţiunĭ pentru trăsurĭ. O trecere în barcă, la Bugeac, ar fi o operaţiune prea riscată, căcĭ ar fi primită cu focurĭ de la distanţă 1.200—1.400 m. Două saŭ treĭ sute de Turcĭ, aşezaţĭ în spatele stîncilor, în trestie saŭ în tranşeie, pot causa cele maĭ marĭ perderĭ trupelor îmbarcate, cărora le pot omorî lopătariĭ şi cârmaciĭ. E imposibil de a trece de odată maĭ mult de 2.000 ómenĭ.

Generalul Zimmermann semnală în detaliĭ tóte dificultăţile, pe carĭ le constatase prin recunóscerile luĭ personale.

---

[1]) Cuirasatele Lufti-Djelil, Havzi-Raman şi Fet-iul-Islam; monitórele Zeifi şi Hezber, canonierele Ackia şi Arkadi (Istoricul rĕsboiuluĭ din 1877—78, de maĭ mulţĭ ofiţerĭ, vol. I p. 160 şi urm.).

[2]) Luft-i-Djelil = Graţie luĭ Dumnezeŭ.

[3]) Dupa relaţiile Statuluĭ Major Rus. Vezi Rĕzboiul Ruso-Turc. Trad. de *Lt. Colonel Gărdescu.* Vol. II, pag. 48—58.

Faţă de obstacolele ce presenta trecerea împrejur de Galaţi şi Brăila, Generalul Zimmermann propuse de a trece între Satul-Noŭ şi Isaccea, făcênd reservele sale, că nu se făcuse nicĭ o operaraţie pentru o asemenea întreprindere. Ca conclusie termina:

«Primul nostru pas dincolo de Dunăre trebue să fie însoţit de tóte garanţiile de succes, un prim eşec ar putea aduce consecinţe dezastróse».

La acest raport, cuartierul general rĕspunse prin instrucţiile trimese la 12 Iunie, destinate a defini rolul operaţiunilor corpuluĭ după Dunăre de jos:

«Alteţa Sa Imperială, comandantul de căpetenie al armateĭ, a bine-voit a vĕ informa, că Corpul Dunăriĭ de jos confiat Excelenţeĭ-Vóstre, e destinat a asigura comunicaţiile armateĭ cu Imperiul. Pentru îndeplinirea acesteĭ misiunĭ, Comandantul de Căpetenie dă ordinul, ca să treceţĭ Dunărea cu Corpul D-vóstră împrejur de Galaţĭ şi Brăila, de a pune stăpânire pe punctele principale ale Dobrogieĭ, în particular Tulcea şi Isaccea, şi de a vĕ întinde până la Cernavoda-Constanţa. Aceste operaţiunĭ vĕ vor face să atingeţĭ ţinta desemnată maĭ sus, maĭ bine de cât orĭ şi care alta. In acelaşĭ timp veţĭ atrage asupra D-vóstră atenţiunea adversaruluĭ, ceia ce va micşora cu atâta forţele sale contra grosuluĭ armateĭ. Un marş al corpuluĭ D-vóstră dincolo de linia Cernavoda-Constanţa, nu trebue să fie întreprins, afară de circumstanţe cu deosebire favorabile, de cât numaĭ după ce grosul armateĭ va fi obţinut avantage decisive şi când o parte din aceste forţe principale vor fi putut să înainteze spre Şumla; până atuncĭ trebue să vĕ limitaţĭ la detaşamente de ante-gardă, destinate a observa mişcările inamiculuĭ şi a cerceta căile de comunicaţie între fortăreţele Silistra, Varna şi Şumla».

La primirea acestuĭ ordin, corpul Dunăriĭ de jos, compus din 31½ bataliónе, 37 escadróne şi sotniĭ, 15 bateriĭ pedestre şi 4 călărĭ, saŭ aprópe 22.000 baionete, 4.000 săbiĭ şi 130 tunurĭ, ocupa partea după malul stâng al Dunăriĭ, de la Gura Ialomiţeĭ până la Marea-Négră, pe o întindere de 225 km.

Cea maĭ mare parte din forţe se instală între Ialomiţa şi Prut, sub comanda Generaluluĭ Zimmermann; cele-l'alte fracţiunĭ se aşezară la Brăila şi la Gura Ialomiţeĭ.

Cele dintre Prut şi Marea-Négră luară posiţie: la Renĭ, Bolgrad, Satul-Noŭ, Cartal, Ismail, Chilia, Zebrienĭ, Nicolaevschi şi Gătilescĭ.

Partea Dunăriĭ destinată pentru trecere, între Galaţĭ şi Brăila, avea 20 km. lungime şi lărgimea sa mijlocie era de aprópe 800 m. La acéstă epocă, din causa creşteriĭ apelor, satele după malul drept: Zatoc (acesta era un grind pe care se aflaŭ câte-va colibe de pescarĭ. Nota autoruluĭ), Azaclăŭ şi Ghecet eraŭ nisce adevĕrate insule şi în spatele lor se întindea pe 10 km. un teren acoperit de apă şi de trestie. In mijlocul acesteĭ întinderĭ inundate se ridica înălţimea peninsuleĭ de la Bugeac, a căreĭ extremitate Nord era depărtată de Zatoc şi de Azaclăŭ, în faţă de Galaţĭ, de 4 km.

La satul Ghecet (aprópe în faţa Brăileĭ), braţul Măcinuluĭ se desparte de principalul canal al Dunăriĭ.

Drumul între Ghecet şi Măcin era inundat la acea epocă, pe o întindere de 14 km. Informaţiile privitóre la Turcĭ, şi comunicate de Statul Major al campanieĭ, generaluluĭ Zimmermann, eraŭ următórele:

Efectivele trupelor turcescĭ regulate şi neregulate, în Dobrogia, se ridicaŭ la 10 Iunie, la 11.500 ómenĭ, dintre care se găseaŭ, pentru apărarea imediată a Dunăriĭ: aprópe 1.500 la Măcin, 950 la Isaccea, 2.250 la Hârşova, şi 750 Tulcea. Aceste informaţiunĭ fură confirmate de către Bulgariĭ, ce fugiseră după malul turcesc.

Colonelul de Torcy, aprecia trupele turcescĭ din Dobrogia, pe la 8 Iunie, la 8330 ómenĭ, în carĭ nu intraŭ Cerkeziĭ şi Başibuzuciĭ.

In ceea ce privesce în particular, sectorul opus porţiuniĭ Galaţĭ-Brăila, numĕrul de Turcĭ corespunzător se ridicase la 4.000 de ómenĭ, pe la 15 Iunie. Cea maĭ mare parte ocupa Măcinul, iar o fracţiune se găsea la Bugeac.

La primirea instrucţiunilor, datate de la 12 Iunie şi adresate de Cuartierul general, privitóre la executarea treceriĭ de intreprins împrejur de Galaţĭ şi Brăila, Lt.-General Zimmermann stabili planul sĕŭ de operaţie ast-fel:

Inainte de tóte, să arunce un pod pe braţul principal al Dunăriĭ, între Brăila şi Ghecet. Apoĭ, cum capătul acestuĭ pod, la Ghecet, se rezema pe o largă inundaţie a Dunăriĭ, era bine să facă să trécă o fracţiune de ante-gardă pe malul drept, cu câte-va bărcĭ de transport. Pentru acésta, înainte de trecerea poduluĭ, trupele plecate în barcă de la Galaţĭ, trebuiaŭ să debarce la peninsula Bugeac şi după ce vor goni ante-garda turcéscă, care ocupa acest punt, să taie comunicaţiile între Măcin şi Isaccea. In séra aceleiaşĭ zile, un detaşament în bărcĭ trebuia să se urce de la Brăila până la braţul Măcinuluĭ, să repare drumul inundat de la Ghecet la Măcin şi după ce va stabili podul, aşa ca să suporte trăsurile, să facă să trécă grosul forţelor corpuluĭ Dunăriĭ de jos pe podul de la Brăila, pe cel-l'alt mal al Dunăriĭ.

Pentru executarea acestuĭ plan, generalul Zimmermann ordonă transportul de la Galaţĭ la Brăila a diverselor părţĭ ale trupelor sale, eşalonându-le de la 12—17 Iunie. Ast-fel la 18 Iunie eraŭ concentrate la Brăila 14 batalióne, 24 sotniĭ şi 66 tunurĭ de munte; la Galaţĭ rĕmânea încă sub comanda Lt.-general Narbut, Comandantul Diviziei a 18-a de infanterie, 9 batalióne, 4 sotniĭ şi 38 tunurĭ.

In ceea ce privesce mijlócele de trecere şi materialul poduluĭ, cea maĭ mare parte din preparative fuseseră terminate pe la 15 Iunie. Lucrările se efectuară sub supravegherea Lt.-Colonel de geniŭ Klimenko, cu batalionul al 5-lea de săpătorĭ. Afară de acésta, la Galaţĭ, eraŭ gata 15 plute, pentru transportul artileriei.

Lopătarĭ experimentaţĭ, aleşĭ printre Cazacĭ, trebuiaŭ să conducă luntrile încărcate de trupe: 200 vîslaşĭ la Brăila şi 160 la Galaţĭ, la care veniră să se adaoge, la 16 Iunie, 72 vîslaşĭ voluntarĭ, veniţĭ de la Ismail.

Un detaşament al floteĭ Măriĭ-Negre, cu 3 transporturĭ cu aburĭ, 1 vapor de rĕsboĭ (Marele Duce Niculae) şi 2 şalupe cu abur, fură însărcinate să escorteze materialul poduluĭ. Locul de aruncare al poduluĭ, lângă Brăila, fu ales în faţa satuluĭ Ghecet, la 1.500 m. în sus de punctul, unde s'a efectuat trecerea trupelor rusescĭ, în timpul rĕsboiuluĭ de la 1855—56. Aci, malul stâng al Dunăriĭ, ridicat de $1^{m}.50—2^{m}.10$ d'asupra nivelului apeĭ, cade vertical şi e despărţit de rîŭ printr'o bandă de 200—700 m. de lărgime, bandă atuncĭ inundată.

Punctul ales presenta avantagiele următóre:

1. In acest punct exista o rampă pentru trăsurĭ, carĭ se scobora spre fluviŭ.

2. Se putea profita de ramificarea drumuluĭ de fier, care se îndrepta perpendicular spre Dunăre şi lărgind platforma căeĭ, a se micşora lungimea poduluĭ.

3. Casele, pe jumătate ruinate, de la Ghecet, procuraŭ pe malul drept materialele necesare pentru repararea drumuluĭ spre Măcin. Lucrările poduluĭ fură întreprinse la 13 Iunie şi trebui să se procédă, în acelaşĭ timp, la protecţiunea rambleuluĭ drumuluĭ de fier, ruinat de inundaţie pe o lungime de 200 m. Construcţia pe 227 m. de lungime a uneĭ părţĭ a poduluĭ, pe parĭ şi căluşĭ, fu întreprinsă în aceiaşĭ zi pe porţiunea de rambleŭ inundată. In acelaşĭ timp vapórele remorcaŭ de la Galaţĭ tot materialul corespondent părţiĭ de pod, care trebuia să fie făcut pe plute. Apoĭ, de la 18 Iunie, începu cu ajutorul vapórelor de remorcă lansarea plutelor, aşa că la 5 ore séra, la 21 Iunie, podul era gata, socotind pe lungimea sa totală 226 m. de pod de plute.

In timpul lucruluĭ, satul Ghecet fu ocupat de o companie, întărită de două altele. In timpul nopţiĭ posturile de voluntarĭ aşezate pe plute le lega cu malul stâng.

In fine pentru a depărta, dinspre Galaţĭ şi Brăila, atenţiunea Turcilor, generalul Zimmermann ordonă trupelor, dispuse în faţa Tulceĭ, Isacceĭ şi Hârşoveĭ, de a face demonstraţiĭ la 20, 21 şi 22 Iunie.

Apoĭ generalul Zimmermann hotărî să opereze o debarcare, de la Galaţĭ la Bugeac, în diminéţa zileĭ de 22 Iunie şi în séra aceleiaşĭ zile, o alta de la Brăila la Măcin, aşa, că aceste două forţe întrunite să pótă ataca Măcinul la 23 Iunie. Aceste dispoziţiunĭ fură comunicate Şefuluĭ de Stat Major al Armateĭ. De la 20 Iunie, generalul Zimmermann temêndu-se de o întârziere în execuţiunea poduluĭ, telegrafiă generaluluĭ Nepokoicinski, că debarcarea la Bugeac se va efectua numaĭ la 23 saŭ 24 Iunie şi aceia de la Măcin cu o zi maĭ târziŭ.

Ca rĕspuns la acéstă telegramă primi o alta de la Comandantul de Căpetenie, ast-fel: «Debarcarea și atacul de la Măcin trebuesc efectuate cum ațĭ spus-o erĭ, adică, Sâmbătă, în diminéța zileĭ de 23 Iunie. Am puternice motive pentru a nu schimba nimic asupra acestuĭ punct. Impĕratul, după aceste date, trebue să plece la 22 séra și să fie Vinerĭ, la 3 ore diminéța la Brăila; cât pentru a întârzia trecerea, este absolut imposibil».

La primirea acestuĭ ordin, generalul Zimmermann se grăbi să se ducă la Galațĭ, pentru a accelera preparativele de debarcare în peninsula Bugeac și dete ordin Locotenentuluĭ Dubasov de a opera, în nóptea de 21—22 Iunie, o demonstrație navală de la Brăila, asupra Măcinuluĭ. Peninsula Bugeac pe care se proiectase să se facă debarcarea, e limitata: la V. de rîușorul Orlig și lacurile Balta Jijileĭ, Podu (cred că Lățimea) și Plosca. La Nord de canalul Furdogador (Gârla Lățimeĭ). La Est de aceiașĭ gârlă și de gârla Ciulneț. Tótă peninsula e forte accidentată [1]).

In partea sa de nord se ridică la o înălțime de 104 m., muntele stâncos al Bugeaculuĭ, ale căreĭ pante Nordice sunt repezĭ și câte o dată chiar escarpate, iar pantele de S. și Est cobor în terase. La piciórele S. a munteluĭ Bugeac se găsesce partea cea maĭ îngustă a peninsuleĭ, care abia ajunge la 500 m. lărgime. De la acest punct, spre S., lărgimea se măresce, puțin câte puțin, și atinge maĭ mult de 2 km. lângă satul Garvan. Terenul în acest punct presintă o serie de înălțimĭ favorabile, pentru a primi inamicul ce ar veni de la Nord.

Comandamentul detașamentuluĭ de debarcare fu încredințat Comandantuluĭ Brigăziĭ I-a din Divizia 18-a Infanterie, Maioruluĭ-General Zukoff.

Mijlócele de transport preparate pentru trupe (2 Regim. de Inf. și 4 Tunurĭ), fură: 15 plute pentru artilerie și 25 de pontóne, conținênd fie-care 42 ómenĭ și 80 bărcĭ de diferite dimensiunĭ. In primul transport trebuia să se trécă 4 tunurĭ și 10 companiĭ de infanterie, din care 7 companiĭ de tiraliorĭ ale Regim. Riazan și Riaze.

Se dete ordin de a lăsa mantalele și rănițele în trăsurile regimentare, de a lua 96 cartușe de om și 4 zile de hrană. Recunóscerile făcute de către coloneliĭ regimentelor, arătaseră, că punctul cel maĭ favorabil pentru debarcare era pe malul N.-Estic al peninsuleĭ, lângă baracele pescarilor.

Grosul trupelor fu îndreptat către acest punct (companiile Regimentuluĭ Riazan și artileria).

Pentru a împedica pe Turcĭ de a ocupa o puternică posițiune pe muntele Bugeac, de unde puteaŭ opri debarcarea trupelor, companiile Regimentuluĭ Riazan trebuiaŭ să debarce înapoia grosuluĭ, pe malul Vest al peninsuleĭ, în partea eĭ cea maĭ îngustă. Trupele de debarcare se adunară:

Infanteria în satul Azaclaŭ și artileria în Zatoc. De aci ele trebuiaŭ în séra de 21 Iunie să se îndrepte spre câte-va colibe din marginea laculuĭ Plosca, unde aveaŭ să rămâie în trestie, până la apusul luneĭ. Apoĭ, ajutațĭ de întuneric, trebuiaŭ să se îndrepte spre locurile de debarcare, să înainteze până la mal și în zorĭ să atace pe Turcĭ.

După ce ar fi pus mâna pe Bugeac, trupele celuĭ d'întâiŭ transport trebuiaŭ să se instaleze și să aștepte ca luntrile să aducă transportul al doilea, apoĭ concentrându-se 20 companiĭ, ele trebuiaŭ să înainteze, pentru a ocupa înălțimile de la Garvan. Acestea fură disposițiile luate înainte de trecere.

Pe la 7 ore séra, bărcile încărcate de infanterie se depărtară de Azaclăŭ. Generalul Zukoff, după ce ordonase coloneluluĭ Sulgin din Regimentul Riazan și coloneluluĭ Selcovnicoff din Regimentul Riaze, de a se îndrepta spre lacul Plosca și de a adăsta acolo sosirea luĭ, se duse el însușĭ la Zatoc, pentru a supraveghia îmbarcarea artilerieĭ pe plute. La 10 ore séra, tóte bărcile de infanterie eraŭ adunate în trestie lângă lacul Plosca. Pe la miezul nopțiĭ luna începu să se ascundă și să se facă întuneric. Momentul de a opera se apropia și minutele eraŭ socotite, căcĭ la 4 ore diminéța e deja zi, în luna Iunie; generalul Zukoff nu sosise încă. Comandanțiĭ Regimentelor se întruniră în consiliŭ. Colonelul

---

[1]) Vezĭ crochiul No. 5.

Sulgin fu de părere, ca îndată după apusul luneĭ, să se îndrepteze spre peninsulă şi să debarce la punctul indicat; colonelul Selcovnicoff hotărî să aştepte sosirea generaluluĭ Zukoff.

Pe la 2 ore, nóptea fiind fórte adâncă, ómeniĭ Regimentuluĭ Riazan (Colonelul Sulgin) se puseră în marş, călăuzindu-se de stâlpiĭ telegraficĭ, spre locul de debarcare, lângă colibele pescarilor. Bărcile eraŭ maĭ întâiŭ ascunse de trestie, dar, la debuşarea lor într'un loc descoperit fură zărite de Turcĭ. Pe la orele 3 diminéţa, liseria N. a capuluĭ Bugeac, se lumină de focul împuşcăturilor îndreptate spre bărcĭ. Devenea dar imposibil de a opera o debarcare pe neaşteptate. Conturnând Bugeacul, bărcile intrară în trestiile care jenaŭ mişcările lor. Sosirea aurorii permise, din fericire, coloneluluĭ Sulgin de a restabili puţin ordinea. In acel moment se vedea, că trăgătoriĭ Turcĭ ocupă pantele munteluĭ şi aŭ întors cel-lalt punct desemnat pentru debarcare.

Cu tótă violenţa împuşcăturilor, ómeniĭ debarcară repede, precedaţĭ de Locotenentul Elzener, sub-locotenentul de marină Suscoff, sub-locotenenţiĭ Vasilief şi Otraşkovicĭ, din care Vasilieff fu omorît, iar Elzener şi Otraşkovicĭ rănişĭ. Companiile de debarcare înaintară, încercând să depărteze pe Turcĭ de flancul lor sting. Turciĭ ameninţaţĭ de Regimentul Riaze debarcat, care se apropia în acest timp, venind din spre V. peninsuleĭ, se grăbiră să evacueze posiţia şi îşĭ începură retragerea în direcţia Garvan. S'a vĕzut maĭ sus, că vasele încărcate de companiĭ ale Regimentuluĭ Riaze (No. 69) rĕmăsese pe loc, adăstând pe generalul Zukoff. Vĕzênd pe la 3 ciasurĭ, că nu sosesce, colonelul Şelcovnico, hotărî să nu maĭ aştepte, ci să urmeze drumul ce'ĭ fusese trasat dinnainte. Ómeniĭ Regimentuluĭ Riaze nu făcuseră un kilometru, când fură ajunşĭ de generalul Zukoff, care se rătăcise prin trestie şi care nu putu să se orienteze, de cât prin focul deschis de Turcĭ contra Regimentuluĭ Riazan (No. 70). De témă că acest Regiment să nu fi fost respins, Zucoff, îndată ce ajunse, dete ordin Regim. Riaze de a relua prima direcţie şi de a se îndrepta spre mal, pe drumul cel maĭ scurt. După debarcarea lor, ómeniĭ regimentuluĭ Riaze se legară cu flancul lor stâng de flancul drept al Regimentuluĭ Riazan, apoĭ, înaintând în spatele Turcilor, tot detaşamentul (10 companiĭ) merse spre Sud, în linie desfăşurată.

Generalul Zukoff, conform disposiţiunilor hotărîte în principiŭ, voia să opréscă marşul, să se întărescă pe muntele Bugeac şi să stea aci, până la sosirea artilerieĭ ce era în întârziere (4 tunurĭ) şi a celuĭ d'al doilea transport de debarcare (10 companiĭ). In lipsă de călăreţĭ, ordinul sĕŭ nu putu sosi la timp. Ómeniĭ primuluĭ transport continuară cu iuţélă marşul lor spre Sud. Flancurile lor fiind rezemate pe malurĭ şi peninsula lărgindu-se spre Sud, lanţul primeĭ liniĭ de luptă deveni din ce în ce maĭ întins, aşa că pentru a umple golurile, trebui puţin câte puţin să se trimétă fracţiunĭ de reservă.

In acest timp detaşamentul turc, care părăsise muntele Bugeac, întărit de trupele trimese în grabă de la Măcin, se opri pe înălţimile de la Garvan şi se fortifică.

Forţele Turcilor, după generalul Zukoff, eraŭ 3.000 infanterie şi 3—400 călăreţĭ neregulaţĭ, cu 2 tunurĭ. Pe la 9 ore diminéţa fu deschis focul de artilerie, de pe posiţiunea turcéscă, după care apoĭ Turciĭ porniră înainte. Pentru a-ĭ primi, detaşamentul generaluluĭ Zukoff, se dispuse ast-fel: drépta era ocupată de Regimentul Riazan (No. 70) de la lacul Jijila până la linia stâlpilor telegraficĭ, Regimentul Riaze (No. 69) la stânga, până în gârla Lăţimea.

Tótă linia de bătae ocupa un front de 1.500 m. Lupta începu prin atacul infanterieĭ turcescĭ, contra flanculuĭ drept; acest prim atac fu respins. Apoĭ Cerkeziĭ şi Başbuzuciĭ atacară cele douĕ flancurĭ ale linieĭ rusescĭ, dar fură din noŭ respinşĭ.

Profitând de desordinea pe care aceste douĕ atacurĭ respinse o adusese la Turcĭ, compania 3-a de tilariorĭ, din Regim. Riazan, ocupă satul Garvan. Infanteria turcă nu întârzià însă de a se reculege şi înaintă contra centruluĭ linieĭ rusescĭ, format din 2 companiĭ ale Regim. Riaze.

Lanţul era fórte slăbit şi nu maĭ avea nicĭ o reservă, cartuşele eraŭ tóte consumate. Locot.-Colonel Achinfief reuşi însă să adune vre-o 40 de ómenĭ, pe care Locotenentul Jermolof îĭ conduse cu îndrăsnélă la un atac cu baioneta contra inamiculuĭ, care fu respins.

Acésta era starea lucrurilor, când pe la amiazĭ, infanteria rusă fu întărită cu un tun adus de căpitanul Lipinski.

Cum s'a vĕzut maĭ sus, artileria destinată detașamentuluĭ de dabarcare, fusese transportată la timp la Zatoc. De aci la 21 Iunie, de și cam târziŭ, fu adusă pe peninsula Bugeac de 9 plute, remorcate de luntri cu lopețĭ. Mișcarea era cam încétă, în mijlocul trestieĭ dese, apoĭ de multe orĭ plutele intrară în nisip. Pe la 8 ore diminéța, tunurile fură aduse până aprópe de punctul de debarcare al Regimentuluĭ Riaze (No. 69), adică lângă colibele pescarilor, imposibil de a le transporta, din causa lipseĭ de caĭ, carĭ eraŭ pe plutele ce nu abordaseră încă. In fine pe la 10 ore dim. sosi o plută cu 10 caĭ. Un singur tun putu să fie înhămat și urcat cu multă greutate pe mal, apoĭ tras până la locul de luptă. Aparițiunea luĭ schimbă fața lucrurilor, căcĭ la vederea luĭ, Turciĭ își începură retragerea spre Măcin.

Ast-fel se termină lupta pe posiția de la Garvan. Generalul Zukoff nu urmărĭ pe inamic, căcĭ pe de o parte scopul operațiunilor detașamentuluĭ sĕŭ, ocuparea înălțimilor de la Garvan, era atins, și apoĭ, trupele sale, după o nópte fără somn și 8 ore de luptă, eraŭ sdrobite de obosélă.

Perderile Rușilor fură de 7 ofițerĭ (afară de ceĭ 3 despre care s'a vorbit maĭ sus, Regimentul de Riazan a maĭ avut scoșĭ din serviciŭ pe Locotenentul Zabavjeski și pe Sub-Locotenentul Vissanov; iar Regimentul Riaze a avut morțĭ pe Sub-Locotenentul Nicolski II și pe Locotenentul Vasiliev) și 132 ómenĭ, din carĭ 68% aparțineaŭ Regim. Riaze. După luptă, trupele luĭ Zukoff petrecură nóptea lângă Garvan și atuncĭ numaĭ le sosiră tunurile, proectilele și cartușele. Cum s'a vĕzut maĭ sus, pentru a depărta atenția inamiculuĭ de peninsula Bugeac, Locotenentul Dubasoff primise ordin de a face o demonstrație de la Brăila spre Măcin. Pentru acésta el luă vaporul «Petru-cel-Mare» și douĕ șalupe torpilóre; ajuns spre Măcin, angajă focul artilerieĭ cu o baterie turcéscă ce era în acest punct, apoĭ reveni la Brăila. Cu tot succesul debarcăriĭ din peninsula Bugeac, Lt. general Zimmermann, care urmărise mersul lupteĭ dintr'o șalupă de lângă Zatoc, hotărî să renunțe la partea a doua a planuluĭ sĕŭ, adică la debarcarea de la Măcin.

El explică motivele într'o scrisóre trimésă în aceiașĭ zi, 22 Iunie, Șefuluĭ de Stat Major al armateĭ.

«E de neîndoit, că Turciĭ aŭ primit întărirĭ la Măcin și de aceia disposițiunile precedente, basate pe forța inamiculuĭ de la Măcin, nu-șĭ maĭ aŭ locul. O regulă nestrămutată a rĕsboiuluĭ este, după cum se știe, de a opera după circumstanțe. Apoĭ ocuparea Dobrogieĭ, maĭ curînd saŭ maĭ târziŭ, nu maĭ are o importanță reală, căcĭ nu se póte trece dincolo de Măcin, de cât atuncĭ când se va stabili un drum de trăsurĭ între Brăila și Măcin. Nivelul apeĭ a crescut, câte-va zile de răbdare și apele vor scădea de 50 cm. Atuncĭ se va putea merge contra Măcinuluĭ. Până atuncĭ voĭ putea îndrepta o puternică artilerie contra Măcinuluĭ, pe când acuma un atac făcut cu vapóre și bărcĭ, ar fi fórte riscat. Generalul Zucoff, pe drum de la Bugeac spre Măcin e pe puntul de a trece crésta dintre satul Jijila și Măcin, pe care Turciĭ l'aŭ fortificat. Cel maĭ grav însă e, că nu s'a găsit până acum un punct pe lângă Măcin, pentru debarcarea infanterieĭ din luntrele cu lopețĭ.

«Locotenentul Niconof, care s'a strecurat până la malul Măcinuluĭ, a găsit un mijloc, și, acesta e, de a duce cu mâinile bărcile din apă pe mal, operațiune care necesită tăierĭ de arborĭ în apă. O asemenea operație nu póte reuși sub focul artilerieĭ. Am aflat, că torpile aŭ fost așezate în brațul Măcinuluĭ. Luăm mĕsurĭ pentru reaprovisionarea luĭ Zucoff și a face detașamentul luĭ independent. In acest scop, iĭ trimetem bărcĭ încărcate cu ómenĭ, cu cartușe și hrană. El va avea brigada sa, un batalion din Regimentul Moscova, și 4 tunurĭ de 4».

După ocuparea de Rușĭ a peninsuleĭ Bugeaculuĭ, Turciĭ nu maĭ crezură posibil de a ține Măcinul și în aceiașĭ zi, 22 Iunie, îl evacuară; la 23 Iunie fu rândul Isacceĭ, iar la 24 acel al Hârșoveĭ și Tulceĭ. Detașamentele ce ocupaŭ aceste puncte se retraseră pe linia Cernavoda-Constanța. Noutatea evacuăriĭ Măcinuluĭ fu adusă la Brăila în séra de

22 Iunie, de către Bulgarii ce trecuseră Dunărea. In aceiașĭ nópte, Măcinul fu ocupat de Locotenentul Niconof cu un grup de voluntarĭ.

Hârșova și Isaccea fură de asemenea ocupate de voluntarĭ, carĭ proveniaŭ din posturile de observație după malul stâng al Dunăriĭ.

La 23 Iunie sosi la Galațĭ Impăratul Alexandru, care — după o vizită a poduluĭ și bateriilor de la Brăila — se reîntórse în aceiașĭ zi la Ploescĭ.

In aceiașĭ zi, Regimentul gărziĭ de Borodino și o baterie fură transportate pe plute remorcate de vapóre, la Măcin, unde, la 24 Iunie, sosi de la Garvan detașamentul generaluluĭ Zucoff.

In zilele de 24, 25 și 26 Iunie, Divizia I de cazacĭ de Don cu artileria eĭ trecu Dunărea.

Regimentele de cazacĭ trecură podul de la Brăila și urmară drumul Ghecet-Măcin. Artileria fu transportată pe plute. Drumul Ghecet-Măcin era desfundat prin inundație ceia ce provócă pierderea a 16 caĭ, punêndu-se 12 ore pentru a se parcura 14 km.

Corpul de la Dunărea de jos (XIV-lea) se compunea:

Comandant: Lt. General Zimmermann.
Șef de Stat Major: Colonel Akimof.
Comand. Artilerieĭ: General-Major Klevetzki.

Divizia 17 Infanterie:

Comandant: General-Major Porocovnicov.
Șef de Stat Major: Colonel Dennet.
Brigada I: General Major Ufniarski.

Regimentul 65 infanterie Moscova: Colonel Primo	. . .	3	Batalióne.
» 66 » Butirsk: Colonel de Möves	. . .	3	»
Brigada II: General Major Brant III.			
Regimentul 67 infanterie Tarutino: Colonel Ieletz	. . . .	3	Batalióne.
» 68 » Borodino: Colonel-Adjutant Maclacov		3	»

Divizia 18-a infanterie:

Comandant: Lt. General Narbut.
Șef de Stat Major: Colonel Micheiev.
Brigada I: General Major Zukov.

Regimentul 69 infanterie Riazan: Colonel Șulgin	. . . .	3	batalióne.
» 70 » Riajsk: Colonel Șelkovnicov	. .	3	»
Brigada II: General Major Donaurov.			
Regimentul 71 infanterie Bielev: Colonel Borgström	. . .	3	Batalióne.
» 72 » Tula: Colonel Scĭuca	. . . . .	3	»

Divizia I de cazacĭ de Don:

Comandant: General Adjutant, Lt. General Șamșef.
Șef de Stat Major: Colonel Ivanov.
Brigada I General Major Ianof III:

Regimentul 15 de Cazacĭ de Don: Colonel Golubincev	. . .	6	Sotniĭ.
» 16 » » Colonel Slugariev	. . . .	6	»
Brigada II General Major Adrianov:			
Regimentul 17 de Cazacĭ de Don: Colonel Warlanov	. . . .	6	Sotniĭ.
» 18 » » Colonel Ismailov	. . . .	6	»
Brigada 17 de Artilerie: General Major Friede	. . . . . .	48	Piese.
» 18 » » » Bogdanov	. . . . .	48	»
Bateria 11 de Cazacĭ de Don: Lt. Colonel de Cazacĭ Ledkov	.	6	»
» 16 » » » » Rudakov		6	»
» 17 » » » » Markov	.	6	»
Parcurile volante de Artilerie No. 18 și 24	. . . .	2	Parcurĭ
» mobile » » 18 și 24	. . . .	2	»
18 Secțiunĭ din parcul volant de cavalerie	. . . .	1	secție parc

Total: 24 Batalióne, 24 sotniĭ, 114 tunurĭ, 4 parcurĭ și 1 secțiune de parc.

Imediat după trecerea cavaleriei, Generalul Zimmermann trimese două detașamente: cel dintâiu spre Isaccea și Tulcea, sub comanda Generalului-Major Ianov și cel-l'alt spre Babadag, sub ordinele Șefuluĭ Diviziei de cazacĭ, Adjutant-General Șamșef. Aceste detașamente, pe lângă ocuparea punctelor indicate, avea ordinul să dezarmeze populațiunea cerkeză din regiunea părăsită de inamic, precum și de a verifica unele informațiunĭ confuse, comunicate Statuluĭ Major al Corpuluĭ de armată, privitor la efectivul și la direcția de retragere a inamiculuĭ.

Detașamentul luĭ Ivanov, tare de 8 sotniĭ și 4 tunurĭ de artilerie călărețĭă, după ce părăsise Măcinul, în diminéța zileĭ de 26 Iunie, ajunse la Isaccea la 2 ore după amiazĭ și de aci continuă spre Tulcea, unde ajunse la 10 ore séra, primit cu bucurie, pe tot drumul seŭ, de populațiunea creștină. Retragerea precipitată a Turcilor scăpase țara de ruină. Numaĭ satele cerkeze fură singure părăsite de locuitoriĭ lor, carĭ fugiră spre Sud. La 28 Iunie, Generalul Ianov se întórse la Măcin, după ce lăsase 2 sotniĭ la Isaccea și Tulcea, pentru menținerea ordineĭ.

Detașamentul Generaluluĭ Șamșef, tare de 10 sotniĭ și 6 tunurĭ de artilerie călăréță, plecă de la Măcin în diminéța zileĭ de 27 Iunie; pe la mijlocul zileĭ de 28, ocupă Babadagul.

După informațiunile dobândite în acest oraș, tóte trupele turcescĭ se retrăseseră spre Sud. Detașamentele de cazacĭ trimese înainte de Generalul Șamșef nu întâlniră de cât micĭ grupurĭ de Cerkezĭ, ocupate cu jafurĭ.

Apele Dunăriĭ scăzând, la 4 Iulie, drumul de la Ghecet la Măcin era reparat. Mișcarea de trecere a trupelor fu accelerată și la 7 Iulie tóte fracțiunile corpuluĭ XIV se găseaŭ pe malul drept. Chiar înaintea treceriĭ, Generalul Zimmerman se preparase a înainta corpul seŭ spre Sud. Inainte de intrare în Dobrogia, el își concentrase Divizia 18 de infanterie cu artileria eĭ între satele Muslu și Cadi-Câșla; iar Divizia I de cazacĭ de Don cu artileria sa, lângă satul Cartal.

După ce luase disposițiunĭ pentru trimeterea din timp de aprovizionamente la Hârșova, unde trebuia să se construiască o magazie de intendență, Generalul Zimmermann se ocupă de a asigura comunicațiile pe Dunăre, contra orĭ-căreĭ tentative a flotileĭ turcescĭ. Pentru a proteja accesul dinspre Silistra, se construi la Hârșova [1]) o baterie armată cu 2 tunurĭ de 24, aduse pe apă de la Brăila; apoĭ în punctul cel maĭ îngust după brațul Sulineĭ, aprópe de întrunirea sa cu brațul Sf. Gheorghe, se înecară câte-va vase pline cu nisip.

La 8 Iulie, comandantul Corpuluĭ al XIV-lea, cu statul seŭ major, sosi la Hârșova, unde, în acelaș timp, debarcase de la Gura Ialomițeĭ, batalionul din Regimentul de Tula cu o baterie.

Regimentul de cazacĭ de Don No. 40, care rămăsese la Gura Ialomițeĭ, fu îndreptat spre Călărașĭ, unde trebuia să închidă intervalul dintre trupele Corpuluĭ XIV-lea și detașamentul ce ocupa Oltenița.

In séra de 9 Iulie, cea maĭ mare parte din Corpul XIV-lea ocupa linia frântă Cadi-Câșla, Muslu, Dulgherul, Cartal, cu cavaleria înainte, pe linia Muslu-Bei, Deerin-kioĭ, Chiuciuk-Kioĭ.

După plecarea Corpuluĭ al XIV, detașamentul Lt. General Verefkin, ocupă Ackerman.

---

[1]) Hârșova - spune Mareșalul de Moltke — este un cap de pod favorizat de natura în contra adversarilor Turcieĭ. Orașul așezat pe un platoŭ rectangular, se ridică în amfiteatru de forma uneĭ semi-redute, mărginită de 3 părțĭ de Dunăre. E înconjurată de 3 părțĭ de o cingatóre bastionata, compusa din 5 fronturi destul de scurte fără eșindurĭ și presentând îndoitul defect de a lasa în unghiu mort piciorul înălțimeĭ și de a fi cu totul comandată de colinele vecine.

Incingătórea care datéză din 1823 se termină la Dunăre (în susul apeĭ) printr'un castel vechiu ridicat, cum sunt castelele medievale, pe marginea uneĭ stâncĭ de 25 m. înălțime. Orașul este închis despre Dunare printr'un epolment de pămênt de aprópe 500 m. lungime, precedat de un șanț puțin adânc și destinat a primi piese de artilerie.

Așa era Hârșova în 1840; așa a fost în 1877, ca și azĭ, numaĭ ca parapetele sunt cu totul ruinate.

La început Turciĭ începuseră óre-care lucrărĭ de fortificație, pe care le lasară neterminate; la venirea garnisóneĭ din Măcin, bataliónele din Hârșova plecară împreună cu ea spre Sud.

El fu înlocuit cu trupe din Corpul IV, comandate de Maiorul General Alexandrof, care fu pus sub ordinele Generaluluĭ Zimmermann.

La 9 Iulie, trupele Corpuluĭ XIV eraŭ grupate în două mase:

Grupul din drépta: 3 Regimente din Divizia 18 Infanterie, cu 2 Bateriĭ şi cele două Regimente de Cazacĭ de Don No. 15 şi 17, cu o baterie călărétă, sub comanda generaluluĭ Narbut, la Cadi-Câsla şi Muslu.

Grupul din stânga: 3 Regimente din Divizia 17 Infanterie, cu 6 Bateriĭ pedestre şi cele treĭ Regimente No. 16, 18 şi 29 de Cazacĭ de Don, cu 3 bateriĭ călăreţe, sub comanda generaluluĭ Adjutant Şamşef, la Dulgheru şi Cartal.

Cele-l'alte trupe ale Corpuluĭ eraŭ parte înapoĭ, parte trimese în recunóscere spre Cadi-Câşla şi Cartal; ele se întâlniră cu cele două grupurĭ de maĭ sus, când avură loc operaţiunile ulterióre, din spre Sud.

După informaţiunile spionilor şi ale recunóscerilor anterióre, generalul Zimmermann estima efectivul trupelor turcescĭ, carĭ se retrăseseră înapoia valuluĭ luĭ Traian, la 20 până la 22.000 ómenĭ şi aştepta să întâlnéscă o resistenţă seriósă pe linia Cernavoda-Constanţa, cu atât maĭ mult, că cunoscea lucrările de fortificaţie executate de Turcĭ pe posiţiunile ce ocupaŭ. Ultimile informaţiunĭ primite, în momentul când se începu marşul, micşora fórte mult cifrele de maĭ sus şi se potriviaŭ în a spune, că Cernavoda şi Constanţa nu eraŭ ocupate de cât de 1 saŭ 2 batalióne, iar la Medjidia era un detaşament maĭ puternic de 7-8.000 de ómenĭ, pe o posiţiune fortificată lângă oraş. Aceste informaţiunĭ eraŭ fórte apropiate de adevĕr, ast-fel după cum se scie astăzĭ după notele coloneluluĭ Artamonof.

La Medjidia eraŭ 6 escadróne, 4 Batalióne saŭ 8.800 ómenĭ.
La Constanţa « 2 « şi 1 batalion saŭ 850 ómenĭ.
La Cernavoda era 1 batalion saŭ 650 ómenĭ

Inapoia acestor trupe, în linia II, în cadrilater, se găseaŭ:

La Silistra: 16.800 ómenĭ.
La Hagi-Oglu-Bazargic: 650 ómenĭ.
La Varna: 11.200 ómenĭ.

Turciĭ, fórte bine informaţĭ asupra efectivuluĭ Corpuluĭ luĭ Zimmermann, recunosceaŭ, că era imposibil de a resista serios pe linia Cernavoda-Constanţa, în casul înaintăriĭ forţelor rusescĭ, mult superióre; avéŭ intenţiunea să atragă Detaşamentul de la Cernavoda la Medjidia, de unde trupele avéŭ să-şĭ continue retragerea pe drumul ce trece prin Bazargic spre Varna saŭ Şumla, pe când detaşamentul de la Constanţa ar fi fost dus la Varna, cu vapórele.

După aceste date, generalul Zimmermann îşĭ îndreptă tóte forţele spre Medjidia.

In séra de 12 Iulie ele eraŭ concentrate în cele două puncte următoare:

1. In apropiere de Tortoman, detaşamentul Lt.-general Narbut:
   Divizia 18 de Infanterie (maĭ puţin două Batalióne din Regim. de Tula).
   2 Bateriĭ din Brigada 17 de Artilerie.
   3 « « « 18 « «
   Regimentul No. 17 de Cazacĭ de Don.
   Total: 10 batalióne, 6 sotniĭ şi 39 tunurĭ.
2. La Bilarlar, detaşamentul generaluluĭ Şamşef:
   Divizia 17 de infanterie (12 batalióne).
   4 Bateriĭ din Brigada 17 de artilerie.
   3 « « « 18 « «
   5 Sotniĭ din Regimentul 15 de Cazacĭ de Don.
   4 « « « 16 « « « «
   Regimentul 18 şi 29 de Cazacĭ de Don, 10 sotniĭ.
   7 Bateriĭ de Cazacĭ de Don.
   In total: 12 Batalióne, 19 sotniĭ, 56 tunurĭ pedestre, 22 călărĭ.

In aceiaşĭ zi, 12 Iulie, Comandantul Corpuluĭ, cu o sotnie de Cazacĭ, se duse să recunóscă posiţia de la Medgidia. El constată, că Turciĭ, dispuşĭ în 3 tabere despărţite, ocupaŭ

o înălţime dominantă la vestul oraşuluĭ. Forţa lor era de 8—10 tabóre de infanterie 600 de călăreţĭ şi 8 tunurĭ.

Cum avea intenţiunea, ca a doua zi să-şĭ continue mişcarea şi să atace pe Turcĭ, generalul Zimmermann luă disposiţiunile următóre:

Detaşamentul generaluluĭ Şamşef trebuia să părăséscă Bilarlarul, în diminéţa de 13 Iulie, şi să se îndrepte spre frontul inamiculuĭ, în acelaşĭ timp să întórcă şi drépta posiţiuniĭ turcescĭ; detaşamentul generaluluĭ Narbut va pleca maĭ târziŭ de la Tortoman, pentru a da timp celuĭ d'întâiŭ să ajungă la aceiaşĭ înălţime cu el şi va merge d'a dreptul asupra Medgidieĭ.

La 3 ore diminéţa, in ziua de 13 Iulie, detaşamentul Şamşef părăsi bivuacul şi merse asupra Medgidieĭ în 3 colóne:

Colóna din drépta (brigada I din divizia 17 infanterie şi 3 bateriĭ), sub comanda Maioruluĭ-general Ufniarski, pe drum, de-a dreptul, de la Bilarlar la Medgidia.

Colóna din centru (2 brigăzĭ din divizia 17 infanterie şi 4 bateriĭ), sub comanda Maioruluĭ-general Brant, pe drumul spre Docuziol.

Colóna din stânga (4 Regimente de Cazacĭ de Don şi 4 bateriĭ de Don), sub comanda Maioruluĭ-general Andrianof, peste câmp, la stânga colóneĭ din centru.

Colóna din drépta angajată pe drumul ce-ĭ fusese indicat, după ce înaintase 3 kilometri înainte de Bilarlar, fu forţată să apuce peste câmp, căcĭ drumul era arat şi nevizibil. Perzându-şĭ direcţiunea, acéstă colónă înclină prea mult la drépta şi se găsi la códa detaşamentuluĭ generaluluĭ Narbut. Cele-l'alte douĕ colóne (de la centru şi de la stânga), după ce făcură vre-o 10½ km. se opriră la satul Docuziol, pentru ca să aştepte sosirea la înălţimea lor a colóneĭ din drépta; vĕzînd că nu maĭ sosesce, ele îşĭ luară formaţiunea de luptă şi-şĭ continuară mişcarea. Ziua se anunţa caldă şi chiar arzătóre. După un marş de 5 km. în acéstă formaţie de luptă, ceea ce întârzie fórte mult mişcarea, cele douĕ colóne, pe la 10 ore diminéţa, ajunseră în apropiere de Medgidia.

In acel moment, în spre Nord-Vest, apăru detaşamentul generaluluĭ Narbut, care plecase din bivuac la 7 ore diminéţa. Faţă cu sosirea celor douĕ detaşamente înaintea Medgidieĭ, generalul Zimmermann ordonă: Maioruluĭ-general Zucoff, cu brigada I din Divizia 18 infanterie şi douĕ bateriĭ, de a se îndrepta asupra satuluĭ Alibeĭ-Ceair, pentru a întórce flancul stâng al Turcilor, iar generaluluĭ Şamşef cu Divizia de Cazacĭ, de a întórce flancul drept.

Turciĭ, care dupĕ înălţimile ce ocupaŭ, vedeŭ fórte bine ceea-ce se petrecea şi ce forţe imposante se desfăşura înaintea lor, nu aşteptară atacul şi începură să bată în retragere spre Bazargic.

Generalul Zimmermann nu'ĭ urmări.

Dupĕ ce bivuacă trupele sale împrejurul Medgidieĭ, se prepară să ocupe Cernavoda şi Constanţa. Asupra Cernavodeĭ îndreptă, la 14 Iulie, un detaşament de 2 Batalióne de infanterie, din Regim. Moscova, Bateria I din Brigada 17 de artilerie şi 3 sotniĭ de Cazacĭ din Regim. 18 de Don, sub comanda Adjutantuluĭ M. S., Colonelul Rajevski. Acest detaşament nu întâlni în drumul sĕŭ, de cât grupurĭ micĭ de Cerkezĭ şi ajunse séra la Cernavoda, pe care o ocupă fără resistenţă; trupele turcescĭ de aci părăsiseră oraşul din ajun şi se retrăseseră pe drumul ce duce la Silistra.

Pentru ocuparea Constanţeĭ, la 15 Iulie, la 6 ore diminéţa, fu trimes Regimentul No. 29 de Cazacĭ de Don, cu bateria 4-a de Don, sub comanda Adjutantuluĭ M. S., Colonelul Conte Orlof Denisof, care fără să fi întâlnit pe inamic, ocupă în aceiaşĭ zi oraşul, după ce maĭ întâiŭ distrusese telegraful spre Sulina, Varna şi Constantinopol. Locuitoriĭ oraşuluĭ declarară, că detaşamentul turcesc, care ocupa Constanţa, fusese îmbarcat pe vapóre, în nóptea de 13 spre 14 Iulie şi îndreptat spre Varna.

După ocuparea linieĭ Cernavoda-Constanţa, trupele corpuluĭ de Dunăre fură dispuse, pe la 20 Iulie, în modul următor:

La Sud de Cernavoda: Divizia 17 de infanterie, cu artileria eĭ.

Lângă satul Burlac (azĭ Chiostel), Brigada I din Divizia 18 infanterie, cu 3 bateriĭ pedestre.

In Constanţa, Regimentul 29 de Cazacĭ de Don, cu Bateria 4 de Don. Aceste trupe eraŭ acoperite înainte de Brigada I din Divizia de Cazacĭ de Don, cu două bateriĭ călăreţe, la Mulciova şi Brigada 2 din aceiaşĭ Divizie, cu o baterie călăréţă la Mahmut-Cuiusu.

In timpul ocupăriĭ, cavaleria dete patrule volante; aceste patrule fură trimise la 16 km. înainte, în direcţia Silistreĭ, Bazargiculuĭ şi Mangalieĭ. Aceste patrule nu întâlniră de cât micĭ grupurĭ de başĭ-buzucĭ.

Ocupând Dobrogia, până la linia Cernavoda-Constanţa, generalul Zimmermann îndeplinise misiunea ce-ĭ încredinţase Comandantul de căpetenie şi hotărî să rĕmână în posiţiunea ce ocupa, până la sosirea de noĭ ordine.

Până la sfârşitul luneĭ August, corpul rusesc de la Dunărea de jos, rĕmase la valurĭ observând pe inamic, ce se concentrase în quadrilater şi căutând ocazia de a se uni cu armata de Est, care opera în valea Lomuluĭ.

Am vĕzut care era rolul corpuluĭ XIV-lea, de a opera la drépta armateĭ turcescĭ, de a ţine în loc cât se póte de multe forţe ale acestora către Silistra şi Varna, care puteaŭ nelinişti marşul peste Balcanĭ a armateĭ rusescĭ din centru.

In faţa luĭ Zimmermann se aflaŭ 25.000 Turcĭ (10.000 la Bazargic şi 15.000 la Silistra), care fiind aşezaţĭ în două puncte destul de depărtate unul de altul, nu'şĭ puteaŭ da nicĭ un ajutor reciproc; lesne puteaŭ dar Ruşiĭ să se introducă între aceste două posiţiunĭ naturale tarĭ.

De aceia cavaleria înaintând către Sud ocupă posiţiunĭ la: Ivrinez (Reg. 15-lea), Peştera (Reg. 16-lea), Bülbül (Reg. 17-lea), Mahometcea (Reg. 18-lea) şi Hasi-Dülüc (Reg. 7-lea Huzarĭ şi al 7-lea dragonĭ), cu două bateriĭ călăreţe la Bülbül.

Infanteria se afla la Cernavoda, Medgidia şi Constanţa.

Prima recunóscere făcută la 11 Iulie, până la Mangalia şi Musaitbeĭ (peste frontiera actuală în faţa satuluĭ Docuzacĭ), aduse scirea că inamicul n'a fost întâlnit nică-ierĭ, dar că drumurile presintaŭ dificultăţĭ, lipsa de apă şi de provisiunĭ ar face fórte grea înaintarea uneĭ armate în sudul Dobrogieĭ.

O nouă recunóscere făcută la 21 Iulie, de o jumătate sotnie de Cazacĭ, sub comanda Maioruluĭ Klitka, în direcţia Ĭlanlîculuĭ, descoperi un detaşament de 30 Cerkezĭ, pe valea de la Keragi. Intr'o mică hărţuială, Ruşiĭ luară 5 prizionierĭ şi omorîră 7 Cerkezĭ.

Pe la începutul luĭ August se auzi, că garnisóna de la Bazargic va lua ofensiva şi că trupe turcescĭ vin pe Mare a debarca la Constanţa. Atuncĭ Ruşiĭ fortifică oraşul cu lucrărĭ de campanie (ale căror urme s'aŭ cunoscut până la tăierea maluluĭ pentru lucrările portuluĭ), de asemenea şi Medgidia, pe cósta déluluĭ cu acest nume, în partea de miază-zi a oraşuluĭ.

In acelaş timp, trupe din Silistra, vin după pradă până la Mârleanu, Cuzgun şi Raşova; contra lor e trimésă o parte a Reg. 15-lea de cazacĭ de Don, la 13 August, sub comanda generaluluĭ Ianow, care îndreptându-se de la Ivrinez prin Mulciova şi Cuzgun, unde ajunge la 14 şi află că un detaşament de călăreţĭ venise a lua din sat furagiŭ. Zece din eĭ fug, iar pe ceĭ-l'alţĭ îĭ prind.

O altă recunóscere e trimésă în ziua de 14 August, sub comanda coloneluluĭ Varlanow în direcţia Bazargiculuĭ. Ea se compunea din cincĭ sotniĭ ale Reg. 15, una a Reg. 16 şi două bateriĭ călăreţe. Acéstă recunóscere respinge un detaşament inamic compus din 60 Arabĭ, 250 Cerkezĭ, 80 Turcĭ şi 30 Tătarĭ la Asarlîk, după ce le ia o mulţime de pradă ce făcuseră.

In diferitele recunóscerĭ ce făcură, Ruşiĭ găsesc pe nenorociţiĭ locuitorĭ jefuiţĭ şi omorîţĭ de bandele de başi-buzucĭ şi chiar de armata regulată turcéscă, pe care cavaleria rusă o urmări până la Cavarna-Bazargic-Silistra, în tot cursul iernii anuluĭ 1877.

Comandantul Divizieĭ de cazacĭ, Generalul Schamchef fu însărcinat la 8 Septembrie a face o recunóscere ofensivă în direcţia Silistreĭ, însă din causa drumuluĭ rĕŭ, nu putu înainta, de cât până la Cuzgun.

Generalul Mansei cu regimentele 7 de dragonĭ, 7 de huzarĭ, 18-lea de cazacĭ, 8 tunurĭ

din bateriile călăreţe, 3 batalióne de infanterie şi o baterie, este trimes în direcţia Bazargiculuĭ. în ziua de 13 Septembrie.

El înaintă în treĭ colóne: la Musaitbeĭ, Cerkezkioĭ şi Alibeikioĭ, unde ajunge a doua zi; infanteria şi bateria montată se opresce la Ghiuvenli.

Impingênd recunóscerile maĭ departe, îşĭ adună colóna la Orman-Cuiusu şi Cioban-Cuiusu (peste frontiera actuală, în faţa Caraomeruluĭ), unde întâlnesce forţe turcescĭ, pe care după o scurtă luptă, le respinge spre Sud, după ce le produce o pierdere de 50 ómenĭ.

Mansei bivuacă trupele la Orman-Cuiusu, în nóptea de 14 Septembrie, şi se pregăti pentru a doua zi a înainta asupra Bazargiculuĭ.

In adevĕr la 15 Septembrie, cavaleria ruséscă se apropie până la 5 km. de oraş, însă este respinsă; în retragere Ruşiĭ sunt atacaţĭ de o colónă de 300 Cerkezĭ ce le căzu în spate, însă arier-garda îĭ respinge.

Colóna revine la Orman-Cuiusu, iar de aci se retrage în lagările de la Mahometcea şi Hasi-Dülük, în séra de 16.

Recunóscerea contra Silistreĭ, fu din noŭ ordonată, la începutul luneĭ Octombrie; acéstă recunóscere puse mâna între Mârleanu şi Beilic pe 100 care cu grâŭ, escortate de 150 soldaţĭ infanterie şi 100 cavalerie turcéscă, care fu pusă pe gónă până la Gârliţa, făcêndu-ĭ 30 prizionerĭ.

La 7 Octombrie acest detaşament ajuns la Lipniţa, trimete recunóscerĭ spre Coslugea, Galiţa şi Gârliţa, avênd înapoĭ infanteria la Curuorman. Colonelul Slugarew, comandantul a patru sotniĭ de cazacĭ, înainteză până la Gârliţa, unde prinde o herghelie de 300 caĭ.

Către Canlia şi Galiţa, patrulele rusescĭ gonesc câţĭ-va călăreţĭ turcĭ.

Pe când Ruşiĭ înaintaŭ către Silistra, forţe turcescĭ de la Bazargic se aflaŭ la Alibichioĭ; ele sunt respinse de un detaşament din cavaleria generaluluĭ Mansei, sub comanda coloneluluĭ Launitz.

Asemenea recunóscerĭ ofensive se făcură în tot cursul ierniĭ; ele avură de resultat a ţine pe inamic la depărtărĭ de 70—80 km. spre Sud de linia valurilor luĭ Traian, a curăţi tot sudul Dobrogieĭ de bandele de jefuitorĭ şi în fine a imobiliza la Silistra şi Bazargic trupe, care ar fi putut să fie întrebuinţate în alte părţĭ ale teatruluĭ de operaţie, unde se simţia fórte multă nevoie.

Ruşiĭ aveaŭ în Dobrogia pe la începutul luneĭ Decembrie 20.000 infanterie, 4.000 cavalerie şi 124 tunurĭ.

După căderea Plevneĭ şi înaintarea armateĭ rusescĭ de centru peste Balcanĭ, generalul Zimmermann primi ordin a înainta către Sud şi a se uni cu corpul XI, ce opera prin valea Lomuluĭ, la Slivno. Pentru acésta trebuia să ocupe Bazargicul posiţie naturală, tare, ocupată de 15.000 Turcĭ, sub comanda luĭ Reşid-Paşa. Un detaşament trebuia trimes la drépta, pentru a observa Silistra; flancul stâng era apărat de divizia 36-a din corpul al VII-lea, care păzia gurile Dunăriĭ; la Constanţa fură lăsate 2 batalióne din divizia 18-a (reg. 72) cu 8 piese şi se maĭ trimese aci, la 7 şi 9 Ianuarie 1878, regimentele No. 142 şi 144, cu patru bateriĭ din divizia 36-a.

Ast-fel apărate flancurile şi spatele, corpul XIV pornesce în treĭ colóne:

Stânga: generalul Jukov.	Centrul: generalul Narbut.	Drépta: gener. Donasubow.
Divizia 17-a şi 5 bateriĭ.	I-a brig din div. 18-a şi 3 bateriĭ.	II-a brig. din div. 18-a şi 2 bateriĭ.

Cele treĭ colóne plecând de la Cernavoda, Medgidia şi Constanţa, trebuiaŭ să se îndrepte către Cioban-Cuiusu, Orman-Cuiusu şi Karagios-Cuiusu (treĭ sate alăturate spre Sud de Caraomer), precedate de cazaciĭ luĭ Schamchef şi de dragoniĭ luĭ Mansei.

De aci colónele se îndreptară asupra Bazargiculuĭ, unde ajung la 14 Ianuarie şi îl atacă, ar la 15, Reşid-Paşa se retrage spre Varna, după ce lasă în mâna învingĕtoruluĭ un mare numĕr de arme, muniţiunĭ şi proviziĭ.

După ocuparea acestuĭ punct, Ruşiĭ trimet detaşamente, care taie linia drumuluĭ de fier Rusciuc-Varna, iar generalul Ivanow ocupă micul port Balcik; aci se opresc operaţiunile corpuluĭ XIV, în ajunul preliminărilor de pace de la San-Stefano.

Pe Mare flotele celor douĕ puterĭ beligerante avură lupte:

La 9 Iunie vaporul rus «Constantin», însoţit de douĕ torpilóre şi patru şalupe, plecă la orele 1 după amiazĭ din Odessa şi se îndréptă spre Sulina, unde se aflaŭ torpilórele Feth-i-Bulend, Makadem-i-Hair, Assar-i-Tevfik şi Idialich.

Torpilorul rus No. 1, Tornycroft, comandat de Locotenentul Puskin şi şalupa Cesma se îndréptă asupra luĭ Feth-i-Bulend, căruia iĭ cauzéză câte-va stricăciunĭ.

Acéstă luptă navală se petrecu la 5 mile în largul Măriĭ, la Sulina.

In ziua de 23 Iulie, o altă luptă avu loc la 35 mile departe de Constanţa; bastimentul rusesc Vesta puse afară din serviciŭ vasul Feth-i-Bulend.

La 9 Octombrie, flotila rusă se îndreptă către Sulina, unde în urma uneĭ scurte lupte făcu să sară în aer canoniera turcéscă Süne.

Flota turcéscă se retrage în braţul Sulina unde e bombardată, ca şi întregul oraş până séra.

Oraşul era gol, comisiunea europénă ce'şĭ avea sediul aci evacuase de asemenea clădirile. Garnisóna era compusă din 2.500 mustafizi cu 5 bateriĭ de campanie. Turciĭ se bizuiaŭ maĭ mult în flotila lor de a apăra Sulina.

La finele luĭ Octombrie, flota turcéscă fu redusă numaĭ la douĕ vase, Kartal şi Suneh de lemn şi 4 cuirasate.

Suneh fu svârlit în aer de un baraj de torpile, aşezate de Ruşĭ în faţa braţuluĭ.

Sulina nu suferi marĭ deteriorărĭ în timpul acesteĭ campaniĭ, câte-va ziduri de case fură numaĭ sfărîmate. La 28 Februarie 1878, Turciĭ evacuară oraşul, care a fost ocupat de Ruşĭ [1]).

Invinsă pretutindenĭ, Turcia la 31 Ianuarie 1878, încheie la Adrianopoli un armistiţiŭ, în virtutea căruia Ruşiĭ veniră pe Marea Marmara şi încheiară saŭ maĭ bine, dictară Turcieĭ preliminările tratatuluĭ de pace de la San-Stefano [2]), încheiat la 3 Martie, semnat de contele Ignatiew şi Nelidov din partea Rusieĭ, Savfet-Paşa şi Sadulah-Beĭ, din partea Turcieĭ.

Articolele acestuĭ tratat, pentru partea ce ne intereséză, sunt:

Independenţa Românieĭ (art. 5). Retrocedarea părţiĭ din Basarabia, dată prin tratatul din 1856, în schimbul Dobrogieĭ de la Rasova la Constanţa, care se dă Românieĭ, (art. 19). Fortăreţele de pe Dunăre să fie dărâmate (art. 12). Drepturile Comisiuniĭ Dunărene să rĕmână întacte (art. 13). Articolul 19 prevede o despăgubire de rĕsboiŭ de 1.410.000.000 ruble, pe care Turcia din cauza încurcăturilor financiare neputând s'o plătéscă, dă Dobrogia cu Delta şi Insula Şerpilor, Românieĭ, precum şi teritoriĭ în Asia, Rusieĭ.

Acest tratat tindea la desfiinţarea Imperiuluĭ Otoman în Europa, nelăsându-ĭ de cât un mic teritoriŭ în unghiul din prejurul Constantinopoluluĭ.

In a 9-a şedinţă a congresuluĭ de la Berlin se discută afacerea frontiereĭ Dobrogieĭ [3]). Cu tótă opoziţia delegatuluĭ Rusieĭ, Contele Şuvalov, care uitase telegrama adresată la Poiana M. Sale; «Trecĭ Dunărea sub orĭ-ce condiţiuniĭ veĭ voi», fură primiţĭ şi trimeşiĭ românĭ, Brătianu şi Cogălniceanu, care protestară contra retrocedăriĭ Basarabieĭ şi pe cestiunĭ de drept, cerură congresuluĭ ca graniţa de Sud a Dobrogieĭ să fie trasată între Silistra inclusiv şi Mangalia.

Propunerile asupra frontieriĭ aŭ fost susţinute şi de Waddington, Andrassy şi Corti, delegaţiĭ Anglieĭ, Austrieĭ şi Italieĭ.

Prinţul Gorciacof se opune, spunĕnd că o mărire de teritoriŭ acordată Românieĭ ar fi spre paguba Bulgarieĭ, deja considerabil redusă şi că România are Delta.

Contele Şuvalof adaogă, că Rusia a făcut sacrificiĭ dându-ne Dobrogia, care întrece cu 3.500 km. p. porţiunea de teritoriŭ din Basarabia, în plus ne dă 150 km. din ţĕrmurile Dunăriĭ şi un litoral important pe Marea-Négră.

---

[1]) *Tacticien.* La guerre d'Orient en 1877—78, Vol. 1—12 şi *L-t Colonel Gardescu* op. cit.

[2]) *Alphonse d'Avril.* Traité de Berlin p. 205.

[3]) Articolul 45.

In cele din urmă consimte, ca frontiera să pornéscă din Rașova către Silistra, însă la Marea-Négră să nu trécă de Mangalia. [1])

Articolele 52—57 vorbesc despre Comisiunea Europeană Dunăreană.

Cu ocazia discuțiilor, a fost vorba și despre punctul de construire al poduluĭ peste Dunăre. [2])

Articolul 46 sună: insulele care formézǎ Delta Dunăriĭ (până la talvegul brațuluĭ Kilia și gurei Stari-Stambul, din art. 45) precum și insula Șerpilor, Sangeacul Tulceĭ, coprinzênd districtele (cazas) Kilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Medjidia, Küstendge, vor fi date Românieĭ, care va primi pe lângă acestea, teritoriul situat la Sudul Dobrogieĭ, până la o linie care va pleca de la rěsărit de Silistra și va ajunge la Sud de Mangalia, pe Marea Négră.

Traseul frontiereĭ se va fixa la fața loculuĭ de o comisiune europeană, instituită pentru delimitarea Bulgarieĭ.

Tratatul de la Berlin pórtă data de 13 Iulie 1878.

CAPITOLUL II

BISERICA

Primele învěțăturĭ ale Creștinismuluĭ prin părțile Scythieĭ aŭ fost rěspândite de Apostolul Andreĭ.

Tertulian din Cartagina (mort la a. 240 d. Chr.) în Cap. 8 al operiĭ sale «Adversus Judaeos» scria, «că Creștinismul e rěspândit nu numaĭ în Palestina, Egipt, Libia, Africa, Siria, Asia-mică, Macedonia, Grecia și Italia, ci și în Galia, Getulia, Mauritania, Spania, Britania, Germania, **Dacia**, **Sarmatia**, **Scythia** și chiar în țărĭ necunoscute Romanilor.»

«Getulorum varietates, et Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini et Galliarum diversæ nationes, et Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita, et Sarmatorum et Dacorum et Scytharum et abditarum multarum gentium; et provinciarum et insularum multarum nobis ignotarum quæ enumerare non possumus: in quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam venit, regnat.» [3])

Maĭ precis de cât Tertulian, este Origen, scrierile căruia s'aŭ păstrat de «Părintele Istorieĭ Bisericescĭ» Eusebiŭ, Episcopul Cesarieĭ din Palestina, trăitor pe timpul luĭ Constantin cel Mare.

Origen (începutul seculuĭ al III), spune, că Apostolul Andreĭ, fratele luĭ Petru, a predicat în Scythia.

După sinodul apostolic (ținut între aniĭ 50 - 52 d. Chr.), uceniciĭ luĭ Isus să rěspândesc în tóte părțile lumiĭ, pentru a propaga cuvêntul și învěțăturile luĭ. Sórta căzu pe Apostolul Andreĭ, ca să vină prin părțile Dobrogieĭ de azĭ.

În călătoria sa pe aci, pe timpul Împěratuluĭ Neron, Andreĭ propagă în limba grécă, creștină fórte multă lume și numesce la Tomis un Episcop, al căruĭ nume nu ni s'a păstrat, dar care sciu atât de bine să înrădăcineze în popor doctrina luĭ Christos, în cât mulțĭ inșĭ suferiră martirul, din timpul persecuțiunilor Imperatorilor Romanĭ. [4])

Întorcêndu-se prin Thracia, Apostolul Andreĭ întemeiază Biserica din Byzantiŭ, unde se pretinde — după o listă a Episcopilor de aci, întocmită prin secolul VI — că a lăsat pe

---

[1]) A se vedea istoricul frontieriĭ.

[2]) « « « podul de la Cernavoda.

[3]) *Hammer*. Histoire de l'Eglise. Vol. I, p. 57 note 2.

[4]) *Le Quien*. Oriens Christianus. Vol. I: «Atque Scythiae hujus caput et primaria civitas fuit quam Plinius, et alii Tomos vocant, quaeque prioribus Christianæ legis saeculis Martyrum complurium sanguine rubuit, quorum frequens est in Martyrologiis mentio.» Vezi și Eusebiŭ. Cartea III, Cap. I.

discipolul sĕŭ Stachys, [1]) după cum ne încredinţéză Patriarhul Constantinopoluluĭ Nicephor, care a arhipăstorit între aniĭ 805—815 d. Chr.

După o tradiţie fórte vechie, Andreĭ a suferit la Patras mórtea pe cruce, ca şi fratele sĕŭ Petru la Roma, dar pe o cruce piezişe, cruce grecéscă în forma literiĭ X [2]).

Noua doctrină întemeiată de Christos era respinsă de Iudeĭ, care aşteptaŭ în Mesia pe liberatorul lor, declarară pe Isus Christos de profet fals şi învĕţura luĭ smintélă.

Păgâniĭ nu numaĭ c'o respinseră, dar o persecutaŭ; pentru că Statul roman crescuse împreună cu păgânismul roman, se credea că creştinismul săpa indirect puterea romană.

Dacă în inima Imperiuluĭ persecuţiunile se opuseră la repedea propagare a creştinismuluĭ în primele treĭ vécurĭ, la marginele Imperiuluĭ prinse rădăcinĭ adâncĭ, chiar de la început; de aceia când Ermon, Patriarhul Ierusalimuluĭ trimese la Tomis predicatorĭ la anul 139, eĭ găsesc aci o populaţiune de multă vreme creştinată [3]). Sfîntul Eustatie Plakida legionar roman şi soţia sa Tatiana, aŭ trăit în Dacia şi Scythia, pe timpul luĭ Traian. Aŭ primit martirul sub Adrian la 117 d. Christos.

Episcopul de la Tomis era pentru tótă naţiunea Scythilor şi avea o fórte mare influenţă asupra lor [4]).

El era afară de acestea independent în jurisdicţiunea Diocesciĭ sale şi se bucura de maĭ multe privilegiĭ, între altele gestiunea eclesiastică asupra tuturor celor-lalte oraşe ale Scythieĭ, al căror numĕr era destul de considerabil.

Ca dovadă următorul pasagiŭ din dreptul canonic al luĭ Photius [5]):

«. . . . . Cu tóte acestea este scutit (de obligaţiunile celor-lalţĭ), Episcopul de la Tomis, oraş în Scythia, care are de asemenea gestiunea şi a celor-lalte oraşe».

În fine Episcopiĭ Tomitanĭ, ca şi ceĭ de la Odessus (Varna) se maĭ bucuraŭ de privilegiul de a putea vinde averile imobiliare ale bisericelor lor, pentru rescumpĕrarea prisonierilor [6]).

Graţie unuĭ studiŭ aprofundat al isvórelor istorico-statistice şi geografice relative la Biserica orientală, Le Quien, un monah dominican romano-catolic, ne-a păstrat în opera sa «Oriens Christianus» lista celor 13 Episcopĭ din Tomis, de la începutul seculuĭ IV-lea până în a doua jumătate a véculuĭ al VI-lea [7]).

În Dobrogia, Creştinismul a maĭ fost favorizat şi de împrejurărĭ politice.

Goţiĭ maĭ 'nainte de a trece peste marginile Imperiuluĭ Roman, care scim că sub Aurelian era Dunărea, trăiseră pe ţĕrmiĭ nordicĭ aĭ Măriĭ-Negre, de unde făceaŭ incursiunĭ în Asia-mică şi se întorceaŭ din aceste expediţiunĭ cu numeroşĭ captivĭ.

În Asia-mică, Creştinismul era fórte rĕspândit, de aceea veniră în ţara Goţilor mulţĭ creştinĭ captivĭ clericĭ şi laicĭ, care rĕspândiră în populaţiunea dominătóre, Creştinismul, aşa că la începutul véculuĭ al IV-lea, Goţiĭ aveaŭ episcopĭ [8]).

Când Claudiŭ II-lea învinge la 269—70 şi stabilesce în Imperiŭ o colonie de Goţĭ, un noŭ factor de Creştinare se introduce, pe lângă cel existent.

Cât de rĕspândit era Creştinismul în Dobrogia, pe la începutul véculuĭ al IV-lea, se vede din aceia, că la Sinodul I ecumenic de la Nicea, ţinut la anul 325, ia parte între alţiĭ şi Theophil, Episcop al cetăţiĭ Goţilor (Constanţia) [9]).

Se scie cu siguranţă, că pe timpul Impĕratuluĭ Diocletian (284—305) exista la Tomis

---

[1]) A se vedea şi importanta scriere a luĭ *Manuel Gédéon:* Πατριαρχικοὶ Πίνακες. Constantinople 1886.

[2]) *Evsevie Popovicĭ.* Istoria bisericéscă. Vol. I p. 143.

[3]) *Dosithei,* Patriarhul Ierusalimuluĭ, în opera sa: «Istoria Patriarhilor Ierusalimuluĭ». Cart. II cap. V. § 10. Viaţa Sf. Eustatie Plakida la 20 Septembrie. Vezĭ viaţa Sfinţilor.

[4]) *Baillet.* Topographie des Scythes. p. 489.

[5]) Bibliothecae Juris Canonici veteris. Paris 1661. Tom. II p. 1345.

[6]) Idem.

[7]) *Le Quien.* Oriens Christianus. Treĭ tomurĭ marĭ în folio. Paris 1740

[8]) *Ev. Popovicĭ.* Istoria bisericéscă. Vol. I. p. 185 şi *Peyssonnel* op cit. p 34 5.

[9]) *Ev. Popovicĭ* op. cit. p. 185 vol. I *Broglie.* l'Eglise et l'Empire romain au IV siècle, vol. II. p. 20 şi *Peyssonnel* op cit pag. 34—35.

o episcopie, unde archipăstorea Evangelius saŭ Evangelico, primul Episcop al căruĭ nume s'a cunoscut până astăzĭ [1]).

Cu tóte persecuţiunile, Creştinismul ajunsese în decurs de 3 vécurĭ aşa de puternic, în cât chiar la curtea luĭ Diocletian se aflaŭ în serviciŭ creştinĭ, iar în capitala acestuia, Nicomedia, o prea frumósă biserică creştină.

Coregentul sĕŭ, Galeriŭ, care avea o ură neîmpăcată contra Creştinilor, rĕuşi a obţine de la Diocletian patru edicte contra tuturor acelor care nu se vor închina zeilor păgânĭ şi, torturile cele maĭ neînchipuite, reîncepură.

Unul dintre martiriĭ ultimilor anĭ de domnie a luĭ Diocletian este şi Episcopul de la Tomis, Felix saŭ Philus, care după ce suferi îngrozitóre torturĭ, fu aruncat în Mare [2]).

În Apus persecuţiunile contra Creştinilor aŭ încetat prin edictul din anul 311, iar în Orient s'aŭ continuat, de şi nu cu atâta furie, până la 322, când Constantin cel Mare «salvatorul Credinţeĭ Creştine» învinge pe cumnatul sĕŭ Licinius şi rĕmânênd singur stăpânitor al întregiĭ lumĭ romane, puse pentru tot-d'auna capăt persecuţiunilor şi basele întemeieriĭ oficiale ale Bisericeĭ creştine.

Evsevie în scrierea sa «Viaţa luĭ Constantin», ne istorisesce întâmplarea care a întărit pe Împĕrat în credinţa Creştină, după mărturisirile luĭ Constantin, asigurându-l cu jurămênt, că pornind rĕsboiŭ contra luĭ Maxenţiŭ, competitorul sĕŭ la tron, în anul 312, se îngrijea fórte mult, căcĭ adversarul era cu mult maĭ puternic de cât el.

Într'o zi la amiazĭ, Constantin vede d'asupra sóreluĭ o cruce strălucitóre cu inscripţia «τουτῳ νικα», adică «cu acésta biruesce», iar în nóptea următóre 'i s'a arătat Christos în vis şi l'a învĕţat să facă acest semn cerese, ca semn de rĕsboiŭ.

Împĕratul îndată porunci să facă un stég, pe vârful căruia fu fixată o cruce şi d'asupra eĭ o corónă cu monograma luĭ Christos; iar pe coiful şi scutul sĕŭ şi al soldaţilor sĕĭ a se săpa acest semn.

Ajutat de cruce, Constantin bate pe Maxentie la Pons Milvius, în 23 Octombrie 312 [3]).

Prin edictul din Milan (313), Constantin acordă religieĭ Creştine deplină libertate şi porunci să se ristitue Creştinilor averile ce li se răpiseră maĭ 'nainte.

În timp de 10 anĭ, Imperiul fu guvernat de doĭ Augustĭ: Constantin în occident (Milan) şi cumnatul sĕŭ Licinius în Orient (Nicomedia).

Din causa persecuţiilor creştinilor de către Licinius, ivindu-se ćertă între ceĭ doĭ Împĕraţĭ, Constantin învinge pe cumnatul sĕŭ şi Imperiul se unifică în 323.

Creştinismul a fost înălţat la religiune domnitóre şi inviolabilă în Stat; dar lasă şi păgânilor libertatea cultuluĭ lor, însă prin favorul ce Împĕratul acorda creştinilor, păgânismul a trebuit să decadă din ce în ce.

Abia scăpat de persecuţiunĭ, Creştinismul avu să sufere de desbinărĭ lăuntrice.

Autorul primeĭ dispute religióse a fost Arie, presbiter din Alexandria Egiptuluĭ; acesta începu a'şĭ desvolta doctrina sa încă din anul 319 şi învĕţa, că Fiul n'a fost din vecĭ, ci Tatăl l'a creiat în timp şi că decĭ este deosebit de Tatăl şi subordinat luĭ.

Acéstă doctrină numită maĭ în urmă «Arianism», a fost combătută la început, în anul 321, de Episcopul Alexandrieĭ, Alexandru, care o declară ca erezie, iar pe Arie îl caterisi şi escomunică.

Arie fugind din Egipt călători prin Asia-mică, unde rĕspândi erezia sa prin scrierĭ (cea maĭ principală, Thalia) şi reuşind a'şĭ dobîndi mulţĭ adepţĭ, aţâţă o mare discordie în Biserică.

Constantin, ca protector al Creştinismuluĭ, încercă a stabili pacea, însă neputând prin intervenirĭ, decise a convoca la Nicea în Bitinia, la anul 325, un sinod ecumenic, la care invită pe Episcopiĭ din tótă lumea, chemaţĭ a resolva pe lângă cestiunea doctrineĭ luĭ Arie şi deosebirea ce exista între Creştinĭ pentru serbarea Paştelor, care nu era pretutindenĭ în aceiaşĭ zi.

---

[1]) Episcopus Scythorum Diocletiano imperatore, fuise fertur.

[2]) *A. Bruto.* Ovidiŭ în exil. p. 50 apud *Moroni*.. Dictionario eclesiastica

[3]) *Broglie* op. cit. Vol. I. p. 214 apud *Eusebius.* Vita Const. I 27. *Ev. Popovici* op. cit. vol. I. p. 383.

Ast-fel în cea maĭ mare parte a Biserice, sărbătórea era fixată în Dumineca ce urma ziua de 14 Nizan (Aprilie), Mântuitorul inviind în prima zi a săptămânii ce urma luĭ 14 Nizan.

În Asia, Paştele se serba cu Ovreiĭ, la 14 Nizan, saŭ în a 14-a zi a luneĭ Aprilie, orĭ care ar fi fost ea ziua săptămânii [1]).

Aŭ luat parte la acest Conciliŭ (I-iul), 320 Episcopĭ, printre care şi Theophil «Episcopul Goţilor de la Tomis» [2]). El este al III-lea Episcop cunoscut de la Tomis.

Despre acest Theophil citim în viaţa Sf. Nichita, ce se serbéză la 15 Septembrie: «Că Sfântul Nichita a primit botezul de la Theophil, păstorul cel bun al Goţilor». «Că Nichita a povĕţuit cu faclia buneĭ credinţe pe popórele Goţilor» şi în fine «că acesta a fost pe vremea Impĕrăţieĭ Mareluĭ Constantin; el era născut şi crescut în ţara barbarilor celor numiţĭ Goţĭ, cărora scriitorilor greceştĭ le este peste Dunăre, care ţară pe acele vremurĭ o ocupaseră Goţiĭ şi se chema Gotia.

«Decĭ fiind că acest sfânt (Nichita), n'a voit a urma păgânătatea barbarilor, ci precum era de ném luminat şi bogat, aşa era şi creştin bun, a fost prins şi muncit de Atanarik, stăpânitorul Goţilor, pentru credinţa luĭ Christos, maĭ pe urmă prin foc s'a săvîrşit» [3]).

Se vede din acest citat, că Creştinismul pătrunsese nu numaĭ între Goţiĭ stabiliţĭ în drépta Dunăriĭ, ci şi între aceĭ rĕmaşĭ pe stânga fluviuluĭ.

La sinodul I Niceian se ilustréză prin erudiţia sa teologică, elocinţa şi agerimea sa, Athanasie, diaconul archiepiscopieĭ Alexandrine, iar dovezile luĭ avură un resultat decisiv că la urmă toţĭ, afară de 17 Episcopĭ, se declarară pentru întréga difiniţie a luĭ Alexandru şi a diaconuluĭ sĕŭ, anume că Fiul este Dumnezeŭ adevĕrat, născut din vecĭ din Tatăl din fiinţa sa şi decĭ este de-o fiinţă cu Tatăl, de o putere şi de o mărime.

În fine părinţiĭ se înţeleseră şi hotărîră a aşterne învĕţătura formulată ast-fel într'un simbol, care este «Crezul» de astăzĭ, dar numaĭ până la cuvintele: «şi într'un Duh sfânt», după care urmaŭ anateme contra celor care învaţă saŭ cred dinpotrivă.

Dar şi partea din simbol de la: «Cred», până la: «şi întru Duhul sfânt» nu era încă stilizată la sinodul I ecumenic cu totul precis, aşa cum este astăzĭ.

Tocmaĭ la sinodul II ecumenic, saŭ maĭ corect în întrebuinţarea ce făcu Biserica de simbol în intervalul dintre aceste douĕ sinóde, precum s'a adaus partea finală a simboluluĭ nostru de astăzĭ, ce urméză după cuvintele «şi întru Duhul sfânt», ast-fel s'aŭ formulat şi unele locurĭ ale părţiĭ luĭ de la Nicea, ce precedă acestor cuvinte.

Arie, ca turburător al linişteĭ Biserice, a fost exilat în Ilyria.

Cu referire la discuţiunea pascală, sinodul a hotărît, ca de acum tóte Bisericile să serbeze Paştele odată, şi anume, să serbeze învierea în Dumineca întâia ce urméză după I-a lună plină a echinopţiuluĭ de primă-vară.

Tot de odată episcopul din Alexandria, unde era pe atuncĭ sediul principal al astronomieĭ, primi însărcinarea de a calcula pe viitor, pentru întréga Biserică, în ce timp cade serbarea Paştelor şi a face cunoscut acésta, maĭ din 'nainte, tuturor Bisericilor prin intermediul scaunuluĭ din Roma, care avea primatul de onóre.

Sinodul de la Nicea căută să pună capăt disputeĭ ariane, dar nu reuşi, căcĭ imediat isbucni cu o mai mare furie.

Arie móre la anul 338 şi după un an şi Constantin cel mare, aĭ căruĭ urmaşĭ împart Imperiul în douĕ: orientul arian, căcĭ acceptase doctrina luĭ Arie şi occidentul ortodox.

Constantie, fiul luĭ Constantin, dorind să întindă arianismul şi în occident (căcĭ după mórtea frateluĭ săŭ, Constant (350, rĕmase singur Impĕrat) şi maĭ ales să'l confirme printr'un sinod, pe care îl convócă la anul 359.

---

[1]) *Duchesne*. La question de la Pâque au concile de Nicée. 1880. Extraits de la Révue des questions historiques. Tom. XXVIII. p. 5 — 42,

[2]) *Le Quien*. Oriens Christianus. In lista Episcopilor de la Tomis şi *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I. pag. 398 şi 459.

[3]) *Ierod. Ghenadie Enăceanu*. Creştinismul in Daciĭ. Publicat in Rev. Biserica ortodoxă română Anul I (1875) No. VII. p 508 — 9

Insă de témă a aduna la un loc orientul și occidentul, crezu maĭ nemerit a convoca acest sinod în două locurĭ și anume: pe orientalĭ la Seleucia din Isauria, iar pe occidentalĭ la Ariminum (Rimini) în Italia [1]).

De partea apusană s'aŭ adunat 600 Episcopĭ: «din Elada, Macedonia, Thracia și de la Dacĭ, în orașul Arimin», ne spune prea fericitul Dositheĭ[2]). La acest sinod trebue să fi luat parte și Episcopul Tomisuluĭ, Gotthicus, al IV-lea din lista luĭ Le Quien.

De aci se vede, că Dobrogia făcea parte sub raportul eclesiastic din circumscripția apusuluĭ, adică de ortodoxĭ, după cum afirmă și Sf. Sa Ierod. Ghenadie Enăceanu pentru Românii din stânga Dunăriĭ [3]).

Acésta se explică și prin faptul, că următorul luĭ Gotthicus, Bretanion, interzice împĕratuluĭ Valens, care era arian, intrarea în biserica din Tomis.

Dar greul statuluĭ Got, care se afla pe stânga Dunăriĭ, până pe la Palus Moeotide, îmbrățișase arianismul, pe care l'a primit de la propovăduitoriĭ veniţĭ din Asia-mică.

Audius, laic din Mesopotamia, arătându-se schismatic canónelor de la Nicea, a fost exilat de Constantin cel mare în Scythia; de aci trecu la Goțĭ, unde converti la creștinism și călugări mulți dintr'ênșĭ înființând și mănăstirĭ.

Secta Audienilor, care s'a stins în vécul al V-lea, se distingea de arianĭ prin aceia, că'șĭ representa pe Dumnezeŭ cu totul antropomorfic, saŭ ca pe ómenĭ, compus din trup și suflet și serba Paștele împreună cu Iudeiĭ la 14 Nizan [4]).

Socrat, scriitor bisericesc din vécul al V-lea, pretinde că Goțiĭ s'aŭ creștinat pe timpul luĭ Constantin cel mare, zicênd: «Constantin în rĕsboiul ce l'a avut contra Goților, care invadaŭ Imperiul, ĭĭ învinse împingându-ĭ peste Dunastru; Impĕratul sperând în stégul cruceĭ, care este semnul creștinătățiĭ, Goțiĭ răpițĭ de mirare pentru învingerea cea necrezută, aŭ primit religiunea creștină, cu al căreĭ ajutor Constantin eșise nevătămat[5]).

Theodor Anagnostul (scriitor din vécul al VI-lea) spune: de aci se începe creștinarea Goților în mod serios»[6]).

Adevĕratul întemeietor al Creștinismuluĭ la Goțĭ a fost Ulfila, care de și născut între dênșiĭ, dar era descedintele unuĭ captiv roman crescut în Imperiŭ.

Ulfila studiase la Constantinopol, unde a fost hirotonit la anul 341 saŭ 343 de Archiepiscopul Eudoxie.

El luase parte la desbaterile conciliuluĭ de la Constantinopol, și Eudoxie cu Acacie îl covinsese, că «diferința între arianism și credința de la Nicea este o dispută deșértă».

Intorcêndu-se în patria sa, când Statul Got era în flóre sub Hermanaric; cu tóte persecuțiunile și pericolele la care se expunea, maĭ cu sémă că Regele era păgân, Ulfila reuși în timp de 30 anĭ a converti la creștinismul arian jumĕtate din compatrioțiĭ sĕĭ.

Traduse în limba gotică, Sfânta Scriptură, pentru care inventă însușĭ caracterele sunetelor neîntroduse până atuncĭ în limbă.

Ulfila a stat tot-deauna în relațiunĭ amicale cu papiĭ Romeĭ: Jules I (337—52), Libère (352—66) și Damasc I (366-84), care îl onoraŭ, ca pe un apostol al Goților.

Sub Hermanaric, Goțiĭ aŭ stat în bune relațiunĭ cu Romaniĭ și mulțĭ dintr'înșiĭ se înrolară ca legionarĭ.

Dar după mórtea acestuia, Regatul Got se împărți: în Ostrogoțĭ, care sub Regele Fritigern a continuat politica predecesoruluĭ sĕŭ și Visigoțiĭ sub Athanaric, vrăjmaș al Romanilor.

Provocat, Valens trece Dunărea în 376 pe la Noviodunum și bate pe Getruzi, un trib Got.

---

[1]) *Ev. Popovici*, op. cit. Vol. I. p. 463-8.
[2]) Istoria Patriarhilor Ierusalimuluĭ. Cartea II. cap. X § 1.
[3]) Istoria Bisericéscă, Anul I (1875) No. VI pag. 411 nota 3.
[4]) *Peyssonnel* op. cit. p. 34-5; *Hammer*, op. cit. Vol. I p. 217 și *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I p. 482.
[5]) Hist. ecles. lib. I cap 2.
[6]) Cart. II cap. XXI.

Pe atuncĭ archipăstorea la Tomis, care începuse a se numi Constantia, după numele suroriĭ luĭ Constantin cel mare, un Episcop, Bretannion (Vetranion, Berthanion), al cincilea din lista luĭ Le Quien[1]); acesta era un erudit şi nu împărtăşia eresiele arianismuluĭ; era în corespondenţă amicală cu Dionisie, Episcopul Corinthuluĭ la 368[2]).

Valens, pe lângă că era protector fanatic al Arianismuluĭ, maĭ era înconjurat şi de o mulţime de consilierĭ propagandiştĭ, chiar în rĕsboiŭ.

Impĕratul se încercă a converti şi pe Bretannion, dar acesta nu numaĭ că refuză, ci nu vroi a'l primi nicĭ în Biserică, nicĭ a comunica cu arianiştĭ luĭ Valens şi se refugiă într'o altă biserică urmat de tot poporul.

Valens înfuriat, îl arestéză şi'l trimete în exil; însă numaĭ decât l'a rechemat, temêndu-se de o revoltă a Scythilor, care murmuraŭ în contra persecuţiunĭ Episcopuluĭ lor[3]).

Cât de mult stiuse Bretannion a înrădăcina creştinismul întra aĭ sĕĭ, se dovedesce şi din aceia, că pe timpul sĕŭ, Sfântul Sava fiind martirizat şi corpul aruncat de Goţi în Dunăre, Junius Sauranus, ce era pe atuncĭ Guvernatorul (Dux Scythici limitis) Scythicĭ minore, luă corpul Sfântuluĭ şi îl transportă în Capadocia, patria martiruluĭ[4]).

Goţiĭ din stînga Dunăriĭ, forţaţĭ de năvălirea Hunilor, cerură din îndemnul luĭ Ulfila, permisiunea de a trece fluviul, spre a se stabili în Scythia şi Moesia.

Valens le acordă cererea în anul 376, cu condiţiune de a se creştina.

Dar fiind maltrataţĭ în Imperiu, Goţiĭ nu întârziară de a se revolta şi, sub şefiĭ lor Fridigern şi Alavivus învingîn două rândurĭ armatele romane: la Ad Salices (377) şi maĭ ales la Adrianopol (378) unde însuşĭ Impĕratul pieri.

In urma acestor victoriĭ provinciile Peninsuleĭ Balcanice aŭ rĕmas prada barbarilor. «Pământul era acoperit cu cadavre şi roşu de sânge» scrie Sf. Grigore de Nazianza. «Episcopiĭ luaţĭ captivĭ, preoţiĭ sugrumaţĭ şi bisericile distruse» scrie puţin maĭ în urmă Sf. Jérôme [5]).

Theodosiŭ reuşi a curăţi Peninsula Balcanică de barbarĭ, iar ceĭ rĕmaşĭ se stabilesc în Dobrogia, între Dunăre şi Valul numit al luĭ Traian.

Goţiĭ încercară a jefui în anul 380 oraşul Constantia, care fu salvat numaĭ prin curajul ce inspiră soldaţilor, Episcopul de aci, Gerontius, al VI-lea din lista luĭ Le Quien [6]).

In urmă Goţiĭ devin un popor supus, se îndeletnicesc cu agricultura şi mulţĭ dintr'înşiĭ deveniră stabilĭ. Eĭ aŭ continuat a rĕmâne în erezia Arianismuluĭ până la anul 400, pe timpul Sfîntuluĭ Chrysostom, «care şi-a îndreptat privirile sale nu numaĭ asupra păgânilor, dar chiar şi asupra ereticilor» — Goţilor.

Un rest de Goţĭ a continuat a rĕmâne în Arianism, până în timpul luĭ Justinian I, când, după mărturisirea luĭ Procopiŭ, a cerut de la acesta, archiereŭ orthodox [7]).

O nouă dispută se ivise în Biserică, anume: că Duhul Sfînt, nu numaĭ că este maĭ mic de cât Tatăl şi Fiul, ci este chiar o creatură a Fiuluĭ şi slujitorul Tatăluĭ şi Fiuluĭ.

Acéstă doctrină nouă, numită Macedonianismul saŭ Maratonianism, provocă cel d'al doilea sinod ecumenic, convocat în anul 381 de Impĕratul Theodosie la Constantinopol şi participă la el 186 Episcopĭ aĭ Orientuluĭ, între care şi Ulfila, al Goţilor şi probabil şi Gerontiu din Constantia.

Intre cele 7 canóne ale acestuĭ sinod s'a complectat şi simbolul de la Nicea, până la sfîrşitul sĕŭ de acum, recunoscêndu-se întregile decisiunĭ sinodale şi de episcopiĭ apusuluĭ, care nu luaseră parte.

In anul 381 móre Ulfila, Episcopul Goţilor; aceştia cerură un noŭ Episcop, după cum

---

[1]) Sub Valente Imp. Ariano cui fortiter restituit, în eclesia floruit.

[2]) *Dositheĭ*, op. cit. cart. II. cap. V § 10.

[3]) *Sozomen* (scriitor în vécul al IV-lea.) Historia ecclesiastica. Lib. VII cap. XXI.

[4]) *Peyssonnel*, op. cit. p. 37 şi *Fleury*. Hist. eccles. Vol. I, p. 080-81.

[5]) *Duruy*, op. cit. Vol. VII, p. 437 apud St. Grégoire de Naz. Disc. XXII, S-t. Jérôme Oeuvres. Ed. Bâle 1553. Tom. I, p. 26.

[6]) A se vedea partea istorica.

[7]) *Dositheĭ*. Op. cit. Cartea III. Cap. X, § 1. A se vedea: Bis. Ortodoxa, An. I, No. VII, p. 509 nota 1.

resultă din a 44-a scrisóre a Sf. Ion Chrisostom, Patriarhul Constantinopolului, între anii 398—401 [1]).

Cât timp va fi arhipăstorit Gerontius, nu scim; dar la anul 393 întâlnim ca Episcop la Constantia pe Theotimus I, al VII-lea din lista luĭ Le Quien [2]).

Moroni îl numesce Testimo I [3]).

Nestor, Patriarhul Constantinopoluluĭ desvoltă o nouă erezie în Biserică, zicênd: «cu totul alt-ceva este fiul luĭ Dumnezeŭ şi cu totul alta este omul Christos; eĭ sunt unițĭ numaĭ printr'o unitate morală; între cele douĕ firĭ se află numaĭ un contact intim, o legătură morală, un fel de sălăşluire a luĭ Dumnezeŭ în om».

«De aceia Maria nu trebue să se numéscă născătóre de Dumnezeŭ, pentru că ca a născut un om, ci ἀνθρωποτόκος, iar pentru a o cinsti după vrednicie, ar trebui să se numéscă maĭ bine χριστοτόκος».

Disputa ajunse aşa de acută, că Theodosie al II-lea, saŭ cel tânăr, convocă la Efes, în anul 431, al III-lea sinod ecumenic, la care aŭ luat parte peste 200 Episcopĭ, între care şi cel de la Tomis, numit Thimotheus, al VIII-lea din lista luĭ Le Quien.

Sinodul dădu 8 canóne, din care maĭ important este al VII-lea, ce prevedea pedépsa, cea maĭ mare aceluĭ care va face şi va învăţa alt simbol de cât acel de la Nicea [4]).

Prin năvălirea Hunilor, Biserica din Scythia minoră avu să sufere, căcĭ barbariĭ aŭ distrus maĭ multe oraşe, între care şi Metropola Pontuluĭ, Constantia, la anul 447; [5]) însă acésta fu de scurtă durată, căcĭ treĭ anĭ maĭ în urmă Atila îşĭ îndreptă privirile spre occident şi muri în Panonia la anul 453.

Ceĭ rĕmaşĭ în Dobrogia sub Hernakh, eraŭ întrebuinţaţĭ la apărarea Valurilor şi se numiaŭ fosaticĭ.

Sunt scriitorĭ carĭ afirmă, că Sfîntul Ion Chrisostom (344—407), a propagat creştinismul la Hunĭ, în Scythia şi în ţinuturile mărginaşe Dunăriĭ de jos [6]).

Nu scim la ce date vor fi ocupat scaunul episcopal de la Tomis, al IX-lea şi al X-lea din Episcopiĭ de aci, arătaţĭ în lista luĭ Le Quien, anume Ioannes şi Alexander; dar de sigur în scurtul timp de 20 de anĭ ce desparte Sinodul al III-lea, unde am vĕḑut că a luat parte Timotheus, de Sinodul IV-lea ţinut la 451, la care participă Theotimus al II-lea, după cum vom vedea; saŭ maĭ bine până la 447, când Tomis a fost distrus de Hunĭ.

Sinodul IV-lea convocat la Calcedon, de Impĕratul Macrian, se póte considera ca începutul schismeĭ între Biserica orientuluĭ, de Sf. Scaun.

Nu ne vom ocupa de cât de canonul al 28-lea, care intereséză maĭ mult subiectul nostru.

Prin acest canon se confirmă Episcopuluĭ de Constantinopol, ca al reşedinţeĭ a doua a Impĕrăţieĭ, al doilea rang între Patriarchĭ şi jurisdicţiunea peste treĭ diocese, unde avea dreptul a aşeza Mitropoliţĭ, în Thracia, Asia şi Pont [7]).

Diocesa Thracieĭ scim că era împărţită în şése provinciĭ, între care Moesia II (partea orientală a Bulgarieĭ de astăzĭ) şi Scythia (Dobrogia) [8]).

In Moesia II, după un catalog întocmit de Dositheiŭ [9]), era un exarcat cu şése episcopiĭ, între care se găsesce archipăstorind în Scythia pe Theotim II.

Acesta este al 11-lea Episcop al Tomisuluĭ, după lista luĭ Le Quien.

Decĭ de la 451, Dobrogia începe a depinde, sub raportul eclesiastic de Patriarchul din Constantinopol.

---

1) *Ev Popovicĭ*, op. cit. Vol. I, p. 398, 476—9, *Peyssonnel*, op. cit. p, 42.

2) *Sozomenus*, op. cit. Cartea VII, Cap. CXXVI «Theotimus Tomis et Scythiae Ecclesiam administravit, vir philosophia enutritus cujus virtutem Huni Istri accola suspicientes, Romanorum Deum illum appellabat».

3) Dictionar de Istorie eclesiastică; vezĭ «Ovidiŭ în exil» de *A. Bruto*, p. 50.

4) *Ev. Popovicĭ*, op. cit. Vol. I, p. 492—7.

5) *Lebeau*. Histoire du Bas-Empire XXXII, LVII.

6) *Theodoret*. Lib. V. Cap. 31 şi *Photius*, p. 1517.

7) *Ev. Popovicĭ*, op. cit. p. 500 Vol. I şi *Hammer*, op. cit. Vol. I, p. 266—7.

8) *Rambaud*, op. cit. Vol. I, p. 43.

9) Op. cit. Cartea IV, cap. VII § 2 în Bis. ortodoxa romană anul I, fasc. VIII, p. 590.

În a doua jumătate a secoluluĭ V-lea şi începutul celuĭ al VI-lea, Scythia mică începe a se manifesta în viaţa religiósă. Călugăriĭ de aci deteră nascere uneĭ revolte religióse, degenerată în luptă, sub conducerea luĭ Vitalien, care în fruntea uneĭ armate de nemulţumiţĭ din Scythia, Thracia şi Misia, merse asupra Constantinopoluluĭ în două rândurĭ: la 513 şi 518 şi învinge pe Impĕratul Anastasie.

Între condiţiunile păciĭ Vitalien cerea, ca toţĭ episcopiĭ ortodoxĭ exilaţĭ de Anastasie să fie rechemaţĭ.

Vitalien convocă apoĭ la Eraclea, 200 episcopĭ, în faţa cărora s'aŭ justificat ceĭ exilaţĭ de Anastasie; iar în locul Patriarhuluĭ din Constantinopol, Thimoteiŭ, care fusese causa revolteĭ, a fost aşezat Mitropolitul Tesaloniculuĭ, Macedonius.

La sinodul de la Eraclea, pare-se, a participat şi Paternus, Episcopul de la Tomis, al XII-lea din lista luĭ Le Quien.

Vitalien este omorît la Constantinopol în anul 520, de partidul politic, numit «vênăt», condus de Justinian I.

Justinian, născut în Ochrida (Ueskŭb), pentru a da o mare strălucire patriciĭ sale, ridică pe Episcopul de aci, Catellianus, la rangul de Arhiepiscop independent de orĭ ce scaun şi decĭ de Biserică autocefală.

Papa Virgiliŭ consimţi la acésta în 541. [1])

Arhiepiscopul din Ochrida, după nuvela 131-a a luĭ Justinian, avea jurisdicţiune eclesiastică şi dreptul de a chirotoni pe Episcopiĭ din eparhiile: Dacieĭ ripense, Dacieĭ Mediteranee, Tribalieĭ, Dardanieĭ, Misieĭ de sus şi Panonieĭ. [2]) Diocesa de Ochrida se numia Justinianea prima.

Patriarhul din Constantinopol avea Jurisdicţiune eclesiastică asupra Moesieĭ de jos (secunda), Thracieĭ şi Rodop. In eparhia Moesieĭ secunda era coprinsă şi Scythia minor saŭ Dobrogea de azĭ. [3])

Găsim ca Episcop la Tomis, pentru epoca ce ne interesézā (549—556) pe Valenţiŭ, către care Papa Virgiliŭ (537-55) scrie o epistolă invitându-l, să condamne şi el coprinderea «celor treĭ capitole» [4]) ale Origeniştilor.

Cele 3 capitole, pentru care Justinian convocă la 553 al cincilea Sinod ecumenic de la Constantinopol, eraŭ: 1. Scrierile luĭ Teodorit din Cyr, 2. Epistola luĭ Ibas din Edesa, ambele contra sinoduluĭ din Efes şi 3. Scrierile luĭ Teodor de Mopsuestia. [5])

Aŭ luat parte la acest sinod 165 Episcopĭ, între care şi Valentinianus de la Tomis, al 13-lea şi cel din urmă din lista luĭ Le Quien.

Timp de maĭ bine de un véc̆ Biserica în Dobrogea a fost liniştită, până la năvălirea Bulgarilor, saŭ maĭ nemerit până la trecerea şi stabilirea lor peste Dunăre, dată care nu e precisată, ci coprinsă între 668 saŭ 689.

La trecerea în Moesia, Bulgariĭ de şi distruseră şi predară bisericile, iar pe preoţĭ iĭ ucideaŭ, crezêndu-ĭ agenţĭ politicĭ aĭ Byzantinilor, totuşĭ nu puteaŭ stinge cu desăvîrşire viaţa religiósă a ţĕrilor cucerite, locuite în mare parte de Românĭ.

De atâtea orĭ citatul Patriarh Dositheĭ ne păstrézā un exemplu de continuarea vieţiĭ religióse în mijlocul poporuluĭ cotropitor [6]):

De prin secolul al V-lea papistaşiĭ aveaŭ deprinderea de a ajuna Sîmbăta, şi în virtutea pretenţiunilor de jurisdicţiune eclesiastică ce aveaŭ asupra popórelor din Nordul peninsuleĭ Balcanice, propagaŭ ajunarea Sàmbetiĭ şi aci.

Acest fapt este afirmat şi de Patriarhul Photie, (trăitor pe timpul luĭ Crum şi începutul creştinăriĭ Bulgarilor), care combătea pe Latinĭ pentru postul Sâmbeteĭ, propagat de mult în Bulgaria.

---

[1]) *Le Quien.* Oriens Christianus Tom. II, p. 18.
[2]) *Dosith.* Cart. V-a cap. XIX § 1.
[3]) A se vedea Bis. ortodoxă română, fasc. II, anul II. p. 89 şi *Duchesne.* Eglises séparées pag. 229.
[4]) *Dosith* Cart. V, Cap. XV § 4.
[5]) Detaliĭ asupra acestui sinod, a se vedea *Ev. Popovici* op. cit. Vol. I. p. 512—6.
[6]) Cartea VI cap. XVI § 17.

Cum acest post neprivind pe Bulgarĭ, de óre-ce eĭ nu îmbrățișaseră creștinismul, se referia decĭ la Româniĭ, conlocuitoriĭ lor.

Acéstă expresie «de mult în Bulgaria» a luĭ Photie (anul 865 plus-minus), o vedem întinsă până la anul 692; căcĭ în adevĕr la conciliul de la Trula (Constantinopol), ținut sub Împĕratul Justinian II Rhinotmetos (cu nasul tăiat), se condamnă prin canonul 55-lea Biserica Romeĭ, ca culpabilă de propagarea acesteĭ ereziĭ în Bulgaria, maĭ positiv la Româniĭ de aci.

Vedem dar, că în timpul furieĭ năvăliriĭ barbarilor chiar, viața politică a Românilor de și încetă, nu fu sfărimată însă viața lor religiósă [1].

Barbariĭ de odinióră încep a se împărtăși de lumina civilisațieĭ Imperiuluĭ Byzantin, cu care se aflaŭ în contact; poporul cucerit începe a se grupa în comunitățĭ cu caracter religios și ast-fel după un secol, găsim participând la sinodul VII ecumenic din 787, pe Episcopul Abariților din Moesia inferióră, anume Ursu, care, după cum ne spune Le Quien, era de origină latină.

Avem dar prin părțile vecine Dobrogieĭ de astăzĭ o episcopie, pe când la Thesalonic era vechia Arhiepiscopie, care și ea trimese la conciliul din 787 pe Ion al Thesaloniculuĭ — ne spune Dositheĭ [2]).

Ambiĭ păstorĭ bisericescĭ eraŭ aĭ Românilor convietuitorĭ cu Bulgariĭ necreștinațĭ, Românĭ care începuseră a'șĭ manifesta viața lor religiósă maĭ pe larg, pentru că maĭ în urmă să-ĭ vedem conlucrând cu Bulgariĭ în fondarea unuĭ stat puternic la Dunărea de jos.

Sub domnia luĭ Crum avem maĭ multe dovezĭ de existența creștinilor prin Bulgaria orientală.

Sfîntul Theofan ne spune, cum căpetenia Bulgarilor, Crum, atacă Develtum [3]) și pe locuitorĭ împreună cu Episcopul 'ĭ-a strămutat [4]).

Și apoĭ: în luna Februarie doĭ creștinĭ din Bulgaria fugind, aŭ anunțat Imperatoreluĭ, că Crum caută a năvăli în grămadă, ca să prindă pe locuitoriĭ din Thracia [5]).

De și distrusă Biserica din Tomis, iar Episcopia desființată, póte, de óre-ce nicĭ un scriitor saŭ cronicar nu ne maĭ pomenesce de ea, creștiniĭ nu dispăruseră de aci, ca și din întregul regat Româno-Bulgar.

In anul 814, Crum luând Adrianopolul, strămută din Thracia până la 50.000 locuitorĭ împreună cu Episcopul de aci, Manuel [6]), care suferă martirul împreună cu George al Develtuluĭ, Leon al Niceeĭ din Thracia și un óre-care Petru, cum și alțĭ 377 creștinĭ [7]).

Sub fiul luĭ Crum, Mortagon, suferă martirul maĭ mulțĭ creștinĭ din Tiberiopol (Varna). Intre aceștĭ martirĭ se află un tênăr, Cinamon din Adrianopol; acesta fiind luat captiv a exercitat atâta influență asupra unuia din fiiĭ luĭ Mortagon, Eurabota, că l'a creștinat.

Atât Cinamon, cât și Eurabota aŭ murit din mâinele luĭ Molomir, succesorul la tron al luĭ Mortagon [8]).

Asupra începutuluĭ creștinăriĭ Bulgarilor părerile scriitorilor vechĭ sunt fórte împărțite, și cum acest eveniment e de o mare însemnătate, merită o maĭ amănunțită cercetare.

În timpul regențeĭ împărăteseĭ Theodora, pe la anul 845, într'un rĕsboiŭ pe care Byzantiniĭ l'aŭ avut cu Bulgariĭ, sora Regeluĭ Boris, al căruĭ nume nu ni s'a păstrat, a fost făcută prisonieră și dusă la Constantinopol, unde a fost tratată cu tóte onorurile ce-ĭ se cuvenia; locuind în palatul Imperial, ea fu crescută și inițiată în învățăturile religiuneĭ creștine, pentru care avu o deosebită dragoste în scurtă vreme.

---

[1]) Oriens christianus Tom. I p. 1221.

[2]) Op. cit Cartea VII cap. I § 17.

[3]) După uniĭ (Geograful *Meletie* pag. 439 a operiĭ sale) este Zagora; dupa alțiĭ (*Dositheĭ*, în Τόμος χαρᾶς pag. 35 și *P. Vretos*. La Bulgarie p. 233) este orașul Burgas.

[4]) *Theoph.* Chronographia (ed. Bon. 1839) Tom. I p. 722.

[5]) *Theoph.* Chronographia (ed. Bon. 4839) Tom. I pag. 779.

[6]) Mem. pop. II 543, 54 , 561. Acest sfânt este serbat de ortodoxĭ la 22 Ianuarie.

[7]) *Dosith.* cart VII cap. VII § 1.

[8]) Historia Martyrii XV martirum § 29 sq Patrolog. *Migne* T. CXXIV p 191. In Bis. ortod An. II No. VII p. 447.

Pe de altă parte trăia captiv la curtea luĭ Boris un călugăr grec, anume Theodosie Kuphara, om instruit şi cunoscător în afacerile politice.

Prin înţelepciunea şi meritele sale, Kuphara devenise ministrul Regeluĭ şi profitând de încrederea ce-ĭ inspira, începu să insufle Regeluĭ şi curtenilor, preceptele religiunĭ creştine [1]).

Când Boris ceru pe sora sa captivă, Byzantiniĭ drept preţ de rescumpărare cerură şi eĭ pe Kuphara, aceia ce se făcu.

Reîntórsă în patrie, Principesa crescută în dogmele religiunĭ creştine, continuă a cultiva primele seminţe ale aceşteĭ religiunĭ sădite de Kuphara în sufletul luĭ Boris, care totuşĭ nu voi să renunţe la idolatria strămoşilor săĭ.

Dar în anul 864, întâmplându-se în Bulgaria o fómete îngrozitóre, Boris, care vedea mizeria ce 'ĭ ameninţa poporul, invocă în ajutor pe Dumnezeul creştinilor şi în urma rugăciunilor, fómetea încetă.

Acésta decide pe Boris a se creştina, cerênd de la Constantinopol un Episcop [2]).

Un alt fapt nu maĭ puţin important a contribuit — după uniĭ istoricĭ — la creştinarea luĭ Boris.

Călugăriĭ Methodiŭ şi Cyril, întorcêndu-se din Moravia, trec prin Bulgaria.

Methodiŭ, care se pricepea în ale pictureĭ, este invitat de Boris la noul palat, ce-şĭ construise la Nicopoli şi'l rógă să-ĭ zugrăvéscă într'una din camere un tabloŭ, care să represinte cea maĭ înfiorătóre scenă ce 'şĭ-ar închipui.

Methodiŭ zugrăvesce judecata din urmă, representând pe Christos înconjurat de cheruvimĭ, avênd la drépta pe ceĭ drepţĭ, iar la stînga pe păcătoşĭ, în flacările iaduluĭ chinuiţĭ de demonĭ.

Tabloul a avut atâta influenţă asupra luĭ Boris, că acesta a cerut să se boteze cu numele de Michail [3]).

Uniĭ istoricĭ zic, că Boris s'a botezat de un episcop trimes de la Constantinopol, alţiĭ, că chiar de însuşĭ Methodiŭ.

Botezul s'a făcut nóptea; poporul revoltat înconjură palatul, din care Regele eşi urmat de câţĭ-va credincioşĭ aĭ sĕĭ, armat numaĭ cu Sf. Cruce.

Curagiul luĭ Boris făcu pe revoltaţĭ a lua fuga, iar vre-o 40 protivnicĭ aŭ fost trecuţĭ prin sabie.

Data creştinăriĭ luĭ Boris nu e certă, ci e coprinsă între 860 – 865; ast-fel:

Autorul Byzantin Simeon Magistru pune anul creştinăriĭ luĭ Boris în al patrulea aĭ Impĕrăţieĭ luĭ Michail III, când acesta a întreprins o înarmare contra Bulgarilor, adică 860 saŭ cel mult 861 [4]).

Nicita Paphlagonianul în biografia Patriarhuluĭ Ignatie, vorbind despra cutremurul cel mare din Constantinopol, zice, că Boris a primit creştinismul îndată după cutremur, saŭ la finele anuluĭ 861, orĭ în 862 [5]).

Patriarhul Photie contimporan faptelor, lasă a se înţelege, că creştinismu s'a introdus în Bulgaria pe la finele anuluĭ 864, saŭ începutul luĭ 865 [6]).

Tot Photie maĭ afirmă, că creştinismul la Bulgarĭ s'a ivit de odată şi în mod curios.

Cronicariĭ germanĭ spun, că în tómna anuluĭ 864 Boris era încă păgân [7]).

Chiar după atestările cronicarilor slavĭ, se vede că creştinarea luĭ Boris, ci nu a Bulgarilor s'a petrecut între aniĭ 863—864.

Cu referinţă la locul creştinăriĭ luĭ Boris, autoriĭ încă diferă: aşa Leon gramaticul, prezentând creştinarea Bulgarilor ca un act necesitat din partea luĭ Mihail III-lea, zice:

---

[1]) Histoire de Photius XV, pag 129; *P. Vretos.* La Bulgarie p. 41.
[2]) *Assemani.* Kalendaria ecclesiae universae. Tom. II p 374 in *Avril.* La Bulgarie cretienne p 7
[3]) *Assemani* op. cit. Tom. III p. 24 in *Avril.* op. cit. pag. 7 şi *P. Vretos* op. cit. pag. 43.
[4]) *Theophan.* Continuatus. (Ed. Bon. 1837) pag. 665.
[5]) Acta Sanct. *Bolland. T.* X cap. IV, § 29. Calendaria Assemani III 34.
[6]) *Photii* Encycl. Epistol. ed. Montacut. p. 49.
[7]) Patrol. *Migne* T. CXXV pag. 1218.

Iar Impěratul botezând pe acest boier, şi fiindu-ĭ naş 'i-a pus numele sěŭ; el a botezat şi pe magistraţiĭ luĭ, introducându-ĭ în oraş (Constantinopol) [1]).

Deci modul cum a început Creştinismul la Bulgarĭ, diferă după părerile autorilor. Biserica rěsărituluĭ ca şi Sf. Scaun, fie-care îşĭ asumă dreptul de primiĭ creştinatorĭ aĭ Bulgarilor.

Noĭ vom lua numaĭ expresia unuĭ contiporan, a Patriarhuluĭ Photie, care zice: că faptul creştinăriĭ Bulgarilor şi chiar al luĭ Boris s'a efectuat în mod curios, adică fără predicatorĭ specialĭ, veniţĭ de la Roma saŭ Constantinopol [2]).

La patru anĭ după creştinarea luĭ Boris, adică la 869, acesta cere papeĭ Adrian II, ca să numéscă Arhiepiscop, pe un diacon anume Marin, care după nume nu putea fi decât Român [3]).

Acum se resolvă cestiunea creştinăriĭ Bulgarilor «în mod curios», după spusele Patriarhuluĭ Photie.

De vreme ce Boris cerea ca pe Marin să'l numéscă Arhiepiscop, urméză că la 869 existaŭ în Bulgaria preoţĭ şi chiar episcopĭ, carĭ nu puteaŭ fi decât dintre Româniĭ creştinĭ convieţuitorĭ cu Bulgariĭ.

Deci Bulgariĭ s'aŭ creştinat treptat şi prin contactul lor cu Româniĭ.

După puţin timp saŭ chiar în anul 869, Bulgariĭ desgustaţĭ de latinĭ se puseră sub jurisdicţiunea Patriarhilor, care între aniĭ 869—878 le trimeseră doĭ Arhiepiscopĭ: pe Iosif şi pe Georgie.

Reşedinţa Arhiepiscopatuluĭ era la Ochrida şi avea sub jurisdicţiunea sa treĭ-zecĭ de Eparchiĭ.

Dintre tóte Episcopiile, ne intereséză maĭ mult pentru istoria bisericeĭ din Dobrogia, aceia a Oiţelor, pe care Greciĭ o numiaŭ Προβάτου saŭ Προβάτων. Acest oraş este Pravadi de astăzĭ, aşezat între Varna şi Şumla, unde se maĭ văd încă ruinele unuĭ castel vechiŭ [4]).

La sinodul ţinut la 879 în Constatinopol, se vede că a luat parte şi Episcopul Provatonuluĭ, anume Emanuel [5]).

Acéstă populaţiune creştină, care avea un Episcop numaĭ la câţĭ-va anĭ după convertirea Bulgarilor, de la un oraş nu departe de Constantia, nu puteaŭ fi decât Româniĭ locuitoriĭ Dobrogiĭ.

Succesorul luĭ Boris, Ţarul Simeon, supune Biserica Bulgarieĭ scaunuluĭ din Roma. Papa Formosus îĭ dete coróna de Rege. Acéstă supunere duréză pe tot timpul domnieĭ acestuia (893—927), iar urmaşul sěŭ Petru, intrând în rudire cu curtea Byzantină alipesce din noŭ arhiepiscopia Bulgarieĭ de Patriarhĭ.

Prin supunerea primuluĭ regat Româno-Bulgar, nu se atinse nimic din autocefalia bisericeĭ (declarată de autocefală de la 932), însă Bulgaria de Nord trecu sub jurisdicţiunea patriarhieĭ de Constantinopol, de la cucerirea eĭ de Impěratul Ión Tzimiskes [6]).

În anul 1185, treĭ fraţĭ Românĭ de ném, înfiinţéză al doilea regat Româno-Bulgar, sub conducerea luĭ Petru, Asan şi Ioniţă.

Asan scăpând ţara de jugul Byzantinilor, îşĭ stabilesce capitala nouluĭ Regat în Tàrnova, unde strămută şi scaunul Arhiepiscopal.

În scrisórea Papeĭ Inocentiŭ III-lea din 1203, găsim ca Arhiepiscop al Târnoveĭ pe Vasile, care arhipăstorea în Regat de 18 anĭ înainte, adică de la reîntemeierea Statuluĭ Româno-Bulgar [7]).

---

[1]) Leonis Gramatici chronographia (Ed. Bon) p. 238. El e în contrazicere cu Theophan (Continuat. pag. 164) şi cu respunsul Papeĭ Nicolae, care spune ca boieriĭ aŭ vrut să omóre pe Boris, ca să puna în locu-ĭ un păgân.

[2]) Revista Biserica Ortodoxa Româna. Anul II, No. VII, p. 451

[3]) *Baronii.* Annales an. 869 No X. Vita Adriani (*Migne* T. CXXVIII pag. 1394.

[4]) *Kanitz.* La Bulgarie pag. 415

[5]) *Dosith.* Τόμος χάρας pag. 35.

[6]) *Ev. Popovici.* op. cit. Vol. I. pag. 621 şi 641.

[7]) Patrolog. *Migne* Tom. CCXV pag 288.

În luptă cu Byzantinii, era natural ca și Biserica să fie independentă de Patriarhat; de aceia Vasile se numesce pe sine Arhiepiscop al Românо-Bulgarilor, tinzênd, după cum vom vedea, a deveni însușĭ Patriarh.

De acéstă Arhiepiscopie depindeaŭ 12 Episcopĭ, între care la Preslav în 1203 găsim pe Sava [1]).

Prin întervenirea Papeĭ Inocentiŭ II, Biserica Româno-Bulgară trecu sub jurisdicțiunea Sfântuluĭ Scaun, Arhiepiscopul Vasile primi de la Papa semnul puteriĭ oficiuluĭ pontifical, palium (o bucată de ștofă presărată cu crucĭ, care se trimete de Papĭ, ca semn al jurisdicțiuniĭ eclesiastice), iar Ioniță, coróna de Rege la anul 1204 Noembrie 8 [2]).

După treĭ-zecĭ anĭ de la data acestui fapt, adică la 1234 în timpul luĭ Ion Asan II-lea, când și pe scaunul arhiepiscopal din Târnova se afla Ióchim I, în Biserica Româno-Bulgară s'a petrecut un fapt, care transformă Primatul acesteĭ Bisericĭ în Patriarhie independentă, cu consimțimêntul celor din Antiochia, Ierusalim și Alexandria.

Proclamarea de Patriarh al luĭ Ióchim I s'a făcut în urma sinoduluĭ ținut la Lampsac [3]).

După mórtea luĭ Ióchim I la 1237, se urcă pe tronul Patriarhieĭ Vasile II, despre care se scie că a adus în Târnova móștele Sfinteĭ Parashive, care maĭ în urmă, pe timpul luĭ Vasile Lupu, aŭ fost aduse la Mănăstirea Sfințiĭ Treĭ Ierachĭ la Iașĭ.

După Vasile II-lea urméză Patriarhul Ióchim II-lea.

Acéstă independență a Bisericeĭ din statul luĭ Ion Asan II, provocă pe Papa Grigorie IX în contra Bulgarilor. În special rugă pe Baldouin, noul Impĕrat latin din Constantinopol și pe Bela IV-lea Regele Ungarieĭ, să méargă contra luĭ Ion Asan II.

Pe cel d'întâĭ, Ion Asan îl bate la Andrianopol și 'l omóră, iar Bela înrudindu-se cu Regele Bulgarilor, refuză propunerea Papeĭ, căruia spre a-'ĭ domoli furia 'ĭ spune: «cred că Asan II se va reîntórce la Biserica Romeĭ» [4]).

Papiĭ vĕzênd, că Ion Asan este neînvins în hotărîrile sale, așteptară până la mórtea acestuia la 1245, când Papa Inocențiŭ IV-lea trimete luĭ Căliman o scrisóre, prin care îl invită să consimță la unirea Bisericeĭ Româno-Bulgare cu Sf. Scaun.

Căliman móre însă în acelaș an 1245, și încercările Papeĭ rĕmân înfructuóse [5]).

Despre Ióchim II-lea, Patriarhul Târnoveĭ, istoria nu cunósce nimic, de asemenea nu se scie cine 'i a urmat, dar găsim pe o evanghelie cu data de 1273, pe unul Ignatie, ca Patriarh, căruia îĭ urméză Macarie.

Ióchim III-lea arhipăstoresce la 1283; către acesta Papa Nicolaŭ al IV intervine, fără folos, la unificarea Bisericilor.

El este omorît la 1294 de către Țarul Sfentislav Terter, ca bănuit că trădéză Statul la Tătarĭ.

După Ióchim III istoria ne-a maĭ păstrat numele a patru Patriarhĭ din Târnova. Dorotheĭ, Roman, Theodosiŭ I și Iónichie I, fără însă să cunóscem ceva din viața lor.

Simeon, urmașul luĭ Iónichie încoronéză la 1346 pe Regele Serbieĭ, pe Ștefan Dușan:

Theodosiŭ al II-lea, pe timpul căruia, saŭ póte chiar după insistența luĭ, s'a adunat în Târnova, cam pe la anul 1352 un Sinod contra Iudeilor și Bogomililor, care turburaŭ creștinătatea în Regatul Româno-Bulgar.

Acest Theodosiŭ s'a retras la 1356, pentru a face loc luĭ Iónichie al II-lea și în fine ultimul Patriarh, Eftimie, cunoscut prin lucrările sale de știință.

La ocuparea Târnoveĭ de Baiazid I în 1393, exiléză după un an pe Patriarhul Eftimie, după ce ocupase tronul timp de 18 anĭ, adică de 1376.

Rĕmân în negura vremurilor episcopatele din Dobrogia pe timpul măririeĭ Regatuluĭ Româno-Bulgar, despre care vorbesce Le Quien.

---

[1]) Patrolog. *Migne*. Tom. CCXV, pag. 289.

[2]) Idem pag. 287.

[3]) *Golubinski*. Privire scurta asupra istorieĭ bisericilor ortodoxe Bulgara, Sérba și Romàna (în rusesce) pag. 280—81.

[4]) *Reynaldus* ad anum 1238 § 7.

[5]) *Regnauld*. Annales Eccles. ad. an. 1245 No. 11.

Așa acest scriitor ne spune, çă la Axiopolis exista pe la 1347 un Episcop, Cyrillus; iar la Sugdae (vechiul Sucidava), un Episcopat, unde aŭ păstorit: Stephanus, Constantinus, Arsenius, Theodorus, Eusebius și Theophanus, până la 1484.

Acest din urmă Episcopat, pretinde Le Quien, datéză de pe la 1102, pentru care dată citéză un Episcop și un altul la 1158 [1]).

Domnul Gr. G. Tocilescu de asemenea pretinde, că un alt Episcopat se afla la vechiul Arrubium, Viçina saŭ Măcin [2]).

În ce timp nu sciŭ, dar probabil tot prin vécurile X—XIII.

După exilul luĭ Eftimie, Patriarhia de Târnova a fost degradată în Mitropolie, unde prin intervenirea Grecilor din Byzanțiŭ, Baiazid I trimese în August 1394 ca Mitropolit pe Ieremia, care n'a fost primit în Moldova [3]).

Nu pot precisa, când și cum s'a format la Silistra o Episcopie, care după cum vom vedea, este înălțată la rangul de Mitropolie și coprindea tótă Dobrogia.

La Durostum arhipăstorea, pe timpul Impĕratuluĭ Diocleţian, episcopul Dasius; iar maĭ în urmă, un altul, Iacobus, ia parte la conciliul din Efes (431). Monophilus, este după lista luĭ Le Quien, al treilea episcop de la Durostorum. Cu năvălirea Bulgarilor istoria episcopatuluĭ din Silistra tace:

«După ce Bulgariĭ coprinseră Daciile și Moesia de jos, nu se află să maĭ fi fost episcopĭ în ele, până la creștinarea lor; și chiar de ar fi fost, nu puteaŭ sta în legătură cu ceĭ-lalțĭ creștinĭ, de frica Bulgarilor; de aceia nicĭ numele lor nu se maĭ pomenesce la sobóre», — zice Le Quien. Tocmaĭ târziŭ în urmă găsim pe Leon, care ia parte la conciliul ținut la Constantinopol în 1147.

Apoĭ în 1387, un alt Episcop anume Callistus. El a luat parte în 1339 la soborul din Florența [4]).

Probabil prin năvălirea și ocuparea Dobrogieĭ de Turcĭ, creștiniĭ de aci aŭ avut să sufere. Bisericile fură distruse, iar Episcopia desființată.

Le Quien maĭ citéză Episcopatul de la Sucidava, care duréză până în 1484.

Și în fine la 1638, saŭ ceva maĭ 'nainte, găsim iarășĭ ca Episcopĭ la Silistra (Dărstorul) pe Parthenius (1564), Antonius (1638), Macarius (1672), Athanasius (1710), Hierotheus (1719) și Seraphimus (1720) cel din urmă din lista luĭ Le Quien.

Ast-fel dar, cu tótă lipsa datelor positive, totușĭ întrezărim prin întunerecul vremurilor, că chiar în epoca de glorie a mahomedanismuluĭ, aci în Dobrogia — pământul sfânt în care eraŭ îngropate rĕmășițele unuĭ profet al Turcilor, Saltukdédé — creștiniĭ aveaŭ și eĭ un păstor al lor, la Silistra, a căruĭ jurisdicțiune eclesiastică se întindea asupra întregiĭ provinciĭ.

Acéstă mitropolie era intreținută de România din stânga Dunăriĭ, ca și multe din Bisericile din eparhia sa, după cum vom dovedi cu date autentice, începând din a doua jumătate a seculuĭ al XVIII-lea.

Alexandru-Vodă-Ipsilante (1774-82) face danie mitropolieĭ Dărstoruluĭ, 500 bolovanĭ de sare din ocnele Slăniculuĭ, pe fie-care an.

Documentul este prea interesant ca să nu'l cităm aprópe în întregime:

«*Chrisovul Sfinteĭ Mitropoliĭ de la cetatea Drăstorul de peste Dunăre*».

. . . Socotim Domnia mea și pentru Sfânta și Dumnezeiasca Mitropolie din cetatea Dărstoruluĭ de peste Dunăre, la care se cinstesce și se prăznuesce hramul tăeriĭ cinstituluĭ cap al Sântuluĭ slăvituluĭ prooroc înainte mergătoruluĭ și botezătoruluĭ Ion, fiind că acéstă Sfântă Mitropolie a fost zidită și înălțată de reposatul Ghica Grigorie Vodă cel d'ântâiŭ, după putința vremilor de atuncĭ, apoĭ după vremĭ s'a fost surpat zidirea curțiĭ de jur împrejur, cât remăsese islaz și biserica se dărăpănă, necutezând a drege cineva și întru

[1]) *Le Quien*. Oriens Christ. pag 1228 în *V. Andronescu*. Contr. istorice p. 114

[2]) *Revista. Tinerimea Romană* Vol. II (1899) pag. 68.

[3]) Acta Patriach. Constant. *Miklosich* Tom. II. pag. 233.

[4]) *Le Quien*. Oriens christianus. Pag. 1228.

acéstă stare aŭ mers până întru a douĕ Domnie a reposatuluĭ Grigore Ghica Vodă al doilea, când Domnia sa, cu hărnicie, mijlocind către puternica stăpânire aŭ scos firman Impĕrătesc, prin care 'ĭ s'a dat voie cu neoprită pozvolenie, şi aşa prin ajutorul Domnieĭ-Sale şi prin osârdia Mitropolituluĭ ce aŭ fost atuncĭ, de iznóvă s'aŭ zidit şi s'aŭ înălţat curtea de jur împrejur şi s'aŭ dres şi biserica, şi s'aŭ făcut şi case, dar cu multă cheltuială şi datorie; drept aceia şi Domnia mea îndemnându-mĕ, ca prin óre-care ajutor de milă, din venitul Domnesc a ne face noĭ ctitorĭ, printr'acest cinstit hrisov al Domnieĭ mele dăm şi orânduim milă acesteĭ Sfinte Mitropoliĭ, să aibă a lua pe tot anul 500 bolovanĭ sare de la ocna Slănic, bolovanĭ marĭ aleşĭ, care la vreme să fie volnic trimisul fără de nicĭ o zăticnélă a o ridica, şi aŭ să o vânză, aŭ să o ducă unde or vrea, şi nicĭ vameşiĭ, nicĭ cămărăşiĭ să nu-ĭ supere de nimic, ca să fie mila acésta a acesteĭ Sfinte Mitropoliĭ de ajutor şi de întărire, iar Domnieĭ-mele şi reposaţilor părinţilor, moşilor şi strămoşilor Domnieĭ-mele veşnică pomenire, pentru că mila acéstă o aŭ avut Sfânta Mitropolie şi de la alţĭ fraţĭ Domnĭ, precum ne-am adeverit Domnia-mea, atât din chrisóvele Domnieĭ sale frateluĭ Gregorie Ghica Vodă . . . . Aşijderea înoim şi Domnia mea mila acésta, precum arată maĭ sus; . . . . Dat în oraşul Bucurescĭ în luna Martie 21, la lét. 7285[1]).

Acest preţios chrisov ne dovedesce, că Biserica Mitropolitană, cu hramul tăerea capuluì Sf. Ion a fost zidită de Grigorie Ghica Vodă cel d'ântâiŭ, care domnesce între aniĭ 1660—64.

Mitropolitul de atuncĭ, de şi chrisovul nu ni-l arată, dar noĭ scim din alte isvóre[2]), că pe la 1672 era Macarius, care probabil trebue să fi fost şi pe timpul luĭ Grigorie Ghica I-iŭ.

Inaintea luĭ Macarius era Mitropolit la Silistra, Antonius pe la 1638. Cu óre care probabilitate dar, reconstituim lista Mitropoliţilor Silistreĭ, cam de pe la începutul seculuĭ al XVII-lea.

La 1710 arhipăstorea la Silistra şi peste tótă Dobrogia, Athanasius, căruia îĭ urmă pe la 1721, plus-minus, Hierotheus.

Seraphimus se interpune între Hierotheus şi un alt Mitropolit, Parthenius, despre care vorbesce un document (pe care îl vom cita de îndată) din timpul luĭ Alexandru Ipsilante.

După ce am vĕḑut numele Mitropoliţilor ce s'aŭ urmat la Silistra în vécurile XVII şi XVIII, să revenim la Biserica Mitropolitană.

Documentul ne spune, că de la Grigorie Ghica I-iul (1660—64), până la a doua domnie a luĭ Grigorie Ghica al II-lea (1748—52), adică aprópe 100 anĭ, Biserica începuse a se dărăpăna, iar zidirea curţiĭ de jur împrejur, se surpase.

Grigore Ghica II-lea a zidit de isnóvă (din temelie) şi a înălţat curtea, a dres biserica şi a construit case, dar cu multă cheltuială şi datorie, pentru care maĭ în urmă Ipsilante dăruia anual câte 500 bulgărĭ marĭ de sare de la Slănic, danie pe care Mitropolia a avut-o şi maĭ 'nainte de la predecesoriĭ luĭ Ipsilante.

Dar nu numaĭ Mitropolia primia din Muntenia asemenea darurĭ, ci Domniĭ noştri maĭ ajutaŭ şi alte douĕ bisericĭ din Dobrogia, care aparţineaŭ de eparhia Silistreĭ; aceste douĕ bisericĭ eraŭ: cea din Babadag şi cea din Cernavoda.

Iată documentul referitor:

« . . . . drept aceia dară şi Domnia mea însciinţându-mĕ pentru douĕ sfinte bisericĭ, ce se află în Eparhia Sfinţieĭ sale Părinteluĭ Mitropolituluĭ Drăstor, chir Partenie, însă una în Babadag, la care se cinstesce şi se prăznuesce hramul sfântuluĭ slăvituluĭ mareluĭ mucenic Dimitrie şi alta în Cernavoda, la Bogaz-chioĭ, la care se prăznuesce hramul sfântuluĭ părinteluĭ nostru Nicolae, arhiepiscop Mirelor de la Lichia, făcătorul de minunĭ, şi încă socotind Domnia mea, că pe lângă alte laude şi prinóse ce se aduc luĭ Dumnezeŭ în sfintele bisericĭ de pravoslavniciĭ creştinĭ, este bine primit şi mirézma tămâieriĭ candelelor şi a făcliilor, fiind-că şi acestea sunt spre lauda luĭ Dumnezeŭ şi spre podóba şi cinstea bisericeĭ, şi îndemnătóre spre evlavia pravoslavnicilor creştinĭ, bine voim Domnia

[1]) *V. A. Urechiă*, Istoria Românilor, Vol. I, p. 60—61.
[2]) *Le Quien*. Oriens christianus

mea de miluim aceste două biserici, orînduim ca să aibă a lua în toţi anii câte 50 talere pe an din vama Domnéscă, şi fie pentru tămâie, unt-de-lemn, şi făclii, însă Epitropul de la Biserica Sfîntului Dumitrie să iae aceşti taleri, 25 la ziua Sf. Dimitrie, iar cel de la biserica Sf. Nicolae să iae taleri 25 la ziua Sf. Gheorghe, ca să fie acestor Sfinte biserici de ajutor şi de întărire . . . . . fiind-că acéstă milă o aŭ fost avut şi de maĭ 'nainte vreme, precum ne-am adeverit Domnia mea, atât din hrisóvele altor fraţi Domni, cât şi din chrisovul Domniei sale fratelui Grigorie Ghica Voevodul, ot leat 1769 . . . .

Dat în Bucurescĭ în luna Martie 21 leat 7285 [1]).

Constantin Vodă Moruzi, prin chrisovul de la 16 Iunie 1793, dăruesce acesteĭ Mitropolii pe fie care an şése-sute-cincĭ bolovanĭ marĭ aleşĭ de sare din ocna Slănicului şi tot în acelaş an Iunie 8, întăresce dania predecesorilor săĭ, ca Mitropolia să aibă voie a ţine în judeţul Ilfov odaia cu dobitóce (cred că un suhat de vite) şi a i se da din vistierie câte 10 talerĭ pe an.

De asemenea prin chrisovul din 16 Iunie 1793, Moruzi sporesce dania celor două bisericĭ din Babadag şi Cernavoda, de la 25 la 50 talerĭ de fie-care pe an [2]).

În fine prin chrisovul din 15 Iulie 1814, Vodă Caragea întăresce dania făcută de predecesoriĭ săĭ celor două bisericĭ (din Cernavoda şi Babadag) din Dobrogia, care depindeaŭ de mitropolia din Silistra [3]).

Documentele ne arată, că Româniĭ aveaŭ încă de prin secolul XVIII-lea cel puţin două bisericĭ în Dobrogia, la Cernavoda şi Babadag; ele eraŭ póte singurele bisericĭ creştine de aci, de óre ce alte populaţiunĭ creştine nu maĭ conlocuiaŭ cu Româniĭ în vremurĭ aşa de depărtate.

Nu sciŭ dacă Româniĭ maĭ aveaŭ şi alte bisericĭ, cel puţin documentele nu ne arată acésta, de şi eĭ, pentru epoca ce ne intereséză, locuiaŭ în mare numĕr pe ţĕrmul Dunăriĭ, pe valea Taiţeĭ şi în unghiul format de braţul Sfîntul-Gheorghe şi lacul Razelm.

Rĕsboiul din 1828—29 aduse o schimbare mare în sórta Bisericeĭ din Dobrogia, prin desfiinţarea Mitropolieĭ din Silistra.

Tot acest rĕsboiŭ distrusese oraşul Tulcea, care maĭ 'nainte era pe locul unde se află astăzĭ carantina; el fu rezidit în apropiere de Colnicul Horeĭ, adică pe locul actual.

Guvernul otoman ca să împiedice contactul Ruşilor (care acum se întinseseră cu stăpânirea până la bratul Sf. George), cu populaţiunea creştină de prin satele dintre braţ şi lacul Razelm, adună pe locuitoriĭ din Beştepe şi Prislav în oraşul din noŭ înfiinţat, Tulcea, şi le destinară celor d'întâĭ partea de apus (mahalaua Beştepenilor de azĭ), iar pe ceĭ din Prislav iĭ aşezară către rĕsărit, formând mahalaua Prislăvenilor.

Aceştĭ locuitorĭ, după îndemnul luĭ Nedelcu Gâscă, un Român pios, aŭ adus icónele bisericescĭ române din satul Beştepe, şi le-aŭ aşezat într'o bisericuţă de scândurĭ, făcută în pripă, pe terenul unde se află astăzĭ Biserica catedrală Sf. Niculae, păstrându-i-se tot patronul Sf. Nicolae, pe care îl avea şi la Beştepe.

Bisericuţa acésta a fost cea d'întâĭ din Tulcea şi singura creştinéscă; ea servia nu numaĭ Românilor ci şi tuturor creştinilor din oraş.

Bulgariĭ în emigrarea lor spre Bugeac, după rĕsboiul din 1828, mulţĭ din eĭ aŭ rĕmas în Dobrogia nordică, decĭ şi în Tulcea. Aci veni a se stabili Mitropolia desfiinţată de la Silistra.

Mitropolitul ca ortodox avea jurisdicţiune eclesiastică asupra tuturor creştinilor din provincie; aceştia plăteaŭ o dare anuală către Mitropolit, numită jitia (în sumă de 6 leĭ).

Mitropolitul, prin influenţa sa, provoca Românilor o mulţime de nemulţumirĭ, între altele le pretindea ca să se oficieze în Biserica lor în limba bulgară, pe care voia s'o introducă şi în şcolĭ.

După trecere de cât-va timp, biserica învechindu-se, s'a hotarît a clădi o altă de zid lângă cea de scândurĭ.

---

[1]) *V. A. Urechia,* op. cit. vol. I. pag. 61—2.

[2]) *V. A Urechia,* op. cit. vol. VI pag. 243—246.

[3]) Idem, vol. X, pag. 237.

Toţĭ Româniĭ, uniţĭ la olaltă, avênd în frunte pe Vasile Gâscă, fiul luĭ Nedelcu Gâscă, Costache-Dumitriu-Boambă, Mich. Petrescu, Fraţiĭ Sotirescu, Em. Popovicĭ, Gh. Uzum-Toma-Bozuc, Gr. Burghelea, I. Lungu, Preoţiĭ Alexandru şi Ion Negru şi alţiĭ, aŭ cerut autorităţilor turcescĭ să li să permită a clădi biserica cu treĭ turnurĭ, ceia ce s'a şi făcut prin firman Impĕrătesc, dânduli-se voe a o construi cu treĭ turnurĭ, favóre ce nu s'a acordat în urmă nimănuĭ, căcĭ Turciĭ ţineaŭ ca bisericile crestinescĭ să nu întreacă minaretele giamiilor.

In scurt timp Româniĭ aŭ adunat 37,000 leĭ turceştĭ de pe la toţĭ creştiniĭ, fără deosebire de naţionalitate şi aŭ început clădirea, care a durat 3 anĭ.

Totalul cheltuelilor făcute a fost de 280,000 leĭ turcescĭ saŭ 56,000 francĭ, fără să se fi tencuit, în care stare a şi fost găsită de Românĭ la ocuparea Dobrogieĭ [1]).

Cazaciĭ şi Lipoveniĭ veniţĭ în Dobrogia de pe începutul seculuĭ XVIII-lea nu avură, până la rĕsboiul din 1828, biserică.

Prin stăruinţele luĭ Gonciarov s'a fondat la Slava-rusă biserica de aci, care maĭ în urmă s'a ridicat la rangul de Episcopie prin 1830, saŭ maĭ încóce, şi în fine Arhiepiscopie la 1851.

Doĭ anĭ maĭ în urmă Alimpiŭ a fost chirotonit de Episcop al Tulceĭ. Acéstă Episcopie dură până la 1860, căcĭ Justin, următorul luĭ Alimpiŭ, a plecat în Rusia şi s'a lepădat de rătăcirile Lipovenilor, care aŭ renunţat pentru totdeauna a maĭ înfiinţa o Episcopie la Tulcea, ci aŭ rĕmas numaĭ cu Arhiepiscopia de la Slavă, unde, după Arcadiŭ II-lea, urmă Irinarch, care se află şi astăzĭ.

Lipoveniĭ fondară după rĕsboiul din 1854—56 o nouĕ mănăstire de călugăriţe în satul Slava-rusă, rĕmânênd vechia mănăstire de călugărĭ şi ca scaun al Arhipiscopatuluĭ Lipovenesc; acésta din urmă e aşezată la 3 km. spre N.V. de sat, în sus pe cursul rîuluĭ Slava [2]).

Tot după rĕsboiul din 1856 s'aŭ construit şi bisericile lipovenescĭ din Camena, Sarikioĭ, Carcaliŭ, cele douĕ din Tulcea, cea ruséscă şi cea scapetă tot de aci, cum şi cea din Isaccea.

Una dintre bisericele vechĭ româneścĭ ale Dobrogieĭ, este şi cea din satul eminamente românesc Nicoliţel. O cred cea maĭ vechie, de cel puţin 300 anĭ. Tradiţia spune, că acest locaş de rugăciune, a stat multă vreme sub o movilă de pămênt, făcută de creştinĭ pentru a le acoperi biserica. de frica Turcilor; că era ascunsă în mijlocul pădurilor, carĭ odinióră acoperiaŭ tot ţinutul dinprejur.

Nisce vênătorĭ — se zice — urmărind o căprióră ce se ascunsese la scorbura unuĭ stejar, aŭ băgat de sémă, că movila de lângă stejar suna a ceva pustiŭ.

Făcêndu-se săpăturĭ s'a dat peste bisericuţă, a căreĭ intrare era astupată cu pămênt, iar în interior tóte icónele şi podóbele rĕmăseseră neatinse.

Căprióra pe care o urmăreaŭ, ţâşnind din 'nântru o luă la fugă şi se ascunse în crăpătura uneĭ stâncĭ, la câte-va sute de metri maĭ departe.

Din acel loc a isvorît apă, care după credinţele poporuluĭ, are darul de a tămădui bólele; acéstă fôntână azĭ se numesce «a zmeuluĭ».

In orĭ-ce cas, bisericuţa din Nicoliţel datéză înaintea rĕsboiuluĭ din 1828, căcĭ aci se află îngropat un general rusesc mort în acest rĕsboiŭ.

Tot din 'naintea rĕsboiuluĭ din Crimeia datéză fondarea Mănăstirilor Cocoşul de călugărĭ Românĭ şi Cilicul de călugăriţe rusescĭ.

Mănăstirea românéscă de călugărĭ a fost fondată la 1842 de arhimandritul Visarion, de loc din Transilvania şi venit în Dobrogia la 1835; a fost refăcută în anul 1853 şi în fine în 1883 reparată şi i s'a adaos clopotniţa [3]).

O chinovie care depindea de mănăstirea Cocoşul, a fost şi Taiţa, mica mănăstire de pe cursul superior al rîuluĭ cu acest nume; astăzĭ abia maĭ există.

---

[1]) *C. Theodorescu.* Din trecutul Dobrogieĭ.

[2]) *Melchisedek.* Lipovenismul, pag. 166—175.

[3]) A se vede Manastirea «Cocoşul», cum şi rĕsboiul din 1806.

Apoĭ Tichilescĭ, care aprópe e lăsată în părăsire. Aceste douĕ chinoviĭ serviaŭ maĭ mult ca adăpost tâlharilor, de cât ca locaş de rugăciune.

Mănăstirea ruséscă de maicĭ, Cilicul, a fost fondată în 1848 de arhimandritul Athanasiŭ, ale căruĭ scandalurĭ le-am descris când am vorbit despre acéstă mănăstire[1]).

Rĕsboiul din 1856 găsesce în oraşul Tulcea o mitropolie bulgară, o episcopie greacă (stabilită numaĭ de câţĭ-va anĭ) şi o episcopie lipoveană.

Bulgariĭ prin influenţa lor, îşĭ asum dreptul asupra bisericeĭ din Babadag, pe care am vĕzut-o că de vremurĭ, când nicĭ un Bulgar nu se afla prin Dobrogia, acéstă biserică era întreţinută de Românĭ[2]) — pun mâna pe administraţia eĭ şi impun a se oficia în limba bulgară.

Acéstă stare de lucrurĭ a durat din 1866, până la ocuparea Dobrogieĭ de Românĭ, care pe baza drepturilor ab antiquo, gonesc pe usurpatorĭ de la abministraţia bisericeĭ, al căreĭ venit anual se suia la câte-va sute de galbenĭ.

Dar în 1866 se începu cérta între Mitropolitul bulgar Grigorie şi Dionise, Episcopul grec din Tulcea, căcĭ fie-care din eĭ vroia să aibă de partea sa pe Românĭ, spre a le încasa jitia.

Acéstă dare se percepea de preoţĭ însoţiţĭ de forţa armată şi vaĭ de nenorocitul locuitor, care nu putea plăti! I se lua şi ceaonul de mămăligă.

O dată un preot încasator, neputênd percepe jitia de la un locuitor, a voit să-ĭ ia un ceaon atârnat de strĕşina caseĭ şi agăţîndu-se ca să-l tragă în jos, ceaonul ce era plin cu borş fierbinte, s'a rĕsturnat şi a opărit fórte rĕŭ cinstita faţă a Sf. Sale[3]).

Cérta între înalţiĭ prelaţĭ aĭ Tulceĭ, a avut de efect împărţirea Românilor în douĕ partide: notabiliĭ eraŭ de partea Mitropolituluĭ, iar restul de partea Episcopuluĭ.

Consecinţa a fost închiderea bisericeĭ Sf. Niculae, după stăruinţele Mitr. Grigorie şi a unuĭ bulgar D. Teodorof, până la venirea Ruşilor în 1877.

Româniĭ căutară a construi o altă biserică, din colectă publică, în mahalaua Prislăvenilor şi cu multe străduinţe aŭ reuşit numaĭ a o ridica din roşu şi a o înveli. Biserica pórtă hramul Sf. Impĕraţĭ Constantin şi Elena.

De şi neisprăvită, preoţiĭ oficiară într'însa, până la rĕsboiul din 1877; in acéstă stare am găsit-o şi noĭ Româniĭ la ocuparea Dobrogieĭ.

---

[1]) Vezĭ Mănăstirea Cilicul.

[2]) O scriere a D-luĭ *C. P. Scheleti* (Dobrogia p. 35) susţine că Biserica din Babagag a fost construita de Românĭ în 1828 şi rezidită tot de eĭ în 1856; orĭ noĭ am vĕzut maĭ sus că acéstă biserică era maĭ vechie. Că a fost reconstruită în douĕ rĕndurĭ de Românĭ, da.

[3]) *C. Theodorescu,* op. cit. pag. 18.

Bisericile din Județul Constanța.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
		a) **Ortodoxe.**
Adam-Clissi.	Sf. Gheorghe.	Satul e reînființat în 1880. Are o casă de rugăciune. Biserica a început a se construi în 1900, nu e terminată. Are un preot.
Aliman.	Adormirea.	Din spusele bătrînilor, satul datéză de pe la sfârșitul véculuĭ al XVIII-lea. Biserica a fost construită în 1859 din gard; reconstruită de zid în 1880. E deservită de un preot.
Aigâr-Ahmet.	Sf. Gheorghe.	Are biserică construită pe la 1881; e deservită de un preot.
Asarlîk.	Adormirea.	Numele satuluĭ însémnă «spânzurătóre», căcĭ aicĭ, spun bătrâniĭ, se afla o spânzurătóre la cetatea de lângă sat și unde eraŭ spânzurațĭ tâlhariĭ. Furcile eĭ le-aŭ vĕzut bătrâniĭ, sunt acum 60—70 anĭ. Biserica a fost construită din noŭ în 1881, prin osârdia Căpitanuluĭ Lerescu, din Reg. 1 Linie. Biserica e deservită de un preot.
Azizia.	Sf. Ștefan.	Biserica construită în 1898. E deservită de un preot.
Almalîu.	Inalțarea.	Satul este fórte vechiŭ. Biserica clădită pe la 1828, acum se reconstruesce. E deservită de douĭ preoțĭ.
Bülbül-Kiuciuk.	Sf. Niculae.	Satul are o casă de rugăciune, deservită de un preot.
Beilic.	Sf. Haralambie.	Nu se scie data fondăriĭ satuluĭ, care e fórte vechiŭ. Pe țarmul stâng al Dunăriĭ sunt sate cu numirile: Beilicul, Mârleanu, Oltina, etc., și de sigur înființătoriĭ satelor dobrogene cu acelaș nume, sunt locuitorĭ venițĭ din stânga Dunăriĭ. Pe timpul resbóielor, locuitoriĭ dobrogenĭ treceaŭ Dunărea în satele surorĭ. Biserica a fost construită în 1856 și e deservită acum de un preot.
Bugeac.	Sf. Atanasie.	Biserica construită pe la 1862. E deservită de un preot.
Boazgic.	Inălțarea.	Biserica construită în 1888. Are un preot.
Constanța.	Sf. Apostolĭ.	*a)* Catedrala, măréță construcțiune în stil bizantin, se află lângă Mare. A fost inaugurată la 1895. E deservită de patru preoțĭ.
	Schimb. la față.	*b)* Biserica comunitățiĭ elene, construită între 1863—67. E deservită de doĭ preoțĭ.
	Sf.Metodiu și Ciril.	*c)* Biserica comunitățiĭ bulgare. E maĭ mult o casă de rugăciune. S'a pus fundamentul uneĭ noĭ biserici. E deservită de un preot
	Adormirea.	*d)* Biserica comunitățiĭ armene; a fost construită în 1880. E deservită de un preot.
Carol I. (Danachioĭ).	Sf. Voievozĭ.	Biserica a fost construită în 1888 și e deservită de un preot.
Caramurat.	Sf. Gheorghe.	Biserica clădită în 1884. E deservită de un preot.
Copucci.	Sf. Voievozĭ.	Biserica clădită în 1882. E deservită de preotul de la Ghelengic.
Caraomer.	—	Are o casă de rugăciune, în care nu se oficiază leturghie.
Cara-ci-cula.	—	Idem.
Cazil-Murat.	—	Idem.
Câșla.	Sf. Niculae.	Clădită în 1870, și deservită de un preot.
Cernavoda.	Sf. Impĕrațĭ.	Din informațiunile culese de la un Român, care se află de 76 anĭ în Cernavoda, am aflat că biserica de care vorbesc documentele, a fost dărîmată de Turcĭ, după rĕsboiul din 1829. Maĭ exista și o biserică grecească, din jos de spitalul comunal de astăzĭ, dar care a fost lăsată în părăsire și ruinele fondațiunilor se maĭ vĕd încă.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ŞI BISERICEI
Cernavoda.	Sf. Impĕraţĭ.	Pe la 1848, 'mĭ spune bătrânul, obştia locuitorilor a clădit o biserică de gard învalită cu olane, şi o mică clopotniţă, dar fiind o construcţiune şubredă s'a dărâmat cu desavârşire în 1879, iar icónele aŭ fost duse în biserica actuală, începută în 1882 şi inaugurată la 1894. E construcţie solidă de piatră în stil bizantin, deservită de doĭ preoţĭ.
Cochirlenĭ.	Sf. Dumitru.	Satul se zice a fi înfiinţat în a doua jumătate a secoluluĭ XVIII-lea. N'a avut biserică până la cea actuală, cladita în 1899, ci numaĭ o casă de rugăciune. Are un preot.
Chior-cesme.	Sf. Treime.	Satul a fost reînfiinţat în 1886, iar biserica construită în 1899. Are un preot.
Cocargea.	Sf. Treime.	Satul a avut biserică şi pe timpul Turcilor, care aŭ ars-o înaintea resboiuluĭ din 1877, iar icónele aŭ fost sfarâmate în bucăţĭ; a scapat una singură, dar şi acésta sgâriata de sabie şi represintă pe Sf. Archangheli. Biserica a fost cladită în 1856 şi acum e în bună stare. E deservită de un preot.
Caccamac.	—	Biserica este terminată, dar nesfinţita.
Carabacă.	Sf. Niculae.	Biserica a fost construită în 1898 şi are un preot.
Canlia.	Sf. Voievozĭ.	Satul datéză de pe la începutul veaculuĭ XIX-lea şi a fost înfiinţat de Bulgarĭ veniţĭ din Varna. Numele sau însémnă sânge. Biserica a fost construită în 1862 şi e deservita de un preot.
Coslugea.	Sf. Treime.	Satul se zice a fi fost infiinţat de Românĭ, după resboiul din Crimeia. Biserica a fost cladită în 1862; fiind veche, locuitoriĭ au început construcţia alteia nouă. Are un preot.
Cuzgun.	Sf. Gheorghe.	Orăşelul se zice a fi fost înfiinţat în al 4-lea patrar din veacul XVIII-lea. Datorită posiţiuniĭ sale la încrucişarea maĭ multor drumurĭ naturale din sudul Dobrogieĭ, Cuzgunul se mări fórte repede şi, pe la începutul secoluluĭ trecut, el număra peste 30.000 suflete In resboiul din 1806—1812, Pehlivan retragêndu-se din Ismail (a se vedea la partea istorica) la Cuzgun, pe care îl întari de jur împrejur cu şanţ şi parapet pe délurile înconjuratóre, construind şi 9 redute pentru infanterie şi artilerie. Urmele acestor fortificaţiunĭ se vĕd şi astazĭ. In săpăturile ce s'au făcut acum de curînd s'aŭ găsit o mulţime de ghiulele. In lăuntrul cetăţii se închisese Pehlivan, care avea aci palatul sĕŭ pe un deluşor în partea de resarit a oraşuluĭ, palatul înconjurat cu zid ale căruĭ urme se maĭ vĕd înca. Bătrîniĭ povestesc, că la pórta cetăţueĭ luĭ Pehlivan se înălţa un turn prevăzut cu un ciasornic mare. Pe locul Primarieĭ de astăzĭ se înălţa o mărétă giamie (pe care Ruşiĭ n'aŭ distrus-o în 1809). In partea de N.V. se află o cladire mare situata pe un deluşor; ea servia ca punct de observaţie de acéstă parte. Aci se aflaŭ magasiile cu muniţiunĭ şi provizii şi cazarma bandelor luĭ Pehlivan. In Cuzgun eraŭ şi magaziile Imperăţieĭ Otomane, unde se aduna dijma productelor regiuniĭ. Strada cea mare, care se cheama astăzĭ strada Cogălniceanu era pe o parte şi pe alta marginita de prăvaliĭ, era frumos pavată, bine întreţinută, iar pe de-asupra acoperită cu geamurĭ. Nimic n'a maĭ rămas din splendórea de odinióră a acestuĭ oraş, care chiar înaintea ultimuluĭ resboiŭ numĕra maĭ bine de 8.000 locuitorĭ. Desele invaziunĭ şi distrugerĭ aŭ redus oraşul Cuzgun într'un miserabil sat, care abia acum a început a reinvia. Prin 1850 obştia locuitorilor a clădit o biserică, care a fost distrusă de Turcĭ înaintea resboiuluĭ. Cea actuală e construită în 1881 şi e deservită de un preot.
Ciobanul.	Sf. Ion g. de aur.	Satul se zice a fi fost fondat de transilvănenĭ, între 1770—1780. Biserica a fost cladită în 1836 şi reconstruită în 1886. Are un preot.

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Calfa.	Adormirea.	Satul a fost înființat de Mocanĭ, nu se știe când. Inainte nu era aci de cât o casa de rugăciune. In 1890 s'a construit biserica, deservită de un preot.
Carlal.	Sf. Voievozĭ.	Satul s'a reinființat in 1883. Biserica construită in 1890. Are un preot.
Caranlic.	Sf. Dumitru.	In 1857 locuitoriĭ aŭ clădit o casă de rugăciune, la care servia preotul de la Cuzgun. Satul n'are acum biserică.
Cuingiuc.		O casă de rugaciune cu un preot.
Dorobanțul. (Bilarlar).	Sf. Vasile.	Satul era locuit de Tătarĭ, carĭ aŭ fugit in 1877. El se numia Bilarlar. Tocmaĭ prin 1881 Româniĭ aŭ reînființat satul, căruia îĭ deteră numirea de astăzĭ. Acelaș lucru s'a intâmplat la Danachioĭ, astăzĭ numit Carol I. Biserica de la Dorobanțul a fost clădită în 1885. Are un preot.
Docuzol	Sf. Gheorghe.	Inaintea resboiuluĭ din Crimeia, satul era așezat maĭ sus pe vale, în locul unde se află târla luĭ Zărnescu. După resboiul din 1877, Tătariĭ fugițĭ s'aŭ intors și fondat satul pe locul de acum, pe la 1885. Pe lângă eĭ s'aŭ stabilit și Românĭ, carĭ aŭ fondat biserica in 1890. Are un preot.
Dobromir.	—	Are o casă de rugăciune, în care nu se oficiaza leturghie.
Demircea.	—	Casă de rugăciune deservită de un preot.
Dăienĭ.	Sf. Paraschiva.	Satul a fost fondat in ultimul patrar al veaculuĭ XVIII și era locuit de Românĭ, Armenĭ și Turcĭ. Aceștia din urma aŭ plecat inaintea resboiuluĭ din 1877 și aŭ remas numaĭ Româniĭ, care formau și maĭ nainte elementul cel maĭ numeros. Biserica a fost cladită în 1832 și reconstruita in 1873. Și atuncĭ, ca și acum are un preot.
Dulgherul.	Sf. Impĕrațĭ Constantin și Elena.	Biserica de aci a fost cladită în 1869. Are un preot, care servesce și în satul Carapelit, care ca și Dulgherul sunt vechĭ sate tătarescĭ. Elementul tatar a fost înlocuit cu Românĭ.
Doeranĭ.	Sf. Gheorghe.	Biserica construita în 1900. E deservita de un preot.
Endec-arachioĭ.	Sf. Haralambie.	Are numaĭ o casa de rugăciune, deservită de un preot.
Esechioĭ.	Adormirea.	Are numaĭ o casa de rugăciune, deservită de un preot.
Erkesek.	Sf. Treime.	Casă de rugăciune, deservita de un preot.
Fagăraș-nou.	Sf. Voivozĭ.	Satul reinființat de Transilvănenĭ în 1883. Biserica a fost cladită în 1890. E deservită de un preot
Gargalic-mic.	Inălțarea	Numaĭ în satul Gargalîcul-mic există biserica. Acest sat a fost înființat în 1852 de două familiĭ de Bulgarĭ, venite din județul Tulcea cu oile. Până în 1861 nu maĭ eraŭ alțĭ locuitorĭ. Intre 1861—64 aŭ venit maĭ multe familiĭ și s'aŭ stabilit aci. Locuitoriĭ 'șĭ-aŭ construit o mică casa de rugăciune din scândurĭ și slujia preotul de la Caranasuf, iar în 1871 'șĭ-aŭ adus un preot al satuluĭ, când aŭ construit și o mică biserică, arsă de Turcĭ in 1876, iar icônele sfărîmate. In 1879 locuitoriĭ construesc o altă biserică și în 1894 pe cea actuală, deservită de un preot. Satul Gargalîcul-mare era locuit de Tatarĭ, care emigrând înaintea resboiuluĭ din 1877, satul a fost ruinat și reînființat de locuitoriĭ din Gargalîcul-mic în 1878-79. Aci n'a fost și nu e biserică.
Ghiuvenlia.	—	Biserica e în construcție. Satul însă are preot.
Gârlița.	Sf. Dumitru.	Satul era la început fondat pe cósta déluluĭ Cișme-Doloi și din lipsă de apă s'a reconstruit pe vale, în locul actual, după 1828, când vechiul sat a fost dărimat. Biserica a fost construită în 1866 și e deservită de un preot.
Galița.	—	Casă de rugăciune cu un preot.
Ghiol-Punar.	—	Satul n'are biserică; are însă preot.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Gârliciu.	Sf. Niculae.	Satul a fost înființat pe la 1830 de locuitorĭ veniți din Jud. Ialomița, de la localitatea numită «la Plopĭ» așezata in Balta, în fața satuluĭ de acum. In urma aŭ maĭ venit și alte familiĭ. Biserica a fost clădită în 1865 și e deservită de un preot.
Hairamchioĭ.	—	Biserică nu e, satul are o casa de rugăciune cu un preot.
Hârșova.	Sf. Niculae.	Biserica a fost clădita în 1857 și e deservita de un preot.
Lipnița.	Sf. Impĕrațĭ.	Numele satuluĭ insĕmnă în l. bulgară «Teișanca». Se zice a fi fost înființat (nu se scie când) de o colonie de Bulgarĭ venită de pe țărmul Măriĭ Adriatice. Biserica a fost veche. S'a început construirea uneĭ alte noua. E deservita de un preot.
Mangalia.	Sf. Gheorghe.	a) Biserica română construită în 1884.
	Sf. Niculae.	b) Biserica elenă, e fórte réu întreținută., A· fost construita în 1832. Fie-care are câte un preot.
Medgidia.	Sf. Apostolĭ.	Inaintea resboiuluĭ din 1877 se afla aci numaĭ o casa de rugăciune cu un preot. In 1890 s'a construit biserica actuala, frumósă și solidă. Are un preot.
Mârleanu.	Sf. Dumitru.	Satul a fost infiinţat pe la începutul secoluluĭ al XVIII-lea de Românĭ veniți din stânga Dunariĭ. Aci se afla biserica, care a fost arsă de Turcĭ înaintea rĕsboiuluĭ din 1877 și reconstruită in 1881. Inainte ca și acum satul are preot.
Muslu-beĭ.	Sf. Treime.	Casă de rugăciune, deservită de un preot.
Ostrov. (Oraș).	Sf. Niculae.	Ostroyul este fondat în urma rĕsboiuluĭ din 1828, cam pe la 1830—32. De la 1878 deveni oraș. Biserica de aci a fost cladită în 1861 și e deservita de doĭ preoțĭ.
Oltina.	Sf. Gheorghe.	Satul este fórte vechiŭ (din spusele bătrânilor, cam vre-o 400 anĭ). Biserica este de asemenea veche; ea a fost reconstruită în 1852 și e deservită de un preot.
Ostrov.	Adormirea.	Biserica a fost clădită pe la 1865 și reconstruita in 1896. E deservită de un preot.
Osman-facă.	Sf. Impĕrațĭ.	Satul reînființat în 1886. Biserica construita în 1890. Are un preot.
Pazarlia.	Sf. Niculae.	Biserica e construită la 1902 și are un preot.
Peletlia.	Acopcramĕntul M. Domnuluĭ.	Aci se află o bisericuța de gard lipita cu pămĕnt. Preot este.
Peștera.	Nascerea luĭ Isus Christos.	Satul a fost părăsit prin 1870 și reinființat prin 1893, iar biserica construita in 1902. Are preot.
Pârjóia.	Sf. Niculae.	Inaintea rĕsboiuluĭ din 1877 satul era locuit de Rușĭ, care s'aŭ retras in jud. Tulcea. Biserica a fost cladita in 1859 și deservită de un preot.
Parachioi.	Adormirea.	Nu se scie cu precisie data înființăriĭ satuluĭ; dar, din spusele batrânilor, locuia aci un Turc bogat, numit Para-Giclăŭ, pe la 1809. Acesta plecând, a dăruit pămĕntul unuĭ servitor al sĕu credincios, care facu aci casă de locuit și prisaca cu albine. Venind și alte familiĭ reînființéză satul, caruia ĭ detera numele luĭ Para-Giclău, Para-Kioiul, de unde Para-Kioĭ. Pentru întâia data, biserica a fost construita in 1867 de nuiele, apoĭ reconstruita în piatra la 1857. E deservita de un preot.
Pantelimon.	Sf. Pantelimon.	Biserica e fondata în anul 1889. Are un preot.
Rasova.	Sf. Niculae.	Are biserică veche (din 1859), care se reconstruesce acum. Satul n'are preot.
Saragea.	Inalțarea.	Biserica reconstruita in 1897 pe ruinele alteia vechĭ (1855). E deservită de un preot.

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Scimeni-Micĭ.	Sf. Dumitru.	Satul a fost înființat in a doua jumĕtate a secoluluĭ XVIII-lea de Zaporojeni veniți din Rusia. Biserica a fost cladita in 1875 și acum se reconstruesce. Are un preot.
Satul-Nou.	Inalțarea.	Satul e inființat prin a doua jumĕtate a véculuĭ XVIII-lea de Românĭ veniți din stânga Dunariĭ. Biserica e clădita din 1860 și deservită de un preot.
Saraiŭ.	Sf. Gheorghe.	Biserica e clădită în 1888 și are doĭ preoțĭ.
Satischioĭ.	Nascerea Maiceĭ Domnuluĭ.	Satul fiind părăsit de Tătarĭ, veniră prin 1884 vre-o 40 familiĭ din satul Făcăenĭ (jud. Ialomița) și s'au stabilit aci; in urma au maĭ venit Românĭ din județele Ialomița, Brăila, R. Sărat și Transilvania. Biserica e construită in 1880 și are un preot.
Tuzla.	Sf. Ecaterina.	Din informațiunile ce am de la batrânĭ, acest sat prin 1822 era locuit de vre-o 30 familiĭ de Gagăuțĭ, care avéŭ o biserica, ale căreĭ ruine se maĭ vĕd încă. In 1854, eĭ au fugit în Basarabia și aŭ fondat satul Tuzla. Aci aŭ venit sa locuiască Turciĭ. La 1882 aŭ început sa vina Bulgarĭ din Plasa Babadag și în 1887 au construit biserica actuală deservita de un preot.
Torloman.	Sf. Paraschiva.	Biserica de aci a fost cladită în 1893. Are un preot.
Tașpunar.	Sf. Ilie.	Biserica clădită la 1888. Are preot.
Topolog.	Sf. Impĕrațĭ.	Satul era până în 1877 locuit de Tatarĭ și Cerkezĭ, care traiau fie-care separat, de unde și numirea de Topolog Tatar și Topolog Cerkez. Acum n'a maĭ remas de cât câte-va familiĭ tătăresci. Româniĭ veniți a se stabili aci în urma rĕsboiuluĭ din 1877, sunt din jud. Râmnic-Sarat și Braila, cum și Transilvănenĭ din satele Sâmbata de sus, cea de jos și Bran. Biserica e cladită in 1899 și are un preot.
Tichilescu.	Sf. Gheorghe.	Biserica e clădită în 1895 și are un preot.
Topal.	Adormirea.	Biserica clădită în 1865. Are douĭ preoțĭ.
Urumbeĭ.	Sf. Dumitru.	Are o biserică construită în 1886 cu un preot.
Vlahchioĭ.	Sf. Voievozĭ.	Satul e înființat cam intre 1770—1780. Satul are o casa de rugăciune, deservită de un preot.
	Anul fondăriĭ	**b) Lipovene**
Ghizdarescĭ.	1880.	Satul e de mult locuit de lipovenĭ, care avéŭ inainte o casa de rugaciunĭ.
Caracoium.	1872.	Lipoveniĭ 'și-aŭ cladit aci o frumósă biserică.
		c) Catolice
Constanța.	1860.	Depinde de Archiepiscopia din Bucurescĭ.
Caramurat	1882.	» » » » »
		d) Protestante
Constanța.	1896.	Biserică.
Cogeali.	1897.	Casă de rugaciune.
Copadin.	1890.	» » »
Facrie.	1898.	» » »
Sofular.	1899.	» » »
Mamuzli.	1899.	» » »
Mangalia.	1900.	» » »
Mangea-Punar.	1893.	» » »
Osman-facă.	1895.	» » »
Sarighiol.	1897.	» » »

Localitatea unde se află sinagogă saŭ giamie	Anul fondăriĭ	DETALII ASUPRA SATULUI, SINAGOGEI SAU GIAMIEI
		e) Sinagogĭ
Constanța.	1872.	Sinagogă pentru ovreiĭ numițĭ «leșescĭ».
»	1866.	» » » » «Spaniolĭ».
		f) Giamiĭ
Alacap.	1867.	Intreținuta de locuitorĭ mahomedanĭ. Deservita de un hoge și un hatip.
Agemler.	1862.	Intreținută de locuitorĭ mahomedanĭ. Are un imam și un muezin.
Azaplar.	1860, 72.	Are douĕ giamiĭ întreținute de locuitorĭ mahomedanĭ. Aŭ treĭ imamĭ, treĭ muezinĭ și doĭ hatipĭ.
Amza-aci.	1860, 75.	Douĕ giamiĭ întreținute de locuitorĭ mahomedanĭ. Au doĭ muezinĭ, un imam, un hatip.
Ascilar.	1872.	O giamie întreținută de locuitorĭ mahomedanĭ. Deservită de un hatip.
Abdulah.	1865.	O giamie » » » » Are un hatip și un muezin.
Acbasi.	1862.	O giamie întreținută de locuitorĭ mohomedanĭ. Are treĭ hogĭ.
Anadolchioĭ.	1884.	» » » » » » un »
Bülbül-mic.	1858, 1867.	Are douè giamiĭ intreținute de mahomedanĭ. Sunt deservite de treĭ muezinĭ.
Bülbül-mare.	1869, 1872.	Are douĕ giamiĭ » » » » » de treĭ muezinĭ.
Beșaul.	1859, 1866.	Are doue giamiĭ întreținute de mahomedanĭ. Au treĭ imamĭ, un muezin, un hatip.
Becter.	1884.	Are o giamie întreținută » Are un imam.
Bairamdede.	1850, 56, 69, 74.	» patru » » » » patru hogĭ.
Bazarghian.	1885.	» o » » » cu un hoge.
Bașpunar.	1862.	» o » » » » » »
Constanța.	1822.	Numita «Mahmudia». E întreținuta de mahomedanĭ. Are un hoge, doĭ imamĭ.
»	1860.	Numită «Azizia» Intreținută de Stat. Are treĭ imamĭ, un hatip, un muezin.
»	1868.	Giamie tătarĕscă. Intreținută de tatarĭ. Are doĭ muezinĭ, un hatip.
»	1879, 1890, 1893.	Treĭ giamiĭ (case de rugăciunĭ). Fie-care cu câte un hoge.
»	1882.	O giamie mică pe Str. Mangalia. Are doĭ muezinĭ, un hatip.
Cernavoda.	1852.	E întreținută de Stat. Deservită de un imam, un hatip, un muezin.
Chiostel.	1865.	Intreținuta de mahomedanĭ. Are un imam, un hatip, un muezin.
Chetic-punar.	1872.	» » » » » » »
Carataĭ.	1852, 60, 66.	Sunt treĭ giamiĭ. Intreținute de mahomedanĭ. Aŭ doĭ hogĭ, treĭ muezinĭ, doĭ imamĭ, un hatip.
Caciamac.	1872, 73.	Sunt două giamiĭ. Intreținute de mahomedanĭ. Au doĭ hogĭ și un imam.
Chior-ceșme.	1866.	Are o giamie. Intreținută de mahomedanĭ. Cu un hoge.
Ciobanisa.	1873.	» » » » Are un imam și un hatip.

Localitatea unde se află giamie	Anul fondăriĭ	DETALII ASUPRA GIAMIEI			
Chiragi.	1861.	Are o giamie. Intreținută de mahomedanĭ. Cu doĭ hogĭ.			
Cadichioĭ.	1873.	» o »	»	»	Cu un hatip.
Carachioĭ.	1861.	Este o giamie. Intreținuta de mahomedanĭ. Are doĭ imamĭ.			
Caraomer.	1871.	E o giamie. Intreținută de mahomedanĭ. Are un hoge.			
Canlî-cicur.	1861.	» »	»	»	» » »
Cavaclar.	1850.	» »	»	»	» » »
Cazîl-Murat.	1862.	O giamie.	»	»	Are doĭ imamĭ
Casâcci.	1860, 1873.	Sunt două geamiĭ.	»	»	Cu doĭ imamĭ
Caraharman.	1869.	O giamie	»	»	Cu un hoge.
Carol I.	1865.	O giamie	»	»	Cu doĭ hogĭ
Caracoium.	1868.	O giamie	›	»	Cu un hoge
Cogeali.	1865.	»	»	»	Cu doĭ hogĭ
Copadin.	1851,58,61,63,71,74.	Sunt sése giamiĭ.	»	»	Cu șése hogĭ.
Canara.	1865, 74.	» doue »	»	»	Cu doĭ hogĭ.
Carapelit.	1850.	Are o giamie.	»	»	Cu un hoge
Capugi.	1859.	» »	»	»	Cu un imam.
Caranlîc.	1851.	» »	»	»	Cu un hoge.
Cialmargea.	1872.	» »	»	»	Cu un hoge.
Curu-orman.	1862.	» »	»	»	Cu un hoge.
Cuiugiuc.	1863.	» »	»	»	Cu un hoge.
Carvan-mare.	1851.	» »	»	»	Cu un hoge.
Cicur-chioĭ.	1871.	» »	»	»	Cu un hoge.
Calaigi.	1859.	» »	»	»	Cu un hoge.
Caraaci.	1863.	» »	»	»	Cu un hoge.
Caramurat.	1863.	» »	»	»	Cu un hoge.
Docuzol.	1871.	» »	»	»	Cu un hoge.
Defcea.	1874.	» »	»	»	Cu doĭ imamĭ și un muezin.
Deli-urucĭ.	1861.	Are o giamie.	»	»	Cu un hatip, un imam, un muezin.
Docuzacĭ.	1853.	Are o giamie.	»	»	Cu un hatip.
Dauluchioĭ.	1850.	» »	»	»	Cu un hoge.
Dorobanțul.	1875.	» »	»	»	Cu un hoge.
Demircea.	1850.	» »	»	»	Cu un hoge.
Ende-carachioĭ.	1864, 73.	Are doue giamiĭ.	»	»	Cu doĭ muezinĭ.
Erebiler.	1853.	Are o »	»	»	Cu un hatip și un muezin.
Edilchioĭ.	1863.	» »	»	»	Cu un hatip, un imam, un muezin.
Enge-Mahale.	1851, 1864.	Doue geamiĭ.	»	»	Au doĭ muezinĭ, doĭ imamĭ, un hatip
Enghez.	1858, 1866.	Două giamiĭ.	»	»	Aŭ doĭ imamĭ, un hatip.
Ebechioĭ.	1862.	O giamie.	»	»	Are un hatip, un muezin.

Localitatea unde se află giamie	Anul fondăriĭ	DETALII ASUPRA GIAMIEI
Ester.	1873.	O giamie, întreţinută de mahomedanĭ Are un hoge
Esechioĭ.	1861.	» » » Are un hoge.
Enişemlia.	1868.	» » » Are un hoge.
Ghiuvenlia.	1863.	» » » Cu un hoge şi un hatip.
Ghelengic.	1851.	» » » Cu un hoge.
Hârşova.	1832.	Giamia intreţinuta de Stat. Are un imam şi un muezin.
»	1867.	O giamie » » mahomedanĭ. Are un hatip.
Hagilar.	1865.	» » » » Are doĭ hogĭ şi un muezin.
Hasancea.	1869, 1885.	Sunt doue giamiĭ, întreţinute de mahomedanĭ. Aŭ cincĭ hogĭ.
Horoslar.	1873.	Are o giamie » » Are un hoge.
Hasiduluc.	1861.	» » » » » un hoge.
Hairamchioĭ.	1851.	» » » » » un hoge.
Idris-cuiusu.	1863.	» » » » Cu un hoge şi un hatip.
Laz-mahale.	1860.	Are o giamie » » Cu un hoge.
Mulciova.	1850, 1858.	Are doue giamiĭ, întreţinute de mahomedanĭ. Aŭ douĭ imamĭ un muezin şi un hatip.
Mahmut-cuius.	1859, 1866.	Are doue giamiĭ, întreţinute de mahomedanĭ. Aŭ douĭ hogĭ şi un hatip.
Medgidia.	1865.	Giamie întreţinută de Stat. Are un imam, un hatip şi un muezin.
»	1867, 69, 70, 72, 72.	Cincĭ giamiĭ întreţinute de locuitorĭ. Aŭ cincĭ hogĭ şi un muezin.
Manga-aci.	1866.	Are o giamie, » » Are douĭ imamĭ şi un hatip.
Merdevenli-punar.	1872.	Are o giamie, » » Cu un hoge.
Mangalia.	1713.	Giamie întreţinuta de Stat. Are un hatip, un imam şi un muezin.
»	1823.	Giamie » locuitorĭ. Are un hoge şi un muezin.
Musurat.	1850, 1862.	Doue giamiĭ » » Aŭ patru hogĭ.
Muratan-mic.	1867.	O giamie » » Are un hoge.
» mare.	1860.	» » » » » douĭ hogĭ.
Mahometcea.	1858.	» » » » » treĭ »
Murfatlar.	1841.	» » » » » doĭ »
Muslu.	1851.	» » » » Are un hoge.
Nazarcea.	1858, 1866.	Doue giamiĭ, întreţinute de locuitorĭ. Au douĭ hogĭ.
Nastradin.	1874.	O giamie » » Are un hoge.
Osmancea.	1859, 64, 72.	Treĭ giamiĭ » » Au un hatip, un imam, şi un muezin.
Osmanfacă.	1841, 1862, 75.	Treĭ » » » Au doĭ imamĭ şi un hatip
Omurcia.	1858, 66.	Doue » » » Aŭ patru hogĭ.
Perveli.	1866.	O giamie » » Are doĭ hogĭ.
Palaz.	1858, 1863.	» » » » » doĭ »
Pazarlia.	1869.	» » » » » un »

Localitatea unde se afla giamie	Anul fondăriĭ	DETALII ASUPRA GIAMIEILOR
Peletlia.	1873.	O giamie, întreținută de locuitorĭ. Are un hoge.
Regep-cuius.	1842.	» » » » » » »
Sarighiol.	1859.	O giamie, întreținută de locuitorĭ. Are un hoge și un muezin.
Șahman.	1862.	» » » » » douĭ hogĭ.
Șeremet.	1868.	» » » » » un hoge.
Șiriu.	1859.	O giamie întreținută de » Are un hoge.
Satischioĭ.	1862.	O giamie, întreținută de locuitorĭ. Are un imam.
Schender.	1858.	» » » » » » hoge.
Tașpunar.	1857.	O giamie, întreținută de locuitorĭ. Are un hoge.
Terzichioĭ.	1873.	» » » » » » »
Terziveli.	1862.	» » » » Are un imam
Tuzla.	1851, 1868.	Doue giamiĭ, întreținute de locuitorĭ. Aŭ douĭ imamĭ.
Tatlageac mic.	1864, 1872.	Doue giamiĭ, întreținute de locuitorĭ. Aŭ doĭ imamĭ, doĭ muezinĭ și un hatip.
» mare.	1852, 1861.	Doue giamiĭ, întreținute de locuitorĭ. Au douĭ imamĭ.
Topraisarĭ.	1850, 63, 72.	Treĭ » » » » treĭ hogĭ, douĭ muezinĭ, douĭ hatipĭ și douĭ imamĭ.
Tașaul.	1860, 1871.	Doue giamiĭ, întreținute de mahomedanĭ. Aŭ douĭ hogĭ.
Techirghiol.	1853, 1866, 1874.	Treĭ » » » » treĭ »
Topolog.	1842.	O giamie întreținută de mahomedanĭ. Are un hoge.
Techederesi.	1831.	» » » » » » »
Techechioĭ.	1844.	» » » » » » »
Uzumlar.	1859.	» » » » Are un hatip, un imam și un muezin.
Valalâ.	1862.	O giamie întreținută de » » » hatip.
Velichioĭ.	1860.	» » » » » » hoge.

Față de acéstă mulțime de giamiĭ, s'ar crede că populația mahomedană e fórte désă în Dobrogia, ceea-ce e contrariŭ, căcĭ în unele sate abia aŭ maĭ rĕmas 4—6 familiĭ tătărescĭ saŭ turcescĭ, care abia pot întreține o miserabilă giamie..

Bisericile din Județul Tulcea.

Localitatea unde se afla biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
		a) Ortodoxe.
		Mănăstirĭ.
Cocoșul.	Adormirea.	Sunt douĕ bisericĭ. A se vedea istoricul la partea administrativa. Sunt 73 calugarĭ.
Sauna.	Sf. Treime.	O biserica. A se vedea la partea administrativă, satul Nicolițel. Are 20 călugărĭ

Localitatea unde se află biserica	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ŞI BISERICEI
Cilicul.	Adormirea.	A se vedea la partea administrativă.
» filială.	»	A se vedea istoricul mănăstireĭ la partea administrativă.
Tichilescĭ.	Inălţarea.	A se vedea la partea administrativă, satul Luncaviţa. Are treĭ călugăriţe.
		Bisericĭ.
Alibichioĭ.	Sf. Gheorghe.	Vezĭ numirea satuluĭ.
Armutlia.	Sf. Ilie.	Vezĭ acest nume. Biserica fondata în 1878. Reparata în 1887.
Camber.	Nascerea I. I. Chr.	» » » » » » 1874.
Babadag.	Sf. Dumitru.	Vezĭ maĭ sus, capitolul «Biserica», şi oraşul Babadag. Biserica e aproape în ruina.
Başchioĭ.	Sf. Ion.	Vezĭ acest nume.
Cineli	Sf. Treime.	» » »
Beidaut.	Ad. móşt. sf. Nicul.	Vezĭ numele satuluĭ. Biserica fondata în 1872.
Sarighiol.	Sf. Haralambie.	» » » » » » 1863.
»	Sf. Theodor.	» » » a doua biserica fondată în 1868.
Canli-bugeac.	Sf. Voievozĭ.	» » » Biserica fondată în 1882.
Paşa-câsla.	Sf. Nicolae.	» » » » » » 1842.
Ciucurova.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1820. Rusésca.
Caramanchioĭ.	Sf. George.	» » » » » » 1845.
Caranasuf.	Sf. Metodiŭ şi Ciril.	» » » » » » 1873.
Duimgi.	Buna vestire.	» » » » » » 1870.
Casapchioĭ.	Sf. Voievozĭ.	» » » » » » 1875.
Sariurt.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1884.
Casâmcea.	» »	» » » » » » 1900
Cuciuc-chioĭ.	Sf. Niculae.	» » » » » » 1900.
Ciamurli-de-jos.	Adormirea.	» » » » » » 1866.
Ciamurli-de-sus.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1875
Camena.	Sf. Mina	» » » » » » 1882. } Case de
Eschi-baba.	Sf. Metodiu şi Ciril.	» » » » » » 1897. } rugaciunĭ.
Inan-cişme.	Inălţarea.	Vezĭ acest sat. Biserica a fost construită la 1848. S'a reconstruit în 1892.
Congaz.	Nasc. M. Domn.	Vezĭ acest sat. Biserica a fost construită la 1862
Hagilar.	Adormirea.	» » » » » » » 1858. Se reconstr.
Satu-Noŭ.	Intrarea în Bis.	» » » » » » » 1894.
Enisala.	Sf. Treime.	» » » » zidită în 1897.
Visterna.	Sf. Ion.	» » » » » » 1841.
Nalbant.	Sf. Haralambie.	» » » » » » 1890.
Ortachioi.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1872. (Casa de rugaciunĭ)
Hamamgi.	Adormirea.	» » » » » » 1860.
Poturu.	Sf. Apostolĭ.	» » » » » » 1891.
Başpunar.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1886. » »
Râmnic-de-jos.	Sf. Niculae.	» » » » » » 1884. » »
Toxof.	Sf. Paraschiva.	» » » » » » 1900.

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA SATULUI ȘI BISERICEI
Zebil.	Sf. Dumitru.	Vezĭ acest sat. Biserica zidita în 1874.
Balabancea.	Sf. Apostolĭ.	» » » » » » 1897.
Hamcérca.	Adormirea.	Vezi acest nume.
Islam-Giaferca.	Acoperam. M. D.	» » » 1859.
Ţiganca.	Inălţarea.	Este o mică bisericuţă, fosta manăstire. Vezĭ acest nume.
Ac-punar.	Intâmpinarea.	Vezĭ acest nume. A fost fondata în 1893.
Cârjelarĭ.	Adormirea.	» » » » » » 1868.
Cerna.	Sf. Archanghelĭ.	» » » » » » 1841. Reconstruita în 1897.
Coium-Punar.	Sf. Paraschiva	» » » » » » 1880.
Ai-Orman.	Sf. Dumitru.	» » » » » » 1879. (Casa de rugaciunĭ).
Canat-Calfa.	Sf. Ion	» » » » » » 1880. » » »
Grecĭ.	Sf. Haralambie.	» » » » » » 1883.
Isaccea.	Sf. Gheorghe.	» » » » » » 1862.
»	Sf. Voievozĭ.	Biserică rusésca cladita în 1874. Are 2 preoţĭ.
Jijila.	Sf. Gh. și Sf. Dum.	Cladită în 1859.
Luncaviţa.	Sf. Dumitru.	» » 1827.
»	Sf. Teodor.	» » 1898.
Rakel.	Sf. Niculae.	» » 1859.
Măcin.	» »	» » 1863.
Picinéga.	Sf. Voievozĭ.	» » 1900.
Azaclău.	Sf. Niculae.	» » 1834.
Pisica.	» »	» » 1881. Pe locul uneĭ alte vechĭ.
Satu-Nou.	Nascerea M. D.	» » 1875.
Turcóia.	Sf. Niculae.	» » 1862.
Garvan.	Sf. Gheorghe.	» » 1875.
Vacărenĭ.	Sf. Niculae.	» » 1826.
Cealalchioĭ.	» »	» » 1870. Vezĭ Cap. Delta.
Caraorman.	Sf. Dumitru.	» » 1875. » » »
Pardina.	Sf. Ştefan	» » 1860. » » »
Chilia Veche.	Sf. Voievozĭ.	» » 1854. » » »
Letea.	Sf. Niculae.	» » 1897. » » »
Satu-Noŭ.	Nascerea M. D.	» » 1864. » » »
Sf. Gheorghe.	Sf. Gheorghe.	» » 1880. Pe locul alteia vechi.
Gorgova.	—	Casa de rugăciunĭ.
Sulina.	St. Dum. și Sf. Nic.	Una clădită în 1862, e gréca; a doua Română în 1865.
Agi-ghiol.	Sf. Voievozĭ.	Cladită în 1860. Vezĭ acest nume.
Sabangia.	»	» » 1872. » »
Beş Tepe.	Sf. Dumitru.	» » 1860. » »
Pârlita.	Sf. Voievozĭ.	» » 1869. » »
Cataloi.	Adormirea.	» » 1874. » » (Maĭ sunt și treĭ case de rugăciunĭ rusescĭ).
Enichioĭ.	Sf. Treime.	» » 1869. » »

Localitatea unde se află biserică	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA BISERICEI
Câşla.	Sf. Ilie.	Cladita în 1882. Construită pe locul alteia din 1844.
Frecăţeĭ.	Ad. moşt. Sf. Nicul.	» » 1879.
Mahmudia.	Sf. Niculae.	» » 1864. A se vedea descrierea oraşuluĭ.
Cara-Suhat.	—	Casa de rugăciunĭ.
Prislav.	Sf. Dumitru.	Clădită în 1859. S'a reconstruit în 1885.
Morughiol.	Sf. Gheorghe.	» » 1883.
Meidanchioĭ.	Sf. Voievozĭ.	Clădită în 1844.
Dunăvĕţul de sus.	Acop. M. Domn.	» » 1900.
» » jos.	Inălţarea.	» » 1881. Recladită în 1895.
Nicoliţel.	Sf. Atanasie.	Fórte veche.
»	Sf. Paraschiva.	Cladita în 1892.
Parcheş.	Sf. Apostolĭ.	» » 1898.
Sarighiol.	Inalţarea.	» » 1860.
»	Sf. Niculae.	» » 1898.
Calica.	Ad. most. Sf. Nicul	» » 1860.
Sarinasuf.	Sf. Treime.	» » 1892.
Beibugeac.	Sf. Ilie.	» » 1874.
Somova.	Sf. Dumitru.	» » 1880.
Teliţa.	Nasc. M. Domn.	» » 1803.
Posta.	Adormirea.	» » 1900.
Tulcea.	Sf. Niculae.	Catedrala, construită în 1846—47.
»	Buna-vestire.	A comunităţiĭ elene ; clădită în 1852.
»	» »	Ruséscă. Cladită în 1838
»	Acoperăm. M. D.	Clădită în 1882. Română.
»	Schimb. la faţă.	Ruséscă. Clădită la 1866.
»	Sf. Gheorghe.	Bulgăréscă. Clădită la 1849.
		b) Lipovenescĭ.
Slava Rusă.	Uspenia.	Mănăstire de călugărĭ lipovenescĭ. Are 72 călugărĭ. Vezĭ acest nume.
» »	»	Manăstire de călugăriţe lipovenescĭ. Are 97 călugăriţe. Vezĭ acest nume.
Jurilofca.	Inălţarea Sf. Crucĭ	Biserica popovită. Clădită la 1871.
Sarichioĭ	Sf. Maria Mare.	» » » » 1873.
»	» » Mică.	» bespopovă » » 1850.
Slava cerkez.	Sf. Treime.	» popovită » » 1880.
» »	Inălţarea.	» bespopovă » » 1881.
Carcaliu.	Sf. Treime.	Lipovenéscă popovită. Clădită la 1874.
Chilia-Veche.	Sf. Gheorghe.	» » » » 1865.
» »	Adormirea.	» bespopov. » » 1889.
Periprava.	Rusaliile.	» popovită. » » 1882.
Sfistofca.	Sf. Dumitru.	» » » » 1889.
»	Sf. Treime.	» » » » 1893.

Localitatea unde se află biserică saŭ giamie	Hramul bisericeĭ	DETALII ASUPRA BISERICEI SAU GIAMIEI
Mahmudia.	Sf. Gheorghe.	Lipovenéscă popovită. Clădită în 1883.
»	Inălțarea.	» » » » 1884.
»	»	» nemoliacă. » » 1887.
Tulcea.	Sf. Maria Mare.	» popovită. » » 1862.
»	» » Mică.	» bespopov. » » 1879.
Sulina.	» » Mare.	» popovită. » » 1887.
»	» » Mică.	» bespopov. » » 1893.
»	Sf. Teodor.	» nemoliacă. » » 1884.
Tulcea.	Inalțarea.	» » Casă de rugăciune.
»	»	Schit lipovenesc.
	Anu fondăriĭ	c) **Catolice, protestante și anabaptiste.**
Almagea.	1864.	Biserică protestantă.
»	1870.	» anabaptistă.
Ciucurova.	1874.	» catolică.
Cogelac. Tariverde.	1880.	Protestante.
Ortachioĭ.	1894.	Catolică. (Casă de rugăciune).
Culeli.	1897.	» » » »
Sulina.	1863.	»
»	1874.	Protestantă.
»	1875.	Anglicană.
Cataloĭ.	1892.	Catolica.
»	1896.	Protestantă.
Malcocĭ.	1880.	Catolică.
Tulcea.	1882.	»
»	1897.	Luterană.
»	1898.	Anabaptistă.
		d) **Armene.**
Babadag.		Casă de rugăciune.
Sulina.		» » »
Tulcea.		Biserică construită în 1889.
		e) **Sinagoge.**
Babadag.		
Chilia.		
Sulina.		
Mahmudia.		
Tulcea.		
		f) **Giamiĭ.**
Ac-cadàn.	1832.	E deservită de un imam.
Babadag.	1622.	Clădita de Ali-Pașa. Are și un seminar turc.

Localitatea unde se află giamie	Anul fondăriĭ	DETALII ASUPRA GIAMIEI
Duimgiĭ.	1845.	Deservită de un imam.
Cuciuc-Kioĭ.	1839.	» » » »
Testemel.	1859.	» » » »
Ciucurova.	1838.	» » » »
Cogelac.	1849.	» » » »
Nalbant.	1819.	» » » »
Dautcea.	1837.	» » » »
Ortachioĭ.	1802.	Deservită de un imam.
Chireșlic.	1845.	» » » »
Toxof.	1863.	» » » »
Balabancea.	1882.	» » » »
Hasanlar.	1842.	» » » »
Jaila.	1831.	» » » »
Homurlar.	1832.	» » » »
Cerna.	1869.	» » » »
Grecĭ.	1853.	» » » »
Isaccea.	—	Fórte vechie.
Măcin.	1860.	Vezĭ acest nume.
»	1856.	» » »
Sulina.	1857.	» » »
»	1832.	» » »
Bestepe.	1841.	» » »
Mahmudia.	1832.	» » »
Morughiol.	1849.	» » »
Caraibil.	1861.	» » »
Bei-bugeac.	1866.	» » »
Tulcea.	1847.	» » »

CARTEA IV

GEOGRAFIA ECONOMICA

CONSIDERAȚIUNI GENERALE

Starea economică a uneĭ țĕrĭ depinde de maĭ mulțĭ factorĭ, carĭ se pot reduce la doĭ importanțĭ: Omul și Terenul.

Relativ la om putem considera: densitatea populațieĭ și gradul eĭ de civilizație, caracterul național, garanția socială și siguranța individuală, etc.

In ce privesce terenul, avem a ține în sémă: natura, bogățiile soluluĭ și subsoluluĭ, apoĭ situațiunea geografică în general, raportul între sol și starea atmosferică: climatul, cantitatea precipitațiunilor atmosferice, de care depinde productivitatea în animale și vegetale, rîurele care udă regiunea, etc.

Raportul între om și teren, încă ne dă o sumă de factorĭ derivațĭ, cum: viabilitatea regiuniĭ considerate, debușeurile produselor soluluĭ, capitalurile, industria maĭ mult saŭ puțin înaintată, etc.

Ca teren, Dobrogia îndeplinesce tóte condițiunile de desvoltare a stăriĭ sale economice și numaĭ omul s'a opus acesteĭ desvoltărĭ, după cum vom vedea.

In adevĕr, ca posițiune astronomică, Dobrogia este așezată într'o regiune temperată, priinciósă aclimatizăriĭ omuluĭ, animalelor și plantelor din climele cele maĭ călduróse; așa am vĕzut la capitolul etnografic, că odinióră o colonie de Arabĭ locuia sudul provincieĭ nóstre.

Cămilele trăiesc póte tot așa de bine în Dobrogia, ca și în Nordul Africeĭ.

Posițiunea geografică a Dobrogieĭ este din cele maĭ fericite. Așezată la gurile unuĭ mare fluviŭ, care o înconjură de doue părțĭ și pe țĕrmul Măriĭ, Dobrogia ar fi putut servi în totdeauna ca legătură între Apusul Europeĭ și Extremul Orient.

Numaĭ printr'o exploatare barbară a pădurilor, s'a adus sudul Dobrogieĭ într'o stare miserabilă, din causa lipseĭ de apă.

Spre Sud de rîurile Boazgik și Casâmcea, nu întîlnim până la frontieră, măcar un rîușor; văile destul de adâncĭ ce se deschid către Dunăre sunt lipsite cu totul de apă, ce probabil le alimenta odinióră.

Pe platoul din sudul Dobrogieĭ, al căruĭ centru e ocupat de satul Copadin, puțurile sunt la adîncimĭ maĭ marĭ de 25 metri, și apa se scóte prin ajutorul manegiurilor învârtite de caĭ.

Costul unuĭ puț trece de 1500 leĭ.

Acésta este partea cea maĭ puțin populată, maĭ secetósă și cu totul lipsită de arborĭ.

Poțĭ merge de la frontieră prin Copadin până la Tortoman, fără să întâlnescĭ măcar un arbore, de și în vremurĭ nu tocmaĭ depărtate pădurĭ întinse se țineaŭ lanț de la Dunăre până la Mare.

Lipsa pădurilor micșoréză cantitatea de apă asupra regiuneĭ, sub orĭ-ce forme de precipitațiunĭ atmosferice.

Solul și subsolul Dobrogieĭ oferă locuitorilor eĭ un nesecat isvor de bogățiĭ; din nenorocire, cel d'întâiŭ nu este exploatat rațional și în tótă întregimea luĭ; subsolul, afară de câte-va cariere de var din valea Carasuluĭ și în unele părțĭ din județul Tulcea, unde se

extrage piatră brută, nică-irĭ alt-unde-va terenurile așa de bogate, nu se exploatéză din causa lipseĭ de căĭ ferate și a capitalurilor însemnate de întreprinderĭ.

Care a fost piedica desvoltăriĭ stăriĭ economice a Dobrogieĭ? Omul, locuitorul acesteĭ mănóse țĕrĭ; omul care abia in a doua jumĕtate a véculuĭ al XIX-lea a trecut de la viața nomadă, pastorală, la cea sedentară, agricolă.

Din acéstă causă și densitatea populațieĭ era slabă, gradul de civilizație aprópe nul.

Am arĕtat la partea administrativă, care era garanția socială și siguranța individuluĭ sub guvernul Otoman, sub Turcĭ, popor de caracter rĕsboinic, cuceritor, nu însă colonizator și civilizator.

De aci decurge, că raporturile dintre teren și omul ce 'l locuia eraŭ înapoiate; de aci, în fine, starea mizerabilă în care am găsit Dobrogia acum 20 anĭ, lipsită de căĭ de comunicație, fără porturĭ, cu o populație semi-nomadă, cu agricultura primitivă și fără nicĭ o ideie de industrie.

S'a lucrat în Dobrogia timp de 20 anĭ, din 1880; s'aŭ adus îmbunătățirĭ sub tóte raporturile și totușĭ pare-se că suntem abia la începutul lucrăriĭ.

Printre mijlócele întrebuințate pentru desvoltarea economică a uneĭ țĕrĭ, în prima linie, sunt căile de comunicație de tot felul.

CAPITOLUL I

A. CĂILE DE COMUNICAȚIE

Căile de comunicație în Dobrogia sunt de 4 felurĭ: Maritime, Fluviale, Căĭ ferate și Căĭ ordinare.

I. Căĭ maritime.

Marea-Négră udă Dobrogia în partea despre rĕsărit, pe o lungime de 221 Kilometri.

In tótă acéstă desvoltare de cóste, nu avem de cât un singur port, Constanța, către care sunt îndreptate tóte silințele Statuluĭ nostru.

Tot pe cósta Măriĭ și spre Sud de Constanța se află Mangalia, infloritorul port al Romanilor și Genovezilor, dar care acum e lăsat uităriĭ și va trebui să trécă mult, până când să fie scos din amorțéla, în care lângezesce din vécul al XIV-lea.

La gurile fluviuluĭ nostru avem Sulina, în stăpînirea Comisiuniĭ Europene, despre care am vorbit la capitolul respectiv.

1. *Mangalia* ca port maritim oferă un îndoit avantagiŭ: molul genovez, care închide între el și cóstă un basin de aprópe un kilometru pătrat.

Acest mol vizibil de la țĕrm, când apele sunt liniștite, ar putea cu cheltuielĭ relativ minime să fie reparat, interiorul portuluĭ curățit, ceea ce n'ar presenta marĭ dificultățĭ, de óre-ce fundul este peste tot nisipos, apoĭ construindu-se un dig spre sud de canalul de scurgere al laculuĭ Mangalia și care să înainteze în Mare, în direcția moluluĭ genovez, s'ar putea amenaja o gură pentru întrarea vaporelor.

Al doilea avantagiŭ este, că la depărtare de un kilometru numaĭ, spre miază-zi, lacul Mangalia póte servi ca adăpost unuĭ mare numĕr de vase.

Lacul are lungime de 8 kilometri și o lărgime ce variază între 150—200 metri. Adâncimea măsurată în dreptul băilor sulfuróse trece de 20 metri, și cred că se menține până la 5 și chiar 6 km. spre apus.

Țĕrmurile sunt formate din stâncĭ, în multe părțĭ abrupte și 'nalte de 20–30 metri.

Forma laculuĭ nu e o linie drépta, ci cu multe cotiturĭ, așa că e ferit de un bombardament venit de la Mare.

Valurile aŭ depus la cóstă un banc de nisip, care a închis gura laculuĭ pe un spațiŭ de 200 metri. Se póte ridica acéstă potmolire, iar digul, despre care am vorbit, oprind

nisipurile a închide gura lacului, acesta ar comunica cu basinul portului Mangalia, care ar servi ca debuşeul tuturor productelor din Sudul Dobrogieĭ şi regiunea învecinată a Bulgarieĭ Nord-Estice.

Cred, că traficul ar fi aşa de mare, în cât să acopere cu prisosinţă micile cheltuielĭ ocasionate cu transformarea şi înbunătăţirea portuluĭ şi laculuĭ Mangalia.

2. *Constanţa.* In 1858 o companie engleză, al căruĭ representant era Barcley, obţinu de la guvernul Otoman concesiunea lineĭ ferate Cernavoda-Constanţa şi îmbunătăţirea portuluĭ, construit pe ruinele vechiuluĭ port genovez.

Lucrarea a fost terminată în doĭ anĭ şi în 1860 se inaugureză deschiderea portuluĭ, la care participă din partea Românieĭ, Filipescu, pe atuncĭ Ministru de externe şi Scarlat Ghica.

Pe aci a venit în 1861 Alexandru Cuza în trecerea sa spre Constantinopol, pentru a-şĭ primi investitura.

Portul avea o desvoltare de aprópe 800 metri de cheŭ.

In anul 1884, guvernul Român cumpără pe suma de 16 milióne, linia de drum de fier şi portul Constanţa.

Primul proect de îmbunătăţirea şi mărirea portuluĭ Constanţa a fost întocmit de Sir Ch. Hartley, cunoscutul inginer al lucrărilor de la Sulina; proectul pórtă data de 10 Noembrie 1881.

In urmă, cu ocazia venireĭ în ţară a Ingineruluĭ Franzius, Ministerul lucrărilor publice cerêndu-ĭ avizul sĕŭ asupra acestuĭ proect, D-sa a propus unele modificărĭ.

Modificarea propusă de D-nu Franzius, de a se deplasa digul despre Sud, în scop de a se mări suprafaţa portuluĭ, nu a putut da loc la nicĭ o obiecţiune.

Modificarea însă, în ce privesce intrarea în port, fiind în contrazicere cu propunerile D-luĭ Hartley, Ministerul ţinênd a avea asupra acestuĭ punct avisul uneĭ a treia persóne, avênd competinţa cerută în asemenea materie, a consultat încă şi pe D-nu Voisin-Bey, Inspector general de podurĭ şi şosele din Franţa.

Modificările propuse de D-nu Voisin-Bey, eraŭ următórele:

Să se susprime tot digul despre Sud.

Să se deplaseze digul despre larg, pentru a se mări încă suprafaţa adapostita a portuluĭ.

Să se aşeze lucrările (basinurile şi cheurile) de-a lungul diguluĭ despre larg.

Să se complecteze profilele cu blocurĭ de apărare artificiale.

In 1890, Ministerul a înfiinţat direcţiunea serviciuluĭ de studiĭ şi construcţiunĭ, pentru portul Constanţa şi luă înţelegere cu D-nul Inginer A. Guérard, directorul portuluĭ Marsilia, în scop de a avea avizul sĕŭ, asupra proectelor difinitive ce se vor întocmi.

Direcţiunea, luând cunoscinţă de lucrările anterióre şi de diferitele opiniunĭ emise, şi în urma studiilor, cercetărilor şi constatărilor ce a avut ocasiune a face în localitate, a întocmit proectul definitiv, care a fost pus în licitaţiune în Iunie 1895, iar solemnitatea puneriĭ primuluĭ bloc s'a făcut la 16 Octombrie 1896.

Pergamentul comemorativ[1]) este aşezat în digul despre larg, la 60 metri de la ţerm,

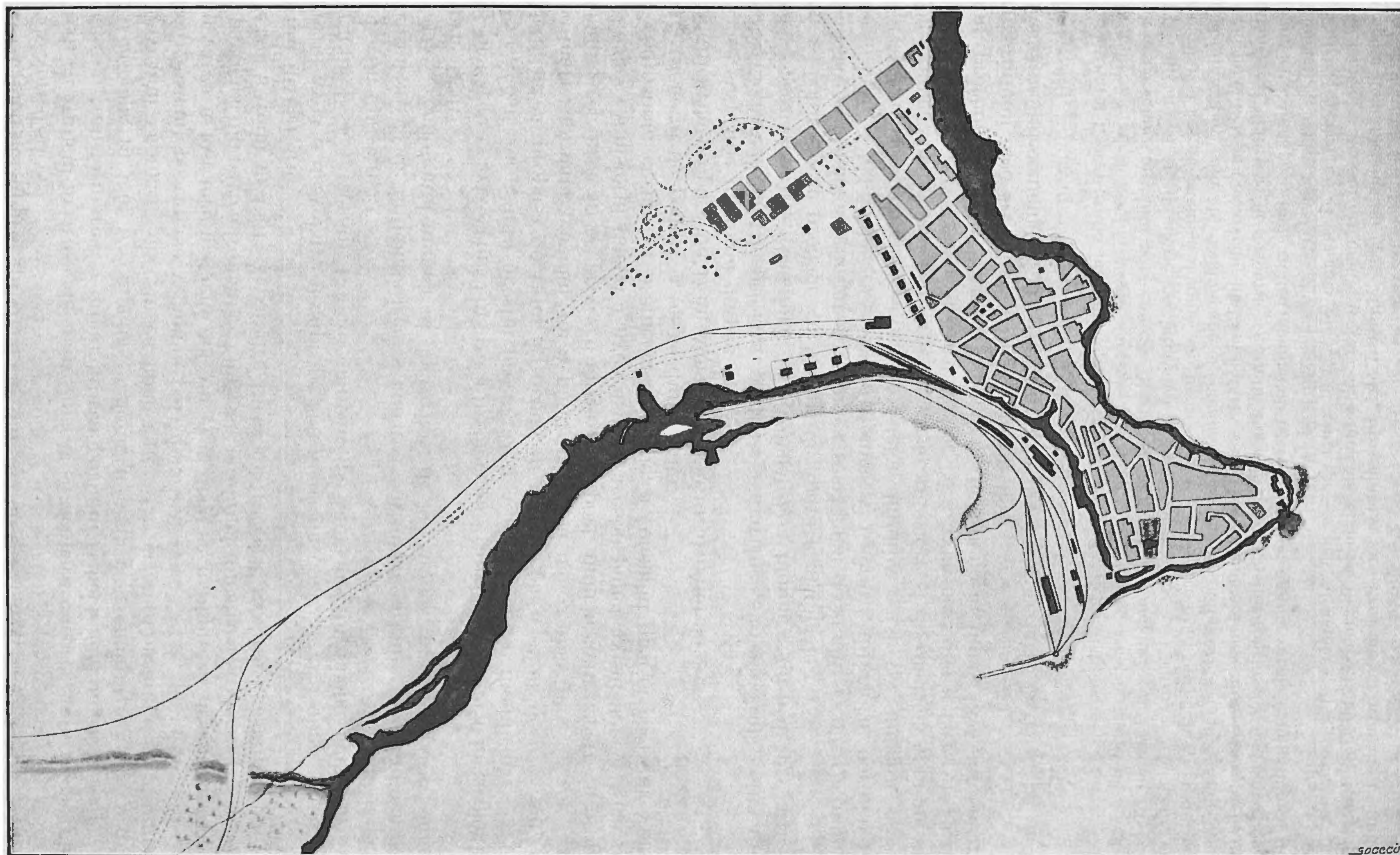
---

[1]) Noi Carol I, prin graţia luĭ Dumnezeŭ şi voinţa naţionala, Rege al Românieĭ.

In anul mântuireĭ 1896, în a şése-spre-zecea zi a luneĭ Octombrie, am pus piatra de temelie, pentru construirea portuluĭ Constanţa pe ţermurile Mariĭ-Negre. Dumnezeu dându-Ne în Domnia Nóstra asupra acesteĭ ţĕrĭ, nu numaĭ anĭ de glorie, ca, împreună cu vitéza mea oştire, sa-i pot da independenţa şi o posiţie statornică, dar şi anĭ de pacînica domnie, am lucrat cu râvnă şi staruinţă pentru inflorirca şi prosperitatea Românieĭ. Inmulţind caile de comunicaţie şi reţeaua cailor ferate, unind cele douĕ ţermurĭ ale Dunăriĭ prin podul de la Fetescĭ-Cernavoda, luat-am hotărîre ca aceste temeinice şi neperitóre lucrarĭ sa fie desavîrşite prin intemeierea unuĭ port la ţermurile vechiuluĭ Pont-Euxin, unde din vécurile cele maĭ departate comerţul a găsit un loc de adăpost, unde atâtea monumente istorice ne aduc aminte vechia dominaţiune a strămoşilor noştri Romanĭ, şi unde 'şi-a sfârşit zilele marele poet Ovidiŭ.

In al treĭ-zecilea an al Domnieĭ Mele şi al cincĭ-spre-zecilea al fondariĭ Regatuluĭ, am pus astăzĭ piatra de temelie a acesteĭ însemnate lucrărĭ, faţă fiind Maestate-Sa Regina, Alteţele lor Regale Principele şi Principesa Românieĭ, Inaltul Cler, Miniştriĭ Meĭ, Preşedinţiĭ şi Vice-Preşedinţiĭ Corpurilor Legiuitóre, Inalţiĭ Demnitarĭ aĭ Statuluĭ şi Corpul Technic.

Nadajduim, că Dumnezeu ne va ajuta sa desavirşim în linişte şi fericire lucrarea începută astazĭ,

Schița No. 6. — Portul Constanța inaintea inceperii lucrărilor.

într'un bloc de beton și acoperit cu o lespede de marmoră cu inscripția: 16 Octombrie 1896.

Partea adăpostită a portuluĭ este hotărîtă prin:

Digul despre larg, lung de 1378 metri.

Digul de intrare, lung de 120 metri.

Digul despre Sud, lung de 640 metri.

Intréga acéstă suprafață adăpostită, de o întindere de 78 hectare, prin construcțiunea moluluĭ vechiŭ și a moluluĭ noŭ, este împărțită în 3 basine interióre, și anume:

1. Ante-basinul, avênd o suprafață de apă, de 38,17 hectare și cu 620 metri lungime de cheŭ.

2. Basinul vechiŭ, de o suprafață de 21,6 hectare și cu 1680 metri lungime de cheŭ.

3. Basinul noŭ, de o suprafață de 12,4 hectare și cu 1060 metri lungime de cheŭ.

Lungimea totală a cheurilor de 7.000 metri ar permite să acosteze, de o dată și numaĭ pe un singur rînd, 60 vapóre de marĭ dimensiunĭ, cum sunt acele care fac actualmente serviciul pe Marea-Négră.

O parte din cheurile basinuluĭ vechiŭ, pe 590 metri lungime, va fi destinată în special pentru traficul mărfurilor colete, fie de importațiune, fie de exportațiune.

Treĭ magasine-hangare pentru mărfurĭ colete, după trebuință, vor putea fi construite de-alungul cheuluĭ, care va fi înzestrat cu aparatele mecanice necesare pentru descărcarea și încărcarea mărfurilor din vagóne și din magasine în vase și vice-versa.

O altă parte din cheurile basinuluĭ vechiŭ, de 600 metri lungime, în lungul platformeĭ și de 300 metri, în lungul moluluĭ noŭ, precum și 3 estacade, înaintând în apă de 145 metri fie-care, vor servi exclusiv péntru exportațiunea cerealelor.

Una saŭ maĭ multe perechĭ de magasine-silosurĭ, avênd fie-care o capacitate de rot. 30.000 tone, se vor așeza în dreptul estacadelor pe platformă în locul indicat.

Prin curele, așezate în parte subterane și sub silosurĭ, în parte superficiale și pe estacade, se va putea face: 1. înmagasinarea cerealelor din vagóne în silosurĭ, 2. încărcarea cerealelor din silosurĭ în bastimente, și 3. descărcarea cerealelor de-adreptul din vagóne în bastimente.

Pe molul noŭ, se vor înființa asemenea magasine saŭ hangare pentru cereale, după trebuințele și sistemele de trafic, carĭ vor prevala în comerciul cerealelor; se vor face aicĭ instalațiunĭ care să permită descărcarea cerealelor din vagóne în vase, fie imediat, fie după o depositare provisorie în magasine saŭ hangare.

Basinul noŭ va fi destinat în special pentru comerțul lemnelor, pietrelor și a cărbunilor, pentru descărcarea acestor din urmă, se va reserva molul alipit de digul despre Sud și se va înzestra cu aparatele necesare.

Când comerciul de petroleŭ se va desvolta ast-fel, ca să reclame instalațiunĭ speciale, se vor construi pe partea interióră a diguluĭ despre Sud, una saŭ maĭ multe estacade, care vor permite bastimentelor-reservoare de petroleŭ să acosteze. Un sistem de pompe și conducte, așezate de-a lungul diguluĭ și plecând de la reservoarele ce vor fi stabilite pe mal, într'un loc adăpostit și ferit, vor conduce și descărca petroleŭ la bastimentele-reservóre.

Un plan înclinat și un basin de radoub, aŭ locul lor desemnat la extremitatea basinuluĭ vechiŭ, în partea maĭ ferită lângă molul noŭ.

care va duce peste Mărĭ numele Românilor și va inlesni in tóte vremurile, transportul bogațiilor aceste̕ĭ țĕrĭ.

Spre amintire, am subscris acest document în îndoit exemplar, din care unul se va așeza în piatra de temelie, iar altul se va păstra în archiva Statuluĭ.

Actul a fost semnat de: M.M. L.L. Regele și Regina, A.A. L.L. Principele Ferdinand și Principesa Maria, Marele Duce Boris Vladimirovicĭ; D-niĭ Miniștri: D. Sturza, E Statescu, A. Stolojan, P. Poni. General C. Budișteanu, C. I. Stoicescu și de D-niĭ: P. S. Aurelian, C. Schina, G. Lahovari, G. Filiti, P. Țĕrușianu, A. Saligny, I. B. Cantacuzino și P. S. S. Parthenie al Dunariĭ de jos.

Cu acéstă ocazie s'a batut și o medalie comemorativă.

Maĭ târziŭ, când necesitățile ulterióre ale traficuluĭ vor cere, se vor putea construi alte cheurĭ și molurĭ, pe părțile interióre ale digurilor, formându-se ast-fel încă o nouă serie de basine interioare.

In fine prelungindu-se pe de-oparte digul despre larg în linie dréptă, cam paralel cu cósta și în adâncimĭ aprópe uniforme de 10 metri și pe de altă parte împlinirile platformeĭ, se va putea, după trebuință, spori întinderea portuluĭ, formându-se alte nouă basinurĭ, etc.

Accesul actual cu calea ferată în port, prin coborire în zig-zag de pe platoul Constanțeĭ, se va înlocui printr'o linie de acces, care prin ajutorul unuĭ tunel de 490 m. lungime, va lega direct portul cu linia Cernavoda-Constanța; acest tunel împreună cu tăietura care 'l continuă, a costat vre-o 4.000.000 leĭ.

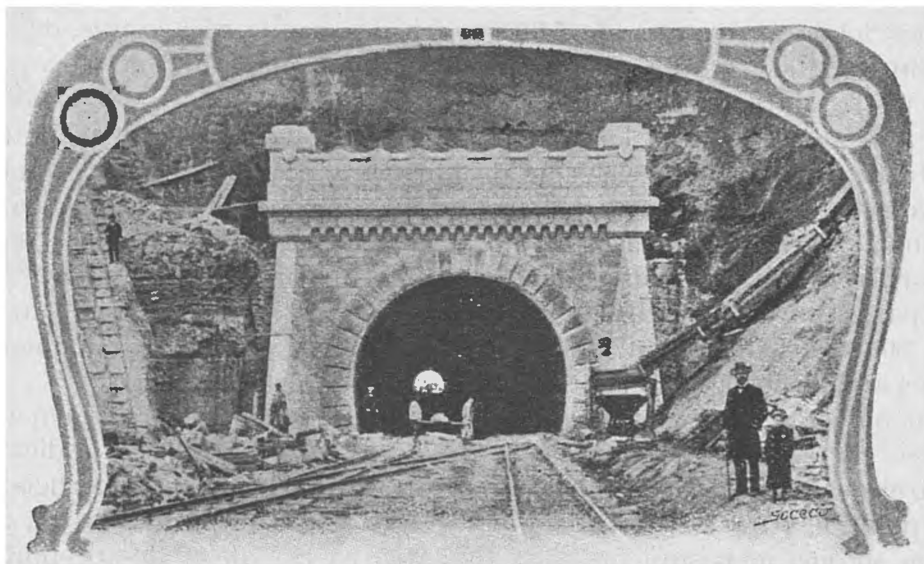

Fig. 96. — Tunelul de la Constanța.

Proiectul definitiv de și se deosebesce de cele anterióre, totușĭ, ca principiŭ, se apropie maĭ mult de acel al d-luĭ Hartley.

Ca și în acel proiect s'a adăpostit și închis portul atât despre larg, cât și despre S.

Posițiunile digurilor de incintă diferă puțin de acele proiectate de Sir Hartley, direcțiunile lor curbe însă, aŭ fost înlocuite prin liniĭ drepte, înainte de tóte pentru că direcția dréptă dă posibilitatea de a realisa orĭ-ce prelungire și mărire, carĭ ar deveni necesare cu timpul.

Digul despre larg constitue dar o singură linie dréptă, deviind puțin de la direcția N.S. Pe tótă lungimea are o secțiune uniformă, variind numaĭ înălțimea infrastructureĭ de anrocamente, după adâncimea funduluĭ. Numaĭ la extremitate i s'a dat o supra-lărgire și supra-înălțare, pentru a forma o platformă, pe care să se pótă instala farul și să pótă staționa ómeniĭ de serviciŭ, în anume casurĭ.

Nu s'a suprimat digul despre Sud, pentru că în condițiunile în carĭ se află litoralul de la Constanța, fără un asemenea dig, nu s'ar putea avea o liniște nicĭ chiar relativă în port, fie din causa agitațiuneĭ provenind directamente de la larg, fie din causa agitațiuneĭ indirecte provenind din reflexiunea valurilor.

Vênturile de la Sud și Sud-Est sunt cele maĭ frequente, tot atât de frequente ca și cele de la Nord și Nord-Est, adică 26%, după cum resultă din observațiunile meteorologice, și în timpul ierneĭ maĭ ales devin adesea adevĕrate tempeste de o violență extremă; și d. Voisin-Bey a recunoscut: și din acéstă causă, ca consecință a suprimăriĭ diguluĭ despre Sud, propusese suprimarea cheurilor pe tótă partea Nord-Vestică a portuluĭ.

Dacă, prin urmare, motivul adăpostireĭ portuluĭ impune construirea diguluĭ despre

Sud, pe de o parte necesitatea de a împedica mişcarea nisipurilor şi aluviunilor în interiorul portuluĭ, impune şi maĭ mult înfiinţarea acestuĭ dig.

De şi mişcarea nisipuluĭ de-a lungul litoraluluĭ despre Sud nu pare a avea importanţă mare, precum dovedesc sondagiile cele nouĕ făcute în 1890, totuşĭ trebue luată in sémă.

Orĭ digul despre Sud va opri de sigur acéstă mişcare, nisipurile venite despre Sud ca şi cele despre Nord, după ce vor fi trecut de extremitatea diguluĭ despre larg, vor avea tendinţa de a se depune în unghiul format de digul despre Sud cu malul natural şi acolo ele nu pot fi de cât folositóre, fiind-că într'un viitor maĭ depărtat, când va fi trebuinţă a se mări încă portul Constanţa, platforma portuluĭ se va întinde peste acel unghiŭ, şi, prin urmare, depositele de nisipurĭ vor fi contribuit naturalmente la formarea umpluturilor ulterior necesare[1]).

Iată cum se exprimă d. Inginer Guérard în acéstă privinţă:

«La comparaison des côtes de sondages marquées sur les cartes hydrographiques établies d'après les opérations des officiers du Spitfive en 1854 et de Mr. Hartley en 1881, n'accuse dans la configuration générale du lit de la Mer en dehors du port actuel aucun changement appréciable; les nouveaux rélevés montrent, que la stabilité de la côte existe réellement. La forme du lit se trouve ainsi dans un état d'équilibre stable particuliérement rassurant pour l'avenir du port.

«Mais cet état d'équilibre répond à l'état actuel des lieux, caracterisés par le promontoire rocheux sur lequel est bâtie la ville de Constantza, et par la baie en arrière.

«Les ouvrages projétés occasionneront très probablement des modifications, dont les principales seront: un approfondissement le long et dans le prolongement de la jetée du large, un exhaussement du fond et la formation d'une plage étendue dans l'angle formé par la jetée du Sud et par le rivage au Sud.

«Tout indique que les sables qui peuvent venir du Nord, en cheminant le long du rivage, n'ont pas d'importance; les sables et la vase que la Mer rejette dans le port actuel viennent de la côte dans la baie de Constantza et de la côte du Sud.

«Même dans les coups de vent de N.E; les lames pivotent autour du cap de Constantza et donnent dans le fond de la baie suivant une direction qui diffère peu de celle de l'E.-S. E.

«Sans insister davantage sur cette question du mouvement des sables et vases, question, qui offre pourtant un très grand intérêt, j'éstime que le port, tel qu'il parait devoir être établi, n'a rien à redouter de l'envahissement des sables».

Digul de intrare perpendicular pe digul despre larg, în dreptul diguluĭ despre Sud, nu are alt scop de cât acel de a complecta încinta portuluĭ şi a forma, cu extremitatea diguluĭ despre Sud, gura de intrare a portuluĭ, care are o lărgime de 160 metri.

Prin asemenea aşezare a capetelor digurilor, intrarea în port este determinată prin linia care unesce extremitatea diguluĭ despre larg, cu extremitatea diguluĭ despre Sud. Precum se vede. acéstă linie de intrare este bine acoperită în contra vênturilor de S. E. şi de S. S. E. D-nul inginer Guérard spune în acéstă privinţă:

«Les Mers du large, les grosses Mers, viennent suivant les directions comprises entre le N.E et le S.S.E.

«D'après les temoignages des nombreux marins et pilotes, le N. E. est de beaucoup le plus fréquent et le plus fort, et celui qui dure le plus longtemps; c'est celui qui est le plus à craindre. L'Est est moins fréquent la côte renvoie comme disent les marins, et le vent d'Est passe au N. E.

«Le Sud-Est bat en plein la côte de Constantza, mais il est très rare (9%). Les Mers venant du Sud (17%) ne sont pas à redouter.

«Les marins practiques de la région, capitaines de bateaux à voiles et à vapeur, pilotes grecs navigant à bord de tous les bateaux des messageries maritimes, estiment qu'il est indispensable que l'entrée du port soit couverte du côté du large jusq'au S.E.

. . . .

[1]) Basinurile portuluĭ s'au adâncit de 8—9 metri. S'au construit şi 3 farurĭ ce indica intrarea în port.

«Une largeur de 100 m. sera très suffisante pour la passe d'entrée, quand un mur de quai sera construit sur chacun de ses côtes.

«En laissant entre les deux musoirs des jetées, une largeur de 160 m., ce sera suffisant pour que plus tard on puisse construire les deux murs, qui formeront les bajoyers de la passe, sans être gené par les anrochements des jetées»

Dacă, în principiŭ de adăpostire a portuluĭ, nu e de acord cu Sir Hartley, deosebesce în ce privesce dispoziţiunea generală a lucrărilor în interior, şi anume:

Pe când Hartley şi maĭ ales Voisin-Bey, propun ca cheurile şi basinurile să fie aşezate de-a lungul diguluĭ despre larg, şi, prin urmare, trebuia a se da acestuĭ dig dimensiunĭ însemnate, după proectul definitiv s'a construit ca o simplă apărare şi adăpostire şi, decĭ, în demensiunĭ maĭ reduse.

Scopul adăpostireĭ şi închideriĭ portuluĭ este ast-fel îndeplinit, cu un minimum de cheltuială, pe când în proectele primitive acéstă cheltuială era cu atât maĭ mare, că lucrarea era prevĕzută a se construi în cele maĭ marĭ adâncimĭ de apă.

Aşa dar, basinurile şi cheurile sunt aşezate pe partea despre mal în intreitul scop:

1. De a se reduce cheltuielile, provenind din lărgimea cea mare ce ar fi trebuit dată diguluĭ, tocmaĭ în părţile unde adâncimele de apă sunt maĭ marĭ.

2. De a se înlesni accesul de pe uscat a acestor basinurĭ şi cheurĭ.

3. De a avea o platformă cât de întinsă la spatele lor.

In adevĕr, accesul cheurilor aşezate de a lungul diguluĭ despre larg, nu se putea obţine de cât printr'o linie formând un circuit lung cu curbe micĭ, care urma să ocoléscă întregul port. In asemenea condiţiunĭ, exploatarea nu putea fi de cât anevoiósă.

Din contra, cheurile şi molurile aşezate pe partea despre uscat aŭ un acces imediat şi direct şi se póte da orĭ ce desvoltare căilor de manevre, graţie platformeĭ întinse ce se află în acea parte a portuluĭ.

Pe când Voisin-Bey propunea a se suprima cu desăvârşire cheurile şi molurile de acéstă parte a portuluĭ, Hartley tot maĭ prevedea lucrărĭ şi în acea parte.

Dar, din causă că D-sa le proectase pe o direcţiune perpendiculară pe cheul existent, ajungea curând pe locurile unde fundul stâncos este la o adâncime maĭ mică, ast-fel că era silit să se oprescă cam la jumătatea distanţeĭ, pentru a nu se expune la cheltuielĭ însemnate ce ar fi necesitat depărtarea stânceĭ.

In proectul definitiv, s'a deviat de la direcţiunea rectangulară şi ast-fel s'a obţinu un îndoit folos: depărtarea pe cât posibil de stâncă, reducênd cheltuielile pentru distrugerea eĭ şi s'a câştigat o mare suprafaţă de platformă, atât de folositóre, şi de rentabilă într'un port de comerciŭ.

Liniile ferate sunt dispuse ast-fel, că plecând de la linia comună la extremitatea, sudică a platformeĭ portuluĭ, se ramifică în aşa mod, că fie-care cheŭ să aibă liniĭ separate şi acces independent.

Căile de manevre necesare în faţa silosurilor şi a estacadelor, adică cele privitóre exclusiv la manipulaţiunile cerealelor, formeză un complex deosebit şi în cele maĭ bune condiţiunĭ.

S'a adoptat ca mod de construcţiune sistemul pretutindenĭ obicĭnuit, de alt-fel propus şi de Sir Hartley, adică un masiv compus din blocurĭ artificiale, aşezate pe anrocamente de piatră naturală.

Pentru partea exterióră a digurilor, care este expusă la loviturile directe ale valurilor, s'a admis în principiŭ complectarea saŭ apărarea propusă şi de Voisin-Bey, prin blocurĭ artificiale.

S'a dat preferinţă sistemuluĭ de a aşeza aceste blocurĭ în asize regulate, ca oferind o maĭ mare resistenţă şi soliditate, de cât cel obicĭnuit, maĭ ales în Franţa, cu blocurĭ aruncate neregulat.

Numaĭ la capete s'a recurs la acest sistem, neputându-se obţine un «appareillage» bun al blocurilor aşezate regulat, fără a întrebuinţa forme şi blocurĭ speciale.

Inginerul Guérard se exprimă ast-fel în privința sistemelor de a așeza blocurile în asize regulate, saŭ de a le arunca neregulat:

«Les deux systèmes sont bons quand ils sont judicieusement appliqués. À Marseille, le premier système (pele-mêle) a donné d'excelents resultats; le second a bien reussi à Gênes et à Cette.

Le premier a sur le second l'avantage de mieux briser la Mer et d'être plus économique; le nombre des blocs coûte moins cher. Le second système a une stabilité, une resistance beaucoup plus grande».

Nivelul curonamentuluĭ, atât al cheurilor și platformelor, cât și al digurilor este prevăzut la cota $+2^{m}.50$.

Singur digul despre larg va primi o supra-înălțare parțială (mur d'abri).

De-ocamdată se prevede un asemenea zid ridicat până la cota +7 m. numai la începutul diguluĭ, spre a apăra platforma.

În decursul construcțiuniĭ, constatările ce se vor face, vor arăta dacă urmeză să se prelungiască acest zid pe tótă lugimea diguluĭ și pe întrega înălțime, saŭ numaĭ pe o înălțime redusă (5 m).

Pentru a ne da óre-cum sémă de importanța mișcăriĭ comerciale a viitoruluĭ port Constanța, s'a luat ca punt de plecare starea comercială de astăzĭ a țěriĭ, în ceea-ce privesce exportul și importul pe Mare, din porturile actuale ale țěriĭ.

După statistice comerciale oficiale, importul pe calea de apă este în cifră rotundă de 300.000 tone pe an, pentru mărfurile de orĭ-ce categorie.

Din acestea, cam ⅓ parte sunt mărfurĭ depuse în magasine și restul de 200.000 tone mărfurĭ depuse la aer liber. Din acéstă din urmă, cărbuniĭ represintă maĭ bine de jumătate.

Admițênd, că întrega acéstă cantitate de 300.000 tone, să trécă tóte prin singurul port Constanța și făcând abstracțiune de cărbunĭ, pentru care dispunem de un cheŭ deosebit am avea în cifră rotundă 200.000 tone mărfurĭ de import de manipulat pe an.

Cheurile destinate acestuĭ fel de trafic în basinul vechiŭ, avênd o lungime de 590 metri, nu am avea de manipulat pe dênsul de cât 300—400 tone pe metru curent și pe an, pe când un cheŭ bine înzestrat cu tóte aparatele necesare, póte ușor da loc la o manipulație de 600—700 tone pe metru curent și pe an; cheurile în cestiune vor fi dar suficiente pentru un trafic îndoit de acel ce se face astăzĭ prin Dunăre.

Maĭ este încă de observat că, în realitate, acest trafic nu se va face numaĭ pe aceste cheurĭ a basinuluĭ vechiŭ, ci se va repartisa în parte și pe cheurile basinuluĭ noŭ.

În privința importuluĭ, lucrările de mărire vor fi indestulătóre încă pentru un viitor destul de depărtat.

Din cantitatea totală de maĭ sus a mărfurilor de import, cam ⅓ parte, adică 100.000 tone, sunt mărfurĭ carĭ cer a fi depuse în magazine.

Pentru acest scop s'a prevăzut afară de magazinele de intreposit, treĭ magasine-hangare, de o capacitate totală de 6000 tone (socotindu-se numaĭ cu un singur rînd și o tonă pe metru pătrat).

Acéstă capacitate ar represinta o înmagasinare saŭ alternanța de aprópe o lună.

În ce privesce exportul Românieĭ pe cale de apă, cerealele ocup locul cel d'întâĭ, dacă nu cel unic.

În anul 1881, când Hartley a alcătuit proiectul sěŭ pentru portul Constanța, exportul total al cerealelor pe la Sulina, nu ajungea încă la cifra de un milion tone. Înainte de a se adânci canalul de la Sulina, adică înainte de 1861, exportațiunea nu întrecea 500.000 tone; în timp de 20 anĭ dar, exportațiunea se sporise cu 100%.

Hartley admitea că, cu tóte înlesnirile de transport ce s'ar presinta într'o altă direcțiune, adică prin construcțiunea poduluĭ peste Dunăre și a portuluĭ Constanța, totuși o proporțiune de 50% a exportațiuneĭ totale spre Mare va urma a lua drumul Dunăriĭ, afară numaĭ de lunile de iarnă.

Cu tóte aceste, pentru a ține compt de sporirea în viitor a producțiuneĭ agricole din

ţară, credea că exportaţiunea anuală de cereale prin Constanţa, odată lucrările de pod şi port executate, să equivaleze cu întrega cantitate exportată atuncĭ pe la Sulina, adică cu tot un milion tone pe an, equivalând de altminterlea şi cu exportaţiunea de atuncĭ a portuluĭ Odesa.

Or, cum exportaţiunea prin Odesa s'a îndoit de atuncĭ, asemenea şi pentru România totalul exportaţiuneĭ de cereale pe cale de apă s'a îndoit, ajungênd la cifra de două milione tone în aniĭ 1888—89.

Admiţênd şi noĭ, că din totalul exportaţiuneĭ pe cale de apă, vechiul drum al Dunăriĭ va urma să atragă o proporţiune de 25%, dar că în acelaş timp producţiunea şi prin urmare şi exportaţiunea cerealelor se va spori iarăşĭ cu 100%, am avea, pentru portul Constanţa, un export de treĭ milione tone pe an în cifră rotundă.

Cheurile destinate după proectul definitiv pentru traficul cerealelor exclusiv, avênd o lungime de 1090 metri şi cele 3 estacade presintând o lungime acostabilă de 900 m., am dispune de 2000 m. lungime; şi putênd compta pe o manipulaţiune de 2000 tone de cereale pe metru curent şi pe an, vom avea putinţa de a exporta pe an până la 4 milióne tone cereale.

Instalaţiunile proectate vor putea dar satisface cu prisosinţă trebuinţele exportaţiuniĭ de cereale a unuĭ viitor depărtat.

Afară de cereale, ca articole de exportaţiune, maĭ sunt lemne şi petroleul, carĭ pot fi luate în consideraţie; orĭ, pentru aceste produse sunt cheurĭ şi locurĭ anume destinate în basinul noŭ.

De altminterlea, orĭ cât ne-am sili cu instalaţiunile ce proectăm acum, să ţinem sémă de scopurile ulterióre ale comerţuluĭ, tot nu putem da o soluţiune maĭ bună acestuĭ problem de viitor, de cât lăsând o latitudine cât maĭ mare pentru mărirea şi estinderea ulterióră a portuluĭ.

In acéstă ordine de ideĭ, s'a dispus liniile digurilor, ast-fel ca să fie cu putinţă, când trebuinţa va fi, să se prelungéscă pe de o parte digul despre larg, şi pe de alta cheurile şi platforma despre mal, în direcţiunile arătate pe plan, şi paralel cu malul, rĕmâind tot în aceleaşĭ adânciniĭ de apă; cu alte cuvinte, s'a lăsat posibilitatea de a se construi, pe lângă portul acum proiectat, un al doilea port saŭ o a doue serie de basine, în condiţiĭ identice cu cel de acum.

Executarea proiectuluĭ, în întregul sĕŭ, va necesita o durată de 7 anĭ de lucru.

După estimaţiunile proectuluĭ, lucrările hidraulice propriŭ zise, al cărora început s'a sărbătorit în ziua de 16 Octombrie 1896, sunt de 25 milióne leĭ; iar instalaţiunile şi utilagiul de 12 milióne leĭ, la carĭ trebue adăogat încă 5 mil. pentru basine saŭ forme de radoub, etc.; ast-fel că costul total al portuluĭ va fi de 42 milióne, din carĭ s'aŭ cheltuit 23.000.000 leĭ (12 milióne date antreprenoruluĭ Hallier, care a lucrat din 1895—1899, iar restul s'a cheltuit pentru lucrările în regie).

În fine ultima modificare adusă planuluĭ portuluĭ, după părerea D-lor Saligny şi Zahariade este:

I. Cheul de la fundul portuluĭ (pentru materiale grele) s'a împins maĭ în Mare cu 50 metri, iar cheul silosurilor cu 150 metri; acésta pentru a se evita stâncile aflate pe fundul Măriĭ în dreptul lor, ceea-ce ar fi ocazionat cheltuielĭ prea marĭ.

II. Basinul de petrol s'a scos în afara portuluĭ.

III. Cheurile de la ţĕrm s'aŭ dispus paralele diguluĭ dinspre larg, pentru ca într'o viitóre desvoltare a portuluĭ să se potă prelungi aceste cheurĭ în linie dréptă, ca şi digul dinspre larg[1]).

3. *Lacul Razelm.* Ideia de a se deschide o comunicaţie vapórelor prin lacul Razelm nu este nouĕ; prin 1850, adică înainte de a fi vorba despre creiarea uneĭ comisiunĭ Europene

---

[1]) Dupa *P. S. Antonescu-Remus.* Portul Constanţa p. 5—10; Analele ministeruluĭ lucrărilor publice Vol. IV. Fasc. 3 (Ianuarie 1897) p. 128—35 şi relaţiile capatate de la *D-nul Zahariade,* inginerul şef al lucrarilor portuluĭ, a se vedea planul No 6.

la gurile Dunăriĭ, s'aŭ făcut studiĭ de către Compania austriacă Lloyd din Triest, în scopul de a face navigabil Dunavĕțul, ca apoĭ prin Razelm vapórele să iasă în Mare pe gura Portița.

Acéstă cale ar fi scurtat drumul cu cel puțin 30 mile, comparat cu trajeul pe care il fac azĭ vapórele pe la Sulina[1]).

Eu cred, că făcêndu-se la nordul guriĭ Portița un dig de maximum 10 kilometri, nu însă atît de costisitor ca cel de la Constanța, tóte nisipurile și aluviunile ce vin din gurile Dunăriĭ către Sud, s'ar opri în acel dig și cu timpul s'ar ajunge ca prin depunerĭ succesive, să se umple spatele diguluĭ.

Ast-fel că s'ar putea, servindu-ne de aceste apărărĭ, să săpăm imediat la sudul lor un canal cu draga, pentru intrare în lacul Golovița a căruĭ adâncime este suficientă, ca să pótă servi vapórele de Mare. Din lacul Golovița, pe la capul Dolojman, vapórele vor intra în marele lac al Razelmuluĭ.

In loc de a se adânci și îndrepta multele cotiturĭ ale Dunăvĕțuluĭ, s'ar putea cu aceleașĭ cheltuielĭ să se unéscă între ele cele 3—4 lacurĭ, dintre Morughiol și Beibugeac, printr'un canal lung de 6 kilometri.

Prin acest canal nu numaĭ că s'ar scurta simțitor drumul pe Dunăvĕț, dar încă s'ar evita cotul de la Uzlina al Brațuluĭ Sf. Gheorghe.

Pe drumul ce propun s'ar reduce trajeul vapórelor la jumătate; cunoscut este că pe la Sulina vapórele parcurg 160 km. din dreptul gureĭ Portița până la Ceatal Sf. Gheorghe, orĭ prin lacul Razelm, prin canalul Beibugeac-Morughiol și prin brațul Sf. Gheorghe acéstă distanță e de 81 km.

Apoĭ vapórele în drumul lor nu deservesc până la Tulcea nicĭ una din localitățile Dobrogieĭ afară de Sulina, pe când pe țĕrmul apusan al laculuĭ Razelm se află așezate 14—17 sate din cele maĭ bogate în pescăriĭ, cereale, vite și vinurĭ.

4. *Sulina* e port maritim la gura cu acelaș nume a Dunăriĭ.

Despre el s'a vorbit în detaliŭ la capitolul «Comisiunea Europénă Dunărénă».

Constanța rĕmâne astăzĭ singurul port maritim al Dobrogieĭ și al întregiĭ țĕrĭ.

II. Căĭ fluviale.

Dunărea încinge de douĕ părțĭ Dobrogia pe o lungime de 200 kilometri, de la punctul terminus al frontieriĭ, până la Tulcea.

Cursul navigabil al fluviuluĭ este tot de partea Dobrogieĭ, care are ca porturĭ:

1. *Ostrovul*, ce servesce ca punct de încărcare a productelor Dobrogieĭ din Sud-Vest; are un debarcader flotant (ponton) pentru vapórele ce fac curse pe Dunăre; în plus un vaporaș local face curse între Ostrov, Silistra și Călărașĭ, unde se légă cu calea ferată ce duce la Ciulnița. In timpul înghețuluĭ comunicația e întreruptă pe apă.

2. *Cernavoda*. Insemnătatea sa ca port fluvial a descrescut de la construirea poduluĭ peste Dunăre, totușĭ are treĭ debarcadere-flotante (pontóne), pentru pasagerĭ și cerealele ce se încarcă din regiunea învecinată. Portul e în legătură prin cale ferată cu stația Saligny (a se vedea căile ferate din Dobrogia).

3. *Hârșova* are douĕ debarcadere flotante (pontóne) pentru pasagerĭ și mărfurĭ (cereale și oĭ). Aci se încarcă nu numaĭ productele regiuneĭ centrale ale Dobrogieĭ, ci și ale satelor din județul Ialomița de pe malul Dunăriĭ.

4. *Măcin* are douĕ debarcadere flotante (pontóne) și este debușeul producțiuniĭ din unghiul Nord-Vestic al Dobrogieĭ.

Un vaporaș face curse locale între Brăila și Ghecet, iar de aci la Măcin.

5. *Isaccea* are un debarcader flotant (ponton) la 3 km. în josul Dunăriĭ, la Eschi-cale, din cauză că în dreptul orașuluĭ se află o insulă, iar cursul navigabil al fluviuluĭ trece pe la Nordul eĭ. Căile de comunicație la debarcader lipsind, fórte puțin servesce pentru încărcarea producțiuniĭ acesteĭ bogate regiunĭ a Dobrogieĭ.

[1]) *I. Ionesco*. Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja p. 59—62.

6. *Tulcea* are cheŭ de piatră solid; aci se încarcă productele regiuneĭ din Nordul Dobrogieĭ. Din nenorocire navigaţiunea e periculósă; délul stâncos numit colnicul Horeĭ se prelungesce pe sub albia fluviuluĭ până la aprópe jumĕtate din lărgimea luĭ. Stânca este destul de înaltă, aşa că apa bătând în ea este silită a se învîrti în loc, formând aci un mare cerc, numit anafor, a căruĭ putere se exercită până aprópe de port.

Trebue, ca vapórele ce circulă pe Dunăre, să aibă un bun cunoscător al loculuĭ, pentru a feri vaporul de a nu fi atras în anafor, din care cu mare greutate ese; maĭ adese-orĭ este lovit de stâncă.

Din acéstă causă portul Tulcea este nesigur, iar cerealele se incarcă maĭ în susul apeĭ, unde şlepurile es din acţiunea anaforuluĭ.

Afară de debarcaderele din punctele de maĭ sus arătate, cerealele se maĭ încarcă în şlepurĭ acostate la Pàrjóia, Dervent, Mârleanu, Raşova, Boazgik, Topal, Dăicnĭ, Ostrovul de jos, Picineaga, Igliţa, în cotul Pisica, la Isaccea, Prislav, Mahmudia şi Morughiol.

După încărcare, şlepurile sunt grupate şi duse de vapóre spre Sulina.

III. Căĭ ferate.

Linia Cernavoda-Constanţa. Pentru prima óră Sultanul Mahmud al II-lea avu ideia de a însărcina cu studiul văiĭ Carasu, în 1837, o misiune de patru oficerĭ prusianĭ, în scopul de a deschide între Dunăre şi Mare un canal navigabil.

Din acéstă misiune numaĭ căpitanul de stat major Carol Baron de Winke-Olbendorf ne-a lăsat o descriere amănunţită a acesteĭ văĭ [1]). El a fost de părere că nivelmentul cum şi baza de piatră vărósă se opun la deschiderea unuĭ canal între Cernavoda şi Constanţa.

Proiectul a fost de atuncĭ părăsit şi transportul între aceste douĕ puncte se făcu o bună bucată de vreme cu trăsurile, însă din cauza nesiguranţeĭ drumuluĭ bântuit de hoţĭ, şi acest mijloc a fost părăsit.

De a lungul drumuluĭ tóte satele eraŭ părăsite, fiind prădate, aşa că din 1845 acéstă cale era fórte puţin frequentată. Ea pleca din Constanţa, trecea prin Anadolchioĭ, o apuca apoĭ către apus pe la cimitirele satelor Carataĭ, Chiostel, Carasu, Cilibichioĭ, până la Bogazchioĭ saŭ Cernavoda [2]).

In 1858, o companie engleză obţinu de la guvernul otoman concesiunea construireĭ unei liniĭ de drum de fier între Cernavoda şi Constanţa şi o termină în 1860.

Acésta este linia actuală cumpărată de guvernul român în 1884. Traseul eĭ cu adăogirile ce i s'aŭ făcut în urmă, este:

Pornind din Constanţa (cota 31,52. Staţia aşezată în stânga), linia urcă până la km. 1 (cota 38.79) panta de + 7^{m},27 şi avem în acest parcurs: canton la 200 m., pasaj de nivel la 500 m., (este drumul din dreptul spitaluluĭ militar la chiristigiĭ) şi un pod boltit de 0.80, la 800 m.

Până la km. 2 linia cobóră la cota 37,06, cu o pantă de 1^{m},73 total. Intre H. 6—7 avem: un schimbător de cale la Tîrgul de vite de la Anadolchioĭ, un pasaj de nivel al şoseleĭ Constanţa-Mangalia, un canton şi schimbătorul de cale la viĭ.

La km. 3 avem cota 37.80, decĭ o pantă generală de + 0.74. Aci se află un canton, iar la H. 7 un podeţ.

La km. 3.100 este un pasaj de nivel (drum la Laz-Mahale), 250 m. maĭ departe, un podeţ, lângă care la 100 m. un canal; aci lasă în drépta depositul de gaz «Stéua Română». Maĭ departe la km. 3.850 este *Halta Medeia* pe drépta; acéstă haltă este construită în 1896 pentru linia ferată ce plécă de aci spre Canara, pentru transportul pietriĭ necesară por-

---

[1]) Das Karassu-Thal zwischen der Donau unterhalb Rassowa, und dem Schwarzen Meere bei Küstendschi, in Monatsberichte über die Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin, I. Jahrgang, Berlin 1840, p. 179—86.

[2]) *I. Ionesco.* op. cit. p. 36—7.

TABLOU

De călătoriĭ sosițĭ și plecațĭ în traficul local, direct și militar, pe clase și felul trenurilor; de cătimea mărfurilor de mică iuțélă la stațiunile din Dobrogia, pe anul 1899.

a) Călătorĭ.

STAȚIUNI	Felul trenurilor	Călătorĭ Plecațĭ	Călătorĭ Sosițĭ	Numerul călătorilor plecați în: Traficul local, Clasa I (Persone)	Traficul local, Clasa II	Traficul local, Clasa III	Traficul local, Totalul	Direct, Clasa I (Persóne)	Direct, Clasa II	Direct, Clasa III	Direct, Totalul	Militar, Clasa I (Persóne)	Militar, Clasa II	Militar, Clasa III	Militar, Totalul	Total general al călătorilor	Venituri provenite din: Trafic local, Clasa I (Leĭ)	Trafic local, Clasa II	Trafic local, Clasa III	Trafic local, Totalul	Direct, Clasa I (Leĭ)	Direct, Clasa II	Direct, Clasa III	Direct, Totalul	Militar, Clasa I (Leĭ)	Militar, Clasa II	Militar, Clasa III	Militar, Totalul	Total general al veniturilor
Cernav.-Pod	Accel.	26108	24572	47	606	5619	6272	—	—	—	—	10	7	3	20	6292	452	3499	14697	18648	—	—	—	—	45	21	13	79	18727
	Pers.			128	1543	17669	19340	—	—	—	—	16	68	392	476	19816	1924	5672	31179	38845	—	—	—	—	67	250	1305	1622	40467
Saligny	Accel.	3616	2891	8	32	855	895	—	—	—	—	—	—	—	—	895	86	127	1457	1670	—	—	—	—	—	—	—	—	1670
	Pers.			3	86	2630	2719	—	—	—	—	—	1	1	2	2721	25	280	3745	4050	—	—	—	—	—	6	1	7	4057
Cernavoda	»	—	685	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mircea-vodă	»	2654	2816	10	45	2599	2654	—	—	—	—	—	—	—	—	2654	110	163	3721	3994	—	—	—	—	—	—	—	—	3994
Medgidia	Accel.	31839	31349	81	763	7774	8618	—	—	—	—	—	—	—	—	8618	504	3192	16966	20664	—	—	—	—	—	—	—	—	20664
	Pers.			144	1426	21613	23183	—	—	—	—	2	11	25	38	23221	852	5297	39293	45442	—	—	—	—	15	9	81	105	45547
Murfatlar	Accel.	14744	13876	53	267	4404	4724	—	—	—	—	—	—	—	—	4724	260	1170	4922	6352	—	—	—	—	—	—	—	—	6352
	Pers.			80	617	9288	9985	—	—	—	—	4	16	11	35	10020	579	1573	9807	11959	—	—	—	—	25	43	33	101	12060
Constanța	Accel.	93576	97553	647	2985	10986	14618	163	330	6	499	35	32	15	78	15195	12946	36461	58668	108075	2724	3989	97	6810	344	204	70	618	115503
	Pers.			1419	25928	49065	76412	—	—	46	46	88	340	1495	1923	78381	19482	59242	124978	203702	—	—	299	299	825	2391	6433	9649	213650
Constanța-baĭ	»	34458	34458	—	19175	15283	34458	—	—	—	—	—	—	—	—	34458	—	4908	3141	8049	—	—	—	—	—	—	—	—	8049
Constan.-Port	Accel.	2104	1554	—	—	—	—	607	681	258	1546	—	—	—	—	1546	—	—	—	—	18316	14899	3900	37115	—	—	—	—	37115
	Pers.			—	—	—	—	103	253	202	558	—	—	—	—	558	—	—	—	—	1576	2872	1807	6255	—	—	—	—	6255

b) Mărfurĭ.

STAȚIUNI	Cereale	Oleaginóse	Leguminóse	Macinate	Carbunĭ	Petrol	Lemne const.	Lemne foc	Ciment	Pietre	Remășițe	Sare	Fier vag.	Fân	Diferite	Fier colete	Sticlă	Apă miner.	Unsore	But. góle	Embalaj	Vin	Spirt	Mașini agr.	Zahăr	Hârtie	Lâna	Tutun	Pieĭ	Peşte sărat	Mărf. colete	Cătime: Caĭ	Cătime: Cornute	Cătime: Porcĭ	Cătime: Dif. anim.	Expediate în: Vagóne compl.	Expediate în: Colete	Expediate în: Animale	Totalul tonelor
C.-voda port	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	17	—	—	103	6	—	10	—	2	—	—	32	—	1	—	—	1	—	63	—	—	—	—	52	218	—	270
Saligny	—	—	—	—	—	—	135	—	—	19	790	—	90	—	—	21	-	—	—	62	—	1	2	—	—	—	23	—	4	2	46	—	1152	30	4350	1025	161	586	1772
C.-voda	2045	—	—	205	—	30	1595	210	—	16700	—	—	—	35	20	13	6	3	3	52	1	31	38	16	—	—	102	—	2	23	197	7	—	50	—	20840	487	10	21337
Mircea-voda	40	—	—	—	—	—	873	—	—	2080	—	-	810	—	—	78	—	—	—	23	—	—	8	—	1	—	10	—	28	—	26	—	—	—	—	3803	169	—	3972
Medgidie	8705	10	—	20	—	20	70	20	10	9200	10	—	20	10	—	25	—	—	2	73	—	11	9	22	-	—	87	—	64	—	176	17	757	—	13350	18095	469	581	19143
Murfatlar	3975	—	—	40	—	—	70	—	—	15805	—	—	—	70	—	45	—	—	—	15	1	2	8	22	1	—	20	—	2	1	47	5	—	—	400	19970	164	19	20153
Constanța	29210	358	250	125	5085	9279	710	—	—	1860	80	500	90	30	330	666	19	8	78	322	210	13	6	68	30	2	508	7	126	11	1264	8	6	—	750	47934	3248	41	51223
Const. port fr.	12	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	8	—	232	4	—	—	17	—	23	9	—	—	—	—	5	—	45	72	2074	—	—	—	—	264	2249	—	2513
Const. port	5355	—	—	110	39650	405	100	360	—	1578	—	265	1015	10	145	1933	61	92	361	6	119	27	2	111	1	13	10	526	236	123	3245	—	—	—	—	48985	6866	—	55851

tuluĭ Constanța. Paralel linieĭ ferate vechĭ, plécă tot din halta Medeia o altă linie, care vine în port.

Lângă haltă se află un canton, un pasaj de nivel (drum la Laz-Mahale), și un podeț.

Ajunșĭ la km. 4, găsim cota 50m,20, decĭ o pantă generală pe km. de + 12m,40.

La km. 4.100 e un canal, iar ajunșĭ la km. 5 avem cea maĭ mare cotă din întregul traseŭ al acesteĭ liniĭ; e de 56.65. Către apus linia începe a coborî în valea Carasu.

Ast-fel dar linia urcă pe distanță de 5 km. cu o pantă +5m/m pe metru. De la km. 5 începe să cobóre, așa că avem la km, 6, o cotă de 54m,21 după ce maĭ întâiŭ am trecut la km. 5.720 peste un pasaj de nivel (este drumul la Hasi-Dülüc), lângă care e un canton. Panta pe un km. este de —2m,44.

Linia merge coborênd, întâlnim la km. 6.800 un pasaj de nivel (drumul de la Hasi-Dülük la Palaz), maĭ departe la 120 m. un canal și la km. 7 găsim cota 51m.95; panta este —2m,26 pe un kilometru.

Până la km. 8 nu maĭ întâlnim nicĭ o lucrare de artă; aci găsim cota 48m.11, decĭ o pantă de —3m.84.

La 8½ km. întâlnim un pasaj de nivel (al drumuluĭ Hasi-Dülük la Horoslar), lângă care un canton. Cota la km. 9 este 45m.68; panta e decĭ —2m.43.

La jumătate distanța între km. 9 și 10 găsim un canton, lângă care un pasaj de nivel (drumul de la Hasi-Dülük la Horoslar) și un canal.

Intre km. 8—9 linia lasă în stânga satul de curînd format pe moșia, proprietatea D-luĭ General Dr. Georgescu.

La km. 10 avem cota 41m.97 și decĭ o pantă de — 3m.71.

Intre km. 10 și 11 se află la ½ distanță un canal. Cota la km. 11 este 39m.83, panta decĭ —2m.14.

Pornind maĭ departe întâlnim la 200 m. un canal, între 500—600 m. un podeț, lângă care un canal, iar la km. 12 un alt podeț și cota 36m.87; așa dar o pantă de —2m.96.

Lângă și la 100 m. maĭ spre răsărit de km. 13 întâlnim un podeț. Cota la km. 13 este 34m.40; panta —2m.47.

Dincolo de km. 13, la 200. m. e un pasaj de nivel (drumul Mahometcea-Horoslar), maĭ departe la 100 m. douĕ podețe, apoi la alte 200 m. un canton și în fine la alte 300 m. un canal.

Cota la km. 14 este 32m.22, panta între aceste douĕ km. este de —2m.18.

Spre apus continuând, dăm după 100 m. parcurs de un dublu canal, la altă sută de metri un pasaj (drumul Hasi-Dülük la Hasancea), lângă care un canton, la 200 m. maĭ departe un pasaj (drum de la Mahometcea la Hasancea), lângă care un podeț și în fine lângă km. 15, un alt podeț.

Intre aceste douĕ kilometre linia ferată lasă în drépta satul Hasancea, iar în stânga vila D-luĭ Pariano.

La km. 15 în dreptul satuluĭ Hasancea găsim cota 28m.83; panta este dar —3m.41.

Intre km. 15 și 16 avem o mulțime lucrărĭ de artă, ast-fel: lângă km. 15 un podeț, la 100 m. un canal, maĭ departe 100 m. un pasaj (drumul de la Mahometcea la Nazarcea); apoĭ la 150 m. douĕ podețe și în fine înșirate la aprópe câte 100 m. patru podețe de diferite mărimĭ, variând între 0m.65 și 0m.75 deschidere.

Cota la km. 16 este 27m.09, panta între aceste douĕ este de —1m.74.

Intre km, 16 și 17 sunt 3 podețe: primul la H. 200, al II-lea la H. 600 și al III-lea lângă km. 17, a căruĭ cotă este 24m.34, ast-fel că panta între aceste douĕ este de —2m.75

De la km. 17 la 18 nu întâlnim de cât pasagiul de nivel de lângă acesta din urmă (drumul de la Mahometcea la Omurcea).

In dreptul km. 18 linia lasă în drépta satul. Omurcea. Cota la km. 18 este 20m.61; panta este —3m.73, între aceste douĕ puncte.

Intre km. 18 și 20, linia descrie o curbă cu convexitatea către Nord.

Lucrările de artă între km. 18 și 19 sunt: la H. 200 un podeț, la H. 300 douĕ podețe, lângă ele un canton și pasagiul de nivel (drum de la Mahometcea la Omurcea), maĭ de-

parte la 250 metri un alt pasagiŭ (drumul de la Mahometcea la Alacap), iar la depărtare de alte 200 m., două podeţe distanţate între ele de 100 m., cel din urmă tot la 100 m. departe de km. 19, a căruĭ cotă este de $19^{m}.26$; panta este $-1^{m}.35$.

De la km. 19 întâlnim la 100 m. două podeţe depărtate de 50 m.; de la cel din urmă şi la alte 200 m., alte două podeţe depărtate între ele de 50 m. şi în fine aprópe de km. 20 alte două podeţe la aceiaşĭ distanţă unul de altul ca şi cele precedente; de la ultimul podeţ până la km. 20 sunt 150 m. Cota km. 20 este $19^{m}.18$; panta dar este de $-0^{m}.08$.

In dreptul km. 20 linia lasă în drépta satul Murfatlar; gara Murfatlar e pe drépta şi la km. 20.280. Ea este construită în 1860 de compania engleză; clădirea e mică şi abia încăpătóre personaluluĭ. Servesce pentru mărfurĭ şi călătorĭ. Magasiĭ saŭ dependinţe n'are.

In gara Murfatlar se găsesce apă fórte bună de bĕut şi gara Constanţa, cum şi toţĭ funcţionariĭ C. F. R. locuitorĭ în oraş se alimentéză cu apă de la Murfatlar, în care scop apa se aduce cu trenul în nisce vagóne-reservóre de formă cubică.

Direcţiunea generală a linieĭ între Constanţa şi Marfatlar este aprópe dréptă şi de la Rĕsărit la Apus.

De la Murfatlar urmând riguros fundul văiĭ Carasu, linia, după ce înconjură pe la Sud satul, se îndréptă de la S.E. către N.V. pe o lungime de 11 km., de unde, printr'un cot descris în dreptul satuluĭ Kiostel, se îndréptă iarăşĭ către apus.

Din gara Murfatlar urmând traseul linieĭ, găsim la depărtare de 200 m. treĭ podeţe şi un pasagiŭ de nivel (al şoseleĭ Constanţa-Ostrov), apoĭ aprópe de km. 21.230 un podeţ. La km. 21 este cota $17^{m}.08$, decĭ panta între aceste 2 km. este de $-2^{m}.10$.

De la km. 21, departe la 200 m. e un pasaj, la altă sută un al doilea pasaj, lângă care un podeţ şi ceva maĭ la N. un canton (cele două drumurĭ vin de la Kiuciuk-Murfat şi duc la Murfatlar); la 200 m. departe de canton e un podeţ şi la km. 22 un alt podeţ.

Cota la km. 22 este $16^{m}.34$, iar panta între aceste două km. de $-0^{m}.74$.

Dincolo de km. 22 la 300 m., sunt două canalurĭ şi alăturea un pasagiŭ de nivel (al drumuluĭ Kiuciuk-Murfat la Alacap).

Cota la km. 23 este $15^{m}.16$ şi panta $-1^{m}.18$.

Intre km. 23 şi 24 nicĭ o lucrare de artă. Cota km. 24 este $13^{m}.84$, panta $-1^{m}.32$.

La 200 m. de km. 25 sunt două canale şi un pasagiŭ (drumul Endec-Carachioĭ la Alacap), iar la 100 m. un canal.

Km. 25 are cota $13^{m}.69$; panta $-0^{m}.15$. La km. 25 linia lasă la 1 km. în drépta satul Alacap.

Dincolo de km. 25 întâlnim la 200 m. un canal, de la care la 300 m. un pasaj şi un canton (drumul Medgidia-Alacap). La 300 m. departe de canton se află un altul.

Cota km. 26 este $12^{m}.41$; panta $-1^{m}.23$.

Intre km. 26 şi 27 găsim la H. 300 un canton. Cota km. 27 este $11^{m}.63$, panta $-0^{m}.78$.

Nicĭ o lucrare de artă nu se află între km. 27 şi 28. Cota acestuĭ din urmă este $11^{m}.58$, panta $-0^{m}.05$.

Intre km. 28 şi 29 de asemenĭ. La acesta din urmă se află un pasagiŭ (drumul Medgidia-Caratai), canton şi un pod de 3 m. deschidere. Cota la km. 29 este $11^{m}.49$, panta $-0^{m}.09$.

Intre km. 29 şi 30, nicĭ o lucrare de artă. Cota la km. 30 este $10^{m}.91$ panta $-0^{m}.58$.

Aprópe de km. 31 întâlnim un pasagiŭ de nivel (drumul de la Endec-Carachioĭ la Kiostel).

La km. 31 cota este $10^{m}.95$, panta între cele două km. este de $+0^{m}.04$. La acest km., linia după ce lasă în drépta la 1 km. satul Kiostel descrie un cot şi ia direcţia de la rĕsărit către apus.

Departe de 200 m. întâlnim un pod cu două deschiderĭ, dincolo de care la 600 m. un canton şi un pasagiŭ de nivel (drumul de la Endec-Carachioĭ la Docuzol). Cota la km. 32 este $10^{m}.93$, panta de $-0^{m}.02$. Trebue arătat că de la km. 30 până la km. 39 tótă linia e construită prin balta Carasu, de aceia este dese-orĭ supusă inundaţiunilor şi întreruperiĭ.

Intre km. 32 și 33 nu întâlnim altă lucrare, de cât un pod cu două deschiderĭ la 800 m. Cota la km. 33 este $10^m.93$, decĭ linia orizontală.

La 100 m. departe de km. 33 se află un canal; iar la km. 34 un pasagiŭ de nivel (drumul Endec-Carachioĭ la Docuziol). Cota la km. 34 este $10^m.99$, panta $0+^m.06$.

Maĭ departe la câte 100 m. întâlnim două cantóne, iar la km. 35 găsim cota $11^m.06$, panta $+0^m.07$.

La 200 m. se află maĭ departe un canton No. 18, lângă care un pasaj de nivel (drumul de la Endec-Carachioĭ la Panaghir), apoĭ la câte 200 m. două canale. Cota la km. 36 este $10^m.80$, panta $-0^m.26$.

Linia este orizontală între km. 36 și 37, fără nicĭ o lucrare de artă.

De la km. 37, la depărtare de 400 m. întâlnim un canal. Cota la km. 38 este $12^m.50$ (este platforma pe care se află instalată gara Medgidia), panta e $+1^m.70$.

Gara Medgidia e în drépta linieĭ la km. 38.350, după ce maĭ întâiŭ întâlnim un canton și un pasagiŭ de nivel al șoseleĭ ce vine din orașul Medgidia așezat în stânga linieĭ.

«După configurația topografică a Dobrogieĭ — zice I. Ionescu[1]) — centrele căilor de comunicațiune nu sunt datorite întâmplăriĭ. Natura și o mulțime de împrejurărĭ independente de voința omuluĭ concur a le fixa. Observêndu-le se vede, că tóte ținuturile despre partea Balcanilor vecinĭ Dobrogieĭ, se concentréză către Bazargik, iar acele de la Dunăre aŭ ca centru de comunicație Carasu».

Aceste considerațiunĭ aŭ călăuzit pe Sayd-Pașa, guvernatorul Vilaietuluĭ, ca în urma rĕsboiuluĭ din Crimeia să înființeze aprópe de ruinele satuluĭ tătăresc Carasu, orașul de maĭ târziŭ Medgidia.

Aci, de pe la începutul véculuĭ al XIX-lea se făceaŭ la localitatea Panaghir, în fie-care an două tîrgurĭ (primă-vara și tómna).

«Lacul Carasu — zice iarășĭ cunoscutul agronom în 1850[2]) — comunică cu Dunărea printr'un canal natural de 20 metri lărgime și de 4 metri adâncime.

«Canalul șerpuesce în frumósa vale formată de două lanțurĭ paralele de munțĭ, care pornesc de la Dunăre și țĕrmuresc valea, în fundul căreia se află canalul, avênd o întindere de o oră de la Dunăre până la Carasu. Când apele Dunăriĭ sunt marĭ trec prin acest canal în lacul Carasu, care se umple cu apă și se întinde până la Bulbular (?).

«Când apele Dunăriĭ descresc, ele se scurg din lac în fluviŭ, până ce li se stabilesce nivelul și atuncĭ adâncimea canaluluĭ rĕmâne 4 metri, îndeajuns pentru a lăsa să trécă micĭ vapóre, care stabilesc o comunicație continuă între Dunăre și Carasu, al doilea centru de schimb (primul, autorul numesce Bazargikul), unde se țin de două orĭ pe an, două din cele maĭ importante târgurĭ ale Dobrogieĭ».

Era natural ca în 1858, compania engleză să construiască la Medgidia o gară și magasinele de cereale ce se vĕd și astăzĭ.

Imĭ povestea un bătrân Român din Medgidia; el luase parte la construirea drumuluĭ de fier, că timp de douĭ anĭ, cât a durat construcția, tótă populația satelor de la Hârșova până la Rasova a fost chemată a lucra la terasamente, cu familia, cu carul, cu animalele de muncă și cu mâinele chiar. «Nu sciam, zicea el, nicĭ de casă, nicĭ de câmp, ci iarna și vara necontenit am muncit la umplerea cu pământ a bălților, prin care trece acum drumul de fier».

Numaĭ ast-fel se póte explica, cum linia s'a terminat în așa scurtă vreme, ținênd socotélă că jumătate din traseŭ s'a făcut prin baltă.

Așa scia Sayd-Pașa să administreze provincia, atât de mult lăudatul Sayd al scrieriĭ d-luĭ I. Ionescu.

Dincolo de gara Medgidia la 150 m. întâlnim un canal, de aci la 300 m., două podețe distanțate între ele de 100 m.; de la cel din urmă podeț până la km. 39 sunt 100 metri. Km. 39 are cota $9^m.88$; panta între km. 38 și 39 este de $-2^m.62$.

[1]) Excursion dans la plaine de la Dobrodja, p 51.
[2]) Idem p. 38—39.

De la km. 39 spre apus întâlnim: la 150 m. un podeţ, la 400 m. două podeţe şi la 800 m. un pasagiŭ de nivel (drum de la Medgidia la Panaghir). La km. 40 se află cota 9^{m}.97, panta este de +0^{m}.09. Intre km. 39—40 calea ferată e în săpătură pe la pólele délului Panaghir-Iuk. De la km. 40 până la Dunăre linia ferată urméză fundul văiĭ.

De la km. 40 întâlnim la o sută metri un podeţ, la altă sută de metri un alt podeţ şi în fine la 300 m. al treilea podeţ. Km. 41 are cota 11^{m}.19; panta este +1^{m}.32.

La mijlocul distanţeĭ între km. 41—42 întâlnim treĭ podeţe. Km. 42 are cota 8^{m}.82, panta între ele este —2^{m}.37.

La 200 m. departe de km. 42 se află 5 podeţe; departe de cel din urmă la 400 m., un canton, lângă care pasagiŭ de nivel (fără drum). Km. 43 are cota 8^{m}.64; panta este —0^{m}.18.

Intre km. 43—44 găsim: la 300 m. un podeţ, la 400 m. un al doilea şi în fine la 700 m. un al treilea. Intre aceste două kilometre linia face o curbă cu convexitatea spre Nord, forţată fiind de pantele déluluĭ de la Sud. La km. 44 se află cota 8^{m}.39, panta este dar —0^{m}.25.

De la km. 44 întâlnim la 400 m. un podeţ, la alte 200 m. un al doilea şi în fine la alte 300 m. un al treilea podeţ. Cota km. 45 este 8^{m}.35; panta între ele de —0^{m}.04.

Intre km. 45—46 nu întâlnim de cât la 200 m. un podeţ. Cota km. 46 este 8^{m}.17, iar panta între ele de —0^{m}.18.

Intre km. 46 şi 47 linia e orizontală şi fără nicĭ o lucrare de artă.

De la km. 47 traseul linieĭ ese din baltă şi până la km. 48½ (halta Mircea-Vodă) trece pe terenul ce desparte balta Carasu de V. de cea de Est.

La 100 m. de la km. 47 e un pod şi la aceiaşĭ depărtare un al doilea pod.

Cota la km. 48 este 8^{m}.50; panta între aceste două km. este +0^{m}.33.

La 300 m. de km. 48 e un pasaj de nivel (drum de la Ivrinez la Cilibichioĭ). *Halta Mircea-Vodă* se află la km. 48½ pe drépta, ea e construită în 1886 pentru călătorĭ şi mărfurĭ; n'are nicĭ o dependinţă. De la Haltă linia e trasată pe sub malul de Nord, între el şi baltă.

Dincolo de Halta Mircea-Vodă la 300 m. se află un canton, lângă care un pasagiŭ de nivel (fără drum). Ajunşĭ la km. 49 avem cota 8^{m}.40, iar panta —0^{m}.10.

Intre km. 49—50 sunt următórele două podeţe: unul la 300 m. de km. 49 şi al doilea la 200 m. de km. 50; aci avem cota 8^{m}.28; panta —0^{m}.12.

La 800 m. de km. 50 e un canal şi pasagiŭ de nivel (fără drum). Cota la km. 51 este 8^{m}.36; panta +0^{m}.08.

Dincolo de km. 51 la 800 m. sunt 3 podeţe; km. 52 are cota 8^{m}.24; panta —0^{m}.12.

Intre km. 52 şi 53 nicĭ o lucrare de artă nu întâlnim. Cota la acest din urmă km. este 7^{m}.97; panta —0^{m}.27.

La 450 m. de km. 53 e un canton şi un pasagiŭ de nivel (fără drum), iar la 450 m. de aci un canal.

La km. 54 este cota 7^{m}.70, cea maĭ jósă a linieĭ Cernavoda-Constanţa.

De la km. 5 cu cota cea maĭ 'naltă şi până la km. 54, linia cobóră cu o pantă de aprópe 0^{m}.001 pe metru.

Lângă km. 54, la 100 m. se află un canal, de aci la 250 m., un pasagiŭ de nivel (fără drum) şi alăturĭ două canale.

La km. 54.478 linia cea vechc Cernavoda-Constanţa se racordéză cu linia nouă, ce duce la Cernavoda-Pod.

De la racordament până în staţia Saligny, aceste două liniĭ merg alăturate, iar din staţie se bifurcă; cea la Cernavoda spre drépta, iar cea la pod înainte.

Până la bifurcaţie sunt două mĕsurătorĭ: una pe drépta este kilometragiul de la Constanţa, iar pe stânga kilometragiul de la Bucurescĭ.

Vom urma traseul linieĭ vechĭ; la km. 55 avem cota 8^{m}.80; panta între cele două kilometre este +1^{m}.10.

Intre km. 55 şi 56 nicĭ o lucrare de artă; pe acest parcurs linia este orizontală.

La 600 m. dincolo de km. 56 se află în drépta stația Saligny cu două etage; ea a fost construită în 1896 cu ocazia deschiderii nouei linii de la «Podul Regele Carol I».

In stație se află un depoŭ de mașini, rezervor pentru apă, o magazie și o placă învârtitóre.

La km. 57 se află un canton, alăturĭ e un pasaj de nivel.

Linia între km. 56 și 57 este orizontală.

La 100 m. de la km. 57 se află un pod de 2 m. deschidere. Până la km. 58 linia este orizontală. Lângă km. 58 la 100 m. se află un canton și la o altă sută metri, un pod.

Cota la km. 59 este 9m.43, panta este + 0m.63.

La 400 m. de la km. 59 se află un canton, lângă un pasagiŭ de nivel.

Cota la km. 60 este 9m.19; panta între km. 59—60 este — 0m.24.

Intre km. 60 și 61 întâlnim la 400 m. un canal; cota la km. 61 este 9m.85, panta între ele de + 0m.66.

Intre km. 61—62 nicĭ o lucrare de artă nu există; cota la acest din urmă km. este 10m.33; panta de + 0m.38.

La 100 m. de la km. 62 întâlnim un canton alăturĭ de un pasaj de nivel (drumul la Cernavoda), iar la km. 62.700 în stânga, se află gara Cernavoda.

Linia se continuă până la Dunăre, la km. 63 ce are cota 11m.71. Ast-fel dar de la km. 54, linia urcă cu o pantă de 0m.0004 pe metru.

In gara Cernavoda se află o rețea complectă de liniĭ de garagiŭ, precum și maĭ multe magaziĭ de cereale.

Ramificațiĭ. 1. *Linia Cernavoda-Pod până la km. 174 și 800 m.* Trenul care vine din Bucurescĭ, după ce a trecut mărețul «Pod Regele Carol», se opresce la halta Cernavoda-pod, așezată pe stânga și la 50 m. depărtare.

a) *Istoric.* Cestiunea construiriĭ poduluĭ de peste Dunăre s'a născut din art. 46 § 2 al Tratatuluĭ de la Berlin: *„Linia despărțitóre între Bulgaria și România să se facă de o comisiune europeană de delimitare, care va avea în vedere, că punctul de plecare pe Dunăre să fie ales ast-fel, ca acolo să se pótă construi un pod“.*

Din motive tehnice, economice și strategice podul nu se putea construi acolo, unde era fixat prin art. 46 § 2 al Congresuluĭ de la Berlin.

In scrisórea pe care Ministrul nostru de externe, Boerescu, o adresă la 12 Ianuarie 1880, D-luĭ de Hoyos, Ministrul Austrieĭ în România, se arătaŭ inconvenientele, ce ar fi presentat construirea poduluĭ la Silistra, din cauza inundațiilor.

Cele-l'alte condițiunĭ sunt lesne de înțeles, de aceia se propuse a se face o comunicație între un țěrm și cel-lalt al Dunăriĭ în prelungirea linieĭ Cernavoda-Constanța, pe care s'o unéscă cu cea de la Fetestĭ-Bucurescĭ, construită în 1886.

Guvernul prin legea din Iunie 1882 a obținut în principiŭ de la Corpurile Leguitóre, odată cu votarea liniĭ Bucurescĭ-Fetestĭ și construirea poduluĭ peste Dunăre.

In 1885, construirea poduluĭ peste Dunăre și reconstruirea portuluĭ Constanța, aŭ fost declarate de utilitate publică și guvernul autorizat a face o emisiune de rentă de 35 mil.

Cu tóte licitațiile ținute în 1884 și 1887, diferițiĭ constructorĭ, nefiind în condițiunile caietuluĭ de sarcine, Ministerul prin jurnalul din 27 Septembre 1887 a dispozat să se înființeze un serviciŭ special, care să se ocupe cu studiul și elaborarea proiectelor definitive.

Lucrările aŭ început în tómna anuluĭ 1890, iar piatra fundamentală s'a pus la 9 Octombrie acest an [1].

---

[1]) Documentul pietriĭ fundamentale coprinde:

«NOI CAROL I

Prin grația luĭ Dumnezeu și voința națională, Rege al Românieĭ.

Aducem la sciința tuturora cele ce urméză:

Rěsboiul purtat în aniĭ de la 1877 până la 1878, de vitejiĭ Românieĭ pe câmpiile Bulgarieĭ, întinse hotarele țěriĭ nostre peste țěrmul drept al Dunăriĭ și facut-a Regatul Românieĭ stăpân la Marea-Négră, întrupându'ĭ Dobrogia. De atuncĭ necontenit pironită Ne-a fost gândirea la acéstă provincie, însă mărețul

b) *Descrierea liniei ferate de la staţiunea Feteşti, până la racordarea cu vechia linie Cernavoda-Constanţa (staţiunea Saligny)* [1].

Linia Feteştĭ-Cernavoda este construită pentru e lega reţeaua căilor ferate române cu Constanţa şi deci cu Marea-Négră. Acéstă linie începe din staţiunea Feteştĭ, trece peste Borcea, care este un braţ al Dunăriĭ, traversézá Balta, care este o insulă între Borcea şi Dunăre şi se racordéză cu linia Cernavoda-Constanţa, între staţiunile Cernavoda şi Mircea-Vodă la Saligny. Lungimea acesteĭ liniĭ este de $27^{km}.3$, iar distanţa între Bucurescĭ şi Constanţa va fi de $228^{km}.8$.

Lucrările principale ale linieĭ Feteştĭ-Cernavoda sunt:

I. *O Tranşeiă* între staţiunea Feteştĭ şi malul Borceĭ, avênd o lungime de 1.028 m. şi o adâncime maximă de 12 metri.

Pămêntul scos din tăietură s'a transportat la o distanţă de 2 km., pentru a forma rambleul de racordare cu podul peste Borcea.

Acest rambleŭ are o lungime de 710 metri şi o înălţime variind între 12 şi 16 metri.

Profilul în lung al acesteĭ tranşeiă presintă pante de 1 100, pentru a racorda calea din staţiunea Feteştĭ cu calea pe podul Borcea, între care există o diferinţă de nivel de $33^{m}.20$; aceiaşĭ pantă continuă şi pe rambleŭ.

Platforma linieĭ din tranşeiă are o lăţime de 10 metri, in care se coprinde un şanţ pavat de fie-care parte a linieĭ, pentru scurgerea apelor.

S'a dat rambleuluĭ o platformă de 8 metri lăţime din causa înălţimeĭ. Cubul săpăturiĭ a fost de 395.000 metri cubicĭ.

Acéstă lucrare s'a executat de întreprinderea *Rottenberg şi Comp.*

II. *Podul peste Borcea* are o lungime de 420 metri împărţită în 3 deschiderĭ egale de câte 140 metri fie-care.

Inălţimea liberă de la apele marĭ, până la suprastructura poduluĭ, s'a fixat la 12 m. Pilele sunt de zidărie cu mortar de ciment şi s'a fundat la o adâncime de 28 metri sub etiagiŭ (scăderea cea maĭ mare a apelor fluviuluĭ).

Suprastructura metalică e formată dintr'o grindă consolă, avênd o parte centrală de 140 metri şi două console de 50 metri, precum şi din două grinzĭ semiparabolice de 90 metri lungime fie-care.

Dimensiunile şi forma suprastructuriĭ sunt identice cu ale poduluĭ peste Dunăre.

Podul peste Borcea se racordéză cu rambleul de pe malul stâng, printr'un pod de inundaţie de 150 metri lungime, împărţită în 3 deschiderĭ egale, iar cu rambleul din Baltă se racordéză printr'un pod de inundaţie de 400 metri lungime împărţită în 7 deschiderĭ.

Debitul Borceĭ se póte evalua la 6000 m. c. în timpul creşterilor de ape extraordi-

Danubiu, Ne-a oprit şi Ne opresce sa dam litoraluluĭ Marii-Negre şi porturilor luĭ viaţa şi desvoltarea trebuinciósă pentru prosperitatea economică a ţeriĭ.

Numaĭ construcţiunea unuĭ pod peste Dunăre inlaturéza aceste piedicĭ. Corpurile Nóstre legiuitóre încalzite de focul nestins al iubireĭ de ţară, aŭ hotarit în anul 1883, cladirea acestuĭ pod şi Noĭ am sancţionat în acelaş an patriotica lor hotarîre. Azĭ ingineriĭ românĭ clădesc podul.

Nu vor trece de cât câţĭ-va anĭ şi săvîrşită va fi o grandiósă lucrare, un monument care va transmite urmaşilor noştri şi generaţiunilor viitóre, dovada de puterea de viaţă, patriotismul şi hărnicia Românieĭ actuale. Fie ca acéstă măréţa lucrare să sporéscă prosperitatea şi gloria scumpeĭ Nóstre ţĕrĭ, fie ca prin ea sa se strângă legăturile, care unesc Dobrogia de patria-muma, fie ca porturile eĭ să ajungă la o splendóre vrednică de solicitudinea ce le pórtă ţara.

Preţuind aşa valórea poduluĭ peste Dunare la Cernavoda, hotarît-am sa se aşeze în presenţa Mea, a Principeluĭ Ferdinand, Moştenitorul presumptiv al Coróneĭ, a Miniştrilor care se află la cârma ţeriĭ, piatra fundamentală în zidăria care forméză cel d'întâiŭ picior pe ţĕrmul stâng al Dunariĭ.

Acest Document comemorativ s'a semnat de Noĭ în două exemplare, care s'aŭ învestit cu sigiliul statului. Un exemplar însoţit de monedele curente se va îngropa de Noĭ în piatra fundamentala în ziua de noua a luniĭ Octombrie; cel d'al doilea exemplar se va păstra în archiva statuluĭ.»

Acest act s'a iscălit de M. S. Regele, A. S. R. Principele, I. P. S. S. Mitropolitul, ceĭ 7 Miniştriĭ, Directorul general al C. F. R., Duca şi de inginerul Saligny. (Vezĭ M. Of. No. 156 din 12 Oct. 1890).

[1] A se vedea planşa No. 5.

mare. Lungimea de 970 metri dată poduluĭ peste Borcea şi podurilor de inundaţie este suficientă, pentru scurgerea acestuĭ volum de apă.

Mărimea deschideriĭ poduluĭ de inundaţie s'a fixat la 50 metri, pentru a se realiza minimum de cost pentru infrastructura poduluĭ.

Suprastructura metalică se compune din grinzĭ independente cu membrurile paralele, avênd calea la partea superióră.

Inălţimea grinzeĭ e de 6 metri, iar ecarmentul între grinzĭ de 4 metri.

Podul peste Borcea a fost executat de casele *Gaertner şi Creusot.*

La podul de inundaţie de lângă Borcea fondaţiile aŭ fost executate de D. *F. K. Ozinga,* zidăriile de D. *Gratzoski,* iar suprastructura metalică, de societatea *John Cockerill* din Belgia.

III. *Podul de inundaţie din Baltă.* Braţul Dunăriĭ, Borcea, ia nascere în amonte de Călăraşĭ şi se unesce cu Dunărea între Hârşova şi Gura-Ialomiţeĭ.

Pe acéstă distanţă între Dunăre şi Borcea există o insulă numită Balta, care are o lăţime de 13 kilometri între Fetescĭ şi Cernavoda.

Malurile Dunăriĭ şi ale Borceĭ aŭ o înălţime de 5.50—6 metri d'asupra etiagiuluĭ.

In mijlocul Bălţiĭ, cota terenuluĭ e numaĭ de 2 metri d'asupra etiagiuluĭ.

Apele marĭ de inundaţie ridicându-se până la cota de 7 metri peste etiagiul Dunăriĭ, ele acoperă Balta, până la o adâncime de 1—5 metri şi se scurg, nu numaĭ prin albiile Dunăriĭ şi Borciĭ, dar şi prin mijlocul Bălţiĭ, cu o iuţélă maĭ mică, dar pe o întindere maĭ mare.

Debitul apelor marĭ, ce curg prin Baltă, se póte ridica până la 6.000 m.c. pe secundă. Pentru a da scurgere acestuĭ volum de apă, s'a construit în mijlocul Bălţiĭ un pod de inundaţie, având 34 deschiderĭ de $42^{m}.80$, iar în total o lungime de $1455^{m}.20$.

O pilă costă 37.000 leĭ, saŭ 860 leĭ pe metru curent de pod; supra structura costă 940 leĭ metru curent. In total acest pod costă 1.800 leĭ metru curent, calea pe pod nefiind cuprinsă în acéstă sumă.

Inălţimea liberă de la apele marĭ până la suprastructură e de $2^{m}.80$.

Suprastructura metalică e făcută din grinzĭ Schwedler, având lungime de 42 metri, înălţimea de $5^{m}.60$, iar distanţa între grinzĭ de 5 metri.

Fundaţiile acestuĭ pod aŭ fost executate de D. *F. K. Ozinga,* zidăriile de D. inginer *Dimitrie C. Iarca,* iar suprastructura de Societatea *Cockerill.*

IV. *Podul de inundaţie de lângă Dunăre.* Este construit pentru a permite scurgerea apelor, ce Dunărea revarsă peste malul stâng la epoca inundaţiilor.

Când apele marĭ ating înălţimea de 7 metri d'asupra etiagiuluĭ, debitul Dunăriĭ se póte evalua la 14.000 m.c., iar volumul apelor marĭ ce curg pe sub podul de inundaţie de lângă Dunăre se póte ridica până la 1.200 m.c.

La determinarea lungimeĭ acestuĭ pod de inundaţie, s'a ţinut cont nu numaĭ de acest debuşeŭ, dar şi de condiţiunea de a nu avea o înălţime prea mare de rambleŭ la extremitatea poduluĭ.

Un rambleŭ prea înalt lângă culee, presintă o mare nesiguranţă din cauza terasamentelor, ce continuă a se produce în timp de câţĭ-va anĭ chiar, după deschiderea linieĭ şi care tind a forma la spatele culeieĭ un prag, pentru a căruĭ evitare va trebui a se complecta cu balast şi a se ridica continuu linia în acéstă parte. Intreţinerea unuĭ rambleŭ înalt este mult maĭ costisitóre de cât a unuĭ pod.

Ţinând cont de aceste consideraţiunĭ, s'a dat poduluĭ de inundaţie de lângă Dunăre o lungime de $912^{m}.75$, împărţită în 15 deschiderĭ de $60^{m}.85$ fie-care.

La podurile de inundaţie dintre Dunăre şi Borcea s'aŭ admis fundaţiile pe piloţĭ, pentru motivele următóre:

Terenul Bălţiĭ format de depositele lăsate de apele de inundaţiĭ, e de o natură variabilă; în general se găsesce o argilă nisipósă, ce oferă puţină resistenţă, pentru a suporta marĭ greutăţĭ, fără a se comprima.

Terenul resistent, pe care s'ar fi putut funda direct, se află la o adâncime de 25 metri sub etiagiŭ. Spre a se funda la acéstă adâncime, sistemul cel maĭ sigur şi maĭ

practic, ar fi fost fundaţiile cu aer comprimat, ca şi la podul peste Dunăre. Inălţimea totală a uneĭ pile ar fi fost de 50 metri, prin urmare dimensiunile şi costul eĭ ar fi motivat deschiderĭ maĭ marĭ, ceea-ce ar fi făcut să crescă şi valórea supra-structureĭ.

Dacă ne raportăm la podul peste Dunăre al căruĭ cost pe metru liniar e de 12.000 leĭ şi al Borceĭ care e de 10.000 leĭ, am fi ajuns de sigur, pentru podul de inundaţie de lângă Dunăre la un cost aprópe de 8.000 leĭ pe metru curent.

La podurile de inundaţie din Baltă şi de lângă Borcea, a căror înălţime e mult maĭ mică, fundaţiunile pneumatice la marĭ adâncimĭ, ar fi fost şi maĭ puţin justificate, ele ar fi ocasionat deschiderĭ marĭ şi un cost exagerat faţă cu natura şi scopul lucrăriĭ.

Afară de acestea, apele marĭ curgênd în Baltă un timp scurt şi numaĭ la epocele rarĭ ale creşterilor marĭ, iar iuţéla apelor fiind mică, nu póte fi nicĭ o temere de afluimente, care să pótă motiva o adâncime mare de fundaţie.

Pentru aceste consideraţiunĭ, s'a admis pentru podurile de inundaţie fundaţiile pe piloţĭ.

Piloţiĭ bătuţĭ pe tótă lungimea lor de 10 şi 12 m. comprimă terenul de fundaţie şi suportă greutatea poduluĭ, interesând un strat de pămênt pe o adâncime egală cu lungimea piloţilor.

Pentru podul de inundaţie de lângă Dunăre, deschiderea de 60 m. s'a găsit maĭ avantagiósă sub punctul de vedere al costuluĭ lucrăriĭ. O pilă costă în mediŭ 104.000 leĭ, ceea-ce dă 1.700 leĭ pe metru curent de pod. Supra-structura costă 1.500 leĭ pe metru curent; ast-fel că în total podul de inundaţie de lângă Dunăre costă 3.200 leĭ pe metru curent, în care sumă nu intră valórea traverselor, trotuarelor şi şinelor.

Supra-structura metalică se compune din grinzĭ independente cu membrurile paralele, avênd calea la partea superióră, spre-a reduce din înălţimea şi lăţimea pilelor.

Fundaţiile poduluĭ de inundaţie lângă Dunăre aŭ fost executate de întreprinderea *F. K. Ozinga,* zidăriile de întreprinderea *Rottenberg & Comp.*, iar supra-structura de societatea *I. Cockerill.*

V. *Terasamentele din Baltă.* Intre podurile de inundaţie de la Borcea şi din Baltă s'a executat un rambleŭ de 6.082 metre lungime, iar între podul din Baltă şi de lângă Dunăre rambleul executat are o lungime de 4.133 metri.

In traversarea Bălţiĭ, platforma rambleuluĭ s'a stabilit la 9 m. d'asupra etiagiuluĭ Dunăriĭ, s'aŭ la 2 m. d'asupra celor maĭ marĭ ape de inundaţiĭ; în acéstă parte înălţimea medie a rambleuluĭ d'asupra terenuluĭ natural e de 6 metri.

Racordarea rambleuluĭ cu podurile de inundaţie s'a realizat prin rampe de 1/100, ast-fel că înălţimea rambleuluĭ lângă culeiele podurilor de inundaţie este de 11 metri la Borcea, de 8 m. la podul din Baltă şi de 24 metri la podul de inundaţie de lângă Dunăre.

Lăţimea platformeĭ este de:

6 metri	pentru	6—10	înălţime	de	rambleŭ.
7 »	»	10—15	»	»	»
8 »	»	15—24	»	»	»

S'a dat taluzelor o înclinare de 1—1½.

In timpul creşterilor extra-ordinare a apelor Dunăriĭ, apele de inundaţie avênd în Baltă o adâncime de 1.50—5 metri, pentru a apăra rambleul contra valurilor causate de apele marĭ, s'a executat pe ambele părţĭ ale rambleuluĭ, un pereŭ de zidărie de piatră cu var hidraulic, până la înălţimea de un metru d'asupra apelor marĭ. Acest pereŭ continuă sub terenul natural pe o adâncime de 1—1.50 m. în planul taluzuluĭ rambleuluĭ.

Terasamentele şi apărările între Borcea şi podul din Baltă aŭ fost executate de întreprinderea *Rottenberg şi Comp.,* iar terasamentele şi apărările între podul din Baltă şi între podul de lângă Dunăre, aŭ fost executate de *Societatea Română de Construcţiĭ.*

VI. *Podul peste Dunăre* are o lungime de 750 metri, presentând 5 deschiderĭ, din care una centrală de 190 metri şi câte două deschiderĭ laterale de 140 metri fie-care.

Pentru a permite trecerea liberă pe sub pod a vaselor celor maĭ marĭ, ce circulă

Fig. 97. — Podul «Regele Carol I».

pe Dunăre, s'a dat supra-structurii o înălțime liberă de 30 metri, de la nivelul apelor mari, saŭ 35 metri de la suprafața apelor mijlocii.

Pilele sunt de zidărie cu mortar de ciment. Fundațiile executate cu aer comprimat, s'aŭ stabilit la o adâncime de 28m.50 sub etiagiŭ.

Supra-structura e formată din două grinzi console de 240 m. lungime, având o parte centrală de 140 m. și două console de 50 metri, precum și din 3 grinzi semi-parabolice de 90 metri lungime fie-care.

Inălțimea grinzilor console e de:

32 metri la montanți în dreptul pilelor.

17 « « mijlocul grinzeĭ.

9 « « extremit. consolelor.

Inălțimea grinzilor semi-parabolice e de:

13 metri la mijlocul grinzilor.

9 « « extremitățile lor.

Distanța între grinzi variază între 6.50 și 9 metri.

Calea e la partea inferióră a supra-structureĭ.

Supra-structura grinzilor console s'a montat maĭ întâĭ pe un pod de serviciŭ la o înălțime de câțĭ-va metri d'asupra apelor marĭ, apoĭ s'a ridicat cu prese hidraulice treptat cu înaintarea zidărieĭ pilelor.

Fundațiile, zidăriile și supra-structura poduluĭ peste Dunăre s'aŭ executat de *Compania Fives-Lille.*

VII. *Terasamente.* Intre podul Dunăriĭ și racordarea cu linia Cernavoda-Constanța, sunt desvoltate pe o lungime de 7 km.

Lucrarea consistă în 5 tranșeie, a căror înălțime maximă variază între 9 și 18 m.

Pămêntul scos din aceste tranșeie s'a transportat și depus la ramblarea părților jóse dintre aceste tranșeie.

Două pante de 0m.010 și 0m.085 pe metru, permit racordarea căiĭ de pe podul Dunăriĭ cu calea linieĭ Cernavoda-Constanța, între care există o diferență de nivel de 34m.30.

Aceste terasamente sunt executate de *Societatea Veneta.*

VIII. *Stațiunĭ.* Linia Feteștĭ-Cernavoda este cu o singură cale și are pe dânsa următórele stațiunĭ:

a) Halta Borcea, situată în Baltă la 7km.6 de stațiunea Feteștĭ.

b) Halta Dunărea, construită tot în Baltă la o distanță de 6km.6 de halta Borcea

c) Halta Cernavoda-Pod construită la distanță de 50 metri de capătul țărmuluĭ drept al poduluĭ, e la 4.500 m. departe de Halta «Dunărea».

d) Stațiunea Saligny la racordarea cu linia Cernavoda-Constanța. E departe de precedenta la 6 km.

Clădirile sunt executate de *Societatea română de Construcțiĭ* [1]).

---

[1]) Extragem acest articol din darea de séma a d-luĭ inginer S. Gheorghiu, publicat în «Buletinul societățiĭ Politechnice» anul XI, No. 1, 1895.

Lucrările acesteĭ liniĭ s'aŭ terminat la 14 Septembrie 1895 [1]).

De la Bucurescĭ până la Halta Cernavoda-Pod sunt 166^{km}.200; cota la Haltă este de 61^{m}.60. Construcţia se află pe un platoŭ, de pe care se desfăşóră privireĭ frumósa panoramă a oraşuluĭ Cernavoda.

Pe distanţă de 1 km., linia e în săpătură şi la adâncime de 12^{m}.15, în acest parcurs sunt treĭ podeţe.

La km. 167, linia cobóră la cota 49^{m}.93. Lângă, şi la 120 m. de km. 167, după ce linia ese din defileŭ, întâlnim un pod cu pasagiŭ inferior de 3 m. deschidere; lângă el şi la 180 m., un podeţ, iar la 100 m. maĭ departe, un altul; de aci, la 500 m., un pasagiŭ cu 3 bolţĭ de câte 4^{m}.50 fie-care; iar la km. 168 linia cobóră la cota 36^{m}.32.

Continuându-şĭ drumul, linia trece peste 5 podeţe între km. 168 şi 169 şi cobóră la cota 29^{m}.46.

Dincóce de km. 169 şi la 200 m., se află un podeţ, iar de aci, la 250 m., cantonul 91 (numěrătórea cantónelor ca şi kilometragiul se socotesce din gara Bucurescĭ); ajunsă la km. 170, linia cobóră la cota 27^{m}.19.

Lângă, şi la 100 m. de km. 170 se află un pasagiŭ inferior de 4^{m}.50 deschidere şi maĭ departe la 400 m., un pod.

Linia merge coborând, iar la km. 171 găsim cota 21^{m}.73. De la km. 171 înainte, întâlnim la 700 m. un podeţ, lângă el, la 100 m., un pasagiŭ şi cantonul 92.

Kilometru 172 are cota 19^{m}.55. Lângă şi la 200 m. de el se află staţia *Saligny*. De aci incolo, linia nouă merge paralel cu cea veche şi pe lângă ea încă 2.100 metri şi se racordéză la km. 174 al noueĭ liniĭ.

Aşa dar lungimea acesteĭ ramificaţiunĭ (de la Pod până la racordare) este de 8^{km}.300.

2. *Linia Canara.* Din Halta *Medea* se bifurcă linia către Canara; ea servesce numaĭ pentru transportul pietriĭ necesare portuluĭ. N'are nicĭ un canton şi fórte puţine podeţe. Lungimea eĭ este de 15 km.

3. *Linia accesuluĭ noŭ din Port.* Pornesce tot din Halta Medea, merge paralel cu linia principală pe 2 km. distanţă, taie apoĭ şoseaua Constanţa-Mangalia, la *Halta Viilor* şi cobóră în Port.

Este provizorie, căcĭ terminându-se tunelul de acces, linia portuluĭ va trece prin el.

---

[1]) Inaugurarea linieĭ şi Poduluĭ s'a făcut în ziua de 14 Septembrie 1895, în presenţa M. S. Regeluĭ şi persónelor coprinse în documentul următor:

NOI CAROL I,

Prin graţia luĭ Dumnezeŭ şi voinţa naţională, Rege al Românieĭ.

In anul mântuireĭ 1890 am pus piatra fundamentală a poduluĭ, menit sa împreuneze cele doue malurĭ ale Dunăriĭ între Feteştĭ şi Cernavoda.

După cincĭ anĭ de muncă statornică, Dumnezeŭ hărazind Ţěriĭ, linisce şi îndestulare, astazĭ în a 14-a zi a luniĭ Septembrie din anul mântuireĭ 1895 şi al 30-lea al Domnieĭ-Mele, mulţumită râvneĭ şi măiestrieĭ inginerilor Românĭ, am trecut pe deasupra valurilor celor doue braţe ale Dunăriĭ măreţe şi am batut cel din urmă cuĭ, carĭ aŭ încheiat şi sfârşit aceste falnice lucrarĭ, faţă fiind M. S. Regina, Alteţele Lor Regale, Principele şi Principesa Romănieĭ, Iubitul Meŭ frate, Principele Leopold de Hohenzollern, nepotul Meŭ, A. S. Principele Ereditar de Hohenzollern, A. S. Principele Ereditar de Meiningen şi A. S. Regala, Principesa Ereditară de Saxa-Meiningen, Inaltul Cler, Miniştriĭ Meĭ, Preşedinţiĭ şi Membriĭ Biurourilor Corpurilor Legiuitóre, trimişiĭ Puterilor streine acreditaţĭ pe lângă Mine, fruntaşiĭ Oştiriĭ Mele, Inalţiĭ Demnitarĭ aĭ Statuluĭ şi Corpul technic.

De astazĭ înainte nimic nu maĭ desparte România din stânga Dunariĭ de Dobrogia, pe care prin vitejia ostaşilor Noştriĭ din resboiul de la 1877 am impreunat-o din noŭ cu Patria-Mamă. Ast-fel vom putea da acesteĭ provinciĭ şi Porturilor eĭ de pe ţermul Mariĭ tóta îngrijirea Nóstra, spre a lor desvoltare şi propăşire.

Mândri, împreună cu Ţara întrégă, ca am ridicat un nou monument, care face fala Némuluĭ Românesc şi care va fi pururea îndemn puternic pentru urmaşiĭ Noştri, spre a purcede tot maĭ departe pe calea munciĭ, a civilizaţieĭ şi a maririĭ, Am semnat acest document de vecĭnică amintire.

Am chibzuit dar, ca dupa sfinţirea Poduluĭ, făcuta de I. P. S. S. Archiepiscopul şi Mitropolitul Primat, un exemplar să fie aşezat în zidăria de pe malul drept al Dunariĭ, împreuna cu copia documentuluĭ ce am pus în zidaria picioruluĭ de pe ţěrmul stâng, iar cel d'al doilea să se pastreze în archivele Statuluĭ.

Lungimea actuală a acestei ramurĭ este de 6 km.

4. *Linia Târgului de vite de la Anadolkioi.* De la km. 1.500 se bifurcă ramura care duce la Anadolkioĭ. Are numaĭ câte-va podeţe şi 3—4 pasage de nivel, din care maĭ important este acel al şoseleĭ Constanţa-Tulcea. Lungimea eĭ este de 5 km.

5. *Linia la Magazinele de Cereale.* Tot de la bifurcaţia precedenteĭ pornesce la magasiile de cereale din Constanţa (Obor) o ramură de linie, care se bifurcă la rându-ĭ în maĭ multe alte ramificaţiĭ, pentru a deservi depozitele.

Acéstă linie scurtă taie, ca şi cea de la Anadolkioĭ, şoseaua Constanţa-Mangalia.

6. Paralel cu linia principală şi pe distanţă de 1500 m., din dreptul cantonuluĭ No. 1, merge linia *la băĭ* de la Cantonul No. 2 (pasagiul şoseleĭ Constanţa-Mangalia); acésta din urmă se îndréptă la stânga şi după ce taie şoseaua Constanţa-Mangalia din noŭ, precum şi linia cea nouă de acces în port, la Halta viilor, merge paralel cu şoséua dintre viĭ şi se opresce în dreptul parculuĭ pentru coborît la băile de Mare.

Acéstă linie lungă numaĭ de 3 km servesce în timpul veriĭ pentru transportul pasagerilor la băile de Mare.

Pe ea sunt doué debarcadere de scândurĭ (la berărie şi la parc).

7. In sens invers cu linia băilor, este *linia veche de acces în port.*

De la cantonul No. 1 şi paralel linieĭ principale, pornesce către port o ramificaţie, care după puţin părăsind linia principală, taie şoseaua Constanţa-Mangalia în dreptul unuĭ Canton, nu departe de care se află pe drépta un debarcader de scândurĭ.

Linia apoĭ coborând intră într'o tăetură, din care după 150 m., eşind, întâlnim nu mult maĭ departe şi pe stânga Halta Thetis (pentru imbarcarea călătorilor numaĭ pentru băĭ).

După acésta trece pe un pod de fier, de desubtul căruia e pasagiŭ la Atelierul C. F., lasă în stânga Halta Tomis şi se sfârşesce la Halta Ovidiŭ (ambele aceste halte aŭ aceiaşĭ destinaţie ca şi Thetis).

Un schimbător de cale la pod servesce pentru a conduce la o altă linie ce cobóră în port, de óre-ce diferinţa de nivel între staţia Constanţa şi Port fiind de 31 metri, trenurile nu se pot coborî de cât pe o linie în zig-zag.

In Port e o reţea fórte complicată de ramificaţiunĭ de liniĭ, care cu refacerea nouluĭ port ele se vor schimba complectamente.

Căĭ ferate în proiecţie. Necesitatea fórte mult simţită de a se construi o linie ferată, care să lege oraşul Tulcea, încă nu e satisfăcută, cu tóte rapórtele ce s'aŭ făcut de Prefectura judeţuluĭ Tulcea. Acéstă linie ar fi de mare importanţă economică şi strategică.

Studiĭ în acest sens s'aŭ făcut, la care am fost chemat să-'mĭ daŭ avizul asupra traseuluĭ şi consideraţiunilor militare şi am însoţit comisiunea însărcinată în 1898 cu studiile preliminariĭ.

Calea ferată proiectată va porni din Tulcea de la bariera Babadaguluĭ; printr'un tunel va trece în valea Derindere şi atinge satul Cataloĭ. Aci se va construi o gară de bifurcaţie pentru un braţ de linie, care urcând valea Teliţeĭ pe la Frecăţeĭ, apoĭ pe valea «lungă», de unde va trece în valea «adâncă», pentru a duce la Isaccea.

Linia principală va urma către Sud valea Teliţeĭ, pe la Enichioĭ şi Congaz, va trece pe la Códa bălţiĭ, pe ţĕrmul sudic al lacului Babadag, prin spatele Spitaluluĭ Comunal.

De aci urcând valea Visterneĭ, va coborâ prin valea Celinchioĭ la Ceamurli-de-jos, continuând către sud prin Sariurt, Duimgi, Peletlia, Taşaul, unde tăind valea râuluĭ Casâmcea, se va îndrepta la Caramurat. Aci va fi o gară de bifurcaţie, de unde un braţ va merge la Constanţa, iar altul la Medgidia.

Maĭ e proiectat a se construi o linie ferată de la Constanţa saŭ Medgidia, pe la Techirghiol-Copadin-Mangalia.

IV. Căĭ naturale.

Starea drumurilor din Dobrogea sub Turcĭ, o găsim fórte bine descrisă de distinsul agronom român Ion Ionescu[1]:

«Căile de comunicaţie acum existente în Dobrogia (1850) nu merită acéstă numire, căcĭ locuitoriĭ acesteĭ ţĕrĭ le-aŭ trasat de a parcurge maĭ curând distanţele între diferitele localităţĭ, de cât pentru înlesnirea transportuluĭ productelor la târgurĭ.

Nicĭ o lucrare de acest fel n'a fost făcută până acum; de asemenea nicĭ mijlócele de transport nu sunt în armonie cu drumurile. Căruţe (harabale) fără cea maĭ mică bucată de fier şi, care nu costă de cât 60 - 80 piastri una, circulă pe pămêntul Dobrogieĭ trasând ast-fel în parcursul lor un drum.

Starea acestor comunicaţiunĭ atârnă de la căldură, humiditate şi de toţĭ agenţiĭ atmosfericĭ. Când pămêntul e îmuiat cu apă, drumul devine impracticabil şi cultivatorul aştéptă timpul frumos, căldura şi vêntul, care usucă pămêntul şi face calea practicabilă. Acéstă stare de lucrurĭ e păgubitóre intereselor economice».

Ne putem face o ideie aprópe exactă, de starea drumurilor pe atuncĭ, dacă vom socoti timpul ce se întrebuinţa de a parcurge distanţele de la un oraş la altul; ast-fel:

Drumul	de	la	Carasul	(Medgidia)	la	Babadag	se	făcea	în 16	ore.
»	»	»	»	»	»	Constanţa	»	»	8	»
»	»	»	»	»	»	Mangalia	»	»	12	»
»	»	»	»	»	»	Tulcea	»	»	22	»
»	»	»	»	»	»	Isaccea	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Măcin	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Hârşova	»	»	16	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	4	»
»	»	»	»	»	»	Raşova	»	»	6	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	16	»
»	»	»	Tulcea	»	»	Babadag	»	»	6	»
»	»	»	Babadag	»	»	Isaccea	»	»	8	»
»	»	»	»	»	»	Măcin	»	»	12	»
»	»	»	»	»	»	Hârşova	»	»	22	»
»	»	»	Constanţa	»	»	Măcin	»	»	30	»
»	»	»	»	»	»	Hârşova	»	»	28	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	11	»
»	»	»	»	»	»	Raşova	»	»	14	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	22	»
»	»	»	Mangalia	»	»	Hârşova	»	»	24	»
»	»	»	»	»	»	Cernavoda	»	»	13	»
»	»	»	»	»	»	Raşova	»	»	15	»
»	»	»	»	»	»	Ostrov	»	»	24	»
»	»	»	Ostrov	»	»	Raşova	»	»	12	»
»	»	»	Raşova	»	»	Hârşova	»	»	12	»
»	»	»	Hârşova	»	»	Măcin	»	»	12	»
»	»	»	Măcin	»	»	Azaclăŭ	»	»	6	»
»	»	»	Azaclăŭ	»	»	Isaccea	»	»	12	»
»	»	»	Isaccea	»	»	Tulcea	»	»	6	»

De alt-fel drumurile naturale eraŭ aşa de numeróse, că eşind dintr'un oraş sau sat, stătea călĕtoruluĭ înainte un mănuchiŭ de drumurĭ şi nu scia pe care din ele să apuce în direcţia dorită; ele eraŭ trasate după capriciul locuitorilor.

---

[1]) Excursion agricole dans la Dobrodja p. 49 62.

Şi totuşi natura a înzestrat acest petic de pămênt cu tot materialul, de care omul are nevoie la construcţiunea drumurilor.

«In multe părţĭ drumul este făcut de natură; nu se cer de cât lucrările necesare de nivelare al stâncilor ce aŭ eşit la suprafaţa pămêntuluĭ.»

«Pe marginea Dunăriĭ ca şi pe ţĕrmul Măriĭ-Negre, materialul pentru construcţiunea drumurilor e fórte abondent în stâncile sistemuluĭ siluric şi cambrian, care compun natura minerală a soluluĭ. In interiorul ţĕriĭ, între stâncile terenuluĭ de transiţie, se găsesc roce plutonice. Graniturĭ la Cocoş, micaşişt şi gneis la Pazarli, syenit la Chiorceşme. In general aprópe peste tot stâncĭ, care aŭ ca elemente chimice carbonatul de calce, aparţinênd la tóte epocile formaţiuneĭ pămêntuluĭ şi care în tóte punctele Dobrogieĭ se póte întrebuinţa la construcţiunea podurilor, atât varul cât şi piatra cioplită.

«Apoĭ relieful terenuluĭ, direcţia délurilor şi văilor indică drumul ce trebue să urmeze o cale de comunicaţie în Dobrogia; constructorul nu e nevoit a face săpăturĭ saŭ umpluturĭ marĭ».

La începutul ocupăriĭ Dobrogieĭ de către Românĭ, nu exista de cât numaĭ un început de sosele către Canara (începênd din Constanţa), un crâmpeĭ de la Tariverde spre Sariurt, de la Babadag la Tulcea şi în fine de la Tulcea la Isaccea. Dar acestea eraŭ executate în mod primitiv, neîmpietruite suficient şi fără nicĭ o lucrare de artă pe ele. Singurul pod existent în tótă provincia era acel de la Códa laculuĭ Babadag, numit podul de pământ «Toprac-Chiopru», construit în 1869. Maĭ eraŭ óre-care începuturĭ de şosele pornind din oraşele marĭ, cum: Măcin, Hârşova, Medgidia, etc., dar numaĭ pe câţĭ-va kilometri lungime. La Medgidia, gara era unită cu oraşul prin şoseaua ce se vede şi astăzĭ, care trece peste podul «Said-Paşa», construit de acest guvernator peste balta Carasu.

Alte lucrărĭ saŭ comunicaţiunĭ lipseaŭ.

Imediat după venirea Românilor s'aŭ complectat cele douĕ marĭ şosele naţionale de la Constanţa la Tulcea şi de aci la Măcin şi Ghecet.

După 1882, punêndu-se în aplicare legea drumurilor în Dobrogia, s'a lucrat cu stăruinţă şoselele în tóte direcţiunile şi la sfârşitul anuluĭ 1900 se găsesc: douĕ căĭ naţionale: Constanţa-Babadag-Tulcea şi Tulcea-Ghecet, un numĕr de 41 şosele vicinale şi 9 şosele comunale.

1. *Şoseaua Naţională Constanţa-Babadag-Tulcea.*

Lungimea între Tulcea şi Constanţa este de 125 km. Este complectă [1]).

Pornind din Contanţa, şoseaua ese pe bariera de lângă Casarmele Cavaleriei, trece prin satul Anadolchioĭ (km. 119, numĕrătórea este de la Tulcea) şi peste pasagiul de nivel al linieĭ ferate a tîrguluĭ de vite; lasă în drépta lacul Süt-ghiol şi satul Palaz (km. 115, la care duce o şosea comunală care se bifurcă la acest kilometru) şi puţin maĭ la Nord de pasagiul de nivel al linieĭ ferate (km. 112), ce duce la carierele de la Canara, ajunge la satul Canara (km. 110).

După ce străbate satul, lasă la stânga (km. 109) şoseaua vicinală Caramurat-Hârşova; în drépta, carierele de piatră şi la km. 106 satul Cogeali pe drépta. La km. 106 vine a da pe drépta şoseaua vicinală Cogeali-Gargalîk-Caranasuf-Casapchioĭ-Sariurt.

De la km. 106 urcă puţin délul Caramuratuluĭ, iar la km. 99 e traversată de şoseaua vicinală Cicrâcci (sat care rĕmâne la drépta) la Caramurat. După ce lasă în drépta lacul Taşaul (km. 96), trece peste un pod de piatră rîul Casâmcea (km. 93) şi urcând uşor délul, lasă în stânga satele Palaz (km. 90) şi Cavargic (km. 86).

Coborând délul Cogealaculuĭ, şoseaua trece pe un pod de piatră rîul Duimgi (km. 76), alăturĭ de care taie şoseaua vicinală de la Duimgi la Tariverde.

In dreptul km. 75 rĕmâne la drépta satul Duimgi, iar la stânga satul Tariverde.

Apoĭ urcă délul Haidân (km. 68) şi cobóră în valea rîuşoruluĭ Sariurt, pe care îl trece pe un pod de piatră (km. 65). Aci se unesce în drépta cu şoseaua ce am vĕzut că vine de la Cogeali-Gargalîk-Sariurt. Satul Sariurt rĕmâne puţin la drépta.

[1]) Pentru căile de comunicaţie a se vedea Harta No. 3.

Urcând din noŭ délul (km. 60), şoseaua cobóră (km. 56) în valea rîuluĭ Poturu, pe care îl trece pe un pod de piatră, unde lasă la stânga satul Hamamgi; de aci urcând délul, cobóră apoĭ în valea rîuluĭ Slava-ruséscă, pe care îl trece pe un pod de piatră (km. 51), unde se incrucişéză cu şoseaua vicinală Babadag-Jurilofca-Casâmcea.

De aci începe a urca délul Babadaguluĭ, lasă în stânga satul Caugagi şi apoĭ printr'un lung defileu cotit, ajunge pe culme (km. 40), de unde cobóră printre délurĭ 'nalte, acoperite cu pădurĭ şi cu posiţiunĭ pitorescĭ, în oraşul Babadag (km. 35), după ce la km. 38 se unesce cu şoseaua vicinală ce vine de la satul Slava-ruséscă, iar la km. 37 trece peste pârîul Babadag pe un pod de piatră.

Ieşind din Babadag, şoseaua trece peste un pod de piatră rîuşorul Babadag la km. 34 şi ajunge la Códa bălţiĭ (vărsarea Taiţeĭ în lacul Babadag), pe care o trece la km. 31. Imediat lângă podul numit Toprak-Kiopru, pornesce către stânga şoseaua din valea Taiţeĭ spre a duce la Măcin.

Şoseaua naţională continuând către Nord, paralel rîuluĭ Teliţa (pe drépta) şi movileĭ Deniz-Tepe, la km. 26 pornesce către drépta şoseaua vicinală Zebil-Sarichioĭ-Agighiol-Tulcea şi la km. 23 trece pe un pod pârîiaşul ce vine de la Hagilar. De departe se póte cunósce acest punct, de óre-ce aci şoseaua e în umplutură, ţĕrmurită pe ambele laturĭ de o aleie de sălciĭ. La drépta rĕmâne satul Congaz şi la km. 19 trece prin satul Enichioĭ, iar maĭ departe, la km. 14, şoseaua trece pe un pod de piatră peste rîul Teliţa şi lasă în stânga satul Cataloĭ.

La km. 13 începe şoseaua ce duce la stânga către Cataloĭ, Nalbant şi Alibichioĭ, unde se unesce cu şoseaua din valea Taiţeĭ.

De la km. 13 şoseaua începe a urca délul Tauşan-Bair până la km. 8, de unde cobóră prin maĭ multe cotiturĭ pantele repezĭ ale acestuĭ dél către Tulcea, în care intră pe bariera Babadaguluĭ.

Acéstă şosea lungă de 125 km. e întreţinută în perfectă stare; e accesibilă în tóte timpurile şi are a urca numaĭ două délurĭ marĭ: acel al Babadaguluĭ şi acel al Tulceĭ.

In tot lungul eĭ sunt 10 podurĭ solide, avênd piciórele de piatră, unele cu tablierul de lemn, iar altele boltite.

2. *Şoseaua naţională Tulcea-Isaccea-Măcin-Gherет.* Acéstă şosea are o lungime de 89.333 m.

Pornesce din Tulcea, de la bariera numită a Isacceĭ, taie délul Tulceĭ, trecênd pe lângă tabăra Regimentuluĭ 33 şi la km. 7 ajunge la satul Câşla, pe care îl traverséză. Urcă apoĭ délul Somova, avênd în stânga munţiĭ pietroşĭ şi păduroşĭ, iar pe drépta Dunărea, până la satul Somova (km. 12); de aci cobóră délul Comoreĭ, până în valea Adâncă, la km. 18 în direcţie către S.V.

Din valea Adâncă şoseaua se continuă pe la pólele nordice ale déluluĭ acoperit cu viĭ, Sarica, şi la km. 19 şi 20 vin a cădea perpendicular pe ea, în stânga, două micĭ şosele vicinale, care o légă cu şoseaua Nicoliţel-Teliţa.

In dreptul km. 24 lasă la drépta Mănăstirea Saonul, iar la km. 26 trece pe un pod de lemn peste rîuşorul Nicoliţel, lângă care se începe pe stânga şoseaua vicinală spre Nicoliţel şi Meidanchioĭ.

De aci începe a urca délul şi cobóră la km. 30 în valea Capaclia, pe care o trece peste un pod de lemn şi urcând délul Acic-Tepe intră în Isaccea la km. 34.

Din Isaccea eşind prin mahalaua tătărescă, se îndréptă către Vest pe marginea mlaştinelor până la Rakel (km. 47), după ce a lăsat în stânga la km. 43 Mănăstirea Tikilescĭ.

De la Isaccea până la Rakel şoseaua urcă în pantă uşóră prin posiţiunĭ uimitor de frumóse; în stânga se înalţă munţĭ păduroşĭ, iar în drépta privirea se pierde până peste Dunăre la marĭ depărtărĭ.

Intre Rakel şi Luncaviţa şoseaua cobóră în valea Luncaviţeĭ (km. 50), pe care o trece pe un pod de lemn.

După ce iese din sat, tot pe lângă baltă, şoseaua se îndréptă către N.V. până la satul Garvan (km. 61), după ce a trecut la km. 59 prin Văcărenĭ.

La Garvan pornesce înainte şoseaua vicinală spre Azaclăŭ, iar şoseaua naţională printr'un cot, în formă de unghiŭ drept, schimbă brusc direcţia către S., lasă în drépta mlaştinele şi balta Jijila, iar la satul Jijila (km. 65) trece rîul cu acelaş nume pe un pod de lemn şi urcând délul Pricopanuluĭ ajunge la Măcin (km. 70).

Din Măcin şoseaua este în umplutură pe malul drept al Dunăriĭ şi în direcţia E.-V. până la Ghecet (km. 89.333).

Acéstă şosea nu are lucrărĭ însemnate de artă, de cât câte-va podurĭ, din care maĭ însemnat este cel de la Luncaviţa.

Nu are de urcat délurĭ marĭ de cât cel de la Somova. Este întreţinută în perfectă stare, de aceia este accesibilă în tóte anotimpurile.

1. *Şoseaua vicinală Tulcea-Dunavĕţ-Agighiol.* Acéstă importantă şosea lungă de 74 km. va fi destinată a lega între ele punctele: Tulcea, Malcocĭ, Beş-Tepe, Mahmudia, Morughiol, Dunăvĕţul-de-sus şi de-jos, Sarinasuf, Caraebil, Sarighiol şi Agighiol.

Din întregul eĭ nu e complect terminat, de cât 11.040 metri, de la Tulcea spre Malcocĭ şi 4500 m. între Agighiol şi Sarighiol.

Ea pornesce din Tulcea pe la Bariera Mahmudia, şi la 1½ km. se desface către drépta şoseaua vicinală ce duce direct la Agighiol. Până la satul Malcocĭ (km. 9), e trasată pe marginea mlaştinelor Zaghen; de aci se maĭ continuă încă 2 km. către Beş-tepe şi rĕmâne a se executa în viitor.

Pe de altă parte de la Agighiol s'a făcut şoseaua până la Sarighiol.

In tot parcursul eĭ, acéstă şosea are 13 podurĭ până acum. Lucrarea s'a început în anul 1883. Partea terminată costă 51.961 leĭ.

2. *Şoseaua vicinală Tulcea-Agighiol-Sarichioĭ-Zebil-Calea Naţională km. 26.* Lungimea eĭ va fi de 39km.280, dar nu e complect terminată, între Agighiol şi Sabangia (pe distanţă de 6 km.), şi între Sarichioĭ şi Zebil (4680 metri).

Se bifurcă de la km. 1½ al şoseleĭ Tulcea-Dunăvĕţ, apucă către S.E., urcă délul Imalac (km. 12) şi cobóră în vale la satul Agighiol (km. 16). De aci se îndréptă către S. pe ţĕrmul laculuĭ Agighiol şi la km. 18 se întrerupe pentru a începe la km. 24, după ce în partea întreruptă trece prin Sabangia (km. 22).

De la km. 24 merge prin satul Sarichioĭ (km. 26), de unde traseul se întrerupe iarăşĭ către Zebil, până la km. 29m.320.

Trece apoĭ prin Zebil (km. 32) şi se termină în şoseaua Naţională Babadag-Tulcea la km. 26, după un parcurs de km. 39.280, din care numaĭ km. 28.600 e terminată.

De la satul Sarichioĭ acéstă şosea se unesce cu cea care duce la Enişala.

Este întreţinută în bună stare. Pante marĭ nu urcă. Are 3 cantóne şi 20 podurĭ. Lucrarea s'a început în anul 1889 şi costă până acum 1.844 leĭ.

3. *Şoseaua vicinală Sarichioĭ-Enişala.* Se bifurcă din precedenta la satul Sarichioĭ, se îndréptă către Sud pe lângă ţĕrmul laculuĭ Razelm. De la km. 3 intră în mlastinele dintre Razelm şi lacul Babadag, de aceia e în umplutură taluzată cu pietre. La km. 6 trece peste canalul de scurgere al laculuĭ Babadag pe un pod solid de lemn şi ajunge la Enişala, după un parcurs de 7.786 metri, din care aprópe jumĕtate prin terenurĭ mlăstinóse şi supuse inundaţieĭ.

Acéstă cale este o lucrare de artă, care aduce multe laude serviciuluĭ technic al judeţuluĭ Tulcea. Este bine întreţinută şi accesibilă în tóte anotimpurile. S'a început în 1897. E terminată şi are 4 podurĭ.

La Enişala se unesce cu şoseaua Babadag-Jurilofca-Casîmcea.

4. *Şoseaua vicinală care plécă de la km. 27 al şoseleĭ Naţionale Tulcea-Isaccea şi duce prin Nicoliţel-Meidanchioi-Alibichioi-Babadag.*

E una din cele maĭ frumóse căĭ prin peisagele ce înfăţişază ochiuluĭ maĭ la fie-care pas, trecând prin pădurĭ bătrâne şi sălbatece.

Lungimea acesteĭ şosele va fi de km. 44.960, dar pe distanţa Meidanchioĭ-Alibichioĭ nu e construită pe lungime de km. 7.380, aşa că e redusă numaĭ la km. 37.580.

De la km. 27 al şoseleĭ naţionale Tulcea-Isaccea, pornesce către Sud, prin bogata

vale a Nicolițeluluĭ, șoseaua vicinală, care până la sat pe o distanță de 3 km. străbate o câmpie mănósă și, aprópe de sat, acoperită cu viĭ. La Nicolițel se încrucișază cu șoseaua ce apucă la drépta către Mănăstirea Cocoș și puțin maĭ la dél, în răspântia satuluĭ, cu cea care o ia la stânga, pentru ca pe délul Sarica să ducă către Telița.

In Nicolițel, după ce trece pe lângă 5 fântânĭ cu apă cristalină și bogată, șoseaua urcă délul descriind un arc de cerc cu două coturĭ destul de pronunțate, pentru a evita pantele marĭ.

Dacă la cel din urmă cot, călĕtorul obosit, căutând către drépta, ar vedea printre copaciĭ bătrânĭ o scară ce cobóră puțin la fântâna Cerbuluĭ, cu apă limpede ce șerpuesce spre vale ca un fir argintiŭ abia întrezărit printre muschĭ.

Scara de la fântâna Cerbuluĭ e la km. 6, de unde șoseaua maĭ urcând cât-va délul începe a coborî în valea Morilor, după 3 km. de drum.

De aci se deschide frumósa vale a Meidanchioiuluĭ, între două pârîiașe ce se unesc în sat, care e așezat la km. 15.

De la Meidanchioĭ către Sud șoseaua lipsesce, dar de sigur va fi trasată pe valea rîușoruluĭ Ac-cadan (km. 22), prin satul cu acest nume, până în șoseaua de la Alibichioĭ (km. 25).

Aci se încrucișază cu șoseaua vicinală Cataloĭ-Cerna-Măcin.

După ce lasă satul la stânga, șoseaua apucă către S.E., pe țĕrmul stâng al rîuluĭ Taița, pe care îl însoțesce până la vărsare.

La km. 25 rămâne în drépta frumosul dél Consul de formă conică, ce se vede din depărtare; apoĭ puțin maĭ la vale (km. 27) micul sat Cineli, ce stă adăpostit la pólele déluluĭ

Până la Bașchioĭ (km. 31) șoseaua urméză riguros țĕrmul stâng al Taițeĭ, iar de aci pe un pod boltit de piatră trece pe țĕrmul drept și la km. 34 traverséză satul Armutlia.

La km. 38, după ce lasă în drépta satul Camber, părăsesce țĕrmul drept, pentru a trece pe un pod de piatră pe țĕrmul stâng al Taițeĭ la Satu-Noŭ (km. 41) și în fine dă în șoseaua națională Babadag-Tulcea la km. 30 al acesteia, după un parcurs de km. 44.960.

La Baș-chioĭ se încrucișază cu șoseaua Nalbant-Baschioĭ-Ciucurova.

Șoseaua este fórte bine întreținută.

Pante marĭ afară de cea de la Nicolițel nu suie. Este arare-orĭ expusă înundațiunilor Taițeĭ, care nicĭ nu-ĭ causéză marĭ stricăciunĭ, de aceia este accesibilă în tot timpul anuluĭ. Șoseaua a fost începută în 1884, are 3 cantóne, 32 podurĭ și 3 puțurĭ. Costă 36.560 leĭ.

5. *Șoseaua Nicolițel-Telița-Cilic-Frecățeĭ-Cataloi* Lungimea eĭ va fi de km. 21.150, din care numaĭ km. 8.439, este terminată, rĕmânênd a se complecta încă km. 12.711.

Pornesce din satul Nicolițel direct către rĕsărit și după ce trece rîul Nicolițel pe un pod boltit de piatră, urcă pe cósta déluluĭ Sarica traversând o regiune bogată în vinurĭ. La km. 5 cobóră spre stânga o șosea de legătură cu calea națională Tulcea-Isaccea, în care dă aprópe la km. 21. Lungimea acesteĭ șosele de legătură este un kilometru.

La km. 6 duce către drépta o mică șosea la cesmeaua Ulucelor; lungimea eĭ este de un kilometru.

Puțin maĭ departe cobóră către stânga în calea națională Tulcea-Isaccea o șosea de legătură în valea Adâncă la km. 19; lungimea eĭ este de un kilometru.

Incă de la km. 5 șoseaua vicinală descrie un arc de cerc cu convexitatea către Nord și după ce urcă délul Telițeĭ, cobóră la satul Telița, unde se termină. De aci va lua în lung valea Telițeĭ pe la Mănăstirea Cilicul, pe la Poșta, Frecățeĭ până la Cataloi. E bine întreținută. Panta de la Telița e accesibilă.

Lucrarea începută în 1886. Pe șosea sunt 4 podurĭ.

6. *Șoseaua de la Nicolițel la Mănăstirea Cocoș.* Trece prin viile de la Gurgóia și Bădila, pe la pólele délurilor, conduce la Mănăstirea Cocoș.

In tot parcursul eĭ de km. 16.419 trece prin posițiunĭ frumóse acoperite cu viĭ și prin pădurĭ de teĭ. E complect terminată și bine întreținută. Pante însemnate n'are.

A fost începută în 1886 și terminată în 1896. Costă 18.280 leĭ.

Are 2 cantóne și 17 podurĭ și podețe.

7. *Şoseaua vicinală Garvan-Azaclăŭ.* Acéstă cale e de o mare însemnătate economică, fiind că printr'însa se stabilesce comunicaţia judeţuluĭ Tulcea cu Galaţiĭ, pe timpul îngheţuluĭ Dunăriĭ. când vapórele încetéză a maĭ circula.

Lungimea eĭ va fi de 14 km. din care s'a lucrat numaĭ 6½ km. cum şi un pod plutitor peste balta Lăţimea şi care a costat 1093 leĭ. Are 8 podurĭ.

Ea pornesce din Garvan pe délul Bugéculuĭ, până la balta Lăţimea, pe care o trece pe podul plutitor în grindul Lăţimea şi de aci se va continua pe acest grind, până la satul Azaclăŭ în faţa Galaţilor. E neterminată la mijloc pe 7½ km. distanţă.

Taluzile de şi sunt căptuşite cu piatră, totuşĭ şoseaua va fi supusă inundaţiunilor şi stricăciuniĭ, ceia ce necesită o necontenită întreţinere. S'a început în 1892 şi costă până acum 5.596 leĭ.

8. *Şoseaua vicinală Cataloi-Nalbant-Cerna-Măcin.* Importantă prin lungimea eĭ (km. 65.379), cât şi prin comunicaţiunea ce stabilesce între Dunăre şi centrul Dobrogieĭ Nordice, Babadagul, căcĭ de la Alibeichioĭ putem da pe valea Taiţeĭ către S.E. pe şoseaua ce merge direct la podul Toprac-Kiopru.

Incepe din şoseaua naţională Babadag-Tulcea, la km. 13 şi merge la Cataloĭ (km. 2); aci trecênd peste un pod de piatră, rîul Teliţa, urcă délul Nalbantuluĭ, pentru a coborî apoĭ în valea pârîuluĭ Teliţa la satul Nalbant (km. 13).

Aci se află un pod de piatră cu 2 deschiderĭ, construit în 1895 şi a costat 35.480 leĭ.

Din acest sat pornesce către sud şoseaua către Başchioĭ şi Ciucurova.

De la Nalbant, şoseaua spre Cerna, ia direcţia vestică şi după ce suie délul Alibichioĭ, cobóră în valea Taiţeĭ la satul Alibichioĭ (km. 19). Puţin maĭ departe se încrucişază cu şoseaua ce pornesce către sud prin valea inferióră a Taiţeĭ spre Babadag.

Din Alibichioĭ, şoseaua merge 6 km. pe valea Taiţeĭ, trecênd pe la drépta minunatuluĭ masiv Consul şi ajunge la Ortachioĭ (km. 25).

După ce trece Taiţa în sat pe un pod de piatră, calea părăsesce rîul, o ia în direcţie către apus şi după ce la km. 31 descrie un arc de cerc, lăsând în stânga Jaila, urcă délul Ak-punar şi cobóră în vale la satul Ak-punar (km. 35).

De la Ak-punar urcă délul Amzalăĭ şi apoĭ cobóră în valea Cerneĭ, la satul cu acest nume (km. 41). Trece rîul Cerna pe un pod de piatră construit în 1893 şi care a costat 21.408 leĭ; apoĭ merge pe la pólele déluluĭ Priopcea, după ce lasă în stânga satele noĭ înfiinţate Piatra Roşie (km. 43) şi Iacob Deal (km. 47), trece la «Podul pe piatră» rîuşorul Grecĭ (km. 53), având în drépta Movila Râiósă.

De aci către N. prin câmpia Slatina şi, după ce lasă în stânga movila şi satul Carcaliu (km. 56), trece pe lângă balta Carcaliu (km. 56), şi intră în oraşul Măcin la km. 65.

Are pe dênsa 13 cantóne, 29 podurĭ şi podeţe şi 8 puţurĭ, urcă patru pante marĭ; totuşĭ fiind bine întreţinută este accesibilă în tot timpul anuluĭ.

Din puntul de vedere economic stă în al doilea rînd, după şosueaa naţională Babadag-Tulcea. Lucrarea s'a început în anul 1885 şi s'a terminat în 1898. Costă 120.846 leĭ.

9. *Şoseaua vicinală Nalbant-Baschioĭ-Ciucurova.* Stabilesce comunicaţiunĭ transversale, între văile Teliţeĭ, Taiţeĭ şi Slaveĭ. Are lungime de 24 km., din care sunt lucrate numaĭ 10km.291, iar spre sud de satul Başchioĭ rĕmâne a se complecta pe 13km.709 până la Ciucurova.

Pornesce din satul Nalbant, unde este în legătură cu şoseaua Cataloĭ-Cerna, urcă délul Başchioiuluĭ şi cobóră în valea Taiţeĭ la satul Başchioĭ (km. 6) Aci, după ce se încrucişéză cu şoseaua din valea inferióră a Taiţeĭ, se continuă către S.V., pentru a urca délul Jidini. Numaĭ până pe cósta déluluĭ e lucrată, restul are numaĭ terasamentele făcute, gata a se împietrui. Lucrarea începută în 1895. Pe şosea sunt 4 podurĭ.

De la Ciucurova, şoseaua se va continua pe valea Slaveĭ, apoĭ peste culmea Ghiolgik-Bair, pentru a se uni cu şoseaua Hârşova-Topolog din Jud. Constanţa (Vezĭ No. 26).

10. *O altă şosea importantă este aceia din valea rîuluĭ Slava,* care va stabili legătura între Dunăre şi km. 51 al căiĭ naţionale Babadag-Constanţa. S'a început a se lucra la acéstă şosea in 1883. Are până acum 3 podurĭ.

Lungimea eĭ va fi de 59km.300. Nu s'a lucrat până acum de cât o porțiune de 7.270 metri, de la Cârjelarĭ la satul Ai-Orman și de aci până la rîul Ai-Ormanul, în puntul numit Melfa, iar restul de 52km.030 nu are de cât în unele puncte terasamentele făcute.

Ea va porni de la km. 51 al căiĭ naționale Babadag-Constanța, la punctul de încrucișare al acesteĭ căĭ cu șoseaua Babadag-Jurilofca-Casâmcea și la podul peste rîul Slava ruséscă.

Apoĭ urcând valea rîuluĭ, va trece prin: Caugagi, Slava-rusă, Slava-cerchezéscă, Ciucurova, și, peste culmea muntósă de la Atmagea, va coborî în valea Picineaga la Cârjelarĭ, va trece prin Ai-Orman ducênd la Picineaga pe malul Dunăriĭ. Va avea atingere la Slava-rusésca cu șoseaua Babadag-Slava și la Ciucurova cu șoseaua Nalbant-Ciucurova.

11. *Șoseaua vicinală Babadag-Slava-rusésca.* Eșind din Babadag, după un drum de 2 km. spre sud, întâlnim la km. 38 un pod numit «Duva», de la care începe spre drépta și urcă pe culmea déluluĭ Carada șoseaua șerpuită, care duce la satul Slava-rusésca în valea cu acelaș nume. Lungimea eĭ este de 8 km. și n'are de cât o importanță locală. Lucrarea a fost începută în 1898 și terminată în 1900. Patru podurĭ sunt pe acéstă cale.

Satul Slava-rusésca e locuit numaĭ de Lipovenĭ; aci se află și mănăstirea de călugărițe lipovence; e spațiósă, frumósă și bine întreținută.

Departe la 4 km. în sus pe cursul rîuluĭ printre pădurĭ se zăresce mănăstirea de călugărĭ «Uspenia», sediul Archiepiscopatuluĭ lipovenesc din Dobrogia. Archiepiscopul Irinarch de acum depinde de Mitropolitul de la Fântâna-Albă (Bucovina). Mănăstirea are o posițiune admirabil de frumósă, înconjurată de pădurĭ și de două părțĭ de rîul Slava-rusă, care trece prin fața și pe o lature a bisericeĭ. In fața sunt casele fórte curate ce servesc de locuintă Archiepiscopuluĭ și călugărilor.

Biserica e bogat ornamentată și bine întreținută. La intrare se află un aparat de care sunt legate sîrmele, pentru tras clopotele, așezate în clopotniță la înălțime de 15 m, Sunt 12 clopote de diferite mărimĭ, ale căror sunete combinate între ele daŭ o armonie religiósă.

Biserica este fórte bogată și se întreține din darurĭ trimese de Lipovenĭ. nu numaĭ din Dobrogia, dar și din Rusia.

A fost atacată de tâlharĭ în nóptea de 25 Iulie 1897, și cu acéstă tristă ocasie aŭ fost omorîțĭ doĭ călugărĭ lipovenĭ popovițĭ, iar biserica prădată.

Are peste 60 călugărĭ lipovenĭ.

12. *Șoseaua vicinală Babadag-Jurilofca-Casâmcea.* Din Babadag pornesce către răsăritĭ pe la pólele délurilor acoperite cu viĭ și arborĭ fructiferĭ, șoseaua, care lăsând în drépta satul Visterna (km. 4), ajunge la km. 8 în satul Enișala, unde se împreună cu șoseaua Sarichioĭ-Enișala, care vine de la Nord.

De aci, pe lângă pólele déluluĭ Gras, pe care se află ruinele cetățuieĭ Eraclea, se îndréptă către S.E. spre Caramanchioĭ, unde ajunge la km. 20 și, înconjurând délul Caramanchioĭ, trece prin Jurilofca (km. 26).

Printr'un cot în unghiŭ drept pornesce către apus, trece prin satele Pașa-Câșla (km. 29), Canlî-Bugeac (km. 34) și Ciamurli-de-jos (km. 39).

Urcând apoĭ pe stânga rîul Slava, taie calea națională Babadag-Constanța la podul acesteia peste rîul Slava (km. 51).

Din valea Slaveĭ urcă délul și cobóră în valea rîuluĭ Poturu, la satul Ciamurli-de-sus (km. 50), apoĭ peste délul Solugean în valea rîuluĭ Beidaut, în satul Beidaut (km. 56).

La Caimurli-de-sus lasă în drépta șoseaua ce urcă valea rîuluĭ Poturu, la Eschi-Baba.

Din Beidaut, urcând délul Sarighiol, descrie un cot pentru a evita pantele marĭ, trece prin satul Sarighiol (km. 64), unde lasă în stânga șoseaua ce merge la Toxof, și în fine urcând délul Iuci-Tepe-Bair, cobóră în valea rîuluĭ Casâmcea la satul Casâmcea, după un parcurs de 74km.565.

Șoseaua s'a început în 1883 și a fost complect terminată în 1898; se află în fórte bună stare și accesibilă în tot cursul anuluĭ; pante marĭ nu urcă; lucrărĭ de artă sunt 11 cantóne, 49 podurĭ și podețe și 2 puțurĭ. A costat 107.597 leĭ.

13. *Şoseaua Ceamurli-de-sus la Eschi-Baba.* Prin valea rîuluĭ Poturu merge de la Ceamurli-de-sus o şosea vicinală la Eschi-Baba; lungimea eĭ este de 3 km. complect terminată. De la Ceamurli se va continua în jos pe valea Poturuluĭ, după ce va tăia şoseaua Jurilofca-Casâmcea, până la satul Hamamgi (km. 57 al şoseleĭ naţionale Babadag-Tulcea) şi apoĭ în sus pe valea Beidautuluĭ până la satul Poturu. Partea în proiecţie e lungă de 14 km., aşa că lungimea totală a acesteĭ şosele va fi de 17 kilometri.

Până acum are un pod.

14. *Şoseaua vicinală Sarighiol-Toxof-Chireşlic-Pazarlia.* Din şoseaua Jurilofca-Casâmcea, pornesce către sud din satul Sarighiol o şosea neterminată complect. Ea va trece prin Râmnic-de-sus (km. 6), prin Râmnic-de-jos (km. 9), va lăsa în drépta satul Culeli (în dreptul km. 12).

Până la acest punct şoseaua e numaĭ în proecţie, iar către Sud e terminată până dincolo de Toxof (pe 6^{km}.350 distanţă, şosea făcută în 1899). Va trece apoĭ prin Chireşlic (în valea Casâmceĭ), de unde urcând délul se va îndrepta către Pazarlia.

Lungimea acesteĭ şosele de la Sarighiol va fi de 18.050 m. Până acum n'are pe dînsa de cât un pod.

15. *Şoseaua vicinală Duimgi-Tariverde-Cogealac-Casâmcea.* De la km. 30 al şoseleĭ Cogeali-Sariurt pornesce prin valea Duimgi, o şosea vicinală, care trece prin satul Duimgi (km. 3), iar la km. 6 încrucişéză cu şoseaua naţională Constanţa-Tulcea (la km. 76 al acesteia) şi la km. 6+700 intră în satul Tariverde.

Intre Tariverde şi Cogealac, şoseaua dintre aceste două sate continuă către apus pe cea care va duce către Casâmcea. Până la Cogealac, şoseaua este complect terminată pe 10^{km}.600 şi are pe ea două podurĭ între Tariverde şi Cogealac.

Lucrarea s'a început în 1891. Către apus de Cogealac, şoseaua e numaĭ în stare de proecţie, va urca délul Râmnic, va încrucişa cu şoseaua Sarighiol-Toxof-Chireşlic-Pazarlia, va coborî valea Râmnic la Culelia, de unde urcând délul Iuci-Tepe-Bair, va coborî la Kiuciuk-chioĭ în valea Casâmceĭ, pe care o va urca pe la Caciamac până la satul Casâmcea, unde se va uni cu şoseaua ce duce către Sarighiol-Beidaut-Ciamurli-de-sus-Jurilofca.

Lungimea totală a acesteĭ şosele va fi de 45 + 600, din care s'a executat numaĭ 10^{km}.+600 şi rĕmâne a se executa pe o distanţă de 35 kilometri.

16. *Şoseaua Sariurt-Caranasuf-Traian-Cogeali.* De la km. 13 + 500 al şoseleĭ naţionale Constanţa-Tulcea, pornesce către rĕsărit o şosea vicinală ce trece prin satele: Cogeali (km. 1), Caracoium (km. 5+500), printre lacul Taşaul şi Mare, lasă în drépta la km. 11 capul Midia, iar în stânga satul Şahman, cotesce către Nord între km. 11—12; la km. 12 + 170, trece peste un pod mixt construit în 1891, continuă pe lângă ţĕrmul răsăritean al lacululuĭ Gargalîk, prin satele Gargalîcul-mic (km. 15) şi Gargalîcul-mare (km. 18), lasă între km. 25—26 satele Traian pe drépta şi Peletlia pe stânga, trece limita judeţelor la km. 28 + 500, apoĭ pe un pod, pârîul Duimgi (km. 30), dincolo de care începe şoseaua Duimgi-Casâmcea.

Apoĭ maĭ la Nord prin satul Caranasuf (km. 36), iar la Casapchioĭ se frânge aprópe în unghiŭ drept (km. 43 + 500) pentru a apuca pe valea Sariurt şi la satul Sariurt, dă în şoseaua naţională Constanţa-Tulcea, la km. 88.

Lungimea acesteĭ şosele este de 47$^{km.}$ + 746, din carĭ 18$^{km.}$ + 746 în judeţul Tulcea, care a terminat-o complect între 1890—98 şi a costat pe judeţ 31.033 leĭ, avênd 8 podurĭ şi un canton. Iar în judeţul Constanţa şoseaua e terminată numaĭ pe 6$^{km.}$ + 200 între Caracoium şi lacul Gargalîk. Rĕmâne a se executa de acest judeţ pe distanţa de 22$^{km.}$ + 800.

17. *Şoseaua Canara-Hârşova.* Pornesce de la km. 12 + 500 al şoseleĭ naţionale Constanţa-Tulcea şi kilometragiul eĭ se socotesce de la Constanţa, aşa că zero, corespunde cu 12$^{km.}$ + 500. Chiar la bifurcaţie are un apeduct construit în 1897; urcând délul Caramuratuluĭ şi maĭ 'nainte d'a ajunge la satul Caramurat (km. 25 + 500), unde se unesce cu şoseaua de la Cicrâcci, are pe dînsa 5 apeducte dalate, construite în 1897 pentru scurgerea apelor din ploĭ.

Intre Caramurat şi Carol I, (km. 32 + 500) şoseaua urcă şi coboră délul Carol I, pe care parcurs are 3 apeducte dalate, pentru scurgerea apelor de ploĭ, construite în 1897.

Spre N.V. de Carol I, şoseaua urcă délul Dorobanţul la satul Dorobanţul (km. 37 + 800), după care coboră la Saragea (km. 48 + 300), trece pe la pólele déluluĭ Alah-Bair, şi coborênd în valea Satischioĭ, trece rîul la km. 52 + 378 pe un pod boltit lung de 15 metri, construit în 1899. Aci se află şi satul Satischioĭ.

Intre Satischioĭ şi Erkesek (km. 59 + 200) şoseaua trece la km. 55 + 168 un afluent al văiĭ Satischioĭ, peste un podeţ dalat construit în 1901 şi valea Erkesek (km. 55 + 500), pe un pod de 24m.50 lungime construit în 1901. La Erkesek vine şoseaua de la Medgidia.

Dincolo de acest sat, şoseaua trece un podeţ (km. 62 + 100), construit în 1901 pentru apele de ploĭ şi coborênd în valea Tichilescĭ, trece pe un pod cu 3 deschiderĭ pârîul Tichilescĭ, podul are 24 m. lungime şi a fost construit în 1897. La km. 82 + 500 se ramifică şoseaua care merge pe la Saraĭ-Topolog-Ciucurova.

In fine la km. 69 + 210 şi 77 + 800, şoşeaua are un apeduct dalat (pentru apele de ploĭ) şi un podeţ boltit, pentru un pârîŭ ce nasce din scurgerea apelor. Ambele aŭ fost construite în 1897. La km. 84 intră în Hârşova.

Lungimea acestĕĭ şosele este de 71km. + 915, din carĭ maĭ trebuesc şoseluiţĭ 6km. + 300 (între km. 40—46 + 500).

Are pe dînsa 16 podurĭ şi podeţe, 5 cantóne (km. 17 + 500, 25 + 000, 67 + 234, 77 + 800 şi 81 + 000) şi 4 puţurĭ.

Coboră şi urcă 11 pante şi rampe între 0.45 şi 0.03 pe metru. Pe ambele laturĭ sunt plantaţĭ pomĭ, parte dintr'înşiĭ aŭ fost distruşĭ.

Este o şosea de fórte mare importanţă economică şi strategică.

18. *Şoseaua Constanţa-Ostrov.* Pornesce de la bariera Mangalieĭ (oraşul Constanţa) şi traversând sudul Dobrogieĭ de la Dunăre la Mare, devine prin acésta de o excepţională însemnătate economică. De la Constanţa se dirige aprópe în linie dréptă către Hasancea (km. 13), Omurcea (km. 16) şi Murfatlar (km. 19), tăiată de maĭ multe orĭ de calea ferată.

Intre km. 19 şi 20, şoseaua este tăiată pentru cea din urmă óră, căcĭ se îndréptă spre S.V. şi pe lungime de 21 kilometri are 14 apeducte dalate, ce servesc scurgeriĭ apelor de ploĭ; ele aŭ fost construite între 1896 şi 1899.

Spre S. de Murfatlar, şoseaua este numaĭ în proiecţie şi se va îndrepta prin Bülbül-mare (km. 27 + 500), Bülbül-mic (km. 31 + 500), Copadin (km. 38, in stânga şoseleĭ), va strebate tot platoul Nalciac şi délul puţin ridicat Omer-Beĭ-Bair, iar la km. 53 + 500 se va uni cu şoseaua Cavaclar-Cazîl-Murat-Kioseler.

După ce va tăia valea Borungea la confluenţa eĭ cu Urluia (km. 59—60) se va îndrepta către Enişemlia (km. 67).

Intre Enişemlia şi Dobromirul-din-vale (km. 76), şoseaua e terminată şi trece prin Tekechioĭ (km. 71 + 300), peste valea Tekechioĭ pe un podeţ boltit de 8 m. lungime, construit în 1897.

De la Dobromirul-din-vale, şoseaua în proiecţie acum, va trece prin Parachioĭ (km. 84), Ghiuvegea (km. 85 + 500); aci se va uni cu şoseaua Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea.

Intre Ghiuvegea şi Lipniţa (km. 93 + 500) şoseaua este executată şi trece la km. 86 + 800, valea Chiuciuc-Ceşme peste un pod boltit de 2 m. lung şi 6 m. lat. construit în 1902, iar la Móra-Paşiĭ peste un pod de 7 8, construit în 1897.

Intre Lipniţa şi Canlia (km. 101 + 500), şoseaua nu este executată. De la Canlia, apucă printre lacul Gârliţa şi Dunăre, trece gârla Dervent peste un pod de piatră, ce are 32 m. lung. şi 8 m. lărgime, construit în 1900, la km. 106 + 200; iar la km. 108 + 446 se află un apeduct dalat construit în 1897 şi la km. 109 + 500, un podeţ boltit de 7m.50/8m.00, construit în 1897. Satul Bugeac se află la km. 110, iar între el şi Ostrov sunt 6 apeducte dalate pentru scurgerea apelor din ploĭ şi aŭ fost construite în 1897.

Lungimea acestĕĭ şosele va fi de 114km. + 486, din care s'a construit numaĭ 48km. + 469, rĕmânênd a se construi 66km. + 017, între km. 18 + 639 — km. 66, km. 75 + 725 — 86 + 487, km. 93 + 149 — 101 + 343.

Ea are pante și rampe între $0^m.07$ — $0^m.04$ pe metru. Pe alocurĭ, șoseaua este plantată. Pe dînsa sunt: 26 podurĭ și podețe, 4 cantóne, km. 3, 8, 16 și 105 și 3 puțurĭ.

Părțile executate sunt în bună stare de întreținere. Intre km. 106 — 109, șoseaua este în umplutură (între 0.50 — 8 m. înălțime), iar taluzele căptușite cu piatră.

19. *Șoseaua Constanța-Mangalia.* De mare importanță este și șoseaua ce urméză aprópe riguros malul Măriĭ și légă Constanța cu viitorul port dobrogian, Mangalia. Acéstă șosea are ca punct de bifurcație bariera Mangalia (Constanța) și după ce se desface de precedenta, trece peste linia drumuluĭ de fier, pentru a se uni cu șoseaua de la viile orașuluĭ.

După puțin, șoseaua apucă pe lângă viĭ, și din dreptul tăieturiĭ de acces în port la km. 3, se bifurcă: una către drépta (este șoseaua Constanța-Cavaclar) și cea de la stânga pe la marginea viilor.

Acésta din urmă se continuă spre Laz-Mahale (km. 9). Pe tot parcursul de la Constanța până dincolo de Laz-Mahale se află pe șosea 5 podețe boltite, construite între 1897—1900, pentru scurgerea apelor din ploĭ, iar la km. 11, un podeț de lemn.

La Agigea (km. 11 + 500) se bifurcă la stânga șoseaua Agigea-Techirghiol-Gheringik.

Maĭ către Sud, șoseaua Mangalieĭ trece pe lângă frumósa construcție a Sanatoriuluĭ de la Techirghiol (km. 13 + 500) și se continuă pe fâșia de dune ce desparte lacul de Mare (14—18), pe lângă stabilimentul de băĭ «Movilă», unde se află și satul noŭ înființat «Carmen-Silva», până la satul Tuzla (km. 21 + 500).

In dreptul km. 27—28, șoseaua lasă în stânga cele două sate de curând formate, anume Mangea-Punar (ambele cu aceiașĭ numire), iar la km. 31 + 500, trece valea Tatlageac pe un podeț boltit de 3.50 8.00 construit în 1897, și chiar aci traverséză satul Buiuk-Tatlageac.

La km. 39 lasă în stânga satul Cumarova și la km. 40 + 300 se află un podeț boltit, pentru scurgerea apelor din ploĭ, construit în 1900.

Șoseaua intră în orașul Mangalia pe lângă Cazarma Infanterieĭ, lângă care taie șanțul ce înconjura în vechime acest oraș.

Lungimea acesteĭ șosele complect impietruită este de 44 km. + 200. Este plantată în tot lungul eĭ, iar la Tuzla și Tatlageac se află câte o pepinieră.

Ca lucrărĭ de artă are 8 podețe, 5 cantóne (km. 7 + 700, 11 + 500, 22,31 + 500 și 40 + 500) și treĭ puțurĭ. Pante marĭ, nu sunt. E bine întreținută și accesibilă pe orĭ-ce anotimp.

20. *Șoseaua Agigea-Techirghiol-Gheringik.* Pornesce de la km. 11 + 500 al șoseleĭ Constanța-Mangalia și numĕrătórea se începe de aci, așa că zero corespunde cu km. 11 + 500. Se îndréptă pe la satul Techirghiol (km. 15 + 500), lasă puțin la drépta satul Urluchioĭ (km. 20 + 700), iar la km. 23 + 700 lasă pe stânga satul Ceatmalar, în dreptul căruia se află pe drépta satul Carlichioĭ. Face apoĭ un cot la km. 30 și străbate Perveli la km. 31 + 500, după care se unesce la Gheringik (km. 36 + 500) cu șoseaua Mangalia-Topraisarĭ, la km. 12 + 200 al acesteia.

Lungimea acesteĭ șosele va fi de 12 km. + 500, din care nu s'a făcut până acum de cât 3 km. + 797 între Agigea și Techirghiol. N'are pe ea nicĭ o lucrare de artă și nicĭ plantațiĭ.

21. *Șoseaua Cernavoda-Rașova-Cuzgun.* Merge pe lângă Dunăre până la punctul numit «Móra luĭ Mamic», iar de aci pe țĕrmul rĕsăritén al lacului Baciu, până la Cuzgun.

Șoseaua pornesce din Cernavoda, trece la km. 1 + 500 pe sub linia drumuluĭ de fier iar la km. 6 înconjură vîrful Cernavoda, dincolo de care se află un apeduct dalat pentru scurgerea apelor din ploĭ, construit în 1896. La km. 7 + 135 trece pe un podeț boltit de 2.20/12.58, construit în 1896 pentru scurgerea apelor din ploĭ, iar la 200 m. maĭ departe se află încă un apeduct dalat, făcut în 1896; la alte 400 m. un alt apeduct și la km. 8 + 900 un altul; ambele sunt construite în 1896.

La km. 9 intră în satul Cochirlenĭ, în care se află două apeducte dalate, construite în 1896; iar la km. 10 + 382 trece lacul Cochirlenĭ peste un podeț mixt de 2.20 5.00 construit în 1896 (nu e tocmaĭ în stare bună).

In tot parcursul kilometruluĭ 11, se află un pod de lemn și două apeducte, iar la km. 12 + 517 un alt apeduct.

La km. 19 intră în satul Rașova; iar la Móra-Mamic trece peste balta Baciu pe un pod de lemn de 7.00/3.00, construit în 1896. Numaĭ până la Rașova șoseaua este terminată. De la km. 21 se bifurcă șoseaua ce merge la Mârleanu.

Șoseaua va trece apoĭ prin Vlahchioĭ (km. 26), unde se află un podeț mixt de 2.20/4.00, în rea stare. Maĭ 'nainte d'a ajunge la Aliman (km. 29), trece balta Limpezișul pe un podeț mixt de 4.00/4.00 construit în 1895.

De la Aliman, șoseaua se va îndrepta pe la Baccuiusu (km, 34) și de aci la Cuzgun (km. 38), unde va da în șoseaua Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea, la km. 40 al acesteia.

Lungimea șoseleĭ va fi de 38 km.+200, din care s'a executat numaĭ 18 km.+825, de la Cernavoda până la Rasova. Are 3 pante coprinse între 0.05—0.07 pe metru.

In mare parte este construită în rambleŭ cu taluzele căptușite în dreptul laculuĭ Cochirlenĭ. Este plantată cu salcâmĭ și sălciĭ. Are pe dênsa 16 podurĭ și podețe, cum și un canton la km. 9, construit în 1899. Partea executată este bine întreținută.

22. *Șoseaua Cernavoda-Seimenĭ*, construită pe malul Dunăriĭ între aceste două puncte; pornesc din Cernavoda și la 500^{m} se află un podeț de lemn de 3.70/8.00; trece peste gârla laculuĭ Purcărețĭ la km. 3+237 pe un pod mixt de 11.00/4.20 construit în 1893 și la km. 4 intră în Seimeniĭ micĭ. La km. 5 trece peste gârla de scurgere a laculuĭ Domnésca pe un pod de lemn de 11.00/4.50 construit în 1897, iar la km. 5+824 peste valea Bursuc pe un podeț boltit de 2.50/18.50 construit în 1896. Se termină la Seimeniĭ-Marĭ.

Lungimea eĭ este de 6 km.+962, din care s'a executat 6 km. + 079 până aprópe de Seimeniĭ-Marĭ. Are o pantă coprinsă între 0.06—0.03 pe metru. E construită în rambleŭ și debleŭ, cu taluzele captușite (la rambleŭ). Are pe dênsa 4 podurĭ și podețe, cum și un canton (km. 3+700) și un puț. Pe o parte și pe alta sunt plantațĭ salcâmĭ.

Șoseaua este în bună stare de întreținere.

23. *Șoseaua Constanța-Cavaclar.* De la km. 3 al șoseleĭ Constanța-Mangalia se bifurcă spre drépta șoseaua ce va trece prin Hasi-dülük (km. 11). De aci se bifurcă la drépta șoseaua către Osman-facă. De la Hasi-dülük, șoseaua se va îndrepta prin Musurat (km. 19+500), iar la km. 23 se va uni pe stânga cu șoseaua Topraisarĭ-Caraomer. De la acest punct de bifurcație, șoseaua se va îndrepta către Edilkioĭ (km. 33) și Buiuk-Enghez (km. 40).

Intre Buiuk-Enghez și Cavaclar, șoseaua este terminată. De la Cavaclar (km. 49+250) se continuă către Cazâl-Murat șoseaua ce va merge la Kioseler, pentru a se uni puțin maĭ la Nord cu șoseaua Constanța-Ostrov, la km. 53+500 al acesteia; tot de la Cavaclar va porni către S. șoseaua ce va duce prin Ghiuvenli la Cara-omer. Pe acéstă șosea se află la km. 10 + 630 un podeț boltit construit în 1888; la Musurat, două podețe mixte; la km. 47 și 49, două podețe construite între 1896—1900. La acest din urmă kilometru se află și un canton clădit în 1897 și un puț. Chilometragiul începe din șoseaua Constanța-Mangalia; așa ca zero va corespunde cu km. 3. Lungimea ei va fi de 49 km.+250, din care s'a executat numaĭ 13+128. E prevĕḑută cu plantațiĭ pe partea executată. La cantonul Cavaclar se află și o pepinieră cu arborĭ. Este întreținută în bună stare.

24. *Șoseaua Topraisari-Caraomer.* Se desface din precedenta la km. 23 al acesteia, așa ca kilometragiul se continuă de la No. 23 către Caraomer. La km. 24+500 va trece prin Topraisari (unde se va uni cu șoseaua Mangalia-Topraisarĭ. Veḑĭ No. 31), la k.m 32 prin Amzacea, la km. 41 prin Mustafacâ, după ce a lăsat în apropiere satul Erebiler (km. 40) pe drépta și în fine urcând délul Caraomeruluĭ, duce la Caraomer (km. 53), unde se află și un pod de lemn clădit în 1900.

Lungimea acesteĭ șosele va fi de 30 km.+200, din care s'a executat numaĭ 14 km.+ 688, de la Caraomer către Amzacea. Lucrărĭ de artă, n'are; plantațiĭ, de asemenea.

25. *Șoseaua Asarlik-Enișemlia.* Légă aceste două sate și dă în șoseaua Constanța-Ostrov la Enișemlia (km. 66). Are 1850^{m} lungime, complect executată, și un canton la Enișemlia. Plantațiĭ și pante, n'are. Podurĭ, de asemenea.

26. *Șoseaua Hârșova-Topolog-Ciucurova.* La 1 km.+500 de la Hârșova și din șoseaua ce

merge către Constanța se ramifică șoseaua ce urcă délul Cadi-Câșla și este destinată a trece prin Saraĭ (k. 17), va urca délurile Carapelit şi Ramazan, trece pe lângă satul Topolog (k. 41+500) şi peste délul Ghiolgik-Bair, pentru a coborî în valea Slavcĭ și duce la Ciucurova.

Kilometragiul acesteĭ șosele începe de la km. 82+500 al șoseleĭ Hârșova-Constanța, la 1+500 spre rĕsărit de Hârșova.

Lungimea acesteĭ șosele este de 48 km., din care s'a executat 23.415 (între km. 0 și km. 5+225; km. 29+810 - km. 48).

Are o singură pantă mare între km. 7 - 45 de 0,06. Intre km. 44—48, şoseaua e trasată prin pădurĭ.

Are pe dênsa două podețe de lemn în rea stare. Județul Constanța a maĭ executat pe acéstă șosea o porțiune de 2km.+500 în județul Tulcea, în scopul ca acesta din urmă să continue lucrarea spre Ciucurova.

27. *Șoseaua Medgidia-Erkesek.* Pornesce din orașul Medgidia, trece balta Medgidia peste podul Sayd-Paşa și taie linia drumuluĭ de fier lângă gara Medgidia. La km. 2 (în dreptul Panairuluĭ) se află un podeț de lemn de 1.20/17.50, construit în 1900 pentru apele din ploĭ. Urcă apoĭ délul Docuzol și coborînd în valea Derechioĭ (km. 9+500) trece pe un podeț mixt de 3.40/5.00 construit în 1900. La km. 10+500 trece prin satul Tortoman (unde sunt 2 apeducte), după care urcă délul Tortoman şi coboră în valea Siliştea la Taşpunar (km. 18).

Urcă după acésta délul Panar-Bair şi coboră în valea Boazgic, la Băltăgescĭ (km. 27), și în fine urcând délul Zavol-Bair se unesce la satul Erkesek cu şoseaua Constanța-Hârșova, la km. 59+200 al acesteia.

Lungimea şoseleĭ va fi de 36km.800, din care s'a executat 15km.370 (de la km. 1—15+370, aprópe de Taspunar). Pante sunt între km. 14—15, de 0.06. Are câte-va rambleurĭ şi debleurĭ. Pe ea sunt 4 podețe; nu e plantată. Porțiunea executată este fórte bine întreținută.

28. *Şoseaua Hasi-dülük-Osman-facâ.* Se bifurcă din şoseaua Constanța-Cavaclar la km. 11 al acesteia (din satul Hasi-dülük). Se îndréptă către apus pe la Mahometcea (km. 9), lângă care trece valea Omurcea pe un pod mixt de 10.00 8.00, construit în 1899. Maĭ departe (km. 10+209 şi 11+400) sunt două podurĭ, din care cel din urmă peste valea Mahometcea şi are 10.00/8.00; sunt construite în 1898 şi 1899. Şoseaua se opresce dincolo de Osman-facâ (km. 13) la km. 13+688.

Lungimea eĭ este de 13+688, din care s'a executat numaĭ 5 km+558 (între km. 8+130—13+688), între Mahometcea şi Osman-facâ. N'are pante marĭ şi nicĭ plantațiĭ. Şoseaua e lucrată în rambleurĭ și debleurĭ. Are pe ea 2 podurĭ și un podeț. Este bine întreținută.

29. *Şoseaua Anadolkioĭ-Constanța.* Incepe din șoseaua națională la km. 122, trece prin cătunul Anadolkioĭ și ajunge la noul obor de cereale din Constanța.

Servesce pentru transportul cerealelor locuitorilor, carĭ venind din Nordul Dobrogieĭ, în loc de a înconjura prin Constanța se îndréptă direct de la Anadolkioĭ la Obor. Lungimea eĭ este de 1km.+920, din care s'a executat numaĭ 0km.734, de la Constanța spre Anadolkioĭ. Lucrărĭ de artă n'are.

30. *Şoseaua Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea.* Pornesce din orașul Medgidia către S.V., trece pe lângă cătunul Ali-bei-Ceair (km. 6), se va continua pe la Saidia (km. 12 + 500), Mulciova (km. 26 + 500), Talaşman (km. 31), Cuzgun (km. 40; aci se unesce cu şoseaua de la Cernavoda-Rașova), Caranlâk (km. 46 + 500), iar la Ghiuvegea se va uni cu șoseaua Constanța-Ostrov, la km. 85 + 500 al acesteia.

Şoseaua va lua d'a curmezișul tóte văile ce se deschid la Dunăre, așa că vor trebui construite o mulțime de podurĭ peste aceste văĭ. Este chemată a deveni de o excepțională însemnătate economică şi strategică.

Lungimea acesteĭ șosele este de 53km.+250, din care nu s'a executat de cât 5 km., de la Medgidia spre Sud. Are pe dênsa un pod boltit construit în 1893. Nu e plantată.

Are o pantă de 0.06 la km. 0+200. Debleurĭ şi rambleurĭ, n'are. Partea executată, este bine întreţinută.

31. *Şoseaua Mangalia-Topraisarĭ.* La bariera pe care intră în Mangalia şoseaua ce vine de la Constanţa, se bifurcă spre stânga şoseaua Topraisaruluĭ. Ea va trece prin Haidarkioĭ (km. 6), Ascilar (km. 9+250), Gheringek (km. 12+200; aci se va uni cu şoseaua ce vine de la Agigea). De la Gheringek, şoseaua va urca délul Sârt-Bair şi va duce la Topraisarĭ (km. 25+500), unde se va uni cu şoseaua Topraisarĭ-Caraomer (vedĭ No. 24).

Lungimea acesteĭ şosele este de 25km.+500, din care s'a executat 2km.+110, de la Mangalia spre Haidarchioĭ. N'are nicĭ lucrărĭ de artă, nicĭ pante, nicĭ plantaţie.

32. *Şoseaua Mangalia-Caraomer* destinată a trece prin satele: Baş-Punar (km. 7), Acbaşi (km. 11+500), Sarighiol (km. 12+500), Deleuruşĭ (km. 17), Kiragi (km. 20), până la Caraomer (km. 31), unde se va uni cu şoseaua Topraisarĭ-Caraomer şi Cavaclar-Caraomer

Lungimea acesteĭ şosele este de 31 km., din care s'a lucrat numaĭ 600 metri de la Mangalia. Pe dênsa e un podeţ boltit la km. 0+300, construit în 1896, servesce la scurgerea apelor din ploĭ. Plantaţiĭ şi pante, n'are.

33. *Şoseaua Hârşova-Ciobanu.* Légă oraşul Hârşova cu comuna Ciobanul. Este rěŭ întreţinută. Lungimea eĭ este de 4km.+500 din care s'a executat 1km.+500, de la Ciobanul către Sud. Alte lucrărĭ pe ea, nu sunt.

34. *Şoseaua Caramurat-Cicrâcci.* Pornesce din satul Caramurat, de la km. 25+500 al şoseleĭ Canara-Hârşova şi se îndréptă către rěsărit. După ce traverséză şoseaua naţională Constanţa-Tulcea la km. 4+750, merge la Cicrâcci.

Lungimea eĭ este de 7km.+200, din care s'a executat 6km.440 (de la km. 0 –6+440). Are pe dênsa douě podeţe de lemn. Pante şi plantaţiĭ, nu sunt.

35. *Şoseaua Ostrov-Almalîu.* Construită în anul 1888. Are pante fórte repezi (de 0.09 pe m.) Are pe dênsa un pod boltit construit pe vremea Turcilor (1870). Este în cea maĭ rea stare de întreţinere. N'are plantaţiĭ. Lungimea eĭ este de 5 km. împietruiţĭ.

36. *Şoseaua Cavaclar-Cazîl-Murat-Kioseler.* Pornesce din satul Cavaclar, de la km. 49+250 al şoseleĭ Constanţa-Cavaclar (vedĭ No. 23), suie délul Ghiuvenli, duce la Cazîl-Murat (km. 54. Kilometragiul se continuă din şoseaua de la No. 23). Va merge apoĭ prin Baş-Punar (km. 61), pe la Bekter (km. 63) şi Kioseler (km. 65+500) pe valea Borungea şi la N. de Kioseler se va uni cu şoseaua Constanţa-Ostrov, la km. 53+500 al acesteia (vedĭ No. 18). De la km. 56 se bifurcă la stânga şoseaua Bairamdede-Hairamkioĭ (No. 39).

Lungimea acesteĭ şosele este de 17+750, din care s'a executat numaĭ 700 metri de la Cavaclar spre Cazîl-Murat. Are pe dênsa douě podeţe de piatră la 0+200 şi 0+500, construite în 1898, pentru scurgerea apelor de ploĭ. Are o pantă de 0.05 pe m. Porţiunea executată este bine întreţinută şi plantată cu pomĭ.

37. *Şoseaua Ostrov-Silistra.* Merge printre viile ce se înlănţuesc între Ostrov şi frontieră. Are lungime de 7km.+604 din care s'a executat 6km.416 de la frontieră către Ostrov. Alte lucrărĭ pe dênsa, nu sunt.

38 *Şoseaua Cavaclar-Caraomer* ce va stabili legătura între aceste douě sate. Ea începe de la satul Cavaclar, din şoseaua Constanţa-Cavaclar (km. 53+500, No. 23), va urca délul Ghiuvenli, pe la satul Ghiuvenli (km. 6) şi va duce la Caraomer (km. 15+300), unde converg şoselele Topraisarĭ-Caraomer (No. 24) şi Mangalia-Caraomer (No. 32).

Lungimea acesteĭ şosele va fi de 15+300, din care nu s'a executat de cât 460 m., între Cavaclar şi Mangacĭ şi pe care porţiune sunt: la km. 0, un podeţ de piatră construit în 1897, pentru scurgerea apelor de ploĭ, la km. 0+330, un pod mixt de 2.50 8.00 peste valea Ghiuvenlia, construit în 1897. Porţiunea executată este plantată şi bine întreţinută.

39. *Şoseaua Bairamdede-Hairamchioĭ.* Din Hairamchioĭ va porni o şosea, care urcând délul Skender, va trece pe la Bairamdede (km. 9+500) şi va da în şoseaua Cavaclar-Cazîl-Murat-Kioseler la km. 56 al acesteia (No. 36). Nu s'aŭ lucrat de cât terasamente la acéstă şosea lungă de 9km.500. Lucrărĭ de artă, n'are.

40. *Şoseaua Mârleanu-Raşova.* De la km. 21 al şoseleĭ Cernavoda-Raşova-Cuzgun (No. 21) pornesce pe malul Dunăriĭ. între ea şi lacul Vederósa, o şosea ce duce la Mârleanul. Din

acéstă șosea nu s'a executat de cât 850 m. la punctul numit «ruinele Muzait», îndreptându-se vechiul drum ce trecea pe o vale lungă, strâmtă și impracticabilă. De aci spre «Móra Mamic» se va executa în viitor, pentru a uni acéstă șosea cu cea de la Rașova-Cuzgun, cum și peste culmea déluluĭ Mârleanu, la satul Mârleanu. Porțiunea executată are o pantă de 0.04 pe metru. Lungimea totală a șoseleĭ va fi de 11km.500. Până acum, lucrărĭ de artă, n'are.

41. *Șoseaua Constanța-Mamaia.* Este numaĭ în stare de proiect și va fi trasată pe dunele ce despart lacul Süt-Ghiol de Mare, pentru a uni Mamaia cu Constanța. Lungimea eĭ va fi de 12 km.

Șosele comunale sunt: 10km.520 în tótă Dobrogia. Repartiția lor pe județe se póte vedea în tabloul căilor de comunicație.

În resumat, sunt în Dobrogia 847 kilometri șosele de tot felul.

In raport cu cele-lalte județe, cele din Dobrogia staŭ ast-fel:

No. de ordine	JUDEȚE	Suprafața în km. p.	Lungimea șoselelor în metri	Câțĭ m. de șosea vin la 1 km. p. suprafață	No. de ordine	JUDEȚE	Suprafața în km. p.	Lungimea șoselelor în metri	Câțĭ m. de șosea vin la 1 km. p. suprafață
1	Dâmbovița . .	3.450	1.540.234	446	17	Teleorman . . .	4.760	895.366	188
2	Vâlcea	2.170	933.946	429	18	Râmnicu-Sarat.	3.340	598.440	179
3	Roman	1.870	673.818	360	19	Vlașca	4.440	794.406	178
4	Argeș	4 510	1.434.080	318	20	Botoșanĭ	2.950	485.295	164
5	Mehedințĭ . . .	5.380	1.692.281	314	21	Sucéva	3.410	498.878	146,38
6	Gorj	4.780	1.422.918	297	22	Iașĭ	3.110	455.206	146,38
7	Muscel	2.970	870.956	293	23	Buzeu	4.900	656.024	133
8	Olt	2.870	840.565	292	24	Tutova . . .	2.480	325.482	131
9	Prahova . . .	4.650	1.312 501	282	25	Dorohoĭ	2.980	364.105	122
10	Tecuciŭ	3.410	603.018	278	26	Fălciŭ	2.120	217.719	102
11	Romanațĭ . . .	3.780	1 034.059	273	27	Covurluĭ	2.800	272.956	97
12	Putna	3.310	881.952	269	*28*	*Tulcea*	*8.450*	*501.680*	*58*
13	Neamț	4.180	995.655	238	*29*	*Constanța* . . .	*7.150*	*345.320*	*50*
14	Dolj	6.780	1.605.905	236	30	Vasluĭ	4.230	168.386	39
15	Ilfov	5 200	1.217.416	234	31	Brăila	4.310	133.503	31
16	Bacau	4.020	892 034	221	32	Ialomița	7.040	126.634	17

Felul șoselelor din Dobrogia se póte vedea în tabloul următor:

ŞOSELE [1]	ÎNTRE PUNCTELE	Şoseluite		A se şoselui		TOTAL	
		Kilometri	Metri	Kilometri	Metri	Kilometri	Metri
Naţionale	Constanţa-Tulcea	125	—	—	—	125	—
	Tulcea-Măcin-Ghecet	89	333	—	—	89	333
	Total	214	333	—	—	214	333
VICINALE	Tulcea-Dunăvěţ-Agighiol	15	540	58	460	74	—
	Tulcea-Agighiol-Sarichioĭ-Zebil-Şoseaua naţională	28	600	10	680	39	280
	Sarichioĭ-Enişala	7	786	—	—	7	786
	Nicoliţel-Meidanchioĭ-Alibeichioĭ-Babadag	37	580	7	380	44	960
	Nicoliţel-Teliţa-Cilic-Frecaţeĭ-Cataloĭ	8	439	12	711	21	150
	Nicoliţel-Manastirea Cocoş	16	419	—	—	16	419
	Garvan-Azaclaŭ	6	522	7	478	14	—
	Cataloĭ-Nalbant-Alibeichioĭ-Ortachioĭ-Cerna-Macin	65	379	—	—	65	379
	Nalbant-Başchioĭ-Ciucurova	10	291	13	709	24	—
	Şoseaua de pe vaile Slava şi Aiorman	7	270	52	030	59	300
	Babadag-Slava rusă	8	—	—	—	8	—
	Babadag-Enişala-Jurilofca-Beidaut-Casâmcea	74	565	—	—	74	565
	Hamangi-Ciamurli de sus-Eschi-baba	3	—	14	—	17	—
	Sarighiol-Toxof-Chireşlic-Seremet	6	350	18	050	24	400
	Sariurt-Caranasuf-Traian-Cogeali	24	946	22	800	47	746
	Duimgi-Tariverde-Cogelac-Casâmcea	6	700	35	—	41	700
	Tariverde-Çogelac	3	900	—	—	3	900
	Carjelarĭ-Acpunar	—	—	7	700	7	700
	Teliţa-Meidanchioĭ-Lozova-Ortachioĭ	—	—	18	—	18	—
	Canara-Hârşova	65	615	6	300	71	915
	Constanţa-Ostrov	48	469	66	017	114	486
	Constanţa-Mangalia	44	200	—	—	44	200
	Agigea-Techirghiol-Gheringik	3	797	21	703	25	500
	Cernavoda-Raşova-Cuzgun	18	825	19	375	38	200
	Cernavoda-Seimenĭ	6	079	—	883	6	962
	Constanţa-Cavaclar	13	128	36	122	49	250
	Topraisarĭ-Caraomer	14	688	15	512	30	200
	Asarlîc-Enişemlia	1	850	—	—	1	850
	Hârşova-Ciucurova	23	415	24	585	48	
	Medgidia-Erkesek	15	370	21	430	36	800
	Hasidülük-Osmanfacâ	5	558	8	130	13	688
	Anadolchioĭ-Constanţa	—	734	1	186	1	920
	Medgidia-Mulciova-Ghiuvegea	5	—	48	250	53	250
	Mangalia-Topraisarĭ	2	110	23	390	25	500
	Mangalia-Caraomer	—	600	30	400	31	—
	Hârşova-Ciobanu	1	500	3	—	4	500
	Caramurat-Cicrâcci	6	440	—	760	7	200
	Ostrov-Almanlîu	5	—	—	—	5	—
	Cavaclar-Cazîl-Murat-Kioseler	—	700	17	050	17	750
	Ostrov-Silistra	6	416	1	188	7	604
	Cavaclar-Caraomer	—	460	14	840	15	300
	Bairamdede-Hairamchioĭ	—	—	9	500	9	500
	Raşova-Mârleanu	—	850	10	650	11	500
	Constanţa-Mamaia	—	—	12	—	12	—
	Total	622	091	670	269	1292	360
Comunale	Grecĭ	1	500	2	130	3	630
	Carcaliu	1	480	2	452	3	932
	Turcôia	—	280	—		—	280
	Ghizdărescĭ	1	—	1	500	2	500
	Topal	—	900	—	—	—	900
	Palaz-Şoseaua naţională	1	400	—	100	1	500
	Pazarlia-Ester	1	200	1	650	2	850
	Oltina-Schelă	1	760	1	740	3	500
	Constanţa-Viile or: şuluĭ	1	—	1	320	2	320
	Total	10	520	10	892	21	412
	Totalul general al şoselelor	846	944	681	161	1528	105

[1]) După darile de sémă ale judeţelor Tulcea şi Constanţa, făcute cu multă îngrijire de prefecţiĭ acestor două judeţe: Domniĭ *Luca Ionescu* şi *Scarlat Vârnav*.

Tabloul de jos [1]) arată starea drumurilor în România, pe fie-care din județe, clasificate în raport cu desimea drumurilor de la sfârșitul anuluĭ 1900:

Clasificația	JUDEȚE	Căĭ naționale	Șosele județiene	Șosele vicinale	Șosele comunale	Totalul drumurilor	Suprafața județuluĭ	Câțĭ metri de șosele vin la 1 km. p. de suprafață
		M	E	T	R	I	Km. p.	
1	Dâmbovița	159.360	154.511	467.847	758.516	1.540.234	3.450	446
2	Vâlcea	139.477	240.408	270.220	283.841	933.946	2.170	429
3	Roman	77.800	180.470	380.504	35.044	673.818	1.870	360
4	Argeș	77.977	179.095	898.339	278.669	1.434.080	4.510	318
5	Mehedințĭ	87.451	114.500	648.362	841.968	1.692.281	5.380	314
6	Gorj	98.840	121.995	432.551	769.532	1.422.918	4.780	297
7	Muscel	118.549	159.611	308.075	284.721	870.956	2.970	293
8	Olt	43.130	132.530	334.660	330.245	840.565	2.870	292
9	Prahova	153.900	171.117	687.618	299.866	1.312.501	4.650	282
10	Tecuciŭ	76.000	10.000	410.018	107.000	603.018	2.540	278
11	Romanațĭ	147.505	34.120	548.695	303.739	1.034.059	3.780	273
12	Putna	102.000	89.077	376.410	314.465	881.952	3.310	269
13	Neamț	122.068	152.702	342.202	378.683	995.655	4.180	238
14	Dolj	77.300	411.520	913.204	203 881	1.605.905	6.780	236
15	Ilfov	137.586	166.026	790.368	123.436	1.217.416	5.200	234
16	Bacau	189.224	201.547	333.678	167.585	892.034	4.020	221
17	Teleorman	49.621	213 082	399.978	232.685	895.366	4.760	188
18	Râmnicu-Sarat	49.175	51.758	310.325	187.182	598.440	3.340	179
19	Vlașca	102.094	246.552	385.550	60.210	794.406	4.410	178
20	Botoșanĭ	75.087	115.289	189.195	105.724	485.295	2.950	164
21	Sucéva	103.169	92.298	267.878	35.533	498.878	3.410	146.38
22	Iașĭ	130.451	101.293	158.632	64.830	455.206	3.110	146.36
23	Buzĕu	110.018	91.700	349.299	105.007	656.024	4.900	133
24	Tutova	56.855	122.684	80.484	65.459	325.482	2.480	131
25	Dorohoĭ	27.945	75.100	214.560	46.500	364.105	2.980	122
26	Fălciu	13.700	76.860	104.044	23.115	217.719	2.120	102
27	Covurluĭu	48.550	120.328	93.550	10.528	272.956	2.800	97
28	Tulcea	172.487	—	303.514	3.260	479.261	8.450	58
29	Constanța	85.727	—	264.969	10.210	360.906	7.150	50
30	Vasluĭ	63.712	47.269	42.865	14.540	168.386	4.230	39
31	Brăila	—	125.003	2.000	6.500	133.503	4.310	31
32	Ialomița	9.874	94.960	21.800	—	126.634	7.040	17
	Total pe intréga Țéra . . .	2.906.632	4.003.405	11.331.394	6.452.474	24.783.905	131.020	190

[1]) Dupa «Starea drumurilor in România», de *Nestor Urechiă*. Publ. Bul. Soc. Geogr., An. 1902 p. 86—87.

B. POŞTA, TELEGRAFUL ŞI TELEFONUL.

Puţine şi necomplecte date avem asupra moduluĭ de organisare al telegrafelor şi poştelor în Dobrogia, sub dominaţiunea otomană.

Singura linie telegrafică a guvernuluĭ turcesc era între Constanţa şi Tulcea, unde eraŭ şi douĕ biurourĭ telegrafice,

Prin venirea Comisiuniĭ Europene Dunărene se înfiinţă linia de la Sulina la Tulcea, iar de aci la Galaţĭ; Comisiunea avea oficiurile: Sulina, Gorgova, Agenţie (bifurcaţiunea braţelor Sulina şi Sf. Gheorghe) şi Tulcea.

Compania engleză, care exploata linia de drum de fier, avea oficiurĭ în Cernavoda, Medgidia, Murfatlar şi Constanţa.

Aceste 3 liniĭ telegrafice le-am găsit în Dobrogia la venirea nóstră (1879).

Serviciul poştal era şi maĭ ne-complect şi aparţinea poşteĭ austriace, care prin vapórele pe Dunăre, deservia şi punctele de pe ţĕrm (debarcaderele), iar de la Cernavoda se aducea poşta cu trenul în Constanţa.

Colete poştale saŭ gropurĭ, în afară de punctele de pe malul Dunăriĭ, saŭ la Constanţa, nu se puteaŭ trimete.

Corespondenţa oficială se trimetea la diferite oraşe prin curierĭ călărĭ, care distribuiaŭ şi scrisorile particulare, însă nu garanta nimenĭ dacă o scrisóre ajungea, saŭ nu, la destinaţie.

Gropurĭ oficiale se trimeteaŭ cu mare pază, căcĭ curieriĭ eraŭ dese orĭ atacaţĭ pe drum de bandiţĭ.

Pe Mare se aducea corespondenţa cu vapórele Companielor Lloyd şi Messageries Maritimes (francesă). Compania Lloyd avea ca agent în Constanţa pe Licen, iar cea-laltă pe Sénac.

Diligenţe n'aŭ existat nicĭ odată; căcĭ drumurile eraŭ fórte puţin sigure.

Cel care călătorea cu banĭ asupră-şĭ îşĭ expunea viaţa.

Când bandele de tâlharĭ eraŭ pretutindenĭ şi pe orĭ ce vreme, iar căile de comunicaţie lipsiaŭ, este bine înţeles, că un serviciŭ de poştă în interiorul Dobrogieĭ, nu 'şĭ putea avea fiinţă.

Poşta

Biurourile poştale existente acum în Dobrogia sunt:

Numirea oficiuluĭ	Felul serviciuluĭ	Numirea oficiuluĭ	Felul serviciuluĭ	Numirea oficiuluĭ	Felul serviciuluĭ
Babadag . . .	Mes. şi p. uşóră	Mangalia . . .	Mes. şi p. uşóră	Canara	Poştă uşóra
Cernavoda . . .	« «	Medgidia	« «	Cara-omer . . .	« «
Constanţa . . .	« «	Ostrov	« «	Enişemlia . . .	« «
Chilia-Veche . .	« «	Sulina	« «	Gorgova	« «
Hârşova	« «	Tulcea	« «	Sf Gheorghe . .	« «
Isaccea	« «	Ceatal	Poşta uşóră	Murfatlar . . .	Staţiune C.F.R.
Măcin	« «	Cogelac	« «		

Biurourile situate pe trajeul drumuluĭ de fier (Constanţa, Murfatlar, Medgidia şi Cernavoda) aŭ curse poştale de 4 orĭ pe zi. Cele-lalte, aŭ după cum urmézá:

I. Cu diligenţa:

Constanţa-Mangalia de treĭ orĭ pe sĕptămână.

Constanţa-Tulcea, zilnic.

Tulcea-Babadag, zilnic.

Tulcea-Mahmudia, de douĕ orĭ pe septămână.

Tulcea-Isaccea-Măcin, de 3 orĭ pe sĕptămână (numaĭ iarna; vara cu vapórele dunărene).

Hârşova-Cernavoda, de două orĭ pe săptămână (idem)
Mahmudia-Sulina, de 3 orĭ pe săptămână (numaĭ iarna).
II. Cu cariole şi trăsurĭ:
Tulcea-Chilia-Veche, o dată pe săptămână.
Sf. Gheorghe-Sulina (idem).
III. Cu bărcĭ:
Ostrov-Călăraşĭ, de 3 orĭ pe săptămână vara; de 6 orĭ iarna.
IV. Cu vapóre:
Galaţĭ-Isaccea-Tulcea, de 6 orĭ pe săptămână cu vapórele de pe Dunăre.
Tulcea-Sulina, de 5 orĭ pe săptămână.
V. Curse la debarcader:
Tulcea.
Isaccea.
Ostrov.
Cernavoda.

Poşta rurală prin legea din 1892 a fost organizată ast-fel, că factoriĭ ruralĭ călărĭ saŭ cu cariòla cutreieră judeţele în tóte sensurile, distribuesc şi primesc corespondenţa de 3 orĭ pe săptămână în comunele rurale, iar la comunele reşedinţe de sub-prefecturĭ, saŭ la cele din drumul sub-prefecturilor de 6 orĭ pe săptămână.

In comunele rurale notarul îndeplinsce şi funcţiunea de agent poştal şi are la dispoziţia sa tóte cele trebuinciόse unuĭ biuroŭ poştal, precum: timbre, imprimate, ştampile, cumpene, cutiĭ de scrisorĭ, în cât orĭ cine póte depune în comună: fie la notar, fie factorilor ruralĭ, în trecerea acestora, căcĭ şi eĭ sunt aprovizionaţĭ cu timbre şi tot felul de corespondenţe de poştă uşóră.

Numĕrul factorilor ruralĭ şi al agenţilor poştalĭ este:
Judeţul Constanţa: 27 factorĭ şi 71 agenţĭ.
» Tulcea 27 » » 54 »

Poşta rurală costă anual:
Judeţul Constanţa 28.880 leĭ daţĭ de Judeţ şi 10.000 leĭ de Stat
» Tulcea 28.040 » » » » » 10.000 » » »

Biurourile telegrafo-poştale din Medgidia, Hârşova şi Sulina sunt instalate în localurile statuluĭ (foste conace), cele-lalte, în localurĭ închiriate.

Afară de vapórele de pe Dunăre, care fac şi serviciul de schimb al corespondenţiĭ, maĭ avem între Călăraşĭ-Ostrov şi Măcin-Brăila vaporaşe locale, care sunt însărcinate şi cu curse poştale între aceste puncte.

După cum vedem, cu tótă insuficienţa căilor marĭ de comunicaţie, Dobrogia este destul de bine înzestrată cu serviciŭ poştal, în plus între Ostrov şi Silistra suntem în comunicaţie poştală cu Bulgaria, iar prin Constanţa şi prin vapórele de pe Dunăre cu întregul Orient.

Telegraful.

Biurourile telegrafice din Dobrogia sunt:

BIUROURI		BIUROURI		BIUROURI	
Constanţa	Serv. perman.	Ciamurli	Serv. limit. (pe br. Sul.)	Medgidia	Serv. limitat
Sulina	» »	Chilia-Veche	» »	Ostrov	» »
Tulcea	» »	Enişemlia	» »	Sf. Gheorghe	» »
Cernavoda	» compl.	Gorgova	» »	Cernavoda-pod	e staţie C. F. R.
Babadag	» limit.	Hârşova	» »	Saligny	» »
Canara	» »	Isaccea	» »	Mircea-Voda	» »
Caraomer	» »	Mahmudia	» »	Murfatlar	» »
Ceatal	» »	Măcin	» »		
Cogelac	» »	Mangalia	» »		

Telefonul.

Fie-care din stațiunile telegrafice are și un biuroŭ telefonic, în plus tóte comunele rurale și urbane sunt legate între ele prin telefon, așa că pentru afacerile de serviciŭ se póte întrebuința în orĭ-ce moment telefonul.

Pentru afacerĭ personale se póte corespunde prin telefon plătind taxa legiuită, de asemenea se póte transmite prin telefon până la cea maĭ apropiată stație telegrafică, depeșile, pentru orĭ și care depărtare.

Veniturile provenite din poștă și telegraf de la oficiile din Dobrogia, în anul 1894, sunt:

BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL	BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL	BIUROURI	Din telegraf	Din poștă	TOTAL
	Lei				Lei				Lei		
Constanța . .	47.248	55.638	102.887	Ceatal . . .	Pentru Comis. Dunăriĭ			Isaccea . . .	2.132	2.323	4.455
Sulina . . .	64.534	23.988	88 522	Cogelac . .	445	592	1.037	Mahmudia .	499	531	1.030
Tulcea . . .	26.776	30.623	57.399	Ciamurli . .	Pentru Comis. Dunăriĭ			Macin . . .	3.334	5.693	9 027
Cernavoda .	10 020	11.213	21.233	Chilia Veche .	1.112	678	1.790	Mangalia . .	2.880	3.093	5.973
Babadag . .	2.652	4.401	7.053	Enișemlia . .	729	742	1.471	Medgidia . .	3.770	5.245	9.015
Canara . . .	222	422	644	Gorgova . .	Pentru Comis. Dunăriĭ			Ostrov . . .	5.222	6.105	11.327
Caraomer . .	334	182	516	Hârșova . .	6.597	8.429	15.026	Sf. Gheorghe.	2.196	333	2.529

CAPITOLUL II

A. AGRICULTURA

I. Considerațiunĭ generale.

Dacă ne uităm pe o hartă geologică, vedem că 2/3 din suprafața Dobrogieĭ e acoperită cu un strat de löss, care în multe părțĭ e destul de adânc, și cu aluviunĭ.

Aceste păturĭ de teren sunt acoperite cu un strat subțire de pămênt negru, analog cu cernoziomul quaternaruluĭ rusesc; acesta dă regiuniĭ fertilitatea sa, caracterul eminamente agricol și propriŭ cresceriĭ vitelor.

Cu tótă productivitatea soluluĭ Dobrogieĭ, agricultura a progresat încet. Acéstă ramură de bogăție a țêriĭ nu s'a desvoltat pe atât cât trebuia aci, unde pămêntul produce în belșug și condițiunile climaterice favoriséză orĭ-ce fel de cultură.

La maĭ multe cauze se datoresce nedesvoltarea agriculturiĭ; raportată la întinderea terenuluĭ: lipsa de brațe, de instrumente agricole perfecționate, a capitalurilor și a uneĭ agriculturĭ raționale.

Cu o populație ce abia atinge 17 locuitorĭ pe un km. patrat, nu se póte da agriculturiĭ tótă desvoltarea posibilă, așa că din cauza lipseĭ de brațe, o mare parte din solul mănos al Dobrogieĭ rĕmâne necultivat.

Maĭ în toțĭ aniĭ, pentru satisfacerea trebuințelor agricole se recurge la armată, fără care semănăturile ar rămâne fórte târziŭ neculese.

Mijlócele întrebuințate în cultivarea terenuluĭ sunt insuficiente și primitive, ast-fel «că producțiunea nu este nicĭ a jumĕtatea parte din ceia-ce ar trebui să fie» [1]).

In cele maĭ multe părțĭ numaĭ se sgârie pămêntul, în care se aruncă sămînță de próstă calitate.

[1]) Expunerea situațieĭ jud. Tulcea pe 1899, p. 51.

Instrumentele agricole sunt aprópe acele întrebuințate acum 50 anĭ; abia în timpiĭ din urmă se maĭ vĕd pe ici pe colo mașinĭ și instrumente perfecționate.

Pentru o maĭ bună dare de sémă a populațiuniĭ agricole și instrumentelor de cultură întrebuințate în Dobrogia, dăm tabloul următor:

Județe	PLAȘI	Agricultorĭ	UNELTE AGRICOLE: Plugurĭ de fier cu o brazda	Plugurĭ de fier cu doue brazde	Plugurĭ de fier cu maĭ multe br.	Plugurĭ de lemn	Mașini de secer. și legat	Mașinĭ numaĭ de secerat	Mașinĭ de cosit	Mașini de bătut porumb	Vênturătorĭ	Grape și borone de fier	Grape de lemn	Maș. de sĕmănat	Triol pentru ales griul	Mașinĭ p. sdrobit cocenĭ de por.	Rarițe	Cultivatóre (turmuci)	Mașinĭ de tăiat paiele	CARE ȘI TRASURI: Care marĭ (car-vagon)	Care obișnuite	Trăsurĭ de lux	Căruțe cu osiĭ de fier	Căruțe cu osiĭ de lemn	Maș. de sfărîmat bolovani	Batoze	Observațiunĭ
Tulcea	Babadag . .		NU SUNT DATE																								4.144 care sau căruțe cu boĭ. 6.483 care sau căruțe cu caĭ.
	Macin																										
	Sulina																										
	Tulcea . . .																										
Total		25.486	10.972				—	1.630	—	266	420	2.439	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	
Constanța	Constanța . .	2.184	1.284	937	42	1	65	881	48	218	387	812	606	8	1	—	4	11	8	272	269	110	2.044	339	1	32	
	Hârșova . .	4.259	2.152	1.012	—	90	—	684	4	161	71	512	1.671	1	—	—	3	5	—	115	952	17	2.814	492	—	9	
	Mangalia . .	2.828	2.011	807	30	53	38	727	33	284	158	712	1.132	6	1	1	39	103	—	150	827	24	1.951	779	—	11	
	Medgidia . .	3.856	1.652	1.420	7	17	48	762	190	370	205	807	1.044	—	1	—	346	21	—	650	301	34	2.596	819	—	25	
	Silistra . . .	4.292	2.620	63	—	—	4	68	—	82	113	194	1.532	1	—	—	34	—	—	10	948	17	2.321	834	—	10	
Total		17.419	9.719	4.239	79	161	155	3.122	275	1.115	934	3.037	5.985	16	3	1	426	140	8	1.197	3.297	202	11.726	3.263	1	87	
Total general .		42.909	25.270				155	4.752	275	1.381	1.350	5.476	5.985	19	6	1	426	140	8	1.197	3.297	202	11.726	3.263	1	97	Plus trasurile jud. Tulcea

Lipsa de capitalurĭ a fost fórte mult simțită, maĭ ales în cursul anilor 1897, 1898 și 1899, când în primiĭ doĭ anĭ am avut o recoltă mediocră, iar în cel din urmă s'a produs abia jumĕtate din sămînța întrebuințată; agricultorul ajunsese în trista stare, că nu maĭ avea cu ce cumpĕra sămînța pentru aniĭ viitorĭ și dacă nu ar fi intervenit Statul, de sigur acéstă stare de lucrurĭ n'ar fi încetat așa de curînd.

Din cauza lipseĭ de banĭ, țĕranul este nevoit chiar în anĭ bunĭ să 'șĭ vînză bucatele pe un preț derisoriŭ, lăsându-se ast-fel prada speculanților streinĭ, comercianțĭ de grâne.

Agricultura rațională nu e cunoscută în Dobrogia; terenurile de cultură sunt întrebuințate fără întrerupere, fără îngrășĕminte și fără vre-o variațiune, așa c'a ajuns a nu maĭ produce ca altă dată.

Intréga suprafață a Dobrogieĭ se póte repartiza ast-fel, pe anul 1900:

PLAȘI și JUDEȚE	Suprafață hect.	NEPRODUCTIV HECT.: Vatră	Izlaz	Drumurĭ, ape, stuf, stâncĭ, etc.	Pădurĭ	Total	PRODUCTIV AL LOCUITORILOR: Recunoscut și propriet. absol.	Vêndut la 1886—87	Vêndut la 1889—90	Vêndut la 1893—96	Total hect.	Din care: Cu culturĭ	Din care: Cu viĭ și livezĭ	Din care: Necultivat	Felul propriet.: De la 1—10 hect.	De la 10—100 hect.	De la 100 hect. în sus	Terenul Statuluĭ: Pentru școlă și cult	Proprietatea Statuluĭ	Total hect.
Constanța . .	133211	973	3072	8762	830	13637	21487	51556	9069	8568	90680	60084	394	30202	33337	32587	24756	479	28424	28894
Hârșova . .	134786	982	3571	7740	6367	18660	12006	49772	7358	9529	78665	68257	479	9929	53611	18623	6431	490	36981	37471
Mangalia . .	142105	1017	4568	6815	450	12850	36594	14811	21083	38828	111316	77225	57	34034	29242	36272	45802	790	17149	17939
Medgidia . .	160910	1380	4344	7137	3585	16446	13763	51663	15850	31435	112711	78101	62	34548	52476	20824	39411	620	31133	31753
Silistra-Nouă	119988	1120	4918	9506	17671	33215	12653	28924	4105	19128	64810	45542	1365	17903	37681	21806	5323	780	21183	21963
Jud. Const.	691000	5472	20473	39960	28903	94808	96503	196726	57465	107488	458182	329209	2357	126616	206347	130112	121723	3150	134870	138020
Babadag . .	269888	1742	11368	62545	56108	131763	36976	66183	10599	10308	124066	74378	1781	47908	76807	10284	36975	856	13173	14029
Macin	134669	1468	5315	26212	30794	63789	17812	18567	—	5768	42147	34359	2050	5738	23209	1036	17812	379	28354	28733
Sulina	226369	266	640	200845	3959	205710	4	1700	—	—	1704	4054	100	2450[1])	1704	—	—	—	18955	18955
Tulcea . . .	231674	1778	5025	132673	15778	155249	16122	30053	6104	6717	58996	49543	1990	7463	35115	7757	16124	406	17023	17429
Jud. Tulcea	862600	5249	22348	422275	106639	556511	70914	116503	16703	22793	226913	162340	5921	61109	136925	19077	70911	1641	77505	79146
Dobrogia	1553600	10721	42821	462235	135542	651349	167417	313229	74168	130281	685095	491549	8278	187725	343272	149189	192634	4791	212375	217166

[1]) In plasa Sulina, locuitoriĭ aŭ închiriat de la Stat 2.450 hect. pentru culturĭ.

Acest tabloŭ ne va servi de bază la toate consideraţiunile ce vom face asupra agriculturiĭ din Dobrogia. Cifrele vorbesc, şi orĭ-ce comentariĭ le găsesc de prisos.

Din întreaga suprafaţă a Dobrogieĭ de 1.553.600 hect.: 491.549 hect. aŭ fost ocupate cu culturĭ, adică 31.50%, iar 3.278 hect. cu viĭ şi livezĭ de prunĭ.

Cele 491.549 hect. se sub-împart:

418.326	hect.,	adică	85.07%	din	totalul	culturilor	aŭ	fost	sămănate	cu	cereale.
19.197	»	»	3.90%	»	»	»	»	»	»	»	plante oleaginóse.
3.867	»	»	0.78%	»	»	»	»	»	»	»	legume şi tubercule.
418	»	»	0.08%	»	»	»	»	»	»	»	plante industriale.
2.740	»	»	0.55%	»	»	»	»	»	»	»	grădinăriĭ.
47.001	»	»	9.56%	»	»	»	»	»	»	»	fâneţe.

Viile şi livezile de prunĭ aŭ ocupat o suprafaţă de 8.278 hect., repartizate ast-fel:

5.894 hect.	în	judeţul	Tulcea	viĭ.
2.355 »	»	»	Constanţa	
27 »	»	»	Tulcea	livezile de prunĭ.
2 »	»	»	Constanţa	

In tabloul de la pag. 704 se arată amănunţit numĕrul hectarelor ocupate de fie-care plantă, recoltele obţinute în hectolitri, media producţieĭ la un hectar şi proporţiile la sută; în raport, atât cu întinderea totală a culturilor, cât şi cu suprafaţa teritorială a Dobrogieĭ, pentru recolta anuluĭ 1900.

II. Cereale.

Cerealele aŭ ocupat în 1900 o suprafaţă de 418.326 hect., adică 83,68% din întinderea culturilor (împreună cu viile şi livezile de prunĭ) şi 27,45% din suprafaţa totală a Dobrogieĭ.

Cultura cerealelor, repartizată pe judeţe, stă ast-fel:

281.121 hect., adică 84.80% din întinderea culturilor saŭ 39,31% în raport cu suprafaţa, în judeţul Constanţa, şi

137,205 hect., adică 85,13% din întinderea culturilor, saŭ 16,03% în raport cu suprafaţa, în judeţul Tulcea.

In raport cu suprafaţa cultivată, cerealele ocupă ordinea următóre:

Orzul întâiul rând
Porumbul al doilea rând
Grâul al treilea «
Meiul al patrulea «
Ovĕzul « cincilea «
Secara « şéselea «

Şi în acéstă ordine le vom studia pe fie-care.

1. Orzul.

Acest fel de cereale a fost şi este una din culturile cele maĭ de sémă din Dobrogia.

In 1900 cultura orzuluĭ a ocupat o suprafaţă de 143.842 hect., adică 28,76% din întinderea culturilor şi 9,27% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartizată pe judeţe cultura orzuluĭ se împarte:

96.111 hect., adică 28,98% din întinderea culturilor, saŭ 13,44% din suprafaţă, în judeţul Constanţa.

47.731 hect., adică 28,37% din întinderea culturilor, saŭ 5,64% din suprafaţă, în judeţul Tulcea.

CLASIFICAȚIA ¹)	PLANTE	JUDEȚUL CONSTANȚA — Întinderea culturilor (Hect.)	Producțiunea — Capacitate — Totală (Hectolitri)	Producțiunea — Capacitate — Media la hect.	Producțiunea — Greutate — Totală (Cântare m.)	Producțiunea — Greutate — Media la hect.	Proporția la % — In raport cu întinderea culturilor	Proporția la % — In raport cu suprafața județului	CLASIFICAȚIA ¹)	JUDEȚUL TULCEA — Întinderea culturilor (Hect.)	Producțiunea — Capacitate — Totală (Hectolitri)	Producțiunea — Capacitate — Media la hect.	Producțiunea — Greutate — Totală (Cântare m.)	Producțiunea — Greutate — Media la hect.	Proporția la % — In raport cu întinderea culturilor	Proporția la % — In raport cu suprafața județului	DOBROGIA — Întinderea culturilor (Hect.)	Producțiunea — Capacitate — Totală (Hectolitri)	Producțiunea — Capacitate — Media la hect.	Producțiunea — Greutate — Totală (Cântare m.)	Producțiunea — Greutate — Media la hect.	Proporția la % — In raport cu întinderea culturilor	Proporția la % — In raport cu suprafața Dobrogei
21	Grâŭ	47202	589600	12.5	—	—	14.23	6.60	23	32007	356900	11.2	—	—	19.02	3.80	79209	946500	11.9	—	—	15.84	5.07
21	Secară	5336	58400	10 9	—	—	1.52	0.74	17	12925	172800	13.4	—	—	7.68	1.55	18261	231200	12.7	—	—	3.65	1.17
19	Orz	96111	1095600	11.4	—	—	28.98	13.44	4	47731	686500	14.4	—	—	28.37	5.64	143842	1782100	12.4	—	—	28.76	9.27
6	Ovez	21761	346650	15 9	—	—	6.56	3.04	11	4157	45700	11.1	—	—	2.47	0.49	25918	392350	13.5	—	—	5.20	1.66
28	Porumb	55495	535500	9.6	—	—	16.74	7.76	32	29439	192600	6.5	—	—	17.50	3.48	84934	728100	8.5	—	—	17.01	4.44
29	Meiu	55216	153540	2.8	—	—	16.66	7.72	32	10946	20950	1 9	—	—	6.50	1.29	66162	174490	2.6	—	—	13.23	4.31
	Totalul cerealelor	281121	—	—	—	—	84.80	39.31	—	137205	—	—	—	—	85.13	16.03	418326	—	—	—	—	83.68	27.45
21	Rapiță	7228	74230	10.3	—	—	2.18	1.01	32	47	60	1.3	—	—	0.02	—	7275	74290	5.8	—	—	1.45	0.46
8	In semânța	{ 8412	62930	7.5	—	—	—	—	16	{ 3445	18600	5.4	—	—	—	—	{ 11857	81530	6.9	—	—	—	—
32	In fuior		—	—	30	—	2.52	1.47	21		—	—	275	0.1	2.04	0.40		—	—	305	0.2	2.37	0.76
31	Cânepa semânța	{ 65	20	0.3	—	—	—	—	—	{ —	—	—	—	—	—	—	{ 65	20	0.3	—	—	—	—
—	» fuior		—	—	—	—	0.01	—	—		—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—
	Totalul plantelor oleaginóse	15705	—	—	—	—	4.73	2.19	—	3492	—	—	—	—	2.07	0.41	19197	—	—	—	—	3.86	1.23
22	Fasole sămănată în ogor	1691	8490	5.0	—	—	0.51	0.23	24	1285	6020	4.7	—	—	0.76	0.15	2976	14510	4.9	—	—	0.58	0.19
—	» recoltata în porumb	—	2930	—	—	—	—	—	—	—	440	—	—	—	—	—	—	3370	—	—	—	—	—
18	Mazare, bob, linte	87	620	7.1	—	—	0.02	0.01	10	57	640	11.2	—	—	0.03	—	144	1260	8.8	—	—	0·02	—
26	Cartofi recoltațî în ogor	117	—	—	2040	17.6	0.03	0.01	28	630	—	—	9110	14.5	0.37	0.07	747	—	—	11150	14.9	0.14	0.04
—	» » » porumb	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	110	—	—	—	—	—	—	130	—	—	—
	Totalul legumelor și tubercule	1895	—	—	—	—	0.57	0.26	—	1972	—	—	—	—	1.17	0.23	3867	—	—	—	—	0.77	0.24
—	Sfecle	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	Tutun	—	—	—	—	—	—	—	8	343	—	—	2686	7.8	—	0.04	343	—	—	2686	7.8	—	0.01
—	Alte plante industriale	10	—	—	—	—	—	—	—	64	—	—	—	—	0.03	—	74	—	—	—	—	0.01	—
	Totalul plantelor industriale	11	—	—	—	—	—	—	—	407	—	—	—	—	0.24	0.04	418	—	—	—	—	0.08	0.01
6	Grădinăriĭ	1128	—	—	—	—	0.34	0.15	2	1612	—	—	—	—	0.95	0.19	2740	—	—	—	—	0.55	0.17
31	Fânețe artificiale	11551	—	—	75170	6.5	3.48	1.61	30	12383	—	—	89300	7.2	7.36	1.48	23934	—	—	164470	6.9	4.78	1.53
1	» naturale	17798	—	—	321040	18.0	5.07	2.48	32	5269	—	—	55730	10.5	3.13	0.06	23067	—	—	376770	16.3	4.61	1.49
	Totalul fânețelor	29349	—	—	—	—	8.85	4.10	—	17652	—	—	—	—	10.47	2.08	47001	—	—	—	—	9.40	3.01
20	Viĭ	2355	21270	9.0	—	—	0.71	0.30	2	5894	305800	51.9	—	—	3.50	0.69	8249	327070	39.6	—	—	1.65	0.52
—	Livedi de pruni	2	—	—	—	—	—	—	19	27	1200	44.4	—	—	0.01	—	29	1200	44.4	—	—	—	—
	Totalul viilor și livedilor de pr.	2357	—	—	—	—	0.71	0.30	—	5921	—	—	—	—	3.51	0.70	8278	—	—	—	—	1.65	0.53
	Totalul general	331566	—	—	—	—	66.34	46.35	—	168261	—	—	—	—	33.66	19.91	499827	—	—	—	—	8.55	32.04

¹) Clasificația județelor Tulcea și Constanța în raport cu cele 32 județe ale țăriĭ. Clasificația e făcută după media producțiunii la hectar, pentru fie-care plantă.

Iată şi tabloul comparativ între cultura orzuluĭ în Dobrogia şi cele-lalte judeţe ale ţĕriĭ, în 1900:

	JUDEŢE	Intindere semănată	Producţia Totală	Producţia Medie		JUDEŢE	Intindere semănată	Producţia Totală	Producţia Medie		JUDEŢE	Intindere semănată	Producţia Totală	Producţia Medie
Şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ	15.935	257.800	16.2	C. Mold.	Sucéva	6.176	81.270	13.2	Carp.	Gorj	377	3.570	9.5
	Botoşanĭ	18.720	296.600	15.8		Neamţ	4.367	60.300	13.8		Mehedinţĭ	1.424	10.240	7.2
	Iaşĭ	11.203	140.340	12 5		Bacăŭ	4.008	27.650	6.9	Şesul Dunăriĭ	Dolj	4.256	49.380	11.6
	Roman	6.537	75.350	11.5		Putna	5.029	35.700	7.1		Romanaţĭ	2.810	48.100	17.1
	Vasluĭ	14.312	168.440	11 8	Munteniei	Buzĕu	13.376	86.440	6.4		Olt	2 538	19.720	7 8
	Fălciŭ	8.513	117.400	13.8		Prahova	1.433	13.000	9.1		Teleorman	1.624	20.000	12.3
	Tutova	14.261	177.500	12.4		Dâmboviţa	647	6.280	9.7		Vlaşca	2.483	32.040	12.9
	Covurluĭ	20.278	239.650	11.6		Muscel	12	140	11.7		Ilfov	4.070	33 500	8.2
	Tecucĭ	12.954	103.500	8.0		Argeş	2.489	16.400	6.6		Ialomiţa	45.050	525.900	11.7
	Râmnic S.	23.041	176.190	7.6		Vâlcea	480	2.720	5.7		Brăila	46.570	544.000	11.7

Din datele acestuĭ tabloŭ se dovedesce, că:

a) In raport cu suprafaţa cultivată cu orz, judeţul Constanţa ocupă primul rând, iar judeţul Tulcea al doilea; că în Dobrogia s'a cultivat orz pe o suprafaţă aprópe egală cu cele 10 judeţe din şesurile Siretuluĭ şi Prutuluĭ.

b) In raport cu producţiunea totală, tot judeţele din Dobrogia sunt cele d'întâĭ şi că în cele douĕ judeţe de aci se produce mai mult orz, de cât în orĭ care alt grup de judeţe, în care e împărţită ţara, din punctul de vedere agricol.

c) In raport cu mijlocia producţieĭ la hectar, Dobrogia stă maĭ bine ca orĭ-care altă parte a ţĕriĭ; căcĭ aci avem o medie de 12,4 hectolitri la hectar, pe când în nicĭ un grup altul nu se găsesce acéstă producţiune, cea maĭ mare fiind în grupul «şesurile Siretuluĭ şi Prutuluĭ» de 12.

Producţiunea orzuluĭ în judeţele dobrogene, pentru aniĭ 1892, 1896, 1897, 1898 şi 1899 este represcntată în tabloul:

PLAŞI	1892 Cultură hect.	1892 Producţia Totală hl.	1892 Producţia Media la hect.	1896 Cultură hect.	1896 Producţia Totală hl.	1896 Producţia Media	1897 Cultură hect.	1897 Producţia Totală hl.	1897 Producţia Media	1898 Cultură hect.	1898 Producţia Totală hl.	1898 Producţia Media	1899 Cultură hect.	1899 Producţia Totală hl.	1899 Producţia Media
Constanţa	Nu sunt date			26.391	413.424	15.70	30.199	298.911	9.93	27.005	459.363	17.–	34.926	2.062	0.06
Hârşova				14.921	244.905	16.41	31.225	296.518	9.50	32.455	439.116	13.53	34.774	24.190	0.69
Mangalia				26.455	386.434	14.65	33.937	392.769	11.58	37.849	610.126	16.12	45.229	20.864	0.46
Medgidia				27.977	508.433	18.16	36.294	473.052	13.06	38.942	644.490	16.55	34.692	7.034	0.20
Silistra-Nouă				8.216	143.719	17.49	8.173	71.931	8.88	11.973	225.810	18.86	11.286	31.206	2.76
Total Jud. Const.	84.049	1.296.479	19.4	103.960	1.696.915	16.32	139.828	1.533.181	10.10	148.224	2.377.520	16.04	160.912	85.356	0.53
Babadag	Nu sunt date			38.917	574.661	14.7	39.836	476.341	11.9	38.356	465.272	12.1	41.828	10.132	0.2
Măcin				9.757	166.701	16.9	10.457	214.983	20.5	11.546	116.096	10.—	12.076	2.410	0.2
Sulina				1.736	11.298	6.5	645	15.435	23.9	1.249	15.007	12.—	1.536	6.355	4.1
Tulcea				17.180	283.616	16.2	23.247	313.420	13.4	15.739	86.765	5.5	14.659	3.876	0.2
Tot. Jud. Tulcea	52.129	475.434	9.12	67.590	1.036.276	15.3	74.184	1.020.179	13.8	66.890	683.140	10.—	70.099	22.773	0.3
Total Dobrogia	136.178	1.771.913	14.26	171.550	2.733.191	15.8	214.012	2.553.560	11.85	215.114	3.060.660	13.—	230.911	108.129	0.4

Cultura orzuluĭ pe anul 1900 este arătată în tabloul următor alcătuit pe comune, plăşĭ şi judeţe:

COMUNE	Cultură hect.	Producţia		COMUNE	Cultură hect.	Producţia		COMUNE	Cultură hect.	Producţia	
		Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie			Totală hl.	Medie
Caraharman .	1.161	17.415	15.83	Calfa	2.553	13.518	5.33	Agemler . . .	507	3.214	6.37
Caramurat . .	1.788	28.608	16.—	Ciobanu . . .	374	480	1.33	Azaplar . . .	2.007	33.316	16.60
Carol I	2.696	16.610	6.16	Dăenĭ	932	13.592	14.58	Caraomer . .	3.407	31.782	9.30
Cicrácci . . .	2.232	25.940	11.63	Gârliciŭ . . .	448	800	1.78	Cavaclar . . .	687	3.401	4.95
Copadin . . .	936	8.743	9.30	Ghizdărescĭ .	1.072	2.904	2.90	Cazilmurat . .	794	7.926	9.98
Constanţa . .	—	—	—	Hârşova . . .	690	8.670	12.56	Chiragi . . .	1.500	13.035	8.60
Gargalic . . .	991	16.773	16.93	Ostrov	624	1.872	3.—	Edilchioĭ . .	1.530	13.044	8.52
Hasancea . .	737	11.141	15.86	Saraiŭ	1.564	7.817	5.—	Enghez . . .	1.666	6.972	4.35
Murfatlar . .	1 248	6.229	5.18	Şiriu	5.935	38.671	6.55	Gheringec . .	3.375	41.450	12.56
Omurcea . . .	747	8.382	11.22	Topal	1.565	2.730	2.—	Mangalia . .	909	18.545	20.40
Palaz . . .	1.597	15.499	9.70	Topolog . . .	770	6.340	8.23	Musurat . . .	2.150	26.590	12.—
Pazarlia . .	1.552	19.960	12.86	Urumbeĭ . . .	733	1.833	2.32	Osmancea . .	898	7.832	8.—
Techirghiol . .	1.743	34.860	20.–					Osmanfacă . .	1.574	18.698	11.88
								Sarighiol . . .	2.042	24.878	12.18
								Tatlageac .	861	12.915	15.—
								Topraisarĭ . .	1.215	22.090	18.18
								Tuzla	1.603	9.399	8.84
Pl. Constanţa.	17.428	210.160	12.07	Pl. Hârşova .	17.060	99.227	5.83	Pl. Mangalia .	26.185	295.097	11.30
Alacap	1.838	39.150	21.15	Almaliu . . .	300	5.220	17.4	Alibichioĭ . .	386	1.604	4.4
Bülbül	1.583	23.586	15.—	Aliman . . .	250	1.200	4.8	Armutlia . . .	700	4.510	6.3
Carabacă . .	1.284	9.498	7.40	Azarlîk . .	597	6.018	10.—	Atmagea . . .	161	1.846	9.2
Caratai . . .	720	6.206	8.61	Bugeac . . .	822	1.754	2.19	Babadag . . .	850	6.700	7.9
Cernavoda .	988	4.268	4.74	Bairamdede .	815	8.260	10.—	Başchioĭ . . .	868	5.208	6.0
Chioseler . . .	600	4.860	8.10	Beilic	380	5.952	10.56	Beidaut . . .	1.002	7.020	7.0
Cocargea . .	689	11.440	16.75	Canlia	290	5.785	19.95	Canlîbugeac .	1.750	18.810	10.7
Cochirlenĭ . .	825	10.540	12.77	Caranlîc . .	472	7.186	15.70	Caramanchioĭ.	550	11.250	20.4
Enige . . .	1.221	18.136	14.85	Carvan . . .	217	3.555	16.38	Caranasuf . .	803	16.906	21.0
Mahmut-cuiusu	4.088	51.362	12.56	Cuzgun . . .	567	12.306	21.70	Casapchioĭ . .	2.183	57.088	26.1
Medgidie . . .	1.060	16.200	15.30	Dobromir . .	620	7.024	11.33	Casâmcea . .	2.207	31.542	14.2
Raşova . . .	1.485	26.275	18.20	Esechioĭ . . .	287	5.453	19.—	Ciamurli-d.-j. .	868	19.010	22.0
Seimenĭ . . .	9.029	10.985	11.82	Enişemlia . .	535	7.410	14.—	» d.-s. .	778	10.512	13.5
Taşpunar . .	4.302	60.140	13.97	Gârliţa	383	6.414	16.28	Ciucurova . .	188	2.292	12.2
Tortoman . .	3.581	55.248	15.42	Ghiuvegea . .	380	5.700	15.—	Cogelac . . .	1.549	15.490	10.0
				Hairamchioĭ .	1.280	16.510	12.90	Congaz	1.489	8.265	5.5
				Lipniţa . . .	429	10.296	24.—	Enişala . . .	408	2.547	6.2
				Mârleanu . .	377	2.982	7.87	Jurilofca . . .	500	8.800	17.6
				Oltina	464	9.360	20.—	Nalbant . . .	614	6.787	11.0
				Ostrov	71	2.130	30.—	Ortachioĭ . . .	343	2.829	8.2
				Parachioĭ . .	315	5.040	16.—	Poturu	1.211	24.220	20.0
				Regep-cuiusu .	183	4.495	24 56	Sarichioĭ . . .	634	8.386	13.2
				Satul-Noŭ . .	247	3.104	12.06	Slava-rusă . .	395	5.635	14.2
								Toxof	2.224	21.648	9.7
								Zebil	694	7.160	10.3
Pl. Medgidia .	25.193	347.882	13.86	Pl. Silistra . .	10.245	143.234	14.04	Pl. Babadag .	23.105	3:6.060	12.8
Balabancea .	560	6.395	11.4	Caraorman . .	10	48	4.8	Agighiol . . .	2.510	55.221	22.0
Carcaliu . . .	160	1.760	11.0	Chilia	1.162	7.959	6.9	Beştepe . . .	930	13.110	15.1
Cârjelarĭ . . .	1.066	13.858	13.0	Satu-Noŭ . .	24	168	7.0	Cataloĭ . . .	474	5.570	11.8
Cerna	725	8.550	11.7	Sf. Gheorghe .	3	45	15.—	Câsla	1.570	24.200	15.4
Coium-punar .	855	10.040	11.7	Sfistofca . . .	10	150	15.—	Frecăţeĭ . . .	734	9.286	12.6
Grecĭ	580	3.088	5.3	Sulina	—	—	—	Mahmudia . .	304	2.113	6.9
Isaccea	404	5.900	14.6	Pl. Sulina . .	1.209	8.370	6.9	Malcocĭ . . .	688	16.408	23.8
Jijila	362	8.435	23.3	Recapitulaţie				Meidanchioĭ .	160	1.410	8.7
Luncaviţa . .	1.000	10.800	10.8	Pl. Constanţa	17.428	210.160	12.07	Morughiol . .	454	6.810	15.0
Măcin	726	11.940	16.3	» Mangalia	26.185	295.097	11.30	Nicoliţel . . .	272	3.432	12.9
Picineaga . .	800	9.600	12.0	» Medgidia .	25 193	347.882	13.86	Parcheş . . .	172	3.582	20.9
Pisica	—	—	—	» Hârşova .	17.060	99.227	5.83	Sarighiol . .	1.625	29.238	18.2
Satu-Noŭ . .	580	8.700	15.0	» Silistra-N.	10.245	143.234	14.04	Sarinasuf . .	1.079	8.469	7.8
Turcóia . . .	605	4.075	7.7	Total . .	96.111	1 096 600	11.4	Satu-Noŭ . .	140	264	18.9
Văcărenĭ . . .	800	9.345	11.6	» Babadag .	23.105	306.060	12.8	Somova . . .	387	15.480	40.0
				» Măcin . .	9.223	113.080	12.3	Teliţa	465	11.625	25.0
				» Sulina . .	1.209	8.370	6.9	Tulcea	2.230	53.040	23.5
				» Tulcea . .	14.194	258.990	18.3				
				Total . .	47.731	686.500	14.4				
Pl. Măcin . .	9.223	113.080	12.3	Total gen. .	143.842	1 782.100	12.4	Pl. Tulcea . .	14.194	258.990	18.3

După ce am stabilit producţia orzuluĭ în şése anĭ, în care recolta a fost bună şi fórte rea, să vedem media acestor anĭ în tabloul ce urméză:

PLĂŞI	Media culturilor în 6 anĭ	PRODUCŢIA Media totală	PRODUCŢIA Media la hect.	PLĂŞI	Media culturilor în 6 anĭ	PRODUCŢIA Media totală	PRODUCŢIA Media la hect.
	hect.	hl.			hect.	hl.	
Constanţa	27.790	274.984	9.92	Babadag	36.408	366.493	10.60
Hârşova	26.087	320.795	8.49	Măcin	10.612	122.654	11.56
Mangalia	33.931	341.058	10.06	Sulina	1.275	11.293	8.87
Medgidia	32.619	396.176	12.15	Tulcea	17.004	189.333	11.13
Silistra-Nouă . . .	9.978	123.180	12.44				
Total jud. Const. [1] .	122.180	1.347.507	11.03	Total jud. Tulcea [1] .	63.104	654.050	10.4

De şi orzul se cultivă în Dobrogia pe o scală fórte întinsă, în anul 1899 orzul ocupa o suprafaţă de 230.911 hect., (adică maĭ mult de jumĕtate din cultura orzuluĭ întregiĭ ţĕrĭ), din nenorocire, calitatea orzuluĭ este maĭ inferióră, de cât în orĭ-care parte a ţĕriĭ.

Comunele, care aŭ dat cel maĭ bun randament aŭ fost: Somova, Teliţa, Casapchioĭ, etc., iar cel maĭ slab Ciobanul.

In mijlociŭ orzul se cultivă în Dobrogia anual 185.284 hect., carĭ daŭ peste douĕ milióne hectolitri, adecă 11 hectolitri la un hectar.

2. Porumbul

Ocupă al doilea rând în cultura cerealelor din Dobrogia.

Suprafaţa ocupată cu cultura porumbuluĭ în 1900 a fost de 84.934 hectare, adecă 17.01% din întinderea culturilor, saŭ 5.44% din întréga suprafaţă a Dobrogieĭ.

Pe judeţe cultura porumbuluĭ se împarte în:

55.495 hect., adică 16,74% din întinderea culturilor, saŭ 7.76% din întréga suprafaţă a judeţuluĭ Constanţa.

29.439 hect., adică 17.50% din întinderea culturilor, saŭ 3.48% din întréga suprafaţă a judeţuluĭ Tulcea.

Dăm în tabloul de jos comparaţia între cultura porumbuluĭ în judeţele din ţéră şi judeţele Dobrogene:

	JUDEŢE	Supraf. cultiv.	Producţia Totală	Producţia Media		JUDEŢE	Supraf. cultiv.	Producţia Totală	Producţia Media		JUDEŢE	Supraf. cultiv.	Producţia Totală	Producţia Media
Şesurile Prutuluĭ şi Siretuluĭ	Dorohoĭ . .	55.653	942.300	16.9	Carp. Mold.	Suceava .	27.669	436.200	15.8	Carp.	Gorj . . .	56.761	509.000	9.—
	Botoşanĭ	54.610	931.800	17.1		Neamţ . .	35.113	604.800	17.2		Mehedinţĭ	92.782	1.159.400	12.5
	Iaşĭ	53.854	1.025.000	19.0		Bacăŭ . .	57.373	681.100	11.9	Şesurile Dunăriĭ	Dolj . . .	158.045	2.442.100	15.5
	Roman . .	36.650	607.800	16.5		Putna . .	34.808	440.200	12.6		Romanaţĭ .	91.922	1.518.100	16.5
	Vasluĭ . .	40 034	794.600	19.8	Carp. Munteniei	Buzĕŭ . .	76.766	950.400	12.5		Olt	70.386	855.800	12.2
	Fălciŭ . . .	37.440	643.200	17.2		Prahova .	68.053	1.124.100	16.5		Teleorman	122.121	2.306.700	18.9
	Tutova . .	46.353	732.900	15.8		Dâmboviţa	57.902	782.900	13.5		Vlaşca . .	100.155	1.805.100	18.0
	Covurluĭ .	50.411	435.300	8.6		Muscel . .	17.380	188.000	10.8		. . .	106.854	1.896.800	17.8
	Tecucĭ . .	50.936	696.300	13.7		Argeş . . .	56.717	482.600	8.5		Ialomiţa .	121.520	1.965.000	16.2
	R.-Sărat .	59.969	790.600	13.2		Vâlcea . .	53.561	581.300	10.9		Brăila . .	58.530	912.000	15.6

[1]) Totalurile nu corespund cu suma producţiuniĭ plăşilor, pentru care avem date pe 5 anĭ, iar pentru judeţe pe 6 anĭ.

Acéstă comparaţie ne dovedesce, că din orĭ-care punct de vedere luate, judeţele Dobrogene sunt inferióre judeţelor din România şi acésta pentru că cultura porumbuluĭ în Dobrogia a luat o maĭ mare desvoltare sub Românĭ, căcĭ Turciĭ şi Tătariĭ se ocupaŭ fórte puţin cu acest fel de cereale; acestia mănâncă maĭ mult pâine de secară, de orz şi fórte rar de grîŭ.

Tabloul următor pentru cultura porumbuluĭ pe aniĭ 1892, 1896, 1897, 1898 şi 1899, ne dovedesce cele arătate maĭ sus:

PLĂŞI	1892			1896			1897			1898			1899		
	Cultură hect.	Producţia		Cultura hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia		Cultură hect.	Producţia	
		Totala hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totală hl.	Media la hect.		Totala hl.	Media la hect.
Constanţa . .	Nu sunt date			5.432	19.873	3.16	3.821	66.138	17.30	5.136	37.236	7.25	3.390	1.837	0.54
Hârşova . . .				10.076	8.870	7.83	11.448	225.656	19.78	12.345	77.279	6.27	18.470	20.190	1.19
Mangalia . .				5.490	43.569	7.94	5.048	78.247	15.50	7.265	46.786	6.44	7.462	33.374	4.47
Medgidia . .				9.077	35.139	3.87	7.278	132.557	18.54	11.744	90.663	7.72	13.903	13.783	0.99
Silistra-Nouă .				3.398	20.246	5.96	8.425	59.757	17.44	6.877	136.164	19.80	8.460	30.973	3.66
Jud. Const. .	24.694	321.446	13.02	33.473	197.697	5.91	31.199	562.355	18.02	34.367	387.700	8.94	51.685	100.157	1.93
Babadag . . .	Nu sunt date			8.166	64.709	8.1	7.295	79.800	10.9	6.172	35.435	5.7	7.559	5.034	0.6
Măcin				6.959	60.867	8.7	6.383	103.151	16.1	9.164	82.765	6.8	8.237	5.842	0.7
Sulina . . .				65	715	10.9	—	—	—	90	504	5.6	98	1.092	11.1
Tulcea				4.290	36.809	8.5	3.399	48.149	14.1	3.221	37.871	11.7	3.432	4.630	1.3
Jud. Tulcea .	16.486	190.152	11.53	19.480	163.100	8.4	17.077	231.100	13.5	18.647	156.575	8.4	19.326	16.598	0.9
Dobrogia. . .	41.180	511.598	12.27	52.953	360.797	7.25	48.276	793.455	15.7	62.014	544.275	8 65	71.011	116.755	1.4

Cultura porumbuluĭ în opt anĭ s'a întreit în Dobrogia, şi acéstă crescere este simţitóre în judeţul Constanţa, unde în acest interval de timp trece peste îndoitul cultureĭ.

Cea maĭ bună mijlocie la hectar îl dă plasa Silistra-Nouă, de 12.60 hl., cea maĭ mică o dă plasa Babadag, maĭ puţin din jumĕtatea plăşiĭ Silistra-Nouă, adecă de 6.20

Dăm în tablourile de jos cultura porumbuluĭ în anul 1900, pe comune, plăşĭ şi judeţe:

COMUNE	Cultură hect.	Producţia		COMUNE	Cultură hect.	Producţia		COMUNE	Cultură hect.	Producţia	
		Totală hl.	Medie			Totală hl..	Medie			Totală hl.	Medie
Caraharman .	556	3.892	7.—	Calfa	2.405	10.481	4.36	Agemler . . .	114	228	2.—
Caramurat . .	1.031	8.924	8.65	Ciobanu . . .	604	906	1.50	Azaplar . . .	205	1.435	7.—
Carol I. . . .	1.260	15.120	12.—	Dăenĭ	1.075	8.340	7.77	Caraomer . .	2.886	37.994	13.15
Cicrâcci . . .	953	4.982	5.02	Gârliciu . . .	600	600	1.—	Cavaclar . . .	844	5.908	7.—
Copadin . . .	401	3.004	7.49	Ghizdărescĭ .	360	1.820	5.—	Cazîlmurat . .	751	6.022	8.—
Constanţa . .	201	5.818	28.09	Hârşova . . .	341	1.705	5.—	Chiragi . .	1.160	6.580	5.67
Gargalic . . .	291	2.910	10.—	Ostrov	1.051	2.102	2.—	Edilchioĭ . . .	252	2.422	9.
Hasancea . .	298	5.060	16.29	Saraiu	1.214	3.642	3.—	Enghez	576	4.947	8.59
Murfatlar . .	188	1.556	8.04	Şiriu	3.975	8.081	2.12	Gheringec . .	911	28.241	31.—
Omurcea . . .	204	1.632	8.—	Topal	1.221	3.252	2.66	Mangalia . .	105	1.015	9.—
Palaz	582	6.898	11.80	Topolog . . .	610	6.840	11.21	Musurat . .	250	1.725	6.90
Pazarlia . . .	963	13.482	14.—	Urumbeĭ . . .	1.075	1.720	1.60	Osmancea .	326	1.238	3.80
Techirghiol .	239	1.062	5.—					Osmanfacâ . .	686	2.174	3.17
								Sarighiol . . .	880	7.040	8.—
								Tatlageac . .	298	3.874	13.—
								Topraisarĭ . .	319	957	3.—
								Tuzla	382	2.396	6.—
Pl. Constanţa .	7.167	74.370	10.48	Pl. Hârşova .	14.351	49.489	3.44	Pl. Mangalia .	10.945	85.978	7.85

COMUNE	Cultură hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	COMUNE	Cultură hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	COMUNE	Cultura hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Alacap . . .	937	9.862	10.50	Almaliu	497	10.811	21.07	Alibichioĭ . .	402	1.307	3.7
Bülbül . . .	895	5.370	6.—	Aliman	250	1.200	4.80	Armutlia . .	381	2.286	6.5
Carabacá . .	1.101	10.593	9.62	Azarlic	790	9.735	12.03	Atmagea . .	169	1.476	9.2
Caratai . . .	80	480	6.—	Bugeac	100	1.200	12.—	Babadag . .	300	1.110	3.8
Cernavoda .	160	2.840	17.75	Bairamdede . .	420	4.440	10.57	Başchioĭ .	399	1.596	4.3
Chioseler . .	890	9.740	10.94	Beilic	218	4.142	19.—	Beidaut . . .	748	2.992	4.5
Cocargea . .	385	3.755	9.75	Canlia	280	6.720	24.—	Canlî-bugeac	375	1.180	3.5
Cochirlenĭ . .	1.205	18.230	15.12	Caranlîc	378	6.270	16.06	Caramanchioĭ	170	187	1.2
Enige	1.441	21.292	14.77	Carvan . . .	185	2.775	15.—	Caranasuf .	258	3.070	14.0
Mahmut-cuius	2.518	40.934	16.25	Cuzgun	456	8.654	19.—	Casapchioĭ .	357	2.481	7.2
Medgidie . .	158	1.378	11·—	Dobromir . .	448	6.428	14.35	Casâmcea . .	1.863	7.452	5.3
Raşova . . .	600	9.000	15.—	Esechioĭ	171	2.565	15.—	Ciamurli d. j.	323	2.584	8.7
Seimeni . .	708	5.664	8.—	Enişemlia . . .	557	11.697	21. -	» de sus	615	3.075	5.3
Taşpunar . .	319	18.460	13.99	Gârliţa	321	4.700	15.—	Ciucurova .	222	1.638	7.4
Tortoman . .	1.714	24.003	14.—	Ghiuvegea . . .	214	3.638	17.—	Cogelac . . .	1.112	5.560	5.3
				Hairamchioĭ . .	1.618	31.196	19.28	Congaz . . .	574	2.231	4.8
				Lipniţa	282	9.024	12.—	Enişala . . .	170	1.300	9.5
				Mârleanu . . .	392	3.620	9.92	Jurilofca . .	10	116	10.5
				Oltina	500	6.500	13.—	Nalbant . . .	415	4.000	9.8
				Ostrov	103	1.070	10.38	Ortachioĭ . .	353	1.372	3.9
				Parachioĭ . . .	330	2.410	7.10	Poturu . . .	548	8.384	16.3
				Regep-cuius . .	150	1.075	7.17	Sarichioĭ . .	123	524	4.7
				Satu-Nou . . .	262	4.192	15.—	Slava-rusă .	310	4.030	13.5
						.		Toxof	1.306	8.800	7.6
								Zebil	321	1.602	5.8
Pl. Medgidia .	14.111	181.601	12.86	Pl. Silistra N. .	8.921	144.062	16.14	Pl. Babadag	11.818	69.873	6.0
Balabancea .	512	3.774	7.5	Caraorman . . .	16	112	9.3	Agighiol . . .	1.043	2.343	2.5
Carcaliu . . .	169	614	5.3	Chilia	33	356	10.0	Beştepe . . .	426	5.755	14.2
Cârjelarĭ . . .	1.109	5.918	4.9	Satu-Noŭ . . .	—	—	—	Cataloĭ . . .	226	3.220	15.2
Cerna	550	1.100	2.3	Sf. Gheorghe . .	—	—	—	Câsla	860	11.220	13.2
Coium-punar.	872	2.616	3.2	Şfiştofca	—	—	—	Frecăţeĭ . . .	267	2.135	10.5
Grecĭ	679	1.222	1.8	Sulina	—	—	—	Mahmudia . .	186	680	4.3
Isaccea . . .	389	4.367	13.5	Pl. Sulina . . .	49	468	9.6	Malcocĭ . . .	364	2.184	6.5
Jijila	502	5.431	12.3	Recapitulaţie: Pl. Constanţa .	7.167	74.370	10.48	Meidanchioĭ .	500	5.050	10.—
Luncaviţa . .	2.100	4.730	2.7	» Mangalia .	10.945	85.978	7.85	Morughiol . .	301	3.913	13.—
Măcin	595	3.591	6.3	» Medgidia .	14.111	181.601	12.86	Nicoliţel . . .	324	3.524	11.3
Picineaga . .	350	1.755	5.2	» Hârşova. .	14.351	49 489	3.44	Parches . . .	215	3.010	14.1
Pisica	—	—	—	» Silistra-N.	8.921	144.062	16.14	Sarighiol .	479	2.910	6.3
Satu-Noŭ . .	384	1.532	4.3	Jud. Constanţa	55.495	535.500	9.6	Sarinasuf . .	200	700	3.5
Turcoia . .	410	760	1.3	Pl. Măcin . .	9.521	42.088	4.4	Satu-Noŭ . .	64	—	—
Vacărenĭ . .	900	4.678	5.2	» Babadag .	11.818	69.873	6.0	Somova . . .	295	3.880	16.2
				» Sulina . .	49	468	9.6	Teliţa	68	204	3.2
				» Tulcea . .	8.051	80.208	10.0	Tulcea . . .	2.500	32.200	15.5
				Jud. Tulcea . .	29.439	192.600	6.5	.			
Pl. Macin . .	9.521	42.088	4.4	Dobrogea	84.934	728.100	8.5	Pl. Tulcea . .	8.051	80.208	10.0

Ca şi pentru orz, să vedem în tabloul ce urméză media producţieĭ anuale a porumbuluĭ în timp de 6 anĭ, din care uniĭ cu fórte bună recoltă, iar alţiĭ cu fórte rea :

PLAŞI	Media cult. hect.	Producţia Media totală hl.	Producţia Media hect.	PLAŞI	Media cult. hect.	Producţia Media totală hl.	Producţia Media hect.
Constanţa	4.989	39.891	7.74	Babadag	8.202	50.970	6.2
Hârşova	13.338	90.297	7.70	Măcin	8.053	58.942	7.3
Mangalia	7.245	57.591	8.44	Sulina	75	695	9.3
Medgidia	11.222	90.748	8.79	Tulcea	4.479	41.533	9.2
Silistra-Nouă	6.516	78.240	12.60				
Jud. Constanţa . .	39.985	350.809	9.58	Jud. Tulcea	20.073	158.354	7.8

In mediŭ se cultivă porumb în Dobrogia pe o întindere de 60.000 hectare, care daŭ 500.000 hectolitri, adică 8 hectolitri la hectar.

3. Grîul.

Cultura grîuluĭ a ocupat în 1900 o suprafaţă de 79.209 hectare, ceea ce represintă 15.84% din totalul culturilor, saŭ 5,07% din întinderea provincieĭ.

Repartizată pe judeţe, acéstă cultură se împarte:

47.202 hectare, saŭ 14 23% din suprafaţa culturilor, saŭ 6.60% din întinderea judeţuluĭ Constanţa

32.007 hectare, saŭ 19.02% din întinderea culturilor, saŭ 3.80% din suprafaţa totală a judeţuluĭ Tulcea.

Din tabloul de jos reese cultura grîuluĭ în Dobrogia faţă de cele-lalte judeţe ale ţĕriĭ:

	JUDEŢE	Sămănăturĭ hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Medie		JUDEŢE	Sămănăturĭ hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media		JUDEŢE	Sămănăturĭ hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media
Şesur. Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ . .	23.516	178.900	20.4	C. Mold.	Sucéva . .	5.115	88.600	17.3	Carp.	Gorj	10.526	68.900	6.5
	Botoşanĭ . .	22.712	461.900	20.3		Neamţ . .	7.288	155.900	21.4		Mehedinţi .	82.256	578.100	7.0
	Iaşĭ . . .	20.014	431.400	21.6		Bacău . . .	11.679	137.900	11.8	Şesurile Dunăriĭ	Dolj	169.732	1.403.800	8.2
	Roman . .	13.213	275.000	20.8		Putna . . .	10.723	220.500	20.6		Romanaţĭ .	114.443	976.400	8.5
	Vasluĭ . . .	17.894	314.300	17.6	Munteniei	Buzĕu . .	56.772	807.700	14.2		Olt	68.476	433.300	6.3
	Fălciu . . .	14.039	293.800	20.9		Prahova . .	33.918	508.700	15.0		Teleorman .	157.778	1.516.700	9.6
	Tutova . .	27.143	615.150	22.7		Dâmboviţa .	27.028	477.600	12.9		Vlaşca . . .	125.728	1.259.000	10.0
	Covurluĭ . .	18.695	374.300	20.0		Muscel . . .	1.780	18.300	10.3		Ilfov	132.464	1.866.200	14.1
	Tecucĭ . . .	29.224	611.900	20.9		Argeş . . .	30.917	211.900	6.9		Ialomiţa . .	150.313	2.531.500	15.6
	R.-Sărat . .	43.814	814.900	18.6		Vâlcea. . .	10.998	62.000	5.6		Brăila . . .	62.085	1.206.800	19.4

Din datele acestuĭ tabloŭ se dovedesce, că pămêntul Dobrogieĭ dă o producţie destul de bună şi, că dacă grîul s'ar cultiva pe o întindere maĭ mare, ar fi un principal isvor de bogăţie al provincieĭ, dat fiind că greutatea unuĭ hectolitru de grîŭ este superióră greutăţiĭ orĭ căruia din cereale, afară de porumb şi că preţul grîuluĭ întrece cu de 2-3 orĭ preţul orĭ căruia din cereale.

Producţia grîuluĭ în Dobrogia pentru aniĭ 1892, 1896, 1897, 1898, 1899 a fost:

PLAŞĬ	1892			1896			1897			1898			1899		
	Sămăn. hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media	Sămăn. hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media	Sămăn. hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media	Sămăn. hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media	Sămăn. hect.	Producţia: Totală hl.	Producţia: Media
Çonstanţa . .	Nu sunt date			8.968	122.955	13.71	9.296	57.702	6.27	8.274	104.170	12.59	12.542	2.156	0.17
Hârşova . . .				6.119	66.341	10.84	8.984	72.742	8.16	7.102	67.114	9.45	11.219	1.968	0.47
Mangalia . . .				6.499	81.839	12.59	7.375	62.257	8.52	4.737	52.486	11.08	6.712	2.910	0.43
Medgidia . . .				10.687	195.576	18.30	12.279	86.739	7.10	8.193	105.361	12.86	16.448	13.369	0.81
Silistra-Nouă .				15.320	203.177	13.26	16.770	85.350	5.11	13.954	166.471	11.93	18 187	69.824	3.84
Jud. Constanţa	38.421	495.723	12.47	47.593	669.882	14.—	54.704	364.790	6.66	42.260	495.287	11.72	65.108	90.227	1.39
Babadag . . .	Nu sunt date			31.391	297.599	9.4	32.661	192.104	6.5	30.317	219.265	7.	33.936	15.048	0.4
Macin				7.730	102.042	13.2	9.967	115.449	11.2	10.512	82.153	7.3	11.132	1.539	0.1
Sulina				500	2.000	4.0	208	2.080	10.0	500	3.500	7.—	883	3.096	3.2
Tulcea				12.419	141.259	11.3	12.200	79.787	6.3	9.645	37.041	3.8	9.923	5.258	0.5
Jud. Tulcea	43.357	221.996	5.92	52.040	542.900	10.4	55.036	389.420	7.1	50.974	341.959	6.7	55.874	24.941	0.4
Dobrogia	81.778	717.719	9.28	99.633	1.212.782	12.2	99.740	754.210	7.5	93.234	837.246	7.7	120.982	115.168	0.9

In opt anĭ cultura grîuluĭ a rĕmas aprópe staţionară, dacă nu chiar a descrescut, după cum arată datele statistice.

Plasa în care se cultivă cel maĭ mult grîŭ este Babadag; cel maĭ bun randament însă, îl dă plasa Medgidia şi plasa Silistra-Nouă.

Cea maĭ bună producţie de grîŭ se face în comunele Somova, Teliţa, Tulcea, Bülbül şi Tatlageac.

Producţia grîuluĭ în anul 1900 este arătată în tabloul de jos aranjat pe comune, plăşĭ şi judeţe.

COMUNE	Cultură hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	COMUNE	Cultură hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	COMUNE	Cultură hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Caraharman.	1.299	16.874	12.99	Calfa	263	626	2.38	Agemler . .	196	980	5.—
Caramurat .	627	8.778	14.—	Ciobanu . . .	38	111	2.33	Azaplar . . .	449	5.437	12.11
Carol I. . . .	217	1.613	7.43	Dăienĭ . . .	604	2.528	4.18	Caraomer . .	687	4.884	7.1
Cicrâcci . . .	1.193	12.164	9.18	Gârliciu . . .	235	80	0.34	Cavaclar . .	767	10.470	13.65
Copadin . . .	279	2.790	10.—	Ghizdărescĭ .	60	270	4.50	Cazilmurat .	710	10.592	14.91
Constanţa . .	—	—	—	Hârşova . .	368	4.308	11.—	Chiragi . .	105	1.370	13.4
Gargalic . .	1.317	21.125	16.25	Ostrov . . .	367	836	2.28	Edilchioĭ . .	400	3.200	8.—
Hasancea . .	765	8.475	11.60	Saraiu . . .	196	588	3.—	Enghez . . .	56	176	3.—
Murfatlar . .	341	3.410	10.—	Şiriu	660	4.000	6.40	Gheringec . .	677	7.308	10.79
Omurcea . .	174	1.920	11.34	Topal	528	528	1.—	Mangalia . .	486	6.576	13.53
Palaz	1.720	23.384	13.58	Topolog . . .	460	2.580	5.60	Musurat . .	250	2.250	9.—
Pazarlia . .	520	5.360	11.30	Urumbeĭ . .	130	230	1.76	Osmancea . .	75	525	7.—
Techirghiol .	580	8.640	15.—					Osmanfacă .	446	4.562	10.23
								Sarighiol . .	817	5.752	7.04
								Tatlageac . .	879	16.880	19.1
								Topraisarĭ .	99	1.074	10 85
								Tuzla	772	9.728	12.60
Pl. Constanţa	9.032	117.959	14.21	Pl. Hârşova	4.409	16.685	3.55	Pl. Mangalia	7.871	92.764	11.78
Alacap .	124	1.888	15.4	Almaliu . . .	1.185	13.364	11.98	Alibichioĭ . .	360	720	2.—
Bülbül . . .	1.075	19.500	18.—	Aliman . . .	260	260	1. -	Armutlia . .	213	1.371	6.5
Carabaca . .	119	1.071	9.—	Azarlic . . .	378	4.560	12.03	Atmagea . .	658	6.990	11.5
Carataĭ . . .	56	370	6.66	Bugeac . . .	218	3.161	14.—	Babadag . .	450	4.100	10.2
Cernavoda .	72	1.118	15.52	Bairamdede .	166	1.546	9.—	Başchioĭ . .	827	5.789	7.1
Chioseler . .	66	528	8.—	Beilic	550	5.720	10.40	Beidaut . . .	555	1.730	3.7
Cocargea . .	666	10.120	14.50	Canlia . . .	940	10.340	11.—	Canlî-bugeac	500	8.200	16.3
Cochirlenĭ . .	355	5.595	15.76	Caranlic . .	502	5.260	10.24	Caramanchioi	460	4.040	10.—
Enigea . .	390	5.140	13.17	Carvan . . .	442	5.704	12.90	Caranasuf .	1.319	21.104	12.—
Mahmut-cuius	2.009	24.451	12.17	Cuzgun . . .	942	15.024	15.95	Casapchioĭ .	2.003	38.011	14.—
Medgidie . .	66	660	10.—	Dobromir . .	1.380	14.255	10.33	Casâmcea . .	657	5.835	8.3
Raşova . . .	2.000	26.640	13.32	Esechioĭ . . .	1.540	27.720	18.—	Ciamurli d. j.	610	6.450	10.5
Seimeni . . .	461	6.069	13.76	Enişemlia . .	615	6.435	11.—	» de sus	686	7.716	12.4
Taşpunar . .	1.304	19.886	15.25	Gârliţa . . .	1.174	17.684	15.27	Ciucurova . .	525	5.272	10.7
Tortoman . .	716	11.464	16.—	Ghiuvegea .	890	12.540	14.09	Cogelac . . .	1.058	5.290	5.3
				Hairamchioi .	666	9.928	14.90	Congaz . . .	1.069	4.905	4.7
				Lipniţa . . .	1.184	23.048	19.—	Enişala . . .	237	1.015	4.8
				Mârleanu . .	486	3.390	6.87	Jurilofca . .	120	1.320	10.5
				Oltina . . .	820	13.120	16.—	Nalbant . . .	413	3.152	7.3
				Parachioĭ . .	1.050	21.850	20.51	Ortachioĭ . .	267	2.136	10.5
				Regep-Cuiusu	320	4.240	13.25	Poturu . . .	1.169	10.791	10.7
				Satu-Nou . .	455	4.655	10.23	Sarichioĭ . .	408	3.462	8.5
				Ostrov . . .	324	3.888	12.—	Slava-rusă .	707	9.548	13.5
								Toxof	168	1.008	9.5
								Zebil	937	6.668	7.3
Pl. Medgidia	9.473	134.500	14.19	Pl. Silistra N.	16.417	227.692	13.86	Pl. Babadag	15.870	166.675	10.2

COMUNE	Cultura hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Balabancea .	726	10.897	15.3
Carcaliu . .	27	216	10.—
Cârjelarĭ . .	410	3.198	7.8
Cerna	897	4.994	5.7
Coium-Punar	243	936	4.5
Grecĭ	400	84	0.20
Isaccea . .	428	6.168	15.3
Jijila . . .	504	6.739	13.2
Luncavița . .	300	1.840	6.—
Măcin	230	1.772	7.9
Picineaga . .	500	4.000	8.—
Pisica	—	—	—
Satu-Noŭ .	243	2.430	10.—
Turcóia . . .	153	702	4.8
Vàcarenĭ . .	210	1.557	7.9
Pl. Măcin . .	4.911	45.533	9.3

COMUNE	Cultura hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Caraorman . . .	—	—	—
Chilia	542	2.298	4.2
Satu-Noŭ . . .	—	—	—
Sf. Gheorghe . .	—	—	—
Şfistofca	—	—	—
Sulina	—	—	—
Pl. Sulina . . .	542	2.298	4.2
Recapitulație: Pl. Constanța .	9.032	117.959	14.21
» Hârșova .	4.409	16.685	3.55
» Mangalia .	7.871	92.764	11.78
» Medgidia .	9.473	134.500	14.10
» Silistra . .	16.417	227.692	13.86
Jud. Constanța	47.202	589.600	12.5
Babadag . .	15.870	166.675	10.2
Măcin	4.911	45.533	9.3
Sulina . . .	542	2.298	4.2
Tulcea . . .	10.684	142.394	13.4
Jud. Tulcea .	32.007	356.900	11.2
Dobrogia	79.209	946.500	11.9

COMUNE	Cultura hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Agighiol . .	1.245	17.430	15.9
Beștepe . . .	718	7.744	10.8
Cataloĭ . . .	447	3.858	8.5
Câsla	1.620	19.350	16.5
Frecațeĭ . . .	390	4.590	13.7
Mahmudia .	176	672	4.7
Malcocĭ . . .	495	5.930	14.3
Meidanchioĭ .	165	1.810	15.—
Morughiol . .	115	1.150	10.—
Nicolițel . .	243	4.377	16.5
Parcheș . . .	35	775	25.—
Sarighiol . .	671	6.039	9.8
Sarinasuf . .	549	2.890	5.3
Satu-Noŭ . .	218	246	1.3
Somova . . .	305	7.375	24.—
Telița	516	9.804	19.—
Tulcea .	2.760	48.600	18.—
Pl. Tulcea .	10.684	142.394	13.4

Producția medie anuală, întinderea sămănată și mijlocia la hectar, sunt arătate în tabloul de jos, întocmit pentru ceĭ 6 anĭ:

PLAȘI	Cultura hect.	Producția Media totală hl.	Producția Media la hect.	PLAȘI	Cultura hect.	Producția Media totală hl.	Producția Media la hect.
Constanța	9.620	80.988	9.39	Babadag	28.835	178.138	6.1
Hârșova	7.666	44.970	6.49	Măcin	8.770	69.343	7.8
Mangalia	6.639	58.451	8.88	Sulina	527	2.595	4.9
Medgidia	11.616	107.109	10.63	Tulcea	10.974	81.148	7.3
Silistra-N.	16.129	154.503	9.60				
Jud. Constanța . . .	52.900	468.721	11.62	Jud. Tulcea	48.198	313.019	6.4

Se cultivă în Dobrogia o speță de grîŭ de primă-vară, cunoscut sub numele de Arnăut (Triticum durum, grîŭ tare). Bobul este alungit și ascuțit.

E fórte căutat în comerț pentru fabricarea pastelor alimentare făinóse, care aŭ un preț maĭ ridicat, de cât pastele fabricate din orĭ-ce alt-fel de făină.

Are inconvenientul, că fiind un grîŭ de primă-vară, e puțin productiv în clima nóstră.

Altă speță, care se maĭ cultivă de câțĭ-va anĭ în Dobrogia, este o varietate de grîŭ primăvăratic cu spicul fără țepĭ; e introdusă din Rusia, sub numele de Ulca.

Asemenea și o altă varietate de grîŭ rusesc «Sandomirca», tot primăvăratec, însă care se cultivă pe o scară maĭ mică [1]).

Nu vom intra în detaliile analiseĭ fisice și chimice al acestuĭ fel de cereale; acésta ese din cadrul subiectuluĭ.

---

[1]) *Munteanu* și *Roman*. Les céréales roumaines, pag. 19.

4. Meiul.

S'a sĕmănat cu meiŭ în 1900 o întindere de 66.162 hect., ceia ce represintă 13.23% din întinderea culturilor, sau 4.31% din suprafaţa întregiĭ Dobrogiĭ.

Cultura meiuluĭ repartizată pe judeţe este:

55.216 hect., adică 7.72% din suprafaţa totală, saŭ 16.66% din întinderea culturilor, în judeţul Constanţa, şi

10.946 hect., adică 1.29% din suprafaţa totală, saŭ 6.50% din întinderea judeţuluĭ Tulcea.

Dăm în tabloul de jos comparaţia între cultura meiuluĭ în ţéră, faţă cu judeţele Dobrogene:

	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media		JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media		JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Şesul Siretuluĭ şi Prut	Dorohoĭ	23	140	6.10	Carp. M.	Sucéva	3	50	16.7	Carp.	Gorj	25	80	3.2
	Botoşanĭ	30	310	10.30		Neamţ	13	60	4.6		Mehedinţĭ	41	670	16.3
	Iaşĭ	231	3.070	13.20		Bacăŭ	36	190	5.2	Şesul Dunăriĭ	Dolj	636	4.930	7.8
	Roman	44	420	9.50		Putna	168	1.030	6.1		Romanaţĭ	2.572	31.100	12.1
	Vasluĭ	197	1.780	9.00	Munteniei	Buzĕŭ	10.675	30.420	2.9		Olt	494	5.400	10.9
	Falciu	879	10.400	11.80		Prahova	2.075	20.700	10.0		Teleorman	882	12.460	14.1
	Tutova	442	3.200	7.30		Dâmboviţa	194	880	4.5		Vlaşca	1.205	14.900	12.4
	Covurluĭ	483	3.050	2.10		Muscel	24	60	2 5		Ilfov	11.234	109.300	9.8
	Tecucĭ	373	1.350	3.60		Argeş	573	4.000	7 0		Ialomiţa	39.676	219.820	5.5
	R.-Sărat	5.136	20.740	4.—		Vâlcea	3	12	4.0		Brăila	21.002	85.200	4.1

Din datele acestuĭ tabloŭ reiese, că de şi meiul se cultivă în Dobrogia pe întinderĭ fórte marĭ (în judeţul Constanţa s'a cultivat maĭ mult ca îndoit suprafaţa pe care s'a sămănat în tóte judeţele Moldoveĭ, plus cele de munte ale Munteniеĭ), din nenorocire producţia este cea maĭ mică, abia de 2.6 hectolitri la un hectar.

Cred, c'ar fi mai nemerit ca aceste 66.162 hectare, în loc de a fi sămănate cu meĭ, ar produce cu mult maĭ mult, décă s'ar sĕmăna cu grîŭ.

Producţia meiuluĭ în Dobrogia pe aniĭ 1892, 1896, 1897 1898 şi 1899, a fost:

PLAŞI	1892 Culturĭ hect.	1892 Producţia Totală hl.	1892 Producţia Media	1896 Culturĭ hect.	1896 Producţia Totală hl.	1896 Producţia Media	1897 Culturĭ hect.	1897 Producţia Totală hl.	1897 Producţia Media	1898 Culturĭ hect.	1898 Producţia Totală hl.	1898 Producţia Media	1899 Culturĭ hect.	1899 Producţia Totală hl.	1899 Producţia Media
Constanţa	Nu sunt date			2.299	10.203	4.44	2.716	52.827	19.45	4.742	34.758	7.33	3.984	12.791	3.19
Hârşova				9.488	54.330	5.73	11.147	236.566	21.22	9.007	52.600	5.84	16.764	24.534	1.46
Mangalia				3.099	16.740	5.40	2.778	44.082	15.86	3.440	19.814	5.76	5.572	32.949	5.91
Medgidia				5.828	10.341	1.77	5.780	115.908	20.42	11.266	65.455	5.81	12.014	10.595	0.88
Silistra-N.				584	2.953	5.60	732	12.583	18.53	1.781	21.514	12.08	3.007	4.771	1.58
Jud. Const.	31.449	503.649	16.01	21.298	94.567	4.44	23.153	461.966	20.09	30.236	194.115	6.42	41.321	85.580	2.07
Babadag	Nu sunt date			1.660	16.006	9.6	2.505	27.410	12.9	1.523	9.085	6.0	3.224	4.026	1.32
Măcin				889	4.096	4.6	717	12.695	12.0	1.395	13.703	10.0	2.905	4.489	1.2
Sulina				40	200	5.0	—	—	—	49	684	13.9	120	792	6.5
Tulcea				501	2.898	5.8	360	6.365	19.0	363	7.928	21.0	1.546	3.053	2.0
Jud. Tulcea	4.765	41.733	8.76	3.090	23.200	7.5	3.582	46.470	13.—	3.330	31.400	9.4	7.795	12.360	1.6
Dobrogia	36.214	545.382	12.29	24.388	117.767	5.8	26.735	508.436	12.5	33.566	225.515	7.7	49.116	97.940	1.8

Cultura meiuluĭ s'a îndoit aprópe în ceĭ opt anĭ, de la 1892—900, şi acésta mai mult în judeţul Constanţa.

In tabloul de jos se arată cultura meiului pe comune, plăşĭ şi judeţele dobrogene, în anul 1900:

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Caraharman	407	610	1.50
Caramurat .	1.595	5.376	3.58
Carol I . . .	1.210	1.210	1.—
Cicrâcci . . .	234	—	—
Copadin . . .	304	304	1.—
Constanța . .	330	—	—
Gargalic . .	214	—	—
Hasancea . .	379	—	—
Murtfatlar . .	165	165	1.—
Omurcea . .	382	382	1.—
Palaz	731	4.868	6.66
Pazarlia . .	1.283	7.698	6.—
Techirghiol .	565	—	—
Pl. Constanța	7.799	20.613	2.52

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Calfa	2.156	—	—
Ciobanu	1.061	106	0.10
Dăienĭ	1.069	—	—
Gârliciu	904	—	—
Ghizdărescĭ . .	600	606	1.—
Hârșova	489	—	—
Ostrov	858	262	0.30
Saraiu	1.661	1.661	1.—
Șiriu	7.024	7.024	1.—
Topal	2.691	12.255	4.47
Topolog	324	648	2.—
Urumbeĭ	646	—	—
Pl. Hârșova . .	19.483	22.554	1.16

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Agemler . .	172	172	1.—
Azaplar . . .	423	—	—
Caraomer . .	1.433	11.698	8.16
Cavaclar . .	446	223	0.50
Cazil-murat .	520	1.664	3.20
Chiragi . . .	693	3.179	4.58
Edilchioĭ . .	463	463	1.—
Enghez . . .	487	—	—
Gheringec . .	1.718	—	—
Mangalia . .	85	85	1.—
Musurat .	700	—	—
Osmancea .	202	—	—
Osmanfacă .	754	194	0.27
Sarighiol . .	335	—	—
Tatlageac . .	182	450	2.46
Topraisarĭ .	492	—	—
Tuzla	308	—	—
Pl. Mangalia	9.413	18.413	1.99

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Alacap . . .	1.606	2.761	1.72
Bülbül . . .	923	—	—
Carabacă . .	723	3.286	4.54
Caratai . . .	600	1.800	3.25
Cernavoda .	168	621	3.70
Chioseler . .	420	3.480	8.28
Cocargea . .	404	2.616	6.47
Cochirlenĭ . .	803	6.712	8.35
Enigea . . .	618	4.590	7.42
Mahmut-cuius	2.176	10.162	4.62
Medgidie . .	390	1.628	4.—
Rașova . . .	100	720	7.20
Seimenĭ . .	620	186	0.30
Tașpunar . .	3.131	6.075	1.94
Tortoman . .	2.539	10.234	4.03
Pl. Medgidia	15.221	54.871	3.60

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Almaliŭ	30	720	26.—
Aliman	100	200	2.—
Asarlic	247	4.163	16.19
Bugeac	8	80	10.—
Bairamdede . .	443	1.326	2.99
Beilic	57	342	6.—
Canlia	3	48	16.—
Caranlic	155	1.240	8.—
Carvan	46	644	14.—
Cuzgun	139	1.251	9.—
Dobromir . . .	106	1.104	10.42
Esechioĭ	60	900	15.—
Enișemlia . . .	241	1.446	6.—
Gărlita	48	672	14.—
Ghiuvegea . . .	53	318	6.—
Hairamchioĭ . .	466	7.466	16.—
Lipnița	28	448	16.—
Mârleanu . . .	122	1.336	10.82
Oltina	64	448	7.—
Ostrov	650	—	—
Parachioĭ . .	31	124	4.—
Regep-cuiusu .	75	1.500	20.—
Satu-Noŭ . . .	126	630	5.—
Pl. Silistra .	3.300	26.466	8.—

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Alibichioĭ . .	81	—	—
Armutlia . .	189	189	1.—
Atmagea . .	9	—	—
Babadag . .	80	345	4.2
Baschioĭ . .	87	—	—
Beidaut . . .	463	—	—
Canli-bugeac	163	—	—
Caramanchioĭ	30	—	—
Caranasuf .	268	—	—
Casapchioĭ .	370	2.560	6.8
Casâmcea . .	1.864	—	—
Ciamurli-de-j.	156	155	1.—
Ciamurli-de-s.	198	—	—
Ciucurova . .	22	—	—
Cogelac . . .	368	—	—
Congaz . . .	305	2.700	9.—
Enișala . . .	96	—	—
Jurilofca . .	15	—	—
Nalbant . . .	210	—	—
Ortachioĭ . .	121	—	—
Potur	216	432	2.—
Sarichioĭ . .	16	32	2.—
Slava-rusă .	82	—	—
Toxof	1.413	—	—
Zebil	99	—	—
Pl. Babadag	6.921	4.613	0.6

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Balabancea .	116	198	1.5
Carcaliu . .	34	68	2.—
Cârjelarĭ . .	366	366	1.—
Cerna	162	972	6.—
Coium-Punar.	377	—	—
Grecĭ	181	—	—
Isaccea . . .	30	150	5 —
Jijila	45	452	10.—
Luncavița . .	200	—	—
Măcin	41	287	7.—
Picineaga . .	450	—	—
Pisica	91	1.272	14.—
Satul-Nou . .	203	203	1.—
Turcóia . . .	109	49	0.4
Vacărenĭ . .	75	445	7.—
Pl. Macin . .	2.480	4.298	1.8

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Caraorman . . .	9	70	7 9
Chilia	48	504	12.0
Satu-Nou	8	56	7.0
Sf. Gheorghe . .	—	—	—
Șfistofca	—	—	—
Șulina	—	—	—
Pl. Sulina . . .	65	603	9 7
Recapitulație			
Pl. Constanța.	7.799	20.613	2.52
« Hârșova .	19.483	22.554	1.16
« Mangalia .	9.413	18.428	1.99
« Medgidia .	15.221	54.871	3.60
« Silistra N..	3.300	26.466	8.—
Jud. Const. .	55.216	153.540	2.8
Pl. Babadag .	6.921	4.613	0.9
« Măcin . .	2.480	4.298	1.8
« Sulina . .	65	630	9.7
« Tulcea . .	1.480	11.409	6.4
Jud. Tulcea .	10.946	20.950	1.9
Dobrogia	66.162	174.490	2.—

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Agighiol . .	150	150	1.—
Beștepe . . .	94	188	2.—
Cataloi . . .	42	—	—
Câsla	160	—	—
Frecățeĭ . . .	99	396	4.—
Mahmudia . .	33	33	1.—
Malcocĭ . . .	43	172	4.—
Meidanchioĭ .	20	56	2 5
Morughiol . .	112	672	6.5
Nicolițel . . .	29	232	11.5
Parcheș . . .	34	136	4.—
Sarighiol . .	188	466	3.—
Sarinasuf . .	110	720	6.—
Satu-Noŭ . .	3	—	—
Somova . . .	78	1.488	19.—
Telița	2	14	7.—
Tulcea . . .	265	4.780	19.—
Pl. Tulcea .	1.480	11.409	6.4

In timpul celor 6 anĭ, pentru care avem date, producţia medie anuală, mijlocia la hectar şi suprafaţa cultivată cu meiŭ, pe an a fost:

PLAŞI	Cultura hect.	Producţia		PLAŞI	Cultura hect.	Producţia	
		Media totală hl.	Media la hect.			Media totală hl.	Media la hect.
Constanţa	4.382	30.238	7.03	Babadag	3.167	12.228	3.8
Hârşova	13.212	78.113	7.14	Măcin	1.677	7.156	6.6
Mangalia	4.795	22.402	6.98	Sulina	70	580	8.3
Medgidia	10.051	51.434	6.59	Tulcea	850	6.330	7.4
Silistra-N.	1.754	13.657	9.52				
Jud. Constanţa	33.779	248.903	7.38	Jud. Tulcea	5.585	30.000	5.3

Plăşile, în care se cultivă cel maĭ mult meiŭ, sunt: Hârşova şi Medgidia, dar cel maĭ bun randament îl dă plasa Silistra-Nouă şi anume comunele Regèp-Cuiusu, Asarlîk, Hairamchioĭ şi Lipniţa.

5. Ovĕzul.

Ovĕzul s'a cultivat în Dobrogia în anul 1900 pe o suprafaţă de 25.918 hectare, acela ce însémnă 5.30°/₀ din întinderea culturilor, saŭ 1.66°/₀ din suprafaţa totală a provincieĭ.

Pe judeţe, cultura ovĕzuluĭ se împarte în:

21,761 hectare, adică 6.56°/₀ din întinderea culturilor, saŭ 3.04°/₀ din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi

4.157 hectare, adică 2.47°/₀ din întinderea culturilor, saŭ 0.49°/₀ din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

Iată şi cultura ovĕzuluĭ în judeţele din ţară:

	JUDEŢE	Cultură hect.	Producţia			JUDEŢE	Cultură hect.	Producţia			JUDEŢE	Cultură hect.	Producţia	
			Totală hl.	Media				Totală hl.	Media				Totală hl.	Media
Şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Botoşanĭ	11.797	210.630	17.9	C. Mold.	Sucéva	16.488	189.700	11.5	Carp.	Gorj	178	740	4.2
	Dorohoĭ	17.924	363.000	20.3		Neamţ	14.833	245.200	16.5		Mehedinţĭ	2.934	16.570	5.7
	Iaşĭ	5.791	79 780	13.8		Bacău	9.487	76 330	8.0	Şesul Dunăriĭ	Dolj	3.538	9.920	2.8
	Roman	9.491	126.300	13.3		Putna	1.750	9.030	5.2		Romanaţĭ	2.626	9.700	3.7
	Vasluĭ	5.584	58.240	10.4	Munteniéĭ	Buzĕu	3.102	20.240	6.5		Olt	5.984	28.500	4.8
	Fălciu	2.474	39.950	16.1		Prahova	11.730	118.500	10.1		Teleorman	2.852	29.630	10.4
	Tutova	4.811	63.050	13.1		Dâmboviţa	12.661	75.580	6.0		Vlaşca	3.220	28.890	9.0
	Covurluĭ	7.796	65.200	8.4		Muscel	285	1.660	5.8		Ilfov	16.314	219.700	13.5
	Tecucĭ	12.363	99.000	8.0		Argeş	12.512	47.700	3.8		Ialomiţa	16.072	285.100	17.7
	R.-Sărat	2.023	30.500	10.1		Vâlcea	465	1.510	3.2		Braila	11.270	125.100	11.1

Din datele acestuĭ tabloŭ comparate cu producţia ovĕzuluĭ din Dobrogia reiese, că aci sĕmănăturile aŭ dat cea maĭ mare medie la hectar (15,1) faţă de tóte judeţele din ţară, unde grupurile agricole n'aŭ dat de cât cel mult 14 hectolitri la hectar (şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ).

Producţiunea ovĕzuluĭ în Dobrogia pe aniĭ 1892, 1896, 1897. 1898 şi 1899 este arĕtată în tabloul următor:

PLAȘI	1892 Cultură hect.	1892 Producția Totală hl.	1892 Producția Media la hect.	1896 Cultură hect.	1896 Producția Totală hl.	1896 Producția Media la hect.	1897 Cultură hect.	1897 Producția Totală hl.	1897 Producția Media la hect.	1898 Cultură hect.	1898 Producția Totală hl.	1898 Producția Media la hect.	1899 Cultură hect.	1899 Producția Totală hl.	1899 Producția Media la hect.
Constanta . .	Nu sunt date			4.033	60.569	15.01	3.874	50.513	13.29	11.338	220.864	19.48	9 275	188	0.02
Hârșova . . .				9.878	173.290	17.55	15.007	147.085	9.83	11.559	148.533	12.85	20.006	5.385	0.26
Mangalia . .				2.858	45.525	15.92	3.075	40.511	13.54	3.330	54.179	16.27	5.090	1.331	0 26
Medgidia . . .				6.017	107.398	17.84	6.907	80.668	11.03	6.102	116.984	19.17	7.058	2.315	0.32
Silistra-Noua .				1.518	28.403	18.71	1.496	15.189	10.84	3.063	60.187	19.65	2.981	6.906	2.31
Jud. Constanța	15 681	229.346	14.62	29.300	415.185	14.16	30.359	333.966	11.12	35.392	600.610	16.97	44 410	16.125	0.36
Babadag . . .	Nu sunt date			4.868	72.040	16 5	6.442	85.299	13.2	7.470	17.598	2.3	7.312	732	0.1
Macin				1.607	28.595	17.8	1.861	41.812	22.4	2.610	34.924	13.2	2.875	205	0.1
Sulina				10	50	5.0	—	—	—	25	200	8.0	—	—	—
Tulcea				1.515	23.136	15.2	1.388	17.730	12.2	1.723	11.540	15.9	1.288	77	0.1
Jud. Tulcea .	5.607	59.707	10.48	8.000	123.821	15.6	9.691	144.841	14.9	11.828	154.262	13.0	11.475	1.014	0.1
Dobrogia . . .	21.378	289.053	12.55	37.300	539.006	14.5	40.050	478.807	13.4	47.220	754.872	15.0	55.885	17.139	0.25

Cultura ovĕzuluĭ ajunsese a trece în 1899 peste îndoitul culturiĭ din 1892; anul 1900 însă a redus cultura ovĕzuluĭ la vechia eĭ întindere, de óre-ce nu s'a semănat de cât 25,918 hectare.

Dăm în tabloul de jos cultura ovĕzuluĭ pe 1900, întocmită pe comune, plășĭ și județe:

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media hl.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media hl.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media hl.
Caraharman .	156	2.496	16.—	Calfa	1.064	12.970	12.18	Agemler . . .	117	1.404	12.—
Caramurat . .	372	7.400	20.—	Ciobanu . . .	306	1.696	5.66	Azaplar . . .	178	4.450	25.—
Carol I	712	5.296	7.43	Daienĭ . . .	631	11.065	17.53	Caraomer . .	233	3.288	14.10
Cicrâcci . . .	594	8.158	13.74	Gârliciŭ . . .	391	1.800	4.60	Cavaclar . . .	15	300	20.—
Copadin . . .	315	6.310	20.—	Ghizdărescĭ . .	300	2.400	8.—	Cazilmurat . .	32	522	16.25
Constanța . .	31	—	—	Hârșova . . .	735	13.700	18.66	Chiragi	13	93	7.10
Gargalic . . .	255	5.320	20.87	Ostrov	288	2.925	14.62	Edilchioĭ . . .	474	758	1.59
Hasancea . .	259	4.490	17.87	Saraiu	1.319	8.347	6.33	Enghez	46	576	12.—
Murfatlar . .	154	2.310	15.—	Șiriu	1.063	18.175	17.05	Gheringec . .	177	2.942	16.62
Omurcea . .	143	2.860	20.—	Topal	1.035	6.218	6.—	Mangalia . . .	122	1.464	12.—
Palaz	451	5.103	11.30	Topolog . . .	64	896	4.—	Musurat . . .	200	2.325	11.62
Pazarlia . .	442	6.632	15.—	Urumbeĭ . . .	327	1.207	3.69	Osmancea . .	351	3.561	11.—
Techirghiol . .	204	7.350	25.—					Osman-facâ .	328	7.780	23.72
								Sarighiol . . .	111	1.470	13.24
								Tatlageac .	104	2.184	20.—
								Topraisarĭ . .	217	4.672	21.53
								Tuzla	237	1.659	7.—
Pl. Constanța .	4.178	63.425	15.28	Pl. Hârșova .	7.523	81.091	10.81	Pl. Mangalia .	2.955	39.748	13.45

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Alacap	64	1.872	29.4	Almaliu . . .	30	432	14.40	Alibichioĭ. . .	87	174	2.0
Bülbül	232	4.712	20. —	Aliman . . .	130	760	5.84	Armutlia . . .	5	25	5.0
Carabacá . . .	81	1.944	24.—	Asarlîc	73	1.168	16.—	Atmagea . . .	74	1.249	13.5
Carataĭ	100	1.500	15.—	Bugeac	8	128	16.—	Babadag . . .	50	308	6.0
Cernavoda . .	13	360	27.69	Bairamdede. .	160	4.980	31.—	Baschioĭ . . .	118	826	7.5
Chioseler . . .	66	1.320	20.—	Beilic	204	16.972	41.60	Beidaut	57	479	8.3
Cocargea . . .	202	5.252	26.	Canlia	—	—	—	Canli-bugeac .	50	410	8.0
Cochirlenĭ . .	208	4.736	22.76	Caranlîc . . .	79	1.264	16.—	Caramanchioĭ.	20	336	16.5
Enige	171	2.798	16.38	Carvan	33	792	24.—	Caranasuf . .	148	2.960	18.5
Mahmut-cuius.	846	12.634	14.93	Cuzgun	75	1.725	23.—	Casapchioĭ . .	270	2.590	10.3
Medgidia . . .	305	10.370	34.—	Dobromir . . .	185	2.527	13.66	Casâmcea . .	134	2.278	19.2
Rașova	300	4.600	15.33	Esechioĭ. . . .	63	945	15.—	Ciamurli-d.-jos.	28	520	19.2
Seimenĭ . . .	132	2.112	16.—	Enișemlia . . .	132	1.980	15.—	» de-sus .	68	884	12.0
Tașpunar . .	1.024	17.235	16.83	Gârlița	150	3.600	20.—	Ciucurova . .	63	609	10.2
Tortoman . .	1.258	40.256	32.—	Ghiuvegea . .	35	525	15.—	Cogelac . .	375	4.500	14.0
				Hairamchioĭ. .	67	1.405	20.97	Congaz . . .	27	50	1.8
				Lipnița	87	2.175	25.—	Enișala	1	—	—
				Mârleanu . . .	141	1.149	7.95	Juriloĭca . .	—	—	—
				Oltina	123	3.075	25.—	Nalbant . .	75	910	11.2
				Ostrov	11	330	30.—	Ortachioĭ . . .	10	180	18.0
				Parachioĭ . .	72	1.368	19.—	Potur	85	1.870	22.0
				Regep-cuius .	48	1.220	25.42	Sarichioĭ . . .	110	1.980	19.2
				Satu-Noŭ . . .	167	2.764	16.55	Slava-rusă . .	68	1.112	18.7
								Toxof.	273	546	2.0
								Zebil	125	1.650	13.4
Pl. Medgidia .	5.002	111.701	22.33	Pl. Silistra-N.	2.103	50.685	24.10	Pl. Babadag .	2.321	26.446	11.4

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totala hl.	Producția Media hl.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media hl.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media hl.
Balabancea .	15	255	16.6	Caraorman. . .	—	—	—	Agighiol. . .	50	1200	24.0
Carcaliu. . .	19	228	12.5	Chilia.	—	—	—	Beștepe . . .	39	741	19.0
Cârjelarĭ. . .	92	881	12.0	Satu-Noŭ . . .	N'are			Cataloĭ. . . .	10	102	10.0
Cerna	248	3.454	15.2	Sf. Gheorghe . .				Cașla	5	48	9.2
Coium-Punar	19	380	20.0	Șfiștofca	--	—	—	Frecățeĭ . . .	4	15	3.9
Grecĭ	22	210	9.5	Sulina	—	—	—	Mahmudia. .	40	68	1.5
Isaccea . . .	28	266	9.5	Pl. Sulina . . .	—	—	—	Malcocĭ . . .	4	60	25.0
Jijila . . .	7	155	22.1	Recapitulație: Pl. Constanța .	4.178	63.425	15.28	Meidanchioĭ .	10	42	4.2
Luncavița. .	220	100	0.2	» Hârșova. .	7.523	81.091	10.81	Morughiol. .	12	120	10.0
Măcin	50	1.180	23.0	» Mangalia .	2.955	39.748	13.45	Nicolițel. . .	8	180	22.5
Picineaga . .	300	1.800	5.0	» Medgidia .	5.002	111.701	22.33	Parcheș . . .	4	104	10.4
Pisica	—	—	—	» Silistra-N. .	2.103	50.685	24.10	Sarighiol . .	12	120	10.0
Satu-Noŭ . .	69	1.035	16.5	Jud. Constanța	21.761	346.650	15.9	Sarinasuf . .	34	246	7.5
Turcóia . . .	60	240	4.0	Pl. Babadag .	2.321	26.446	11.4	Satu-Nou . .	—	—	—
Văcarenĭ . .	130	1.430	10.2	» Macin. . .	1.279	11.610	9.1	Somova . . .	12	540	4.7
				» Sulina. . .	—	—	—	Telița	13	182	15.2
				» Tulcea . .	557	7.644	13.7	Tulcea. . . .	300	3.875	10.8
				Jud. Tulcea .	4.157	45.700	11.1				
Pl. Măcin . .	1279	11.610	9.1	Dobrogia	25.918	392.350	13.5	Pl. Tulcea .	557	7.644	13.7

Media anuală a producțiuneĭ, suprafețeĭ și mijlocieĭ la hectar, pentru ceĭ 6 anĭ este arĕtată în tabloul:

PLAŞI	Media culturilor hect.	Producţia		PLAŞI	Media culturilor hect.	Producţia	
		Media totală hl.	Media la h. a.			Media totală hl.	Media la h. a.
Constanţa	6.342	79.112	14.41	Babadag	5.685	40.823	7.2
Hârşova	12.794	111.077	10.26	Măcin	2.006	23.429	11.6
Mangalia	3.461	36.259	11.89	Sulina	18	125	6.9
Medgidia	6.217	83.813	14.14	Tulcea	1.294	12.025	9.2
Silistra-Nouà.	2.232	32.274	15.12				
Jud. Constanţa	29.417	323.647	11.—	Jud. Tulcea.	8.475	88.224	10.4

Plasa în care se cultivă cel maĭ mult ovĕz este Hârşova, iar cea maĭ bună mijlocie la hectar o dă plasa Silistra-Nouă.

Sunt comune, carĭ daŭ un excelent randament, cum Beilicul şi oraşul Ostrov.

In general ovĕzul se cultivă în Dobrogia anual, o suprafaţă de 37.892 hectare, care daŭ 411.871 hectolitri, aceea ce revin 10.7 hectolitri la un hectar.

6. Secara.

In anul 1900 s'a cultivat secara pe o suprafaţă de 18.261 hect., aceia ce represintă 3.65% din întinderea culturilor, saŭ 1.17% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartisată pe judeţe cultura secareĭ se împarte:

5.336 hect., adică 1.52% din întinderea culturilor, saŭ 0.74% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi

12.925 hect., adică 7.78% din suprafaţa culturilor, saŭ 1.55% din întinderea judeţuluĭ Tulcea.

Iată şi tabloul comparativ între cultura secareĭ în Dobrogia şi cele-lalte 30 judeţe ale ţĕriĭ:

	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia			JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia			JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia	
			Totală hl.	Media la hect.				Totală hl.	Media la hect.				Totală hl.	Media la hect.
Şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ .	2.705	37.300	13.8	Carp. Mold.	Sucéva . . .	1.187	17.370	14.6	Carp.	Gorj . . .	472	2.830	6.0
	Botoşanĭ .	1.377	21.400	15.5		Neamţ . . .	724	9.900	13.7		Mehedinţĭ.	12.132	91.120	7.5
	Iaşĭ . . .	492	9.700	19.7		Bacăŭ . . .	1.156	13.110	11.3	Şesul Dunăriĭ	Dolj . . .	10.892	68.670	6.3
	Roman .	312	5.650	18.1		Putna . .	1.114	17.100	15.3		Romanaţĭ.	1.962	12.600	6.4
	Vasluĭ . .	4.388	63.120	14.4	Muntenieĭ	Buzĕŭ . . .	7.993	120.800	15.1		Olt . . .	151	940	6.2
	Fălciŭ . .	16.263	231.440	14.2		Prahova . .	2.339	27.500	11.8		Teleorman	—	—	—
	Tutova .	14.354	203.700	14.2		Dâmboviţa .	268	3.050	11.4		Vlaşca . .	6	60	10.0
	Covurluĭ .	38.644	513.600	13.3		Muscel . . .	69	600	8.7		Ilfov . . .	129	2.600	20.2
	Tecucĭ . .	7.905	131.800	16.7		Argeş	2.785	29.900	10.7		Ialomiţa .	4.218	79.680	18.9
	R.-Sărat .	7.575	112.560	14.9		Vâlcea . . .	22	40	1.8		Brăila . .	4.372	51.450	11.8

Producţiunea secareĭ în Dobrogia este superióră judeţelor din şesul Dunăriĭ şi Carpaţilor Munteniei, şi inferióră Moldoveĭ.

Aşa dar o producţie mijlocie.

Producţia secareĭ în Dobrogia pe aniĭ 1892, 96, 97, 98, 99 este arătată în tabloul:

PLAŞI	1892			1896			1897			1898			1899		
	Culturĭ hect.	Producția		Culturĭ hect.	Producția		Culturĭ hect.	Producția		Culturĭ hect.	Producția		Culturĭ hect.	Producția	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . .	Nu sunt date			4.699	66.584	14.17	4.382	18.655	4.32	1.151	24.079	20.92	1.479	12	0.01
Hârșova . . .				261	3.754	14.36	234	1.260	6.30	8	88	11.—	414	nimic	—
Mangalia . .				5.432	67.819	12.48	5.930	55.642	9.43	3.175	34.332	10.81	2.967	433	0.14
Medgidia . .				3.674	61.656	16.78	4.077	28.505	7.12	1.231	16.034	13.02	1.729	386	0.22
Silistra-Nouă.				582	9.684	16.60	579	3.267	6.53	144	1.684	11.70	182	122	0.67
Jud. Const. .	10.768	161.150	13.84	14.648	209.497	14.30	15.202	107.329	7.06	5.710	76.178	13.34	6.771	953	0.44
Babadag . .	Nu sunt date			2.128	22.234	10.4	2.445	22.579	9.2	3.915	37.116	9.4	5.887	5.220	0.9
Măcin . . .				520	6.976	13.3	552	11.746	21.1	1.064	8.905	8.3	1.055	294	0.2
Sulina . . .				203	2.282	11.2	79	781	9.7	167	1.695	10.1	371	1.577	4.2
Tulcea . . .				2.699	34.908	12.9	2.957	31.806	10.8	5.248	24.060	4.5	5.217	6.447	1.2
Jud. Tulcea .	1.519	12.066	13.03	5.550	66.400	12.0	6.033	66.912	11.1	10.394	75.576	7.1	12.530	13.541	1.1
Dobrogia . .	12.287	173.216	13.44	20.198	275.897	13.2	21.235	174.241	9.2	16.104	151.754	10.2	19.401	14.494	0.7

Cultura secareĭ a rĕmas aprópe pe loc, în intervalul de timp de la 1892—1900, căcĭ nu s'a urcat de cât cu 1/3.

In județul Constanța cultura secareĭ s'a redus la jumĕtate de ceia ce era în 1892.

Din contră în județul Tulcea a crescut cu 8½ din ceia-ce era în 1892.

Cultura secareĭ pe anul 1900 este arătată în tabloul de jos, întocmit pe comune, plășĭ și județe:

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția		COMUNE	Culturĭ hect.	Producția		COMUNE	Culturĭ hect.	Producția	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman.	80	1.200	15.—	Calfa	—	—	—	Agemler . . .	83	415	5.—
Caramurat .	69	828	12.—	Ciobanu . . .	—	—	—	Azaplar	93	1.488	16.—
Carol I. . .	13	234	18.—	Dăienĭ	16	52	5.20	Caraomer . . .	458	5.488	11.9
Cicrâcci . . .	312	5.696	17.8	Gârliciŭ . . .	6	15	2.50	Cavaclar	—	—	—
Copadin . . .	114	984	8.6	Ghizdărescĭ .	—	—	—	Cazîlmurat . . .	44	350	7.95
Constanța . .	—	—	—	Hârșova . . .	—	—	—	Chiragĭ	63	549	8.7
Gargalik . . .	12	150	15.—	Ostrov	—	—	—	Edilchioĭ	122	732	6.—
Hasancea . .	163	1.474	9.7	Saraiu. . . .	2	6	3.0	Enghez	97	608	6.—
Murfatlar . .	107	1.655	15.—	Șiriŭ	—	—	—	Gheringec . . .	178	2.391	13.44
Omurcea . .	87	1.044	12.—	Topal	1	1	1.—	Mangalia	172	1.720	10.—
Palaz	21	316	15.4	Topolog . . .	30	260	8 66	Musurat	300	3.650	12.—
Pazarlia . .	67	603	9.—	Urumbeĭ . . .	2	2	1.0	Osmancea . . .	204	1.632	8.—
Techirghiol .	247	1.682	7.—					Osmanfacâ . . .	164	1.704	10.39
								Sarighiol . . .	124	963	7.76
								Tatlageac . . .	261	2.088	8.—
								Topraisari . . .	205	3.258	16.30
								Tuzla	79	1.106	14.—
Pl. Constanța	1.302	15.846	12.21	Pl. Hârșova .	71	350	5.—	Pl. Mangalia . .	2.646	28.140	10.67

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Alacap . . .	28	518	18.8
Bülbül	131	2.538	19.—
Carabacâ . .	44	396	9.—
Carataĭ . . .	150	1.050	7.—
Cernavoda . .	—	—	—
Chioseler . .	—	—	—
Cocargea . .	8	120	15.
Cochirlenĭ . .	—	—	—
Enigea	—	—	—
Mahmut C. .	595	5.170	8.68
Medgidia. . .	50	450	9.—
Raşova . .	—	—	—
Seimenĭ . .	—	—	—
Taşpunar .	—	—	—
Tortoman . .	—	—	—
Pl. Medgidie .	1.120	12.066	10.77
Balabancea .	120	2.089	19.5
Carcaliu . .	10	160	16.—
Cârjelarĭ . .	161	1.883	10.8
Cerna	97	781	8.—
Coium-punar.	11	132	11.2
Grecĭ	6	10	1.6
Isaccea . . .	197	4.352	22 —
Jijila	6	86	12.4
Luncaviţa . .	80	710	8.8
Măcin	85	913	11.—
Picineaga . .	—	—	—
Pisica	—	—	—
Satu-Noŭ . .	3	30	10.—
Turcóia . . .	2	13	6.2
Văcarenĭ . .	50	400	8.—
Pl. Măcin . .	828	11.559	14.—

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Almaliŭ	—	—	—
Aliman . . .	—	—	—
Asarlîc	1	14	14
Bugeac	—	—	—
Bairamdedc . .	156	1560	10.—
Beilic	—	—	—
Canlia	—	—	—
Caranlik	—	—	—
Carvan	—	—	—
Cuzgun	3	51	17.—
Dobromir . . .	—	—	—
Fsechioĭ	—	—	—
Enişemlia . . .	4	56	14.—
Gârliţa	—	—	—
Ghiuvegea . . .	—	—	—
Parachioĭ . . .	—	—	—
Lipniţa	—	—	—
Mârleanu . . .	—	—	—
Oltina	—	—	—
Ostrov.	—	—	—
Hairamchioĭ . .	13	42)	19.15
Regep-cuius . .	—	—	—
Satul-Noŭ . . .	—	—	—
Pl. Silistra-N.	197	1.948	9.88
Caraorman . . .	32	139	4.6
Chilia	132	396	2.5
Satu-Noŭ . . .	184	1.472	8.5
Sf. Gheorghe . .	—	—	—
Şfistofca . . .	32	550	1.7
Sulina	—	—	—
Pl. Sulina . . .	380	2.557	6.1
Recapitulaţie: Pl. Constanţa.	1.302	15.846	12.21
» Hârşova .	71	350	5.—
» Mangalia.	2.646	28.440	10.67
» Medgidia .	1.120	12.066	0.77
» Silistra-N.	197	1.948	9.88
Jud. Constanţa	5.336	58.400	10.9
Pl. Babadag .	4.581	48.497	10.5
» Macin . .	828	11.559	14.—
» Sulina . .	380	2.557	6.1
» Tulcea . .	7.136	110.187	15.5
Jud. Tulcea . .	12.925	172.800	13.4
Dobrogia	18.261	231.200	12.7

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Alibichioĭ . .	265	1.625	7.5
Armutlia . .	390	2.922	8.2
Atmagea . .	4	64	13.—
Babadag . .	120	1.040	9.5
Başchioĭ . .	299	4.186	13.—
Beidaut. . .	142	1.170	9.7
Canlî-bugeac	130	990	6.—
Caramanchioĭ	200	2.800	24.—
Caranasuf .	8	152	19.—
Casapchioĭ .	—	—	—
Casâmcea . .	49	588	13.—
Ceamurli-de-j.	170	3.175	15.2
» de-sus .	348	5.230	13.—
Ciucurova . .	40	460	10.4
Cogelac. . . .	144	1.152	9.7
Congaz . . .	646	2.319	3.7
Enişala . . .	208	2.080	10.—
Jurilofca . .	30	305	10.—
Nalbant . . .	150	920	6.—
Ortachioĭ . .	251	2.570	10.—
Potur . . .	89	1.780	20.—
Sarichioĭ . .	214	3.435	16.—
Slava-rusă .	502	7.205	10.—
Toxof	22	132	6.—
Zebil	160	2.000	12.—
Pl. Babadag .	4.581	48.497	10.5
Agighiol. . .	522	8.352	16.2
Beştepe . . .	418	6.998	17.2
Cataloĭ . . .	117	1.302	11.5
Câşla . . .	703	9.624	13 5
Frecăţeĭ . . .	177	2.188	12.3
Mahmudia.	57	170	3.5
Malcocĭ . . .	107	1.550	11.2
Meidanchioĭ .	40	436	10.8
Morughiol . .	305	3.355	10.9
Nicoliţel . . .	122	3.390	20.5
Parkeş . . .	31	650	21.5
Sarighiol . .	583	10.201	18.5
Sarinasuf . .	325	1.950	6.9
Satu-Nou . .	85	245	2.7
Somova . . .	109	4.360	3.5
Teliţa	65	1.300	20.—
Tulcea . . .	3.370	54.230	16.7
Pl. Tulcea . .	7.136	110.146	15.5

Pentru ceĭ şease anĭ, producţia medie anuală, suprafaţa cultivată cu secară şi mijlocia la hectar, sunt reprezentate în tabloul:

PLAŞI	Media cult. hect.	Producţia Media totală hl.	Producţia Media la hect.	PLAŞI	Media cult. hect.	Producţia Media totală hl.	Producţia Media la hect.
Constanţa	2.602	25.035	10.32	Babadag	3.791	27.128	7.1
Hârşova	197	1.090	7.33	Macin	804	7.896	9.8
Mangalia	4.030	37.333	8.70	Sulina	240	1.778	7.3
Medgidia	2.366	23.719	7.58	Tulcea	4.651	41.481	9.3
Silistra-Nouă	337	3.341	9.05				
Jud. Constanţa	9.739	12.234	12.61	Jud Tulcea	17.914	170.134	9.5

Plăşile în care se cultivă maĭ multă secară sunt: Tulcea şi Mangalia, iar cel maĭ bun randament îl daŭ plăşile Constanţa, Măcin, Tulcea şi Silistra-Nouă.

In definitiv secara se cultivă în Dobrogia anual pe o suprafaţă de 27.653 hectare, care daŭ 182.368 hectolitri, adică 6.5 hectolitri la hectar.

Greutatea unuĭ hectolitru de fie-care din cereale este în mijlociŭ:

JUDEŢE	Orz	Porumb	Grâŭ	Meiŭ	Ovĕz	Secară
	Kilograme					
Constanţa	62.3	75.4	73.—	71.6	40.—	68.6
Tulcea	62.5	75.9	74.1	70.9	36.7	67.—
Dobrogia	62.4	75.6	73.5	71.2	38.3	67.8

In respectul greutăţiĭ unuĭ hectolitru de cereale, Dobrogia stă ast-fel:

1. Orzul are greutate superióră medieĭ generale (60.6)
2. Porumbul » » inferióră » » (76.2)
3. Grâul » » » » » (73.3)
4. Meiul » » » » » (71.4)
5. Ovĕz » » » » » (39.6)
6. Secara » » » » » (69.3)

Calitatea cerealelor în Dobrogia este, în termenĭ generalĭ, inferióră celeĭ a cerealelor din ţară. Valórea medie a cerealelor anual, este representată în tabloul:

PLAŞI	Orz leĭ 6.70 hl.	Porumb leĭ 7.20 hl.	Grâŭ leĭ 10.61 hl.	Meiŭ leĭ 7.- hl.	Ovĕz leĭ 5.— hl.	Secară leĭ 7.78 hl.
Constanţa	1.842.392 leĭ	287.215 leĭ	859.282 leĭ	211.366 leĭ	395.510 leĭ	194.772 leĭ
Hârşova	1.479.326 »	650.138 »	477.131 »	546.791 »	555.375 »	5.840 »
Mangalia	2.285.088 »	413.955 »	615.165 »	156.814 »	181.295 »	290.450 »
Medgidia	2.654.379 »	643.385 »	1.136.426 »	360.038 »	419.065 »	184.533 »
Silistra-Noua	825.306 »	563.328 »	1.639.296 »	95.599 »	161.370 »	25.992 »
Jud. Constanţa	8.988.296 »	3.065.824 »	4.973.129 »	1.742.321 »	1.619.435 »	95.180 »
Babadag	2.455.503 »	366.984 »	1.890.044 »	84.596 »	204.115 »	211.056 »
Măcin	821.781 »	424.662 »	735.929 »	50.092 »	117.145 »	61.431 »
Sulina	75.663 »	5.004 »	27.533 »	4.060 »	725 »	13.833 »
Tulcea	1.268.531 »	289.037 »	860.980 »	44.310 »	60.125 »	322.722 »
Jud. Tulcea	4.382.135 »	1.140.149 »	3.321.132 »	210.000 »	441.120 »	1.323.642 »
Dobrogia	13.370.431 »	4.205.973 »	8.294.261 »	1.952.321 »	2.060.555 »	1.418.822 »

Un hectar cultivat cu cereale produce brut anual în mediŭ:

PLAŞI	Suprafaţa cultivată hect.	Valórea productelor Leĭ	Produce brut un hect. Leĭ	PLAŞI	Suprafaţa cultivată hect.	Valórea productelor Leĭ	Produce brut un hect. Leĭ
Constanţa	55.734	3.790.837	68.—	Babadag	86.088	5.212.298	60.—
Hârşova	73.294	3.714.601	50.—	Macin	31.922	2.211.040	69.—
Mangalia	60.101	3.942.767	65.—	Sulina	2.205	126.818	57.—
Medgidia	74.091	5.398.826	72.—	Tulcea	39.252	2.845.705	72.—
Silistra-Nouă	36.946	3.310.891	89.—				
Jud. Constanţa	288.000	20.484.185	71.—	Jud. Tulcea	163.429	10.818.178	66.—
Dobrogia	451.429	31.302.363	69.—				

Raportul culturiĭ cerealelor cu exploatațiunea mijlocie a unuĭ cultivator este arătată în tabloul:

PLAȘI	Orz	Porumb	Grâŭ	Meiŭ	Ovĕz	Secară	TOTAL
	Câte hectare vin de cultivator						
Constanța . . .	9.	1.6	3.1	1.4	2.0	0.8	17.2
Hârșova	6.1	3.1	1.7	3.0	3.0	—	17.1
Mangalia . . .	9.	1.9	1.7	1.2	0.9	1.0	14.9
Medgidia . . .	8.8	3.0	3.1	2.7	1.6	0.6	19.3
Silistra-Nouă .	1.8	1.2	3.0	0.3	0.4	—	6.9
Jud. Constanța .	6.0	1.8	2.6	1.6	1.4	0.4	14.4
Babadag	5.7	1.5	4.5	0.4	0.9	0.5	13.5
Măcin	2.6	2.0	2.1	0.4	0.5	2.0	7.8
Sulina	2.6	0.1	1.0	0.1	—	0.5	4.7
Tulcea	3.5	0.9	2.2	0.1	0.2	0.9	8.0
Jud. Tulcea . .	4.0	1.2	3.0	0.3	0.5	1.1	10.3
Dobrogia	5.1	1.3	2.8	2.4	1.5	1.7	12.5

Acest tabloŭ ne dovedesce, că un agricultor în Dobrogia are de cultivat un numĕr îndoit de hectare de cât în țară, unde mijlocia este 6.5.

De aceea agricultura aci este fórte slabă în raport cu restul țĕriĭ.

Pentru ca un agricultor să cultive 12.5 hect. anual, iĭ trebuesce instrumente, brațe și maĭ ales capital, ceea ce în Dobrogia lipsesc.

Recapitulația cultureĭ cerealelor

Iată mijlocia culturiĭ cerealelor în timpul celor șease anĭ:

PLĂȘI	Orz			Porumb			Grîu			Meiŭ			Ovĕz			Secară			Total		
		Producție			Producție			Producție			Producție			Producție			Producție			Producție	
	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media	Culturĭ hect.	Totală hl.	Media
Constanța . .	27 790	274.984	9.9	4.989	39.891	7.8	9.620	80.988	9.3	4.382	30.238	7.0	6.342	79.112	14.4	2.602	25.035	10.3	55.734	530.248	9.5
Hârșova . .	26.086	220.795	8.5	13.338	90.207	7.8	7.666	44.970	6.5	13.212	78.113	7.1	12.794	111.077	10.2	197	1.090	7.3	73.294	547.152	7.4
Mangalia . .	33.931	341.058	10 0	7.245	57.591	8.4	6.639	58.451	8.9	4.795	22.402	7.0	3.461	36.259	11.9	4.030	37.333	8.8	50.101	553.094	9.2
Medgidia . .	32.619	396.176	12.1	11.222	90.748	8.8	11.616	107.109	10.6	10.051	51.434	6.6	6.217	83.813	14.1	2.366	23.719	7.6	74.091	753.000	10.1
Silistra-Nouă	9.978	123.180	12.4	6.516	78.240	12.6	16.129	154.503	9.6	1.754	13.657	9.5	2.232	32.274	15.1	337	3.341	9.0	36.946	405.195	10.9
Jud. Const. .	122.180	1.347.507	11.0	39.985	350.809	9.6	52.900	468.721	11 6	33.779	248.903	7.4	29.417	323.647	11.0	9.739	12.234	12.7	288.000	2.751.821	9.5
Babadag . .	36.408	366.493	10.6	8.202	50.970	6.2	28.835	178.138	6.1	3.167	12.228	3.8	5.685	40.823	7.2	3.791	27.128	7.1	86.088	675.780	7.4
Măcin	10.612	122.654	11.6	8.053	58.942	7.3	8.770	69.343	7.8	1.677	7.156	6.6	2.006	23.429	11.6	804	7.896	9.8	31.922	289.420	9.0
Sulina	1.275	11.293	8.8	75	695	9.3	527	2.595	4.9	70	580	8.3	18	125	6.9	240	1.778	7.3	2.205	17.076	7.7
Tulcea . . .	17.004	189.333	11.1	4.479	41.533	9.2	10.974	81.148	7.3	850	6.330	7.4	1.294	12.025	9.2	4.651	41.481	9.3	39.252	371.850	9.4
Jud. Tulcea .	63.104	654.050	10.4	20.073	158.354	7.8	48.198	313.019	6.4	5.585	30.000	5.3	8.475	88.224	10.4	17.914	170.134	9.5	163.429	1.443 781	8.8
Dobrogia . .	185.284	2.001.557	10.7	60.058	509.163	8.7	101.098	981.740	9.0	39.364	278.903	6.3	37.892	411.871	10.7	27.653	182.368	11.1	451.429	4.365.602	9.6

Iată consideraţiunile ce putem face:

Cultura cerealelor este proprie în Sudul şi Nordul Dobrogieĭ, căcĭ plăşile Silistra-Nouă, Medgidia, Mangalia şi Constanţa daŭ cel maĭ mare randament în judeţul Constanţa, iar în judeţul Tulcea, plăşile Tulcea şi Măcin.

Partea centrală (plăşile Babadag şi Hârşova) dă cel maĭ mic randament de cereale; dacă excludem cu desăvârşire plasa Sulina, unde disproporţia e mare între terenul de cultură şi numĕrul populaţieĭ.

Impărţită Dobrogia în doĭ versanţĭ, vedem că cel maĭ bun versant pentru cultura cerealelor este cel Dunărean.

In raport cu numĕrul hectarelor ce revin unuĭ cultivator, am vedea că plăşile Silistra-Nouă, Măcin şi Tulcea daŭ cel maĭ mare randament; fac excepţie plăşile Medgidia şi Constanţa.

Fertilitatea soluluĭ maĭ depinde şi de întinderea pădurilor, ast-fel: plasa Silistra-nouă, unde pădurile ocup a 11% parte din suprafaţa totală a plăşiĭ, cultura cerealelor dă un randament fórte mare; acelaş lucru putem zice şi despre plăşile Măcin şi Tulcea, în care pădurile ocup respectiv 21.99% parte şi 8.09% parte din suprafeţele lor.

S'ar părea că plasa Babadag, în care pădurile ocup 24.39% parte din suprafaţa totală, desminte acéstă regulă; însă trebue sciut că în acéstă plasă numaĭ bălţile ocupă a 20% parte din suprafaţa eĭ, decĭ se reduce simţitor din întinderea eĭ.

Constituţia soluluĭ jócă un rol important, şi póte cel maĭ mare în productivitatea cerealelor; aşa, dacă observăm o hartă geologică, vedem că Sudul şi Nordul Dobrogieĭ este acoperit cu un strat de löss, care dă pămîntuluĭ fertilitatea, pe care cifrele statistice o confirmă.

Plasa Silistra-Nouă, dă un randament superior celor-l-alte plăşĭ, pentru orĭ-ce fel de cereale.

Plasa Sulina, cu micĭ excepţiunĭ, dă cel maĭ mic randament.

Orzul dă o producţie fórte bună în S.V. şi N.V. Dobrogieĭ, slabă pe versantul MăriĭNegre.

Porumbul se produce bine în tot Sudul şi Nordul Dobrogieĭ, slab la centru.

Grâul e maĭ bun în versantul dunărean şi fórte slab la centru.

Meiul cel maĭ bun e la Sudul Dobrogieĭ, pe ambele versante şi prin excepţie în plasa Tulcea.

Ovĕzul dă cel maĭ mare randament în jumĕtatea sudică a Dobrogieĭ şi maĭ ales pe versantul dunărean, întinzêndu-se până în plasa Măcin.

Secara e maĭ bună în Sudul şi Nordul provincieĭ şi maĭ slabă la centru.

In definitiv centrul Dobrogieĭ produce cea maĭ slabă cantitate de cereale, pe când extremităţile şi maĭ ales Sudul, dă cel maĭ bun randament.

III. Plante oleoginóse.

Plantele oleoginóse aŭ ocupat în 1900 o suprafaţă 19.197 Hectare, ceea ce represintă 3.86% din întinderea culturilor, saŭ 1.23% din întreaga suprafaţă a Dobrogieĭ

Cultura plantelor oleoginóse repartizată pe cele douĕ judeţe, se împarte:

15.705 hect., adică 4.73% din totalul culturilor, saŭ 2.19% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa.

3.492 hect., adică 2.07% din întinderea culturilor, saŭ 0.41% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

In raport cu suprafaţa cultivată, plantele oleoginóse ocupă ordinea următóre:

Inul întâiul rând.

Rapiţa al doilea rând.

Cânepa al treilea »

1. Inul.

S'a sămănat cu in o suprafaţă de 11.857 Hectare în anul 1900, adică 2.37% din întinderea culturilor, saŭ 0.76% din suprafaţa întregeĭ Dobrogiĭ.

Cultura inuluĭ repartizată pe judeţe stă ast-fel:

8.412 hect. adică 2.52% din suprafaţa culturilor, saŭ 1.17% din întinderea totală a judeţuluĭ Constanţa, şi

3.445 hect., adică 2.04% din întinderea culturilor, saŭ 0.40% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

Cultura inuluĭ ca plantă textilă este fórte negligeată în Dobrogia; nu s'a produs în anul 1900 aci, de cât 30.500 kilograme fuior, din care 3000 kilograme în judeţul Constanţa şi 27.500 kg. în judeţul Tulcea.

Ca sămînţă, inul se cultivă în Dobrogia maĭ mult ca în orĭ-care parte a Ţĕriĭ.

Tabloul următor ne arată producţia inuluĭ în Ţéră:

	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Sămânţa Media	Sămânţa Producţia hl.	Fuior Media	Fuior Cânt. metrice
Şesul Sĭretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ	26	8.1	210	1.—	26
	Botoşanĭ	3	4.3	13	2.—	6
	Iaşĭ	3	4.0	12	—	—
	Roman	—	—	—	—	—
	Vaslui	34	10.3	359	0.9	30
	Falciu	2	7.0	14	—	—
	Tutova	3	6.0	18	4.7	14
	Covurluĭ	50	5.4	270	—	—
	Tecucĭ	12	2.8	34	1.7	20
	R.-Sarat	180	7.4	1.330	—	13

	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Sămânţă Media	Sămânţă Producţia hl.	Fuior Media	Fuior Cânt. metrice
C. Mold.	Succéva	42	9.9	420	2.9	120
	Neamţ	1	3.0	3	—	—
	Bacăŭ	6	6.7	40	1.1	7
	Putna	25	3.6	90	0.9	22
Munteniei	Buzĕu	19	3.2	60	0.5	9
	Prahova	9	1.1	10	0.4	4
	Dêmbov	31	2.7	83	0.5	17
	Muscel	16	4.4	70	0.1	2
	Argeş	36	3.8	140	0.4	16
	Vâlcea	8	1.4	11	0.9	7

	JUDEŢE	Cultura hect.	Sămânţă Media	Sămânţă Producţia hl.	Fuior Media	Fuior Cânt. metrice
Carp.	Gorj	13	0.8	10	1.1	14
	Mehedinţĭ	4	3.0	12	—	—
Şesul Dunăriĭ	Dolj	55	7.0	390	7.0	380
	Romanaţĭ	15	5.0	75	—	—
	Olt	3	—	—	1.0	3
	Teleorman	37	9.6	360	0.5	20
	Vlaşca	235	8.4	1.970	0.2	50
	Ilfov	189	5.5	1.030	4.2	800
	Ialomiţa	309	8.8	2.720	2.9	880
	Braila	30	10.3	310	-	—

Din datele acestuĭ tabloŭ se dovedesce, că cultura inuluĭ (sămânţă) în Dobrogia e de opt orĭ maĭ mare, de cât în tóte judeţele Trans-dunărene la un loc şi că mijlocia la hectar nu e cu mult inferióră celor 30 judeţe.

Inul fuior se cultivă maĭ mult în Dobrogia de cât în tóte judeţele la un loc din şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ, din Carpaţiĭ Moldoveĭ şi Munteniei; cultura este însă inferióră numaĭ la 3 judeţe (Dolj, Ialomiţa şi Brăila).

Cultura inuluĭ în 1892, 1896, 97, 98 şi 99 este arătată în tabloul:

PLAŞI	1892			1896			1897			1898			1899		
	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Constanţa	Nu sunt date			5.440	38.495	7.08	4.028	28.029	7.0	3.771	31.265	8.29	4.288	nimic	
Hârşova				195	1.008	5.17	330	3.440	11.4	6	96	16.—	245	«	
Mangalia				5.580	59.004	10.57	7.459	95.786	12.9	8.532	40.527	4.75	5.955	342	0.06
Medgidia				1.044	8.776	8.40	1.085	7.544	7.0	580	3.648	6.29	208	nimic	
Silistra-Nouă				225	3.255	14.02	256	2.602	10.0	45	360	8.—	80	«	
Jud. Constanţa	31.935	69.891	2.19	12.484	110.535	8.86	13.158	137.401	10.4	12.934	75.796	8.86	10.776	342	0.03
Babadag	Nu sunt date			3.829	23.034	6.0	3.497	21.104	7.2	3.574	20.656	6.3	3.822	1.400	3.5
Macin				7	2	0.3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sulina				10	60	6.0	—	—	—	—	—	—	11	10	0.1
Tulcea				1.484	9.227	6.3	1.756	10,471	5.3	1.522	5.564	3.7	1,190	66	0.1
Jud. Tulcea	9.507	21.754	2.29	5.330	32.323	6.0	5.253	31.575	6.2	5.096	26.220	5.1	5.023	1.476	0.3
Dobrogia	41.442	91.645	2.24	17.614	142.758	7.4	18.411	168.976	8.3	18.030	102.016	6.5	15.799	1.818	0.1

Plăşile Silistra-Nouă, Mangalia şi Hârşova produc cel maĭ mult in.
Dăm maĭ jos cultura inuluĭ pe comune, plăşĭ şi judeţe, pentru anul 1900:

TABLOU

de

Cultura inuluĭ pe comune, plăşĭ şi judeţe, pentru anul 1900

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia		COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia		COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia	
		Totală hl.	Media			Totală hl.	Media			Totală hl.	Media
Caraharman .	303	2.424	8.—	Calfa	—	—	—	Agemler . . .	42	210	5.—
Caramurat . .	—	—	—	Ciobanu	—	—	—	Azaplar . . .	786	6.924	8.81
Carol I	—	—	—	Daenĭ	—	—	—	Caraomer . .	—	—	—
Cicrâci	115	510	4.43	Gârliciu	4	12	3.—	Cavaclar . . .	17	68	4.—
Copadin . . .	27	162	6.—	Ghizdărescĭ . . .	—	—	—	Cazilmurat . .	3	15	5.—
Constanţa . .	-	—	—	Hârşova	—	—	—	Chiragi . . .	217	3.003	13.8
Gargalîc . . .	644	3.326	5.17	Ostrov	—	—	—	Edilchioĭ . . .	386	1.724	4.46
Hasancea . .	351	4.968	14.54	Saraiu	—	—	—	Enghez	94	494	5.—
Murfatlar . .	35	280	8.—	Şiriu	476	3.808	8.—	Gheringec . .	1.652	10.646	6.44
Omurcea . . .	27	324	12.—	Topal	1	n'a rodit		Mangalia . .	105	1.125	9.1
Palaz	80	875	9.72	Topolog	—	—	—	Musurat . . .	150	1.040	6.—
Pazarli	40	200	5.—	Urumbeĭ	—	—	—	Osmancea . .	185	1.366	7.—
Techirghiol . .	451	3.600	8.—					Osmanfacâ . .	155	690	4.45
								Sarighiol . . .	756	5.892	7.79
								Tatlageac . .	395	1.185	3.—
								Topraisarĭ . .	251	1.550	6.—
								Tuzla	412	3.566	8.63
Pl. Constanţa .	2,082	16.677	8.01	Pl. Hârşova . .	481	3.820	7.99	Pl. Mangalia .	5.606	39.483	7.—
Alacap	8	64	8.—	Almaliu	—	—	—	Alibichioĭ . .	—	—	—
Bülbül . . .	140	2.410	17.—	Aliman	—	—	—	Armutlia . .	27	101	3.5
Carabacâ . .	—	—	—	Asarlîc	—	—	—	Atmagea . . .	—	—	—
Carataĭ . . .	20	140	7.—	Bugeac	—	—	—	Babadag . . .	—	—	—
Cernavodă . .	—	—	—	Bairamdede . .	40	160	4.—	Başchioĭ . . .	—	—	—
Chioseler . . .	—	—	—	Beilic	—	—	—	Beidaut . .	19	57	3.0
Cocargea . .	—	—	—	Canlia	—	—	—	Canlî-bugeac .	30	105	3.0
Cochirlenĭ . .	—	—	—	Caranlîc	—	—	—	Caramanchioĭ.	10	—	—
Enige	—	—	—	Carvan	—	—	—	Caranasuf . .	968	5.952	6.0
Mahmut-Cuius.	13	56	4.30	Cuzgun	—	—	—	Casapchioĭ . .	830	3.750	4.5
Medgidie . . .	—	—	—	Dobromir	—	—	—	Casâmcea . .	—	—	—
Raşova . . .	—	—	—	Esechioĭ	—	—	—	Ciamurli-de-jos	57	272	4.7
Seimenĭ . . .	—	—	—	Enişemlia . .	—	—	—	« de-sus.	3	9	3.0
Taşpunar . .	—	—	—	Gârliţa	—	—	—	Ciucurova . .	—	—	—
Tortoman . .	—	—	—	Ghiuvegea . . .	—	—	—	Cogelac . . .	—	—	—
				Hairamchioĭ. . .	22	120	5.—	Congaz	11	21	2.1
				Lipniţa	—	—	—	Enişala	11	33	2.1
				Mârleanu . . .	—	—	—	Jurilofca . . .	—	—	—
				Oltina	—	—	—	Nalbant . . .	—	—	—
				Ostrov	—	—	—	Ortachioĭ . . .	—	—	—
				Parachioĭ . . .	—	—	—	Poturu	92	736	7.5
				Regep-cuius . .		—	—	Sarichioĭ . . .	16	129	8.7
				Satu-Noŭ . . .	—	—	—	Slava-Rusă .	—	—	—
								Toxof	6	6	1.0
								Zebil	13	26	2.0
Pl. Medgidia .	181	2.670	14.75	Pl. Silistra N. .	62	280	6.—	Pl. Babadag .	2.093	11.197	5.3

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Balabancea. .	Nu s'a pus		
Carcaliu . . .			
Cârjelarĭ . . .			
Cerna			
Coium-Punar			
Grecĭ.			
Isaccea. . .			
Jijila			
Luncavița . .			
Măcin			
Picineaga . .			
Pisica			
Satu-Noŭ. .			
Turcóia. . . .			
Vácărenĭ . . .			
Pl. Măcin . .			

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Caraorman . . .	1	2	2
Chilia.	1	3	3
Satu-Noŭ. . . .	—	—	—
Sf. Gheorghe . .	—	—	—
Șfistoĭca	—	—	—
Șulina	—	—	—
Pl. Sulina . . .	2	5	2.5
Recapitulație			
Pl. Constanța	2.082	16.677	8.01
» Hârșova .	481	3.820	7 99
» Mangalia .	5.606	39.483	7.—
» Medgidia .	181	2.670	14.75
» Silistra-N.	62	280	6.—
Jud. Constanța	8.412	62.930	7.3
Pl. Babadag .	2.093	11.197	5 3
» Măcin. . .	—	—	—
» Sulina . .	2	5	2.5
» Tulcea . .	1 350	7.398	5.5
Jud. Tulcea. .	3 445	18.600	5.4
Dobrogia . . .	11.857	81 530	6.9

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Agighiol . . .	400	2.400	6.0
Beștepe. . . .	172	1.166	6.5
Cataloĭ	8	30	2.7
Câsla.	10	60	6.0
Frecățeĭ . .	—	—	—
Mahmudia . .	77	129	1.6
Malcocĭ. . . .	155	690	4.7
Meidanchioĭ .	—	—	—
Morughiol . .	7	21	3.0
Nicolițel . . .	-	—	—
Parches . . .	—	—	—
Sarighiol . . .	167	835	5.4
Sarinasuf. . .	94	377	3.7
Satu-Noŭ. . .	—	—	—
Somova . . .	—	—	—
Telița.	—	—	—
Tulcea	300	1 200	4.0
Pl. Tulcea . .	1.350	7.398	5.5

Producția medie anuală, suprafața cultivată cu in și mijlocia la hectar, pentru ceĭ șése anĭ se vĕd în tabloul:

PLĂȘĬ	Media culturilor hect.	Producția Media totală hl.	Producția Media la hect.	PLĂȘI	Media culturilor hect.	Producția Media totală hl.	Producția Media la hect.
Constanța	3.914	22.893	5.89	Babadag	3.363	15.478	4.6
Hârșova	251	1.673	8.36	Măcin	7	2	0.3
Mangalia	6.626	47.028	7.12	Sulina	23	75	3.0
Medgidia	619	4.527	7.54	Tulcea	1.460	6.545	3.8
Silistra-Noua	133	1.239	10.—				
Jud Constanța	11.533	91.379	7.94	Jud Tulcea	5.609	21.991	3.9

Comunele în care inul se produce cel maĭ mult sunt:

Bülbül, Hasancea, Chiragi, Palaz, Alacap, Caraharman, Azaplar și Tuzla.

In mediŭ se cultivă inul anual pe o suprafață de 17.142 hectare, care daŭ 113.370 hectolitri, adică un randament de 6,6 hectolitri la un hectar.

2. Rapița.

Acéstă plantă se cultivă pe o scală fórte restrânsă, maĭ ales în județul Tulcea.

In anul 1900 s'a sămănat cu rapiță 7.275 hect. în tótă Dobrogia, adică 1.45% din întinderea culturilor, saŭ 0.46% din suprafața totală. Pe județe cultura se împarte: 7228

hect., adică 2.18% din întinderea culturilor, saŭ 1.01% din suprafaţa jud. Constanța şi 47 h. a, ţifră aprópe nesemnificativă, în jud. Tulcea.

Producţiunea rapiţeĭ în cele 30 judeţe din ţară, în anul 1900 a fost:

Regiunea	JUDEŢE	Cultura hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Regiunea	JUDEŢE	Cultura hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media	Regiunea	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia Totală hl.	Producţia Media
Şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ	2.194	14.230	6.5	Carp. Mold.	Sucéva	393	4.240	10.8	Carp.	Gorj	158	860	5.4
	Botoşanĭ	4.982	38.280	7.7		Neamţ	512	8.100	15.8		Mehedinţĭ	656	5.430	8.2
	Iaşĭ	2.368	37.760	14.3		Bacăŭ	587	9.380	16.0	Şesul Dunăriĭ	Dolj	6.110	7.200	12.0
	Roman	1.179	18.800	15.9		Putna	474	3.060	6.5		Romanaţĭ	15.261	168.000	11.0
	Vasluĭ	530	8.500	16.0	Carp. Munteniei	Buzĕŭ	5.669	78.330	13.8		Olt	14.912	155.760	10.4
	Falciu	459	8.000	17.4		Prahova	4.597	59.750	13.0		Teleorman	43.342	478.900	11.0
	Tutova	1.370	26.100	19.1		Dâmboviţa	8.469	86.170	10.2		Vlaşca	39.373	375.560	9.5
	Covurluĭ	1.015	11.200	11.0		Muscel	152	590	3.9		Ilfov	39.155	439.400	11.2
	Tecucĭ	2.820	44.300	15.7		Argeş	6.065	61.600	10.1		Ialomiţa	26.115	278.800	10.7
	R.-Sărat	6.076	83.000	13.7		Vâlcea	146	920	6.3		Brăila	6.219	68.700	11.0

Cultura rapiţeĭ este cea maĭ restrânsă în judeţul Tulcea, din tóte judeţele ţĕriĭ şi mijlocia la hectar este fórte slabă.

In judeţul Constanţa însă producţia este maĭ bună, de aceea se cultivă pe o suprafaţă maĭ întinsă.

Şi trebue sciut, că anul 1900 a fost cel maĭ bogat în cultura rapiţeĭ.

Iată şi tabloul de producţiunea rapiţeĭ în Dobrogia pe aniĭ 1892, 1896, 1897, 1898 şi 1899:

PLAŞI	1892 Culturĭ hect.	1892 Producţia Totală hl.	1892 Producţia Media	1896 Culturĭ hect.	1896 Producţia Totală hl.	1896 Producţia Media	1897 Culturĭ hect.	1897 Producţia Totală hl.	1897 Producţia Media	1898 Culturĭ hect.	1898 Producţia Totală hl.	1898 Producţia Media	1899 Culturĭ hect.	1899 Producţia Totală hl.	1899 Producţia Media
Constanţa	Nu sunt date			911	6.036	6.63	595	380	0.76	404	3.417	8.46	337	N'a rodit	
Hârşova				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mangalia				788	12.941	16.01	160	2.240	14.5	94	505	5.38	484	161	0.33
Medgidia				171	Degerată		7	21	3.—	5	60	12.-	25	N'a rodit	
Silistra-Nouă				—						14	168	12.—	14	»	»
Jud. Constanţa	580	7.069	12.07	1.876	18 697	9.96	762	2.641	10.—	517	4.146	8.02	860	161	0.18
Babadag	Nu sunt date														
Măcin															
Sulina															
Tulcea				10	60	6.0	7	54	7.7	7	41	7.—	3	—	—
Jud. Tulcea	—	—	—	10	60	6.0	7	54	7.7	7	41	7.—	3	—	—
Dobrogia	580	7.069	12.07	1.886	18.757	7.5	769	2.695	8.3	524	4.187	7.5	863	161	0.1

In judeţul Tulcea cultura rapiţeĭ este aprópe nulă.

In judeţul Constanţa rapiţa se cultivă maĭ mult în plasa Mangalia, unde produce şi bine.

Dăm maĭ jos cultura rapiţeĭ în 1900 pe comune, plăşĭ şi judeţe:

COMUNE	Cultură hect.	Producția Totala hl.	Producția Media
Caraharman .	79	237	3.—
Caramurat .	197	788	4.—
Carol I. . . .	—	—	—
Cicràcci . .	236	1.797	7.61
Copadin . . .	—	—	—
Constanța . .	—	–	—
Gargalic . .	5	30	6.—
Hasancea . .	403	3.669	9.10
Murfatlar . .	300	2.250	7.50
Omurcea . .	61	549	9.—
Palaz	768	8.442	10.99
Pazarli . . .	272	degerată	
Techirghiol .	319	2.520	8.—
Pl. Constanța	2.633	20.282	7.70
Alacàp . . .	34	191	5.61
Bülbül . . .	645	10.450	16.18
Carabacà . .	117	1.170	10.—
Caratai . . .	15	150	10.—
Cernavoda .	—	—	—
Chioseler . .	69	530	7.68
Cocargea . .	35	175	5.—
Cochirlenĭ . .	–	—	—
Enigea . . .	12	96	8.—
Mahmut-C. .	284	4.020	14.15
Medgidia . .	60	720	12.—
Rașova . . .	—	—	—
Seimenĭ . . .	—	—	—
Tașpunar . .	356	509	1.43
Tortoman . .	19	285	15.—
Pl. Medgidia.	1.646	18.296	11.12
Balabancea .	Nu s'a pus		
Carcaliu . .			
Cârjelarĭ . .			
Cerna			
Coium-Punar			
Grecĭ			
Isaccea . . .			
Jijila			
Luncavița .			
Macin . . .			
Picineaga . .			
Pisica			
Satu-Noŭ . .			
Turcóia . . .			
Văcărenĭ . .			
Pl. Măcin . .			

COMUNE	Cultură hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Calfa	—	—	—
Ciobanu	—	—	—
Daenĭ	—	-	—
Gârliciu	—	—	—
Ghizdărescĭ . .	—	-—	—
Hârșova	—		—
Ostrov	—	—	—
Saraiu	—	—	—
Șiriu	80	480	6.—
Topal	2	8	4.—
Topolog	—	—	—
Urumbeĭ	—	—	—
Pl. Hârșova . .	82	488	5.95
Almalĭu	—	--	—
Aliman	—	-	—
Asarlic	—	—	—
Bugeac	—	—	—
Bairamdede . .	376	4.860	12.92
Beilic	—	—	—
Canlia	—	—	—
Caranlîc	$1^1/_2$	21	14.—
Carvan	—	—	--
Cuzgun	—	—	—
Dobromir . . .	—	—	—
Esechioĭ	—	—	—
Enișemlia . . .	2	12	6.—
Gârlița	—	—	--·
Ghiuvegea . . .	—	—	—
Hairamchioĭ . .	130	2.000	15.30
Lipnița	45	450	10.—
Mârleanu . . .	—	—	—
Oltina	—	—	—
Ostrov	—	—	—
Parachioĭ . . .	—	—	—
Regep-Cuius. .	—	—	—
Satu-Noŭ . . .	—	--	—
Pl. Silistra-Nouà	554	7.343	13.25
Caraorman . .	Nu s'a pus		
Chilia			
Satu-Noŭ . . .			
Sf. Gheorghe . .			
Șfistofca			
Șulina			
Pl. Sulina . . .			
Recapitulație: Pl. Constanța	2.633	20.282	7.70
» Hârșova .	82	448	5.95
» Mangalia .	2.313	27.821	12.09
» Medgidia .	1.646	18.296	11.12
» Silistra-N.	554	7.343	13.25
Jud. Constanța	7.228	74.230	10.3
Pl. Babadag .	22	60	2.7
» Măcin . .	—	—	—
» Sulina . .	—	—	—
» Tulcea .	25	—	—
Jud. Tulcea .	47	60	1 3
Dobrogia . . .	7.275	74.290	10.1

COMUNE	Cultură hect.	Producția Totală hl.	Producția Media
Agemler . .	29	290	10.—
Azaplar . . .	92	1.780	19.34
Carsomer . .	679	6.440	9.48
Cavaclar . .	126	1.722	13.66
Cazilmurat .	265	3.830	14.45
Chiragi . . .	10	120	12.—
Edilchioĭ . .	44	405	9.20
Enghez . . .	80	432	5.40
Gheringec . .	63	639	10.14
Mangalia . .	52	424	8.15
Musurat . .	—	—	—
Osmancea . .	40	230	5.55
Osmanfacà .	304	3.365	11.60
Sarighiol . .	134	900	6.79
Tatlâgeac . .	140	2.050	14.64
Topraisari .	151	2.114	14.—
Tuzla	104	3.080	29.61
Pl. Mangalia	2.313	27.821	12.09
Alibichioĭ . .	—	—	—
Armutlia . .	—	—	—
Atmagea . .	—	·	—
Babadag . .	—	—	—
Bașchioĭ . .	—	—	—
Beidaut. . . .	—	—	—
Canli-bugeac	—	—	—
Caramanchioĭ	—	—	--
Caranasuf . .	—	—	—
Casapchioĭ	—	—	—
Casàmcea . .	-	—	—
Ciamurli-d.-j.	—	—	—
Ciamurli-d.-s.	14	—	—
Ciucurova . ·	—	—	-
Cogelac . . .	—	—	—
Congaz . . .	—	—	—
Enișala . . .	—	—	—
Jurilofca . .	—	—	—
Nalbant . . .	—	—	—
Ortachioĭ . .	—	—	—
Poturu . . .	—	—	—
Sarichioĭ . .	—	—	—
Slava-rusă .	2	—	—
Toxof	6	60	10
Zebil			
Pl. Babadag.	22	60	2.7
Agighiol . .	—	—	—
Beștepe . . .	—	—	—
Cataloĭ . . .	—	—	—
Càșla	—	—	—
Frecațeĭ . .	—	—	—
Mahmudia .	—	—	—
Malcocĭ . . .	19	—	—
Meidanchioĭ .	—	—	-
Morughiol .	—	—	—
Nicolițel . .	—	—	—
Parcheș . . .	—	—	—
Sarighiol . .	—	—	—
Sarinasuf . .	6	—	—
Satu-Noŭ . .	—	—	—
Somova . . .	—	—	—
Telița	—	—	—
Tulcea . .	—	—	—
Pl. Tulcea . .	25	—	—

Producția medie anuală, suprafața cultivată cu rapiță și mijlocia la hectar, pentru ceĭ 6 anĭ se arată în tabloul:

PLĂȘI	Media Culturilor hect.	Producția Media totală hl.	Media la hect.	PLAȘI	Media Culturilor hect.	Producția Media totală hl.	Media la hect.
Constanța	976	6.023	6.69	Babadag	22	60	2.7
Hârșova	12	89	7.42	Măcin	—	—	—
Mangalia	576	8.673	17.34	Sulina	—	—	—
Medgidia	370	3.675	12.27	Tulcea	15	37	2.5
Silistra-Nouă . . .	116	1.502	13.—				
Jud. Constanța . .	1.887	17.824	9.9.—	Jud. Tulcea	37	97	2.5

Comunele care daŭ cea maĭ bună rapiță sunt: Azaplar, Cazîl-Murat, Tatlageac și Bülbül.

In mediu anual, rapița se samănă pe o întindere de 1.924 hectare, care daŭ 17.921 hectolitri, adică un randament de 9.3 hectolitri la un hectar.

3. Cânepa

Se cultivă fórte puțin în Dobrogia și numaĭ în județul Constanța; cânepa ca plantă textilă (fuior) nu se cultivă, ci numaĭ pentru sămânță.

În anul 1898 s'a sămănat cu cânepă douĕ hectare, care aŭ dat 32 hectolitri, adică 16 hl. la hectar.

S'a cultivat în satele Cicràcci, Copadin și Palaz din plasa Constanța; Cuzgun, Lipnița și Parachioĭ din plasa Silistra-Nouă.

În 1899 s'a sămănat douĕ hectare cu cânepă în Dăienĭ, Siriu, Topal și Topolog și s'a produs 4 hl., saŭ 2 hl. la hectar.

Iată și producțiunea cânepeĭ în anul 1900:

Pl. HÂRȘOVA	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Media	Pl. SILISTRA-N.	Culturĭ hect.	Producția Totală hl.	Media
Urumbeĭ	5	15	3	Azarlîc	7	5	0.71
				Bairamdede . .	12	N'a rodit	
				Caranlîc	10	»	
				Dobromir. . . .	15	»	
				Gârlița	5	»	
				Hairamchioĭ . .	5	»	
				Parachioĭ. . . .	6	»	
Total	5	15	3	Total	60	5	0.71

Se vede dar, că cultura cânepeĭ se reduce numaĭ la plasa Silistra-Nouă din tótă Dobrogia. Greutatea unuĭ hectolitru din fie-care plantă oleoginósă e în mediŭ:

JUDEȚE	In	Rapiță	Cânepa
Constanța . .	66 kilogr.	65 kilogr.	53.5 kilogr.
Tulcea. . . .	66 »	65 »	—
Dobrogia . .	66 kilogr.	65 kilogr.	53.5 kilogr.

Greutatea unuĭ hl. din plantele oleoginóse, în kg., este aceiașĭ cu a județelor din țară.

Decĭ acest fel de plante este în Dobrogia de aceiașĭ calitate ca și în restul țěriĭ; din nenorocire, cultura lor aci se face pe o maĭ mică întindere ca în județele transdunărene. Valórea medie a plantelor oleoginóse în Dobrogia, e arătată în tabloul:

PLĂȘI	In leĭ 19.72 Hl.	Rapiță leĭ 15.25 hl.	Cânepă leĭ 16 hl.
Constanța . . .	Leĭ 455.439	Leĭ 91.850	Leĭ —
Hârșova	» 31.791	» 1.359	» 240
Mangalia	» 927.392	» 132.263	» —
Medgidia	» 49.272	» 56.043	» —
Silistra-Nouă . . .	» 24.433	» 22.905	» 80
Jud. Constanța . .	1.799.393	271.816	320
Babadag	305.156	915	—
Măcin	39	—	—
Sulina	1.479	—	—
Tulcea	129.067	564	—
Jud. Tulcea	433.662	1.479	—
Dobrogea	2.235.656	283.295	320

Un hectar cultivat cu plante oleoginóse produce brut anual:

PLĂȘI	Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Leĭ	Produce brut un hect.	PLĂȘI	Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Leĭ	Produce brut un hect.		Suprafața cultivată hect.	Valórea productelor Leĭ	Produce brut un hect.
Constanța . .	4.890	547.289	112	Babadag. . .	3.385	306.071	90	Dobrogia	19.131	2.506.650	136
Hârșova. . .	268	33.390	124	Macin	7	39	5				
Mangalia . .	7.202	1.059.655	147	Sulina . . .	23	1.479	68				
Medgidia	989	105.315	106	Tulcea	1.475	129.631	87				
Silistra-Noua.	309	47.418	153								
Jud. Const. .	13.485	2.071.509	153	Jud. Tulcea .	5.646	435.141	77				

Recapitulația cultureĭ plantelor oleoginóse

PLĂȘI	In			Rapiță			Cânepă			Total		
	Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție	
		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media		Totală hl.	Media
Constanța . . .	3.914	22.893	5.9	976	6.023	6.7	—	—	—	4.890	28.916	6.0
Hârșova	251	1.673	8.3	12	89	7.4	5	15	3.0	268	1.777	8.8
Mangalia	6.626	47.028	7.1	576	8.673	17.3	—	—	—	7·202	55.701	7.8
Medgidia	619	4.527	7.5	370	3.675	12.2	—	—	—	989	8.202	9.1
Silistra-Noua .	133	1.239	10	116	1.502	13.0	60	5	0.71	309	2.746	9.1
Jud. Constanța .	11.533	91.379	8.0	1.887	17.824	10	65	20	0.3	13.485	109.223	8.1
Babadag	3.363	15.470	4.6	22	60	2.7	—	—	—	3.385	15.530	3.5
Măcin	7	2	0.3	—	—	—	—	—	—	7	2	0.3
Sulina	23	75	3.0	—	—	—	—	—	—	23	75	3.0
Tulcea	1.460	6.545	3.8	15	37	2.5	—	—	—	1.475	6.582	3.2
Jud. Tulcea . . .	5.609	21.991	3.9	37	97	2.5	—	—	—	5.646	22.088	3.2
Dobrogia	17.142	113.370	6.0	1.924	17.921	6.2	—	—	—	19.131	131.311	5.6

Iată consideraţiunile ce putem face.

Cultura plantelor oleoginóse se face aprópe numaĭ în judeţul Constanţa.

Plăşile din versantul Dunărean sunt cele care daŭ cea maĭ bună cultură şi în ordine de la Sud către Nord.

Apoĭ tot în aceiaşĭ ordine vin plăşile din versantul Măriĭ-Negre.

Acéstă regulă o urméză strictamente cultura inuluĭ.

Cultura cea maĭ bună a rapiţeĭ se face spre Sud de valea Carasu, până la frontieră.

Cânepa abia a început a se cultiva în timpiĭ din urmă.

IV. Leguminóse şi Tubercule

Leguminósele şi tuberculele aŭ ocupat în 1900 o suprafaţă de 3.867 hect., ceea ce represintă 0.24% din suprafaţa Dobrogieĭ, saŭ 0.77% din întinderea totală a culturilor.

Repartizată pe judeţe, cultura tuberculelor şi leguminóselor se împarte:

1895 hect., adică 0.57% din întinderea culturilor, saŭ 0.26% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa.

1972 hect., adică 1.17% din întinderea culturilor, saŭ 0.23% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

In respectul întinderiĭ culturilor aceste plante se clasifică:

Fasolea în primul rînd.

Cartofiĭ în al doilea rînd.

Mazărea, bobul, lintea în al treilea rînd.

1. Fasolea

Fasolea se cultivă saŭ în ogor, saŭ printre porumburĭ.

S'a sămănat în ogor 1691 hect. în judeţul Constanţa şi 1285 în judeţul Tulcea, adică în total 2.976 hect., ceea ce represintă 0.58% din întinderea culturilor, saŭ 0.19% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Dăm tabloul recolteĭ fasoleĭ în 1900 a judeţelor din ţară, ca comparaţie:

	JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia: Total hl.	Media	Recolt. în porumb.hl.		JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia: Total hl.	Media	Recolt. în porumb.hl.		JUDEŢE	Culturĭ hect.	Producţia: Total hl.	Media	Recolt. în porumb.hl.
Şesul Siretuluĭ şi Prutuluĭ	Dorohoĭ	389	5.580	14.5	8.100	Carp. Mold.	Suceava	331	4.870	14.7	7.160	Carp.	Gorj	149	740	5.0	7.280
	Botoşanĭ	308	3.020	9.8	9.150		Neamţ	573	4.630	8.1	25.600		Mehedinţĭ	388	2.540	6.5	12.000
	Iaşĭ	369	5.050	13.7	24.170		Bacău	284	3.930	13.8	15.620	Şesul Dunăriĭ	Dolj	280	2.380	8.5	14.660
	Roman	188	2.920	15.5	8.600		Putna	225	540	2.4	12.200		Romanaţĭ	32	210	6.6	9.800
	Vasluĭ	325	4.800	14.8	14.330	Munteniei	Buzĕŭ	393	1.180	3.1	11 780		Olt	88	330	3.8	6.190
	Fălciu	224	1.070	4.8	1.480		Prahova	207	1.780	8.6	20.370		Teleorman	177	1.180	6.6	1.280
	Tutova	312	2.760	8.8	7.800		Dîmboviţa	131	750	5.7	29.940		Vlaşca	130	2.610	20.1	8.500
	Covurluĭ	264	1.080	4.1	2.800		Muscel	173	1.510	8.7	14.700		Ilfov	3.358	33.900	10.1	16.100
	Tecucĭ	368	1.430	3.9	13.530		Argeş	172	730	4.2	13.800		Ialomiţa	12.465	85.140	6.8	40
	R.-Sărat	321	2.350	7.3	8.000		Vâlcea	213	1.290	6.0	22.070		Braila	384	1.130	2.9	380

Recolta fasoleĭ în Dobrogia este maĭ slabă decât în orĭ-care altă parte a ţăriĭ, ţinênd séma de întinderea cea mare a culturiĭ aci, faţă de judeţele transdunărene.

Cred maĭ nemerit a se cultiva acéstă plantă printre porumburĭ, căcĭ ar da ast-fel terenul o producţiune îndoită: porumb şi fasole.

Iată şi tabloul producţiuniĭ fasoleĭ în aniĭ 1892, 96, 97, 98 şi 1899.

PLĂŞI	1892 Culturĭ hect.	1892 Producția Totală hl.	1892 Producția Media	1896 Culturĭ hect.	1896 Producția Totală hl.	1896 Producția Media	1897 Culturĭ hect.	1897 Producția Totală hl.	1897 Producția Media	1898 Culturĭ hect.	1898 Producția Totală hl.	1898 Producția Media	1899 Culturĭ hect.	1899 Producția Totală hl.	1899 Producția Media
Constanța . .	Nu sunt date			448	2.215	4.9	735	8.749	11.9	223	1.378	6.1	232	178	0.76
Hârşova . . .				30	143	4.8	144	1.137	7.8	41	322	7.8	83	15	0.18
Mangalia . .				183	1.449	7.9	244	2.250	9.2	573	4.406	7.7	611	1.639	2.68
Medgidia . . .				114	1.035	9.6	258	4.888	21.0	508	3.876	7.6	524	242	0.76
Silistra-Nouă .				212	671	3.1	485	5.797	12.0	662	8.308	12.5	503	455	0.90
Jud. Constanța	—	—	—	987	5.514	5.6	1.866	22.821	12.4	2.007	18.288	9.1	1.953	2.529	1.29
Babadag . . .	Nu sunt date			181	1.039	5.5	400	3.846	9.6	274	2.422	9.7	192	230	1.2
Macin				127	551	4 4	167	946	5.7	501	4.788	9.0	168	24	0.1
Sulina				15	50	3 3	—	—	—	15	73	4.7	23	53	2.3
Tulcea.				667	3.260	4.9	695	15.348	22.0	1.620	13.317	8.2	868	286	0 3
Jud. Tulcea .	—	—	—	990	4.900	4.9	1.262	20.140	16.0	2.410	20.600	8.5	1.251	593	0.5
Dobrogia . .	—	—	—	1.977	10 414	5.3	3.128	42.961	18 2	4.417	38.888	8.8	3.204	3.122	0.9

Fasolea se cultivă pretutindenĭ în Dobrogia, dar maĭ bine se produce în plăşile Tulcea, Medgidia, Silistra-Nouă şi Constanța.

Dăm maĭ jos cultura fasoleĭ pe anul 1900 pe comune, plăşĭ şi județe, atât pentru cea recoltată în ogor, cât şi printre porumburĭ :

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția: Recoltată în ogor hl.	Producția: Media	Producția: Recoltată în porumb. hl.	Producția: Total
Pl. Constanța					
Caraharman. . .	—	—	—	105	105
Caramurat. . . .	—	—	—	14	14
Carol I	20	20	1.—	—	20
Cicrâcci	32	96	3.—	—	96
Copadin	—	—	—	25	25
Constanța	—	—	—	38	38
Gargalîk. . . .	—	—	—	79	79
Hasancea	6	18	3.—	—	18
Murfatlar	—	—	—	129	129
Omurcea	6	30	5.—	—	30
Palaz	40	480	12.—	—	480
Pazarlia.	24	48	2.—	—	48
Techirghiol . . .	60	300	5.—	40	340
Total . .	188	992	5.2	430	1.422
Pl. Hârşova					
Calfa	—	—	—	127	127
Ciobanu	—	—	—	68	68
Dăenĭ	—	—	—	105	105
Gârliciu.	—	—	—	78	78
Ghizdărescĭ . . .	1	8	8.—	115	123
Hârşova.	—	—	—	49	49
Ostrov.	—	—	—	50	50
Saraiu.	10	30	3.—	30	60
Siriu	—	—	—	60	60
Topal	—	—	—	10	10
Topolog.	52	104	2.—	—	104
Urumbeĭ.	6	—	-	50	50
Total . .	69	142	2.05	742	884
Pl. Mangalia					
Ageinler.	4	8	2.—	72	80
Azaplar	60	240	4.—	15	255
Caraomer	125	625	5. -	56	681
Cavaclar	8	8	1.—	104	112
Cazil Murat . . .	25	30	1.20	15	45
Chiragi	9	36	4.—	78	114
Edilchioĭ.	17	136	8.—	45	181
Enghez	21	63	3.—	—	63
Gheringec	6	36	6.—	51	87
Mangalia	8	72	9.—	--	72
Musurat. . . .	30	210	7.—	25	235
Osmancea	6	2	0.4	—	2
Osmanfacâ. . . .	—	—	—	60	60
Sarighiol	30	30	1.—	—	30
Tatlageac	26	104	4.—	—	104
Topraisarĭ. . . .	—	—	--	40	40
Tuzla	12	36	3.—	25	61
Total . .	387	1.636	4,22	586	2.222

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția: Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.
Pl. Medgidie					
Alacap	3	33	11.—	—	33
Bülbül	19	—	—	109	109
Carabacâ	7	35	5.—	50	85
Cataraĭ	26	156	6.—	—	156
Cernavoda	1	4	4.—	87	91
Chioseler	138	1.050	7.6	—	1.050
Cocargea	4	20	5.—	—	20
Cochirlenĭ	12	72	6.—	40	112
Enigea	69	207	3.—	—	207
Mahmut C.	138	828	6.—	—	828
Medgidia	20	120	6.—	—	120
Rașova	10	50	5.—	—	50
Seimenĭ	—	—	—	115	115
Tașpunar	—	—	—	35	35
Tortoman	28	228	8.—	—	228
Total	475	2.803	5.9	436	3.239
Pl. Silistra-Nouă					
Almaliu	50	250	5.—	105	355
Aliman	—	—	—	—	—
Asarlic	7	56	8.—	—	56
Bugeac	3	15	5.—	109	124
Bairamdede	15	30	2.—	—	30
Beilicu	25	125	5.—	50	175
Canlia	—	—	—	—	—
Caranlic	11	132	12.—	59	191
Carvan	17	68	4.—	—	68
Cuzgun	9	108	12.—	40	148
Dobromir	62	124	2.—	—	124
Esochioĭ	19	152	8.—	87	239
Enișemlia	—	—	—	—	—
Gârlița	60	480	8.—	50	530
Ghiuvegea	—	—	—	36	36
Hairamchioĭ	50	175	3.5	—	175
Lipnița	14	168	12.—	—	168
Mârleanu	17	102	6.—	98	200
Oltina	36	540	15.—	—	540
Ostrov	—	—	—	—	—
Parachioĭ	15	90	6.—	42	132
Regepcuius	20	200	10.—	—	200
Satu-Nou	142	102	0.71	60	162
Total	572	2.917	5.8	736	3.653
Pl. Babadag					
Alibichioĭ	23	23	1.—	—	23
Armutlia	10	30	3.—	—	30
Atmagea	—	—	—	—	—
Babadag	70	52	0.7	—	52
Bașchioĭ	—	—	—	—	—
Beidaut	4	8	2.—	—	8
Canli-bugeac	—	—	—	80	80
Caramanchioĭ	—	—	—	30	30
Caranasuf	17	102	6.—	18	120
Casapchioĭ	20	120	6.—	—	120
Casâmcea	5	10	2.—	—	10
Ciamurli-de-jos	6	30	5.—	—	30
» de-sus	5	15	3.—	—	15
Ciucurova	6	28	6.6	—	28
Cogelac	—	—	—	—	—
Congaz	4	24	6.—	—	24
Enișala	3	3	1.—	—	3

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția: Recoltată în ogor hl.	Media	Recoltată în porumb. hl.	Total hl.
Jurilofca	—	—	—	8	8
Nalbant	20	40	2.—	—	40
Ortachioĭ	7	14	2.—	—	14
Potur	12	96	6.—	—	96
Sarichioĭ	5	15	3.—	—	15
Slava-rusă	16	224	14.—	—	224
Toxof	7	37	5.2	10	47
Zebil	2	10	5.—	—	10
Total	242	881	3.6	146	1.027
Pl. Măcin					
Balabancea	20	100	5.—	—	100
Carcaliu	—	—	—	—	—
Cârjelarĭ	8	8	1.—	—	8
Cerna	—	—	—	100	100
Coium-Punar	—	—	—	—	—
Grecĭ	7	6	0.9	—	6
Isaccea	40	240	6.—	—	240
Jijila	—	—	—	—	—
Luncavița	30	240	8.—	—	240
Măcin	7	12	1.7	—	12
Picinéga	-	—	—	—	—
Pisica	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ	2	15	7.5	—	15
Turcóia	—	—	—	2	2
Văcărenĭ	—	—	—	2	4
Total	114	626	5.4	104	730
Pl. Sulina					
Caraorman	13	39	2.3	—	39
Chilia	4	60	15.—	—	60
Satu-Nou	—	—	—	—	—
Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Sfistofca	—	—	—	—	—
Sulina	—	—	—	—	—
Total	17	99	5.8	—	99
Pl. Tulcea					
Agighiol	211	422	2.—	—	422
Beș-tepe	248	991	3.—	—	991
Cataloĭ	34	600	17.—	—	600
Casla	18	54	3.—	—	54
Frecățeĭ	5	5	1.—	—	5
Mahmudia	66	86	1.3	—	86
Malcocĭ	72	432	6.—	—	432
Meidanchioĭ	7	42	6.—	8	50
Morughiol	74	444	6.—	—	444
Nicolițel	10	80	8.—	40	120
Parches	6	6	1.—	—	6
Sarighiol	49	392	8.—	—	392
Sarinasuf	54	324	6.—	—	324
Satu-Noŭ	—	—	—	—	—
Samova	15	—	—	—	—
Telița	3	15	5.—	2	17
Tulcea	40	520	13.—	140	660
Total	912	4.414	4.8	190	4.604

RECAPITULAŢIE

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia: Recoltată în ogor hl.	Producţia: Media	Producţia: Recoltată în porumb. hl.	Producţia: Total hl.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia: Recoltată în ogor hl.	Producţia: Media	Producţia: Recoltată în porumb. hl.	Producţia: Total hl.
Jud. Constanţa						*Jud. Tulcea*					
Pl. Constanţa . .	188	992	5.2	430	1.422	Pl. Babadag . .	242	881	3.6	146	1.027
» Hârşova . . .	69	142	2.05	742	884	» Macin	114	626	5.4	104	730
» Mangalia . .	387	1.636	4.2	586	2.222	» Sulina	17	99	5.8	—	99
» Medgidia . .	475	2.803	5.9	436	3.239	» Tulcea . . .	912	4.414	4.8	190	4.604
» Silistra-Nouă.	572	2.917	5.8	736	3.653	Total . .	1.285	6.020	4.7	440	6.460
Total . .	1.691	8.490	5.—	2.930	11.420	*Dobrogia* . .	2.976	14.510	4.9	3.370	17.880

Producţia medie anuală, suprafaţa cultivată, fasolea recoltată în porumburĭ şi mijlocia la hectar pentru cincĭ anĭ 1896—1900, se arată în tabloul:

PLĂŞI	Culturĭ hect.	Producţia: Recoltată în ogor hl.	Producţia: Media	Producţia: Recolt. în porumburĭ hl.	Producţia: Total hl.	PLĂŞI	Culturĭ hect.	Producţia: Recoltată în ogor hl.	Producţia: Media	Producţia: Recolt. în porumburĭ hl.	Producţia: Total hl.
Constanţa . .	365	2.702	9.0	430	3.132	Babadag . .	258	1.684	6.5	146	1.830
Hârşova . .	73	352	4.8	742	1.094	Măcin . . .	215	1.387	6.4	104	1.491
Mangalia . .	399	2.276	7.5	586	2.862	Sulina . . .	18	70	3.8	—	70
Medgidia . .	376	2.579	8 5	436	3.015	Tulcea . . .	952	15.325	17.0	190	15.515
Silistra-Nouă	487	3.629	9.0	736	4.365						
Jud. Const. .	1.700	11.538	6.7	2.930	14.468	Jud. Tulcea	1.443	18.466	7.2	440	18.916

Plăşile care daŭ cea maĭ multă fasole am vĕḑut că sunt: Tulcea, Silistra-Nouă, Constanţa şi Medgidia, iar comunele sunt: Cataloĭ, Tulcea, Oltina, Caranlîc, Lipniţa, Alacap, Tortoman şi Palaz.

In mediŭ fasolea se cultivă anual în ogor pe o suprafaţă de 3.139 hect., care produc 21.988 hectolitri, ceea ce dă 7 hectolitri la un hectar.

Pentru 1900 s'a ţinut socotélă şi de fasolea recoltată în porumburĭ şi a fost în Dobrogia 3.370 hectolitri.

2. Cartofĭ

Cartofiĭ de şi se cultivă pe o scală destul de mare, producţia este fórte rea, abia atinge 15 cântare metrice (un cântar metric=100 kil.) la hectar, pe când în ţéră producţia se urcă la 42, 60, 87 şi 89 cântare metrice la un hectar.

Cultura cartofilor printre porumburĭ e fórte puţin întrebuinţată în Dobrogia, unde a dat în anul 1900 cantitatea de 130 cântare metrice, pe câtă vreme în ţară s'a produs între 7.000 şi 39.640 cântare metrice de cartofĭ recoltaţĭ printre porumburĭ.

S'a cultivat cartofĭ în anul 1900 pe o suprafaţă de 747 hectare, ceea ce represintă 0.14⁰₀ din întinderea culturilor, saŭ 0,04⁰₀ din suprafaţa Dobrogeĭ.

Repartisată pe judeţe cultura cartofilor se împarte în:

117 hectare, adică 0.03% din întinderea culturilor, saŭ 0,01% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi

630 hectare, adică 0,37% din întinderea culturilor, saŭ 0,07% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

Cultura cartofilor în aniĭ 1896, 1897, 1898, 1899 e arătată în tabloul:

PLĂŞI	1896			1897			1898			1899		
	Culturĭ hect.	Producţia		Culturĭ hect.	Producţia		Culturĭ hect.	Producţia		Culturĭ hect.	Producţia	
		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media		Totală C.M.	Media
Constanţa . . .	Nu sunt date			87	1.303	14.9	65	2.413	36.8	65	152	2.3
Hârşova				12	161	13.4	65	751	11.4	93	281	3.0
Mangalia . . .				13	118	9.0	70	359	5.1	6	18	3.0
Medgidia				14	250	17.9	36	301	8.4	14	400	2.8
Silistra-Noua .				12	54	4.5	20	588	29 4	7	103	13.0
Jud. Constanţa .	—	—	—	138	1.886	13.7	256	4.412	17.1	185	954	5.1
Babadag	Nu sunt date			425	4.889	11.5	492	4.536	9.2	471	3.141	6.6
Macin				482	23.814	49.6	578	53.040	93 0	146	2.974	20.3
Sulina				—	—	—	34	692	20.3	41	735	18.0
Tulcea				197	5.050	25 6	635	11.513	18.1	288	2.795	9.3
Jud. Tulcea . .	—	—	—	1.104	33.750	30.6	1.739	69.800	36.3	916	9.645	10.5
Dobrogia . . .	—	—	—	1.242	35.636	28.7	1.995	74.412	36.3	1.101	10.599	9.5

Cultura cartofilor în 1900 pe comune şi pe plăşĭ e arătată în tabloul:

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia			
		Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în porumb. C.M.	Total C.M.
Pl. Constanţa					
Caraharman . .	1	8	8.0	—	8
Caramurat . . .	—	—	—	—	—
Carol I.	—	—	—	—	—
Cicrâcci	6	240	40	—	240
Copadin	8	150	20	—	150
Constanţa	—	—	—	—	—
Gargalic	—	—	—	—	—
Hasancea	—	—	—	—	—
Murfatlar	—	—	—	—	—
Omurcea	—	—	—	10	10
Palaz	—	—	—	—	—
Pazarli	—	—	—	—	—
Techirghiol . . .	—	—	—	10	10
Total	15	398	28	20	418
Pl. Hârşova					
Calfa	—	—	—	—	—
Ciobanu	—	—	—	—	—
Dăenĭ	—	—	—	—	—
Gârliciu	—	—	—	—	—
Ghizdărescĭ . . .	2	33	16	—	33
Hârşova	—	—	—	—	—
Ostrov	—	—	—	—	—
Saraiu	7	490	70	—	490
Siriu	—	—	—	—	—
Topal	—	—	—	—	—
Topolog	5	20	4	—	20
'Urumbeĭ	4	—	—	—	—
Total	18	543	30	—	543
Pl. Mangalia					
Agemler	—	—	—	—	—
Azaplar	—	—	—	—	—
Caraomer	—	—	—	—	—
Cavaclar . . .	3	30	10	—	—
Cazil Murat . . .	—	—	—	—	—
Chiragi	—	—	—	—	—
Edilchioĭ	—	—	—	—	—
Enghez	—	—	—	—	—
Gheringec	1	6	6	—	—
Mangalia	5	75	15	—	—
Musurat	10	50	5	—	—
Osmancea . . .	—	—	—	—	—
Osmanfacâ . . .	—	—	—	—	—
Sarighiol	—	—	—	—	—
Tatlageac	—	—	—	—	—
Topraisarĭ . . .	—	—	—	—	—
Tuzla	5	30	6	—	—
Total	24	191	8	—	—

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia: Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în porumb. C.M.	Total C.M.
Pl. Medgidia					
Alacap	1	4	4.0	—	—
Bülbül	—	—	—	—	—
Carabacâ	—	—	—	—	—
Carataĭ	—	—	—	—	—
Cernavoda	1	120	120	—	—
Chioseler	—	—	—	—	—
Cocargea	—	—	—	—	—
Cochirlenĭ	—	—	—	—	—
Enigea	—	—	—	—	—
Mahmut-cuiusu	15	75	5.0	—	—
Medgidia	—	—	—	—	—
Raşova	2	200	100	—	—
Seimenĭ	—	—	—	—	—
Taspunar	3	54	18.0	—	—
Tortoman	2	80	40.0	—	—
Total	24	533	22.2	—	—
Pl. Silistra-Nouă					
Almaliu	20	100	5.0	—	—
Aliman	—	—	—	—	—
Asarlic	1	16	16.0	—	—
Bugeac	—	—	—	—	—
Bairamdede	—	—	—	—	—
Beilic	—	—	—	—	—
Canlia	—	—	—	—	—
Caranlic	—	—	—	—	—
Carvan	—	—	—	—	—
Cuzgun	—	—	—	—	—
Dobromir	3	75	25.0	—	—
Ese hioĭ	8	40	5.0	—	—
Enişemlia	1	6.4	64	—	—
Gârliţa	—	—	—	—	—
Ghiuvegea	—	—	—	—	—
Hairamchioĭ	—	—	—	—	—
Lipniţa	—	—	—	—	—
Mârleanu	—	—	—	—	—
Oltina	1	10	10	—	—
Ostrov	—	—	—	—	—
Parachioĭ	—	—	—	—	—
Regep-cuiusu	2	70	35	—	—
Satu-Noŭ	—	—	—	—	—
Total	35	375	10.7	—	—
Pl. Babadag					
Alibichioĭ	6	12	2.0	—	12
Armutlia	3	13	4.2	—	13
Atmagea	10	90	9.0	—	90
Babadag	20	600	30.0	—	600
Başchioĭ	47	180	4.5	—	180
Beidaut	2	30	3.0	—	30
Canli-bugeac	—	—	—	—	—
Caramanchioĭ	—	—	—	—	—
Caranasuf	5	50	10.0	—	50
Casapchioĭ	10	200	20.0	—	200
Casâmcea	4	100	25.0	—	100
Ciamurli-de-jos	5	39	8.0	—	39
» -de-sus	1	5	5.0	—	5
Ciucurova	28	58	2.0	—	58
Cogelac	—	—	—	—	—
Congaz	48	384	9.0	—	384

COMUNE	Culturĭ hect.	Producţia: Recolt. în ogor C.M.	Media	Recolt. în porumb. C.M.	Total C.M.
Enişala	—	—	—	—	—
Jurilofca	—	—	—	—	—
Nalbant	10	200	20.0	—	200
Ortachioĭ	11	264	24.0	—	264
Poturu	3	30	10.0	—	30
Sarichioĭ	3	30	10.0	—	30
Slava-rusă	42	42	1.0	—	42
Toxof	—	—	—	—	—
Zebil	1	100	10.0	—	100
Total	258	2.427	9.4	—	2 427
Pl. Măcin					
Balabancea	40	2.000	50.0	—	2.000
Carcaliu	—	—	—	—	—
Cârjelarĭ	2	6	3.0	—	6
Cerna	12	24	2.0	—	24
Coium-punar	—	—	—	—	—
Grecĭ	6	90	15.0	—	90
Isaccea	9	450	50.0	—	450
Jijila	5	26	5.1	—	26
Luncaviţă	10	100	10.0	—	100
Măcin	7	300	47.0	—	300
Picinéga	—	—	—	—	—
Pisica	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ	3	40	13.0	—	40
Turcóia	—	—	—	—	—
Văcărenĭ	—	—	—	5	5
Total	94	3.632	32.3	5	3.037
Pl. Sulina					
Caraorman	19	171	9.0	—	171
Chilia	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ	10	50	4.0	—	40
Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Sfistofca	—	—	—	—	—
Sulina	—	—	—	—	—
Total	29	221	7.3	—	211
Pl. Tulcea					
Agighiol	108	54	0.5	5	59
Beştepe	10	100	10.0	—	100
Cataloĭ	4	10	2.5	—	10
Câşla	7	490	7,0	—	490
Frecăţeĭ	2	5	2.5	—	5
Mahmudia	5	75	25.0	—	75
Malcocĭ	39	390	10 0	—	390
Meidanchioĭ	12	324	27.0	—	324
Morunghiol	2	100	50 0	—	100
Nicoliţel	15	600	30.0	100	700
Parcheş	19	190	10.0	—	190
Sarighiol	—	—	—	—	—
Sarinasuf	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ	—	—	—	—	—
Somova	3	—	—	—	—
Teliţa	8	46	6.0	—	46
Tulcea	15	1.050	7.0	—	1.050
Total	249	3.430	13.8	105	3.535

RECAPITULAȚIE

COMUNE	Culturĭ hect.	Producția: Recolt. în ogor C.M.	Producția: Media	Producția: Recolt. în porumb. C.M.	Producția: Total C.M.	COMUNE	Culturĭ hect.	Producția: Recolt. în ogor C.M.	Producția: Media	Producția: Recolt. în porumb. C.M.	Producția: Total C.M.
Jud. Constanța						*Jud Tulcea*					
Pl. Constanța . .	15	398	28.0	20	418	Pl. Babadag . .	258	2 427	9 4	—	2 427
» Hârșova . . .	18	543	30 0	—	543	» Măcin	94	3.032	32 3	5	3 037
» Mangalia . .	24	191	8.0	—	191	» Sulina . . .	29	221	7 3	—	221
» Medgidia . .	24	533	22.0	—	533	» Tulcea . . .	249	3 430	13 8	105	3.535
» Silistra-Nouă	36	375	10.7	—	375	Total	630	9 110	14 5	110	9 220
Total	117	2.040	17 6	20	2 060	*Dobrogia* . .	747	11 150	14.9	130	11.280

Producția medie în ceĭ 4 anĭ (97—900), cultura și mijlocia la hectar a cartofilor în Dobrogia, se vĕd în tabloul ce urméză:

PLĂȘI	Culturĭ hect.	Producția: Recolt. în ogor C. M.	Producția: Media	Producția: In porumb C. M.	Producția: TOTAL C. M.	PLĂȘI	Culturĭ hect.	Producția: Recolt. în ogor C. M.	Producția: Media	Producția: In porumb C. M.	Producția: TOTAL C. M.
Constanța	77	1066	13.8	20	1086	Babadag	461	3.748	8.1	—	3.748
Hârșova	47	387	8.2	—	387	Măcin	325	20.715	63.7	5	20.720
Mangalia	28	171	6.1	—	171	Sulina	28	549	19.5	—	549
Medgidia	22	371	16.7	—	371	Tulcea	342	5.697	16.6	105	5.802
Silistra-Nouă .	18	280	15.5		280						
Jud. Constanța . .	192	2.275	11.7	20	2.295	Jud. Tulcea . .	1.097	30.576	27.1	110	30.686

Cea maĭ bună cultură de cartofĭ se face în plasa Măcin, care dă 63 cântare metrice la hectar; apoĭ plășile: Sulina, Tulcea, Medgidia și Silistra-Nouă.

In resumat cartofiĭ se cultivă anual în Dobrogia pe o suprafață de 1.289 hectare care daŭ 32.851 cântare metrice, adică 171 cântare metrice la un hectar.

3. **Mazăre, bob, linte**

Asupra acestuĭ fel de leguminóse nu s'aŭ ținut date statistice în trecut, iar pentru 1900, găsesc în «Buletinul Ministeruluĭ agricultureĭ» numaĭ aceste date:

Județul Constanța: Intinderea cultivată, hect.	Județul Constanța: Producțiune: Totală hl.	Județul Constanța: Producțiune: Media	Județul Tulcea: Intinderea cultivată, hect.	Județul Tulcea: Producțiune: Totală hl.	Județul Tulcea: Producțiune: Media
87	620	7.1	57	640	11.2
144	1260	8.8	Pentru Dobrogia		

Valórea mijlocie a plantelor leguminóse și tubercule în Dobrogia, este:

PLAŞI	Fasole leĭ 11.54 hl.	Cartofĭ 5 leĭ suta de kgr.	Mazăre, bob, linte leĭ 11.54 hl.
Constanţa	36.148 leĭ	5.430 leĭ	7.154
Hârşova	12.624 »	1.935 »	
Mangalia	33.027 »	855 »	
Medgidia	34.797 »	1.855 »	
Silistra-Nouă . .	50.372 »	1.400 »	
Jud. Constanţa .	166.968 »	11.475 »	7.154
Babadag	21.118 »	18.740 »	7.325
Macin	17.206 »	103.600 »	
Sulina	808 »	2.745 »	
Tulcea	179.043 »	29.010 »	
Jud. Tulcea . . .	125.670 »	153.340 »	7.325
Dobrogia	292.361 »	164.905 »	14.470

Recapitulaţia cultureĭ leguminóselor şi tuberculelor

PLĂŞI	Fasole. Producţia					Cartofĭ. Producţia					Mazăre, bob, linte Producţia			Producţia totală			
	Culturĭ hect.	Recoltată în ogor	Media	Recolta în porumb.	Totală	Culturĭ hect.	Recoltată în ogor	Media	Recolta în porumb.	Totală	Culturĭ hect.	Totală Hl.	Media	Culturĭ hect.	Media productivă Hl.	Media productivă CM.	Media la hect
		Hectolitri					Cânt. metri										
Constanţa . .	356	2.702	9.0	430	3.132	77	1.066	13.8	20	1.086	19	124	—	461	3.256	1.086	12.0
Hârşova. . .	73	352	4.8	742	1.094	47	387	8.2	—	387	17	124	—	137	1.218	387	6.5
Mangalia . .	399	2.276	7.5	586	2.862	28	171	6.1	—	171	17	124	—	444	2.986	171	7.0
Medgidia . .	376	2.579	8.5	436	3.015	22	371	16.7	—	371	17	124	—	415	3.139	371	12.5
Silistra-Noua	487	3.629	9.0	736	4.365	18	280	15.5	—	280	17	124	—	522	4.489	280	12.3
Jud. Constanţa	1.700	11.538	6.7	2.930	14.468	192	2.275	11.7	20	2.295	87	620	7.1	1.979	15.088	2.295	9.5
Babadag. . .	258	1.684	6.5	146	1.830	461	3.748	8.1	—	3.748	15	160	—	734	1.990	3.748	7.8
Macin	215	1.387	6.4	104	1.491	325	20.715	63.7	5	20.720	14	160	—	554	1.651	20.720	40.4
Sulina. . . .	18	70	3.8	—	70	28	549	19.5	—	549	14	160	—	60	230	549	14.0
Tulcea. . . .	952	15.325	17.0	190	15.515	342	5.697	16.6	105	5.802	14	160	—	1.308	15.675	5.802	16.4
Jud. Tulcea .	1.430	10.450	7.2	440	10.890	1.097	30 576	27.1	110	30.686	57	640	11.2	2.647	11.530	30.686	15.9
Dobrogia . .	3 139	21.988	6.8	3.370	25.058	1.289	32.851	19.4	130	32.981	144	1.260	8.8	4.572	26.318	32.981	12.9

Iată consideraţiunile ce se pot face:

Un hectar cultivat cu leguminóse şi tubercule produce anual brut:

PLĂŞI	Suprafaţa cultivată Hect.	Valórea producţelor Leĭ	Produce brut un hect.	PLAŞI	Suprafaţa cultivată Hect.	Valórea producţelor Leĭ	Produce brut un hect.		Suprafaţa cultivată Hect.	Valórea producţelor Leĭ	Produce brut un hect.
Constanţa . .	461	43.012	93	Babadag. .	734	41.525	57	Dobrogia	4.572	471.745	104
Hârşova. . .	137	15.989	116	Macin . .	554	122.473	221				
Mangalia . .	444	35.312	80	Sulina. . .	60	5.220	87				
Medgidia . .	415	38.082	91	Tulcea. . .	1.308	209.720	160				
Silistra-Nouă	522	53.202	102								
Jud. Constanţa	1.979	188.597	96	Jud. Tulcea	2.647	286.335	108	—	—	—	—

Cea maĭ bună cultură a leguminóselor şi tuberculelor se face în plăşile Măcin, Tulcea, Sulina, Hârşova, Medgidia şi Silistra-Nouă, adică în basinul dunărean.

V. Plante industriale

Plantele industriale s'aŭ cultivat în 1900 pe o suprafaţă de 418 hectare, ceea-ce represintă 0.08% din întinderea culturilor, saŭ 0.01% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartizată pe judeţe cultura plantelor industriale se împarte:

11 hectare, cifră nesemnificativă, în judeţul Constanţa;

407 hectare, adică 0.24% din întinderea culturilor, saŭ 0.04% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

In ordinea suprafeţeĭ cultivate:

Tutunul ocupă primul rînd.

Alte plante industriale (hameĭ, anison, mac, cicóre şi bumbac) al doilea rînd.

Sfeclele al treilea.

1. Tutunul

Numaĭ în judeţul Tulcea se cultivă acéstă plantă.

Sub Turcĭ cultura tutunuluĭ era cu mult maĭ întinsă. Maĭ în fie-care sat din plasa Măcin, până la Isaccea se găseaŭ câte-va hectare sămănate cu tutun[1]).

In anul 1897, într'o călătorie ce am făcut la Isaccea, am vĕḑut tótă valea Capaclia până aprópe de Mănăstirea Cocoşul, acoperită cu o frumósă recoltă de tutun.

In oraşul Isaccea există magasiile regieĭ şi ateliere pentru conservatul şi împachetatul tutunuluĭ.

In 1892 cultura tutunuluĭ în judeţul Tulcea acoperia o suprafaţă de 620 hectare şi s'a produs 5.273 cântare metrice, ceea-ce da 8.51 cântare metrice la hectar.

In 1900 cultura tutunuluĭ nu se întindea de cât pe 343 hectare, care aŭ dat 2.686 cântare metrice, adică 7.8 cântare m. la hectar.

In 1901 frumósa vale Capaclia am vĕḑut-o acoperită cu porumb, afară de fórte micĭ parcele, în care tutunul a eşit slab.

De sigur că cultura tutunuluĭ în Dobrogia va fi părăsită cu totul.

Satele, care s'aŭ ocupat cu cultura tutunuluĭ în 1900, sunt:

COMUNE	Culturĭ Ht.	Producţia	
		Totală Cant. m.	Media
Grecĭ	49	223	4.5
Isaccea	112	1007	9.0
Luncaviţa	170	1260	7.4
Măcin	12	196	16.0
Jud. Tulcea	343	2686	7.8

2. Alte plante industriale

Nu sunt date complecte asupra culturiĭ celor-l-alte plante industriale, cum: anison, hameiŭ, mac şi cicóre. Bumbac s'a cultivat douĕ hectare în plasa Tulcea şi n'a rodit.

[1]) *Baron d'Hogguer*, op. cit., pag. 27.

Se scie, că în anul 1900 s'aŭ cultivat:

10 hectare în județul Constanța și

64 » » » Tulcea, cu plante industriale.

Producțiunea nu s'a putut sci, de óre-ce aceste plante servesc maĭ mult la trebuințele locale.

3. Sfecle

S'a cultivat în 1900 numaĭ un hectar în județul Constanța.

Valórea plantelor industriale nu se póte stabili, de cât pentru tutun, a căruĭ producțiune se cunósce; ea este de 139,403 leĭ, socotit a 51.90 leĭ cântarul metric.

Recapitulația cultureĭ plantelor industriale

Fiind dată cultura, producția și mijlocia plantelor industriale în tabloul:

P L Ă Ș I	Tutun			Alte plante industr.	Sfecle
	Culturĭ hect.	Producția		Culturĭ hect.	Culturĭ hect.
		Totală cânt. m.	Media		
Constanța Hârșova Mangalia Medgidia Silistra-Nouă	Nu se cultivă			Nu sunt date	
Jud. Constanța				10	1
Babadag	—	—	—	Nu sunt date	Nu se cultivă
Măcin	343	2.686	7.8		
Sulina	—	—	—		
Tulcea	—		—		
Jud. Tulcea	343	2.686	7.8	64	1
Dobrogia	343	2.686	7.8	74	1

Iată considerațiunile ce putem face:

Tutunul se cultivă numaĭ în plasa Măcin; pentru anul 1900 s'a cultivat 343 hectare, care aŭ dat 2686 cântare. Prețul unuĭ cântar metric fiind 52 leĭ, valórea este 149.672 leĭ, ceea ce revine, că un hectar cultivat cu tutun a produs brut 436 leĭ.

Cele-l-alte plante industriale s'aŭ produs fórte puțin, așa că cantitatea lor nu se cunósce.

VI. Grădinăriĭ

Grădinăriile aŭ ocupat în 1900 o întindere de 2.740 hectare, ceea ce represintă 0.55 % din suprafața culturilor, saŭ 0.17 % din întinderea întregiĭ Dobrogiĭ.

Intinderea grădinăriilor repartizată pe județe stă ast-fel:

1128 hectare, adică 0.34% din întinderea culturilor, saŭ 0.15% din suprafața județuluĭ Constanța și

1612 hectare, adică 0.95% din întinderea culturilor, saŭ 0.19% din suprafața județuluĭ Tulcea.

Datele asupra producţiunii grădinăriilor fiind neexacte, după cum observă Ministerul Agriculturii în Buletinul din Iunie şi Iulie 1901, pag. 144, ne vom mulţumi numai cu întinderile grădinăriilor pe plăşi:

PLĂŞI	Intindere hect.	PLĂŞI	Intindere hect.
Constanţa	190	Babadag	671
Hârşova	267	Măcin	384
Mangalia	110	Sulina	76
Medgidia	130	Tulcea	481
Silistra-Nouă	431		—
Jud. Constanţa . .	1.128	Jud. Tulcea	1.612

VII. Fîneţe

In 1900 fîneţele aŭ ocupat o întindere de 29.349 hectare, ceea ce represintă 8.85% din întinderea culturilor, saŭ 4.10% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartizate pe judeţe, fîneţele aŭ ocupat:

17.625 hectare, adică 10.47% din întinderea sămănăturilor, 2.08% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi

47.001 hectare, adică 9.40% din întinderea sămănăturilor, saŭ 3.91% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

Fîneţele sunt de doue felurĭ:

a) Naturale

Acestea în 1900 aŭ ocupat o întindere de 23.067 hectare, adică 4.61% din întinderea culturilor, saŭ 1.49% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartizate pe judeţe, fîneţele naturale aŭ ocupat:

17.798 hectare, adică 5.07% din întinderea culturilor, saŭ 2.48% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi:

5.269 hectare, adică 3.13% din suprafaţa culturilor, saŭ 0.06% din întinderea judeţuluĭ Tulcea.

b) Artificiale

Fîneţele artificiale s'aŭ cultivat pe o întindere de 23.934 hectare, adică 4.78% din întinderea culturilor, saŭ 1.53% din suprafaţa Dobrogieĭ.

Repartizate pe judeţe, fîneţele artificiale se împart:

11.551 hectare, adică 3.48% din întinderea culturilor, saŭ 1.61% din suprafaţa judeţuluĭ Constanţa şi

12.383 hectare, adică 7.36% din întinderea culturilor, saŭ 1.48% din suprafaţa judeţuluĭ Tulcea.

Iată şi cultura fîneţelor pe judeţe, plăşĭ şi comune, în 1900:

COMUNE	Artificiale			Naturale			Totalul fînețelor		
	Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție	
		Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie		Totală C.M.	Medie
Caraharman . .	241	265	1.0	20	16	0.8	261	281	1.0
Caramurat . . .	280	307	1.0	479	7 512	16.0	759	7.819	10·3
Carol I	202	222	1.0	450	5 400	12.0	652	5.622	9.4
Cicrâcci . . .	455	—	—	704	10.980	16.0	1.159	·10.980	·10.0
Copadin	146	1.650	11.0	124	3.720	30.0	270	5.370	19.8
Constanța . . .	—	—	—	114	9.408	8.0	114	9.408	8.2
Gargalik	185	370	2.0	198	1.980	10.0	383	2 350	7.8
Hasancea . . .	167	4.522	27.0	1.235	62.070	50.0	1 402	66.592	47.6
Murfatlar	100	500	5 0	—	—	—	100	500	5.0
Omurcea . . .	·115	1.400	12.0	350	6.300	18.0	465	.7.700	19.2
Palaz	389	5.523	14.0	106	2.590	24.0	495	8.113	20.3
Pazarlia	154	924	6.0	165	825	5.0	319	1.749	6.0
Techirghiol . . .	185	755	5.0	1.476	12.332	8.0	1.661	13.087	8.2
Pl. Constanța . .	2.619	16.438	6.3	5.421	123.133	22.8	8.040	139.571	17.3
Agemler	123	116	0.9	—	—	—	112	116	0.9
Azaplar	120	—	—	850	7·650	9.0	970	7.650	8.5
Caraomer . . .	428	10.919	27.0	1·660	49·800	30.0	2.088	60.719	30.3
Cavaclar	58	174	3.6	400	8·000	20.0	458	8.174	20.4
Cazîlmurat . . .	51	920	18	388	3.880	10.0	439	4.800	12.0
Chiragi	120	113	0.9	8	62	7.7	128	175	1.2
Edilchioĭ . . .	102	816	8.0	141	2.820	20.0	243	3.636	18.1
Enghez	216	1.296	6.0	111	1.110	10.0	327	2.406	8.0
Gheringec . . .	67	130	1.9	700	10.500	15.9	767	10.630	15.1
Mangalia . . .	120	113	0.9	300	4.840	16.0	420	4.953	12.3
Musurat . . .	30	900	3.0	300	6.100	20.0	330	7.000	23.3
Osmancea . . .	120	113	0.9	5	150	3.0	125	263	2.1
Osmanfacâ . .	253	705	2,8	112	4.319	38.0	365	5.024	17.0
Sarighiol	84	113	1.3	500	5.085	10.0	584	5.198	10.4
Tatlageac . . .	89	1.335	15.0	417	8.340	20.0	506	9.675	19.3
Topraisarĭ . . .	80	113	1.3	339	5.085	15.0	419	532	1.2
Tuzla	160	113	0.8	291	905	3.0	451	564	1.2
Pl. Mangalia . .	2.221	17.989	8.1	6.532	118.646	18.1	8.753	136.635	15.7

COMUNE	Artificiale			Naturale			Total fînețe		
	Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție		Culturĭ hect.	Producție	
		Totală C.M.	Medie		Totală CM.	Medie		Totală C.M.	Medie
Calfa	183	116	0.8	697	1.179	2.0	880	1.295	1.2
Ciobanu . . .	180	113	0.8	163	407	2.0	343	520	1.7
Däenĭ	392	113	0.5	16	1.175	0.7	408	1.288	3.0
Garliciu	159	113	0.8	16	1.175	0.7	175	1.288	7.3
Ghizdărescĭ . . .	210	42	0.2	16	1.175	0.7	226	1.217	5.5
Hârşova	177	3.540	3.0	16	1.175	0.7	193	4.715	2.4
Ostrov	180	113	0.8	31	140	1.0	211	253	1.0
Saraiu	180	113	0.8	16	1.175	0.7	196	1.288	6.6
Şiriu	438	876	2.0	100	300	3.0	538	1.176	2.5
Topal	379	4.314	14	16	1.175	0.7	395	5.489	1.6
Topolog	38	152	5.0	200	1.600	8.0	238	1.752	7.5
Urumbeĭ	352	113	0.3	266	1.175	5.8	618	1.288	2.0
Pl. Hârşova . .	2.868	9.718	3.4	1.553	11.851	8.0	4.421	21.569	4.9
Alacap	121	2.212	18.0	475	950	2.0	596	3.162	6.3
Bülbül	138	1.380	10.0	224	360	1.5	362	1.740	·1.6
Carabacâ	149	1.261	8.0	200	600	1.8	349	1.861	1.6
Carataĭ	50	500	10.0	38	2.136	5.7	88	2.636	3.4
Cernavoda . . .	33	660	20.0	45	900	20.0	78	1.560	2.0
Chioseler	90	2.300	25.0	154	3.080	20.0	244	5.380	22.0
Cocargea	183	200	1.0	850	3.700	4.5	1.033	3.900	3.9
Cochirlenĭ . .	180	198	1.0	405	2.310	5.7	585	2.508	5.0
Enigea	180	198	1.0	37	3.134	10.0	217	3.332	16.0
Mahmut C. . . .	442	1.457	32.0	543	2.358	4.7	985	3.815	4.2
Medgidia	93	510	5.6	38	760	20.0	131	1.270	9.0
Raşova	10	100	10.0	80	640	8.0	90	740	0.8
Seimenĭ	98	5	0.05	37	134	10.0	135	139	1.0
Taşpunar	180	198	1.0	120	960	8.0	300	1.158	3.8
Tortoman . . .	221	3 094	14.0	94	846	9.0	315	3.940	13.0
Pl. Medgidia . .	2.168	14.274	6.7	3.340	22.868	6.7	5.508	37.142	6.7

COMUNE	Artificiale			Naturale			Total finețe		
	Culturi hect.	Producția Totala C.M	Producția Media	Culturi hect.	Producția Totală C.M	Producția Media	Culturi hect.	Producția Totală C.M	Producția Media
Almaliu	97	90	1.0	6	556	9.2	103	646	6.0
Aliman	50	50	1.0	6	553	9.2	56	603	1.2
Asarlîk	61	976	16.0	6	553	9.2	67	1.529	25
Bugeac	80	88	1.0	6	553	9.2	86	541	6.5
Bairamdede	79	1.283	16.0	156	2.042	13.0	235	3.325	11.0
Beilicu	80	88	1.0	124	496	4.0	204	584	2.5
Canlia	70	530	7.6	6	553	9.2	76	1.083	15.0
Caranlîk	59	2.360	40.0	6	553	9.2	65	2.913	4.5
Carvan	7	84	12.0	6	553	9.2	13	637	5.9
Cuzgun	66	3.300	50.0	6	553	9.2	72	3.853	54
Dobromir	85	1.220	14.0	6	553	9.2	91	1.773	22
Esechioĭ	188	1.128	6	160	800	5.—	348	1.928	6
Enișemlia	80	88	1	340	30.600	98.0	420	30.688	77
Gârlița	25	125	5	6	553	9.2	31	678	33
Ghiuvegea	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8
Hairamchioĭ	30	670	22	50	900	12.0	80	1.570	16
Lipnița	75	1.950	27	6	553	9.2	81	2.503	31
Mârleanu	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8
Oltina	104	1.560	15	6	553	9.2	110	2.113	20
Ostrov	39	720	18	6	553	9.2	45	1.273	3.0
Parachioĭ	80	88	1	6	553	9.2	86	641	8
Regep-cuius	80	88	1	20	300	15.0	100	388	3.0
Satu-Noŭ	80	89	1	6	553	9.2	86	642	8.0
Pl. Silistra	1.675	16.751	10.4	952	44.542	46.8	2.627	61.293	23.5
Balabancea	344	240	0.8	50	510	10.0	394	750	5.4
Carcaliu	95	95	1.0	343	1.372	4.0	438	1.467	2.5
Cârjelarĭ	371	556	1.9	250	125	0.5	621	681	1.2
Cerna	405	810	2.0	—	—	—	405	810	2.0
Coium-punar	177	1.062	9.5	220	1.319	6.0	397	2.381	7.5
Grecĭ	148	292	2.0	45	705	14.0	193	997	8.0
Isaccea	187	6.860	31.5	32	255	8.0	219	7.115	20 0
Jijila	91	—	—	—	—	—	91	—	—
Luncavița	420	—	—	—	—	—	420	—	—
Măcin	140	1 656	12.0	350	1.740	5.0	490	3.396	8.5
Picinéga	50	—	—	400	800	2.0	450	800	2.0
Pisica	—	—	—	489	2.822	6.0	489	2.822	6.0
Satu-Noŭ	169	422	2.5	30	150	3.0	199	572	2.7
Turcoia	144	450	3.5	60	210	4.0	204	690	3.7
Văcărenĭ	150	1.880	12.0	—	—	—	150	1.880	12.0
Pl. Măcin	2.891	14.326	5.0	2.269	32.998	4.4	5.160	47.324	5.0

COMUNE	Artificiale			Naturale			Total finețe		
	Culturi hect.	Producția Totală C.M	Producția Media	Culturi hect.	Producția Totală C.M	Producția Media	Culturi hect.	Producția Totală C.M	Producția Media
Alibichioĭ	114	—	—	—	—	—	114	—	—
Armutlia	103	3.090	3.5	134	1.236	9.5	237	4.326	6 5
Atmagea	141	704	4.3	—	—	—	141	704	4.3
Babadag	200	640	3.3	25	450	1.9	225	1.090	2.5
Bașchioĭ	329	1.316	4.5	91	455	5.0	784	1.771	5.0
Peidaut	293	—	—	—	—	—	293	—	—
Canlî-bugeac	275	—	—	—	—	—	275	—	—
Caramanchioĭ	100	—	—	20	—	—	120	—	—
Caranasuf	243	—	—	—	—	—	243	—	—
Casapchioĭ	349	7.970	15.0	—	—	—	349	7.970	15.0
Casâmcea	648	—	—	—	—	—	648	—	—
Cĭamurlĭ d. j.	112	169	1.7	10	120	12.0	122	289	6.5
« de sus	168	—	—	—	—	—	168	—	—
Ciucurova	117	37	0.2	—	—	—	117	37	0.2
Cogelac	—	—	—	80	2.000	25.0	80	2.000	25.0
Congaz	334	1 944	6.5	50	366	7.5	384	2.310	7.0
Enișala	68	—	—	—	—	—	68	—	—
Juriloĭca	60	300	5.0	—	—	—	60	300	5.0
Nalbant	209	1.300	6.0	—	—	—	209	1.300	6.0
Ortachioĭ	159	1.268	9.8	—	—	—	159	1.268	9.8
Poturu	228	454	2.0	116	774	6.0	344	1.228	4.0
Sarichioĭ	108	864	8.2	—	—	—	108	864	8.2
Slava-rusă	320	160	0.5	—	—	—	320	160	0.5
Toxof	980	—	—	50	350	7.0	1.030	350	7.0
Zebil	207	621	3.0	—	—	—	207	621	3.0
Pl. Babadag	5.865	20.834	3.6	576	5.750	9.9	6.441	26.584	4 1
Agighiol	215	430	2.0	—	—	—	215	430	2.0
Beștepe	162	810	5.0	—	—	—	162	810	5.0
Cataloĭ	200	450	2.5	47	141	3.0	247	591	2.5
Cășla	290	1.930	6.0	—	—	—	290	1.930	6.0
Frecățeĭ	159	418	2.5	72	169	2.0	231	587	2.2
Mahmudia	89	420	4.0	—	—	—	89	420	4.0
Malcocĭ	191	775	4.0	—	—	—	191	775	4.0
Meidanchioĭ	300	534	1.7	—	—	—	300	534	1.7
Morughiol	168	3.360	20.0	293	5.860	23.0	461	9.220	21.5
Nicolițel	200	4.500	20.0	—	—	—	200	4.500	20.0
Parcheș	22	120	5.0	—	—	—	22	120	5.0
Sarighiol	170	2.050	12.0	—	—	—	170	2.050	12.0
Sarinasuf	60	45	0.7	—	—	—	60	45	0.7
Satu-Nou	—	—	—	300	—	—	300	—	—
Somova	110	—	—	—	—	—	110	—	—
Telița	46	690	21.0	10	—	—	56	600	21.0
Tulcea	1.500	37.500	20.0	42	462	10.0	1.542	37.962	15.0
Pl. Tulcea	3.612	54.030	15.0	754	6.632	7.9	4.366	60.662	13.0

COMUNE	Fîn. artif. Culturĭ hect.	Fîn. artif. Prod. Total C. M.	Fîn. artif. Prod. Media	Fîn. natur. Culturĭ hect.	Fîn. natur. Producţ. Total C. M.	Fîn. natur. Producţ. Media	Tot. fîneţe Culturĭ hect.	Tot. fîneţe Producţ. Total C. M.	Tot. fîneţe Producţ. Media
Caraorman	7	112	16.0	500	6 500	13.0	507	6.612	15.0
Chilia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Satul-Nou	8	—	—	1.000	1.200	0.12	1008	1.200	0.12
Sf. Gheorghe	—	—	—	170	2.650	15.6	170	2.650	15.6
Sfistofca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sulina	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pl. Sulina	15	110	7.5	1.670	10.350	6.2	1.685	10.462	7.0

RECAPITULAŢIA pe PLĂŞI	Fîn. artific. Culturĭ hect.	Fîn. artific. Producţ. Total C. M.	Fîn. artific. Producţ. Media	Fîn. natur. Culturĭ hect.	Fîn. natur. Producţ. Total C. M.	Fîn. natur. Producţ. Media	Tot. fîneţe Culturĭ hect.	Tot. fîneţe Producţ. Total C. M.	Tot. fîneţe Producţ. Media
Constanţa	2.619	16.438	6.3	5.421	123.133	22.8	8.040	139.571	17.3
Hârşova	2.868	9.718	3.4	1.553	11.851	8.0	4.421	21.569	4.9
Mangalia	2.221	17.989	8.1	6.532	118.646	18.1	8.753	136.635	15.7
Medgidia	2.168	14.274	6.7	3.340	22.868	6.7	5.508	37.142	6.7
Silistra-Noua	1.675	16.751	10.4	952	44.542	49.5	2.627	61.293	23.5
Jud. Constanţa	11.551	75.170	6.5	17.798	321.040	18.0	29.349	396.210	14.7
Babadag	5.865	20.834	3.6	576	5.750	9.9	6.441	26.584	4.1
Macin	2.891	14.326	5.0	2.269	32.998	4.4	5.160	47.324	9.1
Sulina	15	110	7.5	1.670	10.350	6.2	1.685	10.460	6.2
Tulcea	3.612	54.030	15.0	754	6.632	7.9	4.366	60.662	13.9
Jud. Tulcea	12.383	89.300	7.2	5.269	55.730	10.6	17.65	145.030	8.2
Dobrogia	23.934	164.170	6.9	23.067	376.770	16.3	47.001	541.240	11.5

Un hectar de grădinăriĭ şi cultivat cu fîneţe produce anual brut:

PLĂŞI	GRĂDINĂRII Suprafaţa cultivată hect.	GRĂDINĂRII Valóre 600 leĭ un hect.	GRĂDINĂRII Produce brut un hect.	AMBELE FÎNEŢE Suprafaţa cultivată hect.	AMBELE FÎNEŢE Producţie C. Metr.	AMBELE FÎNEŢE Valóre 4 leĭ un C. M.	AMBELE FÎNEŢE Produce brut un hect.	Grăd. şi Fîn. Produce brut un hect.
Constanţa	190	114.000	600	8.040	139.571	558.284	62	81
Hârşova	267	160.200	600	4.421	21.569	86.270	14	53
Mangalia	110	66.000	600	8.753	136.635	546.540	63	70
Medgidia	130	78.000	600	5.508	37.142	148.568	27	41
Silistra	431	258.600	600	2.627	61.293	245.172	93	165
Jud. Constanţa	1.128	676.800	600	29.349	396.210	1.584.840	54	87
Babadag	671	402.600	600	6.441	26.584	106.336	17	70
Măcin	384	230.400	600	5.160	47.324	189.296	37	75
Sulina	76	45.600	600	1.685	10.460	41.840	25	50
Tulcea	481	288.600	600	4.366	60.662	242.648	56	110
Jud. Tulcea	1.612	967.200	600	17.652	145.030	580.120	33	80
Dobrogia	2.740	1.644.000	600	47.001	541.240	2.164.960	46	76

Recapitulaţia culturilor

PLAŞI	CEREALE Supr. hect.	CEREALE Valóre Leĭ	CEREALE Un hect.	OLEOGINOASE Supr. hect.	OLEOGINOASE Valóre Leĭ	OLEOGINOASE Un hect.	LEG. ŞI TUB. Supr. hect.	LEG. ŞI TUB. Valóre Leĭ	LEG. ŞI TUB. Un hect.	INDUSTRIALE Supr. hect.	INDUSTRIALE Valóre Leĭ	INDUSTRIALE Un hect.	GRĂD. ŞI FÎN. Supr. hect.	GRĂD. ŞI FÎN. Valóre Leĭ	GRĂD. ŞI FÎN. Un hect.	TOTAL Supr. hect.	TOTAL Valóre Leĭ	TOTAL Un hect.
Constanţa	55.734	3.790.837	68	4.890	547.289	112	461	43.012	93	—	—	—	8.230	672.284	81	69.315	5.053.422	73
Hârşova	73.294	3.714.601	50	268	33.390	124	137	15.989	116	—	—	—	4.688	246.476	53	78.387	4.010.456	51
Mangalia	60.101	3.942.767	65	7.202	1.059.655	147	444	35.312	80	—	—	—	8.863	612.540	70	76.610	5.050.274	74
Medgidia	74.091	5.398.826	72	989	105.315	106	415	38.082	91	—	—	—	5.638	226.568	41	81.133	5.768.791	71
Silistra-Noua	36.946	3.310.891	89	309	47.418	153	522	53.202	102		—	—	3.058	503.772	165	40.835	3.915.683	95
Jud. Constanţa	288.000	20.484.185	71	13.485	2.071.509	153	1.979	188.597	96	11	—	—	30.477	2.261.640	87	333.952	25.005.931	72
Babadag	86.088	5.212.298	60	3.385	306.071	90	734	41.525	57	—	—	—	7.312	508.936	70	97.519	6.068.030	63
Macin	31.922	2.211.040	69	7	39	5	554	122.473	221	343	2686	436	5.544	419.646	75	38.370	2.755.884	72
Sulina	2.205	126.818	57	23	1.479	68	60	5.220	87	—	—	—	1.761	87.440	50	4.049	220.757	54
Tulcea	39.252	2.845.705	72	1.475	129.631	87	1.308	209.720	160	—	—	—	4.847	531.248	110	46.882	3.716.304	80
Jud. Tulcea	163.429	10.818.178	66	5.646	435.141	77	2.647	286.335	108	407	2686	436	19 264	1.547.320	80	191.393	13.089.660	68
Dobrogia	451.429	31.302.363	69	19.131	2.506.650	136	4.572	471.745	104	418	2686	436	49.741	3.808.960	76	525.291	38.092.404	72

Pentru o maĭ apropiată de adevĕr statistică, am întocmit tabloul de sus a producţiuniĭ agricole pe şése anĭ, pentru judeţe şi Dobrogia, iar pentru plăşĭ pe cincĭ anĭ.

In acest interval am avut în Dobrogia anĭ destul de bunĭ şi fórte rĕĭ.

Din acest tabloŭ reese, că un hectar aci, produce în mediŭ 72 leĭ anual, adică 72 leĭ în Judeţul Constanţa şi 68 leĭ în Judeţul Tulcea.

Dăm în tabloul de jos suprafaţa cultivată, valórea productelor şi produsul brut al unuĭ hect. pe 1900 în fie-care din judeţele ţĕriĭ, pentru a se putea face comparaţia între ele:

Grupe	JUDEŢE	Suprafaţa cultivată hect.	Valórea productelor leĭ	Val. brută a unuĭ hect.	Clasificaţia
Şesul SIret. şi Prut.	Dorohoĭ	144.160	20.460.570	142	3
	Botoşaní	140.589	19.444.949	138	4
	Iaşĭ	131.481	18.075.226	137	5
	Roman	84.301	12.909.450	153	1
	Vasluĭ	100.155	13.576.789	135	7
	Fălciŭ	94.616	12.297.204	130	8
	Tutova	125.984	17.104.560	136	6
	Covurluĭ	151.397	14.222.468	95	24
	Tecuciŭ	127.483	16.025.179	126	11
	Râmnic-Sărat	166.548	20.443.755	123	13
Carp. Mold.	Suceava	94.004	11.943.143	127	10
	Neamţu	97.434	9.657.039	99	22
	Bacaŭ	116.907	11.275.587	97	23
	Putna	81.077	9.146.452	112	16
Carp. Mnteniei	Buzĕŭ	200.430	20.597.270	103	20
	Prahova	160.537	18.764.002	111	17
	Dâmboviţa	135.286	14.578.478	107	19
	Muscel	48.311	4.042.805	84	26
	Argeş	135.208	8.957.660	66	31
	Vâlcea	91.558	7.169.386	78	29
	Gorj	99.776	6.890.607	65	32
	Mehedinţĭ	211.837	17.010.530	80	28
Şesul Dunăriĭ	Dolj	375.562	37.480.302	100	21
	Romanaţĭ	240.106	26.058.928	110	18
	Olt	168.605	14.072.701	83	27
	Teleorman	338.069	42.029.913	124	12
	Vlaşca	284.669	34.516.200	122	14
	Ilfov	341.578	48.587.100	143	2
	Ialomiţa	432.222	53.641.491	128	9
	Braila	221.485	26.933.153	121	15
Dobrogia	Tulcea	162 340	13.687.471	85	25
	Constanţa	320.200	25.486.342	77	30
	România	5.632.924	627.086.700	111.33	—

Vedem dar, că judeţele din Dobrogia sunt dintre cele din urmă ale Ţĕriĭ Românescĭ, în privinţa culturilor.

Acum dăm şi tabloul tuturor culturilor din Dobrogia pe anul 1900 pe plăşĭ:

Județe	Culturi	Constanța hect.	Hârșova hect.	Mangalia hect.	Medgidia hect.	Silistra Noua hect.	Total hect.
CONSTANȚA	Orz	17.428	17.060	26.185	25.193	10.245	96.111
	Porumb	7.167	14.351	10.945	14.111	8.921	55.495
	Grâu	9.032	4.409	7.871	9.473	16.417	47.202
	Meiŭ	7.799	19.483	9.413	15.221	3.300	55.216
	Ovĕz	4.178	7.523	2.955	5.002	2.103	21.761
	Secară	1.302	71	2.646	1.120	197	5.336
	In	2.082	481	5.606	181	62	8.412
	Rapița	2.633	82	2.313	1.646	554	7.228
	Cânepa	—	5	—	—	60	65
	Fasole	188	69	387	475	572	1.691
	Cartofĭ	15	18	24	24	36	117
	Mazăre	19	17	17	17	17	87
	Plante industriale	—	—	—	—	—	10
	Sfecle	—	—	—	—	—	1
	Grădinăriĭ	190	267	110	130	431	1.128
	Fîn artificial	2.619	2.868	2.221	2.168	1.675	11.551
	» natural	5.421	1.553	6.532	3.340	952	17.798
	Total	60.073	68.257	77.225	78.101	45.542	329.209
	Cât vine de agricultor	19	16	22	21	9	16

Județe	Culturĭ	Babadag	Màcin	Sulina	Tulcea		Total
TULCEA	Grâŭ	15.870	4.911	542	10.684	—	32.007
	Secara	4.581	828	380	7.186	—	12.925
	Orz	23.105	9.223	1.209	14.194	—	47.731
	Ovĕz	2.321	1.279	—	557	—	4.157
	Porumb	11.818	9.521	49	8.051	—	29.439
	Meiu	6.921	2.480	65	1.480	—	10.946
	Rapița	22	—	—	25	—	47
	In	2.093	—	2	1.350	—	3.445
	Fasole	242	114	17	912	—	1.285
	Mazăre	11	8	—	38	—	57
	Cartofĭ	258	94	20	249	—	630
	Tutun	—	327	—	16	—	343
	Plante industriale	—	—	—	—	—	64
	Grădinăriĭ	671	384	76	481	—	1.612
	Fîn artificial	5.865	2.891	15	3.612	—	12.383
	» natural	576	2.269	1.670	754	—	5.269
	Total	74.354	34.329	4.054	49.539	—	162.340
	Cât vine de agricultor	12	8	9	12	—	10
	Total general	—	—	—	—	—	491.549
	Câte hectare vin de cultivator						14

Fiindu-ne cunoscut numĕrul vitelor de muncă (caĭ, epe, boĭ și bivolĭ) putem întocmi pe plășĭ numĕrul de hectare, ce are de făcut o vită de plug într'un an, cel puțin pentru anul 1900:

Detaliĭ	Plasa Constanța	Plasa Hârșova	Plasa Mangalia	Plasa Medgidia	Plasa Silistra-Nouă	Total Județul Constanța	Plasa Babadag	Plasa Măcin	Plasa Sulina	Plasa Tulcea	Total Jud. Tulcea	Total Dobrogia
Hect. cultivate	60.073	68.257	77.225	78.101	45.542	329.209	74.354	34.329	4.054	49.539	162.340	491.549
No. vitelor agr.	12.354	16.261	18.351	17.554	15.850	80.370	21.755	12.427	3.890	10.268	48.340	128.710
Câte hect. vin de vita	4.8	4.2	4.3	4.4	2.8	4.—	3.4	2.7	1.—	4.8	3.3	3.8

In termen mediŭ dar în Dobrogia, un cultivator are 14 hectare de lucrat.

Se şcie că un plug cu 4 boĭ póte face o muncă agricolă în bune condiţiunĭ, arând zilnic 35 arii [1]).

La noĭ în genere se lucréză 80 zile pe an.

Aşa dar un plug póte ara până la 28—30 hectare anual, aceea ce pentru o singură vită revin câte 7 hectare pe an.

In Dobrogia însă, din cauza releĭ întreţinerĭ a vitelor, abia se póte ajunge la 3.80[2]) hectare de vită, adică pentru un plug cu 4 boĭ vin 15 hectare.

Decĭ există o proporţie generală între numĕrul vitelor de muncă şi întinderea culturilor în Dobrogea, unde fie-care cultivator are de lucrat câte 14 hectare pe an.

Acesta fiind un factor care influenţéză asupra agriculturiĭ în Dobrogia, să'l raportăm la plăşĭ; ast-fel găsim:

In plasa	Constanţa	un	plug	ară	19.20	hectare,	un	cultivator	posedă	19	hectare.
»	Hârşova	»	»	»	16.80	»	»	»	»	16	»
»	Mangalia	»	»	»	17.20	»	»	»	»	22	»
»	Medgidia	»	»	»	17.60	»	»	»	»	21	»
»	Silistra-Nouă		»	»	11.20	»	»	»	»	9	»
In jud.	Constanţa	un	»	»	16.00	»	»	»	»	16	»
In plasa	Babadag	»	»	»	13.60	»	»	»	»	12	»
»	Măcin	»	»	»	10.80	»	»	»	»	8	»
»	Sulina	»	»	»	4.00	»	»	»	»	9	»
»	Tulcea	»	»	»	19.20	»	»	»	»	12	»
In jud.	Tulcea	»	»	»	10.20	»	»	»	»	10	»

Dacă voim să tragem conclusiunĭ generale din tóte cifrele stabilite şi împărţind Dobrogia în sensul paralelor avem:

Partea de Sud, cu plăşile S'listra-Nouă, Mangalia şi Constanţa, terenul produce bine.

Cu cât înaintăm spre Nord de valea Carasu, terenul produce din ce în ce maĭ slab (plăşile Medgidia, Babadag şi Hârşova).

Coborând pantele nordice ale culmeĭ Babadaguluĭ, pămêntul reîncepe a produce iarăşĭ bine.

Aşa dar, avem un centru fórte rĕŭ (basinurile rîurilor Saraiŭ, Casâmcea superióră şi cele douĕ Slave).

Cu cât ne depărtăm către Nord şi Sud de acest centru, cu atât avem un pămênt maĭ rodnic, care atinge maximum la cele douĕ extremităţĭ (plăşile Silistra-Nouă şi Tulcea).

Impărţind Dobrogia în versanţĭ (afară de plăşile Hârşova şi Babadag, carĭ am arătat că sunt fórte rele) avem:

Versantul Dunărean e cel maĭ productiv (plăşile Silistra şi Tulcea cele maĭ bune, plăşile Medgidia şi Măcin maĭ puţin).

Versantul Măriĭ-Negre (plăşile Mangalia şi Constanţa) tot aşa de productive ca plăşile Medgidia şi Măcin.

In trăsurĭ generale:

Centrul slab (plăşile Hârşova şi Babadag), douĕ extremităţĭ fórte productive, însă maĭ bună partea de sud (pl. Silistra) ca cea de Nord (pl. Tulcea); între centru şi extremităţĭ, douĕ zone de o potrivă de productive.

Din aceste consideraţiunĭ am exclus plasa Sulina, care sub tóte raporturile dă o producţie fórte rea.

---

[1]) *Barral et Sagnier.* «Dictionnaire d'Agriculture», Tom. II, pag. 202

[2]) *D-l Colescu* dă media 4.13 hect. la o vită de plug în Dobrogia, iar pentru ţéra întrégă 2.95.

B. VIILE ŞI LIVEDILE DE PRUNI

1. Viĭ.

Dobrogia a fost maĭ renumită odinióră în producţiunea vinuluĭ, de cât acum. Nu vom merge cu cercetările până la «Tristele» luĭ Ovidiu, care ne spune:

« . . . . şi 'n vas îngheaţă vinul»
«De 'l scoţĭ în bolovane păstrând figura óleĭ».
«Şi 'n loc a sórbe spumă, mănâncĭ bucăţĭ de vin» [1]).

Vom cita numaĭ la întâmplare cele ce ne spune Peyssonel, în vol. al II-lea al cărţiĭ sale, fiind date maĭ precise şi maĭ apropiate de noĭ, scrierea fiind tipărită în 1787.

Peyssonel vorbind despre mărfurile ce se exportaŭ din Mangalia, menţionează şi «despre struguriĭ ce se produceaŭ aci în destul de mare abondenţă».

In altă parte vorbesce despre vinurile din Dobrogia, «unde se producea o destul de mare cantitate de vin roşu, însă de calitate mediocră, la Isaccea, Tulcea şi Măcin. In fie-care an veneaŭ din Rusia şi din Polonia 5—6000 căruţe pentru a încărca vinurĭ, carĭ costaŭ pe loc 50 de parale quintalul, socotind preţul unul peste altul» [2]).

Dacă am voi acum să ştim ce cantitate de vin se exporta din viile Dobrogieĭ, trebue să cunóscem, că un quintal era egal cu 225 ocale turcescĭ, saŭ 268 kilograme.

Decĭ, dacă socotim, că o căruţă putea încărca până la 5 quintale, ceea ce nu era mult, ca o căruţă venită din Rusia să încarce 1340 kilograme, ajungem la colosala cifră de 8.040.000 kil. vin, pentru cele 6000 căruţe încărcate cu vin ce se exporta în Rusia şi Polonia.

Este bine înţeles, că valórea a 50 parale nu era ca acum 25 banĭ.

Cea maĭ mare cantitate de vin exportată de ţéra nóstră întrégă, a fost în 1888, de 9 milióne kilograme; decĭ, ne putem face o idee de productivitatea în vinurĭ a Dobrogieĭ în veacul XVIII.

Cifrele confirmă zicătórea rĕmasă până astăzĭ în gura locuitorilor din Nicoliţel, că «podgoriile Sariceĭ eraŭ pivniţele Împĕrăteseĭ Caterina II-a a Rusieĭ».

* * *

La ocuparea Dobrogieĭ, baronul d'Hogguer ne-a lăsat o notiţă fórte sumară despre vinurile de aci, când zice: «via se cultivă în micĭ cantităţĭ, maĭ ales în împrejurimile Isacceĭ şi Măcinuluĭ. Vinul ce se produce e de calitate de tot inferióră şi se consumă în ţéră, afară de o mică cantitate, care de la Măcin se exportă în lungul Dunăriĭ» [3]).

Să controlăm spusele luĭ d'Hoggueur prin date statistice exacte, şi pentru o bună comparaţie dămi maĭ jos tabloul culturiĭ viţeĭ şi producţiuniĭ vinuluĭ din aniĭ 1892 şi 1900:

	CONSTANŢA					TULCEA					DOBROGIA				
	VIĬ	VIN				VIĬ	VIN				VIĬ	VIN			
Anĭ	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valóre Leĭ	Preţul unuĭ hl.	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valóre Leĭ	Preţul unuĭ hl.	Supraf. hect.	Product. hl.	Media la hect.	Valóre Leĭ	Preţul unuĭ hl.
1.892	1.010	20.091	19.89	367.063	18.27	4.570	107.939	23.62	1.548.777	14.35	5.580	128.030	21.75	1.915.840	16.30
1.900	2.355	21.270	9.—	334.900	15.75	5.894	305.800	51.90	3.843.900	12.57	8.249	327.070	39.60	4.178.800	12.78
Plus	1.345	1.179	—	—	—	1.324	197.861	28.28	2.295.123	—	2.669	199.010	17.85	2.262.960	—
Minus	—	—	10.89	32.163	7.48	—	—	—	—	1.78	—	—	—	—	3.52

[1]) Trist., Lib. III, Eleg. X, vers. 20-22.
[2]) «Traité sur le Commerce de la Mer-Noire». Vol. II, pag. 158-159 şi 172.
[3]) «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 18.

Din acest tabloŭ reiese că:

a) Suprafaţa terenuluĭ cultivat cu vie a crescut în 8 anĭ cu 2.669 hect.

b) Producţia vinuluĭ a crescut în opt anĭ cu 199.040 hectolitri.

c) Media la hectar în aceştĭ opt anĭ a crescut cu 17.85 hl. la hectar.

d) Valórea vinuluĭ în total a dat un plus de 2.262.960 leĭ, în aceştĭ opt anĭ.

e) Preţul unuĭ hectolitru a scăzut cu 3 leĭ 52 banĭ.

Scăzând cheltuelile culturiĭ unuĭ hectar de vie, care pentru judeţul Constanţa sunt 86 leĭ, iar pentru jud. Tulcea 94 leĭ, putem întocmi tabloul de cât produce net un hectar, saŭ tóte viile din Dobrogia pentru anul 1900:

CONSTANŢA				TULCEA				DOBROGIA			
		Produce net				Produce net				Produce net	
Supraf. hect.	Valóre Leĭ	Tóte viile Leĭ	Un hect.	Supraf. hect.	Valóre Leĭ	Tóte viile Leĭ	Un hect.	Supraf. hect.	Valóre Leĭ	Tóte viile Leĭ	Un hect.
2.355	334.900	132.370	56.60	5.894	3.843.900	3.289.864	558	8.249	4.178.800	3.436.390	416.50

Raportul în care staŭ judeţele dobrogene, din punctul de vedere al viilor, faţă cu cele din ţéră este arătat în tabloul:

JUDEŢE	Suprafaţa hect.	Producţiune: Totală hl.	Media la hect. (hl.)	Preţul la un hl. (Leĭ)	Valórea (Leĭ)	Cultura unuĭ hect. costă (Leĭ)	Produce net un hect. (Leĭ)
Dorohoĭ . .	525	3.250	6.2	13.51	44.000	95	16.90
Botoşanĭ . .	891	9.400	10.5	18 53	174.100	102	93.30
Iaşĭ	4.478	138.000	30.8	10.47	1.445.000	82	240.90
Roman . .	740	17.400	23.5	9.68	168.500	60	167.70
Vasluĭ . .	3.718	114.100	32.5	6.38	728.400	55	140.90
Fălciu . . .	6.773	243.150	35.9	5.85	1.422.900	134	76.00
Tutova . .	6.328	267.300	42.2	4.85	1.395.800	81	139.50
Covurluĭ .	6.561	163.800	25.0	5.11	837.300	136	8.30
Tecucĭ . .	7.722	369.500	47.9	7.46	2.758.200	106	251.10
R.-Săraţ .	9.573	240.040	25.1	9.95	2.387.400	220	29.30
Sucéva . .	382	1.400	3.7	13.57	19.000	83	33.20
Neamţu . .	89	200	2.2	8.—	1.600	58	40.00
Bacaŭ . .	5.300	220.020	41.5	5.77	1.270.400	74	165.70
Putna . . .	14.936	792.200	53.0	7.30	5.786.900	134	253.40
Buzĕŭ . . .	1.960	33.020	16.8	18.45	609.200	96	214.80
Prahova .	968	23.520	24.3	21.01	494.100	137	373.50

JUDEŢE	Suprafaţa hect.	Producţiune: Totală hl.	Media la hect. (hl.)	Preţul la un hl. (Leĭ)	Valórea (Leĭ)	Cultura unuĭ hect. costă (Leĭ)	Produce net un hect. (Leĭ)
Dâmboviţa .	246	2.200	8.9	24.68	54.300	185	35.70
Muscel . .	162	2.800	17.3	36.38	73.900	—	456.10
Argeş . . .	1.026	10.950	10.7	16.51	180.800	159	16.90
Vâlcea . .	8.115	52.840	6.5	23.26	1.228.800	110	48.80
Gorj . . .	7.190	39.900	5.4	23.18	901.600	75	50.40
Mehedinţĭ .	3.750	15.200	4.1	12.14	196.700	80	27.50
Dolj	11.346	56.530	5.0	13.92	787.800	91	21.50
Romanaţĭ .	8.354	32.500	3.9	13.81	448.700	118	64.20
Olt	3.633	26.700	7.3	16.50	440.500	133	11.70
Teleorman .	10.284	91.100	8.9	17.79	1.620.700	148	9.60
Vlaşca . .	6.491	85.800	13.2	14.58	1.250.800	130	62.70
Ilfov . . .	4.305	91.000	21.1	19.60	1.783.900	141	273.30
Ialomiţa . .	898	7.660	8.5	18.05	138.300	140	14.00
Brăila . .	619	20.100	32.5	11.04	221.900	266	92.40
Tulcea . . .	*5. 94*	*305.800*	*51.9*	*12.57*	*3.843.900*	*94*	*558 00*
Constanţa .	*2.355*	*21.270*	*9.0*	*15.75*	*334.900*	*86*	*56.60*

Acest tabloŭ ne dovedesce, că judeţul Tulcea vine în al doilea rând, după jud. Putna în privinţa medieĭ producţieĭ la hect., de asemenea şi sub raportul valoriĭ vinuluĭ produs.

Un hect. de vie din judeţul Tulcea produce maĭ mult de cât orĭ-care judeţ.

Dăm tabloul culturiĭ viţeĭ şi producţiuniĭ vinuluĭ pe comune, plăşĭ şi judeţe pentru anul 1900:

a) Județul Constanța

COMUNE	Suprafața hect.	Producția Totală hl.	Media la hect.	Valórea Leĭ	Prețul unuĭ h. l.
Caraharman	12	24	2.—	192	8.—
Caramurat	10	500	50.—	2.250	4.50
Cicràcci	16	452	28.04	9.040	20.—
Constanța	325	1300	4.—	10.400	8.—
Gargalîc	29	248	8.55	3.968	16.—
Omurcea	2	—	—	—	—
Pl. Constanța	394	2.524	6.30	25.850	10.25
Agemler	3	15	5.—	150	10.—
Cavaclar	2	20	10.—	500	25.—
Gheringec	9	245	5.—	720	16.—
Mangalia	28	48	8.85	6.200	15.—
Musurat	10	53	5.30	848	16.—
Osmanfacà	5	5	1.—	55	11.—
Pl. Mangalia	57	386	6.70	8.473	21.95
Alacap	7	98	14.—	1.568	16.—
Cernavoda	12	180	15.—	2.700	15.—
Chioseler	4	—	—	—	—
Cochirlenĭ	7	49	7.—	686	14.—
Rașova	5	50	10.—	1.000	20.—
Seimenĭ	22	264	12.—	3.960	15.—
Tașpunar	5	35	7.—	560	16.—
Pl. Medgidia	62	676	14.37	10.474	15.45

COMUNE	Suprafața hect.	Producția Totala hl.	Media la hect.	Valórea Leĭ	Perțul unuĭ h. l.
Calfa	12	—	—	—	—
Ciobanu	3	20	6.66	300	15.—
Dăenĭ	16	255	16.01	3·825	15.—
Gàrliciu	95	95	1.—	1·425	15.—
Ghizdarescĭ	53	1.560	29.04	12·480	8.—
Hàrșova	125	1.570	12.70	23 550	15.—
Ostrov	36	842	2ɜ.39	10·104	12.—
Saraiŭ	30	300	10.—	4·500	15.—
Siriu	40	1.500	37.—	22·500	15.—
Topal	45	350	7.77	5·250	15.—
Topolog	16	364	22.07	7.280	20.—
Urumbeĭ	6	42	7.—	294	7.—
Pl. Hàrșova	477	6.898	14.40	91.508	13.25
Almanlîu	164	1.032	6.20	18.576	18.—
Asarlîk	15	38	2.25	760	20.—
Bugeac	35	70	2.—	1.470	21.—
Beilic	65	500	7.65	11.500	23.—
Canlia	58	23	0.35	345	15.—
Caranlîc	2	24	12.—	480	20.—
Carvan	12	48	4.—	1.440	30.—
Cuzgun	13	156	12.—	3.120	20.—
Dobromir	27	216	8.—	2.593	12.—
Gàrlița	127	635	5.—	12.700	20.—
Lipnița	117	280	2.40	4.480	16.—
Màrlénu	47	187	3.97	3.366	18.—
Oltina	63	378	6.—	3.780	16.—
Ostrov.	555	7.000	12.65	129.525	18.50
Parachioĭ	24	96	4.—	2.400	25.—
Satu-Noŭ	41	103	2.50	2.060	20.—
Pl. Silistra-N.	1365	10.786	7.80	198.595	18.35

b) Județul Tulcea

COMUNE	Suprafața hect.	Producția Totală hl.	Media la hect.	Valórea Leĭ	Prețul unuĭ h. l.
Alibichioĭ	—	—	—	—	—
Armutlia	2	16	8.—	256	16.—
Atmagea	52	728	14.—	11.220	15 40
Babadag.	23	1.058	46.—	15.870	14 50
Bașchioĭ.	26	5.476	210.90	82.140	15.50
Beidaut	75	8.560	114.—	119.680	13 90
Canlî-bugeac	55	5.062	92.—	74.968	14 80
Caramanchioĭ	78	400	5.10	4.000	10.—
Caranasuf	40	3.372	86.30	43.840	13.—
Casapchioĭ.	48	1.160	24.20	17.400	10 40
Casàmcea	20	335	16.75	5.025	15.—
Ciamurli-de-jos	1	25	25.—	250	10.—
» -de-sus	58	3.480	60.—	41.760	12.—
Ciucurova.	131	4.000	30.50	72.000	18.—
Cogelac	24	1.820	75.70	10.920	6.—
Congaz	95	1.190	12.50	28.870	24.20
Enișala	100	2.710	27.10	37.660	13.90
Jurilofca.	200	12.200	61.—	137.000	30.—
Nalbant	112	4.775	42.60	27.000	5 25
Ortachioĭ	59	3,910	66.25	32.100	8.20
Poturu.	72	1.612	22.30	19.344	12.—
Sarichioĭ.	150	5.400	36.—	97.200	18.—
Slava-rusă	26	50	2.—	500	10.—
Toxof	5	50	10.—	500	10.—
Zebil	317	6.563	20.60	77.407	11.80
Pl. Babadag.	1.769	74.952	45.60	956.910	12.75

COMUNE	Suprafața hect.	Producția Totala hl.	Media la hect.	Valórea Leĭ	Perțul unuĭ h. l.
Balabancea	35	450	12.80	6.750	15.—
Carcaliu.	136	2.420	17.80	24.200	10.—
Càrjelarĭ.	27	100	3.50	1.400	14.—
Cerna	12	12.380	102.—	193.200	15.60
Coium-punar	3	—	—	—	—
Grecĭ	182	1.654	9.—	14.886	9.—
Isaccea	477	28.040	58.50	448 640	16.—
Jijila.	169	3.860	22.90	30.880	8.—
Luncavița	342	19.390	56 70	193.900	10,—
Măcin.	156	11.160	71.50	89.280	8.—
Picinéga	32	640	20.—	7.680	11.80
Pisica	17	1.500	9.80	13.470	9.—
Satu-Noŭ	98	1.063	10.90	10.304	9.—
Turcóia	359	37.878	105.—	296.060	8.—
Văcărenĭ	—	—	—	—	—
Pl. Măcin	2.045	120.535	57.20	1.330.650	11.5
Caraorman	1	5	5.—	50	10.—
Chilia-Veche	89	2.025	22.80	20.390	10.—
Satu-Noŭ	10	150	10.—	3.000	20.—
Sf. Gheorghe	—	—	—	—	—
Sfiștofca.	—	—	—	—	—
Sulina.	—	—	—	—	—
Pl. Sulina	100	2.180	10.70	23.440	15.50

COMUNE	Suprafață hect.	Producția: Totală hl.	Producția: Media la hect.	Producția: Valórea Totală Leĭ	Producția: Prețul unuĭ hl.
Agighiol . . .	94	10.810	115.—	108.100	10.—
Beș-tepe . . .	160	5.200	32.5	52.010	10.—
Câsla	27	2.700	100.—	18.900	8.—
Frecățeĭ . . .	16	134	9.—	161	1.50
Mahmudia . .	60	1.550	25.8	18.600	12.—
Malcocĭ. . . .	45	2.550	56.6	39.250	12.—
Meidanchioĭ .	37	963	26.—	10.785	12.—
Morughiol . .	1	28	28.—	420	18.—
Nicolițel . . .	627	44.580	70.1	731.112	16.50
Parches . . .	69	430	6.3	5.160	12.—
Sarighiol . .	47	3.400	72.3	34.000	10.—
Somova . .	135	8.910	66.—	17.820	19.—
Telița	374	16.180	45.—	318.880	16.—
Tulcea	288	10.498	36.5	177.802	16.50
Pl. Tulcea .	1980	108.133	64.5	1.532.900	13.10

PLĂȘI	Suprafață hect.	Producția: Totală hl.	Producția: Media la hect.	Producția: Valórea Totală Leĭ	Producția: Prețul unuĭ hl.
Constanța . .	394	2.524	6.30	25.850	10.25
Hârșova . . .	477	6.898	14.40	91.508	13.25
Mangalia . .	57	386	6.70	8.473	21.95
Medgidia . .	62	676	14.37	10.474	15.45
Silistra-Nouă	1.365	10.786	7.80	198.595	18.35
Jud Constanța	2.355	21.270	15.75	334.900	15.65
Babadag . . .	1.769	74.952	45.6	956.910	12.75
Măcin	2.045	120.535	57.2	1.330.650	11.50
Sulina	100	2.180	10.7	23.440	15 50
Tulcea	1.980	108.133	64.5	1.532.900	13.10
Jud. Tulcea .	5.894	305.800	52.57	3.843.900	12.50
Dobrogia . . .	8.249	327.070	39.6	4.178.800	12.30

Județul Tulcea produce dar fórte mult și fórte bun vin. Renumitele podgoriĭ: Bădila, Gurgóia, viile óchese și Sarica se țin lanț și acoper tótă clima nordică a culmeĭ Isaccea, de la Mănăstirea Cocoșul până la satul Telița, centrul fiind Nicolițelul.

Numaĭ din cauza lipseĭ mijlócelor de transport, prețurile sunt așa de micĭ, căcĭ după analisa făcută de doĭ cunoscătorĭ, D-niĭ Cârnu-Munteanu și Corneliu Roman [1]), resultă că cantitatea medie de alcool ce conțin vinurile Tulceĭ este 10.39%, vinurile albe (decĭ în al patrulea rând din județele țĕriĭ, după Râmnicul-Vâlcea, Dolj și Dorohoĭ) și 9.75% pentru vinurile roșiĭ (adică al 13 rând).

Județul Constanța are vinurĭ, dar nu tot așa de bune. Cele maĭ însemnate podgoriĭ sunt acele dinprejurul orașuluĭ Ostrov.

Cantitatea de alcool ce conține vinul acestuĭ județ este: 8.27% pentru vinurile albe (în al 22 rând) și 9.47% pentru vinurile roșiĭ (în al 17 rând).

Dăm, tot după aceștĭ doĭ D-nĭ cunoscătorĭ, tabloŭ de composiția medie a vinurilor din Dobrogia:

JUDEȚE	Vin	DENSITATE Min.	DENSITATE Med.	DENSITATE Max.	ALCOOL Min.	ALCOOL Med.	ALCOOL Max.	EXTRACTUL Min.	EXTRACTUL Med.	EXTRACTUL Max.	CENUȘA Min.	CENUȘA Med.	CENUȘA Max.	ACIDITATEA Min.	ACIDITATEA Med.	ACIDITATEA Max.	Vin anal. Alb	Vin anal. Roșu
Constanța	alb	0.9961	0.9961	0.9961	8.27	8.27	8.27	17.70	17.70	17.70	1.14	1.14	1.14	8.58	8.58	8.58	1	10
	roșu	0.9910	0.9948	0.9960	7.32	9.47	11.61	12.01	16.29	20.28	1.28	1.71	2 03	5.30	6.73	7.95		
Tulcea	alb	0.9910	0.9930	0.9940	8.10	10.39	11.61	13.80	15.19	16.08	1.10	1.39	1.74	5.39	5.89	6 52	9	6
	roșu	0.9930	0.9942	0.9952	8.36	9.75	11.44	14.98	18.52	24.82	1.30	1.77	2.64	6.18	7.04	7.75		

Iată și analiza făcută la câte-va vinurĭ din Dobrogia[2]):

[1]) «Vinurile Românieĭ», pag. 245.
[2]) «Vinurile Românieĭ», pag. 200—1 și 232—33.

a) Jud. Constanța

COMUNA	Podgoria	Plasa	Poziția vieĭ	Numele proprietaruluĭ	Anul	Prețul Leĭ	Colórea	Gustul	Aroma	Calitatea	Densitatea la 15° C.	Alcool în % volum	Alcool în % gravom	Un litru de vin conține grame Extract	Cenușe	Aciditate	Quocientul Extractuluĭ	Acidităţiĭ	Vinul este
Almaliu . . .	Gabrovița	Silistra-Nouă	pe deal	G. Zlati	—	3.50 dec.	roșie închisă	—	—	—	0.9934	7.32	5.87	14.74	1.56	7.74	3.9	7.5	greŭ
» . . .	»		»	Ilie Stoian	—	3.50	roșie	potr.	potr.	bună	0.9950	8 27	6.64	17.58	1.58	5.81	3.7	11.4	»
» . . .	Sară-Meșe		»	—	—	4.50	profir	f. bun	desvolt.	f. bună	0.9958	9.56	7.67	19.54	1.54	5.77	3.9	13.2	»
Beilicu . . .	Satu-Noŭ		délul Morilor	Ion Sivriu	1888	1.60 vadra	galb.	acriș.	p. desv.	mijl.	0.9961	8.27	6.64	17.70	1.14	8.58	3.7	7.7	»
Constanța . .	—		pe malul Mării, șes	N. Ganciu	»	4.00 dec	profir	»	»	»	0.9960	7.32	5.87	14.14	1.88	6.84	4.1	8.5	ușor
Ostrov . . .	—		pe deal	D. Triandafil	—	3.20	roșie	—	—	—	0.9949	10.03	8.07	12.01	2.03	7.07	6.7	11.4	»
» . . .	—		»	F. Florescu	—	3.60	»	—	—	—	0.9960	10.73	8.64	14.17	1.88	7.95	6.0	10.8	»
» . .	—		»	N. Boboc.	—	3.50	»	—	—	—	0.9948	10.21	8.21	18.35	1.81	7.88	4.4	10.4	»
» . .	—		»	I. Călinescu	—	3.70	»	—	—	-	0.9960	9.78	7.87	19.56	2.00	6.36	4.0	12.3	»
» . . .	—		»	Dimcea	1888	3.00	»	—	—	—	0.9951	9.95	8.00	20.28	1.61	5.30	3.9	15.0	greŭ
Satu-Noŭ . .	Satu-Noŭ		»	M. Lăzăr.	»	3.50	roș des.	f. bun	frumósă	bună	0.9915	11.61	9.36	12.56	1.28	6.61	7.4	14.1	ușor

b) Jud. Tulcea

COMUNA	Podgoria	Plasa	Poziția vieĭ	Numele proprietaruluĭ	Anul	Prețul Leĭ	Colórea	Gustul	Aroma	Calitatea	Densitatea la 15° C.	Alcool în % volum	Alcool în % gravom	Extract	Cenușe	Aciditate	Quocientul Extractuluĭ	Acidităţiĭ	Vinul este
Enișala . . .	—	Babad.	pe deal	P.N. Avram	1888	2.00 dec.	galben	bun	potr.	bună	0.9940	9.45	7.60	14.78	1.38	5.92	5.1	12.8	u șo
Grecĭ	Morus	Măcin	pe vale	Gr. Ghiacenco	»	1.50	roș închis.	—	»	mijl.	0.9941	10.30	8.29	17.35	2.05	6.18	4.7	13.4	»
Isaccea . .	Bădila	»	pe deal	Iuliŭ Cristu	»	2.00	«	bun	»	f. bună	0.9946	9.78	7.87	19.82	1.30	6.99	3.9	11.2	greŭ
» . . .	»	Tulcea	»	St. Teodorof	»	2.00	«	plăcut astrig	»	»	0.9952	11.44	9.21	24.82	1.72	7.75	3.7	11.8	»
Jijila . . .	Vatra-Satuluĭ	Măcin	pe vale	Marin Petcu	»	0.80	gălbue	plăcut	plăc.	mijl.	0.9937	8.10	6.50	—	1.22	6.51	—	9.9	—
Luncavița . .	—	»	pe deal	En. Stroia	»	2.50	roș închis.	—	—	—	0.9941	9.45	7.60	16.12	1.41	7.36	4.7	10.3	ușor
Măcin . . .	Valea-Nucilor	»	pe șes	Țone Nicul.	»	2-3.00	roș	potr.	potr.	—	0.9946	9.21	7.40	14.98	2.64	7.14	4.1	10.3	»
Nicolițel . .	Sarica	Tulcea	pe cóstă	I. N. Zafir	1886	4.00 vadra	gălbue	bun	bun	bună	0.9930	10.35	8.33	13.80	1.40	6.52	6.0	12.8	»
» . .	»	»	»	»	»	»	«	acriș. placut	plăc.	super.	0.9925	11.10	8.94	15.50	1.10	6.36	5.7	14.0	»
» . .	»	»	pe deal	»	1887	»	»	plăcut	frum.	»	0.9931	10.70	8.61	15.76	1.58	5.46	5.4	15.8	»
» . .	»	»	»	»	»	»	»	bun	plăcut	»	0.9927	11.15	8.98	15.78	1.74	5.39	5.7	16.6	»
» . .	»	»	pe cóstă	»	1885	5.00	»	f bun	»	»	0.9938	10.25	8.24	15.68	1.58	5.39	5.7	16.8	»
» .	»	»	»	»	1888	2.00	»	plăcut	»	bună	0.9933	10.80	8.70	16.08	1.22	5.92	5.4	14.7	»
Telița	»	»	pe deal	St. Rastarof	»	3.00 dec.	roș	—	—	—	0.9930	8.36	6.71	18.08	1.52	6.83	3 7	9.82	greŭ
»	»	»	»	M. Midanschi	1887	4.00	gălbue	bun	frum.	bună	0.9910	11.61	9.36	14.18	1.30	5.61	6.6	16.6	ușor

Viile în Dobrogia formézä dar unul din principalele isvóre de bogăție ale provinciei, tôt atât de important ca agricultura, crescerea vitelor, pescăria și carierele.

Insă din causa lipseĭ căilor de comunicație, vinul aci este puțin cunoscut, rěŭ apreciat. Dacă se va deschide o cale ferată de la Constanța la Tulcea cu ramificațiĭ spre Jurilofca, Isaccea și Măcin, de sigur multe din numerósele bogățiĭ în vinurĭ, cariere și pescăriĭ ar dobândi însemnătatea ce merită.

Atuncĭ plășile Babadag și Hârșova, cele maĭ sărace acum, însă propriĭ culturiĭ vițeĭ, ar îndemna pe locuitorĭ a se ocupa maĭ serios de viticultură.

II. Livedile de prunĭ.

Cultura prunilor este fórte negligeată maĭ ales în județul Constanța, și ca dovadă este, că în 1892 eraŭ în acest județ 6 hectare cu livedĭ de prunĭ, în Plășile Hârșova și Silistra-Nouă, iar în 1900 n'aŭ rěmas de cât 2 hectare în plasa Hârșova și unde producția a fost nulă.

In județul Tulcea, acéstă cultură a luat o mică desvoltare, de óre-ce în 1892 eraŭ numaĭ șése hectare cu prunĭ și acum avem 27 hectare.

Am vědut în 1900 frumósele livedĭ de prunĭ ale mănăstirilor Cocoșul și Cilicul și am admirat productivitatea lor. In schimb am vizitat aceste monastirĭ și în 1901. N'am vězut măcar o singură prună în livadă.

Cum vedem productivitatea livedilor cu prunĭ este extrem de capriciósă, și acésta e una din causele principale pentru care locuitoriĭ nu se prea ocupă cu cultura prunilor, maĭ cu sémă în județul Tulcea, care în tótă partea luĭ Nordică până la culmea Babadagului sémănă cu o frumósă grădină.

Să dăm și tabloul de cultura prunilor și productivitatea lor, pe 1900; cunoscênd că din tot jud. Constanța, numaĭ plasa Hârșova a avut 2 hectare cu livedĭ de prunĭ, care n'aŭ produs nimic:

COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția: Totală hl.	Producția: Media la hect.	Producția: Valórea Leĭ	Producția: Prețul unu hl.
Armutlia . .	1.00	600	N'a produs			
Casapchiol . .	7.50	5.020				
Ciamurli-de-j.	1.50	1.050				
» de-sus .	0.75	480				
Poturu	1.25	850				
Pl. Babadag	12	8.000				

COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția: Totală hl.	Producția: Media la hect.	Producția: Valórea Leĭ	Producția: Prețul unu hl.
Grecĭ . . .	2.1	1.160	12	6.0	48	4.0
Isaccea . .	2.9	1.500	273	94.0	13.50	5.0
Pl. Măcin .	5.0	2.660	285	57.0	1.398	4.25

COMUNE	Intindere hect.	No. pomilor	Producția: Totală hl.	Producția: Media la hect.	Producția: Valórea Leĭ	Producția: Prețul unuĭ hl.
Câșla . . .	0.35	120	—	—	—	—
Nicolițel. .	4.80	2.000	150	3.1	900	6.00
Sarighiol .	0.40	215	15	3.7	102	6.8
Telița . . .	4.15	2.540	750	168	4.590	6.0
Pl. Tulcea .	10.0	5.475	915	91.5	5.502	6.0

C. APICULTURA ȘI SERICULTURA

Aceste doue ramurĭ de bogăție națională degenerézä pe fie-care an.

Maĭ ales în Dobrogia descrescerea e simțitóre și redusă la maĭ puțin de cât a 10-a parte, după cum vom vedea.

I. Crescerea albinelor.

Crescerea albinelor este redusă în timp de 8 anĭ (de la 1892—900) la $^1/_3$ și dacă am avea date statistice maĭ vechĭ, am vedea descrescerea enormă a acesteĭ producțiunĭ, care nu cere nicĭ cheltuială, nicĭ îngrijire multă.

In 1892 numaĭ judeţele Ilfov şi Sucéva întreceaŭ judeţul Tulcea, în privinţa producţiuniĭ miereĭ şi cereĭ; iar acum întrégа Dobrogie produce abia pe jumĕtate din cât producea numaĭ judeţul Tulcea acum opt anĭ.

Ca probă vom da tabloul apiculturiĭ din 1892 al întregiĭ ţĕrĭ:

JUDEŢE	No. Stupilor	MIERE		CIARA		Valórea Totală Leĭ
		Cantitate kgr.	Valóre Leĭ	Cantitate kgr.	Valóre Leĭ	
Argeş	6.478	3.751	4.317	1.425	6.170	81.487
Bacaŭ	10.350	9.462	8.989	2.293	8.851	17.040
Botoşanĭ	10.758	9.460	8.230	2.698	8.795	17.026
Braila	1.882	2.930	2.637	294	1.349	3.686
Buzău	4.750	2.710	2.710	1.154	5.505	8.215
Constanţa	*4.334*	*7.801*	*6.553*	*536*	*2.246*	*8.799*
Covurluĭ	3.661	2.221	2.265	511	1.952	4.217
Dâmboviţa	10.220	4.673	6.028	1.253	6.177	12.205
Dolj	5.564	4.180	3.386	646	3.340	6.726
Dorohoĭ	7.949	6.367	6.240	1.417	5.583	11.823
Fălciu	5.974	3.119	2.869	796	3.415	6.284
Gorj	8.200	3.591	5.279	1.964	8.229	13.508
Ialomiţa	8.127	10.128	10.128	1.229	5.653	15.781
Iaşĭ	11.667	10.439	9.395	2.701	9.859	19.254
Ilfov	14.499	25.416	20.841	3.037	13.636	31.477
Mehedinţĭ	9.927	13.929	12.954	1.973	8.642	21.596
Muscel	8.550	6.202	6.822	1.900	8.550	15.372
Neamţu	9.918	11.070	10.738	2.166	8.686	19.424
Oltul	2.890	2.261	2.555	729	3.718	6.273
Prahova	7.180	4.493	4.987	1.361	5.771	10.758
Putna	5.552	5.725	5.095	1.369	5.736	10.831
R.-Sărat	3.180	2.989	2.899	613	2.605	5.505
Romao	9.913	10.247	8.198	2.489	9.408	17.606
Romanaţĭ	2.885	2.041	2.449	852	4.286	6.735
Suceava	12.116	21.936	21.936	3.048	11.918	33.854
Tecucĭ	7.434	4.546	4.410	1.533	6.163	10.572
Teleorman	5.100	6.644	5.249	634	3.943	9.192
Tulcea	*9.453*	*14.682*	*13.361*	*2.187*	*9.273*	*22.634*
Tutova	8.238	4.124	3.712	1.075	3.806	7.517
Vasluĭ	11.372	6.811	5.994	1.969	8.230	14.224
Vâlcea	5.475	3.031	4.971	1.538	6.567	11.538
Vlaşca	7.263	8.918	8.383	1.186	6.072	14.455

Descrescerea culturiĭ albinelor se datoresce maĭ multor cause: *a)* întinderiĭ terenurilor de cultură şi deci împuţinăriĭ florilor, *b)* apoĭ taxelor exorbitant de marĭ ce s'aŭ pretins crescătorilor de albine, *c)* agenţilor domenialĭ carĭ aŭ alungat stupăriile din luminişurile pădurilor.

Prin mijlócele propuse de mine la capitolul «gospodăria rurală», cred, că se va îndrepta mult starea de lucrurĭ în traiul ţĕranuluĭ dobrogian.

Cultura albinelor în anul 1900 se póte vedea în tabloul alăturat (pag. 755).

Judeţele Tulcea şi Constanţa sunt clasificate cele din urmă din Ţéră (Constanţa al 30-lea, Tulcea al 31-lea) în privinţa produselor apiculturiĭ.

In Dobrogia, stupurĭ sistematice nu sunt de cât la Ţiganca-Taiţeĭ şi Nicoliţel.

II. Sericultura.

In Dobrogia, ţĕranca se ocupă fórte puţin cu crescerea gândacilor de mătase, de şi Statul îşĭ dă tóte silinţele pentru încurajarea şi desvoltarea aceste ramurĭ de industrie, trimeţênd gratuit sămînţă de gândacĭ, celor care ar dori să se ocupe cu sericultura.

De alt-fel nicĭ statistice regulate nu se fac în fie-care an.

Pl. Hârșova COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Ciobanu .	46	32	15
Dăienĭ . .	186	191	42
Gârliciu .	20	9	2
Ghizdărescĭ	64	53	11
Ostrov . .	88	82	14
Topal . .	75	66	15
Topolog .	26	15	3
Urumbeĭ .	162	298	57
Pl. Babad.	667	730	159

Pl. Constanța COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Pazarli . .	1	8	2
Total . . .	1	8	2

Pl. Medgidia COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Alacap .	3	29	14
Enigea .	16	51	18
Mahmut C.	26	68	19
Seimenĭ .	21	67	27
Total . . .	66	215	78

Pl. Mangalia COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Azaplar .	67	114	21
Caraomer .	127	250	33
Chiragi . .	31	42	12
Edilchioĭ .	30	64	19
Osman-facă	2	5	2
Mangalia .	88	106	21
Total . . .	345	581	108

Pl. Silistra-Nouă COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Almalîu .	2	4	1
Asarlîc . .	65	297	25
Bugeac . .	55	237	37
Beilic . .	62	223	18
Canlia . .	2	17	1
Caranlîc .	27	79	12
Carvan . .	9	12	3
Dobromir .	94	311	49
Esechioĭ .	14	38	5
Enișemlia .	107	281	55
Ghiuvegea.	9	38	3
Hairamch.	200	617	38
Lipnița .	8	19	2
Oltina . .	35	72	21
Parachioĭ .	11	21	4
Regep-Cuius	33	45	19
Cuzgun .	10	21	3
Ostrov . .	259	672	43
Total . . .	1.002	3.004	330

COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Armutli .	5	2	2
Atmagea .	6	2	2
Bașchioĭ .	86	25	5
Ciamur. d. s.	75	22	8
Nalbant. .	40	15	3
Slava-Rusă	153	109	11
Pl. Babad.	365	175	31

COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Balabancea	965	211	24
Carcaliu .	685	113	29
Cârjelarĭ .	17	—	—
Cerna . .	81	—	—
Coium-pun.	20	—	—
Grecĭ . . .	26	—	—
Isaccea . .	413	308	42
Jijila . . .	202	75	12
Luncavița.	107	39	5
Picinéga .	576	121	33
Turcóia .	417	102	29
Văcărenĭ .	1.315	314	27
Pl. Macin.	4.824	1.283	201

COMUNE	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Meidanch.	46	21	9
Nicolițel .	648	287	41
Morughiol.	5	—	—
Somova .	30	5	2
Telița . .	65	15	7
Pl. Tulcea.	794	328	59

Total pentru Dobrogia	Stupĭ	Kg. Miere	Kg. Ceară
Jud. Const.	2.081	4.538	677
« Tulcea	5.983	1.386	291
Total . . .	8.064	5.924	968

Valórea mieriĭ și cereĭ este:

JUDEȚE	No. stupilor	Miere Kilograme	Miere Prețul unuĭ kg.	Miere Total	Ceara Kilograme	Ceara Prețul unuĭ kg.	Ceara Total	Valórea totală
Constanța	2.081	4.538	0.90	4.084,20	677	4.40	2.978,80	7.063,00
Tulcea	5.983	1.386	1.00	1.386,00	291	4.80	1.416,80	2.802,80
Total	8.064	5.924	0.95	5.470.20	968	4.60	4.395.60	9.865.80

După cele maĭ recente dărĭ de sémă, iacă tabloul comunelor care cultivă gândacĭ de mătase:

Jud. Constanța					
COMUNE	No. crescĕt.	No. duḑilor	Kg. gogoşĭ	Kg. borangic[1]	Volórea. Leĭ
Ciobanu .	60	150	60	6	60.—
Dăienĭ . .	3	50	16	3	30.—
Ostrov . .	2	50	30	3	30.—
Şirin . .	1	60	10	3	30.—
Pl. Hârşova	66	310	116	15	150
Almaliu .	100	800	500	40	400.—
Cuzgun .	20	86	60	16	160.—
Dobromir	22	28	64	18	180.—
Gârlița .	12	450	24	4	40.—
Oltina . .	140	300	200	20	200.—
Ostrov . .	30	112	70	21	210.—
Parachioĭ	20	90	60	16	160.—
Reg.-Cuius	10	60	50	4	40.—
Pl. Silistra	354	1.926	1.048	139	1.390.

Jud. Tulcea					
COMUNE	No. crescĕt.	No. duḑilor	Kg. gogoşĭ	Kg. borangic	Valórea. Leĭ
Alibichioĭ	5	85	6	0 500	5.—
Babadag .	12	141	54	4.500	85.—
Pl. Babad.	17	226	60	5.—	90.—
Isaccea .	5	115	5	0.500	5.—
Măcin . .	40	220	424	34.500	345.—
Pl. Măcin	45	335	429	35.—	350.
Chilia-V. .	4	115	13	1.250	12.50
Pl. Sulina	4	115	13	1.250	12.50
Nicolițel .	5	41	25	2.100	21.—
Pl. Tulcea	5	41	25	2.100	21.—

Dobrogia					
PLĂŞI	No. crescĕt.	No. duḑilor	Kg. gogoşĭ	Kg. borangic	Valórea. Leĭ
Hârşova .	66	310	116	15	150.—
Silistra-N.	354	1.926	1.048	139	1.390.—
Jud. Const.	420	2.236	1.164	154	1.540.—
Babadag .	17	226	60	5	50. –
Măcin . .	45	335	429	35	350.—
Sulina . .	4	115	13	1.250	12.50
Tulcea . .	5	41	25	2.100	21.—
Jud. Tulcea	71	717	527	3.390	433.50
Dobrogia .	491	2.953	1.691	157.390	1.973.50

Mijlócele întrebuințate pentru extragerea borangiculuĭ sunt rudimentare, de aceea gogoșile nu daŭ tot ce ar putea da.

CAPITOLUL III

FLORA DOBROGIEĬ[2]

Grație posițiuniĭ sale geografice, vecinătățiĭ Măriĭ, constituțiuniĭ geologice variate și accidentelor topografice ce presintă solul eĭ, Dobrogia are o floră variată și bogată.

Doctorul Brândza numĕră 1186 speciĭ de plante, afară de varietățĭ, repartizate ast-fel:

Dicotiledone:	77	familiĭ	cu	386	genurĭ,	coprinzênd 969	speciĭ.
Monocotiledone	16	»	»	87	»	» 201	»
Cript. vascul	3	»	»	9	»	» 16	»
Total	96	»	»	482	»	» 1186	»

Acéstă floră se presintă cu caractere curióse și excepționale și face din Dobrogia unul din cele maĭ interesante teritoriĭ botanice de transițiune.

Flora Dobrogieĭ este analógă cu a Ungarieĭ, a Banatuluĭ și a Transilvanieĭ; se deosebesce însă de acestea prin numerósele amestecăturĭ ce presintă pe de o parte cu unele speciĭ curat mediteraneene, iar pe de alta cu alte speciĭ propriĭ, aprópe cu totul, Crimeieĭ și Rusieĭ meridionale.

Printre speciile mediteraneene, cresc în Dobrogia:

Medicago marina L; Coronilla scorpioides K., Trifolium purpureum Lois, Trigonella monspeliaca L., Periploca graeca L.

---

[1]) Intr'un kg. intra 3—400 gogoşĭ; 5-6 kg. daŭ 1/2 kg. mătase bună şi rămăşițĭ carĭ se pot întrebuința. (*I. Ghica* şi *D. A. Sturdza.* «Ajutorul comerciantuluĭ şi industriaşuluĭ», p. 199).

[2]) După «Excursiunĭ în Dobrogia» de *I. Licherdopol,* p. 87—100.

Iar printre speciile maĭ mult numerósc, dintre care uncle cresc și în regiunea mediteraneenă a Europeĭ, dar care sunt comune Dobrogieĭ, Crimeieĭ și Rusieĭ meridionale:

Zygophyllum Fabago L., Alyssum obtussifolium Stev., Leontice altaica Pall. varian. odessana Stev., Silene supina M. Bieb., Gypsophila glomerata Pall., Gypsophila trichomata Wender; Dianthus leptopetalus W., Dianthus pseudarmeria M. Bieb., Genista albida W., Astragalus ponticus Pall., Astragalus hamosus L., Pirus elœagnifolius Pall., Potentilla bifurca L., Paronychia cephalotes Stev., Achillea compacta W., Jurinea stœchadifolia D. C., Jurinea arachnoidea Bge; Centaurea Besseriana D. C., Mulgedium tataricum D.C., Fraxinus oxyphylla M. Bieb; Jasminium fructicans L., Apocynum venetum L., Convolvulus lineatus L., Tournefortia sibirica L., Symphytum tauricum W., Scutellaria orientalis L., Statice tatarica L., Statice latifolia Sm., Ficus carica L., Celtis australis L., Ephedra vulagris Rich., Heliotropium suaveolens M. Bieb., Paliurus aculeatus Lam., Frankenia hispida D. C., Frankenia pulverulenta L., Momordica Elaterium L., Polypogon monspeliensis Desf., Scolymus hispanicus L., Medicago orbicularis All.

Pe de altă parte, există o legătură fórte strânsă între flora Dobrogieĭ și a Românieĭ transdunărene, legătură care se face de către vegetațiunea danubiană a Românieĭ. Ceva maĭ mult, dintre speciile care sunt óre-cum caracteristice Dobrogieĭ, sunt unele cum: Ficus carica L., Celtis australis L., Paronychia cephalotes Stev. și Achillea compacta W., care cresc și în partea despre Banat a Munténieĭ, iar Astragalus ponticus Pall., în Moldova către Galațĭ. Nucul (Juglans regia L.) și Liliacul (Syringa vulgaris L.), care cresc spontaneŭ prin pădurile munților stâncoșĭ dintre Vârciorova și Bahna, precum și Dianthus giganteus d'Urv. care, afară de Dobrogia, Bulgaria, partea Românieĭ despre Vârciorova și Banat, nu se maĭ găsesce nicăierĭ, sunt plante carĭ stabilesc și maĭ intim legătura întro flora Dobrogieĭ și a Românieĭ transdunărene.

Doctorul Brândza a maĭ descoperit și alte plante necunoscute până la dênsul exploratorilor anteriorĭ aĭ Dobrogieĭ: Zygophyllum Fabago L.; Genista albida W., Ficus carica L., Celtis australis L., Achillea leptophylla M. Bieb., Artemisia salsoloides W., Jurinea stœchadifolia D. C., Centaurea napulifera Roch., Centaurea Besseriana D. C., Inula glabra Bess., Galatella cana Bess., Senecio umbrosus W. Kit., Fraxinus oxyphylla M. Bieb., Polypogon monspeliensis Desf., Medicago marina L., Trifolium purpureum Lois, Potentilla cinerea Chx., Peucedanum longifolium W. Kit., Seseli varium Trev; Bupleurum apiculatum Friv.; Levisticum officinale K., Delphinium fissum W., Alyssum obtusifolium Stev., Anchusa Barrelieri D. C.

Regiunĭ Botanice.

Doctorul Brândza împarte Dobrogia în șése regiunĭ botanice:

1. *Regiunea septentrională.* Înălțimile carĭ compun acéstă regiune, sunt puțin desvoltate, căcĭ cele maĭ multe din ele nu ating nicĭ 500 metri înălțime d'asupra niveluluĭ Măriĭ-Negre.

Aceste înălțimĭ sunt coprinse între Tulcea, Isaccea, Măcin, Cerna și Babadag și coprind cele maĭ frumóse pădurĭ ale Dobrogieĭ.

În ele întâlnim afară de Fag (Fagus sylvatica L.), care nu se găsesce de cât pe piscurile cele maĭ înalte de la Babadag, de Scorușul de munte (Scorbus Ancuparia L.) ce nu se află de cât în pădurea de la Nicolițel; de Nuc (Juglans regia L.) și de Tavalga (Spiraea crenata L.), care cresc în colinele de pe lângă Grecĭ și în fine afară de Liliac (Siringa vulgaris L.), care cresce maĭ pretutindenĭ în regiunea silvatică, următoriĭ arborĭ și arbuștĭ:

Quercus pedunculata Ehrh. (Gorun, Șlădun), Quercus pubescens Wild. (Tufă, T. rîiósă T. albă, Tufan), Quercus sessiliflora Sm (Stejar), Quercus Cerris L. (Cer), Corylus Avellana L. (Alun), Carpinus Betulus L. (Carpen), Ulmus campestris L. (Ulm), Ulmus suberosa Ehrh. (Ulm rîios), Acer Campestre L. (Jugastru), Acer tataricum L. (Gladiș, Verigar), Acer

platanoides L. (Arțar), Fraxinus ornus L, (Mojdrean. Urm), Viburnum Lantana L. (Dîrmoz, Dîrmoc), Cornus Mas. L. (Corn), Cornus sanguinea L. (Sînger), Crataegus oxyacantha L. (Păducel), Crataegus monogyna Jacq. (Păducel, Mărăcine), Crataegus monogyna var. laciniata Stev., Staphylea pinnata L. (Clocotiș), Evonymus vulgaris Scop. (Salbă-móle, Vonicer), Evonymus verrucosus Jacq. (Lemn rîios), Rhus Cotinus L. (Scumpie), Tilia alba W. Kit. (Teiŭ), Tilia parvifolia (Teiŭ), Pirus malus L. (Măr), Pirus communis L. (Păr sĕlbatec), Sorbus torminalis Crantz (Sorb), Prunus Mahaleb L. (Mălin), Prunus avium L. (Cireș de pădure), Cytisus hirsutus L. (Drob de munte), Vitis vinifera L. var. sylvestris (Gm.) (Viță sĕlbatecă, Aguridar, Leuruscă), Pirus elaeagnifolius Pall., care e speța lemnósă cea maĭ interesantă din punctul de vedere al geografieĭ botanice, pentru că, originar din Asia-Mică, nu se maĭ găsesce în alte părțĭ ale Europeĭ, de cât în Crimeia.

2. *Regiunea meridională.* Maĭ tóte pădurile din acéstă regiune sunt distruse și înlocuite cu tufărișurĭ în composițiunea cărora intră, exceptând Fagus Sylvatica L. și Pirus elaeagnifolius Pall., maĭ tot aceleașĭ speciĭ lemnóse ca în pădurile din regiunea precedentă.

Tufărișurile sunt formate din: Paliurus aculeatus Lam., Rhamnus Cathartica L. (Verigar, Părul-Ciuteĭ), Jasminium fruticans L. (Iasomie), Rhus Cotinus L. (Scumpie), Periploca graeca L., Prunus spinosa L. (Porumbar), Prunus Mahaleb L. (Mălin), Prunus pumila Borkh., Berberis vulgaris L. (Drăcilă, Măcriș-de-rîurĭ), Asparagus verticillatus; iar în stâncile calcaróse de pe lângă Mangalia, cresc tuferișurĭ în composiția cărora intră: Ficus carica L. (Smochin), Jasminium fruticans L. (Iasomie), Paliurus aculeatus Lam. Evonymus vulgaris Scop. (Salbă móle),

Maĭ tóte satele din aceste stepe sunt înconjurate de adevĕrate pădurĭ de:

Onopordon tauricum W. și de Onop. Acanthium L., iar pe marginea drumurilor se vĕd:

Glaucum phoeniceum Cr., Tribulus terrestris L., Diplotaxis muralis D. C., Ajuga Dhamaedris Schb. var., Grandiflora Vis.

3. *Regiunea centrală.* Acéstă regiune, afară de partea despre malul Dunăriĭ, este constituită din stepe întinse, sterile și aride și cu o vegetațiune puțin interesantă. Dintre plantele erbacee ale acesteĭ regiunĭ, cea maĭ importantă din punctul de vedere botanico-geografic este: Achillea leptophylla M. Bieb., care e o specie rară din Rusia meridională Alte plante interesante maĭ sunt: Ficus carica L. (Smochin) și Celtis australis L., arbustĭ din Europa meridională.

S'a crezut, că în Insula supranumită a luĭ Ovidiŭ, cresc plante streine restuluĭ Dobrogieĭ; din contră se găsesc în acéstă insulă: Quercus pedunculata Ehrh. (Gorun), Carpinus Betulus L. (Carpen.), Sambucus nigra L. (Soc.), Prunus spinosa L. (Porumbar), Cerasus acida Fl. Wett. (Vișin), Vitis vinifera L. (Aguridar), la umbra cărora se adăpostesc: Conium maculatum L. (Cucută-mare), Urtica dioica L. (Urzică mare), Humulus Lupulus L. (Hameiŭ), Bryonia alba L. (Mutătóre, Cucurbețea), Convolvulus sepium L. (Cupa vaciĭ), Chelidonium majus L. (Rostopască), Alliaria officinalis Andrz (Usturóie, Aișor), Lappa major Gaertn. (Lipan, Brustur), Cannabis sativa L. (Cânepă), Leonurus Cardiaca L. (Talpa gâștiĭ, Iarbă flocósă), Galium Aparine L. (Turiță, Scaiŭ mĕrunt), Helianthus tuberosus L. (Nap., Nap turcesc, porcesc), Sonchus palustris L. (Susaiŭ de mlaștine), Epilobium hirsutum L. (Pufulețe, Sburătóre).

4. *Regiunea maritimă.* Banda fórte îngustă ce se întinde de-alungul Măriĭ-Negre, de la Mangalia până la gurile Dunăriĭ, e formată, afară de țĕrmul stâncos și abrupt de la Constanța, de către nisipurile dunelor, care ofer vegetațiunea cea maĭ caracteristică și cea maĭ avută.

Florula Constanțeĭ, de și săracă, coprinde unele plante dintre cele maĭ rarĭ și maĭ importante din punctul de vedere al geografieĭ botanice, ast-fel sunt:

Zygophylum Fabago L., specie din Asia-Mică, ce aiurea nu se întâlnesce în Europa de cât numaĭ în Spania, Sardinia și Rusia meridională, precum și Tournefortia Argutia. R. S., specie din Rusia orientală și meridională, care se maĭ găsesce la Sulina și Mangalia.

Iata unele din speciile acesteĭ regiunĭ:

Elymus sabulosus P. B., Panicum miliaceum L., Scirpus maritimus L., Plantago arenaria W. Kit., Medicago marina L., Cakile maritima Scop., Centaurea arenaria M. Bieb., Artemisia salsoloides W., Eryngium maritimum L., Mulgedium tataricum D. C., Crambe maritima Scop., Salicornia herbacea L., Euphorbia Gerardina L., Euphorbia Peplis L., Silene pontica Brandza, Cynanchum acutum L., Scirpus Holoschoenus L., Gypsophyla tricotoma Wender, Atriplex niteus Rebent., Asperula humifusa M. Bieb.

5. ***Regiunea aquatică.*** In numerósele gârle, lacurĭ, bălțĭ și mlaștine ce se intind d'a-lungul brațelor Dunăriĭ, baza vegetațiuniĭ e formată din stufăriĭ, compuse maĭ ales din trestie (Phragmites communis Trin.). Cea maĭ interesantă plantă, ce merită o mențiune specială, este Leuștenul (Levisticum officinale K.), ce pare că cresce spontaneŭ în mare abondență pe la Medgidia, în asociațiune cu:

Dipsacus laciniatus L., Rumex conglomeratus Murr., Galega officinalis L., Valeriana officinalis L., Eupatorium cannabinum L., Sium latifolium L.,

Alte plante din regiunea aquatică sunt, prin fânețe, locurĭ nisipóse și umede:

Chenopodium Botrys L., Potentilla Ansrina L., Pontentilla supina L., Tamarix gallica L., Triticum repens L., Erythraea pulchela Fr., Spergularia Salina Presl., Glycyrrhiza echinata L., Carex muricata L., Altaea officinalis L., Trifolium fragiferum L., Ranunculus Philonotis Ehrh.

Prin locurile mlăștinóse și pe malurile apelor:

Ranunculus repens L., Ranunculus Lingula L., Ranunculus Flammula L., Ranunculus sceleratus L., Nasturtium officinale R. Br., Nasturtium austriacum Cr., Nasturtium amphibium R. Br., Nasturtium sylvestre R. Br., Scirpus palustris L., Scirpus maritimus L., Scirpus lacustris L., Lythrum Salicaria L., Lythrum virgatum L., Lythrum Hyssopifolia L., Polygonum Persicaria L., Polygonum Hydropiper L., Butomus umbellatus L., Typha augustifolia L., Sparganium ramosum Huds., Iris pseudoacorus L., Glyceria spectabilis, iar plutitóre pe apele stagnante saŭ lin curgătóre:

Nymphaea alba L., Nuphar luteum Sm., Myriophyllum spicatum L., Myriophyllum verticillatum L., Lymnanthemum nymphoides Link., Hidrocharis Morsus ranae L., Ceratophyllum demersum L., Ruppia rostellata Kock., Potamogeton lucens L., Potamogeton perfoliatus L., Potamogeton pectinatus L., Trapa natans L., Lemna gibba, Lemna minor L., Lemna trisulea L., Lemna polyrrhiza L.,

Trapa natans numită în termenĭ vulgarĭ castana saŭ nuca de baltă saŭ ciulinĭ, póte servi populațiuniĭ mărginașe bălților din Delta Dunăriĭ, căcĭ după analisa institutuluĭ chimic, fructul acesta copt saŭ fiert oferă un nutriment superior porumbuluĭ și în stare făinósă nu e supus alterațiuneĭ, ca mălaiul de porumb.

In seceta din anul 1899 o mare parte a populațiuniĭ din Tulcea s'a hrănit, în lipsă de alt aliment, cu nuca de baltă [1]).

6. ***Regiunea Delteĭ Dunăriĭ.*** Plantele, carĭ par a fi maĭ propriĭ Delteĭ Dunăriĭ, sunt:

Nymphaea Candida Presl., Aldrovanda vesiculosa L., Utricularia vulgaris L., Typha stenophylla F. M., Salvinia natans Hoffm.

Dar ceea ce face ca flora Delteĭ Dunăriĭ să presinte un mare interes, este vegetațiunea eĭ arborescentă. Pădurea Leti e o luncă întinsă, dar o luncă în condițiunĭ excepționale, căcĭ alăturĭ cu Plopiĭ albi și negri (Populus alba L., Populus nigra L.,) cu Aniniĭ (Alnus glutinosa Gaertn.) și cu diverse speciĭ de Salcie (Salix triandra L., Salix cinerea L., Salix rosmarinifolia L., var. argentea Sm.), cresc Stejarĭ secularĭ (Quercus pedunculata Ehrh.), acoperițĭ de Loranthus europaeus L., și amestecațĭ cu o specie de Frasin din Rusia meridională (Fraxinus oxyphylla M. Bieb.), ce pare a înlocui Frasinul comun (Fraxinus excelsior L.,) din România trans-dunărénă.

Arbustiĭ din acéstă regiune sunt: Berberis vulgaris L., Periploca greaca L., Tamarix gallica L., (Cătină-roșie), Prunus pinosa L., Hippophaë rhamoides L., (Cătină-albă).

Alte plante erbacee maĭ interesante, sunt:

---

[1]) «Expunerea situațieĭ Jud. Tulcea din 1899», pag. 19—20.

Cucubalus bacciferus L., Nepeta Cataria L., Teucrium scordium L., Veronica longifolia L., Galium rubioides L., Erigeron acre L., Scabiosa ucranica L., Salsola Kali L., Tribulus terrestris L., Sium latifolium L., Melampyrum arvense L., Lathyrus platyphyllos Retz., Thalictrum flavum L., Vincetoxicum officinale Mch., Asparagus polyphyllus Stev., Allium guttatum Stev., Allium longispathium Red., Plantago maritima. L.

Lipsa coniferelor din Flora Dobrogieĭ se explică prin altitudinea de mică importanță a délurilor eĭ.

Acéstă altitudine, care d'abia forméză baza regiuniĭ faguluĭ din România transdunăréná, permite crescerea faguluĭ, rar într'adevĕr, dar nu cu totul absent, după cum pretind uniĭ botaniștĭ:

«In Dobrogia fagul lipsesce cu totul, căcĭ în acéstă provincie ceĭ maĭ înalțĭ munțĭ, nisce creste granitice, n'ajung chiar altitudinea de 450 metri» [1]).

Doctorul Brândza citéză fagĭ la Babadag; apoĭ maĭ sunt fagĭ bătrânĭ în pădurile dintre Cilic și Meidanchioĭ și tinerĭ la S. de Luncavița, unde forméză o pădure în valea Țiganca-Taila, spune fostul prefect Ion Nenițescu.

Se maĭ găsesce în Dobrogia pe la Bașchioĭ, ephedra vulgaris Rich, din familia Gnetacee, speță aprópe coniferă, o plantă din regiunile calde extra-tropicale.

Acésta se explică prin vecinătatea măriĭ, prin mica altitudine și prin latitudinea destul de meridională a localitățiĭ în care se găsesce.

CAPITOLUL IV

PĂDURI [2])

Pe timpul administrațieĭ guvernuluĭ Otoman, pădurile din Dobrogia, ca și din întregul Imperiŭ, eraŭ proprietatea Statuluĭ, care înainte vreme poseda pădurile cele maĭ frumóse și maĭ renumite și carĭ ocupaŭ tot teritoriul eĭ până la malurile Dunăriĭ și bălților (probă actualele petece de tufărișurĭ izolate).

Însă abondența pădurilor ce Imperiul Otoman poseda în diverse regiunĭ ale teritoriuluĭ sĕŭ, contribuiaŭ la lipsa de scrupul în exploatarea lor, cu tóte că legea otomană (art. 28 din codul proprietățeĭ fonciare, din anul 1858) opresce tăierea esențelor prețióse precum: stejarul, nucul, carpinul și altele, totușĭ era imposibil agenților administrativĭ, de a pune frîŭ manoperilor întrebuințate de locuitorĭ, pentru a distruge arboriĭ din picióre.

Administrația forestieră propriŭ zisă, lipsea cu desăvîrșire, și ast-fel era imposibil de a face să se micșoreze întru cât-va efectele desastruóse ale dreptuluĭ us acordat locuitorilor, care de alt-fel eraŭ în mare parte așezațĭ în mijlocul pădurilor (legea otomană art. 5 și 130 din cod permitea concedărĭ de pămênturĭ maĭ întinse numaĭ în acele localitățĭ nelocuite, unde se constata imposibilitatea de a se înființa comune), unde aŭ căutat să defrișeze așa numitele meșelicurĭ (cuvênt turc: mésé=cer, stejar; meșelic, loc acoperit cu acest fel de arborĭ) care, după spiritul general al legislațiuniĭ otomane și conform cu art. 19 din cod, ar urma să fie nisce tufĕrișurĭ compuse numaĭ din esențe, care nu pot ajunge la o mare desvoltare, precum ar fi pernalikul (Quercus illex), menționat de art. 19 și numaĭ aceste tufĕrișurĭ puteaŭ face obiectul de concesiunĭ individuale, pentru transformare în locurĭ de arătură, în realitate însă, multe din aceste meșelicurĭ (tufĕrișurĭ) eraŭ

---

[1]) «Conspectul Floreĭ Românieĭ» de *Dr. D. Grecescu*, pag. 732.

[2]) Estras din studiul D-luĭ Silvicultor *Grigorescu Petre* «Padurile Dobrogieĭ» publicat în ziarul «Constanța» No. 131 și următoriĭ; dupa *G. Hüffel*, «Studiul sumar al Pădurilor Statuluĭ» și «Studiŭ asupra Pădurilor Statuluĭ». Ediția Ministeruluĭ.

constituite din esenţe preţióse, care prin recepare, puteaŭ deveni masive importante şi de viitor.

Toleranţele admise de art. 19, 5 şi 130 din Codul Legislaţiuniĭ Otomane, aŭ contribuit ast-fel a schimba în scurt timp fisionomia Dobrogieĭ, care din ţéră pastorală a turmelor ce se coboraŭ din Carpaţĭ, se transformă în ţară agricolă.

Materialul lemnos exploatat din aceste pădurĭ se întrebuinţa de locuitorĭ, fie pentru trebuinţele lor casnice, fie pentru comerţ, exportându-l în localităţile vecine (Basarabia) Brăila, Galaţĭ, etc.) şi la Constantinopol, în schimbul uneĭ taxe ce se plătea la bariera oraşuluĭ şi care s'a fixat maĭ târziŭ prin primul regulament al pădurilor din 1 Ianuarie 1870.

Ast-fel, populaţiunile rurale rĕŭ administrate de o parte, păşunatul abusiv, apoĭ desele rĕsbóie Ruso-Turce de alta, precum şi devastările aduse de echipele bastimentelor maritime şi fluviale, care pe fie-care an extrăgeaŭ cantităţĭ marĭ de lemne de cherestea pentru reparaţiunea bastimentelor şi material propriŭ, utilisabil la şantierele de construire a bastimentelor de la Constantinopol [1]) şi Syra, la arsenalele Marineĭ şi Artilerieĭ Imperiale, la şantierele construcţiunilor publice, etc., tóte acestea aŭ contribuit la ruina completă şi devastarea acelor frumóse pădurĭ de altă dată; ast-fel că la anul 1878 aceste pădurĭ nu se presentaŭ de cât sub forma unor buchete, maĭ concentrate în judeţul Tulcea şi anume pe masivul muntos, care se întinde între Isaccea şi Babadag pe o lungime de 40 km. şi pe o lărgime de 30 km. la Nord către satele Grecĭ şi Frecăţeĭ, până în valea Babadaguluĭ, mergênd îngustându-se spre Sud. Spre Vest şi Nord acest grup are ca limite şirul de înălţimĭ, care merge paralel cu cursul Dunăriĭ până la Beştepe. Faţa acestor înălţimĭ despre Dunăre este lipsită de pădurĭ. Acest masiv este tăiat de două văĭ maĭ principale, în care curg de la N.V. către S.E. micele rîurĭ Taiţa şi Slava; prin văĭ însă sunt aşezate maĭ multe sate şi aprópe tóte pădurile sunt defrişate. Pădurĭ aŭ rĕmas pe vîrfurile munţilor şi pe câte-va platourĭ din care cel maĭ însemnat între satul Meidanchioĭ şi Mănăstirea Cocoş şi Cilic. Alte grupe de pădurĭ, dar cu mult maĭ puţin importante, se întind între satele Malcocĭ şi Beştepe.

La Sud, pădurile înconjură oraşul Babadag şi se întind încă câţĭ-va kilometri spre Sud, Sud-Vest; aci începe regiunea lipsită de arborĭ până la Sudul Mangalieĭ şi de la Dunăre până la Mare (afară de porţiunea coprinsă în unghiul format către Dunăre şi Bulgaria, unde sunt câte-va grupe de tufĕrişurĭ), unde ochiul trecĕtoruluĭ nu întâlnesce nicĭ un arbore, privind la un câmp întins, ondulat prin văĭ numeróse şi prin délurĭ în mare parte puţin productive.

Guvernul nostru ocupând Dobrogia aplică sistemul zis de Cantonament, pentru a scăpa restul pădurilor, fără însă a întrerupe exploatările, căcĭ în acest cas ar fi lipsit o provincie întrégă de lemnele necesare; şi de óre-ce locuitoriĭ aveaŭ drepturĭ ab antiquo a lua lemne pentru trebuinţele lor, din tóte pădurile, pe de o parte li s'a dat câte o porţiune de pădure, acolo unde existaŭ pădurĭ, care să devie proprietatea comunală, iar acolo unde nu eraŭ pădurĭ, li s'a destinat câte un hectar de teren despădurit de fie-care cap de familie, care cu timpul să se transforme în pădure prin îngrijirea guvernuluĭ. (Aşa este şi spiritul art. 23 din legea proprietăţiĭ imobiliare din 1882). In basa acestuĭ articol, în maĭ mulţĭ anĭ consecutivĭ s'a făcut încercărĭ de împădurire pe o scală destul de întinsă prin semănătură directă în bande, cu sămînţă de salcâm şi ghindă, care ar fi dat resultate sigure, dacă acest sistem de împădurire n'ar fi necesitat în timpul primăveriĭ lucrărĭ multiple de cultură şi întreţinere, care coincideau cu muncile agricole, de la care nu s'aŭ putut distrage locuitoriĭ, fie că nu cunosceaŭ avantagiile împădurireĭ, fie că administraţia puţin pătrunsă de importanţa acestor lucrărĭ, n'a căutat să inspire locuitorilor, că prin legea improprietărireĭ chiar, eraŭ obligaţĭ la aceste sarcinĭ şi prin urmare să-ĭ execute la lucru, întocmaĭ după indicaţiunile silvicultoruluĭ.

[1]) *I. Ionesco.* «Excursion dans la Dobroudja», pag. 48.

Resultatul a fost nul, de şi s'ar fi adus marĭ serviciĭ Dobrogieĭ şi în special judeţuluĭ Constanţa, lipsit maĭ în întregime de pădurĭ.

In primăvara anuluĭ 1887 s'a părăsit sistema împăduririlor directe şi s'a hotărît înfiinţare de pepiniere, în scop de a procura arbuştĭ pentru a se împăduri prin transplantărĭ, terenurile comunale, potrivit art. 23 din lege. S'a înfiinţat o pepinieră la Murfatlar şi una la Cumarova, fie-care de câte 5 hectare. Ele aŭ dat resultate bune, aşa că pe lângă ele s'aŭ înfiinţat şcolĭ provizoriĭ în suprafeţe tot de câte 5 hectare, în care s'a transplantat arbuştĭ din pepinieră (repicaţĭ) în scop de a-ĭ rări şi a le desvolta înrădăcinarea, aşa că ambele pepiniere posedaŭ un numĕr de peste 3 milióne puieţĭ în stare de transplantare.

Lucrările de întreţinere ale pepinieriĭ din Camarova fiind părăsite, cea maĭ mare parte din rĕsad s'a perdut, fiind copleşit de plante sĕlbatice; aşa era starea eĭ în 1889.

Cea din Murfatlar maĭ bine întreţinută, a putut produce la început aprópe 2 milióne pueţĭ, care în primăvara anuluĭ 1888 s'aŭ eliberat gratuit autorităţilor comunale, pentru împădurirea anuală a câte 5 hectare din terenul de plantaţie a fie-căreĭ comunĭ.

In unele localităţĭ plantarea s'a făcut în bune condiţiunĭ şi ar fi dat resultate satisfăcĕtóre, dacă ar fi fost un serviciŭ bine aranjat de pază, fără de care bivoliĭ ţiganilor şi cămilele tătarilor, aŭ păscut în libertate terenurile sămănate cu salcâmĭ în aniĭ 1887 şi 1888. Şi vitele preferaŭ aceste locurĭ, pentru că pămêntul fiind scormonit de curênd producea maĭ multă iarbă, şi maĭ ales după ridicarea recoltelor, părţile împădurite rĕmănênd în câmp deschis, eraŭ libere păşunatuluĭ vitelor; ast-fel că în al doilea an nu se maĭ putea distinge împădurirea.

In alte localităţĭ, administraţia a executat pe locuitorĭ, cum în comunele: Cicrâcci, Gargalik, Cara-Harman, etc., aducêndu-ĭ cu călăraşĭ pe terenul destinat împăduririĭ, dar în asemenea condiţiunĭ plantarea făcêndu-se de formă, cea maĭ mare parte din locuitorĭ, căutând să-şĭ rĕsbune, maĭ ales Bulgariĭ şi Tătariĭ, plantaŭ arbuştiĭ cu vârfurile în pămênt.

In curs de 8 anĭ nu s'a putut împăduri terenurile comunale.

In 1890 s'a făcut la Cumarova şi Murfatlar plantaţiĭ pe câte 112 şi 50 hectare, cu salcâmĭ.

S'a maĭ întreprins a se face plantaţiĭ pe proprietăţile comunelor: Caranasuf, Tuzla, Caracoium şi Caraomer.

Astăzĭ avem în Dobrogia următórele pepiniere:

a) Pepiniera Casâmcea înfiinţată în 1886, în suprafaţă de 36.810 m. p. şi costă 11.048 leĭ. Esenţele aflătóre sunt: 176.500 salcâmĭ, 13.450 stejarĭ, 83.000 frasinĭ, 95.300 ulmĭ, 400 pinĭ şi 3.700 nucĭ, adică în total 372.350 arborĭ.

b) Pepiniera volantă Valea-Ţiganuluĭ, pe teritoriul comuneĭ Enişala. E înfiinţată în 1895, în suprafaţă de 5286 m. p., costă 3330 leĭ. Conţine 20.000 salcâmĭ, 10.000 ulmĭ, 6.000 frasinĭ 800 stejarĭ şi 200 nucĭ, adică în total 37.000 arborĭ.

c) Pepiniera Murfatlar, înfiinţată în anul 1887, are întindere de 48.200 m. p. Infiinţarea eĭ a costat 5.897 leĭ şi s'a plantat 1.300.000 arbuştĭ. Astăzĭ e neglijeată şi o bună parte din arborĭ s'a uscat.

d) Pepiniera Caracoium saŭ Cicrâcci, înfiinţată în anul 1894; ocupă o suprafaţă de 79.365 m. p. şi costă 8.749 leĭ. Conţine 40.000 arbuştĭ: salcâmĭ, ulmĭ, stejarĭ, duzĭ, etc. Ar trebui maĭ bine îngrijită.

e) Pepiniera Cumarova, înfiinţată în 1884 pe 19.862 m. p., iar în urmă s'aŭ maĭ plantat 5.637.703 m. p. Nu se scie cât costă; e aprópe abandonată. Speciile sunt: nucĭ, pinĭ, duzĭ şi salcâmĭ.

f) Pepiniera Ciucurova, înfiinţată în 1895; ocupă 2.002 m. p. suprafaţă şi costă 3.575 leĭ. S'a plantat: 630 frasinĭ, 203 fagĭ, 558 ulmĭ şi 250 stejarĭ; toţĭ s'aŭ uscat. Acum sunt: 516 molizĭ, 490 stejarĭ, 30 ulmĭ şi 10 thuia orientalis. Azĭ e neîngrijită şi va fi desfiinţată, terenul fiind rĕŭ ales.

g) Pepiniera Teliţa, înfiinţată în 1886, are 2 hectare suprafaţă şi costă 7.406 leĭ. S'a plantat salcâmul. Azĭ este lăsată în părăsire.

h) Pepiniera Hagilar, înfiinţată în 1898, ocupă 5 hect. suprafată, costă 3.139 leĭ. Conţine: 500.000 puieţĭ salcâmĭ. E în fórte bună stare.

Plantaţiile comunale sunt:

a) Plantaţia Caraomer, înfiinţată în 1898, are 710 hect. şi costă 42.458 leĭ. Esenţele sunt: salcâm şi stejar.

b) Plantaţia Ericlia, din pădurea Testemel, înfiinţată în 1899, ocupă 500 hect. suprafaţă, din care s'a plantat cu pin numaĭ 4 hect. şi costă 244 leĭ.

c) Plantaţia Sarighiol, din satul Sarighiol, pl. Babadag, înfiinţată în anul 1899, are o suprafaţă de 3 hect., plantaţia este salcâm şi aylantus. Costă 6 leĭ.

d) Plantaţia Caranasuf, înfiinţată în 1893, ocupă 350 hect. suprafaţă; plantaţia este: salcâm, aylant, ulm, pin, dud, plop, salcie şi frasin. Costă 15.328 leĭ.

e) Plantaţia Cumarova, înfiinţată în 1886, ocupă o suprafaţă de 587 hect. şi costă 64.060 leĭ. Are numaĭ salcâm.

f) Plantaţia Tuzla, înfiinţată în 1895, are 130 hect. suprafaţă, costă 8921 leĭ. Salcâmul este principala specie, între care s'a intercalat 500 nucĭ.

g) Plantaţia Caracoium, înfiinţată în 1894, ocupă 540 hect. suprafaţă şi costă 14.770 leĭ. Are numaĭ salcâm.

h) Plantaţia Murfatlar, înfiinţată în 1886, are 200 hect. suprafaţă şi costă 69.607 leĭ Speciĭ sunt: salcâmul, nucul şi aylantus glandulosa.

Trebue să vorbim ceva şi despre două pădurĭ, carĭ prin situaţiunea lor şi felul esenţelor ce le compun, sunt de un caracter fórte curios:

Pădurea Letea este celebră în Dobrogia şi are o legendă: Se pretinde a fi fost plantată în mod artificial, de un paşă turc din Tulcea, al căruĭ nume s'a uitat. Din cercetarea amănunţită a pădurii, nimic nu face să se confirme acéstă tradiţiune, dar nicĭ să se contrazică în totul. S'a adus în sprijinul artificialităţiĭ aceste pădurĭ faptul, că arboriĭ sunt aliniaţĭ de la N. la S. Acésta nu provine din intervenţia omuluĭ, ci cauza este vêntul.

Esenţele carĭ populéză pădurea sunt: plopul cenuşiŭ (populus canescens), stejarul pedonculat, frasinĭ (Fraxinus exceltior şi F. oxyphylla), aninul negru (lipicios), diverse sălciĭ (Salix hyppophaëfolia, S. triandra, S. cinerea). Se maĭ observă pe marginea estică a pădurii Tamarix gallica, iar în interior câţĭ-va arbuştĭ saŭ arborĭ, ca drăcila (Berberis vulgaris) şi porumbariĭ (Prunus spinosa). Viţa sĕlbatică de asemenea este comună şi atinge câte o dată ast-fel de dimensiunĭ, în cât rupe sub greutatea sa stejariĭ, pe care ea se agaţă ca o ederă.

Intinderea actuală a pădurii póte fi evaluată la 2.800 hect., dar acéstă suprafaţă este departe de a fi întrégă împădurită. Nu se găsesc adevĕrate masive, de cât în partea estică a pădurii, pe o zonă de 80 m. lăţime şi cam de 15 km. lungime, în restul pădurii nu se vĕd de cât grupe de arborĭ, care formézǎ parcele de mică întindere, saŭ arborĭ isolaţĭ, Se póte evalua 2.800 hect. suprafaţa pe care o atribuim pădurii, că jumĕtate cel puţin este neîmpădurită.

Masivul părţiĭ de Est, care are o întindere cam de 120—150 hect., este singura parte a pădurii, care póte fi acum supusă uneĭ exploatărĭ regulate. Ea se presintă sub aspectul unuĭ masiv complect, format din plop cenuşiŭ $^6/_{10}$, stejar $^3/_{10}$ şi frasin.

Arboriĭ aŭ înălţimĭ carĭ ajung până la 28 m.; plopiĭ aŭ până la 1^m.50 în circonferinţă, stejariĭ până la 2 m. Aceştia din urmă, cel puţin ceĭ maĭ groşĭ, sunt maĭ toţĭ ciopârţiţĭ şi fără mare valóre comercială. Li se tăiaŭ crăcile gróse, pentru a se fasona piese strâmbe, care se vindeaŭ fórte scump constructorilor de vase la Sulina şi Tulcea.

Populamentul în totul, adică cel maĭ mare numĕr de trunchiurĭ, presintă o vârstă, care se póte pune între 60 şi 80 anĭ, dar se găsesc şi mulţĭ stejarĭ care trec peste vârsta de un secol şi jumĕtate.

Solul este acoperit cu ierburĭ, lemne uscate căzute şi puieţĭ, în special puieţĭ de frasin; vlăstarele din rădăcinele de plopĭ sunt fórte abundente.

Peste tot, în cele-l'alte părţĭ, pădurea nu maĭ presintă masive întinse.

In partea de S.E. se găsesc plopĭ isolaţĭ, odiniórǎ emondaţĭ, de 1^m.50 circonferinţă

și de 10 m. înălțime, mare parte în rea stare și căzênd mereŭ. In partea vestică nu se găsesc de cât stejarĭ împrăștiațĭ, formând icĭ și colea câte-va buchete de arborĭ de un masiv rar.

Golurile, adică locurile unde arboriĭ lipsesc cu totul, sunt fórte întinse și pot fi estimate la maĭ mult de 500 hect. Aceste terenurĭ acoperite, câte o dată, de o vegetațiune rară de carice (carex), cânepă sĕlbatecă, câte-va graminee și salcie cu foĭ de hippophaë (cătină), de ordinar nu aŭ nimic pe ele și sunt mobile sub acțiunea vêntuluĭ.

Întinderea nisipurilor mișcătóre merge crescênd pe fie-care an, datorind acésta pășunăriĭ oilor și a altor animale.

Pădurea Letea este înconjurată de 4 cătune: Periprava, Sfistofca Satu-Noŭ și Letea Cele d'întâĭ două sunt populate cu locuitorĭ de rasă slavă, iar în cele-l'alte sunt Românĭ. Periprava este un sat de Lipovenĭ, fondat pe la 1878 de pescariĭ venițĭ din Basarabia. Sfistofca este de asemenea un sat de pescarĭ. Aceste două localitățĭ posed puține vite; la numĕrătórea făcută în 1889 s'a găsit că există 900 caĭ saŭ boĭ și vacĭ, și 120 oĭ saŭ porcĭ Satele române din contră, sunt cu totul agricole; aci se găsesc 2050 caĭ și boĭ și 2600 vite micĭ, maĭ cu sémă oĭ, care trebue să-șĭ găséscă pe fie-care an nutriment în insula Letea, care are o suprafață de 21.500 hect.

Scăzênd suprafața păduriĭ, a satelor, a culturilor, a heleștaelor și a bălților, a nisipurilor mișcătóre, rĕmân aprópe 12.000 hect. de teren, din care unele sunt livezĭ pentru fân, populate maĭ cu sémă de graminee; altele formézâ pășiunĭ fórte slabe, unde se vĕd predominând, după localitățĭ, ciuperaceele și trestiile saŭ plante, ca cânepa sĕlbatecă, inul, euforbiacee (laptele cuculuĭ), etc. Cea maĭ mare parte din aceste 12.000 hect. sunt inutilisabile, când apele sunt marĭ.

Resultă de aci, că totalul pășiunărilor din insulă este îndestulător în timpul ordinar pentru nutrirea vitelor care se găsesc acolo; cu tóte acestea, admiterea animalelor în pădure devine o necesitate în stare actuală a lucrurilor pe timpul cresceriĭ apelor Dunăriĭ, care se întâmplă primă-vara. Acéstă necesitate devine încă mult maĭ imperiósă când, cum s'a întâmplat în primă-vara anuluĭ 1888, vitele comuniĭ vecine Chilia, aŭ fost nevoite să caute asil la Letea. Trebue dar a considera aci pășiunarea în pădure ca un rĕŭ necesar, pe cât timp locuitoriĭ vor practica crescerea în mod extensiv prin metoda izlazurilor, adică lăsând să pască liber animalele pe întinderĭ considerabile, în loc de a le nutri în grajd cu furage cultivate, care permit de a cresce acelașĭ numĕr de vite pe întinderĭ de 3—4 orĭ maĭ micĭ.

Pădurea Letea nu are de cât cam 150 hect. spre marginea sa orientală, care póte fi acum susceptibilă de o exploatare regulată.

Regimul de adoptat va fi acela al crânguluĭ compus. Se vor diviza aceste 150 hect. în 20 părțĭ egale, prin liniĭ orientate Est-Vest și se vor exploata treptat, începênd de la Sud câte o parte pe fie-care an. Exploatările se vor face à blanc étoc, oprindu-se cu tóte acestea, toțĭ stejariĭ, frasiniĭ, ulmiĭ, plopiĭ maĭ micĭ de 1 dm. în circumferință la înălțimea omuluĭ, plus 50—60 arborĭ la hectar, aleșĭ dintre aceia carĭ vor părea a fi ceĭ maĭ bunĭ, fie pentru a dobândi dimensiunile care le vor da valóre în tăierile viitóre, fie de a contribui prin sĕmânța lor să asigure regenerarea.

După acéstă primă revoluțiune de 20 anĭ, se va împărți definitiv masivul în 30 părțĭ saŭ parchete anuale, care se vor exploata regulat în crâng compus, urmând regulelor care se găsesc în tóte tratatele de silvicultură.

In restul păduriĭ ne vom mulțumi de o cam dată cu extragerea arborilor uscațĭ și a celor căzuțĭ, cum s'a făcut până acum.

Punerea în valóre a păduriĭ presintă un óre-care interes din causa vecinătățiĭ orașuluĭ Sulina, port la Mare, la care se ajunge destul de lesnicios de la Letea, urmând cordonul de nisipurĭ litorale. Din ziua când pădurea Letea va furnisa regulat lemne de foc și din plop și stejar, lemne pentru mica construcție și pentru fierestruit, se va asigura ușor acestor produse un debușeŭ avantagios. Casa Goetz et C-nie, care construesce în acest moment marĭ usine de fierestraie la Sulina, va contribui a înlesni vênzarea lem-

nelor de lucru şi maĭ cu sémă a celor de plop, care vor da scândurile subţirĭ (voliges), fórte căutate în tóte tîrgurile şi care aŭ devenit rare în occidentul Europeĭ.

Pentru a deosebi partea de pădure ce trebue să fie exploatată regulat, pentru a delimita definitiv şi în mod aparent pe teren porţiunea insuleĭ destinată a fi reservată culturiĭ forestiere, va trebui să se trimiţă agenţĭ silvicĭ cu acéstă însărcinare specială. Aceştĭ agenţĭ se vor ocupa în acelaş timp cu studiarea în mod serios a chestiuniĭ păşiunatuluĭ. Eĭ vor stabili în acéstă privinţă, carĭ sunt adevĕratele trebuinţe ale populaţiuniĭ, şi, cu aceste date dobândite, vor căuta partea de pădure, care póte să fie cu maĭ puţin inconvenient abandonată păşiunatuluĭ. Acéstă parte de pădure va fi delimitată pe teren într'un mod cu totul absolut şi învederat, iar vitele cornute vor putea fi admise numaĭ în casul de absolută necesitate. Acéstă parte va putea ast-fel, încetul cu încetul, să se restaureze; iar golurile se vor închide fie cu timpul, fie în mod spontaneŭ, fie cu ajutorul plantaţiilor ce se vor face.

Nisipurile mişcătóre de la Letea acoper 300—400 hect., carĭ se găsesc maĭ cu sémă la N. de Satul-Noŭ, unde formézǎ o bandă lungăréţă de maĭ mulţĭ kilometri. Impădurirea lor va fi utilă, maĭ cu sémă din punctul de vedere al puneriĭ în valóre. Prima condiţiune pentru a ajunge la acest resultat este de a suprima păşiunatul, care se practică încă. Acéstă făcută, se va procede la împădurire, începênd de la Nord şi înaintând progresiv spre Sud. Esenţele de întrebuinţat sunt: Salcâmul (Robinia pseudo-acacia) şi Salcia (Salix hippophaëfolia).

Acéstă din urmă esenţă nu are nicĭ o valóre, dar cresce spontaneŭ cu mare vigóre în terenul de care ne ocupăm, ceea-ce ajunge pentru a o recomanda.

Salcâmul are mult maĭ mare valóre, dar nu credem solul păduriĭ destul de bogat pentru a'l produce în mod continuŭ; nu va fi de cât o esenţă transitorie, destinată a face loc maĭ târziŭ stejaruluĭ, plopuluĭ, frasinuluĭ, carĭ sunt esenţele spontanee ale localităţiĭ.

Pădurea Cara-Osman. Intinderea actuală a păduriĭ póte fi evaluată la aprópe 1500 hect., din carĭ cel puţin $^2/_3$ sunt în stare de golurĭ. E populată de $^8/_{10}$ ştejar pedonculat; restul e format din plop cenuşiŭ, frasin, ulm de câmp. Se maĭ găsesc puţine sălciĭ, viţă sĕlbatecă şi ederă.

Pădurea nu coprinde în nicĭ un punct adevĕrate masive. In partea de N. nu se vĕd de cât ştejarĭ isolaţĭ, ciopârtiţĭ, adesea depărtaţĭ unul de altul la 20—30 metri. Partea de S. este ceva maĭ bună; aci se găsesc chiar masive rare, sub carĭ cresc erburĭ.

In golurĭ nu se vede ca vegetaţie de cât cariceа, oboraginee cu tigelul şi foile aspre şi păróse, carĭ par că nu plac animalelor, o euforbă cu suc veninos, şi salcia cu foĭ de hippophaë.

Maĭ adesea nisipul este gol de tot şi mişcător; aci dunele sunt maĭ întinse şi maĭ periculóse ca la Letea. Se află în pădure cel puţin 500 hect. de aceste nisipurĭ, póte şi maĭ mult în afară de perimetrul sĕŭ.

Satul Cara-Orman, singurul în insulă, a fost fondat acum 90 anĭ de către o colonie de Ruşĭ, parte pescarĭ, parte cultivatorĭ. Astăzĭ se numĕră ca la 90 familiĭ, avênd 1200 boĭ şi caĭ, iar oĭ şi porcĭ 2200. Aceste cifre sunt prea marĭ faţă cu întinderea restrînsă a pămêntuluĭ de care se dispune.

De mult încă păşiunatul în părţile insuleĭ, periodic inundate, devenind insuficient de a nutri acéstă mare turmă pe cele 3000 hect. de păşiunat prost, s'a admis păşiunatul în pădure ca o necesitate. Acésta explică starea degradată şi de plâns a acestuĭ masiv; altă-dată prosper, dacă luăm în sémă tradiţiunea, ceea ce se confirmă şi prin numele dat păduriĭ de către primele coloniĭ.

Treĭ din patru părţĭ ale păduriĭ pot fi considerate ca distruse, şi în curând, adică înainte de a trece jumĕtate secol, dacă nu se va pune energie, nu va rĕmâne de cât aducerea aminte de ea şi câţĭ-va ştejarĭ risipiţĭ icĭ şi colo.

Ar fi de regretat ca administraţia nóstră să lase să dispară acéstă pădure care există de secole, una din curiosităţile naturale ale ţĕriĭ şi care interesézǎ din tóte punctele de vedere.

Actualmente, pădurea nu póte fi supusă uneĭ exploatărĭ regulate; trebue să ne mulțumim cu extragerea arborilor uscațĭ și cu ridicarea celor desrădăcinațĭ de vênturĭ.

S'aŭ făcut acum câțĭ-va anĭ încercărĭ de a se scóte din ruină ceea ce a maĭ rĕmas din Cara-Orman, interzicêndu-se pășiunatul în partea de Sud, pe o suprafață de aprópe 320 hect., dar fără nicĭ o reușită.

Tocmaĭ în acéstă parte a păduriĭ locuitoriĭ din Cara-Orman aŭ construit, acum vre-o 40 anĭ, pe timpul resbóelor turco-ruse, adăpóste saŭ târle de iarnă pentru vitele lor.

Cum climatul este destul de dulce, aceste animale rătăcesc tótă iarna prin pădure și cauzéză stricăciunĭ din ce în ce maĭ seriόse.

Se propune ca târlele existente, în numĕr de șépte, să fie distruse. Locuitoriĭ din Cara-Orman îșĭ nutresc vitele pentru a face comerț, nu pentru trebuința lor personală; eĭ aŭ făcut din pășiunatul în pădurea Statuluĭ o industrie fórte câștigătóre, care îmbogățind pe mulțĭ dintr'înșiĭ, în schimb aŭ ruinat pădurea. Un asemenea fapt nu trebue respectat. Nu trebue a priva o populațiune agricolă de pășiunele necesare vitelor ce o nutresc, dar în acest cas suntem nu în fața cultivatorilor ci a cirezarilor, carĭ caută a se îmbogăți prin speculațiunĭ comerciale, carĭ aduc ruina unor proprietățĭ ce nu le aparțin, păduriĭ Statuluĭ, a căreĭ conservare este de un interes public.

Aci ca și la Letea, nu trebue să se permită pășiunatul de cât într'o anumită parte. într'o treime saŭ o pătrime a păduriĭ, cu rizicul de a suferi óre-carĭ perderĭ, chiar speculațiunea pentru crescerea vitelor. In orĭ-ce caz, trebue a se veghia cu îngrijire asupra părților masivuluĭ bătrân, care maĭ există la Sud de sat; trebuesc distruse târlele și vitele să fie isgonite, căcĭ de nu se va urma ast-fel și s'ar lăsa lucrurile în voia întâmplăriĭ, de sigur se va ajunge la disparițiunea complectă a Păduriĭ-Negre de la gurile Dunăriĭ.

Nisipurile mișcătóre trebuesc împădurite ca la Letea. S'a înființat la Cara-Orman o pepinieră de salcămĭ; s'a ales rĕŭ locul, pentru că este expus inundăriĭ și în timpul primăveriĭ apele stagnézã maĭ multe sĕptămânĭ. De aceea nu trebue să pară curios, că plantele nu sunt de nicĭ o întrebuințare. Salcâmuluĭ nu-ĭ priesce terenurile expuse a fi acoperite cu apă.

Paza păduriĭ Cara-Orman este dificilă. Șeful de ocol, care locuesce în Sulina, n'o póte vizita de cât fórte rar, drumul fiind greŭ și adesea chiar periculos. Locuitoriĭ satuluĭ, de rasă strĕină, sunt fórte ostilĭ dominațiuniĭ române, care le-a fost impusă prin tratatul de la Berlin, ceea ce face că sarcina pădurarului este periculósă și de multe orĭ se vede nevoit a se abține de a interveni la împedicarea delictuluĭ.

Pădurile ocup astăzĭ în Dobrogia o suprafață de 135.452 hectare și sunt împărțite în 14 ocóle silvice, carĭ aparțin Regiuniĭ III Silvică; ocolurile sunt:

I	Constanța,	cu	reședința	în	Constanța	Jud. Constanța
II	Mangalia	»	»	»	Mangalia	
III	Enisemlia	»	»	»	Enisemlia	
IV	Ostrov	»	»	»	Ostrov	
V	Cernavoda	»	»	»	Cernavoda	
VI	Hârșova	»	»	»	Hârșova	
VII	Casâmcea	»	»	»	Casâmcea	Jud. Tulcea
VIII	Babadag	»	»	»	Babadag	
IX	Ciucurova	»	»	»	Ciucurova	
X	Cerna	»	»	»	Cerna	
XI	Grecĭ	»	»	»	Grecĭ	
XII	Nicolițel	»	»	»	Nicolițel	
XIII	Tulcea	»	»	»	Tulcea	
XIV	Satu-Noŭ	»	»	»	Satu-Noŭ	

TABLOU

DE

NUMIREA ŞI INTINDEREA PADURILOR DIN DOBROGIA

a) Judeţul Constanţa

PLASA	NUMIREA PĂDURII	COMUNA	Goluri hect.	Goluri ar.	Neexploatate hect.	Neexploatate ar.	Exploatate saŭ în curs de exploatare hect.	Exploatate saŭ în curs de exploatare ar.	Total general hect.	Total general ar.	NUMIREA TRUPURILOR DE PĂDURE	Suprafaţa fie-căruĭ trup hect.	Suprafaţa fie-căruĭ trup ar.	Speciĭ amestecate, (fag, stejar carpin) hect.	Speciĭ amestecate, (fag, stejar carpin) ar.	Stejar pur saŭ predomin. hect.	Stejar pur saŭ predomin. ar.	Speciĭ albe, (plop, salcie) hect.	Speciĭ albe, (plop, salcie) ar.	Salcâm hect.
Constanţa	Şeremet	Pazarlia . .	144	—	120	—	—	—	264	—	Şeremet	264	—	—	—	120	—	—	—	—
	Sîrt-orman . . .	Cicrâcci . . .	—	—	56	50	—	—	56	50	Sîrt-Orman . . .	56	50	—	—	56	50	—	—	—
	Plantaţia Murfat	Murfatlar . .	—	—	310	—	—	—	310	—	Plant. Murfatlar	310	—	—	—	—	—	—	—	310
	Pl. Cara-Coium .	Cara-Coium .	—	—	200	—	—	—	200	—	Plant. C.-Coium.	200	—	—	—	—	—	—	—	200
	Total pe plasă . . .		144	—	686	50	—	—	830	50		830	50	—	—	176	50	—	—	510
HÂRŞOVA											Prundu-Moriĭ . .	41	—	—	—	—	—	356	—	—
	Ciobanu	Ciobanu . . .	83	—	—	—	356	—	439	—	Catargea	380	—	—	—	—	—	—	—	—
											Sultanul	18	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Pastrama .	30	—	—	—	—	—	74	—	—
											» Tifanarĭ . .	6	—	—	—	—	—	—	—	—
	Dăienĭ	Dăienĭ . . .	7	—	—	—	74	—	81	—	Zatonul. . . .	15	—	—	—	—	—	—	—	—
											Prund. Daenĭ . .	30	—	—	—	—	—	—	—	—
	Doeranĭ	Topolog . . .	60	—	740	—	—	—	800	—	Doeranĭ	800	—	740	—	—	—	—	—	—
			50	—	—	—	245	—	295	—	Zăvoiul	45	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gârliciu	Gârliciu . . .									Cluciul	250	—	—	—	—	—	245	—	—
	Ghizdărescĭ . . .	Ghizdărescĭ .	48	—	—	—	2	—	50		Ghizdărescĭ . . .	50	—	—	—	—	—	2	—	—
										—	Baba-Lecu . . .	30	—	—	—	—	—	274	—	—
											Hafa cu p. găştiĭ	60	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hârşova	Hârşova . .	80	—	—	—	274	—	354	—	Ostr. Asanbeĭ . .	260	—	—	—	—	—	—	—	—
											Baba şi Celea. .	4	—	—	—	—	—	—	—	—
	Osimbeĭ	Calfa	150	—	1250	—	—	—	1400	—	Osimbeĭ	1400	—	—	—	1250	—	—	—	—
											Prund. Ostrov .	110	—	—	—	—	—	153	50	—
	Ostrov	Ostrov . . .	6	50	—	—	153	50	160	—	Chiciu	50	—	—	—	—	—	—	—	—
	Topolog	Topolog . . .	30	—	—	—	1010	—	1040	—	Topolog	1040	—	1010	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Balaban .	500	—	—	—	—	—	407	—	—
											» Zavalu . .	2	—	—	—	—	—	—	—	—
	Topalu Boazgic .	Topalu . . .	131	—	—	—	407	—	538	—	Buazgic Mare .	16	—	—	—	—	—	—	—	—
											» Mic . .	20	—	—	—	—	—	—	—	—
	Urumbeĭ	Urumbeĭ . .	150	—	1060	—	—	—	1210	—	Urumbeĭ	1210	—	1060	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		795	50	3050	—	2521	50	6367	—		6367	—	2810	—	1250	—	1511	50	—
D I A	Meşelicu	Rasova . .	600	—	—	—	900	—	1500	—	Meşelicu	1500	—	—	—	900	—	—	—	—
											Mulciova	120	—	220	—	—	—	—	—	—
	Mulciova	Enigea . . .	180	—	—	—	220	—	400	—	Balaban Ceair .	280	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ostr. Hinogu . .	Cernavoda .	—	—	—	—	20	—	20	—	Ostr. Hinogu . .	20	—	—	—	—	—	20	—	—

MEDGI[DIA]											Troina	100	—	—	—	—	—	165	—	—
	Ostr. Semeni .	Semeni . . .	—	—	—	—	165	—	165	—	Chiciu	25	—	—	—	—	—	—	—	--
											Ostr. de la vale .	40	—	—	—	—	—	—	—	—
	Polucci	Enige	150	—	—	—	200	—	350	—	Dede-Bali . . .	250	—	—	—	200	—	—	—	—
											Uzum Culac Bair	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Talaşman . . .	» . . .	170	—	—	—	290	—	460	—	Baslamuşu . . .	100	—	—	—	290	—	—	—	—
											Ciraclar	180	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cara-Orman . .	180	—	—	—	—	—	—	—	—
	Uzun Ada . . .	Rasova . . .	170	—	—	. —	250	—	420	— {	Ostr. Lung . . .	250	—	-	—	—	—	250	—	—
											Uzun Ada . . .	170	—	—	—	—	—	—	—	—
											Corfia	50	—	170	—	—	—	—	—	—
	Vlah-Kioï . . .	» . . .	100	—	—	—	170	—	270	— {	Piatra lunga . .	45	—	—	—	—	—	—	—	—
											Calea Săpata . .	80	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cremenea . . .	95	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		1370	—	—	—	2215	—	3585	—		3585	—	390	—	1390	—	435	—	—
Mangalia	Plant. Cumarova	Mangalia . .	—	—	330	—	—	—	330	—	Pl. Cumarova .	330	—	—	--	—	--	—	--	330
	» Tuzla . .	Tuzla	—	—	120	—	—	—	120	—	Plantaţia Tuzla .	120	—	—	—	—	—	—	—	120
	Total pe plasă . . .		—	—	450	—	—	—	450	—		450	—	—	—	—	—	—	—	450
SILISTRA-NOUĂ	Atmagea-Cula .	Carvan . . .	—	—	—	—	68	85	68	85	Atmagea-Cula .	68	85	68	85	—	—	—	—	—
	Canaraua Fetiï .	Lipniţa . . .	—	—	138	75	—	—	138	75	Canaraua Fetiï .	138	75	138	75	—	—	—	—	—
	Cara-Cealic . .	Carvan . . .	18	·1	81	26	—	—	99	47	Cara-Cealic . .	99	47	81	26	—	—	—	—	—
	Cara-Ali-Corusu	» . . .	—	—	40	—	—	—	40	—	Ciara-Ali-Corusu	40	—	40	—	—	—	—	—	—
	Ciufutu	Oltina	30	—	104	24	—	—	134	24	Ciufutu	134	24	104	24	-	—	—	—	—
	Echin-Orman . .	Carvan . . .	52	—	90	—	—	—	142		Echin-Orman . .	142	—	90	—	—	—	—	—	—
	Ghiurghenlic-C. .	» . . .	—	—	21	—	—	—	21	—	Ghiurghenlic-C.	21	—	21	—	—	—	—	—	—
	Iasi-Orman . . .	» . . .	–	—	33	48	—	—	33	48	Iasi-Orman . . .	33	48	33	48	—	—	—	—	—
	Iortmacu	Oltina . . .	—	—	132	30	—	—	132	30	Podu-Peiu . . .	132	30	132	30	—	—	—	—	—
	Meşelic	Carvan . . .	25	—	68	—	—	—	93	—	Meşelic	93	--	—	—	68	—	—	—	—
	Meşelic-Cula . .	Esekioï . . .	15	—	—	—	236	—	251	—	Meşelic-Cula . .	251	—	—	—	236	—	—	—	—
	Nursuzu	» . .	—	—	106	27	—	—	106	27	Demecican . . .	106	27	—	—	106	27	—	—	—
	Ostr. Beilic . . .	Beilic . . .	—	—	60	—	—	—	60	-	Ostr. de pietriş .	30	—	—	—	—	—	60	—	—
											Hozun-Ada . . .	30	—	—	—	—	—	--	—	—
	» Opa . . .	Ostrov . . .	60	—	—	—	106	—	166	—	Ostr. Opa	166	—	—	—	—	—	106	—	—
	» Vechiŭ . .	» . . .	410	—	—	–	65	—	475	—	Păcuï d. l. móră .	12	—	—	—	—	—	65	—	—
										—	Renia Păcuiuluï	38	—	—	—	—	—	—	—	—
										—	Păcuï Mare . .	50	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Tilchia . .	» . . .	415	—	—	—	172	—	587	—	Păcuï Tilchia . .	13	—	—	—	—	—	172	—	—
										—	Rupt. códa » . .	81	—	--	—	—	—	—	—	—
	» Pacuï luï S.	Bugeac . . .	1	—	—	—	66	—	67	—	Pacuiul luï Sóre	67	—	—	—	—	—	66	—	—
	» Gogóna . .	Canlia . . .	—	—	—	—	10	—	10	—	Ost. Gogóna . .	10	—	—	—	—	—	10	-	—
	» Veriga . .	Satu-Noŭ . .	2	—	—	—	8	—	10	—	» Veriga . .	10	—	--	—	—	—	8	—	—
	» Bimbaşa .	» . .	2	—	—	-	120	—	122	—	» Bimbaşa . .	122	—	—	—	—	—	120	—	—
	» Pîrlitu . .	» . .	—	—	—	—	110	—	110	—	» Pîrlitu . . .	110	—	—	—	—	—	110	—	—
	» Strîmb . .	Oltina . . .	43	—	183	—	—	—	226	—	» Strîmbu . .	226	—	—	—	—	—	183	--	—

71890

97

PLASA	NUMIREA PADUREI	COMUNA	Golurĭ		Neexploatate		Exploatate saŭ în curs de exploatare		Total general		NUMIREA TRUPURILOR DE PADURE	Suprafaţa fie-caruĭ trup		Speciĭ amestecate, (fag, stejar carpin)		Stejar pur saŭ predomin.		Speciĭ albe, (plop, salcie)		Salcâm
			hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.		hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.	ar.	hect.
SILISTRA-NOUA	Saia-Coru . . .	Carvan . . .	—	—	147	42	—	—	147	42	Coru-Saia . . .	147	42	147	42	—	—	—	—	—
	Sidi-Orman . .	Carvan . . .	4	—	191	—	—	—	195	—	Sidi-Orman . . .	195	—	2.191	—	—	—	—	—	—
	V. Cuzgun-Bacc.	Cuzgun . . .	380	—	2.250	—	—	—	2.630	—	Ciair-Orman . .	375	—	250	—	—	—	—	—	—
											Bi-Orman. . . .	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ciatov-Orman .	350	—	—	—	—	—	—	—	—
											Saia-Culac . . .	800	—	—	—	—	—	—	—	—
											Sarpen	50	—	—	—	—	—	—	—	—
											Uzungeva . . .	450	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ciatal-Orman. .	30	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ciair-Orman . .	75	—	—	—	—	—	—	—	—
											Tiuntiunluc. . .	300	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Caranlîc . .	Caranlîc . .	150	—	570	—	—	—	720	—	Cişme-Culac . .	350	—	570	—	—	—	—	—	—
											Dorgut	100	—	—	—	—	—	—	—	—
											Doriner.	210	—	—	—	—	—	—	—	—
											Caranlîc	60	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Parachioĭ . .	Parachioĭ .	120	—	1.560	—	—	—	1.680	—	Pad. Cătana . .	80	—	1560	—	—	—	—	—	—
											Asadic	50	—	—	—	—	—	—	—	—
											Tongea	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Taslâgea	150	—	—	—	—	—	—	—	—
											Buiuc-Orman . .	500	—	—	—	—	—	—	—	—
											Saia » . .	300	—	—	—	—	—	—	—	—
											Damechioĭ . . .	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cogeacoru . . .	200	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Dobrom.-Tek.	Dobromir . .	130	—	900	—	—	—	1.030	—	Caracoru	530	—	—	—	900	—	—	—	—
											Deris	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Oluc-Orman . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—
											Caramanlia . .	200	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Eniş.-Nastr. .	Enişemlia .	145	—	870	—	—	—	1.015	—	Ghioclomez . . .	200	—	870	—	—	—	—	—	—
											Tailia	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ciuciuc-Algea .	40	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cialmari	100	—	—	—	—	—	—	—	—
											Chiaşna	300	—	—	—	—	—	—	—	—
											Lesnicu	30	—	—	—	—	—	—	—	—
											Canaraua . . .	70	—	—	—	—	—	—	—	—
											Corea	20	—	—	—	—	—	—	—	—
											Atcorus	30	—	—	—	—	—	—	—	—
											Lambrugea . . .	25	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Asarlic . . .	Asarlic . . .	100	—	550	—	—	—	650	—	Telechi-Orman .	250	—	—	—	550	—	—	—	—
											Delialibair . . .	150	—	—	—	—	—	—	—	—
											Corea-Mare . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—
											Discia	150	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Ghiolpunar .	» . . .	100	—	690	—	—	—	790	—	Panargic	150	—	690	—	—	—	—	—	—
											Orlu-Orman. . .	300	—	—	—	—	—	—	—	—

SILISTRA-NOUĂ											Canara-Orman	200	—	—	—	—	—	—	—	—
											Carsiorman . . .	40	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cauculac	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Techederesi .	Regep-Cuiusu.	250	—	930	—	—	—	1.180	—	Cerkez	500	—	—	935	—	—	—	—	—
											Punarculac . . .	15	—	—	—	—	—	—	—	—
											Sarpali-Orman .	250	—	—	—	—	—	—	—	—
											Buiuc-Orman . .	400	—	—	—	—	—	—	—	—
											Chircisaias . . .	15	—	—	—	—	—	—	—	—
	V. Sevendic . .	Hairam-Kioĭ .	210	—	2.715	—	—	—	2.925	—	Sarp-Orman . . .	800	—	2.715	—	—	—	—	—	—
											Gheviz-Orman .	450	—	—	—	—	—	—	—	—
											Telchi-Orman. .	250	—	—	—	—	—	—	—	—
											Iriclia	350	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ceciculac	300	—	—	—	—	—	—	—	—
											Punarculac . . .	300	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cuiungiuc .	150	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cinginea-Orman.	90	—	—	—	—	—	—	—	—
											Meșa-Orman .	235	—	-	—	—	—	—	—	—
	V. Skender . .	»	155	—	1.460	—	—	—	1.615	—	Skender-Orman .	350	—	1.460	—	—	—	—	—	—
											Domuz-Orman .	500	—	—	—	—	—	—	—	—
											Telchi-Orman . .	300	—	—	—	—	—	—	—	—
											Chediculac . . .	150	—	—	—	—	—	—	—	—
											Iesiculac	90	—	—	—	—	—	—	—	—
											Uzungea	35	—	—	—	—	—	—	—	—
											Pandaclîk . . .	90	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ciataculac . . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasa . . .		2.817	21	13.891	72	961	85	17.670	78		16.802	78	5.722	20	6.786	27	2.344	—	—
	Total pe judeţ . . .		5.126	71	18.078	22	5.698	35	28.903	28		28903	28	14.363	30	5.606	77	2.846	50	960

b) Judeţul Tulcea

BABADAG	Alibichioĭ-Acad.	Alibichioĭ . .	—	—	—	—	2.467	—	2.467	—	Alibichioĭ-Ac. .	2.467	—	—	—	2.467	—	—	—	—
	Armutlia-Camber	Armutlia . .	—	—	—	—	2.292	—	2.292	—	Armut.-Camb. .	2.292	—	—	—	2.292	—	—	—	—
	Atmagea	Atmagea . .	—	—	—	—	4.017	—	4.017	—	Atmagea . . .	4.017	—	—	—	4.017	—	—	—	—
	Babadag . . .	Babadag . .	—	—	—	—	7.005	—	7.005	—	Babadag	7.005	—	—	—	7.005	—	—	—	—
	Bașchioĭ-Cineli .	Bașchioĭ . .	—	—	—	—	2.223	—	2.223	—	Bașchioĭ-Cineli .	2.223	—	—	—	2.223	—	—	—	—
	Beidaut	Beidaut .	—	—	—	—	2.354	—	2.354	—	Beidaut.	2.354	—	—	—	2.354	—	—	—	—
	Caranasuf . .	Caranasuf . .	—	—	—	—	350	—	350	—	Caranasuf . . .	350	—	350	—	—	—	—	—	—
	Caramanchioĭ .	Caramanchioĭ	—	—	—	—	3.160	—	3.160	—	Caramanchioĭ .	3.160	—	—	—	3.160	—	—	—	—
	Casâmcea . . .	Casâmcea . .	—	—	—	—	2.503	—	2.503	—	Casâmcea . . .	2.503	—	—	—	2.503	—	—	—	—
	Ciamurli-de-sus .	Ciamurli-d.-s.	—	—	—	—	9.492	—	9.492	—	Ciamurli-de-sus .	9.492	—	—	—	9.492	—	—	—	—
	Ciucurova . . .	Ciucurova . .	—	—	—	—	2.840	—	2.840	—	Ciucurova . . .	2.840	—	—	—	2.840	—	—	—	—
	Enișala-Visterna	Enișala . . .	—	—	—	—	3.708	—	3.708	—	Enișala-Vist. .	3.708	—	—	—	3.708	—	—	—	—
	Caugagi . . .	Ciamurli-d.-j.	—	—	—	—	375	—	375	—	Caugagi . . .	375	—	—	—	375	—	—	—	—
	Chirișlic . . .	Toxof	—	—	—	—	430	—	430	—	Chirișlic . . .	430	—	—	—	430	—	—	—	—
	Ortachioĭ-Daut .	Ortachioĭ . .	—	—	—	—	2.166	—	2.166	—	Ortachioĭ-Daut. .	2.166	—	—	—	2.166	—	—	—	—

PLASA	NUMIREA PADUREĬ	COMUNA	Golurĭ hect.	Golurĭ ar.	Neexploatate hect.	Neexploatate ar.	Exploatate saŭ în curs de exploatare hect.	Exploatate saŭ în curs de exploatare ar.	Total general hect.	Total general ar.	NUMIREA TRUPURILOR DE PADURE	Suprafaţa fie-caruĭ trup hect.	Suprafaţa fie-caruĭ trup ar.	Speciĭ amestecate (fag, stejar carpin) hect.	Speciĭ amestecate ar.	Stejar pur saŭ predomin. hect.	Stejar pur saŭ predomin. ar.	Speciĭ albe (plop, salcie) hect.	Speciĭ albe ar.	Salcm hect.
Babadag	Slava-Rusa . .	Slava-Rusă .	—	—	—	—	9.641	—	9.641	—	Slava-Rusa . . .	9.641	—	—	—	9.641	—	—	—	—
	Trestenic-Nalb.	Nalbant . .	—	—	—	—	1.085	—	1.085	—	Trestenic-Nalb. .	1.085	—	—	—	1.085	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		—	—	—	—	56.108	—	56.108	—		56.108	—	350	—	55.758	—	—	—	—
MĂCIN	Balabancea . .	Balabancea .	—	—	—	—	11.168	—	11.168	—	Balabancea . . .	1.355	—	11.168	—	—	—	—	-	—
											Hancérca . . .	1.052	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ţiganca	7.148	—	—	—	—	—	—	—	—
											Géferca-rusa .	1.114	—	—	—	—	—	—	—	—
											Islam-Géferca .	499	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cârjelarĭ	Cârjelarĭ . .	—	—	—	—	4.365	—	4.365	—	Cârjelarĭ	1.394	—	—	—	—	—	4.365	—	—
											Omurlar	747	—	—	—	—	—	—	—	—
											Jaila	830	—	—	-	—	—	—	—	—
											Carapelit	710	—	—	—	—	—	—	—	—
											Asanlar	684		—	—	—	—	—	—	—
	Cerna	Cerna . . .	—	—	—	—	2.530	—	2.530	—	Cerna	2.530	—	2.530	—	—	—	—	—	—
	Chiciu-Carcaliu .	Carcaliu . .	—	—	—	—	9	—	9	—	Chiciu-Carcaliu .	9	—	—	—	—	—	9	—	—
	Coium-Punar . .	Coium-Punar	—	—	—	—	2.243	—	2.243	—	Aiorman	633	—	—	—	2.243	—	—	—	—
											Canat-Calfa . . .	520	—	—	—	—	—	—	—	—
											Coium-Punar . .	1.090	—	—	—	—	—	—	—	..
	Golăşeĭ	Macin . . .	—	—	—	—	184	—	184	—	Golaşeĭ	184	—	—	—	—	—	184	—	—
	Jijila-Vacărenĭ .	Jijila . . .	—	—	—	—	750	—	750	—	Jijila-Vacărenĭ .	750	—	750	—	—	—	—	—	—
	Luncaviţa . . .	Luncaviţa . .	—	—	—	—	2.785	—	2.785	—	Luncav.-Rakel .	2.68 .	—	2.785	—	—	—	—	—	—
											Zăv. Ghidricĭ . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—
	Măcin-Grecĭ . .	Grecĭ	—	—	—	—	5.222	—	5.222	—	Măcin-Grecĭ . .	5.222	—	5.222	—	—	—	—	—	—
	Picinéga	Picinéga . .	—	—	—	—	161	—	161	—	Picinéga	161	—	—	—	—	—	161	—	—
	Piatra-Fetiĭ . .	Măcin	—	—	—	—	45	—	45	—	Piatra-Fetiĭ . . .	45	—	—	—	—	—	45	—	—
	Reniĭ	Pisica	—	—	—	—	696	50	696	50	Reni-Gaicénca .	447	50	—	—	—	—	696	50	—
											Pisica	140	—	—	—	—	—	—	—	—
											Popina	13	—	—	—	—	—	—	—	—
											Génina	96	—	—	—	—	—	—	—	—
	Turcóia	Turcóia . . .	—	—	—	—	635	50	635	50	Harmanul . . .	170	50	—	—	—	—	635	50	—
											Bedeloiu	380	—	—	-	—	—	—	—	—
											Chiciu-Dobre . .	85	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		—	—	—	—	30.794	—	30.794	—		30.794	—	22.455	—	2.243	—	6.096	—	—
SULINA	Cara-Orman . .	Cara-Orman .	—	—	—	—	1.500	—	1.500	—	Cara-Or man . .	1.500	—	—	—	1.500	—	—	—	—
	Calinova Sf. Gh.	Sf. Gheorghe.	—	—	—	—	95	—	95	—	Cal. Sf. George .	30	—	—	—	—	—	95	...	—
											Erenciuc	45	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ivancea. . .	20	—	—	—	—	—	—	—	—
	Letea	Şfiştofca . . .	—	—	—	—	2.000	—	2.000	—	Letea	2.000	—	—	—	2.000	—	—	—	—

SULINA	Ostr. Tătaru . .	Kilia-Veche .	—	—	—	—	164	—	164	—	Os. Tăt. şi Tataroï	120	—	—	—	—	—	164	—	—
											» Meslin, Salon.	30	—	.	—	—	—	—	—	—
											» Daler	14	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Popina . .	Sfiştofca . .	—	—	—	—	200	—	200	—	Periprava, Cerna	44	—	—	—	—	—	200	—	—
											Ost. Popina . . .	156	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		—	—	—	—	3.959	—	3.959	—		3.959	—	—	—	3.500	—	459	—	—
TULCEA	Cécatina . . .	Morughiol . .	—	—	—	—	50	—	50	—	Cécatina	35	—	—	—	—	—	50	—	—
											Faltanu-Dudaŭ .	15	—	—	—	—	—	—	—	—
	Isaccea						3.137	--	3.137	—	Isaccea . . .	2.950	—	3.137	—	—	—	—	—	—
											Ostr. Isaccea . .	112	—	—	—	—	—	—	—	—
											» Alunga . .	75	--	—	—	—	—	—	—	—
	Col.-Beş-Tepe	Mahmudia .	—	—	—	—	117	—	117	—	Col. Beş-Tepe .	117	—	—	—	117	—	—	—	—
	Creuşa	» .	—	—	—	—	84	—	84	—	Creuşa	84	—	—	—	—	—	84	—	—
	Cursus	Malcocï . . .	—	—	—	—	256	—	256	—	Cursus	256	—	—	—	256	--	—	—	—
	Dunavĕţ	Morughiol . .	—	—	—	—	30	—	30	—	Dunavĕţ	30	—	—	—	—	—	30	—	—
	Enichioï	Cataloï . . .	—	—	—	—	520	—	520	—	Enichioï . . .	520	—	—	—	520	—	—	—	—
	Teliţa	Teliţa	—	—	—	—	2.649	—	2.640	—	Amza	224	—	2.649	—	—	—	-	—	—
											Teliţa	2.425	—	—	—	—		—	—	—
	Frecăţeï	Frecăţeï . .	—	—	—	—	175	—	175	—	Frecăţeï	175	—	—	—	175	—	—	—	—
	Agighiol	Agighiol . .	—	—	—	—	450	—	450	—	Agighiol	450	—	450	—	—	—	—	—	—
	Ivancea-Mică . .	Morughiol .	—	—	—	—	85	—	85	—	Ivancea-Mica . .	85	—	—	—	—	—	85	—	—
	Ostr. Ivancea . .	Tulcea . . .	—	—	—	—	255	—	255	—	Ostr. Ivancea . .	255	—	—	—	—	—	255	—	—
	Calinova	Morughiol .	—	—	—	—	130	—	130	—	Calinova	75	—	—	—	130	—	—	—	—
											Creuşa	15	—	—	—	—	—	—	—	—
											Ende	40	—	—	—	—	—	—	—	—
	Mahmudia . . .	Mahmudia .	—	—	—	—	58	—	58	—	Mahmudia . . .	10	—	—	—	—	—	58	—	—
											Ostr. Carasuhat	13	—	—	—	—	—	—	—	—
											Cioban-Gârla . .	30	—	—	—	—	—	—	—	—
											Zav. Prislava .	5	—	—	—	—	—	—	—	—
	Meidanchioï . .	Meidanchioï .	—	—	—	—	1.520	—	1.520	—	Val. Boclogea .	975	—	1.520	—	—	—	—	—	—
											La treï morï . .	220	.	—	—	—	—	—	—	—
											Hârtopu roşu . .	325	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nicoliţel	Nicoliţel . .	—	—	—	—	4.673	—	4.673	—	Nicoliţel	4.673	—	4.673	—	—	—	—	—	—
	Parcheş	Parcheş . . .	—	—	—	—	397	—	397	—	Stânca mare . .	300	—	397	—	—	—	—	—	—
											Valea adâncă .	97	—	—	—	—	—	—	—	—
	Satu-Noŭ	Satu-Noŭ . .	—	—	—	—	546	50	546	50	Ciatalchioï . . .	220	—	—	—	—	—	546	50	—
											Satu-Nou	196	50	—	—	—	—	—	—	—
											Şoantea	45	—	—	—	—	—	—	—	—
											Podcoş, Patlag.	85	—	—	—	—	—	—	—	—
	Somova	Somova . . .	—	—	—	—	245	—	245	—	Somova	245	—	245	—	—	—	—	—	—
	Tataru-Pardina .	Satu-Noŭ . .	—	—	—	—	53	—	53	—	Tătaru-Pardina .	53	—	—	—	—	—	53	—	—
	Zăv. G. Somova	Tulcea . . .	—	—	—	—	348	—	348	—	Gura g. Somova	100	—	—	—	—	—	348	—	—
											Ostr. Mila . . .	28	—	—	—	—	—	—	—	—
											Zav. Tulcea . .	220	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total pe plasă . . .		—	—	—	—	15.778	50	15.778	50		15.778	50	13.071	—	1198	—	1.509	50	—
	Total pe judeţ . . .		—	—	—	—	106.639	50	106.639	50		106.639	50	35.876	—	62.699	—	8.064	50	—
	Total pe Dobrogia . . .		5 126	71	18.078	22	112.337	85	136.642	78		112.337	85	50.239	30	68.306	77	10.911	—	960

CAPITOLUL. V.

ANIMALE

A. Fauna.

Din punctul de vedere al cercetăriĭ animalelor sĕlbatice, Dobrogia este fórte săracă. Nicĭ o lucrare sciințifică, sistematică și pe regiunĭ zoologice, așa cum avem pentru floră, monumentala operă a Doctoruluĭ Brândza, nu s'a făcut până astăzĭ.

Ne vom mulțumi numaĭ cu lista publicată a D-luĭ Licherdopol [1]), întocmită în parte după cercetările D-sale, în parte după scrierea Doctoruluĭ G. V. v. Almásy [2]).

a) Mamifere. Felis catus (Pisică sĕlbatecă); Lutra vulgaris (Vidră), Putorius lutreola (franțuz. Vison d'Europe), Putorius putorius (Dihor), Mustela foina, Mustela martes (Jder), Meles taxus (Viezure), Canis vulpes (Vulpe), Canis lupus (Lup), Talpa europaea (Sobol), Spalax typhlus, Spermophilus citillus, Arvicola amphibius (Șórece de apă), Mus decumanus (Șobolan), Lepus timidus (Iepure), Cervus elaphus (Cerb), Cervus capreolus (Căprióra), Sus europaeus (Porc mistreț), Delphinus delpis (Delfin).

b) Pasĕrĭ. Trypanocorax frugilegus, Corvus corax (Corb), Colaeus monedula (Ciócă, stăncuță), Corone corone cornix (Cióră), Pica pica (Coțofană), Garrulus glaudarius (Gaiță), Sturnus vulgaris intermedius (Graure), Oriolus oriolus (Grangure), Chloris chloris, Coccothraustes coccothraustes (Bot-gros), Fringilla coellebs (Ciuteză), Carduelis carduelis (Sticlete), Cannabina cannabina, Passer domesticus (Vrabie de casă), Passer montanus, Paser hispaniolensis (Vrabie de munte), Pyrrhula europaea, Emberize schoeniclus, E. citrinella, E. cia, E. hortulana, Miliaria calandra, Alanda arvenis, A. nigra, A. yeltoniensis (Ciocârlie), Melancoripha sibirica, Calandrella brachydactyla typica, Galerita cristata (Ciocârlan), Lullula arborea, Motacilla alba (Codobatură), M. melanope. M. flava typica, Anthus trivialis, A. pratensis, A. cervinus, A. campestris, Certhia familiaris brachydactyla, Sitta europaea caesia, Parus maior (Pițigoĭ), P. coerulaeus. P. lugubris, P. communis, P. communis stagnatilis, Aegithalus candatus typicus, Panurus biarmicus, Remiza pendulina, Regulus regulus, R. ignicapillus, Lanius minor, L. collurio, Ampelis garrulus, Sylvia nisoria, S. sylvia, S curruca, S. atricapilla, S. simplex, Phylloscopus trochilus, Ph. rufus, Hypolais philomela, Acrocephalus schoenobaenus, A. arundinaceus, A. streperus, A. palustris, Lisciniola melanopogon, Locustella luscinioides, Merula merula (Mierlă), Turdus musicus, T. viscivorus (Sturz, Cocoșar), Daulias luscinia. Erithacus rubecula, Ruticilla phoenicura, Saxicola ooenanthe, S. leucomela, Pratincola rubetra, P. rubicola, Tarrhaleus modularis, Muscicapa grisola, Fecidula atricapilla, Chelidonaria urbica (Lăstun de casă), Clivicola riparia (Lăstun de apă), Hirundo rustica (Rândunică), Gecinus viridis (Vardare), G. viridicanus, Deudrocopus minor, D. medius, D. maior (Ciocănitóre), D. leuconotus, Picus martius (Ghionóie), Jynx torquilla, Cuculus canorus (Cuc), Micropus apus, Caprimulgus europaeus (lipitóre), Merops apiaster (Prigóre), Upupa epops (Pupază), Alcedo ispida, Coracias garrula (Cióră puturósă), Bubo bubo (Bufniță), Carine noctua, Asio accipitrinus, Syrnium aluco, Paudion haliaëtus, Gypsfulvus (Vultur pleșuv), Vultur monachus (Vultur), Neophron percnopterus, Circus cynaeus, C. macrurus, C. pygargus, C. alruginosus, Astur palumbarius (Șoim de munte), Accipiter nisus (Herete), Astur brevipes, Buteo buteo typicus, Buteo buteo desertorum, Aquila penata, A. maculata promarina, A. m. tipyca. A. m. orientalis, A. rapax, A. melanaëtus, Haliaëtus albicilla, Circaëtus gallicus, Milvus milvus (Gaie), M. migrans, Permis apivorus, Falco peregrinus, E. subbuteo, Hierofalco lanarius, Cerchneis vespertinus, Pelecanus onocrotalus (Babiță), Cerchneis tinnunculus (Uleŭ), Pelecanus crispus (Babiță),

---

[1]) «Excursiunĭ în Dobrogia», pag. 101—126.

[2]) «Ornithologische recognoscirung der rumänischen Dobrudscha». Budapest. 1898.

Phalacrocorax carbo, Ph. pygmaeus (Baclăŭ mare), Anser anser (Gâscă), Cygnus olor (Lebădă), Tadorna tadorna (Călifar alb), Casarca casarca (Călifar roşu), Spatula clypeata, Anas boschas (Rață), Chaulelasmus streperus, Querquedula querquedula, Nyroca ferina, N. nyroca, Fuligula fuligula, F. marila, Claugula claugula, Oedemia nigra, O. fusca, Mergsu merganser, M. serrator, Phoyx 'purpurea (Cépură), Ardea Cinerea (Cocostîrc), Herodias alba (Cépură albă), Garzetta garzetta (Cépură albă mi··ă), Nycticorax nycticorax, Ardeola ralloides, Ardetta minuta, Botaurus stellaris, Ciconia ciconia (Barză), C. nigra (Barză albă), Plegadis falcinellus, Platalea leucerodia (Cosar), Grus grus (Cocor), Anthropoides virgo (Cocor mic). Otis tarda (Dropie), Oedicnemus oedicnemus, Aegialitis hiaticola, A. dubia, A. alexandrina, Vanellus vanellus (Ciovlică), Arenaria interpres, Haematopus ostralegus, Recurvirostra avocetta (Culic), Himantopus himantopus, Scolopax rusticula (Sitar), Gallinago gallinago (Becațină), Pelidua alpina, Ancylochylus subarcuatus, Limonites minuta, Calidris arenaria, Pavoncella pugnax, Rhyacophyllus glareola, Glottis littoreus, Tringoides hypoleucus, Helodromas ochropus, Totanus fuscus, T. totanus, Numenius arcuatus, N. tennirostris, Hydrochelidon nigra (Martin negru), H. hybrida, Gelochelidon anglica (Martin cherhan), Hydroprogne caspia (Martin cerkez), Sterna fiuviatilis (Pescăruş), S. cantiaca, S. minuta (Martin mic), Gelastes gelastes (Martin roşu), Larus minutus, L. melanocephalus, L. ridibundus (Martin mare), L. argentatus typicus, L. a. michahellessi, Colymbus, Lophaethyia griseigena, Proctopus nigricollis, Podocipes fluviatilis, Crex crex, Gallinula chloropus, Fulica atra (Lişita). Columba palumbus (Porumbel), C. oenas, C. livia typica, C. l. unicolor, Turtur turtur (Turturică), Perdix perdix (Potârniche) Coturnix coturnix (Prepeliță).

c) d) Reptile şi Amfibiĭ. Despre aceste douĕ felurĭ de animale nu s'a publicat nimic până acum asupra Dobrogieĭ; voiŭ însera numaĭ după D-l Licherdopol: Testudo graeca (Brosca țestósă) şi Tropidonotus natrix (Şiarpele comun).

e) Peştĭ. Fauna ichtiologică a Dobrogieĭ este cu mult maĭ bogată de cât speciile de maĭ jos, compilate după D-niĭ Antipa [1]) şi Almásy:

Mugil capito şi Mugil cephalus (Chefal; afumat: Licurin), Atherina hepsetus (Tiulcă) Gobius bathracocephalus şi G. niger (Guvidĭ), Scomber scombrus (Scumbrie, când e marinat, Țir, când e uscat), Thynnus vulgaris (Lacherdă, când e marinat, Ton, când e fiert şi conservat), Mullus barbatus (Barbun), Lucioperca marina, L. volgensis, L. Sandra (Şaleŭ de mare saŭ de Dunăre), Perca fluviatilis (Biban), Solea vulgaris (Limbă), Pleuronectes flesus şi P. platessa (Cambulă), Rhombus maximus (Calcan), Silurus glanis (Somn), Chondrostoma nasus (Scobar), Abramis brama şi A. ballerus (Cosac), Aspius rapax (Avat), A. clupeoides (Morunaş), Blicca argyrolena şi B. Bjoerkna (Plătică), Scardinius erythrophthalmus (Babuşcă), Leuciscus rutilus (Taranc), L. virgo (Vĕduviță), Tinca vulgaris (Lin), Cyprinus carpio (Crap, Ciortan), Carassius vulgaris (Caracudă), Esox lucius (Ştiucă), Clupea pontica şi C. cultriventris (Scrumbiĭ de Dunăre), Engraulis encrasicholus (Sardea), Alausa vulgaris (Sardea). Anguilla anguilla, Acipenser Huso (Morun), A. Güldenstädtii (Nisetru), A. stellatus (Pastrugă), A. ruthenus (Cegă), A. Grübeni (Bogsar), A. glaber (Viză).

f) Insecte. Afară de naturalistul francez, A. Montandon [2]), nimenĭ altul nu s'a ocupat cu entomologia Dobrogieĭ. Lista D-luĭ Montandon nu e complectă.

In lipsă de altă lucrare vom reproduce pe acésta, şi nu după original, ci după scrierea D-luĭ Licherdopol [3]):

Cicindela hybrida, C. littoralis, C. germanica, Omophron limbatum, Notiophilus aquaticus, Procustes spretus, P. graecus, Carabus cavernicola. C. cancellatus, Leistus rufomarginatus, Panagaesus crux major, Licinus agricola, Badister bipustulatus, Brachinus immaculicornis, B. crepitans, B. Explodens, B. strepitans nitidulus, Polistichus vittatus, Cymindis lineata, Demetrias unipunctatus, Dromius linearis, Dromius Sp.? Metabletus

---

[1]) D-l *Licherdopol* spune, ca D-l Antipa lucréza de maĭ mulțĭ anĭ la fauna ichtiologica a Românieĭ şi o va publica în treĭ marĭ volume.

[2]) «Excursion en Dobroudja» (Extrait du Bull. de la Soc. d'Etudes sc. d'Angers, 1887).

[3]) «Excursiunĭ în Dobrogia», pag. 113—121.

pallipes, Blechrus plagiatus, B. maurus, Lebia humeralis, L. turcica V. 4 maculata, Scarites laevigatus, S. l. v. tauricus, Dyschirius macroderus, Harpalus dardus, Ophonus cribricollis, O. rufilabris. Acupalpus conspectus, A. dorsalis derelictus, Pelor blaptoides, Steropus caspius, Stenolophus vespertinus, S. discophorus, Zabrus tagetanus, Z. gibbosus, Amara trivialis, Oodes helopioides, Chlaenius spoliatus Rossi, Pogonus littoralis, P. gracilis, Calathus fuscus, Agonum lugubre, Trechus minutus, Bembidium quinquemaculatum, B. Sturmii, B. obliquum, B. Velox, B. aspericolle, B. pusillum, B. articulatum, B. tessellum, B. assimile, B. varium, B. lampros, B. quadrimaculatum, Tachypus flavipes, T. bistriatus, T. scutellaris, Cybister Roesselii Curtis, Dysticus dimidiatus, Ilybius obscurus, Hydroporus confluens, Gyrinus marinus, Hydrophilus piceus, Helochares lividus, Cyclonotum orbiculare, Silpha polita, S. obscura, Falagria nigra, F. sulcata, Phloeopora major, Homalota sordida, Aleochara tennicornis, A. nitida, Phytosus spinifer Curtis, Gyrophaena dentilis, G. bihamata, Tachyporus hypnorum, T. nitidulus, Hypocyptus laevinsculus, Boletobius lunulatus, B. speciosus, Caflus xantholoma, C. sericeus, Emus maxilosus, Staphilinus niteus, S. ophthalmicus, S. picipennis, Philonthus ebeninus, Ph. aterrimus, Ph. salinus, Quedius molochinus, Cryptobium fracticorne, Lathrobium fulvipenne, L. quadratum, Lithocharis fuscula, L. melanocephala, Sunius bimaculatus, S. graecilis, S. filiformis, Stilicus orbiculatus, Bledius, Graellsi, B. dissimilis, Oxytelus nitidulus, Olibrus corticalis, O. millefolii, O. bicolor, Nitidula canaria, Meligethes lugubris, M. maurus, M. picipennis, M. coracinus, M. spinipes, M. subrugosus, Cerylon histeroides, C. augustatum, Laemophloeus corticinus, Brotes platanus Sylvanus sexdentatus, Cryptophagus saginatus, Mycetophagus fulvicolis Dermestes undulatus, D. tesselatus, Attagenus pellio, Limnicus versicolor, Platyssoma depressum, Hister quadrimaculatus, Saprinus rufifrons, Pentodon punctatus, Trichius fasciatus, Cetonia vidua, C. aurata, C. hungarica, C. floricula, Oxythyrea sticta, O. squalida, Anomala solida, Anisoplia austriaca, Aphodius inquinatus, Psammodius basalis, Dorcus paralelepipedus, Anthaxia nitida, Coraebus rubi, C. oeratus, Thrachys minuta, T. pumila, Throscus obtusus, Th. Duvali, Ctenonychus filiformis, Melanotus fuscipes, M. aemulus, M. crassicollis, Athous Sp ?, Cryptohypnus quadripustulatus, Drasterius bimaculatus, Agriotes Gurgistanus, Adrastus nanus, Cyphon variabilis, C. padi, C. coarctatus, C. fuscicornis, Malachius geniculatus, M. falcifer, M. genic, V. ambiguus, M. spinosus, M. aeneus, Troglops diminutus, Anthocomus sanguinolentus, Ebacus appendiculatus, E. rufipes, Calotes flavocinctus, Tillus rufofasciatus, Corynetes violaceus, Oligomerus brunneus, Xyletinus laticollis, Bruchus eryngii, B. picipes, Apion confluens, A. semisulcum, A. humile, A. radiolus, A. pubescens, A. cyaneum, A. viciae, A. apricans, A. flavipes, A. meliloti, A. minimum, A. atterimum, A. frumentarium, A. atomarium, Rhynchites auratus, R. Bacchus, Spermophagus cardui, Urodon suturalis, Tropideres bilineatus, Thylacites pilosus, Platytarsus setiger, Sciaphilus nov. sp., Eusomus ovulus, Tanymecus palliatus, Sitones lineatus, S. discoideus, S. saleifrons, S. flavescens, S. humeralis, Polydrusus picus, P. sericeus, Cleonus halophilus, Cleonutigrinus, Cl. affinis, Alophus trigutattus, Tanysphyrus lemnae, Hypera punctata, Phytos nomus variabilis, Rhytirrhinus?, Phyllobius sinuatus, Limobius dissimilis, Othiorynchus hispidus, O. multipunctatus, O. velutinus, Lixus Ascanii, L. elegantulus, Larinus latus, L. serratulae, Erirhinus scirpi, Dorytomus Silbermanni, D. variegatus, D. flavipes, Elleschus infirmus, Balanius nucum, Tychius junceus, T. Grenieri, T. aureolus, T. meliloti, T. tomentosus, T. flavicollis, Smicronyx cicus Schüppel, Sibynes phaleratus, Trachodes hispidus, Baridius artemisiae, Bagous binodulus, B. subcarinatus, B. fritt, B. lutosus, B. collignensis, B. argillaceus, Ceuthorynchus assimilis, C. Sulcicollis, C. tetrum, Rhinoncus inconspectus, Ciomis Similis, Gymnetron teter, G. Pascuorum, G. simum, Mecinus pyraster, Nanophyes chevrieri, Sphenophorus piceus, Mesites cunipes, Hylotrupes bajulus, Clytus ornatus, C. verbasci, C. plebejus, C. massiliensis, C. speciosus, Stenopterus rufus, Exocentrus adspersus, E. punctipennis, E. lusitanicus, Morimus funerarius, Dorcadion bilineatum, Agapanthia lineatocollis, Strangalia melanura, S. bifasciata, S. attenuata, Crioceris duodecim punctata, C. quatuordecim punctata, Lema melanopa, Hispa atra, Cassida atrata, C. equestris, C. nobilis, C. subreticulata, C. Subferrugenea, C. affinis, C. ferruginea, Galle-

ruca lineola, G. xanthomelaena, Pectroscelis major, P. chlorophana, P. tibialis, P. aridula, Phyllotreta diademata, Ph. ochripes, Ph. varipennis, Thyamis pellucidus, Chrysomela limbata, Ch. polita, Ch. violacea, Entomoscelis Adonidis, Pachnoporus arenarius, P. aspericollis, Clythra atrapaxides, Alexia pilifera, Dapsa trimaculata, Harmonia impustulata, Micraspis duodecimpunctata, Chilocorus bipustulatus, Anisosticta novemdecim punctata, Bullaea novemdecim notata, Adonia mutabilis, Calvia decemguttata, Propylea quatordecim punctata v. glomerata, Scymnus scutelaris, S. capitatus, S. ater, S. discoideus, S. Apetzi, Alphitophagus quatripustulatus, Opatrum Sabulosus, Crypticus quisquilius, Trachyscelis aphodioides, Phaleria cadaverina, Ph. cad. v. bimaculata, Ph. dorsigera, Gnaptor spinimanus, Blaps parvicollis, Pedinus helopioides, P. subdepressus, Pimelia Mongeneti, Asida sericea, Helops quisquilius, Cteniopus Sp? Scraptia minuta, Mycterus tibialis, Lagria hirta, Notoxus monoceros, N. cornutus, Anthicus antherinus, A. gracilis, A. hispidus, A. sabulosus v. inaegualis, A. floralis, A. minus, A. ustulatus, A. tristis, A. genei, A. Morawtzi, A. proximus, A. 4-maculatus, Xylophilus pruinosus, Anaspis flava, Cerocoma Mühlfeldii, Mylabris variabilis, M. flexuosa, Oenas Crassicornis, Epicuata dubia, E. verticalis, Zonites praeusta, Oedemera podagrariae.

g) Molusce. Dăm aci și lista ultimeĭ clase de animale dobrogene, după studiile făcute de d. Licherdopol [1])

Hyalina Malinowski Zelebor, Trigonostoma corcyreusis, Fruticicola strigella, F. fruticum, F. fr. var. rufula, F. carthusiana, Campylaea trizona, Tachea austriaca, T. aus. var. pallesceus, Xerophila instabilis, X. dejecta, X. derbentina, Helicogena pomatia, H. lutescens, Zebrina detrita, Z. det. var. radiata, Chondrula microtragus, Ch. pentodontus (cu var. eximia, albolimbatus, trideus, tumida, obesa, galiciensis), Zua lubrica, Torquilla fruméntum, Orcula doliolum, Clausiliastra laminata, Alinda plicata cu var. implicata, Strigillaria cana, Amphibina hungarica, Limnus stagnalis, L. palustris cu var. corvus, turricula, Guluaria auri, cularia cu var. lagotis, G. ovata, Physa fontinalis, Coretus corneus cu var. elophila, ammonoceras, similis, Linné, Tropodiscus marginatus, Gyrorbis vortex, Planorbis? Cyclostomus elegans, Cyclostomus costulatum, Valvata piscinalis, Vivipara vera, V. fasciata, Bythinia tentaculata cu var. producta, Lithoglypus naticoides, Neritina transversalis, N. fluviatilis, Forma celleusis, F. piscinalis din clasa Pelecypode, fam. Unionidae, genul Anodonta, Unio pictorum, U. batavus și Dreissena polymorpha.

B. **Animalele domestice.**

Întinsele câmpiĭ ale Dobrogieĭ aŭ fost, din vremurile cele maĭ depărtate, priinciόse cresceriĭ vitelor și istoria ne probéză, că tόte popόrele carĭ aŭ trăit pe acest mănos petic de pămênt, s'aŭ ocupat nu atât cu agricultura, cât maĭ mult cu viticultura.

Ast-fel Geţiĭ, reputaţĭ ca fόrte bunĭ călăreţĭ (ἱπποτοξόται) nu puteaŭ să nu fie și bunĭ crescĕtorĭ de caĭ.

Regele Filip al Macedonieĭ luă numaĭ de la gurile Dunăriĭ 20.000 iepe alese, pe care le trimese în Macedonia pentru prăsilă [2]).

Boiĭ eraŭ întrebuinţaţĭ pentru munca câmpuluĭ și pentru jug, iar vacile eraŭ ţinute pentru laptele lor, cel maĭ de sémă aliment al acestor barbarĭ. Se scie că uniĭ din Scythĭ, Hipemolgiĭ, se hrăneaŭ și cu lapte de iapă.

Oile eraŭ de sigur nu puţine la numĕr și produsul lor, lâna era destul de căutată când bumbacul nu era cunoscut pe aicĭ, iar inul și cânepa, nu puteaŭ îndestul apăra pe om contra friguluĭ.

Caprele eraŭ pόte maĭ numerόse ca azĭ, căcĭ pe lângă hrana ce procuraŭ locuitorilor,

---

[1]) «Excursiunĭ în Dobrogia», pag. 122-6.

[2]) *Gr. G. Tocilescu.* Dacia înainte de Romanĭ, pag. 759.

pielea lor servia la fântânĭ pentru scóterea apeĭ; puţurĭ de acestea se maĭ văd încă şi astăzĭ în Dobrogia de Sud, unde apa se găsesce la marĭ adâncimĭ.

Porcul încă nu era necunoscut Geţilor.

Femeile se maĭ ocupaŭ pe lângă industria casnică, cu crescerea păsĕrilor domestice şi cu cultura albinelor, póte maĭ mult în vechime de cât astăzĭ, când ţĕranul are la îndemână produsul industrieĭ: zahărul.

Mierea — ne spune Herodot [1]) — servia nu numaĭ pentru economia casnică, ci era şi un articol de sémă al comerciuluĭ.

Numaĭ nestatornicirea vremurilor s'a împotrivit ca acéstă, de Dumnezeŭ bine-cuvĕntată ţară, să dea ceea ce ar fi putut să producă pămĕntul sĕŭ rodnic şi îmbelşugat.

Numaĭ socotind câte năvălirĭ aŭ călcat Dobrogia, la câte rĕsbóie a servit ca teatrul luptelor între stăpânitor şi năvălitorĭ şi atuncĭ ne putem da séma cum de a maĭ rĕmas până la noĭ o parte din bogăţiile de odinióră.

Cât de nesecat isvor de productivitate a fost Dobrogia, resultă din faptul, că orĭ-care călător, care a vizitat-o în trécăt chiar, nu a uitat de a nu însemna în scrierile lor, bogăţia în vite de tot felul ce se hrăniaŭ pe pămĕntul eĭ.

Numirile satelor, încă sunt o dovadă viue de hergheliile, cirezile şi turmele de vite, care păsciaŭ în mare numĕr de la Dunăre până la Mare; căcĭ mĕ întreb de unde numirile Văcărenĭ, Câşla, Coium-punar (fântâna oilor), Coium-Baba (tatăl oilor), Teliţa (Bulg. juncana), Esechioĭ (satul măgarilor), dacă nu sunt împrumutate de la animalele de acest fel? Şi câte alte numirĭ turcescĭ semnificative nu vor fi existând! Dar «vadul oilor» de lângă Hârşova; nu era óre pe aci trecĕtórea turmelor Mocanilor, care veniaŭ cu oile lor peste Dunăre la iernatec?

Condiţiunile climaterice ca şi vegetaţiunea soluluĭ aŭ fost propriĭ cresceriĭ vitelor, numaĭ vremurile vitrege şi posiţiunea geografică a Dobrogieĭ, calea obligată a năvălirilor şi rĕsbóelor, numaĭ ele s'aŭ opus la desvoltarea economică a provincieĭ nóstre cis-dunărene. Şi astăzĭ, cu tótă vitrega aducătură a împrejurărilor, judeţele din Dobrogia staŭ, dacă nu în fruntea tuturor, dar a celeĭ maĭ marĭ părţĭ din judeţele nóstre, în ceea ce privesce crescerea vitelor, după cum vom arăta:

1. Specia Cavalină.

Să deschidem la întâmplare câte-va din notele călătorilor prin Dobrogia şi vom vedea, că nicĭ unul nu vorbesce de provincia nóstră de acum, fără să uite de a nu menţiona de rasa cailor.

Şi pentru a nu merge prea departe cu cercetările, vom începe cu secolul XVIII-lea.

Istoricul şi Domnul Moldoveĭ, Dumitru Cantemir, care a călătorit dese-orĭ prin Dobrogia, în drumul de la Constantinopol spre Moldova, în scrierea sa «Istoria Imperiuluĭ Otoman, vorbind despre Dobrogia, zice:

«Ţéra acésta produce şi caĭ fórte iuţĭ la fugă, pe care Turciĭ îĭ consideră de ceĭ maĭ bunĭ, după caiĭ moldovenescĭ» [2]).

Peyssonel, consul francez în Crimeia, în cartea sa despre comerţul Măriĭ-Negre, scrisă în 1762, găsim la pagina 170 a volumuluĭ II-lea:

«Caiĭ bulgărescĭ, maĭ ales aceĭ din Dobrogia sunt fórte căutaţĭ; eĭ sunt micĭ şi forţĭ ca ceĭ Tătărescĭ, însă maĭ bine făcuţĭ şi maĭ gingaşĭ»

Ce fel de caĭ eraŭ în Dobrogia ne o spune Tott:

«Acéstă provincie e renumită printr'o rasă de caĭ micĭ buestraşĭ, fórte estimată la Turcĭ» [3]).

---

[1]) Cart. V, cap. 10, în *Tocilescu*, op. cit. p. 760.

[2]) «Istoria imperiuluĭ Otoman». Ed. română. Vol. I. pag. 309 nota 123. — Caiĭ moldovenescĭ eraŭ ceĭ maĭ estimaţĭ la Turcĭ, care aveaŭ proverbul: «Un tînar persan şi un cal moldovenesc sunt maĭ lăudaţĭ de cât toţĭ ceĭ-l'alţĭ. (*Cantemir*. «Descrierea Moldoveĭ», pag. 32).

[3]) Memoires du *Baron de Tott*. Vol. II. pag. 211 note 1.

Prin 1850 numaĭ Românii din Dobrogia aveaŭ 10.075 caĭ şi anume:

660 în districtul	Tulcea	1836	»	»	Babadag
340 »	» Isaccea	3395	»	»	Silistra
1390 »	» Măcin	750	»	»	Kustendgé.
1684 »	» Hârşova				

Valórea unuĭ cal era 6 galbenĭ[1]). Astăzĭ se găsesc în Dobrogia patru tipurĭ de caĭ:

a) Adevĕratul cal dobrogian nu este de cât calul turcesc, avênd aceleaşĭ caractere. E de talie mică (1.30–1.35), capul ca al caluluĭ arab, gâtul scurt şi gros, pieptul, crupa, etc. în fórte bune condiţiunĭ. Acest fel de caĭ nu există de cât în comunele locuite de Turcĭ, cum în plasa Mangalia, unde de sigur aŭ păstrat vechile lor caractere.

Este maĭ ales bun pentru şea, neobosit, cal de cursă tot aşa de bun ca şi calul arab.

Acest soiŭ de caĭ are tóte colorile, dar cea maĭ predominantă este gris. Este în obiceiul Turcilor şi Tătarilor ca la sĕrbătorĭ marĭ, la nuntă saŭ botez a face curse de 30–40 kilometri, fără să se opréscă cu caiĭ lor, şi acela care a ajuns întâiŭ primesce un bacşiş.

De aci se vede modul de antrenare al caluluĭ la aceste douĕ popóre, care aŭ un adevĕrat cult pentru caiĭ lor.

Ministerul agricultureĭ, pentru a putea constata fondul caluluĭ dobrogian, a instituit de douĕ orĭ pe an curse la Anadolchioĭ, lângă Constanţa; unde la o cursă de 6000 m., în anul 1897, un cal dobrogian a parcurs acéstă distanţă în 8 minute, 11¾ secunde, ceea ce dă 12 metri pe secundă, iuţélă vertiginósă, pentru un cal de 1.30—1.35 talie.

La Iaşĭ, treĭ caĭ de Dobrogia aŭ concurat cu 3 pur sânge englez, pentru distanţa de 8000 metri. Calul dobrogian ieşit cel d'întâĭ a parcurs acéstă distanţă în 10 minute, ceea ce dă 13 metri pe secundă, fără a fi relativ obosit. Singurul defect al caluluĭ Dobrogian este talia sa prea mică; alt-fel nu ar fi aprópe nicĭ o deosebire între el şi calul arab.

Ceĭ maĭ bunĭ caĭ de acest tip se găsesc în jud. Constanţa şi în special în comuna Cara-Omer, satul Daulucchioĭ. Din nenorocire numĕrul lor începe a scădea din ce în ce, de óre-ce Turciĭ nu se maĭ ocupă de crescerea lor cu atâta interes.

Statul a început a se interesa şi încuraja cultura caluluĭ Dobrogian, atât prin înfiinţarea uneĭ expoziţiunĭ anuale, cât şi prin creiarea unuĭ deposit de armăsarĭ la tîrgul de vite de la Anadolchioĭ, pentru a putea procura comunelor celor maĭ importante, din puntul de vedere cavalin, caĭ reproducătorĭ, şi prin acésta să pótă ridica talia caluluĭ de Dobrogia conservându-ĭ pe cât e posibil calităţile excelente.

b) Calul originar din Rusia (Basarabia). Acest tip se găsesce în comunele locuite de Germanĭ emigraţĭ din Basarabia şi Ruşĭ, cum: Caramurat, Copadin, 2 Maĭ, Osman-facâ din jud. Constanţa, Cogelac, Tariverde, Atmagea din jud. Tulcea.

Acesta nu e calul autochton, ci întrodus de Germanĭ saŭ Ruşĭ. E o mare deosebire între acesta şi precedentul.

Talia luĭ mijlocie este de 1m55—1m60; capul maĭ cărnos, ochiĭ micĭ, urechile lungĭ şi maĭ puţin mobile, profilul aprópe drept, pieptul nu aşa de desvoltat, greabanul ieşit, anselat, códa lungă, piciórele maĭ puţin solide ca ale caluluĭ Dobrogian; sunt limfaticĭ şi maĭ puţin vioĭ.

Ţĕranul german din Dobrogia aduce armăsarĭ din Basarabia, pentru bătaia iepelor; aceştia sunt cumpĕraţĭ de comună saŭ maĭ bine ḑicênd aparţine colectivităţiĭ, căcĭ fie-care german plătesce pentru cumpĕratul armăsaruluĭ o sumă proporţională cu iepele ce are.

Ast-fel eĭ aŭ propriiĭ lor armăsarĭ şi nu aŭ nevoie de intervenţia Statuluĭ.

Nu se scie, dacă un cal născut în Dobrogia, de şi de provenienţă basarabénă, îşĭ păstréză talia. Ţĕraniĭ spun, că un cal de acest fel este maĭ mic de cât ceĭ aduşĭ din Basarabia. Calul provenienţă basarabénă este bun pentru înhămat.

c) Calul originar din Transilvania. Este întrodus în Dobrogia de Mocanĭ şi se găsesce prin comunele locuite de eĭ. E de talie înaltă, are capul cam încovoiat şi e puţin armonios în formele corpuluĭ. Totuşĭ este destul de resistent.

---

[1]) *Ionesco.* Op. cit., pag. 87—8.

d) *Calul provenit din încrucişarea acestor treĭ tipurĭ*, e calul ordinar, care nu merită nicĭ o atenţiune de a fi descris [1]).

Iată care era în 1890 numĕrul cailor în comunele rurale a celor două judeţe din Dobrogia [2]):

Clasificaţia în raport cu cele-l'alte judeţe	JUDEŢELE	Mânjĭ	Armăsarĭ	Caĭ	Iepe	TOTAL
6	Constanţa	3467	1449	13843	12937	31696
9	Tulcea	3270	2819	9593	9058	24740
	Total	6737	4268	23436	21995	56436

După Domnul N. Filip, populaţiunea cavalină în 1897 era [3]):

Clasificaţia în raport cu cele-l'alte judeţe	JUDEŢELE	Rasă. Indigenă	Rasă Arabă	Rasă Engleză	Rasă Austro-Ungară	Rasă Ruséscă	Rase nedeterminate	TOTAL
4	Constanţa . .	41468	—	—	—	—	—	41468
7	Tulcea . . .	32503	4	—	—	214	—	32721
	Total . . .	73971	4	—	—	214	—	74189

In judeţul Constanţa sunt următórele herghelii:

1. Herghelia luĭ *Stoian Avram* (Bulgar din comuna Tekirghiol), are 40 iepe de prăsilă de talie mică (1.30–1.35), tip de Dobrogia. Doĭ armăsarĭ din aceiaşĭ rasă servesc pentru bătaia iepelor. Herghelia e întreţinută în fórte rea stare.

2. Herghelia luĭ *Neicu Stoian* (Bulgar din aceiaşĭ comună), are 22 iepe din acelaş tip, ca cele de sus.

4. Herghelia luĭ *Curtagi* (Tătar din Agigea) cu 30 iepe tătărescĭ şi un armăsar.

Iepele sunt ţinute într'o stare miserabilă şi întrebuinţate la treierat. Nu pot servi pentru prăsilă.

4. Herghelia luĭ *Hagi Abdur Aman* (Turc din Hasiduluc) are 25 iepe de Dobrogia, micĭ de statură şi un armăsar de acelaş tip.

5. Herghelia D-luĭ *Pariano* (Hasancea). Domnul Pariano este un crescĕtor inteligent, a căutat de câţĭ-va anĭ, ca să desvolte statura iepelor de Dobrogia, prin încrucişarea celor maĭ bune, cu armăsar anglo-arab şi pare-se a rĕuşit.

D-sa a avut în cursele de la Constanţa caĭ din herghelie şi aŭ luat premiul I. Posedă caĭ de şea şi de înhămat.

Ministerul de Rĕsboiŭ cumpĕră de aci caĭ pentru cavalerie; în Bucurescĭ D-nul Pariano vinde cu 5—600 leĭ un cal.

6. Herghelia luĭ *Penciu Athanasoff* (Bulgar din Mahometcea), cu 40 iepe fĕtătóre din adevĕrata rasă de Dobrogia. Talia 1.40—1.45. Aŭ caracterele raseĭ arabe. Acum câţĭ-va anĭ avea şi un armăsar arab.

Astăzĭ acest proprietar preferă armăsarul rusesc şi voesce a face încrucişarea acestor două tipurĭ, de Dobrogia cu cel rusesc.

7. Herghelia *Ivan Pencioff* (Bulgar din aceiaşĭ comună). Iepele sunt din acelaş tip şi aŭ aceiaşĭ conformaţiune ca ale luĭ Athanasoff.

8. Herghelia fraţilor *Moţoĭ* (Mocanĭ din Taşpunar), are 100 de iepe din Basarabia.

Iacă în mod sumar istoricul aceste herghelii : Fraţiĭ Moţoĭ, originarĭ din Transilvania, aŭ locuit maĭ întâiŭ în Basarabia, de unde aŭ trecut, în urma rĕsboiuluĭ 1877—78, în Dobrogia cu vitele ce aveaŭ.

---

[1]) *N. Filip.* «Les animaux domestiques», pag. 48—53.
[2]) Ministerul Agricultureĭ. «Buletin Statistic general», pag. 96—7.
[3]) *N. Filip.* Op. cit., pag. 3—4.

Iepele sunt provenienţă din tipul transilvănean cu cel basarabean.

Calul acesteĭ hergheliĭ are talia 1.55, însă formele nu sunt destul de armoniόse; totuşĭ caiĭ sunt destul de resistenţĭ. Proprietariĭ întrebuinţéză pentru bătaia iepelor armăsarul unguresc; acum aŭ cerut Statuluĭ armăsarul anglo-arab Fantome d'Orient.

Armata cumpĕră anual 30—40 caĭ din acéstă herghelie, pe preţ de 400 francĭ unul.

9. Herghelia *Dumitru Văleanu* (comuna Enigea, satul Arabagi), are 30—35 iepe, încrucişare din calul dobrogian cu cel unguresc. Sunt lipsiţĭ de conformaţiune. Uniĭ aŭ profilul capuluĭ drept, alţiĭ încovoiat. Sunt de statură înaltă şi se póte alege dintre eĭ câţĭ-va bunĭ. Herghelia datéză din 1882 şi întrebuinţéză armăsarul unguresc.

10. Herghelia *Vasilache Constantin* (din Enigea), are 40 iepe fătătóre şi un armăsar. Sunt de aceiaşĭ conformaţiune ca cele din herghelia luĭ Dumitru Văleanu.

11. Herghelia *Enache Andreĭ* (Cocargea) cu 30—40 iepe fătătóre tip de Dobrogia, destul de bine ca conformaţie; nu le lipsesce de cât un armăsar anglo-arab, pentru a se obţine resultate satisfăcătóre.

12. Herghelia *Hagi-Suna-Seid-Mehemet* (Chetic-Punar), compusă din 40 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, talie mică, conformaţie rea. E înfiinţată din 1888.

13. Herghelia *Sasu* (Caugagi, jud. Constanţa), cu un efectiv de 30 iepe fătătóre, din acelaş tip ca ale luĭ Moţoĭ. Proprietarul spune, că iepele le-a adus din judeţul Ialomiţa şi că provin din încrucişarea raseĭ ruscscĭ (Basarabia) cu unguréscă. Iepele aŭ talia 1.55—1.60, de bună conformaţie, maĭ bune chiar de cât ale luĭ Moţoĭ. Vara staŭ la aer liber, iar iarna în nisce şoprόne fórte primitive.

14. Herghelia *Murtaza-Beitula* (Bülbül), cu 35 iepe fătătóre, tip de Dobrogia; de şi micĭ la statură sunt de bună conformaţie. Nu s'a introdus în acéstă herghelie rasă streină. Are 3 armăsarĭ, din care unul cu adevĕrat frumos.

15. Herghelia *Sorescu-Martin* (Bülbül), cu 30 iepe fătătóre, tip de Basarabia, talia de 1.50—1.55, de bună conformaţie. Are şi 2 armăsarĭ de acelaş tip.

16. Herghelia *Manolescu* (comuna Bülbül, satul Turc-Murfat), cu 27 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, talie mică, conformaţie bună şi un armăsar de aceiaşĭ rasă.

17. Herghelia luĭ *Ion* şi *Nicolae Giurgea* (Demircea), are 50 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, încrucişate cu armăsar unguresc, talia 1.35 1.45; conformaţie bună. Un armăsar de acelaş tip servesce pentru bătaie.

18. Herghelia *George Stancioff* (Gheringec), cu 30 iepe fătătóre, tip dobrogian, talie mică, conformaţie rea. Nu se face aci nicĭ o selecţiune.

19. Herghelia *Ahmet Hagi Alil* (Erebiler), cu 22 iepe fătătóre, tip de Dobrogia încrucişate cu rasă unguréscă. Aŭ talia de 1.45—1.50 şi conformaţie bună.

20. Herghelia *Ismail Suleiman* (Erebiler), cu 22 iepe fătătóre, de aceiaşĭ origină şi conformaţie ca ale luĭ Ahmet.

21. Herghelia *Petru Ivanciu Hagi Stoian* (Casâmcea, jud. Constanţa), cu 40 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, talia mică şi conformaţia puţin defectuόsă.

22. Herghelia *Mehemet Mustafa* (Hagilar, jud. Constanţa), 23 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, talie 1.30 - 1.35, conformaţie bună.

23. Herghel'a *Cadîr Ali Asan* (Topraisari), cu 25 iepe fătătóre, de acelaş tip şi aceiaşĭ conformaţie ca ale luĭ Mehemet Mustafa.

24. Herghelia *Suditu* (Caradurat), cu un efectiv de 47 iepe fătătóre, provenite din renumita herghelie din judeţul Ialomiţa a luĭ *N. Hagi Moscu.* Sunt încrucişare cu armăsar unguresc; talia 1.55—1.60; conformaţia bună.

25. Herghelia *Opran* (Amzalia), cu 30 iepe fătătóre; încrucişarea tipuluĭ dobrogian cu unguresc; talia 1.50-1.55; conformaţie bună.

26. Herghelia *Hagi Suna Seit Mehemet* (comuna Carabacâ, satul Ketic-Punar); un armăsar şi 45 iepe fătătóre, tip de Dobrogia. Talia mică (1.30—1.35), conformaţia rea.

Are însă câte-va cu forme frumόse.

27. Herghelia *Arghiropol* (Mangalia), cu 30 iepe fătătóre, tip de Dobrogia, talie mică; posedă câte-va destul de frumόse ca forme şi proporţiunĭ.

28. Herghelia *Hagi-Devlet-Azap* (Osmancea), cu 35—40 iepe fătătóre de acelaş tip şi aceiaşĭ conformaţie ca ale luĭ Arghiropol.

In judeţul Tulcea nu există nicĭ o herghelie, totuşĭ se găsesce calul dobrogian prin satele Văcărenĭ, Ciamurli-de-sus, Poturu, Beidaut, Nalbant şi Congaz [1]. La Duimgi este un prea frumos armăsar arab.

Tabloul populaţiuniĭ cavaline în 1900

Intocmit pe judeţe, plăşĭ şi comune

a) Judeţul Constanţa [2])

PLASA	COMUNE	No. propriet. de animale (incl. stupĭ)	CAI: Armăsarĭ	CAI: Caĭ	CAI: Iepe	CAI: Mânzĭ	CAI: Total	Asinĭ	Catârĭ
CONSTANŢA	Caraharman	163	72	204	232	41	549	17	—
	Caramurat	264	52	208	467	103	830	5	—
	Carol I	287	32	498	322	78	930	13	—
	Cicrâcci	357	104	370	530	172	1.176	18	—
	Copadin	171	51	153	250	46	500	3	—
	Constanţa	384	26	608	103	10	747	10	—
	Gargalik	168	74	244	230	61	609	21	—
	Hasancea	121	14	234	282	96	626	10	—
	Murfatlar	50	11	95	83	26	215	5	—
	Omurcea	121	41	136	106	28	311	7	—
	Palaz	339	67	519	290	67	943	15	1
	Pazarlia	205	40	219	259	86	604	9	—
	Techirghiol	210	40	344	338	146	868	17	—
	Total	2.840	624	3.832	3.492	960	8.908	150	1
HÂRŞOVA	Calfa	494	77	523	511	178	1.289	15	—
	Ciobanu	245	37	220	260	63	580	—	—
	Dăienĭ	347	149	338	432	116	1.035	26	—
	Gârliciŭ	213	48	225	247	88	608	—	—
	Ghizdarescĭ	224	71	174	197	32	474	—	—
	Hârşova	271	39	271	151	40	501	7	—
	Ostrov	294	78	256	328	141	803	10	—
	Saraiŭ	393	92	596	575	215	1.478	1	—
	Şiriu	887	151	1.200	1.079	337	2.767	10	—
	Topal	397	8	634	310	30	982	1	—
	Topolog	310	40	185	268	101	594	5	—
	Urumbeĭ	244	76	237	277	108	698	—	—
	Total	4.319	866	4.859	4.035	1.449	11.809	75	—
MANGALIA	Agemler	76	22	43	105	30	200	8	—
	Azaplar	167	77	318	350	110	855	8	1
	Caraomer	683	190	596	995	342	2.123	38	—
	Cavaclar	166	19	131	161	53	364	5	—
	Cazîl-Murat	160	58	113	186	41	398	3	—
	Chiragi	254	77	241	315	91	724	24	—
	Edilchioĭ	151	29	232	198	69	528	8	—
	Enghez	135	50	125	144	53	372	4	—
	Gheringek	288	65	435	412	209	1.121	13	—
	Mangalia	153	44	198	177	76	495	11	1
	Musurat	128	30	206	146	55	437	11	—
	Osmancea	99	26	112	149	34	321	2	—
	Osman-facâ	245	70	267	328	108	773	5	—
	Sarighiol	279	97	351	429	142	1.019	8	3
	Tatlageac	133	37	161	166	44	408	6	—
	Topraisar	128	16	185	215	60	476	4	—
	Tuzla	182	56	230	324	56	666	3	—
	Total	3.427	963	3.944	4.800	1.573	11.280	161	5

[1]) *N. Filip.* Op. cit., pag. 29—40.

[2]) Tóte datele statistice asupra animalelor domestice din 1900 sunt luate după lucrarea d-luĭ *L. Colescu.* «Statistica animalelor domestice din Romania». Bucurescĭ, 1903.

PLASA	COMUNE	No. propriet. de animale (incl. stupi)	C A I					Asinĭ	Catârĭ
			Armăsarĭ	Caĭ	Iepe	Mânzĭ	Total		
MEDGIDIA	Alacap	286	58	273	396	104	831	1	—
	Bülbül	247	29	287	363	102	781	19	—
	Carabacâ	162	50	193	271	73	587	7	—
	Carataĭ	75	14	118	130	34	296	7	—
	Cernavoda	204	7	139	40	15	201	6	1
	Chioseler	162	45	127	185	71	428	6	—
	Cocargea	71	13	115	145	39	312	9	—
	Cochirlenĭ	237	33	226	196	35	490	6	—
	Enigea	401	45	281	403	121	850	18	-
	Mamut-cuius	490	91	539	598	158	1.386	45	—
	Medgidia	237	3	330	56	13	402	5	—
	Rasova	310	26	286	143	38	493	17	—
	Seimenĭ	227	34	251	154	26	465	6	—
	Taşpunar	372	59	583	509	135	1.286	40	—
	Tortoman	402	72	416	577	192	1.257	24	—
	Total	3 883	579	4.164	4.166	1.156	10.065	216	1
SILISTRA-NOUE	Almalîu	265	31	317	123	49	520	4	—
	Aliman	128	22	104	27	4	157	4	—
	Asarlîk	259	40	172	184	56	452	13	—
	Bugeac	75	22	48	50	21	141	—	—
	Bairamdede	169	58	176	156	51	441	2	—
	Beilic	247	53	191	155	32	431	9	—
	Canlia	175	39	147	85	25	296	5	—
	Caranlîk	144	23	88	115	47	273	3	—
	Carvan	157	39	80	87	34	240	2	—
	Cuzgun	272	76	136	186	47	445	6	—
	Dobromir	188	76	113	153	38	380	4	—
	Esechioĭ	269	68	219	166	90	543	16	2
	Enişemlia	289	59	140	194	53	446	3	—
	Gârliţa	245	61	283	220	81	645	2	—
	Ghiuvegea	104	29	53	47	24	153	4	—
	Hairamchioĭ	314	61	201	260	107	629	16	—
	Lipniţa	245	10	323	124	51	508	1	1
	Mârleanu	188	13	148	106	19	286	3	—
	Oltina	273	33	247	102	41	423	1	—
	Ostrov	333	34	200	145	63	442	12	2
	Parachioĭ	155	43	149	30	7	229	4	—
	Regep-cuiusu	104	21	78	89	33	221	1	—
	Satul-Nou	167	29	129	96	36	290	1	—
	Total	4.765	940	3.742	2.900	1.009	8.591	116	5
JUD. CONSTANŢA	Plasa Constanţa	2.840	624	3.832	3.492	960	8.908	150	1
	» Hârşova	4.319	866	4.859	4.635	1.449	11 809	75	—
	» Mangalia	3.427	963	3.944	4.800	1.573	11.280	161	5
	» Medgidia	3.883	579	4.164	4.166	1.156	10.065	216	1
	» Silistra-Nouă	4.765	940	3.742	2.900	1.009	8.591	116	5
	Total general	19.234	3.972	20.541	19.993	6.147	50.653	718	12

b) Judeţul Tulcea

PLASA	COMUNE	No. propriet. de animale (incl. stupi)	Armăsarĭ	Caĭ	Iepe	Mânzĭ	Total	Asinĭ	Catârĭ
SULINA	Caraorman	161	28	46	257	87	418	5	—
	Chilia-Veche	351	31	294	300	47	672	7	—
	Satul-Noŭ	193	10	52	93	39	194	11	—
	Sf. Gheorghe	97	13	60	230	78	381	7	—
	Sfiştofca	196	4	29	5	1	39	—	—
	Sulina	82	2	108	13	—	123	3	—
	Total	1.080	88	589	898	252	1.827	33	—

PLASA	COMUNE	No. propriet. de animale (incl. stupi)	Armasarĭ	CAĬ				Asinĭ	Catârĭ
				Caĭ	Iepe	Mânzĭ	Total		
MACIN	Balabancea	308	68	275	309	92	744	4	—
	Carcaliu	234	4	121	57	18	200	9	—
	Cârjelarĭ	318	72	250	279	78	679	6	—
	Cerna	311	87	375	215	52	729	12	—
	Coium-punar	213	—	240	206	41	487	8	—
	Grecĭ	290	42	161	145	26	374	4	—
	Isaccea	408	44	354	100	50	548	15	4
	Jijila	221	70	203	105	25	403	7	-
	Luncaviţa	330	91	92	198	75	456	8	—
	Măcin	408	24	330	285	95	734	17	—
	Picinéga	230	14	283	203	81	581	4	—
	Pisica	212	27	13	151	55	246	5	—
	Satul-Noŭ	132	79	116	182	55	432	9	—
	Turcóia	239	74	96	128	24	322	3	—
	Văcărenĭ	345	152	173	247	57	629	6	4
	Total	4.199	848	3.082	2.810	824	7.564	117	8
TULCEA	Agighiol	274	87	347	381	62	877	6	—
	Beştepe	270	47	267	266	58	638	5	—
	Cataloĭ	314	156	286	502	174	1.118	10	—
	Càşla	85	53	86	108	30	277	2	—
	Frecaţeĭ	122	33	196	132	37	398	5	—
	Mahmudia	184	1	158	114	42	315	3	1
	Malcocĭ	224	72	128	269	76	545	4	—
	Meidanchioĭ	190	53	105	106	32	296	2	—
	Morughiol	306	46	240	317	74	677	18	—
	Nicoliţel	317	33	334	94	23	484	12	2
	Parcheş	109	17	74	51	23	165	2	—
	Sarighiol	284	113	328	296	71	808	5	—
	Sarinasuf	153	45	232	187	37	501	9	...
	Satul-Noŭ	132	47	80	226	144	497	2	—
	Somova	189	44	193	96	22	355	2	—
	Teliţa	199	27	172	145	47	391	5	—
	Tulcea	903	79	1.168	201	79	1.527	15	4
	Total	4.255	953	4.394	3.491	1.031	9.869	107	7
BABADAG	Alibeichioĭ	153	67	124	191	62	444	1	—
	Armutlia	172	52	159	282	84	577	8	1
	Atmagea	91	33	31	165	67	296	1	—
	Babadag	268	15	311	40	7	373	5	—
	Başchioĭ	279	175	286	409	149	1.019	9	—
	Beidaut	278	83	320	268	92	763	6	—
	Canlâ-bugeac	241	91	234	349	52	726	6	—
	Caramanchioĭ	188	93	173	253	76	595	3	—
	Caranasuf	211	55	357	314	69	795	20	—
	Casapchioĭ	271	114	473	440	83	1.110	26	—
	Casamcea	405	93	511	532	152	1 288	27	—
	Ciamurli-de-jos	216	91	275	245	45	656	15	—
	» de-sus	374	189	296	411	99	995	1	—
	Ciucurova	102	43	92	180	71	386	—	—
	Cogelac	372	118	276	652	165	1.211	6	—
	Congaz	301	37	488	451	101	1.077	6	—
	Enişala	117	18	160	83	20	281	—	—
	Jurilofca	164	4	165	47	—	216	—	—
	Nalbant	235	55	243	223	81	602	1	1
	Ortachioĭ	142	27	112	103	25	267	—	—
	Poturu	216	80	268	321	85	754	6	—
	Sarichioĭ	261	64	216	235	81	596	—	—
	Slava-Rusă	379	70	311	372	112	865	—	—
	Toxof	349	106	325	490	144	1.065	18	—
	Zebil	174	120	199	267	43	629	2	—
	Total	5.959	1.893	6.405	7.323	1.965	17.586	167	2

Județe	COMUNE	No. propriet. de animale (incl. stupi).	C A I					Asinĭ	Catârĭ
			Armăsarĭ	Caĭ	Iepe	Mânzĭ	Total		
Jud. Tul.	Plasa Babadag	5 959	1.893	6.405	7.323	1.965	17.586	167	2
	» Măcin	4.199	848	3.082	2.810	824	7.564	117	8
	» Sulina	1.080	88	589	898	252	1.827	33	—
	» Tulcea	4.255	953	4.394	3.491	1 031	9.869	107	7
	Total	15.493	3 782	14.470	14.522	4.072	36.846	424	17
Dobr.	Județul Constanța	19.234	3.972	20.541	19.993	6 147	50 653	718	12
	» Tulcea	15.493	3.782	14.470	14.522	4 072	36 846	424	17
	Total	34.727	7.754	35 011	34.515	10.219	87.499	1.142	29

2. Specia Bovină.

Cu datele statistice ce avem, trebue cu mâhnire constatat, că acest fel de animale scade în mod vĕdit în Dobrogia și maĭ ales în jud. Tulcea.

În 1850 numaĭ Româniĭ din Dobrogia aveaŭ 35.815 boĭ și 722 bivolĭ:

	boĭ	bivolĭ
Tulcea	2888	—
Isaccea	3240	—
Măcin	4990	—
Hârșova	4680	170
Babadag	6842	—
Silistra	10260	360
Kustendjé	2915	192

Prețul unuĭ boŭ saŭ bivol era de 5 galbenĭ [1]).

Un-spre-ḑece anĭ după ocuparea Dobrogieĭ, adică în 1890, vitele cornute eraŭ aprópe ¼ din totalitatea boilor și bivolilor din întréga Moldova, și nu eraŭ județe în România propriŭ zisă, care să întrécă, sub raportul spețeĭ bovine, judetul Constanța, iar pe Tulcea nu'l întrecea din Moldova de cât județul Bacăŭ.

Dar statistica este maĭ eloquentă de cât orĭ-ce comentariĭ.

Eraŭ în Dobrogia în 1890:

138.254 boĭ și bivolĭ în județul Constanța
77.872 » » » » » Tulcea
216.126 în întréga Dobrogie.

Iacă și care era populația bovină în 1897, adică numaĭ după 7 anĭ:

83.949 în jud. Constanța
51.958 » » Tulcea.
135.907 în întréga Dobrogie, adică o scădere de 80.219 capete.

In Dobrogia este tipul Ialomițean; cele maĭ bune speciĭ de boĭ sunt la: Sandu Popa, R. Ionescu, S. Moldoveanu, E. Popa, Pariano.

[1]) *I. Ionesco,* op. cit., pag. 78—8.

. Până în 1900, jud. Tulcea retrogradéză (53.240), iar Constanța începe a'şĭ ridica numĕrul vitelor cornute (98.020).

Causele micşorăriĭ numĕruluĭ vitelor cornute şi al tuturor animalelor domestice (maĭ ales al oilor, după cum vom vedea) nu le voiŭ spune eŭ. Să cităm o dare de sémă oficială a regretatuluĭ Prefect de Tulcea, acolo unde diminuarea a fost maĭ simțită:

Şi voiŭ cita textul, ca să nu mi se atribuie vre-o învinuire.

«Nu este depărtat timpul când abondența vitelor în Dobrogia şi în special a judeţuluĭ Tulcea, era ceva proverbial. De aci se alimentaŭ cu vite şi maĭ cu sémă cu oĭ piaţa Constantinopoluluĭ şi a altor oraşe din Turcia, pentru că abondentele şi întinsele păşiunĭ de aci produceaŭ vite bune şi cu carne maĭ gustósă ca în alte localităţĭ.

«Astăzĭ însă, condiţiunile de cultură a vitelor s'aŭ schimbat mult. Pe de o parte strîmtorarea locurilor de păşune prin parcelarea terenurilor, pe de altă parte oprirea păşunatuluĭ prin pădurĭ, şi diferitele disposiţiunĭ ale Ministeruluĭ Domeniilor, cam vexatoriĭ şi asupritóre pentru păşunatul pe terenurile aparţinênd Statuluĭ, a făcut ca numĕrul vitelor să diminueze într'un mod simţitor; ajungênd pe alocurea ca locuitoriĭ să nu maĭ ţină din vite, de cât numĕrul de capete de carĭ aŭ nevoie, pentru lucrările agricole şi pentru transporturĭ» [1].

Dăm aci tabloul vitelor cornute marĭ din 1900, pe judeţe, plăşĭ şi comune:

a) Judeţul Constanţa

Plasa	COMUNE	Taurĭ	Boĭ şi Juncanĭ	Vacĭ cu lapte	Vacĭ sterpe	Mânzaţĭ şi mânzate	Viţeĭ şi viţele	Bivolĭ	Bivoliţe	Malacĭ şi Malace	Total
CONSTANŢA	Caraharman	15	545	147	302	169	68	1	9	5	1 261
	Caramurat	—	251	350	214	184	228	—	—	—	1.227
	Carol I	10	1.099	704	165	345	529	—	—	—	2.852
	Cicrâcci	13	551	397	328	267	274	—	—	—	1.830
	Copadin	5	126	260	82	105	144	—	—	—	722
	Constanţa	3	11	69	20	17	33	1	41	14	209
	Gargalîk	6	688	93	188	105	77	—	—	—	1.157
	Hasancea	9	380	174	99	92	109	—	2	—	865
	Murfatlar	5	254	37	89	58	37	—	7	3	490
	Omurcea	4	195	81	78	53	85	—	—	—	496
	Palaz	14	518	372	60	80	208	1	3	1	1.257
	Pazarlia	26	551	293	145	226	127	3	1	1	1.373
	Techirghiol	14	576	309	193	160	224	26	11	12	1.525
	Total	124	·5.745	3.286	1.963	1.861	2.143	32	74	36	15.264
HÂRŞOVA	Calfa	6	792	318	243	173	241	—	—	—	1.773
	Ciobanu	22	450	263	204	157	178	—	—	—	1.274
	Daienĭ	8	304	111	60	47	110	—	—	—	640
	Gârliciŭ	5	299	93	131	88	69	—	—	—	685
	Ghizdărescĭ	8	234	97	129	59	115	5	18	1	666
	Hârşova	9	209	160	137	122	150	—	28	12	827
	Ostrov	4	253	144	82	72	144	1	7	8	715
	Saraĭ	5	694	308	220	232	161	1	—	—	1.621
	Şiriu	24	2 276	899	627	502	590	—	–	2	4.920
	Topal	—	670	168	332	221	149	14	119	34	1.707
	Topolog	17	407	169	160	113	86	2	—	—	954
	Urumbeĭ	6	273	163	67	90	92	—	2	—	693
	Total	114	6.861	2.893	2.392	1.876	2.085	23	174	57	16.475

[1] «Expunerea situaţiuneĭ jud. Tulcea din 1898», p. 55.

Plassa	COMUNE	Taurĭ	Boĭ și Juncanĭ	Vacĭ cu lapte	Vacĭ sterpe	Mânzațĭ și mânzate	Vițeĭ și vițele	Bivolĭ	Bivolițe	Malacĭ și Malace	Total
MANGALIA	Agemler	4	98	114	31	33	93	—	—	—	373
	Azaplar	19	613	328	125	186	307	11	25	12	1.626
	Caraomer	69	1.574	997	172	369	748	26	53	34	4.042
	Cavaclar	5	359	157	117	132	154	13	15	9	961
	Cazîlmurat	3	205	54	185	118	141	—	—	—	706
	Chiragi	35	729	366	199	179	356	9	12	12	1.897
	Edilchioĭ	14	459	95	204	166	97	20	35	18	1.108
	Enghez	12	292	146	105	92	143	6	5	5	806
	Gheringec	39	1.024	613	116	354	377	4	9	1	2.537
	Mangalia	7	99	228	9	85	88	—	10	6	532
	Musurat	11	443	267	69	98	169	—	—	—	1.057
	Osmancea	8	325	44	170	121	88	2	1	1	760
	Osmanfacă	24	594	208	226	148	153	7	8	5	1.373
	Sarighiol	11	752	486	146	178	349	8	13	19	1.962
	Tatlageac	9	346	272	62	132	148	9	5	7	990
	Topraisarĭ	11	415	229	83	126	61	—	—	—	925
	Tuzla	5	474	241	151	62	213	14	92	2	1.254
	Total	286	8.801	4.845	2.170	2.579	3.685	129	283	131	22.909
MEDGIDIA	Alacap	28	931	498	187	188	248	—	—	1	2.081
	Bülbül	5	725	341	220	169	325	1	2	3	1.791
	Carabacă	20	481	264	232	200	235	2	2	1	1.437
	Carataĭ	3	162	155	20	125	49	—	—	—	514
	Cernavoda	5	99	80	91	61	54	10	18	16	434
	Chioseler	9	279	82	138	116	80	1	7	6	718
	Cocargea	13	236	269	13	41	46	4	4	3	629
	Cochirlenĭ	2	463	151	141	119	53	1	4	2	936
	Enigea	8	778	266	466	455	276	22	32	14	2.317
	Mahmutcuius	37	1.284	567	533	428	450	7	9	4	3.319
	Medgidia	8	166	144	155	87	161	—	3	—	724
	Rasova	—	573	139	115	87	83	5	13	5	1.020
	Seimenĭ	3	387	184	49	78	93	10	46	31	881
	Tașpunar	30	1.317	406	461	291	203	—	—	—	2.708
	Tortoman	36	1.330	855	597	518	384	6	—	—	3.726
	Total	207	9.211	4.401	3.418	2 963	2.740	69	140	86	23.235
SILISTRA-NOUĂ	Almaliŭ	—	390	40	37	32	36	5	38	25	603
	Aliman	2	254	53	74	99	48	4	7	—	541
	Asarlîc	11	495	283	29	162	103	5	11	13	1.112
	Bugeac	7	128	25	29	18	33	2	16	8	266
	Bairamdede	12	298	165	95	115	148	—	—	—	833
	Beilic	7	527	113	162	138	109	4	17	14	1.091
	Canlia	3	429	131	38	69	68	19	18	10	785
	Caranlîc	3	242	90	45	123	56	16	17	10	602
	Carvan	10	251	130	42	111	93	34	9	8	688
	Cuzgun	7	613	167	189	184	160	5	14	9	1.348
	Dobromir	4	418	99	115	95	101	27	44	18	921
	Esechioĭ	7	546	139	150	193	178	39	63	60	1.375
	Enișemlia	8	549	212	291	315	218	46	17	17	1 673
	Gărlița	2	483	77	84	81	86	20	26	28	887
	Ghinvegea	8	212	95	39	61	64	29	11	7	526
	Hairamchioĭ	9	634	236	295	217	235	13	15	6	1.660
	Lipnița	3	538	98	132	141	84	11	35	22	1.064
	Mârlenu	3	319	78	96	67	27	37	35	20	682
	Oltina	2	498	155	73	114	66	2	8	—	918
	Ostrov	3	302	84	64	74	83	20	73	47	750
	Parachioĭ	3	378	51	71	73	38	6	3	—	623
	Regepcuiusu	1	198	82	26	40	41	20	22	19	449
	Satul-Noŭ	2	295	110	102	87	83	10	28	23	740
	Total	117	8.997	2.713	2.278	2.609	2.158	374	527	364	20.137
J. CONST.	Pl. Constanța	124	5.745	3.286	1.963	1.861	2.143	32	74	36	15.264
	» Hârșova	114	6.861	2.893	2.392	1.876	2.085	23	174	57	16.475
	» Mangalia	286	8.801	4.845	2.170	2.579	3.685	129	283	131	22.909
	» Medgidia	207	9.211	4.401	3.418	2.963	2.740	69	140	86	23.235
	» Silistra-Nouă	117	8.997	2.713	2.278	2 609	2.158	374	527	364	20.137
	Total	848	39.615	18.138	12.221	11.888	12.811	627	1.198	674	98.02

b) Judeţul Tulcea

Plasa	COMUNE	Taurĭ	Boĭ şi Juncanĭ	Vacĭ cu lapte	Vacĭ sterpe	Mânzaţĭ şi Mânzate	Viţeĭ şi viţele	Bivolĭ	Bivoliţe	Malacĭ şi Malace	Total
BABADAG	Alibichioĭ	—	151	75	39	25	52	2	10	6	360
	Armutlia	3	162	55	54	44	54	6	46	18	442
	Atmagea	2	48	70	54	50	45	—	—	—	269
	Babadag	2	54	93	35	21	50	13	49	19	336
	Başchioĭ	8	108	81	56	22	68	5	48	24	420
	Beidaut	2	351	140	91	47	98	—	—	—	729
	Canlî-Bugéc	—	213	101	75	30	53	5	11	3	491
	Caramanchioĭ	—	245	57	114	59	64	1	3	2	545
	Caranasuf	—	631	48	90	21	38	—	—	—	828
	Casapchioĭ	3	869	247	330	21	209	3	5	—	1.687
	Casamcea	9	642	299	315	235	171	—	—	—	1.671
	Ciamurli-de-jos	3	274	22	50	25	23	6	76	30	509
	Ciamurli-de-sus	2	443	113	169	134	115	1	8	1	986
	Ciucurova	4	21	60	67	30	61	—	—	—	243
	Cogelac	7	220	436	134	205	211	—	—	—	1.213
	Congaz	2	218	101	79	32	57	2	23	20	534
	Enişala	2	190	52	5	44	7	—	—	—	300
	Jurilofca	2	35	109	39	42	—	—	—	—	227
	Nalbant	4	163	116	80	65	96	2	2	3	531
	Ortachioĭ	1	82	58	61	33	39	34	78	—	386
	Poturu	7	372	43	115	41	36	3	27	10	654
	Sarichioĭ	2	22	119	76	54	87	2	—	—	362
	Slava-rusă	2	88	102	117	46	93	—	—	—	448
	Toxof	10	441	351	112	219	206	—	7	1	1.347
	Zebil	4	106	71	39	49	40	4	24	16	353
	Total	81	6.149	3.019	2.396	1.594	1.973	89	417	153	15.871
MĂCIN	Balabancea	6	309	243	63	80	146	5	9	7	868
	Carcaliu	—	84	83	113	85	100	—		—	465
	Carjelarĭ	14	408	163	248	169	143	7	5	5	1.162
	Cerna	3	395	133	91	63	84	5	5	4	783
	Coium-punar	5	252	80	175	101	64	—	—	—	677
	Grecĭ	3	370	124	91	103	89	2	11	6	799
	Isaccea	3	269	188	65	102	172	—	—	—	799
	Jijila	4	283	108	85	106	95	—	—	-	681
	Luncaviţa	—	478	155	76	159	166	3	6	5	1.048
	Măcin	4	519	161	269	207	170	2	8	7	1 347
	Picinéga	—	225	141	44	35	107	—	—	—	552
	Pisica	6	486	515	137	506	500	—	—	—	2.150
	Satul-Noŭ	3	179	117	10	46	59	2	17	10	443
	Turcóia	9	414	123	87	92	70	—	—	—	795
	Văcărenĭ	1	508	26[illegible]	44	160	214	—	2	2	1.200
	Total	61	5.179	2.603	1.598	2.014	2.179	26	63	46	13.769
SULINA	Caraorman	10	272	484	292	351	458	3	—	—	1.870
	Chilia-Veche	29	474	642	520	517	668	—	—	—	2 850
	Satul-Noŭ	36	576	502	638	477	593	—	—	—	2.822
	Sf. Gheorghe	45	253	816	167	377	313	—	—	—	1.971
	Sfiştofca	2	251	97	199	159	173	—	—	—	881
	Sulina	2	54	70	1	29	23	—	—	—	179
	Total	124	1.880	2.611	1.817	1.910	2.228	3	—	—	10.573
TULCEA	Agighiol	2	210	125	100	55	83	3	9	—	587
	Beştepe	8	258	287	178	137	253	10	7	7	1.145
	Cataloĭ	3	227	192	172	59	173	—	1	1	828
	Casla	8	44	33	24	23	33	3	8	5	181
	Frecăţeĭ	1	72	83	24	39	44	3	1	—	267
	Mahmudia	1	103	236	58	51	171	—	—	—	620
	Malcocĭ	32	141	247	365	282	227	—	—	—	1 294
	Meidanchioĭ	1	183	71	24	24	59	—	—	—	362
	Morughiol	43	275	681	255	219	439	—	—	—	1.912
	Nicoliţel	1	212	115	69	73	78	9	1	—	558
	Parcheş	3	74	68	13	31	57	—	—	—	246
	Sarighiol	2	194	204	70	28	172	—	3	—	673
	Sarinasuf	9	174	120	290	107	119	—	—	—	819
	Satul-Noŭ	12	217	487	94	359	481	1	6	3	1.660
	Somova	2	97	139	39	46	115	1	2	—	441
	Teliţa	2	162	89	25	16	63	—	—	—	357
	Tulcea	8	176	321	169	115	200	16	51	21	1.077
	Total	138	2.819	3.498	1.969	1.664	2.767	46	89	37	13.027

Plasa	COMUNE	Taurĭ	Boĭ și Juncanĭ	Vacĭ cu lapte	Vacĭ sterpe	Mânzațĭ și Mânzate	Vițeĭ și vițele	Bivolĭ	Bivolițe	Malacĭ și Malace	Total
J. TULC.	Pl. Babadag	81	6.149	3.019	2.396	1.594	1.973	89	417	153	15.871
	» Măcin	61	5.179	2.603	1.598	2.014	2.179	26	63	46	13.769
	» Sulina	124	1.880	2.611	1.817	1.910	2.228	3	—	—	10 573
	» Tulcea	138	2.819	3.498	1.969	1.664	2.767	46	89	37	13.027
	Total . . .	404	16.027	11.731	7 780	7.182	9.147	164	569	236	53.240
DOB.	Jud. Constanța	848	39.615	18.138	12.228	11 888	12.811	627	1 198	674	98.020
	» Tulcea	404	16 027	11.731	7.780	7.182	9.147	164	569	236	53 240
	Total . . .	1.252	55.642	29.869	20.001	19.070	21.958	791	1.767	910	151.260

3. Specia Ovină.

A opta parte din numĕrul total al oilor întregiĭ țĕreĭ se află în Dobrogia și sub acest raport județul Constanța are un numĕr aprópe egal cu jumĕtatea oilor din Moldova, iar Județul Tulcea este al 8-lea în țĕră.

Și totușĭ în trecut cifra oilor în Dobrogia era cu mult maĭ mare.

Viscovich, consul austriac la Tulcea, estimézǎ în 1863 numĕrul oilor la un milion [1]; trebue știut că sub Turcĭ, dările pe oĭ (beilicul) fiind marĭ (25 piastri de fie-care óie), ciobaniĭ nicĭ-odată nu arătaŭ numĕrul exact al oilor ce aŭ, ci tot-dea-una maĭ mic, așa că cifra dată de Viscovich trebuie mărită la peste un milion.

In 1850 numaĭ Româniĭ aveaŭ 66.050 oĭ:

Tulcea.	4.200
Isaccea	2.800
Măcin	4.600
Hârșova	6.500
Babadag	14.250
Silistra	30.700
Kustengé	3.000

Prețul uneĭ oĭ era atuncĭ de ¹/₃ galben.

Inaintea ultimuluĭ rĕsboiŭ statisticile oficiale numĕraŭ în Dobrogia 645.400 oĭ; dar după cum arătaĭ maĭ sus ciobaniĭ ascundeaŭ numĕrul adevĕrat, funcționariĭ fisculuĭ maĭ micșoraŭ și eĭ din numĕrul declarat de ciobanĭ, pentru că diferența din taxele percepute să rĕmână în profitul lor, așa că ne putem face o ideie cât de puțină basă putem pune pe statisticile oficiale din acele vremurĭ.

«Neguțătoriĭ în mĕsură a'mĭ da bune informațiĭ — zice Baronul d'Hogguer [2]) — socoteaŭ în 1876 cel puțin 750.000 de oĭ».

Și maĭ adaogă autorul prețióseĭ informațiunĭ: «Numĕrul oilor s'a mărit în ultimiĭ anĭ, care aŭ precedat rĕsboiul în mod considerabil». Și că țĕraniĭ se îndeletniciaŭ cu creșterea oilor, cu atâta râvnă că speraŭ a face marĭ progrese. «Prețul uneĭ oĭ în 1876 era 12.55 fr. [3])».

Decĭ nu e de mirare, că odiniórǎ Dobrogia hrănea peste un milion de oĭ, maĭ ales că agricultura nu luase proporțiunile de azĭ.

Desvoltarea agriculturiĭ a adus micșorarea numĕruluĭ animalelor ovine, după cum constată și D-l N. Filip, autoritate în ramura zootechnică [4]).

¹) Zur Statistik dDobrutscha, 1863.

²) «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 18—19 (Anul 1879).

³) *Baron d'Hogguer* op. cit. tabelul de la fine.

⁴) «Les animaux domestiques», p. 153.

Numĕrul vitelor cornute micĭ în 1890 era:

	Oĭ	Capre
Jud. Constanța	423.629	7.697
» Tulcea . .	188.000	18.973
Total	611.629	26,670 [1])

Pentru anul 1892, găsim date și maĭ interesante, adică: numĕrul proprietarilor de oĭ și amănunte asupra lâneĭ.

Despre lână vom vorbi maĭ jos.

	Proprietarĭ	Oi	
Jud. Constanța	1948	373.419,	cifră maĭ mare de cât oile întregiĭ
» Tulcea .	2448	188.356	Belgiĭ (365.400).
	Total	561.775 [2])	

Cincĭ anĭ maĭ târziŭ, adică în 1897, numĕrul oilor în Dobrogia cresce:

Jud. Constanța . . .	609.746
» Tulcea	256.773
Total	866.519 [3])

Și în fine în anul 1900, cifra vitelor micĭ cornute e arătată în tabloul:

Jud. Constanța,	oĭ 522.947	capre	8.038
» Tulcea	» 213.990		12.349
Total	736.934		20.387

Ceĭ treĭ anĭ nenorocițĭ: 1897 de inundațiĭ, 1898 producție slabă și 1899 de secetă și producție aprópe nulă, aŭ redus numĕrul oilor cu 129.582 capete.

Oile din Dobrogia sunt de maĭ multe tipurĭ:

a) Tipul Spanca saŭ Pol-Spanca, adică jumĕtate merinos saŭ corcitură de merinos (de la Slavon. pol = ½ și Spanca = de Spania, óie de Spania, merinos).

Se găsesce maĭ ales în jud. Constanța și e originar din Basarabia, de unde a venit cu Româniĭ emigrațĭ după rĕsboiul din 1877.

Se scie, că încrucișarea între óia merinos cu țigaia s'a făcut în Basarabia, pe la începutul secoluluĭ trecut.

Acest tip are următórele caractere: talia maĭ mult mică (0.50 -0.60), formele corporale nu sunt complect ameliorate. La gât pielea e puțin cutată și formézâ o mică cravată, aceea ce probéză că merinosul întrebuințat a forma acest tip era «Rambouillet». E o suposiție ce se deduce din forma cravateĭ.

Lâna este désă în șuvițe perpendiculare și acoperă tot corpul. La frunte are forma unuĭ breton. Piciórele până d'asupra unghiilor sunt acoperite cu lână.

Lâna, care este principalul produs al acestuĭ tip, are o lungime mijlocie de 5—6 c.m.; diametrul unuĭ fir e în mediŭ $0^{mm},025$, apropiindu-se de merinos. E dulce la pipăit și uleios. Resistența firuluĭ la dinamometru, pentru o lungime de 3½ cm., e în mediŭ 10 gr. 50 c. gr.

Colórea lâneĭ este albă, însă sunt și oĭ spanca al căror corp nu e tot alb. Lâna albă fiind maĭ valorósă, se caută a se obține acéstă colóre.

O óie de acest tip póte da anual până la 3—3½ kg. lână și dacă ar fi maĭ bine hrănită, și maĭ mult.

Óia n'are córne în general, saŭ când are, sunt micĭ. Berbeciĭ aŭ córnele întórse, ceea ce 'ĭ apropie de țigaie.

Tipul spanca e fórte delicat și cere multă îngrijire, însă dă lâna cea maĭ fină, albă și căutată. Prețul lâneĭ variază între 1.30—1.40 nespălată.

Óia spanca e puțină la numĕr (50.000 în tótă țéra); în Dobrogia, cred, se găsesce rar.

b) Tipul Țigaia' e de două felurĭ: alb și negru. Țigaia albă numită și óia mocă-

[1]) Ministerul agriculturei. «Buletin statistic general (p. animale pe anul 1890)», p. 97.
[2]) Idem, p. 103 și 107.
[3]) *N. Filip,* op. cit., pag. 153—4.

nescă, trebue să fie adusă în Dobrogia de maĭ multe secole, odată cu venirea aci a Românilor Transilvănenĭ.

Aprópe tóte oile din Dobrogia sunt de tipul ţigaia, căcĭ iată ce găsim în scrierea Baronuluĭ d'Hogguer [1]):

«Cea maĭ mare parte de lână, 90%, aparţine varietăţiĭ Ţigaia şi numaĭ 10% uneĭ varietăţĭ de rasă inferióră, care tinde din zi în zi a dispare».

«In districtul Tulcea aprópe 70% lână este albă şi restul (20%) neagră saŭ gris. Din contra spre miază-zi proporţia este inversă».

Preţul lâneĭ albe era în 1879 de leĭ 2.33 ocaua şi de 2.11, lâna négră [2]).

Maĭ sunt condus a crede, că cea maĭ mare parte din oile Dobrogieĭ aparţin tipuluĭ ţigaia, de tabloul oficial pe anul 1892, din Buletinul Ministeruluĭ Agricultureĭ:

Clasificaţia în raport cu cele-l'alte judeţe	JUDEŢE	No. proprietarilor de oĭ	Numĕrul oilor	FELUL ŞI CALITATEA LÂNEI — Ţigale	Ţurcană	Amestecat	Miţă	Stogosa	Total	Media lâneĭ de o óie în kg.	Preţul à 1 kilogr. — Ţigaie L.	B.	Alte felurĭ L.	B.	La un loc L.	B.	Valórea lâneĭ produsă
				Kilograme													
1	Constanţa . .	1.948	373.419	483.768	25.195	149 231	12.195	—	670.389	1.795	1	17	1	10	1	13	757.540
6	Tulcea	2.448	188.356	220.738	25.046	81.601	4.312	200	331.897	1.762	1	09	1	03	1	06	351.811

Cantitatea de 704.506 kgr. lână ţigaie represintă de 2 ½ aprópe numĕrul de kgr. a celor-l'alte felurĭ adunate la un loc, este o probă maĭ mult, că în Dobrogia óia ţigaie este cea maĭ numerósă, faţă de cele-l'alte tipurĭ.

Caracterele oieĭ ţigaie sunt:

Talie mijlocie (0.60—0.65), corp bine format, membrele solide, puţin maĭ lungĭ în raport cu desvoltarea corpuluĭ; óia n'are córne, iar berbecele, din contră, are nisce córne puternice, lungĭ în mediŭ aprópe de 0.60—0.70 şi întórse.

Oile acestuĭ tip sunt fórte îndrăsneţe şi chiar curagióse. Ţigaia dă lână bună de calitate şi în cantitate anuală de 2—2 ½ kgr. Preţul unuĭ kgr. de lână nespălată e de 1 fr.—1.20. Resistenţa firuluĭ de 4 ½ c.m. lungime, e de 11 gr. 77.

Din pielea oieĭ ţigaie se fac căciulĭ. Laptele ce dă, este bun şi în mare cantitate.

Ţigaia négră dă până la 2 kgr. lână anual; preţul unuĭ kgr. este 0.90—1 leŭ. In Dobrogia, unde se găsesce în mare parte acéstă speţă, graţie păşiunelor sărate, climatuluĭ maritim, carnea oilor este cea maĭ bună, şi restaurantele din Bucurescĭ se aprovisionéză cu carne de óie din Dobrogia, care e căutată şi pe pieţele Constantinopoluluĭ. Turciĭ aŭ un fel de cult pentru pilaful lor preparat cu carne de óie din Dobrogia.

c) Tipul Ţurcana, numită şi bârsană, nume împrumutat de la ţara «Bârsa» din Transilvania. Talia lor variază între 0.60—0.70, formele corpuluĭ disproporţionate. Berbeciĭ aŭ córne în spirală. Ţurcana este fórte resistentă la frig; iarna chiar poate trăi sub cerul liber.

Lâna ce produce e de calitate inferióră, şi în cantitate de 2 ½—3 ½ kgr. anual; preţul unuĭ kgr. este 0.60—0.70 nespălată. Colórea lâneĭ este variabilă: albă, gris, roşie, négră, etc.

Óia Ţurcană n'are nicĭ carne bună, în schimb însă lapte are abondent şi gras.

Acéstă speţă e puţin rĕspândită în Dobrogia.

d) Tipul Stogocĭ este şi maĭ rar şi provine din încrucişarea ţigaieĭ cu ţurcana, decĭ ţine mijlocia între aceste două tipurĭ. Colórea lâneĭ este de ordinar albă, câte odată gris şi fórte rar négră.

---

[1]) «Renseignements sur la Dobrodja», p. 19 (1879).

[2]) Idem, tabloul de la fine.

O óie dă anual 2—3 kgr. lână; prețul unuĭ kgr. este cel mult un leŭ. Dă însă lapte bun și în mare cantitate.

După datele statistice de sus, cred că tipul stogocĭ se găsesce maĭ numaĭ în județul Tulcea.

Cantitatea de lână ce dă o óie din țéra nóstră este în mediŭ 1 k. 683 [1]).

Caprele.

Cele maĭ multe din acest fel de animale trăesc în județul Tulcea, maĭ propriŭ culturiĭ caprelor, cărora le place a trăi prin pădurĭ și locurĭ muntóse. Din nenorocire, numĕrul lor a scăzut în curs de 10 anĭ (de la 1890—1900) cu 6.500 capete.

Acéstă scădere se datoresce numaĭ celor 3 anĭ nenorocițĭ, deși între cauze putem pune și pe aceea, că pășunatul caprelor prin pădurĭ este oprit, sciut fiind câte stricăciunĭ fac arborilor.

Tabloul oilor și caprelor din Dobrogia în anul 1900

Pe Județe, Plășĭ și Comune

a) Județul Constanța.

COMUNE	OI			CAPRE			COMUNE	OI			CAPRE		
	Berbecĭ	Oĭ și nótinĭ	Total	Țapĭ	Capre	Total		Berbecĭ	Oĭ și nótinĭ	Total	Țapĭ	Capre	Total
Pl. Constanța							*Pl. Hârșova*						
Caraharman .	982	10.480	11.462	1	17	18	Calfa . . .	1.287	11.207	12.494	31	343	374
Caramurat .	396	5.478	5.874	1	15	16	Ciobanu . . .	465	3.887	4.352	3	7	10
Carol I . . .	638	6.524	7.162	2	1	3	Dăienĭ . . .	1.068	11.226	12.294	71	307	378
Cicrăcci . . .	1.556	12.709	14.265	—	1	1	Gârliciu . . .	368	3.233	3.601	—	—	—
Copadin . .	109	2.100	2.209	—	3	3	Ghizdărescĭ .	208	2.899	3.107	—	—	—
Constanța .	217	369	586	1	1	2	Hârșova . .	346	3.331	3.677	3	8	11
Gargalîc . .	878	8.191	9.069	—	2	2	Ostrov . . .	624	5.357	5.981	1	10	11
Hasancea . .	644	5.698	6.342	5	92	97	Saraiu . . .	591	5.439	6.030	4	12	16
Murfatlar . .	90	1.584	1.674	—	—	—	Siriu	1.481	13.040	14.521	5	51	56
Omurcea . .	288	2.988	3.276	—	—	—	Topal	309	4.931	5.240	—	—	—
Palaz	1.132	8.982	10 114	3	32	35	Topolog . . .	549	3.916	4.465	59	1.007	1.066
Pazarlia . .	1.052	11.020	12.072	6	33	39	Urumbeĭ . .	378	3.620	3.998	36	527	563
Techirghiol .	565	7.613	8.178	3	11	14							
Total . . .	8.547	83.736	92.283	22	208	230	Total . . .	7.674	72.086	79.760	213	2.272	2.485
Pl. Mangalia							*Pl. Medgidia*						
Agemler . .	499	4.085	4.584	—	—	—	Alacap . . .	402	7.039	7.441	7	33	40
Azaplar . . .	916	7.980	8.896	6	21	27	Bülbül . . .	721	11.601	12 322	1	5	6
Caraomer . .	1.963	30.604	32.567	22	180	202	Carabacâ . .	242	3.995	4.237	2	3	5
Cavaclar . .	179	3.043	3.222	—	2	2	Carataĭ . . .	312	2.567	2.879	—	—	—
Cazîlmurat	238	2.747	2.985	2	5	7	Cernavoda .	554	4.167	4 721	10	73	83
Chiragi . . .	1.268	16.501	17.769	12	50	62	Chioseler . .	329	4.999	5 328	11	61	72
Edilchioĭ . .	685	5.675	6.360	5	46	51	Cocargea . .	274	6.206	6.480	—	—	—
Enghez . . .	214	3.030	3.244	1	12	13	Cochirlenĭ . .	209	3.448	3.657	—	2	2
Gheringec . .	1.354	13.399	14.753	16	30	46	Enigea . . .	562	6.540	7.102	34	829	863
Mangalia . .	473	5.899	6.372	17	102	119	Mahmut cuius	1.253	19.648	20.901	3	27	30
Musurat . .	367	4.668	5.035	3	4	7	Medgidie . .	432	3 267	3.699	1	1	2
Osmanfacâ .	213	2.788	3.001	2	—	2	Rașova . . .	604	6.055	6.659	62	328	390
Osmancea . .	416	5.737	6.153	—	—	—	Seimenĭ . . .	310	3,872	4.182	2	14	16
Sarighiol . .	629	11.805	12.434	6	29	35	Tașpunar . .	1.684	16 381	18.065	2	14	16
Tatlageac . .	499	4.632	5.131	—	—	—	Tortoman . .	849	11.974	12 823	4	7	11
Topraisari .	308	5.300	5.608	1	5	6							
Tuzla	328	4.870	5.198	—	8	8							
Total . . .	10.549	132.763	143.312	93	494	587	Total . . .	8.737	111.759	120.496	139	1.397	1.536

[1]) Ministerul Agriculturei. «Buletin statistic general» pe 1892, pag. 104.

COMUNE	OI			CAPRE		
	Berbecĭ	Oĭ şi nôtinĭ	Total	Ţapĭ	Capre	Total
Pl. Silistra-N.						
Almalîu . .	168	2.549	2.717	—	18	18
Aliman . . .	166	2.188	2.354	18	174	192
Asarlîc . . .	277	5.124	5.401	15	233	248
Bugeac . . .	65	1.363	1.428	—	—	—
Bairamdede .	249	3.162	3.411	2	14	16
Beilic	484	3.796	4.280	6	24	30
Canlia . . .	256	3.539	3.795	4	94	98
Caranlîc . .	276	2.644	2.920	21	243	264
Carvan . . .	155	2.605	2.760	11	70	81
Cuzgun . . .	369	5.045	5.414	35	379	414
Dobromir . .	322	4.133	4.455	32	349	381
Esechioĭ . .	268	4.071	4.339	10	105	115
Enişemlia . .	424	5.780	6 204	45	130	175
Gârliţa . . .	255	3.784	4.039	2	29	31
Ghiuvegea .	122	1.414	1.536	6	137	143
Hairamchioĭ .	619	9.509	10.128	129	391	520
Lipniţa . . .	258	4.056	4.314	4	46	50
Mârlénu . .	111	2.149	2.260	—	2	2
Oltina	319	3.808	4.127	1	10	11
Ostrov . . .	227	3.969	4.196	1	1	2
Parachioĭ . .	111	2.418	2.529	16	269	285
Regepcuiusu .	87	1.992	2.079	—	124	124
Satul-Noŭ . .	144	2.266	2.410	—	—	—
Total . . .	5.732	81.364	87.096	358	2.842	3.200

COMUNE	OI			CAPRE		
	Berbecĭ	Oĭ şi nôtinĭ	Total	Ţapĭ	Capre	Total
Jud. Constanţa						
Pl. Constanţa	8.547	83.736	92.283	22	208	230
» Hârşova .	7.674	72.086	79.760	213	2.272	2.485
» Mangalia	10.549	132.763	143.312	93	494	587
» Medgidia	8.737	111.759	120.496	139	1.397	1.536
» Silistra-N.	5.732	81.364	87.096	358	2.842	3.200
Total . . .	41.239	481.708	522.947	825	7.213	8.038

b) Judeţul Tulcea.

COMUNE	OI			CAPRE		
	Berbecĭ	Oĭ	Total	Ţapĭ	Capre	Total
Pl. Babadag						
Alibichioĭ . .	97	2.210	2.307	11	425	436
Armutlia . .	136	3.215	3.351	20	474	494
Atmagea . .	20	197	217	—	—	—
Babadag . .	68	1.582	1.650	1	295	296
Başchioĭ . .	426	5.502	5.928	37	616	653
Beidaut . . .	446	5.880	6.326	4	52	56
Canlî-Bugéc .	189	3.345	3.534	—	—	—
Caramanchioĭ	143	2.352	2.495	—	—	—
Caranasuf . .	451	6.616	7.067	—	2	2
Casapchioĭ .	1.042	10.534	11.576	—	—	—
Casâmcea .	1.603	16.381	17.984	2	22	24
Ciamurli-d.-j.	326	5.420	5.746	—	1	1
» d.-s.	318	6.408	6.726	8	49	57
Ciucurova . .	87	743	830	3	53	56
Cogelac . . .	320	4.935	5.255	7	46	53
Congaz . . .	289	4.604	·4.893	2	54	56
Enişala . . .	31	1.192	1.223	2	—	2
Jurilofca . .	17	309	326	2	4	6
Nalbant . . .	87	1.637	1.724	11	310	321
Ortachioĭ . .	101	1.258	1.359	4	49	53
Poturu . . .	285	3.972	4.257	6	42	48
Sarichioĭ . .	55	547	602	—	—	—
Slava-rusă .	44	1.109	1.153	3	133	136
Toxof	1.297	13.191	14.488	11	14	25
Zebil	106	1.449	1.555	—	—	—
Total . . .	7,984	104.588	112.572	134	2.641	2.775

COMUNE	OI			CAPRE		
	Berbecĭ	Oĭ	Total	Ţapĭ	Capre	Total
Pl. Tulcea						
Agighiol . .	329	3.746	4.075	7	186	193
Beştepe . . .	133	2.059	2.192	1	42	43
Cataloĭ . . .	198	3.560	3.758	5	43	48
Casla	71	1.462	1.533	9	52	61
Frecăţeĭ . .	97	1.613	1.710	5	84	89
Mahmudia .	103	1.612	1.715	1	23	24
Malcocĭ . . .	81	1.243	1.324	9	137	146
Meidanchioĭ .	70	1 858	1.928	12	563	575
Morughiol .	334	5.589	5.923	4	21	25
Nicoliţel . .	104	1.848	1.952	44	1.044	1.088
Parches . . .	26	545	571	14	379	393
Sarighiol . .	164	2.454	2.618	4	23	27
Sarinasuf . .	139	2.504	2.643	—	2	2
Satul-Noŭ .	54	453	507	14	122	136
Somova . . .	105	1.741	1.846	7	341	348
Teliţa	52	1.250	1.302	16	733	749
Tulcea . . .	118	1.891	2.009	27	551	578
Total . . .	2.178	35.428	37.606	179	4.346	4 525

COMUNE	OI Berbecĭ	OI Oĭ	OI Total	CAPRE Țapĭ	CAPRE Capre	CAPRE Total
Pl. Sulina						
Caraorman .	166	2.418	2.584	—	—	—
Chilia-Vechie	111	2.013	2.124	—	1	1
Satul-Noŭ . .	198	2.963	3.161	6	101	107
Sf. Gheorghe	352	4.701	5.053	9	53	62
Sfiștofca . . .	—	3	3	—	—	—
Sulina . . .	180	67	247	6	16	22
Total . . .	1.007	12.165	13.172	21	171	192
Jud. Tulcea						
Pl. Măcin . .	4.325	46.315	50.640	279	4,578	4.857
» Babadag .	7.984	104.588	112.572	134	2,641	2.775
» Sulina . .	1.007	12.165	13.172	21	171	192
» Tulcea .	2.178	35.428	37.606	179	4,346	4.525
Total . . .	15.494	198.496	213.990	613	11.736	12.349

COMUNE	OI Berbecĭ	OI Oĭ	OI Total	CAPRE Țapĭ	CAPRE Capre	CAPRE Total
Pl. Măcin						
Balabancea .	181	2.580	2.761	29	628	657
Carcaliu . .	195	2.042	2.237	—	27	27
Cârjelarĭ . .	385	3.994	4.379	36	489	525
Cerna	397	3.995	4.392	20	475	495
Coium-punar	516	5.046	5.562	49	509	558
Grecĭ	285	2.702	2.987	25	691	716
Isaccea . . .	202	1.798	2.000	39	526	565
Jijila	173	2.196	2.369	8	62	70
Luncavița . .	198	2.150	2.348	24	546	570
Măcin	475	5.672	6.147	13	323	336
Picinėga .	220	2.263	2.483	—	—	—
Pisica	497	4.452	4.949	10	70	80
Satul-Noŭ . .	192	2.271	2.463	—	1	1
Turcòia . . .	155	1.711	1.866	13	150	163
Văcărenĭ . .	254	3.443	3.697	13	81	94
Total . . .	4.325	46.315	50.640	279	4.578	4.857
Dobrogia						
Jud. Constanța	41.239	481.708	522.947	825	7.213	8.038
» Tulcea .	15.494	198.496	213.990	613	11.736	12.349
Total . . .	56.733	680.204	736.937	1.438	18.949	20.387

4. Specia Porcină.

Pe timpul Turcilor crescerea porculuĭ era oprită, dacă nu legalminte, dar în mod tacit. Trebuia ca Româniĭ și Bulgariĭ să'șĭ țină animalul închis, căcĭ orĭ pe unde Musulmaniĭ întâlneaŭ un porc îl omoraŭ și păgubașul nu avea nicĭ un drept la despăgubire. Acestea mi le-a spus un Român trăitor în Nicolițel, încă de când Dobrogia aparținea Turcilor. Totușĭ într'o statistică din 1850 găsim la Româniĭ de aci 7400 porcĭ [1]):

Tulcea	550
Isaccea	500
Măcin	3200
Hârșova	2400
Babadag	100
Silistra	700
Total . . .	7400

Și dacă vom socoti încă 4600 țifra porcilor hrănițĭ de Bulgarĭ, putem zice, că la data de sus, numĕrul acestor animale era de 12.000.

In anul 1890 aveam la populația rurală 24.635 porcĭ:

8679 capete în jud. Tulcea
15956 » » » Constanța [2]).

Peste 7 anĭ, iată care era cifra generală a porcilor din Dobrogia:

21.376 în jud. Constanța
32.916 » » Tulcea [3])
54.292 Total

[1]) *I. Ionesco*, op. cit., pag. 87.
[2]) Ministerul agriculturei. «Buletin statistic general», pag. 97.
[3]) *N. Filip*, op. cit., pag. 222.

În Dobrogia porcul nu se întrebuințéză, de cât pentru consumația locală, de aceea crescerea luĭ nu se face de cât în vederea trebuințelor casnice.

Nu sciŭ de vor fi existând diferite speciĭ de porcĭ, dar voiŭ spune numaĭ, că porcul de baltă, din causa nutrimentuluĭ, are carnea şi grăsimea nesănătóse, căcĭ miróse a peşte.

Cu tóte acestea populația Delteĭ se hrănesce cu acest fel de carne, cu care e deprinsă.

În vara anuluĭ 1897, într'o excursiune ce am făcut la Chilia, mi s'a servit carne de porc friptă, însă era imposibil a o mânca din causa mirosuluĭ; cu acéstă ocasie mi s'a spus, că pe aci locuitoriĭ se hrănesc chiar în Iulie cu carne de porc.

Mănăstirea Cocoşul are la puntul Caciatna pe brațul Sf. Gheorghe turmă de porcĭ de baltă, pe care îĭ vinde cu preț bun locuitorilor Ruşĭ din Deltă şi Lagunele Razelm.

Tabloŭ de porciĭ din Dobrogia, pe anul 1900.

a) **Jud. Constanța.**

PLASA CONSTANȚA	Porcĭ	PLASA HÂRŞOVA	Porcĭ	PLASA MANGALIA	Porcĭ
Caraharman	148	Calfa	543	Agemler	98
Caramurat	240	Ciobanu	324	Azaplar	57
Carol I	287	Dăenĭ	383	Caraomer	1.458
Cicrácci	292	Gâliciu	79	Cavaclar	302
Copadin	118	Ghizdărescĭ	217	Cazilmurat	174
Constanța	469	Hârşova	476	Chiragi	292
Gargalîk	160	Ostrov	307	Edilchioĭ	69
Hasancea	68	Saraiŭ	333	Enghez	151
Murfatlar	82	Şiriŭ	1009	Gheringec	823
Omurcea	40	Topal	372	Mangalia	53
Palaz	238	Topolog	219	Musurat	66
Pazarlia	265	Urumbeĭ	203	Osmancea	109
Techirghiol	106			Osmanfacă	356
				Sarighiol	325
				Tatlageac	144
				Topraisarĭ	90
				Tuzla	98
Total	2.513	Total	4.465	Total	4.665
Plasa Medgidia		*Plasa Silistra-Nouă*		*Jud. Constanța*	
Alacapo	529	Alimaliu	213	Pl. Constanța	2.513
Bülbül	196	Aliman	152	» Hârşova	4.465
Carabacá	238	Asarlîk	422	» Mangalia	4 665
Carataĭ	4	Bugeac	111	» Medgidia	5.089
Cernavoda	210	Bairamdede	92	» Silistra-Noua	5.942
Chioseler	349	Beilic	316		
Cocargea	97	Canlia	300		
Cochirlenĭ	171	Caranlîc	163		
Enigea	499	Carvan	219		
Mahmut-cuiusu	617	Cuzgun	385		
Medgidia	120	Dobromir	230		
Raşova	554	Esechioĭ	202		
Seimenĭ	266	Enişemlia	373		
Taşpunar	619	Gârlița	366		
Tortoman	620	Ghiuvegea	89		
		Hairamchioĭ	487		
		Lipnița	286		
		Mârlénu	177		
		Oltina	353		
		Ostrov	401		
		Parachioĭ	242		
		Regep-cuiusu	35		
		Satu-Noŭ	328		
Total	5.089	Total	5.942	Total	22.674

b) Județul Tulcea.

PLASA MĂCIN	Porcĭ	PLASA SULINA	Porcĭ	PLASA TULCEA	Porcĭ
Balabancea	343	Caraorman	162	Agi-ghiol	195
Carcaliŭ	175	Chilia-Veche	490	Beș-tepe	193
Cârjelarĭ	275	Satu-Noŭ	215	Cataloĭ	286
Cerna	141	Sf. Gheorghe	8	Cășla	206
Coium-punar	167	Șfiștofca	173	Frecățeĭ	17
Grecĭ	122	Sulina	47	Mahmudia	352
Isaccea	214			Malcocĭ	423
Jijila	179			Meidanchioĭ	189
Luncavița	289			Morughiol	371
Măcin	370			Nicolițel	235
Picinéga	465			Parcheș	55
Pisica	626			Sarighiol	205
Satu-Noŭ	246			Sarinasuf	95
Turcóia	433			Satu-Nou	171
Văcăronĭ	238			Somova	139
				Telița	144
				Tulcea	662
Total	4.283	Total	1.095	Total	3.938

PLASA BABADAG			
COMUNE	Porcĭ	COMUNE	Porcĭ
Alibeichioĭ	36	Ciucurova	240
Armutli	23	Cogelac	608
Atmagea	202	Congaz	257
Babadag	42	Enișala	165
Bașchioĭ	277	Jurilofca	111
Beidaut	162	Nalbant	159
Canlâ-bugeac	155	Ortachioĭ	58
Caramanchioĭ	116	Poturu	190
Caranasuf	245	Sarichioĭ	232
Casapchioĭ	211	Slava-rusă	353
Casâmcea	405	Toxof	369
Ciamurli-de-jos	187	Zebil	157
» » sus	248		
		Total	5.208

JUDEȚUL TULCEA	Porcĭ
Pl. Babadag	5.208
» Măcin	4.283
» Sulina	1.095
» Tulcea	3.938
Total	14.524

DOBROGIA	
Jud. Constanța	22.674
» Tulcea	14.524
Total	37.198

Raporturĭ.

Intre cifra populațieĭ și numĕrul animalelor domestice se póte stabili proporția la câțĭ locuitorĭ în Dobrogia corespunde un cal, un boŭ saŭ un porc, precum și la câte oĭ corespunde un locuitor; acéstă comparație este arătată în tabloul întocmit pentru anul 1900:

JUDEȚE	Cifra populațieĭ	La câțĭ locuitorĭ corespunde un cal	La câțĭ locuitorĭ corespunde o cornută mare	Câte cornute micĭ corespund unuĭ locuitor	La câțĭ locuitorĭ corespunde un porc
Tulcea	125.221	3,0	2,44	1,2	5,8
Constanța	137.592	2,7	1,38	3,7	6,0
Total	262.813	2,8	1,70	2,6	5,9

O comparație destul de interesantă se póte face între numĕrul animalelor de muncă (caĭ, iepe și boĭ) și întinderea terenurilor de cultură în Dobrogia, pentru anul 1900.

Avem în anul acesta următórele vite de muncă:

JUDEŢE	Caĭ	Iepe	Boĭ	Total
Constanţa	20.538	19.995	40.373	80.906
Tulcea	11.060	14.842	19.133	50.335
Total	36.598	34.837	59.806	131 241

Ar trebui, pentru a ne apropia de adevĕr, ca din totalul de sus să scădem numĕrul vitelor de muncă din comunele urbane, adică:

JUDEŢUL CONSTANŢA					JUDEŢUL TULCEA				
COMUNE urbane	Caĭ	Iepe	Boĭ	Total	COMUNE urbane	Caĭ	Iepe	Boĭ	Total
Constanţa . . .	608	103	11	722	Babadag	342	87	93	522
Cernavoda . . .	139	40	99	278	Chilia-Veche . .	239	316	648	1203
Cuzgun	136	186	613	935	Isaccęa	372	146	367	885
Hârşova	271	151	209	631	Măcin	300	238	730	1268
Mangalia . . .	198	177	99	474	Mahmudia . . .	157	181	129	467
Medgidia	330	56	166	552	Sulina	107	12	20	139
Ostrov	200	145	302	647	Tulcea	1371	210	158	1739
Total . .	1882	858	1499	4239	Total . .	2888	1190	2145	6223

Insă ştiut este, că comunele urbane din Dobrogia (afară de Constanţa, Tulcea, Sulina şi întru cât-va Cernavoda) abia merită acest nume, căcĭ populaţiunea din ele se ocupă în mare parte cu munca câmpuluĭ; putem, fără a comite o greşală mare, ca din numĕrul vitelor de muncă al acestor quasi-oraşe să scădem numaĭ 1/3, ca întrebuinţate la trăsurĭ, iar restul să le socotim pentru munca agricolă, ajungem la cifra de 6974, care adăogată la 131.241 ne dă 138.215 vite de muncă.

Acum putem întocmi tabloul comparativ între numĕrul vitelor de muncă şi întinderea culturilor din anul 1900:

JUDEŢELE	Intinderea arăturilor hect.	Numĕrul vitelor de muncă	Câtă arătură vine de fie-care cap de vită hect.
Constanţa .	328.188 [1])	83,732	3,91
Tulcea . . .	160.752	54,483	2,95
Total . .	488.940	138.215	3,53

Iată care era acest raport în 1892 [2]):

JUDEŢE	Intinderea arăturilor hect.	Numĕrul vitelor de muncă	Câtă arătură vine de fie-care cap de vită hect.
Constanţa . .	245.932	74.000	3,32
Tulcea . . .	145.599	49.129	2,96
Total . .	391.531	123.129	3,14

[1]) Vezĭ Tabloul terenurilor cultivate.

[2]) Ministerul Agriculture, «Buletin statistic general», pag. 98.

Aşĭ vorbi şi despre pasĕrile domestice: găinĭ, gâşte, raţe şi curcanĭ, dar din nenorocire nicĭ o numĕrătóre nu s'a făcut până acum, de şi nu ar trebui neglijată acéstă parte de bogăţie a uneĭ provinciĭ eminamente agricolă, cum e Dobrogia.

Aci crescerea pasĕrilor domeştice costă pe ţĕran aprópe nimic şi nu e nevoie de cât de puţină bună-voinţă din partea sa, ca să tragă din acest isvor de productivitate maĭ mare folos de cât acum.

Şi voiŭ ilustra spusele mele cu un exemplu, care ar putea fi practicat de mulţĭ.

Cu ocazia uneĭ excursiunĭ făcute în tómna anuluĭ 1894, ajung la o comună, Agemler, unde avea pe atuncĭ moşia D-l Mandrea. Vechilul moşieĭ, un german, se ocupa cu crescerea pasĕrilor de curte.

Mi-a arătat podul caseĭ plin cu şuncĭ de gâscă şi curcan, iar în casă douĕ lăzĭ marĭ pline cu ouĕ bine aşezate în plévă, gata a fi transportate la Constanţa şi de aci la Bucurescĭ.

In nicĭ o parte a Dobrogieĭ n'am mâncat maĭ bună şuncă de gâscă, ca la germanul din Agemler.

Pe fie-care lună transporta la Bucurescĭ, şuncĭ, ouĕ şi pasĕrĭ viĭ cu care făcea un bun comerţ.

— Şi cât te costă întreţinerea pasĕrilor, l'am întrebat eŭ?

— Cât să mă coste? dar câmpul şi aria nu sunt pline de grăunţe?

— Dar cât câştigĭ cu acéstă afacere?

— In lunile de tómnă până la 4—500 leĭ lunar. Pasĕrile sunt dificile, numaĭ până le crescĭ de nu maĭ aŭ nevoie de cloşcă; până atuncĭ trebuesc îngrijite, căcĭ de aci încolo se îngrijesc singure.

Măsurile luate de Stat pentru îmbunătăţirea raseĭ animalelor domestice.

In Dobrogia maĭ mult de cât în orĭ-care parte a ţĕriĭ nóstre, iniţiativa privată este aprópe nulă.

Pentru a da un îndemn proprietarilor şi crescĕtorilor de vite, Ministerul Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ şi Domeniilor, institui la Anadalchioĭ (lângă Constanţa) o exposiţie anuală, între 5—8 Septembrie.

Prima exposiţie s'a deschis în 1897 la Tîrgul de vite de la Anadalchioĭ, construcţiune destul de încăpătóre.

Pentru o maĭ bună organizaţie, D-l Aurelian, cunoscutul nostru economist, Ministrul Agricultureĭ, întocmi un regulament al exposiţiuniĭ, publicat în «Monitorul oficial» din 7 Martie 1897:

Art. 1. În scopul de a se stimula producţiunea şi încurajea îmbunătăţirea cailor, boilor şi oilor din Dobrogia, Ministerul Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ şi Domeniilor institue anual, şi de o cam dată în oraşul Constanţa, în localul târguluĭ de vite, o exposiţie de animale din speciile maĭ sus citate.

Art. 2. Acéstă exposiţiune se va ţine de la 5—7 inclusiv.

Art. 3. Exposiţiunea va coprinde 3 secţiunĭ principale: *a)* Secţiunea specieĭ caluluĭ armăsarĭ, caĭ, iepe şi mânzĭ), *b)* Secţiunea specieĭ bouluĭ (taurĭ, vacĭ, boĭ, juncanĭ, juncĭ şi viţeĭ), *c)* Secţiunea specieĭ oeĭ (berbecĭ şi berbecĭ bătuţĭ).

Art. 4. Pentru fie-care secţiune, Ministerul va da un numĕr determinat de premiĭ.

Art. 5. Premiile ce se vor da pentru armăsarĭ şi caĭ vor fi în numĕr de 30, împărţite:

1	premiŭ I-iŭ	. . . 150	leĭ
3	premiĭ II-lea	. . . 100	»
6	» III-lea	. . . 50	»
20	» IV-lea	. . . 20	»

Premiul I şi II se vor da armăsarilor ce nu vor fi maĭ micĭ de 4 anĭ şi maĭ marĭ de 10 anĭ.

In categoria premiilor III şi IV pot intra şi armăsarĭ de 2—4 anĭ, de 10—15 anĭ, precum şi caiĭ şi mânziĭ.

Art. 6. Numĕrul premiilor, ce se va da iepelor destinate la reproducţiune, va fi de 30.

1 premiŭ I-iŭ . . . 100 leĭ
3 premiĭ II-lea . . . 80 »
6 » III-lea . . . 50 »
20 » IV-lea . . . 20 »

Nu vor concura pentru premiul I şi II, de cât iepele, carĭ vor avea cel puţin 4 anĭ şi cel mult 12. Se va da preferinţă iepelor însoţite de mânzĭ. Premiile din a III-a şi IV-a categorie pot fi date şi iepelor de 2—4 anĭ, precum şi a celor maĭ marĭ de 12 anĭ, asemenea şi mânzilor.

Art. 7. Pentru taurĭ şi boĭ se vor da 18 premiĭ:

1 premiŭ I-iŭ . . . 100 leĭ
3 premiĭ II-lea . . . 75 »
4 » III-lea . . . 40 »
10 » IV-lea . . . 20 »

Premiul I şi II se vor da taurilor de 2—7 anĭ. In categoria premiilor III şi IV pot intra şi boiĭ şi tineretul.

Art. 8. Pentru vacĭ vor fi 18 premiĭ.

1 premiŭ I-iŭ . . . 60 leĭ
1 » II-lea . . . 50 »
6 premiĭ III-lea. . . 30 »
10 » IV-lea . . . 20 »

Nu se vor premia de cât vacile care aŭ o etate coprinsă între 3—9 anĭ. La distribuirea premiilor se va avea în vedere şi produsul vaceĭ saŭ aptitudinea sa lăptósă.

Art. 9. Premiile ce se vor da specieĭ oieĭ sunt: *a)* Premiĭ pentru tipul Pol-Spanka, *b)* Pentru tipul Ţigaia, *c)* Pentru tipul Ţurcana, *d)* Pentru berbecĭ-bătuţĭ:

PREMII	POL-SPANKA		ŢIGAIA		ŢURCANA		Berbecĭ bătuţĭ şi îngrăşaţĭ
	Berbecĭ	Oĭ	Berbecĭ	Oĭ	Berbecĭ	Oĭ	
I	40	30	30	20	20	20	20
II	30	20	20	15	15	15	15
III	15	10	15	10	10	10	10

Art. 10. Nu se vor premia de cât berbeciĭ de 1—5 anĭ. Nu se vor premia de cât oile care aŭ vârstă de 1-6 anĭ.

Art. 11. Tóte animalele premiate la o exposiţiune pot fi premiate din noŭ la altele din aniĭ următorĭ, dacă se vor găsi că merită.

Art. 12. Tóte premiile acordate de juriŭ animalelor din cele 3 secţiunĭ se vor da la închiderea exposiţiuneĭ.

Art. 13. In cas când printre animalele celor 3 secţiunĭ nu se vor găsi subiecte care merită premiul I, atuncĭ juriul va putea întrebuinţa suma alocată acestor premiĭ la fondul destinat premiilor III şi IV, împărţind maĭ multe.

Art. 14. Animalele ce aŭ luat premiul I vor fi însemnate cu o marcă specială, cu consimţământul proprietarilor, spre a se putea distinge de cele-l'alte. Juriul va decide dacă trebuie marcate şi animalele cu premiul II.

Art. 15. Tóte animalele din cele 3 secţiunĭ premiate cu premiul I saŭ II, vor fi trecute într'un registru anume, în care se va arăta pentru fie-care animal: semnalmentele, locul de unde provin şi numele posesoruluĭ.

Registrul acesta, va fi înaintat de juriŭ, Ministeruluĭ.

Art. 16. Juriul se va compune conform art. 3 din legea din 4 Iulie 1881, împărţindu-se pentru cele 3 secţiunĭ.

Art. 17. Juriul nu va premia nicĭ un armăsar saŭ iapă cu anomaliĭ saŭ bóle hereditare.

Art. 18. Pentru clasarea animalelor din specia bouluĭ, juriul se va conduce după metoda punctelor.

Art. 19. Clasarea animalelor din speţa óieĭ se va face după metoda punctelor, juriul va încuraja maĭ mult oile cu lână albă.

Art. 20. Odată clasificarea animalelor din cele 3 secţiunĭ terminată, juriul va face cunoscut expozanţilor recompensa dată.

Art. 21. De se va găsi cu cale, unul din membriĭ juriuluĭ şi din fie-care secţie, după terminarea clasăriĭ animalelor, va ţine o conferinţă practică şi cât se póte de populară, arătând modul cum ar trebui selecţionate animalele şi cum ar trebui crescute spre a putea obţine de la ele maĭ multe beneficiĭ.

Art. 22. Decisiunile juriuluĭ luate cu majoritate de voturĭ sunt definitive.

Art. 23. Juriul fie-căreĭ secţiĭ, după terminarea exposiţieĭ, va înainta Ministeruluĭ, un raport în care va indica tóte observaţiile sale asupra animalelor din secţiunea pentru care a fost destinat.

Art. 24. Inscrierea animalelor se va face la primăriĭ, sub-prefecturĭ saŭ prefectura judeţuluĭ.

Tóte înscrierile însă trebue înaintate veterenaruluĭ director al tîrguluĭ de vite de la Constanţa, spre a le avea în vedere la examinarea animalelor.

Art. 25. In ḑiua de 4 şi cel maĭ târḑiŭ 5 Septembrie diminéţa. tóte animalele se vor afla la localul destinat exposiţieĭ.

Art. 26. Furagiul necesar consumaţieĭ animalelor din exposiţie va fi procurat de Minister prin direcţia tîrguluĭ.

Art. 27. Medicul veterinar director al tîrguluĭ de vite va examina animalele aduse la exposiţie, refuzând pe cele bănuite şi pe cele bolnave.

Art. 28. Autorităţile administrative, cu cel puţin patru ḑile înainte de deschiderea exposiţieĭ şi până în ḑiua închideriĭ sale, vor ţine în curent pe veterinarul director al tîrguluĭ de vite, de orĭ şi ce constatărĭ de bóle molipsitóre ivite printre animalele din Dobrogia.

Art. 29. Nimenĭ nu are voie a scóte din exposiţie animalele înainte de definitiva eĭ închidere.

Art. 30. Orĭ şi ce transacţiune comercială, ca vênḑărĭ, cumpĕrărĭ, etc., se pot face în exposiţie, însă animalele vêndute nu se vor putea scóte din exposiţie, de cât după închiderea eĭ.

La exposiţia de la Anadalchioĭ sunt primite şi animalele din jud. Ialomiţa.

Progresele ce s'aŭ realisat aŭ fost considerabile, căcĭ în al doilea an a fost adus un numĕr îndoit de animale.

Exposanţiĭ vĕḑênd că membriĭ juriuluĭ caută a încuraja caiĭ tipuluĭ dobrogian, aŭ adus un numĕr maĭ mare de caĭ, mărindu-se ast-fel gustul crescĕtorilor a se ocupa în mod serios de îmbunătăţirea raseĭ cailor. Tot aci s'a organisat şi un deposit de armăsarĭ.

Cursele ce se făceaŭ de multă vreme în Dobrogia, acum s'aŭ organizat şi reglementat, pentru încurajarea proprietarilor de caĭ.

Iacă regulamentul acestor curse:

Art. 1. Ministerul Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ şi Domeniilor a hotărît să încurajeze cursele de primăvară şi tómnă din Constanţa.

Art. 2. Cursele de primăvară şi tómnă vor avea loc pe un teren designat de Minister şi în special făcut pentru acest scop. Cursele de primăvară vor avea loc în ziua de Sf. Gheorghe (23 Aprilie); cele de tómnă la Sf. Maria (7 Septembre). Aceste din urmă vor coincide cu exposiţia de animale de la Constanţa.

Art. 3. Vor fi cincĭ curse, adică:

a) Cursa de fond (pentru iepe şi armăsarĭ de 5—8 anĭ, distanţă 6.000 metri).

b) Cursa de viteză (armăsarĭ şi iepe de 5—8 anĭ, distanţă 1.500 metri).

c) Cursa cu obstacole (armăsarĭ, caĭ şi iepe, distanţă 2.000 metri).

d) Cursa la trap (armăsarĭ, iepe, caĭ înhămaţĭ, etate 6—10 anĭ, distanţă 10.000 metri).

e) Curse comune (armăsarĭ, iepe, caĭ de orĭ-ce etate, distanţă 2.000 metri).

Art. 4. Ministerul Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ şi Domeniilor, acordă pentru aceste 5 curse, 18 premiĭ, după cum urmézăː

a) Pentru cursele de fond sunt 5 premiĭ:

I-iul	120 leĭ
II-lea.	80 »
III-lea	60 »
IV-lea	50 »
V-lea	40 »

b) Pentru cursele de viteză sunt 3 premiĭ:

I-iul	100 leĭ
II-lea	70 »
III-lea	40 »

c) Pentru cursele cu obstacol (Soldaţĭ cu caĭ dobrogenĭ) sunt 3 premiĭ:

I-iul	100 leĭ
II-lea.	70 »
III-lea	40 »

d) Pentru cursele la trap sunt 4 premiĭ:

I-iul	100 leĭ
II-lea.	70 »
III-lea	50 »
IV-lea	30 »

e) Pentru cursele comune sunt 3 premiĭ:

I-iul	70 leĭ
II-lea.	40 »
III-lea	30 »

Acestea sunt curse cu ţĕranĭ pe caĭ dobrogenĭ.

Art. 5. Un juriŭ numit de Minister va da premiile.

Art. 6. Inscrierea animalelor se va putea face la Primăria comuneĭ, la Sub-Prefecturĭ saŭ la Prefectura judeţuluĭ. In tot casul tabloul cailor înscrişĭ la curse va fi trimis Prefectureĭ Constanţa cel puţin cu 5 zile înainte de data fixată. In ajunul curselor toţĭ caiĭ înscrişĭ vor fi aduşĭ la tîrgul de vite din Constanţa, pentru a putea fi examinaţĭ de juriŭ şi de veterinarul tîrguluĭ, din punctul de vedere sanitar.

Art. 7. Armăsariĭ, iepele şi caiĭ cu cel maĭ mic defect ereditar saŭ cu maladiĭ contagióse nu sunt admişĭ la curse.

Art. 8. Nu va fi nicĭ o taxă de înscriere şi participare a cailor la curse.

Art. 9. La cele-l'alte curse se vor observa aceleaşĭ disposiţiunĭ, ca la acele din Constanţa.

Art. 10. După ce fie-care cursă va fi terminată, juriul pentru a judeca fondul cailor carĭ aŭ alergat, trebue să examineze la fie-care cal care a câştigat, gradul de obosélă, numĕrul respiraţiunilor pe minut, resistenţa membrelor, abondenţa sudoriĭ, vioiciunea animaluluĭ, etc. Tóte aceste observaţiunĭ vor fi specificate într'un proces-verbal, care va fi înaintat Ministeruluĭ şi va servi la organisarea curselor viitóre.

Art. 11. Armăsariĭ câştigătorĭ aĭ premiilor I şi II vor fi autorisaţĭ ca reproductorĭ, de vor poseda cele-l'alte calităţĭ.

Art. 12. Cursele terminate, juriul trimete Ministeruluĭ un raport detaliat, în care se va arăta modul procedăriĭ la curse, numĕrul animalelor înscrise, numĕrul şi localitatea acelor care aŭ fost premiate şi toate observaţiile relative.

Art. 13. Armăsariĭ şi iepele câştigătoare, care ar avea calităţĭ de bunĭ reproductorĭ vor fi însemnaţĭ, dacă proprietarul consimte, în partea stângă a gâtuluĭ, cu iniţialele B.R. (bun reproductor).

Art. 14. Animalele premiate, localitatea de unde provin, cum şi numele proprietaruluĭ, vor fi trecute într'un registru păstrat la Ministerul Agriculturcĭ, Industrieĭ, Comerciuluĭ şi Domeniilor.

Pentru îmbunătățirea raseĭ oilor s'a înființat la Constanța în 1897 o oierie. D-l Locusteanu, directorul școleĭ veterinare din Bucurescĭ, a cumpĕrat de la D-l Parent, unul din ceĭ maĭ marĭ crescĕtorĭ din Franța, berbecĭ și oĭ merinos, pentru a le încrucișa cu oile spanca dobrogene, cu țigaia albă.

Efectivul aceste oieriĭ a fost la început de 300 oĭ de Dobrogia: 100 spanca, 100 țigaia albă și 100 țigaia négră, acésta din urmă pentru încrucișare cu rasa Southdown.

Resultatele obținute aŭ fost excelente și acésta a fost un îndemn nu numaĭ pentru proprietariĭ de oĭ din Dobrogia, dar și din restul țĕriĭ, de a procede la încrucișarea tipuluĭ merinos cu spanca și țigaia albă.

D-l Pariano, vechiŭ elev al școleĭ de agricultură din Gembloux (Belgia), a introdus a moșia sa de la Hasancea, berbecĭ tipul Charmois, excelent sub raportul carneĭ, și l'a încrucișat cu țigaia négră.

La oieria din Constanța s'a maĭ încrucișat țigaia négră cu Southdown.

Dar afară de încrucișare se póte obține o rasă maĭ bună de oĭ, sub raportul carneĭ, prin selecțiune, așa după cum a procedat un crescĕtor de oĭ din Dobrogia, D-l Niciof[1]).

În județul Tulcea, unde animalele domestice sunt maĭ degenerate și maĭ împuținate de cât în județul Constanța, s'aŭ luat mĕsurĭ de îndreptare în anul 1899, de către regretatul Prefect, Ion Nenițescu.

S'aŭ cumpĕrat: doĭ armăsarĭ din rasa transilvănénă nobilă și s'a dat unul la Satul-Noŭ (plasa Tulcea), și unul la Enișala.

Zece taurĭ «Pintzgau» de la ferma Statuluĭ «Laza» și s'a dat câte unul la comunele: Morughiol, Agighiol, Beștepe, Meidanchioĭ, Armutlia, Casâmcea, Coium-punar, Văcărenĭ, Cânlî-bugeac și Turcóia.

Și în fine 40 berbecĭ din rasa «Frise», procurațĭ tot de la ferma «Laza», distribuindu-se ast-fel: 4 la Armutlia, 5 la Agighiol, 2 la Beștepe, 2 la Morughiol, 5 la Nicolițel, 3 la Cerna, 4 la Cârjelarĭ, 4 la Picinéga, 4 la Luncavița, 3 la Coium-punar și 4 la Pisica[2]).

Bogăția în animale domestice a Dobrogieĭ.

Ministerul Domeniilor a întocmit tabloul de jos despre valórea medie, mare și mică a fie-căruia din animalele domestice, cum și cantitatea de lapte, lână și brânză ce dă o óie:

PLAȘI	Prețul unuĭ cal				Prețul unuĭ bou				Prețul uneĭ vacĭ cu lapte	Prețul uneĭ oĭ	Berbec	Capră	Cât lapte dă o óie	Câtă lână	Câtă brânză	Observațiĭ
	Mare	Mediŭ	Mic	Media generală	Mare	Mediu	Mic	Media generală								
Constanța	281	154	78	154	142	99	73	99	73	9	12	10	5	2	4	
Hârșova	196	140	83	140	138	98	68	98	80	8	10	9	3	2	4	
Mangalia	260	157	75	157	138	95	65	95	76	9	12	11	4	2	5	
Medgidia	306	176	84	176	159	106	68	106	82	9	12	10	4	3	5	
Silistra-Nouă	206	142	86	142	125	89	61	89	66	8	10	10	3	2	4	
Jud. Constanța	246	153	82	153	138	96	66	96	74	8	10	10	3	2	4	
Babadag	236	145	73	145	131	92	61	92	79	8	10	9	3	2	5	
Macin	172	113	70	113	124	93	67	93	76	9	11	8	3	2	5	
Sulina	291	173	95	173	144	105	80	105	79	10	11	9	3	2	4	
Tulcea	210	132	67	132	129	89	59	89	78	9	11	8	3	2	4	
Jud. Tulcea	219	137	73	137	130	93	64	93	78	8	11	8	3	2	4	
Dobrogea	233	145	78	145	134	95	65	95	76	8	11	9	3	2	4	

[1]) In cea maĭ mare parte acest capitol este luat după valorósa scriere a D-luĭ *N. Filip.* «Les animaux domestiques». Bucurescĭ, 1900.

[2]) «Expunerea situațieĭ județuluĭ Tulcea pe anul 1899», pag. 16—17.

Tabloul valorilor în banĭ a vitelor din Dobrogia.

PLĂŞI	Caĭ		Asinĭ		Boĭ		Bivolĭ		Vacĭ		Oĭ		Berbecĭ		Capre		Valórea totală
	Numĕrul	Valórea	Numĕrul	Valórea à 30 leĭ	Numĕrul	Valórea	Numĕrul	Valórea à 150 leĭ	Numĕrul	Valórea	Numĕrul	Valórea	Numĕrul	Valórea	Numĕrul	Valórea	
Constanţa . . .	7.948	1.223.992	146	4.380	5.869	581.031	140	21.000	5.250	383.250	81.947	737.523	8.223	98.696	229	2.290	3.052.162
Hârşova	10.360	1.450.400	75	2.250	6.975	683.550	254	38.100	5.285	422.800	72.026	576.208	7.654	76.540	2.485	22.365	3.272.213
Mangalia	9.706	1.523.842	163	4.890	9.842	934.990	473	70.950	7.082	538.232	132.851	1.195.659	10.549	126.588	587	6.487	4.429.638
Medgidia	8.909	1.567.984	214	6.420	9 420	1.000.920	293	43.950	7.820	641.240	111.540	1.003.860	9.011	108.132	1.536	15.360	4.387.866
Silistra-Nouă . .	7.582	1.076.644	121	3.630	9.114	811.146	1.265	189.750	4.991	329.406	81.362	650.896	5.732	57.320	3.200	32.000	3.150.792
Jud. Constanţa .	44.505	6.809.265	719	21.570	41.220	3.957.120	2.425	363.750	30.428	2.251.672	479.726	3.837.808	41.169	411.690	8.037	80.370	17.733.245
Babadag	16.428	2.382.060	168	5.040	7.721	710.332	542	81.300	6.867	682.493	83.291	666.328	10.653	106.530	2.227	20.043	4.654.126
Măcin	6.723	759.699	125	3.750	6.376	592.968	168	25.200	4.609	350.284	37.149	334.341	3.011	33.121	5.167	41.536	2.140.899
Sulina	1.665	288.045	34	1.020	2.510	263.550	—	—	4.363	344.767	8.724	87.240	573	6.303	163	1.467	992.392
Tulcea	9.569	1.263.108	114	3.420	3.283	292.187	117	17.550	5.110	398.580	36.099	324.891	2.107	23.177	4.940	39.520	2.362.433
Jud. Tulcea . . .	34.385	4.710.745	441	13.230	19.890	1.849.770	827	124.050	20.949	1.634.022	136.263	1.090.104	16.344	179.784	12.497	99.976	9.701.681
Dobrogia	78.890	11.439.050	1.160	34.800	61.110	5.805.450	3.252	487.800	51.377	3.904.652	615.989	4.927.912	57.513	632.443	20.534	184.806	27.416.913

Plăşile cele maĭ bogate în vite sunt: Babadag, Mangalia şi Medgidia.

In al doilea rând vin plăşile: Hârşova, Silistra-Nouă şi Constanţa şi în fine în al treilea, plăşile Tulcea şi Măcin.

Bogăţia în cereale, viĭ şi animale a Dobrogieĭ.

In tabloul de jos dăm bogăţia Dobrogieĭ în cereale, viĭ şi animale domestice, cum şi repartiţia acesteĭ bogăţiĭ pe cap de locuitor:

PLĂŞI	Culturĭ	Viĭ	Anim. dom.	Valórea totală	Numĕrul locuitorilor	Cât vine de un locuitor
	Valórea Leĭ	Valórea Leĭ	Valórea Leĭ			Leĭ
Constanţa	5.053.422	25.850	3.052.162	8.131.434	30.261	268
Hârşova	4.010.456	91.508	3.272.213	7.374.177	27.508	270
Mangalia . . .	5 650 274	8.473	4.429.638	10.088.385	22.824	442
Medgidia	5.768.791	10.474	4.387.866	10.167.131	27.159	374
Silistra-Noua . .	3.915.683	198.595	3.150.792	7.255.070	29.840	243
Jud. Constanţa .	24.398.626	334.900	17.733.245	42.466.771	137.592	308
Babadag	6.068.830	956.910	4.654.126	11.679.866	43.719	267
Macin	2.755.884	1.330.650	2.140.899	6 227.433	27.790	224
Sulina	220.957	23.440	992.302	1.236.789	12.365	100
Tulcea	3.716.304	1.532.900	2.362.433	7.611.637	41.347	184
Jud. Tulcea . . .	12.761.975	3.843.900	9.701.681	26.307.556	125.221	210
Dobrogia	37.160.601	4.178.800	27.416.913	68.756.314	262.813	261

C) PESCĂRII

I. Istoric şi organisare.

După crescerea vitelor, pescăriile eraŭ al doilea isvor de bogăţie al Dobrogieĭ.

Numerósele lacurĭ, privalurĭ, ghiolurĭ şi gârle de-alungul ţĕrmuluĭ drept al Dunăriĭ şi cóstelor Măriĭ, dădeaŭ Turcilor un însemnat venit, şi, cu tótă lipsa documentelor, îndrăsnesc a spune, că pescăriile din Delta Dunăriĭ şi laguna Razelm eraŭ cele maĭ marĭ din Europa.

Documentele lipsesc, dar avem scrierĭ demne de tótă încrederea, care ne împuternicesc a crede cele de sus zise:

În anul 1569, Andreĭ Taranowski în descrierea sa de călătorie vorbesce despre Chilia şi de locul din Dunăre, unde se prind moruniĭ, la treĭ césurĭ de oraş [1]).

Maĭ multe amănunte găsim maĭ târziŭ în călătorul francez, François de Pavie, Baron de Fourquevaux, care a vĕzut în 1585 pescăriile cele marĭ de la gurile Dunăriĭ şi ne spune, că «morunul se vindea cu doĭ solizĭ, monedă franceză, şi produsul pescuituluĭ, extrem de îmbelşugat, servia maĭ ales la scóterea icrelor şi la facerea de peşte sărat» [2]).

Archidiaconul Paul din Alep în notele culese din călătoria Patriarchuluĭ Macarie de Antiochia (1653 - 1658), pomenesce «despre marile pescăriĭ de lângă oraşul Chilia, de cele 14 îngrăditurĭ cu parĭ, în care se prindea morunul, care era ucis apoĭ cu pariĭ».

«Pescăriile eraŭ arendate, dar Sultanul avea în oraş un vameş, care lua vama peşteluĭ sărat şi icrelor».

«Se prindeaŭ atât de mulţĭ morunĭ, în cât acest funcţionar îĭ dădea gratuit corăbiilor care treceaŭ».

---

1) *Hurmuzaki*, II[1], pag. 595, No. 576; XI, p. 79-80, No. 123, în *Iorga*, Chilia, p. 199.

2) *Hurmuzaki*, III[1], pag. 39, în *Iorga*, op. cit, p. 205.

«În comerț un peşte de 80 oca se vindea obicĭnuit cu un galben venețian, iar icrele se desfăceaŭ pe un preț scăzut, de vameş, la Galațĭ» [1]).

Jean Baptiste Tavernier (1663—1703) ne spune:

«La Chilia se face în fie-care an cel maĭ mare pescuit de morun» [2]).

Spusele luĭ Tavernier întăresc afirmaţiunile nóstre.

De atâtea orĭ citatul consul Peyssonel, un bun cunoscĕtor al ținutuluĭ de la gurile Dunăriĭ, iată ce ne spune vorbind despre Chilia:

«Bogăția principală 'ĭ-o formézá pescuitul morunilor, luat de cele maĭ multe orĭ în arendă de vameş, care primesce cu plăcere, în loc de banĭ, mărfurĭ. Se prind pe an atâția morunĭ, în cât peştele sărat produce 100.000 piaştri venit (fie-care peşte trăgênd obicĭnuit 60—70 ocale şi se vinde cu 3½—4 piaştri); icre, se vênd 10.000 cântare anual (ocaua costă 8·12 parale). Peştele sărat se exportă în Turcia, în bolobóce de 18—20 cântare; icrele, găsesc debit maĭ mult în Moldova şi în oraşele dunărene. Sunt de calitate maĭ inferióră de cât cele din Crimeia şi Circasia» [3]).

Turciĭ dedeaŭ cea maĭ mare importanță pescuituluĭ de la gurile Dunăriĭ şi maĭ cu sémă din bălțile dobrogene.

Aveaŭ o anume dregătorie, în cap cu un agă şi maĭ mulțĭ bulibaşĭ însărcinațĭ cu supravegherea perceperiĭ arendilor şi vămiĭ. Maĭ aveaŭ încă îndatorirea de a ține în bună stare lagunele dobrogene, a feri şi preîntâmpina potmolirea saŭ secarea lor, a ține în stare de scurgere permanentă gurile de revărsare din Dunăre în bălțĭ, a îngriji ca orificiile cu Marea să fie deschise şi plutirea să se țină în bună stare, atât din Mare în bălțĭ cât şi din acestea în Dunăre.

Tóte acestea numaĭ în scopul de a garanta o stare normală a revărsăturilor dunărene şi lagunelor dobrogene, spre a se preîntâmpina pe de o parte potmolirea şi mlăştinarea bălților, iar pe de alta a garanta plutirea în spre lagune şi în afară atât a pescarilor, cât maĭ cu sémă a transportuluĭ peşteluĭ viŭ, fie în scopul de a se desface într'un centru maĭ mare de comerț şi de consumație, fie de a fi transportat la locul de conservare şi fabricație [4]).

Bălțile din Dobrogia eraŭ arendate de Turcĭ cu 29.000 lire de aur pe an, adică 667.000 leĭ, de un singur antreprenor [5]).

Acesta avea dreptul de a percepe 15% din peştele prins de orĭ-ce alt pescar.

El avea dreptul de sub-arendare a o parte din bălțĭ; avea însă şi pescăriile luĭ propriĭ.

În scurtul timp al administrațieĭ rusescĭ (1877—78), bălțile de aci aŭ dat un frumos venit tesauruluĭ rusesc.

Peştele sărat se vindea în lăzĭ de 1300—1400 bucățĭ şi cu prețul de 30 leĭ lada.

Icrele, en gros, se vindea ocaua cu 4,50—6,50, iar en detail cu 5,35—8,85 leĭ ocaua.

Astăzĭ tóte pescăriile din Dobrogia se exploatéză şi administréză de Stat, conform unuĭ regulament [6]).

La Ministerul Domeniilor se află un anume serviciŭ, încredințat unuĭ inspector general, însărcinat cu administrarea pescăriilor din întréga țară.

Tóte bălțile din Dobrogia sunt împărțite în 6 secțiunĭ:

Secțiunea I îmbrățişază şanalele şi bălțile de pe partea dréptă a Dunăriĭ, de la oraşul Ostrov până la Boazgic [7]).

---

[1]) *Iorga*, op. cit., pag. 233.

[2]) «Les six voyages». Ed. din 1712. I, p. 415, în *Iorga*, op. cit., pag. 233.

[3]) «Commerce de la Mer Noire», vol. I, p. 320—1 şi *Iorga*, op. cit. p. 257.

[4]) *Al. Martineanu*. «Cestiunea pescariilor», pag. 6.

[5]) *C. P. Scheletti*. Dobrogia, p. 30. *Baronul d'Hogguer* (op. cit. p. 15), arata numaĭ 7000 lire, aceea ce cred a fi o greşală.

[6]) Publicat în «Monitorul Oficial», No. 113 din 19 August 1900.

[7]) A se vedea la partea hydrografică descrierea tuturor bălților.

Secțiunea II-a coprinde șanalele și bălțile de pe partea drèptă a Dunăriĭ, de la Boazgic până la satul Ostrov.

Secțiunea III-a coprinde bălțile de pe cósta Măriĭ, cum și pescuitul în Mare, de la Ilanlik până la Caraharman.

Secțiunea IV-a (Galațĭ) coprinde din Dobrogia tóte bălțile din fața Galaților, pe drèpta Dunăriĭ.

Secțiunea V-a coprinde șanalele și bălțile de pe lângă Dunăre, de la satul Ostrov până la Tulcea.

Secțiunea VI-a, cea maĭ importantă, coprinde tóte bălțile de pe litoralul Măriĭ, între Caraharman și brațul Chilia.

Acéstă secțiune cu lagunele Razelm și Delta Dunăriĭ, forma în timpul dominațiuniĭ otomane cele maĭ marĭ pescăriĭ, care din nenorocire și din causa uneĭ exploatărĭ neraționale astăzĭ aŭ scăzut din valórea lor.

Pentru îndreptarea aceșteĭ stărĭ a lucrurilor, Ministerul Domeniilor, prin energicul Inspector al pescăriilor, D-l Dr. Gr. Antipa, a luat tóte mĕsurile și face tóte lucrările de îmbunătățire a pescuituluĭ.

Am vĕzut la partea hydrografică, când am vorbit în mod sumar despre lagunele Razelm, și mijlócele întrebuințate pentru îndreptarea pescuituluĭ.

Ne rĕmâne a vorbi despre Deltă, din acelaș punct de vedere, și pentru acésta vom împrumuta tot ideile unuĭ om competinte.

II. Imbunătățirĭ.

DELTA DUNĂREĬ DIN PUNCTUL DE VEDERE AL ÎNLESNIRIĬ PESCUITULUĬ[1])

1. Câte-va cuvinte asupra hydrografieĭ delteĭ.

Cele treĭ brațe principale ale Dunăreĭ: Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe, coprind între ele douĕ marĭ regiunĭ: insula Letea la Nord coprinsă între brațul Sulina și Chilia și insula Sf. Gheorghe la Sud, coprinsă între brațul Sulina și Sf. Gheorghe.

Aceste douĕ regiunĭ la un loc aŭ o suprafață totală de aprópe 250.000 Ha. cu o suprafață de apă liberă de stuf de peste 16.000 Ha.

Aluviunile aduse din timpurĭ de brațele Dunăreĭ aŭ avut de efect înălțarea malurilor lor. Ast-fel, înălțimea acestor malurĭ variază de la 2 m. 50 (de-asupra niveluluĭ măreĭ) spre Ceatalul Tulceĭ, la 1 m., în vecinătatea măreĭ; pe când fundul depresiuneĭ dintre brațe variază între 1 m. 50—2 m. sub nivelul măreĭ.

Intinderea pe care se constată acéstă înălțare, care descresce pe măsură ce ne îndepărtăm de brațul respectiv spre interiorul insulelor, este de aprópe 1 km. pentru brațul Sf. Gheorghe și Sulina, și de aprópe 1 ½—2 km. pentru brațul Chilia. Acéstă deosebire provine din cauza proporțiuneĭ debitelor și deci al aluviunilor transportate de fie-care braț, proporție care în raport cu Dunărea întrégă este:

Brațul	Sulina.	7 %
»	Sf. Gheorghe	25_3 %
»	Chilia	67_7 %

Dacă apa de mare nu intră în interiorul Delteĭ, în depresiunile coprinse între brațe, depresiunĭ al căror fund se găsesce sub nivelul măreĭ, cauza este că dunele formate de nisipurĭ pe malul măreĭ o opresc întru cât-va. In timpul furtunilor marĭ însă, acest obstacol

[1]) Raportul D-luĭ Inginer Sclia. Publ. în «Buletinul Minist. Domeniilor» No. 3—4 din 1901, p. 167—189.

nu maĭ este suficient; de fapt apa măreĭ atuncĭ este aruncată peste dune, dar acţiunea eĭ este limitată pentru insula Letea de către grindul Leteĭ, cu ramificaţiile luĭ spre braţul Sulina, iar pentru insula Sf. Gheorghe de către marele grind Caraorman şi de grindurile maĭ micĭ: Lumineĭ, grindul Roşu şi grindul Ivancea.

In afară de grindurile aluvionare formate de-alungul braţelor, maĭ avem alte transversale, care împart cele douĕ marĭ insule în maĭ multe regiunĭ. Ast-fel, în insula Letea sunt: grindul mic al Şondeĭ, grindul Stipoculuĭ, care se continuă prin grindul Chilieĭ; grindul pădureĭ Letea. Iar pentru insula Sf. Gheorghe avem marele grind al Caraormanuluĭ cu grindurile maĭ micĭ: grindul Lumina, grindul Roşu şi grindul Ivancea; grindul Săraturile fórte întins, format pe malul stâng al braţuluĭ Sf. Gheorghe, la confluenţa acestuia cu marea.

Unele din aceste grindurĭ, cum de ex. grindul Şondeĭ, grindul Stipoculuĭ, sunt tot de origină aluvionară; ele s'aŭ format în vremurĭ prin depunerĭ de-alungul malurilor a vechĭ braţe ale Dunăreĭ, carĭ cu timpul s'aŭ transformat în simple gârle, cum sunt gârla Şondeĭ şi gârla Iacoba-Suhatu; iar altele, cum sunt: grindul Caraorman, grindul Letea, sunt formate din dune marĭ în timpurile îndepărtate, când litoralul măreĭ era prin vecinătatea lor. Acéstă origine se constată din resturile de corăbiĭ de mare şi din scoĭcĭ găsite în aceste grindurĭ.

Din examinarea curbelor grafice de variaţia niveluluĭ apelor Dunăreĭ la Tulcea şi la gura braţuluĭ Sulina, dresate de către Comisiunea Europeană a Dunăreĭ pentru periodul de 29 de anĭ, de la 1872—1900, se vede că în tot acest interval de timp numaĭ în aniĭ 1885, 1887, 1890, 1894 şi 1899 apele nu aŭ ajuns cota 2 m. 50, adică numaĭ în aceştĭ 5 anĭ, din 29, ele nu s'aŭ revărsat peste malurĭ; chiar în aceĭ 5 anĭ însă, apele s'aŭ apropiat fórte mult de acéstă cotă, aşa că în lacurile din interior tot a pătruns apă próspĕtă prin numerósele gârle, carĭ brăsdéză malurile celor 3 braţe principale, punĕnd în comunicaţie lacurile cu braţele Dunăreĭ.

Ancheta făcută printre pescariĭ bătrânĭ, a întărit părerea, că în afară de regiunea coprinsă între grindul Caraorman, braţul Sulina, Marea Négră şi braţul Sf. Gheorghe, regiune ale căreĭ condiţiĭ speciale, se vor descri la locul cuvenit, în nicĭ unul din cele-l'alte lacurĭ ale Delteĭ apa n'a riscat vre-odată să se împută şi să devie ast-fel improprie piscicultureĭ.

Vedem aşa dar, că importanţa acelor gârle din punctul de vedere al alimentăreĭ anuale a lacurilor este fórte mică (17%). Rolul lor se mărginesce la a servi, după scăderea apelor, la drenajul Delteĭ; şi, în orĭ-ce timp, orĭ-ce epocă, ca căĭ de comunicaţiune pentru diferitele bărcĭ ale pescarilor. Acest din urmă punct maĭ ales are o importanţă capitală din punctul de vedere al rentabilităţeĭ exploatăreĭ.

Aceste gârle astăzĭ sunt fórte numeróse, de aceea în general sunt fórte rĕŭ întreţinute. In vecinătatea fie-căruĭ ghiol mare sunt o serie de gârle, douĕ până la treĭ pentru unele ghiolurĭ, maĭ multe, până la zece pentru altele; ele se despart la mică distanţă unele de altele din braţul respectiv al Dunăreĭ, ca să ajungă în ghiol. Acéstă stare de lucrurĭ a fost creată de impozitul nelegal, pe care-l percepeaŭ ca drept de trecere (până la 3 leĭ pe an şi pe barcă) proprietariĭ saŭ pretinşiĭ proprietarĭ aĭ gârlelor; ceea ce făcea ca pescariĭ să se adune în tovărăşiĭ şi să-şĭ sape câte o gârlă, pe care puneaŭ stăpânire şi înfiinţaŭ pentru acea gârlă, aşa ḑisă a lor, impozitul ce eĭ înşuşĭ plăteaŭ înainte, trecĕnd pe gârlele altora. Acum însă, în urma intervenţiuneĭ energice a Serviciuluĭ Pescăriilor, acéstă stare de lucrurĭ s'a suprimat (gârlele însă aŭ rĕmas): nicĭ un proprietar saŭ pretins proprietar de gârlă nu maĭ are dreptul de a percepe vre-o taxă de trecere; singurul drept ce le-a rĕmas este exclusivitatea pescuituluĭ în gârlele lor prin gardurĭ, coteţe, etc.

Pe de altă parte, importanţa acestuĭ pescuit în gârle, faţă de pescuitul în ghiolurĭ, este fórte mică. Se dovedesce acésta printr'un exemplu: din statistica punctuluĭ Pardina se vede că în gârlele depinḑĕnd de acest punct, gârla Cherim No. 1, Cherim No. 2, Josan, Retca, Comarnitschi, Andron Belibrov, Mitrofan Belibrov s'a pescuit de la 1 Aprilie 1900 până la 25 Octombre 1900, aproximativ 18.000 kgr. de peşte.

Pe când în intervalul de timp în tóte apele (ghiol, gârle, Dunăre) depindênd de acelașĭ punct, s'aŭ pescuit în total 135.000 kgr. peşte, adică, la punctul Pardina, pescuitul în gârle reprezintă aprópe 15 % din pescuitul total. Ceea ce se întâmplă la punctul Pardina, se petrece probabil şi în cele-l'alte puncte ale Delteĭ, de unde nu s'a putut aduna date statistice.

Avantajele existenţeĭ unuĭ aşa mare numĕr de gârle se vede aşa dar că sunt fórte reduse; inconvenientele din contra sunt fórte numeróse. Se vor cita în trécăt:

1. Intreţinerea defectuósă a gârlelor, aşa că ele nu maĭ corespund scopuluĭ lor principal, care este stabilirea comunicaţiuneĭ lesnicióse a diferitelor bărcĭ ale pescarilor. Acest neajuns se resimte tocmaĭ în ultimele lunĭ ale anuluĭ, când începe adevĕrata epocă de pescuit, atuncĭ apele fiind fórte aprópe de etiagiŭ este absolut necesar ca gârlele să aibă o adâncime suficientă sub acest nivel, pentru a putea servi de căĭ de comunicaţiune, condiţiune care astăzĭ nu este îndeplinită de cât de un fórte mic numĕr de gârle.

2. O supraveghere bună devine fórte grea, dacă nu imposibilă, căcĭ numĕrul agenţilor şi supraveghetorilor exploatăreĭ nu se póte mări dincolo de o limită determinată, fără a împovăra din cale afară cheltuelile de exploatare. Ca consecinţă imediată avem înmulţirea contrabandelor, carĭ azĭ, pentru braţul Chilia maĭ ales, aŭ o importanţă considerabilă.

S'a spus maĭ sus că starea în care se află azĭ aceste gârle este fórte rea. Intr'adevĕr, cea maĭ mare parte din ele, afară de câte-va care se vor cita maĭ la vale, sunt nisce şanţurĭ, carĭ aŭ la nivelul apeĭ (socotind apele la etiagiŭ) 1^m—$1^m 50$ lărgime. Origina lor spre braţul Dunăreĭ, din care se alimentéză, este în general potmolită ca şi gura lor spre ghiolul pe care-l alimentéză, aşa în cât când apele Dunăreĭ sunt în vecinătatea etiagiuluĭ, cum aŭ fost în luna Octombre 1900, când s'aŭ făcut aceste cercetărĭ la faţa loculuĭ, barca relativ mică cu care s'a trecut pe acele gârle şi care abea avea 30 c.m. tirant de apă, abea putea fi târâtă, căcĭ pe 1—1 ½ km. de la braţul Dunăreĭ spre interior atingea fundul gârlelor. Işĭ póte cine-va lesne închipui ce muncă trebue să depună bieţiĭ pescarĭ ca să-şĭ aducă în ghiolurĭ bărcile grele (încărcate cu năvóde) şi să-şĭ scótă bărcile încărcate cu peşte; şi ce influenţă dăunătóre are acéstă stare de lucrurĭ asupra mersuluĭ exploatăreĭ.

Pentru ghiolurile maĭ depărtate de braţele Dunăreĭ, după ce gârla a străbătut pe acea distanţă de 1—1 ½ km., malul aluvionat al braţuluĭ, ajunge la depresiunea generală internă, regiune aprópe în totdeauna acoperită cu apă (fac excepţie numaĭ grindurile, de care s'a vorbit maĭ sus). In acest din urmă parcurs tăerea periodică a stufuluĭ şi a plantelor aquatice pe o lărgime potrivită este suficientă pentru stabilirea comunicaţiuneĭ.

In sfârşit, la vĕrsarea gârlelor în ghiolurĭ, pe distanţe variind între 100 şi 200 metri se constată din noŭ o potmolire, produsă la viiturĭ de micşorarea vitezeĭ curentuluĭ gârlelor la întâlnirea cu apele stătătóre ale ghiolurilor.

Din descrierea stăreĭ actuale a gârlelor se vede, că dacă alimentarea ghiolurilor cu apă próspĕtă nu lasă astă-zĭ de dorit, după cum s'a arătat maĭ sus, este nu din cauza gârlelor, ci din cauza revĕrsăturilor anuale ale apelor Dunăreĭ peste malurile celor treĭ braţe ale sale.

Ca concluziune imediată se vede ce marĭ avantage s'ar creia pe de o parte, supravegthereĭ exploatăreĭ, pe de alta pescarilor, dacă s'ar astupa cu totul cea maĭ mare parte din aceste gârle, lăsând în vecinătatea fie-căruĭ ghiol important saŭ grup de ghiolurĭ, câte una saŭ cel mult douĕ gârle. Acestea ar trebui însă atuncĭ adâncite, lărgite şi întreţinute anual.

Menţinêndu-se nivelul funduluĭ la cel puţin 50 cm. sub etiagiŭ, lărgimea la fund la 1^m,50, taluzele la 45^0, s'ar avea gârle care ar corespunde în totul scopuluĭ propus (comunicaţie lesniciósă).

Profilul longitudinal va avea fundul orizontal, căcĭ în aceste gârle curentul apelor este alternativ: de la braţ spre lac la viiturĭ, de la lac spre braţ, când scad apele.

Astuparea celor-l'alte gârle se póte face fórte uşor prin micĭ baraje constituite din câţĭ-va parĭ de 8—10 cm. diametru, de 3 metri înălţime, care ar fi înfipţĭ de 50 cm. în fundul gârleĭ. O împletitură sumară cu nuele şi stuf şi aruncarea a câtor-va metri cubĭ

de pământ înaintea şi înapoia acestuĭ gard, pământ luat din malurile gârleĭ, ar complecta baragiul. Evident, că aceste baraje trebue construite la apele micĭ, tómna, aşa ca viiturile de primăvară, debordând peste ele să le complecteze, potmolind gârla maĭ departe. Se va exercita cât-va timp o supraveghere maĭ activă, căcĭ pescariĭ vor căuta să le distrugă; de aceea s'ar putea face douĕ până la treĭ asemenea baraje la óre-care distanţă unul de altul, 20 - 30 m.

Să examinăm acum carĭ din gârlele actuale ar trebui păstrate şi amenajate în chipul descris maĭ sus. Pentru acésta vom examina pe rând cele douĕ marĭ insule ale Delteĭ şi în ele lacurile saŭ grupurile de lacurĭ importante, singurile de carĭ ne vom ocupa de o cam dată.

2. Insula Sf. Gheorghe.

Lacul Gorgova. — Are o suprafaţă de 1200 hect., la care se adaogă 170 hect. pentru câte-va ghiolurĭ micĭ, cum sunt Păparnicu, Catineţu mare şi mic, situate la Vestul luĭ şi cu care comunică prin scurte drumurĭ deschise în stufăriş.

Acest lac, în care se face o pescărie fórte bună, comunică actualmente cu braţul Sulina între milele 29 şi 30 prin douĕ gârle micĭ: gârla luĭ Greceff şi gârla luĭ Simion Iacob. Aceea care se pretéză maĭ bine spre a fi adâncită şi lărgită este:

Gârla luĭ Greceff. — Are o lungime totală 1400 m. Malurile aŭ la originea gârleĭ în braţul Sulina aprópe $2^m,50$ de-asupra etiagiuluĭ, cu o lărgime sus de $3^m,50$, iar la fund de aprópe $0^m,50$ cu adâncime de apă de aprópe $0^m,50$ la etiagiŭ; înălţimea lor se micşoréză necontenit, aşa că la 1 km. de braţul Sulina gârla intră în zona mocirlósă. De şi de aci înainte adâncimea apeĭ şi lărgimea ar fi suficientă, avênd însă în vedere plantele aquatice, carĭ cresc pe fund şi de care ar trebui să curăţăm gârla, cum şi potmolirea acesteia la vĕrsarea eĭ în lacul Gorgova, vom avea de executat în total, pentru a aduce acéstă gârlă în stare bună aprópe 6.200 m. c. săpătură.

Chiar la limita de Sud a laculuĭ Gorgova trece:

Litcovul. — A fost probabil în vremurĭ un braţ al Dunăreĭ, ca maĭ tóte din gârlele importante, care brăsdéză astă-zĭ delta. Spre Vest de lacul Gorgova, Litcovul merge până la gârla Ruşca; spre Est parcurge maĭ întâiŭ vre-o 12 km., apoĭ se îndreptéză spre Sud, pentru ca după alţĭ 18 km. să iasă în braţul Sf. Gheorghe la punctul Pârvoloca.

Nu maĭ are azĭ importanţa pe care o avea în vremurĭ, ca cale de comunicaţie pentru că aprópe pe tot parcursul celor d'întâiŭ 12 km. de la eşirea din lacul Gorgova spre Est, este acoperit cu stuf. Câtă vreme nu era acoperit cu stuf, forma o excelentă cale de comunicaţiune; azĭ însă, n'ar maĭ fi de nicĭ un interes să o restabilim, ci ar fi mult maĭ bine a se lărgi drumul prin stufăriş, creiat de pescarĭ, şi care duce de la lacul Gorgova la grupul de lacurĭ situat între Litcov şi punctul Uzlina, grup format de lacurile: Isăcelul Isacov, Uzlina, Uzlineţ şi alte ghiolurĭ şi jepcĭ maĭ puţin importante. Acest drum are o lungime de aprópe 4 km.; astă-zĭ însă este fórte cotit şi pe parcursul între diferitele jepcĭ n'are de cât cel mult o lărgime de 2 metri, lărgime cu totul nesuficientă pentru circularea lesniciósă a bărcilor. Cum adâncimea de apă este suficientă, dacă s'ar tăia stuful pe lărgime de la 8 până la 10 metri, cu cheltuială relativ mică s'ar avea o bună cale de comunicaţiune, pe care pescariĭ din acel grup de lacurĭ 'şĭ-ar putea transporta uneltele şi produsele pescuituluĭ în braţul Sulina trecênd prin lacul Gorgova.

Grupul de lacurĭ Isacov-Uzlina. — Suprafaţa totală liberă de stuf este de aprópe 1564 hect. Pescariĭ carĭ pescuesc în aceste lacurĭ pot comunica:

1. Spre Gorgova, după cum s'a arătat maĭ sus;

2. Pe Litcov în jos, printr'un drum de aprópe 500 m. lungime, care unesce Litcovul cu Isacovul la Sud-Estul acestuia, acolo unde Isacovul se apropie maĭ mult de Litcov, drum care as'ă-zĭ este acoperit cu stuf şi care s'ar putea curăţi;

3. Spre braţul Sf. Gheorghe la punctul Uzlina, unde sunt instalate cherhanale ca şi la

punctul Gorgova. Acéstă comunicație se face pe gârla luĭ Iancu (azĭ a luĭ Iosef Pavloff), care unesce brațul Sf. Gheorghe cu una din jepcele vecine cu lacul Uzlina. Acéstă gârlă întreținută de proprietarul eĭ, nu sécă nicĭ-odată, are însă o lărgime cu totul nesuficientă; pentru a o aduce în stare maĭ bună ar trebui, ca și pentru gârla luĭ Grecef de la Gorgova, să executăm vre-o 600 de metri cubĭ de săpătură.

Litcovul ajunge în brațul Sf. Gheorghe la punctul Pârvoloca. De la acéstă gură a sa, spre Nord, pe o lungime de vre-o 3 km., are aprópe 2 metri lărgime între malurĭ, cu adâncimĭ de apă la etiagiŭ care variază de la 30 la 40 cm. apróре de Pârvoloca pe apróре 1 km. lungime, și apoĭ sporesce treptat până la $1^m,50$ adâncime, pe care o atinge la extremitatea celor d'întâĭ 3 km. De aci înainte lărgimea sa sporesce treptat, ca să se mențină la apróре 20 metri pe un parcurs de apróре 15 km.; iar adâncimea variază pe acest parcurs de la $2^m,50$ la 3 metri. Este necesar a se adânci acéstă gură a Litcovuluĭ, fiind-că pe aci trec pescariĭ, ca să pescuiască cu năvódele, fie în partea largă a Litcovuluĭ fie în:

Lacul Gorgoștel. — Acesta comunică cu Litcovul printr'un drum fórte scurt prin tufăriș la o distanță de apróре 8 km. de punctul Pârvoloca. Are o suprafață de 60 hect., cu o lungime de apróре $2^1/_2$ km. și o lărgime medie de 300 m. In el se face o pescărie fórte bună, din cauză că forma sa lunguiață se pretéză fórte bine la pescuitul cu năvóde.

Pentru adâncirea și lărgimea gureĭ Pâvoloca a Litcovuluĭ vom avea de executat apróре 600 metri cubĭ de săpătură.

Mergênd de la Pârvoloca în aval pe br. Sf. Gheorghe cu vre-o 3 km. înainte de a ajunge la Ivancea-Nouĕ se află:

Lacul Erinciuc. — Are o suprafață de 287 hect., cu o lungime de apróре 5 km. și o lărgime medie de apróре 500 metri. Forma sa lunguiață este avantagiósă pescuituluĭ cu năvóde. Acest lac comunică cu brațul Sf. Gheorghe prin douĕ gârle, dintre care numaĭ una, lungă de apróре 500 m., funcționează la apele micĭ.

Acéstă gârlă, proprietatea fraților Consulencĭ din Caraorman, este fórte bine întreținută, de aceea și dă proprietarilor eĭ resultate fórte bune atât ca comunicație cât și ca pescărie.

Acest exemplu al uneĭ gârle deja existente și care dă resultate așa de satisfăcătóre, arată în destul ce avantage s'ar putea avea, căutând să se stabiléscă și pentru cele-l'alte lacurĭ saŭ grupurĭ de lacurĭ câte o asemenea gârlă.

De partea dréptă a brațuluĭ Sf. Gheorghe, în dreptul lacului Erinciuc, se găsesce:

Lacul Belciuc. — Are o suprafață de 78 hect. Prin marea sa adâncime, 10 până la 15 m. la etiagiŭ, arată că a fost un vechiŭ braț al Dunăreĭ. Comunică cu brațul Sf. Gheorghe printr'o gârlă de 500 metri lungime. Acéstă gârlă nu numaĭ că nu a fost întreținută de către proprietarul sĕŭ, Ghermalaĭ Nichitof din Ivancea, care este unul din ceĭ maĭ marĭ, dar și ursujĭ negustorĭ de pește din deltă, dar ceva maĭ mult, acesta a și astupat-o la gura din spre Sf. Gheorghe, făcênd ast-fel ca în anul 1900 să nu se pescuiască de loc pe lacul Belciuc; și acésta fiind-că i se părea luĭ, că dijma ce i se cerea de către administrația pescăriilor, era prea mare.

Acest fapt represintă o stare de lucrurĭ fórte dăunătóre pescuituluĭ; el stabilesce un fel de monopol în folosul câtor-va marĭ negustorĭ de pește, proprietarĭ de cherhanale și proprietarĭ de gârle. De și în urma dispozițiunilor serviciuluĭ pescăriilor, proprietariĭ de gârle numaĭ aŭ dreptul de a împedica pe vre-un pescar să trécă prin gârlele lor, de fapt însă, în mod indirect neîntreținênd gârlele conform învoelilor cu administrația, fac pescuitul imposibil. De aceea ar fi nemerit ca cel puțin în punctele, unde sunt asemenea ómenĭ îndărătnicĭ, întreținerea gârlelor să o facă serviciul pescăriilor cu cheltuiala sa, sporind dijma, în consecință.

In aceiașĭ ordine de ideĭ observăm că, din pricină că pescarul umil n'are el însușĭ mijlóce de a'șĭ transporta peștele pe piețele de desfacere, el este la dispoziția acelor cherhanalagiĭ și marĭ negustorĭ de pește, carĭ sunt maĭ toțĭ niște marĭ cămătarĭ, cărora e silit să le vîndă peștele pe nimic, și care îl maĭ exploatează în chip neomenos și prin alte mijlóce cum sunt: avansurĭ de alimente, îmbrăcăminte, unelte de pescuit etc., a căror valóre, pescarul o plătesce înzecit în natură prin munca și prin peștele ce prinde.

Se vede deci marele interes pe care 'l are Statul, ca proprietar al pescăriilor, să înființeze și să exploateze în regie câte-va cherhanale în puncte apropiate, precum și să își creeze mijlóce de transport maĭ repezĭ și maĭ sistematice, prin remorchere și șlepurĭ, amenajate pentru transportul peștelui.

Ca să revenim la lacul Belciuc, constatăm că pescuitul în acest lac are o importanță fórte mare, maĭ ales pescuitul cegeĭ, din pricina adâncimeĭ marĭ a laculuĭ. Este așa dar necesar să adâncim și să lărgim gârla Belciuc, ceea ce represintă aprópe 3000 metri cubĭ de săpătură.

Regiunea lacurilor coprinse între grindul Caraorman și Marea-Négră. — Coprinde lacurile: Puiuleț (556 hect.), Lumina (259 hect.), Puiu (400 hect.), Potcóva (44 hect.), Roșu (1291 hect.), Roșuleț (230 hect.), adică la un loc aŭ o suprafață liberă de stuf, 2780 de hect.

In acéstă regiune condițiunile hydrografice sunt cu totul diferite de cât în restul Delteĭ. Intr'adevĕr, pe de o parte grindul Caraorman împiedică ca apele deja revărsate în insula Sf. Gheorghe să'șĭ urmeze direcția lor naturală spre mare, iar pe de alta malul drept al brațuluĭ Sulina între Mila 12 (nouĕ) și Mare este indigat și pereat la o înălțime, pe care apele nu o întrec, de cât la viiturĭ absolut excepționale și neprevĕzute, cum a fost acea din 1897; *așa că alimentarea acestor lacurĭ se face exclusiv la viiturĭ prin revărsarea brațuluĭ Sf. Gheorghe pe porțiunea coprinsă între lacurile Erinciuc și grindul Sărăturile,* chiar și acéstă revărsare este întârziată mult, dacă nu împedicată de către grindul Caraorman și grindurile maĭ micĭ: Lumina, Roșu, Ivancea, și prin cele două gârle carĭ plécă din brațul Sulina, una la Mila 7 (gârla luĭ Tudor Vătafu) și alta la Mila 2 (gârla Bursuca, continuarea gârleĭ Imputita).

Afară de acésta, gârla Imputită comunică cu marea prin cele douĕ ramificațiunĭ ale sale, una (gârla Bivol) care ese pe malul măreĭ la Mila 4 spre S. de Sulina, și alta (prelungirea gârleĭ Imputita) care ese la Mila 7. In timpul furtunilor marĭ, produse de vînturĭ carĭ bat de la larg spre țĕrm, nivelul măreĭ se umflă în vecinătatea maluluĭ (variațiile niveluluĭ Măreĭ-Negre în timp de furtunĭ ating plus saŭ minus 90 c. m.) și valurile bagă o cantitate enormă de apă sărată pe aceste gârle. Influența apeĭ de mare se simte până aprópe de grindul Caraorman, adică pe o distanță de aprópe 20 km. de la Mare și se constată prin gustul apeĭ și prin depozitele carĭ se găsesc peste tot pe grindurĭ, așa că în aniĭ secetoșĭ încercările pescarilor, stabilițĭ pe acolo, de a sămăna câte-ceva, nu reușesc de loc. In anul 1900 s'a constatat de către pescarĭ, înaintea inundațiunilor din primăvară, că crapiĭ eraŭ ca amețițĭ prin bălțĭ și, dacă inundațiunea ar fi întârziat saŭ ar fi fost maĭ mică de cât a fost, pescăria în aceste lacurĭ ar fi fost complect compromisă, cel puțin până la o nouĕ viitură mare. Ca o probă de degenerarea peștilor sunt numeroșiĭ peștĭ monștri, carĭ se găsesc în apele acesteĭ regiunĭ.

Se vede dar, că în acéstă regiune, pe lângă chestiunea comunicațiuneĭ, chestiunea alimentăreĭ are importanță fórte mare.

Pentru a asigura alimentarea cu apă próspĕtă în acéstă regiune, va trebui, *în afară de lărgirea și adâncirea gârlelor luĭ Tudor Vătafu și a Bursuceĭ, să maĭ deschidem cel puțin alte douĕ gârle din brațul Sulina, una în dreptul Mileĭ 12 și alta între Mila 9 și Mila 10.* Atât pentru cele d'întâiŭ douĕ gârle, cât și pentru cele din urmă, să se sape un șianț cu lărgimea la fund de 4 metri și cu adâncimea sub etiagiŭ de un metru, pentru a spori în consecință volumul apeĭ intrate. După cum s'a arătat la stabilirea gârlelor de comunicațiune în partea de V. a insuleĭ Sf. Gheorghe, va fi și aci de ajuns să săpăm cu draga pe distanță de aprópe 1 km. la brațul Sulina, iar de aci încolo să tăiem stuful pe lărgime de 8 până la 10 metri și să curățim fundul de plante aquatice. Malurile gârlelor se vor fixa maĭ târziŭ în chip economic prin piloțĭ subțirĭ și stuf aruncat îndărătul lor.

Direcția generală a gârleĭ de la Mila 12 va fi spre ghiolul Puiuleț; aceia a gârleĭ dintre Mila 9 și 10 spre ghiolul Puiul. Vom lărgi drumurile de comunicație prin stufăriș între Puiul și Puiuleț, între Puiul și Lumina, între Puiul și Roșu prin Potcóva. Apoĭ, după ce vom fi lărgit în acelaș chip gârla Bursuca, până la ghiolul Porculuĭ, vom prelungi-o de aci înainte până la ghiolul Roșu.

In sfârşit, *vom astupa complect, la o înălţime egală cu înălţimea generală a dunelor de pe malul mărei, cele două ramificaţii ale gârleĭ Impuţita, care es direct în mare*, făcênd astfel, la scăderea apelor braţuluĭ Sulina, apele intrate în acéstă regiune a Delteĭ să se scurgă înapoĭ tot pe aceste patru gârle. Cu chipul acesta, pe de o parte alimentarea cu apă dulce a acelor ghiolurĭ va fi înbunătăţită, iar pe de alta apa de mare nu va maĭ intra în cantitate aşa de enormă, ca acuma pe timpul furtunilor marĭ.

Dacă s'a eliminat cu totul, cel puţin de-o-cam-dată, soluţiunea de a deschide gârle din braţul Sf. Gheorghe (care avênd debit mult maĭ mare şi malurĭ maĭ jóse de cât braţul Sulina, ar fi fost maĭ indicat ca isvor de alimentare) causa este motivul de economie care s'a avut în vedere. Într'adevĕr, asemenea gârle ar fi trebuit să străbată diversele grindurĭ şi grinduleţe de care s'a vorbit maĭ sus, decĭ am fi avut un cub de săpătură însemnat şi ca urmare, cheltuială mare. Dacă săparea nouilor gârle, propuse maĭ sus, ne va dovedi că alimentarea regiuneĭ maĭ lasă încă de dorit, am putea să o complectăm după aceea, deschizênd gârle nouĭ şi din braţul Sf. Gheorghe.

Astăzĭ, la apele micĭ, peştele se transportă cu carele pe grindurĭ, parte la Ivancea-Nouĕ (la cherhanaua luĭ Ghermalaĭ Nichitof), parte la Ciamurlia. Prin creiarea nouilor gârle pescarilor, le va fi maĭ la îndemână să-şĭ transporte peştele spre braţul Sulina, maĭ indicat ca cale de transport spre pieţele de desfacere Galaţĭ şi Brăila, din causa mareĭ navigaţiunĭ, care se face pe el.

Să vedem acum ce cub total de săpătură ar reprezinta lucrările propuse:

1. Deschiderea a douĕ gârle nouĭ pe 1.000 metri lungime à 10.000 m. c. 22.000 m. c.
2. Lărgirea a douĕ gârle existente pe 1.000 metri lungime à 7.500 m. c. 15.000 m. c.
3. Curăţirea gârlelor:

De la Mila 12 la ghiolul Puiuleţuluĭ	9,0 Km.
» » » 9—10 » Puiu	10,5 »
Gârla luĭ T. Vătafu până la gârla Lumineĭ	9,0 »
» Mila 2 (Bursuca) la gârla Porculuĭ	7,5 »
» dintre gârla Porculuĭ şi gârla Roşu	3,5 »
» » » Roşu şi gârla Puiu, prin Potcóva .	2,0 »
» » » Puiul şi gârla Puiuleţ	2,5 »
» » » Puiul şi gârla Lumineĭ	1,5 »
Total	45,5 Km.

Socotind numaĭ câte 2 m. c. pentru metru liniar, în loc de 4, şi acésta fiind-că ne aflăm deja în depresiunea dintre braţe, adică acolo unde dragajul va fi maĭ mult o curăţire a rădăcinelor de trestie, avem 45,5 Km. à 2 m. c. . 91.000 m. c.

Totalul pentru tóte gârlele. . . . . . . 128.000 m. c.

În afară de lacurile, ale căror condiţiunĭ s'a studiat până acum, maĭ avem în insula Sf. Gheorghe lacul Obretin: de acesta ne vom ocupa maĭ departe.

3. Insula Letea.

Coprinde maĭ multe regiunĭ distincte:

Regiunea lacurilor dintre Ismail şi Tulcea. — În acéstă regiune se află 24 ghiolurĭ importante cu o suprafaţă totală, liberă de stuf, de 2.329 hectare.

Alimentarea lacurilor din acéstă regiune se face anual în condiţiunĭ fórte bune prin revărsările peste malurĭ, atât ale braţuluĭ Chilia, cât şi ale braţuluĭ Sf. Gheorghe. De aceea vom studia acéstă regiune numaĭ din punctul de vedere al înlesnireĭ comunicaţieĭ: vom păstra dintre numerósele gârle care există astăzĭ numaĭ pe acelea care se potrivesc maĭ bine scopuluĭ, le vom lărgi şi adânci şi vom astupa pe tóte cele-l'alte. Acéstă astupare a

gârlelor inutile se impune maĭ ales pentru braţul de frontieră Chilia, unde contrabandele numeróse aduc astăzĭ marĭ neajunsurĭ şi pagube Statuluĭ nostru.

Pentru a asigura comunicaţiunea acesteĭ regiunĭ cu Tulcea, care este o piaţă de desfacere şi de transit pentru produsele pescărieĭ, vom adânci şi lărgi una din cele treĭ gârle care plécă din braţul Sf. Gheorghe între Mila 51 şi Mila 52 (gârlă al căruĭ nume nu s'a putut stabili prin cercetările locale). Acéstă gârlă are între braţul Sf. Gheorghe şi ghiolul cel maĭ vecin aprópe 3 km. Pentru a o adânci şi lărgi avem nevoe să facem un cub de săpătură de 7.750 m. c.

Comunicaţiunea cu braţul Chilia o vom asigura prin următórele gârle:

Gârla Vădaneĭ. Strĕbate, în vecinătatea satuluĭ Pătlăgénca, malul aluvionat al braţuluĭ Chilia pe o lungime de aprópe 1.500 de metri (s'a vĕzut maĭ sus că, din causa debituluĭ sĕŭ mare, braţul Chilia 'şĭ-a înălţat malul drept pe o distanţă medie de 1½ km. de la albie); apoĭ după ce a parcurs pe o mică distanţă regiunea internă, jósă, întâlnesce grindul, pe care este stabilit drumul de căruţe care duce de la Tulcea la Satul-Noŭ, trece pe sub aşa numitul Pod Roşu al acestuĭ drum şi ajunge la ghiolul Roşu. Acéstă gârlă ar trebui adâncită numaĭ de vre-o 100 de metri de la braţul Chilia, şi în vecinătatea Poduluĭ Roşu, ale căruĭ palee prea apropiate, oprind crăcile şi buruenile aduse de ape la viiturĭ, aŭ înlesnit potmolirea în acel loc. Acest pod ar trebui reconstruit (construcţie cât se póte de economică) cu o palee centrală de cel puţin 5 metri, pe sub care să trécă gârla. Vom admite ca cub total de săpătură aproximativ pentru acéstă gârlă 1.000 de m. c.

Gârla Aleoştĭ. Face să comunice braţul Chilia cu lacul Honţu şi apoĭ de aci se trece în cele-l'alte lacurĭ prin drumurĭ în stufăriş. Are o lungime de aprópe 1.800 de metri, cu o înălţime de malurĭ care descresce de la 2m50 de-asupra etiagiuluĭ (în vecinătatea braţuluĭ Chilia) spre ghiol. Lărgimea gârleĭ variază între 2m şi 4m; iar adâncimea între 0m50 până la 1 metru sub etiagiŭ. Ca să aducem acéstă gârlă la adâncimea dorită, vom avea de făcut o săpătură totală de aprópe 5.000 m. c.

La 2 km. în aval de gârla Aleoştĭ se găsesce grindul Şondeĭ format prin depositele gârleĭ cu acelaş nume, al căreĭ curs era pe aci. Astăzĭ însă acéstă extremitate a gârleĭ Şonda este complect astupată pe o depărtare de maĭ bine de 3 km., până în dreptul gârleĭ Christicoff, prin care comunică cu lacul Honţişor. N'ar fi avantagios să desfundăm gârla Şonda în spre braţul Chilia, maĭ întâiŭ fiind-că acésta ar cere prea mare cheltuială; şi apoĭ fiind-că s'ar da drumul pescarilor de la Mila 23 spre braţul Chilia, favorizând ast-fel contrabandele. Se póte însă prea bine ca interesele de ordine administrativă, relative la exportul de peşte în Rusia prin punctul Ismail, să aibă o importanţă, care să întrécă inconvenientele de care vorbim; şi atuncĭ de va fi necesar, se va desfunda.

Odată stabilit accesul din Dunăre în acéstă regiune a lacurilor coprinse între Ismail şi Tulcea, pentru a asigura o bună exploatare a regiuneĭ, trebue să înlesnim şi comunicaţia între cele 14 diferite lacurĭ importante. Acésta se va face deschizĕnd drumurĭ în stufăriş pe o lărgime de la 8 până la 10 metri. Lungimea totală a acestor drumurĭ atinge 15 km., dintre acestea însă am putea începe prin a face pe cele maĭ indispensabile şi a căror lungime totală atinge 9 km.

Lacurile Costin şi Bacim. — Aŭ împreună o suprafaţă de aprópe 631 hectare. Lacul Costin (şi prin el lacul Bacim) comunică actualmente cu braţul Chilia prin 4 gârle: Jossan, Retca, Comarnischi şi Andreĭ Belibroff, numite ast-fel după numele proprietarilor saŭ maĭ bine zis al pretinşilor lor proprietarĭ. Dintre acestea însă maĭ bine întreţinute sunt gârlele Retca şi Comarnischi: şi acestea însă lasă fórte mult de dorit, în privinţa lărgimeĭ şi în a adâncimeĭ apeĭ. Trebuie să se astupe tóte gârlele afară de a luĭ Comarnischi, care lărgită, este suficientă pentru a asigura comunicaţiunea cu lacurile. S'a ales acéstă gârlă, din cauza cherhanaleĭ aceluiaş proprietar, care se află la confluenţa eĭ cu braţul Chilia.

Cu orĭ-ce preţ va trebui redus numĕrul gârlelor la strictul necesar, cel puţin pentru braţul Chilia. Intr'adevĕr contrabandele, tocmaĭ pe acest braţ se fac în maĭ mare numĕr; pescariĭ, maĭ toţĭ ruşĭ, după ce pescuesc în apele şi bălţile nóstre, se strecóră ne observaţĭ nóptea prin numerósele gârle care brăzdéză braţul şi trec în apele rusescĭ; iar când sunt

prinşiĭ, se dă loc la contestaţiĭ interminabile de multe orĭ fără resultat. Pichetele nóstre militare sunt destul de depărtate; de asemenea şi agenţiile administraţieĭ pescăriilor: acestea din urmă nu se pot înmulţi fără o prea mare îngreunare a cheltuelilor de exploatare. Astupându-se cea maĭ mare parte din gârle, supravegherea exploatăreĭ de către agenţiĭ pescăriilor postaţiĭ la gura gârlelor ce se va păstra, devine maĭ eficace şi Statul nu póte de cât să câştige. Pe de altă parte, lărgind aceste din urmă gârle şi adâncindu-le, comunicaţia devine maĭ lesniciósă şi pescăria va deveni maĭ înfloritóre.

Lărgimea gârleĭ, Comarnischi, pe lungimea sa de aprópe 1½ km., necesită o săpătură de aprópe 5.000 m.c.

Lacul Bacim, prin gârla Hliboca-Suhatu, comunică cu ghiolul Batacu, care e aşezat lângă grindul Chilia la S.-V. de acesta. Gârla este o fórte bună cale de comunicaţie, lipsită de stuf, cu adâncime suficientă (2 până la 3 metri).

Gârla Batacu. — Traverséză de la V. la E. grinduleţul servind de legătură între grindul Stipoculuĭ şi grindul Chilieĭ şi pune în comunicaţie ghiolul Batacu cu lacurile din grupul Babineĭ şi Matiţeĭ.

Plecând de la acelaş principiŭ, de a nu lăsa comunicaţia spre braţul Chilia, de cât acelor lacurĭ saŭ grupurĭ de lacurĭ, carĭ nu ar putea avea comunicaţie lesniciósă prin altă parte cu unul din cele-l'alte douĕ braţe în întregime ale nóstre, trebue închisă complect gârla Batacu. Cu chipul acesta pescariĭ din grupul Matiţeĭ ar putea să comunice numaĭ prin gârla Lopatna cu braţul Sulina şi prin gârla Sulimanca cu braţul Cernofca spre Periprava. Afară numaĭ dacă motive de ordine administrativă, nu vor atârna maĭ greŭ în balanţă.

Gârla Pardina. — (Extremitatea de la punctul Pardina). — Brăsdéză de-alungul sĕŭ micul grind cu acelaş nume, lung de 5 km.; este potmolită pe aprópe 2½ km. de la braţul Chilia. Nu este de nicĭ un interes a o despotmoli, căcĭ nu servă nicĭ ca cale de comunicaţiune nicĭ ca canal de alimentare. Intre gârla Pardina şi gârla luĭ Ivan Zabara, sunt vre-o 5 gârle, care pórtă numele pretinşilor lor proprietarĭ: Anton Belibrov, Mitrofan Belibrov, Mitrofan Andrief, Sergie Ivanof, douĕ gârle ale popeĭ din Chilia. Tóte aceste gârle, după ce strĕbat malul aluvionat al braţuluĭ Chilia, după maĭ multe cotiturĭ prin stufăriş, ajung la lacul Tatanir.

Producţiunea propie a acestor gârle fiind neînsemnată, faţă de inconvenientele enorme pe carĭ le presintă prin înlesnirea contrabandelor, ele trebue astupate.

Lacul Tatanir. — Are o suprafaţă de 665 hectare. Iar lacurile maĭ micĭ carĭ comunică cu el, cum sunt: Pojareţ, Bisagi mic şi Bisagi lung, Cărpănos, aŭ o suprafaţă de 238 hectare, aşa că grupul întreg are o suprafaţă totală de aprópe 903 hectare. Comunicaţia lacurilor din acest grup între ele se face prin scurte drumurĭ în stufăriş, lacurile fiind vecine unele de altele.

Comunicaţia directă a lacului Tatanir cu braţul Tătaru (ramificaţie pe teritoriul nostru a braţuluĭ Chilia) se face prin gârla luĭ Ivan Zabara, de o lungime totală de la braţul Tătaru până la lac aprópe 2½ km. şi care astăzĭ se află în aceleaşĭ condiţiunĭ rele, ca cele-l'alte gârle descrise maĭ sus. Acéstă gârlă trebue adâncită şi lărgită pe aprópe 1½ km., ceea ce represintă un cub de săpătură aprópe de 5.000 m. c.; pe restul lungimeĭ ar trebui curăţită de buruenĭ şi pe alocurea de stuf. Puţin în amonte de gârla luĭ Ivan Zabara se află gârla luĭ Ismailciuc, care dă în japca Slavonul, iar acésta comunică cu lacul Tatanir. Pentru motivele în de ajuns arătate până aci, şi acéstă gârlă va trebui astupată.

In aval de gârla luĭ Ivan Zabara, vecine cu braţul Tătaru, se află nisce ghiolurĭ puţin întinse, cum sunt: ghiolul Fudulul, comunicând cu braţul prin gârla cu acelaş nume şi ghiolurile Maxinciu şi Baciu, comunicând prin gârla luĭ Chiriac.

Să se astupe complect aceste gârle de comunicaţiune. Intr'adevĕr, pe de o parte producţiunea proprie a acestor lacurĭ este neînsemnată faţă de lacul Tatanir; iar pe de alta prin aceste gârle se fac dese contrabande cu peşte vînat în Tatanir şi strecurat apoĭ pe braţul dintre ostróvele Daller şi Tătaru, în braţul Chilia, în apele rusescĭ. Agentul

administrațieĭ pescăriilor de la punctul Tatanir nu póte supraveghia gârle așa de depărtate de punctul sĕŭ. Astupându-se aceste gârle, pescariĭ, carĭ ar voi să pescuiască în acele lacurĭ, ar putea să intre în ele din lacul Tatanir prin drumurĭ deschise anume în stufăriș.

Gârla Pardina. — (Extremitatea de la punctul Chilia-Veche). — Ajunge în brațul Tătaru la aprópe 1½ km. în amonte de orășelul Chilia-Veche. Posițiunea sa se păstréză fórte bine pentru a stabili comunicațiunea între piețele de desfacere Chilia-Nouă și Chilia-Veche cu regiunea lacurilor: Babina, Matița și Velichi-Merheĭ, prin gârla Batacu.

După cum s'a arătat maĭ sus, la gârla Batacu, dacă administrația pescăriilor va găsi necesar să stabiléscă acéstă comunicațiune, va trebui să regulăm maĭ întâiŭ gârla Batacul va trebui apoĭ să adâncim și să lărgim și acéstă extremitate a gârleĭ Pardina pe aprópe 1 km. de la confluența sa cu brațul Tătaru; acésta represintă un cub de săpătură de aprópe 4.000 m. c.

Gârla Sulimanca. — Se varsă în brațul Cernofca (altă ramificație pe teritoriul nostru a brațuluĭ Chilia) la aprópe 3 km. în amonte de punctul Periprava. Ea stabilesce comunicația între brațul Chilia și regiunea Babineĭ.

Acéstă gârlă se deosibesce de cele-l'alte gârle ale Delteĭ: într'adevĕr, chiar în timpul când cresc apele, ca și în timpul când scad, ea are un curent constant spre brațul Cernofca. Acest fapt se datoréză posițiuneĭ sale și aceleia a grindurilor, care limitéză regiunea în care se găsesce: gârla Sulimanca servă la orĭ-ce epocă de canal de drenaj al apelor acelcĭ regiunĭ a Delteĭ. Grație acestuĭ curent constant gârla îșĭ păstréză o adâncime suficientă de 2 metri sub etiajiul la gură. Lărgimea sa variază în vecinătatea brațuluĭ Cernofca între 4 și 5 metri și sporesce treptat spre Sud până la 15—20 de metri.

Acéstă gârlă nu are nevoe de a fi săpată, cel mult dacă ar trebui curățită de plante aquatice la 4—5 anĭ.

4. Regiunea centrală a Delteĭ.

S'a omis intenționat până acum a se vorbi de acéstă regiune și acésta din cauza condițiunilor hydrografice, carĭ se vor schimba în parte prin tăetura bucleĭ superióre a mareluĭ M, pe care Comisiunea Europeană a Dunăreĭ o execută actualmente între milele 18—27 pe brațul Sulina, tăietură care a fost deschisă navigațieĭ. In acéstă regiune se găsesc, la Nord de brațul Sulina:

1. Lacul Fortuna (suprafața 809 Hectare) comunicând azĭ cu brațul Sulina prin gârla Șondeĭ, care se varsă între Milele 24 și 25;

2. Lacul Liteanca saŭ Lighianca (cu o suprafață de 267 Hectare, pentru cele 2 ghiolurĭ cu acelaș nume) comunicând cu brațul Sulina prin gârla Eneĭ;

3. Grupul lacurilor: Babina, Matița, Velichi-Merheĭ și Jăpcile, depinzênd de ele (cu o suprafață totală de 2420 hectare), grup care comunică cu brațul Sulina între Milele 23 și 24 prin gârla Lopatna;

4. Grupul lacurilor: Carcevat, Triozoru, Cablovat, Bodaproste (cu o suprafață totală de 809 hectare) comunicând cu brațul Sulina între Milele 22 și 23 prin gârla Carcevat.

La Sud de brațul Sulina se află lacul Obretin (cu o suprafață de 941 hectare), comunicând în dreptul Mileĭ 22 cu brațul Sulina prin gârla Peritésca.

Noua rectificare a brațuluĭ Sulina, care a împărțit lacul Obretin în două părțĭ egale și a ajuns la Mila 27 a construit aci un dig care deviază apele brațuluĭ Sulina pe noua tăietură. Cursul vechiŭ între Milele 18 și 27, a rĕmas ca braț mort, comunicând cu brațul Sulina numaĭ prin aval, pe la Mila 18.

În anul 1894, pentru a deschide navigațiuneĭ tăietura bucleĭ inferióre a Mareluĭ M, care se terminase atuncĭ între Milele 8 și 18, serviciul technic al Comisiuneĭ Europene construise între Milele 17 și 18 un dig transversal pe vechiul curs, spre a devia apele în tăietura executată. Cum însă câțĭ-va pescarĭ grecĭ, care-șĭ aveaŭ locuința la Mila 23 și se

duceaŭ să pescuiaseă pe vechiul braţ şi prin ghiolurile vecine (cum e ghiolul Răduculuĭ) găsind că era prea mare înconjurul pe care-l făceaŭ, ca să intre în vechiul braţ prin extremitatea aval (Mila 8) aŭ găsit cu cale să degradeze acel dig, ca să pótă trece pe acolo, chiar când apele aŭ scăzut. Breşa pe care o făceaŭ sistematic a fost de câte-va orĭ reparată de Comisiunea Europeană. Acésta din urmă însă, neavênd de alt-fel nicĭ un interes să se maĭ ocupe de vechiul braţ, atât cât navigaţiunea nu era periclitată pe canalul noŭ, s'a desinteresat complect. Şi pe atuncĭ, serviciul pescăriilor nefiind organizat aşa cum este astăzĭ, pescariĭ aŭ făcut tot ce aŭ voit.

Ca rezultat al acesteĭ stărĭ de lucrurĭ se constată în 1901, numaĭ după 7 anĭ de zile, că aprópe două treimĭ din vechiul braţ dintre Milele 8 şi 18 este potmolit şi că condiţiunile extrem de favorabile, în carĭ acéstă fâşie de apă şi de aprópe 270 hectare, cu adâncimĭ variind între 6 şi 20 metri, s'ar fi aflat din punctul de vedere al pescuituluĭ, sunt complect anihilate. Acum este prea târziŭ pentru a repara răul.

Acésta însă ne va sluji de învĕţămênt în viitor: *nu trebue sub nicĭ un motiv să se permită deteriorarea nouluĭ dig, care va fi construit în dreptul Mileĭ 27, acum când tăetura bucleĭ superióre a fost şi ea terminată. Cu chipul acesta serviciul pescăriilor îşĭ va creia un venit însemnat* din fâşia de apă liniştită a vechiuluĭ curs, lungă de aprópe 16 km. şi largă de aprópe 150 de metri în mediŭ (cu o suprafaţă de 255 hectare) şi cu adâncimĭ variind de la 6 la 20 de metri, adică *în condiţiunĭ excelente pentru pescuit.*

In ceea ce privesce comunicaţia laculuĭ Obretin cu noul canal, care-l împarte în două, ea se va face menajându-se, după o prealabilă înţelegere cu serviciul technic al Comisiuneĭ Europene, două locurĭ de trecere în digurile limitând canalul: unul la Nord şi altul la Sud, ambele avênd aceleaşĭ dimensiunĭ ca gârlele pe carĭ le propunem să le creem în cele-l'alte părţĭ ale Delteĭ. D-l Charles Kühl, inginerul rezident al Comisiuneĭ Europene, s'a obligat că, de i se va face cerere, ne va stabili asemenea comunicaţiunĭ.

La Mila 23, în vecinătatea căreia actualmente se concentréză gârlele de comunicaţiune cu tóte lacurile situate în acéstă regiune centrală la Nord de braţul Sulina, sunt instalate cherhanale dintre care cea maĭ importantă (nu atât ca instalaţie cât prin afacerile ce face) este aceea a D-luĭ Armarachi, mare negustor de peşte din Tulcea. Acum, după executarea noueĭ tăieturĭ, *aceste cherhanale vor trebui mutate într'un alt punct, aprópe de noul canal,* din motive de transport lesnicios şi repede la pieţele de desfacere, prin remorchere. Punctul cel maĭ indicat pentru stabilirea de nouĭ cherhanale ar fi la întâlnirea diguluĭ maluluĭ stâng al nouluĭ canal cu malul Vest al laculuĭ Obretin. Atuncĭ comunicaţia cu grupul Babineĭ, cu grupul Triozoruluĭ şi cu lacurile Lighianca se va face prin gârlele respective până la vechiul curs al braţuluĭ, şi de aci prin gârla Peritésca de la Mila 22, se va intra în partea de Nord a laculuĭ Obretin şi de aci se va comunica cu noul canal, printr'o gârlă deschisă în digul stâng.

În ce privesce lacul Fortuna, gârla Şondeĭ care astăzĭ servă să stabiléscă comunicaţia între acest lac şi braţul Sulina, nu va maĭ servi ca atare, căcĭ se va face prea mare înconjur pe acest drum. De aceea, drept cale de comunicaţie maĭ potrivită, se va redeschide gârla Cruglic, astăzĭ potmolită, şi de aci trecênd prin lacul Cruglic, se va ajunge la lacul Fortuna, concentrându-se ast-fel exploatarea peşteluĭ din acest lac în apropiere de punctul Gorgova, unde sunt deja instalate cherhanale.

S'a arătat maĭ sus, că comunicaţia cu vechiul curs (dintre Milele 18 şi 24) a laculuĭ Lighianca şi a grupurilor Babineĭ şi Triozoruluĭ se va face tot prin gârlele actuale. Acestea însă lasă fórte mult de dorit. Pentru a le transforma în bune gârle de comunicaţiune, vom avea de executat următórele cuburĭ de săpătură:

Pentru	regularea	gârleĭ	Cruglic	aprópe	4.000	m. c.
»	»	»	Lighianca (grupul Eni)	»	4.000	» »
»	»	»	Lopatna	»	5.000	» »
»	»	»	Carcevat.	»	5.000	» »

Gârla Peritésca, care va face să comunice grupul Babineĭ și a Triozoruluĭ cu lacul Obretin, precum și cele două gârle ce se vor deschide în digurile nouluĭ canal, pentru a stabili comunicațiunea între acesta și cele două jumătățĭ ale laculuĭ Obretin, se vor executa de către Comisiunea Europeană a Dunăreĭ, care este fórte dispusă să ne facă tóte înlesnirile, avênd în vedere îngreunarea condițiunilor de exploatare a pescăriilor în acéstă regiune, pe care ne-o causéză în mod indirect prin deschiderea nouluĭ canal.

Cele-l'alte gârle care se găsesc în acéstă regiune precum : gârla Șondeĭ, a căreĭ importanță scade de fapt prin noua stare de lucrurĭ creiată; gârla luĭ Eracli, care dă în Lopatna și plécă ceva maĭ în aval de acésta din urmă; a doua gârlă Carcevat, precum și cele două gârle de la Milele 15 și 16; pe tóte acestea le vom lăsa în starea de astăzĭ, neavênd nicĭ un interes a le îmbunătăți. Nu avem de asemenea nicĭ un motiv de a le astupa, fiind-că pe brațul Sulina nu avem să ne temem de contrabande.

5. Întreținerea lucrărilor.

Pe mĕsură ce se vor fi executat *aceste lucrărĭ, ele vor trebui întreținute în fie-care an. Nefăcênd acésta, în fórte scurt timp se vor presinta din noŭ inconvenientele pe care le constatăm astăzĭ.*

De aceea se vor forma echipe de lucrătorĭ, carĭ după viiturĭ, adică în general între lunile August și Octombrie, când apele sunt în vecinătatea etiagiuluĭ, vor curăți fundul și malurile de plante aquatice precum și depunerile ce vor fi avut loc în diferitele puncte ale gârlelor și maĭ ales la gurile lor spre braț și spre lac. Acésta se va face cu marĭ lopețĭ îndoite, prevĕzute cu mâner lung; cu godeurĭ de dragă putênd fi târâte de nisce róte cu bandajul lat pe fundul gârleĭ; și cu alte unelte apropiate și cu carĭ serviciul pescăriilor ar face bine să se înzestreze în acest scop.

În aceiașĭ ordine de ideĭ, *se va interzice cu strictețĕ lăsarea în albiile gârlelor, când apele încep a cresce, a piloților carĭ aŭ servit la construcțiunea gardurilor de închidere a pesteluĭ în bălțĭ și gârle.* Într'adevĕr, asemenea obstacole opuse curentuluĭ apelor, care intră din brațe în gârle, oprind buruenile și crăcile transportate de apă, provoc potmolirĭ însemnate în vecinătatea gardurilor și înlesnesc, prin micșorarea curentuluĭ, crescerea plantelor aquatice.

S'a constatat că, la sfârșitul luneĭ Octombrie 1900, în gârla Șonda, aprópe de brațul Sulina, vre-o 50 de pilоțĭ de aprópe 20 c.m. diametru, eraŭ rĕmașĭ din gardul de închidere al peșteluĭ. Aceștĭ pilоțĭ fórte apropiațĭ unul de altul, pe de o parte împiedecaŭ comunicația, bărcile pescarilor riscând să se spargă de vre-o 2, 3 pilоțĭ ruptĭ sub apă; iar pe de alta, la viitura anuluĭ 1901, aŭ concentrat în acel punct materiile transportate de curent, care alt-fel s'ar fi depus maĭ mult saŭ maĭ puțin uniform pe parcursul gârleĭ.

Trebue insistat asupra acestuĭ principiŭ: că este o economie rĕŭ înțelésă a nu înlătura cu totul orĭ-ce obstacol din calea apelor, când acestea sunt în viitură, adică tocmaĭ când sunt maĭ încărcate cu materiĭ în suspensiune. Grație în mare parte a neobservăreĭ acestuĭ principiŭ, maĭ tóte gârlele importante, între care și Dunăvĕțul, aŭ ajuns în starea deplorabilă în care sunt astăzĭ (de la înființarea serviciuluĭ pescăriilor datéză primele cercetărĭ în acéstă direcțiune).

Vedem așa dar, că va trebui să dăm o deosebită atențiune întrețineriĭ anuale a gârlelor.

6. Cherhanale.

Starea cherhanalelor în tótă Delta Dunăreĭ este primitivă: cu podéla în multe locurĭ inundabilă, fără ghețăriĭ în mare parte, de o construcțiune maĭ mult de cât sumară. S'a constatat cu atât maĭ mare mâhnire acésta, cu cât veciniĭ noștri, Rușĭ, carĭ aŭ suprafețe de pescuit cu mult maĭ puțin importante de cât avem noĭ, posedă în orașul Vâlcov (care

are aprópe 20.000 locuitorĭ, în mare parte pescarĭ) cherhanale, gheţăriĭ şi afumătoriĭ sistematice; cheiurĭ de debarcare, insubmersibile, etc. Tóte aceste lucrărĭ sunt cu totul apropiate scopuluĭ lor, de şi sunt făcute în chip cât se póte de economic, aşa ca să nu represinte o prea mare cheltuială de primă instalaţie.

Statul nostru, deşi proprietar al pescăriilor din întréga Deltă, care se urcă numaĭ pentru suprafeţele lacurilor libere de stuf, fără să maĭ ţinem socotélă de cursul braţelor, al gârlelor şi al jepcilor, la peste 16.000 de hectare, nu posedă nicĭ o singură cherhana. Este în interesul nu numaĭ în al sporireĭ veniturilor, dar şi în acel al claseĭ sărace a pescarilor, exploataţĭ în mod neomenos de către actualiĭ proprietarĭ aĭ cherhanalelor, ca Statul să înfiinţeze cu a sa cheltuială, cherhanale în diferite puncte ale Delteĭ anume alese. Ast-fel ar fi fórte bine a se construi cherhanale:

1. Una la punctul Sf. Gheorghe, pentru pescuitul de morun;

2. Una la Mila 2 a braţuluĭ Sulina, pentru regiunea lacurilor coprinse între grindul Caraorman şi Mare;

3. Alta pe malul Vest al laculuĭ Obretin şi pe malul stâng al nouluĭ canal dintre Mila 18 şi 27, pentru pescăriile din regiunea centrală a Delteĭ;

4. La punctul Aleoştĭ, pentru regiunea de Vest a Delteĭ, cherhana care va servĭ şi la prepararea peşteluĭ de export prin punctul Ismail.

După acésta treptat ar fi bine să se construiască cherhanale de către Stat şi la punctul Periprava, Chilia-Veche, Tatanir, Pardina, Gârla Vădanĭ, Gorgova, Uzlina, pentru a scăpa pe bieţiĭ pescarĭ de exigenţile neomenóse, pe care le aŭ în general maĭ toţĭ proprietariĭ de cherhanale din Deltă.

Ar fi util să se redacteze din timp un proect tip de cherhana, cu tóte instalaţiunile dependinte, precum: gheţăriĭ, afumătoriĭ, cheiurĭ de debarcare cu decauville pentru transportul lesnicios al coşurilor de peşte, etc.

7. Rezumatul lucrărilor de executat în delta Dunăreĭ pentru înlesnirea exploatăreĭ pescăriilor

---

Suprafaţa Delteĭ Dunăreĭ 220.000 hectare
Suprafaţa lacurilor importante, libere de stuf, 16.000 hectare

A. Antemăsurarea lucrărilor

I. Adâncirĭ şi lărgirĭ de gârle:

1.	— Gârla luĭ Greceff (Lacul Gorgova)	6250 m. c.
2.	— » » Iancu (Pl. Iuslina)	6000 »
3.	— » Belciuc (Lacul Belciuc)	3000 »
4.	— » între Mila 51 şi 52 a braţul Sf. Gheorghe	7750 »
5.	— » Vădeneĭ (Pl. Pătlăgianca)	10000 »
6.	— » Alioştĭ (Pl. Alioştĭ)	5000 »
7.	— » Comarnischi (Pl. Pardina)	5000 »
8.	— » Ivan Zabara (Lacul Tatanir)	5000 »
9.	— » Pardina (Pl. Chilia-Veche)	4000 »
10.	— » Cruglic (Lacul Cruglic)	4000 »
11.	— » Lighianca (Lacul Lighianca)	4000 »
12.	— » Lopatna (Grupul Babineĭ)	2000 »
13.	— » Carcevat (Grupul Triozoruluĭ)	5000 »
14.	— » Litcovul (La punctul Pârvoloca)	6000 »
		76.000 m. c.

II. Lucrărĭ de făcut treptat în regiunea lacurilor dintre grindul Caraorman şi Marea Négră pentru îmbunătăţirea alimentaţiuneĭ cu apă dulce:

1. — Deschiderea a două gârle nouĭ pe 1000 m. à 11000 mc. 22.000 mc.
2. — Lărgirea a 2 gârle existente pe 1000 m. à 7.500 mc. 15.000 »
3. — Curăţirea şi deschiderea din noŭ în interiorul regiuneĭ, a 45,5 km. lungime de gârle, a 2 m. lin . . . 91.000 »

128.000 mc.

III. Deschiderea de drumurĭ prin stufăriş spre a stabili comunicaţiunea între lacurĭ, în interiorul Delteĭ, aprópe 30 km.

IV. Astuparea a 20 gârle pe braţul Chilia, pentru o maĭ bună supraveghere a pescuituluĭ din punctul de vedere al contrabandelor.

1. Lucrările de adâncire şi lărgire a gârlelor se vor executa cu drage de mână. Dacă serviciul pescăriilor ar comanda 2 asemenea drage, à 6000 leĭ draga, adusă la punctul lucrăriĭ, total 12.000 leĭ, s'ar putea executa lucrările de la punctul A § I în 2 anĭ de zile De şi poate s'ar interpreta legea drumurilor aşa în cât să ne putem folosi de zile de prestaţie, pentru stabilirea acestor drumurĭ de comunicaţiune, singurile din Delta Dunăreĭ, totuşĭ, pentru o maĭ bună executare a lucrărilor ar fi bine să avem aceleaşĭ echipe de lucrătorĭ, carĭ să lucreze în mod continuŭ.

La o dragă ca acésta, putênd draga până la 100 m.c. pe zi, avem nevoe de:

6 lucrătorĭ à 2 leĭ	12 leĭ
1 conductor à 3 leĭ	3 »
1 mecanic à 5 leĭ	5 »
	20 leĭ
Reparaţiunĭ şi material 25%	5 »
Total	25 leĭ pentru 100 mc.,

adică 0 leĭ 25 banĭ pe mc.

Ţinênd sémă de perderile de timp pentru transportul drageĭ şi accidente, se póte admite 0 leĭ 40 banĭ pe m. c., adică pentru lucrările de care e vorba:

76.000 m. c., leĭ 0,40 . . . . 30.400 leĭ

repartizaţĭ pentru doĭ anĭ.

După executarea lucrărilor, aceste drage vor maĭ servi la întreţinerea lor şi la lucrările de care s'ar simţi nevoe ulterior.

2. Lucrările din acea regiune a delteĭ sunt fórte importante din cauză că în lacurile din acéstă regiune lipsa de alimentare cu apă próspĕtă se simte fórte mult, aşa că producţiunea peşteluĭ pentru o suprafaţă de apă liberă de stuf de 2800 hect. este azĭ fórte neînsemnată.

Aceste lucrărĭ al căror total destul de însemnat atinge cifra:

128.000 m. c., à leĭ 0,40 . . . . 51.200 leĭ

se vor putea face treptat, folosindu-ne de cele două drage de maĭ sus; după ce vom fi adus la bun sfârşit lucrările de la § I. Am putea ca să le terminăm în 6 anĭ, adică aprópe 8.500 leĭ pe an.

3. Deschiderea de drumurĭ prin stufăriş, fiind o lucrare de şi necesară, dar fórte simplă, se va face de pescarĭ, prin zilele de prestaţie.

4. Astuparea a 20 din gârlele aflate azĭ pe braţul Chilia prin gardurĭ împletite între piloţĭ subţirĭ şi pământ aruncat în dosul lor, reprezintă o cheltuială aproximativă de:

20 à 200 leĭ . . . . 4000 leĭ

5. In afară de aceste lucrărĭ de îmbunătăţire, am maĭ avea construcţiunea de cherhanale ale statuluĭ, în diferite puncte importante, cherhanale avênd disposiţiunĭ apropiate, gheţăriĭ, cheiurĭ de debarcare; tóte lucrărĭ care cu o mică cheltuială să corespundă scopuluĭ. — Pentru evaluarea acestor din urmă lucrărĭ, este maĭ întâiŭ necesar a se întocmi proiectele respective.

III. Venituri.

Exploatarea pescăriilor se face: prin arendare, în regie saŭ prin vêndarea cărților de pescuit; acest din urmă sistem constă în cărțĭ (autorizare) de a pescui în anume porțiunĭ de ape, anume speciĭ de peştĭ şi cu anume instrumente. Cărțile sunt valabile pe un an, începênd de la 1 Aprilie.

Veniturile produse de bălțile din Dobrogia, aŭ fost [1]):

SECȚIUNI	Inainte de 1895 (leĭ)	1895		1896		1897		1898		1899		1900
		Brut (cu cheltuelĭ)	Net (scădênd cheltuelile)	Brut	Net	Brut	Net	Brut	Net	Brut	Net	
Secția I	60.880	60.880	60.880	60.880	60 880	60.880	60 880	101.217	70.609	74 521	40 632	80.000
« II	9.550	15 530	15 530	15.530	15 530	15 530	15 530	15.530	15 530	15.530	15 530	22 000
« III	19.480	22 980	22 980	16 689	14 302	18 571	12 145	21 206	13.684	30 350	24 342	25.000
« IV (Dobr.)	10.680	16 480	16.480	16 480	16 480	16.480	16 480	16.480	16.480	16 480	16.480	20 470
« V	101.500	126 480	126 480	126.480	126 480	126 480	126 480	126 480	126.480	132 756	132 756	225 000
« VI	408.000	484 064	373 550	617 849	520 251	535 851	439 360	666 542	588 993	804 590	703 724	900 000
Media totală .	101 682	121 069	102 650	142 318	125.654	128 965	111 812	157 909	137 462	179.03^{8}	155 577	211 578
Total general	610 091	726.414	615.900	853.908	753.923	773.790	670 87^{5}	947 455	831 77	1.074 227	933 464	1.269 470

Am ajuns dar după 22 anĭ de stăpânire a Dobrogieĭ, din causa exploatăriĭ neraționale a bălților de aci, a nu avea un venit maĭ mare de cât aproximativ 450.000, ca acel pe care îl aveaŭ Turciĭ în 1876.

Aceea ce ne dovedesce, că din 1878 până în 1894, cât nu s'a ținut date statistice rigurόse, s'a pescuit din lacurile din Dobrogia până şi peştiĭ ceĭ maĭ micĭ, care serviaŭ pentru perpetuarea raseĭ.

Să sperăm, că cu mĕsurile actuale vom spori acest isvor de bogăție al provincieĭ nόstre cis-dunărene şi vom aduce pescăriile din Dobrogia la renumele lor de odiniόră.

---

[1]) După «Buletinul Ministeruluĭ Domeniilor» No. 1—2 din 1901, pag. 66—67.

CAPITOLUL VI

GEOGRAFIA MINERALA

---

1. Istoric. Inzestrată de natură cu un sub-sol pe atât de variat, pe cât de bogat, Dobrogia a procurat din timpurĭ fórte depărtate, popórelor carĭ aŭ locuit-o, materiale îndestulătóre, nu numaĭ la construcţia locuinţelor lor, cât maĭ cu sémă la întărirea cetăţilor de atâtea orĭ dărîmate şi reconstruite.

La Monumentul de la Adam-Clissi, nu departe de el, s'aŭ dat peste urmele carieriĭ din care s'a estras materialul necesar pentru construcţia Tropaeuluĭ, probabil şi a Mausoleuluĭ şi Cetăţiĭ din apropiere.

De sigur că şi cetăţile ce se ţin lanţ pe malul Dunăriĭ şi cósta Măriĭ, cum şi lungul val de piatră dintre Cernavoda şi Constanţa aŭ fost construite cu piatră din Dobrogia, atât de abondentă în orĭ-ce parte a eĭ.

Peste tot locul şi aprópe la fie-care pas călătorul va vedea nu numaĭ casele, dar şi împrejmuirile curţilor făcute din piatră, în unele părţĭ lipite cu bălegar, iar în altele fără nicĭ o legătură.

Satele părăsite (care nu sunt puţine la numĕr) se cunosc numaĭ după grămeḑile de piatră.

In timpurile maĭ recente, Dobrogia, favorizată de înlesnirea transportuluĭ pe apă, a avut cariere exploatate în mod constant din timpul dominaţiuneĭ Otomane. Astăzĭ avem în Dobrogia cariere a căror organisare şi conducere e pe acelaş picior de egalitate cu cele din Occident, carierĭ carĭ ar putea lua şi vor lua o desvoltare cu mult maĭ mare datorită până astăzĭ nu numaĭ superiorităţiĭ materialuluĭ lor, dar şi vecinătăţiĭ Dunăriĭ şi Măriĭ [1]).

In interior, Dobrogia ascunde în sub-solul sĕŭ imense bogăţiĭ, carĭ nu aştéptă de cât creiare de căĭ nouĕ de comunicaţie şi capitalurĭ, pentru a fi exploatate.

Pare-se, că prin 1863 s'a început o exploatare regulată a pietriĭ de Dobrogia, de către Comisiunea Europeană Dunărénă.

Incă din 1860, în vederea uneĭ exploatărĭ, James Ferry îşĭ construesce în apropiere de Picinéga, o casă şi obţinu de la guvernul otoman concesiunea uneĭ porţiunĭ de teren, din care să estragă piatra necesară Comisiuniĭ Europene. Sub Turcĭ exploatarea pietriĭ nu era supusă nicĭ uneĭ legislaţiunĭ. Orĭ-cine putea să exploateze piatră fără altă condiţiune, de cât de a plăti 10 leĭ turcescĭ de stângen cubic în folosul comuniĭ, plus taxele de export în folosul guvernuluĭ. Se maĭ impunea exploatatorilor obligaţiunea ca să exploateze ogiacul deschis, căcĭ părăsit în timp de 3 anĭ putea să fie dat de guvern uneĭ alte persóne [2]).

---

[1]) Ministerul Domenilor. «Statistica carierelor», pag. 21—22

[2]) Raportul inspectoruluĭ domenial din 29 Martie 1879. Veḑĭ «Statistica carierelor», pag. 26—27.

Decĭ facultatea acordată uneĭ persóne de a exploata cariere de piatră nu constituie un titlu de proprietate şi nicĭ de chiriaş al carierelor saŭ ogiacurilor exploatate.

Tot din acest timp maĭ exploataŭ cariera de la Picinéga şi în aceleaşĭ condiţiunĭ ca James Ferry şi alte 4 persóne: G. Caramlâŭ, H. Eftimiu, G. Nicola şi V. Ion.

In 1874, Th. Trancu, antreprenor de pavagiĭ în Galaţĭ, începu exploatarea carierelor din délurile Picinéga şi Ortman.

Prin trecerea Dobrogeĭ sub administraţiunea românéscă, Administraţia Domeniilor a întocmit un regulament, care prin art. II se prevedea, că toţĭ aceĭ carĭ exploataŭ, în momentul promulgăriĭ, ogiacurile deschise, vor putea continua şi pe viitor exploatarea lor, după ce vor face maĭ întâiŭ declaraţiune la primăria comuneĭ, unde se află cariera, că voesc a continua cu exploataţiunea eĭ şi că se vor conforma întocmaĭ disposiţiunilor regulamentuluĭ; în cas contrariŭ, ogiacurile se vor da la alţĭ exploatatorĭ.

In urma acestuĭ regulament, James Ferry, care încetase de mult cu exploatarea carіereĭ, este înlocuit cu Th. Trancu, iar casa ce 'şĭ construise fără acte de proprietate trece în stăpânirea Comuniĭ Picinéga [1]).

Comisiunea Europeană încă din 1873 obţinuse de la guvernul Otoman terenul necesar uneĭ carierĭ la Isaccea. După estragerea pietriĭ necesare, Comisiunea a încetat exploatarea aci, reservându-şĭ drepturile în vederea uneĭ reexploatărĭ. Drepturile acestea aŭ fost recunoscute de Guvernul Român asupra carierelor de la Miry şi Bateriĭ [2]). Comisiunea maĭ ceru recunóscerea acestor drepturĭ şi asupra carieriĭ de la Isaccea, guvernul îĭ încuviinţă reînceperea exploatăriĭ carieriĭ de aci, să-ĭ spună cantitatea de piatră de care are nevoie şi numele antreprenoruluĭ însărcinat cu furnitura acesteĭ cantităţĭ [3]).

Direcţiunea C. F. R., în faţa condiţiunilor particulare ce i se presentă în Dobrogia, încheie un contract pentru exploatarea carierelor de la Omurcea, pe o întindere de 3 hect. 2800 m. p., de când linia Cernavoda-Constanţa a intrat în posesiunea C. F. R. până la 1 Ianuarie 1886 şi cu arenda anuală de 300 leĭ, plus taxele [4]).

Aceiaşĭ direcţiune oferă 400 leĭ pentru cariera de la km. 20 şi 53 al linieĭ Cernavoda-Constanţa pentru un an, până la 31 Decembrie 1885 [5]).

Încheie un contract de arendare pentru cariera de la Murfatlar, numită Canara-Bair.

Tot direcţiunea C. F. R., conform înţelegeriĭ verbale, rógă să fie pusă în posesiunea carieriĭ de la Hârşova (Varoş) şi Topal (Valea Alvănescilor) [6]).

Prima cerere de granit în Dobrogia o face Primăria Capitaleĭ [7]), cerênd a i se permite să scótă un numĕr óre-care de pavele de pe proprietatea Statuluĭ de la Turcóia. La 20 Noembrie 1885 se încheie un contract între Ministerul Domeniilor şi Primăria Capitaleĭ, deschizêndu-se ast-fel prima carieră de granit la Iacob-Deal. Acéstă carieră, exploatată la început în Regie de Primărie, în urmă prin D-l Rigali şi actualmente prin Guyon şi Lucas, a fost sîmburele desvoltăriĭ exploatăriĭ granituluĭ în Dobrogia.

În acelaş an, Emil Flamm din Galaţĭ, vechiŭ exploatator de cariere, aduce la cunoscinţă Ministeruluĭ [8]), că a descoperit în Judeţul Tulcea, plasa Măcin, un granit fórte bun şi cere să i se permită a-l exploata pe timp de 5—10 anĭ, fără a fi scos la licitaţie, de óre-ce e dreptul luĭ ca descoperitor.

Astăzĭ avem în Dobrogia cincĭ cariere de granit de prima importanţă: Morsu saŭ Tugulea, Cara-Balu, Piatra-Roşie, Iacob-Deal şi Grecĭ, cariere înzestrate cu decauvillurĭ,

---

[1]) Procesul verbal No. 1366 din 26 Iulie 1888 al Primarieĭ Comuniĭ Picinéga. A se vedea «Statistica carierilor», pag. 27.

[2]) Anul 1879 August 18, No. 26951.

[3]) Anul 1880 Ianuarie 18, No. 2541.

[4]) Anul 1884 Septembrie 7, No. 53464.

[5]) Anul 1884 Decembrie 10, No. 70404.

[6]) Anul 1886 Martie 31, No. 19038.

[7]) Anul 1883 Iulie 22, No 23332.

[8]) Anul 1885 August 5, No. 45743.

planurĭ înclinate şi cu căĭ ferate înguste, pe maĭ mulţĭ chilometri, până la Dunăre şi care sunt exploatate şi conduse cu tóte prevederile technice [1].

Asupra pietreĭ de la Iacob-Deal, Piatra Roşie şi Grecĭ, iată cum se exprimă Domnul Alimănişteanu [2]: «Piatra de la aceste cariere suportă ca resistenţă, la o presiune, uneĭ încărcăturĭ de 2.500 kg. pe c. m. patrat şi pierde la usură 7 grame în mediŭ pentru o mie de tururĭ cu maşina «Dorry» sub o încărcătură de 250 km. pe c.m. patrat. Granitele şi porphyrele, din carĭ unele es la suprafaţă în Dobrogia pe malul drept al Dunăriĭ, pot fórte bine concura cu streinătatea, atât ca calitate cât şi ca condiţiunĭ de exploatare. Ele bat pe piaţa nóstră pavagele Quenast (Belgia) şi St. Raphaël (Franţa)».

«Peste curând sperăm a elimina prin maĭ bun preţ, piatra de Pyrgos (Bulgaria), care e fórte întrebuinţată la construcţiile din Bucurescĭ. Va trebui să formăm lucrătorĭ de aĭ noştri, carĭ sunt maĭ ieftinĭ ca ceĭ italienĭ».

---

[1]) Dupa «Statistica carierelor», pag. 26—28.
[2]) «L'éxploitation des Mines en Roumanie», pag. 23.

2. Piatră, pietriș, nisip și var. Cariere.

a) Județul Constanța[1].

Plasa Constanța.

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierеĭ, Comuna și locul sau posițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierеĭ, suprafața eĭ, zăcământul, rolul economic al carierеĭ, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATATORUL CARIEREI	Exploatarea carierеĭ, numerul lucrătorilor și al gurilor de exploatare, data deschiderеĭ carierеĭ, metoda de exploatare, etc.	NATURA materialuluĭ	Intrebuințarea materialuluĭ și cantitățile extrase	PREȚUL materialuluĭ	OBSERVAȚIUNI
1. *a)*	*Comuna Carol I.*		D-nu Ștefan Albu.		Din 1895.	Piatră.	In și afară din comună la clădirĭ și la facere de var 4.500 m³	2,50	
b)	Idem.		D-nu Tudorancea Drugiău.		Din 1896.	Idem.	Idem 1.500 m³	2,50	
2. *a)* Cogeală.	*Comuna Cicracci.*		Statul.		Din 1896.	Piatră.	Afară din com. la clădirĭ 180m³	1,00	
b) Süt-Orman.	Idem.		Idem.		Din 1897.	Idem.	Idem 20 m³	1,50	
c) Cicracci.	Idem.		Idem.			Idem.	Pe șoséua națională ca pietriș.		
d) Tașaul.	Idem.		Idem.			Idem.			
3. *a)* Cogălniceni.	*Com. Hasancea.*		D-nu C. D. Pariano.		Din 1895.	Idem.	In comună la clădirĭ 200 m³	4,00	
b) Tetre-Cula.	Idem.		Statul.		Din 1897.	Idem.	Afara din com. la cladirĭ 300 m³ și la construcțiĭ de podurĭ.	5,00	
4. *a)* Hagitilea.	*Com. Murfatlar.*		Idem.	D-niĭ Digr. Emirzian și Lazăr Leibovicĭ.	Din 1896.	Piatră și pietriș.	La Const. pentru cladirĭ 400 m³ și în județ la șosele 254 m³	Piatra 1,00; Pietrișul 0,50	Piatra s'a vîndut la Constanța cu 9 leĭ m³ și pietrișul cu 3 leĭ.
b) Bița.	Idem.		D-nu Răileanu	Idem	Din 1896.	Pietriș și piatră de var.	La Const. pentru facere de var 746 m³ și în jud. la șosele 100 m³	Piatra 1,00; Pietrișul 0,50	Prețurile la Const. sunt 8 leĭ m³ de piatră și 3 leĭ m³ pietrișul.
5. *a)* Agigea.	*Com Techirghiol.*		Statul.		Din 1896.	Piatră.	Afară din com. la clădirĭ 850 m³	4,00	
b) Idem.	Idem.		D-nu Curtagi Ali.		Din 1893.	Idem.	Idem 950 m³	4,00	
c) Idem.	Idem.		D-nu Zeadin Arif.		Din 1895.	Idem.	Idem 800 m³	3,00	
d) Idem.	Idem.		D-nu Mehmet Ahmet.		Din 1892.	Idem.	Idem 3.000 m³	3,50	
e) Idem.	Idem.		D-nu Velicu Stoian.		Din 1897.	Idem.	Idem 400 m³	3,50	
f) Lacul Techirghiol.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Pietriș.	In și afară din comună la împietruire de șosele 1.000 m³	Gratuit.	

6. *a)* Canara-Târla.	*Comuna Palaz.*		Idem.		Din 1892.	Piatră brut.	La portul Constanța 44.508 m.³	0,60	
b) Canara-Ceair.	Idem.		Idem.		Din 1896.	Idem.	Idem 5.762 m³	0,60	
c) Canara-Aurel.	Idem.		Idem.		Din 1897.	Idem.	La Const. pentru facere de var și clădirĭ 1.037 m³	1,00 1,00	
d) Sud Ghiol.	Idem.		Idem.		Din 1896.	Idem.	Idem 347 m³	1,00	
e) Sud Rainiof.	Idem.				Din 1893.	Idem.	Idem 512 m³	1,00	
f) Anadalchioĭ.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Nisip.	Idem 994 m³	0,50	

Plasa Hârșova.

1. *a)* Atârnațiĭ.	*Com. Ghisdărescĭ.*		Statul.		Din 1895.	Piatră.	Afară din com. la clădirĭ și pentru facere de var 1.700 m³	5,00	
b) Muntele Pleș.	Idem.		Comuna.		Din 1891.	Idem.	Afară din com. la cladirĭ 1.500 m.³	4,50	Din 1893 este închisă.
c) Piatra-Inaltă.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 800 m³	4,50	Idem.
d) Ostrovul.	Idem.		Statul.		Din 1896.	Nisip.	La împietruirea șoseleĭ Hârșova-Const. 1.200 m³		
e) Tichilescĭ.	Idem.		Idem.		Din 1894.	Piatră.	Afară din com. la cladirĭ 1 500 m³	5,00	
2. *a)* Raza orașuluĭ.	*Comuna Hârșova.*		Comuna.		Din 1888.	Nisip.	In și afară din comună la clădirĭ 1.486 m³		Din 1890 nu se maĭ extrage.
b) Dișmahale.	Idem.		Idem.		Idem.	Piatră.	In comună la facere de var 8 m³	2,50	Idem.
c) Varoșul.	Idem.		Idem.		Din 1890.	Idem.	In și afară din comună la facere de var și la clădirĭ 880 m³	2,50	Din 1890 Aprilie, până la 1896, Aprilie, s'aŭ extras 5.300 m³
3. *a)* Calachioiu.	*Comuna Topulu.*		Statul.		Din 1884.	Piatră brut.	Afară din com. 7209 m³	4,50	
b) Otmet (Vêrful Alvanescĭ).	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m³	4,50	
c) Val. Alvănescĭ.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 7.209 m³	4,50	
d) Arsănescĭ.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 7.209 m³	4,50	
e) Valea Canara (Zaval).	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 7.209 m³	4,50	
f) Val. Tătaruluĭ.	Idem chiar in vatra satuluĭ.				Idem.	Idem.	Idem 7.209 m³	4,50	

[1]) După «Statistica carierelor», pag. 49—55.

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau posițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierei, suprafața ei, zăcămîntul, rolul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATATORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numerul lucrătorilor și al gurilor de exploatare, data deschiderei carierei, metoda de exploatare, etc.	NATURA materialuluĭ	Intrebuințarea materialuluĭ și cantitățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
Plasa Mangalia									
1.	*Comuna Agemler,* în vatra satuluĭ.				Din 1896.	Nisip.	In și afară din comună la cladirĭ 140 m^3	1,00	
2. Cavaclar.	*Comuna Cavaclar,* în vatra satuluĭ				Din 1895.	Idem.	In comună la împietruire de șosele 300 m^3	Fără plată.	
2. *a)* Muratan-Mare.	*Comuna Musurat.*					Piatră.			
b) Muratan-Mic.	Idem.					Idem.			
c) Carlichioĭ.	Idem.					Piatră de var.			
d) Urluchioĭ.	Idem.					Piatră.			
e) Ciatmalar.	Idem.					Idem			
4. Ghiolul Tuzla.	*Comnna Tuzla.*				Din 1887.	Pietriș.	In și afară din com. la împietruire de șosele 400 m^3	Fără plată.	
Plasa Medgidia									
1. *a)* Alacapă.	*Comuna Alacapă.*				Din 1894.	Piatră.	In comună la clădirĭ 65 m^3		
b) Idem.	Idem.		D-nu G. Picior.		Din 1896.	Idem.	Afară din com. la facere de var 115 m^3	0,50	
c) Chiostel.	Idem.				Din 1893.	Idem.	In și afară din comuna la cladirĭ și la căile ferate 1.600 m^3	0,25	
d) Docuzolu.	Idem.				Din 1890.	Piatră și pietriș.	In comună la clădirĭ 400 m^3		
2. *a)* Bogdaproste.	*Com. Cerna-Vodă.*		Statul.		Din 1888.	Piatră	In și afară din comuna la împietruire de șosele și la clădirĭ.	1,00	
b) Saligny.	Idem.		Idem.		Din 1890.	Nisip.	In și afara din comună la clădirĭ.		
c)	Idem.		D-nu Constantin Ibiș.		Din 1893	Piatră.	In și afară din comună la împietruire de șosele și la clădirĭ.	0,50	

d)	Idem.	D-nu Memet Efendi.		Din 1893.	Piatră.	Idem.	0,50	
e)	Idem.	D-nu Ene Nedelcu		Din 1896.	Idem.	Idem.	0,50	
f)	Idem.	D-nu Nic. Sasu.		Idem.	Pietriş.	Idem.	0,20	
g) Malul Dunăreĭ	Idem.	Statul.			Nisip şi piatră brută.			Maĭ multe gurĭ de exploatare, cu o extragere neregulată.
3. Cocargea.	*Comuna Cocargea.*				Piatră.	In comună la clădirĭ şi facere de var 40 m³		
4. Dâlboc (Cuptóre).	*Com. Cochirlenĭ.*	Idem.			Nisip.	Afară din com.		Din 1891 nu se maĭ extrage.
5. Alvantu la Caradurat.	*Comuna Mahmut-Cuius.*			Din 1893.	Piatră.	La calea ferată 20.000 m³	0,40	
6. *a)* Maria	*Com. Medgidie.*	Idem.		Din 1890.	Idem.	In şi afară din comună la împietruire de şosele şi clădirĭ.		
b) Medgidie.	*Com. Medgidie.*	Comuna.		Din 1891.	Idem.	In şi afară din comună la împietruire de şosele şi clădirĭ 2.092 m³ piatră spartă, 2.246 m³ piatră brută.	1,25 piatra spartă şi 1.50 piatra brută.	
c)	Idem.	D-nu Lazar Munteanu.		Din 1890.	Idem.	Afară din com.	0,35	
d)	Idem.	Preotul Ştefan Niculae.		Idem.	Idem.	Idem.	0,35	
e)	Idem.	D-nu Chemal Agi Ahmet.		Din 1897.	Idem.	Idem.	0,35	
7 *a)* Mal Suvat.	*Comuna Raşova.*				Idem.			
b) Val. Bisericeĭ.	Idem.				Idem.			
c) Piatra Lungă.	Idem.				Idem.			
d) Caram. Ceair.	Idem.				Pietriş.	In comună la împietruire de şosele.		
8. Mimţu Saragia.	*Com. Taşpunar.*			Din 1895.	Piatră.	In com. la clădirĭ şi afară 200 m³	1,50	S'a făcut biserica comuneĭ cu acéstă piatra şi cu preţul eĭ.
9. *a)* Celebichoĭ.	*Com. Tortoman.*			Idem.	Idem.	In şi afară din comuna la impietruire de şosele şi la clădirĭ 200—250 m³	0,60 Cioplită 2,00	
b) Defcea.	Idem.	Statul.	Societatea de basalt.	Din timpul Turcieĭ.	Humă.	Afara din com.	Tona 20,00	

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau posițiunea ce ocupă cariera	Importanța carierei, suprafața ei, zăcământul, rolul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATATORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numerul lucratorilor și al gurilor de exploatare, data deschiderei carierei, metoda de exploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și cantitățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
Plasa Silistra-Nouă									
1. *a)* Códa Ghiolului.	*Comuna Aliman.*					Piatră.			Nu s'a exploatat.
b) Sêrbu.	Idem.					Idem.			Idem.
2.	*Comuna Almalău.*					Idem.			Idem.
3. Canara.	*Comuna Bugeac.*					Idem.			Idem.
4. Direcli-Cara.	*Comuna Carvan,* în cătunul Velichioï la Canara.				Din 1890.	Piatră de construcție și de var.	In comună la clădiri și facere de var.	1,00	
5. *a)* Ac-Buba.	*Com. Caranlâc.*					Piatră.			Idem.
b) Ac-Ceșme.	Idem.					Idem.			Idem.
6. Armeanca.	*Comuna Canlia.*		Statul.		Din timpul Turciei.	Idem.	In și afară din comună la poduri.	1,50	Din 1889 nu s'a mai exploatat.
7. *a)* Derin.-Canara.	*Com Enișenlia.*					Idem.			
b) Taș-Burun.	Idem.					Idem.			
c) Bag.-Canara.	Idem.					Idem.			
d) Cerchinez-Dolan.	Idem.					Idem.			
e) Tasl-Burun.	Idem.				Din 1893.	Idem.	In comună la împietruire de șosele 400 m³		
f) Calenderu.	Idem.					Idem.			
g) Chiuciuk-Hagi.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 300 m³		
h) Gherdine-Cișme.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 350 m³		
i) Tasl.-Uluc.	Idem.					Idem.			
j) Canara.	Idem.					Idem.			
k) Ceșme-Bair.	Idem.					Idem.			
l) Ceatal-Derede.	Idem.					Nisip.			
m) Havele-Burun.	Idem.					Pietriș.			
n) Gurma-Cișme.	Idem.				Din 1897.	Piatră.	In comună pentru poduri 33 m³	1,50	
o) Ana-Baș.	Idem.					Piatră și pietriș.			
p) Te-Ke.	Idem.					Idem.			
q) Samni-Dolai.	Idem.				Din 1893.	Piatră și nisip.	In comună la șosele.		
r) Bozaurt Culac.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem.		
s) Goetlenoz.	Idem.				Idem.	Piatră.			
t) Bair.	Idem.					Idem.			
u) Chel-Tepe.	Idem.				Din 1895.	Idem.	Idem.		

8. *a)* Curuc-Canara.	*Comuna Esechioĭ.*				Din 1896.	Piatră.	In și afară din comună la clădirĭ 140 m³	3,00	
b) Mursus-Canara.	Idem în cătunul Cuiungiuc.				Idem.	Idem.	Idem 140 m³	3,00	
9. Margin.-Ghioluluĭ.	*Comuna Gârlița.*		Comuna.		Din 1897.	Idem.	Afară din comună la clădirĭ.	0,50	
10. Tasla-Burun.	*Com Ghiuvegea.*				Din 1894.	Idem.	In comună la clădirĭ 35 m³ și la facere de var 55 m³		
11. *a)* Mărchița.	*Comuna Oltina.*		Idem.			Nisip.			Din 1896 nu s'a maĭ extras nimic din ambele cariere.
b) Cesmeaua.	Idem.		Idem.			Idem.			
12. *a)* Opa.	*Comuna Ostrov.*			D. Ștefan Ghenciu.	Din 1886.	Pietriș și nisip.	Afară din com. la împietruire de șosele 2.000 m³	0,50	Arendată cu 0.25 b. pe m³ de material extras.
b)	dem.		Frațiĭ Cuțaru.		Idem.	Nisip.	In comună la clădirĭ 50 m³	0,50	
c) Cainargeanu.	Idem.				Din 1897.	Idem.	Afara din com. la clădirĭ 120 m³	0,50	
13. Teche-Deresi.	*Com. Regep-Cuius*, în vatra satuluĭ					Piatră.	In comună la facerea casarmeĭ.	Gratuit.	Alt-fel nu se exploatéză.

b) Județul Tulcea[1]

Plasa Babadag

1. *a)* Saia-Cula.	*Com. Armutlia.*				Din 1883.	Piatra.	In comună la clădirĭ.		
b) Balar-Cula.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem la împietruire de șosele. } 56 m³		
c) Chereci-Baur.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem.		
d) Clisi-Gie.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem.		
2. *a)* Ac-Cairac.	*Com. Babadag.*					Pietriș.	Afara din comună la împietruire de șosele 1.500 m³		
b) Arab-Tabia.	Idem.					Idem.	Idem 1.600 m³		
c) Canara-Baba.	Idem.					Idem.	Idem 1.930 m³		
d) Baș-Cismele.	Idem.					Piatră.	Idem la clădirĭ 34 m³	1,00	
e) Sărapcea.	Idem.					Idem.	In comună la clădirĭ 123 m³	1,00	

[1]) După «Statistica Carierelor», pag. 139—143.

NUMELE CARIEREI	Situațiunea carierei, Comuna și locul sau posițiunea ce ocupa cariera	Importanța carierei, suprafața ei, zacămêntul, rolul economic al carierei, etc.	PROPRIETARUL CARIEREI	EXPLOATATORUL CARIEREI	Exploatarea carierei, numerul lucratorilor și al gurilor de exploatare, data deschiderei carierei, metoda de exploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuințarea materialului și cantitățile extrase	PREȚUL materialului	OBSERVAȚIUNI
3. *a)* Domus-Ciuc.	*Com. Bașchioĭ.*				Din 1890.	Pietriș.	Idem la împietruire de șosele 300 m³		
b) Saia-Cula.	Idem.				Din 1897.	Piatra.	Idem la clădirĭ 800 m³		
4. Ișil-Tepe-Bair.	*Com. Bei-Daud.*				Idem.	Piatră vĕnata.	Idem la împietruire de șosele 2.099 m³		
5. *a)* Drăgaica.	*Comuna Caraman-Chioi.*		Statul.		Din 1882.	Pietriș.	In comună la împietruire de șosele 1.000 m³		
b) Tausan-Bair.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 1.000 m³		
6. *a)* Gealtai.	*Comuna Ceamurli-de-sus.*				Din 1878.	Piatra.	In comuna la împietruire de șosele și la cladirĭ 100 m³	3,00	
b) Altân-Tepe.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 20 m³	3,00	
c) Camena.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 50 m³	3,00	
d) Percem-Bair.	Idem.				Idem.	Idem.	Idem 150 m³	3,00	
7. Piatra-Albă.	*Comuna Ceamurli-de-jos.*		D-na Colin Ghincu-Irina.		Din 1890.	Idem.	In comuna la clădirĭ 200 m³		
8. Tari-Verde.	*Comuna Cogealac.*		Statul.		Din 1878.	Idem.	Idem la împietruire de șosele 600 m³	10,00	
9. *a)* Peștera.	*Comuna Enisala.*		Idem.		Din 1882.	Idem.	Idem la împietruire de șosele 250 m³	1,00	
b)	Idem.		D-nu Grișa Ivanoĭ.		Din 1889.	Idem.	Idem la var 1.000 m³	1,50	
c) Visterna.	Idem.		Statul.		Din 1882.	Idem.	Afară din comună la cladirĭ 400 m³	1,00	
10. Chel-Tepe.	*Comuna Nalbant.*		Idem.		Din 1888.	Idem.	In comuna la împietruire de șosele.		
11. Tursun.	*Comuna Potur.*		Locuitoriĭ.		Din 1889.	Idem.	Idem la cladirĭ 200 m³	1,60	
12. *a)* Monastirea-Uspenia.	*Comuna Slava-Rusă.*		Statul.				Idem.		
b) Slava-Cercheză.	Idem.		Idem.		Din 1895.	Idem.	Idem 500 m³		
c) Bujor.	Idem.		Idem.		Din 1886.	Idem.	Idem 500 m³		
13. *a)* Găvana-mare.	*Comuna Zebil*		Idem.		Din 1865.	Idem.	Idem 152 m³	1,00	
b) Găvana-mică.	Idem.		Idem.		Idem.	Idem.	Idem 50 m³	1.00	
c) La Lutarie.	Idem.		Idem.		Din 1887.	Pietriș.	Idem la împietruire de șosele 150 m³	1,50	

d) Dealul-Roșu.	*Comuna Zebil.*	Statul		Din 1886.	Pietriș.	In comună la împietruire de șosele.	1,50	
e) Tatar-Mezaru.	Idem.	Idem.		Din 1890.	Idem.	Idem 214 m³	1,50	
14. Vatra comunei.	*Comuna Jurilofca.*			Din 1882.	Piatră.	Idem la clădiri 200 m³	0,50	

Plasa Măcin

1. Carcaliu.	*Comuna Carcaliu.*				Idem.	In comună la clădiri 2—400 m³		
2. Cârjelari.	*Com. Cârjelari.*			Din 1856.	Piatra de var.	Idem 300 m³	2,00	
3. Piatra-Roșie.	*Comuna Cerna.*	Idem.	D-nu Daniel.	Din 1896.	Pavele (granit).	Export 5.000 m³	80,00	
4. Ai-Orman.	*Comuna Coium-Punar.*	Idem.		Din 1880.	Piatra de var.	Export 230 m³	1—	
5. *a)* Morsu.	*Greci.*	Idem.	D-nu I. Orghidan.	Din 1894.	Piatra (granit).	Idem pavagiu, cladiri 1.100 m³	10,50	
b) Carabal.	Idem.	Idem.	D-nu C. Orghidan.	Din 1896.	Idem.	Idem 761 m³	10,50	
6. *a)* Mahalaua Cercheză.	*Comuna Isaccea.*				Idem.			Nu s'a mai exploatat de pe timpul Turcilor.
b) Idem.	Idem.	D-nu P. Menenovici.		Din 1875.	Piatră.	Export în Rusia 220 m³	4,50	
c) Idem.	Idem.	Idem.		Idem.	Pietriș.	Idem 200 m³	4,00	
d) Idem.	Idem.	Idem.		Idem.	Piatră de var.	Idem 200.000 kg.	45 mia	
e) Eschi-Cale.	Idem.	Statul.		Din 1890.	Nisip	In comună la împietruire de șosele 30 m³	0,50	
f) Piatra-calcată.	Idem.	Idem.		Idem.	Pietriș.	In comuna la împietruire de șosele.	0,50	Ne exploatată de la 1896.
g) Urloi.	Idem.	Idem.		Din 1896.	Pietriș (savura).	Idem 500 m³	0,50	
h) Dealul-Bădila.	Idem.	Idem.		Din 1893.	Idem.	Idem 1.500 m³	0,50	
i) Monastirea Cocoș.	Idem.	Idem.		Din 1890.	Idem.	Idem 1.000 m³	0,50	
7. *a)* Niona.	*Com. Luncavița.*	Idem.		Din 1885.	Idem.	Afară din com. la împietruire de șosele.		
b) Rachel.	Idem.	Idem.		Idem.	Idem.	Idem.		
c) Movila-mare.	Idem.	Idem.		Idem	Idem.	Idem.		
8. *a)* Cetatea.	*Comuna Măcin.*	Idem.	D-nu Gh. Callu.	Din 1879—1885, apoi din 1897.	Piatra și pietriș.	Exportala împietruire de șosele și cladiri 168 m³	7,50	

NUMELE CARIEREI	Situaţiunea carriereĭ, Comuna şi locul sau posiţiunea ce ocupa cariera	Importanţa carriereĭ, suprafaţa eĭ, zăcămêntul, rolul economic al carriereĭ, etc.	PRORIETARUL CARIEREI	EXPLOATATORUL CARIEREI	Exploatarea carriereĭ, numerul lucrătorilor şi al gurilor de exploatare, data deschidereĭ carriereĭ, metoda de exploatare, etc.	NATURA materialului	Intrebuinţarea materialuluĭ şi cantităţile extrase	PREŢUL materialuluĭ	OBSERVAŢIUNI
b) Orliga.	*Comuna Măcin.*				Din 1893.	Pietriş.	In comună la împietruire de şosele 800 m³	7,00	
9. Iacob-Deal.	*Comuna Turcóia.*		Statul.	D-nu Rigali.	Din 1880.	Piatră şi pietriş.	Exportă la împietruire de şosele şi clădirĭ 20.000 m³	pietriş 0,50; piatră brută 3,50; piatră cioplită 70,00	

Plasa Tulcea

NUMELE CARIEREI	Situaţiunea	Importanţa	PRORIETARUL	EXPLOATATORUL	Exploatarea	NATURA	Intrebuinţarea	PREŢUL	OBSERVAŢIUNI
1. a) Uzum-Bair.	*Comuna Catalol.*				Din 1890.	Piatră.	In comună la cladirĭ 496 m³	1,00	
b) Vatra comuneĭ.	Idem.				Din 1879.	Idem.	Idem 248 m³		
2. Dendil-Tepe.	*Comuna Frecăţeĭ.*				Din 1894.	Idem.	Idem 76 m³	1,00	
3. Cara-Bair.	*Comuna Moru-Ghiol.*				Din 1893 neregulat.	Piatra şi nisip.	In comuna la cladirĭ.	1,00	
4. Malciu.	*Comuna Meidan-Chioĭ.*		Idem.		Din 1894.	Piatră.	Idem 50 m³		
5. a) Fôntâna Smeuluĭ.	*Comuna Nicoliţel.*					Piatră şi savura.	Idem la împietruire de şosele şi cladirĭ 447 m³	8,00	
b) Cărmăzău.	Idem.					Idem.	Idem.		
6. Drăgaica.	*Comuna Teliţa.*				Din 1897.	Piatra.	Idem 4 m³	2,00	
7. a)	*Comuna Tulcea.*		Primăria.		Din 1890.	Piatra. Pietriş.	Idem la împietruire de şosele, pavagiu şi construcţie 1.800 m³ Idem 500 m³	4,75 4,85	
b) Beledia.	Idem.		Statul.		Din 1867.	Piatra. Pietriş.	In comuna la împietruire de şosele, pavagiŭ şi construcţie 2.000 m³ Idem 750 m³	4.75 4,85	
c)	Idem.		Comisiunea europeană.		Din 1862.	Piatră brut.			
d) Sepele şi Muria.	Idem.		D-nu I. Barşach.		Din 1893.	Piatră. Nisip.	In comună şi afară la clădirĭ şi împietruire de şosele 5—700 m³ Idem 3—4000 m³	6,50 7,00	

TABLOU

DE

Cantitatea și valórea materialuluĭ extras prin permisurĭ din Carierile Statuluĭ

71890

3. *Cantitatea și valórea materialuluĭ ex*

a) Județul

No. curent	NUMIREA CARIEREĬ	COMUNA	FELUL MATERIALULUĬ și PREȚUL PE M³	ANII 1890—1891 Canti-tatea estrasă M³	1890—1891 Valórea Leĭ	1890—1891 Valórea B.	1891—1892 Canti-tatea estrasă M³	1891—1892 Valórea Leĭ	1891—1892 Valórea B.
1	*Alvănescĭ.*	Topalu.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m.³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» cioplită » 3 » m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 » m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
			Diverse	—	—	—	—	—	—
2	*Anadolchioĭ.*	Palaz.	Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » 1 leŭ m³.	—	—	—	130	130	—
3	*Armancaia.*	Constanța.	Piatră bruta a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
4	*Atârnați.*	Ghisdărescĭ.	» » » 1 » m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
5	*Atârnațĭ.*	Topalu.	» » 50 » m³	—	—	—	—	—	—
6	*Baroi.*	Hârșova.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» cioplită » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 » m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 10 » m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Argilă a 70 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
			Pietriș » 50 » m³.	—	—	—	—	—	—
7	*Bogdaproste.*	Cerna-Voda	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m³	40	120	—	—	—	—
			» cioplită » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 » m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 10 » m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
8	*Balghiu.*	Saraĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
9	*Calaicea.*	Ghiuvegea.	» » » 1 » m³ . . .	—	—	—	—	—	—
10	*Calachioiŭ.*	Topalu.	» » » 1 » m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Diverse	—	—	—	—	—	—
11	*Canara-Ciair.*	Palaz.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
12	*Canara-Aurel.*	Idem	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
13	*Canara.*	Canara.	Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
14	*Canara din drumul Tulceĭ.*	Idem	Piatră brută a 4 leĭ m³	—	—	—	115	460	—
15	*Canaraua-Fetei.*	—	» » » 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
16	*Canara-Ghiol.*	Canara.	» » » 1 » m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	-	—	—	—	—	—
17	*Capul Hinogului.*	Cerna-Voda.	Piatră brută a 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	200	200	—
18	*Căsăcaia.*	Eseckioĭ.	» » » 1 » m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
19	*Cășla.*	—	Nisip brut 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
20	*Cavaclar.*	Cavaclar.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			Argilă a 70 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
21	*Cazacicli.*	Cerna-Voda.	Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
22	*Celea-Mică I.*	Hârșova.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 leĭ m³	—	—	—	40	160	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
23	*Celea-Mijlocie.*	Idem	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
24	*Celea-de-Sus.*	Idem	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
25	*Chiciu.*	Idem	Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » 1 leŭ m³	—	—	—	1.400	1.400	—
26	*Cichirgea.*	Idem	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» cioplită a 6 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—

tras prin permisurĭ din Carierile Statuluĭ

Constanța

IN CARI S'AŬ FĂCUT EXTRAGERILE																	
1892—1893			1893—1894			1894—1895			1895—1896			1896—1897			1897—1898		
Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea	
M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.213	8.213	—	15.144	15.144	—	23.466	23.466	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	150	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	54	—	—	—	—	12	36	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	331	1.986	—	33	198	—	12	72	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.379	1.189	50	853	426	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	—	—	90	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	52	50	2.276	1.138	—	1.633	816	50
530	530	—	765	765	—	1.120	1.120	—	225	225	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	190	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	—	5.098	5.098	—
625	1.875	—	—	—	—	—	—	—	—	—	.	—	—	—	—	—	—
—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	..	—	—	—	272	136	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.414	1.207	—	20	10	-
—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	260	—	299	299	—	540	540	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	300	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	63	...	35	105	—
—	..	—	—	—	—	—	—	—	29,50	177	—	82,50	495	—	15	90	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,50	75	—	—	—	—	1	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	..	—	—	—	4.107	2.874	90	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50	—	100	50	—	—	—	—
—	-.	—	—	—	—	—	—	—	150	150	—	389	389	—	340	340	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	40	50	105	157	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	45	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	120	--	7	42	—	93	558	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	60	—	25	250	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.129	564	—	215	107	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	70	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	440	440	—	2.737	2.737	—	6.936	6.936	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	785	392	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	200	200	—	—	—	—	697	697	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	8	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1.114	557	—	-	—	—	326	163	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	570	570	—	640	640	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	563	281	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.000	2.000	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	523	523	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	135	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	60	60	—	—	—	—	134	134	...	—	—	—
—	—	—	—	—	—	30	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	3	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	51	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	14	—
—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	1.527	763	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	104	—	1.517	1.517	—	420	420	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	2.390	2.390	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	574	574	—
—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	—	287	430	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	75	—
--	—	—	—	—	—	163	81	50	—	—	—	290	145	—	125	62	50
600	600	—	400	400	—	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	--	—	—	--	—	—	—	—	—	—	—	360	360	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	12	—	--	—	—	—	—	—

No. curent	NUMIREA CARIEREĬ	COMUNA	FELUL MATERIALULUĬ și PREȚUL PE M^3	ANII 1890—1891 Cantitatea estrasă			1891—1892 Cantitatea estrasă		
					Valórea			Valórea	
				M^3	Leĭ	B.	M^3	Leĭ	B.
27	*Cișméua de la kilometrul 120.*	Palaz.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	293	293	—	—	—	—
28	*Cișmèua.*	Tekir-Ghiol.	Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
29	*Cimitirul otoman.*	—	Piatră brută a 2 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
30	*Códa ghioluluĭ Bugeac.*	Eseckioĭ.	» » » 1 leŭ m^3	900	900	—	—	—	—
			Nisip și pietriș a 50 banĭ m^3 .	—	—	—	—	—	—
31	*Cochirlenĭ.*	Cochirlenĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m^3	100	100	—	—	—	—
32	*Corneliu.*	Cerna-Voda.	» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
33	*Curu Canara.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
34	*Cucelia.*	Cicracci.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
35	*Defcea.*	Tortoman.	Materiĭ industriale a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Argilă kaolină a 70 banĭ m^3 .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 leŭ m^3 . .	3	3	—	—	—	—
36	*Douĕ-Maiŭ.*	Mangalia.	Piatră brută a 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
37	*Dealul Simian.*	Gargalàc.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
38	*Diverse carierе.*	Constanța.	Materiale diverse	—	—	—	—	—	—
39	*Gârlița.*	-	Piatră brută a 3 leĭ m^3 . . .	—	—	—	7	21	—
40	*Ghiuvegea.*	Ghiuvegea.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
41	*Ghiuvelemez.*	Enișenlia.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 leŭ 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
42	*Hagigea.*	Techirghiol.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
43	*Hagi-Tilea.*	Murfatlar.	Piatră brută a 1 leŭ m^3 . . .	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
44	*Hârșova-Veche.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
45	*Hasancea.*	Hasancea.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
46	*Omurcea.*	—	Pietriș a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
47	*Insula din fața comuneĭ Seimenĭ.*	Seimenĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	700	700	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m^3	—	—	—	6.800	6.800	—
48	*Lagea.*	Hârșova.	» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
49	*Malul Dunăreĭ.*	Cernavoda.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» cioplită a 3 leĭ m^3 . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m^3	—	—	—	1.040	1.040	—
			Nisip și pietriș a 50 banĭ m^3 . .	—	—	—	—	—	—
50	*Malul bălțeĭ Oltina.*	Oltina.	Piatră brută a 1 leŭ m^3 . .	—	—	—	—	—	—
51	*Malul Roșu*	Ostrov.	» » » 1 leŭ m^3	20	20	—	—	—	—
52	*Malul Roșu*	Bugeac.	Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
53	*Malul Măreĭ.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	100	100	—
			Savură a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
54	*Maria.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 leŭ 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» cioplită » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 » m^3	—	—	—	—	—	—
			Nisip și pietriș a 50 banĭ m^3 .	—	—	—	—	—	—
55	*Margareta.*	—	Materiĭ industriale a 70 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
56	*Marginea Ghioluluĭ*	Canara.	Piatră brută a 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
57	*Marginea Ghioluluĭ*	Palaz.	Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
58	*Marginea Ghioluluĭ*	Techirghiol.	» » 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
59	*Mamaia.*	—	» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
60	*Medgidia.*	Medgidia.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
61	*Móra Pascĭ.*	Ghiuvegea.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
62	*Ostrovul Opa.*	—	» » 1 leŭ m^3	—	—	—	300	300	—
			Nisip și pietriș a 50 banĭ m^3 .	—	—	—	—	—	—
63	*Pacuiu.*	Ostrov.	Nisip a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
64	*Pastramagi.*	—	» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
65	*Piatra.*	Ostrov.	» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
66	*Pietriș.*	Dăenĭ.	Savură a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—

ÎN CARI S'AŬ FĂCUT EXTRAGERILE

1892—1893			1893—1894			1894—1895			1895—1896			1896—1897			1897—1898		
Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasa	Valórea	
M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	25	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	420	210	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	95	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	110	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	257	257	—	85	85	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—	120	120	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.060	530	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	629,700	440	80	—	—	—
—	—	—	100	100	—	300	300	—	150	150	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—	17	17	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	863	65
—	—	—	157	471	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	130	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	72	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87,67	131	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	121	—	197	197	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	140	140	—	598	598	—	400	400	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	18	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	250	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	25	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.630,52	7.630	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	150	—	—	—	—	40	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	240	—	158	158	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	30	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	60	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	60	—	—	—	—
100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	20	20	—	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	5	—	241	120	50	158	79	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	97	97	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	135	—	50	25	—
—	—	—	408	408	—	—	—	—	10	10	—	80	80	—	194,50	194	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	37	—	156	88	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	26	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	21	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.882	941	—	—	—	—	600	300	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202,50	142	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	210	630	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.000	1.000	—
—	—	—	—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	8	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	750	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	20	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.219	1.109	50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	672	672	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	614	307	—	450	255	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112	56	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	25	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50	—

No. curent	NUMIREA CARIEREI	COMUNA	FELUL MATERIALULUĬ şi PREŢUL PE M³	ANI 1890—1891 Cantitatea estrasă M³	1890—1891 Valórea Leĭ	1890—1891 Valórea B.	1891—1892 Cantitatea estrasă M³	1891—1892 Valórea Leĭ	1891—1892 Valórea B.
67	*Prundu.*	Hârşova.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
68	*Rasova II (Caraman-Ciair).*	Rasova.	» » a 1 leu m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
69	*Sirtoman.*	Cicracci.	Piatră brută a 1 leŭ 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriş a 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
70	*Siut Ghiol.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip şi pietriş a 50 banĭ m³ .	—	—	—	—	—	—
71	*Tatlageac.*	Tatlageac.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
72	*Taşla Burum şi Buiu-Orman.*	Ghiuvegea.	Piatră brută a 1 leu m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
73	*Techirghiol.*	Techirghiol.	» » » 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Pietriş a 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
74	*Topalu.*	Topalu.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	200	600	—
			Pietriş-nisip a 50 banĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
75	*Valea Tătaruluĭ.*	—	Piatră brută a 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
76	*Varus.*	—	» » » 3 leĭ m³	—	—	—	50	150	—
			Pietriş a 1 leŭ m³.	—	—	—	—	—	—
77	*Velichioi.*	Carvan.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
78	*Vêrful Verigeĭ.*	Topalu.	Nisip a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
79	*Veriga Topalu.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m³	2.800	2.800	—	—	—	—
			» şi pietriş a 50 banĭ m³ .	—	—	—	—	—	—
			» a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
80	*Vĕrsătura.*	Hârşova.	Materiĭ industriale a 70 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
81	*Volga.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
82	*Zazalu.*	Topalu.	Pietriş a 50 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
			Total Jud. Constanţa .	4.853	4.936	—	10.382	11.361	—

b) Judeţul

1	*Ac-Punar.*	Cârjelarĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
2	*Ai-Orman.*	Coium-Punar.	» » » 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 » m³	—	—	—	—	—	—
3	*Arab-Tabia.*	Babadag.	» » » 1 leŭ m³. . .	—	—	—	—	—	—
4	*Alibei-chiœ.*	Idem	» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
5	*Hasanlarĭ.*	Cârjelarĭ.	» » » 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 b. m³ .	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
			» cioplită a 3 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
6	*As-mandra.*	Cataloĭ.	» brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
7	*Babadag.*	Babadag.	» » a 3 leĭ m³	4	12	—	—	—	—
8	*Bariera Babadag.*	Tulcea.	Pietriş a 1 leŭ m³.	50	50	—	—	—	—
9	*Baş-Ceşme.*	Babadag.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 b. m³.	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
10	*Başchioĭ.*	—	» » a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
11	*Bei-Daud.*	Bei-Daud.	» » a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			Argila a 70 banĭ m³.	—	—	—	—	—	—
			» » 1 leŭ m³.	—	—	—	—	—	—
12	*Beledia.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 b. m³.	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
13	*Beş-tepe*	Beş-tepe.	Piatră brută a 1 leŭ m³. . . .	—	—	—	—	—	—

N CARI S'AŬ FĂCUT EXTRAGERILE

1892—1893			1893—1894			1894—1895			1895—1896			1896—1897			1897—1898		
Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea	
M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	250	250	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	222	222	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	7	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	30	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	898,50	898	50	644	644	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183	141	50	119	59	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	23	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	16	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48,50	48	50	130	130	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	70	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	7	—
—	—	—	1.480	1.480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	100	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
125	375	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1.000	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	300	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	54	54	—	—	—	—
—	—	—	3	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.500	2.500	—	200	200	—	405	405	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	80	80	—
—	-	—	500	500	—	600	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	787	393	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9.666	4.833	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	140	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	—	530	530	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220	110	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	30	—
12.110,52	13.610	52	4.233	4.856	—	11.232	7.670	50	20.396	17.544	—	44,043,70	37.466	20	61.791,17	56.933	15

Tulcea

—	—	—	—	—	—	50	50	—	—	—	—	10	10	—	2	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	86	—	39	78	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	18	—	—	—	—
50	200	—	60	240	—	30	120	—	4	12	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	—	5,50	5	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6	—	15	30	—
25	75	—	6	18	—	10	30	—	30	90	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	15	—	—	—	—	15	15	—	21	21	—	—	—	—	37,5	37	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	9	—
—	—	—	—	—	—	127	381	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	21	—	50	35	—
—	—	—	30	30	—	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	—	1.300	1.300	—	1.116	1.116	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	802	1.203	-	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	10	—	—	—	—
—	—	—	—	.	—	50	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	36	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50	—	1.060	530	—	12	6	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—	37	37	—

No. curent	NUMIREA CARIEREI	COMUNA	FELUL MATERIALULUĬ și PREȚUL PE M^3	ANII 1890—1891 Cantitatea estrasă M^3	1890—1891 Valórea Leĭ	1890—1891 Valórea B.	1891—1892 Cantitatea estrasa M^3	1891—1892 Valórea L ĭ	1891—1892 Valórea B.
14	*Bisericuța.*	Jurilofca.	Piatra bruta a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	-	—	—	—
15	*Bujor.*	Slava-Rusă.	» » 1 leŭ m^3.	—	—	—	—	—	-
16	*Cariamar.*	Casimcea.	Piatra brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
17	*Casimcea.*	Idem	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
18	*Canara-Baba.*	Babadag.	» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
19	*Camber.*	—	» » » 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
20	*Câmpul Mereleĭ Hagi-ghiol.*	Hagi-ghiol.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	-	—	—
21	*Cara-Bair.*	Moru-ghiol.	» brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
22	*Cara-Balu.*	Greciĭ.	» cioplită a 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 6 » m^3	—	—	—	—	—	-
23	*Cara-Suat.*	Cara-Suat.	Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
24	*Cara-Orman.*	Cara-Orman.	»	—	—	—	—	—	—
25	*Cariera din apropierea carierei Marus.*	—	Pietriş a 1 leŭ m^3	—	—	-	—	—	—
26	*Caramanchioĭ.*	Caramanchioĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
27	*Cârjelarĭ.*	Cârjelarĭ.	» » » 1 leŭ m^3	—	...	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 b. m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
			» cioplită a 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 » m^3	—	—	—	—	—	—
28	*Caram-burum.*	—	» brula a 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
29	*Casap-chioĭ.*	Casap-chioĭ.	» » » 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
30	*Cătunul Garvan.*	—	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
31	*Cauşu.*	—	» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	8	24	—
32	*Cerna.*	Cerna.	» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
33	*Ceauşul-Mare.*	Zebil.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
34	*Ceauşul-Mic.*	Idem	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
35	*Celic-Dere (Délul Cerbuluĭ)*	Telița.	» » » 1 » m^3	-	..	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
36	*Cianga-Iara.*	Casap-chioĭ.	» » » 1 leŭ 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
37	*Chiosc-Culac.*	—	» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
38	*Coium-Punar.*	Coium-Punar.	» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
39	*Cula.*	Babadag.	» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
40	*Délul Cetățeĭ.*	Măcin.	» » » 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Pietriş a 1 m^3	—	—	—	—	—	—
			» » 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
41	*Délul-cu-Petri.*	Văcărenĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
42	*Délul-Mare.*	Zebil.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
43	*Délul-Cireşu*	Greciĭ.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
44	*Délul-Orta-chioĭ.*	Orta-chioĭ.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
45	*Dendil-Tepe.*	Frecățeĭ.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 b. m^3	—	—	—	—	—	—
46	*Diverse cariere.*	Tulcea.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
			Materiale diverse	—	—	—	—	—	—
47	*Dunavěțul-de-sus.*	—	Piatra brută a 3 leĭ m^3	—	—	—	35	105	—
			Savură a 1 leŭ m^3	—	—	—	80	80	—
48	*Duingia..*	—	Nisip a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
49	*Drăgaica.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
50	*Enisala.*	—	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
51	*Eschi-Cale.*	Isaccea.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 2 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
			Pietriş a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
52	*Fôntâna Smeuluĭ.*	Nicolițel.	Piatră brută a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 leĭ m^3	—	—	—	12	48	—
			Pietriş a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—
53	*Fôntâna luĭ Bujor.*	Slava Cerchez.	Piatră brută a 1 leu m^3	—	—	—	—	—	—
54	*Fôntâna Maicilor.*	Nicolițel.	» » » 1 » m^3	—	—	—	—	—	—
55	*Gâvanul-Mare.*	Zebil.	» » » 3 leĭ m^3	-	—	-	—	—	—
56	*Gâvanul-Mic.*	Idem	» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
57	*Garvan.*	Garvan.	» » » 3 » m^3	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m^3	—	—	—	—	—	—
58	*Ghebelea.*	Orta-chioĭ.	Piatră brută a 3 leĭ m^3	—	—	—	—	—	—
59	*Ghiol şi Ghiol Babadag.*	Babadag.	Nisip a 50 banĭ m^3	—	—	—	—	—	—

IN CARI S'AŬ FĂCUT EXTRAGERILE																	
1892—1893			1893-1894			1894—1895			1895-1896			1896-1897			1897—1898		
Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasa	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasa	Valórea	
M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	76	—	45	45	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	50	—	—		—	—	—
—	—	—	—	—	—	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	10	10	—	30	30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	—	35	35	—
—	—	—	—	—	—	200	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	40	40	—	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	84	84	—	24	24	—
—	—	—	8	24	—	8	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,5	10	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,5	45	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	48	50	—	—	—
50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	12	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	10	—	45	90	—	15	30	—
—	—	—	—	—	—	13	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	66	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	40	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	35	35	—	—	—	—
—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	30	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	3	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	24	24	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—
—	—	—	—	—	—	16	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	9	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	4	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	600	1.800	—	—	—	—	—	—	—	—		—
—	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	10	—	19	9	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—
40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	56	—	114	114	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	31	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	80	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	367	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	24	24	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	14	—	—	—	—	8	8	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	17	50	25	12	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	102	—	664	664	—	292	292	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	16	—	30	15	—	24	12	—
—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	—	—	—	—
40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	90	—	—	—	—	5	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	102	102	—	—	—	—	15	15	—	—	—	—	—	—	—
8	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	50	12	6	—	19	9	50

No. curent	NUMIREA CARIEREĬ	COMUNA	FELUL MATERIALULUĬ și PREȚUL PE M³	ANII 1890—1891 Cantitatea estrasă M³	1890—1891 Valórea Leĭ	1890—1891 Valórea B.	1891—1892 Cantitatea estrasă M³	1891—1892 Valórea Leĭ	1891—1892 Valórea B.
60	*Gurgan.*	Măcin.	Piatră brută a 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
61	*Hagi-Ghiol.*	Hagi-ghiol.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	4	4	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	48	144	—
62	*Haidăŭ.*	Casap-chioĭ.	» » » 3 » m³	—	—	—	—	—	—
63	*Hora-Tepe.*	—	» » » 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ	—	—	—	—	—	—
64	*Isaccea.*	Isaccea.	Piatră brută a 1 leu m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
65	*Kirecilic.*	Toxoĭ.	Piatră brută a 1 leu m³ . . .	—	—	—	—	—	—
66	*Lipra (Mare și Mică).*	Tulcea.	» » » 1 » m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	245	735	—
			Pietriș a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
67	*Măcin*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
68	*Marus.*	—	» » » 3 leĭ m³	—	—	—	326,64	980	—
			Pietriș a 1 leŭ m³	—	—	—	50	50	—
69	*Mimca.*	Luncavița.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Pietriș a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
70	*Morsu.*	—	Piatră brută a 4 leĭ m³ . .	—	—	—	—	—	—
			» cioplită a 6 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
71	*Malul Dunărei.*	Tulcea.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			Argilă a 70 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Nisip și pietriș a 50 banĭ m³ . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
72	*Moru-ghiol.*	Moru-ghiol.	Piatră brută a 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
73	*Muntele Valea-Rece.*	Tulcea.	» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
74	*Nalbant.*	—	» » » 1 leu m³ . . .	—	—	—	—	—	—
75	*Orliga.*	Jijila.	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
76	*Ostrovul Mila 53.*	—	» » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
77	*Ostrovul Grădinăriei.*	—	» » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
78	*Oprea.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
79	*Piatra.*	Cășla.	» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
80	*Picinéga.*	Greciĭ.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 « 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Savură	—	—	—	—	—	—
81	*Popina.*	Luncavița.	Piatră brută a 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
82	*Ripa.*	Cerna.	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—
83	*Săcăr.*	—	» » » 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
84	*Saia-Culac.*	Baș-chioĭ.	» » » 3 leĭ m³ . . .	60	180	—	—	—	—
85	*Sari-ghiol.*	Sari-ghiol.	Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
86	*Saraprea.*	—	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
87	*Slava-Cerchezéscă.*	Slava-Ruséscă.	» » » 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			Nisip a 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
88	*Slava-Ruséscă.*	Slava-Ruséscă.	» » banĭ m³	—	—	—	—	—	—
89	*Somova.*	Somova.	Piatră brută a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 4 leĭ m³	150	600	—	300	1.200	—
90	*Sulucu.*	Măcin.	» » » 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
91	*Tatarlâc.*	—	» » » 1 leŭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
92	*Tari-Verde.*	Cogelac.	» » » 3 leĭ m³ . .	—	—	—	—	—	—
93	*Tarpcea.*	—	» » » 1 leŭ m³ . .	—	—	—	—	—	—
94	*Tulcea.*	Tulcea.	» » » 3 leĭ m³ . . .	—	—	—	—	—	—
95	*Uzum-Bair.*	Cataloĭ.	» » » 1 leŭ	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ	—	—	—	3	9	—
			» » » 4 »	—	—	—	—	—	—
96	*Varus.*	Hârșova.	» » » 3 »	—	—	—	—	—	—
97	*Văcărenĭ.*	Văcărenĭ.	» » » 1 leu m³	—	—	—	—	—	—
98	*Valea-Adâncă.*	Parcheș.	» » » 1 » m³ . . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 3 leĭ m³	—	—	—	—	—	—
99	*Vărăria Tulcea-Veche.*	Tulcea.	Pietriș a 1 leŭ m³	—	—	—	—	—	—
100	*Visterna.*	Enisala.	Piatră brută a 1 leŭ m³ . .	—	—	—	—	—	—
			» » » 1 » 50 banĭ m³	—	—	—	—	—	—
			Total județul Tulcea . . .	264	842	—	1099,64	3.339	—

IN CARI S'AŬ FĂCUT EXTRAGERILE

1892—1893			1893-1894			1894—1895			1895—1896			1896—1897			1897—1898		
Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasă	Valórea		Cantitatea estrasa	Valórea	
M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.	M³	Leĭ	B.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	50	—	—	—
8	8	—	16	16	—	—	—	—	8	8	—	34	34	—	196	196	—
40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	20	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	65	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	64	—	33	16	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	30	—	33	33	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	36	—	50	50	—
80	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	140	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	10	10	—	15	15	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—
—	—	—	60	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	7	50	—	—	—
—	—	—	300	1.200	—	200	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	120	—	20	120	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	370	370	—	33	33	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	6	30	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	919	459	75	480,80	240	40	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	791	395	50
28	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	90	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	47	47	—	—	—	—	—	—	—	51	51	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	22	50	15	7	50	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	215	107	50	193	96	50	74	37	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	19	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	100	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.104	1.104	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	22	50	—	—	—
400	1.200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1.000	700	—	—	—	—	—	—	—	155	77	50
100	300	—	16	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	45	—	6	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	20	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	58,5	29	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	118	—	208	208	—	200	200	—
300	1.200	—	250	1.000	—	100	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	54	54	—	216	216	—	28	28	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	12	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	60	180	—	40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	210	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	18	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	48	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	64	—	92	92	—	132	132	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	50	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	20	—	192	192	—	8	8	—	30	30	—	—	—	—	10	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	40	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	50	—	244	244	—	100	100	—	100	100	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	12	—	—	—	—	—	—	—
1.413	4.079	—	1.762	4.192	—	4.422,5	7.599	25	3.168	2.669	05	6.027.80	5.639	40	4.989	5.007	50

4. *Cantitatea materialuluĭ estras și venitul carierelor arendate și concedate.*

a) Județul Constanța.

Pe anĭ	NUMELE CARIERII	Term. arend.	Suprafața	CANTITATEA MATERIALULUI ESTRAS: Minimum obligator: Piatră brută	Piatră cioplită	Pietriș	Nisip	Extras în plus: Piatră brută	Piatră cioplită	Pietriș	Nisip	VENITUL CARIERII: Arenda anuală		Minimum obligatoriŭ		Extras în plus		Suma totală	
		Anĭ	hect.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	M.C.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.
1890-91	Bogdaproste	3	5	1.000	—	—	—	—	—	—	—	300	—	2.000	—	—	—	2.300	—
	Defcea	5	10	—	—	—	61	—	—	—	—	616	23	42	57	—	—	658	80
1891 — 1892	Bogdaproste	3	5	—	1.000	—	—	—	—	—	—	300	—	2.000	—	—	—	2.300	—
	Alvănescĭ	4	10	6.000	—	—	—	—	—	—	—	1.400	—	3.000	—	—	—	4.400	-
	Arvănescĭ	5	5	—	1.000	—	—	—	1.000	—	—	450	—	2.000	—	2.000	—	4.450	—
	Atârnațĭ	5	5	—	—	—	700	—	—	—	2.916	200	—	490	—	2.041	20	2.731	20
	Calachioĭ	5	4	—	3.400	—	—	—	180	—	—	3.700	—	6.800	—	360	—	10.860	—
	Canara-Ceair	5	9	—	700	—	—	—	—	—	—	750	—	1.400	—	—	—	2.150	—
	Cechirgea	4	4	6.000	—	—	—	—	—	—	—	1.080	—	3.000	—	—	—	4.080	—
	Celea-mică No. 1	5	5	—	1.000	—	—	—	50	—	—	500	—	3.000	—	150	—	3.650	—
	Cochirlenĭ	5	5	- .	—	—	300	—	—	—	500	200	—	210	—	350	—	760	—
	Defcea No. 1	5	10	—	—	—	100	—	—	—	—	1.000	—	70	—	—	—	1.070	—
	» » 2	3	5	—	—	—	250	—	—	—	—	200	—	175	—	—	—	375	—
	Lagea	5	1	—	—	—	1.000	—	—	—	2.000	510	—	700	—	1.400	—	2.610	
	Ostrovul-Opa	5	5	—	—	—	882,19	—	—	—	—	441	10	617	55	—	—	1.058	65
	Valea-Alvănescĭ	5	13	—	1.000	—	—	—	3.304,50	—	—	900	—	2.000	—	6.169	—	9.069	—
	Veriga	5	2	—	—	—	500	—	—	—	1.300	250	—	350	—	910	—	1.510	—
	Veriga-Topal	5	3	—	—	—	1.000	—	—	—	1.428,57	310	—	700	—	1.000	—	2.010	—
1892 — 1893	Bogdaproste	3	5	—	1.000	—	—	—	—	—	—	300	—	2.000	—	—	—	2.300	—
	Alvanescĭ	4	10	6.000	—	—	—	13.453,80	—	2.480,66	—	1.400	—	3.000	—	7.967	23	12.367	23
	Arvănescĭ	5	5	—	1.000	—	—	—	1.961	1.320	—	450	—	2.000	—	4.846	—	7.296	—
	Atârnațĭ	5	5	—	—	—	700	—	—	—	9.491	200	—	490	—	6.643	70	7.333	70
	Calachioĭ	5	4	—	3.400	—	—	—	8.906,66	—	-	3.700	—	6.800	—	17.813	32	28.313	32
	Canara-Ceair	5	9	—	700	—	—	—	—	—	—	750	—	1.400	—	—	—	2.150	—
	Cechirgea	4	4	6.000	—	—	—	—	—	—	--	1.080	—	3.000	—	—	—	4.080	—
	Calea-mică No. 1	5	5	—	1.000	—	—	—	405	—	—	500	—	3.000	—	1.215	—	4.715	—
	Cochirlenĭ	5	5	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	210	—	—	—	410	—
	Defcea No. 1	5	10	—	—	—	100	—	—	—	—	1.000	—	70	—	—	—	1.070	—
	» » 2	3	5	—	—	—	114,50	—	—	—	—	189	04	80	—		—	269	04
	Lagea	5	1	—	—	—	1.000	—	—	—	45	510	—	700	--	31	50	1.241	50
	Ostrovul-Opa	5	5	—	—	—	2.000	—	—	—	162,66	1.000	—	1.400	—	1.135	16	3.535	16
	Valca-Alvănescĭ	5	13	—	1.000	—	—	—	1.544	—	—	900	—	2.000	—	3.880	40	6.780	40
	Veriga	5	2	—	—	—	500	—	—	—	250	250	—	350	—	175	—	775	—
	Veriga-Topal	5	3	—	—	—	1.000	—	—	—	780	310	—	700	—	546	—	1.556	—
1893—94	Alvanescĭ	4	10	6.000	—	—	—	-	—	941,99	—	1.400	—	3.000	—	565	18	4.965	18
	Arvănescĭ	5	5	—	1.000	—	—	—	974	525	—	450	—	2.000	—	2.315	50	4.765	50
	Atârnațĭ	5	5	—	—	—	700	—	—	—	1.405,82	200	—	490	—	984	08	1.674	08
	Calachioĭ	5	4	—	3.400	—	—	—	2.223,59	—	—	3.700	—	6.800	—	4.447	19	14.947	19
	Canara-Ceair	5	9	—	700	—	—	—	—	—	—	750	—	1.400	—	—	—	2.150	—

1893—1894	Cechirgea	4	4	6.000	—	—	—	—	—	—	—	1.080	—	3.000	—	—	—	4.080	—
	Celea-mică No. 1	5	5	—	1.000	—	—	—	510	70	—	500	—	3.000	—	1.579	—	5.079	—
	Cochirlenĭ	5	5	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	210	—	—	—	410	—
	Defcea No. 1	5	10	—	—	—	100	—	—	—	26	1.000	—	70	—	18	20	1.088	20
	Lagea	5	1	—	—	1.000	—	—	—	—	—	510	—	700	—	—	—	1.210	—
	Valea Alvănescĭ	5	13	—	1.000	—	—	—	827	—	—	900	—	2.000	—	1.654	—	4.554	—
	Veriga	5	2	—	—	—	500	—	—	—	3.978	250	—	350	—	2.784	60	3.384	60
	Veriga Topal	5	3	—	—	—	1.000	—	—	—	3.969	310	—	700	—	2.778	30	3.788	30
	Vârful Alvănescĭ	5	2	—	58,90	—	—	—	1.635	—	—	75	40	117	80	3.270	19	3.463	39
1894—1895	Alvanescĭ	4	10	6.000	—	—	—	300	—	310	—	1.400	—	3.000	—	501	—	4.901	—
	Arvănescĭ	5	5	—	1.090	—	—	—	1.687,31	133,83	—	450	—	2.000	—	3.467	95	5.917	95
	Atârnațĭ	5	5	—	—	—	700	—	—	—	2.046,66	200	—	490	—	1.432	65	2.122	65
	Calachioĭ	5	4	—	3.400	—	—	—	1.458,50	925,50	—	3.700	—	6.800	—	2.877	95	13.377	95
	Canara Ceair.	5	9	—	700	—	—	—	35	—	—	750	—	1.400	—	70	—	2.220	—
	Cechirgea	4	4	6.000	—	—	—	—	—	—	—	1.080	—	3.000	—	—	—	4 080	—
	Celea-mică No. 1.	5	5	—	1.000	—	—	—	839,65	—	—	500	—	3.000	—	3.726	85	7.226	85
	Cochirlenĭ	5	5	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	210	—	—	—	410	—
	Celea-mică No. 2	5	4	—	251	—	—	—	—	—	—	174	—	753	—	—	—	927	—
	Defcea No. 1	5	10	—	—	—	100	—	—	—	71	1.000	—	70	—	49	70	1.119	70
	Lagea	5	1	—	—	1.000	—	—	—	—	—	510	—	700	—	—	—	1.210	—
	Valea Alvănescĭ	5	13	—	1.000	—	—	—	1.034,22	955,20	—	900	—	2.000	—	2.737	25	5.637	25
	Veriga	5	2	—	—	—	500	—	—	—	1.454,36	250	—	350	—	1.018	05	1.618	05
	Veriga Topal.	5	3	—	—	—	1.000	—	—	—	17.357,49	310	—	700	—	12.150	24	13.160	24
	Vârful Alvanescĭ	5	2	—	250	—	—	—	904,66	1,149	—	320	—	500	—	2.613	72	3.433	72
1895—1896	Arvănescĭ	5	5	—	1.000	—	—	—	83,30	544,66	—	450	—	2.000	—	544	92	2.994	92
	Atârnațĭ	5	5	—	—	—	700	—	—	—	3.006	200	—	490	—	751	50	1.441	50
	Canara Ceair.	5	9	—	700	—	—	24	—	—	—	750	—	1.400	—	24	—	2.174	—
	Canara de la târlă	10	20	8.000	—	—	—	—	1.000	—	-	100	—	4.000	—	2.000	—	6.100	—
	Cochirlenĭ	5	5	—	—	—	300	—	—	—	—	200	—	210	—	—	—	410	—
	Celea-mică No. 1.	5	5	—	1.000	—	—	—	—	138,34	—	500	—	3 000	—	83	—	3.583	—
	» » » 2.	5	4	—	300	—	—	294	—	—	—	275	—	900	—	176	40	1.351	40
	Defcea No. 1	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	411	10	—	-	—	—	411	10
	» » 2	5	5	—	—	—	1.000	—	—	—	—	200	—	500	—	—	—	700	—
	Lagea	5	1	—	—	1.000	—	—	—	—	—	510	—	710	—	—	—	1.210	—
	Valea Alvănescĭ	5	13	—	1.000	—	—	—	—	784	—	900	—	2.000	—	548	80	3.448	80
	Veriga	5	2	—	—	—	500	—	—	—	1.939,63	250	—	350	—	1.139	45	1.739	45
	Veriga Topal.	5	3	—	—	—	1.000	—	—	—	863	310	—	700	—	215	75	1.225	75
	Vârful Alvănescĭ	5	2	250	—	—	—	626	—	170	—	320	—	225	—	707	—	1.252	—
1896—1897	Arvanescĭ	3	5	2.000	—	1.000	—	—	—	—	—	500	—	1.650	—	—	—	2.150	—
	Canara Ceair.	5	9	—	—	—	—	8.924,70	—	—	—	—	—	—	—	8.924	70	8.924	70
	Canara de la târlă	10	20	40.000	2.000	—	—	—	—	—	—	400	—	24.000	—	—	—	24.400	—
	Celea-mică No. 2	5	4	124	—	—	—	—	—	—	—	138	34	372	—	—	—	510	34
	Defcea No. 1	20	10	--	—	—	500	-	—	—	317	1.100	—	250	—	158	50	1.508	50
	» » 2	5	5	—	—	—	1.000	—	—	—	—	200	—	500	—	—	—	700	—
	Ostrovul Opa.	10	5	—	—	—	350	—	—	--	6.268	260	—	87	50	1.567	—	1.914	50
	Valea Alvănescĭ	3	13	2.000	—	750	—	—	—	—	—	500	—	1.587	50	—	—	2.087	50
	Vârful »	5	2	250	—	—	—	—	—	412	—	320	—	150		103	—	573	—
	» Celea-mare	5	5	250	—	—	—	1.382	—	713	—	300	—	150	—	1.116	70	1.566	70
1897—1898	Canara Târla	10	20	40 000	2.000	—	—	—	—	—	—	400	—	24.000	—	—	—	24.400	—
	Vârful Celea-mare	5	5	250	—	—	—	3.203	—	—	1.105	300	—	150	—	2.611	55	3.061	55
	Celea-mică No. 1	5	5	500	—	—	—	835	—	—	90	600	—	300	—	5.3	50	1.423	50
	Omurcea	10	5	1.000	—	—	—	—	—	—	—	100	-	250	—	—	—	350	—
	Cochirlenĭ	5	1	800	—	—	—	1.162	—	—	—	20	—	480	—	697	20	1.197	20
	Medgidia	5	5	208	—	—	—	312	—	—	—	458	30	124	80	187	20	770	30

Pe anĭ	NUMIREA CARIERII	Term. arend. Anĭ	Suprafaţa H.a.	CANTITATEA MATERIALULUI ESTRAS — Minimum obligatoriŭ — Piatră brută M.C.	Piatră cioplită M.C.	Pietriș M.C.	Nisip M.C.	Estras în plus — Piatră brută M.C.	Piatră cioplită M.C.	Pietriș M.C.	Nisip M.C.	VENITUL CARIERII — Arenda anuală Leĭ	B.	Minimum obligator Leĭ	B.	Estras în plus Leĭ	B.	Suma totala Leĭ	B.
1897—1898	Murfatlar No. 1	20	9	2.000	—	—	—	—	—	—	42	180	—	1.200	—	10	50	1.390	50
	» » 2	20	23	8.000	—	—	—	—	10	—	—	460	—	4.800	—	12	—	5.272	—
	Ostrovul Opa	10	5	—	—	—	350	—	—	—	6.094	260	—	87	50	1.523	50	1.871	—
	Anadalchioĭ	5	5	—	—	—	350	—	—	—	—	1.509	—	87	50	—	—	1.596	50
	La catunul Anadalchioĭ	20	2	—	—	—	2.000	—	—	—	—	40	—	500	—	—	—	540	—
	Canara Aurel	5	5	208	—	—	—	559	—	—	—	667	20	124	80	335	40	1.127	40
	» Ceair.	6	10	20.000	1.000	—	—	—	—	80	—	200	—	12.000	—	20	—	12.220	—
	Rasova.	2	1	800	—	—	—	1.400	—	—	—	20	—	480	—	840	—	1.340	—
	Arvănescĭ	3	5	2.000	—	1.000	—	—	—	—	—	500	—	1.650	—	—	—	2.150	—
	Valea Alvănescĭ	3	13	1.000		—	375	—	—	—	—	250	—	793	75	—	—	1.043	75
	Vârful Alvănescĭ	5	2	250	—	—	—	—	—	—	—	320	—	150	—	—	—	470	—
	Defcea No. 1	20	10	—	—	—	500	—	—	—	—	1.100	—	250	—	—	—	1.350	—
	» » 2	5	5	—	—	—	1.000	—	—	—	—	200	—	500	—	—	—	700	—
	Bogdaproste	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	85	—	—	—	—	75	85

b) Judeţul Tulcea.

Pe anĭ	NUMIREA CARIERII	Term. arend. Anĭ	Suprafaţa H.a.	Minimum obligatoriŭ — Piatră brută M.C.	Piatră cioplită M.C.	Pietriș M.C.	Nisip M.C.	Estras în plus — Piatră brută M.C.	Piatră cioplită M.C.	Pietriș M.C.	Nisip M.C.	Arenda anuală Leĭ	B.	Minimum obligator Leĭ	B.	Estras în plus Leĭ	B.	Suma totala Leĭ	B.
1890—91	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	—	—	—	—	300	—	400	—	—	—	700	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	4.285,88	3.450	—	—	1.000	—	—	—	5.592	94	6.592	94
	Capotescĭ	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	—	—	—	—	—	187	—
1891-92	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	-	3.165	—
	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	—	100	—	—	300	—	400	—	200		900	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	2.575	1.341	—	—	1.000	—	—	—	2.628	50	3.628	50
	Treĭ Fântânĭ	5	1	—	300	—	—	—	—	—	—	302	—	600	—	—	—	902	—
1892-93	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	186,50	—	—	1.165	—	2.000	—	371	—	3.536	—
	Eschi-Cale	3	5	—	200	—	—	.	256	—	—	300	—	400	—	512	—	1.212	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	8.649	1.758	—	—	1.000	—	—	—	6.082	50	7.082	50
	Treĭ Fântânĭ	5	1	—	220	—	—	—	75,90	—	—	254	41	440	—	151	—	845	41
1893-94	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	4.119,90	—	—	1.000	—	—	—	4.119	90	5.119	90
	Dealul Ţugulea	10	10	—	500	—	—	—	—	—	—	1.000	—	1.500	—	—	—	2.500	—
	Valea Carabalîŭ	10	10	—	1.000	—	—	95	—	—	—	—	—	3.000	—	95	—	3.095	—
1894-95	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	8.595	—		1.000	—	8.595	—	—	-	9.595	—
	Délul Ţugulea	10	10	—	500	—	—	—	699	80	—	1.000	—	1.500	—	2.153	—	4.653	—
1895-96	Beledia	5	1/2	—	1.000	—	—	—	—	—	—	1.165	—	2.000	—	—	—	3.165	—
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	—	8.252	—	—	1.000	—	—	—	8.252	—	9.252	—
	Délul Ţugulea	10	10	—	1.000	—	—	1.122,27	125	42	—	1.000	—	2.100	—	878	86	3.978	86
1896—97	Carabalu	20	10	1.000	—	—	—	347	295,31	—	—	6.500	—	600	—	1.438	10	8.538	10
	Délul Ţugulea	10	10	—	1.000	—	—	127	—	—	—	200	-	1.200	—	76	20	1.476	20
	Iacob-Deal	15	—	—	—	—	—	10.929	—	—	—	1.000	—	—	—	10.929	—	11.929	—
	Piatra-Roșie	20	29	1.000	—	—	—	—	—	—	—	580	—	1.800	—	—	—	2.380	—
	Valea Carabalîŭ	20	10	1.500	—	—	—	—	1.195	50	—	6.500	—	900	—	1.477	40	8.877	40
	Grecĭ	2	5	500	100	—	—	—	—	—	—	100	—	600	—	—	—	700	—
	Ţugulea	10	—	—	1.000	—	—	118	2.076	110	—	200	—	1.200	—	1.890	40	3.290	40
	Délul Cetăţiĭ	5	9	300	—	—	—	2.219	—	842	—	1.350	—	75	—	1.541	90	2.966	90
	Piatra Roșie	20	19	1.000	1.000	—	—	2.362	378	250	—	598	75	1.800	—	1.932	70	4.331	45
	Iacob-Deal	15	101	—	—	—	—	15.366	3.992	—	—	1.190	—	—	—	15.515	—	16.705	—

S'a estras dar în timp de 8 anĭ (de la 1890—98), din carierile Dobrogieĭ următórea cantitate de material prin permisurĭ și prin arendărĭ:

JUDEȚE	Prin permisurĭ			Prin arendărĭ			Total		
	Cantitate	Valóre		Cantitate	Valóre		Cantitate	Valóre	
	M. C.	Leĭ	B.	M. C.	Leĭ	B.	M. C.	Leĭ	B.
Constanța . . .	165.041,37	153.777	20	394.184	397.881	45	559.225,37	551.658	65
Tulcea	23.145,94	33.367	20	99.004	137.564	56	122.149,94	170.931	76
Dobrogia . . .	188.187	187.144	40	493.188	535.446	—	681.375	722.590	40

5. *Prețul mediŭ al pietriĭ, pietrișuluĭ și nisipuluĭ din Dobrogia.* Prețul pietriĭ la cariera Iacob-Deal (Turcóia) este, predată pe vapor la Măcin:

a) Piatra cioplită în pavele marĭ de 0.10×0.15×0.20 . . . 12 leĭ m. c.

b) » » » plăcĭ de 0.05 grosime pentru trotuare . . . 16 leĭ m. c.

Prețul mediŭ al pietriĭ, pietrișuluĭ și nisipuluĭ, este:

JUDEȚE	Bolovanĭ		Piatră brută						Piatră cioplită						Piatră de talie				Pietriș saŭ piatră spartă		Nisip	
			Pentru anrocamente 1 m.c.=1.800 kg.				Propriŭ zisă		Categoria I		Categoria II		Categoria III		Propriŭ zisă		Pentru cusinețĭ					
	M. C.		M. C.		Tona		Metrul cub															
	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.	Leĭ	B.
Constanța . .	—	—	9	—	—	—	11	—	—	—	70	—	55	—	—	—	—	—	9	75	5	50
Tulcea	—	—	10	—	—	—	12	—	120	—	—	—	50	—	190	—	—	—	8	40	7	35

6. *Analisa pietriĭ câtor-va cariere.* Ca să dăm o idee maĭ precisă de calitatea fórte bună a pietriĭ din Dobrogia, dăm după statistica carierelor (pag. 207—9) resultatele analiselor făcute în laboratorul de chimie al Șcóleĭ de Podurĭ și Sosele din Bucurescĭ:

a) Cariera de pe valea Carabalu (comuna Grecĭ). Granit.

1. Densitatea. Densitatea probeĭ este de 2.762.

2. Facultatea de absorbțiune pentru apă. O sută părțĭ din acest granit absorb până la saturație 0,09 părțĭ apă.

3. Resistența la usură s'a determinat cu mașina «Dorry», la 4 cuburĭ de 5 c/m latură.

Suprafața de frecare (25 c/m p.) s'a încărcat cu 290 grame pe c/m p. în care greutate se află coprinsă și greutatea proprie a cubuluĭ. Din câte opt experiențe (de către 1.000 de rotațiunĭ), la care aŭ fost supuse fie-care din cele 4 cuburĭ, resultă că un cub pierde în mediŭ 10 gr. 98, ceea ce revine, ținênd séma de densitate, 2.762 la un volum de 3 cm. c., 98.

4. Resistența la compresiune, reiese din următorul tabloŭ, care coprinde resultatele obținute în parte pentru fie-care cub de 5 c/m lature, supus la sfărîmare cu mașina «Werder».

Numĕrul total al cuburilor sfărâmate este de 20, din care jumătate s'a sfărâmat în stare saturată de apă, iar jumătatea cea-l'altă s'a sfărâmat în stare uscată.

Cuburĭ de 5 c/m pe lature sfărâmate în stare:

No. corent	USCATA Greutatea cuburilor uscate (Grame)	USCATA Greutatea sub influența căreia se produce sfărâmarea pe c/m. p. (Kilograme)	No. corent	SATURATE CU APA Greutatea cuburilor saturate cu apă (Grame)	SATURATE CU APA Greutatea sub influența căreia se produce sfărâmarea pe c/m. p. supr. (Kilograme)
1	328,5	1.820	1	343,5	1.440
2	343,7	1.460	2	333,7	1.360
3	338,2	1.480	3	334,1	1.560
4	340,0	1.560	4	343,0	1.520
5	333,0	1.440	5	337,5	1.760
6	336,0	1.600	6	331,5	1.420
7	344,2	1.660	7	327,2	1.380
8	331.5	1.420	8	329,0	1.600
9	339,5	1.540	9	330,7	1.460
10	329,0	1.560	10	343,0	1.600
Total . .	3.363,6	15.540	Total .	3.353,2	15.100
Media . .	336,36	1.554,00	Media . .	335,32	1.510,0

b) Cariera Iacob-Deal (Turcóia). Granit.

1. Densitatea este 2.676.

2. Facultatea de absorbțiune pentru apă. O sută părțĭ piatră absórbe până la saturațiune 0,1 părțĭ apă.

3. Resistența la usură s'a determinat cu mașina «Dorry» la două cuburĭ de 5 c/m latură. Suprafața de frecare (25 c m p.) s'a încărcat cu câte 250 grame pe c/m p., în care greutate se cuprinde și acea proprie a cubuluĭ. Din câte 8 experiențe făcute asupra fie-căruĭ cub (în total 16) resultă, că un cub pierde din masa sa la 1.000 de rotațiunĭ ale mașineĭ în mediŭ 6,45 grame.

4. Resistența la sfărâmare. Următorul tabloŭ coprinde resultatele obținute pentru fie-care cub în parte sfărâmat cu mașina «Werder». Numĕrul total al cuburilor sfărâmate a fost de 20, din care 10, înainte de sfărâmare, aŭ fost saturate cu apă și apoĭ supuse la îngheț și desgheț în 25 rândurĭ, iar restul de 10 s'a sfărâmat în stare naturală.

No. corent	Cuburĭ uscate — Resistența pe c/m. p. (Kilograme)	No. corent	Cuburĭ ude supuse înghețuluĭ și desgheț. — Resistența pe c/m. p. (Kilograme)
1	2.800	1	3.000
2	2.820	2	2.880
3	2.940	3	2.900
4	3.200	4	2.800
5	3.000	5	2.820
6	2.800	6	2 860
7	2.880	7	3.100
8	2.820	8	2.900
9	2.920	9	2.940
10	2.860	10	2.780
Total . .	29.040	Total . .	28.980
Media . .	2.904,0	Media . .	2.898,0

5. Gelivitatea. Cuburile supuse înghețuluĭ în 25 de rândurĭ nu aŭ suferit nicĭ o alterație exterióră visibilă. Piatra nu este gelivă.

c) Cariera Piatra-Roșie (Cerna). Granit.

1. Densitatea este 2.67.

2. Facultatea de absorbțiune pentru apă. Una sută părțĭ piatră absórbe până la saturațiune 0,1 părțĭ apă.

3. Resistența la usură s'a determinat cu mașina «Dorry», la două cuburĭ de 5 c/m latură. Suprafața de frecare (25 c m p.) s'a încărcat în câte 250 grame pe c/m p., în care

greutate se coprinde şi greutatea proprie a cubuluĭ. Din câte opt experienţe făcute asupra fie-căruĭ cub (în total 16) resultă, că un cub pierde din masa sa la 1.000 rotaţiunĭ ale maşineĭ 8,7 grame.

4. Resistenţa la sfărâmare. Următorul tabloŭ coprinde resultatele obţinute pentru fie-care cub în parte sfărâmate cu maşina «Werder». Numĕrul totat al cuburilor sfărâmate a fost de 20, din care 10, înainte de sfărâmare, a fost saturate cu apă şi apoĭ supuse îngheţuluĭ şi desgheţuluĭ în 25 rândurĭ, iar restul de 10 s'a sfărâmat în stare naturală (uscat).

5. Gelivitatea. Cuburile supuse îngheţuluĭ şi desgheţuluĭ în 25 rândurĭ nu aŭ suferit nicĭ o alteraţiune exterióră vizibilă.

Piatra nu este gelivă.

No. corent	Cuburĭ uscate	No. corent	Cuburĭ supuse îngheţuluĭ
	Resistenţa pe c/m. p.		Resistenţa pe c/m. p.
	Kilograme		Kilograme
1	2.560	1	2.880
2	2.840	2	2.600
3	2.860	3	2.800
4	2.820	4	2.900
5	2.800	5	2.860
6	2.760	6	2.680
7	2.980	7	2.820
8	2.860	8	2.760
9	2.780	9	2 800
10	2.640	10	2.740
Total . .	27.940	Total . .	27.840
Media . .	2.794,0	Media . .	2.784,0

6. *Minereurĭ.* Formaţiunile fórte vechĭ din Nordul Dobrogieĭ aŭ atras de curênd atenţiunea ómenilor noştri de sciinţă, carĭ aŭ făcut sondagiĭ şi cercetărĭ în valea superióră a rîuluĭ Taiţa şi regiunea învecinată.

Dăm loc spuselor unuĭ cunoscător, D-luĭ Alimănişteanu, Şeful serviciuluĭ minelor şi carierelor din Ministerul Domeniilor [1]).

«În Dobrogia se află regiunea Lozova, cu Islam-Giaferca, Balabancea, Carapcea, regiunea Carapelituluĭ, care s'ar putea, din punctul de vedere al apropieriĭ, să fie legată cu Lozova, de care însă trebue s'o despărţim din punctul de vedere al diferenţiĭ formaţiunilor.

«La Lozova, într'o fâşie de 0.10—0.60 cm. lărgime, 15 m. lungime şi 12 m. adâncime, între phylite şi quarţite archaice şi pe versantul sudic al Boclogeĭ s'aŭ găsit calcopirite, malachite şi alte minereurĭ de crupu.

«În straturile de quartz, phylite şi quarţite, ca şi printre vinele de porphyr s'a găsit fier oligist.

«La Islam-Giaferca, în aceleaşĭ formaţiunĭ tăiate de pegmatite, diabase şi porphire, s'a găsit fierul oligist singur saŭ însoţit de calcopyrite şi malachite; amestecul înfăţişéză o zonă de maĭ bine de 20 m. lărgime.

«Pe colina Carapcea, în formaţiunĭ paleozoice, representate prin schisturĭ argilóse (grauwakes), tofurile (tufs) porphyrice, s'a găsit vârîte bucăţĭ de malachite şi calcopyrite pe 1—2 m. lărgime.

«Pe délul Amzală în formaţiunĭ paleozoice s'a găsit oligist în quartz şi malachite intercalate în schisturĭ, pe o lărgime de 0 50—1 m. şi o lungime ce s'a putut urmări la suprafaţă pe maĭ mult de 150 m.

«La Carapelit, în formaţiunĭ paleozoice şi în vine porphirice s'a constatat treĭ zone de impregnaţiune (un corp străbătând printre moleculele altuia):

[1]) «L'exploitation des Mines en Roumanie», pag. 25—27 şi următórele.

«Întâia în valea Cornuluĭ, conține malachite pe 1.20—2.50 m. lărgime și maĭ mult de 100 m. lungime.

«A doua pe versantul nordic al déluluĭ, e formată de hematite roșiĭ, care are 1.50 m. adâncime și 1 m. lărgime, se continuă pe 90 m. lungime. Paralel cu ea maĭ sunt încă două, representate prin hemalită și malachită.

«A treia se află pe versantul Sud-Estic, și conține malachită și chalcophyrită, pe o lungime de 0.50—1 m. și o lungime la suprafață de maĭ bine de 170 m.

«La Altân-Tepe, între philite și schisturĭ amphibolice, sunt impregnațiunĭ de fier manganez și aramă, care se întind pe maĭ bine de 30 m. lărgime și o lungime ce trece de 100 metri.

«Minereurile de la Lozova aŭ dat până la 10% Cu (cupru) și o analiză făcută la Geologische Reichanstadt din Viena, a găsit urme de aur, conține fier până la 20% și urme de manganez.

«Cele de la Amzalâ aŭ dat 39% Fe, 0.70% Cu și urme de Mn.

«Hemalitele din Carapelit aŭ dat până la 50% Fe și urme de Mn.

«Probele de la Altân-Tepe aŭ dat 60% Fe, 11% Mn. și 4% Cu».

* * *

Cum vedem principala bogăție a sub-soluluĭ Dobrogieĭ constă în piatră de calitate fórte bună și care se extrage în cantitățĭ destul de însemnate.

Extragerea mineralelor este încă la începutul eĭ și ne va trebui mult până să ajungem a avea o industrie metalurgică, de și cercetările făcute arată, că avem în nordul Dobrogieĭ destul fier și aramă și chiar aur.

CAPITOLUL VII

INDUSTRIA

Ce avem azĭ ca industrie în Dobrogia, nu se pot satisface nicĭ trebuințele locale. Se póte dar zice, că sub acest raport provincia nóstră de dincóce de Dunăre n'a început încă să pășiască pe acéstă cale și 'ĭ va trebui mult timp și marĭ sforțărĭ, până ce materiile prime — din care unele sunt în abondență — să fie transformate prin fabricațiune.

În sânul sĕŭ, pămêntul Dobrogieĭ ascunde bogățiĭ nenumĕrate, carĭ ar putea fi utilisate pentru întemeierea și desvoltarea multor industriĭ: estractivă, olăria și cărămidăria de tot felul, vărăria, cimentul, ocrurile, etc.

Agricultura cu produsele sale póte întreține: morăria, brutăria și fabricarea pastelor făinóse; apoĭ berăria, conservele alimentare, etc

Podgoriile bogate în vinurĭ pot nasce și desvolta: fabricarea alcoolurilor, oțetăriile, cogniacurile și liquerurile, vinurile spumóse, etc.

Pescăriile ar avea de alimentat cherhanalele și diferite fabricate de peşte.

Animalele domestice și maĭ ales oile, aŭ ca compliment industrial fabricarea postavurilor, preșurĭ, articole din pĕr și córne, tăbăcăriile, etc.

Până și prin mlaștine s'ar putea introduce: fabricarea coșurilor, rogojinilor, ostrețelor, cum și fabricĭ de hârtie ordinară.

Până acum nu avem aprópe nimic fabricat din tot acest pământ rodnic, ci materiile brute se trimet în streinătate. Ancheta [1]) industrială clasifică industria în mare, mijlocie și mică; iar resultatele obținute pentru Dobrogia sunt:

A. Industria mare (Fabricĭ)[2]).

Județe	COMUNA	Anul înființăriĭ	FIRMA AȘEZĂMÊNTULUI și NUMELE PROPRIETARULUI saŭ al EXPLOATATORULUI	FELUL FABRICAȚIUNEI	Numĕrul: Cailor vapori	Numĕrul: Persónelor întrebuințate	OBSERVAȚII
TULCEA—CONSTANȚA	Constanța	1884	Fabrica Iulius Gruber	Bere	1½	16	
	Palaz . . .	1898	» Carol Schmidt	»			
	Constanța	1897	» Steaua Română . . .	Bidóne și lăzĭ p. petrol.	16	129	
	»	1897	Atelier mecanic G. I. Rignall .	Mașinĭ agricole	4	18	
	»	1880	Fabrica V. P. Murelli	Făină și mălaiŭ . . .	40	11	
	»	1860	Atelierul C. F. R.	Reparaț. mater. rulant	22	84	
	»	1900	Trituratorul Fratelli Bach; repres. A. Cosma	Curățitor de orz . . .	25	4	
	Cernavoda	1900	«Société anonyme des ciments Portland de l'Europe orientale»	Ciment, var hidraulic .	300	156	
	»	1900	Rafinerie și destilerie de petrol «Helios»	Petrol, benz., uleiurĭ etc.	—	—	Inchisă.
	»	1901	Societ. de petrol «Cernavoda»	Petrol, etc.	—	3	Nu funcționéza.
	Tortoman	1900	Fabrica T. Manicatide	Tibișir pulv., ocrurĭ, etc.	24	37	
	Cicrâcci . .	1897	Móra fraților Sarchis și Agopcian	Făină, mălaiŭ	20	12	
	Tulcea . .	1896	Fabrica Al. Avramide și N. Sotiriu	Cherestea	24	26	
	»	1895	Móra G. Nedelcu	Făină	120	6	
	»	1885	Tăbăcaria Prodanof	Tăbăcărie	12	41	Reînoită și mărită în 1902.
	Sulina . .	1899	Atelierul Giovani Carnana . .	Turnătorie și repar. navale	8	5	Funcționéză întrerupt.
	»	1901	Uzina de apă a Serv. sanitar	Apă potabilă	18	5	
	»	1866	Atelierele Comisiuniĭ Europ. Dunărene	Reparațiĭ de vapóre .	—	—	Lucréză numaĭ p. Comisiune.

[1]) Se datoresce acéstă minuțiósă lucrare sirguințeĭ D-luĭ *L. Colescu,* Șeful biurouluĭ statisticeĭ generale din Ministerul Agricultureĭ, Industrieĭ, Comerțuluĭ și Domeniilor.

Ancheta s'a făcut în anul 1901 și s'a imprimat în 1903. (Ediție oficială. Două volume).

[2]) «Ancheta industrială». Vol. I, pag. 32, 33 și 51.

B. Industria mijlocie.

Intre industriile mijlociĭ s'ar putea numĕra morile micĭ, piuele şi povernele :

a) Morile micĭ din Dobrogia [1]).

JUDEȚE	No. morilor	Capitalul ce repre-sintă	Felul motoruluĭ: De vênt	De apă	De aburĭ	De caĭ	Forța în caĭ (pentru morile de aburĭ)	No. perechilor de pietre	Felul combustibil.: Paie	Lemne	Cărbunĭ	Cantitatea măcinată anual (în sute de kilogr.): Porumb	Grâu	Alte cereale	Total	Lucrătorĭ specialĭ: Morarĭ	Mecanicĭ	Fochiştĭ	Morĭ conduse de exploatat.	Lucrătorĭ nespecialĭ	Durata lucruluĭ: Tot anul	Parte din an	Anexe la móră: Darac p. lână	Piuă p. postav	Presă de uleĭ	Fierestraie
Constanța . .	279	1.191.267	216	24	39	—	543	347	31	3	5	162.373	108.530	21.466	292.369	72	29	35	163	89	237	42	2	2	1	
Tulcea . . .	637	1.006.570	526	88	22	1	390	820	15	5	2	125.390	220.227	78.250	423.867	63	16	13	574	32	566	71	1	6	—	2
Total . . .	916	2.197.837	742	112	61	1	923	1167	46	8	7	287.763	328.757	99.716	716.236	135	45	48	737	121	803	113	3	8	1	2

Sunt în Dobrogia 916 morĭ, cele maĭ multe sunt de vênt (742). Tóte macină anual 71.623 tone făină.

b) Piuele din Dobrogia [2])

JUDEȚUL	No. piulelor	Capitalul ce represintă piua	No. perechelor de ciocane	No. piuarilor	Durata lucruluĭ: Tot anul	Parte din an	Observațiĭ
Constanța . .	1	400	4	1	—	1	In jud. Tulcea, nu sunt.

c) Povernele

Sunt în numĕr de 143; cele maĭ multe în județul Tulcea (104).

Modul cum industria mijlocie este respândită prin comunĭ, se arată în tablourile lit. *d* şi *e*:

d) Industriĭ în comunele urbane [3])

Județul	ORAȘELE	Fabricĭ	Morĭ: Cu vênt	Cu apă	Cu aburĭ	Poverne	Ateliere alipite la institut. publice	Numĕrul meseriașilor patronĭ	Observațiĭ
Constanța	Cernavoda	2	—	—	1	—	1	38	
	Constanța	5	4	—	2	2	8	273	2 fabricĭ închise.
	Cuzgun	—	4	—	1	—	—	4	
	Hârşova	—	—	—	2	2	—	81	
	Mangalia	—	5	—	—	—	—	29	
	Medgidia	—	—	—	2	2	—	62	
	Ostrov	—	1	5	1	6	—	73	
Total jud. Constanța . .		7	14	5	9	12	9	540	
Tulcea	Babadag	—	10	2	1	3	—	77	
	Chilia-veche	—	22	—	—	—	—	13	
	Isaccea	—	9	—	1	—	—	37	
	Mahmudia	—	6	4	—	2	—	11	
	Macin	—	5	—	1	5	—	105	
	Sulina	3	1	—	2	—	—	69	
	Tulcea	2	36	—	3	2	1	317	
Total jud. Tulcea . . .		5	89	6	8	12	1	629	
Total Dobrogia . . .		12	103	11	17	24	10	1169	

[1]) «Ancheta industriala», Vol. II, pag. 144-145.
[2]) Idem., pag. 148.
[3]) Idem. Vol. II, pag. 375-376.

e) Industriile din comunele rurale[1])

JUDEŢE, PLĂŞI şi COMUNE	Fabrici	Morĭ: Cu vênt	Morĭ: Cu apă	Morĭ: Cu aburĭ	Piue	Poverne	Numĕrul meseriaşilor
Judeţul Constanţa							
Pl. Constanţa							
Caraharman.	—	11	—	—	—	—	5
Caramurat .	—	—	—	1	—	—	27
Carol I. . .	—	—	—	1	—	—	18
Cicrâcci . . .	—	8	1	2(*)	—	—	4
Copadin . . .	—	1	—	1	—	—	8
Gargalic . .	—	12	—	1	—	—	5
Hasancea . .	—	4	—	—	—	—	—
Murfatlar . .	—	—	—	—	—	—	11
Omurcea . .	—	—	—	1	—	—	2
Palaz	1(**)	5	—	3	—	—	19
Pazarli . . .	—	—	—	1	—	—	5
Techirghiol .	—	7	—	1	—	—	—
Pl. Medgidie							
Alacâp . . .	—	1	—	—	—	—	7
Bülbül . . .	—	—	—	—	—	—	3
Carabacâ . .	—	—	—	—	—	—	—
Cocargea . .	—	4	—	—	—	—	—
Cochirlenĭ . .	—	—	—	—	—	—	1
Chioseler . .	—	1	—	—	—	—	3
Caratai . . .	—	—	—	—	—	—	—
Enigea . . .	—	4	—	—	—	—	4
Mahmut Cuius	—	—	—	2	—	—	6
Rasova . . .	—	4	1	—	—	—	—
Seimenĭ . . .	—	—		—	—	—	—
Taşpunar . .	—	—	—	—	—	—	5
Tortoman . .	1(***)	—	—	—	—	—	4
Pl. Mangalia							
Azaplar . . .	—	5	—	—	—	—	2
Agemler . .	—	—	—	—	—	—	—
Caraomer . .	—	—	—	—	—	—	6
Cavaclar . .	—	3	—	1	—	—	5
Cazil-Murat .	—	3	—	—		—	1
Chiragi . . .	—	5	—	—	—	—	2
Enghez . . .	—	2	—	—	—	—	2
Edilchioĭ . .	—	3	—	—	—	—	3
Gheringec . .	—	6	—	—	—	—	4
Musurat . .	—	3	—	1	—	—	1
Osmancea . .	—	2	—	—	—	—	2
Osmanfacâ .	—	2	—	1	—	—	3
Sarighiol . .	—	2	—	1	—	—	—
Tatlâgeac . .	—	2	—	—	—	—	—
Topraisarĭ .	—	1	—	—	—	—	5
Tuzla	—	8	—	—	—	—	1
Pl. Hârşova							
Calfa	—	1	3	1	—	—	19
Ciobanu . . .	—	4	—	—	—	—	6
Dăenĭ	—	7	—	1	—	1	17
Gârliciu . . .	—	12	—	—	—	1	10
Ghizdărescĭ .	—	6	—	—	—	—	8
Ostrov . . .	—	8	2	—	—	3	5
Saraĭ	—	—	—	1	1	—	22
Şiriu . . .	—	1	—	2	—	—	41
Topolog . . .	—	3	—	—	—	—	14
Topal	—	2	—	—	—	—	12
Urumbeĭ . .	—	—	—	1	—	—	10
Pl. Silistr.-N.							
Almaliu . . .	—	—	7	1	—	14	21
Aliman . . .	—	4	—	—	—	—	—
Asarlic . . .	—	4	—	1	—	—	8
Bugeac . . .	—	—	—	—	—	1	3
Bairam-dede	—	1	—	1	—	—	6
Beilic . . .	—	6	—	1	—	—	3
Canlia . . .	—	—	4	1	—	3	5
Carvan . . .	—	3	—	—	—	—	2
Caranlîc . .	—	1	—	—	—	—	2
Dobromir .	—	6	—	1	—	—	6
Esechioĭ . . .	—	3	—	—	—	1	9
Enişemlia . .	—	5	—	—	—	—	5
Gârliţa . .	—	—	—	2	—	1	13
Ghiuvegea .	—	—	—	1	—	—	1
Hairamchioĭ .	—	—	—	—	—	—	6
I.ipniţa . . .	—	1	—	—	—	2	7
Mârleanu . .	—	6	1	—	—	—	2
Oltina	—	3	—	1	—	—	6
Parachioĭ . .	—	—	—	—	—	—	8
Regep-Cuiusu	—	—	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ . .	—	6	—	—	—	—	3
Tot. J. Const.	2	202	19	34	1	27	454
Judeţul Tulcea							
Pl. Tulcea							
Agighiol . .	—	17	—	—	—	2	2
Beştepe . . .	—	14	—	·	—	—	5
Cataloĭ .	—	9	—	1	—	—	3
Câşla	—	8	—	—	—	—	1
Frecăţeĭ . .	—	9	—	1	—	—	1
Malcocĭ . . .	—	5	—	—	—	—	4
Morughiol .	—	7	—	—	—	1	6
Meidanchioĭ .	—	—	11	—	—	26	8
Nicoliţel . .	—	3	5	1	—	2	12
Parcheş . . .	—	2	—	—	—	—	—
Satu-Noŭ . .	—	—	—	—	—	—	—
Sarighiol . .	—	21	—	—	—	1	4
Sarinasuf . .	—	13	—	—	—	—	2
Somova . .	—	5	—	—	—	1	5
Teliţa	—	—	10	—	—	—	—
Pl. Babadag							
Alibeichioĭ .	—	—	6	2	—	—	3
Armutlia . .	—	—	1	1	—	—	2
Atmagea . .	—	—	2	—	—	—	6
Başchioĭ . . .	—	3	4	1	—	—	8
Beidaut . . .	—	23	1	—	—	—	4
Caramanchioĭ	—	17	—		—	1	12
Caranasuf . .	—	18	1	—	—	—	6
Canlî-bugeac	—	7	—	—	—	2	4
Casapchioĭ .	—	37	—	—	—	—	14
Casâmcea . .	—	4	5	—	—	—	24
Ciamurli-de-j.	—	17	—	—	—	2	11
Ciamurli-de-s.	—	35	—	—	—	—	5
Ciucurova . .	—		—	1	—	—	14
Cogealac . .	—	9	3	1	—	—	23
Congaz . .	—	13	—	1	—	—	6
Enisala . . .	—	9	—	—		5	3
Jurilofca . .	—	17	—	—	—	1	43
Nalbant . . .	—	5	1	—	—	—	6
Ortachioĭ . .	—	—	—	—	—	—	1
Poturu . . .	—	9	8	—	—	1	11
Sarichioĭ . .	—	22	—	—	—	1	31
Slava-rusă .	—	3	8	—	—	—	33
Toxof . . .	—	2	7	—	—	3	13
Zebil	—	18	—	—	—	—	4
Pl. Măcin							
Balabancea .	—	—	5	—	—	2	27
Carcaliu . .	—	10	1	—	—	—	17
Cârjelarĭ . .	—	—	—	—		—	2
Coium-punar	—	1	—	—		—	7
Cerna . .	—	6	1	1	—	4	11
Grecĭ . . .	—	—	1	1	—	6	12
Jijila	—	8	—	—	—	5	4
Luncaviţa . .	—	8	1	—	—	11	8
Picinega . .	—	—	—	1			5
Pisica . . .	—	—		—	—	2	—
Satu-nou . .	—	2	1	1	—	—	3
Turcoia . .	—	—		—	—	2	2
Vacarenĭ . .	—	9	—	1	—	8	6
Pl. Sulina							
Caraorman .	—	3	—	—		—	9
Satu-Nou . .	—	9	—	—	—	—	1
Sf. Gheorghe	—	—	—	—		—	4
Şfiştofca . . .	—	—	—	—	—	—	6
Tot. J. Tulcea	—	437	83	15		92	464
Tot. Dobrogia	2	639	102	49	1	119	918

[1]) «Ancheta industrială», Vol. II, pag. 158-160 (pentru jud. Constanţa); pag. 189-190 (pentru jud. Tulcea).

(*) O móră de al doilea rang. (**) O fabrică de bere. (***) O fabrică de produse chimice.

C. Industria mică.

a) Meseriașii din Dobrogia [1]).

JUDEȚUL CONSTANȚA

GRUPAREA MESERIILOR	Meser. (stăpâni)	Calfe	Ucenici	Durata lucrului: Tot anul	Durata lucrului: Parte din an	Mașini la lucru, No. meseriașilor: Nu întreb.	Întrebuinț.	Maș. de mână saŭ picior	Maș. cu cai	» cu motor	Total general al meser. calf. uc.	OBSERVAȚII
Industria ceramică.												
Olăria	17	5	8	4	13	17	—	—	—	—	30	
Cărămidăria	20	126	25	—	20	12	8	—	8	—	171	1 fabrică și țigle
Industria materiilor minerale.												
Vărăriile	6	8	—	2	4	6	—	—	—	—	14	
Sculptori și cioplitori în piatră și marmoră	4	—	32	4	—	4	—	—	—	—	33	
Industria metalelor.												
Giuvaergii și argintari	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Fierăria: ferari ord., potcovari, căruțari	234	66	56	198	36	821	52	52	—	—	356	3 și căruțași, 2 și rotari 18 și lemnari
Tapițeri și vopsitori de trăsuri	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Lăcătușeria	2	4	4	2	—	—	2	2	—	—	10	
Mecanici și reparații de mașini	3	15	2	2	1	1	2	—	—	2	20	
Cuțităria și tocilăria	3	—	—	2	1	3	—	—	—	—	3	
Turnătoriile de tuciŭ și altele	2	3	2	2	—	1	1	—	—	1	7	
Tinichigeria	23	14	7	21	2	20	3	3	—	—	44	
Armuraria	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	
Construcț. și repar. de vase plutitóre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Prelucrarea altor metale (Căld. de aramă)	4	5	2	4	—	4	—	—	—	—	11	
Ornamente și alte lucrări de zinc	1	1	1	1	—	—	1	1	—	—	3	
Instrumente și aparate: Ceasornicăria	9	2	—	8	1	7	2	2	—	—	11	
Industria lemnului și a mobilierului												
Lemnari și dulgheri	39	14	2	26	13	35	4	4	—	—	55	1 și tîmplar, 1 și zidar
Lingurari, fluerari, mărgelari etc.	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Dogăria	11	—	1	6	5	11	—	—	—	—	12	
Rotăria și construcția căruțelor de lemn	25	10	4	22	3	16	9	9	—	—	39	1 și lemnar, 1 și ferar
Tâmplăria	48	24	19	43	5	45	3	3	—	—	91	1 și strungar 1 și dulgher
Sculptura	1	1	—	1	—	—	1	1	—	—	2	
Constructori de bărci	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Cufere (Fabr. de . . .)	1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2	
Industria tăbăcăriei și a pielăriei												
Tăbăcăria	4	12	—	3	1	3	1	1	—	—	16	
Curelăria și șelăria	18	11	7	15	3	14	4	4	—	—	36	
Industria alimentațiunii												
Apele gazóse și minerale	13	18	2	5	8	1	12	9	4	—	33	

JUDEȚUL TULCEA

GRUPAREA MESERIILOR	Meser. (stăpâni)	Calfe	Ucenici	Durata lucrului: Tot anul	Durata lucrului: Parte din an	Mașini la lucru, No. meseriașilor: Nu întreb.	Întrebuințéză	Maș. de mână saŭ picior	Maș. cu cai	» cu motor	Total general meser. calf. uc.	OBSERVAȚII
Industria ceramică.												
Olăria	10	10	—	8	2	10	—	—	—	—	20	2 sunt și tinichigii
Cărămidăria	12	32	2	—	12	12	—	—	—	—	46	
Industria materiilor minerale.												
Vărăriile	6	15	—	5	1	6	—	—	—	—	21	
Sculptori și cioplitori în piatră și marmoră	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Industria metalelor.												
Giuvaergii și argintari	5	12	6	4	1	4	1	1	—	—	23	
Fierăria: ferari ord., potcovari, căruțari	206	49	54	171	35	168	38	38	—	—	309	1 e și rotar, 6 și lem. 1 și cojocar
Tapițeri și vopsitori de trăsuri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lăcătușeria	3	—	2	3	—	—	3	3	—	—	5	
Mecanici și reparații de mașini	3	—	—	3	—	1	2	2	—	—	3	
Cuțităria și tocilăria	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	1	
Turnătoriile de tuciŭ și altele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tinichigeria	24	2	3	24	—	24	—	—	—	—	29	
Armuraria	4	—	—	4	—	3	1	1	—	—	4	
Construcț. și repar. de vase plutitóre	1	3	6	1	—	—	1	—	—	1	10	
Prelucrarea altor metale (Căld. de aramă)	3	2	2	3	—	3	—	—	—	—	7	
Ornamente și alte lucrări de zinc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Instrumente și aparate: Ceasornicăria	9	—	1	9	—	7	2	2	—	—	10	
Industria lemnului și a mobilierului												
Lemnari și dulgheri	13	2	—	6	7	13	—	—	—	—	15	1 e ambulant
Lingurari, fluerari, mărgelari etc.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dogăria	33	5	7	22	11	33	—	—	—	—	45	1 tîmplar
Rotăria și construcția căruțelor de lemn	55	19	24	34	21	38	17	17	—	—	98	2 sunt și ferari, 1 și ferari fabr de căruțe
Tâmplăria	52	9	11	47	5	38	14	14	—	—	72	1 și rotar 3 și sculpt. în lemn, 1 și zidar
Sculptura	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Constructori de bărci	17	7	3	14	3	15	2	2	—	—	27	
Cufere (Fabr. de . . .)	2	2	2	2	—	1	1	1	—	—	6	
Industria tăbăcăriei și a pielăriei												
Tăbăcăria	5	11	6	5	—	5	—	—	—	—	22	
Curelăria și șelăria	24	23	11	24	—	16	8	8	—	—	58	2 sunt și opincari
Industria alimentațiunii												
Apele gazóse și minerale	9	8	4	5	4	1	8	5	2	(*)1	12	(*) cu petrol

Bragageria şi alviţăria	14	23	3	13	1	14	—	—	—	—	40	1 e şi dărăcit. de lână	22	9	2	16	6	22	—	—	—	—	33	
Brutăria: Brutarĭ şi franzelarĭ	81	129	23	81	—	81	—	—	—	—	233		66	67	6	65	1	66	—	—	—	—	139	5 sunt şi covrigarĭ
Covrigarĭ şi plăcintarĭ	9	12	2	9	—	9	—	—	—	—	23		7	8	5	7	—	7	—	—	—	—	20	
Cofetaria	6	7	1	5	1	6	—	—	—	—	14		5	5	1	5	—	5	—	—	—	—	11	
Conserve alimentare, cherhanale, muştar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		56	200	29	13	43	56	—	—	—	—	285	
Paste făinóse	1	9	—	1	—	—	1	—	—	1	10		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Alcol şi derivate (cognac, liqueurs etc.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	3	—	1	—	1	—	—	—	—	4	
Mezelurĭ şi măţarĭ	4	9	1	3	1	4	.	—	—	—	14		1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	2	
Industriĭ textile																								
Dărăcitul şi pieptănatul lânii	17	—	—	2	15	3	14	12	2	—	17	1 e şi brutar	32	2	—	21	11	1	31	26	5	—	34	
Fabricarea postavuluĭ (aba, dimie)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		5	9	3	5	—	2	3	3	—	—	17	
Ţesătoriile de pânză	1	3	—	1	—	—	1	1	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ceaprazeria şi pasmanteria	1	1	3	1	—	—	1	1	—	—	5		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Frânghieria şi împletitul plăşilor, mrejelor	2	2	2	1	1	1	1	1	—	—	6		26	4	2	2	24	24	2	2	—	—	32	
Industria împletiturilor.																								
Impletiturĭ de răchită	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		9	18	—	6	3	9	—	—	—	—	27	
» » păr (trăistarĭ)	2	6	—	—	2	—	2	2	—	—	8		5	9	—	5	—	2	3	3	—	—	14	
Măturarĭ	4	—	—	—	4	4	—	—	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rogojinarĭ	23	—	—	—	23	23	—	—	—	—	23		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Industria îmbrăcăm. şi anexe.																								
Rufăria.	3	—	—	3	—	—	3	3	—	—	3		2	—	—	2	—	—	2	2	—	—	2	
Croitoria de tot felul	107	63	63	79	28	10	97	97	—	—	233	1 e şi fabr. de ţigle	109	24	35	98	11	25	84	84	—	—	168	5 sunt şi lingeriţe
Boiangeria	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Blănăria, cojocăria, căciulăria	69	19	12	31	38	66	3	3	—	—	100		37	24	12	20	17	36	1	1	—	—	73	
Pălariĭ de bărb. şi dame, florĭ artificiale	3	—	—	3	—	2	1	1	—	—	3		6	3	2	5	1	2	4	4	—	—	11	
Incălţaminte	131	117	96	113	18	40	91	91	—	—	344		128	141	123	118	10	31	97	97	—	—	392	1 e şi trăistar
Industriĭ chimice																								
Fabricarea săpunuluĭ	2	2	—	1	1	1	1	1	—	—	4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» lumînărilor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		3	7	3	2	1	3	—	—	—	—	13	
» uleiurilor vegetale	5	—	—	—	5	4	1	1	—	-	5		4	—	—	1	3	—	4	2	2	—	4	
Industria hârtieĭ																								
Legătoria de cărţĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		2	—	—	2	—	1	1	1	—	—	2	
Industria artelor grafice																								
Tipografĭ	3	18	2	3	—	—	3	3	—	—	23		4	5	3	4	—	—	4	4	—	—	12	1 soc. pe acţiunĭ
Fotografĭ	2	4	1	2	—	—	2	2	—	—	7		7	—	—	7	—	—	7	7	—	—	7	
Zugravĭ de firme	3	—	2	3	—	3	—	—	—	—	5		1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Industria construcţiunilor.																								
Zidarĭ şi sobarĭ	17	17	—	5	12	17	—	—	—	—	34	Lucr. numaĭ vara	22	2	—	7	15	22	—	—	—	—	24	2 ambulanţĭ
Zugravĭ de case, bisericĭ şi văpsit. de lemn	3	3	1	2	1	2	1	1	—	—	7		8	—	1	4	14	8	—	—	—	—	9	1 e şi lemnar
Industriĭ diverse																								
Plăpămarĭ, mindirigiĭ	9	6	—	6	3	5	4	4	—	—	15		5	—	—	5	—	5	—	—	—	—	5	
Periĭ (Fabric. de . . .)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	
Cărbunarĭ (Mangalierĭ)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		21	—	—	21	—	21	—	—	—	—	21	
Totalurĭ pe judeţe	1.014	790	386	744	270	681	333	316	14	4	2.190		1.093	752	371	840	253	751	342	331	9	2	2.216	

[1]) «Ancheta industrială», vol. II. pag. 32—35 (pentru jud. Constanţa); pag. 124—127 (pentru jud. Tulcea).

b) Meseriașiĭ din

Felul meseriei	GRUPAREA MESERIILOR	Cernavoda Patronĭ	Cernavoda Calfe	Cernavoda Ucenicĭ	Cernavoda Total	Cernavoda Mașinĭ	Constanța Patronĭ	Constanța Calfe	Constanța Ucenicĭ	Constanța Total	Constanța Mașinĭ	Cuzgun Patronĭ	Cuzgun Calfe	Cuzgun Ucenicĭ	Cuzgun Total	Cuzgun Mașinĭ	Hârșova Patronĭ	Hârșova Calfe	Hârșova Ucenicĭ	Hârșova Total	Hârșova Mașinĭ	Mangalia Patronĭ	Mangalia Calfe	Mangalia Ucenicĭ	Mangalia Total	Mangalia Mașinĭ	Medgidia Patronĭ	Medgidia Calfe	Medgidia Ucenicĭ	Medgidia Total	Medgidia Mașinĭ	Ostrov Patronĭ	Ostrov Calfe	Ostrov Ucenicĭ	Ostrov Total	Ostrov Mașinĭ
		JUDEȚUL CONSTANȚA																																		
Min.Cer.	Olaria	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	—	7	—
	Caramidăria	1	—	—	1	—	8	49	—	57	7	—	—	—	—	—	3	59	14	76	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	—
	Varăriĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sculptorĭ în piatra și marmora	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Industria metalelor	Giuvaergiĭ	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Argintarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ferarĭ ordinarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	2	—	—	2	—	1	1	—	2	—
	Potcovarĭ	—	—	—	—	—	9	3	3	15	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	2	1	1	4	—	1	—	1	2	—
	Constructorĭ de căruțe	5	—	2	7	1	15	21	21	57	11	1	—	—	1	—	11	7	3	21	6	4	—	1	5	1	4	3	2	9	2	5	5	4	14	5
	Vapsitorĭ de trasurĭ	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Lacatușierĭ	—	—	—	—	—	2	4	4	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Mecanicĭ și reparat. de mașinĭ	—	—	—	—	—	3	15	2	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cuțitarĭ și tocilarĭ	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Turnatorĭ de tuciu și altele	—	—	—	—	—	2	3	2	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tinichigiĭ	2	1	—	3	—	14	10	6	30	3	—	—	—	—	—	3	1	—	4	—	1	—	—	1	—	2	2	—	4	—	1	—	1	2	—
	Armurierĭ	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Construct. și rep. de vase plutit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Căldararĭ (de aramă)	1	—	—	1	—	1	3	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	1	1	1	3	—	—	—	—	—	—
	Ornamente și alte lucr. de zinc	—	—	—	—	—	1	1	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ciasornicarĭ	1	—	—	1	—	6	2	—	8	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Ind. lemn. și m.	Duigherĭ	2	—	—	2	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
	Dogarĭ	1	—	—	1	—	4	—	1	5	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	4	—
	Rotarĭ și constr. căruț. de lemn	2	—	—	2	2	3	1	—	4	1	—	—	—	—	—	3	5	1	9	2	2	—	1	3	2	3	1	1	5	—	—	—	—	—	—
	Tâmplarĭ	—	—	—	—	—	20	22	12	54	1	—	—	—	—	—	6	2	2	10	1	2	—	—	2	—	2	—	3	5	—	—	—	—	—	—
	Sculptorĭ	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Constructorĭ de bărcĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cufărarĭ	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tăb.	Tabăcarĭ	—	—	—	—	—	1	10	—	11	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	4	—
	Curelaria și șelăria	—	—	—	—	—	6	3	2	11	3	—	—	—	—	—	1	3	1	5	1	—	—	—	—	—	3	5	—	8	—	3	—	4	7	—
Ind. alimentației	Ape minerale și gazóse	1	1	1	3	2	3	9	—	12	3	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	1	3	—	4	1	2	2	—	4	2	1	—	—	1	1
	Bragageria și alvițaria	2	2	—	4	—	4	7	2	13	—	—	—	—	—	—	3	8	—	11	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3	—	1	2	1	4	—
	Brutarĭ și franzelarĭ	6	9	1	16	—	16	55	7	78	—	—	—	—	—	—	7	16	—	23	—	4	5	—	9	—	9	15	2	26	—	5	4	6	15	—
	Covrigarĭ și plăcintarĭ	—	—	—	—	—	7	7	1	15	—	—	—	—	—	—	1	4	1	6	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—
	Cofetăria	—	—	—	—	—	6	7	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Conserve aliment. de tot felul	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cherhanale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Paste făinóse (Fabr. de ...)	—	—	—	—	—	1	9	—	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cogniac, liqueurs etc.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Mezeliccii	—	—	—	—	—	4	9	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I. text.	Dărăcitul și piept. lâneĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	4	—	—	4	4
	Fabric. abaleĭ și dimieĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Țesătoriile de pânză	—	—	—	—	—	1	3	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ceaprazeria și pasmant.	—	—	—	—	—	1	1	3	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Frânghieria și împl. plaș. înrej.	—	—	—	—	—	1	2	2	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I. împl.	Împletiturĭ de răchită	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	» de păr (trăistarĭ)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Măturarĭ	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Rogojinarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	20	—
Ind. îmbrăcăm. și anexe	Rufăria	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Croitoria națion. de ambe sexe	—	—	—	—	—	5	10	1	16	5	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	1	1	3	1	—	—	—	—	—
	» bărbătéscă	3	1	—	4	3	20	15	21	56	20	1	—	—	1	1	8	8	9	25	8	1	—	—	1	1	6	3	4	13	6	3	1	1	5	3
	» femeiască	1	1	—	2	1	14	15	21	50	14	—	—	—	—	—	5	1	2	8	5	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—
	» haine militare	—	—	—	—	—	5	7	3	15	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Reparator de haine	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bolangeria	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Blanaria, cojocăria, căciularĭ	1	—	—	1	—	3	3	1	7	—	—	—	—	—	—	6	4	3	13	—	2	2	—	4	—	6	3	1	10	—	2	3	—	5	—
	Pălăriĭ de bărbațĭ	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	» » dame și florĭ artific.	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cismăria grósă și subțire	3	6	2	11	3	31	34	28	93	26	1	—	—	1	1	7	25	14	46	7	6	1	4	11	6	6	6	8	20	6	6	4	3	13	5
	» »	—	—	—	—	—	9	14	10	33	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	5	10	3	7	7	6	20	5
	» subțire	1	1	1	3	1	6	11	8	25	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Cârpacĭ	1	—	—	1	—	5	1	1	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—
	Opincarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Papucarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Chim.	Fabric. săpunuluĭ	—	—	—	—	—	1	2	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
	» lumânărilor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	» uleiurilor veget.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hâr.	Legătorĭ de cărțĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
A. gr.	Tipografia	—	—	—	—	—	3	18	2	23	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fotografia	—	—	—	—	—	2	4	1	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zugravĭ de firme	—	—	—	—	—	3	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Constr.	Zidarĭ	1	—	—	1	—	3	17	—	20	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—
	Sobarĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Div.	Zugravĭ de case	1	—	—	1	—	2	3	1	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pictorĭ de bisericĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Plapamarĭ și mindirigiĭ	—	—	—	—	—	5	6	—	11	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
	Periĭ (Fabrică de ...)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Total General	38	22	7	67	13	273	418	173	864	144	4	—	—	4	2	81	148	50	279	34	29	12	6	47	11	62	48	29	139	24	73	34	29	136	23

¹) «Ancheta industrială» vol. II, pag. 398—399 (pentru Babadag); pag. 458—459 (pentru Cernavoda); pag. (pentru Hârșova); pag. 556—557 (pentru Isaccea); pag. 558—559 (pentru Mahmudia); pag. 560—561 (pentru pag. 646—647 (pentru Sulina); pag. 670—675 (pentru Tulcea).

comunele Urbane [1]).

JUDEȚUL TULCEA

Babadag					Chilia-V.					Isaccea					Mahmudia					Macin					Sulina					Tulcea					OBSERVAȚII
Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	Patroni	Calfe	Ucenici	Total	Mașini	
4	1	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3·	3	—	6	—	·) 2 și tinichigii.
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	7	—	8	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	5	6	—	11	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	12	6	21	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	7	—	
4	1	4	9	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	3	3	5	11	—	
10	4	9	23	—	5	—	—	5	—	3	4	2	9	—	1	1	—	2	1	8	1	3	12	1	3	—	4	5	—	10	4	5	19	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	5	3	
1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	3	—	—	3	—	9	2	3	14	—	
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	—	2	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	6	10	1	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	7	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	2	—	1	3	2	4	—	—	4	—	
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
2	—	2	4	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	1	—	—	1	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	11	5	5	21	—	
1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	18	19	23	60	12	
—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	2	—	—	2	—	4	—	1	5	—	5	2	—	7	1	22·	6	8	36	7	·) 3 sunt și sculptori în lemn.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	6	5	3	14	2	
1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	5	—	
3	4	6	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7	—	9	—	
7	2	2	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	11·	21	8	40	6	·) 2 sunt și opincari.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	2	2	—	4	2·	2	3	2	7	2	·) 1 cu petrol.
1	2	—	3	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	2	9	—	
6	6	—	12	—	2	—	—	2	—	5	4	1	10	—	1	—	—	1	—	9	9	—	18·	—	16	11	—	27	—	20··	34	5	59	—	·) e și covrigar. ··) 4 sunt și covrigari.
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	5	8	5	18	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	3	4	—	7	—	1	1	1	3	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
—	—	—	—	—	3	12	—	15	—	—	—	—	—	—	3	7	—	10	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	4	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	
1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3	—	—	—	—	—	5	1	—	6	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	9	3	15	3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	2	8	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
3	3	—	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3	1	—	—	—	—	—	1	4	—	5	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	1	15	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	3	2	10	5	1	—	—	1	1	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3	6	7	4	17	6	25·	11	9	45	25	·) 1 e și croitor de haine preoțesci.
1	—	3	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	1	15	14	1	—	—	1	1	10	—	11	21	10	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
2	3	2	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	4	1	9	—	—	—	—	—	—	7	14	5	26	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	9	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	
15	11	10	36	12	1	—	—	1	1	2	2	1	5	2	1	1	—	2	1	7	7	7	21	7	16	10	24	50	13	3	9	6	18	3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	4	—	—	—	—	—	—	32	58	45	135	26	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	26	20	61	14	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
2	1	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3·	8	—	11	1	·) 1 e și traistar.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	—	5	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	3	13	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	3·	4	3	10	3	·) 1 este societate pe acțiuni.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	—	2	2	4	—	—	4	4	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	2	—	5	—	1	—	—	1	—	12·	—	—	12	—	·) 4 sunt și sobari. Lucratori au numai vara.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	1	4	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
77	42	41	160	24	13	12	—	25	2	37	27	4	68	6	11	9	—	20	2	105	26	16	147	35	69	41	39	149	29	317	308	198	825	144	

468—469 (pentru Chilia-Veche); pag. 470—475 (pentru Constanța); pag. 488—489 (pentru Cuzgun); pag. 536—539
Mangalia); pag. 562-565 (pentru Măcin); pag. 566—569 (pentru Medgedia); pag. 590—591 (pentru Ostrov);

c) Meseriașii din comunele rurale [1]).

JUDEȚUL CONSTANȚA

GRUPAREA MESERIILOR	Meser. (stăpânĭ)	Calfe	Ucenicĭ	Durata lucruluĭ: Tot anul	Durata lucruluĭ: Parte din an	Mașinĭ la lucru: Ne întreb.	Mașinĭ la lucru: Întrebuințate	Mașinĭ la lucru: Maș. de mână sau picior	No. meser.: Cu patentă	No. meser.: Fără »	OBSERVAȚIĬ
Industria ceramiceĭ.											
Olăria	13	—	8	2	11	13	—	—	13	—	
Caramidăria	6	18	11	—	6	6	—	—	6	—	
Industria mater. minerale.											
Vărăriile	4	4	—	1	3	4	—	—	4	—	
Sculptorĭ de piatră și marmoră	3	—	31	3	—	3	—	—	3	—	
Industria metalelor											
Fierarĭ ord., potcov., constr. de căruțe	169	25	18	140	29	143	26	26	124	45	3 și caret., 21 și rotarĭ 18 și lemn., 6 și potcovarĭ.
Mecanicĭ și reparatorĭ de mașinĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	
Industria lemnuluĭ și mobilieruluĭ.											
Lemnarĭ și dulgherĭ	34	14	2	25	9	30	4	4	16	18	1 și tîmp., 1 și zidar
Lingurarĭ etc.	1	—	—	1	—	1	—	—	-	1	
Dogarĭ	4	—	—	2	2	4	—	—	3	1	
Rotăria și constr. căruțelor de lemn	12	3	1	10	2	10	2	2	8	4	1 și lemn., 1 și ferar
Tâmplăria	16	—	—	15	1	15	1	1	9	7	1 și strun. 1 și dulgher
Constructorĭ de bărcĭ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Industria tăbăcărieĭ și pielărieĭ.											
Curelăria și șelăria	5	—	-	2	3	5	—	—	3	2	
Industria alimentațieĭ.											
Apele minerale și gazóse	4	2	1	1	3	1	3	3	4	—	
Bragageria și alvițăria	3	2	—	3	—	3	—	—	3	—	
Brutăria	34	25	7	34	—	34	—	—	29	5	
Cherhanale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

JUDEȚUL TULCEA

GRUPAREA MESERIILOR	Meser. (stăpânĭ)	Calfe	Ucenicĭ	Durata lucruluĭ: Tot anul	Durata lucruluĭ: Parte din an	Mașinĭ la lucru: Ne întreb.	Mașinĭ la lucru: Întrebuințate	Mașinĭ la lucru: Maș. de mână sau picior	No. meser.: Cu patentă	No. meser.: Fără »	OBSERVAȚIĬ
Industria ceramiceĭ.											
Olăria	2	6	—	—	2	2	—	—	1	1	
Caramidăria	3	19	2	—	3	3	—	—	2	1	
Industria mater. minerale.											
Vărăriile	5	8	--	5	—	5	—	—	4	1	
Sculptorĭ de piatră și marmoră	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Industria metalelor											
Fierarĭ ord., potcov., constr. de căruțe	149	39	21	116	33	115	34	34	107	42	1 și rotar, 6 și lemnar, 1 și cojocar, 1 și potcovar
Mecanicĭ și reparatorĭ de mașinĭ	1	—	--	1	—	—	1	1	1	—	
Industria lemnuluĭ și mobilieruluĭ.											
Lemnarĭ și dulgherĭ	6	2	—	—	6	6	—	—	—	6	
Lingurarĭ etc.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dogarĭ	10	·—	—	4	6	10	—	—	5	5	
Rotăria și constr. căruțelor de lemn	33	—	—	13	20	29	4	4	27	6	2 și ferarĭ
Tâmplăria	17	1	2	14	3	11	6	6	10	7	1 și rotar
Constructorĭ de bărcĭ	8	2	—	6	2	8	—	—	4	4	
Industria tăbăcărieĭ și pielărieĭ.											
Curelăria și șelăria	5	—	1	5	-	5	—	—	2	3	
Industria alimentațieĭ.											
Apele minerale și gazóse	2	1	2	—	2	1	1	1	2	—	
Bragageria și alvițăria	13	5	—	8	5	13	—	—	10	3	
Brutăria	7	3	—	7	—	7	—	—	6	1	
Cherhanale	48	180	29	6	42	48	—	—	25	23	

Industrii textile.																						
Dărăcitul și pieptănatul lânei	10	—	—	—	10	3	7	7	9	1		23	—	—	12	11	1	22	22	13	10	
Frănghieria și împletitul plășilor	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1		24	—	—	—	24	24	—	—	—	24	
Industria împletiturilor.																						
Impletiturĭ de richită	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		7	18	—	6	1	7	—	—	1	6	
» » pĕr (trăistarĭ)	2	6	—	—	2	—	2	2	2	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Măturarĭ	3	—	—	—	3	3	—	—	—	3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Rogojinarĭ	3	—	—	—	3	3	—	—	—	3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Industria îmbrăcăm. și anexe.																						
Croitoria națională de bărbați și femeĭ .	30	—	—	13	17	9	21	21	15	15	31 croit. de dame	28	2	4	19	9	14	44	14	6	22	
Cojocăria, căciulăria	49	4	7	17	32	46	3	3	25	24		22	3	4	8	14	21	1	1	8	14	
Incălțăminte: Cismăria grósă	37	5	9	20	17	24	13	13	20	17		24	7	8	18	6	9	15	15	13	11	
Industrii chimice.																						
Fabricația uleiurilor vegetale	5	—	—	—	5	4	1	1	5	—		2	—	—	—	2	—	2	2	2	—	
Industria construcțiilor.																						
Zidarĭ	4	—	—	3	1	4	—	—	2	2		2	—	—	2	—	2	—	—	—	2	
Zugravĭ și văpsitorĭ de case	—	—	—	—	—	—		—	—	—		1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	E și lemnar
Industrii diverse.																						
Plăpămarĭ, mindirigiĭ	2	—	—	—	2	2	—	—	2	—		1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	
Cărbunarĭ (Mangalierĭ)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		21	—	—	21	—	21	—	—	—	21	
Total pe județe . . .	454	108	92	292	162	371	83	83	305	149		464	287	73	273	191	364	100	100	250	214	

[1]) «Ancheta industrială», vol. II, pag. 224—227 (pentru jud. Constanța); pag. 290—291 (pentru jud. Tulcea).

Ceĭ 4406 meseriaşĭ exercită 63 felurĭ de meseriĭ, care după numĕrul persónelor ce întrebuinţéză la lucru se pot clasifica: meseriaşĭ de încălţăminte (736 lucrătorĭ), fierarĭ de tot felul (665), croitorĭ de tot felul (401), brutarĭ (372), cherhanagiĭ (285), cărămidarĭ (217), blănarĭ de tot felul (173), tâmplarĭ (163), rotarĭ (137), curelarĭ (94), tinichigiĭ (73), bragagiĭ (73), dulgherĭ (70), fabricanţĭ de ape gazóse (64), zidarĭ (58), dogarĭ (57), dărăcitorĭ de lână (51), olarĭ (50), covrigarĭ (43), tăbăcarĭ (38), frânghierĭ şi împletitorĭ de plăşĭ (38), sculptorĭ în piatră (36), tipografĭ (35), vărarĭ (35), împletitorĭ de răchită (27), constructorĭ de bărcĭ (27), cofetarĭ (25), argintarĭ (24), rogojinarĭ (23), reparatorĭ de maşinĭ (23), trăistarĭ (22), cărbunarĭ (21), ciasornicarĭ (21), plăpămarĭ (20), căldărarĭ (18), abagiĭ (17), mezeliciĭ (16), zugravĭ de case şi bisericĭ (16), lăcătuşĭ (15), pălărierĭ de dame şi confecţiunĭ de florĭ (14), fotografĭ (14), lumânărarĭ (13), constructorĭ şi reparatorĭ de vase plutitóre (10), fabricanţĭ de paste (10), fabricanţĭ de uleiurĭ vegetale (9), cufĕrarĭ (8), turnătorĭ de tuciŭ (7), zugravĭ de firme (6), ceprăzarĭ (5), armurierĭ (5), lingerie (5), tocilarĭ (4), rachierĭ (4), ţesătorĭ de pânză (4), măturarĭ (4). săpunarĭ (4), lucrătorĭ de zinc (3), legătorĭ de cărţĭ (2), sculptorĭ în lemn (2), boiangiĭ, fabricanţĭ de periĭ, lingurarĭ şi văpsitorĭ de trăsurĭ (câte unul).

Stabilimente industriale[1]

afectate la instituţiunile publice

Şcolĭ	Regimente	ORAŞUL	GRUPA INDUSTRIEĬ	Conductorul Stabilimentuluĭ	Calfe	Ucenicĭ	Maşinĭ: Nu întrebuinţéză	Maşinĭ: Întrebuinţéză	Maşinĭ: De mână saŭ picior	Observaţiĭ
1	—	Babadag. .	Rotărie şi tâmplărie .	1	5	23	—	1	5	Şcóla de meseriĭ.
—	1	Cernavoda	Armurierĭ	1	—	—	—	1	1	La batalionul de vênătorĭ.
—	1	Constanţa .	Ferarĭ	1	5	—	1	—	—	La spitalul militar.
—	3	»	Armurierĭ	3	5	—	2	1	1	La reg. 34, reg. 9 căl., bat. 2 vên.
—	2	»	Tâmplarĭ	2	4	—	2	—	—	La reg. 34, reg. 9 călăraşĭ.
1	—	»	Rufăria.	1	—	26	—	1	1	La şcóla profesionala.
1	—	»	Croitoria de dame . .	1	—	37	—	1	1	Idem
	1	Tulcea. . .	Armurierĭ	1	—	—	1	—	—	La regimentul 33.

Industria casnică: ţesătoriile de pânză şi borangic, confecţionarea scórţelor şi chilimurilor n'a făcut obiectul ancheteĭ oficiale.

Acéstă ramură a industrieĭ este destul de desvoltată în unele părţĭ din Dobrogia, maĭ ales printre locuitoriĭ Românĭ şi Bulgarĭ.

Fabricarea brânzeturilor şi caşcavalurilor este încă o ramură însemnată de industrie dobrogiană.

Şi totuşĭ ea era maĭ înfloritóre altă-dată ca acum.

Numaĭ pe la Constanţa s'a exportat în 1879, la Constantinopol, 250.000 ocale brânză cu 60 banĭ până la un leŭ ocaua pe loc.

La Tulcea preţul era şi maĭ ridicat (0.92—1.33 ocaua)[2].

Din causa împuţinăriĭ vitelor cornute micĭ, fabricarea brânzeturilor a descrescut simţitor.

Prin satele locuite de Germanĭ se practică pe o scală destul de mare fabricarea untuluĭ, din care o însemnată parte se exportă în streinătate.

---

[1]) «Ancheta industrială», vol. II, pag. 988, 992 şi 994.

[2]) *Baron d'Hougger,* op. cit., pag. 37.

CAPITOLUL VIII

GOSPODĂRIA RURALĂ

În Dobrogia, unde populaţia este aşa de rară, mănósele şi întinsele câmpiĭ, câte isvóre de bogăţiĭ nu oferă locuitorilor eĭ, numaĭ dacă aceştia ar sci să'şĭ întrebuinţeze munca lor raţională şi cu folos.

Dar starea actuală de lucrurĭ nu se póte îndrepta, cât timp nu ne vom gândi la o bună gospodărie a ţĕranuluĭ, la îndrumarea luĭ spre o aplicare a munciĭ, din care să tragă cele maĭ marĭ beneficiĭ, saŭ cel puţin proporţional cu munca ce desvoltă.

Nu am pretenţiunea de economist consumat, dar din spusele altora, cât şi din cele vĕdute de mine vreme de 13 anĭ de când cutreier Dobrogia în lung şi în lat, mĕ încerc a da câte-va directive, carĭ de vor fi aplicate, cred, că se va îmbunătăţi cu mult sórta sătĕnuluĭ, de care depinde aceea a provincieĭ nóstre.

Avem la sate şanţurĭ înconjurătóre, la reparatul cărora lucrézĕ ţĕranul în toţĭ aniĭ.

Nu ar fi maĭ bine ca pe marginea exteriórĕ a acestor şanţurĭ să se planteze o perdea de salcâmĭ, care tunşĭ şi întreţinuţĭ 10—15 anĭ, ar forma ca un zid de gard viŭ împrejurul satuluĭ?

Să se lase, bine înţeles, numaĭ porţile căilor de comunicaţie şi să se închidă nóptea prin bariere de felul celor de la drumul de fier (cumpene).

S'ar schimba cu desăvârşire aspectul morocănos şi trist de astăzĭ a celor maĭ multe din satele dobrogene.

S'ar atrage plóia, a căreĭ lipsă e aşa de mult simţită la aprópe $^2/_3$ din suprafaţa soluluĭ.

Dar câte alte folóse nu s'ar maĭ putea trage din aceste plantaţiĭ, dacă s'ar face asemenea perdele de salcâmĭ şi pe marginea izlazurilor!

Sătĕnul n'ar maĭ fi nevoit să plătéscă glóbă pentru vitele, carĭ sărind şanţul intră în sămănăturĭ.

Crengile resultate din tunderea salcâmilor ar putea înlocui ca combustibil tezichiul de astăzĭ, atât de nesănătos şi impropriŭ la prepararea alimentelor.

Apoĭ cât adăpost bine-făcĕtor nu ar găsi călătorul pe timpul căldurilor din Iulie dacă pe marginea şoselelor s'ar face plantaţiĭ de salcâmĭ!

În sate, înapoia perdelelor de gard viŭ, fie-care locuitor să-şĭ îngrădéscă terenul ce 'ĭ aparţine — după cum vom vedea — şi să-şĭ planteze o grădină de arborĭ fructiferĭ, carĭ nu cer nicĭ o cheltuială, ci numaĭ multă bună-voinţă şi maĭ ales stăruinţă fără preget. De câte orĭ ţĕranul venind la oraş nu cumpĕră felurite fructe.

Nu ar fi bine, ca sîmburiĭ în loc să-ĭ arunce, să-ĭ ducă acasă, să-ĭ îngrópe în grădină, să-ĭ ude la vreme, să îngrijéscă arbuştiĭ şi aşa pe nesimţite ar avea după 10—15 anĭ, cel puţin 10—15 arborĭ fructiferĭ, atât de folositorĭ vara şi chiar iarna, dacă fructele le-ar conserva şi le-ar întrebuinţa ca aliment, cum sunt prunele, gutuiele, nucile, etc.

Tot satul transformat ast-fel într'o grădină, pentru ce nu şĭ-ar cumpĕra ţĕranul nostru câţĭ-va stupĭ? Căcĭ sciut este cu câtă repeziciune se înmulţesc albinele şi cât de marĭ folóse aduc prin produsul lor.

Dar cultura duzilor aşa de desvoltată înainte în Dobrogia şi aşa de decăzută azĭ!

Dacă fie-care locuitor ar planta în curtea sa cel puţin doĭ duzĭ marĭ, frunza lor ar putea hrăni atâţia gândacĭ de mătase — 'mĭ spunea cine-va — câţĭ sunt de ajuns uneĭ familiĭ, ca din produsul lor, să aibă de lucru o iarnă întrégă femeia ţĕranuluĭ nostru; căcĭ gândaciĭ de mătase se înmulţesc tot aşa de repede, se cresc tot aşa de uşor, şi produc tot aşa de mult, ca şi albinele.

Şi cât de frumos îmbracă pe ţĕrancă cămaşa de borangic ţesută cu multă măiestrie şi în fel de fel de culorĭ!

Cu o vĕdită mulţumire 'mĭ-a arătat un gospodar Român din satul Nicoliţel, mahra-

mele, șervetele și țesăturile de borangic lucrate numaĭ de mâna femeeĭ sale. Nu m'am putut sătura privind finețea lucruluĭ și gustul cu care eraŭ aranjate pe pereții odăiĭ mosafirilor — după cum o numia gazda.

Mĕ credeam în mijlocul uneĭ exposițiunĭ de lucru manual.

Cultura legumelor e lăsată în Dobrogia, ca și în restul țĕriĭ, pe mâinile streinilor, fără să ne gândim cât de marĭ beneficiĭ trag eĭ din acéstă meserie.

Și nu vorbesc aci de cultura fasoleĭ, linteĭ, bobuluĭ saŭ a dovlecilor, de care se îngrijesce fie-care țĕran, cel puțin pentru casă.

Dar nu s'ar putea scăpa de tributul pe care 'l plătesce grădinaruluĭ Bulgar, pe ardeĭ, cépă, pătlăgele, cartofĭ, etc., dacă fie-care locuitor ar cultiva în grădina caseĭ acest fel de zarzavaturĭ?

Cu mâhnire am constatat pretutindenĭ, cu ocasia călătoriilor, că țĕranca nu pune în fiertură zarzavat, în ziua în care n'a trecut prin sat grădinarul cu căruța.

Ne speculéză Bulgariĭ și Sêrbiĭ grădinarĭ, carĭ vênd zarzavatul cu gramul și cu firul.

De ce bună-óră tómna să fie nevoit țĕranul să cumpere cépa, cartofiĭ, usturoiul, etc. de la grădinarĭ, când pe un preț minimal și cu o îngrijire nu tocmaĭ mare ar putea să-șĭ cultive în grădină tot ce-ĭ trebue pentru iarnă?

Apoĭ o grădină bine întreținută cu pomĭ și zarzavaturĭ este priinciósă albinelor, cunoscut fiind, că ele nu staŭ de cât printre plante, în locurĭ vesele, la florĭ.

Florile de grădină încă însémnă o bună gospodărie.

Ce aspect maĭ frumos, de cât o casă de țară cu grădiniță în față! Și câtă influență nu aŭ florile asupra sufletuluĭ!

Închipuiască-șĭ cine-va, un sat fără pomĭ, cu casele în mijlocul unor curțĭ sterpe și înconjurate cu zid de bălegar, așa cum se găsesc multe în Dobrogia sudică și va vedea câtă deosebire, ce monotonie, ce tristeță!

Bălegarul, un mijloc de îngrășăminte în alte părțĭ, aicĭ întrebuințat în alte scopurĭ, numaĭ ca îngrășăminte, nu.

În loc ca țĕranul să-șĭ înconjóre curtea cu zid de bălegar, care în nicĭ un cas nu póte fi sănătos, ar putea cu puțină cheltuială, dar maĭ multă muncă, să-șĭ împrejmuiască curtea cu piatră, care se găsesce în abondență aprópe pretutindenĭ.

Am vĕzut asemenea împrejmuirĭ la Germanĭ și maĭ ales în Cogelac și Tariverde, unde locuitorul îșĭ are închisă tótă gospodăria ca într'o cetate de piatră.

Câtă regularitate, ce ordine și chibzuință în acțiunile lor! Sunt în adevĕr de invidiat, dar și de imitat.

Zidul înconjurător al curțiĭ e construit din lespezĭ de piatră regulat așezate, avênd ca legătură argil amestecat cu plévă, iar perețiĭ lipițĭ cu același amestec.

Detriturile vitelor ar putea fi întrebuințate ca îngrășăminte în grădinĭ, după ce maĭ întâiŭ vor fi putrificate în gropĭ săpate anume pentru acest scop.

În Dobrogia sudică, din causa lipseĭ de combustibil, balega se întrebuințéză la încălzit, după ce vara a fost uscată la sóre în galete marĭ.

* * *

În strânsă legătură cu desvoltarea stăreĭ economice a țĕranuluĭ stă Școla și Biserica.

Învĕțământul nostru rural ar trebui ast-fel predat, ca studiul să mérgă mână în mână cu practica asupra arboricultureĭ, grădinărieĭ, agricultureĭ, apicultureĭ, etc., și atâtea ramurĭ de activitate, de care are nevoe țĕranul în viața de tóte zilele.

Învĕțătoriĭ ca și preoțiĭ trebuesc aleșĭ nu numaĭ dintre absolvențiĭ școlelor normale saŭ seminarelor, ci să fie obligațĭ să frecuenteze cel puțin doĭ anĭ o școlă de agricultură (preoțiĭ și învĕțătoriĭ) saŭ de meseriĭ (numaĭ învĕțătoriĭ).

Cele zece hectare, ce fie-care Biserică rurală are, să nu se maĭ arendeze, ca până acum locuitorilor, ci să fie sub îngrijirea preotuluĭ satuluĭ, obligându-l să înființeze pe acest teren grădinĭ de arborĭ fructiferĭ, de zarzavaturĭ, etc., și preotul să se ocupe cu arboricultura — în special cu altoirea pomilor, — cu apicultura, cu cultura vițeĭ, care maĭ

'nainte era un apanagiŭ al preoţimeĭ, cu cultura duzilor, care favorizéză crescerea gândacilor de mătase.

Preotul, cel d'întâiŭ să dea exemplu de o bună gospodărie; de la grădina Bisericeĭ să se împrumute tot satul cu puețĭ de arborĭ fructiferĭ, cu viță, cu semințe de zarzavaturĭ, de florĭ, de gândacĭ de mătase, și acestea pe preț eftin, ca să le pótă plăti orĭ-ce locuitor, fie el cât de sărac, şi nu odată, ci treptat.

Se scie câtă influență póte avea preotul asupra locuitorilor satuluĭ şi ce exemple bune pot lua aceştia de la dênsul. Am vĕzut la multe sate aci în Dobrogia pe locuitorĭ aducênd de a lor bună voe parochuluĭ Bisericeĭ, fie-care după puterea sa, cantitatea de cereale necesară întreţineriĭ Bisericeĭ; şi acésta este o obligaţie benevolă, cum nu va da locuitorul suma ce datoresce pentru arbuştĭ saŭ sămânţa împrumutată din averea Bisericeĭ?

Şcóla are şi ea cedate zece hectare de teren, pe care acum învĕţătoriĭ îl arendéză locuitorilor; lor le este ruşine de a'l cultiva. Şi tot aşa se póte întrebuinţa terenul şcóleĭ ca şi acela al Bisericeĭ; ceva maĭ mult, învĕţătorul are la îndemână pe copiiĭ din şcólă, cu care este obligat să facă practică.

Aceştĭ doĭ factorĭ aŭ menirea la sate să inspire ţĕranuluĭ dragostea de muncă cu chibzuinţă, profitabilă; căcĭ numaĭ prin carte îl împingem către funcţionarism.

Puneţĭ la un loc sutele de miĭ de braţe ale micilor funcţionarĭ, întrebuinţaţi-le în munca câmpuluĭ şi veţĭ vedea ce mare deosebire; de sigur nu vom maĭ striga ca acum, că ne lipsesc braţe pentru agricultură.

Îmĭ pare rĕŭ, că nu am o statistică a funcţionarilor din Dobrogia, dar aşĭ putea să zic, că grupând la un loc pe toţĭ miciĭ sluşbaşĭ, aşĭ putea să numĕr până la jumĕtate, dacă nu şi maĭ mult din populaţia agricolă a provicieĭ.

Privițĭ pe fie-care zi cum furnică pe stradele oraşelor marĭ şi micĭ o mulţme de postulanţĭ, de la gardistul de stradă şi până la odăiaşul autorităţilor, şi mĕ întreb dacă acest furnicar n'ar putea aduce maĭ multe folóse agricultureĭ, de cât slujbelor pe carĭ le îndeplinesc.

In loc ca gardistul să tremure tótă nóptea pe stradă, pentru un salariŭ de 50 leĭ pe lună, nu ar fi fost maĭ bine ca fără acest exces de obosélă şi neodihnă să câştige prin agricultură maĭ mult şi cu maĭ puţină muncă?

Şi ce este tot acest moşoroiŭ de furnicĭ, de cât foştĭ ţĕranĭ, carĭ învăţând patru clase primare, după ce aŭ făcut armata, s'aŭ crezut în drept ca să alerge la funcţionarism, de cât să se întórcă acasă şi să apuce plugul de córne. De ce? Pentru că direcţia dată în şcólă a fost greşită. L'a învăţat numaĭ carte, nu 'ĭ-a desvoltat gustul de muncă şi nu 'ĭ-a arătat, că un plugar chibzuit e maĭ fericit de cât cel care, pentru 50 de leĭ pe lună, păzesce tótă nóptea lebedele de pe lacul Cişmegiuluĭ.

Nu zicem prin acésta să se opréscă în loc copilul ţĕranuluĭ şi să fie dedat numaĭ agricultureĭ. Nu. Să se dea drumul inteligenţilor, la studiĭ maĭ înalte, din care Statul şi persóna ar putea trage folos.

Dar este bine, ca în decursul celor cincĭ saŭ şése anĭ de şcólă primară, să învăţăm pe copil, maĭ ales al ţĕranuluĭ, o meserie.

Astăzĭ nu avem în ţară de cât aprópe numaĭ fabricĭ de funcţionarĭ, căcĭ ce sunt mulţimea liceelor, gimnazielor, etc., pe lângă câte-va şcolĭ de meserie, agricultură şi comerţ?

Şi iată cum cred că s'ar putea îndruma săteanul către o gospodărie raţională şi profitabilă:

In locul liceelor la oraşele capitale de judeţ, să se înfiinţeze şcolĭ de agricultură, de meseriĭ saŭ de comerţ, după situaţia economică a localităţiĭ.

Aci să fie adevĕrata pepinieră a judeţuluĭ, în sensul cel maĭ larg al cuvêntuluĭ.

Tineriĭ să înveţe nu numaĭ munca intelectuală, ci şi pe cea manuală, asemenea şi fetele menite să devie învĕţătóre.

Localul şcóleĭ să fie la marginea oraşuluĭ, să aibă teren îndestulător pentru aplicaţiĭ la ale agricultureĭ, cresceriĭ vitelor, fabricăriĭ brânzeturilor, apicultureĭ, grădinărieĭ, arboricultureĭ, etc.

La șcólele profesionale de fete să se predea, pe lângă carte, sericultura, țesătoria, lucrul manual, croitoria, cusătoria, bucătăria, etc.

Să se înființeze resbóie sistematice de țesut pânza. Tótă armata are nevoie de pânză în cantitate destul de mare pentru lingerie, de ce să nu se furniseze de către șcólele nóstre profesionale?

Dar țesutul cergilor, velințelor, chiar al rogojinilor, împletitul coșurilor și alte împletiturĭ de papură, richită, etc.

Pentru ce să cumpărăm de la străinĭ ciorăpăria, mănușeria de lână, nu numaĭ a soldaților, ci și chiar cele maĭ fine împletiturĭ de lână, să se lucreze la șcólele nóstre profesionale.

S'ar putea înființa ateliere pentru fabricarea dimieĭ, abalelor și chiar a postavurilor maĭ fine, iar funcționariĭ carĭ, după cum am arătat, nu sunt puținĭ la număr, să fie obligațĭ a purta haĭne de postav fabricat și confecționat în țară.

Și ce durabil este așa numitul postav călugăresc!

Tot pe la orașe să se înființeze școlĭ de meseriĭ pentru obiecte de prima necesitate agricultureĭ, ca: plugurĭ, grape, rarițe și chiar batoze.

Dar maĭ ales să se învețe rotăria, căruțăria și potcovăria, treĭ meseriĭ atât de necesare țĕranuluĭ nostru.

Ast-fel preparat învĕțătorul, preotul saŭ învĕțătórea la șcóla din capitala județuluĭ, vor fi trimișĭ la comune, unde să rĕspândéscă adevĕrata lumină săténuluĭ, care sunt sigurĭ că cu mult maĭ drag îșĭ va da copilul la școlă, unde nu învață numaĭ, că în bătălia de la Călugărenĭ 'ĭ-a sărit luĭ Sinan-Pașa singurul dinte ce 'l maĭ avea în gură, ci și cunoscințe folositóre în viața de tóte zilele.

Șcólele rurale să fie organisate după modelul celor spuse pentru cele de la orașe, bine înțeles pe o scală maĭ mică, și atuncĭ vom avea în fie-care comună o mică fermă, grădinărie, un mic atelier de țesătorie, de tors, o căruțărie, rotărie, etc.

Dăm aci numaĭ în trăsurĭ generale cum ar trebui reorganisat învĕțământul nostru primar rural, ca să fie în legătură cu agricultura și industria casnică.

Nu avem pretenția de a fi îmbrățișat tótă chestiunea în amănuntele eĭ, acésta ar trece, póte, peste puterile mele și peste cadrul acestuĭ articol.

Cestiunea reorganisăriĭ învĕțământuluĭ primar rural ar putea fi tratată în volume întregĭ, și nu acésta ne este intențiunea nóstră.

* * *

Să vorbim ceva și despre instrumentele agricole, cu carĭ se face o speculă neînchipuit de mare în paguba țĕranuluĭ nostru, care cumpĕră acest fel de instrumente vechĭ și reparate, carĭ nu costă de cât 60—70, maximum 100 leĭ, pe preț de 650 leĭ, pentru a nu se servi cu ele de cât cel mult un an.

Modul cum se face treieratul în Dobrogea este cu totul rudimentar. Treieratul cu ca face să se piardă timp, dar maĭ ales o mare cantitate de cereale, pe câtă vreme cu mașina se câștigă și unul și cea-l'altă; în plus din mașină ies cereale maĭ curate, decĭ cu preț maĭ bun.

Pentru instrumentele agricole, școlele de meseriĭ ce am propus a se înființa în capitalele de județe, cred, că ar satisface populația rurală, ar avea țĕranul nostru instrumente maĭ bune, maĭ ieftine, plătibile în rate și am avea și marele avantagiŭ, acela ca baniĭ să rĕmână în țară.

Micele ateliere mecanice, ce propunem a se înființa pe la sate, vor servi la reparatul instrumentelor agricole.

Pentru instrumentele marĭ, ca: batoze, mașinĭ cu aburĭ, etc., carĭ cer capitalurĭ marĭ și carĭ pot satisface trebuințele uneĭ comune întregĭ, să se înzestreze fie-care comună cu câte o mașină de treierat, plătibilă colectiv și în rate anuale.

Locuitoriĭ să fie obligațĭ tómna să-șĭ aducă bucatele pe rând la treierat.

Cât timp s'ar scuti prin acest procedeŭ! timp pe care ţĕranul l'ar putea întrebuinţa la facerea ogórelor de tómnă.

Am auzit, că paiele de treierat cu caiĭ sunt maĭ propriĭ hraneĭ vitelor, de cât cele de maşină.

Să-şĭ reserve dar fie-care ţĕran o cantitate de bucate, pe carĭ să le treiere cu caií, pentru a avea şi paie pentru hrană.

Se înţelege, că înzestrarea fie-căruĭ ţĕran şi fie-căreĭ comune cu instrumente agricole perfecţionate, ar întâmpina dificultăţĭ la început, dar după 10—15 anĭ am avea aceste fabricaţiunĭ în ţară, iar celor aduse din străinătate să le aplice taxe aşa de marĭ, în cât orĭ-ce concurenţă să fie imposibilă.

* * *

Dar după un an de muncă, de bine de rĕŭ, ţĕranul îşĭ aduce la têrg produsul munciĭ luĭ: cerealele.

Aci este lăsat în prada speculanţilor.

Pe pieţele marĭ de cereale, concurenţa devine imposibilă, căcĭ comercianţiĭ de cereale forméză între eĭ sindicate şi când ţĕranul vine la târg nu găsesce aci de cât un singur comerciant, căcĭ după învoială, ceĭ-l'alţĭ nu se arată pe piaţă.

Póte ţĕranul să se întórcă cu bucatele înapoĭ, chiar de nu 'ĭ-a eşit preţul la care se aştepta? Nu. Este nevoit să le vêndă pe preţul ce voiesce cumpĕrătorul să-ĭ dea, saŭ maĭ bine să-ĭ 'l impună.

Şi dacă în aceiaşĭ zi se presintă pe piaţă un număr óre-care de căruţe cu cereale, ele sunt cumpărate de un singur neguţător, care însă are grijă a le distribui pentru descărcare şi la magasiile celor-l'alţĭ tovarăşĭ aĭ săĭ.

Credeţĭ că sistema de spoliare se mărginesce aci? Nu.

După ce nenorocitul de ţĕran aştéptă jumĕtate ziua pe lângă magasie, tocmaĭ după ce a fost plictisit şi enervat în de ajuns, tocmaĭ după amia-zĭ se începe descărcatul.

Acum alte manopere în măsuratul bucatelor, manopere care nu încap în mintea unuĭ om şi în cadrul acestuĭ subiect, tóte pentru a-ĭ se fura cel puţin 10—15% din cantitate.

Intre altele: măsurĭ cu dublu fund, saŭ falşe, răzătorĭ recurbate cu concavitatea în jos, trântirea măsuriĭ de loitra caruluĭ, pentru ca cerealele să se îndese şi chiar numĕrătóre falşă.

Nu ştim ce mijlóce să propunem, pentru ca ţĕranul nostru să nu maĭ fie înşelat în aşa fel.

* * *

La noĭ ţĕranul lucréză, póte maĭ mult ca orĭ unde, însă cât timp nu se vor îmbunătăţi mijlócele, munca luĭ nu va fi spornică.

CAPITOLUL IX

COMERCIŬ

1. Comerţul pe Dunăre şi Marea-Négră

(Dobrogea şi ţĕrile române)

Cu tot ponosul de *mare neospitalieră,* pe care antichitatea îl dedese Mării nóstre Negre, totuşĭ, din timpurile cele maĭ străvechĭ, ea nu a încetat de a servi ca una din marile căĭ de comunicaţie, între bogăţiile Orientuluĭ şi civilizaţia Occidentuluĭ.

Pentru acésta, nu puţin a fost favorisată de împrejurarea, că primesce cea maĭ importantă arteră fluvială, Dunărea, «regele fluviilor din Europa, drumul civilisaţieĭ şi al industrieĭ».

Marea-Négră a fost a nóstră, pentru că negréţa eĭ se datoresce Negrilor noştri Basarabĭ, care 'ĭ-aŭ ilustrat în timpurile medievalĭ ţĕrmurile [1]).

A fost a nóstră, pentru că în secolul XIV-lea cavalerul Iohann Schiltberger o numesce «*Marea-Muntenéscă*» [2]), iar maĭ în urmă Colson, în secolul XVII-lea: «*Pont Euxin de la* «*Moldavie*» [3]). Este a nóstră astăzĭ, pentru că vapórele nóstre duc şi vor duce peste mărĭ şi ţĕrĭ fala némuluĭ românesc, ocârmuit de o familie tot aşa de vechie şi de viteză, familia Hohenzollernilor, ca şi familia Basarabilor medievalĭ.

Dunărea îşĭ are obârşia într'o Négră-Pădure, léganul familieĭ nóstre domnitóre, vine a se sfârşi într'o Négră-Mare, odinióră stăpânirea familieĭ Basarabilor, servesce dar ca trăsură de unire între aceste douĕ ilustre familiĭ.

Pentru a caracterisa numĕratele bogăţiĭ, ce se adunaŭ în vremurĭ depărtate pe cóstele apusane ale Pontuluĭ şi la gurile fluviuluĭ nostru, anticitatea grécă légă de aceste ţinuturĭ tradiţiunea, că prin secolul XIV-lea înaintea ereĭ creştine, Jason furând pe Medea de pe ţĕrmul râuluĭ Phasis şi lâna de aur a berbeceluĭ năsdrăvan al luĭ Phryxus, aduce la Constanţa un îndoit isvor de frumuseţe şi bogăţie.

Urmând o altă tradiţiune, în oraşul Istria exista o cerbóică cu córne de aur, alegorie despre întinsul comerciŭ, ce se făcea la gurile Dunăriĭ.

Dacă trecem de la legendă la date istorice, găsim că din secolul VI a. Chr. Herodot ne spune despre întinsul comerţ, pe care coloniile milesiane din Pont şi Dunăre, îl făcea din timpĭ imemorialĭ cu regiunile învecinate [4]).

Comercianţĭ din tóte ţĕrile peninsuleĭ balcanice vizitaŭ la gurile Dunăriĭ Istria, în legăturĭ comerciale cu o altă colonie, Olbia, de pe ţĕrmul nordic al Pontuluĭ [5]).

Polybiŭ trăitor în secolul II-lea a. Chr., ne relevéză un schimb bogat şi vioiŭ de mărfurĭ pe Marea-Négră [6]).

Pliniŭ cel bătrân, naturalist din primul secol al eriĭ creştine, scrie că mărfurile, ce veneaŭ din Orient, după ce coboraŭ Phasis, traversaŭ Pontul — probabil pe lângă ţĕrmul meridional [7]); maĭ exista şi un alt drum pe lângă cósta nordică, pe la Bosphorus (Kertch) şi Cherson [8]) în ţara Kazarilor.

---

[1]) *Hasdeŭ.* Istoria critică, p. 164.
[2]) *Schiltberger's.* Reise ed. Pelzel, München 1814, p. 83 în *Hasdeŭ,* op. cit., p. 164.
[3]) *Sturdza* VI[1], p. 216.
[4]) *Tocilescu.* Dacia înainte de Romanĭ, p 51—2.
[5]) *Hasdeŭ.* Istoria critică, p. 204.
[6]) C. IV. Cap. 38 în *Iorga.* Kilia, p. 21.
[7]) Hist. Natur. VI. 17.
[8]) *Jornandes.* Get. 5.

In veacul de mijloc, Evreul Chazdaï [1]) şi călătorul Ibn-Haukal [2]) arată, că între Chazarï şi Bizantinï exista în secolul al X-lea întinse legăturï de comerciŭ, că ceï d'întâiŭ dădeaŭ în schimbul stofelor, mătăsăriilor, pietrelor preţióse, pieile, blănurile şi grânele lor.

Acest schimb între Cherson şi Constantinopolï se făcea pe două căï: pe uscat şi pe apă.

Pe uscat exista drumul aşa de cunoscut pe la Isaccea, Babadag, Constanţa, apoï peste munţiï Idrancia pe la Uscudama (Adrianopolï).

Pe aci a venit Dariŭ, Ovidiŭ, Traian; pe aci a fost drumul invazieï popórelor barbare, care atrase de bogăţiile Imperiuluï de răsărit, îï sguduiră în nenumĕrate rândurï temeliile.

Pe aci în fine era drumul hospodarilor Moldoveï şi ambasadorilor la curţile Polonieï, Rusieï şi Chanuluï tătăresc.

Pe mare, orï-cât de desvoltat ar fi fost comerciul la ceï vechï, totuşï navigaţiunea ne-ajungênd la perfecţiunea modernă, ceï care călătoriaŭ pe apă, arare-orï se hazardaŭ să plutéscă pe întinsul măriï şi maï ales în Pontul neospitalier. Peste tot eï aŭ rĕmas navigatorï de ţĕrm.

Aşeḑate între douĕ căï, gurile Dunăriï adunaŭ de la Ruşï şi Bizantinï «tóte bunătăţile pămêntuluï» — ḑice Marele Duce al Kievuluï, Sveatoslav, pe la 971: «de la Grecï mătăsurï, aur, vin, stofe şi fructe de tot felul, de la Cehï şi Ungurï argint şi caï, de la Ruşï pieï, ciară, miere şi sclavï [3]).

De la gurile fluviuluï mărfurile urcaŭ cursul luï, rĕspândindu-le apoï pe ambele ţĕrmurï.

In pinacoteca de la Münich se păstréză şi până astăzï un tabloŭ representând descărcarea mărfurilor orientale pe ţĕrmul Dunăriï [4]).

Dar despre relaţiunile comerciale ale Munteniei şi Moldoveï vom vorbi maï jos.

Căror popóre aparţineaŭ ţinuturile de la Nord şi Sud de gurile Dunăriï în secolul X-lea, ne spun douĕ isvóre contimporane:

Constantin Porphyrogenitul, Împĕratul Constantinopoluluï, vorbind despre cursele Ruşilor către miază-zi, istorisesce, că aceştia sunt urmăriţï de la Nistru până la Sulina de luntrile Pecenegilor, iar de la Sulina nu se maï tem de atacurï, ci merg în linişte prin ţara Bulgarilor. Patriarchul cronicarilor ruşï, călugărul Nestor, arată cum Sveatoslav, întorcêndu-se din Bulgaria la Kiew, Pecenegiï îï tăiară calea la Nistru [5]).

Comerţul Ruşilor ese din cadrul subiectuluï nostru; despre acel al Pecenegilor vom vorbi în a doua parte. Ne vom ocupa de-ocamdată de regiunea de la Sudul guriï Sulina, care după cum am vĕḑut, era sub stăpânirea Bulgarilor, saŭ maï bine a Imperiuluï Romano-Bulgar.

Tot comerţul oraşelor maritime îl învârteaŭ Greciï-Bizantinï, care, prin intrigile lor, făcură să se nască rĕsboiul dintre Simion şi Leon VI [6]). Eï probabil sunt ceï d'întâï carï aŭ fondat Chilia-Veche. Prin secolul XII, când geographul Edrissi face descrierea sa, Dobrogia era înfloritóre sub raportul comercial [7])

Contimporan luï Edrissi este evreul Benjamin de Tudèle, care a vizitat Constantinopolul pe timpul Impĕratuluï Emanuil Comneanul, descrie cu colorï viï traficul ce se făcea pe acéstă piaţă. «Numaï Bagdadul — ḑice el — se póte compara sub raportul comercial cu Constantinopolul; aci se întâlnesc neguţătorï din Babilonia şi din Mesopotamia, din Media şi din Persia, din Egipt şi Palestina, din Rusia şi din Ungaria, *ţĕrile Pecenegilor* şi din Bulgaria» [8]).

Maï înainte de a păşi maï departe, să mĕ explic ce înţelegea Benjamin de Tudèle, între 1143—1180 prin ţĕrile Pecenegilor, acésta fiind o cestiune de o mare importanţă pentru istoria comercială a ţĕrilor române în secolul al XII-lea.

---

[1]) *Carmoly.* Itinéraires de la terre-sainte. Brux. 1874, p. 74.

[2]) *Frachn.* Veteres memoriæ Chasarorum in Mém. de l'Acad. de St. Peters. VIII, p. 605.

[3]) Chronica Nestoris, p. 30, Edit. Miklosich. Viena, 1860. In *Pap. Calimach.* Bĕrladul, pag. 106.

[4]) *Hasdeŭ.* Op. cit., p. 104—6.

[5]) *Iorga.* Op. cit., p. 28.

[6]) *Theophanes.* Ed. Bonn, p. 775, in *Heyd.* op. cit., p. 81, Vol. I.

[7]) *Lelewel.* Géographie du moyen-âge, Vol. III—IV, p. 127.

[8]) *Heyd.* Op. cit., Vol. I, p. 221.

Țĕrile Pecenegilor coprindeaŭ Moldova de jos până la Siret, în secolul X-lea, pe timpul Impĕratuluĭ Constantin Porphyrogenitul [1]), însă pentru epoca, ce ne intereséză, eĭ dispăruseră de mult din istorie.

Scriitórea Anna Comneana raportéză, că Alexe Comneanul îĭ sdrobise la 1091 (în bătălia de la Lebune).

«O ginte nu de 10.000 ómenĭ, ci întrecênd orĭ-ce numĕr, a fost stârpită până la nimicire, cu femeĭ și copiĭ» [2]).

«In secolul al XII-lea nicĭ n'a maĭ fost vorba de acest popor», ḑice istoricul Rambaud [3]).

Lelewel, comentând descrierea luĭ Edrissi (contimporan luĭ Emanuil Comneanul) cu drept cuvênt ḑice, vorbind de Moldova de jos:

«După distrugerea Pecenegilor se deschise câmp liber stabiliriĭ populațiunilor Valachice» [4]). O probă și maĭ ponderósă de existența Românilor în regiunea Dunăreĭ-de-jos, pe timpul împĕratuluĭ Emanuil Comneanul, ne-o dă Cinnamus, care istorisind atacul îndreptat de Bizantinĭ contra Ungurilor în 1161, zice:

«Pe Alexios îl trimese prin locurile, pe unde de obiceiŭ îĭ ataca (pe la apus), iar pe Leon Vatatzes îl trimese a-ĭ ataca pe la Marea-Négră. El avea o armată tot așa de puternică și numĕra, maĭ ales mulțĭ Valachĭ, ce se ḑic a fi o colonie italiană» [5]).

Am luat unul din cele două exemple destul de ponderóse, citate de d. Xenopol, despre popularea câmpiilor Dunăreĭ de jos cu element românesc.

Așa dar, neguțătoriĭ pomenițĭ de Benjamin de Tudèle, ca venițĭ din țĕrile Pecenegilor, eraŭ Românĭ. Vom reveni asupra acestuĭ punct.

Prin căderea imperiuluĭ Bizantin, la începutul secoluluĭ XIII-lea, Venețianiĭ înlocuiesc pe Grecĭ în comerciul Măriĭ-Negre.

In imperiul româno-bulgar, care sub dinastia Aseniților atinsese cel maĭ 'nalt grad de desvoltare, Rugusaniĭ obținuseră permisiunea de a străbate cu mărfurile lor peninsula Balcanică de la o mare la alta.

Rĕmân, până la un óre-care punct în întunericul vremurilor, privilegiile pe care Ioniță (1197—1207) le acordase Ragusanilor; se scie positiv că Ion Asan (1218—1241) îĭ numea *«óspețiĭ sĕĭ iubițĭ și credincioșĭ»* [6]).

Maĭ mult de cât Venețianiĭ și Ragusaniĭ, Genoveziĭ cu începere de la stabilirea celuĭ de al doilea imperiŭ grecesc, sub Mihail Paleologu, deveniră stăpânĭ pe comerțul Măriĭ-Negre. Prin tratatul de la Nympheum din 13 Martie 1261, Paleologu garanta Genovezilor așezarea coloniilor lor în Imperiŭ, pentru ajutorul dat la restabilirea grecilor în Bizanț.

Genoveziĭ înlocuesc pe Venețianĭ, care un timp îșĭ reservară comerțul Archipelaguluĭ, Sirieĭ și Egiptuluĭ [7]); cât privesce de Bizantinĭ, marina lor ajunsese în așa stare de decadență în cât, orĭ-ce concurență Genovezilor deveni imposibilă [8]), iar căpitaniĭ acestora aveaŭ atâta experiență, în cât îndrăsneaŭ să se aventureze în Pontul neospitalier, chiar în mijlocul ierniĭ — zice Pachymeres [9]).

Genoveziĭ stabilițĭ în Pera la 1204, încheiară îndată legăturĭ comerciale cu statele levantine, între altele cu Tătariĭ la 1261; aci fondéză Caffa, care maĭ în urmă deveni cea maĭ comerciantă colonie și capitala unuĭ mare stat mercantil, numit Officium Gazariæ,

---

1) *Hasdeŭ.* Op. cit., p. 158.

2) *Xenopol.* Istoria Românilor. Vol. II, p. 157 și *Segur,* op. cit., Vol. II, p. 207.

3) Histoire générale, Vol. I, p. 645.

4) Geogr. du Moyen-âge, Vol. III—IV, p. 173.

5) *Cinnamus.* Epitome. Bonn, p. 260 in *Xenopol.* Les Roumains au moyen-âge, p. 88—9.

6) *Miklosich.* Monum. Serb., p. 2 și urm. La Babadag era principalul stabiliment comercial al Raguzanilor. *Kanitz.* La Bulgarie, p. 417—18.

7) *Iorga.* Op. cit., p. 44.

8) *Pachymeres.* I, p. 419 și *Niceph. Gregor.* I, 175, 209.

9) In 1300, Gavino Tataro, representantul republiceĭ de Genua în Romania și Pont, dete ordonanță ca o galeră să plece din Pera pe Marea-Négra, unde stete de la începutul luĭ Decembrie până la jumătatea luĭ Martie. (*Vincens.* Vol. I, p. 333).

care avea sub a sa ascultare tóte coloniile din Marea-Négră [1]). Aci găsim consul în 1289 pe Paulin Dorie [2]).

Prin colonia lor Caffa, Genovezii sfărîmară însemnătatea Taneĭ Veneţiane.

Din Marea-Négră Genovezii luaŭ materiĭ prime şi producte: peşte, pieĭ lucrate, sclavĭ [3]), carne sărată şi grâŭ. Acest din urmă aliment era fórte necesar Italieĭ.

După ce Veneţianiĭ se împăcară cu Genoveziĭ, obţinură şi eĭ dreptul de a exporta grâul de pe cóstele apusene ale măriĭ, prin Mesembria, Anchial şi Varna; maĭ ales în acest din urmă oraş eraŭ Veneţienĭ în mare numĕr, între care se citéză Orsato di Boninsegna, care a fost jefuit de Bulgarĭ.

Aceea ce favoriză şi maĭ mult comerţul Veneţianilor, a fost ruperea relaţiunilor între Genovezĭ şi Bulgarĭ în 1314, cu ocasia jefuiriĭ unor negustorĭ aĭ republiceĭ, care dete ordin supuşilor sĕĭ, ca în termen de 40 zile nicĭ un genovez să nu se maĭ găséscă în oraşele luĭ Svetislav, care ocupase de la Bizantinĭ Sozopolis, un port însemnat genovez [4]).

Prin tratatul încheiat în 1352, Ţarul Alexandru acordă Veneţianilor privilegiĭ comerciale, cum: vamă redusă de treĭ la sută, responsabilitatea personală a negustorilor, conservarea corăbiilor înecate, scutirea de drept de transit, sequestrarea numaĭ după judecată, succesiunea regulată a negustorilor morţĭ, dreptul de a face biserică şi loggie unde voesc.

Nu se scie până la ce punct relaţiunile comerciale între Veneţianĭ şi Bulgarĭ, se desvoltară. Singurul act ce ne-a rĕmas, este cel din 1352 [5]).

Relaţiunile înăsprite durară şi pe timpul Ţaruluĭ Dobroticĭ, care avu neîncetate rĕsbóe cu Genoveziĭ [6]), aceştia probabil aŭ cucerit Chilia în 1381 şi aşezară într'ênsa coloniĭ comerciale [7]).

Cu mórtea luĭ Dobroticĭ, Genoveziĭ recâştigară iarăşĭ preponderenţa comerţuluĭ în Marea-Négră; eĭ încheiară cu Ivanco tratatul din 1387.

Privitor la stabilirea Genovezilor în Chilia şi comerţul făcut de dênşiĭ în acest oraş, până la căderea luĭ sub Turcĭ, se póte vedea la partea istorică [8]).

Genoveziĭ împănaseră Levantul şi mările cu activitatea lor comercială, prin vestita lor Banca di San-Giorgio. Din nenorocire puţine date avem adunate până astăzĭ, despre activitatea şi relaţiunile comerciale ale Genovezilor şi Veneţianilor cu ţĕrile nóstre.

Un studiŭ înadins al cronicarilor vechĭ italienĭ ar revĕrsa luminĭ nouĭ asupra istorieĭ nóstre comerciale [9]). Trebue o muncă fără preget de anĭ întregĭ, pentru a citi şi alege mulţimea de acte şi condice strĕvechĭ scrise pe pergament, legate cu scórţe de lemn, îmbrăcate cu piele şi prinse cu table şi cu ţinte de alamă.

Aceea ce a făcut Sylvestre de Sacy şi Prinţul Wisniewski ar trebui să fie continuat şi refăcut de cercetătoriĭ noştri specialiştĭ; de sigur că s'ar găsi multe detaliĭ asupra istorieĭ nóstre prea încurcate dintre secolele X—XIV, asupra vieţeĭ nóstre politice, activităţiĭ şi relaţiunilor nóstre comerciale din acele timpurĭ.

---

[1]) *Wiszniewski.* La Banque de S. Georges, p. 79.

[2]) *Vincens.* Op. cit., Vol. I, p. 372.

[3]) Destinaţĭ Egiptuluĭ (mamelucĭ). Principalele pieţe de sclavĭ erau Adrianopoli şi Galipoli. Mih. Paleologu da voie numaĭ uneĭ corăbiĭ pe an să fie încărcată cu sclavĭ, dese-orĭ se strecurau pe Bosfor câte două saŭ treĭ (*Pachym.* I, 174—9. *Nic. Gregor.* I, 101). Eĭ eraŭ proveniţĭ parte din prădăciunĭ, parte eraŭ vênduţĭ de miserie şi maĭ ales fetele, chiar de parinţiĭ lor (*Chahabeddin,* p. 269, 270, 285; *Schiltberger,* 107. *Greg. Nic.* I, 102; *Laon. Chalc.* p. 135 şi urm). Ovreiĭ maĭ ales se ocupaŭ cu acest fel de comerţ. Papa Martin V. decretă ca comercianţiĭ de sclavĭ ovreĭ să pôrte nisce semne distinctive pe îmbrăcăminte, iar creştiniĭ vor fi escomunicaţĭ (Bullarium Rom. Ed. Taurin, IV, 718). De alt-fel eraŭ şi sclavĭ din Orient vênduţĭ în Europa. Mahomed II interdise vinderea sclavilor mahomedanĭ şi permiţênd numaĭ a celor creştinĭ, care serviaŭ armateĭ şi haremuluĭ.

[4]) *Jirecek.* Gesch der Bulgaren, p. 286.

[5]) *Heyd.* Op. cit. Vol. I, p. 531.

[6]) Idem, p. 532.

[7]) *Iorga.* Op. cit. p. 53.

[8]) Maĭ în extenso în: Kilia şi Cetatea Albă de *Iorga.*

[9]) *Pap. Calimach.* Domniţa Olena, p. 118.

Cercetările de felul celeĭ asupra Chilieĭ și Cetățeĭ Albe, atrage multe laude d-luĭ Iorga și ar trebui imitat de ómeniĭ noștri de sciință.

Numele acestor «marchands» și «guerriers» se maĭ pomenesce și astăzĭ, ca o tradițiune a popórelor printre carĭ aŭ trăit, în ruinele construcțiunilor lor; ast-fel la Mangalia (Pangallia in portulanele medievale) și acum cu tótă furia valurilor furióse ale celeĭ maĭ furióse mărĭ, cheul Genovezilor stă aprópe neclintit; el se îndréptă în mare, de la Biserica Elenă în direcția Sud-Estică pe 500 m. lungime cu o grosime de 5 m. Póte fi vĕzut de la țĕrm ca o fâșie roșiatică în albastru-verzuiŭ al apeĭ, care nu-l întrece de cât cel mult cu o palmă.

La Constanța, cheul Genovezilor a fost înlocuit de Englezĭ în 1862 prin construcțiunĭ nouĭ, totușĭ ruinele magaziilor lor și porțiunea diguluĭ din fundul golfuluĭ eraŭ în ființă, până la acoperirea lor de nouile construcțiunĭ românescĭ, începute în anul 1897.

Apoĭ cósta de la Nordul Constanțeĭ, Palaz, este o numire genoveză [1]), gura Sf. Gheorghe amintesce, saŭ numele BănciĭSan Giorgio, saŭ Sfântul Gheorghe, patronul republiceĭ, care figura pe drapelele eĭ.

Coloniile genoveze din Marea-Négră aŭ fost un isvor bogat și abondent pentru puterea și comerțul maritim al Genueĭ, care urmă chiar de la începutul fondăreĭ lor o politică comercială, lăsându-le autonomia propriuluĭ lor guvernămênt, primind de la patria mamă numaĭ sprijin în galere și arme pentru apărare, în schimbul unuĭ tribut ce se percepea pentru republică. Ast-fel coloniile genoveze numiaŭ ele singure pe propriĭ lor guvernatorĭ, pe căpitan saŭ pe castelanĭ (massari saŭ provisori), care țineaŭ socotéla orașuluĭ și giraŭ afacerile colonieĭ; maestrali, carĭ stabileaŭ prețul mărfurilor; fie-care colonie se bucura de privilegiul libertățeĭ comerțuluĭ, avea concesiunea unuĭ cartier pentru locuit și pentru stabilirea magasiilor, privilegiul jurisdicțiuniĭ propriĭ consulatelor în materie civilă, comercială și corecțională, singurul «jus gladii» era reservat populațiuniĭ dominante, aveaŭ facultatea reduceriĭ greutăților și mĕsurilor după tariful național [2]).

Până la ce grad de desvoltare ajunseseră coloniile genoveze din Marea-Négră se dovedesce din aceea, că pe timpul rĕsbóelor civile din lăuntrul statuluĭ, mulțĭ locuitorĭ veniră să locuiască prin țĕrile cele maĭ depărtate [3]).

Cu totul alt-fel procedaŭ Vențianiĭ cu politica lor în coloniĭ, cărora le trimiteaŭ ca guvernatorĭ nisce satrapĭ, care prin conduita lor slăbi simpatia coloniștilor pentru republică; acésta pentru a se menține, recurse la puterea armată, întreținênd cu cheltuelĭ considerabile regimentele de Dalmațĭ.

Comerțul Venețianilor și Genovezilor pe Marea-Négră dură în pace până în a doua jumĕtate a secoluluĭ XIV-lea, când Turciĭ punênd piciorul în Europa, la 1356, ocupară, după puțină vreme, tótă peninsula Balcanilor.

Totușĭ, Genoveziĭ, prin tratatul încheiat în 1387 cu Sultanul Amurat I, obținură libertatea comerțuluĭ pe cóstele apusene și de miază-nópte ale Măriĭ.

Mahomed II, înainte de a cuceri Constantinopolul, puse a se construi în vara anuluĭ 1452 fortăréța Rumili Hissari pe cósta Europénă la eșirea din Bosfor; acésta, împreună cu cea construită de Baiazid pe cósta Asieĭ, interzicea orĭ-căror vase de a intra și eși din Marea Négră fără voia Turcilor.

Prin acésta lovia în comerciul națiunilor, după cum anunța plin de temere consiliuluĭ de la Genua, Gabriel Doria, în ședința de la 13 Martie, 1452.

In 1453, Pera căzu în mâinile Turcilor; Republica, ocupată în alte afacerĭ, nu putu s'o apere; apoĭ vĕzênd că autoritatea sa nu se maĭ putea întinde până în Marea-Négră, vêndu Bănciĭ Sf. George, la 15 Noembrie 1453, dreptul comerciuluĭ și autoritatea sa asupra acestor coloniĭ, al căror guvernămênt civil, politic, economic și militar trecu asupra Bănciĭ [4]).

Tóte cheltuelile și forțările Bănciĭ de a menține coloniile pe Marea-Négră, rĕmaseră infructuóse; Cafa căzu în 1475 în puterea Turcilor.

---

[1]) *Pap. Calimach.* Domnița Olena, p. 118.
[2]) *Wiszniewski.* Op. cit., p. 76 și urm.
[3]) *Vincens.* Op. cit., vol. I. p. 443.
[4]) Vezĭ în extenso acest act în *Vincens*, vol. II, p. 254—6.

Pierderea Cafeĭ, care în 1454 se vede că era încă vizitată de comercianțĭ muntenĭ [1]), atrase după dênsa căderea în mâinile Turcilor și a celor-l'alte coloniĭ genoveze de pe Marea-Négră [2]).

Raguzaniĭ, carĭ prin caravanele lor ajunseseră până la Chilia și Cetatea Albă, avură aceiașĭ sórtă, căcĭ magaziile lor fură jefuite de Turcĭ la ocuparea orașelor [3]).

De asemenea și Veneţianiĭ.

Incercărĭ de recuperare s'aŭ făcut după mórtea luĭ Mohamed II, din îndemnul luĭ Andreolo da Guasco, însă ele aŭ rĕmas numaĭ în proiect.

* * *

Am arătat maĭ sus cum neguţătoriĭ românĭ în secolul XII-lea ajunseseră până la Constantinopol; că eraŭ în bune relaţiunĭ cu Emanuil Comnénul, ne-o spune Nicetas Coniates [4]).

Și în adevĕr, este dovedit documental, că în partea de jos a Moldoveĭ, peste judeţele Covurluĭ, Tecuciŭ și Tutova cel puţin, se întindea pe la începutul secoluluĭ XII-lea înfloritórea republică a Bêrladuluĭ, faimósă prin pirateria de uscat și de mare și că stăpânirea eĭ coprindea și gura Nistruluĭ [5]).

Maĭ 'nainte de a cita cronicele slavonescĭ și scriitoriĭ contimporanĭ, carĭ vorbesc despre existenţa acestuĭ mic stat, iată coprinsul unuĭ document de cea maĭ mare ponderositate, găsit de tatăl erudituluĭ nostru istoric, d-l B. P. Hasdeŭ, printre hârtiile Domnuluĭ Moldoveĭ, Dumitru Cantemir:

«In numele Tatăluĭ și Fiuluĭ și Sfântuluĭ Duh, eŭ Ivancu Rotislavovicĭ, de prin scaunul de Galiţia, principe al Bêrladuluĭ, mărturisesc neguţătorilor din Mesembria ca să nu plătéscă vamă la descărcarea în Bârlad, în Tecuciŭ și în cele-l'alte orașe ale nóstre, iar la exportarea diferitelor mărfurĭ locale, ungare, rusescĭ și boeme să plătéscă numaĭ la Haliciul mic și nu aiurea, iar plata o va spune voevodul și întru acéstă promisiune..... de la nascerea luĭ Hristos una mie, una sută, treĭ-zecĭ și patru, luna Maiŭ în 20 zile».

Acest document publicat sub numele de «Diploma Bêrlădénă», a căreĭ autenticitate a fost contestată, este apărată prin actul din 1435, unde se găsesce întrégа topografie a diplomeĭ din 1134 [6]).

Existenţa acestuĭ principat este confirmată de geograful arab Edrissi, care a scris pe la 1129 [7]), decĭ cu 5 anĭ înaintea diplomeĭ, cum și de cronicile slavonescĭ; ast-fel Nowgorodskaja vorbesce sub anul 1136 despre Ivancu, Principe de Bêrlad.

Cronica de Kiew iarășĭ pomenesce în mod destul de lămurit despre aflarea orașelor din diploma bêrlădénă, când spune, că în anul 1158, Iaroslav, Ducele Galiţieĭ, căutând să dobândéscă de la Muscalĭ estrădarea Principeluĭ Ivancu, pretendent la tronul Galiţieĭ, căută prin fugă un adăpost la orașele dunărene [8]).

Din redacţiunea diplomeĭ bêrlădene putem deduce:

a) Că principatul Bêrladuluĭ nu era cu totul sub autoritatea ducilor din Galiţia, ci se bucura de óre-care independenţă, de óre-ce acorda privilegiĭ comerciale Mesembrianilor;

b) Că acest principat trebuia să-șĭ fi avut fiinţa cel puţin din secolul al XI-lea, pentru ca la data diplomeĭ să ajungă la așa grad de desvoltare, ca să întreţină relaţiunĭ comerciale tocmaĭ prin Boemia și Mesembria.

Orașul și portul Mesembria era încă din secolul al X-lea unica staţiune comercială între gurile Dunăreĭ și Constantinopol, în cât tóte vasele eraŭ silite a se opri aci [9]) și că

---

1) *Heyd.*, vol. II, p. 393.
2) A se vedea istoricul Chilieĭ de *Iorga*.
3) *Heyd.*, vol. II, p. 347.
4) *Ed. Bonn*, p. 177, în *Xenopol*. Ist. Rom., vol. II, p. 189.
5) *Bălcescu*, Mag. Ist. pentru Dacia, tom. II, p. 43.
6) *Hasdeŭ*, Negru Vodă, p. XCVI.
7) *Lelewel*, Geogr. du moyen-âge, vol. III—IV, p. 175.
8) *Karamsin*, «Istoria Rusieĭ», tom. II, p. 103, 119, 122 și *Xenopol*. «Ist. Rom.», vol. II, p. 177.
9) *Cons. Porphyrog.* «De admin. Imp.», tom. III, p. 74 și 99.

desc lupte se încingeaŭ între neguțătorii Ruși și Dacĭ, atuncĭ când luntrele rusescĭ cercaŭ să se cobóre pe Marea Négră, ca să facă negoț cu acest tîrg important [1]).

c) Că mărfurile ce se importaŭ în principatul Bêrladuluĭ, aveaŭ scutire de vamă: «*să nu plătéscă vamă la descărcare*» — zice diploma.

d) Pentru export trebuia să plătéscă vamă la Haliciul mic (Galațĭ, probabil o colonie a orașuluĭ Halitz din Galiția) [2]) și nicăierĭ aiurea. Decĭ Galațiĭ eraŭ punct obligat de trecere a mărfurilor unguresci, boeme, rusescĭ și locale.

Pe unde se putea face acest transport de cât pe Dunăre «calea cea maĭ scurtă pe care mergeaŭ mărfurile către Ungaria» [3]), «țara cea maĭ apropiată de obiectele de lux și de comerțul bizantin, avea ca mijloc de transport Dunărea, gurile căreia eraŭ fórte animate» [4]).

Un alt oraș pontic, cu care am avut dese relațiunĭ comerciale este Varna: «l'entrepôt du riche commerce de la Valachie» [5]).

Lângă Galațĭ vasele de comerț aveaŭ un adăpost și loc sigur, lacul Brateș, care până în secolul nostru își avea apele sale unite cu ale Prutuluĭ [6]).

Așa dar, în secolul al XII-lea Greciĭ Bizantinĭ maĭ întâiŭ, apoĭ Venețianiĭ și Genoveziĭ aduceaŭ, fie pe la gurile Dunăriĭ saŭ pe uscat, în Moldova-de-jos, mătăsurĭ, perle, pietre prețióse, blănurĭ, pieĭ, fructe și în fine «tóte bunătățile pămêntuluĭ», după cum spune călugărul Nestor [7]).

Alte documente despre comerțul Moldoveĭ cu țerile vecine, din vremurĭ așa de depărtate, nu maĭ cunosc.

* * *

Tocmaĭ peste un veac de la data diplomeĭ bêrlădene găsim pe Venețianĭ în sus pe cursul Dunăriĭ, peste Olt, după ce Cumaniĭ trecuseră Dunărea pe la Vidin în 1239 ca, sub craiul lor Ioan, să se unéscă cu armatele cruciate ce mergeaŭ în ajutorul luĭ Baldovin de Courtenay, noul împĕrat latin de la Constantinopol.

După ce Cumaniĭ deșertaseră țéra, knézul Mihail din Dolj este ales Voievod al ținuturilor de peste Olt.

Reședința acestuĭ Mihail Vodă Liteanul (1245—1278) era — după cum arată Domnul Hasdeŭ — la Dunăre în orașul pe atuncĭ Ledian, adică în Nedeia de astăzĭ, până unde pluteaŭ corăbiile venite din Marea-Négră și unde se propaga catolicismul; pentru că Mihail îmbrățișase acéstă religie [8]).

De la Mihail Liteanul a rĕmas în legendele slavone cuvêntul «letin» în înțeles de papistaș, cuvênt care maĭ apoĭ a trecut, sub aceiașĭ formă și cu acelaș înțeles, la Românĭ.

Orașul Ledian al luĭ Mihail Liteanul se găsesce sub forma de astăzĭ «Nedeia», în basmele noastre; ast-fel în basmul «Fiul vênătoruluĭ», cules de repausatul Petre Ispirescu, se vorbesce «despre meșteriĭ de la Nedeia-cetate, de o sută corăbiĭ încărcate cu sare, cu care fiul vênătoruluĭ plécă pe Mare și după o călătorie lungă ajunge la Nedeia-cetate, vestită pentru meșteriĭ eĭ, și că voind să intre în lăuntru a fost oprit de ostașĭ».

Așa dar Nedeia din basmul romănesc este acelaș oraș cu Ledian din baladele slavilor de peste Dunăre.

«Acéstă cetate ale căreĭ porțĭ sunt închise și până unde călătoresc corăbiĭ de pe Mare, fiind un oraș industrial vestit pentru meșteriĭ sĕĭ, era Nedeia, aĭ căreĭ stăpânĭ căutaŭ pretutindenĭ sare adusă din țerĭ depărtate, dând în schimb meșteriĭ lor».

---

[1]) *Karamsin.* Op. cit., tom. I, p. 147 și Letop Mold., tom. I, p. 287.
[2]) «Arch. Ist. a Rom.», tom. I, p. 16.
[3]) *Hasdeŭ.* «Ist. Crit.», p. 104.
[4]) *Lelewel.* Op. cit., vol. III—IV, p. 216.
[5]) «Etude sur le commerce au moyen-âge par De la Primaudaie». Paris, 1848, p. 213.
[6]) *Pap. Kalimach*, «Istoria Bêrladuluĭ», p. 17.
[7]) «Chron. Nestoris.», *Ed. Miklosich*, p. 15.
[8]) Negru-Voda, pag. CXXXIII.

In vécul de mijloc sarea se estrăgea nu atât din saline, cât din apa sărată a mării ce se capta în nisce basinurĭ țărmurene; în timpul căldurilor marĭ apa evaporându-se rĕmânea, la fundul acestor basinurĭ-lacurĭ, o crustă de sare.

Până maĭ deună-zĭ exista la Duimgi în Dobrogea deposite de sare extrasă prin acest procedeŭ, din apa sărată a laculuĭ Tuzla.

In special Veneţianiĭ se ocupaŭ în vécul de mijloc cu transportul săriĭ, care era principalul articol al comerţuluĭ lor [1]).

In secolele XII şi XIII, înainte d'a cunósce pe Genovezĭ, Româniĭ cunoscuseră pe Veneţianĭ maĭ întâiŭ (de unde şi cuvêntul Venetic=strein); vasele lor patronate de Imperiul Bizantin cutreieraŭ Marea-Négră, şi nu se putea ca de acolo să nu viziteze din când în când Dunărea, până la Vidin şi Calafat cel puţin.

Insuşĭ numele de Calafat este un termen italian care însemnéză, că corăbiile se opriaŭ aci şi se reparaŭ pentru întórcere: italienesce calafată, calafare [2]).

Calafatul ne explică Corabia, prin care trebuiaŭ maĭ întâiŭ să trécă corăbiile Veneţiene; iar la mijloc între Corabia şi Calafat, este Nedeia.

Se pare că Veneţieniĭ, cu mult înaintea luĭ Litean-Vodă de la Nedeia, aŭ cutreierat ţĕrile de la Dunărea-de-jos; ast-fel Samuel Klein, istoric transilvănean din secolul trecut, pomenesce că în satul Vineţia-de-jos, în ţara Făgăraşuluĭ, a găsit zidită în peretele caseĭ protopopuluĭ Ionaş Mone o piatră, inscripţia căreia dovedesce, că în capul genealogieĭ uneĭ familiĭ de acolo era un veneţian, în anul 1185.

«Vixit Gregorius primus Venetus Anno Domini 1185 [3]).

Pentru a termina cu Veneţianiĭ voiŭ adăoga, că o colonie de a lor se găsesce astăzĭ în Aurariĭ de la Novacĭ, după Domnul Hasdeŭ.

Lacul Nedeia era unit odată cu Dunărea şi avea oraşul Nedeia pe ţĕrmul luĭ: decĭ era un port fluvial frequentat mult de corăbiile neguţătorilor italienĭ în secolul XIII-lea.

După ce Genoveziĭ înlocuiesc în comerţul pe Marea-Négră şi Dunăre pe Veneţianĭ — şi există dovadă că Genoveziĭ în 1370 locuiaŭ în Vidin, cucerit de Vladislav-Vodă — Nedeia nu'şĭ maĭ putu menţine fosta-ĭ strălucire.

In secolul XIV-lea cronicele rusescĭ o cunósce sub numirea slavonă de Nedingrad saŭ Medin.

Importanţa Nedeiĭ scade din ce în ce, aşa că la 1530 Vlad-Vodă o dăruiesce mânăstireĭ Sadova [4]).

De pe timpul comerţuluĭ Genovezilor, din secolele XII-lea şi XIII-lea, datéză fără îndoială fondarea şi numirea oraşuluĭ Giurgiu (San-Giorgio [5]).

Muntenia întinzêndu-se mereŭ către răsărit, prin deşertarea eĭ de Tătarĭ, Alexandru Basarab (1310—1360) întemeiază cam pe la 1315 oraşul de Flocĭ, un însemnat punct strategic şi militar.

In cronica luĭ Lucari, acest oraş figuréză sub numirea de «Floc», cu însemnare de oraşul Valachilor.

Dacă coborîm cursul fluviuluĭ, găsim Brăila, pe care Laonic Chalcocondylas o numesce în secolul XV-lea, «cea maĭ bună piéţă de comerţ din tóte ale ţĕriĭ Dacilor» [6]).

După gonirea Genovezilor din porturile nóstre şi maĭ ales după căderea Chilieĭ, Brăila

---

[1]) Vezĭ Mutinelli citat în *Haşdeŭ*. Op. cit, p. CXLVI, reprodus după *Marin* şi *Heyd*, op. cit., vol. II, p. 10.

[2]) *Hasdeŭ*. Op. cit., p. CLVII; de párere contrara *Iorga*, «Chilia», p. 43.

[3]) *Hasdeŭ*. Op. cit., p. XII şi CXL.

[4]) Idem, p. CXXXVII

[5]) *Xenopol*, «Ist. Rom.», vol. II, p. 193.

Jean de Wawrin, Seigneur de Forestel a vĕzut cu ochiĭ sĕĭ fortaréţa de la Giurgiu în 1445, armata cu bombarde, un turn rotund, mare şi 'nalt, înconjurat cu zidurĭ de bolovanĭ; sunt pe alocurea şi turnurĭ patrate. Acest turn cronicarul belgian ne spune că era zidit de Mircea-cel-batrân. (*Gion.* «Ist. Buc.», p. 551).

[6]) Lib. IX, cap. 502.

şi Galaţiĭ se ridicară, şi comerţul era atât de întins, în cât Brăila era vizitată până şi de vasele spaniole «venite din depărtatele ţĕrmurĭ ale Barceloniĭ» [1]).

In secolul XVII-lea, Patriarchul Macarie de Alep găsi la Galaţĭ corăbiĭ din Trapezunt şi Sinope venite pentru grâŭ [2]).

Dar relaţiunile de comerţ ale ţĕrilor nóstre cu Veneţianiĭ şi Genoveziĭ nu se mărgineaŭ numaĭ la Dunăre, unde, după cum spun legendele sêrbescĭ şi basmele Românilor eraŭ 77 cetăţĭ marĭ şi bogate de la Mare până la Calafat, ci eĭ trebue să fi cutreierat tótă Moldova şi Ţara Munténéscă în lung şi în lat.

Oltenia, prin pasurile Lainicĭ şi Turnu-roşu. Muntenia, prin al Prahoveĭ şi Buzĕuluĭ, eraŭ în legătură cu importantele pieţe comerciale Sibiul şi Braşovul.

In lungul Moldoveĭ, pe la vechia capitală Sucéva exista un drum, care punea în legătură la început Cetatea Albă şi Chilia, douĕ porturĭ însemnate Genoveze, cu Lembergul, cea maĭ mare piaţă comercială a Polonieĭ [3]).

După ridicarea Brăileĭ şi Galaţilor, probabil acest drum s'a schimbat pe valea Siretuluĭ.

Frequentarea Sucéveĭ de Genovezĭ este afirmată în secolul XV-lea prin ruinele casteluluĭ lor de aci, a multor bisericĭ catolice şi prin mulţimea de inscripţiunĭ genoveze, despre care starostele din Cernăuţĭ, Millo, dădea lămurirĭ învĕţatuluĭ Jesuit Ioseph Boscowich şi ambasadoruluĭ Anglieĭ, Jaques Porter, în 1762 [4]).

Prin posiţia lor fericită geografică, ţĕrile române aşezate la gurile unuĭ mare fluviŭ, aŭ fost tot-deauna un isvor de bogăţie al streinilor; maĭ întâiŭ Veneţianiĭ şi Genoveziĭ, maĭ apoĭ Greciĭ, Armeniĭ şi acum Ovreiĭ aŭ tot supt şi sug încă de la sînul acestor ţĕrĭ.

Armeniĭ păstrară până în secolul XVIII-lea sarcina de mijlocitoriĭ comerţuluĭ în Principate, cu Polonia, Rusia şi Imperiul Otoman.

Bogăţiile lor ni le povestesc Paul din Alep în 1653; când Cazaciĭ prădară Moldova, eraŭ în Sucéva o mulţime de neguţătorĭ Armenĭ «peste mĕsură de avuţĭ în aur, perle şi pietre preţióse de o valóre imensă. Numaĭ cu aurul se puteaŭ umple douĕ buţiĭ» [5]).

Pe Ovreĭ, Cazaciĭ îĭ băgaŭ în turnurĭ, unde îĭ torturaŭ nopţĭ întregĭ «pentru ca săĭ facă să spună averile lor», zice acelaş călător [6]), care despre Grecĭ arată «că toţĭ negustoriĭ din ţĕrile române sunt Grecĭ [7])

* * *

Ca fluturiĭ atraşĭ de lumina lămpiĭ, ast-fel şi eŭ atras de dorinţa d'a istorisi avêntul comercial de odinióră, cred c'am înaintat prea repede şi am trecut cu buretele uităriĭ peste douĕ din figurile cele maĭ măreţe ale némuluĭ românesc din vécurile XIV şi XV.

Mircea-cel-bătrân şi Ştefan-cel-Mare aŭ fost, nu numaĭ pentru noĭ Româniĭ, dar şi pentru apusul Europeĭ, ca douĕ stâncĭ în care valurile măriĭ Osmanlâilor bătură timp de douĕ vécurĭ. Le-aŭ copleşit cu mulţimea, dar nu le-aŭ putut urni din loc.

Când în 1396 «tótă flórea cea vestită a întreguluĭ Apus» veni să se măsóre în câmpiile Bulgarieĭ cu «întreg Aliotmanul», Frederich de Hohenzollern îşĭ găsi scăparea, după desastrul de la Nicopole, pe un vas al luĭ Mircea şi coborând în josul Dunăriĭ, găsi la gurile eĭ flota veneţiană, cu care trecu Bosforul şi se întórse prin Dalmaţia în Ungaria [8]).

---

[1]) *Hasdeŭ.* «Ion Vodă-cel-cumplit». Galaţiĭ şi Brăila prin comerţul lor îngrijiaŭ pe Rusia, de aceea pentru a da portuluĭ Odessa o activitate şi avantagiile cele maĭ remarcabile. Rusia trebui să facă totul, ca să dobândéscă ţara Moldoveĭ, căcĭ numaĭ nimicind comerţul Galaţilor şi Brăileĭ, portul Odesseĭ póte ajunge la prosperitate, zice un act din 29 Iulie 1803. (*Urechia,* op. cit., Vol. IX, pag. 587).

[2]) *E. Cioran.* «Călătoriile Patriarchuluĭ Macarie», p. 261.

[3]) *Heyd.* Op. cit., vol. II, p. 731 şi *Iorga.* Op. cit., p. 192.

[4]) «Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne» par *J. Boscowich,* MDCCLXII, p. 254 şi 308. Lausanne, 1772.

[5]) *E. Cioran.* Op. cit., p. 70.

[6]) Idem, p. 50.

[7]) Idem, p. 112.

[8]) *Urechia.* «Ist. Rom.», Vol. VI, p. 314; *Pap. Calim.* «Domniţa Olena», p. 11—12 şi *Hammer,* op. cit., vol. I, p. 327—334. A se vedea şi partea istorică, pag. 551—552.

Cine ar fi putut prezice, acum cincĭ sute de anĭ, că modestul vas al luĭ Mircea din 1396, salvatorul zilelor luĭ Friderich de Hohenzollern, va deveni în 1896 măreţul vapor inaugurat de Carol I de Hohenzolern?

Marea-Négră saŭ cel puţin cósta vecină gurilor Dunăriĭ era numită «Valachiches Meer» la scriitorul contimporan Johann Schiltberger.

Şi în adevĕr, Mircea devenise stăpânitorul gurilor fluviuluĭ, după înfrângerea luĭ Baiazid de la Angora din 1402; acéstă stăpânire a durat până la 1412, când trece asupra Moldoveĭ [1]).

In ce împrejurărĭ grele pentru Europa chiar, ocupase Ştefan-cel-Mare scaunul Moldoveĭ!

Cu treĭ anĭ maĭ 'nainte Mahomed II-lea tipărise cu palma sa de sânge pe păretele Sfinteĭ Sofiĭ stăpânirea asupra imperiuluĭ fondat de Constantin în orientul Europeĭ, pe când apusul era sfâşiat de rĕsbóele lăuntrice: «Soldaţiĭ care pieriră în luptele din sînul creştinătăţiĭ — zice istoricul Michaud [2]) — ar fi fost de ajuns ca să împrăştie pe Turcĭ şi să-ĭ respingă până în fundul Asieĭ».

Cât timp ocupă tronul pontifical Papa Piu II, vestitul Aeneas Sylvius Picolomini, nu încetă de a trezi apusul din lâncezirea luĭ; din nenorocire expediţiunea cruciată proiectată şi realisată de Piu, nu se făcu:

«La mort du Pape et les discordes des Italiens firent évanouir cette expédition en fumée» conchide Cantù.

Şi de ar fi fost numaĭ neunirea apusuluĭ, tot era bine!

Ştefan, după ce se săturase de vorbele late ale Occidentuluĭ, sciuse a'şĭ găsi aliaţĭ în Răsărit, pe Uzum-Hasan, Şahul Persieĭ şi pe Impĕraţiĭ Trapezunteĭ, cu care intrase în legăturĭ de rudenie.

Dar maĭ eraŭ ochiĭ rĕĭ şi pizmătăreţĭ aĭ vecinilor noştriĭ Polonĭ şi Ungurĭ, maĭ eraŭ vaĭ! o parte din Românĭ chiar, carĭ într'un ceas rĕŭ, într'o zi de rătăcire, aŭ ţinut cu Turciĭ.

Desbinările Apusuluĭ, într'un timp când puterea Turcilor devenise înspăimântătóre, vecinii noştriĭ îngâmfaţĭ şi lacomĭ, ura între ţĕrile surorĭ de la Dunărea de jos, iată ce aŭ făcut pe «Verus Christianae fidei athleta» (adevĕratul luptător al credinţeĭ creştine) — după cum aşa de pompos numesce pe Ştefan, Papa Sixt IV — să piardă stăpânirea sa la Marea-Négră, despicată în lung şi în lat de vase moldovenescĭ, Marea-Négră, «Pont Euxin de la Moldavie», «Lacul Moldovenesc» pe ţĕrmul căruia Ştefan avea douĕ porturĭ înfloritóre: Chilia şi Cetatea-Albă, grânarele Veneţianilor şi Genovezilor.

In istoria Chilieĭ sunt multe paginĭ pătate de sângele fraţilor Muntenĭ şi Moldovenĭ, carĭ s'aŭ răsboit pentru stăpânirea eĭ în cursul domnielor luĭ Vlad Ţepeş şi Ştefan-cel-Mare.

Prin căsătoria sa cu Maria de Mangup, Ştefan avea drepturĭ de stăpânire asupra Crimeieĭ de Sud, unde de multă vreme neguţătorĭ românĭ eraŭ stabiliţĭ în Cafa şi Mangupia.

La mórtea socruluĭ luĭ Ştefan, Mangupia rĕmăsese a se împărţi între ceĭ doĭ moştenitorĭ: Alexandru şi sora acestuia, Maria, soţia luĭ Ştefan, după cum dovedesce un document din 7 Decembrie 1474:

«Ştefan Voevodul Moldoveĭ dobândise Mangupul, după mórtea socruluĭ sĕŭ şi trimese pe cumnatul sĕŭ, Alexandru, să'l ia în stăpânire».

De aceea când Turciĭ atacară la 1475 Cafa, puneaŭ în pericol stăpânirea moldovenéscă în Crimea:

«Mahomed II-lea atacând Cafa, lovia Moldova în inima sa» — zice cronicarul.

Aşa se explică pentru ce Ştefan-cel-Mare trimesese o armată în ajutorul Cafeĭ, contra Turcilor, carĭ o înconjuraseră, comandaţĭ de Achmed-Paşa [3]); tot ast-fel se explică pentru ce, pe când vasele turcescĭ se întorceaŭ în 1475, după căderea Cafeĭ, încărcate de bogăţiĭ şi sclavĭ, sunt atacate în cale de vase moldovenescĭ din Chilia şi Acherman, carĭ pun mâna pe avuţiĭ, iar tineriĭ şi fetele aŭ fost duse în Sucéva şi alte oraşe din Moldova [4]).

Cu mórtea luĭ Ştefan-cel-Mare, păşim peste pragul timpurilor moderne.

---

[1]) *Iorga.* «Chilia», p. 66—77, cu tóte că d. Hasdeŭ pune data stăpânireĭ luĭ Mircea la Marea-Négra în 1387.

[2]) «Histoire des Croisades», tom. III, p. 399.

[3]) *Pap. Calim.*, «Domniţa Olena», p. 114.

[4]) *Urechiă.* Op. cit., vol. VI, p. 314.

* * *

Prin căderea sub Turcĭ a celor două însemnate porturĭ moldovene, Chilia și Cetatea Albă, Marea-Négră deveni o Mare turcéscă, mult timp o Mare închisă, după aceea o Mare periculósă, nesigură [1]).

Cele două drumurĭ marĭ: unul spre Tătaria și cel d'al doilea prin Valachia (Moldova) sunt părăsite [2]), comerciul îșĭ croise alt drum prin Moldova către două orașe, Brăila și Galațiĭ, care până la a doua jumătate a secoluluĭ XVI-lea, eraŭ de maĭ puțină însemnătate.

Pe Mare relațiunile comerciale nesigure, din causa pirateriei organisate în regulă și maĭ ales la gurile Dunăriĭ, rĕmăsese singur numaĭ comerțul pe fluviŭ cu treĭ porturĭ marĭ, către care conduceaŭ importantele drumurĭ din Polonia și Ardeal. Din Brăila, Galațĭ (pentru Polonia) și Silistra (pentru țara Ardéluluĭ), negutătoriĭ Armenĭ, Ovreĭ, Grecĭ și Ragusanĭ, îșĭ îndreptaŭ mărfurile lor pe uscat către Adrianopol și Sofia.

Se întrevede de ce mare însemnătate se bucuraŭ pentru comerț porturile fluviale: Galațĭ, Brăila, Silistra și maĭ în sus Rusciucul și Vidinul, și cât de mult scăzuseră înflorit órele porturĭ maritime de odinióră.

Dar relațiunile comerciale ale Țĕrilor Române nu se mărgineaŭ numaĭ cu veciniĭ noștri, de óre-ce vedem pe Petru-Vodă Șchiopul încheind în 1588, prin intermediul luĭ Thomas Hareborne, ministrul regineĭ Elisabeta, la Constantinopol, cu Anglia — pare-se cel d'întâiŭ tratat de comerț, prin care se dă liberă voie negutătorilor englezĭ de a face afacerĭ în Moldova, cu îndatorire de a plăti 3% vamă la domnie [3]).

Vom vedea maĭ în urmă, cum scia Anglia să-șĭ apere interesele sale comerciale în Țĕrile nóstre.

Tot acest Domn, luă în privința comerțuluĭ o mĕsură fórte înțeléptă, de a alunga din Țéră pe Ovreĭ, fiind pernicioșĭ negoțuluĭ național [4]).

Dobrogia și partea de Sud a Moldoveĭ cu Bugécul, aŭ fost în decursul vécurilor al XVI-lea și XVII-lea, teatrul multelor rĕsbóie, pe care Turciĭ le avură cu Moldoveniĭ, Poloniĭ, Rușiĭ și cu Țĕrile Khănescĭ, și, cu tóte nenorocirile vremilor și nesiguranța navigațiuniĭ, tot se maĭ vedeaŭ prin Brăila, Galațĭ, Ismail și Chilia, corăbiĭ venite din Trapezunta, Sinope și Scalele Levantuluĭ.

Ast-fel Patriarchul Macarie al Antiochieĭ, care a călătorit prin Rusia și Țĕrile Române între aniĭ 1653—9 ne-a lăsat prin scrierea însoțitoruluĭ sĕŭ, Archidiaconul Paul din Alep, importante date despre bogățiile acestor Țĕrĭ.

In Galațĭ pe vremile acelea, veniaŭ corăbiĭ din Sinope și Trapezunta [5]).

Bandini vorbind despre Brăila în secolul XVII-lea, zice: «Acest oraș este portul tuturor mărfurilor, unde vin corăbiĭ din Marea-Négră» [6]).

Flota mercantilă și cea de rĕsboiŭ de pe Marea-Négră și Dunăre aparținea Turcilor și, până către sfârșitul veaculuĭ al XVII-lea, eĭ eraŭ aprópe singuriĭ stăpânitorĭ aĭ comerciuluĭ pe apă.

Din timpul acesteĭ nenorocite stăpânirĭ, importantele porturĭ maritime Constanța și Mangalia, aŭ fost lăsate părăsireĭ și din mărețele lucrărĭ ale Genovezilor, nu maĭ rĕmaseră de cât ruinele, pe care Turciĭ cu un fel de respect le numiaŭ «Geniviz-Kalma», adică resturĭ Genoveze și orĭ-căreĭ lucrărĭ mărețe, ca întărirĭ, eĭ le ziceaŭ «Giniviz-Khale», pentru că Turcul era în credință, că numaĭ Genoveziĭ aŭ fost în stare să facă asemenea construcțiunĭ.

* * *

[1]) «Relațiunile comerciale ale țĕrilor nóstre cu Lembergul». *N. Iorga.* Partea I-a, pag. 5.
[2]) *Iorga.* Chilia, p. 192.
[3]) *Gion.* «Istoria Bucurescilor», pag. 446; apud. *Hurmuzaki,* doc. III, pag. 103.
[4]) *I. Brezoianu.* «Vechile instituțiunĭ ale Românieĭ», pag. 76; apud. *Hasdeŭ,* «Arch. Ist. a Rom.», vol. I, partea I, p. 174.
[5]) *Em. Cioran.* «Călătoriile Patriarchuluĭ Macarie», p. 248 și 250.
[6]) *Hurmuzaki,* IV[2], pag. 569, No. 666, în *Iorga,* op. cit., pag. 194.

Cu începutul secoluluĭ XVIII-lea, două puterĭ încep a isbi interesele Porţiĭ la Dunăre şi Marea-Négră, Austria pe la Apus şi Rusia pe la Răsărit.

Cea d'întâĭ, prin art. 2 al tratatuluĭ de pace de la Carlovitz din 1699, cerea ca: «l'usage de ce fleuve (Danube) sera commun aux sujets des deux empires»[1]).

Pe când Austria începuse să-şĭ vâre códa în cestiunea navigabilităţiĭ pe Dunăre, lovitura dată de Rusia a fost şi maĭ mare.

Petru-cel-Mare reuşesce în 1696 să cucerească Azowul, şi, în timp de şése anĭ, prin măsurile cele maĭ energice, înfiinţéză pe Marea-Négră o flotă de 14 corăbiĭ marĭ, 9 galere şi 40 brigantinĭ; iar la 25 Iulie 1702, Rusia obţine între altele, dreptul ca corăbiile eĭ de negoţ să trécă prin Dardanele şi cele de răsboiŭ să pótă naviga pe Marea-Négră.

Unul din visurile cele marĭ ale acestuĭ monarch, acela de a deveni stăpân pe Marea-Négră prin marina sa, se realizéză[2]).

A fost destul ariciuluĭ să fie primit de şobolan în casă, căcĭ Austria, nouă-spre-zece anĭ maĭ în urmă şi şése zile după tratatul din 21 Iulie 1718, de la Pasarovicĭ, dobândesce de la Pórtă un al doilea tratat relativ la comerţ şi prin art. 2—5 se stipula, ca: «des marchands imperiaux pourront conduire leurs marchandises sur le Danube à Vidin et Rouslchouck pour de là les faire voiturer par terre dans toutes les parties de l'Empire Ottoman, où ils le jugeront à propos».

Intrarea vaselor austriace în Marea-Négră, nu numaĭ că era oprită, dar chiar coborârea lor maĭ jos de Rusciuc nu le era permisă: «ne pouvoir point entrer avec des bâtiments de commerce dans le Pont-Euxin».

Austria se mulţumia cu stipulaţiunea, ca din jos de Vidin şi Rusciuk, mărfurile eĭ, să fie transportate pe uscat, saŭ să se pótă folosi maĭ departe de navigaţiunea pe Dunăre însă încărcându-se numaĭ pe vase turcescĭ, muntene saŭ moldovenescĭ: «Il leur sera permis aux marchands impériaux de louer des vaisseaux turcs, valaques et moldaves à Braĭla, Galatz, Isakcea, Kilia, etc., à l'effet de transporter leurs marchandises».

Va să zică, pe la 1718 exista o flotilă comercială turco-română de-alungul Dunăriĭ[3]).

Vine răsboiul terminat prin pacea de la Belgrad din 1739.

Austria conlucra cu Rusia contra Turcieĭ. Între alte scopurĭ noĭ am văzut ce planurĭ urmăreaŭ aliaţiĭ, dar maĭ lămurit pentru Rusia se văd din propunerile eĭ la congresul ţinut în 1736 la Nimirov, înaintea începeriĭ răsboiuluĭ.

Rusia cerea nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin de cât: «libera navigaţiune pe Marea Négră, Bosfor, Helespont şi Mediterana»[4]).

Dar planurile aliaţilor nu reuşesc; Austria este învinsă, şi acéstă înfrângere atrage şi pe Rusia — care de şi victoriósă, dar temându-se de complicaţiunĭ — încheiă tratatul din 18 Septembrie 1739, prin care se puse pentru cât-va timp stavilă intenţiunilor rusescĭ şi austriace, în afacerea comerţuluĭ pe Marea-Négră şi Dunăre.

Căcĭ privitor la Austria, iată cum sună art. 7 al tratatuluĭ: «dans les endroits où les rives du Danube... sont d'un côté à l'Empereur et de l'autre à la Porte, les cours des eaux sera commun aux deux États, jusqu'à la moitié du fleuve».

Drepturile de navigaţiune pe Dunăre ale Austrieĭ se restrâng acum numaĭ până la Orşova.

Însă prin art. 12 se stipuléză, că va fi permis supuşilor austriacĭ: «d'aller par le Danube, en payant les droits qui ont été payés» şi servindu-se de vase streine drapeluluĭ său.

Decĭ exista o flotilă comercială pe Dunăre şi după pacea de la Belgrad[5]).

---

[1]) *Urechiă*. «Istoria Românilor», vol. VI, pag. 315.

[2]) Vezĭ scrisórea luĭ Leibnitz către Thomas Burnet în Zinkeisen. Vol. V, p. 358, reprod. în *Xenopol*, «Răsbóiele dintre Ruşĭ şi Turcĭ», vol. I, pag. 14—15.

[3]) *Urechiă*. Op. cit., vol. VI, pag. 315.

[4]) *Hammer*. «Histoire de l'Empire Ottoman dans la colection d'Histoire complètes de tous les états européens», III, p. 468 în *Xenopol*, op. cit., vol. I, p. 56.

[5]) *Urechiă*. Op. cit., vol. VI, p. 315—6.

Rusia pierde și ea din drepturile anteriόre, căcĭ prin acest tratat îĭ este oprit a construi corăbiĭ pe Marea de Azow și Marea-Négră, precum și de a întreține o flotă acolo. Rușiĭ pot face comerț în Marea-Négră, însă numaĭ pe corăbiĭ turcescĭ [1]).

Înainte ca Rușiĭ să dea lovitura comerțuluĭ turcesc de pe Marea-Négră în rĕsboiul terminat prin pacea de la Kuciuk-Kainargi, eĭ aŭ preparat-o din vreme.

Ne aducem aminte că, încă de pe vremea luĭ Petru-Vodă Șchiopul, Anglia intrase în relațiunĭ comerciale cu Țĕrile de la Dunărea-de-jos.

Sub ocrotirea Porțiĭ, Englezíĭ aŭ făcut bune afacerĭ de comerț, nu numaĭ la noĭ, ci și în tόte țĕrile, care depindeaŭ de Imperiul Otoman; pe la începutul seculuĭ al XVIII-lea însă, comerțul Anglieĭ în Orient începe să decadă cu o vĕdită repeziciune, așa că până la jumĕtatea acestuĭ secol dispăruse cu desăvîrșire.

Englezíĭ îșĭ deschid o nouĕ cale comerțuluĭ lor, căutând a se apropia de Rusia, unde îșĭ înființéză comptuare și case marĭ de comerț la St. Petersburg, Riga, Rewel, Narva, Moscua, Kasan și Astrakan, și — pentru vremile de acum — obținură de la Caterina II-a un ucaz, care le permitea comerțul către Persia [2]).

De aceea în rĕsboiul de acum, Rusia este ajutată de Anglia, căcĭ flota rusésca din Baltica, sub comanda amiraluluĭ englez Elphinstone, ocolind Europa pe la apus și miază-zi amenință a intra prin Dardanele contra Constantinopoluluĭ.

Prin activitatea, silințele și politica luĭ Colbert, prin calitatea și ieftinătatea mărfurilor lor, Francezíĭ nu întârziară a ocupa locul Englezilor în comerțul Imperiuluĭ Otoman, obținênd în 1740 un tratat comercial, prin care piețele Orientuluĭ sunt deschise mărfurilor franceze.

«Consuliĭ francezĭ din Turcia și Tătaria se interesaŭ fόrte de aprόpe de bogățiile țĕrilor de pe lângă Marea-Négră și de avantagiile pe care Franța le-ar putea trage dintr'un comerț prin aceste locurĭ».

Așa se exprimă Peyssonel în prefața lucrăriĭ sale [3]).

Să ne întindem maĭ mult în acest capitol asupra importanteĭ scrierĭ a luĭ Peyssonel, în partea care privesce comerțul Dobrogieĭ și al Țĕrilor Române, din a doua jumĕtate a seculuĭ al XVIII-lea.

Am vĕzut care era starea porturilor maritime din Dobrogia, la partea istorică; să ne ocupăm aci de comerț.

Exportul consista din:

Ciară galbenă în cantitățĭ marĭ, de calitate fόrte bună și se vindea cu 38—42 parale ocaua.

Mătasea destul de multă, se găsea aprόpe numaĭ mătase albă și se vindea cu 10 piastri (2 leĭ și 20 banĭ) ocaua (1 kgr. și 28).

Lâna nespălată se exporta în cantitățĭ imense; era de douĕ calitățĭ: crétă, cea maĭ fină și maĭ prețuită se vindea cu 8—10 parale ocaua; lâna linsă, cu preț de 5—6 parale ocaua. Aprόpe 1/4 din total era lână négră, restul albă.

Lâna din părțile de Nord ale Bulgarieĭ se exporta în Germania și în Austria, pe Dunăre. Dacă s'ar căuta — zice Peyssonel — cu de-a-mănuntul s'ar găsi lână de calitate superiόră celeĭ din Spania.

Cu mult înainte, adaogă el, se ocupaŭ cu acest fel de comerț, Ragusaniĭ, care aŭ deschis ochiĭ Grecilor și Turcilor, și acum aceștia le-aŭ luat comerciul din mână.

Pieile de boĭ și bivolĭ; cele de bivolĭ se vênd cu 2—13 piastri, cele de boĭ cu 1½—3½. Sunt de diferite calitățĭ.

Mierea era un articol însemnat al comerțuluĭ acestor ținuturĭ. Cea maĭ bună era din Muntenia și Moldova. Prețul era de 7—8 piastri ocaua și se exporta maĭ ales la Constantinopol.

[1]) *Xenopol.* Op. cit., vol. I, pag. 62.
[2]) *Xenopol.* «Rĕsbόiele dintre Rușĭ și Turcĭ», vol. I, p. 92—5.
[3]) «Traité sur le commerce de la Mer Noire». Paris, 1787, 2 volumes.

Untul era destul de mult în Bulgaria, dar nu așa ca în Moldova și Muntenia. Din ținuturile de pe lângă Dunăre se aduna în marĭ cantitățĭ și se vindea cu 13—14 parale ocaua. Tot untul era destinat numaĭ pentru Constantinopol și nu se putea exporta alt-undeva, de cât prin contrabandă.

Seul se exporta în cantitățĭ marĭ la Constantinopol, Adrianopol și Rodosto, pe preț de 8—9 parale ocaua. Numaĭ prin contrabandă se putea trimete și alt-unde-va.

Tutunul care era de diferite calitățĭ.

Marochinurile care se fabricaŭ în multe părțĭ ale Bulgarieĭ, dar maĭ ales la Rusciuc.

Cu pastrama se făcea un întins comerciŭ și principalele debușeurĭ eraŭ porturile maritime.

Caiĭ și maĭ ales ceĭ de Dobrogia, eraŭ fórte apreciațĭ [1]).

Grânele. Partea de nord a Bulgarieĭ și Țĕrile Române eraŭ un isvor nesecat, grânarul Turcieĭ, iar Dunărea se numia pe acele vremurĭ «părintele care hrănesce Constantinopolul».

Exportul grâuluĭ era supus unuĭ control riguros, pentru a nu fi dus de cât în Capitala Imperiuluĭ Otoman, unde se vindea cu o mĕsură, quilotul, (120 ocale) și costa 60 parale.

Orzul cu 50 parale quilotul, ca și meiul; sezamul cu 65—70 parale quilotul.

Vinul roșu se exporta în destul de mare cantitate din Bulgaria și Dobrogia. Pe fiecare an veniaŭ din Polonia și Rusia neguțătorĭ pentru vinurĭ și se trimeteaŭ în aceste țĕrĭ 5—6000 căruțe cu butóie de vin, care costa pe loc 50 parale quintalul (225 ocale [2]).

Monedele care circulaŭ în Turcia eraŭ: sequiniĭ venețianĭ, olandezĭ saŭ turcescĭ; taleriĭ nemțescĭ și ragusanĭ; patinĭ de Spania, și în general orĭ-ce monedă, care avea valóre la Constantinopol.

In tóte orașele de pe malul Dunăriĭ eraŭ corăbiĭ anume construite pentru navigația și comerțul fluvial, ele aveaŭ 150—4000 quintale capacitate și se închiriaŭ, saŭ cu totul, saŭ numaĭ plătind chirie pentru mărfurile încărcate.

Vasele maĭ micĭ, ḑice autorul, convin maĭ bine ca cele marĭ, sunt maĭ ușóre, merg nóptea și ḑiua și pe orĭ-ce fel de timp, pot acosta pretutindenĭ. Cele marĭ nu merg de cât ḑiua, sunt fórte de temut din causa furtunilor, nu pot acosta orĭ și unde și nu se întrebuințéză decât pentru transportul grânelor.

Chiria este maĭ scumpă în susul decât în josul apeĭ, de óre-ce când vêntul este contrariŭ vasul este luat la remorcă.

De la Rusciuc la Vidin cu vasele de 250 quintale capacitate costă transportul 14—15 piastri, iar înapoĭ numaĭ 6—7 piastri.

De la Vidin la Galațĭ se închiriază de ordinar cu 28—30 piastri și de la Rusciuc la Galațĭ cu 15—20; de la Vidin la Sunie (Sulina), care este una din gurile Dunăriĭ, se plătesce 50—55 piastri.

Mărfurile din Bulgaria dunărénă saŭ de mijloc sunt duse de ordinar la Varna pe uscat, și de aci sunt transportate pe Mare la Constantinopol, saŭ pentru diferite alte punte de destinație.

Transportul pe uscat se face în care cu boĭ saŭ cu caĭ.

Carele cu boĭ saŭ bivolĭ duc 5—600 ocale; cele cu caĭ 600—1500 ocale, după numĕrul cailor ce se înhamă. De la Rusciuc la Varna căruțele cu caĭ se plătesc 34—35 parale pentru suta de ocale; iarna până la un piastru. Acele cu boĭ saŭ bivolĭ sunt maĭ ieftine, fiind-că merg maĭ încet.

Raguzaniĭ aŭ fost multă vreme aprópe singuriĭ comercianțĭ în Bulgaria și aŭ fondat stabilimente considerabile la Rusciuc, Sofia și în diferite alte părțĭ, dar aceste stabilimente aŭ decăzut.

---

[1]) Veḑĭ cap. «Animalele domestice».

[2]) Veḑĭ capitolul «Viile».

La Sofia n'a maĭ rĕmas nicĭ unul şi când am trecut pe la Rusciuc în Februarie 1759, nu maĭ eraŭ de cât douĕ saŭ treĭ case ragusane, care nu păreaŭ a mânui marĭ afacerĭ.

Francesiĭ dădură o mare extensiune comerciuluĭ în Bulgaria şi maĭ ales la Andrianopolĭ, unde aveaŭ 4—5 case marĭ de comerţ, primeaŭ mărfurĭ de import direct din Marsilia şi exportul îl făceaŭ prin Rodosto şi Enos.

Pe Dunăre, Muntenia avea douĕ puncte vamale: Giurgiu, intrepositul tuturor mărfurilor ce veneaŭ din Germanía pe Dunăre, din Constantinopol, Andrianopolĭ şi Uzungiova, saŭ care se exportaŭ către Varna şi pe la gurile fluviuluĭ.

Al doilea punct Peyssonel îl numesce Laun, un oraş mic, aşezat la rĕsărit de cel precedent vis-à-vis de Silistra. Nu sciŭ care putea fi acest oraş.

In fie-care punct eraŭ din partea Munteniei şi Turcieĭ câte un vameş, acesta din urmă atârna de cel de la Rusciuc.

In Moldova, Peyssonel menţionéză numaĭ oraşul Galaţĭ, unde veneaŭ cea maĭ mare parte din mărfurile destinate pentru import şi export.

Vasele, adaogă autorul, nu iernéză de ordinar la Galaţĭ, ci se duc la Sunie, una din gurile Dunăreĭ pe care cărţile o numesc impropriŭ Solina; aci este un port bun. Şi la Galaţĭ eraŭ douĭ vameşĭ: unul turc şi altul moldovean [1]).

Mărfurile venite din Germania pe Dunăre eraŭ aşa dar descărcate în oraşele ţĕrmurene, de unde se trimeteaŭ în Muntenia, Moldova saŭ Bulgaria. Corăbiile de comerţ eraŭ turcescĭ, muntene saŭ moldovenescĭ.

Tocmaĭ pe la 1786, se vede a fi venit pe Dunăre la Chilia prima corabie germană [2]) De şi maĭ 'nainte însă, neguţătoriĭ germanĭ veneaŭ cu mărfurile lor pe Dunăre, aşa avem în 1768 pe Kleemann, care ne-a lăsat notiţe importante asupra Kilieĭ.

După ce am vĕzut starea comerciuluĭ în Ţĕrile de la Dunărea-de-jos, să urmărim consecinţele rĕsboiuluĭ din 1768—1774.

Prin art. 11 al tratatuluĭ încheiat la Kuciuk-Kainargi, în 21 Iulie 1774, se stipuléză: «il y aura une navigation libre et illimitée pour les vaisseaux marchands, dans toutes les mers qui baignent les terres des Etats contractants... Les sujets des deux empires jouiront réciproquement d'une entière liberté de commerce par terre et par mer, ainsi que sur le Danube».

Isbitura dată de Ruşĭ deştéptă pe Românĭ şi pe Turcĭ şi douĭ anĭ după tratatul de la Kainargi, atât Alexandru Ipsilante cât şi Grigorie Ghica, înzestréză Muntenia şi Moldova, după o dispoziţiune a Porţiĭ, cu câte un galion de 41 ½ coţĭ lungime, înarmat cu tunurĭ [3]).

Cum că acéstă încercare de reorganizare a floteĭ românescĭ pentru paza Dunăreĭ are urmare după aceea, se vede şi din faptul că la 1786, în alaiul de intrare în Bucurescĭ a luĭ Nicolae Mavrogheni iaŭ parte obligatorie şi un numĕr însemnat de galeongiĭ pe lângă bresla spătărieĭ, adică pe lângă armată, atârnând de Spătar.

Dar aceste începuturĭ de reorganizare stăteaŭ ca un ghimpe în gâtul Austrieĭ, de aceea prima grijă a Prinţuluĭ de Saxa-Coburg, când intră în Bucurescĭ, cu ocazia rĕsboiuluĭ terminat prin pacea din 1792, fu de a desfiinţa cu grăbire flotila.

In condica de la Archiva Statuluĭ cu No. 18, se află un act prin care, după ordinele Prinţuluĭ de Saxa-Coburg, se publică licitaţiune pentru vênzarea ultimuluĭ vas românesc, pe care Austriaciĭ îl considerau de captură de la Turcĭ.

Prin pacea de la Şiştov din 1791, Austria dobândesce dreptul de navigabilitate pe Dunăre.

Rĕsboiul totuşĭ continuă până la tratatul de pace de la Iaşĭ din 1792, când ambele Principate încep să maĭ rĕsufle de ocupaţiunile rusescĭ şi austriace. Un an maĭ în urmă, Marele Spătar al Munteniei, Enache Văcărescu, printr'o abilitate diplomatică şi justifi-

---

[1]) *Peyssonel.* Op. cit., vol. II, pag. 161—211.
[2]) *Hurmuzaki.* Supl. I², pag. 19 No. 32 in *Iorga,* Kilia, pag. 252.
[3]) *Urechia.* «Istoria Românilor». vol. I, pag. 139 şi vol. VI, pag. 316.

când organizarea flotileĭ pe necesitatea de a servi Porțeĭ zaherele, cherestele, etc. transportându-le pe apă [1]), cere Domnuluĭ Munteniei, Alexandru Moruzi, reînființarea flotileĭ române pe Dunăre.

Acéstă nouĕ organizare a vaselor de comerț pe Dunăre, nu putea fi bine privită de Austria și maĭ cu sémă de Rusia, de aceea, când acésta din urmă ocupă Principatele între 1806—1812, avu grija de a desființa flota românéscă pe Dunăre.

Maĭ avea și un alt interes Rușiĭ de a lovi în comerțul turcesc și românesc pe Dunăre și Marea-Négră.

Eĭ căutară prin tóte mijlócele a face să înceteze importanța Galaților și Brăileĭ, pentru a putea câștiga noul lor port maritim Odesa, care pe la sfârșitul véculuĭ XVIII-lea era un mic orășel numit Khodja-Bey și nu numĕra de cât vre-o 30 case. Odesa ajunge în prima jumĕtate a secoluluĭ XIX-lea cel maĭ important port de pe Marea-Négră [2]).

După rĕsboiul terminat prin tratatul de pace din 2 Septembrie 1829, Rusia devine stăpână pe navigația Dunăriĭ de jos:

«De la vărsarea Prutuluĭ în Dunăre până la Gura Sf. Gheorghe, Dunărea va aparține Rusieĭ».

«Corăbiile rusescĭ și acele ale tuturor națiunilor ce sunt în pace cu Pórta, vor putea face negoț în tótă libertatea și vor putea trece prin Bosfor și Dardanele» [3]).

Acum găsesce Rusia ocasie a se rĕsbuna contra Franțeĭ, impunênd mărfurilor francese importate în Principate o mulțime de taxe.

Și tot în scopul de a favorisa comerțul în porturile rusescĭ de pe coasta Măriĭ-Negre, Rușiĭ întrebuințéză tóte manoperile de a pune dificultățĭ navigațieĭ pe Dunăre, între altele căutaŭ a măli gura Sulineĭ, pentru a închide navigația fluvială cu Marea, stabilesc carantine etc. [4]).

Prin aceste măsurĭ Rusia punea piedicĭ marĭ comerțuluĭ Austrieĭ, care trăgea marĭ folóse din navigația pe Dunăre și Marea Neagră, unde din 1835 compania Lloyd îșĭ avea vapóre:

a) De la Constantinopol la Galațĭ prin porturile: Anchial, Burgas, Varna, Kustendgé Sulina, Tulcea.

b) De la Galațĭ la Viena, deservia tóte porturile fluviale româuescĭ și bulgărescĭ [5]).

In urma dificultăților pe care Rusia le punea navigațiuniĭ de la gura fiuviuluĭ, Austria care câștiga din comerțul sĕŭ cu Turcia anual 70 milióne leĭ, îșĭ croesce un alt drum pentru pasagerĭ și bagaje prin valea Carasuluĭ până la Constanța, unde se îmbarcaŭ din noŭ pentru Constantinopolĭ. Trajeul între Cernavoda și Constanța se făcea în trăsurĭ, însă cu marĭ greutățĭ din causa nesiguranțeĭ drumuluĭ [6]).

Totușĭ vapórele maĭ coboraŭ pe brațul Sulina, ale căruĭ ape scădeaŭ din an în an acésta era starea navigațieĭ pe brațul Sulina în 1850. La acéstă dată patru vapóre austriace făceaŭ serviciul pe Dunăre de la Viena la Galațĭ și douĕ rusescĭ de la Galațĭ la Odesa.

Din transportul pe Dunăre compania Lloyd câștiga anual 5.000.000 piastri.

Principalele mărfurĭ de export eraŭ: lâna, seul, piele de capră, untul, brânza, cerealele și lemnăria, iar ca import: lânurĭ, bumbacurĭ, mătăsurĭ, postavurĭ, fierul lucrat, oțelul și mobilele.

Se maĭ făcea un comerț întins cu lipitorile.

Lâna, pieile, seul și lipitorile se exportaŭ în Germania, și principalele porturĭ, unde se încărcaŭ aceste mărfurĭ eraŭ Silistra și Rusciucul.

---

1) *Urechia.* Vol. V, pag. 97. A se vedea acest act la locul citat.

2) *Ubicini.* «Lettres sur la Turquie», première partie, pag. 275.

3) *Xenopol.* Op. cit., vol. II., p 36-37.

4) *Regnault.* «Histoire politique et sociale des Principautés», pag. 218. Vezĭ și Capitolul «Comisiunea Europeană Dunăreană».

5) *Ubicini.* Op. cit., p. 286.

6) *I. Ionescu.* Op. cit., p. 36.

Untul şi brânza se încărcaŭ la Galaţĭ cu destinaţie pentru Constantinopole.

Principala schelă pentru încărcatul cerealelor din Dobrogia era Măcinul şi maĭ jos Ghecetul.

Lemnăria se încărca la Măcin, Isaccea şi Tulcea cu destinaţia pentru Constantinopol [1]).

Plutirea pe Marea-Négră este deschisă tuturor corăbiilor de comerţ prin art. 11 al tratatuluĭ de pace de la Paris din 30 Martie 1856; iar prin art. 15, 16, 17 navigaţiunea pe Dunăre este pusă sub controlul uneĭ Comisiunĭ [2]).

Iată care eraŭ principalele pieţe comerciale ale Dobrogeĭ în anul 1876:

a) Tulcea.

Exportul sub Turcĭ era fórte greŭ streinilor. Lâna, cerealele, pieile şi brânzeturile eraŭ în mâna negustorilor localĭ, carĭ trataŭ direct cu ţăraniĭ. Din timp eĭ angajaŭ cerealele de pe câmp înaintea seceratuluĭ, saŭ lâna înainte de a fi tunsă de pe oĭ şi plăteaŭ arvună ţĕranilor şi aceştia se îndatoraŭ a'şĭ vinde marfa la timp negustoruluĭ cu care s'aŭ învoit.

In aşa mod cumpărăturile se făceaŭ cu un preţ fórte mic în paguba ţĕranuluĭ.

Comerţul Tulceĭ era în 1876 de 5,787,718 leĭ la export şi 3,920,494 leĭ import, adică un total de 9,708,272.

Ţĕrile unde s'aŭ făcut exportul în 1876 eraŭ:

Turcia (cereale şi brânzeturĭ)	leĭ	2.185.266
Anglia (idem)	»	1.340.979
Rusia (lânurĭ, peşte, icre)	»	714.192
Franţa (grâŭ, lână)	»	512.913
România (peşte etc.)	»	276.600
Austria (lână, secară)	»	199.119
Holanda (cereale)	»	193.117
Grecia (grâŭ)	»	195.979
Italia (cereale)	»	169.553
Total	»	5.787.718

Producţiunea cerealelor în anul 1876 se póte evalua la 20 milióne leĭ.

Lână s'a exportat în cursul acestuĭ an 1.344.000—1.456.000 kil. în valóre de 1.854,472—2.009.250 leĭ; numaĭ prin punctul Tulcea s'a exportat în acest an cantitatea de 607.776 kil. în valóre de 991.276 leĭ.

Brânzeturĭ se exportaŭ destul de multe din Dobrogia.

Peştele sărat s'a exportat în cursul anuluĭ 1876, cantitatea de 560.000 kil., în valorĭ de 294.000 leĭ.

La Tulcea se făcea un întins comerţ cu icre. Morunul se pescuia în Deltă în mare cantităţĭ.

Cele-l'alte articole de export eraŭ: pieile de vulpĭ şi de lup şi se vindeaŭ cu preţ de 6.65—13.50 una; apoĭ pieile de capră în Franţa şi Austria.

Importul consta din: orez, cafea, unt-de-lemn, zahar, spirt, săpun, ţesăturĭ de bumbac, petroleŭ, sticlărie, haĭne şi fer.

Cifra importuluĭ în anul 1876 era de 3.920.494 leĭ numaĭ în Tulcea.

Cafeaua se importa de 139.968 leĭ; alcoolul provenia din Rusia, ferul din Anglia, unt-

---

[1]) *I. Ionesco.* «Excursion dans la Dobroudja en 1850», p. 40-48.

[2]) Vedĭ «Comisiunea Europeană Dunăreană».

de-lemnul din Grecia, Asia-mică, Siria și Insulele Archipelaguluĭ; zaharul din Franța, Olanda și Austria.

In cursul acestuĭ an s'a importat 172.800 kg. zahar în valóre de 193.500 leĭ.

Tutunul se aducea din Constantinopol și din alte părțĭ ale Imperiuluĭ Otoman valóre de 468.000 leĭ.

Scândurărie venia din Moldova și Bucovina.

TABLOU

De prețurile curente mijlociĭ a principalelor articole de comerț în Tulcea pe aniĭ 1876-77.

MĂRFURI	MĂSURI	Valórea în 1876 Leĭ	Valórea în 1877 Leĭ
Unt din țéră	Ocaua	2.44—5.33	2.60—4.00
» » »	»	2.66—4.00	3.20—4.00
Bere de Galațĭ	Butoiul de 4 vedre	20.00	20.00
» » Tulcea	» » » »	15.55	16.00— 18.00
Lemne de construcțiĭ	Plule de 22	141.33—235.55	300.00—360.00
» » » din Austria	» » 32	106.00—177.77	240.00—300.00
» » » » Moldova	» » 22	82.44—106.00	168.00—240.00
» » » » »	» » 32	58.88— 82.44	—
Scândurĭ	100 de bucățĭ	154.44—212.00	—
Lumînărĭ en gros	» » kilogr.	190.00	28.50 (în lăzĭ)
» en detail	Pachet de 3 lumînărĭ	0.55	0.70—1.90
» » »	» » 4-5 »	1.50	1.25
Cafea	Ocaua	2.77—3.44	3.00—4.40
Icre en gros	»	4.44—6.66	4.80—9.60
» en detail	»	5.35—8.88	—
Cleiŭ de pește	»	20.00	14.77—22.80
Grâŭ	Chila de Tulcea (1 H. 24)	17.33	16.47—19.00
Ovĕz	» » »	8.44	—
Porumb	» » »	9.33	7.30—8.44
Meiŭ	» » »	6.22	5.28—6.33
Orz	» » »	6.66	6.33—7.18
Secară	» » »	9.44	9.50—9.92
Fasole	Suta de ocale	23.33	16.00—22.00
Cuie		0.72	0.70—1.00
Piele	Ocaua	4.00	4.00—5.00
Spirt de vin	Vadra (10 ocale)	12.22	12.00 - 28.00
Făină	Sacul de o sută ocale	28.88	0.60—0.70(ocaua)
Fier în bare	Ocaua	0.36	0.50—1.10
» alb	în lăzĭ	33.33—35.55	45.00—60.00
Brânză din țară en gros	Ocaua	0.92	0.25
» » » en detail	»	1.33	—
Ghiață	»	0.03	—
Gudron de România	»	0.33	6.00—7.00(vadra)
» (păcură) de Rusia	»	0.77	—
Unt-de-lemn	»	1.66	1.40
Lână	»	2.11	1.80
»	»	2.33	—
Berbecĭ pe picióre	pe cap	12.55	22.00—26.00
Ouĕ	zece	0.44	0.25—0.70
Măsline	Ocaua	0.72	0.45—1.00
Petroleu	Lada de 25 ocale	17.77—31.11	20.00—32.00
Piper	Ocaua	2.44	1.40
Pește sărat	Cutia de 1.300 ocale	20 00 - 30.00	24.00—36.00
Pieĭ de boŭ	Perechia	50.00	38.00—40.00
» » berbecĭ	»	3.00	4.80—5.60

b) Măcin.

In acest port s'a încărcat în anul 1876 cantitatea de 4000 kile grâŭ și 2.000 kile de orz.

c) Sulina.

A căruĭ mișcare comercială este arătată la capitolul respectiv.

d) Kustendgé.

Importul acestuĭ punct e greŭ de stabilit, de óre-ce tóte actele relative aŭ fost luate de autoritățile turcescĭ.

Articolele de import se mărgineaŭ aprópe numaĭ la consumația locală și eraŭ: bumbăcăria ordinară din Anglia; încălțămintea din Austria; îmbrăcămintea din Viena; ferăria din Austria și Anglia; marchidănia din Germania și Anglia; colonialele din Constantinopol; orezul, vinurile fine, liquerurile și spirtósele din Franța; lumânările din Triest, Franța și Odesa; făina din Brăila și Odesa; petroleul din America.

Din aceste articole o parte se distribuia la Medgidia, Mangalia și Cernavoda.

MĂRFURI	MĂSURI	Valórea în 1876	Valórea în 1877
		Leĭ	Leĭ
Pieĭ de cal	Perechia	8.88—12.22	14.00—20.00
» » cupră	»	6.66	4.80—5.60
» » berbecĭ	»	5.55	4.00—5.20
Vulpĭ	»	6.66—8.88	4.44—5.20
Lupĭ	»	6.66—13.33	6.00—8.00
Cartofĭ	Suta de ocale	18.33	10.00
Orez de Italia	Ocaua	0.66	9.20
» » India	»	0.55	8.40
Săpun	»	0.83—1 83	0.85—1.00
Sare ordinară	Suta de ocale	5.83—17.77	7.48—25.50
Zahăr	Ocaua	1.44—2.22	1.40—2.20
Pahare de sticlă	Lada	20.00—25.00	20.00—36.00
Vin alb	Vadra	3.77	3.60—6.00
» roșu	»	3.55	3.80—6.20

Exportul se făcea în două felurĭ: de transit și al produselor locale.

Afară de exportul cerealelor arătat în tabloul de jos, se maĭ trimetea prin portul Constanța lână brută, pieĭ și vite pe picióre.

S'a exportat în 1876 aprópe 18.000 mieĭ pentru Constantinopol, cu preț de 5 leĭ bucata; 30.000 berbecĭ cu 12—14 leĭ.

Lână (zigaie) 300.000 ocale, cu preț pe loc 1½—2 leĭ ocaua.

Pieĭ de miel și berbecĭ 7.000 la Viena pe Dunăre, cu prețul de 3 leĭ perechia.

Brânza se exporta fórte multă la Constantinopol: calitatea I-a (0.80—1 leŭ) cantitatea de 200.000 ocale; calitatea II-a (0.60—0.70) până la 50.000 ocale.

Companiile Messageries Maritimes Françaises, Lloyd austriac, Florio, afară de alte vapóre transportă cerealele și cele-l'alte articole la Constantinopol și pe Dunăre.

e) Medgidia.

Pentru comerțul interior acest oraș avea un târg de două orĭ pe an, primă-vara și tómna; aci se făceaŭ afacerĭ considerabile.

f) Cernavoda.

Era intrepositul cerealelor carĭ se aduceaŭ pe Dunăre cu destinație pentru Constanța[1]).

[1]) *Baron d'Hogguer.* «Renseignements sur la Dobrodja».

Exportul Constanţeĭ în anul 1876.

PAVILIONUL	Cu pânze	Vapóre	TONAJUL Cu pânze	TONAJUL Vapóre	CEREALE TRANSIT Grâŭ	Orz	Porumb	Meiŭ	Ovĕz	Secară	Fasole	In		TOTAL	CEREALE DIN ŢÉRĂ Grâŭ	Orz	Meiŭ	Ovĕz	Secară	Fasole	In	Diferite	TOTAL	TOTAL GENERAL
					qrs[1]	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs
Anglia	10	74	4.000	50.011	74.985	53.804	197.852	3.929	—	6.443	—	—	—	337.013	629	153.965	5.332	2 235	—	1.330	9.406	2.829	175.726	512.739
Austria	6	—	2.229	—	—	1.126	7.507	—	—	—	—	—	—	8.633	—	2.874	—	—	—	—	3.000	—	5.874	14.507
Italia	22	—	9.564	—	12.798	9.618	37.723	—	—	—	—	—	—	60.139	—	12.403	—	—	—	—	—	—	12.403	72.542
Grecia	84	11	16.864	6.020	71.529	3.757	22.757	2.196	2.225	—	250	105	—	102.819	4.379	41.356	—	5.332	—	414	1.475	—	52.956	155.775
Turcia	180	—	15.370	—	62.427	1.917	546	28	—	—	635	—	—	65.553	15.476	16.048	—	92	—	4.615	220	—	36.451	102.004
Rusia	8	—	1.050	—	7.816	—	—	—	—	—	534	—	—	8.350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.350
România	4	—	410	—	3.894	—	—	—	—	—	—	—	—	3.894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.894
Samos	3	—	457	—	3.069	—	—	—	—	—	—	—	—	3.069	278	—	—	—	—	—	—	—	278	3.347
Danemarca	—	2	—	1.964	—	—	8.254	—	—	—	—	—	—	8.254	—	7.375	—	—	—	—	—	—	7.375	15.629
Germania	—	1	—	78	—	7.260	—	—	—	—	—	—	—	7.260	—	1.748	—	—	—	—	—	—	1.748	9.008
Belgia	—	2	—	84	—	—	7.562	—	—	—	—	—	—	7.562	557	2.585	60	—	—	—	7.399	1.030	11.622	19.181
	317	90	49.944	757																				
C-nia Lloyd	—	47	—	700	872	—	—	—	—	—	—	—	—	872	2.639	92	—	—	—	538	—	575	3.844	4.716
» Messager.	—	78	—	6.800	—	—	49	—	249	—	—	—	—	298	—	336	—	302	—	3.183	176	47	4.044	4.342
» Florio	—	22	—		38.608	—	757	—	329	—	7.521	—	1.745	48.960	9.000	7.728	882	2.500	—	5.250	669	7.851	33.880	82.840
	317	237	49.944		275.998	74.482	283.007	6.153	2.803	6.443	8.940	105	1.745	662.676	32.958	246.510	6.274	10.461	—	15.330	22.336	12.332	346.201	1.008.877

[1]) Pentru greutate:
Quarter, un quarter = 290 litri.
1 quarter = 217 k. 500 pentru grâŭ, meiŭ, fasole, porumb.
1 » = 208 » 430 » secară, in.
1 » = 181 » 250 » orz.
1 » = 154 » 60 » ovĕz.

Cereale transit qrs 662.676
» din ţéră » 1.008.877
Total general 1.671.553

Exportul Constanţeĭ de la 1 Ianuarie până la 31 Maiŭ 1877.

PAVILIONUL	Cu pânze	Vapóre	TONAJUL Cu pânze	TONAJUL Vapóre	CEREALE TRANSIT Grâŭ	Orz	Porumb	Secară	Fasole	Meiŭ	Ovĕz		TOTAL	CEREALE DIN ŢÉRA Grâŭ	Orz	Porumb	Ovĕz	Fasole	Meiŭ	In	Diferite	TOTAL	TOTAL GENERAL
					qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs
Anglia	15	29	5.023	34.468	7.520	51.140	43.687	9.740	1.895	2.830	—	—	116.812	—	49.510	1.881	—	—	7.501	—	—	58.842	175.654
Turcia	82	—	8.068	—	43.902	3.712	6.741	21	22	—	1.752	-	56.150	12.901	7.491	280	231	-	6.237	—	-	20.903	77.053
Austria	8	1	3.304	1.115	—	9.212	19.302	—	168	—	—	—	28.682	—	1.857	—	—	—	—	—	—	1.857	30.539
Grecia	22	4	2.826	1.628	14.071	293	6.238	—	—	216	—	—	20.818	5.501	4.052	196	—	—	—	—	—	15.536	6.354
Italia	13	—	5.145	—	—	3.808	4.955	—	—	215	—	—	8.978	4.707	14.829	3.418	—	—	9.823	—	—	32.777	41.755
Francia	—	1	—	604	2.756	—	466	—	—	—	—	—	3.222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.222
Rusia	2	—	301	—	953	1.030	—	—	—	99	—	—	2.082	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.082
Samos	1	—	204	—	970	—	—	—	—	—	—	—	979	—	—	—	—	—	—	-	—	—	979
Norvegia	—	1	—	1.600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.807	—	—	—	—	—	—	11.807	11.807
	143	36	24 871	39.415																			
C-nia Lloyd	—	36	-	43.200	1.809	—	13.029	—	—	—	—	—	14.838	—	4.895	—	—	299	2.158	—	—	7.352	22.190
» Messageries	—	12	—	9.600	—	—	2.050	—	—	—	—	—	2.050	—	—	125	470	99	—	—	—	694	2.744
» Florio	—	8	—	7.483	2.433	—	7.674	—	945	256	282	222	11.812	1.461	704	32	4.136	486	743	529	50	8.141	19.953
	143	92	24.871	99.698	74.423	69.195	104.142	9.761	3.030	3.616	2.034	222	266.423	24.120	95.145	5.882	4.837	884	26.462	529	50	157.909	424.332

Cereale transit qrs 266.423
» din ţéra » 424.332
Total general 690.755

II. Vămĭ

In Dobrogia sunt următórele puncte vamale: Caraomer, Cernavoda, Constanța, Ostrov, Sulina și Tulcea.

Mișcarea vamală a acestor puncte este arătată în tablourile întocmite pe timp de 10 anĭ, din 1891—1900:

a) Import

Clasificarea din 41 vamĭ din țéră	VĂMI	VALÓREA IN LEI A MĂRFURILOR IN: 1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	Media la %
8	Constanța	5.499.995	4.915.272	6.001.218	7.635.597	5.570.393	19.336.901	19.824.746	20.440.095	18.248.179	14.087.206	3.408
13	Tulcea	3.010.776	2.117.350	2.640.332	2.415.262	1.712.833	2.258.343	2.667.420	3.028.673	1.524.294	1.573.531	0.638
18	Cernavoda . . .	990.679	707.583	2.653.497	4.011.972	2.491.354	553.341	508.322	532.938	169.656	1.251.662	0.387
35	Sulina	76.092	65.333	160.920	173.568	57.912	97.840	79.710	92.449	165.082	119.883	0.030
36	Ostrov	118.939	108 008	165.914	140.267	59.603	107.386	89.066	93.482	58 123	21 636	0.025
39	Caraomer	—	—	30.662	106.816	43.466	32.826	78 261	73.449	76.876	48.487	0.014

b) Export

Clasificarea din 39 vămĭ din țéră	VĂMI	VALÓREA IN LEI A MĂRFURILOR IN: 1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	Media la %
7	Constanța	9.386.047	10.833.643	14.409.834	11.905.752	11.615.218	24.328.988	18.045.129	17.168.005	10.600.529	16.892.900	5.430
16	Tulcea	5.615.210	1.689.823	4.992.726	2.831.060	5.167.905	5 568.219	5.035.047	4.459.532	1.715.655	3.381.174	1.480
19	Cernavoda . . .	1.530.398	1.619.240	6.404.266	2.611.040	2.485.124	3.135.246	3.581.709	4.537.717	1.206.417	2.818.567	1.067
23	Ostrov	826.617	1.375.278	3.472.474	2.059.499	1.917.316	3.433.394	1.149.917	1.068.887	355.678	2.122.715	0.667
30	Sulina	510.773	738.684	202.822	275.012	371.126	305.730	368.350	732.030	769.471	457 202	0.192
36	Caraomer	—	—	246.394	342.830	168.564	224.319	277.142	78.903	183.181	193.800	0.085

In tabloul următor se póte vedea felul mărfurilor importate și exportate în anul 1900, întocmite pe punctele vamale din Dobrogia, clasificate după importanța lor în raport cu cele 41 saŭ 39 puncte vamale de import și export din întréga țéră:

1. Constanța.

IMPORT NUMIREA MĂRFURILOR	Unitățĭ	Cantitățĭ	Valórea în leĭ
Tutun	Kg.	462.217	2.311.085
Cărbunĭ de pămênt și coks	»	42 212.026	1.105.301
Lămâĭ, portocale, chitre, etc.	»	1.797.554	1.078.532
Mașinĭ de tot felul	»	580.973	871.460
Fierărie și tinichea de tot felul	»	2.479.581	1.239.791
Fire de bumbac nevăpsite	»	344.360	688.720
Vehicule pe șine	»	275.598	551.196
Țesăturĭ de bumbac	»	57.314	401.198
Mașinĭ	»	188.451	376.902
Cafea	»	151.488	302.976
Obiecte de tablă de fier, etc.	»	216.047	259.256
Unt-de-lemn	»	201.957	242.348
Masline	»	451.851	225.925
Fusurĭ, roțĭ de trăsurĭ, etc.	»	298.247	178.948
Țirĭ și haringĭ	»	171.509	171.509
Stofe de bumbac, etc.	»	42.118	168 472
Roșcove, smochine, stafide	»	383 065	153.226
Fructe și dulcețurĭ	»	59.276	148.190
Semințe de tot felul	»	94.437	141.656
Orz și malț	»	1.410.193	112.815
Piróne și cuie	»	22.454	111.227
Halva și turtă-dulce	»	70.880	106.320
Instrumente de oțel	»	53.051	99.153
Țesăturĭ de lână	»	3.730	93.250
Lacherdă	»	45.588	91.176
Orez	»	250.744	90.268
Uleiurĭ vegetale	»	98.766	88.889
Raliurĭ de fier	»	543.486	86.958
Legume și fructe conservate	»	277.475	166.213
Mașinĭ și accesoriĭ de tuciŭ	»	39.969	79.938
Marmoră	»	387.868	77.573
Aparate pentru usine, etc.	»	18.816	75.264
Draghe	tone	400	72.000
Legume făin. uscate, fisticurĭ	Kg.	193.905	129.554
Producte chimice	»	39.095	58.642
Fructe próspete	»	109.468	54.734
Confecțiĭ de stofe de lână	»	1.061	53.050
Caracatiță, stridiĭ, etc.	»	17.582	52.746
Șurupurĭ și piulițe	»	101.354	50.677
Sardele în butóie	»	47.127	47.127
Acid boric, citrat de calce, etc.	»	15.419	46.257
Mașinĭ și aparate diverse	»	8.689	43.445
Stofe de lână	»	3.121	37.452
Sodă și compuse	»	44.374	35.499
Stofe de bumbac	»	14.765	35.436
Cositor brut	»	20.992	33.587
Foĭ, florĭ, fructe, etc.	»	55.251	33.151
Bumbacel	»	8.085	32.340
Legume uscate și ceaiu	»	60.710	58.878
Pânză catrănite	»	9.001	27.003
Taninurĭ, etc. pentru argăsit	»	33.303	26.642
Oxid de zinc și cerusa	»	8.819	26.457
Pânză și sacĭ de jută	»	21.100	25.320
Bumbac brut	»	22.871	25.158
Burețĭ	»	1.251	25.020
Confecțiĭ, stofe de bumbac	»	1.248	24.960
Sfóră de tot felul	»	12.098	24.196
Giamurĭ	»	75.046	24.014
Tablă de fier	»	78.583	23.575
Mobile, etc.	»	7.826	23.478
Pieĭ și încălțăminte	»	15.523	43.890
Semințe oleióse, piper, etc.	»	73.757	41.847
Țesăturĭ și stofe de mătase	»	186	18.600
Reșina, catran, etc.	»	18.133	18.133
Alte articole	»	—	918.693
Total	—	—	14.087.206

EXPORT NUMIREA MĂRFURILOR	Unitățĭ	Cantitățĭ	Valórea în leĭ
Petroleŭ brut și rafinat	Kg.	42.905.288	6.031.929
Orz și malț	»	35.544.433	2.843.555
Grâŭ	»	13.976.600	1.956.724
Semințe oleióse	»	6.720.006	1.680.001
Pieĭ crude	»	401.103	601.655
Făină de grâŭ	»	1.786.215	535.864
Porumb	»	4.224.918	337.993
Brânzeturĭ și cașcaval	»	481.193	336.835
Rămășițe de la fabr. uleielor	»	3.440.427	344.043
Meiŭ	»	3.289.310	328.931
Mașinĭ cu aburĭ	»	192.108	288.162
Spirtóse destilate	»	911.917	273.575
Legume făinóse	»	1.034.148	206.830
Ovĕz	»	2.393 884	191.511
Pește próspĕt saŭ sărat	»	110 230	110.230
Vite micĭ	Cap.	9.481	94.810
Fontă și fier brut	Kg.	921 261	91.226
Lemne de construcțiĭ	»	1.138.984	91.119
Unt și unsorĭ comestibile	»	19.115	47.788
Mobile	»	13.575	40.725
Uleiurĭ și unsorĭ minerale	»	51.848	36.294
Sticlărie	»	36.171	36.171
Tartru și benzină	»	17.687	28.299
Cauciuc neconfecționat	»	7.410	28.158
Vinurĭ	»	40.695	24.417
Vite cornute marĭ	Cap.	107	21.400
Zahăr	Kg.	41.021	20.510
Bere	»	23.712	18.970
Sare	»	500.200	18.507
Cartofĭ	»	217.670	17.414
Pânză de jută	»	13.775	16.530
Parafină	»	7.994	15.988
Mașinĭ de oțel	»	6.359	12.718
Aramă, alamă, bronz	»	8.417	12.626
Caĭ	Cap.	40	12.000
Cărțĭ și charte	Kg.	2.184	19.538
Lânurĭ	»	5.095	9.171
Fructe diferite	»	10.352	5.176
Bitum	»	45.592	4.559
Tărîțe	»	17.414	4.113
Cărțĭ de citit în limbĭ streine	»	531	3.717
Fulgĭ	»	360	3.600
Pieĭ cu blana	»	295	3.540
Sosurĭ de masă	»	1.070	3.210
Cojĭ întrebuințate în medicina	»	399	3.192
Țesăturĭ și stofe de lâna	»	629	6.073
Obiecte de papură	»	1.488	2.976
Fierărie grósa	»	5.751	2.876
Cărnurĭ afumate	»	926	2.778
Córne de animale	»	5.528	2.764
Pietre de măcinat	Per.	4	2.400
Trăsurĭ de lux	Buc.	3	2.400
Litografiĭ	Kg.	168	2.184
Instrumente de chirurgie	»	72	2 160
Pește afumat	»	2.127	2.127
Părurĭ	»	1.338	2.007
Alte articole	»	—	48.831
Total	—	—	16.892 900

2. Tulcea.

IMPORT				EXPORT			
FELUL MĂRFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ	FELUL MĂRFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ
Orz şi malţ	kg.	2.110.000	168.800	Orz şi malţ	kg.	14.908.193	1 192.655
Porumb	»	1.552.771	142.222	Grâŭ	»	4.376.980	612.777
Ţesaturĭ şi stofe de bumbac	»	15.690	109.830	Peşte diferit	»	804.072	583.166
Uleiŭ de măslino	»	81.985	98.382	Secară	»	3.306.407	330.641
Foĭ, florĭ, fructe	»	12.440	75.864	Lânurĭ	»	100.481	180.878
Stofe de lână	»	2.886	72.150	Pietre de construcţiĭ	»	2.093.400	83.736
Cafea şi ceaĭ	»	38.620	114.244	Legume făinóse	»	346.270	69.254
Zahar	»	109.872	54.936	Brânzeturĭ	»	82.262	57.583
Orez	»	146.980	52.913	Seminţe oleióse	»	215.796	53.949
Lamâĭ, chitre, etc	»	65 697	39.418	Cretă, var, etc.	»	493 500	39.480
Roşcove, smochine, etc	»	88.208	35.283	Fontă şi fier	»	375.879	37.588
Confecţiunı din stofe de lână.	»	672	33.600	Pieĭ	»	12.906	19.359
Frânghiĭ	»	18.596	27.894	Unt şi alte grăsimĭ	»	5.404	13 510
Măsline	»	51 001	25.500	Porumb	»	127.920	10.234
Grâŭ	»	163.215	22.850	Icre negre	»	1.125	9.000
Bumbăcel	»	5.635	22.540	Ovĕz	»	103.500	8.280
Stofe de lână fine	»	1.646	19.752	Maşinĭ cu aburĭ	»	5.418	8.127
Pluta	»	24.508	19.606	Pĕrurĭ	»	4.847	7.270
Seminţe uleióse	»	48.313	19.325	Papură, etc.	»	245.000	7.000
Ceprăzarie de lâna	»	555	16.650	Legume verzĭ	»	34.245	6.849
Fructe conservate, etc.	»	6.432	16.080	Cleĭ de peşte	»	167	5.010
Seminţe diferite	»	10.247	15.371	Animale cornute marĭ	cap.	25	5.000
Maşinĭ de aburĭ	»	10.156	15.234	Alte articolo		—	39.828
Pirone şi cuie	»	29.743	14.875				
Foĭ de aur	»	4	14.000				
Ţesĕturĭ de lâna	»	2.294	13.764				
Halva şi turtă dulce	»	8.130	12.195				
Smólă, catran, etc.	»	10.744	10.744				
Sfóră de cânepă	»	5.105	10.210				
Alte articole		—	297.299				
Total	—	—	1.573.531	Total	—	—	3.381.174

3. Cernavoda.

Maşinĭ şi părţĭ de maşinĭ	kg.	465.449	725.315	Orz şi malţ	kg.	11.074.195	885.936
Ferărie grósă	»	462.530	231.265	Ovĕz	»	5.860.755	468.860
Fusurĭ şi osiĭ	»	127.785	76.671	Grâu	»	2 440.590	341.683
Maşinĭ şi părţĭ de tuciu	»	11.225	47.424	Meiŭ	»	2.954.928	295.493
Orz şi malţ	»	212.038	16.963	Petroleu-	»	1.407.793	281.558
Ferărie laminata	»	84.609	16.922	Secară	»	2.286.000	228.600
Piróne şi cuie	»	25.338	12.669	Lânurĭ	»	118.403	213.125
Reşină, catran, etc.	»	11.894	11.894	Maşinı diferite	»	20.124	30.542
Aparate pentru uzinĭ	»	2.511	10.044	Seminţe uleióse	»	114.304	28.576
Tablă de fier	»	24.290	7.287	Pieĭ brute	»	11.583	17.375
Lignit, turbă	»	360.500	7.210	Porumb	»	113.850	9.108
Oxid de zinc.	»	2.265	6.795	Ouĕ de paserĭ	»	5.114	5.114
Unelte de fier	»	1.793	5.379	Unelte de fier	»	1 215	3.645
Carbunĭ de pămênt	»	198.850	4.971	Scule de menaj	»	820	2.460
Articole de moda	»	49	4.900	Fierărie grósă	»	3.262	1.631
Ceprăzărie	»	130	3.900	Obiecte de tablă de fier	»	273	633
Plăcĭ de tuciu	»	13.093	3.142	Idem	»	510	612
Pentru construcţiĭ	»	2.826	2.826	Pânză de iută	»	482	578
Stofe de lână	»	301	5.081	Acid boric, oxalic, etc.	»	165	495
Sobe şi cazane de tuciu	»	9.195	2.759	Curele de piele	»	62	372
Stofe de matase	»	27	2.700	Tinichea	»	565	282
Ciocolata	»	734	2.202	Paturĭ de fier	»	247	247
Stofe de bumbac	»	100	2.000	Pânză de cânepa, in	»	70	245
Table şi tuburı de plumb	»	3.958	1.979	Caldarărie	»	75	225
Obiecte de aramă	»	346	1.903	Oţet	»	550	220
Fructe prospete	»	3 198	1.599	Alte articole		—	946
Animale viĭ	cap.	35	1.400				
Ape minerale	kg.	2.754	1.377				
Alte articole		—	33.085				
Total	—	—	1.251.662	Total	—	—	2.818.561

4. Ostrov.

IMPORT FELUL MARFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ
Ceprăzărie de lână	kg.	143	4.290
Stofe de bumbac	»	353	4.236
Caĭ	cap.	9	2.700
Uleiurĭ şi unsorĭ minerale	kg.	2.225	1.558
Cărbunĭ de pamênt, coks	»	43.350	1.084
Fân, paie, etc.	»	551	826
Pianine şi orgĭ	buc.	1	700
Instrumente de oţel	kg.	197	591
Stofe fine de bumbac	»	76	532
Foĭ, fructe şi licheururĭ	»	818	491
Fisticurĭ	»	112	336
Iepe	cap.	1	300
Alte articole		—	4.992
Total	—	—	21.636

EXPORT FELUL MARFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ
Grâŭ	kg.	8.886.863	1.244.161
Orz şi malţ	»	4.637.530	371.002
Ovĕz	»	2.727.900	218.232
Porumb	»	1.496.675	119.734
Meiŭ	»	975.044	97.504
Legume făinóse uscate	»	110.058	22.011
Peşte	»	11.895	11.895
Fructe próspete	»	31.500	9.450
Lucrurĭ comune de lemn	»	10.020	6.012
Icre negre	»	713	5.704
Seminţe de tot felul	»	3.100	4.650
Ouĕ de paserĭ	»	2.250	2.250
Caldărărie	»	604	1.812
Caĭ şi epe	cap.	7	2.100
Legume verzĭ	kg.	5.050	1.010
Sticlărie	»	800	800
Maşinĭ şi părţĭ	»	750	1.250
Cornute marĭ	cap.	3	600
Osiĭ de maşinĭ	kg.	850	510
Alte articole		—	2.028
Total	—	—	2.122.715

5. Sulina.

IMPORT FELUL MARFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ
Fierărie şi piróne	kg.	116.088	58.494
Confecţiunĭ de stofe şi lână	»	122	6.100
Catran	»	99.974	5.998
Plută	»	6.132	4.906
Cărţĭ de citit streine	»	424	3.392
Seminţe oleióse	»	6.015	2.406
Bumbăcel	»	576	2 304
Stofe de lână	»	86	2.150
Mobile	»	716	2.148
Petroleŭ	»	10.199	2.040
Spirtóse	»	1.443	2.020
Frînghiĭ şi sfóră	»	1.691	2.722
Maşinĭ de tot felul	»	1.251	1.876
Stofe şi confecţiĭ de bumbac	»	299	2.899
Extracte tinctoriale	»	1.075	1.182
Fructe şi lămâĭ	»	3.288	1.745
Ape minerale	»	2.002	1.001
Spirtóse	»	295	885
Uleiŭ de măsline	»	622	746
Pianine	buc.	1	700
Foĭ de lemn p. placagiŭ	kg.	335	670
Orez	»	1.823	657
Alte articole	»	—	2.872
Total	—	—	119.883

EXPORT FELUL MARFURILOR	Unităţĭ	Cantităţĭ	Valórea în leĭ
Peşte uscat şi próspĕt	kg.	381.197	332.220
Icre negre	»	4.872	38.970
Fontă şi fier brut	»	33.342	33.134
Aramă şi bronz	»	16.397	24.596
Cleĭ de peşte	»	209	8.970
Ţîrĭ şi haringĭ	»	5.144	5.144
Cauciuc şi gutapercă	»	453	4.530
Buţĭ şi butóe	»	6.320	2.528
Stofe de lână	»	70	1.750
Córne de animale	»	2.400	1.200
Lânurĭ	»	626	1.127
Lemne de construcţiĭ	»	10.000	800
Mobile	»	200	600
Icre diferite	»	628	502
Ţiple, băşicĭ, maţe	»	412	412
Alte articole		—	713
Total	—	—	457.202

6. Caraomer.

IMPORT FELUL MARFURILOR	Unităţi	Cantităţi	Valórea în leĭ	EXPORT FELUL MĂRFURILOR	Unităţi	Cantităţi	Valórea în leĭ
Orz şi malţ	kg.	173.790	13.903	Maşinĭ şi accesoriĭ	kg.	103.535	155.502
Ceprăzărie	»	349	10.470	Caĭ	cap.	28	8.400
Grâŭ	»	22.990	3.218	Lânurĭ	kg.	3.278	5.900
Stupĭ cu albine	buc.	271	2.710	Lucrărĭ comune de lemn . .	»	8.870	5.322
Caĭ.	cap.	9	2.700	Trăsurĭ fără arcurĭ	buc.	17	2.550
Miere	kg.	1.313	1.576	Cornute marĭ	cap.	7	1.400
Stofe şi ţesăturĭ de lâna . .	»	345	2.297	Epe	»	8	2.400
Lucrărĭ fine de mobile . . .	»	145	1.160	Cărbunĭ de pămênt	kg.	53.050	1.326
Obiecte de arama	»	83	996	Curele de piele, etc.	»	238	1.678
Confecţiunĭ de lâna	»	18	900	Peşte próspĕt	»	2.400	1.200
Meiŭ	»	8.800	880	Hamurı şi şele	»	80	960
Şofran şi vanilie	»	6	600	Unt	»	357	892
Peşte próspĕt şi sărat . . .	»	467	467	Trăsurĭ uşóre cu arcurĭ . .	buc.	1	800
Maşinĭ de tot felul	»	300	450	Brânzeturĭ	kg.	938	657
Unelte de fier	»	131	393	Pietre de móră	per.	1	600
Magiunurĭ	»	625	375	Porumb	kg.	5.290	423
Legume uscate	»	742	371	Piatră comună	»	80	400
Cuţitărie	»	74	296	Mobile	»	114	342
Căldărărie	»	97	291	Alte articole	—	—	3.408
Alte articole	—	—	3.434				
Total . . .	—	—	48.487	Total . . .	—	—	193.800

III. Mişcarea Porturilor.

1. Portul Ostrov.

Aniĭ	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1880	59	—	—	1.655	77	—	—	136	34	—	1.434	420	92	—	—	126
1881	14	—	—	343	33	—	—	47	25	—	28	182	22	—	5	47
1882	36	1	—	2.063	231	2	13	270	68	—	3.062	627	201	1	12	270
1883	7	3	—	927	175	91	22	276	34	3	1.321	880	148	91	—	276
1884	4	—	—	271	4:	2	4	48	29	—	1.141	51	17	2	—	48
1885	31	129	—	3.363	137	266	3.215	563	132	51	7.189	798	32	344	3.659	559
1886	22	105	—	4.177	118	260	2.878	505	74	52	6.400	1.964	36	333	2.385	495
1887	14	62	—	612	179	228	1.334	483	89	25	227	2.301	46	266	1.389	426
1888	18	73	—	1.271	133	209	2.099	433	126	26	1.720	4.167	8	256	1.990	416
1889	10	63	—	895	160	241	2.389	474	88	10	2.347	2.654	27	293	1.827	418
1890	25	76	—	591	210	241	2.464	552	170	14	5.284	8.533	57	302	2.512	543
1891	23	91	—	1.783	191	271	3.554	576	150	22	7.277	3.925	66	338	3.184	576
1892	15	92	—	1.713	240	216	2.578	563	168	19	7.221	9.315	67	294	2.367	548
1893	45	121	—	2.943	142	164	2.787	472	124	32	14.963	612	81	251	2.775	488
1894	30	196	—	2.560	97	147	3.661	470	85	74	6.876	1.256	64	270	3 288	493
1895	37	178	—	2.116	201	146	3.453	562	185	83	10.312	3.966	47	243	3.876	558
1896	22	180	—	3.585	157	257	3.236	616	132	74	16.087	8.115	37	354	3.283	597
1897	17	124	—	2.587	131	239	2.536	511	117	51	10.710	10.477	111	586	5.049	865
1898 1899 1900	N U S U N T D A T E															

2. Cernavoda.

Anii	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1879	418	128	—	7.417	10	1	655	557	40	53	80	131	379	73	132	545
1880	463	276	—	43.323	55	113	12.444	907	67	157	6	1.761	440	239	7.975	903
1881	515	237	—	30.794	51	92	11.717	895	142	117	—	2.404	422	212	9.561	893
1882	630	269	—	31.650	56	103	12.001	1.058	142	140	1.543	1.251	544	232	9.757	1.058
1883	455	310	—	6.962	113	95	12.949	973	130	191	1.292	1.467	437	215	8.543	973
1884	275	319	—	7.032	84	114	9.384	792	144	205	2.782	2.971	214	229	7.325	792
1885	339	358	—	8.442	105	54	10.394	856	144	275	98.207	3.452	275	137	9.217	831
1886	406	364	—	10.682	80	85	10 294	935	135	267	2.540	2.756	365	182	8.439	949
1887	446	331	—	9.391	84	82	9.855	943	159	275	4.471	3.171	354	136	8.111	924
1888	412	306	—	8.301	26	53	8.370	797	71	224	769	1.666	376	136	8.008	807
1889	255	362	—	36 342	25	72	11.012	714	31	281	5.114	1.278	227	153	10.260	692
1890	266	412	—	43.400	61	136	15.178	875	71	272	938	4.434	263	275	12.305	881
1891	209	449	-	38.587	50	87	17.808	795	21	276	335	2.697	168	242	13.599	907
1892	409	478	—	57.586	55	74	13.857	1.016	36	371	1.072	4.257	380	177	10.137	964
1893	391	535	—	82.297	54	44	13.594	1.024	69	340	9.981	6.794	383	245	12.868	1.037
1894	337	535	—	61.559	81	50	15.755	1.003	77	382	6.250	5.859	351	195	13.522	1.005
1895	145	507	—	33.014	54	39	15 491	745	43	409	5.030	6.177	146	138	12.293	736
1898	92	473	—	27.585	50	35	8 558	650	46	348	4.413	1.055	94	99	6.938	587
1897	117	352	—	10.295	65	316	10.670	850	49	215	12.321	2.483	118	452	8.039	834
1898 1899 1900	NU SUNT DATE															

3. Hârşova.

Anii	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	--
1880	114	—	—	1.214	—	—	—	114	14	—	408	28	100	—	—	114
1881	20	13	—	1.550	94	11	—	138	12	—	1.075	349	102	24	—	138
1882	8	25	—	1.093	104	57	—	194	68	16	3.425	2.729	30	80	—	194
1883	15	38	-	1.323	101	81	—	235	105	24	4.598	5.940	7	95	-	231
1884	33	338	—	2.117	68	10	—	449	112	262	1.585	4.229	18	53	—	445
1885	63	188	—	3.933	192	148	2.782	591	177	48	4.246	5.831	87	244	2.985	556
1886	102	157	—	5.178	199	28	1.131	486	222	52	9.654	14.903	67	133	657	474
1887	80	203	—	4.246	207	159	5.472	649	179	86	16.539	8.244	70	275	5.490	610
1888	49	169	—	2.741	287	176	5.256	681	265	98	9.501	13.530	76	245	5.032	684
1889	21	233	—	2.639	419	222	6.264	895	394	92	26.814	20.689	21	363	5.598	870
1890	37	287	—	4.264	393	204	6.837	921	359	142	9.633	40.667	21	356	5.716	878
1891	23	273	—	3.784	626	175	6.806	1.096	619	123	6.652	353171	34	352	1.477	1 128
1892	22	320	19	4.316	894	190	6.684	1.426	859	108	14.790	80.252	35	405	6.007	1.407
1893	35	348	74	20.151	636	142	6.738	1.235	638	153	30.615	43.531	31	343	6.188	1.165
1894	32	296	220	3.789	622	224	7.807	1.174	594	137	21.081	67.064	44	398	7.320	1.173
1895	25	312	229	3.155	392	203	8.010	939	368	166	13.391	35.290	44	348	5.503	926
1896	18	249	—	4.603	458	247	6.431	972	436	87	21.290	51.480	23	413	5.881	959
1897	26	218	—	5.779	639	444	8.238	1.327	615	59	47.235	62.572	29	602	8.930	1.305
1898 1899 1900	NU SUNT DATE															

4. Măcin.

	INTRATE								EŞITE							
	Încărcate				Deşerte				Încărcate				Deşerte			
Aniĭ	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapori	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1880	82	—	—	—	169	1	—	252	146	—	—	—	29	1	—	176
1881	43	-	—	431	877	—	—	920	823	—	4.301	41.054	49	—	—	872
1882	47	—.	—	1.036	510	1	—	538	463	—	3.076	17.767	30	—	—	493
1883	91	—	—	1.648	514	—	—	605	527	—	821	16.419	100	—	—	627
1884	7	—	—	239	542	10	—	559	399	—	1.269	26.768	16	4	—	419
1885	10	—	—	317	400	14	—	433	327	—	431	19.553	125	12	—	464
1886	92	—	—	1.013	317	9	—	418	228	1	2.232	9.282	136	10	—	375
1887	11	—	—	5.125	432	18	—	461	362	--	60.893	40.140	31	14	31	407
1888	58	1	—	18.559	561	19	—	639	481	1	15.937	24.115	43	8	—	533
1889	20	–.		2.547	399	76	—	405	315	—	9.977	14.961	124	79	1.651	518
1890	23	2	—	239	319	11	159	355	223	2	6.023	18 828	66	11	152	302
1891	19	—	—	2.325	294	2	—	315	226	—	9.310	13.009	107	8	—	341
1892	11	—	—	498	429	9	—	440	270	—	6.778	19.756	26	2	—	298
1893	18	—	—	858	425	10	—	453	283	—	11.647	20.432	151	46	—	480
1894	11	—	—	703	488	9	—	508	346	—	4.017	33.208	152	11	—	509
1895	14	—	—	1.843	498	25	—	537	246	—	4.086	24.311	209	21	—	476
1896	10	—	—	649	422	7	—	439	354	—	8.472	39.522	217	14	—	585
1897	22	1	—	1.726	613	16	—	652	461	—	11.432	88.569	128	16	—	605
1898 1899 1900	NU SUNT DATE															

5. Isaccea.

	INTRATE								EŞITE							
	Încărcate				Deşerte				Încărcate				Deşerte			
Aniĭ	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapori	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1880	124	—	—	1.739	102	—	20	226	110	—	—	1.524	121	1	33	232
1881	129	—	—	1.587	104	—	24	233	103	—	—	328	85	—	20	188
1882	127	—	—	1.561	112	—	37	339	113	—	—	1.403	100	—	41	213
1883	137	—		1.520	132	—	42	269	145	—	—	1.307	135	—	44	280
1884	113	-	—	1.510	64	—	131	177	107	—	—	1.475	64	—	13	151
1885	113	—	-	1.221	199	—	435	312	242	—	—	2.669	72	—	296	314
1886	93	2	—	1.193	209	—	41	302	242	2	—	2.926	57	—	51	301
1887	63	-	—	691	39	—	30	102	95	—	—	1.188	7	—	30	102
1888	102	—	—	210	102	—	27	204	108	—	--	389	97	—	30	195
1889	46	-	—	—	89	—	21	135	104	—	—	—	34	—	9	138
1890	32	—	—	531	95	—	3	127	101	—	15	4.229	21	—	9	122
1891	27	·	—	398	143	-	—	170	142	—	34	3.027	17	1	—	160
1892	49	1	—	598	57	—	13	107	74	1	—	1.965	28	5	12	108
1893	66	—	—	2.034	74	1	—	141	92	—	20	2.983	43	1	36	136
1894	37	64	—	965	74	166	3	341	83	9	—	2.013	52	223	749	367
1895	33	81	—	743	93	296	1.285	503	86	20	47	2.724	32	357	1.190	495
1896	36	117	—	953	82	307	1.707	542	103	51	69	3.255	17	373	1.117	544
1897	28	123	—	760	86	273	1.861	510	87	55	44	2 214	24	342	1.640	508
1898 1899 1900	NU SUNT DATE															

6. Chilia-Veche.

	INTRATE								EŞITE							
	Încărcate				Deşerte				Încărcate				Deşerte			
Aniĭ	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapori	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vaporĭ	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vaporĭ	Pasagerĭ	Total
1889	16	—	—	100	20	7	2	43	26	1	411	85	6	6	1	39
1890	10	4	—	114	23	14	83	51	21	—	637	41	12	18	65	51
1891	21	—	—	190	16	—	9	37	16	—	803	45	20	—	3	36
1892	13	—	—	179	7	2	—	22	8	—	—	19	12	2	1	22
1893	18	—	—	159	9	6	3	33	12	—	1.939	34	15	6	—	33
1894	12	—	—	176	8	—	—	20	5	--	—	20	15	—	—	20
1895	10	4	—	163	10	5	15	29	12	5	532	26	8	7	14	32
1896	6	—	—	89	28	2	5	36	21	—	605	46	13	2	6	36
1897	13	—	—	338	18	5	12	36	14	—	650	16	16	5	9	35
1898 1899 1900	NU SUNT DATE															

7. Tulcea.

Anĭ	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total
1879	578	219	—	9.314	2.466	56	11.521	3.319	2.444	192	4.877	11.023	423	80	10.619	3.139
1880	547	284	—	14.956	2.661	110	11.836	3.402	2.572	226	32.464	11.158	619	168	12.419	3.585
1881	615	330	—	11.664	2.494	116	10.692	3 555	2.871	262	4.920	11.019	493	184	16.004	3 810
1882	704	364	—	12.816	2.220	323	14.218	3.611	2.519	287	10.784	14.057	415	460	14.013	3.681
1883	488	442	—	8.006	1.727	312	11.471	2.979	1.873	362	5.226	7.586	301	408	10.226	2.944
1884	530	399	—	10.334	1.645	208	9.720	2.782	1.815	333	1.669	8.783	372	276	8.251	2.796
1885	815	306	—	14.140	2.018	208	11.972	3.347	1.659	289	6.257	8.570	380	163	7.678	2.499
1886	481	380	—	10.255	1 325	147	7.930	2.333	1.479	361	10.402	7.270	356	166	7.430	2.362
1887	427	413	—	18.585	483	112	7.451	1.435	719	397	27.530	40.729	234	115	7.433	1.465
1888	260	488	—	75.494	293	150	6.941	1.191	393	500	40.706	45.064	157	141	6.769	1.191
1889	211	355	—	56.011	266	149	8.099	981	384	373	41.993	40.912	115	130	7.919	1.002
1890	187	408	—	46.310	304	119	8.876	1.018	381	374	47.306	29.607	106	140	9.418	1.001
1891	151	352	—	31.400	272	163	9.326	938	302	320	33.515	16.371	126	169	8.953	917
1892	123	281	—	11.377	306	395	9.614	1.105	225	274	7.930	3.549	171	404	8.794	1.074
1893	130	253	—	13.257	532	292	10.044	1.207	228	257	30.401	4.735	302	284	9.286	1.161
1894	80	383	—	18.358	327	416	11.973	1.206	260	395	36.561	3.523	135	425	11.218	1.215
1895	77	346	—	11.605	495	228	9.840	1.106	287	311	14.698	6.351	169	263	9.354	1.030
1896	101	452	—	20.281	278	176	11.748	1.007	250	439	43.986	6.038	120	314	7.485	1.123
1897	76	387	—	15.217	269	451	10.842	1.213	210	422	41.815	12.414	118	411	7.285	1.161
1898 1899 1900	N U S U N T D A T E															

8. Sulina.

Anĭ	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total
1891 [1]	1.839	513	641.554	459.828	1.074	1.022	7.657	4.448	1.271	1.224	1.904.440	278.375	1.727	283	6.005	4.505
1892	1.416	479	434.526	473.606	984	1.209	8.336	4.088	973	1 091	1.825.698	174.782	1.454	583	5.575	4.101
1893	1.665	472	—	1.239.185	1.324	1.464	10.070	4.928	973	1 371	2.759.650	180.678	1.994	531	5.940	4.869
1894	1.941	528	—	1.318.482	1.105	1.412	11.921	4.985	986	1.206	2.065.122	231.050	2.180	770	8.645	5.142
1895	1.706	538	—	1.128.451	1.441	1.359	9.676	5.046	1.237	1 125	1.925.437	265.314	1.992	804	7.201	5.158
1896	1.970	662	—	1.262.361	1.336	1.528	11.156	5.494	1.351	1.305	2.427.000	231.802	1.688	658	6.210	5.002
1897	2.078	612	—	1.372.302	1.075	1.221	9.324	4.986	1.130	1.060	1.845.504	195.2[illegible]6	2.152	681	7.180	5.023
1898 1899 1900	N U S U N T D A T E															

9. Constanţa.

Anĭ	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte marf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total
1879	123	127	—	5.627	340	122	5.480	721	302	132	54.441	7.481	166	125	13.474	716
1880	205	220	—	2.553	203	54	7.962	682	214	168	158	2.864	189	107	11.637	678
1881	207	207	—	2.364	100	50	9.379	564	117	194	9.178	3.574	187	66	7.057	564
1882	188	177	—	14.299	139	67	4.620	571	142	185	92.209	1.994	185	58	10.138	570
1883	148	156	—	12.750	71	47	4.279	422	98	156	56.687	1.463	122	47	13.607	423
1884	89	158	—	11.811	34	36	3.120	317	21	141	28.286	1.397	100	53	5.702	315
1885	70	143	—	57.350	61	66	2.563	340	53	155	59.392	22.425	72	51	5.968	331
1886	86	139	—	11.360	87	72	2.843	384	78	151	70.255	2.030	102	60	3.184	391
1887	21	443	—	6.971	197	225	3.358	886	184	621	103.827	3.743	21	59	4.220	885
1888	72	158	—	14.105	71	107	3.235	408	74	197	128.934	1.371	67	66	3.010	404
1889	94	119	—	17.973	46	101	3.230	360	71	172	113.357	1.833	65	47	4.402	355
1890	73	125	—	9.077	36	64	4.060	298	49	152	82.757	1.862	63	40	8.454	304
1891	106	116	—	20.471	27	43	3.890	292	27	123	52.686	1.239	100	37	8.397	287
1892	82	93	—	18.533	43	55	3.664	273	59	115	75.112	10.260	67	28	3.367	269
1893	91	81	—	15.667	23	94	3.394	289	37	152	13.538	4.581	78	25	3.996	292
1894	78	208	—	23.751	53	76	3.492	415	75	208	90.085	3.351	57	74	9.036	414
1895	58	213	—	30.751	29	88	4 845	388	32	209	69.096	3.098	51	92	6.363	384
1896	136	401	—	64.320	16	207	12.232	760	32	327	168.820	6.694	116	275	12.315	753
1897	103	371	—	87.496	32	198	9.860	704	35	314	135.196	4.639	99	253	8.846	701
1898	81	359	—	126.315	36	178	14.748	659	45	309	127.877	10.448	70	232	13.955	656
1899	71	333	—	136.498	52	140	10.752	596	48	264	54.763	21.092	27	210	15.943	594
1900	46	287	—	57.467	87	138	8.372	558	80	279	70.483	54.136	53	143	12.993	560

[1]) Până în 1890 a se vedea la capitolul «Delta».

10. Mangalia.

Aniĭ	INTRATE								EŞITE							
	Incărcate				Deşerte				Incărcate				Deşerte			
	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total	Pânze	Vapóre	Tone Cereale	Tone alte mărf.	Pânze	Vapóre	Pasagerĭ	Total
1879	17	—	—	28	39	—	34	56	12	—	555	—	44	—	3	56
1880	55	2	—	149	75	3	7	135	27	4	1.723	52	100	1	9	135
1881	58	—	—	504	41	—	68	99	19	—	1.378	101	74	—	66	93
1882	64	—	—	366	21	1	13	86	42	1	1.232	251	43	—	1	86
1883	18	—	—	127.423	32	—	8	50	18	—	—	113.155	32	—	—	50
1884	31	1	—	311	11	—	39	43	15	1	96	211	25	—	39	41
1885	17	—	—	395	16	—	17	33	23	—	297	40	10	—	15	33
1886	20	—	—	381	11	—	15	31	26	—	246	—	5	—	19	31
1887	16	—	—	457	17	—	—	33	27	—	124	62	6	—	—	33
1888	13	1	—	386	29	12	—	55	17	—	182	1.119	27	11	—	55
1889	20	—	—	455	20	2	55	42	22	—	641	23	19	1	56	42
1890	28	—	—	522	26	9	58	63	24	8	2.364	17	29	1	43	62
1891	25	—	—	952	19	18	174	62	8	15	1.770	—	31	3	185	57
1892	18	—	—	959	9	2	11	29	12	—	2.498	—	15	2	—	29
1893	17	—	—	1.077	21	4	104	42	20	2	4.021	1	13	2	82	37
1894	21	—	—	1.045	24	9	9	54	27	7	4.275	683	16	2	8	52
1895	18	—	—	704	26	—	1	44	28	—	3.113	—	16	—	1	44
1896	33	—	—	886	63	1	4	97	73	1	5.135	32	23	—	4	97
1897	26	—	—	791	45	3	3	74	53	2	3.715	37	17	—	10	74
1898, 1899, 1900	NU SUNT DATE															

* * *

Pentru consideraţiunile ce voim să tragem din cifrele statisticilor oficiale asupra comerţuluĭ exterior, este nevoe de întocmirea urmĕtórelor tablourĭ:

1. *Tabloŭ de import şi export în timp de 10 anĭ, prin punctele vamale din Dobrogia:*

TRAFICUL	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900
Import. . .	9.696.481	7.911.546	11.652.543	14.483.482	9.935.541	22.386.137	23.247.525	24.261.086	20.242.210	17.102.405
Export . .	17.869.045	16.256.668	29.728.516	20.025.193	21.725.253	36.995.896	28.457.294	28.145 074	24.830.931	25.866.358
Diferinţa .	8.172.564	8.345.122	18.075.973	5.541.711	11.769.712	14.609.759	5.209.769	3.883.998	4.598.721	8.763.953

In general cifra exportuluĭ întrece importul cu: 3.883.998—18.075.973 leĭ; aniĭ ceĭ maĭ bunĭ de export aŭ fost:

aniĭ bunĭ	I.	1893	în care	diferenţa	a	fost.	18.075.973	leĭ
	II.	1896	»	»	»	»	14.609.759	»
	III.	1895	»	»	»	»	11.769.712	»
aniĭ mijlociĭ	IV.	1900	»	»	»	»	8.763.953	»
	V.	1892	»	»	»	»	8.345.122	»
	VI.	1891	»	»	»	»	8.172.564	»
aniĭ rĕĭ	VII.	1894	»	»	»	»	5.541.711	»
	VIII.	1897	»	»	»	»	5.209.769	»
	IX.	1899	»	»	»	»	4.593.721	»
	X.	1898	»	»	»	»	3.883.998	»

2. *Tabloŭ de producțiunea agricolă a țĕriĭ în timp de 10 anĭ*[1]:

ANII	Grâŭ	Secară	Orz	Ovĕz	Porumb	Meiŭ	Rapiță	Total	Clasare
	Media la hectar								
1891 . . .	11.09	11.22	14.85	14.70	12.48	7.92	6.56	11.26	VII
1892 . .	15.06	12.27	14.19	14.19	17.85	14.25	4.68	13.22	IV
1893 . .	16.43	18.98	21.21	21.63	13.23	9.55	11.71	16.10	I
1994 . . .	11.03	12.70	10.65	13.44	5.96	0.64	9.53	9.30	IX
1895 . . .	16.80	15.—	14.3	13.5	13.6	4.4	12.6	13.—	V
1896 . . .	16.70	17.7	18.4	18.4	11.9	6.8	12.1	15.3	II
1897 . . .	8.10	10.6	11.—	12.—	15.2	16.3	8.2	11.6	VI
1898 . .	14.20	13.9	16.—	20.—	16.9	10.6	9.—	14.3	III
1899 . .	5.50	3.7	2.5	7.1	4.8	3.9	4.2	4.5	X
1900 . . .	12.60	12.9	11.7	12.—	14.7	4.6	8.9	11.—	VIII

3. *Tabloŭ de cerealele eșite prin porturile Dobrogieĭ:*

Cantitățĭ	VII 1891	VI 1892	I 1893	III 1894	IV 1895	II 1896	V 1897	I 1898	III 1899	II 1900
								Numaĭ în portul Constanța		
Tone . . .	1.375.278	1.506.873	2.876.775	2.234.567	2.045.742	2.695.877	1.808.622	127.877	54.763	70.483

4. *Tabloŭ de principalele articole exportate în anul 1900 prin punctele vamale din Dobrogia:*

MĂRFURI	Valórea	MĂRFURI	Valórea
Animale cornute marĭ	28.400	Legume făinóse și verḑĭ	305.554
» » micĭ	94.810	Lemne de construcțiĭ	91.919
Aramă, alamă, bronz	39.259	Lână.	410.201
Acid boric, oxalic, etc.	495	Litografiĭ.	2.184
Brânzeturĭ diferite	395.075	Lucrurĭ comune de lemn	11.334
Bere	18.970	Meiŭ.	721.928
Bitum	4.559	Mașinĭ cu aburĭ și de oțel	496.301
Buțiĭ și butóie góle.	2.528	Mobile	41.667
Cauciuc neconfecționat	32.688	Orz	5.293.148
Cartofĭ	17.414	Ovĕz	886.883
Caĭ	24.900	Obiecte de papură	2.976
Cărțĭ și charte.	23.255	Ouĕ	7.364
Cojĭ medicinale.	3.192	Obiecte de tablă	1.245
Cărnurĭ conservate saŭ afumate .	2.778	Oțet	220
Córne de animale	3.964	Osiĭ de oțel.	510
Cretă, var, etc.	39.480	Petrol	6.313.487
Cleĭ de pește	13.980	Pieĭ crude și cu blană	1.225.095
Curele	2.050	Porumb	809.712
Cărbunĭ de pămênt.	1.326	Pește.	130.596
Diferite articole	95.806	Pânză de iută, in, cânepă, etc. . . .	17.353
Făinurĭ	535.864	Parafină	15.988
Fontă	161.948	Paturĭ de fier	247
Fructe	15.626	Pietre de măcinat	3.000
Fulgĭ.	3.600	» » construcție	44.136
Fierărie grósă	4.507	Părurĭ	9.277
Grâŭ.	4.155.345	Papură	7.000
Hamurĭ și șeĭ	960	Rĕmășițe de la fabricarea uleiurilor.	344.043
Instrumente de chirurgie	2.160	Secară	559.241
Icre negre	53.680	Spirtóse	273.575
» diferite.	502	Semințe oleióse	1.767.176
Tinichea	282	Sare	18.507
Sosurĭ	3.210	Sticlărie	800
Unt și untură	62.190	Scule	2.460
Uleiurĭ minerale	36.171	Tărîțe	4.113
Unelte de fier	3.645	Tartru și benzină	28.299
Vin	24.417	Țesĕturĭ și stofe de lână	7.823
Zahar	20.510	Trăsurĭ.	5.750

[1]) După «Buletinele Ministeruluĭ Agricultureĭ» din anul 1895, pag. 80—99; idem din anul 1901 No. 3-4, pag. 160—161.

Din totalul exportuluĭ prin vămile Dobrogieĭ în 1900, adică din 25,866,358 leĭ, se póte vedea în ce constă bogăţiile acesteĭ provinciĭ, cu tóte că s'ar putea zice, că nu tóte mărfurile exportate prin cele şése puncte vamale din Dobrogia sunt produsele eĭ, totuşĭ se póte stabili, că din ţifra totală a exportuluĭ:

I

14,081,604 leĭ provin din cereale şi derivatele lor, adică maĭ mult de jumĕtate; din aceştia:

1/5 ocupă orzul (5,293,148);
1/6 ocupă grâul cu derivatele luĭ (4 1/2 milióne).

II

2,264,154 leĭ provin din creşterea vitelor şi derivatele eĭ, adică 1/12 din exportul total; din aceştia numaĭ picile ocup jumĕtate, adică 1,225,095 leĭ; lânăria numaĭ 410,201 leĭ.

III

Pescăria şi derivatele eĭ produce un export de aprópe 200,000 leĭ, adică 1/130 din cifra totală a exportuluĭ prin Dobrogia.

Petroleul a produs un export de 6,313,348 leĭ; avem aşa dar un export de 22,958,003 leĭ.

Putem compara cifra exportuluĭ productelor acestor treĭ isvóre de bogăţie ale Dobrogieĭ, cu exportul ce se făcea sub dominaţiunea otomană, atât pe cât datele statistice de pe acele vremurĭ ne vor permite.

a) Producţiunea agricolă a Dobrogieĭ în 1900 este evaluată la 32,058,584 leĭ, pe când în 1876 era aproximativ de 20 milióne.

Grâŭ	646.500	hectolitri	à	10.64	=	6.878.760 [1]
Secară . . .	231.200	»	»	7.78	=	1.798.936
Orz	1782.100	»	»	6.70	=	11.940.070
Ovĕz . . .	392.350	»	»	5.00	=	1.961.750
Porumb . .	768.100	»	»	7.20	=	5.242.320
Meĭ	174.490	»	»	7.—	=	1.221.430
Rapiţă . . .	74.290	»	»	15.25	=	1.130.922
In	81.530	»	»	19.72	=	1.607.771
Fasole . . .	17.880	»	»	11.54	=	206.335
Mazăre . . .	1.260	»	»	11.54	=	14.540
Cartofĭ . . .	11.150	»	»	5.00	=	55.750
				Total	.	32.058.584

Principalele pieţe de export ale Dobrogieĭ eraŭ Tulcea şi Constanţa.

Neavênd date asupra Tulceĭ de cât cifra exportuluĭ în general de 5.787.718 leĭ, să luăm jumĕtate din acéstă sumă numaĭ pentru cereale:

Prin Tulcea s'a exportat cereale în 1876 de 2.893.859.

In portul Constanţa s'a încărcat din Dobrogia 100 milioane chilograme cereale, care socotite à 0.07 banĭ chilogramul aproximativ, ne dă cifra de 7 milióne leĭ.

Ast-fel dar putem zice, că exportul cerealelor în 1876 a fost de aprópe 10 milióne leĭ, adică jumĕtate din recolta anuluĭ.

b) Exportul vitelor şi produselor lor era maĭ mare ca acum:

Numaĭ mieĭ şi berbecĭ s'aŭ trimis la Constantinopol în 1876 de 510.000 leĭ, pe când în 1890, cifra exportuluĭ de oĭ şi boĭ abia este de 123.210 leĭ.

[1]) După «Buletinul Ministeruluĭ Agricultureĭ», No. 3—4 din 1901, pag. 148—166.

S'a exportat lână în 1876 de 2.609.250 leĭ; în 1900 numaĭ de 110.201 leĭ, şi numaĭ prin Constanţa s'a trimis în 1876 cantitatea de 300.000 ocale, adică în valóre de 600.000 leĭ.

Asupra exportuluĭ brânzeĭ nu avem date precise, dar numaĭ prin Constanţa se trimitea de 235.000 leĭ brânză, pe când în 1900 prin tóte punctele vamale din Dobrogia se exportă de 395.000 leĭ.

Putem deduce că acum exportul vitelor şi produselor lor s'a redus considerabil.

c) Pescăriile eraŭ fórte rĕŭ speculate de Turcĭ, căcĭ tóte bălţile din Dobrogia eraŭ arendate cu 667.000 leĭ anual şi numaĭ peşte sărat se exporta de aci de aprópe 300.000 leĭ.

Dacă maĭ socotim icrele şi peştele prósprĕt, am ajunge aproximativ la cifra arendeĭ anuale, export de peşte în 1876.

In 1900 s'a exportat pescăric abia pe jumĕtate din ceea ce se exporta acum 24 anĭ.

* * *

In perióda de 10 anĭ, de la 1891—900, am luat pe cel din urmă an, şi acesta pentru că e maĭ bogat în date statistice ce posed asupra comerţuluĭ şi agriculatureĭ.

Dar trebue sciut, că anul 1900 ocupă al optulea rând în gradaţia din tabela No. 2 a producţiuniĭ agricole, cu un coeficient de 11 hectolitri la hectar.

Care trebue să fi fost exportul productelor nóstre agricole în aniĭ în carĭ coeficientul era de 16.10 (1893), 15.3 (1896) şi aprópe tótă seria de la 1891—96!

Mişcarea porturilor din tabela 3 ne arată că în aceştĭ anĭ am exportat cereale de la aprópe 3 milióne până la 1½ milióne tone anual.

Aceste cifre ne dovedesc, că comerţul nostru exterior stă în strînse legăturĭ cu principala avuţie a ţĕriĭ, agricultura.

IV. Consulate[1]).

In 1900

Anglia: Vice-consulat la Constanţa şi Sulina.
Austro-Ungaria: Consulat la Constanţa şi Sulina; agenţie consulară la Tulcea.
Belgia: Consulat la Constanţa; agenţie consulară la Sulina.
Bulgaria n'are consulate.
Danemarca: Vice-consulat la Sulina.
Franţa: Vice-consulat la Constanţa.
Germania: Vice-consulat la Constanţa.
Grecia: Consulat la Constanţa; vice-consulat la Sulina.
Italia: Agenţie consulară la Constanţa.
Munte-Negru n'are consulate.
Olanda: Vice-consulat la Constanţa şi Sulina.
Portugalia n'are consulate.
Rusia: Vice-consulat la Constanţa şi Sulina; consulat la Tulcea.
Serbia n'are consulate.
Spania: Vice-consulat la Constanţa.
Suedo-Norvegia: Vice-consulat la Constanţa.
Turcia: Consulat general la Constanţa; vice-consulate la Sulina şi Tulcea.

---

[1]) D'après la liste de membres du Corps consulaire en Roumanie.

V.

COMPANII DE VAPÓRE

A) Pe Mare.

a) Serviciul maritim român (S. M. R.).

Este creiat în 1895 și dispune de următórele vase:
2 vapóre postale: Regele Carol I și Principesa Maria.
1 vapor mixt: Medea.
5 vapóre de mărfurĭ: Dobrogia, Bucurescĭ, Iașĭ, Turnu-Severin și Constanța.
1 remorcher cu róte, ca vas de salvare: Sulina.
2 șalupe ca bastiment de servitudine: Evelin și Viitorul.
3 mahóne: Tuzla, Midia și Singhiol.

Cu aceste vapóre se deservesc următórele liniĭ: I. Constanța-Constantinopol (linia orientală) direct, fără oprirĭ în alte porturĭ; II. Constanța-Pireŭ și Constanța-Salonic (linia Archipelaguluĭ) cu oprirĭ la Constantinopol și facultativ la Dardanele și Dedeagacĭ; III. Linia occidentală de la Brăila, Galațĭ, Sulina și Constanța la portul olandez Rotterdam, cu cele 5 vapóre de marfă.

Venitul tuturor acestor liniĭ de la 1896—1899 a fost:

LINIA	1896	1897	1898	1899
Orientuluĭ	437.002	520.046	805.222	681.605
Occidentuluĭ	—	533.684	2.021.962	2.225.539
Total	437.002	1.053.730	2.827.184	2.907.144

b) Deutsche Levante-Linie (D. L. L.).

Are sediul la Hamburg și dispune de următórele vase:
3 vapóre rapide: Pera, Stambul și Therapia.
24 chargo-boats: Millos, Skyros, Pylos, Paros, Imbros, Lipsos, Delos, Leros, Patmos, Tinos, Pyrgos, Lesbos, Rhodos, Samos, Andros, Chios, Argos, Athos, Naxos, Seriphos, Thasos, Volos, Enos, Kythnos, cu care vizitéză porturile nóstre, ast-fel:

Brăila, de două orĭ pe lună, de la începutul luĭ Februarie, până la sfârșitul luĭ Octombrie (în Noembrie, Decembrie și Ianuarie navigațiunea este întreruptă).

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe de 34 zile.

De la Anvers direct, către 13 și 28 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe 26 zile.

Galațĭ, de două orĭ pe lună, de la începutul luĭ Februarie până la sfârșitul luĭ Octombrie.

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe de 32 zile.

De la Anvers direct, către 13 și 28 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind de 24 zile.

Sulina, de două orĭ pe lună, de la începutul luĭ Februarie până la sfârșitul luĭ Octombrie.

De la Hamburg via Anvers, către 5 și 20 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind de aprópe 31 zile.

Direct de la Anvers, către 13 și 28 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe 23 zile.

Constanța odată pe lună.

De la Hamburg via Anvers, către 20 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe 30 zile.

Direct de la Anvers, către 28 ale fie-căreĭ lunĭ, durata voiajuluĭ fiind aprópe de 22 zile.

Traficul făcut în porturile române în timp de 10 anĭ (1890—1900) este arătat în tabloŭ :

TRAFICUL	1890	1895	1896	1897	1898	1899	1900
Export (în miĭ de mărcĭ)	10.626	11.955	20.745	11.240	8.368	4.414	9.259
Import (» » » »	1.050	1.410	1.710	2.482	3.355	2.424	1.409

c) Societatea «Lloyd Austriac».

Fondată la 1836. Are sediul la Triest și dispune de următórele 66 vase:

Imperatrix, Imperator, Cleopatra, Semiramis, Habsburg, Boemia, Poseidon, Amphitrite, Elektra, Maria Teresa, Orion, Styria-Lloyd, Carinthia, Carniolia, Urano, Vorwärts, Thalia, Euterpe, Hungaria, Achille, Helios, Ettore, Daphne, Castore, Aurora, Ceres, Medea, Espero, Saturno, Venus, Vesta, Tebe, Memfi, Minerva, Apollo, Jupiter, Calipso, Juno, Flora, Selene, Galatea, Leda, Thetis, Graf Wurmbrand, Metcovich, Almissa, Ferd. Massim., Arc-Carlotta, Danubio, Sultan, Psyche, Bosnia, Erzh. Franz Ferd., China, Silesia, Trieste, Marchis Bacquehem, Vindibona, Gisela, Maria Valerio, Moravia, Melpomene, India, Istria, Polluce și Aglaja.

Vapórele acesteĭ societățĭ vizitéză porturile nóstre ast-fel:

În fie-care Mercurĭ, la orele 8 diminéța, plécă din Galațĭ un vapor cu destinație spre Sulina, Constanța-Constantinopol.

În fie-care Joĭ, la orele 2 după amiazĭ, pornesce din Constantinopol un vapor cu destinație spre Constanța, Sulina-Galațĭ.

Aci e în legătură cu vapórele de navigațiune pe Dunăre ale companieĭ «I. S. R. pr.».

d) Societatea «Florio & Rubatino».

Are direcțiunea generală la Roma și dispune de 97 vase, din care numaĭ cincĭ aŭ destinațiune pentru porturile române, adică: Bosnia, Bulgaria, Muntenegru, România și Serbia.

Visitéză porturile nóstre ast-fel:

Plecare din Constantinopol dumineca, ajunge lunĭ la Constanța.

» » Constanța lunea și ajunge la Sulina marțea.

» » Sulina marțea și ajunge în aceiașĭ zi la Galațĭ.

» » Galați mercurea și ajunge în aceiașĭ zi la Brăila.

» » Brăila sâmbăta și în aceiașĭ zi ajunge la Galațĭ.

» » Galațĭ sâmbăta și ajunge dumineca la Sulina.

» Sulina dumineca și ajunge la Constanța lunea și în fine plécă din Constanța lunea, iar marțea ajunge la Constantinopol.

Opririle în Tulcea sunt facultative.

Aceste patru companiĭ aŭ vapóre numite de poștă și pasagerĭ.

Cele următóre sunt pentru mărfurĭ.

e) Linia «Johston» (W. J & Co.).

Are sediul la Londra. N'are itinerariŭ regulat pentru porturile nóstre. Totușĭ visitéză de două orĭ pe lună Sulina, Galațĭ și Brăila și eventual Constanța.

f) Linia «Westcott» (W. & L).

Are sediul la Anvers și dispune de 16 vase, care visitéză neregulat și de maĭ multe orĭ pe an porturile Constanța, Sulina, Galațĭ și Brăila.

g) Compania «Messageries Maritimes».

Administrațiunea Centrală a companieĭ se află la Paris, iar Direcția de exploatare la Marsilia. Compania dispune de o flotă de 69 vase, din care numaĭ 16 sunt destinate pentru serviciul Măriĭ Mediterane și Măriĭ Negre, adică: Portugal, Melburn, Sagalien, Equator, Orenoc, Congo, Oxus, Niger, Senegal, Peiho, Ortegal, Tigru, Cambodge, Memphis, Sidon și Bagdad.

Până în 1892 acéstă companie visita regulat cele doue porturĭ: Sulina și Constanța. De atuncĭ vapórele eĭ nu vin de cât eventual și fórte rar, totușĭ compania are doĭ agențĭ corespondențĭ la Constanța și Sulina.

h) Compania «Egee» (P. M. Curtgi & C-nie).

Sediul acesteĭ companiiĭ este la Mitilene și dispune de 12 vapóre, care fac curse regulate de la Canea la Brăila, cu oprirĭ facultative la Constanța, Tulcea și Galațĭ; obligatoriĭ la Sulina și Brăila.

B) **Pe Dunăre.**

a) Navigațiunea Fluvială Română (N. F. R.)

Dispune de următórele vase: 13 Paquebots: Principele Carol (construit la Severin în 1895), Orientul (fost al Companieĭ Austriace de navigațiune pe Dunăre și construit în 1870), Domnul Tudor și Vasile Lupu (construite în 1900 la Severin), Giurgiu și Călărașĭ (construite în 1901 la Severin), Cernavoda și Măgurele (construite în 1899 la Budapesta), Independența (1894), Dorobanțul (1877), Vulturul (aceste treĭ foste proprietatea Petcusi & C-nie), Calafat (construit la Severin în 1898), Călugărenĭ (construit în 1880 la Kornenburg).

11 Remorchere: Basarab (1893), Petru Rareș (1891), Severin (1891), Despina Dómna (1869, fost propr. Danubius), Stefan-cel-mare și Mihaĭ-Viteazul (ambele construite la Severin în 1900), Radu-Negru (1899), Brâncoveanu (1891), Dragoș (1892), Miron Costin 1883; (tóte aceste 4, foste proprietatea Societățiĭ Porților-de-Fer), Gherdap (1893).

53 Schlepurĭ: No. 171 (1899 Severin), No. 172 (1899 la Severin), No. 304 (1853 la Altofen), No. 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412 (tóte construite în 1891 la Linz, Allgemeine Ost. Baugesellschaft), No. 613, 614, 615, 616 (tóte construite în 1892 la Budapesta, Schoen.-Hartmann) No. 617, 618, 619, 620 (tóte construite în 1892 la Lintz, Allgemeine Ost. Bau-ges), No. 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628 (tóte construite în 1892 la Budapesta «Danubius»), No. 629, 630, 631, 632 (tóte construite în 1892 la Linz Allgemeine Oster. Bau-ges), No. 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640 (tóte construite în 1892—93 la Budapesta, Schoenichen-Hartman), No. 641, 642, 643, 644, 645, 646 (tóte construite în 1893 la Budapesta, «Danubius»), No. 647, 648, 649, 650, 658, 659, 661, 1360 (tóte construite 1897—1900 la Severin).

7 Tranks: No. 352 (1897), 353 (1897), 356 (1899), 357 (1899), 651 (1897), 654 (1899), și 655 (1899), tóte costruite la Budapesta «Danubius».

b) Societatea Rusă «Gagarin».

Acéstă societate are sediul în Odessa și o agenție pentru navgațiunea pe Dunăre la Galațĭ. Ea dispune de următórele vase: 4 Vapóre cu helice: Kujaz Gagarin, Russ, Bolgaria (aceste 3 fac curse între Odesa-Corabia), Ismail (Odesa-Galațĭ-Ismail-Vilkov). 8 cu pânze: Svjatij-Sergij, Korolj Alex. I (aceste doue fac remorcaj între Renĭ-Belgrad), Bessarabec, Graf Ignatiev (fac remorcaj între Renĭ-Vâlcov-Odesa prin canalul Ociacov), Ruminia, Serbia, Cernogoria și Patriot (fac curse și remorcaj între Renĭ și Cladova). 15

Barges de fer: Ialta, Voronez, Kiev, Harkov, Cernigov, Sevastopol, Poltava, Kursk, Moskova Kilia, Reni, Vilkov, Olga, Ypered și Uspjech.

12 Tranks de fier: Baku, Batun. Poti, Tiflis, Derbent, Leukoran, Erivan, Kutais, Surahani, Balahanĭ, Kars și Erzerum. In plus, Compania maĭ are: un vapor «Calarașĭ», 4 pontóne de fier: Kerciŭ, No. 1, 2, 3; șése pontóne de lemn: No. 3, 5, 1, 6. 12 și 26 și opt platforme de lemn: No, 4, 13, 14, 15, 21, 22, 23, 24.

c) *Societatea austriacă de navigațiune pe Dunăre (D. D. S. G.)*

Are sediul în Viena și un inspectorat la Galațĭ. Dispune de 810 schleps.

d) *Societatea anonimă ungară (M. F. T. R).*

Are sediul la Budapesta și agenția generală la Galațĭ.

Dispune de următórele vase:

14 Paquebots de fier (de la No. 1—14).

28 Remorquere: Oranka, Baross, Böös, Fátra, Fertö, Garam, Gr. Szapány Gyula, Györ, Hernád, Ihékes, Ipolysag, Kinizsy, Latorcza, Lukács, Béla, Mátra, Medve, Norma, Pontius, Rábeza, Salvator, Tátra, Tisza, Kálmán, Torontál, Trinitas, Vértes, VI, Wekerle Sándor, Zagyva. Din acestea, 17 sunt cu pânze, restul cu helice. Maĭ are și 249 chalands de fier.

e) *Compania «I. & R. pr.» de navigație pe Dunăre*

Are sediul în Viena, e înființată la 1829 și dispune de 52 vapóre de pasagerĭ și 867 de mărfurĭ.

De treĭ orĭ pe săptămână vapórele acesteĭ companiĭ fac curse între Budapesta și Galațĭ, oprindu-se între alte porturĭ dunărene la Cernavoda, Brăila și Galațĭ.

De la Galațĭ la Tulcea sunt vapóre care fac curse locale.

La Galațĭ e în legătură cu vapórele «Lloyd austriac» pentru mare.

VI.

INSTITUȚIUNI DE CREDIT [1])

1. Băncĭ.

a) *Banca Națională a Românieĭ.* In fruntea instituțiunilor nóstre de credit, care în timpiĭ din urmă aŭ luat un avênt îmbucurător, stă acéstă bancă fondată în 1880 ca bancă de scompt și circulațiune, învestită pentru emisiunea biletelor de bancă cu un privilegiŭ exclusiv, care a fost prelungit până în 1930. Are în fie-care din orașele Constanța și Tulcea câte o agenție.

Principalele sale operațiunĭ consistă în scomptul și încasarea efectelor de comerț, în avansurĭ pe titlurĭ garantate de Stat, în păstrarea depositelor de valorĭ mobiliare ce i se încredințéză, în virimente și în deposite în compt curent; în curênd Banca va face și serviciul de casierie pe séma Statuluĭ.

Mișcarea medie a scomptuluĭ comercial în aniĭ 1899—1900 a fost: 3,3 milióne leĭ pentru Constanța și 9 milióne leĭ pentru Tulcea.

Stocul eĭ osciléză între 50 și 80 milióne, iar circulația biletelor între 100 și 160 milióne leĭ.

b) *Banca Generală a Românieĭ.* (Capital 10 milióne leĭ), fondată în scopul de a face

[1]) Dupa «Comerțul Românieĭ» de *G. Christodorescu,* Buc. 1902, pag. 30—36.

orĭ-ce operaţiunc financiară şi de bancă, inclusiv operaţiunile de deposit şi de report, precum şi cele de comision şi de avansurĭ pe mărfurĭ. Reşedinţa eĭ este la Bucureştĭ şi are sucursală la Constanţa.

c) *Banca Agricolă.* (Capital 12 milióne, din care 9 milióne vĕrsate). Societate anonimă înfiinţată în scop de a veni în ajutorul marilor proprietarĭ agricolĭ şi arendaşilor prin împrumuturĭ pe termene scurte, acordate fără saŭ cu gagiŭ în producte, vite saŭ unelte agricole. Sediul societăţeĭ este la Bucurescĭ şi are sucursale la Constanţa şi Tulcea.

d) *Creditul Agricol.* Instituţiune de mare importanţă pentru România şi care lipsesce din multe ţĕrĭ. Casele de credit agricol aŭ fost înfiinţate la noĭ în ţĕră pentru prima óră, printr'o lege din 1882 şi după ce aŭ primit óre-care modificărĭ, aŭ fost reorganisate în 1892. Sediul Creditului agricol e la Bucurescĭ şi are sucursale la Constanţa şi Tulcea. Ea se compune din două secţiunĭ: cea dintâiŭ cu un capital de 20 milióne de leĭ, vĕrsat întreg de Stat, împrumută agricultorilor şi industriaşilor agricolĭ, sumele necesare agriculture̦ĭ şi industriilor derivate dintr'ênsa; a doua secţiune, al căruĭ capital nu e precisat, face avansurĭ sătenilor pentru a subveni la primele cheltuelĭ de instalaţiune pe moşiile vîndute lor de către guvern în urma legeĭ din 1889, pentru înstreinarea bunurilor Statuluĭ şi rĕscumpĕrarea embaticurilor.

e) *Creditul funciar rural.* Asociaţiune mutuală. Are sediul la Bucurescĭ. Imprumută pe ipotecĭ de moşiĭ. Până în 1897, Creditul a efectuat împrumuturĭ de 306 milióne, iar moşiile ipotecate aveaŭ până la acéstă dată o întindere de aprópe 2 milióne hectare. Este primul institut economic, instalat, organizat şi condus de Românĭ. Sunt şi în Dobrogia moşiĭ ipotecate la Creditul funciar rural. Numĕrul şi întinderea lor n'o cunosc.

f) *Creditul funciar urban din Bucurescĭ.* Face împrumuturĭ pe clădirĭ urbane. Are în circulaţiune scrisurĭ în valóre nominală de 179 milióne leĭ. Acestuĭ credit sunt ipotecate multe imobile din Constanţa.

g) *Creditul funciar urban din Iaşĭ.* Face aceleaşĭ operaţiunĭ, ca şi cel din Bucurescĭ şi are în Constanţa maĭ multe imobile.

h) *Casa de depunerĭ, consemnaţiunì şi economie.* Are sediul la Bucurescĭ şi la fie-care Administraţiune financiară din capitalele de judeţe are câte o sucursală a caseĭ de economie.

i) *Banca de scont din Constanţa.* E o societate anonimă înfiinţată la 1 Iulie 1899 şi are capital de 400.000 leĭ împărţit în 4000 acţiunĭ. Operaţiunile eĭ sunt: cumpĕră şi vinde efecte publice din ţĕră, face împrumuturĭ pe efecte publice, ia parte la tot felul de titlurĭ, face schimb de monetă, scontéză poliţe, face împrumuturĭ cu gagiĭ, face avansurĭ în compt curent pe deposite de titlurĭ saŭ efecte comerciale, împrumută pe mărfurĭ, cumpĕră imobile, primesce cu procente banĭ, se împrumută pe efecte, póte emite obligaţiunĭ cu termenĭ lungĭ, etc.

Bilanţul eĭ la sfârşitul luĭ 1900 era de 627.449 leĭ.

2. Societăţĭ de asigurare.

Sunt de două felurĭ: unele cu prime fixe, cum *Dacia-România, Naţionala, Generala* şi *Patria,* altele mutuale: *Universala* şi *Unirea.* Tóte aŭ afacerĭ în Dobrogia, nu cunosc în ce limite.

VII.

SOCIETĂȚI

A) Jud. Constanța.

a) Societatea Meseriașilor. Are sediul în orașul Constanța și e înființată în anul 1893. Are un capital de 12.000 leĭ, cu care se împrumută societariĭ și se dă ajutor în cas de bólă membrilor săracĭ.

b) Societatea «Tomis». Are sediul în orașul Constanța și dispune de un capital de 6.000 leĭ, cu care se împrumută membriĭ. A fost înființată în 1895.

c) Societatea «Macedo-Română», fondată în anul 1897 și are sediul în orașul Constanța. Dispune de un capital de 5.000 leĭ, care se întrebuințéză pentru ajutor Macedonenilor și Albanezilor fără mijlóce, cum și pentru împrumuturĭ între societarĭ.

d) Societatea «Mihaĭ-Bravul» din orașul Medgidia. A fost înființată în anul 1896 și dispune de un fond de 64.000 leĭ, cu care se împrumută numaĭ societariĭ.

e) Societatea «Aurora» din orașul Hârșova, a fost fondată la anul 1893 și are un capital de 45.000 leĭ, cu care se împrumută numaĭ membriĭ.

B) Jud Tulcea.

In acest județ, după cum îmĭ face cunoscut Prefectura cu adresa No. 3515 din 7 Maĭ 1902, nu există asemenea societățĭ.

VIII.

TÎRGURI ȘI BÂLCIURI

A) Jud. Constanța.

1. Bâlciul cel maĭ vechiŭ și cel maĭ mare din întréga Dobrogie este fără îndoială cel de la *Medgidie.*

Acest oraș așezat la încrucișarea maĭ multor drumurĭ naturale ale provincieĭ, a atras acum 150 anĭ atențiunea Sultanuluĭ Mahmud I, care l'a înființat pentru prima óră în 1752 — se ḑice. El puse să se construiască, pe délul Panaghiruluĭ în apropiere de fostul sat tătărăsc Carasu, maĭ multe barace, unde o dată pe an veniaŭ neguțătorĭ din Turcia și chiar din Provinciile Dunărene, cu marfă. Bâlciul se făcea primă-vara.

Comunicațiile maĭ eraŭ înlesnite și prin navigabilitatea brațuluĭ Carasu, care de la Cernavoda, pe atuncĭ Bogaz-Kioĭ, permitea vaselor să intre până la locul bâlciuluĭ, maĭ ales într'un ano-timp, când apele eraŭ marĭ.

Maĭ în urmă, pe la începutul veaculuĭ XIX-lea, bâlciul se ținea de douĕ orĭ pe an, primăvara și tómna [1]), și ținea 15 ḑile fie-care. Din lipsă de documente nu se póte sci transacțiunile ce se făceaŭ la acest bâlciŭ pe timpul Turcilor, dar de sigur ele trebue să fi fost destul de marĭ, maĭ ales după ce Sultanul Abdul Medgid fondă orașul Medgidia, tocmaĭ în vederea importanțeĭ tîrguluĭ.

Pe timpul cât dura bâlciul, tribunalele de comerț din Tulcea și Constanța se mutaŭ la Medgidia, de aci se deduc transacțiunele colosale ce se făcea aci [2]).

---

[1]) *I. Ionesco.* «Excursion dans la Dobrodja», pag. 18 și 39.

[2]) *D'Hogguer.* «Renseignements sur la Dobrodja», pag. 41-42.

Astăzĭ bâlciul se ţine tot de două orĭ pe an: 15—30 Junie şi 15—30 Octombrie.

Principalele mărfurĭ ce se vînd sunt: vite în primul rând, apoĭ căruţărie, instrumente agricole, curelărie, braşovenie şi manufacturĭ.

Transacţiunile variază între 1.200.000 şi 800.000 leĭ la fie-care bâlciŭ.

2. Bâlciul de la *Hârşova*. A fost înfiinţat în 1886 şi a durat până în 1893.

Acum s'a reînfiinţat. Acest tîrg durézǎ 15 ḑile (1—14 Septembrie) pe fie-care an. Transacţiunile de aci sunt fórte nesemnificative.

3. In tot cursul anuluĭ se ţine la *Oltina* un tîrg de vite, la date fixe, adică la: 22 şi 23 Aprilie, 21 Maiŭ, 29 Iunie, 15 August, 1 Octombrie şi 9 Decembrie.

4. Tîrgurĭ de cereale se ţin tómna în tóte ḑilele la: Constanţa, Murfatlar, Medgidia, Cernavoda, Hârşova, Boazgic, Rasova, Oltina, Dervent şi oraşul Ostrov.

5. Tîrgurĭ săptămânale sunt: La Medgidia în fie-care Vinerĭ, la Cuzgun şi Mangalia în fie-care Duminecă.

B) Jud. Tulcea.

1. In oraşul Babadag se fac tîrgurĭ săptămânale (Dumineca), pentru cereale, vite şi alimente.

2. In Chilia-Veche, în fie-care Lunĭ este un tîrg de vite.

3. In Tulcea:

In fie care zi tîrgurĭ de cereale.

De două orĭ pe săptămână (Marţea şi Sâmbăta) se face tîrg de vite în piaţa Sf. Gheorghe.

In fie-care Marţĭ se face un tîrg de alimente în piaţa Carol I şi Sâmbăta în piaţa Sf. Gheorghe.

Alte tîrgurĭ nu sunt.

(Adresa Prefecturiĭ No. 3515 din 7 Maiu 1902).

CAPITOLUL X.

STATISTICA

In Dobrogia, care pe o suprafață de 15,600 km. p. hrănesce zece némurĭ de populațiunĭ principale și un îndoit numĕr de popóre diferite, venite ca să-șĭ găséscă aci o nouă patrie, cum: Sêrbĭ, Muntenegrenĭ, Albanezĭ, Italienĭ, Englezĭ, Francezĭ, Polonĭ, Belgienĭ, până și din extremul orient, ca Persanĭ, Curzĭ, Indienĭ; într'o țéră cu un amestec așa de variat de popóre, fie-care cu obiceiurile sale, o statistică riguróså, dacă n'ar fi imposibilă, dar maĭ greŭ de realisat, maĭ ales la începutul ocupăriĭ Dobrogieĭ de către Românĭ.

Ast-fel Găgăuțiĭ sunt numĕrațĭ une-orĭ între Românĭ, alte orĭ cu Bulgariĭ, de aceea numĕrul lor este nesigur.

Țiganiĭ, carĭ sunt de douĕ felurĭ: turcițĭ și creștinĭ, s'aŭ numĕrat cu Româniĭ și cu Turciĭ, până maĭ aniĭ trecuțĭ.

Scopițiĭ, nicĭ astăzĭ nu se cunósce exact numĕrul lor, de și sunt o sectă cu totul diferită de Lipovenĭ, cu care ĭĭ confundă statisticele.

Lipoveniĭ chiar sunt de maĭ multe secte, fără a fi împărțițĭ la numĕrătóre.

La început, greutățile eraŭ marĭ, mulțĭ din locuitoriĭ Dobrogieĭ se sustrăgeaŭ unuĭ control riguros al autorităților, din causa temeriĭ ce aveaŭ de a face armata; registrele stăriĭ civile nu se puteaŭ ține cu exactitudine.

«Ceĭ morțĭ — zice Domnul D. Sturdza [1]) — se înscriŭ la sunetul clopotuluĭ înmormântăriĭ, iar strigătul celor ce se nasc nu iese din casa părintéscă, ca să'l audă ceĭ carĭ țin registrele».

Mi-ar fi fost greŭ, dacă nu imposibil de a duce la un bun sfârșit acest capitol, din causa lipseĭ de isvóre, dacă n'aș fi obținut nisce date destul de prețióse, pe cât de exacte, pentru ambele județe de la neobosițiĭ Prefecțĭ, Domniĭ Luca Ionescu și Scarlat C. Vârnav [2]).

Cu ajutorul acestor douĕ prețióse isvóre, am putut întocmi tabloul de populațiunea Dobrogieĭ pe timp de 20 anĭ, din 5 în 5, pe județe și naționalitățĭ principale:

NAȚIONALITĂȚI	1880		1885		1890		1895		1900	
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea
Românĭ	15.251	25.248	29.100	29.886	39.829	32.593	57.971	38.555	74.792	50.243
Bulgarĭ	8.038	21.402	7.971	21.851	9.076	24.671	11.671	24.668	12.665	26.617
Turcĭ	11.126	5.322	9.394	4.624	8.014	5.014	7.870	8.308	7.920	3.588
Tatarĭ	23.498	4.408	28.989	5.336	25.682	3.828	22.068	—	26.531	1.944
Țiganĭ	—	706	—	840	—	823	—	—	790	1.493
Rușĭ	35	8.313	47	17 812	92	21.022	226	22.331	221	13.431
Lipovenĭ	513	9.170	844	—	932	—	1.204	—	1.245	12.055
Grecĭ	2.121	4.360	2.573	4.694	2.201	5.292	3.586	6.697	4.357	4.748
Armenĭ	215	756	596	889	533	694	898	753	1.445	902
Ovreĭ	285	2.862	620	3.206	653	3.253	1.063	3.291	1.268	2.147
Germanĭ	75	2.955	1.108	3.129	1.310	2 683	4.195	3.936	4.518	4.233
Diferite națiunĭ	404	183	54	476	576	1.188	897	1.363	1.309	2.327
Total pe județe	61.561	85.685	81.206	92.246	88.898	101.061	114.649	109.902	137.061	124.429
Total general	147.246		173.452		189.959		224.551		261.490	

[1]) «Suprafața și populația Regatuluĭ Românieĭ», p. 13.

[2]) A se vedea «Darea de sémă a Județuluĭ Tulcea pe anul 1903 și a Jud. Constanța pe anul 1902».

Din datele acestuĭ tabloŭ [1]) putem deduce:

a) Densitatea.

Densitatea locuitorilor pe km. patrat este arătată în tabloul:

DENSITATEA PENTRU:	1880	1885	1890	1895	1900
Judeţul Constanţa	8.75	11.34	12.43	16.03	19.17
» Tulcea	10.14	10.91	11.96	13.00	14.71
Intreaga Dobrogie	9.43	11.11	12.18	14.38	16.76

Aşa dar am primit Dobrogia cu o populaţie de 147.246 suflete, ceea ce represinta în 1880 o densitate de 9.43 locuitorĭ pe un km. □ şi după 20 anĭ, acéstă populaţie aprópe s'a îndoit.

Dacă comparăm între dênsele cele două judeţe vedem:

Că în 1880 Judeţul Tulcea întrece pe Constanţa cu 24.124 suflete; iar din ce în ce scade; ast-fel:

In 1885 Judeţul Tulcea întrece pe Constan‚a numaĭ cu 11.040.

In 1890 întrecerea este de 12.163, pentru ca

In 1895 întrecerea să trécă de partea Judeţuluĭ Constanţa, cu cifra de 4.747 suflete, iar în 1900, cu 12.632 suflete.

Acésta se datoresce în mare parte construiriĭ poduluĭ de la Cernavoda.

Se datoresce acéstă crescere şi excedentuluĭ născuţilor asupra morţilor?

Statistica tace. Totuşĭ este de bănuit, că maĭ sunt şi imigraţiunile care aŭ sporit numĕrul populaţiuniĭ şi cred că maĭ mult acestuĭ din urmă factor se atribue o crescere aşa de mare a populaţieĭ Dobrogieĭ în general şi a Judeţuluĭ Constanţa în special.

b) Crescerea la %.

Crescerea la sută în timp de 20 anĭ, din 5 în 5 anĭ e representată prin tabloul:

CRESCEREA LA %	1880–85	1885–90	1890–95	1895–900
Pentru Judeţul Constanţa . .	31.94	9.47	29.00	19.55
» » Tulcea .	7.66	9.55	8.75	13.22
» Intréga Dobrogie . .	17.80	9.52	18.21	16.45

In termen general, Judeţul Constanţa a crescut în timp de 20 anĭ cu 122.76%, pe când Judeţul Tulcea cu 45.26% numaĭ, iar întréga Dobrogie cu 77.61%.

Crescerea anuală este representată în tabloul:

CRESCEREA ANUALA LA %	1880 85	1885-90	1890–95	1895 - 900	Med. Gener.
Pentru Judeţul Constanţa . .	6 38	1.89	5.80	3.91	4.49
» » Tulcea . . .	1.53	1.91	1.75	2.64	1.95
» Intréga Dobrogie . .	3.56	1.90	3.64	3.29	3.09

[1]) Nepotrivirea între cifrele din tablou şi cele-l'alte numĕrătorĭ, provine din uşurinţa cu care se faceaŭ darile de sémă ale celor două judeţe dobrogene.

Primele statisticĭ şi darĭ de sémă riguróse şi exacte sunt făcute pentru Jud. Tulcea de regretatul Ion Neniţescu, dar maĭ ales de D-l Luca Ionescu. iar pentru Jud. Constanţa de D-l Vărnav.

Se pot dar lua datele acestuĭ ultim tabloŭ ca definitive şi maĭ exacte.

c) Naţionalităţĭ.

Am primit Dobrogia cu o populaţie românéscă de 40.499 suflete şi după 20 anĭ de stăpânire, cifra s'a urcat la 125.035 adică de peste 3 orĭ maĭ mare. Crescerea e arătată în tabloul:

LA % PENTRU	1880—85		1885—90		1890—95		1895 - 900		1880—1900
	General	Anual	General	Anual	General	Anual	General	Anual	Anual
Judeţul Constanţa	91.11	18.22	36.87	7 37	45.60	9.12	29.05	5.81	10.13
» Tulcea	18.40	3.68	9 09	1.82	18.03	3.60	32.43	6.48	3.89
Intréga Dobrogie	54.75	10.85	22.98	4 59	31.81	6.36	30.74	6.14	7.00

Bulgarĭ eraŭ în 1880 un numĕr de 29.440 suflete, care după 20 anĭ aŭ atins cifra de 39.282, crescerea anuală la % fiind de:

2.89 pentru judeţul Constanţa
1.22 » » Tulcea
1.67 » Dobrogia

Am găsit în Dobrogia la ocuparea eĭ 16.448 Turcĭ, carĭ anual aŭ emigrat, aşa că numĕrul lor a scăd̦ut după 20 anĭ la 11.508 suflete.

Tătarĭ eraŭ 27.906 suflete în 1880, iar în 1900 sunt 28.475, decĭ numĕrul lor s'a mărit cu 569 suflete, acum emigréză pe fie-care an.

Asupra Ţiganilor nu se póte face raportul cresceriĭ, datele statistice lipsind.

In 1880 eraŭ 8.348 Ruşĭ, care după 20 anĭ aŭ sporit la cifra de 13.652 suflete, crescerea la % anuală fiind de:

0.28 pentru judeţul Constanţa
3.13 » » Tulcea
3.18 » Dobrogia

Lipovenĭ eraŭ 9.683 în 1880, iar după 20 anĭ numĕrul lor a crescut la 13.300, crescerea la % anuală fiind de:

7.00 pentru judeţul Constanţa
1.58 » » Tulcea
1.88 » Dobrogia

Am avut în Dobrogia la ocuparea eĭ, 6.481 Grecĭ, iar acum avem 9.105, crescerea anuală este de:

5.30 pentru judeţul Constanţa
0.48 » » Tulcea
2.50 » Dobrogia

Armenĭ eraŭ 971, iar acum sunt 2.347 suflete; crescerea la % anuală este de:

30.75 pentru judeţul Constanţa
1.40 » » Tulcea
7.65 » Dobrogia

Ovreĭ am avut la ocuparea Dobrogieĭ 3.147, iar acum sunt 3.415, crescerea la % anuală e aşa dar de:

26.30 pentru judeţul Constanţa
în descrescere » » Tulcea
0.43 » Dobrogia

Germanĭ am găsit în 1880, un numĕr de 3.030 suflete şi acum avem 8.751; crescerea decĭ anuală la % a fost:

286 pentru judeţul Constanţa
2.20 » » Tulcea
9.53 » Dobrogia

Recapitulând sporul diferitelor naţionalităţĭ, cum şi crescerea anuală la %, în timp de 20 anĭ, de la ocuparea Dobrogieĭ, avem tabloul:

NAȚIUNI	Județul Constanța — Sporul în 20 ani	Județul Constanța — Crescerea anuala la %	Județul Tulcea — Sporul în 20 ani	Județul Tulcea — Crescerea anuală la %	Dobrogia — Sporul în 20 ani	Dobrogia — Crescerea anuala la %
Românĭ	59.541	10.13	24 995	3.89	84.536	7.00
Bulgarĭ	4.627	2.89	5.215	1.22	9.842	1.67
Rușĭ	186	0.28	5.118	3.13	5.304	3.18
Lipovenĭ	732	7.00	2 885	1 58	3.617	1.88
Grecĭ	2.236	5.30	388	0.48	2.624	2.50
Armenĭ	1 230	30.75	146	1.40	1.376	7.65
Ovreĭ	983	26.30	în descrescere		268	0.43
Germanĭ	4.443	286	1.278	2.20	5.721	9.53
Tătarĭ	3.033	0.65	în scădere		569	0.10
Turcĭ	I	N S	C Ă	D	E R	E

TABLOU

Arătând mişcarea populaţieĭ Dobrogieĭ în cursul anuluĭ 1900.

JUDEȚE	Populația la începutul anuluĭ 1900	Căsătoriĭ	Divorțurĭ	Nascuți vii — Totalul	Nascuți vii — Sex — Băețĭ	Nascuți vii — Sex — Fete	Nascuți vii — Stare civilă — Legitimĭ	Nascuți vii — Stare civilă — Nelegit.	Nascuți vii — Religiune — Ortodoxĭ	Nascuți vii — Religiune — Catolicĭ	Nascuți vii — Religiune — Ovreĭ	Nascuți vii — Religiune — Alte
Constanța	135.050	630	10	5.671	2.975	2.696	5.461	210	4.107	259	48	1.257
Tulcea	123.192	731	5	5.059	2.623	2.436	4.831	228	3.957	267	86	749
Total	258.242	1.361	15	10.730	5.598	5.132	10,292	438	8.064	526	134	2.006

JUDEȚE	Morți — Total	Morți — Sex — Bărbațĭ	Morți — Sex — Femeĭ	Morți — Religiune — Ortodoxĭ	Morți — Religiune — Catolicĭ	Morți — Religiune — Ovreĭ	Morți — Religiune — Alte	Născuțĭ morțĭ
Constanța	3.129	1.718	1.411	2.027	108	29	965	69
Tulcea	3.030	1.595	1.435	2.399	93	46	492	72
Total	6.159	3.313	2.846	4.426	201	75	1.457	141

JUDEȚE	Excedent — Născuțĭ	Excedent — Morțĭ	Masc. — Născuțĭ	Masc. — Morțĭ	Fem. — Născute	Fem. — Morțĭ	Ortod. — Născuțĭ	Ortod. — Morțĭ	Catol. — Născuțĭ	Catol. — Morțĭ	Ovrei — Născuțĭ	Ovrei — Morțĭ	Alte — Născuțĭ	Alte — Morțĭ
Constanța	2.542	—	1.527	—	1.285	—	2.080	—	151	—	19	—	292	—
Tulcea	2.029	—	1.028	—	1.001	—	1.558	—	174	—	40	—	257	—
Total	4.571	—	2.555	—	2.286	—	3.638	—	325	-	59	—	549	—

Populaţia Dobrogieĭ a crescut decĭ, în mod natural (fără imigrărĭ) cu 4.571 suflete, adică 2.542 în județul Constanța și 2.029 în județul Tulcea. Acest spor adăogat la cifra populațieĭ de la începutul anuluĭ 1900, găsim la finele acestuĭ an:

137.592 pentru județul Constanța
125.221 » » Tulcea
262.813 » întréga Dobrogie.

Cifra exactă a populațieĭ provinceĭ la sfârșitul anuluĭ 1900.

Acéstă populaţie repartizată pe comunele urbane şi rurale stă ast-fel:

a) **Populaţia urbană pe judeţe:**

Comunele urbane pe judeţe	Populaţia la începutul anului 1900	Căsătorii	Divorţuri	Născuţi vii: Totalul	Născuţi vii: Sex: Băeţi	Născuţi vii: Sex: Fete	Născuţi vii: Stare civilă: Legitimi	Născuţi vii: Stare civilă: Nelegitimi	Născuţi vii: Religie: Ortodoxi	Născuţi vii: Religie: Catolici	Născuţi vii: Religie: Ovrei	Născuţi vii: Religie: Alte	Morţi: Totalul	Morţi: Sex: Bărbaţi	Morţi: Sex: Femei	Morţi: Religie: Ortodoxi	Morţi: Religie: Catolici	Morţi: Religie: Ovrei	Morţi: Religie: Alte	Născuţi morţi	Excedent: Născuţi	Excedent: Morţi	Masc.: Născuţi	Masc.: Morţi	Fem.: Născuţi	Fem.: Morţi	Ortod.: Născuţi	Ortod.: Morţi	Cat.: Născuţi	Cat.: Morţi	Ovrei: Născuţi	Ovrei: Morţi	Alte: Născuţi	Alte: Morţi
Constanţa																																		
Cernavoda	2.259	8	—	107	57	50	94	13	76	10	1	20	75	49	26	58	3	1	13	5	32	—	8	—	24	—	18	—	7	—	—	—	7	—
Constanţa	12.725	56	3	400	221	179	368	32	221	43	43	93	316	203	113	171	27	27	91	9	84	—	18	—	66	—	50	—	16	—	16	—	2	—
Cuzgun	1.352	8	—	62	35	27	58	4	62	—	—	—	29	16	13	29	—	—	—	1	33	—	19	—	14	—	33	—	—	—	—	—	—	—
Hârşova	3.088	9	1	136	79	57	127	9	95	—	1	40	59	35	24	34	—	1	24	3	77	—	44	—	33	—	61	—	—	—	—	—	16	—
Mangalia	1.459	4	—	52	28	24	49	3	22	13	—	17	48	30	18	25	3	—	20	1	4	—	—	2	6	—	—	3	10	—	—	—	—	3
Medgidia	3.251	20	—	132	75	57	128	4	88	2	1	91	100	52	48	27	—	—	73	5	32	—	23	—	9	—	11	—	2	—	1	—	18	—
Ostrov	3.097	18	1	113	66	47	105	8	111	—	1	1	74	52	22	73	—	—	1	1	39	—	14	—	25	—	38	—	—	—	1	—	—	—
Total	27.231	123	5	1.002	561	441	929	73	625	68	47	262	701	437	264	417	33	29	222	25	301	—	124	2	177	—	208	3	35	—	18	—	40	3
Tulcea																																		
Babadag	3.376	16	1	126	66	60	120	6	94	—	10	22	103	56	47	74	1	4	24	2	23	—	10	—	13	—	20	—	—	1	6	—	—	2
Chilia-Veche	2.565	16	—	112	60	52	103	9	88	—	3	21	58	30	28	53	—	2	3	—	54	—	30	—	24	—	35	—	—	—	1	—	18	-
Isaccea	3.335	17	—	117	61	56	109	8	101	—	2	14	97	56	41	70	3	3	21	6	20	—	5	—	15	—	31	—	—	3		1	—	7
Mahmudia	1.834	2	—	63	30	33	61	2	38	1	5	19	31	15	16	16	—	4	11	1	32	—	15	—	17	—	22	—	1	—	1	—	8	—
Măcin	4.063	25	1	126	63	63	116	10	98	2	1	25	100	57	43	72	4	2	22	2	26	—	6	-	20	—	26	—	—	2	—	1	3	—
Sulina	5.611	22	—	236	135	101	205	31	197	21	10	8	132	80	52	105	10	2	15	8	104	—	55	—	49		92	—	11	—	8	—	—	7
Tulcea	18.880	71	2	570	288	282	523	47	452	12	45	61	464	257	207	351	8	26	79	15	106	—	31	—	75	—	101	—	4	—	19	—	—	18
Total	39.664	169	4	1.350	703	647	1.237	113	1.068	36	76	170	985	551	434	741	26	43	175	34	365	—	152	—	213	—	327	—	10	6	33	2	29	35
Total general	66.895	292	9	2.352	1.264	1.091	2.166	186	1.693	104	113	432	1.686	988	698	1.158	59	72	397	59	666	-	276	2	390	—	535	3	45	6	51	2	69	38

b) **Populaţia rurală pe judeţe:**

Judeţe	Populaţia la începutul anului 1900	Căsătorii	Divorţuri	Născuţi vii: Totalul	Născuţi vii: Sex: Băeţi	Născuţi vii: Sex: Fete	Născuţi vii: Stare civilă: Legitimi	Născuţi vii: Stare civilă: Nelegitimi	Născuţi vii: Religie: Ortodoxi	Născuţi vii: Religie: Catolici	Născuţi vii: Religie: Ovrei	Născuţi vii: Religie: Alte	Morţi: Totalul	Morţi: Sex: Bărbaţi	Morţi: Sex: Femei	Morţi: Religie: Ortodoxi	Morţi: Religie: Catolici	Morţi: Religie: Ovrei	Morţi: Religie: Alte	Născuţi morţi	Excedent: Născuţi	Excedent: Morţi	Masc.: Născuţi	Masc.: Morţi	Fem.: Născuţi	Fem.: Morţi	Ortod.: Născuţi	Ortod.: Morţi	Cat.: Născuţi	Cat.: Morţi	Ovrei: Născuţi	Ovrei: Morţi	Alte: Născuţi	Alte: Morţi
Constanţa	107.819	507	5	4.669	2.414	2.255	4.532	137	3.482	191	1	995	2.428	1.281	1.147	1.610	75	—	743	44	2.241	—	1.133	—	1.108	—	1.872	—	116	—	1	—	252	—
Tulcea	83.528	562	1	3.709	1.920	1.789	3.594	115	2.889	231	10	5,9	2.045	1.044	1.001	1.658	67	3	317	38	1.664	—	876	—	788	—	1.231	—	164	—	7	—	262	—
Total	191.347	1.069	6	8.378	4.334	4.044	7.926	252	6.371	422	11	1.574	4 473	2.325	2.148	2.268	142	3	1.060	82	3.905	—	2.009	—	1.896	—	3.103	—	280	—	8	—	514	—

Densitatea populaţieĭ pe un kil. patrat la finele anuluĭ 1900 este:

19·24 pentru judeţul Constanţa
14.81 » » Tulcea
16.84 » întréga Dobrogie

CARTEA V-A

GEOGRAFIA MILITARA

CAPITOLUL I

PAZA FRONTIERII DE SUD A DOBROGIEI

Inainte de a intra în considerațiunĭ asupra sistemuluĭ de apărare al provincieĭ nóstre, să tratăm cestiunea privitóre la modul de pază al frontieriĭ de Sud, care în felul cum este organizat astăzĭ, îmĭ pare defectuos.

Propunem un alt sistem, care bazat pe principiĭ militare, cu puțin maĭ multe trupe, însă cu oboselĭ maĭ micĭ și economiĭ maĭ marĭ, să se pótă păzi frontiera maĭ bine.

Este vorba de un sistem de pază, care să radieze din două puncte centrale.

Acum paza frontieriĭ de Sud a Dobrogieĭ e încredințată următórelor trupe:

Un batalion permanent este așezat la Ostrov și are treĭ companiĭ în Ostrov, iar una la Asarlik, adică la aprópe 69 km., de vom lua traseul frontieriĭ.

Tot în Asarlîk maĭ este și o companie teritorială din Regim. Constanța No. 34.

Intre Ostrov și Asarlîc, paza se face: cele 3 companiĭ din Ostrov ocup pichetele 1—14 inclusiv (pichetul No. 14 este așezat la piatra frontieră No. 14).

De la pichetul 15 până la 22 inclusiv (în dreptul pietriĭ frontieră No. 18), regiunea de frontieră e ocupată de compania teritorială din Regim. Constanța No. 34, la stânga, căreia pichetele sunt ocupate până la No. 28 inclusiv (aprópe de piatra frontieră No. 22), de compania permanentă din Asarlîc și care aparține de batalionul de la Ostrov.

Ast-fel dar frontiera pe o lungime de 68.440 m. este păzită de cincĭ companiĭ.

De semnalat este intercalarea uneĭ companiĭ din Regim. 34, între cele patru ale batalionuluĭ din Ostrov.

Avem ast-fel o fracționare de la drépta către stânga; o porțiune de frontieră păzită de ómenĭ din trupa cu schimbul, locuitorĭ vecinĭ, decĭ în legătură cu populațiunea din Bulgaria, fie de interese și chiar de rudenie.

Orĭ-cine îșĭ póte închipui câte dificultățĭ întâmpină o companie din Ostrov ca să aprovizioneze, să schimbe ómeniĭ și maĭ ales să-ĭ supravegheze pe ceĭ din pichetul No. 14, așezat pe frontieră la maĭ bine de 48 km.

Aceleașĭ dificultățĭ întâmpină compania teritorială din Asarlîc, care trebue să trimétă, până dincolo de 20 km. spre Apus de reședință, aprovizionărĭ și ómenĭ de schimb, pe care trebue să-ĭ supravegheze.

Spre Răsărit de Asarlîk, paza frontieriĭ e făcută de două companiĭ, carĭ staŭ în Caraomer și de una la Mangalia.

In Caraomer se află o companie teritorială din Regim. Constanța No. 34, care ocupă pichetele: 29, 30, 31, 33, 37, 38, 39 și 40.

Compania permanentă din Caraomer se află întrețesută în compania teritorială, căcĭ ocupă pichetele: 32, 34, 35, 36.

Așa dar între pietrele de frontieră No. 22—28 (pichetele 29—40 inclusiv) se află două companiĭ, carĭ păzesc împreună o zonă de aprópe 37 km.

Și aci avem a semnala, pentru compania teritorială aceleașĭ dificultățĭ, ca și pentru cea din Asarlîk și aceleașĭ inconveniente.

Forțele aci sunt distribuite de la stânga spre drépta.

Compania permanentă din Mangalia păzesce frontiera de la piatra No. 28—31, avênd a ocupa 5 pichete (41—45). Supraveghiază dar o zonă de peste 27 km. și are forțele distribuite de la stânga spre drépta.

In definitiv, frontiera de Sud a Dobrogieĭ, lungă de 131 km. se păzesce de 8 companiĭ adică două batalióne, distribuite ne-egal, în care forțele se împart când de la drépta la stânga (cum este casul celor treĭ companiĭ din Ostrov). când de la stânga spre drépta (cum este casul celor două companiĭ teritoriale din Asarlîk și Caraomer și al celeĭ permanente din Mangalia), când în fine și la drépta și la stânga (cum este casul celor două companiĭ permanente din Asarlîc și Caraomer).

Astfel, cum se păzesce acum frontiera presintă următórele desavantagiĭ: *a)* că aprovizionarea este fórte dificilă, maĭ ales că tóte văile taie frontiera şi decĭ a merge de la un pichet la altul cu trăsura trebue un înconjur; *b)* pentru aceleaşĭ motive controlul şi schimbarea ómenilor este dificilă; *c)* că o dată trecut frontiera, un contrabandist, un dezertor saŭ chiar un tâlhar, nu are a maĭ întâlni înapoia frontiereĭ, nicĭ patrulă, nicĭ măcar un agent al armateĭ de care s'ar putea teme, căcĭ geandarmeria e aşa de puţină şi de rĕspândită, că nu póte patrula pe tótă zona din 'napoia frontieriĭ.

* * *

Sistemul de pază ce propunem, se bazéză pe principiul radieriĭ de la două centrurĭ, aşezate în interior, către frontieră. Aceste două centrurĭ ar fi Cuzgun şi Enghez, aşezate aproximativ la egală distanţă de frontieră.

Maĭ întâiŭ propunem ca cele două companiĭ teritoriale ale Regim. Constanţa No. 34, care acum se găsesc la Asarlîk şi Caraomer, să fie strămutate la Cuzgun şi Enghez, aşezate la centrul teritoriuluĭ acestor două companiĭ, ast-fel că ómenilor din trupa cu schimbul, le-ar fi maĭ uşor de a veni în fie-care Duminecă la companie, pentru instrucţie, de cât acum când reşedinţele sunt aşezate la marginea teritoriuluĭ companiilor.

Vom avea aşa dar două centre marĭ: Cuzgunul şi Enghezul, ocupate fie-care de câte un batalion permanent, avênd a păzi:

Cel din Cuzgun, o zonă de 67 km., de la punctul terminus până la piatra No. 20.

Cel din Enghez, o zonă de 64 km., restul frontieriĭ până la Mare.

Batalionul din Cuzgun, îşĭ va împărţi cele patru companiĭ ast-fel:

O companie la Ostrov, care va păzi frontiera de la punctul terminus până la piatra No. 9, adică pe o lungime de 14 km.

A doua companie aşezată la Cuiugiuk, va păzi frontiera pe o lungime de aprópe 20 km., de la piatra No. 9 până la No. 12.

A treia companie aşezată în Parachioĭ şi care va păzi frontiera între pietrele No. 12 şi 17, adică o zonă de aprópe 19 km.

In fine a patra companie aşezată la Asarlîk, va păzi frontiera pe o lungime de 15 km. de la piatra No. 17 până la No. 20.

Batalionul permanent din Enghez să-şĭ împartă companiile ast-fel:

O companie la Bairam-dede, pentru paza aprópe a 16 km. frontieră, între pietrele No. 20—23.

O companie la Caraomer, care ar avea de păzit frontiera pe distanţă de 21 km., între pietrele No. 23—27.

O companie la Sarighiol, va avea să păziască frontiera pe distanţă de peste 17 km. între pietrile No. 27—29.

In fine o companie în Mangalia va avea de păzit o zonă de peste 10 km. de la piatra No. 29 până la Mare.

Cele 8 companiĭ sunt aşeḑate, după acéstă normă, cam la centrul zoneĭ de frontieră, ce are de păzit fie-care, căcĭ de la fie-care reşedinţă până la punctele extreme ce are de supraveghiat, nu ar avea de străbătut comandanţiĭ companiilor pentru inspecţiĭ, de cât cel mult 18 km., cea maĭ lungă distanţă.

Pentru a concretiza maĭ bine cestiunea, dăm maĭ jos tabloul distanţelor de la reşedinţă până la punctele extreme de pe frontieră:

I-a	e departe	de	puntele	extreme	de	7	şi	10	km.
II-a	»	»	»	»	»	10	»	9	»
III-a	»	»	»	»	»	5	»	13	»
IV-a	»	»	»	»	»	9	»	6	»
V-a	»	»	»	»	»	11	»	14	»
VI-a	»	»	»	»	»	18	»	7	»
VII-a	»	»	»	»	»	16	»	8	»
VIII-a	»	»	»	»	»	14	»	8	»

Pe câtă vreme acum, de la reşedinţele unora din companiĭ până la punctele extreme sunt 36 km.

Numaĭ examinând traseul frontieriĭ ne putem da sèma de avantagiile ce procură sistemul de pază ce propunem şi care se pot rezuma:

I. Că se bazéză pe principiul avant-posturilor: cele două reşedinţe ale Bataliónelor şi în acelaş timp şi al companiilor teritoriale ar juca rolul unor reserve de avant-posturĭ; cele 8 companiĭ, de garde marĭ, împărţite în posturĭ micĭ (pichetele).

II. Că distanţele ce sunt de străbătut de la centrele companiilor până la pichete sunt micĭ şi în lungul văilor, care sciut este că taie frontiera, decĭ dificultăţile de a le străbate sunt micĭ; de aci aprovizionarea, schimbarea şi inspecţiunile sunt maĭ înlesnicióse.

III. Că înapoia frontieriĭ am avea o altă perdea de pază formată din cele 8 companiĭ permanente, iar ómeniĭ cu schimbul din cele doue companiĭ teritoriale să fie întrebuinţaţĭ a patrula de la o companie la alta, supraveghiaţĭ de gradaţiĭ trupelor permanente.

IV. Diferitele cazurĭ întâmplate pe frontieră pot fi resolvite de comandanţiĭ de companiĭ aflaţĭ în apropiere; iar în cas de agresiune din partea unor bande de tâlharĭ, pichetele pot fi întărite în grabă.

In fine maĭ propunem ca centrele şi sub-centrele de pază (Batalionele şi Companiile) să fie legate între ele şi cu pichetele prin şosele şi telefon.

Lucrările de şosele să fie executate cu soldaţĭ din trupa cu schimbul şi de ómeniĭ permanenţĭ, aşa că în 10—15 anĭ, am avea o reţea complectă de căĭ de comunicaţie pe frontiera de Sud a Dobrogieĭ, reţea care ar fi şi în interesul economic, în acéstă parte a provincieĭ, unde căile de comunicaţie lipsesc.

CAPITOLUL II

IMPORTANŢA MILITARĂ A DOBROGIEI

Consideraţiunĭ generale

Dobrogia, prin situaţiunea sa dincolo de frontierele naturale ale Românieĭ, ni se înfăţişéză ca un trunchiŭ de care se sprijină corpul întregiĭ nóstre Ţărĭ.

In adevĕr, de vom compara Muntenia şi Moldova cu corpul unuĭ om (România) stând jos, şi avênd piciórele întinse în susul Dunăriĭ, iar bustul încovoiat spre miază-nópte, ar avea mijlocul, representat prin curbătura ce descrie Dunărea între Ostrov şi Azaclăŭ, rezemat înapoĭ pe un trunchiŭ format de stâncile străvechĭ ale Dobrogieĭ.

In acéstă ordine de ideĭ, dacă am considera regiunea Focşanĭ-Nămolósa-Galaţĭ ca o cingătóre de oţel cu care Maiorul Schumann a înzestrat Ţéra nóstră, acéstă cingătóre nu ne va servi la nimic, cât timp nu vom căuta să păstrăm neatins trunchiul de reazim, Dobrogia, acest dar preţios născut din sacrificiĭ de sânge ale armateĭ nóstre, condusă de vitézul şi înţeleptul eĭ căpitan, *Regele Carol I.*

Studiul celor patru rĕsbóie ale véculuĭ al XIX-lea dintre Ruşĭ şi Turcĭ ne dovedesce, că pentru îndeplinirea testamentuluĭ luĭ Petru-cel-Mare, Ruşiĭ nu uitaŭ să coprindă în planul combinaţiunilor lor strategice, pe lângă Ţĕrile Române şi Dobrogia.

Şi póte că cea din urmă era maĭ în drumul atingeriĭ maĭ repede a punctuluĭ de miră al armatelor moscovite, Constantinopolul.

Lunga campanie din 1806—12 este o dovadă viue a intenţiunilor rusescĭ.

Ruşiĭ de şi ocup milităresce ambele Principate, însă tótă atenţiunea lor se îndréptă către Dobrogia.

Aŭ în cósta lor, pe teatrul de operaţie de la Smolensk întréga Europă condusă de puternicul Napoleon, şi totuşĭ Ruşiĭ trimet la Dunărea-de-jos 80.000 ómenĭ.

Resultatul scim, că a fost luarea Basarabieĭ în 1812, de şi aŭ suferit marĭ pierderĭ în Polonia.

Care aŭ fost trecĕtorile Ruşilor în Dobrogia?

Importanta posiţiune de la Bugeac, care le-a servit maĭ apoĭ şi în 1877, cum şi trecerea de la Ismail la Tulcea, ajutaţĭ fiind şi de flota stabilită la Sulina.

In timpul durateĭ acesteĭ campaniĭ, eĭ aŭ avut un pod solid aşezat la Hârşova, peste Dunăre la Gura Ialomiţeĭ.

În rĕsboiul următor, trupe însemnate moscovite, în cap cu Impĕratul forţéză trecerea de la Isaccea, de şi Principatele eraŭ ocupate cu alte douĕ corpurĭ de armată.

Numaĭ observaţiunile trase din aceste douĕ campaniĭ ne îndreptăţesc să ne punem întrebarea: De ce n'aŭ operat Ruşiĭ cu masa forţelor prin Muntenia? De ce n'aŭ trecut Ruşiĭ Dunărea între Olt şi Călăraşĭ, iar prin Dobrogea să fi trimis numaĭ un corp de armată, aşa după cum aŭ făcut în 1877?

Nu lungimea liniilor lor de operaţie aŭ călăuzit pe Ruşĭ să graviteze către gurile Dunăriĭ, nicĭ temerea ce putea să le inspire quadrilaterul bulgar.

Se scie că amândouĕ aceste cause n'aŭ împiedicat pe Ruşĭ să-şĭ ducă grosul forţelor lor pe la Şistov, în 1877.

Rĕspunsul acesteĭ întrebărĭ ni-l va da însăşĭ urmările acestor douĕ rĕsbóie: este tendinţa ce aŭ avut în tot-deauna Ruşiĭ de a face din Marea-Négră un lac rusesc şi a pune stăpânire pe gurile Dunăriĭ şi pe regiunea învecinată[1]).

Rĕsboiul din 1854—55 era proiectat a se desfăşura prin Dobrogia, pe care Ruşiĭ o ocupaseră şi campania s'ar fi continuat pe aci, dacă nenorocitul flagel, holera, n'ar fi forţat pe Francezĭ să-şĭ schimbe linia lor de operaţie, transportând armatele în Crimea.

Resultatul acesteĭ campaniĭ a fost depărtarea Ruşilor de planul lor, saŭ maĭ bine o stavilă vremelnică a proiectuluĭ lor de cucerire.

De şi prin constituirea uneĭ Comisiunĭ Europene s'a pus întru cât-va frâŭ aspiraţiunilor moscovite la gurile Dunăriĭ, totuşĭ vedem ca consecinţă a rĕsboiuluĭ din 1877, că Ruşiĭ se apropie de malul fluviuluĭ şi că acum în urmă aŭ canalizat braţul Ociacov, al doilea din delta Chilieĭ.

Şi să nu se crédă, că aspiraţiunile rusescĭ se opresc aci; eĭ vor avea în tot-deauna ochiĭ aţintiţĭ peste Dunăre, de care aşa de uşor şi repede s'aŭ apropiat.

Orĭ-carĭ ar fi complicaţiunile de pe teatrul de rĕsboiŭ din Polonia, unde se crede că vor fi viitoarele ciocnirĭ rusescĭ cu apusul Europeĭ, Rusia nu va negligea de a trimete forţe îndestulătóre la Dunăre, pe care de vor reuşi să o trécă pe la Isaccea saŭ pe alt-unde-va, eĭ se vor întórce apoĭ pe la Hârşova, regiunea nóstră întărită Focşanĭ-Nămolósa-Galaţĭ.

Iacă pentru ce spuneam la începutul acestuĭ capitol, că trebue cu orĭ-ce preţ să ne apărăm acest trunchiŭ de reazim al Ţĕriĭ nóstre.

O dată stăpân Rusul pe Dobrogia, cu greŭ ne-am putea închipui, c'ar părăsi uşor acest punct câştigat din testamentul luĭ Petru-cel-Mare, afară numaĭ dacă am admite, că sorţiĭ de isbândă ar fi nenorocoşĭ vecinilor noştri de la răsărit pe cel-l'alt teatru de operaţiune, şi chiar în casul acesta cestiunea e o problemă ca acea din 1812.

În caz de reuşită, Ruşiĭ ocupând Dobrogia, ce va deveni Comisiunea Europénă, de cât o insulă cosmopolită în mijlocul uneĭ mărĭ rusescĭ?

Care ar fi autoritatea aceste Comisiunĭ? De sigur, nulă, dacă nu chiar isgonită de la gurile Dunăriĭ, devenit atuncĭ un fluviŭ rusesc.

Aşa dar apărarea Dobrogeĭ nu e numaĭ o cestiune pur românéscă, ci e de interes general european.

Cred, că ese în de ajuns din aceste consideraţiunĭ, necesitatea de a studia apărarea frontieriĭ formată de Dunăre, punctele favorabile de trecere Ruşilor în Muntenia, în casul că eĭ ar rĕuşi să ocupe Dobrogea, cum şi apărarea litoraluluĭ maritim, plămânul economic al Ţĕriĭ nóstre.

---

[1]) A se vedea firul acesteĭ cestiunĭ la partea istorică, relativă la pacea din 1812 şi 1829.

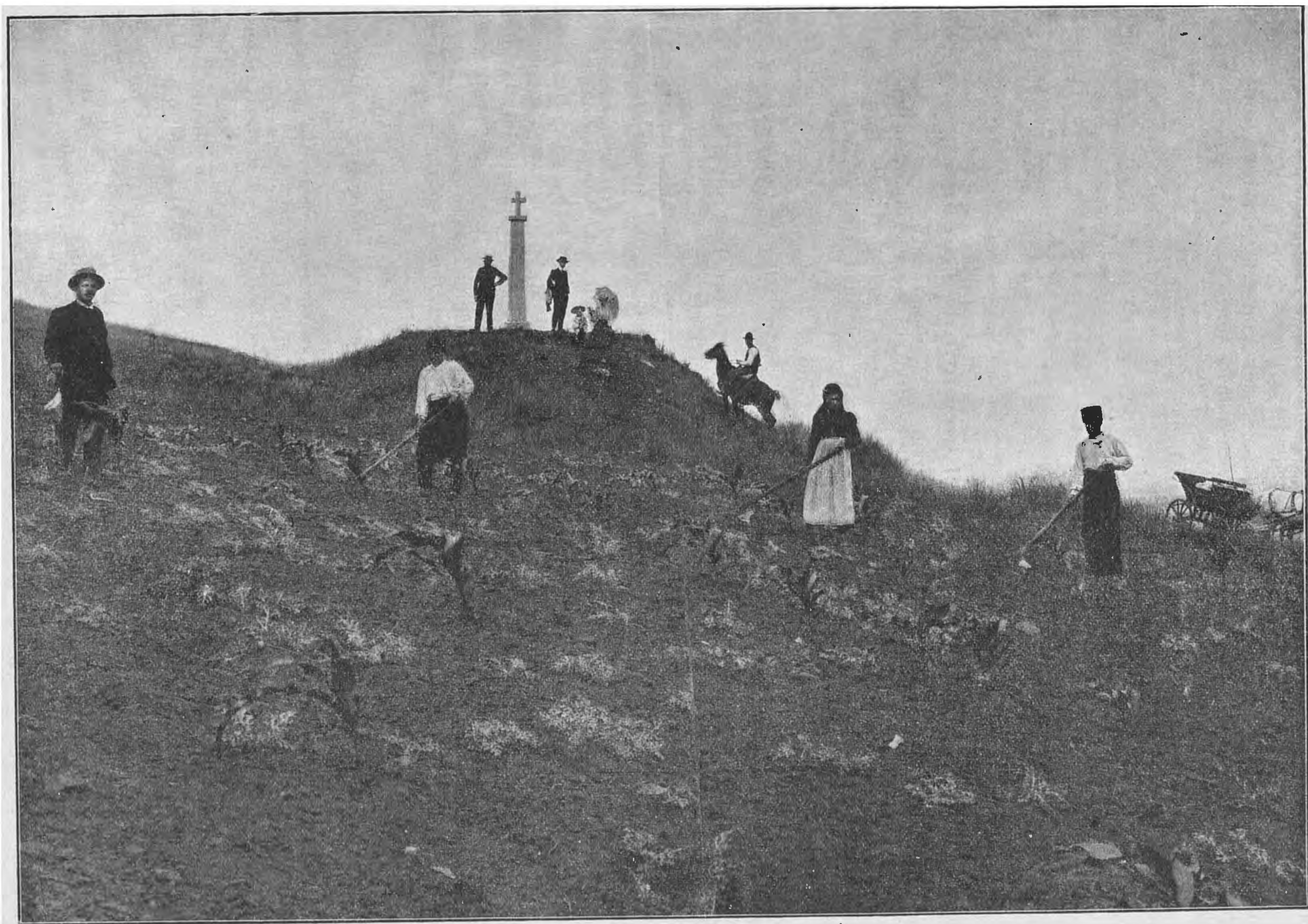

Fig. 98. — Vederea generală a dealului Bugeacul. (A se vedea pag. 615—616).

Maĭ avem către Sud o linie de frontieră deschisă. Apărarea eĭ se bazéză numaĭ pe formele terenuluĭ, neavênd de acéstă parte nicĭ un element geografic de resistenţă.

Pretenţiunile, pe care neîncetat le aŭ Bulgariĭ asupra Dobrogeĭ, ne obligă să studiem cu tótă atenţiunea mijlócele de apărarea frontieriĭ sudice a provincieĭ nóstre cis-dunărene, acest mĕr al discordieĭ aruncat din Berlin pe ţĕrmurile Măriĭ-Negre, de puterile semnatoare tratatuluĭ din 13 Iulie.

Decĭ apărarea Dobrogieĭ se bazéză pe studiul valoriĭ militare a celor patru laturĭ ce o conturnéză:

I. Dunărea ca frontieră;
II. Dunărea coprinsă între Ostrov şi cotul Pisica;
III. Litoralul maritim;
IV. Frontiera de Sud.

1. Apărarea frontieriĭ formată de Dunăre.

Dunărea forméză frontiera Dobrogieĭ despre Rusia pe o lungime de 54.634 metri (29 1/2 mile marine, de la 54—82 1/2; o milă = 1852m.) de la Gura Prutuluĭ până la Ceatal-Ismail.

De aci frontiera urméză braţul Chilia şi gura Stari-Stambul până la Mare, o lungime de 104.700 metri.

Dunărea de la Gura Prutuluĭ până la Ceatal forméză un obstacol serios treceriĭ trupelor rusescĭ în Dobrogia. Lăţimea albieĭ fluviuluĭ, de acéstă parte în timpul apelor mijlociĭ, este coprinsă între 400 şi 1500 metri [1]).

Natura maluluĭ drept (dobrogian) este stâncósă; de partea Basarabieĭ argilósă. De partea Dobrogieĭ, peste tot, ţĕrmul drept domină pe cel stâng.

De o parte ca şi de cea-l'altă, fluviul traverséză o regiune mlăştinósă şi acoperită cu lacurĭ, nelăsând terenul ferm a se apropia de albia fluviuluĭ, de cât numaĭ în câte-va puncte, care pot fi favorabile uneĭ trecerĭ.

De partea Dobrogieĭ avem treĭ pintenĭ muntoşĭ: Bugeacul, Eski-Kale şi Tulcea [2]).

In Basarabia, ultimele ramificaţiĭ de délurĭ sunt tăiate de la S. la N. de lacurile Cahul şi Ialpug-Cogurluĭ. Avem aşa dar de acéstă parte: *a)* Délul de la Renĭ, care cobóră în pantă uşóră între Prut şi lacul Cahul până la Dunăre, formând chiar malul fluviuluĭ, *b)* Délul dintre lacurile Cahul şi Ialpug-Cogurluĭ, care la rândul sĕŭ se împarte în douĕ, spart de lacul Cartal aşezat între aceste douĕ, în faţa orăşeluluĭ Isaccea.

Ramura din spre apus este délul Cartaluluĭ, care se termină la satul rusesc Cartal, departe de ţĕrmul fluviuluĭ ca la 1,700 metri.

Ramura de la răsărit, subţiindu-se din ce în ce de la Satul noŭ (rusesc) către S. vine a se termina în formă de pinten la Monastirea Teraponti, douĕ chilometre departe de ţĕrmul fluviuluĭ.

Contra treceriĭ pe care Ruşiĭ ar încerca-o pe la Renĭ s'ar opune regiunea mlăstinósă din cotul de la Pisica, sămănată cu o mulţime de lacurĭ marĭ. Dacă acéstă trecere s'a efectuat de corpul al XIV-lea rusesc în 1877, ea a avut loc în punctul Galaţĭ situat pe teritoriul Ţĕriĭ nóstre.

Depărtarea de aci până la pintenile Bugeaculuĭ era numaĭ de la 7–8 chilometri prin mlaştinĭ, pe când din orĭ-care punct al ţĕrmuluĭ rusesc, de la Renĭ până la înălţimile de la Bugeac, depărtarea este îndoită, în plus că trupele, carĭ ar încerca o trecere pe aci, ar avea la jumĕtate distanţa, de trecut peste lacurile Crapina, Popina şi altele maĭ micĭ ce se ţin lanţ până la Gura Prutuluĭ.

Ideia uneĭ încercărĭ de trecerĭ din partea Ruşilor la délul Bugéculuĭ nu trebue cu tóte acestea exclusă şi prin posiţia sa naturală tare şi dominantă, înălţimea este favora-

---

[1]) Vezĭ maĭ sus «Laţimea Dunăriĭ în diferite puncte».
[2]) Vezĭ maĭ sus «Natura maluluĭ Dunăriĭ».

bilă uneĭ energice apărărĭ. Numaĭ câte-va bateriĭ ar interzice cu desăvârşire o încercare de trecere a fluviuluĭ în acéstă parte.

În faţa celeĭ maĭ probabile trecerĭ de la Cartal şi Teraponti se află importanta posiţiune de la Isaccea.

Încerca-vor Ruşiĭ să trécă Dunărea pe la Cartal? Putea-vor eĭ să construiască un drum prin mlaştinile ce despart ţĕrmul fluviuluĭ de înălţimile satuluĭ? Şi chiar de vor reuşi a face acest drum, eĭ vor avea în faţă, fluviul, a căreĭ lăţime este coprinsă între 1000 şi 1250 m., dincóce de care vor avea de străbătut o regiune mlaştinósă şi lacul Piatra Călcată pe o distanţă de 3000 metri până la ţĕrmul nostru, unde pot fi întâmpinaţĭ de o plóie de glónţe şi obuze trimese de pe înălţimile dintre Isaccea şi Rachel.

Decĭ tótă atenţiunea nóstră trebue îndreptată asupra posiţiuniĭ de la Eski-Kale, pe care fortificându-o, vom putea resista cu succes, orĭ-care ar fi sacrificiile ce am face, nescăpând din vedere, bine înţeles, de a opune uneĭ tentative de trecere la Cartal o parte din forţele nóstre, lucru ce nu este imposibil din causa apropieriĭ acestor două posiţiunĭ.

Şi pentru a fi maĭ prevĕzĕtorĭ, campania din 1828 servindu-ne de exemplu, vom supraveghia de aprópe tótă populaţia ruséscă din Dobrogia, şi cred maĭ nemerit a depărta de la începutul ostilităţilor acéstă populaţie de frontiera ameninţată.

O simplă inspecţiune a crochiuluĭ[1]) ne dă măsura aprecieriĭ valoriĭ militare a acesteĭ importante posiţiunĭ, care din timpurile luĭ Dariu, la anul 513 a Chr. şi până la resboiul din 1828 a servit ca trecere de pe ţĕrmul drept pe cel stâng al Dunăriĭ. Vadul de la Oblucița saŭ vadul luĭ Isac, de atâtea orĭ citat la partea istorică, arată însemnătatea posiţiuniĭ şi cât de mult preţ puneaŭ Turciĭ în apărarea luĭ.

Prin legătura ce se va face oraşuluĭ cu o cale ferată [2]) apărarea posiţiuniĭ va deveni şi ea înlesniciósă.

In jos de Isaccea ambele ţĕrmurĭ nu sunt favorabile uneĭ trecerĭ.

Promontoriul pe care era clădită vechea cetate Tulcea, distrusă în 1828, va servi de minune la instalarea unor baterii puternice, care să opréscă flota rusésca ce ar voi să urce cursul fluviuluĭ.

Posiţiunea dominantă de la Tulcea nu póte fi bătută cu focurĭ de pe malul opus, căcĭ mlaştinele şi revărsăturile laculuĭ Cogurluĭ se întind până la marĭ depărtărĭ de la ţĕrm.

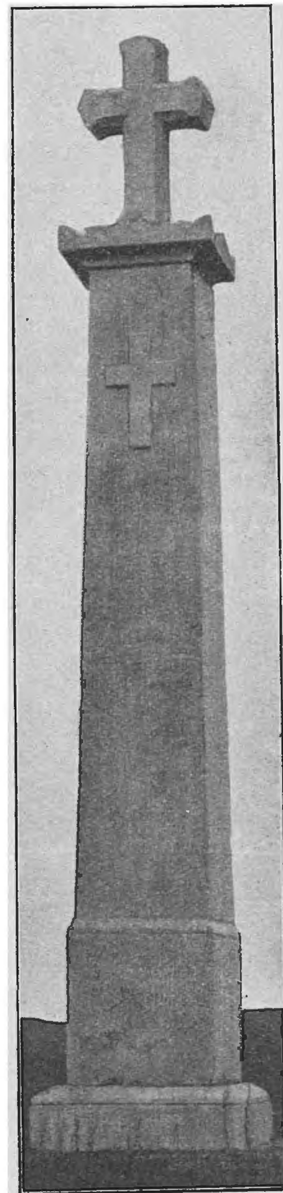

Fig. 99. — Monumentul de la Bugeac. (A se vedea pag. 193).

La Ceatal va trebui aşezat un baraj de torpile.

O trecere în Deltă ar putea fi cu anevoie de admis, greutăţile ce ar avea de învins Ruşiĭ în această parte ar fi marĭ.

Intrarea uneĭ flote pe braţul Sulina s'ar lovi de posiţiunea întărită de la Tulcea. Pentru siguranţă va trebui iarăşĭ a păzi braţul Sf. Gheorghe, cu tóte puţinele temerĭ ce am avea, că pe aci ar îndrăsni flota rusésca să pătrundă şi să debarce trupe pe ţĕrmul Dobrogian.

---

[1]) A se vedea crochiul No. 3.

[2]) A se vedea capitolul «Căile de comunicaţie».

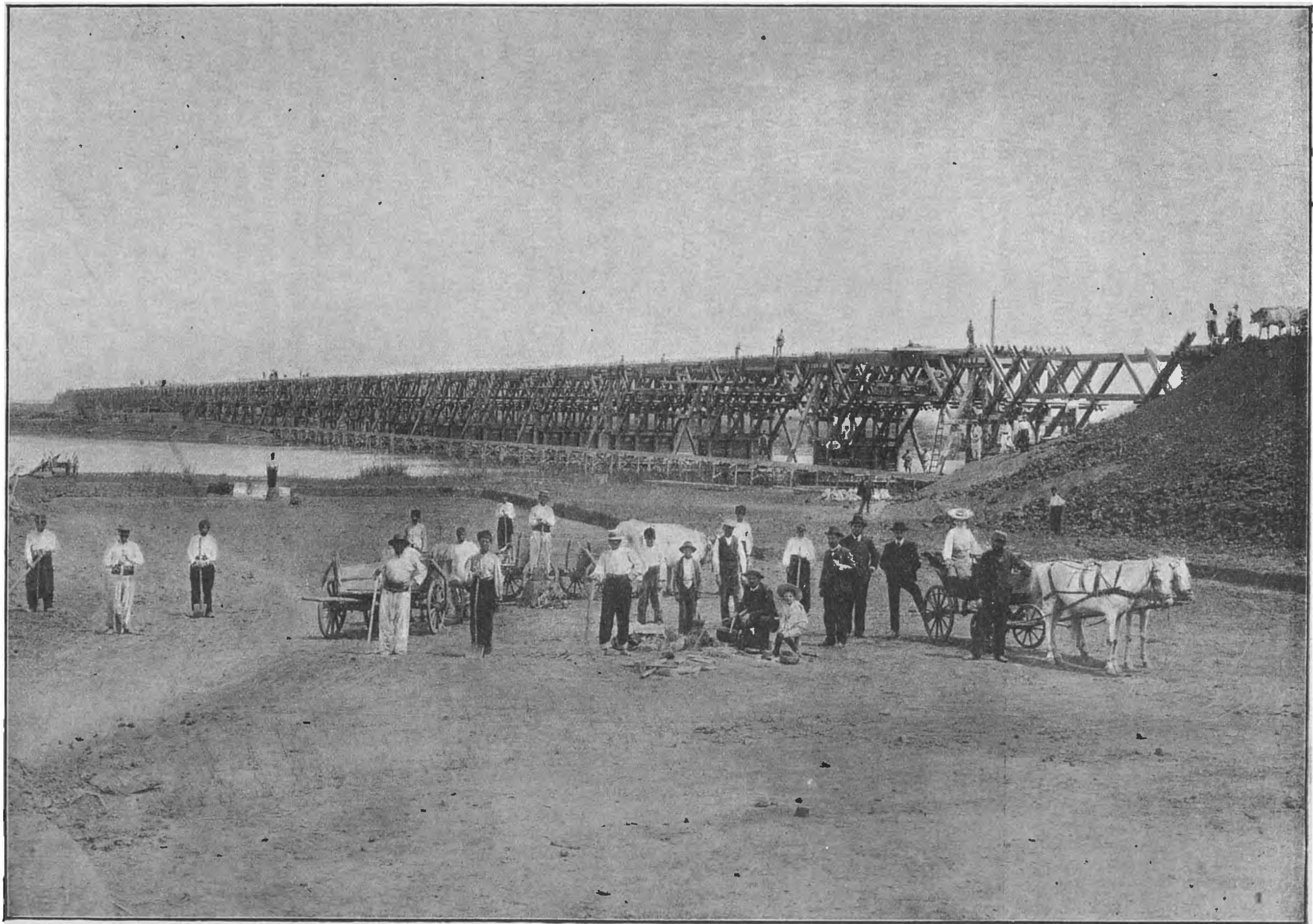

Fig. 100. — Podul de la Laţimea. (A se vedea pag. 688, No. 7).

In fine pentru complectarea sistemuluĭ de apărare, avem în lungul Dunăriĭ şoseaua de la Mahmudia la Azaclaŭ, care este o fórte bună linie de rocadă.

Centrul apărăriĭ se va afla la jumĕtatea distanţeĭ şi în apropierea punctuluĭ celuĭ maĭ ameninţat. Bogatul sat Nicoliţel îmĭ pare c'ar corespunde scopuluĭ.

Perdută linia Dunăriĭ, configuraţia terenuluĭ şi traseul soselelor din Nordul Dobrogieĭ ne arată, că Ruşiĭ îşĭ vor duce grosul forţelor lor către Babadag.

Aci se póte iarăşĭ opune o resistenţă prin bateriile A, B, C şi D, care vor bate în tot lungul eĭ soseaua şi podul de la Toprac-Kiopru[1]).

Resistenţa de la Babadag nu póte fi însă de lungă durată, Ruşiĭ avênd de obiectiv cele două puncte de trecere peste Dunăre: Hârşova şi Cernavoda.

2. Apărarea Dunăriĭ între Ostrov şi Azaclăŭ.

Două sunt punctele către care este probabilitatea, că vor converge forţele rusescĭ, după ce ar reuşi să trécă Dunărea-frontieră. Aceste puncte sunt: Hârşova şi Cernavoda.

Intre Brăila şi Galaţĭ malul stâng al fluviuluĭ domină pe cel drept, de óre-ce tot cotul dintre Măcin şi Azaclăŭ este acoperit cu mlaştinĭ, peste care Ruşiĭ nu vor încerca să trécă, pentru a veni la malul fluviuluĭ dominat de pe ţĕrmul stâng.

Tentativele făcute în campaniile din 1806—12 şi 1877—78 ne dovedesc, că o trecere pe aci a fost imposibilă de pe malul stâng pe cel drept; cu atât maĭ mult nu vor putea să trécă din Dobrogia în Muntenia.

Rămâne dar de studiat valórea defensivă a Hârşoveĭ şi Cernavodeĭ.

Pentru a opri flota rusă devenită stăpână pe Dunăre până la Galaţĭ, va trebui să aşezăm pe înălţimele de la Brăila nisce bateriĭ puternice să ia în cóstă vasele rusescĭ, carĭ ar urca cursul fluviuluĭ. Tot-de-odată în dreptul Azaclăuluĭ se va aşeza un baragiŭ de torpile.

Dacă şi acéstă resistenţă ar fi învinsă, nu ne rĕmâne de cât în acţiunea câmpuluĭ întărit de la Hârşova, în cotul de la Grópa Ciobanuluĭ, să se aşeze un noŭ baragiŭ de torpile, care să împiedice flota ruséscă de a cădea în spatele posiţiuniĭ întărite de la Hârşova şi ast-fel să taie trupele apărăriĭ aşezate pe malul drept, de linia lor de retragere către Gura Ialomiţeĭ.

«Hârşova, zice Mareşalul de Moltke[2]), situată în puntul cel maĭ favorabil de trecerea Dunăriĭ, este un cap de pod stabilit, pentru a zice ast-fel, de natură, contra Turcilor».

In campania din 1806—12, Ruşiĭ aŭ stabilit la Hârşova (saŭ maĭ bine zis la Vadul Oiĭ) un pod, la capătul căruia eĭ construiră nisce retransamente tarĭ pentru apărare.

Acest fapt deşteptă atenţiunea Turcilor, care întăriră posiţiunea de la Hârşova prin uvrage regulate în afară de încingĕtórea de zid a oraşuluĭ.

Asupra târieĭ posiţiuniĭ de la Hârşova, tot Mareşalul Moltke crede, «că contra unuĭ atac venit din Dobrogia s'ar putea opune o resistenţă vigurósă».

Ultimele ramificaţiunĭ ale dĕluluĭ Ciobanul, ce par a coborî, cu cât înaintéză către apus, din contră de la Cadi-Câsla urcă în formă de glacis şi se termină la gârla Băroiul până la cota 84 metri, dominând tot terenul până la 8—10 chilometri spre răsărit[3]).

Pe punctele dominante ale acestor contra forturĭ se maĭ vĕd încă şi astă-zĭ urmele lucrărilor de fortificaţie A, B, C şi D, înconjurate de alte maĭ micĭ împreună cu care fac întregul sistem al unuĭ câmp retranşat după tipul propus de generalul Brialmont în lucrarea sa «Defense des états»[4]).

In punctele de minune alese în trecut s'ar putea reconstrui uvragiĭ fortificate, carĭ

---

[1]) Vezĭ crochiul posiţiuniĭ de la Babadag.

[2]) «Campagnes des Russes dans la Turquie d'Europe en 1828 et 1829», vol. I, p. 76.—7.

[3]) Vezĭ crochiul posiţiuniĭ de la Hârşova.

[4]) Pag. 159—172.

să interdică cu desăvârșire trecerea Rușilor pe țĕrmul stâng, de unde ar putea întórce linia fortificată Focșanĭ-Nămolósa-Galațĭ.

Inapoia câmpuluĭ retranșat de la Hârșova să se construiască la Vadul Oiĭ, saŭ prin mijlocul ostrovuluĭ Gâsca mare, un pod peste Dunăre, care să ne servéscă a reîmprospata forțele și a face din Hârșova o posițiune inexpugnabilă.

Cred, că apărarea Cernavodeĭ ese din sistemul defensiv al punctelor de pe Dunăre contra unuĭ atac venit dinspre Nord, din Rusia.

Odată pierdute cele două puncte de trecere, Isaccea și Hârșova, apărarea Cernavodeĭ o găsesc de prisos, Rușiĭ putĕnd trece Dunărea pe la Hârșova în Muntenia, va cădea pe linia de retragere a trupelor din Cernavoda și vor întórce regiunea întărită Focșanĭ-Nămolósa-Galațĭ, îndreptându-șĭ forțele către Bucurescĭ.

Cernavoda face sistem maĭ mult cu o apărare contra uneĭ invaziĭ venind de la Sud, de aceea ne reservăm descrierea pentru acéstă parte.

3. Apărarea litoraluluĭ maritim

Am văzut, când am vorbit despre curbele bathymetrice, că în tot lungul cósteĭ Dobrogieĭ despre Marea-Négră, atteragiul vaselor marĭ (cum sunt cele de rĕsboiŭ), nu este posibil, de cât la Constanța și Sulina.

Mangalia capătă și ea o importanță militară, putĕnd adăposti în lacul de la sudul orașuluĭ, flota nóstră.

Lacul Mangalia prin forma sa întortochiată feresce flota de un bombardament de pe Mare din partea Rușilor, contra cărora vasele nóstre de rĕsboiŭ nu ne-ar servi.

Bulgariĭ aŭ o flotă puțin de temut și în acest cas vasele nóstre vor sta în portul Constanța.

Un atac de pe Mare al Rușilor nu va fi nicĭ-odată îndreptat asupra Mangalieĭ așezată. excentric față de obiectivul lor, Cernavoda, decĭ fortificarea acestuĭ port o găsesc de prisos.

Portul Sulina a căreĭ neutralitate e garantată în vederea Comisiuniĭ Dunărene, póte lăsa liberă trecerea vaselor rusescĭ în Dunăre, unde se vor isbi de fortificațiile Tulceĭ.

Constanța, cel maĭ mare port al Românieĭ, va fi în viitor primul obiectiv al unuĭ atac îndreptat din spre Mare, de aceea apărarea luĭ se impune maĭ ales cu desvoltarea ce vor lua în curând lucrările de îmbunătățire ale portuluĭ.

Orașul este așezat pe un promontoriŭ escarpat, iar portul în fundul golfuluĭ Constanța, care din causa umpleriĭ cu nisipul adus de valurĭ era inaccesibil vaselor de tonagiŭ mic chiar.

Astăzĭ lucrările de îmbunătățirea portuluĭ sunt prelungite în mare până la aprópe 1400 metri în afara promontoriuluĭ celuĭ maĭ înaintat al orașuluĭ, așa că putem zice că golful Constanțeĭ este o lucrare omenéscă.

Așa dar, un atac venit de pe Mare va găsi portul Constanța pe 2/3 părțĭ descoperit și un bombardament din orĭ-care direcțiune de pe Mare, 'l-ar putea distruge numaĭ în câte-va ore.

Necesită decĭ, orĭ-carĭ ar fi sacrificiile ce am face, să ținem pe inamic la o distanță așa de mare, în cât loviturile trimese de pe vasele de rĕsboiŭ, să nu pótă ajunge până în port.

Daneziĭ în fortificarea capitaleĭ lor aŭ călcat peste orĭ-ce sacrificiĭ bănescĭ și astăzĭ Copenhaga e înzestrată pe uscat și pe apă de o încingĕtóre întărită, care o pune la adăpostul orĭ-căruĭ atac.

Și-'mĭ pare, că Danemarca nu e țĕră maĭ mare saŭ maĭ bogată, ca a nóstră.

Afară de numeróse uvragiĭ de uscat și de Mare, Daneziĭ aŭ construit în fața orașuluĭ la $4^1/_2$ km. în largul Mărei, unde adâncimea apeĭ era 20 m. o insulă artificială fortificată, Middelgrund, armată cu 5 tunurĭ de calibru mare, 12 mijlociĭ și 13 tunurĭ cu tragere repede.

Inceputul fortificăreĭ se datoresce inițiativeĭ oficerilor și inițiativeĭ private[1]).

In Francia numaĭ digul din fața portuluĭ Cherbourg a costat 69 milióne leĭ [2]).

Pentru apărarea orașuluĭ și portuluĭ Constanța, unul maĭ expus ca cel-l'alt, propunem:

A se construi la biserica Arménă, la hotel Carol și pe micul promontoriŭ de la Viĭ, câte o baterie de córstă, armate cu tunurĭ de calibru mare și cu tunurĭ cu tragere repede.

In largul Măreĭ și la 2½ km. înaintea diguluĭ din spre larg (a căruĭ lungime va fi de 1377 metri) și unde adâncimea apeĭ nu póte fi maĭ mare ca 20 metri, să se construiască un dig de apărare, care să facă sistem cu cele doue bateriĭ de córstă de la hotel Carol și Viĭ.

Acest dig format dintr'o linie frântă sub un unghiŭ de 140°, avênd laturile neegale, să fie prevĕzut la mijloc cu un fort central, iar la ambele extremitățĭ. cu doue forturĭ laterale, va putea ține în respect la marĭ depărtărĭ o flotă inamică, fie ea orĭ-cât de puternică.

In fine, pentru apărarea interióră a portuluĭ să se construiască pe înălțimile de la Spitalul Militar un fort, tipul celuĭ propus de generalul Brialmont și care s'ar cam asemăna cu Spithead din întăririle de la Porthsmut, saŭ Cronstadt în fața Petersburguluĭ [3]).

Fortificarea Constanțeĭ din spre uscat o cred de prisos; inamicul stăpân pe Dobrogia. în zadar am căuta să apărăm orașul de acéstă parte.

4. Apărarea contra unuĭ atac venind de la Sud.

In nicĭ unul din tratatele nóstre de geografie militară nu se găsesce care ar fi cea maĭ bună linie de apărare contra unuĭ atac venind din spre Bulgaria.

Cea maĭ completă scriere asupra Dobrogeĭ, din punct de vedere militar, este aceea a Locotenentuluĭ Ath. Napoleon [4]). Autorul găsesce treĭ liniĭ de apărare, care însă sunt departe de a se adapta formelor terenuluĭ.

In adevĕr: Putea-va îndeplini condițiunile uneĭ bune apărărĭ o linie ce s'ar sprijini pe traseul actual al frontiereĭ și pe punctele: Arab-Tabia, Tabaculuĭ (localitate ce nu există), Asarlîc, Calfachioĭ și Mangalia? Când între aceste puncte sunt distanțate de maĭ multe zecimĭ de chilometri și între ele văĭ prăpăstióse și neaccesibile.

A doua linie după autorul maĭ sus citat ar fi Rasova, Cocargea, Copadin, Musurat. Am avea dar și în acest al doilea cas o lungime de apărat de peste 100 km., iar linia trasată de D-sa ar traversa în diagonal o vale fórte importantă: Diordumgi-Orman, ceea-ce mi se pare o greșélă strategică.

După modul defectuos cum este trasată frontiera de Sud a Dobrogeĭ, după direcția văilor carĭ o traverséză și vin a se deschide la Dunăre și după situația obiectivuluĭ uneĭ armate năvălitóre către Nord, putem face următórele considerațiunĭ:

Că unghiul intrând al frontiereĭ în punctul Asarlîc ne este defavorabil nouă, decĭ de la început trebue să renunțăm nu numaĭ la apărarea frontiereĭ actuale, dar chiar la tótă regiunea coprinsă în triunghiul dintre Asarlîc, Cuzgun, Ostrov.

Că direcția forțelor bulgărescĭ nu va fi în lungul șoseleĭ Ostrov-Cuzgun, de óre-ce în acéstă parte va avea de traversat o regiune accidentată de délurĭ și văĭ, ceea-ce le ar întârzia și periclita marșul. A merge cu grosul forțelor direct către obiectiv, însémnă a apuca taurul de córne, și la acésta nu se vor expune veciniĭ noștriĭ de la miază-zi. Apoĭ marșul contra Cernavodeĭ ar expune drépta armateĭ bulgare.

De aceea, cred, că în direcția Ostrov-Cuzgun vor opera numaĭ câte-va detașamente, iar masa forțelor venind de la Hagi-Oglu-Bazargic, va străbate frontiera în partea

[1]) *Brialmont.* «Défense des états», pag. 239—301.

[2]) *E. Réclus.* «Géographie», vol. II, pag. 660.

[3]) *Brialmont.* Op. cit., p. 189—190.

[4]) «Dobrogea și gurile Dunăreĭ», Bucurescĭ, 1896, pag. 69—70.

eĭ cea maĭ puţin accidentată, adică în direcţiunea Bairamdede-Copadin-Medgidia, spre a face o conversiune cu aripa drèptă înainte.

Obiectivul armateĭ bulgare va fi podul de la Cernavoda, pentru a forţa trupele apărărcĭ să părăsèscă Dobrogea; căcĭ trebue sciut, că acţiunea întreprinsă pe acest teatru secundar de operaţiune nu va avea alt scop de cât ocuparea provincieĭ nóstre, dacă nu în întregul eĭ, cel puţin numaĭ până la valea Carasu.

Din aceste consideraţiunĭ reiese, că apărarea nóstră trebue să se bizue pe formele terenuluĭ, pe care trebue să le alegem cu mult înaintea văeĭ Carasu, iar centrul apărăreĭ în aşa fel aşezat, în cât să putem face faţă direcţiunilor urmate de amândouĕ forţele bulgare.

De la Aliman pornesce către Sud importanta vale Urluia, în care dă maĭ la Sud de satul Ghiol-Punar o altă vale tot aşa de importantă din punctul de vedere al apărăreĭ, este valea Borungea, perpendiculară pe cea d'întâiŭ.

Văile Urluia şi Borungea pot să ne servèscă de prima linie de apărare, iar centrul acesteĭ apărărĭ va fi la Enigea pe valea căreia ne putem mişca spre Sud către Chioseler, pentru a face faţă grosuluĭ forţelor bulgare ce s'ar îndrepta în direcţiunea Bairamdede-Copadin.

La Cuzgun, posiţiune fortificată de natură, după cum o probèză rĕsbóiele trecute, putem aşeza un detaşament care să oprèscă înaintarea Bulgarilor pe şosèua Ostrov-Cuzgun.

Apărarea Cuzgunuluĭ se găsesce în condiţiunĭ tactice avantagióse prin dèlurile ce înconjóră orăşelul, înapoia căruia linia de retragere cobóră panta la Iusufunar în valea Urluia şi în legătură cu trupele din Enigea.

Pierdută acéstă primă linie de apărare, avem o a doua formată de valea Pesterea şi secundara eĭ Ikingi-Dere, cu centrul apărăreĭ în Medgidia.

Urmele valuluĭ celuĭ mic de pământ «Traian» prelungesce acéstă linie de apărare pe la Endec-Carachioĭ şi Kŭciuk-Murfat, până la Murfatlar.

Tabia franţuzéscă este un punct judicios ales la centrul acesteĭ a doua linie de apărare.

Aceste ar fi cele douĕ liniĭ de apărare contra unuĭ atac ce ar veni de la Sudul Dobrogeĭ.

Flota nóstră de Dunăre ne póte sprijini drépta apărăreĭ.

Acestea sunt consideraţiunile ce se pot face asupra frontierelor provincieĭ nóstre şi litoraluluĭ eĭ maritim.

In aceste consideraţiunĭ nu aŭ intrat ca factorĭ de cât în mod isolat cele douĕ state limitrofe ale Dobrogeĭ; căcĭ în casul uneĭ acţiunĭ comune din partea amêndorora, am fi copleşiţĭ şi de forţe şi de împrejurărĭ.

Dar în acest cas problema se complică; avênd de partea nóstră armate aliate, cine póte prezice în care parte se pot desfăşura marile acţiunĭ.

CONCLUSIUNI

Sire,

Alteță Regală,

Doamnelor și Domnilor.

Introducere[1]). Sunt 28 de anĭ, de când *Majestatea Vóstră* a profetisat la întemeierea acesteĭ *Societățĭ*, că va avea menirea «*de a scóte Țéra nóstră din regiunile necunoscutuluĭ*».

Aceste cuvinte pline de adevĕr și înțelepciune întrupéză chintesența scopuluĭ *Societățeĭ nóstre Geografice*, aĭ căreĭ membri, adunațĭ din tóte ramurile activitățiĭ omeneștĭ, aŭ lucrat fără preget acest pătrar de veac, sub îndemnul cuvintelor *Majestățiĭ Vóstre*.

Nu știŭ întru cât, prin modestele mele cunoscințe, voiŭ putea atinge scopul Societățiĭ, acela d'a arunca măcar o slabă rază de lumină asupra stăriĭ economice a provincieĭ nóstre trans-dunărene, pe care o cunosc de 12 anĭ, și pe care am cutreierat-o în lung și în lat.

Considerațiunĭ generale. Dobrogia, cu o suprafață de 15,600 k. p„ ne înfățișéză caracteristica unuĭ ținut, din care geologul, meteorologistul, medicul, etnograful, archeologul, istoricul, economistul, ca și militarul, póte trage atâtea exemple, câte sunt și punctele de privire de a'l studia.

In adevĕr, în nicĭ o parte a Europeĭ nu găsim, pe o suprafață așa de restrînsă, o varietate așa de mare de terenurĭ, un climat așa de curios și de schimbător, de aci condițiunĭ așa de felurite de traiŭ — căcĭ într'un fel trăesce locuitorul din desfătătórea vale a Taițeĭ, alt-fel Lipoveanul din Lagune și cu totul alt-fel plugarul din câmpiile arse de sóre ale Caraomeruluĭ — un mozaic maĭ împestrițat de popóre, fie-care cu datinele, eresurile și deprinderile luĭ, un maĭ bogat material archeologic, un teren maĭ cutreierat de invaziĭ și maĭ călcat de răsbóie și în fine un câmp maĭ deschis exploatăriĭ soluluĭ și subsoluluĭ, ca în Dobrogia.

Dar nota cea maĭ caracteristică acestuĭ petic de pămênt, așezat la vărsarea uneĭ marĭ artere fluviale și pe cósta uneĭ Mărĭ, cea maĭ furiósă și odinióră cea maĭ neospitalieră, este, că natura a înzestrat Dobrogia cu un sol și un sub-sol fórte bogat, că posițiunea eĭ geografică este din cele maĭ fericite, dar că numaĭ vitrega aducătură a împrejurărilor și omul s'aŭ opus desvoltăriĭ sale economice.

Și póte, că tocmaĭ situațiunea eĭ fericită geografică a făcut, ca în tóte timpurile ochiĭ cotropitorilor nesățioșĭ să fie ațintițĭ asupra eĭ.

De la primele năvălirĭ ale barbarilor, din a doua jumĕtate a véculuĭ al III-lea și până în ultimul pătrar al véculuĭ trecut, Dobrogia a fost necontenit frământată de răsbóie și invaziĭ, iar când acestea încetaŭ, veniaŭ bólele, fómetea, tâlhariĭ și pe de-asupra o administrație fără dor de inimă încheia seria nenorocirilor.

Tuturor li da din belșug acest rodnic petic de pămênt, care nu primia în schimb nicĭ o îmbunătățire.

---

[1]) Acéstă parte a făcut obiectul uneĭ conferințe ținută la Societatea Geografică Română, în séra de 23 Februarie 1903, în presența M. S. Regeluĭ și A. S. R. Principeluĭ.

Și numaĭ când ne gândim la câte năvălirĭ a fost expusă, de câte orĭ mănósele eĭ câmpiĭ aŭ fost călcate în piciórele cailor, în câte rândurĭ orașele și satele sale aŭ fost distruse și reîntemeiate, iar locuitoriĭ ucișĭ saŭ luațĭ robĭ, să nu ne mire de ce, în nesiguranța zileĭ de mâine, Dobrogia a rĕmas o păragină, așa cum am găsit-o noĭ, să nu ne uimiască de ce pe întinsele și rodnicele sale câmpiĭ cresceaŭ bălăriile nesupĕrate de plugul agricultoruluĭ, de la o primăvară până la alta.

Dacă ne aruncăm privirea în apusul Europeĭ, am vedea că progresele economice sunt din ce în ce maĭ slabe, cu cât înaintăm către rĕsăritul Continentuluĭ nostru, și dacă pentru deslegarea acesteĭ probleme am cerceta istoria diferitelor State, așa după cum sunt ele astăzĭ alcătuite, am putea stabili, că desvoltarea economică generală stă în raport invers cu furia năvăliriĭ popórelor și cu timpul cât acestea aŭ locuit o regiune óre-care.

Să luăm d. ex. Belgia: — comparația între ea și provincia nóstră ar părea îndrăsnéță și totușĭ în câte-va părțĭ nu e așa — acest mic Stat, în care progresele economice aŭ ajuns la o desvoltare uimitóre, vedem că pe o suprafață aprópe îndoită de cât a Dobrogieĭ, să hrănesce o populație de 23 de orĭ maĭ numerósă și așa de densă, că se póte zice, că locuitoriĭ se lovesc cu cotul.

Dar Belgia n'are nicĭ 6% teren neproductiv, pe când în Dobrogia găsim 17% teren productiv, dar necultivat.

Așa este. Comparația între starea economică a Dobrogieĭ și aceea a Belgieĭ pare la prima vedere disproporționată, însă nu trebue uitat un adevĕr istoric, care vine în sprijinul teorieĭ mele.

Pe câtă vreme cea d'a doua s'a bucurat de o pace îndelungată și la adăpostul timpurilor fericite, a trăit nesupărată și în linisce, întrebuințându-șĭ tótă energia numaĭ în direcția desvoltăriĭ stăriĭ sale economice, Dobrogia a fost — ca și Țéra nóstră întrégă, — scut și apărare pentru apusul Europeĭ.

In Occident, natura însășĭ a răsboiuluĭ a fost maĭ dulce, popórele maĭ civilisate și decĭ relele ce lăsaŭ în urmă maĭ lesne de îndreptat, de cât aci în răsărit.

Numaĭ în decursul celor treĭ d'întîĭ sferturĭ ale véculuĭ ce trecu, Dobrogea a servit în patru rândurĭ ca bază de operație armatelor rusescĭ saŭ turcescĭ, în patru rândurĭ a fost pustiită și tot de atâtea orĭ a renăscut.

Dar nu numaĭ situațiunea geografică și împrejurările s'aŭ opus la desvoltarea economică a Dobrogieĭ, ci omul însușĭ, locuitor saŭ vecin, a ținut în loc, prin starea luĭ înapoiată, progresele ce ar fi putut face acéstă de Dumnezeŭ bine-cuvântată provincie.

Dobrogia a fost locuită până maĭ acum 25 anĭ, de tot ce Rusia și Imperiul Otoman a avut maĭ sălbatec, maĭ rebel și maĭ fioros.

Majoritatea Turcilor, Tătariĭ, Cercheziĭ, Laziĭ, Curziĭ și Lipoveniĭ, nu se îndeletniciaŭ de cât cu prădăciunile, care se practicaŭ pe o scară destul de întinsă și chiar ziua; nu zic la drumul mare, căcĭ drumurĭ de asemenea natură abia se pomeniaŭ.

Singurele némurĭ muncitóre eraŭ Româniĭ, Bulgariĭ și Germaniĭ, în sarcina cărora trăiaŭ cele-l'alte.

Dar relele lăsate de rĕsbóie tot ar fi putut fi îndreptate, dacă bandele de Cerchezĭ, Curzĭ și Tătarĭ nu complectaŭ în scurtul timp de pace opera de distrugere, de jaf și nenorocirĭ, rămasă cum-va nedesăvârșită de rĕsbóie.

Ce dor de muncă putea să maĭ aibă populațiunea pacĭnică, când tómna se aștepta la depradațiunile bandiților?

Iar ce bruma maĭ scăpa de furia jefuitorilor, cădea în mâinile fisculuĭ, prisosul în punga neguțătorilor viclenĭ și răpitorĭ, nerămânênd nenorocituluĭ sătean, de cât abia cu ce să-șĭ pótă duce zilele dintr'un an într'altul.

Din acéstă lipsă a mijlócelor de traiŭ se încingeaŭ bólele, care domniaŭ în pace aci, unde ajutorul medical nu exista.

Toțĭ scriitoriĭ, carĭ vorbesc de Dobrogia până pe la a 6-a decenie a véculuĭ al 19-lea, o numesc «stepa dobrogiană», teren arid, lipsit de ape, fără drumurĭ; un ținut locuit de neamurĭ semi-sălbatice.

Aşa era şi aşa am găsit noĭ Dobrogia la reîntruparea eĭ cu Patria-Mamă.

Insă «Quantum mutatus ab illo!».

Nimic nu ne póte zugrăvi maĭ bine icóna progreselor făcute în Dobrogia, ca o comparaţie între starea în care am găsit-o şi aceea din pragul véculuĭ al XX-lea.

Datele statistice fiind maĭ elocvente de cât vorbele, să controlăm dările de sémă oficiale ale celor douĕ judeţe dobrogene, din ceĭ 20 de anĭ de stăpânire românéscă.

Să cântărim, după aceea datele statistice ale provincieĭ nóstre de peste Dunăre, cu părţĭ din ţéra nóstră saŭ ale celor-l'alte ţĕrĭ din Europa şi vom vedea, că de multe orĭ balanţa înclină de partea Dobrogeĭ.

Oraşele şi satele. La începutul ocupăreĭ nóstre, Dobrogia era o grămadă de ruine. Puţinele sate ce am găsit, abia puteaŭ merita acest nume. Numaĭ câte-va colibe sărăcăcióse adăposteaŭ 10—15 familiĭ miserabile, carĭ formaŭ populaţia satuluĭ. Restul, dărâmăturĭ, peste care glasul cobitor al cucuvaieĭ vestea călĕtoruluĭ, că pe aci miseria a domnit de vremurĭ îndepărtate.

Aşa eraŭ satele în Dobrogia la 1880. Figuraŭ în adevĕr pe hărţĭ un numĕr de 296, însă fórte multe neputênd suporta cheltuelile celeĭ maĭ modeste administraţiunĭ, eraŭ notarĭ carĭ funcţionaŭ la câte 2, 3 şi chiar 4 comune, atuncĭ când depărtarea de la una la alta le permitea.

Cu tóte stăruinţele puse, totuşĭ aŭ maĭ rĕmas înmormîntate—póte pentru vecie—115 localităţĭ, despre a căror existenţă nu ne maĭ vorbesc de cât scrierile din trecut, pentru cele fórte vechĭ; ruinele, urmele cimitirelor şi spusele bĕtrânilor, pentru cele, despre carĭ scriitoriĭ nu fac nicĭ o menţiune.

Patru-spre-zece oraşe am primit noĭ de la Turcĭ. Singurul Tulcea, capitala Sangiaculuĭ, era la drept vorbind, un oraş. Tóte cele-l'alte, un amestec de bordeie şi căsuţe rĕspândite fără nicĭ o ordine, şi 2 saŭ 3 case maĭ de sémă; una din ele servia de reşedinţă Caimacanuluĭ saŭ Mudiruluĭ; acésta era Conacul.

Astăzĭ avem în Dobrogia 14 oraşe şi 360 sate, formând 129 comune rurale.

Pe fie-care an se întemeiază sate nouĭ românescĭ, cu case solide şi higienice; iar aspectul celor vechĭ s'a schimbat cu desĕvârşire.

S'aŭ construit aprópe pretutindenĭ localurĭ pentru primăriĭ şi şcolĭ. Bisericĭ măreţe s'aŭ ridicat şi se ridică încă; multe din ele ar putea face fală Capitaleĭ Regatuluĭ, căcĭ Românul aşa de sobru pentru existenţa luĭ chiar, este mână spartă, când e vorba să dea pentru sfîntul locaş al luĭ Dumnezeŭ.

Dintre oraşe, numaĭ cele rĕmase în afară uneĭ mişcărĭ comerciale însemnate, aŭ progresat fórte încet. Babadagul, Mahmudia, Chilia şi Cuzgunul, oraşe carĭ pe la începutul secoluluĭ al XIX-lea numĕraŭ între 30—40.000 locuitorĭ, acum abia aŭ 2—6.000 suflete.

Populaţie. Când am luat în stăpânire Dobrogia, am avut o populaţie de 147.000 suflete, adică 9 locuitorĭ pe 1 k. p.

La sfîrşitul anuluĭ 1900, cifra populaţieĭ a fost de 263.000, ceea-ce represintă o densitate de 17 locuitorĭ pe 1 km. p., densitate aprópe egală cu a Rusieĭ şi îndoit superióră Suedo-Norvegieĭ.

Pe suprafaţa Dobrogeĭ se pot hrăni în condiţiunĭ bune peste 900.000 suflete, căcĭ pămêntul eĭ este rodnic şi virgin.

Şi aci este, cred, locul de a vorbi despre colonisarea Dobrogieĭ, care în modul cum s'a făcut până azĭ a dat resultate negative, căcĭ nouĭ coloniştĭ aŭ trecut din Patria-Mamă, unde aŭ rĕmas locurĭ góle şi aŭ venit în Dobrogia, care trebuia colonisată cu Românĭ de peste Prut şi Carpaţĭ, din Macedonia şi Albania şi chiar cu Italienĭ şi Germanĭ, la cas de neajungere.

Dacă din întréga suprafaţă a provincieĭ nóstre scădem pe cea ocupată de vetrele satelor, bălţĭ, drumurĭ, cariere şi pădurĭ, ne rĕmân 1.092.000 hectare teren propriŭ pentru cultură.

Populaţiunea agricolă este acum prea rară faţă chiar cu suprafaţa cultivată. In

Dobrogia, un plugar lucréză în mediŭ 22 hectare, pe când în Francia un agricultor cultivă 5 hectare; în Italia, Belgia şi Germania, 1 hectar, iar în Anglia, numaĭ 8.900 m. p.

In raport cu întréga suprafaţă proprie cultureĭ, densitatea populaţieĭ agricole este şi maĭ slabă: 1 plugar la 52 hectare.

Este dovedit din experienţă, că pentru ca pămêntul să dea în mod aprópe constant cea maĭ bună producţiune, trebue ca agricultura să fie făcută în mod raţional.

Orĭ, nu putem ajunge la acest sfârşit, de cât dând unuĭ sătean atât teren, cât să-l pótă munci cu ceĭ doĭ boĭ de care dispune.

Când voiŭ vorbi despre animale, voiŭ arăta câte hectare ară o vită de plug în Dobrogia, şi câte în cele-l'alte ţērĭ din Occident.

Aci voiŭ spune numaĭ, că cel maĭ bun sistem agricol de adoptat în Dobrogia, ar fi de a se încuraja proprietatea mică, ca cea maĭ bună pentru desvoltarea eĭ economică şi a se da unuĭ locuitor cel mult 15 hectare teren de cultură.

Acum plugarul de peste Dunăre are 25 hectare proprietate absolută şi maĭ închiriază încă pe atâta de la Stat saŭ moşier.

De aceea resultatele munciĭ agricole sunt aşa de slabe, maĭ ales în plăşile Mangalia, Medgidia, Constanţa şi Babadag, unde, din causa slabeĭ densităţĭ, un agricultor cultivă în mediŭ între 30—32 hectare, aşa că şi media producţiuniĭ la hectar abia atinge, în aceste plăşĭ, cifra de 9 hectolitri în aniĭ bunĭ.

«În cele maĭ multe părţĭ — zicea un fost prefect bine-cunoscător în ale gospodărieĭ rurale — numaĭ se sgârie pămêntul, care nu produce nicĭ jumĕtate din ceea ce ar trebui să dea».

Plugul, aşa de primitiv la mulţĭ din locuitoriĭ noştri trans-dunărenĭ, ară 30 hectare pe an, pe când în Franţa — de unde am date statistice amănunţite — un plug ară 8 hectare.

Nu maĭ vorbesc despre cele-l'alte maşinĭ agricole, carĭ abia de cât-va timp s'aŭ introdus în Dobrogia, pe când Franţa posedă una, la 35 hectare.

Băncile populare, care acum sunt la începutul organizăriĭ lor, vor trebui, cred, să ia desvoltarea asociaţiunilor sindicale şi cooperative din Franţa.

Din fericire avem în Dobrogia câte-va exemple de micĭ asociaţiunĭ agricole.

Sunt sate, în care locuitoriĭ aŭ cumpĕrat în comun maşina de treerat şi locomobila, necesare trebuinţelor obştieĭ, care plătesce în rate, proporţional cu averea fie-căruĭ sătean.

Încurajându-se dar proprietatea mică şi dându-se unuĭ agricultor 15 hectare teren de cultură, Dobrogia ar putea hrăni o populaţie rurală de $3^1/_2$ orĭ maĭ mare ca cea actuală, saŭ 717.500 suflete, în loc de 205.000.

Maĭ trebue de adăogat populaţia oraşelor.

Cu desvoltarea pe care aŭ luat-o unele oraşe din Dobrogia, desvoltare şi maĭ mare într'un viitor fórte apropiat, nu exagerez, de voiŭ socoti ţifra populaţieĭ celor 14 oraşe la 204.500 suflete, adică aprópe întreitul celeĭ actuale.

Am ajunge dar la o populaţie de 922.000 locuitorĭ, trăind din belşug şi exploatând cu pricepere o suprafaţă de 15.600 km. p.; decĭ am avea o densitate de aprópe 60 locuitorĭ pe km. p., adică $3^1/_2$ orĭ maĭ mare de cât cea actuală.

Multă vreme a subsistat ideia, că Dobrogia este un focar de bóle. Acéstă credinţă póte să fi fost adevĕrată în trecut. Însă astăzĭ datele statistice ne dovedesc, că în nicĭ o parte a Europeĭ crescerea populaţieĭ nu este maĭ mare ca în Ţéră la noĭ şi în special în Dobrogia.

În cursul anuluĭ 1900, populaţia provincieĭ nóstre trans-dunărene a crescut în mod natural (fără imigrărĭ) cu aprópe 4.600 suflete, ceea-ce dă un coeficient anual de 17 la mie, coeficient pe care nu-l întâlnim nicăierĭ în Europa.

Coeficienţiĭ cresceriĭ anuale la mie a populaţieĭ din statele Europeĭ sunt:

România	18,7.
Dobrogia	17,0.
Rusia	15,6.

Bulgaria, Olanda și Germania între 14 și 15.

Grecia	12,0.
Portugalia	11,5.
Turcia . . , ...	10,5.
Belgia, Austro-Ungaria, Danemarca și Peninsula Scandinavică.	10,0.

Serbia, Elveția și Insulele Britanice între 9 și 10.

Spania	4,7.
Italia	2,4.
Franța	1,7.

Așa dar condițiunile climaterice și higienice sunt prielnice cresceriĭ populațiuniĭ dobrogene.

Colonizarea Delteĭ și insuleĭ Dranovuluĭ, două regiunĭ cu terenurĭ întinse de cultură, pășunĭ și bogate în pescăriĭ, va trebui să atragă în deosebĭ luarea aminte din partea administrațieĭ județuluĭ Tulcea.

Un început îmbucurător se făcuse în acest sens de regretatul Prefect Nenițescu; îmĭ pare că nu se maĭ continuă cu aceiașĭ perseverență, ci din contră; în tómna anuluĭ trecut am vĕzut părăsite câte-va din satele înființate de curênd în lungul tăieturiĭ buclelor mareluĭ M.

Dranovul, până în 1900 nu se scia încă de ce fel de némurĭ de ómenĭ este locuit; raportul prefecturiĭ de Tulcea din 1899 vorbesce despre acest ținut ca despre o lume din poveștĭ.

Căile de comunicație. Am moștenit de la Turcĭ 100 km. șosele; în 1900, Dobrogia avea 840 km., ceea-ce reprezintă 54 metri pentru un km. p.

Față de județele Țĕriĭ nóstre, cele dobrogene staŭ numaĭ înaintea Vasluiuluĭ, Brăileĭ și Ialomițeĭ.

Dobrogia este aprópe egală cu Bulgaria și Spania, întrece Portugalia, Peninsula Scandinavică și Grecia și este îndoit superióră Rusieĭ în privința șoselelor.

Este însă mult săracă în căĭ ferate.

Podul «Regele Carol». Vorbind despre căile de comunicație, nu trebuesc trecute cu vederea două lucrărĭ de o fórte mare importanță pentru Dobrogia.

Măreţul pod de peste Dunăre «Podul Regele Carol» unesce nu numaĭ Dobrogia cu Țara-Mamă, ci Orientul cu apusul Europeĭ.

Asupra colonizăreĭ Dobrogieĭ, Podul «Regele Carol» a avut o influență considerabilă. Datele statistice ne dovedesc, că de la stabilirea acesteĭ comunicațiunĭ înlesniciόse, populația a crescut prin imigrărĭ cu 70.000 suflete, în mare parte Românĭ veniţĭ din stânga Dunăriĭ, pentru a înființa sate nouĭ.

Podul «Regele Carol» nu e numaĭ o lucrare măréță, e un monument neperitor, în care architectura și industria secoluluĭ al XIX-lea îșĭ aŭ expuse resultatele progreselor lor; căcĭ în adevĕr, podul nostru de peste Dunăre póte fi citat în capul operilor de artă.

Dacă Elveția și Italia se fălesc cu lungile lor tunelurĭ; Rusia, cu podul de la Syzram lung de 1.500 metri și care a costat 20 milióne leĭ, iar Olanda cu podul dintre Breda și Dordrecht, lung de 2½ km., din care 1½ km. numaĭ podul propriŭ zis, apoĭ Dobrogia se póte mândri cu măréța lucrare de la Dunărea-de-jos.

Cele treĭ podurĭ dintre Fetescĭ și Cernavoda aŭ o lungime totală de 4.088 metri și costă numaĭ ele singure 24.240.000 leĭ. 1663 metri este numaĭ lungimea Poduluĭ «Regele Carol», cu podul de inundație.

Portul Constanța. O a doua lucrare tot așa de mărétă este portul Constanța, care a început să dea de pe acum un mare avênt comerciuluĭ țĕrcĭ nóstre în general și al Dobrogieĭ în special.

Se zice, că o țéră respiră prin porturile eĭ de mare; acest adevĕr este învederat prin portul Constanța, plămânul Țĕriĭ nóstre. Dovadă:

In 1880, mişcarea acestuĭ port a fost de 6.500 tone; peste 20 anĭ, acéstă mişcare s'a mărit de 50 orĭ aprópe, urcându-se la 312.500 tone.

Numaĭ cereale s'a exportat într'un an 163.000 tone, cifră îmbucurătóre pentru o ţéră agricolă, cum este a nóstră.

O a doua dovadă este valórea mărfurilor trecute prin vama Constanţa în ultima periódă decenală.

De la 14½ milióne, valórea s'a urcat la 43½ milióne, adică de peste treĭ orĭ maĭ mult.

Se înţelege, că şi podul a contribuit mult asupra mişcăriĭ comerciale a portuluĭ.

Am cumpĕrat în 1884, de la Compania Englesă de exploatare, portul Constanţa, care avea atuncĭ 800 m. desvoltare de cheŭ, dar numaĭ pe 300 m. puteaŭ acosta vasele.

La terminarea lucrărilor vom avea 3360 m. lungime de cheiurĭ, carĭ vor adăposti treĭ bazinurĭ cu o suprafaţă de 78 hectare.

Treĭ-zecĭ de vapóre marĭ vor putea să acosteze în portul nostru dobrogian.

Marina nóstră de comerţ numĕră 8 vapóre, carĭ plutesc până în Mările din apusul Europeĭ, ducênd în ţĕrile cele maĭ civilizate numele némuluĭ românesc.

Lucrările Comisiuniĭ europene dunărene. Ca lucrărĭ de o fórte mare importanţă, maĭ ales pentru desvoltarea economică a Dobrogieĭ, sunt şi cele executate la una din gurile fluviuluĭ nostru, de către Comisiunea europeană dunăreană.

Aci, ca şi în Olanda, omul a avut să lupte contra naturiĭ, căreia 'ĭ-a pus stavilă şi a modulat-o după trebuinţele luĭ.

Braţul şi gura Sulina aveaŭ la începerea lucrărilor o adâncime de 2.50 m.; plutirea era nesigură şi chiar periculósă.

Astăzĭ avem pretutindenĭ 7.30 m. adâncime, care permite vaselor de cel maĭ mare tonaj de a intra şi încărca în porturile nóstre fluviale.

Prin îndreptarea coturilor şi tăerea mareluĭ M s'a scurtat distanţa pe braţ cu 11 Milĕ.

Tonagiul mediŭ anual s'a urcat de la 146, cât era în 1861, până la 1051.

Patru-zecĭ şi douĕ milióne hectolitri cereale aŭ eşit prin portul Sulina într'un an, acum în urmă, pe când în 1867 nu s'a exportat de cât 7 milióne.

Taxa de transport pentru cereale a scăzut de la 61 leĭ, cât era în 1860, la 14 leĭ de tonă, de la Brăila saŭ Galaţĭ, în orĭ-care din porturile Anglieĭ.

Şi tóte lucrările făcute pentru îmbunătăţirea şi îndreptarea braţuluĭ şi gureĭ Sulina aŭ costat 42 milióne leĭ, cheltuelĭ acoperite, plus 2 milióne fondul de rezervă al Comisiuneĭ.

Consideraţiunĭ economice. Dacă ne uităm pe o hartă geologică a Dobrogieĭ, vedem că ⅔ din suprafaţa eĭ este acoperită cu löss, peste care este aşternut un strat de pămênt negricios asemenea «Cernoziomuluĭ» rusesc, adânc de 0.50—1.00 m.

Acest pămênt vegetal dă provincieĭ nóstre de peste Dunăre — ca şi Ţĕriĭ nóstre întregĭ — o mare putere de fertilitate.

Din întréga suprafaţă a Dobrogieĭ, 30% ocup vetrele satelor, lacurile, mlaştinele, drumurile şi carierele, 17% este teren necultivat, 21% ocupă izlazurile şi pădurile, şi numaĭ 32% sunt întrebuinţate pentru culturĭ şĭ viĭ.

Aşa era în 1900.

Cu tótă insuficienţa datelor statistice, progresele ce a făcut Dobrogia sub raportul agricol, în ceĭ 20 anĭ aĭ stăpânireĭ nóstre, sunt destul de repezĭ.

In 1880, culturile ocupaŭ 123.000 hectare culturĭ, carĭ daŭ un randament de 7 hectolitri.

Acum avem în mediŭ 500.000 hect. culturĭ, carĭ daŭ un randament de 10 hectolitri.

Cerealele. Intr'o periódă cincinală, cerealele aŭ ocupat o întindere în mediŭ de 408.000 hect. şi aŭ produs 4.890.000 hl., adică un randament de 12.

Dobrogia este superióră ca productivitate la hectar, tuturor ţĕrilor din Sudul Europeĭ (afară de Grecia), Elveţieĭ, Suedo-Norvegieĭ şi Rusieĭ.

Principala producţiune este *orzul,* şi sub acest raport judeţul Tulcea este al 4-lea clasificat între judeţele Ţĕriĭ, după Romanaţĭ, Botoşanĭ şi Dorohoĭ.

Ceva maĭ slab este judeţul Constanţa (afară de plasa Silistra-Nouă). Cultura e prea întinsă şi populaţia agricolă prea rară.

Totuşĭ Dobrogia dă 13,60 randament şi dintre ţĕrile agricole e întrecută numaĭ de Anglia, Austro-Ungaria, Germania, România şi Franţa.

Rusia, reputată între cele d'întâĭ ţĕrĭ agricole, nu dă de cât 11.7 hl. randament.

Plăşile carĭ daŭ cel maĭ mult orz sunt: Tulcea şi Silistra-Nouă; iar între comune: Somova (40), Ostrov (30), Teliţa şi Tulcea (25), Malcocĭ (23) şi Regep-Cuiusu (18).

Un bun randament dă şi *ovĕzul* (14.2 hl. la hect.) şi se cultivă cu succes în Sudul Dobrogieĭ, unde se produc 23 hl. la hectar.

In al doilea rând stă cultura *grâuluĭ* şi a *secareĭ*, care daŭ 10.60 randament.

In Nordul şi Sudul Dobrogieĭ, producţiunea este cea maĭ bună.

Porumbul şi *meiul* ocupă cel din urmă rând între culturile cerealelor din Dobrogia.

Turciĭ şi Tătariĭ nu se ocupă cu cultura acestor două felurĭ de cereale, ci numaĭ Româniĭ şi Bulgariĭ; de aceea avem şi acum plăşile, carĭ din vechime aŭ fost locuite de aceştĭ din urmă, dând cel maĭ bun randament: Tulcea şi Silistra-Nouă.

Plantele oleoginóse. Plantele oleoginóse abia de câţĭ-va anĭ aŭ început a se cultiva; totuşĭ datele statistice pun judeţele Dobrogieĭ la mijlocul judeţelor Ţĕriĭ.

Tutunul. Dintre plantele industriale mĕ opresc puţin asupra culturiĭ tutunuluĭ.

Tutunul şi via eraŭ sub Turcĭ ocupaţiunile de căpetenie a locuitorilor din Nordul Dobrogieĭ.

Baronul d'Hogguer spunea în 1879, că tóte satele d'a-lungul Dunăriĭ, de la Parkeş până la Grecĭ, cultivaŭ pe o scară fórte întinsă şi cu mult succes tutunul.

De aceea şi Regia noastră a construit în Isaccea ateliere şi magaziĭ, pentru conservarea şi împachetarea tutunuluĭ.

Astăzĭ aceste construcţiunĭ abia îşĭ maĭ aŭ întrebuinţare, căcĭ locuitoriĭ nu se maĭ ocupă cu acest fel de cultură. Dovadă, că în 1892, tutunul ocupa o întindere de 620 hect., iar peste 8 anĭ a fost redusă la jumĕtate.

Cunosc în Isaccea locuitorĭ, carĭ aŭ pĭerdut capitalurĭ însemnate şi aŭ rĕmas săracĭ numaĭ din cauza culturiĭ tutunuluĭ.

Frumósa vale a Capaclieĭ, odinióră renumită prin producţiunea tutunuluĭ de calitate superióră, acum este acoperită cu cereale şi viĭ.

Locuitoriĭ din Parkeş, Somova, Nicoliţel, Rakel, Văcărenĭ şi Garvan s'aŭ lăsat cu desăvârşire de a maĭ cultiva spre paguba lor acéstă plantă.

Viile. Intre principalele isvóre de bogăţie şi póte cel maĭ de sémă, sunt viile.

Din renumitele podgoriĭ ale Sariceĭ se exporta anual, sunt acum 150 anĭ, atâta vin, cât astăzĭ abia ne vine să credem datelor, pe care ni le-a lăsat un bun cunoscĕtor al Dobrogieĭ de pe acele vremurĭ.

Peyssonel, care a trăit 12 anĭ ca consul francez la curţile Sultanilor şi Khanilor Tătărescĭ din Crimea, în tratatul sĕŭ asupra comerciuluĭ de pe Marea-Négră, scris în 1762, zice:

«La Isaccea, Tulcea şi Măcin, vin în fie-care an din Rusia şi Polonia, 5–6000 căruţe, pentru a încărca vinurĭ din Dobrogia, unde se produce în destul de mare cantitate».

Tot el arăta, că o căruţă putea încărca până la 5 quintale, care după mĕsurătorile de azĭ cântăresce 1340 kilograme.

Aşa dar, anual se exportaŭ 8 milióne kilograme vinurĭ, în Rusia şi Polonia.

Pentru a ne face o ideie de marea productivitate de vinurĭ a Dobrogieĭ din a doua jumĕtate a véculuĭ al XVIII-lea, vom spune, că Ţéra nóstră a exportat în cel maĭ bun an, în 1888, o cantitate de 9½ milióne kilograme vin.

Cifrele întăresc zicătoarea rĕmasă până acum în gura locuitorilor din Nicoliţel: «că podgoriile Sariceĭ eraŭ beciurile împĕrăteseĭ Caterina II-a».

Datele statistice actuale ne îndreptăţesc să credem, că spusele luĭ Peyssonel nu sunt de loc exagerate.

În 1900, producţiunea vinuluĭ în Dobrogia a fost evaluată la 4.178.800 leĭ, adică atât cât n'a produs tótă regiunea Carpatină a Munteniеĭ, de la Buzĕŭ până la Severin.

Numaĭ judeţul Tulcea a produs vin de 3.843.900 şi, afară de judeţul Putna, nicĭ un alt judeţ nu l'a întrecut, nicĭ ca producţiune totală, nicĭ ca randament.

Şi trebue sciut, că, din causa greutăţilor de transport, vinurile Tulceĭ s'aŭ vêndut cu leĭ 1.25 decalitrul, maĭ eftin de cât în orĭ-care altă parte a Ţĕriĭ.

Judeţul Tulcea a dat 52 hectolitri la hectar.

Sub raportul randamentuluĭ, Dobrogia cu aprópe 40 hectolitri, cât a produs în 1900, este superióră tuturor Ţĕrilor din Europa.

Clasificaţia ţĕrilor vinicole ar fi:

Dobrogia	dă 40	hectolitri	la	hectar
Elveţia	» 33	»	»	»
Franţa	» 28,68	»	»	»
România	» 26	»	»	»
Grecia	» 22	»	»	»
Portugalia	» 20	»	»	»
Austro-Ungaria	» 14,30	»	»	»
Spania şi Turcia	» 14	»	»	»
Serbia	» 12,50	»	»	»
Bulgaria	» 12	»	»	»
Italia şi Germania	» 8,20—10	»	»	»

Plăşile carĭ produc cel maĭ mult vin sunt:

Tulcea	» 64,5	»	»	»
Măcin	» 57	»	»	»
Babadag	» 45	»	»	»

Avem în Dobrogia comune, ca: Agi-Ghiol, Baş-Chioi, Beidaut, Câşla, Cerna şi Turcoaia, carĭ aŭ dat în 1900 între 100 şi 200 hectolitri la hectar.

Alte 16 comune aŭ dat între 50 şi 100 hectolitri.

Pădurĭ. Pădurile ocup 1/8-a parte din suprafaţa Dobrogieĭ şi, s'ar fi putut numĕra între bogăţiile provincieĭ nóstre, dacă exploatarea vitregă a guvernuluĭ Otoman n'ar fi distrus întinsele şi bătrânele pădurĭ, carĭ acoperiaŭ tótă partea de la Nordul văiĭ Casâmcea până în Dunăre.

Baronul de Tott, călătorind prin Dobrogia în a doua jumĕtate a secoluluĭ al XVIII-lea, ne lasă să întrevedem în volumul al II-lea al memoriilor sale, că pădurile se întindeaŭ până la Tulcea.

În primele treĭ sferturĭ ale véculuĭ al XIX-lea, Dobrogia a furnisat lemnăria necesară şantierelor pentru construcţiunea bastimentelor din Constantinopol şi Syra, arsenalelor marineĭ şi artilerieĭ imperiale, iar maĭ apoĭ Comisiuniĭ Europene Dunărene; aşa că esenţele preţióse aŭ fost distruse, şi nu ne-a maĭ rĕmas ca moştenire de cât teiul, ceva carpen şi fórte rar stejar.

Azĭ, pădurile sunt grupate pe văile superióre ale râurilor Taiţa, Teliţa, Slava şi Casâmcea, acoperind câte o pătrime din plăşile Măcin şi Babadag.

Pădurile din Deltă, Letea şi Caraormanul, aŭ fost la îndemâna Comisiuniĭ Europene.

Deliormanul dobrogian are câte-va pădurĭ tinere, care nu pot fi încă exploatate.

Lipsa pădurilor a făcut ca centrul Dobrogieĭ şi maĭ ales litoralul maritim să fie puţin favorizat de ploĭ, de aceea s'aŭ luat mĕsurĭ a se planta în aceste regiunĭ salcâmul şi resultatele sunt mulţumitóre.

Avem astăzĭ în diferite părţĭ din Dobrogia peste 3.000 hectare plantaţiĭ, care costă în mijlociŭ câte 90 leĭ hectarul.

Animale domestice. Nu unul, ci aprópe toţĭ călătoriĭ carĭ aŭ vizitat numaĭ în trécăt Dobrogia, nu aŭ uitat să însemne în scrierile lor bogăţia în vite de tot felul, ce se hrăniaŭ pe acest petic de pămênt, prelungit ca o peninsulă între Dunăre şi Mare.

Numirile geografice, ca: Văcărenĭ, Câsla, Coium-Punar, Cara-Coium, Coium-Baba, Teliţa, Ese-Chioi, Checige, Checi-Deresi, etc., sunt încă o dovadă, că pe aci a fost pe vremurĭ

un ţinut propriŭ crescerii animalelor domestice. Vadul-Oiĭ, de lângă Hârsova, era locul de trecere peste Dunăre a turmelor Mocanilor, veniţĭ cu oile la iernatic în Dobrogia.

Şi datele statistice întăresc spusele călătorilor. «*Caiĭ* — scrie Domnul şi istoricul Moldoveĭ, Dumitru Cantemir — sunt fórte iuţĭ la fugă».

«Micĭ şi puternicĭ, ca ceĭ tătărescĭ, însă maĭ bine făcuţĭ şi maĭ gingaşĭ» — adaogă Peyssonel.

«Dobrogan — zice Baronul de Tott — e renumită printr'o rasă de caĭ micĭ buestraşĭ, fórte estimaţĭ de Turcĭ».

La cursele ce s'aŭ făcut maĭ acum câţĭ-va anĭ la Constanţa şi Iaşĭ, calul dobrogian n'a dat de minciună laudele ce i se aduceaŭ acum douĕ sute de anĭ.

Dobrogia a intrat în veacul al XX-lea cu o populaţie cavalină de 91.000 capete.

Se socotesc 6 caĭ la 100 hectare şi, din acest punct de privire, Dobrogia e superióră Moldoveĭ, tuturor peninsulelor din Sudul Europeĭ, Elveţieĭ, Peninsuleĭ Scandinavice şi Rusieĭ.

Cu tóte relele răsboiuluĭ trecut, am avut în Dobrogia, în primiĭ anĭ aĭ ocupaţiuniĭ nóstre, un numĕr de 300.000 capete de *cornute marĭ*.

Prin întinderea terenurilor de cultură s'a tot micşorat locurile de păşiune şi cu ele numĕrul vitelor de plug, din a căror lipsă agricultura suferă.

Am zis maĭ sus, că pentru ca pămêntul să fie cultivat raţional, ar trebui încurajată proprietatea mică, nedând unuĭ agricultor maĭ mult de 15 hectare, atât cât póte să lucreze cu cele douĕ vite de plug de care dispune.

Aceiaşĭ ţifră găsim, dacă ne raportăm la timpul de muncă. Este sciut, că un plug cu 4 boĭ, pentru a face o muncă agricolă în condiţiunĭ bune, póte ara zilnic 35 ariĭ.

La noĭ se ară în mediŭ 80 zile pe an, adică un agricultor póte lucra cu 4 boĭ 28 hectariĭ, saŭ 7 hectariĭ revin pentru fie-care vită de plug. Cifra este cam exagerată pentru Dobrogia, de óre-ce — după datele statistice — o vită póte ara până la 4 hectare pe an, din causa releĭ întreţinerĭ.

Luând însă maximum de 7 hectare, revine că pentru un plug cu 2 boĭ nu putem da agricultoruluĭ dobrogian maĭ mult ca 14—15 hectare.

În raport cu întréga suprafaţă proprie a fi cultivată, Dobrogia stă ast-fel: la 100 hectare corespund 24 vite de plug, pe când Moldova şi Muntenia aŭ 36, de aceea cerealele daŭ un randament maĭ slab dincolo, de cât dincóce de Dunăre.

Comparate cu cele-l'alte Ţĕrĭ, este natural ca Dobrogia să fie superióră acelora care daŭ relativ maĭ puţine cereale de cât ea la hectar. Aşa bună óră:

Portugalia	are	10	vite	la	100	hectare
Rusia	»	9	»	»	»	»
Peninsula Balcanică şi Spania	»	7	»	»	»	»
Peninsula Scandinavică	»	5	»	»	»	»

Face excepţie Elveţia, ţéră eminamente muntósă şi cu păşiunĭ întinse. Aci majoritatea vitelor o formézǎ vacile, al căror produs a dat nascere industrieĭ destul de bine cunoscută a brânzeturilor.

Provincia nóstră este egală cu Italia şi inferióră:

Franţeĭ	care	are	30	vite	la	100	hectare
Austro-Ungarieĭ	»	»	31	»	»	»	»
Germanieĭ	»	»	38	»	»	»	»
Anglieĭ	»	»	40	»	»	»	»
Olandeĭ	»	»	53	»	»	»	»
Danemarceĭ	»	»	56	»	»	»	»
Belgieĭ	»	»	57	»	»	»	»

Am avut în Dobrogia la începutul veaculuĭ al XX-lea un numĕr de 151.000 vite cornute marĭ.

Vitele *cornute mici* eraŭ cu mult maĭ numeróse altădată ca acum; o notiţă a D-luĭ Viscovicĭ, consul austriac la Tulcea, dădea pentru anul 1863 peste un milion de oĭ, ce se hrăneaŭ numaĭ în Nordul Dobrogieĭ.

Aceiaşĭ cifră o găsesce în 1876 Baronul d'Hogguer.

Dobrogia hrănea în 1900 peste a 8-a parte a oilor şi caprelor din întréga Ţéră.

În raport cu suprafaţa sa, Dobrogia vine în al treilea rând după Insulele Britanice şi Grecia.

Proporţia este:

Insulele Britanice	hrănesc	100	oĭ	pe	100	hectare
Grecia	»	92	»	»	»	»
Dobrogia	»	47	»	»	»	»
România	»	43	»	»	»	»
Portugalia	»	42	»	»	»	»
Franţa	»	41	»	»	»	»
Spania	»	35	»	»	»	»
Danemarca	»	33	»	»	»	»
Germania şi Austro-Ungaria	»	32	»	»	»	»

Raportată la cifra populaţieĭ, Dobrogia este superióră orĭ-căreĭ ţĕrĭ din Europa: Proporţia este de 3 oĭ pentru un locuitor în Dobrogia, pe câtă vreme Grecia are numaĭ 2½, Bulgaria 2, Serbia 1½, România 1, Spania, Portugalia şi Anglia maĭ puţin de o vită cornută mică pentru un locuitor.

Plăşile cele maĭ bogate în animale domestice sunt: Babadagul (cu vite în valóre de 4.700.000 leĭ), Mangalia (4½ milióne), Medgidia (4.400.000), Hârşova (3.300.000) şi Constanţa (3.100.000), adică acolo unde agricultura este maĭ slabă şi locurile de păşunat maĭ întinse. Acéstă bogăţie o forméză maĭ mult oile şi caiĭ de hergheliĭ.

După datele statistice am putea împărţi azĭ Dobrogia în douĕ regiunĭ:

I. Regiunea agricolă, vinicolă şi forestieră saŭ dunăreană;

II. Regiunea pastorală saŭ maritimă.

Pescăriile. Pescăriile de la gurile Dunăriĭ şi lagunele Razelm aŭ fost înainte vreme, póte, cele maĭ marĭ din Europa.

In lipsă de date certe şi statistice oficiale, avem scrierĭ demne de tótă încrederea, care împuternicesc afirmările nóstre.

In 1569, Andreĭ Taranovsky vorbeşte în scrierea sa: «despre locul din Dunăre aprópe de Chilia, unde se prind moruniĭ».

Maĭ târziŭ călătorul francez, François de Pavie ne spune: «c'a vĕzut pescăriile cele marĭ de la gurile Dunăriĭ».

Archidiaconul Paul de Alep, în notele culese din călătoria Patriarhuluĭ Macarie de Antiochia, între 1653—59, pomeneşte de pescăriile cele marĭ de lângă Chilia: «Se prindea atâta morun, că vameşul îl dădea gratuit corăbiilor ce treceaŭ pe acolo».

«La Chilia se face în fie-care an cel maĭ mare pescuit de morunĭ», adaogă Jean Baptiste Tavernier.

In treĭ rândurĭ, citatul Consul Peyssonnel, vorbind despre Chilia, ne spune:

«Bogăţia-ĭ principală o forméză pescuitul morunilor».

De la o margine până la cea-l'altă a Europeĭ se dusese vestea despre pescăriile din Dobrogia.

Cu puţin înaintea stăpânireĭ nóstre, bălţile de la gurile Dunăriĭ eraŭ arendate de Turcĭ cu 29.000 lire anual şi bĕtrâniĭ spun, că antreprenorul scotea până la 35.000 lire, adică 805.000 leĭ pe an.

In 1895, bălţile din Dobrogia nu maĭ produceaŭ de cât 610.000 leĭ venit anual şi graţie mĕsurilor de îmbunătăţire luate de neobositul Şef al pescăriilor, D-l Dr. Antipa, venitul s'a urcat în 1900 la cifra de 1.300.000 leĭ anual, adică aprópe cât jumĕtate din acel similar al Belgieĭ.

Cariere și minereurĭ. Stâncile străvechĭ din cotul N.V. al Dobrogieĭ ascund în sânul lor un nesecat isvor de bogăție, care așteptă nu atât capitalurĭ marĭ de exploatare, cât căĭ înlesnicióse pentru transport.

Un început îmbucurător s'a făcut de Capitala Regatuluĭ cu exploatarea granituluĭ pentru pavele de la Iacob-Deal (azĭ Carol I).

Și azĭ avem în Dobrogia cincĭ cariere de granit, care, după afirmările D-luĭ Alimăniștianu, pot concura cu străinătatea și bat pe piața nóstră pavelele de Quenast și Saint Raphaël.

Sute de lucrătorĭ sunt întrebuințațĭ la carierele: Carol I, Piatra Roșie, Țugulea, Cara-Balî și Grecĭ.

Dacă pentru exploatarea granituluĭ natura a favorizat Dobrogia, să aibă în apropiere Dunărea, ca mijloc de transport, nu tot ast-fel stă cu cele-l'alte bogățiĭ ale sub-soluluĭ eĭ.

Vreaŭ să vorbesc de ferul, cuprul și chiar aurul, ce se găsesce în basinul superior al Taițeĭ, unde căile marĭ de comunicație lipsesc.

Minereurile scóse până acum aŭ dat între 20—70% fer, 10% cupru, iar în unele părțĭ urme de aur și de mangan.

Incheiere. Datele statistice neîndoelnice și descoperirile sciințifice dovedesc, că pământul Dobrogieĭ este rodnic și îmbelșugat în tóte: țelina de odinióră a fost spartă de plugul agricultoruluĭ și dă cereale din destul; pășiunile hrănesc mulțime de animale domestice; podgoriile produc o cantitate uimitóre de vin; bălțile sunt pline cu pește, iar sub scórța sa, pământul a ascuns barbarilor și ignoranților bogățiĭ, nu necunoscute, dar neînchipuite până maĭ acum câțĭ-va anĭ.

Dar aceste avuțiĭ ale soluluĭ și sub-soluluĭ Dobrogieĭ suferă de un mare neajuns economic.

Dacă o cale ferată ar uni Constanța cu Tulcea, ar fi de mare folos pentru pescăriile Razelmuluĭ; iar o ramificație prin valea Telițeĭ, pe la podgoriile Sariceĭ, până în regiunea minieră a Lozoveĭ și Carapelituluĭ, ar da vinurilor valórea ce merită, avânt exploatăreĭ feruluĭ, cupruluĭ și cine știe dacă nu și auruluĭ, într'un viitor fórte apropiat de noĭ.

Acéstă provincie reîntrupată cu Țéra nóstră, în scurtul timp de 25 anĭ a dat dovezĭ că sub raportul economic merge cu pașĭ giganticĭ pe calea progresuluĭ, sub blânda și înțelépta *Domnie a Majestățiĭ Sale Regeluĭ Carol I.*

INDEX ALFABETIC

Mĕ simt dator să fac cunoscut cititorilor munca stăruitóre şi fără preget depusă de nevasta mea, JOSEPHINA M. D. JONESCU, la întocmirea Indexuluĭ alfabetic şi la facerea corecturilor, pentru care îĭ aduc mulţumirile mele.

AUTORUL.

INDICE

Numirile topice dobrogene sunt tipărite cu caractere cursive. Prefaţa, bibliografia şi notele din josul paginilor, nu intră în index

Traducerea numirilor streine.

Aaslâ (trebue zis Agâslâ) = gură.
Abdulah = n. pr.
Ac = alb.
Acargea = curgĕtor.
Aci = lemn.
Acic = deschis.
Acsan-Demir = (trebue zis Acsac-Demir). Așa numiaŭ Turciĭ pe Erdogrul.
Ada = insulă
Adam = om.
Adassi = vezĭ Ada.
Adil = n. pr.
Adin = închinătorĭ.
Aga = Aga, în înțeles de șef. De la vechiul turcesc Aka.
Aganim = genetivul luĭ Aga.

Traducerea numirilor străine.

Baarlîc = primă-vara.
Baba = tată.
Babuccĭ = papugiŭ, care face papucĭ.
Bac = vie (loc unde se plantéză viţă).
Badalar = (trebue zis Bagelar) = coş de fum. Genitiv.
Bagelă = coş de fum.
Bair = deal.
Bairac = steag.
Bairam = sĕrbătóre la Turcĭ.
Bal = miere.
Balaban = (în tătăresce) mare (grand).
Baldaran = (trebue zis Baldârgan) cu cucută.
Baldarîc = (trebue zis Baldârgan) cucută.
Balîc = peşte.
Baş = cap, şef, început, întâiul.
Başĭ-buzucĭ = fără căpătâiŭ.
Başĭ-ceauş = Sergent-Major.
Batac = mlaştină.
Batacîî = mlăştinos.
Batar = care se scufundă.
Batmîs = supus înecuhuĭ, înecat.
Bavi = (trebue zis Mavî). V. acest nume.
Bazarghian = negustor.
Bazargic = târguşor.
Beghir = cal.
Beĭ = titlu de nobleţă.
Beilic = corvadă.
Beledie = primărie.
Belezlichi = belciug.
Bender = n. pr.
Bendge = n. pr.
Berdari = (slavon) spată de ţesut pânză.
Berechet = abondent.
Beriki = de dincóce.
Beriş = (trebue zis Barîs) = cârtiţă.
Beş = cincĭ.
Betirchiŭ = (trebue zis Beder-chioĭ). Beder = răŭ.
Bilal = n. pr.
Bilalar = în loc de Bilarlar) = a luĭ Bilal.
Bimbaşa = Maior.
Biringi = întâiul.
Boaz saŭ Bogaz = canal, gâtlej.
Boazgic = diminutivul luĭ Boaz.
Boclogea = murdărie.
Borlac, burlac = neînsurat.
Borun, burun = nas, promontoriŭ.
Borungea = în forma de nas.
Bostan = dovleac.
Bozaurt = cenuşiŭ.
Bozlutac = (de la Bozlî) = cu ghiaţă.
Buba = tată.
Bugeac = colţ.
Buiuc = mare.
Buiucce = mărişor.
Bülbül = privighetóre.
Bülbüler = pluralul luĭ Bülbül.
Burun = vezĭ borun.

C

Traducerea numirilor străine.

Cable = de la miază-zi.
Cabula = primitor.
Caciamac = fugarĭ, caĭ iuțĭ la fugă.
Cadân = nevastă.
Cadi = judecător.
Cadmular = (trebue zis Cadânlar) = al femeilor.
Cai = potrivit.
Cai = (trebue zis Caia).
Caia = stîncă.
Cail = (trebue zis Caialî).
Caialî = stâncos.
Caimac = smântână.
Caimaclî = smântânos.
Cainac = isvor.
Cainargi = fierbător.
Cairac = gresie.
Cairâc = pir (iarbă).
Cairacil = de gresie.
Cala = (trebue zis Caleh) v. acest nume.
Calabalâc = mulțime.
Calaigi = spoitor.
Calburgina = ciur.
Caleh = fortăreață.
Calfa = calfă.
Calica = săraca.
Camber = n. pr.
Camcic = biciŭ.
Camena (rusesc) = piatră.
Canâ = sînge.
Canagic = sócră.
Canara = carieră.
Canat = aripă.
Cangali = certat.
Canlî = sângeros.
Capaclî = acoperit.
Capalan = închis.
Capû = pórtă.
Capugi = portar.
Capulan = tigru.
Capus = închisóre.
Car = zăpadă.
Câr = câmp.
Cara = negru.
Cara-amat = (Trebue zis Cara-Amet) v. aceste nume.
Carabacâ = tot-de-una negru.
Caraci = ulm.
Caraclî = (tălăresce) hoț.
Carada = (Trebue zis Cara-Dagh) v. aceste nume).
Caradurat = (Trebue zis Cara-durac) v. aceste nume.
Caraecil = (trebue zis Cara-cil) v. aceste nume.
Caragea = négricios, saŭ căprióră sĕlbatică. Maĭ bine acésta din urmă.
Caragilar = care înegresce; saŭ Cara-Hagilar (v. aceste nume),
Carâlmîș = spart.
Caraman = blând.
Caramancea = a blânḑilor.
Caranasuf = (De la Cara-Nasuf) v. aceste nume.
Caranlîc = întunecos.
Carapcea = arțar.
Carasan = (Trebue zis Corasan) v. acest nume.
Carasuluc = umed.
Carataĭ = mânz.
Caraula = streajă.

D

Traducerea numirilor străine.

Dagh = munte.
Dalac = splină.
Dalaclâ = cu splină.
Dana = viţel.
Darî = meiŭ.
Daut = n. pr.
Dautlar = al luĭ Daut.
Daulu = Tobă.
Dede = călugăr.
Deli = nebun.
Delic = găurit.
Demür = de fier (conrupt se zice «demir»).
Deniz saŭ Denghiz = mare (mer

E

Traducerea numirilor străine.

Ebe = móşe.
Echerlî = (trebue zis Egherlî), cu şea.
Echim = cultivat.
Edi = şépte.
Edil-Chioĭ = (trebue zis Adil-Chioĭ), v. aceste nume.
Ekenlî = cu culturĭ.
Eki = dos.
Elangic = al mireseĭ.
Elibichioĭ = (trebue zis Ali-beĭ-Chioĭ), v. aceste nume.
Elmalî = cu merc (iar nu Almalî).
Elmeliki = (trebue zis Ilmekli) cu nod.
Endec = şianţ.
Eni = noŭ.
Enige = aprópe noŭ.
Enisala = (trebue zis Eni-Hisar), v. aceste nume.
Erghiven = (trebue zis Erghivan', liliac (plantă).
Erghivenlîc = trebue zis Erghivanlîc), cu liliac.
Ericli = Primărie.
Erkesek = (trebue zis Ierkesik) = abrupt.
Eski = vechiŭ.
Eskili = cu vechiturĭ.
Eşek = măgar.
Eşil = verde.

F

Traducerea numirilor străine

Facă = evlavios.
Fachilar = evlavioşĭ.
Ferit = n. pr.

G

Traducerea numirilor străine

Geabac = alipit.
Ghelancic = (trebue dis Elangic) v. acest nume.
Ghelingic = nevestică.
Gheren = aprópe.
Gheringic = v. Ghelingic.
Ghezilen = loc de plimbare.
Ghiaur = fără religie

Traducerea numirilor străine

Hagi = Hagiŭ.
Hagilar = al hagiilor.
Hagitilea = (trebue zis Hagitölö), = n. pr.
Haidân = luminos.
Haidar = n. pr.
Hairam = lapte bătut, saŭ surprindere.
Haisarlîc = v. Asarlîc.
Hamamgi = al băiaşuluĭ.
Hamzaci = al luĭ Amza.
Hardalî = v. Ardalî.
Hasancea = a luĭ Hasan.
Hasanlar = frațiĭ Hasan.
Hasnale = cu comoară.
Havale = cu aer curat.
Hisar = fortăreață.
Horos = cocoş.
Hos = plăcut.
Hoscadin = (trebue zis Hos-cadîn), v. acest nume.
Hogilar = al hogilor.
Huseince = al luĭ Husein.

I

Traducerea numirilor străine.

J

Traducerea numirilor străine.

K

Traducerea numirilor străine.

L

Traducerea numirilor străine

Lamburlu = cu teĭ.
Laz = al Lazilor (un trib).
Lar = sat.

M

Traducerea numirilor străine.

Nalbant = potcovar.
Nalciac = potcóva.
Nargilar = fochist.
Nasuf = n. pr.
Nazîrcea = supraveghetor.
Nur = lumina.

O

Traducerea numirilor străine

Oba = movilă (tătăresce).
Odagi = odăiaș.
Olu = (trebue ḑis Oul) v. acest nume.
Oluc = (trebue ḑis Uluc) v. acest nume.
Oluclĭ = (trebue ḑis Uluclĭ) v. acest nume.
Omurcea = a luĭ Omur.
Ordu = trupă ; corespunde cu un corp de armată.
Orman = pădure.
Ormangic = pădurice.
Ormangi = pădurar.
Orta = din mijloc.
Ortassĭ = mijlociŭ.
Orülü = des (rĕŭ se ḑice Orlu).
Osmancea = a luĭ Osman.
Otlu = cu foc.
Oul = curte.

P

Traducerea numirilor străine.

Pamuc= bumbac (trebue zis Pambuc).
Pampur = papură.
Panair = târg, bâlciŭ.
Pânar = (trebue zis punar), v. acest nume.
Pânargic=(trebue zis punargic), v. acest nume.
Pandaclîc = aluniș.
Pătlagan = detunătură.
Para = ban.
Pazarlia = cu târg.
Peclic = țelină, loc nearat.
Pehlivan = atlet.
Pelit = stejar.
Peletlia = (trebue zis Pelitli) = cu stejar.
Per = bătrân.
Perde = perdea.
Perveli = (Din Per-Veli). V. aceste nume.
Pinirlic = cu pantă dulce.
Piribeĭ = (Din Ferit-Beĭ), v. aceste nume.
Plane = neted (trebue zis Planlî).
Pojar = foc.
Poiras = de miază-nópte.
Polucci = plugar.
Punar = puț.
Punargic = puț mic.

Traducerea numirilor străine.

Rahman = Dumnezeŭ.
Ramazan = post.
Ramundere = (trebue zis Rahmandere). V. aceste nume.
Rasova = cimitir de vite.
Razim = n. pr.
Regederessi = (trebue zis Regepderessi). V. aceste nume.
Regene-Bair = (trebue zis Regepbair), V. aceste nume.
Regep = n. pr.
Rusciuc = fus de tors.

S

Traducerea numirilor străine.

Saban = n. pr.
Sacar = bréz..
Sadîc = capabil.
Sagâr = surd.
Sahman = (trebue zis Saban). V. acest nume.
Sah = drépta.
Saia = tîrlă.
Saiana = tîrlă mică.
Saiassî = tîrla luĭ-.
Samaldar = paie.
Sânâr = hotar.
Sangiac = ținut.
Saragea = scrofuros.
Sarai = palat.
Sarâm = subțire.
Sarapcea = (trebue zis sarafcea) al zarafuluĭ.
Sarî = galben.
Sarp = periculos.
Sârt = din dos.
Sasâc = împuțit.
Saslî = stuf.
Satis = călător.
Saxan = coțofană.
Sebil = drum drept.
Șeitan = drac.
Selda = (trebue zis Solda) la stînga.
Șemșiler = n. pr.
Sêra = rînd.
Seremet = (trebue zis Selamet) sănătos.
Serplâ = mărăcine.
Sevatin = (trebue zis Suatin), genetivul de la Suat.
Sevendic = (trebue zis Sevindic) vesel,
Sevri = ascuțit.
Sfiștofca = (rusesce) fluerătură.
Sidi-orman = (trebue zis Saidi-orman), a luĭ Said.
Siil = (trebue zis Sîgîl) vacă.
Siliște = sat părăsit.
Siran = (trebue zis Sigran) urzică.
Șișman = gros.
Sitma = frigurĭ.
Skender = Alexandria.
Soanlîc = loc unde se cultivă ceapa.
Sofu = evlavios.
Sofular = al evlavioșilor.
Sol = stînga.
Spa = (trebue zis Asma). V. acest nume.
Stari = (rusesce) vechiŭ.
Su = apă.
Suhat = loc de pășunat vitele.
Suiaclî = apătos.
Sulei = (trebue zis Sulî), cu apă.
Sulman = (iar nu sulma) încet.
Suluc = lipitóre.
Sulugeac = apos.
Sus = fără.
Süt = lapte.

T

Traducerea numirilor străine.

Tabia = fortărêță.
Tabiasî = forlarêța luĭ-.
Tai = mânz.
Taili = mânzat.
Taili-Havale-Sirti-Burun = (trebue zis = Taili-Ouli-Sirt-Burun). V. a. n.
Tana-Saia = (trebue zis Dana-Saiasi). V. aceste nume.
Tanai-Tiubessi = (trebue zis Dana-Tepessi). V. aceste nnme.
Tanas-Ceair = (trebue zis Dana-Ceair). V. aceste nume.
Tahri-verdi = Dumnezeŭ a dat (în locŭ de Tari-verde).
Taoba-Tepe = (trebue zis Teiube-Tepessi). V. aceste nume.
Tarifî = în spre.
Tarla = loc arabil.
Târla = stână.
Taș = piatră.
Tasaul = curte cu zid de piatra.
Taslâ = cu piatră.
Taslîc = pietros.
Tatarlîc = mahalaua Tatarilor.
Tatlâ = dulce.
Tatlâgeac = dulceag.
Taușan = epure.
Tazlî = chel.
Teche = țap.
Techir = n. pr.
Teiube = pocăit.
Tepe = movilă.
Tepessî = movila luĭ-.
Terscondu = pe dos.
Terzi = croitor.
Testemel = șervet.
Telchi = vulpe.
Telița = (slav.) juncana.
Tetera = (treb. zis Tetere) scumpie.
Teugea = (trebue zis Chenge). V. acest nume.
Tirpan = cósă.
Tiumbet = (trebue zis Chimbet). V. a. nume.
Topal = schiop.
Topalar = pluralul de la topal.
Topaazler = (trebue zis Topalar),
Topci = artilerie.
Topraisarî = (de la Toprac-Sari). V. a. nume.
Toprac = pămênt.
Topraclic = cu pămênt.
Tortoman = puternic.
Toxof = (corupt din Docuz-Sofu). V. aceste nume.
Tugurlea = (trebue zis Tögörek) rotund.
Tulû = colilie.
Turbencea = ca tulpanul.
Tursun = voinic.
Tusu = (trebue zis Su-sus). V. aceste nume.
Tütülük = cu tutun.
Tuzla = (de la Tuz) = sare.

U

Traducerea numirilor străine.

Uba = (trebue zis oba), movilă.
Uluc = sghiab.
Ulucli = cu sghiab.
Urlu = (trebue zis urulu), v. a. nume.
Urt = proprietate.
Urulu = grópă pentru cereale.
Urum = Grec.
Usta = maistru.
Uzunlar = satul lungilor.
Uzun = lung.

V

Traducerea numirilor străine.

Veli = n. pr.
Vlah = Român.
Vîrt = n. pr.

W

X

Y

Z

Traducerea numirilor străine.

Zindan = închisóre.
Zavol = plângere.
Zebil = (trebue zis Sebil), v. acest nume.

ERRATA[1]

Pag.	11	rândul 24	în loc de	1885	să se citească	1855
»	97	» 26	» » »	Cora-Peletli	» » »	Cara-Peletli
»	99	» 15	» » »	Cara-Pelielic	» » »	Cara-Peleclic
»	101	» 2 (de jos)	» » »	Bair-Bülbül-Kiuciuk	» » »	Bavi-Bülbül-Kiuciuk
»	106	» 5	» » »	Dermen-Sîrtî	» » »	Dermen-Sîrt
»	»	» 9	» » »	Carcalin	» » »	Carcaliu
»	»	» 10	» » »	Şoseaua judeţeană	» » »	drumul
»	»	» 25	» » »	termin	» » »	termină
»	111	» 19	» » »	împrejurim le	» » »	împrejurimile
»	113	» 38	» » »	Tatar-Brir	» » »	Tatar-Bair
»	115	» 10	» » »	Pialta ascuţită	» » »	Piatra ascuţită
»	117	» 14	» » »	Urzum-Bair	» » »	Uzum-Bair
»	»	» 17	» » »	» »	» » »	» »
»	»	» 19	» » »	» »	» » »	» »
»	118	» 23	» » »	Cianurli de jos	» » »	Ciamurli de jos
»	»	» 48	» » »	Ghiolghik-Bair	» » »	Ghiolgik-Bair
»	123	» 29	» » »	Estez	» » »	Ester
»	»	» 34	» » »	Saracea	» » »	Saragea
»	124	» 11	» » »	Gherlingek	» » »	Ghelingek
»	124	» 52	» » »	Talî	» » »	Taslî
»	125	(coloana terţiare)	» » »	a) Scorct	» » »	Scorci
»	129	(» principiale)	» » »	Caracil	» » »	Cairacil
»	132	(» terţiare)	» » »	b) Alichulac-Bar	» » »	Alichulac-Bair
»	132	(» primare)	» » »	Sulugean	» » »	Sulugeak
»	134	rândul 1	» » »	protiva	» » »	potrivă
»	148	» 5	» » »	Japacea	» » »	Japcea
»	163	» 1	» » »	tiţa	» » »	Catiţa
»	163	» 5	» » »	desciuse	» » »	descrise
»	177	» 25 şi 31	» » »	Amut-Bair	» » »	Armut-Bair
»	201	» 7	» » »	Berli	» » »	Beily
»	207	» 33	» » »	Kosu Iuk	» » »	Hosa-Iuk
»	226	» 3 (de jos)	» » »	Matieva	» » »	Malieva
»	229	» 3	» » »	Stamuni	» » »	Slamuni
»	230	» 22	» » »	Bilar-Bair	» » »	Balar-Bair
»	231	« 11	» » »	Bata-Bair	» » »	Balta-Bair
»	231	» 11	» » »	Cula-Bair	» » »	Culac-Bair
»	231	» 11	» » »	Morfa-Bair	» » »	Molfa-Bair
»	231	» 14	» » »	» »	» » »	» »
»	232	» 14 de jos	» » »	Caraman-Bair	» » »	Carcaman-Bair
»	234	» 6 » »	» » »	Caracil	» » »	Cairacil
»	240	(coloana I, j s)	» » »	Armutlu	» » »	Amutlu
»	241	(» II, rândul 6)	» » »	Caugali	» » »	Caugagi
»	241	(col. II, rând. 11 de jos)	» » »	Păr. din V, Taiţeĭ	» » »	Par. din V. Teliţeĭ
»	250	rândul de jos	» » »	Dunatuluĭ	» » »	Dunavĕţului
»	287	» 31	» » »	200	» » »	500
»	353	» 21 (de jos)	» » »	Chehainana	» » »	Chehaiaua
»	361	» 2 şi 3	» » »	Stamuni	» » »	Slamuni
»	361	» 9 (de jos)	» » »	prin satele	» » »	printre satele
»	372	» 13	» » »	Dar	» » »	Lar
»	375	» 17	» » »	Basachioĭ	» » »	Baschioĭ
»	406	» 31	» » »	Sarighiol	» » »	Sarinasuf
»	412	figura	» » »	Fig. 64	» » »	Fig. 63
»	413	»	» » »	» 65	» » »	» 64
»	452	»	» » »	» 72	» » »	» 82
»	463	rândul 8 şi 9	» » »	Kiuciuk-Englicz	» » »	Buiuk-Enghez
»	561	» 9 (de jos)	» » »	Osman I	» » »	Osman II
»	562	» 10 (de jos)	» » »	» »	» » »	» »
»	579	» 9	» » »	Brăteĭ	» » »	Braileĭ
»	751	» 7 (dupa tabl.)	» » »	Râmnicul-Vâlcii	» » »	Vâlcea
»	762	» 10	» » »	Camarova	» » »	Cumarova
»	765	» 26	» » »	Cara-Osman	» » »	Cara-Orman
»	773	(col. II, rândul 14)	» » »	Tulcea	» » »	Morughiol
»	874	rândul 3	» » »	Macarie de Alep	» » »	Macarie de Antiochia

[1]) Cu toată încordarea atenţiuniĭ şi silinţele ce 'mĭ-am pus la facerea corecturilor, totuşĭ s'aŭ strecurat greşelĭ; îndreptând pe cele maĭ marĭ, rog pentru cele-l'alte pe bine-voitorul cititor să le îndrepte singur.

TABELA ILUSTRAŢIUNILOR

HĂRŢI

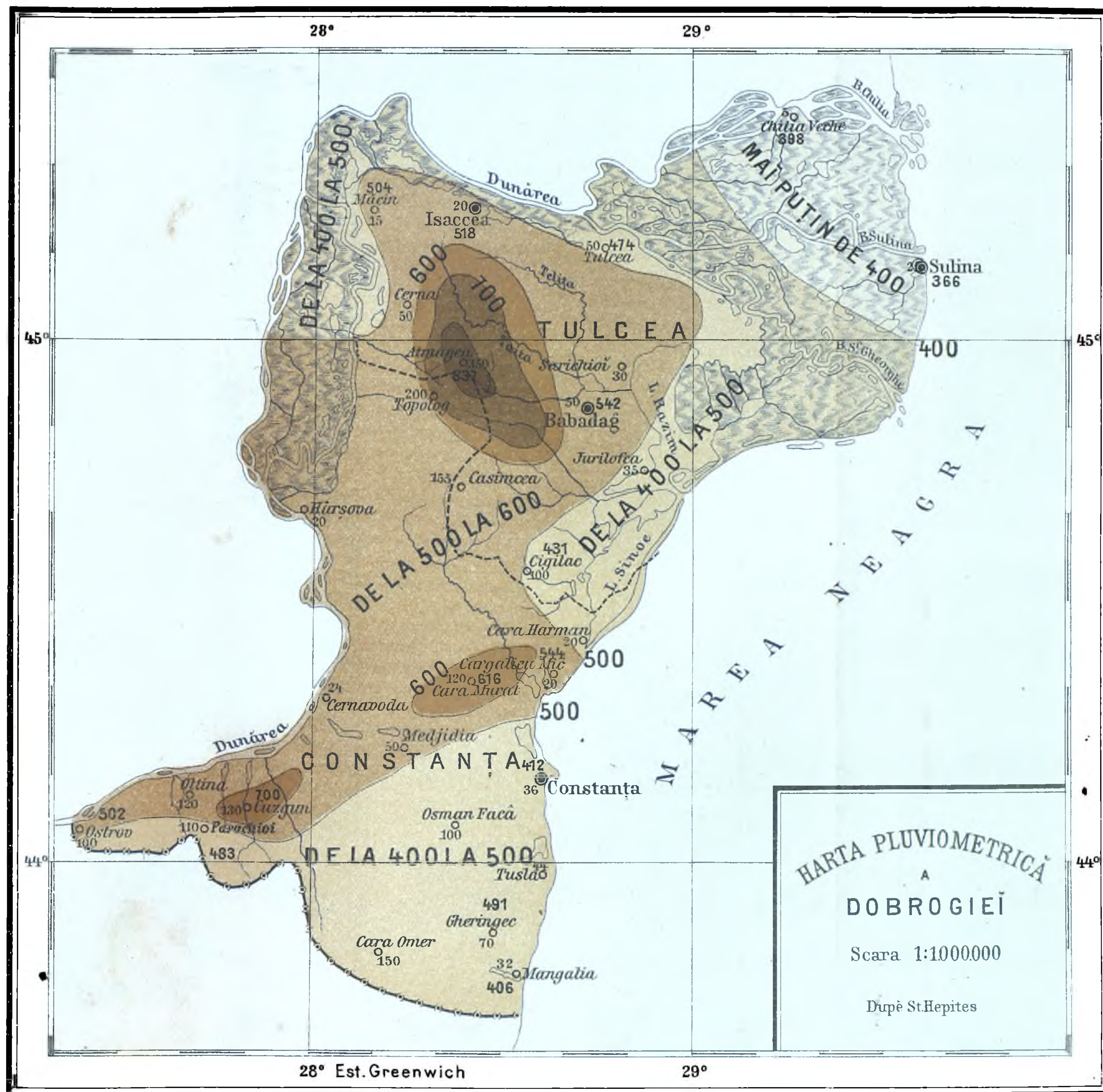
PLANŞE

CROCHIURI

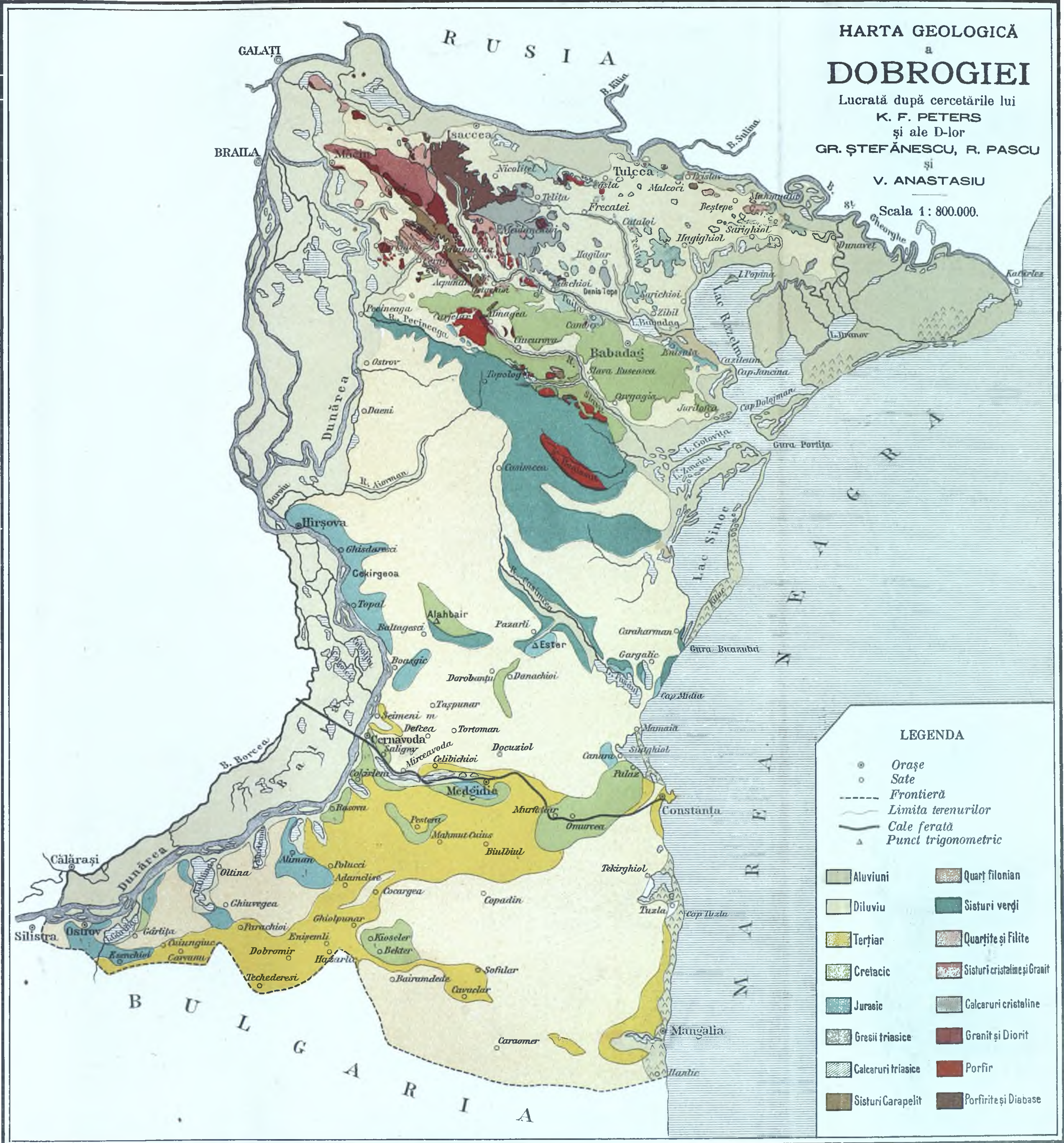
SCHIŢE

FIGURI

TABLA DE MATERIE

ATELIERELE I.V. SOCECŬ, BUCUREȘTĬ

ATELIERELE I.V. SOCECU, BUCUREŞTI.

Legenda

Resedință de județ	Cale ferată
Resedință de plasă	Șosea națională
Comuna urbană	Cale vicinală
Comună rurală	Șosea nation. in project.
Cătun	Cale vicinală în project.
Mônăstire	Drum ordinar
Pichet, far	Vallum antic roman
Lagăre și stabil. romane	Hotar de țară
Fortificațiuni antice romane	Hotar de județ
Stație de drum de fier	Hotar de plasă
Băi	Curbe de nivel
Port de ancorat vase mari	Fluviu, braț, rîu, pod,
Port de ancorat vase mici	Loc inundabil
Stație postală	Mlaștine
Punct trigonometric de Iᵘ ordin	Teren stâncos
Punct trig. de II și III ord. movilă	Nisip

J. COVURLUI

BASARABIA

JUD. BRAILA

JUD. IALOMIȚA

BULGARIA

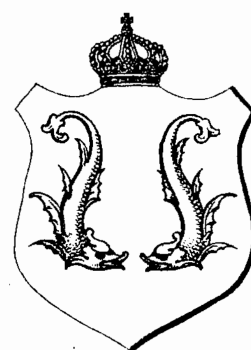
MAREA NEAGRĂ

JUD. TULCEA

JUD. CONSTANȚA

TULCEA

CONSTANȚA

HARTA FISICA POLITICA și a CĂILOR DE COMUNICAȚIE a DOBROGEI

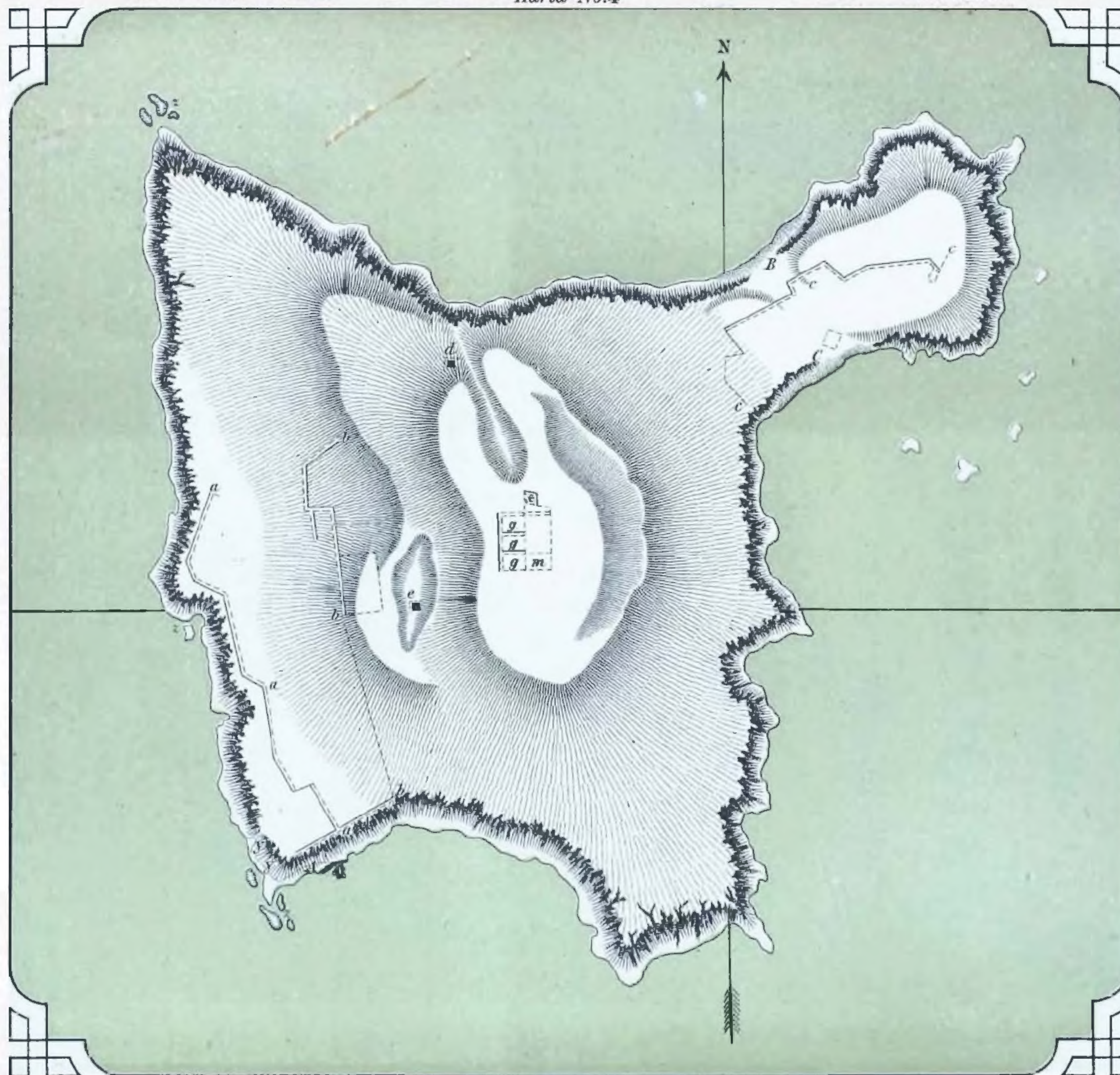
REDUCȚIUNEA 1:400000 EQUIDISTANȚA 50m

CONSTANȚA

1900

Imprimat la Instit. Geograf. al Armatei

Harta No.4

ATELIERELE J.V.SOCECŨ, BUCURESCI.

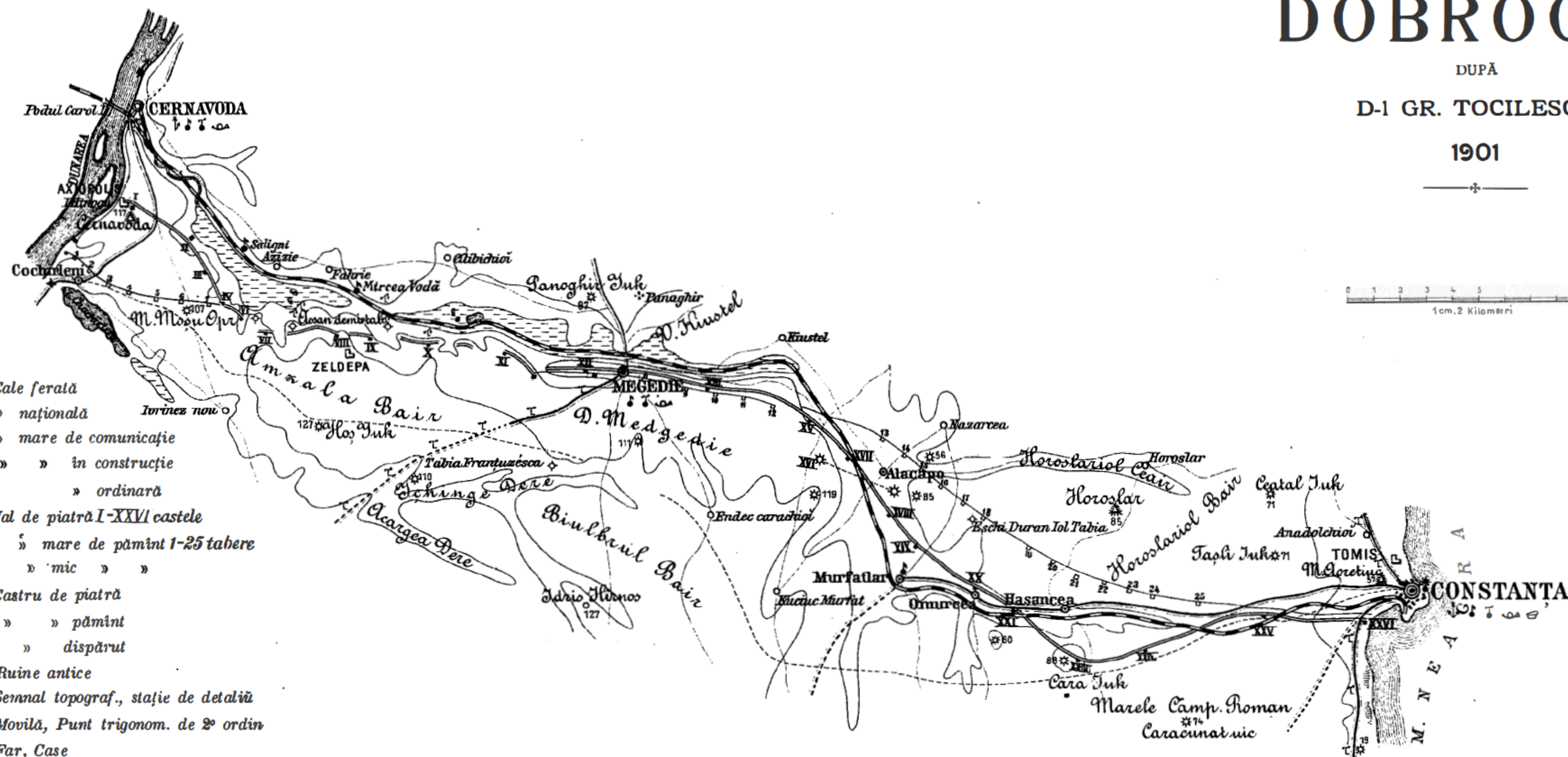
Scala : 1:4000

VALURILE „LUI TRAIAN" DIN DOBROGIA

DUPĂ

D-l GR. TOCILESCU

1901

LEGENDA

- Reședința de județ
- » » plasă
- Comuna urbană
- » rurală
- Cătună
- Stație de cale ferată
- » telegrafică
- » poștală
- Loc de ancorat vase mari
- » » » » mici
- Băi, puț
- Loc supus inundării, stuf
- Nisip
- Lac și Baltă
- Fluviŭ și rîŭ
- Pod
- Cale ferată
- » națională
- » mare de comunicație
- » » în construcție
- » ordinară
- Val de piatră I-XXVI castele
- » mare de pămînt 1-25 tabere
- » mic » »
- Castru de piatră
- » » pămînt
- » dispărut
- Ruine antice
- Semnal topograf., stație de detaliŭ
- Movilă, Punt trigonom. de 2° ordin
- Far, Case
- Linie telegrafică
- Curbe de nivel

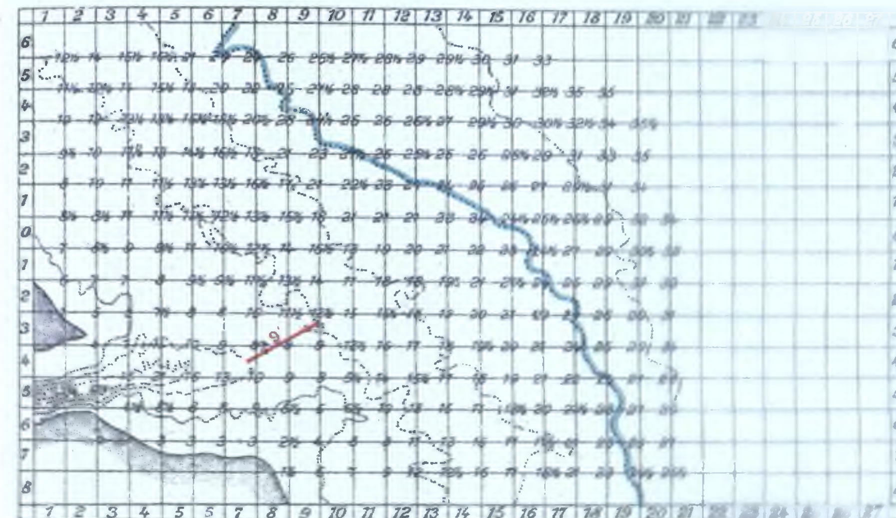
ATELIERELE J.V. SOCECŬ, BUCURESCI

Equidistanța 50m.

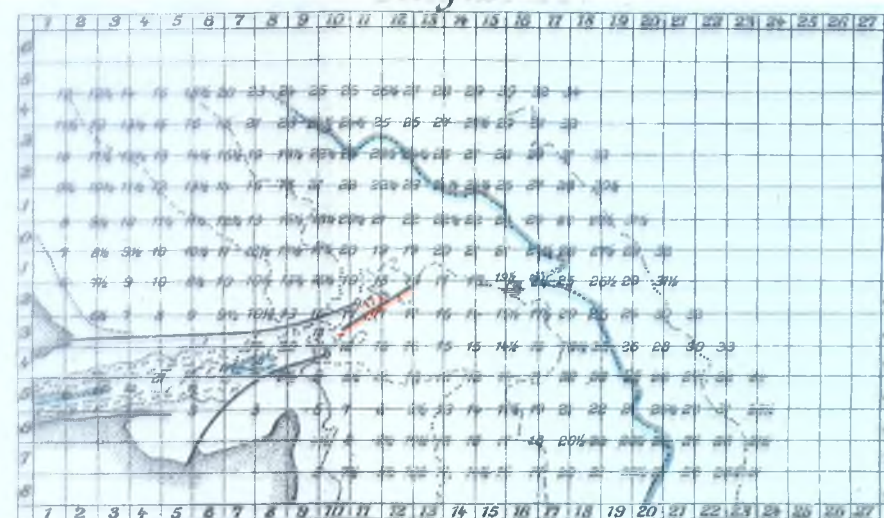
PLANŞA Ia

GURA DUNĂREI LA SULINA

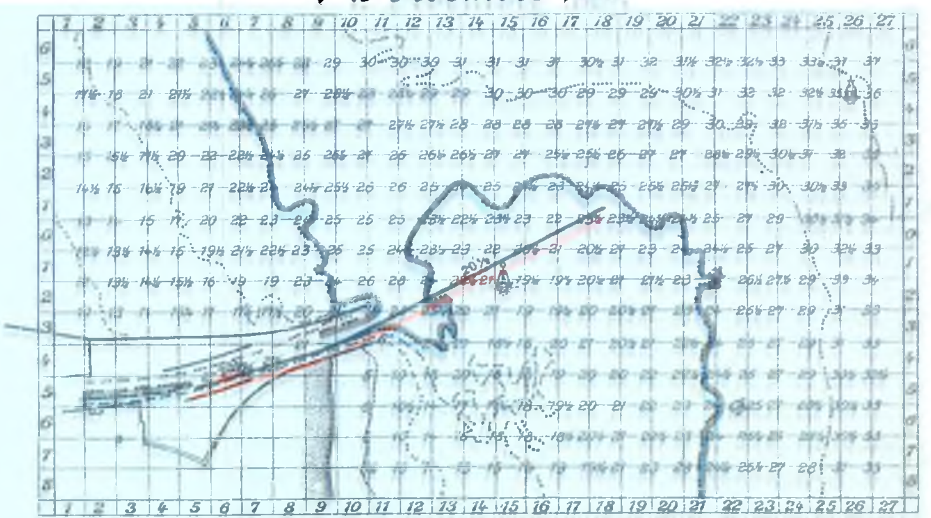
Iulie 1857

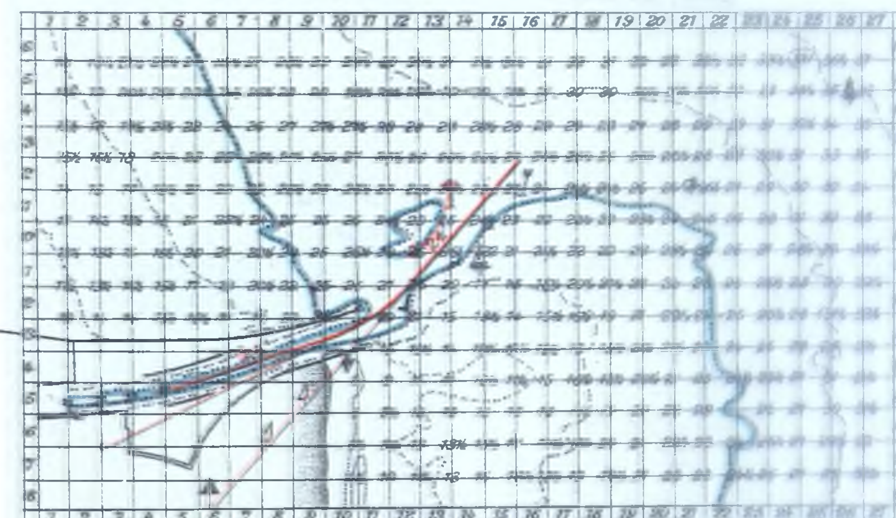
21 August 1861

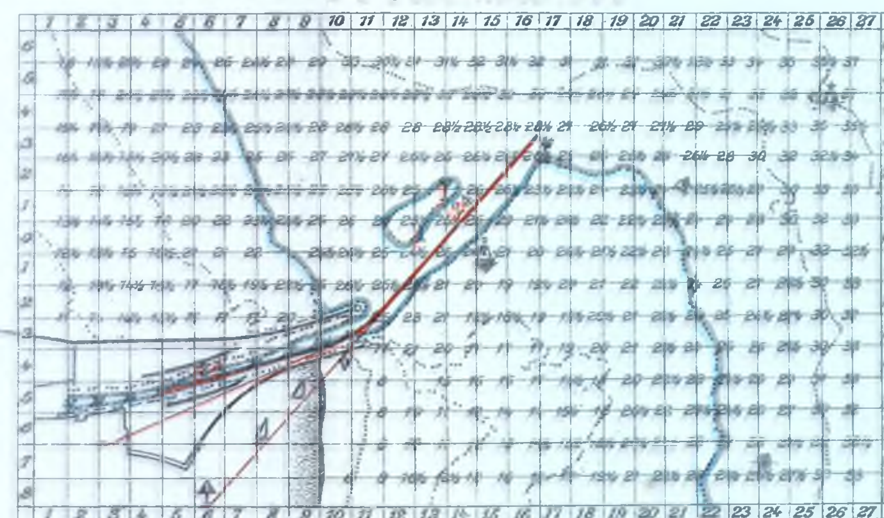
7-15 Noembre 1894

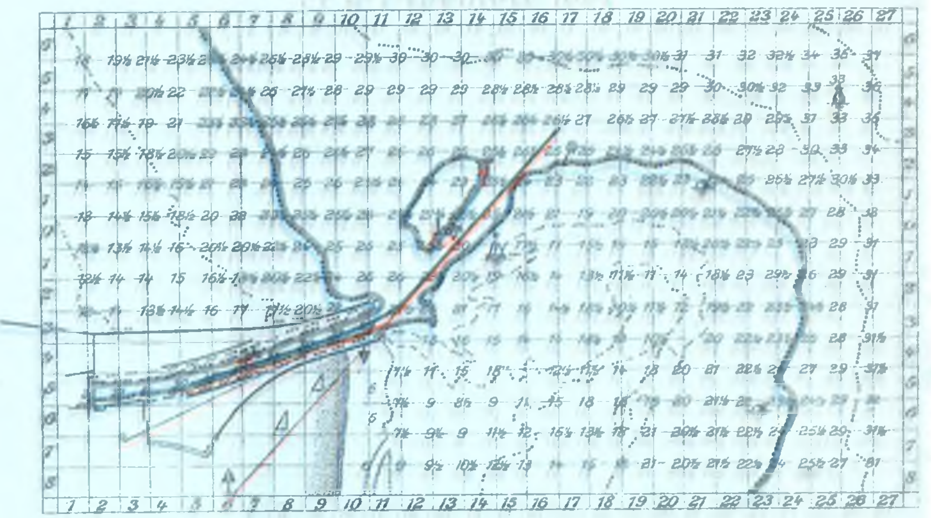
25 Noembre – 3 Decembre 1895

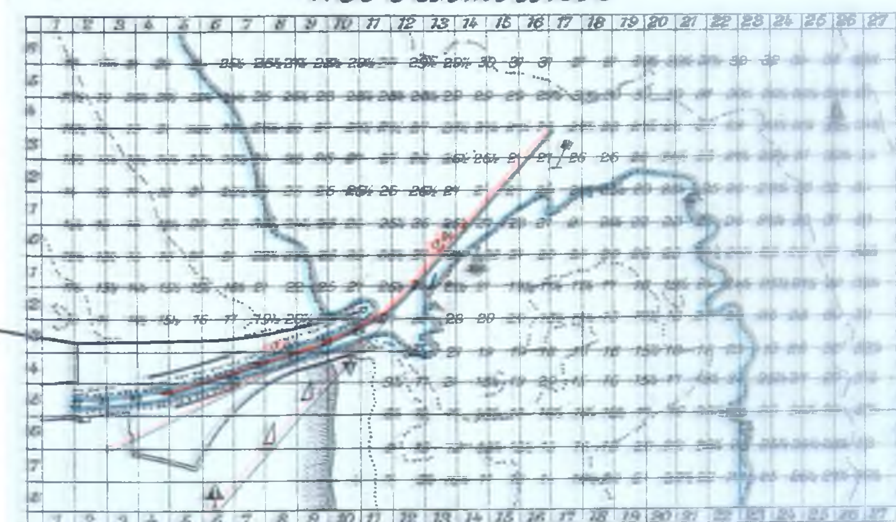
2-6 Noembre 1896

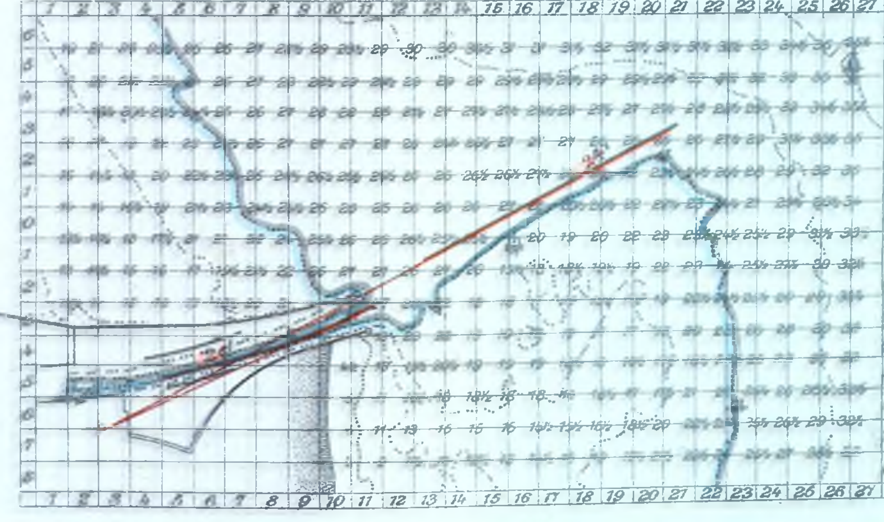
14-15 Noembre 1897

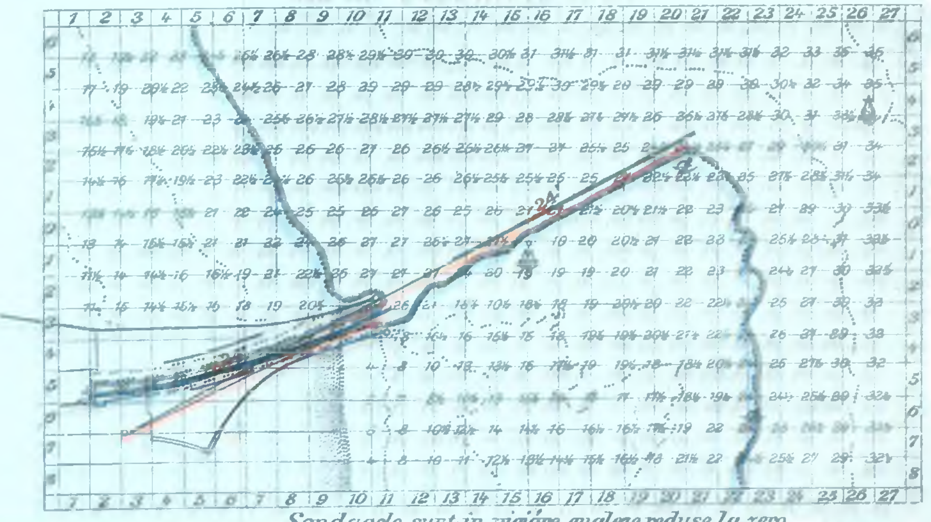
2-30 Noembre 1898

1-4 Noembre 1899

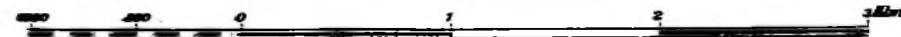

20-25 Noembre 1900

Sondagele sunt in picióre engleze reduse la zero

Scara 1:36.000

CHARLES KÜHL
Inginerul-Şef al Comisiunei Europene
cu reşedinţa in Sulina

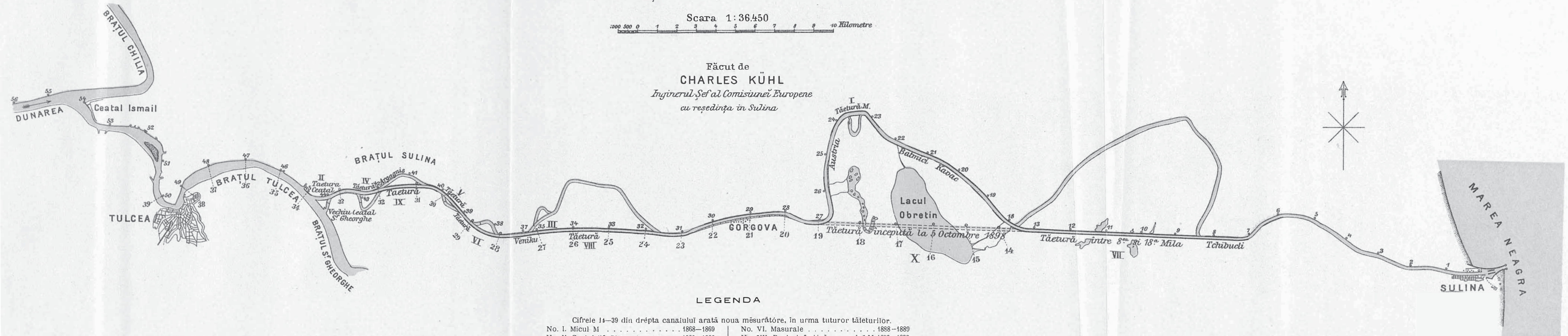
ATELIERUL GRAFIC I.V. SOCECŬ, BUCURESCI.

PLANŞA IIª

PLANUL BRAŢULUĬ SULINEI CU TĂETURILE

Scara 1 : 36.450

Făcut de
CHARLES KÜHL
Inginerul-Şef al Comisiuneĭ Europene
cu reşedinţa in Sulina

LEGENDA

Cifrele 14—39 din drépta canaluluĭ arată noua mĕsurătóre, în urma tuturor tăieturilor.

No. I. Micul M . . . . 1868—1869	No. VI. Masurale . . . . 1888—1889
No. II. Ceatal Sf. Gheorghe . . . . . 1880—1882	No. VII. Bucla inferióră a mareluĭ M 1890—1893
No. III. Papadia . . . . 1883—1884	No. VIII. Gorgova-Venico . . . . . . 1894—1897
No. IV. Argagnis superior . . . . . . 1885—1886	No. IX. Argagnis . . . . 1897—1898
No. V » inferior . . . . . . 1886—1887	No. X. Bucla superióră a mareluĭ M 1898—1902

Aceste tăieturĭ aŭ scurtat braţul cu 11 mile marine+5.125 picióre engleze, saŭ 21,9 km.; s'aŭ suprimat 29 coturĭ.

S'aŭ săpat şi dragat pentru aceste tăieturĭ 25 milióne metri cubĭ.

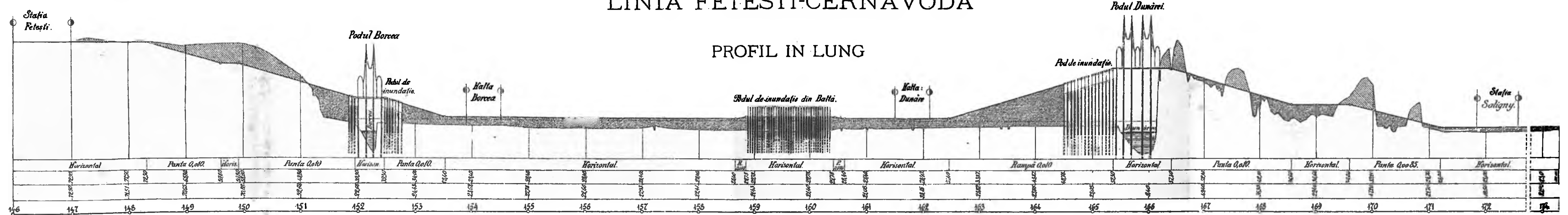
Adâncimea în 1880 era de 12 picióre engleze saŭ 3,66 m. minimum.
» » 1901 » » 18 » » » 5,48 » »

ATELIERUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, BUCURESCĬ.

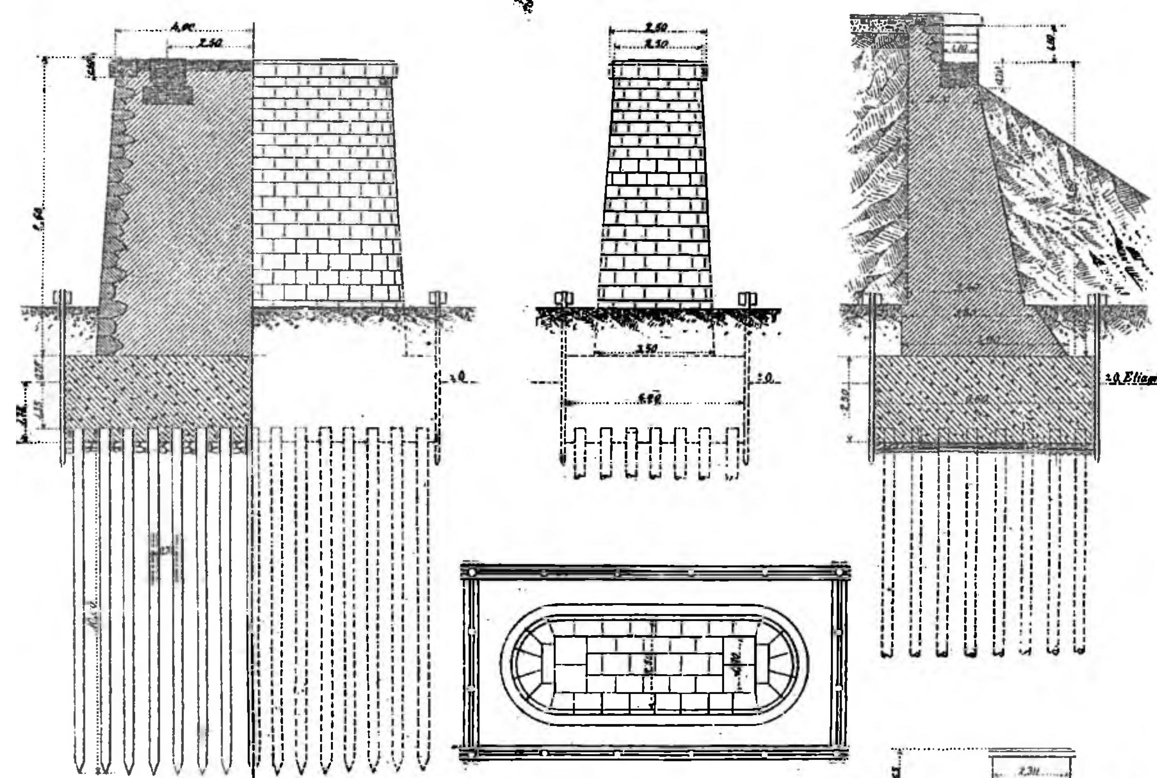
Căpitanul M. D. IONESCU

LINIA FETESTI-CERNAVODA

PROFIL IN LUNG

PILELE PODULUI DE INUNDATIE DIN BALTA

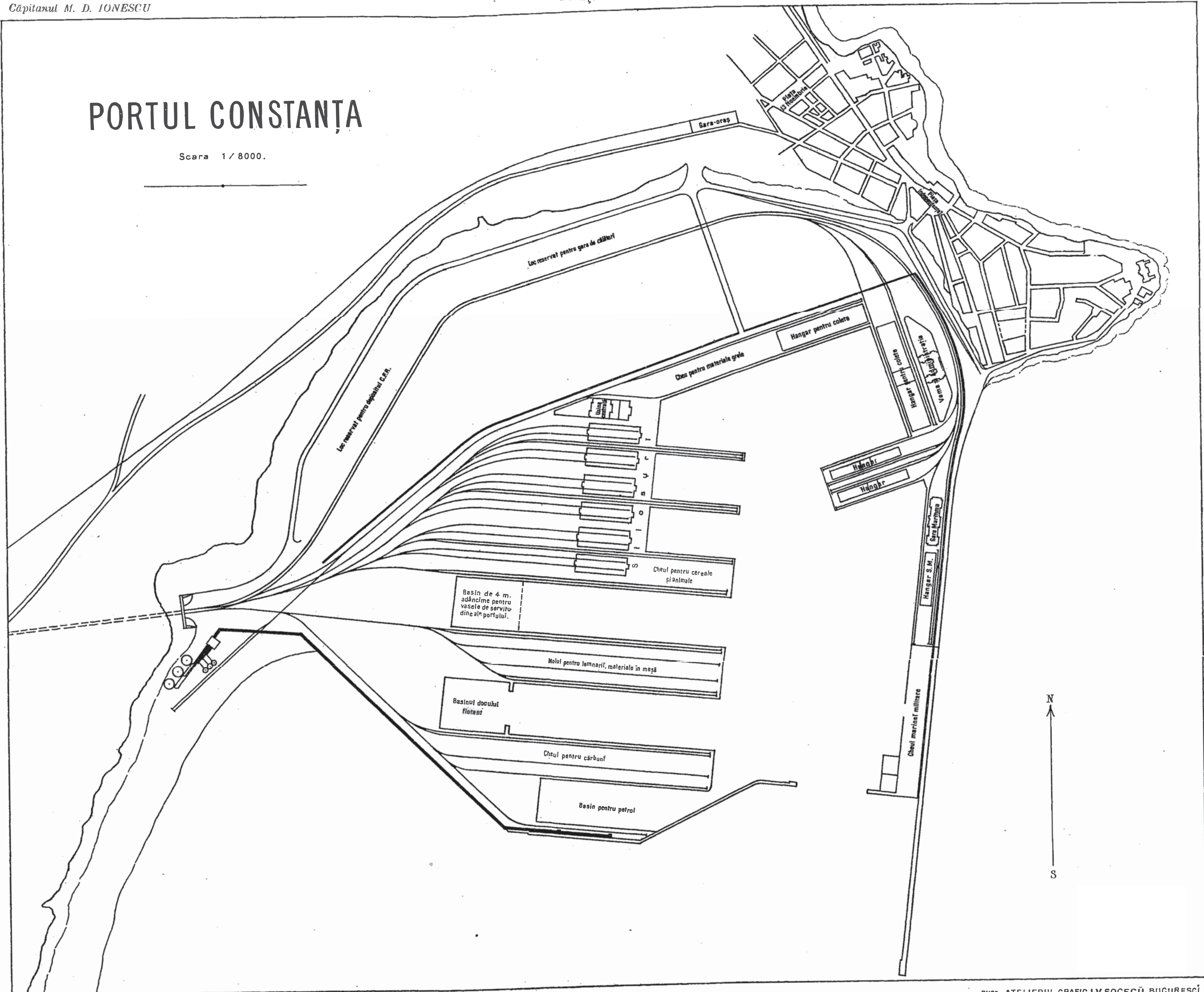
PILELE PODULUI DE INUNDATIE DE LANGA BORCEA

PILELE PODULUI DE INUNDATIE DE LANGA DUNARE

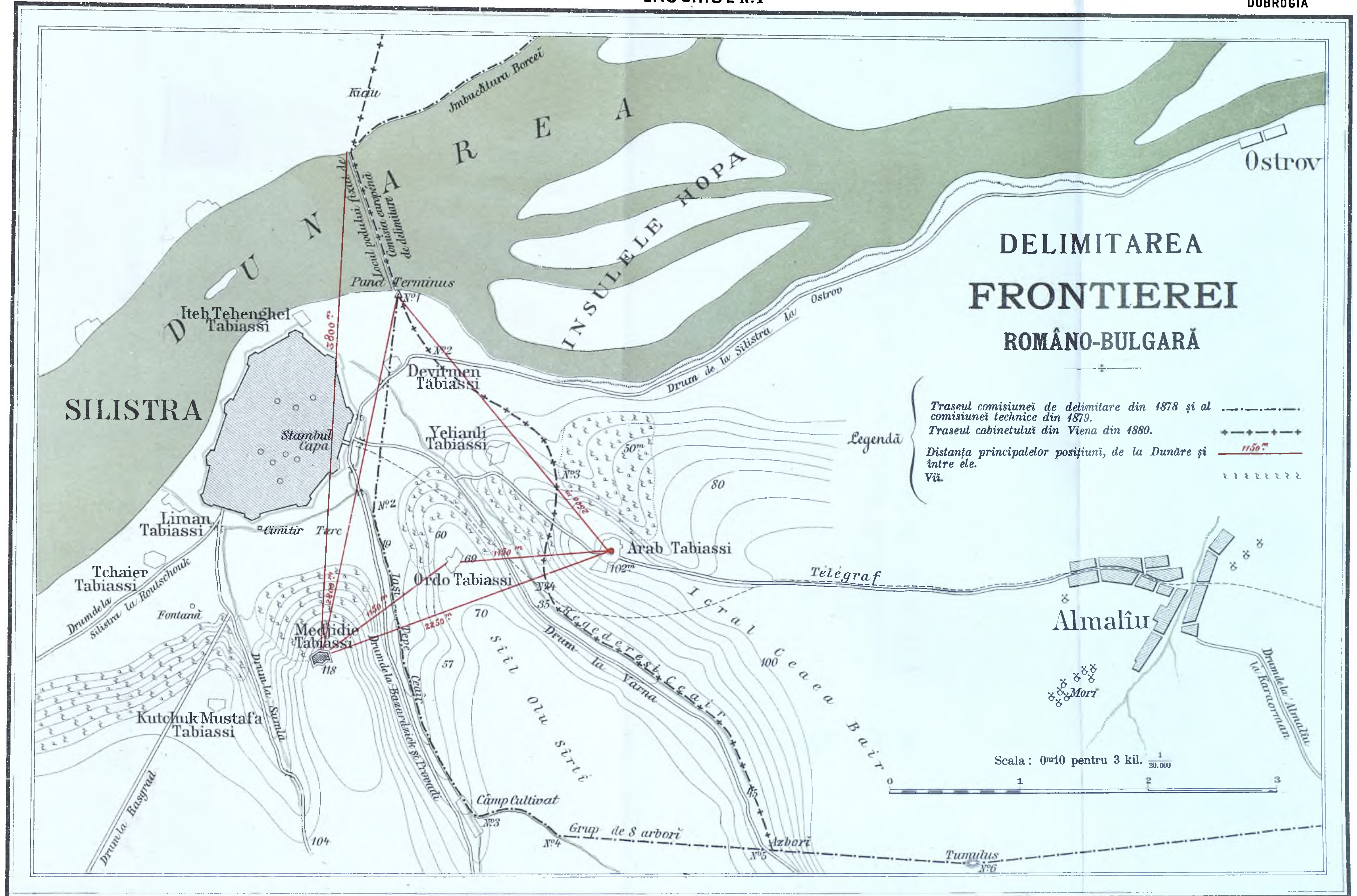
Scara

ATELIERUL GRAFIC I.V. SOCECŪ, BUCURESCI.

(După Buletinul Soc. Politechnice)

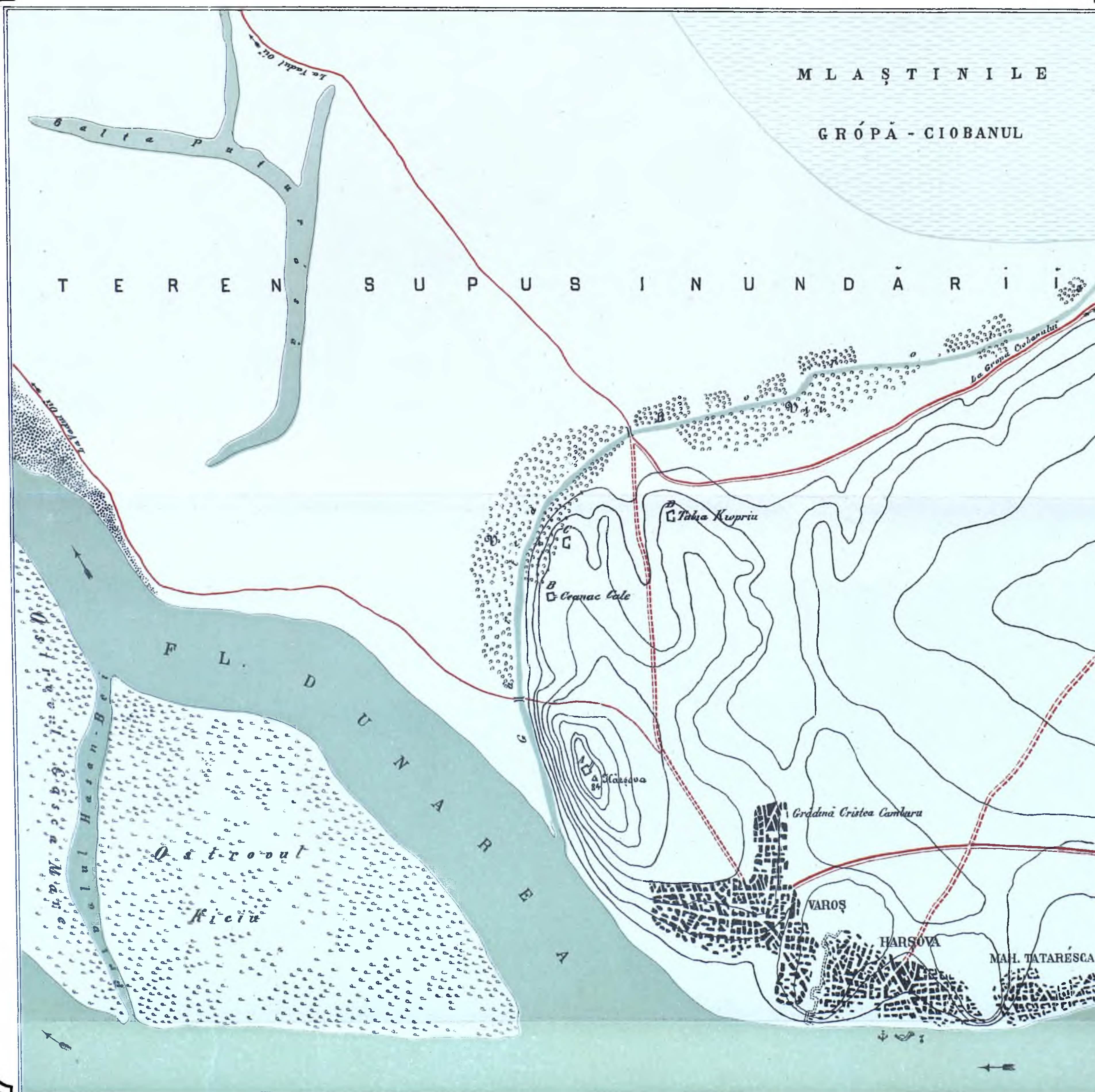

71192 - ATELIERUL GRAFIC I.V.SOCECŬ, BUCURESCĬ.

DELIMITAREA
FRONTIEREI
ROMÂNO-BULGARĂ
Legendă
Traseul comisiunei de delimitare din 1878 şi al comisiunei technice din 1879.
Traseul cabinetului din Viena din 1880.
Distanţa principalelor posiţiuni, de la Dunăre şi între ele.
Vii.
Scala: 0m10 pentru 3 kil. 1/30.000
0 1 2 3
DUNAREA
INSULELE HOPA
SILISTRA
Ostrov
Almalîu
Arab Tabiassi
Ordo Tabiassi
Medjidie Tabiassi
Yelianli Tabiassi
Devirmen Tabiassi
Iteh Tehenghel Tabiassi
Liman Tabiassi
Tchaier Tabiassi
Kutchuk Mustafa Tabiassi
Stambul Capa
Pund Terminus
Telegraf
Drum de la Silistra la Ostrov
Drum la Varna
Drum la Şumla
Drum la Rasgrad
Drumul de la Silistra la Routschouk
Drumul de la Almalîu la Karaorman
Câmp Cultivat
Grup de 8 arbori
Tumulus
Mori
Fontană
Cimitir Turc
Imbucătura Borcei

POSITIUNEA DE LA HARSOVA

CAP. M. D. IONESCU — CROCHIU Nº2. — DOBROGEA

SCARA 1/20,000 — 0 — ½ — 1 Km. — EQUIDISTANȚA 10 m.

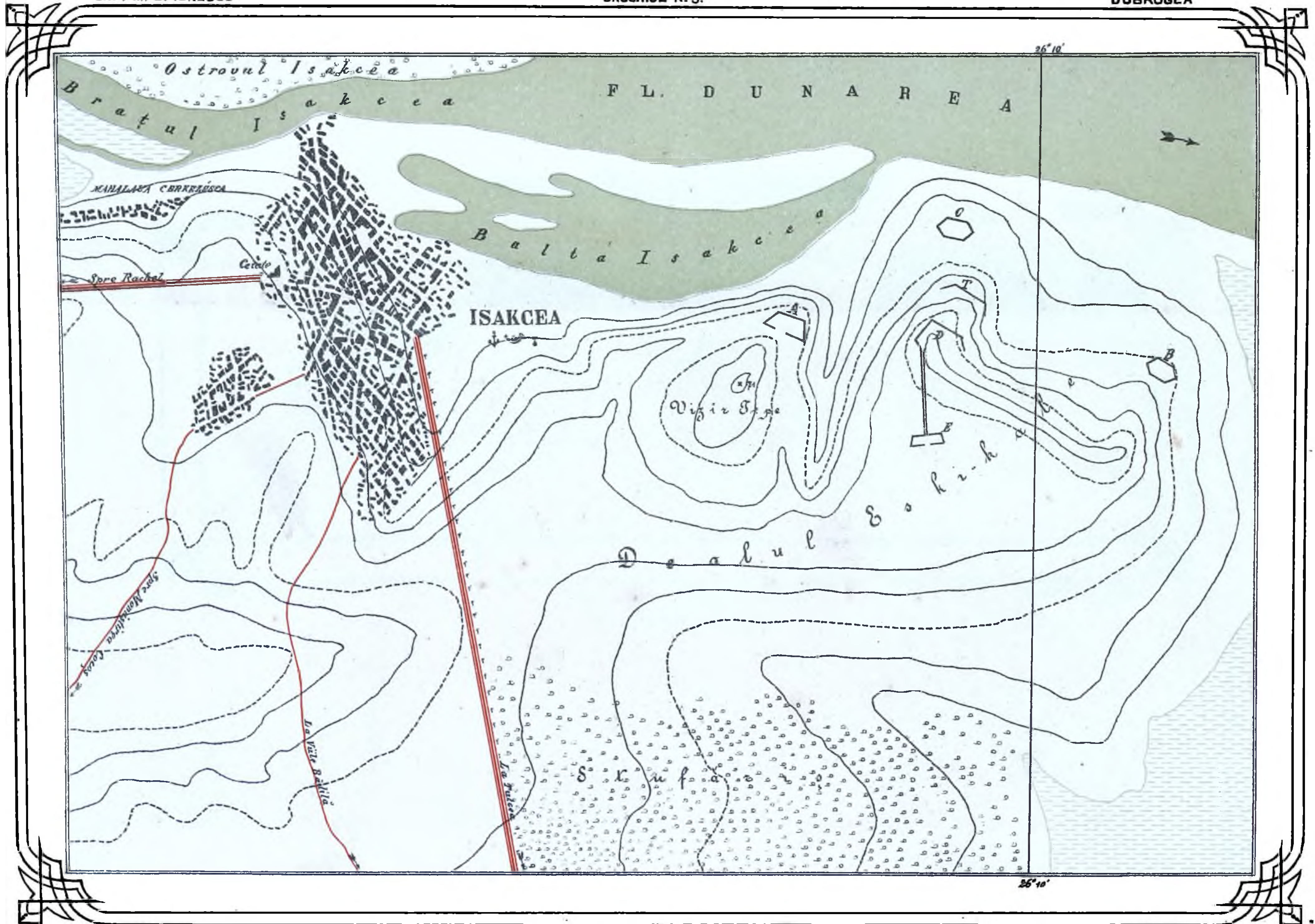
ATELIERELE J.V. SOCECŬ. BUCURESCI.

POSITIUNEA DE LA ISAKCEA

CAP. M. D. IONESCU

CROCHIUL Nº 3.

DOBROGEA

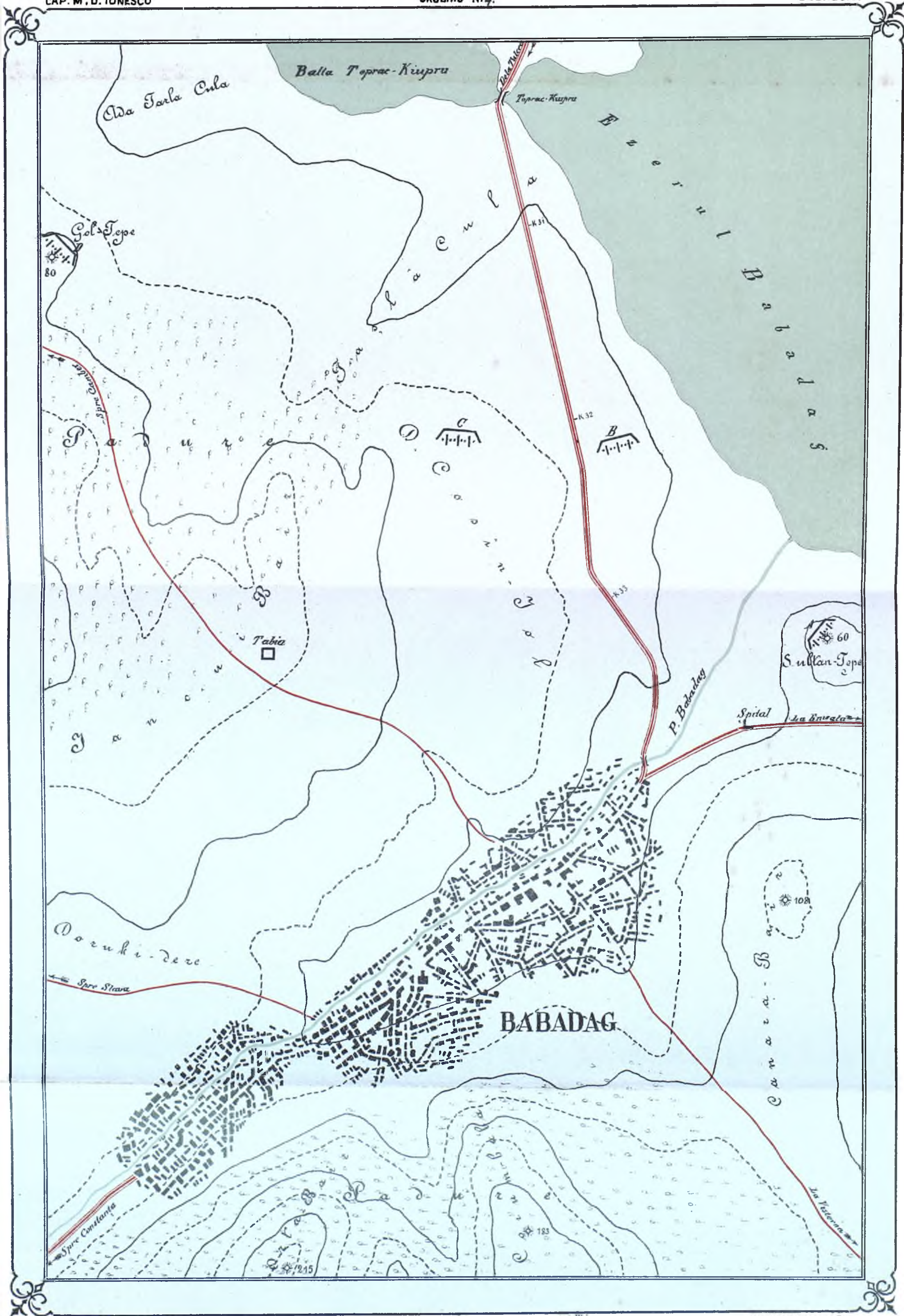
SCARA 1/20,000

EQUIDISTANȚA 10 m.

ATELIERELE J.V. SOCECŬ, BUCURESCI.

POSIȚIUNEA DE LA BABADAG

CAP. M. D. IONESCU — CROCHIU No 4. — DOBROGEA

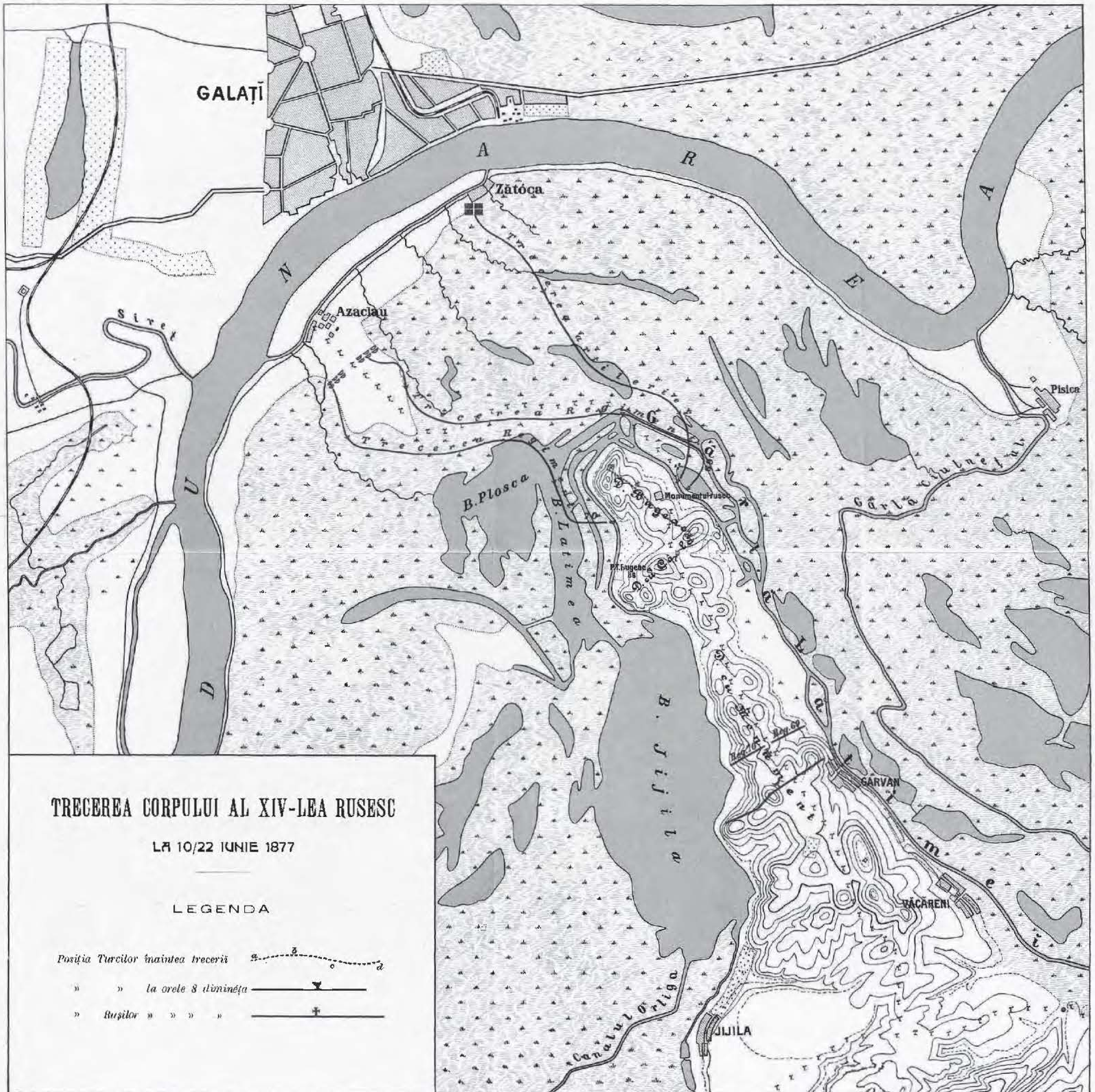

SCARA 1/20,000 — EQUIDISTANȚA 25 m.

ATELIERELE J.V. SOCECŬ, BUCURESCI

Crochiu No. 5.

Căpitanul M.D. Ionescu. *Dobrogia.*

(După Lt.-Colonel I. Gărdescu). Scara 1:25 000. ATELIERELE I.V. SOCECŬ BUCURESCI